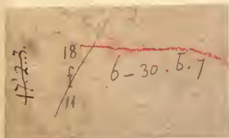

6
7 N
29


6
30-b
7


18
6-30.6.7

Marci Actii Plau-
ti linguae latinae principis:

comoediae vigiti: viuis pene imaginibus recēs excultae.
Nouissime ex collatiōe florētinae fidelioris ip̄ressio-
nis: ⁊ alioꝝ oīum: q̄ inueniri potuerūt: affatim re
cognitae. Vna cū luculētissimis cōmentarijs
Bernardi Saraceni: Ioānis Petri Val
lae: ⁊ Pyladis brixiani. Nec nō obser
uatiōibus Pij Bononiēsis: Ago
leti ⁊ Grapaldi scholia: Ansel-
miq; epiphyllidib⁹. Adiecto
insup eleganti idice nūc
primū excogitato: qui
oia grammaticalia
oia subobscura
vocabula: om
nes fabulas
⁊ hystorias: ⁊ quaecq; digna
cognitu: alphabetice
demonstrat.








Lucas olchinensis canonicus Ioanni Mariæ de gabianis cremonensi salutem.



ATVRE quodam indissolubili nexu adeo deuincti sumus docte Ioannes Maria: ut uel eos: quos nũq̃ facie cognouerimus: ob eximias aĩ dotes: incredibili amore psequamur. Quo factũ est: ut cũ hisce diebus: uiginti Plauti comœdias: latini delitias eloquii: recognoueri: tu in primis ex oibus necessariis meis occurristi: de cuius moribus: doctrina: pbitate: Andreas cremonẽsis mihi familiarissimus pdicare non desinit: cui oẽs uigilias meas: quãtulecũq; sint: potissimũ dicarẽ. Id enĩ negocii quãto mihi labori fuerit: docte Ioãnes Maria: q iam pluribus ãnis præclarissimorũ uirorũ archana nosti: in armariolo pectoris euolue. Certo utiq; scio: tibi exploratissimũ esse: q̃tum oẽs fere cõsumatissimi ætatis nostræ hoĩes in Plauto emẽdando isudauerint: qbus iurgiis iter se cõtenderit: & adhuc sub iudice lis est: qsnam eorũ laudatissimã palmã cõsecutus sit. Ego uero oium ifimus: eorũ uestigia sectatus: ex collatione oium exẽplarium: q̃ inuenire potui: p captu meo multa restitui: distinxi: ãnotaui: ut ab oib' bonarũ artiũ studiosis antiqssimus author emẽdatissimus hẽretur. Redegi aũt de industria in idem corpus: præter tñ oium opinionẽ: Georgii Vallæ: olim pceptoris mei: eruditissima scripta: Bernardi Saraceni: & Pyladis brixiani copiosa cõmentaria: Pii Bononiensis eminẽtes obseruationes: Vgoleti: Grapaldiq; scholiã: & Anselmi epiphillides: ut quo qsq; armorũ gñe accinctus in aciẽ pugnaturus descẽderit: facile legẽtibus appereat. Nec tñ eo inficias: multa in hoc poemate: ob uenerandã uetustatẽ subobscura: Delio natatore idigere: q̃plura desiderari: nonnulla uero adulterina: & subditicia: p ingenuis in Plautinã familiã esse recepta: quæ nihilominus cõsulto uiolare nolui: ne mihi studentiũ utilitati: ac cõmodo cõsulenti uitio uerteret: sed ut unusq̃sq; qd de hoc asseuerandũ sit: p libito sniam ferret: incõcussa reliq. Adieci insup multas in margine ãnotationes: cum ad grãmaticalia: & inuoluta uocabula: tũ etiam ad fabulas & hystorias plurimũ cõducẽtes. Postremo cõpendiosum indicẽ commẽtus sum: quo qcqd citatũ fuit: uno ictu oculi alphabetice demonstratur: & alia multa elucubraui: quæ longũ esset enumerare. Qua in re: nũc illud de Plauti comœdiis affirmare ausim: multo oium esse locupletissimas: q̃ quæ ad hũc usq; diẽ excussæ circũferunt: qd cuiq; cognitu facillimũ erit: q hanc nrãm nouissimam castigationẽ cum cæteris conferre uoluerit. Hæc igit' oĩa q̃lia q̃lia sint: mi Ioãnes Maria: in tuo noĩe ædita: tibi muneri mittimus: q̃a tibi ppter ingenii pspicaciã: mansuetudinẽ: eruditionẽ: eloquentiã: recteq; uiuendi normam: quibus te præditũ esse audio: sum amicissimus. Nec enĩ me latet: q̃ honestissima psapia originẽ trahas: quaq; nobilissima Cremonæ ciuitate ortus: educatusq; sis: quæ non solũ multoties: p bono: & æquo cõseruãdo: horrendas ptulit calamitates: neq; q̃nq; stirpitus euersa est. Taceo ifinitos oratores: poetas: medicos: philosophos: astrologos: ac iuris cæsarei illustres doctores: q ex ipsa tãq̃ ex equo troiano effluxere. Tu iccirco Ioannes Maria: Plautum optime castigatũ: ut soles oẽs doctos: liberali aio amplectere: q̃nq; etiã diligentius lege: ac quoties ipm in bibliotheca tua uideris: nomis nostri memor eris: nã faciei nequaq̃ poteris: cum nos a facie hactenus nõ noris: quod aliqñ futurum confidimus: Vale.





PLAVTI Reptoriũ nouiter excogitatum.

A

B

M

N

R

S

Finis.

¶ Reuerendissimo in Christo patri Francisco Marcello Pontifici Tragurino Bernardus Saracenus. Venetus. S. P. D.



Astigationes in Plautum nostras: necnon Enarrationes præsul doctissime nobiscum cui potissimum dicaremus: cuius sincerum prudens ac doctum subiremus iudicium: animo aliq̃diu reputãtibus nobis occurrit nemo: quem apud nos tibi preferendum esse existimaremus: siue Marcellæ domus claritate multis anteferenda: siue sanctissimæ religionis nostræ obseruantia: siue doctrinæ eximiæ acerrimo iudicio: quæ omnia mẽtem meam prius pendulam confirmauerunt: stabiliuerunt. Vt minime dubitauerim tibi esse destinandas has lucubraciunculas in Plautinas comœdias longiusculo tempore perfectas. Quod domesticis curis: multisq̃ anxius sollicitudinibus citius non potuerim q̃ ipse cupiebam transigere. Quæ si tibi placuerint uiro nostra hac ætate nõ liberali animo modo: & mentis magnitudine: ac religionis cultu: sed etiam doctrina eximia: ac propemodum singulari: non parũ me profecisse putauero: q̃q̃ sentio in re eiusmodi q̃ difficile sit laudem promereri plautinas polliceri castigationes: ubi tot non modo in uersa uerba & præpostere posita sunt. sed etiã tot uerba deficiant. Sed quid ego uerba memorem: cum nõ modo uersus dimidiati inueniantur: sed etiam desint integri: nec uersus modo: sed etiam Scænæ integræ: atq̃ adeo etiam dimidiatę Comœdiæ iam perierint. Adde porro tantam poetæ rerum caliginem ob incognitam uetustatem. Vt Sisenna tantus inq̃ autor: & Varro q̃ undecunq̃ doctissimus est a doctissimis dictus: ne dum Donatus Seruius. & pleriq̃ alii grãmatici non parum inuigilauerint. ut nobis plautũ. ex incognito cognitum facerent. Quamobrem cum hæc ipse mecum reputarem ex ipsa prouinciæ mole merito perstiti dubius aliquandiu: num hoc onus mihi esse subeundũ censerẽ. E diuerso cum ex huius autoris cognitione perspicerem eximiam q̃dam multis emanaturam utilitatem: putaui laborĩ minime parcens hoc onus non omittendum: ut si etiam quæ uoluerim omnia ipse mihi præstare nõ potuerim: probabile tamen uisum fuerit attentasse me priorem: aliquidq̃ modo inchoasse: quod alii fortasse perficiant. Videbũt ꝑ nos tamen eruditi plura mendosa ueræ lectioni reddita: in suam quęq̃ decuriam interlocutorum cohercitũ: qui prius nullo seruato ordine uagabatur: & deniq̃ non mediocrem præstitam fuisse a nobis diligentiam: ut Plautina lectio innotescerent: Sales quoq̃ ac ioci: sensusq̃ iucũdissimi lepidissimi poetæ innotescerent. Quantum autem laboris in hoc impẽsum sit statim in fronte testatum uolumus. Nam ut quiuis noscere facilius queat quid mendosum. quid emendatum: emendandumus: prout cuiq̃ pro suo arbitratu id integrum reliquimus. Plautinas castigationes statim in ipso operis uestibulo locauimus. quæ (ni fallor) sunt omni ueritate ueriores. Pauculis dumtaxat exceptis: quæ non tam mendosa q̃ omnino cognitu difficillima ex antiquitatis Maiestate uisa sunt. Quę fortassis una cum aliis fuissent enodata: si uel in aliquẽ emendatum codicem incidissemus: uel nisi tumultuario magis q̃ accurato studio æditiones nostras modo ob nostrum hinc propediem discessum ad orientis partes maturaremus. Percurres igitur Pontifex reuerendissime has nostras cum Plauto lucubraciunculas (in re hãc enim te hominem doctissimum: eloquentiæ studio ac laude eminentem: prudentia grauissimum: reliquisq̃ uirtutibus insignem iudicem mihi constituendum ratus sum) In quibus si quid recte dictũ uideris: non id mihi soli tribus contendo. Cum non ex mea sed eminentissimorum autorum sententia cuncta ferme protulerim. In qua re ne quidem ueterum etiam recentiorum quorundam: & eorum præsertim qui Plautinas delitias sectati sunt non puduit sententias sciscitari. Et in primis Georgii Vallæ uiri clarissimi: quem nostris temporibus bonorum disciplinarum omnium ęrarium dixerim: cuius censura nihil est grauius. Si quid autem minus ornatum: aut non omnino enucleatum compereris: aut forte in curia omissum (Non enim potest Lippus quantũ cõtendere Lynceus) uel ignoscas uel emendes: cæterosq̃ moneas ut si quam habent in nos feruidam mentem tegant. Qui si forte liuore agitati perstreperint: tua oratione compesces. Quamquam nihil moror ꝙ si quid boni factum fuerit bonis: inuideãt nõ boni. Hęc autem si tui accerrimi iudicij stabunt incudi: nullius formidabo Rhinocerotis nasum.


Vod ptinet ad Amphitryonis argumẽtum comœdiæ hoc est Mestoris & lysidices Pelopis filiæ Hippo
thoe filia fuit: ex q̃ & Neptuno natus est Taphus: q Echinadibus iperauit isulis: easq; de suo noie pprios
q; Taphios noiauit pariterq; Teleboas a pr̃ia sua uñ uenerat teleba. Taphii añt filius fuit Pterelas: quẽ
Neptunus bello isupabilẽ fecerat q̃ diu in capite comã gestaret aureã: quã ei attribuit Neptunus: Pterelæ
añt filia fuit Comœtho: mares fuere filii Chromi⁹ Tyrãnus: Ampolus: Chersidamas: Mestor Eueres.
Helectrionis añt q Mycenis regnabat cũ Alexo uxore uel (si Diodoro credim⁹) cũ Eurydice Pelopis fi
lia fuit Alcmenę: filii uero Stratobates Gorgophon⁹ Philonom⁹ Celæneus & Lycinius Nothus ex Medea Phrygia mu
liere. Iude eni uenit Mycenas Taphii itaq; piterq; Pterelæ filii Mycenaꝝ sibi q̃rentes iperiũ: & helectrione nolente con
cedere in agrũ Mycenẽsiũ eruperũt: bouesq; sustulerũt & qcqd usq̃ obuiã fuit qđ p̃dæ locũ obtineret. Helectriõis añt fi
lii ppugnarũt: in eoq; prœlio multi utrinq; ceciderũt: helectriõis qdẽ filii oẽs p̃ter Lycinium: pterelæ uero p̃ter eueres:
Abierũt Traphii p̃dã auferentes: quã deposuerũt apud regẽ Elinesiũ Polixenũ. Amphitryo añt a Polixeno capiẽs My
cenas abduxit Helectriõ porro ulcisci cupiẽs filioꝝ interitũ. Amphitryoni filiã Alcmenã regnũq; pollicitus ẽ si aduer
sũ Teleboas ductitet exercitũ: q in pterelã inuectus una cũ Cephalo & Panopeo Taphios prius supare nõ potuit q̃ Co
mœtho pterelæ filia Amphitryõis amore capta e p̃ris capite aureã abscidit comã: deditq; Amphitryoni: quãobrẽ po
tius uictoria ẽ. Insularũq; iperiũ Cephalo dedit: uñ cephalenæ sũt appellatę. Interi mortuo iã helectriõe dum bellũ ge
rit uxore Alcmena potit⁹ est. s; Iuppit amore captus Alcmenæ: eã absente uiro cõpressit: grauida igit & ex Amphitryo
ne & ex Ioue fuit: quãobrẽ geminos uno partu enixa ẽ Herculẽ & Iphiclũ: cũ diuersis tñ conceperit tpibus idq; adeo usi
q; ueꝝ fuisse cõstat ut & Aristoteles iu libro de aialibus id memoriæ p̃diderit: posseq; fieri cõtenderit. Plautina ergo fa
bula hoc h; ut Iuppiter mutatus in formã Amphitryonis tãtisper quoad redeat a legiõibus domũ Amphityo cũ Alc
mena cubet Mercuriusq; sosię formã gerat Amphitryonis serui: & perinde sosiã Mercurius a foribus aduenientem ar
cet: cogitq; ad Amphitryonẽ redire: & quę uiderit memorare: nec credit Amphitryo quę mẽmorat sosias: q domũ ue
niens cũ uxor paulo añ secessisse domo: eũ arguat existimat uxorẽ stuprum cõmisisse: Iuppit Amphitryonis formas fu
mens ab ædibus ipsũ abigit iratus Amphitryo dũ minitaẽ cædem uxori & adultero & irrũpere in ædes studet: fragore
& crepitu tonitrus añ fores cõcidit nimia formidine correptus: inde leuatus & recreatus a Ioue est oblectatusq;: qđ Alc
mena geminos fuisset enixa: qđq; cum Ioue partũ diuisisset: hoc argumentũ fabulę. Quod autem ad carmẽ pertinet
paucis aperiemus: comœdiaꝝ propemodũ oium carmẽ certe iãbicum est: sed cũ iambici carminis innumerabiles sint
species utũtur comici in prologis quidã & argumẽtis iambico trimetro: ubi añt ad concertationẽ sermonũ deueniẽ ali
quando tetrametro quãdoq; ẽt pentametro. Trimetrum quidem appellatur carmen: quod senis concluditur pedibus:
quod breuitas iambi efficiat: ut duo pedes pro uno habeantur: unde Horatius. Syllaba longa breui subiecta uocaẽ iã
bus: pes citus: unde etiã trimetris acrescere iussit nomẽ iambeis cum senos redderet ictus: ad tardandã iambi celeritatẽ
spondeus admissus est: ut idem Horatius. Spondeos stabiles in iura p̃rna recepit: & quoniã longa in breues resoluiẽ re
soluta iambi longa ẽt tribrachus admittitur: resoluta spondei prima anapęstus: resoluta secũda dactilus: resolutis am
babus proceleusmaticus. q̃re in iambico qdem carmine pedes admittuntur iambus pater: & ad tarditatem inuehen
dam spondeus: ob resolutionẽ dactilus anapæstus proceleusmaticus & tribrachus. Pyrrhichius autem propter indif
ferentem ultimam syllabam in fine recte collocatur. Ephestion uero de iambico locutus carmine: Iambicũ inquit susci
pit in regione impari hoc est prima tertia & quinta. Iambum Tribrachum Spondeum Dactilum Anapæstum: In pari
uero hoc est secunda quarta & sexta. Iambum Tribrachum & Anapæstum: hoc apud comicos perpetuo. at apud Iam
bographos: & Tragicos rariuscule. Scason autem in fine Spondeum pro Iambo quod Hipponacteum nominatur: alii
claudum appellant. Indifferenter autem pręter quam in ultimo Proceleusmaticum admittit pariter & Tribrachum: si
modo ex aliis unus uel antecedat uel subsequatur: ne sit perpetuo ex longis aut breuibus.

In amphitryonis Argumentum.


Mphitryo profectus in hostes Teleboas: grauidam ex se reliquit uxorem alcmenam: cuius amore ca
ptus Iuppiter uersus in formam eius absentis coniugia: fingit ab exercitu noctu redusse. Illam compri
mit: moremq; gerit sibi: noxq; illa Iouis iussu facta longior. Mercurius ut suo seruiret patri summo Io
ui: serui Amphitryonis sosiæ cœpit imaginem: hoꝝ Alcmena deluditur dolis: fitq; rursus ex Ioue gra
uida: interim uictor hostium rediens amphitryo domum præmittit sosiam: ut nuntiet uxori reditũ:
is offendit Mercurium inquam: sibi similem seruum: ambo rixantur inuicem: a Mercurioq; excludi
tur domo: id idem contingit redeunti domum amphitryoni: quem uxor rata se ab illo deludi satis inclæmẽter accipit:
fitq; illi obuius pro Amphitryone Iuppiter: sicq; frustratur ab uxore atq; ab Ioue simul: fiuntq; gemini amphitryones
& sosię. Tandem arbiter accersitur Blepharo: uter eorũ uerus esset amphitryo recte ut discerneret: obstupuit ille & cer
ti nihil proferens abiit: interea tempus pariendi cum afforet: alcmena ex Ioue atq; ex uiro geminos uno enixu parit: ho
rum alter qui postmodum dictus hercules ex Ioue genitus (nam ex Amphitryone Iphiclus) binos enecat angues ma
nu: igitur Iuppiter ut mulierem insontem ostenderet: quam uir insimulauerat probri: magnum intonuit: reꝫ professus
ut erat: iubet igitur reconciliari uiro coniugem.

Ioannes Petrus Valla inclyto utrinsq; iuris doctori Scaramuzæ triuultio Mediolanensi patricio primario. S. D.
Eternam.


VM de Plauti fabulis inclyte scaramuza triuulti dñ apud te Mediolani eẽm inter nos uerba facerem⁹
nõnullaq; eaꝝ loca nõ minus deprauata: q̃ ob uenerãde antiq̃tatis ignorationẽ subobscura q̃ tñ mihi
succurrebãt: ut a p̃re interp̃tante didicerã castigataq; annotarã neq̃n memoria exciderẽt qđ sibi uelle
lẽt exponerẽ: ea sic abs te laudari aiaduerti: ut facile itelligerẽ te: quę tua est non mõ circa excellentissi
mas q̃sq; res elegãtia: sed ẽt magnitudo ai & benignitas cupere: ut ea ãnotata publicarẽ. Quare ego q
multis de causis tibi oia debeo cõmittẽdum nõ statui: ut isti tuo honestissimo desiderio satis nõ facerẽ:
s; liberalis hospitis more q ientacula mõ poscenti amico: ipsũ nisi saturũ dimittere noluerit: ñ solũ ea: s; alia ẽt pluscula:
q̃ tu postolaras: ut ut a tyrũculo ãnotari poterit edẽda curaui. Ceteꝝ cũ hãc nr̃am idustriã si q̃ mõ ẽ: cuipiã iscribẽdã

mācipā dāq̃ statuerē nemīnē cōperi: quę tibi tuæq̃ domui ñ mō añ ferrē: ſ; ne cōpararē qdē nec imerito. Quid.n. triuul
tia domo p totā Italiā dici pt insignius: a qua olim tanq̃ saluberrime stellæ omnibus ingenuis artibus excellentes q̃ pluri
mi effulserint uiri: ut nřa ætate Illustris princeps Io. Iacobus Triuultius patruus tuus: q hoc propriū & peculiare sibi nō
dicauit: ut iam alter Hercules ad improboꝝ hominum obtundēdas atterendasq̃ uires esse dicatur. Quo sciētia rei mi
litaris nemo peritior: autoritate nemo superior: fœlicitate nemo faustior. In tractandis quę ad muniēdū exercitum per
tineant nemo laboriosior. In periculis subeundis: duce prudentia: nemo animosior. Quid in conficiēdis rebus celeritatē
memorem: ad prouidendum rebus omnibus uigilantiam atq̃ consilium: sed hæc pauca præ quæ de ipso dici possent.
Quid pręterea reuerendissimo Antonio astensi episcopo fratre tuo: ut aliorum insignes omittā uirtutes dici potest inte
grius: continentius: iustius ue: ad cuius recte sancteq̃ uiuendi normam: & indefessam ad subueniēdum amicis ac ho
nestis uiris prōptitudinem non una lenitatis pietatisq̃ laus accedit. Erectam uero ad omnē æquitatem mentem tuā om
ni laude dignissimam: tuamq̃ erga studia nec legum modo: quarum doctor peritissimus haberis & es: sed omnium bo
narum disciplinarum uigilantiam satius mihi duco silentio prætereūdā: q̃ paucis perstringendam: quæ enim pruden
tia: quæ probitas: quæ iustitia tanta usquam fuit quæ tuis exemplis non posset illustrari. Proinde cum his tantis uirtu
tibus præditus sis ubi gentium quo ue in loco nostrarū frugum primiciæ sedem potuere sibi firmiorem præstantioremq̃
uēdicare q̃ apud te tuamq̃ domū tā multipliciter illustrē: q tantopere eis oblectet is qq̃ nec quenquā ut de mecenate Ho
ra. inqt naso suspēdis adunco: si igit eas tibi placuisse cognouerimus nō exiguā uidebimur apd oēs laudē ꝯsecuti. Vale.

¶ Ioannis Petri Vallę in plautinas Comœdias commentationes.



Lautinas uiginti comœdias (nā plures nostra tempestate non cōparent) soli patri meo cunctas pu
blice professo: Venetiis multi quidē operā dedere: quæq̃ ipse docuit aperuitq̃: ut alia plæraq̃ ex
ceperunt: sed alii aliorsum pro animi libidine: ac etiam ut facultas tulit & occasio annotarunt. Fue
runt namq̃ qui sibi dūtaxat scriberent: & suis domi contenti cōiectaneis fruerentur. Fuere qui exce
pta ab ipso aliis prodere conati sunt. Quorum scripta cū eorum quę a patre meo tradita erant uix
quandā ne qd grauius dicam referrent imaginem. Cēsuimus ne qua demum patri meo incurię cul
pa inureretur q̃ celerrime a nobis fieri potuit prouidendū. testes enim sunt mihi aliquot cōdiscipu
li non plus trimestri spatio pauculis hisce colligendis atq̃ cōscribendis fideliterq̃ tradendis quam
maxime a me tā angusto tēpore fieri potuit adhibuisse: repetita quæ olim hauserā notarāq̃ memo
ria: ut aliquanto ante hæc cōscripserim q̃ ille exceptæ notationes fuerint impressę. Aliquādo ube
riora scripturus cōmentaria. Cum plus otii nacti fuerimus: Nam Venetiis quē fugiat est nemo qua utiq̃ diligentia pa
ter meus oia semper fuerit interpretatus: neq̃ tamen, ut in meridie, quo uetus usurpem adagium, Lucernam succenda
mus. Sed in aliquatenus a multitudine remotioribus cōmoremur: quod nunc properando nō facere adacti sumus. De
niq̃ hoc tantisper propere editū in his latinæ linguæ angustiis moliri (ut reor) minime iprobandū cōpellimur. quā
do non modo Varro: Sisenna: Carisius: Donatus: Seruius & pleriq̃ alii litteratores periere: qui hunc laborē: atq̃ ut nūc
sic loquar mendicabula si uiuant nobis exemerint. Quin imo ne quidē Plautum ipsum nobis habere contigit nisi conci
sissimum: atq̃ quod superest deprauatum. Nos tamen in tanta rerum difficultate has pauculas censuimus ex Plauto re
liquias potius q̃ nullas quoquo fieri modo posset tanquā sancti alicuius uiri ossa esse colligendas. Nam licet diuus Hie
ronymus super Eusebio dicat Plautus ex umbria sarsinas romæ moritur: qui propter annonæ difficultatem ad molas
manuarias pistori se locauerat ibi quotiēs ab opere uacaret scribere fabulas & uēdere sollicitus cōsueuerat. Nempe tātu;
a fortuna uexatus: ut Homerus ut pleriq̃ alii uiri doctissimi. nihil tñ de diuina eius minuitur eloquentia qñ quide; do
ctissimorum uirorū cōsensu in eo dicendi genere primas tenet. Cecilio ex decē comicis latinis ob grauitatē solū primus
tribuit locus. Cæteros in secūdo loco superare facile cōceditur: ut nō iniuria dixerit Varro musas epistolonis sui a Plau
tino sermone loquuturas fuisse si latine loqui uellēt: cui etiā accedere uidetur Quintilianus astipulari Aulus gelius qñ
quidem Plautū Romani eloquii delicias appellauit. Macrobius quoq̃ cū animaduerto inquit duos quos eloquentissi
mos antiqua ętas tulit Comicū Plautū: & oratorē Tuliū in iocoꝝ uenustate alios pcelluisse. Plautus & enim ea re clarus
fuit: ut Comœdiæ q̃ post mortē eius incertæ ferebantur de iocorū copia dicendiq̃ uenustate plautine notę fuerint: ac de
Plauto hactenus. Iam de Comœdia paucula colligamus.

¶ De Comœdia.

Omœdiam igitur Aristotelis sentētia megarēses sibi asciuerunt illic siquidem erat poeta epicarmus &
phormis. Principiū nāq̃ ex sicilia uenit sicut apud athenienses crates primus incepit. Alii in pelopon
nesso argumentū a nomine captendo comas siqdē uocari aiūt ab illis colonos: uñ & comœdia. Alii co
mœdiā a comessando. i. epulando. Athenienses autē suam esse uolunt & a uicis appellatā: comas enim
illi uicos uocant: Inde etiam sumūt argumentū peloponnenses quod drāmata einsmodi dicant fabula
menta: qm quod ipsi dran. i. facere dicant atheniēses non dran: sed pratin. Comœdia inquit Aristote
les est improborū imitatio nō per omne uitium: sed turpitudinis pars ridicula. Ridiculū nāq̃ est delictū quoddam atq̃
turpitudo doloris expres uelut ridicula facies turpe qddā citra dolorem. Tradūt alii comœdiæ Tragœdiæ satyræ &
mimorū initiū a rusticanis hoībus apud atheniēses diuitum cōquerētibus iniurias: & primo uersus confinxisse sussario
nē: & inde cōsecutos q priscā scripsere comœdiā: de quibus Hora. Eupolis atq̃ cratinus aristophanesq̃ poetę. Atq̃ alii
quorū Comœdia prisca uirorū est. Scdo tēpore successit mitior comœdia: ut menādri: & philemonis ita alioꝝ. Alii a
diuinis rebus principiū fuisse putauerūt. Quēadmodū & tragœdiæ qbus pro fructibus collectis operantes uota solue
rent antiq. Nā succēsis altaribus & admoto hirco id genus carminis sacer chorus Baccho reddebat: uñ & Horatius. Vi
lem certauit ob hircū. Inde tragœdiam dici uoluerūt ἀπὸ τοῦ τράγου hoc est ab hirco: uel quod hirco donarētur: uel
qd hirci uter musto plenus solēne præmium cantoribus foret. Vñ & Horatius: Vnctos saluere p utres. Alii autē tragœ
diam dictā putāt qd tryga fœcē gręci uocāt: siqdē añ psonas ab ęschylo inuētas fœce ora inquinabāt. Inde Hora. Ignotū
tragicę genus inuenisse camœnæ. Dicit & plaustris uexisse poemata thespis. Quæ canerēt agerentq̃ peruncti fœcibus
ora. Post hunc psonæ pallæq̃ reptor honestę. Eschylus & modicis instrauit pulpita tignis. Et docuit magnūq̃ loq nitiq̃
cothurno. Successit uetus his comœdia nō sine multa laude sed in uitiū libertas excidit & ui. Digna lege regi lex ē acce
pta chorusq̃. Turpiter obticuit sublato iure nocēdi. Thesphin qdē primū scripsisse tragœdias multi tradiderūt: ſ; Pla

to in minoe ante thesphin fuisse tradit Tragœdias. Satyras scripserunt græci carmine iambico fabulas: quas a satyris .i. rusticis illotis atq; petulantibus nominarunt: unde & Horatius. Mox etiam agrestes satyros nudauit: & asper Incolumi grauitate iocum temptauit: eo quod. Illecebris erat: & grata nouitate morandus. Spectator functusq; sacris & potus & exlex. Verum ita risores ita commendare dicaces. Conueniet satyros ita uertere seria ludo. Ne quicq; deus quisq; adhibebitur heros. Regali conspectus in auro nuper & ostro. Migret in obscuras humili sermone tabernas. Aliter apud latinos Lucilius quem secuti Horatius Persius Iuuenalis: sicut & a comœdia aliam quoq; secuti rationem. unde Horatius. Nil intemptatum nostri loquere poetæ. Nec minimum meruere decus uestigia græca. Ausi deserere: & celebrare domestica facta. Vel qui prętextas: uel qui docuere togatas. Nam prætextas a prætexta ueste nobilium: quod nobiles personæ inducerentur: sicut togatas a toga ignobilium & romanorum: quoniam paliata a tegmine gręcorum palio: quę a græcis in latinum conuersa esset nominata est. Veluti tabernaria tabernis: idest uilissimis hominibus ubi sermones quoq; uiles: ut paulo ante per Horarium ostensum est. Atelanę autem dictæ ab atella oscorum ciuitate immunda: sicut plani pedes quod in plano orchestræ agerentur. Rinthonicæ ab actoris nomine. Latinæ quidem fabulæ a Liuio andronico primū cœptæ inde ab aliis celebratæ apud Romanos quo fere tempore camillus uita functus est pestilentia exurgente cum uis morbi nec humanis consiliis nec ope diuina inquit Liuius leuaretur uictis superstitione animis. Ludi quoq; scænici noua res bellicoso populo. nam circi modo spectaculum fuerat. Inter alia cælestis iræ placamina instituti dicuntur. Cęterum parua quoq;: ut ferme principia omnia & ea ipsa peregrina res fuit sine carmine ullo: sine imitandorum carminum actu. Ludiones ex hetruria acciti ad tibicinis modos saltantes haud indecoros motus more thusco dabant. Imitati deinde eos iuuentus simul inconditis inter se iocularia fundentes uersibus cœpere: nec absoni a uoce motus erant. Accepta itaq; res sępiusq; usurpando excitata uernaculis artificibus quia hister thusco uerbo Ludio uocabatur nomen histrionibus inditum: qui non sicut ante fescennino uersu similem incompositum temere ac rudem alternis iaciebant: sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinem cantu: motuq; congruenti peragebant. Liuius post aliquot annos qui ab satyris ausus est primus argumento fabulam facere: idem scilicet id quod omnes tum erant suorum carminum actor dicitur. cum sæpius reuocatus uocem obtudisset uenia petita puerum ad canendu; ante tibicinem cum statuisset canticum egisse. Aliquanto magis uigente motu: quia nihil uocis usus ipediebat inde ad manum cantari histrionibus cæptum. diuerbiaq; tantum ipsorum uoci relicta. postquā lege hac fabularum ab risu: ac soluto ioco res auocabatur: & ludus in artem paulatim uerterat. Iuuentus histrionibus fabellarum actu relicto ipsa inter se more antiquo ridicula intexta uersibus iactitare cœpit: unde exhodia quę exordia postea appellata: consertaq; fabellis potissimum attellanis sunt. Quod genus ludorum ab oscis acceptum tenuit iuuentus: nec ab histrionibus pollui passa est. eo institutum manet: ut actores attellanarum: nec tribu moueantur: & stipendia tanquā expertes artis ludicrę faciant inter aliarum parua principia rerum: Ludorum quoq; prima origo ponenda uisa est: ut appareret quā ab sano initio res in hanc uix opulentis regnis tolerabilem insaniam uenerit. Comœdiarum alię motoriæ: aliæ statariæ. Mixtę aliæ dictę sunt. Motorię quidem turbulentæ. Statariæ quietiores. Mixtę ex utroq; consistentes. Comœdię partes: ut quidam scripsere hę quattuor. Prologus. Prothasis. Epitasis. Catastrophe. Prologus est pręfatio. Prothasis prius act⁹: Epitasis incrementum processusq; turbarum. Catastrophe conuersio rerum ad iucundos exitus. Dionysius autē & crates & euclides aliis has partes nominauere appellationibus. Primam quidem prologum dicentes: sed secundam melos chori. Tertiam episodium. Quartam exodum. Agebantur comœdiæ tibiis paribus aut imparibus: & dextris: aut sinistris. Dextrę sua grauitate seria indicabant. Sinistrę acuminis lenitate iocum in comœdia arguebant. In dextra & sinistra mixtum iocum & grauitates indicabant. Quę a principio humilis apud romanos postea superbior. Horatius. Tibia non ut nunc orichalco iuncta tubæq;. Emula: sed tenuis simplexq; foramine pauco. Aspirare & adesse choris erat utilis. Deinde mox subiungit. Sic priscę motumq; & luxuriam addidit arti. Tibicem traxitq; uagus per pulpita uestē: hoc est syrma: ut in tragœdiis. Membra comœdiarum tria sunt quibus priscę tenebantur. Diuerbium: Canticum: chorus. Personę diuerbiorum aut duæ: aut tres: Aut raro quattuor: ideo ait Horatius. Nec quarta loqui persona laboret. Nam ultra augere numerum non licet. In canticis una tantum debet esse persona. Aut si duæ fuerint ita esse debēt: ut ex occulto una audiat nec loquatur nisi secum. In choris non est personarum numerus definitus. Comicis senibus a foraco per ædiles candidus uestitus attribuebatur: quod is antiquissimus fuisse memoretur. Adolescentulis Discolor. Serui comici amictu exiguo contegebantur paupertatem præse ferendo antiquā: Aut quo forent expeditiores. Parasiticū intortis palliis ob collum ueniebant. Lęto uestitus candidus. Aerumnoso obletus. Purpureus diuitii. Pauperi phœniceus dabatur. Militi chlamis purpurea. Puellę habitus peregrinus. Lenoni uarii coloris pallium. Meretrici ob auariciā luteus amictus. Atq; hęc de comœdia in præsentia satis. Nunc de carmine iambico pauca subiicienus.



Armen iambicum polystephanus nomen habuisse existimat ab iambe ancilla metęira hippothoontis uxore quę cum uidisset popularem quandam alias iocularem tristatam mulierem iocularesquosdam & ridiculos de ipsa composuit uersus a qua inquit carmen iambeum. Alii putant ab iambizo quod ē conuitior dictum iambum. Verum uerbum ipsum iambizo potius nomen ab iambo uidetur habuisse. Ferūt alii carmē iābicū ab archilocho originē habuisse. Horatius. Archilochū ꝓprio rabies armauit iābo. Hūc socci cœpere pedē grandesq; cothurni. Alternis aptū sermonibus & ꝑpłares. Vincentē strepitus: & natū rebus agēdis. Aristoteles tñ existimat inuentū quod plus cęteris pedibus sermonibus cōgruat omnibus qñ quidem loquendo etiam imprudenter in iambicum incidamus metrum: sed iambicum metrum multiplex. Monometrum quod duobus pedibus constat. Dimetrum quaternis. Drimetrum senis. Tetrametrum octonis. Pētametrū denis. Hexametrū duodenis. Et aliud metrū est acatalecticū nempe integrū catalecticū cui deest. Barchycatalectum ubi syllaba uel tēpus deest. Hipercatalectū ubi superest uel syllaba uel pes dimidius: his utunt̄ comici omnibus generibus. Vtuntur & alii. Recipit hoc metrū imprimis iambū in locis paribus sicut ꝑ resolutionem longę in duas breues ibidem tribrachū. Locis uero imparibus ad tardandam iambi celeritatem recipit spondeum. Horatius. Syllaba lōga breui subiecta uocatur iambus. Pes citus: unde etiam trimetris accrescere iussit. Nomen iambeis: cum senos redderet ictus. Primus de extremum similis sibi: non ita pridem. Tardior ut paulo grauiorq; ueniret ad aures. ꝟ Spondeos stabiles in iura paterna recepit. Commodus & patiens non ut de sede secunda. Cederet aut quarta socialiter hic & in acti.

Nobilibus trimetris apparet rarus & enni. Per resolutionem igitur primæ spondei syllabæ recipit ibidem etiam anapestum. Per resolutionem secundæ dactylum. Per resolutionem utriusq; proceleusmaticum. In fine uero propter indifferentem syllabam ultimam: etiam pyrrhichium: ut omnino recipiat iambum tribrachum. pyrrhichium. Spondeũ. Dactylum. Anapestum. Proceleusmaticum: qui in aliis sedibus q̃ quas diximus locant non ex arte locuntur: ut terẽtianus de iambico. Sed qui pedestr is fabulas socco præmunt: ut quæ locuntur sumpta de uita putes. Vitiant iambum tractibus spondaicis. Et in secundo: & in cęteris æque locis. Fidemq; fictis dum procurant fabulis. In metra peccant arte: nõ inscitia. Ne sint sonora uerba consuetudinis. Paulumq; rursus a solutis differãt. Magis ista nostri. nã fere græcis tenax. Cura est iambi uel nouellis comicis. Vel qui in uetusta prælucent comœdia. Comici tamẽ nostri trochaicis quandoq; utuntur & crebris synalœphis & episynalœphis & collisionibus. Teren. plus omnibus in prologis trimetris semper. ut Plautus ubiq; obseruasse perspici potest. Tetrametris autem alibi sicut & pentametris & hexametris. Miscentur tetrametri cum dimetris brachycatalectis: ut in prima scæna Plautus in amphitryone cum usus fuisset tetrametro. Qui me alter est audacior homo: Aut qui confidentior. Tetrametrum est. Iuuentutis mores qui sciam qui hoc noctis solus ambulem tetrametrum. Mos dimetro brachycatalecto usus. Ita peregre aduenięns & similiter. Qui hoc noctis a portu. Dimetris. quoq; catalecticis nempe quibus una deest syllaba. Vt ingratis excitauit. Vel Dimetris hipercatalecticis qbus una superest syllaba: ut ibidem. Hospitio publicitus accipiar. Vtitur & monometro. ut in truculẽto. Pessima mane. Et rursus. Optime odio es. ac de metro iambico hæc satis: quilibet enim reliqua per se poterit perspicere. Nũc amphitryonis argumentum paucis attingamus.

ELius & mestor fuere fratres. mestoris & lysidices Pelopis filiæ hippothoe filia: ut apollonii rhodii tradit interpres. Strabo quoq; & alii multi. Ex qua & neptuno fuere taphus & telebas qui echinadibus insulis imperitarunt: unde teleboæ & taphi sunt populi appellati. Taphiis filius fuit pterelas: hunc neptunus inuictum fecit: ut quãdiu quem in uertice aureum dederat capillus haberet incolumem. Tamdiu foret insuperabilis. huius filia fuit comœtho: mares chromius: tyrãnus ampolus. Chersidamas: mestor euheres. Vt uero quidam tradiderunt: Antiochus: Chirodamas: tyrãnus. Telebas Taphus: chromius. Electryon uero cum uxore alexo mycenensibus imperabat: quorũ filia Alcmena filii stratobates. Gorgophonus: Philonomus: Celæneus. & lycimnius nothus: quem ex medea phrygaica susceperat cum ex phrygia mycenas ad electrionem se recepisset. Teleboe igitur mycenensiũ affectantes imperium plerisq; cum ipsis in certamen descenderant. Proinde fuit cum pterelæ filii mycenenses ex improuiso agrederentur: & electrionis filios occiderẽt incõpositos pariterq; occiderẽtur bouesq; abigerent omnes: & eaz omnẽ regionem diriperent. Et perinde cum in eo cõgressu pterelæ filii præter euherem oẽs. Electryonis autẽ prꝫter lycimniũ omnes interfecisti essent. Taphii quæ rapuerant apud polyxenũ heliensiũ regẽ deposuerũt. Electryon indignatus promulgauit Alcmenẽ uxorẽ pariter: & regnũ se ei traditurũ q has ulcisceret̃ iniurias. Amphitryo itaq; thebis qui tũ sub creõte rege thebanoꝝ clarissimus in re bellica habebat̃ delectus est exercitus imperator aduersum teleboas. Vt ob eam expeditionem ei Alcmena despõderetur a polyxeno prędam accipiens mycenas adduxit. Inter adducendũ cum forte bos una a toto grege aberraret in ipsam amphitryo clauam iaculatus ipsum occidit electryonẽ Sthenelus aũt ex mycenis amphitryonem persecutus est mycenisq; & tirynthi imperauit. Amphitrio autem a creonte qui thebanis imperabat cædis habuit piaculum: qui purgatus cum creonte & cephalo: nec non panopeo: ut lycophron uoluit. Contra taphios & teleboas profectus est. Is antequam in teleboas duceret exercitum alcmenam grauidam fecit. Absente amphitryone iuppiter in amphitryonis formam immutatus comite mercurio: qui faciem sosiæ gerebat amphitryõis munere perfunctus est: noxq; facta longior: qui pariter grauidam fecit. Interim pterelæ filia comœtho amphitryonis: ut quidam peribent. Velut alii amore capta cephali amphitryonis socii ex patrio capite aureum crinẽ amputauit ac dedit: ut tradunt alii amphitryoni: ut alii cephalo. Potitus ergo uictoria amphitryo rege pterela obtruncato eius aurea patera donatus est: olim carissima pterelæ eas insulas amphitryo tradidit cephalo: quas habitans a suo nomine cephalenas nominauit. Tradunt tamen quidam ut asclepiades quod antequam in taphios & teleboas ducerent exercitum iurasse omnes marti & palladi se prædæ magnam partem redituros. Solus panopeus iusiurandũ præteriens spolia occultauit: ob hoc filium habuit epeum: qui ligneum equum extruxit: quo troia capta est. Ex alcumena igitur nati hercules compræssu iouis: & iphicles amphitryõis. Iphiclis filius fuit iolaus: quo auriga usus hercules aduersus cygnum rapientem munera quæ pythio appollini offerenda deportabantur. Cygnum igitur occidit & ut hesiodus tradit Martis filio succurentis femur traiecit. Mars in trachina ad ceyca uulneratus se contulit: erat enim cygnus socer ceycis de filia themisthonohe. Præmisit igitur amphitryo domum seruũ sosiam qui Alcmenam cõmoneret eorum quæ gesta forent. is pro foribus mercurium formam sosiæ gerentis cõperit: a quo abactus est: qui reuer sus ad amphitryonem quæ uidisset memorauit. mentitum ratus amphitryo domum repetens ab alcmena iurgio exceptus est. Illo abeunte iuppiter in antiquam restituit concordiam in faciem mutatus amphitryonis. Rursus redit amphitryo blepharone arbitro uter esset amphitryo nequedite decernere. Res dubia relicta est. Rapiunt ergo se pro mœchis iuppiter & Amphitryo: Interim tonitru aere concusso concidit amphitryo. Alcmena parturit Herculem iouis filium: & iphiclũ amphitryonis quod non esse fabulosum arguit Aristoteles quippe qui eo testimonio usus est in libris de animalibus: ut ostẽdat diuersis temporibus plures concipi posse. Deniq; amphitryo gauisus est re intellecta quando quidem cum ioue suam rẽ communem habuerat ioue pollicente pro ipso omnia se facturum.

Nominum etymologiæ.

NOminũ interpraetationes quæ in hac inducuntur comœdia sunt quorum primus iuppiter qui cuncta dicitur continere: ut Valerii sorani uersus quos Varro adducit ostẽdunt. Iuppiter omnipotens regum rerumq; deumq;. Progenitor genitrixq; deum deus unus & omnes. Qui exponũtur cum marem existimarent qui semen mitteretur fœminam quæ acciperet iouẽ esse mũdũ cum oia fæmina ex se mittere: & in se recipere fuit causa cur ita soranus loqueretur: cui sentẽtiæ Aristoteles quoq; astipulatus inquit in libro de mũdo. Cum autẽ sit unus multimodus est nominatus ab omnibus passionibus quas innouat ipse: uocamus enim eum iouẽ & ζῆνα & ζῆν: dicentes idest uiuere ac si diceremus per quem uiuimus. Dicitur autem saturi filius quasi χρόνου idest temporis cum ab æterno processerit absq; fine in alia sæcula: nec non astrapæus: & bronteus: & æthérius: & æthuius cæ

raunius. & hyectius ab astrape q̄ est coruscatio & bronte qđ est tonitru & æthra serenitas & ceraunos qđ est fulgur: & hyectos qđ ē pluuia. Porro uelut aiūt poetæ soter: & eleuterius & ad sūmā loquēdo cælestis & terrestris appellādus a q̄libet natura & fortuna uelut ens ipse oium cā pp quod non male dr̄ in orphaicis. ζευς πρωτος γενετο ζευς υστατος αρχικεραυνος ζευς κεφαλη ζευς μεσα διος δ᾽εκ παντα τετυκται. ζευς πυθμην γαιης τε και ουρανου αστεροεντος ζευς αρσην γενετο ζευς αμβροτος επλετο νυμφη. ζευς ορμη πυρος ακαματου. ζευς πνοιη παντων ζευς ποντου ριζα. ζευς ηλιος ηδε σεληνη. ζευς βασιλευς. ζευς αρχη παντων ηδε τελευτη παντα γαρ κρυψας παλιν αυθις φαος ες πολυγηθες εξ ιερης κραδιης ανενεγκατο μερμερα ρεζων. Cicero tñ ubi de natura deorū scribit ioues plures inqt in priscis græcoꝝ lrīs inuenimus: necnon plures Hercules statim ibidē subiūgēdo. Ex eo igit & & lisito est is Hercules quē certasse cū apolline de Tripode accepimus alter tradit nilo natus ægyptius: quē aiunt phrygias lrās cōscripsisse. Tertius est ex ideis indigetis cui inferias afferūt. Quartus est iouis & asteriæ sororis Latonæ quē tyrii maxime colūt: cuius carthaginē filiā fertur. Quintus indis qui bellus dr̄. Sextus hic ex alcumena quē iuppiter genuit. Idē quoq; Cice. in eodē Mercurios quinq; fuisse memorat. Mercurius unus cælo patre natus dia matre: cuius obscenis excitata natura credit q aspectu proserpinæ sit cōmotus. Alter ualentis & foronidis filius: is qui sub terris habetur. Idē triphonius. Tertius ex ioue tertio natus & maia ex quo & penelopa natū ferūt. Quartus nilo patre quē ægyptii nephas appellare habēt. Quintus quē colūt fenatæ qui dr̄ argū interemisse ob eāq; cām ægypto præfuisse: atq; ægyptiis leges & lrās tradidisse: hunc ægyptii tenē appellant: eodēq; noie anni primus mēsis apud eos uocat. Macrobius in saturnalibus multis exēplis studet cōprobare iouē solē esse: quia ad binos deos fere oēs redigit. Verū ut numina multis sunt multa appellata uocabulis: ita iouē latini mō uictorē: ut inqt Varro ac diuus Augustinus: mō uictū mō opitulū: mō impulsorē: mō statorē: mō centū pedū: & supinalē: & tigillū: & ruminū: & adhuc aliis latini noiauere uocabulis: græci aūt dia iouē dixerunt. Vnde & sub dio. i. sub aere. Vnde & Horatius. Manet sub ioue frigido uenator. Nominauere nū quasi mentē: unde & eius ac mnemosines. i. memoriæ dicunt filiæ musæ: ut latini a iuuādo iouē dixerunt. Dicit ēt a græcis his oibus noibus hicesius. hephestius: hortius. Dodonæus. Idæus. Hertius: polieus: hetgrius. Cęneus. Milichius. Ceraunius. Aeginchus: epius. pitius. Xenius: soterius. Ancylometes. Pisæus. Mæstor. Phyxius. Celænephes: catębates. beleus. Phytalmius. Elutherius. egridupus. Patrous. homoguius. Ctesius. Buliçus. Tropæuchus: alastor. Palamnæus anxurus quasi ἀξυρίας qđ est sine nouacula qa barbā nunq̄ rasisset. Mercurius aūt ut qdam putant a mercimoniis qbus præest: ut uero diuus Augustinus putat q̄si medius currēs qđ medius sit inter hoies sermo. a gręcis mō hermes dictus mō lygius: mō argiphontes: mō nomius: mō Cylenius: mō eriunius. Aliqn̄ socus. Quādoq; cerdous necnon chrysorrhapis & diactorus & acocetus. Deoꝝ nuntius: iō pedibus hēt talaria. Dictus ēt psycopōpus cū aias agit ad iferna: & agoræus & empoleus: effingit aūt sine manibus & sine pedibus figurę q; quadratę surrecta habēs uirilia. quę oia ad orationē referunt. Ac ut in cælo stella iouis phenō appellat: ita & mercurii stilbon. i. radians. Cū tñ Aristoteles dixerit hærentes cælo stellas ab lōginqtatem radiare. Cū ergo mercurius ppinqssimus cadiet neutiq̄ recte dixit Aristoteles. Is peribet lyrā primus inuenisse chordaꝝ septem ob septē planetaꝝ rationē: eius filia a poetis fuisse palæstra peribetur. ¶ Alcmena: ut gręce ἀλκμήνη ἀπὸ τῆς ἀλκῆς. i. a robore: qm̄ mulier multū prę se tulerit animi cōstātiæ ad uiros pxime accedēs. Amphithryo. ab ἀμφὶ: qđ ualet circū & τρύζω gemo: uel τρύχω. i. uexo. qm̄ hęc incurrit. ¶ Blepharo. Dictus blepharo qđ non satis discerneret uter esset amphitryo: quasi ob ciliorꝝ magnitudinē parum uidens: nā blępha ra dicūtur cilia. ¶ Sosias. a soso. i. cōseruo & custodio: utpote seruus quē domus conseruatorē esse oporteat. ¶ Bromia ancilla. Bromia uidetur dicta quasi bacchans. nam bromius bacchus dictus ἀπὸ τοῦ βρέμειν. i. a fremendo.

Pyladæ Buccardi Brixiani cōmentarius in Plauti Amphitryonē. Argumentum.

PErseo argiuoꝝ rege defuncto ut Alcęus apollonii interp̄s ait: Sthenelus Mestor: Electryon & Alcæus regnū cōiter habuisse dicunt. Mestoris aūt filię hippothoes. & neptuni: filius fuit pterelas: quē ut fama est: Neptunnus bello insuperabilē fecit: quādiu in capite Comā gestaret aureā: ab ipso neptūno illi datā Pterelæ filii aliquot fuere: Inter quos Telebous: & Taphus: filiaq; unica noie polydice: siue: ut alii: Comætho. Ab hoc Tapho: Taphū insulā dictā asserunt in qua ipse pterelas cū filiis habitauerit. Taphios q; populos oēs eoꝝ ditioni subiectos: nā & echinadibus quidā illos iperitasse aiunt. Feruntq; Pterelę filios una cū taphiis: postq̄ ab Electryone Mycenas obtinente. petiissent bona: q̄ fuerāt hiopothoes matris Pterelæ: ut dictū est: & ille ea tradere recusasset: icursionē fecisse in agrū Myceneū: Et boues. p̄dam q; p̄terea nō paruā abegisse: a qua boū abductione. Teleboæ itē Taphii dicti sunt: qm̄ τῆλε longe: & βοῦς bos a græcis dicant uel a Teleboo altero pterelę filio. eam ēt cognominationē dedu xerunt: ut inqt idē. Alcæus interpres. Sed & electryonē sua cū filiis tutari conantē: in ea Taphioꝝ incursiōe. qdam occisum ferunt a Teleboo. Is aūt Electryon Alcæi Amphitryonis patris frater fuit. & eoꝝ pater Gorgophō: Persei filius Alcæus argis habitauerat. ibiq; Amphitryonē genuerat. postea quū oia ad Thebanoꝝ imperiū deuenissent: Et Amphitryo Alcmenā Electryonis filiā cōsanguineā suam uxorē sumpsisset: Statuerūt Thebani: qbus tunc rex erat Creō: exercitū aduorsus Taphios. siue theleboas mittere: qbus pterelas iperabat: ut ab eis pœnas sumerēt eoꝝ: q̄ in electryonem ppetratāt. Cui exercitui placuit Amphitryonē p̄ficere. Is igit Amphitryo assumpto secū Cephalo Deionei filio: in pterelā profectus: nō prius superare potuit: q̄ filia ipsius Pterelæ amore Amphitryonis capta. e patris capite aureā abscidit comā: dediq; Amphitryoni. Tum demū. n. illū obtruncauit: Et uictoria potitus: insulaꝝ imperium cephalo dedit. a quo cephaleniæ. & populi ipsi cephalenii appellati sunt. De hac autē Pterelæ filia Ouidius intellexit: quum in ibim dixit. Quā tua uel pterela: uel tua Nyse fuit. ¶ Dū igit Amphitryo peregre cū exercitu abest: Iuppiter captus amore Alcmenæ eius coniugis: absentiæ illius occasionē nactus. p̄uenit & p̄occupat Amphitryonis reditū. Sumptaq; illius facie: Et secū ducto Mercurio Sosiæ imaginē gerēte ad Alcmenā diuertit: Cū illaq; cubās: ac tres in unā noctē adglutinans: ut sic lōgiorē cū illa uoluptatē caperet: grauidā facit herculē: quū prius Iphiclū quoq; in utero. ex Amphitryone cōceptū haberet. Mercurius aūt habitu Sosiæ ianuā seruans: dū Iuppiter cū illa cubat: superuenietē uerū Sosiam Amphitryonis ab exercitu in portū naui reuersi seruū abigit a foribus. Et deinde quū Iuppiter ab Alcmena discessisset simulans ad exercitū redire: Amphitryonē aduenientē Alcmena conspicata: quid tam cito reuertat interrogās: iratum illum reddit. Interq; ipsos coniuges: iræ: iurgia: & contumeliæ intercedunt. quū illa eum secum nocte cubuisse asseratisq; stuprū

isq; struprum illatum ei a quo piam suspicetur. Tum Iuppiter Amphitryonis itez facie sumpta: Amphitrionem rur/
sum illudit: quoadusq;. partus ipe aduentante: uoce missa ex ęthere: Iuppiter confessus est se adultez fuisse: & Amphi
trio recognita oblectatus: & se boni dimidium diuidere cum Ioue libens gaudensq; passus est.

¶ Reuerendo Dn. Ioanni Lucino Arnutio Alexandrino humanarum diuinarumq;
rerum consultiss. Thadaeus Vgoletus. S.P.D.



Eteres Graecorum grãmatici quos criticos appellabant piluri: seuerisq; iudicii ac celeberrimi doctrina/
rum pfessores: codices tpm incuria: aut librariozz indiligentia deprauatos aut alia quapiam causa ui
tiosos: uitia tollentes: curiose emendare distinguere & adnotare consueuerunt. Quare nunq̃ alicuius in
diligentiã impunitã transire passi sunt. Nã & in Homezz poetazz parentem: iudicii sui spicula torquere
non extimuerunt. Constat eni Iliadem (ut uersus obelo notatos praeterfluere sinã) in uiginti quatuor
uolumina: secundũ. xxiiii. literazz numezz quo graecia utitur: totidemq; Odysseas: non ab ipso poeta s
sed a grãmaticis fuisse diuisam. Nñ quoq; in oibus graecozz studia sectati: Eaq; ab initio tenuiter accepta mox in effu/
sum ac latum eruditionis cãpum dilatare soliti itidem fecerunt. C. Octauius Lampadio. Naeuii bellũ punicum unico
uolumine expositũ propter magnitudinẽ in septem diuisit. Tucca & Varrus multa in Vergilio mutasse creduntur. M.
etiam Tullius romanae eloquentiae unicũ prope lumen: non pazz laudis se adeptũ putauit si Lucreti libros qui sũt scri/
pti ad. C. Memiũ de natura rezz q̃ emendatos posteritati traderet. Quom aũt nostris tpibus omnia fere uolumina par/
tim librariozz inscitia: partim impressozz negligentia aut tpm uitio magnis scateant erroribus: Omnis grãmaticorũ
turba: non solum sordidior: sed si dis placet et lautior hanc emendandi consuetudinem ita auide souet obseruat & am
plectitur: ut nil sapere se putet nisi in emendandis codicib⁹ ingenii sui uires ostentauerit: mallitq; aliena corrigere q̃ sua
prodere. Ego quoq; non inuitus ad emendandũ Plautum me adcinxerã & unus de grege illo essem: ac tibi Plautinarũ
deliciazz studiosissimo morẽ gererem: sed Pyladę Brixiani lucubratiões me hoc onere leuarunt: tantum nominis ac au
ctoritatis adeptae apud grãmaticos semitarios oia quasi p nebulam cernentes: ut solus hic Plautinos sales: & numeros
ab inferis reuocasse putetur. Sunt tamen si uezz fateri uoluerimus non indignae cognitione: ut pote quinquẽnio elabo/
ratae nec dũ absolutae. In his tñ multa sunt quae probes: multa quae damnes ac reiicias: dubitesq; utrũ uitia an uirtutes
maiores. Nam nisi me gustus fallit dũ codicis temporum iniuria labefacti: & plerisq; in locis exesi numeros suplere ac i
pristinum nitorem restituere: sensusq; pro libidine elicere conatur usq; ad uitium diligens: multa addit: multa inuertit
ac delet maiorem proculdubio illi laudẽ conciliatura si uti erant intacta reliquisset. Illud non queo satis mirari: uñ hic
& plerisq; alii tot antiqua Plauti exemplaria habuerint testimonio quorum emendationes suas confirmant: cum mihi
non solum Italiae: sed fere totius Europae bibliothecas excutienti uix unum aut alterum hactenus uidere contigerit.
Verum ut a pylade perperam emendata: & temerarie citraq; ullum pudorem addita: aut male interpreta palam fa/
cerem una ratio suadebat: q ille epistola quadam ad Alouisium Dardanum Venetum: indigne illiberaliterq; stili
aciem distrinxit in Georgium Merulam Alexandrinum ςυμπολι τιτςου & praeceptorem meum uirum plane do/
ctum: & ipso Pylade longe doctiorem: cui quicquid doctrinae aut iudicii in me est adceptum refero: Altera dissua/
debat ne mihi uitio uorteretur q in mortuũ scriberẽ obiectis respõdere nequeuntẽ. praecipue cum Tryphęus aristopha
nis & omnis scriptores mortuis. parcẽdum esse censeant. Sed ego tetigi terram: atq; ut ait plautinus Tranio. Nihil for/
mido pax mihi est cũ mortuis. Quãuis nec uiuis nec uita functis ulla fiet iniuria si quid sup qbusdam carminibus falso
plauto ascriptis aliter q̃ pylades aut alius qspiam sentio. tibi breuiter idicauero. De quo copiosius in comẽtariis. nostris
in Amphyitrionẽ dictũ est. Est scena in amphitryone tali principio. Quis ad fores: Ego sum. Quis ego sum. Ita loquor
tibi Iupiter. Clauditur uero hac fini. Sacrufico ego tibi Qui. n. te Macto. Ab hoc uersu (ubi multa exoleta desiderantur)
usq; ad illum. Vos isthaec inter uos partite ego abeo mihi negociũ est. Inserta sunt. clxx. carmina: quae iam in impressis
codicibus legũtur a plerisq; oibus pro Plautinis recepta. Adulterinozz carminuz principiũ tale est. Tun me Mactes car
nifex. In quo enarrando sic Pylades. Hoc reliquũ huius scenae & duazz insequẽtium scenarũ in plerisq; tum antiquis/
tum nouis codicibus deficiebat: Quod q̃q̃ Sarracenus a se animaduersum dicat tanq̃ adulterinũ & subdititium nõ cẽ/
suisse se admittendum in plautinã familiam. Nos contraria sententia censuimus ut natiuum proprium consanguineũ
& legitimũ quando quidem & sentẽtia absolutissima cũ superioribus conuenit & uersus hi Plautinam olent lepiditatẽ.
Et Nonius eozz aliquot pro Plautinis citat: quemadmodum in uerbo exantlare & in uerbo minitabas. & in uerbo im/
pedire. ut infra dicemus. Hactenus Pylades. A quo tñ dissentio: q̃tuz Sarraceno assentior scribenti pythio uera magis
tripode: praesertim cũ nisi in impressis codicibus reperiant. Si in aliis extarent iam diu uulgata essent ab his qui errores
sui inanias ueterzz codicum testimonio probare solent. Pylades autẽ dissimulator uafer credulae & simplici iuuentuti il/
ludere ratus quo sententiam suã tueretur iseruit his adulterinis q̃dam carmina a Nonio citata. ut illud. At ego certe cru
ce & eruciatu mactabo exi foras mastigia. Sed dissimulauit hoc se legisse in Nonio sibi peculiari & illud. Pertolerarẽ ui/
tam clades exantlare impatibiles q̃q̃ hoc citetur a Nonio ex Amphitryone Actii. Sed in nomine nulla mihi controuer
sia: cũ constet Plautum testimonio. M. Varronis & Sext. Festi Pompei in epitomate quinquaginta librozz Verri Flacci
de Priscis uerbis. Et prologozz Asinariae & Mercatoris appellatũ fuisse Marcũ Actium Plautũ. Et Asinium quoq; si co/
dici meo fides adhibenda Basileę escripto. lxxvii. ab hinc anno: ex eo exemplari e quo. xii. ultimae comoediae Plautinae
emanasse traduntur. Et illud. Quid minitabas facturũ si istas tetigissem fores. & illud. Imo hunc ego thebani ciues qui
domi uxorem meam impudicitia impediuit thesauzz stupri teneo. Cętera omnia subditia sũt. Miror q; ubinam Plau/
tinam lepiditatem Pylades agnoscat nisi fortasse in hoc uersu qui est adulterinorum ultimus. Rationes iacent: iudicius
silet. quid agam nescio. Enimuero ut quiuis iudicare possit Pyladę an mihi credẽdum aliquot legitimos Plauti uersus
conferam cum adulterinis. Quorum duo in primis se mihi offerunt.

Si minusculo digito increpuerint fores hac tegula.
Tuum diminuuam caput ut cum dentibus linguam excrees.

Pylades hunc locum sic interpretatur. Hae inquit tegula quam manu tenebat ut qui in superiore tecto ante Ianuam cõ/
stiterat tegulis confecto tuum diminuam caput. Neq; apparet usquam Mercurium ipsum peluim atq; aquam habuis/
se qua Amphitryonem inspergeret ut Pius superius dixit. Ego uero non ut Pium Bononien. hominem in literis diligẽ

te:ac de plauto haud male meritum nec mei imemorē defendam:sed ut magis pyladæ iudicium redarguam plauti car
men ascripsi ubi Mercurius Amphitryonem sic alloquitur.
Næ tu postulas matellam tibi aquę infundi in caput.
In hoc nulla tegulę mentio:sed aquæ:& matellę.i.uasis aquarii:sicut nec in illo Itidem plautino quod sequitur.
Optimo iure infringatur aula cineris in caput.
Hæc carmina quę modo retuli sunt genuina Plauti.Sed subditii carminis auctor tegulam finxit:quoniam meminerat
mercurium dixisse.Ibo intro ornatum capiam qui potius decet Deinde sursum ascēdam tectum ut illum hinc phibeā.
Sed ne in re friuola cristā tollere uidear si alteꝝ carmen adulterinum ostendero haud ultra progrediar quod tale est.
Ob isthuc indignum dictum te obstricto collo hac diripiam.
Hoc Pylades sic enarrat Iupiter in amphitryonē manū extendens per collum eū cæpit:abstraxitq; inuitum:fauces illi
stringens & nę misero mihi clamitare cogens.Nō uidit pylades cū hæc scriberet.Si hoc esset Plauti carmē ut ipse credit
& affirmat ꝙ insigni nota dignus esset poeta:si tam idiligēter:ne dicā indocte citra decoꝝ qđ est pręcipuū iter poeticas
uirtutes itroduxisset Amphitryonē Imperatorē strenuū & magnanimū cuius auspicio & ductu Teleboæ supati sunt
subito terrore consternatū femineo heiulatu se miseꝝ clamitantē.Immo aliter Plautus.Ille.n.iducit Iouē dum Amphi/
tryonē obstricto collo traheret sic dicētē manifestū hunc obtorto collo teneo furē flagitii.Dein Amphitryonē uti dece/
bat Imperatorē fortem ac imperterritum uim ui repellentē haud impigre iniecta manu in Iouem sic clamantem.
Imo ego thebani ciues qui domi uxorem meam.
Impudicitia impediuit thesaurum stupri teneo.
Hæc satis & fortasse nimium ꝙ decuit:ne qs arguat me e musca elephantū facere ορνιν αμελγειν και τυλαδαν
κοσκινον υποτιθεναι. Non ignoro me multa pręterire aliter a pylade emendata:ꝙ legantur in codicibus fideli
haud fluxæ.ut illud in amphitryone Aecastor condignum donum qualis est qui donum dedit. In quo enarrando
sic Pylades.ut opinor. Qualis est.~ Ita habent codices antiqui & noui quoque & uersus ratio quadrat. Cur igitur
Pius corrigit qualist ipse uiderit.Neutrum horum in Plauto scribendum nos admonet Nonius Marcellus in uolumi/
ne de indiscretis generibus quod nos olim e germania sicut pleraque alia in Italiam attulimus Apud illum sic scri-
ptum comperio.Culest pro qualis est.Neutrum positum pro masculino.Plautus in Amphitryone.Aedepol condi/
gnum donū culest qui donum dedit.Et illud in eadē fabula.Deuolant angues iubati in impluuium.Iubati pro iubatę.
Nonius Marcellus eodē uolumine sic.Angues masculini gnis.Vergilius testis est.Ecce autem gemini a Tenedo tranqi/
la p alta.Horresco referens imensis orbibus angues.Et lib.v.Adytis cū lubricus anguis.Lucilius lib.xxxiiii.Nisi portē
ta anguisq; uolucris.Anguis feminini.Plautus Amphitryone.Deuolant angues iubatæ in ipluuium.Varro accinius.
Vt aspexit tota caput angue deuinctū.Et illud in Captiuis Nullus æque acherons.pro.Nulla æque acherons.Pyladæ
uerba subieci Et scribendū est inquit.Nullus adæque est acherons nō nulla.ut inepte legunt Pius & Sarracenus iterpre/
tes rerum cōtra metri rōnem & rectam latinitatē.Nam acherons masculini:nō feminini gnis ut in pximo superiore exem
plo Acheronte refuso.Hæc pylades oia pro arbitrio inouare ac imutare solitus.Pius & Sarracenus recte scripserunt.
ut in oibus codicibus legit.quos mihi hactenus uidere licuit:Et ne quēquā uidear suplantare audi.N.Mar.sic scriben
tem.Acheron masculini.gnis.Vergi.li.vi.Et tenebrosa palus acheronte refuso Feminini.gnis Plautus Capteiueis. Ve
rum.n.uero nulla adæq; est acherons atq; ego ubi fui.Notaui præter hęc alia plurima:ꝙ olim publicabunt non ut ul-
lam de erratis illius laudis occasionē capiam:Sed ne tenerā iuuentutē iudicii expertem erroribus inuolui patiar.Leges
interea Plautū studio diligentiaq; pyladæ Buccardi correctum:pter Trinummum & truculentū quas morte pueritus
intactas reliqt.Editis etiam comētariis in Amphitryonē.Asinariam.Aulularíam.Capteiuos.Mostellariā.& partim
Curculionis:Quibus qm multa deesse uidebant curram haud minimā lectoribus adlatura:adnotatiunculas nras tu-
multuaria opa editas inseruimus legentiū utilitati ac cōmoditati consulentes:ne re ēt minima grāmaticoꝝ libros euol/
uere cogerent.Quibus nec nomen nostrum ppouendum curauimus:qa certi eramus nostras a Pyladæ enarrationibus
facile discerni posse.Illę eni aut de syllabis:aut metri rōne disserunt:aut Pium & Sarracenum uellicant.Et plerūq; ut ait
poeta Tergora diripiunt costis & uiscera nudant Nostræ uero nihil hoꝝ.Has igitur qualescūq; erunt tibi sūmo inge-
nio:summa eloqntia summo cōsilio & in omni doctrinæ gñe eminentissimo dicauimus.ut si qn a seuerioribus studiis
hoc est iurisconsultis tuis:relaxandi ai gratia ad hæc festiuiora te contuleris Plautū nitidiorem ꝙ antea uisebant euol-/
uere queas.Scholia quoq; Francisci Marii Grapaldi uiri docti & facundi eruditionis plena cum his iprimenda duxi/
mus:qa non minimum psidium Plauti studiosis adlatura uidebant.Georgii etiam Anselmi Epiphyllides nitidæ:&
comptæ ad me scriptę:cum raꝗ uarietate:tum copiosa utriusq; linguę doctrina:non solū promptissimū scriptoris in-
genium:dicendi facultatē:eloquendi suauitatem exprimentes:sed unumquēq; etiam doctissimū ad se adlicientes:exor
nabunt Rudentē:Stichum:Trinūmum & Truculentum.Hoc tibi suauissime mi Lucine persuadeas uelim si ocium na
ctus ero:quod prope diem patrocinio tuo ad secutuꝝ confido:futuꝝ ut auspiciis tuis:studio laboreq; nro Plautus in
Plauto minime requiratur.Vale Musaꝝ decus.Et me ut amas ama. Finis.

IN FAciem uorsus.Hoc tangit Diodorus in quinto de Ioue & Alcmena locutus his uerbis. Itaq; uolens ui Alcmenam aggredi:neq; fidens posse illi coitum ob eius pudicitiā persuadere:dolo mulierem aggressus est amphitryonis forma assumpta.Est facies oris species:& totius corporis forma.Salustius in Catili.Prorsus in facie:uultuq; uæcordia inerat Asconius Pedianus:figura est circa gestum:situmq; mēbrorum:status circa ornatū:& habitum uestitū isigniū:& armorū:facies q̄si statura totius corpis:id qd̄ asserit Nonius Marcellus:& Gelius:Iupiter a iuuādo dictus est:nāq; ut phibēt astronomi:sydus bñficiū:multū fauens mortalibus:ut latius Cice.i li.de natura deorū. Seruius quoq; cū Iupiter pro igne ponat:nisi res sic fouet oīa:queadmodū calor:& Iupiter p aere:ut apud Horatiū:manet sub Ioue frigido:& deniq; pro q̄cū q̄rem:ut apud Macro.& attestat Aristo.in libro.de mūdo:orpheo astipulatus. ¶ Bellū:notū ē differre bellū & p̄liū:ut ai q̄dam hostilitas bellū dicat:cū aūt manus cōferitur p̄lium. ¶ Hostibus:quos nūc hostes dicimus:ueteres pduelles dixerūt:hostes nāq; uocabāt pegrinos. ¶ Vxorem:ab ungēdo dictę sunt uxores quasi unxores:ex ueteri nāq; istituto nouæ nuptæ mariti domū adeuntes:axungia postes inungebāt:testat Ennius:& memorat id quoq; Donatus ita ueterū fuit uana religio:ut opinarentur pp unctiones hmōi mala a domibus amoueri oīa:id qd̄ ēt Plini⁹ cōmemorat nouas.s.nuptas lupino adipe postes inūgere solitas:ne qd mali medicamēti iferret:nec minus consuetudo fuerat:ut cū in matrimoniū nouæ nuptæ darent:ignē & aquā iubebant attingere:cuius rei causas q̄rit Plutar.in lib.pblematon stati in ipo opis principio. ¶ Vsurariā:dicim⁹ rē usurariam:ex qua capitur usus:ut hoc loco:& usurarius est:qui rei capit usus:ut traditur ab Vlpiano. ¶ Formā sosiæ:recte formas dixit:

SARACENVS.
Alcmenæ fabulam
Figura qd sit
Bellū qd:& qd p̄lium
Vxor unde dicta sit
Vsura qd sit



M.ACCII PLAVTI AMPHITRYO.
ARGVMENTVM.


N faciem uorsus Amphitryonis Iupiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus,
Alcmenam uxorem cæpit usurariam.
Mercurius formam Sosiæ serui gerit
Absentis.his Alcmena decipitur dolis.
Postq̄ rediere ueri Amphitryo & Sosia,
Vterq; deluduntur dolis mirum in modum.
Hinc iurgium,tumultus uxori,& uiro,
Donec cum tonitru uoce missa ex æthere.
Adulterum se Iupiter confessus est.

quę animantibus tribuitur:nam de inaiatis figura dicitur:ut de circulo:trigono:cylindro. ¶ Mercurius quasi medius currens:q; scilicet currat medius sermo in mercimoniis:nam quia mercibus præest:Mercurius dictus:ut Festus:& Strabo Iouis ex Maia Atlantis filius:a græcis hermes:nā est deorū interpres.Quinq; fuisse Mercurios tradit Cicero atq; Lactātius.Quintus:qui ægyptiis impauit:Trismegistus appellatus.Dicit etiā fuisse Mercurius eloqntiæ:ac palestrę repertor:qd̄ tāgit Horatius:Mercuri facūde nepos adātis:quē pariter appellat deorū nūciū:iō dictus est Camillus lingua Hetrusca:qui minister iterptatur:est.n.ipe deorū minister:ut est apud Seruium in.xi.æneidos:Ministros siqdem:& ministras Camillos & Camillas in sacris uocabāt:licet Fest.Camillum dicat puerū ingenuū uocasse ueteres.Plura de Mercurio adduci possent:q̄ cōsulto omitto:ē eius corpus minimū cūctorū syderum:manetq; fere semp sub radiis solaribus:a qbus nō recedit lōgius q̄ uiginti & tres gradus.Iō ab astronomis uocat stilbon:qd̄ est radianis:Iccirco Virgi.Mercurio dat crines flauos.Nā ut inqt Seruius:& flauus & pustus fingitur:qa nimis est uicinus soli pter cæteras stellas. ¶ Dolis:dolus grece:latine malitia:& dicitur bonus:& malus dolus:ut bona:& mala malitia:ut ipse in Aulularia ostendit:& apud iuriscōsultos est de dolo malo:qd̄ non diceretur:nisi esset & bonus. ¶ Tumultus:quintilianus.Quid enim aliud tumultus nisi pturbatio tanta:ut maior timor oriatur:unde nomen dictum est tumult⁹:idq; mutuat a Cice. ¶ Cū tonitru:tonitrus masculino:ut Statius tonitrus agis:& mea fulmina torq̄s:& tonitru & tonitrū dicit teste Prisciano:tonitrua & turbines dixit Actius:& tonitribus tēplum tonescit:dixit Varro.

Meretris unde dict⁹ sit
Tumultus quid
Tonitrus quid

¶ARGVMENTVM.

IN faciē uorsus. Argumētū comoediæ timetro exp̄ssum iābico est:ut fere fieri solet.Figura:inqt Asconi⁹:est circa gestū:sitūq; mēbrorū.Status circa ornatū:& habitū:uestis isigniū:& armorū:facies q̄si facturā totius corporis:hinc facere q; rei:quā facit:iponit:faciē:huic accedit sniæ tā Aulus in noctibus aticis q̄ Nonius Marcellus.Diuus aūt Augusti.In qua inqt sunt formæ:& figuræ:sed figuræ inaialibus:formæ aialibus tribuunt.Figuras.n.tū designamus:cū uel trigonū:uel tetragonū:uel conū:uel cylindrū:ul sphęrā dicimus.Formas aūt cū formosos asserimus aliquos:uel deformes. ¶ Dū bellū gereret:pprie bellū geri dr Varronis snia:sicut & certamē iniri.Nā gerere sustinere est.Bellū tēpus oē:quo uel parat aliqd pugnæ necessariū:uel quo pugna gerit:p̄liū dicit cōflictus ipse bellorū. ¶ Cū telebois.Strabo in decimo.Nō dubitauere plęriq; cephaleniā eādē:& dulychium appellare & taphū. Alii & taphios cephalenios:eosdē dixere teleboas:& aduersus illos amphitryonē exercitum du

VALLA.
Teleboæ populi qui sint

ctasse:assumpto socio deionei filio cephalo ex athenis ꝓfugo. Insula dehinc amphitryonē potitū eā cephalo tradi-
disse:ab illoq; nomē habuisse isulā. Demetrius āt Phalerius teleboā fluuiū noiat:ubi de elocutione inqens ωςιο ξενο-
φων φησινοτι φιλον τοοι ελληνες επι τον τηλεβοαν ποταμον. Sane ut Asclepiades iqt myrleanus: taphos
echinadū isula una est:quā teleboæ habitarunt:qui prius acarnaniā icoluere:ꝑdones nobilissimi:qui argos usq; pe-
netrātes electryonis alcmenæ pris boues abstulerunt:electryonē:& filios eius:qui obstiterant:cōciderunt. alcmena āt
pronūciauit ꝑconio:se ei nupturā: qui pr̄ia; ulcisceret cędē. Vltus amphitryo alcmenā duxit uxorē. At Herodotus.
Persei inqt:& andromedę q̄ttuor fuere filii. Alcęus:cuius filius amphitryo. Sthenelus:mestor:& electryon: mortuo
aūt pseo cōiter hi regnū administrabāt. mestoris filia fuit hippothohe:cuius & neptūi filius pterelas. Pterelę filii te
Taphos unde dicta sit leboas:& taphus:a tapho igit̄ isula dicta taphos:q̄ echinadū una:ab utriusq; taphū:& teleboę:q isulā icolebant:filii
itaq; pterelæ electryonē adeūtes:m̄ris suæ hippothohes sibi poposcere pecunias:se datuꝝ negauit:ira icēsi teleboæ
ipm:ac filios occiderūt:ac boues adduxerūt:aut igit̄ a teleboo pterelæ filio uocitati p teleboę:aut qa telo:abigo signi
ficat. ⁋ Alcmenam. ut græce αλκμηνη. q̄nq; post. c. ut Priscianus ēt in prio de octo ptib⁹ orōnis u subiiciūt lr̄am:ita
& plautus ꝑut uersus exigit. ⁋ Cæpit usurariā. Vsurā dicius uñ usum capimus. Ci. p publio sylla. Lucis ne hāc usu
Vsura qd sit rā eripe uis:plenā lachrymaꝝ:atq; mœroris:in q̄ cū maxio cruciatu:atq; dolore retineret. Paulus de uerboꝝ signifi
catiōe. Vsura inqt pecunię:quā ꝑcipimus:in fructu nō est:q nō est ex ipso corpe:sed ex alia cā est. i. ex noua obligatio
ne. Vsurarius uero tam q usum capit actiue:q̄ de quo usus capit̄ passiue:ut multa noia usurpant̄. Vlpianus de usu &
hītatiōe actiue:usurarius iqt ius hēt deābulādi:gestādi:& lignis ad usum quottidianū:& horto:& pomis:& holeri-
bus:& floribus:& aq̄:nō his:q ad cōpēdiū sediū:ad usum:nō usq; ad abusū. At Plautus usurariā uxorē passiue dixit
de q̄ usus ē sūptus. ⁋ Vterq; deludunt̄. Vtrūq; deludūt metrū dici desiderat. ⁋ Hinc iur. Iurgiū & lis hāc hñt distan-
Iurgiū & lis quid tiā:qd iurgiū leuior res ē:ūqdē iter bñuolos:aut ꝓpiquos dissensio:uel cōcertatio. Inter inimicos dissēsio lis appella
tur. Tul. de re pub. in q̄rto. Admiror nec reꝝ solū:sed ēt uerboꝝ elegātiā:si iurgāt inqt bñuoloꝝ cōcertatio:non lis:
& i seq̄nti. Iurgare ergo lex putat iter se uicinos:nō litigare. ⁋ Tumult⁹. i. ꝑturbatio. Ci. in anto. Quid. n. ē tumult⁹:
nisi ꝑturbatio tāta:ut maior timor oriat̄. Vñ ēt nomē ductū ē tumult⁹. ⁋ Cū to. dr̄ tonitrus:& tonitru. Prisci. oia. n.
masclina:q̄ neutra quoq; i u desinētia iueniūt̄:eiusdē sunt declinatiōis:ut hic tōitr⁹ hoc tōitru. hic corn⁹ hoc cornu.
Dr̄ & tōitruū:ut Var. & actī⁹:q tōitrua:& tōitrib⁹ ꝓtulerūt. ⁋ Ex ęth. ē āt ęther iqt Aris. i prio de cœlo ꝑmū corp⁹ ꝑ
Aether qd sit ter terrā:& ignē:& aerē & aq̄:ętheris noie appellatū:locū:quē notius sūꝑmū ex thin ęi. i. currēdo sp:sēpiterni: tpis ei
cognomētū attribuēdo. Anax. āt hoc noie nō recte usus ē. æthera nāq; ignē accipit a απο του αιθειν. i. a cōburēdo.
PYLADes IN faciē uorsus Amphitryonis iupiter. Versus est iābicus trimeter:sex pedibus cōstās:in qbus eē possunt:
dactylus: spōdeus:tribrachus:anapæstus:iābus:& amphimacrus:& ii qdē in oibus locis:atq; ēt i ultimo
trochęus: uel pyrrichius. Est aūt amphimacrus pes cōstās tribus syllabis:quaꝝ media breuis:pria & ul-
tima lōgæ sunt:& inde nomē cęptū:qa circū habeat lōgas. αμφι. n. circū. & μακρον longū gręcis signifi-
Facies cat: hoc carminis genere utit̄ poeta in oibus argumētis:& ꝓlogis. ⁋ In faciē:in formā. Facies forma est to
tius corpis ꝑmanens: & quæ uō mutat̄:& tā aiatoꝝ:q̄ inaiatoꝝ:ut diximus in uocabulario nr̄o. Horatius de eqs. Ne
si facies:ut sępe decora:molli fulta pede est:emptorē iducat hiantē. Virg. Illi:qbus aspera quōdā: uisa maris facies:
de hoie locus hic Plautinus exēplo satis est. Vultus aūt ꝓprie hois est:qui mutari cōsueuit:& uel fedatū:uel cōcitatū
Figura aīum indicat:lætū uel aut tristē. Hor. Acer:& mauri peditis cruētū:uultus in hostē:ut ibidē diximus. Figura uero est
circa gestū:sitūq; mēbroꝝ forma q̄dam:aspectus qualitas:uñ & figuræ tres apud grāmaticos: & figurę in uerbis: &
in orōnibus dicunt̄:quę gręci schemata appellāt. ⁋ Vorsus:uersus:ita ꝓferebant antiq uorto:& uorsus ac uostris:&
uoltis dicētes. Pro uerto:uersus:uestris:& uultis. ⁋ Amphitryonis. Ita qdē legi debet: qnū gręce αμφιτρυων scriba-
tur p. y. Sed & qa. y. antiquoꝝ more in. u. sępe uersu; aiaduertimus:ut Cumatilis:uestis pro cymatilis: Sulla ꝑ Syl-
la:ita ēt amphitruo scriptū iuēire licet ꝑ amphitryo:& sic Plau. scripsit in [illegible] argumēti:ut ibi ps penul-
tio uersu:quāq̄ id coactus fecisse uideri possit:qa dictionē nullā latinā iu[illegible] icipiētē absq; aspiratione. ⁋ Iu
piter. a iuuādo dictus est:q̄si iuuans pr̄:nā ut astronomi ꝑhibēt:sydus est bñficū: & multū fauēs mortalibus. Physi-
ci āt iouē dicūt ętherē eē. nulla āt res sic fouet oia:ut calor:qa āt pria syllaba ipius nois breuis eēt:quū a iuuādo dedu
cat:iō poetę ꝑducere eā uolētes duplici. pp. scribūt. ⁋ Dū bellū gereret. Bellū ꝓprie est dissensio:p quā arma mouent̄:
Bellus uñ sociale bellū dicimus:& bellū romanoꝝ cū hetruscis:aut samnitibus. Prælīū uero est ipsa i bello hostiū cōgressio.
Virg. Infantē fugiens media iter ꝑlia belli. Aliqñ tñ bellū p ꝑlio ponit̄. Salu. In eo bello trecēti milites desiderati. Hic
& bellari ꝓ pugnare usurpamus. Virg. Et pictis bellant̄ amazones armis. Bellū ēt bonū signat:estq; ei⁹ diminutiuū.
Varro. Ita cū eis bellū geras:ut bella oia demū auferas. i. bona oia. Et qm̄ bonū aliqñ pulchrū signat:ut apud Teren.
Forma bona:fortasse bellū quoq; p pulchro iterdū sumit̄. Mar. Bella es nouimus:& puella. Veꝝ est. Hinc belli hoies
Bellulus aliqñ bōi:& prudētes dr̄. Aliqñ formosi:atq; elegātes. Et a bellus fit aliud diminutiuū bellulus:& aliud bellatulus.
Plau. Quin imus ergo cubitū bella bellatula. ⁋ Cū telæbois. taphiis siue cephalenis: de qbus strabo hęc. Nō dubita-
uere plęriq; Cephaleniā eādē:& dulichiū appellare. Et Taphū alii:& Taphios cephalenios:eosdē dixer̄ Teleboas:
Et aduersus illos Amphitryonē exercitū duxisse:assūpto socio Deionei filio Cephalo ex athenis ꝓfugo: Amphitryo
nē dehinc isula potitū:eā Cephalo tradidisse:ab illoq; nomē assequutā eē isulā. ⁋ Vsurariā. ex qua iupiter usum ca-
ptabat. Vsurariā. n. rē dicimus:ex qua usus capit̄:& usurā p usu. Seneca. Si mihi unius dieculę usurā pmisisset. Inter
dū ēt signat fœnus. uñ fœnerator a qbusdā usurarius dr̄. ⁋ Mercurius. Iouis ex maia atlātis dr̄ fuisse filius:& de⁹ elo
quētiæ;ac mercimōioꝝ:q̄si medi⁹ currēs:q. s. currat medius ſmo i mercimōiis:uel qa ipē nūcius sit: & medius iter
deos & hoies:suꝝ ēt de⁹ dr̄. ⁋ Formā. faciē. Fer. n. idē st forma:& facies. ⁋ Sosię:q̄rūt poetę idere noia suis:& aliis p
sonis itroductis:q̄ signatōe apta:& ɔgrua sint ꝓposito. Sosias ergo iterꝑtari ꝑt san⁹. σως. n. gręcis saluū signat:sanūq;
qd qdē se eē ondit:quū herus āphitryo illū isanū eē existiaret:q se domo ꝑet expulsū fuisse ab altero Sosia nūciaret.
Dolus ⁋ Dol'. maliciis:deceptiōib⁹:fraudib⁹:gręcū ē uocabulū:nā illi δολος dñt nos dolus:siue malicia. Dr̄ āt bōus:& ma-
lus dol⁹ Tumltusq;. addēdū fuitq; metri rōne:qm̄ alr̄ uersus claudicaret. Dr̄ āt tumlt⁹ q̄si tior mlt⁹. Qui. qd. n. aliđ tu
mlt⁹:nisi ꝑturbatio tāta:ut maior tior oriat̄. ⁋ Cū to. dicitus hic tōitr⁹ masclino gñe. Stati⁹ To. agis:& mea fulmina
torq̄s:& tōitru:ac tōitruū:teste Priscia. actiū iducēte:q dixit:tōitrua & turbies. Et tōitribus tēplū tōescit apđ Varro.

Amore

SARACENVS.



More captus alcumenæ: hoc loco alcumenæ legas qa metrũ exigit: & ita ueteres locuti sũt: teste Prisciãno: posuit aliud comœdię argtũ: nõ ob aliã cãm: nisi ut tm nomẽ comœdię isinuet: ex primis uersuũ lrĩs argumẽti: ut mos est Plautinus in reliqs oĩbus: & notãdũ q in metrorũ capitibus amphitruo scriptũ inuenies y in u migrãte. Qm duabus lrĩs y & z ut Pri. testat: in græcis tm & barbaris utimur dictiõibus: & uetustissimi authores ne qdẽ iu græcis utebant Ci. in oratore purrhũ sp Ennius nõ pyrrhũ ui patefacerũt phruges nõ phryges ipsius antiq declarãt libri: nec. n. græcã lrãm adhibebãt: hũc morẽ ut ex primis uersuũ lrĩs aliqd cõnecteret Enniũ fuasse i qbusdã: qppe Ennius fecit: testat Ci. iu scdo de diuinatõe. ¶ Subseruit ha. nã opa Mercurii desiderabat: ut hitũ sosiæ mẽtiret. ¶ Cernit: certat Virg. & cernere ferro. ¶ Frust. hʒ. i. frustrat. ¶ Turbas: cõtẽtiões: & motus: in singulari turbã cũ dicimus. multitudinẽ significamus. ¶ Ciet: dicim⁹ cieo es iflexiõis scdę. nã citus qd & primã corripit: & signat puocare: a & qũ citra mouet a quo pcit⁹ & cõcit⁹ correpta pẽultia: & cio is q̃rtę: & eãd: pduc: a quo accif: & accit⁹. ¶ Raptãt. Se iui cẽ attrahũt: & cõuiciant. ¶ Blepharo. Supciliosus hõ: nã blephara dñr supercilia. ¶ Geminos: nã ex ãphitryone iphiclũ ex Ioue herculem peperit: ut iam pręfati sumus.

Amphitruo qũo scribatur

Cernere qd sit

Blepharo qui dicatur



¶ Demophilus. ¶ Aliud argumẽtum.



More captus Alcmenæ Iupiter,
Mutauit sese in formam eius coniugis,
Pro patria Amphitryo dum cernit cum hostibus.
Habitu Mercurius ei subseruit Sosiæ.
Is aduenientis seruom, & dominum frustra habet.
Turbas uxoriciet Amphitryo. atq; inuicem
Raptant pro moechis. Blepharo captus arbiter,
Vter sit, non quit, Amphitryo, decernere.
Omnem rem noscunt. geminos Alcmena enititur.

VALLA.



More capt⁹. Iterat argtũ ut solet Plau. ex pmis uersuũ lrĩs: nomen docẽs comœdiæ. ¶ Alcumenæ. nũ post. c. u. positum uersus exigit. ¶ Pro pa. a. Pla. tm amphitruo scribẽdũ docet: qa ut Cic. i oratore ait: uetustissimi Romãi pegrinas lrãs ñ admittebãt: ut Enni⁹ purrũ non pyrrhum. Phruges: non phryges dixit. ¶ Dũ ce. cũ hos. i. certat. Virg. Inter se coiisse uiros: & cernere fero. Dictũ cerno uerbũ iuqt Var. a creo: qd cuʒ qd creatũ ẽ: tũc deniq; uf. ¶ Frustra ha. frustrat. ¶ Turbas ux. turba mĩtudo est. Turbę in plurali molestiæ. ¶ Blepharo. q ob ciliorũ magnitudinẽ ita dict⁹. nã blephara dñr cilia: ut paulo aũte i etymologiis oñdimus. ¶ Capt9 ar. hic arbitriũ dr snia. q̃ ab arbitro statuit: arbitrariũ: cũ adhuc res apd arbitrũ gerit. ¶ Gemios al. e. s. cũ sua uocali: ut sępe comici faciũt: elidit ob uersum: & ueteres docent grãmatici. Iu. Cum possis honestius illic. Et Hora. Palus aptaq; remis: qbus in locis misi. s. abiiciat: ut corripi longa uocalis possit: antecedẽtes uersus claudicabunt. Sane quẽadmodũ pclus tradit: euphemus neptuni filius & mecyones: quæ filia fuit eurotę: filiã cõpressit alcmenæ: & amphitryonis laonomẽ. Vnde septimus decimus battus coloniam deduxit in libyam.

Turba qd & qd turbę

PYLADes



More captus. Aliud est comœdiæ argtũ: quo & tota materia exponit: quẽadmodũ & supiore. Et nomẽ eiusdẽ comœdiæ primis uersuũ lrĩs isinuat: ut poeta in cęteris itẽ comœdiis cõsueuit. Qd nos dixius: primis uersuũ lrĩs isinuari. Id Ioan. Baptista pius ita ptulit: q parastiches: hoc est apices lrarũ cõsiũt: & cõtinẽt syllabon: & idicẽ argumẽtatiuũ. Quę qdẽ uerba: quũ iterptari conaremur: igenue fatẽdũ est: nũq pfecto licuit. Verba. n. eiusmodi nõ latini grãmatici: neq; græci oino uisa sunt. Et ut ab hoc icipiamus: ptitemur certe: qd nullo arrogãtiæ adminiculo dictũ uolumus: uos quoq; iu græcarũ lrarũ curriculo supra trigesimũ qntũ annũ uersatos: uõnihilq; Homeri ęschyli: Euripidæ Demostenis: Isocratis: Thucididæ Libani: & aliorũ ptereã: tũ poetarũ: tũ oratorũ euoluisse. Verũ qd parastiches nũero plali apud græcos signaret: nũq dephendere potuisse: neq; nomẽ ipm a quoq relatũ. Quapp admirari satis nõ potuimus iterptari pponẽtẽ piũ hũc: si qd ignotũ Pla. scripti reliqt: p ignotius: pq; absurdũ: & mõstrosũ declarare psũpsisse. Qd ãt ait cõsiũt: & cõtinẽt syllabon: nõ minus ẽ mirari: reppisse illũ fortasse apud latinos: qd cæteri nũq uiderint: neq; fando auditũ sit: ut cõsiũt signationẽ hret actiuã: qũ qdẽ a sio cõpositũ: qd passiuã teneat: eiusdẽ: & nõ diuersę a simplici suo eẽ debeat signantiæ: & cõsiciũt potius dicef debuisset. ¶ Alcumenę. alcmenę scribi græca deriuatio exigit: scribit. n. αλκμηνη. sed metri cã plerũq; u. interpõit: ut hic: alr uersus nõ staret. ¶ Mutauit sese i eius for. cõ. ita scribi debet uersus metri necitate: nã si in formã eius legas: claudicabit: qd pius nõ uidit. ¶ Amphitryo: dũ cernit cũ hostib⁹. Aduertẽdũ ãphitryo scdãʒ hre idifferẽtẽ: nã hic lõga ẽ: breuis ifra: quũ ait: & ipse ãphitryo obtrũcauit regẽ pterelãi i plio. ¶ Cernit ãt p decertat: depugnat: cõtẽdit: decertuit: positũ ẽ: & ita hũc locũ Sene. legit: & adducit in qdã eplã. Sic Vir. Inter se coiisse uiros: & cernere ferro. ¶ Frustra hʒ. frustrat: eludit: subsãnat. neq;. n. admittẽdũ cẽsemus: qd pius iqt: i mẽbranaceis codicibus: nec eo minus pbioribus scriptũ eẽ flacco hʒ: quũ oẽs codices & mẽbranacei: & papyracei: quotquot nos uidius: hẽant frustra: & ũ flacco. ¶ Turbas. cõtẽtiões: & mot9: c⁹ diminutiuũ ẽ turbella. Aiũt ãt differre turbã & turbas: q nũero singlari mĩtitudinẽ signet pli uero rixã: & cõtẽtionẽ. ¶ Ciet. dicius Cieo es scdę iflexiõis: & cio. is. q̃rtę. i. cõmoueo puoco. ¶ Raptãt

Parastiches quid sit

Cernere

Turba

pro mœchis.mutuis se afficiũt cõuiciis:& se distrahũt:& accusant:alter alterũ mœchũ appellãs. Et raptãt scribẽdũ utiq; est:ex codicibus oĩbus:tã ueteribus:q̃ nouis:nõ ringitãt:ut cõmẽtus est Pius:nl'la sniæ cõcinitate:nulloq; grauiore fult⁹ adminiculo.⸿ Pro mœchis.tãq̃ mœchos.⸿ Blepharo:cõuiciẽs nomĩ idici:supciliosũ.n.signãt græce βλέφαρα supcilia.nã debet iudex eẽ supciliosus:& grauitatis plenus.⸿ Decernere.iudicaŕ. Enitiŕ.i.parit. Enitor.n.idẽ significat:qđ nitor.i.conor. Interdũ cũ conamine aliqd facio:& mulieres eniti dicius:& enixas:q̃ cũ laboŕ & nixu pariũt:uĺ peperũt:ut hoc loco:uel q̃ quocũq; laboŕ exercitę sŕ. Vir. Stirpis achillęę fastus:iuuenẽq; supbũ:Seruitio enixæ tulimus:ut ait festus. Vñ enixe aduerbiũ:& enixi dicius,p eo:qđ ẽ cũ conamine:& nixu:qñ ãq̃ Nonius elegãtiorẽ intellectũ fore inqt:si enixas mulieres ex eo dicamus:q; uinculis qbusdã:piculi:qbus iplicarẽtur:fuerint exolutę:qa nexum dicamus astrictum:& colligatum. Ita enim recõcinnãdus uideŕ Marcelli codex in eo uerbo astrictum : quod fere in oĩbus exemplis actum legitur:absq; ullo recto sensu.

SARACENVS.



VT uos i uŕis. Quęl3 diuidiŕ comœdia:ut ẽ uideŕ apud Dõatũ diffusius:i plogũ:pthesin:epitasin: & catastrophẽ:plogus qdẽ dŕ prius ſmo idicãs qd in ppetua comœdia fiat:pthesis est prius act⁹ comœdiæ.epitasis icremẽtum:catastrophe uero conuersio ad iucũdos exitus patefacta. Rursus mẽbra comœdiarũ tria sunt:diuerbiũ:cãticũ: chorus:psonę:diuerbiorũ:aut duæ: aut tres:aut raro q̃tuor eẽ debẽt:ultra augere nñerũ nõ l3. Iõ Hora. Nec quarta loq psona laboret. In cãticis una tñ eẽ debet psona:aut si duę fuerit:ita eẽ dñt:ut ex occulto una audiat nec nisi secũ loquaŕ: In choris nõ est psonarũ nñerus definitus : Merc. itaq; oraturus ad pplm primũ ppo

Comœdiæ diuisio quo fiat

Horatii dictum

Mercurius. Prologus.

VT uos in uostris uoltis mercimoniis
Emundis,uendundisq; me lætum lucris
Afficere,atq; adiuuare in rebus omnibus,
Et ut res,rationesq; uostrorum omnium
Bene expedire uoltis,peregriq;,& domi
Bonoq; atq; amplo auctare perpetuo lucro,
Quasq; incœpistis res,quasq; incœptabitis.
Et uti bonis uos,uostrosq; omnes nunciis
Me afficere uoltis.ea afferam,ea ut nunciem,
Quæ maxume in rem uostram communem sient.
Nam uos quidem id iam scitis concessum,& datum
Mihi esse ab Dis aliis, nuntiis præsim,& lucro.
Hæc ut me uoltis approbare,adnitier,

nit utile igens:ut uos in uostris:& q̃ sequũŕ:ut bẽiuolũ reddat:& attẽtũ. Quo utili magis ipsa moueŕ plebecula. Sicuti pbati uirtute uiri mouenŕ hõesto:pueri quoq; iocoso:ac delectabili:erit ergo lõga hypbatos:ita facietis huic fabulę silẽtiũ:ut uoltis me uos afficere lucro:& q̃ sequũŕ.⸿ Rões:dŕ rõ supputatio:uel calculus:ut hoc loco:& idẽ i Aulularia:supputaŕ rõ:cũ argẽtario alŕ rõ p cã:& p illa ui ai:qua a cęteris distĩgimur aialibus:dŕ ẽt rõ pportiõis logos: ut si qñ nñerus ad nñerũ h3 pportionẽ:quã nos rectius dicius rõnẽ:uel duplã:uel triplã:ut quatuor ad duo:& sex ad duo:nã pportio gręce noiaŕ analogia:ut si dicas:qualis est octo ad quatuor:talis quatuor ad duo.⸿ Auctare:magis augere.⸿ Bono:ãplo ppetuo:amplificatio est p cõgeriẽ.⸿ Bonis nñciis:quæ uos.s.oblectent:& utilitatem afferant. ⸿ Hęc ut me.i.sicut cupitis me efficere:ut uobis sp supsit lucrũ.⸿ Adnitier:p adniti pagoge pathos:uĺ ut placet Diomedi ppalepsis:cũ aliqd ad nouissimã ptẽ dictionis accedit. Virg.& magicas inuitam accingier artes.

Plebecula q̃ potissimu3 remoueaŕ

Ratio qt sit

Auctaŕ qd dicatur

Paragoge quid

VALLA.



VT uos in uŕis. In hoc plogo loqŕ Mercu.q deorũ minister phibeŕ:qq; lingua hetrusca Camil.appellatus: Mercu.quasi medius currẽs:ut diuus tradit Augustinus:qđ sermo medius iter hoies sit:lõgũ itaq; est hyperbaton ad id usq; carmẽ. Ita huic facietis fabulę silẽtium.i.ut uoltis p uultis me i uŕis mercimõiis uos lucris afficeŕ:ita huic facietis fabľę silentiũ.⸿ Rõnesq; no. Dicit rões:supputationes & calculos:ut ipse alibi. Cum argentario putatur ratio.⸿ Bono atq; amplo: Aut bono.i.magno:ut: et bona pars procerum: ut sit Amplificatio per congeriem. Aut bono. Iusto:æquo.⸿ Auctare:sępius augere.

Ratio qd dicatur

PYLADes



VT uos i uŕis:Idẽ genus carminis est trimetrũ:ia3:sex pedibus cõstãs. Comœdiæ oẽs dñr:aut motoriæ eẽ: aut statariæ:aut mistæ. Motorię turbulẽtę. Statariæ qetiores. Mistę ex utroq; actu cõsistẽtes:ut Donatus inqt.q & comœdiã p q̃tuor ptes diuidi asserit:plogũ:pthesim:epitasim:& catastrophẽ. Prologus est uelut pfatio q̃dã fabulæ:in quo solo l3:pter argm̃:aliqd ad ppl'3:uel ex poetę uel ex ipsius fabulę:uel ex actoris cõmodo loq. Prothesis prius ẽ actus:initiũq; dramatis. Epitasis icremẽtũ:pcessusq; turbarũ:ac totius modus erroris. Catastrophe cõuersio rerũ ad iocũdos exitus:patefacta:cũctis cognitione gestorũ. Sed & i q̃nq; act⁹ comœdiã diuidi posse affirmãt:quorũ diuisionẽ quũ idẽ Donatus in latinis fabulis iternoscere:difficile eẽ attestetur neq; ad ullã utilitatẽ legẽtiũ ptinere ea res uisa sit:nec nos qdẽ ope pciũ duxius in eiusmodi diuisione tps terere. Motoria ãt hęc pria Plauti comœdia ẽ:qm̃ turbulẽta:iurgiis:icestoq; referta:imaginisq;' pñ bellicę si sachrũ imiteŕ. Mercu.itroduciŕ:q i psceniũ cgrediẽs:ut argm̃ huius comœdię exponat silẽtiũ a spectatoribus petit:a qbus ut bñuolentiã captet:& attẽtionẽ:utile pmũ eis pponit:quo qdẽ plebecula facili⁹ moueŕ. Quẽadmodũ iqt:sic pbati uirtute uiri mouẽŕ hõesto:pueri uero Iocoso:ac delectabili:uultis:ut ego q iternũcius sum dorũ:& hoium:& mercaturę de⁹:uos adiuuẽ i uŕis mercimõiis emẽdis:& uẽdẽdis:afficiãq; uos cõtinuo lucro:ita facite huic fabulę silẽtiũ.ẽ ãt hypbatos lõga.⸿ Emũdis:uẽdũdisq;:emẽdis:& uẽdẽdis:ita antiq pferebãt p.u.qđ nos p.e.⸿ Rõnesq;. Rõ dŕ supputatio uĺ calculus:ut hic:& i Aulularia. Supputaŕ rõ cũ argẽtario:rõ ẽt dŕ uis illa ai: q̃ scĩgimur a cæteris aialibus : quaq; uera a falso distiguimus.⸿ Vŕorũ oiu3. Vŕorũ p ueŕtrũ dixit:more antiquo:q ẽt nŕorũ & nŕarũ:p nŕi dixerũt.⸿ Peregri. Dicius pegri & pegre aduerbialŕ:p foris. Et notãdũ:dici pegre i loco:de loco:& ad locũ:ut sui pegre:uenio pegre:& pegre pfectus est:de quo mlta sŕ exẽpla apud hũc ipm poetã.⸿ Bonoq;:atq; ãplo auctare ppetuo lucro. Amplificatio ẽ p cõgeriẽ:& addẽdũ fuit:q̃:metri nęcitatę:nã alŕ nõ cõsisteret:qđ pius nõ uidit.⸿ Auctaŕ.augeŕ.⸿ Ñtiis:ut psim:& lucro.addẽdũ fuit:ut:ad sniæ cõgruitatẽ:& oronis itegritatẽ.⸿ Adnitier.p adniti:pagoge: siue pparalepsis est:quum

Ratio.

Peregre.

Proparalepsis

est:quũ aliqd ad finẽ dictionis addit:ut apud Vir. Ad magicas neqcq̃ accingier artes. ¶ Lucrũ:ut pẽne uobis sp suppetat. Quã se hoc loco pius oñderit:nullã uersus rõne tenet:hic iudicari põt. ille.n.supet legit:ñ suppetat:atq; exponit:supabũdet:supsit:supfluat. Vir. Huic trade amissis supãt q̃ nauibus. Seruius. Supant supsũt:supfluũt:& alia qdã addit:quũ tñ hic nullo mõ supest legi possit:metri rõne refragãte. eẽt.n.penultimus pes trocheus:q nullo mõ i ea sede admittit:i uersu trimetro iãbico. Suppetat ergo legẽdũ ẽ:p abũdet sufficiat. ¶ Nom.m.ẽ mi.dicius.ẽ mihi nomẽ mercurius:mercuris:& mercurio.

Lucrum ut perenne uobis semper suppetat
Ita huic facietis fabulæ silentium.
Itaq; æqui,& iusti hic eritis omnes arbitri.
Nunc quoius iussu uenio,& quam ob rem uenerim,
Dicam,simulq; ipse eloquar nomen meum.
Iouis iussu uenio,nomen Mercurii est mihi.
Pater huc me misit ad uos oratum meus,
Tametsi pro imperio uobis quod dictum foret,
Scibat facturos.Quippe qui intellexerat
Vereri uos se,& metuere,ita ut æquom est,Iouem.
Verum profecto hoc petere me precario
A uobis iussit leniter dictis bonis.
Etenim ille,quoius huc iussu uenio,Iupiter,
Non minus,q̃ uostrum quiuis,formidat malum,
Humana matre natus,humano patre.
Mirari non est æquum,si sibi prætimet.
Atq; ego quoq;,etiam,qui Iouis sum filius,
Contagione mei patris metuo malum.
Propterea pace aduenio,& pacem ad uos affero.
Iustam rem,& facilem esse oratum a uobis uolo,
Nam iuste ab iustis iustus sum orator datus,
Nam iniusta ab iustis impetrari non decet.
Iusta autem ab iniustis petere insipientia est.
Quippe illi iniqui ius ignorant,neq; tenent.
Nunc iam huc animum ad ea,quæ loquar,aduortite.
Debetis uellæ,quæ uelimus,meruimus
Et ego,& pater de uobis,& republica.

¶ ORatũ:petitũ obsecratũ:aĩr orare,p agere:Festo tradẽte:testimonia sunt:q oratores:q legati mãdata peragũt. ¶ Cõtagiõe meæ mr̃is:nã: ut pauloãte dixius ex maia atlãtis filia q̃ pleiadũ una natũ Mercuriũ autumãt:dicius cõtagionẽ:& cõtagium: Seruio teste. Lucr. quoq; ex alus alios auidi cõtagia morbi:Ci.i lib.d fato.ut in reliqs hmõi naturę cõtagio ualeret. ¶ Quippe il.ordo est: qppe iniq ius ignorant:neq; tenẽt illa.s.q̃ iusta sũt.ius & fas hoc pacto distinguit Seruius:ut ius ad hoiem:fas ad religionẽ ptineat:& ius p cõsuetudine:ut mihi tecũ ius eat affinitatis: & ius aliud naturale:aliud gẽtium: aliud publicũ:aliud puatũ:q adhuc singula suas hñt spẽs. ¶ Meruimus de uobis:& de republica: hoc ẽ bñficia cõtulimus i uos & in rẽpu.mereri.n.de aliquo ẽ in illũ bñficiũ ɔferr.

SARACENUS.

Orare uerbũ signata

Contagio quid sit

¶ VObis sp supet.supfluat.supsit. si suppetat legas:meli⁹ hẽbit uersus. ¶ Aduitier.paragoge pathos,p aduiti. ¶ Vereri:& metuere.non dixit timere. qa ut diu⁹ Augus.& Lactã. attestant:decet deos uereri.nõ aũt timere.Inter metuere & timere hanc Donatus facit distãtiã:Metuimus iqt eos:q nos amant.timemus ẽt inimicos. ¶ Petere pca.i.pcando. estq; aduerbiũ ab adiectiuo pcarius pcaria pcariũ.Dona.i Terẽ.petius pcario.Poscim⁹ ipiose.Postulamus iur. ¶ Nõ mi.q̃ uo.quis formidat malũ.

Mereri significata

VALLA.

Sẽsus est uõ min⁹ malũ uẽturũ uobis metuit:q̃ qlз ursm:q sit hũana mr̃e:hũano pr̃e.oẽs.n.st hmõi. ¶ Mirari ñ ẽ ęquũ. subaudi si qlз ursm sibi ptimet:nã ego quoq; inqt:qa hũanã habui mr̃ẽз:ẽt metuo. ¶ Cõtagione meæ mr̃is.Dr̃ ɔtagio cõtagiõis:ut hic.& Ci.de fato.ut i reliqs eiusmodi naturę cõtagio ualeret.& ɔtagiũ cõtagii.Lucre.Ex alus alios auidi cõtagia morbi.Et ɔtages cõtagis.Idẽ q fuerãt ãt psto cõtagibus ibãt. ¶ Esse oratũ a uobis uolo.ita legẽdũ ñ oratã. ¶ Oratũ actũ diẽ.nã subiũgit sũ orator dat⁹.Orar.n.ut Fest.iqt:ãtiquos dixisse:p agere testimõia:qđ & oratores:& hi q nũc qdẽ legati:tũ uero oratores:qđ rei pu.mãdatas ptes agebãt.Enni⁹ quoq; cũ dixit i prio ãnaliũ:facere uero te cũ qđ pcibus pater orat. ¶ Quippe illi iniq ius ignorãt. Ius inqt seruius generale est:lex iuris est spẽs. Ius ad hoieз.fas ad religionẽ ptinet. Ius aliud naturale: aliud gẽtiũ:aliđ publicũ:aliđ priuatũ ẽ:ut ex iuris ɔsultis plãe alibi oñdem⁹.

Contagio quid

Orar qd sit

¶ ORAtũ:rogatũ:obsecratũ. ¶ Scibat.p sciebat mor antiquo. ¶ Vereri ti.cũ pu. Differũt uereri:& timere in eo:q uereri ẽ tiere cũ pudore quodã erga eũ:quẽ metuimus:& pprie ẽ hois liberi. Tiere aũt fui:q ille pudoris: hic pœnæ mœtu teneat:a uereor fit cõpositũ reuereor:a quo reuerẽtia declinat. ¶ Præcario:pcibus. Terẽ. Seu ui:seu clam:seu pcario. Præcariã rẽ dixerũt:q̃ q̃si cõmodato accæpta sit:& iuris alieni cẽseat. Oui.de acheloo. Quid for te credis:falsũ:q uersus i anguẽ. Arma aliena moues:quẽ forma pcaria celat? Apulei. Quid ad pcariã uitã me reducitis:pcariũ. Vlpianus diffinit:id eẽ:qđ pcib⁹ petẽtis utẽdũ cõcedit tã diu:quã diu is:q cõcessit patit. ¶ Petere.ut Dõa.ait.Petim⁹ pcario:poscimus ipiose:postulamus iure. ¶ Formidat malũ. Iocus est nõ illepidus. Ille iqt. Iuppiter:cuius iussu huc uenio:hoc ẽ histrio ille iouẽ agẽs:q me huc mercurii imagine misit:timet malũ:qa mortalis ẽ:& nebulo:nõ iuppiter celestis ille oium deoȝ:atq; hoium rex:in quẽ mœtus nullus cadere põt. ¶ Cõtagiõe meæ mr̃is. Mercu.qdẽ maię filius fuisse dr atlãtis filiæ:q̃ una fuit pleiadũ:& iouis.ea ãt mortalis fuit. Cõtagionẽ:& cõtagiũ dicius Lucre. Ex aliis alios auidi cõtagia morbi. Ci.i li.de fato. Vt in reliqs hmõi naturæ cõtagio ualeret:q̃q̃ Fest.cõtagionẽ eẽ dicẽdã:nõ cõtagiũ:asserere uideat. ¶ Propterea pa.ad.i.uẽio ad pacẽ nr̃ aduẽio:& affero ad uos pacẽ:pacẽ:p anadiplosim:nã nõ placet qđ pius ait:pacẽ aduenio.s.nũciãs. ¶ Quippe illi iniq ius ignorãt. Bernar.sara.alter iterps legit illa:& hũc cõtextũ ita ordinat ut dicat:qppe iniq ius ignorãt:neq; tenẽt illa.s.q̃ iusta sunt. Et nescit qđ loquat:nã & codices anti qui hñt:illi & snia quadrat:q̃ est:q illi iniq ius nõ norũt:neq; tenẽt. ¶ Nũc iã huc aium oẽs ad ea:quæ loquar aduor-

PYLADes

tite. Ita scribi debet uersus: & addi dictio illa omnes: tam ex codicibus antiquis: q̃ ex metri necessitate: nã uersus aliter non consisteret: quod nec pius: nec sarracenus interpretes aduerterunt mutilum interea uersum legentes. ¶ Meruimus. beneficia contulimus. Mereri de aliquo est illi beneficia conferre. — Mereri

Nam quid ego memorem (ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunnum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis fecissent) quis benefactis meus pater
Deum regnator, architectus omnibus?
Sed mos nunq̃ illi fuit patri meo,
Vt exprobraret quod bonus faceret boni.
Datum arbitratur esse id a uobis sibi,
Meritoq; uobis bona se facere, quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc ueni, primum proloquar,
Post argumentum huius eloquar tragœdiæ.
Quid contraxistis frontem? Quia tragœdiam
Dixi futuram hanc? deus sum, commutauero
Eandem hanc, si uoltis. faciam ex tragœdia,
Comœdia ut sit omnibus iisdem uersibus.
Vtrum sit, an non, uoltis? sed ego stultior,
Quasi nesciam uos uelle, qui diuos siem.
Teneo quid animi uostri super hac re siet.
Faciam, ut commista sit Tragicocomedia.
Nam me perpetuo facere, ut sit comœdia,
Reges quo ueniant, & Di, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic seruos quoq; partes habet,
Sit proinde (ut dixi) tragicocomedia.
Nunc hoc me orare a uobis iussit Iupiter,
Vt conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caueam spectatoribus.

SARACENVS. ¶ NAM qd ego memorẽ: ordo: nã
qd ego memorẽ qs pro qbus oib⁹ bñ — Ordo lfæ
factis meus pr architectus deo℞ re
gnator: subaudi uos affecerit? Vidi
siqdẽ: ut alios in tragœdiis neptunũ
& reliquos deos cõmemorare bona:
q̃ uobis fecissent: & p penthesim legẽ
da sunt: ut. ¶ Exprobraret. ẽ expro — Exprobrar quid sit
brare bñficiũ cõmemorare: i oppro
brare uitiũ obiicere: uidet hoc loco
honestius taxare poetã aliquẽ: q for
te minus caute deos i suis tragœdiis
iduxerit Romano pplo: q̃ fecissent
bñficia cõmemorasse. ¶ Id a uobis
.s. datũ: & cõcessum. ¶ Quid cõtra
xistis frontẽ. Nã cũ qd nouũ obiicit
eleuamus supciliũ & frõtẽ rugam⁹: — Cur supcilium eleuat
nã cũ dixerit tragœdię argm̃ mira
ti: forte sunt: propterea se dicit uelle
cõmutare ex tragœdia comœdia;:
ex utraq; ut fiat tragico comœdia
ut. s. psonæ iducant utriq; aptæ: u;
deus: & suus: i hoc uidet hic author
taxari a donato: q in Terẽ. inqt. Tũ
illud ẽ admirãdũ: q & morẽ retinu — Plauti laus
it: ut comœdias scriberet: & tẽparet
affectũ: ne i tragœdiã trãsiliret. Qd
cũ in aliis rebus minime obtẽtũ: & a
Plauto: & ab affranio: & ab Actio.
¶ Reg. quo ueniãt: p ꝯueiãt. ¶ Qm̃
hic ser. p suus. s. iducit. ¶ Pares fa
ciã. i. ut sit cõueniãt & deus & suus:
& mista sit cõœdię tragœdia. ¶ Cõ
qsitores: a q̃rẽdo: uñ & q̃stores: de q — Cõqsitores unde
bus plura suo loco. ¶ Subsellia: dñr
minores: & humiliores sedes: i qbus
consederant equestris ordinis uiri: sellis enim senatores utebantur: & dictum est subsellium a Varrone: q non sit — Cauea qd sit
plane sella. ¶ Caueam: græci dicunt theatrum: latini spectaculum: est enim cauea ubi populus spectat.

VALLA. ¶ ARchitectus oibus. i. q pendit cũcta oibus: sicut architectus q̃ fabricãda sunt pscribit fabris: Vñ de architectura uictruuii liber: & qcqd ita excellit hoc noie nũcupat ut Aristoteles architectonicã in ethicis uocat cæteris eminẽtẽ. ¶ Exprobraret. i. qd cõtulerit. in bonos bñficiũ obiiceret. ¶ Quã rẽ oratũ huc ueni. i. actũ. Id. n. orare ẽ ut paulo ante dixius. ¶ Qm̃ hic suos quoq; ptes faciã. suos p suus: faciã subaudi: ut hẽat ptes. s. in fabula suas. ¶ Sit pide (ut dixi) tragico comœdia: qa dii: & reges cõuenient: atq; itroducent piter & sui: sosias inq̃ & bromia. ¶ Vt cõqsitores. i. q̃stores: uel emissarii. ¶ Eãt per totã caueã. Hoc est theatrũ. Seruius in octauo æneī. ubi inqt Virgili. Cõsessu caueæ magnis circẽsibus actis. Inqt cauea est: ubi ppls spectat. Idẽ cauea cõsessus est ppli. Virg. aũt pro cõtinẽte cõtinens. i. plæbem posuit. Hic totum caueæ cõsessum ingentis & ora Prima patrum magnis alius clamoribus implet. — Architectura quid sit

PYLADes ¶ NAM qd ego memorẽ ordo est: nã qd ego memorẽ: qs p qbus bñfactis meus pr. s. uos affecerit. ¶ Vt alios in tragœdiis. hoc totũ p parẽthesim legẽdũ: & uidet taxare aliquẽ poetã tragicũ: q deos iduxerit cõmemorãtes singula bñficia: q̃ in hoies cõtulissent. ¶ Sed mos is nũq̃. addẽdũ fuit: is metri necitate: absq; ea. n. dictiõe: uersus nõ stabit: & tñ hoc quoq; iterptes iã dicti sicco pede ptererũt. ¶ Vt exprobraret. exprobrare ẽ bñficiũ cõmemorare opprobrare uero est uitiu obiicere. ¶ Gratũ arbi. Ita hñt qdẽ codices fere oẽs: & ita legũt iterptes iã dicti. Ve℞ nos nõ gratũ: sed datũ legẽdũ cẽsemus: hoc sensu: pr meus datũ sibi esse arbitrat a uobis: qcqd bñficii ipse in uos cõtulit: ne dũ ut uobis exprobrare uelit qd dedit. Nã si gratũ legas: uix ullus aptus sensus: imo nullus elici põt: quã nostrã snias adiuuat: & uersus sequẽs: quũ iqt: meritoq; uobis bona se facere: q̃ facit: pr iqt meus arbitrat: se facere uobis ea bona: q̃ facit: ex merito uro. ¶ Quid cõtraxistis frõtẽ: quũ dixisset. Argm̃ huius eloq̃r tragœdię: auditores erectis supciliis frõtẽ crispauerãt: ppea ait: qd cõtraxistis frõtẽ. ¶ Vtrũ sit: an nõ uultis: uultis ne iqt: ut sit comœdia: an nõ uultis. ¶ Teneo qd ai uestri: noui quẽ aium hab: atis. ¶ Tragico comœdia: faciã inqt: ut sit qddã mistũ ex tragœdia & comœdia. cuius nomẽ sit tragico comœdia: nec scribẽdũ est togato comœdia: ut hariolat pius: cõtra metri rõnẽ. ¶ Nõ par arbitror: nõ ꝯguũ: nõ decẽs. ¶ Qm̃ hic seruos quoq; ptes hẽt. Ita scribi debet uersus ex priscis exẽplarib⁹: & nõ pares faciã: ut scribũt pius: & Sarrace. iterptes cõtra rectũ sensum: q est hic: qm̃ suus quoq; ptes suas hẽt: & agit in hac comœdia: nã scimus sosiã plibus in locis itroduci. ¶ Sit pinde. legẽdũ pfecto est pinde: pro eo q est itaq;: nõ pinde: ut insule corrigit pius cõtra oẽm bonũ sensum. ¶ Vt dixi iã. Addẽdũ fuit iã: metri necitate. nã alr uersus nõ cõstaret: qd iterptes iã di — Ex pbrare

cti non

cti non uiderunt. ¶ In subsellia. subsellia dicunt minores: & humiliores sedes. In qbus cōsedebāt eqstris ordinis uiri: sellis. n. senatores utebātur. Et subselliū appellabat: qa nō plane esset sella: quēadmodū subsipere dicit qd non plane sapit: ut inqt Varro. Et biselliū dr qd duos tm̄ capit. ¶ In cauea. In theatro. Cauea significat locū sub terra uacuum: atq; obscurum: & pro ferarum cubili & receptaculo ēt accipit: & pro septo ex ligno: siue ebore: aut aliqua alia re: in quo auiculas tenemus. ¶ Item pro fossa sub terra facta: tecta tamen superius. Item pro area in medio theatri: i qua equitum subsellia esse consueuerunt: ꝙ uelis tecta caueæ similitudinem haberet Virgili. Hic totum caueæ consessum ingentis: & ora: prima patrum magnis salius clamoribus implet.

Subsellium
Cauea

Si quoi fauitores delegatos uiderint,
Vt his in cauea pignus capiatur togæ.
Siue qui ambissent palmam histrionibus,
Siue quoiquam artifici, seu per scriptas litteras,
Seu qui ipse ambisset, seu per internuntium
Siue adeo ædiles perfidiose quoi duint.
Similem rem ipse in legem iussit esse Iupiter,
Quasi magistratum sibi, alteri ue ambiuerit.
Virtute dixit nos uictores innuere,
Non ambitione, neq; perfidia. Qui minus
Eadem histrioni sit lex; quæ summo uiro?
Virtute ambire oportet, non fauitoribus.
Sat habet fauitorum semper, qui recte facit,

SARACENVS.
Delegare quid sit
Ambire quid sit
Palma cur uictoribus detur

¶ DElegatos: disptitos: sic. n. ueteres delegare p disptire: atq; discedere posuerūt: author ē Noni⁹. ¶ Ambissent. p ambitionē q̄siuissent. Nam in hmōi recitatiōibus comœdiarū unusqsq; uidebat sibi uelle laudē cōpare. ꝙ apte: & decoro seruato psonatū gessisset. Iō uult mittēdos eē cōqsitores: ut obseruarēt: ne cui honor deferat magis p ābitionē q̄ p uirtutē. ¶ Palmā: nō cedit palma pōderi, sed surgit aduersus pōdus: iō uictoribus tradit p̄mio: ꝙ nō cesserint: s3 ptinaces in bello pstiterit. ¶ Histrionibus. Sūt q histriones ab histro flumine dictos uelint: q hæc agerēt seruilia. ut daui: q̄si daci: nā ut Strabo ait: dai daci: qui & daces olim: qdā ab hetruria: q primū dicti sūt ludiones: & qa thusco uocabulo hister: ludio uocat: iō uocati histriones: hi nāq; psonatū agebāt in comœdiis. ¶ Quoiq̄ artifici: cuiq̄ psonatū agēti: nā dicti sunt artifices a Festo: ꝙ sciam suā p artus exerceāt. Quærit Plutar. q̄re artifices scenæ dediti histriones uocarent: cām quoq; talē affert ex Rufi snia priscis illis tpibus Caio Sulpi. & Licinio Stolone cōsulibus: cū pestilētia urbē iuasisset: oēs: q in scæna pcederēt: iteriisse: ob eā rē multos & bonos artifices ex Hetruria romā uenisse: in his: qui arte: & glīa cæteris anteiret: & in theatro: & scæna plurimū floruisset: histrū fuisse noiatum: a quo oēs deinde scenicos histriones noiatos eē. ¶ Togæ: dicta est toga a tegēdo: & est sicut in cōsuetudine hētur uestimētū. quo in foro amicimur: qua & uiri & fœmine utebant: & erat Varrone tradēte: cōe uestimētū: & diurnū & nocturnū. ¶ Aediles pfidiosi: cui diūt: pdent alicui nō merēti palmā: hi pерant ludis & spectaculis: & curā ædiū sacrarū & priuatarū gerebāt: dicti ædiles: ꝙ ad eos plebis facilis eēt aditus: ut alii ab ædibus tuendis. ¶ Si similē rē: si positū pro qa: nā hoc qdē uoluit inqt habitū iri pro lege: ne. s. cuiq̄ immerito honor tribueret: alias si ponit pro postq̄. Terē ti. in Phormione: herus si redierit; molēdū erit usq; in pistrino. ¶ Quasi magistratū: Instat adhuc magis: ne cuiq̄ præ ambitionē laus referat: sed tm̄ uirtutis habeat rō: qd plærūq; in dādis magr̄atibus fieri desitū est: correptis largitiōe suffragatoribus. ¶ Innuere: proprie est facie & nutu significare. ¶ Eadem lex: nam ita leges spectare debent: & summos: & imos ut nulla prorsus uideatur differentia personarum: Icirco sapientissimus Solon: cum forte a quopiam interrogaretur quid esset lex: quia uiderat nullam fieri animaduersionem in potentes: & factiosos dcēter respōdit: legē esse araneæ telam: in qua si qd debile icidisset: retineri: ualidum autem pertrāsire tela rescissa.

Histriones unde
Plutarchi problema
Toga unde dicta sit
Aedilium munus qd fuerit
Si pro qa
Innuere qd
Solonis dictum

¶ DELEgatos. missos: dispartitos. Nonius: delegare inquit ueteres dispescere posuerunt: uel dispartire. Pla. in amphitryone. Si cui fautores delegatos uiderint. ¶ Pignus capiantur togæ: ut dispolientur toga. ¶ Siue qui ambissent palmam histrionibus. Ambio aliquando absolutum uerbum: nūc transitiuum ad accusatiuum con datiuo. significat aliquando amplector: & circūteneo. Virgili. in. vii. æneidos. Seu connubiis ambire latinum: æneadæ possint. quandoq; autem blandiciis circuuenire. Virg. iiii. æneı. Quo nunc reginam ambire furētem: Audeat affatu. Inde ambitio: quæ magnarum rerum desideriū: & appetitus dicitur: ut ait Donatus. Aediles: quos græci agoranomos dicūt. ¶ Duint. i. dant: quo frequēter utit Plau. & quandoq; Lucretius. ¶ Si similem rem. Similiter si lēgas: metrum bene habebit. ¶ Qui minus eadē histrioni. qui. i. cur nō lex fuerit histrioni: quæ sūmis uiris est.

VALLA.
Delegare quid sit
Ambire uerbum significata

¶ DELEgatos. dispartitos: demādatos ab histrionibus. Delegare est dispartire: & discindere: ut ait Nonius allegās hūc locū. ¶ Siue ambiissent: q palmā histrionibus. Ita scribi debet uersus: Vt suis cōstet pedibus: alr̄. n. claudicat: qd iterp̄tes usi nō aduerterūt. i. siue q p̄cibus: & largitonibus: ac blāditiis: adeūdo hūc: & illū: ab auditoribus ipetrassent: palmā pro aliquo histrione: siue p lras: siue p iternūciū. Ambire āt pprie est circuire: & cōcludere. Vir. Quæ rapidus flāmis ambit torrētibus amnis. p metaphorā tn̄ signat blādiri: & circūuēire. Idē. Quo nūc reginā ābire furētē audeat affatu. Vñ ambitio & ābitus deducunt: de qbus in nr̄o uocabulario disseruimus. ¶ Palmā. qm palma arbor nō cedit pōderi: sed resistit aduersū pōdus & surgit: iō uictoribus tradit p̄miū: qa illi nō cesserint: sed ptinaces i bello pstiterit: usq; ad uictoriā. hinc ēt p uictoria ipsa sumit. ¶ Histriōibus: histriōes sunt: q psonatū agūt in fabulis: dicti: ut qdam uolūt: ab histro flumine: quēadmodū & daui: q̄si dacii a daco fluuio: qa fere serui erāt: q histrionicā faciebāt. Quidā āt ab hetruria histriones dictos uolūt: ubi quū ludiones primū uocarent: qa thusco uocabulo hister ludio uocat: iō histriones appellari cœpti sint. ¶ Cuiq̄ artifici. alicui psonatū agēti. Artifices. n. ut ait Festus: dictæ sunt: ꝙ sciā suā p artus exercet: siue ꝙ apte opa iter se artēt: qua ex cā ēt artes appellatæ sūt. ¶ Aediles. ædiliū cura erat ludorū: & spectaculorū: & ēt ædiliū sacrarū: & priuatarū: sed & pdigia curabāt: uñ Martia. Audiat ædilis ne te: uideatq; caueto. Portētū est quoties cœpit imago loq. Dictos uolunt ædiles: ꝙ ad eos plebis facilis erat aditus: uel ab ædibus tuendis. Qui & ædilatus erat annonā curare: authore Apuleio. Hos græci ἀγορανόμους uocāt. ¶ Duint. pro dederint. ¶ Si

PYLADES.
Delegare
Ludio

milem rē ipse in legem esse iussit iupiter. Ipse iupiter iussit: & uoluit. similem rē: hoc est huiusmodi ambitionē qualē cūq; esse in legem. i. nō aliter cēseri: q̄ si in legē ambitus: cōmissū esset. Et uersus ita scribēdus est: ut nos scripsimus ex antiqs codicibus: & metri: ac sententię cōcinitate: nec scribēdum est. si similes: ut legit: & cōmētat sarracenus: nec etiā: dissimiles: ut pius corrigit: cōtra sensum rectū: & metricam rationem. Virtute dixit uos uictores innuere. Iupiter dixit: & uoluit: ut uos inuatis: hoc est indicetis: & comprobetis uictores eos: qui uirtute sibi palmam pepererint: nō ambitione: neq; pfidia: & addēda fuit dictio illa: uos: tā ex antiqs codicibus: q̄ sententiæ cōcinitate: & metri necessitate: quod neq; pius: neq; sarracenus interpretes uidere. Sūmo uiro: patricio: & cādidato magistratum petēti: cui nihil per ambitionem facere licebat: neq; per præces: aut munera. Virtute ambire oportet. Catholica: & aurea sententia: duobus uersibus conclusa: uirtute: & non ambitione fauorem parandum homini esse.

Si illis fides est, quibus est ea res in manu.
Hoc quoq; etiam mihi in mandatis dedit,
Vt conquisitores fierent histrionibus,
Qui sibi mandassent, delegati ut plauderent,
Quiue quo placeret alter, fecissent minus,
Eius ornamenta, & corium uti conciderent.
Mirari nolim uos quapropter Iupiter
Nunc histriones curet, ne miremini,
Ipse hanc acturus est Iupiter comœdiam.
Quid admirati estis? quasi uero nouom
Nunc proferatur, Iouem facere histrioniam.
Etiam histriones nannio in proscenio hic
Iouem inuocarunt. uenit. auxilio iis fuit
Præterea certo prodit in tragœdia.
Hanc fabulam inquam hic Iupiter hodie ipse aget,
Et ego una cum illo. nunc animum aduortite,
Dum huius argumentum eloquar comœdiæ.

SARACENVS. IN illis fides est: uel adde: uel subintellige si: hoc est: si qui uirtuti fauere debent: nō ambitiōi recte diiudicent. uel forte cum quadā animi securitate locutus est: habendam. s. illis esse fidem in quorum manibus res sita est: & dicta est fides a Ci. quod fiat: quod dictū est.

Fides unde dicta

Qui sibi mandassent. Multi ex histrionibus: ut honores sibi cōpararent in comœdiis: quærebāt per delegatos: ut sibi plauderet: ut cum decoro uiderent gessisse psonatum: & cum aliis esset plaudendum: ut non plauderet: sed potius e exibilaretur: nā ut est apud Cic. i paradoxis: Si histrio paulo se mouisset extra numerum: aut si uersus pronunciasset syllaba longiore: aut breuiore: exibilabat: & explodebat.

Ciceronis dictum

Ideo dicit cōquisitores fieri histrionib9: ut minus illis liceret per huiusmodi delegatos sibi palmā ab aliis præripere. ordo autem uerborum est. Qui. s. histriones mandassent: ut delegati sibi plauderent: uel alter: qui fecisset: quominus placerent. Corium: tergum dicit: ut flagris cedatur. Anno cum proscænio: Nanio cum proscænio scribi debet: fuit Nanium meretrix quædam cognominata proscænium: q ornata: & culta esset instar proscæniorum: de hac Antiphtes iunior mentionem facit: quāq; Apollodorus atq; Hyperides nominant isignem meretricem: Idcirco Plautus occurrens obiectioni: q primus ipe nō fuerit: qui Comœdiā simul fecerit: & tragœdiam: ostendit itidem fuisse factitatum ab alio poeta in Nanio proscænio: In qua quidem comœdia cum a lenonibus fuisset Iupiter inuocatus: interfuit: Quis autem is fuerit: qui fabulam huiusmodi actitauerit: non liquet coniectari: tamen licet ex uerbis Plauti fuisse recitatum: & dicitur proscænium locus ante scænam: huius castigationis mihi auctor fuit franciscus philelphus: & grecarum & latinarum litteris eruditissimus.

Coriū quid sit

Proscenium quid

VALLA. SI in illis est fides: quibus est res in manu. si ita legas: recte stabit uersus: sicut & sequens terminetur: in mandatis dederat: ut. Etiam histriones nānio hoc proscenio cum hic Iouem inuocarunt. Ita legendum est. sane apud diphilum mulier perexiguæ quidem staturę: sed formosæ inducta est: quę ideo nannium appellata per diminutionem, ut aliis solent similibus uti comici. Ita nāq; glyceriū dixerunt: phyleniū: phylocomasium. Dorciū: & alia id genus. Cum ergo græci nānū uocent: quē latini pumilionē blandiendi causa. Hanc nānium dixerunt. Proscæniū autem q̄si instructam: & cum apparatu pcedentem: ut in proscenio histriones. Prodit in tragœdia. nō a prodo: sed a prodeo.

Nānum qd

PYLADes. IN illis fides est. hic uidetur captare beniuolentiam ab ędilibus: qui ludis pręerant: quasi dicat: multum confidit iupiter in fide ędilium: in quorum manu est palmam decernere: & curare: ne huiusmodi ambitus fiāt. Hoc quoq; etiam mihi ille in mandatis dedit. addendum fuit ille: metri necessitate. Qui sibi mandassent. qui histriones mandassent. ut delegati sibi plauderent. Qui ue quo. amphimacrus est primus pes: hic sensus: qui ui fecissent: quo p ut. alter placeret minus: idest iussit iupiter fieri etiam iquisitores histrionibus: & si qui reperti fuerint: qui uel ambierint sibi palmam: idest per ambitionem rogauerint auditores: ut sibi plauderent: quum fabulam agerent: uel qui intercesserint apud aliquos ipsorum auditorum: ut dicerent aliquos histrionum non bene egisse personatum: & non placuisse. Eius ornamenta: & corium. Ornamenta: quibus induti essent: & corium. i. personam coriaceam: ut conciderent ipsi conquisitores: & fecit transitum a numero plurali ad singularem: ut poetę sæpius faciunt: uel corium etiam exponatur pro tergo. hoc est: ut pellem uerberibus lacerarent quemadmodum alibi Plautus: faciet tuum corium maculosum magis q̄ nutricis palium. Mirari nolim uos. occurrit tacitæ quęstioni: quę fieri potuisset: cur tātope iupiter histriones curaret: q̄a inqt ipse acturus est hanc comœdiā. Quid estis admirati. q̄a auditores: audito hoc q iupiter esset acturus hanc comœdiam: nisi fuerant supercilia extulisse: & admirari: respondet: non esse nouum hoc: q iupiter faciat histrioniam. Nānico in proscenio. Ita legendum: & scribendū est: hoc sensu: histriones quoq; quum alias agerent Nannium fabulam: quæ tunc forte nota omnibus erat: inuocarunt Iouem: & cætera. Et quum hoc dicere uellet: dixit in proscenio nānico: tanq̄ a nannio meretrice: quæ in ea fabula primas partes haberet: totam fabulam nominauerit: & deriuatiuum formauerit: Nannicus. a. um. hoc est in spectaculo nannico: ut si quis de præsenti fabula dicat in proscenio amphitryonico: proscenium pulpitum erat ante scenam collocatum: in quo scenici

Corium.

Proscenium

agebant

agebant fabulam:accipitur q; pro toto loco theatrali. Virgili. Et ueteres sideunt proscenia ludi. Quæ autem scribit hoc loco pius de annotino: & hornotino: legens annotino. uel hornotino in proscenio. neutiq̃ in aures nostras suscipiēda sunt: ut pote deliria. & meræ ineptæ. Nec sarracenus etiam legens. nannio cum proscenio. quid sibi uelit satis ostendit. ¶ Nunc uos animum aduortite. addendum fuit: uos. metri necessitate. ¶ Dum argumentū huius eloquar comœdiæ. Ita scribendus & hic uersus est. eadem metri ratione. nam si legas: dum huius argumentum. uersus claudicat. quę quidem interpretes pręfati non aduerterunt.

Hæc urbs est THEBE. in illisce habitat ædibus
AMphitryo natus argus ex argo patre,
Qui cum Alcumena est nupta Electri filia
Is nunc Amphitryo præfectus est legionibus,
Nam cum Telebois est bellum Thebano populo
Is priusq̃ hinc abiit ipsemet in exercitum,
Grauidam Alcumenam uxorem fecit suam.
Nam ego uos nouisse credo iam, ut sit pater meus,
Quam liber harum rerum inultarum siet,
Quantusq; amator, quom quid complacitust semel.
Is amare occœpit Alcumenam clam uiro,
Vsuramq; eius corporis cœpit sibi,
Et grauidam fecit is eam compressu suo.
Nunc de alcumena, ut rem teneatis rectius,
Vtrinq; est grauida, & ex uiro, & ex summo Ioue.

¶ HAEC urbs est thebæ. In quibus tanq̃ ista omnia fieri uiderentur: fuerunt pleræq; ciuitates insignes isto nomine appellatę: fuit una in ęgypto a busiride: ut refert Diodorus: in secundo condita: centum portarum: in quarum singulis memoratur. cc. custodes excelluisse eqs & curribus: hanc græci heliopolim: idest solis urbem uocauerunt: alia in cilicia: cuius meminit Homerus: alia in lucania: de qua Plinius mentionem facit: alia in aphrica: quam Bacch⁹ extruxit: hęc deniq; de qua hoc loco fit mentio: in Beotia a cadmo: uel ut alii ab ogyge condita: & quia ogyges antiquor fuit: dictę sunt res ogygię ex consuetudine: antiquę: & uetustę: fuit Bacchi & Herculis patria: quam Alexander Macedo diruit: ciuibus omnibus sub corona uenditis. ¶ Natus argus: Ita legēdum: est pro argiús: ut notauit Nonius: ex argo argiuo Virgili. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto: Dardanus pro dardanius ex argo patre: idest alceo a Ioue per Perseum & Gorgophonum duxit originem. ¶ Electri filia: de alcmena: & his: quæ ad historiam pertinent: in principio pręfati sumus. ¶ Qui cum: idest cum quo. ¶ Legionibus: Sex milium & ducentorum hominum prius Caius Marius descripsit legiones: cum antea quatuor miliū fuissent: unde erat legio dicta quadrata: hæc est Fest. Quot autem cohortes habeat legio: & in cohorte quot sint: pedites: & equites: numerumq; omnem recensuit Vegetius in secundo de re militari. ¶ Quantusq; amator: Iupiter enim plures adamauit mulieres: ut est apud poetas: & præcipue apud Ouidium: ob idq; se immutauit in uarias formas prout etiam in tragœdiis meminit Seneca: Induens formas quotiens minores ipse: qui cœlum nebulasq; ducit: nam ut raperet Europam: factus est Taurus. ut Asteriem uersam in coturnicem subiit aquilam: Lęda ut potiretur mutauit se in cygnum: Antiopam Satyrus effectus compressit: Danaen mutatus in aurum uiolauit: cum Aegina in ignē conuersus concubuit: pastorq; factus Mnemosynem uiciauit: Deoidæq; Nymphę serpens uim attulit: formaq; amphitryonis sumpta Alcmena potitus est.

SARACENVS. Thebę quot

Legio quid sit

¶ NATVS argis. Nonius certe legit argus pro argiuus: primitiuum pro deriuatiuo: ut mox ex argo patre pro argiuo: quod sæpe faciunt poetę per figuram metalassim: siue solœcophanē. Ita Virgilius. Hauriat hunc oculis ignē crudelis ab alto: dardanus. & alibi: in dardana suscitat arma: pro dardania: & Statius: soluerat œbalio classem de littore pastor: dardanus: pro dardanius: paridem enim dicit. ¶ Quantusq; amator. notius est apud poetas q̃ ut a nobis pluribus explicetur: iupiter plures adamasse græcas mulierculas in diuersas immutatus formas.

VALLA.

¶ HEAC urbs est thebe. declinatur. hęc thebe. es. numero singulari: uel hæ thebæ. arum. numero plurali: hæc autem fabula recitatur: tanquam thebis: ac si omnia thebis fieri uideantur. Fuerunt aliquot urbes isto nomine appellatæ: una in bœotia regione europę: quam quidem nos bœotiam per. œ: dipthongum: &. o. longam scribimus: ac proferimus: cum Hermolao barbaro: & Angelo politiano uiris doctissimis: ab Homero & cæteris gręcis: sumpta auctoritate: apud quos Βοιωτία. scribitur: quanquam nonnulli quia a boue tractum nomen uelint: quam cadmus agenoris filius immolauit antequam urbem ædificaret: iuxta illud Ouidii. Mœnia faccondas: bœotiaque illa uocato: bœotiam appellari putent: immo contendant: quod si procederet: uersus Ouidii claudicaret: hoc est si scriberent: boetiaq; illa uocati. Dicta est autem bœotia: ut Suidas inquit a bœoto arnes ęoli filiæ: & neptuni filio: qui ibi regnauit: uel etiam a boue illa: quæ duxit cadmum in eam regionem: quæ prius aonia uocabatur: ab aoniis ibi inhabitantibus: quæ quidem bos ibi procidens interiit. Et undecunq; deriuetur: siue a bœoto: siue a boue: per œ. diphthongum scribitur in principio: &. o. longam uocalem subsequentem ut patet: & in uersu illo Ouidiano. Beotiaq; illa uocato: quam eadem urbem Amphion muris ornauit: bacchi & herculis clarissimam patriam: quam tandem. Alexander Magnus euertit: ciuesque omnes sub corona uendidit: quam urbem dracorigeram poetæ interdum uocant: quia a cadmo cum quinque uiris ex dracone ab ipso interfecto natis: cōstructa sit. Fuit & alia urbs hoc nomine in ęgypto: quam busiris ęgypti rex condidit: quam gręci heliopolim: hoc est solis urbem nominant: cuius ambitum centum quadraginta stadiorum fuisset ait Herodotus; quæ & centum portas habuisse fertur. Iuuenalis: atq; uetus thebe centum iacet obruta portis. Fuit alia thebe homero teste: in cilicia patria andromaches: hectoris uxoris. Ouidius. Nec cruciere minus q̃ quum thebana cruentum: hectora thessalico uidit ab axe trahi. Alia fuit thebe teste Plinius in lucania: quæ regio est inter apuliam: & calabriam. Alia item in aphrica dicitur fuisse a baccho extructa. ¶ Natus argus. argus scribendum est: pro argiuus: ut nota

PYLADes Thebę. Bœotia

Argus pro argiuus

Nonius Marcellus dicens: ut apud Virgilius. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto dardanus. pro dardanius. ¶ Ex argo. patre: alceo scilicet. ¶ Electri filia. electri dixit: tanquā a nominatiuo electrus.

Legio

¶ Legionibus. exercitui: legionem Caius Marius primus sex milium & ducentorum hominum statuit: quum antea quattuor millium tantum fuisset. unde dicta erat quadrata: & ut inquit. Nonius appellata est legio a delectu: quia de aliis legeretur. ¶ Nam cum thelebois bellum est thebano populo. Ita legendus uersus est: ut constet suis pedibus. nam si legas est bellum claudicat.

Alcumena legendum

¶ Grauidam alcumenam uxorem fecit suam. Neq; hoc uiderunt pius & sarracenus; q̄ nisi alcumenan legeris in accusatiuo. graeco enim littera finito: uersus non potest consistere. ¶ Harum rerum inultarum. de quibus nullum supplicium sumitur: & fortasse uoluit tangere romanos: qui legem de adulteriis paruifacerent: neq; adulteria punirent. ¶ Liber. autem pro liberalis dixisse uidetur: quasi dicat: q̄ liberaliter se conferat ad mulieres: liberalitate operae suae in illas utens. Quantusq; amator? quum quid complacitum est semel. Ita scribendum censemus uersum hunc. sententiae concinnitate: & non fiet: quod complacitum: ut legunt interpretes praefati: legimus autē iouem plures adamasse mulieres: ut est uidere apud poetas: & ob id se mutasse in uarias formas. nam ut raperet Europam: factus est taurus: ut asteriem uersam in cothurnicem: aquilam subiit: ut leda potiretur mutauit se in cygnum: Antiopam satyr.. factus compressit. Danaen in aurum mutatus uiolauit. Cum ęgina in ignem conuersus concubuit. Pastor factus Mnemosynem uitiauit. Amphitryonis forma sumpta Alcmena potitus est. ¶ Clam uiro: Amphitryone uiro alcumenę hoc ignorante. ¶ Vsurā. usum fructū: & abusum quoq;: palladius: p usura tpis hoc opus adiec.

SARACENVS.

¶ SCHEma: habitu: ornatu & dicitur schema figura: idest orationis ornatus. ¶ Veterem: & antiquā: uel antiquā: uetustam: uel nobile. ¶ Rē nouam: Non nouam nuper adinuētam. nam dixit ueterē: & antiquā: sed nouam inusitatam: & minime obuiam: uel magnam: & mirandam: Virgili. Pollio & ipse facit noua carmina. i. mirāda & nō uulgaria.

Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat.
Et haec ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille, qua cum uolt, uoluptatem capit.
Sed ita assimilauit se, quasi Amphitryo siet.
Nunc ne hunc ornatum uos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum seruili schema,
Veterem, atq; antiquam rem, nouam ad uos proferam.
Propterea ornatus in nouom incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est eccum Iupiter.
In Amphitryonis uortit sese imaginem.
Omnesq; eum esse censent serui, qui uident.

VALLA.

Affinitatis gradus p lineas ascēdētes: descēdētes: & transuersales

¶ ET meus pater. sane affinitatis gradus sunt. primo enim loco pater & mater. Infra. filius & filia. secūdo supra auus & auia. Infra. nepos neptis in transuersum. frater & soror. glos appellatur mariti soror: atq; fratris uxor. Leuir frater mariti. fratriae fratrum inter se uxores. gener maritus filiae. socer pater uxoris. socrus mater uxoris. Nurus uxor filii. Vitricus maritus matris: non tamen pater. ita nouerca patris uxor. priuignus mariti: aut uxoris filius. Legitimus: non legitimus: nothus: spurius icognitus. Tertio loco. supra proauus & proauia. Infra pronepos proneptis. In transuersum fratris: sororisq; filius & filia. patruus patris. Auunculus matris frater. Amita patris. Matertera matris soror. Quarto superne abauus & abauia. Infra abnepos abneptis. In tranuersū fratris sororisq; nepos & neptis. & patruus magnus. Amita magna: idest aui frater & soror: ut q̄dā magnus patruus aui: & auiae pauus. Itē auunculus magnus & mtera magna. i. auiae fr & soror. maior auunculus aui: & auiae auunculus. maior amita aui: & auię amita. maior socer uxoris meae proauus: maior socrus uxoris meę proauia. consobrinus & consobrina: hoc est: qui: aut quae ex fratribus: aut sororibus gignuntur. Alii consobrinos aiunt qui ex duabus geniti sororibus. eos uero qui ex duobus fratribus nati sunt patrueles. sin ex duobus fratribus filiae sorores patrueles. qui ex fratre & sorore amitini. Quinto supra. Atauus atauia. Infra atnepos atneptis. In transuersum: fratris & sororis. pronepos & proneptis. propatruus proamita: idest proaui frater & soror. Proauunculus promatertera: idest proauię frater & soror. Item fratris patruelis sororis patruelis. Consobrini consobrinae, amitini amitinę. filius filia: hi sunt patrui magni: materterę magnę: filius filia. Sexto gradu supra. Tritauus tritauia. Infra trinepos trineptis. In transuersum. fratris sororisq; abnepos abneptis: abpatruus abamita: idest abauia & soror & frater: abauunculus abmatertera: idest abauiae frater & soror sobrini sobrinę q;: idest qui quaeue fratribus patruelibus: uel sororibus: uel consobrinis: uel amitinis progenerantur.

Assimulo nō assimilo

¶ Sed ita assimulauit. Licet similis dicatur per i. in uerbo tamen cum u scribimus simulo: assimulo: dissimulo. ut etiam notauit Diomedes. quare assimulauit non assimilauit scribēdū. ¶ Hunc ornatum. Festus dicitur ornatus: & bonis artibus instructus: & honores adeptus a populo. etiam bene aptus. ut miles: aut gladiator. & acturus fabulas. Atq; etiam ornatus dicitur cultus ipse: quo quis ornat. ut cum dicimus aliquem tragico: uel comico ornatu prodire.

Mos loquēdi antiquorum

¶ Cum seruili schema. Ita locuti sunt ueteres: ut etiam nomina graeca ad formam latinam deducerent: nam non hoc schema schematis: sed hoc schema schemę dixerunt. Est autē schema: ut Quintilianus quoq; inquit: habitus. nam & in oratione schema dicitur orationis habitus. et uq; primę declinationis in a terminatum neutrum: ut etiam pascha: & hesti: fusti sententia omnis generis aduena. nam dicitur aduena mancipium: licet nonnulli generis foeminini uelint: interpretenturq; schemā pro schemate. ¶ Veterem atq; antiquam. Vetus dicitur quod iam quasi obsoletum. Antiquum quod ante factum. Vel uetus nimiū attritū. Iuue. Vetus: atq; antiqua simultas. & iterū. Antiquum. & uetus est alienum posthumi lectū: cōcutere: ¶ Nouā. non antea recitatā: aut nouā mirandā. ut in bucolico carmine Virgilius. Polio & ipse facit noua carmina.

PYLADes

¶ ET MEVS pater nunc intus hic cum illa cubat: Ita scribendus uersus est: & addendum fuit hic metri necessitate: & etiam ex codicibus antiquis. ¶ Dum ille illa: qua cum uult. dum ille pater meus capit uoluptatem cum illa: cum qua uult. Et addendum fuit: ille: metri necessitate: & sententiae congruitate: & etiam ex codicibus. antiquis. ¶ Sed ita assimulauit: assimulauit legendum est ex codicibus antiquis: & etiam ex puritate latini sermonis: & non assimilauit: ut legunt pius: & sarracenus.

Schema.

¶ Schema. habitu: forma: figura: ornatu graecum

nomen

nomen est σχῆμα: & generis neutri apud eos:sed latini eiusmodi nominibus græcis in a tertiæ proprie inflexionis apud nos:ut poema:problema:interdum genere fœminino utuntur:flectentes ea secundum primam declinationẽ:si ut Donatus inquit hunc locum adducens:sic alibi in persa.Plautus:theatrũ lepidũ cũ decora schema. Sic Cecilius: filius in me icidit satis hilari schema.Plautus item in milite:glaucomã ob oculos obiiciemus.&c.¶ Veterẽ:atq; antiquã.Sũt q differẽtiam faciãt inter ueterẽ & antiquũ:q; uetus ad lõgius tps referaẽ:& fere cũ quadã cõtumelia.Antiquus uero fere semp exprimatur cũ quadã dignitate.¶ Nouã ad uos pferam tanquam si nuper facta esset.

Ita uersipellem se facit,quando lubet.
Ego serui sumpsi.Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitryone abiit hinc in exercitum,
Vt præseruire amanti meo possem patri.
Atq; ut ne qui essem,familiares quærerent
Versari crebro hic quom uiderent me domi.
Nunc quom esse credent seruom,& conseruom suum,
Haud quisq; quæret quis siem,aut quid uenerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit.
Cubat complexus,quoius cupiens maxumest
Quæ illi ad legionem facta sunt memorat pater.
Meus Alcumenæ.at illa illum censet uirum
Suum esse,quæ cum mœcho est.ibi nunc meus pater
Memorat,legiones hostium ut fugauerit.
Quo pacto sit donis donatus plurimis.
Ea dona,quæ illic Amphitryoni sunt data,
Abstulimus.facile meus pater,quot uolt,facit.
Nunc hodie Amphitryo ueniet huc ab exercitu,
Et seruos,quoius ego hanc fero imaginem.
Nunc,internosse ut uos possitis facilius,
Ego has habebo usq; in petaso pinnulas.

SARACENVS. Versipelles qui dicatur

¶VERsipellem: Vafrum: & astutum:& se uertentem in oẽm faciem. ¶ Vsq;.uel assidue:uel diu:Vir.Nec satis est uidisse semel iuuat usq; morari.¶ In petaso: Magna inter doctos est cõtentio suborta de petaso: ut qdam pileum. Alii calciamẽti genus non indecore asseuerent.Ego aẽ quãtũ adhuc locum pertinet:ausim petasum potius expeditũ calciamẽtum q̃ pileum:uel forte aliquẽ scęnicum ornatum autumare:adductus Plautina in sequentibus autoritate. Vbi sosiã Pla.iducit alterũ sibi similem sosiam mirari : Inquit enim nimis similis est mei.Indẽ habet petasum:& uestitum:tam consimile est: atq; ego:petasum nãq; ibi pro pileo minime intelligere possumus.Quia serui pilei usum non habebãt:& idẽ attestatur Plautus in hac comœdia & uerba sunt ipsius Sosię optantis e seruo:se libertum fieri:iquit ipse: qd ille faciat Iupiter:ut hodie raso capite capiã pileũ. Authoritates aũt Ciceronis: Plinii: Suetonii de petaso non est:ut ad hunc locum conferã.Quisq; pro suo ingenio interptet ut uult:Reperio tñ apud lactãtiũ petasũ dici alatũ mercurii calciamẽtũ.

Petasus qd sit

VALLA. Versipelles qui

¶ITA uersipellem se facit. Versipelles inqt Nonius dicti sunt in quolibet genere se cõmutantes.Luc.lib.xxvi.at libertinus tricorius syrus iste ad masticias:qui cũ uersipellis fio:& qui cõmuto oia.Plautus in amphitryone. Ita uersipellẽ se facit.¶ Nunc cum esse credent seruũ:& conseruum suũ.Ita emẽdandum:credent.¶ Cuius cupiens:nomen p participio:quia cupio illum dicimus: Vt Teren.fugitans litium.& Persius metuens diuum.& Iuuenalis: uiue bidentis amans.¶ Huc hodie amphitryo ueniet ab exercitu.Ita scribendũ.non nunc hodie.¶ Internosse.i.discernere qd intersit.¶ Petaso pinnulas.Petasus inquit Lactantius alatum calciamentum mercurii.uam quicquid eo modo longius explicaẽ:ut etiã a uẽto possit agitari hoc noie nuncupanẽ ἀπὸ τοῦ πέτασθαι.Inde petasites a Dioscoride surculus herbæ est:inquit:maior ulna:digiti magni crassitudinis:cuius folium petasodes ingens inhæret:ut fungus.

Petasus qd sit

PYLADes Versipellis

¶VERsipellẽ.uafrum:astutum:uertẽtẽ se in uarias figuras:& sic accipiẽ a Ply.Plauto:& Apuleio: Seruius itẽ.ui.ęnei.Inde aphros uersipelles:græcos leues:gallos pigrioris uidemus igenii:quæ natura climatũ facit.¶ Qui cũ amphitryone hinc abiit.Ita scribendus uersus est:ut suis constet pedibus.¶ Atq; ut ne qui eẽm.addẽdum fuit; ut metri necessitate:& ex codicibus antiqs:qd pius & sarracenus nõ uiderunt:mutulũ iterim uersum lcgẽtes.¶ Nunc quũ esse credent seruũ.nunc quum me seruũ:& cõseruum suũ familiares isti putabũt.¶ Cubat cõplexus: eã.s.cuius maxime est cupiens.i.quã maxime cupit.¶ At illa illũ cẽset uirum.addẽdũ fuit at:aduersus itegritatem:qui aliter non consisteret.¶ Cũ mœcho:cũ adultero:nomẽ est gręcũ μοιχός significans adulteriũ.μοιχαλὶς ãt mœchã: & μοιχεία adulteriũ.Inde mœchor uerbũ significans adulteriũ cõmitto.¶ Cuius hanc ego fero imaginẽ. Ita scribẽdus uersus est:ut suis pedibus cõstet.¶ Ego has habebo hic usq; in petaso pinnulas.addendus fuit hic:ut metricæ rõni satisfieret.nã aliter claudicaret uersus.¶ Pinnulas.pinnæ sunt eę pẽnæ.quę non molliores sunt:hoc est uõ sunt plumę:plumæ autẽ sunt eæ quæ molliores sunt:pẽnę uero generale nomẽ est oium:& a pinna fit diminutiuũ pinnula.Et a pinna ẽt pinnaculũ diciẽ fastigiũ:& sũmitas ędificii:in acumẽ tendentis:siue q; ueteres pinnã acutũ dicebant unũ bipẽnis securis:quę utrinq; acuta est:& aciẽ habet:siue q; pinnaculis addi pinna cõsueuit:quę facili motu uentoru; idicet flatũ:qd genus uulgo nunc penniculũ diciẽ.Id ãt gręce πτέρον.¶ Vsq; cõtinue assidue.Vir.Nec satis est uidisse semel: iuuat usq; morari.¶ In petaso.Petasus a πετάννυμι:siue πετάζω qd extendo significat deriuaẽ:significatq; capitis tegumẽtũ:siue umbellã:quæ uicem galeri pstet:sed non magis Mercurii:q̃ cęterorũ:ut nos cẽsemus:nisi quum alę insuper adduntur:tunc.n.pprio mercurii galerũ significabit:quæ quidem alę non in galero tñ:sed etiam in talaribus ipsi Mercurio ideo esse finguntẽ:ut ait Augustinus.vii.de ciuitate dei : ut uoluerem fieri per aera sermonem demonstretur:Galerum autem appellauit Statius primo thebaidos:ingens de Mercurio.Obnubitq; comas:& tẽperat astra galero.A petasoq;:petasatus diciẽ petaso idutus:uel tectus:Suetõius de augusto.Solis uero nec hyberni qdẽ patiens:domi quoq; nõ nisi petassatus sub dio spaciabaẽ.Pli.itẽ pro uelamento:siue umbraculo:petasum accipe uideẽ

Mœchus

Pinna

Petasus

libro trigesimosexto scribens. In summo labyrinti italici petasum unum omnibus pyramidibus impositum fuisse: ex quo pendebant excæpta catenis tintinabula: quę uento agitata: longe sonitus referebant. Et suidas græcus author non aspernabilis petasum texturæ genus fuisse ait: qua in theatro uterentur: ad arcendum uidelicet solem: inquiens etiam: Athenienses draconi legislatori petasos multos: & uestiměta proiecisse: ut pene suffocaretur in theatro. Nec fere quenq̃ eruditorum inuenias: qui petasum pro talaribus: aut petasatum pro peronato dixerit: ut quidam uulgo exponere conantur: in quibus non tantum Galeotus narnicus fuit: sed & Bernardus Sarracenus uenetus noster Plauti nouus interpres: qui unico. atque eodem irrefragabili argumento id probasse sibi uisus est: inquiens: quia serui pilei usum non habebant: quod Plautus infra ostendit: quum Sosia ait: quod ille faciat Iupiter: ut ego hodie raso capite: caluus capiam pileum. Idem autem: Sosia in prima sequenti scena admirans alterum Sosiam sibi similem inquit: Nimis similis est mei. Itidem habet petasum & uestitum: tam consimile est atq; egos: cui argumento sic respondere possumus: multum interfuisse inter petasum: & pileum: quod seruis iam manumissis raso capite dabatur. Siquidem petasus: ut diximus: tanq̃ umbella quædam erat contexta: qua utebantur ad arcendum solem & etiam aerem nocturnum uel pluuiam: quaq; pyramidibus: uel turriculis imponebatur: quam ueluti pręstantem galeri uicem galerum appellare: non absurdum est. Pileus autě alterius prorsus formæ: & materiei fuit: quo tegebantur capita rasa seruorum manumissorum. itaq; potuit Sosia petasum habere: q̃q̃ pileum: utpote seruus: nundum adeptus esset: posset & alia ratione responderi: q; quum libertatē adipiscebantur: capite raso pileum sumebant: quum autem serui adhuc essent: non capite raso: sed capillato ferre poterant pileum. Capillatum enim caput seruitutem indicat: Rasum autem libertatem: quoniam capilli umbra essent quędam seruitutis: & sic Sarraceni argumentum sublatum protinus fuerit. Sed quid illud: quod paulo infra sequenti uersu Plautus ait. Tum meo patri autem toruulus inerit aureus sub petaso? Si petasus calciamentum esset: quomodo torulus aureus sub calciamento esse potuisset? num nam uidit fortasse Sarracenus: aut audiuit toros aureos a quoq̃ sub pedibus gestari? Verum ille opinor mutata sententia: non expeditum calciamentum petasum de cętero uocabit: sed capitis potius tegumentum: & hoc ipso præcipue loco: atq; alibi apud Plautum.

Inter petasum & pileu qd intersit

Capillatus a raso i quo differat

Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso. id signum Amphitryoni non erit,
Ea signa nemo horum familiarium
Videre poterit, uerum uos uidebitis.
Sed Amphitryonis illic est seruos Sosia.
A portu illic nunc cum laterna aduenit.
Abigam iam ego illum aduenientem ab ædibus.
Adest, ferit. operæprecium hic spectantibus,
Iouem, & Mercurium facere histrioniam.

SARACENVS. ¶ ILLIC: pro ille aduenientem demonstrat a portu sosiam. ¶ Laterna: dicta q; ignis in ea lateat. ¶ Abigā: Expellam: inde abacti dicūtur: qui ueluti depulsi deposuerūt imperiū. ¶ Ferit: quasi pulsat: denotat propinquum ædibus. ¶ Facere histrioniā: Agere personatum.

Abacti qui

VALLA. ¶ TORVlus ierit aureus. Torus eminentia dicitur. Seneca de hercule noui toros. & Persius. Torosa iuuētus: igeminant tremulos naso crispante cachinos. ¶ Cū laterna adu. qđ in ea ignis lateat laterna dicta.

PYLADes ¶ TORVlus inerit aureus. Si quis audiat pium hunc locum exponentem: gigantem protinus appellandum putet. sic enim incipit. Qui aure lepida: musica: improculcataq; fuerit: grammatistarum nugis renunciabit: qui in elegantibus excogitationibus poetam potius implicant: q̃ explicent. Torulum enim interpretatur imaginem baccatam & protuberatam in effigiem nomismatis: cęterum quum non explicent nomen: latinam: gręcamue etymologiam habere: censeo legendum torquulus: ut hypocorismos sit: a torqui torquulus & cętera. Vbi postq̃ diu fabulatus est: multaq; adduxit de torque: & murenulis: ac dracone: tandem & hæc addit. Nil etiam: si libet: potes immutare ex codice plautino: quando torus a torquendo flectatur: & tu quoq; sic torulū iterp̃taberis a torquendo flecti: hunc torulum prisci segmentum uocarunt: & cætera. Quibus uerbis: qui pauloante cœlum ueluti gigas conscendere uelle uidebatur: statim pronus humum ore pressit: & risum ueluti legentibus præbuit. Sed quum inquit legendum torqulus: ut hypocorismos: idest diminutiuum sit a torque. nimiū operęprecių esset ex eo discere: ubi ipse torquulus legisset. Et unde eam diminutionis formam deriuantem quempiam authorem legisset: quando quidem: nisi fallimur: a torque non torqulus: sed torquiculus potius: ut ab ungue unguiculus: ab igne igniculus: a pisce pisciculus: ab orbe orbiculus diminutiuum trahi deberet. Et quod ait legentes torulum: non explicare latinam eius: gręcāue etymologiam: nesciebant fortassis: ita legentes illi: pium adeo obtuso esse ingenio: ut ignoraret: torulum a toro fieri: ut a loco loculus: a floco floculus: a porco porculus: & similia: torq; aūt a torquendo. Sed qđ si neq; torqulus: neq; torulus legendum sit: hoc loco? quin potius trochulus a trocho: scilicet diminutiuum: hoc est rotula parua aurea tanq̃ rosæ similitudinem gerens? Et enim id magis dicens uideatur signum fuisse dignoscendi Iouis ab amphitryone: & sic nulla grammaticę fiet iniuria: & sensus optime congruet. ¶ Et ea signa horum nemo familiarium. Ita scribendus est uersus: ut integer sit: suisq; constans pedibus: addita in principio & coniunctione: & pręposita horum dictione illi dictiōi nemo: aliter mutilus esset: qđ interp̃tes p̃dicti non uiderunt. Ea aūt signa dixit: hoc est pinnulas: & trochulum aureum. ¶ Illic. pro ille. Sosiam ostendit a portu uenientem. ¶ Cum laterna aduenit. Laterna dicta est: q; ignis in ea lateat: & scribitur absq; enim in prima syllaba: quam tamen non breuem habet: sed longam: ut ostendimus in epopeia nostra. ¶ Abigam: expellam. Abigere enim est expellere: ut hic unde abacti dicuntur: qui coacti deposuerunt magistratum: & ab eo expulsi sunt: & abigere est furto tollere: & latrocinari: sed de pecuariis tantum animalibus. Vnde abactores dicuntur pecuariorum animalium fures: quos Vlpianus: & alii abigeos uocant: ut diximus in uocabulario nostro. ¶ Ferit. quasi dicat: iam pulsat ædes: denotans propinquum illum foribus. ¶ Iouem mercuriumq; facere histrioniam. Ita scribēdus uersus est: ut suis cōstet pedibus. aliter enim claudicabit: & neq; hoe uiderunt interpretes nostri pręscripti.

Locus restitutus

Qui me



VI me alter. Finito ꝓlogo ꝓthesis: nunc incipit primus utiq; actus comœdiæ: Qui & diuerbiũ appellat: Inducit in hac scena Sosias missus ab hero amphitryone: ut alcmenæ nũciet uxori reditũ: Mercuriusq; q Sosiæ gerit imaginẽ: quo pacto illũ a foribus abigat: lõgo iter se initio certamine. ⁋ Audacior & cõfidẽtior: In malã ptẽ: Audere. n. est plus ꝑsumere: distinguit audacia ab audẽtia: fortitudo dicat. Ita cõfidẽtia a fidẽtia: ut notat Nonius: Ciceroq; in. iii. Tuscu. q̃onũ. ⁋ Hoc noctis: Pro hac nocte: ut sæpe Plautus: & est uenustissime dictũ. ⁋ Tres uiri. Pulchre Fusile oñdit ingeniũ: audax uerbo; facto meticulosum: Triũuiri triplices fuere: capitales Mensarii: Nocturni: De capitalibus sic hẽt Pom. de ori. Iu. Triũuiri capitales cõstituti sunt: qui carceris custodiã haberẽt: & cũ aiaduerti oporteret: iteruentu eoꝝ fieret: de mẽsariis facit Liuius mentionẽ Triũuiri mẽsarii creati sunt: iiq; nummularis: & monetæ ois gñis: & formæ cussoribus ꝑerant: de nocturnis meminit Cor. Tacitus Triumuiri nocturni qp ad incẽdiũ in sacra uia ortũ tarde uenerant: a tribuno plebis dic dicta dãnati sũt. ⁋ Cõpegerint: imiserint: intruserint. ⁋ E proptaria cela: Sibi ꝑtimet: nõ tm in carcerẽ trudi: sed flagris cædi: & ꝑ q̃dã egregiã trãslationẽ: carcerẽ ꝓmptariã celã noiauit. Nã e carcere ad suppliciũ ꝓmũt noxii. ⁋ Ad flagrũ: cuius diminutiuũ flagellũ a flagro ardeo dictũ: qp eo caro ꝑcussa cõflagret: uñ flagratores a Festo dicti sũt hoies: qui mercede flagris cædebantur: alii a flando flagellũ: sunt enim uirgæ de arbore prominentes flatu uentorum actæ. Virgil. Flagella summa pete: & decerpe ex arbore plantas.

SARACENUS.

Audere qd sit

Hoc noctis pro hac nocte

Triũuiri q dicãtur: & quot eoꝝ genera

Prõptaria cella quæ

Flagratores qui



Sosia. Mercurius.

Vi me alter est audacior homo? aut qui confidentior?
Iuuentutis mores qui sciam. q hoc noctis solus ambulẽ?
Quid faciã nũc, si tres uiri me in carcerẽ cõpegerint?
Inde cras e promptuaria cella depromar ad flagrum?

VI me alter est. In hac scæna: q̃ ꝓthasis. seu diuerbiũ nũcupat: sosias & Mercu. colloquunt. Sosias qdẽ ab amphitryone domũ missus: ut nũciaret alcumenæ: q̃ uiderent opportuna. Merc. uero: ut Iouis partes tueret: sosiãq; ciꝭpelleret aduẽtantẽ. ⁋ Qui me alter est audacior hõ. qui hic audacior ultima syllaba ꝓducit ꝑp sequẽtẽ aspirationẽ. est siqdẽ metrũ tetrametrũ. ⁋ Aut cõfidentior. Dona. sup illud terẽtianũ. o ingẽtẽ cõfidentiã inqt: & cõfidẽtiam modo pro audacia est cum iprobitate: ut in phormione. Homo confidens: Aliter hic: supra confidens pro cõstanti: & graui: ergo confidentia iterdum in bona significatione: Interdum in mala ponitur: sed fiducia semp in bona. ⁋ Hoc noctis: deest tẽpore. ⁋ Tres uiri me in carcerem compegerint. Põponius. Eodem tẽpore constituti sunt quattuor uiri: qui curam uiarum haberent: & trium uiri monetales æris: argenti: auri flatores; & trium uiri capitales: qui carceris custodiam haberent: ut cum animaduerti oporteret: inter nutu eoꝝ fieret. ⁋ De promptaria cella: hoc est de loco: unde promebant rei: qui habendi in quæstione erant. a depromẽdo enim: ut promptarium: amarium: unde res depromuntur in mensam; & promus: & condus: qui huic rei præest.

VALLA.

Cõfidentia uerbũ medium

Prõptariũ quid sit

VI me nũc al. ẽ auda. Vario carminis gñe cõstat hæc pria scena: ut ex Prisci. discit: ubi tractat de uersuũ comicoꝝ rõne. Nã septẽ hi ꝑmi uersus tetrãetri a catalectici sũt: octo pedib⁹ cõstãtes: mutat postea: ut isra dicẽus. Prothesis tot⁹ fabłæ hic icipit: prius u₃ act⁹. Inducit Sosias missus ab hero ãphitryõe i portũ nõctu appulso: ut Alcumenæ uxori ipius ãphitryonis reditũ nũciet. Is igit Sosias a naui digressus: laternas manu gerẽs: ueniẽsq; ꝑ uiã: secũ loqt: dicẽs: q me nũc alter est audacior hõ: aut q cõfidẽtior. Et addẽdum fuit. nũc: ad metri integritatẽ ex codicib⁹ antiqs: alr. n. claudicaret uersus. ⁋ Audacior. Audax & audẽs ita distingũt: ut ait Nonĩ, ut audax sit temeritatis. Audẽs uero fortitudinis: iterdũ tñ audax ꝓ fidẽte ponit: ut apud Vir. Quiq; pedũ cursu ualet: & q uirib⁹ audax. ⁋ Cõfidẽtior. Differre ẽt inqt Nonius. cõfidẽtẽ a fidẽte: qa q fortis est fidẽs sit. Cõfidẽs ãt in uitio positũ: ueluti temerarius: quũ tñ cõfidẽtia sit laudis. ⁋ Hoc no. hoc tpe nocturno: ut hoc lucis: & est uenustissime dictũ. ⁋ Si tres ui. ut exꝑssit igẽiũ Fusile: audax qdẽ uerbo: re ãt meticulosũ. Tres uiri: q & Triũuiri appellãt: triplices fuerũt: capitales: mẽsarii: & nocturni. De capitalib⁹ Põpo. sic Triũuiri capitales cõstituti sũt: q carceris custodiã haberẽt: & quũ aiaduerti oporteret: iteruẽtu eoꝝ fieret. De Mẽsariis Liu. mẽtionẽ fac his uerbis. Triũuiri mẽsarii creati sunt: iiq; nũmularis: & mõetæ ois gñis: & formæ cusorib⁹ ꝑerãt. De nocturnis meminit. Cor. tacitus sic. Triũuiri nocturni: qp ad icẽdiũ i sacra uia ortũ: tarde uenerãt: a tribũo plebis die dicta dãnati sũt. ⁋ Cõpegerit. imiserint: iruserint. ⁋ Prõptuaria cella. Trãslatione pulchra carcerẽ cellã ꝓmptuariã appellauit: qa ex eo ad suppliciũ ꝓmũt noxii uelut ex cella ꝓmptuaria ꝓmũt: q̃ esui & potui neccia sũt: cuius cellæ ꝑfect⁹ ꝓmus appellat a ꝓmẽdo. s. Et aduertendũ est: legi debere ꝓmptuaria: & nõ ꝓmptaria: qd uersus idicat necessitas. nam nisi promptuaria legas: claudicabit. ⁋ Ad flagrũ. i. ad plagas. flagrum. n. & flagellũ eius diminutiuũ dr uirga: qua cędi cõsueuerunt Fur: a uerbo flagro: qd est ardeo. qp ea caro ꝑcussa cõflagret. Vñ flagratores: ut Festus inqt: dicebat genus hoium: qd mercede flagris cędebatur. Et flagriones a Nonio dicunt serui: qp flagris subiecti sunt: ut uerberones a uerberibus: alii a flãdo flagrum dictum putant: qa flagra uirgæ sint de arboribus ꝓminẽtes: flatu uentoꝝ agitatæ. Iuue. Nec dura timebis: flagra pati. Tranqllus in Otone. A prima adolescẽtia ꝓdigus: ac ꝓcax adeo: ut sæpe flagris obiurgaretur a patre.

PYLADes

Audax

Triumuiri

Flagriones

Nec caussam liceat dicer̃ mihi, neq; in hero quicquã auxilii fiet?
Nec quicquam fit, qui non me omnes esse dignum deputent.
Ita quasi incudem, me miserum homines octo ualidi cædant.
Ita peregræ adueniens,
Hospitio publicitus accipiar,
Hæc heri immodestia coegit me,
Q ui hoc noctis a portu
Ingratis excitauit.
Non ne idem hoc lucu me mittere potuit?
Opulento homini hoc seruitus dura est,
Hoc magis miser est diuitis seruos.
Noctesq; diesq; assiduo satis, superq; est.
Q uo facto, aut dicto, adest opus, quietus ne sis.
Ipse, diues operis, & laboris expers,
Q uodcunq; homini accidit, libere posseretur,
Aequom esse putat, non reputat laboris quid sit.
Nec æquom, an ne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in seruitute expetunt multa iniqua.
Habendum, & ferundum hoc opus est cum labore.

SARACENVS. ¶ NEC causam dicer̃: hoc est mutire: nec uerbum facere. ¶ Nec quicq̃ fit: ne quidẽ ulla sit causa. ¶ Deputent. existiment id merito mihi cõtigisse. ¶ Validi: ualentes uiribus. ¶ Hospitio pub. Carcere: nã publicũ dicit noxiorũ receptaculũ. *Cãm dicer̃ quid* ¶ Immodestia: quasi sine mõ: nã a mõ dictã modestiã putant No. Ciceroq; in offi. nõ hanc: quã iterptantur modestiã: quo in uerbo modus inest: uel qđ idem est a modico. *Modestia unde* Var. nõ. n. eos optime uixisse: qui diutissime uixerũt: sed qui modestis sine. i. modice: & moderate. ¶ Ingratis: me: nihil admoliẽte. ¶ Opulẽto hoi. s. seruire: & pere: dicit̃ opulẽtis: & opulẽtus ti. ¶ Reputat: pẽsitat cogitat. ¶ Expetunt: eueniunt: aliter expetere pro uelle. Pacuuius: dii me: & si pdiũt tñ ad uitã expetunt. i. uolunt: & *Expetere quid sit* expetere pro accipe: trãsferr̃ euadere: & freqnẽtius appetere ponit̃: ut abũde No. ut appetere aduẽitare Liuius: iã uer appetebat. ¶ *Ergo pro igitur* Ergo: nũc ponit̃ pro igit̃: & accẽtũ habet ĩ pria: nã ergo cũ habet in ultia significat illius cã: Virg. illius ergo uẽim⁹: & magnos erebi tranauimus amnes.

VALLA. ¶ INGRAtis excitauit. s. me nolẽte: nec tale aliqd ꝓmeritum. ¶ Nõne idẽ hoc luci: nõ lucis: hoc est: dũ lucesceret: Aut lucu. p luce: ut Donatus ĩ Terẽ. testat̃ ueteres dixisse. ¶ Opulẽto. apud opulẽtũ. i. diuitẽ est: q; nomẽ: est ẽt ubi uerbũ. Horati. in epĺis. Aruo pascat herũ: an bacis opulẽtet oliuę. ¶ Ergo in seruitute expetũt. i. eueniũt: ut appeto: aduẽto: Titus Liuius: iã uer appetebat. i. aduẽtabat. Expetere itẽ trãsferre: euadere Nonius inqt. Idẽ p uelle. Pacuuius in iliona. Dii me: & si pdunt: tñ esse ad uitã expetunt: cũ priusquã intereo spacium ulciscendi danunt.

PYLADes ¶ NEC cã; liceat dicer̃: neq; ĩ hero qcq̃ auxilii fiet. Ita scribẽdus est uersus: & expũgẽda dictio: mihi: metri rõne. Cãm dicer̃ sigñat defender̃ ĩ iudicio. q. d. neq; sit mihi copia defensionis. ¶ Nec qsq̃ sit mihi. qsq̃ legẽdũ ẽ: ex codicibus antiqs. & nõ qcq̃. mihi ãt addẽdũ ẽ: metri rõne: qđ ĩ pcedẽti uersu supabat. i. nec qsq̃ adsit mihi: uel nec qsq̃ sit mihi fautor. ¶ Deputẽt. cẽseãt id mihi iure cõtigisse. ¶ Hoies octo. ut̃ octo dixit alludẽs ad nũerũ pfectũ: unũ ꝓuerbium græcũ natũ est. πάντα ὀκτώ. i. oia octo: quia octo essent dii summates: octo certamina in olympia: uel qa uirgatores magr̃atuũ rõanorũ essent octo: ad quos respiciẽs: octo lorarios hic sigñare uoluit. ¶ Nec æquũ. supfluit is uersus: ppeaq; expũctus est a nobis. ¶ Ita pegre aduẽiẽs: uersus est dimeter brachicatalecticus: ut notat Priscianus. Tribus tñ cõstans pedibus. Peregre ãt hic sigñat de loco: nã & in loco: & ad locũ ẽt significat: ut supra diximus. ¶ Hospitio pu. acci. hic ãt uersus est dimeter hypcatalecticus: cõstãs quattuor pedibus & una syllaba: & sĩr sequens u₃: hæc heri imodestia coegit me. *Publicitus* Publicitus aũt: ut Donatus inqt: super illo Terentii in phor. Nõ ne hoc publicitus scelus deportarier in solas terras: significat publica cura: & consilio. Et sic alibi Plautus. In hac comœdia. An foris cẽsebas nobis publicitus pberier. i. ære: & ipensa: aut cura publica: quãquã & pro publice accipi uideat̃: ut exponit Nonius: hũc ẽt locũ adducẽs: & tu ne sic expones. i. accipiar in publico hospitio. Carcer. n. uidet̃ esse publicũ noxiorũ hospitiũ. ¶ Qui hoc noctis a portu. hic uersus dimeter est brachicatalecticus: tribus constans pedibus tñ. ¶ Ingratis excitauit. Hic autẽ est dimiter catalecticus. cõstans tribus pedibus: & una syllaba: & ita Priscianus hos uersus notat in libro: quẽ diximus de uersuum comicorũ ratione. *Ingratis* Ingratis aũt aduerbialiter positum est: ac si diceret: mea ingratia: me nolẽte: contra uotũ meum. ¶ Non ne idem hoc lucu me mittere potuit? Versus est trimeter brachicatalecticus: quinq; pedibus cõstans. hoc dicit. Nõ ne poterat mittere me nũciatum hoc idem: tẽpore diurno? Lucu autẽ pro luce posuit: & ita legẽdum cẽsemus: iuxta illud Terẽtii in adelphis. Primo lucu ibo hinc. nam queadmodũ diu pro die: & noctu pro nocte: ita lucu pro luce dixerunt ueteres. Lucis autẽ: ut ferme habent codices oẽs: nõ uidet̃ tolerare latinitas: neq; sensus: si hoc lucis dicas. ¶ Opulẽto hoi: hi duo uersus dimetri sunt acatalectici: quattuor pedibus cõstantes: seruire inqt hoi opulẽto: est durũ. ¶ Opulẽtus dicit̃: qui abundat multis opibus. Opes autẽ diuitias significant: & auxiliũ: ac facultatẽ: ut diximus in uocabulario nostro. ¶ Noctesq;: Hi octo uersus trimetri sunt catalectici: cõstant. u. pedibus q; q;: & una syllaba. *Opulẽtus* *Assiduus* ¶ Assiduo. diuiti. nã ut inqt festus: & in uocabulario nr̃o diximus: assiduus significat multorũ assium dominũ: uel ab asse & dãdo: is appellatus est: qui sumptu ꝓprio militabat: alias assiduus itẽrum significat & frequẽtem: ab assidẽdo qa: ut idẽ festus inquit: in ea re: quã frequẽter qs agit: quasi cõsedisse uideatur. ¶ Quo facto: aut dicto: nõ placet Pii expositio: qua legẽtis: & pro partim interpretantis: quin imo cum omnibus codicibus legendũ uidet̃. ¶ Quo hoc sensu: homini diuiti satis: superq; est negotii. s. Sẽper habet negocium: quod seruo mandet: quo facto. aut dicto. i. quod quu₃ factũ: uel dictum est (nã omne negociũ uidet̃ constare: uel in facto: uel in dicto) adest statim aliud opus: ita ut nunq̃ possis quietem agere. ¶ Ipse diues operis: nõ ad scribendum est dominus: quia cõtra uersus rationem: sed subintelligendum est. ¶ Libere posseretur: existimat: & sibi persuadet posse libere precipere: & iperare homini quodcũq; accidit. ¶ Non reputat. non cogitat: nõ pensitat. ¶ Expetunt. eueniunt: cõtingunt: alias expetere significat cupere: & uelle: ut diximus in mostellaria.

¶ SAtius est: me tacite loquitur Mercu. qui licet formã serui gereret non tamen de seruitute conqueritur sicuti So. qui uernas erat: quẽ nõ seruũ: sed seruitutis parẽtem appellat: ita i sequẽtibus audaciæ columẽ dixit plusq̃ audacẽ. ¶ Eã. s. seruitutẽ. ¶ Sũ ue. uer. uer. hęc lectio magis placet: & ita uetustissimi habent codices: nõ aũt uerna uerbo: potius ut sit uerbũ Sosiæ sermonẽ suũ ꝓsequẽtis q̃ Mercurii: appellant̃ uernæ ex ancillis ciuiũ uere nati: qđ tp̃s anni maxime naturalis fœturæ est ut notat Fest. Vernas prius in sacris imolare cõsueuerunt: habebat̃ hoc nomẽ pro abominabili: ac maledicto. ¶ Numero mihi in mẽte fuit: Ita legit nonius: nõ ãt nũc uero: ut hñt codices neoterici: numero: idest cito: quo uocabulo utitur sępe Plautus: & ueteres usi sunt: & ostendit Marcus Cato de liberis educandis inquens q̄ qd cito factuꝝ qs ostẽdere uolebat: dicebat nũero id fore. ¶ Dis aduenietẽ: Ex timor potius se placare deos uidet̃: q̃ ex pietate: ut miseroꝝ mos est: qui illico ad p̃ces decurrũt: quos scite notauit Horatius: Non est meus si mugiat aphricis malus ꝓcellis ad miseras p̃ces decurrere uotis pacisci: Nõ. n. (ut inqt Salustius) uotis: aut supplicationibus muliebribus auxilia deoꝝ parant̃: sed bñ agẽdo: cõsulendo ꝓspera oia cedunt: docet Seneca hoies: nec esse timendos nec deos: si tranqllitatẽ animi erimus assecuti. ¶ Næ: pro certe. ¶ Merito meo: recte timet: qui sui ipsius est conscius facinoris: Seneca: Nihil tam timidũ facit animum q̃ repræhensibilis uitę conscientia: & Plautus ipse post: Nihil est ægrius q̃ animus hominis conscius. ¶ Allegent: mittant. ¶ Ocillet os: Contundat: uel pugnos omnis impingat.

SARACENUS.

Vernæ qui

Nũero qd

Me. Statiust me q̃ri seruitutẽ modo nullo hodiæ, q fueri liber,
Eam nunc potius pater hic seruitutis qui uernast, queritur.
So. Sum uero uerna, uerbero numero mihi in mentem fuit.
Bis aduenientem gratias pro meritis agere, alloqui.
Næ illi ædepol, si merito meo referre studeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mihi aduenięti os ocillet ꝓbe.
Quoniã bona quæ in me fecerunt, in grata ea habui, atq; irrita.

Nũero qd significet

Salustii dictũ pulcherrimum

Nę ꝓ certe

Occillet qd

¶ SATIVS queri me modo seruitutẽ. Ita corrigẽdũ. queror hanc rẽ dicimus: inqt Priscianus: qa conquestionẽ significãtia uerba accusatiuo iungũtur. qđ aũt Iuuenalis cõquereris patri dixerit iterpraetat̃ q̃reris romanos apud patrẽ. ¶ Eã nũc potius pater. scribe paterer. ¶ Sũ uero uerna uerbero. Hic sosias loqtur. Peruersissime i oibus plautinis comœdiis iterlocutores ꝓmutati sunt: sed qm̃ ex sensu facile id quis poterit iudicare: nõ corrigẽdũ quenquã locũ existimabimus inuersionis iterlocutoꝝ. ¶ Et hic sum uero uerna uerbero: non uerbo: sed uerbero. est. n. uerbero uerberonis: ut palpo palponis. ¶ Numero. ita scribendũ: nõ nũc uero. Nonius Marcellus de doctoꝝ uiroꝝ indagine. Numero cito: actius in œnomao: numero te expurgasti: Idem in antigona: ne istum numeꝝ amittas: sublitũ oblatum. Turpilius in demetrio: nunq̃ nimis numero quenq̃ uidi facere: q̃ facto est opus. Idẽ in lydia: ego interim in turba foras subduxi: cũ hac me neqs de numero mihi iubeat currere: qd puer togatus: aut ꝓtextat⁹ capite annuisset: ut discedens numero: uenire ait adolescentes. ¶ Afranius in priuigno: numero nupsi permuisti cassam terriculã aduersari. Plautus in amphitryone. numero mihi in mentẽ fuit. Cato de liberis educãdis: ut q cõtra celeriter erant nati fere numero ꝓmuniebãt: qđ q cito factuꝝ qs: siue oñdere uolebat: dicebat numero id fore. Festus numero dicebãt ꝓ nimiũ. Virg. Tũ uero in numeꝝ: faunosq; ferasq; uideres: ludere. i. in ordinẽ. Seruius in. xi. cõposit numero. i. rõnabiliter: unde & sæpe nũero dicimus. i. frequẽter: & rõnabiliter: hinc est tum uero in numeꝝ: in rõnẽ: in rhithmũ. ¶ In mente fuit. In mentẽ dixit Plautus: ut Aulus Gelius in primo noctiũ atticaꝝ: Idem autẽ ille amicus noster in eiusdem Marci Tullii Ciceronis oratione: quę est de imperio Gnei Põpeii: ita scriptũ esse a Cicerone dicebat: atq; ipse ita lectitabat. Quũ nostros portus: atq; eos portus: qbus uitam ac spiritum ducitis: In prædonum fuisse potestatẽ sciatis: neq; solœcismũ esse aiebat: in potestatẽ fuisse: ut uulgus semidoctũ putat: sed ratione dictum certa: & ꝓba cõtendebat: qa & græci ita uterent̃: & Plautus uerboꝝ latinoꝝ elegãtissimus in amphitryone dixit: numero mihi in mentẽ fuit: nõ ut dici solitum est in mẽte. ¶ Nę. grecũ est. i. certe. ¶ Allegent. mittant. ¶ Qui mihi aduenienti os ocillet. i. cõtũdat: aliud incilare est. significat enim increpare: ut alibi Plautus: & actius in meleagro: quis erit: qui me non spernens incilans probris sermone indecorans: turpi fama differet? Idem in clytemnestra. mater meo iure factum incilans genitorem iustum approbas. Pacuuius in doloreste. si quis hac mea oratione incillet: quid respondeam?

VALLA.

Queror uerbi ostructio

Nũero qd significet

In mentem uenit

Incilare qd sit

¶ SATIust me queri seruitutẽ mõ nullo: hinc iã uersus incipiunt rursum tetrametri acatalectici: pedũ octo. loqtur Mercurius hoc sensu. Satius & melius est: ut ego nullo mõ querar seruitutẽ: qñ qdẽ hodie liber fui: hoc est: licet nũc habitu & forma assumpta: ac uerbo seruus sim: nup tñ antequã mutarẽ faciẽ liber eram: nec seruus remãsurus sum. ¶ Pater hic seruitutis: qui uerna est: q̃ritur. Ita scribi debet uersus. ut suis pedibus cõstet. & non claudicet. delẽdumq; fuit natus: tanq̃ supfluens. ¶ Sum uero uerna uerbo. Verbo scribi debet: & nõ uerbero: ut scribit: & cõcẽdit Sarracenus: uolens ẽt sermonẽ Sosię tribuere cõtra rectũ sensum: uernas: ut Noñ. inqt: ueteres appellarũt: qui uere sacro fuerant nati: & habebatur nomẽ hoc pro euitabili & maledicto. Festus aũt inqt: uernæ appellant̃ ex ancillis ciuium romanoꝝ uere nati: quod tempus anni maxime naturalis fœturę est. ¶ Nunc uero mihi in mentem fuit. Gellius differens super hac constructione: & hunc locũ adducens: non solum in mentem: legit: ut pote magis euphoniæ conueniens: q̃ in mente. sed etiam legit: nunc uero. Et ita exigit metri necessitas: & etiam sententiæ concinnitas: ut nunc uero legatur: & non numero: ut Nonius legere uidetur: hunc locum citans. Super quo doctorum iudicium requirimus. ¶ Dis aduenientem. Timore potius: q̃ deorum pietate se deos alloqui: eisq; gratias agere uelle Sosia pollicetur: ut metuentium mos est: qui illico ad preces decurrunt: iuxta illud Silii: Tanta adeo quum res trepidæ: reuerentia diuum nascitur. & rarę fumant felicibus aræ. ¶ Næ illi. respondet sibimet: quod quum sceleratus se cognoscat: & male meritum de diis: potius timendum est: ne dii mittant aliquem: qui sibi pugnos incutiat. ¶ Occillet. frangat: percutiat. Garrit hic pius: ut solet: quum quid dicat: non intelligit: dicens. Cillere significat mouere. Marcellus author est: idem esse: quod increpare: uel improbare: & cætera. Adducens quędam exempla eorum: quorum Nonius meminit in uerbo incillare. Sed marcellus: nec de occillo: nec de cillere uerbum facit. Censemus autem occillet: exponi debere: pro percutiat: & frangat: ut sit uerbum diminutiuum ab occo. as: quod significat comminuere & frangere maiores glebas: ut Nonius inquit: nec cum cillere: aut incillare ullam habet affinitatem.

PYLADes

Verna

Occillo qd

Me. Facit ille, quod uolgo haud solēt, ut quid se sit dignū sciat.
So. Quod nunquam opinatus fui, neq; alius quisquam ciuium,
Sibi euenturum, id contigit, ut salui potiremur domi
Victores, uictis hostibus legiones reueniunt domum,
Duello extincto maximo, atq; internecatis hostibus,
Quod multa thebano populo acerba obiecit funera,.
Id ui, & uirtute militū uictum, atq; expugnatum oppidum est,
Imperio, atq; auspicio heri mei Amphitryonis maxime,
Qui præda, atq; agro, adoreaq; affecit populares suos.
Regiq; thebano Creonti regnum stabiliuit suum.

SARACENUS. ¶ QVOD uulgo haud solent; nam pauci sunt: qui se ipsos norint. Cognitio enim sui ipsius est omnium difficillima. ¶ Duello maximo. qd fuit iter Amphitryonē & regē pterelā: in quo fuit superior Amphitryo. ¶ Oppidum: Cephalenia: quę insula est ad acarnaniā sita: & ut refert Strabo in decimo Tetrapolis erat quaternas cōtinēs ciuitates: de hac plura idē Strabo cōmemorat ex diuersis authoꝝ sentētiis his uerbis. Nō dubitauere plæriq; Cephalenia: eādem & Dulychiū appellare & Taphiū: alii & Taphios cephalenios: eosdē dixere Teleboas: & aduersus illos exercitū amphitryonē ductasse: assumpto socio Dionei filio cephalo ex athenis pfugo. isulam de hinc amphitryonē potitum: eam cephalo tradidisse: ab illo nomē habuisse insulam: & alio loco subdit: uulgatū est prioribus sæculi acarnaniā a triphus & Telebois habitā esse: coruq; principē cephalum, ab amphitryone dn̄s cōstitutū adiacētes Tapho isulas: orāq; maritimā impio tenuisse. ¶ Atq; auspicio: psperoq; principio: hinc auspicari dicimus aliqd incipere: pcunte aliquo modo euidenti ductu: qd & in malā qn̄q; partem capitur: ut in bonā: Plinius de hoie locutus iqt: a suppliciis uitā auspicat. ¶ Pręda atq; ag. magnifacit herum amphitryonē: q̄ ditauerit cōciues suos: ac p̄iaꝫ hostiū spoliis: adiecerit q; dinoni inimicam ciuitatem: & prædia. ¶ Adorea gloria laude: porphyrion interprætatur adoream laudem publicam: quare autem adorea dicta sit: tu unde Festum & Plinium.

Pulchrum dictum

Cephalēia ubi locoꝝ: & qbus noibus nuncupetur

Auspicari quid

Plinii dictū

Adorea qd

VALLA. ¶ VT salui: potiremur domū. potior hac re dicimus: ut troes potiunt harena. & potior huius rei: ut reꝝ potiri uolunt. & potior hanc rē: ut hoc loco. Nonius tñ legit domi per gtūꝫ. ¶ Duello extincto. i. bello. Duellū. n. bellū: ut duellonam bellonā dixere ueteres: & duilium: qui pœnos supauit. Cicero in oratore. Nā ut duellum bellū: & duius: dius: sic diuiliū eum: qui pœnos classe deuicit: ut bellicum noiauerunt: cū superiores appellati essent semp duellii. ¶ Qui multa. in uetustis codicibus legit: qd subaudi duellū. ¶ Præda atq; agro adoreaq;. i. laude bellica: qd adorandi sint: qui laudē ex bello reportant. Ador inqt Nonius frumēti genus: qd epulis: & imolationibus sacris putatur pium: unū & adorare ppitiare religionem potest dictum uideri. Varro de re rustica libro primo in loco humido: sed far adoreū potius serunt. Virgi. & adorea liba per herbā. Idē Nonius alibi: adoreū: quo dictū ab eo putat Varro: qd cibi adora principiū sit far: Plinius in decimo octauo. Gloriā deniq; ipsam a farris honore adoreā appellabāt. Festus Pōpeius. Adoreā laudē siue gloriam dicebant: quia gloriosum eum putabant esse: qui farris copia abundaret.

Ador quid

PYLADES ¶ QVOD uulgo: aut solent. qa rari sunt: qui se ipsos norint: nā cognitio sui oiuꝫ est difficillima. ¶ Vt nos salui potiremur domi. Nos addēdū fuit ad uersus itegritatē. domi aūt & nō domū scribēdū est ex Nonio Marcello: gtūm pro ablatiuo positū dicēte: & locū hunc citāte. Et ita cōstruendū est: ut nos uictores salui potiremur domi. ¶ Duello. bello. Duellatores bellatores. Duellare bellare: & duellona pro bellona dixerūt antiq. ¶ Internecatis hostibus. i. penitus & funditus occisis. ¶ Inter. n. in hmōi cōpositione significat ex oi parte: ut alibi Plautus in aulul. Interbibet: si uino scateat: fontē pyrenea pōt. hinc iternicinū odium apud Liuiū & cæteros historiographos dicit itimum: & medulitus haustū. Donatus super illo Terētii. Dauus iterturbat oia inqt. Inter mō nois non exigit additamētum. Est. n. particula auctiua adeo: ut nō pro medioeri significatione sit: sed qua maiorē habere non pōt: ut iterfectus: iter cæptus. Et scribendū est iternecatis: tā ex codicibus antiqs: q̄ ex uersus necessitate: qui nō cōstaret: si iternectis legeres: ut Pius & Sarracenus legunt: nullā carminis legē discernētes. ¶ Qui multa thebano pplo acerba obiecerunt funera. Ita legēdum cēsemus uersum hunc: & scribēdū obiecerūt: & nō obiecit: ut fere hn̄t codices: qui p̄sertim grāmatistaꝝ isolentiū manibus corrupti sunt: qui nō itelligētes pulcherrimū striblig nis: hoc est soloeci modū: qui fit per imutationē generꝭ nois: ut anser fœta: amarę corticis: uel numeri: ut hoc loco: quū uiderēt in sequēti uersu id oppidū: scelus putarūt legere obiecerūt: & supposuerūt obiecit: queadmodū & pius iterpres noster legit: sup eo tot mania: friuolaq; coaceruans: ut maximū nugaꝝ mōtē excutiat. Nec uiderunt miselli: neq; uersum cōsistere posse: & penitus mutilū fore: si obiecit legas: neq; ullo striblıginis mō sniam cōcinnare posse. q̄ si obiecerūt legas: & metricę rōni satisfactum est: & pulcherrimo figuræ mō: nō aliter q̄ si dixeris. Eā deleuisti ciuitatē: qui tibi se ultro dediderant. Nā ad ciues & hoies respiciens: scitissime & elegāter dixeris: qui dediderant: pro quę dediderat: ut apud Virgili. Pars & certare parant: & apud Terē. Scelus ille quę loqtur. ¶ Victū: expugnatūq; oppidū est. Ita legēdus & hic uersus est: & nō uictū: atq; expugnatū: ex codicibus antiqs. ¶ Impio: ductu: auspicio. ductu hic scribendū esse: pro atq; cēsuimus: ex paulo infra scriptis: sed uersus necessitate pcipue exigēte: cui pes deficiebat: si atq; scriberes: pro ductu. ¶ Qui pda: atq; agro. Et hic adduciēdū cēsuimus: Qui: tā metri necessitate: q̄ orationis cōcinniori structura. ¶ Adoreaq;. i. gloria: laude: porphyrion interp̄tat adoreā: laudē publicā. Plynius Adoreā priscis uocitatā gl̄iam inqt: q̄ qui farre: qd ador appellat supfluebant: ii honorati erāt: & gl̄iosi. ¶ Marcellus: Ador inqt frumēti genus est: qd epulis: & imolationibus sacris putabat piū. Vn̄ & adorare ppiciare religiōis p̄t dictū uideri. Festus aūt ait. Ador farris genus: edor quōdā appellatū: ab edēdo: uel q̄ aduratur: ut fiat tostū: un̄ in sacrificio mola salsa efficit. Adoreā quoq; Claudianus splēdidā gl̄iam dixit hoc uersu: hæc ois ueteꝝ superauit adorea laudes. Et q̄uis adorea scdam habeat lōgā: nō is tñ sum: qui cū pro sentiā disputāte ex Prisciani mēte: quur ador sit idec linabile: ppter uidelicet duas regulas contrarias: quaꝝ altera exigit: ut adoris media breui faceret: qa neutrū in: or: ut marmor: æquor. altera uero ut producat: qa a uerbo adoro deriuet: & nihilominus utroq; mō gtūm ipsius reperiri: & correptū & pductū: ut testimonio Gānii cuiusdam pbare id ē Priscianus uidet. Nā si marcellus: ut supra scriptū est: adorare inqt ab adore fieri: non igit ador ab adoro uerbo deducitur:

Duellatores

Locus restitutus

deducitur:& sic regula prima neutro⁊ tm̄ superest:secūdū quaꝫ & ador ꝑfecto corripit: Ausonius. Mox ador: atq; adoris de polliōe pulnficū far. Quin & idem Gānius qsquis fuerit: duobus exēplis a pio recitatis corripit tm̄ modo: & non ꝑducit:& quæ sunt hæc. hic adoris dat primitias:sibi sanguine libat. Idem. Illam spōte satos adoris strauisse maniplos. ue⁊ Priscianus tertium eiusdem gāni uersum adducit:in quo ꝑduci uidet̃: hoc est. Euolat in nubes nidoribus ardor adoris. In quo cēsemus haud dubie Priscianum decæptū fuisse:dum ꝑposte⁊ gāni illius uersum legit:qppe:qui sic legēdus erat Euolat in nubes adoris nidoribus ardor:& sic adoris breue fuit:ut etiaꝫ in duobus pręcedentibus exemplis eiusdem:& illo Ausonii:nec fere aliter lectum est. Nam quod Nestor Dionysius nouariensis inquit:adoris habere primam:& secundam indifferentē:legens hunc ultimum uersum sic. Euolat in nubes nidoribus ador adoris:uix satis scite ab eo dictum est:qnum ardor:non ador ibi scribendum sit:nec si ador legas:sententia ulla subsit idonea:& ador:& quæ ab eo ueniunt:primam procul dubio corripiant. ¶ Populares suos. ciues: Popularis ut Donatus inquit:significat eiusdem condiri onis:& generis: Terennus:amicus summus meus. & popularis geta:iterdum significat cha⁊ populo:unde & populare est amorem populi cōciliare:aliqñ popularis pro uili & ignobili accipit̃. Plautus. Præstat diuitē esse:ac popularē:q̃ nobilē:& médicū. Hinc popularia nugatoria:& puerilia dicimus.

In priscianum

Popularis

Me a portu præmisit domum,ut hæc nuntiem uxori suæ,
Vt gesserit rempublicam ductu,imperio,auspicio suo,
Ea nūc meditabor,quo mō illi dicā,quom illo aduenero.
Si dixero mendacium,solens meo more fecero.
Nam quom pugnabant illi maxume, ego fugiebā maxume.
Verum quasi affuerim,tamen simulabo,atq; audita eloqr.
Sed quo modo,& uerbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipse mecum etiā uolo hic meditari,sic hoc proloquar.
Principio ut illo aduenimus,ubi primū terram tetigimus,
Continuo Amphitryo delegit uiros primorum principes.
Eos legat Telebois,iubet sentētiam ut dicant suam.
Si sine ui,& sine bello uelint rapta,& raptores tradere.
Si quæ asportassent,redderent,se exercitum extēplo domū

¶ SI mēdaciū:mentiri:& mēdaciū dicere:licet Nonius : Aulus Gelius quoq; differ̃ dicāt:Publio Nigidio teste:ut qui mētit̃:ipse non fallit̃:sed alte⁊ fallere conet̃. Qui uero mēdaciū:ipse fallat̃:attamē inuenimus mētiri dici per iprudētiā:& mēdaciū dicere ꝑter ai sniam:Cice. in quarto tusculana⁊ q̄stionū:nunc ad phos uirtutis magistros ueniamus:qui negāt amorē stupri esse:atq; in eo litigāt cū Epicuro nō multū (ut mea fert opinio) mētiēte:eo: cemētiri positū a Cicerone per iprudentiā:nihil.n. plū locuti sunt ꝑter ai sniam: rursus Plinius ex dicto Catonis: adde q in hac arnū sola euenit:ut cuicūq; se mendicū ꝑsitenti statim credat̃:cū sit in nullo periculū mēdacio maius: Itē ipse infra:cō finctis mendaciis:& consutis dolis dixit. ¶ Vbi terrā tetigimus:Nā nauali ꝑlio aggressi sunt cephaleniā isulā. ¶ Legat:mittit:uñ legati missi. ¶ Rapta & raptores:qa primū teleboæ incursiones fecerūt:& depopulati sūt thebāo⁊ agros ꝑdā oēm ide auferētes. ¶ Extēplo:illico cōfestī:uerbū ē augu⁊:q uisis auguriis extēplo surgebant. templum.n. dicebat̃ locus manu designatus in ara:post quem captabant auguria.

SARACENVS.

Mentiri & mēdaciū dicere in quo differant

Plinii dictū pulcherrimum

Legati qui

Extēplo qd

¶ SOlens.i.solitus:ut isolens nō solitus qñq; significat:qd plibus testat̃ Nonius. ¶ Sic hoc ꝑloquar. ita legēdum:ut corrigatur. ¶ Primo⁊ pricipes.i. qui primū locū iter optimates obtinebāt. primores.n. dicūtur qñq; primates:quādoq; primores:qui primū locū obtinēt in quacūq; re:ut Plautus alibi:prioribus digitulis dixit. & Pli. priores dentes nominauit:qui exerto ore primi apparent. ¶ Extēplo.i. subito. Verbū est augu⁊:q uisis auspiciis surgebāt extēplo.

VALLA.

Priores qui dicantur

¶ MEq; a portu ꝑmisit. q; addēdū fuit:ad uersus itegritatē:& sniæ cōcinnitateꝫ. ¶ Ductu:iperio:auspicio suo. hoc ōndit:qd supra diximus:scribēdū esse ductu in q̃rto ꝑcedēti uersu:pro atq;. ¶ Si dixero mēdacium. Inter Mētiri:& mēdaciū dicere Nonius differre ait:ut dixius in nr̃o uocabulario:qa mētiri sit aliū fallere:quū ipse nō fallat̃ mendaciū aūt dicere sit quū:qs falsum dicit credens ue⁊ dicere:& sic ipse fallit̃:qd. P. Nigidii autoritate:idem Nonius probat. quāq̃ aliter etiā cōpertū sit:ut Plautus ifra:cōpositis mēdaciis:& consutis dolis:& hoc etiaꝫ loco : & Cicero q̃rto tusculā. Atq; in eo litigante cū epicuro:nō multū:ut mea fert opinio mētiente. ¶ Solens. solitus:consuetus:sicut econtrario:insolens:isolitus & isuetus:a quo & insolentia in eadē significatione:hoc est desuetudo Cicero in oratore. Sed mehercule istius disputationis isolentia:atq; ea⁊:quę quasi in arte tradūtur inscitiæ. Insolēs etiam is dicit̃ arrogās: & qui ꝑter legē agit humanā & naturalē. ¶ Nam quū pugnabāt illi maxime:nisi illi addat̃:uersus non cōstabit:ꝑpterea addendum cēsuimus. quod & sniæ cōgruitati cōuenit. ¶ Sic hoc proloquar. Scribēdum est sic:tam ex codicibus antiqs:q̃ metri necessitate:nā aliter nō cōsisteret:& ēt ex snię cōgruitate:quæ est:ut postq̄ sosia diu tile secū cogitauit: quo principio sermonis sibi utēdum esset cum domina:tādē deliberatione facta in aio suo dicat. sic hoc proloquari idest sic incipiā dominā alloqui. ¶ Vbi primum terrā tetigimus. nam nauibus exercitum in cephaleniā traduxerūt. ¶ Legat. mittit:decernit. ¶ Rapta & raptores:nam ut diximus in argumēto huius fabulæ:cephalenii icursiones fecerant:& depopulati fuerūt agros Thebano⁊:hoc est myceneo⁊:qui sub iure thebanorum erant:& prędam abduxerant. ¶ Si quæ asportassent:redderēt. Cur corrigat hic pius exportassent:cur ue dānet:asportassent:discere operę preciū esset:nam si & uocabulū latinum est asporto:ut ex opinatissimis authoribus discitur:& ꝑcipue Cicerone:qui in paradoxis ita inquit. Nec non sępe laudabo sapientem illum bitantem:ut opinor. qui numeratur inter septem sapientes:cuius quum quidam patriam priorem cæpisset hostis cæteriq; ita fugerent:ut multa de suis rebus secum asportarent:quū esset admonitus a quodā:ut idem ipse faceret:ego uero inqt facio:nā oia mea mecū porto. Ac Liuio qui lib. ix. de secūdo bello pu. sic ait. Dies noctesq; passim oia mulierum:puerorūq; qui rapiuntur:atq; asportantur ploratibus sonant. Et Apuleio:qui libro quarto metamorphoseos suę sic ait. Iubeo singulos cōmilitonum asportare quantum quisq; poterat auri uel argenti:& si uersus consistit:& sententia congruit:& omnes codices ita habent: uanum profecto arbitramur uerbum demutare:sensui maxime congruum:& supponere non ita fortassis congruū: qum exportare de loco aliquo particulari:& signato potius intelligatur:& ad locum propinquum:asportare auteꝫ magis generale uideatur:& ueluti de regione:aut uniuerso agro:& ad remotiorem locum.

PYLADes

Solens

Asporto

SARACENVS.

¶ BOAT: resonat: nam boare clamare: & uocem mittere: id graecum uerbum. ¶ Constat: consistit: uel erigit. ¶ Ingruunt: Inuadunt: & impetum faciunt: ut ingruit aeneas italis: & armorum ingruit horror dixit Virgi. deriuatum uerbum a gruibus: quae miro procedunt ordine: nec se segraecant: cum uolent: nec cum pascantur: ut notat Fest. unde proprium est grues gruere hinc dictum congruere. ¶ Statim: perpetuo atq; uno statu: nullo enim omisso ordine pugnabant & dicitur statum a stando: idest perseueranter & equaliter: ut docuit Donatus: est & statim mox illico. ¶ Quisq;: ut steterat iacet id; quod de catilinae cōmilitonibus refert Salustius: quorum tanta audacia: tātaq; uis fuerat: ut quem quisq; pugnando uiuus locū cœperat eum amissa anima corpore tegebat. ¶ Citi: celeres & quasi citati: & habet primam correptam: nam cum eandē productam habet: dicitur diuisus uel separatus Virgi. Haud procul inde citae metum in diuersa quadrigae: distulerant. ¶ Inuolant: Immittunt: irruunt: dictum uerbū uel a uolatu: uel a uola media: scilicet manu: unde iuolare in uolam: idest in manū sumerē: & furari: ut Donatus. ¶ Proterūt: conterunt dissipant.

Boare qd
Ingruo uerbi sigñata
Statum qd
Citus quis
Inuolarē qd sit

Edit, ferit. tela frangunt, boat coelum
Fremitu uirum. ex spiritu, atq; anhelitu
Nebula constat. uolneris ui, & uirium
Crebri hostes cadunt, nostri contra ingruunt.
Deniq; ut uolumus nostra superat manus.
Vicinus ui feroces.
Sed fugam in se tamen nemo conuortitur.
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam amittunt prius, quam loco demigrent.
Quisq;, ut steterat, iacet, obtinetq; ordinem.
Hoc ubi Amphitryo herus conspicatus est,
Illico equites iubet dextera irrure.
Equites parent citi, ab dextera maxumo
Cum clamore inuolant impetu alacri

VALLA.

¶ BOat: idest resonat. Virgilius in tertio georgicon. Reboāt: syluęq;: & magnus olympus. Verbum a grecis sumptū ἀπὸ τοῦ βοάω: idest clamo. hinc boariū forum Romę dicebatur: q ibi uenderentur boues: & bocas genus piscis a boādo: id ē uocem emittēdo appellatus. ¶ Nebula cōstat: idest composita est. Lucilius libro uigesimo sexto. Principio. physici omnes hominem ex anima & corpore constare uolunt. Idem Nonius tamen paulo post hunc citando locum. constitit inquit erectus est Plautus in amphitryone: fremitu uirum: & spiritu: atq; anhelitu nebula constat. Virgilius libro quinto. Constitit in digitos. Cicero tusculanarum libro primo. unde rigida constat crassā: caligo inferum. ¶ Ingruunt: idest inuadunt. Virgilius in secundo aeneidos. Armorumq; ingruit horror & ingruit ęneas italis. ¶ Sed fugam. pro in fugam: nemo conuortitur: pro conuertit. ut Nonius. Cuȝ tamen esse possit impersonale uerbum quandoq; fuga celeritas. ut fuga pręuertitur hebrum. Virgilius. Idem Simul arua fuga: simul ęquora uertit. Vnde & uelocem equum fugacem uocamus. quandoq; nauigatio. Actius in telepho. Remique uexi properiter naue in fugam transeunt: Virgilius libro quinto. Ipsae iam matres: ipsi quibus aspera quōdam: Visa maris facies: & non tolerabile numen. Ire uolūt: omnemq; fugae perferre laborem: a graecis uerbum sumptum est. Illi enim phygi uerso u littera in y. ¶ Quin statim. idest perseueranter. No. statim producta prima syllaba a stando perseueranter: & aequaliter signat. Terentius in phormione: Bina talenta cupiebam statim. Plautus in amphitryone. Nec recedit loco: quin statim. ¶ Rem gerat. hoc dicendi modo Caesar in sexto usus est inquiens. Illum uero obscurantur occisum gladio: comminus rem gerit uorenus. ¶ Parent citi. Cito obtemperant. citus quandoq; primam habet longam: quandoq; breuem. Seruius in octauo ęneidos. Vt est in iure erecto: non cito in patrimonio: uel haereditate non diuisa. Citus cum diuisum significat ci longa est. Priscianus autem cire inquit quartę excitum concitum penultima producta facit. Ciere autem secunda correpta. ¶ Inuolant. Irruunt: euolant: inuadunt.

Cōstatē uerbi sigñata
Fuga q̄ sit
Citus qd significet

PYLADes

¶ BOat caelum fremitu uirum. Virorum inquit fremitu: & clamore cęlum boat: idest resonat. uerbum graecum est ad latinam conuersum inflexionem: βοάω gręce: significat clamo: resono. ¶ Et spiritu: atq; anhelitu nebula cōstat. Ita ordinandus est contextus: & sensus: ut dicat. nebulam erigi ex spiritu: & anhelitu conferentium manus. ¶ Constat: quippe significat erigitur: uel attollitur: ut inquit Nonius hunc locum citans. ¶ Vulneris ui: & uiriuȝ: delenduȝ est uerbum cadunt: quod hic perperam antescriptum erat: & subsequi debet uersus. ¶ Crebri hostes cadunt: nō asir. ¶ Deniq; ut uolumus. Ille enim postponendus est: ut nos ordinauimus: sententię congruitate: & concinnitate ita exigente. Dicit ergo: q ui uulneris: hoc est uulnerum: quę faciebant thebani in teleboas: & ui uirium ipsorum thebanorum: crebri hostes cadebant. ¶ Nostri contra ingruunt: idest magno impetu superueniunt: ut Virgilius. Ingruit ęneas italis: & armorum ingruit horror. Verbum est tractum a grauibus: quae miro ordine procedentes: non se segregant quum uolant: uel pascuntur: ut notat festus: unde dictum est congruere. ¶ Deniq; ut uolumus. Hic uersus subsequitur: ut diximus: ratione sententiae. Tandem inquit: nostra manus: & exercitus noster superior restat. ¶ Vicimus ui feroces. Hic uersus uidetur esse monometer: hypercatalecticus: idest duorum pedum: & unius syllabę. Et melius subscribi debet: huic incipienti. ¶ Deniq;: quā illi. ¶ Crebri hostes: sententię concinnitate. ¶ Sed se in fugam. Iterum uersus sunt timetri brachicatalectici: quinq; pedibus constantes: sed tamen inquit: nemo conuertit se in fugam: conuertitur autem pro conuertit posuit: ut Nonius inquit: hunc locum adducens: & scribendum censuimus potius. Sed se in fugam: q̄ sed fugam in se: concinniori uersus: & uerborum ordine. ¶ Quin statim rem gerat. i. perseueranter. Noñ. Statim producta prima syllaba a stādo: perseuerāter: & ęqualiter signat Plautus: nec recedit loco: quin statim rem gerat: hęc ille. Sed & idem plautus alibi in poenulo inquit. Nam nisi clamabis: statim te obrepet fames. Vbi statim prima longa similiter positū est pro perseueranter: nā quū primā breuem habet: illico significat: ut infra dicemus. ¶ Demigrent. recedant: abeant: est autē secunda breuis hoc loco. Vt etiā apud Manilium in tertio. Nascentum acciperent proprias: signisq; migrarent. alias autem longa est. Virgili. Veteres migrate coloni. ¶ Animam omittūt. Iuxta illud Salustii. Nā fere quem quisq; uiuus locum pugnando cęperat: eū amissa anima corpore tegebat. ¶ Inuolant. irruunt: ingruunt: insiliunt: inuadunt: ita exponit Noñ. locum hunc citans.

Boare qd
Ingruere
Statim
Inuolo

SARACENVS. ℭFOEdant:uastant Virgi. Impulerat ferro argolicas fœdare latebras. ⸿ Iure iniustas:quia iniustum susceperant prælium. ⸿ Perperã:praue puerse:unde pperi credunt. homines praui:stulti:mẽdaces. ⸿ Pugnatus est meus pater: quia in bello amphitrioni Iupiter fauit. ⸿ Perduelles:qui nunc hostes dicti sunt ab antiqs. & pduellum belluȝ:& dicitur ꝓprie pduellio:qui ptinaciter retinet bellũ:& pduellio: Vlpiano teste dicit reus lesæ maiestatis. ⸿ Animus additus: Adauctus:nam ob uictoriã homo insolescit Demosthenes ad Alexandrũ scribens inqt:ne credas uictoriç:q̃ de sui natura est isolens:& superba. ⸿ Pugnata pu. Archaismos locutio familiaris Plau. ut uitam uiuo:& seruitutẽ seruio. ⸿ A ma. dicitur manum bonũ. clarum:ideo post noctis tenebras prima diei pars mane:& deos manes dicimus bonos & prosperos ut cõtrarium imanes:nõ bonos:ut apud Cice. in tuscula. ⸿ Postridie: postero die:ut pridie:priori die. ⸿ Velatis mãibus:pacẽ petẽtiũ more : qd ostẽdit Virg. in septio. Tũ satus ãchisa delectos ordine ab oĩ:cẽtũ oratores augusta ad' mœnia regis:ire iubet ramis uelatos palladis oẽs:& paulopost ne tẽne : ꝙ ultro ꝓferius mãibus uitas:ac uerba præcantum.

Perduelles qui — *Dictũ demosthenis* — *Manum qd* — *Pacis petendæ forma*

Fœdant,& proterunt hostium copias.
Iure iniustas.
Me. Nunquã etiã quicquã adhuc uerboȝ ẽ ꝓlocutus ꝑperã.
Nã ego fui illic ĩ re pſenti,& meus,quom pugnatust,pater.
So. Perduelles penetrãt se in fugã ubi nr̃is animus additus.
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora.
Ipsusq; Amphitryo regem Pterelã sua obtruncauit manu.
Hæc illic est pugnata pugna abusq; mane ad uesperum.
Hoc adeo hoc cõmemini magis,quia illo die imprãsus fui.
Sed prœlium in tandem diremit nox interuentu suo.
Postridie in castra ex urbe ad nos ueniunt flẽtes principes.
Velatis manibus orant,ignoscamus peccatum suum.
Deduntq; se diuina,humanaq; omnia,urbem,& liberos
In ditionem,atq; in arbitratum cuncti thebano populo.

VALLA. ℭFOEdãt ui. idest absumunt per uim. Ita Titus Liuius in. iii. ab urbe condita. Vis sabinorum ingens prope ad mœnia urbis ĩfesta populatione uẽit fœdati agri: terror iniectus urbi est. & aliquanto post. deinde duo simul mala ingentia : exorta fames : pestilentiaq; fœda homini. fœda pecori. uastati agri sunt. urbs assiduis exhausta funeribus. & mox multiplici clade fœdatus annus. & fœdare discentere:dirueréq;. Virgili. fœdare latebras. ⸿ Hostium copias:copiæ cum de exercitu dicimus pluraliter efferuntur. Copia uero aliarum reruȝ. Ouidius. in meta. Ante ut emoriar q̃ sit tibi copia matri. Tullius ad Cornificium. Quãtum copiarum homines:cum ipse coniectura consequi poteram:tum ex tuis litteris cognoui. ⸿ Et prolocutus perperam:idest peruerse:ac praue. Terentius in phormiõe. Verum istæc de nomine eo perperam olim dixi:ne uos forte imprudentes foras effutiretis. ⸿ Et meus cõpugnatus est. Compugnor & compugno quomodo fabrico & fabricor:assentio & assentior. ⸿ Perduelles penetraut se in fugam. hostes fugiunt. Varro apud Ennium quintum. Inuitis sumpserint perduellibus:perduelles sunt hostes: ut perfecit perduellum:sicut duellum id postea bellum:ab eadem causa facta duellona bellona. ⸿ Pugnata pugna. Archaismos:ut seruio seruitutem:uiuo uitam:& id genus alia. ⸿ Postridie. in die sequenti per syncopam dictũ:quasi posteriori die. Terentius in andria. Venit chremes postridie ad me clamitans. ⸿ Velatis manibus. quod fieri solet maxime a supplicibus:ut porrectis:transpectus brachiis manus sub axillis tegant. Aut uelatis:ornatis:uittatisue pacem:fidemq; pr̃ꝫse ferentibus. Virgilius. Iamq; oratores aderãt ex urbe latina:uelati ramis oleę:ubi Seruius. Velatis instructi:& ornati:idest in manibus oliuæ ramos ferentes. Idem in septimo. Tum satus anchisa delectos ordine ab omni. Centum oratores augusta ad mœnia regis:Ire iubet ramis uelatos palladis omnes. Velare coronare. Virgilius. in secundo. Nos delubra deum miseri:quibus ultimus esset. Ille dies festa uelamus fronde per urbem. ⸿ Ignoscamus peccatum suum. putat Nonius esse antiposim pro peccato suo. Dicitur tamen ignosco tibi hanc rem.

Copia qd — *Velare uerbi significata*

PYLADes ℭFOEdant. fœda:& tabido cruore pfusa strage:maculant:& uastant:Sic Virg. Impulerat ferro argolicas fœdare latebras. ⸿ Proterunt. dissipãt cõterunt. ⸿ Iure iniustas:Hic uidet esse uersus monometer acatalecticus:duobus solis pedibus constans. Additus ãt hoc loco a poeta sub persona Sosiæ:maximo artificio:ac si diceret:& merito qdem perfidos latrones. ⸿ Nunq̃ etiã. loquitur Mercurius. Et uersus sunt tetrametrici acatalectici:octo pedibus cõstantes usq; ad illũ. Nunc pergam. ⸿ Perperam. praue peruerse:ut inqt Seruius : adducens illud Terentii in phor. Verum isthoc de nomine eo perperam olim dixi:ne uos forte imprudentes foras efutiretis:perperos quoq; Nonius inquit indoctos:stultos:rudes:insulsos:ac mendaces appellatos:& perperitudinem pro ignorãtia:& stultitia. ⸿ Nam ego fui illic. Scribendum est nam. & non nanq; metri necessitate. nam aliter uersus non consisteret:& ita habent etiam codices antiqui manu scripti. ⸿ Quũ pugnatum est:& ita quoq; scribendum est:ex codicibus antiquis:& sn̄iæ congruitate:& non pugnatus est:ut fere habent codices impressi:& Sarracenus legit:exponens:quum meus pater pugnatus est. i. pugnauit:quia Iupiter fauit amphitryoni in bello. ⸿ Perduelles. hostes : & perduellio is dicit : qui pertinaciter retinet bellum. Vlpiano autem perduellio dicitur reus læsæ maiestatis. ⸿ Penetrant se. agunt se:actiuum fecit. ⸿ Ibi nostris animus est additus. Ita legendus est uersus metri ratione:nã si legas additus est:uno pede deficiat:aut dimidio. ⸿ Additus autem. i. adauctus:nam ob uictoriam homo insolescit. unde Demosthenes ad Alexãdrum scribẽs: Ne credas inquit uictoriç:quæ de sui natura in solens est:& superba. ⸿ Pugnata pugna. Archaismos:ut uiuo uitam: seruio seruitutem. non autem paronomasia:ut Pius inquit. est enim paronomasia modus loquendi: quum sumptis in cogitationem aliquibus uerbis:uel noibus:breuiter transmutantes:alteram mouemus intentionem: ut abiit : non obiit:& apud græcos. ουτων υλακων αλλα των φυλακων. Archaismos autem antiquus est quidam loquẽdi mos: ut pugnata est pugna:fugauit fugam:uitam uixit. Itaq; errauit pius non leuiter hac parte:nam illud tacemus:ꝙ nomen ipsum figurę exprimere nesciuerit:sed idocte admodum scripserit:dicens:Paranomasia est:quum paronomasia scribi debuisset per. o. in secunda syllaba:quippe:quũ apud græcos p. ω. magnũ scribatur:& non per a. ⸿ Abusq; mane ad uesperum. ita scribendus est uersus:& metri necessitate:& uerborum contextus concinnitate politiori. Mane autem dicitur prima diei pars:quia manum antiqui clarum dicebant:& id tempus post noctis tenebras clarum

Perperã.

est:ut Non.inqt. ¶ Hoc côme.magis.hoc p tâto exponêdû ê:ut Proptius.Hoc magis accepta fallit uterq; fidê. ¶ Postridie.postero die:ut pridie priori die. ¶ Ad nos ex urbe ueniunt.ita scribêda sunt:& nô ex urbe ad nos ueniût: metri necessitate:nâ aliter uersus deficeret. ¶ Velatis mâibus.mos pcâtû erat:uittis:& ramis oliuæ manu uelare:hoc ê manibus ferre uittas:& ramos.Sic Virg.Ne têne q ultro pferimus manibus uittas:ac uerba pcantû: & paulo supra centû.Oratores augusta ad moenia regis:Ire iubet ramis uelatos palladis omnes. ¶ Peccatû suû.accusatiuus p datiuo est:ut Marcellus inquit:hûc locû adducens.i.peccato suo;nâ ignosco datiuû requirit:ut apud Salustiû: ignoscite cethegi adolescêtię:nisi ignoscamus pro remittamus exponas. ¶ In ditionem:in imperium:in potestatem. Ditê enim antiqui diuitem dixerunt:a quo ditior:ditissimus:& ditio.Virgi.Et uictor ditione tenebat.

Velatę manus,

Post ob uirtutê hero Amphitryôi patera donatast aurea.
Qui Pterela potare rex solitus est. Hæc sic dicam heræ.
Nunc pergâ heri imperiû exequi,& me domû capessere.
Me. At illic huc iturust,ibo ego illi obuiam.
Neq; ego hûc hoiem hodie ad ædeis has sinâ unq̃ accedere
Quando imago est huius in me,certust hominê eludere.
Et enimuero quoniam formam cœpi huius in me,& statû,
Decet & facta,moresq; huius habere me similes item.
Itaq; me malum esse oportet,callidum, astutum admodû.
Atq; hunc telo suo sibi malitia a foribus pellere.
Sed quid illuc est?cœlû aspectat, obseruabo quâ rê agat.

¶ QVI pterela: Qui pro qua.s.patera: de qua inferius suo loco. ¶ Capessere côferre:recipe:& capessere:pferre Vir.Tua mihi iussa capessere fas est.At at: Interiectio est de iprouiso aliqd dephêdêtis Seruio:uel paulatim pcepti:atq; itellecti mali donato. ¶ Certû est.aio côstitui. ¶ Statû:habitû. ¶ Telo suo:dr telû qcqd emittit manu:sed metaphorice hoc loco positû tęlo suo pro malitia:& fraude sua:qua nitit in alios uti:Seneca in puerbiis:utinâ ea lex hoi eêt:ut cû tęlo suo frangeret:nec sępius liceret nocere:q̃ semel. ¶ Coelû:uel a coelando ut scribit Aelius uel a chao:ut notat Var.& est deo⁊ domiciliû: & ponitur pro aere:Cice.de natura deo⁊. In qbus aer fit purus:ac tenuis q̃ eo⁊:q utunt crasso coelo atq; côcreto:Lucre.q̃ gnant in hoc coelo:q dr aer:a coeli similitudine palatû coelû appellarunt:Plinius cerebrû uiscerꝫ excellêtissimû est:proximumq; coelo capitis.

SARACENVS.
Capessere quid.
Telû qd sit
Coelû unde dicatur

¶ PATEra donata aurea.carchesium dicit:cuius Macrobius in quinto meminit:& nos alibi abûde locuti sumus. ¶ At at illic.interiectio est illic pro ille sosias. ¶ Formam cœpi huius in me:& statum.Diximus supra formâ: Asconii snia:circa gestum:motusq; membrorum.Statum circa ornatum. ¶ Tælo suo sibi:idest aduersum ipsum.

VALLA.

¶ PATEra.Macrobius li.v.saturnaliû sic ait.Est aût carchesiû poculû gręcis tm modo notû.Meminit eius pherecydes in libris historia⁊:atq; iouê alcumenę pcium côcubitus carchesiû aureû dono dedisse.Sed Plautus insuetû nomê reliqt:atq; in fabula amphitryone:paterâ datâ dixit:quû longe utriusq; poculi figura diuersa sit.Patera.n.ut & ipsum nomê indicio est:planû:ac patês est.Carchesiû uero pce⁊:& circa mediâ partê compssum:ansatû.mediocriter:ansis a sûmo ad ifimû ptingêtibus. Asclepiades ât uir iter gręcos apprime doctus:ac diligens:carchesia a nauali re existimat dicta. Ait.n.Naualis mali partê iferiorê paternâ uocari:at circa mediâ ferme partê τράχηλον dici.Sûmâ uero partê carchesiû noiari:& inde diffundi in utrunq; ueli latus:ea:quæ cornua uocant.Hæc Macrobius.Ioannes autê Baptista pius:quû hæc Macrobii uerba referret in suos cômentarios:nec qd sibi uellent itelligeret.ut sæpe alias:ita & hic pueriliter lapsus est:ingens ac scribens naualis ueli:pro naualis mali:ac paterâ:pro ptnâ:nec nô eaq; cornua:pro ea quę cornua:quû ueli nullo mô in loco illo stare possit:neq; patera neq;:eaq;:si sniæ côgruitati côsultû uelimus:id qđ docto⁊ iudicio relinqmus.Paterna aût calcaneû significat dicta:ut Suidas ingt:qa sup eo totû corpus consistat: τράχηλος spina est:quæ mediû hoîem a capite ad imû corporis secat.Carchesiû uero sûmû mali significare:& uulgus ipsum asserit:calcesiû uocans:& Non.sûmâ partê mali.i.foramina:quæ sûmo mali funes recipiunt esse asserit:ultra certû poculi genus. ¶ Qui pterela potitare rex:qui pro qua positû est.Potitare aût scribendum est:metri necessitate:& nô potare:ut pius inepte scriptû reliqt:côtra legê carminis. ¶ Nûc pgâ.hic iâ icipiunt uersus tetrametri brachicatalectici:septê pedibus côstantes usq; ad finê huius scenæ. ¶ Capessere.côferre:recipere:alias pferre.Vir.Mihi iussa capessere fas est. ¶ At at.Interiectio est de iprouiso aliqd dephêdentis Seruio : uel paulatim pcepti:atq; itellecti mali Donato. ¶ Ibo illi ego obuiâ.Ita scribêda sunt uerba:si côgruitati uersus satisfactû uelimus. Et nô.Ibo ego illi obuiâ.nâ pes unus deficeret. ¶ Neq; ego.Siqs nugis:ambagibusq; pii mêtê adhibeat hoc loco: tam multa coaceruâtis de duabus abrogatiuis:hoc est abnegatiuis:quę qnq; sniam roborent:ut nûc apud Plautû : facile deprehêdat:illum oino insciû tetrametri huius brachicatalectici carminis:& perq̃ rudem.Nâ in hoc uersu non sunt duæ negatiuę mô ullo:qnimo lege ipsa carminis esse nô possunt:neq; sic legi potest uersus:ut in codicibus fere omnibus impressis scriptum est calchographorum inscitia:hoc est:ad ædis has si nam nunq̃ accedere:sed sinam nunquâ accedere:ex codicibus antiquis:& manu scriptis:& uersus congruitate:cessantq; futiles omnes illius supêr hac re cômentationes. ¶ Statum.staturam consistentię modum:& figuram.Super illo Terentii:uidere nimium uellem : qui esset status:Donatus ita inquit.Statura corpori ascribitur.Status ad habitum refertur:ergo status est scenici. Statura longitudo corporis. ¶ Telo.telum dicitur quicquid manu emittitur.Vnde lapis:lignum:plumbum:ferrum hoc nomine continentur:dictum ab eo:q in longinquum mittatur. τηλε enim siue τηλου longe significat : qđ & græci βέλος dicût ἀπὸ τοῦ βάλλειν.i.a iaculando.Sisenna.Manuales lapides dispartit:propterea q is ager omnis eiusmodi telis indigebat.Et Virg.pro gladio posuit. At non hoc telum mea quod ui dextera uersat:effugies.Sed hoc loco metaphorice positum est pro malicia:& fraude. ¶ Suo sibi.pro suo:& peculiari.nam seruorum telum:malitia est : & fraus. ¶ Cælum aspectat. Quum miraretur Sosia:nundum illucescere:noctemq; eam lôgius solito produci: suspiciebat in cęlum:uisurus:an stellę iam occiderent.Cęlum autem uel a celâdo dicitur.quia omnia cęlet: & tegat: uel quia cęlatum:& insignitum sit stellis:ut Plinius ait:uel a κοῖλον.i.curuum:quia ipsum curuum sit : & concauû. Vt etiam Varro testatur.itaq; & per.æ.& per œ diphthongum scribi potest.Est autem deorum domicilium:& pro aere etiam accipitur.Lucretius.Quæ generantur in hoc cælo:qui dicitur aer.

PYLADes
Patera
Paterna
Atat
Status

So. Certe ædepol scio, si quicquast quod credá, certo sciam.
Credo ego hac noctu nocturnum obdormisse ebrium.
Nam neq; se septentriones quoquam in cœlo commouent,
Neq; se luna quoquam motat, statq;, uti exortast semel.
Nec ingula, nec nesperugo, neq; uergiliæ occidunt.
Statim ita stant signa, neq; nox quoquam concedit die.

SARACENVS.
Herculis cõceptus nox quanta
Septẽtriões unde
Luna unde dicta sit

¶ NOcturnum: noctis deum. ¶ Obdormiuisse ebrium: quia nox erat solito longior: nam tres noctes refert diodorus in unam coiuisse: cuius uerba mox suo loco subiiciam: & Seneca in tragœdiis: de hercule locutus. Cui concepto lux una pit: noctesq; duas contulit eous. ¶ Nam neq; septentriones: quæ sydera mouentur circa polum arcticum: suntq; nobis semper çternç aparitionis: & dicuntur septentriones: quasi septem teriones. quia partes cœli terunt circa polum ipsum: nam triones proprie dicuntur a Varrone boues a terra quã arabant: uel q terne trigona faciant: nã quoquo modo spectentur: illæ stellç: triangulum efficiunt. ¶ Luna: dicta a lumine: Catullus: dictaq; a lumine luna: Cice. quoq; tu illa quç luce lucet aliena: & ideo interpositione terræ. i. terræ umbrã obsistẽte quotiens fuerit in diametro: & ecliptica cũ sole: eclipsim patiť: a luna deorsum natura icipit caducorum: ipsa mortalium corporũ author & cõditrix: adeo (ut refert Macrobi⁹) ut nõ nulla corpora sub luminis eius accessu patiant aug umenta: & hac decrescente minuantur: Sed ista physicis relinquamus. ¶ Iugulç:

Iugula qd
Vesperugo quid
Vergiliç q: & qn occidant
Firmamẽti motus
Motus firmamẽti ğlis

Varro: Iugula signum: quod Actius appellat oriona: huius signa caput dicitur ex q̃tuor stellis: quas infra duæ claræ: quas appellant humeros inter quas: quod uidetur Iugulũ iugula dicta: Higinus de orione locutus: Hic habet in capite stellas tres claras in utriusq; humeris singulas. ¶ Vesperugo: Stella est: quç uespere oritur siue cernitur: uespera: & uesperugo a latinis: hesperos a græcis: mutata aspiratione in u uespera est Veneris stellas: & Solẽ subsequitur: cum autem antecedit: a latinis lucifer: a grçcis phosphoros. ¶ Neq; uergiliæ occidunt: Tendunt ad occasum dicuntur uergiliæ: quç & pleiades: q earũ ortu uer fiat: uel q circa equoctium uernum sit earum ortus matutinus: signum idest ante genua Tauri: qui ut ex higino auersus orit: & occidit: ortu suo primum nauigationis tẽpus oñditur: a latinis autem uergiliæ a uerni tpis significatione dicunť: a grçcis pleiades multis de causis. ¶ Ista statim stant signa non dixit stant: quia eorum: nam moueri debuissent: sed quia eorum. sphæra tunc cursum suum & motum non uidebaẽ peragere: in qua fixa sunt: cuncta enim: quç conspiciuntur sydera: exceptis septem planetis hçtent cœlo: octauo uidelicet globo: qui quidem mouetur cum reliquis licet suo proprio tardiore motu: nam raptu primi mobilis omnes inferiores spæræ ab oriente in occidentem feruntur intra diem ac noctem circa terram semel: motu uero proprio cõtra nitentes ab occidente in orientem mouentur per obliquum: contra primi mobilis motum: sed diuersis temporũ interuallis: ita ut cçteris tardior octaua sphçra in annis centum conficiat gradum unum. ¶ Neque nox concedit diei: uidentur nanque alternis sibi cedere ut modo dies modo nox imperet.

VALLA.
Septẽtriões unde dicti
Pleiades q
Signum qd sit

¶ HAC noctu nocturnũ. noctu pro nocte dixi. Nocturnũ ãt noctis deũ. ¶ Septẽtriões. a septẽ stellis septentriones dicti. ¶ Atq; uti: atq; pro q̃ dixit. ¶ Næc iugulæ nec uesperugo. Varro apud Plautũ: neq; iugula: neq; uespugo: neq; uergiliæ occidunt. Iugula signũ qđ accius appellat oriona: cũ ait: citius orion patefit: huius signi caput dr ex tribus stellis: quas ifra duæ clares: quas appellant humeros: iter quas qđ uideť iugulũ iugula dicta. Vespugo stella: q̃ uespe orit: a quo & Opilius scribit uespeꝝ. Vespuginẽ ergo stellã ueneris dicit: quæ nunq̃ tam lõge a sole abest: ut ad sexãgulã mundi figurã pueniat: quæ solẽ antecedens lucifer: sequens solẽ a græcis hesperus: a latinis mutata aspiratione in u eolicũ digãma: tã uesper q̃ uespugo noiatur: & qñq; pro sero diei capiť: sicut uespere & uesperi aduerbia. ¶ Neq; uergiliæ. quç a græcis pleiades: a latinis uergiliç: qđ uerno tpe cũ sole oriant. Seruius in georgicis. Pleiades signũ est ante genu tauri: qđ ortu suo priæ nauigationis tps oñdit: ut grçce apo tou plein. i. nauigãdo dicũtur. Latine ãt uergiliæ a uerni tpis significatione quo oriunť. ¶ Ista stati. Nonius Mar. statim mox dr: Cic. in uerrẽ: stati lras mellanã. dedit stati pria pducta syllaba a stãdo. pseuerãter & çq̃liter significat. Terẽ. in phormione. Bina talẽta capiebas stati. Pla. Nec recedit loco: qn stati rẽ gerat. ¶ Stãt signa. signũ pter qđ docti pariter & idocti oẽs itelligũt: multis adhuc dr modis. Nã signũ apud geometras noiatur uel in pricipio lineç: uel oino extra figurã nota: cuius pars nulla. Nã in figuræ medio dr cẽtrũ. In re militari signũ uexillũ est: nũ antesignani. signũ ẽt statua. Hora. & cẽtũ potiore signis munere donat. & signũ qđ iprimitur: cuius diminutiuũ sigillum: & denominatiuũ signaculum. Signuꝫ etiam apud oratores: ut Cicero in rhetoricis: & Quintilianus in oratoriis istitutionibus: uis argumenti est de inexptibus artis sũpta locis. signũ ab astronomis stellaꝝ multitudo noiať: sub una cõprçhensa effigie: ut sunt signiferi signa duodecim. Vt Cancer: Leo: Virgo: & extra signiseꝝ alia: uꝫ bootes: cynosura: helice: in qua significatione hic locutus est Plau.

PYLADes
Septẽtriões
Iugula
Orion

¶ SI quieq̃ est: qđ credã: ita scribenda sunt uerba: & non si quicquã est aliud: quod credam. ¶ Supfluit. n. aliud: si uersus ratio aiaduertať. ¶ Credo hac ego noctu. ita scribẽdus est uersus metri necessitate: & non credo ego ac nocte: cõtra rõnẽ metricã. ¶ Nocturnũ. noctis deũ. ¶ Septẽtriones. Quç sydera mouenť circa polũ arcticũ: suntq; nobis sp apparẽtia: ea grçcis amaxa: ut inqt Varro. Nobis uero septentriones appellanť: qa septẽ sint: & tanq̃ triones: hoc est boues: partes cæli terãt circa polũ ipsum: triones. n. boues a Varrone dicunť: q̃si tetriones a terra: quã arabãt: uel stellæ ipse triones uocãtur: q ita sitæ sint: ut terne trigona faciãt. nã quoquomõ spectenť illç stellç: triãgularẽ oñdũt figurã. ¶ Luna quoq; mutat. ad ullã ptẽ uertit: & uoluit. ¶ Statq; uti exorta ẽ semel: stat legẽdũ cẽsemus: sensus cõcinnitate: & maiori cõtextus silitudine: qppe oẽs codices hñt: atq; uti. Et nõ. Estq;: ut corrigit Pius audax admodũ lræ antiq̃ deprauator: dicẽs. Atq; uti obelo sodica hçc uerboꝝ mõstra: his ascitis: Estq; uti. ¶ Nec iugulç: iugula: ut Fest⁹ Põp. iqt dr stella orion: q amplior sit cçteris q̃si nux inglãdis. Varro ãt sic. Iugula signũ est: qđ actius appellat oriona: quũ ait citius orion patefit: huius signi caput dr e stellis q̃tuor: quas ifra duç clarç: quas appellãt humeros: iter quas: qđ uideť iugulũ: uñ iugula dicta. De orione multa Iginius: & alii. Dicitur aũt orion: & oarion: ad callimachi: & alioꝝ grçcoꝝ exẽplũ. uñ Catullus. Proxius hydrochoi fulgeret oarion. ¶ Vespugo: uespuginẽ Varro scrib. stellã esse: q̃ uespe orit: uñ & uesp dicit. Vitruuius ãt lib. ix. ita iuqt. Id ãt maxie ita eẽ cognoscit ex ueneris stella: q ea quũ solẽ sequať. post occasum eius apparens in cælo clarissimeq; lucẽs: uespugo uocitať: aliis ãt tpibus eũ antecurrens. & oriens ante lucẽ lucifer appellatur. ¶ Neq; uergiliæ occidũt: tẽdunt ad occasum. Seruius primo georgicon. Pleiades, inquit

inquit signum ante genua tauri: quod ortu suo primae nauigationis tempus ostendit: unde graece pleiades dicũtur. ἀπὸ τοῦ πλέειν. i. a nauigãdo. Latinę uirgilię a uerni tp̃is significatione: quo oriunt̃: alii aũt eas pleiades dicunt a matre pleione oceani filia: ex qua & atlãte sint natae. Eę ãt septẽ numero ferunt̃: quaꝝ tñ nemo amplius q̃ sex uidere possit: cuius cã haec dr̃: q̃ de septẽ sex cũ imortalibus: hoc est diis cõcubuerũt: tres cũ Ioue: duae cũ neptuno: una cum marte: reliqua ãt Sisyphi uxor demõstrat̃. ¶ Ita. hęc dictio metri rõne: cũ hoc uersu cõiũgi debet. nã alr̃ mãcus eẽt: & ita scribi debet: & nõ ista: ut ferme hñt codices. ¶ Stati stãt signa. Hęc cõueniũt cũ supiorib⁹: ubi dixius: statq; uti exorta est semel: legẽdũ eẽ. Stati ãt pria ꝑducta hic legẽdũ quoq; est: & sigñat iugiter: diu: & ꝑseuerãter: ut supius dixius: ex Noni snia. Nã quũ sigñat illico: & subito prima corripit: Mar. Sex sestertia si stati dedisses. Itẽ. Tu factã tibi rẽ stati putasti. ¶ Cõcedit die. Die scribẽdũ est: & nõ diei: ut cõmuniter hñt codices: & legũt Pius & Sarracenus iterpretes. nam uersus non consisteret: abundaretq; una syllaba. Die autem pro diei positum est. ut sit ablatiuus pro datiuo: ut apud Virgi. Teq; aspectu ne subtrahe nostro. Quod sumptum. atq; epulas uictu praeponis honesto.

Me. Perge nox, ut occoepisti, gere patri morem meo.
Optume optumo optumam operã das, datã pulchre locas,
So. Neq; ego hac nocte longiorem me uidisse censeo,
Nisi item unam, uerberatus quam pependi perpetem.
Eam quoq; aedepol multo haec uincit longitudine.
Credo equidem dormire solem, atq; appotum probe.
Mira sunt, nisi inuitauit sese in coena plusculum.
Me. Ain uero uerbero? deos esse tui simileis putas?
Ego pol te istis tuis pro dictis, & malefactis furcifer
Accipiam. modo sis ueni huc, inuenies infortunium.
So. Vbi sunt isti scortatores, qui soli inuiti cubant?

¶ SOlem dormire. Quia ad supius hemisperiũ nõ remeabat dictus est Sol: q̃ solus tãtã claritatẽ obtinent: cuncta si quidẽ radioꝝ suoꝝ imissione collustrat: unde merito appellatus est princeps: & moderator luminum reliquoꝝ: quem heraclitus dixit esse coelestis luminis fontem: alii mẽtem mundi: physiciq; cor coeli uocauerunt: sed de his forte alias: ne nimis lasciuiat oratio. ¶ Appotũ pro: Bibitione repletũ. ¶ Iuuitauit: Repleuit: est etiam inuitare delectat̃: ut inuitat genialis hiems Virg. ¶ Similis tui: Ad mores refert̃ i naꝫ si sis tibi ad uultũ: ut notauit cap: lꝫ Plau. ipsa dixerit: nimis similis est mei: i de forma: nõ moribus locutus. ¶ Accipiã: i Hoc loco male tractabo Cicero in uerrẽ: male accipiat uerbis dixit: & Terentius: idignis sum acceptus modis: aliter accipere in bonã partẽ dicit̃ Ci. roga ipꝫ quẽ admodũ ego eũ arimini accepi. ¶ Sis: Pro si uis ut Cicero in oratore: & astipulatur Quintilianus: quo uerbo saepissime utit̃ Plautus ad uerba iperatiua docente Donato: qa uidebantur contumeliosa addebant: sis pro si uis. ¶ Scortatores: Scortorum sectatores: dicuntur scorta a festo: quia ut pelliculę subigantur: omnia nanq; ex pellibus facta dicuntur scorta: uel q̃ in grabatis pelles stratas tenere consueuerunt.

SARACENVS.
Sol uñ dictus sit
Sol coeli cor.
Inuitare quid sit
Sis p̃ si uis
Scortatores quí

¶ QVAM pependi perpetem: idest iugem: locumq; obtinet aduerbii: unde fit perpetuus. ¶ Atq; appotũ: idest plus nimio potasse. ¶ Probe: idest plurimum. ¶ In coena plusculum: hoc est aliquanto plus solito. ¶ Modo sis ueni huc. sis pro si uis. Cicero in oratore ueteres posuisse ait. ¶ Isti scortatores. Qui scorta conducunt. ¶ Qui solitì inuiti cubant: ab eo quod est solus solitus solita solitum factum: hoc est solitaris: & solitare. Sensus est: ubi sunt: qui scorta conducunt: quippe quod inuiti cubent soli. Nam ab eo: quod est solus: fit solitus: inde solitaris.

VALLA.
Soliti unde

¶ PERge nox. Mercurius loq̃t. ¶ Neq; ego hac nocte. loq̃t Sosia: dicẽs: nõ meminisse: se unq̃ uidisse noctẽ aliquam hac lõgiorẽ: ꝑter unã: quã pepẽdit ꝑpetẽ. i. in qua tota nocte pepẽdit: & pedibus suspẽsus stetit: ut mos est seruoꝝ improboꝝ: qui ab heris: ut castigent̃: suspẽdunt̃: plectũturq; uerberibus. ¶ Eã quoq; aedepol multo hęc uincit lõgitudine. Ita scribẽdus est uersus: & delẽdũ: ẽt: quã dictionẽ metrica rõ nõ patit̃. ¶ Credo eqdẽ etiã dormire solẽ: si metri rõ attendat̃: ita scribendus est: & hic uersus: & dictio. ¶ Etiã: quę in ꝑcedẽti supfluebat: hic reponẽda est: & tollẽdũ aedepol: uti abũdans: nec cõgruens lepiditati sermonis latini. ¶ Nisi iuitauit. i. nisi repleuit se nimiũ uino: adeo: ut illud edormiscere nũc opus sit: & ꝓpterea adhuc nõ oriat̃. ¶ Verbero. uocatiuus casus est: uerbero aũt dr̃: qui uerberibus dignus est: gręce mastigias: alibi a Plauto bucęda appellatus: hoc est a bubulis coriis caedẽdus: uel Restio. i. reste dignus: & suspẽdio. ¶ Silis tui. ad mores refert̃: silis aũt tibi ad uultũ: ut Caper notat: q̃q̃ Plau. ipse dixerit: nimis similis est mei de forma: nõ de moribus loquens. ¶ Istis pro tuis dictis ita uerba scribẽda sunt: nõ istis tuis pro dictis: metri rõne ita exigẽte. ¶ Accipiã. male tractabo. Accipe: ut in nr̃o uocabulario dixius: sigñat tractare: in bonã: & i malã ꝑtẽ. In bonã: ut apud Ciceronẽ. Roga ipm: quẽadmodũ: ego eũ arimini accępi: in malã: ut apud Terẽti. Ego abs te miseris suꝫ acceptus modis. Sigñat cape Vir. Alii taurinis follibus auras: accipiũt redduntq;. Intellig̃t. Terẽ. Clinia alr̃ de amore tuo: atq; est: accipis. Apuleius. Neq; tu ita accipis: ut res se habet. Audire. Virgi. Accipe nũc danaũ insidias. Datũ cape. Virg. Accipe: & hęc manuũ tibi: quę monumẽta meaꝝ. Sine puer. In cõuiuiũ recipe. Vir. Illos porticibus rex accipiebat in amplis. ¶ Sis. pro si uis: ad uerba. n. ipetratiua: ut inq̃t Donatus: qa uidebant̃ contumeliosa addebant sis: pro si uis: ut fac sis: uide sis. ¶ Vbi sunt isti scortatores. Scortatores dicũt̃ scortoꝝ: hoc ẽ meretricũ sectatores. Scorta. n. ut Festus inq̃t: appellant̃ meretrices: qa ut pelliculae subigunt̃: oia nãq; ex pellibus facta scorta appellant̃: uel q̃ in grabatulis pelles stratas tenere cõsueuerũt. ¶ Qui soliti initi cubant. ut fabulat̃: garritq; de more Pius iterꝑs hoc loco: dicẽs: elegãter & iocose: scortatores dici initi: quũ cubãt: sõnia q̃dã laruasq; effutiẽs. Sꝫ hoc q̃dẽ i ipso nugaꝝ pricipio: quũ uero paulũ ꝓgressus ẽ: Delirat pẽitus ac desipit: dicẽs. Mẽdã tñ: & eã mẽdosam i codice uideor agnoscer̃: ut fortassis illic: nõ soliti initi Pla. scriptũ reliq̃rit: sꝫ sol̃ i uitellis. Scorta. n. ut amicae delicatulę: morosulae: & sagacis naris: ipẽdio sint: melli muscũ: & id gen⁹ delicatula olfactoriola: suffimẽta: odoramẽta: pelliculã muris: ni soricisq; ois: & uenustates gerũt &c̃. Nã nullo mõ. solis in uitellis: hic scribi põt: & oiuꝫ codicũ ueteꝝ: & nouoꝝ scriptura refragãte: & metri rõne nõ tolerãte: sensusq; cõcinnitate reprobãte. Quapropter legẽdũ oino cẽsemus contextum hunc: ut iacet: qui soliti initi: cubãt: hoc sensu. Vbi sunt isti scortoꝝ sectatores. qui quũ alias soliti sint initi. i. conari & uires oẽs exponere: ut scorta: meretricesq; adipiscant̃: nũc cubãt: & dormiũt: quũ maxime curare: & adniti deberent cõmoditate noctis huius longioris freti: & ita sensus clarissimus: codex illaesus: & uersus integer fuerit.

PYLADes
Scortatores
Locus restitutus

SARACENVS. ℂHAEC nox:ſcita:Nã ad explendã uenerẽ nox lõgior cõmoditatẽ affert:& male poſitũ pro ualde Cice.idq; ad rẽ ptinere credebat:ſcriptores illos male mulctatos. ⁋ Scita:Pulchra:cõmoda:apta:uel q̃ placet nam cõtra inſcitũ qđ diſplicet. ⁋ Aeq;.i.tã Virg.in Geor.negãt alios æq; ſerpẽtibus agros:dulcẽ ferre cibũ. ⁋ Credo.miſericors:Et q̃ ſequũtur oia feſtiniſſime:& cũ ioco dicta. ⁋ Oppido:Pro ualde deductũ uerbũ a ruſticis:qui cũ interrogarent de annonæ

Oppido unde charitate reſpõdebãt oppido:quaſi q̃tum oppido ſufficeret & hinc uſurpatũ oppido pro ualde. ⁋ Igit:Pro deinde. ⁋ Agite pugni.Nũc Mercurius uocem attolit. ⁋ Ventri uictum non datis:Quaſi ex hoinm cæde ſibi uictũ q̃reret.

Hæc nox ſcitaſt exercendo ſcorto conducto male.
Me.Meus pater nũc p huius uerbis recte,& ſapiẽter facit.
Qui complexus cum alcumena cubat amãs,aio obſequẽs.
So.Ibo,ut herus quod imperauit,Alcumenæ nunciem.
Sed qs hic eſt hõ,quẽ añ ædeis uideo hoc noctis?nõ placet.
Me.Nullus ẽ hoc meticuloſus æque.So.quẽ?i mẽtẽ uenit.
Illic homo hoc denuo nolt pallium detexere
Me.Timet homo.deludã ego illũ.So.proh dẽtes pruriũt.
Certe aduenientem hic me hoſpitio pugnæ accepturus eſt.
Credo miſericors eſt,nũc propterea quod me meus herus
Fecit,ut uigilem,hic pugnis faciet hodie,ut obdormiam.
Oppido interii.obſecro hercle quantus,& quã ualidus eſt?
Me.Clara uorſum fabulabor.hic auſcultet,quæ loquar.
Igitur magis maiorem in modum ſeſe concipiet metum.
Agite pugni,iam diuſt,q̃ uentri uictum non datis.

VALLA. ℂSCORto cõducto male.Male Donatus exponit magno.ita & bñ ualde quoq; ſignificat:ut apud Ciceronẽ in Bruto: bñ doctus:bñ lr̃atus:& bonũ magnũ. Perſi⁹. At bõa pars pcer̃.⁋ Hoc meticuloſus.i.metu plenus. ⁋ Cũ in mẽtem uenit: illic hõ:hoc denuo uolt paliũ detexer̃. melius q̃ dextere:ut ſit ſenſus:uult alio mõ me induere q̃ indutus ſim:hoc eſt pugnis ualde cædere. Auget.n.de pticula: ut in deamo

De particulæ natura deiuro. Virgil. Viminibus molliq; paras detexere iunco. ⁋ Dẽtes pruriũt. Carnis & neruo2 nõ oſſis eſt pruritus. Pruriunt ergo dẽtes:cataereſis figura pro ſtrident. ⁋ Oppido interii.oppido pro ualde etiam poſteriores dixerunt: ne du3 uetuſtiſſimi uelut ſæpe Victruuius.

PYLADes ℂSCIta.pulchra:cõmoda:apta. ⁋ Cõducto male.male.i.diſpẽdioſe & maxio ptio:ita exponit Donatus.ſuper illo: pdi male cõciliate. ⁋ Meus nũc pater p huius uerbis.ita ſcribẽda uerba ſunt metri neceſſitate:& non:meus pater nũc.abũdaret.n.pes unus. ⁋ Pro huius uerbis ſecũdũ huius uerba. ⁋ Nullus eſt hoc meticuloſus ęq;. Aeq; aduerbiũ eſt:a noie ęquus:qđ pprie planũ ſignificat:ab aq̃ deductũ:in qua ſũma eſt ęq̃litas:& planicies:du3 qeſcit:& per metaphorã ponit̃ pro iuſto:qa nullã in partẽ iclinat. Similiter æq; pro iuſte accipit̃. Seneca. Iudex qui pte inaudita altera aliquid ſtatuit:ẽt ſi æq; ſtatuerit: haud æquus fuit. Aliquando æq; ſignificat tam:ut in illo Virgilii ſecundo Georgico. Negant alios æq; ſerpentibus agros: dulcẽ ferre cibũ:& ſic hoc loco. Illud notauimus:in hoc ſignificato:aduerbiũ hoc nõ ſolũ cõparãdi eſſe:ſed ẽt conſtructionẽ cõparatiuo2 habere. Et quẽadmodũ dupliciter cõſtruimus magis & minus:hoc eſt:uel cũ ablatiuo:uel cũ q̃ & nominatiuo:aut altero caſu a uerbo p̃cedenti depẽdente:ut ſum magis doctus te:uel q̃ tu:magis amo neſtorẽ q̃ petrum:

Cõparatiui conſtructio magis idigeo pecunia q̃ pane:ita ẽt dicamus:ęq; ac:uel æq; atq;:cũ noiatiuo:uel aliis caſibus. Terẽ. Aeq; miſer: atq; ego. Cice.ad curionẽ. Me certe habebis:cui carus ęq; ſis:& piocundus:ac fuiſti patri. Idẽ ad ſeruiliũ:ſed me colit:& obſeruat æq;:atq; illũ ipſum patronũ ſuũ. Sed & cũ q̃ cõſtructũ inuenias ſine caũ aliquo:ſequente clauſula. Plautus in ſticho. Ridiculus æq; nullus eſt:q̃ dum eſurit. Brutus ad Ciceronẽ. Hoc ego ad meũ officiũ priuata2 re2 ęq; atq; ullã aliã rẽ ptinere arbitror:uel cũ ablatiuo tm̃:abſq; ac:uel atq;.uel q̃:ut hoc loco:nullus eſt meticuloſus æq; hoc. Et in Curculione. Qui me alter in terra ęq; erit fortunatus palinure. ⁋ Meticuloſus.timidus:metu plenus. ⁋ Metus.n.

Meticuloſus eſt de p̃ſenti:uel futuro piculo:mentis trepidatio:ut Vlpianus definit:a quo diminutiuũ meticulus:& inde meticuloſus:& meticuloſe aduerbiũ pro timide. ⁋ Quẽ:iter rogatiue poſitũ eſt:& ſubaudiendũ uerbum.nam per apoſiopeſim poſitũ eſt:quẽ quaſi dicat:quẽ q̃rit hic? ⁋ In mentẽ uenit.nũc demũ inquit excogitaui: quẽ quęrat:quaſi dicat: me q̃rit. ⁋ Illic homo.hic hõ me uerberare uult:ſed p circũloquutionẽ ait:uult denuo paliũ hoc meũ detexere:hoc ẽ cõtexere:de.n.particula licet interdũ diminuat:uel cõtrariũ ſignificet:ut detraho:detego:tamẽ iterdũ quoq; auget: ut in deierare:demori:& ſimilibus:& in hoc ipſo uerbo:ut apud Virgi. Viminibus molliq; paras detexere iũco: pro ualde texere.eſt aũt in puerbio:ut cõminantes alicui dicant ſe illi iterato pallium texturos. Detexere ergo ſcribendũ omnino eſt:& non dextere:ut ferme habent codices:ſcripto2 iuſtitia corrupti:contra ſententiæ concinnitatem: & uerſus rationem. ⁋ Deludam illum ego.& non:deludam ego illum metri ratio ſcribi exigit. ⁋ Proh dentes pruriũt. Ita habent codices antiqui:non pol dentes pruriunt:ut legunt interp̃tes noſtri:Pius & Sarracenus. Sed qđ ſibi uelint hęc uerba:nullus docet. Nos autem huc ſenſum ex eis elicimus:ut Soſia ibi exiſtens:& qui ob longiorem noctem:quũ iam diu non comediſſet:fame torquebat̃.dicat proh dentes pruriunt.hoc eſt libidine edẽdi ardent mihi dentes. Et deinde ſubiicit. ⁋ Certe aduenietẽ hic me hoſpitio pugnæ accepturus eſt. Qui.n.i lõgo itinere fuerũt:ſolẽt ad hoſpitia diuertere:ut interi ſuſcipiant̃:& cibo ac potu recreent̃. Inqt igit̃ Soſia.hũc: Mercuriũ.ſ.ſuſceptu2 ſe eẽ hoſpitio pugnę.i.in eo hoſpitio:in quo nõ cibũ ſumere:ſed pugnã exercere coget̃. Nã qđ ait Pius: pbiorẽ:& fideliorẽ lectionẽ fore: ſi hoſpitio pugni legas.noſtris auribus nõ ſapit.utpote diſſonũ a ſniç cõcinnitate. ⁋ Credo miſe.& eſt q̃ ſequũt̃

Oppido feſtiniſſime.& cũ ioco dicunt̃. ⁋ Oppido.i.ualde multũ.deductũ ex eo uerbũ.qa ruſtici iter ſe cõfabulantes.q̃tũ qſq; frumẽti faceret.quotiens copiã atq; abũdãtiã eius ſignare uolebãt.dicere ſoliti erãt.q̃tũ oppido ſatis eẽt.hic uenit in cõſuetudinẽ.ut de q̃cũq; re loquẽtes.oppido p ualde multũ capiamus. ⁋ Clara uorſũ fabulabor.ſubintellige uoce. ut dicat.clara & exerta uoce loq̃r.aduoi ſum hũc.ut me audiat:& itelligat:q̃ loq̃r. ⁋ Igit̃ magis maiorẽ imodũ in ſeſe cõcipiet metũ. Ita ſcribi debet uerſus.nõ ãt.Igit̃ magis modũ maiorẽ in.ut legit Pius.dicẽs anaſtrophen eſſe contra rectã metri rõnẽ latinitatis gfa3:ac ueter̃ codicum ſcripturam. ⁋ Igitur.autem pro poſtea accipiẽdũ eſt. quẽadmodũ ſupra oñdimus in eo uerſu. Seſe igit̃ ſũma ui: uiriſq; eo2 oppidũ expugnaſſe. ⁋ Agite pugni. Nũc Merc. uocẽ attollit:ut Soſia audiat. ⁋ Iãdiu ẽ.iã lõgũ tp̃s ẽ:ex quo uẽtrẽ nõ paſcitis:ueluti oñdat:ſe ex hoium cede uictũ q̃rere.

ℂIampridem:

¶ IAMpridem:Pro iam dudũ:nã qd breue erat tẽpus:ad longũ rettulit:licet iã dudum quãdoq; pro cito: & statim ponat. Virg. Iam dudũ sumite pœnas:& rursus:& pr æneas iamdudũ abrumpe nubẽ:ardebãt. ¶ Nudos: Mortuos: aliter iacẽtes: & isepultos. Vir. nudus in ignota palinure iacebis harena:sed nudos hoc loco mortuos itelligamus:nã dixit in soporẽ:sopor.n.ut ait Acron:fere mors est. Hora.ergo qntiliũ ppetuus sopor urget. Ne. ¶ Numeꝝ augeã:ꝙ scilicet sim qntus neci datus. ¶ Hem nunc iaȝ ego si colo:Colere pter alias significationes ut tradit Nonius significat exercere:nã qa pugnos iactauerat inqt:si quẽ pugnis itercepo:& collegero:& cõtabũdus: minitabũdusq; pmanet: donec sosias dictũ iterpellat:cigit:expedit se: & deide cœptũ smonẽ psequr. ¶ Nõ feret qn uapulet:Non feret pro nõ auferet: aphæresis pathos.hoc est uitare nõ poterit. ¶ Pugnos edat: Proferat minaẽ Mercurius cuicunq; obuio pugnoꝝ certamẽ: sed quia pro comedat ioco excipit sosias: ideo respondit iã cœnasse. ¶ Apage: Abige:amo ue aduerbialiter positũ:& græca dictio est. ¶ Pro in:Pro proinde ut dein p deinde:ut sæpe poetæ ponunt. ¶ Tracti: Inqt Nonius adducens hũc locũ tractim: ut sensim.i.diutine longo tractu: uel tractim iugiter sine tpis itermissione:ut Seruius. ¶ Dormiat:Moriatur.

SARACENUS.

Colere uerbi signata

Iampridem uidetur factum,heri ꝙ homines quattuor
In soporem collocastis nudos. So.formido male
Ne ego hic nomẽ commutem meũ,& quintus fiam e Sosia.
Quattuor uiros sopori se dedisse hic autumat.
Metuo ne numeꝝ augeã illũ. Me.hem nũc iã ergo sic uolo.
So.Cingitur,certe expedit se. Me.non feret,quin uapulet.
So.Quis homo? Me.qsqs homo huc uenerit pugnos edet.
So.Apage.non placet,me hoc noctis esse,cœnaui modo.
Proin tu istam cœnam largire(si sapis)esurientibus. (rat.
Me.Haud malũ huic ẽ põdus pugno. So.pii,pugnos põderat.
Me.Quid,si ego illũ tracti tãgã, ut dormiat. So.suaueris,
Nã continuas has tres noctes puigilaui. Me.pessumum est

¶ COLlocastis nudos. Nudũ inqt Nonius in cõsuetudine sine tegmine dr Virgil. Nudatosq; humeros oleo perfusa. Nudũ isepultũ. Virg.li.v. Nudus in ignota palinure iacebis harena. ¶ Iã ergo si colo:Nonius colo iterptaꝛ exerceo. ¶ Apage.i.a me abige. ¶ Hoc noctis.elipticos.i.tpe.ut sit itegrum hoc tpe noctis:q̃ loquendi cõsuetudine frequẽter utunꝛ græci. ¶ Esse.dixerat supra Mercurius edat.i.pferat:quo latinum est uerbuȝ. Nunc Sosias esse in comedẽdi significatione ab edo:qd græcum est iterptatus edat Mercurii. ¶ Proin.pro proinde. ¶ Tractim.Nonius tractim:ut sensim.i.diutine longo tractu.Plautus in amphitryone:Quid si ego illũ tractim tangam ut dormiat. Aut ut Seruius in quarto georgicon super illud:tractimq; succurrant. Tractim iugiter:sine intermissione. ¶ Tangam.feriam.Nonius tangere:ferire:cõmouere. Virgilius lib.xi. Nec solos tangit atridas:Iste dolor. Marcus Tullius in frumentaria uerrinarum:Nunq̃ tua me cura tuaruȝ fortunarum cogitatioq; tanget. Luc. Nec bene pro meritis capi:nec tangiꝛ ira. Si plura de huius uerbi significatione desideras:q̃ sequunꝛ hęc:lege apud Noniũ.

VALLA.

Tractiuũ

Apage qd sit

Tangere uerbi significata

¶ IAMpridẽ.iãdudũ:nã qd breue erat tps:ad lõgum rettulit:licet iãdudũ qñq; pro cito: & statim ponaꝛ. Vir. Iãdudũ sumite pœnas. ¶ Nudos.mortuos:uel iacẽtes:& isepultos Vir. Nudus in ignota palinure iacebis arena. ¶ Ne ego hic nomẽ cõmutẽ meũ.ita legẽdus est uersus metri necessitate:ludit ãt in noie qnti.nã quũ Mercu.q̃ttuor se uiros sopori dedisse retulisset:rñdet Sosia uereri se:ne hic nomẽ sosię cõmutet in nomẽ qnti:ita ut posthac qntus uocenꝛ:& nõ sosia:qa qnt⁹ futurus sit:q ab illo perimaꝛ. ¶ Metuo:ne numeꝝ illũ augeã.& nõ augeã illũ:metri necessitate. ¶ Hem nunc iã ergo sic uolo.posteaq̃ Pius plautinus:fabulosus iterpres:hoc loco multa nugatus est de cęteris triuialibus:& cæcis doctoribus:gryphũ hunc:ut inqt:uarie exponẽs:nũc legit sic colo:nũc:sic poleo.aliter sic molo:ex codicibus: ut aituariis antiqs. Et demũ lectionẽ clamitat:fideliter restitutũ iri:si qs scripserit. Iã erit hic olmos: qa uidelicet in antiquo exẽplari scriptũ uiderit. Iã erit hic olmos. Et ita pperã:& futiliter qcqd in buccã uenit:euomit:p anfractus: & salebras iter quęrẽs:quũ alioqn plana:& facilis uia pateat:qd hinc maxime liqt. Codices ferme oẽs sic colo hñt:i quo euidẽtissimus error:& facilimus tollaꝛ:si sic uolo:& nõ colo legeris.nã ut fere similis est.u.lra.c.lrę pterq̃ ꝙ paulo supinior est:ide errorẽ emanasse manifestũ est. Scribẽdũ igiꝛ:sic uolo. Et uerba sunt Mercurii pugnos expedientis: qui quũ lacertos:& pugnos ipsos:manicis sursum attractis:exornauit:inqt.hem nũc iã ergo sic uolo.s.expeditus eẽ: & paratus:ac ut iã ueniat hic:quẽ pugnis cõtundã. ¶ Cingiꝛ certe.pro accingiꝛ. ¶ Expedit se.uerba sunt sosiæ:sensui iã dicto coherẽtia. ¶ Nõ feret:qn uapulet. Scribendũ oino cẽsem⁹:nõ feret:& nõ:ñ foret:ut hñt codices manuscripti:sed nõ eo sensu:quo Sarra.exponit.i.nõ aufert:ut sit aphęresis pathos. Immo:nõ feret:pro nõ patieꝛ exponẽduȝ putamus ut Mercu.dicat nõ patieꝛ:nõ poterit ferre:qn uapulet:& qa nullũ adhuc noiauerat:nec se uisum ab eo sosia adhuc putabat:subdit:loquens itra se. ¶ Quis hõ?q.d.qs hõ nõ feret:qn uerbereꝛ?ac si diceret:nũ me uerberare minaꝛ? ¶ Quisqs hõ huc pfecto uenerit:pugnos ædat.addendũ fuit pfecto ex codicibus antiqs:& metri necessitate qd uterq; Pius & Sarracenus iterptes non aiaduerterũt. Minaꝛ aũt Mercurius cuicũq; obuio pugnoꝝ pcussionẽ. Et quia superius itellexerat Sosiã dixisse:proh dentes pruriũt.i.desiderio edendi ardent:ut supra exposuimus: icirco ait Mercu.se factuꝝ ut pugnos comedat.i.datuꝝ se illi pugnoꝝ cõtusionẽ:loco cibi.nñ hoc audito:sosias: mutato sermone:nõ amplius pruritũ dẽtiũ se habere:sed cœnasse mõ:& nolle hoc noctis esse respõdet:qa pugnos sibi in cibũ dari nolebat.nã qd Sarra.exponit:pugnos edat.i.pferat:q̃si illũ iuitans ad pugnoꝝ certamẽ:nõ uideꝛ cõsonũ:seqntibus uerbis. ¶ Apage.abige:amoue:aduerbilialiter positũ:& græca dictio est ἀπάγω.enim significat abduco:remoueo:de quo & infra dicemus. ¶ Proin.pinde:ut dein pro deinde. ¶ Tractim.diutine:longo tractu:aduerbialr: ita exponit Nonius. Hũc locũ adducẽs.uel. ¶ Tracti.iugiter:& sine tpis itermissiõe:ut Seruius. ¶ Tãgã.feriã. Tãgere.n.ut Noñ.inqt sigñat ferire:cõmoueꝛ Vir. Nec solos tãgit atridas:iste dolor. Lucre. Nec bñ p meritis capiꝛ:neq; tãgiꝛ ira:sigñat cõtingere. Lucre. Tãgere.n.& tãgi res nulla pt nisi corpus. Cice. in uerrẽ: Verres simul ac tetigit puinciã. Significat circũuenire. Turpilius in demetrio. At ẽt ieptus meus est mihi pr iratus:qa se talento argenti tetigi. ¶ Vt dormiat.i.ut moriaꝛ:sed sosia in ludũ uertere q̃rens hoc uerbũ:inquit. ¶ Seruaueris seruabis inqt me:si facies: ut dormiã:& somnũ capiã.quia cõtinuas has tris noctes puigilaui:puigilare est ppetim:& continue uigilare:sine ulla intermissione.& somni assumptione.iuxta illud Martialis. Nam uigilare leue est.peruigilare graue.

PYLADes

Iãdudum

Nudus

Locus restitutus

Apage

Tractim

Peruigilare

SARACENVS. ¶ NEQVIter: Malo modo. ¶ Malum: Maxillam. ¶ Male: Pro ualde. ¶ Legeris: Pro collegeris: attigeris: percusseris. ¶ Interpollabit: In aliam formam mutabit: Est enim interpollare in nouam formam a ueteri mutare: tractum uerbum ab arte fullonia: quę poliēdo uetera in nouam formam redigit: propterea dicimus. mulieres interpolles fucis ornatas: ueluti reformatas. ¶ Finget: Effigiabit: reformabit. ¶ Exossatum: Hoc est detractum: & e suo loco dimotus: exossare est ossa detrahere. ¶ Muręna: Piscis est anguillę similis: ut Aristoteles: Varro: Macrobius authores sūt: abundant in siculo freto: extat Carmen martialis. Quæ natat in siculo grandis muræna profundo: tradit Macrobi. licinios fuisse cognominatos Muręnas: q hoc pisce licinii effusissime delectati sint.

Oleræ uerbū mediū — ¶ Olet homo malo suo: Ac si diceret hominem sentio cum magno malo suo: uel cui suum imminet malum. olere enim & bene: & male dicimus: & olere hanc rē: & hac re: dicimusque Prisciano authore: & oleo es: & oleo is: & in præterito olui: & olui. ¶ Longe hinc absuit: De se locutus: nam aberat in exercitu.

Facinus. nequiter ferire malam male discit manus.
Alia forma esse oportet, quem tu pugne læseris.
So. Illic homo me interpoiauit, meumq; os finget denuo.
Me. Exossatum esse oportet, quem probe percusseris.
So. Mirum ni hic me quasi murænam exossare cogitat.
Vltro istic, qui exossat homines, perii, si me aspexerit.
Me. Olet homo quidem malo suo. So. hei nunquā obolui.
Me. Atq; had lōge abesse oportet. So. ueȝ lōge hic absuit.

VALLA. ¶ MALE discit manus. subaudi malas feriendo. ¶ Pugno legeris: idest contuderis: ut in hac inferius comœdia Plautus. Iam ego te hoc scipionem lego: sumpta translatio a leguminibus: uel aliis quę leguntur.

Interpollare quid — ¶ Illic homo me interpollabit. Nonius Mar. Interpollare est imminuere: & interponere ad nouam formam. euertere: fingere Marcus Tullius in uerrem: actione secunda: aliquid demendo: mutando: interpellando. ¶ Et est tractum ab arte fullonia: quæ poliendo diligenter uetera quæq; quasi in nouam speciem mutant. Plinius in decimonono capitulo quinto. Spartum alitur etiam diuersus: ueluti natalium sit impensa. Est quidem eius natura interpolis. Dicitur & interpolus læuum. Labeo libro posteriorum scribit: si uestimenta interpola quis pro nouis emerit trebatio placere: ita emptori præstandum quod interest. Si ignorans interpola emerit: quam sententiam: & pomponius probat: in qua & Iulianus est. ¶ Quasi murenam exorasse. Solent enim murenæ adhuc crudæ suspensæ a capite distringi: & in caudam usq; trahi ossicula a coquis: ut cauda amputata abiiciatur: similes sunt anguillis. sed maculosę: a Plinio fultę appellatę. Inueniuntur autem maiores in freto siculo q̄ in copias alio: unde Martialis. Quę natat in siculo grandis murena profundo. Non ualet exustam mergere sole cutem. ¶ Olet homo quidam malo suo.

Oleo uerbi constructio — Oleo hac re dici uiciose putat Diomedes ab Ouidio: sed non modo per accusatiuum: ut Plautus in persa. Oboluisti alium germana illuuies. & Terentius: Olent unguenta de meo: & olet laternam: Iuuenalis. Verum etiam per ablatiuum non modo Ouidius: sed & Propertius: & alii plures.

PYLADes ¶ NEquiter. malo mō. ¶ Malā. maxillam: sed illud primitiuū: hoc deriuatiuū est. ¶ Alia forma esse oportet: quē tu pugne læseris. ita scribi debet uersus hic: nostro iudicio: hoc sensu: cōtinuāte sermonē Mercurio: ut quū dixisset: habere se manū male assuetā ueqter ferire malā: subdat. Veȝ quē tu o pugne læseris. i. quē ego pugno pcussero: alia forma oportet esse: quasi dicat: humanā formā illū amittere opus est: ita penitus exossatus: & attritus reddaē: & pugnē in casu uocādi scribendum est: a noie pugnus: & lęseris: non legeris. Nec loqut sosia: se non illum dicens: qui pugnis Mercurii destinatus sit: ut Pius interpres hariolaē. ¶ Illic me homo iterpolabit: osq; meum finget denuo. Ita scribendus uersus est: ut suis constet pedibus.

Interpolaē. — Interpolare: est imutare: & in nouā formā a uetere: fingere: tractū ab arte fullonica: quæ poliendo diligenter uetera quæq;: quasi in nouam specieȝ mutat: ut inquit Noñ. hunc locum citans: unde interpolis cōmunis generis: & interpola noua inuenta: & interpolator: de qbus: & in mostellaria dicemus. ¶ Exossatum esse oportet. ita scribendum est: non autem exossatum os esse oportet: ut legunt interpretes iam dicti: contra metri rationem. ¶ Mirum ni hic me. ita scribendū est: & non mirum næ hic me: ut scribunt Pius & Sarracenus: contra antiquorum codicum scripturā & sniæ cōcinnitatem: ni autem pro nisi exponendum est: ut dicat. Miȝ nisi hic me quasi murenam exossare cogitat: qui sermo est Plauto peculiaris. ¶ Quasi murenam. Murena piscis est: tortilis: & lacíniosa

Murępa — anguillę similis: ut Aristoteles: & alii authores sunt: ossiculis minutioribus oppleta: quam uirgis percuti a piscantibus: ad usq; obitum ferunt. ossaq; similiter excludere. Abūdat in freto siculo: unde Mar. inquit. Quæ natat in siculo grandis muræna profundo: Non ualet exustam mergere sole cutem. Licinii murænę cognominati sunt: ut Macro. ait: quia hoc pisce effusissime delectati sint. Muręnulas uocat Hieronymus itorta colli insignia ex auro. ¶ Exossare. est ossibus priuare. ¶ Vltra istic. Et si ueteres codices ultro habeant: scripserim tamē libentius ultra. Et sunt uerba sosię amolientis: & aspellentis a se Mercuriū. hominum exossatorem: ultra. n. aduerbialiter hoc loco sumi existimamus: iuxta cōmunem uulgi morem: quum enim quēpiā a nobis ablegamus: hoc aduerbio ultra uti cōsueuimus: quasi significantes rem nobis infensam: ultra hunc locū hoc est a conspectu nostro procul ablegandam: quod aūt ait Pius: aspellit tanq̄ uaniloquū sosiā Mercurius: uel falsum omnino putandū est: quū contrarium sit. nā sosia Mercurium aspellit homines exossantem: uel sōmo cum delirio ab ipso Pio probatum. ¶ Olet homo. ac si diceret: odor hominis hic prope existentis ad me uenit.

Oleo — ¶ Malo suo: idest: cui suū iminet malū: quia illum magno malo afficiam. Hei mihi nūq̄ obolui quia oleo uerbum est messon: & sicut trahi potest ad bonum odorē: ita & ad malum: Sosia pro malo capit: tanquā intellexerit: Mercurium offensum esse: uel oris: uel corporis sui graueolentia: propterea inquit: nūq̄ obolui: obolere enim semper de tetro odore: & illiberati sumitur: ut alibi in Mostellaria poeta inquit: Oboluisti alliū germana illuuies. Nam quum Pius inquit: hunc uersiculū: oboluisti alium: esse in persa: somniabat. Mihi autem addēdū fuit: aduersus integritatem: qui alias claudicaret a Pio & Sarraceno non animaduersum. ¶ Oportet: necesse est: uerisimile est. ¶ Veȝ longe hic absuit: uerba sunt Sosię respondentis quasi per iocum ad uerba Mercurii: qui dixerat: haud lōge abesse oportet. ¶ Si inqt: nūc nō ab est lōge: at lōge absuit: quia ab exercitu redibat. Nec attendēdus est Pius dicens: scribendū ex priscis exēplaribus: ut longe hic absuat: fallitur enim plurimum: & prisci codices habent. Veȝ longe hic absuit: & metri ratio non patitur scribi: ut longe hic absuat. nam pes unus deficeret carmini.

¶ Supstitiosus:

SARACENUS.

¶ SVPERstitiosus: Timidus: nam quando quis timet: ubi timendum non fit: dicitur superstitiosus: Religionem autem ueri cultus esse: superstitionem falsi Lactantius in quarto: Ciceroq; in libro de natura deorum definierunt. ¶ Gestiunt: Est gestire cupere: & lętitiam animi promere: gestiunt ergo: quia congredi cupiunt. ¶ Aduolauit: Cito peruenit: sed dictum iocose sosias in aliam transtulit significationem: propterea uolucrem uocem dixit: idest habẽtem alas: aliter uolucrem dicimus celerem. Virgili. uolucriq; similia somno. ¶ Gestito: Fecit aliud frequentatiuum a gesto. gerere enim & pro sustinere: & in animo habere ponitur: ut hoc loco: & Virgili. Et nos aliquod nomenque decusq; gessimus: & una cum gente tot annos bella gero: & gerere pro facere: ut idẽ nec tecum talia gessi. ¶ Arcessit: Arcessere & accersire teste Prisciano idem aduocare: licet arcesso ab arceo: accerso: autem ab accio: quod est aduoco. ¶ Iumẽto suo. Vel in suum adiumentum: uel si placet iumentum interpraetari pro uectabulo: quod ueteres a iungendo dixerunt. Erat enim uehiculi genus: quod a iunctis pecoribus trahebatur: author est Gelius in decimooctauo noctium atticarum. ¶ Non habeo iumentum. Locus est: quia dixit iumento suo: & rursus lassus sum: quia dixit onerandus est pugnis probe. ¶ Nauseo: Vomitu infestor: nausea commotio est ad uomendum. ¶ Torpeo: Debilitor ex timore: nam ex timore debilitantur membra calore: & sanguine in intima se recipiente: & membra deserente: unde fit tremor: torpor enim a torpedine pisce: ut placet seruio: cuius cõtactu corpus hebescit. ¶ Vbi roget: pro interroget: ubi: quãdo: & est aduerbium temporis: & loci: & ubi pro postquã: ut refert Donatus. ¶ Qui: put.

Gerere significata

Rogare significata

Me. Illic homo superstitiosus est. gestiunt pugni mihi.
So. Si in me exerciturus, quaeso in parietẽ ut primũ domes.
Me. Vox mihi ad aures aduolauit. So. nae ego hõ ifelix fui,
Qui non alas interuelli, uolucrem uocem gestito.
Me. Illic homo a me sibi malam rem arcessit iumento suo.
So. Nõ eqdẽ ullũ habeo iumẽtũ. Me. onerãd' ẽ pugnis pbe.
So. Lassus sum hercle. e naui ut uect' huc sum, ẽt nũc nauseo.
Vix incedo inanis, ne ire posse cum onere existumes.
Me. Certe. n. hic nescio qs loqr. So. saluos sum, ñ me uidet.
Nescio quem loqui autumat. mihi certe nomen Sosiast.
Me. Hinc. n. mihi dextera uox aureis (ut uidetr) uerberat.
So. Metuo uocis ne uice hodie hic uapulẽ q̃ hunc uerberat.
Me. Optume eccum icedit ad me. So. timeo, totus torpeo.
Non aedepol nunc ubi terrarum sim scio, ubi roger,
Neq; miser me commouere possum prae formidine,
Illic mei mandata heri perierunt, una & Sosia.
Verum certust confidenter hominem contra colloqui
Igitr, qui possum uideri huic fortis, ut a me abstineat manũ.

VALLA.

¶ SVPERstitiosus est. Vnde superstitio sit dicta abunde Lactantius in quinto institutionum exposuit: cum suo iumento est. ¶ Etiam nunc nauseo. hoc malum quia nauigantes frequenter infestat: etiam nomen habet. ¶ Nomen sosia est. non subaudi nescio quis. ¶ Timeo. metuimus eos: qui nos amãt. Timemus inimicos. ¶ Vbi roget. pro quã iterroget: tẽporis aduerbium: ubi ut & loci.

PYLADES

¶ SVPERstitiosus. timidus: meticulosus: a supstitibus: idest uetulis pauidis. & timidis: quae nepotibus superstunt: & magis timent deum quã debeant. Superstitiosus quod signum est deliramenti: ut Donatus inquit: & ut Lactantius definit: ac Cicero in libro de natura deorum. Religio ueri cultus est. Superstitio autem falsi. ¶ Gestiunt pugni mihi. gestire: ut in uocabulario nostro diximus: est cupere: ut hic: quasi dicat: cõgredi cupiunt: & est lętitiam promere: seu lętum esse. ¶ Si in me exerciturus: scilicet es pugnos: uerba sunt Sosiae: secum loquentes: sed ueluti respondentis ad Mercurii uerba. ¶ Aduolauit. cito peruenit. ¶ Nae ego infelix homo fui: ita scribi debet uerbus metri ratione: ut infelix homo: & non homo infelix legatur. nam uersus non consisteret. ¶ Interuelli. Interuellere est excipere: & extrahere. ¶ Volucrem alas habentem: ludit enim in hoc nomine: quia dixerat Mercurius aduolauit: alias uolucrem pro celeri capimus: ut uolucremque fuga praeuertitur hebrum. ¶ Gestito. gesto: fero. ¶ Illic a me homo. & non. Illic homo a me scribendum est: metri necessitate. nam aliter abundaret uno pede. ¶ Iumento suo. humero: scilicet & tergo omnia ferenti: tanquam si iumentum esset dossuarium: & clitellarium. Iumentum a iuuando dictum est: quia hominem iuuet: cuius appellatione animalia continentur: quae uel salmas gerunt. uel currus trahunt: bobus dumtaxat exceptis. Est etiam uehiculi genus: quod quoniam a iunctis pecoribus trahebatur: Nonius & Aulus Gelius a iungendo dictum putant. Nam quod Sarracenus exponit: iumento suo: idest uel in suum adiumentum: uel si placet interpretari pro uectabulo: somnia sunt: & laruae umbratiles: est autem iocus: a sosia prolatus: quia Mercurius dixerat iumento suo: quemadmodum & infra: quum ait: onerandus est pugnis probe: excipit Sosia. lassus sum hercles: quasi dicat: nequeo ulterius pondus ferre. ¶ Nauseo. uomitu infestor: & nausea appetitus uomendi: a naui: quia nauigantibus facile excitari solet. ¶ Vix incedo inanis. expositio superiorum. ¶ Nescio quem: iunctim legendum est: nescio quis dixit Mercurius: Sosia ostendit: se intellexisse: illum nescio quem tanquam proprium nomen protulisse. ideo inquit: mihi certo nomen Sosia est: ac si diceret: & non nescio quis. ¶ Dextera uox. epitheton est dextera. ¶ Quae hunc uerberat. ludit iterum sosia: dicens: se metuere: ne uice uocis Mercurii aures uerberantis: ipse ab illo uerberetur. ¶ Torpeo. debilitor ex timore. nam ex timore debilitantur membra: calore: & sanguine in intima se recipientibus: & membra deserentibus: unde fit tremor: torpor enim a torpedine pisce dicitur: ut placet Seruio. cuius contactu corpus hebescit. ¶ Vbi roget: ubi me interroget: ubi aduerbium est loci: & temporis: ut hic: & ubi pro postquam aliquando accipitur. ¶ Illic mandata heri. delendum fuit enim: quod scriptum erat: post dictionem illic: tanquam superfluentes: & a metri ratione non toleratum. ¶ Verum certum est: ita scribendum censuimus: potius: quam certo est: ueterum codicum autoritate: & uti latinitati concinniori satisfieret. ¶ Igitur qui possim: idest ea causa: ut possim uideri huic. ¶ Fortis: ut a me abstineat manum. Ita scribi metri necessitas cogit: & non a me: ut abst. manum.

Gestio

Interuellere

Iumentum

Nauseo

SARACENVS. **Vulcanus ignis iuẽtor** ¶ QVO ambulas: Nunc congrediunť: & clara fabulantur. ¶ Vulcanum in cornu: Ignẽ in laterna: quæ fit e cornu: de uulcano Diodo. in primo. Quidam sacerdotes affirmant primũ regnasse uulcanũ inuentorem ignis: eoq; bñficio ducẽ ab ægyptiis cõstitutũ: cũ. n. arbor ictu fulminis in mõtibus cõflagrasset lingua ꝓpinqua hyberno tpe flãma sũt cõphẽsa: Qua ex re uulcanũ calore lętatũ: deficiẽte igne addidisse illi nouã materiã: & eo mõ cõtinuato igne alios hoies cõuocasse ad eius aspectum tanq̃ a se reperti. ¶ Argutarier: Loquaciter loq: Neuius totum diẽ argutať quasi cicada. ¶ Rex creo: Qno pacto hic sermo Mercurio cõgruat: non uideo: nã se esse Sosiaʒ cõtendit: nõ custodẽ a rege creõte cõstitutũ: erit ergo sensus acutior: & accõmodatior: si sosias hoc loco loquatur. Qui cũ Mercuriũ staŕ pro foribus cõspexisset: ratus illũ custodem adhibitũ domui: uerba tacitus ꝓnunciet: landans regis creõtis cõsilium de dispositis per urbẽ custodibus: & deinde: ut palam dicat. At nunc abi familiares aduenisse dicito. ¶ Actutum: Illico: confestim.

Me. Quo ambulas tu qui Volcanũ ĩ cornu conclusũ geris?
So. Quid id exquiris tu, qui pugnis hic exossas homines?
Me. Seruos ne, an liber? So. utcunq; aio collubitũ est meo.
Me. Ain uero? So. aio enjuero. Me. uerbero, mẽtiris nunc.
At iam faciam, ut uerũ discas dicere. So. quid eo opus est?
Me. Possum scire quo ꝓfectus, quoius sis, aut q̃d ueneris?
So. Huc eo, heri sum seruos. nunquid nunc es certior?
Me. Ego tibi istã hodie scelestã cõprimã linguã. So. haud
Bene, pudiceq; asseruatur. Me. pergin argutarier? (potes.
Q̃d apud hasce ædeis negociũ ẽ tibi? So. imo q̃d tibi st?
Me. Rex Creon uigiles nocturnos singulos semper locat.
So. Bene facit, q̃a nos eramus peregre, tutatus est domi.
At nunc abi, sane aduenisse familiares dicito.
Me. Nescio quantum tu familiaris sis, nisi actutũ hic abis.

VALLA. ¶ VVLcanũ in cornu cõclusum. hoc est succensam in laterna candelam. ¶ Pergin argutarier. pro argutari. i. uerbis strideŕ argutis. Argutũ nanq; stridulũ. Virgilius dixit. Arguto mulier percurrit pectine telas. Dicimus arguto & argutor: ut fabrico: & fabricor: assentio & assentior: & id genus alia. Neuius. Totũ diem argutatur quasi cicada. Propertius. Illa mihi totis argutat noctibus ignes. ¶ Actutũ. Confestim: illico: sine dilatione. & est aduerbiuʒ tpis. Virgili. lib. ix. Tum cætera reddet: actutum pius ęneas. Terentius in phormione. Congredere actutum.

PYLADes ¶ QVO ambulas. hic Mercu. uoce exerta sosiã iterrogat laternã cũ igne accẽso ferẽtẽ: quo ambulet: nã iã recta ad fores amphitryonis tendebat. ¶ Vulcanũ. ignẽ: dŕ uulcanus ignis: q̃si uolicanus: ut placet Seruio: q̃a. s. ignis naturæ **Vulcanus** cõpetat sursum uolitare: uolat. n. flãma: & cãdida est. Vulcanus ãt ignis iuentor fuisse phibeť: & iccirco pro igne ipso accipiť. De eo Diodo. in prio multa dicit: filius ẽt Iouis fuisse ferť ex iunone: & q̃a turpis: ꝓcipitatus a. Ioue in lemum insulã: & ibi a Sintiis nutritus: ut Seruius: ut Home. a thetide: & Eurinome oceani filia: & ob casum a cælo in terras clandus factus: & deoꝝ faber fuisse: arma & fulmina Ioui cõtra gigantes fecisse. Monile hermiones. Coronã ariadnę: arma Achillis: & Aeneę: & alia supra humanũ igeniũ: alius ẽt Vulcanus fuisse dŕ Nili filius: qui ab ægyptiis tanq̃ ęgypti custos colliť. ¶ In cornu. in laterna cornea: mos. n. erat noctu uagãtiũ: qui & nunc est: ut ignẽ ferãt secũ: laterna aũt erat & ex cornu: De qua Martia. Dux laterna uiæ: clausis feror aurea flãmis: & tuta est gremio parua lucerna **Locus restitutus** meo. Et ex uesica. De qua idẽ poeta. Cornea si nõ sum: nũq̃d sum fuscior? aut me uesicã contra: qui uenit esse putat? Dicunť aũr laternę: q̃a in eis ignis lateat: ut supra dictũ est: & q̃q̃ lateo primã breuẽ hẽt: laterna tñ ꝓducit. ¶ Qui pugnis hic exossas hoies. hic addẽdũ fuit: metri necessitate. nã aliter uersus nõ cõsisteret: uerba sunt ãt sosiæ: audacter Mercurio Rñdẽtis: ut supra pollicitus fuerat: se facturũ: ut a se abstineret manũ: & memoris eoꝝ: q̃. ꝓdixerat Merc. ad pugnũ loquens. Exossatũ esse oportet: quem probe percusseris. ¶ A in uero. i. ais ne serio: & ex animo? ¶ Verbero mentiris nunc. uerba sunt Mercurii: nec interponenda est persona sosię: nihil enim sententiæ quadraret. Nã mercurius quum audisset responsionem audacẽ sosiæ: ei cõminatur dicens: uerbero: mẽtiris nũc: q. s. sis utcunq; animo tuo collibitum est quia seruus es: & non liber: at iam faciam: ut uerum discas dicere: quia: scilicet te ob mendacium uerberabo: quem contextus ordinem: nec Pius: nec Sarracenus intellexerunt obscurum interim; & non consonum relinquentes. ¶ Nunq̃d tu nũc es certior. addẽdum fuit tu: metri necessitate: quando aliter uersus. nõ cõsisteret: quod **Cõprimere** neq; iterp̃tes ꝓfati aiaduerterũt. ¶ Scelestã cõprimã linguã. Comprimam inquit Mercu. hodie hanc tuam stultiloquẽtiã: & audacẽ: ac scelestã liguã. Cõprimere. n. est cohercere: & cohibere: ac cõpescere: ut alibi Plautus. Ne sæui obsecro: cõprime iracundiã. lõ sosia rñdet. ¶ Non potes. s. linguã meã cõprimere: & coercere: q̃a bñ: pudiceq; asseruať. Cõprimere ẽt significat uitiaŕ. Mar. uillica: uel duri: cõpr̃ssa est nupta coloni: iealuit quotiẽs saucia uena mero. uñ cõpressus pro coitu accipiť. Plautus. Quã grauidã hinc reliq̃ cõpr̃ssu meo cõpr̃ssio ẽt in eadẽ significatione accipiť: a q̃ diminutiuũ fit compr̃ssiuncula. Idem. Dulces amantiũ compr̃ssiunculę. Et in hac significatione potuit accipere sosia **Argutus** uerbũ Mercurii comprimam: tanq̃ si Mercurius ei minatus esset: se illius linguæ uitium illaturum: quod pius multis uerbis expressit: irrumationẽ. s. quod indicant illa uerba sosię respondentis: bene pudiceq; asseruať. ¶ Pergin argutarier. argute loq: & obstrepe. Argutus. u. ut diximus in nostro uocabulario: significat stridulũ: uel resonantem: aut canorum. Virgi. Forte sub arguta consederat ilice daphnis. Idem: arguto tenues ꝓcurrens pectine telas: & significat breuẽ. Idem. Illi ardua ceruix: argutũq; caput: & salsum: uel acutum: ac maliciosum. unde argutiæ: & argutiole pro malitiose dictis: uel factis accipiuntur. Dicimus autem: argutari: & argutare. Neuius totum diem argutatur quasi cicada. Propertius. Illa mihi totis argutat noctibus ignes: pro argute obiicit: & imputat. ¶ Quod apud hasce ædis **Creon** negocium est tibi. quod scribendum est ex antiq̃s codicibus: & non quid: in utroq; loco. ¶ Rex creon. ut sæpe alias: ita hoc loco Pius ineptit: legens creo: dicensq; Plautum latine locutum esse: gręcos autem enim addere: apud quos Caton & Creon dicitur. Nam si creo legatur: quo modo grũm creontis facere possit: ne illum q̃dẽ intelligere: nedum docere non posse: nõ dubitamus: quo tñ hic idẽ poeta utiť: quũ inq̃t: Creõtis unicus teleboaꝝ ꝓduellis. Sed & Sidonius apollinaris quẽ Pius ipse interpres adducit Creontẽ dixit in actõ: & eo ꝓfecto latino. nãʒ grecus creonta est. Iã aũt actũs a gtõ creõtis fit: ut a demophoõtis dmophoõtẽ: a phęthõtis phęthõtẽ: a laochoõtis laochoõtẽ: quoꝗ nũis

creon

creon demophoon:phaethon:& laochoon est: Si enim creo nominatiuus sit: nõ creontis genitiuum: nec creontẽ accusatiuum faciat: sed creonis: & creonẽ: ut leonis leonẽ: Catonis catonẽ: draconis draconẽ. Quare quum nec rõni carminis deroget: nec grãmaticę iniuria fiat: Creon legẽdũ cẽsemus: ut plurimi antiq codices habent: & parcẽdũ utõ nominis inaudito. hic aũt sensus est: rñdente Mercurio iterrogationi sosię: sibi esse negocium apud illas ędis: quia sit custos nocturnus: dispositus: & iussus a creonte rege urbis custodiam agere: & quia solus est: custodes autem urbis fere plures una ire solent: respondet quasi tacitę obiectioni: consueuisse. regem creontẽ uigiles & custodes nocturnos singulos locare destinatis urbis locis. Nam quod ait Sarracenus interpres: non uidere quomodo hæc uerba Mercurio conueniant se sosiam simulanti: non est mirum: quum cęcus sit: qui quidem non uideat Mercurium nondum sosiæ personam simulasse: quinimmo hoc sermonis initio: & primo congressu se custodem urbis dicere. ⁋ At nunc sane abi. Ita scribendum est metri necessitate: & non abi sane: abundaret enim pes unus. Et uerba sunt sosię respondentis. Mercurio: & eum abire iubentis: nec amplius custodiæ domus suę curam habere.

Familiaris accipiere faxo haud familiariter.
So. Hic iq̃ habito ego, atq; horũ seruos sum. M. at scin quõ?
Faciã ego hodie te superbũ, nisi hinc abis. So. quonãmodo?
Me. Auferere, non abibis, si ego fustem sumpsero.
So. Quin me esse huius familiæ familiarem prædico.
Me. Videsis, quã mox uapulare uis, nisi actutum hinc abis.
So. Tũc domo prohibere peregre me aduenientẽ postulas?
Me. Hæccine tua dom° ẽ? So. ita iq̃. Me. Quis herust igitur
So. Amphitryo, q nũc pfectus ẽ thebanis legionib°, (tibi?
Quicũ nuptast Alcumẽa. Me. qd ais? quod nomẽ tibist?
So. Sosiam uocant Thebani Dauo prognatum patre.
Me. Næ tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis

⁋ FAxo: idest fecero. ⁋ Superbum. Mortuum ita ueteres fuisse locutos author Nonius est. ⁋ Postulas: Quæris uł uis: pprie postulare est rem iustam petere: & requirere: uel alterius uoto cõtradicere: ut apd Vlpianum de postulando. ⁋ Nupta: Viro tradita a uerbo nubo: idest operio: nam cum mulieres uiris traderentur apud ueteres: capita nubere: idest uelare consueuerunt: a græco tamen nuptam festus dicit: & nupta uerba dicuntur: quæ uirginem profari nõ liceat: Plautus: uirgo sum: nõdum didici uerba nupta dicere. ⁋ Dauo: Dicit Dauus Seruus a dacia daui: & dai dicti. ⁋ Compositis: Simulatis & fictis: Salustius: nõ sunt composita uerba mea. ⁋ Mẽdaciis: Ecce mendacium dictum pre menta dictaq; pter animi sententiã.

SARACENVS.
Nupta uñ
Dauus uñ

⁋ FAciam hodie te superbum. Superbos inquit Nonius citando hunc locum plautinum ueteres mortuos dixerũt. ⁋ Auferre. auferimus enim: ea quę cum fastidio ceruimus. ferimus ea: quę cum honore tractamus: nisi sit scribendum efferre: quo etiam in ulularia utitur uerbo: optumum est loces efferendum. Proprie enim efferri dicũtur cadauera cum ad sepulchrum. Terentius effertur corpus. Mar. Effert uxores fabius: crystalla maritos. ⁋ Næ tu istic. næ gręcum est & affirmantis aduerbium. Nam istic istęc istuc prisca consuetudine: quod nunc iste ista istud dicimus.

VALLA.
Superbi q
Nęquid sit

⁋ FAxo. faciã haud. ⁋ Familiariter. nõ amice: nec hospitaliter. ⁋ At sciu qũo. scribendũ est sin: p. c. pro scis ne: Scis ne inqt Mer. Sosię minitans: quo mõ: subaudi te tractabo? Deĩde subdit: faciã ego hodie te supbũ: nisi hinc abis. i. faciã: ut hinc auferaris in altũ eleuatus p manus & pedes: ut iis fit: q ad suppliciũ: uel in carcerẽ sublati ferunt. Et qa superbus multa significat: iterpellat sosia. Quonãmõ. s. me supbũ facies? Et tunc Mer. exponit quo modo: dicẽs. ⁋ Auferere non abibis. eo modo inqt te superbũ faciã. ut elatus hic auferaris: si modo fustẽ sumpsero: quia tot uerberibus te onerabo: ut debilis factus: per te hinc abire nõ possis. Et scribendum est: ego si fustem sumpsero. Et non. Si ego fustẽ sumpsero: metri necessitate: posset & sui a hoc modo elici. At scin qũo faciam ego hodie te superbũ: nisi hinc abis? ut hoc totum simul geretur. Nã qui uisus fuerat sosias superbe respõdisse: quum dixit: hic inquam habito ego: atq; horum seruus sum: Cõuenienter Mercu. respõdet uerba pdicta: & qa dicit: scin qũo faciã te superbũ: icciro sosia respõdet: quonãmodo? Superbus ãt a supbiendo dicit: & supbio a supeundo. unde qcquid in aliqua re excellit: supbũ dicere possumus: quasi sup alia iens. Virg. Ceciditq; supbum: iliũ: hoc est nobile: magnificũ. hinc aliquãdo pro elato ponit: atq; alto. Idẽ: & gressus glomerare supbos: & alibi. Tyburq; supbũ: aliqñ p ornato. Idẽ. Barbarico postes auro: spolisq; supbi. Interdũ pro opulẽto. Idẽ: simul ense supbũ Rhanetẽ aggredit: qui forte tapetibus altis: extructus. hic aliqñ pro arrogãti & truculẽto accipit. Idẽ. Stirpis achillę fastus: iuuenẽq; supbũ. Idẽ: te turne superbũ: cęde noua quærens. Et pro uitabili. Idẽ. Foribusq; affixa supbis: ora uiũ tristi pẽdebãt pallida tabo. Et pro iniquo. Idẽ. Quos illi bello pfugos egere supbo. Supbus ẽt apud antiquos pp põpã funeris mortuus dicebat: qa mortui sublati in altum ad sepulchrũ ferãt. Sed nõ cẽsemus hoc loco in hoc significatu capi debere: quãq̃ Nonius ita exponat. Et ppterea nõ placet Pii cõmẽtatoris correctio: qui pro auferere: efferere scribendũ putat: quia pprie efferri dicãtur cadauera mortuorum. ⁋ Postulas quæris: uel uis: postulare proprie est rẽ iustã petere: & requirere: uel alterius uoto contradicere. ut apud Vlpianũ de postulãdo. Secũdũ noniũ est poscere. uł uelle. ⁋ Videsis. nisi tertię iflexionis sit: uide uersus abũdat uno pede. itaq; opus est: anapæstũ in primo esse. ⁋ Hęccine tua domus ẽ. uerba sunt Mercurii. ⁋ Quis herust igitur tibi. uerba sunt Mercurii. Et legendũ est. quis herust. pro quis herus est. metri necessitate. qd Pius & Sarrace. non uiderunt. Et hic totus unicus est uersus. ⁋ Hæccine tua domus? est ita inq̃: qs herust igit tibi? & nõ duo: ut idẽ legũt. ⁋ Amphitryo qui nũc pfectus est: uerba sunt Sosię. ⁋ Qui cũ. i. cum quo. ⁋ Nupta est. cõnubio iũcta a uerbo nubo: idest operio: qa operiret: & tegeret in eodẽ cubiculo cũ uiro: ut Donatus inqt. Et nupta uerba dicebant antiq: q̃ uirginẽ dicere nõ licebat: ut Festus inqt: Plautũ adducens: q dixerit. uirgo sum: nondũ didici uerba nupta dicere. ⁋ Quid ais. Mercurius loquit. ⁋ Nę. næ cũ diphthongo scribeñ. & significat certe. ⁋ Tu isthic. oẽs codices isthic hñt: & recte qdem: pro iste: sicut isthæc pro ista: & isthoc pro istud: est autẽ modus loquẽdi: tu isthic: q̃si dicat: tu qsquis es: & nõ corrigẽdũ est isthuc: ut inepte corrigit Pius & cõtra grãmaticã elocutionẽ. ⁋ Cõpositis mendaciis. simulatis: & fictis Mẽdacium hoc loco: ut supius diximus: accipit pro re dicta cõtra animi sñiam. ⁋ Huc aduenisti. huc addendum fuit: metri necessitate: & suię cõcinnitate. Et hoc est: quod non uidens. Pius: isthic perperã corrigere nissus est.

PYLADES
Superbus
Postulo
Nupta

SARACENUS. ¶ AVdaciæ columen: plusq̃ audacem dixit columen est substentatio: & fulcimetum: unde dictæ columnę a Victruuio: Dicitur & decus ab Horatio: grāde decus: columenq; rerum: Terentius quoq;: columen familiæ: cui commendaui filium. ¶ Non est arbitrarium: Non est in tua uoluntate uel potestate positum: quin scilicet uapules. ¶ Istoc: idē propter istud dictum. ¶ Mutis: Loqueris: uel uerbum profers: Ennius palam mutire plebeio piaculum est: & mutire pro tacere ponitur: teste Donato: unde mutos dicimus. ¶ Vtinam istuc pugni fecissent tui: quia liber essem non seruus. ¶ Induciæ: Pax est in paucos dies: & dictæ sunt Donato docente: uel quot in diem dentur: uel q̄ in dies ociū præbeantur: tradunt inducias primum inuenisse Lycaonem: quas belli ferias ornatius: & rectius dicimus autore Gelio.

Induciæ q̃

Huc aduenisti audaciæ columen, consuetis dolis.
So. Immo equidē tunicis consuetis huc aduenio, non dolis.
Me. At mentiris etiam. certo pedibus, non tunicis uenis.
So. Ita profecto. Me. nunc profecto uapula ob mēdacium.
So. Nō ædepol uolo profecto. M. at pol profecto īgratiis.
Hoc quidem profecto certust, non est arbitrarium.
So. Tuā fidē obsecro. Me. tun te audes Sosiā esse dicere,
Qui ego sum? So. perii. Me. paꝝ etiā ꝑut futuꝝ est ꝓdicas.
Quoius nunc es? So. tuus, nam pugnis usufecisti tuum.
Proh fidi thebani ciues. Me. etiam clamat carnufex.
Eloquere, quid uenisti? So. ut esset, quem pugnis cæderes.
Me. Quoius es? So. Amphitryōis ī q̃ Sosia. Me. ergo istoc
Quia uaniloquos, uapulabis. ego sum, nō tu, Sosia (magis.
So. Ita Di faciāt, ut tu poti' sis, atq; ego te ut uerberē. (uoles
Me. Etiā mutis? So. iā tacebo. Me. qs tibi herust? So. quē tu
Me. Quid igit̃? q nūc uocare? So. nemo, nisi quē iusseris
Me. Amphitryonis te esse aiebas Sosiam. So. peccaueram
Nam Amphitryonis socium næ me uolui dicere.
Me. Scibā equidē nullū esse nobis, nisi me seruom Sosiam
Fugit te ratio. So. utinam istuc pugni fecissent tui.
Me. Ego sum. Sosia ille, quem te dudum esse aiebas mihi.
So. Obsecro ut per pacem liceat te alloqui, ut ne uapulem,
Me. Immo induciæ parumper fiant, si quid uis loqui.
So. Non loquar, nisi pace facta, quando pugnis plus uales.
Me. Dicito qd uis ñ nocebo. So. tuæ fidei credō? Me. meæ.
So. Quid si falles? Me. tum Mercurius Sosiæ iratus fiet.
So. Animum aduorte, nunc licet mihi libere quiduis loqui.
Amphitryonis ego sum seruos Sosia. Me. etiam denuo?
So. Pacem feci, fœdus feci, uera dico. Me. uapula.
So. Vt lubet, quod tibi lubet, fac. quoniā pugnis plus uales.

VALLA. ¶ AVdacię columē. a columnis columē si Victruuio credimus. ¶ Ita profecto. Iteratum hoc uerbum ioci causa: ut comici solent. ¶ Tuam fidem obsecro. tibi me cō credo. ¶ Vt tu poti' sis. quia tu uapules. ¶ Etiam mutis. Audes uerbum dicere: qa muti: ut Festus inquit muti erant: idē mutire. ¶ Amphitryōis socius: quia Sosias & socius ab eadem syllaba incipiūt. ¶ Induciæ parumper fiant. Varro inducię inquit sunt pax castrensis paucorum dieꝝ. Item alio in loco inducię sunt belli feriæ: sed cum Caius pontius sex hortarum inducias postulasse dicatur a quadrigario in primo annalium dierum paucorū dici non uidetur. Melius ergo gręci ecechirian: idest manuum cessationē crēduntur appellasse: sicut: & hoc loco posuit Plautus: iuxta Aurelii opilii diffinitionē: qui induciæ inquit dicuntur. quum hostes inter se utrinq; ultro citroq; alteri ad alteros impune: & sine pugna ineunt. Inde ab eo inquit nomen esse factum uidetur: quasi initus: atq; introitus. Cicero autem in officiis ab eo: quod in diem fierent: inducias esse nominatas dicit his uerbis. Vt ille qui cēcentū triginta dieꝝ essent cū hoste pactę īducię: noctu populabat̃ agros: quod dieꝝ eēnt pactæ: nō noctiū īducię,

Inducię q̃ dicantur

PYLADES ¶ AVdaciæ columen. plusq̃ audacē dicere nolens: audacię columē dixit. Columē āt est sustētatio: & fulcimetū. uñ dictę colūnę a Victruuio: & ab Horatio. Grāde decus columēq; reꝝ Terē. quoq;: columē familię dixit: pro sustentaculo. Inde columellares dētes: & columellę serui: quibus plurima erat in herili domo auctoritas. ¶ Cōsutis. cōtextis: cōpositis. ¶ Ingratiis uel aduerbialiter: uel subaudiēdū tuis. i. cōtra aī tui sñiam: & te uel nolēte. Ingratiis āt scribi metri necessitas cogit: nō aūt igratis: ut legit Pius iterp̄s cęcus. Si. n. & alibi sæpe usus est Plau. Vt in casina. uobis iuitis atq; amboꝝ ingratiis. Et in asinaria. Caue meis ne igratiis: & in mercatore: i scenas pēthei diripuisse. Tuis igratiis: & alibi pluries. ¶ Certū est: nō est arbitrariū: hic sensus est: hoc ꝑfecto certū est: ut. s. tu uapules: qa ego ita cōstitui: & decreui: nec est arbitrariū. i. nec in tua potestate est: utrū uelis: uel ne napulare. Arbitraria res dicit̃: quæ in arbitrio est: an fiat: uel non fiat. ¶ Tuā fidē obsecro. exclamatio hæc Sosiæ nō ad thebanū ppl̄m est: sed ad mercuriū: nusq̃. n. thebanū ppl̄m adhuc allocutus est sosię: itaq; Pius īterpres desipit exponēs. tuā fidē: tuū auxiliū o thebanæ ppl̄s. Fides dicit̃ ex eo: q̄ fit: qđ dicitur: ut ait Cicero lib. iiii. de re pub. Significat etiā opē: & auxiliū: ut inqt Donatus. Virgi. Tyrrenāq; fidē. Est āt hoc loco: tuā fidē obsecro: uelnti adiurātis: ac si dicat: p tuā fidē obsecro te: ne me uerberes. ¶ Pręut. respectu illius qđ futuꝝ est. ¶ Cuius nūc. ita scribēdū est: metri necītate: & nō cuius nūc es: abūdaret. n. nūc pes. ¶ Thebani ciues. s. auxiliū ferte. ¶ Clamat. Mercu. loqt̃: & clamat scribēdū est: ut oēs codices hñt: nō clamas: ut corrigis Pius: loqt̃. n. Mercu. in tertia ꝑsona: ac si dicat: iste carnifex: deinde apostrophat s̄monē ad illū in secūda: quū ait eloquere: &c̄. ¶ Quē pugnis cę. delēdū fuit tu: qđ scriptū erat: iter quē & pugnis: metri necītate. ¶ Isthoc. ob istud iqt Mer. magis uapulabis. ¶ Quia uanilo. mēdax: uanitudinē antiq mēdaciū dixerūt: uñ illa Cato. snia circūfert̃ nil peius uanitudine: uanus ut No. iqt: leuē & ianē signat. Vir. Sed illos expectata seges uanis elusit aristis. Mēdacē. Idē ni frustra auguriū uani docuere parentes Salustius in iugurta. Mauri uanū genus: Insidiosum: & subdosum. Virgi. Nec si miseꝝ fortuna sinonē finxit: uanū ēt mendacēq; iproba finget. Obscuꝝ. Idē. Et procul in tenuē ex oculis euanuit umbrā. Tul. de re pu. Vt nostra uero ætas rēp. sicut picturā accæpisset egregiam: sed iā euanescētē uetustate. Aul. gellius āt hęc. Varro

Fides

Vanitudo quid

ex apollinari

ex apollinari didicimus proprie dici:nõ ut uulgus dicit:& descipientes:aut hebetes:sed ut ueterum doctissimi dixissent mendaces:& infidos:& leuia: inaniaq; pro grauibus:& ueris astutissime componentes. ¶ Etiam mutis:idest etiam loquens:& uerbum facis:& ita scribendum censemus loquente Mercurio. Et non. ¶ I etiã mutis:ut legit Pius: quãdoquidem.i.hoc loco superfluum uidetur:mutire etiam pro tacere ponitur:teste donato:unde mutos dictos putant:& pro loqui:ut apud Persium. Men mutire nefas. ¶ Scibam equidem. Scibam:& non sciebam scribendum est: metri necessitate:iuxta antiquorum morem:qui audibam:& custodibam dicebãt. ¶ Vtinam istuc pugni fecisset tui. quid sibi uelit Sarracenus hoc loco:quum ait:quia liber essem:nõ seruus alii uiderint. hoc autem dicit. & sensus hic est. Vtinam pugni tui ita me fugissent:ut rationem inquis me fugere:qa non essem a te percussus. ¶ Vt ne.pro ut nõ. ¶ Induciæ. pax est in paucos dies. Et dicuntur teste Donato:uel q in diem dentur:uel q in dies ocium præbeãt. Varro autẽ inqt. Induciæ sunt pax castrensis paucorum dierum. Et alio loco ait. Induciæ sunt belli feriæ. Aurelius autẽ opilius primo librorum:quos musarum inscripsit. Induciæ inquit dicuntur:quũ hostes inter se utrinq; ultro:citroq; alteri ad alteros impune:& sine pugna ineunt:Inde ab eo inquit nomen esse factum uidetur:quasi initus:atq; introitus. Et eo casu per.t.potius:q̃ per.c.scriberetur nomen. ¶ Dicito quid uis. ita scribendum est:metri necessitate:& nõ si quis uis. Si enim superfluit:& abundarem uersum faceret. ¶ Etiam denuo:apofiopesis est figura:quæ latine reticẽtia appellatur:hæc locum habet:quum relinquitur uerbum per nimiam indignationẽ:uel aliter:ut quos ego:apud Virgi.& apud Teren. Ego quæ illam:quæ illum:quæ me. ¶ Vt lubet:quod tibi lubet fac. Ita habent codices omnes: & sententiæ rectitudo:nec corrigendum est:ut licet:ut Pius interpres corrigit: sensus autem hic est:ut tibi libitũ est: & quemadmodum tibi placet:facias:quia pugnis es me ualentior:nec possum uiribus tuis obstare.

Mutire

Induciæ

Verum utut es facturus,hoc qdẽ hercle haud reticebo tñ.
Me. Tu me uiuus hodie nunq̃ facies,quin sim Sosia.
So. Certe ædepol tu me alienabis nunq̃,quin noster siem.
Nec nobis præter me,alius quisq̃ est seruos Sosia,
Qui cum Amphitryone hinc una ieram in exercitum.
Me. Hic hõ sanus nõ est. So. qđ mihi p̃dicas uitiũ,id tibi ẽst.
Quid(malũ)non ne ego sum seruos Amphitryonis Sosia?
Nonne hac noctu nostra nauis ex portu persico
Venit,quæ me aduexit?nõne me huc herus misit meus?
Nõne ego nũc sto ãte ædeis nr̃as?nõ mihi ẽ laterna ĩ mãu?
Nõ loquor?nõ uigilo?nõne hic hõ mõ me pugnis cõtudit?
Fecit hercle.nam mihi etiam misero nũc malæ dolent.
Quid igit̃ ego dubito?aut cur nõ itroeo in nr̃am domũ?
Me. Quid domũ nostrã?So. ita enim uero. Me. quæq; dixisti
Oia emẽtitus.equidem Sosia Amphitryonis sum. (mõ.
Nam noctu hac soluta est nauis nostra e portu persico,
Et ubi Pterela rex regnauit,oppidum expugnauimus.
Et legiones Teleboarum ui pugnando cæpimus.

¶ VT ut:Idest quoquo mõ: uelut cũq; ita ubi ubi pro ubicunq;: & unde unde p undecunq;. ¶ Noster siem: Hoc est nostræ familiæ:uel noster:idest compos mentis: & arbitrii. ¶ Sanus: integer: icorruptus: & ualidus: unde sanitas incolumitas. ¶ Quid malum: Modus loquendi: quo utitur sæpe Plautus:illud malum seperate legendum est:& est indignantis interiectio. ¶ Aduexit:In portum adduxit: uehiare dixerũt ueteres a uehia: quod erat plaustri genus apud Oscos: & uehiatura uectura. ¶ E portu persico:Persicũ portum appellat Festus portum euboicũ: q in eo steterit classis persarum. ¶ Nam noctu soluta nauis:Incipit Mercurius rememorare quæ gesta sunt:sicut a sosia fuerãt enarata:ut illum suomet telo confodiat: nam superius dixit:se uelle hominem telo suo a foribus pellere.

SARACENUS.

Persicus portus qui

¶ VT ut:idest ut cunq;: quomodocũq; quemadmodum:qua qua: ubi ubi: unde unde:pro,quomodocunq;:ubicunq;. undecunq;: quod testatur Donatus. ¶ Tu me uiuus. Corrige tu me uiuo. ¶ Quid malum:Indignantis interiectio:ac si dicat in malam rem. ¶ Ex portu persico. ¶ Mare euboicum iqnit festus quod in eo steterit classis persarum non procul a thebis persicum portum dixere. Persicum etiam Plautus eiusdem sententia peracutum dixit:ut nihil te conciliares:quibus nisi qui persicus sapis:& persicos. Horatius dixit apparatus sumptuosos:ac deliciosos. ¶ Qui. Pro qua patera.

VALLA.

Persicus qd

¶ VT ut:idest quomodocunq;.ita ubi ubi:pro ubicunq;:unde unde pro undecunq;:quaqua pro quacunq;:ut Donatus inquit. ¶ Tu me uiuo. Viuo scribendum est:ex codicibus antiquis:& sententiæ congruitate:& nõ uiuus & uerba sunt continuata Sosiæ.quinimmo illud est:quod se reticere nolle profitetur:quomodocunque ille sit facturus. ¶ Certe ædepol. Et hæc quoq; uerba eiusdem Sosiæ continua sunt: & scribendum est: me alienabis: & non tu me alienabis.tu enim superfluit:metri necessitate. ¶ Noster.nostræ familiæ. ¶ Qui dudum cum amphitryone. dudum addendum fuit metri necessitate:nam aliter pes unus deficeret. ¶ Sanus.integer:incorruptus:& ualidus:unde sanitas incolumitas. ¶ Quid malum. modus loquendi:quo utitur sæpe Plautus. malum autem separatim legendum est: ut sit indignantis interiectio. ¶ Nonne ego sum seruus. ita scribendus uersus est:ex codicibus antiquis:metri & sententiæ congruitate. ¶ Nonne hac noctu nostra nauis huc ex portu persico:ita scribi debet uersus:& addi huc metri necessitate:& sententiæ concinnitate:uerba sunt Sosiæ secum loquẽtis cũ admiratione:& seipsum interrogantis persicum portum appellat:Festus mare euboicum:q in eo steterit classis persarum. ¶ Noctu hac ueteres:noctu pro nocte dicebant nominaliter. Ennius. Hac noctu filo pendebit hetruria tota. Quadrigarius. Conuenit Senatũ noctu multa domum dimitti. Plautus quoq; infra. Qui hac noctu in portum aduecti sumus. ¶ Aduexit.in portum adduxit. ¶ Nam mihi misero etiam nunc malæ dolent.ita scribendus est uersus metricæ rationis exigentia:quod neq; Pius: neq; Sarracenus interpretes Plautini aduerterunt. ¶ Qui domum nostram:uerba sunt Mercurii:& qui pro quo modo ponitur. ¶ Quæcunq; dixisti modo. Quæcunq; inquit Mercurius a te dicta sunt: falso a te sunt prolata: & omnia ementitus es. ¶ Nam noctu hac. Rememorat Mercurius Sosiæ:quæ gesta sunt ab amphitryone:ut Sosiam ipm suomet telo confodiat.nam superius dixerat:se uelle hominem telo suo a foribus pellere.

PYLADes

Noctu hac.

Et ipse Amphitryo obtruncauit regē Pterelam in prælio.
Egomet mihi non credo, quom illæc illū autumare audio.
Hic qdē certe, quæ illic sunt res gestę, memorat memoriter.
Sed quid ais? quid Amphitryoni a Telebois datum est?
Me. Pterela rex. qui potitare solitus est, patera aurea.
So. Elocutus est. ubi patera nunc est? Me. in cistula,
Amphitryonis obsignata signo est. So. signi dic quid est?
Me. Cum quadrigis sol exoriēs, quid me captas carnufex?
So. Argumentis uicit. aliud nomen quærendust mihi.
Nescio unde hæc hic spectauit. iā ego hunc decipiā probe.
Nam quod egomet solus feci, nec quisquam alius astuit
In tabernaculo, id quidem hodie nunquam poterit dicere.
Si tu Sosia es, legiones quom pugnabant maxume,
Quid fecisti in tabernaculo? uictus sum, si dixeris.
Me. Cadus erat uini, inde impleui cirneam. So. igressust iā.

SARACENVS. ¶ CVM quadrigis: Ita a poetis fingitur solem quatuor inuehi equis. Quadrigę & Bigæ a iugo dicunt: q᷑ ille quatuor hę duoꝝ equoꝝ iugo trahātur: noia aūt equoꝝ: qbus Solis currus trahi per cœlū dicit apussime describit Ouidius: Interea uolucres pyrois: eous: & ęthon: solis equi. quartus phlegō hinnitibus auras: flāmiferis iplent. Ipsa āt nomina ab effectu dicta sunt: dicit: nāq; pyrois ignitus: Eous ab aurora: q᷑ sicut equus currū antecedit: ita solē aurora ęthon urens: phlegon q᷑ ignē emittat e naribus. ¶ Cadus erat: Docet Plautus dus palā cuncta fieri: nihilq; occultum esse oculis cūcta intuentis dei: cadus uas uinariū: Vina bonus: quæ deinde cadis onerarat acestes. ¶ In tabernaculo: a taberna dicta sunt tabernacula tecta: quę

Tabernacula & taberna unde. fiebant in castris: uel ut inqt Festus Tabernę: qd genus ēt domicilii antiqssimū Romę fuisse testimonio sunt exteræ gētes: q̄ adhuc tabulatis habitāt ædificiis. Tabernas nō tm̄ uinarias dicit Nonius: sed omnes quę sunt popularis usus: Vlpianus de uerboꝝ significatione Tabernę Appellatio declarat omne utile ad habitandū ędificiū. Diomedes: q᷑ tabulis tegeret ois meritoria domus taberna: & diuersoriū quo q᷑ significatur apud Ciceronē in secūdo Rhetoricoꝝ. ¶ Hirnea: Apud Festū Pōpeiū iucio Irnellā eē uasis genus i sacrificiis

VALLA. ¶ CVM quadrigis sol. Iugales eq solis dicuntur inquit Lactantius Xanthus & ethon: quorum nomina ponit Martialis libro octauo dicendo. Quid cupidum titana tenes iam Xanthus & ęthus: Fræna nolūt. Ouidi. uero oiuʒ quattuor equoꝝ solis noia uersib⁹ suis demōstrauit dicēs.

Interea uolucres pyrous: eous: & ethon
Solis equi: quartusq; plegon hinnitibus auras
Flammiferis iplent: pedibusq; repagula poscunt.

Noia equorum solis. Apud Euripidem uero in phœnissis memorantur χεοιον. αι ιθω. δεξτερα πινυαλλοιδ Εδυο λ¥μπουτα και ι φα ειοττα. ¶ In tabernaculo. Tabernacula. iquit Festus dicūtur a similitudine tabernaꝝ: quę ipsę ex tabulis olim fiebāt dictę sunt: nō ut qdam putant: qd tabulis claudantur. ¶ Cadus erat uini. Vrnę tres cadū: & artabā faciunt: quæ sunt modii decē & semis modii. ¶ Inde impleui cirneam. Vas uinarium inqt Nonius est cirnea. Nam cirno significat misceo.

PYLADes. ¶ ET ipse amphitryo. ipse legendū est: ratione metri ita exigente: & nō ipsius: ut ferme habent codices: & psati iterpretes legunt. ¶ Autumare. dicere. autumo. n. u. Nonius iqt: significat dico: ut alibi Plautus. nisi hoc factū est pindeAutumo ut factū esse autumo: & significat Spero: Pacuuius: aut hic est. aut hic adfore actutū autūno: de quo uerbo & in mostellaria dicemus. ¶ Hic qdē certe illic: quæ res gestę. s. sunt: & ita scribēdus uersus est: & non quæ illic sunt res gestæ: ut legunt iterpŕtes iā dicti cōtra uersus rōnē. ¶ Sed qd tu ais? nisi tu adiiciat: uersus nō cōstat. itaq; adiiciēdū curauimus. ¶ Eloquutus est: Sosia admirabūdus itra se ait. Eloquutus est. i. tā dixit. postea interrogat Mercuriū. ¶ Vbi ea patera nunc est? & addēdū fuit ea: ad uersus itegritatē. ¶ Cū q̄drigis sol exoriens. i. sol a q̄ttuor eqs iuectus. Quadri-

Quadrige. gę autē: & bigę a iugo dicunt: q᷑ illę q̄ttuor: hę duoꝝ equoꝝ iugo trahant. ¶ Quid me captas. i. per captiosas iterrogationes a me ueritatē exquiris: dū hoꝝ isciens uideris? Captare. n. est blandinis qbusdā: & illecebris: uel tendiculis: & deceptionibus quodāmodo uenari. Martial. Capto tuā: pudet heu: sed capto maxime cœnā: tu captas alias: iā sumus ergo pares. Sic Plautus intra. Tu si me captas ipudicitiæ: non potes capere. Significat tñ iterdū etiā cape. Mar. Sic captare feras: aucupis arte placet. Captiones appellant argumētosę tēdiculæ: & strophæ dialecticoꝝ: a decipiēdo uidel3: in quaꝝ numero sunt Ceratinæ: & Crocodilitæ q̄stiunculę: quę & Serræ adenticulatis plicis dicunt. De

Captiones. quibus abūde satis. Angelus politianus Miscellaneoꝝ suoꝝ capitibus. liiii. & lv. disseruit. ex Quintiliani: Senecæ: & Luciani auctoritate. ubi & cur Ceratinæ: & Crocodilitę: & Serræ uocent inenies. ¶ Carnifex. cōtumeliosum nomen est: & aspernabile. Donatus sup illo Terētii: Carnifex quæ loqtur: sic ait. Carnifex: aut excarnificans dñm: aut ipse dignus carnifice: ut caro fiat. i. ut lanief. Est āt carnifex qui hoiem iussu magistratus occidit: q᷑ ex hoie carnē faciat. Caro. n. pprie mortuoꝝ dicit: q᷑ careat aia q̄uis qdā a cadēdo dictā putent: qm̄ quū sine aia est cadit. Carnificis ēt loco apud ueteres habebatur: qui se uulnerasset: ut moreref a quo fit carnificimus a uidelicet: hoc est scæuus: & carnifice dignus. Cice. Carnificina est ista crudelitas. Carnificina ēt locus est publicus: in quo iussu magistratus ho-

Carnificia mines occidunt. Suet. de Tyberio Carnificinę eius ondit locus capreis. uñ dānatos post lōga & exqsita tormēta pcipitari corā se in mare iubebat. Et carnificina est offm̄ ipsum carnificis. Plau. Vel carnificiuā hanc facere possum perpeti. A carnifice ēt carnificor uerbū fit: qd est carnificis offm̄: ago. Et carnificiū actus ipse carnificis. ¶ Argumentis

Carnificor uincit. Sosia loqtur dicens Mercuriū se argumētis supare: nec interponēdū est me: nā uersus non cōsisteret licet subaudiri possit. Est āt Argumētū ab arguo deductū: qd pprie significat ostendo. Vir. Degeneres aios timor arguit: & mō significat rē fictā: quæ tñ scd̄m naturā sit: hoc est uerisimilis q̄lia sunt argumenta comœdiaꝝ: unde per metaphorā argumētum aliquādo pro mr̄ia ponimus. Cice. qm̄ nullū scribendi argm̄ mihi relictū est: mō rōnem: quæ rei dubiæ facit fidē: ut est syllogismus: iductio: exēplū: uñ argumētari dicimus rōnibus uti ad aliqd pbādum: & argumētatio est ipsa argumētoꝝ explicatio. ¶ Iā hunc ego decipiā probe. ita scribendū est: metri necessitate: nō iā ego hunc: ut fere hñt codices: & legūt iterpŕtes pdicti: qa uersus claudicaret. ¶ Quid fecisti in tabernaculo. nō qd in tabernaculo fecisti: qa uersui pes unus abūdaret: qd Pius & Sarracenus nō aspexerunt. ¶ Cirneā: cirnea uas est uinariū: ut Marcel-

Cirnea. lus inqt. adducens hunc locū Plauti. deductū fortasse a κιρνάω uerbo græco: qd significat misceo: & tempero. q̄q̄ alii

hic legant

hic legant hirneã.q̃ catoni in re rustica uĩ eẽ uas fictile.quũ inqt in hirneã fictilẽ eã demittito.sed Marcelli authoritas apud me satis pollet.pcipue locũ hũc:ut dixi citãtis.⁋ Ingressust iã.Sosia secũ loqĩ de mercurio.⁋ Ingressust.p igressus est iã.Iã inqt iste igressus est:rẽ.s.dicere queadmodũ se habuit:& scribendũ est igressust pro igressus est:quia aliter uersus nõ cõsisteret:& dictio iam:duarũ est hic syllabarum.metri necessitate:ut alibi sæpius apud hunc ipsum poetã:nec scribẽdũ est ingressus uiam:ut Pius inquit scriptum esse in qbusdã codicibus:id enim falsum est:quum oẽs codices iam:& nõ uiam habeant.Eã ego.omnes codices eã habent:ac si dicat:Impleui eam uini meri:idest puri.

Me.Eam ego,ut matre fuerat natum,uini eduxi meri.
So.Mira sunt,nisi latuit intus illic in illac cirnea.
Factum illud,ut ego illic uini cirneam ebiberim meri.
Me.Quid nunc?uincon argumentis te non esse Sosiam?
So.Tu negas me esse?Me.qd ego ni negẽ,q egomet siem?
So.Per Iouem iuro,me esse, neq̃ me falsum dicere.
Me.At ego per Mercurium iuro,tibi Iouem non credere.
Nam iniurato scio plus crederet mihi,quam iurato tibi.
So.Quis ego sum saltem si non sum Sosia?te interrogo.
Me.Vbi ego Sosia nolim esse,tu esto sane Sosia.
Nunc quando ego sum,uapulabis,ni hinc abis ignobilis.
So.Certe ædepol quõ illũ cõtẽplo,& formã agnosco meã,
Quẽadmodũ ego sæpe i speculũ ispexi,nimis similis ẽ mei
Itidẽ habet petasum,ac uestitũ.tam consimilist,atq̃ ego.
Sura,pes,statura,tonsus,oculi,nasum,labra,

SARACENVS.

⁋E MAtre natũ:E uite expssũ.⁋ Ignobilis:Minime notus:nobilis.n.pprie not⁹ dĩ:& tã ad idignitatẽ q̃ dignitates referĩ:Cicero in secũdo offõrũ:phalaris:cuius ẽ pter cæteros nobilitata crudelitas.⁋ Habet petasum:Ecce queadmodũ petasus p quodã potius ornatu scẽnico:uel pro calciamẽto accipi cõueniat:nõ ãt pro pileo:ut supi⁹ suo loco rettulim⁹.⁋ Sura:Pars carnosa e contrario cruꝝ dicta a græco sphyra.⁋ Nasa:In plurali a ueteribus dicta sũt.⁋ Labra.Nõ mõ hoium:sed fines:& margines:ac reꝝ quarunq̃ extremitates dicta sunt.Quidam uoluerũt labra dici supiora:iferiora labia:alii labia modica:In modica autem labra distinxerunt:labrum quoq̃:ubi lauatur Cic.si labrum in balneo non est:fac sit.

Labrũ quid sit

VALLA.

⁋VT matre fuerat natum.i.non dilutũ:sed ut ex uua exierat:ita potaui:ut merum esset.⁋ Ebiberim meri.Licet a mero fieri uideatur meracũ aliter tñ significat.Hieronymus sup Iheremia:qđ autem dicit contra fratrẽ suũ:subaudiĩ:dedit meracã potionem:ut oẽs furerent:uomerent:& multis inter se prælis dimicarent.Horatius.Expulit helleboro bilem:morbũq̃ meraco.Propertius.Ha pereat quicunq̃ meracas reperit unas:Corrupitq̃ bonas nectare prios aq̃s.⁋ Nam iniurato plus credet mihi.Actiue dixit iniurato:qui non iurẽ.Nã & passiue dicitur.Horatius.Iuratasq̃ tuũ per nomen ponimus aras.⁋ Ni hinc abis ignobilis.i.incognite:quem mihi:qui sis liceat ignorare.Ignobilis dicitur etiam stultus.Virgilius in primo æneidos.Sæuitq̃ animis ignobile uulgus.Ignobilis item ignotus.Idem in septimo.Solus ibi in syluis italis ignobilis æuũ:Exigeret.⁋ Queadmodũ ego sæpe in speculũ ispexi nimis similis est mei.ita corrigendum.Speculum a specio:quod simplex uerbum in usu non est:inde specula locus eminens:unde pspectus longe:lateq̃ pateat.Specular quoq̃ fenestra:qua speculamur.Iuuenalis.Quæ uehitur clauso latis specularibus antro.Hinc specillum:quod oculis admouemus uitreum instrumẽtum:quo facilius spectemus aliquid.Dicitur & spicillum instrumentum ferreum ad prætentandam uulnerum altitudinem.Specillum uocari ait Opilius Aurelius ca præ barbam.⁋ Sura.quæ a græcis sphyra mutato y in u:& abiecto s supra calcaneũ.⁋ Nasa.ita ueteres gñe neutro.

Cirnea qd sit

Speculũ uñ dicatur

⁋VT mře fuerat natũ.i.ut ex uite collectũ fuerat:& nõ aq̃ misti.Qđ ãt Pius inqt se legere ea p eã:ut sit:duxi ea cirnea meri q̃tũ siti tollẽdæ sat fuerat:deliria uideĩ prorsus:qđ.n.obstat:quo minus sic ordineĩ lra:eduxi eã.i.ipleui eã uini meri:quẽadmodũ & ifra ait:factũ illud:ut ego illic uini cirneã ebiberi meri?⁋ Nisi latuit intus illis.i.nisi ille Merc.s.latuit i illa cirnea:quũ ego illã bibebã.⁋ Factũ il.Sosia admirabũdus secũ loqĩ.Hoc iqt uerũ fuit:ut ego illic cirneã ebiberi meri.⁋ Quid nũc?loqĩ Mer.qđ nũc iqt ais?⁋ Vincon.uico ne te tãdẽ:& nõ te uictũ pfiteris?⁋ Tu me ne.eẽ?loqĩ Sosia iterrogatiue:& scriben.ẽ:tu me negas:nõ tu negas me:metri necitate.⁋ Per iouẽ tibi iuro.tibi addẽdũ fuit ad metri itegritatẽ.cui pes unus deficiebat.⁋ In iuraro.Iupiter inqt mihi nõ iuranti plus crederet:q̃ tibi iurãti.Iurato ãt pticipiũ est pteriti a uerbo iuro:significationẽ hñs actiuã:de quo in asinaria latius dicemus.⁋ Vbi ego.qũ inqt Mercu.ego nolã amplius eẽ sosia:tũc cõtẽtus ero:& patria:ut tu sis sosia.⁋ Ignobilis,nõ notus.Nobilis.n.pprie dĩ notus:tã ad dignitatẽ:q̃ ad idignitatẽ spectãs.Cice.ii.offõrũ:phalaris:cuius est pter cætera nobilitata crudelitas.⁋ Et for.agno.meã.agnosco scribẽdus est:metri neces.& nõ cognosco:ut scribũt Pius & Sarrace.lusci iterptes.⁋ Nimis silis est mei.ita scribẽdũ est:& nõ nimis sile est.⁋ Tã cõsi.p tã cõsilis ẽ:itidẽ scribi debet.⁋ Sura ea.pes:statura:oculi:tõsus:nasũ:labra:hũc uersũ ita scribẽdũ nos cẽsemus:ut post Sura:addaĩ eadẽ:subitelligaturq̃ uerbũ est:qa alr:in his duobus uersibus:defectu uerbi:nulla eẽt cõstructio:ac nullus sensus.Oculi ãt pcedat tõsus:metri cõcinitate.Nasũ uero scribaĩ.Marcelli auctoritate:q in dictione tõsus:hũc uersũ citat:legẽs nasũ:& nõ nasa:uel ãt cõsuetudine pcul dubio absurde hoc i cõtextu poni uideĩ:quũ disiũcta oia hęc noia Pla.ponere uoluisse uideaĩ.⁋ Sura.ps carnosa ẽ e cõtrario cruꝝ.⁋ Pes.dĩ totũ qđ ẽ a femore ad calcẽ.⁋ Statura.ut supra diximus lõgitudo ẽ corpis.⁋ Tõsus.tonsura.& expaphęresis fere idẽ sunt.tõsus ãt q̃rta iflexiõe declinasse uĩ actius i ãphitryone:ut Marcel.ait:dicẽs.Sed q̃nã hæc ẽ mulier funesta ueste.tõsu lugubri.⁋ Nasũ.ut diximus supra neutri ge.uideĩ usurpatũ a Plauto fuisse:Marcello authore:nõ alr q̃ a Lucre.uultũ:ut p3 eo uersu:referẽtes uulta parẽtũ.neq̃ q̃ ãt iis assentimus:q nasa fœminino gñe dñt hoc loco accipi debere.qa id neq̃ auditũ usq̃ sit.neq̃ imitatione ulla dici potuerit.⁋ Labra.labrũ pprie margo est:& extrema ora fluminis:lacus:fontis:& alioꝝ hmõi:quæ leui aquæ mota pluunĩ:a lauãdo.s.dictũ:hinc labra & oris:& aliaꝝ reꝝ extremitates uocamus:quę in hoie ẽt labiã dicunĩ.Vñ sublabro uerbũ.i.intra labra imitto.Nenius.Iã ego illis subiens sublabrabo esui illud sincipur:labrũ etiã genus uasis est:unde labra uinaria:lupinaria:olearia:in quibus uina e lacu transferuntur:& oleum e cortina:& lupini conduntur:& labra etiam plagarum & uulnerum:hoc est extremitates:& labrusca uitis syluestris:quæ in labris hoc est extremitatibus agrorum:sepibusq̃ nasci

PYLADes

Iuratus

Sura

Nasum

Labrum

tur. Et a labro diminutiuum fit labellum. Plautus compara labella cum labellis. Plinius autem pro uase utitur dicẽs: Ceneremq; in labellis aqua addita confricant manu: & conscidere patiuntur.

Malæ, mentum, barba, collum, totus. quid uerbis opust?
Si tergom cicatricosum, nihil hoc simili est similius.
Sed quom cogito, equidem certo idem sum, qui semper fui.
Noui herum, noui ædeis nostras, sane sapio, & sentio.
Non ego illi obtempero, quod loquitur. pultabo foreis.
Me. Quo agis te? So. domũ. Me. q̃drigas si nũc iscẽdas Io
Atq; hinc fugias, ita uix poteris effugere infortuniũ. (uis.
So. Nõne heræ meæ nũtiare, quod herus meus iussit, licet?
Me. Tuæ quid uis, nuntiare. hanc nostram adire non sinam.
Nam si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.
So. Abeo potius. Di immortales obsecro uostram fidem.
Vbi ego perii? ubi immutatus sum? ubi ego formã perdidi?
An egomet me illic reliqui, si forte oblitus fui?
Nã hic qdẽ oẽm imaginẽ meã, q̃ antehac fuerat, possidet.
Viuo fit, quod nunq̃ quisq̃ mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atq; hæc ut sunt facta, hero dicam meo.
Nisi & is quoq; me ignorabit, quod ille faciat Iupiter.
Vt ego hodie raso capite caluos capiam pileum.

SARACENVS.

Barba qd sit

¶ BARba: In singulari barbã hoium dicimus: ut Sq̃lẽtẽ barbã: & cõcretos sanguine crinines dixit Vir. In pl̃i uero q̃drupedũ: ut idẽ ipexis ideruit horrida barbis: hæc Seruius: uñ barbigeræ pecus a poetis dictũ. Inuẽio tñ barbã in singulari dici de aialib⁹ a Pli. ¶ Sapio: scio: itelligo: ide sapiens: & sapdæ: q sapiẽtes dicti credunt a Varro. oẽs nobis uidemur eẽ Belli festiui sapdę: alias sapio ꝓ saporẽ hẽo: uñ sapor & sapidus. ¶ Quadrigas si nũc iscẽdas Io uis: Idest si in cœlũ usq; te recepis: uel currũ Io. ascẽderis: q uelocissimo citat equorũ cursu. ¶ Tute: tu ipẽ. ¶ Hãc no. uel herã: uł domũ. ¶ Vt ra. ca. Vt fiã liber: trib⁹ modis: qs fiebat lib aut ɔ̃re: aut testamẽto: aut uidicta. i. uirga ꝑtoria: qd tãgit Plau. in cassina iqens: tribus nõ possũ ɔduci lib tatib⁹: fui nãq; liberi facti calui cupiebãt pileũ: ut rfert Noñ. q liberi fiebãt ea cã: calui erãt: ꝙ tẽpestatẽ fuitutis uidebant effugere: ut liberati naufragio solẽt. Serui⁹ in

Calui qui & unde

viii. æneĩ. feronia mr̃ nympha cãpãiæ ẽ: hæc ẽt liberoꝝ dea est: in cuius tẽplo raso capite pileũ capiebãt. Cõfirmat ergo ex dictis cũ Plauti: tũ alioꝝ authoꝝ: ꝙ fui pileũ nõ hẽrẽt: nisi cũ fueral libtate dõati: ñ dictũ ad supioꝝ ɔfirmationẽ d petaso. ¶ Caluus: Qui capillo caꝛt: & ꝓpe nã fil calu⁹: sꝫ ñ loco calu⁹ ꝑ tõsus.

VALLA.

Barbę significata

¶ MAlę, q̃ a malo. i. pomo nom hñt: ifra oculũ iuxta nasũ supra buccas: q̃s radi iqt Pli. ueteres ꝓhibuerũt. ¶ Barba. Seruius singulari nũero barba hoium dr̃. Vir. i scdo. Sq̃lẽtẽ barbã: & ɔcretos sãguine crines. In pl̃i nũero q̃drupedũ. Striaq; ipexis iduruit horrida barbis. Cõfundũt tñ ab authoribus: uñ barbigeræ pecus dixit Lucre. Hora. Vtq; lupi barbã uariæ cũ dẽte colubræ. Pli. li. xxviii. afferũt magi sua cõmẽta. Primũ oium rabiẽ hircoꝝ: si mulceat barba mi tigari. Idẽ in. viii. est in eadẽ spẽ barba tm̃: & armoꝝ uillo distãs: quẽ tragelaphon uocãt. & alibi. Callitrices toto pñ aspectu differunt a simiis: barba est i facie: cauda lata: diffusa priori pte. Idẽ in nono de multis piscibus locutus iqt barba gemina isigniũt iferiori labro. Præterea barbę de hoibus pl̃i quoq; nũero dñr. qd Sillius italicus aptissime docet: sic scribẽs in. xiii. Indociles nũc ꝑspexis in pectora barbis: uerrere humũ. ¶ Irritassis. i. ꝓuocaueris. Ducit ãt uer

Irritassis uñ dictũ sit

bũ a canibus: qui restrictis dentibus hãc lr̃as imitant. ¶ Ibo ad portum. est portus: ubi naues hiemant. ¶ Vt ego hodie raso capite caluus capiã pileum. i. liber fiã. Nonius Marcel. Qui liberi fiebant: ea causa calui erant: qd tempestatẽ seruitutis uidebãtur effugere: ut liberati naufragio solent. Plautus in amphitryone. Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum Seruius quoq; in octauo: feronia mr̃ nympha cãpaniæ est: quã ẽt supra diximus. hęc ẽt liberoꝝ dea est: in cuius tẽplo raso capite pileũ accipiebãt: cuius ẽt Pla. i amphitryone facit mẽtionẽ: qd utinã ille faxit Iupit. &c. Liuius de bello macedonico lib. iiii. Præbuerunt spẽm triũpho secuti capitibus rasis: qui seruitute exẽpti fuerant.

PYLADes

¶ MALe. a mali silitudine dicunt ptes illę: q̃ hoi tã iã sunt iter oculos & buccas ad mali spẽm rotũdę: quas prisci genas uocabãt. Oui. Sæpeq; purpureis figere labra genis. ¶ Mẽtũ. ps est oris humãi ifra buccas: a uerbo meno: quo usi sunt ueteres. p recordor: cuius supinũ est mẽtũ: a quo mẽtio: & mẽtũ: qd nulli aiantiũ ꝑter holem est: sicut nec malę: dictũ ex eo ꝙ in mẽtione faciẽda: ut qdã uolũt: hoc est in loquẽdo ꝑcipue mẽto utimur. ¶ Barba: nomẽ est priogeniũ: significatq; pilos: q circa utrũq; labrũ: & mẽtũ nascunt: & tã de hoibus: q̃ de brutis: & ẽt inaiatis dr̃: q̃uis Seruius. barbã

Barba

hoium: barbas ãt brutoꝝ eẽ dixerit. Pli. hircoꝝ si mulceat barba: mitior est. Idẽ pisces: q nulli dñr: barba gemina isigniunt iferiori labro. ¶ Collũ. a collo dictũ putãt: qa hæc ꝑcipue ps corpis torqbus: ac monilibus coli. i. ornari cõsueuit. ¶ Cicatricosum. cicatricibus plenũ. Est. n. cicatrix signũ: qd ex uulnere remanet: dicta quasi circa cutẽ. uñ cicatricare dr̃ cicatricẽ iducere. ¶ Nihil hoc sile: ordinãdus hoc mõ est cõtextus: nihil sile est silius hoc. ¶ Sapio. scio. itelligo. Inde sapiẽs: & Sapdę: q sapiẽtes dicti credunt a Varrone. Oẽs nobis uidemur eẽ belli: festiui: sapdę: alias sapio: ꝑ saporẽ hẽo: uñ sapor: & sapidus. ¶ Quadrigas: si currũ iqt Iouis cõscẽdas: q uelocissimo citat equoꝝ cursu. ¶ Tuę qd uis nũtiare: ita scribẽdũ est: & nõ tute: ut legit & cõmentat Sarrace. ꝑ tumet: neq; ascribẽdus est si: ut idẽ facit cum Pio altero iterpte: qa supfluũ: & metri rõne: & sniæ cõgruitate: q̃ est ut dicat: tuæ qdẽ hære licet nũtiare qd uis. ¶ Irritassis: ꝑ irritaueris: ut supra dixius in uerbo expugnassere. nã qd ait Pius: dr̃ iaꝫ esse: si p so. & p. xo. hmõi uerba ꝑferant: dicẽs ẽt cẽsere hic scribendus irritaxis: nugæ merę uident: nã neq; enĩ caxo: ui puto: usq̃ uidit: sed encasso tm: & de futuro: neq; fasso p. ss. de pñti: sed faxo tm ꝑ faciã: & irritasso atq; irritassis ꝑ irritauero: & irritaueris. ¶ Lũbifragiũ. fracturã: & cõuulsurã lũboꝝ: sicut naufragiũ nauis fracturã: & cõuulsurã significat. ¶ Illic. i portu. s. ¶ Si forte

Lũbifragiũ

obliı⁹ sui: hæc oia itra se admirabũdus Sosia ꝑfert: q̃si seipm iterrogãs. Si forte inqt oblitus fuissem me illic i portu: nec corrigẽdũ est ibi ꝑ si: ut Pius ait: qa uersus nõ cõstaret. ¶ Viuo fit qd nũq̃ q̃sq̃ mortuo fa. mi. Delirat hic Pius. inquiens: sensum hũc esse: nũc uiuus cõperi successorẽ formæ meæ: & q pro me uiuere uult: ab obitu nullus tñ formã meã desiderabit: qm̃ redactũ in cadauerosã faciẽ cũcti me fugiẽt: nec ꝑ me mori uolẽt. uel nũc uiuus hęredẽ repio: mortu us neminẽ repiã: qm̃ oi peculio priuatus: nõ eẽm hæredi: nec lucro: nec cõpẽdio. nã utraq; haꝝ sniaꝝ uana est: & insulsa. Sic igit melius exponẽdũ cẽsemus. Mihi uiuo ludifiũt: id qd mortuo nõ cõtinget. Scimus. n. ludos fieri solitos in

funere

funere magnorum uirorum. Vñ Sosia alludēs ad ludos illos funebres & iocās: ait nõc mihi fiunt ludi. i. ego deludor pbe cui nulli prorsus ludi fiēt in morte. ¶ Nisi & is quoq;. Ita scribēdū est: metri necẽitate. nõ ãt: nisi ēt ut scribũt: & legunt Pius & Sarra. iterp̃tes. ¶ Raso capite. Marcel. author est: eos q libertate donabant̃ caput radere solitos: & pileū assu mere: qđ & ii faciebāt: q maritimā tẽpestatē aufugerãt: signare uolẽtes ferociens & ipetuosus mare: ueluti agrestē do minū effugisse: iuxta illud satyricū. Gaudẽt quoq; uertice raso: garrula securi narrare picula nautæ. ¶ Caluus: dr̃ q capillo caret: & pp̃ rie natura fit caluus: sed hoc loco caluus p tõso ponit̃.

Locus restitutus

Caluus SARACENUS.

¶ Mercurius.

Bene, prospereq; hoc hodie operis processit mihi.
Amoui a foribus maxumam molestiam,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier.
Nam ille illuc adherum quom Amphitryonem aduenerit,
Narrabit seruom hinc sese a foribus sosiam
Amouisse. ille adeo illum mentiri sibi
Credet. neq; credet huc profectum, ut iusserat.
Erroris ambo ego illos, & dementiæ
Complebo, atq; omnem Amphitryonis familiam
Adeo usq; facietatem dum capiet pater
Illius, quam amat. igitur demum omnes scient
Quæ facta. deniq; Alcumenam Iupiter
Rediget antiquam in concordiam coniugis.
Nam Amphitryo actutum uxori turbas conciet,
Atq; insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam seditionem illi in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos.

Bene psperéq;: i hoc cãtico Mercu. solus iducit̃: reliquū exitus comœdiæ narratur?. ¶ Processit: euenit cõtigit. ¶ Insimulabit. Est isimulare crimen & p brū iniq; & falso igerere. ¶ Seditionem: dicimus seorsū eũdo ut Ciceroni placet quæ pp̃rie est: cū ppl̃s iter se discordat Vir. Ac ueluti i ppl̃o cū sępe cohorta ē: seditio: In trãqllū ergo seditionē cõferet .i. tumultus & iurgia trãqllabit in grãm uxorē cū uiro redeũte. ¶ Geminos: duos: & uno die unoq; partu ęditos: & gemini dicunt̃ cõsimiles: ut in menęchmis Plauti sũt filii duo gemini: & rursus iponit geminū alterum: nec de duobus tãtum dicimus geminos: sed de pluribus ut Vir. dixit Ter geminum geriona.

Seditio qd

Gemini q dicantur

Geminus & plib? dicit̃ VALLA.

Bene psperéq;. Lætat̃ Mercuri. in hac scęna: q Sosiã abire cõpulerit. Sosias a soso. i. cõseruo: & custodio: utpote suus: quẽ domus cõseruatorē eẽ oporteat. ¶ Ambo: Dñm & suum: Ambo ex græco ductū uidet̃: ut iqt Fest. qđ illi ãpho dñt. ¶ Adeo usq;. eo usq; quoad: pr̃ iupiter capiat: quã uult de alcumēa facietatē. Seruius adeo iqt multū. Vir. in. iiii. ęneid. Nec me adeo fallit. Et Terē. Adolescētē adeo nobilē. Adeo ualde. Vir. in georgi. Multa adeo melius gelida se nocte dedēr. ¶ Igit̃. p postea Dona. iterp̃tat̃. ¶ Turbas cõciet. cõcitabit rixas: tumultus: turbationes: ac molestias. ¶ Atq; isimulabit. i. criminabitur p simulationē. Donat? isimulare est crimē igerere. Insimulatio est & falsi: & uerí criminis icusatio: Insimulo gtõ rõgit̃. Sic Ci. Nihil eorum: quę galli isimulabãt: negarũt.

Sosias uñ

Igitur p postea

Bene psperéq;. Versu hoc trimetro iãbico senis pedib? cõstãte Mer. iducit̃ cõgratulãs sibi ipsi: q molestū iouí futurum Sosiã a forib? abegerit: reliquũq; toti? comœdiæ: ut futurũ ē: cõpēdio edisserēs. ¶ Processit. euēit. ¶ Illuc. i portũ. s. psicũ. ¶ Ambo. ãbos: sosiã. s. ãphitryonē. pq̃ ruditer Pl? iterp̃s hic loq ur̃: dicēs. Neutralia græca sũt hæc iter singulatiuũ nũerum & p̃latiuũ sita: q̃ ad duos tm̃: nec ad p̃les referũt̃. Vir. quoq; sic locut? est. Si duo p̃terea tales idea tulisset: terra uiros. Quis. n. unq̃ audiuit: q̃ ad duos referãt̃ neutralia eẽ: ac cur nõ potius cõia: p̃cipueq; quũ apud græcos utrũq; articulũ dualē recipiãt. τω. & τω. quoque primũ masculino & neutro gñi. alterum fœminino fuit. ¶ Adeo usq;. i tm̃. ¶ Igit̃ post. deide: & addi oportuit post: ad uersus itegritatē: cui pes unus deficiebat. ¶ Rediget. restituet. ¶ In cõiu. cõ. ¶ Ita scribi debet uersus: ut suis pedibus cõstet: nõ i cõcordiã cõiugis: ut legit Pius cū sarraceno. ¶ Actutū. stati. illico. Vir. Actutū pr̃ æneas. Turbas. tumultus: rixas: de hoc uocabulo supius dixius satis. ¶ Cõciet. cõcitabit: a uerbo cõcio q̃rtę iflexiõis. ¶ Insimulabit. falso: & pperã accusabit. Est. n. isimulat̃ crim̃: & pbrum falso i gerer̃. Terē. i formiõe. Si herum isimulabis: auaritię male audies. ¶ Eam se. eã discordiã: & eã scribēdū cẽsuimus poti?: q̃ iã: ut fere hñt codices: & iterp̃tes p̃fati legũt. aptiori sensus cõcinitate. Seditio ãt a seorsū eũdo dicta ē. ut iqt Ci. q̃ pp̃rie ē: quũ ppl̃s iter se discordat. Vir. Ac ueluti magno i ppl̃o quũ sæpe cohorta ē: Seditio. ¶ Cõferet. rediget: reducet. ¶ Qđ dixi minus. i. qđ ñ dixi adhuc: & scribēdũ ē: dixi minus: & metri necẽitate: & ex codicibus ãtiqs: & ñ dixius: ut legũt uterq; Pius & Sar. iterp̃tes lusci. ¶ Filios ge. d. i. uno die: eodēq; ptu editos. Gemini ut i nr̃o uocabulario dixius signãt duos. Vir. Sũt geminæ sõni portæ. signat sites. Plau. i menæchinis. Et sunt nati filii duo Gemini: & Pacuuius: par fortitudo: gemina cõfidētia. Et signant natos uno partu: & eodē die: ut hic: & apđ Vir. Gēinos huic ubera circū: luder̃ pēdētes pueros: quos alio nõie gemellos uocãt Vir. Mõ nãq; gemellos: spem gregis ah silice i. n. c. r. Nec ã duob? tm̃ dicius gēinos: sed ēt ã plib?: ut Vir. Dixit tergeminũ geryonea.

PYLADes

Actutum

Gemini

SARACENVS.

ALTER decumo post mense: ordo est: alter puer nascetur decumo mense postq̄ sęminatus. s. conceptus in matris utero: nam sęminare dicimus a sæmine sęmen uero quasi serimē a serendo: quod inserere & generare significat: sęmen pro generatione posuit Macrobius cum loquitur de puero filio amphitryonis: qui grauidā alcmenam fecerat anteq̄ pficisceret in exercitū: & notandum q dixit mense decumo. Nam integri & absoluti partus decimū plerunq; attingunt mensem cum numerus ipse decēnarius pfectus sit: ut isra mox dicet diffusius. Alter mense septimo: Physici & mathematici pbant septimo & nono mense partus absolutos reddi: octauo uero: aut infra septimum minime: ponunt siqdem infantē in aluo latentem.

Semen unū

Absoluti part' qfiq; decio mēse

Alter decumo post mense nascetur puer,
Quam seminatus, alter mense septimo.
Eorum Amphitryonis alter est, alter Iouis.
Verum minori puero maior est pater.
Minor maiori: iam ne hoc scitis, quid fiet?
Sed Alcumenæ huius honoris gratia,
Pater curauit, uno ut fœtu fieret,
Vno ut labore exolueret ærumnas duas.
Et ne in suspicione ponatur stupri.
Et clandestina ut celetur suspicio,
Quanq̄ (ut iamdudum dixi) resciscet tamen
Amphitryo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenæ. nam Deum
Non par uidetur facere, delictum suum,
Suamq; culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam, crepuit foris.
Amphitryo subditiuus eccum exit foras,
Cum Alcumena uxore usuraria.

Partus integer quādo

Primo mense a Saturno regi: a Ioue secūdo: tertio a Marte: quarto a Sole: a Venere quinto: sexto a Mercurio: a luna deniq; septimo: quę quia pesse partubus dicitur: & ideo lucina dicta: q partum in lucē pdat: Iccirco eo septimo mense partum integrum terminari: Quod quidem contingit tradēte Macrobio his: qui in qnta hebdomade in utero humanam figuram recipiunt: in illaq; breuitate mēbra oīa & designata corporis liniamenta consistunt: cū autē nono mēse absolutio futura sit: si fœmina sexta: si masculus septima: ut pmittitur fabricat: Arist. tñ in lib. de generatiōe aialiū autumat hoībus contingere: ut. vii. mēse nascantur: qa pfectionem præuenīunt ob alendi inopiam: q̄q̄ Aphrodiseus Alexander septimestres edi dixerit ob ualidissimā uim in uulua informatricē utilē atq; moderatum sanguineum reperiētē: fœtum celerius explicantem: sed peractis mensibus septem rursus octauo dominatur. Saturnus: qui cuius malignum sit mortalibus sydus: dicaturq; non imerito filiorum deuorator: raro contingit: quin nato statim eo octauo mense imineat interitus: nono autem cum præualeat ipse Iupiter benignus: & fauens humano generi: fœtus omnes absoluti: integriq; pducuntur ad uitam: & si quādo decimum mensem attingunt: tanta est Iouis benignitas: ut tueri partum possit a Martis malignitate: licet alia ratio reddatur: q. s. numerus decēnarius perfectus habetur: ut tradit ab Aristotele: aphrodiseoq; & cæteris: : dq; pythagoras: musici: arithmethiciq;: attestātur numeros. s. decēnarium: & septemnarium perfectos esse: octauo uero imperfectū: qua ratione nititur probare idem aphrodiseus in libro problematon septimestres: & decimestres uiuere: octimestres uero nequaq̄: ponit tñ Aristoteles octimestres posse qdem adolescere in ægypto; & qbusdam aliis in locis; ubi mulieres fertiliores sunt: multosq; simul ferre: & facile parere: sed in locis græcię per paucos seruari posse: & si qui seruentur: ut non octauo mense nati existimentur: sed mulieres sui conceptus initium latuisse: Marcum quoq; Varronem scriptū reliquisse: compertum est in libro rerum diuinarum: non nunq̄ octauo editum esse partum: humano tamē partui frequentiorem usum nouem mensiū natura constituit: intra septimū uero nulli partus nisi abortiui fiunt: sed ne id quoq; obiter dignum scitu prætereat: quod proditum est ab eodem Aristotele: fœminas quoq; ultra decimum mensem parere: id quod diuum hadrianum sanxisse memorat Gelius in undecimo quoq; mense partum ędi posse: cū antea decemuiri decimo mense gigni hominem: non undecimo scripsissent: in eoq; decreto ipsum hadrianum se ita statuere dixisse: requisitis ueterum philosophorum & medicorum sententiis: plura super hac re idem Gelius adducit testimonia: Varronis: Homeri: Plinii: pluraq; super hac re ex ueterum opinionibus recenset censorinus non indigna scitu: quę omnia consulto omisimus: ne uolumen magis q̄ par sit magnitudine consurgat: Alter ergo mense septimo hercules notatur a Ioue genitus: id quod magis declarat uerum minori puero: idest postremo generato: maior est pater. s. Iupiter. Maiori: Quia antea in utero conceptus. Vno fœtu: uel uno enixu pereret: uel uno tantum onere grauaret: fœtum dicimus impletum Virg. loca fœta furentibus austris: & rursus: scandit fatalis machina muros: fœta armis: & fœtum onere leuatum. Varro ueniebant ad fœtam amice gratulatum: & fœtæ ppterea bestiæ dicuntur: quæ pepererunt. Erumnas: Labores: & molestias onerosas: unde autem dicantur erumnæ Festus annotauit: sed hoc loco posset dubitatio suboriri: an fœmina simul possit duos fœtus ex diuersis cōcipere sæminibus: & in lucem pdere: ut alcmenæ potuisse contingere: forte uidetur fabulosum: meminerunt huius rei Aristoteles Solinusq;: id autem: quia extra fidem uideri potest uerba ipsius Aristotelis subiecimus: Inquit ipse in septimo de natura animalium: de superfœtatione humana locutus: & cum alia singulos pariant: alia plures genus humanum in ancipiti est. nam quod plurimum: & locis plurimis agitur: mulieres singulos singulę pariunt: sed sæpe & locis plærisq; geminos. etiā ut in terra quoq; ęgypto fieri certum est: pariunt etiam tres: & quatuor & quinq; etiam cum plurimum nascūtur: iam enim hoc pluribus euenisse certum est; & quædam uiginti partubus quatuor edidit: qui nos enim singulis partubus enixa est. maiorq; eorum pars nutriri; & adolescere potuit: & paulo infra. at uero: si proxime a primo cōceptu secūdus sit factus: absolui ediq; potest: quod supfœtarit: ut quasi gemini nasci uideantur: quomodo hercules & iphiclū procreatos esse fabulantur: nam id etiam constitit adultera quadam: quę alterum suo marito: alterum adultero similes peperit: iam & cum geminos quædam ferret: tertium superfœtauit: & cum tempus pariēdi iustum iam esset: primea uitales peperit: secundum quinto mense elisit: qui statim mortuus est: altera cum primū septimo peperisset: qui mortuus est:

Septiestres pueri q̄re edantur

Octimestres isantes adolescere

Fœmine ultra decimū mēsem pariunt

Erūnę unū

Partu uno quot nasci possint

tuus est: mox duos iusto mensiū numero edidit: qui uixerunt: haec & plura alia Aristoteles. ¶ Stupri: est stuprum coi
tus lege uetitus. & cum uim praesertim affertur & pro turpitudine positum ab Ennio testatur Festus foede stupreq;
castigor quottidie: idest turpiter. ¶ Clandestina: a clam deductū clandestinum: clam autem a clauibus φ ea quae
celare uolumus claudimus Festus. ¶ Rescíscet: Scire icipiet. ¶ Subdititius: Quia amphitryonis subierat imaginem.
¶ QVAM feminatus. hoc est decimo mense lunari pfecto: a quo faemen iactū est tempore. ¶ Alter mense septimo. VALLA
nā uterq; legitimus est partus. ¶ Amphitryonis alter est. Subaudi iphiclus. ¶ Alter iouis. subaudi Hercules. ¶ Et ne
in suspitione ponatur stupri. Quia si diuerso tēpore nati: diuerso tempore concepti: alio faemine putabuntur. Stu
prum in hoc ab adulterio inquit Seruius differt φ adulterium in nuptam: stuprum in uiduas cōmittitur. secus tamē
hic a Plato. ¶ Rescíscet tamen. Donatus in ecyra super illud: Hoc ubi senex resciuit. Scimus inqt: q̄ ad nos deferūt: Stuprū qd
rescimus relata. & alibi sup illd. Neq; rescíscēt: neq; resciēt: rescíscūt: q̄ negligūt: & rescim⁹ ex alio. scimus ēt p nfas opi & qd adulterium
nionē. ¶ Culpā ex. i. aduēire. ¶ Immortalē. qa deoꝝ culpę uideāt imortales. Amphi. subdititi⁹. Cōfict⁹: adulterin⁹.
¶ ALIter decumo post mēse. ordo est. alter puer nascet decumo mēse postq̄ feminatus est. i. cōceptus in matris ute PYLADes
ro. nā seminare dicius a semine. Semē uero q̄si serimē a ferēdo: qd iserere & gnare signat. Intelligitq; de Iphico am
phitryonis filio: q grauidā alcmenā fecerat anteq̄ pficisceret in exercitū. Qd āt dixit decumo mēse notādū est: Nā ite
gri & absoluti ptus decimū plaeriq; attingūt mēsem: cuius rei cām asserūt: qa numerus ipse decēnarius pfect⁹ sit: quē
admodū & septēnarius: ut Aristo. Alexā. aphrodisieus & musici: atq; arithmetici testant. Sed phisici ac mathemati Partus quo tpe perfectū
ci alia rōne pbāt ptus absolutos reddi septimo & nono mēse. Octauo uero aut ifra septimū minime. Siqdē ifantē in
aluo latētē ponūt prio mēse a Saturno regi. a ioue secūdo tertio a marte. qrto a sole. qnto a uenere. sexto a mercurio.
a luna deniq; septimo. quę qa pesse partubus dr: & iō lucina dicta: φ ptus in lucē pdat: icirco eo septio mēse partum
itegrū terminari. Sed pactis mēsib⁹ septērur sum octano dñat Satur. q quū malignū sit mortalib⁹ sydus: dicaturq;
nō imerito filioꝝ deuorator: iō raro cōtingit: qn nato stati eo octauo mēse: iminēat iteritus. Nono āt quū pualeat iu
piter benignus: & fauēs humāo gñi: foetus oēs absoluti: itegriq; pdunt ad uitā. Et si qn decimum mēsem attingūt: q̄q̄
mars dominari tūc dicat: tāta est tñ Iouis bēignitas: ut tueri partū possit a martis malignitate: q̄uis Aristo. i li. de ge.
nialium antumat hoibus cōtingere: ut septio mēse nascant: ob alēdi iopiā: qua fit: ut pfectionē pueniāt. Aphrodisie⁹
uero alexāder septimestres edi dixerit: ob ualidissimā ui in uulua iformatrice utilē atq; moderatū sanguinē repiēte:
& foetū celerius explicātē. ¶ Alter mēse septio. herculē itelligit: q supfoetatus est. i. cōceptus postq̄ alcmena iā cōcce
ptū in utero Iphiclū hēbat. De supfoetatione qd sentiāt phisici ac medici omittemus in psens: ne Pio siles: oia tenuis
se nobis tribuēdū arbitremur. ¶ Minori puero: herculi: quē minorē appellat: qa sit minoris ętatis: & septimestris tm̄.
¶ Maior est pater. qa iupiter: qui potētia maiori: qua pmit sydera: & nutu cūcta gubernet: maior est amphitryone.
¶ Minor. amphitryo. ¶ Maiori: Iphiclo aetate puectiori. ¶ Sed huius alcumenae. Ita scribi debet uersus metri: necess
sitate: nō sed alcmenae huius: ut legūt Pius & Sarra. iterptes. ¶ Vno id foetu fieret: id addēdū fuit metri necessitate: nā
aliter uersus nō cōsisteret: & subitelligēdū est puerpiū illud geminū. ¶ Erūnas. labores: calamitates: anxietudines: Di Erumnae
cta est erūna: ut qdā putāt: ab eruo uerbo: qa aiam eruat: uel ab aere: qa ęris grā labores curasq; subeamus qdā aūt di
cūt: aerūnas: & p diminutionē aerūnulas pprie uocari furcinulas: qbus uiatores sarcinas suas religatas tabella iterpo
sita ferre cōsueuerūt: quaꝝ usum: qa. C. Marius retulit: Muli mariani appellabant: & ita Festus asserit: dictas āt ęrū
nas ab αἴρω: qd est tollo: leuo. hinc tractū: ut labores onerosi aerūnę uocent. hinc aerūnosus. i. laboribus: ac miseriis
afflictus. Sup mulis marianis Frōtin⁹ lib. strategematō q̄rto haec ait. C. Mari⁹ recidēdoꝝ ipedimtoꝝ grā: qbus ma
xie exercitus agmen onerat: uasa & cibaria militū in fasciculos aptare furcis iposuit. Sub qbus & habile onus: & faci
lis requiesset: un & i puerbiū tractū est. muli mariani. Plutar. i uita marii aliā huiusce pu*erbii cām refert: φ. s. Mari⁹
iperator eadē ferebat: obibatq; onera in re militari: q̄cunq; militibus iperabat. Quare post haec: quū labores: & ius
sa ipatoris milites libēter subirēt: muli mariani uocabant. hinc uulgus hodie quoq; ducta fortassis hinc origine: ca Muli mariani
ballos marianos appellat hoies: qui pedibus suis ambulātes: se in equo sedere: & uehi mētiunt in ludrico spectaculo.
¶ Et ut ne in suspitione: ut addēdū fuit: metri necessitate: & elegātiae cōcinitate. ¶ Stupri. Stuprosae. n. ex meretricie
notę eēt. si post editū alteꝝ filiū. alteꝝ deinde p supfoetationē pareret. ¶ Stuprū. ut in uocabulario nro diximus: q̄q̄
pprie in uidua & uirgine cōmittat: lege tñ iulia: & maioꝝ fere auctoritate oēm illicitū coitū cōplectit: uū ut Festus
ait. Stuprū pro turpitudine antiq dixerūt. ¶ Et clandestina clāncularia: secreta: & penultima lōga est: nō breuis: ut di
ximus in annotationibus nris in alexādrū. Sylius: Ceu clādestino traheret foedere bellū: nomē ē deriuatū a ppositiōe
clam. ¶ Vt celet susceptio. Ita scribendū est pcul dubio: & nō suspitio: ut legūt caeci iterptes Pius & Sarracenus: cōtra
metri rōnē: & absq; ullo recto sensu: hoc aūt significat: ut celet susceptio clādestina. i. coitus clādestinus: & clam uiro
amphitryone cū Ioue factus. Susceptio aūt: uel adulterii itellige ab ea in domū suscepti: uel susceptio. i. cōceptus alte
rius filii. ¶ Rescíscet. itelliget. Rescire: & ab eo deductū rescíscere: nō fuant in signatione uim ullā illius ppositionis
re: cum qua cōponunt: quēadmodū fit in caeteris fore: qbus ea ppositio iponitur. ut rescribere: relegere: restituere: sed Rescire & rescíscere
prorsus mutant. nā quū scire sit cognoscere: rescire tñ non est: rursus cognoscere: sed factū aliquod occultū: & inopi
natū: insperatūq; cognoscere. Terē. En tibi. resciuit oēm rē. i. qd occultū putabamus: pter nram opinionē cognouit.
Idē ē i rñdeo: qd nō solū redico: uel repromitto significat. sed re: atq; aspectu satisfacio. Vir. Illa seges demū uotis re
spōdet auari: Agricolę. Quod aūt Sarracenus soniat dicēs: rescíscet scire icipiet. prorsus explodendū est a doctorū
schola. ¶ Quid igit. supple lamentandum fuerit pter hoc ab amphitryone: q̄si dicat nihil. psertim quum rescisset
auctorē stupri iouē fuisse. ¶ Probro ducet. uitio dabit. dedecori ascribet. ¶ Nā deum. hic est sensus. nā non fas esset.
nec decēs. & aequū uideret facere iupiter. qui deus sit. si culpā: & delictū suū redūdare sineret in caput amicę alcme
nę: quę mortalis est. ¶ Expetere. euenire: traduci: redundare. ¶ In mortalē. in alcmenā: quae mortalis est. ¶ Crepuit
foris. nō solū fores numero plurali dicimus. sed & numero singulari. foris. forē. & fore. ut diximus in heteroclitis. i
carmine nostro scholastico. Ouidi. Difficilē moto cardine pande forē. Hora. Exclusus fore: quū longarenus foret i Foris
tus. ¶ Subditicius. subditę & adulterinę formę. dicit & subditiuus: qui subditus est alienę imagini. ¶ Eccum ecce il Subditic⁹
lum. Dicimus & eccillū: & ellum. ¶ Ac loqtur cum alcumena. nisi addat. ac loqtur. uersus mancus sit. & duobus ca
reat pedibus: qd interptes nostri nō uiderunt. pptere a nos supplēdū curauimus: habita metri ratione.

SARACENVS. Argumētū scenæ VALLA.

BEne uale: Iupiter pro amphitryone: cum sibi morem gessisset cum alcumena & cum noctem complexus trā segerat: neq; aduentante iam domum amphitryone diutius esse cūctandum ratus: simulat abire tanq̄ rur sus exercitum aditurus: sed interea Mercurio pro sosia utriq; blandiēte. ⁋ Menses iam actos: Propinquos: scilicet partui. ⁋ Tollito. educato nutrito. ⁋ Distedeat: pigeat: uel fastidiat. ⁋ Sycophanta: dolosus: men dax: etymon huius nominis inuenias apud Festum. ⁋ Qui quidem sit: idest licet: & q̄q̄ sit.

BEne uale alcumena. Ex adulterio abiens iupiter se amphitryonē simulat usquequaq;. ⁋ Rē cōem. tā tibi q̄ mihi. ⁋ Exactos uid. i. pfectos ad partū. ⁋ Natū tollito. i. ali to: luue. tollet dulcē cogitat hæ redē. Terē. Decreuerunt qđ natū erat tol lere. Idē in ecyra. Hoc mihi unū ex pluri mis miseriis reliquū fuerat malū: si puer ut tollā cogit. ⁋ Distedeat. pigeat: tedeat.

Scitus quo

⁋ Nimis hic scitus est sycophanta. scitus pitus. Scitus inqt Serui. pulcher: elegans. Terē. in andria. Percastor scitus puer est natus e pāphilo. Scitus doctus. Mar. Tul li. in lelio. scitū. n. id Catonis multo meli᷒ de qbusdā acerbos inimicos mereri: q̄ eos amicos: qui dulces uideant: sycophanta: non ut uulgo dici solet calumniator: sed q aliud ostentat q̄ res ipsa habeat. tractū id ab atticis: qui cū pponerent se ficus uendi turos: superiorē uasis ptē ex ficubus ōnta rent: subter fallacia tegerent. Nā sycos fic᷒: & phanō manifestum dicitur.

PYLADes

BEne uale alcmena. Versus hui us scenæ. Tetrameter ē brachi catalectic᷒ septē cōstās pedib᷒. In q̄ Iupiter: q sub amphitryo nis imagine cū Alcmena noctē cōplexus trāsegerat: aduētante iā domum Amphitryone uero: diutius ibi nō eē cun ctādū ratus: abire simulat: tanq̄ ad exerci tū a se derelictū pfecturus. Et alcmēa abi tū illius ptesa: cōquerit: q̄ tā cito discedat q paulo ante pene aduētarit: Quā ut cōso

Alcmena. Iupiter. Mercurius.

BEne uale Alcmena, cura rē cōmunē, quod facis.
At quin perge quæso, menses iā tibi exactos uides,
Mihi necessest ire hic. neq; quod erit natū, tollito.
Al. Quid istuc est mi uir negoci, quod tu tam subito domo
Abeas? Iu. pol haud qđ tui, me neq; domi distedeat.
Sed ubi summus imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non factost usus, fit, q̄ quod factost opus,
Me. Nimis hic scitus est sycophāta, qui qdē sit meus pater.

let: lętitiaq; exuberātē dimittat: patera aurea donat: e cistella āphitryōis a Mercu. surrepta: q̄ qdē patera ipi Amphi tryōi: ob fortitudinē: & deuictū i plio Pterelā regē donata fuerat. ⁋ Rē cōem hoc ē ptū pxie tibi futurū: q tibi: mihiq; cōis ē. ⁋ Atqn. q̄si correctio sui ipi᷒ smōis ē: q quū dixisset: cura rē cōe: uisus fuerat ueluti eā accusare: q̄ nō curaret: tū nō satis fuit adder: qđ facis. nisi & iterū dixisset: atqn pge q̄so. q. d. Immo pge ut cœpisti curās q̄ tibi: & mihi sunt cōia. ⁋ Mēses iā tibi exactos uides. Ita nos scribendū cēsuimus: aptiori sensus cōcinitate: & ita scriptū i antiqs codici bus fuisse putauimus: sed librariorū inscitia puersū: & nō eē actos. qd. n. sibi uelit eē actos: q̄ si exactos legam᷒: absolu tus sensus reddit. q talis est. Iā uides mēses ptui legitios tibi exactos: & cōpletos eē: adeo ut nihil nisi ptū pxie expecta re possis: quapp curā hēt: ut qđ natū fuerit tollat. ⁋ Ire hic. abire. ⁋ Qđ erit natū. qđ nascet: & neutro gn̄e dixit: ut q

Vsus est

se deū eē celabat: & amphitryonē simulabat: ne si puerū dixisset: palā se iouē: aut deū eē ōnderet. ⁋ Tollito. educato. nutrito. Sic Terē. Decreuerūt: qđ natū eēt tollere. ⁋ Quid istuc est mi uir negoci: q̄ tā subito domo. hic uersus ita scri bi debet: & nō negocii: neq; q̄ tu tā subito: metri. n. rō: nō patit i dictiōe illa negoci alterū. i. neq; pnomen: illud tu. qđ neq; Pius: neq; Sarra. iterptes uiderūt. ⁋ Haud q̄. nō qa nō adeo. s. qa distedeat me tui. i. ualde tedeat: uel me tedium tui cœperit. ⁋ q̄ tui: neq; domi. ita scribi metri necītas cogit: & nō tui me. me. n. supfluit uersus rectitudini: q̄q̄ subau diendū sit in sensu. ⁋ Qđ nō facto est usus. Dicimus usus est facto: & opus est facto. Virgi. Nunc uiribus usus: nunc manibus rapidis. usus iterdum ipsam utendi significationē habet. Virg. Nā neq; erat coriis usus: iterdum cōsuetudi nē: cōuersationē. Terentius. Sic mihi est usus. Quinti. Mulierē: cum qua lōgus illi fuerat usus. aliqñ utilitatem Apu leius. Quum id ex usu meo nō esset. Et usus: pro opus est: ut diximus. ⁋ Scitus. doctus: elegans. ⁋ Sycophāta. subdo

Sycophāta

lus: mēdax. Sycophātas appellatos ait Festus ex eo: q̄ quū attici quondā iuuenes soliti essent in hortos irrūpe: ficosq; deligere: eā ob cāȝ lege cōstitutū est: ut q id fecissent: capite puniret: q uero eam pœnā psequerētur: ob parua detrime ta: sycophātas appellarunt. Sed eruditissimi græcorū: syphantes dixerunt calumniatores: uilesq; hoies: nugaces: & nullius pciii ita uocatos ab atheniensibus: apud quos primum inuētæ sunt ficus: quæ quottidie fructum redderent. Quumq; optimi essent athenienses fici: & ob id prohibitū: ne alio deueherent: qdā clam: & furtiue eos tamē auehe bāt. Qui aūt illos accusassent: audiebātur qdē: & eorū delationes recipiebant: sed ab eo: qđ faciebant: Sycophātæ ap pellati sunt: ex quo patet. Sycophātas nō deduci ab eo: q̄ ficus comederēt: ut multi iepte dicūt. Sed a noie συκον qđ ficū signāt: & a uerbo φαινω qđ ē iudiciū facio: & accuso. Inde factū ē: ut q quociēs aliquē accusarēt odio habiti sy cophātę dicerent: hæc aūt oia in magno etymologico apud græcos legunt: & hic ut diximus: pro subdolo: & mēda ci capitur. ⁋ Qui qdē sit meus pater. i. ēt q̄ sit meus pater. q. d. nō uerbor uerū pferre: q̄q̄ sit pater meus. nam nō pla cet Pii sententia: qui exponit: qui quidem sit: idest quantus sit in orbe: & cui similis non reperiri potest.

SARACENUS. Palpo & palpor. Ni pro ne. Lectus q̃rtę & secundæ. Supparasitari qd sit.

¶PALpabitur: Blandietur & dicitur palpo & palpor in eadem significatione ut plæraq; alia. ¶ Aedepol in illa: Ni pro ne Virgili. ni teneāt cursus: certū est dare linthea retro: ni pro ne usurpasse ueteres sæpius compertum est: est ergo sensus ut illa nesciat: te dolose: & furtiue suos surripuisse concubitus: utiq; maluisti Ioue͂ non uideri. Sed amphitryonem. ¶ Experiri mauellem: responsio est ad illud: satin habes: sic fœminarum nulla est. nam interea Mercurius tacite locutus est. ¶ Lectus: genitiuus est casus: & est quarte & secundæ Prisciano tradente: & dicitur uel a collectis foliis ad cubitandum: uel q fatigatos ad se alliciat: uel a gręco lectron. ¶ Supparasitabor: blandiar: assentiar: obsequar: nam parasitari est ad alterius nutū loqui. ¶ Nunq̃ ędepol. Alcmenam alloqtur: ut blandiatur Ioui. ¶ Efflictin: Vehemente: Idem in pœnulo: adolescens hic alteram efflictin deperit.

Obseruatote q̃ blande mulieri palpabitur.
Al. Ecastor te comperior quanti facias uxorem tuam.
Iu. Satin habes, si fœminarū nulla ast, quam æque diligam?
Me. Aedepol ni illa furtiuis rebus te sciat operam dare,
Ego faxim te Amphitryonem esse malis, q̃ Iouem.
Al. Experiri istuc mauellem me, q̃ mihi memorarier.
Prius abis, q̃ lectus, ubi cubuisti, concaluit locus.
Here uenisti media nocte, nunc abis. hoccine placet?
Me. Accedam, atq; hanc apellabo, & supparasitabor patri.
Nunq̃ ædepol quenq̃ mortalem credo ego uxorem suam
Sic efflictim amare perinde, ut hic te efflictim deperit.

VALLA. Palpo & palpor. Ni pro ne.

¶PALpabitur blanda oratione utetur. Dicimus palpo & palpor in eadem significatione: idest blandior. Ambrosius ad uercellenses. Quid uos palpant diuitiæ. unde expalpo compositum uerbum: ut ipse in pœnulo blandire expalpa: & palpo palpōis sicut cachino chachinonis. Persius. Ius ne habet ille sui palpo: quem ducit hiantem: Cretata ambitio. ¶ Ni. pro ne usurpatum. ut est legere apud plærosque ueterum. Et Donatus in Eunucho asserit inquiens. Veteres ni pro ne ponebant. & ne pro non. Plautus. ni. stulta sis. Virg. Ni teneant cursus: certum est dare linthea retro. ¶ Experiri mauellē: subaudi re ipsa: qa ꝓtulerat Iupiter. satin habes si fœminaꝝ nulla est: quā ęq; diligā. ¶ Quā lectus: ubi cubuisti. Casus genitiuus lectus est. ut Pris. memor est iuxta rationem eiusmodi uerbalium nominum. ita uanque uisus: auditus: ambitus: & similia præteriti temporis participiis. q̃q̃ postea mutata ratio est. ut iuxta secundam declinationem lectus lecti dicatur.

Lectus gd casus

PYLADES. Palpo & palpor. Et castor.

¶PALpabitur. bladietur. dicimus aūt palpo: & palpor in eadē significatiōe. Plautus in pœnnulo. exora. blandire. expalpa. Palpū quoq; illectamentū uocamus: & palpatio idem est. Persius. Ius ne habet ille sui palpo: quē ducit hiantē: cretata ambitio. ¶ E castor: iusiurādū est: quo solæ utūtꝰ fœminæ: authore Gellio: decimo libro noctium atticarū. capite. vi. & nunq̃ uiri. ii uero herculē appellare: ac iurare cōsueuerūt: & non fœminę. Aedepol aūt utrisq; cōmune fuisse iuramētum asserit. ¶ Aedepol in illa. Pius interpres hunc Gordii nodū litteratoribus qbusdam esse clamitans: & maleā: atq; acroceraunia: satis cōfuse: ne inerudite dicamus exponit: dicens: Mercu. obseruato Ioue͂ ira ardēter cupiēter: & efflictim ardere: ne dicam demori alcmenā inqt: ꝑfecto nisi ꝑsonata familiaritate subrepsisses: & insinuatus esses alcmenæ: malles esse depositis habenis cæli mortalis amphitryo: q̃ Iupiter deoꝝ pater: atq; hoium rex. qd ita? ne tanq̃ furtim ad attentādam eius pudicitiā adulteꝝ illabētem te nosceret. Sed quæ (dii boni) sunt hæc uerboꝝ nugamēta? aut quis ullā cōcinnā sniam ex eis eliciat: si litteræ & cōtextu plautino cōparētur? Clarius igitur: & eruditius omissa Gordii nodi cōmemoratione: sic exponēdum locum cēsemus: ut Mercurius audita Iouis ad alcmenā apologia dicentis. Satin habes: si fœminaꝝ nulla est: quā ęq; diligam? hęc intra se: sed tanq̃ ad Iouē edat uerba: profecto ego existimo: q ut uoluptati tuæ satisfacere possis: & tuto ad alcmenā diuertere: eligeres esse amphitryo potius q̃ Iupiter: ne si illa adulterum te esse: & furtis operam dare persentisceret: tu ea uoluptate priuareris. Et ita ordinandus fuerit contextus. ædepol ego faxim: idest existimauerim: & censuerim: ac iudicium fecerim (nō aliter q̃ quū dicimus: fac nullum hoc mihi renunciasse: nūqd potuit aliter in noticiam uenisse? fac: idest existima: puta: & tibi persuade) q tu malis. i. optares: & potius uelles: te amphitryonem esse: q̃ Iouem: ni. i. ne illa sciat: te dare operam furtis: idest te adulterum esse: & non amphitryonē. Scribēdumq; est furtis: & non furtiuis rebus: metri necessitate: & sententiæ cōcinnitate. nā uersus nullo modo cōsistat: si furtiuis rebus scribas: quod insulsus hic Pius non uidit: nec Saracenus item: multo indoctius litteram hanc interpręctatus. Et furtum scimus capi pro adulterio: ut in illo Vii. Vulcani: martisq; dolos: & dulcia furta: & in illo Tibulli: Cęlari uult sua futura uenus: quāq̃ & insidias furtum significet: ut in illo Salustii: Meus gentis ad furta belli peridoneæ: & quamlibet furtiuam subreptionem: ut in nostro uocabulario diximus. ¶ Ni. autem pro ne interpręctandum est: ut apud Virgilius. Ni tineant cursus: certum est dare lintea retro: & apud Lucretium. Ni ue alium quemuis quę sunt imbuta colorem: propterea gerere hunc credas. ¶ Experiri istuc. mallem inquit alcmena: hoc experiri: & ut re: & opere mihi comprobaretur: q̃ uerbis. responsio autem est ad ea Iouis uerba. Satin habes: si fœminarum nulla est: quā æque diligam. nā interea: ut diximus: Mercurius seorsum: & secum tacite locutus est. ¶ Lectus. genitiuus est casus: nam & secundę: & quartæ est declinationis: ut docet Priscia. adducens hunc locum. Et dicitur lectus: uel a collectis foliis ad cubitandum: uel q fatigatos ad se alliciat: uel a græco λέκτρον. quod lectum significat. ¶ Here uenisti: scribendum est here: pro heri. utroq; enim modo antiqui protulerunt: ut inquit Donatus: ut mane & mani: uespere & uesperi: nam si heri scribas: uersus consistere non potest: quod interpretes ambo pręfati non aduerterunt. ¶ Supparasitabor. subseruiam: obsequar tanq̃ parasitus patri meo ioui. Parasitus enim dicitur: qui cibi adipiscendi causa alteri assentatur: & ad eius nutum loquitur: a παρὰ & σῖτον. non solum frumentum: sed & cibum significat: & accipitur etiam pro omni: qui uerbis risum mouet: a quo uerbū parasitor: & subparasitor deducitur: & parasitaster: quod non significat paruum parasitum: sed parasitorum imitatorem. nam in aster: desinentia non diminutionem: sed imitationem significant. Is autem latinæ scurra appellatur: a sequendo: scilicet quoniam illos assectatur: qui illi dapsiliter opsonant. ¶ Efflictim: ardenter quasi afflictim. nam amatores adeo insano amore torrentur: ut affligi quodammodo uideantur. ¶ Perinde ut. ita scribendum est: & significat ueluti. non autem proinde.

Furtum. Herep heri.

SARACENVS

Curatio qd

Prçuerto quid

CVratio hanc rem: Locutio est ueterum nam nomina uerbalia faciebãt eundem casum asciscere: quem eorum uerba: curatio contra donatum qui ait curationem medicorum. Curam nero mentis. ⁋ Scipione: Baculo: quem forte manu gestabat: & extrinsecus intellige: uel percussero: uel caput fregero: figura est aposiopesis: quæ reticentia dicitur: cum ex indignatione non fit sermonis absolulio: refert Macro. in primo Saturnalium Scipionu; nomen ex cognomento dictum. Nam Cornelius: qui patrem luminibus carentẽ pro baculo sustinebat: Scipio cognominatus est. ⁋ Palpo percutit: nam dum loqueretur manibus attrectabat: & blandiebatur: dicitur palpo blãditor. ⁋ Præuertisse: anteposuisse: prçuertor autem præcedo: ut fuga præuertitur hebrum. ⁋ Concinnas: Facis. Item in Aulularia: auceps quando concinnanit aream: est etiam cõcinnare colligere: & apte componere, ⁋ Ne corrumpe oculos: Corrumpuntur enim propter humoris salsedinem.

Iu. Carnufex, non ego te noui? abin e conspectu meo?
Quid tibi hanc curatio est rem uerbero? haud hic mutito.
Quoi ego iam hoc scipione. Al. ah noli. Iu. mutito modo.
Me. Nequiter pene expediuit prima parasitatio.
Iu. Verum quod dicis mea uxor, non te mihi irasci decet.
Clanculum abii a legione, operam hanc surripui tibi.
Ex me primo prima scires, rem ut gessissem publicam.
Ea tibi omnia enarraui. nisi te amarem plurimum,
Non facerem. Me. fecit ne ut dixi? timidã palmo percutit.
Iu. Nunc ne legio persentiscat, clam illuc redeundust mihi,
Ne me uxorem præuortisse dicant præ republica.
Al. Lachrumantem ex abitu cõcinnas tu tuã uxorẽ. Iu. tace,
Ne corrumpe oculos, redibo actutum. Al. id actutum diust.
Iu. Nõ ego te hic lubẽs relinquo, neq; abeo abs te. Al. sentio.
Nam qua nocte ad me uenisti, eadẽ abis. Iu. cur me tenes?
Tempust, exire ex urbe, priusquã luciscat, uolo.

VALLA.

Cõcinnare quid fit

CQVID tibi hanc curatio est rem. Non participia modo sed etiam uerbalia nomina ueteres casibus annectebãt: quibus & uerba eorum iungebantur. Donatus in Eunucho. Differentia est inter curaturã: curationem: & curam. inquit Dona. in Eunucho q̃ cura mentis sit: Curatio medicinæ: curatura diligentiç. ⁋ Quoi ego iam hoc Scipione figura aposiopesis. subaudiendum enim est aliquid mali impingam. Scipione: aut bacillum: cui forte hærebãt: dicit: aut sceptrum: quod exercitus imperator gestare consueuit. ⁋ Nequiter pene expedinit: hoc est euentum habuit. Inde militares expeditiones dicuntur. ⁋ Palpo percutit: palpo palponis. ut leno lenonis. cachino cachinonis. Persius. Sum petulanti splene cachino. ⁋ Vxorem prçuertisse dicam. scribendum dicant: idest plurisfecisse & præposuisse. præuertere etiam preterire. Virgilius Fuga præuertitur hebrum. ⁋ Lachrymantem ex ambitu concinnas tu tuam uxorem: Concinnare inqt Nonius est facere: ut Plautus in amphitryone: lachrymãtem ex abitu concinnas uxorem: sed proprietas uerbi hæc est: q̃ apud ueteres cinnus potionis genus ex multis liquoribus confectum dici solet. Recte autem concinnare: & consentire intelligi potest: quasi concinere. ut multis diuerse canentibus unus efficitur modus. Plautus in asinaria. Auceps quando concinnauit aream: effundit cibum. Tul. de finibus bonorum & malorum libro quarto. Cum his: cum quibus concinnabatur: uerbis discrepere. Idem in academicorum libro primo qui cum similitudine uerbi concinnare maxime sibi uidetur.

PYLADes

Scipio.

Palpo

Concinno

Furcifer

CNON ego te noui? scilicet parasitum esse: & scurram proterum. ⁋ Curatio hanc rem: locutio hæc ueterum fuit: ut nominibus uerbalibus eum casum adderent: quem exigerent eorum uerba: pro eo quod est: quid tu hanc rem curas. ⁋ Aut hic mutito. addendum fuit hic: metri necessitate. aliter enim uersus mancus fit: nec scribendum est haud pro non: ut corrigit Pius interpes inscius. aut enim pro uel ponitur: sed assertiue: non negatiue: ea significatione: qua modo: quasi dicat. facito modo. ut mutire hic audeas: & uerbum proferre. ⁋ Quoi ego iam hoc scipione. per aposiopesim intellige: caput diminuam. ⁋ Scipione. baculo: quem forte manu gestabat: tanq̃ sceptrum: ueluti ductor exercitus. Scipionum familia: ut Macrobius refert: ex eo id cognomen nacta est: q̃ Cornelius: qui patrem luminibus carentem pro baculo sustinebat: Scipio cognominatus est. ⁋ Nequiter. finister: & inauspicato processit. ⁋ Verum quod dicis. non quod tu dicis. tu enim superfluit: metri ratione: nec corrigendum est quid: pro quod: ut Pius inquit: & subaudiendum est: ad id: ut sit. uerum ad id quod dicis. dixerat enim prius abis q̃ lectus: ubi cubuisti cõcaluit locus. unde se excusat dicens. Non te mihi irasci decet: & cætera. ⁋ Surripui. quasi dicat subfuratus sum. ⁋ Tibi. in tuam gratiam: ut essem tibi acceptior. Et legendum est: hanc operam: non operam hanc: metri necessitate. ⁋ Timidam. animi fœminei: & trepidi. ⁋ Palpo. blanditiis: adulatione: a nomine palpum: uel palpo: ipse iupiter ut flectatur palpo. onis. sicut nebulo. onis. ⁋ Percutit. feri: tangit aculeatis uerbis. ⁋ Prçuertisse. anteposuisse: ut infra dicemus. ⁋ Dicant: nociferentur: homines scilicet: & dicant legendum est: ex codicibus antiquis: & etiam nouis: & nõ dicar ut corrigit Pius interpres amens. ⁋ Præ republica. respectu reipublicæ. hoc est exercitus: in quo salus reipublicç uersatur: quem dereliqui: ut te uiscerem. ⁋ Concinnas. facis: ut inquit Marcellus. hunc locum adducens. Significat etiã apte compono: & quasi conuenire facio. Plautus in asina. Auceps quando concinnanit aream: effundit cibum. hinc Concinnus dicitur compositus: ut concinna oratio: idest compta & apte composita: & concinne aduerbium: idest compte. apte. composite. Sed proprietas uerbi: ut Marcellus ait: hæc est: q̃ apud ueterens cinnus potionis genus ex multis liquoribus compositum dicebatur. unde concinnare consentire intelligi potest: quasi concinnere: ut cum multis diuerse canentibus unus efficitur sonus. ⁋ Ne corrumpe occulos. ne fleas: nam corrumpuntur oculi propter humoris salsedinem. ⁋ Tempust. pro tempus est: & ita legendum est: metri necessitate: & non tempus exire. esset enim throchæus in primo pede: quem metri ratio non patitur. ⁋ Lucescat. clarescat. ⁋ Hanc pateram. de patera & carchesiis superius abunde diximus. ⁋ Qualis est. ita habent codices antiqui: & noui quoq;. & uersus ratio quadrat. Cur igit pius corrigat q̃lis est: ipse uiderit. ⁋ Pergin ãt. s. obloq: & garrire. ⁋ Furcifer. probrosum est nomẽ. Dicebãt ãt furciferis: ut Don. inqt in Andriæ cõmẽtariis: q ob leue delictũ cogebant a dñis: ignominię magis: q̃ supplicii cã: circa uicinos furcã i collo ferre: subligatis ad eã manibus: &. pdicare pctm̃ suũ: simulq; monere cæteros: ne qd sile admitterent.

CPateram:

¶ PATEram: non putat Macrobius pateră: sed carchesium fuisse poculũ: inqt.n.est carchesium poculũ græcis tătũmodo notũ: meminit eius Pherecydes in libris historiaꝝ atq; Iouẽ alcmenæ pciũ cõcubitus carchesium aureũ dono dedisse: sed Plan. insuetũ nomẽ reliqt: aitq; in fabula amphitryone pateră datã: cũ longe poculũ utriusq; figura diuersa sit: patera.n.ut ipsum nomen idicio est planũ ac patens est: carchesiũ uero pcerum & circa mediam partẽ compressum: ansatum mediocriter: ansis a sũmo ad infimum ptingentibus. ¶ Lucescit hoc iam: nam dies aduentabat. ¶ Licet: Fas est & ponitur quandoq; pro eo qđ possibile est: Marti. Piscinam peto: nõ licet natare: quãdoq; aduerbiũ est ponitur pro esto: & qñq; cõiunctio & significat & si: & q̃q̃: qñq; ipsonale: hoc est aliquãdo a liceo: ubi pciũ rei imponit: ut liceo a te minimi: uł maximi pas siue significatiõis. ¶ Prius tua opinione: Notanda locutio est.i.citius q̃ opinaris. ¶ Nũc te nox: & q̃ sequunt: dicta sunt: absente iam alcmena: De hac nocte longiori Diodo. in. v. de Hercule locutus sic intulit: Iouẽ.n. ferunt tres noctes in unã redactas alcmenæ operã ipendisse: tñ tpis i eo puero creando ipensum: qđ nõ amoris cupiditate pnt in aliis mulieribus cõtingit factũ: sed pueri gignendi gfa. De quo apud Senecã in Hercule furẽte cõqrit Iuno in quiens. In cuius ortu mundus impedit diem. Tardusq; eo phœbus effulsit mari: nã tunc pro die nox continuata est.

SARACENUS

Patera qd & qd carchesium

Pateræ forma

Licet significata

Nũc tibi hãc paterã, quæ dono mihi illic ob uirtutẽ datast,
Pterela rex qui potitauit, quem ego mea occidi manu,
Alcumena tibi condono. Al. facis, ut alias res soles.
Ecastor condignum donum, qualis est, qui donum dedit.
Me. Immo sic condignum donũ, qual est quoi dono datust.
Iu. Pergin autem? nonne ego possum furcifer te perdere?
Al. Noli amabo Amphitryo irasci Sosiæ caussa mea.
Iu. Faciã ita, ut uis. Me. ex amore hic admodũ q̃ sæuos est?
Iu. Nũqd uis? Al. ut quõ absim, me ames, mæ tuã, te absẽte tñ
Me. eamus Amphitryo, lucisscit iam. Iu. abi præ Sosia.
Iam ego sequar. nunquit uis? Al. etiam, ut actutũ aduenias.
Iu. Licet, prius tua opinione hic adero. bonũ animũ habe.
Nunc te nox quæ me mansisti, mitto, ut cedas die.
Vt mortalibus illucisscas luce clara, & candida.
Atq; quanto nox fuisti longior hac proxuma,
Tanto breuior dies ut flat, faciam æque ut dispar
Et dies, e nocte accedat. ibo & Mercurium subsequar.

¶ NVNC tibi hanc pateram. Carchesiũ pateră uocat: Macro. sñia: q est ãt inqt carchesium poculũ græcis tñmodo notum. Meminit eius Pherecydes in libris histo. atq; Iouem Alcumenæ pcium cõcubitus carchesium aureũ dono dedisse: sed Plautus insuetum nomen reliquit: atq; in fabula amphitryone pateră datam cum lõge utriusq; poculi figura diuersa sit. Patera.n.ut & ipsum nomen idicio est planum: ac patens est. Carchesiũ uero procerũ: & circa mediã partem cõpressum: ansatum mediocriter ansis a sũmo ad infimũ ptingentibus. Asclepiades aũt uir inter græcos apprime doctus: ac diligens. Carchesia a nauali re existimat dicta: ait.n. ueli naualis sũmam partem carchesiũ nominari: & inde diffundi in utrũq; ueli latus: eaq; cornua uocant. nec solus Asclepiades meminit huius poculi: sed & alii illustres poetæ: ut Sapphos: & Sophocles. Fortasse carchesium uocarunt græci: quod prisci latini naustibulũ. id Festi sententia a nauis similitudine: atq; aluei uocitatũ Sane de patera donata Alcumenæ scripserũt pherecydes in secundo historiaꝝ libro. nec non Herodotus heracleotes: & Asclepiades myrleanus. ¶ Condignum donum. Donatus in Eunucho inqt. Donum præmium est: & munus præmium. sed donum præmium diis dat: unus pmiũ hominibus: Nam separatim donum deorum est: præmium uirorum est fortium. Munus hominum & donum. Munusq; tam ante factum q̃ post factum datur. Præmium non nisi post factũ est. Donũ uoluntarium: præmiũ debetur. ¶ Furcifer. Dona. in andria super illud. Ego hoc tibi credã furcifer inqt: furciferi dicebantur: qui ob leue delictũ cogebantur a dñis ignominiæ & magis q̃ supplicii cã circa uicinos furcam in collo ferre: subligatis ad eam manibus: & prædicare peccatũ suum: simul monere cæteros: ne qd simile admitterẽt. itaq; & Cice. de seruo: qd inde furcifer: quo pgredit. Nũc te nox. ¶ Discedens ab alcumena iupiter ad noctẽ hẽt uerba: ut diei cædat. Nã cũ hercules nasceret cõtinuæ tres noctes dñr fuisse: ut Lactãtius in sexto Thebaidos: & Diodo. in. v. Vt uero Oui. duæ tñ ingens. Cõtraxit noctes in sua uota duas.

VALLA.

Carchesiũ qd sit

Furcifer q dicatur

¶ HIC admodũ q̃ sæuus est. pro quẽadmodũ sæuus est. ¶ Ex amore: ex amoris suspitione: tanq̃ in Mercuriũ iupiter isurgat: riualitate flagrans: & exæstuans. ¶ Te absente tñ. tñ addi debuit in fine huius carminis: & tolli e pricipio sequẽtis: metri rõne: & necessitate. Et hunc nos sensũ itelligimus: me ames: te absente: tñ tuã.i. quæ licet tu absens sis: tñ tua sum: nec putamus: ut Pius inqt: quũ dicit tñ: subintelligẽdum esse: psentem eẽ rearis: & meũ amorẽ nulli postponas. ¶ Lucescit iã: ignorãtia rõnis metricæ Piũ hic grauiter errare coegit: quũ dixit. hoc iã: sydus solare. s. qđ oia cælũ meqtãs coruscat: & ulterius quũ addidit. Mihi lectio syncerior est: lucescit eos iam: & ibi multa perperam subiunxit de hoc nomine eos: quod auroram significet. Nam metri ratio neq; hoc: neq; eos patitur: sed legendum est simpliciter: lucescit iam.i. lux: & dies aduentat. ¶ Licet. fas est: ac si diceret: fiat quod cupis: ponit quãdoq; licet pro possibile est. Mar. Piscinã peto: non licet natare: quãdoq; pro esto. Interdũ pro quãuis. & aliquãdo impersonale est: pro licitum est. Et etiam quum a liceo uerbo neutro passiuæ significationis fit: & pcium impom significat. ¶ Prius tua opinione: idest citius q̃ opinaris. ¶ Nunc te nox: quæ me mansisti. me addendũ fuit: metri necessitate. nam aliter uersus non cõsisteret: sed & infra. ¶ Vt cædas die. scribẽdum est die. pro diei: ut fit ablatiuus pro datiuo: quẽadmodum & supra: neq; nox quoquã cõcedit dieiue ibi diximus. nam si & hic diei scribatur: uersus non stabit. ¶ Atq; ego quãto nox longior fuisti hac proxima. Ita scribendus & hic uersus est: & addendum ego: eadem metri necessitate: quæ interpraetes hi ambo perq̃ rudes non uiderunt: nec minus infra. ¶ Faciam æque: ut dispar non faciam: ut æq; dispar. nam claudicaret uersus: hæc autem oia uerba dicta sunt a Ioue: quũ iã alcmena abiisset. De hac nocte longiori Diodorus in quinto de hercule locutus sic intulit. Iouem.n. ferũt tres noctes in unam redactas alcmenæ operam impendisse: tantum tẽporis in eo puero creando impẽsum: q non amoris cupiditate: prout in aliis mulieribus contigit factum: sed pueri gignẽdi gratia. Id quod nos in Genealogia nostra deorum ita uersibus expressimus. Fama Iouẽ ma-

PYLADes

Licet significata

De herculis fabulam

gno patrem tulit hercule factum. Quum latus alcmenę subdidit ille suo. Et tribus dixit fieri de noctibus unā: ut posset noto commodiore frui: Similiter sidonius apollinaris. Nec quę cadmeis pariens suspendit in oris: alciden triplici nocte puerperium: quāq̄ Ouidius duas tantum noctes dixerit eo uersu. ¶ Contraxit noctes in sua uota duas.

Amphitryo. Sosia.

AGe tu i. So. subsequor te. Am. scelestissimum te arbitror. So. ah quamobrem?
Am. Quia id, quod neq; est, neq; fuit, neq; futurum est, mihi prædicas.
So. Eccere iā tu autē facis, ut tuis nl̄la apud te sit fides. (lus
Am. Quid ē? quo mō iā qdē hercle ego tibi istā scelestā sce
Linguā abscindā. So. tuus sum. ꝑinde, ut cōmodū fiet,
Lubet quicquid facias. tamē quin loquar hæc, uti facta sunt,
Nunq̄ ullo modo me potes deterrere. Am. scelestissume,
Audes mihi prædicare id, domi te eē nūc, q hic ades? (bo.
So. Vera dico, A. malū, qd tibi di dabūt, atq; ego hodie da
So. Istuc tibist in manu, nam tuus sum. Am. tun me uerbero
Audes herum ludificarier? tun id dicere audes,
Quod nemo ante hac uidit, nec potest fieri? uno tempore
Hō idē duob⁹ locis ut sil' sit. So. ꝑfecto, ut loquor, res ita st.

SARACENVS

AGe tu: iā sosias eiectus a Merc. amphitryoni rē oēm ꝓpalanerat: proq; foribus alteꝝ sibi similē sosiā reperisse: ob quę iter heꝝ & seruū cōtētio fit in hoc uniuerso diuerbio. ¶ Secūdū: Iuxta ꝓpe.

Scdm quid

Victruuius: Itē si in paludibus mœnia cōstituta erūt: q̄ paludes s̄m mare fuerint. i. iuxta mare. ¶ Ebri⁹: A bria uase uinario.

Bria qd sit

¶ Pestis te tenet: Aliquo uexaris morbo: uel spū malo: & dicit̄ pestis pestilētia: & pestes. ut placet Nonio & Festo: morbus est qui aut cito occidit: aut cito abit. ¶ Delirantibus: Aberrantibus a uia: & ueritate: deductū uerbum delirat e a lira quæ fossa est ad agrorum excipiēdā uliginem.

Delirat̄ uñ

VALLA.

AGe i tu: secundus secor. Sosias: ut amphitryoni memorarat se ab alio Sosia abactū: pugnisq; cōtusum: quo minus domū ingredi potuerit aduersum se herū irritauit: ut domū uenisse non putauerit: itaq; eū a se abigit: Age i tu inquiens sequor. ¶ Secūdus. hic ordinē significat. Aliqn̄ secūdus obsequens dr̄. Tractus āt est sermo a seruis sequētibus. i. pedisseqs secūdis: uñ & scdam fortunā dicimus q̄ scdm nos est. i. ꝓpe Virgi. Curruq; uolans dat lora scdo: & alibi: rebus ablata secūdis. ¶ Eccerē: duo sunt uerba: res appellat̄ qcqd oino i reꝝ natura est. Res in plurali dicitur potestates & ipia. In singulari capit̄ qñq; ꝓ lite: qñq; pro facultate: uñ Hora. Nūq̄ rē facies: nisi sit legēdū: ac corrigēdū eccere. Nā Fest. eccer̄ iusiurādū ē: ac si dicat̄ p cererē: ut æcastor: & ædepol. Alii eccere ꝓ ecce positū accipiūt. ¶ Scel⁹ pl⁹ dixit scelus: q̄ si scelesto: ut ēt Terē. i eunucho: q dū extremę senectutis hoie; uult iuuere: nō senē: s; seniū uocat: ubi iqt Don. pl⁹ dixit seniū q̄ senē: & senex ad ętatē refert: seniū ad uiciū: sic Lucil. ait. At qdē te seniū atq; isulse sophista. Idē i illo Terē. Scelus postq̄ ludificat⁹ est uirginē. Scelus ἀυξησις. plus. n. ē scelus q̄ scelest⁹. Lucil. Carcer uix carcere dignus. Ita Martial. Nō uitiosus hō es zoile: sed uitiū. ¶ Malū qd tibi dii dabūt. i. malā rē mihi ꝓfers: quā utinā dii isligāt tibi.

Scdi significata

Res quid significet

Scel⁹ qd sit

PYLADes

AGe tu i subsequor te. Huius scenæ uersus: ut ꝓcedētis: Tetrameter ē brachicatalecticus: septē pedes nact⁹. Sosia uerus Amphitryonis seruus iāpridē: ut supius uisū est: a foribus reiectus: contusus pugnis: cōtumeliisq; affectus a Mercurio: p aposiopesim: ad nauē in portū ad Amphitryonē heꝝ suū reuersus: ei narrauerat oia: q̄ sibi cōtigerāt: ut alteꝝ u; sosiā: q ipsemet eēt: p forib⁹ stātem repisset: q se igredi nō eēt passus: a quo uerberat⁹: & expulsus foret: & reliq̄ oia q̄ supra uisa sunt: ob q̄ Amphitryo iracūdia accēsus: ab naui discedit: suos aditurus penates: & uisurus: qdnā id esset: qđ suus renūciauerat. Itaq; iter icipiēs domū uersus suū alloqt̄. ¶ Age tu i. q. d. huc adsis sue neq̄: ꝓcede mihi. nā certū ē: te nō amittere: nisi uerberib⁹ cęsum: si ita cōpeo: ut existimo. Existiabat. n. illū alicubi moratū obdormiuisse: & nō ꝑfectū domū: ut iusserat: & deinde sibi uerba dedisse uel. ¶ Age tu i. idest huc ad sis: & mecū ito: hoc est me seqre. ¶ Subsequor te: uerba sunt Sosię depcātis: & amoliētis ꝓcedētiā illā in eundo: ac si diceret: nō decet me ꝓcedere: sed subseq: uel ad ꝓpositū rñdētis: q̄ paratus ē cū illo ire: & eū subseq. nā ēt Amphitryo isra ait: seqre hac igit̄ me. Et aduertēdū ē hūc uersū ita scribi oportere: ut nos scripsimus: metri nec̄itate: hoc est. Age tu i: & nō age i tu. Et auferēda fuisse illa duo uerba. Secūdū sequor: uti abūdāter: & supflue iterposita: q̄ qdē putamus piscitiā a lr̄atorib⁹ i cōtextū recepta: quū forte eēnt iterlinearis expositio sequētū illoꝝ uerborū: subsequor te: qđ utiq; miꝝ nō est: si a Pio & Sarraceno iterꝑtib⁹ nr̄is nō est aiaduersum: quū id eis: cū multis fuerit cōe. ¶ Scelestissimū te arbitror. Amphitryonis uerba sunt iracūdiæ æstu exuberātis. ¶ Nā q̄obrē: hoc a sosia dictū est. Et huc usq; ꝓcedit prius uersus h⁹ scenæ: quē si libet: hoc mō i suos pedes diuidemus. Age tu. subsequor. te Scelestissimū. tarbi. tor nā. quobrem. scds āt tertius: & q̄rtus: amphibrachi sunt. ¶ Eccere. Ius iurādū est: ut ait Pōpe. ac si dicas p cererē: ut æcastor. ædepol. q̄uis ut ipse ait: alii eccere ꝓ ecce positū accipiāt. Sidonius quoq; apollinaris plautinę eloq̄ntię ęmulator in fine sextæ epl̄ę lib. primi sic ait. Testor eccere maiores. testor posteros nr̄os: h⁹ me noxæ nō fore cōfinē. ¶ Quid est in cā. s. ut ego sim auctor meis nullius apud me fidei? ¶ Scelus. plus est: q̄ sceleratū eū dixisset: ut apud Mar. Nō uitiosus hō es zoile: sed uitiū. Sic Terē. Vt illū dii: deæq; oēs seniū pdāt: ubi Donatus inqt. plus dixit seniū: q̄ senē. Senex ad ętatē refert. Seniū ad uitiū. Lubet qcqd facias. qcqd scribēdū ē ex codicibus antiqs: & sniæ cōcinnitate: nō qcq;: ut scribūt: & legūt Pius: & Sarra. ¶ Quin loq̄r hæc uti facta sunt. ita scribēdus est uersus: & non adiiciēdū hic: uti supfluens: & metri cōgruitati obstans: neq; exponendum est pro illic. i. thebis: ut garrit Pius. ¶ Te domi eē. ita scribēdum est: metri necessitate: & nō domi te esse: ut idē iterꝑtes legūt: cōtra uersus rōnem. ¶ Malū. s. dicis. repetēdū. n. est uerbum a superioribus. ¶ Istuc. istud malū. s. mihi dare. ¶ Tun id andes dicere. ita scribi metri necessitas cogit: & nō: Tun id dicere audes. ¶ Qđ nemo ātehac uidit. Tollēda fuerūt illa uerba: unq̄ hō: tāq̄ abūdātia: & uersū supfluētē faciētia. ¶ Vno tpe. ita scribēdū ē: metri nec̄itate: & nō: tpe uno: q̄ egregii isti iterꝑtes ñ aduerterūt ¶ Duobus locis. locus appellat̄ aeria illa circūadiacētia: q̄ locatū ambit: & sepit: in q̄ quū qs est: eū alibi: & i altera eius modi aeris circūadiacētia esse: est impossibile; ut philosophica rōne: ex Lucretio: & Aristotele discere affatim licet.

Eccere

Scelus plus est: q̄ sceleratus

Locus

¶ Expectāt:

¶ EXpectãt: Eueniãt. ⁋ Inter. Quia ob mẽdaciũ futurũ erat: ut uapularet. ⁋ Quo id malũ pacto põt: Ordo est: quo pacto põt uel putes: uel potis pro posse est: id fieri: ut sis hic: & domi: & malũ spate legat. nã mecũ argumẽtis putas. s. certare: uel uincere p parẽthesim legẽdũ ẽ. ⁋ Edissertauit: ordine: & serie q̃dã enarrauit. ⁋ Sedimus: Mãsimus: stetimus. ⁋ Quid igit: Quid tũ postea ẽ pmõis iterpellatũ. ⁋ Mala obiectũ manu: Qd euenit his: q credunt in laruas & lemures icidisse: uel aliquo malu spũ afflari. ⁋ In sõnis. Quinq; dñr spẽs sõniorũ: sõniũ: isõniũ: uisio: oraculũ: & uisus siue phãtasma: sed phãtasma & isõniũ iterptatione nõ egẽt: nã nihil diuinitatis apportãt: pueniũt nãq; aut ex humorũ redũdãtia affecti corpis q̃litatibus: siue lętitia: spe: timure: & ai cæteris pturbatiõibus: sõniũ ẽ: qd iterptamẽtũ admittit: sed rectũ est ambagib⁹: ut fuit illud Astyagis medorũ regis q sũniauit e filię naturalib⁹ uitẽ enatam: cuius palmite ois obũbrabat asia: e q̃ post modũ nat⁹ cyrus est: qui toti asiæ iperauit. Visio ẽ: qñ aliq̃ in sõnis apparẽt & illa eo eueniũt mõ: quo apparuere: ut uisum est bruto: suus ille malus genius: oraculũ est: qñ diuinitus admonemur: siue nobis aliqs apte pnũciat: uel agẽdum qcq̃ eẽ: uel fugiẽdũ: ut in sacro legit euãgelio: cũ apparuit ãgelus dñi Ioseph dicẽs: tolle puerũ & fuge in ægyptũ: itẽ cũ magi accepissent in sũnis ne redirẽt ad Herodẽ regẽ: illud quoq; qd de Simonide a Cicerone tradit i lib. de diui. ⁋ Qui cũ piectũ quẽdã ignotũ mortuũ uidisset: eũq; humauisset: haberetq; in aio nauẽ cõscẽdere: moneri uisus ẽ ab eo: quẽ sepultura affecerat: ne id faceret: q si nauigasset: eũ eẽ naufragio pitur ũ: Itaq; Simonidẽ mõitũ paruisse: redijsseq;: cæteros piisse: q tũc nauigassẽt: Accedit & hi: q aia nr̃a affinitatẽ quãdã habeat cũ syderibus: q̃ solẽt immittere in aia spẽm rerũ futurarũ: uñ & cogitare & puidere nũ nihil põt qd futurũ est: pser ti q escẽte corpe totis ai uiribus in se receptis. Id qd ẽt a Cicerone nutat in prio de diui. Quũ ergo est somno reuocat⁹ animus a societate: & contagione corporis: tum meminit præteritorum: pręsentia cernit. futura pręuidet.

SARACENUS

Edissertare quid sit

Sõniorum specꝭs

Somnium astyagis

Visio qd sit

Sumnium magorum

Sõniũ simunidis

Aia cur uera somniet

Aius corp⁹ cõtagione inficitur

Am. Iupiter te pdat. So. qd sũ mali here tua ex re pmerit⁹?
Am. Rogas ne iprobe ẽt, qui ludificas me? So. merito male
Dicas mihi, si nõ ita id factust. uerum haud mentior.
Resq; uti factast dico. Am. hõ hic ebri⁹ ẽ, ut opior. So. utinã
Ita eẽm. A. optas, q̃ fc̃ã. So. ego ne? A. Tu istic. ubi bibisti?
So. Nusq̃ eqdẽ bibi. A. qd. sit hoc hois? S. eqdẽ decies dixi,
Domi ego sũ iquã: ecqd audis? & apud te adsum Sosia idẽ.
Satin hoc plane, satin diserte here nunc uideor tibi
Locutus esse? A. uah. So. qd ẽ? Am. apage te a me. So. qd est
Negocii? Am. pestis te tenet. So. nam cur istuc mihi
Dicis? equidem ualeo, & saluos sum recte Amphitryo.
Am. At ego te faciam pol hodie perinde, ac meritus es,
Vt minus ualeas, & miser sis, saluos domum si rediero. iam
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus.
Qui quoniam herus quod imperauit neglexti persequi,
Nunc uenis etiam ultro irrisum dominum. quæ neq; fieri
Possunt, neq; fando unq̃ accepit quisq̃, profers carnufex,
Quoius ego hodie in tergo faxo ista expetant mendacia.
So. Amphitryo miserruma istæc miseriast seruo bono,
Apud herum qui uera loquitur, si id ui uerum uincitur.

¶ QVid hoc sit hois. In obliquo casu cũ idignatiõe põit. Cognoscẽdi nãq; cã sciscitãur p ntũm. ⁋ Dictis dlirãtib⁹ i. uerbis isanũ sigñantib⁹. Lira siqdẽ latinũ pria pducta sulc⁹ agrorũ ẽ ad uligineẽ excipiẽdã: q̃ satis agris obeẽ possit.

VALLA.

¶ QVID sũ mali here. & nõ: qd mali sũ here: uersus. n. claudicaret. ⁋ Si ñ ita id factũ ẽ. ut. s. narraui tibi: & ñ: si ita fctm: a me. s. ut te ludificẽ ut maniter legit: & exponit delirãs Pius: cõtra metri rõnẽ. ⁋ Resq; uti facta ẽ dico. ẽ addendũ fuit: metri necitate: & ex codicib⁹ antiqs: & nõ dimittẽdũ: ut fecerũt ãbo iterptes pfati. ⁋ Ebri⁹. tumulentus: uino madidus: ebri⁹: ebria: & ebriosus a bria uase deductũ: ut Ser. iqt. ⁋ Tu isthic. q. d. tu ipe: tu hic: nõ ãt isthic. i. thebis: ut iqt Pius iterps. ⁋ Quid sit hoc huis: ita scribi exigit metri rõ; & ñ: qd hoc sit hois: & cũ iterrugatiõn. platũ ẽ: hoc sensu. Dic mihi. uolo. n. ex te scire: qd hoc sit hois. i. qs sit hic hõ: quẽ hariolaris te iuẽisse domi. Et ut Dunat. iqt. per gtũm casũ iniuriose dr̃: p noia tuũ ãt honorifice. quũ. n. dictus: qd ẽ hoc huis. idẽ ẽ. ac si diceremus: q̃ ẽ hæc bellua: ul qd mõstrũ. Dicẽtes ãt: qs ẽ hic hõ. cũ quodã honure uidemur loq. ⁋ Et apud te adsũ idẽ sosia. opus ẽ: & hoc ita scribi. & ñ adsũ sosia idẽ: nã uersus nõ cõsisteret. ⁋ Sati di. he. nũc ui. ti. delẽdũ fuit alterũ nũc. qd hic pperã ascriptũ erat ex supfluo. ⁋ Vah. uox ẽ tedio affecti: & pinde aliquẽ a se amoliẽtis. ⁋ Quid ẽ: loqt sosia. Et ñ addẽdũ fuit: metri necessitate. & sniæ cõgruitate. nã qa ãphitryo dixerat: ua. sosia rñdẽs iterrogat: qd ẽ: ac si diceret: cur pferas hoc uerbũ uah: & me uelutí hinc amoliris: ⁋ Apage: hęc rñsio ãphitryõis ẽ ad iterrogationẽ sosiæ: apage ãt uerbũ græcũ ẽ: modi ipatiui: e⁹ idicatiu⁹ ẽ ἀπάγω. i. remouere: alñea: seqstra. ⁋ Quid ẽ ne. Iterũ Sosię iterrogatiu ẽ. ⁋ Pestis te te. i. aliquo uexaris murbo: ul spũ malo: pestis. n. murbũ sigñat: & i hoc differt a lue: ut tradidit Laurẽ. q lues dr̃: quũ i urbe: uel i agro febres: aliũ ue gẽus morbi sæuit: siue hoies: siue pecora: aut sata corripiẽs: pestis uero: q̃ aut cito occidit: aut cito abit ab ægru: q̃ ẽt pestilẽtia dr̃: & pestilitas: ut placet Nonio: & pesestas: ut Festo. Eiusmõi ãt murbi pestiferi: & pestilẽtis dñr: sj & qcqd saluti aduersũ ẽ pestiferũ dr̃. uñ pestiferũ locũ: & pestilẽtẽ ãnũ appellãus. ⁋ Nã cur istuc mihi. ita scribẽdũ ẽ ex uetustis codicib⁹: & metri necitate. nã alr ñ ɔsisteret. Si qdẽ i ill scriptũ ẽ: cur: & ñ qd: qd qdẽ nllo mõ pati t uersus rñ. ⁋ Mihi ãt addẽdũ fuit ad itegritatẽ ipsius uersus. Et hęc a Piu & Sarra. iterptib⁹ ai aduersa ñ fuerũt: ut poteçecis. ⁋ At ego te faciã pol hodie. Ita scribẽdus uersus ẽ: metri necitate. nã nisi pol addas: dficiat pes unus. ⁋ Delirãtib⁹. aberrãtibus a ueritate. s. deductũ ẽ uerbũ. Delirar a lira: q̃ fossa ẽ ad agrorũ excipiẽdã uliginẽ. Marcus Varro de re rust. Et sulcãti fussas: quo pluuia l aq̃ dilabat. ⁋ Neglexti psẽq: neglexti p neglexisti scribẽdũ ẽ: metri rõne neglexisti ñ tolerãte. ⁋ Expetãt: euẽiãt: redũdẽt: ac si dicat p his dictis tuis dlirãtib⁹: faxo tergũ tuũ pęnas luat. ⁋ Miserria isthæc misria ẽ. hic sẽsus. Misria misria ẽ fidel fui: & maxia ifelicitas: quũ uera pnũciãs: existiat mẽdax: & uãiloqu⁹. Vi uici uerũ dr̃: quũ uera pferẽs cogit tacere: uel uera pferẽtẽ credit dñs falsa loq. ⁋ Apud herũ: q uera loqt: q seruus ueritatẽ loqt apud herũ suũ legẽdũq; est uera: & nõ uerba: ut ferme hñt codices: nec obstat: qd postea addat: id uerũ numero singulari: quũ uera sit pluralis: quia ea trãslatio de numero ad numerũ usitatissima est apud poetas.

PYLADes

Ebrius

Apage

Delirare

Am.Quo id(malū)pacto pōt?(nā mecū argumētis puta)
Fieri,nunc ut tu hic sis,& domi.id dici uolo.
So.Sum profecto & hic,& illic.hoc quouis mirari licet.
Neq; tibi istuc mirum magis uidetur,q̄ mihi.
Am.quo mō?So.nihilo inq̄ mi᷑ magis tibi istuc,q̄ mihi.
Neq;,ita Di me ament,credebam primo mihimet Sosiæ.
Donec Sosia ille egomet fecit,sibi uti crederem.
Ordine omne,ut quicque actust,dum apud hostes sedimus
Edissertauit.tum formam una abstulit cum nomine.
Neq; lac lacti magis est simile,q̄ ille ego similis est mei.
Nā ut dudū ante lucē a portu me p̄misisti domū. (uenerā.
Am.Quid igit?So.pri⁹multo ante ædeis stabā,q̄ illo ad
Am.Quas(malū)nugas?sati tu san⁹ es?So.sic sū,ut uides.
Am.Huic homini nescio quid est mali mala obiectū manu,
Postq̄ a me abiit.So.fateor.nā sū obtusus pugnis pessume.
Am.Quis te uerberauit?So.egomet memet q nūc sū domi
Am.Caue quicq̄ nisi quod rogabo te mihi responderis,
Omnium primum,iste qui sit Sosia,hoc dici uolo.
So.Tuus est seruos.Am.mihi qdē uno te plus etiā ē,q̄ uolo.
Neq; postq̄ sum natus,habui nisi te seruom Sosiam.
So.At ego nunc Amphitryo dico,Sosiam seruom tuum,
Præter me alterum inq̄,aduenıēns faciam ut offēdas domi,
Dauo prognatū patre eodem,quo ego sum,forma,ætate itē
Qua ego sū.qd opus uerbis?gemin⁹Sosia hic factust tibi.
Am.Nimia memoras mira.sed uidistin uxorem meam?
So.Quin intro ire ı ædeis nūq̄ licitū est.Am.qs te p̄hibuit?
So.Sosia ille,quem iamdudum dico,is qui me contudit.
Am.Quis istic Sosiast?So.ego inq̄,quoties dicendust?
Am.Sed quid ais?nū obdormiuisti dudū?So.nusq̄ gētiū.
Am.Ibi forte istum si uidisses quendam in somnis Sosiam.
So.Non soleo ego somniculose herilia imperia persequi.
Vigilans uidi,uigilans nunc uideo,uigilans fabulor
Vigilantem illi me iamdudum uigilans pugnis contudit.
Am.Quis hō?So.Sosia inq̄ ego ille.quæso n̄ me itellegis?
Am.Qui(malū)itellegeᵗ quisq̄ potis est?ita nugas blatis.
So.Verum actutum nosces inq̄ illum,nosces seruom Sosiā.
Am.Seqᵗ hac igiᵗ me.nā mihi istuc primū exqsito opust.
Sed uide ex naui efferantur,quæ iam imperaui omnia.
So.Et memor sum,& diligens,ut quæ imperes,cōpareant.
Non enim ego cum uino simitu ebibi imperium tuum.
Am.Vtinam Di faxint,infecta dicta recte ueniant tua.

SARACENVS. ℂQVI(malū:)Qui p̄ quo pacto:quo mō:ut apud Horatiū:q fit mœcenas & malū:ut sæpe diximus separatī legas. ℣ Potis est:Pro pōt:uel posse est:nec potis ionios:dixit Vir.& Terē.potis ne mihi uer᷑ dicere. ℣ Blatis:In cōpositee & inaniter loq̄ris. ℣ Simitu.i.siᵗ:Nonio docēte:q hūc testaᵗ locū.& itidē Pla.i mercatoᵗ.Ita tres simitu res agēdę sᵗ.

VALLA. ℂQVO id malū.malū i fine accētū h᷒ iteriectio:Ac si dicat i malā rē. ℣ Sedimus.i.stetim⁹.castrametati sum⁹.In de obsidere uerbū iclinatū:& obsidiū.Sedeo apud ātiquos cōsiderat & curat sigñat.Vir.i prio ḡnei.Celsa sedet eolus arce.Non.n.ociatur:sed curat:significat & alibi.Turnus sacrata ualle sedebat.Sedere item est esse:uel consiliū capere.Plautus seruum inducit loquentem.

Sedere uerbi sigñata

sine iuxta aram sedeam:& dabo meliora cōsilia:secūdū augures est augurari.Nam post designatas cœli partes a sedētibus captanᵗ auguria:qd & Virg.latenter oñdit inducens picū solū sedentē:ut paruaq; sedebat. ℣ Edissertauit.i.diserte enarrauit. ℣ Stabam:erectus era᷒. ℣ Obdormiuisti dudū usq̄ gentiū.Vsq̄ non nusq̄ legendū,illud gētiū ornatus cā.Cicero in catilinā:ubi gētium sumus ita loci:ut cū dicimus interea loci. ℣ In somnis sosiā.Visiones:quas sibi uidere uidenᵗ:dormiētes inquit Diuus Augusti.i libello d̄ sp̄ū & aīa:qnq; sunt genera.s.Oraculū.Visio.Sōniū.Insomnium.Phantasia.Oraculū est cum in somnis parēs:uel aliqua sancta:grauisq; p̄sona:seu sacerdos:uel deus euentur᷑ qd apte:uel non euenturum faciendum:uel euitandum denunciat.Visi est cū qs uidet id:qd eodē mō:quo apparuerat eueniet.Sōniū est figuris tectū:& sine iterp̄tatione itelligi nō p̄t.Iu sōniū ē qñ id:qd fatigauerat uigilātē igerit se dormiēti:sic ē cibi cura:uel pot⁹:uel artes:uel ifirmitates.Scd᷒ nāq; studia:q̄ qsq; exercuit sōnia:& solito rū actuū:simul acta i p̄ñtia mētis ip̄sa apparēt i sōnis.Iuxta ēt ifirmitatū diuersitates diuersa accidūt sōnia:& sm mor᷑ & humor᷑ uarietates uarianᵗ ēt sōnia.Alia enī uidēt sanguinei:alia cholerici:alia melācholici:alia phegmatici.Illi uidēt uaria & rubra.Isti alba & nigra.Phātasma ē qñ uix dormiᵗ qs cœpit:& adhuc uigilare se existiat:aspiceᵗ uᵗ irruētes i se:uᵗ passi᷒ uagātes formas discrepātes:& uarias:lętasq; & turbulētas.In hi gñe ē ephiades:quas publica p̄suasio qescētes opiaᵗ iuadere:ac pōdeᵗ suo p̄ssos ac sētiētes grauaᵗ:qd mihi alıd ē q̄ q̄dā fumositas a stōacho:uel a corde ad cereb᷑ ascēdēs:& ibi ui aialē op primēs. ℣ Ita nu.bl.i.ianiter loq̄ris.Blax eni græce nugator.Blactę āt tineę dñr:ac teredines.Non̄.blatis & blateras cōfingis:aut icōdite:& inaniter loq̄ris:aut a balatu Pla.i āphitrıōe.Qui malū itelligere qsquā potis ē:ita nugas blatis.In alularia:ubi tu es q̄ blaterasti iā uicinis oib⁹.Idē blateraᵗ ē cōfingeᵗ p mēdacia.Afrani⁹ qd ē istuc:te blateraᵗ:atq; obloq.Idē i icēdio.Illud me mēto:ne qd i p̄mis blateres.Cecil.i hymnis.Desine blaterare:nihil agit i amoᵗ ier mus.Fest⁹.Blateraᵗ ē stulte:& percupide loq:qd a gręco βλαξ originē duc:sed & camelos cum uoces edunt blacterare dicimus.Serui.blacterare iepte uociferari.βλαξ ieptus:& icōpositus uocaᵗ.Apulei⁹ i apologia:q̄ & si possent ab his utrisq liter blacterata ob mercedē. ℣ Cū uino simitu ebibi.Nonius Marcel.simitu simul.Lucilius lib.xxx.Iā habeᵗ utrisq; aliis:quæ sibi quę simitu.Plau.in amphitryone.Idē in mercatore:ita res simitu:res agendę sunt:qñ unā hāc cœpis.

In sōnio᷑ quot gña

Blax & blactæ quid

Simitu pro simul

PYLADes ℂMAlum.aduerbium in malam crucem. ℣ Quo malum pacto potest.ordo est:quo pacto potest id fieri:ut tu hic sis:& domi?

sis:& domi? Nam mecum argumentis puta. hoc per parenthesim iniectum est: quasi dicat. nam hoc mecum te dispu tare uolo. ut ratio dilucescat. Scribendumq; est. quo malum pacto: & non: quo id malum: & pronomen id ad princi pium sequentis uersus ducendum: ut sit. id fieri. & non fieri solum: sic metri ratione exigente. ¶ Sum profecto. Sosię uerba sunt: ex quibus eius crudelitas exploratur. quum transeffigiatum subditiuæque formæ Mercurium se ipsum esse omnino credit. ¶ Vt quicq; actum est. quicq;: & non quicq; scribendum est. ex codicibus antiquis & sententię cō gruitate: nam ut unumquodq; actum est significat. & non ut aliquid. ¶ Sedimus: mansimus. stetimus. cum exerci tu: & copiis militaribus. Inde uerbum obsidere deflexum est. ¶ Edissertauit. ordine. graphice. & eloquenter enarra uit. ¶ Neq; lac lacti magis est simile. tanta est inquit Sosia. formę meæ similitudo cum forma illius alterius sosię: quē domi deprehendit: ut lac lactu magis simile esse non possit. Et lac: legendum est: habita ratione metri: non lacte: ut Pius asserit: uersum haud quaq; recte metitus nam nullo modo lacte ibi legi posse intellexisset. ¶ Quid igitur? quid tum postea? sermonis est interpellatio ab amphitryone facta. ¶ Stabam. ita enim censuit Sosia: reperto Mercurio p limine domus amphitryonis: sibi per omnia simili. ¶ Quas malum nūgas. malum iterum aduerbialiter positus est. ¶ Quas nugas. garris: scilicet & effutis. ¶ Mala manu. uenefica: quę illum alterauit: & in insaniam adduxit: ut qui sit: non animaduertat: quod iis euenit: qui dæmonium se obiectu: uel aff latu uexari existimant. ¶ Fateor. sosiæ uer ba sunt: iocantis: in uerba illa ab amphitryone prolata: mala manu: quum enim ille malam manum pro uenefica ac cęperit: hic pro manu Mercurii onerosa: & quæ sibi pugnos incusserit: intelligit. ¶ Iste: qui sit sosia: ita legēdum est: & non: iste qui sit sosia: abundat enim secundo loco iste: tam ex codicibus antiquis: q̄ metri ratione. ¶ Quid opus uer bis? non quid opus est. abundat enim est in uersu: si metri ratio habeatur: licet subaudiendum sit. ¶ Nunq̄ licitū est. nunq̄ licitum fuit: nunq; licuit. ¶ Quis isthic sosia est. non quid isthic sosia est: concinniori locutione. ¶ Nusq̄ gen tium: hic preponenda est persona sosię respondētis: se nusq̄ obdormiuisse: quod Pius non uidit: licet ex codicibus an tiquis: & sententię congruitate præponi omnino debuisset. ¶ In somnis. dum dormires: dum somnum capes. ¶ Ibi forte. Amphitryo loquitur: rationem adducens: ppter quam rogauerat: an obdomiuisset. ¶ Somniculose. frigide: somnulente. Somniculosus dicitur: qui somno nimiū: & pter æquū indulget. unde Marcia. Somniculosos glires ap pellat. ¶ Herilia imperia. Scribendum est herilia: & non heri: metri necessitate. nā si heri imperia legas: uersus clau dicabit. ¶ Vigilans fabulor. loquor: & fabulor scribendum est: ex codicibus antiquis: & metri necessitate: non fabula bar ut legunt Pius & Sarrace. interpretes. ¶ Qui malum. qui pro quo modo: quo pacto: ut apud Hora. Qui fit me cœnas. ¶ Potis est. potest. ¶ Blatis. incomposite: & inaniter loqueris: Marcel. blatis & blateras confingis: aut incondi te: & inaniter loqueris. Plautus. Qui malum intelligere quisq̄ potis est: ita nugas blatis: & in aulularia: ubi tu es; quæ deblaterasti iam uicinis omnibus: Pompeius quoq; blaterare percupide loqui ait significare: & a græco βλαξ origi nem trahere: & camelorum uocem edere. Scribiturq; absq; c. quum primā breuem habeat. Horati. Magno blaterat clamore: furitq;. ¶ Verum actutum nosces illum inq̄ seruum sosiam. Ita scribendus hic uersus est: metri necessitate: & secundum nosces expungendum: uti adiecticium: & superfluens. ¶ Exquisito opust. opus est: ut exquiri debeat & inuestigari: & tollendum est uerbum est: & scribendum opust: metri necessitate. ¶ Sed uide efferantur ex naui. ¶ Ita scribendus uersus est: metri ratione cogente: & non. Sed uide ex naui efferantur: claudicaret enim uno deficiens pe de. ¶ Non enim ego. nisi enim adiiciat. hic quoq; uersus claudicaret: propter ac addendum curauimus. ¶ Simitu. i. simul: ita Noñ. asserit hunc locū adducens: & alibi in mercatore. Ita tres simitu res agendæ sunt. Vtinam dii faxint. hæc uerba amphitryonis sunt: timentis fortasse uxoriæ pudicitiæ: & secum dicentis. Vtinam uana huius sint uerba: & fantastica: atq; illusoria. licet ad sosiam loqui uideatur: qui iam aliud agebat.

Locus resti tutus

Obsidet un

Somniculo sus

Blato

Simitu

Alcmena. Amphitryo. Sosia.

SAtin parua res est uoluptatum in uita, atq; i ætate.
Agūda præ q̄ quod moletust? ita quoiq; cōparatū
Est i ætate hoiū, ita dis placitū, uoluptati ut mœror
Comes consequatur quin incommodi plus, maliq; illico
Adsit, boni si obtigit quid, nā ego id nunc experior domo,
Atq; ipsa de me scio, quoi uoluptas parūper datast, dū uiri
Mei mihi potestas uidendi fuit noctem unam modo,
Atq; is repente abiit a me hinc ante lucem sola hic mihi

SATIN parua res est: conque ritur alcmena discessum uiri: qui tamen non erat: sed subdi titius Iupiter: Deinde domum aduenientibus amphitryone & Sosia: magna inter eos oboritur confu sio: primum inquit & cum interrogatio ne uerba legenda sunt: an non est parum uoluptatis in uita relictū hominibus præ q̄: idest in comparatione illius: quod mo lestum est: In hanc fere sententia; locutus est Socrates apud Platonem in Phędone inquiens: q̄ mira: o uiri uidetur: hæc res esse: quam nominant homines uolupta tem: quāq; miro naturaliter se habet modo ad dolorem ipsum: qui eius contrarius esse uidetur: quippe cum simul homini adesse nolint. Attamen si quis prosequitur caput alterum: semper ferme alterum quoq; accipere cogitur: q̄si ex eodem uertice sint ambo connexa: Diodorus quoq;: natura enim bonis ut plurimum: quę largitur hominibus: & mala immiscet: & illud uoluptati comes est tristitudo: Voluptatē scienter definit Seneca opinati: & falsi boni morā.

SARACENVS.

Voluptas quid sit

Diodori pulcher dictum

SATIN parua res est. In hac scæna Alcumena dolet Iouis discessum: quem uirum suum putauerat: sed se recreat uictoria: & eius gloria. Amphitryo autem cum sosia domum rediens: cum uidet se non tam acce ptum reuenisse domum q̄ putarat: quæritur apud uxorem. Inde inter ipsos iurgia exoriuntur. Sosia quoque adiuuante ait: ergo satin parua res est uoluptatum: hoc est an satis pusillum est: quod quis in ui ta capit uoluptatis: si cum illo tristiciam conferatur. Multo nanque plus quod molestum quam quod uoluptarium.

VALLA. Argumētū scęnę

SATin parua res est uoluptatum. Tetrameter quoq; brachicathalecticus est uersus huius scenæ: quēad modum & superioris. In qua ueræ & pudicę coniugis officium exprimitur. Conqueritur nanque alcme na ac se angit: & excruciat: ob abitum mariti (existumabat enim iouem: qui nuper ab ea discesserat: am,

PYLADes

phitrionem esse.) Inquit igitur: & cum interrogatione uerba legenda sunt. ⁋ Satin parua res est uoluptatum in uita: & cætera. hoc est. An non sunt uoluptates in hac uita paruæ: & pusilli momenti: respectu molestiarum. quæ postea consequuntur: iuxta quam sententiam: & naso dixit. Sed tamen usque adeo nulla est sincera uoluptas: sollicitumque aliquid lętis interuenit: & Lucretius. Medio de fonte leporum: surgit amari aliquid. Et Diodorus. Natura enim bonis: quę largitur hominibus: & mala immiscet. Sed & Plato Dulcedinē & tristitiem ex eodem uertice labi credit. Ordo igitur est. Res uoluptatū in uita: atq; in ætate ag. satin pro satis ne parua est: ac si diceret: est pculdubio. ⁋ Pręterq̄. i. respectu eius. ⁋ Cōparatū: institutum: destinatū. Terē. q̄ iniq; cōparatum est: ut ii qui minus habent: semper aliquid addant diuitioribus. ⁋ Experior domo: idest in causa mea peculiari: & re domestica.

Cōparatū

SARACENUS.

Reduces q

Quip q̄re

⁋ PLVS ægri: Maiorē ægrimoniam & animi solicitudinē. ⁋ Vsq;: assidue. ⁋ Reducat: redeat: & in tutum se recipiat inde reduces qui pericula euaserunt. ⁋ Aedepol: per ędem pollucis: qui mos iurādi uiris fuerat: ut fœminis per castora. ⁋ Qui me non expectatum: Qui pro quare inducit Plau. minimę licētiæ seruū. Qui quoq; hero suo se parē faciat: nam sicut ille ab uxore: ita se dicit ab amica desideratū iri.

VALLA.

Bona unde

Reducere quid sit,

⁋ EX habitu. discessu. ⁋ Beat. recreat: beatam efficit Inde bona dicta ut testatur Vlpian⁹: & beatos diuites dicimus. ⁋ Vt uictor uir belli reducat. Aut reducat pro redeat. aut reducat se intelligendum. Inde reduces: qui pericula euadunt. Virgilius in primo æneidos. Namq; tibi reduces socios: classemq; relatam: nūtio. ⁋ Primo cœtu. cœtus a coeundo dictus significat multitudinem congregatam: nūc prio cœtu: primo congressu. ⁋ Qui. i. cur.

Cœtus uū

PYLADes

⁋ PLVS ægri. maiorē ęgrimoniam: & animi sollicitudinem. ⁋ Ex abitu. ex discessu. ⁋ Beat beatam reddit: & ueluti felicitate afficit. ⁋ Quod pduelles. quod hostes uicit: tollendum est saltem: q; præpositum his erat: uti superfluens: metri ratione. ⁋ Domum recipiat. uel subaudiendum est se: & non scribendum: quandoquidem metri ratio non patitur: uel recipiat domum: idest redeat: & iterum capiat exponendum est. ⁋ Eius habitum. scribendum est: & non abitum eius: metri necessitate. ⁋ Vsq; diu. ualde: q̄ maxime. ⁋ Obfirmato: obdurato: cōstanti. ⁋ Vt meus uictor uir belli redeat. Vt redeat uictor belli: idest uictis hostibus: & debellatis: redeat autem legendum censemus potius: q̄ reducat: sed eo magis: quo Pius in priscis exēplaribus scriptum esse attestatur redeat: etiam q; exemplaria fere omnia: quæ uidimus: reducat: habeant. ⁋ Dicam. fatebor: uel ducam existimabo: & mihi ipsi ex habitu uiri satisfactum arbitrabor. ⁋ Virtus. Sententia; aurea est: qua significatur uirtutem premium esse pręcipuum studiosi: hinc illud elegantissime dictum. Mihi cane: & musis. ego & tu magnum theatrum sumus. unde Silius. Ipsa quidem uirtus sibimet pulcherrima merces. Et Claudianus. Ipsa quidem uirtus precium sibi: solaq; late: fortunę secura nitet: nec fascibus ullis: Erigitur: plausu ne petit clarescere uulgi: Nil opis externæ cupiens: nil indiga laudis: Diuitiis animosa suis: immotaq; cunctis: Casibus ex alta mortalia despicit arce. Sed & Lucilius: quæ in definitionem uirtutis cadunt: ita elegantissime paucis collegit. Virtus albine est pretium persoluere uerum. Quis inuersamur: quis uiuimus rebus adesse. Virtus est homini scire id: quod quæque habeat res. Virtus scire homini rectum: utile: quid sit honestum. Quę bona: quæ mala item: quid inutile: turpe: īhonestum: Virtus quęrendæ rei finem scire: modumque. Virtus diuitiis precium persoluere posse. Virtus id dare: quod reipsa debetur honori: Hostem esse: atq; inimicum hominum: morumque malorum. Contra defensorem hominum: morūq; bonorum Magnificare hos his bene uelle: his uiuere amicum. Commoda præterea patriæ sibi prima putare. Deinde parentum: tertia iam: postremaq; nostra. ⁋ Tutantur. passiue posuit: quum uerbum ipsum sit deponens: idest defenduntur. ⁋ Aedepol me uxori optatum. uerba sunt Amphitryonis ueri cum sosia iam appropinquantis: qui ita secum loqtur: profecto existimo meę uxori optatissimus aduentare: quū; & diu absuerim. & illa me ex animo amet: quę etiam a me amatur: sed eo amplius illam me uidere cupere: quum rem benę gesserim: & hostes deuicerim: & optatum scribendum est: metri necessitate: non exoptatum. nam pes unus abundaret. ⁋ Re gesta bene: idest feliciter administrato imperio. ⁋ Primo cœtu. primo congressu: primo inito prælio: quum primum coiuimus. Coetum enim a coeundo dictum uolunt. ⁋ Qui me expectatum non rere. qui pro quomodo: ut qui fit Mœcenas: & scribendum est: expectatum non rere: non autem: non expectatum rere. iam uersus nō consisteret. Sunt autem uerba sosię seruisse æquare hero suo postulātis: ut sicut ille optatus ueniat ab alcmena uxore: ita ipse ab amica sua. Nec scribendum est num: ut sit interrogatio: quæ fiat per. n. & per. m. ut Pius ait. Sed non. ut sit: quo modo: nō putas etiam me ab amica mea expectatum aduenire. ⁋ Meus hic uir quidem est. Alcmena conspicata Amphitryonem: & existimans illum eundem esse: qui nuper discesserat domo inquiens se ad exercitum properare: admirabunda loquitur. Et scribendum est. Meus hic uir quidem est: metri necessitate: & non: meus uir hic quidem est. nam pes unus uersui abundaret: quod interpretes nostri non uiderunt. ⁋ Sequere hac tu me. loquitur amphitryo. ⁋ Nam qd ille reuertitē. Cur. inquit Alcmena hic iā reuertitur: qui mihi dixit nuper: se properare: nec diutius hic manere posse.

Virtutis laus

Tutari

Nun

Nūc uideor, qa ille hic abest, quē ego amo pter omnes plus
Ex abitu uiri, q̄ ex aduentu uoluptatis cœpi. (ægri
Sed hoc me beat, q; perduelles uicit, & domum
Laudis compos reuenit, in solatio est. absit, dum modo.
Laude parta domum recipiat. ferā, & pferā usq; eius abitū
Animo forti, atq; obfirmato, id modo si mercedis datur
Mihi, ut meus uictor uir belli redeat, satis mihi
Esse dicam. Virtus præmium est optumū. uirtus omnibus
Rebus anteit profecto. libertas, salus, uita,
Res, parentes, patria, & prognati tutantur, seruantur.
Virtus oia ī sese habet. oia adsunt bona, quē penest uirtus.
Am. Aedepol me uxori exoptatū credo aduēturū domum
Quæ me amat, quam contra amo, præsertim re gesta bene.
Victis hostibus, quos nemo posse superari ratus est.
Quos meo auspicio, atq; ductu primo cœtu uicimus.
Certe enim me illi expectatum, optatum uenturum scio.
So. Quid me expectatū nō rere amice uenturę meæ? (tis,
Al. Me⁹ uir hic qdē ē. Am. seqr̄ hac tu me. Al. nā qd ille reuor

⁋ Saturam:

¶SATVram: non cibo repletam dixit: sed iocose cum utero tumescente. ¶ Rationem dictare: Computare: & tēpus metiri. ¶ Alligabo: Præponam. SARACENVS.

¶ME temptat sciens? idest dedita opa: ut experiatur: quē aium habeā? Donatus in illo eunuchi terētiano. Amore ardeo: & prudens: & sciens uiuus: uidensq; p eo inqt Prudēs est: qui itelligētia sua aliqd sentit. Sciēs: qui alicuius idicio rē cognoscit: ergo prudēs p se: sciens p alios. ¶ Ecastor: p castora. Iusiurādū fuit mulieꝝ: ut uiroꝝ: per herculem: per ędem polucis. ¶ Hic reliqui priusq̄ abeo: idest grauidam reliqui: anteq̄ hinc aberim: ita nāq; legendū est. ¶ Si occepso: aias oēs itertraxero. hoc ē si haurire incepero aquā. nō prius desinā q̄ totas eduxerim: tanq̄ aiam. ¶ Isti rei alligabo. isti negocio ocupabo: distin eboq;. ¶ Speratā. Nonius. Inter speratā: & dictā: & pactā: & spōsam hoc iterest. qa uirgo postq̄ petit̄ sperata dr̄. Pla. in amphitryone uxorē suam salutat speratā. dehinc pmissa dicta: uel pacta: uel spōsa dici pōt Virgi. in secūdo ęnei. Cui pater: & cōiunx quondā tua dicta relinquor. Idē: alias & gremiis abducere pactas Titinius qnto. Qui exacta ętate sponsa fit desponsata. VALLA.

Q ui dudum pperare se aiebat? an ille me tētat sciens?
Atq; id si uolt experiri, suum abitum ut desiderem,
Ecastor me haud inuita se domum recipit suam.
So. Amphitryo redirē ad naui meliust nos. Am. qua gratia?
So. Q uia domi daturus nemo est prandium aduenientibus.
Am. Q ui tibi istuc i mētē uēit? So. qa eni sero aduenimus.
Am. qui? So. qa Alcumenā ante ædeis stare saturā itellego.
Am. grauidā ego illā hic reliq quō abeo. So. hei peri miser
Am. Q uid tibi est? So. ad aquam præbendā adueni domū,
Decumo post mense, ut rationem te dictare intellego.
Am. Bono aio es. So. scin q̄ bono aio? si situlā iam cœpero,
Nunq̄ ædepol tu mihi quicq̄ creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo si occœpso animam omnem intertraxero.
Am. Sequere hac me mō. aliū ego isti rei allegabo, ne time.
Al. Magis nūc meū offm̄ facerē, si huic eā aduorsū arbitror.
Am. Amphitryo uxorem salutat lætus speratam suam,
Q uam omnium Thebis uir unā esse optumam diiudicat.

¶QVI dudū pperare se aiebat. tollēdū fuit alteꝝ se: qd hic ascriptū erat: metri rōne ita exigēte. ¶ Sciens. prudens: de industria: dedita opa. Inter prudētē: & sciētē Donatus hoc distare ait: q prudens est: qui itelligētia sua aliqd sentit. Sciens qui alicuius idicio rē cognoscit. ergo prudens per se. Sciens per alios. ¶ Atque id si uult experiri. q si inqt: id expiri uult. ¶ Vt desiderē. i. quantū ego cupiā. ¶ Suū abitū. i. eius hinc discessum. ¶ Ecastor. pfecto eo usq; abitū eius desidero: ut libēs: gaudēsq; redeūtē illū cōspiciā: ut hoc uersu quasi rūdeat motæ p ipsam dubitationis an. s. lætet̄ uiri abitu: uel tristet̄. ¶ Redire ad nauē me. nos: meliust pro melius est. nā uersus rō nō tolerat melius est. ¶ Qua gr̄a. qua cā: cur. ¶ Qui tibi istuc in mētē uenit. qui p quo nō: ac si diceret: qua cōiectura hoc tibi in mētē uēit. Et scribēdū est: q tibi istuc. Et nō: q tibi nūc istuc: abūdat. n. nūc: nec uersus rō eā dictionē patit̄. ¶ Sero. tarde: iā acta cœnę tēpestiuitate. sero. n. tarde significat. Claudianus. Imperiū tibi sero datū. Seneca. Sero nos illo referat senect?; Nemo ad id sero uenit. uñ nunq̄ quū semel uenit potuit reuerti. Sero ēt signat post tp̄s oportunū: qd tñ fere idē est. uñ Cice. Quū accusator milonis rogaret: quo tpe clodius eēt occisus: urbane rñdit. Sero: quasi post id tp̄s: quo debuisset occidi: neq; alr̄ fere acceptū sero aduerbialr̄ cōparit̄: quāq̄ Pius hoc ipso Cice. exēplo nitat̄ oñdere: sero crepusculus nocturnū significare: in quo sallit̄ admodū. A sero fit adiectiuū serotinus: ut hora serotina: tp̄s serotinū: poma serotina. ¶ Satura. iocus ē ex polysema uoce: grauidā. n. & cū utero tumuscēte itelligit sosia: quā cibo repletā alius itelliger posset. ¶ Quū hic abeo. i. quū hic discessi in teleboas exercitū ducēs. Et scribēdū est: quū hic abeo: & nō q̄ abeo: metri necitate: & sensus cōcinnitate. ¶ Quid ti. nūc ē? addēdū fuit nūc: metri rōne. & isra. ¶ Quia ad aq̄ pbē. addēdū quoque fuit qa: & metri necitate: & sniç cōgruitate. ē. n. rōsio sosiæ ad iterrogationē āphitryonis. ¶ Ad aq̄ pbēdā: q sup peditari cōsueuerat ab ancillariolis seruis: ad elutriāda lintea: excremētis puerilibus sordescētia. ¶ Rōnem dictare. ratiocinari cōputare. Dictare ēt significat excipiēti suppeditare hypothesim & scribendi materiā. Ouidi. Dictandi uires: siccaq; lingua negat. Propertius. Carmina purpureus: quę mihi dictat amor. Dictata pueroꝝ themata psio sunt: Ten cirratorum cētum dictata fuisse: pro nihilo pendas Similiter & Asconio. Ergo libellū uult itelligi attulisse Cecilium. unde magister dictata pueris pbere consueuisset. ¶ Bono aio es. pro sis: ut huc ades pro adsis. ¶ Scin q̄ bono aio? tollendum est uerbū sim: qd adiectū his erat: uti supfluens: & metri rōni contrariū. ¶ Situlā. Situla aqualē uas est ad hauriendā aquā accomodū: dicta a sitio uerbo: ut qdā uolūt: qa aquā sitiat: cuius diminutiuū est sitella. eā uulgo siclā appellant. ¶ Nunq̄ ædepol tu mihi qcq̄ creduis post hūc diem. hic uersus ita scribi debet: metri necessitate: & tollēda dictio illa diuini: uti abūdans: & sensui: & metricę rationi. Nunq̄ inqt sosia: credito mihi qcq̄ post hunc diem: nisi ego omnem penitus aquā ex illo puteo cogar exhaurire: quū semel id agere incœpero: ita enim hariolat̄: & futurum timet ut tāto labori hauriendę aquæ destinetur. ¶ Creduis. pro credideris: ut duis pro dederis: uel creduas pro credas. ¶ Occœpso occœpero: incœpero. ¶ Animam. quā: quę instar animæ latet intus in puteo. Anima inter cæteras significationes: de qbus in uocabulario nostro diximus: etiam aquā significat: ut hoc loco: quod & Nonius asserit. Cęteꝝ & uentum: & oris halitū: & odorem reꝝ: & aerē: & irā: & sonum quoq; significat: & in primis spiritum illum: quo uiuimus. Et animas pro hominibus dixerunt poetę: ut ibidē exposuimus. ¶ Intertraxero. penitus hauriam: continua illa eductione. ¶ Alligabo. astringam: & deuinciam: uel allegabo. i. demandabo: & destinabo. ¶ Huic. amphitryoni. s. non alcmenæ: ut Pius exponit: loquitur enim alcmena: in quā cadit officium illud: eūdi aduersum marito redeunti. nam ipse continue ueniebat ad illam domum uersus: quapropter desipere uidetur Pius exponens huic: idest alcmenæ. ¶ Speratam suam. ac si diceret amatam: & desideratam. Inter speratā & sponsam Marcellus hoc differere ait: quia uirgo postq̄ petitur sperata dicitur: & adducit pro testimonio hunc Plauti locum; quod q̄ rite faciat: alii iudicent. Dehinc promissum inquit dictam. uel pactam; uel sponsam dici posse. Sed & speratū pro ponso capi asserit: ut in illo Affranii. Curre: & nuncia uenire: & mecum speratum adducere.

PYLADes

Prudens

Sero

Dictare

Anima

Sperata

SARACENVS. Rumiferaf quid: uel rumificare Obsecro quid

CRVmificant: Vel rumiferãt: ut Nonius legere uidetur: est enim rumiferare honeste dictũ rumores ferre. Haud uidi magis expectatum. Nam alcmena salutãti amphitryoni nõ respõderat: ipsa.n. admirabũda syluerat: ꝙ eã uir salutãsset: tanq̃ nuper aduenies: qui ab eo Paulo ante discesserat: & secũ noctẽ trãsegerat. Obsecro: nõ rogãtis: sed interrogãtis: & regrentis. Auspiciũ cõmoratũ est: Nã iminente sinistro: & ominoso auspicio nõ licuerat pficisci ad iter istitutum tanta.n. fuit religio apud antiquos: ut nihil nisi auspicato gererẽt. Dudũ: Præsens tps designat Vir. Iã dudũ sumite pœnas: aliter dudũ pro diu Hora. nõ ante uerso lene meꝝ cado iã dudũ apud me ẽ. Paulisp mane: Verba sunt sosiæ nõ amphitryonis.

Q namq; adeo ciues Thebani uero rumiferant probam.
Valuistin usq;? expectatus aduenio? So. haud uidi magis
Expectatum, eum salutat haud, quisq̃ q̃ canem.
Am. Et quom grauidã, & quõ te pulchre plenã aspicio, gau
Al. Obsecro ecastor quid tu me deridiculi gratia (deo.
Sic salutas, atq; appellas, quasi dudum non uideris?
Q uasi qui nunc primũ recipias te domum huc ex hostibus?
Atq; me nunc perinde appellas, quasi multo post uideris.
Am. Immo equidem te nisi nunc, hodie nusquã uidi gẽtiũ.
Al. Cur negas? Am. qa uera didici dicerẽ. Al. haud æquõ fa
Q ui quod didicit, id dediscit. an periclitamini (cit,
Q uid animi habeã? sed quid huc uos reuortimini tã cito?
An te auspicium commoratust? an tempestas continet,
Q ui non abisti ad legiones, ita ut dudum dixeras?
Am. Dudũ? q̃ dudũ istuc factust? Al. tẽtas? iã, pridẽ, modo.
Am. qui istuc potest fieri quæso, ut dicis. iam, pridẽ, modo?
Al. Q uid enim censes, te ut deludam contra lusorẽ meũ,
Q ui nũc primũ te aduenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Am. Hæc quidẽ deliramenta loquitur. So. paulisper mane

VALLA. Rumiferaf quid

CRVmificãt pbam: rumore pnunciãt bonã. Nonius tñ hunc citans locũ: non rumificant: sed rumiferant legit. Rumiferare inqt dictũ honeste rumores ferre. Pla. in amphitryone. quãq; adeo &c. Salutat haud magis qsq̃ q̃ canẽ. Nõ magis inquit Sosias uxor maritũ salutare q̃ qsq̃ salutat canẽ. Deridiculi gra. Qm ipsũ paulo ante se uidisse putauerat. Id dediscit: idest obliuiscit: ita Martia. Dedidicis pacẽ subito feritate reuersa Oui. Quæ puto dedidicit iam bona uerba loq. Addiscere meminisse est. Ante auspiciũ cõmoratũ est. Festus in fragmẽtis: Spectio i auguralibus ponitur pro aspectione: & nuntiato quia omne ius sacroꝝ habẽt auguribus. Spectio dũtaxat: quoꝝ cõsilio rem gererent magistratus: nõ ut possent ipedire nũtiando. quę cum uidissent satis: spectio sine nũciatione data est: ut ipsi auspitio res gererent: nõ ut alios impedirent nuncian do. An pcliitamini. i. experimini. nam periclitari est tam periculo afflictari q̃ piculum facere. Potis est: possibile est: ut ẽt potis potens: ut at potis euandrũ. Potis & pote adiectiuum: unde pote aduerbium: sicut utpote: qui pote. Comparatiuum potior & potius: potissimus superlatiuum. Aduerbium potissimum.

PYLADes Ramusculus unde

CRVmiserãt. publico rumore: & fama ferũt: & collaudãt: ut exponit Marcel. hũc locũ citans: a rumore autẽ fit rumusculus diminutiuũ. Ci. Pro cluẽtio iperitoꝝ hoiũ rumusculos aucupãt. Usq;. cõtinue: ppeti. Haud uidi magis expectatũ. Sosię uerba sunt. Nã alcmena salutãti amphitryõi nõ rñdebat: sed frõte capata: & admirabũda syluerat: ꝙ eã uir salutasset: tanq̃ nup adueniẽs: q ab ea pauloãte discesserat: & secũ noctẽ trãsegerat. Iõ ait sosia: haud uidi magis expectatũ. Eũ salutat ma. haud qsq̃ q̃ canẽ. Nõ mirãdũ est Piũ ac Sarra. duos Plauti iterptes: hũc locũ sicco pede pteruisse: quũ legãt. Eũ salutat qsq̃ q̃ canẽ: absq; aduerbio illo magis: quo dẽpto: nullus pfecto certus sensus elici põt. Addi aũt debuit: tũ ex codicibus antiqs: & manuscriptis. in qbus utiq; scriptũ est: tũ uero metri necessitate: & sniæ cõcinitate: ut sit sensus: eũ salutat magis haud. i. haud magis eũ salutat: q̃ qsq̃ salutat canẽ. Et quõ grauidã: tollendũ fuit te: qd hic erat ascriptũ post quõ uti superfluens: metri rõne & sermonis elegãtia. nã satis est: qd seqtur: & quõ te pulchre plenã aspicio. Verba sunt cõtinuata amphitryonis ad Alcmenã. Obsecro castor. Nõ rogãtis: sed interrogãtis: & irata fronte regrẽtis: uerba sunt Alcmenæ. An inqt deridendi gra: sic me salutas nunc: atq; alloqueris quasi qui diu absens fueris: & me nõ uideris iãdudũ? Deridiculi: Ridiculus: & deridiculus epitheta sunt: & significant derisione dignũ: a ridẽdo. s. Plau. in sticho. Ridiculus ęq; nullus ẽ: q̃ dũ esurit. Idẽ i captiuis. Dico unũ ridiculus dictũ de dictis melioribꝰ. Et substãtiue ridiculũ: & deridiculũ sigñant derisionẽ: quã q̃ ridiculũ potiꝰ dictũ sigñet: qd risũ mouet. Peride. ita sic nõ ac tãq̃: ut exponit Pius sonias. nã si pinde eũ q̃si isigat. sigñabit tãq̃: nõ ipm pinde solũ. nisi forte ita loquẽdũ putet: tanq̃ q̃si. Dediscit. postq̃ didicit: obliuiscit. Oui. Quę puto dedidicit iã bõa uerba loq: hoc ẽ dememinit: nã & hoc poetis usurpatũ ẽ: Mar. Ipse iubet mortis dememinisse dus. Quid ai habeã. quo sim aio aduersus maritũ: an illũ amẽ: uel ne? Sed qd uos huc reuortimini: qd ẽ iqt: ꝙ tã cito reuortimini: quũ adeo pgaſ ad legiões pauloãte dixeritis? Et addẽdũ fuit uos: metri necitate: & ex codicibus antiqs: deficiebat nãq; pes unus uersui: qd iterptes nři nõ aduerterũt. An te auspi. cõmoratũ est. Nã tãta fuit religiõis cura apud antiquos: ut si tonuisset: uel aliud aduersum auspiciũ se oñdisset: nõ exirẽt in pliũ. An igiẽ. inqt: auspiciũ te detinuit: an tẽpestas: qua fortassia mare nũc agiteẽ: ut nauigare: nõ potueris? Quãdudũ id factũ est. id scribendũ est metri necessitate: & ex codicibus antiqs: & nõ istuc. Tẽtas? iã. pridẽ: modo. uerba sunt Alcmenæ respõdentis ad illud: q̃dudũ id factũ est. Iã: pridẽ: mõ. oia ista aduerbia idẽ fere significãt: ac si diceres: nup: pauloante: & uideñ plata ab ea tanq̃ irascẽte: & hmõi cõgeminata uerba p iracũdiã expromẽt: nec in his. Dudũ. scribi põt: quia uersus nõ patiẽ: & abũdaret uno pede. Qui istuc pt fieri q̃so. Ita legẽdũ est: & nõ potis est. Declinaẽ. n. hic & hęc potis: & hoc pote: & significat possibilis: & possibile. fitq; collisio hoc loco: p pote est: qũo inqt possibile est hoc: sicut dicis iã. pridẽ. mõ: q̃si diceret. Impoẽ ẽ hoc: qa ego hic nõ affui: nisi iã multo tpe. Et legẽdũ est: ut dicis: iã: pridẽ: mõ: qa replicat: & reiterat uerba per eã plata: neq; scribẽdũ est dudũ p pridẽ. Cõtra. altrinsecus: ecõtrario: ex altera pte: ut sicuti tu ex pte tuã me deludis: ita ego te deludã? Lusorẽ. delusorẽ: irrisorẽ. Delirameta. ineptias isanias: exorbitãtias mentis. Lira sulcus est aratæ terræ, unde per metaphorã: qui sulcũ rõnis euagaẽ: is delirare dicit: tanq̃ e lira egredi. uñ delirameta uocantur.

Ridiculũ

Auspicium

Deliramta

Assentaris:

¶ ASSENtaris: Aſſentamur uoce: Adulamur geſtu: Blandimur tactu. ¶ Bacche bacchãti: Mulieri furẽti. Nã bacchus: & bacchari: & bacchanalia a græco. βοῶ id eſt clamo uociſero: nam uino profuſi uociferari: & furere conſueuerũt. ¶ Feriet ſępius: Magis aduerſabit. ¶ Si obſeq̃ris: Affirmãdo. ſ. q̃ dixerit. ¶ Vna reſolues plaga: Ideſt unico uerbo omnẽ ſedabis cõtẽtionem: ceſſabiſq; a cõtrouerſia. ¶ Crabrones Veſparum genus: quæ tactę magis irritant.

SARACENVS

¶ VIGIlans ſomniat. Vnde dictum ſit: uigilans ſomniat. diuus Auguſtinus in libro de ſpiritu & anima his oſtẽdit uerbis. Multa uidet anima: & eadem natura eſt uiſionum: ſiue in uigilantibus: ſiue in dormientibus: ſiue in ægrotantibus: qm̃ non ex alio genere ſunt: quæ uidentur q̃ ex natura ſpiritus: de quo: ut in quo fiunt ſimilitudines corporum. obſcuratas nanq; uias ſentiendi habent: ut uideatur quod ſomniantes uident. Viſa ſiquidem phreneticorum ſimilia ſunt uiſis ſomniantium: uiſa ſomniantium ſimilia ſunt cogitationibus uigilantiũ. Dormiẽtibus quippe in cerebro conſopitur uia ſentiendi: quæ intentionem uirtutis uiſiuæ ad oculos ducit: ideoque ipſa intentio in aliud auerſa cernit uiſa ſomniorum tanq̃ ſpecies corporales adſint: ubi ſibi dormienti uigilare uideatur: & non ſimilia corporibus: ſed ipſa corpora ītueri ſe putet. ¶ Feriet ſæpius: ideſt contundet ſuo ſermone. ¶ Si. obſequaris: ideſt non aduerſeris unde & obſequium dictum. ¶ Vna reſoluas plaga. uno ictu dilues. ¶ Irritabis: crabrones. i. moleſtiorem habebis. Crabrones nanq; ueſpis maiores & aculeis infeſtiores irritati inſectantur lõgius.

VALLA.

Dum edormiſcat unum ſomnum, quæ næ uigilans, ſõniat.
Al. Eqdẽ ecaſtor uigilo, & uigilãs id quod factuſt, fabulor.
Nam dudum ante lucẽ & iſtũc, & te uidi. Am. quo in loco?
Al. Hic ī ædib⁹, ubi tu habitas, Am. nũq̃ factuſt. So. ñ taces?
Quid ſi e portu nauis huc nos dormienteis detulit?
Am. Hei etiam tu quoq; aſſentaris huic? So. quid uis fieri?
Non tu ſcis, bacchæ bacchanti ſi uelis aduorſarier,
Ex inſana inſaniorem facies, feriet ſæpius.
Si obſequaris, una reſoluas plaga. Am. at pol quin certa res
Hanc eſt adiurgare, quæ me hodie aduenientem domum
Noluerit ſalutare. So. irritabis crabrones. Am. tace.
Alcumena unum rogare te uolo. Al. quid uis rogare, roga.
Am. Nunc tibi aut ſtultitia acceſſit, aut ſuperat ſuperbia?

Crabrones qui ſint

PYLADes

¶ EDORmiſcat. Dormiẽdo abſoluat. Edormire uinũ Ciceroni: eſt dormiendo pficere: & excoquere. Eius uerba in ſecunda antoniana hæc ſunt. Edormi crapulã inquã: & exhala. Gellius lib. vi. At nunc uidere eſt phõs ultro currere: ut doceant ad fores iuuenũ diuitũ eoſq; ibi ſedere: atq; operiri ppe ad meridiẽ: donec diſcipuli nocturnum oẽ uinum edormiant. ¶ Quæ næ uigilans ſomniat. Scribendum eſt: ſomniat: nõ ſomniet: & ſi næ cum diphthongo legerimus: hic fuerit ſenſus: quæ profecto uigilans ſomniat. Sed ſcripſerim potius abſq; diphthongo: ne pro non: hoc ſenſu: quę non uigilans ſomniat. i. quæ non uigilat: ſed ſomniat. Vnde ipſa reſpondet: Equidem ecaſtor uigilo. Sic Terẽ. in andria. Ego id agam: mihi qui ne detur pro nõ detur. Et ſunt uerba cõtinuata Amphitryonis: non Soſiæ: ut inquit Sarracenus: quod oſtendunt ſequẽtia Alcmenę uerba erga amphitryonẽ prolata. ¶ Et iſthunc: & te uidi, hęc alcmenæ uerba oſtẽdunt: pcedẽtia uerba amphitryonis fuiſſe: & non ſoſiæ: quũ alcmena amphitryoni rñdeat: & nõ ſoſiæ. ¶ Nõ taces. loquitur ſoſia deridens alcmenã: quãq̃ amphitryo aliter accipe uideatur: hoc eſt in fauorem illius hæc uerba a ſoſia dicta. unde inquit. ¶ Hei etiã: tu quoq; aſſentaris huic? hei addẽdum fuit: & ſententiæ concinnitate: & uerſus neceſſitate: aliter enim nõ conſtaret: qd interptes noſtri non uiderunt. Qui differat inter aſſentari: adulari: & blandiri: diximus in Moſtellaria. ¶ Quid uis fieri. Soſia loquitur. Quid uis inqt: ut faciam? neſcis: q ſi mulieri inſaniẽti aduerſari uelis: & contra loqui: ex inſana inſaniorem reddes? ¶ Bacchæ bacchanti. Bacchas ſcimus mulieres fuiſſe: quę baccho ſacrificia faciebant. ¶ Bacchę bacchanti. i. mulieri ebrię inſanienti: ſicut ſunt bacchę mulieres baccho per inſaniam ſacrificantes. ¶ Feriet ſępius. magis aduerſabitur. ¶ Si obſequaris. ſi obſecundaueris: & illi inſanæ uerbis placidis reſpondebis. ¶ Vna reſoluens plaga. unico ictu: & uno uerbo: eius ferociam: ueſaniãq; pſternes. ¶ Quin. affirmantis eſt pro certe. ¶ Adiurgare. Caſtigare iurgiis & pbris inceſſere. Iurgari & iurgare dicimus idifferenter: pro rephendere: & de iure agere. nã a iure fit iurgo: & iurgor. Inter iurgiũ: & litẽ Marcellus hanc ait eſſe differentiam. q iurgium leuior res eſt. ſi qdem inter beniuolos: aut ppinquos diſſenſio: uel cõtentio: iurgium dicitur. Inter inimicos diſſenſio: lis appellat. M. T. iiii. de repu. Admiror ne rerum ſolum: ſed etiã uerborum elegãtiam. Si iurgant inqt beniuolorũ cõcertatio (Nã lis inimicorũ eſt) iurgiũ dicitur. Idẽ. Iurgat ergo lex putat iter ſe uicinos non litigare. ¶ Hanc eſt mihi adiurgare. addẽdum fuit mihi: metri neceſſitate: aliter enim uerſus nõ conſiſteret. ¶ Crabrones: ueſparũ genus ſunt: quæ tactę magis irritantur. quorũ ictus: ut Plinius refert: fere non ſine febri ſunt: ſed & fatiferi: ac pemptorii. ¶ Quid iſtuc. quid legendum eſt: metri neceſſitate: cui pes unus deficeret: ſi qui legas: ut Pius: & Sarracenus legunt: qd añt. pro ad qd exponendum eſt. ¶ Præcontarier. Interrogare: exquirere: rimari: diligenter inquirere. Ita exponit No. hunc locũ citans: & proprietas uerbi: ut inquit: ab eo tracta eſt: q uada in fluminibus contis exqrunt. Conti. n. ut idem ait: haſtæ ſunt longiores: & robuſtę. Virgi. Ant duris detrudere contis. Feſtus autem ſic. Percontatio uidetur dicta ex uſu nautico: quia altitudinem aquę conto pertentãt. Alii uolũt per cũctationem dici: q ſcilicet is: qui curioſus eſt: percuncta interroget. Donati uero hęc uerba ſunt. percontatus: & percunctatus ſcribitur. Si percontatus a conto dicitur: quo nautæ utunt ad loca nauibus opportuna: Si uero percunctatus: ab eo q a cunctis perquiratur dicitur. Dicimus autem percontari: & percontare: Neuius: Si percontaſſem: malum hoc me prçteriiſſet. Idem: blande: & docte perconctant. ¶ Quia ſalutare. tollendum fuit: ſi quod hic erat interiectum uti ſuperfluens: ſenſus concinnitate. ¶ Antidhac. pro antehac: ſic enim uſi ſunt ueteres: ſed hic nullo modo ſcribi poteſt antehac metri neceſſitate. ¶ Vt pudicæ ſuos uiros: quę ſunt: ſolent. ordo eſt: ut pudicę: quę ſunt: ſolent ſuos uiros appellare. ¶ Eo more te expertem factam. Ita ſcribi debet uerſus: metri neceſſitate: & non expartem te: ut ſcribunt Pius & Sarracenus: Expers autem dicitur: qui ſine parte eſt: hoc eſt priuatus: ut hic aliqui pro ignaro: & imperito accipiunt. nullamq; rerum experientiam habente. ¶ Te certo huc heri aduenientem. huc addi debuit: metri neceſſitate: & etiam ex ſenſus congruitate: quod ii interpretes non uiderunt.

Bacchæ q̃ dicantur

Iurgare

Percõtaf: & percontari

SARACENVS · Mos loquēdi ātiquorū · Pulchrum dictum · Atra bilis quid

OSCVlum tetuli:Non detuli tetuli protuli ita locuti sunt ueteres:Nonio teste. Actius in andromada donec auxilium perseu tetulisti mihi. Prægnanti malum dari:Iocatur ad illud:tu magnum malum habebis: ꝙ sosias simulat intellexisse pro pomo. Animo si male esse:Nam uoluptatibus interdum animi ęgritudines leuantur: sed cogitatione præsertim:ut inquit Cicero Nihil est ꝙ tam obtundat: eleuetq; ægritudinē:q̄ perpetua in omni uita cogitatio. Atra bili:quā grçci melancholiam uocant:est e quattuor humoribus una naturæ aridæ & frigidæ terræ comparata:quę sicuti grauis est:& difficulter mouetur:sic morbi ex atra bili difficillime curantur:quæ quotiens altius scādit:hoies isanos reddit. Ideo subiicit:nulla res tam homines delirantes concinnat: idest facit. Percita:Percussa : & percitū dicimus iracūdia & furore cōcitatum.

Al.Qui istuc in mente est tibi mi uir percontarier?
Am.Quia salutare aduenientem me solebas antidhac.
Appellare itidem,ut pudicæ suos uiros,quæ sunt,solent.
Eo more expertem te factam aduenient offendi domi,
Al.Ecastor equidem te certo heri aduenientem illico
Et salutaui,& ualuisses ne usq; exquisiui simul
Mi uir,& manum prehendi,& osculum tetuli tibi.
So.Tun heri hunc salutauisti? Al.& te quoq; etiam Sosia.
So.Amphitryo speraui ego istam tibi parituram filium,
Verum nō est puero grauida.Am.quid igitur? So.insania.
Al.equidem sana sum,& deos quæso,ut salua pariam filiū.
Verum tu magnū malum habebis,si hic suum officiū facit.
Ob istuc omen ominator capies quod te condecet.
So.Enimuero prægnanti oportet & malum dari,
Vt quod obrodat sit,animo si male esse occœperit.
Am.Tu me heri hic uidisti? Al.ego inq̄,si uis decies dicere.
Am.In sōnis fortasse.Al.imo uigilās uigilātē.Am.uæ mihi
So.Quid tibist? Am.delirat uxor.So.atra bili percitast.
Nulla res tam deliranteis homines concinnat cito.

VALLA. · Bilis atra quid

MI uir percōtarier. percontari iquit. No.hunc citando locum diligenter inquirere. Et est proprietas uerbi ab eo tracta: quod uada in fluminibus cōtis exquirūt. Ominator.qui omine malo isania grauidam:non filio dicis. Oportet malum dari.Malū licet quantitate differat cū pomum significat:& cum non probum . hic tamen malum pomum dicit:ut non bonū uelit intelligi. Suum officium facit : dicitur officium inquit Donatus quasi efficium ab efficiendo:quod unicuiq; personę congruit. Nulla res tam delirātis homines concinnat cito. Delirantis pro delirantes.i.a recto secedentes concinnat: facit. Nā delerare ut legit. Noni.per e est de recto recedere. Lera autē est fossa recta: quæ contra agros tuendos ducitur : & in qua uligo terræ decurrat. Pompo. in prostibulo. Iam abierunt:iā non tundunt: iaȝ ne ego sum in tuto satis. uunquis hic restitit:qui nondum habeas lerarit mihi:id ē confoderit. Lu.lib.xxvi.qua propter delero : & cupidi officium fungor rubetum. Plantus in amphitryone delerat uxor. Atra bili percita est . quę a grçcis melancholia:a nostris atra bilis.ab illis melancholo:a nostris infanio.nam cum atra bilis ammixta spiritui ad cerebrum attollitur : insania suscitatur.

PYLADes · Tetuli · Omen · Percitus

OSCVlum.suuauium:quanquā ita authore Marcello discernantur:ꝙ ab ore osculum:suauium a suauitate dicitur:osculum quoq; paruulum os significat.Mar.Ipsaq; crudeles ederunt oscula morbi. Tetuli.tuli : antiquum est pręteritum a fero uerbo:siue a tollo:Nonius tetulit tulit. Actius in andromeda . Donec auxilium perseu tetulisti mihi.Priscianus quoq;. Tollo inquit tetuli:pro quo nunc est in usu frequenti sustuli a tulo quoque:quod uerberibus in usu fuit tetuli dicebant. Quid igitur.subaudi paritura est:uel quid igitur ais. Insania : respondet Sosia ad illud:quod ipse dixerat:non est puero grauida:ac si dicat:grauida est insania:casus est ablatiui isania. Sic hic. Amphitryo:scilicet tanq̄ ei obiiciat:ꝙ præter ius sinat seruum illi maledicere. Ob isthucq; omen ominator capies: quod condecet.ob hæc.inquit sinistra uerba:& ob hoc diruȝ augurium:quod de me fecisti:non seruato decoro : insania grauidam me incessens magnum malum habebis:& capies quod condecet . uersus autem ita scribendus est: ut nos scripsimus:auferendumque fuit te:quod præpositum erat uerbo condecet:metri necessitate.nam aliter pes unus abundabat.Cæterum Omen augurium significat : modo prosperum. Virgili.Omine quo formans animum sic incipit ipsa:modo aduersum. Idem.Neue omine tanto:prosequere. Et sic capitur hoc loco:dictum ab ore ut quidam uolunt : quasi oremē uel ut alii: ab omento : quod extispices notare solent. Inde ominor:ominator:ominatio: ominosus:& abominor:abominator:abominatio:& abominosus. Prægnanti oportet:& malum dari. & malum scribendum est.nam absque & uersus non consisteret:& in codicibus antiquis scriptum est:& sensus concinnitas id requirit:quasi dicat:ultra alia:quę prægnantibus dari oportet:malum etiam eis conuenit:hoc est pomum. Nam iocatur sosia in nomine malum.quia Alcmena dixerat.magnum malum habebis;idest magnum detrimentum & damnum.hic autem ait Malum dari oportet etiam prægnanti: pomum significans . & peculiariter fortassis alludit ad punicum:siue granatum. De quo phy.libro uigesimotertio.Granatum expetitur in grauidarum malitia.& quoniam gustatu moueat infantem. Vt quod obrodat:sit animo si male esse occœperit. Vt si quo morbo animus affici cœperit.ut plęrunque prægnantibus contingit.habeat malum.hoc est pomum , quod obrodat. scimus enim prægnantes pomis eiusmodi libenter uesci:& si quando uel in hypothymiam:uel in malitiam aliquam deciderint : pomo gustato:releuari. Veh mihi.abiiciendum fuit misero:quod hic ascriptum erat inter ueh : & mihi : metri necessitate. Atra bili percita est:idest melancholia:& nigro cholo exagitatur:a quibus insania procedit:de qua melancholia intellexit Persius:quum inquit:Scabiosus & atra:Bile tumet:hæc in tm̄ aium agitat:ut qui ea pręmunt: sibi plærunq; mortē consciscant:maleq; habeant animo etiam corporis cōtagione uanescente. Ideo subiicit. Nulla res tam delirantis homines concinnat cito:idest facit:nihil tam cito homines deliros:& insanos reddit:q̄ atra bilis. Percita.percussa:percitum dicimus iracundia & furore concitatum. Vbi.uel in cerebro:uel in stomacho:in quibus corporis partibus bilis ut plurimum debaccatur:uel ubi:idest quando:ut quo in loco.

Implicitscier

Am. Vbi primum tibi sensisti mulier impliciscier?
Al. Eqdē ecastor sana,& salua sum. Am. cur igitur prædicas
Te heri me uidisse, qui hac noctu in portū aduecti sumus?
Ibi cœnaui, atq; ibi quieui in naui noctem perpetem.
Neq; meum pedē huc intuli etiam in ædeis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hosteis, eosq; ut uicimus.
Al. Immo mecū cœnauisti,& mecū cubuisti. Am. qd id est?
Nihil te pudet scelesta, populi in conspectum ingredi?
Al. Vera dico. Am. nō de hac qdē hercle re, de aliis nescio.
Al. Primulo diluculo abiisti ad legiones. Am. quo modo?
So. Recte dicit, ut commeminit. somnium narrat tibi.
Sed mulier postq̄ experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.
Al. Ve capiti tuo. So. tua istuc refert, si curaueris.
Al. Iterū iam hic in me inclementer dicit, atq; id sine malo.
Am. Tace tu, tu dic, ego ne abs te abii hic hodie cū diluclo?
Al. Quis igitur illic narrauit mihi, illic ut fuerit prœlium?
Am. An & id tu scis? Al. qppe q̄ ex te audiui, ut urbē maxu(mam)
Expugnauisses, regemq; Pterelam tute occideris.
Am. Ego ne istuc dixi? Al. tu te istic, etiā ast ante hoc Sosia.
Am. Audiuisti tu me narrā hoc hodie? So. ubi ego audiuerī
Am. Hanc roga. So. me quidē p̄sente nunq̄ factust, qd sciā.
Al. Mirū, qn te aduorsus dicat. Am. Sosia, age me huc aspice.
So. Specto. Am. uera uolo loqui. te. nolo assentari mihi.
Audiuistin tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?
So. quæso ædepol, nū tu etiā insanis, quō id me interrogas?
Qui ipsus equidē nunc primū istanc tecū conspicio simul.
Am. Quin nunc mulier audin illum? Al. quin eo fit, mihi
Plurimū,& credo,& scio ista esse facta pinde, ut proloquor.
Am. Tun me heri aduēisse dicis? Al. tun te abisse hic negas?
Am. Nego enimuero,& me aduēīs nūc primū aio ad te domū
Al. Obsecro etiam ne hoc negabis, te aureā pateram mihi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatum esse dixeras?
Am. Neq; pol dedi, neq; dixi. uerum ita animatus fui.
Itaq; nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi
Dixit? Al. ego equidem ex te audiui,& ex tua accæpi manu
Paterā. Am. mane, mane obsecro te, demiror nimis Sosia,
Qui illæc illic me donatum esse aurea patera sciat.
Nisi tu dudum hanc conuenisti,& narrauisti hæc omnia.
So. Neq; pol ego dixi, neq; uidi istam, nisi tecum simul.
Am. Quid sit hoc hois? Al. uin pferri pateram? Am. pferri (uolo.
Al. Fiat, tu Thessala intus pateram proferto foras,
Qua hodie uir meus donauit me. Am. secede huc tu Sosia.
Enimuero præter alia miror maxume.
Si hæc hēt paterā illā. So. an ēt id credis, q̄ in hac cistellula
Tuo signo obsignata ferūt? Am. saluō signust? So. inspice.
Am. Recte ita se, ut obsignaui. So. quæso qn tu istāc iubes

SARACENVS

¶ IMPLIciscier Inuolui: hmōi. s. isania. ¶ Perpetē: Continuā: & ppetuā. ¶ Vt cū exercitu: Vt. i. postq̄. ¶ Diluculo: summo mane: diluculum aurora est cū incipit albescere Plau. alibi diluculascit. i. icipit illucescere. ¶ Exprecta: E somno excitata. ¶ Prodigiali: Dicitur pdigialis & pdigiale qd procurat pdigium. Dicta sunt pdigia a Nonio q̄si porro adigenda: uel porro agēda: uel quasi prædicta: ut Festo placet: q. s. prędicant qd futurum est: unī prodigię hostię dicuntur: quæ cōsumunt: & ide homines luxuriosi dicti pdigi. ¶ Cōprecatā: pcibus placasse: uel sacrificasse. ¶ Mola salsa: aut thure: quę in sacrificiis adhibebant: molam salsam ponit Valeri. quæ ex sale cōstat: & farre unde Festus imolare inquit est mola. i. farre mollito: & sale pspsa sacrare. thus nascit in arabia: q̄ fœlix dicit: & cū aspiratiōe & sine ea scribi pt uel a græco θύω. i. sacrifico: uel a tūdēdo: qa glebę tūdunt. ¶ Tua is. re. ut. s. ue habeas. ¶ Thessala: nomē famulę.

Diluculo quid sit

Prodigia unde

Imolare qd sit

Thus unī dictus sit

VALLA.

¶ IMPLIciscier. hoc est implicari: & inuolui. ¶ Postq̄ exprecta es. i. ex somno uigilas. ¶ Prodigiali ioui: qui pdigiis pest. No. prodigia dicta sunt porro adigēda: Plau. in amphitryone. Sed mulier postq̄ exprecta es pdigiali ioui &c. Inde pdigiatores inquit Festus aruspices prodigiorū interpraetes. ¶ Aut mola salsa. Vale. Maximus in secundo. mola: quæ uocabatur: ex sale constat: & farre. Festus quoq; Pompeius. Immolare est mola: idest farre mollito & sale hostiam persam sacrare.

PYLADes

¶ IMPLIciscier. implicari: iuolui: hmōi. s. insaniā: & scribendū est. ¶ Vbi primus tibi sensisti ex codicibus antiquis: ac si dicat: qn̄ primū sensisti hunc morbū tibi superuenire? ¶ Me uidisse: qui hac noctu in portū aduecti sumus. per Synthesim. respicit. n. ad significatū: ut pars & certare parati. Sed & Syllepsis est: ac si esset: q ego cū cæteris aduecti sumus: per cōceptionē psonarū. ¶ Perpetē. cōtinuā: integrā: solidam: nunq̄ interruptā. ¶ Vt cū exercitu: ut. i. postq̄. ¶ Eosq; ut uicimus: & postq̄ eos uicimus: nō ut uolumus: nā superfluū uerbū illud uolumus: quāq̄ Pius pbiorem uideri sibi inqt lectionē: in qua sit: uoluimus: cōtra metri rōnem: & codicū ferme oium lrās. ¶ Quid idest: qd ais: qd dedecus: quæ cōtumelia hæc est? Et addendū est post hęc uerba: hoc carmē a Marcello citatū in expositione uocabuli. qd est igredi: n. ¶ Nihil te pudet scelesta ppli in cōspectū igredi: qd & Pius asserit se uidisse in antiqs exēplaribus: igredi. n. significat nō solū itrogradi: ut est eius manifesta significatio: sed ēt uenire: ac se oñdere: ut ait Marcel. hūc locū adducēs. ¶ Nō de hac tu qdē hercle re. tu addēdū fuit metri nēcitate. nā aliter uersus nō cōstaret: & subaudiendū dicis uera. ¶ Priulo diluculo. sūmo māe. Diluculū ē aurora: quū icipit albescere: sic alibi: Diluculascit. i. icipit illucescere: dr diluculū q̄si parua diei lux. diluculo ēt aduerbialr p sūmo mane accipit. ¶ Abiisti ad legiones scribendum est abijsti duplicato. i. in medio. metri necessitate. ¶ Prodigiali ioui. i. ioui pdigia pdigiēti: amolienti: & auertenti. prodigialis enim dicit quod

Diluculum

Prodigium

prodigia procurat. Et prodigia a Nonio dicuntur: quasi porro adigenda a Festo autem quasi prædicia: q.s. prędicant: qđ futuꝝ est. ⁋ Mola salsa. Mola: ut Festus inquit: & nos diximus in uocabulario nostro: significat far tostũ sale conspersum: quo ntebātur in sacrificiis: dicta mola: quia farre ipso mollito uictima aspergeret. ⁋ Aut thure. nam nõ oẽs deos mola delectat. unde porphyrius ille apostata: thymiamate: hoc est thureo suffimine deos coli pdit eẽ cõueniens: qa id diis gratius: & acceptius sit: qa purius & emaculatius: q̃ hecatombe. ⁋ Væ capiti tuo. i. uitę tuę: caput pro uita posuit: ut Virgi. Vnus pro multis dabitur caput. ⁋ Tua istuc refert: si curaueris. istuc pro istud. s. uæ. Istud inqt uæ: quod in me pfers: ad te ptidet: quũ isthac insania agiteris. ⁋ Si curaueris. i. si bene aduertes rebus tuis: & si ægritudinẽ tuã cognoueris. Vę aũt interiectio est minatoria: qua malũ alieni portendi significamus: & cõstruitur cũ datiuo. Mar. Nescio: si sciero: uę tibi causidice: & sicut hoc loco: uę capiti tuo: potest & alius sensus sic elici: istuc. s. qđ dico: ut pdigiali ioui compceris: tua refert. i. ad te ptinet: si curaueris: hoc est: si curam tui habere uolueris: sed prior sñia magis cõgrua uidetur: quia sequitur. Iterum iam hic in me inclemẽter dicit. ⁋ Hic in me iclemẽter dicit: hic mihi oblogtur: & male dicit. ⁋ Atq id sine malo. i. & nullã abs te punitionem maledictoꝝ suoꝝ accipit: hoc est: ut eũ non arguis: neq plectis. Dic tu. uerba sunt Amphitryonis ad Sosiam primũ: ut taccat: deinde ad Alcmenam: ut sibi respõdeat: & scribendũ est. Dic tu: & non: tu dic: metri neces. qa aliter uersus nõ staret. ⁋ Quis igit narrauit mihi illud: ut fuerit plium. Ita scribi debet uersus: & nõ iterponi debent illa uerba: nisi uos: quæ utiq supflua sunt: metri rectitudini: sed ut censemus: fuerat iterlinearis explanatio: quę pfecto subaudit: ut sit sensus: qs igitur hęc mihi narrauit: nisi uos: uel nisi tu. Est. n. responsio alcmenæ: per iterrogationẽ contrariũ facta amphitryoni. ⁋ Illud quoq scribi debet metri necessitate: & ex codicibus antiqs: & non illic: ut legunt uterq Pius & Sarra. idocti. ⁋ An: & id tu scis: & scribendum est: & non etiam: metri necessitate. aliter. n. uersus superflueret. ⁋ Quippe quæ ex te audiui. q. d. quis dubitat me id scire: quæ ex te illud audiui: & scribendũ est: quæ: ex codicibus antiquis: & elocutionis cõcinnitate: nõ qui: ut legunt interptes psati. ⁋ Tu te isthic. i. tu ipse: qui hic nunc es. ⁋ Miꝝ. per antiphrasim mirãdum inquit est: si non dicit aduersum te: ac si diceret: putas me credere illum aduersum te dicere posse: qui sit conscius: & particeps doli tui. Audiuistin. ita scribendũ est: metri necessitate: non audistin: ut legunt interptes pręfati: contra rõnem metricam. ⁋ Autumat. loqtur: effatur. ⁋ Nun tu ẽt insanis: uerba sunt Sosiæ ad amphitryonẽ: & tollendũ fuit quoq: qđ scriptũ erat inter tu: & etiam: metri rõne: uti supfluens. ⁋ Qui ipsius. i. qui ego. hoc. n. pro noie ita usi sunt prisci: flectentes: ipsius ipsa ipsum. ⁋ Quin nũc mulier audin illum. Quin particula quattuor modis accipit: uno: quũ increpãtes: uel iterrogãtes: uel exhortãtes dicimus: significatq cur non: ut qn uenis: qn legis: qn fugis: Vir. Quin tu aliqđ saltẽ potius: quoꝝ idiget usus: Viminibus: mollig paras detexere iunco. Secũdo mõ: quin significat q. Terentius. Non dubium est: quin uxorẽ nolit filius. Tertio mõ: quũ magis cõfirmamus significat: atq enã: ut hic: & apud Vir. Quin aspera iuno. Quæ mare nunc terrasq. m. c. q. f. Cõsilia in. m. r. quod & quinimo aliquãdo dicit: quarto quũ ita ponimus quin: ut quasi priori uideatur esse cõtrariũ: & aliquãdo significat: q non: aliqn: ut nõ. Cicero. Nõ icciraco causas Isocrates nõ defendit: quin id utile esse: & honestum existimaret: ubi quin: pro q nõ accipitur. Virg. Hic tibi ne qua moræ fuerint dispendia tanti: Quin uatem insanã aspicias: quin. i. ut nõ. Sed & aliter quoq hac dictione utimur: ut si dicamus: nullus ad te uenit: quin abeat doctior. quin enim hoc loco: pro qui nõ accipi uidetur. Et si dixerimus: nulla est fœmina: quin sit audax: quin pro quæ non capiet: & nullum animal in leonẽ incidit: qn periclitet: idest q non. q si dixero: nullũ diem pterire sino: qn litteris operã aliquã ipendã: hic qn pro in quo non exponet: & neminem nõ uideo: quin me pudeat patrati sceleris. i. propter quem non: & nullum librum lego: qn eliciam aliquid boni. i. ex quo nõ: uerum si dicas: nullus est dies in hac uita: quin ex eo plus incõmodi q̃ uoluptatis cõsequaris: uix recte proferat: quid sibi uelit: quin: quum tamẽ intellectui satis pateat illius significatio: quum quin ex eo: pro in quo: nõ procul dubio capiatur. ⁋ Quin eo fit: q mihi plurimum credo: q scio ista esse facta perinde: ut ploquor. Ita scribendus. est hic contextus totus. si modo & metri rectitudini: & sentẽtiæ cõgruitati: & codicum antiquoꝝ scripturæ satisfactũ uelimus. Primũ enim: quin adduciẽdum est: metri necessitate: & q scribendum sentẽtię congruitate: & ex codicibus antiquis: & uersus finit idictione illa mihi. alter uero uersus est plurimũ credo: q scio ista esse facta perinde. ut proloquor. Vbi q: & non &: scribendum est ex codicibus manuscriptis: & esse facta: non & facta scribendum est: ex sentẽtię integritate: ac perinde: nõ proinde similiter scribi debet: pro ita. Sensusq est talis (respondente Alcmena aduerba Amphitryonis: qui dixerat: quin nunc mulier audin illum: Et replicãte principium uerboꝝ illius: hoc est quin: quomodo irati: & furore perciti solent) Quin o Amphitryo: uobis nihil credo: sed mihi: & uerbis meis potius q̃ uestris. proptercaq mihi credo: quia scio ista quę loquor esse facta ita: ut loquor. Super quo contexu Pius & Saracenus interpraetes nihil dixerunt: utpote qui illum non intelligere potuerunt: legẽtes absq quin: hoc modo. Eo fit quia mihi plurimum credo: & scio ista & facta proinde: ut proloquor. ⁋ Tun te abisse hinc hodie negas: hodie addendum fuit: & sensus concinnitate: & metri necessitate: & ex codicibus antiquis: respondetq illud hodie ad dictionem heri quid amphitryo dixerat: tun me heri aduenisse dicis. ⁋ Nego enim uero. ita scribi debet ex codicibus antiquis: nam respondet amphitryo uerbis alcmenæ: quæ dixerat: negas. ⁋ Qua te illic donatum dixeras. subaudiendum est fuisse: non ascribendum esse: quia metri ratio non patitur cui pes unus superflueret. ⁋ Neq dedi ędepol. ita scribi debet uersus: & non: neq ædepol dedi: quia uno pede abundaret. ⁋ Ita animatus fui. ita in animo habui: ut pateram illã tibi dilargirer. ⁋ Demiror nimis sosia. Quum Alcmenæ dixisset Amphitryo: mane: mane obsecro te: uertit postea se ad Sosiam dicens. Demiror nimis Sosia: quonam modo rescire potuerit Alcmena: me hac patera donatum esse: nisi tu ad eã dudum præcucurristi: & narrauisti hæc omnia. Verebatur enim se captari ab uxore & seruo. Vnde respondet Sosia: neq se dixisse: neq eam uidisse: nisi nunc. Scribẽdumq est. Demiror nimis: & non. Nimis demiror: metri necessitate. ⁋ Qui illhęc illic. i. quomodo illa alcmena: ubi apud teleboas. ⁋ Neq ego ędepol dixi: neq uidi istam. Et hic ita scribendus est uersus: si modo metri ratio habeatur: & non: neq ędepol ego dixi: neq istam uidi. ⁋ Quid sit hoc hominis. ita scribi opus est: & non qđ hoc sit hominis: & hominis hoc loco pro muliere capitur: quasi dicat: quod genus insaniæ dicam hanc habere: uel hominis pro uiro capitur: ut quia suspicetur Amphitryo uxoris pudicitię uitium esse additum: intra se dicat: quid hoc sit hominis. i. quem nam dicam esse hunc hoiem: qui hanc mihi iniuriam intulerit. ⁋ Thessala. nomen est famulę: quã alcmena iubet pateram afferre. ⁋ Qua hodie uir

meus. ita

Caput.

Væ.

Ipsus

Locus restitutus

meus. ita legendũ ẽ:& nõ meus uir: metri necessitate. Enim uero pter alia mira. ita scribendus uersus ẽ: & tollenda dictio. illud interposita hic inter uero: & præter: uti superfluens: & metri necessitate: & ex antiquis codicibus: in qbus scripta non ẽ. An etiã id credis. ita scribendũ est: & nõ: an etiã credis id: metri necessitate. Quã in hac cistellula tuo signo obsignata ferunt. Pius hoc loco multo crassius delirat: q̃ in superioribus his proximis locis. quos perperam: & cõtra metri ratione peruerse legit. Nam dum contextum hunc se corrigere autumat: temere admodum corrumpit. Inquit enim scribe: quæ in hac cistellula tuo signo obsignata fertur. Nec aduertit homo paucarum litterarum uersum stare nullo modo posse: si fertur scribat. nam pes unus ei superflueret. propterea: quam: & non quæ: ferunt: & non fertur: scribendum fuerit: cum codicibus quoq; integris: tam impressis: q̃ manuscriptis.

Procerita circunferri? Am. ædepol quin facto est opus?
Nã hæc qdẽ ædepol laruarũ plena sunt. Al. qd uerbis opust?
Hẽ tibi paterã eccã. Am. cedo mihi. Al. age aspice huc sis iã
Tu, q quæ facta inficiare, quẽ ego iam hic conuincam palam.
Est ne hæc patera, qua donatus illic? Am. summe Iupiter.
Quid ego uideo? hæc east profecto patera. perii Sosia.
So. Aut pol hæc præstigiatrix mulier multo maxumast,
Aut paterã hic inesse oportet. Am. agedũ eã solue cistulã.
So. Quid ego istã exoluã? obsignatast recte. res gesta ẽ bñ
Tu peperisti Amphitryonem, ego alium peperi Sosiam.
Nunc si pateram patera peperit, omnes congeminauimus.
Am. Certust aperire, atq; inspicere. So. uidesis signi qd fiet,
Ne posterius in me culpam transferas. Am. aperi modo.
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis postulat.
Al. Vnde hæc igitur est, nisi abs te, quæ mihi dono datast?
Am. Opust mihi istuc exquisito. So. Iupiter, iupiter. (dio?
Am. Quid tibist? So. sic patera nlla i cistulast. A. qd ego au

SARACENVS

Cerita quæ

¶ PRO cerita circunferri. i. tanq̃ cerita: & malo spũ afflata purgari: nã circũferre lustrare est: & p trãslatione purgare: quia dũ purgari uolunt isanientes huiusmodi circunferent. ceriti: laruati: & malesani dicunt: & furiosi quasi cereris spiritu cõtacti: Plautus in sequentibus: tu certe laruatus es: aut ceritus. ¶ Laruarum plena sunt hæc. s. loca. Nã plenũ dæmonibus aera nõ ificiamur: inqt Apuleius referente Beato Augustino: opinatos fuisse ueteres ex aĩs hoium fieri dæmonas: qui si bonorũ meritorũ fuissẽt: lares dici: si malorũ tũ laruas: tũ lemures appellari: si ãt icertũ eẽt bonorũ an malorũ fuissent meritorũ: manes nũcupari. ¶ Quid uerbis opust? Dam⁹ hãc locutionẽ alcmenæ: nõ amphryõi: ut em̃ ẽ dauimus. ¶ Inficiare: Est inficiari negare quod petitur: uel non cõmisisse quod obiicitur: unde stat⁹ dicit̃ inficialis apud rhetores: in quo qui reus est: inficiat̃. ¶ Prestigiatrix: dicunt̃ præstigiatores a stygæ & tenebris: qpita aciem prestingat oculorum: ut res aliter uideri faciãt q̃ sint: Varro præstigiatores a sententia dici uult: præstigii inuentorem fuisse Mercurium Beatus Augustinus autor est.

Dæmões secũdũ antiquos q sint

Inficiat qd sit

Præstigiatores qui.

VALLA

Ceriti qui sint

¶ PRO Ceritam circunferri. Seruius sup illo Virgiliano. Immensa sine more furit lymphata p urbẽ. lymphata percussa furore nympharũ: sicut ceritos a cerere dicimus. Ceriti sunt & laruati male sani a cereris ira: & laruarũ incursatione aio uexati. Plautus: Laruatus es: aut ceritus. Festus Põ. Ceritus furiosus. Noni. Marcellus. Circũferre ẽ pprie lustrare. Luc. satyra. li. ii. Tũ oia farto sus circũlatus. Plautus in amphitryõe. Quin tu iubes pceritã circũferri. Itẽ Seruius circũferre uerbũ antiquũ. i. purgare. Vir. in. vi. æneidos. Idẽ ter socios pura circũtulit unda. Spargẽs rore leui & Plautus. te circũferã. i. purgabo: Nã lustratio a circũlatione dicta ẽ: uel tedæ: uel uictimæ. ¶ Edepol qn facto ẽ opus. ita legẽdũ: ut corrigat̃: põt etiã legi p facto farto: qd ẽ libi gẽus: ut Festus qd crebri⁹ ad sacra ferebat̃: & erit ẽt cõcinus sensus. ¶ Laruarũ plena sunt. Laruæ: & lemures mali spũs dñr a ueteribus. Mães ãt: q icerti bonorũ: ne an malorũ eẽnt meritorũ: ut lares bonorũ. ¶ Inficiare. est ificiari cõtra factũ ire & negare: & idẽ qd ire ificias: uñ inficialis stat⁹ dicit̃.

PYLAdes

¶ PRO Cerita circũferri altera his Pii interpretis insania iungit̃: dicentis. Corrige: pceritã pceritæ: & indiscriminatim: Ceritæ fœmine uocant̃ a cerere. i. occursaculo quodã oppilæ: & c. q si interroget̃: ubi terrarũ pceritam inuenerit: hiscere utputo non audebit. quandoquidẽ: ceriti: aut laruati a Marcello dicunt̃ male sani: & aut cereris ira: aut laruarũ incursatione aliqua uexati. hoc autẽ loco nõ proceritã: ut ipse inaniter effutit: sed pro cerita scribi debet: hoc sensu: iube hanc circũferri pro cerita. i. tanq̃ ceritã: & malo spiritu afflatã purgari. Sic Plautus in pœnulo: neq; nos populus pro ceritis insectabit lapidibus. i. pro isanis: & malo numine agitatis & in rudente Elleborosus sum: at ego ceritus. hunc nõ amittã tñ. Nã circũferre: lustrare est: ut Marcellus. inqt: locum hunc adducẽs. Vir. Idẽ ter socios pura circũtulit unda. super quo Seruius. Circũtulit inqt purgauit: antiquũ uerbũ. Plautus p laruato te circũferã. i. purgabo ¶ Aedepol qn facto ẽ opus pfecto inqt Amphitryo: ita oportet me facere: ita opus ẽ facto: ut dicis. s. Sed alii non facto: sed ferto legunt: ut sit. ædepol: quin ferto opus ẽ: hoc est: pfecto opus est lustratione oino. ¶ Nã hæc qdẽ ædepol laruarum plena sunt. i. nã oia hæc nostra: ad familiã ptinẽtia: siue loca plena sunt laruarũ. Laruæ a lare: hoc ẽ genio dictæ: secundũ quosdã sunt noxiæ iferorũ umbræ: unde laruati dicuntur furiosi: & mẽte moti: quasi a laruis exterriti: quos uulgo dæmoniacos uocant: qui idẽ & ceriti appellantur. ut prædiximus. Plautus alibi in aulularia: laruæ hunc: atq; intemperiæ: insaniæq; agitans senẽ. Fertũ autẽ est sacrificii genus: de quo Lucilius. Aedepol: ferto oia sum circulatus. Sed & Festus: fertũ inquit genus libi: quod crebrius ad sacra ferebatur: nec sine strue altero genere libi: q̃ qui afferebant: struefertarii appellabantur. idẽ alibi. Struefertarios dicebant: qui quædam sacrificia ad arbores fulguritas faciebant. a ferto s quodam sacrificii genere. ¶ Quid uerbis opust? loquitur Alcmena: respondens ad ea: quæ audiebat Amphitryonẽ & Sosiam inter se loqui: quã q̃ fortassis nõ clare omnia intelligeret. quid opus ẽ inquid amplius uerbis disceptatoris? ¶ Hem ubi pateram eccam. congeminatio est irritatæ mulieris. hem ubi pateram satis fuerat: sed addidit: eccam: ut magis obiiceret uiro: quod ille inficiabatur. ¶ Credo mihi. hoc pretinet ad id quod superius dixerat: quin eo fit: q mihi plurimum credo: q scio ista esse facta perinde: ut proloquor: ac si dicat. Cernitis ne me mihi recte credere? non uestris nugis: qui mendaces estis? ¶ Inficiare. pro inficiaris: idest qui quæ facta sunt: negas. Inficiari est negare: quod petitur: uel quod obiicitur. unde status inficialis apud rhetores: in quo qui reus est

Ceriti

Laruæ

Inficiari

inficiatur. ¶ Prçſtrigiatrix. uenefica: maga. Prçſtrigiator enim & pſtrigiatrix: qui alio noīe pſtrictores appellanꝰ: ii ſunt: qui unam rē p alia facientes aſpectū hoīū ſallunt: a pſtringendo: q̄ſi pſtringiatores. Nā pſtringere: ut Marcellus ait: obtenebrare ē. Plautus in milite. pſtringat oculoꝝ aciē in acie hoſtibus: interdū attingere: Cicero ignoſcite: ita magnitudo me breuiter: pſtringere atrocitatē criminis nō ſinit: & radere. Cicero in philip. Cuius qdē portā capuæ pene prçſtrinxiſti. Stringere pter notā ſignificatione ſignificat pcutere & ferire. Plinius. xv. Quippe oliuātibus lex antiquiſſima fuit. oleā ne ſtringito: ne ue uerberato. unde Calphurnius in bucolico Iudicro. Non ſic diſtricta macreſcit turdus oliua: ſtringere ēt eſt amputare: & ſecare. Virg. Hic ubi denſas: Agricolę ſtringunt frondes. Et nudare: ut: ſtringit enſem. i. nudat. ¶ Res geſta eſt bene. Bene inqnit res acta eſt: & hæc ſeruus: iocās: ac deridēs fabulaꝰ: ſi paterā inqt patera hæc peperit: quū tu aliū amphitryonē: ego alterū Soſiā pepererī: oēs cōgeminauimus. i. duplices facti ſumꝰ. ¶ Vide ſigni quid ſiet. non uide ſis. ſuperfluit enim ſis metri rectitudini. ¶ Ne poſterius. i. ex poſtea. ¶ Abs te. ex largitiōe tua: qui illā mihi donaſti. ¶ Opus eſt mihi iſtuc exquiſito. opus eſt mihi inqt Amphitryo hoc exqrere. uñ. ſ. ſit hęc patera tibi data. ¶ Et ita ſcribi debet uerſus: metri neceſſitate: nō opus mihi ē iſtuc exqſito. ¶ Iup. iuppiter. exclamatio ē ſerui admirabundi: nullam in ciſtula paterā iueniſſe: & tollendū fuit proh: qd hic erat iterpoſitū iter utrāq; dictionē Iup. uti ſupfluēs metricę rōni.

So. Id quod uerū ſt. Am. at cum cruciatu, niſi apparet, tuo.
Al. Hæc qdē appet. Am. qs igiꝰ tibi dedit? Al. q me rogat.
So. Me captas ꝙ tute ab naui clanculum huc alia uia
Præcucurriſti, atq; hinc pateram tute exemiſti, atq; eam
Huic dediſti, poſthac rurſum obſignaſti clanculum.
Am. Hei mihi iam tu quoq; huius adiuuas inſaniam.
A in heri nos aduenifſe huc? Al. aio. aduenienſq; illico
Me ſalutauiſti, & ego te, & oſculum tetuli tibi.
Am. Iam illud nō placet principiū de oſculo. Al. pgā exeq,
Lauiſti. Am. qd poſtq̄ laui? Al. accubuiſti. So. euge optume
Nunc exquire. Am. ne interpella. perge porro dicere.
Al. Cœna appoſitaſt, cœnauiſti mecum, ego accubui ſimul.
Am. In eodem lecto? Al. in eodē. So. hei nō placet cōuiuiū.
Am. Sine modo argumenta dicat, quid poſtq̄ cœnauimus?
Al. Te dormitare aiebas, menſa ablataſt, cubitum imus.
Am. Vbi tu cubuiſti? Al. in eodem tecum una in cubiculo.
Am. pdidiſti. So. qd tibiſt? A. hæc me mō ad mortē dedit.

SARACENVS

¶ ACtū cruciatu tuo: minaꝰ ſuo: ſub cuiꝰ cuſtodia fuerat patera. q̄ nō cōparebat: quā Iupiter nullis uiciatus ſignis: qbꝰ ſuerat: obſignata: ſuſtulerat: & ea alcmenā donauerat. ¶ Ne iterpella. ē iterpellaꝰ alteriꝰ ſmonē irrūpe: uel alteriꝰ actiōi ſe iterpōere: & docēte Nonio: dicere. audire: cōmouere. ¶ Dormitare: nō iā freqnter dormire: ſed ſomno detineri.

Interpellare qd ſit

Dormitare quid

VALLA

¶ HEc pſtigiatrix. i. icātatrix ſūptū a ſtygę palud noīn. ¶ At cū. ſepari: ſeiūctiq; legēdū. Oſculū tetuli tibi. Tolo. n. ueteres tetuli pteritū fecerūt: ut Diōedes: & Priſcianꝰ atteſtanꝰ. Sane oſculū: p dimiutionē ab oſ factū ait Priſ. & om alia ſignātio ē aliud dimiutiuū factū oſcillū quo paruū os ſignificamꝰ: cū tamē oſcillū i cōſuetudie ſit uocari: nō tā puū os: q̄ molle pēſile abore cilēdo: ut furcilla. Vir. Oſcilla ex alta ſuſpēdūt mollia pinu. Oſcillū ſantra dici ait ꝙ oſcellāt. i. iclinēt: pcipiteſq; mox ferantꝰ oſcillātes. Ait cornificius ab eo: quo eo celari ſint ſolitæ pſonæ, ppter uerecūdiā: q eo generꝰ luſus utebāꝰ. Cū āt eius luctatiōis pdiꝰ latius rex: q plio: qd ei ſnit aduerſus Mezētiū ceritū regē nuſq̄ appuerit: indicatuſq; ſit iupiter factꝰ latiaris. Latiaris itaq;. ſ. eiꝰ dies feriatos libros: ſeruoſq; reqrere eū nō ſolū i terris: ſ; ēt: qua uidenꝰ cœlū poſſe adiri poſcillationē uelut imaginē quādā uitæ humanæ: in q̄ altiſſima iterdū iſima ad ſummū efferunꝰ. atq; iō memoriā quoq; redintegrari itio acceptę uite p motus cunarū: lactuſq; alimētū: qa p eos dies feriaꝝ: & oſcillis moueanꝰ: & lactata potione utanꝰ. Nec deſunt. q exēplū grçcoꝝ ſecutos putēt italicos: qd illi quoq; iniuria iterfecto icaro erigone filia: eius dolore ipulſa: ſuſpēdio piſſe p ſimulationē. ¶ Ne iterpella. ne abrūpe ſermonē. Aulus Hircius in ſecūdo. Cū i aſiā ueniſſet: reppiebat Titū apiū conatū eē tollere pecunias epheſo ex phāo dianę: eiuſq; rei cā ſenatores oēs ex puincia: uocaſſe: ut his teſtibus ſūma pecuniæ ntereꝰ: ſed iterpellatū aduētu Cæſaris pſugiſſe. Eſt igiꝰ iterpellare mediā alterius orōnis iterrūpe: uel actiōi ſe alterius iterponere. Cicero in ſcdo ad Herenniū: itaq; & alieni ſermonis moleſti interpellatores: & ſcripi tum odioſi: tum obſcuri interpraetes ſunt. & Plinius in epiſtolis. Interdūq; laſſo mihi oportuna interpellatione: ſubueniunt. ¶ Dormitare aiebas. i. ſono iuitari ad dormiēdū. Licet. n. dormito formā iteratiuā hēat. minus tñ q̄ dormio ſignificat: ut hic & apud Horatiū. Aut dormitabo: aut ridebo.

Oſcillū qd

Interpellare quid

PYLAdes

¶ AT cū cruciatu niſi appet tuo. ita ſcribi dēt: abſq; dictiōe illa iā: q̄ erat añ niſi: metri rōne illā nō tolerāte: & at eū: ñ actū: ut ſint uerba āphitryōis miatoria: qbꝰ minitꝰ ſuo imiſericorditer: niſi patera appareat. Exiſtimabat. n. illā dolo: & calliditate ipſiꝰ ablatā. ¶ Veruſt. p uerū ē. ¶ Hæc qdē appet. uerba ſunt alcmenę rñdētis loco Soſię: ad illud uerbū: qd dixerat āphitryo: niſi appet. ¶ Qui me rogat. Is iqt alcmēa: q me iterrogat: mihi illā dedit. ¶ Me captas. Soſię uerba ſt ad dominū cōuerſi: tu iqt here me captas. i. ludis: q̄rēdo uñ patera ad alcmenā puenerit: quū tu: ut exiſtimo: clāculū huc acceſſeris: ad eāq; detuleris: pueiēs aduētū meū p aliā uiā. ¶ Exēiſti: accepiſti: abſtuliſti. ¶ Hic. ex ciſtula. Adiuuas. iſaniā. Dicitur biliosi iſaniā adiuuaꝰ: quū oia ex ſnia illiꝰ loqmur. ¶ Ain heri. āphitryōis uerba ſt ad Alcmenā cōuerſi. ¶ Tetuli: ꝯtuli ipſi. Iā illd ñ placet pricipiū ꝺ oſculo: pricipiū addēdū fuit: metri necitate: & ex codicibꝰ ātiqs: qd iterptes nři ñ uiderūt. Nūc exqre. uerba ſt ſui q̄ſi obiiciētis dño ꝙ ille dixerat pgā exeq. tāq̄ dicat: pge nūc exqreꝰ fpies forſ. & alta: q̄ nolles. ¶ Interpella. iterloq̄re: iterpellaꝰ ut Seruiꝰ iqt: ē mediā alteriꝰ orōnē iterrūpe: uel actiōi ſe alterius iterponere. Cice. Itaq; & alieni ſmōis moleſti iterpellatores. Et phy. i epiſtolis Interdū laſſo mihi oportūa iterpellatiōe ſubuēiūt. ¶ Porro. i. ulterius: lōge: dictio ē græca: qua & latini utunꝰ in hac ſignificatiōe: capiꝰ ēt p ꝑterea: ut illud porro notādū ē & ſignificat ualde & uehemēter. ¶ Hei. Soſię uerba ſunt: ſeſe angētis ſup dñi doloribus. ¶ Argumēta. Indicia: qbꝰ ſe mecū fuiſſe oñdat. ¶ Dormita. i. deſiderio dormiēdi detineri: atq; lubedine ſoporis affici: iuxta illud euāgelicū. Dormitauerūt oēs: & dormierūt. Sic Sidōius appollinaris. ubi dormitādi potius locus erit: q̄ dormiendi. ¶ Menſa ablata eſt: cubitum imus. ita ſcribi metri neceſſitas cogit: & non cubitum hinc abimus uerſus enim

nullo modo

nullo modo constaret:quod Pius cæcus non uidens:dictionem hinc:superfluam utiq;:& subdititiam commentatus est:pro e triclinio:& cenatione.In eodem tecum una in cubiculo.in eodem.s.lecto.na ea dictio si in contextu scribatur:uersus non constabit:quod Pius non aduertit.subaudienda igitur fuerit:& non ascribenda.

Al.Quid iã amabo?A.ne me appella.S.qd tibist?A.pii mi
Quia pudicitiæ huius uitiũ,me hic absente est additũ. ser.
Al.Obsecro ecastor,cur istuc mi uir ex te audio?
Am.Vir ego tuus sim?ne me appella falsa falso nomine.
So.Hæret hæc res.si quidem hic iam mulier factust ex uiro.
Al.Quid ego feci,qua istæc propter dicta dicantur mihi?
Am.Tu te edictas facta tua.ex me quæris quid deliqueris?
Al.Quid ego tibi deliqui,si quoi nupta sum,tecum fui?
Am.Tun mecum fueris?quid illac impudente audacius?
Saltem tute si pudoris egeas,sumas mutuum.
Al.Istuc facinus,quod tu insimulas,nostro generi nõ decet.
Tu si me impudicitiæ captas,non potes capere.
Am.Proh Di immortales cognoscin tu me saltem Sosia?
So.Propemodũ.Am.cœnaui ego heri i naui i portu psico?
Al.Mihi quoq; adsũt testes,q illud,qd ego dicã,assentiãt.
A.Qui testes?Al.Testes.A.Quid testicularis.n.uno sat ẽ.
Nec nobis præsente,aliquis,nisi seruos aphricanus adest.
Si in actione hanc,absente nobis,inuenerit puer?
So.Nescio quid istuc negocii dicam,nisi quispiast
Amphitryo alius,qui forte te hic absente tamen,tuam
Rem curet.teq; absente,hic munus fungatur tuum.
Nanq; de illo subditiuo Sosia mirum nimis est.
Am.Certe de hoc Amphitryone iam alterũ mirust magis.
Nescio quis præstigiator hanc frustratur mulierem
Al.Per supremi regis regnum iure,& matrem familias
Iunonem.quam me uereri.& metuere est par maxume.
Vt mihi,extra unum te,mortalis nemo corpus corpore
Contigit,quo me impudicã faceret,Am.uera istæc uelim.
Al.Vera dico,sed neqcq̃.quoniam non uis credere.
Am.Mulieres,audacter iuras.Al.quæ non deliquit,decet

SARACENVS

¶ Vir ego tuus sum? Cũ iterrogatiõe legẽdũ:& uultuose:& qa uir maritus dr̃:ut hoc loco:& uirilis hõ sosias dictũ ãphit. Ne me appella.s.uirũ falso noie:iocose iterp̃tat in ſm sensum.Iõ dicit hæret hæc res:p dubitãdũ ẽ:an ãphitryo factus sit mulier ex uiro.¶ Edictas:detegis:palã facis.¶ Sumas mutuũ:Cũ oi pudore careas idigeasq;:nã ea mutuo sumimus:qbus idigemus.Qd isimulas nr̃o generi:Vel nõ decet nr̃o gñi qd isimulas:uel nõ decet qd isimulas nr̃o generi:& notãda locutio non decet nr̃o generi.Ita Terẽ.facite ut uobis decet:Salustius quoq; locũ ęditiorẽ dixit:q uictoribus decebat.ita illud nota mun⁹ fungat tuũ:sic quoq; i menæchmis:octo hoiu munus parasitus facile fungit:Suetonius in augusto:senatoria mũera fungerent dixit.¶ Subditio:Vt supra dixit subditiuo a uerbo subdo q̃si in alterius locũ supposito:hic apud iuriscõsultos dr̃ subditũ testamentũ:p uero aliud suppositũ.¶ Iunonẽ mr̃e; familias.Quia p̃sit partubus:& p̃prie iuno dicta ẽ q mortales.iuuet.¶ Ne quicq̃:In cassum:frustra:& nequicq̃ pro nõ ne quicq̃ pingui paleę tenet area culmus:& ne quicq̃ nõ sine causa.

Sumet qd sit

Nõ decet quid significet

Subdititiũ quid sit

Iuno unde dicta

VALLA

¶ Amab.iteriectio ẽ amãtis:ac blãdiẽtis Mart.Dic uerbũ mihi prisce:dic amabo.¶ Si qdẽ hæc iã mulier facta ẽ ex uiro.i.si ãphitryo uersus ẽ i mulierẽ.ñ iõ sosias:qa ãphitryo aiebat:ne me apella falso noie.¶ Tu pte edictas.Tu ipa p̃fers.¶ Sumas mutuũ.Sũimus.n.mutuo q̃ nõ hẽmus ip̃si.¶ Nostro gñi nõ decet.ita Terẽ.Facite ut uobis decet.Salusti⁹ locũ editiorẽ:q uictoribus decebat.Est.n.ãtiq; dictũ.¶ Munus fungat tuũ.i.officiũ:qa & fungor hãc re:& hac re dicimus.¶ Iã alteꝝ nimis est magis.corrigendũ mirũ est magis.

PYLADES

¶ AMAbo blãdientis iteriectio ẽ ab alcmena plata:ut languentis mariti dolorẽ sedaret:habetq; hæc dictio secõda longã Mar.Dic uerũ mihi marce.dic amabo.Catul.Amabo mea dulcis hypsitilla.Donat.Amabo.Interiectio est amãtis:sic uerbũ sonat.¶ Et additũ.Insanit hoc loco:ut alias sæpe Pius noster iterpres:quũ aditũ legit:tanq̃ a uerbo adeo:& sic cõmẽtat.Aditũ tẽtatũ.adit qs uitiũ pudicitiæ dr̃:quũ ad uiolandã pudicitiã dolis:& sutelis amatoriis se isinuat:& ingerit.Quis.n.obsecro p̃rsus excors id dixisset?& ubi eã uocabuli iauditi expositionẽ iuenit?& qs unq̃ uitiũ adiit?qs ue sic locutus ẽ:Nõ.n.adit ur uitiũ:sed insert:additurq; p̃pterea cũ antiqs exẽpla:additũ correximus:a uerbo addo:a quo additũ format:& in passiua significatiõe additũ ẽ:p illatũ ẽ:Plautus utiq; dixit.¶ Cur istuc mi uir:ego ex te audio ego addẽdũ fuit:metri necessitate.nã aliter uersus nõ cõstaret.¶ Ne me appella falso noie.q.d.aliũ tibi uirũ:me abscente delegisti:nõ ego sum tibi uir:& pro marito uirũ accipit.¶ Hæret hæc res.p̃uerbialiter dictũ est:quũ qd occurrit dubiũ:& nõ liquidũ tractũ a locis difficilis transitus:qbus quũ applicuimus:nescimus qd faciamus:& hærẽtes illis dubitamus:qua transeundũ sit.Apul.Quũ icerta uerboꝝ salebra hæreret.Sic Cice.p̃uerbialiter dixit:res hæret in salebra.¶ Si qdẽ hic iã mulier factust ex uiro clamat:obstrepitq; Pius iterp̃s hac p̃te:cõtra grãmaustas:triuialesq;:ut ait lratores:sic exponẽtes hũc cõtextũ:ut Sosię iocus appareat:Amphitriõis dicto r̃ndẽtis:q ne me appella falso noie p̃tulerat:uꝫ uirũ se:hoc ẽ maritũ eẽ detrectãs:qd i alterã significationẽ suus trahẽs:& p masculo accipiẽs dixit.hęret hęc res:aitq; se huic iterp̃tamẽto digitũ nõ leuare:tũ q codices quotquot extãt:hæc hẽnt.tũ qa ãphitrioniã p̃sonã dedeceat mollitudo:& fœminea fluxura.p̃pea corrigẽdũ autũat:si qdẽ hęc mulier fctã ẽ ex uira:hoc ẽ alcmẽa ex uxore facta ẽ mulier:q mulier nomẽ sit cõtumeliosũ:& isignis ifamiæ.Sꝫ ut moris ipsius ẽ:aerẽ carpit:& bacchãti similis euagat.Nã mẽtit p̃mũ oẽs codices hæc hẽre:qnnimo.i codicibus plærisq; mãuscriptis legit:ut nos correxius.¶ Si qdẽ hic iã mulier factust ex uiro:ubi hic p̃fecto de ãphitryõe itelligit:& factust p factus ẽ capit.Nec idecẽtia ulla p̃pea cadit i p̃sonã ãphitrionis:qñ suus p iocũ:& tãq̃ uilis p̃sona multo idecẽtiora p̃ferr cõsueuerit:qppe q & paulo supra herã isanã appellauit & certã.ueꝝ qd ait mulier nomẽ eẽ cõtũeliosũ:& hoc falsũ ẽ.si Vlpianũ audiãus dicẽtẽ.q si ego uirginẽ emere puta

Heret res

Mulier

rē:quū eēt mulier:emptio nō ualebit:ubi oñdit:Mulierē eē:nō īsamē sed nō uirginē. Sed & Cice. obiurgātibus:ꝙ sexage
narius popiliā uirginē duxisset:eras mulier erit respōdisse ferṫ:ꝙ de sua ipsius uxore nequaq̄ ꝓtulisset: si cōtumelio∘
sū nomē cēsuisset. ppea rectius existimauius legēdū. ¶ Hic factust ex uiro. hoc sensu ioculari: hæret hæc res. i. nescio
qd dicā. si & hic iā ex uiro factus ē mulier. hoc ē fœmina: qppe q:se uir appellari netat. Nā ꝙ uira hic legēdū putat.
q̄ sit prisca uox. & ꝓ fœmina: uel uxore accipiaṫ. nusq̄ ut putāus: id quoq; cōptū ē. ¶ Qua isthæc pp dicta. i. q̄ pp ista
dicta dicātur mihi. rūdet. n. alcmēa uerbis āphitryōis: qbus dixerat. uitiū se abñte illius pudicitię illatū fuisse: & cōse
qnter alteris. qbus dixerat. ne se appellaret falso noie. nec corrigēdū ē. q̄ isthęc. i. pp q̄ ista. ut ait Pius iterps. nā & codi
ces ueteres & noui: q̄ hñt. & mos ē plautinus: dictionē: quapp: hoc mō p tmesiɜ figurā ꝓferre. ¶ Tute. tu ipsa. abs te.
¶ Edictas. loq̄ris: detegis. ¶ Deliq. peccaui: a uerbo deliquo: uñ delictū. ¶ Sumas mutuū. nā ea mutuo sumimus: qb9
Insimulare idigēus. ¶ Qd tu īsimulas. i. ꝓpter qd me insimulas: uel īsimulas. i. obiicis mihi. ¶ Nostro generi nō decet. sic Teren. ī
adelphis. Hæc primū: ut fiant: deos oro: ut uobis decet. Salust. quoq; locū editiorē dixit: qui uictoribus decebat. Ca∘
ptas ipudicitię. i. per captiones: & dolos decipere conaris: quū abeas: & redeas: atq; abiisse inficieris: & ita scribendū
ē: metri rōne nō ipudicitię captas. ¶ Capere. re uera i decipula ipudicitiæ dephēdere. Aliud ē. n. captare: aliud cape
re: ut puta: auceps oēs uolucres captat: nō tñ oēs capit. Capere ꝓprie est accipere Virg. Tu genitor cape sacra manu:
primosq; penates. per metaphorā autē pro diuersitate rerum: cum quibus iungiṫ: diuersa significat: capere manu cō
prehēdere est: capere oculis uidere: capere auribus audire: cape mēte itelligere: cape cōsilio eligere: capere astu uel do∘
lis decipe: capere mūeribus: aut bñficiis ꝓpiciare capere cātu: aut alia uoluptate delectare. Siīr capere ꝓ facere meta
phorice usurpaṫ. Terē. Nō si capiūdos mihi sciā inimicos oēs hoies: & ꝓ pati. Idē. Dū abs te absū: oēs mihi fuere labo
res: quos cæpi leues. Et ꝓ continere. Apul. Quū id uasculū uix semi unciā capet. Et ꝓ occupare: & suū facere. Varro.
Quid hic uenator nō cępit. Vir. Certanteq; illudere Capto. Cice. Nauē quādā pirata ꝓ pda onustā cępe. Et ꝓ suscipe
re: siue id spōte: siue inuiti faciamus: ut quū dicius cæpi dolorē: molestiā: uoluptatē: in quo illud notādū: ꝙ hoc uerbū
in hoc sensu: reciprocā quādā significationē habet: ut cępi uolnptatē: & cepit me noluptas: & capere consiliū ē delibe
rare Capere rōnē ē modū iuenire. Plau. rōnē cępi: ut & amāti obseq̄rer: & patrē nō offenderē. ¶ Proh. dii imortales. i
mortales scribēdū ē: nō imortalis: ex codicibus manu scriptis: & recta snia. nā uocādi casus ē: qui ntō similis eē debet.
¶ Propemodū: ferṫ: q̄si iuxta modū: & mēsurā: ac si dicat: parū abest a mō: & a mēsura cōgrua te cognoscēdi: ita signi
Propemodum ficat ꝓpemodū: nō ꝓbe: & sciēter: ut expōit Pius. ¶ Persico. euboico: ut supius dictū ē. ¶ Mihi quoq;. Verba sunt Alc
menę rūdētis ad id: qd amphitryo rogauerat Sosiā. Cœnaui ego heri i naui: i portu psico: qbus uerbis uisus fuerat
Sosiā ipsū i testē adduxisse. Mihi quoq; iqt alcmēa: ad sit testes: q assentiāt: & affirmēt id: qd ego dicā. Vū Amphi. his
uerbis iratus ait. Qui testes? deerāt. n. hi tres uersus i cōtextu: quos adducēdos curauīus: ut ne qd deesset ꝓ uirili nfa:
ad plautini codicis itegritatē quos & Pius in codice reuerēde fidei: uidisse se affirmat: quāq̄ is tā corruptos scripserit
in suis cōmētariis: ut neq; eū ipsum illos intellexisse: neq; aliū quēpiā itelligere posse existimemus: quē sensum ꝑ se fer
rent. Sunt igiṫ uerba amphitryonis dicentis cū iterrogatiōe. Qui testes. s. sū it: quos hēs. ¶ Testes. hoc uerbū almęnæ
ē: fœmineo stomacho: & canina iracūdia ꝓlatū: ac si diceret: ita dico testes. ¶ Quid testicularis? Amphitryo: audita
Testiculari assertone Alcmenæ dicentis: se hēre testes: ꝓ cōtumeliā ei: & per obscœnū uerbū rūdet: qd testicularis? quēadmodū
in aliquē reɜ nobis igratā loquentē dicere solemus: quid blateras? quū blaterare ꝓprie sit canum. Testiculari: ut Pō.
inquit: est iumentis maribus fœminas: uel mares fœminis admouere: quod aliquid dicūt testillari. Enim uno sat est.
adiiciendum fuit. n. uersus necessitate: qui aliter nō cōstabat: quod Pius ipe nō aduertit: & sensus est duplex: uel uno
ꝑfecto: marito. s. tibi sat ē: ad te ꝑ legē se testiculāte: uel uno sat est: teste. s. q sit Sosias: adeo. ut alios perq̄rere nō sit ne∘
cesse. ¶ Nec nobis ꝑsente: hos duos uersus citat Marcellus in expositione uocabuli: qd sit: absente nobis: & ꝑsente no∘
bis: quapp nō dubitauimus tanto authore freti: una cū supra exposito illos addere: sed qa corrupti admodū erant: in
pristinū nitorē redactos. Sēsus āt primi hic est: ut nos cōiectari potuimus. Nec aliqs alius testis adesse potuit: ubi ego
affueriɜ: ꝑter Sosiā seruū nostrū aphricanū: qppe Sosias apher erat: nā ex aphrica plurimi serui ueniebāt & hoc ꝓtu
lit amphitrio: ēt audientē Sosia. Secūdū autē existimamus ab illo ꝓlatū itra se: & seorsū a sosia: cuius sensus sit. Quid
si puer: hoc est seruus Sosias inuenerit hāc in actione: absente me. i. cū illa alcmena clā: & me absente cōuenerit: ut ip∘
se aduersum me testificeṫ? eo dicēdi modo: quo & supra dixit: An egomet me illic reliq? Si forte oblitus fui? Nobis ꝑ∘
sente: & absente nobis: ait Marcellus ꝓ ꝑsentibus nobis: & absentibus nobis dictū eē: more antiquo. ¶ Nescio qd istuc
negocii. Sosiæ uerba sunt: id qd erat hariolanns. ¶ Qui forte. sic ordinandus est contextus: qui forte te absente: hic
tamen tuam rem curet: & munus fungatur tuum. ¶ Tuam rem. i. uxorem tuā. ¶ Munus fungatur tuum: notan∘
Fungor dum est: accusatiuo iunctum uerbū fungor: sicut & alibi in menehmis. Octo hoium munus parasitus facile fungi∘
tur: Sic Suetonius in augusto. Senatoria munera fungerentur. ¶ Tuam. hæc dictio scribenda est in fine uersus:
post tamen & alter uersus incipit. Rem curet: sic metri necessitate requirente: quod interpretes nostri non uiderunt.
¶ Subditiuo. subdititio: falso: adulterino: Dicius. n. utroq; mō: & subditiuus: & subdititius: & utrūq; a uerbo subdo:
quasi in alterius locum subditus & suppositus. ¶ Iam alterum mirum est magis. scribendum est mirum: & non ni∘
mis. ut legunt Pius: & Sarracenus interpretes ignaui. quid enim sibi uellet nimis magis? proinde cum codicibus an∘
tiquis mirum: & non nimis scribi debet: sensus ad hoc concinnitate: nam quum dixisset de illo subditiuo: sol iam∘
irum nimis est. Addidit per consequentiam sensus certe: de hoc Amphitryone iam alterum mirum est magis.
¶ Prestrigiator: ueneficus magus: de quo supra dictum est. ¶ Matremfamiliam iunonem. quia præest partubus:
uidetur dici Iuno mater familias. Et proprie Iuno dicta est a iuuando: ꝙ mortales iuuet. ¶ Est par: est æquum iu∘
Nequicquā stum: & condecens. ¶ Extra unum te. præter te unum. ¶ Nequicquam. frustra: incassum. Quintilia. Me mise∘
rum: & tantis periculis nequicquam ereptum. Interdum significat non. Persius. Nequicquam fundo suspiret num
mus in imo. ¶ Audacter iuras: iuxta illud Iuuenalis. Nihil est audacius illis: deprensis: iram: atq; animos a cri∘
mine sumunt. Muliebre enim est: & audacter iurare: & periuria non pensi facere. Quæ non deliquit. Sententia
catholica. Decet inquit: quæ non deliquit: & audacem esse: & confidenter pro se: & proterue loqui. ¶ Et con∘
fidenter. idest constanter: ut exponit Nonius. hunc locum citans: addendum fuit: & metri necessitate: aliter enim
uersus mancus erat.

Proterue

¶PROteruę: pteruiter dixit Ennius: & ignauiter pro ignaue: pteruia leuior est cõtumelia: pcacitas maior: maxi/ma uero petulantia. ¶ Probis: Qui dicti sunt quasi phibi: q se a delinquẽdo phibeant. ¶ Munifica: Iuuenit & mũi/fex: ut opifex: & artifex: Ser. ¶ Examussim: Ab amussi fabroꝝ regula diligẽter: & examinate. ¶ Delinit?: Mẽte alie/natus. ¶ Perduis: pro pdas. ¶ Me lubẽte: me uolẽte: & assẽtiẽte. ¶ Nũqd cãm dicis. i. te defensare potes.
¶ET pteruę loq. i. pcaciter: & audacter dicere. ¶ Examussim est optima. Examussim. i. recte & ad libellã. Est. n. amussis ppendiculũ fabroꝝ: quo rectitudinẽ experiunt parietũ. Cathetus a geometris appellatus. ¶ Vsu pduis. pro perdideris. pduo. n. prisci dicebant.

SARACENUS
Proteruię aduerbiũ
VALLA.
Examussis quid
PYLADes

Audacem esse, & confidenter pro se, & proterue loqui.
Am. Satis audacter. Al. ut pudicã decet. Am. uerbis pbas.
Al. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur.
Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinem,
Deum metum, parentum amorem, & cognatum cõcordiã,
Tibi morigera, atq; ut munifica sim bonis, profim probis
So. Næ ista ædepol si hæc uera loqr, examussim est optuma
Am. Delenitus sum profecto ita, ut me quisim, nesciam.
So. Amphitryo es profecto, cauesis ne tu te usu perduis.
Ita nunc homines immutãtur, postquã peregre aducimus.
Am. Mulier istam rem inquisitam certũst non amittere.
Al. Aedepol me lubẽte facies. Am. quid ais? respõde mihi.
Quid, si adduco tuum cognatum huc a naui Naucraten,
Qui mecum una uectus est una naui? atq; is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquomst fieri?

¶PROterue cõtumaciter: isolenter: q̃q̃ ita discernũtur: authore Laurentio ualla: ut pteruia leuior sit contumelia: pcacitas maior: maxima uero petulantia. Sed & pteruia sacrificiũ apud ueteres fuit: in quo mos erat: ut si quid ex epulis superfuisset: igne consumeretur. Hinc est locus ille Catonis. Nam quum Albidius quidã bona sua comedisset: & nouissime domũ: quæ ei reliqua erat: incẽdio pdidisset: pteruiã eum fecisse dicebat: quod. n. comesse non potuerat: id combussisse. ¶ Id modo uerbis probas: uerbo tm̃ pudicam te: & pbas ostendis: ac si dicat: factis autem improba compares. Et ita scribẽdũ est: metri necessitate: & sententię concinnitate: non in uerbis probas: ut codices fere habent: & interpretes nostri legunt. Quæ dos dicitur. a crasso. n. popello: & rudi turba. dos uocari solet suppellex pecuniaria: uestiaria: annularia: & id genus reliquus fœminaꝝ mũdus: quũ uera sit dos pudicitia: & sc̃ti mores: unũ iterrogata oli puella qdã laconica: quã uiro suo dotẽ ferret: p̃riã pudicitiã r̃ndisse fert. ¶ Sedatũ. pacatũ: trãqllũ: nõ æstuosũ: fluctibusq; stuprosæ mẽtis agitatũ. ¶ Cupidinẽ. cupido: ut Mar. inqt: icõsideratæ est nec̃itatis: amor iudicii. Plau. in bacchidibus. Cupido te cõficit: an te amor? Idem in Curculionẽ. Quo uenus: cupidoq; iperat: suadetq; amor. Præterea Idem Marcellus Cupidinẽ ait quũ fœminino gñe dicitur: cupiditatẽ significare: quũ masculino: deũ ipsum. Verg. Quę lucis miseris tã dura cupido. Pla. i pœnulo. Cupido: q̃tus es. ¶ Deũ metũ. deoꝝ reuerẽtiã. Metus ut No. inqt: timorẽ significat. Vir. Et met?: & malesuada fames. religionẽ: seu reuerẽtiã ut hoc loco: & apud Vir. Multosq; metu seruata p annos. Inter metuere: & timere Donatus differre id ait: q metuo illũ dicitur: q nobis aliqd facturus est. Timeo autem ab illo cuius cã possimus aliqd mali pati: ẽt si ipse nihil in nos mali cõsulat. Et sic uariamus casus: & dicimus: metuo illũ: & timeo ab illo. Et metuimus eos: q nos amãt. timemus ẽt inimicos. ¶ Amorẽ parẽtũ. ita scribi debet uersus metri nec̃itate: nõ parẽtũ amorẽ: ut legũt Pius & Sarracenus interptes: cõtra metricã rõnẽ. ¶ Morigera. obseqns: morẽ gerẽs: moriger: uel morgerus. a. um. dr: q morẽ gerit: siue ihonesta: siue i turpi re. ¶ Probis. honestis: dicti sunt pbi: ut Fest. ait: q̃si phibi: qa se a delinquẽdo phibeãt. ¶ Ne ista. nę p certe: & pfecto. ¶ Examussis. absolute pfecte. Marcel. Examussim dr examinate ad regulã: uel coagmẽtũ: est. n. amussis regula fabroꝝ: quã architecti quũ opus pbãt: rubrica illinũt. Pla. in amphi. Si uera hęc loqr: examussim optia est. Idẽ in milite. inest in hoc amussitata sua sibi igẽua idoles. i. examinata. Idẽ in menechmis: ut hanc rẽ uobis examussim disputẽ. ¶ Si uera hęc loqr. ita scribẽdũ est: metri necessitate: & nõ: si hæc uera loqr: qa uersus nõ cõsisteret suis pedib?. ¶ Et examussim optima est. nõ: est optia: eadem rõne. ¶ Delenitus sum. externatus mẽte. Marcellus: Delinitus inqt est mẽte alienatus. Plau. in amphi. Delinitus sum pfecto: ita ut me qui sim nesciã: sed ut nos existimamus: error est scripturæ in Marcelli codice: & delenitus scribẽdũ est: non delinitus: quũ ea dictio a uerbo delenio: cuius passiuum sit delenior deducatr: qd & oñdit exẽplũ Turpilii a Marcello citatũ: ubi delenificã mulierẽ scribit: nõ delinificã. Sed & Ovi. ait. Crimẽ erat uẽm: si delenita fuissem: i epistola helenæ ad paridẽ. Lenire ãt scimus placare esse: mitigare: & mulcere: & lenẽ placidũ: & modestũ: unde lenitas & lenitudo: pro mansuetudine & sanitate: Cic. Lenitudo orationis: mollitudo corpis. Lucilius. Mira lenitudine ac suauitate. Si. n. delinitus scribas: ut Pius & Sar. interptes legũt: nix pfecto licuerit: unũ eã dictionẽ deducas: nisi a lino: uel limo: quoꝝ sigñationi delinitus hoc loco nullũ hẽt pximũ cõmerciũ. ¶ Caue sis. caue si uis. Terẽ. Caue sis. nescis: cui nũc maledicas uiro. Donatus. qa iperatiua uerba sunt ueluti cõtumeliosa: addebãt ueteres sis: qd sigñat: si uis. ¶ Vsu pduis. i. pdas: ex usu: qa. s. si nescires qs eẽs: posset alius i tui locũ succedere: & sic te priuarẽ te ipo: qa quũ pusum fuisset in possessione tui: ille te acqsiuisset: & tu te pdidisses: ut in fundis cõtingit: in qbus usus acqrit p cõtinuatã possessionẽ alicuius p certũ tps. Perduis aũt p pdas: ut duis p des. ¶ Ita nũc. ita inqt uf nũc ductũ eẽ in cõsuetudinẽ: postq̃ nos redim? ab exercitu: ut hoies imutent: ut tibi ẽt cauẽdũ sit: ne i alteꝝ muteris. respicit. n. Sosias ad alteꝝ illũ sosiã fictiũ: & subditiuũ: q eũ pugnis ceciderat: a quo coactus fuerat seipm ignorar: an ipe eẽt: an ille alter. ¶ Amittere. alienare a corde: uel amittere p omittere. Mẽtit. n. Pius: i priscis exẽplarib9 legi omittere. Oia. n. & noua: & uetera exẽplaria hñt: amittere: quẽadmodũ: & illud: q omitto iqt: eũ duplo. m. scribi: adducẽs in testimoniũ horatianũ carmẽ: aut spem deponas: ut pfes illusus omittas: qd qdẽ carmẽ i eũ ipm Piũ nõ alr loqr: q̃ i eũ: quẽ suo dicto cõuicat: & cõdẽnet: nã si in carmine illo breuis ẽ uerbi pria syllaba: qũo duplici. m. scribatr: quoꝝ positiõe lõga esset. ¶ Libẽte. i. me uolẽte: & assentiẽte: & scribẽdũ ẽ: libẽte me: & nõ me libẽte: metri nec̃itate. ¶ Naucratẽ. Naucrates pro priũ nomẽ a naui deflexũ: quæ græce. ναυς dr. & κράτέω dominor teneo. quo noie: q i nauali misterio pstãtẽ hẽbat: uocabatr. ¶ Quid tibi est æquũ fieri? ita scribi debet: metri nec̃itate: & nõ: qd tibi æquũ est fieri: qa uersus nõ cõstaret.

Dos mulieris optuma
Cupido
Metuere
Perduis
Naucrates

SARACENVS | Mulctare quid | Diuortiu3 quid

MVLctem matrimonio: Est mulctare condemnare: unde mulcta peccati animaduersio: ponitur autem pro augere: & uoti compotem reddere teste Nonio: mulctare autem matrimonio est repudiare: & diuortium facere: i licet inter se differant: & utrunq; ex causa fieri uideatur: nam proprie repudiatur futurum matrimonium. Diuortium autem fieri dicitur inter uirum & uxorem abeo. q in diuersas partes eant. Dicuntur etiam diuortia: diuerticula: & semitæ transuersæ Virgi. obiciunt equites sese ad diuortia nota: & deniq; diuortia rerum omnium separationes: ut apud Ciceronem: sic doctrinarum facta diuortia: diuortiorum causæ sunt plærunq; errata manifesta mulierũ: nonnunq̃ frequẽtes offensiones ex diuersitate morum: factum quandoq; ob sterilitatis causam: ut a Spurio caluillo legitur; Sulpitius quoq; gallus uxori nuncium remisit: q eam in caput ueste deducere animaduertisset: idem fecit. P. Sempronius: q eius uxor ludos funebres aperto capite spectasset: quandoq; tamen ex non manifesta causa constat factum diuortium: ut illud fuit papiriæ grauissimæ mulieris & Pauli æmilii uiri consularis: qui ut refert Plutarchus post longum coniugii tempus eam repudiauit: licet ex ea præclaram sobolem suscepisset. Quod factum cu3 eius amici frequentius iprobarent: dixissentq; illi: non ne papiria formosa? non ne modesta? non ne fœcũda? porrigebat ille pedem & calceum: ostendens. Nonne hic calceus nouus? non ne pulcher est inquit nemo tamen uestrũ nouit: ex qua parte meũ contorquet pedem. ¶ Duc hos intro: Vel seruos habitos ex hostiũ prẹda: uel quos erat domi recepturus comites. ¶ Serio: q sine risu & ioco fit. ¶ Insimulare: Hoc loco obiicere: i alias: ut diximus: probrum ingerere.

Sulpitii galli factum | Aemilii diuortiũ & eius dictũ pl'cherrimũ | Insimulare quid sit

Nũquid caussam dicis, quin te hoc mulctem matrimonio?
Al. Si deliqui, nulla caussa'st. Am. conuenit. tu Sosia
Duc hos intro, ego huc ab naui mecum abducá Naucraten.
So. Nunc quidem, præter nos, nemo'st, dic uerum serio.
Ecquis alius Sosia intu'st, qui mei similis fiet?
Al. Abin hinc a me dignus dño seruos? So. abeo, Si iubes.
Al. Nimis ecastor facinus miru'st, qui illi collubitum fiet
Meo uiro, me insimulare falsum facinus tam malum.
Quicquid id est, iá ex Naucrate cognato cognoscá meo.

Iupiter.

EGo sum ille Amphitryo, quoius est seruos Sosia,
Idem Mercurius quisit, quando commodu'st.
In superiore cœli qui habito cœnaculo.
Qui interdum fio Iupiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo aduentum apporto, illico
Amphitryo fio, & uestitum immuto meum.
Nunc huc honoris uostri uenio gratia,


Go sum ille amphitryo: i rursus prodit in scæna pro amphitryone Iupiter: ut sibi conciliet fratam alcmenam: Interea tamen spectatoribus ostentans se esse Iouem. ¶ Superiore cœnaculo: Nam dii dicuntur in cœnalo accumbere: ut tu das epulis accumbere diuum.

VALLA. | Cœnaculũ quid

MVLctem matrimonio. i. condemnẽ. Seruius mulcta specialiter peccati cuiusdam est aĩaduersio & hodie pecuniaria ẽ. ¶ Intu'st. p itus ẽ aduerbiũ in loco: & de loco it⁹. i loco ut hic. đ loco ut paulo añ Pla. paterã it⁹ pferto foras.


Go sum ille amphitryo. Iupiter adueniens: præsentiam suam denuntiat: quidq; sit facturus docet. In superiore qui habito cœnaculo. Cœnaculum dixerunt ueteres: ubi cibus modo caperetur: & pro breui tempore habitaretur hospitiolum: quam rem; qui administrat cœnacularius dictus Vlpianus idem erit dicẽdum: si quis amicis suis modica hospitiola distribuerit. Nam & si quis cœnaculariam exercens: ipse maximam cœnaculi partem habeat: solus tenebitur: sed & si hospitalia habet: ipse solus ęque tenebitur: sed si qs cœnaculariam exercens modicum sibi hospicium retinerit: residuum locauerit: pluribus omnes tenebũtur: quasi in hoc cœnaculo habitantes. sin legatur senaculo: ut in quibusdam. senacula inquit Festus tria fuisse romæ: in quibus senatus haberi solitus sit: memoriç reddidit nicostratus in libro: qui inscribit̃ de senatu habendo. Vnu3 ubi nunc est ædes concordiæ inter capitolium & forum: in quo solebant magistratus. D. T. cum senioribus deliberare. alterum ad portam capenam. Tertium. citra ædem bellinę in quo exterarum nationum legatis: quos in urbe admittere nolebant senatus dabatur. ¶ Nunc autem quum. ita legendum: non quo. ¶ Extemplo confestim illico.

PYLAdes | Multare.

CAVSAM dicis. repugnas. contradicis. causam allegabis: cur hæc non fiant. ¶ Multẽ. priuem per diuortiũ: ac si dicat puniam: & cõdẽnes: ut hoc matrimonio priueris. Si qdẽ multare uerbũ punire est: & cõdẽnare: a multa quę pœnã significat oscorũ lingua. Varro autẽ scirco pœnã multã dici autumat: q olim singula ob pctm̃ exigebant: ut ouis: aut bos: postea multa simul exigi cœperunt: & uinũ: atq; oleũ addi. Vnde apparet multã asq;. c. oino scribi debere: nõ cũ. c. ut uolunt qdã a mulgeo deflectẽtes: quorũ opinio ridicula est: ueteres tñ multare pro augere: & uoti cõpotẽ reddere usurparunt. Noñ. Et uobis qdẽ gratias ago: quũ uotis me multatis meis: a quo multatio. i. cõdẽnatio: multaticia pœna: quæ ex multa pcipit̃. ¶ Nulla cã. nihil est in cã: excusatio nulla fuerit: qn me abdices matrimõio. ¶ Cõuenit. i. cõcordes sumus: ut supra ẽt dixit: Cõuenit: uicti utri sint eo ꝑlio: &c̃. ¶ Duc hos: uel seruos habitos: & ex hostium præda: uel quos erat domi recepturus comites. ¶ Serio. sine risu: cũ assertione: & non per iocũ. ¶ Intu'st: pro itus est. ¶ Dignus dño seruus: siue isanus: ęq; ac dñs: seu ea pfidia: & iis dolis: & syncophãtiis scatens qbus dñs. ¶ Abeo: si iubes. ad libertatẽ. s. ¶ Qui. qño illi amphitryõi uiro meo collibuerit: me ueluti ipudicã iurgare: pbrisq; incessere. ¶ Me isimulare. tollẽdũ fuit sic: qđ his antescriptũ erat: metri rõne nõ tolerãte eã dictionem. Et falsum facinus: quod casus est accusatiui: sic additũ est hoc loco: ut ẽt supius. Istuc facinus: qđ tu isimulas. i. ꝑpter falsum facinus tam malum. Vel fortasse: mi pro mihi scribendum est: & non me. insimulare pro obiicere capiet̃: ut ibi diximus: ut sit sensus: quomodo illi collibuerit: obiicere mihi falsum facinus tamen malum: quod magis placet.

Insimulare


Go sum ille amphitryo. Versus huius scenæ trimetur est: sex pedes nactus. In q̃ iuppiter regrediens sub amphitryonis tamen forma: explicat: & declarat audientibus: se Iouem esse subditicium: & Mercurium sub imagine sosiæ sibi subseruire: causamque aduentus sui exprimit: ut scilicet comœdia omnis transigatur:

nis transfigatur: & finem capiat: ut Alcumenæ auxilium ferat: & ut maximam frustrationem iniiciat in uniuersam amphitryonis familiam. Solus igitur Iuppiter loquitur. ¶ Ego sum ille amphitryo: idest ille: qui uideor: censeorque ab omnibus esse amphitryo. ¶ Quando commodust: idest quando commodum est. ¶ In superiore cæli: qui habito cœnaculo. cæli adiiciendum putauimus: ad uersus integritatem. cui pes unus deficiebat: sensus etiam concinnitate nou refragante. ¶ Cœnaculo. quia dii dicuntur in cælo accumbere: ut apud Virgi. Tu das epulis accumbere diuum. Nam quod garrit Pius de senaculo: quod hic legendum sibi uideatur: quod & magis uix finẽ recipientibus fulcit: inanis quædam aeris captatio uidetur: & frustratoria uaniloquentia. ¶ Huc autem quum extemplo aduentum apporto. Ita legendus est uersus: & non nunc autem: quo extemplo. Sensus est: quum autem a cælo huc in terram descendo. illico fio amphitryo. ¶ Extemplo: idest a cælo nam templum: ut inquit Varro: tribus modis dicitur: a natura: ab auspicando: ab similitudine. a natura in cęlo: ab auspiciis in terra: ab similitudine sub terra. In cælo templum dicitur: ut in hecuba. O magna templa cæli: commista stellis splendidis. In terra ut hiperborea scrupea saxa bacchi templa prope aggreditur. Sub terra: ut in andromacha. Acherusia templa alta orci saluete infera. Et a tuendo. Idem Varro templum dictum ait: quo circa cęlum: qua attuimur: templum dictum: ut apud Neuium. Contremuit templum magnum iouis altitonantis. hæc ille. Sed templum præterea: ut in nostro uocabulario diximus: & Festus ait: significat ędificium deo sacratum. Virgili. Templa ioui saxo uenerabar structa uetusto. Et significat tiguum: quod in ędificio transuersum ponitur. Significat etiam: ut Nonius inquit: sepulchrum. Virgi. Præterea fuit in tectis de marmore templum: coniugis antiqui. ¶ Honoris uestri. quem uobis habeo: ut non reliquã hic uos: cum fabula imperfecta.

Templum

Ne hanc inchoatam transigam comœdiam.
Simul Alcumenæ, quam uir insontem probri
Amphitryo accusat, ueni, ut auxilium feram.
Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim.
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitryonem memet, ut occœpi semel,
Esse assimolabo, atq; in horum familiam
Frustrationem hodie iniiciam maxumam.
Post igitur demum faciam, res fiat palam.
Atq; Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciamq;, ut uno fœtu, & quod grauida st uiro,
Et me quod grauida st, pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
Si quid uellem, imperarem. nunc hanc alloquar.

¶ TRANSIgam: finiam perficiam: & næ pro certe: inter transigere & pacisci Vlpianus differentiam facit: ut sit transigere de re dubia pacisci de re certa. ¶ Simul: pariter. ¶ Insontem: Cuius contrarium sons est: idest nocens q eius culpa sonet inde sonticus morbus totum inuadens corpus. & sonticu3 dixit Festus iustum designare: sonticam oportet esse causam: quobrem perdas mulierem dixit Neuius. Contraxerim: Mee conspectu sustulerim. ¶ Frustrationẽ: Illusionem.

SARACENVS

Trãsigere quid sit

¶ TRANSIgam comœdiam: idest prætercam & mutilam relinquam. ¶ Insontẽ probri. innocentem culpæ. sonticu3 morbum ueteres appellarunt totũ corpus occupantem. unde insons. ¶ Contraxerim. cõmiserim. ¶ Innocenti expetat. i. ingruat aduentat. ¶ Vno fœtu. uno partu: uno nixu. ¶ Hanc alloquar. alcumenam.

VALLA.

Sõtitũ gd

¶ TRANSIgam: finiam: & terminem. nam nisi huc uenissem fabula inchoata hic remaneret: & sine debito suo fine: & uos nihil uoluptatis: uel parum suscepisceris: nunc autem quum uenerim: operæ pretium erit uos intelligere frustrationes: quas faciam in hac familia: & tumultus quos excitabo: & tandem componam: adeo: ut uos magnam capturi sitis: uoluptatem. Transigere est ducere: siue agere Plini. ut æstatem hanc quietus transigam. Et est pacisci: q̃q̃ Vlpianus ita distinguat: ut transigere sit in re dubia & lite incerta: nec finita: pacisci uero de re certa. Paulus uero Transacta finita ue intelligi debere inquit: non solum: de quibus controuersia fuit: sed etiam quę sine controuersia sunt possessa: ut sunt iudicio terminata: transactione composita; longo temporis silentio finita. Propterea pro finire: & terminare etiam accipitur transigo. unde Terentius. Res transigetur intus. ¶ Simul. pariter. ¶ Quam uir insontem probri. ita ordinanda sunt uerba: Simul ueni: ut auxilium feram Alcmenæ: quam insontem uir Amphitryo accusat probri. ¶ Quod ego met contraxerim. Contrahere colligere significat. Virgilius. Contrahimusque uiros. Interdum conuenire: & pacisci: a quo contractus conuentiones appellantur: quæ per stipulationem fiunt. A contraho etiam quando colligo significat: dicitur contractio. unde neruorum contractionem appellamus: quum nerui rigore quodam colliguntur: nec possunt extendi: hoc loco per metaphoram uidetur acceptum contraxerim pro commiserim: & peccauerim: quasi dicat: quod ego collegerim: & furto rapuerim. ¶ Si id alcumenę huic innocenti uitio expetat. Ita scribendum censuimus hunc uersum metri necessitate: & sententię concinnitate: quæ hęc est. Si id expetat uitio huic Alcumenæ innocenti: idest si eueniat & redundet uitio: & dedecori. ¶ Innocenti. quę innocens est: & existimat me esse uirum suum amphitryonem: quem locum Pius & Sarracenus interpręte non solum mutilum legunt nulla uersus habita ratione: sed & indocte exponunt. ¶ Esse hic assimulabo. hic addendum fuit ad uersus integritate: cui pes unus deficiebat. ¶ Frustrationem ego hodie. Ego adiiciendum quoq; fuit eadem ratione huic uersui: frustrationem pro illusione: & deceptione posuit. ¶ Res. dolus meus: & conuentio cum Alcumena facta: absente amphitryone. ¶ In tempore. tempestiue: quando tempus erit: ut pariat. ¶ Et quod grauida est ex uiro. Iphiclum intelligit. ¶ Et me quod grauidast. Et quod grauida est ex me: herculem scilicet septimistrem. Nunc hanc alloquar. præparatio est ad futuram scenam. Nunc inquid alloquar hanc iratam Alcmenam.

PYLADes

Trãsigere

Contrahe

phitrionem esse.) Inquit igitur:& cum interrogatione uerba legenda sunt. ⁋ Satin parua res est uoluptatum in uita:& cætera.hoc est. An non sunt uoluptates in hac uita paruæ:& pusilli momenti:respectu molestiarum.quæ postea consequuntur:iuxta quam sententiam:& naso dixit. Sed tamen usque adeo nulla est sincera uoluptas:sollicitumque aliquid lętis interuenit:& Lucretius. Medio de fonte leporum:surgit amari aliquid. Et Diodorus. Natura enim bonis:quę largitur hominibus:& mala immiscet. Sed & Plato Dulcedinē & tristitiem ex eodem uertice labi credit. Ordo igitur est. Res uoluptatū in uita:atq̧ in ætate ag.satin pro satis ne parua est:ac si diceret:est procul dubio. ⁋ Preterq̄.i.respectu eius. ⁋ Cōparatū:institutum:destinatū. Terē.q̄ iniq̧ cōparatum est:ut ii qui minus habent:semper aliquid addant diuitioribus. ⁋ Experior domo:idest in causa mea peculiari:& re domestica.

Cōparatū

Nūc uideor,qa ille hic abest,quē ego amo p̄ter omnes plus(ægri
Ex abitu uiri,q̄ ex aduentu uoluptatis cœpi.
Sed hoc me beat,q̧ perduelles uicit,& domum
Laudis compos reuenit,in solatio est.absit,dum modo.
Laude parta domum recipiat.ferā,& pferā usq̧ eius abitū
Animo forti,atq̧ obfirmato,id modo si mercedis datur
Mihi,ut meus uictor uir belli redeat,satis mihi
Esse dicam. Virtus præmium est optumū.uirtus omnibus
Rebus anteit profecto.libertas,salus,uita,
Res,parentes,patria,& prognati tutantur,seruantur.
Virtus oīa ī sese habet.oīa adsunt bona,quē penest uirtus.
Am. Aedepol me uxori exoptatū credo aduēturū domum
Quæ me amat,quam contra amo,præsertim re gesta bene.
Victis hostibus,quos nemo posse superari ratus est.
Quos meo auspicio,atq̧ ductu primo cœtu uicimus.
Certe enim me illi expectatum,optatum uenturum scio.
So. Quid me expectatū nō rere amice uentu(rū meæ?(tis,
Al. Me⁹ uir hic qdē ē. Am. seqr̄e hac tu me. Al. nā qd ille fuor

SARACENVS.

⁋ PLVS ægri:Maiorē ægrimoniam & animi solicitudinē. ⁋ Vsq̧:assidue. ⁋ Reducat:redeat:& in tutum se recipiat inde reduces qui pericula euaserunt. ⁋ Aedepol:per ędem pollucis:qui mos iurādi uiris fuerat:ut fœminis per castora. ⁋ Qui me non expectatum:Qui pro quare inducit Plau.minimę licētiæ seruū. Qui quoq̧ hero suo se parē faciat:nam sicut ille ab uxore:ita se dicit ab amica desideratū iri.

Reduces q
Quip q̄re

⁋ EX habitu.discessu. ⁋ Beat.recreat:beatam efficit Inde bona dicta ut testatur Vlpian⁹:& beatos diuites dicimus. ⁋ Vt uictor uir belli reducat. Aut reducat pro redeat.aut reducat se intelligendum. Inde reduces:qui pericula euadunt. Virgilius in primo æneidos. Namq̧ tibi reduces socios:classemq̧ relatam:nūtio. ⁋ Primo cœtu.cœtus a coeundo dictus significat multitudinem congregatam:nūc primo cœtu:primo congressu. ⁋ Qui.i.cur.

VALLA.
Bona unde
Reducere quid sit
Cœtus uū

PYLADes

⁋ PLVS ægri.maiorē ęgrimoniam:& animi sollicitudinem. ⁋ Ex abitu.ex discessu. ⁋ Beat beatam reddit:& uelut felicitate afficit. ⁋ Quod pduelles.quod hostes uicit:tollendum est saltem:q̧ præpositum his erat:uti superfluens:metri ratione. ⁋ Domum recipiat.uel subaudiendum est se:& non scribendum:quandoquidem metri ratio non patitur:uel recipiat domum:idest redeat:& iterum capiat exponendum est. ⁋ Eius habitum.scribendum est:& non abitum eius:metri necessitate. ⁋ Vsq̧ din.ualde:q̄ maxime. ⁋ Obfirmato:obdurato:cōstanti. ⁋ Vt meus uictor uir belli redeat. Vt redeat uictor belli:idest uictis hostibus:& debellatis:redeat autem legendum censemus potius:q̄ reducat:sed eo magis:quo Pius in priscis exēplaribus scriptum esse attestatur redeat:etiam q̧ exemplaria fere omnia:quæ uidimus:reducat:habeant. ⁋ Dicam.fatebor:uel ducam existimabo:& mihi ipsi ex habitu uiri satisfactum arbitrabor. ⁋ Virtus. Sententia aurea est:qua significatur uirtutem premium esse pręcipuum studiosi:hinc illud elegantissime dictum. Mihi cane:& musis.ego & tu magnum theatrum sumus.unde Silius. Ipsa quidem uirtus sibimet pulcherrima merces. Et Claudianus. Ipsa quidem uirtus precium sibi:solaq̧ late:fortunę secura nitet:nec fascibus ullis:Erigitur:plausu ne petit clarescere uulgi:Nil opis externæ cupiens:nil indiga laudis:Diuitiis animosa suis:immotaq̧ cunctis:Casibus ex alta mortalia despicit arce. Sed & Lucilius:quæ in definitionem uirtutis cadunt:ita elegantissime paucis collegit. Virtus albine est precium persoluere uerum. Quis inuersamur:quis uiuimus rebus adesse. Virtus est homini scire id:quod quæque habeat res. Virtus scire homini rectum:utile:quid sit honestum. Quę bona:quæ mala item:quid inutile:turpe:ihonestum:Virtus quęrendæ rei finem scire:modumque. Virtus diuitiis precium persoluere posse. Virtus id dare:quod reipsa debetur honori:Hostem esse:atq̧ inimicum hominum:morumque malorum. Contra defensorem hominum:morisq̧ bonorum Magnificare hos his bene uelle:his uiuere amicum. Commoda præterea patriæ sibi prima putare. Deinde parentum:tertia iam:postremaq̧ nostra. ⁋ Tutantur.passiue posuit:quum uerbum ipsum sit deponens:idest defenduntur. ⁋ Aedepol me uxori optatum.uerba sunt Amphitryonis ueri cum sosia iam appropinquantis:qui ita secum loqtur:profecto existimo meę uxori optatissimus aduenitare:quum & diu abfuerim. & illa me ex animo amet:quę etiam a me amatur:sed eo amplius illam me uidere cupere:quum rem bene gesserim:& hostes deuicerim:& optatum scribendum est:metri necessitate:non exoptatum.nam pes unus abundaret. ⁋ Re gesta bene:idest feliciter administrato imperio. ⁋ Primo cœtu.primo congressu:primo inito prælio:quum primum coiuimus. Cœtum enim a coeundo dictum uolunt. ⁋ Qui me expectatum non rere.qui pro quomodo:ut qui fit Mœcenas:& scribendum est:expectatum non rere:non autem:non expectatum rere.iam uersus nō consisteret. Sunt autem uerba sosię seruisse æquare hero suo postulātis:ut sicut ille optatus ueniat ab alcmena uxore:ita ipse ab amica sua. Nec scribendum est num:ut sit interrogatio:quæ fiat per.n.& per.m.ut Pius ait. Sed non.ut sit:quo modo?nō putas etiam me ab amica mea expectatum aduenire. ⁋ Meus hic uir quidem est. Alcmena conspicata Amphitryonem:& existimans illum eundem esse:qui nuper discesserat domo inquiens se ad exercitum properare:admirabunda loquitur. Et scribendum est. Meus hic uir quidem est:metri necessitate:& non meus uir hic quidem est.nam pes unus uersui abundaret:quod interpretes nostri non uiderunt. ⁋ Sequere hac tu me.loquitur amphitryo. ⁋ Nam qd ille reuertitr̄. Cur.inquit Alcmena hic iā reuertitur:qui mihi dixit nuper:se properare:nec diutius hic manere posse.

Virtutis laus

Tutari

Num

⁋ Saturam:

SARACENVS. VALLA.

SATVram: non cibo repletam dixit: sed iocose cum utero tumescente. Rationem dictare: Computare: & tẽpus metiri. Alligabo: Præponam.

ME temptat sciens: idest dedita opa: ut experiatur: quẽ aium habeã: Donatus in illo eunuchi terẽtiano. Amore ardeo: & prudens: & sciens uiuus: uidensq; p eo inqt Prudẽs est: qui itelligẽtia sua aliqd sentit. Sciẽs: qui alicuius idicio rẽ cognoscit: ergo prudẽs p se: sciens p alios. Ecastor: p castora. Iusiurãdũ fuit mulierũ: ut uirorũ per herculem: per ędem polucis. Hic reliqui priusq̃ abeo: idest grauidam reliqui: anteq̃ hinc aberim: ita nãq; legendũ est. Si occepso: aiaз oẽз itertraxero. hoc ẽ si haurire incepero aquã. nõ prius desinã q̃ totaз eduxerim: tanq̃ aiam. Isti rei alligabo. isti negocio ocupabo: distin eboq;. Speratã. Nonius. Inter speratã: & dictã: & pactã: & spõsam hoc iterest. qa uirgo postq̃ petiẽ sperata dr̃. Pla. in amphitryone uxorẽ suam salutat speratã. dehinc pmissa dicta: uel pacta: uel spõsa dici põt Virgi. in secũdo ęnei. Cui pater: & cõiunx quoudã tua dicta relinquor. Idẽ: alias & gremiis abducere pactas Titiuius quto. Qui exacta ętate sponsa fit desponsata.

Qui dudum pperare se aiebat? an ille me tẽtat sciens?
Atq; id si uolt experiri, suum abitum ut desiderem,
Ecastor me haud inuita se domum recipit suam.
So. Amphitryo rediẽ ad naui meliust nos. Am. qua gratia?
So. Quia domi daturus nemo est prandium aduenietibus.
Am. Qui tibi istuc i mẽtẽ uẽit? So. qa eni sero aduenimus.
Am. qui? So. qa Alcumenã ante ædeis stare saturã itellego.
Am. grauidã ego illã hic reliq quõ abeo. So. hei. peri miser
Am. Quid tibi est? So. ad aquam præbendã adueni domũ,
Decumo post mense, ut rationem te dictare intellego.
Am. Bono aio es. So. scin q̃ bono aĩo? si situlã iam cœpero,
Nunq̃ ædepol tu mihi quicq̃ creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo si occœpso animam omnem intertraxero.
Am. Sequeẽ hac me mõ. aliũ ego isti rei allegabo, ne time.
Al. Magis nũc meũ offm̃ facerẽ, si huic eã aduorsũ arbitror.
Am. Amphitryo uxorem salutat lætus speratam suam,
Quam omnium Thebis uir unã esse optumam diiudicat.

PYLADes

QVI dudũ pperare se aiebat. tollẽdũ fuit alterũ se: qd hic ascriptũ erat: metri rõne ita exigẽte. Sciens. prudens: de industria: dedita opa. Inter prudẽtẽ: & sciẽtẽ Donatus hoc distare ait: q prudens est: qui itelligẽtia sua aliqd sentit. Sciens qui alicuius idicio rẽ cognoscit. ergo prudens per se. Sciens per alios. Atque id si uult experiri. q si inqt: id expiri uult. Vt desiderẽ. i. quautũ ego cupiã. Suũ abitũ. i. eius hinc discessum. Ecastor. pfecto eo usq; abitũ eius desidero: ut libẽs: gaudẽsq; redeũtẽ illũ cõspiciã: ut hoc uersu quasi rñdeat motæ p ipsam dubitationi: an. s. lætetẽ uiri abitu: uel tristeẽ. Redire ad nauẽ me. nos: meliust pro melius est. nã uersus rõ nõ tolerat melius est. Qua gr̃a. qua cã: cur. Qui tibi istuc in mẽtẽ uenit. qui p quo uõ: ac si diceret: qua cõiectura hoc tibi in mẽtẽ uẽit. Et scribẽdũ est: q tibi istuc. Et uõ: q tibi nũc istuc: abũdat. n. nũc: nec uersus rõ eã dictionẽ pauẽ. Sero. tarde: iã acta cœnę tẽpestiuitate. sero. n. tarde significat. Claudianus. Imperiũ tibi sero datũ. Seneca. Sero uos illo referat senect?: Nemo ad id sero uenit. unũ nunq̃ quũ semel uenit potuit reuerti. Sero ẽt signãt post tp̃s oportunũ: qd tñ fere idẽ est. unẽ Cice. Quũ accusator milonis rogaret: quo tpe clodius eẽt occisus: urbane rñdit. Sero: quasi post id tp̃s: quo debuisset occidi: neq; alr̃ fere acceptũ sero aduerbialr̃ cõpariẽ: quãq̃ Pius hoc ipso Cice. exẽplo uitaẽ oñdere: sero crepusculus nocturnũ significare: in quo fallitẽ admodũ. A sero fit adiectiuũ serotiuus: ut hora serotina: tp̃s serotinũ: poma serotina. Saturã. iocus ẽ ex polysema uoce: grauidã. n. & cũ utero tumuscẽte itelligit sosia: quũ cibo repletã alius itelligeẽ posset. Quũ hic abeo. i. quũ hic discessi in teleboas exercitũ ducẽs. Et scribẽdũ est: quũ hic abeo: & uõ q̃ abeo: metri necitate: & sensus cõcinnitate. Quid ti. nũc ẽ: addẽdũ fuit nũc: metri rõne. & isra. Quia ad aq̃ pbẽ. addẽdũ quoque fuit qa: & metri necitate: & sniç cõgruitate. ẽ. n. rõsio sosiæ ad interrogationẽ ãphitryonis. Ad aq̃ pbẽdã: q sup peditari cõsueuerat ab ancillariolis seruis: ad elutriãda lintea: excremẽtis puerilibus sordescẽtia. Rõnem dictare. ratiocinari cõputare. Dictare ẽt significat excipiẽti suppeditare hypothesim & scribendi materiã. Ouidi. Dictandi uires: siccaq; lingua negat. Propertius. Carmina purpureus: quę mihi dictat amor. Dictata puerorũ themata psiouit: Ten cirratorum cẽtum dictata fuisse: pro nihilo pendas Similiter & Asconio. Ergo libellũ uult itelligi attulisse Cecilium. unde magister dictata pueris pbere consueuisset. Bono aio es. pro sis: ut hue ades pro adsis. Scin q̃ bono aio: tollendum est uerbũ sim: qd adiectũ his erat: uti supfluens: & metri rõni contrariũ. Situlã. Situla aquale uas est ad hauriendã aquã accomodũ: dicta a sitio uerbo: ut qdã uolũt: qa aquã sitiat: cuius diminutiuũ est sitella. eã uulgo siclã appellant. Nunq̃ ædepol tu mihi qcq̃ creduis post hũc diem. hic uersus ita scribi debet: metri necessitate: & tollẽda dictio illa diuini: uti abũdans; & sensui: & metricę rationi. Nunq̃ inqt sosia: credito mihi qcq̃ post hunc diem: nisi ego omnem penitus aquã ex illo puteo cogar exhaurire: quũ semel id agere incœpero: ita enim hariolaẽ: & futurum timet: ut tãto labori hauriendę aquæ destinetur. Creduis. pro credideris: ut duis pro dederis: uel creduas pro credas. Occœpso occœpero: incœpero. Animam. quã: quę instar animæ latet intus in puteo. Anima inter cæteras significationes: de qbus in uocabulario nostro diximus: etiam aquã significat: ut hoc loco: quod & Nonius asserit. Cęterũ & uentum: & oris halitũ: & odorem rerũ: & aerẽ: & irã: & sonum quoq; significat: & in primis spiritum illum: quo uiuimus. Et animas pro hominibus dixerunt poetę: ut ibidẽ exposuimus. Intertraxero. penitus hauriam: continua illa eductione. Alligabo. astringam: & denunciam: uel allegabo. i. demandabo: & destinabo. Huic. amphitryoni. s. non alcmenæ: ut Pius exponit: loquitur enim alcmena: in quã cadit officium illud: eũdi aduersum marito redeunti. nam ipse continue uenicbat ad illam domum uersus: quapropter desipere uidetur Pius exponens huic: idest alcmenæ. Speratam suam. ac si diceret amatam: & desideratam. Inter speratã & sponsam Marcellus hoc differere ait: quia uirgo postq̃ petitur sperata dicitur: & adducit pro testimonio hunc Plauti locum: quod q̃ ritefaciat: alii iudiceut. Dehinc promissum inquit dictam. uel pactam: uel sponsam dici posse. Sed & speratũ proponso capi asserit: ut in illo Affranii. Curre: & nuncia uenire: & mecum speratum adducere.

Sero

Prudens

Dictare

Anima

Sperata

SARACENVS.
Rumiferant quid: uel rumificare
Obsecro quid

RVmificant: Vel rumiferāt: ut Nonius legere uidetur: est enim rumiferare honeste dictū rumores ferre. Haud uidi magis expectatum. Nam alcmena salutāti amphitryoni nō respōderat: ipsa.n.admirabūda fyluerat: q̄ eā uir salutasset: tanq̄ nuper aduenie ns: qui ab eo Paulo ante discesserat: & secū noctē trāsegerat. Obsecro: nō rogātis: sed interrogātis: & reqrentis. Auspiciū cōmoratū est: Nā iminente sinistro: & ominoso auspicio nō licuerat pficisci ad iter istitutum tanta.n.fuit religio apud antiquos: ut nihil nisi auspicato gereret. Dudū: Præsens tp̄s designat Vir. Iā dudū sumite pœnas: aliter dudū pro diu Hora.nō ante uerso lene meæ cado iā dudū apud me ē. Paulisp mane: Verba sunt sosiæ nō amphitryonis.

Q uamq; adeo ciues Thebani uero rumiferant probam.
V aluistin usq;? expectatus aduenio? So. haud uidi magis
Expectatum, eum salutat haud, quisq̄ q̄ canem.
Am. Et quom grauidā, & quó te pulchre plenā aspicio, gau
Al. Obsecro ecastor quid tu me deridiculi gratia (deo.
Sic salutas, atq; appellas, quasi dudum non uideris?
Q uasi qui nunc primū recipias te domum huc ex hostibus?
Atq; me nunc perinde appellas, quasi multo post uideris.
Am. Immo equidem te nisi nunc, hodie nusquā uidi gétiū.
Al. Cur negas? Am. qa uera didici dicer. Al. haud æquó fa-
Q ui quod didicit, id dediscit. an periclitamini (cit,
Q uid animi habeā? sed quid huc uos reuortimini tā cito?
An te auspicium commoratust? an tempestas continet,
Q ui non abisti ad legiones, ita ut dudum dixeras?
Am. Dudū? q̄ dudū istuc factust? Al. tētas? iā, pridé, modo.
Am. qui istuc potest fieri quæso, ut dicis. iam, pridé, modo?
Al. Q uid enim censes, te ut deludam contra lusoré meū,
Q ui nūc primū te aduenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Am. Hæc quidé deliramenta loquitur. So. paulisper mane

VALLA.
Rumiferant quid

RVmificāt pbam: rumore pnunciāt bonā. Nonius tñ hunc citans locū: non rumificant: sed rumiferant legit. Rumiferare inqt dictū honeste rumores ferre. Pla. in amphitryone. quāq; adeo &c̄. Salutat haud magis qsq̄ q̄ canē. Nō magis inquit Sosias uxor maritū salutare q̄ qsq̄ salutat canē. Deridiculi gr̄a. Qm̄ ip̄s paulo ante se uidisse putauerat. Id dediscit: idest obliuiscit: ita Martia. Dedidicit pacē subito feritate reuersa Cui. Quæ puto dedidicit iam bona uerba loq. Addiscere meminisse est. Ante auspiciū cōmoratū est. Festus in fragmētis: Spectio i auguralibus ponitur pro aspectione: & nuntiato quia omne ius sacrorū habēt auguribus. Spectio dūtaxat: quorū cōsilio rem gererent magistratus: nō ut possent ipedire nūtiando. quç cum uidissent satis: spectio sine nūciatione data est: ut ipsi auspitio res gererent: nō ut alios impedirent nunciando. An piclitamini.i. experimini. nam periclitari est tam periculo afflictari q̄ piculum facere. Potis est: possibile est: ut ēt potis potens: ut at potis euandrū. Potis & pote adiectiuum: unde pote aduerbium: sicut utpote: qui pote. Comparatiuum potior & potius: potissimus superlatiuum. Aduerbium potissimum.

PYLADes
Ramusculus unde
Ridiculū
Auspicium
Deliramēta

RVmiferāt. publico rumore: & fama ferūt: & collandāt: ut exponit Marcel. hūc locū citans: a rumore autē fit rumusculus diminutiuū. Ci. Pro cluētio īperitorū hoīuʒ rumusculos aucupāt. Vsq;. cōtinue: ppeti. Haud uidi magis expectatū. Sosiç uerba sunt. Nā alcmena salutāti amphitryōi nō rn̄debat: sed frōte capata: & admirabūda fyluerat: q eā uir salutasset: tanq̄ nup adueniēs: q ab ea pauloāte discesserat: & secū noctē trāsegerat. Iōait sosia: haud uidi magis expectatū. Eū salutat ma. haud qsq̄ q̄ canē. Nō mirādū est Piū ac Sarra. duos Plauti iterp̄tes: hūc locū sic co pede p̄teriisse: quū legāt. Eū salutat qsq̄ q̄ canē: absq; aduerbio illo magis: quo dēpto: nullus pfecto certus sensus elici pōt. Addi aūt debuit: tū ex codicibus antiqs: & manuscriptis. in qbus utiq; scriptū est: tū uero metri necessitate: & sniæ cōcinitate: ut sit sensus: eū salutat magis haud.i. haud magis eū salutat: q̄ qsq̄ salutat canē. Et quū grauidā: tollendū fuit te: qd hic erat ascriptū post quū uti superfluens: metri rōne & sermonis elegātia. nā satis est: qd seqtur: & quū te pulchre plenā aspicio. Verba sunt cōtinuata amphitryonis ad Alcmenā. Obsecro castor. Nō rogātis: sed interrogātis: & irata fronte reqrētis: uerba sunt Alcmenæ. An inqt de ridendi gr̄a: sic me salutas nunc: atq; alloqueris quasi qui diu absens fueris: & me nō uideris iā dudū? Deridiculi: Ridiculus: & deridiculus epitheta sunt: & significant derisione dignū: a ridēdo. s. Plau. in sticho. Ridiculus çq; nullus ē: q̄ dū esurit. Idē i captiuis. Dico unū ridiculus dictū de dictis melioribꝰ. Ex substātiue ridiculū: & deridiculū sign̄ant derisionē: quā q̄ ridiculū potiꝰ dictū sign̄et: qd risū mouet. Peride. ita sic nō ac tāq̄: ut exponit Pius sōniās. nā si pinde eū q̄si isigat. sign̄abit tāq̄: nō ip̄m pinde solū. nisi forte ita loquēdū putet: tanq̄ q̄si. Dediscit. postq̄ didicit: obliuiscit. Oui. Quç puto dedidicit iā bōa uerba loq: hoc ē dememinit: nā & hoc poetis usurpatū ē: Mar. Ip̄e iubet mortis dememinisse dus. Quid ai habeā. quo sim aio aduersus maritū: an illū amē: uel ne? Sed qd nos huc reuortimini: qd ē iqt: q tā cito reuortimini: quū adeo ppat ad legiōes pauloāte dixeritis? Et addēdū fuit uos: metri nec̄itate: & ex codicibus antiqs: deficiebat nāq; pes unus uersui: qd iterp̄tes nr̄i nō aduerterūt. An te auspi. cōmoratū est. Nā tāta fuit religiōis cura apud antiquos: ut si tonuisset: uel aliud aduersum auspiciū se oñdisset: nō exirēt in p̄liū. An igit. inqt: auspiciū te detinuit: an tēpestas: qua fortassis mare nūc agitet: ut nauigare: nō potueris? Quādudū id factū est. id scribendū est metri necessitate: & ex codicibus antiqs: & nō istuc. Tētas? iā. pridē: modo. uerba sunt Alcmenæ respōdentis ad illud: q̄dudū id factū est. Iā: pridē: mō. oia ista aduerbia idē fere significāt: ac si diceres: nup: pauloante: & uident plata ab ea tanq̄ irascēte: & hm̄ōi cōgeminata uerba p iracūdiā expromētē: nec in his. Dudū. scribi pōt: quia uersus nō patit: & abūdaret uno pede. Qui istuc p̄t fieri q̄so. Ita legēdū est: & nō potis est. Declinat. n. hic & hęc potis: & hoc pote: & significat possibilis: & possibile. fitq; collisio hoc loco: p pote est: q̄uo inqt possibile est hoc: sicut dicis iā. pridē. mō: q̄si diceret. Impoīc ē hoc: qa ego hic nō affui: nisi iā multo tp̄e. Et legēdū est: ut dicis: iā: pridē: mō: qa replicat: & reiterat uerba per eā plata: neq; scribēdū est dudū p pridē. Cōtra. altrinsecus: ecōtrario: ex altera pte: ut sicuti tu ex pte tuā me deludis: ita ego te deludā? Lusorē. delusorē: irrisorē. Deliramēta. ineptias isanias: exorbitātias mentis. Lira sulcus est aratæ terræ, unde per metaphorā: qui sulcū rōnis euagat: is delirare dicit: tanq̄ e lira egredi. uñ deliramēta uocantur.

Assentaris:

¶ ASSENtaris: Assentamur uoce: Adulamur gestu: Blandimur tactu. ¶ Bacche bacchāti: Mulieri furēti. Nā bacchus: & bacchari: & bacchanalia a graeco. Βοῶ id est clamo uocifero: nam uino profusi uociferari: & furere consueuerūt. ¶ Feriet sępius: Magis aduersabit. ¶ Si obseqris: Affirmādo. s. q̄ dixerit. ¶ Vna resolues plaga: Idest unico uerbo omnē sedabis cōtētionem: cessabisq; a cōtrouersia. ¶ Crabrones Vesparum genus: quae tactę magis irritant.

SARACENUS

¶ VIGIlans somniat. Vnde dictum sit: uigilans somniat. diuus Augustinus in libro de spiritu & anima his ostēdit uerbis. Multa uidet anima: & eadem natura est uisionum: siue in uigilantibus: siue in dormientibus: siue in aegrotantibus: qm̄ non ex alio genere sunt: quae uidentur q̄ ex natura spiritus: de quo: ul' in quo fiunt similitudines corporum. obscuratas nanq; uias sentiendi habent: ut uideatur quod somniantes uident. Visa siquidem phreneticorum similia sunt uisis somniantium: uisa somniantium similia sunt cogitationibus uigilantiū. Dormiētibus quippe in cerebro consopitur uia sentiendi: quae intentionem uirtutis uisiuae ad oculos ducit: ideoque ipsa intentio in aliud auersa cernit uisa somniorum tanq̄ species corporales adsint: ubi sibi dormienti uigilare uideatur: & non similia corporibus: sed ipsa corpora ītueri se putet. ¶ Feriet saepius: idest contundet suo sermone. ¶ Si. obsequaris: idest non aduerseris unde & obsequium dictum. ¶ Vna resoluas plaga. uno ictu dilues. ¶ Irritabis: crabrones. i. molestiorem habebis. Crabrones nanq; uespis maiores & aculeis infestiores irritati insectantur lōgius.

VALLA.

Dum edormiscat unum somnum, quae nae uigilans, sōniat.
Al. Egdē ecastor uigilo, & uigilās id quod factust, fabulor.
Nam dudum ante lucē & istūc, & te uidi. Am. quo in loco?
Al. Hic i aedib', ubi tu habitas, Am. nūq̄ factust. So. ñ taces?
Quid si e portu nauis huc nos dormienteis detulit?
Am. Hei etiam tu quoq; assentaris huic? So. quid uis fieri?
Non tu scis, bacchae bacchanti si uelis aduorsarier,
Ex insana insaniorem facies, feriet saepius.
Si obsequaris, una resoluas plaga. Am. at pol quin certa res
Hanc est adiurgare, quae me hodie aduenientem domum
Noluerit salutare. So. irritabis crabrones. Am. tace.
Alcumena unum rogare te uolo. Al. quid uis rogare, roga.
Am. Nunc tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?

Crabrones qui sint

PYLADes

¶ EDORmiscat. Dormiēdo absoluat. Edormire uinū Ciceroni: est dormiendo pficere: & excoquere. Eius uerba in secunda antoniana haec sunt. Edormi crapulā inquā: & exhala. Gellius lib. vi. At nunc uidere est phos ultro currere: ut doceant ad fores iuuenū diuitū eosq; ibi sedere: atq; operiri ppe ad meridiē: donec discipuli nocturnum omninum edormiant. ¶ Quae nae uigilans somniat. Scribendum est: somniat: nō somniet: & si nae cum diphthongo legerimus: hic fuerit sensus: quae profecto uigilans somniat. Sed scripserim potius absq; diphthongo: ne pro non: hoc sensu: quę non uigilans somniat. i. quae non uigilat: sed somniat. Vnde ipsa respondet: Equidem ecastor uigilo. Sic Terē. in andria. Ego id agam: mihi qui ne detur pro nō detur. Et sunt uerba cōtinuata Amphitryonis: non Sosiae: ut inquit Sarracenus: quod ostendunt sequētia Alcmenę uerba erga amphitryonē prolata. ¶ Et isthunc: & te uidi. hęc alcmenae uerba ostēdunt: pcedētia uerba amphitryonis fuisse: & non sosiae: quū alcmena amphitryoni rñdeat: & nō sosiae. ¶ Nō taces. loquitur sosia deridens alcmenā: quāq̄ amphitryo aliter accipe uideatur: hoc est in fauorem illius haec uerba a sosia dicta. unde inquit. ¶ Hei etiā: tu quoq; assentaris huic? hei addēdum fuit: & sententiae concinnitate: & uersus necessitate: aliter enim nō constaret: qd interptes nostri non uiderunt. Qui differat inter assentari: adulari: & blandiri: diximus in Mostellaria. ¶ Quid uis fieri. Sosia loquitur. Quid uis inqt: ut faciam? nescis: q si mulieri insaniēti aduersari uelis: & contra loqui: ex insana insaniorem reddes? ¶ Bacchae bacchanti. Bacchas scimus mulieres fuisse: quę baccho sacrificia faciebant. ¶ Bacchę bacchanti. i. mulieri ebrię insanienti: sicut sunt bacchę mulieres baccho per insaniam sacrificantes. ¶ Feriet sępius. magis aduersabitur. ¶ Si obsequaris. si obsecundaueris: & illi insanae uerbis placidis respondebis. ¶ Vna resoluens plaga. unico ictu: & uno uerbo: eius ferociam: uesaniāq; psternes. ¶ Quin. affirmantis est pro certe. ¶ Adiurgare. Castigare iurgiis & pbris incessere. Iurgari & iurgare dicimus idifferenter: pro rephendere: & de iure agere. nā a iure fit iurgo: & iurgor. Inter iurgiū: & litē Marcellus hanc ait esse differentiam. q iurgium leuior res est. si qdem inter beniuolos: aut ppinquos dissensio: uel cōtentio: iurgium dicitur. Inter inimicos dissensio: lis appellat. M. T. iiii. de repu. Admiror ne rerum solum: sed etiā uerborum elegātiam. Si iurgant inqt beniuolorū cōcertatio (Nā lis inimicorū est) iurgiū dicitur. Idē. Iurgar ergo lex putat inter se uicinos non litigare. ¶ Hanc est mihi adiurgare. addēdum fuit mihi: metri necessitate: aliter enim uersus nō consisteret. ¶ Crabrones: uesparū genus sunt: quae tactę magis irritantur. quorū ictus: ut Plinius refert: fere non sine febri sunt: sed & satiferi: ac peremptorii. ¶ Quid istuc. quid legendum est: metri necessitate: cui pes unus deficeret: si qui legas: ut Pius: & Sarracenus legunt: qd aūt. pro ad qd exponendum est. ¶ Praecontarier. Interrogare: exquirere: rimari: diligenter inquirere. Ita exponit No. hunc locū citans: & proprietas uerbi: ut inquit: ab eo tracta est: q uada in fluminibus contis exqrunt. Conti. n. ut idem ait: hastae sunt longiores: & robustę. Virgi. Aut duris detrudere contis. Festus autem sic. Percontatio uidetur dicta ex usu nautico: quia altitudinem aquę conto pertentāt. Alii uolūt per cūctationem dici: q scilicet is: qui curiosus est: percuncta interroget. Donati uero hęc uerba sunt. percontatus: & percunctatus scribitur. Si percontatus a conto dicitur: quo nautae utunt ad loca nauibus opportuna: Si uero percunctatus: ab eo q a cunctis perquiratur dicitur. Dicimus autem percontari: & percontare: Neuius: Si percontassem: malum hoc me pręteriisset. Idem: blande: & docte perconctant. ¶ Quia salutare. tollendum fuit: si quod hic erat interiectum uti superfluens: sensus concinnitate. ¶ Antidhac. pro antehac: sic enim usi sunt ueteres: sed hic nullo modo scribi potest antehac metri necessitate. ¶ Vt pudicae suos uiros: quę sunt: solent. ordo est: ut pudicę: quę sunt: solent suos uiros appellare. ¶ Eo more te expertem factam. Ita scribi debet uersus: metri necessitate: & non expartem te: ut scribunt Pius & Sarracenus: Expers autem dicitur: qui sine parte est: hoc est priuatus: ut hic aliqui pro ignaro: & imperito accipiunt. nullamq; rerum experientiam habente. ¶ Te certo huc heri aduenientem. huc addi debuit: metri necessitate. & etiam ex sensus congruitate: quod ii interpretes non uiderunt.

Bacchae q̄ dicantur

Iurgare

Percōtar: & percontari

SARACENVS ¶OSCVlum tetuli:Non detuli tetuli protuli ita locuti sunt ueteres:Nonio teste. Actius in andromada donec auxilium perseu tetulisti mihi. ¶ Prægnanti malum dari:locatur ad illud:tu magnum malum habebis: q̄ sosias simulat intellexisse pro pomo. ¶ Animo si male esse:Nam uoluptatibus interdum animi ęgritudines leuantur: sed cogitatione pręsertim:ut inquit Cicero Nihil est q̄ tam obtundat: eleuetq; ægritudinē:q̄ perpetua in omni uita cogitatio. ¶ Atra bili:quā gręci melancholiam uocant:est e quattuor humoribus una naturæ aridæ & frigidæ terræ comparata:quę sicuti grauis est:& difficulter mouetur:sic morbi ex atra bili difficillime curantur:quæ quotiens altius scādit:hoīes isanos reddit.Ideo subiicit:nulla res tam homines delirantes concinnat: idest facit. ¶ Percita:Percussa : & percitū dicimus iracūdia & furore cōcitatum.

Mos loquēdi ātiquoꝝ Pulchrum dictum
Atra bilis quid

Al.Qui istuc in mente est tibi mi uir percontarier?
Am.Quia salutare aduenientem me solebas antidhac.
Appellare itidem,ut pudicæ suos uiros,quæ sunt,solent.
Eo more expertem te factam adueniens offendi domi,
Al.Ecastor equidem te certo heri aduenientem illico
Et salutaui,& ualuisses ne usq; exquisiui simul
Mi uir,& manum prahendi,& osculum tetuli tibi.
So.Tun heri hunc salutauisti?Al.& te quoq; etiam Sosia.
So.Amphitryo speraui ego istam tibi parituram filium,
Verum nō est puero grauida.Am.quid igitur?So.insania.
Al.equidem sana sum,& deos quæso,ut salua pariam filiū.
Verum tu magnū malum habebis,si hic suum officiū facit.
Ob istuc omen ominator capies quod te condecet.
So.Enimuero prægnanti oportet & malum dari,
Vt quod obrodat sit,animo si male esse occœperit.
Am.Tu me heri hic uidisti?Al.ego inq̄,si uis decies dicere.
Am.In sonis fortasse.Al.imo uigilās uigilātē.Am.uæ mihi
So.Quid tibist?Am.delirat uxor.So.atra bili percitast.
Nulla res tam deliranteis homines concinnat cito.

VALLA. ¶MI uir percōtarier. percontari iquit. No.hunc citando locum diligenter inquirere. Et est proprietas uerbi ab eo tracta: quod uada in fluminibus cōtis exquirūr. ¶ Ominator.qui omine malo isania grauidam:non filio dicis. ¶ Oportet malum dari.Malū licet quantitate differat cū pomum significat:& cum non probum . hic tamen malum pomum dicit:ut non bonū uelit intelligi. ¶ Suum officium facit : dicitur officium inquit Donatus quasi efficium ab efficiendo:quod unicuiq; personę congruit. ¶ Nulla res tam delirātis homines concinnat cito. Delirantis pro delirantes.i.a recto secedentes concinnat: facit.Nā delerare ut legit. Noni.per e est de recto recedere.Lera autē est fossa recta: quæ contra agros tuendos ducitur : & in qua uligo terræ decurrat.Pompo.in prostibulo.Iam abierunt:iā non tundunt: iaꝫ ne ego sum in tuto satis.nuuquis hic resistit:qui nondum habeas lerarit mihi:id ē confoderit. Lu.lib.xxvi.qua propter delero : & cupidi officinm fungor rubetum . Plantus in amphitryone delerat uxor. ¶ Atra bili percita est . quę a gręcis melancholia:a nostris atra bilis.ab illis melancholo:a nostris insanio.nam cum atra bilis ammixta spiritua ad cerebrum attollitur : insania suscitatur.

Bilis atra quid

PYLADes ¶OSCVlum.suuauium:quanquā ita authore Marcello discernantur:q̄ ab ore osculum:suauium a suauitate dicitur:osculum quoq; paruulum os significat.Mar. Ipsaq; crudeles ederunt oscula morbi. ¶ Tetuli.tuli : antiquum est pręteritum a fero uerbo:siue a tollo:Nonius tetulit tulit. Actius in andromeda . Donec auxilium perseu tetulisti mihi.Priscianus quoq;. Tollo inquit tetuli:pro quo nunc est in usu frequenti sustuli a tulo quoque:quod uerberibus in usu fuit tetuli dicebant. ¶ Quid igitur.subaudi paritura est:uel quid igitur ais. ¶ Insania : respondet Sosia ad illud:quod ipse dixerat:non est puero grauida:ac si dicat:grauida est insania:casus est ablatiui isania. ¶ Sic hic. Amphitryo:scilicet tanq̄ ei obiiciat:q̄ præter ius sinat seruum illi maledicere. ¶ Ob isthucq; omen ominator capies: quod condecet.ob hæc.inquit sinistra uerba:& ob hoc diruꝫ augurium:quod de me fecisti:non seruato decoro : insania grauidam me incessens magnum malum habebis:& capies quod condecet . uersus autem ita scribendus est: ut nos scripsimus:auferendumque fuit te:quod præpositum erat uerbo condecet:metri necessitate.nam aliter pes unus abundabat.Cæterum Omen augurium significat: modo prosperum. Virgili.Omine quo formans animum sic incipit ipsa:modo aduersum.Idem.Ne ue omine tanto:prosequere.Et sic capitur hoc loco:dictum ab ore ut quidam uolunt : quasi oremē uel ut alii: ab omento : quod extispices notare solent.Inde ominor:ominator:ominatio: ominosus:& abominor:abominator:abominatio:& abominosus. ¶ Prægnanti oportet:& malum dari. & malum scribendum est.nam absque & uersus non consisteret:& in codicibus antiquis scriptum est:& sensus concinnitas id requirit:quasi dicat:ultra alia:quę prægnantibus darí oportet:malum etiam eis conuenit:hoc est pomum.Nam iocatur sosia in nomine malum.quia Alcmena dixerat.magnum malum habebis:idest magnum detrimentum & dānum.hic autem ait Malum dari oportet etiam prægnanti: pomum significans . & peculiariter fortassis alludit ad punicum:siue granatum.De quo phy.libro uigesimotertio.Granatum expetitur in grauidarum malitia.& quoniam gustatu moueat infantem. ¶ Vt quod obrodat:sit animo si male esse occœperit.Vt si quo morbo animus affici cœperit.ut plęrunque prægnantibus contingit.habeat malum.hoc est pomum .quod obrodat. scimus enim prægnantes pomis eiusmodi libenter uesci:& si quando uel in hypothymiam:uel in malitiam aliquam deciderint : pomo gustato:releuari. ¶ Veh mihi.abiiciendum fuit misero:quod hic ascriptum erat inter ueh : & mihi : metri necessitate. ¶ Atra bili percita est:idest melancholia:& nigro cholo exagitatur:a quibus insania procedit:de qua melancholia intellexit Persius:quum inquit:Scabiosus & atra:Bile tumet:hæc in tm aium agitat:ut qui ea pręmunt: sibi plærunq; mortē consciscant:maleq; habeant animo etiam corporis contagione uanescente.Ideo subiicit. ¶ Nulla res tam delirantis homines concinnat cito:idest facit:nihil tam cito homines deliros:& insanos reddit:q̄ atra bilis. ¶ Percita.percussa:percitum dicimus iracundia & furore concitatum. ¶ Vbi.uel in cerebro:uel in stomacho:in quibus corporis partibus bilis ut plurimum debaccatur:uel ubi:idest quando;ut quo in loco.

Tetuli
Omen
Percitus

¶Impliciscier

Am. Vbi primum tibi sensisti mulier impliciscier?
Al. Egdē ecastor sana, & salua sum. Am. cur igitur prædicas
Te heri me uidisse, qui hac noctu in portū aduecti sumus?
Ibi cœnaui, atq; ibi quieui in naui noctem perpetem.
Neq; meum pedē huc intuli etiam in ædeis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hosteis, eosq; ut uicimus.
Al. Immo mecū cœnauisti, & mecū cubuisti. Am. qd id est?
Nihil te pudet scelesta, populi in conspectum ingredi?
Al. Vera dico. Am. nō de hac qdē hercle re, de aliis nescio.
Al. Primulo diluculo abiisti ad legiones. Am. quo modo?
So. Recte dicit, ut commeminit. somnium narrat tibi.
Sed mulier postq̄ experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.
Al. Ve capiti tuo. So. tua istuc refert, si curaueris.
Al. Iterū iam hic in me inclementer dicit, atq; id sine malo.
Am. Tace tu, tu dic, ego ne abs te abii hic hodie cū diluclo?
Al. Quis igitur illic narrauit mihi, illic ut fuerit prœlium?
Am. An & id tu scis? Al. qppe q̄ ex te audiui, ut urbē maxu-
Expugnauisses, regemq; Pterelam tute occideris. (mam
Am. Ego ne istuc dixi? Al. tu te istic, etiā ast ante hoc Sosia.
Am. Audiuisti tu me narraɾ hoc hodie? So. ubi ego audiuerī
Am. Hanc roga. So. me quidē pſente nunq̄ factust, qd sciā.
Al. Mi͞ꝝ, qn te aduorsus dicat. Am. Sosia, age me huc aspice.
So. Specto. Am. uera uolo loqui te. nolo assentari mibi.
Audiuistin tu hodie me illi dicere ea, quæ illa autumat?
So. quæso ædepol, nū tu etiā insanis, quō id me interrogas?
Qui ipsus equidē nunc primū istanc tecū conspicio simul.
Am. Quin nunc mulier audin illum? Al. quin eo fit, mihi
Plurimū, & credo, & scio ista esse facta pinde, ut proloquor.
Am. Tun me heri aduēisse dicis? Al. tun te abisse hic negas?
Am. Nego enimuero, & me aduēiɾ nūc primū aio ad te domū
Al. Obsecro etiam ne hoc negabis, te aureā pateram mibi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatum esse dixeras?
Am. Neq; pol dedi, neq; dixi. uerum ita animatus fui.
Itaq; nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi
Dixit? Al. ego equidem ex te audiui, & ex tua accepi manu
Paterā. Am. mane, mane obsecro te, demiror nimis Sosia,
Qui illæc illic me donatum esse aurea patera sciat.
Nisi tu dudum hanc conuenisti, & narrauisti hæc omnia.
So. Neq; pol ego dixi, neq; uidi istam, nisi tecum simul.
Am. Quid sit hoc hoīs? Al. uin pferri pateram? Am. pferri
Al. Fiat, tu Thessala intus pateram proferto foras, (uolo.
Qua hodie uir meus donauit me. Am. secede huc tu Sosia.
Enimuero præter alia miror maxume.
Si hæc hēt paterā illā. So. an ēt id credis, q̄ in hac cistellula
Tuo signo obsignata ferūt? Am. saluō signust? So. inspice.
Am. Recte ita se, ut obsignaui. So. quæso qn tu istāc iubes

SARACENVS

¶IMPLIciscier Inuolui: hmōi. s. isania. ¶ Perpetē: Continuā: & ppetuaꝝ. ¶ Vt cū exercitu: Vt. i. postq̄. ¶ Diluculo: summo mane: diluculum aurora est cū incipit albescere Plau. alibi diluculascit. i. icipit illucescere. ¶ Exprecta: E somno excitata. ¶ Prodigiali: Dicitur pdigialis & pdigiale qd procurat pdigium. Dicta sunt pdigia a Nonio q̄si porro adigenda: uel porro agēda: uel quasi prædicia: ut Festo placet: q. s. prędicant qd futurum est: uñ prodigię hostię dicuntur: quæ cōsumunt: & ide homines luxuriosi dicti pdigi. ¶ Cōprecatā: pcibus placasse: uel sacrificasse. ¶ Mola salsa: aut thure: quę in sacrificiis adhibebant: molam salsam ponit Valeri. quæ ex sale cōstat: & farre unde Festus imolare inquit est mola. i. farre mollito: & sale pspsa sacrare. thus nascit in arabia: q̄ fœlix dicit: & cū aspiratiōe & sine ea scribi pt uel a græco θύω. i. sacrifico: uel a tūdēdo: qa glebę tūdunt. ¶ Tua is. re. ut. s. ue habeas. ¶ Thessala: nomē famulę.

Diluculo quid sit

Prodigia unde

Imolare qd sit

Thus uñ dictus sit

VALLA.

¶IMPLIcisciet. hoc est implicari: & inuolui. ¶ Postq̄ exprecta es. i. ex somno uigilas. ¶ Prodigiali ioui: qui pdigiis pest. No. prodigia dicta sunt porro adigēda: Plau. in amphitryone. Sed mulier postq̄ exprecta es pdigiali ioui &c. Inde pdigiatores inquit Festus aruspices prodigiorū interpraetes. ¶ Aut mola salsa. Vale. Maximus in secundo. mola: quæ uocabatur: ex sale constat: & farre. Festus quoq; Pompeius. Immolare est mola: idest farre mollito & sale hostiam persam sacrare.

PYLADes

¶IMPLIcisciet. implicari: iuolui: hmōi. s. insaniā: & scribendū est. ¶ Vbi primus tibi sensisti ex codicibus antiquis: ac si dicat: qñ primū sensisti hunc morbū tibi superuenire? ¶ Meuidisse: qui hac noctu in portū aduecti sumus. per Synthesim. respicit. n. ad significatū: ut pars & certare parati. Sed & Syllepsis est: ac si esset: q ego cū cæteris aduecti sumus: per cōceptionē psonaꝝ. ¶ Perpetē. cōtinuā: integrā: solidam: nunq̄ interruptā. ¶ Vt cū exercitu: ut. i. postq̄. ¶ Eosq; ut uicimus: & postq̄ eos uicimus: nō ut uolumus: nā superfluit uerbū illud uolumus: quāq̄ Pius pbiorem uideri sibi inqt lectionē: in qua sit: uoluimus: cōtra metri rōnem: & codicuꝫ ferme oium lraꝫ. ¶ Quid idest: qd ais: qd dedecus: quæ cōtumelia hæc est? Et addendū est post hęc uerba: hoc carmē a Marcello citatū in expositione uocabuli. qd est igredi: uꝫ. ¶ Nihil te pudet scelesta ppli in cōspectū igredi? qd & Pius asserit se uidisse in antiqs exēplaribus: igredi. n. significat nō solū itrogradi: ut est eius manifesta significatio: sed ēt uenire: ac se ondeɾ: ut ait Marcel. hūc locū adducēs. ¶ Nō de hac tu qdē hercle re. tu addēdū fuit metri necītate. nā aliter uersus nō cōstaret: & subaudiendū dicis uera. ¶ Priulo diluculo. sūmo mãe. Diluculū ē aurora: quū icipit albescere: sic alibi: Diluculascit. i. icipit illucescere: dr diluculū q̄si parua diei lux. diluculo ēt aduerbialr p sūmo mane accipit. ¶ Abiisti ad legiones scribendum est abiisti duplicato. i. in medio. metri necessitate. ¶ Prodigiali ioui. i. ioui pdigia pdigiēti: amolienti: & auertenti. prodigialis enim dicit quod

Diluculum

Prodigium

meus. ita legendũ ẽ:& nõ meus uir:metri necessitate. Enĩ uero pter alia mira. ita scribendus uersus ẽ: & tollenda dictio. illud interposita hic inter uero:& præter:uti superfluens:& metri necessitate: & ex antiquis codicibus: in qbus scripta non ẽ. An etiã id credis. ita scribendũ est:& nõ:an etiã credis id:metri necessitate. Quã in hac cistellula tuo signo obsignata ferunt. Pius hoc loco multo crassius delirat:q̃ in superioribus his proximis locis. quos perperã:& cõtra metri ratione peruerse legit. Nam dum contextum hunc se corrigere autumat:temere admodum corrumpit. Inquit enim scribe:quæ in hac cistellula tuo signo obsignata fertur. Nec aduertit homo paucarum litterarum uersum stare uullo modo posse:si fertur scribat. nam pes unus ei superflueret. propterea: quam:& non quæ:ferunt:& non fertur:scribendum fuerit:cum codicibus quoq; integris:tam impressis:q̃ manuscriptis.

Procerita circunferri? Am. ædepol quin facto est opus?
Nã hæc qdẽ ædepol laruaꝝ plena sunt. Al. qd uerbis opust?
Hẽ tibi paterã eccã. Am. cedo mihi. Al. age aspice huc sis iã
Tu, q quæ facta inficiare, quẽ ego iam hic cõuincam palam.
Est ne hæc patera, qua donatus illic? Am. summe Iupiter.
Quid ego uideo? hæc east profecto patera. perii Sosia.
So. Aut pol hæc præstigiatrix mulier multo maxumast,
Aut paterã hic inesse oportet. Am. agedũ eã solue cistulã.
So. Quid ego istã exoluã? obsignatast recte. res gesta ẽ bñ
Tu peperisti Amphitryonem, ego alium peperi Sosiam.
Nunc si pateram patera peperit, omnes congeminauimus.
Am. Certust aperire, atq; inspicere. So. uidesis signi qd fiet,
Ne posterius in me culpam transferas. Am. aperi modo.
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis postulat.
Al. Vnde hæc igitur est, nisi ab ste, quæ mihi dono datast?
Am. Opust mihi istuc exquisito. So. Iupiter, iupiter. (dio?
Am. Quid tibist? So. sic patera ulla ĩ cistulast. A. qd ego au

SARACENUS

Cerita quæ

¶ PROcerita circunferri. i. tanq̃ cerita: & malo spũ afflata purgari:nã circũferre lustrare est:& p trãslatione purgare: quia dũ purgari nolunt isanientes huiusmodi circunferent. ceriti:laruati:& malesani dicunt:& furiosi quasi cereris spiritu cõtacti: Plautus in sequentibus: tu certe laruatus es:aut ceritus. ¶ Laruarum plena sunt hæc. s. loca. Nã plenũ dęmonibus aera nõ ificiamur: inqt Apuleius referente Beato Augustino: opinatos fuisse ueteres ex aĩs hoiũ fieri dæmonas: qui si bonoꝝ meritoꝝ fuissẽt: lares dici: si maloꝝ tũ laruas: tũ lemures appellari: si ãt incertũ eẽt bonorũ an malorũ fuissent meritoꝝ: manes nũcupari. ¶ Quid uerbis opust? Dam⁹ hãc locutionẽ alcmenę: nõ amphryõi: ut emẽdauimus. ¶ Inficiare: Est inficiari negare quod petitur: uel non cõmisisse quod obiicitur: unde stat⁹ dicit̃ inficialis apud rhetores: in quo qui reus est: inficiat̃. ¶ Prestigiatrix: dicunt̃ præstigiatores a stygæ & tenebris: qñ ita aciem pręstingat oculorũ: ut res aliter uideri faciũt q̃ sint: Varro pręstigiatores a sententia dici uult: præstigii inuentorem fuisse Mercurium Beatus Augustinus autor est.

Dęmões secũdũ antiquos q sint

Inficiar qd sit

Præstigiatores qui

VALLA

Ceriti quĩ sint

¶ PROCeritam circunferri. Seruius sup illo Virgiliano. Immensa sine more furit lymphata p urbẽ. lymphata percussa furore nymphaꝝ: sicut ceritos a cerere dicimus. Ceriti sunt & laruati male sani a cereris ira:& laruaꝝ incursatione alo uexati. Plautus: Laruatus es: aut ceritus. Festus Põ. Ceritus furiosus. Noni. Marcellus. Circũferre ẽ pprie lustrare. Luc. satyra. li. ii. Tũ oia farto suꝫ circũlatus. Plautus in amphitryõe. Quin tu iubes pceritã circũferri. Itẽ Seruius circũferre uerbũ antiquũ. i. purgare. Vir. in. vi. æneidos. Idẽ ter socios pura circũtulit unda. Spargẽs rore leui & Plautus. te circũferã. i. purgabo: Nã lustratio a circũlatione dicta ẽ: uel tedæ: uel uictimæ. ¶ Edepol qn facto ẽ opus. ita legẽdũ: ut corrigat̃: põt etiã legi p facto farto: qđ ẽ libi gẽus: ut Festus qđ crebri⁹ ad sacra ferebat̃:& erit ẽt cõcinus sensus. ¶ Laruaꝝ plena sunt. Laruę: & lemures mali spũs dñr a ueteribus. Mães ãt: q icerti bonoꝝ: ne an maloꝝ eẽnt meritoꝝ: ut lares bonoꝝ. ¶ Inficiare. est ificiari cõtra factũ ire & negare: & idẽ qđ ire ificias: unñ inficialis stat⁹ dicit̃.

PYLAdes

¶ PROCerita circũferri altera his Pii interpretis insania iungit̃: dicentis. Corrige: pceritã pceritæ: & indiscriminatim: Ceritę fœmine uocant̃ a cerere. i. occursaculo quodã oppilę: & c. q si interroget̃: ubi terraꝝ pceritam inuenerit: hiscere utputo non audebit. quandoquidẽ: ceriti: aut laruati a Marcello dicunt̃ male sani: & aut cereris ira: aut laruarũ incursatione aliqua uexati. hoc autẽ loco nõ proceritã: ut ipse inaniter effutit: sed pro cerita scribi debet: hoc sensu: iube hanc circũferri pro cerita. i. tanq̃ ceritã: & malo spiritu afflatã purgari. Sic Plautus in pœnulo: neq; nos populus pro ceritis insectabit lapidibus. i. pro isanis: & malo numine agitatis & in rudente Eleborosus sum: at ego ceritus. hunc nõ amittã tñ. Nã circũferre: lustrare est: ut Marcellus. inqt: locum hunc adducẽs. Vir. Idẽ ter socios pura circũtulit unda. super quo Seruius. Circũtulit inqt purgauit: antiquũ uerbũ. Plautus p laruato te circũferã. i. purgabo

Ceriti

¶ Aedepol qn facto ẽ opus. pfecto inqt Amphitryo: ita oportet me facere: ita opus ẽ facto: ut dicis. s. Sed aliĩ non facto: sed ferto legunt: ut sit. ędepol: quin ferto opus ẽ: hoc est: pfecto opus est lustratione oiuo. ¶ Nã hęc quidẽ ędepol laruarum plena sunt. i. nã oia hæc nostra: ad familiã ptinẽtia: siue loca plena sunt laruarũ. Laruę a lare: hoc ẽ genio dictæ: secundũ quosdã sunt noxiæ inferorũ umbræ: unde laruati dicuntur furiosi: & mẽte moti: quasi a laruis exterriti: quos uulgo dęmoniacos uocant: qui idẽ & ceriti appellantur. ut prædiximus. Plautus alibi in aulularia: laruæ hunc: atq; intemperiæ: insaniaq; agitant senẽ. Fertũ autẽ est sacrificii genus: de quo Lucilius. Aedepol: ferto oia sum circulatus. Sed & Festus: fertũ inquit genus libi: quod crebrius ad sacra ferebatur: nec sine strue altero genere alibi: q̃ qui afferebant: struefertarii appellabantur. idẽ alibi. Struefertarios dicebant: qui quædam sacrificia ad arbores fulguritas faciebant. a ferto s quodam sacrificii genere. ¶ Quid uerbis opust? loquitur Alcmena: respondens ad ea: quę audiebat: Amphitryonẽ & Sosiam inter se loqui: quãq̃ fortassis nõ clare omnia intelligeret. quid opus ẽ inquid amplius uerbis disceptatoris? ¶ Hem tibi pateram eccam. congeminatio est irritatę mulieris. hem tibi pateram satis fuerat: sed addidit: eccam: ut magis obiiceret uiro: quod ille inficiabatur. ¶ Credo mihi. hoc pretinet ad id quod superius dixerat: quin eo fit: q mihi plurimum credo: q scio ista esse facta perinde: ut proloquor: ac si dicat. Cernitis ne: me mihi recte credere? non uestris nugis: qui mendaces estis? ¶ Inficiare. pro inficiaris: idest qui quæ facta sunt: negas. Inficiari est negare: quod petitur: uel quod obiicitur. unde status inficialis apud rhetores: in quo qui reus est

Larua

Inficiari

inficiatur. ¶ Præstrigiatrix. uenefica: maga. Præstrigiator enim & pstrigiatrix: qui alio noie pstrictores appellant: ii sunt: qui unam rē p alia facientes aspectū hoiuȝ fallunt: a pstringendo: q̄si pstringiatores. Nā pstringere: ut Marcellus ait: obtenebrare ē. Plautus in milite. pstringat oculoꝝ acie in acie hostibus: interdū attingere: Cicero ignoscite: ita magnitudo me breuiter: pstringere atrocitateȝ criminis nō sinit: & radere. Cicero in philip. Cuius qdē portā capuæ pene præstrinxisti. Stringere pter notā significanonē significat pcutere & ferire. Plinius. xv. Quippe oliuātibus lex antiquissima fuit. oleā ne stringito: ne ne uerberato. unde Calphurnius in bucolico ludicro. Non sic districta macrescit turdus oliua: stringere ēt est amputare: & secare. Virg. Hic ubi densas: Agricolę stringunt frondes. Et nudare: ut: stringit ensem. i. nudat. ¶ Res gesta est bene. Bene inquit res acta est: & hæc seruus: iocās: ac deridēs fabulat: si paterā ingē patera hæc peperit: quū tu aliū amphitryonē: ego alterū Sosiā pepereris: oēs cōgeminauimus. i. duplices facti sum⁹. ¶ Vide signi quid fiet. non uide sis. superfluit enim sis metri rectitudini. ¶ Ne posterius. i. ex postea. ¶ Abs te. ex largitiōe tua: qui illā mihi donasti. ¶ Opus est mihi istuc exquisito. opus est mihi inqt Amphitryo hoc exqrere. un. s. sit hęc patera tibi data. ¶ Et ita scribi debet uersus: metri necessitate: nō opus mihi ē istuc exqsito. ¶ Iup. iuppiter. exclamatio ē serui admirabundi: nullam in cistula paterā iuenisse: & tollenduȝ fuit proh: qd hic erat iterpositū iter utrāq; dictionē Iup. uti supfluēs metricę rōni.

So. Id quod uerust. Am. at cum cruciatu, nisi apparet, tuo.
Al. Hæc qdē appet. Am. qs igit tibi dedit? Al. q me rogat.
So. Me captas q tute ab naui elanculum huc alia uia
Præcucurristi, atq; hinc pateram tute exemisti, atq; eam
Huic dedisti, posthac rursum obsignasti clanculum.
Am. Hei mihi iam tu quoq; huius adiuuas insaniam.
Ain heri nos aduenisse huc? Al. aio. adueniensq; illico
Me salutauisti, & ego te, & osculum tetuli tibi.
Am. Iam illud nō placet principiū de osculo. Al. pgā exeq,
Lauisti. Am. qd postq̄ laui? Al. accubuisti. So. euge optume
Nunc exquire. Am. ne interpella. perge porro dicere.
Al. Cœna appositast, cœnauisti mecum, ego accubui simul.
Am. In eodem lecto? Al. in eodē. So. hei nō placet cōuiuiū.
Am. Sine modo argumenta dicat, quid postq̄ cœnauimus?
Al. Te dormitare aiebas, mensa ablatast, cubitum imus.
Am. Vbi tu cubuisti? Al. in eodem tecum una in cubiculo.
Am. pdidisti. So. qd tibist? A. hæc me mō ad mortē dedit.

SARACENVS

¶ AT cū cruciatu tuo: minat suo: sub cui⁹ custodia fuerat patera. q̄ nō cōparebat: quā Iupiter nullis uiciatis signis: qb⁹ fuerat: obsignata: sustulerat: & ea alcmenā donauerat. ¶ Ne iterpella. ē iterpellar alteri⁹ smonē irrūpe: uel alteri⁹ actiōi se iterpōere: & docēte Nonio: dicere. audire: cōmouere. ¶ Dormitare: nō tā freqnter dormire: sed somno detineri.

Interpellare qd sit

Dormitare quid

VALLA

¶ HEc pstigiatrix. i. icātatrix sūptū a stygę palud nom. ¶ At cū. separi: seiūctiq; legēdū. Osculū tetuli tibi. Tolo. n. ueteres tetuli pteritū fecerūt: ut Diōedes: & Priscian⁹ attestant. Sane osculū: p dimiutionē ab os factū ait Pris. & om alia signatio ē aliud dimiutiuū factū oscillū quo paruū os significam⁹: cū tamē oscillū i cōsuetudie sit uocari: nō tā puū os: q̄ molle pēsile ab ore cilēdo: ut surculla. Vir. Oscilla ex alta suspēdūt mollia pinu. Oscillū santra dici ait q oscellāt. i. iclinēt: pcipitesq; mox ferant oscillātes. Ait cornificius ab eo: quo eo celari sint solitæ psonæ ppter uerecūdiā: q eo gener lusus utebāt. Cū āt eius luctatiōis pdit latinus rex: q plio: qd ei fuit aduersus Mezētiū ceritū regē nusq̄ appuerit: iudicatusq; sit iupiter factꝰ latiaris. Latiaris itaq;. s. ei⁹ dies feriatos libros: seruosq; reqrere eū nō solū i terris: sȝ ēt: qua uident cœlū posse adiri p oscillationē uelut imaginē qnādā uitæ humanæ: in q̄ altissima iterdū ifima ad summū efferunt. atq; iō memoriā quoq; redintegrari itio acceptę uitę p monis cunarū: lactusq; alimētū: qa p eos dies feriaꝝ: & oscillis moueant: & lactata potione utant. Nec desunt. q exēplū grecoꝝ secutos putēt italicos: qd illi quoq; iniuria iterfecto icaro erigone filia: eius dolore ipulsa: suspēdio pisse p simulanonē. ¶ Ne iterpella. ne abrūpe sermonē. Aulus Hircius in secūdo. Cū i asiā uenisset: reppiebat Titū apiū conatū eē tollere pecunias ephesō ex phāo dianę: eiusq; rei cā senatores oēs ex puincia: uocasse: ut his testibus sūma pecuniæ uteret: sed iterpellatū aduētu Cæsaris pfugisse. Est igit iterpellare mediā alterius orōnis iterrūpe: uel actiōi se alterius iterponere. Cicero in scdo ad Herenniū: itaq; & alieni sermonis molesti interpellatores: & scripi tum odiosi: tum obscuri interpraetes sunt. & Plinius in epistolis. Interdūq; lasso mihi oportuna interpellatione: subueniunt. ¶ Dormitare aiebas. i. sono iuitari ad dormiēdū. Licet. n. dormito formā iteratiuā hēat. minus tñ q̄ dormio significat: ut hic & apud Horatiū. Aut dormitabo: aut ridebo.

Oscillū qd

Interpellare quid

PYLAdes

¶ AT cū cruciatu nisi appet tuo. ita scribi dēt: absq; dictiōe illa iā: q̄ erat añ nisi metri rōne illā nō tolerāte: & at eū: ñ actū: ut sint uerba āphitryōis miatoria: qb⁹ minitet suo imisericorditer: nisi patera appareat. Existimabat. n. illā dolo: & calliditate ipsi⁹ ablatā. ¶ Verust. p uerū ē. ¶ Hæc qdē appet. uerba sunt alcmenę rñdētis loco Sosię: ad illud uerbū: qd dixerat āphitryo: nisi appet. ¶ Qui me rogat. Is iqt alcmēa: q me iterrogat: mihi illā dedit. ¶ Me captas. Sosię uerba st ad dominū cōuersi: tu iqt here me captas. i. ludis: q̄rēdo uñ patera ad alcmenā puenerit: quū tu: ut existimo: clāculū huc accesseris: ad eāq; detuleris: pueiēs aduētū meū p aliā uiā. ¶ Exēisti: accepisti: abstulisti. ¶ Hic. ex cistula. Adiuuas. isaniā. Dicitur biliosi isaniā adiuuar: quū oia ex snia illi⁹ loqmur. ¶ Ain heri. āphitryōis uerba st ad Alcmenā cōuersi. ¶ Tetuli: dtuli ipsi. Iā illd ñ placet pricipiū d osculo: pricipiū addēdū fuit: metri necītate: & ex codicib⁹ āti qs: qd iterptes nri ñ uiderūt. Nūc exqre. uerba st sui q̄si obiiciētis dño q ille dixerat pgā exeq. tāq̄ dicat: pge nūc exqres fpies forsa & alia: q̄ nolles. ¶ Interpella. iterloqre: iterpellar ut Serui⁹ iqt: ē mediā alteri⁹ orōnē iterrūpe: uel actiōi se alterius iterponere. Cice. Itaq; & alieni smōis molesti iterpellatores. Et phy. i epistolis Interdū lasso mihi oportūa iterpellatiōe subueniūt. ¶ Porro. i. ulterius: lōge: dictio ē græca: qua & latini utunt in hac significatiōe: capit et p pterea: ut illud porro notādū ē & significat ualde & uehemēter. ¶ Hei. Sosię uerba sunt: sese angētis sup dñi doloribus. ¶ Argumēta. Iudicia: qb⁹ se mecū fuisse oñdat. ¶ Dormita. i. desiderio dormiēdi detineri: atq; lubedine soporis affici: iuxta illud euāgelicū. Dormitauerūt oēs: & dormierūt. Sic Sidōius appollinaris. ubi dormitādi potius locus erit: q̄ dormiendi. ¶ Mensa ablata est: cubitum imus. ita scribi metri necessitas cogit: & non cubitum hinc abimus uersus enim

nullo modo

nullo modo constaret: quod Pius cæcus non uidens: dictionem hinc: superfluam utiq;: & subdititiam commentatus est: pro e triclinio: & cenatione. In eodem tecum una in cubiculo. in eodem. s. lecto. na ea dictio si in contextu scribatur: uersus non constabit: quod Pius non aduertit. subaudienda igitur fuerit: & non ascribenda.

Al. Quid iá amabo? A. ne me appella. S. qd tibist? A. pii mi
Quia pudicitiæ huius uitiũ, me hic absente est additũ. ser.
Al. Obsecro ecastor, cur istuc mi uir ex te audio?
Am. Vir ego tuus sim? ne me appella falsa falso nomine.
So. Hæret hæc res. si quidem hic iam mulier factust ex uiro.
Al. Quid ego feci, qua istæc propter dicta dicantur mihi?
Am. Tu te edictas facta tua. ex me quæris quid deliqueris?
Al. Quid ego tibi deliqui, si quoi nupta sum, tecum fui?
Am. Tun mecum fueris? quid illac impudente audacius?
Saltem tute si pudoris egeas, sumas mutuum.
Al. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi nõ decet.
Tu si me impudicitiæ captas, non potes capere.
Am. Proh Di immortales cognoscin tu me saltem Sosia?
So. Propemodũ. Am. cœnaui ego heri í naui í portu psico?
Al. Mihi quoq; adsũt testes, q illud, qd ego dicá, assentiát.
A. Qui testes? Al. Testes. A. Quid testicularis. n. uno sat é.
Nec nobis præsente, aliquis, nisi seruos aphricanus adest.
Si in actione hanc, absente nobis, inuenerit puer?
So. Nescio quid istuc negocii dicam, nisi quispiast
Amphitryo alius, qui forte te hic absente tamen, tuam
Rem curet. teq; absente, hic munus fungatur tuum.
Nanq; de illo subditino Sosia mirum nimis est.
Am. Certe de hoc Amphitryone iam alterũ mirust magis.
Nescio quis præstigiator hanc frustratur mulierem
Al. Per supremi regis regnum iure, & matrem familias
Iunonem. quam me uereri. & metuere est par maxume.
Vt mihi, extra unum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicá faceret, Am. uera istæc uelim.
Al. Vera dico, sed neqq. quoniam non uis credere.
Am. Mulieres, audacter iuras. Al. quæ non deliquit, decet

SARACENUS

Vir ego tuus sum? Cũ iterrogatiõe legẽdũ: & uultuose: & qa uir maritus dr: ut hoc loco: & uirilis hõ sosias dictũ ãphit. Ne me appella. s. uir falso noie: iocose iterptat in sm sensum. iõ dicit h; ret hæc res: p dubitãdũ é: an ãphitryo factus sit mulier ex uiro. Edictas: detegis: palã facis. Sumas mutuũ: Cũ oi pudore careas idigeasq;: nã ea mutuo sumimus: qbus idigemus. Qd isimulas nr̃o generi: Vel nõ decet nr̃o gñi qd isimulas: uel nõ decet qd isimulas nr̃o generi: & notãda locutio non decet nr̃o generi. Ita Teré. facite ut uobis decet: Salustius quoq; locũ çditioré dixit: q uictoribus decebat. ita illud nota mun⁹ fungat tuũ: sic quoq; i menæchmis: octo hoiu munus parasitus facile fungit: Suetonius in augusto: senatoria mũera fungerent dixit. Subditio: Vt supra dixit subditiuo a uerbo subdo q̃si in alterius locũ supposito: hic apud iuriscõsultos dr subditũ testamentũ: p uero aliud suppositũ. Iunoné mfes familias. Quia psit partubus: & pprie iuno dicta é q mortales iuuet. Ne quicq̃: In cassum: frustra: & nequicq̃ pro nõ nequicq̃ pingui paleę tenet area culmus: & ne quicq̃ nõ sine causa.

Sumet qd sit

Nõ decet quid significet

Subdititiũ quid sit

Iuno unde dicta

VALLA

Amab. iteriectio é amãtis: ac blãdiẽtis: Mart. Dic uerbũ mihi prisce: dic amabo. Siqdẽ hæc iã mulier facta é ex uiro. i. si ãphitryo uersus é i mulieré. Ri tõ sosias: qa ãphitryo aiebat: ne me apella falso noie. Tupte edictas. Tu ipsa pfers. Sumas mutuũ. Sũimus. n. mutuo q̃ nõ hémus ipsi. Nostro gñi nõ decet. ita Teré. Facite ut uobis decet. Salusti⁹ locũ editioré: q uictoribus decebat. Est. n. ãtiq; dictũ. Munus fungat tuũ. i. officiũ: qa & fungor hãc rẽ: & hac re dicimus. Iã alteũ nimis est magis. corrigendũ mirũ est magis.

PYLADes

AMAbo blãdientis iteriectio é ab alcmena plata: ut languentis mariti doloré sedaret: habetq; hæc dictio seconda longã Mar. Dic uerũ mihi marce. dic amabo. Catul. Amabo mea dulcis hypsitilla. Donat. Amabo. Interiectio est amãtis: sic uerbũ sonat. Et additũ. Insanit hoc loco: ut alias sæpe Pius noster iterpres: quũ aditũ legit: tanq̃ a uerbo adeo: & sic cõmẽtat. Aditũ tẽtatũ. aditus uitiũ pudicitiæ dr: quũ ad uiolandã pudicitiã dolis: & sutelis amatoriis se isinuat: & ingerit. Quis. n. obsecro prosus excors id dixisset? & ubi eã uocabuli iauditi expositioné iuenit? & qs unq̃ uitiũ adiit? qs ue sic locutus é: Nõ. n. aditur uitiũ: sed infert: additurq; pptera cũ antiqs exẽpla: additũ correximus: a uerbo addo: a quo additũ format: & in passiua significatiõe additũ é: p illatũ é: Plautus utiq; dixit. Cur istuc mi uir: ego ex te audio ego addẽdũ fuit: metri necessitate. nã aliter uersus nõ cõstaret. Ne me appella falso noie. q. d. aliũ tibi uir: me abscente delegisti: nõ ego sum tibi uir: & pro marito uir accipit. Hæret hæc res. puerbialiter dictũ est: quũ qd occurrit dubiũ: & nõ liquidũ tractũ a locis difficilis transitus: qbus quũ applicuimus: nescimus qd faciamus: & hærẽtes illis dubitamus: qua transeundũ sit. Apul. Quũ icerta uerbor salebra hæreret. Sic Cice. puerbialiter dixit: res hæret in salebra. Si qdẽ hic iã mulier factust ex uiro clamat: obstrepitq; Pius iterps hac pte: cõtra grãmaustas: triuialesq;: ut ait Ifatores: sic exponẽtes hũc cõtextũ: ut Sosię iocus appareat: Amphitriõis dicto rñdẽtis: q ne me appella falso noie ptulerat: uj uir se: hoc é maritũ eẽ dtrectãs: qd i alterã significationé suus trahés: & p masculo accipiés dixit. hęret hęc res: aitq; se huic iterptamto digitũ nõ leuare: tũ q codices quotquot extãt: hæc hẽnt. tũ qa ãphitrioniã psonã dedeceat mollitudo: & fœminea fluxura. ppea corrigẽdũ autũat: si qdẽ hęc mulier fctã é ex uira: hoc é alcmẽa ex uxore facta é mulier: q mulier nomé sit cõtumeliosũ: & ilignis isamiæ. S; ut moris ipsius é: aeré carpit: & bacchãti similis euagat. Nã mẽtit pmũ oẽs codices hæc hẽre: qnimo. i codicibus plærisq; mãuscriptis legit: ut nos correxius. Si qdẽ hic iã mulier factust ex uiro: ubi hic psecto de ãphitryõe itelligit: & factust p factus é capit. Nec idecẽtia ulla ppea cadit i psonã ãphitrionis: qñ suus p iocũ: & tãq̃ uilis psona multo idecẽtiora pserf cõsueuerit: qppe q & paulo supra herã isanã appellauit & certitã. uer qd ait mulier nomé eẽ cõtũeliosũ: & hoc falsũ é. si Vlpianũ audiãus dicẽté. q si ego uirginé emere puta

Heret res

Mulier

rẽ:quũ eẽt mulier:emptio ñ ualebit:ubi oñdit:Mulierẽ eẽ:nõ ĩsamẽ sed ñ uirginẽ. Sed & Cice.obiurgãtibus:q sexage
narius popiliã uirginẽ duxisset:cras mulier erit respõdisse fert:q de sua ipsius uxore nequaq̃ ptulisset: si cõtumelio
sũ nomẽ cẽsuisset.ppea rectius existimauius legẽdũ. Hic factuũ ex uiro.hoc sensu ioculari:hæret hæc res.i. nescio
qd dicã.si & hic iã ex uiro factus ẽ mulier.hoc ẽ fœmina:qppe q:se uix appellari uetat.Nã q uira hic legẽdũ putat.
q̃ sit prisca uox.& p fœmina:uel uxore accipiaẽ.nusq̃ ut putãus:id quoq cõptũ ẽ. Qua isthæc pp dicta.i.q̃ pp ista
dicta dicãtur mihi.rñdet.n.alcmẽa uerbis ãphitryõis:qbus dixerat.uitiũ se abñte illius pudicitiç illatũ fuisse:& cõse
q̃nter alteris. qbus dixerat.ne se appellaret falso noie.nec corrigẽdũ ẽ.q̃ isthęc.i.pp q̃ ista.ut ait Pius iter p̃s.nã & codi
ces ueteres & noui:q̃ hñt.& mos ẽ plautinus:dictionẽ:qnapp: hoc mõ p tmesis figurã pferre. Tute.tu ipsa.abs te.
Edictas.loq̃ris:detegis. Deliq.peccaui:a uerbo deliquo:uñ delictũ. Sumas mutuũ.nã ea mutuo sumimus:qb9
Insimulare idigẽus. Qd tu ĩsimulas.i.pp̃ter qd me insimulas:uel ĩsimulas.i.obiicis mihi. Nostro generi nõ decet.sic.Teren.ĩ
adelphis.Hæc primũ:ut fiant:deos oro:ut uobis decet.Salust.quoq locũ editiorẽ dixit:qui uictoribus decebat.Ca
ptas ipudicitię.i.per captiones:& dolos decipere conaris:quũ abeas:& redeas:atq abiisse inficieris: & ita scribendũ
ẽ:metri rõne nõ ipudicitię captas. Capere.re uera ĩ decipula ipudicitiæ dephẽdere. Aliud ẽ.n.captare:aliud cape
re:ut puta:auceps oẽs uolucres captat:nõ tñ oẽs capit.Capere pprie est accipere Virg. Tu genitor cape sacra manu:
primosq penates.per metaphorã autẽ pro diuersitate rerum:cum quibus iungiẽ:diuersa significat:capere manu cõ
prehẽdere est:capere oculis uidere:capere auribus audire:cape mẽte itelligere:cape cõsilio eligere:capere astu uel do
lis decipe:capere mũeribus:aut bñficiis ppiciare capere cãtu:aut alia uoluptate delectare.Siĩr capere p facere meta
phorice usurpaẽ. Terẽ.Nõ si capiũdos mihi sciã inimicos oẽs hoies:& p pati.Idẽ.Dũ abs te absũ:oẽs mihi fuere labo
res:quos cæpi leues.Et p continere. Apul.Quũ id uasculũ uix semi unciã capet.Et p occupare:& suũ facere. Varro.
Quid hic uenator nõ cępit. Vir. Certantẽq illudere Capto.Cice.Nauẽ quãdã piratarũ p̃da onustã cępe.Et p suscipe
re:siue id spõte:siue inuiti faciamus:ut quũ dicius cæpi dolorẽ:molestiã:uoluptatẽ:in quo illud notãdũ:q hoc uerbũ
in hoc sensu:reciprocã quãdã significationẽ habet:ut cępi uoluptatẽ:& cepit me uoluptas:& capere consiliũ ẽ delibe
rare Capere rõnẽ ẽ modũ iuenire.Plau.rõnẽ cępi:ut & amãti obseq̃rer:& patrẽ nõ offenderẽ. Proh.dii imortales.ĩ
mortales scribẽdũ ẽ:nõ imortalis:ex codicibus manu scriptis:& recta snia.nã uocãdi casus ẽ:qui ntõ similis eẽ debet.
Propemo- Propemodũ:ferẽ:q̃si iuxta modũ:& mẽsurã:ac si dicat:parũ abest a mõ:& a mẽsura cõgrua te cognoscẽdi:ita signi
dum ficat ppemodũ:nõ pbe:& sciẽter:ut expõit Pius. Persico.euboico:ut supius dictũ ẽ. Mihi quoq. Verba sunt Alc
menę rñdẽtis ad id:qd amphitryo roganerat Sosiã.Cœnaui ego heri ĩ naui:ĩ portu psico:qbus uerbis uisus fuerat
Sosiã ipsũ ĩ testẽ adduxisse.Mihi quoq iqt alcmẽa:ad st testes:q assentiãt:& affirmẽt id:qd ego dicã. Vñ Amphi.his
uerbis iratus ait. Qui testes?deerãt.n.hi tres uersus ĩ cõtextu:quos addiciẽdos curauius:ut ne qd deesset p uirili nra:
ad plautini codicis itegritatẽ quos & Pius in codice reuerẽde fidei:uidisse se affirmat: quãq̃ is tã corruptos scripserit
in suis cõmẽtariis:ut neq eũ ipsum illos intellexisse:neq aliũ quẽpiã itelligere posse existimemus:quẽ sensum p̃ se fer
rent. Sunt igiẽ uerba amphitryonis dicentis cũ iterrogatiõe. Qui testes.s.st ii:quos hẽs. Testes.hoc uerbũ alcmenæ
ẽ:fœmineo stomacho:& canina iracũdia platũ:ac si diceret:ita dico:testes. Quid testicularis? Amphitryo:audita
Testiculari assertone Alcmenæ dicentis:se hẽre testes:p cõtumeliã ei:& per obscœnũ uerbũ rñdet: qd testicularis? quẽadmodũ
in aliquẽ rẽ nobis igratã loquentẽ dicere solemus:quid blateras?quũ blaterare pprie sit canum. Testiculari: ut Põ.
inquit:est iumentis maribus fœminas:uel mares fœminis admouere:quod aliquid dicitũ teshllari. Enim uno sat est.
adiiciendum fuit .n.uersus necessitate: qui aliter nõ cõstabat:quod Pius ipe nõ aduertit:& sensus est duplex:uel uno
pfecto:marito.s.tibi sat ẽ:ad te p legẽ se testiculãte:uel uno sat est:teste.s.q sit Sosias:adeo.ut alios perq̃rere nõ sit ne
cesse. Nec nobis p̃sente:hos duos uersus citat Marcellus in expositione uocabuli:qd sit:absente nobis: & p̃sente no
bis:quapp nõ dubitauimus tanto authore freti:una cũ supra exposito illos addere:sed qa corrupti admodũ erant:in
pristinũ nitorẽ redactos.Sẽsus ãt primi hic est:ut nos cõiectari potuimus.Nec aliqs alius testis adesse potuit:ubi ego
affuerĩ:p̃ter Sosiã seruũ nostrũ aphricanũ:qppe Sosias apher erat:nã ex aphrica plurimi serui ueniebãt & hoc ptu
lit amphitrio:ẽt audientẽ Sosia. Secũdũ autẽ existimamus ab illo platũ itra se:& seorsũ a sosia:cuius sensus sit. Quid
si puer:hoc est seruus Sosias inuenerit hãc in actione:absente me.i. cũ illa alcmena clã:& me absente cõuenerit:ut ip
se aduersum me testificeẽ?eo dicẽdi modo:quo & supra dixit: An egomet me illic reliq?Si forte oblitus fui? Nobis p̃
sente:& absente nobis:ait Marcellus p p̃sentibus nobis:& absentibus nobis dictũ eẽ:more antiquo. Nescio qd istuc
negocii. Sosiæ uerba sunt: id qd erat hariolantis. Qui forte.sic ordinandus est contextus:qui forte te absente: hic
tamen tuam rem curet: & munus fungatur tuum. Tuam rem.i. uxorem tuã. Munus fungatur tuum:notan
Fun gor dum est:accusatiuo iunctum uerbũ fungor: sicut & alibi in menechmis. Octo hoium munus parasitus facile fungi
tur: Sic Suetonius in augusto. Senatoria munera fungerentur. Tuam. hæc dictio scribenda est in fine uersus:
post tamen & alter uersus incipit. Rem curet:sic metri necessitate requirente:quod interpretes nostri non uiderunt.
Subditiuo.subdititio:falso:adulterino:Dicitur.n.utroq mõ:& subditiuus:& subdititius:& utrũq a uerbo subdo:
quasi in alterius locum subditus & suppositus. Iam alterum mirum est magis. scribendum est mirum: & non ni
mis. ut legunt Pius:& Sarracenus interpretes ignaui.quid enim sibi uellet nimis magis?proinde cum codicibus an
tiquis mirum:& non nimis scribi debet: sensus ad hoc concinnitate:nam quum dixisset de illo subditiuo: sol iam
irum nimis est. Addidit per consequentiam sensus certe: de hoc Amphitryone iam alterum mirum est magis.
Prestrigiator:ueneficus magus: de quo supra dictum est. Matremfamiliam iunonem. quia præest partubus:
uidetur dici Iuno mater familias. Et proprie Iuno dicta est a iuuando: q mortales iuuet. Est par: est æquum iu
Nequicquã stum:& condecens. Extra unum te. præter te unum. Nequicquam. frustra: incassum. Quintilia. Me mise
rum:& tantis periculis nequicquam ereptum. Interdum significat non. Persius. Nequicquam fundo suspiret num
mus in imo. Audacter iuras: iuxta illud Iuuenalis. Nihil est audacius illis: deprensis: iram: atq animos a cri
mine sumunt. Muliebre enim est: & audacter iurare:& periuria non pensi facere. Quæ non deliquit. Sententia
catholica. Decet inquit: quæ non deliquit: & audacem esse: & confidenter pro se: & proterue loqui. Et con
fidenter. idest constanter: ut exponit Nonius. hunc locum citans; addendum fuit:& metri necessitate: aliter enim
uersus mancus erat.

Proterue

SARACENUS

¶ PROterue: pteruiter dixit Ennius: & ignauiter pro ignaue: pteruia leuior est cōtumelia: pcacitas maior: maxima uero petulantia. ¶ Probis: Qui dicti sunt quasi phibi: q se a delinquēdo phibeant. ¶ Munifica: Iuueniť & mūifex: ut opifex: & artifex: Ser. ¶ Examussim: Ab amussi fabroꝝ regula diligēter: & examinate. ¶ Delinit⁹: Mēte alienatus. ¶ Perduis: pro pdas. ¶ Me lubēte: me uolēte: & assētiēte. ¶ Nūqd cām dicis. i. te defensare potes.

Proteruit aduerbiū

¶ ET pterue loq. i. pcaciter: & audacter dicere. ¶ Examussim est optima. Examussim. i. recte & ad libellā. Est. n. amusis ppendiculu fabroꝝ: quo rectitudinē experiunť parietū. Cathetus a geometris appellatus. ¶ Vsu pduis. pro perdideris. pduo. n. prisci dicebant.

VALLA.

Examussis quid

Audacem esse, & confidenter pro se, & proterue loqui.
Am. Satis audacter. Al. ut pudicā decet. Am. uerbis pbas.
Al. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur.
Sed pudiciciam, & pudorem, & sedatum cupidinem,
Deum metum, parentum amorem, & cognatum cōcordiā,
Tibi morigera, atq; ut munifica sim bonis, profim probis
So. Næ ista ædepol si hæc uera loqť, examussim est optuma
Am. Delenitus sum profecto ita, ut me qui sim, nesciam.
So. Amphitryo es profecto, caue sis ne tu te usu perduis.
Ita nunc homines immutātur, postquā peregre aducimus.
Am. Mulier istam rem inquisitam certust non amittere.
Al. Aedepol me lubēte facies. Am. quid ais? respōde mihi.
Quid, si adduco tuum cognatum huc a naui Naucraten,
Qui mecum una uectus est una naui? atq; is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquomst fieri?

PYLADes

¶ PROterue cōtumaciter: isolenter: qq̄ ita discernūtur: authore Laurentio ualla: ut pteruia leuior sit contumelia: pcacitas maior: maxima uero petulantia. Sed & pteruia sacrificiū apud ueteres fuit: in quo mos erat: ut si quid ex epulis super fuisset: igne consumeretur. Hinc est iocus ille Catonis. Nam quum Albidius quidā bona sua comedisset: & nouissime domū: quæ ei reliqua erat: incēdio pdidisset: pteruiā eum fecisse dicebat: quod. n. comesse non potuerat: id combussisse. ¶ Id modo uerbis probas: uerbo tm̄ pudicam te: & pbas ostendis: ac si dicat: factis autem improba compares. Et ita scribēdū est: metri necessitate: & sententię concinnitate: non in uerbis probas: ut codices fere habent: & interpretes nostri legunt. Quæ dos dicitur. a crasso. n. popello: & rudi turba. dos uocari solet suppellex pecuniaria: uestiaria: annularia: & id genus reliquus fœminaꝝ mūdus: quū uera sit dos pudicitia: & scti mores: uň iterrogata oli puelis qdā laconica: quā uiro suo dotē ferret: p̄riā pudicitiā rňdisse ferť. ¶ Sedatū. pacatū: trāqllū: nō æstuosū: fluctibusq; stuprosæ mētis agitatū. ¶ Cupidinē. cupido: ut Mar. inqt: icōsideratæ est nečitatis: amor iudicis. Plau. in bacchidibus. Cupido te cōficit: an ne amor? Idem in Curculionē. Quo uenus: cupidoq; iperat: suadetq; amor. Præterea Idem Marcellus Cupidinē ait quū fœminino gňe dicius: cupiditatē significare: quū masculino: deū ipsum. Verg. Quę lucis miseris tā dura cupido. Pla. i pœnulo. Cupido: q̄tus es. ¶ Deū metū. deoꝝ reuerētiā. Metus ut No. inqt: timorē significat. Vir. Et met⁹: & malesuada fames. religionē: seu reuerētiā ut hoc loco: & apud Vir. Multosq; metu suata p annos. Inter metuere: & timere Donatus differre id ait: q metuo illū dicius: q nobis aliqd facturus est. Timeo autem ab illo cuius cā possimus aliqd mali pati: ēt si ipse nihil in nos mali cōsulat. Et sic uariamus casus: & dicius: metuo illū: & timeo ab illo. Et metuimus eos: q nos amāt. timemus ēt inimicos. ¶ Amorē parētū. ita scribi debet uersus metri nečitate: nō parētū amorē: ut legūt Pius & Sarracenus interptes: cōtra metricā rōnē. ¶ Morigera. obseqns: morē gerēs: moriger: uel morgerus. a. um. dř: q morē gerit: siue i honesta: siue i turpi re. ¶ Probis. honestis: dicti sunt pbi: ut Fest. ait: q̄si phibi: qa se a delinquēdo phibeāt. ¶ Ne ista. nę p certe: & pfecto. ¶ Examussis. absolute pfecte. Marcel. Examussim dř examinate ad regulā: uel coagmētū: est. n. amussis regula fabroꝝ: quā architecti quū opus pbāt: rubrica illinūt. Pla. in amphi. Si uera hęc loqť: examussim optia est. Idē in milite. inest in hoc amussitata sua sibi igēua idoles. i. examinata. Idē in menechmis: ut hanc rē uobis examussim disputē. ¶ Si uera hęc loqť. ita scribēdū est: metri necessitate: & nō: si hæc uera loqť: qa uersus nō cōsisteret suis pedib⁹. ¶ Et examussim optima est. nō: est optia: eadem rōne. ¶ Delenitus sum. externatus mēte. Marcellus: Delinitus inqt est mēte alienatus. Plau. in amphi. Delinitus sum pfecto: ita ut me qui sim nesciā: sed ut nos existimamus: error est scripturæ in Marcelli codice: & delenitus scribēdū est: non delinitus: quū ea dictio a uerbo delenio: cuius passiuum fit delenior deducať: qd & ońdit exēplū Turpilii a Marcello citatū: ubi delenificā mulierē scribit: nō delinificā. Sed & Oui. ait. Crimē erat nřm: si delenita fuissem: i epistola helenæ ad paridē. Lenire āt scimus placare esse: mitigare: & mulcere: & lenē placidū: & modestū: unde lenitas & lenitudo: pro mansuetudine & sanitate: Cic. Lenitudo orationis: mollitudo corpis. Lucilius. Mira lenitudine ac suauitate. Si. n. delinitus scribas: ut Pius & Sar. interptes legūt: uix pfecto licuerit: uň eā dictionē deducas: nisi a lino: uel limo: quoꝝ signationi delinitus hoc loco nullū hēt pximū cōmerciū. ¶ Caue sis. caue si uis. Terē. Caue sis. nescis: cui nūc maledicas uiro. Donatus. qa iperatiua uerba sunt ueluti cōtumeliosa: addebāt ueteres sis: qd signat: si uis. ¶ Vsu pduis. i. pdas: ex usu: qa. s. si nescires qs eēs: posset alius i tui locū succedere: & sic te priuať te ipo: qa quū p usum fuisset in possessione tui: ille te acqsiuisset: & tu te pdidisses: ut in fundis cōtingit: in qbus usus acqrit p cōtinuatā possessionē alicuius p certū tps. Perduis aūt p pdas: ut duis p des. ¶ Ita nūc. ita inqt uř nūc ductū eē in cōsuetudinē: postq̄ nos redim⁹ ab exercitu: ut hoies imutenť: ut tibi ēt cauēdū sit: ne i alteꝝ muteris. respicit. n. Sosias ad alteꝝ illū sosiā fictitiū: & subditiuū: q eū pugnis ceciderat: a quo coactus fuerat seipm ignorať: an ipe eēt: an ille alter. ¶ Amittere. alienare a corde: uel amittere p omitteť. Mētiť. n. Pius: i priscis exēplarib⁹ legi omittere. Oia. n. & noua: & uetera exēplaria hňt: amittere: quēadmodū: & illud: q omitto iqt: cū duplo. m. scribi: adducēs in testimoniū horatianū carmē: aut spem deponas: ut pręs illusus omittas: qd qdē carmē i eū ipm Piū nō alr loqť: q̄ i eū: quē suo dicto cōuicat: & cōdēnet: nā si in carmine illo breuis ē uerbi pria syllaba: qūo duplici. m. scribať: quoꝝ positiōe lōga esset. ¶ Libēte. i. me uolēte: & assentiēte: & scribēdū ē: libēte me: & nō me libēte: metri nečitate. ¶ Naucratē. Naucrates pro priū nomē a naui deflexū: quæ græce. ναυς dř. & κρατέω dominor teneo. quo noie: qi nauali misterio ptāte hēbat: uocabať. ¶ Quid tibi est æquū fieri? ita scribi debet: metri nečitate: & nō: qd tibi æquū est fieri: qa uersus nō cōstatet.

Dos muliebris optima

Cupido

Metuere

Perduis

Naucrates

SARACENUS ¶ MVLCTem matrimonio: Est mulctare condemnare: unde mulcta peccati animaduersio: ponitur autem pro au gere: & uoti compotem reddere teste Nonio: mulctare autem matrimonio est repudiare: & diuortium facere: licet inter se differant: & utrunque ex causa fieri uideatur: nam proprie repudiatur futurum matrimonium. Diuortium autem fieri dicitur inter uirum & uxorem abeo, quod in diuersas partes eant. Dicuntur etiam diuorticula: & semitae transuersae Virgi. obiiciunt equites sese ad diuortia nota: & denique diuortia rerum omnium separationes: ut apud Ciceronem: sic doctrinarum facta diuortia: diuortiorum causae sunt plaerunque errata manifesta mulierum: nonnunquam frequentes offensiones ex diuersitate morum: factum quandoque ob sterilitatis causam: ut a Spurio caluillo legitur; Sulpitius quoque gallus uxori nuncium remisit: quod eam in caput ueste deducere animaduertisset: idem fecit. P. Sempronius: quod eius uxor ludos funebres aperto capite spectasset: quandoque tamen ex non manifesta causa constat factum diuortium: ut illud fuit papiriae grauissimae mulieris & Pauli aemilii uiri consularis: qui ut refert Plutarchus post longum coniugii tempus eam repudiauit: licet ex ea praeclaram sobolem suscepisset. Quod factum cum eius amici frequentius improbarent: dixissentque illi: non ne papiria formosa? non ne modesta? non ne foecunda? porrigebat ille pedem & calceum: ostendens. Nonne hic calceus nouus? non ne pulcher est inquit nemo tamen uestrum nouit: ex qua parte meum contorqueat pedem. ¶ Duc hos intro: Vel seruos habitos ex hostium praeda: uel quos erat domi recepturus comites. ¶ Serio: quod sine risu & ioco fit. ¶ Insimulare: Hoc loco obiicere: alias: ut diximus: probrum ingerere.

Mulctare quid — Diuortium quid — Sulpitii galli factum — Aemilii diuortium & eius dictum pulcherrimum — Insimulare quid sit

Nunquid caussam dicis, quin te hoc mulctem matrimonio?
Al. Si deliqui, nulla caussa'st. Am. conuenit. tu Sosia
Duc hos intro, ego huc ab naui mecum abducam Naucraten.
So. Nunc quidem, praeter nos, nemo'st, dic uerum serio.
Ecquis alius Sosia intus'st, qui mei similis siet?
Al. Abin hinc a me dignus domino seruos? So. abeo, Si iubes.
Al. Nimis ecastor facinus mirum'st, qui illi collubitum siet
Meo uiro, me insimulare falsum facinus tam malum.
Quicquid id est, iam ex Naucrate cognato cognoscam meo.

Iupiter.

Ego sum ille Amphitryo, quoius est seruos Sosia,
Idem Mercurius quisit, quando commodu'st.
In superiore coeli qui habito coenaculo.
Qui interdum fio Iupiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo aduentum apporto, illico
Amphitryo fio, & uestitum immuto meum.
Nunc huc honoris uostri uenio gratia,

Ego sum ille amphitryo i. rursus prodit in scaena pro amphitryone Iupiter: ut sibi conciliet iratam alcmenam: Interea tamen spectatoribus ostentans se esse Iouem. ¶ Superiore coenaculo: Nam dii dicuntur in coenalo accumbere: ut tu das epulis accumbere diuum.

VALLA. ¶ MVLCTem matrimonio. i. condemnem. Seruius mulcta specialiter peccati cuiusdam est animaduersio & hodie pecuniaria e. ¶ Intus't. pro itus e. aduerbium in loco: & de loco it', i. loco ut hic. d loco ut paulo an Pla. patera it' pferto foras. Ego sum ille amphitryo. Iupiter adueniens: praesentiam suam denuntiat: quidque sit facturus docet. In superiore qui habito coenaculo. Coenaculum dixerunt ueteres: ubi cibus modo caperetur: & pro breui tempore habitaretur hospitiolum: quam rem: qui adminiistrat coenacularius dictus Vlpianus idem erit dicendum: si quis amicis suis modica hospitiola distribuerit. Nam & si quis coenaculariam exercens: ipse maximam coenaculi partem habeat: solus tenebitur: sed & si hospitalia habet: ipse solus aeque tenebitur: sed si quis coenaculariam exercens modicum sibi hospicium retinuerit: residuum locauerit: pluribus omnes tenebitur: quasi in hoc coenaculo habitantes. sin legatur senaculo: ut in quibusdam. senacula inquit Festus tria fuisse romae: in quibus senatus haberi solitus sit: memoriae reddidit nicostratus in libro: qui inscribit de senatu habendo. Vnum ubi nunc est aedes concordiae inter capitolium & forum: in quo solebant magistratus. D. T. cum senioribus deliberare. alterum ad portam capenam. Tertium citra aedem bellonae in quo exterarum nationum legatis: quos in urbe admittere nolebant senatus dabatur. ¶ Nunc autem quum. ita legendum: non quo. ¶ Extemplo confestim illico.

Coenaculum quid

PYLADES ¶ CAVSAM dicis. repugnas. contradicis. causam allegabis: cur haec non fiant. ¶ Multem. priuem per diuortium: ac si dicat puniam: & condemnem: ut hoc matrimonio priueris. Si quidem multare uerbum punire est: & condenare: a multa quae poenam significat osco lingua. Varro autem iccirco poenam multam dici autumat: quod olim singula ob peccatum exigebant: ut ouis: aut bos: postea multa simul exigi coeperunt: & uinum: atque oleum addi. Vnde apparet multam absque c. oino scribi debere: non cum c. ut uolunt quidam a mulgeo deflectentes: quorum opinio ridicula est: ueteres tamen multare pro augere: & uoti compote reddere usurparunt. Non. Et uobis quidem gratias ago: quum uotis me multatis meis: a quo multatio. i. condenatio: multaticia poena: quae ex multa percipitur. ¶ Nulla causa. nihil est in causa: excusatio nulla fuerit: qua me abdices matrimonio. ¶ Couenit. i. cocordes fumus: ut supra etiam dixit: Couenit: uicti utri sint eo praelio: &c. ¶ Duc hos: uel seruos habitos: & ex hostium praeda: uel quos erat domi recepturus comites. ¶ Serio. sine risu: est assertione: & non per iocum. ¶ Intus't. pro intus est. ¶ Dignus dno seruus: siue insanus: aeque ac dominus: seu ea perfidia: & iis dolis: & sycophantiis scatens quibus dominus. ¶ Abeo: si iubes. ad libertatem. s. ¶ Qui. quod illi amphitryoni uiro meo collibuerit: me ueluti impudicam iurgare: probrisque incessere. ¶ Me insimulare. tollendum fuit sic: quod his antescriptum erat: metri ratione non tolerante eam dictionem. Et falsum facinus: quod casus est accusatiui: sic additum est hoc loco: ut et supius. Istuc facinus: quod tu insimulas. i. propter falsum facinus tam malum. Vel fortasse: mi pro mihi scribendum est: & non me. insimulare pro obiicere capitur: ut ibi diximus: ut sit sensus: quomodo illi collibuerit: obiicere mihi falsum facinus tamen malum: quod magis placet. Ego sum ille amphitryo. Versus huius scenae trimetur est: sex pedes nactus. In quo iuppiter regrediens sub amphitryonis tamen forma: explicat: & declarat audientibus: se Iouem esse subditicium: & Mercurium sub imagine sosiae sibi subseruire: causamque aduentus sui exprimit: ut scilicet eo comoedia omnis transfigatur:

Multare. — Insimulare

nis transfigatur: & finem capiat: ut Alcumenæ auxilium ferat: & ut maximam frustrationem iniiciat in uniuersam amphitryonis familiam. Solus igitur Iuppiter loquitur. ¶ Ego sum ille amphitryo: idest ille: qui uideor: censeorque ab omnibus esse amphitryo. ¶ Quando commodust: idest quando commodum est. ¶ In superiore cæli: qui habito cœnaculo. cæli adiiciendum putauimus: ad uersus integritatem. cui pes unus deficiebat: sensus etiam concinnitate non refragante. ¶ Cœnaculo. quia dii dicuntur in cælo accumbere: ut apud Virgi. Tu das epulis accumbere diuum. Nam quod garrit Pius de senaculo: quod hic legendum sibi uideatur: quod & magis uix finē recipientibus sulcit: inanis quædam aeris captatio uidetur: & frustratoria uaniloquentia. ¶ Huc autem quum extemplo aduentum apporto. Ita legendus est uersus: & non nunc autem: quo extemplo. Sensus est: quum autem a cælo huc in terram descendo. illico fio amphitryo. ¶ Extemplo: idest a cælo nam templum, ut inquit Varro: tribus modis dicitur: a natura: ab auspicando: ab similitudine. a natura in cęlo: ab auspiciis in terra: ab similitudine sub terra. In cælo templum dicitur: ut in hecuba. O magna templa cæli: commista stellis splendidis. In terra ut hiperborea scrupea saxa bacchi templa prope aggreditur. Sub terra: ut in andromacha. Acherusia templa alta orci salue te infera. Et a tuendo. Idem Varro templum dictum ait: quo circa cęlum: qua attuimur: templum dictum: ut apud Neuium. Contremuit templum magnum iouis altitonantis. hæc ille. Sed templum præterea: ut in nostro uocabulario diximus: & Festus ait: significat ędificium deo sacratum. Virgili. Templa ioui saxo uenerabar structa uetusto. Et significat tignum: quod in ędificio transuersum ponitur. Significat etiam: ut Nonius inquit: sepulchrum. Virgi. Præterea fuit in tectis de marmore templum: coniugis antiqui. ¶ Honoris uestri. quem uobis habeo: ut non reliquā hic uos: cum fabula imperfecta.

Templum

Ne hanc inchoatam transigam comœdiam.
Simul Alcumenæ, quam uir insontem probri
Amphitryo accusat, ueni, ut auxilium feram.
Nam mea fit culpa, quod egomet contraxerim.
Si id Alcumenæ innocenti expetat.
Nunc Amphitryonem memet, ut occœpi semel,
Esse assimolabo. atq; in horum familiam
Frustrationem hodie iniiciam maxumam.
Post igitur demum faciam, res fiat palam.
Atq; Alcumenæ in tempore auxilium feram.
Faciamq;, ut uno fœtu, & quod grauida est uiro,
Et me quod grauida est, pariat sine doloribus.
Mercurium iussi me continuo consequi,
Si quid uellem, imperarem. nunc hanc alloquar.

¶ TRANSIgam: finiam perficiam: & næ pro certe: inter transigere & pacisci Vlpianus differentiam facit: ut sit transigere de re dubia pacisci de re certa. ¶ Simul: pariter. ¶ Insontem, Cuius contrarium sons est: idest nocens quod eius culpa sonet inde sonticus morbus totum inuadens corpus. & sonticum dixit Festus iustum designare: sonticam oportet esse causam: quobrem perdas mulierem dixit Neuius. Contraxerim: Me e conspectu sustulerim. ¶ Frustrationē: Illusionem.

SARACENUS

Trāsigere quid sit

¶ TRANSIgam comœdiam: idest prætercam & mutilam relinquam. ¶ Insontē probri. innocentem culpæ. sonticum morbum ueteres appellarunt totū corpus occupantem. unde insons. ¶ Contraxerim. cōmiserim. ¶ Innocenti expetat. i. ingruat aduēniat. ¶ Vno fœtu. uno partu: uno nixu. ¶ Hanc alloquar. alcumenam.

VALLA.

Sōticū qd

¶ TRANSIgam: finiam: & terminem. nam nisi huc uenissem fabula inchoata hic remaneret: & sine debito suo fine: & uos nihil uoluptatis: uel parum suscepisсetis: nunc autem quum uenerim: operæ precium erit uos intelligere frustrationes: quas faciam in hac familia: & tumultus quos excitabo: & tandem componam: adeo: ut uos magnam capturi sitis: uoluptatem. Transigere est ducere: siue agere Plini. ut æstatem hanc quietus transigam. Et est pacisci: quamquam Vlpianus ita distinguat: ut transigere sit in re dubia & lite incerta: nec finita: pacisci uero de re certa. Paulus uero Transacta finita ue intelligi debere inquit: non solum: de quibus controuersia fuit: sed etiam quę sine controuersia sunt possessa: ut sunt iudicio terminata: transactione composita; longo temporis silentio finita. Propterea pro finire: & terminare etiam accipitur transigo. unde Terentius. Res transigetur intus. ¶ Simul. pariter. ¶ Quam uir insontem probri. ita ordinanda sunt uerba: Simul ueni: ut auxilium feram Alcmenæ: quam insontem uir Amphitryo accusat probri. ¶ Quod ego met contraxerim. Contrahere colligere significat. Virgilius. Contrahimusque uiros. Interdum conuenire: & pacisci: a quo contractus conuentiones appellantur: quæ per stipulationem fiunt. A contraho etiam quando colligo significat: dicitur contractio. unde neruorum contractionem appellamus: quum nerui rigore quodam colliguntur: nec possunt extendi: hoc loco per metaphoram uidetur acceptum contraxerim pro commiserim: & peccauerim: quasi dicat: quod ego collegerim: & furto rapuerim. ¶ Si id alcumenę huic innocenti uitio expetat. Ita scribendum censuimus hunc uersum metri necessitate: & sententię concinnitate, quæ hęc est. Si id expetat uitio huic Alcumenæ innocenti: idest si eueniat & redundet uitio: & dedecori. ¶ Innocenti. quę innocens est: & existimat me esse uirum suum amphitryonem: quem locum Pius & Sarracenus interpretes non solum mutilum legunt nulla uersus habita ratione: sed & indocte exponunt. ¶ Esse hic assimulabo. hic addendum fuit ad uersus integritate: cui pes unus deficiebat. ¶ Frustrationem ego hodie. Ego adiiciendum quoq; fuit eadem ratione huic uersui: frustrationem pro illusione: & deceptione posuit. ¶ Res. dolus meus: & conuentio cum Alcumena facta: absente amphitryone. ¶ In tempore. tempestiue: quando tempus erit: ut pariat. ¶ Et quod grauida est ex uiro. Iphiclum intelligit. ¶ Et me quod grauida est. Et quod grauida est ex me: herculem scilicet septimistrem. Nunc hanc alloquar. præparatio est ad futuram scenam. Nunc inquid alloquar hanc iratam Alcmenam.

PYLADes

Trāsigere

Contrahere

SARACENVS — Suſq; deq; — DVrare nequeo: Proſequitur alcmena quærelas ſuas: fuiſſe ſcilicet a uiro ſtupri inſimulatã: ſed adueniens pro amphitryone Iupiter blandis illam compellat ſermonibus. ¶ A uiro argutam meo: ſcilicet patiar: & cum indignatione legatur. ¶ Suſq; deq;: æquo animo: uide Gelium plura ſuper uerbo: ſuſq; deq; dictita re. Feſtus tamen dicit ſignificare plus minuſue: & Nonius ſi recte memini fere idem.

VALLA. — Stupr. qd — DVrare nequeo. In hac ſcæna alcumena auerſatur primo iouis acceſſum: ipſum amphitryonẽ rata. Inpi ter autem illam conciliat amphitryoni. ¶ Stupri dedecoris. i. uicii: & infamiæ. No. ſtuprum: quod cũ uiduis cõmittitur: hoc ſolũ dici putãt ueteres. p adulterio: & nitio ponũt Plautus i amphitryone. Stupri dedecoris a uiro argutã meo. Saluſtius. iii. hiſto. Ac ſtati fugitiui cõtra pceptũ ducis rapere ad ſtuprũ poſuerũt uirgines: matronaſq;: patet tamẽ in nelei carmine ſtuprum pro turpidine ãtiquos dixiſſe. ubi fœde: ſtupreq; caſtigator quottidie. & i Apii. ſentẽtiis: qui animi cõpotẽ eſſe neqt fraudis: ſtupriq; ferocia pariat. Neuius: ſe ſeq; ii perire mauolunt ibidẽ: q̃ cũ ſtupro redire ad ſuos populares. Itẽ: ſint illos deferãt fortiſſimos uiros: magnũ ſtuprũ populo fieri pgenis. ¶ Id me ſuſq; deq;. Aulus

Suſq; deq; quid ſit — Gellius ſuſq; deq; inquit fero.



Iupiter. Alcmena.

PYLAdes — DVrare nequeo i ædibus. Idem eſt genus carminis: trimetrũ. ſ. ut præcedens: ſex pedibus conſtans Inducitur Alcumena: cõtumeliis: iurgiiſq; ab ãphitryone laceſſita: quæ ob id nihil ſibi amplius cũ illo futurum conſtituit: quinimo Amphitryonem ipſum uirum ſuum deſerere deſtinat. Sed ei occurrit Iuppiter ſub Amphitryonis imagine: cuius blandis uerbis mollitur: & accæpto ab illo iureiurando: q ſi ſuam uxorem probam putat: & pudicam: omnem iracundiam deponit: atq;

DVrare nequeo in ædibus. ita me probri,
Stupri, dedecoris a uiro argutam meo?
Ea quæ ſunt facta, infecta eſſe acclamitat.
Quæ neq; ſunt facta, neq; ego in me admiſi, arguit.
Atque id me ſuſq; deq; eſſe habituram putat?
Ne ædepol faciam, neq; me perpetiar probri
Falſo inſimulatum. quin ego illum aut deſeram,

ad ſacrificinm faciendum pro uictoria: & reditu Amphitryonis ſe adornat. ¶ Durare nequeo. Nõ poſſum amplius

Durare — in hac domo perſeuerare: ac ſi dicat: abeundum omnino mihi eſt. Durare ſignificat firmare: & ſolidare. Plini. quin aſſiduo labore: & partim æſtu: partim frigore durant corpora: & tunc actiuum eſt. Et patienter ferre: ſiue pati. Virgi. Durate: & uos met rebus ſeruate ſecundis Idem. viii. ænei. Patiar quẽuis durare laborem. Hora. Ac ſine funibus uix durare carinæ poſſunt imperioſius æquor: & tunc neutrum tranſitiuum eſt. Et perſeuerare: ut hic: & apud Teren. Non hercle hic: qui uult durare quiſquã ſic ſit potens. Et tunc neutrum abſolutum eſt: ſed cum aliquo adminiculo locum ſignificant circumſcriptum: ut hic in his ędibus: in hoc labore: Et durare ſignificat in longum tempus conſiſtere. Pli. libro. xvi. c. xli. de trabe quadam. Durauitq; ad neronis principis amphitheatrum. Idẽ ibidẽ. Non/ne ſimulachrum iouis in arce e cupſſo durat a condita urbe ſexenteſimo ſexageſimo primo anno dicatum. Idẽ ibidem: ualnas eſſe e cupreſſo: etiam quadringentis prope annis durare materiam omnem nouæ ſimilem: & in hac ſignificatione: abſolutumq; eſt: ſed tempus: non locum reſpicit. Ab hoc componitur induro: hoc eſt durũ facio. Ouidius. Indurat boreas: perpetuamq; facit. Et obduro. Et ab eo etiam fit dureo: & dureſco: atq; indureſco. ¶ Ita me probri. cum indignatione legẽda ſunt hæc uerba: & per apoſiopeſim: ſubintelligendum eſt uerbum: patiar? uel dicet? ¶ Probrum. ſcelus: ac flagitium ſignificat: ut hic: & per metaphoram pro ignominia accipitur: ut datum eſt illi

Probrum — probro: hoc eſt ignominiæ aſcriptum: unde opprobare: & exprobare: de quibus ſupra diximus: & in moſtellaria dicemus. ¶ Stupri. adulterii: de ſtupro: ſuperius dictum eſt. ¶ Dedecoris: dehoneſtamenti: infamiæ. ¶ Infecta is eſſe acclamitat. Ita ſcribẽdum eſt: & metri neceſſitate: & ſententię cõcinnitate: hoc ſenſu: negat facta eſſe: quę facta ſunt: arguit quæ neq; facta ſunt: neq; ego admiſi unq̃ contra meam dignitatem: & pudicitiam: non infecta ue: neq; abſq; ea dictione: is: ut Pius: ac Sarracenus interpretes legunt. ¶ Acclamitat. clamoſa uoce confirmat: & confirmando palat. ¶ Suſq; deq;: æquo animo: uiliter: & contemptim: atq; indifferentes. Ita interpretatur Gellius libro. xv. no

Suſq; deq; — ctium atticarum: capite. ix. quanq̃ Feſtus Pompeius: ſuſq; deq; plus minus ue ſignificare dicat. ¶ Ne ædepol faciã. ne pro non: non ſuſq; deq; habeo. nam uiliter & contemptim. Ne ut Donatus inquit: ſignificat non: Terenti. Ego id agam: mihi qui ne detur. Et eſt prohibentis. Virgili. Ne ſęui magna ſacerdos: & tu ne cede malis. Et ne coniunctio eſt adiunctiua ſignificans ut non: Mar. Lex hæc carminibus data eſt iocoſis: Ne poſſint niſi pruriant iuuare. Interdum rationalis: & pro ergo accipitur Virgi. Me ne incœpto deſiſtere uictam. Aliquando dubitatiua pro an. Virg. Qui teneant: nam inculta uident: homines ne: fere ne. Et interrogatiua eſt particula. Virgi. Tanta ne uos generis tenuit fiducia ueſtri. Item diminutiuam habet ſignificationem. Salluſti. Quippe ſecundæ res ſapientium animos fatigant: ne illi corruptis moribus uictorię temperarent. Qñ uero cũ diphthõgo ſcribit: grçca dictio eſt affirmatiua: ſiue aſſertiua. Et p utiq;: ac pfecto accipit. Terẽ. Faciũt næ itelligẽdo: ut nihil itelligãt. Idẽ Nę illa illũ haud nouit.

¶ Aut

SARACENUS

¶ AVT satisfaciat mihi: Pro honoris iniuria: & simulatæ pudicitiæ. ¶ Studeã: Velis cupiã. ¶ Recipe: Reuocare: & est ordo si studeã illam amantẽ recipere me ad sese. ¶ Exibuit negoci sum: Molestiam attulit. ¶ Insonti mihi: Non stupri sed cõuicii. ¶ Illius ira: duo pariter mala eueniunt a imerito dicit: iratã quidẽ alcmenã ipsi Ioui: maledictaq; ãphitriõis in alcmenã. ¶ Ingeniũ: Natura: mos: institutũ. ¶ Osa sũ: ꝓ odi. hoc. n. uerbũ odi: ut notat Prisciãus: neq; presens: neq; futurũ: neq; participiũ habet osus tamẽ: ex quo perosus: & exosus: & inde osor. Plautus in asinaria osorẽ uxoris suæ dixit: teste tñ Diomede: & Acrone odi ꝓ p̃senti tpe ponit. Horatius odi ꝓ: phanũ uulgus: & arceo.

Osus quid

Aut satisfaciat mihi, atq; adiuret insuper
Nolle esse dicta, quæ in me insontem protulit.
Iu. faciundũst mihi illud, fieri quod illæc postulat,
Si me illam amantem ad sese studeam recipere,
Quando ego quod feci, factum id Amphitryoni obfuit.
Atq; illi dudum meus amor negocium
Insonti exibuit. nunc autem insonti mihi
Illius ira in hanc, & maledicta expetent.
Al. Et eccum ipsum uideo, qui me miseram arguit
Stupri, dedecoris. Iu. te uolo uxor colloqui.
Quo te auertisti nunc? Al. ita ingenium meust.
Inimicos osa sum semper obtuerier.
Iu. Eia autem inimicos? Al. sic est, uera prædico.
Nisi etiam hoc falso dici, insimulaturus es.

VALLA.

¶ AVT. susq; deq; hẽo. his. n. omnib⁹ modis dr: uerbũ ẽ ex hoium doctoꝝ: sermõibus. In poematis quoq;: & in epistolis ueꝝ scriptũ plurifariã: Sed facilius: q̃ id uerbũ ostẽtẽt: q̃q̃ intelligãt. significat autẽ susq; deq; ferre æquo aio eẽ: & qd accidit nõ magnipẽdere: atq; interdũ negligere: & cõtemnere: & ꝓpemodũ id ualet qd dicit α διαφορεῖν. Laberius i capitalibus: nũc tu lentus es: nũc tu susq; deq; fers. Marc⁹ Varro in sisenna: uel de historia: qd si nõ hoꝝ oiuz similia eẽnt pricipia susq; deq; esset falso. ¶ Insimulatã: insimulare ẽ crimem aliquem cõfingere. ¶ Dudũ. Paulo ante est tẽpus p̃teritũ significat: ut hoc loco: & apud Terẽtiũ in andria. Ego dudũ nõ nihil sum ueritus daue. est & ubi p̃sens Vir. Iam dudũ sumite pœnas. ¶ Eccũ. ecce eũ. ¶ Illius ira. amphitryõis excãdescẽtia: & furor. naz ut Horatius inqt. Ira furor breuis est. ¶ Expetẽt aduẽiẽt. ¶ Vxor Dõatus: uxor dr̃ ab ungẽdis postibus: & figẽda lana. i. qd cũ puellæ ungerẽt maritoꝝ postes ungebãt: ibiq; lanã figebãt: uel qd lotos maritos ipse ungebat: cuius rei testis ennius. Exin tarqniũ bõa fœmina lauit: & unxit. ¶ Quo te auertisti: irata alcmẽa iouis colloqũ tergiuersans: utpote ãphitryõis falso in ipsã crimẽ igerẽtis se auerterat. ideo iqt Iup. quo te auertisti. Serui. auersus irat⁹ Vir. i. i. æneĩ. Diua solo fixos oculos auersa tenebat: & i q̃rto. Talia dicẽtem iã dudũ auersa tuet. Si. n. tuet. quo mõ auersa: nisi iratã itelligas. ¶ Ini. osa sũ. i. odio habui. ¶ Obt. ītueri. ¶ Nimis uer. es. Noni. uerecũdũ audax: & cõfidẽs Pl. i ãphitriõe. Sic ẽ uera p̃dico: nisi & hoc falso dici isil'atur⁹ es. Nimis uerecũda es.

Insilare qd

Vxor unde dicatur

Auersus qd signficet

PYLADes

¶ AVT satisfaciat. pro honoris iniuria: & isimulatæ pudicitiæ. ¶ Faciũdũ est mihi illud. illud inqt iuppiter oportet me facere: qd illa cupit sibi fieri: uerbis. s. blandis: ut illi satisfaciã: & insup adiurẽ iqd cupit. ¶ Si me illã amantem. Garrit hic quoq; uaniloquus Pius iterp̃s: ingens: ꝓbior: & sincerior autographi lectio uidetur: ubi legit in hunc ferme modum. Si mœstã amãtem ab se studeam recipere: hoc sensu. Si uolã mœstã contumeliis: & iratam alcmenã ab sese. i. ab ira: animo: & bili sua placare. Nã neq; uspiam id scriptũ cõperit in codicibus ueteribus: neq; nouis: neq; autographi illius: cuius mẽtionẽ facit: authoritatẽ pluris facio: qua nebulã. Siqdẽ p̃ter oẽm idoneũ sensum uerba ab illo ꝑperã citata sunt: nec plus habẽt salis q̃ lapis. Quapropter cũ Sarraceno cẽsemus ueꝝ sensum & ordinẽ uerboꝝ hunc esse: cum cõstanti oium codicum scriptura. Si studeam: illam amãtem recipere me ad sese. i. si cupio: ut illa me amet: & ad se recipiat: uel si studeam: illã recipere ad sese me amãtem. i. me: qui eius amore teneor. ¶ Quãdo ego qd feci. hic est sensus: quoniã ego fui author iniuriæ amphitryoni insonti: & imerenti factę: dũ sub amphitryonis imagine eius uxorem decepi: propter quod ille iracũdia percitus contumelias: & maledicta in alcmenam profudit: hæ cõtumelię: & ea maledicta in me isontem redũdabunt. ¶ Insonti mihi. non quia insons esset iuppiter illarũ iniurię: & stupri: sed quia insons erat illaꝝ contumeliarum. & maledictaꝝ: quibus Amphitryo alcmenam incesserat: & q̃bus illa putabat ab ipso ioue amphitryonem gerẽte se affectam: & oneratam. ¶ Negocium: molestiam: dolorem: impedimentum. ¶ Illius ira in hac Amphitryonis ira: quam cõceperat contra alcmenam: ex illius: ac sosiæ uerbis. ¶ Expetent. redũdabunt: transferentur. Et eccum ipsum uideo. ipsum adiiciẽdum fuit: metri necessitate: uerba sunt Alcmenæ: quæ uiso ioue: sibi persuadebat illum esse Amphitryonem. ¶ Quo te auertisti nunc? nisi nunc additum esset: uersus nõ consisteret: quem locum cum superiore Pius & Sarracenus interpraetes nõ uiderunt. Sunt autem uerba iouis ad Alcmenã: quę ab illo appellata in colloquiũ præ ira: odioq; se auerterat: nec illum cõtra aspicere sustinebat. ¶ Ingenium. natura ingenita: de quo in mostellaria dicemus abũde. ¶ Osa sum. odio habui: osus enim: & perosus ab odi uerbo anomalo deducũtur: significãtq; eũ: qui odio habet: & inde osor etiam dicitur odio habet. Priscianus. Odi inquit. neq; præsens: neq; futuꝝ: neq; participiũ habet: Osus tamen: ex quo perosus: & exosus habet. Inde osor. Plau. in asinaria. Madidũ nihil incõtinentẽ: atq; osorem uxoris suæ Diomedes tamen & Acron. Odi pro pręsenti tẽpore poni dixerũt: Hora. Odi profanũ uulgus: & arceo. Sed & osurus reperitur apud gelliũ: ex chilonis autoritate hęc ꝓferentẽ: hac fini ames: tanq̃ forte fortuna osurus ac itidẽ tenus oderis: tanq̃ fortasse post amaturus. Ait ergo alcmena: se semp odio abuisse cõtra aspicere inimicos suos. ¶ Obtuerier: pro obtueri. i. aspicere. ¶ Eia inimicos: Subridẽs dulciter: & comiter iuppiter: hæc ꝓfert. ¶ Nisi etiam. hic sensus est: nisi tu: qui uera falsa esse dicis: pari modo hæc quoq; uerba mea trãsferens in contrariũ: isimulaturus etiam me sis falsi in hoc: & putes te a me amari: ac me libenter te intueri. ¶ Nimis uerecũda es. uerecũdus dicitur proprie: qui uerecundia tenetur: cuius cõtrarium est inuerecũdus Et ita capiendum cẽsemus hoc loco. Nam tacite subaudiendum: & subintelligendũ putamus: quum illa se auerteret: Iouem blande ad eam demulcendam manum porrexisse: ut attrectaret ei guttur: uel papillas. ¶ Et simul dixisse: nimis uerecunda es: quãquã Marcellus uerecũdum pro audaci: & confidente capi dixerit: hunc locum citans.

Osus

Verecũdus

SARACENVS ¶VT abstineas manum.Nam blande cœperat attrectare mulierem.¶ Fatus:Locutus a for faris:licet prima persona in usu non sit:& fatus sermonẽ dixit:ut uitã uiuo:& seruitutẽ seruio.¶ Nihilo magis es:Excusatio est: Nã & si

Fatus unde ipudicitiæ illã coarguit:nõ ꝑpterea erat ipudica:neq; ipudicã arbitrabat.¶ Hũc so.i.sosiã:s; Mercu.ẽmitiũ sosiã.

VALLA. ¶POtin est.possibile ne est.de hac dictione paulo ante abunde dictum.¶ Consatus sermonem.cõfatus unum uerbum est. ¶ Serio præuortier:idest existimari ut non ioco:sed serio dictum sit.

PYLADes ¶POtin es.i.potis ne es:potis.n.cõis generis est:cuius neutrũ est pote:& significat potẽtem:& eum qui potest: Vir. At nõ euãdrũ potis est uis ulla tenerẽ.Propertius.Qua pote q̃sq; in ea conterat arte diem:potens ne es inq̃t alcmena:ut abstineas manũ a me?¶ Nã certo.sensus est:ꝑfecto si fatuus sis:& si saperes non solũ manũ abstineres:sed neq; loquæris quoq̃ꝫ cum ea:quã ipudicam censeris.¶ Conferas sermonẽ.i.cum ea non loqueris:& cõferas legendũ est:sniæ cõcinnitate:non cõfatus:ut inepte legit Sarracenus iterpres.¶ Tibi habeas.s.sermonem tuũ:neq; illũ cõferas mecũ.nam qđ ait Pius:scribendũ esse ex uetustis codicibꝰ:uerba habeas:& meꝫ mẽdacium est:& deliri plenissimũ:quandoq̃dẽ:si uerba habeas scribat: nullus bonꝰ sensus elici poterit ex uerbis illis.¶ Nisi sis stultior.Ita scribi debet: & non: nisi si sit:ut legũt ambo iterpretes hi ignaui:cõtra antiquoꝝ codicum scripturam: in q̃bus se nequaq̃ ascriptũ est.¶ Si dixi. excusatio est iouis sub amphitryonis ꝑsona.hic sensus.Si dixi.i.quamq̃ dixerim.¶ Nihilo magis.i.nõ ꝑpterea magis es ipudica:q̃ si nõ dixissem:mea uerba nõ te magis reddũt ipudicã.q̃ sis reuera.¶ Et id.i.& ob id:& ꝑpterea.¶ Vt me de hoc

Purgo purgarẽ tibi:ut pro his apud te me excusarem.Et addẽdum fuit:de hoc:metri necessitate:aliter enim uersus nõ constabit. Dicimus autẽ purgo me hac re:& de hac re:Syllius lib.ix.Et purgant pectora culpa.Cicero.xii.epistolarum.Quod te mihi de sempronio purgas:accipio excusationem.Terenti.Heus tu.purgem ego me de isthac thaidi.¶ Egrius.molestius.¶ Quam posteaq̃ audiui.Ita scribi debet uersus:& non:q̃ postq̃ audiui.deficeret enim pes unus uersui:quem defectum cum superiore:nec Pius:nec Sarracenus animaduerterunt.¶ Expediam.expedite proloquar.Expedire proprie est liberare:& quasi pedum ligamenta dissoluere.nam a pedio uerbo an quo deducitur:quod ueteres usurparunt pro eo quod est pede pulso.Aliquando significat explicare.Seneca.Iam quid utile sit:expedi.Interdum proferre:ut Nonius ait.Virgili.Cereremq; canistris:expediunt.Et colligere.Cicero:Cæteris autem generibus tunc pecunia expediatur:quum legionibus uictoribus.erunt quoq; stipendia persoluenda.Nonnunq̃ significat utile esse.Teren.Expedit bonas esse uobis.Cuius passiuum est expedior:a quo expediti milites dicuntur leuioris armaturæ:& sine impedimentis & expeditio appellatur:quum exeunt milites belli gerendi causa:hoc est militaris apparatus:quia explicent se:& liberent a cæteris negociis.¶ Quo.ut dicitur: & qui in eodem significatu.¶ Periclitatus fui.non periclitatus sum.nam pes unus uersu deficeret:idest expertus fui.peri-

Periclitari. clitari enim duo significat experiri:ut Nonius inquit:siue experimentum facere: Sisenna historia.libro tertio.Periclitantur tormenta:ac tela:multaque genera machinamentorum. Et periculum subeo:ut caue:ne pericliteris.Et sic

Periculum periculum duo significat: & saluns discrimen.Virgili.Extremamq; famem:quæ prima pericula uito:& experimẽtum.Terenti.Fac periculum in litteris.¶ Animum tuum.quemadmodum: scilicet dissidium:& contumeliam feres æquanimiter.¶ Ridiculi causa.irrisionis:uel ut risum excuteremus.¶ Vel hunc rogato sosiam.non quia Sosia esset re uera:siquidem Mercurius erat sub imagine sosiæ.Vel autem pro etiam propositum est.ut apud Ciceronem in epistola ad brutum.Et ꝙ te tantum amat:ut uel me audeat prouocare:& apud Virgi.Carmina uel cælo possunt deducere lunam.¶ Serio.prudenter:scienter:ex animi sententia:ac sine risu.Sunt enim opposita serio & ioco: teste

Præuertere Quintiliano.¶ Prçuortier.prçuorti:& positum est pro præuertere:idest accipere:trahere:computare:dicimusque indifferenter prçuertere:& præuertor.Prçuertere etiam: ut Nonius inquit:est prçterire.Vir.Volucremq; fuga prçuertitur hebrum:reuocare.Plautus in Amphitryone.Herilis prçuertit metus: & anteponere.Idem.Illhuc redeundum est mihi:ne me uxorem præuertisse dicant præ re publica.Sed & curare significat.Idem in mercatorem.Moliust te:quæ sunt mandatæ res tibi præuortier.has autem significationes notauimus habere uerbum hoc accusatiuo iunctum.Si uero danuo iungatur:significat prospicere:uel curam adhibere.Plautus in captiuis.Ei rei primum præuorti uolo. Idem in merca.Mandatis rebus præuorti uolo. Idem ibidem: Mandatę rei omnes sapientes primum præuorti decet.¶ Illud.illa uerborum: & contumeliarum iaculatio.¶ Da mihi ueniam hanc.ita scribi debet:metri necessitate: non hanc ueniam.nam uersus uno pede mancus esset.

In.Nimis uerecunda es.Al.potin es,ut abstineas manum?
Nam certo si sis sanus,aut sapias satis,
Quam tu impudicam esse arbitrere,& prædices,
Conferas sermonem,nec ioco,nec serio.
Tibi habeas,nisi sis stultior stultissimo.
Iu.Si dixi,nihilo magis es,neq; esse arbitror.
Et id huc reuorti,ut me de hoc purgarem tibi.
Nam nunq̃ quicq̃ meo animo fuit ægrius,
Q uam posteaq̃ audiui,te esse iratam mihi.
Cur dixisti inquies?ego expediam tibi.
Non ædepol,quo te esse impudicam crederem,
Verum periclitatus fui animum tuum,
Q uid faceres,& quo pacto id ferre induceres.
Et quidem ioco illa dixeram dudum tibi
Ridiculi caussa,uel hunc rogato Sosiam.
Al.Q uin huc adducis meum cognatum Naucraten?
Testem,quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non uenisse.Iu.si quid dictust per iocum
Non æquom'st,id te serio præuortier.
Al.Ego illud scio q̃ doluerit cordi meo.
Iu.Per dexteram tuam te Alcumena oro,obsecro,
Da mihi hanc ueniam ignosce,irata ne fies.

¶Ego

SARACENVS

Senecæ dictum

ℭEGO istęc uerba: Est & alia lectio: Ergo istæc uerba fecisti uirtute irrita: Si prio mō legat est sensus. Tua i me maledicta uirtute ppria: & ai q̄dā magnitudine parui feci: iuxta illud Senecę ad Lucillū. Si magnanimus fueris: nūq̄ iudicabis tibi iniuriā fieri. Si scdo mō: ultuose: & cū q̄dā ironia legēdū est: ueluti fateri uideat seipsum fuisse. mētitū: uel inaniter: & temere locutū: & uf rectius cōgruere cū sensu subseqnti. ⸿ Auorti: Liberari. ⸿ Tibi habeas res tuas: Verba sunt: quę in diuortiis fieri cōsueuerūt: & in renūtiatione matrimonii: Nā erant hmōi: res tuas tibi habeto: res tuas tibi agito. ⸿ Mihi ire comites: Vt pudicā decebat honoris cā ire comitatā. ⸿ Iusiurādū: Qđ ita fuandū sit: ac si ius eēt. ⸿ Irata: Differūt ira: & iracundia: ut sit ira breuis furor: & subitus: Iracūdia uero psistat ad ultionē usq;: ita distinxere Noñ. Ciceroq; in tusculanis: & duplr ira definiri pōt: uel fm materiā: & tunc est icēsus sanguis circa cor: uel fm formā: & tūc est qdā appetitus ulciscendi. ⸿ Ve᷑ iræ: Hunc locū apte imitatus est Terē. amātū iræ amoris itegratio ē. ⸿ Eisdē. s. uerbis. ⸿ Euocate sosiā: Ve᷑ nō subdititiū: id āt facere uf: ut illic ille abeat ad nauē: Mercuriusq; aduēiat loco sosię: ut āphi. ludificeţ.

Ira qd sit & qd iracundia

Al. Ego istæc feci uerba uirtute irrita.
Nunc quando factis me impudicis abstines,
Ab impudicis dictis auorti uolo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Iuben ire mihi comites? Iu. sanan es? Al. si non iubes,
Ibo egomet, comitem mihi pudicitiam duxero.
Iu. Mane, arbitratu tuo iusiurandum dabo,
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier,
Id ego si fallo, tum te summe Iupiter
Quæso, Amphitryoni ut semper iratus sies,
Al. Ah propitius sit potius. Iu. confido fore.
Nam iusiurandum uerum te aduorsum dedi.
Iam nunc irata non es. Al. non sum. Iu. bene facis.
Nam in hominum ætate multa eueniunt huiusmodi.
Capiunt uoluptates, mox rursum miserias.
Iræ interueniunt, redeunt rursum in gratiam,
Verum iræ si quæ forte eueniunt huiusmodi
Inter eos, rursum si reuentum in gratiam est,
Bis tanto amici sunt inter se, q̄ prius.
Al. Primum cauisse oportuit, ne diceres.
Verum eadem si iisdem purgas, mihi patiunda sunt.
Iu. Iube uero uasa pura adornari mihi,
Vt quæ apud legionem uota uoui, si domum
Redissem saluos, ea ego exoluam omnia.
Al. Ego istuc curabo. Iu. euocate huc Sosiam,
Gubernatorem, qui in mea naui fuit,
Blepharonem arcessat, qui nobiscum prandeat.
Is adeo impransus ludificabitur.
Quom ego Amphitryonem collo hinc obstricto traham.
Al. Mirum, quid solus secum secreto ille agat.
Atq; aperiuntur ædes. exit Sosia.

VALLA.

ℭERGO istæc fecisti uerba: uir tupte irrita: hic uersus ita corrigendus est: & est sensus marite ergo tu ipa fecisti uana hęc uerba. ⸿ Periclitatus sum. i. exptus sum: piculū feci q̄ forti aio id sustineř iduceres. ⸿ Tibi habe. res tuas reddas meas. Paul. li. xxx. de diuortiis. Dirimiť mřimoniū diuortio: morte: captiuitate: uel alias contingēte fuitute utrius eo᷑. Cai⁹ diuortiū aūt: uel a diuersitate mēnū dictū est: uľ qa i diuersas ptes eūt: q distrahūt mřimōiū. In repudiis aūt: & in renūciationes cōprobata sunt hæc uerba: tuas res tibi habeto. Itē hęc uerba: tuas res tibi agito. In spōsalibus quoq; discutiēdis placuit renūciatione iteruenire oportere. In q̄ re hæc uerba cōprobata sunt: cōditiōe tua nō utar: siue aūt ipi pńti renūcieť: siue absenti p eū: q in ptāte eius sit: cuius ne is: ea ne in ptāte sit: nihil iterest. ⸿ Ne diceres. exiurasti mihi te dixisse p iocū. Ve᷑ eadē. Exiurare No. inqt: & deierare est ualde iurare: hūcq; citat locū. ⸿ Is adeo iprāsus. hęc secū iupiť. ⸿ Atq; aperiunť ędes. aperiunť legēdū ē.

Diuortium unde

ℭIST Hęc feci uer. uir. ir. Sēsus est. Ego feci irrita hęc tua uerba cōtumeliosa: quę in me dixisti. ⸿ Virtute. i. pudicicia: quā cōtinēter: ppetiq; fuaui: cauēs ne mihi iure talia obiici possēt. ⸿ Irrita. cassa: & nulla: irritū dř: qđ iprobatū est: & nō ratū habet: & irritare istringere: ad nihilum redigere. Virg. Irrita ppetua soluent formidine terras. ⸿ Nunc qñ factis me impudicis abstines. Sensus est (pio neutiq̄ itellectus: quanq̄ super hoc dupliciter sniam pferat: & utrinq; ineptā.) Quū me habeas pudicam: & ab impudicis factis prorsus alienam: uolo abstineri etiā ab impudicis dictis: nā nullo modo coherent: cōueniuntue huic loco Pii ipsius expositiones somniculosæ. ⸿ Abstines. i. pcul tenes. ⸿ Auorti. abstineri: a te. s. idest ut discas abstinere ab impudicis in me dictus. ⸿ Valeas tibi: habeas res tuas: uerba sunt similia formulæ: quæ in diuortiis fieri cōsueuerat: & in renūciatione matrimonii: nam talia erant omnino. Res tuas tibi habeto: res tuas tibi agito. ⸿ Ire mihi comites. i. mecū ire: ut pudicam decebat honoris causa ire comitatā. Et scribendum est. Ire mihi comites: non: mihi ire comites: metri necessitate. nam aliter pes unus superflueret. ⸿ Sanan es? sana ne es: quæ ob leuicula uerba diuortium pares? ⸿ Si nō iubes. s. comites mecum ire. ⸿ Arbitratu tuo: tuo nutu: arbitrio: & uolūtate. ⸿ Iusiurandum dabo. iurabo te dictante: & deucrium cōcipiente. Iusiurandū dicitur: q ita seruandum sit: ac si ius esset. ⸿ Id ego si fallo. si fallaciose in hoc me gero: in credendo. s. meam uxorē esse pudicam. ⸿ Sūme iuppiter. iurat per iouē iuppiter: seq; ipsum appellat: ut illā magis decipiat: sed amphitryoni uero malū imprecatur. ⸿ Ah propitius. Recōciliata Alcmena: ac uerbis mollibus pectus fœmineū inuadētibus demulta: optat: ut iuppiter potius sit amphitryoni propitius: q̄ iratus propitius: ut Noñ. inquit dicť prorsus: Pius aut ppe Pius: ut apud Terē. in adelph. q̄ ea: quę parentes propitii: aut porro pius. i. uehemēter: uel ualde pius: qa porro uehemēter: & ualde significat. Teren. in andrię plogo. Dehinc ut qescant porro moneo: significat etiā ulterius lōge: ut supradiximus. Et habet primā syllabam ancipitem propitius: ut quæ a prope. cui breuis est: uel a prorsus: aut porro: cui longa deriuetur. ⸿ Te

PYLADES

Irritum qd sit

aduersum.aduersum te in conspectu tuo:ut tu uidere potueris. ¶ Iam nunc irata non es.Iouis cōtinuata uerba sunt ad alcmenam.Inter iram & iracundiam hoc differre aiunt:q iratus est:qui ex aliqua re lacessitus excanduit: iracūdus uero:qui ex quacūq; etiam parua causa mouetur ad iram:sicut ebrius dicitur:qui nimio potu alienatus est mēte.Ebriosus:qui sępe fit ebrius.Tantūq; ira ab iracundia differt:quantum ebrietas ab ebriositate.Illa.n.ex cā:hęc e moribus sunt. ¶ Huiusmodi:talia:in hanc similitudinem.Similia his sunt:quę Teren.scripsit in eunucho.In amore hęc omnia insunt uitia:Iniuriæ:suspitiones:inimicitię:induciæ:bellū:pax:rursum. ¶ Capiunt uoluptates : post rursum miserias.Ita scribendum censemus:metri necessitate:non capiunt rursum miserias.nam uersus non consisteret. ¶ Bis tanto amici sunt.iuxta illud quoq; Terentii: Amantium irę amoris reintegratio est. ¶ Si iisdem purgas. Itē scribi debet ex antiqs codicibus:& nō idem:ut corrigit pius:& est sensus.Si eadem uerba eisdem purgas.i.si per eadem uerba:quibus me insimulasti impudicitiæ:me quoq; eiusdem inoxiam:& minime reā affirmas. ¶ Patiunda sunt.i.patiar:quę dixisti.Et si pro quia accipiendum est.Nam iuppiter iam eisdē uerbis se purgauerat:quū iuramēto affirmauit:suam uxorem pudicam esse arbitrari. ¶ Iube uero:ut magis fidem rebus faciat iuppiter : iubet parari sibi:quę opus sunt ad exoluenda uota re uera facta ab amphitryone:quū esset apud legiones contra teleboas. ¶ Nūc

Locus restitutus

ea ego exoluam.addendum fuit nūc:metri necessitate.nā aliter claudicaret uersus. ¶ Euocate huc sosiam: nō est satis mirari Piū interpretē:qui locū hunc sic corrigit:ut scribendum præcipiat:Euoca tu dicens.Et uerum sosiam alloquitur:qui blepharonem uocet in prandium.Nā & codices oēs ueteres:& noui habent:euocate: & sosiā Præterea quū arcessat legaẽ etiam ab ipso pio:quo:euoca tu:stare possit:nec ipse qdem:ut putamus : explicare potuerit : quapropter euocate legendū est:& alloquitur domesticos:uel seruos alios.Et insuper uerum sosiam ad se uocari imperat:ut illum abigat ad nauem.Et interim Mercurius adueniat loco sosiæ:qui uerum amphitryonem ad fores redeūtē ludificet. ¶ Is adeo.is blepharo iprāsus ludo habebiẽ:non sosias & blepharo habebūtur:ut exposuit Pius nihil sentiens nam ludificabitur singularis est numeri. ¶ Hinc:longe ab ianua. ¶ Collo obstricto.ille diciẽ collo obstricto trahi:qui trahitur ab aliquo:manu ac digitis compressis collum eius suffocantibus . idem est : & faucibus obstrictis. ¶ Agat.dicat:ut Terentius.Est ne ille:de quo agebā.Ago enim ut in nostro uocabulario diximus:significat dicere: tractare:pronunciare:efflare:cogitare:insequi:iurgare:ducere:facere:auferre:extendere:trahere:effingere: reddere:& fugare:quorum exempla in eodem uocabulario leguntur.

SARACENVS

AMphitryo adsū: Euocatus a Ioue sosias aduenit rat? ab hero amphitryone accersitū iri. ¶ Volupe:Delectabile alioqn pro uoluptate poniẽ Nonio.

Volupe qd

¶ Frugi:Vtilē:sic Cicero i tusculanis:frugi hoies utiles appellauit. ¶ Vultū e uultu cōparet:Vt fingat.s.se uelle eadē: quæ herus uelle cognorit:uultus diciẽ uoluntatis iudicium:qui pro uolūtate mutaẽ: uel dẽ uolūtas ipsa:q̄ pro nutu ai in facie ostēditur. ¶ Tristis:uel mœstus uel iratus : tristes doctos appellauit Varro:adde eosdē tristes:ac seueros phos. Tristis eni ad laudem sumitur:ut docet donat?:& est apud Ciceronē:iudex tristis:& integer. ¶ Hilarus:Diciẽ & hilaris:iucūdus. ¶ Expurgationē:Excusationē:nā purgare mūdare ē & p metaphorā excusare. ¶ Cēseo : Bene factū arbitror . ¶ Iā hi ambo: Fit ẽmonis cōuersio ad spectatores. ¶ Diuine sosia: Mercuriū euocat. ¶ Tametsi pn̄s n̄ ades: Hoc dictū est quoad formā:quā ille mentiebaẽ.Nā ut deus pn̄s erat:ppterea dixit: audis quę dico. ¶ Cōmētus fies:Pro communitus iterpretatur Nonius. ¶ Cum mihi sacrificem:Nam dixerat se Iouis sacra facturum:ut interea simularet exoluere: quæ fecisset uota.

Tristes qui

Purgaẽ qd

VALLA.

AMphitryo adsum.sosias accitus a Ioue:quē amphitryonem putauerat:se p̄sto esse mādatis heri oñdit. ¶ Volupest mihi. delectabile uoluptariū. ¶ Vota:q̄ sūt.hoc ē ad ea q̄ uoui. ¶ Cēseo. hoc uerbū pinde ualet:ut alibi:ac si dicas bn̄ factū. ¶ Diuie huc fas: sis sosia.i.Mercuri: quē uices sosiæ gereẽ uolui. ¶ Fac cō.fies. No.cōmētū p comōito Pla.dixit hōc eitādo locū. ¶ Fac sis:fac si uis ita corrigēdū.

Cēseo quid

Sosia. Iupiter. Alcmena.



AMphitryo adsum. si qd opust impa.ipiū exequar.
Iu.Optume aduenis.So.iā, pax est iter uos duos.
Nā qa uos trāqllos uideo,gaudo,& uolupest mibi.
Atq; ita seruom par uidetur frugi sese instituere,
Perinde,ut heri,ipse item sit.uoltum e uoltu comparet.
Tristis sit,si heri sint tristes.hylarus sit,si gaudeant.
Sed age responde,iam uos redistis in concordiam?
Iu.Derides,qui scis iamdudum hæc me dixisse per iocum,
So.An id ioco dixisti?equidem serio,ac uero ratus.
Iu.Habui expurgationem.facta pax est.So.optumest.
Iu.Ego rem diuinā intus faciam,uota quæ sunt.So.cēseo.
Iu.Tu gubernatorem a naui huc euoca uerbis meis
Blepharonem,ut re diuina facta mecum prandeat.
So.Iā hic ero,quō illic cēsebis esse me.Iu.actutū huc redi.
Al.Nūquid uis?quin abeā iā itro,ut apparenẽ,qbus opust.
Iu.I sane.& quantum potes parata fac sint omnia.
Al.Quin ueni quādo uis,intro,faxo haud quicq̄ sit moræ.
Quando exiurasti te mihi hæc dixisse per iocum.
Iu.Recte loquere,& perinde,ut diligentem uxorem decet.
Hi iam ambo,& seruos,& hera frustra sunt duo.
Qui me Amphitryonem rentur esse,errant probe.
Nunc tu diuine huc fac adsis Sosia.
Audis quæ dico,tametsi præsens non ades.
Fac Amphitryonem huc aduenientem ab ædibus
Vt abigas quouis pacto,fac commentus fies.
Volo deludi illum,dum cum hac usuraria
Vxore nunc mihi morigero.hæc curata sient
Fac sis perinde adeo,ut me uelle intellegis,
Atq; ut ministres mihi,quom mihi sacruficem.

Amphitryo



Mphitryo adsum. In hac scena: quæ metro constat tetrametro brachicatalectico: septē pedes uacto: usq;
ad eum uersum: hi iam ambo: qui decimus est a fine. nam ab illo inclusiue ad finem trimetri sunt: sex tan-
tum pedibus constantes. Sosias introducitur: quia ioue aduocatus. ratus utiq; ab hero Amphitryone: pr
sto adest: congratulaturq; illi: & Alcmenæ: q in gratiam redierint: tum ad nauem a ioue ablegat: sub spe
cie uocandi blepharonem gubernatorem nauis ad prandium. ¶ Opportune aduenis. ita scribendum est
metri necessitate: & non optume: ut legunt Pius: & Sarracenus interpretes: nam si optime legatur: uersus non consi-
stat: sed mutilus sit: uno deficiens pede. Opportunum dicimus: & opportune aliquid accidere: quum pro desiderio Importun⁹
nostro accidit: hoc est commode: & tempori: unde opportunitas commoditas: ab ob & portus: q nauigantibus ma-
xime utiles: optatiq; portus sunt. unde & per duplex pp. scribuntur. E diuerso autem importunum esse: & importu-
ne fieri dicimus: quę sunt: fiunt ue præter rationem loci: seu temporis: seu personarum. propterea importunum ho-
minem procacem: & molestum dicimus: a quo importunitas. & importunus interdum pro inquieto capitur. & qua
si portu carente. Virgilius Bellum importunum ciues cū gente deo℞. ¶ Volupe delectabile: uoluprificum: hilarū:
ut infra. Si quid patri uoluppe est. Terent. in phor. Venire saluum uoluppe est. Donatus: Voluppe est: hoc est uolu-
ptatis: ut hoc facul est: idest facultatis. Sic enim ueteres per apocopen loquebantur: dicitur etiam uolup. in eadem si-
gnificantia plauto: & cæteris. Plautus in asinaria. Hic senex: si quid clam uxore sua animo fecit: uolup. ¶ Frugi. pro
bum: dnr frugi hoies: quos greci χρησιμους appellant: qui i oi re motus ai moderant: unde est pisonis illius cogno-
mentum tantope celebratum: & inde etiam frugalis: & frugalitas dicta: quæ motus ai appetentes regit: & sedat: mo Frugalitas.
deratamq; in omni re nouit seruare constantiam: & frugaliter aduerbium temperare: & modeste. ¶ Sese instituere
animum suum inducere. ¶ Perinde ut heri: ipse item sit. Ita scribi debet uersus: metri necessitate: & non perinde he-
ri: ut sint: ut legunt Pius & Sarracenus interpretes cęci: quia uersus abundaret uno pede: sensus est: dicere seruum fru
gi: mutare: & assumere animum: prout heros suos mutare: & assumere intelligat: ac uultum suum ab illorum uultu
comparare. Perinde etiam legi debet: & non proinde. Siquidem perinde significat ita: & tunc post se recepit: ut: ac: Perinde.
uel ac si: uel atq;: uel atq; si: ut hoc loco. Interdum significat tantum: quum negatio præcedit. Suetonius. Nulla tamē
re perinde motus: q̄ responso mathematici. Significat interdum æque: sed tum quum sine prędictis dictionibus po
nitur. Plyni. iunior. Funus ruffi clarissimi uiri: & perinde felicissimi. Et ponitur aliquando pro multum. Sueton. in
galba. Quare aduentus eius non perinde gratus fuit. Proinde uero significat ideo: uel quapropter. Semper enim de-
pendet a superiore sententia. ¶ Tristis. Mœstus: uel iratus. tristis: ut Nonius. ait significat crudelem: & immitem. Vir Tristis.
gili. Illi mea tristitia facta: degeneremq; neoptolemum narrare memento. Mœstum: aut infestum. Idem in buc. Tri
stis at ille tamen cantabitis arcades inquit. Alibi: & pluuio contristat frigore cœlum. Amarum. Virgili. Tristisq; lu-
pini: sustuleris fragiles calamos. Minacem. Idem. Isq; adytis hæc tristia dicta reportat. Grauem. Tullius de repu.
Liquit illum tristem: & plenum dignitatis sonum. Difficilem. Tullius de senec. Facilius in morbos incidunt adole-
scentes grauius ægrotant: tristius curantur. Nigrum. Virgili. aut tonsum tristi contingunt corpus amurca. Iratum.
Affranius. Mihi erit tristior: idest iratior. Et doctum. Lucilius. Tristis: ac seueros philosophos. ¶ Qui scis iamdu-
dum hæc me. Ita scribi debet uersus: & metri necessitate: & nō hæc iamdudum. idest qui tenes: & non ignoras. ¶ Ra
tus: scilicet sui: hoc est existimaui: te non ioco: sed serio dixisse. ¶ Habui expurgationē. excusationem feci: & me pur-
gaui apud alcmenam: purgare mundare est: & inde per metaphoram capitur pro excusatione. ¶ Vota: quæ sunt:
idest quæ res diuina: & quę sacrificia uota sunt a me dum essem in exercitu. ¶ Censeo. laudo benefactum arbitror.
¶ Iam hic ero. Sosię uerba sunt: sedulitatem: & celeritatem suam in herilibus iussis ostentantis. ¶ Faxo. faciam: ut ne
qua mora sit in me: sed omnia ad sacrificium parata sint. ¶ Quando exiurasti te mihi dixisse per iocum: hic uersus
deficiebat in exemplaribus fere omnibus: quem addendum censuimus tum quia Pius illum se legisse asserit in anti-
quis codicibus: tum maxime: q Marcellus illum citat his uerbis. Exiurare: & deiurare: idest ualde iurare: ut de ama-
re. Plautus in Amphitryone. Exiurasti mihi te dixisse per iocū: sed redintegrandum curauimus in suos pedes. nam Exiurare
quū Pius legeret: mihi te dixisse: pes unus deficiebat: q si te pręponatur: & mihi subiiciatur: uersus integer fuerit. uer
ba sunt continuata Alcmenæ reminiscentis adhuc iniuriam sibi a uiro illatam: & iram conceptam uix deponentis:
quando iuppiter ipse: quem illa uirum putabat amphitryonem: iureiurando asseruerit: se dixisse per iocum. ¶ Re-
cte loquere: pro loqueris. ¶ Perinde ut diligentem: non perinde diligentem ut: quia abūdaret unus pes. ¶ Hi iam am
bo ita scribi debet uersus: & non iam hi: quia pes unus deficeret. Et ut dictum est in principio huius scenæ: hi decem
uersus iam trimetri sunt: & sex tantum pedibus constant: loquiturq; iuppiter: audientibus quidem cęteris: sed amo-
ta illinc alcmena: ac Sosia: qui ablegatus est ad nauim: ut blepharonem uocet in prandium. ¶ Frustra sunt. frustran
tur: decipiuntur. Nunc tu diuine. Mercurium uocat: ut absente sosia: introducatur: ut fabula fiat fabulosior. ¶ Fac
huc ad sis. ita scribi debet: uersus necessario: qui aliter non consisteret: si huc fac adsis legatur: quemadmodum le-
gunt Pius & Sarracenus. Et notandum est fac produci: quanq̄ interdum quoq; corripiatur: ut in illo. philli fac ex-
pectes demophoonta tuum. ¶ Tametsi prędens non ades. hoc dictum est quo ad personam: quam ille mentiebatur.
nam: ut deus prędens erat: propterea dicit. Audis quę dico. ¶ Iam aduenientem. quum paulopost adueniet: & addē
dum fuit iam: metri necessitate: & ex Nonio marcello: ne pes unus uersui deficeret. ¶ Commentus fies: idest commo Cōmentus
nitus sis. Nonius marcellus. Commentum: pro commonitum. Plautus in amphitryone: fac amphitryonem iam ad-
uenientem: ab ædibus: ut abigas quouis pacto: fac commentus fies: & si in impręssis marcelli codicibus: non commo
nitum: sed comunitum falso legeretur. ¶ Mihi morigero: idest uoluptati meæ morem gero. ¶ Perinde adeo: ut me
uelle intelligis. Ita scribi debet metri necessitate: non ut uelle me: quia pes unus deficeret uersui. ¶ Atque ut mihi mi-
nistres. Ita quoq; scribendum est. non: ut ministres mihi: quia uersus non consisteret. ¶ Quum mihi sacrificem. quū Iouis co
placabo memetipsum iouem sacrificio. Iuppiter enim cognomento νικοφοροι colebatur ab imperatoribus ioui. gnomentū
fauste ex bello redeuntibus. Nunc sibimet Iuppiter sacrificaturus est: agens amphitryonem: instar imperatoris: qui
sacrificat uictoriam ferenti.

SARACENUS

Fuat quid



Oncedite: Fungitur Mercurius dei: & hominis uices: nam ut seruus homo prodit in scænam: & ut deus se ubiq; adesse declarat. ⁋ Fuat: Pro sit. Virgili. antiquitatis obseruantissimus Tros rutulusue fuat. ⁋ Nã mihi quidem: Nã qui pro quo modo: uel quare mihi deo minus liceat minitarier populo ut decedat mihi .s. de uia q̃ seruulo in comœdiis: subaudi licet: est argumentatio a minori: si id seruo licet: multo magis deo. ⁋ Capiam coronam: Vt magis amphitryonem ludificet: uelut ostendat eo die liberum esse prout festis saturnalibus serui liberi erant: neq; dominis parere cogebãtur: uel q̃ ex conuiuio se simulet ebrium: coronabant se in cõuiuiis ueteres sertis: & floribus: ut rosa: myrto: hędera: apio: Horatius ẽ in horto phili nectendis apiũ coronis: est hederæ uis: & alibi: qs udo de properare apio coronas curat ue myrto: coronis autem huiusmodi: sertisq; utebãtur ad arcẽdam ebrietatẽ: utq; propterea magis uino indulgerent: Ideo poeta satyricus tarẽtum appellat coronatum: & madidum .i. in cõuiuiorum: & uoluptatũ omnẽ luxuriam profusum. ⁋ Cispellã. **Cispellere quid sit** Citro: ul' ultra pellam: Varro: eo die cis tyberim redeũdũ est. ⁋ Madidũ: ebriũ. ⁋ Quid est mea? Pro interest mea: ut sosias uapulet: & mea causa det penas.

VALLA.



Oncedite: atq; abscedite: accitus aduẽit mercuri⁹: operãq; suam pollicetur: mãdatq; omnibus obuiis: ut aduenienti sibi concedant. ⁋ Ille nauem saluã nunciat. In comœdiis inquit hæc nunciat seruus: & interminatur obuiis: cur mihi deo idẽ non liceat. ⁋ Capiam coronã mihi in caput. hoc ebrii: hoc conuiuæ facere solebant. **Captiui sub corona** Sub. corona autem uenire dicuntur captiui: quia coronati solent uenire: ut ait Cato in eo: qui est de re milita. populus suus sua opera potius ob rem bene gestã coronatus supplicatum eat: quã re male gesta coronatus ueniat. id autem signũ est nihil prçstari a populo: qd etiã Plau. significat in hortulo: præco ibi adsit. cum corona: cuiq; liceat: ueniat. ⁋ Cispellam uirum. ab hoc loco pellam. ⁋ De supero. dixerunt superus supera superũ ueteres. & superum superiorem locum. ergo de superiore inqt loco abigaũ. ⁋ Vt sit madidus sobrius. **Sobrius qd** Cum sit inquit impransus: habebitur ut ebrius: nam madidus id significat. sobrius est sanæ mentis: quasi ebrius hoc est separatus ab ebrio: ut secretus superatus ab his: q̃ discernũt. ⁋ Quid mea. u[l]tuose legẽdũ: & sbaudiẽdũ interest.

PYLADes



Oncedite: atq; abscedite. Hæc scena uersu constat tetrametro acatalectico octo pedibus iun cto tota: præter tres ultimos: q trimetri sunt: In qua Mercurius dei & hominis uices fungitur: Nam ut seruus in scenã prodit: & ut deus se ubiq; adesse declarat. Minitatur autem omnibus: qui sibi aduersi fiant: quo minus officium sibi ab ioue demandatum exequatur. Declaratq; quid facturus sit: ut uidelicet amphitryonem aduenientem ab ædibus propulsaturus ex superiore tecto: in quod se ascensurum iam iam pollicetur: Cuius rei postea uerus sosia amphitryonis seruus pœnas laturus sit. ⁋ Concedite. **Concedo** Concedo interdum significat trado: uel permitto. Teren. Hui: metuisti: si huic de tuo iure concessisses paulum. Interdum cedo. Idem: hic uideo me esse inuisam immerito: tempus est concedere: aliquando proficiscor. Plautus: quum domum concessisset: inuenit patrem: nonnunquam consentio. Teren. nunq̃ ne hoc die concedes mihi: neq; intelliges. ⁋ Abscedite discedite: abscedere enim est discedere. Interpretari possumus concedite: idest locum



Mercurius.



Oncedite, atq; abscedite, omnes de uia decedite,
Nec q̃sq̃ tã audax fuat hõ, q̃ obuiã obsistat mihi.
Nã mihi qdẽ hercle q̃ min⁹ liceat deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, q̃ seruolo in comœdiis?
Ille nauem saluam nuntiat, aut irati aduentum senis.
Ego sum Iouis dicto audiens, eius iussu nũc huc me affero.
Quamobrẽ mihi magis par est uia decedere, & cõcedere.
Pater uocat me, eũ sequor, eius dicto imperio sum audiẽs.
Vt filium bonum patri esse oportet, itidem ego sum patri.
Amanti supparasitor, horto, adsto, admoneo, gaudeo.
Siquid patri uolupest, uoluptas ea mihi multo maxumast.
Amat, sapit, recte facit, animo quando obsequitur suo.
Quod oẽs homines facere oportet, dũ id modo fiat bono.
Nunc Amphitryonem uolt deludi meus, faxo probe
Iam hic deludetur spectatores uobis spectantibus.
Capiam coronam mihi in caput, assimulabo me esse ebriũ.
Atq; illuc sursum ascendero, inde optume cispellam uirum
De supo, quom huc accesserit, faciã, ut sit madidus, sobrius.
Deinde ille actutum sufferet suus seruos pœnas Sosia.
Eum fecisse ille hodie, arguet, quæ ego fecero hic. qd mea?
Meo me æquost morigerũ patri. ei⁹ studio seruiẽ addecet.
Sed ecũ Amphitryonẽ, aduenit. iam ille hic deludeẽ pbe.
Siquidem uos uoltis auscultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam qui potius decet.
Deinde susum ascendam in tectum, ut illum hinc prohibeã.

locum date:& abscedite:idest discedite:quãquã sint fere idem significãtia uerba:sed a seruo prolata ad maiorem po puli terrorem. ¶ Fuat:idest sit antiquum est uerbum:quo & Virg.usus est: Tros:rutulus ue fuat. ¶ Qui obsistat obuiam mihi.Ita scribi debet:nõ qui obuiã obsistat mihi: ut legunt Pius & Sarracenus.contra metri rationem. ¶ Qui minus.quur mihi deo minus liceat minitari populo:ni decedat mihi de uia. ¶ Quã seruulo in comędiis. subaudi licet.Sic enim & Ergasilus seruus in captiuis:& curculo in curculione interminantur omnibus:qui sibi obstiterint in uia. ¶ Populo ni decedat.Ita scribẽdũ est ex codicibus antiqs:& metri necessitate:nõ populo ut:nt legũt Pius:& Sarracenus interpretes. ¶ Ille nauẽ.Ille seruulus.s.nunciat nauẽ saluam in portũ.s.aduentasse. ¶ Vel irati aduẽtũ senis. uel scribendum est metri necessitate:nõ aut:ut legunt iterpretes iam dicti cõtra uersus rationẽ. ¶ Ille nauẽ.eiusmodi renunciationes seruorum in comœdiis:& apud Plautũ:& cæteros comicos legunt:sicut ille in captiuis renũciat hero suo:nauem applicuisse:in qua filius eius olim amissus uectus est. ¶ Iouis dicto audiens: obediens præceptis iouis. ¶ Magis par est uia decedere.Ita scribendum est ex codicibus antiquis:& metri necessitate: nõ par est de uia: qa uersus non staret:sed abundaret uno pede. ¶ Par est:conueniens:& cõsentaneũ est magis mihi:qui deus sum:q̃ seruo: decedere de uia. ¶ Concedere.agminatim:& confluẽter cedere. Itidem ego sum patri.Ita scribi debet uersus ex codicibus antiqs:& metri necessitate:cui pedes duo deficerent:quod isti lusci iterpretes nõ uiderunt:nullã carminis rationem habẽtes:neq; sententię.Sensus.n.est se esse patri suo ioui itidem.i.similiter:ut filium bonum oportet esse patri.

¶ Supparasitor. subseruio loco parasiti:& supparasitor scribendũ est ex codicibus antiquis:& sniæ cõcinnitate: nõ suppasitabor:ut scribit:& legit Sarracenus. ¶ Hortor.nõ horto pro hortor:ut legit:& cõmẽtatur ieptissimus Pius: contra metri rationẽ:& ueterum codicum scripturã:in qbus hortor:non horto scriptum est. ¶ Si quid patri uoluppe est.uoluptariũ:ut supradictũ est in pcedenti scena. ¶ Obseqtur aio suo .i.inseruit uoluptati:econtrario dicitur quis aio suo reluctari:quũ uicit:& refrenat uoluptatem. ¶ Modo bono.i.bona dexteritate:ne pericula suboriãtur. ¶ Vobis inspectãtibus:uobis præsentibus:& oculis uestris intuẽtibus:& scribẽdum est inspectãtibus metri necessitate. nã aliter pes unus uersui deficeret. ¶ Capiam mihi coronam.Serui enim festis diebus saturnalibus liberi erant:neq; dominis parere cogebantur:iccirco cõuiuia actitantes coronam capiebant:Sed & ueteres in conuiuiis se coronabant sertis & floribus:ut rosa:myrto:edera:apio ad arcendam:ut quidã putant:ebrietatem. Alii dicunt:q se coronabãt: significantes licere sibi tunc ebrios fieri:unde Seruius super illo uirgilii:frondẽti tempora lauro: implicat:ait. Diebus enim festis coronati epulabantur.Et scribendum est.Capiã mihi coronam.nõ capiam coronam mihi. qa uersus claudicaret. ¶ Optume inde cispellam uirum.Scribendum est.optume inde.nõ inde optume metri necessitate. ¶ Cispellam : longe pellã:cis enim citra:uel ultra significat.Salustius pro ultra posuit.Cis rhenum dicens:atq; iter mare nostrũ. ¶ De supero:de tecto superiore:& ita ordinanda est littera:Cispellam uirũ de supero. ¶ Madidus sobrius:idest ebrius sobrius:quæ licet uideantur cõtraria:quum madidus ebriũ significet apud luculẽtos scriptores: tamẽ hoc modo simul uera fient:quum ille amphitryo sobrius utiq;.i.seorsus ab ebrietate:nam nũdu; biberat:neq; in domum peruenerat:madidum:& ebriũ se existimabit:siue ut madidus:& ebrius tractabitur a ioue:& Mercurio. Sobrius autem:donato interprete:seorsus ab ebrio dicitur.Nam quod Pius nugatur:madidum hic accipi pro madefacto:qa Mercurius peluim aqua plenam in amphitryonem inuerget: ut inferius apparebit:omnino falsum est: neq; aliud q̃ tegulam apparebit Mercuriũ in illu; coniecisse. ¶ Sufferet.tolerabit. patietur. ¶ Eum fecisse:ille hodie ea arguet:ea addendum fuit metri necessitate:& sententię concinnitate. ¶ Quid mea:scilicet refert:& qd ego id curem:ac si dicat:ludo ego corio alieno.Scribendum est autem:quid mea:ex codicibus antiquis:& sententię congruitate:ac metri necessitate:non:quid est mea:ut scribunt:& cõmentantur duo inepti interpretes Pius & Sarracenus. ¶ Morigerum:obsequentem:inseruientem:subaudi esse. ¶ Eius studio:eius uoluntati. ¶ Siquidem uos uultis. Hi tres uersus iam trimetri sunt: sex pedes nacti: apostropha est ad spectatores. ¶ Ornatum : hoc est coronam ebrio conuenientem.

Supparasitor

Coronati epulabant

Sobrius

Amphitryo.

Aucraten quem conuenire uolui,in naui non erat.
Neq; domi,neq; in urbe iucio quẽq̃,q illũ uiderit.
Nã oẽis plateas perreptaui,gymnasia,myropolia,

Aucratẽ.antitosis est:Casus p casu ponit:ut id uergilianum patet i prio ęneidos: urbẽ quã statuo uestra ẽ:hic codicis textus erit.Naucrates nõ erat i naui:quẽ cõuenire uolui:& idoneũ nomẽ est pfecto classis.ut naucrates appellet.ναυς eni nauis a græcis appellat.κρατέω antideo:antecello:psto:antisto : Idẽ quoq; uerbũ est κρατιστευω.κρατιστος optimus.κρατος potẽtia:impiũ:tanq̃ bello naumachiario polleret. ¶ Myropolia tabernas ungẽtarias.μυρον ungẽtum uocamus:& πωλέω uendo. Theodorus gaza apud Aristo.myropolã pigmentarium uertit:cũ ungentariũ debuisset:aut seplasiariũ.Lãpridius autor est:heliogaballũ iussisse se pingi:uelut cuppediarium:& seplasiarium. Nomen a seplasia platea campanica:ubi delicatiora:& mundiora ungenta uendebantur.hinc ausonianum id.aere seplasiæ decipiare caue.Plinius:& de seplasia non tacuit.

PIVS BONONiensis

Myropolium quid

Aucratẽ:quẽ cõuenire uolui. Tetrameter brachicatalecticus est uersus huius scenę.In qua itroducit Amphitryo solus:qui dudũ discesserat iturus ad portũ:ut secũ naucratẽ cognatum suũ adduceret: testificaturum apud Alcmenã coniugẽ:eũ hac nocte proxima applicuisse.Qui Amphitryo nunc domũ aduenięs secum loqtur:ac dolet:nõ potuisse inuenire naucratẽ i aliquo loco. ¶ Naucratẽ:uel per antiptosim figurã: i qua casus pro casu ponitur:ut urbẽ quã statuo uestra est:uel ut donato placet:per ornatum quẽdã dicẽdi modũ absq; antiptosi:ut subaudiendũ sit:Naucrates nobis:& deinde quẽ naucratẽ.hoc modo.Naucrates nõ erat in naui:quẽ naucratẽ cõuenire uolui. ¶ Perreptaui:pagraui.a repo.n.fit repto:& prepto.Repere autẽ est aialiũ uẽtre gradientiũ:ut serpẽtũ.Denotat hoc uerbo maiorẽ in q̃rẽdo hoĩe difficultatem. ¶ Plateas.uias latas urbis. πλατυς πλατεια πλατυ.latus lata latũ significat:& πλατος latitudo:unde Plato nomen accæpit:qa fuerit humeris latioribus:quũ prius Aristotiles uocaret. πλατεια .q; pro qa ipsa lata:& platea accipit.hoc loco media correpta pfert. est.n.anapæstus ea ratione:quã nos in epopoeia nostra diximus.Interdu; ut breues uocalis tollitur illis.elidit.n.i.

PYLAdes

Repere

ex dipht.ει.& remanet.πλατω.ut æneadas:& typhœa tela:ut ibi dixius.⸿ Gymnasia.loca erãt: in qbus athletę nudi se exercebãt.γυμνος.n.nudũ significãt:quis postea gymnasiũ & ꝑ ludo lřario:& ꝑ oi loco:in quo fiat aliqđ genus exercitationis sumi cœpit.⸿ Myropolia.tabernas unguẽtarias μυρον.unguẽtũ.& πωλεω.uẽdo pria ꝑducta.

Apud emporium,atq;,in macello,in palæstra,atq; in foro,
In medicinis,in tonstrinis,apud omneis ædeis sacras.
Sum defessus quæritando,nusq̃ inuenio Naucraten.
Nunc domum ibo,atq; ex uxore hanc rem pergã exquirere.
Quis fuit,quem propter,corpus suum stupri compleuerit.
Nam me,q̃ illam quæstionem inquisitam hodie amittere.
Mortuum satius est,sed ædeis occluserunt.euge hoc fit.
Pariter atq; ut alia facta sunt.feriam foreis.heus uos,
Aperite hoc,heus ecquis hic ẽ?ecquis hoc aperit ostium?

PIVS BONONiensis

Emporiũ quid sit

¶ EMPOrium.mercatũ:foꝝ:cõciliabulũ.ubi mercimõia abũde collatiua distrahunť.uox græca.εμπορευω lucror:& negocior.emporia negociatio.Pl.l.vi.naturalis hist. Ad pimulę ꝑmõtoriũ.i.indiæ celeberrimũ emporiũ.uñ segesteria ex uilioribꝰ.staruminibus.charta compacta ad cucullos idonea:& iuoluẽda mercimonia dř emporetica.Pli.li.xiii.Nã emporetica iutilis scribẽdo in uolneris chartarũ segestriũq; mercibus usuj ꝑbet:& iõ a mercatoribus cognominata.⸿ In macello.secus est q̃ censeant litteratores: ꝙ macellus ñ signa eclanienã:sic.n.mũditer:& eloquẽter appellant locũ:ubi carnes uẽdunť:Et ii qui ꝑperã uulgo macellarii uocanť:latine lanii dñr.est sane macellus ganeũ:ubi esculenta:poculẽtaue dũtaxat calida uendunť.Id thermoliũ Plau.& græci dicunt.Macellũ tñ & macellarios pro laniena:lanusq; annotaui usurpatũ freqnẽter a neotricis.Hęc de macello Var.li.primo de lingua latina.forũ olitoriũ.hoc erat antiquũ macellũ:ubi oleũ copia:ea loca ẽt nunc lacedæmonii uocant macellũ.Sed iones hostia ortoꝝ.macellotas ortoꝝ.& castella macelli.Hinc macellarii uocanť:Sueto.in cęsare dictatore:quoꝝ: ut cũ maxie expectatio eẽt ea:quæ ad epulũ ptinerẽt:q̃uis macellarius ablocata ẽt domesticatĩ apparabat.⸿ Palæstra.cũ bipartiliter capiať palęstra pro exercitamẽto:& exercitii loco:hic ꝑ loco capiť:ubi exercent palęstrã.nã & is palestoriõ græcis utiq; uocitať. Ars palęstrica palesmosine dř.pale idiscriminati:& palestra.qđ papiniano carmine sat inotescit:& nudã exercere palen.Alibi Plau.disco.hastis:pale:cursu:& armi:qn nitida domestice:& crebro fidei emũcte scriptoribus uocitať:qđ euenit ob hãc ꝑcipue cãm:qm luctatores:& palæstritę iniũgebãt oleo corpa:qđ maro egregie.Exercẽt nitidas oleo labẽte palestras:palestrita in marmore si tu obruto sic loqtur.⸿ Flectere doctus equos:nitida certať palestra.⸿ Ferre iocos astu:fallere:nosse fidẽ.Palęstritæ luctatores sunt.psius.qnq; palestritæ licet hæc plãtaria uellant.hinc palestrans fulgẽtio i primo mythologico.Sudor hic opus palæstrãns igeii.palęstra ex autoritate fuiana dicta:uel ἀπο της παλης.i.luctatione:uel απο του παλλειν hoc est a motu urnæ.⸿ In medicinis.Simia gręcorũ poetaꝝ Plau.qđ nũc:& subinde dꝑhendiť.Certe medicinas uocat uicum thurarium:hoc est tabernas aromatarias:ubi speciarii obuersantur:& species ugneunt.Nam & hoc in album latinitatis sinceræ neoterici receperũt.quo uerbo utiť macrobius.ιατρειον medicina:& hoc est medicinarum taberna.⸿ Tonstrinis.officinis:ubi tonsores radunt barbã.⸿ Hodie amittere.lõge:& eminus a mẽte seqstrare:& si in qbusdam exẽplaribus priscis legať omittere.

Macellꝰ qđ significet

Palestre significata

Amittere quid sit

PYLADes

Myropolia

¶ EMPOrium.mercatũ:foꝝ:cociliabulũ:locus ubi mercimonia uẽdunť:qđ in nřo uocabulario sic diximus:publicus emporiũ locus est:quo multa fluit merx.gręcũ est nomẽ.ἐμπορειον & ἐμπορεια.negociatio.& εμπορος.mercator.Liui.Genua liguriæ nobile emporiũ.⸿ Macello:macellũ locus erat romę:ubi obsonia uẽdebanť:ut Festus igt:dictum a macello quodã:qui exercebat in urbe latrociniũ:quo dãnato:Cẽsores Aemylius:& Fuluius statuerunt:ut in domo eius opsonia uẽderenť:quẽ locũ alio noie Ganeũ appellare possumus.Sed & eundẽ Plau.& gręci Thermopoliũ uocant:qa eiusmodi opsonia calida ꝑcipue ibi uenderenť.Varro aũt foꝝ holitoriũ macellũ ãtiquũ dixit ubi:holeꝝ copia:ea loca ẽt nũc lacedęmonii uocãt macellũ.Sed Iones ostia hortoꝝ macellotas appellauere.Donatus ãt in Terentiũ a mactãdis pecoribus macellũ dictũ ait.In alia significatiõe macellũ ꝑ macillẽto dicius:teste Nonio.Lucilius.Si nosti:nõ magnus hõ est:nasutus:macellus A macello loco opsonioꝝ macellarii fiũt.Sueto.in Cæsa.dictatore.⸿ Quoꝝ ut quũ maxie expectatio esset:ea quæ ad epulũ ptinerẽt:q̃uis macellarius ablocata:ẽt domesticatĩ apparabat.Nã locus:ubi carnes frustulati icidunť:atq; uẽdunť:nõ macellũ.Sed laniena ꝑprie appellať:& lanii:ac laniones q icidũt & uẽdũt:q̃q̃ a neotricis iterdũ is quoq; locus macellũ: & ii macellarii appellati sint.⸿ In palęstra.παλη apud gręcos:& pale apud nos:luctã significat:quã exercebãt nudi:oleoq; ꝑfusi.Statius.Et nudam exercere palen.a quo palæstra deduciť:q̃ dictiõe utimur:nõ tñ ꝑ ludo ipso:sed ẽt ꝑ loco:ubi exerceť:ut hic:& apud Vir.Pars i gramincis exercẽt mẽbra palæstris.ꝑ ludo ãt Vir.posuit.Exercẽt nitidas oleo labẽte palæstras.ubi nitidas palęstras dixit:ad oleũ respiciẽs:quo uncti erãt:& quodãmodo nitẽtes.palæstritæ quoq; luctatores dñr.Persius.Quinq; palæstritæ licet hęc plãtaria uellãt.Sed est mirari Piũ iterpꝛtẽ:i cõmẽtariis suis hoc loco:Plautũ adducere:q pale usus sit:his uerbis.Alibi Plau.disco:hastis:pale:cursu:& armis.Is ãt locus est in mostellaria:in secũda scena:quẽ locũ ipe cõmẽtãs:nõ pale legit:sed pila:dicẽs.pila.harpasto trigonali:& folliculo exercebanť adolescẽtes antiq.hic mos adolescẽtularis est pila ludere:&c.Veꝝ is nõ semel alibi quoq; sui imemor apparẽs uenia dignus est.⸿ In foro.foꝝ ꝑprie est negociationis locus:a ferẽdo dictũ:qa eo uenalia feranť.Vñ foꝝ boariũ:foꝝ holitoriũ:foꝝ piscariũ: in quo boues:holera:piscesq; uẽdũtur:foꝝ cupedinis:in quo cupedia.Cupes.n.& cupedia antiq lautiores cibos noiabãt.uñ cupedinarii dicti sunt oẽs:q esculẽta uẽdũt:ab eo ꝙ alimẽta rebus cupidinis ꝑbeãt.Diciť ẽt foꝝ:in quo cũ ꝑpľo agiť:lites tractanť:cõtiones habenť:ꝙ ibi iudicia ferunť.Vñ & forẽses dñr:q i foro uersanť.Et circũforanei:q circa forũ spatianť uẽditãtes aliqd:aut emẽtes:aut sciscitãtes:aut tps inaniter terẽtes foꝝ quoq; agere dř is:q ꝑuinciæ pest: duas ciuitates uocat:& de cõtrouersiis eaꝝ cognoscit:ac sñiam fert.foꝝ itẽ ueteres appellabãt:qđ postea uestibulũ sepulchri dictũ est.fori autẽ uirili gñe nũero multitudinis tñ sunt tabulata nauiũ:ab eo ꝙ icessus ferãt:siqdẽ ꝑ eos nautæ discurrũt.Vir.Implessemq; foros flãmis.Itẽ spectacula:hoc est loca erecta:e qbus specteť:fori uocanť:& ꝑ diminutionẽ foruli:q aliqñ armariola significãt:in qbus reponunť libri.Iuuen.hic libros dabit:& forulos.⸿ In medicinis.in medicoꝝ tabernis:in uico thurario:in tabernis aromatariis:ubi speciarii obuersanť:& spẽs uẽdunť:nã & hoc no

Thermopolium

Lanii:laniones

Palæstritæ

Circumforanei

men in albūm latinitatis receptū est:& eo utit Macrobius.ἰατρεῖον gręce medicinam:hoc est medicorum officinā significat.⁋ In tōstrinis.in officinis tōsorꝝ:ubi capilli tōdent:& barba abraditur.⁋ Aedis sacras:fana:tēpla.⁋ Nūc ibo domū.ita scribi debet:metri necessitate:nō nunc domū ibo:qa pes unus uersui deficeret.⁋ Quis fuit.nō qs fuerit:qa pes unus supflueret.⁋ Quē ppter:ppter quē.⁋ Stupri cōpleuerit.ut iplent ueteris bacchi:pinguisq; ferinæ.construunt.n.cum gtō & ablatiuo.ut alibi.Impleuitq; mero paterā.⁋ Amittere:longe & eminus a mete sequestrat:uel amittere pro omittere:& destituere.⁋ Euge hoc fit.ita scribi debet uersus:& tolli pariter:metri necessitate.Quę dictio in principio sequētis uersus scribi debet:cui & in fine addi debet:heus uos:ita rōne carminis exigēte:qd iterptes nri sōniculosi nō aduerterūt.Sic igit scribēdus est uersus seqns.⁋ Pariter:atq; ut alia facta sunt:feriā fores:heus uos.Seqns āt & ultimus scenæ uersus sic icipit.⁋ Aperite hoc.Nam Amphitryo:ut uidit occlusas fores:quas equidē clauserat Mercurius:ut illum ridiculo haberet:miratus est:quia fores magnorꝝ uirorum iterdiu patere cōsueuerūt:ppterea dixit.Euge hoc fit pariter:atq; ut alia facta sunt:& simul fores percussit:& uocauit:qui intus erant.

Tonstrina

PIVS BONONiensis

Mercurius. Amphitryo.

QVis ad fores?Am.ego sum.Me.qd ego sum?Am.
ita loquor.Me.tibi iuppiter,
Diq; omnes irati certo sunt,qui sic frangas fores.
Am.Quo modo?Me.eo mō,ut pfecto uiuas ætatē miser.
Am.Sosia.Me.ita sum Sosia,nisi me esse oblitū existumas.
Quid nūc uis?Am.sceleste,at ēt qd uelim,id tu me rogas?
Me.Ita rogo,pene effregisti fatue foribus cardines.
An foreis censebas nobis publicitus præberier?
Quid me aspectas stolide?qd nūc uis tibi?aut qs tu es hō?
Am.Verbero,ēt qs ego sim me rogitas?ulmorum acherūs.
Quem pol ego hodie ob istæc dicta faciā feruētē flagris.
Me.Prodigū te fuisse oportet olī i adolescētia.A.Qui dū
Me.Quia senecta ætate a me mendicas malum.
Am.Cum cruciatu tuo istæc hodie uerna uerba funditas.

⁋ SOSIA.salutatiuus est casus:per mi/nitationē platus.⁋ Me oblitū.ni reris me nomē meū dedidicisse.Id.n.est me oblitū.⁋ Publicitus.ex ærario publico:ex publica ipensa:aduerbiū est.qd in hunc significatū usurpat:ut si dixerimus legatiua:cōgiaria:donatiua:tesseras dari publicitus:hoc est a publico īpēdio:Plau.pprie utit hac uoce.Apuleius:& cęteri simpliciter:& abusiue pro publice usurpāt.Fulgētius:Sidonius:Iulius capitolinus in gordiano rū uita sic.Nomē publicitus eraserūt.huius formæ aduerbiū est:ac si dicat:diuinitus:cælitus:& iis similia.⁋ Vlmorꝝ acheruns.pdities:pditio uerborꝝ talis:q̄li fluuius ifernus aias iprorꝝ distrahit:& absumit.Dicit.n.qs ulmorꝝ pditio:eū i cu9 tergū callosum:saxeū:marmoreū:congeries uirgarꝝ dissipant:& diminuunt.Vlmi.n.ad uibices iferēdos erāt accōmodi:uñ seruū plagipatidā:mastigiā:& uerberonē inferius ulmitribā uocitabit.Alibi codicū nō acheruns:sed aceruus legit.seruū uocabit aceruū uirgarꝝ:in quē.s.uirgę cōferent.⁋ Prodigū.q pdiga:& ifræni lingua inumeras plagas mihi ministeris.Trahit tñ polyfemō sensum his seorsum.⁋ Qui dum?quo pacto?qūo pdigus sum?Mēdicas malū.post hoc carmē in exēplaribus antiqs hic uersus isarcit.⁋ Quęso aduenięti morbo iure medicabis.Vbi erit iocus ex fere cōsilii uocū structura cōflatus:q lepor plautinus est.Dixit enim mendicas malum:nunc mendicare ad medicare transtulit in his uocibus Alibi patens est plauti cauillatio una littera plus est q̄ medicus.Aduenienti marcellus exponit incipienti.Medicare & medicari dici iuicē quis ignorat?Maro ut reliquos omittā.Sæmina uidi equidem multos medicare serentes.⁋ Funditas.iconsiderate:& excorditer pdiga lingua piicis.Abis:in priscis Plauti monumētis hoc addit.cōprime aiam:ubi aia p ira positū.

Publicitus

Vlmitriba

QVis ad fores?Hęc scena eodē carminis gñe constat:quo & supior.tetrametrū.n.est brachicatalecticū:septē pedibus icedens.In q̄ Mer.itroducit:adueniętē Amphitryonē:& fores pulsantē ab ædibus expellens:uerbis:primū:deinde tegula in illū piecta de loco supiore.⁋ Quis ad fores:supple est.⁋ Ego sum.existimās amphitryo se solo uerbo cognosci:& itroduci debere:ut mos est dominorum domus:ait:ego sum.⁋ Quid ego sum.Mercurius q̄si p cōtēptū iterrogat:qd est:uel qd sibi uult hoc:ego sum?⁋ Quo mō?amphitryonis uerba sunt:quo modo inqt irati mihi sunt iuppiter:& dii?⁋ Viuas ætatē:eo dicendi mō:quo dicimus:uiuo uitā:seruio seruitutē.⁋ Sosia:uocatiuus casus est:p minutationē platus:ac si diceret:nō tu es Sosia:q mihi hero sic isolēter rñdes?Vñ ille rñdet:ita sum Sosia.⁋ Nisi me esse oblitū.nisi putas:me mei oblitū:nomenq; meū dedidicisse.⁋ Cardines.sup qbus fores uoluunt.Virg.Et foribus cardo stridebat ahenis:ad quorꝝ similitudinē mūdi polos cardines uocamus.Lucanus.Et sūmus olympi:cardo tenet tethym.Et cardo significat cōmoditatē:siue opportunitatem.Virgi.Haud tanto cessabit cardine rerꝝ:de qbus affatim diximus in uocabulario nostro.⁋ Publicitus:ex publico ærario ex publica impēsa:& nō ex pecunia nostra cōparari:aduerbialiter sic utimur hac dictione:& pprie.Apule.āt:& alii simplr:& abusiue p publice usurpāt.Iuli.capitolinus i gordianorꝝ uita:nomē publicitus eraserūt:de qua dictiōe & supius in pria scena dixius.⁋ Aut qs es tu hō.ita scribi debet ex codicib9 antiqs:& metri necitate:& nō qs tu es hō:qa uersus claudicaret:qd Pius & Sar.iterptes nō uiderūt.⁋ Vlmorꝝ acherons.uorago:& dissipatio uirgarꝝ:nō aliter q̄ acherons:siue acheron fluuius isernus:q est uorago:& absūptio aiarꝝ:dr utroq; mō acherōs:& acheron.Et ulmis āt uirgæ fiebāt ad plagas suis malis iferēdas.Vñ iferius uerberonē:& mastigiā seruū ulmitribā appellabit:ac si diceret digne:in quē pluriæ ulmorꝝ uirgæ cōtinuis uerberibus cōterant.Nā qd uterq; iterpres ait:alibi legi aceruus:& nō acheruns:dliriū qddā olet:quū uersus rō nō patiat dictionē illā aceruus.⁋ Ob dicta isthæc:nō ob isthęc dicta:ut legūt idē iterptes isciti:cōtra metri rōnē.⁋ Feruētē:ardētē.⁋ Prodigū:q pdigi sunt:& bona sua obligurit i iuuētute:quū senes postea fiūt:mēdicare cogūt:hic āt p metaphorā:ex polysemo sensu:pdigū eū fuisse ait:& tanq̄ uerbera:ac malū in sua iuuētute dissipasse:quū ea nūc senex ab ipso Mercurio reqrat:ac tanq̄ mendicus uestiget.⁋ Qui dum?quo pacto:quo mō pdigū me fuisse oportet.⁋ Senecta ætate:in senili ætate:nūc quū senex es.⁋ Mendicas:mendicare:ut qdam uolunt:a medēdo deducitur:quia inopes quærūt:ut alimētis suæ uitę medeātur.⁋ Hodie isthæc.nō isthęc hodie:quia uersus abūdaret uno pede.⁋ Fūditas:icōsiderate pficis:& euomis.

PYLAdes

Cardo

Publicitus

Acherons

Mendicare

PIVS BONONIENSIS ¶ SACRVfico.metaphorice:& similitudinarie trāslatum ab iis:qui sacrificant taurum mactantes:iter cuius cor nua molam madidam pelui ingerunt:aqua igitur amphitryonem consperfurus maigena deus ait se illi sacrificare.

Mactare ¶ Te macto.te magis augeo.istar molæ aquā in te deuergētis.Mactare sacrificiis aptū uerbū.Mactus taurus appel labatur cū molæ ispargimine sparsus esset:quasi magis auctus inflectitur mactus.macte uirtute prouerbialiter di cebatur:quasi dixeris magis aucte uirtute.Horatius.Macte uirtute iquit sententia dia catonis.Silius libro quarto. macte.o macte indole sacra uera iouis proles.Desunt hic ut uideo circunferri uersus ii.

Optio iure istringet aula cineris i caput
Ne tu postules matellā unam tibi aquæ
infundi in caput.

Me.Sacrufico ego hūc tibi Iupiter.A.q?Me.qa.n.te macto.
A.Tun me mactes carnufex?nisi formā Di hodie meā pdūc,
Faxo ut bubulis coriis onustus sis saturni hostia.
Ita ego te certo cruce,& cruciatu mactabo.exi foras
Mastigia.Me.Larua umbratilis,tu me minis territas?

¶ Perdiunt. scribo pduint pro eo:qd est pdiderint.¶ Bubulis coriis.scuticis ex bu bulo corio duriore dissectis:quib⁹ utiōr lorearii ad loreanda latera seruoꝝ.¶ Sa turni hostia.nodus subobscurus.Sciendū est priscos carthaginēses cōsueuisse satur-

Infāticidia no mactare singulis qsq; annis isantes:qd infame:& dirum sacrificium tertullianus in apologetico cōsequenter ap pellat infanticidium:hoc est paruuloꝝ cædē:qd istitutū est in saturni placationē.Nā φ nouerat a filio regno exigi & expelli natos deuorare nitebat:ioue esurienti rhea lapidē subiecit:fictum ideo φ χρονος saturnus.i.tps oia con sumit:qd in primo apologetico placiades fulgētius sic enarrat.Saturnus primus in italia regnū obtinuit:hicq; per annonæ ꝑrogationē ad se populos attrahens a saturādo dictus est saturnus.opis quoq; eius uxor:eo φ opē esurien

Pollux tibus fert:edicta est.Pollucis ēt filiū siue a pollēdo:siue a pollucibilitate:quā nos humanitatem dicimus.Filios uero

Pollucibili tas suos comedisse ferē:φ oē tps qdcunq; gignit:cōsumit:quāobrem Plutarchus inqt saturni ædē pecuniæ publicæ sa crariū esse uoluerunt.Nā ęrariū est:& tabulas publicas in eo seruant:& tabulariū dicunt.¶ Au φ fama saturni tēpo re nec auaritiā:nec improbitatem usquā in hoibus fuisse:sed iustitiam:& fidem.imisce uxor.Annibalis patres car thaginis exorauit:ut filio suo parceretur:qd luculentissimis carminibus Silius exequitur libro quarto punicoꝝ.

Mors fuit in populis:quos condidit aduena dido
Infandum dictu paruos imponere natos.
Poscere cęde deos ueniam:ac flagrantibus aris
Vrna reducebat miserandos annua casus.

Sacra thoanteæ:ritusq; imitata dianę:quem sanguinarium ritum didascalice sic increpat.

Quæ porro hæc pietas delubra aspergere tabo?
Heu primæ scelerum causæ mortalibus ęgris
Naturam nescire deum.iusta ite pręcati.
Thure pio.ęcdumq; feros auertite ritus.
Mite & cognatū est hoī deus.

Carthagi nēses absti nerētab in fanticidio De hoc sacro loqtur tertullianus his.De nobis nihil tale cum æque extorquere oporteret:quod cum falso iactatur: φ quisq; iam isanticidia degustasset:φ incesta contenebrasset.scribit Plutarchus in apophthegmatis agathoclem ferientē fœdus cū carthaginēsibus iussisse addi:ut ab infantiū cęde abstinerent:quos saturno imolabant.Propterea cū amphitryo significare uelit futuꝝ ut Mer.pimeret saturni hostiā succidaneā fore inqt eruditissime.Pli.li.xxxvi. In honore est in tēplo illo Hercu.ad quē poeni oibus annis humana sacrificarūt uictima humi stans.Sup cōsuetudi

Antiquus ritus hoiu molādoꝝ ne mactādoꝝ hoium Lactātius li.i.diui.istitu.Apparet tū antiquū eē hūc imolādoꝝ hoium ritū.Siqdē Saturn⁹ i latio eodē gñe sacrificii cultus:nō qdē ut hō ad arā imolaret.Sed uti i tyberi de pōte miluio mitteret:qd ex rñso quo dā factitatū Varro autor est:cuius respōsi:ultimus uersus est talis.και κεφαλας κρονιδη και τω πατρι πεμπετε

Hostia hu mana φωτα.Nā de isātibus:q eidē saturno immolabant pp odiū iouis qd dicā?pescenius Festus in libris histo.p satyrā re fert Cartha.saturno humanas hostias solitos imolare:& cū uicti essent ab agathocle rege siculoꝝ iratū sibi deū pu tauisse:itaq; ut diligēti⁹ piaculū soluerēt ducētos nobiliū filios imolasse:tm religio potuit suadere maloꝝ:q pepit sce lerosa:atq; ipia facta.Quis ignorat inferas gētes hostiā hūanā imolasse:qd cū accepisset Rōani magrat⁹ eoꝝ accer sendos:ac pūiēdos putauerūt:quos postea cū id cōsuetudine:ac lege fecisse accepissēt:eos dimiserūt:alias id facere p(hibuerūt Autor ē Plutar.i.pblematis.

PYLADes ¶ SACRVfico ego hūc tibi iuppiter Pius & Sar.iterptes nullā uersus rōnē renētes:atq; ob id nullā ex hoc carmine certā sniam elicere ualētes:qppe quū legāt.Sacrufico ego tibi:meras nu gas:futilesq; cōmētatiōes hoc loco pferūt:qs q cupiūt ispicere:eoꝝ cōmētarios adeāt.sed inter cętera:hęc quoq; ait Pius Aq igit āphitryonē cōspsurus maigena deus ait se illi sacrificare:pudor:ppudiūq; lfatoꝝ.Vbi:o.legit amētis simus iste pius:Mercu.aspsuꝝ aq suisse āphitryonē?ptere a.¶ Te macto.uerba pxie seqntia exponit.magis augeo istar molæ aquā i te deuergētis:cuius deliria nuce cassa oimio empta sint.Scribēdū igit cēsem⁹:ut nos correximus.Sa crufico ego hūc tibi iuppiter:tū uersus:itegritate:tū uero snię cōcinitate:hoc sensu.O Iup.ego tibi hūc deliꝝ:amen tēq; āphi.i me cōuitia:minasq; igerētē sacrificare uolo:hoc est mactare:tibiq; holocaustū offerre:id qd cōueit cū se quentibus:qnū i ultio huius scenæ uersu iqt:euades nūq:qn te sacrufice m.¶ Qui?qūo.s.sacrificas me Ioui?Vñ rñdet Mercu.¶ Quia.n.te macto.i.occido:quēadmodū pecudes:& armēta diis mactari cōsueuerūt i sacrificiis.¶ Tun me mactes carnifex?hoc reliquū scenę huius:& duaꝝ iseqntiū scenaꝝ i plęrisq; tū antiqs:tū nouis codicib⁹ deficie bat:qd quāq Sa.a se aiaduersū dicat tāq adulterinū:& subditiciū ñ cēsuisse se admittēdū i plautinā familiā.Nos om nino cōtraria snia admittēdū cēsuimus:uti natiuū:ppriū:cōsanguineū:& legitimū:qñqdē & snia absolutissima cū supioribus cōuenit:& uersus hi plautinā olēt lepiditatē.Et Noni.eoꝝ aliquot p plautinis citat:quēadmodū in uer bo:exanclarē:& in uerbo:minitabas:& in uerbo:ipedīt:isra dicemus.¶ Tū me ma.ecce q belle cōueit hęc rñsio am phitry.uerbis Mercurii:q dixerat:qa.n.te macto.tu inqt carnifex mactes me?p ira excādescēs amphi.dū Mercur. putat Sosiā seruū suū esse:hæc oia pfert.¶ Perduint.pdāt:uel pdiderint:more antiquo:sic:duis p des:uel dederis.

Perduint ¶ Bubulis coriis.scuticis ex bubulo corio dissectis:qbus utitur lorearii ad loreāda:pcutiendaq; latera suoꝝ.¶ Sa turni Hostia.Quia supius Mercurius dixerat:Sacrufico ego hunc tibi iuppiter.iccirco amphitryo quasi par pari reddens:ait:se illum Saturno imolaturꝝ:neq; ad hoc facere arbitramur nugamēta Pii:hoc loco plurima de isantici dio referētis:qd prisci carthaginēses saturno facerēt.¶ Larua umbratilis.laruā umbratilē appellat amphitryonē: tanq nō hō sit uiuus:sed umbra qdā ab inferis egressa:quę ipm terrere conet:ut his uerbis ipsum amphitryonē ma

gis alienatum

gis alienatum mente redigat:uel ut ei persuadeat:se nihilo pluris.illum facere q̃ umbrã larualem:laruam ue umbratilem:nam idem sunt. ⸿ Nisi hinc actutum fugias. Ita supplendus fuit uersus:metri necessitate:qd̃ Pius non uidit.

Nisi hinc actutum fugias, si denuo pultaueris,
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam excreés.
Am. Tun furcifer meis me procul prohibessis ædibus?
Tun meas pultas fores? hasce illico toto demoliar cardine.
Me. pgi. Am. pgo. Me. accipe. Am. scelestẽ, ĩhe͡r? Si te hodie apprendero,
Ad id te redigam miseriarum, ut semper sis miser.
Me. Bacchanal te exercuisse oportuit senex. Am. qui dum?
Me. Quando tu me tuum seruom censes. Am. Quid cẽseo?
Me. Malum tibi. præter Amphitryoné herũ noui neminẽ.
Am. Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.
Scrutabor. eho dic mihi, qs uideor? num satis Amphitryo?
Me. Amphitryo? Sanus ne es? nonne tibi prædictum senex,
Bacchanal te exercuisse, quom qui sis alium rogites?
Abscede moneo. molestus ne sies, dum Amphitryo
Cum more modo ex hostibus aduenieus, uoluptatẽ capit.

PIVS BONONiensis

⸿ PVLtaueris: idifferẽter p pulsaueris. ⸿ Minusculo. a minimo hypochorismos qn q̃triis minusculæ dictæ iuniæ idus ab filitudine maio͡r:q tibicines tũ feriati p urbẽ uagant:& cõueniunt ad ędẽ mineruæ. Is minusculus digitus & auricularius dr̃. Digito͡r uero sunt hæc noia pollex: idex: famosus: medic⁹: minim⁹ neoteri gręci sic. ἀντιχειρ. δεικτικος. μεσος. δακτυλιωτης. ωτιτης: ut si dixeris. pollex: inde medicus. anularis: auricular⁹. Apd̃ priscos græcos digito͡r leguñt hæc noia. ἀντιχειρ λιχνος. σφακελος. ἐπιβατης μυωψ. hoc est. pollex: idiculus medi⁹ ascẽsor. Aestrũ. sphacelon appellari cõiecto:q sphacelos apud gręcos morbus ad os penetrans uocat: ut ita dicat digitus ille medius: qui morbosus est: & noxius: utpote quo notarent illo noxia: & ifamis latine dr̃: Persius. ifami digito: & lustralib⁹ ante saliuis: Iuue. cũ fortunæ ipse minaci: mãdaret laqueũ: mediũq̃ oñderet unguẽ Martialis: & digitũ porrigito mediũ. pollex latinis a pollẽdo dr̃: græcis: q altera

Digitorũ nomina

manus fit. Digiti ex autoritate seruii dicati sunt mineruę. Indigitamẽta põtificales libri dñr: uñ fit idigitari uerbu͡s. Secũdus a pollice digitus salutaris appellat: ut reor. qm̃ sylẽtiũ p id idicabat res salutaris: & oppido q̃ conducibilis: qd̃ signare uolẽtes ægyptii fictuabãt harpocratẽ salutari digito ori admoto: de quo ueneris & mercurii filio itellexit Oui. eo uersu. ⸿ Quiq̃ pmit uocẽ: digitoq̃ sylẽtia suadet. Is harpocrates lingua: ut coniecto: Aegyptia sygalion uocabat: In ausonii burdegalę codice emaculatissimo: cuius ispectãdi copiã nobis fec̃ Tadęus ugolettus uir lrat⁹ ad Paulũ scribẽtis hoc carmẽ legi. Vestraq̃ sygaliõ ægyptius ora resignet. ⸿ Prohibessis. Prohibueris. ⸿ Bacchanal. furias: diritates: tumult⁹: itẽperias: q̃s mimalonides: & ædonides bacchæ exercere solẽt: cũ retecta facie: dispessis capillis: fluida ueste: lacero sinu exululãt: agitant: ut phębasticæ. Ecce mimallonides sparsis p colla capillis inqt Ouid. Quo͡r furorẽ Ver. Proptius: Catul. Persci. & cęteri pscribũt. Adde bacchanal usurpari subinde Plauto pro cãpo: in quo furiunt bacchæ. Plautus in aulularia: in bacchanal ueni: hodie coquinatum. Idẽ in bacchidib⁹ hoc uerbo utit. ⸿ PVLtaueris. p pulsaueris. idifferẽter. n. pulsare: & pultare dicius. ⸿ Minusculo digito. minimo: quẽ auricularĩ dicim⁹: siqdẽ digito͡r uoia hæc dñr. pollex. idex. medicus: siue medi⁹: siue ifamis: siue famosus: siue ipudic⁹. his. n. oib⁹ noib⁹ uocat: qa pollice terti⁹ ẽ Persi⁹. Infami digito: & lustralibus añ saliuis. Iuue. Quũ fortũę ipse minati mãdaret laqueũ: mediũq̃ oñderet unguẽ. Mar. Et digitũ porrigito mediũ. Vir. ĩ priapeiis: Derides quoq̃ fur: & ipudicu͡s oñdis digitũ mihi minãti: q̃rtus uocat annullaris: siue ascẽsor: & a qbusdam medicus. qntus auricularius: siue minimus. Sed & idex: q scd̃s est a pollice salutaris appellat: qm̃ fortassis sylẽtiũ p eũ idicabat: q̃ sit res salutaris: & cõducibilis: qd̃ significare uolẽtes ęgyptii fingebãt harpocratẽ salutari digito ori admoto: de quo ueneris & Mercurii filio itellexerit Oui. eo uersu. Quiq̃ pmit uocẽ digitoq̃ silẽtia suadet: quẽ harpocratẽ Ausonius sigalion appellasse uidet quũ dixit. uestraq̃ figalion ęgypti⁹ ora resignet: Sed qd̃ ait Pius plautinus iterps. Minusculũ hypocorismõ: hoc est diminutiuũ eẽ a minimo: risu dignũ ẽ: uł potius derisu: quũ nusq̃ id auditũ sit. q̃nimo eiusmodi diminutiua a cõparatiuo neutro format: additiõe culus: ut a minus miusculus: maius maiusculus: grãdius grãdiusculus: &c̃. ⸿ Hac te. hac inqt tegula. quã manu tenebat: ut q i supiore se tecto añ ianuã cõstituerat tegulis cõfecto: tuũ diminuã caput. Neq̃ appet usq̃. Mer. ipm pelui: neq̃ aq̃ habuisse: q̃ amphi. ispgeret: ut Pius supius dixit. ⸿ Prohibessis. phibueris: sicut irritassis p irritaueris. ⸿ Demoliar. deiiciã: destruã. Moliri. n. ut i uocabulario nr̃o dixius. ẽ facere. Vir. Inde datũ molit iter: parare. Idẽ: Classeq̃ sub ipsa Antãdro: & phrygiæ molimur mõtibus idę. Gubernare. Idẽ. Et manib⁹ molit habenas: & ædificare. Idẽ. Moliriq̃ arcẽ: & mãibus subuoluere saxa. Vñ demoliri dictũ ẽ destruere. ita exponit Noñ. Ci. Demoliri ea: quo͡r altitudo officeret auspiciis. ⸿ Accipe. Quũ rñdisset ãphitryo: pgo: Mer. tegulã i eũ cõiecit dicẽs: accipe. Vñ ifra Amphi. Sosiæ seruo suo obiiciet tegulã i se cõiectã: dicẽs: En telũ: en tegula. ⸿ Scelestẽ ĩhe͡r. Rephẽdẽtis cũ iterrogatiõe Amphi. uerba sunt: ac si diceret: Sacrilege: i he͡r tuũ ipetum facis? quo scelere uix maius dici põt. ⸿ Bacchanal. bacchanal: & bacchanale dr̃: ut toral & torale. Sic alibi Plau. i aulu. dixit. In bacchanal ueni hodie cognatũ. Bacchanale ãt: & usitatius nũero pl'ali bacchanalia sacrificia erãt bacchi: q̃ celebrabant per bacchas mulieres furiis bacchi agitatas: retecta facie: capillis passis: fluida ueste: lacero sinu exululãtes: q̃ Mimallonides: Mimallonesq̃ dicebãt a Mimãte mõte minoris asię: ubi sacra baccho fieri cõsueuerãt: Oui. Ecce mimallõides sparsis i terga capillis: Sapho. Nũc feror ut bacchi furiis Mimallones actę: & Edonides quoq̃ appellabãt ab edone mõte thraciæ: i quo eadẽ bacchi sacra fiebãt. Oui. Nec minus assiduis edonis fessa choreis. Luca. Edonis ogygio decurat plẽa lyęo. his uerbis Mercu. ãphitry. ebriũ: amẽtẽq̃ ac furiis agitatũ signat itẽdit. ⸿ Pręter am. he. no. ne. hoc dicto ãphitryo dubitare cœpit: se formã suã pdidisse: & trãsmutatũ aliquo mõ i aliã: ita ut nõ posset cognosci ab inspectãtibus. uñ itra se sit loq cœpit. ⸿ Nũ for. pdidi. i. nũ fortassis aliquo pacto imutatus sum a pristina effigie mea. ⸿ Quin me norit. i. q nõ me noscat Sosia seruus meus. ⸿ Scrutabor. ex grã: uestigabo: & huc usq̃ solus secũ locutus

Bacchanal quid

PYLAdes Digitorũ nomina

Bacchanal

est. ¶ Eho dic mi. nūc Sosiā alloqt: rogitatis ab eo: qsnā ipse uideat. ¶ Nō satis āphi. s. uideor. ¶ Amphitryo? ¶ Mercurius derisiue idē nomē Amphitryo repetens: ac q̄si per contēptū negare se ostendens: illū uideri amphitryonē: magis delirę facit: & irritatū sequentibus uerbis reddit: quum amphitryonē aliū ab eo itus cū alcmena cubare asserit.

Am. Quā uxore? Me. Alcméa. Am. qs hō? Me. quotiés uis dictum? Amphitryo
Herus meus. molestus nesies. Am. qui cum cubat?
Me. Vide ne infortunium quæras, qui me sic ludifices.
Am. Dic qso mi So. Ne. bládi⁹, cú Alcuméa. Am. i eodé ne
Cubiculo? Me. imo ut arbitror corpoř corp⁹ icubat. Am. uæ
Me. Lucrist qd misiá d̄putat. Ná uxoré usurariá (miso mihi
Perinde est præbere, ac si agrum sterilé fodiendum loces.
Am. Sosia? Me. qd (malú) So. Am. nú me nouisti uciberoř.
Me. Noui te hoiem molestū, que emas litigiū. Am. adhuc
Amplius. nóne ego herus sú tu⁹ Amphi? Me. tu Bacch⁹ es,
Haud Amphitryo. Quotiés tibi dictum uis? num denuo?
Meus Amphitryo uno cubiculo Alcmenam cóplexu tenet.
Si pergas, eum hic sistam, neq̧ sine tuo magno malo.
Am. Cupio accersi. Vtinam pro benefactis Di patriam,
Aedeis, uxorem, familiam, cum forma una perduam.
Me. Accersam equidem. Sed de foribus tu intereasis uide.
Credo iam quæ uolebat sacrificia ad epulum conduxit,
Si molestus sis, euades nunquam, quin te sacrificem.

PIVS BONOniensis

¶ BLANdius. subintellige loqueris: nūc non ita excādescis: ut mihi iternetionē miniteris. in qbusdā codicibus legit̄ blandie ris. ¶ Incubat. supimineat: instet: qn̄q; significat inhæreat: qd Flaccus Valerius indicat: cū ait. salutifero mitis deus incubat angui. Ab hoc uerbo incubator impiū tyrānus appellat̄: qua uoce usus ē Seruius libro septimo a uerbo icubare fit icubiturus. Pōpeius. Glutire: & glocidare gallinarū ppriū est: cū ouis icubituræ sunt. Sed error impssoꝶ est istis uerbis. erat. n. scribendum glocire: nō glutire. Gallinam. n. glocientē singultiētē pullos crebris uocis strangulationibus uocātē: uñ matricē gallinā incubantem bononienses satis idonee gloctam uocant. Sidonius li. viii. epistolarū: qq; sic uitiis: ut diuitiis icubātes uolūt uanitatis uideri alienā surrexisse psonaꝫ. Martialis. Largíris nihil icubasq; gazæ: ut magnus draco: quē canunt poetæ: custodē scythici fuisse luci. Plini. lib. secūdo na. historiæ. Aut si uni oēs incubarent: totidē tū soles: totidemq; lunas. ¶ Deputat. sensus est facetus: & iocosus: Amphitryoni lucruꝫ oblatū est: forte fortuna q̄ rōnē putat: hoc est pensitat: & exquirit. Plauto frequens uerbuꝫ est putare rōnem pro eo dici solet examinare hinc putare purgare significat putamina purgamenta. purus deniq; putus dr̄. Marcel. putus dictus a putādo: uel a depurādo. Plautus in pseudulo: purus putus ē ipsius Varro ονος λυρας melilla igitur hic accumbe pura: ac puta. Idē in prometheo. ¶ Thyrso scādulos locat sibi amiculam de lacte: & cætera repulia: quā apes milesię coegerint ex omnibus floribus libātes sine osse: & neruis. sine pelle sine pilis. putā: procerā: teretem: formosam. Nā & rōnes ea eā putari dictæ sunt. quoties ex iis fraudis: aut falsi mendacii: aut iniqui aliquid separatur. & ipsi itaq; cum dicimus dubitantes: puto: significamus nos in rebus incertis: & obscuris falsis opinionibus fieri ambiguos. In his marcelli pauculis emaculauimus multa: ut lectorem hoc suppondio remitteremus onustum: Alphenus inrecōsultus sergii sulpitii discipulus: rerūq; antiquaꝝ nō incuriosus in libro digestoꝝ trigesimo: & quarto: coniectaneorum autem secundo in fœdere inquit: quod inter populum Romanum: & carthaginenses factum: & scriptū inuenitur. n. carthaginenses quot annis populo Romano darent certū pōdus argēti puri puti: q̄situ est: qd esset argentum puꝝ putū? Respōdi ego inqt: puꝝ putum ualde puꝝ: sicut nouum nouitiū dicimus: & ppriū ppitiū: angere atq; itendere uolētes noui: atq; pprii significationē. Hoc ubi legimus mirabamur: eandē affinitatem uisam esse alpheno: puri & puti: quę sit noui & nouitii, iis assentimus: qui putū eē dicunt a putādo dictū: & ob eā cām pria syllaba breui pnūciāt. putare aūt ueteres dixerūt uacātia ex quaq; reꝫ ag nō necias aut ēt obstātia: & aliena auferre: & excidere: & qd eēt utile: Ac sine uitio uideret relinqre. Sic nanq; arbores: & uites: & sic ēt rōnes putari dictum: Vnde uerbū puto amputatis falsis opinionibus sinceꝝ tennere. Argētū ergo in carthaginensi fœdere putum esse dictum: quasi exputatum: excoctūq;: omniq; aliena materia carens: oibusq; ex eo uitiis detractis: emaculatū: & candefactū. Scriptum est autem puꝝ putū: in multis aliis ueteꝝ libris. Tū ēt in qnti Ennii tragœdia: quæ inscribit̄ Alexander: & in Satyra Marci Varronis: quę inscripta est δισ παι δες οι γεροντες.

Glocidare

Putus

Rationes putari

Argentum putum

PYLADes

Incubare

Sensus lr̄æ

¶ QVI uxore? qui pro qua. ¶ Blandius. supple loqueris iam: & non ita minax: atq; excandescens: ut dudum: quū internetionem mihi minabaris. ¶ Incubet. super immineat: atque instet. Vnde gallinas oua uel ouis incubare dicimus. construitur enim cum accusatiuo ut hic uel cum datiuo. Mar. Incubasq; gazæ: quandoq; significat inhærere. Valerius flaccus. Salutifero mitis deus incubat agis. Pius hoc loco incubat legit: & commentatur contra grammaticę rationem: quæ requirit: ut incubet dicatur sicut amet: in pręsenti subiunctiui: & non amat. ¶ Quod miseriam deputat. Sensus est facetus. & ioci plenus: nescit inqt Mercurius: quid sibi magis expediat: & utile sit hic homo quum lucrum faciat: & id calamitati ascribat & miserię. nam uxorem usurariam: hoc est usu habendam & exercendā aliis præbere: idem est: ac si agrum sterilem colēdum eidem loces: quum fructus alieni laboris in tuam perueniat domū. ¶ Quid malum Sosia? Quia amphitryo: auditis uerbis Mercurii: uocauerat eum tanq̄ sosiam: admirans uidelicet: q̄ eiusmodi in herum conuitia effunderet: dixeratque: Sosia. Iccirco respondet Mercurius arroganter: quid malum Sosia: scilicet clamas? aut quid tibi uis cum hoc nomine Sosia? ¶ Adhuc amplius: scilicet responde. ¶ Tu bacchus es: idest ebrius. ¶ Hic sistam: idest eū euocabo: ut hic quāprimum sistat. ¶ Perduam. pro perdam. ¶ Sed de foribus: idest sed a foribus: uidesis pro si uis: interea absis scilicet: & cedas. ¶ Ad epulum. Nisi parata habeat: quæ sacrificio: & epulo destinato opus erant. ¶ Ad epulum. post confecta enim sacrificia: epulabantur ex iis: quæ sacrificiis superfuerant. ¶ Euades nunquā: quin te sacrificem: conuenit. hoc cum superioribus: ubi diximus: scribi debere: Sacrifico ego hunc tibi iuppiter.

¶ Atticos

¶ ATTIcos tanquam attici nonnulli: de quibus autoribus mentio in lupum in archadia apud liceum templum uersipelles euaserint. Multa superius super hoc sacro ex Platonis. Plynii: Augustini: & aliorum sentẽtia: quæ si cupis cessim repetenda. ne inutiliter bis idem repetatur: præcipue cũ nobis compendiariũ proposuerimus iter. ¶ Grãdire. augere: grandes: militarios: & gralatores efficere. plautina dictio. Dicebant & prisci grãdiscere. Marcellus grãdire grãdem facere. Varro rerum diuinarum lib. primo. Cum aut humus sæminari incipere non possit. aut recepta non reddat: aut edita grandire nequæat. Plautus in aulularia. Testudineum istum tibi. ego grandibo gradum. Lucretius libro tertio. Quæ nunc uix nostro grandescunt aucta labore. Actius in meleagro. frugis perhibent grandescere. Pacuuius in doloreste. Nec grãdiri secũ frugẽ posse: nec mitescere. Quin granditatem prisci maiorem ætatẽ uocauereunt: eandem & grandæuitatem. grandire fruges saxis inquit Cato in re rustica. ¶ Ingranduit. uerbum est columellæ libro duodecimo. at circa calendas martii locis apricis licet portum: si iam ingrãduit: trasferre. ¶ Martigenã ille: cadmus missus ab agenore europã quæritatum uenit in boetium agrum: ubi thæbis exædificatis serpentem martium: Nã omnes serpentes in tutela martis sunt. interfecit.

PIVS BONOniensis

Grandire.

Ingrando



Amphitryo. Blepharo. Sosia.

DI nostrã fidẽ, q̃ itẽpiæ nostrã agũt familiã, q̃ mira
Video postq̃ aduẽio pegrĩ? Nã uerust, qđ oli ẽ au
Fabularier, mutatos atticos ĩ arcadia hoies, (ditũ
Et sæuas bæluas mansitasse? nec unq̃ denuo parentibus
Cognitos. Bl. Quid illuc Sosia? magna sũt, q̃ mira p̃dicas.
Ain tu alterum te repperisse domi cõsimilem Sosiã? domi
So. Aio. Sed heus tu quũ ego Sosiã, Amphi. Amphi. qd (an
Tu forte aliũ Blepharonẽ pias? o Di faciãt, ut tu quoq; scis
Concisus pugnis, & illisis dentibus, id impransus crẽduas.
Nã ego ille alter Sosia, q illic sũ, me malis mulctauit modis.
Bl. Mira p̃fecto, sed gradus cõdecet grãdiř. Nã (ut uideo)
Expectat Amphi. & uacuus mihi uẽter crepitat. Am. ecqd
Fabulor? ĩ nr̃o oli thebão, gñe plusq̃ mira mẽmorãt. (aliena
Mortigenã ille aggrĩſſ' bæluã magn' europæ q̃stor ãguineo

PYLAdes

DI uostram fidem. Tetrameter acatalecticus est uersus huius scenę octo pedes nactus. In qua Amphitryo primus: qui solus remãserat ante ędes suas: dum Mercurius Iouem Amphitryonis formã gerẽtem uocatum perexit: secum conqueritur de huiusmodi familiæ suæ intemperiis. Deinde superuenientibus blepharone & Sosia: qui Sosia iam dudum a Ioue missus fuerat uocatum ipsum blepharonem ad prandium: ut supra uisum est: amphitryo sosiæ irascitur. eumq; uerberare cupit: existimans illum fuisse: qui se a foribus amouerit: & tegulam se aduersum proiecerit. Qui tamen a blepharone paulum placatur: usq; dum rem omnem clarius intellexerit. ¶ Di uostram fidem: modus loquendi est eorum: quibus aliquid preter opinionem contingit: ac si dicam? per fidem uestram ferte auxilium: uel fidẽ nostrã. i. opẽ iploramus. ¶ Postq̃ aduenio pegre. i. postq̃ domũ ex peregrinatiõe aduenio. significat. n. đ loco hic: alias i loco: & ad locũ: ut supra: & alibi dictũ est. ¶ Verust: uerũ est. ¶ Mutatos atticos. Quum uideam inquit: quæ hic contingunt mihi: & familiæ meæ: cogor credere uera esse ẽt ea: q olim audiui fabulari: de atticis hoibus: q in arcadia mutati fuerint in lupos: & lõgo tpe sic mutati remãserint: adeo ut a parẽtibus suis cognosci nõ potuerit. Existimamq; ãt poetã id hoc loco tãgere: qđ Ply. li. viii. cap. xxii. refert his uerbis. Hoies in lupos uerti: rursusq; restitui sibi falsum esse cõfidẽter existimare debẽus: aut credere oia: q̃ fabulosa tot seculis cõperimus. Vñ tñ ista uulgo ifixa sit fama: in tãtũ: ut in maledictis uersipelles habeant indicabit. Euantes inter authores gręcie nõ sp̃tus tradit Arcadas scribere: ex gente. Antq; cuiusdã sorte familia electũ ad stagnũ qđdã regiõis eius duci: uestituq; in q̃rcu suspẽso tranare: atq; abire in deserta: trãsfigurariq; in lupũ: & cũ cęteris eiusdẽ generis cõgregari p ãnos nouẽ: Quo in tpe: si hoie se abstinuerit: reuerti ad idẽ stagnũ & quũ tranatauerit: effigiẽ recipe ad pristinũ habitũ: addito nouẽ annoꝝ senio. Addit quoq; Fabius eãdẽ recipe uestẽ. ¶ Mãsitasse. mãsisse: a uerbo mãeo. ¶ Quid illuc Sosia: Blepharõis ad sosiã cũ eo una a portu uẽiẽtis uerba sunt. ¶ Illuc. p illud. ¶ Id iprãsus creduas: credas id: qđ dico mihi cõtigisse: & iprãsus similiter: ut ego remãeas. ¶ Multauit: affecit: pũiuit. ¶ Grãdire. grãdes facer̃: Sic alibi Pla. in aul. Testudineũ istũ tibi grãdibo gradũ: Cato. grãdire fruges saxis: dixit in re rustica. Et columella igrãduit uerbo usus ẽ: p grãde factũ ẽ li. xii. dicẽs. At circa calẽdas martii locis ap̃cis lz portũ: si iã igrãduit trãsferre. ¶ Expectat ãphitryo. p̃ficiscẽtes bleph. & Sosias a lõge uidebãt Amp. q extra limia domus suę errabat: ut q iussus fuerat a Mer. a foribus abeẽ: dũ Iouẽ: quẽ ãphitryonẽ eẽ dixerat: reuocaret: ppea dicit: nã ut uideo: expectat ãphitryo. ¶ Quid aliẽa fabulor. Sic errãs solus Amphitryo: secũ conq̃rebat: & hęc sũt cõtinuata illius uerba. ¶ In nr̃o thebão gñe. Nã cadmus missus ab Agenore Europã q̃ritatũ: uenit i boeotiũ agrũ. ubi ædificauit thebas: & Serpẽtẽ iterfecit. ¶ Martigenã belluã: serpẽtẽ. Nã oẽs s̃pẽtes i tutela martis sunt: uel martigenã belluã: q ex dẽtibus illius semiatis nati sũt uiri armati: martẽ & pugnã iter se cõmittẽtes. ¶ Magnus europę quæsitor: ille Cadmus magnus quęsitor europæ. ¶ Repẽtes hostes subditos hostes: & ex iprouiso natos.

Loquendi modus

Nota seculorũ stultitiã

Grandire

PIVS BONoniensis ¶ SEMinio. Seminæ plautina uox columellæ. uarronis. & priscoꝝ. membrum uirile a seminæ poeta in obsceno carmine sæminale uocat: eo uersiculo: aut precidite sæminale membrum. Idem cucurbitas uocat sæminosas. Seminiũ serpens demum a serpendo defflectitur: unde serperastra cura lignea uocamus: aut asseres ad luxata corrigenda: qđ ostendit Serpastra Marcus Cato lib. iii. de re rustica. Contra si quis in consuetudine ambulandi iam factus sit uacia: aut compernis: si Enchelia eum corrigi non concedat: non sequitur: ut stulte faciant: qui pueris in geniculis alligant serperastra: ut eorũ deprauata corrigant crura. Repsisse anguis. cadmus iam grãdæuus cum grandæua uxore secessit in epirum: ubi apud enchelias uersi sunt in draconem. ἐγχέλυς enim anguis: & agulla uocatur. Lucan. encheliæ uersi referentes nomina cadmi. hoc Ou. significat cum describẽs pugnas cadmi cũ martia serpẽte ita cecinit. ¶ Serpentem spectas. & tu spectabere serpens. ¶ Agunt᷑. sunt q̃ scribunt: aguntur: agitantur: existimulatur. ab hoc carmine uersus hi substituendi: quos in priscis exemplaribus deprehendi. Fata istæc me præmunt. prætolerãreꝫ uim tantam cladesq; Exanclare exanclarem impatibiles. exanclare inqt Nonius est perpeti: uel superare. Cic. academicorum lib. iiii. Credoq; clitomacho ita loquenti: ut herculi quẽdã laborẽ exãclauit. tuscu. lib. primo: ꝙ exanclauissent omnes labores: tum inciderent in mortis malum sempiternum. Autumo tamen rectius esse: si proferatur: exanclare pro eo quod est exhaurire laborem: idem quod perpeti: ut est illud prisci poetæ: exanclãt liberi carchesia. Apuleius scatet hoc uerbo. Audi quid de hac uoce quintilianus senserit libro primo istitutionũ. Sed opus est modo: ut neq; crebra sint hæc: ne manifesta: quia nihil est odiosus affectatione: nec ut: q; ab ultimis ẽt oblitteratis repetita temporibus: qualia sunt topper & antigerio: & exanclare: & prosapia. Cætera quintilianũ noli carpere: quę ciceroniana sunt: non puto exsibilãda. ¶ Oppesulatas. clausas: pessulis obsi matas. sunt enim pessuli Oppessulatæ fores uectes: ferrei obices feræ antipagmenta. Plautus in curculione pessuli heus pessuli sustulite. Sidonius in hoc significatu utit᷑ hac dictione. Opessulatam firmiter ianuam pro eo quod est munitam: obarmatam: clausam: pessulis fultã Lucius appellat. Fulgentius lib. primo. Quo portarum nostrarum pessulos aranearuꝫ cassibus oppletos quispiam non uideret. pessuli dicti ut reor: ꝙ ianuam ne pessum eat muniunt. siue ꝙ pessum: hoc est Expũgere deorsum partem ianuę fulciunt. ¶ Nec gannio: ludit in uoce. Gannitus enim propria & peculiaris uox uulpium est. ¶ Expungant. abstergeant. auferant: uerbum. detortum a spongia deletili: qua cum littera tangitur euanescit. Simi Adagium liter usus est persius: libertumq; utinam: quem proximus hæres impello expungar. ¶ Adagium. prouerbium: parœmia: ita uocitatum: quo sit in uulgus adactum: dicitur & adagio ausonio.

Repẽte hostes peperit seminio, & pugnata illac pugna,
Frater trudebat fratrẽ hasta, & galea, & nſæ authorẽ gẽtis,
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus epirotica
Vidit. De summo summus Iupiter sic statuit, sic fatũ habet.
Optumi oẽs nostrates pro claris factis diris agunt᷑ malis.
Fata istæc me premunt. pertolerarem uim tantam, cladesq;
Exãclarẽ ipatibiles. So. Blepharo. Bl. qd ẽ? So. nescio quid mali suspicor. (ditur.
Bl. qd? So. uiđ sis, her⁹ salutator oppessulatas ãte foreis gra
Bl. Nihil ẽ. famẽ expectat obãbulãs. S. curiose q̃dẽ. foris. n.
Clausit. ne p̃uorteret᷑ foras. Bl. oggãnis. So. nec gãnio, nec
Si me audias, obserues. Nescio qd secum solus, puto (latro,
Rationes colligit. quid memoret hinc excipiã, ne propera.
Am. Vt metuo, ne uictis hostibus Di ꝑtã expungant gloriã
Totam miris modis nostram uideo turbatam familiam.
Tum uero uxor uitio, stupro, dedecore me plena enicat.
Sed de patera mirust. erat tamen signũ obsignatum probe.
Quid. n. pugnas pugnatas ꝑlocuta, & Pterlã oppugnatũ,
Nostris occisum manibus fortiter. At at noui iam dudum.
Id Sosiæ factust opera, qui me hodie quoq; præsentẽ ausit
Indigne præuortier. So. de me locutus, & quæ uelĩ minus,
Hominẽ ne cõgrediamur q̃so, prius q̃ stomachũ detexerit?
Bl. Vt lubet. Am. Si illũ dat᷑ hodie mastigiã apprehẽdere ostendam quid sit
Heꝛ falleɾ minis & dolis icesset. So. audĩ tu illũ? Bl. audio.
So. Illæc machĩa meas õerat scapulas, cõpellem⁹ sis hoiem.
Sin quid uolgo dici solet? Bl. Quid dicturus sis nescio,

PYLAdes ¶ Seminio anguineo. ex semie dẽtiũ illi⁹ serpẽtis. ¶ Et pugnata illac pugna. i. & i illa pugna pugnata. ¶ Et nſę autorẽ gẽtis. Cadmũ. s. q iã grãdæu⁹ fact⁹ cũ hermiõa uxore ueneris: & Iouis filia i epiꝛ secessit: ubi apud enchelias uersi sũt i dracões: a qb⁹ loc⁹ nomẽ accepit. ἐγχέλυς. n. anguẽ: i anguillam ue signat. Luc. Enchelyę uersi testãtes funera cadmi. Oui. quoq; hoc signat: quũ ait. Serpẽtẽ spectas: & tu spectabere spẽs. ¶ De sũmo sũm⁹. ita iqt fatatũ ẽ: & cõstitutũ a diis: ut oẽs illustres uiri nſates: ꝑ claris gestis hãc mercedẽ recipiãt: ut diris malis agitent᷑. ¶ Fata isthęc. hõmi fata nſę gẽti ab origine cõstituta me quoq; ꝑmũt: & grauãt. ¶ Exãclarẽ. pferrẽ: paterer. ita expõit Marc. locũ hũc addu Exanclare cẽs: ex quo mãifestũ ẽ: has scẽas: q̃ deficiebãt: oino addi debuisse uti plautias: & necessarias cõtra Sarra. opinionẽ: q̃ plautinã familiã admittẽdas nõ cẽsuit. ¶ Salutator. tãq̃ ii: q salutatũ ibãt uiros potẽtiores: q si nõ illico admittebant᷑ itra domos: foris expectabãt. ¶ Oppessulatas. clausas: pessulis offirmatas: pessuli sũt uectes: obices ue: qb⁹ fores claudebant᷑. Terẽ. Pessulũ ostio obdo. Plau. pessuli heus pessuli uos saluto lubẽs: pessulus dr̃ q̃si pes puus: qa fores sustẽtet: & fulciat. ¶ Curiose qdẽ. loc⁹ ẽ: a sosia plat⁹: qa blepharo dixerat: famẽ expectat obãbulãs: respiciẽs uꝫ ad id: qđ ipse blepharo uocatus fuerat ad prãdiũ a Sosia: & ꝑpea putabat ãphitry. ibi añ fores deãbulare: ut appetitũ: famẽq; sibi ꝑuocaret. Curiose igt Sosia hãc rẽ gerit. i. cũ cura: & diligẽtia: nã fores clausit: ne p̃uerteret᷑. i. expelleret᷑ foras: eo mõ: quo dici solet: clausi iãuã: postq̃ lup⁹ agnos rapuit: luditq; i uerbis fores: & foras. ¶ Nec gãnio. Gãnit᷑ ꝑprie ẽ uulpiũ latrare: canũ: ex ob ãt & gãnio. is. cõponit᷑ oggãnio: quo uerbo abutunt᷑ poetæ ẽt ad alia aialia: ut hoc loco: nã ogãnis ꝑ garris & nugaris posuit: sed Sosia ꝑprie capiẽs: nec gãnio igt ego: nec ẽt latro: ueꝛ si me audies: obseruabis: qd ille secũ loquat᷑.

quaſ. ¶ Expungāt: deleāt tollāt: abſtergāt: uerbū ē a ſpongia detortū: qua litteræ: & pictura ois deleri: & tolli ſolent. Perſius: Libertoq utinā: quē pximus heres impello: expungā. Torā miris modis Amphitryōis uerba ſūt: aliis ab eo iā dictis coherētia. Dixerat. n. ſuperius: pertolerarē uim tātā: cladeſq exanclarē impatibiles. hoc igiẗ ſic ſequiẗ: ac ſi diceret: ue᷑ adeo noſtrā oēm familiā uideo agitari: ut pati ulterius nequeā. ¶ Tū uero uxor: ſed qđ maius eſt: uxor ſtitio: ſtuproq pleua: nō me afficit modo: ſed pſus enecat. ¶ Quid. n. ſupple addā: Prolocuta. ſ. eſt. Ad noui iā ludū. Iā ei in mentē uenit: Soſiā fuiſſe: qui domū clā profectus oia alcmenæ rettulerit: ante ipſius amphitryonis aduentū. ¶ Auſit. auſus fuit: antiq dictū ē. Magne. ualde egregie. ¶ Preuortier: puorti decipere. ¶ De me loquutus. ſ. ē. ¶ Machina. Machina diciẗ inſtrumentū omne: opuſq: quo in bello utimur. ¶ Et itē ipſa conſilia: quibus decipere hoſtē conamur: a græco μηχανη: quę molitio: & machina dicitur: & μηχανομαι inuenio: molior: & μηχανημα inuētum molitio. ¶ Quid tibi patiundū. ſupple ſit. Adagium. prouerbium: ita uocatū: quia ſit in uulgus adactum.

Gannire
Machina
Adagium
PIVS BONOnienſis

Quid tibi patiūdū, fere hariolor. So. Vetuſt adagiū, fames
Biię ī naſū cōciunt. Bl. Ve᷑ qdē e loco cōpellem⁹. (& mora
Alacre, Amphitryo. Am. Blepharonē audio mi᷑, qd ad me
Opportūe tū ſe offert, ut uxoris facta cōnicā turpia. (uēiat,
Quid huc ad me Blepharo? Bl. oblitus tā cito? q̄ diluculo
Miſiſti ad nauim Soſiam, ut hodie tecum conuiuerem.
Am. Nuſq̄ factū gētiū. Sed ubi illic ſceleſt⁹? Bl. qs? A. Soſia
Bl. Eccū illū. Am. ubi? Bl. āte oculos, n̄ uides? Am. uix uidō
prę ira, adeo me iſtic
Hodie delirum fecit. ne te ſacrificē nunq̄ euades. (uapula.
Sine me Blepharo. Bl. auſculta pcor. Am. Dic, auſculto, tu
So. Qua de re? num ſatis tempori? non ocyus quiui, ſi me
Dædaleis tuliſſem remigiis. Bl. abſtine quæſo, nō potuimus
Noſtros grādius grādire gradus. Am. ſiue gralatorius, ſiue
Teſtudineus fuerit, certuſt mihi hunc ſceleſtum perdere.

¶ FAmes: & mora. Plinius ſis uerbis utitur in hanc ſentētiā: poſt cibū animi hilariores: hic pſcius: carmina nugatorii poetæ: quæ matutinæ rigiditatis lectori nauſcam mouerent a ſaturis legi ſignat: īqens qrunt romulidę ſaturi quid dia poemata narrent. & epigrammaticus poeta muſam admonet ut a cœna proficiſcaẗ. Hęc hora ē tua: cū furit lyæus: cū regnat roſa: cū madent capilli: tum me uel rigidi legāt catones. ¶ Sceleſtus. alibi legitur ſcelus. extreme ſceleſtum ſoſiā ſcelus appellat: ad energian & euidentiā efficatiorem: Iuxta qđ & epigrammatiſta. Nō uitioſus hō es zoile: ſ; uitiū. Dū auſculto tu uapula. hic facitis quę traduntur a Gellio libro primo noctium atticaӡ. Sed quid & Plutarchus nr uir doctiſſimus: & prudētiſſimus ſenſerit: non ab re ē: ut id quoq audias Plutarchus ſquit ſeruo ſuo neq̄ hoi: & contumaci: ſed libris diſputationibuſq phię aures ibutas habenti: tunicam detrahi ob neſcio qđ delictū. cædiq eū loro iuſſit: cæperat uerberari: & obloqbaẗ non meruiſſe: ut uapulet: nihil mali: nihil ſceleris admiſiſſe: poſtremo uociferari inter uapulādum incipit neq iam quærimonias: aut gemitus: eiulatuſq facere: ſed uerba ſeria: & obiurgatoria. Non ita eſſe Plutarchum: ut diceret philoſophum iraſci turpe eſſe. ſępe eum de malo irę diſertauiſſe. librum quoque περὶ ἀοργησίας: ideſt de non iraſcendo pulcherrimum conſcriſiſſe? Iſq omnibus: quæ in eo libro ſcripta ſunt: nequaquam conuenire: q prouolutus: effuſuſq in irā plurimis ſe plagis mulctaret. Tum Plutarchus lente & leniter. quid autem iqnis uerbero: nūc ego tibi iraſci uideor? ex uultu ne meo: ex uoce: an ex colore: an ēt ex uerbis correptū me eſſe ira intelligis? Mihi qdē neq oculi opinor truces ſunt. neq os turbidum: neq immaniter clamo: neq in ſpumam: ruborem ue efferueſco: neq pudenda dico: aut penitenda: neq omnino trepido ira: & geſtio: hæc enim omnia ſi ignoras: ſigna eſſe irarum ſolent: & ſimul ad eum: qui cædebat conuerſus: interim inquit: dum ego atque hic diſputamus: hoc tu age. ¶ Tempori aduerbium quod ſignificat tempeſtiue. Inde tēporius dicimus. hoc eſt tempeſtiuius. Ouidius. i quarto metamorphoſeon: modo ſurgis eoo: temporius cœlo: modo ſerius incidis undis. ¶ Remigiis. uolaturis: machinis: & alis inſtar palmularum: remorumq dexterrime dędalum uehentis: nec inſcienter fortaſſis: q legitur remo: nauiq per paſiphaen oblata aufugiſſe dædalum proinde ut fabuloſam hiſtoriam tangeret. Maro libro ſexto æneidos inquit: remigio alarum. Apuleius quoq in floridis inquit librari remigiis alarum aquilam. Ab aduerbio temporis fit temporarium pro breui: & deſultorio: qua uoce pliniana facundia ſcatet. Plinii uerba ſunt hæc libro undecimo: ſolum hoc in corpore temporarium ſentit incrementum: palladius libro tertio: roſam temporius habere uolueris: duobus palmis ab ea in gyrum fodies. ¶ Gralatorius. militaris: eximius: ingens: quē diuaricare gralatores ſolēt: Audi macellū: ſed ut nos ponius emacula. Gralatores ſt calobattarii Gralę. n. ſt fuſtes: quis innituẗ. Varro mutuū muli ſcabūt. Gralatores: qui gradiunẗ perticæ lignęę ab hoie eo: q i iſtis agitaẗ ſicilia gerras. Mimi nři ſt gralatores. gralę apđ crura: & pedes nřos exiſtētes.

Tēporius
Remigia
Tēporum
Gralatori⁹

¶ FAmes & mora. Seruus q̄ ſerui ſunt loquiẗ: fame. n. correptus: qa & noctē uigilauerat ppetē: & mãe exercit⁹ fuerat i redeūdo ad naui: & poſtea ite᷑ domū cū blepharōe: cibū ſibi obtabat: & q famelici ſt: quo magis differūt: eo magis irati redduntẗ: hinc puerbiū natū ē: fames & mora bile naſū cōciūt. i. quū qs eſurit: & morari cogiẗ: ne cibū ſumat: ea fames: & ea mora illi iracūdiā mouēt. ¶ Naſū cōciūt. naſū puocāt: & iracūdiā: q naſū prurire facit iis: quo᷑ aium accēdit. ¶ E loco cōpellemus alacre. Ex hoc loco iqt blepharo: cōpellemus amphitryonē alacri uultu: & his dictis eū uocat. ¶ Sed mi᷑. qa ipſe amphitryo nō miſerat illū uocatū: ſed iuppiter: uñ i ſeqntibus ait. ¶ Quid huc ad me blepharo? q. d. uēis? ¶ Nuſq̄ factū gētiū: ut ego. ſ. miſeri; uocatū te. ¶ Ne te ſacrificē: eodē mō. ſ. quo tu me ſacrificatu᷑ te dixeras: & quū hæc diceret: uoluit manus in illū inijcere: ſed blepharo nō pmiſit iō dicit. Sine me blepharo. ¶ Tu uapula: o Soſia. ¶ Tēpori: aduerbiū ē: qđ ſignificat tēpeſtiue. Inde tēporius aduerbiū. Ouid. Mō ſurgis eoo: Tēporius cęlo. i. magis tēpeſtiue. Sic Palladius lib. iii. Si roſā tēporius habere uolueris: duobus palmis ab ea i gy᷑ fodies. ¶ Remigiis dædaleis: uolatu: quēadmodū fecit dædalus. Sic Vir. Remigio ala᷑: qa alæ uolanti ſint: tanq̄ palmulæ: rēiq nauigiis. ¶ Gralatoriis igēs magn⁹ Gralatores: ut Feſt⁹ iqt: ſt pātomii. q ut ſaltatiōe imitarēẗ ægipanas: adiectis pticis furculas hētib⁹: atq in his ſupſtātes: ad ſimilitudinē cru᷑ eius gñis gradiebanẗ: utiq pp difficultatē cōſiſtēdi. Plautus alibi. uinceretis curſu ceruas: & gralatorē gradu. Inde gralatorius gradus ingens: & enormis diciẗ.

PYLAdes
Dū auſculto
Gralatores q

PIVSBONiensis ¶ TVM a gralatoribus his: qui perticis ligneis innixi passus ingentissimos diuaricant: dicitur gradius gralatorius pro enormiori. s. ¶ Negas scelestE. post hęc: & istud adde ex priscis exemplaribus. quid minitabas te facturũ: si istas pepulissem fores? ubi minitare pro minitari prisco exemplo dictum: autore Marcello.

PYLAdes ¶ EN tegula. nunqd en peluis: en aqua dixit? ut Pius supius asseruit: Mercuriũ. s. aqua ex pelui amphitryonẽ cõspersũ fuisse? nõ ꝓfecto. Itaq; ex hoc quoq; patet loco: illũ somniabundũ talia protulisse. Deturbauit ędibus. i. ab ædibus ꝓcul expulit me foribus exclusũ. ¶ Quid minitabas. pro minitabaris. Marcellus hũc locũ citat: his uerbis. Minitas ꝑ minitaris. Plautus in amphitryõe.

Minitare Quid mitabas te factuꝝ: si istas pepulisse fores? Et Sarracenus iterũ a Marcello tã graui teste adduci nõ potuit ut has scenas deficiẽtes i plautinã familiã reciperet? ¶ Negas scelestE? Sosia audiẽs ãphitryonẽ hęc dicẽtẽ: seq; q̃si interrogãtẽ: ad nutabat capite trẽulo tanq̃ ĩficiaturus: se illi usq̃ minatũ fuisse: ppea pgẽs amphitryo inquit: negas scelestE? ¶ Quin negẽ. cur nõ negẽ iqt Sosia. ¶ Vt ad te. u. du. uł miss⁹ uocatũ eũ ut ad te ducerẽ: uł ut ducerẽ illũ ad te uocatũ i prãdiũ. ¶ Dudũ: pridẽ: mõ: hęc tria ad

Dudum quid sit uerbia fere idẽ significant: ut supius dictũ ẽ. ¶ Irritassit: irritauerit. i. te irritasse debuit. ¶ Nec bacchũ salutẽ sicuti amphitryo ꝓtulisse uidet tẽpus non cõgruũ: dicẽdo irritassit: quũ irritat potius dicẽdũ fuisset: sic Sosia incõgruo: atq; incõsueto tẽpore ei respondet: nec Bacchũ inqt salutẽ hodie: nec cererẽ: pro salutauerim. i. salutaui. nã nundũ ederat: neq; biberat: ut supra uisũ ẽ. ¶ Vbi me liqsti? hoc ait amphitryo ad Sosiam conuersus. ¶ Blepharo. Quum amphitryo dixisset: nunquã abis: quin uapules: iteꝝ uoluit illi manũ inice

Cantare re: propter qd Sosia Blepharonẽ uocauit ut sibi opẽ ferret. ¶ Excãtat. effascinat. nã fascinare: & effascinare: sicut cantare: & excantare: est malefice per uerba: aut alicuius alterius rei adminiculũ: pernitiẽ: dãnũ ue alicui moliri. Vir. Nescio qs teneros oculus mihi fascinat agnos. Solinus. Quędã in terra africa hoiũ familię sunt uoce: atq; lingua effascinantes. Vir. Frigidus in pratis cãtãdo rũpit anguis. Sic hoc loco excãtat: ꝑ cãtat: & facinat: q̃q̃ iterdũ effascinare: & excantare per eo: qd ẽ fascinũ tollere & in cãtationẽ resindere accipiãt.

¶ Excruciatum missum facias: idest mittas excruciatum.

En tectũ, en tegulas, en obductas fores, en ludificatũ herũ.
En uerboꝝ scelus. Bl. qd mali fecit tibi? Am. Rogas? ex illo
Tecto exclusum foribus me deturbauit ædibus. So. ego ne?
Am. Tu. quid minitabas te facturũ, si istas pepulissẽ fores?
Negas scelestE? So. Qui negẽ? en testis ampliter, q cũ uẽio.
Missus sedulo, ut ad te uocatum ducerem. Am. quis te misit
Furcifer? So. Qui me rogat. Am. quãdo gentiũ? So. dudũ,
iam, pridem, modo.
Vbi cũ uxoꝛ domi redisti i gꝛam. A. Bacchus te irritassit.
So. Nec bacchũ salutẽ hodie, nec Cererẽ. tu purgari iusseras
Vasa, ut rẽ diuinam faceres, & hunc me accersitum mittis,
Vt tecũ prãdeat. A. Blepharo, dispereã, si aut it⁹ adhuc fui,
Aut si hũc misi. Dic ubi me liqsti? So. domi cũ Alcumẽa cõ-
Ego a te abiẽs portũ uorsꝰ uolito. hũc tuis uerbis uoco. (iuge
V ẽim⁹. nec te, nisi nũc uideo postea. A. scelestũ cap cũ uxoꝛ.
Nũquã abis, qui uapules. So. Blepharo. Bl. Amphitryo mit-
te hunc mea gratia,
Et me audias. A. En mitto, q duis loqꝛ. B. istic iãdudũ mihi
Maxuma memorauit mira, ꝓstigiator forte, aut ueneficus
Hanc excantat tibi familiam. inquire aliũde. uide quid fiet.
Nec ante hũc excruciatum miserum facias, q̃ rẽ intellegas.
Am. recte mones, eam⁹, te aduorsũ uxori ẽt aduocatũ uolo.

Iupiter. Amphitryo. Sosia. Blepharo.

QVis tã uasto ĩpete has foreis toto cõuolsit cardie?
qs ãte ædeis tãtas tãdiu ꝛbas cõcitat? qm si cõpero
Telebois sacrificabo manibus. nihil ẽ, ut dici solet,
Qd hodie bñ succedat mihi. deserui Blepharonẽ, & Sosiã,
Vt cognatũ Naucratẽ cõuẽirẽ. hũc nõ reppi, & illos ꝑdidi.
Sed eos uideo. Ibo aduorsũ, ut siqd habẽt, sciscitер. So. Bl, il
Ex ædibus, herus ẽ. hic uero ueneficus. Bl. ꝓh iupiter, (lic q̃
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitryo. istic si fuat,
Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
Iu. Eccũ cũ Blepharone, Sosiã. cõpellabo hos prius. Sosia,

QVis tam uasto impete. Idem est genus carminis cũ superiore: tetrametrũ. s. acatalectitum: octo pedibus incedens. In hac scena Iouis & amphitryonis contentiones aguntur: blepharone arbitro: qui tandẽ sibi nõ liqre asserens: uter eoꝝ potius esset uerus amphitryo: re indiscussam: illos inter se iubet litem partire: quum sibi aliud agendum occurreret. ¶ Quis tam uasto impete. Scimus Mercuriũ superius introisse in domũ amphitryonis: ut Iouem amphitryonem gerentem euocaret: ita exigente amphitryone. Nunc igitur exit iuppiter: & exiens magna uoce: & ueluti aio concitato petit: quis fores pulsauerit tanto impetu: ut q̃si e cardinibus diuulsæ sint. hoc autẽ dicit: ut cãꝫ q̃rat: q̃ amphitryõi irascaꝛ. nã nõ tetigerat nũc amphitryo fores: sꝫ prius multo: quando Mercurio rñderat: qs ad fores? ut supra uisũ ẽ. ¶ Impete. ꝑ ipetu: more antiquo. ¶ Turbas cõtẽtiones ac si audiuisset oia ea q̃

Lares cũ Mercurio ab ãphitryõe fuerãt actitata. ¶ Sacrificabo mãibus. mãib⁹. i. umbris: aiſq; teleboaꝝ: quos ãphitryo interfecerat: oñdit ãt ꝑ hoc iuppiter: se eẽ amphitryonẽ: q sacrificiũ paret ꝓ uictoria ex telebois relata. Plotinus phũs scribit: Aias hoiũ dęmões eẽ: & ex hoib⁹ fieri lares: si meriti bñ sint. lemures: siue laruas: si male. Mães ãt dici: si icertũ sit: bene ne: an male meriti fuerit. laruas qppe eẽ noxios dæmões ex hoib⁹ factos: quos græci cacodæmõas uocãt: lares ãt eudæmõas: hoc ẽ bonos dęmões. ¶ Ex ædib⁹. i ædibus sup limine ædiũ: uel ab ędib⁹. i. a pte ædiũ. is. n. erat iuppiter. ex ãt iterdũ significat i. ut ex renibus laborat. i. i renibus Interdũ significat ꝑ: ut ex re tua ẽ: ex utilitate ẽ. i. ꝑ re. ꝑ utilitate: aliqñ ab: ut ex illo ẽ. i. ab illo: uel de: ut ex illo supãt h simulacra uiro. In cõpositiõe ãt aliqñ itẽtiua ẽ: ut excogito: exaudio. aliqñ ꝓuatiua: ut exlex expleo. Enni⁹. Nauib⁹ explebãt sese: trasq; ꝛplebãt Vir. Discedã: explebo nũeꝝ.

Venefica.

Tandem ad nos? esurio. So. dixin tibi hunc ueneficum?
Am. Immo hunc ego thebani ciues, qui domi uxorem meã
Impudicitia impediuit, per quem teneo thesaurum stupri.
S. Here, si tu nũc esuris, ego sat pugnis ad te uoluto. (neficũ?
Am. pgi mastigia? So. abi ad Acherũtẽ uenefice. A. mẽ ue
Vapula. Iupiter quæ hospes intemperiæ, ut tu meum uerbe
res? Amphitryo tuum? Iupiter meum
Am. Mẽtiris. Iu. Sosia ĩtro dũ hũc sacrufico, fac per prãdiũ.
So. Ibo Amphitryonem (arbitror) ita comiter Amphitryo
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam deuortundust mihi.
Lances detergam oẽis, omneisq; trullas hauriã. Iu. tun me
Mentiri ais? am. mentiris inquam, meæ corruptor familiæ
Iu. Ob istuc indignũ dictum, te obstricto collo hac arripiã.
Am. Væ misero mihi. Iu. ante id præcauisse oportuit. Am.
Blepharo suppetias mihi.
Bl. Cõsimiles sunt adeo, ut uter adsim, nesciã. rixam tamen
Vt põt, dirimã. Amphitryo noli Amphitryõi duello pder.
Linque collum precor. Iu. hunc tu Amphitryonẽ dictitas?
Bl. Quidni? unus olim, nunc uero partus est geminus,
Dum tu uis esse, alter quoq; esse forma non desinit.
Interea q̃so collũ liq. Iu. liquo sed dic mihi, uider ne tibi
Istic Amphitryo? Bl. uterq; qdẽ. A. ph sũme Iu. ubi hodie
Mihi formã adimis, pgo q̃rer. tun Amphitryo? Iu. tu negas
Am. pnego q̃do Thebis, p̃ter me, nemost alter Amphitryo
Iu. Immo, p̃ter me, nemo. atq; adeo tu Blepharo iudex sies.
Bl. Faciã id, si q̃o, signis palã. tu respõde prius. Am. lubens.
Bl. ante q̃ cũ Taphiis a te pugnasit inita, qd mãdast mihi?
Am. Parata naui, clauo hæreres sedulo.
Iu. Vt si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.
Am. Item aliud, ut bene numatum seruaretur marsupium.
Iu. Quæ pecuniæ? Bl. tace sis tu. meust q̃rere. scisti numeꝝ?
Iu. Talẽta quq̃gita attica. Bl. hic exãussim rẽ enarrat, & tu,
Quot Philippei? Am. duo milia. Iu. oboli uero bis totidẽ. Bl.
Rẽ tenet pbe. it' i cruméa clausũ alteꝝ eẽ oportuit. (uterq;
Iu. Attẽde sis, hac dextra (ut nosti) regem mactaui Pterelã,
Spolia ademi & paterã, qua ille potare solitus est, i cistella
Pertuli, dono uxori meæ dedi, qui cum hodie domi laui,
Sacruficaui, cubui. Am. hei mihi qd audio? uix apud me sũ.
Vigilãs qppe dormio. Vigilãs sonio uiuos & sanus itereo.
Ego idẽ ille sũ Amphitryo Gorgophõis nepos, ipator the
Et Creõtis unic', Teleboaꝝ pduellis, q Acarnanes, (banoꝝ
Et Taphios ui uici, & summa regem uirtute bellica.
Illisce præfeci Cephalum magni Deionei filium.
Iu. Ego idem latrones hostes bello, & uirtute contudi.
Electrionem perdiderãt, nostræ & germanos coniugis.
Achaiã, Aetoliã, Phocidẽ. p freta, ioniũ, ægeũ, & creticum
Vagati ui nortebant piratica. Am. Di imortales, mihi met
Non credo. ita oia, q̃ facta illic, examussim loquir. Vide (ni
Blepharo. Bl. unũ supest. id si fuat, Amphitryões sitote gẽi
Iu. qd dicas noui, cicatricẽ i dextro musculo ex illoc uolner

PIVS BONOniensis

¶ VEneficũ. i tritis codicibus: & proletarius deerat id carmen. ¶ Immo ego hunc thebani ciues: qui domi uxorẽ meam impudicitia impediuit: testis ẽ Marcellus: impedire idẽ esse: quod sordidare sensus igitur hic erit. Sosiam perperã: & haud quã q̃ æq; me ueneficũ uocat: cũ recte: & adamussim sit iste subditiu9 amphitryo ueneficus appellandus: qui ueneficiis: philtris amatoriis: & præstigiis domum: & uxorem meam implicauerit: & inquinauerit. ¶ Taphiis. thæbanis populis telebois collimitiis. ¶ In superioribus non illepide. ut arbitror: multa de taphiis: & telebois. ¶ Gorgophonis. huius thẹbãi nepos fuit amphitryo. ¶ Perduellis. hostibus fidus pręduelliũ suorũ: q inimicitias: & duellũ cũ expedit gero cũ eius inimicis. Cephalũ hẹc aperte ex iis: quẹ supra diximus: concipies ab hoc. n. cephalenia uocata: ut idẽ sint aphii: teleboæ: & cephaleni. ¶ Deionei. uõ memini me super hoc deioneo legisse: cæterũ satis innotescit ex uerbis plautinis: q nã hic fuerit deione?. ¶ Fitote. cõmodius si fite legeret. Marcellus. fite. Imperatiuo mõ. Cato de p̃da militũ. tu diues fite. Crassus in. xvi. Illiados. socii nũc fite uiri. ¶ Silet iudiciũ. res distrahenda ẽ: & diffundenda: & amplianda: ut iuf cõsultoꝝ uocibus utar: qd cũ ambigui iudices romani significare uellent inscribebant. N. L. hoc est nõ liquet: & in sequiorẹ diẽ: tempusq; futurum reiciebant.

Impedire quid sit

Cephalenia unde

.N.L. quid apud rõa. significabat.

¶ VEneficus: p̃stigiator: fictitius: subdititius. Hic non est: sed ille amphitryo: uerba sunt blepharonis: admirantis iouis & amphitryonis eandem effigiem. ¶ Sosia: salutatiuus casus ẽ a ioue prolatus. ¶ Tãdem redis ad nos: addi oportuit uerbum redis metri & sententiæ necessitate. ¶ Esurio: fame teneor: nam ut supra habuimus miserat eum uocatum naucratem in prãdium. ¶ Dixin tibi hunc ueneficum: ubi audiuit Sosia: iouẽ mentionem facere de esuritione: procul dubio censuit illũ Amphitryonem esse: & propterea ad blepharonem conuersus ait: Dixin tibi hunc: alteꝝ. s. esse ueneficu: qui tamen uerus erat amphitryo: unde audiens amphitryo ueneficum in conspectu se appellari: contineri non potuit: quin iracundia: ac dolore percitus exclamaret tanquam ad populum thebanum: praeces fundens: ut a se huiusmodi iniuriam repelleret. ¶ Immo hunc ego thebani ciues: scilicet dico esse ueneficum. ¶ Impediuit. sordidauit. ad probum duxit: ita exponit Marcellus textum hunc adducens. impedire inquit sordidare: ad probrum ducere. Plautus in Amphitryonis. Immo hunc ego thebani ciues: qui domi uxorem meam impuditicia impediuit. ¶ Per quem teneo thesaurum stupri: hunc quoque finem uersus citat. Marcellus in expositione uocabuli: quod est thesaurum. ¶ Du

PYLAdes

Impedire

Quod mihi ĩpegit Pterela. Bl. eã qdé. A. apposite. Iu. uidẽ
Detegite, aspiciã. Iu. d̃texim⁹, uide. Bl. sup̃me Iu. (en aspice
Quid intueor, utriq; in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodẽ apparet ꝓbe, ut primũ coiuit cicatrix russula,
Sublurida. Rationes iacẽt, iudiciũ silet. Quid agã nescio.

ceris. Thesaurum & copiam pessimæ rei
dici posse Plautus noluit in amphitryõe:
quí domi uxorem meam impudicitia im
pediuit: per quem teneo thesaurum stu
pri: sed in Marcelli codice deficiebant il
la uerba: per quem: quæ & uersus integri
tati: & sententiæ necessaria censentes: ad
dí curauimus. Et Sarracenus interpres: neq; hoc loco adduci potuit: ut hos uersus in familiam Plautinam recipien
dos censeret. ¶ Here: si tu nunc esuris: Sosia uerbis iouis respondet: iocans in eo: quod ille dixerat: esurio. nam qui
satur est: esurire non uideretur: ideo inquit Sosia: at ego pugnis satur ad te uolito. meminerat enim uerberum a Mer
curio acceptorum. ¶ Pergin mastigia. Audiens amphitryo Sosiam seruum suum appellare herum illum alterum:
pergin inquit uerbero adhuc me despicere? Et Sosia respondet: abi ad acherontem uenefice. ¶ Men ueneficum. s. ap
pellas. ¶ Vapula. & ita amphitryo percussit Sosiam pugno: uel manu. ¶ Quç hospes. hic iouis & amphitryõis con
tentio incipit: quum iuppiter ostendit: se pati nolle seruum suũ ab amphitryone uti alieno: & externo homine uer
berari. ¶ Sosia i: dum hunc sacrifico: ablegat iuppiter Sosiã: quo maxime optat: ad parandum uidelicet prandium.
Trulla. ¶ Vt dudum memet. ordo est: ut ego ille alter sosia memet Sosiam accepit. ¶ Trullas. Truam: ut Nonĩ. inquit: uete
res a terendo: quã nos diminutiue trullã dicimus: appellari uoluerunt. Põponius in panuceatis. Mulier ubi aspexit
tam mirifice titulatam trullam. Titinnius. Cocus magnum ahenũ quando feruit: palo consuta: trua. In generibus au
tem uasorum idem Nonĩ. ait. Pollubrũ: quod græci: nos Trullã uocamus. Fabius pictor. Aquam manibus: pedibusq;
dato. pollubrum sinistra manu teneto. dextra uasum cũ aqua. Varro autẽ sic. Trua ꝙ trauolat ea aqua ab eodẽ est
appellatum truleũ. simile enim figura: nisi ꝙ latus est: ꝙ concipit aquã: & ꝙ manubrium cauũ non est. Et Nonius ali
bi. Trulleũ inquit: quo manus pluuntur. Ex his omnibus concipere possumus: truã: cuius diminutiuũ est trulla. nec
non trulleum: & pollubrũ. uas esse rotundum semicauũ: in quod aqua ex urceolo manuali: siue alio uase superne de
Gutturinũ mittitur. Vrceolus autẽ ille manualis: guturniũ uocatur: ꝙ ex eo guttatim cadat aqua in pollubrũ. Vnde & uas ster
corarium: in quod feces superne deffluunt: trulla uocatur. Iuue. Si trulla in uerso crepitũ dedit aurea fundo: quã
quã is uersus uarie a commentatoribus exponaẽ: sed non insulsius fortassis a Britannico: qui trullã ibi pro uentre dí
uitis crepitum emittente accipit: non pro uase. Scimus etiã trullã pro poculi genere a Seuola in reconsulto accipi: &
ab Oratio itẽ eo uersu: Qui ueientanũ festis potare diebus: campana solitus trulla: propterea hoc loco: omnis trullas
hauriam: idest omnes phialas: omniaq; pocula euacuabo: exponendũ putamus. ¶ Te obstricto collo hac diripias.
Iuppiter in amphitryonẽ manũ extendens: per collũ eũ cæpit: abstraxitq; inuitũ: fauces illi stringens. & ueh misero
mihi clamitare cogens: quod & superius se facturũ pollicitus est: quũ dixit: Quũ ego amphitryonem collo hinc ob
stricto trahã. ¶ Blepharo suppetias mihi. feras. s. ¶ Vtpote est. ut possibile est. ¶ Etiã tu amphitryonẽ dictitas. et
tu inqt iuppiter adeo rudis es: ut hũc amphitryonẽ appelles. ¶ Tun amphitruo? amphitryo: q̃si extra se: & amens:
iouem rogat: an ipse sit amphitryo. ¶ Tu blepharo iudex sis. Blepharo arbiter inter utrunq;: his uerbis a ioue con
stituitur ut iudicet: uter eorum sit amphitryo. ¶ Clauo hereres. gubernaculo. Clauus enim a claudendo dictus: eũ si
Clauus gnificat: qui figitur: ut claudat: siue contineat aliquid. Et significat gubernaculũ nauis. ꝙ eã dirigat: rectãq; conti
neat. Cicero: Ille autem clauũ tenẽs: quietus sedeat i puppi. Clauus etiã uestis genus fuit: quæ si lauior erat: latus cla
uus dicebatur: & a claui: qui infigitur similitudine: clauus appellatur tuberculi genus callosi: quod in diuersis corpo
ris partibus nascitur. ¶ Marsypium. sacculus ad tenendas pecunias: græcum est nomen. μαρσυπιον Cato. Et quod
Marsypiũ. perspicuũ est: maiorẽ curã habere nos Marsupii nostri: q̃ uitç nostrç: scribimus indifferenter marsypiũ: & Marsupiũ.
quia. υ. in y uel in. u. conuertatur. ut thyle. thule. ¶ Thalenta quinquaginta attica. Talentũ uarii fuit põderis apud
antiquos: quũq; duplex proprie fuerit: Atticũ: & Euboicũ: & iterũ Atticũ duplex: magnũ & paruũ: hac cõputationç
uidetur fuisse talentũ ualoris philippeorũ quadraginta: & obolorꝫ. lxxx. quũ philippei duo milia: & bis totidẽ obo
li talenta quinquaginta conficiant. philippeus autẽ unus quantũ ualuerit ad rationẽ pecuniç nostræ: adhuc quæri
mus. Sed de talento & cæteris ponderibus in asinaria copiosius dicẽus. ¶ Attende sis. Iouis uerba sunt ad blepharo
nẽ: qui quũ gubernator fuerit nauis amphitryonis: ibi apud exercitũ intelligere potuit Amphitryonẽ regẽ pterelam
interfecisse propterea ait: ut nosti: his uerbis iuppiter amphitryonẽ ita attonitũ reddit: ut extra se eẽ sibi uideatur: ut
patet ex uerbis eius sequentibus. ¶ Perduellis hostis. ac si diceret domitor. ¶ Theleboarũ: de his satis: in principio
Acarnanes huius comediæ dictũ ẽ. ¶ Qui acarnanes: & taphios ui uici. Acarnanes populi sunt epiri: iuxta amnẽ acheloũ situ: e
regione cephaleniç: quos fortassis opus fuit amphitryoni in cephalenios proficiscẽti prius subigere: ne cephalenus:
siue taphiis: aut telebois auxiliũ ferrent. dixius enim eosdẽ esse cephalẽios taphios: & teleboas. Et aduertẽdũ ẽ Acar
nanes penultia syllaba ꝓducta ꝓferri debere: queadmodũ ẽt in regulis crescẽtiũ: in epopeia nostra docuimus. nã sin
gulis nominatiuus ẽ acarnã: sicut titan. Vir. quoqꝫ alter acarnan. Ouid. de acheloo. Amnis acarnanũ lçtissimus ho
spite tãto. ¶ Sũmũ regẽ: pterelã. s. Cephalũ. a quo cephalenii: teleboç. siue taphii dicti sunt ut i pricipio comœdiæ di
xitus. ¶ Ego idẽ. iuppiter pari mõ: ut se amphitryonẽ cõprobet: taphios illos se cõtudisse asserit: additis qbusdã: ut ue
Locus resti tutus risimilior eius fiat assertio. Vegꝫ ubi scriptũ ẽ: nræ germanũ cõiugis existiamus: nõ germanũ: sed parẽtẽ scribi debuis
se: nisi artificiose ita a poeta dictũ sit: diligẽter errãte: ut eo magis iuppiter se hoies: amphitryonẽq; ira cõcitatũ simu
laret: pp̃ quã nomẽ ꝓ noie poneret: ut irati cõsueuerũt. ¶ Vertebãt. illi hostes taphii achaiã: çtoliã: & phocidẽ: uaga
ti p iomũ: ægeũ: & creticũ freta. ita ordinãda est littera. Vide blepharo ut. s. recte iudices: nec decipiaris. ¶ Fite. a fio
Musculus uerbo. i. estote. sitis: sic in pœnulo. Qui nõ edistis: saturi fite fabulis. qd dicas noui: Iouis uerba sunt. ¶ Musculo. Mu
sculus duo significat: & paruũ murẽ: qppe a mus diminutiuũ ẽ: & articulũ: i quo neruorꝫ capita sũt. ¶ Impegit: icussit: ita
lit: ab ipigo uerbo cõposito a pãgo. ¶ Apposi. qdẽ. s. narras: uerba sũt ãphitryõis illico brachiũ expediẽns: ut cicatricẽ
brachii oñderet. ¶ Supme Iup. Blep. ut uidit utriusq; brachiũ isignitũ ea cicatrice: exclamat admirabũd⁹. qa utriq;
appeat ea cicatrix russula: & subliuida: ut solẽt eẽ cicatrices coactorꝫ uulnerꝫ. ¶ Iud. silet. qd agã nescio. Res distrahẽ
da ẽ: & ãpliãda: ut aiũt in recõs. qd quũ Ro. iudices signãr uellẽt: iscribebãt. N. L. hoc ẽ: n̄ liq̃re: & rẽ i aliũ diẽ rĩiciebãt.

uos inter:



Os inter:non inficior quin inter hanc:& sc̨ena in superiorem alia fuerit quoq; scæna:in qua iouis & amphitryonis contentio propaletur: sed quia indignum arbitror aduenas:& peregrinos pro ciuibus reputari:iccirco uersus complures:quos ante æditionem nostrā pro Plautinis insertos hoc loco uidimus:tanq̄ adulterinos:& subditicios censuimus non esse admittendos in plautinā familiam: sicuti nonnullos alios additos in fin̨e auluları̨e:& in principio pseudoli comœdiarum:dum igitur contendunt inter se Iuppiter & Amphi.ut arbiter accersitur blepharo ut diiudicaret:quis eorum recte amphitryo diceretur: sed ille rei nouitatē admiratus:inconsultus recedit. Aduocatus:qui ius alicui suggerit:uel præsentias suam cōmodat amico:ut refert Asco.pedi.Regē.s.creontem. ¶ Thessalū: Veneficum:nam dicitur thessalia uenenorum ferax:& ubi præstigiatores plurimi inueniuntur:qui uidere faciant:quæ nusq̄ sint: Quod beatus Augusti.nō negat posse fieri ex dæmonum illusione.

SARACENUS

Aduocatus qui

Vos inter uos istæc partite,ego abeo,mihi negotiust.
Neq; unq̄ ego usq̄ tanta mira me uidisse, cēseo. (Bl. Vale.
Am.Blepharo q̄so te,ut aduocatus mihi adsis,ne ue abeas.
Quid opust me aduocato,Quin,utri sim aduocat' nescio.
Iu.Intro ego hinc eo.Alcumena parturit.Am.perii miser.
Quid agam?quem aduocati iam,atq; amici deserunt,
Nunq̄ ædepol me inultus istic ludificauerit,quisquis est.
Nam iā ad regē recta me ducam,remq;,ut factast eloquar.
Ego pol illum ulciscar hodie thessalum ueneficum,
Qui peruorse adeo perturbauit familiæ mentem meæ.
Sed ubi illest?intro ædepol abiit,credo ad uxorem meam.
Quisnam me Thebis alter uiuit miserior?quid nunc agā?
Quem omnes mortales ignorant,& ludificant,ut lubet.
Certust introrumpā in ædibus.ubi quēq; hominē aspexero,
Siue ancillam,siue seruom,siue uxorem,siue adulterum,
Siue patrem,siue auom uidebo,obtruncabo in ædibus.
Neq; me Iupiter,neq; Dii omnes id prohibebunt,si uolēt,
Quin sic faciam,ut constitui pergam in ædibus nunc iam.



Os inter uos partite. Inter superiorem scænam:& hanc deest: ut amphitryo:& iuppiter se inuicem p mœchis habeaturq; blepharo adhibitus arbiter:q̄q̄ non nulli nimium impudenter: & inepte commenticios ausi sunt sermones inserere.non saltem uersus: sed nequidem etias latinam orationem pro plautina. redundant enim uicıis:barbarismis: & solœcismis. In hac itaq; scæna blepharo se missū utrunq; iouem:& amphitryonem facere ostendit:quod uter sit amphitryo non nouerit. ¶ Adsis ne ue abeas. Ita emendandum est. ¶ Thessalum ueneficum. Quia thessalia uenenorum ferax:& thessali uenefici semper existimati. ut apuleius præfefert:& diuus Augustinus ostendit. ¶ Perturbauit familiæ mentem meæ. familia:iquit Seruius:uariæ accepta ē nam in res & in personas deducitur. In res: ut in lege duodecim tabularum his uerbis agnatus proximus familiam habito. Ter. hecaton. Decem dierum est mihi uix familia. In personas:aut natura:aut iure:sub unius potestate subiectas:uti filios:nepotes:& deinceps seruitutes quoq; solemus appellare familiam.

VALLA

Thessalia uenenorum ferax

Familiæ significatus

¶ Vos inter uos isthæc partite: hoc iam sequitur ad predicta. nec est alia sc̨ena separata: sed huius iam cœptæ finis. Et addendum fuit isthec̨:tum ex codicibus antiquis:tū uero metri necessitate:& sententiæ concinnitate. In superioris autem adiectiōis expositione non uisum est nobis operæ precium notare singula uerba correcta: uersusq; singulos in suum nitorem redactos:breuitatis causa:hoc uno contenti uerbo. ꝙ ab illo uersu: Sacrifico ego hunc tibi iuppiter:ad hunc:uos inter uos isthæc partite:non minus laboris assumpsimus in redigendis ad libellam metris: q̄ in cæteris antecedentibus:& sequentibus ita undiq; fragmentis:& superfluitatibus:ac defectibus scatebant. ¶ Neq; unq̄ ego usq̄. Ita scribenda sunt uerba. nō. neq; ego unq̄:quia uersus claudicaret. uerba sunt blepharonis omnia hec̨: admirantis de huiusmodi rebus:& quia dixerat:ego habeo mihi negocium est:& abire incipiebat: amphitryo eum reuocare quærit dicens. ¶ Blepharo quæso te:ut aduocatus mihi adsis. Aduocatus dicitur: qui ius alicui suggerit: uel præsentiam suam commodat amico:ut refert Asco. pedianus. Dixerat autem etiam superius Amphitryo. Sed te aduersū uxorē aduocatum uolo. ¶ Quid opus est me aduocato. Ita scribi debet metri necessitate. non quid opust: ut scribit Pius. ¶ Intro iam ego hinc eo. ita scribi debet & hoc metri ratione. nā aliter uersus non consisteret:& uerba sunt Iouis illinc se recipientis:quæ coram aliis auditoribus profert. ¶ Quid ego nunc faciam. Ita scribendum est metri necessitate:& etiam ex codicibus antiquis:in quibus scriptum est. quid ego:cum glosa interlineari:scilicet faciaз: aliter enim uersus minime consisteret. ¶ Ludificauerit. Ita scribendum est sententiæ concinnitate. non ludificauit. ¶ Resq; ut facta est:eloquar:ordo est:eloquarq; ut:idest quomodo res facta ē. ¶ Thessaluз. Thessalia ueneficis omnis generibus scatebat:in tantū. ut thessali pro magicis:& præstigiatoribus dicantur. Propertius. Eruere: & uasto thessala saga mari. ¶ Qui peruerse adeo perturbauit. addendum fuit adeo metri necessitate. nam aliter mancus erat uersus. ¶ Quisnam me thebis. Ita scribendus est uersus metri necessitate. conqueriť secū Amphitryo: nullū se thebis miseriorem dicens. ¶ Quid nunc agam. non quidnam agam:quia claudicaret etiam hac parte uersus. Quē mortales omnes:non quem omnes mortales:quia item claudus ambularet uersus. ¶ In ædibus. ablatiuo usus est:quū alias accusatiuo tātum ad locum utamur. ¶ Siue patrem:siue auum: siue alium uidebo:ita scribendus est uersus partim ex cod. antiquis:partim metri necessitate. ¶ Neq; me iuppiter:neq; me dii prohibebūt omnes si: uolent. Desperatione quadam agitatus amphitryo hec̨ profert. Et uersus ita scribendus ē metri necessitate. & uolent ex codi. antiquis. ¶ Quin faciam sic ut constitui. Ita & hic scribendus est. addendum fuit: sed metri necessitate. Et hæc omnia supplementa:atq; correcta perperam ab interpretibus ambobus Pio & Sarraceno relicta fuerant.

PYLAdes

Aduocat⁹

Nota constructionē

SARACENVS

DApes atq; opes. Bromia Amphitryonis ancilla ueluti furens erumpit ex ædibus acclamitans mira intra domum fieri: ex cuius sermone singula deteguntur facinora: dicitur bromia quasi bacchans: & furēs. Dapes & opes dixit uires suas ois iacere in pectore sepultas: ppterea quod non possent sibi opitulari ex nimio metu: aut solicitudine. ¶ Aquam uelim: Vt reuiuiscant: & redeant amissi spiritus. ¶ Corrupta: afflictata. ¶ Ita meæ herę: nā cum esset Alcmena paritura: uideť a Ioue uocē cū tonitru emissam: quatenus ei diuinū aderat auxiliū: ex quo tonitru: & Amphitryo: qui pro foribus stabat: & reliq oēs prę metu cōciderāt. ¶ Strepit9: crepitus soni. toni. Amplificatio ē per congeriē. ¶ Præuertit: Prœoccupat. ¶ Sciscā: est sciscere sciēdi cā exquirere. ¶ Quis hic est: Amphitryonē forte conspexerat tonitru percussum.

Sciscer qd sit



Bromia Ancilla. Amphitryo.

SPes, atq; opes uitæ meæ iacét sepultæ in pectore,
Neq; ullast confidétia iá in corde, quin amiserim.
Ita mihi uidétur omnia, mare, terra, cœlū cósequ,
Iam ut oprimar, & ut enicer. me miseram, quit agá nescio.
Ita tanta mira in ædibus sunt facta. uæ miseræ mihi.
Animo malest. Aquá ueli. Corrupta sum, atq; absumpta sū.
Caput dolet, neq; audio, nec oculis prospicio satis,
Nec me miserior fœminast, neq; ulla uideatur magis,
Ita heræ meæ hodie contigit. Ná ubi parturit, deos inuocat.
Strep. crepit9, sonit9, tóitr9, ut subito, ut ppe, ut tóuit ualidē?
Vbi quisq; ístiterat, cócidit crepitu. ibi nescio qs maxuma
Cū uoce exclamat. Alcumēa, adest auxiliū, ne time.
Et tibi, & tuis omnibus propicius cœli cultor aduenit.
Exurgite inquit, qui terrore meo occidistis præ metu.
Vt iacui, exurgo. ardere censui ædeis, ita tum fulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena iam ea res me horrore afficit.
Herilis præuortit metus ocyus, occurro, ut scisam qd uelit.
Atq; illam geminos filios pueros peperisse conspicor.
Neq; nostrū quisq̄ sensimus, quó peperit, neq; præuidimus.
Sed qd hoc? quis hic ē senex, q ante ædeis nostras sic iacet?
Nunná hūc pcussit Iupiter? credo ædepol, ná proh iupiter,

VALLA.

DApes atq; opes. In hac scęna ostēdit tonitru cōcussos oēs Amphitryonēq; prę metu cōcidisse. bromiā uero ancillā domo exire territā: & quæ portenta uiderit: significātē. Dapes a latinis epulæ. nā epulū conuiuiū dicitur. Dapano idē quod absumo significat: ideo iqt dapes iacent: qa nō cōcoquunť. pprie inqt Seruii. deo2 sunt dapes: ut iouis cœna. Vir. i. viii. hęc ubi dicta: dapes iubet: & sublata reponi: pocula. Idē dapes pprie regū etiā sūt: epulę priuato2. ¶ Neq; ullast cōfidentia: fiducia & cōfidētia in hoc differunt. illa. n. in bonis rebus: est cōfidētia uero in malis. ¶ Strepitus. crepitus: sonitus tonitrus. Amplificatio per cōgeriē. ¶ Accuro ut sciscā. i. ut sciscitet: & exqrā. inde sciscere leges: uel rogationes dicebanť antiq: qa sciscitādo: & iterrogādo faciebāť.

PYLAdes

DApes atq; opes uitę meæ. Tetrameter a catalecticus ē hui9 quoq; scenę uersus: ut supior. octo pedibus cōsistens. usq; ad eū uersum: loquere. in quo bromia tādem amphitryoni: quid intus actū sit: refert. nā ab inde ad finē. brachicatalecticus est: septē tm̄ pedes nactus. Introducit in hac scena Bromia ancilla: cuius nomen a poeta idoneū: & cōmodū proposito fictū est: tanq̄ fulgutitā: hoc est fulmine afflatā significet: nā βρομος. crepitus ignis: strepitusq; dicitur: hęc afit ex ędib9 erūpens acclamitat: mira itus fieri: ex cuius sermōe cętera deteguně: quę ad comœdiæ finē faciebāt. ¶ Dapes: atq; opes. Ancillaria est cōquęstio. & catachristicos: dapes: & opes posuit pro aia alēte: hoc est uegetatiua: quę organa refocillādi pbere cōsueuit ad corpus stabiliendū: & fulciēdū: hoc ē uires oēs: q̄s iō iacere sepltas in pectore dixit: qa sibi nō possent opitulari ex nimio metu cōcæpto. Dapes dicimus largiores: & opiparos apparatus. Mar. Illa qdē lauta est: dapibusq; instructa supbis. Virgi. Nā simul expletus dapibus: uinoq; sepultus. Dicimus ēt daps in singulari. Cato in re rustica. Si daps psanata fuerit: pro epulo quod diis efferť. ¶ Cōfidētiā: pro fortitudine hoc loco positū uideť alias. n. in malā partē potius sumiť. Teren. O igētē cōfidētiā. i. ipudētiā. ¶ Mihi in corde: ita scribeū. est metri rōne. non iā in corde: nā claudicaret uersus. ¶ Quin. i. quā nō: ut supius dixius: in expositione huius dictionis: qn. ¶ Cōseq. ita uidenť mihi oia. hoc est mare: terra: & cælū cōsequi. i. in unū cōuenire: & cōspirare: ut ego iam opprimar. ¶ Et ut enecer. addēdū fuit & metri necessitate. ¶ Aquā uelim. ut reuiuiscant: redeātq; amissi spūs. lipopsychos. n. i. aio defectos i faciē cōspersa aqua recreat: & refocillat. ¶ Corrupta. afflictata: ægritudine oppssa. ¶ Herę meæ. Nā cū alcumena paritura esset: uideť emissam a ioue fuisse uocē magnā cū tonitru: qua illi significabat: diuinū adesse auxiliū. Ex quo tonitru: & amphitryo: q pro foribus stabat: & reliqui oēs domestici præ metu conciderant. hoc est: quod tandem dictura est hęc ancilla. ¶ Vbi parturit. parturio q̄q̄ desideratiuorum uerbo2 formā habeat: ut esurio: dicturio: uidetur tm̄ aliam: habere plerunq; significationem: & significare. nō cupio parere: sed in pariendo laboro: ut hoc loco: quā significationem: & cætera similis formæ uerba habere iterdum cōheriunť: ut cœnaturio: Mar. In oibus uacerra: q cōclauibus consumit horas: & die tota sedet:

Dapes

Parturio

tota sedet:cœnaturit uacerra:nō cacaturit:idest laborat:ut cœnet. Pli. Vtiq̧ cōstat parturiētes foliis substratis celerius parere. Cicero. Vnnam aliqñ dolor populi ro. pariat:qđ iādiu parturit. Liui. Et qđ diu pturit aius: nnnā pariat. quādoq̧ tamē ēt aliter accipiunt. ¶ Deos inuocat: nō deos sibi inuocat: superfluit enim sibi ad uersus rectitudinem. ¶ Vt tonuit ualide. Ita scribendum uidetur:& non: ut ualide tonuit: ut fere habent codices: nā syllaba una uersui abundaret: hoc autem modo quāq̄ etiam abūdet: tolerari solet propter sequentē uersum a uocali incipiētē: eritq̧ hypermeter uersus: ut in illo Virgilii. Aut dulcis musti uulcano decoquit humorē. Et foliis undam tepidi. d. ahem ¶ Strepitus: crepitus. soni. toni. amplificatio est per congeriem. ¶ Cum uoce exclamat. addendum fuit: cum metri necessitate. ¶ Et tuis omnibus. eadem ratione addendum fuit omnibus: ne uersus claudicarent. ¶ Præuertit: prçuenit: præoccupat. ¶ Ocyus accurro. addendum fuit ocyus metri necessitate: & ex codicibus antiqnis. ¶ Vt sciscam: ut intelligam: ut cognoscam. est sciscere sciendi causa exquirere. ¶ Nostrum quisq̄ sensimus. modus loquendi Plauto familiaris: pro quisq̄ nostrum sensit. ¶ Sed hoc quid est? ita scribi uersus necessitas cogit: & sententiç cōcinnitas. ¶ Quis hic est senex. Amphitryonem forte conspexerat bromia tonitru percussum: & iacentem.

Sepultus, quasi sit mortuus. ibo, & cognoscā quisquis est,
Amphitryo hic quidem herus meus
Amphitryo. Am. pi. Br. surge. Am. iterii. Br. cedo manū.
Am. qs me tenet? Br. tua Br. ācilla. A. tot' ticeo, ita me icre-
Iupit, nec sec' ē, q̄, si ab acherūte uēiā, sed qd tu foras (puit
Egressa es? Br. eadē nos formido timidas terrore impulit.
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira uidi, uæ mihi
Amphitryo, ita mihi aius ēt nūc abest. Am. agedū expedi.
Sci me tuū esse herū Amphitryonē? Br. scio. Am. uide etiā
nunc. Br. scio.
Am. hæc sola sana mihi restat meorum familiarium.
Br. Immo oēs sani sunt pfecto. Am. at me uxor īsanū facit,
Suis fœdis factis. Br. at ego faciā, tu idē ut aliter pdices
Amphitryo, piam, & pudicam esse tuam uxorem ut scias.
De ea resigna, atq̧ argumenta paucis uerbis eloquar.
Omnium primum tibi Alcumena geminos peperit filios.
Am. Ai tu gēinos? Br. geminos. Am. Di me seruāt. Br. sine
Vt scias tibi, tuæq̧ uxori deos esse oēis ppitios (me dicer.
Am. Loquere. Br. postq̄ parturire hodie uxor occœpit tua,
Vbi utero exorti dolores, ut solent puerperæ,
Inuocat deos immortales, ut sibi auxilium ferant,

SARACENVS. ¶ SEPVLtus. Iacēs: & sine sensu uir. Inuadunt urbem somno uinoq̧ sepultam: & pro dormiente. Idem sepultum posuit: occupat æneas aditū custode sepulto. ¶ Hęc sola sarcam gestat: Sensus est hæc sola uel uitam agit: uel sana est: nam cum reliqui familiares omnes eum uiderentur minus nouisse præter ancillam bromiam dixit solam ipsam sanam esse: sed de mentis sanitate itelligebat amphitryo. Bromia autem de corporis sanitate intellexit. Ideo dixit immo omnes sani sunt. Sarca enim caro dicitur: hinc dicimus sarcophagum sepulchrum: q̧ carnem exedat. Plinius sarcophagus lapis ē fissili uena corpora defunctoꝝ cōdita: in eo absūmi constat intra quadragesimū diē: Plau. autē uidetur posuisse sarcam gestare pro eo quod est uita: & sensu præstare: & carneum corpus habere: nam reliquos qui ipsum Amphitryonem non nouerant. non ueros homines autumabat: sed ueluti quædam phantasmata humanam speciem repræsentantia.

Sepulti significata. Sarcophagum quid.

VALLA. ¶ SEPVLTVS est quasi sit mortuus. sepultum ait Donatus quasi sine pulsu: uel quod sepeliantur: idest separentur uiui a mortuis. ego autem sepultum sopitum: soporatumq̧ intelligo: ut cum dicitur: uino somnoq̧ sepulti. ¶ Tua bromia ancilla. Bromia uidetur dicta quasi bacchans. nam bromius bacchus dictus ἀπὸ τοῦ βρέμειν: idest a fremendo. Lucanus: cardine parnasus gemino petit ęthera colle: Mons bromio phœboq̧ sacer. ¶ Age dū. Dum syllabica adiectio est. non ergo agedū scribendum est. Hæc sola sarcā gestat mea familiariū. oēs ante nos hunc locū ita legerūt ineptissime: uitiosissimeq̧ sarcam. i. carnē pro hoie capiētes nimiū ridicule: qđ nō mō a plautina absit eloquentia: sed prorsus ab omnibus loquentibus. Adde illud q̧ non sarcam: sed sarca accusatiuus erit a nominatiuo sarx: nec simile est cassis & cassida. crater & cratera. tam ergo uerbum q̄ sensus inconcinitas acclamitat corrigendum. Castigetur itaq̧ hoc modo: hæc sola sana restat mea familiarium. est nanq̧ sensus familiares omnes mei insaniunt præter unā hanc modo. nam statim bromia subiungit: imo omnes sani sunt profecto. & rursus amphitryo: at me uxor insanum facit: Restat superest Terentius in andria: restat chermes: qui mihi exorandus est. restat etiam pro distat ait Ennius: ponere cum his dicat impetus aut mediis regionibus restat.

Locus restitutus

PYLAdes. ¶ SEPVLTVS est. Sepultus dicitur iacens: & sine sensu. Virgilius. Inuadunt urbem somno: uinoq̧ sepultam. Et pro dormiente ponitur. Idem occupat æneas aditum: custode sepulto. ¶ Increpuit. crepitu fulmineo concussit. ¶ In ædibus: ubi tu habitas: ita scribendum est metri ratione: & non tu: ubi habitas. ¶ Hęc sola sana mihi restat meorum familiarium: ita scribendus uersus est metri necessitate: & sententiæ congruitate: id quod sequens uersus ostendit: quum respondens Bromia ancilla ait. Immo omnes sani sunt profecto. Nam quia amphitryo: & delirantem: certam ue uxorem superius cernebat: ut quæ eum non cognosceret: diceretque multo ante aduenisse: & secum cubuisse: & seruum insanum: qui eum exclusisset tecto: negaretque suum esse herum amphitryonem: & a ioue amphitryonem simulante derisus: & collo protractus fuerat: ac demum a blepharone cognato non satis cognitus: & propterea bis rogauerat ancillam hanc: an se amphitryonem esse ipsa cognosceret: quæ cum esse: seque id scire asseruerat: iccirco hęc sola inquit sana mihi restat meorum fa. cęteri enim delirant: ac desipiunt. Ne admittēda sunt: quæ obloquuntur super hoc Pius: & Sarracenus interpretes. Sarcam legentes: & super eo multa futilia: & nugalia fabulantes: quem locum Britanicus Ioannes noster apprime domus nobis primus insinuauit. ¶ Immo omnes. Bromia ancilla audiens herum dicentem. hæc sola sana mihi restat meoruȝ fa. immo iquit: omnes sani sunt profecto. quid.

Sepultus

enim falis:fucci ue haberet hæc responsio.fifarcam gestat legeretur: ut nugantur ii īterpretes.¶ Et piam: pudicāq3 esse tuam uxorem:ut scias.ita scribi debet:metri necessitate: & sniæ congruitate:non piā:& pudicā esse:ut legūt idē interpretes.his āt sensus est.Ego faciam:ut scias:uxorē tuam esse piam:& pudicam.¶ Omniū primum ubi alcumena.Tibi addendū fuit metri necessitate:nā pes unus deficeret uersui.¶ Loqre.hinc iā uersus brachicatalectici sunt usq3 in finem scenæ septem pedibus constantes.¶ Postq̄ parturire:idest laborare:ut pareret:ut supra dixius: quod magis exponit uersus sequens: ubi utero exorti dolores.

Manibus pueris,capite operto.ibi continuo contonat
Sonitu maxumo.ædeis primo ruere rebamur tuas.
Totæ ædes conful gebant tuæ,quasi essent aureæ.
Am.Quæso absoluito hinc me extéplo,qñ satis deluseris,
Quid fit deinde?Br.dū hæc aguntur,interea uxoré tuam,
Neq3 gementem,neq3 plorantē nostrū q̄sq̄ audiuimus,
Ita profecto sine dolore peperit.Am.iam istuc gaudeo,
Vt ut erga me merita,B.istæc mitte,atq3 hæc q̄ dicā,accipe.
Postq̄ peperit pueros,lauere iussit nos.occœpimus.
Sed puer ille,quem ego laui,ut magnus est,& multū ualet?
Neq3 eū quisquā colligare quiuit in cunabulis.
Am Nimia mira memoras,si istæc uersa sunt.diuinitus
Non metuo,quin meæ uxori latæ suppetiæ fient.
Br.Mage iá faxo mira dices.postq̄ in cunas conditus est,
Deuolant angues iubati deorsum in impluuium duo
Maxumi,continuo extollunt ambo capita.Am.hei mihi.
Br.Ne paue,sed angues oculis omneis circumuisere.
Postq̄ pueros conspicati,pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim rursum prorsum trahere,& ducere
Metuens pueris,mihi formidans,tantoq3 angues acrius
Persequi.postq̄ conspexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exilit.facit recta in angueis impetum.
Alterum altera appræhendit eos manu perniciter.
Am.Mira memoras,nimis formidolosum p̄dicas facinus.
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deide,porro loq̄re.Br.puer ābos āgueis enicat.
Dum hæc aguntur,uoce clara exclamat uxorem tuam.
Am.Quis hō?Br.sūmus ī pator diuom,atq3 hoīum Iupiter.
Is se dixit cum Alcumena clam consuetum cubilibus.
Eumq3 suum filium esse,qui illos angues uicerit,
Alterum tuum esse dixit puerū.Am.pol me haud pœnitet
Scilicet boni dimidium mihi diuidere cum Ioue,
Abi domum,uasa pura iube actutum adornari mihi,
Vt Iouis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam coniectorem aduocabo,& consulam,
Quid faciundum censeat.simul hanc rem,ut factast,eloq̄r.
Sed quid hoc?q̄ ualide tonuit,Di obsecro uostram fidem.

SARACENUS. ¶ MAnibus puris:Mundis & a culpa innoxiis:nā **Puritas q̄** puritas ponitur pro mundicia Festus appellat pura uestimenta:non obsita:non fucata:non funesta:non maculam habentia.¶ Capite opto: Velato:ne.s.sibi aliqd ominosum:aut triste occurreret.¶ In cunabulis:Cunæ sunt ubi īfantes iacent:inde cunabula lectuli:ide cunire stercus facere:& iqnare:festo anctore:q̄ īfantiū cunæ soleant frequēter stercore fœdari.¶ **Suppetię q̄ sint** Suppetiæ: Auxilia:nā & suppetias ferre:& occurrere supetias idētidē apud Cæsarē i cōmētariis:& reliquos autores dici planū est:hoc.n.loco icipit catastrophe.i.cōuersio:re paulati cognita.¶ Angues:Qui ꝓprie aquaꝝ sunt Virg.Immēsis orbibus angues:icūbūt pelago:& notauit Serui⁹.¶ Iubati:Cristati: & ceruicib⁹ **Impluuius quid sit** erecti.¶ In ipluuiū:Est ipluuius: Asconio pediano tradēte:locus sine tecto in ędib⁹: quo ipuluere iber i domū possit.Idē Varro id:qđ relictū est in medio tecti : ut lucē caperet deorsum:quo iplue bat dictū ipluuiū.¶ Cin:Veloces.¶ Recessum uorsus: Pro retrouersum.¶ Trahere: & ducere. Infininuus ꝑ p̄terito ipfecto.i.trahebā: ducebā. Virg.solā nā pfidus ille:te colere: arcanos ēt tibi credere sensus.¶ Metuens pueris:Ne qđ eis mali cōtingeret: nā cū dicimus metuo illū:formido eū:ne mihi incutiat malū.¶ Ille alter puer: Hercules.s. ex Ioue genitus.¶ Alteꝝ altera:Dicit ambos serpētes manibus appræhēdisse unuꝫ una alteꝝ altera.¶ Perniciter: Celeriter. ¶ Facit recta in angues ipetū: App̄hensis iā anguibus ui magna:in eos irruit:ut enecet:hoc quoq3 tanguit Diod.dū Herculis mētionē facit:missos inqt a Iunone duos dracones ad pdēdū pueꝝ:quos ille utraq3 manu faucibus app̄hēsis strāgulauit: hoc aūt a Iunone factū est irata ꝓpter Iouis cōcubitū.¶ **Facinus qđ** Facinus:factū:nō fit inqt Terē. sine piculo facinus magnū: & memorabile:& facinus accipitur pro scelere . Ci.i officiis ab hoc nulla fraus aberit:nullū facinus.Iuue.quoq3.Nullum crimē abest:facinusq3 libidinis.¶ Horror:tremor pauor: tū horridū nō qđ tm̄ metuēdū sit:sed prominēs:& extans: Vir.& glacie riget horrida barba.¶ Percipit: Valde capit:& detinet.¶ Exclāmat:Cōpellat:uocat.¶ Clā cōsuetū cubilibus:clādestinos surripuisse cōcubit⁹.¶ Expetā:accipiā:ipetrē.¶ Tiresiā.Quecūq3 futura ꝓuidentē intelligimus:nā tiresias uates thebanus magnus hitus est:cui dr̄ Iunonē iratā oculos ademisse:sed a Ioue is fuit ppetuo **Tiresias q** uaticino donatus.¶ Cōiectorē:Futura inuētē:dicti sunt ēt cōiectores sonioꝝ iterp̄tes:& cōiectarium efficax:& pfectū:ut Nonius.¶ Sed quid hoc est? Amphitryone loquente iupiter cū tonitru aduenit Amphitryonē conciliaturus.

VALLA. ¶ MAnibus puris.lotis ob sacrificiū.¶ Capite opto. Cur tegerēt caput sacrificātes:uel oino tēplū igressi docet Plu. **Impluuiū quid** in lib.pblematū.¶ Latæ suppetiæ fient.i.data auxilia.dicius fero suppetias:& occurro suppetias.i. adminiculor: qa q suppetit.i.suggerit operā suā cuiq̄.ei opē fert.¶ Deorsum in ipluuiū.Dicius ipluuiū domus locū sine tecto : in quē pluuia cadat aq̄.¶ Cunas recessim uorsum.i.recedēdo uersus me.¶ Trahere:& duceī:pro trahebā:& ducebā.

¶ Perniciter:

¶ Perniciter: uelociter. nã pnicem celerẽ dicimus. Horatius. Pernicis uxor appuli. ¶ Tiresiam cõiectorẽ. qa uates cõiectores sunt oẽs: qa coniecturis futura puident. atq; præsagiunt. cõiectores tamẽ pprie sunt somniorũ.

¶ Manibus puris. mũdis: & a culpa alienis. nã puritas p mundicia ponit. Sic Fest. Pura uestiméta sacerdotes ad sacrificia habuisse dicit. i. nõ obsita: nõ fulgurita: ñ funesta: nõ maculã hñtia. ¶ Capite opto. uelato: ne sibi aliqđ omẽ occurreret: uel ut se humiliorem redderet erga deos: quos iuocabat. Icirco. n. sacrificãtes aiunt caput opire solitos: quẽadmodũ legimus apud Vir. Et capita ante aras phrygio uelamus amictu: qa se eiusmõi uelatõe humiliores redderẽt. Potẽtioribus uero occurrẽtes iccirco caput apire solitos: ut ab illis iuidiã detrahãt: ne pares diis imortalib⁹ honores poscere: & eodẽ cultu delectari uideãt. ¶ Totq; ædes cõfulgebãt: ita scribi debet: nõ çdes totæ: qa superflueret pes unus. ¶ Nostrũ qsq̃ audiuim⁹. idẽ modus loqndi q supra. nrm qsq̃ sensimus: p qsq̃ nr̃ audiuit. ¶ Vtut. qũocũq; ¶ Isthæc mitte. mitte inqt bromia isthæc hoc est iracũdiã a te cõcæptã: & bilẽ. Et scribẽdũ est. isthæc mitte: nõ mitte isthæc metri neces. ¶ Lauere iussit nos lauere scribẽdũ est: ut sit tertiæ iclinationis uerbo⁊ p lauare. ita exigit metri neces. nã alr̃ uersus nõ cõstaret. Et Marcel. testat hũc locũ citãs. ¶ Cunabulis. Cunæ sunt: in qbus ifantes iacẽt. ide cunabula lecti: in qbus filr̃ iacere ifantes cõsueuerũt. Et cunire uerbũ: qđ est stercus facere: & ingnare a Festo: q ifanũ cunç soleãt frequẽter stercore fœdari. ¶ Suppetiæ auxilia. & suppetias ferre: & occurrere suppetias apud Cęsarẽ in cõmẽtariis: & alibi apud authores iuenire facile est. ¶ Mage iã faxo mira dices. Mage pro magis scribi metri necessitas cogit. nã uersus supflueret. ¶ In ipluuiũ. ipluuiũ dicebat locus relictus in medio caui ædiũ: per quẽ lux ab aere exciperet deorsum: per quẽ & ipluebat: & inde ipluuium uocatũ: sicut cõpluuiũ: qua cõpluebat sursum: ibricũ coronatio siphũ culata: tubulata ue appellabat. ¶ Sed angues. Angues pprie aqua⁊ sunt. Sic Vir. Immẽsis orbib⁹ angues: incũbũt pelago. ¶ Ego cunas recessim rursũ prsum trahere: & ducere supple cœpi: uel trahebã: & ducebã. ¶ Versũ aũt ita scribẽdũ oino cẽsemus ex antiqs codicibus: in qbus scriptũ est: recessim: rursum: uorsum. ubi facilis error apparet in dictione uorsum pro prsum. Scimus ãt rursũ prsum antiq; dictũ ante: & retro signare. ut Dona. inqt Virg. rursus cura patrũ: cadere. Varro in andabater. Mortales multi rursus: ac prsus meãt. nã qđ ait Pius: malle se: ut scribat rursum: prsum: absq; illa dictione recessim: deliriũ sapit: qm̃ uersus claudicaret. Snia ãt est: ut dicat Bromia ancilla: cœpisse trahere cunas: ubi pueri iacebãt recessim: mõ ante: mõ retro trahẽs: ducensq; ipsas cunas: put necitas istãtiũ anguiũ cogebat. & uersus rõ recessim rursũ prsum optie patit. ¶ Ille alter puer. non iphiclus: ut uane exponit Pius: neq; substituẽdũ est pauet: ut idẽ garrit: mẽtiẽs id eẽ in uetustis codicibus: qnimo uersus nõ pateret illud uerbũ: qppe qui absq; eo iteger est: & pedibus: & sensu: & herculẽ itelligit. ¶ Citus e cunis exilit: hic uersus hic seqt. & subsequit: Alte⁊ altera: tã ex codicibus antiqs: q̃ ex snia cõcinitate. q est: ut dicat: herculẽ: quẽ utiq; alte⁊ pue⁊ appellat. q. d. nõ ipsius amphitryonis semine gẽitũ: qđ ipsa iã didicerat ex Ioue: ut isra apparet exiluisse citũ e cunis: & ipetũ in angues fecisse: ambosq; ambabus manibus apphẽdisse: alte⁊. f. altera: alterũq; altera: Est. n. ibi plepsis implicita. ¶ Alte⁊ altera. Ita scribi debet hic scđs uersus neq; supfluit alte⁊: ut Pius nugat: Immo uersus nõ cõsisteret: nisi alte⁊ ibi ascriptũ esset. neq; sentẽtia satis dephẽdi posset. q oia Pius ille sõniculosus iterps ignorauit. ¶ Facinus. factus. Teren. Non fit sine piculo facinus magnũ: & memorabile. Facinus ẽt scelus significat. Cice. in officiis. Ab hoc nulla fraus aberit: nullũ facinus. ¶ Horror: tremor: pauor. ¶ Percipit. ualde capit: detinet: neq;. n. cũ Pio sentimus corrigẽte cõtra oium codicũ lrãm pcuit: hoc est exagitauit. ¶ Exclamat: cõpellat: uocat. ¶ Clã cõsuetũ cubilibus. clãdestinos surripuisse cõcubitus. ¶ Eũq; suũ filiũ eẽ: ita scribi debet metri neces. nõ eunq; filiũ suum. abũdaret. n. pes unus. ¶ Alte⁊ tuũ esse dixit. Et hoc ita scribi debet eadẽ metri rõne. non alte⁊ esse tuũ dixit. qa pes unus deficeret. ¶ Vasa pura: iube actutũ. ita scribi debet. nõ: iube uasa pura actutũ. qa pes unus supflueret: quos oẽs in uersibus errores interpretes nr̃i nõ uiderũt. ¶ Expetã: ex grã: ipetrẽ. ¶ Tyresiã. p quocũq; futura puidẽte positũ est: nã Tyresias uates thebanus fuit: cui a Iunone oculi adempti sunt: in quorum locum iuppiter eum uaticinio donauit. ¶ Coniectorem. futura intentem. hariolus. diuiniculum qui coniectores sunt somniorum iterpretes. ¶ Sed qui hoc amphitryone ad huc loquente: Iupiter cum tonitru aduenit: amphitryonem ipsum conciliaturus.

PYLAdes

Purus

Cunæ

Suppetiæ

Impluuiũ

Facinus

Tyresias

Coniectores



Iupiter.

Bono animo es, adsum auxilio ãphitryo tibi, & tuis.
Nihil est quod timeas. hariolos, aruspices

SARACENVS.

Bono aio es: Vt i fine cõœdiarũ fieri solet: fddãt ut oia placida: ac trãqlla. Iup. ãphi. solat amicis ũbis nihil sibi op⁹ esse dicẽs haruspicũ mõitis.

VALLA.

b Bono aio es. Inpit sibi iã & uxori amphitryonẽ reconciliat.

PYLADes

Bono aio es. Versus ẽ trimeter acatalecticus. sex pedibus cõstans. Et i hac scena. Introducit iuppiter: q uti fine comœdia⁊ fieri sols: ut oia placida ac trãqlla: reddãt ãphit. solatur amicis uerbis: nihil eis opus esse dicẽs hariolis: neq; aruspicibus: qm̃ ipe melius mlto q̃ illi oia enarrabit. Et ita fatet: se usuram corporis alcmenæ cępisse: grauidamq; fecisse filio: postq̃ ipe ãphi. i exercitũ pficiscẽs iã grauidã quoq; altero filio reliqsset. Nũc ãt quũ geminos pepit: eo⁊ alterũ suũ esse: qui factis suis imortali gl̃ia ãphitryonẽ ipm afficit: qppe quũ existimabit eius filius. Itaq; cũ alcmuena xore redeat in gratiã monet: quandoqdem: quod fecit ui facere a ioue ipso coacta est.



SARACENVS. ¶HARIOlos: diuinatores: huius etymologiam: uerbi in sequētibus annotabimus. ¶ Haruspices: ab hara aui au gurali: si Seruiū sequimur: uel ab hariga: si Donato credimus: est.n. hariga: ut docet Fest. hostia: cuius adhærētia ispi ciebāt exta. ¶ Te imor. afficiar glīa: nā Hercu. q diuinos meruit honores: alcides dictus ē ab alceo Amphi. pře. Am phitryōide(sq). ¶ Vicio uorteres: crimē obiiceres. ¶ Subacta. Cōpulsa. Vir. auditq dolos: subigitq fateri. als subige re: domare: supare: & acuere: ut idē subigūtq; i cote secures. ¶ Migro: eo: discedo migrare mutare hītatiōnē sigñcat.

Haruspices unde dicti

VALLA. ¶ARIOlos. ariolus inqt Donatus est: q diuina mēte uaticinat: dictus ariolus: qsi fariolus a fatis: & a fando. ¶ Vno partu duos peperit simul: subaudi iphiclum & Herculē. ¶ Illū tuū: hunc meū. qd ex histo ria pendet: si Aristoteli in libro de aialib⁹ tradenti credimus: q diuersis tpibus con cipi plures possint. ¶ Clare plaudite. i. si gnificate manuū cōplosu uobis placuisse fabulā. Plaudio aliqñ trāsitiuum est ad ac cusatiuum: ut apud papiniū est legere in. iiii. thebaidos: ubi paludit equos. i. plau su excitat. sane plaudati in libris augura lib⁹ sigñat: ut ait Verani⁹ armati: ornati: oia q militaria ornamta plaudamta dici.

Paludamenta quæ

Mitte omneis. quæ futura, & quæ facta eloquar.
Multo adeo melius, q̄ illi, quando sim Iupiter.
Primum omnium Alcumenæ usuram corporis
Cœpi. ex concubitu grauidam feci filio.
Tu grauidam item fecisti, quom hinc in exercitum
Profectus. uno partu duo peperit simul.
Eorum alter, nostro qui est susceptus semine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem uitio uorteres.
Mea ui subactast facere. ego in cœlum migro.

Amphitryo.

Faciam ita, ut iubes. & te oro, pmissa ut serues tua.
Ibo ad uxorem intro, missum faciam Tiresiā senē.
Nunc spectatores Iouis sūmi caussa clare plaudite.

PYLAdes ¶HARIolos: aruspices: diuinatores: & coniectores: de qbus in mostellaria dice mus. ¶ Tu grauidā ēt fecisti: quū hinc in exercitū. Ita scribēdus est uersus metri rō ne. aliter. n. non consisteret: & fniæ quoq cōcinnitas hoc exigit. ¶ Afficiet glīa. Nā Hercules: qui diuinos meruit honores Alcides dictus est ab alceo amphitryonis patre. & amphitryoniades ab ipso amphitryone: ut in genealogia nostra diximus: quū herculis noia: & labores decātauimus. ¶ Vitio uorteres: crimi ni obiiceres. ¶ Subacta: cōpulsa: coacta. Virgilius. Castigatq auditq dolos: subigitq fateri. Alias subigere doma re est & superare: Et acuere. Virg. Subiguntq in cote secures. ¶ Migro eo: Migrare est habitationē mutare. Vir. Ve teres migrate coloni. pria uerbi syllaba est differēs. ut in annotationibus nostris in alexādrū diximus. & in epopœia.

Subigere



Faciā ita: ut iubes. Hi tres uersus sepatati legunt a supioribus: tāq sint altera scena: quū iuppiter illinc iā di scessisse uideat: uñ & metrū diuersū est a supiore. Est. n. tetrametrū brachicatalecticū: septē cōstās pedib⁹. In his āphitry. ad Iouē iā absentē respōsio continet. ¶ Faciā ita. faciā iqt amphitryo: ut iubes: o sūme iup piter. rediboq in gratiā cū alcmena uxore. Sed tu memineris fuare pmissa: ut. s. afficiar imortali glīa ab hercule puero queadmodū supius pollicitus es. ¶ Missum faciā. dimissū faciā: dimittā aduocare: & cōsul tere: ut ppofuerā. ¶ Nūc aspectatores: hic uersus ab histrione: actoreq fabulæ pfert. In quo petitur pfecta fabula: clare applaudere uelint spectatores: saltē Iouis sūmi gfa. Cōsueto erat: ut quū fabulę recitatæ: ac repsentatæ ex toto forēt: si placuissēt: applauderef actorib⁹. & māib⁹: ac uoce sigñarēt: illos bn dixisse: qd grę. σοφως σοφως dicebat.

¶IN Argumentum Asinariæ.

SARACENVS.



ARGYrippus adolescēs mulierē depibat philenū: cuius cleretā mf sagax lena: ut ab illo eliceret pecuniā: uetuerat amātes amoribus suis cōsuescere adolescētis: pf demenet⁹ suo idulgēs filio: ut meretrici tradat: uult: ei pecuniā dari: seruū igit libanū monet undecūq: ut pōt surripiat: atriensem circunducat saureā: arthemonaq: cuius sub imperio uiuebat: uxorē sallat: libanus conferuum leonidā cōuenit: rē apit: oppor tune simul cōfingūt fallaciā: aduenerat mercator daturus p emptis asinis: uñ comœdia nomē iuenit pe cuniam: quā se soluturum aiebat atriēsi saureq: quem rei familiari arthemona præfecer at: simlat leonidas se atri ensem: suadet libanus mercatori: leonidę argētū: ut dinumerat: assentif demenetus recte solutū pciū: igit receptæ dā tur mulieri uiginti minæ: ob id demeneto při priorē noctē cedit filius: paraf conuiuiū: senex: adolescēs: ac meretrix accūbunt simul: Interim hęc diabolus riualis resciens: qui iā fuerat p annū pactus eā sibi meretriculā datū iri: deme netū scortari: & filiū uxori eı⁹ arthemōę p pasitū nūciat. uxor aduētēs uiq cōuiciis agit: & e ganeo extrudit domū.

¶Ioannis Petri Vallæ Placentinii in Plauti Asinariam commentatio.

¶Asinariæ Argumentum.

VALLA.



HOc agite sultis. Asinariæ comœdię argūm est. Demenetus senex: qa artemonā dotatā duxerat uxorē pene sub eius uiuebat iperio. Vtriusq filius. Argyrippus Phyleniū amabat meretricem cū riuali diabolo ado lescēte: sed deerat pecunia argyrippo: quā efflagitāt lenæ cleretæ daret: ut secū tm haberet Phyleniū an nū ppetuū. Demenetus itaq pf decipi atriēsem saureā iubet leonidæ & libano seruis: ut qd argētū merca tor p asinis retulerat a se emptis sauręæ: atriēsi nō ipi saureæ dinumeraref: sed argyrippo filio. & argyrippus noctē unā mō pří amicā cōcederet: qd cū factū adolescēs sensit diabolus: uxorē demeneti certiorē facit p pasitū. Vxor ma ritū demenetū meretricē amplexū ex lupanari domū abstrahit: sed nō alienū fuerit nominū exponere etymologias: quo facilius res tota inotescat. ¶Nominum etymologię.



DEmenet⁹ ab eo: qd demos. i. pplš. i. pplaris: & idiota dictus. ¶ Artemōa: qa artizo pficio sigñat. qd pfice ret q uellet: qm dotata mlier. ¶ Adolescēs argy. Quia argyro argētū: & hippos equus. nā ut argētū hřet: ibāi fui equ⁹ē fact⁹. ¶ Leōida. a leōe nom hs: qa ferox ondit. ¶ Libāus. grece. Latię th⁹ df. qa fumū uer bo subiicit: ut thus leōidę. ¶ Phyleniū. amica. Quia phylo amo sigñat. ¶ Cleretale. Qua cleros sors df: sorte. n. pecūia: cedebat phyleniū. ¶ Diab. qa diabalo calūnior sigñat: detulit. n. dmenetū p pasitū uxori artemōę.

Hoc

HOC agite ſultis:pro ſi uultis:meminit Feſt.& uſus ẽ Ennius:pãdite ſultigenas:& corde relinqte ſomnũ: id quoq; Cice.in oratore.¶ Agite: Audite:ita Donatus in Terẽ.monet ſi qdẽ hoc ꝓlogo ſpectatores:ut intẽtos aios ꝓbeant recitationi comœdiæ.¶ Vortat:eueniat.¶ Gregi huic:Scilicet hiſtrionu;: & mimorũ:ſeruauit ꝓprietatẽ uocabuli:nã eſt grex cõgregatio minoꝝ aialiũ:armenta ut maioꝝ: Seruio teſtãte: Attamẽ grex eſt generale cũctoꝝ aialiũ:ut apud Cic.iuenias:fudit apothecas:cecidit greges armẽtorũ. & pro ordine bonoꝝ:& maloꝝ ponit a Do.Terẽ.in Adelphis:atq; hic de grege illoꝝ ẽẽ:& Cice.in his bonis gregibus oẽs aleatores:oẽs ipuri:impudiciq; uerſant.¶ Et dñis: & conductoribus. ¶ Aediles:& eos dicit:quoꝝ cã aduenerãt recitaturi comœdiã.¶ Prçco:a ꝑ canẽdo dictus:nã is audiẽtiã i theatris idicebat:& bonoꝝ auctionẽ faciebat. ¶ Auritũ:intẽtũ:nã cũ tuba canunt:uel uoce acclamãt:cũcti ſilent.¶ Caue mõ ne gratis:Sunt q legerint:nõ gratis:ſed grauis:uel graxis.i.ꝑſtrepas:ut græca uſus ſit dictione.¶ Onagoſt:ꝓ onagos ẽ:onos.n.ẽ aſinus : ut onager ſilueſter. Vir.ſçpe ẽt curſu timidos agitabis onagros.¶ Marcus uortit barbare de ſe ipſo poeta locutus eſt:nã Marcus Actius prius uocabat:& a pedũ planitie plot⁹ poſtea Plau.ergo nõ Macrus:ſed Mar. nã augurãdũ eiſet:qs iſte fuerit:qui fabulam ipſam latinã fecerit : niſi de ſe ipſo dixiſſet:de quo ut ſubmiſſus:& uerecũdius loq̃ret dixit:uortit barbare.i.nõ cõcinne:nõ apte:nõ cõpoſite ſicuti in Trinũmo locutũ fuiſſe poetã cõpimus . Inqt.n.huic nomẽ græce eſt theſauro fabulæ philẽio ſcripſit:Pla.uortit barbar. Vñ Quiti.eos barbaros appellauit.Qui nõ recte ꝓnũciaſſent.Et Pli.Plautũ poetã latinũ . Neuius uero barbaꝝ dixit:uel barbare e græca in aliã liguã:nã Feſti teſtimonio oẽs natiões: græcis exceptis:a ueteribus barbarç dictç ſunt.¶ Idẽ lepos:q in græco ẽ ornatus: & uenuſtas.Qd Var.dici putat ab eo qd æoles lepoꝝ bonũ uocãt.¶ Vt mars adiu.nã fauiſſe Romanis dñ uſq; ad ſũmũ gliæ cumulũ:quẽ(ut autor ẽ Macro.)Marſpitrẽ .i.Martem patrem cognominauerunt.

SARACENVS.

Grex qd ſit

Præco uñ dictus ſit

Onager q ſit

Barbari q



M.Accii,Plauti Aſinaria.

¶ Prologus.

HOc agite,ſultis,ſpectatores nunc iam.
Quæ qdẽ mihi,atq; uobis res uortat bñ,
Gregiq; huic,& dñis,atq; cõductoribus.
Face iam nunc preco oẽm auritum ppl̃m.
Age nunc reſide,caue modo ne graxis.
Nũc qd ꝓceſſeri huc,& qd mihi uoluerim,
Dicam,ut ſciretis nomen huius fabulæ.
Nã qd ad argumẽtũ attinet,ſane breueſt.
Nunc quod me dixi uelle uobis dicere,
Dicam huic nomen græce ONAGOS eſt fabulæ.
Demophilus ſcripſit,Marcus uortit barbare.
ASINARIA uolt eſſe,ſi per uos licet.
Idem lepos,luduſq; in hac comœdia.
Ridicula res eſt.Date benigne operam mihi
Vt uos item alias,pariter nunc Mars adiuuet.

VALLA.

HOc agite ſultis.metꝝ trimetꝝ iãbicũ ẽ.iõ iteger uerſus ſcribẽdus . Hoc agite ſultis ſpectatores nũc iã q̃.Sultis Ci.i orator. exponit:ſi uľtis dixiſſe ueteres Ennius.Pãdite ſultigenas:& corde relinq te ſõnũ.¶ Res uortat bñ.ꝓpitia:ſcdaq; ſit.de quo uerbo plura Ser.in carmine bucolico:ubi inqt Maro:nos illi:qd nec bñ uertat:mittimus hædos.¶ Et dnis.q huic recitationi ꝓſunt . ¶ Ac cõductoribus.ita ſcribẽdũ:ut ſtet uerſus.i.ædilibus:q ↄducebãt fabulas.¶ Ecce ẽt.ita ſcribẽdũ:ut i uetuſtis legit exẽplaribus:uel face.¶ Auritũ po.i.auribus itẽtũ. Alr Vir.auritos ſeq lepores dixit:qd aures lõgas hẽant.Et Hora.auritas q̃rcus.qd audirẽt.¶ Caue mõ ne gratis.ne qd iferas iniuriæ: uel ne qd moliaris:qd nõ deceat.In bonũ:& malũ accipit.Ci.ꝓ archia.Quid.n.hoꝝ ifirmati gratis põt.Seneca de bñficiis debitoris.exẽplũ diſſimile eſt:cui paꝝ eſt pecuniã q̃ſiſſe:niſi ſoluet.Illi.n.ſtat acerbus ſup caput creditor:q nullũ diẽ gratis occidere patiat. Diu⁹ Auguſti.in tertio academicoꝝ. Tenuit ſuũ morẽ hõ peſſimus:ẽt gratis.Ruſi.& pro his:q odio habent: grans ipſe dicturus ẽ: odiſtis me gratis: Veꝝ qm ne gratis dicat:metrũ nos patit:legẽdũ exiſtimamus:ne gratuis:ſi qdẽ inde fit gratuitus: ut ipſe in ciſtellaria. At pol:illa qdã mulier in nulla opa gratuita eſt.eſt ergo ſenſus. Caue mõ : ne gratuis.i.g̃ram tibi nullã habeamus:qd populũ attentũ feceris:ſi mõ inter tubes.iõ reſide dixit.¶ Dicã in ſynalepha.in hoc uerſu colliſio non eſt.¶ Græce onagoſt.onos a græcis.aſinus a latinis.Onagus ergo agaſo:ſiue agens aſinũ.¶ Macrus uortit barbare.i.ruſtice:& inepte:uel in aliã linguã.Nã ꝑter græcos:barbaros oẽs græci uocauerunt:quod ſi Marcus legat. Plautus uideri poteſt:qui ut arrogantiæ crimen uitet barbare dixit.¶ Si per uos licet.ſi uobis placet.

Auriti q dicantur

Onagus q

¶ Pyladæ Buccardi Brixiani Commentarius in Plauti Aſinariam.



HOC agite ſultis ſpectatores nũc iã. Verſus ẽ trimeter iãbicus:acatalecticus:ſex pedes nactus:ut in cæteris fere ꝓlogis:& argumẽtis uſus eſt poeta ꝓlogi uicẽ gerit:in quo tñ nihil aliud actor : q itroducit.agere uſ: q̃ ut nomẽ dicat huius fabulæ:& uñ accæpta:hoc eſt aſinaria uocari:accæptãq; a Demophilo grçco au-

PYLADes

thore:ac latinitate donatam a Plauto. ⁋ Hoc agite:ideſt attendite:& aduertite. Monet enim ſpectatores:ut intentos
habeant aīos recitationi comœdiæ. ⁋ Sultis.pro ſi uultis:ita utebant antiq ut Feſtus meminit. ⁋ Nunc iā. dictio iā
Bā uertat bisſyllaba hic eſt metri neceſſitate:& iambum in fine cōficit. ⁋ Res uertat bene.felix fauſtaq; ſit. Tractus eſt hic mo-
dus loquendi ab hectore:& aiace Nam hector aiaci dedit gladium:quo ſe ille poſtea interemit:hector uero balthe-
um accæpit ab aiace:quo circa muros patrię ab achille tractus dicitur. Inde natum eſt illud comicum:dii bene uer-
tant:quod agas:quia plærunq; bona in peius mutantur. In alia ſignificantia uertere eſt commutare: unde uerſuraṡ
facere:eſt mutare creditorem.id quod fit:quum ut uni creditori ſatiſfaciamus:cum altero conflamus debitum alte-
rum. ⁋ Gregique huic:ſcilicet hiſtrionum:& mimorum. Grex:ut in noſtro uocabulario diximus:congregationem
ſignificat animalium cuiuſcunq; generis:ſiue maiorum:ſiue minorum. Virgili. De grege non auſim quicquā depo-
nere tecum. Terenti.in adelphis. Atque hic hercle de grege illorum eſt. Cicero. In his bonis gregibus:omnes aleato-
res:omnes impuri:impudiciq; uerſantur. Armentum uero congregationem maiorum animalium tantum ſigni-
ficat. Silius ſeptimo latos correpta per agros:armenta aſſueto belli de more uagantur. Virgili. Hæc ſatis armentis.
ſuperat pars altera curę:lanigeros agitare greges. ⁋ Et dominis atq; conductoribus. Aediles uidetur dicere:quum
dominis inquit:nam ędiles ludos exhibebant:ab eiſq; petebatur comœdiæ repreſentandæ libertas:& uenia. Con-
Choragus ductores autem choragos:qui ſcenica ornamenta:ſuppellectilem:choragiumq; conducebant. ⁋ Face iam tu pręco
nunc omnem auritum populum. Hic totus uerſus ita ſcribendus eſt metri neceſſitate.nam aliter non conſiſteret ſuis
pedibus:ſed & face in principio ſcribendū.nō ecce.ex codicibus antiqs:& ſnīæ cōgruitate:ac ſermonis elegātia:qđ
quidem a Pio & Sarraceno interpretibus uiſum non fuit:mutilum interim uerſum legentibus. ⁋ Auritum.attentū.
nam quum tuba canunt:uel uoce acclamāt:omnes auriti ſtare uidentur:ideſt arrectis auribus:& ſilere. ⁋ Caue me-
Ingratiis is ne ingratiis.ita ſcribendum uerſum hunc cenſemus metri neceſſitate.aliter enim non cōſiſteret:& ſententiæ con-
gruitate:quæ eſt hæc:ut quum præco ſilentium indixiſſet tuba:uel uoce elata:hic actor hæc proferat. ⁋ Age:ideſt
eia. ⁋ Nunc reſide:ideſt ſedeas iam. ⁋ Caue meis ne ingratiis.ſubaudi mutiſcas:uel ſtrepas amplius. ⁋ Meis ingrati-
is:ideſt me nolente:ſine meo iuſſū.hoc enim uocabulo peculiari Plautus ſæpius utitur:ut ſuperius etiam in amphi-
tryone.at pol profecto ingratiis. Neq; enim Pio:& Sarraceno interpretibus ignaris concedimus:ſcribentibus gra-
tis:uel graxis:& multa ſuperinde perperam nugantibus. Neq; Hermolao barbaro ſummæ apud nos alioquin uene-
rationis aſſentimur:qui in gloſſematis plynianarum caſtigationum in uerbo Plautus:uarie hunc uerſum corrigit:
ac ſe olim correxiſſe aſſerit:quandoquidem metri huius trimetri iambici rationem non ſpectans:plautinæ ſenten-
tiæ interiora mentis acumine non penetrauit:quippe altioribus intendens:minimis nō uacauit. ⁋ Nunc quid. Nūc
inquid:uobis dicam mei in ſcenam acceſſus. ⁋ Vt ſciretis.ut ex me diſceretis nomen præſentis ſabulæ:quæ ſtatim
agenda eſt. ⁋ Nam quod ad argumentum. Nam argumentum aliter uobis ipſe declarare non inſtitui:quia breue
eſt:adeo ſcilicet:ut facile deprehendere illud poſſitis ex argumento:quod paulopoſt breuiter audietis. ⁋ Nomē huic
græce:ita ſcribendum eſt metri neceſſitate.& nō:huic nomen.quia pes unus uerſui deficeret. Sed & dictio huic:byſ-
ſillaba hic eſt:ut iam ſuperius.eadem ratione:quæ quidem Pius:& Sarracenus interpretes plebei non uiderunt. Qđ
autem neq; uiderunt:neq; intellexerunt:illud eſt:ꝙ. ⁋ Onagos eſt fabulę.ſcribi debet eiuſdem uerſus finis.non ona-
Onagos goſt.pro onago eſt:ut inquit Pius:uel pro onagos eſt:ut Sarracenus. Nam nullo modo onagoſt ſcribi patitur metri
ratio. Sed ut onagos eſt ſcribatur:requirit:quod & ſermonis græci rectitudini magis conuenit. Siquidem ονεγος
nomen apud illos aſinarium ſignificat:neq; uſq̄ auditum eſt nomen illud onago a Pio commemoratum:quum in-
quit ſcribendum onago eſt. ⁋ Demophilus ſcripſit. Pius iterum concutiens:niſi & ſepultus delirio in hoc apparet:
quum ait:diphilus ſcriptum ſe repperiſſe in ſincerioris elucubrationis exemplaribus:nam quotquot antiqua exem-
plaria:ac noua ad nos peruenerunt:omnia demophilus habent.non diphilus. Et pręterea uerſus nullo modo diphi-
lus patitur.quia claudicaret:uno deficiens:hoc eſt ſexto pede.quid igitur garrit iſte impius interpres Plautum un-
dique corrumpens? ⁋ Marcus uortit barbare. Marcus utiq; ſcribendum eſt:& Plautum intelligit:qui Marcus acci-
us prius uocabatur:& a pedum planicie plotus:poſtea Plautus dictus eſt. Feſtus Pompeius ploti appellantur:qui
ſunt planis pedibus:unde & poeta accius:quia umber Sarſinas erat:a pedum planicie initio plotus:poſtea Plautus
Plautus eſt dictus. Soleas quoq; dimidiatas:quibus utebantur in uenando:quo planius pedem ponerent ſemiplotia appel-
labunt. ⁋ Barbare:ideſt non concinne.non apte:non ęque.hoc idem inquiunt Pius & Sarracenus:ſed inſite:quum
ad comœdiæ totius tranſlationem referant:quod quidem eſt abſurdum:ac penitus explodendum:quum Plautus
ſcitiſſimus:& eruditiſſimus fuerit in utraq; lingua:græca & latina:& delitię latinę linguę appelletur. Et præterea
itinconueniens:atq; indigniſſimum foret:& ab omni pręcepto artis rhetoricæ alienum:ut ſtatim in ipſo principio:
in quo beneuolentiam captari deceat:barbare locutum enim poetam proponeret:cuius acturus comœdiam eſſet:ſic
enim odium potius q̄ beniuolentia quęreretur. Dicimus itaq;:hoc uerbum barbare referri debere tantum ad nomeṡ
fabulę:quę quidem quum gręce onagos:ideſt aſinarius:maſculino genere dicatur:a Plauto aſinaria fœminino ge-
nere appellata eſt:& ſic barbare:ideſt non concinne:& non æque:ut apud gręcos eſt:in latinum uidetur conuerſa:
quemadmodum & in Trinummo idem poeta dixit:huic nomen gręce eſt theſauro fabulæ. Philemon ſcripſit:Plau-
tus uortit barbare.reſpexit enim ad nomen comœdię tantum:quam trinummum tranſtulit:quum gręce theſaurus
ſcripta eſſet. ⁋ Si per uos licet:ideſt ſi ei conceditis:& ſi uobis placet:ut hac parua mutatione:& inconcinnitate no-
minis utatur. ⁋ Idem lepos:eadem uenuſtas:quę in græco eſt:atq; idem ornatus:unde patet etiam ex hoc:non intel-
Marſpiter. lexiſſe de tota comœdia:ꝙ barbare ab eo uerſa ſit. ⁋ Mars adiuuet. Nam fauiſſe romanis dicitur mars uſq; ad ſum-
mum gloriæ cumulum:quem:ut placet Macrobio:Marſpitrem:ideſt martem patrem cognominauerunt.

Amanti



Manti filio: Et in hac: ut in cæteris quoq; comœdiis oībus: sicut in Amphitryone docuimus: inotescit nomē comœdiæ ex primis lr̄is argumēti. Est āt sensus: & ordo senex. s. demenetus uiuens sub iperio uxorio uult auxiliarier amāti filio. s. argyrippo: argēto. Vt illi. s. argentū pbeat. Quo possit philenio meretrice potiri: cuius ille amore deperibat. ❡ Vxorio: Dicit uxorius qui uxori seruit Virg. pulchrāq; uxorius urbē: extruis: & uxorius amnis poetice dixit Hor. ❡ Cedit: pro cōcedit: ut. s. primos cōcubitus sibi pr̄ hēat. ❡ Riuinus: diabolus noīe: qui calūniator interp̄tatur. ❡ Triste. i. sęuiter: atrociter: & idignis modis. ❡ Agit: urget: p̄seq̄t. Vir. pastor agens tęlis.

SARACENVS.

Vxorius q

Argumentum.



Manti argento filio auxiliarier,
Sub imperio uiuens uolt senex uxorio.
Itaq; ob asinos relatum precium Sauriæ,
Numerari iussit seruo suo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Riualis amens ob ereptam mulierem,
Is rem omnem uxori per Parasitum nunciat.
Accurrit uxor, ac uirum domum triste agit.

Manti. aliis uersibus: & argumentū amplectit̄ fabulę. Et ex primis uersuū lr̄is nomē ostendit comœdię. ❡ Auxiliarier. Pagoge pathos. ❡ Itaq; ob. a. r. p̄. sau. Ita hic uersus corrigēdus. ❡ Riuinus. is erat diabolus adolescēs. Dr̄ & riual̄. ❡ Ob ra. sibi mulierē. subaudi phylēiū: q̄ sibi pactā hūerat. ❡ Accurrit. u. subaudi dmeneti artemōa. ❡ Triste ag. i. male h3: ac mlc̄tat.

VALLA.

a Manti argento filio auxiliarier. Idē genus est carminis: qd̄ & superioris trimetrū uidelicet acatalecticū. Argumētū est hoc comœdiæ. Cuius nomē ex apicibus: primisq; uersuū huius argumēti litteris notant̄: qd̄ & in cęteris comœdiis poeta fecit: ut diximus in Amphitryone Res autē sic se habet. Argyrippus adolescens Demæneti filius mulierē philæniū deperibat cuius mater & lena Clereta: negabat se passurā: ut ille cū puella consuesceret: nisi uiginti numeratas minas sibi in manū daret. Id resciscens Demænetus: suoq; idulgens filio: per litanū seruū pecuniā inueniri: atq; adolescenti tradi iubet: qua puellā sibi conciliet: Id autē clam uxorē suā Artemonā matronam dotatam senex facit: quippe qui sub illius imperio uiuebat: & nihil nisi surrepticius de bonis domesticis tractabat. Erat huic matronæ seruus qdā dotalis: quē uidelicet ipsa secū ad uirū duxerat: in parte dotis numeratus: & hic Atriēses gerebat noīe Sauria: per illū illa oīa faciebat. Ille numeranda numerabat: recipiēda recipiebat: rōnesq; heræ: & supputationes diligenter seruabat. Hūc senex litano seruo suo mandat: ut quoquo mō decipiat: ac sumpto secū Leonida altero seruo: cui rē aperiat: oino minas illas uiginti: undecūq; conqrant. Forte aūt accidit: ut Pelleus mercator pegrinus: cui antea uēditi fuerāt qdā asini a Demęneto: ea cōditione: ut postea pecunias ad se: uel ad uxorē mitteret: quorū p̄ciū fuerāt minæ uigiti. opportune dū hęc geruntr̄ per quēdā nūciū suū pecūias mitteret. Nūcius in litanū: leonidāq; seruos icidit. ii extēplo ad fallaciā decurrentes leonidā Sauriā atriēsem fingunt eē: Suadetq; litanus illi nūcio: ut pecunias leonidę dinumeret: utpote qui rē oēm dn̄icā tractet: & cui bn̄ numeratę fuerint. Quūq; is se Sauriā atriēsem nō nouisse assereret: nolletq; illi argētū numerare iniussu demæneti: Demęnetus accersitus illi numerari iussit: id deinde argētū ad filiū deferri: sed hac lege: ut filius redēpta ide puella: quæ sibi eū totū annū seruiat: primā noctē p̄ri: qui pecuniæ copiā fecerat: cedat. Filius cōditionē accipit: itaq; numerato argento Cleretę lenę: habitaq; in p̄tāte puella: filius: paterq; cū meretricula in cōuiuio accūbunt simul: atq; oblectant̄. Cæterū quū Diabolus riualis argyrippi hęc resciuisset: per parasitū suū artemonæ demæneti uxori: oia significauit. Ea furore percita: & tanq̄ bacchi numine cōcitata: cū parasito in cōuiualē cœnationē irrorūpit: senēq; uirū ppudiose: & dedecorose domū trudit. Argyrippus dilecta fruitur puella. ❡ Amāti: ordo est. & sensus. Senex demęnetus. s. uiuens sub iperio uxorio. i. qui nihil faciebat: nisi qd̄ uxor iusserat: uult auxiliariter pro auxiliari filio amanti. i. argyrippo amore philęni meretriculę capto: argēto. i. cū argento: uel medio argenti. ❡ Vxorio. Dicit̄ uxorius: qui uxori seruit. Vir. Pulchrāq; uxorius urbē: extruis. & uxorius amnis poetice dixit Hora. Est ēt uxorius possessiuū epithetō ab uxore. ut mūdus uxorius. dos uxoria. monile uxoriū. & iperiū uxoriū: ut hic. ❡ Ob asinos. hn̄t aliq codices. ab asinis: ue℞ cōis lectio. ob asinos. & ita Dona. legit exponens: ob asinos. i. asino℞: ut sit: p̄ciū ob asinos. i. p̄ciu3 asinorū. ❡ Relatū Saurię. i. allatū ad Sauriam atriensem seruū. Sauria nomen est aptū: & cōueniens proposito qppe. quī quum esset Artemonæ uxoris demæneti seruus: & ueluti negociator: inter eos erat tanq̄ iaculū aut uerutus: oppositus semper: ne Demęnetus uir: aut serui cęteri: quicq̄ bono℞ herilium auferre possent σαυρὸς enim græce iaculum: aut uenabulū dicitur: itaq; Sauræ per i non Saureæ per e legēdum cēsemus: & scribēdum. ❡ Seruo suo leonidę. suo addendum fuit metri necessitate. nā aliter uersus uno deficiens erat pede. Sed & necessario addēdum fuit sententiæ congruitate. quia leonidas nō uxoris seruus peculiaris erat: ut Sauria: sed demęneti. ❡ Cedit. pro concedit: ut. s. primos cōcubitus sibi pater habeat: & Sarrace. legit. ❡ Riualis amens. Riualis scribi debet ex antiqs codicibus. nō riuinus: ut aliqui codices habent ii. enim riuales dicūtur: qui simul eādem amant: & tanq̄ ad eūdem riuū flectūtur. ut in uocabulario nostro diximus. ❡ Ob raptā sibi mulierē. i. pręreptā: nā quū ille riualis: qui noie diabolus uocabatur: ut supra diximus: & infra uidebimus: speraret se eam puellā iam in manu habere: oblata argyrippo a patre demęneto pecunia: mulierēq; pręrepta: amens factus est: & usq; adeo iracundia accensus: ut ad Artemonam demæneti uxorem rem omnem per parasitum: ut diximus: nunciauerit. Aduertēdumq; est: Artemonam scribi debere uxorē demęneti: nō Nicostratā: ut Pius amens scribit. ❡ Ac uirum domū tristem agit. Mirandū nimis est Pium & Sarracenū interpretes Plautinos: ea insania agitari: ut legant: uirū eius triste agit: quū utputo nusq̄ auditū fuerit: ut latino℞ qsq̄ ita locutus sit artemona uirū eius triste agit: sed suū: si suū ipsius artemonę uirū itelligat. p̄terea triste p sęuiter: & atrociter: ut inqt Sarra. uix etiā dictū cōperiat̄. Quapropter uirū domū tristē agit. scribeū. cēsuimus: tū elegātiore latini sermonis puritate: tū uero ipsius poetę uerbis q̄simillimis in fine comœdiæ: quū artemōa iqt surge amator i domū. Et ipse ait: ueh mihi. totus pii. male cubādū est. Iudicatū me uxor adducit domū. hæc. n. oia faciūt: ut scribēdū oino existimemus: ut diximus. Sed & illud nō nihil adiuuat: q in qbusdā antiqs codicibus: nō eius scriptū est. sed cuius: q̄ dictio magis p̄pinqua est dictiōi huic domū: q̄ eius. Sup hoc āt docti iudicēt: nos nostrū sensum explicuimus.

PYLADes

Vxorius

Riualis

SARACENVS. **Sospes q sit**

Sicut tuum uis:incipit pthesis actus primus comœdiæ:In hoc diuerbio conueniunt demenetus senex argyrippi pater libanusq; seruus de congrenda pecunia soliciti:qua subuenire adolescēti possint:sed seru⁹ anteq̄ si. ñ detegat cōsiliū:ueluti q̄dā utit isinuatione:ut facilius in suā senē deducat sniam. ⁋ Sospitē:Saluum:ennius tn̄ pro seruatore posuit Festo teslante:inde sospitare bona spe afficere:aut bonā spē nō fallere:sospes & hospes quis cōia sint:fœminin ū tn̄ hn̄t hospita & sospita Prisci. ⁋ Senectutē:quā ueteres malā etatē dixerūt:nā odio oibus sunt senes:ut testaf Cerilius. Tū in senectute reputo miserrimū sentire ea ætate:cū ips esse odiosum alteri. ⁋ Pestē:uel mortē:uel morbū. ⁋ Deū fidium:Herculē:nā fidius dictus est quasi filius Iouis:qui triplici nomine:ut est apud Ouidium nocabatur.

⁋ Litanus. Seruos. Demænetus. Senex.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
Superesse uitæ sospitem,& superstitem,
Ita te obtestor per senectutem tuam,
Perq; illam,quam tu metuis uxorem tuam.
Si quid mederga hodie falsum dixeris,
Vt tibi superstes uxor ætatem fiet.
Atq; illa uiua,uiuos ut pestem oppetas.
De.Per Dium fidium quæris iurato mihi
Video necesse esse eloqui quicquid roges.

VALLA. Sicut tuū uis.In hac pria scęna liban⁹ demenetū astute aggredit:ut itelligat sup argyrippi amoribus:q mens sit eius. Demenetus itaq; ostēdit sibi gratū esse:ut cū leonida struat quoquo mō:ut argenti copiā habeat:quā faciat argyrippo,quo amica potiaf. ⁋ Vnicū gna.subaudi argyrippū. ⁋ Supesse:supstitē sos:ac uiuere supra mortē parētū.De hoc uerbo multa Gelius. ⁋ Sospitē.i.icolumē. ⁋ Ita te obtestor p senectutē tuā.hic relictus uersiculus subdaf expositio. ⁋ Vt tibi supstes uxor.i.icolumis.

Supstites q dicantur supstites iqt Festus testes pn̄tes sign̄at:cuius rei testimoniū est:qd̄ supstitibus pn̄tibus legesiter quos cōtrouersia est:uidictas sumere iubēt:ut Pla.i artemone.Nūc mihi lз qd̄ uis loq.nemo hic adest supstes. ⁋ Vt pe.op.i.afflicteris:moriaris. ⁋ Per deū fidiū.Iurātis aduerbiū est.i.p herculē:qui deus triplici nōie censebatur:ut est uidere in fastis apud Ouidium.

PYLADes Sicut tuū uis unicū gnatū tuæ. Trimetrū & hoc est carmē acatalecticū.Et prius hic est comœdiæ actus.In quo uidef demænetū senē argyrippi patrē:sollicitū de congrēda pecunia:qua amāti filio subuenire posset:ueluti per manū Litanū seruū cœpisse:ut seorsum in colloqum ducere. Qd̄ quū seruo nouū uiderefur:timeretq;:ne eo familiaritatis ostaculo in carcerez fortassis duceret:uel in pristinū:sic illū adiurans alloqtur.Sicut tuū uis unicū:&c̄.Est aūt isinuatio color:quo litanus seruus utif:ut illū facilius in suā sniam iducat.Sciēdūq; est Litanū poti⁹ scribi debef nomē huius serui:q̄ libanū:ut fere hn̄t codices.nā id poeta studet prorsus:ut noibus aptis:& rei:qua de agitur cōuenietibus utatur λιβανον.aūt montē arabiæ scimus esse:& thuris quoq; arborē significare:quę cū seruo hoc nihil utiq; hn̄t cōmercii.Verū λιτανευω uerbū apud græcos significat supplico,

Litanus & λιτανεια supplicatio.Vñ Litanus cōmodā ꝓposito denominationē trahit:siqdem:ut isra uidebitur:instabat:rogabatq;:ac ueluti supplicabat mercatori:ut asinoꝝ ꝑciū Leonidæ:quē Sauriā falso appellabat:dinumeraret:quūq; ille id negaret se facturū:leonidas dixit huic litano:uerbo caue supplicassis:& paulo post.pgin ꝑcari pessumo. ⁋ Superesse uitæ.i.restare:diutiusq; adesse. Vir.Prius ego in pr̄iam:mecū mō uita supfit.Ennius.Inde sibi memorat unū supesse laborē.i.restare:& reliquū esse.Supesse etiā in alia significatione accipif:pro supfluere:& super uacare:atq; esse supra necium mō.in alia autē pro supra esse:& ꝑstare.Ci.nec uero sciētia iuris maioribus suis.Qu.helius tubero defuit:doctrina ēt supfluit.i.supra fuit:prestitit:superauitq; maiores doctrina sua supfluenti.de qbus oibus Au.gellius primo noctiū atti.late disserit. ⁋ Sospitē:& superstitem.i.sanu:& saluū:

Superstes Superstes.n.saluū significat:ut inquit Donatus super illo Terentii.Deos quæso:ut sit superstes.hic est sensus:ut nos censemus:nō sicut uis:ut postq̄ tu mortuus fueris:filius tuus supersttes:& uiuus sit:sed sicut uis:cupisq;:ut filius tuus tibi diu:longumq; tp̄s uiuat sospes:& supstes. ⁋ Ita ego te obtestor.addēdū fuit ego metri necessitate.nā uersus uno deficeret pede. ⁋ Perq; illā:quā tu metuis uxorē tuā. Adiurat senē per rē sibi oino odiosam:& aduersam:eo mō quo dii p stygiā paludē iurare:& fallere expauescūt:ut dii cuius iurare timēt:& fallere numē.huc usq; āt adiuratio:& obtestatio est:ad id spectans:ut senex uerū sibi rn̄deat in iis:q̄ postulabit:reliquū uero imprecatio est. ⁋ Ac si qd mederga.ita scribi uersum oportet:& metri neccitate:& sniæ cōgruitate. ⁋ Mederga.ꝑ me erga.iterponif.d.euphoniæ cā.Sēsus est:ac siqd falsuз erga me dixeris.i.mihi rn̄deris:ita ut meā ueritatē nō expileris. ⁋ Vt tibi supstes.subaudiēdū extrinsecus oro. Oro inqt:ut uxor tua tibi supstes sit.i.tibi uiuat:ætatē.i.diu:& lōgū tp̄s:qd̄ qdē erat desiderio senis cōtrariū:uñ i fine comœdię:quū ipse senex talos iaceret. Te philęniū mihi:& axori mortē iqt. ⁋ Atq; illa uiua.i.& oro:ut tu uiuus:uiuēte illa:pestē oppetas:hoc ē in morbū:calamitatēq; icidas:ita exponit Non. Supstes igif hoc quoq; loco:ꝑut ēt supius supesse:nō itelligif supuiuēs post mortē ipius senis:sed supuiuēs cū illo:& tpe illi⁹ uitæ. ⁋ Per diū fidiū qris:ita cēsem⁹ scribēdū eē:nō p deū fidiū metri necef.nā alr uersus nō cōsisteret.Dius.n.primā hз ꝑductā:deus āt correptā.Sēsus ē O Litane rogaf a me hac adiuratiōe:& obtestatiōe idē ē:ac si q̄ris ad me:& me obtestaris:p diū fidiū.i.p filiū diuinū:siue Iouis filiū:& herculē itelligit:quē a iāt uerbis grauib⁹:& seueris usū sp fuisse:repulsa a se uoluptate:& adamata uirtute:iuxta illud Iuue.Qui talia uerbis:herculī iuadūt.

Medi⁹ fidi⁹ De hac uoce Fest.hæc iqt.Medi⁹ fidi⁹ cōpositū uf:& sign̄af Iouis filiū.i.herculē.qđ Δίοσ græcæ nos Iouē dicius:ac fidiū ꝑ filio:q saepe ātiq ꝑ.l.lfa.d.utebanf.Quidā existimāt iusiurādū.p dii fidē:q̄li p diurni tpis.i.diei fidē. Alibi āt idē Fest.sic.Diū antiq ex græco appellabāt:a deo ortū:& diurnū sub cælo lumē. ⁋ Vñ adhuc:sub dio fieri dicimus qd̄ nō fit sub tecto.& iterdiu:cui cōtrariū est noctu:dius ēt gn̄osum significat. Vir.Quas ipsa decus sibi dia Camilla.Et dius heroū aliqs ab ioue genus ducens:ut idem Festus ait.

Iuratus ⁋ Iurato mihi:iuratus:ut Prisci.& Seruius aiunt:participiū est in positione passiua:licet iuro:a quo descendit neutrā hēat declinationē.hз āt iuratus utrāq; sign̄ationē.actiuā qdē:ut i illo ouidii.fidē iurata fefellit.& apud Plau.in amphitryone:nā iniurato scio plus crederet mihi:q̄ iurato tibi.passiuū āt:ut hoc loco.nā iurato ꝑ adiurato:& obtestationibus adacto capitur.hoc sensu:uideo necesse esse mihi a te tantis adiurationibus obstricto eloq qcqd roges.

⁋ Obstinate:

¶ OBSTInate:obstricte:obnixe. ¶ Serio:sine ioco: & seriũ dicimus tristẽ Affranius apud Nonium:nõ ego te noui tristẽ serium. ¶ Mendacii qcq̃.s.dixeris. ¶ Vbi lapis lapidẽ ter. pistrinũ dicit. Timebat.n.sibi libanus: si qd forte dixisset:quod displicuisset hero suo:ne ad molam agẽdam mitteretur:ppea non audebat consiliũ suũ palam facere. ¶ Pinsitant:uel pransitant:sed rectius pinsitant.i.cõtundunt. Varro:nec pistorẽ ullum noscẽt:nisi eũ : qui in pistrino pinseret farinam:a pinso pinsor:qui postremo pistor. Festo tñ tradente pro eodem positum est pistor:& coquus. ¶ Apud fusti in. Locũ magis declarat:ad quẽ improbi hoies ibidẽ relegati ob mala facinora fustibus cõtundebanť & ferreis uinciebanť compedibus ideo fustidinas a fustibus: qbus cædebanť:& ferri crepidinas a uinculi ferrei crepitu nominauit. ¶ Vbi uiuos hoies mor. in. boues.i. hoies ceduntur scutica: qđ fit ex corio bubulo. ¶ Quid:istuc est:aut ubi istuc sit nequeo noscere:ubi flẽt neq̃ hoies : qui polentam pinsitant: sunt hi duo uersiculi hoc loco inserẽdi: & melius:aptiusq; sensui quadrant q̃ inferius non cõgruo loco positi:ut habent mendosi codices : uerba nãq; sunt ipsius demeneti referẽtis eadẽ: quæ libanus protulerat. Et deinde quasi redeat in memoria subiicit: mõ pol percepi libane:& quæ sequuntur.

SARACENVS.
Serio.
Serium.
Pinsor uñ.
Scutica qd

Ita me obstinate aggressus, ut non audeam
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum istuc quid est, quod scire expetis,
Eloquere, ut ipse scibo, te faciam ut scias.
Li. Dic obsecro hercle serio, quod te rogem.
Caue mihi mendacii quicq̃. De. quin tu ergo rogas?
Li. Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit?
De. Quid istuc est? aut ubi istuc est terrarum loci?
Li. ubi flent nequam homines, qui polentam pransitant,
Apud fustitudinas ferricrepidinas insulas,
Vbi uiuos homines mortui incursant boues.
De. Quid istuc est aut ubi isthuc sit nequeo noscere.
Vbi flent nequam homines qui polentam pransitant,

VALLA.

¶ OBSTinate.i.obstricte:& coacte. obstinato offirmato pseuerãti: ut tenere possit:ut Pacu. obstinate exorsus: ut Accius in Amphitryõe:aut tam obstinato aio cõsisus tuo. Cato in thermũ de.x. hoibus. Rumorẽ famã floccifecit: cupidus stupris obstinatus insignibus flagitiis. Neuius in Licurgo:uos q astatis obstinati. Vt distinere occupare signat:quo sæpe Cæsar usus in cõmẽtariis. ¶ Percunctãti. dr̃ia inter pcũctari & interrogare. qđ interrogãti:uel nõ:uel ẽt r̃ndeť. Percunctanti aũt plura:ut inter figuras Quintil. pcunctationẽ collocarit. scribũt hoc uerbũ sine.c.ante t cũ o dedncẽtes a conto:quo remiges innituntur. Alii cũ u ante ẽt a cũctis deriuãdo.ut sit pcũctari qđ cũcti debeãt exqrere. ita Donat. ita No. ¶ Ipse scibo. uetustiss mi q̃rtæ cõiugationis futurũ indicatiui tam p bo q̃ p am pferebãt. Nũc duo tñ id sibi asciuerũt ibo:& quibo. ¶ Rogas. p interrogas. Inde rogatiões leges dictæ:q multoꝝ fiãt interrogatiõe. nã & rogo nõ mõ pcor: sed ẽt astruo signat:uñ lignoꝝ rogus:uñ arrogare:& corrogare: & subrogare:ac derogare. ¶ Vbi lapis lapidẽ terit.i.i pistrinũ: ubi qppiã molit lapidi supreuoluto.i.metuo ne me in pistrinũ:rapias. ¶ Qui polentã prãsitant. Pli. polẽtam quoq; græci non aliunde pferunt. Pluribus fit hæc modis:græci psusum aqua ordeũ siccãt nocte una:ac postero die frigunt: deinde molis frangũt. sunt q uehemẽtius tostũ rursus exigua aqua aspergant: siccẽtq; prius q̃ molant. Alii uero uirentibus spicis decussum ordeũ recẽs purgãt:madidumq; in pila tundũt:atq; in corbibus eluũt: ac siccatũ sole rursus tundũt: & purgatum molũt. Quocũq; aũt genere pparato uicenis ordei libris:ternas seminis lini:& coriãdri selibras:salisq; acetabulo torrẽtes añ oia miscẽt in mola. Qui diutius uolũt seruare cũ polline:ac furfuribus suis cõdunt nouis fictilibus. Italia sine psusiõe tostũ in subtilẽ formã molit:iisdẽ additis:atq; ẽt milio. Et paulo post nũq; tam puls ignota græciæ:q̃ italiæ polẽta. ¶ Apud fustidinas. hoc est apud eas insulas:q ergastula noianť. hoc urbane dictũ quasi relegati sint ad ergastula tãq̃ ad insulas:q̃s fustidinas dicit:q serui in ergastulis fustibus cõtũdãť. ¶ Ferri crepidinas: ubi cathenis ferreis reuinciũť. ¶ Mortui icursant boues.i.bouũ mortuoꝝ coriis cędanť. ¶ Quid istuc est. hoc paulo obscurius dcm a libano se demenetus nõ nosse oñdit:itaq; subiũgit libanus: ubi sunt neq̃ hoies.i.q deliquerũt serui.

Percũctari ab iterrogare i quo differat.
Polenta q̃.

¶ OBSTINATE. obstricte:obnixe. Vt nõ audeam quin promam.i.non audeam non promere. ¶ Istuc quid sit. ita scribi debet metri necessitate: ex codicibus antiquis:nõ quid est. quia uersus claudicaret: quod Pius & Sarrace. interpretes non aduerterunt. ¶ Scibo. pro sciam. nam antiqui uerba quartæ cõiugationis in futuro indicatiui proferebãt in ibo. ut audibo:accibo:scibo. ¶ Serio sine ioco. aduerbialiter. Serium quoq; pro tristi capitur:& quasi sine risu:ut No. inquit Affranius in priuigno. non ego te noui tristem:serium. Plau. in amphi. die:mihi uerum serio: Mẽdacii quicq̃:scilicet dixeris. ¶ Vbi lapis lapidem terit.i. in moletrinum:pistrinum ue:ubi serui lassitudine nimia pœnaliter afficiebantur. Moletrini autem lapis inferior mola asinaria dicitur. Superior catillus. ¶ Nequam homines. idest mali serui illuc relegati ob eorum demerita. ¶ Qui polentam pransitant. qui polentario cibo uti uiliori uictitant. dicimus polentam fœminino genere:q̃q̃ Ouid. neutro protulerit eo carmine. Dulce dedit testa:quod coxerat ante polenta. nam nõ placet:quod alii legunt. pinsitant. pro pransitant: quum & ueteres codices prãsitant habeant:& magis sensus congruitati cohæreat. Quomodo polenta fiat:Pli. lib. xviii. docet. ¶ Apud fustidinas ferricrepidinas insulas. uidetur quidem regiones quasdam insularias dicere:sed ecphrasis est:idest expositio prædictorum. Fustidinas insulas appellat pistrinum alludẽs ad id:q serui nequam: & scelerosi in insulas metallicas relegabãtur:ubi cõtinue effosioni metalli alligati perpetim discruciabãtur:ob idq; insularii serui appellabãtur. Fustidinas dixit a fustibus deducto nomine:quibus ipsorum seruorum scapulæ cædebantur:ubi a labore desisterẽt: & ferricrepidinas:q boiis:uinculisq; ferreis crepitantibus alligati crura in pistrino exercerentur. Nam quod ait Pius interpres amentissimus:seu fustidinas uertiginem fustis:qui rotam uertit significare. quasi ... uos uertiginem significet. ut latius in captiuis se dicturum pollicetur: & profecto dixit: in locum illum:Di nos quasi pilas homines habent: merum deliriu m sapit:nullo ueratro sanabile:ut ibi quoq; dicemus. ¶ Vbi uiuos homines. iocose omnia hæc uerba dicuntur a seruo:ubi inquit boues mortui incursant uiuos homines. idest ubi uiui homines:hoc est serui loris bubulis cæduntur. lora enim:quibus uerberabantur serui:ex tergoribus:coriisq; mortuorum boum fiebant.

PYLAdes
Serio.
Mola asinaria.
Ferricrepidinæ.

Modo pol percæpi litane, quid istuc sit loci,
Vbi fit polenta, te fortasse dicere. Li. ah
Neq; hercle ego istuc dico, neq; dictum uolo.
Teq; obsecro hercle, ut quæ locutus, despuas.
De. Fiat, geratur mos tibi. Li. age age usq; excrea,
De. Etiam ne? Li. age quæso hercle usq; ex penitis faucibus.
De. Etiā? Li. āplius. De. nā quousq;? Li. usq; ad mortē uolo.
De. Cauesis malam rem. Li. uxoris dico, non tuam.
De. Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.
Li. Di tibi dent quæcunq; optes. De. redde operam mihi.
Propterea ꝙ me nescientem feceris.
Cur hoc ego ex te quæram? aut cur miniter tibi?
Aut cur postremo filio succenseam,
Patres ut faciunt cæteri? Li. quid istuc nouisti?
De. Equidem scio iam, filius ꝙ amet meus
Istanc meretricem e proxumo Philænium.
Est ne hoc, ut dico litane? Li. rectam instas uiam.

SARACENUS. Polenta q̄.

¶ POLenta: est q̄ fit ex trito: uel tosto ordeo. Pli. in. xviii. polentā quoq; græci nō aliunde ꝑferunt: pluribus fit hæc modis: græci ꝑfusum aq̄ ordeū siccāt nocturna ac postera die frigūt: fuut q uehementius tostū rursus exigua aqua aspgāt: siccētq; prius q̄ molliāt: alii uero uirētibus spicis decussum ordeū recens purgāt: madidūq; in pila tundunt: atq; in corbibus eluūt ac siccatū sole rursus tundūt: & purgatū molūt quocūq; aūt gne ꝑparato uicenis ordei libris: ternas seminis lini: & coriādri selibras: salisq; acetabulo torrētes añ oia miscent in mola: q diutius uolunt seruare cū poline: ac surfuribus eius cōdūt nouis fictilibus: italia sine ꝑfusiōe tostū in subtilē formā mollit isdē additis: atq; ēt millio: et paulo inferius: usq; tā puls igno ta græciæ q̄ italiæ polēta. ¶ Quæ locut9 expuas: tanq̄ dictū ominosum.

Penitis usi.

¶ Ex penitis: intimis: intrinsecis: ab eo qd ē penitus .i. intrinsecus fit penitus ta. um. inde penitior: & penitissimus: & penetro: qd ē penitus itro: ut docet Priscia. penitus ēt ꝑ ual- de testatr Ser. ¶ Redde opam: animū intē tum ꝑbe. ¶ Cur ego ex te q̄ras: Quærit senex: ut seruus oēs reiiciat metū: ppea suū prior detegit cōsiliū.

Succensere significatū.

¶ Succenseā: est in re graui succēsere: & iusta cā irasci. ¶ Quid istuc noui? Adhuc sibi timet: neq; se prius amorum Argyrippi conscium detegit q̄ apertius mentem rescifcat senis.

VALLA.

¶ QVI polētam prāsitāt. Qui uilissimo uescunt cibo. In qbusdā legit ex ipssiōe: q polentā pinsitāt: qd uerbū erit iteratiuū a pinso. i. crebrius ferio: unū & pistores dicti

Pilumni unde dicti.

& pisones romæ: & pilūni: q pilū in pistrinis inuenerūt: ut auctor est Pli. de hoc uerbo pinso Diomedes inqt: pinso pinsas est apud Persiū ambiguū. O iaue a tergo quē nulla ciconia pinsit: an pinsat legēdus sit: sed apud ueteres repimus n litterā additā. & pinsit fm tertiū ordinē: ut Ennius. x. annaliū pinsunt terrā genibus. hu ius pfectū pinsui: ut apud Pōpo. cū neq; molis molui: neq; palmis pinsui. Itē pinsendus participiū erit pinsurus: & pinsus. ¶ Ah neq; hercle ego istuc dico. non iō inqt libanus hoc retuli: ut me illuc mittas. ¶ Quæ locutus despuas. Hoc est abiicias: ne memineris. Despuere est deorsum pus mittere. nā pus est ois humor corpi onerosus: & declinat pus puris: ut thus thuris: ut est uidere apud Celsum: qcqd dicat Priscia. unū purulētus: & supputare uulnus dr. ¶ Excrea. i. totū educito: tāq̄ excrees: ne qd tibi isideat mali. sane exreare a screatis dcm. screatæ dicebāt nugatoriæ: ac despiciēdæ mulieres: ut ait Iun. ab his: q̄ screa idē appellabāt: id quo qs exreare solet q̄ten9 id faciēdo se purgaret. Titinius i pulla recti9 me ecastor picula te posth sie lectū hodie screatū i discratiæ multa. qd nos excreo. græci anachremptōe dnt. ¶ Penitis fauc. i. itimis ptib9: ut ex pēitissima arabia alibi. ¶ Etiā. uerba demeneti. ¶ Amplī9: uerba libāi.

PYLAdes

¶ MOdo pol pcæpi. rñdet demænet9 tāq̄ demēs senex: tādē inqt o litane: ego pcæpi. i. itellexi. ¶ Quid istuc sit loci. i. qs sit iste locus: ad quē me rogas: an ducā. ¶ Vbi fit polēta. pcæpi iqt te fortasse dicere eū locū: ubi fit polēta: & loquit: ut dcm est: tāq̄ demēs: rudisq; senex: utpote: q uerba litani paulo sub nube dcā nō alr intellexerit: nisi q̄tū pertinet ad eā ptē: q polētā prāsitant. Intellexerat. n. reuera litanū iterrogare: an ipm duceret in pistrinū: sed ut qd intēdebat efficeret: oñdebat se alr nō itelligere. Qd aūt inqt Pius ꝑ dicere: scribere: se ducere: sensu ferme tali: Dicis me ducere te ipm in pistrillū: ineptiā sapit hois cōsuetā. nā senex oñdit nihil itellexisse de pistrillo: sed tm̄ de polēta: qd ostēdunt sequentia: quū paulo post iterum dicet: non posse se noscere. quid hoc sibi uult: ubi flent nequā homines: &c. ¶ Ah. Respōdet litanus. Non ego hoc dico. neq; dictū uolo: an. s. me ducas ubi fit polenta. ¶ Quæ locutus despuas: tanq̄ dictum ominosum: ne mihi nocere possit. tractum de priscorum cōsuetudine: qui morbum abominabilem ab

Despuere.

hortentes despuere solebant. Sic Persius: Despuit in mores: & penem: arcanaq; lumbi: runcantem. ¶ Fiat: geratur mos tibi intelligimus demænetum his dictis expuisse. ¶ Etiam ne? & iterum subintelligendum est illum excreasse. ¶ Penitus: intimis: intrinsecis. Priscianus. penitus: penitissimus: & penissimus. Plautus in mostellaria. Ita mea consilia peruortit penissime: penitus quoq; nomen inuenitur. Item in Asinaria. Age quæso hercle usq; ex penitis

Ablatiu9 ꝓ gtiū.

faucibus. ¶ Expers sis metu. ablatiuus est pro genitiuo: metu pro metus. ¶ Redde operam mihi. idest. attende nunc. & animum: mentemq; mihi intentam præsta. Et est aduertendum: ꝙ demænetus: qui ad id tantum respiciebat: ut cum litano negocium Argyrippi filii communicaret: cui omnino: ut argentum inueniretur: studebat: quærebat undecunq;. quibus uerbis aptis Litanum de hac re alloqueretur ac cupiebat: ut Litanus primum loqui de huiusmodi re inciperet: quod quum ille cautus non faceret. Demenætus ipse ita loqui cœpit. ¶ Quid istuc est. Nescio inquit: nec possum satis inuestigare: quid istuc loci sit: aut ubi sit. quod dixisti: ubi flent nequam homines: qui polentam pransitant: propterea: ꝙ feceris me nescientem. idest non feceris me scientem: & mihi non expresseris: uel quia feceris me nescientem: quum superius dixisti: te non dicere: ubi fit polenta. Postea seipsum aperiens senex: ut qui iamdudum cupiebat: ut diximus: rem cum illo participare: inquit. ¶ Cur hoc ego ex te quæram? iste uersus tollendus fuit e loco: ubi erat: & postponendus illi: propterea ꝙ me nescientem feceris: sententiæ concinnitate. quæ est: ut quum senex seipsum iam detegat: ostendat plane intellexisse Litani uerba: sed ut eum sibi beniuolum faciat: atq; ab illo omnem metum excutiat: inquit. Cur hoc ego ex te quæram? idest: cur ego te in pistrinum dedere cupiam: aut cur miniter tibi? quem scilicet scio: neq; me latet: filio opem ferre? ¶ Aut

cur

cur postremo filio succenseã? Succensere est in re graui:& iusta cã irasci. ⁋ Patres ut faciunt cæteri. his uerbis ostẽdens:se ẽt filio nõ succensere: litanũ magis securũ facit: ut non timeat oia pferre. ⁋ Quid istuc noui est? hoc intra se ait seruus: secũ reputans blanda senis uerba. ⁋ Philæniũ. nomẽ est meretriculæ: ut diximus in argumẽto. Illud mirari nõ est satis. q Pius interpres temerarius ait: legere se malle philemion: uti uidelicet diminutiuũ a φιλημα: qđ apud græcos suauiũ significat:& osculũ & inquit: Philæmion suauiolum significabit: nomen ueneriæ puellæ per q̃decentissimũ. insanit pfecto impius iste interpres: muripar: q olim cauda paulo farinæ infecta: molettini se magistrum existimauit. Nã qa uix legere græcas didicit litteras: græcũ se pceptorem:& grãmaticæ græce pfessorẽ putat: quũ nundũ tñ fumũ disciplinæ græce attigerit. Nisi. n. ita esset: nõ garriret usquaq: neq: atticissare adeo cuperet: ut dementẽ se oibus ostenderet. neq: quod nusq̃ uidit: audiuit ue: imo qđ nusq̃ coopertum est: arrogãter pferret. φιλημα. qppe græcũ est nomen. sed nõ φιλημιον. diminutiuũ facit. estq: Pio ipsi opus salis modiũ: qđ dr: adhuc deuorare: anteq̃ de hmõi se pceptorem faciat. Quod si a nobis discere non erubescit: eũ monebimus: φιλημάτιον rectũ esse eius nois diminutiuũ: ut a ποίημα ποιημάτιον. ab ἐνθύμημα ἐνθυμημάτιον. ab ἀκρόαμα ἀκροαμάτιον. & sic in reliqs eius formæ. Proinde philæniũ legendũ est hoc loco: qđ mulieris est nomen apud græcos:& secundam per ai diphthongum habet. scribitur. n. φιλαίνιον a uerbo φιλέω quod est amo: uel osculor: quasi amasiam dicas. Similiter & Philænis. de qua Mar. pædicat pueros tribas philænis. ⁋ Rectam instas uiam. idest recte dicis: in recta es ueritatis uia. Dicimus autẽ: insto illi: & illud: per datiuum uidelicet: & accusatiuum. Virg. Instans operi: regnisq: futuris: & in. viii. heu quantæ miseris cedes: laurentibus instant. Idem. parte alia martis: currumq: rotasq: uolucres: Instabant: ubi accusatiuum habet: quemadmodum & hoc loco.

Philæniũ.

Insto.

Ea res est. sed eum morbus inuasit grauis.
De. Quid morbist? Li. quia non suppetunt dictis data.
De. Tu ne es adiutor nunc amanti filio?
Li. Sum uero,& alter noster est Leonida.
De. Bene hercle facitis, et a me initis gratiam.
Verum meam uxorem nescis qualis siet?
Li. Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus.
De. Fateor eam esse importunam, atq: incommodam.
Li. Posterius istuc dicis, q̃ credo tibi.
De. Omnes parentes Litane liberis suis,
Qui mihi auscultabunt, facient obsequelam.
Quippe qui mage amico utantur gnato,& beneuolo.
Atq: ego me id facere studeo, uolo amari a meis.
Volo mei patris me similem, qui caussa mea
Naucleria ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.

SARACENVS.

⁋ MORbus inuasit grauis: Grauiter afflictat: morbũ dicit Ser. tpalẽ esse corpis ĩbecillitatẽ: sed Au. Gel. appellat habitus cuiusq: corpis contra naturã: q eius usum facit deteriorẽ & differt morbus a uicio: ut sit morbus cũ accessu utiq: aut cõtagiis: aut tpis: uiciũ ppetua:& insanabilis: ac irreuocabilis cã. Quid morbus & qd uiciũ tangit Vlpia. in prin. xxi. li. digestoꝝ: ueterum in ædilitii ædicti interptatiõe: hoc loco tñ qđ corporis est retulit ad animũ. ⁋ Quia nõ suppetunt: pmiserat Argyrippus pecuniã se daturũ: nec habebat: quã mulieri traderet: ab hoc uerbo suppeto fiũt suppetiæ auxilia: de qbus in Amphi. ⁋ Posterius istuc dicis: uel qđ prius id crediderit:& sciuerit q̃ dixerit ille: uel posterius dicis. i. minus dicis: ut sit sensus multo magis uxorẽ tuã icõmodã: atq: iportunã arbitror q̃ dicis. ⁋ Facient obsequelam: obsequent: idulgebũt. ⁋ Mage: p magis.

Morbus qd & qd uitiũ.

Suppetiæ uñ dictæ.

VALLA.

⁋ QVIA nõ suppetũt dictis data. i. qa q̃ dedit mulier dictis filii tui: qui pollicitus multa nõ rñdent eius dictis. nõ suppetunt. i. nõ æq̃ suggerunt. ⁋ Posterius istuc dicis. posterius dixerũt ueteres minus. uilius: abiectius. Cice. in Pisonẽ. Nihil scitote esse luxuriosius. nihil libidinosius. nihil posterius. nihil nequius. Nonius posterius minus. Plau. in asinaria: posterius istuc dicis: q̃ credo tibi. ⁋ Naucleria ipse ornatu. Nauclerius q regit nauim a naue & cleros. i. sors qui sorte id nactus est. Aliqñ adiectiuum: ut hic ornatu Nauclerio.

PYLAdes

⁋ MORbus grauis. grauis afflictatio: iter morbũ:& uitiũ id differre aiũt: q morbus est tpalis corpis ibecillitas. uitiũ aũt ppetuũ:& insanabile corpis ipedimentũ. hoc tñ loco: qđ corpis est rettulit ad animũ. ⁋ Quia nõ suppetũt dictis data. qa dare nõ põt: q̃ se datuꝝ pollicitꝰẽ. ⁋ Suppetũt. sufficiũt: suppeditant. Ply. iunior. cui abũde suppetunt facultates. ab hoc suppetiæ deriuant: hoc est subsidiũ: psidiũ. Plau. Auxilia mihi:& suppetię sunt domi. ⁋ Tu ne es litane adiutor. ita scribi dẽt uersus.& addi litane metri necessitate. nã deficeret pes unus. ⁋ Initis gratiã. i. acqritis: & conciliatis a me gratiã. Inire ẽt est incipe: ut init certamẽ: hoc est inchoat: mõ ingredior. Plau. Videbo id prius q̃ in eã domũ: mõ cõcumbo. Ply. Sed asini: q equas ineant optimi legẽdi sunt. hinc initor aliqñ p cõcubitore:& initus p coitu usurpatur. ⁋ Veꝝ meã uxorẽ nescis: qualis fiet: ita scribi debet uersus:& tolli litane: q̃ dictio in eo ascripta erat: uti supfluẽs metri rõne. Est aũt cõstructio hæc more græco: nescis meã uxorẽ qualis siet. i. nescis qualis sit mea uxor. ⁋ Nos tam pnoscimus. hic sensus. tu qdẽ primus sentis: qualis sit. i. expiris. & ueluti sensibus corpis de ea re certior fieri potes. Nos tñ pnoscimus. i. prius itelligimus: ita. n. fere cõsueuit: ut heri ultimi sint: q familiæ suæ uitia intelligãt: iuxta illud Iuue. Dedecus ille domus sciet ultimus. ⁋ Importunã: molestã: odiosam. ⁋ Incõmodã. ineptã: sine mõ & rõne. Cõmodũ. n. dicimus aptũ:& cũ mõ. ac rõne: cuius cõtrariũ est incõmodũ. q̃uis cõmodũ ẽt integrũ significat. Plau. Viginti cõmodas minas. i. itegras & utiles. Cor. celsus. Sed inter oia maxie cõmodũ est: modice exerceri. Inde cõmoditas p ɔueniẽtia & aptitudine q̃dã accipit.& iterdũ p utilitate:& cõmode accõmodũ aduerbia p apte: & opportũe: atq: ut dr: optato tpe:& loco. ⁋ Posteriꝰ istuc dicis. i. minꝰ ut sit sẽsus. multo magis credo uxorẽ tuã esse iportunã:& icõmodã: q̃ dicas. Marc. Posteriꝰ dr tardiꝰ: uel Fo. posteriꝰ minꝰ. Plau. i asinaria. posterius istuc dicis: q̃ credo tibi. ⁋ Obsequelã fecerint. atq: scribi uersũ opus ẽ: metri necessitate. nam alit nõ cõsisteret. i. obsequiũ facient: & obsequentur: ita obsecundabunt. iuxta illud Ouidii. obsequio plurima uincit amor. ⁋ Mage. pro magis. ⁋ Mesimilẽ. s. eẽ. ⁋ Naucleria. nautico: maritimo: quẽ thalassicũ infra appellabit. ναύκληρος græce nauis gubernator dr.

Intus.

Cõmodus.

Posterius.

SARACENVS.

SYCOphãtias:Fallacias:simulatiões. Contente.i.parce. Habet:tractat. Cui crederet:amores.s.suos detegendo. Me habere honorem eius ingenio decet:hoc est pariter uolo naturæ ipsius: rationem habere:ut.s.quemadmodum mihi cõmisit:& concredidit omnes suos amores:ita me illi indulgentissimum præberi uolo: ingeniũ.n.pro natura:more:instituto sæpissime usurpatur a Plauto. Demiror quid sit:adhuc ambigit: ne forte eum senex tẽptet sciens. Quã tibi:qa sub uxoris impio uiuebat senex. Argentũ accepi:hoc idẽ Titinnius apud No.uerum maximis dotibus deliniti ultro uxoribus ancillant.Iuue.quoq;:ueniũt a dote sagittæ:libertas emit. Minis.a græcis mna a nris mina ex cõsuetudine libra:

Mna siue mina gd.

q̃ ad pecuniã ptinet: emina aũt mẽsura ẽ: psi.fregerit emias areti ædil' iniq̃s. Qua .s.uia. Vna opa:eodem mõ:uia:ratiõe.

VALLA.

ID Aetatis.q̃ erat grauitatis nẽpe senilis.id ętatis per eã ætatẽ. Mater arcte.i.anguste:& opprimẽdo eũ. Cõtenteq;.i.parce:& cõtinenter:No.interprete. Demiror qd sit.hæc secũ libanus.i.ualde miror:ut deamo:& deiero. Iã usust.i.opus est. Vnde gentiũ:unde usq̃. Ornatus cã gentiũ addit. Me defraudato.suppilato ex rebus meis:ac aliqd p fraudẽ extorqueto:uel de fructibus meis tollito. Nihil est in manu.i.in ptãte tua nihil est: sed uxoria. Qua me.i.undecũq; possis me. Circunduce.i. falle.

Neq; puduit eum id ætatis sycophantias
Struere,& beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretust persequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Vt sibi amanti facerem argenti copiam.
Et id ego percupio obsequi gnato meo.
Volo amori obsecutum illius.uolo amet me patrem.
Q uanq̃ illum mater arcte,contenteq; habet,
Patres ut consueuerunt. ego mitto omnia hæc,
Presertim quom is me dignum, quoi concrederet,
Habuit.me habere honorem eius ingenio decet,
Quom me adii (ut pudentem gnatum æquomst)patrem.
Cupio esse amicæ quod det argentum suæ.
Li.Demiror quid sit,& quo euadat,sum in metu.
De. Equidem scio iam filius quod amet meus.
Li.Cupis id,quod cupere te nequicq̃ intellego.
Dotalem seruom Sauriam uxor tua
Adduxit, quoi plus in manu sit, q̃ tibi.
De.Argentum accæpi dote, imperium uendidi.
Nunc uerba in pauca conferam, quid te uelim.
Viginti iam usust filio argenti minis,
Face id ut paratum iam sit.Li. unde gentium?
De. Me defraudato.Li. maxumas nugas agis.
Nudo detrahere uestumenta me iubes.
Defrudem te ego? agesis tu sine pennis uola.
Te ne ego defrudem, quoi ipsi nihil est in manu?
Nisi quid tu porro uxorem defraudaueris,
De.Q ua me,qua uxorem,qua tu seruom Sauriam
Potes, circunduce, aufer. promitto tibi
Non obsuturum, si id hodie effeceris.
Li.Iubeas una opera me piscari in aere,

PYLAdes

SYCOPhãtias: fallacias: simulatões. Beneficis. p beneficiis . nã uersus rõ nõ patitur:ut beneficiis scribat. Decretũst. pro decretũ est. Persequi:imitari. Argyrippus.nomen est cõmodum:aptumq; rimanti quærentiq; argentum. σργυ ιζω enim est flagito:uel aufero argentũ:& αργυρος argentum significat.ideo per.y.secunda eius nominis syllaba scribitur ιπ-πος autẽ equus dicitur : quia passus est se equi officium præstare : & tanq̃ equũ deferre seruũ:ut argentum ab eo sumeret:ut infra uidebitur. Vti sibi amãti. uti pro ut:& ita scribendum est metri necessitate. nam si ut scribas:una syllaba deficiat uersus. Et id. idest ppter id. uel & ego percupio obsequi id. Volo amori me obsecutum.addẽdum fuit me metri necessitate.nam aliter uersus mancus esset. Contente. parce : & continenter. Habet:tractat. Patres:ut consueuerunt. quia pres solent arctius tenere filios:& quodammodo durius : q̃ matres. nam matres laxius:& indulgentius eos alunt. Oia hæc.ego inqt omitto oia hæc. qa nolo tam arcte illũ:cõtẽteq; tenere. Prẽsertiʒ.i.& eo magis. Cui cõcrederet.i.cui cõmitteret amores suos: et legẽdũ est cõcrederet: ñ crederet metri necessitate.nã uersus nõ cõsisteret.qd Pius: & Sar.iterp̃tes nõ uiderũt. Eius igenio.i.naturæ. mori:istituto. Quũ me adiit.ordo ẽ:quũ me adiit patrẽ:ut æquũ est pudentẽ gnatũ.s.adire patrẽ suũ. Demiror qd sit.Dubitãs adhuc litanus:ne demenetus forte eũ tẽtet sciẽs:hæc dicit.uñ senex iterat uersũ iã a se dictũ:quũ primũ apud seruũ se detegere cœpit.hoc est.Eqdẽ scio iã filius:q amet meus. Dotalẽ seruũ sauriã.nã uxor tua addendũ fuit:nã: metri necessitate:& sniæ cõgruitate. Quã tibi.qa sub ipio uxoris uiuebat senex:ut supra dictũ est. Argẽtũ accæpi.Sic Titinius apud No. Ver maximis dotibus delimti ultro uxorib⁹ ancillant.Iuue. Veniũt a dote sagittæ.libertas emit. Minis.græce. μνα.latinæ mna:uel mina.utroq;.n.mõ utit ẽt hic poeta. sigñat librã.hoc est æris põdo:uel assem:ut infra dicemus.Emina aũt media pducta mẽsura est.Persius.fregerit eminas areti ædilis iniq̃s. Vñ egentiũ?iterrogatiue.gẽtiũ syllabica adiectio ẽ.i.uñ. Nudo detrahere.ut supra dixit.cui plus in mãu sit q̃ tibi:ut infra.cui ipsi nihil ẽ in manu. Defrudẽ te ego? q.d.in quo? quũ nihil hẽas in tua ptãte . Defraudare inqt No.sigñat fructũ minuere:uel p fraudẽ aliqd exq̃rere. Ter.Suũ defraudãs geniũ cõpsit miser:Plau.i asinaria. Ten ego defrudẽ.Dicimus qdẽ defraudare:& defrudare p syncopã. Qua me q̃ uia.s. Circunduce: frustrare:decipe. Nõ obsu.me:nõ nocituʒ tibi.Et addi oportuit me ad metri itegritatẽ. nã alr uersus deficeret uno pede. Iubeas una opa.Sẽsus ẽ. Vna:eadẽq; opa:hoc ẽ ita:ita iubere posses me piscari i aere:ubi.s.null9 ẽ piscis:& me uẽari iaculo apros i medio mari.nã apri.quos uenatores iaculo uenãt:nulli i mari sũt: sed in terra repiũt.ac si dicat rẽ ipossibilẽ mihi iubes:quum uiginti minas me repire iubes:easq; a te:uel ab uxore:uel a Sauria atriense per dolum surripere.

Mina.

Defraudare.

Rætiaculo:

SARACENUS.

❡RAETI Aculo: a ræte rætiaculū: & rætaculū & ē dictū ræte a raritate: & idoneū ad pisces capiēdos: & ad aucupādū: Plau. alibi: uuidū rætæ cū sq̄moso pecu: & in sequēti scæna de aucupe locutus: sumere eū licet sine rætibus: ræticulū: quo uiatores panes gestāt apud Hor. ❡ Optionē: coadiutorē: Vegetius de re militari: optiões aboptādo appellatos dicit: q̄ aūtibus ægritudine ꝑpeditis ii tanq̄ adoptati eoꝝ: atq; uicarii solēt uniuersa curare: id qd tangit Festus: No. Varro: q̄ nihil aliud sit optio in re militari q̄ adoptatio: quē cēturio: aut decurio optabat sibi rerum priuataꝝ ministrū: quo facilius publica obiret negocia: hoc aūt fiebat: ut sp legiones plenæ essent. ❡ Cōminiscere:

Retiaculū qd et unde.

Optiões unde dictæ.

Cōminisci quid sit.

Venari autem iaculo apros in medio mari.
De. Tibi in optionem sumito leonidam,
Fabricare quiduis, quiduis comminiscere.
Perficito argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod dat. Li. quid ais tu Demænete?
Quid si forte in insidias deuenero?
Tun redimes me, si me hostes intercæperint?
De. Redimam. Li. tum tu igitur aliud cura quod lubet.
Eo ego ad forum, nisi quiduis. De. fiet ne? ambula.
Atq; audin etiam? Li. ecce, De. si quid te uolam, ubi eris?
Li. Vbicunq; lubitum erit animo meo.
Profecto nemost, quem iam dehinc metuam mihi,
Ne quid mihi nocere possit, quom tua
Oratione omnem animum ostendisti tuum.
Quin te quoq; ipsum faciam haud magni si hoc patro.
Pergam quo occœpi, atq; ibi consilia exordiar.
De. Audin tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Li. Nempe in foro. De. ibi si qd opus fuerit. Li. meminero.
De. Non esse seruos peior hoc quisq̄ potest,
Nec magis uersutus, nec quo ab caueas ægrius.
Eidem homini, si quid recte curatum uelis,
Mandes. moriri sese misere mauolet,
Quam non perfectum reddat, quod promiserit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio esse: q̄ me hunc scipionem contui.
Sed quid ego cesso ire ad forum, quod incœperam?
Atq; ibi manebo apud argentarium.

Cōminisci est recordari: & fingere. ❡ Hostes itercēperint: Videlicet arthemona: & eius atriēsis saurea: a qb9 timebat suas detegi fallacias. ❡ Pfo: ꝑ patrauero. ❡ Argētariū: q alio nocabulo trapezita: nūmularius: mēsarius: sed ꝑ fœneratore usurpat. Pla. ❡ Aegrius: difficili9. ❡ Moriri: ita ꝑtulerūt ueteres: nos mori. ❡ Scipionē: baculū: quē tūc forte mān tenebat: & hic cognoiati Sci. ut retulim9 i āphitryōe. ❡ Cōtui: ꝑ contueri: nā tueri uidere. Virgi. excipiunt plausu panidos: gaudentq; tuentes: dardanidæ. ❡ Manebo: expectabo.

VALLA.

❡VAENari aūt iaculo. Hæc in scriptis mātu codicibus lectio ē. In qbusdā ipsis ꝑ iaculo rætiaculo ipsitū est: q error: ne quēpiā capiat: admonēdū puto: qa tā a grāmaticis regulis q̄ a sēsu abest. Rætæ. n. diminutiuū rḙticulū n̄ rḙtiaculū: possessiuū rḙtiari9 nec forma usq̄ est h moōi: si q̄ ēt sint aliæ. Sensus uero ēt respuit: ne rætus ulla fiat mētio. Cū. n. cōtraria cōtrariis opponant̄: qs nō uideat esse ridiculum: ut absonum rætis fieri mētionē: ubi de aqs. ❡ Tibi optionē. optio inqt Festus: q nūc dr̄: antea appellabat̄ accensus: is adiutor dabat̄ centurio: ut a trib. militū: q ex eo tpe: quē uelint cēturionibus permissum esset: ēt nomē ex fcō sortitus est. Plau. in asinaria: tibi optionē sumito leonidā. No. aūt optiones inqt in cohortibus: q sunt honesti gradus: ut optatos: qd est electos: & adoptatos: qd est ascitos. Var. de uita patrū li. ii. existimat appellatos: q referētibus centurionibus adoptati in cohortes subibāt: ut sp plenæ essent legiões: a quo optiões i turmis decurionū: & in cohortibus centurionum appellati. Inde ēt optioatus: ut decurioatus pōtificatus dr̄: ut Cato in ea quā habuit apud eqtes maiores seorsum atq; diuersum p̄tiū pauere bōis atq; strenuis decurioatus optionatus hastas dōaticas aliosq; honores. ❡ Quiduis cōminiscere. i. cōfinge. Cōminiscor cōmētus sum qnq; memorē esse signat: ut alibi Plau. Fac ns cōmētus. i. memineris. Inde cōmētariu: & cōmētaria: ubi res gestæ alicuius breuiter collectæ historias scribere uolētibus mēoriæ suggerunt: & cōmētū fictū dicimus. ❡ Tun redimes me. i. tu ne me defendes: Redēptores tū: ut Fest. iqt: ꝑprie: atq; antiq̄ cōsuetudine dicebant̄: q cū qd publice faciēdū: ut ꝑbēdū cōdixerāt: effecerātq;: tū demū pecunias accipiebāt. Nā antiqtus emere ꝑ accipe ponebat̄. At hi nūc dn̄r redēptores: qcqd cōduxere ꝑbēdū: utēdūq;. Præterea redēptitare itē: ut clamitauere. Cato in ea: quā egit de signis: & tabulis: honorē tēptauere ait: male fcā bn̄ factis nō redēptitauere. ❡ Si hoc pfo. pfare rē oēs pficere signat. At ueteres hoc libidini ꝑcipue deputarūt: ut sit pr̄are libidinē pficere. Vn̄ Persi9 patrātu fract9 ocello dixit. ❡ Ibi: si qd op9 fuerit. Hoc ē i foro apd Archib. ❡ Magis uer. ad malitiā magis callid9: q̄q ut ait No. ēt recte pit9 dici possit. ❡ Moriri sese. Moriri et mori sic moriris: et moreris q̄rtę et tę ɔiugatōis.

Redemptores qui.

patrare qd significet.

❡VENARI aūt iaculos aprosi medio mari. hūc nos uersū ita scribēdū cēsemus & metri & sē(dixerūt ueteres. tentiæ cōcinnitate: nā si scribat̄: ut oēs fere codices hn̄t: absq; illa dictōe apros: uersus nō cōsistit. sed uno pede māc9 ē. Si aūt scribat̄: uenari aūt retiaculo i medio mari: ut i aliqbus codicibus scriptū repit̄: & ut Pius & Sarrace. iterp̄tes legūt: & cōmētātur: uersus qdē ɔstaret: s; duo i ɔtrariū obstare uīr. alteꝝ & nomē illud retiaculū uix apud idoneos repit̄: quū a ræte ræticulū potius: q̄ rḙtiaculū deducat̄: ut in illo Iuue. Ræticulūq; comis. Alteꝝ uero: q̄ snia non æq̄ q̄drat: quū rætibus ꝑfecto in medio mari qs uenari q̄at: hoc ē piscari: & cōueniēs: cōsonūq; sit. in mari rætibus aliqd cape: qd qdē intētioi litani serui cōtrariū est. nā ille ut diximus: ipoſe qddā adducere conat̄. qd sīle sit ipolitati inueniendaꝝ. xx. minaꝝ. itaq; cū antiqs codicibus: iaculo scribēdū prius diximus: & adiiciēdū apros ea snię cōcinnitate: quā ꝑdiximus. ❡ Optionē. adiutorē: ministrū: Vege. de re mil. Optiões appellatos dicit ab optādo: q̄ ān̄dunt ægritudine ꝑpeditis: ii tāq̄ adoptati eoꝝ: atq; uicarii solēt uniuersa curare. Fest. āt ita iqt: optio ē optatio: sed i re militari optio appellat̄ is: quē decurio aut centurio optat sibi reꝝ priuataꝝ mistrū: quo facilius obeat publica officia. No. uero sic. ❡ Optiões i cohortibus: q sūt hōesti gradus: & optatos: qd ē electos: & adoptatos: qd ē ascitos. Var. de uita pa

Optio qs.

PYLAdes

Optio.

trũ li. xi. existimat appellatos: q referẽtibus cẽturiõibus adoptati incohortes subibãt: ut sp plenæ eẽnt legiões: a quo optões in turmis decurionũ: & i cohortibus cẽturionũ appellati. ⁋ Fabricare. ipatiuus ẽ: dicimus. n. fabrico: & fabricor. ⁋ Cõminiscere. Cõminisci ẽ recordari: & fingere. ⁋ Perficito argẽ. hoc: ut hodie hẽat filius. exeq̃re hoc. ut hodie filius meus hẽat hoc argẽtũ: qđ dixi. Addendũ fuit hoc metri necessitate: qñ alr uersus mutilus erat. ⁋ Quid si fortassis. Quid inqt seq̃tur: si casu aliquo ego deuenero i isidias. i. ab artemona uxore tua: uel eius atriẽsi Sauria de p̃hẽsus fuero? Et scribẽdũ est fortassis: metri necessitate. nã uersus uno deficeret pede: si forte scribat: ut legũt Pius: et Sarrac. iterp̃tes. ⁋ Intercæpint. i. dũ hoc facio occupauerint: & dep̃hẽderint. illud. n. sigñat intercipe. ⁋ Qđ lubet. ita scribendũ est ex antiqs codicibus: & sniæ cõcinnitate: nõ qd lubet. ⁋ Fiet ne? ita ordinãdus est sensus. ac si dicat: fiet ne hoc: qđ tibi mãdaui? ⁋ Eccum. ita scribendũ cẽsemus: metri necessitate. nã uersus nõ cõsisteret: si ecce scribas. & eccũ p ecce me exponendũ. ⁋ Vbicũq; libitum fuerit. Fuerit scribi metri necessitas cogit. nõ erit. nã pes unus uersui deficeret. ⁋ Ne qd mihi nocere possit. nõ ne qd nocere mihi possit. nã uersus claudus incederet. ⁋ Patro. i. facio. quãq̃ patrare frequentius in malã partẽ capit. Plautus post tam fœdũ facinus patratũ. inde patrator: q facinus aliquod fecit. ⁋ Argentariũ: qui alio noie trapezita nũmularius: & mẽsarius dicit. sed p fœneratore usurpat Plautus. ⁋ Archibulũ. penul. pducta pferri debet: utiq; quæ lõga est. uideturq; hunc argentariũ principẽ cõsilioꝝ suorum designare. αρχος. n. princeps. & βουλη cõsiliũ apud græcos significat. ⁋ Nõ esse sernus. hæc secũ demenetus loquitur: quũ litanus iam inde recederet. ⁋ Quo ab. i. abs quo. ⁋ Aegrius. i. difficilius. ⁋ Moriri. ita pnulerũt ueteres: qđ nos mori. ⁋ Scipionẽ. baculũ: quẽ tũc forte manu tenebat: unde Scipiones cognoiati: ut superius dictũ est in amphitryone. ⁋ Cõtui. antique positũ. p cõtueri. i. aspicere. Tueri. n. est uidere. Virg. Excipiũt plausu pauidos: gaudẽtq; tuẽtes: Dardanidæ. ⁋ Sed qd ego cesso. litani uerba sunt. ⁋ Qđ. i. quã rem: hoc est qđ iter. ⁋ Apud archibulũ argẽtariũ. adiiciẽdũ fuit. Archibulũ: metri necessitate: nã uersus claudicaret: nisi ea dictio aptissima: & cõcinna adderet.

Cõminisci. Patrare. archibulus Contui.

SARACENVS. Opinor

SIccine fit: cõq̃rit adolescens argyrippus a lena fuisse eiectum domo ob pecuniã nõ relatã: & dr argyrippus pp argẽtũ equus. nã a seruo passus est inscẽdi hñdæ pecuniæ cã: ut infra uidebit. Sermonẽ igit abrumpit cũ indignatiõe apostrophãs ad lenã: amasiãq;. Quę ex occulto obseruabãt cõq̃rentẽ amatorẽ. ⁋ Ad tres ui. q carceris custodes erant. ⁋ Faxo: p fecero. ⁋ Vestra noia erũt capitis. i. de re capitali noiatim accusata. ⁋ Perlecebre. ab illiciẽdo. i. allectãdo: attrahẽdo: illaqueãdo. ⁋ Pernicies: a p & neco: & dr piculũ: & exitium Nonu testimonio: q adducit hũc locũ: ide pnicere: perire In mari repperi: Subaudi aliqd.



VALLA.

SIccine hoc fit. i hac scæ na argyrippus ex domo meretricis eiectus q exhaust⁹ esset pecunia q̃rit secũ: & icẽsus ira: multa in lenã pfundit minitabũdus. ⁋ Foras ædibus me eiici. i. ut foras ex ædibus eiiciar? ⁋ Ibo ego ad tres niros. Subaudi custodes carceris. ⁋ Faxo erunt capitis. i. capitalem pœnam subibunt.

Argyrippus adolescens.

Iccine hoc? foras ædibus me eiici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es?
At malo cum tuo. nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad tres uiros, uostraq; ibi nomina
Faxo erunt capitis. te perdam ego, & filiam,
Perlecebræ, pernicies, adolescentum exitium.
Nam mare, haud est mare, uos mare acerrumum.

PYLAdes

SIccine fit hoc. Trimetrũ ẽ metrũ acatalecticũ usq; ad eũ uersum. Male qđ potero facere: faciam. Nã ab inde ad finẽ: tetrametrũ ẽ brachicatalecticũ: septẽ pedibus cõstãs inducit in hac scena argyrippus adolescẽs cõq̃rẽs: q ab lena fuerit domo eiectus: ob pecuniã nõ relatã. Sermonẽ itaq; cũ indignatiõe abrũpit in lenã ipsam: & in amicã postea ẽt philæmũ. q̃ ex occulto obseruabãt cõq̃rẽtẽ amatorẽ: ut infra postea uidebit. ⁋ Siccine fit hoc? fo. ædi. sic me eiici? ita scribi dẽt: metri necessitate. nã aliter uersus nõ cõsisteret: nisi sic adiectũ esset: & sit hoc nõ hoc fit scribatur. ⁋ Foras edibus: p ab edibus. ⁋ Promerẽti mi. op. hoc est p̃ciũ: & hæc est gr̃a: quã mihi pmerito optime. i. q de te bñ merit⁹ sũ: reddis? Et addẽdũ fuit mihi: metri necessitate qa pes un⁹ uersui deficeret. ⁋ Bñ me. ma. es. mihi: q bñ meritus sum: mala es: Riuali aũt meo nihil de te merito bõa es? ⁋ At cũ malo tuo. nã nũc iã. Minat lenæ: q eã cum puella ad tres uiros delaturus sit: & ibi eaꝝ noia reꝝ capitaliũ accusaturus. Scribẽdusq; ita ẽ uersus. addita dictiõe nũc: & legẽdũ cũ malo. nõ malo cũ qa duob⁹ mutilus pedibus fuisset. q̃s emẽdatiões nõ niderũt interp̃tes nři plautini. ⁋ Ibo ad tres ego ui. Ita & hic scribẽdus est. nõ ibo ego ad tres uiros: ut illi legũt: cõtra metri rõnẽ. Tres niros capitales intelligit: quũ triplices eẽnt: ut in ãphitryõe diximus. ⁋ Faxo ca. erũt. Ita scribẽdũ est. metri necessitate. nõ erũt capitis. i. faciã: ut noia ufa ibi apud triũ uiros de re capitali sint accusata. ⁋ Perlecebræ: illecebræ ab illiciẽdo. i. allectãdo: attrahẽdo: & illaqueãdo: appellat ipsas lenã & puellã plecebras: pniciẽ: & exitiũ adolescẽtũ. ⁋ Pernicie: piculũ. exitium. Ita exponit Nonius hunc locum adducẽs: a pernecãdo. s. pnicies deducitur. ⁋ Nam mare haud mare est. mare illis uos acerrimum. hic uersus ita scribi debet metri necessitate: & sententiæ concinnitate. Similiter sequens.

Perlecebræ

⁋ Hie

¶ Hic.s.in hoc uestro mari:hoc est apud uos meretriculas:quas appellat mare acerrimũ. ¶ Elaui:denudaui:spoliaui me oibus bonis.Quia oia q̃ sibi fecisset bona:fuerũt irrita:& incassum acta. ¶ Redigã:redire faciã. ¶ Istã:philenium amasiã. ¶ Sordido pane:uili:& cibario. ¶ Atq; ea si erãt:denotat magis eius actã egestatẽ:q̃ pane uilissimo uesceref:neq; saturaret. ¶ Mala:uocãdi casus est.Cuius opa est:Vt.s.tibi melior fortuna successerit. ¶ Mãsuetẽ:sic a ueteribus mãsues tis dicebat:huius loci meminit No. ¶ Me specta mõ:uel ad phileniũ:uel ad clereta lenã:q̃ forte sta bant p foribus. ¶ Nã isti:excusat nihilominus a culpa suã amasiã:ea uisa:oẽs i lenã culpã trãsferẽs. ¶ Meret nihil.s.

SARACENUS.

Mansues is ab antiquis dicebatur.

Nam in mari repperi, hic elaui bonis.
Ingrata, atq; irrita esse omnia intellego,
Quæ dedi,& quod benefeci.at posthac tibi
Male quod potero facere,faciam,meritoq; id faciam tuo.
Ego pol te redigam,unde orta es,ad ægestatis terminos.
Ego pol te faciam,ut quæ sis nunc,et quæ fueris,scias.
Quæ,priusq̃ istá adii , atq; amás ego animũ meũ isti dedi,
Sordido uitam oblectabas pane , in panis inopia.
Atq; ea si erant, magnas habebas omnibus Dis gratias.
Eadẽ,quom est melius,me quo ius operast, ignoras mala.
Reddam ego te ex fera, fame másuetem, me specta modo.
Nam isti quid succenseam ipsi,nihil est, nihil quicq̃ meret.
Iussa facit, tuo imperio paret,mater,eadem hera es. (res.
Te ego ulciscar,te ego,ut digna es,pdá , atq; ut de me me-
At scelesta , uiden ut ne id quidé me dignú esse existumat,
Quem adeat?quem colloquatur ? quoicq; irato supplicet?
Atq; eccam illecebra exit tádem. opinor hic ante hostium
Meo modo loquar,quæ uolá,quom intus non licitust mihi.

mali dicimus & mereo:& mereor in eadẽ signãtiõe:& ut meto:& metor:fabrico fabricor:assentio:& assentior:& pleraq; huiusmodi. ¶ At scele.uidẽ: p uides ne magis irascit:q̃ uideat lenã uerba sua nõ magnifacere:neq; ipsum adire:sibiq;: ut assolebat:blandiri.

VALLA.

HIC elaui bõis.i.me ex bonis nudaui. ut me lauisse uidear. ¶ Sordido uitã oblectabas pane.i.atro cibarioq;. Df aũt sordidus a sordeo :ut sordidatus a sordido. ¶ Ex fera fame mãsuetẽ. No.mãsuetes & mãsues p mãsuet⁹.Pla.i asinaria.Reddã ego te ex fera fame mãsuetẽ. ¶ Nã isti:philenium dicit amasiã. ¶ Volã:p uelim No. expositione plautinũ hunc citando locũ: & alteꝝ Luci.qui inqt. Et dolo arteq; attonitas uincere epicuri uolam.

Sordidus unde dicat.

NAM bona in mari repperi : hic elaui me bõis.ita quoq; scribi dẽt metri & sniæ cõgruitate.q̃ qdẽ interpretes illi cæci non uiderunt.hic sensus.Nã mare.si uobis cõparet: nõ usq; adeo uorax est : uos.n.estis acerrimũ : & truculentissimũ mare.siqdẽ quũ ego nauigaui:& mare ingressus sum: multa bona repperi in eo:& diues factus sum.hic aũt in hoc uestro uoracissimo habitaculo : elaui me bonis.i.oibus bonis meis exhausi:quippe quæ uobis a me tradita sunt. ¶ Elaui.denudaui:spoliaui:exhausi. ¶ Esse intelligo oia. Ita scribi debet:& hoc metri rõne nõ oia intelligo.uideo inqt omnia:quæ uobis dedi ingrata fuisse apud uos:atq; irrita:idest pro nullis habita tanq̃ si non dedissem. ¶ Quæ iam dedi , iam:addẽdum fuit:metri necessitate. ¶ Et quod benefici.ita hoc quoq; scribendum est:& non:quod benefici. ¶ Male quod potero.hinc iam incipit uersus tetrameter:brachicatalecticus:quod quidem uidetur poeta artificiose fecisse:utpote:qui maiori uelocitate currit: q̃ trimeter:quemadmodum & Argyrippus ira magis excandescens:uerba proferebat. ¶ Redigam:redire cogam. ¶ Vnde orta es:tollenda fuit dictio eodem:uti superfluens:metri necessitate. ¶ Ego pol te faciam. Scribendum est pol.non ædepol ex antiquis codicibus : & metri necessitate:& sermonem suum adolescens : ad lenam magis : q̃ ad puellam conuertit. ¶ Atq; amans ego animum isti meum dedi.ita scribendum est.non meum isti.hic sensus. Faciam te auarissima lena:ut quæ fueris : & quæ nunc sis:meo munere:reminiscaris ; quæ quidem priusq̃ hanc tuam filiam ego amarem:in summa inopia eras.nũc autem a me diuers facta:uideris me nõ nosse. ¶ Sordido.uili. ¶ Magnas omnibus habebas.ita scribi debet:& non magnas habebas omnibus. ¶ Eadem quum est melius,non eadem nunc.abundat enim nunc. ¶ Me:cuius opera est : scilicet hoc melius. ¶ Ignoras mala.ordo est:tu mala ignoras. ¶ Mansuetẽ: pro mansuetam.Marcellus.Mansuete:& mansues pro mansuetus.Plautus in asinaria. Reddam ego te ex fera : fame mansuetem.ordo autem est.reddam ego te mansuetem ex fera. ¶ Fame: idest mediante fame.hic sensus.faciam ut tu:quæ fera mihi facta es:fias mansues:quum te fame paulum domuero.Nam contrarium feri est mansues: siue cicur. Varro.Cicurare:mansuefacere.quod enim a fero discretum id dicitur cicur.& ideo dictum cicur ingenium obtineo mansuetum:a quo ueturi quoq; nobiles cognominati cicurii. ¶ Me specta modo. uidetur argyrippus omnino aduertere : illas cum auscultare. propterea inquit ad lenam : me specta modo.quasi dicat : inspice me : & ausculta quantum tibi libet , uel mos est loquendi : quum quid omnino nos facturos significamus : ut dicamus : inspice bene uultum meum:quia ex animo loquor. ¶ Nam isti.philænio amicæ. ¶ Nihil quicqnam meret.mali:scilicet.Dicimus mereo:& mereor:in eadem significatione:ut fabrico & fabricor.assentio & assentior : & pleraq; alia. ¶ Iussa facit. ita scribi metri necessitas postulat.& possumus intelligere:philænium iussa : idest mandata tua facit: uel philænium iussa a te:idest ita coacta facit. ¶ Tu mater.non mater tu.qa uersus claudicaret. tu es illi inquit mater:& hera:habesq; eam tanquam seruam. ¶ At de me meres ut de me merita es:uel mereris. ¶ At scelesta.indignatur secum adolescens : quum sciat lenam audire ipsum iratum : & minabundum : q̃ illa:non exeat ad placandum eum. ¶ Viden.pro uides ne.ordo est. At uiden:ut idest quemadmodum scelesta lena:ne id quidem existimat : idest cogitat : me dignum esse : quem adeat. ¶ Atq; eccam. ecce eam. ¶ Opinor hic ante ostium. idest profecto hic ante ostium loquar in eam . quæ mihi libueret , opinor enim uerbum hic magis aduerbialiter positum est : q̃ uerbaliter est.ut fit in amabo. Nec scribendum putamus operior. ut corrigit Pius ; contra omnium codicum scripturam: & omnem bonum sensum. ¶ Quum intus non licitum est : idest posteaq̃ intus loqui mihi non licuit: quia me eiecit foras. & scribendum est quum : metri necessitate nõ:quoniam.abundaret enim pes unus uersui. ¶ Volam.pro uelim exponit Marcellus:locum hunc adducens.

PYLAdes

Mansues.

Mereo & mereor.

Opinor.

SARACENVS.

Clauus qd & unde



Num quodq; in hac scena (ut mos est amantium) argyrippi ostenditur inconstantia: lenæq; calliditas: ordo uerborum: si qs ueneritemptor: nō pōt auferre hinc a me unū istoꝝ uerbū qdq; p qdcūq; illud fuerit nūmis aureis philippeis: uiderat: nāq; illū nimio amore isanire. Quo nihil gratius meretricibus i amore cōtingit: magis. n. ex hoc supant amantes in suā sciāj ruituros: & dixit nūmis philippeis: qa tūc auro puriore excellebāt. Clauo: ē clauus dictus: q claudat: figat: atq; cōtineat: ut clauus quo figunt asseres: dr in alia significatione clauus & pro uestimenti genere ponit: unde clauata uestimenta dicā sunt clauis texta: & clauis fustis gubernacli: clauūq; ad littora torqt dicit Vir. & clau⁹ morbi spēs Pli. si ue tuberculi rotūda spē: fiunt qq; in albo oculi: uñ claui oculoꝝ dicti sūt. Remigio uel. Vtit metaphora cui⁹ sensus ē. Quāto magis a nobis abire: siue nos deserere uolueris: tāto magis ęstus. i. amorū feruor & īpet⁹ te referet i portū. i. in nfaȝ te rediget ptāt: & qa portū dixit iqt ille.

Portitores q dicantur

Ego polistū portitorē puabo pōtorio: & pstati metaphora. i. tuo te isto qstu meretricio: puabo dūr portitores: q portū obsidētes oia scīscitant: ut uectigal accipiāt Ci. i offi. iprobāt hi qst⁹ q i odia hoius: icurrūt: ut portitoꝝ: ut feneratoꝝ: & nirgi. portitor ille charō: portoriū āt ē merces quæ datur portitoribus.

Portorium quid



VALLA.



Num quodq; istorū uerbū. In hac scena altercationes sunt inter Lenā: Argyrippū: & Amasiā. Nūmis philippeis aureis. Quos olim rex macedonūq; Philippus peu dit. & Argētū meruit. hocē nō solū auȝ & argentū hic apud nos ē: sed multo magis animus tuus. Clauo cupidinis. i. gubernaculo: ut naui cupidis hic uectus sis. Vir. Clauūq; ad littora torqt. Aut clauū dicit: quo tabulæ configunt. Nā fixus inqt hic apud nos est aius tuus. Clau⁹ ēt uestis spēs est: Pli. in. 6. iā tūica laticlaui in modū gau sape texti nunc primū incipit. Ea lib. pur puræ usū Romæ sp fuisse uideo: sed Romulo in trabea. nā toga: ptexta: & latiore clauo Tullū hostiliū e regibus primū usum hetruscis deuictis satis constat.

Clauus qd sit

Cleereta Lena. Argyrippus adolescens.



Nū istoꝝ quoq; uerbū nummis philippeis aureis
Non potest auferre hic a me, si qs emptor uenerit.
Hæc recte, q tu i nos dicis, auȝ, atq; argētū meruit.
Fixus hic nos apud ē animus tuus clauo cupidinis.
Remigio, ueloq;, quantum poteris, festina & fuge.
Quam magis te in altū capessis, tā æstus te i portū referet.
Ar. ego pol istum portitorem priuabo portorio.
Ego te dehic, ut merita es de me, & re mea tractare exeqr.
Quom tu me, ut meritus sum, nō tractas, quē eiicis domo.

Remigio. i. remigū opa. Tā æstus. i. pcella: & pelagi feruor. nā æstuare fluctuare est: ut & incalescere: inde pelagi ęstuaria. Est ergo sensus: tuę cupiditatis feruor te huc adducet. Cur āt æstus in mari fiāt: & Pli. & plæriq; alii memoriæ pdiderūt. Cęsar quoq; in. iiii. cōmētarioꝝ hoc breuiter tetigit hisce uerbis. Eadē nocte accidit ut eēt luna plenā: q dies maritumos: æstus maximos in oceano efficere cōsueuit. Istū portitorem priuabo portorio. No. Mar. Portoriū dr merces: q portitorib⁹ dat. Luci. li. xxvii. facit idē q illi: q iscriptū e portu exportāt clāculū ne portoriū dent.

PYLADes Cleereta



Num istoꝝ qdq; uerbū. Versus ē tetrameter brachicatalecticus. septē pedibus cōstans. in hac scęna ostendit lenę calliditas: & adolescētis amatoris incōstātia. Nomē lenę est Cleereta. accōmodū nȝ eius officiū. Nā lenæ amatores bene nūmatos fortiūt: cæteros uero languere irrita qrimonia sinūt p uestibulo. Eiusmodi. n. sunt hodie artes muliebres: ut auro se: & pudicitiā pstituāt κλῆρος græce dicit sors. & κλῆρος fortior uersus āt scribi debet. Vnū istoꝝ qdq;: nō unū qdq; istoꝝ: qa pes unus abundaret. Est āt ordo loqntēlenæ. Si qs emptor nūc uēiat: nō posset auferre a me unū qdq; istoꝝ uerboꝝ a te prolatoꝝ nummis philippeis aureis. Vnū istoꝝ qdq;: p unū qdq; istoꝝ: ut sit unū qd q; istoꝝ uerbū istoꝝ: q dixisti. hoc sensu. Si qs emptor uenerit: nō potest auferre a me unū qdq; uerboꝝ. i. singl'a ista uerba nūmis philippeis aureis. i. tondē nūmis phi. aureis: quot uerba ptulisti. Hęc recte. ita habēt codices antiq. & nō Nec recte. hęc uerba: inqt lena: q tu recte. i. iure: & merito tamē in nos dicis: sunt argentū meȝ: qa. s. hęc tua uerba te cogēt inuenire: & numerare argētū nobis. Fixus hic nos apud ita scribi debet. metri necessitate. nō apud nos. qa abundaret pes unus. Clauo strictione. & laqo. qd sit clauus dictū est supra in amphitryone. Quātū poteris. ita scribēdū ē ex codicibus antiqs. Festina: & fuge. i. nauiga. ita exponit Marcellus: hūc locū citās. Quā magis. utit metaphora a nauigantibus sumpta. Quo magis inqt a nobis abire: nosq; deserere tentabis: & uoles: tāto magis ęstus. i. amoris feruor: & impetus te referet in portū. i. in nostrā rediget ptātē. Aestus significat ipetū maris: ul' cōmotionē: ut inqt Marcellus: hūc adducens locū. Quā magis. ita habēt codices antiqui: pro qto magis. Referet: reducet: & reportabit & ita in codicibus antiqs scriptū est. nō refert: ut legunt Pius: & Sarrace. interpretes. Ego pol istū portitorē. qa dixerat lena: in portū referet: respondet argyrippus pstans in metaphora. pfecto ego priuabo istū portitorē portorio. i. te tuo isto qstu meretricio. portitores: ut Noni. ait: appellant: qui portū obsidentes oia scīscitant: ut uectigal accipiant. Cice. in officiis lib. i. improbātur hi quæstus qui in odia hoiuȝ incurrunt: ut portitoꝝ: ut fœneratoꝝ: unde Vir. Charontem portitorē dixit: tanq exactorem illaȝ pecuniaȝ: quas ex superstitione ægyptiaca: uita functi ore ferunt. Plautus quoq; in Menechmis: portitorē iquit duxi domū: ita oēm

Aestus

mihi rem necesse est loqui:quicquid egi:atq; ago. Portorium autem:ut idem Nonius inquit dicitur merces.quę portitoribus datur. lucilius. facit idem quod illi:qui inscriptum e portu exportant clanculum:ne portorium dent. ¶ De me.& re mea.ita scribi debet:metri necessitate.non de me:& mea re.quia abũdaret pes unus. hic sensus De cætero te tractabo:ut d me:& d re mea meruisti.

Portorium

Cle.Magis istuc percipimus lingua dici,q̃ factis fore.
Ar.Solus solitudine ego te,atq; ab egestate abstuli.
Solus si ductem,referre gratiam nunq̃ potes.
Cle.Solus ductato,si semper solus,quæ poscam,dabis.
Semper tibi promissum habeto hac lege,dũ superes datis.
Ar. Qui modust dãdi,nam nunq̃ tu quidem expleri potes.
Mõ quõ accæpisti,haud multopost,aliqd qđ poscas, paras.
Cle.qd modist? ductãdo,amãdo,nunq̃ ne expleri potes?
Modo remisisti.continuo iam,ut remittam ad te,rogas.
Ar.Dedi eqdẽ,qđ mecũ egisti.Cle.& tibi ego misi mlierẽ.
Par pari datum hostimentust,opera pro pecunia.
Ar.Male agis mecũ.Cle.qd me accusas,si facio offĩm meũ.
Nam neq; usq̃ fictũ,nec pictum,neq; scriptũ in poematis,
Vbi lena bene agat cum quiq̃ amantæ,quæ frugi esse uolt.
Ar.mihi quidẽ te parcere æquomst tandẽ,ut tibi durẽ diu.
Cle.Non tu scis,quæ amanti parcet,eadẽ sibi parcet parũ?

SARACENVS.

¶ SOLVS si ductem.s.phylenium:hoc est si mihi dũtaxat soli:nec cuiq̃ alii philenio potiri liceat:nec utiq; poteris pro acceptis bñficiis meritas referre uices. ¶ Dum supes datis.i.abũdes datis. Vir.si supant fœtus. ¶ Qui modus.i.finis. Vir.Sed qs erit modus:& dr̃ modus regimẽ & moderatio Terẽ.in Audria:scias posse habere iã impium suæ uitæ modus. ¶ Quid modist:pro modi est:notat̃ piter argyrippus incõtinẽtiæ.qui prius lenã taxauerat auariciæ. ¶ Hostimentũ:bñficii compẽsatio:uel æquamẽtum:unñ hostes dicti sunt.qui ex iusta cã pugnã adeunt:& hostire æqua reddere:ab hostimẽto deducit̃ hostoriũ lignum rotundum ad æquãdos sextarios. ¶ Fictũ i poematis:nã fingunt sibi poetę: quę uolunt:notandũ:ꝙ licet dicat̃ poematis iflexionis tertiæ:ablatiuũ tñ mittit ratione nominnm secundę decliuationis:& facit poematis:nou poematibus:ut docet phocas:licet apud ueteres autore Pri.dicebat̃ poematunti. Sicq; apud Victru.inuenias poematorũ in quinto de architectura statim in principio. ¶ Quiq̃: pro quoq̃. ¶ Mihi qdẽ:ecce amãtis icõstantiã:cupit cũ illa uitã agere:quã pauloante perire maluerat.

Modus qd

Hostimẽtũ qd & unde

Poema q̃uo flectatur

VALLA.

¶ DVM suppetes datis.i.dum pro datis a muliere suggeras nobis pecuniam:uel superes.i.abundes. ¶ Datũ hostimẽtunst.i.æquamẽtum.nam hostire ęquare dixerunt ueteres:inde hostẽ pegrinum nominauere:erga quẽ equitatẽ custodierunt: id e hostoriũ lignũ.quo æquant̃ sestarii. ¶ Opa pro pecunia. Quotiens inqt Noñ.genere neutro pluràli numero opa legerimus significant̃ fabricæ. Vir.i.iiii.ęnei. Pẽdent opa interrupta minæq; muroꝝ ingẽtes. Cum genere fœminino:numero singulari:intelligẽdum aut opus:aut labor est pro mercede sumpti. Plau.in asinaria. Par pari hostimẽtunst datum opa pro pecunia:uel occasio:& facultas:aut opportunitas. Plaut.in aulularia. Da mihi operam parump paucis euclio est:qđ te uolo. Afra.in uopisco. Deinde:ꝙ debita opera controuersię. ¶ Neq; scriptũ in poematis. Licet poema poematis dicat̃:datiuo tamẽ & ablatiuo pluralibus etiam poematis;ut alia consimilia dici ueteres putauerunt. Diomedes:Phocas:& plærīq; alii:quamq̃ prisci.ab eo:ꝙ est hoc poematum id fieri ratus est. ¶ Frugi esse uult.i.frugalis.hic & hęc & hoc frugi:ut nihil mancipi neomancipi. ¶ Quę amanti parcet.si parco inquit Dona.significat conseruo parsi facit:hinc parcus:& parsimonia. Parco ueniam do peperci.

Ope significata

PYLADes

¶ MAGIS istuc sensus est.tu qdem multa minaris nobis:sed plura dicis:q̃ facturus sis. ¶ Solus solitudine.iocatur frequẽtius in uerbis Plautus. Ego inquit solus a solitudine:& egestate te abstuli:hoc est:quum sola esses:& paup:neminemq; haberes:qui te tolleret:ego solus te:& sociatam:& diuitem feci. ¶ Solus si ductem.si solus ego puellã philenũ ductarẽ.i.potirer:adhuc tu parem gratiam nõ referres. ¶ Promissum habeto.hoc.s.ut tu solus semper ductes. ¶ Dũ superes.dum uincas cęteros. ¶ Datis:largitionibus:& donis:ac pecunia. ¶ Qui modust dãdi:idest quis finis. Virgi.sed quis erit modus:& modus dicit̃ regimen:& moderatio. Teren.scias posse habere iã ipsum suæ uitæ modum. Modust autem pro modus est capitur:ut infra quoq;.quid modist:pro modi est. ¶ Modo quum accæpisti.ita scribi cogit metri ratio.nõ modo quidem:neq; modo quod:ut quidam habent codices.nã superabũdaret pes unus: quod interpretes nostri non uiderunt. Sensus est.non tam cito aliquid a me accępisti:quum iam aliquid:qđ poscas: paras.hoc est:nunq̃ expleta:& contẽta es. ¶ Quid modist:pro quid modi est:ductãdo:amãdo. Notatur a lena adolescentis incontinentia:qui eam auaritiæ taxauerat. ¶ Modo remisisti.s.mulierem ad me:a te retẽtam.s.noctes:ant dies pro libito. ¶ Et tibi misi ego mulierem.ita scribendum est metri necessitate.non tibi ego misi:quia uersus abundaret. ¶ Par pari datum hostimentum est:idest beneficii compensatio:uel ęquamentum.nam si pecuniã ad me misisti:& ego ad te misi puellam:opera illius tibi reddita est pro pecunia. Marcellus. hostimentum est æquamentũ.unde & hostes dicti sunt:qui ex æqua causa pugnam adeunt. Plautus in asinaria.par pari hostimentum datũ est.opa pro pecunia.unde hostire:idest æqua reddere. Idem in eadem.qn promitto tibi hostire cõtra : ut merueris. ¶ Male agis mecũ.inqt argyrippus:male te mecũ geris. ¶ Officiũ meũ:qđ est:ut adolescẽtes amore captos pecunia denudẽ. ¶ Nã neq; usq̃ fictũ:nec pictũ.fingunt poetę:q̃ uolunt:qppe a uerbo gręco ποιέω poetæ nomẽ deducit̃:qđ uerbũ significat.fingo:pingo:scribo:facio expressit igit̃ omẽ poematis significatũ:nullibi inqt:uel in ipis poetaꝝ scriptis:in qbus multa ẽt ficta cõperiunt̃:fictũ pictũ:uel scriptũ compies:lenã rem bene agere cũ aliquo amãte:quę frugi:& modesta eẽ uelit:& rẽ:suã:itelligẽdum est:nõ amãtis. ¶ Poematis:q̃q̃ poema sit tertiæ iflexionis:aduertendũ tamẽ:ablatiuũ pluralẽ poematis facere:nõ poematibus:ut docet phocas grãmaticus. ¶ Cum quiq̃.pro cũ quoq̃ amãte. ¶ Parcere: parce rebus meis uti. ¶ Mihi:amãtis incõstãtia exprimit̃ ẽt ex hoc:quũ cupiat cũ illa uitã agere:quã paulo ante perire maluerat. ¶ Nõ tu scis:& in hoc meretricũ mos exprimit̃:ignoras inqt lena:ꝙ illa:quæ amãti parcet: sibi ipsi parum parcet.iocus est in duplici uerbi significatione:parcere.n.est ueniam dare:& parcere est seruare. Virgili.parcere subiectis:& debellare supbos:idẽ:argẽti atq; auri memoras:quæ multa talẽta:natis parce tuis.hic ergo est sen-

Modus

Hostimẽtũ

Hostire

sus:quæ amanti parcet.i.ueniam dabit:sibi parcet paꝶ.i.sibi parum cauebit:seruabitq̨ quibus ipsa alatur.parce-
re etiam per translationẽ omittere significat:ut parce metu citherea:& parce pias scelerare manus.

Quasi piscis itidem amator lenæ,neq̃ est nisi recens.
Is habet succum,is suauitatem,eum quouis pacto condias.
Vel patinarium,uel assum uorses,quo pacto lubet.
Is dare uolt,is se aliquid posci.nam ubi de pleno promitur,
Nescit quid det,quid damni faciat,illi rei studet.
Volt placere sese amicæ,uolt mihi,uolt pedisequæ,
Volt famulis,uolt etiam ancillis,& quoq̨ catulo meo
Sublanditur nouos amator,se ut quom uideat, gaudeat.
Vera dico.ad suum quẽq̨ hoiem qſtũ eẽ æquomst callidũ.
Ar.Perdidici istæc esse uera damno cum magno meo.
Cle.Si ecastor,nũc habeas quod des,alia uerba perhibeas.
Nunc,quia nihil habes,maledictis ductare eam postulas.
Ar.Non meũ est. Cle.nec meũ qdẽ ædepol,adte ut mittã
Verum ætatis,atq̨ honoris gratia hoc fiet tui. (gratis.
Quia nobis lucro fuisti potius,q̃ decori tibi.

SARACENUS. ℭRECENS:nomẽ est ut frequẽs decre/
pitus:astutus:togatus:palliatus:quæ qdẽ
noia sunt:licet spẽm habeant participio-
Succ⁹ qd sit rũ.⁋ Succũ:saporẽ.succus Do.docẽte hu
mor est in corpoꝛ:quo abũdãt bñualẽtes:
& dicit̃ quasi sugus:quẽ ex alimẽtis mem
bra sugant:i de succussare factũ frequẽter
succũ excutere:& succus ab Acrone dict⁹
est uiriditas:& pulchritudo corporis : ut
corpus solidũ:& succi plenũ dixit Terrẽ.
⁋ Patinariũ:elixũ:nam elixæ dapes:& iu
rulẽtę ponunt̃ in patellis:quę dictę sũt ab
Assa uox eo:qd pateant.⁋ Assum:ad ignẽ torrefa-
ctũ:sic.n.excoctũ paꝶ habet succi:assam
uocẽ appellauit Var.hũanæ tm̃ linguę:in
quit.u.in cõuiuiis pueri modesti:ut cãta-
rẽt carmina antiqua:in qbus laudes erant
maioꝶ:& assa uoce:& cum tubicine.⁋ Is
dat̃ uolt:aptissime describit amantiũ mo-
res:q.s.cupiant cũ amẽt ut ab ipsis posca
tur:qd debet.⁋ Famuli.famli nom̃ Fest.
Famuli unde dicti diẽ ab oscis originẽ habuisse apud:quos seruus famul uocabat̃:uñ familia & familiares:familiariter quoq̨ iuẽtũ est
dici pro grauiter:& moleste:ut apud Ter.Donati testimonio huius mortẽ tã fert familiariter.⁋ Ancillis.quæ ab an
Ancille unde dictę co martio rege dictę uidẽtur Fest.autore:ꝙ is in bello magnũ numeꝶ fœminaꝶ cœperit.Siue iõ sic appellant̃ ꝙ an-
tiq ancillari dixerunt pro ministrare:ut apud Noniũ iuenias:ancillaut̃ pro seruiunt:& apud Cice.frequẽter.⁋ Ca-
tulo meo:nõ tm̃ canũ:sed oium aialium dicunt̃ catuli.⁋ Aetatis:atq̨ honoris gratia:V t calide sub sublãdit̃ lena:fa-
cilius ut ab amatore pecuniã surripiat:ætates diuisit Varro:in infantiã:pueritiam:adolescẽtiam:iuuẽtutes:senectu
tem.⁋ Quaꝶ singulæ etiam trifariã diuidunt̃:& de unaquaq̨ dicit̃ prima:uiridis & pceps.Ideo Salustius Mithri-
dates inqt extrema pueritia regnum igressus.Virg.quoq̨ sed cruda deo:uiridisq̨ senectus:ętas mõ annoꝶ centum
curriculum:modo tm̃.xxx.designat:ut rettulit Seruius. Tertiam hominum ætatẽ uiuebat dixit Ci.de annis.xxx.
locutus ętatem quoq̨ positam pro sæculo diuq̨ rettulit Nonũ.Plau.quoq̨ in sequentibus comprobauit.
VALLA. ℭAMAtor lenę.i.apud lenam.nã datiui est casus.⁋ Is.subaudi:qui recens.⁋ Vel patinariũ.i.in patinis cõditus.
⁋ Is dare.subaudi amator.⁋ De pleno.ubi non est adhuc qcq̃ cõminutũ.⁋ Illi rei studet.i.nihil mõ aliud curat q̃ ut
dispẽdium faciat.⁋ Famulis.i.seruis:unde famulitium Apul.in.ix.habens ex eodẽ famulitio conseruam coniuges.
Catuli qui dicantur ⁋ Catulo.dicunt̃ catuli non canũ modo filii.sed ẽt alioꝶ aialium tã terrestriũ q̃ aquatiliũ.Pli.Delphines agunt ue-
re cõiugia:pariunt catulos.x.mense ęstiuo tẽpore.Interdũ & binos nutriunt uberibus:sicut balęna:atq̨ ẽt gestãt foe-
tus infantia ifirmos:qu & adultos diu comitaut̃:magna erga partũ comitate.Idẽ in.x.Quadrupedũ oua gignẽtiũ
lacerta ore pere:ut credit̃ uulgo Arist.negat:neq̨ incubant ędẽ oblitę:quo sint in loco enixæ:qm̃ huic aiali nulla me
moria:itaq̨ catuli p se erũpũt.⁋ Ad suũ quẽq̨.Ordo est ad suũ qſtũ ęquũ est:quẽq̨ hoiem esse calidũ.i.uersutum.
PYLADes ℭRECENS nomẽ est:ut frequẽs:decrepitus:astutus::togatus:palliatus:quę qdẽ noia sunt:licet spẽm habeãt par-
ticipioꝶ:ut inqt Serui.& significat nouũ:nupeꝶ:nouiciũ.iterdũ ẽt aduerbialiter sumitur pro recẽter.Pla.in capti-
uis.qd tu una nocte postulauisti:& die recens captũ hoiem:nupeꝶ:nouicium.⁋ Succũ:humorẽ:saporẽ: Succus:ut
Donatus inqt:est humor in corpore:quo abũdant bñualentes.Virgi.Et succus pecori:& lac subducit̃ agnis.Et dici
tur succus:quasi sugus:quẽ ex alimentis mẽbra sugant:ut se repleant:& est succus interior pinguedo mẽbroꝶ.Terẽ
tius.Corpus solidũ:& succi pleuũ.⁋ Suauitatẽ.uoluptatẽ a suauio:qd uoluptatẽ significat. Terẽ.o thais meũ sua-
uiũ.⁋ Is amator.recens.s.⁋ Patinariũ:elixũ:nam elixæ dapes:& iurulentæ ponunt̃ in patinis:quę dictę sunt ab eo:
Patinarius ꝙ pateant.⁋ Assum:ad ignẽ torefactũ:dictum:ut ait Varro:ex eo ꝙ assudet ex igne:ut diximus in nostro uocabula
rio:quũ de uocibus:elixum & assum tractauimus.⁋ Is dare uolt.is item amator.Et optime amãtium mores descri-
bit:qui quũ amant:cupiunt a se aliqd peti:quod dent.⁋ Is se aliquid posci.is uult:se posci aliquid.⁋ Nescit qd det.
ubi inqt de pleno pmitur:nescit amator:qd det:ut faciũt:qui de pleno marsypio pecunias excipiẽtes:sine discretiõe:
aut numero donãt:Et scribẽdũ est.Nescit:qd det.nõ aũt.Neq̨ ille scit:qd det:abũdaret.n.pes unus uersui:nec sniç ro
tũditas quadraret.qd iterp̃tes lusci Pius & Sarra.nõ uiderũt.⁋ Vult placere:uult sese placere amicæ.⁋ Vult mihi
lenæ.s.⁋ Pedisequę:ancillæ:quę pedes dñe seqtur:eãq̨ comitat̃.⁋ Vult famulis.seruis.Famuli nomẽ inqt festus:ab
Famulus oscis originẽ habuisse:apud quos seruus famul uocabat̃:uñ & familia uocata.& famulitas pro huitute:ut Nonũ.ait.
⁋ Ancillis:ministris. Aucillæ:ut festus inqt:dictę fuut ab Anco martio rege:qui in bello magnũ numeꝶ fœminaꝶ
cępit:siue iõ sic appellant̃:ꝙ antiq ancillari dicebant ministrare:uñ & Non.Ancillant̃ pro seruiunt dixisse authores
ueteres scribit.⁋ Catulo ẽt Catello meo inqt callidissima lena: sublandit̃ nouus amator : nedũ cæteris domesticis.
⁋ Ad suũ quẽq̨ hoiem.Catholica snia.Aequũ est atq̨ decens:ut qlibet sit callidus:& satagens:ad suũ qſtũ:qd quidẽ
facit nouus amator:quũ cupidus puella potiri:donat oẽs familiares.⁋ Perdidici:hęc oia inqt uera esse pdidici meo
cũ magno dãno:qa te:& tuos oẽs familiares:tot tãtisq̨ donaui muneribus:ut iã oia absumpserim.⁋ Si ęcastor nunc
habeas:qd des.pfecto inqt lena:ego te bñ noui.Si.n.haberes:qd dares:alia uerba faceres mecũ:nec maledictis pu-
ellã ductare postulares.sed blandiuis:& muneribus.Et scribi debet phibeas ex codicibus antiqs:& sensus cõcinnita-
te.i.exhiberes.⁋ Maledictis ductare eã postulas:ita scribi debet metri necessitate:nõ tu eã ductare:ut legunt Pius &
Sarrace.

Sarrace.interpretes. ⁋ Nõ meũ est:nõ est mei moris:maledictis.s.puellã ductare uelle. ⁋ Verꝝ ætatis:atq; honoris: ut callide sublandiẽ lena:ut ab amatore pecuniã surripiat:nã ętatis:& honoris illius rõnẽ habere se uelle oñdit:quuꝫ pecuniis:& argẽto tm̃ ihiet. ⁋ Aetatis:ætates in hoïbus quoq; Varro esse dixit:ifantiã:pueritiã:adolescẽtiã: iuuentutẽ:& Senectutẽ:ut in uocabulario nr̃o meminimus:quæ singulę ẽt trifariã diuiduñẽ:in primã uidelicet:uiridẽ:& p̃cipitẽ.unde Mithridatẽ inqt Sallu.extrema pueritia regnũ ingressum esse. Virg.quoq;:sed cruda deo:uiridisq; senectus dixit. Aetas p̃terea mõ centum annoꝝ spaciũ cõplectitur. Ouidi⁹. Annos uixi bis centum:nunc tertia duciẽ ętas.Modo pro triginta annis. Cicero. Tertiam iam ætatem hoïum uiuebat. Aliquãdo pro uno anno tãtũ. Varro. ętatem uix decimã ingressus. Aetate ẽt:uel ętatẽ aduerbialiter pro diu:positũ inuenimus apud Plautũ:& alios.

Aetates in hominibus

SARACENVS.

Si mihi dantur duo talenta argẽti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris caussa gratis dono dabo.
Ar.Quid si non est? Cle.tibi non esse credã? illa alio ibit tñ.
Ar.Vbi quæ dedi ante? Cle.abusa.nã si ea adurarẽt mihi,
Mulier mitteretur ad te,nunq̃ quicq̃ poscerem.
Diem,aquam,solem,lunam,noctem,hæc argento nõ emo.

⁋ TALENta.talẽtum secũdus Iuliũ pollucem ponderis nomen adducit:& secundum uarias gentes pondus est uariũ : erat quidem atticũ:& illud magnũ : & paruuꝫ magnum.lxxx.libraꝝ:& paulo plus:paruum.lx.Romanum.lxx.Euboicum non multo minus attico.Erat ægyptiũ: prætera Neapolitanũ:Rhodinꝫ: Syracusanũ: põderum diuersorum prout diuersarum nationum.Hanc noctẽ:totam & cõtinuã.

Talẽtũ qd

⁋ Tibi non esse credam illa.s.talenta:& cum interrogatione legatur:uel tibi non esse credam illam.s.philenium & credam pro cõmittam:& conuenit cum sensu sequenti:alio ibit tamen. ⁋ Abusa:uel ab utendo uel usu consumpta. ⁋ Quę uolumus:pro quibus usus est accusatiuo pro ablatiuo:& notauit nonius id usurpasse grauissimos autores.

⁋ DVO talenta argẽti.qđ latini talentũ græci talãton.Maximũ ergo talentũ nonaginta libraꝝ:minimũ triginta: reliquũ:qđ esset mediũ. Sunt etiã alioꝝ põdeꝝ prout diuersis nationibus placuit maioris:minorisue põderis:ut euboicũ attico aliquatenus minus:item Aegyptiũ:Syracusanũ:Rhodiũ:Neapolitanũ:& id genus alia. ⁋ Honoris cã. hoc ironicos lena irridẽdo adolescentẽ dicit. ⁋ Abusa.i.absumpta. Vtimur rebus.ut inqt Cice.quę manent eędẽ:ut ueste:lib.domo. Abutimur quæ absumunẽ:ut uino:oleo:tritico. iurisc̃õsulti quoq; hanc de usu & abusu faciunt differentiã:ut sit usus illaꝝ reꝝ:q̃ minime peunt. Abusus uero cõtra:ut si cupiã relinqtur usus:nõ uideẽ relict⁹ abusus.

VALLA.

Vsus& abusus qũo differant

⁋ DVO talẽta. Talentum:ut ẽt in Amphitryone diximus : uarii fuit ponderis: secundũ uarias gentes:diuersæq; speciei:& materiæ:sed Atticum:qđ crebrius est:maius & minus fuit:maius tribus & octoginta assibus describiẽ: & triente:licet quidã octoginta tm̃ assiũ dixerint fuisse:minus uero assibus cõstat sexaginta. Et ita etiã apud romanos constitisse uideẽ:quod quidẽ clare ostẽdit Plautus in mostellaria quũ quadringinta:& octoginta minas in cõputuꝫ duoꝝ talentoꝝ deducit. Si quidẽ as:& mina.& libra:idẽ sunt:ut infra paulopost dicemus. Talentũ aũt:quod nunc atticũ diciẽ:ut Suidas inqt:apud Siculos antiqtus fuit minaꝝ uigintiquattuor:postea tm̃ duodecim: Vbi aũt homerus duo auri talenta ait:in ludis factis in funere patrocli:patet aperte nõ fuisse ęquale talentũ nostrũ talẽto antiquorũ:nã primo uictori tripodẽ:secundo libetẽ:tertio æquũ:quarto duo auri talẽta tradita inquit:quod quidẽ uidetur minimũ quid fuisse:sed & apud ægyptios:Neapolitanos:Rhodios:atq; alias gentes uariũ admodũ fuit. Et atticum crebrius:atq; usitatius est:uerũ ut semel clare intelligaẽ eius põdus:De põderibus hoc loco minutissime disseremus. Omniũ ponderũ minimũ est siliqua:siue granũ. Siliquam enĩ fabã græcam nuncupamus:qua minutissima pondera signari solita sunt. Siliquæ sex scrupulũ faciunt:quẽ & obolũ dicunt hunc nos pensum denariũ appellamus:quę est uigesimaquarta pars unciæ. Scrupuli tres drachmã faciunt:quæ est octaua pars uncię. Sextula quattuor habet scrupulos:dicta ex eo:ꝙ sit sexta pars unciæ. Drachmæ duæ sicilicum faciũt: qui sex habet scrupulos. Duella sextulas duas habet:hoc est scrupulos octo: Semuncia mediã unciã signat a semis:& uncia. Vncia ab uno denominatur: ꝙ ex duodecim assis partibus ea unica est. Sextans unciæ duæ:ꝙ sit sexta pars assis. Quadrans unciæ tres:ꝙ sit q̃rta pars assis:hunc & triunciũ:quasi tres uncias dicunt. Triens: unciæ quattuor:ꝙ sit tertia pars assis. Quincunx unciæ qnq;:ꝙ quinã unciã contineat. Semis:unciæ sex:quasi semias:idest dimidiũ assis. Eandẽ & Sembellam dicunt: quasi se milibellam:libella.n.diminutiuum a libra est. Septunx uncię septem:a semptẽ unciis dictus. Bes uel des uncię octo:quasi dempto triente ab asse. Dodrans unciæ nouẽ:ꝙ quadrans sit dẽptus ab asse:hunc & mouunciũ:quasi nouę uncias dicunt:Dextans uncię decẽ:quasi dempto sextante ab asse. Deunx unciæ undecim : ꝙ dempta sit uncia ab asse. As unciæ duodecim:ab ære dictũ:hic & libra:& mna a gręcis a nostris mina interpositione.i.litteræ: diciẽ. Eandẽ & pondus:siue pondo appellant,unde & unũ pondus assipondiũ noïatur:q̃uis proprie pondo significet põdus duodecim libraꝝ. Liuius: Argenti pondo bina:& sex libras in militẽ præstaret. Mina igitur drachmis constat nonaginta sex apud romanos:apud atticos autem cẽtũ:ut Diodorus:& suidas aiunt:unde talentũ atticũ minus : qđ ut diximus est libraꝝ sexaginta: drachmaꝝ continet sex milia. Supra assem est dupondius.i.librę duę:duobus põderibus dictus. ⁋ Sestertius.i.librę duę:& semis:dictus quasi semis tertius:hoc est post duos asses:sequens tertio loco semis:qa.n.fiebat ex duobus assibus:& semisse:sestertium uocauerunt:hoc modo scribẽtes. ⁋ Tressis.i.librę tres: a tribus assibus:ut apud Persiũ: Tressis agaso. Octussis quoq;:nonussis:& decussis:ab octo:nouẽ:& decẽ assibus dicti:octo nouẽ:& decẽ asses significant. Decussis autẽ denarius etiã dictus est:quia constaret decẽ assiũ pondo. Bicessis uiginti asses significat:q̃si binos decusses cõtinẽs. tricessis triginta asses:a tribus decussibus:cẽtussis quoq; cẽtũ asses:q erãt breues ex ære nũmi:ut curto cẽtusse licẽ. Supra cẽtussem maius æris uocabulũ nõ hẽm⁹:nã ducẽtos:trecẽtos:quadragẽtos ue cũ dicius:nõ magis asses:q̃ denarios:ut alios nũmos sigñamus. ⁋ Hãc no.ti. Ita legẽdũ est metri rõne:nõ hãc tibi noctẽ:qa pes unus uersui dficeret. ⁋ Honoris cã. Lena iproba:atq; auara:& tm̃ pecũiæ ihians ait se honoris cã:& gratis:ac dono mulierẽ daturã adolescẽti:accępta pecũia. ⁋ Tibi nõ eẽ credã? Scilicet pecũiã:& cũ interrogatiõe legẽdũ ẽ. ⁋ Vbi:q̃ dedi añ:ita scribi đbet:& tolli dictio illhæc:uti supflnẽs metri necẽtate. ⁋ Abusa.s.sũt: hoc ẽ cõsũpsi:uẽ abusa.s.sũt a me : ut Noñ.expõeẽ uẽ igẽs: Abusa abutẽdo:uel i usũ cõsũpta:& adduẽ hũc locũ. Iurecõsulti differre uolũt iter usum:& abusum:qa usus sit illaꝝ reꝝ:quæ nõ pereũt nobis utẽtibus:abusus autẽ econtra.

PYLADes

Pondeꝝ ordo:& noïa.

Mina

Octussis

Abussus

SARACENVS.

Græcorũ fides q̃lis sit

GRAEca fide:ac si dixisset tradito in manibus præcio. Taxat hoc loco male creditã grecorũ fidem:tanq̃ sæpius mentitã:cui fidere quisq; cauet:qui sanus sapit. Et propterea cũ aliquid mercãtur:non nisi tradita:& numerata pecunia admittunt. Cice. pro Flacco:hoc dico de toto genere græcorũ:tribuo illis litteras:do: multarũ artium disciplinas:nõ adimo sermonis leporẽ:ingenioq; acumen:dicẽdi copiã:deniq; si quã sibi aliã assumunt:non repugno:testimonioq; religionẽ:& fidẽ nunq̃ ista natio coluit:unde illud ẽ:Da mihi testẽ mutuum. ¶ Ex œnopolio:taberna uinaria. ¶ Disciplina. Arte:in de disciplinosus:qui facile didicit artes: Varro disciplinosũ gladiatorẽ appellauit. ¶ Vetus est.s.adagiũ:puerbiũq;. ¶ Nihili coactio est: Ac si dixisset nihil cumulatũ hẽo: & ppterea mihi opus est pecũia. Dicit.n. scis cuius.s.pecuniæ nullã esse coactionẽ: idest collectionẽ:coactio.n.a cõ & ago.i. congrego:cumulo. Inde apud iurisconsultos titulus de coactis.i. hoium unione & Virg. titire coge pecus. ¶ Aliã orationẽ: non blandam:non obsequiosam:ut alias. ¶ Despoliato pecũiis:Et bonis exhausto. ¶ Atq; olim:triplicẽ olim significationẽ tenet pteriti. præsentis: & futuri tẽporis: ut Non. Pris. & Ser. docẽt. ¶ Illiciebas: Allectabas tuis uerbis:& lenociniis. ¶ Arridebant:applaudebãt:& lętitiã quãdã prę se ferebant. ¶ Vsq;:assidue. ¶ De industria dedita opa:certo consilio:ãtiqui dixerũt industrium: quasi indostruũ:qđ q̃cquid agerent intro struerent. ¶ Aucupii:aucupium & itẽ auceps ab auibus dicit capiendis. ¶ Concinnauit: Aptauit: cõposuit:fecit. ¶ Areã:locum planum:& dicta est:q; arescat:& quæ solis ardore aresit.

Industriã quid

Cætera,quæ uolumus uti,græca mercamur fide.
Quom a pistore panem petimus,uinum ex oenopolio,
Si æs habent,dant mercem.eadem nos disciplina utimur.
Semper oculatæ nostræ sunt manus.credunt, quod uident.
Vetus ẽ,nihili coaxatio. Ar. Quoius? Cle. nõ dico ampli⁹.
Ar. Aliam nũc mihi orationem despoliato prædicas.
Longe aliam inquã præbes nunc,atq; olim quom dabam.
Aliam atq; olim,quom illiciebas blãde adte,benedicæ.
Tũ mihi ædes quoq; arridebant,quom ad te ueniebã,tuæ.
Me unice unum ex omnibus te,atq; illã amare aiebas mihi.
Vbi quid dederam,quasi columbæ pulli in ore ambæ meo
Vsq; eratis.meo de studio studia erant uostra omnia.
Vsq; adhærebatis,quod ego iusseram,quod uolueram,
Faciebatis,quod nolebam, ac uetuream de industria,
Fugiebatis.neq; conari id facere audebatis prius.
Nunc neq; quid uelim,neq; nolim facitis magni pessumæ.
Cle. Non tu scis? hic noster quæstus aucupii simillumus est.
Auceps quando concinnauit aream,effundit cibum,aues
Assuescunt,necessest facere sumptũ,qui quærit lucrum.
Sæpe edunt,semel si sunt captæ,rem soluont aucupi.
Itidem apud nos.ædis,nobis areast. auceps,sum ego.

VALLA.

QVAE uolumus uti. utor hanc rẽ: & hac re dicebãt ueteres:ut tã Pri. q̃ Au. Ge. & hic locus oñdit. ¶ Vinũ ex thermopolio.i.loco:ubi calidæ uẽdunt potiones.nã thermõ calidũ significat: & polo uẽdo.ut alibi Plau. de grę. locutus: quos bibẽtes uideas in thermopolio:& capite opto calidũ bibũt: uel ex œnopolio ex taberna uinaria. ¶ Vetus est. subaudi adagiũ. ¶ Nihil coactio est.i.nihil congregatũ est:ac cõgestũ. ¶ Cõcinnauit areã.i.pfecit:absoluit. ¶ Rẽ soluũt.i.repẽdũt impensam. Lectus illex est.i.locus illecebrosus:in quẽ illiciunt amatores:uel si illix rectius:nã in dictionũ dñis Noñ.

PYLADes

GRAEca mercamur fide:idest tradito in manus præcio. Taxãt hoc loco grecorum fidem fluxam: & instabilẽ: tanq̃ sæpius mẽtitam:& cui fidere cauet: qui sane sapit:propter quod quum aliquid mercãtur:nõ nisi tradita:& numerata pecunia admittunt. Vnde Cicero pro flacco de eis sic ait. Hoc dico de toto genere græcorum:tribuo illis litteras:do multarum artium disciplinas:non adimo sermonis leporem:ingenioq; acumen:dicendi copiam:deniq; si quam sibi aliam assumunt:nõ repugno:testimonioq; religionẽ:& fidem nunq̃ ista natio colnit. ¶ A pistore: pisores & pistores dicebãtur apud antiquos:qui frumẽta pinsebant:hoc est tundebant:& qui etiã panes coquebant. Varro. Nec pisorẽ ullum nossent:nisi eum:qui in pistrino pisceret farinã. ¶ Oenopolio. Oenopoliũ dicitur taberna uinaria: ab οἶνος uinum:& πωλέω uendo:& græce quoq; οἰνοπώλιον dicitur. ¶ Si æs habent:panem.s.& uinũ uendẽtes: idest:si a me eis datur pecunia. ¶ Oculatæ:oculos habentes:ispectantes:unde alibi:plus est oculatus testis unus:q̃ auriti decẽ:idest qui de auditu tm̃ dicant. ¶ Vetus est.s.adagium:& prouerbium. ¶ Nihili coaxatio:ita quidem scribẽdum cẽsemus oino:& non coactio:quod certe nullius esset boni sensus:quãq̃ omnes fere codices coactio habeant: & non coaxatio. Sed non eo tamen sensu exponẽdum putamus:quo Pius interpres scripsit:hoc est. Nihili coaxatio ẽ: idest cõquestio:quæ fit post dãnũ m non est hili. dicens:quis ignorat:ni pro ne.i.pro nõ negatione poni? Immo hũc sensum potius subesse existimamus. Tua ista uerba:tuæq; huiusmodi quærelæ:quum iniquis:Quid si non est? Vbi quæ dedi ante? Male agis mecũ:nullius apud me sunt momẽti:nõ aliter q̃ ranarũ coaxatio:quẽadmodum in prouerbio est. Erat enim puerbium:ut ex his uerbis elicitur:quũ quis pergeret a quoq̃ petere:quod ille dare nollet:ut diceretur:nihili coaxatio.i. frustra petis:& odiose:ranarũ coaxantiũ ritu. Coaxare enim uerbũ est ficticium:a ranarum uoce deductũ:quæ est. κοαξ ε.ut apud aristophanẽ poetã est uidere in comœdia:cui nomen sit βάτραχοι.& a uerbo ipso coaxatio. ¶ Cuius? ita scribẽdum quoq; opinamur:& nõ:scis cuius:metri necessitate:nam uersus non consisteret. imo abundaret uno pede:si scis adderetur:& prĕterea:nullus rectus sensus esset. p̄ponendãq; Argyrippi personã illi dictioni cuius autumamus:hoc sensu:Cuius coaxationẽ ais? ut interrogatiue legat. cuius? ¶ Nõ dico ampli⁹. Et hic p̄ponendam lenę psonam putamus:ut sit respõsio ad uerbum illud cuius:ab argyrippo dictũ: hæc autẽ Pius ille interp̄s:& Sarrra.itẽ non intelligẽtes futiliter:& perperã nugati sunt. ¶ Aliã nunc mihi. Sic icipit hic uersus metri ratione:aliter inq̃t:nunc aduersum me loqueris:q̃ loquereris:quũ uobis dabã:non.n.blande & obsequiose nunc: ut tũc faciebas:qñ me despoliatũ:enudatũq; penitus fecisti. ¶ Despoliato pecuniis:& bonis exhausto. ¶ Atq; olim q̃ alio tẽpore: iam elapso. ¶ Illiciebas:allectabas:blandis: & benedicis uerbis. ¶ Illiciebas blande ad te. ita scribendũ est metri necessitate:& non illiciebas me ad te blande. ¶ Arridebant:arridere:& applaudere uidebantur. ¶ Me unice:ordo

Oculatus

Coaxatio

te:ordo est aiebas te:atq; illam unice amare me unum ex omnibus. ⁋ Vsq; eratis:assidue:cōtinue. ⁋ De idustria:dedita opera:certo consilio: industrium quasi indestruum dixerunt antiqui:q quicqd ageret itrostrueret:ut dicemus etiam in mostellaria. ⁋ Non tu scis:respondet lena ad ea:quę argyrippus dixit. ubi meretricum mores:& quęstus patefiunt. ⁋ Aucupii. Aucupium:& item auceps ab auibus capiēdis dicitur. ⁋ Concinnauit:aptauit composuit fecit. ⁋ Necesse est facere sumptū. Catholica snia:qui q̄rit lucrū hūc & sumptū facere oportet. ⁋ Itidē apud nos:nō itidē hic apud nos:abūdat.n.hic metri rōne. ⁋ Area ē. Area:ut fest⁹ ait: ꝓprie dr̄ locus uacu⁹ q̄si exaruierit: & ñ possit gcq̄ gñare. Et Var. similiter dictā ait:qa ardore arescit. Et p similitudinē in urbe loca pura areas dictas.

De Idustria

Area

Esca,est meretrix.lectus,illix est.amatores,aues.
Bene salutando,consuescunt,compellando blanditer,
Osculando oratione uinula,uenustula.
Si papillam pertractabit,haud est ab re aucupis.
Suauium si sumpsit,sumere eum licet sine retibus.
Haeccine te esse oblitum,in ludo qui fuisti tam diu?
Ar.culpa tua istaec,quae discipulū semidoctū abste famoues.
Cle.Remeato audacter,mercedem si eris nactus.nunc abi.
Ar.Mane mane,audi.dic quid me aequom censes tibi dare,
Annū hunc ne cum quiq̄ alio sit.Cle.tu ne?uiginti minas,
Atq; ea lege,si alius ad me prius attulerit,tu uale.
Ar.At ego etiā prius,q̄ abis,uolo loqui.Cle.dic qd lubet.
Ar.Non oīno iam perii,est reliquom qd peream magis.
Habeo unde istuc tibi,qd poscis,dem.sed in leges meas
Dabo ut scire possis,perpetuū annum hūc mihi uti seruiat.
Nec quenq̄ iterea alium admittat prorsus,q̄ me,ad se uirū.
Cle.Quin si tu uoles,domi serui,qui sunt,castrabo uiros.
Postremo,ut uoles nos esse syngrapham facito afferas.
Vt uoles,ut tibi lubebit,nobis legem imponito.
Modo tecum una argentum afferto,facile.patiar caetera.
Ar.Portitorum simillumae sunt ianuae lenoniae.
Si affers,tum patent.si non est,quod des,aedes non patent.
Interii si non ego inuenio illas uiginti minas.
Et profecto nisi illud perdo argētum, pereundust mihi.
Nunc pergam ad forum,atq; experiar opibus,omni copia,
Supplicabo,exobsecrabo,ut quenq; amicum uidero.
Dignos,indignos adire,atq; experire certust mihi.
Namsi mutuas non potero certust sumam foenore.

SARACENVS.

⁋ LVCTVS:uel lectus potius: si luct⁹: lachrymas dicit muliebres amātibus:quę struunt isidias:dū in suā:quā cupiunt sentētias trahant:si lectus:hoc nihil pōt esse uiolētius:quid.n.est quod non sit illectus amator p̄stiturus:quū simul cū amata cubat:illex ab illiciendo dr̄. ⁋ Bñ salutādo: Initia sunt ista i amoris illecebras:primus uidere amorē nutibus idicare:postmodu blande loqui:demū attrectaī:deosculari: & reliqua pagere:ut aptissime autor prosequr. Dona. in Terē. appellat amoris lineas. ⁋ Vinula:uenustula Delectabili: & illecebri. Sic No. plautino utens testimōio iqt:uinulū sensi locū illecebrū. ⁋ Si papillā:sūt papillae capitula mamillarū. ⁋ Haud est ab re aucupi: ac si dicat non icassus auceps tetēdit raetia:& perstat i metaphora. ⁋ Mercedes si eris nactus.i.si pecuniā attuleris. ⁋ Mane:mane:Reuocat abeuntem:ul̄ potius abire simulātē:ut rei ueti̇ cupidiorem faceret. ⁋ Quiq̄:pro quoq̄. ⁋ Castrabo:hoc uerbo Varro usus ē: Castrare oportet agnū non minorē qnq; mēsium. ⁋ Syngrapham afferas.i.quas iusseris codictiones in scriptis ponito. Asconius pedian⁹ differre dicit iter se Syngrapha & chyrographa: q in chyrographis tm̄ quę gesta sunt scribi solent:in Syngraphis uero ēt contra fidē grauitatis pactio uenit:& nō numerata pecunia. ⁋ Si nō ē: qd das:Huc tēdit illud. Si nihil attuleris ibis homere foras. ⁋ Nisi illud pdo:Sēsus est malo argētū ut peat q̄ amore cruciari: & recte dixit pditū:qd meretricibus condonaī. ⁋ Experiar opibus.s.alienis. ⁋ Oi copia:oi ui:& conatu. ⁋ Experire:pro experiri utiī saepe Plau. cōtrario genere uerboꝝ. ⁋ Mutuas uō potero.s.hse pecunias:mutuamus q̄ uō eadē reddunī:sed usu consumunī:ut uinū pecunia:cum autē eadē reddunī:ut liber:uestis cōmodare dicimus. ⁋ Foenore:qcqd supra fortē accedit foenus dr̄ a foetu: uel foetura:sicut a ticto:idest perio graece locos:quod corrupto uocabulo hodie s praeposito barbare stocus dicitur.

Papilla q̄

Mutuare quid sit

VALLA.

⁋ ILLIX inquit & illex hoc discernunī ab illiciēdo illix:illex uero a quo lex nō seruel. Plau. in poenula. ⁋ Quid illi tātae rei fuimus illix. Idē in psa:in iure illex:hoc est uiuēs sine lege:sine iure labes ppl̄i. ⁋ Ofone uinula.i.suaui: ut uinū est. ⁋ Si papillā p tractabit. Ser. in. xi. ęnei. Sane mamilla est ois emiuētia huberis. Papilla uero breue illud:unū lac trahiī. ⁋ Haud ē ab re.uō ē alienū ab utilitate:ut dicimus:ex re:ex utilitate:Hora. narrabat ex re fabellas. ⁋ Syngraphā facito afferas. & syngraphū:& syngraphā dicius. Est aūt scriptū:qd aliqd mō attesteī:ut Ci. in clodiū ad pōtifices. si tu⁹ scriptor i illo icēdio ciuitatis uō syngraphas:cū bisantiis exulib⁹:& cū legatis rogatus faceret. & ipe Pla. in captiuis:seq̄re me uiaticū:ut dē a trapezita tibi iā eadē opa a p̄tor̄ sumas syngraphū:uñ subiūgit:quē syngraphū.

Syngrapha qd

PYLADes

⁋ LECTVS illix. Lectus inqt meretricū illix est.i.inuitator:allectator. Differt.n.iter illix:& illex:nā illix dr̄: q illicit:siue allicit. Illex āt:q sine lege uiuit:quēadmodū & exlex. Plau. in penulo. Quid illi tātae rei fuimus illix. Idē in psa. In iure illex:hoc est uiuens sine lege:& sine iure:ita inqt No. ⁋ Vinula:delectabili: sensiloqua: illecebra:ita exposuit No. hūc locū citās. Nā qd Pius iterp̄s audax Marcelli codicē recōciliās:ut ipse inqt:legēdū p̄cipit:uaniloquū: pro sensiloquū:pro:in dictione uinulū:temeritatē:& isulsitatē redolet genuinā.quū p̄cipue Pōp. quoq; in dictione uinulus sic scribat:uinulus dr̄ molliter se gerēs:& minime qd uiriliter faciēs. hęc.n.interp̄tatio cū sensiloquo maiorē hēt affinitatē q̄ cū uaniloquo. ⁋ Venustula:uenustū:qd cū gr̄a q̄dā:& ueneī dr̄:ide diminutiuū fit uenustulus. ⁋ Papillā:māmā:papillę:ut festus iuqt:capita sunt māmarū:dictę q papullarū sunt siīes. ⁋ Pertractabit semel. semel addēdum fuit metri necessitate. aliter.n.uersus uō cōsisteret. ⁋ Haud est abre.i.nō est sine utilitate aucupis:pstat q; i metaphora iam coepta. ⁋ Sumere eum licet sine retibus.i.habere eum licet spontaneum:& uolentem:non coactū:neq; captū.

Illix

Venulus

¶ Hæccine te esse oblitum: scilicet decet. ¶ Tua culpa isthæc: quę discipulum: ita scribi debet uersus metri necessitate: nam aliter uersus superflueret. ¶ Abste amoues: ita scribi debet & metri necessitate: & ex codicibus antiquis. non sermones: quia uersus superflueret: quæ quidem Pius & Sarrace. non uiderunt. ¶ Mercedē si eris nactus: idest si pecuniam inueneris: quā mihi uti magistrę tuæ dinumeres. ¶ Mane mane: reuocat adolescens abeuntem: uel abire potius simulantē lenam: quo illum rei uetitę cupidiorem faceret. ¶ Quid me æquum cēses tibi dare? Ita scribendū est: metri necessitate: & non pro illa tibi dare. abūdant enim illa duo uerba: pro illa. ¶ Quiquā: pro quoquas. ¶ Tu ne? hoc dictum est a lena: dum interim cogitat: quātum petere ab eo debet. ¶ Viginti minas: hoc est: quod excogitauit sibi dari debere. ¶ Atq; ea lege: atq; hoc pacto inqt lena: polliceor tibi: me puellā daturā: ut si has ad me uiginti minas: alius prius afferat tu ualeas: idest repulsus discedas. Nam quod nugatur Pius: post dictionē illam: tu: substituendam esse interrogationem: ut argyrippus loquatur ante hoc uerbum uale: insulsum est: & delirum. ¶ At ego etiā pridem usq̄ abis: uolo loqui: ita scribi debet uersus metri necessitate: abundat. n. est: & quod lena quum legem adolescēti totā perscripsisset: in uerbo illo uale: ostendit etiam se uelle abire: propterea iterum ab illo reuocata est: dicente se etiā uelle loqui anteq̄ discederet. ¶ Quod peream magis. i. propter quod magis adhuc pereā. ¶ Vt scire possis: ut scire q̄as: possis enim hoc loco gemino. ss. scribēdum est. ¶ Castrabo uiros: hoc uerbo usus est Varro: ingens: Castrare oportet agnum nō minorem quinq; mēsium. Nec placet: qd Pius inquit: scribēdum esse uiro: pro uirilitate: quum nullibi incopertum ab illo existimemus: etiā φ Nonius pro uirtute naturali uiro a lucilio dictum referat: eo carmine, Conceptasq; suo seruare: & pdere uiro. Nā plautū uiros scripsisse cēsemus hoc loco: ut referret ad illud: quod argyrippus dixerat: nec queq̄ iterea alium admittat prorsus q̄ me ad se uirū. ¶ Syngrapham: scripturam: chirographū: in quo cōuentiones: & pacta consignamus: quibus utraq; pars stare possit. Dicimus autem syngraphus: syngrapha: & syngraphum: masculino: fœminino: & neutro genere. Asconius differre inqt inter syngrapha: & chirographa: φ in chirographis tātum: quæ gesta sunt: scribi solent. In syngraphis uero etiā cōtra fidē grauitatis pactio uenit: & nō numerata pecunia. Varro. Syngrapha inquit cautio est per contrahentiū scripturam facta. Chirographariū quoq; debitorem iurecōsultus appellat eum: qui se proprio chirographo obligauit. ¶ Modo tecū una: meretriciū ex hoc auaritia ostenditur: quæ propter pecuniam omnia pati paratæ sunt. ¶ Lenoniæ. lenonum: & lenarum. ¶ Si non est qd des: iuxtā illud Ouidii. Si nihil attuleris ibis homere foras. ¶ Si non ego inuenio: ita scribi oportet uersum metri necessitate: non si non inuenio ego: quia abundaret syllaba una. ¶ Nisi illud perdo argentum. Sensus est: uolo perdere omnino illud argentum potius: q̄ amore discruciare: & perire. Et bene perdere uelle se dixit: quum id profecto totū perdatur: quod meretricibus condonatur. ¶ Opibus: idest nixu omni. ¶ Omni copia: totis uiribus. ¶ Experire: pro experiri: utitur sępe Plautus contrario genere uerborum. ¶ Mutuas non potero. s. habere pecunias. Mutuamus aūt: quæ non eadem redduntur: ut uinum: pecuniam: quum autem eadem redduntur: ut libros: uestes: cōmodare dicamus. ¶ Fœnore. Quicquid supra sortē accedit: fœnus dicitur: a fœtu uel fœtura: sicut etiam apud græcos ετικτω: qd significat pario. τοκος fit. i. fœnus: quod corrupto uocabulo: nisi lingua uernacula pposito. σ. stochū dicūt.

SARACENVS.



Ercle uero libane: Seipsū tarditatis: & pigritię dānat sitq; aliquādiu uaniloquus: ut seruorū mos est. ¶ Vel pro ēt igitur: pro deinde. ¶ Ibi. s. manēdo in foro. ¶ In ocio: Vacationē a laboribus ocium dicimus: & pro studio lsatū sumimus: qa qui lris operā dant: uacare debent negociis omnibus. Ideo a Terētio ociosus securus dr: referēte Donato: φ nisi qui securus est nō esset ociosus.

Ocium qd



VALLA.



Ercle uero libane. In hac scena libanus secū locut? sese arguit segnitię: ac secodiæ: qd necdū qppiā molitus sit: quo pecuniā argyrippo cōpararet. ¶ Nō te melius uelle expgiscier. ita legēdū est. i. uelle uigiles oculos: huc itēdere negocio. ¶ Fingere fallaciā. i. formare tecū: quo pacto fallere posses quēpiā. Nā fingere est nouā figurā rei dare: unū figuli & uasa fictilia: & fidelia. uas fictile noiaf: necnō figura. Inde etiam opus figulinū: qd e terra cōfectū est. Neratius si talis sit usus tepidiarii: ut assiduum humorē habeat: & id noceat uicino posse phiberi eū iuxta cōmunem parietē cameram ex figulino ope factā adiūgere: si ita retineat: ut & sublato pariete maneat. ¶ Igit. i. postea: ut Donatus. ¶ Vnde sumā? Subaudi pecuniam.

Fingf qd sit

Litanus.



Ercle uero Litane, nō te meliust, uel expergiscier.
Atq; argento comparando fingere fallaciam?
Iādiu factust? quō discesti ab hero, atq; abisti ad (forū
Igitur, inueniūdo argēto ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in ocio.

PYLADes



Ercle uero litane. Tetrameter brachicatalecticus est hic quoq; uersus: septem constans pedibus: ut superioris scenæ. In hac litanus seruus introducitur seipsum tarditatis damnans atq; excitans: ad conquirēdum per fallaciam argentum herili filio pro comparanda amica dinumerandum. ¶ Nunc te meliust expergiscier. i. nunc te melius est somnum: atq; ocium abiicere. Et ita scribendus est uersus ex antiquis codicibus: & sententiæ cōcinnitate. non autē nō te melius uelle expergiscier: ut scribit & corrigit indoctus ille

Pius

Pius interpres:cōtra antiquorum codicū litteram:& uersus quoq; rationem:nā si uelle scribatur: abūdat pes unus. Nec etiam scribendū est uel:ut legit Sarracenus alter ignarus cōmentator eadem carminis ratione. ¶ Atq; huic argento:addēdum fuit huic metri necessitate:nam pes unus uersui deficeret:nisi legeremus fingere nō fallaciam:ut legit:& interpretatur insulsus ille Pius:dicens interrogatiue non positum:quomodo & apud alios usurpatum deprehendi:quę quidem lectio prorsus eiiciēda est. ¶ Igitur iuenūdo argento:igitur positum est pro ea causa:iccirco:nō pro deinde:ut quidam uolunt. ¶ Ocio. Vacationem a laboribus ociū dicimus:& pro studio litterarū sumit: qa qui litteris operam dant:uacare debēt a negociis omnibus:ideo a Terentio ociosus securus dicitur ibi. Animo nūc ocioso esse imper:oeo ꝙ nisi qui securus sit:ociosus esse non possit.

Quin tu secordiam omnem abs te reiice,& segniciē amoue,
Atq; ad ingenium uetus uersutū te recipis tuum.
Serua herum.caue tu idem faxis,alii quod serui solent,
Qui adheri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde sumam?quem iteruortam?quo hāc celocem cōferā?
Impetritum,inauguratust.quouis admittunt aues.
Picus,& cornix est ab leua,coruos porro ab dextera.
Consuadent.certum herclest nostram consequi sententiā.
Sed quid,hoc,quod picus ulmum tōdit?haud temerariūst.
Certe hercle,ego quantum ex augurio auspicii intellego,
Aut mihi in mundo sunt uirgæ,aut atriensi Sauriæ,
Sed quid illud,ꝙ exanimatus currit huc Leonida?
Metuo ne ille obscœnarit meæ falsæ fallaciæ.

¶ SECORdiā:& segnitiē: Ista iter se differre nōnulli existimāt:ut sit segnities ad agēdū:secordia ad cōsulēdū:Cato ꝓ stultitia secordiā dixit:q̄si sine corde:segnis āt inutilis:& ifœcūdus Vir.segnisq; horret in aruis:carduus:dici quoq; segnitatē iuenimus a Ci.& qm̄ de ipudētia diximus:castigemus segnitatē. ¶ Ingeniū:naturā institutū. Vir.nūc loc⁹ aruorū igeniis:Macro. quoq; in Satur.uinū & mel igenio diuersa sunt:aliter igeniū ꝓ inata naturali ponitur sapiētia:sed hoc notissimū. ¶ Vetus: nō solū ad tp̄s:atq; laudē refert:sed ad uituperationē. Teren.ueteris poetę maledictis:hinc ueterator:fraudator:insidiator callidus. ¶ Versutū: ꝓpriū sibi fu⁹ iuenit epitheton:qa ei⁹ mēs crebro ad malū uertitur. ¶ Interuortā:fallam:dolis capiam. ¶ Quo hanc celocē cōferā? Ac si diceret: quo rē deducam:in quem portū nauim subducā:est.n.usus translatione. ¶ Celox:nauigiū breue ē a celeritate dictū.

SARACENUS.
Secordia qd & qd segnities
Vetus ad qd referat

¶ Impetritū:ipetratū:& obfirmatū. Itē inauguratū:augurio firmatū:& dicit augurium quasi auigeriū:uel ab auiū garritu:ide auguro futura ꝓuideo:ꝙ ex auiū uolatu:siue garritu cūcta auspicarent:fuit apud priscos tanta auguratus scia:atq; maiestas:ut nihil inaugurato:inauspicatoq; faciēdū existimarent:ut de istitutis antiqs ait Vale.ut illud est de Accio Neuio:qui apud Tarquiniū priscum regē cotem nouacula posse ꝑcidi acto augurio non diffidit: uide Ciceronē in lib.de diuinatione. ¶ Quouis:in quē uis locū. ¶ Admittunt:cōsulunt:nā aues admissiuę hinc dictæ sunt ab auguribus:quæ cōsulentē iuberēt:ab illis.n.auguria captabāt:admittere aliqū pro recipe:& assumere:ut docet Ser. aliqū plusq̄ facere Terē.hęc te admittere idigna gn̄e nr̄o: & admittere pro peccare. Plau.in sequētibus. Quid tādem admisi pr̄. ¶ Picus:& cornix:Quod pro bono omine ponit Ci.in lib.de diui.qd hēt haruspex:cur pulmo incisus:& in bouis extis dirimat tp̄s:& ꝓferat diē:qd augur:dextra coruus ac sinistra cornix faciat ratū:Vir.quoq;: Sępe sinistra caua ꝓdixit ab ilice cornix.hanc gentiliū leuitatē irridet Varro iquiens deos ociosos:& feriatos fore:si sua consilia corniculæ crederēt:aut coruo hoibus indicāda:coruos ore coire nōnulli existimauerunt & iprimis Anaxagoras id:qd iprobat Aristo.in lib.de generatione aialium:dicit hęc auis se a potu abstinere q̄ diu ficus sui dulcedine gloriatur.unde Oui. Ac cibi dū lacteus pendebit in arbore ficus: A nullo gelidæ fonte bibent aquæ:de coruo plura Plin.in .x.cuius pessima significatio est:cū glutiunt uocē quasi strāgulati:Hæc auis non ab re auguralis habita est:nā ut tradit idē Arist.& inde Pli.tp̄e quo apud pharsalia hospites medię piere corui locis Athenarū peloponessiq; defuerūt: quasi sensum haberent aliquē:quo iter se rerū euenta significarent & mouerentur:itidem de cornicibus creditū est:a quibus augures certissima auspicia capiebāt:nā iter alia uoce sua pluuias portēdere dixerūt:uñ illud est:tunc cornix plena pluuiā uocat improba uoce:hanc auē appellat Pli.inauspicacissimæ garrulitatis:cornicē tradunt naturalium rerū scriptores cōem uitæ modū excedere:hinc annosa cornix dicta est:ex quo fluxit gręcū ꝓuerbiū in eos dictū:qui diutissime uixerunt ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς hæc sint in medio:picus dictio ē latina:auis est uncorū unguium in auspiciis celebris:& insignis:cauat arbores:in qbus pullos educit:a pico Saturni filio:qui ei nomen dedit: meminit Pli.in decimo:Isidorus quoq; mentionē facit. Aristo.itidē in nono de natura aialium:quorū tria genera annotauit Vir.quoq;: fauno picus pr̄:iisq; parētē:te saturne refert:Oui.Picus in ausoniis proles saturnia terris:unde picenū regio:in qua est asculū:qd sabini cū asculū ꝓficiscerent in uexillo eorū picus cōsederat:ut refert Fest⁹:ac Strabo in quinto:a ueteribus pici dicti sunt:quos griphas appellant:de qbus dicemus in sequēti comœdia suo loco. ¶ Vsam cōsequtiam:Quia bonū futurū portēderant. ¶ Non temerariū:Nō ab re:nō absq; cā. ¶ Mihi in mūdo sunt uirgę:hoc dicit iminet ex augurio:uel ut ego uirgis cædar:uel atriēsis saurea:nā si illū decipiā:ei iminet malū:uel mihi si illū fraudare nequero:locutio est ista familiaris Plauto:in mūdo sunt pro paratæ sunt:nam in mūdo antiq dicebant i cū aliqd i prōptu eēt. ¶ Sed qd illuc:ꝓ illud est. ¶ Exaiat⁹:ꝑturbat⁹:ꝑterritus:nā exaīs mortuus. Vir.Exaiumq; auro corpus uēdebat Achilles. ¶ Illuc:ꝓ ille.s.leonidas. ¶ Obscœnauit:Secū malū oēm attulit:ita No.iterp̄tat hūc locū. ¶ Meæ fal.sal.nā fiūt ex augurio prius optatū rei finē opinat⁹ ē:ita ex occursu ip̄i⁹ leōidæ ueret ɔtra sibi portēdi malū:& ul̄lā posse q̄ fuerat cōmēt⁹ trāsiget fallaciā:iō adiec falsę:ꝙ frustra.s.cogitassꝫ:nā sꝫ uanū dicius:teste do.uel falsę:fictę.

Coruorū coitus
Coruorū ꝓgnostica
In mūdo eē qd significet

¶ QVEM interuortā.i.fallam. ¶ Quo hanc celocē cōferā.i.hāc celerē itētionē igerā:sumpta a nauigio trāslatiōe. nā celox ut inqt Noni.nauigiū breue a celeritate dictū. ¶ Impetritū.i.stabile quasi in petra fixū. ¶ Inauguratust. pro inauguratū est.i.in augurio positū:hoc est ratū.Si qs āt ē:q scire desideret:qd auguriū ipetratiuū:& oblatiuū sit:hēt autores eminētissimos Pli.& Ser.in.vi.ęne.q de his affati. ¶ Picus & cornix est ab leua.Coruos porro ab dextera cōsuadēt. Virg.Ante sinistra caua ꝓdixit ab ilice cornix.Cic.de diui.lib.i.Quid.n.hēt haruspex: cur pulmo icisus:&

VALLA.

Antiquorum auspicia — in bonis extis diuinat tempus:& proferat diem. Quid augur dextera coruus:ac sinistra cornix faciat ratum. Sini-
strae inquit. Festus aues sinistrum:quod est sinistrinum auspicium:idest quod sinat fieri. Var. libro quinto epistolicarum
quaestionum ait a deorum sede cum in meridiem spectes ad sinistram sunt partem mundi exorientes: ad dexteram
occidentes. Factum arbitror:ut sinistra meliora auspicia quam dextra esse existimentur. Idem fere sentiunt Capito &
Cincius. Ateius autem Capito ait:sinistrum in auspicando significare laetum:& prosperum auspicium:aut silentiu:
ubi duntaxat uocatur initio igitur silentio surgere:quum dicitur:significat non interpellari: quo minus rem gerat
ad sinistrum. Hortari quoque auspicia ad agendum quod animo quis proposuerit. ¶ Non temerariumst. temerarium
Temerarium quid — est:idest absque causa:Noni. tamen hunc. Plau. in asinaria citans locum:temerarium inquit metuendum: & sollicitum:
sed quid hoc:quod picus ulmum tundit:aut temerarium est:ita in quibusdam impressis Marcelli codicibus legitur hic
uersus Plautinus. In quibusdam detracta u littera pro aut impressum est:at nos uero in manu exscripto antiquissimo
exemplari scriptum neutro inuenimus modo:sed haud negatiua particula. ¶ Ex augurio auspicii:idest ex coniectu
ra:quam facio aspectu auium:nam augurari consequi coniectura est. ¶ In mundo:idest in nudo:hoc est in dorso de-
tracto uestimento. ¶ Quod exanimatus.terrefactus:animo commotus:sicut exanimis anima carens. Virgili. Exa-
nimemque auro corpus uendebat achilles. ¶ Obscaenauit. malum omen attulit Noni interpraetatione.

PYLADes — ¶ SECORdiam ignauiam. Secordiam inquit Festus:quidam pro ignauia posuerunt Cato pro stultitia posuit. Com-
positum autem uidetur ex se:quod est sine:& corde:Secordiam a segnicie quidam in eo differre aiunt:quod segnities ad
agendum:Secordia ad consulendum dicatur. Segnis autem inutilis:& infoecundus dicitur. Virg. Segnisque horreret in
aruis:carduus:segnitatem etiam pro segnicie dixit. Cicero. & quoniam de impudentia diximus castigemus segnitatem.
¶ Quin tu. quin adhortantis hoc loco est. ¶ Te recipis:idest te recipe indicatiuus pro imperatiuo est. ¶ Ingenium:
naturam:institutum. Virgi. nunc locus aruorum ingenius. ¶ Vetus:non solum ad tempus:atque ad laudem refertur.
Veterator. — sed etiam ad uituperationem:ut apud Terentium: Veteris poetae maledictis. hinc ueterator:frandator: insidiator:
callidus. ¶ Versutum:dolosum:fallax. Versuti dicuntur:ut inquit Festus:quorum mentes crebro ad malitiam uertun
tur. ¶ Interuortam. idest decipiam:frandabo:supplicabo:interuertere:uel interuortere modo antiquo dictum: signi-
ficat proprie rem:aut comodatam:aut creditam callide:doloseque:ne domino restituatur:efficere: hinc pro clancu-
lum:& astute ab aliquo aliquid surripe capitur. ¶ Quo hanc celocem conferam:idest quem in portum nauim hanc:
Celox — hoc est rem:& negocium hoc traducam:usus est enim translatione:Celox inquit Marcellus:nauigium est breue:di-
ctum a celeritudine. Plautus in asinaria. unde summam? quem interuortam? quo hanc celocem conferam? Idem in
captiuis: Vidi in captiua celoce. ¶ Impetritum:inauguratumst. Impetritum pro impetrato poni festus docet. Inaugu
rari autem est auguria sumere:porro auguriorum duae erant species:ut Seruius inquit:aut enim oblatiua erant au-
guria:idest quae offerebantur non petentu:ut apud Virgili. Geminae quum forte columbae: ipsa sub ora uiri caelo ue
nere uolantes. Aut impetratiua:idest quae optata ueniunt:de quibus Plinius libro. xxviii. naturalis histo. praeterea
alia sunt uerba impetrantis:alia depulsoris:alia comendationis. &c. hic igitur sensus est:ut nos censemus: Impetritum
inauguratumst:idest:id:propter quod inaugurati sumus impetratum est. hoc est:quod cupiebamus ipetrabimus:con
sequemurque:ac pro impetrato habemus. ¶ Quo uis admittunt aues:idest in quemuis locum:perstat enim in transla
Picus — tionem inauguratium:idest promittitur nobis desiderium:& uotum nostrum undecunque. ¶ Picus:& cornix est ab le-
ua:coruus porro ab dextera:quae omnia pro bono omine habebantur. Cicero in libro de diuinatione. Quid habet.
Aruspex:cur pulmo incisus:& in bouis extis dirimat tempus:& proferat:dicit? Quid Augur:cur dextra coruus:ac
sinistra cornix faciat ratum? Virgili. quoque:saepe sinistra caua monuisset ab illice cornix:hanc gentilium leuitatem
irridet Varro:inquiens:Deos ociosos:& feriatos fore:si sua consilia corniculae crederent:aut coruo:hominibus idi-
canda. ¶ Certum hercle est:idest ita prorsus institui:& decreui:uos sequi:o aues mihi prosperae. ¶ Picus ulmum tun
dit:idest fecit. Vernacula quoque lingua picare dicunt:protundere:& ferire:uel batuere:a pico. s. cuius natura est ro-
stro arbores tondere. Hic etiam picunus appellatur:de quo Nonius haec refert inter caetera. Picunnus auis est marti
dedicata:quam picam:uel picum uocat:& deus:qui sacris romanis adhibetur. Emulius macer in theogonia: & nunc
agrestes inter picunnus habetur. ¶ Haud temerarium est:idest non ab re:& sine causa est:Plautus in Aulu. Non teme
re est:quod coruos cantat mihi nunc ab leua manu:& ita scribi debet ex codicibus antiquis:& sententiae concinnitate:non.
At temerarium est:ut garrit Pius:scribendum esse Marcelli testimonio:nam id falsum est:quum in marcelli quoque co
dice haud scriptum sit:non at:uerum quia Marcellus ipse temerarium hoc loco pro metuendum:& sollicitum expo-
nit:uidetur fortasse legi debere interrogatiue. haud temerariumst? idest none hoc metuendum:& sollicitudine plenus
est? ¶ Ex augurio auspicii augurium dicitur ab auium garritu:& auspicium ab auium inspectione:unde fere idem
significare uidentur:sed hoc loco augurio pro diuinatione:& quadam ueluti scientia accipitur:ut sit sensus:quan-
tum coniectari:& diuinare possum propter hac auium inspectionem pici. s. cornicis:& corui. ¶ In mundo sunt:idest
In mundo esse — paratae sunt. In mundo esse dicebant antiqui:quum aliquid in promptu esset:Hic sensus quantum ego ex auspicio
diuinare possum:futurum est:ut uel ego uirgis cedar:uel atriensis sauria:nam si ego illum decipias:ab eoque pecuniam
auferam:ille ab hera caedetur. Si uero non hoc egero:argyrippus filius me cedet. ¶ Sed quid illuc:pro quid illud est.
¶ Exanimatus perturbatus:attonitus:animo perculsus:exanimis autem:uel exanimus mortuum significat. Virgi.
Exanimumque auro corpus uendebat achilles. ¶ Illic. i. ille leonida. ¶ Obscoenauit. i. malum omen attulit. Ita expo-
nit Noni. locum hunc adducens:sed mendum ita ex marcelli codice tollendum est. Obscoenauit:quasi coenum:malum
omen attulit. Plautus in asinaria. Metuo illic obscoenanit meae falsae fallaciae. Scribendumque censemus obscoena-
uit:& obscoenum per. b. Vel ex his Prisciani uerbis. Ob quoque est:quando assumit. s. quum componitur cum dictio-
nibus a. c. incipientibus. ut obscurus:obscoenus. Et alibi inquit. Obscoenus ab obs:& canendo:uel coeno:Nec ignora
mus quosdam absque. b. scriptitare:obscoenus:& obscoenare:& oscoena uerba:atque ab oscis deflecter:apud quos fuit
Obscoenum — creber usus libidinum. unde profluit illud prisci poetae:osce:& uolse loquitur:latine nescit. Obscoenum autem signi
ficat immundum:uitabile:& maledicum:ut Nonius ait. Tollenda autem fuit dictio illa:quod:uel quid:uti superfluens
metri necessitate:& sententiae congruitate. ¶ Falsae fallaciae:idest deceptae:& uanae:quia metuo:ne fallaciam:cui in-
hiabam:transigere nequeam:& ad optatum finem deducere:& sic ego cum fallacia:quam in animo habebam: falsus remaneam.

Vbi ego:

SARACENUS

VBi ego: Conueniunt in diuerbio serui duo: machinanẽ una de cõgrenda pecunia: dandaq; amãti argyrippo: sed primũ Plau. seruile oñdit igẽiũ: fallax: uerbosũ: & ad oẽ pcliue malũ. ⁋ Libẽtiores q̃ ipsa lubẽtia .i. lætitia letitiores. ⁋ Maximã pdã. qa ipse iã cogitarat: quo pacto p fallaciã pecunia hñda esset. ⁋ Scortari: meretricari: de scorto abũde in ãphitryone. ⁋ Partiã: Dicimus ptio & ptior ut pleraq; id gñs: Vir. & socios ptiẽ in oẽs: & Sal. puincias inter se ptuerãt. ⁋ Illic hõ. Ordo si illic hõ: quẽ ex ipsi⁹ uerbis cõiectabanẽ alienas ædes diripuisse: nã dixerat maximã pdã adfero. ⁋ Aetatẽ: Nũc ætatẽ p diu ut paulo añ annotauimus. ⁋ Oci⁹: Citius. ⁋ Etiã de tergo: Verberib⁹ usq; affici nihili pẽdit: mõ libanũ ɔueniat & pgnãtis dixit eleuatas: ita ut ex pcussione uibices appeãt. ⁋ Largiẽ peculiũ oẽ: iocosa dicti repercussio q̃si: q nihil magis ppriũ seruus hẽat: q̃ aptũ: & prõptũ tergũ uerberibus: Dr peculiũ: & inde pecunia a pecudibus: ut fere oẽs grãmatici tradiderũt: licet p pfimonio: abusiue tñ hic ẽt peculatũ furtũ publicũ dicius: q cum pecore primũ diceret mulcta.

Partio & p partior.

Peculiũ unñ.



Leonida, & Litanus. Serui.

VBi ego nũc Litanum regram, aut familiarẽ filium,
Vt ego illos lubentiores faciam, q̃ lubentiast?
Maximã pdã, & triũphum eis affero aduẽtu meo,
Q. ñ mecum pariter potant, pariter scortari solẽt.
Hãc quidem, quã nactus prædã, pariter cum illis partiam.
Li. Illic homo ædeis compilauit, si more fecit suo.
Væ illi, qui tam indiligenter obseruauit ianuam.
Le. Aetatem uelim seruire, Litanum ut conueniam modo.
Li. Mea quidem hercle opera liber nunq̃ fies ocyus.
Le. Etiam de tergo ducentas plagas prægnanteis dabo.
Li. Largitur peculium omne, in tergo thesaurum gerit.

VALLA.

VBi ego nunc libanũ regrã. In hac scena leonidas occasiõe; nactus cõpiẽdarũ pecũiarũ: qb⁹ Argy. amãti subueniret: libanũ cõseruũ q̃rit: quẽ in ea re adiutorẽ esse oportuit: eo tandẽ iuẽto: docet circũueniendũ esse mercatorẽ: q p asinis pciũ retulerat. Iõ ait: ubi ego nũc libanũ regram. ⁋ Illos lubẽtiores. i. ad id: qd libeat pniores efficiã: q̃ ipsa lubẽtiast: lubẽtia est. i. q̃ res ipsa: q̃ noiaẽ lubẽtia: uel lubẽtinast. i. lubẽtina est. i. uenus: q̃ lubẽtina dr. Vñ romæ libitinẽsis lucus ueneri libentinæ cõsecratus. De lubẽtina uenere. Var. in. ii. de lingua latina hæc inqt: a libendo libido: libidinosus: ac Venus libentina: & libitina. Cic. quoq; in. ii. de natura deorũ. Quo ex gñe cupidinis: & uoluptatis: & lubẽtinæ ueneris uocabula cõsecrata sunt: & q̃ sequũẽ. ⁋ Cũ illis partiã: & ptio & ptior: sicut assentio & assentior dicimus. Vir. Et socios ptiẽ in oẽs. Et Sal. puicias iter se ptiuerãt. ⁋ Aedis cõpilauit. diripuit: dispoliauit. Hor. Ne me crispini scrinia lipi: Cõpilasse putes: uerbũ non amplius addã. ⁋ Plagas pgnãtis dabo. i. sufferã sustinebo igẽtes plagas. ⁋ Largitur pec. i. suũ qcqd usq̃ hẽt.

Partio & p tior.

PYLAdes

VBi ego nũc litanũ reqrã. Idẽ est gñs carminis huius scenæ cũ supiore. tetrametrũ. s. brachicatalecticũ: septẽ pedib⁹ ɔstãs: itroduciẽ prio leonida seruus: litanũ seruũ alterũ reqrẽs: & deinde litan⁹ ipe illi aduenieñs ex uoto: atq; amborũ machinamẽtũ: circa pecuniæ inuẽtionẽ argyrippo herili filio numerãdæ: cũ seruile ingeniũ: fallax: uerbosum: & ad oẽ facinus pcliuũ describiẽ. ⁋ Familiarẽ filiũ: argyrippũ intelligit. Nã familia antea ut Fest. iqt: i liberis hoibus dicebaẽ: quorũ dux: & priceps gñis uocabanẽ pr & mr familiæ: uñ familiæ nobiliũ põpiliorũ: ualeriorũ: corneliorũ: & familiares ex eadẽ familia. postea hoc noie famuli ẽt appellari coepẽt p mutata. i. in. u. lra. ⁋ Lubetiores q̃ lu. est. i. lætiores ipsa lætitia: lubẽtia. n. accipiebaẽ p dea cupidinis: & uoluptatis: quã & lubẽtinã uenerẽ nũcupabãt: ut inqt Cic. li. ii. de na. deorũ. lubentiæ quoq; p dulciorib⁹ aimi: & geniali mẽtis iocũditate capiũẽ a Gel. his uerbis: nã cui lubẽtiæ: grãrq; oẽs couiniorũ icognitę sint: qq; illarũ oio exps sit: si eũ forte ad pticipãdas eiusmodi uoluptates: aut uolũtas tulerit: aut casus iduxerit: aut nec̃itas cõpulerit: deleniri plerũq;: & capi. Vñ ad lubescere Apuleio: ẽ gratiis: & lepore eloqĩ demulcẽ applicari mẽte: & ihærere. ⁋ Maximã p. qa ipse iã p sco hẽbat: qd cogitauerat: de itercipiẽda pecũia a mercatore asinorũ. ⁋ Scortari: meretricari. ⁋ Quã ua. suppleusũ. ⁋ Partiã. Dicius ptio: & ptior: ut multa alia id gñs. Vir. & socios ptiẽ in oẽs. Sal. puicias iter se ptiuerãt. ⁋ Illic hõ. litanus audiẽs leonidã dicẽtẽ: maximã pdã affero: iqt. hic leonida ut opior: ædes cõpillauit: ut ẽt solitus ẽ: hoc ẽ furatus fuit ex ædibus cuiuspiã aliqd. ⁋ Si mo. se. suo. i. si se gessit: ut cõsueuit. Et ita scribendũ ẽ metri nec̃itate: nõ more si fecit suo: nã pes nn⁹ abũdaret. ⁋ Veh illi: ianitori. s. nã ei icũbũt ab hero suo cruciat⁹. ⁋ Aetatẽ. i. diu: & ueluti sclũ: ita expõit No. hũc locũ citãs. ⁋ Liber nũq̃ fies oci⁹. Nũq̃ iqt Litanus: ego tibi cã fuero: ne fuias: hoc ẽ faciã ut me ɔuenias: ut seruire diutius possis: qñqdẽ ita te obtulisti. ⁋ Prægnantis: hoc ẽ tumidas: & pminẽtes: uel magnas: & crassas: ut solẽt pgnantiũ uteri appere. ⁋ Largiẽ pe. oẽ. i. qcqd possidet: & ppriũ hẽt: nã fui nihil ppriũ hre uñr: nisi tergũ: qd eis sæpi⁹ mltis uerberib⁹ cędiẽ. Peculiũ pprie signat rẽ: q̃ nõ i pecũia nũerata ɔsistit: sed uel i solo: uel i corpib⁹: uel i supellectile: nro labore: & idustria ptũ: ac a nobis ipis lucrefactũ. Ci. An eorũ fuit⁹ dubia ẽ: q cupiditate peculii nullã ɔdõnẽ recusãt durissimæ fuitutis. Peculiũ iqt serui⁹: pfimõiũ ẽ: ita. n. maiores dicebãt: a pecoribus: in qbus eorũ cõstabat uniuersa substãtia: uñ ẽt pecunia dicta ẽ a peculio. Et pprie tñ fuorũ peculiũ dicim⁹: licet abusiue p pfimonio: inde aũt fit peculiaris: qd pprie signat rem ad peculiũ ptinẽtẽ: sed usu iam receptũ est: ut p pprio: siue spãli

Familia.

Aetatem.

Peculiaris.

& ꝑcipuo ponat̃:& peculiariter.i.peculiariter:& ꝑcipue.¶ In tergo thesaurũ gerit.i.peculiũ illud oẽ: qđ uti seruus habet:in tergo gerit:qñ:ut diximus:nihil aliud ꝓpriũ.q̃ uerbera serui hñt:quę ut plurimũ in tergo recipiunt.

Le.Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit,
Nunq̃ pol indipiscet quadrigis albis postea.
Herum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.
Sed si mecũ occasioné opprimere hác,quæ obuenit,studet,
Maxumas optumitates, gaudioq; offertissumas
Suis heris ille una mecum pariet,gnatoq;, & patri.
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii.
Nostro deuincti beneficio. Li.uinctos nescio quos ait,
Nó placet.metuo in cóe ne quá fraudé frausus fiet. (tiũ.
Le.Perii ego oppido,nisi Litanũ iuenio iam, ubiubi est gé-
Li.Hic homo sociũ ad malá rem quærit, qué adiungat sibi,

SARACENVS. ¶HVIC occasioni:Quæ opportune:& cõmode ꝓponebat̃.¶ Quadrigis al.indipiscet:ac si diceret q̃tũcũq; studii: & solertiæ ipéderit post amissam occasioné: rem utiq; nõ poterit repare. ¶ Indipiscet:Cõpabite.¶ Heȝ: Argyrippũ.¶ In obsidiõe linq̃t:Implicitũ:& obsessum amoȝ curis: & solicitudib⁹.¶ Inimicũ.Pro inimicoȝ. ¶ Opprimere. Captare. ¶ Optimitas:ꝓ optimitates.i. utilitates:& ꝯmoda: ab optimo optimitas dr̃ a No.q uersiculi h⁹ utitur testimõio: itidẽ Plau.in capti.maxias optimitates:opiperasq; dixit.¶ Effertissimas:siue offertissimas a farcio.u.offercio hinc offertissimũ: pinguissimũ: ut in seq. Pla.hr̃ditateȝ sũ adep⁹ offertissimã.¶ Ob- Optimitas unde dicta Obnoxius qui. uoxii:obligati:& offõ deuincti:qũq; obnoxius dr̃ pœnæ deditus ꝓ delictũ.¶ Vinctos nescio quos:allusio est ad illud deuincti bñficio:iocoso iterꝓtaméto. deuincti ꝓligati.¶ Metuo in cõe: & mihi & ei. ¶ Frausus fraudẽ:ut uitã uiuo:& seruitutẽ suio.¶ Oppido: Valde tractũ uocabulũ a rusticis ut supra.¶ Vbi ubi: ꝓ ubicũq; Ter.ubi ubi ẽ:celari nõ pôt.

VALLA. ¶THEsaurũ g.thesaurus uerbũ cõpositũ.nã thesis repõ dr̃.& auros opes.¶ Quadrigis albis.i.triũpho:nã in triũphis circa triũphãtẽ albata oia.¶ Herũ in obsi.lin.dicimus & obsidiũ tanq̃ ꝑsidiũ:ac subsidiũ : cuius Optimum quid ẽt autor.C. Lelius ꝓ se apud ppl̃ȝ:ut in nobis terra:mariq; simul obsidiũ faceret. & Sal.histo.li.x.magnis opibus ꝑfectis obsidiũ cæpit.P.L.Catilinã legatũ.¶ Inimicũ aios.ꝓ inimicoȝ.¶ Occasioné opprimi.i.oblatã occasiõeȝ admittere:arcteq; ãplecti.¶ Maxias opi. opimũ succulẽtũ dixere ueteres:a quo opimas opimatis:ut libertas libertatis.Legit̃ tñ apud No.optimitas ab optĩo:hũc & in captiuis citãdo locũ. ¶ Gaudio effertissimas.i.copiosissimas: a fartorib⁹ sũpta trãslatõe:q farcimia ad sũmũ replẽt.Deuicti bñficio.i.obligati: idq; ad aiuȝ refert̃:sed Lib.aliorsũ iterꝓtat̃ q ait:uictos nescio quos ait:qđ ad corp⁹ attinere existiat.¶ Fraudé frau.fiet.i.ne usq̃ quẽpiã fraudauerit. Archaismos figura ẽ:ut seruio seruitutẽ.Frausus aũt q̃si a uerbo fraudeo ita frausus:ut soleo solitus.¶ Siet.ꝓ sit.

PYLAdes ¶HVIC occasiõi:huic cõmoditari:q̃ oportune:& cõmode ꝓpõit̃. ¶ Tp̃s se subter du.scribẽdũ est se:simplex:nõ se se duplicatũ:ut legũt iterꝓtes uri : qa uersus abũdaret uno pede:sensus est:nã si occasioné hãc tpis oblatam amittet. ¶ Nunq̃ ædepol indipiscet:quadrigis albis postea:ita scribi oportet uersum:ut metrica rõne substet: nã si indipiscet uerbũ penul.loco scribat̃:ut fere scriptũ erat:abũdat pes unus uersui:hic sensus:q̃tũcũq; studii: & sollertiæ impéde- Quadrigis albis. rit post amissam hãc occasioné:nunq̃ amplius eãdẽ asseq poterit. ¶ Quadrigis albis:Pius interpres hoc loco multa fabulat̃:de q̃tuor factiõibus:q̃ apud priscos essent.ueneta.s.prasina:albata: & rosea:q̃ qdẽ oia nos nihil ad ꝓpositũ facere existimauimus:ut cuilibet ea legẽti clarũ fore nõ dubitauimus:itaq; potius.Quadrigis albis dixisse Plautum cẽsemus.i.ueneris:q̃ iõ albæ fingunt̃:qa ex ebore sint:iuxta illud Sapphus. Hũc uenus in cælũ curru uexisset eburno:& a cygnis:siue oloribus uectæ:q & albi sunt:& citi:ut pote uolãtes:iuxta illud Ouid. Vecta leui curru medias cytherea ꝑ auras:Cyprõ olorinis nõdũ ꝑuenerat alis: Agnouit gemitũ lõge moriẽtis:& albas:Flexit aues illuc:ut sit sẽsus:ẽt si currũ ueneris ab alitib⁹ uectũ:& ꝑ hoc citissimæ celeritatis cõscẽderet.& seq uellet iã amissaȝ hãc occasioné: Indipisci. nõq̃ eã cõseqt̃:& hæc iterꝓtatio ẽt materiæ:de q̃ agit̃:cõueniẽs est:ueneriæ.s.& amatoriæ.¶ Indipiscet.asseqt̃. Aul. Gel.xi.noc.atti. Amoenitates uero & copias:ubertatesq; uerboȝ latina ois facũdia uix qdẽ indipisci potuerit. Idẽ xvi.cap.ii.Quũ librũ ueteris scriptoris legebamus:conabamur postea mẽoriæ uegetãdæ gr̃a idipisci aio: ac recẽsere:q̃ in eo libro scripta eẽnt.Dicimusq; idipiseo:& idipiscor:ꝓ adipiscor.s.assequor.¶ Herũ:argyrippũ.In obsidione.i.iplicitũ.& obsessũ amoȝ curis:& sollicitudib⁹.¶ Inimicũ:ꝓ inimicoȝ:hoc ẽ riualis argyrippi.¶ Opprimet̃: Optimitas cape:uec sinere:ut amittat̃.¶ Maxias opti. Taxator ille oium ferme:q aliqd scripserint:nec minus antiquoȝ:q̃ nouoȝ Ioãnes baptista Pius Plauti futilis iterꝓs:si qd mõ rõnis carminis habuisset:nõ ꝓfecto optimitas hoc loco legẽdũ cẽsuisset:asserẽs:eã eẽ sincerã lectionẽ:& ab eo noie optimates deflecti:ingẽs ẽt fuisse:quũ optimitates legeret:sed refragãte Gelio li.vii.noc.atti. nil audere imutare.ꝓh pudor latiæ lraturæ;i q̃ ipias mãus Plautinus codex decidit extergẽd⁹.Mẽtit̃ primũ hic iterꝓs:Gel.de ea re uerbũ facere:nõ mõ refragari:ꝓterq̃ ubi de uocabulo obnoxi⁹ agẽs adduc̃ tres hos Plauti uersus:ubi ꝑ ipressoȝ icuriã:ꝓ optimitates optimitas scriptũ ẽ: qđ & i Nõii codicib⁹ cõngit:dũ silr̃ l enucleatiõe uocabuli:qđ ẽ optimitas: locũ hũc adducit:atq; alteȝ similẽ i captiuis : nã q manu scripti codices sunt optimitates: ꝓrsus hñt:sed Pius iste ipietate:imo ignorãtia plenissimus: dũ huius uersus librationẽ non callet: pudibũda iteri:& mera deliria ꝓfundit.Neq;.n.optimita usq̃:sed optimitas tm̃ recto singulari dr̃:cuius pluralis sit optimitates:neq; rõ metri huius optimitas patit̃:sed optimitates:Nec optimates ab optimitas.deflecti quis unq̃ audiuit:ut hic iterꝓs ait:sed ab optio:a quo & optimitas:nõ alr̃ deducit̃:q a maxio maximitas:cuius uocabuli Lucretius sic meminit.Ne q̃dã cogas imani maximitate:sed & codices antiq Plautini optimitates hñt:nõ optimitas. Qđ si aliqñ fuit:ut iqt:quũ optimitates legeret:certũ ẽ:& planissimũ:ipm hunc iterꝓtẽ delirare:ac desipe: tutorisq; auxilio idigere:maxias igit̃ optimitates.i.utilitates:& bõitates:cõmodaq; iterꝓtabimur.¶ Effertissimas.i.piguuissimas: abũdãtissimas:qđ i captiuis dixit:opipas.Effert⁹.n.pinguis:& sagiat⁹ dr̃:ab effercio: qđ ab ex & farcio cõpositũ ẽ. Dr̃ ẽt offercio:uñ ibidẽ dicet:hr̃ditatẽ sũ adept⁹ offertissimã.¶ Ille me.una pa.ita scribendũ ẽ: nõ ille una mecũ:uersus uecitate.¶ Aetatẽ:sic & supi⁹.i.diu:& ueluti sæculũ.¶ Obnoxii:obligati:& offõ deuincti: atq; obsequẽtes.Sal. Obnoxius. in Cãtilina.minari ẽt ferro:ni sibi obnoxia foret. Cecilius quoq;:ut Gelius refert sic ait. Quanq̃ ego mercede huc conductus tua aduenio ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare:audibis male : si male dicis mihi . Virgil.Iuuat

arua

arua uidere: Nō rastris hominū: nō ulli obnoxia curæ.i.obligata: & q̃si debitricia expōit Ser. q̄ſiq; tū obnoxi⁹ dr̄ pœne deditus pp delictū. ⁋ Vinctos nescio quos ait: iocose ꝓfert hæc uerba litanus intra se: alludēs ad id: qđ leonidas dixerat: nro deuincti bñficio: & ostēdit se accæpisse uinctos pro ligatis. ⁋ Metuo in cōe. mihi.s.& ei. ⁋ Frausus fiet.i.fecerit: ita dixit frausus: si fraudē: ut uiuit uitam: seruit seruitutē. ⁋ Oppido: ualde: prorsus: ut in amphi. diximus. ⁋ Vbi ubi. ubicūq;. Ter. ubi ubi est: celari nō pōt. ⁋ Hic homo: ita scribi debet metri necessitate: nō illic homo.

Non placet. pro monstro extemplost, q̄ñ qui sudat, tremit.
Le. Sed qđ ego hic properás cōcesso pedib⁹ lígua largior?
Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
Li. Aedepol hominē infelicem, qui patronam comprimat.
Nam si quid scelestе fecit, lingua pro illo peierat.
Le. Approperabo, ne post tēpus prædæ præsidium parem.
Li. Quæ illæc ꝑdast? ibo aduorsum, atq; electabo qcq̄d est.
Iubeo te saluere uoce summa, quoad uires ualent.
Le. Gymnasium flagri, salueto. Li. quid ais custos carceris?
Le. O catenarum colone. Li. o uirgarum lasciuia.

SARACENVS

Monstra q̄ dicantur.

⸿PRO monstro: ꝓ re: quæ naturalē excedit modum: dicuntur monstra: ut ostenta deorum monita: φ imminentia monstrent: & ostendant hinc Virgil. monstra deum refero: & dicitur mōstrum a Festo: quasi monestrum: φ aliquid futurum moneat. ⁋ Extemplo: Illico: est augurum sermo: qui uisis auguriis extēplo surgebant. ⁋ Qui sudat: tremit: sudabat excursura: tremebat propter spem uel metum. quorum alterum est futuri bōi: alterum futuri mali: sed hoc contra naturam non est: quīmo Aristo. in problematis ratiōe probat: in sudorib⁹ posse horrorē excitari. apud Hippocratem est in sudore horror neutiq̄ utilis. ⁋ Concesso pedibus: Vt.s. ne properēt: & festinent. ⁋ Lacerat diē: tempus cōsumit & terit. ⁋ Qui patronā: linguam.s. quæ plærūq; hominem tuetur: ut patronus clientem. ⁋ Peierat: falso iurat: est peierare iusiurandū fallere. unde periurus & peieratus Hora. Illa si iuris tibi peierati: periurus inqt Ser. in uerbo r non habet: unde peiero dicimus corrupta natura præpositionis: quæ res errorem facit: ut aliqui maledicant peiurus: ⁋ Ne post tp̄s prædæ ꝓsidium parem. ⁋ Translatio est ab his: qui cū in alienos irrumpunt agros prædandi gratia: prædæ præsidiū parant: ut tuto abduci possit: ne superuenientes incolæ prædam uendicent. Nō igitur esse cunctandū: sed rei pro tempore occurrendum: sensus est: præsidium dicit Varro ab eo dictum: qa extra castra ꝓsidebant in loco aliquo: Quo tutior esset regio. ⁋ Aduorsum: obuiā. ⁋ Electabo: eliciam. ⁋ Gymnasius flagri: In cuius tergo flagrent: & exerceanť flagella: ut supra ulmorum acherus: & infra cathenarum colone: idest q.sępissime uinciri consueuisti cathenis: est colonus agricultor alieni.

Horror i sudoribus.

Peierare qd sit.

Gymnasiū flagri quid

VALLA.

⸿PRO mōstro extēplo ē: q̄ñ q sudat tremit. ita Hippocrates. επι ιδρωτι φρικη ουχρης τον.i. in sudore autē horror neutiq̄ utilis res est. Tremere: No. dr̄ cōmoueri: agitari. Vir. in. vi. Cur ante tubā tremor occupat artus. Tremere: timere. Vir. in. ii. ęnei. Hic aliđ maius miſis: multoq; tremēdū. Pla. i asinaria. ꝓ mōstro est: q̄ñ q sudat tremit. ⁋ Lingua largior. subaudi sū. ⁋ Qui pſonā cōprimat. pſonus inqt Asco. dr̄: si orator est. Aduocatus: si aut ius suggerit: aut pñtiā suā cōmodat amico: aut pcurator: si negociū suscepit. cognitor si pñs cām nouit: & sic tuetur ut suā. ⁋ Pro illo pe. i. piura ē. Ser. āt piur⁹ i uerbo r nō hēt. nā peiero dicimus corrupta natura ꝑpōnis: q̃ res errorē facit: ut aliq male dicāt peiurus. ⁋ Gymnasiū flagri salueto. i. in quē exerceanť flagra: mirifica arte seruiles mores tangit.

PYLAdes.

⸿PRO monstro: loco monstri: pro re: quæ naturalem excedit modum. Dicuntur monstra: ut ostenta: deorū monita: φ imminētia mōstrent: & ostēdant: hinc Festus: monstrū inquit: quasi monestrū. φ aliquid futurū moneat. Virg. Monstra deū refero. ⁋ Extēplo: illico: augurū est uerbū: qui uisis auguriis extēplo surgebant. Qui sudat tremit. uidentur. n. contraria esse sudare & tremere. unde apud medicos sudor frigidus ægritudinē fere insanabilem arguit. Marcellus. Tremere inquit timere esse hunc locum citans. ⁋ Sed quid ego: arguit ipsum leonida: φ quū sibi negocium sit: properetq;: ut litanū conueniat: hic tēpus terat in loquendo: & pedibus interim parcendo: quibus uiam aggredi debeat. ⁋ Concesso pedibus. i. concedo: & parco. ⁋ Lingua largior: ordo est. Sed ego lingua largior: quid hic concesso pedibus. ⁋ Lacerat: diē: tēpus consumit: & terit: nā quod Pius: eruditiorē. & luculentiorē ait esse lectiōem: si ducem pro diem scibatur: quo modo & prisca exēplaria retinent: fatuitatē redolet hominis consuetā: quū omnes codices diem habeant: non ducem: & sensus probatior resultet. ⁋ Qui patronam: linguam. s. quæ plærūq; eum tutata sit: multis mendaciis: & dolis confictis: ne uerberaretur: nō aliter q̄ patronus clientē tutari consueuit. ⁋ Cōprimat: ambiguo uerbo usus est: & amphibolo: nā & cōprimere est cohercere: & inire: ut trahi possit in eum sensum: φ heram suam: & patronam cōprimeret: hoc est: cum ea rem haberet: de quo uerbo & in amphitryone diximus. ⁋ Peierat: falso iurat: peierare est iuramentum infringere: uel contra iuramentum facere: unde periurus: & peieratus. Hora. ulla si iuris tibi peierati. ⁋ Ne post tempus: prædæ præsidium parem. translatio est ab iis: qui quum in alienos agros prædandi gratia irrumpunt: prædæ præsidium parant: ut tuto abduci possit: ne superuenientes agricolæ prædam uendicent: præsidium inquit Varro ab eo dictum: φ extra castra: præsidebant in loco aliquo: quo tutior esset regio: hic sensus: nolle se diutius cunctari: ut rei pro tēpore occurrere: & cōsulere possit. ⁋ Electabo: eliciā. ⁋ Gymnasium. In cuius tergo flagella exerceentur quemadmodum in gymnasiis exerceri gymnastici solent. Sic alibi dixit. ulmorum acherons: & infra: catenarum colone. ⁋ Custos carceris: passiue prolatū inquit Pius custos pro: qui in carcere custodis: id quod nullibi auditum putamus. Cur. n. non custos carceris actiue potius: ut nomē significat. idest qui sic solitus sis sæpius in carcerem conici. ut ueluti illius custos uidearis: iuxta illud in captiuis: Quid cessatis compedes currere ad me: meaq; amplecti crura: ut uos custodiam? O catenarum colone. idest qui ita catenis uinciri: & circūdari solitus es: ut earum colonus: atq; habitator uideri possis: quemadmodum coloni oppidorum: uel agrorū. Nam quod Pius iterū obloquitur: in probis exēplaribus scriptum esse colonia: ut sit sensus: in quē catenæ: ueluti in coloniam colonarii traducuntur: neutiq̄ probamus: nam & exēplaria omnia habent colone: non colonia: & sensus congruitati magis conuenit: ut catenæ ueluti oppidū sint: in quod ipse frequentius deducatur. nō enim catenæ in homines: sed homines in catenas cōiciuntur. ⁋ Lasciuia: petulantia: in quo uirgæ lasciuiunt quū tergum tuum uerberant: non aliter q̄ uituli: atq; edi lasciuere præ nimia mollicie: & intemperantia solent.

Dremere

Cōprimere

SARACENVS.

Dua pōdo & tria pondo dicitur.

¶ QVOT pondo: Mirifice ingenium: & naturam seruilem exprimit: ut enim inania: ut insulsa: ut loquacia ꝓfundunt: quot igitur pondo: ac si dixisset: quot libris pro libra enim quandoq; accipitur pondo: licet. xii. pondus librarum sit: dicimus dua pondo & trepondo: Quintiliano tradente. Id quoq; asserit phocas grāmaticus: sunt quatuor tantum modo: quæ neutralia esse possunt: quorum pars dimidia declinationem patitur: ut duo: & ambo: pondo autem & octo monoptota sunt: & tantum pluraliter efferuntur: ut hæc pondo nam unum pondo non dicimus: sed in librā efferri potest. Duo enim & tria pondo: & deinceps obseruabimus: uel quotiens de neutro loquimur: correpte dicimus pondo: Liuius itidem. Argenti pondo bina: & sex libras in militem ꝓstaret.

Dipōdium & tripōdiū unde.

Ab hoc dipondium: tripondius: & assipondium. i. duorum: triū: & unius ponderum: est. n. assipondium libræ pondus: est quoq; pondus dictum pro numero a Varrone: e græcia alias in uillas comportasse magnum pondus omnium artificum.

Pēderē qd significet

¶ Expendi: Libraui. ¶ Quādo pēdes: Proprie pendere significat suspēsum esse: alias pro sustentare & alicui rei intentum esse: ut pendetq; iterum narrantis ab ore dixit Virg. ac itidem pro dubitare: & cessare positum: ut itidē: pēdent opera interrupta: minæq;. ¶ Manicæ: Manuum uincula: ut pedicæ pedū. ¶ Quin malus: Dicit illum quocūq; fuerit deprehensus: uel quemlibet inuentus esse neq; omnino: & pessimum seruuz. ¶ Hoc testamento. i. hoc tibi est a seruitute hereditariū: ut. s. ue habeas. ¶ Velitationem: Contentionem est. n. uelitari contendere.

Velitari ꝓprie qd sit.

Plau. in sequentibus: quid uelitati estis inter uos. Aulus quoq; Gel. neq; maledictis aduersum imprudētes & improbos uelitandum. Dicit ergo uerborum contentiōem: & cōcertationē esse omittendā: nā satis erat ineptiarū.

Le. Quo pondo te esse censes nudum? Li. non ædepol scio.
Le. Scibam ego te nescire. at pol ego, qui te expendi scio.
Nudus uinctus centum pōdo es, quādo pendes per pedes.
Li. Quo argumēto istuc? Le. ego dicā quo argumēto, & quo
Ad pedes qn̄ alligatus es, equom centupōdium. (mō.
Vbi manus manicæ cōplexæ sunt, atq; adductæ ad trabē,
Nec dependes nec propendes, quin malus, nequamq; sis.
Li. Væ tibi. Le. hoc testamento seruitus legat tibi.
Li. Verbis uelitationem fieri compendio uolo.

VALLA.

Pondo qūo flectatur.

¶ QVOT pondo. phocas pondo aūt inquit: & octo monoptota sunt: & tantū pluraliter efferuntur: ut hæc pōdo: nā unum pondo nō dicimus: sed in libram efferri pōt. Duo. n. & tria pondo: & deinceps obseruabimus: uel quotiēs de neutro loquimur: correpte dicimus pondo. Quintil. quoq; dua: & tre: & pondo diuersorum generū sunt barbarismi: & duapondo: & trepondo usq; ad nostram ætatem ab omnibus dictum est. & recte dici Messala confirmat. ¶ Centum pondium. ergo & flectitur: sed tamen alio casu similiter nequaquā iueneris. ¶ Manus manicæ. manicæ uincula manuum: & manicæ: quæ tegunt brachia: & manus: ut. Nec tunicæ manicas: nec habent redimicula mythræ.

Velitare qd

¶ Verbis uelitationem fieri. Velitare dixerunt ueteres leuiter contēdere: a uelitibus: idest leuis armaturæ militibus: ut alibi doctissimorum authorum testimonia adducendo docuimus.

PYLAdes

¶ QVOT pondo. Mirifice ingeniū: & naturā seruilem exprimit: qui inania multa: insulsa: & uerbosa profundūt. ¶ Quot pōdo: quot librarū. ¶ Expendi: librauí: ac si diceret: qui te uinctum: iussu herili: sæpe in altum pedibus sune alligatis: appēdi alicui arborí: uel ligno: ut sic pendēs uerberareris. ¶ Quādo pendes: per pedes: pendere proprie

Pendere.

est suspēsum esse: tractū a pēnis auium. Virgi. Dependent lychni laquearibus aureis: hinc per metaphorā pendere pro sustentari accipitur. Ouid. pendet & a uestra nostra salute salus. Item pēdere dicitur: qui nimio desiderio alicui rei intētus cessat ab omni alio opere: & ad unū sollicitus expectat. Virg. pēdetq; iterum narrantis ab ore. Idē: dum consulta petis: nostroq; in limine pendes: unde pendere pro dubitare accipimus. Seneca: pendet animus: & in diuersa trahitur: item pro cessare. Virg. pendent opera interrupta: minæq;: muroꝝ ingentes. Ab hoc fit depēdeo: quod modo est: ex aliquo pendeo: modo sustētor. Cic. Omnis enim illoꝝ salus: a nostra salute dependebat. Et pendo: qd̄ ꝓprie significat pondero: qm̄ quæ pōderant̄ ex libra pendent. Et per translationē: æstimo: unde magnipēdo: paruipēdo: & cætera. i. magni: & parui æstimo. ¶ Centupōdiū: substātiuū est: sicut dupōdium: assipōdium. i. centū libræ: nā quod Pius obloquit̄: de intercutanea quadā eruditione: quæ subsit huic ioco. hoc est: ꝙ Plau. hic rusticanū consequenter instrumentum signet: nō numerum centum pondo: nugæ illius consuetæ uidentur: & laruæ. ¶ Manicæ: manū uincla: ut pudicæ pedū ordo est: ubi manicæ cōplexæ sunt manus: nō ubi manus cōplexæ. i. alligatæ sunt manicæ. i. uinculo: ut quidam ignari exponūt: nā manicæ: & pedicæ pluraliter tantum flectuntur: & participium complexæ significationem actiuam: non passiuam retinet: & actiuum: non datiuū exigit. ¶ Atq; adductæ ad trabem: manicæ. s. & laquei: non manus: ut putarunt illi opici magistri. ¶ Nec dependes: nec propēdes: ita scribi debet prorsus: nisi grāmaticæ iniuriam factam uelimus: nam si dependis: & propendis scribas: ut fere habent codices: nullum bonū sensum elicias. Si aūt dependes: & propendes: hoc significat: neq; deorsum: neq; prorsum pendes: hoc est: nihil deest. ¶ Quin malus nequāq; sis: quin sis improbus: & nihili.

Nequam.

Nequā indeclinabile nomē est omnis generis: qd̄ apud ueteres significabat nullius precii: & quod ne tanti qdem erat: q̄ quod habetur minimi: postea inualuit: ut denotaret hominē lasciuum: ac libidinosum: unde aurū neq; appellatur: qa hoiem trahit ad malum: & nequitia lasciuia: & libidinosa illecebra: siue: ut Aulus Gel. sentit: luxus uitæ prodigus: multi tamen nequitiam pro sollertia: & astutia accipiunt. Mar. Nequitiam tellus non habet ulla magis. ¶ Testamento hoc legauit seruitus tibi: ita scribendum censemus metri necessitate: nā aliter uersus non cōstaret: sed pes unus deficeret. Est aūt scribendū legauit: nō legat: eadē metri necessitate: qn etiā ex codicibus antiqs: in qbus legatur: prolegauit: perperā scriptū erat. Hic sensus seruitus legauit tibi hoc. s. ue. testamēto: hoc est: hoc ue tibi a seruitute est hæreditarium: quia qui serui sunt: semper habent quid doleant.

Velitatio.

¶ Verbis uelitationem fieri cōpendio uolo. Volo inqt: ut corripiamus uerboꝝ cōcertationē. Velitatio inqt Marcel. dr̄ leuis contentio: dicta ex cōgressione uelitū. Plau. in asinaria: uerbis uelitationem fieri compendio uolo: idē in menæchmis. Nescio qd uos uelitati estis inter uos duos. ¶ Cōpendio: breuitate. Cōpendium dicitur: quod parsimonia quadā seruamus: aliqn̄ pro utilitate: & lucro ponitur. Tibullus. Nec magus ignotis repetens: compendia terris: presserat externa nauita merce ratem. Aliquando pro breuitate: unde compendiosum dicit̄ breue: ꝙ ea quæ simul penduntur: celerius expediantur: & ita capitur hoc loco: impendium autem expēsam significat.

Impendiū

¶ Certū est

¶ CERtũ est credere: Cõstitui tuæ fidei cõmittere. ¶ Audacter licet sis: p si uis. ¶ Amãti subuenire: ordo & sẽsus docẽt: ut hoc loco potius leonidas loq̃t q̃ libanus ordo ẽ. Tm̃ adest bõi de iprouiso subuenire. s. amãti filio: uerũ ita est cõmixtũ malo: & subaudias: ut oẽs carnificũ dies de nobis cõcelebrabunt. i. ppetuo de nobis extabit memoria obs maxia: qbus afficiemur supplicia: uult. n. uideri facinus magnũ eẽ aggrediẽdũ: sed nõ absq̃ maxio piculo: qd̃ tãgit Terẽ. nõ fit sine piculo facinus magnũ: ac memorabile. ¶ Vsus est: p opus est. ¶ Quo cru. cõ. i. oi cruciamẽtorũ gñe afficiamur: & quo. i. in quos. ¶ Scapulę: terga: iõ scapulares serui dicti: q in scapulis cedant. ¶ Ariolari: diuinare. ¶ In mũdo: patũ. & in prõptu esse. ¶ Oẽs cõiurati. i. aduersarii nr̃i oẽs: & si cõiurauerint in pniciẽ nostrã: nihil mihi timẽdũ est. ¶ Hẽo fa. ter. i. uerberibus assuetũ: nec erit mihi aliũde auxiliũ petendũ: oñdit si uerbo suus magnã hr̃e cõfidẽtiã de tergo suo: qd̃ magis d̃clarat: qn si tergo resoluẽda ẽ. i. mlcta uerberibus satisfaciẽda: & si

Quid istuc negociist? Le. certust credere. audacter licet
Amanti subuenire familiari filio,
Tantum adest boni de improuiso, uerum cómistum malo.
Omnes de nobis carnuficum concelebranbũtur dies.
Litane nunc audacia usust nobis inuenta, & dolis.
Tantum facinus modo inuenio ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissumi esse, quo cruciatus confluant.
Li. Ergo mirabar, q dudum scapulæ gestibant mihi.
Hariolariq̃ occœperunt, sibi esse in mundo malum.
Quicqd est eloquere. Le. magna ẽ præda cũ magno malo.
Li. Siquidem omnes coniuratim cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiare tergum, ne quæram foris.
Le. Si istam animi firmitudinem obtines, salui sumus.
Li. Quin si tergo res soluendast, rapere cupio publicum.
Pernegabo, atq̃ obdurabo, periurabo deniq̃.
Le. Hem ista uirtus est, qñ usust, qui malum fers fortiter.

¶ CArnificũ cce. dies. i. carnifi. (nĩcda. ces nihil aliud habebunt negocii: q̃ ut aduersum nos mõ sese exerceãt. ¶ Inuẽta: & dolis. i. inuẽtõe: & fraudibus: ut sit: hęc inuẽta inuẽtæ: nisi sit audacia iuẽta. i. re iuẽta ad audaciã. ¶ Qd̃ dudũ sca. ge. mihi. scapulæ a scandẽdo dorsum dñr. Pro scapulis aũt ut dic̃ Cato: signãt p iniuria uerberũ. nã cõplures leges erãt i ciues rogatę: qbus sanciebat pẽa uerberũ. his signabat phibuisse multos suos ciues in ea orone: q̃ est cõtra Cæliũ: si. n. pcussi: sæpe icolumis abii: ptereap re: pro repu. p scapulis: atq̃ grario multũ reip. fuit. ¶ In mũ. ma. hoc sæpe Plau. mõ loquit: mũdũ p nudato tergo ponẽs. ¶ Cõiurati: sil' cõtra me iurati: nisi sit: ut i qbusdã mãu exascriptis codicibus legimus: cõiurati corrigẽdũ aduerbialr platũ: ut assulatii & silia. ¶ Qui si ter. re. ẽ. subaudi p̃da: uel resp. sin resoluẽdũ legat p resoluẽdũ ẽ: publi. (cũ. s. uersum.

¶ CErtũ ẽ credere. Cõstitui (iqt) tibi: ac fidei tuæ cõmittere oĩa. Et sic pseq̃t sermonẽ suũ leonida usq̃ ad eũ uersum. Ergo mirabar: neq̃ iterponẽda est persona litani: usq̃ illuc. Tunc. n. respondere incipit sermoni leonidæ. ¶ Audacter licet. Hoc est pricipiũ sermõis leonidæ. Audacter inqt possumus o litane subuenire nũc amãti herili filio tm̃ bõi adest de iprouiso: q̃q̃ cõmixtũ malo. Et qa dixit: cõmixtũ malo: addit: oẽs de nobis carnuficũ cõcelebrabũtur dies: loq̃t. n. more iproborũ seruorũ: q uñr puisacere uerbera: dũ mõ id efficiãt: qd̃ itẽdũt. Oẽs iqt dies cõcelebrabunt. i. festi ducent: & decãtabunt a carnificibus: hoc ẽ a lictoribus: & q carnificinã exercere solẽt de nobis. i. de nr̃is tergis: & corpibus: qa uerberabimur: atq̃ discruciabimur usq̃ ad mortẽ. ¶ Litane: pseq̃t cõtinuando sermonẽ suũ. O litane nũc usus. i. opus ẽ nobis. ¶ Audacia iuẽta: & dolis. i. ut hẽamus in prõptu: & patã audaciã. & dolos. ¶ Mõ inuenio. i. apporto: ppono. ¶ Vt nos di. duo. Adhuc ut seruus neq̃: ut dixius: loq̃t. ¶ Quo cru. cõ. i. in quos cruciatus oẽs cõiiciẽt: ac sil' fluãt. hic ẽ horũ uersuũ sensus aptissimus: a Pio & Sar. iterpibus ignoratus: pp qd̃ & Pius iussisse corrigẽdũ dixit licet: & scribẽdũ liceat: cõtra metricã rõnẽ: & sensũ rectũ. Et itẽ dixit: addẽdã esse psonã litani illi uersui. Tm̃ bõi adest: qd̃ qdẽ penitus absurdũ ẽ: quũ litanus adhuc nihil itelligeret: neq̃ rñdere posset: neq̃ rñderit: usq̃ ad uersũ illũ: ergo mirabar. Et Sarrac. legit licet sis. cõtra uersus & ipse rõnem. Et ut ordinẽ: ac sensũ adeo puertit. ut qd loq̃t nesciat. ptere a. Tm̃ bõi adest legẽdũ ẽ metri necitate. nõ: tm̃ adest bõi: ut ãbo hi iterptes mucidi legunt. Ergo mirabar. Nũc tãdẽ loq̃t litanus: hoc illd̃ ẽ iqt: q mirabar iãdudũ mihi scapulas gestire. i. ætas eẽ. loq̃t. n. & ipse ex igenio seruili: q ut supra dcm̃ ẽ: quũ aliqd agũt mali: licet cognoscãt rediturũ illud eẽ i suũ tergũ: gestiũt tñ desiderio male agẽdi. Et scribẽdũ ẽ: q: ut oẽs hñt codices: ut sit cõiũctio: nõ qd. i. q̃pp: ut corrigit Pius amẽs interps. ¶ Scapulæ. i. tergũ. Sũt scapulæ i hoie: q̃ mollibus iugis a ceruice demittũt: uñ scapulares serui dicti sũt: q i scapulis cedũtur. ¶ Hariolari: diuinare. ¶ In mũ. pa. ut supra dcm̃ ẽ. ¶ Quicqd ẽ eloq̃re: ex hoc aptius patet: q litanus adhuc nihil intellexerat. ¶ Omnes cõiurati. Si omnes inquit cõiurati: hoc est ueluti simul conspirantes cruciamenta conferant: per me nõ deerit: quin tibi adsim. quũ ad cruciamenta familiare: & domesticum habeã tergum: hoc est domi. ¶ Ne quæram foris. Ne opus sit mihi foris mutuũ petere. ¶ Si istam animi fortitudinẽ: ita scribi debet metri necessitate: nõ si istam fortitudinem animi: quia pes unus uersui deficeret: & quia aliqui codices firmitudinem habent: p fortitudinem: utrunq̃ recte scribi potest. dum altera tantum scribatur. ¶ Quin si tergo res soluenda est: ita scribẽdum censemus ex codicibus antiquis: & non resoluenda: ut subintelligatur pœna: ut ferme habent cæteri codices: & exponunt alii: neq̃ resoluendust: ut corrigit Pius contra omnium codicum scripturam: & uerum sensum ac planum. Quin inquit: si res soluenda est tergo: nedum non timeam huius criminis reus fieri: sed & publicæ rapinæ. ¶ Quum malum fers fortiter: ita scribendum & hoc arbitramur sententiæ concinnitate: nam si legas: qui malum fert fortiter: uix deprehendas: quid sibi ea uerba uelint: est autem sensus generalis: ad secundam ueluti personam directus: ista est uirtus: quum fortiter fers malum: idest quum quis: quæ mala accidũt: fortiter tolerat. ¶ Idem post potitur bonum: potitur legendum putamus: ut sit locus in uerbis: patitur: & potitur: de poetæ consuetudine. Sensus idem catholicus est: q qui fortiter malum patitur: idem postea bono etiam potitur. Vbi potitur uerbum actiuum regit: ut alibi in plærisq̃ est uidere. ¶ Quin rem: Cur nõ illico rem aperis? interrogatiue legendum est. ¶ Cupio malum nanciscier: adipisci. ¶ Derogita: roga de auget: ut in deiero. demorior. ¶ Vel usq̃ adeo: ita scribi debet ex codicibus antiquis: & metri necessitate: nõ uel adeo usq̃: ut legunt Pius & Sarrace. interptes: quia uersus non cõsisteret.

SARACENUS

Scapulares serui qui.

VALLA.

PYLAdes

Scapulæ

Potitur cum acto.

SARACENVS. ¶ AR Cadicos: ideo dixit: q ex arcadia magni quõdã hẽbant: & gnosi ut Varro & Pli. testant. ¶ Quibus subtritæ erãt: ob uetustatẽ: & labores nimios. ¶ Ad fœmina: q̃dam ueluti nuñ hypbole: & nimietate: dnr fœmina posteriores pudẽdę ptes: a q̃rũ mollicie ñnulli arbitrãt fœminã dictã esse mulierẽ. ¶ Istos q tibi: morsibꝰ rursus se lacessunt. ¶ Verũ in tonstrinã: mõ incipit enarrare: ut mercator ꝓ emptis asinis miserit pecuniã. ¶ Infit: Incipit subaudi unꝰ: q ibidẽ aderat: & uerior: & lucidior est lectio: infit pcõtarier q̃ ifio pcõtariis: docet natura uerbi: & sequens uersiculus. ¶ Facetũ: dr facetꝰ: q turbis facit qđ uult: Quinti. Facetũ dixit: nõ tantũ circa ridicularia cõsistere: neq;.n. dixisset Hor. facetũ Catoni minus gñs natura cõcessum esse: sed magis excultæ cuiusdã elegantiæ appellationem putat.

Femina q̃ dicatur.

VALLA. ¶ IDEM post patiĩ bonũ. põt & potiĩ legi. docuimus in amphi. potior uerbũ gtõ: actõ: & abltõ cõnecti. Malũ nãcisciet. i. in dipisci. Nãcisci ꝓprie dr: q patus ad tenẽdũ añq̃ possit repire: qđ teneat: qđ occurrerit. ¶ Iã deuorandũ cẽseas: si cõspexeris. i. auferẽdũ ab eo pecuniã: nisi ad impudicos mores referat. ¶ Quibus subtritæ ad fœmina iã erãt ungulæ: Fœmẽ fœmis ad ptes pudibũdas ptinet: & fere posteriores: ut uideo Pli. opisthia trãsferre: sic anteriora fœmora: iõ locustas pennaꝝ: & fœminũ attritu sonare credit: & pinde forte: nõ ad fœmina: sed ad suffragina legẽdum. q̃ sint suffragina Pli. docet: dũ inqt. Nec preciosa ossa recrescũt: pterq̃ ueterinis ab ungula ad suffragina. &. xly. Nã q̃ aial generãt: genua añ se flectũt & suffraginũ artus i aduersũ: & mox aues: & q̃drupedes alas in priora curuãt: suffragines l posteriora: nisi sit nõ suffragina: sed segmina. i. ad eã usq; ptẽ: ubi secant. ¶ Meme infit pcontarier. ita legẽdũ ẽ. i. incipit pcõtari: parago ge figura. ¶ Dein ædes. ꝓ deide. Facio facetũ. Quint. facetũ quoq; nõ tñ circa ridicula opinor cõsistere: neq;.n. diceret Hor. Facetũ Catoni minus gñs natura ɔcessum esse. Virgi. decoris hãc magis excultæ cuiusdã elegãtiæ appellõnẽ puto: iõq; in epistolis Cic. & hæc in Bruto refert uerba: ne ulli sunt pedes faceti: ac delitiis ingredienti: mollius: quod conuenit cum illo Horatiano: molle atq; facetum Virgilio.

Nãcisci qd sit.

Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bonum.
Li. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Le. Placide ergo unũquodq; derogita, ut acqescã. nõ uides
Me ex cursura anhelitũ etiam ducere? Li. age age mansero
Tua arbitratu, uel adeousq; dũ peris. Le. ubinam est herus?
Li. Maior apđ forust, minor hic ẽ itus. Le. iã satis est mihi.
Li. Tum igitur tu diues es factus. Le. mitte ridicularia.
Li. Mitto, istuc quod affers, aures expectant meæ.
Le. Aĩum aduorte, utæq mecũ hæc scias. Li. taceo. Le. beas.
Meministi asinos arcadicos mercatori pellæo
Nostrum uendere atriẽsem? Li. memini, quid tum postea?
Le. Hem ergo is argentum huc remisit, quod daret Sauriæ
Pro asinis, adolescens uenit modo, qui argentum attulit.
Li. Vbi is homost? Le. iam deuorãdum cẽses, si cõspexeris.
Li. Ita enimuero, sed tamen tu inepte, eos asinos prædicas,
Vetulos, claudos, qbꝰ subtritæ ad femina iam erãt ungulæ?
Le. Ipsos, qui tibi subuectabant rure huc uirgas ulmeas.
Li. Teneo, atq; iidẽ te hic uexerũt uictũ rꝰ. Le. mẽor es pbe.
Verum in tonstrina ut sedebam, me infit percontarier,
Ecquem filium Stratonis nouerim Demænetum?
Dico me nonisse extemplo, & me eius seruom prædico
Esse, & ædeis demonstraui nostras. Li. quid tum postea?
Le. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Sauriæ,
Viginti mnas. sed eum sese non nosse hominem, qui siet.
Q uõ ille elocutus hæc sit. Li. qd tũ? Le. ausculta ergo, scies.
Ipsum uero se nouisse callide Demænetum.
Extemplo facio facetum me, atq; magnificum uirum.
Dico me esse atriensem. sic hoc respondit mihi.

PYLAdes ¶ Tũ igit: tu diues es factus: qã dixerat leonida. Iã satis ẽ mihi: inqt litanus iocãs. tu igiĩ iã factus diues es: quũ satis hẽas. ¶ Sed isthuc: qđ affers. Sed addẽdũ fuit metri necessitate: qa uersui pes unꝰ
Aeque. deficeret. ¶ Animũ aduorte nũc: ita scribi dẽt uersus & addi nũc: qñ alr nõ ɔsisteret. ¶ Aeque mecũ: iuxta mecũ: sicr ut ego. ¶ Mẽinisti asinos arcadicos. Scribẽdũ ẽ meministi: & iterrogatiue legẽdũ: ac si diceret: mẽinisti ne: ex codicibus antiqs: & metri necitate: nã si meministi legaĩ: ut legũt Pius: & Sar. uersus una abundat syllaba. ¶ Mercatori pel
Pella. læo: Macedõico. Pella. n. urbs macedõiæ fuit: i littore ægei maris: illustrata maxie natalibus philippi macedonũ regis: & Alexãdri eius filii. uñ uterq; pellæus uocitatus ẽ. Iuue. Vnus pellæo iuueni nõ sufficit orbis. Luca. Illic pellæi ples uesana philippi. ¶ Nostrũ uẽdere atriẽsem: obseruãdũ ẽ: elegãter dici: mẽini me audire: nõ audiuisse: ut hic uendere: nõ uẽdidisse: & i menæhmis. Nõ cõmẽinisti siĩ te hodie mecũ exire e naui: Et apud Vir. Cãtãdo lõgos memini me cõdere soles. ¶ Qui argẽtũ huic attulit: huic addẽdũ fuit metri necitate: & itelligẽdũ: Sauriæ. ¶ Iã deuorãdũ cẽses: duplex sensus eẽ põt: uel ita deuorãdũ: ut ab eo pecuniæ illæ auferanĩ: & ita ueluti deuorẽtur: uel ad illud refert: qđ dixerat: adolescẽs uenit mõ: ac si diceret icuruãdũ. ¶ Ita eniuero: rñdet litanus ad uerba leõidæ. Tu nẽpe. alii co
Femen. dices hñt: tu iepte: qđ & magis placet: quũ scurrilibus itez uerbis iter se hi duo fui iocenĩ. ¶ Subtritæ: corrosæ: uel ob uetustatẽ: uel ob nimios labores. ¶ Ad femina: hypbole ẽ: femẽ ꝓ femore accipi notũ ẽ. Vir. Eripit a femine & trepidãti seruidus istat: Quidã dñiaꝫ faciũt iter femur: & femẽ: q femur sit ps posterior: siue exterior coxẽ dicis: siue coxæ: femen antem pars anterior: uel interior ipsius coxæ. quanq̃ femur etiam pro tota parte pudenda accipiatur: ut & femori ɔseruisse femur. Femur pterea: & femẽ a ferẽdo dcm uolũt: q ea pte maxie ferat corpus. scribiĩ absq; diphthõgo: quũ breuẽ hẽat primã: quo mõ & femur. ¶ Ipsos q tibi subdue. Mordẽt se iuicẽ: ut dixius: & ex hoc ps: qđ dixius ẽ: ñ icõgrue legi posse iepte: ꝓ nẽpe. ¶ Me ifit pcõ. Ita scribi dẽt ṗrsus pti ex codicibꝰ antiqs: & pti sniæ cõcinnitate: nõ me ne ifit pcõtans: ut stulte cotrigit Pius interp̃s cõtra metri rõnẽ: nam uersus nõ subsisteret: cõtraq; rectã di
Infra. cendi normã. Hic sensus ille adolescẽs infit. i. incipit percõtarier ꝓ percontari me. ecquem filium stratonis nouerim demænetum? Infit añt ꝓ incipit positum est: ut infra etiã in aulularia. Infit ibi postulare plorans: eiulans: ut sibi liceret miluum uadarier. & aliubi sæpius. Apule. quoq; lib. yii. sic ait. Infit ẽt de salute commilitonũ sollicite sciscitari.

¶ Dico me nouisse. hoc ēst. Illi ego rn̄di: me nouisse: & me eius seruū esse. ¶ Et ædis demōstraui nfas. Ita scribēdū ē, ex codicibus antiqs oibus: & ēt impssis: nō de ædis: neq; dein ædis: ut legit: & corrigit Pius ille sōniculosus. ¶ Viginti mnas: ita scribēdū ē: nō minas metri necitate. ut sit actūs p'alis more greco. ¶ Sese nō nosse. p nouisse: nā nouisse nō patit rō metrica. ¶ Quū ille eloquut⁹ hæc sit. i. quū ille hæc dixisset. ¶ Se nouisse. Se addēdū fuit metri rōe: & ex codicib9 antiqs. ¶ Facetū me. Faceti9 a fando dr: & sigñat eū: q in dicēdo sit elegās: & delitias q̄sdā sermonis hēat: uñ alii dixerūt facetū eē: q uerbis faciat qđ uult. đ hoc ēt i mostellaria dicem⁹. ¶ Sic hoc rn̄dit mihi. i. sic ad hoc rn̄dit. Facetus.

Ego pol Sauriam non noui, neq; qua facie sit scio,
Te non æquomst succensere, si herum uis demænetum,
Qué ego noui, adduce, argentum non morabor, quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præsto fore,
Ille in balneas iturus est, inde huc ueniet postea.
Quid nunc consilii captandū censes? dic. L. hem istuc ago.
Quo modo argētū interuortam, & aduectoré, & Sauriam.
Iam hoc opus est exasciatum. nam si ille argentum prius
Hospes huc affert, continuo nos ambo exclusi sumus.
Nam me hodie senex seduxit solum seorsum ab ædibus.
Mihi, tibiq; interminatus est, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo essent uiginti argenti minæ.
Iussit uel nos atriensem, uel nos uxorem suam
Defraudare, dixit sese operam promissam dare.
Nūc tu abi ad forū ad herū, & narra hæc, ut nos acturi sum⁹.
Te ex Leonida futurum esse atriensem Sauriam,
Dū argētum afferat mercator p asinis. Le. faciam ut iubes.
Li. Illū ego interea hic oblectabo, prius si forte aduenerit.
Le. Quid ais? Li. qđ uis? Le. pugno malā si tibi percussero,
Mox quom Sauriam imitabor, caueto ne succenseas.
Li. Hercle uero tu cauebis, ne me attingas, si sapis,
Ne hodie malo cū auspicio nomen cōmutaueris. (riā.
Le. Quæso æquo aio patitor. Li. patitor, te itē quō ego refe
L. Dico, ut usust, fieri. L. dico hercle ego quoq;, ut factur⁹ sū.
Le. Ne Nega. Li. qn pmitto inq̄ hostire cōtra, ut merueris.
Le. Ego abeo, tu iam scio patiere. sed quis hic est? is est.
Illo est ipsus. iam ego recurro huc, tu hūc interea hic tene.
Volo seni narrare. Li. qn tuū officiū facis ergo, ac fugis?

¶ Prēsto: aduerbiū ē patū sigñat: psto āt uerbū tribuo: & excello pstat quoq; ipo e satius est. ¶ In balneas: dicim⁹: & balnea: & balneas. ¶ Istuc ago: hoc ipsuȝ cogito. ¶ Exasceatū: dispositū: & fieri cœptum: trāslatio est a fabris lignariis sumpta: q ligna prius dolant: & exasceant postremo cultius leuigant: & poliunt. Futuros ulmeos: totos uirgis cędēdos. ¶ Oblectabo blādis morabor uerbis: & detinebo. ¶ No mē cōmutaueris: Quia erat saureā simulaturus. ¶ Patitor: p patiare. ¶ Referiaȝ: uicissim cædā. ¶ Vt usus fieri: ut op9 ē facto. hostire: pares uices reddere: dixius supra hostire æq̄re: & hostimentū æq̄mentū: qđ pro bn̄ficii pēsatiōe ponit a Festo. SARACENVS

¶ QVA facie sit scio. Quid sit facies: & unde: & quę inter formā & figuram eius sit dr̄ia in amphi. satis: ut opinor: oñsum est. ¶ Si uis: subaudi argentum. ¶ Argēto iteruortā. i. fallam argentū auferēdo. ¶ Opus est exasceatū. Trāslatio sumpta a fabris lignarus: qui ascia primo materiam aliquam comminunt ad opus cōficiendum: post leuigādo expoliunt & perficiūt. ¶ Exclusi sumus. figura metalassis psens p futuro. ¶ Seduxit. ducere iqt Dōna. est digitis cōputare: seducere est quem apud seipsum: et secreto deducere: Seduxit ergo deduxit me: ne qsquam audiret. ¶ Futuros ulmeos. idest ita ɔtusos uirgis ulmeis: ut plane ulmei uideamur. ¶ Viginti argenti minæ. libræ q̄ nūero cōstāt: grææ mnę dicunt. nā emina nas est. Persi. Fregerit eminas areti ædilis iniquas. ¶ Interea hic oblectabo. i. uerbis nugalibus distinebo. ¶ Inq̄ hostire. i. æq̄re: inde redhostire inquit Neuius referre gratiaȝ q in lupo: uel ueiens regē saltāt: subæ albanū muliū comitē senē sapiētē cōtra redhostis: Menalus & Accius in āphi. cedo ecquid te redhostis titum: cum eas seni obiectet facilius. nam & hostire pro æquare posuere: En. in chrespōte: audis atq; auditis hostimentum adiungito. ¶ Vt memineris. hoc est tam ferociter ut non obliuiscaris. VALLA. Ducere qd sit. Redhosti re quid.

¶ QVA facie sit: scio qua forma. quid sit facies diximus in amphitryone. ¶ Succensere: irasci. ¶ Si herum uis: ordo est. Si uis adduce Demænetum herum: quem ego noui. ¶ Argentum non morabor: non morabor: quin numerum argentum. ¶ Præsto fore. paratum fore. præsto enim aduerbium est. nec fere cum alio uerbo iungitur: q̄ cum sum: & foré: & apud poetas cum adsum: significatq; presto esse: & presto fore: præsentem: paratum ue esse: atq; futurum. Cicero. Quibus quidem omissis: tu etiam Brute presto fuisti. ¶ In balneas. Dicimus balneas & balineas. ¶ Istuc ago. hoc ipsum mente agito. ¶ Aduectorem: pecuniarum: scilicet & adductorem. & ita scribendum est ex codicibus antiquis. non aduentorem. ¶ Exasciatum: dedolatum. dispositum: & fieri cœptū. trāslatio est a fabris lignariis sumpta: q ligna prius dolant: & exasciant. postremo cultius leuigāt: & polliunt: Est ascia notū instr̄ȝ fabri lignarii: ab ascindēdo dicta. siue a græco αξινη: qđ asciā: securiū ue sigñat: cuius diminutiuū est asciola. Pli. li. xvi. Mollissima tilia: eadē ur: & callidissima: argm̄ afferunt: q cítissime ascias retūdat. Apu. quoq; puerbialr dixit. Vin me cruribus meis asciā ipingere: hoc ē mihi ipsi me ipm̄ nocere. Ex his ur planū nō eē asciā: qđ Pius interp̄tes Plantinus ait: feramētū ad scabra ligna expoliēda: ita ut quū ligna ppoliunt: ascia pfecta sint: a quo exasceatū: ut ipse iqt fiat hoc est absolutū: pfectū: elimatū: leuigatū. Quin potius asciā esse: q̄ & uulgo eodē noie appellāt: qua nō tam leuigate & pollite ligna prius absoluta reddūt: sed dedolāt tm̄: eā eleuātes in altū: & abscindētes assulas: unde plærunq; fabris ipsis cōtigit: ut eā suis cruribus impingerent: seq; uulnerarent: sed non idem est in leuigatorio instrumento: illud enim non eleuatur in altum: neq; uersus crura impingitur: sed superne semp per ligni supficiē manibus trahit: eoq; absolutissima: & leuigatissima quęq; redduntur. id instrumētum runcinā appellāt: nō asciam. Ply. xyi. c. xliii. de abiete. Ramentorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarum raptus: inde fit uer- PYLAdes Præsto. Ascia. Runcina.

bum deruncinare: quo utitur Plau. in milite glorioso: eo uersu: ut lepide deruncinauit militē: pro placauit uel delenitum reddidit: ac ꝓrsus in suā sñiam traxit: mollibus uerbis: atq; adulatoriis: & expolientibus: nō secus q̄ runcina expoliuntur ligna. Neq;.n. hermolao barbaro uiro doctissimo: & nobis honoris cā semper noiando: in hac parte assentimur: runcinam pro serra accipiēti: in glossematis plynianarū castigationum: sup quo & alioꝝ iudiciū requirimus: significat ergo hoc loco: ut diximus: nō absolutū esse hoc opus: sed dispositum: & fieri cœptū: ut sunt ligna iam ab ascia decussa: & directa ad filum. Et scribēdum est exasciatum: nō exasceatum: quū ab ascia: ut dictū est: descendat: quæ per. i. nō per. e. scribitur. ⸿ Nam si ille argentū prius: hoc refertur ad illud: qđ superius dixerat: hem istuc ago: quo argentū interuortam: & aduectorē: & sauriam. q. d. non opus est: ut sinamus illum mercatorē peruenire ad sauriā prius: q̄ ab eo argētū interuortamus. Sic.n. exclusi essemus nos ambo: & nobis a sene demæneto immineret periculū uirgarū: quod ille interminatus est nobis: nisi pecuniā inueniamus. ⸿ Senex seduxit solū. Demænetus seorsum ab aliis me duxit: ut alloqueret. ⸿ Futuros ulmeos. i. futurū: ut nos totos uirgis ulmeis cedat. ⸿ Viginti essent. ita scribi debet metri necessitate. nō essent uiginti: nam uersus nō consisteret. ⸿ Operā dixit sese ꝓmissam dare. ita scribēdū est rōne metri. nō dixit sese operā: qa pes unus uersui deficeret. Sensus est. Dixit sese dare nobis operā. i. daturū opam suā. hoc est auxiliū ꝓstiturū. ⸿ Dū argentum mercator afferat. nō afferat mercator: qa uersus claudicaret. ⸿ Illum ego interea. ita scribēdum est metri rōne. nō ego illum interea: qa uersus abūdaret uno pede. ⸿ Oblectabo. blandis morabor uerbis. & detinebo. ⸿ Quid ais? ad hoc. s. qđ uolo tibi dicere. ⸿ Si sapis. i. si sanus es: & si tibi recte cōsultū uis. Et ita scribi debet ex codicibus antiqs: & sñiæ cōgruitate. non si me faxis: ut Pius legit. neq; time faxis: ut insulse corrigit. ⸿ Nomē cōmutaueris. i. ex leonida sauria factus sis. nō ex sauria atriēsi leonida: ut Pius inquit somniās. ⸿ Patitor te itē: quū ego referiā. ita scribēdū est: rōne metri. nā si scribas: patitor tu itē: quū ego te referiam: ut fere hñt codices: uersus nō cōstat. sed abūdat unus pes. ⸿ Referiā. i. ex aduerso: & identidem ego te feriā: ut tu me. ⸿ Dico ut usust fieri. ita scribi & hic uersus debet metri necessitate. i. dico: ut opust est fieri. uū rñdet Litanus. Et ego dico quoq; ut faciam. ⸿ Nega. i. dic te nō repcussurū. ⸿ Hostire. pares uices reddere: ut supra diximus. ⸿ Tu iam scio patiere. scio addendū fuit: ex codicibus antiqs: & metri necessitate. cui pes unus deficeret: ab utroq; Pio: & Sarrace. non animaduersum. ⸿ Sed quis hic est. dum abire illinc quærit: uidit mercatorem illum asinorū uenientē. ⸿ Tuum officium. quia seruorū nequam officium est: quum quid peccarunt: ab heris aufugere: ut plagas: & uerbera euadant. ⸿ Ac fugis. & fugis. non hac fugis: ut fere scriptum est in codicibus: quod nullius est boni sensus.

Oblecto.

SARACENVS. VT demōstratæ sunt aduenienti mercatori: q pro emptis asinis precium referebat libanus obuius fit: q illū tātisper oblectat. & moratur simulatis uerbis: quoad ueniat pro saurea leonidas. ⸿ Puere: pro puer locutio est ueterum. ⸿ Calcitronem. Pulsantem calcibus.

VALLA. VT demōstratæ sunt. In hac scena mercator pro asinis argentum ferens: dum pulsari fores iubet: præsto Libanus adest: qui hominem excipiat doceatq; qd opus sit. ⸿ I puere. quia ueteres hic puerus nominatiuo dicebant: & fœminino genere hæc puera: unde puellus & puella: puerpera quæ parit: puerperium fœtus.

Puerus sm antiquos.

⸿ Calcitronem: idest calcibus infestantē.

Mercator. Litanus.


VT demonstratæ sunt mihi, hasce ædeis eē oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. i, puere pulta,
Atq; atriensem Sauriam, si est intus, euocato huc.
Li. Quis nostras sic frangit fores? ohe inq̄, si quid audis?
Me. Nemo etiā tetigit, sanus ne es? Li. at cēsebā attigisse,
Propterea huc q̄ iter hēbas. nolo ego foreis cōseruas meas
A te uerberarier. sane ego sum amicus nostris ædibus.
Me. Pol haud periclū est, cardines ne foribus effringātur,
Si istoc exemplo omnibus, qui quærunt respondebis.
Li. Ita hæc morata ianuast. extemplo ianitorem
Clamat, procul si quem uidet ire ad se calcitronem.
Sed quid uenis? quid quæritas? Me. Demænetū uolebam.

PYLAdes VT demōstratæ. Metrum huius scenæ tetrametrum est catalecticum: septē cōstās pedibus: & una syllaba. In hac autem introducitur mercator ille asinarius: qui precium pro emptis asinis referebat: quærens Demæneti ædes: ut illi pecuniā dinumeraret. Cui libanus seruus occurrit illum uerbis tantisper morans: & oblectans: dum leonidas adueniat: Sauriæ nomen assumens. ⸿ Vt demōstratæ: quēadmodum mihi signatæ: & ueluti pictæ fuere: nam petierat ab obuiis: quæ essent ædes Demæneti: & quales: ut faciūt peregrini in aliena ciuitate. ⸿ Hasce ædis oportet esset. Ita scribēdū est metri necessitate. ⸿ I puere pulta. hēbat secū puerum quēpiam: cui iubet: ut eat ad ianuam illarum ædium: & pulset: atq; euocet sauriam: si domi est. ⸿ Puere: pro puer positum est de more ueterū. Et sist. ⸿ Pulta: pro pulsa. ⸿ Quis nostras. litanus: ut mercatorē pluribus uerbis moretur: occupat eam pulsationē. & anteq̄ puer pulset clamans inquit. quis est: qui adeo frangit fores nostras? ⸿ Ohe inq̄: modus loquēdi ad puerum geminata eadē sñia. ⸿ Nemo tetigit ēt. ita scribēdum est metri necessitate: non nemo etiam tetigit: uerba sunt Mercatoris respondētis pro puero. ⸿ Attigisse. metri ratio: & etiam codices quidam antiqui: ut attigisse scribatur requirunt: non tetigisse: ut alibi scriptum est. ⸿ Propterea huc q̄ iter habebas: ita scribi debet metri necessitate: & ex codicibus antiqs. loquitur more seruorum leuium. censebam inquit tetigisse fores: qa huc habebas iter. ⸿ Nolo ego fores meas conseruas: ita & hoc scribi debet metri necessitate. ⸿ Sane ego ædibus sum amicus nostris: cogit quoq; metri ratio hoc ita scribi: & dictionem ædibus: non ultimo loco poni: ut fere habent codices: sed anteponi: ut nos fecimus. ⸿ Siquidem isthoc exemplo addi qdem opus fuit: ut uersus suis pedibus constaret: nam aliter pes unus deficiebat. Sensus est: nullum profecto imminet periculū: ne fores deiiciantur a cardinibus: si omnibus: qui quærunt: hoc modo rñdebis: nō ꝑmittēdo. s. ut pulsent: uel tangāt fores. ⸿ Ita hæc morata ianua est. nō ianua. nā uersus nō cōsisteret: sed uno pede claudus incederet. ⸿ Ad sese calcitronē. geminādū fuit: se: metri rōne. Calcitro dicitur qui calcibus percutit. ut faciūt multi equi: calcitrosam quoq; mulā ait Ply. quæ calcibus frequēter impetat hanc inhiberi potu uini ꝓhibet.

Calcitro.

¶ QVI pro istuc: Quí p.i. p qua subaudi re: uel quo negocio. ⁋ Macilētis: malis: nō.n. faciē docet saureæ: se leoni dę: quē ille prius uiderat in tōstrina. ⁋ Tristi: seuera. ⁋ Aeacidinis: iracundū adeo illū dicit: ut Achilles alter ira pci tus uideaṫ. Dict9ē Achilles æacides ab Aeaco pŕe Pelei eius auo: æacidinis ergo ab æacide dicit. Aios i plu (rali dicimus iracūdiā: & pturbatiões.

Q Vid hoc fit negocii? Adueniens leonidas: ut sauream mētiaṫ: ui deriq; possit rei familiaris curā hŕe: inclamitat libano suis dictis nō paruisse. ⁋ Tergo & cruribus. ut. s. ne uapularet: aut cōpedibus uinciret. ⁋ Saluere iussi: Ironice: & uultuose legendum est.

SARACENVS. achilles cur æacides dictus sit.

Li. Si sit domi, dicam tibi, non est. Me. quid? eius atriēsis?
Li. Nihilo magis ítus est. Me. ubist? Li. ad tósoré ire dixit.
Me. quó iuisset, post nō rediit? Li. nō ædepol, qd uolebas?
Me. Argenti uiginti minas, si adesset, accepisset.
Li. Qui pro istuc? Me. asinos uendidit pellæo mercatori
Mercatu. Li. scio. tu id nūc refers? iā hic credo eū affuturū.
Me. Qua facie noster Sauriast? si is est, iam scire potero.
Li. Macilentis malis, russulus, aliquantum uentriosus,
Truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte.
Me. Non potuit pictor rectius describere eius formam.
Atq; hercle ipsum adeo contuor. quassanti capite incedit.
Li. Quisquis obuiam huic occesserit irato, uapulabit.
Me. Siqdé hercle æacidinis minis, animisq; explet⁹ icedit.
Si me iratus tetigerit, iratus uapulabit.

¶ SI sit domi dicā tibi. i. domi nō est. nā si domi esset: dicā p dixerim tibi. ⁋ Cū uenisset: subaudi ad tōsorē. ⁋ Post nōre. pcū ctatio est. ⁋ Qui pro istuc. Anastrophe p eo: qd est p quo. ⁋ Aeacidinis minis: idest achilleis: qa Achilles filius Pelei & Peleus & Telamon filii Aeaci. ⁋ Ais quæ. i. ferocia. Vnde animosus: & exanimatus.

VALLA. Aeacidinus quid

Q Vid hoc sit negocii. In hac scęna leonida: ut inchoatæ pficiatur fallaciæ: dū se atriēsem saureā uideri uult: minitabūdus incedit: cum saurea in hac comœdia nusq̄ cōpareat: ut iure hoc nomē obtinuisse uideaṫ a saurea. i. lacerta: q̄ in maceriis: q̄ in sępibus diu delitescit. ⁋ Is nullus uenit. p nō uenit: suspēdenda oro est: & interpunctim pnūcianda. Nā ubi is dixit subiiciēdū statim erat nō uenit: sed affectus fuiēs dixit: nullus: ac si dicat nec liban⁹: nec qsq̄ alius uenit. ⁋ Saluere iussi. ex nimia indignatione dixit iussi saluere. Maioribus nanq; fuit consuetudo: ut diceretur: iubeo te saluere.

Iubeo te saluere.

¶ SI sit domi: dicā tibi. nō est addēdum fuit: non est: ex codicibus antiqs. & ēt ex sniæ cōgruitate. Nam litanus: ut illū diutius moraretur: dixit: Si sit domi: dicā tibi: hoc ē uidebo itus: si domi est. & tibi dicam. & igressus est domū. deinde exiuit. & dixit nō est domi. s. ⁋ Nihilo magis intus est. q̄ demenætus. s. ⁋ Quum iuisset. ita hñt codices qdā antiq manu scripti. qd & magis placet. q̄: quū uenisset. Sensus. n. clarior est. i. postea q̄ iuit ad tonsorem: nō rediit? interrogatiue. n. pnūciādū est. ⁋ Qui p istuc. i. p qua re. hoc argentum. s. affers? ⁋ Mercatu. i. nūdinis. Mercatus 'dr locus: in quo agiṫ mercatura. Cicero quo cū tanq̄ ad mercatuz bonarū artiū psectus sis: inanē redire turpissimuz est. ⁋ Qua facie. qua mēbratura. q̄ figura corpis. id. n. signat facies: ut

PYLADes

Mercatus.



Leonida. Mercator. Litanus.

Q Vid hoc sit negoci, neminé meū magni faceṙ dcm̄?
Litanū in tóstriná, ut iusserá uenire, is nullus uenit.
Næ ille ædepol tergo, & crurib⁹ ɔsuluit haud̄ deco
M. Nimis ípiosus é. Li. uæ mihi hodie. Le. saluere iussi. (re.

dcm̄ est in amphitryōe. ⁋ Russulus: diminutiuū est a russo. qd rubrum signat. ⁋ Vētriosus: uētre turgido. ⁋ Tristi frōte: seuera. ⁋ Nō potuit pictor: hæc sunt mercatoris uerba: q existimabat Sauriā esse a se uisum in tostrina: q tum fuerat leonidas. ⁋ Quisqs obuiā: scribendū est qsqs: nō qsq;: ex codicibus antiqs: & metri rōne. ⁋ Occesserit. pro accesserit. sic. n. scriptū ē in oib9 ferme codicib9. ⁋ Aeacidinis exple. mi. aisq; incedit. Ita scribendū est metri necītate. Sēsus est. Siqdē ille: & minis: & ais. i. furore: atq; iracūdia achillis expletus icedit: est. ⁋ Si me ira. te. saxo iratus uapulabit. saxo addēdū fuit metri necessitate. ⁋ Aeacidinis igiṫ: p achilleis intelligimus. nā achillē: & minacē: & furibundū: atq; iracūdū: uel ex homero didicimus: q i agamēnonē græcoꝝ principē ira accēsus: in cōsilio græcoꝝ: & uerba cōuiciis plurimis referta ptulit: & gladiū quoq; strinxit: ut interimeret. Is aūt æaci nepos fuit: un̄ æacides est appellatus: iuxta illud Ouidii: Aeacidæ chiron: ego sum pceptor amoris. & a noie illo æacides Plautus deriuatiuū traxisse uṙ æacidinis: qd qdē magis cōuenit: q̄ (ut Pius ait) si ab æaco inferoꝝ impatore: & arbitro: q terribilis sit: nomē ipsum deducere uelimus: uel qd insulsus est: si ab aiace: q imanissimas iras cōcæpit: quum succubuisset in armoꝝ iudicio. Nō. n. cōuenit: ut ab æaco: æacidinus deriueṫ: sed æacius. uel æacinus. Ab aiace aūt. etiam si a gręco nomine aias: ut ait ille Pius demens: deducere uelimus. æantinus fieret: non æacidinus.

Aeacidinis

Q Vid hoc sit negocii. idē est gn̄s carminis: qd & supioris scenæ: tetrametrū catalecticū: septem cōstans pedibus: & una syllaba. In hac leonidas itroduciṫ sauriā atriēsem simulās: q ut a mercatore asinoꝝ pecunias ferēte uideri possit rei familiaris curā hŕe: litano inclamitat: q sibi in qbusdā: q̄ iussisse mētiṫ: nō paruerit:

eiq; uerbera minatur: tum interrogat: an qdā debitores. argentum attulerunt. quidā autem uasa cōmodata restitue rint. Neminē meū magnifacere dictū: Ita scribendū est metri necessitate: elocutionis cōcinnitate: & ex codicibus anti quis: in qbus utiq; magnifacere scriptū est. nō magnū facere: & postpouendū est dictum: nō pponendū illi uerbo ma gnifacere: ut perperam: & indocte legunt Pius: & Sarra. interpretes. ¶ Is nullus uenit. pro non uenit.

Litanum libertum. iam manu emissus? Li. obsecro te.
Le. Næ tu hercle cum magno malo mihi obuiam occessisti.
Cur nō uenisti, ut iusserā, i tōstrinā? Li. hic me remoratust.
Le. Siquidē hercle nunc summum Iouē te dicas, detinuisse,
Atq; is precator adsiet, malam rem effugies nunq̄.
Tu uerbero imperium meū contempsisti? Li. perii hospes.
Me. Q uæso hercle noli Sauria mea caussa hunc uerberare.
Le. V tinā nūc stimulus in manu mihi sit. Me. qesce quæso.
Le. Qui latera conteram tua, quæ ocalluere plagis.
Abscede hac. sine me hūc perdere, qui semp me ira incēdit.
Q uoi nunq̄ unam rem me licet semel præcipere furi,
Quin centies eadē imperē, atq; oggannia ā. itaq; iam hercle
Clamore, ac stomacho non queo labori suppeditare.
Iussin sceleste, ab ianua hoc stercus hinc auferri?
Iussin columnis deiici operas aranearum?

SARACENVS ¶ MORATVS est: Detinuit in mora.
¶ Qui. Pro quo: scilicet stimulo: prosequi tur nanq; sermonem coeptum. ¶ Quæ oc caluere plagis: idest quæ iam calla admi sere propter plagas: & uerbera: & duplici scribi debet l: si autem occaluere unico l scribatur: idest conflagrarunt.
Gānire qd. ¶ Ogga niam: Latrem: uociferem: gānire proprie canum est: & gānitio querula canum mur muratio: gannire tamen pro plorare po suit Terentius docente Donato: quid ille gannit? ¶ Stomacho: indignatione: inde stomachari indignatione moueri.

VALLA. ¶ LIBERTVM. per ironiam: q seruus erat nominauit. ¶ Manu emissus. idest li ber: & intelligitur qui es manu emissus no minatiuus pro uocatiuo: qui enim liber e seruo fit: e manu. i. ex potestate heri emit titur. Vnde emissarius etiam dicitur: qui mittitur a supiore foras. negocii alicuius obeundi causa: quemadmodum Trangl.
Emissarius qui in Domitiano: Arrecinū clæmentē cōsularem unū ex familiaribus: & emissariis suis: capitis cōdēnat urus: in eadē uel ēt in maiore gratia habuit: & emissarius custodiēdo2 agro2 cā: ut Cic. in epistolis ad Tironē dabat: nullo apri co horto: nullo emissario: nulla maceria: nulla casa. ¶ Obsecro te. uox blādientis: ut q̄so: sed tū hic cū ironia. ¶ Mo ratus est. i. in mora detinuit: sicut & morari pstolari dicimus. ¶ Stimulus in manu mihi sit. subaudi: quo te uerberē: ut statim subiungit. est & aliud instrumentum hoc nomine appellatum: de quo Cæsar in. vii. his uerbis. Ante hæc calcapedem longe ferreis hamis infixæ totæ in terram infodiebantur: mediocribus intermissis spaciis: omnibus lo cis disserebantur: quos stimulos nominabant. ¶ Qui. aut significat ut: aut qui refertur ad stimulum: ut sit ordo uer
Calleo uñ. borum: quo stimulo. ¶ Quæ occaluere plagis: idest uerberibus crebris callum admisere: a callo fit calleo l gemino: quod uerbum tam ad animum q̄ ad corpus refertur. Est enim calleo admodum, cognosco: & calleo callum in cor pore admitto: a quo occalleo: ut hic. ¶ Atq; oggänniam: idest strideam: oggannire uulpis est: & canum cum metuūt summisso corpore plagas: ut inquit Lucre. Et gannio: obmurmuro. Persi. Secretam gannit Persi. Secretam gannit in uarem: & Iuuen. appula gannit. ¶ itaq. si duæ sunt partes: a littera acuitur. est enim encletica: ut sit sensus: & ita. ¶ Stomacho. indignatione. ¶ Labori suppeditare. i. laborem tolerare: suppeditare etiam suggerere significat: ut si dicas: suppedita mihi escam: & potum: a sub enim & pedibus compositum est: nam quod suggeritur subiicitur: & in potestatem nostram redigitur. ¶ Stercus hinc auferri. quod græcæ dicitur ατοπατος: ut est uidere apud Diasco ridem in secundo: & cæteros medicos: non ut quidam sunt interprætati latrinam: hinc sterquilinium: & stercorare
Arane9 qd & quid aranea. agros dicimus. Fest. quoq; inquit stercus ex æde uestæ. xviii. chalendas iulias defertur in angiportum medium fe re diui capitolini: qui locus clauditur porta stercoraria tantæ sanctitatis maiores nostri esse iudicauere. ¶ Operas aranearum. Seruius inquit araneus animal. Aranea tela apud idoneos.

PYLADes ¶ LITANVM. antiptosis est: ut urbem: quam statuo uestra est. ¶ Tergo: & cruribus: ut. s. non uapularet: aut cōpe dibus uinciretur. ¶ Nimis imperiosus est. Mercator hæc intra se dicit: sed ita tamen: ut litanus etiā audiret: unde si mulat idem litanus se timere: & inquit: ue mihi hodie: ut mercator eo magis credat leonidam Sauriam esse: & au thoritatem in domo habere. ¶ Litanum libertum. Ironice hoc dicit leonidas: & uultuose: ac si dicat: nū tu libertus factus es: qui mihi non parueris? quod & magis declarat. ¶ Iam manu emissus ne es: obsecro te? Ita scribendum est: & addendum: ne es: sensus congruitate & metri necessitate. ¶ Næ tu hercle: cum diphthongo scribendum est: næ &
Næ. affirmantis est. ¶ Occessisti: pro accessisti: aduenisti. ut supra quoq;. Quisquis obuiam huic occesserit. ¶ Hic me moratust: in mora detinuit: & scribendum est: moratust pro moratus est metri necessitate: non moratus est. quia uer sus superflueret. ¶ Malam rem: malum. Et scribendum est malam rem: non ad malam rem neq; id: pro ad: ut insul se corrigit Pius interpres: contra antiquorum codicum scripturam: in quibus utiq; non est ad: neq; id: contraq; sen sus concinnitatem: qui absolutissimus est absq; ea dictione. ¶ Qui latera conteram tua hæc: qui: pro quo stimulo: prosequitur enim sermonem suum litanus: addenda fuit dictio hæc: ad metri integritatem: nam uersui pes unus
Occaluere. defecisset. ¶ Quæ occalluere: idest calum fecere: propter plagas: & uerbera in callos uelut coacta. ¶ Sine me perde re hunc: non hunc perdere: quia uersus claudicaret: perdere autem pro interficere positum est. ¶ Cui nunquā. Cui nunquam satis est semel præcipere: sed opus est centies idem iterare. ¶ Oggänniam: latrem uociferem. Gānire pro prie canum est: & gannitio: ut inquit Festus: est querula canum murmuratio: inde compositum oggannio ex ob & gannio. ¶ Stomacho: indignatione. Inde stomachari est indignatione moueri. ¶ Iussin sceleste ab ianua hac hoc stercus hinc auferri? Ita scribi debet hic uersus metri necessitate: & addi ab: nam pes unus deficiebat. ¶ Iussin colum nis deiici his. Et in hoc addendum fuit his: eadem metri ratione. ¶ Operas aranearum. telas aranearum: quæ co lumnis appensæ erant. ¶ Iussin dari bullas has in splendorem foribus nostris? Hic quoq; uersus: hoc modo scriben dus est: ut metricæ rationi satisfactum sit: aliter enim non constabat.

In

¶ IN splendorem:ut nitide forent. ¶ Bullas:Laminas æreas:quæ foribus affigi solent decoris causa:bulla dicitur insigne:quod collo gerebant ingenui usq; ad statutum ætatis tempus tractum uocabulum a græco βουλη:idest consilium:q ad eam usq; ætatem maiorum consilio gubernarentur:uel quia bulla illam pectoris partem: hoc est pectus attingebat:ubi naturale manet consilium:ut placet Festo. Rursus bulla dicitur ex pluuia tumescens aqua:& propterea bullã Varro hominẽ appellauit quasi q instar bullæ:quæ fit ex aqua cito fiat:& intereat:inquit enim si hõ bulla est quãto magis senex. ¶ Cum fustist:pro fuste est:ut.s.nisi necesse semper sit in manu fustem gerere:illũ ut uerberibus incessat. ¶ In hara:in turpi & in obscœno loco:hoc in herum inclamat:q rei familiaris nullã curã gereret: est hara porcorũ stabulũ. ¶ Hem ergo tibi: deinde illũ pugno:uel baculo petit. ¶ Ecquis p uectura:ita uult occupatũ uideri in rebus familiaribus:ut nõ conspexerit mercatorẽ. ¶ Sticho:proprium nomen uiri.

SARACENVS.
Bulla quid sit
Hara quid sit

Iussin in splendorem dari bullas has foribus nostris?
Nihil est. tanq̃ si claudus sim, cum fustest ambulandum.
Quia triduũ hoc unũ modo, foro operá assiduá dederim,
Dum repperiam qui quæritent argentũ in fœnus, hic uos
Dormitis iterea domi. at herus ĩ hara, haud ædib⁹ habitat.
Hẽ ergo hoc tibi. Li. hospes, te obsecro, defẽde. Me. Sauria
Mea caussa, ut mittas. Le. eho, ecqs p uectura olиui (oro
Resoluit? Li. resoluit. Le. quoi datust? Li. Sticho uicario ipi

¶ IN splendorẽ dari bullas. hoc est laminas metallicas:nã & bulla: quę ex pluuia: & uento suscitatur in aqua nominatur: unde per trãslationẽ: homo bulla dictus: ut ait Varro ob uitæ breuitatẽ:& bulla insigne puerorũ prætextatorũ a collo pendens: q eã partẽ corporis attingat: nempe pectus:in qua naturale manet consiliũ:uel q eã ætatẽ ostendat alterius regedã consilio. prætexta.n.deposita ẽt bulla deponebatur. Persi. Bulla:quæ succinctis laribus donata pependit. ¶ Quatriduũ hoc unus modo. multa per hanc figurã loquimur:ut dicamus quatriduũ & quatriduo:triduũ & triduo:biduũ & biduo: primus & primo: & id genus alia. ¶ In hara. Differt hara cũ aspiratur & acuitur. & cũ caret aspiratione & circũflectitur: quod priore posita stabulũ significat:unde hariga Donati testimonio hostia:& haruspex & haruspicina. Cic. in. ii. de diuinatione si qũ de extis:& fulguribus satis disputatũ est:ostensa restant:ut tota haruspicina sit pertractata. Ara aũt in secũdo loco locus sacrificiorũ est:idq; uerbũ a græcis sumptũ. illi nãq; aras preces uocant:sicut catarras imprecationes. ¶ Hem ergo:dus hoc dicit hominẽ cecidisse ostẽdit. ¶ Hospes. peregrinus. Persi. hoc clare:ne audiat hospes. Est tñ tam qui hospitio accipit q̃ qui accipitur. Ouid. Nec hospes ab hospite tutus. Dr hic & hæc hospes: sed legitur & hospita:unde illud. Hospita terra uale. Legimus ẽt inhospita neutro genere:ut inhospita tesqua. Cũ tñ inhospes non dicatur. Eo modo sospes & sospita:nã quod inquit Iuue. depositũ mihi sospes erit:figurate positũ uideri potest: ut apud Hora. testis metaurũ flumẽ. ¶ Oliui. ab oliua:nã oleũ ab olea deriuatur. ¶ Sticho uicario ipsi tuo. i. seruo:qui uices tuas gerit:nã & uicarius uicaria uicariũ adiectiue dicitur. Quintil. in declamationibus. Amaui filiũ meũ non osculis:non infirmitate:sed uiribus:dolore:patientia:unicũ: quẽ si acie clausisset hostis:uicaria morte seruassem.

VALLA.
Harę significatũ

¶ BVLLAS has. Scutulatos clauos æreos:uel utiq; argenteos:aut aureos: quibus potentiorũ ostia decorãtur. Sic fulgentius bullatũ æthera appellauit:hoc ẽ lucentium sydeɽ coruscamine inauratũ:& splendẽs his uersibus: Astrigeroq; nitens diademate luna bicornis:Bullatũ biiugis conscenderat æthera tauris. Est itẽ bulla tumor ille supaquaneus:qui excitatur uel pluuiæ descendentis pulsu: uel alio modo:unde Varro hominẽ bullã appellauit: q ad illius similitudinẽ cito intereat:Inquit.n. Si hõ bulla est:quanto magis senex: hanc superaquaneã bullã Calphurnius sic describit. Bullantis ubi fagus aquas radice sub ima. protegit:& ramis errantibus iplicat umbras. idem. Alterna tuitreas lateralis cingula bullas. Est præterea bulla insigne colli puerilis suspendiculũ: ingenui aurea: seruilis scortea. Sic dicta a græco βουλη. quod significat consiliũ:quia illis ueluti monumentũ:& memoria esset: consiliũ rebus oĩbus adhibendũ esse:& ideo illã corporis partẽ:hoc est pectus attingebat:ubi naturale manet cõsiliũ:ut Festo placet. ¶ Cũ fustest:pro cũ fuste est:nã qui claudi sunt fustẽ gerere solent:cui initantur ambulãtes: opus est inquit: ut ego cũ fuste ambulẽ:illumq; in manibus gerã de cætero: quo te uerberare possim. ¶ Quia triduũ hoc unus modo ego foro operã assiduã dederim:ita scribendus est uersus metri necessitate:& sententiæ concinnitate: nã nisi ego addatur: & dederim scribatur:& quia triduũ uersus non consistit:quod non uiderunt interpretes nostri Pius & Sarrac. ¶ Qui quæritent. scribendũ est:q̃ritent plurali numero:non q̃ritet:qa uersus claudicaret. ¶ At herus in hara: haud ædib⁹ habet. Ita scribi metri ratio cogit:non atq; herus:neq; habitat in fine:sed habet:pro habitat. harã scimus esse porcorũ stabulũ:Ouid. Tertius imundæ cura fidelis haræ. uñ inquit herus habitare in stabulo porcorũ: non in ædibus mundis & nitidis:hoc inquit respiciens ad illas operas aranearũ:quas dixit non fuisse deiectas e colũnis. ¶ Hem ergo tibi do dicens:ostendit se percutere illũ uelle baculo uel pugno. Vnde litanus simulãs se timere: inuocat mercatorem:ut se defendat. ¶ Sauria oro:mercatoris uerba sunt: putantis illũ Sauriã esse. ¶ Ecquis pro uectura oliui: uult ostendere leonidas:& corã mercatore palã facere:se atriensem esse:& rei totius familiaris curam ad se pertinere:uariaq; propter hoc negocia tractare. ¶ Venit ne inquit aliquis: qui oleum:qđ domui debetur:attulerit: nã quod ait: p uectura oliui nõ ad laborẽ uehẽdi tñ refertur sed ad debitũ. ¶ Resoluit. i. satisfecit. ¶ Pro uectura oliui. i. pro co quod uehere debebat:uel fortassis pro uectura oliui intelligit:idest pro opere uehendi:quia oleum a seruis demenenti heri uectum fuisset alicui mercatori:qui pro uectura nundum soluerat. nam primores illi ciues multos seruos alebant domi: quorum operas locabant:& ex illis magnam utilitatem capiebant:ut infra etiam dicemus. ¶ Cui datũ est: preciũ. s. & id:qđ p uectura oliui est allatũ. Scribiq; hoc mõ dẽt ex codicibus oĩbus antiquis:nõ cui datũ sit:neq; cui datũ scis:ut corrigit Pius iterpres nulli rõni innixus. ¶ Sticho: ppriũ nomen alterius serui. ¶ Vicario:uices tuas gerẽti. Vicarius.n.dicitur: qui uicem alicuius gerit. Liuius. Hunc ego institutum disciplina mea uicarium pro me reipub. do:dicoq;. Hora. Aequali recreat sorte: uicarius: & hoc significatu substantiuum est: aliquando adiectiue ponitur. Quintilia. Vicariam ei operam impendi. Idem. Quem si acie clausisset hostis: uicaria morte seruassem. ¶ Delenire apparas:quia honos erat habere sub se uicarios: iccittà inquit leonidas:tu apparas: idest quæris delenire me:ne te uerberem: quum mihi uicarium tribuis tuis uerbis.

PYLADes
Bulla
Hara
Vicarius.

¶ Hæccine te esse oblitum:scilicet decet.¶ Tua culpa isthæc:quę discipulum:ita scribi debet uersus metri necessita te:nam aliter uersus superflueret.¶ Abste amoues:ita scribi debet & metri necessitate:& ex codicibus antiquis. non sermones:quia uersus superflueret:quæ quidem Pius & Sarrace.non uiderunt.¶ Mercedē si eris nactus:idest si pecuniam inueneris:quā mihi uti magistrę tuæ dinumeres.¶ Mane mane:reuocat adolescens abeuntem:uel abire potius simulantē lenam:quo illum rei uetitę cupidiorem faceret.¶ Quid me æqnum cēses tibi dare:?Ita scribendū est: metri necessitate:& non pro illa tibi dare.abūdant enim illa duo uerba:pro illa.¶ Quiquā:pro quoquaȝ.¶ Tu ne: hoc dictum est a lena:dum interim cogitat:quātum petere ab eo debet.¶ Viginti minas:hoc est : quod excogitauit sibi dari debere.¶ Atq; ea lege:atq; hoc pacto inqt lena:polliceor tibi:me puellā daturaȝ:ut si hasad me uiginti minas:alius prius afferat tu ualeas:idest repulsus discedas.Nam quod nugatur Pius:post dictionē illam:tu:substituendam esse interrogationem:ut argyrippus loquatur ante hoc uerbum uale:insulsum est:& delirum.¶ At ego etiā pridem usq̄ abis:uolo loqui:ita scribi debet uersus metri necessitate:abundat.n.est:& quod lena quum legem adolescēti totā perscripsisset:in uerbo illo uale:ostendit etiam se uelle abire:propterea iterum ab illo reuocata est: dicente se etiā uelle loqui anteq̄ discederet.¶ Quod peream magis.i.propter quod magis adhuc pereā.¶ Vt scire possis:ut scire q̄as: possis enim hoc loco gemino.ss.scribēdum est.¶ Castrabo uiros:hoc uerbo usus est Varro:ingens:Castrare oportet

Castrare agnum nō minorem quinq; mēsium.Nec placet:qđ Pius inquit:scribēdum esse uiro:pro uirilitate:quum nullibi incopertum ab illo existimemus:etiā q̄ Nonius pro uirtute naturali uiro a lucilio dictum referat:eo carmine. Conceptasq; suo seruare:& pdere uiro.Naȝ plautū uiros scripsisse cēsemus hoc loco:ut referret ad illud: quod argyrippus

Syngrapha dixerat:nec quēq̄ iterea alium admittat prorsus q̄ me ad se uięx.¶ Syngrapham:scripturam:chirographū:in quo cōuentiones:& pacta consignamus:quibus utraq; pars stare possit.Dicimus autem syngraphus:syngrapha:& syngraphuȝ:masculino:fœminino:& neutro genere. Asconius differre inqt inter syngrapha:& chirographa:q̄ in chi

Chirographarius debitor rographis tātum:quæ gesta sunt:scribi solent.In syngraphis uero etiā cōtra fidē grauitatis pactio uenit:& nō numerata pecunia . Varro.Syngrapha inquit cautio est per contrahentiū scripturam facta.Chirographariū quoq; debitorem iurecōsultus appellat eum:qui se proprio chirographo obligauit.¶ Modo tecū una:meretricū ex hoc auaritia ostenditur:quæ propter pecuniam omnia pati paratæ sunt.¶ Lenoniæ.lenonum:& lenarum.¶ Si non est qđ des:iuxta illud Ouidii.Si nihil attuleris ibis homere foras.¶ Si non ego inuenio:ita scribi oportet uersum metri necessitate;non si non inuenio ego:quia abundaret syllaba una.¶ Nisi illud perdo argentum.Sensus est: uolo perdere omnino illud argentum potius:q̄ amore discruciare:& perire.Et bene perdere uelle se dixit:quum id profecto totuȝ perdatur:quod meretricibus condonatur.¶ Opibus:idest uixu omni.¶ Omni copia:totis uiribus.¶ Experire:pro experiri:utitur sępe Plautus contrario genere uerborum.¶ Mutuas non potero.s.habere pecunias.Mutuamus aūt quæ non eadem redduntur:ut uinum:pecuniam:quum autem eadem redduntur:ut libros:uestes: cōmodare dicamus.¶ Fœnore.Quicquid supra sortē accedit:fænus dicitur:a fœtu uel fœtura:sicut etiam apud græcos ατικτω: qđ significaepario.τοκος fit.i.fœnus:quod corrupto uocabulo:nři lingua uernacula p̄posito.σ.stochū dicūt.

SARACENVS. Ercle uero libane:Seipsuȝ tarditatis:& pigritię dānat sitq; aliquādiu uaniloquus:ut seruoȝ mos est.¶ Vel pro ēt igitur:pro deinde.¶ Ibi.s.manēdo in foro.¶ In ocio: Vacationē a laboribus ocium dicimus:& pro studio lfatuȝ

Ocium qđ sumimus:qa qui lfis operā dant:uacare debent negociis omnibus.Ideo a Terētio ociosus securus dr̃:referēte Donato:q̄ nisi qui securus est nō esset ociosus.



VALLA. Ercle uero libane.In hac scena libanus secū locut? sese arguit segnitię:ac secodiæ:qđ necdū qppiā molitus sit:quo pecuniā argyrippo cōpararet.¶ Nō te melius uelle expgiscier.ita legēdū est.i.uelle uigiles

Fingr̃ qđ sit oculos:huc itēdere negocio.¶ Fingere fallaciā.i.formare tecū:quo pacto fallerẽ posses quēpiā. Naȝ fingere est nouā figurā rei dare:uñ figuli & uasa fictilia : & fidelia. uas fictile noiat̃:necnō figura.Inde etiam opus figulinū:qđ e terra cōfectū est. Neratius si talis sit usus tepidarii:ut assiduum humorē habeat:& id noceat uicino posse phiberi eū iuxta cōmunem parietē cameram ex figulino ope factā adfigere : si ita retineat̃:ut & sublato pariete maneat.¶ Igit̃.i.postea:ut Donatus.¶ Vnde sumā:?Subandi pecuniam.

Litanus.

Ercle uero Litane,nō te meliust, uel expergiscier.
Atq; argento comparando fingere fallaciam?
Iādiu factust:?quō discesti ab hero, atq; abisti ad (foȝ
Igitur,inueniūdo argēto ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in ocio.

PYLADes Ercle uero litane. Tetrameter brachicatalecticus est hic quoq; uersus:septem constans pedibus:ut superioris scenæ.In hac litanus seruus introducitur seipsum tarditatis damnans atq; excitans:ad conquirēdum per fallaciam argentum herili filio pro comparanda amica dinumerandum.¶ Nunc te meliust expergiscier.i.nunc te melius est somnum:atq; ocium abiicere. Et ita scribendus est uersus ex antiquis codicibus:& sententiæ cōcinnitate. non autē nō te melius uelle expergiscier:ut scribit & corrigit indoctus ille

Pius

Pius interpres:cōtra antiquorum codicū litteram:& uersus quoq rationem:nā si uelle scribatur: abūdat pes unus. Nec etiam scribendū est uel:ut legit Sarracenus alter ignarus cōmentator eadem carminis ratione. ⸿ Atq huic argento:addēdum fuit huic metri necessitate:nam pes unus uersui deficeret:nisi legeremus fingere nō fallaciam:ut legit:& interpretatur insulsus ille Pius:dicens interrogatiue non positum:quomodo & apud alios usurpatum deprehendi:quę quidem lectio prorsus eiciēda est. ⸿ Igitur iueniūdo argento:igitur positum est pro ea causa:iccirco:nō pro deinde:ut quidam uolunt. ⸿ Ocio. Vacationem a laboribus ociū dicimus:& pro studio litterarū sumit: qa qui litteris operam dant:uacare debēt a negociis omnibus:ideo a Terentio ociosus securus dicitur ibi. Animo nūc ocioso esse imper:oeo q nisi qui securus sit:ociosus esse non possit.

Quin tu secordiam omnem abs te reiice,& segniciē amoue,
Atq ad ingenium uetus uersutū te recipis tuum.
Serua herum.caue tu idem faxis,alii quod serui solent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde sumam?quem iteruortam?quo hāc celocem cōferā?
Impetritum,inauguratust.quouis admittunt aues.
Picus,& cornix est ab leua,coruos porro ab dextera.
Consuadent.certum hercle st nostram consequi sententiā.
Sed quid,hoc,quod picus ulmum tōdit?haud temerariūst.
Certe hercle,ego quantum ex augurio auspicii intellego,
Aut mihi in mundo sunt uirgæ,aut atriensi Sauriæ,
Sed quid illud,q exanimatus currit huc Leonida?
Metuo ne ille obscoenarit meæ falsæ fallaciæ.

SARACENVS.

⸿ SECORdiā:& segnitiē: Ista iter se differre nōnulli existimāt:ut sit segnities ad agēdū:secordia ad cōsulēdū:Cato p stultitia secordiā dixit:qsi sine corde:segnis āt inutilis:& ifœcūdus Vir.segnisq horret in aruis:carduus:dici quoq segnitatē iuenimus a Ci.& qm de ipudētia diximus:castigemus segnitatē. ⸿ Ingeniū:naturā istitutū. Vir.nūc loc9 aruorū igeniis:Macro. quoq in Satur.uinū & mel igenio diuersa sunt:aliter igeniū p inata naturali ponitur sapiētia:sed hoc notissimū. ⸿ Vetus: nō solū ad tps:atq laudē referf:sed ad uituperationē. Teren.ueteris poetę maledictis:hinc ueterator:fraudator:insidiator callidus. ⸿ Versutū: ppriū sibi fu9 iuenit epitheton:qa ei9 mēs crebro ad malū uertitur. ⸿ Interuortā:fallam:dolis capiam. ⸿ Quo hanc celocē cōferā? Ac si diceret: quo rē deducam:in quem portū nauim subducā:est.n.usus translatione. ⸿ Celox:nauigiū breue ē a celeritate dictū. ⸿ Impetritū:ipetratū:& obfirmatū. Itē inauguratū:augurio firmatū:& dicit̄ auguriū quasi auigeriū:uł ab auiū garritu:ide auguro futura puideo:q ex auiū uolatu:siue garritu cūcta auspicarent̄:fuit apud priscos tanta auguratus scia:atq maiestas:ut nihil inaugurato:inauspicatoq faciēdū existimarent:ut de istitutis antiqs ait Vale.ut illud est de Accio Neuio:qui apud Tarqniū priscum regē cotem nouacula posse pcidi acto augurio non diffidit: uide Cicerone in lib.de diuinatione. ⸿ Quouis:in quē uis locū. ⸿ Admittunt:cōsulunt:nā aues admissiuę hinc dictæ sunt ab auguribus:quæ cōsulentē iuberēt:ab illis.n.auguria captabāt:admittere aliqū pro recipe:& assumere:ut docet Ser. aliqū plusq facere Terē.hęc te admittere idigna gñe nro: & admittere pro peccare. Plau.in sequētibus. Quid tādem admisi pf. ⸿ Picus:& cornix:Quod pro bono omine ponit̄ Ci.in lib.de diui.qd hēt haruspex:cur pulmo incisus:& in bouis extis dirimat tps:& pferat diē:qd augur:dextra coruus ac sinistra cornix faciat ratū: Vir.quoq: Sępe sinistra caua pdixit ab ilice cornix.hanc gentiliū leuitatē irridet Varro iquiens deos ociosos:& feriatos fore:si sua consilia corniculæ crederēt:aut coruo hoibus indicāda:coruos ore coire nōnulli existimauerunt & iprimis Anaxagoras id:qd iprobat Aristo.in lib.de generatione aialium:dicit̄ hęc auis se a potu abstinere q diu ficus sui dulcedine gloriatur.unde Oui. Ac cibi dū lacteus pendebit in arbore ficus: A nullo gelidæ fonte bibent aquæ:de coruo plura Pli.in .x.cuius pessima significatio est:cū glutiunt uocē quasi strāgulati:Hæc auis non ab re auguralis habita est:nā ut tradit idē Arist.& itidē Pli.tpe quo apud pharsalia hospites medię piere corui locis Athenarū peloponessiq defuerūt: quasi sensum haberent aliquē:quo iter se rerū euenta significarent & mouerentur:itidem de cornicibus creditū est:a quibus augures certissima auspicia capiebāt:nā iter alia uoce sua pluuias portēdere dixerūt:uñ illud est:tunc cornix plena pluuiā uocat improba uoce:hanc auē appellat Pli.inauspicacissimæ garrulitatis:cornicē tradunt naturaliū rerū scriptores cōem uitæ modū excedere:hinc annosa cornix dicta est:ex quo fluxit grecū puerbiū in eos dictū:qui diutissime uixerunt ὑπὲρ τὰς κορώνας βεβιωκώς hæc sint in medio:picus dictio ē latina:auis est uncorū unguiū in auspiciis celebris:& insignis:cauat arbores:in qbus pullos educit:a pico Saturni filio:qui ei nomen dedit: meminit Pli.in decimo:Isidorus quoq mentionē facit. Aristo.itidē in nono de natura aialium:quorū tria genera annotauit Vir.quoq: fauno picus pfiliq parētē:te saturne refert:Oui.Picus in ausoniis proles saturnia terris:unde picenū regio:in qua est asculū:qd sabini cū asculū pficiscerent̄ in uexillo eorū picus cōsederat:ut refert Fest9:ac Strabo in qnto:a ueteribus pici dicti sunt:quos griphas appellant:de qbus dicemus in sequēti comœdia suo loco. ⸿ Vram cōseqsniam:Quia bonū futurū portēderant. ⸿ Non temerariū:Nō ab re:nō absq cā. ⸿ Mihi in mūdo sunt uirgę:hoc dicit iminet ex augurio:uel ut ego uirgis cædar:uel atriēsis saurea:nā si illū decipiā:ei iminet malū:uł mihi:si illū fraudare nequero:locutio est ista familiaris Plauto:in mūdo sunt pro paratæ sunt:nam in mūdo antiq dicebant: cū aliqd i prōptu eēt. ⸿ Sed qd illuc:p illud est. ⸿ Exaiat9:pturbat9:pterritus:nā exais mortuus. Vir.Exaiumq auro corpus uēdebat Achilles. ⸿ Illuc:p ille.s.leonidas. ⸿ Obscœnauit:Secū malū oēm attulit:ita No.iterptat̄ hūc locū. ⸿ Meæ fal.fal.nā siūt ex augurio prius optatū rei finē opinat9 ē:ita ex occursu ipi9 leōidæ uerer̄ ɔtra sibi portēdi malū:& nulā posse q fuerat cōmēt9 trāsigere fallaciā:iō adiec falsę:q frustra.s.cogitassi:nā sij uanū dicius:teste do.uł falsę:fictę.

In mūdo eē qd significet

Coruorū coitus

Coruorū pgnostica

Secordia qd & qd segnities

Vetus ad qd referat

VALLA.

⸿ QVEM interuortā.i.fallam. ⸿ Quo hanc celocē cōferā.i.hāc celerē itētionē igerā:sumpta a nauigio trāslatiōe. nā celox ut inqt Noni.nauigiū breue a celeritate dictū. ⸿ Impetritū.i.stabile quasi in petra fixū. ⸿ Inauguratust. pro inauguratū est.i.in augurio positū:hoc est ratū. Si qs āt ē:q scire desideret:qd auguriū ipetratiuū:& oblatiuū sit:hēt autores eminētissimos Pli.& Ser.in.vi.ęne.q de his affati. ⸿ Picus & cornix est ab leua. Coruos porro ab dextera cōsuadēt. Virg. Ante sinistra caua pdixit ab ilice cornix. Cic.de diui.lib.i.Quid.n.hēt haruspex: cur pulmo icisus:&

Antiquorum auspicia in bonis extis diuinat tempus:& proferat diem. Quid augur dextera coruus:ac sinistra cornix faciat ratum. Sini-
strae inquit. Festus aues sinistrum:quod est sinistrinum auspicium:idest ꝙ sinat fieri. Var. libro quinto epistolicarum
quaestionum ait a deorum sede cum in meridiem spectes ad sinistram sunt partem mundi exorientes: ad dexteram
occidentes. Factum arbitror:ut sinistra meliora auspicia q̄ dextra esse existimentur. Idem fere sentiunt Capito &
Cincius. Ateius autem Capito ait:sinistrum in auspicando significare laetum:& prosperum auspicium:aut silentiū:
ubi duntaxat uocatur in ino igitur silentio surgere:quum dicitur:significat non interpellari:quominus rem gerat
ad sinistrum. Hortari quoq; auspicia ad agendum quod animo quis proposuerit. ¶ Non temerariumst. temerarius
Temerarium quid est:idest absq; causa:Noni. tamen hunc. Plau. in asinaria citans locum:temerarium inquit metuendum: & sollicitū:
sed quid hoc:ꝙ picus ulmum tundit:aut temerarium est:ita in quibusdam impressis Marcelli codicibus legitur hic
uersus Plautinus. In quibusdam detracta u littera pro aut impressum est:at nos uero i manu exscripto antiquissimo
exemplari scriptum neutro inuenimus modo:sed haud negatiua particula. ¶ Ex augurio auspicii:idest ex cōiectu
ra:quā facio aspectu auium:nam augurari consequi coniectura est. ¶ In mundo:idest in nudo:hoc est in dorso de-
tracto uestimento. ¶ Quod exanimatus. terrefactus:animo commotus:sicut exanimis anima carens. Virgili. Exa-
nimemq; auro corpus uendebat achilles. ¶ Obscaenauit. malum omen attulit Nonii interpraetatione.
PYLADes ¶ SECORdiam ignauiam. Secordiam inquit Festus:quidā pro ignauia posuerunt Cato pro stultitia posuit. Cō-
positum autem uidetur ex se:quod est sine:& corde:Secordiam a segnicie quidam in eo differre aiūt:ꝙ segnities ad
agendum:Secordia ad cōsulendum dicatur. Segnis autem inutilis:& infoecundus dicit̄. Virg. Segnisq; horreret in
aruis:carduus:seguitatem etiam pro segnicie dixit. Cicero. & qm̄ de impudentia diximus castigemus segnitatem.
¶ Quin tu. quin adhortantis hoc loco est. ¶ Te recipis:idest te recipe indicatiuus pro imperatiuo est. ¶ Ingenium:
naturam:institutum. Virgi. nunc locus aruorum ingeniis. ¶ Vetus:non solum ad tempus:atq; ad laudem refertur.
sed etiam ad uituperationem:ut apud Terentium: Veteris poetae maledictis. hinc ueterator:fraudator: īsidiator:
Veterator. callidus. ¶ Versutum:dolosum:fallax. Versuti dicuntur:ut inquit Festus:quorum mētes crebro ad malitiam uertū
tur. ¶ Interuortam. idest decipiam:fraudabo:supplicabo:interuertere:uel interuortere modo antiquo dictū: signi-
ficat proprie rem:aut cōmodatam:aut creditam callide:doloseq;:ne domino restituatur:efficere: hinc pro clancu-
lum:& astute ab aliquo aliquid surripe capitur. ¶ Quo hanc celocem conferam:idest quem in portum nauim hāc:
Celox hoc est rem:& negocium hoc traducam:usus est enim translatione:Celox inquit Marcellus:nauigium est breue:di-
ctum a celeritudine. Plautus in asinaria. unde summam? quem interuortam? quo hanc celocem conferam? Idem in
captiuis:Vidi in captiua celoce. ¶ Impetritum:inauguratūst. Impetritum pro impetrato poni festus docet. Inangu
rari autem est auguria sumere:porro auguriorum duae erant species:ut Seruius inquit:aut enim oblatiua erant au-
guria:idest quae offerebantur non petenti:ut apud Virgili. Geminae quum forte columbae:ipsa sub ora uiri caelo ue
nere uolantes. Aut impetratiua:idest quae optata ueniunt:de quibus Plinius libro. xxviii. naturalis histo. praeterea
alia sunt uerba impetrantis:alia depulsoris:alia cōmendationis. &c̄. hic igitur sensus est:ut nos censemus: Impetritū
inauguratūst:idest:id:propter quod inaugurati sumus impetratum est. hoc est:quod cupiebamus ipetrabimus:con
sequemurq;:ac pro impetrato habemus. ¶ Quo uis admittunt aues:idest in quemuis locum:perstat enim in transla
Picus tionem inaugurātium:idest promittitur nobis desiderium:& uotum nostrum undecūq;. ¶ Picus:& cornix est ab le-
ua:coruus porro ab dextera:quae omnia pro bono omine habebantur. Cicero in libro de diuinatione. Quid habet.
Aruspex:cur pulmo incisus:& in bouis extis dirimat tempus:& proferat:dicit? Quid Augur:cur dextra coruus:ac
sinistra cornix faciat ratum? Virgili. quoq;:saepe sinistra caua monuisset ab illice cornix:hanc gentilium leuitatem
irridet Varro:inquiens:Deos ociosos:& feriatos fore:si sua consilia corniculae crederent:aut coruo:hominibus idi-
canda. ¶ Certum hercle est:idest ita prorsus institui:& decreui:uos sequi:o aues mihi prosperę. ¶ Picus ulmum tun
dit:idest fecit. Vernacula quoq; lingua picare dicunt:protundere:& ferire:uel battere:a pico. s. cuius natura est ro-
stro arbores tondere. Hic etiam picumnus appellatur:de quo Nonius hęc refert inter caetera. Picunnus auis est marti
dedicata:quā picam:uel picum uocat:& deus:qui sacris romanis adhibetur. Emulius macer in theogonia: & nuno
agrestes inter picunnus habetur. ¶ Haud temerarium est:idest non ab re:& sine causa est:Plautus in Aulu. Non teme
re est:ꝙ coruos cantat mihi nunc ab leua manu:& ita scribi debet ex codicibus antiquis:& sententiae cōcinnitate:nō
At temerarium est:ut garrit Pius:scribendum esse Marcelli testimonio:nam id falsum est:quum i marcelli quoq; co
dice haud scriptum sit:non at:uerum quia Marcellus ipse temerarium hoc loco pro metuendum:& sollicitū expo-
nit:uidetur fortasse legi debere interrogatiue. haud temerariūst? idest nōne hoc metuendum:& sollicitudine plenus
est? ¶ Ex augurio auspicii augurium dicitur ab auium garritu:& auspicium ab auium inspectione:unde fere idem
significare uidentur:sed hoc loco augurio pro diuinatione:& quadam ueluti scientia accipitur:ut sit sensus:quan-
tum coniectari:& diuinare possum propter hac auium inspectionē pici. s. cornicis:& corui. ¶ In mundo sunt:idest
In mūdo eē paratae sunt. In mundo esse dicebant antiqui:quum aliquid in promptu esset:Hic sensus quantum ego ex auspicio
diuinare possum:futurum est:ut uel ego uirgis cedar:uel atriensis sauria:nam si ego illum decipias:ab eoq; pecuniā
auferam:ille ab hera cędetur. Si uero nō hoc egero:argyrippus filius me cedet. ¶ Sed quid illuc:pro quid illud est.
¶ Exanimatus perturbatus:attonitus:animo perculsus:exanimus autem:uel exanimus mortuum significat. Virgi.
Exanimumq; auro corpus uendebat achilles. ¶ Illic. i. ille leonida. ¶ Obscoenauit. i. malum omen attulit. Ita expo-
nit Noñ. locum hunc adducens:sed mendum ita ex marcelli codice tollendum est. Obscoenauit:q̄si coenum:malum
omen attulit. Plautus in asinaria. Metuo illic obscoenauit meae falsae fallaciae. Scribendumq; censemus obscoena-
uit:& obscoenum per. b. Vel ex his Prisciani uerbis. Ob quoq; est:quando assumit. s. quum componitur cum dictio-
nibus a. c. incipientibus. ut obscurus:obscoenus. Et alibi inquit. Obscoenus ab obs:& canendo:uel coeno:Nec ignora
mus quosdam absq;. b. scriptitare:obscoenus:& obscoenare:& oscoena uerba:atq; ab oscis deflecter̄:apud quos fuit
Obscoenū creber usus libidinum. unde profluit illud prisci poetae:osce:& uolse loquitur:latine nescit. Obscoenum autem signi
ficat immundum:uitabile:& maledicum:ut Nonius ait. Tollenda autem fuit dictio illa:ꝙ:uel quid:uti superfluēs
metri necessitate:& sententiae congruitate. ¶ Falsę fallacię:idest deceptę:& uanae:quia metuo:ne fallaciam:cui in-
hiabā:transigere nequeā:& ad optatū finem deducere:& sic ego cū fallacia:quā in animo habebā: falsus remaneā.

Vbi ego i

SARACENVS

VBi ego: Côueniunt in diuerbio serui duo: machinanť una de côqrenda pecunia: dandaq; amāti argyrippo: sed primū Plau. seruile oñdit igeniū: fallax: uerbosū: & ad oē pcliue malū. ⁋ Libētiores q̄ ipsa lubētia .i. lætitia letitiores. ⁋ Maximā p̄dā. qa ipse iā cogitarat: quo pacto p fallaciā pecunia hñda esset. ⁋ Scortari: meretricari: de scorto abūde in āphitryone. ⁋ Partiā: Dicimus ptio & ptior ut pleraq; id gñs: Vir. & socios ptiť in oēs: & Sal. puincias inter se ptiuerāt. ⁋ Illic hō. Ordo si illic hō: quē ex ipsi⁹ uerbis côiectabanť aliẽnas ædes diripuisse: nā dixerat maximā p̄dā adfero. ⁋ Aetatē: Nūc ætatē ꝑ diu ut paulo āñ annotauimus. ⁋ Oci9: Citius. ⁋ Etiā de tergo: Verberib⁹ usq; affici nihil ipēdit: mō libanū ꝯueniat & p̄gnātis dixit eleuatas: ita ut ex pcussione uibices appeāt. ⁋ Largiť peculiū oē: iocosa dictu repercussio q̄si: q nihil magis ppriū seruus hēat: q̄ aptū: & prōptū tergū uerberibus: Dť peculiū: & inde pecunia a pecudibus: ut fere oēs grāmatici tradiderūt: licet ꝑ p̄timonio: abusiue tñ hic ēt peculatū furtū publicū dicius: q cum pecore primū diceret mulcta.

Partio & partior.

Peculiū unđ.

VALLA.

Leonida, & Litanus. Serui.

VBi ego nūc Litanum reqram, aut familiaré filium,
Vt ego illos lubentiores faciam, q̄ lubentiast?
Maximā p̄dā, & triūphum eis affero aduētu meo,
Q ñ mecum pariter potant, pariter scortari solēt.
Hác quidem, quá nactus prædá, pariter cum illis partiam.
Li. Illic homo ædeis compilauit, si more fecit suo.
Væ illi, qui tam indiligenter obseruauit ianuam.
Le. Aetatem uelim seruire, Litanum ut conueniam modo.
Li. Mea quidem hercle opera liber nunq̄ fies ocyus.
Le. Etiam de tergo ducentas plagas prægnanteis dabo.
Li. Largitur peculium omne, in tergo thesaurum gerit.

VBi ego nunc libanū reqrā. In hac scena leonidas occasiōe; nactus côpiēdarū pecūiaꝝ: qb⁹ Argy. amāti subueniret: libanū côseruū qrit: quē in ea re adiutoré esse oportuit: eo tandē inuēto: docet cir cūueniendū esse mercatoré: q ꝑ asinis pciū retulerat. Iō ait: ubi ego nūc libanū reqram. ⁋ Illos lubētiores .i. ad id: qđ libeat ptiores efficiā: q̄ ipsa lubētiast: lubētia est .i. q̄ res ipsa: q̄ noiať lubētia: uel lubētinast .i. lubētina est .i. uenus: q̄ lubētina dť. Vñ romæ libitinēsis lucus ueneri libentinæ côsecratus. De lubētina uenere. Var. in .ii. de lingua latina hæc inqt: a libendo libido: libidinosus: ac Venus libentina: & libitina. Cic. quoq; in .ii. de natura deoꝝ. Quo ex gñe cupidinis: & uoluptatis: & lubētinæ ueneris uocabula côsecrata sunt: & q̄ sequūť. ⁋ Cū illis partiā: & ptio & ptior: sicut assentio & assentior dicimus. Vir. Et socios ptiť in oēs. Et Sal. puicias iter se ptiuerāt. ⁋ Aedis côpilauit. diripuit: dispoliauit. Hor. Ne me crispini scrinia lipi: Côpilasse putes: uerbū non amplius addā. ⁋ Plagas p̄gnātis dabo .i. sufferā sustinebo igētes plagas. ⁋ Largitur pec. i. suū qcqd usq̄ hēt.

Partio & partior.

PYLAdes

VBi ego nūc litanū reqrā. Idē est gñs carminis huius scenæ cū supiore. tetrametrū .s. brachicatalecticū: septē pedib⁹ ꝯstās: itroduciť prio leonida seruus: litanū seruū alterū reqrēs: & deinde litan⁹ ipe illi aduenies ex uoto: atq; amboꝝ machinamētū: circa pecuniæ inuētionē argyrippo herili filio numerādæ: cū seruile ingeniū: fallax: uerbosum: & ad oē facinus pcliuū describiť. ⁋ Familiaré filiū: argyrippū intelligit. Nam familia antea ut Fest. iqt: i liberis hoibus dicebať: quoꝝ dux: & priceps gñis uocabanť pť & mť familiæ: uñ familiæ nobiliū pōpilioꝝ: ualerioꝝ: cornelioꝝ: i & familiares ex eadē familia. postea hoc noie famuli ēt appellari cœpūt pmutata .i. in .u. lra. ⁋ Lubētiores q̄ lu. est .i. lætiores ipsa lætitia: lubētia .n. accipiebať p dea cupidinis: & uoluptatis: quā & lubētinā ueneré nūcupabāt: ut inqt Cic. li. ii. de na. deoꝝ. lubentiæ quoq; p dulciorib⁹ aimi: & geniali mētis iocūditate capiūť a Gel. his uerbis: nā cui lubētiæ: gīæcq; oēs côuiuioꝝ icognitę sint: qq; illaꝝ oio exps sit: si eū forte ad pticipādas eiusmodi uoluptates: aut uolūtas tulerit: aut casus iduxerit: aut nēcitas côpulerit: deleniri plęrūq; & capi. Vñ ad lubescere Apuleio: ē gratiis: & lepore eloqi demītū applicari mēte: & ihærere. ⁋ Maximā p. qa ipse iā p sē hēbat: qđ cogitauerat: de itercipiēda pecūia a mercatore asinoꝝ. ⁋ Scortari: meretricari. ⁋ Quā ua. suppleusū. ⁋ Partiā. Dicius ptio: & ptior: ut multa alia id gñs. Vir. & socios ptiť in oēs. Sal. puicias iter se ptiuerāt. ⁋ Illic hō. litanus audiēs leonidā dicēté: maximā p̄dā affero: iqt. hic leonida ut opior: ædes côpillauit: ut ēt solitus ē: hoc ē furatus fuit ex ædibus cuiuspiā aliqd. ⁋ Si mo. se. suo .i. si se gessit ut côsueuit. Et ita scribendū ē metri necītate: nō more si fecit suo: nā pes nn⁹ abūdaret. ⁋ Veh illi: ianitori .s. nā ei icūbūt ab hero suo cruciat⁹. ⁋ Aetatē .i. diu: & ueluti scilz: ita expōit No. hūc locū citās. ⁋ Liber nūq̄ fies oci9. Nūq̄ iqt Litanus: ego tibi cā fuero: ne fuias: hoc ē faciā ut me ꝯuetias: ut seruire diutius possis: qñqdē ita te obtulisti. ⁋ Prægnantis: hoc ē tumidas: & pminētes: uel magnas: & crassas: ut solēt p̄gnantiū uteri appere. ⁋ Largiť pe. oē .i. qcqd possidet: & ppriū hēt: nā fui nihil ppriū hře uīr: nisi tergū: qđ eis sæpi⁹ mľtis uerberib⁹ cędiť. Peculiū pprie signat rē: q̄ nō i pecūia nūerata ꝯsistit: sed uel i solo: uel i corpib⁹: i uel i supellectile: suo labore: & idustria ptū: ac a nobis ipis lucrefactū. Ci. An eoꝝ fuit⁹ dubia ē: q cupiditate peculii nullā ꝯdōnē recusāt durissimæ fuitutis. Peculiū iqt serui⁹: p̄timōiū ē: ita .n. maiores dicebāt: a pecoribus: in qbus eorū côstabat uniuersa substātia: uñ ēt pecunia dicta ē a peculio. Et pprie tñ fuoꝝ peculiū dicim⁹: licet abusiue p p̄timonio: inde aūt fit peculiaris: qđ pprie signat rem ad peculiū ptinētē: sed usu iam receptū est: ut ꝑ pprio: siue spāli

Familia.

Aetatem.

Peculiaris.

& ꝑcipuo ponat̃. & peculiariter. i. peculiariter: & ꝑcipue. ¶ In tergo thesaurũ gerit. i. peculiũ illud oẽ: qd̃ uti seruus habet: in tergo gerit: qũ: ut diximus: nihil aliud ꝓpriũ. q̃ uerbera serui hñt: quę ut plurimũ in tergo recipiunt.

Le. Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit,
Nunq̃ pol indipiscet quadrigis albis postea.
Herum in obsidione linquet, inimicum animos auxerit.
Sed si mecũ occasionẽ opprimere hãc, quæ obuenit, studet,
Maxumas optumitates, gaudioq; offertissumas
Suis heris ille una mecum pariet, gnatoq;, & patri.
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii.
Nostro deuincti beneficio. Li. uinctos nescio quos ait,
Nõ placet. metuo in cõe ne quá fraudẽ frausus fiet. (tiũ.
Le. Perii ego oppido, nisi Litanũ iuenio iam, ubiubi est gẽ-
Li. Hic homo sociũ ad malá rem quærit, quẽ adiungat sibi,

SARACENVS. ¶ HVIC occasioni: Quæ opportune: & cõmode ꝓponebat̃. ¶ Quadrigis al. indipiscet: ac si diceret q̃tũcũq; studii: & solertiæ ipẽderit post amissam occasionẽ: rem ntiq; nõ poterit repare. ¶ Indipiscet: Cõpabite. ¶ Herũ: Argyrippũ. ¶ In obsidiõe linq̃t: Implicitũ: & obsessum amorũ curis: & solicitudib⁹. ¶ Inimicũ. Pro inimicorũ. ¶ Opprimere. Captare. ¶ Optimitas: ꝓ optimitates. i. utilitates: & ɔmoda: ab optimo optimitas dr̃ a No. q uersiculi h⁹ utitur testimõio: itidẽ Plau. in capti. maxias optimitates: opiperasq; dixit. ¶ Effertissimas: siue offertissimas a sarcio. n. offercio hinc offertissimũ: pinguissimũ: ut in seq. Pla. hr̃ditatẽ sũ adep⁹ offertissimã. ¶ Obnoxii: obligati: & offõ deuincti: qñq; obnoxius dr̃ pœnæ deditus pp delictũ. ¶ Vinctos nescio quos: allusio est ad illud deuincti bñficio: iocoso interꝓtamẽto. deuincti ꝓligati. ¶ Metuo in cõe: & mihi & ei. ¶ Frausus fraudẽ: ut uitã uiuo: & seruitutẽ seruio. ¶ Oppido: Valde tractũ uocabulũ a rusticis ut supra. ¶ Vbi ubi: ꝓ ubicũq; Ter. nbi ubi ẽ: ce

(Margin: Optimitas unde dicta. Obnoxius qui.)

VALLA. ¶ THEsaurũ g. thesaurus uerbũ cõpositũ. nã thesis repõ dr̃. & auros opes. ¶ Quadrigis albis. i. triũ- (lari nõ põt. pho: nã in triũphis circa triũphãtẽ albata oia. ¶ Herũ in obsi. lin. dicimus & obsidiũ tanq̃ ꝑsidiũ: ac subsidiũ: cuius ẽ autor. C. Lelius ꝓ se apud ppl̃ʒ: ut in nobis terra: mariq; simul obsidiũ faceret. & Sal. histo. li. x. magnis opibus ꝑfectis obsidiũ cæpit. P. L. Catilinã legatũ. ¶ Inimicũ aios. ꝓ inimicorũ. ¶ Occasionẽ opprimi. i. oblatã occasiõeʒ admittere: arcteq; ãplecti. ¶ Maxias opi. opimũ succulẽtũ dixere ueteres: a quo opimas opimatis: ut libertas libertatis. Legit̃ tñ apud No. optimitas ab optio: hñc & in captiuis citãdo locũ. ¶ Gaudio effertissimas. i. copiosissimas: a fartorib⁹ sũpta trãslatõe: q farcimia ad sũmũ replẽt. Deuicti bñficio. i. obligati: idq; ad aiuʒ refert̃: sed Lib. aliorsũ iterꝓtat̃ q ait: uictos nescio quos ait: qd̃ ad corp⁹ attinere existiat. ¶ Fraudẽ frau. fiet. i. ne usq̃ quẽpiã fraudauerit. Archaismos figura ẽ: ut seruio seruitutẽ. Frausus aũt q̃si a uerbo fraudeo ita frausus: ut soleo solitus. ¶ Siet. ꝓ sit.

(Margin: Optimum quid)

PYLAdes ¶ HVIC occasiõi: huic cõmoditati: q̃ oportune: & cõmode ꝓpõit. ¶ Tꝑs se subterdu. scribẽdũ est se: simplex: nõ se se duplicatũ: ut legũt iterꝓtes nr̃i: qa uersus abũdaret uno pede: sensus est: nã si occasionẽ hãc tpis oblatam amittet. ¶ Nunq̃ ædepol indipiscet: quadrigis albis postea: ita scribi oportet uersum: ut metrica rõne substet: nã si indipiscet uerbũ penul. loco scribat̃: ut fere scriptũ erat: abũdat pes unus uersui: hic sensus: q̃tũcũq; studii: & sollertiæ impẽderit post amissam hãc occasionẽ: nunq̃ amplius eãdẽ asseq poterit. ¶ Quadrigis albis: Pius interpres hoc loco multa fabulat̃: de q̃ttuor factiõibus: q̃ apud priscos essent. ueneta. s. prasina: albata: & rosea: q̃ qdẽ oia nos nihil ad ꝓpositũ facere existimauimus: ut cuilibet ea legẽti clarũ fore nõ dubitauimus: itaq; potius. Quadrigis albis dixisse Plautum cẽsemus. i. ueneris: q̃ iõ albæ fingunt̃: qa ex ebore sint: iuxta illud Sapphus. Hãc uenus in cœlũ curru uexisset eburno: & a cygnis: siue oloribus uectæ: q & albi sunt: & citi: ut pote uolãtes: iuxta illud Ouid. Vecta leui curru medias citherea ꝑ auras: Cyprõ olorinis nõdũ ꝑuenerat alis: Agnouit gemitũ lõge morietis: & albas: Flexit aues illuc: ut sit sensus: ẽt si currũ ueneris ab alitib⁹ uectũ: & ꝑ hoc citissimæ celeritatis cõscẽderet. & seq nellet iã amissaʒ hãc occasionẽ: nõq̃ eã cõseq̃t̃: & hæc iterꝓtatio ẽt materiæ: de q̃ agit̃: cõueniẽs est: ueneriæ. s. & amatoriæ. ¶ Indipiscet. asseq̃t̃. Aul. Gel. xi. noc. atti. Amœnitates uero & copias: ubertatesq; uerborũ latina ois facũdia uix qdẽ indipisci potuerit. Idẽ xvi. cap. ii. Quũ librũ ueteris scriptoris legebamus: conabamur postea mẽoriæ negetãdæ gr̃a idipisci aio: ac recẽsere: q̃ in eo libro scripta eẽnt. Dicimusq; idipisco: & idipiscor: ꝓ adipiscor. i. assequor. ¶ Herũ: argyrippũ. In obsidione. i. iplicitũ. & obsessũ amorũ curis: & sollicitudib⁹. ¶ Inimicũ: ꝓ inimicorũ: hoc ẽ riualis argyrippi. ¶ Opprimet: cape: nec sinere: ut amittat̃. ¶ Maxias opti. Taxator ille oium ferme: q aliqd scripserint: nec minus antiquorũ: q̃ nouorũ Ioãnes baptista Pius Plauti futilis iterꝑs: si qd mõ rõnis carminis habuisset: nõ ꝓfecto optimitas hoc loco legẽdũ cẽsuisset: asserẽs: eã eẽ sincerã lectionẽ: & ab eo noie optimates deflecti: inqẽs ẽt fuisse: quũ optimitates legeret: sed refragãte Gelio li. vii. noc. atti. nil audere imutare. ꝓh pudor latiæ lr̃aturæ: i q̃ ipias mãus Plautinus codex decidit extergẽd⁹. Mẽtit̃ primũ hic iterꝑs: Gel. de ea re uerbũ facere: nõ mõ refragari: ꝑterq̃ ubi de uocabulo obnoxi⁹ agẽs adducẽt tres hos Plauti uersus: ubi ꝑ ipressorũ icuriã: ꝓ optimitates optimitas scriptũ ẽ: qd̃ & i Nõii codicib⁹ cõtigit: dũ silr̃ i enucleatiõe uocabuli: qd̃ ẽ optimitas: locũ hũc adducit: atq; alterũ simılẽ i captiuis: nã q manu scripti codices sunt optimitates: prius hñt: sed Pius iste ipietate: imo ignorãtia plenissimus: dũ huius uersus librationẽ non callet: pudibũda iteri: & mera deliria ꝓfundit. Neq;. n. optimita usq̃: sed optimitas tñ recto singulari dr̃: cuius pluralis sit optimitates: neq; rõ metri huius optimitas patit̃: sed optimitates: Nec optimates ab optimitas. deflecti quis unq̃ audiuit: ut hic iterꝑs ait: sed ab optio: a quo & optimitas: nõ alr̃ deducit̃: q a maxio maximitas: cuius uocabuli Lucretius sic meminit. Ne q̃dã cogas imani maximitate: sed & codices antiq Plautini optimitates hñt: nõ optimitas. Qd̃ si aliqñ fuit: ut iqt: quũ optimitates legeret: certũ ẽ: & planissimũ: ipm hunc iterꝑtẽ delirare: ac desipe: tutorisq; auxilio idigere: maxias igit̃ optimitates. i. utilitates: & bõitates: cõmodaq; iterꝑtabimur. ¶ Effertissimas. i. piguissimas: abũdãtissimas: qd̃ i captiuis dixit: opipas. Effert⁹. n. pinguis: & sagiat⁹ dr̃: ab effercio: qd̃ ab ex & farcio cõpositũ ẽ. Dr̃ ẽt offercio: uñ ibidẽ dicet: hr̃ditatẽ sũ adept⁹ offertissimã. ¶ Ille me. una pa. ita scribendũ ẽ: nõ ille una mecũ: uersus necitate. ¶ Aetatẽ: sic & supi⁹. i. diu: & ueluti sæculũ. ¶ Obnoxii: obligati: & offõ deuincti: atq; obsequẽtes. Sal. in Catilina. minari ẽt ferro: ni sibi obnoxia foret. Cecilius quoq;: ut Gelius refert sic ait. Quanq̃ ego mercede huc conductus tua aduenio ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare: audibis male: si male dicis mihi. Virgil. Iuuat

(Margin: Quadrigis albis. Indipisci. Optimitas. Obnoxius.)

arua

arua uidere: Nō rastris hominū: nō ulli obnoxia curæ.i.obligata: & q̄si debitricia expōit Ser. qn̄q̧ tñ obnoxi⁹ dr̄ pœne deditus pp delictū. ¶ Vinctos nescio quos ait: iocose ꝑfert hæc uerba litanus intra se: alludēs ad id: qđ leonidas dixerat: nro deuincti bñficio: & ostēdit se accæpisse uinctos pro ligatis. ¶ Metuo in cōe. mihi.s.& ei. ¶ Frausus fiet.i.fecerit: ita dixit frausus: si fraudē: ut uiuit uitam: seruit seruitutē. ¶ Oppido: ualde: prorsus: ut in amphi. diximus. ¶ Vbi ubi. ubicūq̧. Ter. ubi ubi est: celari nō pōt. ¶ Hic homo: ita scribi debet metri necessitate: nō illic homo.

Non placet. pro monstro extemplost, qñ qui sudat, tremit.
Le. Sed qd ego hic properás cócesso pedib⁹ lígua largior?
Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
Li. Aedepol hominé infelicem, qui patronam comprimat.
Nam si quid sceleste fecit, lingua pro illo peierat.
Le. Approperabo, ne post tépus prædæ præsidium parem.
Li. Quæ illæc ꝑdast? ibo aduorsum, atq̧ electabo qcqd est.
Iubeo te saluere uoce summa, quoad uires ualent.
Le. Gymnasium flagri, salueto. Li. quid ais custos carceris?
Le. O catenarum colone. Li. o uirgarum lasciuia.

SARACENUS

Monstra q̄ dicantur.

¶PRO monstro: ꝑ re: quæ naturalē excedit modum: dicuntur monstra: ut ostenta deorum monita: q̧ imminentia monstrent: & ostendant hinc Virgil. monstra deum refero: & dicitur mōstrum a Festo: quasi monestrum: q̧ aliquid futurū moneat. ¶ Extemplo: Illico: est augurum sermo: qui uisis auguriis extēplo surgebant. ¶ Qui sudat: tremit: sudabat excursura: tremebat propter spem uel metū. quoq̧ alterum est futuri bōi: alterum futuri mali: sed hoc contra naturam non est: quinimo Aristo. in problematis ratiōe probat: in sudorib⁹ posse horrorē excitari. apud Hippocratem est in sudore horror neutiq̄ utilis. ¶ Concesso pedibus: Vt.s. ne properēt: & festinent. ¶ Lacerat diē: tempus cōsumit & terit. ¶ Qui patronā: linguam.s. quæ plærūq̧ hominem tuetur: ut patronus clientem. ¶ Peierat: falso iurat: est peierare in iurandū fallere. unde periurus & peieratus Hora. Illa si iuris tibi peierati: periurus inqt Ser. in uerbo r non habet: unde peiero dicimus corrupta natura præpositionis: quæ res errorem facit: ut aliqui maledicant peiurus: ¶ Ne post tp̄s prædæ ꝑsidium parem. ¶ Translatio est ab his: qui cū in alienos irrumpunt agros prædandi gratia: prædæ præsidiū parant: ut tuto abduci possit: ne superuenientes incolæ prædam uendicent. Nō igitur esse cunctandū: sed rei pro tempore occurrendum: sensus est: præsidium dicit Varro ab eo dictum: qa extra castra ꝑsidebant in loco aliquo: Quo tutior esset regio. ¶ Aduorsum: obuiā. ¶ Electabo: eliciam. ¶ Gymnasiū flagri: In cuius tergo flagrent: & exerceaut̄ flagella: ut supra ulmorum acherus: & infra cathenarum colone: idest q̄ sæpissime uinciri consueuisti cathenis: est colonus agricultor alieni.

Horror i sudoribus.

Peierare qd sit.

Gymnasiū flagri quid

¶PRO mōstro extēplo ē: qñ q sudat tremit. ita Hippocrates. επι ιδρωτι δε φριξ ου χρηςτον.i. in sudore autē horror neutiq̄ utilis res est. Tremere: No. dr̄ cōmoueri: agitati. Vir. in. yi. Cur ante tubā tremor occupat artus. Tremere: timere. Vir. in. ii. ęnei. Hic aliđ maius misis: multoq̧ tremēdū. Pla. i asinaria. ꝑ mōstro est: qñ q sudat tremit. ¶ Lingua largior. subaudi sū. ¶ Qui pronā cōprimat. pronus inqt Asco. dr̄: si orator est. Aduocatus: si aut ius suggerit: aut p̄ntiā suā cōmodat amico: aut ꝑcurator: si negociū suscepit. cognitor si p̄ns cām nouit: & sic tuetur ut suā. ¶ Pro illo pe.i. piura ē. Ser. āt piur⁹ i uerbo r nō hēt. nā peiero dicimus corrupta natura ꝑpōnis: q̄ res errorē facit: ut aliq maledicāt peiurus. ¶ Gymnasiū flagri salueto.i. in quē exercent̄ flagra: mirifica arte seruiles mores tangit.

VALLA.

PYLAdes

¶PRO monstro: loco monstri: pro re: quæ naturalem excedit modum. Dicuntur monstra: ut ostenta: deorū monita: q̧ imminētia mōstrent: & ostēdant: hinc Festus: monstrū inquit: quasi monestrū. q̧ aliquid futurū moneat. Virg. Monstra deū refero. ¶ Extēplo: illico: augurū est uerbū: qui uisis auguriis extēplo surgebant. Qui sudat tremit. uidentur.n. contraria esse sudare & tremere. unde apud medicos sudor frigidus ægritudinē fere insanabilem arguit. Marcellus. Tremere inquit timere esse hunc locum citans. ¶ Sed quid ego: arguit ipsum leonida: q̧ quū sibi negocium sit: properetq̧: ut litanū conueniat: hic tēpus terat in loquendo: & pedibus interim parcendo: quibus uiam aggredi debeat. ¶ Concesso pedibus.i. concedo: & parco. ¶ Lingua largior: ordo est. Sed ego lingua largior: quid hic concesso pedibus. ¶ Lacerat: diē: tēpus consumit: & terit: nā quod Pius: eruditiorē. & luculentiorē ait esse lectiōem: si ducem pro diem scribatur: quo modo & prisca exēplaria retinent: fatuitatē redolet hominis consuetā: quū omnes codices diem habeant: non ducem: & sensus probatior resultet. ¶ Qui patronam: linguam.s. quæ plærūq̧ eum tutata sit: multis mendaciis: & dolis confictis: ne uerberaretur: nō aliter q̄ patronus clientē tutari consueuit. ¶ Cōprimat: ambiguo uerbo usus est: & amphibolo: nā & cōprimere est cohercere: & inire: ut trahi possit in eum sensum: q̧ heram suam: & patronam cōprimeret: hoc est: cum ea rem haberet: de quo uerbo & in amphitryone diximus. ¶ Peierat: falso iurat: peierare est iuramentum infringere: uel contra iuramentum facere: unde periurus: & peieratus. Hora. ulla si iuris tibi peierati. ¶ Ne post tempus: prædæ præsidium parem. translatio est ab iis: qui quum in alienos agros prædandi gratia irrumpunt: prædæ præsidium parant: ut tuto abduci possit: ne superuenientes agricolæ prædam uendicent: præsidium inquit Varro ab eo dictum: q̧ extra castra: præsidebant in loco aliquo: quo tutior esset regio: hic sensus: nolle se diutius cunctari: ut rei pro tēpore occurrere: & cōsulere possit. ¶ Electabo: eliciā. ¶ Gymnasium. In cuius tergo flagella exercentur quemadmodum in gymnasiis exerceri gymnastici solent. Sic alibi dixit. ulmorum acherons: & infra: catenarum colone. ¶ Custos carceris: passiue prolatū inquit Pius custos pro: qui in carcere custodis: id quod nullibi auditum putamus. Cur.n. non custos carceris actiue potius: ut nomē significat. idest qui sic solitus sis sæpius in carcerem conici. ut ueluti illius custos uidearis: iuxta illud in captiuis: Quid cessatis compedes currere ad me: meaq̧ amplecti crura: ut nos custodiam? O catenarum colone. idest qui ita catenis uinciri: & circūdari solitus es: ut earum colonus: atq̧ habitator uideri possis: quemadmodum coloni oppidorum: uel agrorū. Nam quod Pius iterū obloquitur: in probis exēplaribus scriptum esse colonia: ut sit sensus: in quē catenæ: ueluti in coloniam colonarii traducuntur: neutiq̄ probamus: nam & exēplaria omnia habent colone: non colonia: & sensus congruitati magis conuenit: ut catenæ ueluti oppidū sint: in quod ipse frequentius deducatur. nō enim catenæ in homines: sed homines in catenas cōiciuntur. ¶ Lasciuia: petulantia: in quo uirgæ lasciuiunt quū tergum tuum uerberant: non aliter q̄ uituli: atq̧ edi lasciuere præ nimia mollicie: & intemperantia solent.

Dremere

Cōprimere

SARACENVS

CERtũ est credere: Cõstitui tuæ fidei cõmittere. Audacter licet sis: ꝑ si uis. Amãti subuenire: ordo & sẽsus docẽt: ut hoc loco potius leonidas loq̃r q̃ libanus ordo ẽ. Tm̃ adest bõi de iprouiso subuenire. s. amãti filio: uerũ ita est cõmixtũ malo: & subaudias: ut oẽs carnificũ dies de nobis cõcelebrabunt. i. ppetuo de nobis extabit memoria ob maxia: qbus afficiemur supplicia: uult. n. uideri facinus magnũ eẽ aggrediẽdũ: sed nõ absq; maxio piculo: qd tãgit Terẽ. nõ fit sine piculo facinus magnũ: ac memorabile. Vsus est: ꝑ opus est. Quo cru. cõ. i. oi cruciamẽtorũ gñe afficiamur: & quo. i. in quos. Scapulę: terga: uñ scapulares serui dicti: q in scapulis cedant. Ariolari: diuinare.

Scapulares serui qui.

Quid istuc negociist? Le. certust credere. audacter licet
Amanti subuenire familiari filio,
Tantum adest boni de improuiso, uerum cõmistum malo.
Omnes de nobis carnuficum concelebrabũtur dies.
Litane nunc audacia usust nobis inuenta, & dolis.
Tantum facinus modo inuenio ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissimi esse, quo cruciatus confluant.
Li. Ergo mirabar, q dudum scapulæ gestibant mihi.
Hariolariq; occœperunt, sibi esse in mundo malum.
Quicqd est eloquere. Le. magna ẽ præda cũ magno malo.
Li. Siquidem omnes coniuratim cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiare tergum, ne quæram foris.
Le. Si istam animi firmitudinem obtines, salui sumus.
Li. Quin si tergo res soluendast, rapere cupio publicum.
Pernegabo, atq; obdurabo, periurabo deniq;.
Le. Hem ista uirtus est, qñ usust, qui malum fers fortiter.

In mũdo: patẽ. & in prõptu esse. Oẽs cõiurati. i. aduersarii nri oẽs: & si cõiurauerint in pniciẽ nostrã: nihil mihi timẽdũ est. Hẽo fa. ter. i. uerberibus assuetũ: nec erit mihi aliũde auxiliũ petendũ: oñdit hi uerbo suus magnã hr̃e cõfidẽtiã de tergo suo: qd magis dclarat: qn si tergo resoluẽda ẽ. i. mlc̃ta uerberibus satisfaciẽda: & si

VALLA.

CArnificũ 9ce. dies. i. carnifi: (niẽdaces nihil aliud habebunt negocii: q̃ ut aduersum nos mõ sese exerceãt. Inuẽta: & dolis. i. inuẽtõe: & fraudibus: ut sit: hęc inuẽta inuẽtæ: nisi sit audacia iuẽta. i. re iuẽta ad audaciã. Qd dudũ sca. ge. mihi. scapulæ a scandẽdo dorsum dñr. Pro scapulis aĩt ut diẽ Cato: signãt ꝑ iniuria uerberũ. nã cõplures leges erãt i ciues rogatę: qbus sanciebaẽ pẽa uerberũ. his signabat ꝓhibuisse multos suos ciues in ea orone: q est cõtra Cæliũ: si. n. pcussi: sæpe icolumis abii: ꝓterea ꝑ re: pro repu. ꝑ scapulis: atq; grario multũ resp. fuit. In mũ. ma. hoc sæpe Plau. mõ loquiẽ: mũdũ ꝓ undato tergo ponẽs. Cõiurati: sit cõtra me iurati: nisi sit: uti qbusdã mãu exascriptis codicibus legimus: cõiurati corrigẽdũ aduerbiale platũ: ut assulati: & silia. Qui si ter. re. ẽ. subaudi ꝓda: uel resp. sin resoluẽdũ legaẽ ꝓ resoluẽdũ ẽ: publi.

PYLAdes

CErtũ ẽ credere. Cõstitui (iqt) tibi: ac fidei tuæ cõmittere oia. Et sic ꝓseqẽ sermonẽ suũ leonida usq; ad eũ (cũ. s. uersum. Ergo mirabar: neq; iterponẽda est persona litani: usq; illuc. Tunc. n. respondere incipit sermoni leonidæ. Audacter licet. Hoc est pricipiũ sermõis leonidæ. Audacter inqt possumus o litane subuenire nũc amãti herili filio tm̃ bõi adest de iprouiso: q̃q̃ cõmixtũ malo. Et qa dixit: cõmixtũ malo; addit: oẽs de nobis carnuficũ cõcelebrabũtur dies: loqẽ. n. more iproborũ seruorũ: q uñr pulsacere uerbera: dũ mõ id efficiãt: qd itẽdũt. Oẽs iqt dies cõcelebrabunẽ. i. festi ducenẽ: & decãtabunẽ a carnificibus: hoc ẽ a lictoribus: & q carnificinã exercere solẽt de nobis. i. de nris tergis: & corpibus: qa uerberabimur: atq; discruciabimur usq; ad mortẽ. Litane: ꝓseqẽ cõtinuando sermonẽ suũ. O litane nũc usus. i. opus ẽ nobis. Audacia iuẽta: & dolis. i. ut hẽamus in prõptu: & patã audaciã. & dolos. Mõ inuenio. i. apporto: ꝓpono. Vt nos di. duo. Adhuc ut seruus neq̃: ut dixius: loqẽ. Quo cru. cõ. i. in quos cruciatus oẽs cõiũcti: ac sit fluãt. hic ẽ hoꝝ uersuũ sensus aptissimus: a Pio & Sar. iterꝑtibus ignoratus: pp qd & Pius iussisse corrigẽdũ dixit licet: & scribẽdũ liceat: cõtra metricã rõnẽ: & sensũ rectũ. Et itẽ dixit: addẽdã esse ꝑsonã litani illi uersui. Tm̃ bõi adest: qd qdẽ penitus absurdũ ẽ: quũ litanus adhuc nihil itelligeret: neq; rñdere posset: neq; rñderit: usq; ad uersũ illũ: ergo mirabar. Et Sarrac. legit licet sis. cõtra uersus & ipse rõnem. Et ut ordinẽ: ac sensũ adeo puertit. ut qd loq̃r nesciat. ꝓterea. Tm̃ bõi adest legẽdũ ẽ metri necitate. nõ: tm̃ adest bõi: ut ãbo hi iterꝑtes mucidi legunt. Ergo mirabar. Nũc tãdẽ loqẽ litanus: hoc illd ẽ iqt: q mirabar iãdudũ mihi scapulas gestire. i. ætas eẽ. loqẽ. n. & ipe ex igenio seruili: q ut supra dcm̃ ẽ: quũ aliqd agũt mali: licet cognoscãt redditurũ illud eẽ i suũ tergũ: gestiũt tñ desiderio male agẽdi. Et scribẽdũ ẽ: q: ut oẽs hñt codices: ut sit cõiũctio: nõ qd. i. q̃pp: ut corrigit Pius amẽs interꝑs. Scapulæ. i. tergũ. Sũt scapulæ i hoiẽ: q̃ mollibus iugis a ceruice demittũẽ: uñ scapulares serui dicti sũt: q i scapulis cedũtur. Hariolari: diuinare. In mũ. pa. ut supra dcm̃ ẽ. Quicqd ẽ eloq̃re: ex hoc aptius patet: q litanus adhuc nihil intellexerat. Omnes cõiurati. Si omnes inquit cõiurati: hoc est ueluti simul conspirantes cruciamenta conferant: per me nõ deerit: quin tibi adsim. quũ ad cruciamenta familiare: & domesticum habeã tergum: hoc est domẽ. Ne quæram foris. Ne opus sit mihi foris mutuũ petere. Si istam animi fortitudinẽ: ita scribi debet metri necessitate: nõ si istam fortitudinem animi: quia pes unus uersui deficeret: & quia aliqui codices firmitudinem habent: ꝓ fortitudinem: utrunq; recte scribi potest. dum altera tantum scribatur. Quin si tergo res soluenda est: ita scribẽdum censemus ex codicibus antiquis: & non resoluenda: ut subintelligatur pœna: ut ferme habent cæteri codices: & exponunt alii: neq; resoluendust: ut corrigit Pius contra omnium codicum scripturam: & uerum sensum ac planum. Quin inquit. si res soluenda est tergo: nedum non timeam huius criminis reus fieri: sed & publicæ rapinæ.

Scapulæ

Quum malum fers fortiter: ita scribendum & hoc arbitramur sententiæ concinnitate: nam si legas: qui malum fert fortiter: uix deprehendas: quid sibi ea uerba uelint: est autem sensus generalis: ad secundam ueluti personam directus: ista est uirtus: quum fortiter fers malum: idest quum quis: quæ mala accidũt: fortiter tolerat. Idem post potitur bonum: potitur legendum putamus: ut sit iocus in uerbis: patitur: & potitur: de poetæ consuetudine. Sensus idem catholicus est: q qui fortiter malum patitur: idem postea bono etiam potitur. Vbi potitur uerbum actiuum regit: ut alibi in plærisq; est uidere. Quin tem: Cur nõ illico rem aperis? interrogatiue legendum est. Cupio malum nanciscier: adipisci. Derogita: roga deauget: ut in deiero. demorior. Vel usq; adeo: ita scribi debet ex codicibus antiquis: & metri necessitate: nõ uel adeo usq;: ut legunt Pius & Sarrace. interpꝓtes: quia uersus non cõsisteret.

Potitur cum actõ.

SARACENVS. Femina q̄ dicatur.

ARCadicos: ideo dixit: q̄ ex arcadia magni quōdā hēbant: & gn̄osi ut Varro & Pli. testant. Quibus subtritæ erāt: ob uetustatē: & labores nimios. Ad fœmina: q̄dam uelnti utit hypbole: & nimietate: dīr fœmina posteriores pudēdę ptes: a q̄rū mollicie nnulli arbitrāt fœminā dictā esse mulierē. Istos q tibi: morsib9 rursus se lacessunt. Verū in tonstrina: mō incipit enarrate: ut mercator p emptis asinis miserit pecuniā. Infit: Incipit subandi un?: q ibidē aderat: & netior: & lucidior est lectio: infit pcōtarier q̄ ifio pcōtariis: docet natura uerbi: & sequens uersiculus. Facetū: dr facet?: q rurbis facit qd uult: Quinti. Facetū dixit: nō tantū circa ridicularia cōsistere: neq;.n. dixisset Hor. facetū Catoni minus gn̄s natura cōcessum esse: sed magis excultæ cuiusdā elegantiæ appellationem putat.

Fortiter malum qui patitur, idem post potitur bonum.
Li. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Le. Placide ergo unūquodq; derogita, ut acqescá. nó uides
Me ex cursura anhelitū etiam ducere? Li. age age mansero
Tua arbitratu, uel adeousq; dū peris. Le. ubinam est herus?
Li. Maior apd forust, minor hic ē itus. Le. iá satis est mihi.
Li. Tum igitur tu diues es factus. Le. mitte ridicularia.
Li. Mitto, istuc quod affers, aures expectant meæ.
Le. Aīum aduorte, utæq mecū hæc scias. Li. taceo. Le. beas.
Meministi asinos arcadicos mercatori pellæo
Nostrum uendere atriēsem? Li. memini, quid tum postea?
Le. Hem ergo is argentum huc remisit, quod daret Sauriæ
Pro asinis, adolescens uenit modo, qui argentum attulit.
Li. Vbi is homost? Le. iam deuorádum céses, si cóspexeris.
Li. Ita enimuero, sed tamen tu inepte, eos asinos prædicas,
Vetulos, claudos, qb9 subtritæ ad femina iam erāt ungulæ?
Le. Ipsos, qui tibi subuectabant rure huc uirgas ulmeas.
Li. Teneo, atq; iidē te hic uexerūt uīctū r9. Le. mcor es pbe.
Verum in tonstrina ut sedebam, me infit percontarier,
Ecquem filium Stratonis nouerim Demænetum?
Dico me nouisse extemplo, & me eius seruom prædico
Esse, & ædeis demonstraui nostras. Li. quid tum postea?
Le. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Sauriæ,
Viginti mnas. sed eum sese non nosse hominem, qui siet.
Q uó ille elocutus hæc sit. Li. qd tū? Le. ausculta ergo, scies.
Ipsum uero se nouisse callide Demænetum.
Extemplo facio facetum me, atq; magnificum uirum.
Dico me esse atriensem. sic hoc respondit mihi.

VALLA.

IDEM post patit bonū. pōt & potit legi. docuimus in amphi. potior uerbū gtō: actō: & abltō cōnecti. Malū nāciscier. i. indipisci. Nācisci pprie dr: q patus ad tenēdū añq̄ possit repire: qd teneat: qd occurrerit. Iā deuorandū cēseas: si cōspexeris. i. auferēdū ab eo pecuniā: nisi ad impudicos mores referat. Quibus subtritæ ad fœmina iā erāt ungulæ: Fœmē fœmis ad ptes pudibūdas ptinet: & fere posteriores: ut uideo Pli. opistia trāsferre: sic anteriora fœmora: iō locustas pennage: & fœminū attritu sonare credit: & pinde forte: nō ad fœmina: sed ad suffragina legēdum. q̄ sint suffragina Pli. docet: dū inqt. Nec preciosa ossa recrescūt: pterq̄ ueterinis ab ungula ad suffragina. & . xly. Nā q̄ aial generāt: genua añ se flectūt & suffraginū artus i aduersū: & mox aues: & q̄drupedes alas in priora curuāt: suffragines i posteriora: nisi sit nō suffragina: sed segmina. i. ad eā usq; ptē: ubi secant. Me me infit pcontarier. ita legēdū ē. i. incipit pcōtari: parago ge figura. Dein ædes. p deide. Facio facetū. Quint. facetū quoq; nō tm̄ circa ridicula opinor cōsistere: neq;. n. diceret Hor. Facetū Catoni minus gn̄s natura cōcessum esse. Virgi. decoris hāc magis excultæ cuiusdā elegātiæ appellōnē puto: iōq; in epistolis Cic. & hæc in Bruto refert uerba: ne ulli sunt pedes faceti: ac delitiis ingredienti: mollius: quod conuenit cum illo Horatiano: molle atq; facetum Virgilio.

Nācisci qd sit.

PYLAdes

Tū igit: tu diues es factus: qa dixerat leonida. Iā satis ē mihi: inqt litanus iocās. tu igit iā factus diues es: quū satis hēas. Sed isthuc: qd affers. Sed addēdū fuit metri necessitate: qa uersni pes un? deficeret. Animū aduorte nūc: ita scribi dēt uersus & addi nūc: qn̄ alr nō ɔsisteret. Aeque mecū: iuxta mecū: sicut ego. Mēinisti asinos arcadicos. Scribēdū ē meministi: & interrogatiue legēdū: ac si diceret: mēinisti ne? ex codicibus antiqs: & metri nec̄itate: nā si meministi legat: ut legūt Pius: & Sar. uersus una abundat syllaba. Mercatori pellæo: Macedōico. Pella. n. urbs macedōiæ fuit: i littore ægei maris: illustrata maxie natalibus philippi macedonū regis: & Alexādri eius filii. uñ uterq; pellæus uocitatus ē. Iuue. Vnus pellæo iuueni nō sufficit orbis. Luca. Illic pellæi ples uesana philippi. Nostrū uēdere atriēsem: obseruādū ē: elegāter dici: mēini me audire: nō audiuisse: ut hic uendere: nō uēdidisse: & i menæhmis. Nō cōmēinisti sit te hodie mecū exire e naui: Et apud Vir. Cātādo lōgos memini me cōdere soles. Qui argētū huic attulit: huic addēdū fuit metri nec̄itate: & itelligēdū: Sauriæ. Iā deuorādū cēses: duplex sensus eē pōt: uel ita deuorādū: ut ab eo pecuniæ illæ auferant: & ita ueluti deuorētur: uel ad illud referas qd dixerat: adolescēs uenit mō: ac si diceret icuruādū. Ita eniuero: rn̄det litanus ad uerba leōidæ. Tu nēpe. alii codices hn̄t: tu iepte: qd & magis placet: quū scurrilibus itēz uerbis iter se hi duo fui iocent. Subtritæ: corrosæ: uel ob uetustatē: uel ob nimios labores. Ad femina: hypbole ē: femē p femore accipi notū ē. Vir. Eripit a femine & trepidāti seruidus istat: Quidā dr̄ias faciūt iter femur: & femē: q femur sit ps posterior: siue exterior coxē dicis: siue coxæ: femen antem pars anterior: uel interior ipsius coxæ. quanq̄ femur etiam pro tota parte pudenda accipiatur: ut & femori ɔseruisse femur. Femur pterea: & femē a ferēdo dcm̄ uolūt: q ea pte maxie ferat corpus. scribit absq; diphthōgo: quū breuē hēat primā: quo mō & femur. Ipsos q tibi subdue. Mordēt se iuicē: ut dixius: & ex hoc pz: qd dixius ē: n̄ icōgrue legi posse iepte: p nēpe. Me ifit pcō. Ita scribi dēt prsus pti ex codicib9 antiqs: & pti sniæ cōcinnitate: nō me ne ifit pcōtans: ut stulte corrigit Pius interps cōtra metri rōnē: nam uersus nō subsisteret: cōtraq; rectā dicendi normā. Hic sensus ille adolescēs infit. i. incipit percōtarier p percontari me. ecquem filium stratonis nouerim demænetum? Infit añt p incipit positum est: ut infra etiā in aulularia. Infit ibi postulare plorans: eiulans: ut sibi liceret miluum uadarier. & alibi sæpius. Apule. quoq; lib. yii. sic ait. Infit ēt de salute commilitonū sollicite sciscitari.

Aeque.

Pella.

Femen.

Infra.

Dico me nouisse. hoc ẽst. Illi ego rñdi: me nouisse: & me eius seruũ esse. Et ædis demõstraui nfas. Ita scribẽdũ ẽ. ex codicibus antiqs oĩbus: & ẽt impssis: nõ de ædis: neq; dein ædis: ut legit: & corrigit Pius ille sõniculosus. Viginti minas: ita scribẽdũ ẽ: nõ minas metri necitate. ut sit actũs plalis more græco. Sese nõ nosse. p nouisse: nã nouisse nõ patit rõ metrica. Quũ ille eloquut⁹ hæc sit. i. quũ ille hæc dixisset. Se nouisse. Se addẽdũ fuit metri rõe: & ex codicib⁹ antiqs. Facetũ me. Facet⁹ a fando dr: & signat eũ: q in dicẽdo sit elegãs: & delitias q̃sdã sermonis hẽat: uñ alii dixerũt facetũ eẽ: q uerbis faciat qđ uult. ɋ hoc ẽt i mostellaria dicem⁹. Sic hoc rñdit mihi. i. sic ad hoc rñdit. — Facetus.

Ego pol Sauriam non noui, neq; qua facie sit scio,
Te non æquomst succensere, si herum nis demænetum,
Quẽ ego noui, adduce, argentum non morabor, quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præsto fore,
Ille in balneas iturus est, inde huc ueniet postea.
Quid nunc consilii captandũ censes? dic. L. hem istuc ago.
Quo modo argẽtũ interuortam, & aduectorẽ, & Sauriam.
Iam hoc opus est exasciatum. nam si ille argentum prius
Hospes huc affert, continuo nos ambo exclusi sumus.
Nam me hodie senex seduxit solum seorsum ab ædibus.
Mihi, tibiq; interminatus est, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo essent uiginti argenti minæ.
Iussit uel nos atriensem, uel nos uxorem suam
Defraudare, dixit sese operam promissam dare.
Nũc tu abi ad forũ ad herũ, & narra hæc, ut nos acturi sum⁹.
Te ex Leonida futurum esse atriensem Sauriam,
Dũ argẽtum afferat mercator p asinis. Le. faciam ut iubes.
Li. Illũ ego interea hic oblectabo, prius si forte aduenerit.
Le. Quid ais? Li. qđ uis? Le. pugno malã si tibi percussero,
Mox quom Sauriam imitabor, caueto ne succenseas.
Li. Hercle uero tu cauebis, ne me attingas, si sapis,
Ne hodie malo cũ auspicio nomen cõmutaueris. (riã.
Le. Quæso æquo aio patitor. Li. patitor, te itẽ quõ ego refe
L. Dico, ut usust, fieri. L. dico hercle ego quoq;, ut factur⁹ sũ.
Le. Ne Nega. Li. qn pmitto inq̃ hostire cõtra, ut merueris.
Le. Ego abeo, tu iam scio patiere. sed quis hic est? is est.
Illo est ipsus. iam ego recurro huc, tu hũc interea hic tene.
Volo seni narrare. Li. qu tuũ officiũ facis ergo, ac fugis?

SARACENVS

Presto: aduerbiũ ẽ patũ signat: psto ãt uerbũ tribuo: & excello pstat quoq; ipoẽ satius est. In balneas: dicim⁹: & balneas & balneas. Istuc ago: hoc ipsu; cogito. Exasceatũ: dispositũ: & fieri cœptum: trãslatio est a fabris lignariis sumpta: q ligna prius dolant: & exasceant postremo cultius leuigant: & poliunt. Futuros ulmeos: totos uirgis cędẽdos. Oblectabo blãdis morabor uerbis: & detinebo. No mẽ cõmutaueris: Quia erat saureã simulaturus. Patitor: p patiare. Referia; uicissim cædã. Vt usus fieri: ut op⁹ ẽ facto. hostire: pares uices reddere: dixius supra hostire æq̃re: & hostimentũ æq̃mentũ: qđ pro bñficii pẽsatiõe ponit a Festo.

VALLA.

QVA facie sit scio. Quid sit facies: & unde: & quę inter formã & figuram eius sit dña in amphi. satis: ut opinor: oñsum est. Si uis: subaudi argentum. Argẽto iteruortã. i. fallam argentũ auferẽdo. Opus est exasceatũ. Trãslatio sumpta a fabris lignariis: qui ascia primo materiam aliquam comminunt ad opus cõficiendum: post leuigãdo expoliunt & perficiũt. Exclusi sumus. figura metalassis psens p futuro. Seduxit. ducere igt Dona. est digitis cõputare: seducere est quem apud seipsum: et secreto deducere: Seduxit ergo deduxit me: ne qsqnam audiret. Futuros ulmeos. idest ita ɔtusos uirgis ulmeis: ut plane ulmei uideamur. Viginti argenti minæ. libræ q̃ nũero cõstãt: græcæ mnę dicunt. nã emina uas est. Persi. Fregerit eminas areti ædilis iniquas. Interea hic oblectabo. i. uerbis nugalibus distinebo. Inq̃ hostire. i. æq̃re: inde redhostire inquit Neuius referre gratia; q in lupo: nel ueiens regẽ saltãt: inbæ albanũ muliũ comitẽ senẽ sapiẽtẽ cõtra redhostis: Menalus & Accius in ãphi. cedo ecquid te redhostis titum: cum eas seni obiectet facilius. nam & hostire pro æquare posuere: En. in chresponte: audis atq; auditis hostimentum adiungito. Vt memineris. hoc est tam ferociter ut non obliuiscearis.

Ducere qđ sit.

Redhostire quid.

PYLAdes

QVA facie sit: scio qua forma. quid sit facies diximus in amphitryone. Succensere: irasci. Si herum uis: ordo est. Si uis adduce Demænetum herum: quem ego noui. Argentum non morabor: non morabor: quin numerum argentum. Præsto fore. paratum fore. præsto enim aduerbium est. nec fere cum alio uerbo iungitur: q̃ cum sum: & forẽ: & apud poetas cum adsum: significatq; presto esse: & presto fore: præsentem: paratum ue esse: atq; futurum. Cicero. Quibus quidem omissis: tu etiam Brute presto fuisti. In balneas. Dicimus balneas & balineas. Istuc ago. hoc ipsum mente agito. Aduectorem: pecuniarum: scilicet & adductorem. & ita scribendum est ex codicibus antiquis. non aduentorem. Exasciatum: dedolatum. dispositum: & fieri cœptũ. trãslatio est a fabris lignariis sumpta: q ligna prius dolant: & exasciant. postremo cultius leuigãt; & polliunt: Est ascia notũ instr; fabri lignarii: ab ascindẽdo dicta. siue a græco ἀξίνη: qđ asciã: securiũ ue signat: cuius diminutiuũ est asciola. Pli. li. xvi. Mollissima tilia: eadẽ uř: & callidissima: argũ afferunt: ꝗ citissime ascias retũdat. Apu. quoq; puerbialr dixit. Vin me cruribus meis asciã ipingere: hoc ẽ mihi ipsi me ipm nocere. Ex his uř planũ nõ eẽ asciã: qđ Pius interptes Planti nus ait: feramẽtũ ad scabra ligna expoliẽda: ita ut quũ ligna ppoliunt: ascia pfecta sint: a quo exasceatũ: ut ipse iqt: fiat hoc est absolutũ: pfectũ: elimatũ: leuigatũ. Quin potius asciã esse: q̃ & uulgo eodẽ noie appellãt: qua nõ tam leuigate & pollite ligna prsus absoluta reddũt: sed dedolãt tñ: eã eleuãtes in altũ: & abscindẽtes assulas: unde plærunq; fabris ipsis cõtigit: ut eã suis cruribus impingerent: seq; uulnerarent: sed non idem est in leuigatorio instrumento: illud enim non eleuatur in altum; neq; uersus crura impingitur: sed superne semp per ligni supficiẽ manibus trahit: eoq; absolutissima: & leuigatissima queq; redduntur. id instrumẽtum runcinã appellãt: nõ asciam. Ply. xvi. c. xliii. de abiete. Ramentorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarum raptus: inde fit uer-

Præsto.

Ascia.

Runcina.

bum deruncinare: quo utitur Plau. in milite glorioso: eo uersu: ut lepide deruncinauit militẽ: pro placauit uel delenitum reddidit: ac ꝑrsus in suã sniam traxit: mollibus uerbis: atq; adulatoriis: & expoliẽtibus: nõ secus q̃ runcina expoliuntur ligna. Neq; .n. hermolao barbaro uiro doctissimo: & nobis honoris cã semper noiando: in hac parte assentimur: runcinam pro serra accipiẽti: inglossematis plynianarũ castigationum: sup quo & alioꝝ indiciũ requirimus: significat ergo hoc loco: ut diximus: nõ absolutũ esse hoc opus: sed dispositum: & fieri cœptũ: ut sunt ligna iam ab ascia decussa: & directa ad filum. Et scribẽdum est exasciatum: nõ exasceatum: quũ ab ascia: ut dictũ est: descendat: quæ per. i. nõ per. e. scribitur. ¶ Nam si ille argentũ prius: hoc refertur ad illud: qđ superius dixerat: hem istuc ago: qño argentũ interuortam: & aduectorẽ: & sauriam. q. d. non opus est: ut finamus illum mercatorẽ peruenire ad sauriã prius: q̃ ab eo argẽtũ interuortamus. Sic. n. exclusi essemus nos ambo: & nobis a sene demæneto imminet periculũ uirgarũ: quod ille interminatus est nobis: nisi pecuniã inueniamus. ¶ Senex seduxit solũ. Demænetus seorsum ab aliis me duxit: ut alloqueretẽ. ¶ Futuros ulmeos. i. futurũ: ut nos totos uirgis ulmeis cedat. ¶ Viginti essent. ita scribi debet metri necessitate. nõ essent uiginti: nam uersus nõ consisteret. ¶ Operã dixit sese ꝓmissam dare. ita scribẽdũ est rõne metri. nõ dixit sese operã: qa pes unus uersui deficeret. Sensus est. Dixit sese dare nobis operã. i. daturũ opam suã. hoc est auxiliũ ꝓstiturũ. ¶ Dũ argentum mercator afferat. nõ afferat mercator: qa uersus claudicaret. ¶ Illum ego interea. ita scribẽdum est metri rõne. nõ ego illum interea: qa uersus abũdaret uno pede. ¶ Oblectabo. blandis morabor uerbis. & detinebo. ¶ Quid ais? ad hoc. s. qđ uolo tibi dicere. ¶ Si sapis. i. si sanus es: & si tibi recte cõsultũ uis. Et ita scribi debet ex codicibus antiqs: & sniæ cõgruitate. non si me saxis: ut Pius legit. neq; time saxis: ut insulse corrigit. ¶ Nomẽ cõmutaueris. i. ex leonida sauria factus sis. nõ ex sauria atriẽsi leonida: ut Pius inquit somniãs. ¶ Patitor te itẽ: quũ ego referiã. ita scribẽdũ est: rõne metri. nã si scribas: patitor tu itẽ: quũ ego te referiam: ut fere hñt codices: uersus nõ cõstat. sed abũdat unus pes. ¶ Referiã. i. ex aduerso: & identidem ego te feriã: ut tu me. ¶ Dico ut usust fieri. ita scribi & hic uersus debet metri necessitate. i. dico: ut opust est fieri. uñ rñdet Litanus. Et ego dico quoq; ut faciam. ¶ Nega. i. dic te nõ repcussurũ. ¶ Hostire. pares uices reddere: ut supra diximus. ¶ Tu iam scio patiere. scio addendũ fuit: ex codicibus antiqs: & metri necessitate. cui pes unus deficeret: ab utroq; Pio: & Sarrace. non animaduersum. ¶ Sed quis hic est. dum abire illinc quęrit: uidit mercatorem illum asinorũ uenientẽ. ¶ Tuum officium. quia seruorũ nequam officium est: quum quid peccarunt: ab heris aufugere: ut plagas: & uerbera euadant. ¶ Ac fugis. & fugis. non hac fugis: ut fere scriptum est in codicibus: quod nullius est boni sensus.

Oblecto.

SARACENVS.

T demõstratæ sunt aduenienti mercatori: q pro emptis asinis precium referebat libanus obuius fit: q illũ tãtisper oblectat. & moratur simulatis uerbis: quoad ueniat pro saurea leonidas. ¶ Puere: pro puer locutio est ueterum. ¶ Calcitronem. Pulsantem calcibus.

VALLA.

T demõstratę sunt. In hac scęna mercator pro asinis argentum ferens: dum pulsari fores iubet: præsto Libanus adesth qui hominem excipiat doceatq; qd opus sit. ¶ I puere. quia ueteres hic puerus nominatiuo dicebant: & fœminino genere hæc puera: unde puellus & puella: puer/pera quæ parit: puerperium fœtus. ¶ Calcitronem: idest calcibus infestantẽ.

Puerus fm antiquos.

Mercator. Litanus.

T demonstratæ sunt mihi, hasce ædeis eẽ oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. i, puere pulta,
Atq; atriensem Sauriam, si est intus, euocato huc.
Li. Quis nostras sic frangit fores? ohe inq̃, si quid audis?
Me. Nemo etiá tetigit, sanus ne es? Li. at cẽsebã attigisse,
Propterea huc ꝗ iter hẽbas. nolo ego foreis cõseruas meas
A te uerberarier. sane ego sum amicus nostris ædibus.
Me. Pol haud periclũ est, cardines ne foribus effringãtur,
Si istoc exemplo omnibus, qui quærunt respondebis.
Li. Ita hæc morata ianuast. extemplo ianitorem
Clamat, procul si quem uidet ire ad se calcitronem.
Sed quid uenis? quid quæritas? Me. Demænetũ uolebam.

PYLAdes

T demõstratæ. Metrum huius scenæ tetrametrum est catalecticum: septẽ cõstãs pedibus: & una syllaba. In hac autem introducitur mercator ille asinarius: qui precium pro emptis asinis referebat: quærens Demæneti ædes: ut illi pecuniã dinumeraret. Cui libanus seruus occurrit illum uerbis tantisper morans: & oblectans: dum leonidas aduenit: Sauriæ nomen assumens. ¶ Vt demõstratæ: quẽadmodum mihi signatæ: & ueluti pictæ fuere: nam petierat ab obuiis: quæ essent ædes Demæneti: & quales: ut faciũt peregrini in aliena ciuitate. ¶ Hasce ædis oportet esset. Ita scribẽdũ est metri necessitate. ¶ I puere pulta. hẽbat secũ puerum quẽpiam: cui iubet: ut eat ad ianuam illarum ædium: & pulset: atq; euocet sauriam: si domi est. ¶ Puere: pro puer positum est de more ueterũ. Et sili. ¶ Pulta: pro pulsa. ¶ Quis nostras. litanus: ut mercatorẽ pluribus uerbis moretur: occupat eam pulsationẽ. & anteq̃ puer pulset clamans inquit. quis est: qui adeo frangit fores nostras? ¶ Ohe inq̃: modus loquẽdi ad puerum geminata eadẽ snia. ¶ Nemo tetigit ẽt. ita scribẽdum est metri necessitate: non nemo etiam tetigit: uerba sunt Mercatoris respondẽtis pro puero. ¶ Attigisse. metri ratio: & etiam codices quidam antiqui: ut attigisse scribatur requirunt: non tetigisse: ut alibi scriptum est. ¶ Propterea huc ꝗ iter habebas: ita scribi debet metri necessitate: & ex codicibus antiqs. loquitur more seruorum leuium. censebam inquit tetigisse fores: qa huc habebas iter. ¶ Nolo ego fores meas conseruas: ita & hoc scribi debet metri necessitate. ¶ Sane ego ædibus sum amicus nostris: cogit quoq; metri ratio hoc ita scribi: & dictionem ædibus: non ultimo loco poni: ut fere habent codices: sed anteponi: ut nos fecimus. ¶ Siquidem isthoc exemplo addi qdem opus fuit: ut uersus suis pedibus constaret: nam aliter pes unus deficiebat. Sensus est: nullum profecto imminet periculũ: ne fores deiiciantur a cardinibus: si omnibus: qui quærunt: hoc modo rñdebis: nõ ꝑmittẽdo. s. ut pulsent: uel tangãt fores. ¶ Ita hæc morata ianua est. nõ ianua. nã uersus nõ cõsisteret: sed uno pede claudus incederet. ¶ Ad sese calcitronẽ. geminãdũ fuit: se: metri rõne. Calcitro dicitur qui calcibus percutit. ut faciũt multi equi: calcitrosam quoq; mulã ait Ply. quæ calcibus frequẽter impetat hanc inhiberi potu uini ꝓhibẽt.

Calcitro.

¶ Qui

QVI pro istuc: Qui p.i. p qua subaudi re: uel quo negocio. Macilētis: malis: nō.n. faciē docet saureæ: se leonidę: quē ille prius uiderat in tōstrina. Tristi: seuera. Aeacidinis: iracundū adeo illū dicit: ut Achilles alter ira pci tus uideat. Dict9ē Achilles æacides ab Aeaco pfe Pelei eius auo: æacidinis ergo ab æacide dicit. Aios i plu rali dicimus iracūdiā: & pturbatiões. SARACENVS. achilles cur æacides dictus sit.

Vid hoc sit negocii? Aduenicns leonidas: ut saureā mētiaf: uideriq; possit rei familiaris curā hēe: inclamitat libano suis dictis nō paruisse. Tergo & cruribus. ut. s. ne uapularet: aut cōpedibus uinciret. Saluere iussi: Ironice: & uultuose legendum est.

Li. Si sit domi, dicam tibi, non est. Me. quid? eius atriēsis?
Li. Nihilo magis itus est. Me. ubist? Li. ad tōsorē ire dixit.
Me. quō iuisset, post nō rediit? Li. nō ædepol, qd uolebas?
Me. Argenti uiginti minas, si adesset, accepisset.
Li. Qui pro istuc? Me. asinos uendidit pellæo mercatori
Mercatu. Li. scio. tu id nūc refers? iā hic credo eū affuturū.
Me. Qua facie noster Sauriast? si is est, iam scire potero.
Li. Macilentis malis, ruffulus, aliquantum uentriosus,
Truculentis oculis, commoda statura, tristi fronte.
Me. Non potuit pictor rectius describere eius formam.
Atq; hercle ipsum adeo contuor. quassanti capite incedit.
Li. Quisquis obuiam huic occesserit irato, uapulabit.
Me. Siqdē hercle æacidinis minis, animisq; explet' icedit.
Si me iratus tetigerit, iratus uapulabit.

SI sit domi dicā tibi. i. domi nō est. nā si domi esset: dicā p dixerim tibi. Cū uenisset: subaudi ad tōsorē. Post nō re. pcūctatio est. Qui pro istuc. Anastrophe p eo: qd est p quo. Aeacidinis minis: idest achilleis: qa Achilles filius Pelei & Peleus & Telamon filii Aeaci. Ais quæ. i. ferocia. Vnde animosus: & exanimatus. VALLA. Aeacidinus quid

Vid hoc sit negocii. In hac scęna leonida: ut inchoatæ pficiātur fallaciæ: dū se atriēsem saureā uideri uult: minitabūdus incedit: cum saurea in hac comœdia nusq̄ cōpareat: ut iure hoc nomē obtinuisse uideaf a saurea. i. lacerta: q̄ in maceriis: q̄ in sępibus diu delitescit. Is nullus uenit. p nō uenit: suspēdenda oro est: & interpunctim pnūcianda. Nā ubi is dixit subiciēdū statim erat nō uenit: sed affectuś fuiēs dixit: nullus: ac si dicat nec liban?: nec qsq̄ alius uenit. Saluere iussi. ex nimia indignatione dixit iussi saluere. Maioribus nanq; fuit consuetudo: ut diceretur: iubeo te saluere. Iubeo te saluere.

SI sit domi: dicā tibi. nō est addēdum fuit: non est: ex codicibus antiqs. & ēt ex sniæ cōgruitate. Nam litanus: ut illū diutius moraretur: dixit: Si sit domi: dicā tibi: hoc ē uidebo itus: si domi est. & tibi dicam. & igressus est domū. deinde exiuit. & dixit nō est domi. s. Nihilo magis intus est. q̄ demenætus. s. Quum iuisset. ita hñt codices qdā antiq manu scripti. qd & magis placet. q̄: quū uenisset. Sensus. n. clarior est. i. postea q̄ iuit ad tonsorem: nō redut? interrogatiue. n. pnūciādū est. Qui p istuc. i. p qua re. hoc argentum. s. affers? Mercatu. i. nūdinis. Mercatus 'dr locus: in quo agif mercatura. Cicero quo cū tanq̄ ad mercatuз bonarū artiū pfectus sis: inanē redire turpissimuз est. Qua facie. qua mēbratura. q̄ figura corpis. id. n. signat facies: ut PYLADes Mercatus.



Leonida. Mercator. Litanus.

Vid hoc sit negoci, nemine meū magni facef dcm?
Litanū in tōstrinā, ut iusserā uenire, is nullus uenit.
Næ ille ædepol tergo, & crurib' ɔsuluit haud deco
M. Nimis ipiosus ē. Li. uæ mihi hodie. Le. saluere iussi. (re.

dcm̄ est in amphitryōe. Ruffulus: diminutiuū est a russo. qd rubrum signat. Vētriosus: uētre turgido. Tristi frōte: seuera. Nō potuit pictor: hæc sunt mercatoris uerba: q existimabat Sauriā esse a se uisum in tostrina: q tum fuerat leonidas. Quisqs obuiā: scribendū est qsqs: nō qsq;: ex codicibus antiqs: & metri rōne. Occesserit. pro accesserit. sic. n. scriptū ē in oib9 ferme codicib9. Aeacidinis exple. mi. aisq; incedit. Ita scribendū est metri necītate. Sēsus est. Siqdē ille: & minis: & ais. i. furore: atq; iracūdia achillis expletus icedit: est. Si me ira. te. saxo iratus uapulabit. faxo addēdū fuit metri necessitate. Aeacidinis igif: p achilleis intelligimus. nā achillē: & minacē: & furibundū: atq; iracūdū: uel ex homero didicimus: q i agamēnonē græcoꝝ principē ira accēsus: in cōsilio græcoꝝ: & uerba cōuiciis plurimis referta ptulit: & gladiū quoq; strinxit: ut interimeret. Is aūt æaci nepos fuit: uñ æacides est appellatus: iuxta illud Ouidii: Aeacidæ chiron: ego sum pceptor amoris. & a noie illo æacides Plautus deriuatiuū traxisse uf æacidinis: qd qdē magis cōuenit: q̄ (ut Pius ait) si ab æaco inferoꝝ impatore: & arbitro: q terribilis sit: nomē ipsum deducere uelimus: uel qd insulsus est: si ab aiace: q imanissimas iras cōcæpit: quum succubuisset in armoꝝ iudicio. Nō. n. cōuenit: ut ab æaco: æacidinus deriuef: sed æacius. uel æacinus. Ab aiace aūt. etiam si a gręco nomine aīas: ut ait ille Pius demens: deducere uelimus. æantinus fieret: non æacidinus. Aeacidinis

Vid hoc sit negocii. idē est gñs carminis: qd & supioris scenæ: tetrametrū catalecticū: septem cōstans pedibus: & una syllaba. In hac leonidas itroducif sauriā atriēsem simulās: q ut a mercatore asinoꝝ pecunias ferēte uideri possit rei familiaris curā hēe: litano inclamitat: q sibi in qbusdā: q̄ iussisse mētif: nō paruerit:

eiq; uerbera minatur:tum interrogat:an qdã debitores.argentum attulerunt.quidã autem uasa cõmodata restitue rint.Neminẽ meũ magnifacere dictũ:Ita scribendũ est metri necessitate:elocutionis cõcinnitate:& ex codicibus anti quis:in qbus utiq; magnifacere scriptũ est.nõ magnũ facere:& postponendũ est dictum:nõ pponendũ illi uerbo ma gnifacere:ut perperam:& indocte legunt Pius:& Sarra.interpretes. ¶ Is nullus uenit. pro non uenit.

Litanum libertum.iam manu emissus?Li.obsecro te.
Le.Næ tu hercle cum magno malo mihi obuiam occessisti.
Cur nõ uenisti,ut iusserá,i cõstriná?Li.hic me remoratust.
Le.Siquidẽ hercle nunc summum Iouẽ te dicas,detinuisse,
Atq; is precator adsiet,malam rem effugies nunq̃.
Tu uerbero imperium meũ contempsisti?Li.perii hospes.
Me.Quæso hercle noli Sauria mea caussa hunc uerberare.
Le.Vtiná nũc stimulus in manu mihi sit.Me.qesce quæso.
Le.Qui latera conteram tua,quæ ocalluere plagis.
Abscede hac.sine me hũc perdere,qui semp me ira incẽdit.
Quoi nunq̃ unam rem me licet semel præcipere furi,
Quin centies eadẽ imperẽ,atq; oggánniá.itaq; iam hercle
Clamore,ac stomacho non queo labori suppeditare.
Iussin scelesté,ab ianua hoc stercus hinc auferri?
Iussin columnis deiici operas aranearum?

SARACENVS

¶ MORATVS est:Detinuit in mora. ¶ Qui.Pro quo:scilicet stimulo:prosequitur nanq; sermonem cœptum. ¶ Quæ occaluere plagis:idest quæ iam calla admisere propter plagas:& uerbera:& duplici scribi debet l:si autem occaluere unico l scribatur:idest conflagrarunt.

Gãnire qd.

¶ Ogganiam:Latrem:uociferem:gãnire proprie canum est:& gãnitio querula canum murmuratio:gannire tamen pro plorare posuit Terentius docente Donato:quid ille gannit? ¶ Stomacho:indignatione:inde stomachari indignatione moueri.

VALLA.

¶ LIBERTVM.per ironiam:q seruus erat nominauit. ¶ Manu emissus.idest liber:& intelligitur qui es manu emissus nominatiuus pro uocatiuo:qui enim liber e seruo fit:e manu.i.ex potestate heri emittitur.Vnde emissarius etiam dicitur:qui mittitur a supiore foras.negocii alicuius obeundi causa:quemadmodum Tranql.

Emissarius qui

in Domitiano:Arrecinũ clæmentẽ cõsularem unũ ex familiaribus:& emissariis suis:capitis cõdẽnat urus:in eadẽ uel ẽt in maiore gratia habuit:& emissarius custodiẽdorũ agrorũ cã:ut Cic.in epistolis ad Tironẽ dabat:nullo aprico horto:nullo emissario:nulla maceria:nulla casa. ¶ Obsecro te.uox blãdientis:ut qso:sed tñ hic cũ ironia. ¶ Moratus est.i.in mora detinuit:sicut & morari pstolari dicimus. ¶ Stimulus in manu mihi sit.subaudi:quo te uerberẽ:ut statim subiungit.est & aliud instrumentum hoc nomine appellatum:de quo Cæsar in.vii.his uerbis. Ante hæc calcapedem longe ferreis hamis infixæ totæ in terram infodiebantur:mediocribus intermissis spaciis:omnibus locis differebantur:quos stimulos nominabant. ¶ Qui.aut significat ut:aut qui refertur ad stimulum:ut sit ordo uerborum:quo stimulo. ¶ Quæ occaluere plagis:idest uerberibus crebris callum admisere:a callo fit calleo l gemino:

Calleo usi.

quod uerbum tam ad animum q̃ ad corpus refertur. Est enim calleo admodum cognosco:& calleo callum in corpore admitto:a quo occalleo:ut hic. ¶ Atq; ogganniam:idest strideam:oggannire uulpis est:& canum cum metuũt summisso corpore plagas:ut inquit Lucre. Et gannio:obmurmuro. Persi. Secretam gannit Persi. Secretam gannit in uarem:& Iuuen.appula gannit. ¶ Itaq;.si duæ sunt partes:a littera acuitur.est enim enclitica:ut sit sensus:& ita. ¶ Stomacho.indignatione. ¶ Labori suppeditare.i.laborem tolerare:suppeditare etiam suggerere significat:ut si dicas:suppedita mihi escam:& potum:a sub enim & pedibus compositum est:nam quod suggeritur subiicitur:& in potestatem nostram redigitur. ¶ Stercus hinc auferri.quod græcæ dicitur αποπατος:ut est uidere apud Diascoridem in secundo:& cæteros medicos:non ut quidam sunt interpraetati latrinam:hinc sterquilinium:& stercorare agros dicimus.Fest.quoq; inquit stercus ex æde uestæ.xvııı. chalendas iulias defertur in angiportum medium se

Arane? qd & quid aranea.

redditui capitolini:qui locus clauditur porta stercoraria tantæ sanctitatis maiores nostri esse iudicauere. ¶ Operas aranearum.Seruius inquit araneus animal.Aranea tela apud idoneos.

PYLADes

¶ LITANVM.antiptosis est:ut urbem:quam statuo uestra est. ¶ Tergo:& cruribus:ut.s.non uapularet:ant cõpedibus uinciretur. ¶ Nimis imperiosus est.Mercator hæc intra se dicit:sed ita tamen:ut litanus etiaʒ audiret:unde simulat idem litanus se timere:& inquit:ue mihi hodie:ut mercator eo magis credat leonidam Sauriam esse:& authoritatem in domo habere. ¶ Litanum libertum.Ironice hoc dicit leonidas:& uultuose:ac si dicat:nuʒ tu libertus factus es:qui mihi non parueris?quod & magis declarat. ¶ Iam manu emissus ne es:obsecro te? Ita scribendum est:& addendum:ne es:sensus congruitate & metri necessitate. ¶ Næ tu hercle:cum diphthongo scribendum est:næ &

Næ.

affirmantis est. ¶ Occessisti:pro accessisti:aduenisti. ut supra quoq;.Quisquis obuiam huic occesserit. ¶ Hic me moratust:in mora detinuit:& scribendum est:moratust pro moratus est metri necessitate:non moratus est.quia uersus superflueret. ¶ Malam rem:malum.Et scribendum est malam rem:non ad malam rem neq; id:pro ad:ut insulse corrigit Pius interpres:contra antiquorum codicum scripturam:in quibus utiq; non est ad:neq; id:contraq; sensus concinnitatem:qui absolutissimus est absq; ea dictione. ¶ Qui latera conteram tua hæc:qui:pro quo stimulo:prosequitur enim sermonem suum litanus:addenda fuit dictio hæc:ad metri integritatem:nam uersui pes unus

Occaluere.

defecisset. ¶ Quæ occalluere:idest calum fecere:propter plagas:& uerbera in callos ueluti coacta. ¶ Sine me perdere hunc:non hunc perdere:quia uersus claudicaret:perdere autem pro interficere positum est. ¶ Cui nunquã.Cui nunquam satis est semel præcipere:sed opus est centies idem iterare. ¶ Ogganniam:latiem uociferem.Gãnire proprie canum est:& gannitio:ut inquit Festus:est querula canum murmuratio:inde compositum oggannio ex ob & gannio. ¶ Stomacho:indignatione. Inde stomachari est indignatione moueri. ¶ Iussin scelesteab ianua hac hoc stercus hinc auferri?Ita scribi debet hic uersus metri necessitate:& addi ab:nam pes unus deficiebat. ¶ Iussin columnis deiici his. Et in hoc addendum fuit his:eadem metri ratione. ¶ Operas aranearum.telas aranearum:quæ columnis appensæ erant. ¶ Iussin dari bullas has in splendorem foribus nostris?Hic quoq; uersus:hoc modo scribendus est:ut metricæ rationi satisfactum sit:aliter enim non constabat.

¶ In

¶ IN splendorem:ut nitide forent. ¶ Bullas:Laminas æreas:quæ foribus affigi solent decoris causa:bulla dicit̃ insigne:quod collo gerebant ingenui usq; ad statutum ætatis tempus tractum uocabulum a græco βουλῆ:idest consilium:ꝙ ad eam usq; ætatem maiorum consilio gubernarentur:uel quia bulla illam pectoris partem: hoc est pectus attingebat:ubi naturale manet consilium:ut placet Festo. Rursus bulla dicitur ex pluuia tumescens aqua:& propterea bullã Varro hominẽ appellauit quasi ꝙ instar bullæ:quæ fit ex aqua cito fiat:& intereat:inquit enim si hõ bulla est quãto magis senex. ¶ Cum fustist:pro fuste est:ut.s.nisi necesse semper sit in manu fustem gerere:illũ ut uerberibus incessat. ¶ In hara:in turpi & in obscœno loco:hoc in herum inclamat:ꝙ rei familiaris nullã curã gereret: est hara porcoꝝ stabulũ. ¶ Hem ergo tibi: deinde illũ pugno:uel baculo pcutit. ¶ Ecquis ꝑ uectura:ita uult occupatũ uideri in rebus familiaribus:ut nõ conspexerit mercatorẽ. ¶ Sticho:proprium nomen uiri.

SARACENUS. Bulla quid sit

Hara quid sit

Iussin in splendorem dari bullas has foribus nostris?
Nihil est. tanq̃ si claudus sim, cum fustest ambulandum.
Quia triduũ hoc unũ modo,foro operá assiduá dederim,
Dum repperiam qui quæritent argentũ in fœnus, hic uos
Dormitis iterea domi.at herus i hara,haud ædib⁹habitat.
Hé ergo hoc tibi.Li.hospes,te obsecro,defẽde.Me.Sauria
Mea caussa,ut mittas.Le.eho,ecqs ꝑ uectura olini (oro
Resoluit?Li.resoluit.Le.quoi datust?Li.Sticho uicario ipi

¶ IN splendorẽ dari bullas.hoc est laminas metallicas:nã & bulla: quę ex pluuia & uento suscitatur in aqua nominat̃: unde per trãslationẽ: homo bulla dictus: ut ait Varro ob uitæ breuitatẽ:& bulla insigne pueroꝝ prætextatoꝝ a collo pendens: ꝙ eã parte corporis attingat: nempe pectus:in qua naturale manet consiliũ:uel ꝙ eã ætatẽ ostendat alterius regedã consilio. prætexta.n.deposita ẽt bulla deponebatur. Persi. Bulla:quæ succinctis laribus donata pependit. ¶ Quatriduũ hoc unuꝫ modo. multa per hanc figurã loquimur:ut dicamus quatriduũ & quatriduo:triduũ & triduo:biduũ & biduo: primuꝫ & primo: & id genus alia. ¶ In hara. Differt hara cũ aspiratur & acuitur. & cũ caret aspiratione & circũflectitur : quod prio posita stabulũ significat:unde hariga Donati testimonio hostia:& haruspex & haruspicina. Cic. in. ii. de diuinatione si qñ de extis:& fulguribus satis disputatũ est:ostensa restant:ut tota haruspicina sit pertractata. Ara aũt in secũdo loco locus sacrificioꝝ est:idq; uerbũ a græcis sumptũ. illi nãq; aras preces uocant:sicut catarras imprecationes. ¶ Hem ergo:duꝫ hoc dicit hominẽ cecidisse ostẽdit. ¶ Hospes. peregrinus. Persi. hoc clare:ne audiat hospes. Est tñ tam qui hospitio accipit q̃ qui accipitur. Ouid. Nec hospes ab hospite tutus. Dr̃ hic & hæc hospes: sed legitur & hospita:unde illud. Hospita terra uale. Legimus ẽt inhospita neutro genere:ut inhospita tesqua. Cũ tñ inhospes non dicatur. Eo modo sospes & sospita:nã quod inquit Iuue. depositũ mihi sospes erit: figurate positũ uideri potest: ut apud Hora. testis metaurũ flumẽ. ¶ Oliui. ab oliua:nã oleũ ab olea deriuatur. ¶ Sticho uicario ipsi tuo. i. seruo:qui uices tuas gerit:nã & uicarius uicaria uicariũ adiectiue dicitur. Quintil. in declamationibus. Amaui filiũ meũ non osculis:non infirmitate:sed uiribus:dolore:patientia:unicũ: quẽ si acie clausisset hostis:uicaria morte seruassem.

VALLA.

Harę significatũ

¶ BVLLAS has. Scutulatos clauos æreos:uel utiq; argenteos:aut aureos: quibus potentioꝝ ostia decorãtur. Sic fulgentius bullatũ æthera appellauit:hoc ẽ lucentium sydeꝝ coruscamine inauratũ:& splendẽs his uersibus: Astrigeroq; nitens diademate luna bicornis:Bullatũ biiugis conscenderat æthera tauris. Est itẽ bulla tumor ille supaquaneus:qui excitatur uel pluuiæ descendentis pulsu: uel alio modo:unde Varro hominẽ bullã appellauit: ꝙ ad illius similitudinẽ cito intereat:Inquit.n. Si hõ bulla est:quanto magis senex: hanc super aquaneã bullã Calphurnius sic describit. Bullantis ubi fagus aquas radice sub ima. protegit:& ramis errantibus iplicat umbras. idem. Alternat uitreas lateralis cingula bullas. Est prætereа bulla insigne colli puerilis suspendiculũ:ingenui aurea: seruilis scortea. Sic dicta a græco βουλῆ. quod significat consiliũ:quia illis ueluti monumentũ:& memoria esset: consiliũ rebus oĩbus adhibendũ esse:& ideo illã corporis partẽ:hoc est pectus attingebat:ubi naturale manet cõsiliũ:ut Festo placet. ¶ Cũ fustest:pro cũ fuste est:nã qui claudi sunt fustẽ gerere solent:cui innitantur ambulãtes: opus est inquit: ut ego cũ fuste ambulẽ:illumq; in manibus gerã de cætero: quo te uerberare possim. ¶ Quia triduũ hoc unuꝫ modo ego foro operã assiduã dederim:ita scribendus est uersus metri necessitate:& sententiæ concinnitate : nã nisi ego addatur: & dederim scribatur:& quia triduũ uersus non consistit:quod non uiderunt interpretes nostri Pius & Sarrac. ¶ Qui quæritent. scribendũ est:q̃ritent plurali numero:non q̃ritet:ita uersus claudicaret. ¶ At herus in hara: haud ædib⁹ habet. Ita scribi metri ratio cogit:non atq; herus:neq; habitat in fine:sed habet:pro habitat. harã scimus esse porcoꝝ stabulũ:Ouid. Tertius imundæ cura fidelis haræ. uult inquit heruꝫ habitare in stabulo porcoꝝ: non in ædibus mundis & nitidis:hoc inquit respiciens ad illas operas aranearũ:quas dixit non fuisse deiectas e colũnis. ¶ Hem ergo tibi do dicens:ostendit se percutere illũ uelle baculo uel pugno. Vnde litanus simulãs se timere:inuocat mercatorem:ut se defendat. ¶ Sauria oro:mercatoris uerba sunt: putantis illũ Sauriã esse. ¶ Ecquis pro uectura oliui: uult ostendere leonidas:& corã mercatore palã facere:se atriensem esse:& rei totius familiaris curam ad se pertinere:uariaq; propter hoc negocia tractare. ¶ Venit ne inquit aliquis : qui oleum:qđ domui debetur:attulerit:nã quod ait: ꝑ uectura oliui nõ ad laborẽ uehẽdi tm̃ refertur sed ad debitũ. ¶ Resoluit. i. satisfecit. ¶ Pro uectura oliui. i. pro eo quod uehere debebat:uel fortassis pro uectura oliui intelligit:idest pro opere uehendi:quia oleum a seruis demenenti heri uectum fuisset alicui mercatori:qui pro uectura nundum soluerat. nam primores illi ciues multos seruos alebant domi: quorum operas locabant:& ex illis magnam utilitatem capiebant:ut infra etiam dicemus. ¶ Cui datũ est:preciũ.s.& id:qđ ꝑ uectura oliui est allatũ. Scribiq; hoc mõ dẽt ex codicibus oĩbus antiquis:nõ cui datũ sit:neq; cui datũ scis:ut corrigit Pius iterpres nulli rõni innixus. ¶ Sticho: ꝓpriũ nomen alterius serui. ¶ Vicario:uices tuas gerẽti. Vicarius.n.dicitur ; qui uicem alicuius gerit. Liuius. Hunc ego institutum disciplina mea uicarium pro me reipub. do:dicoq;:Hora. Aequali recreat sorte: uicarius: & hoc significatu substantiuum est : aliquando adiectiue ponitur. Quintilia. Vicariam ei operam impendi. Idem. Quem si acię clausisset hostis : uicaria morte seruassem. ¶ Delenire apparas:quia honos erat habere sub se uicarios:iccirco inquit leonidas:tu apparas : idest quæris delenire me:ne te uerberem: quum mihi uicarium tribuis tuis uerbis.

PYLADES Bulla

Hara

Vicarius.

SARACENVS

CVICARIO:q̃q̃ substãtiuũ est:& dicitur qui subit alienas uices:ut apud Hora. æquali recreat sorte: uicarius: quandoq̃ adiectiuũ:ut apud Quintil. in declamatiõibus:amaui filiũ meũ non osculis:non infirmitate: sed uiribus dolore:patientia unicũ:quẽ si acie clausisset hostis:uicaria morte seruassem. Delinire: placare. Rapere: urgere:& manu trahere:ut soluere debitũ. Satagit:pro satis agit. Est scribit. nũmos. s. redditos:& solutos:uel cũ ironia:& erũt uerba leõidæ. Redditũ esset. s. sibi. Nã retineri:subaudi reliquũ uoluit:uel sibi necesse fuit:ut possit de mãdatũ opus absoluere. Scyphos: Est uasis gñs scyph⁹:ut sacer ipleuit dexterã scyph⁹ dixit Vir. scyphũ Macro.

Tuo. Le. uah delenire apparas. mihi scio uicarium esse,
Neq̃ esse seruom in heri ædibus, qui sit pluris, q̃ ille siet.
Sed uina quæ heri uendidi uinario Exærambo,
Iam pro iis satisfecit Sticho? Li. fecisse satis opinor,
Nam uidi hunc ipsum adducere, & rape in ius Exærambũ.
Le. Sic obsecro? q̃ credidi, uix anno post exegi.
Li. Nũc satagit, adducit domũ etiã ultro, & scribit nũmos.
Le. Dromo mercedem rettulit? Li. dimidio minus opinor.
Le. Quid reliquõ? Li. aiebat reddere, q̃ extẽplo sibi redditũ (esset.
Nã retineri, ut quod sit operis sibi locatũ efficeret.
Ne. Scyphos, quos utendos dedi Philodamo, rettulit ne?
Li. Nõ etiã. Le. hem nõ si uelis da cõmoda homini amico.
Me. Perii hercle. iã hic me abegerit suo odio. L. he⁹ iã satis (tu,
Audin q loqtur? Le. audio, & gesco. Me. tandẽ opior,

Scyph⁹ qd sit

testat herculis fuisse poculũ: neq̃ abre illũ ueteres fictores cũ poculo fecisse uisus est: nõ solũ: q̃ is heros bibax fuisse phibet: sed ẽt: q̃ antiq̃ historia est herculẽ poculo tan q̃ nauigio uentis immẽsa maria transisse.

VALLA.

Exarãb⁹ q

CCVI datũ sit. uel scis interrogatiue pnunciandũ. Vinario exarãbo. Exarambus uiri propriũ qui uina cœmebat. Et rapere. inde raptio inquit Dona. ad persõnã refertur: rapina ad rẽ: raptus ad stuprũ si proprie loqui uolumus. Sic dedero. i. dedisse uisus fuero: ut prius q̃ crediderim cogitasse: uideat illũ uexare uoluisse. Vix anno post exegi. ante & post cũ casibus præponuntur: accusatiuũ exigunt: ut ante multũ: post multum. Cum uero casibus subiiciuntur: ablatiuum: ut paulopost: paulo ãte ita & hic anno post. Satagit. satis agit. Et scribit nummos. quos debeat in suis: ut mercatores solẽt diariis. Quam extemplo redditũ esset. idest q̃primum ipse ex opera sua redhibuisset. Scyphos: quos utendos dedi philodamo retulit ne? hoc simile illi in amphitryone naucratem: quem conuenire uolui: innaui nõ erat. Scyphus poculi species est. Si uelis commoda. corrupte accommoda legitur. Inter cõmodatũ: & utendũ datum Labeo qdem ait tñ interesse quantũ inter genus & speciẽ. Cõmodari. n. rem mobilem: nõ ẽt soli: sed ut apparet pprie inquit Vlpi. de cõmodato. Cõmoda res dr & quæ soli est: id quod etiam Cassius existiat. Viuianus ẽt habitationem cõmodari posse ait.

Cõmodari quid sit.

PYLADes

CMIHI scio uicariũ esse: affirmatiue dictũ est hoc. Neq̃ esse seruũ in heri ædibus: qui sit pluris: q̃ ille siet. Et scio inquit etiã hoc: q̃ nullus est seruus in ædibus heri. qui pluris sit: q̃ stichus: p hoc uult innuere: se nõ esse seruũ illi parẽ: quũ sit atriensis. Atrienses aũt: ut Seruius inquit: honoratiores serui erant: qui liminũ custodes: & pecuniæ: quæ in atriis seruabatur: adhiberi solebãt. Vnde legimus apud Virg. Qui dardanio anchisæ: Armiger ante fuit: fidusq̃ ad limina custos. Scribendũq̃ est in heri ædibus: nõ in ædibus heri metri necessitate: nã uersus nõ consisteret. Sed uina heri: quæ uendidi. Ita scribi debet metri necessitate: & sententiæ congruitate: nã heri nomen est genitiui casus: a ntõ herus. Exærãbo: propriũ nomen est uinarii. Et rapere in ius exærãbũ: puto inquit exærambũ satisfecisse: nã uidi stichũ adducere & rapere illũ in ius. & ita scribi debet ex codicibus antiquis metri necessitate: & sentẽtiæ cõgruitate: non rapere ita exærãbũ. Sic obsecro? q̃ credidi uix anno post exegi. Ita scriptũ est in codicibus antiquis: & non: sic dedero priusq̃ credidi: ut alibi scriptũ est: & legunt Pius & Sarra. interpretes: nullo cũ recto sensu: q̃ si legatur. Sic obsecro? credidi: ut nos legendũ censemus: hic erit sensus: ut leonidas atriensem simulans: ueluti irascat: q̃ ille exærãbus fuerit in soluendo pigrior: quũ ei iã anno exacto uina data fuerint. Sic obsecro? s. meũ agit exærãbus? Nunc satagit: hæc litani uerba sunt: nunc inquit satagit: hoc est sollicitus est iste exærãbus uinarius: postq̃ in ius tractus fuit. Adducit etiã domũ ultro. i. affert domũ usq̃: sponte sua: & nõ erat pecuniã. Et scribendum est. adducit etiã domũ: non domũ etiã metri necessitate. Scribere nũmos est dare nũmos: Hora. Scribe decẽ nerio: rescribere uero est reddere: Hora. Quod tu nunq̃ rescribere possis: Ter. Argentũ illud denuo rescribi iube phormio. Dromo mercedẽ rettulit? perseuerat leonidas interrogando litanũ: an dromo rettulerit nescio quã mercedẽ: quã debere illũ ostẽdit: ut sic mercatori asinorũ ibi præsenti persuadeat: se atriensem esse: omniũq̃ curã habere: & ab eo preciũ asinorũ auferat. Quid reliquũ? scilicet non dedit. Aiebat reddere q̃ extẽplo redditũ sibi esset: dixit se reddere. i. redituꝝ esse: tẽpus est p tẽpore: q̃ primũ sibi redditũ esset. i. obseruatũ quod pmissum fuerat: addendũ fuit sibi metri necessitate. & sñiæ cõgruitate. Nã retineri: ut qđ sit operis sibi locatũ efficerent. Ita scribi debet uersus metri necessitate: & sensus ɔgruitate: q ẽ: ut dicat retineri dimidiũ illi⁹ mercedis ab ipso dromone: ut serui demæneti fortassis: qb⁹ locatũ erat: faciũdũ nescio qd operis pficerẽt opus. Solebãt. n. multos seruos domi hẽre magnates illi: ut supi⁹ diximus: quoꝝ opas locabãt: & mercedẽ non paruã ex illis cõgrebant: hãc autẽ sentẽtiã: nec Pius intellexit: nec Sar. eruere potuit: quũ nescio qd interim balbutierit ineptũ. Scyphos: uasa. Est scyphus uasis gñs: de quo Virgi. inqt. Et sacer ipleuit dextrã Scyphus. De eo Mac. hæc refert. Scyphus herculis poculũ est: ita ut liberi pris cãtharus. Herculem uero fictores ueteres nõ sine cã cũ poculo fecerunt: & non nunq̃ cassabundũ: & ebriũ: nõ solũ: q̃ is heros bibax fuisse phibet: sed etiã: q̃ antiqua historia est: herculẽ poculo tanq̃ nauigio uentis in mẽsa maria transisse. Nõ etiã: nõ adhuc. Hem nũc: da si uelis: da addendũ fuit ex codicibus antiqs: & metri necessitate. i. nunc inquit: & da: atq̃ accõmoda homini amico res tuas: qui nũq̃ reddit postea: p ironiã. n. plata uerba sunt. Perii hercle: hæc sũt mercatoris uerba: cui iam graues esse cœperũt hmõi leonidæ ostentationes. Heus iam satis tu: hic loquitur litanus: qui audierat mercatorem conquerentem. Tandem opinor conticuit: mercator loquitur intra se: ut etiam fecerat paulo supra proxime. nunc inquit optimum est: ut hunc adeam: anteq̃ rursum incipiat strepere.

Scribere nũmos

Scyphus.

CTinnire

¶TINNIRE: Sonare inde tintinabula: id proprium loquacibus tribui merito uidetur ut non loqui. sed tinnire dicantur. ⸿ Ne duit: ne det. ⸿ Ferox: uel arrogans: uel fretus: ut hoc loco commode potest intelligi: ut est apud Nonium illud Accii: neq; ui tanta quisq̃ est: neq; tam abundans fortunis ferox: alias ferox fortis: indomabilis: cordatus facetus. ⸿ Auferte domi: Vel posuit accusatiuum pro ablatiuo: ut saepe Plautus: & Nonius etiam attestatur: uel lege: aufer te domo.

SARACENVS. Tinnire qd Ferox qs

¶INCIPIT tinnire. i. crepitare a tintinabulis sumpta translatione. ⸿ Ferox est. i. arrogans. Titinnius in fullonibus. Videram ego te uirginem formosissimam sponso esse superbam: forma esse ferocem: uel ferox scaeuus: & indomabilis a feritate. Cice. in. i. officiorum: ut equos propter crebras contentiones praeliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent. Teren. in Eunucho. Adeone ferox: quia habes imperium in baeluas.

VALLA.

Conticuit. nunc adeam optumust prius q̃ incipit tinnire.
Quã mox mihi opam das? Le. hẽ optume, q̃ dudũ tu adue(nisti?
Non hercle te praeuideram, quaeso ne uitio uortas.
Ita iracundia obstitit oculis. Me. non mirum factust.
Sed si domist Demaenetum uolebam. Le. negat esse intus.
Verum istuc argentum tamen mihi si uis denumerare,
Repromittam istoc nomine solutam rem futuram.
Me. Sic potius, ut Demaeneto tibi hero praesente reddam.
Li. Herus istũc nouit, atq; herum hic. Me. hero huic p̃nte red(dã.
Li. Da modo meo periculo, rem saluã ego exhibebo.
Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, quoi omnium rerum ipsus summam credidit.
Le. Non magnipendo. ne duit, si non uolt, sic sine astet.
Li. Da inquam. uah formido miser, ne hic me tibi arbitretur
Suasisse, sibi ne crederes, da quaeso, ac ne formida.
Saluõ hercle erit. Me. credã fore, dũ qdẽ ipse in manu hẽo.
Peregrinus ego sum, Sauriam non noui. Li. at nosce sane.
Me. Sit, non sit, non aedepol scio. si is est, eum esse oportet.
Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
Le. Hercle istum Di oẽs perduint. uerbo caue supplicassis.
Ferox est, uiginti minas meas tractare sese.
Nemo accipit. aufer te domũ, abscede hic, molestus ne sis.
Me. Nimis iracunde. nõ decet supbũ esse hominẽ seruom.

¶TINNIRE: sonare: strepere: unde tintinabula: id autem proprium loquacibus tribuitur: qui non loqui: sed tinnire uidẽtur. uox est ficticia a sono eiusdem similitudinis deducta. ⸿ Quã mox: q̃ cito: quãdo. ⸿ Quã dudum tu aduenisti? quãdo fere idẽ sunt: q̃ mox: & quãdudum: ut alias dictũ est. ⸿ Prouideram: non aduerteram ad te: uult ostendere: ita se ira occupatum fuisse: ut mercatorem nõ aspexerit. ⸿ Mihi si uis denũerare. ita scribi debet ex codicibus omnibus: & sententiae concinnitate: quae est: ut dicat: si uis denumerare mihi hoc argentum: q̃uis demaenetus nõ adsit: repromittam tibi bene solutũ fore: ita ut hoc debito non sit quisq̃ te posthac molestaturus: non autẽ: mihi sic ius: ut corrigit Pius interpres. ⸿ Repromittã tibi: addendũ fuit tibi metri necessitate. ⸿ Isthoc nomine: isto debito. ista causa. Nomina p debitis: & debitoribus capi clarum est: qua dictione iureconsulti scatent: & Hor. ait. Nomina sectatur modo sumpta ueste uirili. Et columellae sentẽtia est catholica: Bona nomina fieri mala: si nunq̃ interpelles. Nomen etiam: ut in nostro uocabulario diximus: significat famã: seu gloriam: Virgi. Et nos aliquod nomenq;: decusq; gessimus: interdum laudem: seu decus. Idem: auulsumq; humeris caput: & sine nomine corpus: aliq̃n gentem: seu factionẽ. Idem. Nostrum in nomẽ ituras: & quandoq; causam: ut hoc loco: & apud Ciceronem. Quanq̃ me tibi nomine negligentiae suspectum esse doleo. Inde nomenclator a nomine calando. i. uocando. Is. n. dicitur nomenclator: qui per nomina singulos appellat: utputa: in foro reos: aut in cõuiuio conuiuas: uel ad consilium consulares. Apul. Et ad nomenclatorem mox citati uenerunt. ⸿ Sic potius: non uult mercator: nisi praesente Demaeneto illorum hero argentũ numerare. ⸿ Da modo meo periculo: ridiculum: nõ uult mercator pecuniam credere leonidae: qui atriensis esse dicitur: quia illum non cognoscant: & litanus hic seruus nequam: & cui nulla dicitur esse in domo authoritas: uult: ut suo periculo credat. ⸿ Nam si sciat noster senex. his uerbis illum inducere posse putat: ut argentum numeret: quia si Demaenetus sciret: non fuisse habitam leonidae fidem: succenseret. ⸿ Quoi rerum omnium credidit summam ipsius semper. Ita scribendum est metri necessitate: & partim ex codicibus antiquis: in quibus summam scriptum est: ut non sit opus Pio interpreti assentiri: corrigenti: qui omnium rerum ipsius semper credidit: & asserenti: eleganter dictum esse. Credo tibi omnium rerum: hoc est in omnibus rebus. quum eo modo uersus nullo modo cõsistat: nec sensus: qui est: ut dicat: Demaenetum ipsi simulato Sauriae semper credidisse. i. commisisse summam omnium rerum. Scribendum enim est cui: uel quoi more antiquorũ: ut sit datiui casus: non qui: ut legit idem Pius. ⸿ Ne duit: ne det. ⸿ Dum quidẽ ipse hoc in manu habeo: hoc addẽdum fuit metri necessitate: & subaudi argentum. ⸿ Si is est: eum esse oportet. Ita habent codices omnes: & est sensus notissimus q si is est sauria: eum esse oportet: & non alium. Nec opus est scribere deum: pro eum: ut hariolatur Pius: nescio quo sensu futili. ⸿ Me incerto scio: ordo est: scio me daturum hoc: scilicet argentum: nemini homini incerto: idest ignoto: & quem ego nesciam: qui sit. ⸿ Verbo caue supplicassis: quia superius litanus dixerat: da quaeso: ac ne formida: ait leonidas: uerbo caue supplicassis: idest caue ei supplices: uel uno uerbo: & alludit ad nomen ipsius litani: quod supplicationem significat: ut diximus superius. ⸿ Ferox est. ferocem se: & arrogantem facit: qa in manibus habeat uiginti minas meas. ⸿ Nemo accipit: ac si diceret: tibi eas habe: nemo a te inuito accipit. Scribendum est accipit ex codicibus antiquis: & recto sensu: non accaepit: neq; accepet: ut corrigit insulsus Pius. ⸿ Aufer te domum. tuam: scilicet. ⸿ Abscede hinc a nostris: scilicet aedibus. ostendit: parum curare se: an eas pecunias ab illo accipiat: uel ne. ⸿ Nimis iracunde: scilicet loqueris: uerba sunt mercatoris. ⸿ Non decet: catholica sententia: non decet hominem seruum esse arrogantem: & superbum.

PYLADes Tinnire.

Nomen.

Catholica sententia.

SARACENVS ¶ IMPVRE:įprobe. ¶ Simulac: Vbi primũ. ¶ Vete: Notandus locus: nã frequentiori usu dicimus tibi. ¶ Tibi qui dem:? Hoc est causa tua: uel cũ interrogatione uel cũ ironia legendũ. ¶ Proficisci hoc dixerimus. Vel lege: proficisce re: ut cũ superiori clausula conueniat: uel lege profecto cũ subsequenti: illud aũt: dixerimus: magis comice in plura li extulit. ¶ Iam nunc secunda: Hoc est rursus me uerbis lacessis: scibã te his uerbis uindicaturũ tuã iniuriã. ¶ Nec po test enumerari: Quin. s. bene mihi fuerit dinumeratũ. ¶ Si esses percõtatus me ex aliis: Notandus loquẽdi modus. i. q fuerim ego ex alioꝝ dictis: uel est figura hypallage poetis frequẽtissima. i. de me alios. ¶ Negassim: ꝑ negaueris.

Modus loquendi.

Li. Malo hercle iam magno tuo nunc, isti ne recte dicis.
Impure, nihili, non uides irasci? Le. perge porro.
Li. Flagitiũ hoīs, da obsecro argentũ huic, ne male loquaṫ.
Me. Malũ hercle uobis q̄ritis. Le. crura hercle diffringeṫ.
Age impudice, ni istũ impudicũ percuties. Li. perii hercle.
Sceleste, non audes mihi sceleste subuenire?
Le. Pergin p̄cari pessumo? Me. quæ res? tun libero homini
Male seruos loq̄re? Le. uapula. Me. id q̄dẽ tibi hercle fiet,
Vt uapules, Demænetum simulac conspexero. hodie
In ius uoco te. Le. nõ eo. Me. nõ is? memẽto. Le. memini.
Me. Dabitur pol suppliciũ mihi de tergo uostro. Le. uæ te.
Tibi quidem supplicium carnufex de nobis detur?
Me. Atq; ẽt p̄istis maledictis pœnæ pẽdẽtur mihi hodie.
Le. Quid uerbero? ain tu furcifer? heꝝ nosmet fugitare cen (ses?
I nũc iam ad heꝝ, quo uocas iamdudũ, quo nolebas.
Me. Nũc demũ? tñ nunq̄ hinc feres argẽti nummũ, nisi me
Dare iusserit Demenetus. Le. ita facito, age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tã ego hõ sum, q̄ tu. Me. s. ita res est. Le. sequere hac ergo.
Proficiscin hoc dixerimus? nemo etiam me accusauit
Merito meo, neq; me Athenis alter hodie est quisq̄,
Quoi credi recte æque putent. Me. fortassis, sed tamen me
Nunq̄ hodie induces, ut tibi credam hoc argentũ ignoto,
Lupus est hõ homini, nõ homo, quom qualis sit, nõ nouit.
Le. Iam nũc secũda mihi facis, scibã hoc te capitulo hodie
Facturum satis pro iniuria. quanq̄ ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
Me. Fortasse. Le. ẽt nunc dico, Periphanes rhodius merca (tor
Diues absente hero solus mihi talẽtum argẽti soli
Adnumerauit, & mihi credidit, neq; deceptus in eo.
Me. Fortasse. Le. atq; etiã tu quoq; ipse, si esses pcũctatus
Me ex aliis, scio pol crederes, nũc q̄d fers. M. haũ negassi.

VALLA. ¶ IMPVR AN bili. i. an impura: hoc est uehementi. Sic legendo recte castigabis: Possunt etiã duo esse uerba in & pare. i. ob tẽpera: ut sint uerba libani exhortãtis: ac iperantis mercatori: ut pecuniã Leonidæ dinumeret. ¶ Flagitium hois. i. flagitiose homo. Flagitiuꝫ etiã inquit No. periculũ. Lucilius lib. xxx. Qui æde poscẽte minus & præeunt rectius multo: & sine flagitio. ¶ Pœnæ pendentur. i. exoluentur a pecunia sumpta translatione. Nã pendere soluere significat. apud romanos. n. æs appẽdebatur. ¶ Proficiscin. an proficisceris ita corrigendũ. ¶ Haud neg. i. nõ negaueris.

Pendeṫ qd sit

PYLADes ¶ MALO hercle iam magno tuo isthuc nũc: ni recte dicis: uerba sunt litani in mercatorẽ prolata: profecto inquit: nisi recte loquaris: & hæc uerba iniuriarum plena funditare desinis: isthuc hodie ueneris cũ magno malo tuo. hic est clarus: & aptus sensus: duꝫ modo ita scribatur uersus: ut nos scripsimus ex codicibus antiq̄s: quuꝫ alibi scriptũ uiderimus: nũc istuc recte dicis: alibi: nunc isti ne recte dicis. alibi: nũc istinc recte dicis. alibi: nunc isti non recte dicis. ¶ Isthuc nũc. s. processeris: ueneris. ¶ Ni recte dicis: nisi recte loquaris: ac desinas male dicere. ¶ Impure nihili: ita & hoc scribendũ est ex codicibus antiq̄s: & sententiæ cõgruitate. Nã quum litanus altius dixisset uerba prædicta: postea summissius in mercatorẽ dicere cœpit: quasi ostendens: nolle litanũ hæc audire: ipure nihil: non uides irasci? atriẽsem. s. ut his uerbis illũ terreret mercatorẽ. Neq; scribẽdũ est. ¶ I pare: ut nugatorie inquit Prus interpres: se repperisse apud nonnullos codices: quod quidẽ falsum est: hñt. n. plurimi codices: ipuren bili: alii aũt: ipure nuꝫ bili. Veꝝ qui ipuren bili hñt: ii magis adhærent recte scripturæ: ut cõiectantibus ex litterarũ positu: patere põt: qui aũt nihili hñt: ii sententiaꝫ dixere. ¶ Perge porro: leonidæ uerba sunt: uel summisse dicta ad litanũ: ut pergeret illũ mercatorẽ terrere uerbis: quod patet ex sequẽtibus: uel altius prolata: illo mercatore audiẽte: sed ironice: ac si diceret: adhuc pergis illũ orare. ¶ Da obsecro huic argentũ: non argentũ huic: qa uersus non cõsisteret. ¶ Malũ hercle uobis quæritis: mercatoris uerba sunt: minãtis leonidæ: & litano: quos iam magis habet suspectos. ¶ Crura hercle diffringẽtur: leonidas utpote atriensem simulans: quũ audiuit mercatorẽ sibi quoq; minari: ut suã retineat autoritatẽ: rñdet & codẽ iuramẽto illi minaṫ. dicens: Crura hercle diffringenṫ: tibi. s. Et hoc dicẽs iubet litano: ut illũ percutiat: dicens. Age ipudice ni istũ ipudicũ percuties ipudicũ utrũq; appellat de seruili cõsuetudine. Et quũ hęc diceret: uidetur perculisse litanũ: uel percutere uoluisse: ut tãto prõptius: & celerius illũ percuteret. Vnde litanus clamare cœpit: perii hercle: postea cõuersus ad mercatorẽ inqt. ¶ Sceleste: nõ audes mihi sceleste subuenire. i. subueni mihi: ne hic me uerberet: uel manus adiutrices porrigẽs aduersus eũ: uel pecuniã dinumerãs: ob quã hæc oia fiunt. ¶ Pergin precari pessumo? precari ꝑ supplicare positus ẽ: & hic quoq; ad nomẽ litani allusit: ut supra: caue uerbo supplicassis. pgis ne inqt leonidas adhuc rogare: & supplicare huic pessumo hoi? ¶ Quæ res? Mercatoris uerba sunt: qui audiẽs: se pessimũ appellari: iracunde illi rñdet. ¶ Quæ res? est hæc. s. & quid loqueris? ¶ Tun libero homini: tu ne inquit quum seruus sis: male loqueris mihi homini libero? ¶ Vapula: leonidas loquitur: ostendens uelle illum uerberari facere: & per imperatiuum inquit: uapula. ¶ Id quidem: respondet mercator. Id profecto hodie fiet tibi: ut scilicet uapules: quum primum demænetum herum tuum conspexero. ¶ Hodie in ius uoco te: coram hero, tuo scilicet. ¶ Dabitur pol suppliciũ mihi. i. faciã: ut plectamini:

Locus restitutus.

ftamini:ac terga uestra loris uerberent. ¶ Ve te:notandũ est ue cũ actõ dictũ:frequentius.n.cũ dtõ dicimus:ue tibi. Atq; ẽt ꝑ istis maledictis pœnæ hodie mihi pendent.Ita scribi debet totus iste uersus metri necessitate : & sniæ congruitate:nõ ꝑ dictis uestris:neq; pendent mihi hodie:qa uersus nõ cõsisteret. ¶ Quid uerbero:ʼ leonidæ uerba sunt iracundo aio mercatori rñdentis.Quid uerbero:ʼ.s.ais. ¶ Ain tu furcifer:ʼ ain tu interiectio est reprehendentis. ¶ Herum nos met. Censes inqt nos fugitare:ne ad herũ ueniamus. ¶ Iam nũc ad herũ.i.ueni iam nunc ad herũ demænetum. ¶ Quo uocas iamdudũ: ad quẽ iamdudũ uocas me:quũ dixisti:in ius uoco te. ¶ Quo uolebas.s.nos uocare. ¶ Nũc demũ:ʼ mercator loqtur quasi irrisorie.Ita nunc demum ad herũ te uenire uelle ais:ʼ q.d.nõ sic dicebas prius. ¶ Tñ nunq̃:quãuis.s.dicas:te uenturũ ad herũ demænetum. ¶ Ita facito:uerba sunt leonidæ ostẽdentis se assentiri uerbis mercatoris:& illũ adhortari:atq; inuitare:ut eat ad demęnetũ. ¶ Tu cõtumeliã:ostẽdit inter eundũ litanus: se excusare uelle:qa cõtumeliã mercatori dixerit:quũ ille prior sibi fecerit. ¶ Scilicet ita res ẽ:mercator nihil aliud rñdere curat:nisi affirmãdo:quæ ille dicat:donec ad demænetũ peruenerit. ¶ Proficiscin hoc dixerimus:ʼ uult ostẽdere leonidas:ægre ferre non adhibitã sibi fidẽ a mercatore fuisse:qa propter:hoc multũ authoritati suæ detritum sit.Dicemus ne inqt Demæneto hero:nos ad ipsum proficisci: hoc.i.propter hanc rem:qa.s.mihi fides a te habita nõ fuerit:ʼ Nõ.n.censemus hoc pro hue exponendũ:ut Pius inquit. ¶ Etiã nemo me accusauit.Ita legendu; est metri necessitate:nõ nemo ẽt:qa uersus claudicaret.Etiã:pro adhuc:uel hucusq; positũ est.Est.n.rõ : qua oñdit ægre ferre hanc ad herũ profectionẽ. ¶ Neq; me athenis est alter hodie:non alter est: qa claudicaret uersus. ¶ Cui credi recte æque putẽt:ordo est:cui putent æque recte credi:subaudiendũ hoies. ¶ Fortassis mercatoris uerba sunt. ¶ Induces: his tuis uerbis persuasoriis. ¶ Lupus est hõ homini:ad id alludere uĩ:quod Pli.inquit. Tot gentiũ sermones·tot linguæ:tanta loquẽdi uarietas:ut externus alieno pene non sit hois uice. Et qa his uerbis uĩ mercator asserere:se leonidam ꝑ lupo hre:Icirco ille rñdet. ¶ Iam nũc secũda mihi facis.i.secundã iam infers mihi iniuriam: prius.n.dixeras:nõ decet superbũ esse hominẽ seruũ:& nũc inquis:lupus est homo homini . Translatio est a sacrificãtibus sumpta:qui si prima hostia nõ litassent:secundã mactabant:eaq; succidanea dicebaĩ.De his Ser.lib.viii.æñ.hæc. In oĩbus sacris fœminini generis plus ualent uictimæ:Deniq; si per marẽ litare nõ possent:succidanea dabatur fœmina: si aũt per fœminã non litassent:succidanea adhiberi nõ poterat. ¶ Secunda mihi facis:ac si dicat: secũda hostia mihi sacrificas:qa prima non litasti:est.n.secũda ablatiui casus:& facis uerbo sacrificiis apto usus est: iuxta illud Virgilii.Quũ faciã uitula ꝑ frugibus ipse uenito.Sensus est:qa non uĩ tibi satis prima iniuria in me prolata : addis & secundã iuxta morẽ sacrificantiũ.qui una:& altera hostia deis sacrificant. ¶ Scibã hoc te capitulo: scibã ꝑ sciebã more antiquo dictũ est:hic sensus:Sciebã ego:& ueluti hariolabar:te hoc capite.i.hoc modo: & hac moneta satisfacturũ esse mihi ꝑ iniuria:qua me affeceras:hoc est:peius adhuc facturũ. Deinde subdit. ¶ Quãq̃ ego sum sordidatus: .i.q̃q̃ nõ sim usq; adeo uestibus:& cultu corporis ornatus:frugi tñ sum:& probus. Nã quod Pius interpres garrit:ꝑ caplo capiduncula scribendũ:ut hoc ẽt ptineat ad translationẽ sacrificantiũ:uanũ est:& nihili:nec uersus rõ patitur dictionẽ illã capiduncula:nec sensus cõcinnitas:& codices oẽs capitulo hñt: qđ a capite diminutiuũ est. ¶ Nec põt peculiũ enumerari:uel qđ mihi quottidie creditur: subaudiendũ est:uel peculiũ.i.uirtus: & fides mea:ac ꝓbitas recenseri nõ põt:q̃ peculiũ seruoꝝ tñ sunt:quũ nullũ aliud peculiũ hre possint ꝑter uerbera:ut supra.largiĩ peculium oẽ:in tergo thesaurũ gerit.Etiã nunc dico.ꝓsequiĩ adhuc leonidas uolens persuadere mercatori:sibi ab aliis quoq; mercatoribus creditã pecuniã fuisse:ut sic inducat etiã eũ ad credendũ:& sibi enumerandũ preciũ asinoꝝ: sed fallitur:quũ ille nihil aliud respondeat:q̃ fortasse. ¶ Rhodius mercator. Ita scriptũ est in codicibus antiquis: & nõ rhodo:quod & melius:ac concinnius est. ¶ Percontatus me ex aliis : notandus est loquendi modus:percontatus me ex aliis:quũ frequentius dicamus:percontatus alios de me. ¶ Haud negassim.pro negauerim.

Ve te. | Etiam. | Capitulum | Percontari



ACTVS TERTIVS.

Philenium meretrix, Clereta lena.

Nequeon ego te interdictis facere mansuetam meis?
An ita es animata, ut quæ matris expers impii fies?

SARACENVS.

Nequeon ego:Clereta lena conatur filiam suis moribus imbuere: quæ amore capta eiusdem monitis aduersabatur. ¶ Mansuetam: obtemperantem. ¶ Animata:animo obfirmata.

VALLA.

Nequeon ego te. in hac Scæna Lena Clereta Philenium grauiter increpat : ꝙ plus nimio: nec lucri causa amare uideatur. ¶ Nequeon. an non nequeo: idest an non possum : unde nequitum: & nequitur pro non posse dicebant antiqui : ut Pacuuius cum ait: sed cum contendi nequitum:ut clam tendenda est plaga. Plautus in satyrione:retrahi nequitur: quoquo progressa est semel : & Cato originum libro primo:Phana in eo loco complura fuere:ea exaugurauit preterquã ꝙ termino phanum fuit : id nequitum exaugurari. ¶ Interdictis. Interdicim? inquit Donatus : quod uetamus fieri. Dicimus uni generi hominum : interdicimus diuersis:itaq; prætoris edicta; & interdicta dicuntur.

Interdiceĩ quid sit.

Interdictū.  Nequeon ego te interdictis. Tetrameter brachicatalecticus eſt uerſus huius ſcenæ: ſeptem pedes nactus. In hac aūt Clereta lena inducitur cum filia Philenio uerba faciens: illamq; ſuis moribus imbuere adnitens: quū amore argyrippi capta aduerſari matris monitis uideretur. ⸿ Interdictis: præceptis. Nam ad illud reſpicit: q̄ puellæ interdixerat: ne amantem argyrippum ad ſe reciperet: niſi denuo pecuniam afferret: interdictum.n.eſt: quod a iudice non in perpetuū: ſed ad tēpus dicitur: ſaluo iure partium. ⸿ Manſuetā: obtemperantem: ut ſit ordo: Nequeon ego facere te obtemperātem meis interdictis? ⸿ An ita es animata: animo obfirmata: & ita ſcribi metri neceſſitas cogit: nō ita tu es: abundat.n.tu. ⸿ Vt quæ matris expers imperii fies.i. quæ imperium matris negligas: & recipere nolis: ſcribendum.n.eſt quæ: non qui: ut multi codices habent.

Ph. Vbi piem pietatem, ſi iſto more moratam tibi
Poſtulem placere? mater mihi quo pacto præcipis?
Cl. An decorum eſt, aduorſari meis te præceptis? quid eſt?
Hoccine eſt pietatem colere, imperium matris minuere?
Ph. Neq; quæ recte faciūt culpo, neq; quæ delinquont amo.
Cl. Satis diacula es amatrix, Ph. mater, is quæſtus mihiſt,
Lingua poſcit, corpus quærit, animus orat, res monet.
Cl. Ego te uolui caſtigare, tu mihi accuſatrix ades.
Ph. Neq; pol te accuſo, neq; id me facere fas exiſtumo,
Verū ego meas queror fortūas, quom eo, quē amo, ꝓhibeor.
Cl. Ergo una orationis pars de die dabitur mihi?
Ph. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.

SARACENVS ⸿ VBI piem pietatem: Piem.i. colā cuſtodiam: pietatem: Nonio referente: dicti ueteres eſſe uoluerunt: q̄ q̄ in ea ſunt quaſi penitus: & in penetralibus recondantur: pietas pro iuſtitia ponitur & ꝓ religione erga deos. ⸿ Si iſto more morata idest a te edocta & inſtituta: iuſſerat.n. illa: ne ad ſe amātem reciperet: ni denuo pecuniam conferet id: quod extra oēm pietatem filia cenſebat. ⸿ Dicacula: a dicacitate: & a dicēdo dicacitas:

Dicacula q̄ ſignificat.n. ſermonē cum riſu aliquos inceſſentē. ⸿ Quæſtus mihi eſt: ut dicacula ſim: uelamen. ⸿ Ergo una pars: ac ſi dicat oīs loquendi facultas tibi data eſt: mihi non licet: quod nolo loqui: tua enim oratione conſumis diem.

VALLA. ⸿ PIEM pietatem: idest colam: Nam piare quandoq; idem quod purgare: unde piaculum purgamentum. ⸿ Morata. moribus inſtituta. eſtq; participiū ſine uerbo. ⸿ Satis dicacula diminutiuū ab eo quod eſt dicax: forma eſt duntaxat: nam copiam uerborum ineſſe ſignificat. ⸿ Animus orat: idest excogitat: quod dicendum ſit. ⸿ Res monet: propter lucrum. ⸿ Tupte habeas portiſculum. Feſtus portiſculus eſt: ut ſcribit Aelius ſtilo: qui in portu modum dat claſſi. Id autem eſt melius: cuius meminit Cato in diſſuaſiōe de rege Italo: & uectigalibus Aſiæ Caio Lucio. P.R. remis ſcripti neniere paſſim. Nonius tamē inquit: portiſculus proprie hortator eſt remigum: idest qui eandem perticam: qui portiſculus dicitur: qua excurſum: & hortamenta moderatur: ut Plautus in aſinaria. Ennius lib. viii. annalium. Thus ante tenentes parerent:

Portiſculus quid. obſeruarent: portiſculus ſignum: cum dare cœpiſſet. Laberius in cithara. Nec palmarum pulſus: nec portiſculi.

PYLADes ⸿ VBI piem pietatem: ſenſus & ordo eſt: quo modo colam: & cuſtodiam pietatem: ſi poſtulem: hoc eſt uelim: me moratam iſto more: placere tibi? Piem enim pro colam: & cuſtodiam exponit Nonius: hūc locum citans: moratam autem legendum eſt metri neceſſitate: & ex codicibus antiquis: non morata: ut legunt Pius: & Sarrace. interpretes. Subintelligendum eſt: matrem puellæ ei iuſſiſſe: ne argyrippum amantem ad ſe reciperet: ni ille rurſum pecuniam

Piare afferret: quod quidē extra oēm pietatem filia cēſebat. Pio as: ut ēt in moſtellaria dicemus: ꝓprie ſignificat pie amo: colo: ut hic: & apud Neuiū: cuius hæc ſunt uerba. Nemo eſt: qui magis ſuos piet liberos: inde piaculū ꝓ ſacrificio & cultu aliqn̄ accipitur. Virg. Ea prima piacula ſunto. Interdū ſignificat cōtamino: & polluo: quod & impio dicitur. Inde piacula rurſum pro criminibus: & flagitiis ponuntur. Virg. Diſtulit in ſerā cōmiſſa piacula mortem. Inde pietas pro officio: & cultu ponitur: quē patriæ parentibus: ſanguine coniunctis: beniuolis: ac etiā ſubditis exhibemus: & pro diuino cultu: & religione. Item pietas pro dea pietatis: quā colebant romani: hinc piū aliqn̄ religioſum dicimus Virg. Dii meliora piis. aliqn̄ miſericordē: benignū. Cicero. Nō ſecus in me pius: q̄ pater in filios. aliqn̄ caſtum. Virg. Quiq; pii uates. Quintil. Et pios amores: ac pudicos. Marcellus aūt: pietatem inquit ueteres dictā uoluiſſe: q̄ quæ in ea ſunt quaſi penitus: & in penetralibus recondantur. A pio uerbo fit expio: quod eſt purgo purifico: & piatrix ſacerdos: quæ expiare ſolita erat: & piamentū: quo in expiando utebatur: dictū a poetis piamē. ⸿ Mater mihi: quo pacto præcipis? quo pacto inquit præcipis mihi o mater? ac ſi dicat: ſic ne præcipiendū eſt? & ſic inſtituenda filia: ut pietatem deferat? An decorū eſt: reſpōdet lena: & argumento ſuo filiā redarguit: an inquit decet: te aduerſari meis præceptis? Quid eſt? legendū eſt: quid eſt? non quidem: ut corrigit Pius interpres contra ueterū codicū ſcripturam: & rectā ſententiā: nā queadmodū filia interrogationem ſuā bipartitā fecit: ut magis in matrem argumentum ſuū aſſereret: ita & mater bipartita reſponſione refellit: quid eſt inquit hoc: quod ais? an hoc eſt pietatē colere: quū matris imperium minuas? Scribendum eſt autem. ⸿ Imperium matris minuere: non matris imperiū minuere: quia uerſus abundaret. Ille dicitur minuere imperium alicuius: qui facit: ut ei imperāti nō pareatur. ⸿ Satis dicacula es amatrix.i. uerboſa: a dicacitate: quæ a dicendo dicitur. ⸿ Mater es: reſpondet philenium ad duo illa uerba: dicacula: & amatrix. ego inquit quæſtū facio: lingua autē: qua a te dicacula appellor: ea eſt: quæ poſcit ab amatoribus munera: corpus uero ipſum eſt: quod q̄rit mihi amatores: at animus orat: cupitq; continue: ut ne deſint mihi: qui dentur res monet.i. egeſtas noſtra ſuadet: ut ita faciam. ⸿ Accuſatrix: quum ais: ubi piem pietatem. & mater mihi quo pacto præcipis? ⸿ Neq; id facere fas exiſtimo: ita ſcribendum eſt metri neceſſitate: non: neq; id me facere: abūdat enim me uerſus integritati. ⸿ Quum eo: quem amo prohibeor: & hoc ita ſcribi opus eſt eadem metri neceſſitate: non quū illo: quem amo: nam abundaret uerſus. ⸿ Ergo una orationis pars de die dabitur mihi? ac ſi dicat: nunquid nullam partem hodiernæ lucis mihi relinques ad loquendum? ſed totam diem tua oratione conſumes? ⸿ Et meam partem mater loquendi: addendum eſt mater metri neceſſitate: nam aliter non conſiſteret.

⸿ Tute

ARACES NVS.

Portifculū quid fit

Cafteria quid fit

¶ TV te habeas portifculū: Pulcherria trāflatio fūpta a nauis ductore: q portifculū.i.uirgā in manu tenens hortaē remiges: urget: & cūcta p libito moderaē: Ennius in annalibus: portifculus cū fignū dare cœpiffet: accipiē.n. pro hortatore remigū: & p ptica: quā idē in manu tenet. Eft igiē fenfus manifeftus: filiā oēm mři ceffiffe loquēdi: & tacēdi ptātē. ¶ Quin pol repofui remū in cafteria: Perftat in trāflatione. Nautæ nāq ad gubernatoris nutū citi parent: uē remigāt: uel remū deponūt: cafteriā uocat Lactā. pticā eā: quā in naui hortator remigū tenet: q̄ fi icefferit remiges: nō definūt: fi depofuerit: qefcūt a labore: fed rectius & uerius p loco Noñ. cafteriā itellexit in quo ubi nauigiū cōqefcit: remi & gubernacula cōqefcūt: ē ergo fenfus tua cā uolo filere: & fpōte qefcere: tu āt tuo arbitratu loq̄re: ois loquēdi facultas i te fita eft: eft idē fenfus p diuerfa. ¶ Accerfi: p accerfiri. ¶ Si mori. mř fua: fortaffis obiicit: q̄ argyrippus philenio pollicitus erat: fi ei⁹ mř moreref: q̄ eū arcte tenebat: uelle illā bōis q̄ plimis locupleclaē. ¶ Meū caput cōtēples: A me ipfa exēplū fumito: q̄ nullos amē: qd ppriū meretricū eft: fed eos amaē fimulemus: quo ad nobis fuggerunt pecuniæ. ¶ Opilio: ouium cuftos. ¶ Qui. pro qua oue peculiari.

Opilio qui

Ad loquendum, atq ad tacendum tu te habeas portifculū.
Quin pol fi repofui remum, fola ego in cafteria
V bi quiefco, omnis familiæ cauffa confiftit tibi.
Cl. Q uid ais tu, quā unā uidi mulierē audaciffumam?
Quoties te uetui Argyrippum filium Demeneti
Compellare, aut contrectare, colloqui ue, aut contui?
Quid dedit? quid deportari iuffit ad nos? an tu tibi
V erba blanda effe aurum rere? dicta docta pro datis?
Vltro amas, ultro expeteffis, ultro ad te accerfi iubes.
Qui dant, eos derides, qui deludunt, dederis.
Ante te id expectare oportet, fi quis promittat tibi,
Te facturum diuitem, fi moriatur mater fua?
E caftor nobis periculum, & familiæ portenditur,
Dum eius expectamus mortem, ne moriamur fame.
Nunc adeo nifi mihi huic argenti affert uiginti minas,
Næ ille ecaftor hinc trudetur largus lachrumaꝝ foras.
Hic dies fummuft apud me inopiæ excufatio.
Ph. Patiar, fi cibo carere me iubeas mater mea.
Cl. Non ueto te amare qui dant, qua amentur gratia.
Ph. Quid fi hic aius occupatus ē mř? qd faciā? mōe. Cl. hem,
Meū caput contemples, fi quidem ex re confultas tua.
Phi. Etiam opilio, qui pafcit mater alienas oueis,
Aliquam habet peculiarem, qui fpem foletur fuam.
Sine me amare hūc unū Argyrippū animi cauffa, qué nolo.
Cl. In tro abi. nam te quidem ædepol nihil eft ípudentius.
Ph. Audientem dicto mater produxifti filiam.

VALLA.

¶ SOLA ego in cafteria. Noñ. Cafteria inqt locus: ubi cū nauigatio reqefcit: remi & gubernacula cōqefcūt. At Lactā. ptica inqt eft q̄dā in naui: quā hortator remigū tenet: quā fi icefferint remiges: nō definūt: fi depofuerit: qefcūt a labore: hāc Plau. cafteriā uocauit in afinaria. ¶ Familiæ cā. Familiæ inqt Vlpianus d̄ edilitio edicto: appellatione: oēs: q in feruitio funt: cōtinētur: ēt liberi hoies: qui ei bona fide feruiūt uel alieni. Accipe eos quoq: q in ptāte ei⁹ funt. ¶ Dicta docta. i. excogitatā orōnē. ¶ Vltro expetefcis. i. adis: ut diftineas hominē. ¶ Qui deludunt dediderís. ita corrigendū pro dedis. pro mancipio alligas. ¶ Te factuꝝ. fe fubaudi: ifinitiuū ē. ¶ Si moriē mř fua. fua & eius utroq mō dici pōt. Virgi. Nāq fua patria antiqua cinis ater hēbat. ita Hora. Ita fępe Ci. ¶ Meum caput cōtēples. p cōtēpleris Auli Gelii iterp̄tatione. ¶ Ex re. i. utilitate: ficut in rē inqt Dona. in tilitatē: & ab re: cōtra utilitatē. ¶ Etiam opilio. Dicitur opilio ouium cuftos. Virgilius: Venit & upilio: fed metri neceffitas compulit o in u cōuertere animi caufa. i. ut me oblectem.

Famillę, populatiōe qd ueniat

PYLAdes

Portifculus

¶ TV te habeas portifculū. i. tu ex uoto impa: tu inqt geras partes portifculi: & hortatoris nauis ad loquendū: & ad tacēdū. Trāflatio eft fumpta a nauis ductore: atq hortatore: ad cuius nutū: & hortatū remiges in naui: & fe exercent: & qefcūt. Portifculus: ut Nonius ait: pprie hortator eft remigū. i. qui eandē pticam tenet: quæ portifculus dř: q̄ excurfum: & hortamenta moderaē. De hoc portifculo pticam fignificāte. Lactātius iterpres papinii fic ait. ptica eft quædā in naui: quā hortator remigū tenet: quā fi excufferit: remiges nō definunt: fi depofuerit qefcunt a labore. De eodē portifculo hortatore remigū fignificāte Ouidius. x. meta. fic. Requiēq modūq: uoce dabat remis aioꝝ hortator epopeus. Sunt qui ptifculū potius fcribāt: q̄ portifculū a pticula illa deducētes. ¶ Quin pol: fi repofui remum. Garrit hoc loco: more fuo Pius interpres: dicens fcatere mēdis deformibus hæc duo carmina: in priftinā faciē ita redigēda: quin pol fi repofuifti remū fola: ego ī cafteria ibi qefco: & ois familiæ cā cōfiftit ibi. Nā fi ita legamur: hi duo uerfus: primū qdē abūdabit. nec ullo mō cōfiftere poterit: fi repofuifti legaē: hūtq oēs antiq codices repofui: nō repofuifti: & fic uerfus fuis conftat pedibus. Sed & nullus rectus fenfus elici poterit: qd ex uerbis ipfius Pii interp̄tis dep̄hēdet: qui illius nugas lectitabit. Nil igiē imutādū cēfemus ex duobus his uerfibus: & legēdū oino repofui. Eftq fenfus fatis clarus: in hūc ferme modū: cōtinuata trāflatione a naui & nauis gubernatore. Et cur nō tibi mater audiens: iuffifq tuis obediēs fim: quū fi qñ accidit: ut ego remū deponā: & in cafteria ueluti qefcā: ut remi in ea depofiti facerē folēt: hoc eft: ut ego paulū uacē a labore: & a domus pcuratiōe: tu ea fis: in qua totius familiæ cā. i. negociū: & pōdus recubit. Cafteria authore marcello: locus eft: ubi quū nauigatio cōqefcit: remi & gubernacula conqefcūt: p cuius rei teftimonio locū hūc Plauti citat. ¶ Cōloque. dicius colloquor hūc: ut hic: & in captiuis. plubet hūc hoiem colloq ergafile. Et cū hoc. Suetonius in claudio. Collocutus fum cū tyberio. Plau. in pfa: ubi cū lenone me uidebis colloquī. ¶ Expeteffis. i. expetis. ¶ Qui dant eos derides: qui deludūt dederis. Ita fcribēdus ē uerfus metri necītate: non illos q dant: qa abūdaret pes unus. Dederis aūt fcda pfona ē a uerbo dedor. i. in ditionē: & mācipatū daris iis: q deludunt. ¶ Si mo. mř fua. Ita fcribēdū eft: ex codi. antiq: & metri neceffitate: nō fi moriaē ut legunt Pius & Sarrac. interp̄tes. obiicit autem lena puellę promiffiones: quas argyrippus ei fecerat: de locupletando eā: fi moreretur pater fuus: fed

Cafteria

nolebat lena exprimere ueꝝ nomẽ: & iõ dixit mr̃ sua: nõ pr̃ suus: qđ tñ in sequẽtibus apit: maiore furore accẽsa. ¶ Ae castor nobis piculũ: & familiæ portẽdit. Scribẽdus est hoc mõ uersus metri necessitate: nõ piculũ magnũ: abũdat. n. magnũ. ¶ Ne moriamur fame. Et hic abiiciẽdũ fuit nos: qđ ascriptũ erat post ne: metri necessitate. Sẽsus clarus ẽ. Immiere eis piculũ: ne moriãt fame: si demęneti mors expectãda est: & ex hoc patet: qđ supra dixit mr̃ sua: ficte matres dixisse: quũ patrẽ dicere debuisset: nũc ãt ut mulier ira icẽsa nihil cõtinere posse: qn ut ẽ ad unguẽ pferat. ¶ Nisi huc mihi argẽti. Ita scribi cogit metri necessitas: nõ nisi mihi huc: qa abũdaret uersus. ¶ Næ: certe: pfecto: affirmãtis est. ¶ Hic dies tibi sũmæ est: addẽdũ fuit tibi metri necessitate: & sniç cõgruitate: sensus est: potes te apud illum excusare: quũ petes has. xx. minas: qa ego in hãc diẽ deducta sum cũ sũma iopia: & egestas me maxia urget. ¶ Nõ ueto te amare eos: q dant: eos addẽdũ fuit metri necessitate. ¶ Meũ cõ. ca. qđ canescere cœpit: & ide tibi exẽplũ sumito: nã disces

Opilio nemiñe amare: nisi q dabũt: quo te alere possis: quũ & ipsa canesces. ¶ Opilio: ouium custos. ¶ Qui spẽ: qui pro qua oue peculiari. ¶ Sine me amare hunc unum: hunc addendum fuit metri ratione: nam aliter claudicaret. ¶ Produxisti: edidisti: pepisti: nam non placet quod Pius interpretatur prostisti.

SARACENUS. PErfidię laudes: Nũc se uicissim iactãt: & glianł serui duo: parauisse ex ordine isidias: a mercatoreq̃ pecuniã surripuisse p dolũ: assentiẽte demeneto: qui leonidæ pro saurea iussit referri debitus. ¶ Scapulaꝝ cõfidẽtia. Duritia: & pacientia. ¶ Virtute ulmoꝝ: uel amoꝝ. i. humeroꝝ: nã aduersus oẽ genus cruciamẽtoꝝ

Leonida, & Litanus. Serui.

PErfidiæ laudes, gr̃iasq̃ hẽm⁹ merito Dis magnas.
Quom nostris sycophantiis, dolis, astutiisq̃
Scapularum confidentia, uirtute ulmorum freti
Aduorsum stimulos, laminas, crucesq̃, compedesq̃.

Tormenti genus

Crux qd sit tergũ nõ detractabãt. ¶ Stimulos: fustes: & uirgas. ¶ Laminas: Vel ferreas: uel ęreas: q̃ igne candentes admouebantur corporibus noxiorum. ¶ Cruces: Patibula in quibus noxii suffugebantur: crucem ueteres dixerunt gaballum. ¶ Compedes: Pedum uincula non tantum a pedibus dicta: sed ab impedimento.

VALLA. PErfidiæ laudes: In hac scæna serui leõida & libãus sibi iuicẽ blãdiunł: cõgratulãturq̃: q opa Demeneti senis pecũiã a mercatoř abstulerit. ¶ Scapulaꝝ cõ. Quia cõfidius scapulas satis sustinet quis uerbera posse.

PYLAdes PErfidię laudes: gratiasq̃ hẽmus. Tetrameter catalecticus est uersus h⁹ scenæ: septẽ cõstãs pedib⁹: & una syllaba. Leõidas: ac litan⁹ serui duo potiti argẽto: qđ mercator ille ob asinosř ferebat qđ qdẽ Demeneto assentiẽte: ab eodẽ mercatore leonidæ sauriã simulãti nũeratũ ẽ: nũc se uicissim iactãt: glianturq̃ suis dolis: & sycophãtiis oẽs cruciatus sibi ifligi solitos: atq̃ adeo ipsos cruciatores: & tortores supasse. Dein se p iocum multis onerãt cõuitiis: ac seruiłr deludũt. Sed ope pciũ est: iterptes duos Piũ & Sarra. ignarissimos audire locũ hũc iterptãtes. Pius. n. in ipso scenæ pricipio iqt: hic est ordo: & codicis iplicitı series: pfidiæ gr̃as hẽmus quũ dolis fuerint triũphati hostes: Qui aduorsum sub itellige freti. Et paulo isra ait. Exercitus fuꝝ: legẽdũ exercit⁹ fuerũt. & iterptare passiue: potiti fuerũt: hoc est triũphati hęc ille. Sarra. ãt sic. Eę nũc legiões. Oia memorata gñ̃a tormẽtorũ tanq̃ exercitus: & cohortes inimicoꝝ autumãt supasse. Et notãdũ: q Plau. decoꝝ seruauit in his exprimẽdis affectibus: nõ seruato uerboꝝ ordine: qđ ppriũ exultãns: & p̃ nimia lęticia gestiẽtis est: hactenus hic. Veꝝ ubi iqt nõ seruato uerboꝝ ordine sõniat: uoluitq̃ dicere: nõ seruata recta cõstructione: & grãmatica locutione: qa ita putauit: legẽs q aduorsũ stimulos: & eæ nũc legiões: copiæ: & piuriis nr̃is euge potiti: absq̃ uerbo sumus: ut ẽt fec̃ Pius: q ambo non iterptũ: sed ipudẽtiũ itricatoꝝ noĩe digni sunt: oia. n. itricatiora suis nugis: & hallucinatiõib⁹ reddũt: q̃ prius fuerit: digni quoꝝ illitã papyꝝ scõbri: & carice sibi ascisćãt: uł claudus ueneris marit⁹ iuadat. Sȝ ne illoꝝ iepuç nos quoq̃ ieptos ac lõgiores faciãt: legẽdũ cẽsemus hũc cõtextũ: queãdmodũ hñt codices oẽs mãu scripti: usq̃ ad eũ uersum: id uirtute huius collegæ. pterq̃: q tollẽdũ putamus. Qui a principio q̃rti uersus. Et legẽdũ quoq̃ arbitramur. Eas nũc legiões: copias: exercitusq̃ foꝝ. Et in sequẽti uersu addẽdũ: sumus: ut sit: piuriis nr̃is sum euge potiti: nã ita uersuum hoꝝ duoꝝ necitas reqrit: q utiq̃ alr̃ nõ cõstarẽt suis pedibus. Sed & sensus itegritas: & cõstructiõis latinæ cõcinitas his paucis recõcinnitatis: clarissima resultat. Eritq̃ hic ordo: pfidiæ laudes: & gr̃as magnas merito hẽmus: quũ nos freti nr̃is sycophãtiis: dolis: astutiis: cõfidẽtia scapulaꝝ: uirtute ulmoꝝ aduorsum stimulos. laminas: crucesq̃: cõpedesq̃: neruos: catenas: carceres: numellas: pedicas: boias: & i acerrimos doctores: & gnaros nr̃i tergi: utpote q sępe añ ididerũt cicatrices i nr̃as scapulas: nũc potiti sumus eas legiões: copias: exercitusq̃ foꝝ: ui pugnãdo: piuriis nr̃is. In qua cõstructiõe & seruał uerboꝝ ordo: & recta grãmaticæ locutio: & oia clare itelligunł. Nã quũ dr̃. ¶ In doctores acerri. in: idẽ est qđ supra dixerat aduersũ: hoc ẽ cõtra. Doctores ãt appellauit acerrimos: qa serui illi lorarii: & carnifices: q cęteros nequã seruos uerberãt: & cruciãt: uidenł eẽ tanq̃ eoꝝ doctores: & correctores paulo acriores: & crudeles. ¶ Foꝝ: uero p fuꝝ. ptulisse uł Plau. uel gtõ gręco usus. φωρ. n. graece fur latine dr̃: cuius gtũs p̃lalis ẽ. φωρων

Stimulus ¶ Perfidiæ: deæ nȝ ifidelitatis. ¶ Virtute ul. q̃ nos aduersus oẽ gen⁹ tormtoꝝ patiẽtissimos reddidit: & fortes. ¶ Aduersum. i. cõtra. ¶ Stimulos: stimulus pprie ẽ istũ: quo pũgũł boues: uñ p metaphorã stimulũ uocamus oẽ id: a quo uexamur: hic stimulũ carnis: & uitioꝝ dicius: hinc stimulo uerbũ: qđ ẽ agito: uexo: & stimula dea: q̃ ad agẽdũ stimulat: stimulus ãt a uerbo graeco τιζω. deducił: qđ signãt pũgo. ¶ Laminas: uel ferreas: uel æreas: q̃ igne cadẽtes corpibus noxioꝝ admonebanł. Gel. lib. ix. Quid quũ ignes: ardẽtesq̃ laminæ: cęteriq̃ cruciatus admouebanł: Cruces. patibula: in qbus noxii suffigebanł. ¶ Cõpedes: pedũ uicula. Instrumẽtũ: qđ pedibus uinciẽdis adhibeł: qđ alio noie catasta uocał. Tibullus. Barbara luxatos ferre catasta pedes. Marti. Nõ de plebe dãnus: nec auare uerna catastæ. Iuue. Squallidus in magna fastidit cõpede fossor. Apu. Et lõgę cõpedis diuturno squallore fœdati caldarium q̃runt. ¶ Neruos. Neruũ inqt Fest. appellamus ẽt ferreũ uinculũ: quo pedes uel ẽt ceruices ipediunł. Adagiũ catonis ẽ: parui fures in neruo: & compedibus habentur: magni in auro: & purpura uisuntur: erant autem nerui uelut funes ad ligãdum seruos nequã ex neruis boum seu intestinis facti: græceq̃ χορδὴ: neruũ. & intestinũ significat: unde apud nos chorda funis appellatur. ¶ Catenas. Catena notum est instrumentum ferreum. dictum q sese capiẽdo teneat: a quo catenula diminutiuum: & cateno uerbum: & concateno: & catenatim aduerbium.

¶ Neruos

¶ NERuos: uincula ferrea appellat Festus q̃bus pedes: & ceruices ĩpediuntur. ¶ Cathenas: Quas dici nonnulli uolunt: ꝙ canes ligent. ¶ Carceres: Dictus est carcer a coercendo: ut inq̃t Varro: q̃a inclusi exire prohibent̃: & carceres sunt equorꝫ termini: unde currere incipiunt: carcerem in singulari dicimus noxiorꝫ custodiã: cõfunduntur tamen. ¶ Numellas: est genus uinculi numella: qua ligant̃ quadrupedes: ut Author est Festus: uel ut indicat Nonius: genus ligneum est ad discutiendos noxios paratũ: quo & collũ & pedes imittunt. ¶ Pedicas: pedũ uincula sicut manuũ manicas diximus appellari. ¶ Boias: Boia uinculũ est ex corio bubulo: quo uinciebãtur in cruce noxii: uel Festo tradente: boię sunt tam ligneę q̃ ferreę uinculorꝫ genus. ¶ Tortores: A torquẽdo qd̃ uerbũ facit authore Prisciano: torsi torsum: & tortum. ¶ Gnaros uostri tergi: Assuetos nos afficere uerberibus. ¶ Cicatrices: Pro uibicibus posuit: sunt.n. plagarꝫ notę: & dictę uibices sunt ꝙ ui fiant. ¶ Eæ nũc legiones: oia memorata genera tormentorꝫ: tanq̃ exercitus: & cohortes inimicorꝫ autumant superasse: & notandũ ꝙ Plautus decorꝫ fuauit ĩ his exprimẽdis affectib⁹: ñ fuato uerborꝫ ordine: qd̃ ꝓpriũ exultãtis: & ꝑ nimia lætitia gestiẽtis est.

SARACENUS.
Carcer unde dictus
Numella quid sit
Boia quid
Vibices unde

Neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias.
Tortoresq̧ acerrumos, gnarosq̧ nostri tergi,
Qui sæpe ante in nostras scapulas cicatrices indideront,
Eas nunc legiones, copias, exercitusq̧ eorum
Vi pugnando periuriis nostris euge potiti.
Id uirtute huius collegæ, meaq̧ comitate

¶ NERuos. Neruũ inq̃t Festus appellamus ẽt ferreũ uinculũ: quo pedes ĩpediunt̃: quãq̃ Plau. eo ẽt ceruices uinciri ait ꝑfidiose captis eo pol neruo ceruices probat. ¶ Numellas. Numellę inq̃t Nonius genus ligneũ ad discutiendos noxios paratum: quo & collũ & pedes imittunt̃. Lucre. quoq̧ in secũdo. Est ĩsiguibus ĩsignis scelerisq̧ numella: Carcer & horribilis de saxo iactus eorꝫ. Verbera carnifices robur: pix: lamina: tędę. ¶ Pedicas boias. i. uincula pedũ & colli. Nam qd̃ ex corio bubulo fierent boiæ dictæ. At Festus boiæ uinculorꝫ genus tã ligneæ q̃ ferreæ: sane ut a pede pedica: ita multa sunt alia inclinata. Pedã nanq̧ uestigiũ humani præcipue pedis appellasse antiquos in cõmentariis quibusdã inueniri solet. Hinc pedum baculi genus incuruũ: ut Virgi. in bucolicis cum ait. At tu sume pedum: & uitiũ pedamenta: pedesq̧ pro pediculis. Hinc etiam pedarios senatores dici quidam putauerunt: qui sñiam in senatu non uerbis dicerẽt: sed in alienã sñiam pedibus irent. At. C. Bassus ait: q̃ ædiles curules fuissent: solitos curru honoris gr̃a in curia uehi: qui uero ad magistrũ curulẽ necdum aspirassent: pedibus itauisse in curiã: & eos pedarios nominatos. At Varro in satyra menipea etiã quosdã eq̃tes pedarios dicit appellatos: qui nundũ a cẽsoribus in senatum lecti ueniebãt: necdũ senatores: sñiæ tamẽ ius habebant. Versus quoq̧ Laberii est in mimmo: qui scriptor ĩscriptus est: caput sine lingua pedaria sñia est: q̃dam barbare pro pedariis pedaneos dixisse arguunt̃. ¶ Valentis uirgatores. ita legendũ non iurgatores ꝙ uirgis cederent. ¶ Verbis cõceptis. i. dedita opa cogitãdo. ¶ Atq̧ ingenio nr̃o docuit. ita Teren. Facite: ut uobis decet. Salu. locum editiorẽ: qui uictoribus decebat. ¶ Vbi hospitem inclamauit. & hũc inclamo: & huic dicitur. itaq̧ Cice. in Bruto. Metuo ne mihi iclametis. ¶ Opprime os: idest sile.

VALLA.
Neruus qd̃ sit
Peda qd̃ & qd̃ ẽt pedũ
Inclamo significata

¶ CARceres. Dictus est carcer locus noxiorꝫ: a coercẽdo: ut lquit Varro. Quia in eo iclusi exire ꝓhibent̃. Et carceres sunt equorꝫ termini: unde currere icipiũt. ¶ Numellas. Numella: ut ait Festus: genus est uinculi: quo q̃drupedes deligant̃. Non. ãt genus eẽ ait ligneũ ad discutiẽdos noxios paratũ: adducẽs hũc locũ. Varro li. ii. de re rustica: de canib⁹ loq̃ns sic. Cõsuefaciunt quoq̧: ut alligari primũ possint leuibus numellis: q̃s si abrodere conant̃: ne id cõsuescãt facere uerberibus eos deterrere solent: hñt igit̃ codices oẽs tã Plautini: q̃ Marcelliani: Põ. & Varroniani: numellas: Quapropter Piũ iterpretẽ nostrũ mirari nõ est satis: qui hoc loco, nomellas se scribere ait: & a νομος. qd̃ pabulũ: uel saltũ significet deducere: q̃a uincula sint lignea: q̃ ad pedes q̃drupedũ ponũtur: ut sine custode per pascua secure uagẽtur: quũ ꝑcipue apud Festũ: Nõ lõge a dictione numella uidere potuerit: numidas dictos: quos gręci nomadas appellent: siue ꝙ ad genus hoium pecoribus negociet̃: siue ꝙ herbis: ut pecora alunt̃. Nã si in illo o in u a latinis uersu est: cur nõ & in hoc toleret̃ tantorꝫ ꝑcipue authorꝫ scriptione: & lectione cõsentiẽtibus: quũ ab eodẽ fonte utrunq̧ uocabulũ deriuet̃. ¶ Pedicas: pedũ uincula: sicut manicæ sunt manuũ: ut in mostellaria dicemus. ¶ Boias. Boia uinculũ est ex bubulo corio: quo uinciebant̃ noxii: & a græco fit. βοειος. n. bubulũ significat: uel ut Festus inq̃t: genus est uinculorꝫ: & tã lignę: q̃ ferrę boiæ dicunt̃. ¶ Doctores acerrimos. Castigatores: & ueluti magistros nr̃os: ut ꝑdiximus. Nã qd̃ Sarra. legit: tortores: ab oibus exẽplaribus tã ueteribus: q̃ nouis dissidet. ¶ Guarosq̧: assuetos nos afficere uerberibus: & per hoc nr̃ꝫ tergũ ꝓbe cognoscẽtes. ¶ Cicatrices: pro uibicibus posuit. Sunt. n. uibices plagarꝫ notę: dictę ꝙ ui fiant. ¶ Eas nunc legiones: copias: exercitusq̧ forꝫ: ita scribẽdus est uersus: ut ꝑdiximus: & metri necessitate: & sñiæ cõcinnitate: forꝫ autẽ pro surꝫ: ut collostrum: uoltus pro uultis: & similia. uel sit gtũs græcus: & φωρων gręce scribendũ: quum oẽs codices forꝫ habeant: nõ autem fuerunt: ut Pius corrigit: passiue dicens interꝑtãdũ eẽ potiti: hoc est triũphati: qd̃ nullibi auditũ est. ¶ Id uirtute huius collegæ. oia superiora: & hæc quoq̧ uerba sunt leonidæ. Virtute autem dixit litani collegæ sui id factum esse: quia ut superius uisum est: litanus fuit inuentor huius sycophantiæ: quũ ad eũ mercator ille ꝑuenisset: in tõstrina sedẽtẽ. ¶ Mea comitate. mea facilitate. q me cũ mercatore illo comiter gerere pro atriẽsi sauria edidici. ¶ Qui me uir fortior est hic iterponẽda est ꝑsona litani: & ascribẽdũ: est ex codicib⁹ anti. & metri necessitate: aliter. n. claudicaret uersus: loq̃t̃ ergo litanus. q audito collega eũ laudante: q̃a uirtute ipsius hoc factũ eẽt: exclamãs: q̃s iq̃t est fortior me: ad sufferẽdas plagas? Fortitudinẽ. n. & uirtutẽ suã in eo eẽ cẽset: ut fortius plagas sufferat. ¶ Aedepol uir. q tuas. Ordo: & sensus: ędepol: si q̃s sit: q uirtute tuas possit collaudare: sicut ego possũ: nę ędepol. i. ꝑfecto illa nũc m̃lta memorari pñt ꝓ merito tuo. i. m̃lta eẽnt: q̃ ex merito tuo memorari possent: Fec̃ ãt trãsitionẽ de gñe ad genus: quũ iq̃t: uirtutes: q tuas: nę illa ędepol. Illa. n. gñis neutri relatũ uꝭ ad uirtutes: sed ad ea oia refert̃: q̃ subsequũt̃. Scribẽdũ ẽ: Sic ego possũ: q̃ domi: & duelli malefecisti. i. tpe pacis: & belli: & nõ possim q̃ domi: duelliq̧ malefecisti: q̃a uersus nõ cõstaret: & possit: nõ possis ex codicibus antiq̃s: & sensus cõcinnitate. ¶ Verbis cõcæptis: aio placitis: ꝑcogitatis: & ꝑdestinatis. Virg. Aut tu bella cie: cõcæptũq̧ exue fœdus. ¶ Vbi parietes ꝑfoderis: latrocinãdi genus est nocte muros ꝑfodere: & patefacto pariete in aliorꝫ ædes itrorsũ ꝑe furãdi gr̃a: hi uecticulariã facere dñr: & eorꝫ uita uecticularia. Cato. uecticulariã uitã uiuere: repẽte largiter hr̃e: repente nihil.

PYLAdes
Pedicæ
Conceptis uerbis

SARACENVS. ¶QVI me fortior: Loquitur libanus: qui collaudatus a leonida ſuperbit. ⸿ Virgatores: Rectius q̄ ſurgatores na⸗ dixit pendens ad trabem aliquā ligatus. ⸿ Sacro: Ad res ſacras. ⸿ Creditū: Datū depoſitū. ⸿ Duricia: Tolerātia: pa⸗ ciētia. ⸿ Adfectos: Occupatos. ⸿ Lentis: Flexibilibus. ⸿ Lacinia: Eſt pars ueſtimenti: & dicit̃ quaſi lacera: qa a par⸗ te anteriori aperta. Suetonius de caligula: ita ſe proripuit e ſpectaculis: ut calcata lacinia togæ p̄ceps p gradus iret. ⸿ Qui uerberarē. ⸿ Qui ꝓut: uel cū qua. ſ. ꝑtica & faceti ſſime alludit ad pecuniā: quā habebat in crumena pro aſi⸗ norum precio relatam: Dicitur crumena loculus: marſupium: uel ſaculi genus.

Lacinia qd ſit

Factuſt. Li. qui me uir eſt fortior ad ſufferendas plagas?
Le. Aedepol uirtutes qui tuas nunc poſſit collaudare,
Sicut ego poſſum, quæ domi, ac duelli maleſeciſti?
Næ illa ædepol ꝓ merito tuo nunc memorari mlta ꝓſſūt.
Vbi fidentē fraudaueris, ubi hero infidelis fueris,
Vbi uerbis concæptis ſciens libenter periuraris,
Vbi parietes perfoderis, in furto ubi ſis depræhenſus,
Vbi ſæpe cauſſam dixeris pendens aduerſus octo.
Aſtutos, audaceis uiros, ualenteis uirgatores.
Li. Fateor profecto, ut prædicas Leonida, eſſe uera.
Verum, ædepol næ & tua quoq; maleſacta iterari multa.
Et uero poſſunt. ubi ſciens fideli infidus fueris,
Vbi præhenſus in furto ſies, & manufeſto uerberatus.
Vbi periuraris, ubi ſacro manus ſis admolitus,
Vbi heris damno, moleſtiæ, & dedecori ſæpe fueris,
Vbi creditum tibi quod ſit, tibi datum eſſe pernegaris,
Vbi amicæ, q̄ amico tuo fueris magis fidelis,
Vbi ſæpe ad langorem tua duritia dederis octo
Validos lictores ulmeis affectos lentis uirgis.
Num male relata eſt gratia? ut collegam collaudauit?
Le. Vt meq; teq; maxume, atq; ingenio noſtro decuit.
Li. Iā omitte iſta, atq; hoc, qđ rogo rn̄de. Le. rogita qđ uis.
Li. Argenti uiginti minas habes ne? Le. hariolare.
Aedepol ſenem Demenetum lepidum fuiſſe nobis.
Vt aſſimulabat Sauriam me eſſe, q̄ facete?
Nimis ægre riſum continui, ubi hoſpitem inclamauit,
Quod ſe abſente mihi fidem habere noluiſſet.
Vt memoriter me Sauriam uocabat atrienſem.
Li. Manedum. Le. quid eſt? Li. Pbileniū ē ne hæc, q̄ it* exit?
Atq; Argyrippus una? Le. opprime os, is ē, ſubauſcultem*.
Lachrumantem lacinia tenet lachrumans. qđ nā eſſe dicā?
Li. Tacite auſcultemus. Le. atat modo hercle ī mētē uenit.
Nimis uellē habere perticā. Li. quoi rei? Le. qui uerberarē
Aſinos, ſi forte occœperint clamare hinc ex crumena.

VALLA. ¶LACHRYmātem lacinia tenet. Lacinia inqt Feſt. pars ueſtimēti eſt. Suetonius in Caligula: ita ſe ꝓpoſuiſſe e ſpectaculis: ut calcata lacinia togæ p̄ceps per gradus iret. Pli. tñ in. viii. cap̄. lvii. ubi de capris inqt: fœminaꝝ g̃noſitas inſigne laciniç corporibus: & ceruice binæ dependentes. ⸿ Ex crumena. i. marſupio. Crumenā marſupium dicit quod ſuſpenſa ſit a pectore. Nam cremo pendeo ſignificat.

PYLAdes ¶IN furto: ubi ſis deꝑhēſus: deprehēſus ſcribēdū eſt ex codicib⁹ anti. & recta ſniç cōcinitate. ⸿ Virgatores: uirgis cedentes: lorarios: carnifices. ⸿ Veꝝ ędepol næ: & tua quoq; maleſacta: ſcribēdū eſt: & non etiā. nā uerſus abūdaret: nç aūt affirmātis nō ni: ex codicibus anti. ⸿ In furto ſies: ꝓ ſis. ⸿ Sacro ad res ſacras. ⸿ Creditū: datū: cōmiſſuꝫ. ⸿ Quā tuo fueris amico magis fidelis: ita ſcribi debet: metri neceſſitate & nō: quā amico tuo fueris: ut legunt interpretes p̄ſati: cōtra metricā rōnē. ⸿ Duricia: tolerantia: patientia. ⸿ Lictores: ita ſcribēdū ē: & nō lictoris: ut ſit actūs pl̄al. Lictor āt a ligādo dict⁹: is appellat̃: q populo: & magiſtratibus miniſtrat: uł ꝙ uirgaꝝ faſces ligatos gerebāt lictores: uel ꝙ quū magiſtrat⁹ ppl̄i romani uirgis quem piā uerberari iuberet: crura eius: ac man⁹ ligare lictores ſolebant: erāt aūt conſuli lictores duodecim: cæteris aūt magiſtratibus ſex tm̄: hi faſcem uirgaꝝ ligatū cuꝫ ſecuri gerebant: unde duodecim faſces accipi ſolent pro cōſulatu: uel pro conſule: & faſces pro magiſtratu. ⸿ Affectos: fatigatos: & laſſos uirgis ulmeis te uerberando. ⸿ Relata gratia eſt: non relata eſt gratia: quia uerſus claudicaret. ⸿ Atq; igenio noſtro decuit: cum datiuo conſtruxit uerbū decuit: ut etiā in amphitryone: noſtro generi nō decet. ⸿ Habes ne tu: tu addendū fuit ad metri integritateꝫ: nā uerſus claudus incederet: niſi adderetur. ⸿ Hariolare. i. uaticinaris: diuinas. ⸿ Aedepol ſenē demænetum lepidum fuiſſe nobis. ſubaudiēdū dico: uel aliud uerbū ſimile. ⸿ Me eſſe illi. addendum fuit illi metri neceſſitate: & illi: mercatori intellige. ⸿ Vbi is hoſpitem inclamauit: is addi opus fui & metri neceſſitate: & ſententiæ concinnitate: is autem demenætus ſupplendus: & intelligendus eſt. ⸿ Hoſpitem inclamauit: notandus eſt modus loquendi. Inclamauit hoſpitem cum accuſatiuo: ideſt obiurgauit. atq; repræhendit. ⸿ Quod illic ſeſe abſente mihi fidem habere noluiſſet: ita ſcribendus eſt uerſus metri neceſſitate. & ſenten tiæ cōgruitate: non cum ſe abſente: ut inſulſe corrigit Pius interpres contra uerſus integritatem. ⸿ Mane mane dum: geminandum eſt uerbum mane: nam ſi unicum ſcribatur: uerſus non conſiſtit. ⸿ Lacinia: ueſte: q̄q̄ laciniç ꝓprie ſunt ſciſſurç extremarum ueſtium decoris cauſa factæ: a quo ueſtes laciniatæ appellantur a lacerando dictæ: Suetonius de caligula: ita ſe proripuit e ſpectaculis: ut calcata lacinia togç præceps per gradus iret. ⸿ Atat hercle: modo mihi in mentem uenit: ita ſcribi debet: & addi mihi uerſus neceſſitate: nam aliter claudicaret. ⸿ Qui uerberareꝫ: qui ꝓ ut. ⸿ Aſinos: ad illud illudit: ꝙ precium aſinorum in crumena habebat. ⸿ Ex crumena. Crumena ſcribendū eſt: & non crumina: quod oſtendit metri huius ratio: eſt enim longa penultima: & per. e. ſcribitur. Eſt autem crumena: ut in uocabulario noſtro diximus: quā & bulgam: & ſolliculum: & manticam aliter appellamus: hoc eſt ſacculus ſcorreus: uocabulum eſt a grçco deductum: a uerbo κρυπτω: quod ſignificat occulto: quia in illa occultētur pecuniæ: ea/
dem &

Lectio.

Inclamauit hoſpitem

dem & Marsypium appellatur. Pius hoc loco mente alienatus: dum bulgę uocabulum exponere nititur: Pompeium falso adducit: nam Marcellus est non Pompeius: qui sic ait. Bulga est folliculus omnis: quem & crumenam ueteres appellauerunt: & est sacculus ad brachium pendens. Lucilius. Cui neq; iumentum est: nec seruus: nec comes ullus. Bulgam: & quicquid habet nũmorũ secũ habet oẽ. Cum bulga coenat: dormit: lauat: ois in una: Spes hois bulga: &c. Bulga



Argyrippus. Philenium. Litanus. Leonida.

CVr me retẽtas? Ph. quia tui amans abeuntis egeo.
Ar. Vale. Ph. ah q̃to amplius ualerẽ, si hic mãeres.
Ar. Salue. Ph. saluer me iubes, quoi tu abiẽs affers (morbũ.
Ar. Mr supremũ mihi tua dixit, domũ ire iussit.
Ph. Acerbum funus filiæ faciet si te carendum est.
Li. Hõ hercle hic exclusus ẽ foras. Le. ita res ẽ. Ar. mitte q̃so
Ph. Quo nũc abis? qn tu hic mães? A. mox, si uoles, mãebo.

CVR me retentas: inducitur Argyrippus: Philenium amasia: & serui duo: qui adeo ipsum adolescentẽ ludificabũt: ut desiderio potiundę pecuniæ se a seruo Argyrippus equitari patiatur: ideo Argyrippus dictus est quasi ob argentum equus: Conuersus ergo is ad meretricem: quæ a se eius abire nõ patiebatur inquit: cur me retẽtas: teneo tentum facit: inde tento: & retẽto. ¶ Affers morbum: non corporis: sed animi moerorem atq; tristitiam. ¶ Acerbũ funus: imaturam mortem funus pro morte posuit: quod dicitur a funibus accensis: & pompa est: quæ fit in sepeliendis cadaueribus. ¶ Mitte: p dimitte: aphæresis. ¶ Mox si uoles manebo: Legerem potius: nocte si uoles: manebo ex sequẽti uersiculo: opa: ut largus ẽ nocturna. SARACENVS. Funus uñ

CVR me retentas. In hac scena Argyrippus a philenio: ne abeat: retinetur. Libanus & leonida subauscultant primo: inde se offerunt argyrip. & philenium irridentes illudentesq;: post dinumerant a patre demeneto pecuniam. ¶ Retentas uerbũ iteratiuum. teneo enim tenui tẽtũ unde tento ex quo retenta: siue iterum: ac crebrius retineo: siue retrorsum teneo ac traho. ¶ Affert morbum: idest ęgrimonia me afficis: nam tam animi q̃ corporis est morbus: ut. Cice. in quęstionibus tusculanis ostendit. Distinxerunt tñ ueteres uitium a morbo uarie. ¶ Nam de ędili. edic. morbus a sabino definitus: est habitus cuiusq; corporis contra naturam: qui usum eius ad id faciat deteriorem: cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit. Id autem alias in toto corpore: alias in parte accidere solet. Namq; totius corporis morbus est puta febris: Partis ueluti cęcitas: licet homo ita natus sit: uitiũq; a morbo multum differre: ut puta: si quis balbus sit. nam hunc uitiosum esse magisq̃ morbosum: hæc ita sabinus. Alii ut diximus uarie: ut in eo edicto dinosci. põt: atq; ab Aulo Gel. oñsum. ¶ Supmũ. subaudi uale: ne amplius ad has sim rediturus ædes. ¶ Domũ ire. subaudi meã: uel domũ pro domo accusatiuus pro ablatiuo: ut ẽt alibi Nonius in Plautũ annotauit. ¶ Acerbum funus: idest ante tempus: translatione sumpta a fructibus arborũ: qui ante maturitatẽ acerbescunt. ¶ Mox si uoles manebo. i. mansero in tẽpus: qđ mox consequitur: nẽpe ut in noctẽ edormiscam tecum. VALLA. Morbi a uitio distictio

CVR me retẽtas. Idẽ est genus carminis huius scenæ: cũ superiore: tetrametrũ uidelicet catalecticũ: septẽ constans pedibus: & una syllaba. Introducunt in ea Argyrippus adolescẽs & philæniũ amasia eius conquerẽtes: q diffugi ab inuicẽ cogant: pcepto: & iussu cleretæ lenæ mr̃is ipsius puellę. Deinde supueniunt litanus: & leonidas serui duo: qui adeo & adolescẽtẽ: & puellã ludificãt priusq̃ pecũias crumenę exhibeant: ut desiderio potiũdi argẽti Argyrippus se a seruo eqtari patiat. Vñ & Argyrippus ei nomẽ inditũ est: q̃si ob argentũ equus. ¶ Cur me retẽtas. i. retines: frequẽtatiuũ est a uerbo retineo: a cuius ultimo supino fit retento. as. loqt argyrippus ad philenũ: quẽ iussu lenæ abire uolẽtẽ puella retinebat lacitia: ut uisus est supra in fine superioris scenę. ¶ Quia tui hinc amans abeuntis egeo: hinc addendũ fuit metri necessitate: nã aliter uersus nõ cõsisteret: teneo iquit puella te: qa te amo: & tui abeũtis egeo. ¶ Ah quãto amplius ualerẽ: ita scribendũ est ex codicibus antiqs: & nõ aliq̃to. ¶ Si mecũ hic maneres: mecũ addẽdũ fuit metri necessitate: nã aliter uersus uno pede mãcus sit. ualerẽ inqt puella multo amplius: si mecũ hic maneres. ¶ Affers morbũ: nõ corporis: sed ai moerorẽ: atq; tristitiã. ¶ Mater supremũ tua mihi dixit: ita scribendũ est metri necessitate: & nõ: mihi tua dixit. Supremũ añt uerbũ. s. hoc est uale. ¶ Acerbũ funus: imaturã mortẽ: funus pro morte posuit: ut Virg. Nec moritura tenet crudeli funere dido: ponit & iterdũ pro cadauere. Terenti. Interim efferr funus. Nõnũq̃ pro sepulchro. Virg. Ergo istauramus polydoro funus. Inde funerare pro sepelire accipit. Nã pprie funus dicit põpa illa: quę fit in exeqis mortuorũ: a funibus: qa incẽsi funes mortuis præferebant. ¶ Mitte quæso. i. dimitte me per aphæresim: nã puella illũ retinebat: manu ad uestẽ iniecta. ¶ Mox si uoles manebo: ita hñt codices oẽs antiq: & noui: quo magis mirandũ est: Sarracenũ iterptẽ scribere legere se malle: Nocte si uoles manebo: ex sequẽti uersiculo opa ut largus est nocturna (Nã Pius alter sõniculosus iterpres sicco pede hæc omnia pertransiuit). Scribẽdum igitur censemus mox: ut habent exemplaria omnia: & non nocte. Et sensum hunc agnoscimus. ¶ Mox. idest paulopost: si uoles: manebo tecum: hoc est quum ego me iterfecturus sim breui: si tu quoq; uoles me sequi: & te pariter interimere: & ad inferos mecum una descendere: tecum manebo: quem sensum sequentia indicant: quum inquit: apud horcum mox te uidebo: cũ sequentibus duobus uersibus. PYLAdes Funus

SARACENVS. ¶ INTER dius. dius dicitur: & dios a ioue genitus: unde sub dio ul' sub diuo: idest sub ioue sub aere: ergo interdiu: idest per diem a dio diu: sicut a deo dei: & a diuo diui. ¶ Videlicet Solon: Ironice dictum ueluti in legibus conscribendis interdiu fuerit occupatus: quibus populus se teneat pro contineat: legibus enim populus continetur: & coercetur. [Solon legislator] solon fuit unus ex septem græciæ sapientibus: qui uno uixerunt tempore: is atheniẽsibus leges & iura dedit: quibus etiam primus sisachtheam inuexit: ea enim est corporum possessionumq; redemptio: plurimi quippe per summam inopiam fœneratoribus corpora exponebant: & super his fœnerabantur: cum igitur septem sibi talẽta patrimonii iure deberentur: ea prior indulsit: ac reliquos exemplo suo: ut idem facerent animauit: qui etiam ut patriæ bene consuleret: amentiam simulauit: ausus est pro uindicanda salamina in publicũ euolare: & ita omnes ad bellũ animare: ut facto illico hominũ concursu aduersus megarenses bellum decernerent: insulaq; deuictis hostibus atheniensum fieret. ¶ [Gerræ quę] Gerrę: nugæ dicuntur: & ineptię: unde gerrones nugatores: gerræ sunt proprie crates uiminey: sed cũ athenienses syracusas obsidentes crebro poscerent gerras: irridentes siculi clamitabant gerras: unde factum est: ut gerræ pro nugis: & contemptu haberentur: hæc Fest. ¶ Apparent: Instituant. ¶ Huius legibus: moribus scilicet & institutis lasciuis: & amatoriis. ¶ [Frugi quid] Bonę frugi: alicuius utilitatis licet sit indeclinabile: a fruge enim deductũ nomen inde frugalitas.

Li. Audin hũc, opa ut largus est nocturna? nunc enim est
Negociosus interdius. uidelicet Solon est,
Leges ut conscribat, quibus se populus teneat, gerræ.
Qui sese parere apparent huius legibus, profecto
Nunq̃ bonæ frugi fient, dies noctesq; potent.
Le. Næ iste hercle ab ista non pedem discedat, si licessit.
Qui nunc festinat, atq; ab hac minatur sese abire.

VALLA. ¶ NEGOcius interdius. dicit & interdio: ut noctu. ¶ Videlicet. sicut q. s. per ironiã pferri solent. Ci. in oõne. Ego [Gerrę quid] uidelicet egregius magister. Terẽ. hoc ppl's curat. f. ¶ Populus teneat gerræ. Fe. Põpe. Gerræ inquit crates uimineæ athenienses cũ syracusas obsiderent: & crebro gerras poscerent: irridentes siculi gerras clamitabant: unde factũ est: ut gerrę pro nugis: & cõtẽptu dicant. At horus in Platonis lachetẽ sup uerbo gerroforis. Cuncta iquit tegmina gerra dixerunt attici: quidã pelles quibus persæ se contegerent ac scutoꝝ loco uterent. Alii gerra aiunt umbracula: quibus: qui uterentur gerrofori dicti. ¶ Bonæ frugis. ueteres in singulari quod nunc tñ in plurali fruges dicimus. nam alibi Plau. ad frugem bonam etiam dixit. Frugi. n. adiectiuũ etiã Prisciani sñia: ut mancipi neomancipi nihili: ideo frugis legendũ est nõ frugi. ¶ Si licescit. i. si liceat. Minat sese abire. i. oñdit: indicat ita Hora. mlta & pclara minãtẽ.

PYLAdes ¶ AVDIN tu hunc: ut opera nocturna largus est: nunc & enim: ita scribi oportere censemus uerbũ hunc metri necessitate: nam aliter non consisteret: & non inficiamur litanum accępisse uerba argyrippi in eum sensum: quem Saracenus existimauit: hoc est mox: pro nocte futura: ita ut se obtulerit cum illa noctem agere: nam hæc omnia uerba approbant hanc sententiam: uerum sequentia clare ostendunt: illum aliter: & in alio sensu prędicta uerba promulisse: inquit ergo litanus: eam habens opinionem: q argyrippus se cum illa noctem agere polliceretur: Audis ne hunc: ut largus est opera nocturna? idest ut liberaliter pollicetur operam suam nocturnam? ¶ Nunc & enim negociosus interdius: nunc enim interdius: idest diurnus: ac si dicas: dum dies est. Est enim nomen interdius. a. um. sicut perdius. a. um. & interdum etiam aduerbium: ut dicemus in aulularia. ¶ Negociosus etiam: idest multis negociis abundat: & [Interdius] non uacat. ¶ Videlicet solon est: expositio est prędictorum: ac si quis dicat: & quæ negocia habet? & ipse respondeat: uidelicet solon est: hoc est: iste argyrippus est alter Solon: qui leges atheniensibus conscripsit: nam & hic iterdius leges conscribit: quibus se populus teneat: postea inquit. ¶ Gerræ. Gerræ dicuntur nugę: & ineptiæ: ita exponit Nonius: locum hunc citans: hoc est nugæ istę sunt q hic argyrippus leges condat. Gerræ inquit Festus: crates uiminey. Athenienses quum syracusas obsiderent: & crebro gerras poscerent: irridentes siculi gerras clamitabãt: unde factũ est: ut gerræ pro nugis: & contemptus dicantur. ¶ Qui sese parere apparent: profecto inquit Litanus: ii nunq̃ bonæ frugi sunt: qui sese parere apparent legibus huius argyrippi: nam dies: noctesq; potent: hoc est in cõmesationibus: & [Frugi] ebrietatibus semper uersarẽtur. ¶ Bonæ frugi. bonę utilitatis: licet frugi indeclinabile sit: & oĩs gñis: accipitur tamẽ interdum pro frugalitate: & utilitate. Solon autem atheniensis philosophus fuit: unus ex. vii. sapientibus a tota gręcia decantatis: cuius precipuum illud dictum celebratur: Spectandum esse finem uitæ. Omnium septem hæc sunt nomina. Cleobolus lindius. Chilon lacedæmonius: Periander corinthiacus: uel ephyreius: quia Corinthus Ephyre quoq; est appellata. Pitthacus mityleneus. Solon atheniensis: uel Cecropius: quia Cecropii athenienses uocãtur: a cecrope eorum antiquo & primo rege. Bias prienensis: uel prieneus. Thales milesius. Quorum apophthegmata. hoc est dicteria: seu sapienter dicta: sic græce scripta sunt.

ἑπτὰ σοφῶν ἐρέω κατ' ἔπος πόλιν, οὔνομα, φωνήν.	πιττακὸς οὐδὲν ἄγαν ὃς ἔην γένος ἐκ μιτυλήνης.
μέτρον μὲν κλεόβουλος ὁ λίνδιος εἶπεν ἄριστον.	τέρμα δ' ὁρᾶν βιότοιο σόλων ἱεραῖς ἐν ἀθήναις.
χίλων δ' ἐν κοίλῃ λακεδαίμονι. γνῶθι σεαυτόν.	τοὺς πλέονας κακίους δὲ βίας ἀπέφηνε πριηνεύς.
ὃς δὲ κόρινθον ἔναιε. χόλου κρατέειν περίανδρος.	ἐγγύην φεύγειν δὲ θαλῆς μιλήσιος ηὔδα.

Hos uersus nos ita latinos fecimus.

Nomina: dicta: urbes sapientum concino septem.	Pittacus inde: Nihil nimis: urbs quem dat Mitylenæ.
Mensuram in cunctis Cleobolus lindius effert.	Cecropius spectanda Solon iubet ultima uitę.
Semet nosse autem curua in lacędemone Chilon.	Peiores q Bias plures tulit esse prieneus.
Ex ephyre Periander ait: Compescere bilem.	Mileto fugienda Thales uadimonia censet.

Hos eosdẽ uersus Pius ille arrogãtissimus Plauti interpres: se latinos fecisse acclamitans in Aululariæ cõmentariis inseruit: quos q uidere cupit: ibi ispiciat: quãtũq; iter eius nostrãq; iterpretationẽ differat: si mõ gręcis lrĩs pollet: indicet. Id unũ reticendũ nequaq̃ censuimus: q quum ille alienis trutinãdis semper inhians Sidonii uersum damnaret: qui quodam loco scripserit: Thales mileto genitus uadimonia culpat quoniam Thales prima longa posuisset: quam græci breuem proferant: ipse idem Pius tam seuerus aliorum censor suũ interim uersum penultimũ non perpendit:

nec errorem

nec errorem uidit a se cõmissum in syllaba ultima nominis Bias: quam breuem posuit: quum longa sit: ut uidere poterat in uersu græco græcis litteris ibidẽ ascripto: si mõ græcaꝝ lraꝝ: & syllabaꝝ cognitionẽ teneret: quoꝝ utroq; carere tam bellum interp̃tem: & nugatoꝝ nugacissimum: nõ hoc solo: sed multis & pene inumerabilibus aliis huius plautinę cõmẽtationis locis magis clarum est: q̃ solis radii esse olim: quum sudum est: solent: ut poetæ uerbis ex milite glorioso utamur. ¶ Non pedem discedat. nõ discederet per spaciũ unius pedis. ¶ Si licessit: si liceat: si licitũ sit.

Li. Sermoni iam finem face tuo. huius sermonem accipiã.
Ar. Vale. Ph. quo p̄pas? Ar. bñ uale. apud horcũ te uidebo.
Nam equidem me iam, quantum potest, a uita abiudicabo.
Ph. Cur tu obsecro imerito meo me morti dedere optas?
Ar. Ego te? quam si intellegam deficere uita, iam ipse
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.
Ph. Cur ergo minitaris tibi, te uitam esse amissurum?
Nam quid me facturam putas, si istuc quod dicis, faxis?
Mihi certust efficere in me omnia eadem, quæ tu in te faxis.
Ar. O melle dulci dulcior mihi. Ph. certe tu uita mihi,
Complectere. Ar. facio lubens. Ph. utinam sic efferamur.
Le. O Litane, ut miser est hõ, qui amat? Li. imo hercle uero
Qui p. ndet, multo est miserior. Le. scio, qui periculũ feci.
Circunsistamus alter hinc, hinc alter appellemus,
Li. Here salue. sed nũ fumus est hæc mulier, quã amplexare,
Ar. Qui dũ? Li. quia oculi sũt tibi lachrumãtes, ego rogaui.
Ar. Patronus qui nobis fuit futurus, perdidistis.

SARACENVS.

¶ VTinam sic efferamur ad sepulchrũ usq;: nam erant in complexu. ¶ Sed num fumus? Quare fumus infestet oculos: & lachrymas excitet quærit Aristo. in p̄blematis: quia enim infirmissimi sunt: laxioresq;: & referti meatibus: omneq; qđ acre eis mordacissimum est: ut acetum cepa: & similia id genus. ¶ Patronus qui fuit. Antecedens positum in eo casu: quo relatiuũ ut dictum est in amphitryone naucrates: quem conuenire uolui in naui non erat: & dixit: qui uobis futurus: quia in patris locum successurus erat.

Oculi cur infestentur

VALLA.

¶ APVD horcum te uidebo. horchus i prima syllaba aspiratur ex græcis: in secunda ex consuetudine. Hærco gręce dicitur quod ualet sępio: unde herchos sępes: Hercius Iupiter: & horchus de more mutato e in o.

Horchus quid sit

PYLAdes

¶ HVIVS sermonẽ accipiam: subaudiut: sensus est: tace iam: ut ego auscultẽ qđ hic loquatur. ¶ Apud horcum mox te uidebo. Ex his patet sententia nostra superior: sed addendum fuit hic mox necessitate metri: & sententiæ congruitate. ¶ Abiudicabo: remouebo: auferam Abiudicare proprie est per sententiam aliqđ ab aliquo auferre: & abiudicati rei dicuntur: qui a iudice sunt ad mortem condemnati: quasi a uita ablati per iudicis sententiam. Adiudicare autem est per sententiam: & iudicium aliquid alicui tribuere: uel creditori addicere.

Abiudicar

¶ Deficere uita: carere: uel priuari: usurpatur enim uerbum deficio in hac quoq; significatione: & tunc cum ablatiuo construitur sine præpositione: Martianus. Tum demum id agere consilium erat: quum uita defecit. Interdum significat desum: & datiuo iungitur. Virgi. Quum iam glandes: atq; arbuta sacræ: deficerent syluæ. Inde defectus pro absentia & carentia capitur: ut multi defectu medicorum perierunt: hoc est: quia eis defuerunt medici. Aliquando significat desciscо: ac recedo a ductu: atq; imperio alterius: & quasi rebello: & ablatiuo iungitur cum præpositione: Quintus curtius. Iam duæ legiones ab eo defecerant: hinc defectio dicitur recessus: uel militum ab imperatore: uel ciuitatis a domino. Aliquando debilitor: & uiribus exhaurior: unde defecti appellantur debilitati: atq; exahusti: & inde defectus solis: uel lunę: hoc est debilitatio: uel luminis exhaustus: & est absolutũ: nullũ exigens post se casum: interdũ significat relinquo: & accusatiuum exigit casum. Cice. ꝙ ea me solatia deficiunt: quę cæteris nõ defuerunt: & alibi pro Sex. roscio. Tempus me citius q̃ oratio deficeret. ¶ Esse amissurum: dicimus: amitto pecuniã. i. perdo. & amitto hunc a me: idest remoueo. Terentius in phor. Nã neq; quo modo a me amittam iuenio: neq; uti retineam scio: & ita accipi potest hoc loco: tibi te uitam esse amissurum: pro adempturum tibi uitã: uel cur minitaris tibi: te uitam esse amissurum: idest perditurum: ut pronomen tibi ad uerbum minitaris referatur non ad participiũ amissurum. ¶ Omnia eadem: idest quęcunq; in te facies: ego in me faciam: & scribeñ. est eadem ex codicibus antiquis: non tandem. ¶ O melle dulci dulcior mihi tu es: delenda sunt illa uerba: tu es: metri necessitate: & sermonis elegantia uti plane superflua. ¶ Certe tu uita mihi es: ita & hæc scribenda sunt eadem metri ratione: & delenda dictio enim etiam ex codicibus antiquis: quæ quidem interpretes nostri Pius & Sarrace. non uiderunt. ¶ Vtinam sic efferamur: idest sepeliamur: philęnii uerba sunt: in complexu argyrippi existẽtis: efferre est sepelire. Lucillius. Depugnabunt pro te ipsi: & morientur: ac se ultro efferent: alias significant pro ferre. Virgilius. Tum satus anchisa cestus pater extulit æquos: interdum leuare erigere. Idem: ostendit dextram insurgens entellus: & alte: extulit ille ictum: aliquando prouehere: extollere. Idem: extulit hæc decios. Cice. Nimium forsan hoc illi mirentur: atq; efferant: plærunq; extra ferre. Plautus. Ne pedem domo efferrem: hinc tractum quidam existimant: ut efferri cadauer dicatur: dum celebratur funus: uel dum sepelitur: quasi extra domum ferri: quod falsum est: nam efferri dicitur: quasi prouehi: & extolli: quia cũ põpa ferri solebat: humeris claroꝝ uiroꝝ feretro suppositis ꝙ nunc: quoq; fieri uidemus: p̄pter quod mortuos antiqui non solum elatos: sed etiam superbos uocabant. ¶ O litane uiden ut est miser homo: qui amat? ita scribendus est uersus metri necessitate nam aliter non consisteret: quod quidem neq; Pius: neq; Sarracen⁹ interpretes uiderunt. ¶ Sed num fumus: leonidas loquitur. ¶ Quia oculi sunt tibi lachrymantes: eadẽ persona leonidæ hic præponenda est. Sensus est clarus. flebat enim argyrippus: dum philænium complecteretur: præ nimio amore: & dolore: ꝙ ab ea separandus esset: iccirco seruus rogauit: an mulier: quam complectebatur: fumus esset: qui solet hominibus lachrymas excitare: quæ sit causa: ut fumus oculos infestet: & lachrymas excitet: Aristoteles in problematis dixerit: quia enim inqnit infirmissimi sunt: laxioresq;: & referti meatibus: omne quod acre & mordacissimum eis est: ut acetum: cepa: & id genus. ¶ Patronus qui: ordo est: perdidisti eum: qui futurus fuit uobis patronus. ¶ Futurus: quia quum pater mortuus fuisset: ipse argyrippus in illius locum successurus erat dominus seruis.

Efferre

Superbus

Fumus cur oculos ifestet

SARACENVS. Cinedi qd dicantur. Calamistrũ qd sit

¶NOctem tuam:idest noctem tecum. ¶ Hunc uerberare:hunc tractes:& manu attingas:hoc dicit:quia pecunias in crumena deferebat:ut attractaret. ¶ Cinede:dicuntur cinedi molles:sed apud ueteres saltatores. ¶ Calamistrate:calamistrati qui se ornant:& componunt calamistro Var. dicit calamistrum quo in cinere calefacto capillus ornatur:& qui ea ministrabat a cinere cinerarius appellabatur:est enim acus quo capilli intorquentur. Cice. in oratore remouebitur insignis ornatus quasi margaritarum:nec calamistri adhibebuntur. ¶ Tum uerberes:pro tum uerbero es. ¶ Qui pro cibo habeas uerberari:id quod parasitis contingit:qui dum quærunt alienũ cibum:patinas usq; in caput frangi patiuntur. ¶ Delegit: abegit eiecit.

Li. Eq̃dẽ hercle nullum ꝑdidi:ideo quia nunq̃ ullũ habui.
Le. Philænium salue. Ph. dabunt Di,quæ uelitis,uobis.
Li. Noctem tuam,& uini cadum uelim,si optata fiant.
Ar. Verbũ caue faxis uerbero. Li. tibi eq̃dẽ,nõ mihi opto.
Ar. Tum tu igitur loq̃re q̃d lubet. Li. hunc hercle uerberaŕ.
Le. Quisnam istuc tibi ac credat cinæde calamistrate?
Tun uerberes?qui pro cibo habeas,te uerberari?
Ar. Vt uostræ fortunæ meis præcedunt Litane longe,
Qui hodie nunq̃ ad uesperum uiuam. Li. quapropter q̃so?
Ar. Quia ego hanc amo,& hæc me amat,huic q̃d dẽ,nusq̃ q̃c (quast.
Hinc me clamore ex ædibus delegit huius mater.
Argenti uiginti minæ me ad mortem appulerunt,

VALLA.

¶NVLLVM perdidi.subaudi aduocatum. nam ut argyrippus patronũ pro hero:ita hic ꝑ aduocato. ¶ Cinede calamistrate:idest lasciue: qui calamistro crines tibi concinnas. Noñ. Calamistrum fistula breuis. Cice. in oratore:remouebitur insignis ornatus quasi margaritarum:nec calamistri adhibebuntur. ¶ Vt hanc. Philenium. ¶ Ad se. ad diabolum.

PYLAdes

¶IDEO quia nullum nunq̃ habui: duę negotianes pro una positę sunt:idest quia nullum unq̃ habui. scribeñ. est autem nũq̃ ex codi. antiquis:& metri necessitate. aliter enim uersus nõ cõsisteret:& non: unq̃ ut Pius & Sarrace. interpretes legunt contra metricam rationẽ. ¶ Dabũt dii:quæ uelitis. Cur Pius iterpres hic scribi ꝑcipiat:dñunt pro dẽt ipse uiderit:oẽs q̃dẽ codices manu scripti:& ipressi hñt dabunt:q̃d nec uersui:nec sniæ repugnat:nã sicut tp̃s pro tpe:ita & modus pro mõ a poetis usurpaŕ:ut oĩbus,uel mediocriter doctis liquet. ¶ Noctẽ tuã.i.noctẽ tecũ. ¶ Verbũ caue faxis: faxis pro facias:uerba sunt argyrippi ægreferẽtis:ꝙ seruus optauerit noctẽ philænii. uñ ille uersu tus rñdet. ¶ Tibi q̃dẽ:non mihi opto noctẽ philænii.s.& cadũ uini. ¶ Tũ tu loq̃re igiŕ. ita scribeñ. est metri necessitate. nõ tũ tu igiŕ loquere: ut legũt iterp̃tes p̃sati cõtra uersus rationẽ. ¶ Hũc hercle uerberare: seruilis iocus est:nã q̃a argyrippus dixerat:tũ tu loquere igiŕ q̃d lubet:rñdet litanus:lubet mihi hunc uerberare. Quod aũt Sarracenus loq̃tur:nec ipsi quidẽ satis itellectũ putamus:ita.n.ait:hunc uerberare. hũc tractes:& manu attingas:hoc dicit:q̃a pecunias in crumena deferebat: ut attractaret. Hæc ille:quorũ sensum eliciat:qui tripodas cõsulat. ¶ Cinæde. Cinędus diciŕ quasi κενος αιδους. hoc est uacuus pudoris:& reuerẽtię:ut ait Diony.& in magno etymologico apud gręcos legiŕ uel a κινεω q̃d significat moueo:& attrecto.& αιδοια.i.uirilia:& pudẽda. Is aũt appellaŕ:qui & pathicus:cuius oppositũ est draucus. Draucus.n.a δραω.i.facio deduciŕ:& is diciŕ qui obscenã libidinẽ exercet in alterũ:cinædus autẽ:uel pathicus: qui eã libidinẽ admittit:& patiŕ:qui quia draucorũ uirilia attrectare ad cõcitãdã eorũ in se libidinẽ cõsueuerunt: cinædi sunt dicti. ¶ Calamistrate:calamistro ferro ignito comã inuste. Est calamistrum:uel calamistrus:utroq;.n.mõ dicimus:acus ferrea:qua capilli itorq̃neŕ:& mulieres se ornãt:q̃d istrumẽtũ:q̃a in cinere calefit:ut capillos melius intorquere possit:iccirco:qui ea ministrabant:a cinere cinerarii appellabanŕ:& id ipsum in priapeis significatũ est:eo epigrãmate. Quũ quãdã rigidus deus uideret:feruẽti caput ustulare ferro:ut maurę similis foret puellę. Cice. in oratore. Remouebiŕ insignis ornatus:quasi margaritarũ:nec calamistri adhibebunŕ. Tacitus itẽ in lib. de oratoribus. Malim hercule Caii gracchi ipetũ: aut Lucii crassi maturitatẽ:q̃ calamistros mecœnatis. Et scribẽdũ est. Quisnam tibi istuc adcredat:non q̃snã istuc tibi adcredat:q̃a uersus nõ cõstaret:sed uno mutulus pede icederet: q̃d nec uiderũt interp̃tes iã dicti. ¶ Adcredat:pro credat positũ est ex more antiquo. ¶ Tun uerberes me?addẽdũ fuit me:metri necessitate:& sniæ cõcinnitate:est.n.rñsio ad illud:hũc hercle uerberare. Tu ne inq̃t leonidas uerberes me?qui loco cibi soleas uerbera sustinere:& cupe?ut sic uerberonẽ illũ:& uerberari solitũ dicat:ac ueluti obiiciat de seruili moŕ. Q̃d ãt Sarra. inq̃t. Tũ uerberes:pro tũ uerbero es:iscitiã illius redolet cõsuetã:quẽadmodũ & illud:q̃d seq̃ŕ:qui ꝑ cibo habeas uerberari:q̃d sic exponit:Id q̃d parasitis cõtingit:qui dũ q̃runt alienũ cibũ:patinas usq; i caput frãgi patiunŕ. ¶ Vt uestræ for. uerba sunt argyrippi ad litanũ:cũ quo ipse loq̃baŕ:nã leonidas litano illud rñdit:nõ uocat?:sed iratus illis uerbis:hunc hercle uerberare. ¶ Qui nũq̃ hodie usq; ad uesperũ uiuã:ita scribi debet uersus:& metri necessitate & sniæ cõgruitate:& ex codi. antiq̃s. Quõ aũt uersum ip̃m itellexerint Pius & Sarra. legentes:qui hodie usq; ad uesperũ uiuã:cõtra metri rõnẽ:& sniam clarissimam:atq; antiquos codices:cæteri iudicent. ¶ Et me hæc amat:ita scribeñ. est metri necessitate nõ & hęc me amat:q̃a uersus claudicaret. ¶ Huic:aut q̃d dem:addẽdũ quoq; fuit:autẽ: ad uersus itegritatẽ:cui pes unus idẽtidẽ deficeret. ¶ Delegit:abegit:eiecit:nã ut diximus in amphitryone:Delegare ꝑter alias significatiões:significat dispartire:& discidere ut dixit Noñ. allegãs eũ locũ. Si cui fautores delegatos uiderint. Delegare ẽt est demãdare:& cõmittere:ut diximus in nr̃o uocabulario. Cice. post delegatã mihi hanc ꝓuinciã. Sueto. Nulli delegauit offm̃ suũ:ut nõ adiiceret. Scis q̃d mihi opus sit. Quæ aũt garrit Pius dicens:q̃d si legis delegauit? Scrupulosius tñ:& idigatius uim huius uerbi delegere quęrens:succurrit ex etymo græco detortũ. Si q̃dẽ gręcis usitatũ est hoc uerbũ αγωλεγω pro eo ferme:q̃d est despicio:uñ gręcæ facũdię Plau. imitator delegere pro eo:q̃d est cũ despectu:& irrisione expellere dixit exq̃situm. In ꝓuerbiis gręcis uerbum hoc inuenies in hoc ferme significatu:oĩa sunt futilia:& somnii plenissima:quũ nihil tale apud græcos legaŕ. neq; ανα λεγω usq̃ uisum sit. ανα λεγωμαι aũt intelligo significetq; ædifico:p̃suadeo:lego. Rursum ãt: λεγω sex habeat significatiões:dico:mẽsuro:colligo:sortior: dormio:curo:quæ q̃dẽ nihil attinet ad uerbũ hoc delegit a Plauto nr̃o usurpatũ. ¶ Argẽti ui. minę me mõ ad mortẽ appulerũt:addẽda fuit dictio mõ:ad uersus itegritatẽ:qui aliter claudicaret. Mõ aũt:uel pro nunc iterp̃tare:uel pro tãmmõ:ac si dicat uiginti tñ minæ sunt:quæ mihi mortẽ cõsciscunt:quũ eas q̃q̃ paucę:sint nõ habeã. Mõ.n.tp̃s significat p̃sens:

Cinædus

Delegare

Modo

ficat pñs:uel mox ꝑteritũ:uel nundũ ꝑteritũ:uel statim futurũ:ut mõ id ago:mõ ueni:mõ id dicebam : modo faciã a quo fita modo ꝓ post hac:quo & Apul. utiť.ut amodo nõ uidebis me in foꝝ euntẽ sine ꝑsidio:& postmodũ:ac post modo.Ouid.in ibin postmodo si perges:in te mihi liber iambus: &c̃.Et modo ꝓ tantũ accipitur : ut pge mõ:& qua te ducit uia dirrige gressum:& apud Teren.tace mõ:& hoc loco:ab hoc aũt solũmodo: & tantũmodo deducuntur.

Amodo.

Quas hodie adolescens Diabolus ipse daturum dixit.
Vt hanc ne quoq̃ mitteret,nisi ad se, hunc annum totum.
Videtin uiginti minæ quid pollent,quid ue possunt?
Ille qui illas perdit, saluos est.ego qui non perdo, pereo.
Li.Iã dedit argẽtũ? Ar.ñ dedit. Li.bono aio es, ne formida.
Le.Secede huc Litane,te uolo.Li.si qd uis. Ar.obsecro uos
Eadem istac opera suauius est complexos fabulari.
Le.Non eadem omnia æque omnibus here sua uia esse scito.
Vobis est suaue amantibus complexos fabulari.
Ego cõplexũ huius nihil moror, meũ autem hic aspernatur.
Proinde istuc facias ipse, quod faciamus,nobis suades.
Ar.Ego uero,& quidem,ædepol lubens.interea si uidetur
Concedite istuc.Le.uin herum deludi? Li.dignust sane.
Le.Vin faciam,ut me Philenium præsente hoc amplexetur?
Li.Cupio hercle.Le.sequere hac. Ar.ecquid salutis locuti?
Le.Ausculate, atq; operam date, & mea dicta deuorate.
Primum omnium,seruos tuos nos esse,non negamus.
Sed si tibi uiginti minæ argenti proferentur,
Quo nos uocabis nomine? Ar.libertos. Le.at non patronos,
Ar.Id potius.Le.uiginti minæ hic insunt in crumena.
Has ego si uis,tibi dabo. Ar.Di te seruassint semper
Custos herilis,decus populi,thesaurus copiarum,
Salus interioris corporis, amorisq; imperator.
Hic pone, hic istam colloca crumenam in collo plane.
Le.Nolo ego te,qui herus sis mihi,onus istuc sustinere.
Ar.Quin tu labore liberas te, atq; istam imponis in me.
Le.Ego baiulabo,tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.

SARACENVS.

¶DIABolus:q ei⁹ riualis erat:de quo mentio facta supius est.⁋ Qui illas perdit.nã q̃ danť meretricibus pereunt oia: uel pdat:dedit:& ꝓfudit:ita ego:qui nõ pdo: qui nõ trado:q exhibere nõ ualeo. ⁋ Nihil moror: nõ curo : non magnifacio : triplici hoc uerbũ significatione notatur:ut morari sit: in mora aliquẽ detinere:ut supra hic memoratus est; & morari expectare : uñ moras dicimus expectationes: & ut hoc loco curare : & magnifacere . ⁋ Huius.s. leonidæ . ⁋ Hæc aspernať:phileniũ.s.⁋ Copiaꝝ: diuitiarum. ⁋ Baiulabo:uerbũ a baiulis q onera deferunt.⁋ Inanis: absq; pecunia.

Morari qd sit.

VALLA.

¶HVNC annũ totũ. dicimus & anno toto p accusatiuũ:& ablatiuũ. ⁋ Pollẽt. excellunt:unde pollex digitus:qd fortitudine cæteris præcellat. ⁋ Ecqs salutis alloquuti? hoc est nũqd ad salutẽ meam uestra attinet collocutio. ⁋ Libertos.libertus est manumissus : differt a libertino: q libertus nunq̃ diciť nisi relatus ad quẽpiã: sine relatiõe ãt libertin⁹:uñ & libertinitas. Vlpia. de ꝓbatiõibus:& præsumptionibus circa eũ : q se ex libertinitate ingenuũ dicat:referẽdũ est:qs actionis pꝛbus fungať: & siqdẽ in possessiõe libertinitatis fuit:sine dubio ipm oportebit ingenuitatis cãm agere. ⁋ Ego baiulabo,i. gestabo: inde baiulus magnarum gestator sarcinarum.

Libertus qs & qs libertinus.

PYLAdes

¶DATurũ se ipsi dixit:ita scribẽdum est metri necessitate: & ẽt ex codi. antiqs in qbus ipsi daturũ utiq; scriptũ est:non ipse daturus:ut legũt Pius: & Sar.interpretes agrãmati cõtra omnes latinitatis normã. ⁋ Videtin.ꝓ uidetisne.Quid pollẽt:qdue pñt idẽ ẽ,p duo diuersa uerba ꝓlatũ:pollere.n.ẽ potentẽ eẽ:& ilĺr posse.Qui illas pdit:nã q̃ meretricibus danť:ꝓ amissis cẽsenť:& pditis.⁋ Qui nõ pdo:hoc est:& nõ hẽo:qd tradam huic lenæ.⁋ Si qd uis:subaudi dic:uel iube:nã qd Pius ait:supuacare dictionẽ si:falsũ est:& rude:nã si tollať:uersus claudus fiet.⁋ Nõ oia eadẽ:ita scribeñ.est metri necessitate:nõ aũt.Nõ eadẽ oia ut legũt interpꝛtes illi cæci cõtra uersus rõnẽ.⁋ Vobis ẽ suaue.ordo est:uobis amãtibus suaue ẽ:uos cõplexos fabulari.⁋ Nihil moror: nõ curo:nihilipẽdo.Morari dicius tripĺr:uel i mora aliquẽ detinere:ut supra:hic me morat⁹ ẽ:& apud Quin.Quid me ad huc pr̃ detines:'qd moraris abeũtẽ;uel expectare. Vir.Et tua ꝓgenies mortalia demoror arma:uñ moras ꝓ expectatiõib⁹ accipim9:uel curare:& æstiare:ut hoc loco.⁋ Hic aspnať:hic scribẽdũ ẽ: & subaudiẽdũ litan9:nõ philæniũ: ut expõit Sar.iterpꝛs paꝝ scit9.⁋ Ego uero:uerba sũt argyrippi:i cõplexũ philęnii se uertẽns. ⁋ Cõcedite isthuc:demõstrato digitis:uel nutu:loco remotiore.⁋ Vin tu heꝝ deludi?:leõidæ ad litanũ uerba sũt:q i remotiorẽ:ut diximus locũ:secesserãt.Et addẽdũ fuit tu ad metri i tegritatẽ:alr̃.n.nõ cõstabat.⁋ Dignũ ẽ sane:hoc est:ita mereť ꝓfecto; & ita fieri dignũ ẽ.Sed cur Pius iterpꝛs hic corrigat:dignust:ꝓ dign⁹ ẽ:nõ itelligius:quũ nec sñiæ:nec uersus rõni obest:quominus dignũ est scribať:& ita hẽant oẽs codices.⁋ Ecqd uos sa.collocuti ? Argyrippi uerba sũt ad leonidã: & litanũ:q quũ iter se cõfabulati fuissent:demũ ad illũ:& ad philæniũ recta ibãt. Tractastis ne igr̃ i cõsilio: qd fecistis aliqd ad salutẽ meã ptinẽs?:Et addẽdũ fuit uos:& scribẽdũ cõlocuti metri necessitate:nã alr̃ uersus mãcus fuisset : qd qdẽ ab iterpꝛtib⁹ nr̃is Pio: & Sar.uisum nõ fuit:mutilũ iterim uersũ relinquẽtibus.⁋ Deuorate:loqť ut seruus; q quũ paulũ libertatis nacti sũt:i dicẽdo ꝓcaciores fiũt.⁋ At nõ pꝛonos?:addendũ fuit at:q alr̃ uersus mutilus fuisset:sed & sñiæ:& eloquutiõis integritas ita reqrebãt.⁋ En uiginti minæ. Addẽdũ fuit en ad uersus itegritatẽ : cui pes unus defuisset. ⁋ Copiarũ.diuitiarũ.⁋ Colloca.i.repone.locare.n.& collocare inter cæteras sigñatiões:qs hẽt:sigñat reponere:ut lati⁹ i aulularia dicem⁹.⁋ Nolo ego te:q mihi sis herus:onus istuc sustinere: ita scribi dẽt uersus metri necessitate:& nõ qui herus sis mihi:ut legũt interpretes præfati.⁋ Baiulabo:portabo:a baiulis tractũ est uerbũ.Baiuli aũt appellantur:qui onera mercedis gr̃a ꝓpriis humeris portãt:a baiis oppido Cãpanię:iuxta lucrinũ sinũ:inter putrolos.& Missenũ montẽ fertilissimo:& amœnissimo:de quo Hor.Nullus in urbe locus baiis ꝓlucet amœnis:in quo pp cõfluẽtiũ aduenarũ multitudinẽ:ob aquas calidas in eius agro existẽtes.& ad uoluptatẽ:& ad curãdos uarios morbos cõ

Morari.

Baiulo.

modiſſimas magna erat hmōi hominum gerulorum copia. ⸿ Aū me ito inanis: ita ſcribēdum eſt metri neceſſitate: & nō ante ito inanis: qa pes unus deficeret uerſui: neq; ante te ut multi codices hñt: ueteres.n. & manuſcripti aū me habent: quod & ſententiæ congruit.

Ar. Quid nūc? qd eſt? qn tradis hac crumena he፶ ipreſſatū?
Le. Hanc quoi daturus, hanc iube petere, atq; orare mecum.
Nam iſtuc procliue eſt, quod iubes plane collocare.
Ph. Da meus ocellus, mea roſa, mi anime, mea uoluptas
Leonida argentum mihi, ne nos deiunge amanteis.
Le. Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem,
Agnellum, hædillum me tuum dic eſſe uel uitellum.
Præhende auriculas, compara labella cum labellis.
Ar. Ten oſculetur uerbero? Le. q̄ uero indignum uiſum eſt?
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
Ar. Quiduis? egeſtas imperat, fricentur, da nunc quod oro.
Ph. Age mi Leonida, obſecro fer amanti hero ſalutem.
Redime iſtoc bñficio te ab hoc, & tibi eme hūc iſto argēto.
Le. Nimis bella es, atq; amabilis, & ſi hoc eſſet meum, hodie
Nunq̄ remorarem, quin darem, illum te orare meliuſt.
Illic hanc mihi ſeruandam dedit, & ſane bella belle.
Cape hoc ſis Litane. Ar. furcifer. etiam me deluſiſti?
Le. Nunq̄ hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Ageſis tu in partē nūc iam hūc delude, atq; amplexare hanc.
Li. Taceas, me ſpectes. Ar. qn adhuc Philæniū aggredimur
Virum quidem pol optumum, & non ſimilem furis huius.
Li. Inambulandum eſt, nunc mihi uiciſſim ſupplicabunt.
Ar. Quæſo hercle Litane ſcis herum tuis factis ſoſpitari.

SARACENVS ⸿ QVID nūc? qd eſt? quæ mora? quæ cunctatio? ⸿ Preſſatū: onere grauatū. ⸿ Procliue: facile: nā oia ꝓcliuiora ſunt deſcenſu faciliora. ⸿ Dic igitur: ꝓ deinde: uel etiā. ⸿ Coturnicē: huic auiculæ
Venenū cui gratum ſit. ueneni ſemē gratiſſimus eſt cibus: ut refert Pli. i. x. ideo eas dānauere menſis: ſimulq; ob comitialē morbū: quē ſolæ aniraliū ſentiunt pter hominē: Alexander aphrodiſeus ſtatim in principio problematon: coturnices inqt helleboꝝ comedunt: hoibus lætalem: eā.n. eſcā: alimoniamq; eſſe coturnicū gratiſſimā inquit Ambroſius: eo q naturali quodā tēperamento ſui corpis uim pabuli nocētis
Hædillū uñ euitent. ⸿ Hædillū: ut agnellū diminutiuum ab hædo: ita uitellū a uitulo dicimus & uitulus a uita. i. parum uitæ. ⸿ Præhende auriculas: Nā ambabus apprehenſis auidius: & dulcius deoſculamur. ⸿ Compara: cōiunge. ⸿ Ni genua confricant: Ni geniculatim mihi ſupplicaueris. ⸿ Si hoc eſſet meū: Argentū. ſ. nā hoc pacto cū diu hominē deluſiſſet: uult pariter a cōſeruo deluſum iri: propterea pecuniam porrigit libano: ut qd uelit de adoleſcente ludibrium ſumat.
VALLA. ⸿ CRVMena preſſatū. i. honuſtū. premūt.n. onera oia. ⸿ Procliue. facile: qa cliuus: qui deſcenſus dī facilis eſt. ⸿ Vitellum: a uitulo diminutiuū. Nā primitiuū oui ruffum ſignificat. Hor. Voluens aliena uitellus. ⸿ Nunq̄ remorarē. i. tardior eſſem. Inde & remora piſciculus: a græcis echineis dict⁹: q figat: firmetq; naues in pelago: ubi eis adhęſerit.
PYLADes ⸿ QVIN tradis: qn facis: qn reddis. ⸿ Hac crumena herū impreſſatū: ita ſcribendū eſt metri neceſſitate. nā alr non
Impreſſat⁹. cōſiſteret uerſus: impreſſatū uero ex codicibus antiqs: hoc eſt oneratū: grauatū: q̄ qdē nři interpretes nō aduerterūt. ⸿ Orare mecū. i. orare me. Mecū.n. ꝓ me poſuerūt antiq: ut alibi ſæpius eſt uidere apud hūc poetā: & ēt Apuleium. Sed Virgilii uerſus ille: quē Pius citat in teſtē. Mecū erit iſte labor: nō rite ꝓfecto ab illo citat: nā ibi mecum: nō me ſignificat: ſed meus: uel apud me. ⸿ Procliue: facile: qa ꝓcliuia oīa ſunt deſcēſu faciliora: uñ dicimus: rem eſſe in ꝓcli
Procliue ui: hoc eſt facilē factu: & paratā. ⸿ Me plane cōlocare: addendū fuit me ex codi. antiqs: & metri neceſſitate. ⸿ Meus aius: ita ſcribēdū oino cēſemus metri neceſſitate: nā alr uerſus claudicaret: Sūt.n. oēs noiati ꝓ uocatiuis poſiti: ſicut meus ocellus: ſup quo doctoꝝ iudiciū reqrimus: nō interptū iſtoꝝ ſomniculoſoꝝ: q ſup hoc nihil dixerunt: corruptū interim: & cōfuſum uerſum relinquētes. ⸿ Leonida: ex hoc pt ꝓferri debere nomē hoc tertia ꝓducta: & ſecundā eiuſdē lōgā eſſe: ſunt.n. duo ſpōdæi. ⸿ Coturnicē: auis eſt pūa: quā uulgo qualeā appellāt. De hac Pli. li. x. ca. xxiii. multa: & inter cætera hæc. Coturnicibus ueneni ſemē gratiſſimus cibus: quā ob cām eas dānauere mēſis: ſimulq; comitialē pp morbū deſpui ſuetū: quē ſolæ aialiū ſentiūt pter holem. Alexāder quoq; aphrodiſius in ꝓblematis ſuis: Coturnices inqt eleboꝝ comedūt hoibus lætalē: eā.n. eſcā: alimoniāq; eſſe coturnicū gratiſſimā inqt Ambro. eaſq; naturali quodā tēperamēto ſui corpis uim pabuli nocētis euitare. ορτυξ græce nocat ea auicula: & dux eaꝝ ορτυγομήτρα qa coturnicibus fit ueluti ꝓnitor: & q modū: mēſurāq; eis adhibet: uulgo illū regē qualearū noiant. Verſus aūt hic hypmeter ē: abūdat.n. ela una ſyllaba: q̄ in libratiōe uerſus cū ſequēti a uocali incipiente iungit: ut apud Virgil. Aut dulcis muſti uulcano decoqt humorē: & foliis undā: &c̄. ⸿ Agellū: ædillū: & uitellū: diminutiua ſunt ab
Auricula. agno: hædo: & uitulo. ⸿ Auriculas: exteriores auriū ptes auriculas uocamus: ut diximus in uocabulario nřo: hoc ē cartilaginē illā auriū foraminibus circūadiacentē: quā ꝓhendere ambabus manibus hinc & inde ſolēt: q auidiora: & dulciora oſcula figere uolūt: qđ.n. in ſcholis lectū eſt: aures holum eſſe: auriculas uero reliquoꝝ: uel hoc ipſo loco refellit. ⸿ Cōpara: cōiunge. ⸿ Ni genua cōfricant: niſi mihi genua attrectās ſupplicaueris. Sunt.n. genua miſericordiæ dicata: qđ iō factū uī: qa ex Plynii anthoritate: his uitalitas ineſt: pp qđ quū ab aliquo ipetrare quicq̄ cupimus: ei ſupplicātes genua tāgimus: & attrectamus: ut apud Virg. achemenides: genua amplexus: genibuſq; uolutās hærebat. Nā qđ ait Sarra. interps: ni geniculāti mihi ſupplicaueris: ad ueꝝ ſenſum accedere non uī: qđ patet ex ſequētibus: quū ait. Quiduis? egeſtas iperat: fricent: porro a genibus fit geniculatus: & geniculatim aduerbiū. Plv. cau le cubitali geniculato: & ingeniculate uerbū priſcū. quo higinus utit: hinc ſydus id cæleſte ingeniculus uocat: græce aūt engonaſis: & genualia munimēta: ſeu tegumēta genuū dicunt. Ouid. meta. lib. x. Poplitibus fuerāt picto genualia limbo. ⸿ Redime iſthoc bñficio te ab hoc: innuit philæniū: cuius hæc uerba ſunt: leonidā libertatē ab argyrippo
Locus reſtitutus. cōſecutuꝝ: ſi argentū ei dederit: atq; illū ſemp obſequētiſſimū habiturū. ⸿ Nimis bella: atq; amabilis es: ita ſcribi cogit uerſus integritas: alr.n. nō cōſtaret: qđ uterq; interps Pius; & Sar. nō uiderūt: ſcribētes: nimis bella es: atq; amabilis: ludit

lis:Indit leonidas his uerbis philæniũ:quã una cũ argyrippo uult a conseruo litano ẽt deludi. ¶ Illũ sed te orare me iussit: sed melius est inqt te orare illũ litanũ.s.q mihi crumenã hãc seruandã dedit:& addendũ fuit sed:ad uersus integritatem:& sensus cõcinnitatẽ:alr claudicaret. ¶ Bella belle.s.loqris: uel rogas: ut uideaꝫ illi fauere apud litanum. ¶ Cape hoc:porrexit crumenã litano leonidas his uerbis. ¶ Hoc.s.argẽtum. ¶ Genua ni tam negter fricares:p hoc patet:qđ antediximus:Sarracenũ male exposuisse:ni genua cõfricant. ¶ Agesis tu in ptẽ:hæc uerba summissius ad litanũ dicunꝫ a leonida:tu inqt in ptẽ.i.uicissim:& qđ ad te attinet:quãtũq tuaꝝ ptiũ est:delude quoq hũc: & amplexare philæniũ. ¶ Quin adhuc philæniũ aggredimur hũc:uersus hic ita necessario scribi debet:si eius integritati cõsultũ uelimus:alr.u.claudicabit. Argyrippi uerba sunt ad philæniũ. Cur nõ inqt aggredimur ẽt hunc? & extra uocẽ addit:uirũ qdẽ pol optimũ:ut beniuolentiã a litano capiat. ¶ Adhuc.i.etiã: queadmoduꝫ fecimus & leonidã. Quod.n.corrigit Pius:scribẽs adhũcp adhuc & nõ addẽs in fine hũc:insulsitatẽ hois cõsuetã sapit. ¶ Inambulãdũ est:uerba sunt litani submisse:ac seorsum plata: ut ab auditoribus tm̃:non ab argyrippo: & philænio audiatur.

Locus restitutus.

Da mihi istas uiginti minas, uides me amantem egere.
Li. Videbitur.factum uolo. redito huc conticinio.
Nunc istanc tantisper iube petere,atq3 orare mecum.
Ph.Amando ne exorarier uis te, an osculando? (ua.
Li.Eni uero utrũq3. Ph ego.obsecro, & tu utrũq3 nostrũ ser
Ar.O Litane mihi patrone,mihi trade istuc. Li.magis deco
Libertũ potius,q̃ patronum onus in uia portare. (rust.
Ph.O Litane ocellus aureus,donum,decusq3 amoris.
Amabo faciam quod uoles. da istuc argentum nobis.
Li.Dic igitur me te anaticulam columbam, uel catellum,

SARACENVS.

¶ VIDes meã ante mergere:in aliis codicib⁹ reppi:uides me amicã añ mergere: ego uero sic legerẽ: uides me iã ante mergere:p additionẽ uni⁹ tm̃ lrẽ sensus fit pspicu⁹: hoc ẽ uides me genua sæpi⁹ cõfricare:& ueluti merso.i.inclinato capite corã supplicare:uel lege sic detrahẽdo tm̃ lraꝫ:uides me amantẽ egere. ¶ Videbitꝫ:ita loqmur cũ aliqd in lõgũ ptrahi uolumus. ¶ Redito cõti. Quasi q̃ uõ sit mõ facturus:qđ petitꝫ:est cõticiniũ ps noctis a cõticẽdo: nã tũc oẽs cõticescũt: qđ alio uocabulo nox intẽpesta dr: aliũ cõcubiũ uocãt. ¶ Libertũ:uõ dixit seruũ ut magis sibi arrogaret: est.n.libertus q cũ esset seruus fact⁹ est liber. ¶ Anaticulã:diminutiuũ ab anate:q̃ a natãdo nomẽ inuenit:sunt ex aquaticarũ genere.

Locus restitutus.
Conticiniũ quid

¶ VIDES meã ante mergere. Corrigendum uides me amantem egere. ¶ Redito huc conticinio. Nocturnum tempus ad nullum negocium obeundum aptum conticinium dicitur: quo cuncti tacent. ¶ Orare mecum.i.agere.

VALLA.

¶ VIDes me amantẽ egere: ita scribẽdus est uersus:qđ & cõuenit cũ supioribus: fer amanti hero salutẽ:& ne nos deiunge amãtis:& iteꝝ supius. Quia ego hãc amo:& me hæc amat:huic aũt qđ dem:nusq̃ qcq̃ est: Quæ uero delirantes interptes duo Pius & Sarra.hariolanꝫ:& effutiũt legẽtes:uides me iam añ mergere:uel meã ante mergere: uel me amicã ante mergere:uel ut sincerius legendũ putat Pius ille audax:uides mytrã ante mergere: ut mytrã p sole exponat:prorsus explodenda sunt. Sensus est planus:uides me amantẽ egere:ut sic illũ moueat ad misericordiã:& ab antiqua scriptione:euulsa unica modo littera:nõ discrepat:si litteræ in recta uerba separentur. Scriptio autẽ antiqua est. Meã ante mergere. ¶ Videbitur:ita loqui solẽt:qui aliqd faciundũ in longũ uolunt ptrahere. ¶ Conticinio. Cõticinium dicitur tps noctis:in quo cõticescunt omnia:aliter aũt cõcubium: q̃ tunc fere oẽs cubarent:uel uox intẽpesta:quia tunc tps agendi sit nullũ:ut inquit Varro:primo de lingua latina: adducens ẽt hunc Plauti locũ:& addens: id tps quoq silentiũ noctis appellari:ab eo q̃ silentur. ¶ Nunc istã tantisper iube petere:ita scribeñ. est ex codicibus antiquis:& nõ iubeas:ut corrigit Pius. ¶ Orare mecum. Mecum pro me positum est de poetæ cõsuetudine. ¶ Exorarier te uis:ita scribi uersus necessitas cogit:nõ uis te:qa claudicaret. ¶ Libertum: arroganter se libertum appellat litanus:quũ seruus sit:qm̃ uisus est sibi nescio qđ imperii tunc in dñm habere pꝑter argentũ quod habebat. Eũ.n.libertus:qui e seruo liber factus est:& substantiuũ est nomẽ:idẽ significat & libertinus:nisi q̃ hoc adiectiuũ est:cui opponitur ingenuus:queadmodũ liberto opponitur seruus. Dicimus.u.alquẽ esse seruũ:uel libertum ingenuũ: uel libertinum:& idẽ est dicere:se natum libertino patre:quemadmodũ se dixit Hora.ac si diceretur ex patre liberto:hoc est:qui quũ seruus antea fuisset libertus deinde factus est: illud aũt indocte scriptũ est: libertinũ esse ex liberto patre creatum:ut in nostro uocabulario copiose diximus. Hora.u.nõ appellabitur libertinus. ¶ Ocellus aureus: iterũ nominatiuus p actõ positus est:ut supra meus ocellus:mea rosa:meus animus. ¶ Faciã quod uoles:qa supius dixerat se utrũq uelle:hoc est exorari amãdo:& osculãdo:faciã inqt philæniũ:qđ uoles:mõ argentũ nobis des. ¶ Anaticulam:uult litanus leonidã æqparare:qui supius dixerat. Dic igiꝫ me tuũ passerculũ:&c. Anaticula ab anate diminutiuum est:sicut ab aue auicula.a cute cuticula. Anas aũt a natando dicta uꝫ:& penultimã in gtõ breuẽ habet:ut in epopœia nr̃a docuimus:estq ex aquaticoꝝ:& palmipedũ gñe:cuius pars melior pectus est: & ceruix: sñia Martia.qui ait. Tota mihi ponatur anas:sed pectore tm̃:& ceruice placet:cætera redde coquo. ¶ Catellum: diminutiuũ est nomen a catulo:quod diminutiuũ est a Cato: Catus.n.ut in uocabulario nr̃o diximus:idẽ pprie est:q & feles: quem uulgo catum appellãt:catulus aũt pprie cati filiũ significat:pp sagacitatem.unde Varro. Catulus inqt a sagaci sensu:& acuto.hinc canis. Catuli tñ & ferarũ omniũ filii appellantur:siue imaniũ: siue mitiũ: pꝑterea de colubro Virgi.dixit. Catulos tectis:aut oua relinquẽs. Et Ply. Simiæ inqt gestant catulos: quos mansuefactę intra domos peperere. Idẽ de tigride. Raptor appropinquãte tigridis fremitu:abiicit unũ ex catulis. Idẽ. Murũ quoq catuli ostẽtum faciunt. Sed & Delphinũ:& lacertarũ:ac cæteroꝝ serpentiũ filii catuli appellanꝫ: & Catulus p cane accipiꝫ Apuleius. Catulos secũ ducens uenaticos: atq sagaces: & catulus genus est quoddã uinculi:qđ interdũ canis appellatur Plautus:faciã te deliciũ:catulo ut accubes ferreo. ¶ Hirundinẽ. Notissima auicula est: q̃ nidificat intra tecta alio nomine pgnes appellata:scribit Ply.lib.x. Thebaꝝ tecta:hirundines nõ subire:qm̃ urbs illa sæpius capta fuerit: necnon Biziæ in thracia pꝑter scelera terei. Aristote.lib.ix.de animalibus multa nõ indigna refert de huius auiculę nidificatione pulloruq educatione:ab hac Chelidoniã herbã noiatã:ac monstratã hoi referunt χελιδών.u.auis ipa græce appellaꝫ:quã chelidonia herba pdicta oculis pulloꝝ in nido uisum restituere autumant: etiam erutis.

PYLAdes
Conticiniũ
Anaticula.
Catulus.
Chelidõia herba.

SARACENVS ¶ MONedulā: auis hæc est cornici sīlis & dicta quasi monetula: φ auidissime monetas.i.pecunias furet: harū tria esse gña. Arist.in lib.de natura aīaliū annotauit. ¶ Hirundinē: notissima auicula est: q̄ nidificat inter tecta: Pli.scribit thebarꝫ tecta hirundines nō subire: q̄m urbs illa sæpius capta fuerit: necnō biziæ in thracia pp scelera Terei: de huius auiculæ nidificatiōe: pullorūq; educatione nō indigna refert Aristo.in.ix.de aīalibus: eāq; nō carere ea intelligentiæ pte: qua hominū rōnē q̄dā aīalia repñtant uitæq; humanæ sīlitudinem. ¶ Putillū: a puto: putū.n.purū dicimus autoritate ueterū: inde pudor: & pudicus: aurū quoq; putatū purū: & uites putatas.i.expurgatas. ¶ Fac pserpentem bestiā: Vt lingua linguæ cōmisceatur: iungāturq; labra labellis: serpēs.n.ita celeriter linguā mouet: ut duplicē hr̄e uideat: pserpentē dixit lōge serpentem: pserpere est porro.i.longe serpere: serpētes esse uini incōtinētes scribit Aristo.pinde uīpas aliq uino cuꝫ fictilibus ad sepes disposito uenātur: ebriæ.n.capiuntur: coeūt serpētes cōplexu mutuo pp suā ineptā corpis formā ad applicādum: cum mēbris q̄bus amplectant: careant: p iis agilitate corpis utunt: cōplexuq; mutuo se se obouluentes expediunt venerē: innumera eorꝫ gña dicūtur: autor est Pli.in.viii.in india serpētes in tātaꝫ magnitudinē adolescere, ut solidas hauriant ceruas: taurosq;: memoriæq; pditū esse: primo bello punico a Regulo impatore apud flumen bragadā balistis: tormētisq;: ut oppidū aliq̄d: serpētem fuisse expugnatū centum uiginti pedum lōgitudinis: sed dum incidimus in serpētes: obuium prius passerculū omisimus: est.n.passer auicula nota parū uitæ: mares.n.diutius anno durare non possunt ppter nimiam eorum salacitatem: fœminas hoc in gñe esse uolunt uiuaciores: authores sunt Arist. & Pli.

Monedula quid.

Putillū uñ.

Proserpere q̄d sit.

Serpentum coitus

Passer auicula.

Hirundinem, monedulam, pitillum passerculum.
Fac pro serpentem bestiam, duplicem ut habeam linguam.
Circundato me brachiis, meumq; collumq; circumplecte.
Ar. Ten complectatur carnufex? Li. q̄ uero indignus uideor.
Næ istuc nequicq̄ dixeris tam indignum in me dictum.
Vehes pol hodie me, siquidem hoc argentum ferre speres.
Ar. Ten ego ueham? Li. tun hoc feras argentum aliter a me?
Ar. Perii hercle. uerū si decorust quidē herū uehere seruom,
Inscende. Li. sic istic solent superbi subdomari.
Asta igitur, ut consuetus es puer olim, scis ut dicam.
Hem sic, abi laudo. nec te equo magis est equos ullus sapiēs.
Ar. Inscēde actutū. Li. ego fecero. hem q̄d istuc? ut tu icedis?
Demam hercle iam de ordeo, tollutim ni badizas.
Ar. Amabo Litane iā sat est. Li. nūq̄ hercle hodie exorabis,
Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduorsum cliuom,
Postea ad pistores dabo, ut ibi cruciere currens.
Asta, ut descendam nunc iam in procliui, quanq̄ neq̄ es.
Ph. Quid nunc, quoniam ambo, ut est lubitum, nos delusistis,
Datis ne argentū? Li. si quidē mihi statuam, & aram statuis,
Atq; ut deo mihi hic imolas bouem, nam ego tibi Salus sum.

VALLA. ¶ MONedulā-auiculā dicit. q̄ nacta nūmos alicubi abstrudit. ¶ Putillū pas.i.purū p diminutionē blandiloquum.
Badizo q̄d Putū.n.purū dixerūt ueteres: inde iuriscōsulti aurū putilatū purgatū. ¶ Tollutim ni badizas. Tollutim.i.attolendo te nisi incedis. Badizo.n.græce dr̄ ambulo latine. Noni.tñ hūc citando locū tollutim inq̄t dr̄ quasi uolutim: uel uolubiliter. Neuius in gallinaria. O pestifera pōtica fera: trux: tollutim loquētia.i.uolubilis locutio. Idē in acco. Exulē dixi iterꝫ hoiem in thuscos tollutim. Itē Lucil.satyrarū li.viii. Si oēm intus euadit: stadiūq; ad me tollutim. Varro trioclite trifolio: sed ut equus: q ad uehēdū est natus: tñ hic tradit magistro: ut eq̄so doceat tollutim. Pōpo. Decumana fullonis: & ubi isllui iclodeatū: equuleū ibi tolluti tortor. Var.i Agatho. Hoc postq̄ dixit cędit cit⁹ celsus tollutis.

PYLADes ¶ MONedulā. Auis hæc graculus quoq; dr̄: nota uulgo: & cornici sīlis. Huic soli aui furacitas auri: & argēti mira ē: ppea & monedula dcā ē: q̄si monetula: a forādis mōetis. ¶ Putillū pa. nisi passericulū scribat: uersus claudicabit: iō addēdā i litterā in medio curauimus: q̄d interp̄tes nr̄i nō uiderūt: putillū aūt p pusillo iterp̄tādū cēsemus. t.n. & s. sibi inicē cedūt: pusillus uero & pusilla a puso & pusa deriuant: nā ueteres pusum & pusam p puero & puella usurpabāt. Passerculus demū & passericulus diminutiua sunt a passere. q̄ auicula est miræ salacitatis: & ppea breuissimæ uitæ: uñ a patior uerbo deriuari putāt: q̄a ob eā salacitatē comitialē morbū patiat: mares ut Ply.ait: negant āno diutius durare: fœminas uiuaciores eē. ¶ Fac pserpētē bestiā me.i.ita me osculare: ut lingua tua ori meo iserat: & tunc duplicē ego habeā linguā: quēadmodū serpētes hr̄e uident. Nā serpēs tā celeriter linguā mouet: ut duplicem hr̄e uideat.
Proserpere ¶ Proserpētē bestiā.i.lōge serpētē: pserpe est porro: hoc ē lōge serpe. sensus est: fac ut ego uidear serpens esse: q duplicē linguā hr̄e uī. ¶ Circūdato me bra. meūq; collū circūplecte: ita scribi dēt uersus metri necessitate. alī.n.nō cōsisteret. circūdatoq;: & nō circūdator ex codi.antiqs: & recta latinitate scribeñ.est: circūplecte aūt in actiua uoce poeta: ut alias sæpe usus est. ¶ Næ tu. næ istuc neq̄cq̄ dixis tā indignū in me dcm̄. Metri necessitas cogit: ut ita uersus scribat: q alī nō cōstaret: sed & sniæ cōgruitas: primū aūt næ. diphthōgo scribēdū ē: & ē iurātis: seu cōfirmātis: fecūdum aūt phibētis. hic sensus pfecto: ut tu nō hæc uerba ptuleris icassū: & sine pœna hoc ē. Ten cōplectat carnifex? ¶ Dixis: p dixeris: uehes pol hodie me: tāq̄ equ⁹: hic argyrippi nomē adolescēti iditū: q̄a ob argētū hūdū: seruū uehere coact⁹ ē: & eq uicē subire: ut supi⁹ dcm̄ ē. ¶ Tun hoc a me fe. ar. Ita scribēdū ē: ut uersus iteger sit: alī.n.nō cōsisteret. ¶ Verꝫ si decorꝫ ē q̄dē: herꝫ uehere seruū. Nec alī hic scribēdus ē: ut rectus pedib⁹ icedat: sed hæc iterp̄tes p̄dicti nō uiderūt: nullā carminis legem tenētes. ¶ Sic isthic solēt. Scribēdum cēsuimus isthic: hoc est in istis regionibus ut uulgo dici solet: & nō isthuc: ut legit Pius: sine ullo recto sensu: neq; isthunc. s. modum: ut Sarrace. contra rectam loquēdi normā. Sēsus ē: sic solēt castigari: & domari supbi i his regiōibus: ut. s. ego te domare uolo: & cogere ad me uehēdū: q̄a i me arrogāter locut⁹ es. ¶ Vt cōsuet⁹ es puer olim: occulta subest obscœnitas ac si dicat: fac te q̄drupedē: ut cōsuet⁹ es: quū puer esses. ¶ Scis ut dicū. legēdū est scis. & nō scin: q̄a uersus rō nō patit scin. q̄ syllaba breuis esset: quū lōga debeat. ¶ Hem q̄d istuc est: tollēda fuit dictio ē: quā uersus rō nō patit: q̄q̄ subaudiendū uerbū est oino sit. ¶ Vt tu icedis? Interrogatiue pferēdū.i.quo mō incedis? Et incedis scribēdū est ex codicibus antiqs: & sniæ cōgruitate:

tate:non ut tu uide is.neq; ut tu sit:neq; ut tu fide is:ut hariolat̃ Pius interp̃s.Nã argyrippus sublato litano in tergũ: cœpat uelocius:ac pag̃ prudẽter gradiẽs illũ agitare.⸿ Demã hercle tibi iã de ordeo.tibi addẽdũ fuit: metri necessitate.Minui aũt solet iterdũ eqs pabulũ:ut mãsuetiores:& pacatiores reddan t.⸿ Ni badizas:nisi eas: subiũctiui ẽ modi:nõ p̃ñtis:a græco in latinũ deflexũ uerbũ.declinat̃.n.græce βαδίζω εις.& sic apud nos p tertiã inflexionẽ:badizo.is.ut lego.is.⸿ Tollutim.gradatim:uolubilr̃.nolutim:ita exponit Non.hũc locũ citãs.Et inde tollutiloquẽtia.i. uolubilis locutio a Neuio appellat̃:eodẽ Nonio autore.Sed & Varro in testẽ ab illo adductus in qt:sed ut equus:q ad uehẽdũ est natus:tñ hic tradit̃ magr̃o ut eqso doceat tollutim.eqsonẽ idẽ Noñ.equoꝝ moderatorẽ dixit:& quẽcũq; alium:cui regimẽ cõcedit̃ cuiuslibet re. Ab hoc aũt incõcusso minãbũdoq; gradu: gradarii eq: & tollutarii uocant. Idẽ & Asturcones:q in taliã ex asturibus hispaniaꝝ p̃p̃lis deuehebant̃. Vernacula lingua cunæ appellantur:q leni gradu ita nos uehãt:ut in cunis eẽ uideamur:in qbus ĩfantes leniter agitant̃.De his.Silius italicus:aut incõcusso glomerat uestigia dorso.Mart. Venit ab auriferis gẽtibus astur equus.⸿ Calcari:stimulo:quo eq pũgunt̃: dcã sunt calcaria:q ad calcẽ alligent̃: qbus urgent̃ i cursurã eq.Ouid. Vtile & admisso subdere calcar equo.⸿ Quadrupedẽ:ita scribẽdũ est ex codi.antiqs:& recta grãmaticæ locutiõe:& argyrippũ intelligit:q uice quadrupedis litanũ uehebat. ⸿ Cliuom:p cliuũ:ut uoltus p uultus.Cliuus aũt mõtẽ:uel locum arduũ signat:qa oia difficilia cliuia uocabãt uñ & cliuia auspicia:q̃ aliqd fieri p̃hibebant:dixit Festus.⸿ Postea dabo te ad pistores:ut ibi crucieere currẽs ita scribi dẽt uersus metri necessitate: nã alr̃ nõ cõsisteret.⸿ Vt descẽdam iam nũc:ita scribi cogit metri necessitas: nõ nũc iam.qa claudicaret uersus.⸿ In p̃cliui:in descẽsu: p̃cliuũ & p̃cliue dicimus inclinatũ:& p̃nũ:idẽ & decliue: qd̃ est cõtrarius cliuo:& accliuo:siue accliui.⸿ Qm̃ uos ambo:uos addẽdum fuit metri necessitate.aliter.n.uersus nõ consisteret.

Tollutim
Tollutarii
Cliuia auspicia
Decliue.
Accliue.

Le.Etiã tu herc istũc amoues abs te,atq; ipse me aggredere.
Atq; illa sibi, quæ hic iusserat mihi statuis, supplicasq;.
Ar.Quẽ te aũt deũ,nominem? Le.Fortunã, atq; obsequelã.
Ar.Iam istoc es melior. Li.an qd est homini salute melius?
Ar.Licet laudem fortunam,tamen ut ne salutem culpem.
Ph.Ecastor ambæ sunt bõæ. Ar.sciã ubi boni quid dederint.
Le. Opta id,quod ut contingat tibi uis. Ar.quid si optaro?
Le.eueniet.
Ar. Opto annũ hũc p̃petuũ mihi huius opas. Le.impetrasti.
Ar.Ain uero?Le.certe inq̃.Li.ad me adi uicissim, atq; experire.
Exopta id, quod uis maxume tibi euenire,fiet.
Ar.Quid ego aliud exoptem amplius, nisi quo ius inopiast?
Viginti argenti commodas mnas, huius qui dem matri?
Li.Dabuntur,animo sis bono, facile exoptata obtingent.
Ar.Vt consueuere,homines Salus frustratur,& Fortuna.
Le.Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Li.Ego pes fui. Ar.qn nec caput,nec pes,sermonis apparet.
Nec quid dicatis,nec me cur ludatis,scire possum.
Li. Satis iam delusum censeo, nunc rem,ut est, eloquamur.
Animum Argyrippe aduorte sis,pater nos ferre hoc iussit
Argentum ad te. Ar.ut tempore, opportuneq; attulistis.
Li.Hinc inerunt uiginti minæ bonæ mala opera partæ,
Has tibi nos pactis legibus dare iussit. Ar.quid id est quæso?
Li.Noctẽ hui⁹, & cœnã sibi ut dares. Ar. iube aduenire q̃so,
Meritissumo eius quæ uolet,faciemus,qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. Le.Patieris Argyrippe
Patrem hanc amplexari tuum? Ar.hæc faciet facile ut patiar
Leonida. curre obsecro, patrem huc orato ut ueniat.
Le.Iamdudum est intus. hac quidem non uenit angiporto.
Illac per hortum circuit clam, ne quis se uideret
Huc ire familiarium.ne uxor rescisçat metuit.
De argento ni mater tua sciat, ut factum sit. Ar.eia,
Benedicite,ite intro cito.ualete. Le.& uos amate.

⸿SIC istũc.s.modus.⸿ Vt cõsuetus es puer:i uerbis occulta obscænitas subest. ⸿ Demã hercle de ordeo: minuit̃ interdũ eqs pabulũ:ut domari possint: & mitiores fiant.⸿ Tollutim ba.est badizare ire:Tolluti aliq existimãt dictũ a tollendis equoꝝ pedibus.Noñ.tñ putat a uoluẽdo:ut sit tolutim quasi uolutim. Tolutarii.n.eq a pedũ uolubilitate dicunt̃: q̃si uolutarii:hinc ueteres tolutiloquentiam sermonis uolubilitatẽ dixerũt:Neuius allegatus a Nonio:o pestifera trux: acerba tolutiloquentia.i.uolubilis locutio:inqt Varro:ut equus: q ad uehendũ est natus:tñ tradit̃ magistro:ut eqso doceat tollutĩ: hos.n.gradarios equos uocamus:q molli icedũt gradu : modiceq; uestigia tollũt.⸿ Calcari:sunt dicta calcaria: q ad calcẽ alligent̃: qbus urgẽtur incursurã eq.⸿ Cliuũ:Mõtẽ:uel locũ arduũ: oia.n.difficilia cliuia uocabãt : uñ cliuia auspicia : q̃ aliqd fieri p̃hibebant author est Fest.⸿ In p̃cliui:in descensu: qd̃ est cõtrariũ cliuo: p̃cliuũ dicimus inclinatũ:& p̃nũ.⸿ Opta: elige.⸿ Huius opa : amasiã.s.obsequẽtẽ.⸿ Cõmodas: itegras.⸿ Quidẽ:ut dem:uel quas dem: ⸿ Mala opa partæ: qa astu:& dolo receptæ.⸿ Noctẽ huius:Nã priorẽ noctẽ cũ philænio sibi senex poposcerat.⸿ Compulit:cõgregauit Virgilius:cõpulerãtq; greges Corydon & Thyrsis in unum. ⸿ Hac.s.uide.⸿ Angiporto:dicit̃ angiportus quartæ:& angiportũ secũdę: est uicus flexuosus : uel angustus portus.i. aditus ad portũ.⸿ Rescisçat: rescire est rem postq̃ gesta est scire tanq̃ insperatã: & inopinatam cognoscere.⸿ Benedicite: melius opinemini.

⸿HVIVS qui dem matri. sũt duo uerba:q & dem:ut sit qui.i.ut dem.⸿ Mala opera partę:Partum p̃prie dr̃ qd labore q̃sitũ est : qa nullus ptus est sine labore: ac dolore .⸿ Venit angiporto. & angiportus & hoc angiportũ dicimus uiã sine exitu: ut placet nõnullis ab angue dcã : q sese cõuoluit:ut alii a græco anchi:qd̃ signat p̃pe:qa nõ lõgius extẽdit.⸿ Vxor rescisçat: rescisçere ait An.Gelius rez nouã depudere : & inusitatã. ⸿IST ũc amoues:p amoue:idicatiu⁹ p ĩp̃atiu⁹ posit⁹ ẽ metri necessitate.⸿ Atq; me ipse ag.ita scribi dẽt eadẽ me.

SARACENVS.
Angiport⁹ quid.
VALLA.
PYLADes

tri ratione : nō atq; ipse me aggredere:qa uersus nō cōsisteret. ⁋ Statuis:supplicasq;:p statue:& supplica. ⁋ Quem
te aūt nominem deum:ita scribendū esse lex carminis iubet:non quem te autē deum nominem. ⁋ An quid est homi-
ni salutem melius:ita scribendū est:ex codicibus antiquis:& delenda dictio olim:quæ hic interposita fuerat. ⁋ Hu-
ius philænii.s. ⁋ Nisi cuius est inopia:?interrogatiue scribendū est:& subaudiendum illud: nō ascribendum ut ascri
Cōmodū
ptum erat in multis codicibus contra legem carminis. ⁋ Cōmodas integras:totas:ita exponit Nonius hūc locum ci-
tans:alias cōmodum:utile:aptum: & conueniens significare asserit:ut superius diximus . ⁋ Mnas.ita scribendū est:
& non minas metri necessitate:ut alias sæpe:græcam admittens declinationē poeta usus est. ⁋ Huius quas dem ma
tri.Codices antiq quas dem habent:& aptus est sensus:quas minas ego dem matri huius.Si uero: qui dem scribas:
qui pro ut interpretaberis:& duæ omnino erunt dictiones: non una:quia metri ratio non patitur . ⁋ Vt cōsueueres
codices antiqui ita scriptum habent:non ut consuere. ⁋ Salus frustratur :& fortuna:quia salutem & fortunam ser-
ui ambo superius nominat unt:quū alter se salutem:alter fortunam nominādum dixit : ideo Argyrippus nihil ad-
hoc certi uidens hæc profert.Sicut inquit consueuerūt:salus & fortuna homines frustrantur. ⁋ Ego caput huic he-
re argēto:here addendū fuit metri necessitate. ⁋ Nec pes sermonis paret.paret scribendū est metri necessitate:p ap-
paret:nā si apparet scribas:superfluit uersus. ⁋ Satis iam delusum litani uerba sunt coram leonida:& argyrippo p
lata:iam nunc inquit satis argyrippū adolescentem:& philæniū delusimus. ⁋ Rem nunc:ut est:eloquamur . Ita scri
bi cogit metri necessitas:nō nūc rem:ut est:quia claudicaret uersus. ⁋ Pater nos ferre iussit. Ita scribi debet:& nō pa-
ter nos ferre hoc iussit. Dictio.n.hoc ad pricipiū sequētis uersus reducenda est:ut sit uersus sequens:hoc argentū ad
te:& est sensus clarus. ⁋ Mala opera partæ:acquisitæ dolo malo. ⁋ Noctē huius:nā priorem noctem: & cœnā cum
philænio sibi poposcerat senex. ⁋ Amores nostros iam dispulsos cōpulit:hoc dicit: qa iam amicā perdiderat:defe-
Cōpellere.
ctu pecuniæ:quā dare illi nō poterat. ⁋ Cōpulit:congregauit:& in unū restituit. Virgi.Cōpulerantq; greges cory-
don:& thyrsis in unū:alias cōpellere est cogere Quintil.Sæuire.n.in eū sceleris atrocitate cōpulsus est. ⁋ Patrem ne
hanc:hūc finē huius uersus censemus.Sequente aūt sic scribi debere. ⁋ Amplexari tuū:? & interposita Argyrippi p-
sona sic addendū. Quid uis:?hoc faciet:ut patiar .Hic aūt uersus ad.xvi.lineam sequentis scæne:scriptorū errore:ut
existimamus:scriptus erat:& ibi pfecto superfluēs.hic aūt cōmodus:& aptus.Sensus est apertus:interloquēte leoni
da:qui audierat argyrippū litano dicentē.Iube aduenire qso.& cætera:ac si diceret leonidas:pati ne poteris:patrē
tuū hanc amplexari:?uel honestū ne fuerit:patrē tuū eā amplexari:quā tu tibi amicam habeas:?unde rñdet Argyrip
pus.Quid uis:?scilicet me facere. ⁋ Hoc faciet.hæc argēti cōmoditas:quā mihi ad cōparandā amicā pręstat:faciet:
ut facile patiar :& cōcedā primā illi noctē:& cœnā o leonida. ⁋ Curre obsecro. hoc ad litanū dictū est:unde ille rñ-
Angiportus uel.
det.iamdudū intus est. ⁋ Hac qdē nō uenit angi.hae.s.uia:nō uenit inqt hac uia. ⁋ Angiporto.i.p angiportum:di
citur angiportus quartæ & masculini generis:& angiportū scdæ inflexionis:& neutro genere:& significat uicū an-
gustum:ut Seruius at:Teren.Id qdem angiportum non est puium.Idem in phor. sed hinc concedā in angiportum
hunc desertum. Plau.in cistellaria.puellam proiectā ex angiportu sustuli.Hora. Flebis in solo leuis angiportu. ubi
Acron dicit. Angiportum alii dicunt uicum sine exitu:quasi in loco deserto:& sine cōuentu: ubi flexura esset:alii ui
cum angustum & flexuosum in modū anguis:uel ipso secreto serpentibus tutum:quasi anguibus portum.Dona.an
giportum uicum nō puium:uel angustam:& curuā uiam inquit.Varro. Angiportum dictū ait: quia sit angustum:
ab angendo:& portu. ⁋ Illac per hortum circuiuit.Circuiuit ex codicibus antiquis scribendū est: & ex sniæ concin
nitate:magis.n.decet.ut præteriti sit tpis:q̄ præsentis quū dixerit supra.Iamdudū est intus. ⁋ Nequis se uideret.Vi
deret scribendū est ex codi.etiā antiqs: & nō uiderit: ut legunt Pius & Sarra.interpretes cōtra metri legē:non.n.cō-
Rescire.
stare pōt uersus:si uiderit legas:uideret aūt:uel a uideo secundæ cōiugationis:uel a uideo tertiæ deduci pōt: ut a fer
uo ferueret:a sono soneret:quod qdē hic magis cōuenire uidetur q̄ si secundę facias cōiugationis. ⁋ Resciscat.ut su
perius dictū est: resciscere significat rem postq̄ gesta sit tāq̄ insperatam : & inopinatā cognoscere. ⁋ De argento.n.si
mater tua sciat:ut factum sit:ita scribendum esse uersum arbitramur metri & sententiæ congruitate: & subaudien-
dum uerbū:per aposiopesin.n.dictū est:quasi dicat:irasceretur: & illū domi male haberet. Vnde argyrippus respō
det. ⁋ Eia benedicite:ac si diceret:ne nobis tantum mali auguremini.

SARACENVS.
a
Gedum:cōuenerat & pactus in
terea fuerat diabolus adole-
scens cū clereta lena: ut traditis
sibi.xx.minis philenio annū ppetuū po
tiretur .igit̃ cū parasito syngraphū legi-
bus componit qbus mulier teneatur.

Diabolus adolescens,& Parasitus.

AGedū istum ostende,quem conscripsisti syngraphum
Inter me,& amicam, & Lenam. leges pellege.

VALLA.
a
Gedum istum ostendet.In hac scæna diabolus adolescens dictat parasito quas scribat leges inter se:& ami
cam:& lenam. ⁋ Agedum:dum syllabica adiectio.age hortantis aduerbium. ⁋ Cōscripsisti.i.conglutina-
sti cōposuisti scribēdo:unū & romæ patres cōscripti senatores appellati:qd̄ una cōuenirēt uno in collegio an
notati. ⁋ Leges pellege:p perleges ita ueteres locuti sunt:ut hoc testimonio cōprobat Priscia. ⁋ Poeta es.i.cōpositor
egregi9.qa ποιῶ.facio:& nouū formo signat:unū poetica facultas:q̄ format noua:& poesis: & poema.poesis contexť
Poema a qs & qd poeta
& corp9 totius:opis effecti;ut ilias:æneis:thebais.Poema ps est: ut tragœdia:comœdia. Poetria aūt est mulier :ut sa
pho:& corina.Qua forma dr psaltria cātrix:& pharmaceutria: quā nos sagā dicius. nā poeticus adiectiuū ē:& grā
matic9:& rhetoric9.fœmininū.n.artē signat cū substātiuo. Masculinū āt adiectiui.nā & poetica & poeticū idē sūt.
PYLAdes
a
Gedum istum ostende:qnē cōscripsisti syngraphū. Trimeter uersus est huius scenæ sex pedes nactus.Dum
Argyrippus inueniundo argento studet:& a leonida:& litano deluditur:Interea diabolus quidam niclau-
ci filius adolescens: eiusdem philænii amore captus cum clereta eius matre: & lena conuenerat: ut traditis
sibi.xx.minis :philænio annū perpetuum potiretur :& ne ullæ captiones inter cedere possent:cum parasito syngra-
phum composuerat:quo continerentur leges:quibus enim totum annū mulier sibi seruire obstricta esset.Igitur dia
Agedum.
bolus iste adolescens sibi ostendi:ac legi syngraphum iubet per parasitum. ⁋ Agedum aduerbiū hortantis est : quē-
admodum age:age modo:eia age. ⁋ Syngraphum . Chirographum:de quo superius diximus.

⁋Poeta:

SARACENVS.

¶ POeta: factor: inuẽtor: hoc.n.ẽ poetæ ꝓpriũ fingere: & formare idẽ poema: & poesis q̃si fictio iuẽtio a græco uerbo ποιω qđ est facio effingo. ⁋ Age q̃.mi: ꝓ mihi. ⁋ Diabolus ni.icipit chirographũ. ⁋ Cũ q̃q̃: ꝓ quoq̃. ⁋ Cerata.tab.i qb⁹ stilo scribebãt nõdũ papyro siue carthæ usu repto. ⁋ Pictura iutil: imagies cubiculares dic: q̃ i cubiculo colebant: ueteres siqdẽ hmõi imagibus delectati sũt: qđ testat Sue.i augusto his uerbis: nactus puerilẽ imagũculã eius æreã ueterẽ ferreis: ac pene iã exolescẽtib⁹ lr̃is: hoc noie iscriptã: q̃ dono a me pricipi data iter cubiculares colit: iutilis ãt dixit u3: uel diãæ uel palladis: q̃ ꝑpetua i uirgitate mãserũt: nullã.n.afferũt utilitatẽ hæ imagies i meretricis do

Nam tu poeta es prorsus ad eam rem unicus.
Pa. Horrescet saxo Lena, leges quom audiet.
Di. age quæso mi hercle trãslege. P. audin? Di. audio.
Pa. Diabolus Niclauci filius Cleretæ
Lenæ dedit dono argenti uiginti mnas,
Philænium ut secum esset noctes & dies,
Hunc annum totum. Di. neq; cum quiq̃ alio quidem.
Pa. addo ne? Di. adde, ut scribas uide plane, & ꝓbe.
Pa. Alienum hominem intromittat neminem,
Quod illa aut amicum, aut patronum nominet.
Aut ꝙ amica illam sibi amatorem prædicet.
Fores occlusæ omnibus sint, nisi tibi.
In foribus scribat occupatam esse se.
Aut ꝙ illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla sit in ædibus.
Nec cærata adeo tabula. & si qua inutilis
Pictura sit, eam uendat. ni quadriduo
Abalienarit, quo ex te argentũm accæperit,
Tui arbitratus sit, comburas, si uelis.
Ne ulla sit cæra, ubi facere possit litteras.
Vocet conuiuam neminem, illam tu uoces.
Ad forum, ne quem oculos adiiciat suos.
Si quem alium aspexit, cæca continuo fiet.
Tecum una postea æque pocula potitet.

VALLA.

Neq; significata

¶ Vnicus. Cui nẽo põt adæq̃ri. ⁋ Horrescet. horrore cõtremiscet. ⁋ Neq; cũ q̃q̃ alio. ꝓ cũ quoq̃: Neq; Asconius pedian⁹: neq; iqt eã uĩ hẽ naturã: ut sel' põi nõ soleat: qa ẽ cõiũctio dis/iũctiua: sed sp postulat: ut rursus iferat: & neq; cũ dicimus: ut neq; hoc: neq; illud: neq; ignoro aliqñ hoc uerbũ: neq; uel sel' põi: ut ↄtra pisonẽ sic inq̃ iudices res hẽt: neq; h⁹ a me nouũ disputat: sed q̃sitũ ab aliis ẽ: sed hoc loco: ut sine ꝑpõne illius uerbi uideãus eẽ positũ: & tñ quo sit f3 aliqd inferri. nã cũ dixerit: neq; hoc a me nouũ disputabit: isert: f3 q̃sitũ ab alus ẽ. Ita & hoc loco Plau. q̃si sel' dcm̃ sit: neq; iteratiõis locũ obtinet: qa scđo loco põit. ⁋ Intromittat ne. Ad se itra ædes ire patiat. ⁋ Neminẽ. cũ repetit: repetitio figura ẽ exagerãdi cã adhibita. ⁋ Ne epl'a q̃dẽ. epl'a a græcis: a latinis lr̃e: ut nos ab elemẽto rũ mĺtitudinẽ lr̃as. Ita græci ab emittẽdo epl'as noiauere. Epistello.n. mitto sigñat: sic apostello nũcio. uñ apl's nuncius. Ab epl'a diminutiuũ epistoliũ: Catullus: ↄscriptũ hoc lachrymis mittit epistoliũ. & qa stello ñ mõ mitto sigñat: f3 ẽt orno: inde stola corpis ornamẽtũ. Qđ qa accæpit abste argẽtũ in tuo igt arbitrio sit amburere q̃cq̃d hẽat alienũ. ⁋ Ad foꝝ: foꝝ pl'ibus mõis dr̃: ut Fest. ostẽdit. Vbi.n. multitudo negocii alicui⁹ cã usq̃ sub duo cõuenit foꝝ noiat. At fori gñe masculino in nauibus meat⁹ sũt exeũtis aq̃. uñ forire dixerũt ueteres foras eicere: & idẽ foricæ cloacæ. Iuue. cõducũt foricas. inde forulus: q stercus cõtinere nõ põt. Lucil. forulus es: in coleos cacas. ⁋ Ne quẽ. ꝓ in quẽ. ⁋ Cæca cõtinuo fiet. i. oculos statim occludat.

Epl'a unde.

Foꝝ qd & unde.

PYLADes

¶ POeta. factor: fictor: iuẽtor: hoc.n. poetæ ꝓpriũ ẽ: fingere. f. formare: facere: quũ a græco uerbo ποιεῖν deriuet: & idẽ poema: & poesis: fictio: & opus ipm̃ poetæ appellat. ⁋ Mi hercle trãslege. Mi ꝓ mihi positũ ẽ: trãslege inqt: & ꝑlege mihi has leges: q̃s Syngrapho cõclusisti. ⁋ Diabolus fi. ni. hoc ẽ syngraphi initiũ. Et ita scribi dẽt metri necessitate. nõ niclauci filius: qa uersus claudicaret. ⁋ Viginti mnas. ita scribi lex carmis cogit: ut sit acc̃us græcus nõ minas: qa syllaba una supflueret: id qđ neq; Pius: neq; Sar. iterp̃tes uiderũt. ⁋ Cũ quiq̃. Pro cũ quoq̃: ablatiui casus est. ⁋ Alienũ hoiem itro. ad se ne. ita scribẽdus ẽ uersus: & addẽdũ fuit ad se metri necessitate: & sniæ cõcinnitate. ⁋ Qđ illa aut amicũ sibi: aut pronũ noiet: ita scribẽdus & hic uersus ẽ: ut iteger pedibus: & sensu sit: nisi.n. sibi adiicias: mãcus sit uersus: nisi ꝓ neminẽ noiet supponas: sensus nullus rectus elici põt. ⁋ Aut ꝙ ami. illũ sibi ama. ꝓdi. hic quoq; uersus ita scribẽdus ẽ eadẽ metri: & sniæ necitate. ⁋ Fores oc. ui. oib⁹ sint: nisi tibi: huic pariter uersui: nisi uiris adiicias: pes unus defuerit: quã qdẽ dictionẽ sensus optie patit. Et ẽ hoꝝ triũ uersuũ sensus idẽ: q & ꝑcedẽtis: hoc est: ne queq̃ aliũ uirũ recipiat: nisi diabolũ neq; ei satis cãç sit: ꝙ dicat: aut amicũ sibi eẽ: aut pronũ: aut amatorẽ queq̃ aliũ. Supplẽdũ.n.ẽ uerbũ: uel nõ ꝑsit: uel ñ sufficiat: uel qd tale. ⁋ In fo. oc. scri. eẽ se. hũc quoq; uersu3 ita scribi cogit metri rõ: nã alr̃ ñ cõsisteret. Et occupatã utiq; ex cod. ãtiqs: nõ occupatũ scribẽdũ ẽ: ut Pius garrit: mira deliria ꝓfũdẽs. Patrẽ hãc amplexari tuũ hoc ẽ carmẽ: qđ in supiore scæna notauimus: ibi & nõ hic scribẽdũ: supfluit.n. hoc loco: & illic apte isert: ut ibi dixius: qđ iterp̃tes nr̃i Plautini nõ cõceperũt. ⁋ Aut ꝙ illa dicat pe. al. epi. Vult ẽt ut puella non recipiat epistolã alicuius: nedũ uiꝝ queq̃: & qa fingere posset hmõi epistolã pegre sibi allatã: hoc ẽ ex lõginqs ptib⁹: hãc epl'æ recæptionẽ fieri uetat. & ne ullus scrupulus iteruenire possit: utrũ pegre: uel aliũde: aut alio mõ ad eã peruenerit: nullã epistolã uult eẽ i tota domo. ⁋ In totis ædi. totis addẽdũ fuit: ut uersus mutilus integer redderet: & ẽt ex sniæ cõcinitate. ⁋ Nec ce. adeo ta. nec scribẽdũ ẽ ex cod. antiqs: & nõ ne: qđ & sensui magis ↄsonat. ⁋ Cerata: scimus .n. antiquos i ceratis tabulis stilo scriptitasse añ papyri: & carthæ usũ. ⁋ Inutilis pi. Imagies itelligit cubiculares: q̃bus antiq delectabant: eas i cubiculis colẽtes: iutilẽ aũt dixisse ur̃ ut q̃ diãæ: uel palladis eẽt: q̃ i ꝑpetua uirgitate mãserũt: hæ nãq; imagies i meretricis domo iutiles: & ueluti supfluæ sũt. ⁋ Ni q̃dri. eã. adiiciẽdũ fuit eã: ad uersus integritatẽ: nã alr̃ claudicaret. ⁋ Quo ex te ar. ac. Quo scribẽdũ ẽ ex cod. antiqs: & sniç cõcinnitate: & exponẽdũ quo: ꝓ ex quo: nõ aũt qđ: ut legũt Pius & Sar. ignari iterp̃tes. ⁋ Tuus ar. sit. isanit & hoc loco Pius interp̃s: ut sæpe alias: dicẽs: se legere tui arbitratus. i. tui arbitrii: i tua. f. ꝑtãte positũ sit. referẽs u3 ad argẽtũ: qđ ẽ absurdissimũ: Seqt.n. cõburas: si uelis: argẽtũ aũt cõburi nõ solet: sed illũ decipit dictio illa qđ: quã ad argentũ referri putat. Nos aũt sensũ hũc recognoscimus: nisi itra q̃driduũ ex quo argẽtũ mulier a te accæpit: picturã illã iutilẽ abalienarit: Tuus arbitratus

Locus restitutus

sit.i.tuũ arbitriũ:& tua uolũtas sit i ea:cõburas picturã illã:si uelis:arbitrat⁹ aũt substãtiuæ hoc loco positũ cẽsem⁹:s & codices oẽs antiq:& noui hñt tuus:nõ tui. ¶ Neq illic sit cera:illic.i.i ædib⁹:& ita hñt antiq codices: nõ aũt.ne ulla sit cera:ut legũt iã dicti iterp̃tes cõtra legẽ carmis.p hoc aũt cauere uĩ:ne puella possit ipa scribere lras:nã qd supius.dixit:nec cerata adeo tabula.ad tabellas aliẽa mãu scriptas referri par est. ¶ Ad so.ne quẽ illa ocu.adi.suos: hũc nos uersũ:& metri rõne ita exigẽte:& sniæ ɔcinnitate hoc mõ scribẽdũ cẽsuim⁹:ut p soꝝ: qd pperã i oibus ferme codicibus legebaẽ:sine ullo recto sensu:sociũ supponaẽ:& sit gtĩs p̃lalis p syncopã platus: p socioꝝ:hoc sensu:quũ tu illã uocabis: illa ne adiiciat ocl̃os suos ad quẽ p aliquẽ socioꝝ:quos.s.tu cõuiuas adhibueris tibi. ¶ Illa oculos:illa adiiciẽdũ fuit metri necessitate:ut diximus:sup qbus oibus eruditoꝝ iudiciũ nõ refugimus. ¶ Aspexit:p aspexerit.

Astet,accipiat,tibi propinet, tu bibas,
Ne illa minus,aut plus,q̃ tu sapiat.Di.satis placet.
Pa.Suspitiones omnes ab se segreget.
Neq illæc ulli pede pedem homini premat,
Quom surget, neq in lectum inscendat proxumum.
Neq quom discedet inde, det quoiq̃ manum.
Spectandum ne quoiq̃ anulum det, neq roget.
Talos ne quoiq̃ homini, admoueat nisi tibi.
Quom ĩaciat,te ne dicat,nomen nominet.
Deam sibĩ innocet,quam lubebit propiciam.
Deum nullum.si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat. tu pro illa ores,ut sit propicius.
Neq illa ulli homini nutet, nictet, annuat.
Post id,si lucerna extincta sit, ne quid sui
Membri commoueat quicq̃ in tenebris.Di.optumust
Ita scilicet facturam.uerum in cubiculo
Deme istuc. equidem illam moueri gestio.

SARACENUS ¶ PRopinet: Verbũ a p idest añ:& pino bibo. ¶ Talos ne ad. Cũ forte cuꝫ aliis lusitet de talis dicemus suo loco. ¶ Nomẽ no. Nã cũ talos iaciebãt:noiare suos amores cõsueuerũt. ¶ Deũ nullum: ne suspecta reddaẽ uiꝝ nolasse. ¶ Si magis rel. Velut uotũ faciat: uel in tẽplũ se ɔferat.

Nutare significata. ¶ Nutet:nictet:annuat. Hoꝝ uerboꝝ drĩaꝫ Nonius ãnotauit:ut sit nutare capitis:annuere nariũ:uel labioꝝ.nictare oculoꝝ. Fest.tñ nictare oculoꝝ:& alioꝝ mẽbroꝝ nixu sępe aliqd conari dixit:nictatiõeꝫ quoq:& nictũ cecili⁹ hũc tremulis palpebris pcuteẽ nictu. ¶ Gestio:uolo:cupio.

VALLA. ¶ TIBI ppinet.i.potãdũ poculũ porri(pio.gat a p.i.añ.& pino bibo. ¶ Sapiat.norit.nã sapio ad mẽtẽ:& ad corpus ptinet. Cũ ad mẽtem ide fit sapia:cũ ad corpus ide sapor. ¶ In lectuꝫ iscẽ.pxi. Quia i lectis ueteres discũbebant.a lectis aũt herbis lectus:uel qa græci tũ lectron:tũ lechos dicũt. ¶ Religiosa.in malã ptẽ Au.Gel. ait ueteres posuisse.Religiosũ.In bõa religentẽ. Religẽtẽ eẽ oportere: nõ aũt religiosũ. ¶ Neq illa ulli hoi nutet:nictet:annuat. No.iter nutare:& annuere & nictare ueteres hoc iteresse uoluerũt: ut nutare capitis: annuere uel nuere nariuꝫ uel labroꝝ:nictare oculoꝝ. Fest.aũt hoc mõ. Nictare & oculoꝝ:& alioꝝ mẽbroꝝ nixu sępe aliqd conari dcĩn ẽ ab antiqs:ut Lucr.l.iiii. Hic ubi nictari nequeũt:isistereq alis. Cecil.i hymnide:garrulis medẽtes iactẽt: siue nictẽt ptẽcis. Neuius:pone actutũ scribe cũ I neruo nictabere:uñ qdã nictationẽ qdã nictũ:ut Cecil.in pugilẽ:tũ inter laudandũ hũc timidũ tremulis palpebris pcutere nictu:hic gaudere & mirarier. At nictere dr canis in odorandis feraꝝ uestigiis leuiter ganiẽs:ut Ennius in.x.ueluti si qñ uinclis uenatica uenit rupta.solet si forte ex nare sagaci sensit:uoce sua nictit:ululatq ibi accita:& uñ ipa gãnitio. ¶ In cu.ut cubiculũ camera.ita cubile lect⁹ dr. ¶ Deme isiuc.i.aufer.

PYLAdes ¶ PROpinet. Propinare ẽ pprie pgustato leuiter uino:poculũ alteri offerre:q̃ ɔsuetudo initiũ habuit a pricipibus græciæ:q solẽni die:quã philothesia uocãt:miscere aureis:& argẽteis poculis uina solebãt:q e manu gestãtũ sumentes:ori parũp admouebãt:Deide alteri:quẽ uellẽt:offerrebãt:igẽs hoc argm beniuolẽtię existimãtes:Sic apud Virg. Dido.priaq libato sũmo tenus attigit ore.tũ bytię dedit icrepitãs.ille ipiger hausit:Spu.pat.& pleno se pl.auro q̃q postea fcm e:ut ppinare p cõportare:& cibũ extraordiariũ cũ amicis sumere accipiaẽ.dr ãt ppino a προ:qd ẽ añ:& πινω bibo. ¶ Ne illa mi.aut plus q̃ tu sa.hũc quoq locũ Pius ille tã pdigus sensuũ enucleator:ut sibi qdẽ uĩ:puerse intellexit dicẽs:Negatiue ne positũ:idoctã puellã sibi optat epigrãmaticus poeta. Nõ.n.negatiue positũ ẽ ne:neq sapiat:p sciat:ut iste interp̃s accepisse se oñdit:sed rõnalr positũ ẽ ne:p ut nõ:& sapiat p oleat: hoc ẽ:ne illa mius q̃ tu uĩ nũ oleat. ¶ Ab sese seg.sese duplicatũ scribẽdũ est metri necitate:& nõ simplex:qa pes unus uersui deficeret. ¶ Segreget amo.ita ut nullã male de se supplicãdi cãm pbeat. ¶ Neq illhæc ul.pe.ho.pe.p. hæc expõ ẽ eoꝝ:q̃ suspitõeꝫ afferre possent. Et uersus ita scribẽdu ẽ:& nõ pede pedẽ hoi pmat qa claudicaret:ordo ẽ. Quũ surget a mẽsa.s.& cõuiuio:& neq pmat pedẽ ulli hoi pede suo:neq iscẽdat i lectũ pximũ:& reliq̃. Et scribẽdũ ẽ:neq iscẽdat i lectũ.nõ aũt: neq i lectũ iscẽdat:qa pes unus uersui deficeret. ¶ Neq quũ di.ide:discedet scribẽdũ ẽ ex cod.ãtiqs:& rectior sensu: nõ descẽdet. ¶ Spectãdũ:ne cuiq̃ an.det. Cuiq̃ scribẽdũ ẽ ex metri necitate:nõ cui:qa pes un⁹ deficeret uersui. Sẽsus ẽ:neq det cuiq̃ ãnulũ suũ spectãdũ:neq ab alio roget annulũ illius:quẽ ipa spectet:nã i spectãdis hmõi annulis multa amatoria uerba:& signa iteruenire solẽt. ¶ Talos ne cuiq̃ ad.hoi nisi tibi. Ita scribẽdus ẽ uersus metri rõne cogente:nã si hoi admoueat:legas:uersus claudicabit:uult ut nõ lusitet cũ quoq̃ alio:nisi cũ diabolo.

Talorum ludi cõsuetudo. Solẽt q i alea ludo uersanẽ:quũ ibi talos iecerant:illos mãu apphẽsos sociis ludẽtib⁹ admouere:hoc ẽ pbere:& añ illos sistere:ut ipsi porro iaciãt. De talĩ curculiõe abũde diceẽ:iccirco de illis hoc loco drẽ supsedius. ¶ Te ne di.quũ talos iaciebãt:suos amores plęrũq iuocare soliti erãt:uñ iferius Demęnetus senex talos iaciẽs: Te philæniũ mihi:atq uxori mortẽ iqt. Nũc igiẽ id maxie curat pasitus i syngrapho cõscripto:ut mulier talos iaciẽs:ñ ãbigue:& pplexe loqẽ:& si inuocare queq̃ cupiat:nõ dicat solũ:te:hoc ẽ:te iuoco:sed noiet nomẽ illi⁹:quẽ iuocabit:nã si simplr te diceret:itelligeẽ posset argyrippũ:uel aliũ quẽpiã sibi amatũ:& ñ diabolũ. ¶ Deã si.iuo.qa ñ sp amores suos:sed iterdũ deos: aut deas ẽt iuocabãt:ut i curculiõe parasitus iuocat almã nutricẽ suã:hoc ẽ saturitatẽ:& deã satietatis:iõ ẽt i hoc cauẽs diabolo hero suo pasit⁹:& deos:si quos puella iuocaret:suspectos hñs:nedũ hoies:uetat ne i iaciẽdis taľ:deos ẽt mares sibi iuocet: tm pmitẽs:ut deas noiet:atq i auxiliũ uocet:q si deũ quẽpiã marẽ religiosi⁹ coleret: ut fieri cõsueuit: nã sũt q magis herculẽ:q̃ cererẽ:magis iouẽ:q̃ iunonẽ deuo:e colãt:& religiose:eo cãu uult:ut puella diabolo dicat:se cultricẽ illius deũ eẽ:qcũq is fuerit:& ipe p illa oret illũ deũ:ut sit ppici⁹ i iaciẽdis taľ. ¶ Nutet:ni.an.Drĩaꝫ hoꝝ uerboꝝ No.ãnota

nit:ut nutare sit capitis:annuere:uel inuere nariũ:uel labioꝝ:nictare oculoꝝ. Festus aũt nictare & oculoꝝ. & alioꝝ mẽbroꝝ nisu sępe aliqd cõnari dixit:& nictationẽ:& nictũ ide deduci. ⁋ Mẽbri cõ. Delẽda ẽ dictio sui:q̃ iteꝝ inter h̃ duo uerba ascripta erat:uti suꝑfluẽs: ꝑ hoc ãt:uetat:ne si forte lucerna extingueret̃ noctis tpe:puella surgat ad illã ac cẽdẽdã:ne iter eũdũ:i aliquẽ aliũ uirũ incideret:q eã in suũ usum cõuerteret. ⁋ Ne qd sui:ordo est:ne cõmouear:quid quicq̃ sui mẽbri:duas.n.illas dictiones:quid & quicq̃ : pro una tantũ posuisse uidetur:hoc est nihil sui membri cõmoueat in tenebris. ⁋ Deme istuc:excipere illud in cubiculo.s.ne quid sui membri cõmoueat. ⁋ Gestio:cupio. Nicto.as. nictus.& nictatio

Nolo habere illam caussam,& uoticam dicere.
Pa. Scio,captiones metuis. Di. uerum. Pa. ergo ut iubes,
Tollã. Di. quid ni? Pa. audi reliqua. Di. loquere, audio.
Pa. Neq ullũ uerbum faciat perplexabile.
Neq ulla lingua sciat loqui,nisi attica.
Forte si tussire occœpit,ne sic tussiat,
Vt quoiq̃ linguam in tussiendo proferat.
Quod illa autẽ simulet,quasi grauedo profluat.
Hoc ne sic faciat,tu labellum abstergeas
Potius,q̃ quoiq̃ illa saliuom faciat palam.
Nec mater Lena ad uinum accedat interim.
Nec ulli uerbo male dicat. si dixerit,
Hæc mulcta ei esto.uino uiginti dies
Vt careat. Di. pulchre scripsti. scitum syngraphum.
Pa. Tum si coronas,serta,unguenta iusserit
Ancillam ferre Veneri,aut Cupidini,
Tuus obseruet Veneri ne eas det,an uiro.
Si forte puras uelle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas,quot puras habuerit.
Hæc sunt non nugæ,non enim mortualia.
Di. Placent profecto leges. sequere intro. Pa. sequor.

⁋ VOtitã: Pro uetitã:& ꝓscriptã. ⁋ Perplexibile: Figuratũ qd.s.aliud audiat̃:alid itellectu ꝑcipiat̃. ⁋ Nisi attica Qd fuit suꝑmũ dicẽdi genꝰ excultũ:& eruditũ. ⁋ Grauedo: Capitis distillatio q̃ græce epiphora. ⁋ Mulcta: Pẽa: quã Ser. specialẽ pẽti aial uersiõe dic̃:& hodie pecuniaria ẽ:ita & Var. lȝ ñ eẽ latinũ dicat:sed id mẽoriã suã ad mãsisse i ligua sãnitũ:mulctã multi ꝑ c qdã sine c scribi ɔ̃tẽdũt:i hoc nõ laboro. ⁋ Serta: Ab iserẽdo dcã.i.cõtexẽdo:coronę sũt a ɔ̃sertis iuicẽ floribꝰ: Pli. existiauit a satis. Seruet: ꝑ obseruet. ⁋ Pur:caste:& ẽ sensus:quot uoluerit noctes a tuo cõplexu abstinere tot ea sit i Venerẽ prona. ⁋ Mortualia: Quasi nugatoria inania:& mortuis referenda. SARACENVS. Grauedo quid sit. Serta unde

⁋ ET uo. di.i. uoto ɔ̃secrata. ⁋ Faciat pple.i.figuratũ:qd alid audiat̃:& alid sẽtiat̃. ⁋ Nisi attica.qd cũ grecoꝝ multa fuerit idiomata lõge ꝓstãtiꝰ atticũ hitũ sit:uel qd ista athẽis fieri fingũt̃. ⁋ Quasi gra. ꝓfl.ubi.n.caput grauatũ pituita ẽ:distillat humor a capite:oculos & nares oplet a gręcis epiphora.a latis grauedo. Pli. de uiolis.iponũt̃ & capiti i frõte oculorũ ꝓ uati epiphoris:& ɔ̃tra supputatões crapulã:& grauedies capitis. ⁋ Nihil ul.uer.ma.subaudi tuo.i.ne ifamet uerba tua. ⁋ Hæc mul.ei esto: mlctã iqt festꝰ osci dici putãt pęnã q̃ndã. Marcꝰ Varro ait penã eẽ:sȝ pecũiariã.de q̃ subtilr i li.gõnũ epis.refert. ⁋ Scitũ:sapiẽs : quo uerbo VALLA Atticũ idioma ꝓstãtius. Mulcta qd sit

sæpe Pli. utit̃:q̃ si scia ꝑditũ dicas. ⁋ Seruet.ꝑ obseruet apheresis pathos. ⁋ Si for.pu.i.caste. ⁋ Spurcas.i.uenere contaminatas. Legit̃ & spurcũ uinũ:qd sacris adhiberi ñ lȝ:ut ait labeo Antistiꝰ li.x.cõm.iuris poti.cui aq̃ admixta ẽ defrutũ ue:aut igne tactũ est mustũ ue anteq̃ deferuescat. ⁋ Nõ.n.mortual.i.uerba:q̃ mori debeãt:sed q̃ diu ꝑmaneãt.

⁋ NOLO illã hr̃e cãm:& nõ uolo hr̃e illã cãm:qa uersus nõ ɔ̃sisteret. ⁋ Et uotitã dicere. Marcellus: Votitũ iqt:ueteres religiõe aliq̃ ꝓhibitũ:ul̃ iterdcũ dici uoluisse:citãs hũc locũ:uotitã igit̃.i.ꝓhibitã: ordo ẽ:nolo illã hr̃e cãm: se nõ mouẽdi.s.& dicet̃:se uotitã:h̃ ẽ ꝓhibitã fuisse. ⁋ Captões: dceptões:laqos. ⁋ Audi nũc re. addẽda fuit dictio nũc:qa uersus alr̃ ñ ɔ̃staret. ⁋ Perp. pplexũ:itortũ:figuratũ ꝙ alid audiat̃:alid sẽtiat̃:ut expõit No. hũc locũ citãs. Dicius ẽt ꝑplexile:& aduerbialr̃ pplexabilr̃:sȝ & pplexi ꝑ pplexe:ut idẽ Nõn. iqt. ⁋ Nisi at. nisi gręca. ⁋ Ne sic tuss. dicius tussio.is. q̃rtę iflexiõis. Mar. Iã secura potes totis tussir̃ diebꝰ. ⁋ Qd il. ãt si. ita legẽdꝰ ẽ uersus est codi. oibꝰ ãtiqs: & nouis:recto sẽsu:& metri rõne:ñ qd illa had sißeꝛ:ut corrigit Piꝰ ɔ̃tra oẽs bonũ sẽsũ:ẽ.n.argm̃ ad iã dicta:& solutio. Nã quus dixerit. Nolle illã sic tussir̃:ut cuiq̃ liguã itussiẽdo pferat:subdit neq:si illa sĩlaret:q̃si grauedo & distillatio:aut pituita ꝓflueret. ⁋ Hoc.i.ꝑp h̃. ⁋ Ne sic fa.i.ne liguã exerat:& ꝓferat. ⁋ Tu la.abs.tu potiꝰ abstergas ei labellũ q̃ patiaris: ut illa saliuũ suũ alicui faciat palã. Dicins abstergo.is.tertiæ & abstergeo.es.secũdæ iflexiõis. ⁋ Po.q̃ cu.il.ia.illa addẽdũ fuit metri nečitate:ɔ̃sus.n.mutilꝰ fuisset ⁋ Nec ul.uer.hñt.n.h̃ utrũq ꝑcipũ lenę:ut bibaces:& loq̃ces mltũ sint. ⁋ Si di.male.s. Mlta:pœna:q̃ Ser. specialẽ pẽti aiaduersionẽ dic̃:& ꝓpe peculiaria ẽ:De q̃:& ĩbo mltat̃ i ãphi. dixiꝰ ⁋ Pulchre scri. sci. syn. laudat diabolꝰ diligẽtiã pasiti:i ɔ̃scribẽdo syngrapho. ⁋ Scri. ꝑ scripsisti:nã ñ placet:qd plimi hñt codices:scriptis:qa id sine ullo recto sẽsu ẽ:scripsti ãt apte:& apposite legit̃. ⁋ Cor. ẽta.idẽ ut ꝑ duo uocabla dcũ:nã coronę:& ẽta idẽ ferme st̃:nisi:ꝙ ẽta ab iserẽdis.i.ɔ̃texẽdis floribꝰ iant frõdibꝰ appellãt̃: Coronæ ãt: ut festꝰ iqt:ul̃ a choro gręco uocablo ddũcũt̃:q̃q̃ aspiratõe careat:ul̃ ex eo:ꝙ honorẽt illos:qbꝰ iponũt̃. Corõas militares mltifarias eẽ scri. Gel. v. noct. atti. cap. vi. Nobilissimas ãt triũphalẽ. obsidiõalẽ:ciuicã:muralẽ:castrẽsẽ: naualẽ:oualẽ:& oleaginã:& triũphalẽ qdẽ aureã:q̃ ipatoribꝰ ob honorẽ triũphi mitti̇̃:qd uulgo auꝝ corõariũ dr̃:hãcq ãtiqtus e lauro fieri solitã:post ex auro cęptã. Obsidiõalẽ:q̃ libati obsidiõe bãt duci:q eos libauit:q̃ e grãine fiebat:qd i eo loco natũ erat:itra quẽ clausi fuissẽt:ciuicã:q̃ ciuis ciui:a quo suatꝰ eẽt i ꝑlio:testẽ uitę:salutisq ꝑceptę dabat: & h̃ e frõde q̃rna fiebat:qm ãtiqtꝰ cibꝰ:uictusq e q̃rcu capi solitꝰ fit:ul̃ ex ilice:qd genꝰ supiori ꝑximũ ẽ:& ilignea uocabat̃. Muralẽ:q̃ dõabat̃ ab ipator̃:q prius muꝝ subiisset.&i hostiũ oppidũ ꝑ ui ascẽdisset:iccirco q̃si muri pinis dcorata ẽ. Castrẽsẽ:q̃ dõabat̃ ab ipa.q prius hostiũ castra ꝑ ui itroiisset:& h̃ isigne ualli hẽbat. Naualẽ:q̃ dõari solebat maritio ꝑlio:q ꝑ mꝰi hostiũ nauẽ ui armatꝰ trãsiliisset:& h̃ q̃si nauiũ rostris isignita erat. Et mural̃ ãt:& castrẽsis:& naual̃ fieri ex auro solebãt:oualẽ myrtẽã eẽ:q̃ utebãt̃ ipa.q ouãtes urbẽ itroirẽt:& ñ triũphãtes. Oleaginã:q̃ uti solerẽt:q i ꝑlio ñ fuissẽt:sȝ triũphũ ꝓcurarẽt. ⁋ Ancillã suã:suã addi & ũsus nečitas:& sniæ itegritas reqrit:ñ.n.ɔ̃staret ũsus:sed uno pede mãcꝰ icederet:& seq̃ns uersus suã ascribi oꝑtere idicat.quũ iqt. Tuus obseruet &c. ubi. ⁋ Tuꝰ ob. scribẽdũ quoq ẽ eadẽ rõne metri:& subaudiẽdũ seruꝰ:ut sit ɔ̃trariũ supioris:hoc ẽ:ãcillæ suæ. ⁋ Si forte puras:puras scribẽdũ ẽ ex codi.an- PYLAdes. Perplexibile. Abstergeo. Multa. Auꝝ coronalium.

tiqs:& meliori sensus itellectu. Est at sensus: si forte illa uellet a cōplexu tuo abstinere: & sic putas: & nō fœdatas noctes aliqs hre: reddat deide tibi totidē noctes spurcas: & amissas opas resarciat. ⁋ Spurcas.ipuras: Spurcū a uerbo spuo deductū nomē plura signt: ut notat Noñ. & pprie ipurū obscœnū: & luculētū: ut hic. Aliqñ fetidū: Plautꝰ i menæchmis. Nā exist hoc loco spurcat uasū odore illucibili. Interdū uehemēs: aspeꝝ. Ci. iactati tēpestate spurcissima. Qūq; seuū & sāguinariū. Varro. Spurcus gladiator: & carnifex. Et ide spurcicia deducit̄ p imūdicia: & spurce aduerbiū p imūde: & turpiter. Quot puras habuerit. Notādas ē pceleumaticꝰ pes i ultia huiꝰ uersus sed. Nō.n. mortualia: hæc iqt. q̄ hoc syngrapho ↄclusi: cū hmōi additamētis: & appēdiculis: nō sunt nugæ: neq; mortualia: hoc ē uana & inania q̄lia sūt: q̄ de mortuis referuut̄: uel mortualia.i. q̄ ad mortuos ptineāt: aut mortuos dixisse putes. Miꝝ est Piū p mortualia mortuaria legere: & iteri Marcellū adducere: q mortualibꝰ dixerit. Cur.n. nō sic mortualia dicamus: ut natalia: orientalia: mortalia? Nā qd Gelliū adducit decētē: uos pñi mera estis: ut Marcus cato ait: mortuaria: glossaria cēseam ego: mortualia scribi potiꝰ dbuisse in ipræssis gellii codicibus: q̄ mortuaria: mēdūq; id impssoꝝ incuria factum: quum & emortualis apud ipsum Plautum pro eo die: in quo quis mortuus est: sicut natalis: in quo natus: legatur: Sic enim in pseudolo inquit. Certum est mihi hunc emortualem facere ex natali die.

Emortualis

SARACENVS.

Sequere hac: iter hāc scænā: & supiorē hoc ē subitelligēdū conscriptū uidelicet chyrograpphū: diabolū adolescētē misisse p parasitū lenæ: q dū affert: ostēdit poccupatā philenīū ab argyrippo. xx. minis: demenetūq; argyrippi patrē una cū filio meretricari. Minat̄ igit̄ se is uxori rē oēs palā factuꝝ. ⁋ Munꝰ adolescētuli: Apostrophat ad absētē senē & cū ironia primū: postrēo cū idignatōe. ⁋ Suppiles: clā surripias pprie suppilare furti pilos uellet̄. ⁋ Te effliges: Vt pote i uenerē lāguidꝰ. ⁋ Oppiar: Expectabo: & duplici scribit̄ cōsonāte: nā cū unico p operior scribit̄ passiuū est uerbum: cuius actiuum operio: idest tego.

Ain tu.

Suppilare quid sit.



Diabolus. & Parasitus.

Sequere hac. ego hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, q̄ hæc non eius uxori indicem.
An tu, apud amicam munus adolescentuli
Fungare? uxori excuses te, & dicas senem?
Præripias scortum amanti, atq; argentum obiicias.
Lenæ? suppiles clam domi uxorem tuam?
Suppendas potius me, q̄ tacita hæc auferas.
Iam quidē hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Nisi quidem illa ante occupassit te, effliges scio,
Luxuriæ sumptus suppeditare ut possies.
Pa. Ego sic faciundum censeo. me honestius est,
Quam te palam hanc rem facere, ne illa existumet
Amoris caussa percitum id fecisse te
Magis, q̄ sua caussa. Di. at pol quin dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, concias.
Cum suo sibi gnato una ad amicam de die
Hunc potitare. illam expilare iam emone.
Pa. Esto. istud curabo. Di. at ego te opperiar domi.

VALLA.

Sequere hac: i hac scēa diabolus cū pasito lena & amasiā adiens ibi argyrippū cū pre dmeneto apd amasiā cōpit epulātes: q̄re ira succēsus demeneti uxorē p parasitū facit certiorē. ⁋ Ego hæc patiar. ↄgrui prsus affectꝰ riual̄: cui amica sublata sit: exprimūt̄. ut tolleraī ñ posse uidat̄: ut fieri solet ab alio psertī: a sene amicā auferri. p iterrogationē itaq; rē magis aggrauat: q̄ si dictū foret p negationē: ñ patiar. ⁋ Emori me mali: isignis idignatō apit̄: qd mori satiꝰ putet: q̄ hꝰ facinꝰ reticeī. ⁋ Ain tu. De absēte ac si adsit uerba hēt stomacosa uelut irati solēt. ⁋ Munus adolescēs: qd adolescētulo ↄcedit̄. ⁋ Fūgare munꝰ utor & fūgor solebāt ueteres tā accusatiuo: q̄ ablatiuo ↄiūgeī & feī fūgor d rebꝰ ianiatis dici solet: uel icorporatis: ut munef: officio: uita: uñ dfūcta corpora uita. ⁋ Argētū obiicias lēæ. illd obiicias ēphaticos: ac ēt cōtēpti positū ē q̄si disperdat̄: dilapidetq; eo mō pecunia. ⁋ Suppiles.i. clam surripias. ⁋ Tacita auferas.i. a me possis ipetrare: ut sileā. ⁋ Quātū ppe.i. q̄ maxie pperādo fieri potuerit. ⁋ Occupassit: p occurit.i. nisi illa pueneritː & celerꝰ q̄ ego huc se recepit. ⁋ Effliges scio: sēsus ē nō dubito: qn sis afflicturꝰ: ut ad hāc luxuriā itēdēdā sūptū facias. ⁋ Lites cōcias.i. cōmoueas litigia iter uxorē & maritum. ⁋ De die potiaī.i. iterdiu: ut noctu: & d nocte Horatiꝰ. Vt iugulēt hoies surgūt de nocte latrōes. ⁋ Potitare. iteratiuū uerbū posui: ut magis crimē exageret.

Vtor & fūgor uerborum cōstructio.

PYLAdes

Sequre hac: ego ne hęc patiar. Idē ē genꝰ carmis cū supioī: trimetrū. s. sex pedes nactū. Subintelligēdū ē: diabolū adolescētē cōscripto syngraphro: & pfecto: misisse illud p pasitū suū ad cleretā lenā: ut itelligere posset: qbꝰ eā legibꝰ obstrictā uellet: parasitū uero illuc pfectū poccupatā ab Argyrippo philænīū puellā iuēisse uigiti minis: dēphēdisseq; dmænetū argyrippi prēꝫ: filio copiā argēti fecisse: & ibi una cū adolescēte scortātē: atq; oia hæc pasitū diabolo renūciasse. Qui diabolus ira accēsus minat̄ nūc: se Artemōæ Demæneti uxori oia signaturꝝ: ut ea illū ulciscat̄. Diaboli nom iccirco illi ididit poeta: qd delatorē: & criminatorē signt a uerbo διαβαλλω. qd est defero: & criminor. ⁋ Ego ne hęc patiar? Ne addendū fuit metri rōne: nā uersus nō cōsisteret. ⁋ Ain tu. Sōniat hoc loco Pius: dicēs: scribe: An tu tāq; cū demæneto loqͣt. Nā Ain tu: dolentis.

Diabolus

tu:dolētis.& minatoria iteriectio ē:& præ nimio furore itra se uociserātis:& ueluti altez absētē:rephēdētis.⸿ Vxo
ri excuses te.q.s.qd ei debent iura nō reddas:qa senex sis.⸿ Suppiles uxorē.clā domi tuā.Ita scribēdus est uersus:ut
suis pedib9 ↄstat:nō supiles clā domi uxorē:qa claudicaret.Suppilare ē furto rape:& clā attōdere:& deglubere:di
ctū a sub:& pilis:iō mediā hēt correptā:& unico.l.scribi debet:nō duob9:qa pilus pria breui cōstat.Silr depilare:
hoc est pilis mūdare:ut i illo epigrāmate.Quū depilatos chreste coleos portes.⸿ Suppēdas.Pro suspēdas.⸿ Quā tu
ꝑpediē.Ordo ē.Quā.s.uxorē tuā tu ꝑpediē.i.breui effliges:hoc ē afflictā reddes:& dilapidabis:ut suppeditare pos
sis sūptus luxuriæ tuæ:nisi illa añ occupassit te.i.ꝑueniat te:& sibi caueat.⸿ Scio.Per parēthesim hoc dictū ē.Quā
sniam Sarrace.ille iterp̄s nō magis q̄ lapis itellexit:dicēs: Te effliges:utpote i uenerē lāguidus.⸿ Magis q̄ sua cā.Ma
gis q̄ respectu ipsius:ne uidcare apud artemonā magis cā tua uiz accusare:q̄ ipsius matrone intuitu.⸿ Quin dixti
rectius.Metri rō exigit:ut dixti scribat:nō dixisti:qa abūdaret uersus.⸿ Hūc potitare.Hūc addi metri rursus rō coe
git:ne uersus claudicaret.⸿ Opperiar.Expectabo.Duplici.p.scribi cōsueuit opperior uerbū:in hac sigñatiōe:quū
primā producat:ut in illo.Horatii.nec tardū opperior:nec ꝑcedentibus insto: & illo Statii: primo achilleidos. Et
tunc uenatu redditurum in limine primo opperiens properatq; dapes &c.nam si ab operio passiuum sit:quot tego Operior.
sigñat:unico.p.scribit.& corrupit primā.Ouidi9 d Thisbe.Egrędit:fallitq; suos:adoptaq; uultū pueit ad tumulū.

Argyrippus. Demænetus.



AGe decūbamus sis pater.De.ut iusseris
Mi gnatæ,ita fiet.Ar.pueri mensam apponite.
De.Nūqd nā tibi molestust mi gnate si hæc mecū
ar.Pietas pt ocul dolorē ꝑhibz.q̄q̄ ego istāc amo, (accubat
Possum quidē iducer aium,ne ægre patiar,q tecū accubat.
de.Decet,uerecūdū eē adolescētē argyrippe.Ar.ædepol pt
Merito tuo facere possū.De.age ergo hoc agitem9 cōuiuiū
Vino,& sermone suaui.nolo ego metui,amari mauolo
Mi gnate me abs te.A.pol ego utrūq; facio,ut æquōst filiū.
De.Credam istuc:si esse te hilarē uidero.Ar.an tu esse me tristē putas?
De.Putē ego?quē uideā æq eē mæstū,ut q̄si dies si dcā sit.
Ar.Ne dixis istuc.De.ne sic fueris,illico ego non dixero.
ar.Hē aspecta,ridō.De.utinā male q mihi uolūt,sic rideāt.
Ar.Scio equidē q̄obrē me pater tristem credas nunc tibi,
Quia istæc ē tecū.atq; ego quidē hercle ut uez tibi dicā pt.
Ea res me male habet.ac nō eo,qn tibi nō cupiā quæ uelis.
Verū istam amo.aliā tecū eē equidem facile possum ꝑpeti.
de.At ego hāc uolo.Ar.ergo sūt,q̄ exoptas.De.mihi q ego
Vnū hūc diē ꝑpetere,qm̄ tibi ptātem dedi, (exoptē,uolo.
Cū hac annū ut esses,atq; amanti argēti feci copiā. (mihi.
Ar.Hē istoc me fcō tibi deuixisti.De.qn te ergo hilarā das



AGe dū cubam9:Iā fuerat para/ SARACE
tū apud meretricē cōuiuiū ad NVS.
mensā pt̄em filius accersit:cui
priorē noctē inuitus cesserat.
⸿ Quasi dies sit dicta:est alicui diem dice
re:eum ad diem constitutum in iudicium Diē dicere
uocare.⸿ Ac non eo: Idest non ꝑpter id. quid
⸿ Perpetere: Aequo animo patiare.



AGedū cubam9 sis pt.In hac scę VALLA
na iducit argyrippus cū pt̄e de
meneto apud amicā epulari.
⸿ Cubamus sis. Discūbamus
si uis.⸿ Mecū accubat.i.lateri
meo i mēsa adhereat.⸿ Pietas.erga parē
tes:ut erga alios amor.⸿ Oculis dolorem
ꝑhibet.nā ex aspectu accūbētis dolor ex
citat argyrippi.⸿ Inducere aiuz:mihi ꝑ
suadere.⸿ Verecūdū eē.Verecūdia de uir Verecūdia
tute:ubi qd facere ueremur.Pudor fere a quid:& qd
culpa:cū nos dliq̄sse pudet.⸿ Merito tuo. pudor
pp cōparatā pecūiā dixit:q̄ lenę traderet.
⸿ Vino & s̄mone suaui.nō dixit æsca:sed
uino ēphaticos:qd uino mētes exhilarent
nec exhilarēt mō:sed & i uenerē ꝑniores
efficiūt.⸿ Hilarē:græce uerbū hilasco:&
nomē hilaros: q̄re & a nobis tā hilarus q̄
hilaris dr:& hilaro uerbum uñ exhilaro.
⸿ Me tristē putas.Tristus facie mœst9 aio:
sed aliqñ:ad aium tristis refert:ut hic. Ad
corpus āt alibi ipe. Tñ isti græci q tristes
ābulāt.& Iuue.Quis.n.nō uiciis abūdat tristis obscœnis.Quasi dies si dcā sit.i.denūciata ad mortē.ita Pli.i.viii.ca
pi.liii.de bob9:hoc aial tātæ apud priores curæ:ut sit iter exēpla dānatus a populo Romano die dcā q ↄcubino ꝑ
caci rure omasū edisse:se negāti occiderit bouē.⸿ Aspecta.uerbū iteratiuū a specio:qd i usu nō ē:quo cōpositis uti
mur.Aspicio:suspicio:dspicio:respicio:& eiusmodi alia:sic & dponēs ↄspicor.⸿ Istec ē tecū.Prisca declinatio ē istic
istęc istuc:ꝑ quo nūc utimur iste ista istd.⸿ Ea res me male hēt.i.ęgre fero & doleo q illa tecū accubet.⸿ Quę exoptē
uolo:lz igt ñ habeā:qd exopto:uolā qd exoptē:ut illud Terēcianū:si nō sit qd uelis:fiat qd possis:nēpe uolo inqt qd Optare qd
debeā tua cā exoptare:ut hæc sit tecū.nā optare eligere ē uñ optio electio.⸿ Patere:tolera suffert nā hāc diculā mō. sit.
AGedū dcūbamus sis pt.Duo primi huius scenæ uersus trimetri sūt acatalectici:sex pedes nacti.Cęteri āt PYLAdes
tetrametri acatalectici:octo pedibus ābulātes.Iā paratū fuerat apud philæniū meretricē cōuiuiū post fa Decūbere.
ctā argyrippo argēti copiā a pt̄e dmæneto:ut ꝑdictū ē:itaq; ad mēsā filius pt̄em accersit.⸿ Decūbamus:
sedeamus ad mēsā:ꝑprie āt dcūbere:uel decūbare:ē iacere:Gellius.xi.noct.att. Affertier:amicū eius quē
piā nobilē i stoica disciplina phm ægra ualitudie oppssū decūbere. Apuleius Decubātē excitauimus ferā:
uez qa tacētes quoq; epulari solebāt:iō decūbere ꝑ epulari:& ad mēsā sedere accipit:id qd ꝑprie sigñt discūbo: ut
apud Virg. Stratoq; sup discūbit ostro.Qd āt legit Pius iterp̄s Plautinus.Cūbamus dicēs prisco mō ꝑ decūbamus:
fatuitatē illā genuina hois oñdit:quū & prisci codices decūbamus hēant:nō cūbam9:& uersus stare ñ possit:nisi dcū
bam9 scripseris.⸿ Gnate mi:si mecū ñ accubat.ita scribi dbz metri necītate.& ex codi.ātiqs i qb9 utiq;:gnate mi:scri
ptū ē:ñ mihi gnate:ut Pi9 clamitat:corrigēs:mi gnate.⸿ Accubat:iuxta & ꝑpe cubat:hoc ē accūbit:ut tu das epul ac
cūbet diuū.Ocul dolorē ꝑhibz:qa uidēt dolet oculi:quū qd ñ lęto corde ituemur:uñ alibi Plaut9:nūqd oculi tibi do
lēt.⸿ Vino:& s̄mōe suaui:ac si dicat:uino:& suauib9 colloqis opā dem9:& alacriter ↄuiuiū hoc agitem9.⸿ Mi gna
te:me abs te.Me scribi debet secūdo loco:nō mi:ex codi.antiqs & recto sensu:nec abiiciēda ē uox:qa uersus claudus
redderet.⸿ Si te esse hilarē uidero.Videro scribēdū est:tā ex codi.antiqs:q̄ sniæ cōcinnitate:nō uideo:ut legūt Pius:

Diẽ dicere

& Sarrace. ⁋ Vt quasi dies: si dicta sit. Diẽ alicui dicere: est denũciare: & illũ ad iudiciũ uocare ad cõstitutũ diẽ: ut apud Inciliũ. Minitari apte: capitis dictuꝝ diẽ: alias cõstituere. Ter. hic nuptiis dictus est dies. ⁋ Vtinã male: q miꝭ hi uolũt. Vtinã inqt inimici mei sic rideãt: q̃si dicat sic hẽant oppssũ cor: ut nõ lęti⁹ ridere possint: q̃ tu nũc rideas: ut debaꝭ.n. adolescẽs risum poti⁹ fingere: q̃ edere: & canẽ irritatã imitari: ut alibi iqt poeta. Quãobrẽ me pꝭ tu tristẽ: tu addẽdũ fuit metri necitate: & ex codi. antiqs: & manu scriptis. ⁋ Ac nõ eo qn. i. ac nõ ppea qa. ⁋ Mihi q̃ ego exoptẽ uolo: hic ꝑponenda ẽ senis ꝑsona: qa sententia magis cõgruit: ut seni dentur hæc uerba cum seqntibus. ⁋ Perpetere: çquo aio patere. ⁋ Qm̃ tibi ptãtem dedi: quasi bñficiũ collatũ, adolescẽti obiicit: ut pacatiore illũ aio esse faciat.

SARACENVS.

Csor unde

AIn tu meũ uiꝝ: re oi (ut erat) arthemonæ nũciata: acurrit illa: ut scortãtẽ uiꝝ adoriaꝭ: aliquã diu tñ ex occulto spectabit: qd ille agat. ⁋ Siccũ: sobriũ: ut cõtra madidũ ebriũ. ⁋ Osorẽ: ab odio osus & osor. ⁋ Decrepitus a crepa: quæ ambiguitas dicitur uitæ ambiguus.

VALLA.

AIn tu meũ uiꝝ. In hac scœna parasitus cũ artemõa uxore demeneti ex occulto obseruãt: qd argyrippus: qdq; demenet⁹ agãt: atq; loquanꝭ cũ amasia phylenio: īde arthemona ira succẽsa ĩ ædes irrũpit: maritũq; male agens domum trahit. ⁋ Ain tu. uultuose legẽdũ: & cũ admiratiõe: q̃si id uerisimile nõ sit. ⁋ Filio sciẽte. corã argyrippo. nã quẽadmodũ iqt Iuue. Maxia debeꝭ puero reuerẽtia si qd. Turpe pas: nec tu pueri cõtẽpseris ãnos. Qđ si pueri magna reuerẽtia hñda ẽ: multo magis adolescẽtis: qppe qđ ei⁹ nimiũ sit etas lubrica. ⁋ Flagitiũ. quasi flagris dignũ. ⁋ Neq; diui: neq; hũani. i. nihil. nã qcqd ẽ: aut diuũ: aut hũanũ ẽ. ⁋ Accreduas crediderіs. ita.n. ueteres flectebãt accreduo. ⁋ At scelesta ego. mos ẽ icrepe sese: cũ qd ẽ p iprudẽtiã factũ. ⁋ Minimi mõtales ꝑcii. Cõtraria supiorib⁹ oppõit. nã cũ sit frugalitas: quẽadmodũ cicero ĩ tusculãis qõnib⁹ oñdit: uirtutes amplexa oẽs. erit frugi idechinabile nomẽ adiectiuũ signatiõis eiusdẽ: cui oppõit recte minimi mortales ptii. ⁋ Madidũ .i. ebriosũ: qa dixerat siccũ. ẽ.n. ãtithetõ: qa opponũꝭ cõtrariis cõtraria. ⁋ Nihili qđ opponiꝭ frugi. i. nulli⁹ ptii. ⁋ Incõtinẽtẽ: qđ cõn nẽti opponiꝭ. Differt uero ab abstinẽte cõtinẽs: qđ cõtinẽs ut Arist. noluit ĩ æsca potuq; ac libidine: necnõ ira dꝭ. Abstinẽs aũt q nõ rapit aliena. ⁋ Atq; osorẽ. & hoc opponiꝭ ei: qđ dictũ est amãtẽ: licet odi uerbũ sit impsonale: & anomalũ: odio tñ odis odit dixerũt ueteres: uñ osus: & posus pricipia: & osor uerbale nomẽ. ⁋ Esse oñdit. occulta sua patefecit flagitia. ⁋ Vnã amicã. i. eãdẽ cũ filio. ⁋ Decrepit⁹ senex. In ãbiguo uitæ positus. Nã crepum: ut ẽt No. iqt: Plautũ nõ citãs hoc testimoniũ bellũ ãceps: dubiũ. Lucre. lib. v. exeq̃taq; sũt crepi certamina belli. Actius in phœnissis. Quę ego cũcta eẽ fluxa ĩ mea re crepa cõperi. Idẽ ĩ telepho. Nũc tu ĩ re crepa tua: qd capias cõsilii uide. Lucil. saty. lib. v. samnite soli mihi in magno mœrore: tristitiã in somno crepe iuuentutis salutis. Pacuuius ĩ dolorestę. Non uetet animũ ægritudine in re crepa confici. Varro in mysteriis: prisca horrida silent oracula crepa in nemoribus: unde & crepusculum dicitur lux dubia. ⁋ It ad cœnam: quotidie nõ cœnat domi: sed foris apud meretriculas.

Flagitium unde

Abstinens ab incõtinẽte qũo differat

Crepusculum quid

PYLAdes

Artemona mulier. Parasitus. Demænetus.
Argyrippus. Philenium meretrix.

AIn tu meum uirum hic potare obsecro cum filio?
Et ad amicam detulisse argenti uiginti minas?
Meoq; sciente filio id facere flagitium patrem?
Pa. Neq; diuini, neq; mihi humani qcq̃ accreduas
Artemona, si huius rei esse mendacem inueneris.
Art. Ah. scelesta ego, præter alios meum uirum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxume.
Pa. At nũc dehinc scito illũ ante oẽs minimi mortales ꝑcii,
Madidum, nihili, incontinentem, atq; osorem uxoris suæ.
Art. Pol ni uera ista essent, nũq̃ faceret ea, quæ nunc facit.
Pa. Ego quoq; hercle illũ antehac hoiem sp sum frugi rat⁹.
Verum hoc facto sese ostendit. qui quidem cum filio
Potet una, atq; unam amicam ductet decrepitus senex.
Art. Hoc ecastor est, quod ille it ad cœnam quotidie.

AIn tu meũ uiꝝ hic potare. Versus ẽ trimeter brachicatalectic⁹ septẽ cõstãs pedib⁹: ĩ hac ultia hui⁹ comœdię scena inducit Artemona uxor Demęneti senis furoꝭ cõcitata postq̃ a Diaboli parasito resciuit: uiꝝ suũ cũ filio apud amicã potare: ac scortari: q̃ sublatis cũctis: ueluti uelo ipulsa nauis: ad illũ euolat adoriẽdũ: & opprimẽdũ: ab eodẽ parasito comitata: cũ quo ĩtereũdũ loquẽs: ab illoq; iteꝝ: q̃ iã didicerat sciscitãs maioꝭ ira accẽdiꝭ: & tãdẽ post dęphẽsum illi⁹ sermonẽ ex occulto: ĩ uiꝝ ipm cõuitiis isurgẽs: illũ attonitũ: & semimortuũ domũ trudit. Artemõa ipa uocaꝭ: a græco αρτεμων. n. uelũ nauis signat: qa ueluti uẽto uelũ: sic ipa furore cõcita uehebaꝭ ĩ uiꝝ uel qa ueluti uelũ nauẽ fert: & ire facit: sic ipa mulier uiꝝ agitabat: & p libito uersabat: qđ ãt iqt Pius. Sũt q artemonẽ iflectũt cũ afflatu scribẽtes: eãdẽ hois stulnciã olet: qua ut plurimũ agitaꝭ: nã. αρτεμων. apđ græcos p simplex. t. scribiꝭ. & afflatũ nõ hẽt. ⁋ Ain tu: uerba sũt artemõæ ad pasitũ: & hic ain: p ais ne accipiꝭ: quũ alibi dolẽtis iteriectio sit: ut paulo supra dixim⁹: tertia pcedẽti scẽa. Sic ãt ab ea exprimũꝭ hæc: uerba: ut q uideatur meli⁹ rẽ itelligere uelle: quũ tñ iteri ira magis magisq; accẽderet. ⁋ Meosq; sciẽte filio. Ita scribi cogit metri rõ: nã uersus nõ cõsisteret si scribas: meoq; filio sciẽte. ⁋ Accreduas: p accredas. i. credas. Delẽda ẽ dictio post hac: q̃ hãc pcedebat: uti supfluẽs. ⁋ Si hui⁹ me rei: nõ si hui⁹ rei me qa uersus claudicaret. ⁋ Ah scelesta ego. Ita hñt codices antiq: & nõ a scelestę: ut corrigit Pius iterps: qđ & rectus sensus admittit: ac si dicat. ah q̃ ego idignũ facin⁹: & scelus admisit: dũ existimaui: uiꝝ meũ frugi &c. ẽ.n. loq̃ndi modus: quo nũc quoq; utimur: ut claꝝ ẽ. ⁋ Meũ uiꝝ fui rata. i. existimaui: cẽsui: tollẽda fuit dictio frugi hic pperã scripta. & p ea fui supponẽdũ. ⁋ Siccũ. i. exercitũ: & multis laboribus exhaustũ: pro exercito expõit Nonius hũc locũ citãs: quũ pprie aridũ: & sine humore dicaꝭ. Virg. Sũma petit scopuli: siccaq; ĩ rupe resedit. Siccus ãt a succo p ãnphrasim dducĩꝭ: qa siñ succo fit: succus ãt a sugo uerbo. ⁋ Madidũ nihili: icõtinẽtẽ oia hæc opponũꝭ uerbis p artemonã platis: hoc ẽ madidũ sicco: Nihili frugi: iconnẽtẽ cõtinẽti: osorẽ amãti. ⁋ Pol ni uera. Artemõa loqꝭ cõfirmãs: q̃ parasitus dixit. ⁋ Ego quoq;: pasitus loqꝭ augẽs adhuc icitatę artemõę furorẽ. ⁋ Decrepit⁹ senex: uitę ãbiguus. Crepa.n. res: ut Noni⁹ iqt: dubia dꝭ: uñ & crepusculũ lux dubia: & dcrepiti senes ĩ dubio uitę cõstituti ul' q nec moueꝭ se pp senectutẽ: nec ullũ faceꝭ crepitũ pñt: & creperꝭ bellũ ãceps dꝭ.

Artemona

Ain tu

Siccus

Archidemũ

SARACENUS.

Lustrum qd sit

Ganea quae

ARCHIdemum chereã:Nomina ponit eorũ:apud quos demenetus dixerat diuersari. Liberis lustris:Publicis lupanaribus:alias lustrũ qnquẽniũ:& cubile ferarũ. Rape sublimẽ:Manibus scilicet & pedibus apphẽsis p uim asportari. Labore:Scilicet uenereo. Stertere:pfundissimo sono dormire:Persius:stertimus idomitũ:dũ despuma re falernũ:sufficiat. Cũ corona:ut in conuiuiis fieri diffusius diximus i ãphitryõe. Pallã:ueste:q pallã gestet:ut i tusiũ qd intus:uel domi deferat. Vita uxoris ãnua:Vt ea.s.annũ dũtaxat uiua. In Ganeũ:In lupanar inde:q in lupanaribus uersantur:ganeones:ut popinones in popinis. Sunt.n.ganea loca uiolenta & libidini apta:donatus appellat ganeum meretriciũ tabernam.

Ait se ire ad Archidemum, Chercam, Cherestratum.
Chrestum, Chremem, Cratinum, Cliniam, Demosthenem,
Is apud scortum corruptelæ, & liberis lustris studet.
Pa. Quin tu illum iubes ancillas rapere sublimem domum?
Art. Tace mó. ne illũ ecastor miserũ habebo. Pa. ego istuc
Ita fore illi, dũ qdem cũ illo nupta eris. Art. ego cẽseo (scio
Eum etiam hominem senatui dare operam, aut clientibus.
Ibi labore delassatum noctem totam stertere.
Ille opere foris faciundo lassus domũ noctu aduenit.
Fundum alienum arat. incultum familiarem deserit.
Is etiam corruptus porro suum corrumpit filium.
Pa. Seqre hac me mõ, iá faxo ipm hoiem mãfesto opprias.
Art. Nihil ecastor ẽ, qd facer maueli. Pa. manedũ. Art. qd ẽ?
Pa. Possis, si forte acubantẽ tuũ uirum conspexeris,
Cum corona amplexum amicam, si uideas, cognoscere?
Art. Possũ ecastor. Pa. hem tibi hominẽ. Ar. pii. Pa. paulisp
Aucupemus ex insidiis clanculum quã rem gerant. (mane.
Arg. Quid modi pf ãplexandi facies? De. fateor gnate mi.
Arg. Quid facere? De. me ex amore hui⁹ corruptũ oppido.
Pa. Audin qd ait? Art. audio. De. egõ ut ñ domo uxori meæ
Surripiam in delitiis pallã, quã habet, atq; ad te deferam
Non ædepol conduci possum uita uxoris annua.
Pa. Censen tu illũ hodie primũ ire assuetum in ganeum?

VALLA

AD archidemũ. Chercam. Noĩa sũt senatorũ:grauiũq; uirorũ. Corruptelæ .i. morũ corruptoi. Liberis lustris: idest lupanarib⁹ publicis:quo libere oẽs tẽdũt. Lassus noctu aduenit.i.a libidine defatigatus se domũ recipit. Fundũ alienum arat.i.alienas mulieres subagitat. Incultum familiarẽ deserit.i. uxorẽ suã. Aucupemus.i.obseruemus:trãslatione sũpta ab eis:q captãt auiculas. In delitiis pallam.i.uestimẽtũ:qd seorsum hẽt ab aliis: & delicate obseruat. Vita uxoris ãnua .i.ut patiar hunc annũ totũ uxorẽ uiuere cõduci nõ possum a quopiã. In Ganeũ .i.lupanar:unũ ganeones lupanari dicti.

PYLAdes

AIT se ire nõ est geminandũ pnomen se:qa uersus abundaret: ppea unicũ ascribi tm̃ curauimus. Archidemũ Noĩa sunt eorũ:apud quos demænetus uxori dicebat se diuersari:archidemus aũt interpretari põt priceps populi. αρχος eni priceps. & δημος populus dr a græcis. Prestum: chremẽ:chrestũ scribi potius cẽsuimus:in principio huius uersus:q̃ cliniã:errore factum scriptorũ arbitrati:ut bis cliniã legatur:quũ semel satis uisum sit. Chrestus aũt hoc est. χρηστος aut græcos: & propriũ est uiri nomẽ. & bonũ: frugiq; significat. liberis lustris:publicis lupanaribus. Lustrũ.n.ut diximus in uocabulario nr̃o significat tẽpus qnquẽnale:ut Varro ait a luendo.i.luendo:q quito quoq; anno uectigalia:& tributa p censores soluebant:uel ut Seruius ait:qa post qnquẽniũ unaqueq; ciuitas lustrabat. Et significat sedẽ:siue habitacula:& cubilia ferrarũ: Virg. nõ absunt saltus:ac lustra ferarũ. & alibi:Quũ uitã i siluis iter deserta ferarũ:lustra domosq; traho. Et lupanar:ut hic. Ci. quoq; i philippicis: Vino iqt lustrisq; cõfect⁹. Rape sublimẽ. Faciqt parasit⁹:p ancillas tuas:illũ mãibus & pedibus apphẽsũ domũ p uim asportari. Ego istuc scio:parasitus:pstat i irritãdo adhuc eã:dicẽs:sibi certũ eẽ:illũ demænetũ nõ alr factuꝶ unq̃:q̃ scortari:dõec cũ eo uixerit. Ego cẽseo. Ego iqt artemona existimabã cũ hoiem:hoc ẽ hmõi uiꝶ meũ senem scortatorẽ:dare opam senatui aut cliẽtib⁹:uel illi cõsulẽdo p republica:ul hos iuuãdo p iusticia:& ibi dlassatũ ppea stertere totã noctẽ domi. Is aũt ope foris faciũdo lassus: domũ noctu aduenit:hoc ẽ postq̃ cũ scortis uires oẽs assũpsit diurnas:noctu postea lãguidus domi stertit:hõestioribus uerbis rẽ obscœnã inuoluit poeta:loqnte matrona. Senatui dare opã:ita scribẽdũ cẽsuimus poti⁹:q̃ i senatu:& suiæ:& eloquutiõis habita rõne:sup quo doctoꝶ iudicio uos subiicimus. Stertere:pfũdissimo sono dormire. Persi⁹. Stertim⁹ idomitũ:qd despumar phalernũ:sufficiat: Iuue. doct⁹ & ad calicẽ uigilãti stertere naso. Lassus domũ noctu aduenit:addẽdã dictionẽ domũ putauim⁹ & sensus cõgruitate:& uersus necitate:cui pes unus defuisset. Fũdũ alienũ arat. Tãt⁹ ẽ uxorũ dolor:quũ uiros foris opas pstare itelligũt:ut pati nullo mõ q̃aut:ppea hæc quãq̃ matrõa se cõtinere nõ pt:qn asperiorib⁹quoq; uerbis qd seuiat: edat:ac si diceret:q̃ mihi debẽt opæ:illas aliis pbet. Is porro ẽt corrupt⁹suũ corrũpit filiũ. Ita scribi uersũ cogit metri necitas:quũ alr cõstare nõ possit. Qd facere mauellis: q̃ illũ.s.mãifesto opprimer. Cũ corona:ut i Amphitryõe dixim⁹ i cõuiuiis coronabãt:uel ad arcẽdã ebrietatẽ:uel ut oñderẽt:sibi tũc licere ebrios fieri. Me ex amor hui⁹ corruptũ eẽ oppido:eẽ addẽdũ fuit:ad uersus itegritatẽ:cui pes un⁹deficiebat. Pallã:palla:ut Serui⁹ iqt:ẽ uestis muliebris deducta usq; ad uestigia. No. quoq;. palla iqt ẽst honestæ mulieris uestimẽtũ:hoc est tunicæ palliũ. Plautus i menæhmis. pallã ad phrygionẽ fer:cõfecto prãdio. Virg. pallã signis:auroq; rigentẽ. Vxoris uita annua:nõ uita uxoris annua:qa claudicaret uersus. Sensus ẽ:nõ omitterẽ:surripe uxori pallã:& ad te deferre:si mihi pmitteret ab aliquo:se factuꝶ:ut uxor mea annũ uiueret:Nam qa incertus est uitæ nr̃æ breuis cursus: nec scimus: an adiiciant hodiernæ crastina uitæ tpa dii supi.ut iqt. Hor. icicirco:q nobis fidẽ faceret:uicturos nos ãnũ itegrũ:gratũ facere uideri posset:qa rei icertæ certos nos faceret. Demænetus ãt:q uxorẽ odio hẽbat p igratissimo habuiss;:se certũ fieri: q uxor ãnũ sibi supstes & uiua futura eẽt:unũ iseri⁹ dũ talos iacit: Te philęniũ mihi iqt:& uxori mortẽ ueꝶ qa cõiugal amor fqrit:ut alter alteri⁹ uitã cupe dbeat:oñdit:se qdẽ cupe:ut uxor uiuat:ueꝶ tãto amor philæniũ meretricẽ cõplecti:ut oino ei pallã traditur⁹ sit poti⁹:q̃ pductur⁹ uxori uitã i ãnũ. In ganeũ. In lupanar:ide qi lupanarib⁹uersãt

Lustrum

Stertere.

Palla.

Ganeum.

ganeones appellantur:ut popinones:qui in popinis. Sunt.n.ganea loca uinolentiæ:& libidini apta:ut inqt Noni⁹. Donatus aũt ganeũ appellat meretricũ tabernã:qa sit i terra:& nõ ut cœnacula supius. Fest.aũt locũ abditũ:ac uelut sub terra dicit antiquos ganeũ appellasse:uerũ cur in terra:aut sub terra dicãt Dona.& festus:nemo satis intelligat: nisi prius doctus sit:ꝙ apud græcos γη.& γαια.terrã significat.e qbus ganeũ deduci iidẽ authores intellexerunt.

Art. Ille ecastor suppilabat me,quod ancillas meas
Suspicabar atq; insonteis miseras cruciabam Arg.pater
Iube dare uinum.iandudum factust quom primum bibi.
De.Da puere ab summo.age tu interibi ab infimo dasauiũ.
Art.Perii misera.ut osculatur carnufex,capuli decus.
De.Animam ædepol suauiorem aliq̃to, q̃ uxoris meæ.
Ph.Dic amabo,an fetet anima uxori tuæ?De.Nauteam
Bibere malim,si necessum est,q̃ illam oscularier.
Art.Miser ecastor es.Pa.ecastor dign⁹ est.Arg.qd ais pr̃?
Art.Ain tandem?næ tu istuc cum magno malo tuo
Dixisti in me.Sine uenias modo domum.faxo ut scias,
Quid pericli sit dotatæ uxori conuitium dicere. (adest.
Arg.Ecquid matrem amas?De.ego ne?illã nũc amo,qa nõ
Ar.Quid quõ adest?De.pĩisse cupio.Pa.amat.hõ te hic,ut
Art.Næ ille ecastor fœnerato fũditat.Nã si domũ(ꝑdicat.
Redierit hodie osculando ego ulciscar potissimum.

SARACENVS.

Capulum quid sit.

Nautea qd sit.

Versus additi

¶ CApuli:dicit̃ capulũ pheretrũ: uel sepulchrũ:uñ capularis senex dictus est a Plauto uicinus capulo.i.morti: Capulus iõ dictũ est:ꝙ intra se capiat:nã sarcophagum.i.sepulchrũ capulũ ueteres dici uoluerũt:ꝙ corpora caperet. Dicimus i alia significatiõe capulũ ensis manubriũ Vir. & capulo tenus abdidit ensem. ¶ Aia:fla tũ:nã anemos græce flatus dicit̃ & uẽtus. ¶ Nauteam: appellat Fest.herbã grauis: & pessimi odoris:qua utunt̃ coriarii granis nigris. Alii dicunt aquam esse sentinę nauium:deductũ nomẽ:quia nautea nausea faciat. ¶ Miser ecastor es: Omnes hos uersiculos usq; ad uersiculũ illu: Nequeo durare:impræssores omiserant per incuriam:quos qa Plautini sunt: & in uetusto codice adinuenti:reponi fecimus in Plautinũ penum. ¶ Amat homo hic:Ironicos dictu. ¶ Fœnerato funditat:quã dãt fœnore plus recipiunt q̃ dederint: recipiunt nãq; utra sortem fœnus. hoc dicit arthemona nix suũ ab ea plura recepturũ oscula q̃ ille dederit meretrici.

VALLA.

Nantea qd sit

¶ INTEribi.interea. ¶ Capuli decus capulus nõ manubriũ mõ dr̃:sed ẽt feretrũ ab eo:qd græci dicunt κάπετος: uñ & capularis senex.i.decrepitus. ¶ Aedepol aiam suauiorẽ.i.spm alitũ. ¶ Nauteã bibere mali. Nautea inqt Festus herba grauis:q̃ coriarii utunt̃:a naue ductũ nomen:qa nauscã fac p mutationẽ t in s.hæc herba a græcis:& ab ipsis medicis tã rhos q̃ rhus appellat̃.No.ãt Nautea iqt ẽ aq̃ d coriis:uĩ qd ẽ uerius:aqua de sentina dicta a nautis. ¶ Redierit osculando.i.ad osculãdũ. ¶ Ego ulciscar potissimum.hoc ẽ tũ tps erit ulciscẽdi.

PYLAdes

Capulum

Nautea.

Fœnerato.

¶ ME suppilabat:nõ supplabat me:qa uersus nõ staret:hoc est clam res meas furabat̃:& auferebat:dixius supius: qd sit suppilare. ¶ Qd ancillas meas suspicabat.s.facere. Age tu iteribi:abradẽda hic fuit ꝑsona argyrippi.q̃ his ꝑposita erat. Sũt.n.uerba cõtinuata Demæneti:qui quũ dixisset puero:ut daret uinũ a sũmo:hoc est ita:ut a sũmo poculi:ueluti a feruẽti caccabo uinũ ꝑfunderet̃:postea inqt ad philæniũ cõuersus:age tu iterea ab ifimo.i.usq; ab ipsis medullis:da mihi suauiũ. ¶ Interibi:pro iterea:uox prisca est:qua & Gellius:& Apuleius:& alii usi sunt. ¶ Capuli decus: Capularis senex:qui ꝓpediẽ futurus es capuli decus:& ornamẽtũ. Capulũ dr̃ qcqd aliquã rẽ itra se capit: ut inqt Noñ.nã sarcophagũ.i.sepulchrũ capulũ dici ueteres uoluerũt:ꝙ corpora capiat:uñ capularis morti ꝓximus dr̃.Plau.i milite gl̃ioso. Quid ais tu?Ita ne tibi ego uideor oppido acheronticus:tã capulari stamine?qd Plauti exẽplũ ita recõcinãdũ est apud Noniũ:apud quẽ ꝓrsus corruptũ legit̃:uĩ ab ipso etiã Pio Iterp̃te Plautino:q oia tã acuto naso trutinare cõsueuit. Dicimus ẽt capulũ in alia significatiõe ensis manubriũ. Virg.& capulo tenus abdidit ensẽ. ¶ Aiam ædepol. Ita scribẽdũ est metri necessitate:nõ ædepol aiam:qa uersus abundaret. Aia hoc loco flatũ:seu oris halitũ significat:nã & aquã:& uentũ:& aerẽ:& irã:& sonũ:& odorẽ reꝝ significat:ut in amphitryone dixius & i uocabulario nr̃o exẽplis docuimus:hæc ãt uerba dixit senex:postq̃ philęniũ exosculatus est:uñ illa subdit. ¶ Dic amabo:an fetet uxoris tuæ aia?Et ita scribẽdũ est metri necessitate:nõ aia uxoris tuę:qa claudicaret uersus. ¶ Nauteam: aquã sentinæ. Marcellus. Nautea est aqua de coriis:uel qd est uerius:aqua de sentinis:dicta a nautis. Fest.ãt. Nautea inqt herba est granis nigris:qua coriarii utunt̃:uĩ a naue ductũ nomẽ:qa nauteã.i.nauseã facit:p mutationẽ.t.in.s. Bibere malim:si necessum sit qua illã osculariet:ita scribi debet uersus metri necessitate:& sniæ congruitate:qn ẽt ex codicibus antiqs:in qbus utiq; est bibere uerbũ:ab iterp̃tibus nr̃is Pio & Sarrace.omissum. Sit ãt pro est: scribi cogit metri rõ:qm̃ aliter uersus nõ staret. ¶ Miser æcastor es:uerba sunt artemonæ in maritũ talia de ea ꝓfundẽtẽ. ¶ Aecastor dignus est:parasiti uerba sunt:in cõfirmationẽ uerboꝝ artemonæ:cũ fœmineo etiã iuramẽto ꝓlata:ut magis illi adulet̃:ęcastor inqt dignus est.s.ut miser sit. ¶ Quid ais pr̃?Loqt̃ argyrippus:sed Artemona mulier irritata uerbis a uiro ꝓlatis:& ꝑcipue:ꝙ fetere sibi aiam dixerit:& iterim cõcæptã bilẽ retinere nõ ualens inqt. ¶ Ain tandẽ:minatoria iteriectio est ab excãdescẽte muliere præ nimio dolore ꝓlata. ¶ Istuc.s.ꝙ mihi fateat aia. ¶ Dotatæ uxori: erat.n.artemona:ut in principio huius comœdiæ diximus:mulier dotata:& diues:sub cuius iperio uir senex uiuebat. ¶ Ecqd mr̃em amas?Hæc sunt argyrippi uerba:q̃ exordiri cœpat supius:quũ iqt:Quid ais pater? ¶ Amat hõ te hic:ut ꝑdicat. Ita scribẽdus est uersus metri necessitate:nã si scribas:amat hõ hic te:uersus claudicabit:sunt ãt uerba parasiti Ironicos ꝓlata. ¶ Fœnerato funditat. Ita habẽt codices antiq:& uersus:ac sensus itegritas q̃drat:fœnerato inquit funditat hæc uerba senex iste uir meus. Dicitur quis fœnerato dare: quãdo plus recipit q̃ dederit:fœnerato fundere:qñ pro uno:duo:& plura recæpturus est. Nõ.n.funerato legẽdũ est:ut putat Pius iterpres:legens: Nec ille ęcastor funerato funditat:qa uersus nõ cõstaret:si nec legat̃. Si ãt næ:qd affirmãtis est: sensus ex toto alienus redderetur:ut cuiq; uel mediocris ingenii liq̄re põt. ¶ Osculãdo:nõ põt obliuisci mulier iracũda:& gl̃iaꝝ plena:ꝙ dixerit: sibi aiam fetere:iõ se pœnas sumpturã de hoie pollicet̃:osculãdo potissimũ:ut sic maiore illum cruciatu afficiat.

¶ Iace

SARACENUS. Taxilli qd: & qd talli Tallus ueneris

❡IACE pater talos:quos per diminutionẽ taxillos dicimus de qbus abunde in Curgulione:deq; eoꝝ forma & iactu:qd senserint ueteres scriptores tractabimus:illud tñ interea dicendũ est talos quattuor extitisse in ludo talario:situs ipsoꝝ numeꝝ faciebat:quattuor habebant casus:quoꝝ ueneris oium fœlicissimus:latissimusq; habebať:nam tricenariũ nsq; numeꝝ cõtinebat:ut Acron & Porphyrio notauerunt:idcirco senex sibi applaudi iubet:qa uenerem iecerat:inqt.n.hoc ueneriũ est cantharo mulsum date:archiposiã.i.bibendi icolationẽ in cõuiuiis taloꝝ iactu sortiri solebãt:qđ tãgere uideť Hora.in lib.carminũ.quẽ uenus arbitrũ dicet bibẽdi:pueri ergo plaudite dixit:qa cũ ipre catus fuisset uxoris obitũ:& amicę concubitũ optatus iactus obuenerat.❡ Cãtharo:Est cãtharus uas uinariũ ansatũ:& nauigii genus:ut a Macrobio.❡ Mulsũ: Qđ fiebat ex melle & uino ueteri:hoc gñe potiõis usi sunt ueteres qđ primũ excogitasse uideť aristæus:mel miscens suauitate ꝑcipua:& differt a melitie qđ fiet emusto melites autor est Pli.❡ Non queo durare:

Cantharus quid sit

Arg. Iace pater talos,ut porro nos iaciamus. De.maxume.
Te philænium mihi,atq; uxori mortem. hoc uenerium est.
Pueri plaudite.& mihi ob iactum cantharo mulsum date.
Art.Non queo durare.Pa.si non didicisti fullonicam,
Non mirandust.in oculos inuadere optumum est.
Art.Ego pol uiuam,& tu is hæc hodie cũ tuo magno malo

Pati nõ poterat arthemona:ꝙ sensisset a uiro ipsius imꝑcari mortẽ:iccirco sublata oi paciẽtia irruit in maritũ:atq; ego pol uiuam:qđ qdẽ referť ad illud:atq; uxoris mortẽ.rursusq; & tu hodie hæc cũ tuo magno malo iuocasti ad illud tẽdit:te mihi phileniũ:ecce quo pacto subsequẽtes cõgruũt cũ supioribꝰ uersiculis alioꝝ icuria omissis.❡ Si ñ di ful.ac dixisset:si ñ didicisti pati:fullonicã artẽ dic̃ ueluti laboriosũ ꝑseuerãtiã:fullões nãq; diutiꝰ i laboribꝰ ꝑseuerãt.

❡HOC ueneriũ est.Hæc.n.in talis:ut iterpꝛ̃ta hodie notanť. Veneriũ.i.ueneris effigies:q̃ bonum portẽdit:ut est apud Sueto.tranql.in augusto:legere:itaq; lætitia exultans demenetus inqt ob iactũ cãtharo mulsum date:q fuerat fœlix:& fortunatus.❡ Ob iactũ cãtharo mulsum date. Ebriosum hoiem oñdit:cũ dicit cãtharo uelle potare.cãtharus appellatus:ut Alexãder putat:ob sonitũ:quẽ ex infuso:uel effuso humore facit.mulsum appellat qđ græci melicratõ:ita nãq; ꝑter alios Anto.musa Augusti medicus uertit in latinũ.❡ Didicisti fullonicã.i.artẽ fullonũ ubi durãdi labor.❡ In ocu.subaudi demeneti:quo te spectet.❡ Et tu is.est.n.sine aspiratione scribẽdũ.ꝓnomẽ relatiuũ.nõ demõstratiuũ.refert enim illud tu.Polinctorẽ accersere:idest cadaueris curatorem.Polynctores inquit Fest.qui funera accurrant:Plau.in menech.sicut polynctor dixit:qui polynxerat.Polynctores dicti quasi pollutoruꝫ unctores:idest cadauerum curatores. Apuleius in hermagora polynctor eius funere:dum unctionem parauit.Hoc gliscit prælio:crescit:augeť:ut Noñ.doctissimorum autorum cõprobat authoritate actii pacuuii:Saln.Virg. Tulii:plautiq;.

VALLA. Mulsuꝫ qd

❡IACE pr̃ talos. Tali:& p diminutionẽ taxilli dñr ossa q̃drata:qbꝰ i ludo aleę utebãť antiq:ꝑter id:ꝙ talus ẽ et ossis genus in articulo pedis uẽtre emines secus calcẽ:ut dixius in uocabulario nr̃o.Hor. Ad talos stola demissa:& circũdata palla.De talis aũt:seu taxillis ad ludũ ptinẽtibus dicemus in curculione:ut supra polliciti fumus:qđ ueteres senserint.Illud iterea nõ omittẽtes:iactũ ueneris in ludo talario felicissimũ:dexterrimũq; fuisse:qđ Suetonius in augumẽto sic oñdit. Talis.n.iactatis:ut qsq; canẽ:aut senionẽ miserat:in singulos talos singulos denarios in mediũ cõferebat:quos tollebat uniuersos:q uenerẽ iacerat.Et Porphy.sup illud Horatii:quẽ uenꝰ arbitrũ dicet bibẽdi:li.scdo carminũ.Archiposiã inqt:& icohatione bibẽdi in cõuiuio taloꝝ iactu sortiri solebãt uenerius ãt iactus i talis sũmuꝫ nũeꝝ hẽt.i.tricenariũ.idẽ fere & Acron asserit:uñ hoc loco Demęnetꝰ ueneriũ iactũ adeptus: Cãtharo mulsuꝫ sibi dari petit.❡ Cãtharo.❡ Cãtharus gręcũ nomẽ est:& p.th.scribiť:qa κάνθαρος.p.θ.apud illos notať:& ut Macro.inqt:poculi:& nauigii genus significat.Sed & suidas græcus autor:nec aspnãdus:Canthaꝝ ꝑter poculi sigñationeꝫ:nomẽ quoq; fuisse ꝓpriũ inqt comici poetæ atheniensis:& nomẽ portus athenaꝝ:& nomẽ aialis:qđ ex stercore asini gigniť:cuius fœmina nõ reperiť.❡ Mulsum.Mulsum erat potionis genus:ex melle & uino ueteri:quo ueteres usi sunt:qđ Aristęus primũ excogitasse uť:ut inqt Pli.❡ Nõ queo du.Quũ audiuisset artemona uiꝝ demænetũ:ꝑter q̃ ꝙ fetere sibi aiam dixerat:mortẽ quoq; optare:& qa felix iactus cõtigerat:lętũ eẽ:inqt:nõ q̃o durare:hoc ẽ pati amplius nõ possum cõtumelias huius hois:parasitꝰ ãt ut mos est parasitoꝝ:in aliã sniam sp trahere s̃mões alioꝝ:eosq; ludere:& irridere:inqt.❡ Si nõ di.ful.nõ mirãdũ est:Fullo:ut inqt ulpianus de furtis:is dr̃:q curãda:poliẽda ue uestimẽta accæpit.idẽ & Paulus eodẽ titulo.Durare aũt:ut in amphitryõe latius dixius:& pati sigñat.& in lõgũ tp̃s cõsistere:ꝑter alias quoq; sigñatiões ibi expositas:inqt igiť pasitꝰ:in aliã trahẽs sigñationẽ uerbũ durare ab artemona platũ:si nõ didicisti fullonicã:nõ mirãdũ est:hoc est.nõ mirãdũ ẽ:te duraŕ nõ posse.i.i lõgũ tp̃s cõsistere:si nõ didicisti fullonicã.Nã si eã didicisses:te curare:& polire nosces:& sic duraŕ posses:hoc ẽ in lõgũ tp̃s cõsistere:q̃.n.nõ curãť & poliũť:sed ueluti abiecta:& situ oppleta relinquunť:ea durare neq̃unt:ut uidẹmus i domibꝰ derelictis:q̃ uel ipso situ tendunt in ruinã:in uestimẽtis:q nisi curenť:& ex eis puluis excutiať sæpius:a tineis corrodũtur. In libris quoq; idẽ cõtingit.& i reliqs:uñ Noñ.in uerbo iterpolar:iterpolare inqt:est imutare:& in nouã formã a uetere fingere:tractũ ab arte fullonica:q̃ poliẽdo diligẽter uetera q̃q;:q̃si in nouã speciẽ mutat.Nã qđ arrogãs Piusiqt:dicẽs:Nõ mirãdũ ẽ:eradẽda est hic negatio:nõ plus salis hẽt:q̃ lapis:qppe nec uersus:nec sniæ rõnẽ ullã hñs.effutit qcqd in buccaꝫ uenit.Sarra.ãt ingens.Si nõ didicisti fullonicã:ac si dixisset:si nõ didicisti pati:fullonicã artẽ didicit:ueluti laboriosam ꝑseuerãtiã:fullones nãq; diutius in laboribus ꝑseuerãt:nec ipse:ut putamus:qd ꝓferret:itellexit.Si.n.durare ꝓ pati accępisset parasitꝰ:nõ utiq; rñdisset:Si nõ didicisti fullonicã:nõ mirãdũ est.Sed aliqđ aliud qđ cũ maiori labore:& sudore fieret:q̃ fullõica:ut pote fodere:farrire:lapides erueř:& scidere:nauticã exercere:& hmõi:fullonica dr̃ ars:& exercitiũ fullonũ:substãtiue nomẽ ipsum accipiẽdo.Si ãt artẽ adiicias:adiectiuũ erit:ut fullonicã artem.❡ In oculos illũ iuadere optimũ est.Metri nec̃itas:& sniæ cõcinnitas ita scribi cogit:neq;.n.uersus constaret:si in oculos iuadi optimũ est legeres:neq; snia satis cõmoda eliceret:id qđ interꝑtes nostri nõ uiderunt:est autem sensus.loquente parasito ad artemonã:optimum est:te inadere illum in oculos.i.ut digitis tuis homini oculos effosum eas.❡ Et tu is hodie cum tuo magno malo:ita scribendus est uersus metri necessitate:nã aliter non consisteret.Dictio auteꝫ hęc in principio sequentis uersus est ascribenda.Sensus est.Ego pol uiuam:cui tu morteꝫ optasti.❡ Et tu is.i.& tu talis:quasi dicat:& tu pessimus uirorum inuocasti hodie hæc cum tuo magno malo:quia ego te ulciscar.

PYLAdes Cantharus Fullo Interpollaŕ Fullonica

SARACENVS.

Pollictores qui dicatur

Cuculus uis.q̃

POLLINctorem accersere: Demenetus: uisa uxore: totus cœpit impallescere: & ueluti exanimis factus: est propterea parasitus inclamat ueluti mortuum demenetũ sepulturę tradendũ. pollinctores quasi pollutorũ unctores: & cadauerũ curatores: Apuleius pollinctor eius funeri: dũ unctionẽ parauit. Gliscit: crescit: accendit. Prœliũ: Iurgiũ: cõtentio. In parte. i. alternis cũ argyrippo uicibus. Regẽ: diabolũ dicit: cui parasitabat: & ope illius egebat. Quid tibi huc receptio ad te est meũ uirũ? Idest ad te meũ uirũ recipe: dixims noia uerbalia ueteres iisdẽ casib' iũxisse: qbus eorũ uerba: ut ex lectione plautina nobis licet sępissime intueri. Cuculus: Auis est accipitri fere simili: quin ex accipitre fieri immutato figura credit: qm̃ quo tpe is appet: accipiter ille: cui silis est nõ aspicit. oua parit non in suis: sed in alienis nidis: alienaq; absumens oua: sua relinquẽs. autor ẽ Ari. l. v. de nat. aialium. Indicatũ: manifesto depræhensum.

VALLA.

MANDAta dicã facta. Quæ mãda uit me pfecisse. Hi dũ litigãt. i. cõtẽdũt: sumpta similitudine ab eis: qui lites cõtrahunt. Regẽ pdidi. i. herũ: ita ueterę frequẽter locuti sunt: ut apud Iuue. Martialẽq; est legere: & alios. Quid tibi huc receptio ad te est meũ uirũ. In phileniũ hæc uerba sũt. i. cur ausa es maritũ meũ apud te recipe: nã uerbalia noia eisdẽ casibus cõiungebant ueteres qbus & uerba: uñ descẽdebãt. Cubat cuculus. Qui aliarũ auiũ oua absorbere. pcipueq; curucę phibet: & sua ibidẽ edit: ut Arist. & alii meminerũt. Appellat ergo cuculũ: qm̃ alienis domib' studeat liberis operã dare. Male cubandũ est. subaudi: si male cœnauero. Iudicatũ: Qm̃ uxor dixerat: cœnabis magnũ malũ idicasse uisa est: quã uellet pœnã isli gere. Hic senex. hæc uerba recitator habet. Fecit uolupe: idest delectabile: unde & uoluptas dicta.

Verbalium noium con structio

Voluptas unde

PYLAdes

HAEC inuocasti: dictio hæc: hoc loco scribi dbet: & tolli ex pcedẽti uersu: metrica rõne sic exigẽte. Pollinctorẽ. Quũ demænetus uxorem uidisset: expalluit: & ueluti examinis factus cecidit in terrã ppter ea parasitus inqt: ecqs currit pollinctorẽ accersere. Pollinctores: ut Noñ. inqt: sunt qui mortuos curãt. Varro. ppter cunã capulũ positũ nutrix tradit pollictori. Et fulgẽtius placides: pollinctores inqt dicti sunt: qui funera moriẽtia accurant: dicti quasi pollutorũ uictores. i. cadauerũ curatores. Plaut. quoq; in pœnulo ait. q̧ mihi pollinctor dixit: qui eũ pollinxerat. Gliscit: crescit. Virg. haud secus ac cẽso gliscit uictoria turno. Nonius quoq; hũc locũ citans: pro crescere: uel ignescere exponit.

Glifcere

Innocasti. Pa. ecquis currit pollinctorem accersere?
Arg. Mater salue. Art. sic salutas? Pa. mortu' ẽ Demænet'.
Tempus subducere hinc me. pulchre hoc gliscit prelium
Ibo ad diabolum. mandata dicam facta, ut uoluerit.
Atq; interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant
Post demum huc cras adducam ad lenam, ut uiginti minas
Ei det. in parte hac amanti ut liceat potirier.
Argyrrippus exorari spero poterit, ut sinat
Sese alternas cum illo noctes hanc frui. nam ni impetro,
Regem perdidi, ex amore tantum est homini incendium
Art. Quid tibi huc recæptio ad te ẽ meũ uirũ? Ph. pol me q(oé
Miseram hodie enicauit. Ar. surge amator, i domũ.
De. Nullus sum. Art. imo es, ne nega, omniũ pol neqssimus.
At etiam cubat cucullus. surge amator, i domum.
De. Væ mihi. Art. uera hariolare. surge amator, i domum.
De. Abscede ergo paululũ istic. Art. surge amator, i domũ.
De. Iã obsecro uxor. Art. nũc uxorẽ me esse meministi tuã?
Modo quom dicta in me ingerebas, odium, non uxor erã.
De. Totus perii. Art. quid tãdẽ anima fetet ne uxoris tuæ?
De. Mirrhã olet. Art. iã surripuisti pallam, q̃ scorto dares?
Arg. Ecastor, qui surrepturum pallam promisit tibi.
Art. Nõ taces? Arg. ego dissuadebã mater. Art. bellũ filiũ
Istoscine patrem æquomst mores liberis largirier?
Nihil ne te pudet (De. pol si alid nil sit, tui me uxor, pudet,
Art. Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit.
De. Non licet manere, cœna coquitur, dum cœnem modo?
Art. Ecastor cœnabis hodie, ut dignũ est, magnũ malum.
De. Male cubandum me uxor adducit domum.
Arg. Dicebam pater, ne matri consuleres male.
Ph. De palla memẽto amabo. De. iuben hãc hinc abscedere?
Ar. Immo intus potius. seqre me hac. De. ego uero sequor.
Arg. Ite domũ. Ph. da sauiũ etiã prius, q̃ abis. De. i i crucẽ.

Vt liceat potirier. Sensus est: ut liceat sibi diabolo amãti potirier hac. s. puella in parte: hoc est alternis noctibus: ut infra exponit: tollenda est dictio ei: quæ post uerbũ liceat in impssis codicibus ascripta erat: uti supfluens: nã uersus eã nõ tolerat: nec codices antiq hñt. Regẽ Diabolũ. s. herũ: & patronũ: atq; opsonatorẽ meum: Reges. n. apud luculẽtos scriptores parasitorũ heri: & opsonatores dicunt Mar. Rex nisi dormieris: nõ potes esse meus. Idẽ. Quũ te nõ nosses dñm: regẽ q; uocabã. Quũ bñ te noui: iã mihi priscus eris. Quid tibi huc recæptio: uerba sunt Artemonę ad phileniũ. Meũ uirũ. Nomina uerbalia ueteres iunxerũt casibus: qbus & eorũ uerba iungũtur. ut hic: & alibi sępius est uidere. Pol me qdẽ: loqtur philæniũ artemonę se excusans: q̧ suis igratiis: ille hodie apud eã fuerit: somniat Pius iterũ: dicens: hic adstrue Demęnetũ loqnẽtẽ præ uxoris uesania oppido q̃ sollicitũ: nõ. n. possunt hęc uerba Demæneto ascribi. Surge amator: i domũ. Artemona uidens Demænetũ iacentẽ pręc timore semimortuũ: eũ pede pulsat: dicẽs. Surge amator i domũ. q. d. quẽ nõ puduit hac ætate: amatorẽ esse: & scortari: uñ ille percussus: & hoc mõ increpitus: pręc pudore se amãtẽ & isanũ fingit: hinc nomẽ Demæneti a poeta cõueniẽter: & cõcinne fictũ est.

Demænet'

μαινομαι. n. apud græcos significat isanio. de aũt auget: ac si dicamus: ualde isanus: & secũda nois syllaba dipthõgũ hẽt: possumus ẽt hoc illũ noie appellatũ dicere: qa tanq̃ isanus: senecta ętate scortatorẽ & filii cõpotatorẽ se pstitisset. Nullus sum: hoc est nõ sum apud me. Sed illa significãter rñdet uerbis illis: nullus sum. Immo es: ne negassis. Immo es inqt: ne negaueris te esse: nã es pfecto: & neqssimus oĩuʒ scribẽdũ est negassis: pro negaueris metri necitate

qnia

quia aliter uersus nō cōstaret. ¶ At ēt cubat cucullus. Nomē est contumeliosum cucullus aliqſ. & longā habet secun dam: quā & duplici.l. cōsuetudo scribit: hoc aūt patet uersu illo Horatiano: ex septima satyra: Cessisset: magna cō pellās uoce cucullū. Sed & hoc ipso poeta Plauto in pseudolo dicēte. Quid fles cuculle: uiues. Quid ego ni fleam: Et hoc quoq; loco: utrobiq;.n. iambus ex est duabus primis nois syllabis. nec aliter ɔstaret uersus. Est aūt cucullus auis accipitri fere ſiſis: de qua scribit Aristo. v. de natura animaliū: φ quū tps suæ appetit parturitudinis: nidum auiculæ: cui curruca nomē est: aiaduertit: in eiusq; nido: exclusis illius ouis: oua sua enititur. Quę supposita curruca sua sibi oua putans incubat: & fouet: donec pulli excludantur: qbus exclusis cernens curruca sobolē solito maiorem: & pul/ chriorem gaudet: sibiq; læta placet. Crescētibusq; in dies cucullis quos illa suos credit filios: miro in illos affectu gli scit: donec grādior factus cucullus: admirabundam matrē tā decorę sibi gnatū cōtigisse: deuorat: & deglutit. qđ te tigit satyrographus poeta inquiens: Tu tibi tunc curruca places. Ibi.n. patrē adulterinū filiū pascentem significat. cucullū igitur Artemona uiræ appellat: qa ut cucullus: relicto proprio nido: & fundo uxorio: in filii argyrippi nido scortare cotendat: & q̄ domi ueluti oua incubari debēt: in alienū lectū transferre conetur. Est ptcrea cucullus tegmen tum capitis & pprie papyraceū: quo pigmentarii utunt. Iuue. Cōtentusq; illic ueneto: duroq; cucullo: q̄q̄ & ex alia materia fiat: a quo cucullatus: hoc est cucullo optus dr: quales sunt monachi religionis nostræ xpianæ: De qbus An ge. Politianus in pfatione: quā in menæhmos Plauti fecit: hæc dixit: hi sunt pcipue qdam clamosi leues: cucullati. li gni pedes: cincti funibus. &c. Vñ Bardocucullus genus est uestis cucullatę: qua galli utunt: tractum nomen a bardis galliæ gente: φ hæc pcipue eo gñe uestis uteretur. Bardi aūt in maximo honore apud gallos fuere: φ laudibus ma guorę uirorę: ac poeticæ studerent: ufi Luca. Plurima securi sudistis carmina bardi. ¶ Mō quum dicta ingerebas in me: ita scribi debet uersus metri necessitate: nā aliter nō cōsisteret. ¶ Myrrā olet. Myrrha arbor est arabiæ odoratissi ma: sudās: atq; emittens sponte eam: quā stacten uocāt: cui unguento nullū est cōparabile: ut in mostellaria dicemus. ¶ Promisit tibi: pmisit: p minatus est: ut apud Virg. si patrios unq̄ remeassem uictor ad argos: pmisi ultorē: quęad modū ecōtrario Hor. Atq nultus erat multa: & pclara minātis: pmittimus.n. bona: & minamur mala: ut Ser. inqt. ¶ Aequū est mores. Nō æquū mores est: qa uersus nō consisteret. ¶ Nil ne te pudet: ita scribendū est: & uō: nihil ne te pudet: qa metri rō ita exigit. ¶ Pol si aliud nil sit: nō pol si aliud nihil sit: qa nihil in hoc uersu stare nō pōt: q̄q̄ Pius ipse ita corrigit. ¶ Tui me uxor pudet: non placet Pii expositio: φ me tu in scorto inueneris. Immo latentē morsum in uxorē existimamus illū ptulisse: hoc est: me pudet: talē: tanq̄ arrogātem: & impudentē uxorē nactū esse: quę uirū usq; in ganeū psequat: & eū cōtumeliis afficere nō erubescat. ¶ Cano capite: psequtur insolens matrona: uirū oppro brius exagitare. ¶ Tua te cucullū uxor: tua addendū fuit metri necessitate: qa pes unus uersui defuisset. ¶ Iudicatū: cōdemnatū: qđ plurimi codices hñt: & sensui maxime cōgruit: qm̄ uxor dixit: Cœnabis hodie: ut dignū est: magnū malū: & sic fniam aduersum eū tulisse uf: φ mereaē cœnare magnū malū: nō aūt indicatiuū. i. uulgatū in oculis om nium: & p patulo: ut exponit Pius & Sar. ¶ Dicebā pater: Argyrippus adolescēs: q matrē timebat: ut q̄ ius oē in do mo obtinebat: qrit se illi graticari: dū aduersus patrē loqt: ppea & supius dixit. Ego dissuadebā mater. ¶ Ego uero seq. hoc addendū fuit incuria librariorę omissū: aduersus integritatē: qđ & in codi. antiqs scriptū est. ¶ Ire domū. scribendū est ite: nō. i. tam metri necessitate: q̄ ex sniæ cōcinnitate: loqtur.n. Argyrippus ad patrem: & matrem.

RECITATOR.

Hic senex siquid clam uxore suo animo fecit uolup.
Neq; nouom, neq; mirū fecit, nec secus, q̄ alii solent.
Nec qsquast tam ingenio duro, nec tā firmo pectore,
Quin ubi quicquam occasionis sit, sibi faciat bene.
Nunc si uoltis deprecari huic seni, ne uapulet,
Remur impetrari posse, si plausum clarum datis.



Hic senex: Verba sūt recitatoris indicantis finem fabulæ. ¶ Volupe: pro uoluptate: sic ueteres loqbant p apocopē: ut testat Dona. in Terentiū. SARACENUS.

¶ IN AVLVLARIAE ARGVMENTVM.



Avarus senex nō satis sibi fidēs Euclio: aulaę auri plenā tenet defossam domi: a qua aulularia dcā est comœdia: huic erat unica filia uirgo nubilis: quā lyconides adolescēs stuprauerat cereris uigiliis: hāc adolescētis mater Eunomia: hortat suū megadorę fratrē: ut du cat uxorem indotatā uirginē: quā pbis moribus sciuerat & honestis hortā parētibus: suasus megadorus Euclioēm cōuenit illius petit filiā sibi uxorē dari: diu ueritus Euclio: ne pp auræ affinitatē ineat: rem differt: cōcedit tandē: pa rant nuptiæ: q̄ cū rescisset lyconides: Strophylū mittit seruū obseruaturę singula: is dū ex occulto spectat: Euclionē e domo: q asportarat aulā: uidet eā locare in tēplo fidei: & cū se uisum forte suspicaretur: rursus e fidei phano defos sam locare in syluani luco: quā ubi secessit ille: strophylus illico surripuit: sed ille rediens surreptum sibi ubi nouisset aurum clamitat: uociferat: quęq; perconctatur obuium: interim quæ fuerat per matrem lyconides: ut confectas cū megadoro nuptias infectas redderet: factusq; is Euclioni obuius: puellam ex se grauidam palam facit: itidē ille sibi surreptam aulam: quam ubi strophylum abstulisse resciuit: aurum Euclioni reddit: uxorq; filia traditur lyconidi.

Aulularię fabulæ nō est: ut pluribus psequamur argm̄: qm̄ poeta ipse larē deū inducit plane explicātem. paucis itaq; rem ipsam attingemus. Euclio auarissimus senex filiā habuit nubilē unā domi: hāc lyconi des adolescēs uitiarat: grauidāq; fecerat. huius adolescētis mr̄ fuit Eunomia: & auunculus megadorus: uult ergo soror megadori Euclionis filiā frater ducat uxorē. a fratre impetrat. poscit ergo ab Euclione eā sibi dari: ac sine dote. Euclio aūt qđ hſet domi aulā auro plenā: suspicaē id megadorę resciuisse. qđ par nō uideret megadorę opulētissimū suam desiderare Euclionis affinitatem. ægre itaq; promittit. megadorus omnē impensam nuptiarum facit. Metuens igitur aulæ suæ Euclio: eam domo effert. & tandem in syluani luco collocat: id cum ob seruasset lyconidis seruus strophylus: abeunte sene Euclione eam sustulit: unde seni re intellecta: exanimales luctus gemitusq; exorti sunt. Interim filia Euclionis filium parit: & lyconides: qui illam uitiarat: per matrem auunculū me gadorum sibi nuptias renunciari cōtendit: quā uero strophylus aulam sustulerat: seni restituit. VALLA.

Cucullus. Bordocucullus

¶ Nominum ethy mologiæ ex re ipsa factorum.

Cõgrio qd sit. Pithodicus unde. PYLAdes

EVclio qdẽ ab eu: qđ bonũ sigñat: & cleos gloria. ¶ Eius an. sta. noiat: qa staphyla uua passa dr. ¶ Megadorus ma. do. mega. n. magnũ dr: & doron donũ. ¶ Eunomia. Qđ eu bonũ sigñat: & nomos legẽ. ¶ Seruus meg. stro. i. nucleus pineus q̃si sapidus. ¶ Lyconides. ab eo: qđ lycos lupus dicat: qa ut lupi noctu rapiũt: ita hic puellã noctu uitiauit. ¶ Eius ser. stro. a strepho: qđ uerto sigñat. multis. n. se uertit modis: ut senis aurũ raperet. Inducunt ẽt in hac comœdia coq: congrio: & antrax. ¶ Cõgrio. qdẽ: qa cõgrus piscis spẽs anguillę fere hñs effigiẽ. ¶ Antrax uero pruna noiat: qđ ad prunas: & ad ignẽ assistat corpus. ¶ Pithodicus. q a pitho. i. a uas(se nomẽ hẽt q̃si uascularius.

Volup.

HIc senex. Hęc sex carmina eodẽ gñe metri cõstãt: quo & supiora. Eisq; p̃ponẽda est uox: Grex. Nã grex histrionũ: pacta iam: & pfecta fabula: alloq̃t Theatrales auditores: quasi senẽ excusare uelle se oñdẽs: sed hoc totũ ad ipetrãdũ ppli plausum scm̃ est. ¶ Volup. hoc est uoluptatis: uel uoluptate: ita. n. antiq utebant: ut uoluppe: & uolup. p apocopẽ dicerẽt: ut in Amphitrvõe latius annotauimus. ¶ Nec q̃sq̃ est. Catholica sñia: nemo est tam durus: tãq; tetricis moribus imbutus: q offerẽte se occasiõe: sibi nõ faciat bñ. ¶ Nũc si depcari uultis. nõ si uultis depcari: qa uersus claudicaret. ¶ Si plausum. Id obseruabat: ut in fine comœdiæ applauderẽt auditores: eo plausu uidelicet ostendentes. sibi placuisse actionem: quod & actoribus maxime optatum erat: & gratum.

M. ACCII PLAVTI AVLVLARIA.

ARGVMENTVM.

SEnex auarus uix sibi credens Euclio
Domi suæ defossam multis cum opibus
Aulam inuenit. rursumq; penitus conditam
Exanguis, amens, seruat. eius filiam.
Lyconides uitiarat. interea senex
Megadorus a sorore suasus ducere
Vxorem, auari gnatam deposcit sibi.
Durus senex uix promittit. atq; aulæ timens
Domo sublatam uariis abstrudit locis.
Insidias seruos facit huius Lyconidis,
Qui uirginem uitiarat. atq; ipse obsecrat
Auonculum Megadorum sibimet cedere
Vxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quom perdidisset aulam, insperato inuenit.
Lætusq; natam collocat Lyconidi.

SARACENVS

SEnex auarus: inter auarus & auidũ Nonius differẽtiam facit: ut auarus semp in rephensione sit: auidus ab auẽdo: qđ est ẽt honeste cupere: auidus. n. reru quarũcũq;: auarus æris auidus Auli Gelii testimoio. ¶ Vix sibi credẽs: Nã uersabat in cõtinua suspitiõe: & metu. ¶ Aulã: Dicim⁹ & ollã: & tũc est latinũ nomẽ: & uas est: cũ aũt græcũ est: aula sigñat atriũ. ¶ Penitus: p ualde & penе intus. ¶ A sorore i. Eunõia. ¶ Variis locis. Nã primũ domi: postea in tẽplo fidei: & demũ in syluani luco. ¶ Seruos i. Strophylus. ¶ Atq; obsecrat. i. obsecrare facit per matrẽ. s. ut supradictũ est.

Aula qd sit

VALLA.

SEnex auar⁹ uix sibi credẽs. eousq; iqt auarus: ut uix sibi ipi credere uideret. ¶ Multis cũ opibus. i. multo auro. ¶ Aulã inuenit. Quã & olam dicimus: qũo plaustrũ: & plostrum. ¶ Exanguis. metu pcussus ne auferat. ¶ Insidias seruos. Intelligit strophilus. seruos p seru⁹ casu ntõ. ita sępe ueteres. nam ubi duo u nũc ponũt: un⁹ p ɔsonãte: p uocali alt: q p uocali i o uertebat ut uolg⁹: uolt⁹: uostrũ: ita coruos p coru⁹: & suos p ser(uus.

Seruos pro seruus.

PYLAdes

SEnex auarus. Trimeter uersus est iambicus acatalecticus: sex pedibus cõstãs: quo in oibus argumentis usus est poeta. Est aũt huius comœdiæ argm̃ tale. ¶ Senex auarus euclio: atq; alias pauprimus: quũ lare suo familiari pmonstrantẽ aulam auri plenã: domi suæ in medio foco defossam repperisset nõ ppea largior factus: qnimmo miserior: aulã eã uariis abstusam locis: ne sibi subriperet: seruabat hinc comœdiæ nomen factũ est: ut Aulularia sit dicta ab aula uidelicet: multis custodiis multa q; cura seruata: huic seni filia unica phædra nubilis erat: quã lyconides adolescẽs: cereris uigiliis: cõstuprauerat: & ex cõpressu grauidam fecerat: quã rem senex penitus ignorabat: qn nec ipsa puella a quo cõpressa fuisse satis dignoscere potuerat: quũ tñ illã adolescẽs optime nouisset. Huic adolescẽti mater erat Eunomia Megadori nobilis: ac ppotentis cuiusdã soror. Eũ ætate iam puectũ quũ hæc soror Eunomia hortaret ad ducendã uxorẽ: atq; illi pponeret quandã grãdiorem natu: cũ dote maxima: is auersatus primũ uxoris nomẽ: deinde illius hortatibus indulgẽs: nõ diuitẽ illã: quã soror pponeret: sed Euclionis filiã hãc pauperẽ ducturũ se pollicet: qđ quũ illa pbasset. Megadorus frater absq; alio pxeneta: & mediatore: Euclionẽ senẽ adit: ac filiã sibi uxorẽ poscit. Is primũ se deludi ratus: deinde serio loquẽtem intelligẽs spondet. Dictoq; nuptiarũ die: dũ coquos ad Euclionis domũ Megadorus misisset: cœnã paraturos: aulæ timens Euclio: expulsis coqs e sua domo tantisper: dũ illã inuisit: raptã secũ domo aufer: & in fidei fanum portans abstrudit. Lyconides quũ accæpisset auũculũ suũ Megadoru sibi optatã puellã pepegisse: Strophilũ seruũ suũ speculatum mittit: q̃ gerant: Seruo in fano fidei existẽte: ut inde: q̃ gererent: agnosceret: cõtigit ut senex Euclio illuc aulã: ut diximus: attulerit: fideiq; sũmope cõmendauerit: qđ ut audiuit seruus. de ea surripiẽda secũ cogitare cœpit: uerũ senex corui: oraculo uiso: terrã pedibus scalpente: illico reuersus: e fideli fano sublatã aulam in syluani lucum deportat: ibiq; eã defodit: Idẽ aũt Strophilus seruus lyconidis rem intelligẽs: uix pfecto sene e syluani luco: quũ illuc ipse prior aduenisset: ac delituisset: aulã exfodit: atq; abstulit. Sed dũ hæc agunt: adolescens lyconides interim sollicitus de puella: nuntdũ reuerso seruo Strophilo: quẽ speculatũ miserat q̃ gerentur: Eunomiã matrẽ suã adit: expositoq; ei negocio omni de puella a se cõpressa: rogat. ut qbus omnibus modis queat: Megadoru auunculũ inducat ad renunciandum puellam euclioniam sibi iam in matrimoniũ pactã: repudiumq; faciendũ: quo ipse adolescens eã facilius assequatur. Quumq; intercedẽte matre uoti cõpos factus esset: eã renunciationis faciendæ puinciã auunculus ipsi

Aulularia unde dcã.

adolescentis

adoleſcēti tradidit. Reuerſus interim ſenex ad ſyluani lucum: ut aulam uiſeret: ubi ablatam cōperit: clamitat: uoci-
feratur. eiulat: quenq; obuiū percontans: ecquit de ea ſibi renunciare poſſit. In ſic affectū: atq; eiulantem ſenem quū
lyconides adoleſcēs incidiſſet: eumq; de filia mœſtū eo modo: & q̄ribundū exiſtimaret ſe in culpa eſſe ille ſatetur: ue
niamq; deprecatur. Ille aūt de aula loqui putans: quū diu ambiguis uerbis illū argniſſet: Demūq; de filia adoleſcen-
tem dicere cognouiſſet: cuius repudiū Megadori uerbis quoq; diceret dolore dolori addito: in ædes abiit: ut qd ado
leſcens aſſeruerat de filia: q̄ iam peperat: ſciſcitaretur: quū interea Strophilus ſeruus: aula rapta ad herū lætus acce
dit: ſeq; illā abſtuliſſe ſatetur. Qđ ubi adoleſcēs intellexit: ſeruū coegit aulā ſeni reddere: utpote ſibi iam ſocero futu-
ro. Ille aūt re intus cognita: & aula recæpta: lyconidē generū libens accipit: eiq; & filiā cū nato iam filio: & aurum do
nat: hæc eſt plana: & euidēs totius fabulæ materia: q̄q̄ circa finē: tēpoꝝ edaci uetuſtate: & librarioꝝ incuria deſint
plurima: in qua exponēda materia: & Pius ille arrogātiſſimus interpres: uel nihil ferme dixit: qđ apertū ſenſum fa-
cere poſſet: uel abſurdū: ut illud: ꝙ Strophylā Euclionis uxorē dicit: q̄ ſerua: & nutrix puellæ fuiſſet: ut patet quū ip
ſa inqt: qd hero ego dicā meo malę rei eueniſſe: Et quū puella ait: pii mea nutrix: obſecro te: uterus dolet. Et ut illud: Proxeneta.
qđ Eunoniā matronā ꝓxenetā appellat: dicēs. utiturq; auxiliatrice ꝓxenetaq; ad recōciliandā ſibi puellā: quū ꝓxe-
neta maſculini ſit gn̄is: nec recte fœminis adiiciat̃: nō aliter q̄ poeta: niſi ipſe: qui atticā oēꝫ litteraturā ſibi arrogat:
qđ attici maſculino ſemp gn̄e ꝓtulerunt muliebri iam ꝓferendū cenſeat. Et Sarra. alter Plauti interpres: ſiccior tn̄
& aridior: ꝑterq̄ ꝙ Eumoniā ſcribit lyconidis matrē: eā inſuper inqt hortari ſuū Megadoꝝ fratrē: ut ducat uxorem
indotatā uirginē: quā ꝓbis moribus ſciuerat: & honeſtis ortā parētibus. Suaſus Megadorus Euclionē conuenit &c.
hæc ille qđ utiq; falſum eſt. imo Eunomia (ſic. n. appellāda eſt: & nō Eumonia: ut infra dicemus) ꝓponebat Mega-
doro fratri ſuo: quandā grandiorē natu: cū maxima dote. De hac aūt Euclionis filia: ne uerbū qdē fecit: ut infra ui-
debitur. Tota aūt hæc comœdia: ſi penitus introſpiciat̃: ad ethicā pertinet. in qua dum ſenis auari aīus oſtenditur:
quē nunc feruentē: & ſollicitū: nūc meticuloſum: & frigidū: planeq; exanimatū præ auaricia licet intueri: Tunc no-
bis nō obſcure ꝑcipit̃: ut remota: atq; eminus expulſa teterrimæ auariciæ anxietate: maiorē ſalutis noſtræ curā ha-
beamus: q̄ adumbratæ huius mūdi felicitatis: quā hodie in ſola pecunia: & auri cumulatiōe maior ps uiuentū repo
ſitam exiſtimat. ⸿ Senex. Senex dr̃ quaſi ſeminex: hoc eſt ſemimortuus: ꝙ acta maiore ætatis ſuæ pte: iam morti ꝓ Senex.
pinquus ſit: nex. n. mortē ſignificat: quo utō ſæpius ueteres: q̄ neoterici uſi ſunt. Siſena. Qm̄ neq; mea nex: neq; inter
ceſſio poſſe ur̃ illoꝝ dementē reprimere audaciā: Quidā differre uolunt. Senes: ueteres: & antiquos. ꝙ ſenes ſint: qui
uſq; ad ſenilē ætatē uixerit: quantū ad primā eoꝝ uitā attinet. ueteres uero quantuꝫ ad publicū tp̄s ſpectat: qui alia
ætate uixerunt: ēt ſi ipſi nō ꝑuenerunt ad ſenectutē. Antiq aūt utriq;: ſed magis ueteres: q̄ ſenes. A ſene ſenectus: ſe-
necta: & ſeniū deducunt̃: eiuſdē fere ſignificatiōis: q̄q̄ ueteres ſeniū ꝓ tedio: & moleſtia poſuerint: ꝙ ſenes oībus odio
ſint. ⸿ Auarus: inter auarū & auidum Marcellus differre ait: ꝙ auarus ſemp in rep̄henſione eſt: auidus aūt ab auen
do: qđ eſt ēt honeſte cupiēdo: ut apud Virg. paſcunt̃ oues: auidæq; iuuencæ. & apud Saluſt. in catilina. Laudis aui-
di: pecuniæ liberales erant. Au. Gelius aūt: Nigidiū dixiſſe ait. Auarū dici: q auidus æris ſit: ſed in ea copula. e. litte
ram eſſe detritā. Locupletē uero appellari ex cōpoſitis ſilr̃ uocibus: cū qui plæraq; loca: hoc eſt: q multas poſſeſſiōes
tenet. ⸿ Vix ſibi credens: uix ſibi ipſi fidens: ita. n. in cōtinua ſuſpitione uerſabat̃: ne aurū repertū amitteret ut ſe ip-
ſum quoq; timere uideret̃. ⸿ Euclio: nomē eſt aptū materiæ: de qua agitur: a poeta de induſtria factū: ut in Aſina- Euclio.
ria. Demænetus: argyrippus: litanus: artemona: &c. ευκλεια. n. apud græcos bonā famā ſignificat. un̄ Euclionem
bonæ famæ uirū identidē: nec inepte fictū arbitramur. Si qdē in hac comœdia: & Eunomia de eo loquēs ait. Noui
hominē qdē haud malū me caſtor. Et Megadorus eundē euclionē alloquens: Certe ædepol: inquit: eqdē te ciuē ſine
oīmala ēt malicia ſp ſum ratus: & nūc arbitror. Poſſumus & euclionē dcm̄ aſſerere: qa bn̄ clauderet: & ſeruaret au-
rū: oēm in eo ſollicitudinē: & induſtriā ſuā ponēs: un̄ ad Staphylā anū inqt. Occlude ianuā: iam ego hic ero: & iteꝝ
occludeſis fores ambobus peſſulis. Et rurſū. Atq; occlude ædes: ego iā hic adero. ευ. nāq; bn̄ apud græcos ſign̄at: &
κλειω. claudo. ⸿ Cū mul. opi. ita ſcribēda ſunt uerba: & non multis cū opibus: ut legūt Pius & Sarra. interp̄tes: & ſe-
re hn̄t codices cōtra metri rōnē. ⸿ Aulā. Dicimus ollā & aulā: ea rōne: qua ploſtrū: & plauſtrū: codex: & caudex. col
lis: & caulis: & multa alia ueteres. n. aulas dicebāt: quas nos ollas dicimus: uas eſt coquinariū: cuius diminutiuū eſt au
lula: & auxilia id ipſum græci. χυτραν uocāt: ſiue χυτρον. ⸿ Penitus. i. ualde: quaſi pene intus. ⸿ Exanguis: ſine Penitus.
ſanguine: pallidus: timidus. ⸿ Amēs ſine mēte: q̄ſi extra ſe: & neſciēs qd faceret. ⸿ A ſorore ſuas du. ux. Suaſus a ſo-
rore eunomia: ut uxorē duceret: ſed nō hāc magis q̄ illā: neq; indotatā uirginē: filiā Megadori: ut dixit Sar. in expō
ne materiæ toti⁹ comœdię. ⸿ Auari: gnatā euclиōis auari natā Megadorus ſibi uxorē depoſcit. ⸿ Variis abſt. lo. au
laꝫ. ſ. nā primū domi: deinde in fidei tēplo: demū in ſyluani luco illā abſtrudere curauit. ⸿ Seruos. ꝓ ſeruus. ⸿ Atq;
is obſecrat. Ita ſcribi debet uerſus metri neceſſitate: aliter. n. nō cōſiſteret: neq; ſatis integritati ſn̄iæ cōſultū eſſet: niſi
is addat̃: nā abſq; eo de ſeruo intelligeret̃: ꝙ. ſ. ipſe ſeruus obſecraret: qđ qdē eſt falſum: quū fuerit lyconides: ſꝫ neq;
pio ſtandū eſt dicēti: ꝙ atq; cōmodius iſq;: uel atq ſcriberes: qn̄qdē neutro mō uerſus cōſiſteret: & ſi antiqui ſcribas:
idē erit dubiū: ne de ſeruo intelligat̃: ueꝝ quū paulo infra ait: iſq;: hoc eſt ille ſenex abn̄tia ſua ſermonē Megadori in
terrūpens: & aufugiēs: ueritus: ne illū oblectaret: atq; uerbis demulcētibus: & gratis retardaret megadorus uſq; do-
nec ab anicula ſuſpecta intromiſſi ſerui ſenis effoderēt aulā: abiit miſerrime timidus: ꝑcipue quū ferramentoꝝ: ſo-
nitum: q̄ ad ſodiendū hortū megadorus deſtinarat: exaudiret hæc oīa ſalebris ꝑmiſta: & intricata ſomnia: furentis
cuiuſdā interp̄tis & penitus amentis eſſe uident̃. ⸿ Vxorē amāti. Ita hn̄t codices antiq: & non uxori: ut inſulſe legit
Pius: cōtra oēm rectæ litteraturæ ordinē. & eſt planus ſenſus: is lyconides obſecrat auūculū megadoꝝ credere uxo Locus reſti
rem ſibimet amanti. i. ſibi lyconidi: qui eā amabat: & iamdudū prægnantē fecerat. ⸿ Per dolū: per fraudē Strophy tutus
li ſerui lyconidis qui quū ſenem obſeruaſſet aulā obruentē in ſyluani luco: illam deinde ſurripuit: ſed hoc loco Pius
temerarius: & perq̄ rudis interpres ait: dum in aulo nemore illā tumularet: ꝓh dii immortales: ubi hoc nemoris no-
men inuerſor hic latinæ oīs facundiæ perſcrutatus eſt? Nuſq̄. n. id apud Plau. fuit legere: præterq̄ ab hoc cōmenta-
tore rancido. q inſerius quoq; eū uerſum ita legit: & interp̄tatus eſt: Syluani lucus extra murū eſt aulus. contra oēm
bonū ſenſum: cōtraq; metri rōnē: quā nō magis obſeruauit: neq; dep̄hendit: q̄ lignū: ut ibi dicemus. ⸿ Inſperato: ad-
uerbialiter poſitum eſt: ac ſi diceret præter ſpem: & quū amplius illā non ſperaret: ſe reperturum.

SARACENVS a Vlam repertam: aliud argumentũ ut in Amphitrione: ut suũ nomen indicet comœdię. ¶ Vi summa: Magna cum diligẽtia. ¶ Miseris adfectus modis: Quia semp animo angebatur: aurũ ne surriperetur. ¶ Dat coquos: qui cõuiuium: & cœnã pararẽt. ¶ Cõpressoris. s. lyconidis. ¶ Rem refert: ut filiam uitiarat.

Lar qd sit.



NEquis miretur: Lar familiaris deus inducitur comœdiæ: argumentum narraturus: quoq; pacto author fuerit thesauri inueniundi: mẽtio supra facta est: authoritate Apuleii: qui lares: q laruæ: & lemures: quę ue manes dicerentur hoc loco larem intelligimus genialem deam: unusquisq;. n. locus sibi ẜpriũ genium habet: & dicti sunt genii: quasi nobiscũ gignant: uel q̃ genitos tueãtur id quod ipse met dicit: hãc domũ multos annos possideo: & colo.

ARG.



AVlam repertam auri plenam Domi Euclio
Vi summa seruat miseris affectus modis.
Lyconides istius uitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubensq; ut faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio, abstrudit foris.
Re clam omni inspecta compressoris seruolus
Id surpit. illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.

LAR. PROLOGVS.



NEquis miretur, qui sim, paucis eloquar.
Ego LAR sum FAMILIARIS ex hac familia,
Vnde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Iam multos annos est quom possideo, & colo.

VALLA. AVlam repertã. hoc argumẽtũ uĩ repetitum nõ ob aliam cãm: nisi ut mõ ex primis uersuum litteris fabulæ nomẽ indicet. ¶ Coquos cũ obsonio. i. cum esculentorũ: & poculentorũ impensa: nã opson græcæ. latine esca: unde obsonium diminutiuum. ¶ Cõpressoris seruulus. i. lyconides strophilus.

Opson qd sit.

n Eqs miret. in hoc ꝓlogo laris familiaris uerba ponuntur.

PYLAdes



AVlam repertã auri plenã domi Euclio. Eodẽ genere carminis trimetro uidelicet: Est aliud argumentum: quo nomen comœdiæ primis uersuũ apicibus insinuat: ut in Amphitrione ẽt poeta fecit: & in aliis comœdiis. Addendumq; fuit uersui uerbũ domi: & sniæ integritate: & metri necessitate: aliter. n. uersus nõ cõstabat: sed quinis tñ pedibus incedebat. Et ita res habuit: ut domi prius abstrusam aulã sub foco senex euclio multa cura seruauerit. ¶ Vi summa: q̃to studio: & diligẽtia poterat. ¶ Miseris affectus modis. i. misere affectus: & cruciatus: quũ timeret: ne aula sibi surriperetur: affecta mẽbra maculata: & languescẽtia appellat Cor. celsus. ¶ Lubẽsq;: ut faciat. Nos sic intelligimus: ut Megadorus lubẽs. i. lęt?: id faciat. i. ducat: hoc sensu. Megadorus misit coquos cũ opsonio: & ad euclionis: & ad suas ædes: qui pararẽt utrobiq; cœnã: ut ipse Megadorus lætior nuptias celebrare posset. Non aũt: ut Euclio lubens id faciat. i. ut assentiret: ut cõtentus esset: filiã megadoro uxorẽ dare: ut fortassis alii intelligunt: super quo alio℞ iudiciũ requirimus. ¶ Abstrudit foris: celat: & abscõdit extra domũ: iuxta illud: quod in argumẽto altero superiore dictũ est: uariis abstrudit locis. ¶ Quæ aũt garrit Pius dicens: abstrudit: extrudit: expellit: foris: scribe foras. Ita. n. res se habuit. congrionẽ ueluti furem thesaurariũ licentiose per domũ uagãtẽ: palabundũq; cohercuit Euclio: baculoq; fecit eius fissile caput: illũ abigens foras: &c. neutiq; in aures nostras penetrãs: quũ & per ꝓcedentia: & per sequẽtia liquido appareat: nõ esse aliter intelligendũ: q̃ euclionẽ auro formidantẽ illud foris abstrusisse: atq; occuluisse. ¶ Re clã omni inspecta: clam addendũ fuit metri necessitate: & sniæ concinnitate. Sensus est. ¶ Seruulus cõpressoris. i. Strophilus lyconidis seruus: clam inspecta oi re. i. quũ ex occulto uidisset oẽm rem. Nã in fideli fano occulentem senem aulam uidit: intellexitq;. illo loquente: quemadmodum in syluani lucum aulã erat delaturus. Hæc aũt nihil habent cum ea sententia delirantis Pii: q̃ Euclio foras coquos expulerit: ut clarum: & apertissimũ est: uel ipsis pueris. ¶ Surpit. Pro surripit per syncopam proferre metri necessitas cogit. ¶ Illic. s. lyconides. ¶ Rem refert. quemadmodũ filiam eius compressisset. ¶ Adeo donatur: ab euclione sene donatur lyconides auro: uxore: & filio iam ex prius compressa filia nato: ut in expositione argumenti superius diximus. Nam quod Pius inquit uarie hunc uersum legens: eruditius: & significãtius ita legi: & interpretari posse: ab eo donatur auro: uxore is & filia euclio donatur auro a lyconide: & is: idest lyconides donatur filia uxore: quum eam postmodo duxerit uxorem: id quod senlit etiam Sarrace. quum in fine expositionis argumenti dixit: uxorq; filia traditur Lyconidi: Omnia sunt deliria: & meræ laruæ. quum nullo modo sensus constare possit: in eam sententiam: neq; de alia intellegi: q̃ de lyconide: qui donatus sit auro: uxore: & filio iam nato ab euclione sene. præterea codices nulli antiqui: neq; noui sunt: qui habeant: uxore: is & filia: & in fere omnibus: filio. non filia legitur.

NEquis miretur: qui sim paucis eloquar. Eiusdem est generis carmen cum superiore. In hac scena introducitur lar familiaris deus: qui prologi uice fungens: narrat qui sit: & quo modo fuerit autor thesauri huius inueniundi. Et qua causa: simulq; omnem stupri commissi rem apperit: & quæ exinde secutura sunt. Dictum est superius in Amphitrione: qui sint lares: lemures: laruæ: & manes hoc loco larem intelligimus genialem deum. Vnusquisq; enim locus: immo & unusquisq; hominum proprium sibi genium habet: siue

Genius. larem: hoc est deum: cuius suasu: quæ peragenda sunt rite. & recte percipiuntur: Dicti genii: quia nobiscum gignantur: uel q̃ genitos tueantur: unde in genealogia nostra diximus. Esse lares geniosq; uolunt data numina bina: omnibus: & uitæ funeris atq; duces. Etenim ita apud omnes ferme constat: duos unumquęq; genios: siue lares: & ut uulgo aiunt: angelos habere: uitæ suæ custodes alterum bonũ: alterum malum. Iidemq; familiarum esse ꝓprios quosdam lares: & deos quorum in custodia sint: quos religio nostra christiana sanctos appellat: ut diuum Franciscum: Augustinum: Hieronymum: cæteros. ¶ Familiaris domesticus: huius familiæ. ¶ Vnde: ex qua: uel ex cuius familię

Lararium. domo: siue larario. Larariũ. n. dicimus locum: siue sanctariũ: quod lar familiaris incolere solet.

¶ Habet:

¶ HAbet: p habitat. ¶ In medio foco. Vbi seruaṫ ignis: focus: somẽta: focillationes: foculi: a fouẽdo dicta sunt. i. calefaciendo. Nonius focula appellat nutrimẽta: unde foculare dicimus: ut fouere: id quod testatur Plaut. in Persa: ubi uẽtris focula fumare dixit. ¶ Qñ: Don. qñ legit p postq̃. ¶ Minusq; imp. Vel nulla impẽsa: uel minori cura: & curare pcurabat: sic ipure p iptiebat. ¶ De sum. lo. Sũmo gñe natus. ¶ Is scit. i. nouit. ¶ Senex de pxi. Vicinus Megadorus.
¶ QVI nunc hic hẽt. i. habitat: nã iteratiuũ uerbũ est ab habeo. ¶ Is qñ moritur. Do. in adelphis hunc locũ Plautinum citans: postq̃ inquit: p qñ: cuius reciprocum qño p postq̃. ¶ Maiorem honorẽ. culturã: obseruantiã: uel sacrificium & litationẽ: ut No. in huius uerbi indagine annotauit.

SARACENVS

Focus unde

VALLA.

Honore qd sit.

Patri, auocq; amicus huius, qui nunc hic habet.
Sed mi auos huius obsecrans concredidit
Thesaurum auri, clam omneis in medio foco
Defodit uenerans me, ut id seruarem sibi.
Is quando moritur, ita auido ingenio fuit,
Nunq̃ indicare id filio uoluit suo.
Inopemq; optauit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum.
Quo cum labore magno, & misere uiueret.
Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obseruare, ecquid maiorem filius
Mihi honorem haberet, q̃ eius habuisset pater.
Atq; ille uero minus, minusq; impendio
Curare, minusq; me impartire honoribus.
Item a me contra factũst. nam item obiit diem.
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat filium,
Pariter moratum, ut pater, auosq; huius fuit.
Huic filia una est. ea mihi quotidie
Aut thure, aut uino, aut aliquo semper supplicat.
Dat mihi coronas. eius honoris gratia
Fecit thesaurum ut hic reperiret EVCLIO.
Quo eam facilius nuptum, si uellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco.
Is scit adolescens quæ sit, quam compresserit.
Illa illum nescit. neq; compressam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic senex de proximo
Sibi uxorem poscat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic qui poscet eam sibi uxorem senex,
Is adolescentis illius est auonculus,
Qui illam stuprauit noctu Cereris uigiliis.
Sed hic senex iam clamat intus, ut solet.
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo aurum inspicere uolt, ne surreptum fiet.

¶ Quã eius ha. pa. ita legendum: ut corrigaṫ ex Nonio. ¶ Minusq; impẽdio. i. ualde minus: qa qui impẽdiũ facit pfundit. ¶ De summo loco: ex nobili & pclara familia. ¶ Aut aliquo. subaudi sacrificio. ¶ Illa. Euclionis filia. ¶ Illum nescit. cõpressorẽ ignorat. ¶ Neq; cõpressam aũt pater. subaudi scit. ¶ Hic se. megadorus lyconidis auunculus. ¶ Anũ: staphylam dicit.

¶ Cereris ui. athenis atticis: ubi fabula hæc recitari fingebaṫ solẽniter: & ibi pompalr sacra celebranṫ: q̃ cerealia dicebanṫ: & pseuerabant per nouẽ noctes: illis thesmophoriis nomen inditũ: ad q̃ aggeratim cõfluebat turba multipharia puigilio cererẽ colẽs: innuptiq; uiri: innuptæq; puellę: de qb⁹ meminit Oui. met. li. x. Perq; nouẽ noctes uenerẽ. tactusq; uiriles. In uetitis memorãt: uiticẽ: siue agnũ supponi cubiculis fœminarũ: ut a libidine incorruptiores essent in thesmophoriis anthores sunt Pli. & Lact. papinianus interpres: a quoq; castimoniis integrãdis: & reseruandis αγνος: hoc est purus: & castus uitex græcis dr: Thesmophora. i. legũ inuẽtrix ipsa ceres appellaṫ. θεσμοφορια cerealia. θεσμοφοριαζω cerealia celebro. θεσμος mos uetus: lex. At ne lõgũ faciã in recensendis omnium ad hãc rem cõuenientibus astipulatiõibus ad annotamenta nostra recurre. leges cererẽ inuenisse eiusq; sacra thesmophoria dicta testis est Ser. ęneidos li. iiii. ¶ Senex euclio. Vt solet. clamosus: & obiurgator erat senex ex misera formidine: ne surripeṫ aurũ infossum. ¶ Ne sit conscia. staphylam eliminat ne possit arbitrari: & animaduertere: ubi nã locorũ aulam infodiat thesaurariam.

PIVS BONO.

thesmophora quę nam sit.

¶ PATRI: auocq; amicus. Versus rõ: ac necessitas: sniæq; cõcinnitas: & cõstructiõis litteræ cõgruitas requirunt: ut ita scribatur: non auocq; iam huius: ut fere habẽt codices: & legunt Pius: ac Sarrac. interpretes: sed pcipue pius ille amens: inquiẽs: figurã esse loquẽdi: ego colo tibi p datiuũ: casum: quẽ uetusti cõmendaticiũ uocarunt: pudor: ac dedecus litteraturæ nostrę. ¶ Ordo igitur est. Iam multos annos est: quum ego amicus patri: auocq; huius: qui nũc hic habet: possideo: & colo hãc domũ. ¶ Habet. i. habitat: hẽt ut Noñ. ait: uarias habet significatiões: planã qdẽ: & notã: ut apud Teren. qd habui summũ preciũ psolui tibi. Virgi. habeat secũ: seruetq; sepulchro. Tenere: uel occupare. Virg. hostis habet muros: habitare. Idẽ. Quæ loca: qui ue habeãt hoies: & ut hoc loco. Interdũ ẽt significat intelligere. Ter. Habes oẽm rem: pgã quo cæpi hoc iter: Aliqñ facere. Cice. Nã quũ q̃rereṫ ab eo: quo scelere ipulsus mare hẽt infestũ uno myoparone: eodẽ inqt: quo tu orbẽ terræ. Plau. inferius: cœpi obseruare ecqd maiorẽ filius: mihi honorẽ hẽt: q̃ eius habuisset pr̃. ¶ Thesaurũ auri: quẽ. Quẽ adiiciendũ fuit & metri necessitate: & sniæ: ac latinæ cõpositiõis: & structuræ cõgruitate: ut sit ordo: & sensus: quẽ thesaurũ. s. ille uenerans me defodit in medio foco. ¶ Defodit. i. sepeliuit: & abscõdit p fossionẽ terræ. ¶ Clam ois: clã destino celatu: & nemine sciente. ¶ In medio foco. Focus: ut in amphi. diximus: locus est: ubi ignis seruatur: cuius diminutiuũ est foculus: & ab hoc aliud fit diminutiuũ focillus: a quo focillo: calefacio: & refocillo. Qđ aũt garrit Pius thesaurũ positurã: cellã: fodinã: locũ significare: ubi seruareṫ aurũ: & auri repositoriũ: ac loculamentũ: merã sapit fatuitatẽ. Nã thesaurũ locum significare: & repositoriũ: nũq̃ est cõpertũ: neq; auditũ. Thesaurus. n. gręcũ nomẽ est. & gręce θησαυρος dr̃: signatq; repositionẽ: siue

PYLAdes

Focus

repositurā cuiusq; rei:hoc est rē ipsam repositā:nō aūt locū:in quo reponit:neq; auri tm:ut Suidas ait:q Thesauros
uētoꝝ inqt:nō apothecas:q̄ secūdā:sed cōm otionē facilē uētoꝝ in aere signare. Sic & Plau. in mercatore. Nō hoiem
mihi:sed thesaurū nescio quē memoras mali. Dr̄q; Thesaurus a uerbo græco θη ωqd pono signat & ορω custodia:
a quo & θησαυρίζω fit.i.colloco:& repono in deposito:& θησαυροφυλάκιον apotheca:ubi seruat thesaurus. ⁋ Ve
eū ser.sibi:ut eū thesaurū ego ei seruarē:& custodirē. Scribendū est eū:& metri necessitate: qa uersus alr̄ nō cōsisteret:
& latini sermonis puritate:nō aūt id:ut legūt Pius:& Sar.iterp̄tes mucidi. ⁋ Is:auus.s.huius euclionis. ⁋ Auido:aua
ro. ⁋ Id:eā rē:q.s.thesaurū domi abditū hēet. ⁋ Optauit:elegit. ⁋ Quā eū the.hæc uerba plane oñdunt:eū scribi de
bere ēt supius:ut nos diximus:& nō id. ⁋ Agri rel.illi. Illi scribēdū ē:& nō ei:qa uersus uno deficeret pede. ⁋ Nō ma.
Modus. mo.nō magnā mēsurā:extensionē:seu dilationē:q̄ p fines appositos:oñdi solet. Modus.n. ut supra dictū est in asina
ria:regimē:& moderationē signat:& mēsurā:seu finē:ut hic. Hor. Est modus in rebus:sūt certi deniq; fines. Iuue.sa
ty.iii. Maxius in uinclis ferri modus. Vale.in capite de senectute. Masinissa rex numidiæ hūc modū excessit.annoꝝ
Honor. .ſ. Virg. Sed qs erit modus. ⁋ Honorē hēet:litationē:& sacrificiū faceret. Subintelligēdū est:auū huius euclionis: q̄q̄
quū primū thesaurū desodit i medio foco:ueneratus sit larē:ut illū seruaret sibi:nūq̄ tn̄ postea ullū ei honorē: ullū ue
sacrificiū fecisse:quo gratus uideri posset in larē thesauri seruatorē. Et ppea inqt:q̄ eius habuisses pr̄:honor autē:ut
Noñ.ait:dignitatē signat. Cic.ad Cęsarē. Tu quū ea:q̄ es ab senatu sūmo cū honore tuo cōsecutus. Et gratiā siue pul
chritudinē. Virg.ge.lib.ii. Frigidus & siluis aqlo decussit honorē:& prio æne. Et lætos oculis afflarat honores. Inte
gritatē:& pudicitiā. Idē. Et rapti ganymedis honores. Culturā & obseruātiā. Idē. Sēp honore meo:sp celebrare do
nis. Sacrificiū & litationē:ut hoc loco:& apud Virgi.li.viii.æne. Forte die solēnē illo rex arcas honorē Amphitryo
niadæ magno:diuisq; ferebat. Dilectū amorē. Idē. Per si qd amatę:tāgit honos aiuȝ. Hostiā. Idē. Meritos aris macta
bat honores. Pręmiū. Idē:Ipsis p̄cipue ductoribus addit honores. ⁋ Et sepulturaȝ. Idē. Cernit ibi mœstos:& mortis
Impendio. honore carētes. Lucil. Nullo honore displetū:nullo funere. ⁋ Impēdio:ipēse ualde sūmope de idustria: aduerbialiter
positū est. ⁋ Curare. p curabat &. ⁋ Impetire: p lptiebat. ⁋ Itē. pariter:itidē: silr nā quēadmodū ille me p̄terit inho
Quottidie. noratū:ita & ego illū spreui:nec thesaurū oñdere uolui. ⁋ Quottidie:notāda est syllaba hui⁹ dictiōis scda:q̄ lōga est
hoc loco:alibi aūt breuis:& sic quottidianus:ut in æpopœia nr̄a docuim⁹. ⁋ Aut aliquo.i.aut aliq̄ re casus ē abltūs.
⁋ Eius ho.gra.i.eius amoris:uel culturæ:& obseruātiæ cā. ⁋ Nuptū. Dicimus dare nuptū:uel nuptui:p eo: qđ ē ma
ritare. ⁋ De sū.lo.de nobili ꝓsapia ditissim⁹:& locupletissim⁹. ⁋ Neq; eō.aūt pr̄.s.scit. ⁋ Hic senex.de pxio:hic me
gadorus uicinus. ⁋ De pxi.dicius aduerbialiter:ut de ppe:de longe. ⁋ Stuprauit:uitiauit. Dixius in Amphi.qđ sit
stuprū. ⁋ Cereris ui. Celebrabant athenis sacra cereris q̄ cerealia dicebant:p.ix.noctes:ad q̄ cōfluebat turba multisa
ria puigilio cererē colēs:innuptiq; uiri:innuptæq; puellæ:de qbus Oui.meminit li.x.meta. Perq; nouē noctes uenerē:
Thesmo- Tactusq; uiriles in uetitis memorat. Ea sacra thesmophoria dicta sunt:qa legū inuētrix ipsa ceres appellat: & Thes
phoria. mophora iccirco noiata θεσμὸς.n.lex:& φορέω fero apud gręcos.est:& θεσμοφόρος legifer.& θεσμοφοριάζω ce
realia celebro. ⁋ Sed hic se.Euclio.s. ⁋ Vt so.nā clamosus:& obiurgator erat senex: p̄ formidine:ne auꝝ amitteret
defossum. ⁋ Ne surreptū siet:an surreptū sit.

Euclio Senex. Staphyla anus.

Exi inq̄, age exi. exeūdū hercle tibi hinc ē foras
Circunspectatrix cum oculis emissiciis.
St. Nā cur me miserā uerberas? E. ut misera sis.
Atq; ut te dignam, mala malam ætatem exigas.
St. Nam qua me nunc caussa extrusisti ex ædibus?
Eu. Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?
Illuc regredere ab hostio, illuc sis. uide
Vt incedit. at scin quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fustem cæpero, aut stimulum in manum,

SARACENVS Exi inq̄: Primū pdit i scæna Euclio suo timēs auro: q sæpius locū reuisit: ubi defossuȝ fuerat: anū iccirco familiarē domo excludit: ne excipiat qđ agat. ⁋ Oculis emis.i.extra eductis:& foras porrectis:denotat actū
Emissiciis q cū diligētia rē aliq̄ explorantis: dnr emissitii obseruatores:& exploratores q̄si extra ad pquirēdū missi. ⁋ Stimuloꝝ se. Vt in supiori bus ulmoꝝ acherus:& dr a secando seges.

VALLA. Xi inq̄. In hac scæna sene euclio metuēs: ne auro fiāt insidiæ: anū staphylā extrudit foras: ut iuitat aurū. ⁋ Cū ocu.emis.i.unū in lo
cū intēns:ut e capite emitti uideant. ⁋ Aetatē exigas. pficias. ⁋ Qūo tibi res hēt. ita scribēdū: nō se hēt. Hæc.n.locu
tio a græcis est:qui inquiunt οὕτως ἔχει καλῶς ἔχει. Latini quoq; Iuue. bū hēt: nil plus interrogo. ita Proper. ita
Bene habet Hora. Ille in.iiii.elegiarum: hic in sermonibus. Cicero pro Milone: bene habet: iacta sunt fundamenta.
PYLAdes Xi inq̄ age exi. Trimetrū:& hoc metrū ē:ut supiora: sex pedes nactū. Senex euclio itroducit: q suspicax: & formidolosus: ne aurū a se defossū surripiat: ut ē auari pessimū ingeniū dū i thesauro solo mētem: animūq; sepultū gerit. Nec horā qdē differre pōt: qn reuisat: an ita sit cōditū: & itactū: ut reliqt. Dūq; id face re studet: ac pgit: Staphilā rei ignarā uetulā: quā dom⁹ custodē hēt: exigit: & expellit foris⁹: ne ab ea ispi
ci possit: neu psentiscat illa mō aliquo hr̄e eū id aurū domi. ⁋ Exi inq̄: age: exi. Iteratū sæpi⁹: ac sine intermissiōe uer
Circunspectatrix. bū: senis anxietatē oñdit: & ai cruciatū: uerba qdē effundēus: cor aūt alibi appēsū gerēns. ⁋ Circūspectatrix: circūq;
q ispiciēs: & cōtēplās q̄ fiūt. Apul. Vidistis pfecto: q affuistis: q̄ iproba iuuenū circūspectatrix: q̄ imodica sui ostenta
trix. ⁋ Emissitiis: extra eductis: & foras porrectis: ut actū designet auidi⁹: & cupidi⁹ ispectātis: atq; oia explorātis:
aniculæ. Emissicii quoq; dnr obseruatores: & exploratores: q̄si extra ad pqrēdū missi. Et notādū: tertiā dictiōis syl
Verbera p uerbis. labā lōgā eē: & sic i aliis silis deductiōis noib⁹: ut subditici⁹: surreptici⁹: cōductici9: ut i epopœia nr̄a p̄cępius. ⁋ Ver
beras: uel cædis: pugnis: māibusq;: uel uerbis iurgiosis: & iracūdis: q̄nqdē: & amara uerba: p uerberib9 cēsent: & uer
bera p uerbis usurpant: ut eo Priciāi uersu p3. Pittac⁹ hūanę fingit: q uerbera liguæ. ⁋ Mala ma. æta. ut tu mala male
uiuas: ut merita es. ⁋ Nā q̄ nūc cā me extrusisti: me addēdū fuit metri necessitate: & ex cod. āntqs. ⁋ Stimuloꝝ se. sege
tē stimuloꝝ appellat Staphylā: qa in ea ueluti i terra semēti pata: stimuli cōmode seri queāt. Seges: authore Seruio.
Seges. præter alia significata: terram aratam: occatam: & sementi recipiēdæ paratā significat. Sic alibi hic poeta: ulmorū

acherons

acherons dixit in amphitryone. ¶ Illuc regredere ab ostio: hoc est: ab ostio discedens illuc te confer: loco uidelicet demonstrato remotiore. ¶ Illuc sis: illuc eas: si uis. Vide: ut incedit: uide inquit: ut: tardigradam se facit: ita. n. ordinanda est littera. ¶ Quō tibi res se habet: quod tibi infortunium impendet: & quo in periculo uersaris.

Testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
St. Vtinam me diui adassint ad suspendium
Potius quidem, q̄ hoc pacto apud te seruiam.
Eu. En scelesta ut sola secum murmurat.
Oculos hercle ego istos improba effodiam tibi,
Ne me obseruare possis, quid rerum geram.
Abscede hinc etiam nunc, etiam nunc, etiam, ohe
Istic adesto. si hercle tu ex istoc loco
Digitum trāsuorsum, aut unguem latum excesseris,
Aut si respexeris donicum ego te iussero,
Continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.
Scelestiorem me hac anu certe scio
Vidisse nunq̄. nimisq; ego hanc metuo male,
Ne mihi ex insidiis uerba imprudenti duit.
Neu persentiscat, aurum ubi est absconditum,
Quæ in occipitio quoq; habet oculos pessuma.
Nunc ibo, ut uisam, est ne ita aurum, ut condidi.
Quod me solicitat plurimis miserum modis.
St. Nec nunc mecastor quid hero ego dicam meo
Malæ rei euenisse, quam ue insaniam
Queo comminisci, ita me miseram ad hunc modum
Decies die unō sæpe extrudit ædibus.
Nescio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenēt.
Peruigilat noctes totas. tum autem interdius
Quasi claudus sutor domi sedet totos dies.
Neq; iam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo quoi appetit,
Queo comminisci. neq; quicq̄ melius est mihi,
Vt opinor, q̄ ex me ut unam faciam litteram
Longam, laqueo collum quando obstrinxero.

¶ TESTudineū gra. Nā testudines tardius gradiunt: sunt terrestres: & sūt aq̄tiles: sed tātę magnitudinis aq̄tiles īdicū emittit mare: ut singularū tegmine habitabiles casas itegāt: atq; iter isulas rubri maris his nauigēt cymbis: author Pli. ē i. ix. naturalis historiæ. ¶ Adassint: adiuuent propitii sint. ¶ Ad suspēdiū po. s. me malis. ¶ Discipulū cruci: dixius crucē patibulū fuisse in quo dānati figebantur a ueteribus. Gabalū: Varro nos barbari: q̄ inocētes in gabalū suffigius: uos nō barbari: q̄ noxios absoluitis. ¶ Nimis ma. ualde nimis. ¶ In occip. In pte capitis posteriori: cuius ɔtrariū sinciput ps capitis anterior. ¶ Sutor: a sutrina: ut medic9 a medicina: nō aūt a suēdo nec medēdo: ut Var. ¶ Appetit: appropiq̄t. ¶ Lrām lō. i. ut pēdēs uidear l fa ¶ DIVI ad. decōpositū ex ad & ad- (cere lrām. sū. ¶ Hoe. Cōtētū se eē oñdit hac uoce ut Hor. heu hoe bache. Iuue. satur est cū dixit Hor. hoe. Mar. hoe iā satis ē hoe libelle. Iā puenimus usq; ad umbilicos. Tu pcedere adhuc: & ire q̄ris. Pers. Tū uetulæ auriculis alienis colligis escas: Auriculis qb9 & d'cas cute pditus hoe. ¶ Grādibo gr. i. grādē faciā. Var. reꝝ diuinaꝝ li. i. Cū ait: aut hum9 seminari icipe nō possit: aut recepte nō reddat: aut edita grādire neq̄at. ¶ Si respe. do. i. donec. ¶ Metuo ma. i. ualde: ut ēt bū ualde. ¶ Verba ip. duit. i. fallat: nā duit pdet ueteres dixerūt. ¶ Quę i oc. sicut sinciput: ita & occiput dicimus: sed & occipitiuȝ. ¶ Propinqua par. i. pxius tps pariēdi. ¶ Cui ap. Ad qd accedit. ¶ Vnā faciā litterā lōgam: idest l. ¶ TESTudineū: tardū: lētūq; q̄lē testudo facit: hoc ē cochlea: de q̄ Claud. ut rē pigerrimā ostēderet: dū i cōtrario sensu pstaret: iā testudo uolat: iaȝ pfer cornua miluus: dixit. A testa testudinē appellatā uolūt: siue aial: qd ueluti testa tectū est: siue id gn̄s ædificii: qd ex testa cōpositū: uel ad testudinis silitudinē fcm. Sic gręci ὀστρέα ἀπὸ τοῦ ὀστράκου noiauerūt. ὄστρακον qppe testa a græcis uocat: & ostracū latini appellant: uulgo testaceū pauimētū: ostracina quoq; suffragia apud athenienses dicebant: qa i figulinis uasis ea dare cōsueuerāt. a qbus relegatiōis illud gn̄s: qd p decēniū exercebāt ad cōprimendā elationē: & grauiorē ptātē alicui9 ciuis ostracismus dicebat: de quo Plut. i aristidis uita. ¶ Grādibo: grādē faciā: ut expōit No. hūc locū citās: de quo i āphi. latius dixius. ¶ Adaxint: uel adassint: utroq; n. mō legi pōt: quū. x. i geminū. ss. uel in. c. & s. trāseat: hoc ē adigāt: ipellāt: urgeāt ab adigo deflexū: ut ab eneco enicasso. a loco locasso: ab expugno expugnasso: & alia. Sed qd Sar. iterps sōniat dicēs: adassint: adiuuēt: ppicii sint ad suspēdiū potius. s. me malis: hallucinātis cuiusdā: atq; amētis uī diuerbiū. ¶ Hoc pa. i tātis cōtumeliis: & erūnis. ¶ En aūt sce. p ferebat ea uerba staphyla anus: nō altiori uoce: sed secū sola murmurās. Iō Euclio susurrū tm̄ audiēs. En iq̄t: ut scelesta sola secū murmurat. Et addēdū fuit en i pricipio uersus: ut itegris pedibus ābularet: & sniæ quoq; cōcinitate: qd qdē iterptes nr̄i n̄ aduerterūt. ¶ Abscede hic: addēda fuit dictio hic: & metri necītate: & sensus cōgruitate. ¶ Etiā nūc: urget eā ɔtinuatis uicib9 q̄ttuor: ut pcul ab ostio se abñtet uetula. ¶ Ohe. Sacietatis ē iteriectio iuxta illd satyrographi: sat ē q̄ dixit moratius ohe: & Mar. ohe. iā satis ē: o he libelle. q. d. senex: iā affatim: & ex snia mea cessisti. ¶ Isthic ade. i. ibi iā cōsiste: & māe. ¶ Digitū trāf. tm̄ q̄tū ē digit9 ptrāsuersū: hoc ē p crassitudinē: nō aūt p lōgitudinē. ¶ Vnguē la. i. tm̄ q̄tū capiat unguis latitudo: q̄ idē ē cū crassitudie. ¶ Dōicū ego te iuf. Dōicū scribēdū ē ex cod. āriqs q̄ dictio uetustior est: & Plauto familiaris: nec aliud q̄ dōec signāt. Plau. i captiuis. Ego me amitti dōicū ille huc redierit: nō postulo. Idē i mostellaria. Dōicū pietes ruūt: ędificant ædes totæ denuo. Idē i pseudolo: adeo dōicū ipsus sese ludos fieri senserit. ¶ Discipulā cruci. i. faciā: ut crux sit tibi magr̄a: & doceat te: nō eē respiciēdū: neq; cedēdū e loco tibi cōstituto: nō alr̄ q̄ discipuli pceptoribus traditi docent: & castigant: quū qd delīq̄rint. Crux patibulū fuit: i quo dānati affigebant: a ueteribus gabalū dcā: ut No. iq̄t: Varronis testimōio. Et Cruciarius dr̄: q crucē meret: hoc ē scelestus: cōtumeliæ uȝ: & opprobramēti nomē: Apul. li. x. Nec iāillū cruciarius ille: uel fortūa tā magni iudici: uel cōserte cōspectu curiæ deterritus. A patibulo quoq; crucē significāte: patibulatū dicius hoiem. i. cruci suffixū: Plau. i mostellaria. Ita te forabūt patibulatū p uias stimulis. ¶ Scelestiorē: loq̄t secū Euclio domū igrediēs: exclusa staphila. ¶ Duit: p det prisco loquēdi more. ¶ In occi. i. i posteriore capitis pte: q̄ & occiput: & occipitiū appellat. Persi. Occipiti cæco posticæ occurrite fa

SARACENVS

Testudineū magnitudo

VALLA.

Male p ualde.

PYLAdes

Adaxint

Donicum.

Crux

Occiput: & occipitium

nę. Apul.i.i.apologia de Thallo quodā comitiali morbo laborāte: facie iqt ulcerosus: frōte & occipitio cōquassat⁹. Et dr̄ occiput q̄ſi occidēs: uel occiduū caput: eo φ ibi ueluti occidere: & finire caput uideat: hoc ē ps illa capillis inte

Syncíput & ſyncipitiuȝ. ćta: quā caluā appellamus: cui⁹ prior ps: atq; occipitio ɔtraria: Syncíput noiat: uel ſyncipitiū: q̄ſi ſyncerū caput dcā: φ ei cerebrū ſubditū ſit: i quo ſenſus cōis: & uirtus apphēſiua a phis: & medicis eē dr̄: De q̄ Ariſto.i.li.de na.aialiū ſic ait. Capitis aūt ps: q̄ capillis itecta ē calua appellant: cuius ps prior ſynciput: nouiſſime cōſiſtere ſolita. Omniū.n.oſſiū corpis ultimū id cōcreſcit: & indurat: poſterior occiput ē: media iter occiput & ſynciput uertex: cerebrū ſyncipiti ſubditū ē: occiput inane. Nec ignoramus ab authoribus uſurpari ſynciput ꝑ toto fortaſſis capite: ut i illo Priſci.uerſu. Mihi feſta luce coquat: urtica: & fixa fumoſū ſynciput aure: & i illo Iuue. Comedā inqt flebile uati ſynciput elixi. Et ſic Pli.li.ix.c.στο.ſyncipitia uerrina: & Mac.li.iii. Synciput aprugnū dixiſſe uiř: ptē ntiq; ꝑ toto ponētes. quēadmodū & tpa: aut uerticē ꝑ capite iterdū poni uidemus. Sed ſignāter: & ꝑprie anteriorē capitis ptē ſignat: & cui: ut dixius: cerebrū ſubditū ſit: uñ Plau.i menæchmis ait. Nō tibi ſanū adoleſcēs ſynciput itelligo. Et rurſū iſra: Quū negabas mihi eē ſanū ſynciput. Et Sidonius apollinaris i panægi.maioriani: pq̄ dilucide eā ſyncipitis ſignationē expſſit: his uerſibus. Parteq; cerebri: Hic galeæ cū pte rapit: fortiq; lacerto: Diſiicit ancipiti miſerabile ſynciput enſe. Græci βρέγμα uel βρεγμόν hāc capitis ptē uocāt: qa i pluuiis: & aliis irroratiōibus: qbus iſpergimur ea ps primū madefiat: a βρέχω.ſ.uerbo: qđ ſignat pluo: uel madefacio. Eādē & ὑπερμέτωπον dūt.ab ὑπὲρ qđ ſignat ſup: & μέτωπον frōs: qa ſit ſupra frōtē. Cceiput aūt ἰνίον græci nūcupāt & neruū colli. qa ἰνα.us.apud illos occaſū ſignat: & ps illa ſit ad occaſū capitis uergēs: uñ nō imerito ꝑdixius: occiput q̄ſi occidēs: uel occiduū caput dcm̄ eē. ¶ Sit ne ita au. Scribēdū ē ſit: nō aūt ē: qa uerſus uno pede mutilus fieret. ¶ Nec nūc meca. uerba ſunt Staphylæ anus excluſæ a fori

Intēperiæ. b9: & mirātis heri ſui iſaniā: & ꝑteruiā nup cōceptā. ¶ Cominiſci: excogitare: putare. ¶ Intēpię. Intēpāię: deliramēta: fatuitates. ¶ Interdius: diurn⁹ hoc ē die: uel ꝑ diē nomē ē hoc loco: ut matutinus: de quo iferi9 dicemus affatim. ¶ Claudus ſu. Quū.n.claudi ſint: & ſutores: ſe plurimū diei domi cōtinēt: & ſedētes tranſigūt tpſ eiuſmodi artifices: tū qa ire admodū nequeūt: niſi cū labore: tū qa in ſtatione ſuere: & opi uacare eis opus eſt. ¶ Paritudo: pariendi tpſ. ¶ Appetit: inſtat: ꝑpinq̄t. ¶ Litterā lō.i.tu me ſuſpendā: & pēdēs uideas.l.feciſſe litterā. Suſpēdio.n.pēpti: dū cruci obſtricto laqo collo pēdēt: uiř eā litterā figurare. ¶ Mihi qū ob. expoſitio eſt ꝑdictoꝝ. Et addēdū fuit mihi metri neceſſitate: nam pes unus uerſui deficiebat.

Euclio ſenex. Staphyla anus.

Nunc defæcato demū aio egredior domo,
Poſtq̄ perſpexi ſalua eſſe intus omnia.
Redi núc iā itro, atq; int⁹ ſerua. St. qppeni
Ego itus ſeruem. an ne quis ædes auferat?
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus.
Ita inaniis ſunt oppletæ, atq; araneis.
Eu. Mirum quin tua nunc me cauſſa faciat Iupiter
Philippum regem, aut Darium triuenefica.

SARACENVS. Nunc deſęcato: exit domo ſenex aio ſatis pacato: & trāquillo: φ ſaluā ſuā iuiſerat pecuniā: defæcato purgato nō turbato: oia nāq; defæcata ſūt ſine fæce: & ſorde pura: & iturbata. ¶ Philippū aut Da.illū macedonū: hūc pſarū reges: q maximi diuitiis: & opibus abūdarunt: darium penultima ꝑducta pronūciamus: Claudianus Darium famuli dixit ſcribitur apud græcos per ει & mutat in i longū.

VALLA. Nunc defæcato. In hac ſcæna oñdit euclio ſibi neceſſariū abire domo qđ poſcendū uidebat argētū diuidēdū in plebē. Impat igit ancille ne quēq̄ i domū itromittat. ¶ Defæcato.i.purgato: de oi ſuſpitiōe leuato. nā ſęcatū

Deſecat qđ ſit. ſpēm lotæ: ſeu puſcæ facit Pli.li.xiiii.inqēs. Tertiū eſt ſæcibus uini expſſū qđ ſæcatū cato appellat. ¶ Nihil eſt alind q̄ſti.i.lucri. & q̄ſti & q̄ſtus dixere ueteres ſcđe & q̄rtæ declinatiōis. ¶ Ita inanis ſūt.i.uacuæ: aut inanis ꝑ inanitate Nonii iterꝑtatiōe. ut ſit inanitate oppletæ. ¶ Oppletæ atq; ara.i.plenæ: & refertæ araneis.ſ.opa araneaꝝ. ¶ Philippū regē. ſubaudi macedonū. ¶ Et darium ſubaudi perſaꝝ. huius nois prima: & ſecunda producitur.

PYLAdes Nunc defæcato demū animo. Idē genus eſt carminis: trimetrū uidelicet: ſex pedibus incedens. In hac ſcena Euclio ſenex domo egreditur lętus: poſteaq̄ intus aurū ſaluū eſſe cōperit: ꝑcipitq; anui: ne ſe abſente fores cuiq̄ apperiat: ne ne quēq̄ in domū intromittat: Se quoq; ipſum diſcruciās: φ coget ut pauperē diſſimulet: ire ad magiſtrū curiæ: q pollicitus eſt: ſe diuiſurū pecuniā in capita: ne ſi nō eat: domi hře pecuniā cenſeat. ¶ Defæcato: purgato: hilari oi fece ſuſpitiōis ꝑteritæ excuſſa: a fece.n.fecatus: & defecatus nomē deflexū

Deſecatus. eſt: uñ defecacius ꝑ purius dixit Ser.li.iii.geor.his uerbis. Nā ſicut electrū defecacius eſt metallis oibus: ita & currēs aqua cæteris purior: Inde ēt defecare uerbū ꝑ purificare: & quaſi fecē detrahere. ¶ Redi: anū uocat: ut redeat ad domus cuſtodiā. ¶ Quippe nil: qa dixerat Euclio: atq; intus ſerua: ꝑfecto inqt: nihil eſt hic: qđ ego ſeruē: quū ędes nřæ nihil intus habeant: præter aranearum telas: & inanitates: nec etiā ſi fures accedant: ullum poſſint in ædibus ipſis q̄ſtum facere. ¶ Quippe: profecto: ſane. ¶ Quæſti: pro quæſtus: priſci.n.per inclinationem ſecūdam etiā flectebāt huiuſmodi nomina: ut quæſti: uicti: lucti: &c̄. ¶ Inaniis: inanitatibus: inanimentis: & ſcribendū eſt inaniis: nō inanis: ut

Inaniis. legit: & comentatur Pius amuſos cōtra metri legē: nā uerſus nō cōſiſteret: ſi inanis legat: contraq; latinitatem omnē: ſiqdem a noiatino inania deflectitur: non ab inana: nullibi audito uocabulo: & ita codex Marcellianus recōcinādus eſt: in dictione inanis: ut inaniis ſcribatur: quid quidē ille impius Pius interpres corrupte ſcripſit: & adduxit. ¶ Philippum regem me: aut darium. Me ꝑnomen hic ſcribi: & e ſuperiori uerſu tolli cenſuimus: uñ aptius: & integritati uerſus cōcinnius: nā hic uerſus claudus ambulaſſet: philippus rex fuit macedonum Alexandri magni pater: Darius aūt perſarum rex ab Alexādro uictus: & uterq; ditiſſimus. Porro ſecūda ſyllaba huius nois Darius lōga hic eſt: ut q̄ græcis per ει diphthongum ſcribatur. δαρεῖος. quā diphthōgum latini modo in i longam uertunt: ut hic: & apud Claudianū: Dariū famuli manibus doluiſſe peremptū: fertur. Modo in e ſiłr longā Ouid. in ibim: Vtq; necatoꝝ Darei fraude ſecūdi. Sed & breuis eadē ſyllaba fieri pōt: utpote eliſa. ε. littera ex diphthōgo græca: & ſola.i.remanēte: ut in epopœia nřa docuimus: his uerſibus. A græcis ēt diphthongis ꝑtrahe dictas: lampiam exemplo capias: & deiopeiam. Interdum & breuies uocabis tollitur illis. Sic Maro & æneadas tulit: atq; typhoea tela. Hinc plateam choream: maleam: nemeā uariamus. ¶ Trinenefica: pluſq̄ uenefica. Tris.n.in cōpoſitione augetnt alibi: nō fur: ſed tri

Triuenefica fur: &

fur:& similiter trifurcifer:uenenum autem uocabulũ medium est:unde Caius digestis de uerborum significatione. Eum qui uenenũ ꝓferret:adiicere debere ait:utrum bonũ esset:an malu;:quia & medicaméta uenena sunt. Et quod nos uenenum:gręci φάρμακον appellant:apud quos tam medicaméta:q̃ ea:quæ nocent φάρμακα dicuntur. Antipharmacon auté:quod & antidotum alio nomine uocant:id appellatur:quod contra φάρμακα:& uenena dat: unde Platonicum illud adagium est: Sapientem debere:uitiis uirtutem antipharmacum habere.

Araneas mihi ego illas seruari uolo.
Pauper sum,fateor,patior,quod Di dant,fero.
Abi intro.occlude ianuam.iam ego hic ero.
Caue quenq̃ alienum in ædeis intromiseris.
St.Quid si quispiam ignem q̃rit?Eu.extingui uolo,
Ne caussæ quid sit,quo te quisquã quæritet.
Nam si ignis uiuet,tu extinguere extemplo
Tum aquam aufugisse dicito,si quis petet.
Cultrum,securim,pistillum,mortarium,
Quæ utenda uasa semper uicini rogant,
Fures uenisse,atq; abstulisse dicito.
Profecto in ædibus meis me absente,neminem
Volo intromitti.atq; etiam hoc prædico tibi,
Si bona fortuna ueniat,ne intromiseris.
St.Pol ea ipsa credo ne intromittatur,cauet.
Nã ad ædeis nostras nusq̃ adiit quaq̃ prope. (desis
Eu.Tace.atq; ibi itro.St.taceo,atq; abeo.Eu.occlu
Fores ambobus pessulis,iam ego hic ero.
Discrutior animi,quia ab domo abeũdum est mihi.
Nimis hercle inuitus abeo.sed quid agam scio.

¶PESSVli:parui pedes:qbus ostia ualidius obfirmantur & claudunt Terẽtius.Pessulum hodio obdo.⸿ Discrutior animi: Et animo pariter dicimus:ut docet Diomedes. SARACENVS. Pessuli qui

¶TRIum uenefica:quæ par trib⁹ ueneficis hoc numero ueteres absolutioné quãdã significari uoluerunt diuinaq; reg;.ut numero deus ipare gaudet:& humanaq; laudis quãdoq;:pręsertim ai:ut per q̃ternariũ corporis:ut Home. τρὶς μάκαρες καὶ τετράκις: Vir.o terq; quaterq; beati. Vituperationis aũt Iuue. Tris curia pficioq;:& hic Pla.triũ uenefica.hoc iõ:qd ut Aristo.in prio d cœlo in trinario numero oium magnitudinũ est absolutio: ut.n.prima linearis:& scda superficialis.ita tertia corpis est:ultra quã nulla.hic numerus planaq; figuraq; principiũ est.nã triãgula pria est:& triãguloq; trinæ spẽs.æqlatera pariũ binoq; lateq;:& içqualiũ triũ: Anguli quoq; rectilinei tres.rect⁹ acut⁹ obtusus.Tẽporis spẽs tres:pñs pterita futura. Personæ in actionibus tres reus:q̃ intẽdit actionẽ: & iudicis. Cũ sit ex unitate & dyade trinarius ex se suaq; cõpõne senariũ reddit: qui ꝓprie pfectus est numerus. Tria quoq; gña sunt musicæ.enharmoniũ:chromaticũ:& diatonicũ. Toni prisci tres tm̃:dorius:phrygius:lydius:quoq; poetæ affatim meminere: uoces primæ tres acuta:grauis: flexa. Pythagorei dyada fœminã: triada marẽ dixere. græci quoq; sũmã iprobitaté uolẽtes indicare trinaVALLA Triũ uenefica qd notet — De numero ternario multa

ꝗ ista pnũciauere:qua significabãt cretẽses:cilicẽ:& cappadocẽ.⸿ Ambobus pessulis:uectes sunt qbus fores occludũt deorsum dimissi.⸿ Qui est magister curiæ:ꝓprie diuisores dicebant:qui in una quaq; tribu ꝑerant diuidẽdis æq̃liter oibus:q̃ tribui darent:quos per largitioné corruptores fuisse.Cice.ꝓ plãco ondere uidet iis uerbis:sed tu doce se q̃stré fuisse:largitũ fuisse.Conscripsisse tribules:decuriasse unã tribum delige:ut doce quod debes:per qué sequestré: quo diuisore corrupta sit. Asconi.uerũ legitimos habẽt tribus diuisores suos:quos Plau. curiarũ magistros uocat. Magr curię qui dicatur

¶ARANEas. Aranea propric animal uocatur:aranea autem tela:sed poetæ etiam fœmineum pro animali usurpant. Virgi.Nam sæpe in foribus suspendit aranea casses ἀράχνη græce dicitur.Fuit auté Arachne puella lydia lanificii peritissima:quæ quum se temere Mineruę præposuisset:conuersa est in araneũ. Et ut in uocabulario nostro diximus:id animal araneus:aranea arachne:& aragne uocari potest.⸿ Quo te quisq̃ quæritet.Ita habent codices antiqui:quod & sensus degenerationi congruitati magis est consonum q̃ ii quod legas:& quispiã.⸿ Extinguere extemplo tu.Ita scribendus uersus est:& non tu extinguere extẽplo:nisi illũ sexto suo pede uelimus mutilũ facere: quæ quidem interpretes nostri Pius & Sarracenus non aduerterunt.⸿ Cultrum.Culter & per diminutionem cultellus: is est:quo panem:& alia minuta incidimus:quoq; litantes iugulant uictimas:gladius autem ensem: At mucro: cuiusq; teli acumen significat:ut in uocabulario nostro docuimus.⸿ Securim:Securis:cuius diminutiuum est securicula a secando dicta:ea dicitur:qua ligna secantur:& inciduntur:Ouidius de Erisictone.Ille etiã cereale nemus uiolasse securi:dicitur.⸿ Pistillum:ligneolum tres:& uolubile:quo in mortario qd teritur:a pinsendo: siue pisendo:aut pisando:pisere enim tundere est. Varro.Nec pistorem ullum nossent:nisi eum:qui in pristino pisceret farinam.⸿ Vnde pisores:siue pistores ueteres uocabant:tã eos qui frumenta pisebant:q̃ qui panes coquebant:idé qppe erant utriusq; rei artifices.⸿ Mortariũ instrumẽtũ est cognarium:in quo teruntur ea:quæ soluẽda sunt ꝙ ea in puluerem redacta ueluti mortua condiãtur.⸿ Vtenda:passiua significatione utẽda dixit:quẽadmodum & Nonius iquiens. Quia supellex multa:quę nõ utitur:emitur tamẽ.Nã cõmune uerbum est utor:quẽadmodũ uereor:cõsolor:testor:hortor: & interpretor ut Au.Gellius inqt li.xiiii:cap.xiii.⸿ In meis ædibus:non in ædibus meis:quia pes unus abundaret. ⸿ Nusquã adiit:quaq̃ proprie.i.nusq̃ ad nos diuertit:neq; ædibus nostris propinquã se fecit:nec scribendũ est:quasq̃ prope.i.q̃uis sit in megadori domo diuitis:& opulẽti:neq; quoquã ꝓpe:hoc est aliquo loco ꝓpe:ut nugatur Pius ille ilipidus:sed quaquã ꝓpe:ordo aũt est:nusquã quaquã adiit ꝓpe ad ædes nostras.Et est quaquã adiectitia particula:quemadmodũ pote:quę adiicitur aliquibus negatiuis dictionibus:ut nequaq̃:haud:quaq̃:nusquam: quaq̃: quaq; significatio uidetur exprimi cui maiori efficatia:adiecta ipa particula:ac si diceremus nullo mõ nõ prorsus: non oino.⸿ Pessulis.Pessulus diminutiũ uidetur a pede:quasi paruus pes sit:quo fores firmãtur & stabiliuntur:ueluti pedibus firmatur:& stabilitur corpus.Sunt autem ferri uectes:uel alterius generis antipagmenta ostiorum:Eiusdem significationis sunt & repagula a pangendo dicta:fulciendis:muniendisq; foribus accomoda. Teren.Pessulus ostio obdo.Plautus in curcul.Pessuli heus pessuli uos saluto lubens.Inde oppessulare:pro eo quod est pessulis firmare. Apule.libro primo de asino aureo.Et ianuam firmiter oppessulatam pulsare uocaliter incipio.

PYLAdes — Culter — Vtenda — Nusquã q̃q̃ — Repagula

SARACENVS.

¶ MAgister curię: Diuisorē pecuniarum dicit: de quo in frequenti scęna latius. ¶ Copulantur: coniungunt. VElim te arbitrari: Eumonia frem hortatur Megadorum uxorē: ut ducat uicini Euclionis filiā: trahatq; tādē i suā sniam: sed aliqua primū blaterat: ut est ingeniū muliebre. ¶ Haud falsa sum: Nō decipior: nō fallor. ¶ Mussari: Tacere: Ennius non decet mussare bonos: aliter mussare: murmurare: quādoq; dubitare uir. Mussat rex ipse latinus: inter mussare & murmurare Nonius differentiam facit: ut sit mussare hominum pressa uoce loquentium quod celatum uelint: murmurare maioris soni proximi ad tumultum.

Mussare quot significata

VALLA.

¶ DIuidere dixit nūmos in uiros. i. uiritī: separatiq; p singulos uiros. ¶ Copulāt dextras. & copulo. & copulor: ut assentio: & assentior dicius. ¶ Nūc quo pfectus sum ibo. ad eū locū. s. quē aio excogitarat. nēpe ad magistrū curiæ. referens hoc pticipiū pfectus ad mētē: ut ibo ad corpus.

VElim te arbitrari. In hac scena īducit Eumonia mr lyconidis: q filiā uiciarat euclionis: q̄ suadet frī megadoro: ut ducat uxorē filiā Euclionis. ¶ Tuæq; rei. i. tuæ utilitati. ¶ Haud falsa sum. i. non fallor: non sū ignara. ¶ Nec muta pfecto. uī ad tps usq; plautinū nullā audita; mutam fuisse mulierem. ¶ Per metū musari: idest ampigi: ut & dicere musant. tractu; ut Fest. ait: a mutis qui cum dicere conantur aliquid: mu tm proferunt.

Musare qd

PYLADes

¶ DIscrucior ai: & aio pariter dicius: ut docet Diomed. ¶ S; qd agā scio: sed scio inqt: & pbe calleo: qd faciā: nā quū magr curiæ nræ diuisurus sit uiriti nūmos argēti: id si ego q̄q̄ parum sit: negligerē: suspicarent oēs: me nō pauperē eē: sed domi aurum hre: qd ne facere possint: ppterea ire oino illuc uolo. ¶ Magr curię. In curias diuisa erat ciuitas romana: ut plæręq; aliæ hoc est in tribus: q̄s triginta primū: deinde ad ditione aliarum qnq;: trigintaqnq; fuisse cōstat: qbus singulis q p̄erāt: magistri curiæ appellabant. Ii ēt diuisores sunt dicti: qa ad eos ptineret uiritim diuidere p curias suas pecuniā: quū senatus donatiuū faceret pplo: quēadmodū ēt de tesseris frumētariis factitatū ē aliqñ: ut apud Suetoniū legimus. Asconius peda. uero legitios hūt tribus diuisores suos: quos Plau. Magros curiarum appellat: qdā itelligūt de pecunia cādidatorum: hoc est ambiētiū magistratus

Nam noster nostræ qui est magister curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in uiros.
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur credo habere aurum domi.
Nam uerisimile non est, hominem pauperem
Pauxillum paruifacere, quin nummum petat.
Nam nunc, quom cœlo sedulo, omnes ne sciant,
Omnes uidentur scire, & me benignius
Omnes salutant, q̄ salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras,
Rogitant me, ut ualeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus sum, ibo. post idem domum
Me rursum q̄tum potero, tantum recipiam.

Eunomia mulier. Megadorus senex.

VElim te arbitrari me hęc uerba frī meæ fidei, tu æq; rei
Caussa facer, ut æquóst germaná sororé. q̄q̄ haud
Nos odiosas hri. ná mltú loq̄ces merito oés (fala sú
Habemur, nec mutá profecto repertá ullá esse hodie dicunt
Mulieré ullo in sæculo. uerum hoc frater unum cogitabo tamé
Tibi pxumá me, mihiq; ité te, & æquó esse, qd in ré utrinq;
Esse arbitremur, & mihi te, & tibi me cósulere, & monere.
Neq; occultú id haberi, neq; mussari per metú qn participé
Pariter ego te, & tu me ut facias, eo nú c te secreto huc foras
Seduxi, ut tuam rem ego tecum hic loq̄rer familr. (tum a?
Me. Da mihi optúa fœmia manú. E. ubi ea st? qs ea ná é op
Me. Tu. Eu. tu ne ais? Me. si negas, nego. dcet te eqdé úa p
Eu. Ná optuma nulla pót eligi. alia alia peior fr est. (loq.
Me. Id é ego arb. nec tibi aduorsari certust d istac re ū̃q̄ forö
Eu. Quid uis? da mihi operam amabo. Me. tuast, utere atq;
impera, si quid me uis.

q ad cōparāda sibi ppli suffragia: pecūiā uiriti distribui faciebāt p diuisores curiarū: qd nō pbamus: stāte lege de crimine ambitus: p quā: q in eā cōmitterēt cētū annis cū ifamia puniebant: quā rē tetigit poeta ēt in amphi. plogo: quū inqt: Similē rē ipse in legē eē iussit iuppiter: q̄si magratū sibi alteri ue ābirē: &c. Curia locus est: ut iqt Festus pō. ubi publicas curas gerebāt: Itidē Varro: & Nonū. asserūt a cura deductū nom affirmātes. Inde curiales dicti: q de curia sunt: ut tribules: q de tribu: & mūiceps: q de mūicipio: sed nō icciro uerum est: qd Pius audax nugator inqt. Curiales u; dici eiusdē curiæ: pōt. n. qs eē curialis: q tū nō erit eiusdē curię mecū: ut pote: q in altera curia ascriptus sim. Nec obstat qn curionē quoq; appellare liceat magistrū curię: ut cui cura eēt eorum: q̄ ad curiā suā ptinerēt: qnēadmodū curionem agnū dixit Plau. in hac ipsa comœdia: q cura maceret Coriata āt comitia dicebant: ut Gel. notat li. xiiii. cap. xxvii. ex auctate Lelii felicis: q̄ p lictorē calari. i. cōuocari solebāt: quū cēturiata comitia p comitionē cōuocarēt: Et utraq; calata appellarēt. Calata. n. diē q̄ collegio pōtificū hīr: aut regis: sacrorum: aut flaminū iaugurādorum cā. ¶ Nā ueri. nō ē. Metri necītas cogit: ita scribi uersū: nō āt. nā nō est uerisile: qm uno pede mutilus fieret: qd qdē nri iterptes cæci nō uiderūt. ¶ Panxillū paruifacere: ordo ē: nā nō est uerisile hoiem panperē puifacere: qn petat nūmū pauxillū. ¶ Pauxillū: diminutiuū est tertii gradus: a parum nāq; fit diminutiuū paulū: & ab hoc sed; paululū: a quo pauxillū: & rursū ab eo q̄rti gradus pauxillulū. ¶ Quū celo: quū occulo: & tego dissimulans meā pauptatē. ¶ Copulant: copulāt: iungūt: amplexant dexterā meā suis dexteris māibus. Nā authoritate Fuiana manns dixerit dicata est amicitiæ: ut auris memorię: genua misicordie: uñ Papinius. Iā piter coeant aiorum in pignora dextræ. Et Vir. Pars mihi pacis erit dextrā tetigisse tyrāni. De gēibus satis dcm̄ ē i asinaria. De auribus uero Vir. cynthius aurē uellit: Calphur. Vellit nā sæpius aurē iuida pauptas. Quo pfectus sū. i. quo pficiscebat: quoibā tps p tpe: uł quo pficisci i aio dstinauerā. Vtr Pla. h mō loqn di sæpe. ¶ Quātū po. tm accelerās: passusq; diuaricās: q̄tū potero: hoc est: tā citatissimo curriculo q̄ potero.

Curia

Cēturiata comitia.

Pauxillum

Auris memorię dicata

¶ Eo:

¶ EO: Ideo hac de causa. ¶ Quis ea est: Et in masculino: & in fœminino genere ueteres: qs dixerunt: ut græci τις. ¶ Tuast: pro tua est. i. interest. ¶ Perēdie: q̄ crastino ꝓximus erit dies q̄si uno perēpto die. Cice. Scies cras ad summū perēdie: hinc pendinare die in diē ꝓtrahere. ¶ Post me. æ. post mediū uitæ curriculū: ita mediā uxorē mediā ætate agētē. sed notādū est ꝙ prius dixit: q̄ maximā tibi possum dotē dare: sed est grādior natu: quoꝝ neutrū erat: nā neq̧ grandior natu. qa puella: neq̧ dotē secū erat allatura qa paupculi hois filia. Sed iō annosam mulierem simulauit: ut facilius hoiem in suū traheret uotū. ¶ Paratū nomē puero posthumus. i. ut pr̄ prius moriaꝛ q̄ nascaꝛ filiꝰ dr̄: posthumus q̄si post humū natꝰ defuncto. s. prius pře.

SARACENVS.
Perendiæ qd tempus notat
Posthumꝰ uñ dicatur

Eu. Id qd̄ i rē tuā optumū eē arbitror, te id admōitū aduēto.
Me. So. mor tuo facis. Eu. ecastor fctā uolo. M. qdē id soror?
Eu. Quod sempiternum tibi salutare sit procreandis liberis.
Me. Ita Di faxint. Eu. uolo te uxorē domū ducer. Me. hei oc cidi. Eu. qd ita?
Me. Quia mihi misero cerebrum excutiunt tua dicta soror, (lapides loqueris.
E. Eia h̄ face, qd̄ te iubet sorō. M. si iubeat faciā. E. i tē h̄ tuāē
Me. Vt qdē emoriar prius, q̄ ducā. q̄ cras ueniet perendie
Foras feratur soror. his legibus quam tu dare uis cedo.
Nuptias adorna. Eu. q̄ maxuma tibi possum dar frater dote
Sed est grandior natu, mediast mulieris ætas. eam si iubes
Frater tibi me poscer, poscā. Me. nū nō uis me iterrogar te?
Eu. imo qd̄ uis roga. Me. pꝰ mediā ætatē q duē uxorē domū,
Si eam senex intra annum prægnantem fecerit fortuito,
Quid dubitas, quin fiet paratum nomen puero, posthumus?
Nunc istum ego soror laborem degam, & deminuam tibi.
Ego uirtute Deum & maiorum nostrorum diues sum satis.
Istasq̧ magnas, factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata uehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quæ in seruitutem sumptibus redigunt uiros.
Eu. Dic mihi q̄so qs east, quā uis ducere uxorē? Me. eloquar.
Nouistin hunc senem euclionem ex proxumo paupculum?
Eu. Noui, hoīem qdē haud malū mecastor. Me. eius cupio fi
Virginē mihi desponderi. nunc uerba ne facias soror. (liā
Scio qd mihi dictura es hanc esse pauperē. hæc paup placet.
Eu. Di bn̄ uortāt. Me. idē ego spero. Eu. qd me nūc uis? Me.
Eu. Et tu frater. Me. ego conueniā Euclionē, si domist. (uale
Sed eccum, nescio unde nunc sese homo recipiat domum.

¶ Euclio, & Meg. senes.

P Ræsagibat mihi aius frustra ire me, quō exibā domo
Itaq̧ abibam inuitus, nam neq̧ quisq̄ curialium
Venit, neq̧ magr, quē diuidere argētū oportuit.
Nūc domū ꝓperare ꝓpero. nā egomet sum hic, aius domist.
Me. Saluos, atq̧ fortunatus euclio semper fies.
Eu. Di te amēt Megador, Me. qd tu? rectē, atq̧ ut uis, uales?

¶ Factiōes: ciuiū diuisiōes i cōtraria studia. Sal. iter bonos amicitia iter malos factio: & factio faciēdi ptās: Ci. i topicis: cui testamēti factio nulla eēt. ¶ Dapsiles: largas: & amplas. ¶ Eburata: ebore ornata. ¶ Nihil moror. nō curo: nō magni pendo. ¶ Quis ea est: rursus qs pro quæ.

P Ræsagibat. Redibat: Euclio frustratus spe recipiēdę pecuniæ: ei fit obuiꝰ Megadorus: q illū sup filiæ nuptiis rogitabit ꝑsagibat ergo: ita dictabat q̄si nouerat: pn̄tiebat: ꝑdiuinabat. ¶ Quisq̧ cu. In curias distributa erat ciuitas romana: ut plęręq̧ alię: qbus singulis ꝑerāt: qui diuisores: siue curię magistri dicebanꝫ: hi nāq̧ in pplm uiriti pecuniā diuidebant: q̄ unicuiq̧ tribui dareꝫ: quos p largitionem corruptos fuisse Ci. p Planco oñdere cuidéꝫ: nā cū qs erat magr̄atū petiturus: q̄rebat pecūiaꝝ largitiōe suffragatorꝝ aios sibi cōciliare: q̄ qdē diuisoribus ipsis ptiendę uiriti tradebanꝫ: Asco. Pedi. ueꝝ legitimos hn̄t tribus diuisores suos: quos Plau. magistros curiaꝝ appellat.

Diuisoresq dicantur

VALLA

¶ QVIS ea est. dixerūt ueteres tā de fœmina: q̄ de mare: ut apd̄ græcos. τις. ¶ Ita dii faxint. i. faciāt. atq̧ ita hęc uerba cōnectēda: nō ut dprauatū fuit soror dii faxit. ¶ Perēdie. i. post diē crastinū: ide pēdinare. ¶ Laborē degā. i. auferā. nā & deger uitam ducere significat. Vir. Deger more feræ. ¶ Istas magnas factiones. factio i populo dici solet cū ducē unū mlti sequunꝫ. Alii aliū. & factiones sunt pliorum sectę: atq̧ hereses: ut Cic. appellauit. Quādoq̧ factio ea res: quę fit a quopiā appellaꝫ. Cice. in topicis: quas is instituisset: cui testamēti factio nulla esset. ¶ Dapsiles. i. largitōes. Dapsilis. n. prisus dr̄ a græcis. ¶ Eburata uehicula. ebore compacta. ¶ Pallas. uestimenta muliebria: qd̄ palaꝫ ferantur.

Factio qd

Dapsilisqd

P Ręsagibat mihi aius. In hac scœna euclio rediens domuꝫ: re isecta: ob quā exierat: q̄riꝫ: ꝙ frustra domū exierit. occurrit. n. megadorus: ut poscat sine dote eius filia sibi despōderi: uix pmisit euclio metuēs aulæ: & se derisū iri arbitratꝰ.

P Ræsagibat mihi aius. Versu tetrametro brachicatalectico: septē pedibus istructo: cōstat hæc scena: in q̄ Euclio senex itroduciꝫ: se frustra ad curię magistrū ꝓfectū eē dictitans: ac secū ueluti cōquerēs: Cui Megadorus obuius fit: quūq̧ illū prius blāde salutasset: atq̧ arrisisset: demū filiā ab ipso Euclione sibi despōderi petit: qd̄ ille ratus: ac ꝓ cōpto tenēs: aulæ nūmariæ cā fieri: cui Megadorus ipse ihiaret: quū diu reluctasset: derideriq̧ se existimās abnuisset: tandē ꝑsistēti: ac serio se petere dicēti Megadoro filiā despōdet. ¶ Præsagibat. Sagire: ut inqt Cice. & nos diximus in uocabulario nr̄o: est acute scire. & ille: q añ sagit: & sentit: q̄ oblata res est: dr̄ ꝑsagire: q̄si futura ꝑsentire: & ꝑnoscere. Dicimusq̧ idifferēter ꝑsagit: & ꝑsagiꝫ. Plau. in bacchidibus: occidi aius iā isthoc dicto plus ꝑsagiꝫ mali. Et iie ꝑsagū aium: & ꝑsagā mentē appellamus: qbus futura ꝑsentiunꝫ. Sagā ēt Fest. dicē mulierē sacroꝝ peritā: & sapiētē. At Non. Sage inqt dicūtur fœminę ad libidinē uiroꝝ idagatrices. & hēt primā syllabā pductā. Martia. Exorat noctes dū mihi saga tuas. Sagax aūt pria breui: & ois gn̄is ē: & ut Festꝰ inqt: significat solertis acu minis: uñ etiam canes indagatores sagaces sunt appellati: pręsagibat ergo ꝑsentiebat: prædiuinabat.

PYLAdes

Sagio

Saga

SARACENVS. ¶ NON temerariū:nō ab re:nō absq; cā. ¶ Haud a pe. p bene.i.nō recte qdem sine pecunia a pecunia.i. absq; pecu
nia hoc dicto poccupat:ne pecuniç mētio fiat. ¶ Benigne ibi onerat: tunc blāditus suis imponit.
VALLA. ¶ PRAEsagibat.i.prædiuinabat.sagire.n.callide nosce quippiam:unde & sagaces canes:& sagæ mulieres dictæ:
quæ rem aliquam futuram prædiuinant. De hoc uerbo Cice.pluribus in primo de diuinatione.
PYLADES ¶ FRVstra ire me:ita scribēdum est metri necessitate:nō frustra me ire:qa uersus claudicaret. ¶ Innitus male uolē
te animo:nō cōtentus:nō liberis. ¶ Animus domi est. Similē sensum alibi apud hunc ipsum poetā est uidere:ubi sum:

Eu.Non temerariust,ubi diues blāde appellat pauperem.
Iam illic aurum me scit habere,eo me salutat blandius.
Me.Ain tu ualere te?Eu.pol ego haud a pecunia perbene.
Me.pol si animus æquos tibist satis habes,q bñ uitā colas.
Eu.Anus hercle hoc indiciū fecit de auro.perspicue palast.
Quoi ego iam linguam præcidā,atq; oculos effodiā domi.
Me.Quid tu solus tecū loquer?Eu.pauperiē meā conqror.

ubi nō sum:uni nō sum:ibi est aius. ¶ Sal
uus.Megadorus euclioni obui⁹ factus eū
salutat. ¶ Quid tu?modus loquendi est:
quo uti solemus.quū d aliquo nobis igno
to:& quod scire cupiamus alterq; interro-
gamus:ac si diceret:quid tu ings ad hoc?
¶ Recten:pro recte:ne uales ne recte:atq;
ut uis?Nō temerariū.Nō rñdet euclio iter
rogatis:sed iam aulæ timens ob blandam
istiusmodi Megadori diuitis appellatio-
nem intra se hæc loqtur. ¶ Nō temerariū:nō sine cā:nō temere est:non ab re est:ut in asinaria etiā dixim:9Porro aūt
Temetū apud antiquos uinū dicebaē:& pcipue qd grauius erat:ut Noni⁹ ait:& Donatus itē super illo terētiano uer-
su ex andria:Sanepol temulēta est mulier:a quo abstemius fit:hoc est sobrius:& qui uino abstinet:& temulēt⁹: uino
Temetum lētus:ebrius:Diciturq; temetū:ut idē Donatus inqt:ab eo:qa tenet mentē:& pducunt hæc oia syllabam te : ut & Do-
natus ait:& exēplis patet. Hoc supaddito:q temetū ēt secūdā pducit:quēadmodū & primā.Hor.Pullos oua cadus
temeti.Plau.in aulularia.Qui?qa temeti nihil allatū intelligo.Idē Hor.Si forte in medio positoq; abstemius herbis
uesceris:Terē.Sanepol temulēta est mulier:ubi secūdus pes est spōdeus:sicut & primus.Et ab hoc temulēto temulen
tia deducit:hoc est ebrietas.Sūt ēt:quia a temete temer aduerbiū deductū uelint:qd signat stulte:& icōsiderate : q̄lis
est cōdino ebrioq;:q nec timēt qcq̄:nec qd faciant uident:a quo temerarius hoc est audax:& temeritas audacia: seu
stultitiā:& temero uerbū:qd est scelero:uolo:& cōtamino deducunt:uñ temerata sacra turbata:& nō rite facta dici-
mus:& ecōtrario intemeratā fidē:hoc est integrā:iuiolatā:& icorruptā:hæc āt oia primā & scdam syllabā hñt corre-
ptā:uñ alii nō a temeto deduci temere:& temerariū:ac temerare existimāt:sed a tēno uerbo significat spno: despicio:
cōtēno:ut temerariū & temerare:p syncopiā q̄dā dicta sint:q̄si tēnerariū:& tēnerare:eo q audaces:& stulti oia cōtē-
nant:& ab eis temere aduerbiū deductū:quo uocabulo:q post Ciceronē fuere oēs p fere usi sunt. Quin.Illud iunio-
rū uelut pcox genus nō temere unq̄ puenit ad frugē:ueteres ēt temeritudinē pro temeritate scripsere:ut No.inqt: Pa
Temeritudo cuuius.Egon tyrāni nō noui temeritudinē? ¶ Iā illhic auq; me scit hre:Illic pro ille hic subaudi hō:uel Megadorus:
nō.n.ascribēdū est in cōtextu hō:qa uersus nō patit:sed subaudiēdū:qd Pius & Sarra.iterptes minime uiderūt. In-
qt ergo itra se senex Euclio auarissimus & suspiciosus:ueluti pdiuinās.Iā hic Megadorus resciuit me hre domi aulā
auri plenā:iō salutat me blādius solito. ¶ Ain tu ualere te?ita scribēdū est metri necessitate:nō:ain tu te ualere : quia
nō cōstaret uersus:uerba sunt Megadori ad Euclionē secū demurmurantē:dicis me inqt:te ualere? ¶ Pol ego haud a
pecunia p bñ:rñdet tandē Euclio:se bñ ualere in oībus:pter id unū:q pecuniā non hz:ordo est:pol ego p bñ:ualeo.s.
¶ Haud a pe.tanq̄ si diceret:nō a renibus:nō a pectore:nō a capite:duplr āt pōt hæc littera ordinari:uel sic:pol ego
pbene ualeo:haud a pecunia:uel sic:pol ego haud pbene ualeo a pecunia:ut hoc secūdo sensu magis exprimat aua-
ri senis aius:qui quū iterrogaret:an recte ualeret:rñdeat:haud pbene ualere a pecunia:tanq̄ si recta hois ualitudo i
pecunia cōsistat. ¶ Pol si aius æquus tibi est:uerbū est:hic ascribi debet metri rōne:nā si pponat:ut fere hñt codices:
uersus nō cōsisteret:respōdet aūt Megadorus per idē adiurāns aduerbiū:per qd Euclio loquut⁹ erat:hoc est pol:qd
per pollucē significat.Sēsus est.Si aio çquo & honesto esse uis:satis habes:quo bñ uitā colas.i.tm̄ tibi diuitiaq; est:ut
bene uiuere possis:quāq̄ nō ita pecunia tibi affluēter suppetat.Sed euclio ai auarissimi:& ut diximus suspiciosi hæc
uerba Megadori:hoc est satis habes:qui bene uitā colas:iā ad aulam transtulit:& illū ea ppulisse suspicatus est:quia
de auro resciuisset:uñ rursum intra se imurmurans loqui cœpit. ¶ Anus hercle. Anus inqt mea staphyla huic indi-
ciū fecit de auro a me inuento.perspicue palā est.i.hoc pspicuū:& apertū est:eā indiciū fecisse. ¶ Præcidā:abscindā.
¶ Præcidere:est pprie ante cędere:hoc est imolare:uñ pcidaneæ hostiæ uocabant quæ ante sacrificia solēnia pridie
Præcidere cędebatur.Et pcidanea porca:quæ mactabat cereri ab eo:qui mortuo iusta nō fecisset:quod facere mos erat:priusq̄
nouas fruges gustarent:qd tangit & Noū.in dictione pcidaneū & Gellius itē lib.iiii.noct.atticaq;.Qui & pcidaneas
ferias dici silr testimonio Attei capitonis asserit.Succidaneas uero hostias inqt dici:e littera:per morē cōpositi uo-
cabuli in.i.litterā cōmutata:quasi succedaneas:qm̄ si primis hostiis litatū nō erat:aliæ post easdē ductæ hostiç cæ-
debant:& succedebant.ob id succidaneæ noiatæ:littera.i.s.tractim pnunciata:quā significationē a Pla.inqt decla-
ratā fuisse in epidico:quū inqt.Men piacularē oportet fieri ob stultitiā tuā:ut meū tergū stultitiç tuæ subdas subcida
neū:huius itaq; uocabuli secunda syllaba lōga est:ut idē Gellius ait:non breuis:ut quidā barbare putarunt.Pręcide
re etiā in alia significatione:capitur pro re turpi:hoc est marē intra podicē coeundo labefactare sicut prædicare est
Prædicare inter fœmina fœdare.Ma.Præcidi gaudes:præcisus neuole ploras:& in priapeis.pcidere puer moneo:future puel
la.Præcisum quoq;:sicut & omasum:ut Nonius ai:tdicitur pars carnis uisceq;.Neuius:præcisum:omasum.pernā:
callū gliscis:glādia. Lucilius.Illi præciso:atq; epulis capiūtur opimis. ¶ Quid tu solus:uidebat Megadorus Euclio
nē nescio quid secum immurmurare:suprascripta uerba pfere sed nō intelligebat quid diceret:unde interrogat eū:
quid secum solus loquatur. At ille ne Megadorus conicere possit:quid loquutus sit respondet. ¶ Pauperiē meam
conqueror. Et ita scribi metri necessitas cogit:non:meam pauperiē conqueror:qa abundaret uersui pes unus. ¶ Do
te cassam.i.uacuam:carentē dote:Cassus.n.ut Prisciano placet:a careo uenit:quanq̄ magis nomen sit:sicut lassus.
Cassum inquit Nonius:ueteres pro inani posuerunt:& arbitrādum est:eius uerbi pprietatē magis ab araneoq; cassi
bus dictā:q sint leuis:ac nullius pōderis:nō:ut quibusdā uidetur:quasi quassum:& hunc plauti uersum citat.

¶ Zamiam:

SARACENVS.

ZAMIam: dãnum & grauamen. Pli. in. xvi. natu. hist. de arbore pinu locutus inquit: quæ se in arbore ipsa diuisere uocant Zamię: leduntq; caeteras: nisi detrahant. Istos polypos: hoies istos tenacissimos: polypus piscis est multi pes: polypoꝝ multa genera tradunt ab Arist. Plinioq;: terreni sunt: & pelagici: sed maiores terreni: oẽs brãchiis: ut pedibus: ac manibus utunt: est in alia quoq; significatione polypus nariũ morbus inde polyposi hoc affecti morbo. Martia. nasutũ uolo: nolo polyposum. Harpagatũ: furatũ ablatũ: naꝫ ueteres harpago pro rapio usi sunt a grecis sumpto. Inter uisam do. oñdit hois leuitatẽ: qui cũ suspitione rapetur: relicto ibi megadoro: cucurrit domũ. Mala malitiæ: ut dici: & bõa: ut bonus & malus dolus. est nanq; apud Iurisconsul. titulus de dolo malo: ubi ab Vlpiano fit mentio: quę sint doli mali: quod utiq; nõ diceretur: nisi esset & bonus id: qd Noni. attestat iqesis. malitiã ueteres: ut dolũ mediũ ponẽdam esse dixerunt: quasi sit: & bona: & Aul. Geli9 cõfirmat. Neq; malis: neq; improbis. Improbũ pposuit malo: qd leuius putatur a Nonio. Meus ordo: Paupeꝛes cęteri. Diuortii Controuersię diuortia nõ tm cõiugioꝝ distrationẽ significãt sed oẽm iflexionẽ: quę fit a recta uia. Vir. obiiciunt eqtes sese ad diuortia nota.

Zamia qd sit

Polypus q piscis

Harpagare quid sit

Dolus uerbũ mediũ

Virginem habeo grandem, dote cassam, atq; illocabilem,
Neq; eã qo locare quoiq̃. Me. tace, bonũ habe aĩum Euelio.
Dabitur, adiuuabere a me. dic si quid opus est, impera.
Eu. Nunc petit, quom pollicetur, inhiat aurum, ut deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.
Nemini credo, qui large blandus est diues pauperi.
Vbi manum inicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos noui polypos qui ubi quid tetigerunt, tenent.
Me. Da mihi operam parumper, paucis est quod te uolo.
De cõmuni re appellare mea, & tua. Eu. hei misero mihi.
Aurum mihi intus harpagust. nunc hic eam rem uolt, scio
Mecum adire ad pactionem. uerum interuisam domi.
Me. Quo nũc abis? Eu. iã ad te reuortor. nã ẽ qd uisã domũ.
Me. Credo hercle ubi mentionem ego fecero de filia,
Mihi ut despondeat, se a me derideri rebitur.
Neq; illo quisq̃ alter est hodie ex paupertate parcior.
Eu. Di me seruant, salua res est. saluom est, si qd non perit.
Nimis male timui. prius, q̃ intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te Megadore, si quid me uis. Me. habeo gratiã.
Quæso quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
Eu. Dũ qdẽ ne percõteris, qd mihi non libeat proloqui.
Me. Dic mihi, q̃li me arbitrare genere pgnatũ? Eu. bono.
Me. qd fide? Eu. bõa. Me. qd factis. E. neq; mal, neq; iprobis
Me. Eetatẽ meã scis? Eu. scio eẽ grãdẽ itidẽ, ut pecuniam.
Me. Certe ædepol equidem te ciuẽ sine omni mala etiam
Malitia sp sum arbitratus, & nũc arbitror. Eu. auꝛ huic olet.
Quid nunc me uis? Me. qm tu me, & ego te, qualis sis, scio.
Quæ res recte uortat mihiq;, tibiq;, filiæq; tuæ.
Filiam mihi uxorem posco. promitte hoc fore.
Eu. Hei Megadore haud decorum facinus tuis factis facis,
Vt inopem, atq; innoxium abs te, atq; abs tuis, me irrideas.
Nam de te, neq; re neq; uerbis merui, ut faceres, quod facis.
Me. Neq; ædepol te ego derisum uenio, neq; derideo.
Neq; dignũ arbitror. Eu. cur igit poscis me meã gnatã tibi?
Me. Vt ppter me tibi sit melius. mihiq; propter te, & tuos.
Eu. Venit hoc mihi in mẽtẽ Megadoꝛ, te eẽ hoiem diuitẽ,
Factiosum. me item esse hominem paupeꝛ pauperrumum.
Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem uenit.
Te bouẽ esse, & me esse asellũ. ubi tecum coniunctus fiem,
Vbi onus nequeã portare pariter, iaceã ego asinus in luto.
Tu me bos haud magis respicias, gnatus q̃ si nunq̃ fiem.
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
Neutrobi habeam stabile stabulum. si quid deuortii fuat,

VALLA

DOte cassa. i. inane: uñ & ræte cassis: nã careo carui cassiꝫ facit. Inhiat auꝛ. i. appetit. Honerat aliquã zamiã. i. dãnũ ζημια. n. a græcis dr uersa lra η i α more dorico: ñ & zamiæ ramuli dñr in arborei q alios lædũt. Pli. i. xvi. ca. xxvii. de pinui ac de fructu: q̃ se in arboꝛ ipa diuisere: uocant zamiæ: lædũtq; cęteras: nisi detrahã tur. Istos noui po. polypus polypi: & polypus polypodi hoc noie piscis dr qcqd amplectit fibris illis suis tenet arctissime. & polypus morbus in naribus erũpẽs: qd more piscis se distẽdat. De hoc pisce Plin. pla in nono: q̃ omittẽda duxius: tũ qd ipa ad alia nos ppare cõmoneat. Tũ qd quis cõmonitus eadẽ p se i fõte qat plegeꝛ. Intus har. ẽ. i. raptũ. nã harpazo rapio signi ficat: uñ harpax rapax. Int?auti loco: aut de loco: sic i ãphi. paterã it9 pferto foras. Quæso. i. rogo. ẽ & q̃ fere ut inqt Fest9 qd ponit ab ãnqs. p q̃reꝛ: ut ẽ ap̃ Enniũ li. ii. hostia mũita ẽ idẽ loca nauib9 pulchris mũdo sac nautisq; mari q̃sentibus uitã: & in chresp õte: duc me uxorẽ liberoꝝ sibi q̃ sendũ grã. Sine ma. ma. nã malitia mediũ uerbũ ẽ: sic dolus apd grecos. Alioq ñ diceret dolo malo a iuriscõsul. Nã d te. ita legẽdũ: ut corrigat. Me?. o. paupuꝫ.

Malitia uerbum mediũ dicitur

PYLAdes

ILLocabilẽ: ñ aptã alicui i ɔiugiũ locari: pp dotis modicã portiũculã: q̃ dos ipri mis ab oib? q̃raꝛ: iuxta illud Iuue. Protin? ad cẽsũ: d morib? ultia fiet qõ: qd & Pla. I psa: uelut oraculũ dixit: sb pasitipsona ad filiã: his ũbis. Tace stulta: ñ tu nũc hoium mores uides: cuiusmõi hic cũ mala fama facile nubit: Dũ dossit: nl lõ uitiũ uitio uortit. Locaꝛ: ut dixlus i uocabłrio nřo: & No. asserit signãt maritaꝛ: seu nuptã daꝛ: ut li & apud Terẽ. q si filiã suã unicã locaret. Sgñat ɔstitueꝛ. Vir. Hic alta theatri: fũda mẽta locãt alii. Et usũ alic? rei pcio ɔcedere: uł op? faciẽdũ pcio daꝛ. Ci. Vxoris fũd? erat colono locat?. Idẽ: uł q locatio ipa pciosa. Et repõeꝛ: Pla. i asinaria. Hic istã colloca crumenã, i collo plãe. Oleo mõ cũ dtõ mõ cũ actũo cõstruit Malitiã ut ueteres dolũ mediũ ponẽdã eẽ dixerũt. Ferre ex codicib9 antiqs & metri necitate: nõ portare: ut legit pius.

Asini me mordicibus scindant, boues incursent cornibus.
Hoc magnum est periclū, me ab asinis ad boues trāscēdere.
Me. Quam ad probos propintitate proxume te adiunxeris,
Tam optumust, tu conditionem hanc accipe, ausculta mihi,
Atq; eā despondē mihi. Eu. at nihil est dotis qd dē. Me. ne
Dū modo morata recte ueniat, dotat ast satis. (duas.
Eu. Eo dico, ne me thesaurum reperisse censeas.
Me. Noui, ne doceas. desponde. Eu. fiat. sed proh Iupiter,
Nū ego disperii? Me. qd tibist? Eu. crepuit q̄si ferrū modo.
Me. Hic apud me hortum cūfodere iussi. sed ubi hic est hō?
Abiit. neq; me certiorem fecit. fastidit mei,
Quia uidet me suam amicitiam uelle. more hominū facit.
Nam ubi si opulentas sit petitum pauperioris gratiam.
Pauper metuit congredi, ac per metum male rem gerit.
Idem quando illæc occasio periit, post sero cupit.
Eu. Si hercle ego te nō elinguandā dedero usq; ab radicib⁹,
Impero, authorq; sum, ut me quoiuis castrandū loces.
Me. Video hercle ego te me arbitrari Euclio hoiem idōeū
Quem senecta ætate ludos facias haud merito meo.
Eu. Neq; pol Megadore facio, neq; si cupiam, copiast.
Me. Quid? nunc etiam mihi despōdes filiā? Eu. illis legib⁹.
Cum illa dote, quā tibi dixi. Me. spōden ergo? Eu. spōdeo.
Me. Di bn̄ uortāt. Eu. ita Di faxint. hoc facito memineris,
Conuenisse, ut ne quid dotis mea ad te afferat filia.
Me. Memini. Eu. at scio quo uos pacto soleatis pplexarier.
Pactum, non pactum est. nō pactū, pactū est, qd uobis lubet.
Me. Nulla controuersia mihi tecum erit. sed nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ caussast? Eu. immo optume.
Me. Ibo igitur, parabo. nunquid me uis? Eu. istuc fiat. uale.
Me. Heus Strobile, sequere propere me ad macellū strenue.
Eu. Illic hinc abiit. Di imortales aurum obsecro qd ualet?
Credo ego iam illum inaudiisse mihi esse thesaurum domi.
Id inhiat. ea affinitatem hanc obstinauit gratia.

Euclio senex. Staphyla anus.

VBi tu es, quæ deblaterasti iam uicinis omnibus
Me meæ filiæ daturū dotē? he⁹ Staphyla, te uoco.
Ecquid audis? uascula itus pure ppera, atq; elue.
Filiam despondi ego hodie. huic nuptū Megadoro dabo.
St. Di bn̄ uortant. uerū ecastor nō potest subitum est nimis.
Eu. Tace, atq; abi, curata hæc sint, quō a foro redeā domū.
Atq; occlude ædeis. iā ego hic adero. St. qd ego nūc agam?
Nunc prope adest exitium mihi, atq; herili filiæ.
Nam probrum, atq; partitudo prope adest, ut fiat palam.
Quod celatust, atq; occultatū usq; adhuc, nunc non potest.
Ibo intro, ut herus hæc quæ imperauit, facta, cū ueniat, sient.
Nam ecastor malum mœrorem metuo, ne mistum bibam.

SARACENVS. ❡MORdicus: Et mordicibus dentibus mordēdo hoc loco contumeliis lacessendoq;. s. interim affinitatē cū diuite. ❡ Boues: ditiores: & potentiores. ❡ Ne duas: ne dederis. ❡ Quid crepuit? Dubitās auarus senex facto strepitu: ne qs aulam cōfregisset: rursus relicto megadoro iuisit domū. ❡ Opulento: pro ab opulēto. ❡ Periit: Sublata est. ❡ Si hercle cōuersus ad staphilā ancillā imurmurat: q̄si quicq̄ d auro ppalasset. ❡ Impo: auctorq; sum: Ac si dixisset me nolente facies. ❡ Ludos facias: derideas. ❡ Spōden? Per interrogationē sp fiebat stipulatio: dūmō non intercederet aliqd inter interrogantem: & respōdētē: quia tūc stipulatio rata nō erat: ut notarunt iuriscōsulti. ❡ Heus strobile: Seruum accersit. ❡ Mihi esse thesaurū domū: Attendenda locutio: nā alibi in hac comœdia dixit: ut hoc cōdam domū: utit. n. sæpissime Plau. casu pro casu: ut No. abunde meminit: id facere consueuisse grauissimos authores. ❡ Obstinauit: obnixe affectauit.

Stipulatio qūo fiat — *Locutio notanda*

VBi tu es: rursus anum obiurgaturus accedit Megadoro interim obsonatum eunte. ❡ Probrum: stuprum flagitium. ❡ Partitudo: pariendi tempus.

Partitudo quid sit

VALLA. ❡ASIni me mordicus. Noñ. mordicibus: & mordicus pro morsu: pro morsib⁹ Plaut⁹ in aulularia: asini me mordicibus scindāt. Cice. acade. lib. iiii. pspicuitatem: quā mordicus tenere debemus. ❡ Ne duas. i. ne dederis. ❡ Nā si opulento sit petitum pauperioris grās. Impsonale uerbū est petitū sit. ergo aduersus Pris. sniā uerbū impsonale passiuę uocis hoc mō casum exigit uerbi actiui: un̄ descendit qd multis aliis locis tā oratorū q̄ poetarū possit cōprobari. ❡ Nō elinguādā. i. lingua amputādā: ut sit elinguare: linguā demere. ❡ Quem tu senecta ętate ludos facias. i. irrideas: notandaq; locutio: facio te: ludos derideo. ❡ Perplexarier pro perplexari. i. itricari: ut ita loquar: & inuolui. ❡ Affinitatē hāc obstinauit. i. astrinxit: & copulauit. ❡ Mihi eē thesaurū domū corrigēdū domi.

VBi tu es. In hac scēa euclio domo excedēs impat staphilę ancillæ: ut diligēter asseruet domū quoad redierit. ❡ Deblaterasti. i. nugalib⁹ uerbis apuisti. ❡ Ne mistum bibam. i. cum uino sit mihi comes mœror.

PYLADes ❡MORDIcibus legēn̄: uidetur: & tollēdum me: metri necessitate: quia Nonius hunc locum allegans mordicibus legēdū docet. ❡ Fastidit mei cum genitiuo Virgilius auem cum accusatiuo protulit in buculicis. Inuenies alium si te hic fastidit alexis. ❡ Noñ. M. Blattis: & blateras cōfingis aut icōdite: & ianiter loq̄ris a balatu. Vbi citat hūc uersū. ❡ No. M. In lib. de idiscretis gn̄ib⁹: q liber ē i biblioth. Thadei Vgoleti Partitudo & Partio feminini ge. Pla. i aulu. Probrū atq; ptitudo adest. Afranı⁹ i Vopisco. Nō dolorū ptionis i mētē: quos misa ptulisti ut ptū piiceret pf. Pla. i truculēto Horresco misa: qd sit ptiōis. ❡ Diuidef signat purit & prædicare. M. Tul. epła q̄dā ad Papiriū. Pętū. Nō hōestū uerbū ē diuisio? At i ē obscenū: cui rn̄det itercapedo.

Strobilus.

Strobilus seruos. Antrhax & Congrio coqui.

POstq̃ obsonauit herus,& conduxit coquos,
Tibicinasq; hasce,apud forum edixit mihi.
Vt dispartirem obsonium hic bifariam,
Co. Me quidem hercle,dicam palam,non diuides.
Si quo tu totum me ire uis,operam dabo.
An. Bellum,& pudicum uero prostibulum populi.
Post si quis uellet te,haud non uelles diuidi?
Co. Atqui ego istuc Anthrax alio uorsum dixeram,
Non istuc,quod tu insimulas. St. sed herus nuptias
Meus hodie faciet. Co. quoius ducit filiam?
St. Vicini huius Euclionis e proxumo.
Ei adeo obsonii hinc dimidium iussit dari.
Coquum alterum,itidemq; alteram tibicinam.
An. Nempe huic dimidium dicis,dimidium domi,
St. Nempe sicut dicis. An. quid hic nõ poterat de suo
Senex obsonari filiæ in nuptiis? St. uah.
An. Quid negocist? St. quid negoci sit rogas?
Pumex non æq; aridus,atq; hic est senex.
An. Ain tandem ita esse,ut dicis? St. tute existuma.
Suam rem periisse,seq; eradicarier,
Quin diuom,atq; hominum clamat cõtinuo fidem,
De suo ligello fumus si qua exit foras.
Quin quom it dormitum follem obstrigit ob gulam.
An. Cur? St. ne quid animæ interea amittat dormiẽs.
An. Etiam ne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animæ forte amittat dormiens?
St. Hæc mihi te,ut tibi me æquomst credere credo
An. Immo equidem credo. St. an scin etiã quo modo?
Aquam hercle plorat,quom lauat,profundere.
An. Censen talentum magnum exorari potesse
Ab istoc sene,ut det,qui fiamus liberi?
St. Famem hercle utendam si roges,nunq̃ dabit.
Quin ipsi pridem tonsor ungues dempserat,
Collegit,omnia abstulit præsegmina.
An. Aedepol mortalem parce parcum prædicas.
St. Censen uero adeo esse parcum,& misere uiuere?
Pulmentum pridem ei eripuit miluius.
Homo ad prætorem plorabundus deuenit.
Infit ibi postulare plorans,eiulans,
Vt sibi liceret miluium uadarier.
Sexcenta sunt quæ memorem,si sit ocium.
Sed uter uostrorum est celerior,memora mihi.
An. Ego ut multo malior. St. coquũ ego,nõ furẽ rogo.
An. Coquũ ego dico. S. qd tu ais? Co. sic sum,ut uides.
An. Coquus ille nundinalis est,in nonum diem
Solet ire coctum. Co. tu trium litterarum homo
Vituperas me? An. etiam fur trifurcifer?

POstq̃ obsonauit: cõuiuiũ pauit. ⁋ Tibicinas: In cõuiuiis accersebãt̃: tibicines mulieres: q̃ tibias pflabãt: Marti. Ebria nos madidis rũpit tibicina buccis. ⁋ Dispartirẽ bifariã. Dimidiũ. s. in megadori: reliquũ i Euclionis domũ. ⁋ Palã me nõ diuidas: Amphibolũ ẽ: qd dr̃ dubiũ: & ambiguũ. Nã cũ diuidere duo significat: ut sit diuidere rẽ aliq̃ ptiri: & diuidere pcidere: & pedicare: tãq̃ coitu ppostero nates diuidant̃: duplr̃ hic sensus pcipi põt: uel diuidere simplr̃ p ptiri: ut ipe cõgrio ur̃ simplr̃ ptulisse. nã subdit se totũ: & itegrũ iturũ: nõ diuisũ uel diuidere p re turpi: & obscœna: ut dcm̃ est: ueluti anthrax alter coquus tãq̃ in eadẽ ipsa diceret̃ significatiõe itellexisse ur̃: subdit nãq; an nõ uelles post diuidi? Quo morsu uerbi ipsius obscœna significatio declarat̃. Bellũ ãt & pudicũ p ironiã dicta sunt. ⁋ Prostibulũ: locus ẽ: in quo stabulãt: ac se pstituũt mulieres meretriculę q & pstibulæ dñr: adstãt. n. in uia q̃stus cã. ⁋ Insimulas: obiicis. ⁋ Pumex arridus: & corrosus lapis uulgo notus ex æoliis isulis pcipuus cõmẽdatur leuitate: & arriditate ad usus multos idone9: quo tabulamẽta maxie leuigãt̃. ⁋ Tigillo: diminutiũ fecit a tigno: nã appellatiõe tigni: ut ait Vlpi. ois materies: nec nõ ad ædificãdũ: & fulciendũ necẽia oia cõtinent̃. Noni. tñ me monet: non tigillo: sed ligello legẽdũ esse: appellat nãq; ligellũ tugurioſũ: & domiciliũ breue: adducitq; plautinũ locũ i aulularia lʒ apud ipm noniũ hic locus corrupte legat̃. ⁋ Follẽ ob. ob gu. q̃ iocose: & festiuiter denotat auaritiã senis: follis notũ instrm̃ est: quo uentus attrahit̃ emittiturq;: ut ignis excitet̃: & follis genus est pilæ. Marti. Folle decet pueros ludere folle senes: eius diminutiuũ folliculũ: Sueto. ad pilã folliculũq; trãsiit de augusto locutus. ⁋ Ne qd aiæ: cum forte crepitũ uẽtris emitteret. ⁋ Hæc mihi. ordo est: crede hæc: est. n. equum te mihi: ut me tibi credere: uel sic: crede hęc tu mihi ut æquũ est me tibi credere. ⁋ Præsegmina: Quę ungulis eminulis psecant̃. ⁋ Miluũ uad. p miluo ut spõderet̃: q q̃si illi licuisset posse miluũ i ius rapere p arrepto pulmẽto: uadari. n. ẽ fideiussorẽ pstare: ide uades spõsores dñr: & uadimoniũ spõsio. ⁋ Nũdinalis: Vel nouendialis idẽ erit sensus: nã ꝯstat nũdinas dictas eẽ q̃si nouẽdinas: ab eoq; deductũ nomẽ ur̃: q rustici cũ octo dieb9 i agris pstitissent: eis licebat nono die mercãdi cã in urbẽ cõuenire & ppterea nundinas dixerũt feriarũ diẽ: ut author est Fest. ⁋ Trium litterarũ: Fur.

SARACENVS.

Amphibolũ quid sit

Prostibulũ quid sit

Pumex lapis qui

Follis qd sit

Pręsegmia quæ sit

Nũdinæ uñ

⁋ PROstibulũ p scorto itellige. Fest9 Põ. Prosedas igr̃ meretrices Plau. appellat: q añ stabula sedeãt eædẽ & pstibulæ. Gñis masculini Serui. in cõmẽtariis: æñ. scri. Catullũ feminino gñe ptulisse: sed an illic: Arida mõ pumice expolitũ: an alibi dixerit: ñ idicauit. Noñ. M. de idiscretis gñib9 Gutt̃ mas. gñis Verg. 6. æñ. Ille fame rabida tria guttura pãdẽs Masculini Pla. i milite gl̃ioso. Nã nimis callebat: adurebat gutturẽ. Var. i lege mœnia Exercebã ambulando: ut siti capacior ad cœnã ueniret guttur. Et hunc locũ citat.

PYLAdes

POstq̃ ob. he. suus megadori strobilus in hac scæna cũ ãtrace & ꝯgriõe coqs: quos ex macello ꝯduxerat: d sũma euclĩõis oblogt̃ auaritia. ⁋ Obsonauit. i. obsoniũ & epulũ pauit. ⁋ Haud uel. di. i. diuisũ: & ptitũ: ita legẽdũ: nã dixerat coquus: me nõ diuides: pt ẽt subesse nescio q̃ obscænitas: quã nos apiẽdã aliis relinqmus. ⁋ Pumex nõ ęq; aridus. i. tã sine succo ullo hic est senex: ut ul' pumicẽ supet ariditate. ⁋ De su. ti. i. tecto appet ei9 fuisse domũculã dõiciliũ usus diminutiuo. Appellatõe tigni igr̃ Vlpi. oẽs

VALLA

Tigni appellatione qd ueniat

itelligius mā;:s; qm̄ Non̄.legit ligellū:iterptatq; tugurolū:id pōta greco ddúci duobꝰmodis:aut si p y scribat: qa lygæus dr̄ tenebricus:un̄ & Home.lygæā noctē uocat.aut cū i latino lignys fuligo dr̄: cuius diminutiuū de more diminutiuo℞ n mutādo in geminū l uersa y lra in u:ut latino℞ uete℞ mos est:erit ligellus p loco:ac fumi euaporario:nisi sit a ligno diminutiuū:ut colūna colūnella:lignū ligellū. Sororiū itē tigillū appellat̄ iqt Fest.hac de cā ex cōuētōe Tulli Host.regis & metii suffetii ducis Albano℞ trigemi Horatii:& curatii cū dimicassēt ut uictores sequerēt̄ iperiū: & Hora.nr̄ exupasset:uictorq; domū reuerteret̄:obuia soror.cognita morte spōsi sui:frīs māu occisi auersata ē eius osculū:quo omine Hora.iterfec̄ eā:& q̄q̄ a prē absolutus sceleri erat. Accusatus tm̄ pricidii apud duū uiros: dānatusq; puocauit ad pplm̄:cuius iudicio uictor duo tigilla tertio supiecto:q̄ pr̄ eius cōstituerat,uelut sub iugū missus subit. Cōsecratisq; ibi aris Iunoni sorori:& Iano curiatio liberatus oi noxia sceleris ē auguriis approbātibus:ex quo sororiū id tigillū ē appellatū. ⁋ Aiç.halitꝰ uēti:neminē.n.reor latere:aias p uēto poni tā a poetis q̄ a soluṭ ōronis scriptoribus:ioq; exēplis supsedemus. Adde p̄terea q aios græce appellet̄:q latine uētus. ⁋ Credo.corrige crede. ⁋ Exorari po.i.orādo posse ipetrari. ⁋ Dēpserat.āputarat. ⁋ Abstulit p̄segmina.i.putamina unguiū a p̄secādo. ⁋ Pulmētū pridē.Qd pulset̄ dētibus pulmētū dictū:un̄ & pulmētariū. Alii a pulpa dici uolūt:q̄ ob id ipsa quoq; dicta. Var.tm̄ de ligua latina inqt. Cætera fere uerba a uocabulis gręcis sūpta:ut triton:& placēta:qd edebāt cū pulte:ab eo pulmētū:ut Plau.hinc pulētariū dictū hoc primū debuit pastoribus. ⁋ Infit.i.icipit. ⁋ Miluū uadarier.i.distinet̄:ut uadet ob sublatū pulmētū daret. ⁋ Nōdinalis est.hoc uerbū nō a nūdinis.i.feriis:sed a nono die dici noluit. ⁋ Nā statis subiungit:in nonū diē solet ire coctū. Cum tm̄ nūdinæ a nono die dictæ sint.scribi.n.rutilius:nūdinas instituisse romanos:ut octo qdē diebus liceret rusticis suo adesse opi:nono āt die rure ad mercatū:legesq; accipiendas romā irēt:quo trinūdino die:quæ pposita eēnt: noscerent̄:un̄ mos:ut leges die trinūdino promulgarēt̄.fuit p̄terea nūdina romāo℞ dea a nono die nascentiū nūcupata:qui lustricus dicebat̄.erat āt dies lustricus: quo ifantes lustrabāt̄:un̄ Persius:lustralibus an̄ saliuis:expiat.Inurētes oculos ihibere pita:& tū quoq; nomē accipiebant:qui dies maribꝰ qdē notus:fœminis uero octauꝰ. ⁋ Tu triū lit.hō.i.fur.

Præsegmina quæ



Strobilus. Anthrax. Congrio.

SARACENVS.



Ace nunc iam: Cōtinuatio est cū supioribus: loqtur.n. strobilus ad cōgrionem: deinde ad alterum coquū inqens: Tu atq; agnum horu; uter est pinguior:subaudi uideas. ⁋ Illuc:In domū Euclionis. ⁋ Phrygia eleusium: Noia sunt ancillarū. ⁋ Ad rauim: ad raucitatē usq;. Rauis.n.raucitas: un̄ fit uerbū Rauio. & raua uox pa℞ liquida:& causidicus pugnaciter loquēs Rabula:hinc rauus obtusus: & rauus color mixtus niger cum fuluo. ⁋ Hora. aut ab agro Raua decurrens lupa lanubino:fœtaq; uulpes:& Cice. Academico℞ li.iiii. Quia nobis metipsis tū Ceruleū:tum Rauum uidet̄ qdq; nūc sole collucet: ab hoc fit diminutiuū rauiscellus raui coloris inter flauū & cesium:testāte Festo. ⁋ Stultus & sine gratia es:legerē potius stultū: & sine gr̄a est. ⁋ Qn̄ quid facias:pro qn̄ quid factū sit. ⁋ Qui uero:Idest quāobrē. ⁋ Poscere:Pro poscendo. ⁋ Si nihil obuiā est: Hoc iocoso morsu furti congrionē ifimulat:facile.n.manus ab alienis abstinent:cū nihil inuenerint quod rapiant fures.

Rauis qd sit

VALLA.



Ace nūc iā.strobilus i hac scena coquos cōmonet: qui sint ad he℞ suū ituri: & qui mansuri apud euclionē. ⁋ Tu aūt eleusiū.nomē tibicinç eleusiū. ⁋ Ad rauim poscamus. Rauij raucitatē. Rauus aliqn̄ dr̄ raucū faciens: horatius. Raua decurrens lupa lanuino.& rauū fuluum dicimus:ut Nonius inqt.Cice.academico℞ li.iiii.Quia nobismet ipsis tū cęruleū:tuū rauū ur̄ quodq; nūc sole collucet.

Rauus qd



Ace nūc iā tu.atq; agnum horū uter est pinguior.
An.Licet.St.tu congrio eum sume,atq; abi
Intro illuc,& uos,eumq; sequimini,
Vos cæteri illuc ad nos.Co.hercle iniuria
Dispertiuisti.pinguiorem agnum isti habent.
St.At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I sane cum illo Phrygia,tu autem Eleusium
Huc intro abidum ad nos.Co.o strobile subdole
Huccine detrusisti me ad senem,parcissimum
Vbi siquid poscamus,ad rauim poscamus prius,
Quam quicq̄ detur.St.stultus,& sine gratia es.
Tibi recte facere?quando quod facias,perit?
Co.Qui uero?St.rogitas?iam principio in ædibus
Turba istic nulla tibi erit.siquid uti uoles,
Domo abs te afferto,ne operam perdas poscere.
Hic sane apud nos magna turba,ac familiast.
Supellex,aurum,uestes,uasa argentea.
Ibi si periit quippiam,quod te scio-
Facile abstinere posse,si nihil obuiast.
Dicant,coqui abstulerunt,compræhendite.
Vincite,uerberate,in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eueniet.quippe qui
Vbi nihil quicquast,sequere hac sis me.Co.sequor.

PYLAdes ⁋ N.M.RAuis ē raucitas:Plautus i Aul. Ad rauim poscamus Idē in cistel.Expurgabo hercle oia ad raucā rauim.

Strobilus. Staphyla.

H Eus staphyla pdi, atq; hostiũ aperi. Sta. qui uocat?
Str. Strobilus. Sta. qd uis? Str. hosce uti accipias co
Tibicinamq;, & obsonium in nuptias. (quos,
Megadorus iussit Euclioni hæc mittere.
Sta. Cerer in Strobile has facturi nuptias?
Str. Q ui? Sta. quia temeti nihil allatum intellego.
Str. At iam afferetur, si a foro ipsus redierit.
Sta. Ligna hic apud nos nulla sunt. Str. sunt asseres?
Sta. Sunt pol. Str. sunt igitur ligna, ne quæras foris.
Sta. Quid impurate q̃q̃ Volcano studes,
Cœne ne caussa, aut tuæ mercedis gratia
Nos, nostras ædeis postulas comburere?
Str. Haud postulo, duc istos intro. Sta. sequimini.

Strobilus. Seruos.

C Vrate, ego interuisam quid faciant coqui,
Quos pol ut ego hodie seruem, cura maxumast.
Nisi unum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquant.
Inde coctam sursum subducemus corbulis.
Si autem deorsum comedent, siquid coxerint,
Superi incœnati sint, & cœnati inferi.
Sic uerba hic facio, quasi negoci nihil siet,
Rapacidarum ubi tantum siet iu ædibus.



Euclio. Congrio.

V Olui animum tandem confirmare hodie meum.
Vt bene haberem filiæ me in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito pisces, indicant
Caros. agninam caram. caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam, cara omnia.
Atq; eo fuerunt cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil est, qui emam.
Ita illis impuris omnibus abii manu. manu.
Deinde egomet mecum cogitare inter uias
Occœpi. festo die si quid prodegeris,
Profesto egere liceat, nisi pepercèris.
Postq̃ hanc rationem cordi, uentriq; edidi;
Accessit animus ad meam sententiam,
Quam minimo sumptu filiam ut nuptum darem.



Eus staphyla: Peruenerat ad Euclionis domum strobilus cum coquo tibicina: & obsonio. ¶ Temeti: Vini meri. ¶ Impurate: Improbe: Noñ. appellat impurum aliquo uicio maculatũ: Cice. in Verrem: q̃ multis illũ ingenuis: q̃ multis matrib9 familias in illa terra: atq; ipura legatiõe nim attulisse existiatis. ¶ Postulas. q̃ris. ¶ Quã q̃ uulcano stu. Licet tibi igne opus sit: pro coquenda cœna. — SARACENVS

c Vrate: Hic alius seru⁹ megadori rem familiarẽ curat. ¶ In puteo: Dictus est puteus: q dum cauatur putet: & fetet: hinc puteoli ab aq̃ calidæ putore scaturientes ex locis sulphureis: & aluminosis: ut Fest. & Var. — Puteus unde dictus sit.

V Olui an imu3: Recte inducit Plau. auarũ hominẽ: qui cũ emere quippiã uult: cuncta lustrat oia rogitat. sed nihil: uel parũ emit. ¶ Rogito pisces. s. quãti ueneant. ¶ Cetum: Appellatiõe ceti maiores pisces intelligius: id qđ docet Aristo. & cetarios maiorũ pisciũ piscatores. ¶ Ita illis impuris omnibus adii manũ. Hæc mera locutio est plautina: sibiq; familiaris: ita loqtur in pœnulo: auarę ueneri adii manũ: & in cassina satin lepide addita: nobis manus merito: & in persa quoq;: qño de psa man⁹ mihi additast: sensus. n. est ac si dixisset: omnes illos improbos illusi: & p ludibrio habui: quodam codice repperi: atq; ita illis impuris oibus abii inanis: sed prior lectio uerior. ¶ Siquid prodegeris: pro prodige egeris: profusosq; sumptus feceris. — Ceti qui pisces sint.

H Eus staphyla. strobilus in hac scęna eucliõis ancillã alloquit ut excipiat coquos: & obsoniũ a Megadoro. ¶ Cerer in strobile. i. an cereri facturi estis nuptias. strobilus iterrogat. ¶ Qui. i. cur. qa inqt staphyla. ¶ Temeti ni. al. intelligo. i. uini. Temetum siquidẽ prisci uinũ uocabant: quod mentẽ teneat humanã. sunt qui ex hoc loco ad Virgiliũ carpẽdũ sumant argũ: qui dixerit in sacris cereris uinũ adhiberi: cui obiectiõi rñdet Macro. placitum nuptias dixisse cereris non sacrificium. ¶ Impurate: scelește: inquinante. ¶ Vulcano. igni. ¶ Cœnæ ue. legimus in qbusdã codicibus cœnæue. — VALLA. — Temetũ qd sit.

c Vrate. pythodicus seru⁹: qa pytho. i. a uase nom̃ hẽt: q̃si uasculari⁹ solus loqt de coqs solicit⁹. ¶ Inde. ab ifimo putei. ¶ Supi ince. q ñ in puteo. ¶ Cœnati ife. q i puteo. Inferi inqt No. ab imo dcm̃: nõ iferi: qb9 iferi⁹ nihil: uñ ifern⁹ recte pt dici qcqd desup mittit. Var. in marcipore: nubes aq̃li frigido uelo leues cœli cauernas aurea subduxerant aquã uomẽtes inferã mortalibus. ¶ Rapacidarum. ab eo quod est rapax rapacis fecit rapacidam. — Inferũ quid sit.

VALLA



Olui animũ: solus in hac scæna loqṫ euclio: q oñdit se facere uoluisse ipẽdiũ i nuptiis: nisi nimia charitas obstitisset. ⁋ Cõfirmare meũ. ita scribendũ nõ cõsolare. ⁋ Vitulinã. uituli carnẽ. ⁋ Cætũ. pisces maiores: ut cõciderenṫ ueteres fere hoc noie appellarũt. Vñ & cætaria sicut: & uiuaria. ⁋ Illis ip. i. nihil tale agenti bus: ut cũ illis mihi foret negociũ. ⁋ Prodegeris. plusq̃ deceat ipẽderis. ex p & ago pp hiatũ uocaliũ: inter posita d lr̃a: ut redordior redoleo: redhibeo: & alia id genus. ⁋ Hoc thusculũ emi. i. pusillum thus.

Prodigo unũ

Hunc tusculum emi, & hasce coronas floreas.
Hæc imponentur in foco nostro lari,
Vt fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædeis nostras conspicor?
Et strepitus est intus. numnam compilor miser?
Co. Aulam maiorem si potes uiciniam
Pete, hæc paruast capere non quit. Eu. hei mihi,
Perii hercle aurum rapitur, aula quæritur.
Nimirum occidor, nisi ego intro huc propero currere.
Apollo quæso subueni mihi, atq̃ adiuua.
Confige sagittis fures thesaurarios.
Quoi in re tali subuenisti antehac
Sed cesso prius, q̃ prorsus perii, currere?

Anthrax.

DRomo desquama pisceis. tu Macherio.
Congrum. murænam exdorsua quantum potes.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto.
A congrione. tu illum gallum si sapis,
Glabrionem reddes mihi, q̃ uolsus lydius est.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle credo faciunt officium suum.
Fugiam intro, nequid turbæ hic itidem fiat.

Congrio.

o Ptati ciues, populares, incolæ, accolæ, aduenę omnes
Date uiam, q̃ fugere liceat. facite totæ plateæ pateāt.
Nã ego nũq̃ nisi hodie, ad bacchas uẽi i bachanal cognatũ.

SARACENVS

⁋ CORdi uetriq̃ edidi. i. mecũ ipẽsius cogitaui & pẽsitaui. ⁋ Thusculũ: purum thuris. ⁋ Cõpilor: diripior: dp̃dor. ⁋ Aulã ma. quã dixius: & olã latine dici: senex aũt cũ sensisset aulã peti: metu illico exanimatus statim in domum prorumpit.

DRomo desq̃ma: Coqu⁹ q cœnã pabat: apud megadorũ alloqṫ famulos: uel quos sub se hẽat mistros. ⁋ Cõgrũ: Murenã: De cõgris & Murenis Aristo. mẽtionẽ facit: pisces sũt anguillis siles: nisi q murenæ uariæ: & maculosæ sũt: & ifirmiores: hę i sicco littore lapsę: ut Pli. refert a uulgo coitu serpẽtũ ipleri putanṫ: i freto siculo grãdes: & optias iueniri cõptũ ẽ: Iuue. Virrõi Murena daṫ: q̃ maxia uenit: gurgite de siculo: Mart. quoq̃: q̃ natat in siculo grãdis Murena pfũdo: a græcis plotæ uocanṫ: a latinis flutæ: q i sũmo supnatantes fluitẽt: captuq̃ sint faciliores: ut author ẽ Mac. Varroq̃: cui⁹ hæc uerba: sũt in Sicilia quoq̃ mãu capi Murenas flutas: q hæ i sũma aq̃ p piguitudie fluitẽt. ⁋ Exdor. Nã pelle detracta esui sũt meliores. est exdorsuare dorso nudaṫ. ⁋ Artoptã: Est artopta uas: i quo farina subigiṫ: & artoptę mulieres sũt appellate panẽ ɔficiẽtes. Pli. pistores Rõæ nõ fuerũt ad Persicũ usq̃ bellũ ãnis ab urbe ɔdita sup qngẽtos octoginta ipsi panes faciebãt qrites. mulierũq̃ id opus erat: sic. n. nũc i pluris gẽtiũ artoptesiã Pla. appellat in fabula: quã Aululariã scripsit: magna ob id cõcertatiõe eruditorũ: an is uersus poetę sit: illi⁹ certũq̃ sit Attei capitõis snia. ⁋ Gallũ: Gallinaceũ: al's dr̃ gallus cybeles sacerdos: & nat⁹ in Gallia: & fluuius. ⁋ Glabrionẽ: Magis magis depilẽ. ⁋ Quã uul. lu. uel lydius. i. q̃ depilis puer ẽ: uel uellere pilos assueuit. Volsus. n. p uulsus. i. sine pilis: uel mollis: & libidini dedit⁹: quo dcõ uf more ueterũ comicorũ taxare obscœnos mores: q aũt ludius puer depilis dicaṫ: hẽs testẽ Noniũ de doctorũ indagine: qd ludis iqt pueri p̃sulis eẽnt glabri: & depiles p ætatẽ: quos antiq Rõani lydios appellabãt: ut in prio Varronis de uita patrũ: & deide adducit hũc Plautinũ locũ. ⁋ Sed qd hoc: Forte ptrãsiẽs Euclio uicinã megadori domũ sensit tumultuãtes coquos. Timet ergo itidẽ in sua domo factitari: iccirco cũ domũ introiisset: illico deturbat coquũ.

Murena qd sit.

Exdorsua quid.

Galius qd dicatur.

VALLA.

DRomo. i hac scæna iterũ cœnã pãtes coq colloquũṫ. ⁋ Desquãma. i. squãmas deme. Dromo aũt nomẽ coq q̃si cursor. nã dromos cursus. ⁋ Macherio. nomẽ coq: qa machera gladius. ⁋ Congrũ mu. noia pisciũ. ⁋ Exdorsua. i. cõcide p dorsũ: ut anguillæ ɔcidũṫ: uel dorso nuda. ⁋ Ego hic ar. uas dic̃ ubi panis uel aliqd cõpoaṫ. hic magna cõtẽtio iter eruditos: an hic uersus Plautinus: ut Pli. docet: iqẽs pistores romę nõ fuerũt ad psicũ usq̃ bellũ: ãnis ab urbe cõdita sup qngẽtos octogita: ipsi pães faciebãt qrites: mulierũq̃ id opus erat: sicut ẽt nũc in pluris gẽtiũ artoptesiã Plau. appellat i fabula: quã aululariã scripsit. magna ob id cõcertatiõe eruditorũ an is uersus poetæ sit: illius certũq̃ sit Attei capitonis snia tostũ panẽ lautioribus coquere solitos: pistoresq̃ tñ eos: q far pisebant noiatos: ne coquos uero hẽbãt i seruitiis: eosq̃ ex macello ɔducebãt. ⁋ At cõ. ita scribẽdũ ex mãu scripto codice uetustissimo nõ a cõgriõe. ⁋ Glabriorẽ red. i. magis deplumẽ. glabũ. n. latine dicius: quẽ leuẽ pria pducta uoce grçca: uñ diminutiuũ glabellus. Apul. i. i. floridorũ. Qd apollo eẽt: & coma itõsus: & genis gratus: & corpe glabellus. Aug. in vi. de ciui. dei. Malas cultorũ suorũ speciositus: & festiuius fortũa barbara uestiret: a qbus aũt speneręṫ glabros: aut male barbaros uideremus. ⁋ Quã uol. ly. est. uolsus p uulsus. Lydii. n. dropaces in toto adhibent corpe: ut undiq̃ pilos euellãt.

SARACENVS.

o Ptati ciues: Eiectus coquus ab Eucliõe acclamitat: uociferaṫ. ⁋ Incolę: q pegrini dñr: uñ icolatus peregrinatio. ⁋ Accolæ: uel mõtiũ: uel q ad locũ hĩtãt: uel iuxta aq̃s. ⁋ Ad bac. se i furias icidisse dic̃: cũ ab eucliõe fuste fuerit isectatus.

VALLA.

OPtati ciues. in hac scæna coquus ab eucliõe cęsus uerberibus: q qdnã uenisset domũ nõ pcipet: euclio fugiẽs clamat. ⁋ Incolæ acco. dñr incolæ pegrini: uñ incolatus pegrinatus. Accolæ aũt q iuxta mõtem: uel fluuiũ habitãt: Inqlini q alibi nati in alienã ciuitatẽ habitare cõsueuerũt. ⁋ Nãq̃ ego nũq̃. ita legendũ: ut corrigaṫ. ⁋ In bacchanal. i. locũ: ubi bacchę ɔueniũt. ⁋ Cognatũ. i. ad coquẽdũ.

Diminutiuum

Diminutiuũ est a thure: authore Prisciano. li. iii. instõnũ artis grãmaticę. Nonius Marcel. de doctoꝝ indagine. Qui lu dis pueri ꝑsulis essent glabri: ac depiles pp ętatẽ: quos antiq romani lydios appellabãt: ut est in prio Varronis de uita patrũ. Iõ Plau. in aulularia duxit. Tu istũ: &c. ❡ Cognatũ ad coquẽdum igr Nonius adducẽs hunc uersum.

Ita me miserũ, & meos discipulos fustibus male cõtuderũt.
Totus doleo, atq; oppido perii, ita me iste habuit senex
Gymnasiũ, atat pii hercle ego miser. apit bacchanal, adest,
Sequit̃. scio quã rem gerã. hæc ipsus magister me docuit.
Neq; ligna ego usq; gentium præberi uidi pulchrius.
Itaq; omneis exegit foras, me, atq; hos onustos fustibus.

Euclio. Congrio.

r Edi, quo fugis nũc? tene tene. Co. qd stolide clamas?
E. Quia ad treis uiros iã ego deferã tuũ nõm. C. q̃ob/
Eu. Quia cultrũ hẽs. Co. coquũ decet. Eu. qd cõminat̃ es (té?
Mihi? Co. istuc male factum arbitror, quia non latus fodi.
Eu. Homo nullust scelestior te qui uiuat hodie.
Neq; quoi ego de idustria amplius male plus lubẽs faxim.
Co. Pol etsi taceas, palam id quidem est. res ipsa testis est.
Ita fustibus sum miser, q̃ ullus cinædus, mollior.
Sed quid tibi nos mendice homo tactiost? quæ res?
Eu. Etiam rogitas? an quia minus, q̃ æquom erat, feci?
Co. Sine, hercle cum malo magno tuo, si hoc caput sentiet.
Eu. Pol haud scio quid post fiat tuum nunc caput sentit
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negocii
Me absente, nisi ego iusseram? uolo scire. Co. tace ergo,
Quia uenimus coctum ad nuptias. Eu. quid tu, malũ, curas
V trum crudum, an coctum edam? nisi tu mihi es tutor:
Co. Volo scire, sinas, an non sinas, nos coquere hic cœnam.
Eu. Volo scire item ego, meæ domi mea salua an futura.
Co. V tinam mea mihi modo auferãm, quæ attuli, salua.
Eu. Me haud pœnitet, tua ne expetã? C. scio, ne doce, noui.
Quid est qua ꝓhibeas nũc gratia nos coquere hic cœnam?
Quid fecimus? quid diximus tibi secus, q̃ uelles?
Eu. Etiam rogitas scelеste homo qui angulos omneis
Mearum ædium, & conclauium mihi peruiam facitis?
Id ubi tibi erãt negocium, ad focum si adesses,
Non fissile haberes, caput nunc, merito id tibi factust.
Adeo ut tu meam sententiam iam possis noscere,
Si ad ianuam huc accesseris, nisi iussero, propius,
Ego te faciam miserrumus mortalium uti fies.
Scis iam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
Co. Ita me bene amet Lauerna, tu iam nisi reddi
Mihi uasa iubes pipulo differam te hic ante ædeis.
Quid ego nũc agã? næ ego ædepol ueni huc auspicio malo.
Nũmo sum conductus, plus iam medico mercede opus est.

Euclio. Congrio.

H Oc qdẽ hercle quoquo ibo, mecũ erit, mecũ ferã.
Neq; id in tantis ꝑiculis unq̃ cõmittam ut sict.
Ite sane nunc iam intro oẽs & coqui, & tibicinæ.
Etiam introduce si uis uel gregem uenalium.
Coquite, facite, festinate nunc iam, quantum lubet,

❡ GYmnasiũ: ꝑ gymnasio uel tãq̃ gymnasiũ: is locus ẽ: ubi athletæ iuicẽ uersant̃: & se exercent. ❡ Ligna ꝑberi: Nã cũ ligna petiisset sibi præberi: quæ nulla in domo fuerant: illum senex fuste insequutus est.

SARACENVS
Gymnasiũ quid sit.

R Edi. Inseqt̃ senex fugitiuũ coquũ. ❡ Ad tris ui. quos dixius carceris custodes. ❡ Deferam tuu; no. Noiatim te accusabo. ❡ Sũ mol. Na; molles teneri: iõ dñr: qa facile i q̃cũq; ptẽ mouent̃: & mobiles sũt. ❡ Cinedus: saltator pãtomimus: cinedi. n. choreas ducebãt: & nimia agilitate se exercebãt: quos alio uocabulo petauristas noiabãt: eo q̃ saltibus leuioribus sic mouerent̃: ut nulla duricies in toto corpe uideret̃. ❡ Sẽtiet: sapiet. ❡ Cõclauiũ: ẽ cõclaue ps domus secretior q̃si q̃ claudatur claui. ❡ Lauerna: iurat qsq; ꝑ sua numia: ẽ lauerna dea furũ: inde lauernioẽs fures: q̃ sub eiusdẽ deæ eẽnt tutela: in cuius loco obscuro: abditoq; soliti erãt furta: ꝑdãq; itersoluere: hic quoq; lauernalis porta uocata. ❡ Pipulo hic diffe. i. cõuicius te diffamabo: pipulo. n. ꝑ cõuicio põit̃: qd nomẽ tractũ uidetur. ut notat Varro: a pictu pulorum. ❡ Plus iam me. A quo sibi mederi faceret fractum fuste caput.

Molles unde dicãtur.

Conclaue quid.

Pipulo qd sit.

H Oc qdẽ: Thesaurũ. s. quẽ quo quo eat statuit secum defere. ❡ Gregẽ: uænaliũ: sũt uenalia: q̃ uẽditioni exponunt̃: & ꝑscripta sunt uẽdibilia: hoc a uẽdo: illud a uæneo. ❡ Opa cõ. nõ orõ. i. ad obsonandũ: & coquẽdũ: nõ aũt ad loquẽdũ: & ɔtẽdẽdũ. ❡ Pro ua. Vt uapulẽ: gerũdia. n. ꝑ actiua & passiua sigñatiõe ꝑferũt̃: ut cãtãdo tu illũ: & cãtãdo rũpit̃ ãguis. i. dũ cãtas: & dũ

Modus loquendi.

❡ GYmnasiũ. i. exercitiũ: hoc (cantat̃: est in quẽ se exerceret cædendo. ❡ Honustos fustibus. i. fustium uerberibus.

VALLA.

R Edi quo fugis. In hac scæna senex domo erumpẽs aduersum coquos exclamat. ❡ Ad tris ui. subaudi: q carcerẽ custodiunt. ❡ Ita fu. sũ mol. ma. mi. q̃ ullus ci. Cinedi igr No. dicti sunt apud ueteres saltatorẽs: uł pãtomimi απο του κινειν. nã κινεω moueo Plau. i aulularia. Magis miser: &c. Idẽ i stico lepidã: & suauẽ cãtionẽ aliquã occipito cinedicã. Luc. saty. li. i. stulte saltatũ te iteruẽisse cinedos. ❡ Quid tibi nos me. hõ ta. est. i. qdnã ẽ: qd nos ausus attinger̃. ❡ Qua ꝓhi. nũc grã: q̃ subaudi: ut tibi hẽas: q̃ nos attulimus. ❡ Et ɔclauiũ. cõclaue locus appellat̃ minime obuius: quẽ nisi claui subire n̄ possis. ❡ Nõ fis. ha. caput. i. fissũ: ac scissũ: ẽ ẽt fissile: qd aptũ: ut findat̃. Virgi. Cuneis: & fissile lignum. ❡ Lauern a te iam. furũ dea lauerna fuit. ❡ Pipulo hic dis. Nonius. M. pipulo ꝑ cõuitio. Pla. i aulularia. Varro pipulũ Pla. i

Cinedi qui

Pipulo q̃ dicatur.

aulularia. Pipulo.i.cōuitio declinatum a pictu pullo℞. ⁋ Differam. dilaniabo uerbis. ⁋ Plus iam me. mer. opus est. plus ego inquit medico: qui me curet: q̄ merces mea est exoluero.

h Ce qdē hercle. In hac scæna euclio efferens aulā domo coquos domi admittit. ⁋ Hoc. subaudi aurū. uel gregē ueņaliū.i.aialia: q̄ ꝑposita sūt: ut uenant. ⁋ Pro uapu.i.ut uapularē. ⁋ Nō uapul.i.non ut abste cæderet.

Co. Hem perii. Eu. abi, opa huc conductast nostra, nó oĩo.
C. Heu senex ꝑ uapuládo hercle ego abs te mercedé petá.
Coctum ego, non uapulatum dudum conductus fui.
Eu. Lege agito mecum, molestus ne sis, & cœnam cuoque.
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus. Co. abi tu modo.

Euclio.



LLic hic abit, Di imortales facinus audax incipit,
Qui cū opulēto pauꝑ hoie cœpit rē hr̄e, aut nego
Velut Megador⁹ tētat me oib⁹ misep̄ mōis. (ciū.
Qui simulauit mei honoris mitteꝫ huc cā coquos.
Is ea caussa misit, hoc qui surriperent misero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinacius,
Qui erat anui peculiaris, perdidit penissume,
Vbi erat hæc defossa, occœpit ibi scalpurire ungulis
Circumcirca. Quid opust uerbis? mihi pectus peracuit.
Capio fustem. obtrunco gallum furem manifestarium.
Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset. exemi ex manu manubrium.
Quid opust uerbis? facta est pugna in gallo gallinacio.
Sed Megadorus meus affinis eccam incedit a foro.
Iam hunc nó ausim præterire, quin consistam, & colloquar.

Megadorus. Euclio.



NArraui amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant, sapienter factum, & consilio bono.
Nam meo quidem animo si idem faciant cæteri
Opulentiores, pauperiorum filias
Vt indotatas ducant uxores domum.
Et multo fiat ciuitas concordior,
Et inuidia nos minore utamur, q̄ utimur.
Et illæ malam rem metuant, q̄ metuunt, magis.
Et nos minore sumptu simus, q̄ sumus.
In maxima illæc populi parte est optuma,
In pauciore auidis altercatiost.
Quorum animis auidis, atq; in satietatibus
Neq; lex, neq; tutor capere est qui possit modum.
Neq; hoc quis dicat, quom illæ nubent, diues es.
Dotata es, istud ius pauperibus ponitur,
Quo iubeant, nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, q̄ nunc ferunt.
Ego faxim muli precio, qui superant equos,
Sient uiliores gallicis canteriis.
Eu. Ita me Di amabunt, ut ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit uerba ad parsimoniam.

SARACENVS.



ILlic pro ille. s. cōgrio: solus nāq; cū māsisset senex: cœpit aio uersari: q̄tæ hoi parenꝫ insidiæ ob aurū. ⁋ Anui: Vetulæ meæ ancillę. ⁋ Penissime. Intime a penitus: ut supra diffusi⁹. ⁋ Hęc. scilicet aula. ⁋ Exemi manu: quasi ꝙ suo iteruētu neq uerint missi fures rē pagere. ⁋ Manubriū: Occasionē: dixit gladii: capulū ꝑ gladio: uel fustē dicit: quem manu prensauerat.

Manubriū quid sit.

Condictio quid sit & quō scribaꝫ



NArraui amicis de cōdictione.i. pactiōe: uel actiōe: & scribi dēt cū c: nā a uerbo cōdico fit: qd ꝑnunciare signat. actionē appellat Iustinia. & condictū dicius: authore Noñ. qd sit i cōe dcm: cōdō aūt si ne c ab eo est qd ꝯdo: & dr sors & dispō tē po℞. ⁋ Et illę: ut pote pauprimę: nā multū ditiores supbiunt: cū magnā dotē afferūt. ⁋ In ma. pte ppli.i.i paupiorib⁹. ⁋ In pau. In ditioribus: uel iter ditiores. ⁋ Muli ꝑcio: q supāt equos: Eousq; lasciuierant rōanæ mulieres: q̄rū lasciuiā carpit: & detestaꝫ. ut singulæ ferme mulis uterenꝫ: eqs nō cōtētæ: q̄pp cū mulo℞ maxius usus esset: cariores erāt: dicit ergo: si cæteri mōiti eius exēplo mulieres pauperculas. & sine dote q̄rerēt: utiq; opus nō esset uniuerso mulo℞ usu: iōq; uiliores forēt gallicis canteriis.i. eqs castratis: & dictus ē canterius: ut Var. placet: ꝙ semine careat: differt aūt cāterius ab equo: ut capus a gallo: & caper ab hirco. In aliā significatōe cāterius pōiꝫ a Victru. in. v. de architectura: iqt. n. postea alii in aliis opibus ad ppēdiculū triglypho℞ cāterios ꝑminētes ꝑiecerūt: eorūq; ꝑiecturas sinuauerūt ex eo uti tigno℞ dispōnib⁹ triglyphi: ita e cāteriorū ꝑiecturis mutulo℞ sub coronulis rō ē inuēta: ē quoq; canterius ordo: siue gn̄s iugi: quo uites adiūgunꝫ: hēs Pliniū authorē: q de uitib⁹ locutus ait: simplici iugo cōstat uniiuga: porrecto ordie: quē canteriū appellāt: & cāteriū positū esse ꝑ uehiculo uidius apud Sene. i eplis: q de. M. Catone cēsorino locutus inqt: illū uehi solitū cāterio ęthyopo: sed ad mulos redeo: ex asino & eq̄ mulus gigniꝫ: ex equo & asina mula. Mulæ dr̄ nō parere: Arist. tn̄ in terra Syria supra phœnicē: & coire & parere oēs attestaꝫ: sed id genus diuersum est q̄q̄ sile.

Mulie℞ romanarū lasciuia.

Canterius unde.

Mulorum natura.

VALLA



ILlic hinc abiit. Euclio secū in hac scæna cōq̄riꝫ insidias suo thesauro tātas fieri: quātas putas a Megadoro licet falso. ⁋ Perdidit pe.i. pene nihil desuit: q̄n mę perderet. ⁋ Scalpurire.i. rimari effodere. ⁋ Ex manu manubriu; idest quem manu prensauerā: fustem.

Penissime quid sit.

n Arraui amicis. Megadorus se domū recipiens: pbari ab oibus suū ait cōsiliū: qd sine dote Euclionis filiā uxorē ducendā putauerit: docetq̄ id cōmodū

id cōmodū in q̄libet rep. sit & q̄ta ingerāt maritis dāna dotatæ mulieres. ⸿ De cōdi. hac. a cōdicendo cōditio dicta. Quid id sit. Vlpi. docet de cōdi. indc. inq̄s. si decē aūt sticū stipulatus: soluā qnq; q̄rit an possim cōdicere: qō ex hoc descēdit: an liberor i qnq;. nā si liberor icessat cōdō: si nō liberor erit cōdō. Placuit aūt ut Cels. li. vi. & Mar. li. xx. digestoꝝ scripsit: nō pimi ptē dimidiā obligationis. Itē de cōdōne sine cā: est & hęc spēs cōdōnis: si qs sine cā pmiserit: & soluit qd indebitū: q aūt pmisit sine cā cōdicere q̄titatē nō pōt: quā nō dedit: sed ipsam oblōnē: sed si ob cām pmisit: cā tñ secuta nō ē: dicēdū est cōdōni locū fore: q sine cā obligant mētis cōdōne cōseq pūt: ut liberet. ⸿ Paupioꝝ. Nō pauꝑoꝝ legēdū. ⸿ Quā me. mi. i. nō metuunt. ⸿ In maxia. Subaudi pauperū. ⸿ In pauciore. Intelligit diuitum. ⸿ Neq; tutor. Dant. n. mulieribus tutores & pupillis. ⸿ Ego fa. mu. Differt āt mulus ab hinulo: qd ut inqt Var. ex eq̄ & asino fiat mulus. cōtra ex equo & asina hinulus. At mulleus gñs calcei eē dr: quo reges albanoꝝ primi: deide pfitii sunt usi. M. Cato originū li. iii. q magr̄atū curulē cepisset: calceos mulleos alluta cinctos: cæteri perones. Itē Titi in feciana iam cū mullib⁹ te oñdisti: quos tibi an si calceos: quos putas a mullādo dictos. i. suendo. ⸿ Gallicis can. Var. ubi de eqs. Dēptis. n. testicul' fiūt qetiores: & iō: qd femie carēt: ii cāterii appellāt: ut i suib⁹ maiales. In gallis galliacii capi. ⸿ F. Pōp. Cōclauia dicunt loca q̄ una claue claudunt. Lauerna dea furū. Differre: diffamare: diuulgare. Lucil. lib. xxix. Gaudes: cū de me ista foris sermōibus differs. Idē li. xxx. Et maledicendo multis fermonibus: & Plau. in aulularia. Dr̄ ēt a Var. li. ii. de re rustica. Gallus gallinacius. Mart. in ep. Cōdō melior sibi nulla uenit. M. Var. li. ii. de re ru c. vii. de eqs. Dēptis. n. testicul' fiūt qetiores: & iō q femie carēt: ii cāterii appellāt. ut i suib⁹ maiales: i gall' galliareis ca

Hinulus a mulo quo differat.

PYLADES

SARACENUS

Me. Nulla ergo dicat equidem dotem ad te attuli
Maiorem multo, q̄ tibi erat pecunia.
Enim mihi quidē æquomst purpuram, atq; aurū dari.
Ancillas, mulos, muliones, pedisequos,
Salutigerulos pueros, uehicula, qui uehat.
Eu. Vt matronarum hic facta pernouit probe.
Moribus præfectum mulierum hunc factum uelim.
Me. Nunc quoq; uenias, plus plaustrorum in ædibus
Videas, q̄ ruri, quando ad uillam ueneris.
Sed hoc etiam pulchrust, præ q̄ ubi sumptus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius,
Ciniflones, patagiarii, indusiarii,
Flammearii, uiolarii, carinarii,
Aut manulearii, aut mirobrecharii.
Propulæ, linteones, calceolarii,

⸿ Nulla er. di. pseqt fmonē suū megado (pierus: enarratq; graues: & itolerabiles mulierum mores: ponit q uerba qbus dotatæ mulieres erga uiros utant. ⸿ Muliones: ut eqsones: & agasones ducētes mulos: equos: asinos. ⸿ Saluti ge. a salutādo dictos: quos ligua uernacula q̄q̄ ido neo minus uocabulo: scutiferos possum⁹ appellare. ⸿ Præfectū mul. Vt eaꝝ mores lasciuiētes cōpescerer. ⸿ Ad uil. q̄ dr̄ pprie domus i agro. ⸿ Sz hoc ēt p. Megadori st uerba fmonē cœptū psequētis: ñ euchiōis. ⸿ Stat ful. nūc icipit enarrare: ut ois artificū turba steterit p forib⁹ mroꝝ pecuniā demerentiū: dr̄ aūt fullo q purgat lanā: Vlpi. si fullon' purgādā uestē dederis: uñ colligit (ut id obiter declaret) uestē nō eē: ut uestimentū: sed texturā: ut apud btm̄ Hiero. legas: c⁹ ista sūt uerba: hēs liciū: hēs sub tegmē: in nūc uestē cōficito: ē quoq; liciū: ut neq; id ptermittatur: filū: quo textrices stamen implicāt. ⸿ Phrygio. Hoc nomē deductū a phrygibus ē: q primi dicti sūt artē itertexēdi exercuisse: No. phrygia uestis picta ē: eius artifices phrygiōes appellant: Plau. quoq; i menechmis: palā ad phrygionē fert: de his uī itellexisse Virg. cū dixit: fert picturatas auri subtegmine uestes: nā acu ueluti pingere phrygiōes uīr. ⸿ Aurifex: Faber aurarius: cuius taberna aurificina dr̄. ⸿ Caupones Qui & copōes dicti uinū i tabernis uēditātes: Cic. in pisonē: serui sordidati mistrāt: nōnulli ēt senes: idē coquus: idē atriēsis pistor: domi nullus: nulla cella pāis: & uinū a ppola: atq; decopona. ⸿ Patagiarii: Est dcm̄ a Festo patagiū: qd ad summā tunicā assui solet: q̄ & patagiata dici solet: & patagiarii q hmōi faciūt: Noñ. patagiū aureā chlamydē appellauit. ⸿ Intusiarii: Var. uocat itusiū uestimētū: qd it⁹ geratur: ut palla: q̄ foris: i eadē snia ē ferme Noñ. q dicit itusiū eē uestimētū: qd iter plurias uestes adhæreat corpi q̄si intustiū. ⸿ Flāmearii: Flāmeū ē uestis: uel tegmē: quo capita mronæ tegūt: gñs. n. ē ueli lutei coloris: Pli. Lutei uideo honorē āt q̄ssimū i nuptialibus flāmeis totū fœmis cōcessū. ⸿ Carinarii: Nullū hēmus autorē: quē legerim: q huiusce uocabuli propriā mētione fecerit: pter Plautū: nisi mō mēda sit i codice: arbitror carinarios a carina deductos: sic apud eūdē Plautū i Epidico legit: cymatile uestimētū. i. ceruleū a fluctuū silitudine: & itē apud Ouid. qd unq; nō uī sine rōne: cū ēt apud No. ex Varrone legerim: uestē undulatā purā: & apud Pli. sūt: q legerint uestē undulatā ab undis & fluctib⁹ interptātes: sūt tñ q legāt: nō carinarii: sed caltuarii a calta colore: uide Noñ. Manulearii: A manuleatis uestibus appellati: est tunica manuleata: quā Priscia. manicatā appellat hñtē manicas lōgiores: qbus uti Romę: & i oī latio idecoꝝ fuit: ut memorat Gel. fœminisq; solis uestē lōge: lateq; diffusam idecoꝝ esse existimauerūt: icirco Africanus maior Pub. Sulpitio hoi delicato obiectabatq;: q tunicis uteret manus totas opiētibus: & ppea fuisse datū pbro Caligulę iperatori tradit Suet. q hmōi uestibus uteret: iqt. n. uestitu: calciatuq;: & cætero hitu: neq; pr̄icio: neq; ciuili: ac ne uirili qdē: ac deniq; nō hūano sp usus ē: sæpe depictas gēmatasq; idut⁹ penulas manuleatas: & armillat⁹ i publicū pcessit. ⸿ Myrobrecharii. i. unguētarii: & unguētoꝝ cōfectores. μύρον. n. unguentū gręci dicūt & βρέχω irrigo: notatus est Mecœnas ab Augusto: q cū uellet dicere capillos unguētatos: dicebat myrobrechis tanq̄ fuisset usus nimis affectato uocabulo: ut apud eūdē Sue. ⸿ Propolæ: a p & polo. i. uēdo pria pducta publice uēditātes. ⸿ Linteōes: Linteoꝝ uēditores: uel lintea cōficiētes: ē linteū pān⁹ line⁹: a quo p diminutionē linteolū. ⸿ Calceolarii: a calceis dci: ut a crepida crepidarii. ⸿ SALutig. pu. Quoꝝ negocii esset nō alid: nisi ut circūsistāt: & cōitent. ⸿ Vehicula q uehar. Qui. i. ut. ⸿ Nūc quoq;. Corrige: quoquo. ⸿ Quā ruri cū ad uil. ue. Rus ubi rusticant hoies abeo: qd græci arurā aruum dicūt: nisi qd Var. ait: rus q rursū iteret appellatū. Villa iqt Var. q̄si uella a uehendis rebus in urbē: ubi sunt ædificia. ⸿ Stat ful. Fullōes qbus uestes dant cōcināde. Vlp. de cōdōne sine cā: si fullo uestimēta lauāda cōduxerit: deide amissis his: dūo pcīū ex locato cōuētus pstitit. ⸿ Phrygio. phrygiōes dci a phrygibus: q ut ait Pli. redor diēdi: & texendi auri: & argenti rōnē iuenerūt. ⸿ Lanari⁹. Qui lanā scarminat. Nā lanius q uænales cōcidit carnes. Lanista q docet: &

Salutigeruli qui dicant

Fullo q dicatur.

Licium qd sit.

Aurifex q.

Intusium quid.

Carinarii q

Myrobrecharii q dicant.

VALLA.

Istruit ad gladiaturā. ¶ Caupones. Qui & copones a rex copia appellati. ¶ Patagiarii. Patagiū est: qd̄ sūmā tunicā adsui solet: q̄ & patagiata dr̄: & patagiarii q eiusmodi faciūt. Patagiū aurea chlamys p̄ciosis uestibus imitti solet. Patagus morbi quoq; gn̄s. ¶ Intusiarii. Indutui alteꝝ: qd̄ foris ac palā palla. alteꝝ qd̄ itus: a quo itusiū id: qd̄ Plau. dicit itusiatā. ¶ Flāmearii. Flāmeū uestis: uel tegmē quo capita m̄fonæ tegūt. Plau. flāmearii uiolarii. ¶ Violarii: a colore uiolaꝝ uestimēta ificiētes: quos græci iobaphes: ut est apud atheneū uocāt. ¶ Carinarii. aut a carinis nauiū ducta sīlitudine: aut purgatores lanarū. Nā lanā carere purgare a spurcitiis ē inqt Var. ¶ Aut manul. Qui manicas tunicis apponebāt. Fuit. n. cū sine manicis gestarent: ut alibi Plau. manuleatā tunicā esse oportet. & Virgi. Nō manicas tunicæ: nō hn̄t redimicula mythræ. ¶ Aut mirobre. ab eo qd̄ græci dn̄t myrō: nos unguētū & brecho asp̄go: atq; irroro. ¶ Propolæ. Dn̄r propolæ a pro ante: & polo uēdo. qui proponūt aliqd uenditandum: ut panē: Cic. in Pisonē: serui sordidati ministrāt: nōnulli esse senes idē coquus: idē atriensis. Pistor domi nullus: nulla cælla panis & uinum a propola: atq; de copona. ¶ Linteones. Qui lintea uenditant. aut contexunt. ¶ Calceolarii. Qui calceos.

Flammeuȝ qd sit.

PYLADes ℂ CARinarii: potius ex cod. ātiqs scribēdū hoc est: ut coloris nucis isectores demōstret: q̄ grece καρυν dr̄: q̄ cerinarii sunt: ut arrogāter Pius exponit & scribit: hmōi iuētū sibi tribuēs uanç glīæ captator: nullis antiquis cod. innixus.

Sedentarii, sutores, diabathrarii.
Solearii astant, astant molochinarii.
Petunt fullones. sarcinatores petunt.
Strophiarii astant. astant semizonarii:
Iam hosce absolutos censeas, cedunt, petunt,
Trecenti constant phylacistæ in atriis.
Textores, limbolarii, arcularii,
Ducūtur, datur æs. iam hosce absolutos cēseas,
Quom incedunt infectores crocotularii,
Aut aliqua mala crux semper est, quæ petat.
Eu. Cōpellarē ego illum, ni metuam, ne desinat
Memorare mores mulierum, nunc sic finam.
Me. Vbi nugiuendis res soluta est omnibus,
Ibi ad postremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario.
Miles impransus. astat, æs censet dari.
Vbi disputata est ratio cum argentario,
Etiam plus ipsus debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæ sunt, atq; aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, sumptusq; intolerabiles.
Nam quæ indotata st, ea in potestate st uiri.
Dotatæ mactant & malo, & damno uiros.
Sed eccū affinē ante ædeis. quid agit Euclio?

SARACENVS. ℂ SEDētarii sutates: Propriū dedit sutoribus epithetō: na dicunt sedētarii: q opus sedēdo cōficiāt. dicius. n. sedētariū laborē: & opā sedētariā: Apul. sedentariā fatigationem dixit: sutates aūt q̄si cōtinue: & assidue suētes: uel stātes in sutrina: a q̄ sutores nomē hn̄t: q̄ eoꝝ ē taberna sicut medicus a medicina: nō aūt a suēdo: neq; a medēdo: ut notauit Varro: & supra rettuli: dn̄r p̄prie sutores: qui crepidas: & calceos suūt: Pli. nō licet sutori supra crepidā iudicare. ¶ Diabathrarii: Est diabathra gn̄s soleaꝝ græcanicarū author est Fest. Varro quoq; meminit ex uenio diabathra in pedibus hēbat. ¶ Solearii: a solea: q̄ pedibus subiicitur: al's solea gn̄s piscis est. ¶ Molochinarii: uel mollicinarii: utroq; mō legas: hēs authorē Noū. q molochinarios coloris molochini infectores appellauit. molochinꝰ . n. ē color floris sīlis maluæ ad purpurā uergēs: & dr̄ molochinus: q̄si malachinus malachē. n. greci maluā dn̄t: & mollicinā uestē dixit a mollicie. ¶ Sarcinatores: Qui plurimū uestiū sumūt: Sarcina siqdē est oium utensiliū & eorū q̄ ad cultū ptinent. ¶ Strophiarii: A stropho fascia pectorali q̄ tumorē cohibet papillarū me miserā inqt Turpilius q̄ inter uias ep̄la excidit mihi inter tunicā: & strophiū collocata. ¶ Semisonarii: Qui crotalia sonitāt: q̄ ueluti medii tympani formā gerūt. ¶ Iā hosce ab. cen. Quin imo maior turba subseqtur. ¶ Phylacistæ: Carceris custodes: phylaca. n. a grecis custodię locus dr̄. ¶ Textores: A texēdo uū textura opus. ¶ Limbularii: Limbus uestimētū fuerat muliebre: ut placet Noū. uel ut Seruio: fascia uestiū extremitatū. Vir. Sidoniā picto uestē circūdata limbo. ¶ Arcularii: Qui ɔficiūt arcas: q̄ ab arcēdo dictę sūt: qa clausæ a se fures arceāt. ¶ Dat es: ū. n. oēs recipiūt: qd̄ eis debet. ¶ Infectores cro. A crocata ueste coloris crocei. ¶ Crux: Quā dixius gn̄s eē patibuli. hoc loco p̄ malo ponit: id tn̄ addamus: crucē masculino gn̄e p̄nūciari: ut illud Gracchi: dignus fuit: q malo cruce piret masculino: sic: & frōte: hæc Fes. recēsuit. ¶ Nugiuēdis: Nā meras nugas res oēs: qbus utūt mulieres: possumus appellare. Arist. i magnis ethicis: nugiuēdulos appellauit hoies turpi lucros: & pui lucros. ¶ Cedit: p̄ ɔcedit. ¶ Aduenit mi. q & ip̄e hēt: qd̄ petat. ¶ Putat: cōfert: colligit. ¶ Disputata: discussa: & supputata. dr̄. n. disputari rō: q̄ eiꝰ sūma fit pura: nā putū puꝛ appellauerūt. ¶ Plus ipsus dēt. s. miles. ¶ In ma. do. incomoditates: sic. n. cōqrit senex apud Menādrū sup uxore diuite. me miseꝛ: q creobulā duxi: & talēta decē: tacere uolo noctē mali ɔsciā plurimi: quē Cecil. imitatus: q sapit de me discet: q q̄si ad hostis captus libere seruio egomet in uo mortuus iter uiuos: i hāc ferme q̄relā: Titinius quoq; p̄rupit ueꝛ maxis dotibus deliniti: ultro ētu xoribꝰ ācillāt.

Molochinarii q & uū.

Phylaca qd sit.

Nugiuēduli qui.

VALLA. ℂ SEDētarii. Qui opā suā sedēdo locāt: uel opi alicui cōficiēdo: uū & Apul. sedētariā opā uocāt: bascanos grçci appellant. ¶ Sutates: a suēdo: q reficiūt: & q̄si resarciūt: qd̄ attritū fuerat. Siu suases legat a colore suaso nomē hūerint: suasus iqt Fest. color appellatus: q sit ex stillicidio fumoso i uestimēto albo. Plau. suaso ifecisti p̄pudiosa pallā: sunt q oēm colorē eiusmodi uelint. ¶ Diabatharii. Quasi ascēsorii. Nā batho ascēdo sign̄at: nisi sint diabata ɔficiētes: gn̄s soleaꝝ græcanicarū: ut Fest. ait. Var. itē diabatra i pedibus hēbat. ¶ Solearii. Qui soleas calceoꝝ gn̄a ɔficiūt. ¶ Adstant mol. Noū. iqt molicina uestis a mollicie dcā. alii malochinarii scribūt: ut sit a colore uestimenti dictus malochinarius. Est. n. color maluæ flori cōsilis: q̄ a grçcis malache noiat. ¶ Sarcinatores pe. i. bauli. ¶ Strophiarii ast. Strophiū iqt No. Fascia breuis: q̄ uirginalē errorē cohibet papillaꝝ. Turpilius in philopatro. Me miserā qdem iter uias ep̄la excidit mihi isœlix inter tunicalā: ac strophiū collocarē. Strophus ēt a græcis dr̄ sacculi funiculus a strepho. i. uerto: qd̄ circūq; uertat. Strophus itē ē: ut ateius philologus existiat: qd̄ græce strophiō uocat: & qd̄ sacerdotes p̄ isigni hūt in capite: Quidā coronā eē dn̄t: aut q̄ p̄ corona ilīgue in caput iponat: q̄le sit strophiū: itaq; apud Faliscos idē Festū eē: q uocet strophearia: qa corōati ābulēt: & a Tusculāis: qd̄ ipuluinari ipōit castoris strophū uocari. Inde

Strophium quid.

strophas

strophas res nugales: & inanes dixerũt ueteres. Mart. Regis sũpbi sportulæ recesserunt. Nihil strophaꝝ est iam salarium dandũ est. ¶ Adstant semiso. qui paruula tintinalia efficiunt. ¶ Triceni. Quasi tricenteni. i. infiniti. ¶ Philacistæ. i. qui obseruãt. nã phylato seruo dr̃. & Plau. phylacã carcerẽ uocat. ¶ Lymbularii: a lymbo: q̃ fascia uestibus assuitur. No. aũt lymbus inqt: ut annotatũ uidemus: muliebre uestimentũ: qđ purpurã in imo hẽt. Plau. in aulu. Textores. &c̃. ¶ Arcularii. q̃ arculas fabricat. ¶ Infectores croco. i. qui inficiũt crocotũ: a colore. u. uestis ita dicta. Nã græci crocotum indumentũ uocãt a croco. ¶ Vbi nugiuen. i. nugalium rerum uenditoribus. Hoc est: quæ perexigui momenti sunt. ¶ Cædit miles: æs petit. Var. in. i. inqt tributũ dictũ a tribubus: ꝙ ea pecunia: q̃ a populo imperata erat tributũ a singulis ꝑportione census exigebaẽ ab ea: q̃ assignata erat attributum dictum. ab eo quoq;: qbus attributa erat pecunia. ut militi reddãt: tribuni ærarii dicti id: quod attributum erat æs militare: hoc est qđ ait Plau. cędit miles: æs petit. ¶ Disputata est rõ. i. factus calculus. ¶ Prorogaẽ militi. i. differtur. ¶ Dotate mactãt. i. affligtant.

Crocotarii qui. Tributum unde dictũ sit.

Euclio. Megadorus.

Nimium lubẽter audiui sermonem tuum.
Me. An audiuisti? E. usq; a pricipio oĩa.
Me. Tñ e meo quidẽ aio aliq̃to rectius
Facias, si nitidior sis nuptiis filiæ.
Eu. Pro re, nitorem. & gloriam, pro copia
Qui habent, meminerint sese unde oriundi sient.
Neq; pol Megadore mihi, neq; quoiq̃ pauperi
Opinione melius res structa est domi.
Me. Immo est. & Di faciant, ut siet
Plus, plusq̃ istuc sospitent, quod nunc habes
Eu. Illud mihi uerbũ non placet, quod nũc habes.
Tã hic scit me hẽre, q̃ egomet. anus fecit palam.
Me. Quid tute solus e senatu seuocas? (est?
E. Pol ego te ut accusẽ merito meditabar. M. qd
Eu. Quid sit me rogas? qui mihi omneis angulos
Furum impleuisti in ædibus misero, qui mihi
Intromisisti in ædes quingentos coquos
Cum senis manibus, genere geryonaceo.
Quos si argus seruet, qui oculeus totus fuit,

¶ NVGiuendis: scribendum est ex Marcello.

PYLADes SARACENVS

Nimium lubenter: Hucusq; Euclio ex occulto obseruarat loquentẽ megadorum. ¶ Si nitidior sis: Pro te exornaueris: & aliq̃to cultior fias. ¶ Pro re nitorẽ. s. fieri: uel hẽre addecet: ac si dixisset: quisq; ꝓ sua facultate se excolere: & ornare debet. ¶ Oriundi sient. Vnde orti sint: & originẽ traxerunt: dicimus oriundos ducentes originẽ. ¶ Opinione. Vulgi. s. extimatione: qđ plærũq; aliquẽ pecunia abundare autumet: q minus hẽt. ¶ Quid tu te solus: nã musitabat tacitus nõ absq; metu: ꝙ megadorus quidpiã de thesauro ꝑsensisset. ¶ E senatu: uiroꝝ senũ cõgregatio: & cõcilium senatus diciẽ: & est quartæ & secũdæ. nã senatus ti. dicitur more ueteꝝ: ut tumultus ti. Salu. Senati decretũ est: sicut ille censuerat. Terẽ. quoq;: qđ tumulti dixerit. ¶ Geryonaceo. Geryon in Hispania rex dictus est tricorpor: quẽ cũ ab eo armenta Her. sustulisset: ẽt bello superauit: sed hoc fabulosum est. ut Strabo meminit in. iii. q cũ Geryonis mentionẽ fecisset postremo subdit. quibus ex rebus fabulã de Geryonis armentis cõfictam esse coniecturas faciunt: Dictus aũt est trigeminus siue triformis. eo ꝙ eiusdẽ ai tres fuere fratres dicti Geryones: qui pari cõcordia gubernabãt. ¶ Senis. ꝓ sex alludit ad fabulã nõ ad hist. nam cũ tricorpor diceref. tria habebat capita sex manus: totidẽq; pedes. ¶ Quos si argus. nota fabula est apud Oui. in primo. Ius amore captus Iupiter eã cõpressit: q̃ deinde in iuuencã cõuersa est a Ioue. Iunone superueniente. qua Iupiter rogatus Iunonẽ donauit. Cui Iuno Argũ custodem apposuit: hũc perhibent centũ oculis excelluisse. quoꝝ octo: & nonaginta uigilarent. duo tñ dormirẽt: & quietẽ caperent. sic. n. intulit Ouid. centũ luminibus cinctũ caput argus habebat. Inde suis uicibus capiebant bina quietẽ: cætera seruabant: atq; in statione manebãt. poniẽ tñ argus ꝓ hoie prudente: & singula quæq; prospiciente.

Oriũdi qui dicantur. Geryon qui. Ius fabula.

VALLA.

Nimium libenter. rediẽs domum Euclio megadori uerba exceperat: nec interpellare uoluerat: quo ad megadorus ipsum uidit. Nũc quæritur euclio de coquis: de obsonio. ¶ Pro re nitorem. i. splẽdorem loco facultatum. ¶ Et gloriam pro copia. Et pro rerũ abundantia: qui existimant ullam ad se gloriam peruenturam. ¶ Vnde oriundi sient. i. meminerint in mundũ se nihil attulisse: neq; hinc abituros secũ laturos quicq̃. ¶ Opinione melius res structa est domi. Hoc dicit: & ego: & quiuis mihi similis pauper: nõ minus sumus pauperes: & egeni: q̃ de nobis hominum habita est opinio. ¶ Tam hic scit. artificiose Plau. docuit: ut naturaliter fieri solet: subticuisse nomẽ thesauri per indignationem. ¶ E senatu seuocas. i. senibus nobis. ¶ Intromisisti in ædibus. ergo & intromitto in ædes: & intromitto in adibus. Licet. n. ad locum sit. figurate tñ recte dicitur ad locũ cũ ablatiuo: ut cum dicimus hic ædes. nõ enim grãmatica uerbis: sed sensibus alligatur. ¶ Quingentos coquos. hyperbolice dictũ: nam satis nouerat fuisse pauculos: duos: triśue. ¶ Cum senis manibus. quia statim subiicit genere geryoneo. siquidẽ geryones in occidente rex ob triplex regnũ corpore triplicato fertur cõstituisse. Dicitur aũt geryones geryonæ. & geryoneus geryonei: & geryon geryonis: cuius meminit Hesiodus in theogonia filius caliroes oceanitidis compressa a chrysaore imperauit erythię: hũc occidit hercules: eiusq; abstulit boues hesiodo his uerbis ostendente. κουρη τωκεανοιο χρυσαορι καρτερο θυμω, μιχθεις εν φιλοτητι πολυχρυσω αφροδιτη. καλλιρον τεκε παιδα βροτων καλλιστον απαντων. γηρυονην τον κτεινε βιη ηρακληειη. βοων ενεκει λιποδων αμφιρρυτω ειν ερυθειη. ¶ Quos si argus seruet. Multiplicis est significationis hoc nomen: iõ paucis nõ põt uerbis explicari. qñq; id nomẽ loci est: ac ut ait Ser. in singulari neutri est generis: in plurali masculini. ut argos amphilochiũ: quod alcmæon: eiusq; liberi cõdidere: ut author Strabo. Aliud argos oresticũ dictũ: quod orestes de suo uocauit noie: cũ cæsa matre exul ꝑfugeret. pelopouessus quoq; antea dicta: postea achaicũ nominari cœptũ est. Ab iaso argos iasium. a pelasgis argos pelasgicũ. Aliquãdo argos canis nomẽ apud Home. qui Vlyssis fuit. ανδε κυων κεφαλην τε και ουατα κειμενος εσχεν αργος οδυσηος. Argos regio nomẽ habuit ab argia mr̃e pelasgi: qui ei imperauit. pelasgi aũt fratres fuerũt phthius: a quo phthia: & acheus: a quo achaia: hoꝝ pr̃ ammon a quo ammonia. ammonis pater thessalus: a quo thessalia. At argus ciuitas: q̃ iasium argos dcã ab agenoris equo argus noiabaẽ: ut hellanicus scribit in historia. nã cũ

Intromitto significata. Argos qđ & ubi locorum.

iasus:& pelasgus triopæ filii: mortuo prē:pelasgus obtinuisset impiū ad erasinū usq; fluuiū larissę ipauit.iaso ad iliū
mortuo:agenor eius filius multo eqtatu regionem obtinuit:a cuius equo argus appellatum. Argos ēt dr̄ segnis:uñ &
cynos argos intēperās qdā appellatus:a quo hori testimonio in Platonē dictus locus: in quo ociosi.& itēpātes hoies
solebant cōuenire:uñ & ꝓuerbiū.i.ad cynos argos:qd Home.i.i.iliados oñdit:cū pestē ait primū ad cynos argos ꝑ
uenisse:hoc est intēperātes: & in se uile gn̄s:ut est Aristoteles interꝑtatus:nō ut uulgo solēt interꝑtari homerū enarrā
tes mulos & canes albos.Indent Cic.in li.de fato inqt:argos logos.i.ignaua rō: lqt.n.nec nos ipediet illa ignaua rō:
q̄ dr̄.appellaẗ.n.a p̄his argos logos:eā rōnē ita appellarunt:cū necessitatē subesse ostendere uolnerūt. Argos ēt dr̄ al-
bus:& argos celer:uñ & argyphontes Mercurius:ut placuit qbusdā:ꝙ candida:& apta oia faciat orōs:ut alus ꝙ sit ce
ler.deoꝝ.n.nūcius a poetis cōfingiẗ potius q̄ ut argi dicaẗ interfector.argus quoq; phryxi filius fuit:ex quo & chal
ciope Oetæ filia quattuor filii.Argus:ctissarus:melā:& phrontis.Argus ēt quēadmodū phærecides tradit.& lapol
lonius rhodius astipulatur:nauē argo extruxit:qua ad aureū uellus rapiendū argonautę uecti sunt: quæ in signum
cœli a poetis fingiẗ immutata:quæ in rhodo uix excelsis montibus aliqua in parte spectaẗ.In alexandria aūt tota su
pra horizontē:quem lingua latina finientē appellamus:ut tam Ptolemæus q̄ ꝓ clus ꝓdiderūt. Argus uero:cuius hic
Pla.meminit:Iunonis minister adhibitus custos:ut hic Plau.inquit ioni:quā iupiter inachi filiā a se uitiatā in uaccā
cōuerterat:quo iunonis mente auerteret:ac suspitionē ammoueret pellicatus:eā uero argo custodiendam dedit. At
Mer.suauissime canendo argū in soporē pellexit:deinde harpe suo inq̄ gladio obtruncauit:iuno eius oculos pauoni
næ caudæ apposuit:& io uexauit asilo: q̄ stimulata in ægyptū usq; ꝓfugit:ubi ꝓ dea culta est:isisq; appellata.

SARACENVS. ¶ CVstodē addidit.i. infestū & inimicū apposuit.
Virg.Nec Teucris addita Iuno:usq̄ aberit:addita ꝓ
inimica.Interꝑtaẗ Seruius.Ioni. Secundū declinatio
nem ueterē dixit:ut Io Ionis:calipso calipsonis: tñ ca
pri:Diomedis:& Quintil. sn̄ia.hæc noia rectius græ
ca inflexiōe ꝓnūciari debēt.ut Io Ius.Dido didus ca-
lipso calipsus:sicuti:Io:iusq; sorores dixit Oui. & no
mine dido.i.Didonē.Vir. Vtēdū est more latino quo
usq; decor patiaẗ. cū aūt absit more græco potius.ut
ipse refert Quint.¶ Corinthiēsem fontē & pyreneū.
Fons acrocorinthi q dicatur. Fontē dicit acrocorinthi.de quo Pli.sic scribit:Corin
thus antea ephyra dcā:sexagenis ab utroq; littore sta
diis e sūma sua arce:q̄ uocaẗ acrocorinthus:in q̄ fons
est pyrene: diuersa duo maria ꝓspectās:itidē Strabo
Acrocorinthus mons est pelopōessi excelsus iter duo

Quem quondam Ioni Iuno custodem addidit,
Is nunq̄ seruet . præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere sola, si uino scateat,
Corinthiensem fontem pyrenem potest.
Tum obsonium autem. Me.pol uel leoni sat est,
Etiam agnum misi.Eu.quo quidem agno sat scio
Magis curiosam nusq̄ ullam esse bestiam.
Me.Volo ex te ego scire,qui sit agnus curio.
Eu. Qui ossa,atq; pellis totus est. ita cura macet.
Quin exta inspicere in sole etiam uiuo licet.

maria situs ægeū.u3 & Ioniū:sub cuius radice in plano instar mēsæ loco:iacet oppidū corinthus: uertex ipse acroco
rinthi Veneris sacrā hēt ędiculā:isra uerticē pyrenē:fontē aq̄s haud effluētes hn̄tē:cæteꝝ ꝑspicuas ad imū:potuiq;
Cura unde dicatur. suauissimas.¶ Tū obsoniū aūt:cū q̄dā uilipēsiōe legēdū qd nō sufficeret: qd misisset.¶ Curiosam bestiā:macrā.s.&
q̄si curis ɔfectā:declarat nihilomin⁹ qd sit agnus curio:dr̄ cura:ꝙ cor urat ide curiosus Var.q cura ꝑter modū uriẗ.
VALLA. ¶ QVē quōdā ioni:antiq declinauit ioni dicēs:quā Pris.ēt seqẗ decliatiōnē:sed recētiorib⁹ cōtradicētib⁹ oib⁹:ñ mō
grāmaticis:Diomede:phoca:sed ēt Quint.q ait se declinationē sequutuꝝ latinā:quo ad decor patiaẗ.neq;.n.se dictu
rū calipsonē:ut iunonē. At ēt poetę iuniores hāc seqnūẗ formā. Vir.Oui.Stati⁹:Sil.italicus.¶ Custodē addidit: Vir.
Addit⁹ qd significet. i.v.ęn.Nec teucris addita iuno.Ser.addita inimica expōit: aitq; & Lucil.& āntiquos in hac sigñatiōe posuisse.¶ Si ui
no scateat.i.abūdet.Ho.scatērē bæluis pōtū:uñ scaturigines dnr fontiū.¶ Corinthiēsem fon.py.pōt.Et hæc corin-
thus ē:q̄ a mumio duce Rōano deleta ē:uñ & ꝑciosa olim uasa illa:q̄ æra corinthia dicebanẗ:q̄ nūc cū laudare uolu-
mus dicius:damascena.Quint.de ꝓprietate locutus iqt.Itē qd cōe ē:& alus nomē itellectu alicui rei peculiariter at
tribuiẗ:ut urbē Romā accipius:& uęnales nouitios:& corinthia æra:cū sint urbes aliæ quoq;:& uęnalia multa.& tā
auꝝ & argētū:q̄ æs corinthiū:hæc iq̄ citas ēt ephyre noiata. At ut i hist.scribit Apollod.ñ sola: nā & i thessalia una
fuit. Altera i epyro.tertia i elide.iiii.q̄ postea crānonia.ē & alia corith⁹:de q̄ i ep̄lis Hor.ꝓuerbialr.Nō cui uis hoi cō
tingit adire corithū:& Stra.li.xii.geographię iterꝑtaẗ ingēs sup phanoreā cōana pōti extāt.itaq; hæc cōana multis
Corinthi quot & ubi locorum. florēt uiris:nobile isup ēporiū ex armenia ꝓuētib9.ide paulo post:citas ipsa q̄dā corith⁹ ē:&.n.pp magnoꝝ scortoꝝ
gregē ueneri dicatoꝝ sacerdotū magna ē aduenaꝝ multitudo:& festos eo i loco ludos agētes:negociatores:& rei mi
litaris studiosi fundit9 absūpti adeo:ut de illis ei9 gn̄is exortū sit ꝓuerbiū. Nō cuiuis hoium ɔducit adire corithū .In
q̄ re A.Gel.uẗ allucinat9 cū iqt lais corithia: ob elegātiā uenustatēq; formæ grādē pecuniā demerebat:cōuētusq; ad
eā ditioꝝ hoium ex oi græcia celebres erāt:neq; admittebaẗ nisi q dabat:qd popōscerat.poscebat aūt illa nimiā q̄ti-
tatē.hic ait natū eē illud frequēs apd gręcos adagiū ου παντος ανδρος ες κορινθον εσθ ο πλους.melius.n.ē id qd
Strabo scribit.fuit ēt corinthus Iouis filius:uñ & citas habuit nomē:uel qd urbē extruxerit: uel qd prius ei ipauit:a
quo ꝓuerbiū:ubi uerba cōtēnerenẗ:uel iouis corithus:cuius mēinit Aristoph.i comœdia:q̄ batrachō iscribiẗ:ꝙ lega
ti corithioꝝ a megarēsibus illuderēt:iterātes pheri pheri iouis corithū:qd illi dixissent nō patiẗ:hoc iouis fili⁹ cori-
thus.¶ Pireneū.ꝓbus sup illo uersiculo psiāo:Palidāq; pirenē.pirene iqt fons ē i helicōe musis ɔsecratus . Strabo āt
Pirene ubi locorum. uelut ēt plęriq; alii fōtē pirenē sub acrocoritho mōte noiarūt. At ꝓclus i hesiodū:ꝓmethe⁹ iqt ignē tradēdo mortali
b⁹ i etholiā ɔcessit:a cui9 iuētiōe citas pirenia:& pirene fōs noiat⁹.Idē ps pria terrę:ut ab occasu hispāia ē:ita pirene
regio allota mari:cui9 ps australis ad colūnas usq; herculanas:reliq̄ athlātico ad septētriōale lat9:c⁹ regiōis lōgitu-
do:ut Stra.iqt:maxia circiter sex miliū stadioꝝ.latitudo qnq; miliū ibi uascōes.iter pireneū mōtē: & idubedā iber⁹
fluuius labiẗ ab ambobus æq; disiūctis motibus:& amnib9 exūdās i ipm fluētibus:ibi pireneę ueneris tēplū:ita q;:ac
pireneū legi posse nr̄:hęc habuimus:q̄ de pirene i p̄ntia diceremus.¶ Tū obsoniū aūt.subaudi pōt absumere tā largū:
q̄ si sp scateat. desunt.n.plęrūq; uerba non sine grā orōnis:q̄ tū uenuste omittunẗ:eū suppleri facile posse intelligunẗ.
PYLADes ¶ Curio curiosus.No.citans hūc locum.Macet ꝓ macilento.Pellucet.ꝓ plucet dixit Plautus teste Prisciano lib.ii.

¶ Pellucet:

SARACENVS.

¶ PELLVcet: ualde lucet: nã ueteres r in l: ut ait Priſcianus mutabant. ¶ Laterna: dicta q in ea ignis latitet. ¶ Hoc quod habeo: Theſaurum. ſ. quem ſecum deferebat. ¶ Coloniã: locũ & ſenſus eſt hic qdem omnino ſtudet a me aurũ ſurripere: & propterea locum mutare: Coloniam dicimus a colendo: & differt a municipio. nam ex ciuitate eſt Colonia pręparata municipia: quæ aliunde ueniebant in ciuitate. ¶ Fides nouiſti: Ad fidem apoſtrophat in cuius templo erat aulam locaturus. ¶ Ne immutaſſis nomen: ideſt: ne mihi infidelis fias: & pro fide fraus dicaris.

h Oc ẽ ſui facinus ſtrophylus nõ ſtrophylus: alter. n. lyconidus erat: alter megadori ſeru⁹ is inq̃ ſtrophylus

Ita is pellucet, quaſi laterna punica.
Me. Cedundum illũ ego cõduxi. Eu. tum tu idẽ optumuſt,
Loca efferundum. nam iam credo mortuus eſt.
Me. Potare ego tecum hodie Euclio uolo.
Eu. Non potem ego quidemh ercle. Me. At ego iuſſero
Cadum unum uini ueteris a me afferrier.
Eu. Nolo hercle, nam mihi bibere decretum aquam eſt.
Me. ego te hodie reddam madidum, ſi uiuo, prope.
Tibi an decretũ eſt bibere aquã? Eu. ſcio quam rem agat,
Vt me deponat uino, eam affectat uiam.
Poſt hoc quod habeo, ut commutet coloniam,
Ego id cauebo. nam alicubi abſtrudam foris.
Ego faxo, & operam, & uinum perdiderit ſimul.
Me. Ego niſi quid uis, eo lauatum, ut ſacruficem.
Eu. Aedepol næ tu aula multos inimicos habes.
Atq; iſtuc aurum, quod tibi concreditum eſt.
Nunc hoc mihi factum optumuſt, ut te auferam
Aula in fidei phanum, ibi abſtrudam probe.
Fides nouiſti me, & ego te, caue ſis tibi
Ne tu in me mutaſſis nomen, ſi hoc concreduo.
Ibo ad te fretus tua fides fiducia.

Strophilus. Lyconidis Seruos.

HOc eſt ſerui facinus frugi facere, qđ ego pſequor,
Ne moræ, moleſtiæq; imperiũ herile habebat ſibi.
Nã qui hero ex ſententia ſeruire ſeruos poſtulat,
In herum matura, in ſe ſera condecet capeſſere.
Sin dormitet, ita dormitet, ſeruom ſeſe ut cogitet.
Nam qui amanti hero ſeruitutem ſeruit, quaſi ego ſeruio,
Si herum uidet ſuperare amorem, hoc ſerui officium reor,
Retinere ad ſalutem non eum quo incũbat, eo impellere.
Quaſi pueri qui nare diſcunt, ſcirpea inducitur ratis,
Qui laborent minus, facilius ut nent, & moueant manus.
Eodem modo ſeruom ratem eſſe amanti hero
Aequom cenſeo, ut toleret, ne peſſum abeat, tãq; imperium
Herile diſcat, ut quod non os uelit, oculi ſciant.
Quod iubeat, citis quadrigis citius ꝓperet perſequi.
Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubula.
Nec ſua opera reddet unq̃ in ſplendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis.
Eam hero nunc renũciatuſt nuptum huic Megadoro dari.
Is ſpeculatum huc miſit me, ut quæ fierent, fieret particeps.
Nunc ſine omni ſuſpicione in ara hic aſſidam ſacra.
Hinc ego huc, & illuc potero quid agant, arbitrarier.

miſſus ab hero lycõide fuerat exploraturus qd fieret de euclionis filia quã pſenſerat nuptũ dari auſiculo megadoro: iducit ergo Pla. catũ. & ſolertẽ hoiem ſuũ: e⁹ q̃le eſſe debeat iſtitutũ oñdit. ¶ In herũ matu. hoc ẽ: q̃ ad herũ ptineat oia ſtudio & diligẽtia pagat ſuiſmet oino p⁹hitis negociis. ¶ Quaſi pue. ita adiuuãdi ſũt amãtes: ne i amoribꝰ pr̃ſus ꝓcũbãt: ut pueri: q primũ nare icipiũt: gb⁹ uł tabula: uł qppiã aliud ſubiducit̃: uti ſũmo enatẽt: ne uemergãt̃ i undis. ¶ Scirpea ra. q̃ fit e ſcirpo: q̃ leuis ẽ iũci ſpẽs: naſcit̃ i locis paluſtribꝰ: leue & ꝓcerũ ẽ: ex quo tegetes fiũt. Terẽ. nodũ i ſcirpo q̃ris. ¶ Qui: ꝓ q̃: nł q ꝓut. ¶ Vt qđ nõ uelit: Hoc ẽ: ut uł tacẽte hero: ſuũ tñ ſciat. uideat: pcipiat: qd ipẽ uelit. ¶ Citis q̃drigis: Celeri curſu: ſolerti opa adhibita: q̃drige nõ mõ i ſpacio celeri equorũ ferebãt̃ ſed circa metã arte q̃dã: celeritateq; deflectebant̃. Cuiꝰ rei meminit Ho. Metaq; feruidis: euitata rotis: Papini⁹ quoq;: flectere ſi poſſet circũ cõpẽdia metæ. Itidẽ Perſ. aut metæ q̃ molł flexus: curſus ãt hmõi circa metas: quo pacto fieret oñdit Sophocles. ¶ Abſtinebit bu. Ideſt ſcutica: q̃ ex corio fieret bubulo. ¶ In ſplẽ. cõpe. Qđ fit ex aſſiduo pedũ attritu: nam cum magis atteruntur: ſplendeſcunt magis.

¶ ITA is pellucet. ꝓ plucet r mutato i. l. ut Pri. ¶ Quaſi la. pu. ut mali granati: qđ pũicũ dr̃ i follicułſuis. latitãt: quos qdem nauci dixere. ¶ Cędũdũ: ſacrificandũ: ut No. iterptat̃. ¶ Cadũ unũ uini. urnæ tres cadũ: uel artabã faciũt: q̃ ſunt modii. x. & ſemis. ¶ Cõmutet. coloniã colonus a grę. editꝰ locus apud athe. dicebat̃: ubi neptunꝰ colebat̃. Dr̃ colonꝰ qcũq; hitator urbis: ut tyrii uenere coloni. Vir. Colonia ppłi examẽ dr̃: & colon⁹ agricola: & colõia quẽ colit agrũ. Pau. li. xix. colon⁹: ſi ei frui n liceat: totius qnquẽnii noie ſtati recte aget: & ſi reliqs annis dñs fũdi frui patiat̃. nec .n. ſp liberabit̃ dñs eo q ſcdo: uł tertio anno patiet̃ fũdo frui. nã & q expulſus a conductiõe i aliã ſe coloniã cõtulit: nõ ſuffecturus duab⁹. neq; ipẽ pẽſionũ noie obligat⁹ erit. ¶ Qđ tibi cõcreditũ ẽ. ſubaudi inimicos h̃s. ¶ Factu ẽ optimũ. i. optimũ: ut faciã: ut Vir. Nec uiſu facilis: nec dictu affabił ulli. ¶ In fidei phanũ. fides: ut ait Cic. dicta eo: quod fiat quod dictum eſt.

HOc eſt ſerui. In hac ſcena ſtrophylus lyconidus adoleſcentis ſeruus inducit̃ ab hero miſſus ſuo: ut obſeruaret: quid de Euclionis filia fieret. ſed aliter contigit: atq; ſperarat: ut perſpiceret Eucl. aulam abſtrudẽtem: cui inſidiatur. ¶ Ne moræ moleſtiæq;: ne moretur: moleſtieq; ferat: efficere: quę herus impauit. Dicimus.

Scirpum quid ſit

VALLA.

Coloni q & colonia

Ex snia qd significet

ergo:habeo mihi uerba tua molestiæ. ¶ Ex sententia : idest ut decet sententiam inquit Quintilianus ueteres : quod animo sensissent : uocauerunt id : cum est apud oratores frequentissimum : tum etiam in usu quotidiano quasdam reliquias habet. nam & iuraturi ex animi nostri sententia : & gratulantes dicimus : non raro tamen : & sic locuti sunt:ut sensa sua dicerent.nam sensus esse corporis uidebantur:sed consuetudo iam tenuit.ut mente concepta sensus uocaremus.Lumina autem:precipueq; in clausulis posita sententias. ¶ In herum matura:idest subitaria : ut tamen nihil sit præceps:translatione sumpta a maturis fructibus:qui neq; præmaturi:acerbiq; austeritatem habēt nec marcentes putredine.hoc græci dicunt σπεῦδε βραδέως.sensus ergo est:quæ præcepit herus decere seruum: neq; prępropere:ne peruerse:neq; segniter : ne contemnenter agere uideatur : capescere : Quę uero ad se attineant: capeicenda sero:ut cibum:somnumq; capere. ¶ Si herum uidet superare amorem.His duobus accusatiuis in uerbis est amphibologia.non tamen in sensu. facile enim est nosse dici:si ab amore uiderit herum superari. ¶ Qui nare discunt.Nare a naue ductum cornificius ait:quod aq̄ feratur natans:ut nauis Ennius libro septimo. Alter nare cupit: alter pugnare paratus. Plautus in aulularia. Quasi pueri:&c̄.Natare igitur est sępius nare:ut dictare : & factitare. ¶ Scirpea inducitur ratis.scirpum inquit festus est id:quod in palustribus locis nascitur leue:& procerum : unde tegetes fiunt:inde prouerbium est in eas natum res:quę nullius impedimenti sunt:in scirpo nodum quęrere. Ennius. quærere in scirpo soliti:quod dicere nodum:& Plau.in aulularia:quasi pueri &c̄.Neuius in phœnissis:sume arma: te ante occidam claua scirpea. ¶ Ne pessum eat:idest ad imum ueniat:ac succumbat. ¶ Quod nō os uelit oculi sciat: idest qđ uerbis non exprimitur:nutu oculi intelligant. ¶ Citis quadrigis:idest celeri cursu:quo olim incitati ad prę mium capiendum utebantur. Virgili.in georgicis: Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ: Addunt se in spatia: & frustra retinacula tēdēs.Fert eqs auriga:neq; audit currus habenas. ¶ Bubula.i. corio bubulo:hoc ē : ne uapulet: uel legēdū nebula.i. abstinebit:ac cauebit a noīe nebulonis.qđ a nebula dictū:nebulo inqt ælius stilo dict9:qnō pluris est q̄ nebula:aut qui nō facile pspici possit:q̄lis sit nequā:& nugator. ¶ Quid agāt arbi.i.tāq̄ arbiter cognoscere.

In scirpo nodū quær

PYLADes ¶ CEdere:imolare. Plautinum hunc citans uersum. ¶ Conducere emere. Plau. in aulula. Cædendum ego illum conduxi. ¶ Deponere est alienare auctore. No.Mar. qui citat hoc carmen. ¶ Capessere pro pferre exponit No.Mar.

SARACENVS.

TV modo caue:Euclio cū deposuisset aulā in fidei tēplo: deā ipsam obtestatur:ut sibi creditum depositū seruet. ¶ Congialē fideliam : est fidelia famiū uas ad usus plurimos ut docet Nonius:congialē dixit : q congium caperet:quod quidē mēsura est. Faciā: sacrificabo. Virgi. Cum faciā uitula pro frugibus ipse uenito : & Iu. pro populo faciens:quantum lausella bibebat.

Fidelia qd sit

VALLA.

TV modo caue quoq; indicassis. In hac scæna euclio inducitur fidē alloqutus:in cuius templo suos thesauros collocauerat:& seruus strophylus obseruās:ubi collocet: ut surripiat. ¶ Ita ppe in latebris scitū est.ita pite:& astute in latibulis occultatum.a latēdo enim latebrę & latibula. ¶ Pulchrā prędā posuit. nam quod ui prehenditur prędā nominatur:quod furtiu subripitur:quia furuo tēpore:uel obscuro furtum dictum. ¶ Prohibessis.prohibeas priscum uerbum prohibesso. ¶ Vt rem diuinam faciam.& facio sacrifico:ut mox ostenditur : & facio rem diuinā:ut obire:& obire mortem : & nauare:& nauaf operā. ¶ Quin ubi accersat me.subaudi megadorus. ¶ Ne affinē morer tria significat moror:& pstolor:& distineo quēpiam. & moror recuso:quo freq̄ntissime Pla.utitur ꝑmia tua nō moror.i.recuso. ¶ Tuæ fidei.i.tuæ existimationi. ¶ Perscruptabor phanū.i.loca templi exq̄rā. ¶ Mulsi cōgia.cōgiū ueteres sextario:& dimidio cōstare uoluerūt:ita Iul. bassus:ut uero Dioscorides libras.x.cōtinet. ¶ Fac.i.sacrificabo:q rhezo dñt græci nr̄i facio:nā ꝑter norū signatū sacrifico Vir. Cū faciā uitula pfugibus ip̄e uenito. Iu. p pplō faciēs : q̄tū lauphella bibebat.

I atebrę uñ dictæ

Morari significata

PYLADes ¶ FIDElia famium uas ad usus plurimos.



Strophilus. Euclio.

TV mō caue quoiq̄ idicassis aurū meū ēē istic Fides.
Nō metuo ne qsq̄ inueniat,ita pbe i latebris situst.
Aedpol næ illic pl̄chrā pdā agat,siqs illā inuenerit.
Aulam onustam auri.uerū id te quæso ut prohibessis Fides.
Nunc lauabo,ut rem diuinam faciam,ne affinem morer.
Quin ubi accersat me,meam extemplo filiā ducat domum.
Vide fides etiā atq; etiam nunc,saluā ut aulā abs te auferā.
Tuæ fidei credidi aurum.in tuo luco,& phano est situm.
St.Di imortales,qđ ego hunc hoiem facinus audio loqui.
Se aulam onustam auri abstrusisse hic itus in Phano? Fides.
Caue tu illi fidelis quæso potius fueris,q̄ mihi.
Atq; hic pater est,ut ego opinor,huius herus quam amat.
Ibo hinc intro,perscrutabor phanum,si inueniam uspiam
Aurum,dum hic est occupatus.sed si repperero o Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeo tibi faciam,uerum ego mihi bibā,ubi id fecero.

SARACENVS.

NOn temere est:Non sine causa. ⁋ Qđ coruos:Repete quę de coruo:ac cornice dicta sunt in asinaria: auis est auspicacissima:cum uisa sit a dextra crocitare sed modo a sinistra futurū portendebat malu₃. ⁋ Radebat:scalpebat. ⁋ Artem facere ludicram:Hoc est in pectore subsalutare:& se commouere præ metu:ludicra lusoria uilia:& ludo digna dicuntur. ⁋ Sed ego cesso currere:Deinde se proripit in templum. Oras lūbrice:Dum in phanū senex redit:ut suū reuisat aur:forte incidit in strophylum quē appellat lūbricū:uermē uersantē in rimis terrę:& dicitur lūbricus quasi lubricus:eū mergit in terrę superficiē. ⁋ Erepsisti:proprie repere dicunt animalia pedibus carentia.ut uermes:serpentes: quæ ob hoc reptilia dicūtur. ⁋ Præstigiator: quod aciem pstringat oculoru₃. ⁋ Quod tibi abstuleras:noluit mihi dicere:sed tibi ne ille arbitraret quicq̄ illic reperiri quo suum esset:uel si placet dicas ibi. ⁋ Cauillam:cauillationem:& cōtentionem: cauillam dixit Festus cauillationem:& irrisionem. ⁋ Laruæ:mali dęmones: de quibus & de laribus:& manibus facta mentio est. ⁋ Quia non perdo:subaudi te. ⁋ Scrutari:scrutor & scruto dicit: na₃ paulo infra perscrutaui dixit & ita legit Noni⁹. ⁋ Nō dico:Non enim audebat quicq̄ de thesauro proferre. ⁋ Ille nunc itus turbat: Ut aptissime ostendit fatuitatem senis: qui du₃ interrogat.an alius cum eo sit:mox suspitione raptus:hunc relinquit:ut illum quęritet. ⁋ Socieno:nomen inouanit a socio.

Ludicra q̄ dicantur

Repe qđ sit

Cauilla qd sit

Scrutor & scruto.

Euclio.

NOn temere est, φ coruos cātat mihi nūc ab leua māu
Simul ridebat pedibus terrā,& uoce crocibat sua
Continuo meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atq; in pectus emicare.sed ego cesso currere?

Euclio Strophilus.

FOras lumbrice, qui sub terra erepsisti modo.
Qui modo nusq̄ cōparebas.nūc quō cōpares,peris
Ego pol te pstigiator miseris iam accipiā modis.
St.Quæ te mala crux agitat?qd tibi mecū ē cōmerci senex?
Quid me afflictas?qd me raptas?qua me caussa uerberas?
Eu.Verberabilissume etiā rogitas,nō fur,sed trifur? (tas?
St.q tibi surripui? E.redđ huc sis.St.qd uis reddā?Eu.rogi
St.Nihil eqdē tibi abstuli.Eu.at qđ tibi abstuleras,cedo.
St.Ecqd agis?Eu.qd agā?auferre nō potes.St.qd uis tibi?
Eu.Pone hoc sis.aufer cauillam.non ego nunc nugas ago.
St.Quid ego ponā?quin tu eloquer quicqd ē,suo nomine.
Nō hercle eqdē qcq̄ sūpsi,nec tetigi. Eu.ońde huc manus.
St.Hē tibi ostēdi,eccas.Eu.uideo,age ostēde etiam tertiā.
St.Laruæ hūc,atq; intemperiæ,insaniæq; agitant senem.
Facis ne iniuriā mihi,an non?Eu.qa non perdo,maxumam.
Atq; id quoq; iam fiet,nisi fatere.St.quid fatear tibi?
Eu.qd abstulisti hinc?St.Di me pdāt,si ego quicq̄ abstuli.
Ni ue adeo abstulisse uellem.Eu.agedum excutedum paliū
St.Tuo Arbitratu.Eu.ne iter tūicas hēas.St.tēta q̄ lubet.
Eu. Vah,scelestus, q̄ benigne,ut ne abstulisse intellegā.
Noui sycophantias.age rursum ostende huc.
Dextrā.St.hē.Eu.nūc leuā ońde.St.qn eqdē ambas pfero.
E.iā scrutari mitto,redđ huc.St.qd ŕddā?Eu.ah nugas agis
Certe hēs.St.hēo ego.qd hēo?Eu. nō dico,audiŕ expetis.
Id meum quicquid habes,redde.St.insanis,perscrutatus es
Tuo Arbitratu,neq; tui me quicq̄ inuenisti penes.
Eu.Mane.mane quis ille intus alter erat tecum simul?
Perii hercle,ille nūc itus turbat.hunc si amitto,hic abierit.
Postremo iā hūc perscrutabi,hic nihil habet.abi quo lubet.
Iupiter te,Diq; omnes perdāt.St.haud male agit gratias.
Eu.Ibo intro,atq; illi tuo socieno iam interstringam gulā.
Fugin hic ab oculis,abin an nō?St.abeo.Eu.caue te uideā.

VALLA.

NOn temere.hac paruula scena ex augurio formidat:qđ coru⁹ ab leua cātet. ⁋ Simul radebat pedibus terrā.i.scalphebat terrā. ⁋ Crocitabat:qđ suū:coruorū est. ⁋ Artē facere ludicrā.i.subsultaŕ q̄si ludere uidereŕ. ⁋ In pect.emica.i. erigi attolli:uñ micare est p lusu₃ digitos alios eleuare:alios deprimere manu porrecta: ut numer⁹ a digitis cognoscaŕ erectus. micare etiam quatere est: Virgi.de forma equa:micat auribus:& tremit artus.

Micare qd sit

FOras lumbrice.In hac scęna euclio strophylū præueniens aurum indicantem ipsum miseris agit modis e templo eiiciēs.Lūbrici uermiculi appellāt: quos terræ intranea tam græci q̄ nostri uocāt. ⁋ Nusq̄ cōparebas.subaudi:cum ego aulam occultarem. ⁋ Cum comparares peris:idest cum te uiderim:te occultas tanq̄ peas. ⁋ Præstigiator:idest diuinator: unde pręstigiæ falsæ ostentationes: ut q̄squiliæ:& strophæ dicuntur:quasi nugalia q̄dam. ⁋ Quid me afflictas.q̄ sollicitus senex esset:ostenditur q̄ φ ob aulæ suspitionem intemperans. ⁋ Redde huc sis: idest redde mihi huc proferendo ad locum si quidem hunc. ⁋ Quod tibi abstuleras.i. ut tibi haberes. nam illud tibi præpositū ambiguū fuit:an diceret quod tuu₃ esset: an tibi causa tua.ideo euclio subiungit tibi interpretatus causa tua. ⁋ Quid agam. Vultuose:ac stomachose legendū. ⁋ Pone hoc sis.aphęresis pathos: pro depone si uis. ⁋ Aufer cauillam:idest irrisoriam contentionem.dicitur & cauilatio:& hoc cauile:ut ipse in truculento istæc ridicularia:cauillationes uix opinor dicere ita:ut pauxillū differāt a cauilibus.Dicteria.n.sunt quę scomata græci uocant. ⁋ Laruæ hunc atq; intēperiæ.i.imundi spūs.hoc iō dictū:quod euclio protulerat:ostēde etiā tertiam quasi tertiam manum haberet est autem laruæ:atq; intēperiæ:insanięq; amplificatio per cōgeriē. ⁋ Excutedū palliū.dum syllabica adiectio est:palliū uestimentū dicit:& quicqd onerosum est corpori.Iuue.onerosaq; pallia iactat. ⁋ Ne iter tunicas habeas. Tunicā dicit:quā subuculā appellamus:nā & hęc ex lino tunica diciŕ:diuus Hierony,

Lūbrici qd dicantur

Tunica qd sit

mus deueſtibus ſacerdotalibus ad ſabiolã. Secũda ex lino tunica eſt pōderis.i.talaris duplici ſyndone:quã & ipſam Ioſephus byſſinã uocat:appellaturq; cathonat.i.chiton:qd hebræo ſermõe in lineã uertit. hęc adhæret corpi & ita arcta ẽ:& ſtrictis manicis:ut nulla oĩno ĩ ueſte ſit ruga: & uſq; ad crura deſcẽdat. uolo ꝓ legẽtis facilitate abuti ſmone uulgato:ſolẽt.n.luctãtes hr̃e lineas:q̃s camiſias uocãt:ſic aptas mẽbris:& ſtrictas corpi ut expediti ſint:uł ad curſũ:uł ad ꝓlia dirigeř:iacła teneř:clypeos:enſem librař:& quocũq; nec̃itas traxerit. ⁋ Illi ſo. ꝓ ɔtẽptũ ſocienũ uocat.

PYLADes ⁋ CROcitum propriam coruorum uocem ueteres eſſe uolucrium. Plau. in Aul. ⁋ Perſcrutaui actiua uoce. ⁋ Socienõ interſtringam:& Socieno pro ſocio poſitum eſt teſte Noni. Marcel.



Strophilus.

MOrtuum ego me mauelim læto malo,
Quam non ego illi dem hodie inſidias ſeni
Nam hic iam non audebit aurum abſtrudere.
Credo referet & iam ſecum,& mutabit locum.
A tat foris crepuit,eccum ſenex aurum effert foras.
Tantiſper hic ego ad ianuam conceſſero.

Euclio. Strophilus.

FIdei cenſebam maxumam multo fidem
Eſſe,ea ſubleuit os mihi peniſſume.
Ni ſubueniſſet coruos,periiſſem miſer.
Nimis herele ego illum coruom ad me ueniat uelim,
Qui indicium fecit,ut ego illi aliquid boni
Duam. nam quod edim tamdiu,q̃ perdiuſt.
Nunc hoc ubi abſtrudam,cogito ſolum locum.
Syluani lucus extra murum eſt auius,
Crebro ſalicto oppletus. ibi ſummam locum.
Certuſt Syluano potius credam,q̃ fidei.
Fuge fuge. Di me ſaluom,& ſeruatum uolunt.
St. Iam ego illuc ꝑcurram,atq; ĩſcendã aliquã in arborem.
Indeq; obſeruabo,aurum ubi abſtrudat ſenex.
Quãq̃ hic manere me herus ſeſe,iuſſerat
Certuſt malam rem potius quæram cum lucro.

VALLA. MOrtuũ ego:ſtrophylus ſecũ meditat:quo pacto falleŕ ſenẽ poſſit ⁋ Dẽ hodie iſidias .i.fallã. ⁋ Tantiſper: idest interea dum aurum aufert.

SARACENVS. FIdei cẽſebã:nec fidei: nec ipſi quoq; ſatis fidit auar⁹ ſenex: ꝓpea aulæ ſuæ meliorẽ q̃rĩtat locũ. ⁋ Os ſuble. irriſit ꝑ ridiculo hũit:eſt ꝓprie ſublire os luto ĩficere:tractũ a gñe ludi:quo dormiẽtib⁹ ora pingũt. ⁋ Peniſſume: maxĩe uehemẽtiſſime. ⁋ Aliqd bõi di. notãda ſenis auaritia:q cũ coruo aliqd ſe daturũ bõi polliceř:nõ dẽ:ſed dicã dixit. ⁋ Nã quod e. tã diu q̃ pdiũ:pro pditũ:ſenſus ẽ:ita coruũ ſibi aurũ reddidiſſe:ut erat pditũ:nã ex ipſi⁹ corui crocitatu cõmonefactus:theſaurũ pene amiſſum recupauit. ⁋ Auius lucus:a ſacrificioꝶ luce lucũ dictũ uolũt ꝑ antiphraſim: diuus Hierony. Quintilianuſq;. ⁋ Syluani ſyluarũ dei:ſyluanos: faunos:ſatyros: tanq̃ ſemideos & terreſtria numina coluit antiq̃tas:Oui. ſunt mihi ſemidei:ſunt ruſtica numina nymphæ:& fauni ſatyriq;:& mõticolę ſyluani:quos q̃m coeli nõdũ dignamur honore:q̃s dedimus certe terras hitare ſinamus. Crebro ſalicto:crebris: denſiſque ſalicibus:

Sublire & quid

Syluarũ dii qui

VALLA. FIdei cenſebam. euclio aduerſus fidem conqueriť:& ſtrophylus clanculũ obſeruat quid rerum agať. Subleuit os mihi.i. impoſuit:feſellit:decepit:illuſit. ⁋ Peniſſume: idest parũ admodũ defuit ab eo:qd eſt pene ita fit peniſſime:ſicut a ſępe ſæpiſſime. ⁋ Ni ſubueniſſet. ſuccurriſſet opẽ tuliſſet. ⁋ Nimis hercle. nimis pro multum. ⁋ Aliquid boni dicã. emphaticos dicã ad auari tenacitatem exprimẽdam:nõ enim dabo dixit. ⁋ Quod ędit tãdiu. ab eo: quod eſt dies fit diu. unde cõpoſita tãdiu: q̃diu tam lõgo tẽpore:q̃ lõgo tẽpore:ut iã diu: iam lõgo tẽpore. ita iterdiu:cuius contrarium noctu:ita & perdiu. hic tamen legiť perdium:quod ſi pditum non ſignificat: erit ſenſus quod mihi dedit: tam diu mihi aſſeruatum eſt:q̃ nunc aſſeruatũ. ⁋ Syluani lucus. lucus ſacer alicui dicatus numini. ſaltus ubi coaleſcunt arbores a ſaliendo. nemus quod etiam græce nemos:ut apud ſophoclem in aiace furẽte:Paſcuũ. Sylua uero:uł glãdaria ad paſcẽda iumẽta:uel cædua:in qua ligna ſuccidunť. nã buſcum:quo Apuleius utitur:uix latinũ uerbũ putauerim. ⁋ Extra murũ eſt aulus. Aulos gręce:tibia latine:unde auledus tibicen:& auloti aulonis intra mõtis planicies:hinc forte is locus nomen habuit. ⁋ Salicto oppletus.i. ſalicibus plenus. ſalictũ enim cõtentiuum pro ſalicibus poſuit. ſalix arbor. Alia uiminalis:alia ꝑticalis a ſaliẽdo.i. ſubito incremento nomen habent. nã ſalix marina eſt:quæ agnos græce noiať. ⁋ Certũ eſt. conſtitui.

Diu uñ fiat

Salictũ qd fit

PYLADes ⁋ SVBLEuit os ſignificat illuſit & pro ridiculo habuit:tactũ a genere ludi:quo dormientibus ora pinguntur: Sic Noni. Marcel. citans hunc uerſum. ⁋ Auius ſcribendum eſt metri neceſſitate:& ſententiæ concinnitate: & ex antiq̃s codicibus:& nõ aulus:ut iſulſiſſime ſcribit:& cõmẽtať Pius:& Sarra. itẽ:nullã uerſus rationem tenentes.

Dixi

SARACENVS.

D Ixi tibi:cum reſciſſet lyconides:quam amabat puellã:eam nuptuí megadoro dari matrem hortatur:ut nuptias infectas reddat. ⸿ Iuxta mecũ:iuxta meã ſniam:ſic in aſinaria:hanc iube petere:atq; orare me- cũ.i.me. ⸿ Reſecro:eſt ſecrerare religione abſoluere. Feſtus:utiq; cũ reus pplm comitiis orauerat p deos: ut eo periculo liberaret:iubebat magiſtratus eũ reſecrare. ⸿ Perii mea nutrix: Acclamat puella euclionis filia:cui tþs parturiẽdi aduenerat:hãc diximus grauidã factã a lyconide:& a ſe dilectam. ⸿ Iuno lucina tuã fidẽ:Scilicet:obſecro:iploro:iuoco:& dicta eſt a iuuãdo Iuno:eadẽq; lucina:ſiue q partũ in lucẽ pdat uel oculis ꝑſit:& luci:iõ a iuuãdo:& luce:Iuno lucina dicta:ut ſentit Var. Cnidi.a martis luco. ⸿ Iniuriũ.qd nõ iure fiat. ⸿ Vbi de capite meo. ⸿ Sũt comitia:pi de dixiſſet:ubi de uita & morte mea deliberandum ſit.

Iuno uñ dicta ſit

Lyconides adoleſcẽs. Eunomia mulier. Phœdra puella.

D Ixi tibi mater,iuxta rem mecum tenes
Super Euclionis filiam.nunc te obſecro,
Fac mentionem cum auonculo mater mea.
Reſecroq; mater,quod dudum obſecraueram.
Eu. Scis tute,facta uelle me,quæ tu uelis.
Et iſtuc confido a fratre me impetraſſere.
Et cauſſa iuſta eſt.ſiquidem itaſt,ut prædicas.
Te eam compreſſiſſe uinolentum uirginem.
Ly. ego ne ut te aduorſum mentiar mater mea?
Ph. Perii mea nutrix,obſecro te,uterus dolet.
Iuno lucina tuam fidem. Ly. hem mater mea,
Tibi rem potiorem uideo.clamat,parturit.
Eu. I hac intro mecum gnate mi ad fratrem meum,
Vt iſtuc,quod me oras efficiam tibi.
Ly. Iam ego ſequor te mater.ſed ſeruom meum
Strophilum miror,ubi ſit,quem ego me iuſſeram
Illic opperiri.nunc ego mecum cogito.
Si mihi dat operam,me illi iraſci iniurium eſt.
Ibo intro.ubi de capite meo ſunt comitia.

Strophilus.

P Icos diuitiis,qui aureos monteis colunt,
Ego ſolus ſupero.nam iſtos reges cæteros
Memorare nolo hominum mendicabula.
Ego ſum ille rex Philippus.o lepidum diem.
Nam ut dudum hinc abii,multo illuc adueni prior,
Multoq; prius me collocaui in arborem.
Indeq; expectabam,aurum ubi abſtrudebat ſenex.
Vbi ille abiit,ego me deorſum duco de arbore.
Ex fodio aulam auri plenam.inde ex eo loco
Video recipere ſe ſenem,ille me non uidet.
Nam ego modo declinaui paulum me extra uiam.
Atat eccum ipſum.ibo ut hoc condam domum.

P Ici diuitiis: ſurripuerat ſenis aulã Strophylus:multa ppea lætitia geſtit:ſupbitq;:pici ſũt quos græci gryphas uocãt:q̃drupedes dũr bæluæ:& uiſu:& forma terribiles:corpe leonino:roſtro:alis: pedib⁹: aqlæ:ſunt in hypboreis mõtib⁹ i ſcythia: ubi gẽmas ibidẽ naſcẽtes obſuare dũr:ad uerſus eoſ ppl̃i pugnãt arimaſpi:gẽmaſq; illis auferũt:ſũt q d gryphis:ut d harpyis auibuſq; ſtiphalidib⁹ fabuloſũ autumẽt: Ve℞ Põp. mella ad hiſtoriã referre uř his uerb:deide ẽ regio ditis admodũ ſoli:ihabitabilis tñ:qa gryphi ſcæuũ:& ptinax fera℞ gñs an℞ terra pẽit⁹ egeſtũ miř amãt mireq; cuſtodiũt:& ſũt iſeſti attingẽtibus: hoiu℥ pmi ſũt ſcythç:ſcytharũq; qs ſingl̃i oculi eẽ dũr arimaſpç:Pli. quoq; i ſcythia gryphas auritos nocat:aduncitate roſtri: quos reř nihilomin⁹ fabuloſos: pici ergo q aureos mõtes colũt ego ſolus ſnpbo: notãda locutio ẽ:ut i amphit. atq; i aſinaria mõuim⁹:añs ip℥.ſ. poſitũ i eo caſu:quo relatiuũ. ⸿ Rex phi. q fuit Alex. př: cui maxiç opes erãt. ſo. (ut d eo ř fert trog⁹ Põ.) iter quottidianas rapias ſpuideret iops.

De gryphis hiſtoria

VALLA.

D Ixi tibi mř. q uirginẽ uiciauerat Euclionis lyconides mře℥ eunomiã exorat:ut ſibi puella cõcedař uxor:ac ut facili⁹ obtineat:audiř puella doloř puerpæ exclamař. ⸿ Iuxta Pariter. ⸿ Super euclĩõis filia. ſup p d poſuerũt ueteres. Vir. Mlta ſup Prião rogitãs:ſup hectoř mlta. ⸿ Reſecroq; mř. i. itero obſecrationẽ meã Aut reſecro religiõe ſoluo:ut No. iterpřtař igens. Reſecrare ſoluere religiõe utiq;: cũ re⁹ ppl̃℥ comitiis oranerat p deos:ut eo piculo libaret:iubebat mgřat⁹ eũ reſecrare. Pla. reſecroq; mř:qd dudũ obſecraueras.

Sup pro de

⸿ Scis tupte facta uel:ç q; ac tu uel. ordo ẽ. & ſenſus. ſcis tu ipe me uelle facta. i. ut efficiã nõ min⁹ q̃ tu uel. ⸿ Impet. .i. fore:ut ipetrẽ. In ſo. n. uerba ñ mõ acceſſũ:ſ℥ ẽt abitũ qñq; ſignãt:ut freq̃nter apd plautũ & ħ loco. ⸿ Te aduor. i. corã tẽ:ac i tuo ꝯſpectu. ⸿ Iuno lu. dicta lucia:q i lucẽ edat puerpia. uřnt Var. putat lucia a luco martis:qd iuno lucina ibi pxie coleret. Vtrãq; Oui. tueř ſnias cũ ait: Gřa luciç d dit ħ tibi noia luc⁹: Ant qd pncipiũ tu da lucis hẽs. Rẽ potiorẽ. i. pcliuiorẽ ad ipetrãdũ. ⸿ Seruũ meũ ſtro. mi. ubi ſit: Hoc gen⁹ ddi apd Pla. freq̃ns. ſubaudiř ntitus:ubi ſit ſtrophylus. ⸿ Illic opiri. i. ꝑſtolari:ut řginã oppiẽs apd Vir. nã opior paſſiuũ. i. tegor pmã h℥ bnẽ. ⸿ Nũc ego. ita corrigẽdũ. itẽ in pricipio ſeq̃ntis uerſiculi. p:ſed corrige ſi. ⸿ Iniuriũ ẽ. i. res iniurioſa fuerit. ⸿ De ea. meo. i. de re capitali mea. ⸿ Fiũt cõ. i. ꝯſtitutiões:ut i comitiis coibat ppl̃s ad creãdos mgřatus. Cõmitiũ dcm:qd eo multi cõmearent.

Lucina uñ dicta ſit

Comitium unde

P Ici diuitiis. in hac ſcẽa ſtrophylus lçtitia exultat: ſe ſuſtuliſſe ſeni aulã. Picos:iqt No. ueteres uocauerunt: quos græci grypheas appellãt. picus ẽt auis nota oibus:d q̃ in aſinaria picus ulmũ tũdit:picus quoq; primo ancõi:deide toti regiõi piceno nomẽ dedit:qd i eo℞ nexilř cõſcediſſet. ẽ ãt pic⁹ dedicata marti. ſunt q picã uelit. picũn⁹ quoq; de⁹ i ſacris rõanis adhibebař. Aemi. macer i theogõia. Et nũc agreſtes iter picũn⁹ hẽtur. higi⁹ picũn⁹:& uaria ueſte pic⁹ martis. Fa. pictor re℞ geſta℞ & ſiř uidbãt picũ martiũ idẽ in prio iuris põti. picũno & pico factũ ſac℞ ẽ. Var. d uita přuſ. pedi⁹ pic⁹ cũ eẽt ptor urbã⁹:& ſedẽs i ſella curl̃i:iusdiceret ppl̃o pic⁹ martis aduolauit:atq; i capite ei⁹ ſedit. Picẽ. q picenũ icolũt:& picen⁹ ager. duxerũt ãt originẽ a ſabis picẽtes: q du

Picorum fabula

ctu:ac auspicio pici ex sabinis migrãtes nomẽ enacti sunt. De gryphis multa referũt: q̃ fabulosa ferme oẽs existimãt: quidẽ aialiũ nã scripsere. fabulose ergo: & hic a Plau. sed nõ mõ aial gryphus noiat: siue ut alii gryphe⁹: uerũ ẽt ænigma: ut sępe apud Au. Gel. ide gripisma dicũt grę. qđ difficulter dissolnit Entropius in hist. p⁹ saturnũ in Italia regẽ: picus: inqt eius filius: de quo fabulose dicit a quadã famosissima maga circe noie: ob contẽptũ eius amorẽ in auẽ sui nominis mutatus sit. post hunc eius filius faunus qui fuit pater latini: eius mater carmẽtis: credit latinas litteras re-

Picare qd sit

perisse. a carmine aũt: ut inqt Oui. nomẽ habuit. Picare uerbũ: quo utunt de re rustica scribẽtes: ut eũ picata dolia dicunt: nõ a pico: uel pica: sed a pice deriuat. quę ab eo: quod pissa a græ. dicit litterarũ mutatione: ut fit in plærisq; nomẽ hẽt. ⁋ Hoium mẽdicabula. qui si cõferant meis opibus mẽdici dici possint. ⁋ Rex philippus: subaudi macedonũ. ⁋ Collocaui in arborẽ. ergo colloco in arbore: & in arborẽ: ut in loco. ⁋ Mõ declinaui: ambiguũ est: an mõ tãmõ dicatur: an mõ tum significet. ⁋ Vt hoc condã domũ. ordo uerborũ est: ibo domum. ut hoc condam. i. reponam.

PYLADes ⁋ SCIS tu te facta uelle me: quę tu uelis. Cui dubiũ uersum hũc ita scribi debere discretis lr̃is: quę iscitia cæterorũ: & Pii cõmẽtatoris maxia: iunctę legunt: hñt. n. codices oẽs: uellẽ equę tu uelis: separa ergo: & scribe uelle me quæ tu uelis: & uersus constabit: qui aliter mancus eẽt: & snia q̃drat: hoc sensu. scis me uelle oia quæ tu uis. ⁋ Vt istuc qđ me oras nũc efficiã tibi. ⁋ Spero ipetratũ: qcqd uis ab eo auferã: duo isti uersus ita scribi debent: si metri rõ: & snię habeatur: aliter. n. neq; caput: neq; pedes ipsorũ uersuũ reperient nec scribẽdũ est offm̃ uel effectius: ut nugat Pius se scriptũ uidisse in emẽdatis codicibus: maxime. n. mẽdax ẽ: & codicẽs oẽs hñt efficiã: & utcũq; ipe legat: uersus nõ cõsistunt.

Euclio. Lyconides.

PErii, ite. occidi. quo currá? quo nć currá? tene tene.
Quẽ? qs? nescio. nihil uideo. cæcus eo, atq; eqdem
quo eam, aut ubi sim,
Aut qsim, nequeo cũ aio certum iuestigare. obsecro uos ego
Mihi auxilio, oro. obtestor, sitis. & hominem demóstretis,
Qui eá abstulerit. q uestitu, & creta occultát sese, atq; sedét
Quasi sint frugi. qd ais tu? tibi credeŕ certust. ná eé bonũ te,
Voltu cognosco. Quid é? quid ridetis? noui oés. scio fures
Esse hic cóplures. hem nemo hét horũ? occidisti. dic igitur
Quis habet, nescis? heu me miserũ, miserũ. perii male pditus,
Pessũ e ornat⁹ eo. tm̃ gemiti, & mali mœstitiæ hic dies mihi
Obtulit famé, & pauperié. perditissumus ego sum omnium
In terra. ná quid mihi opus uitast, qui tátum auri perdidi,
Quod custodiui sedulo? egomet me fraudaui, aiumq; meũ.
Geniũq; meũ, nũc alii lætificáŕ meo malo, & dáno. (atq; hic
Ly. Quiná hó hic ante ædeis nr̃as eiulans cóqueriŕ mœrés?
Q uidé euclio est, ut opinor. oppido ego iterii. palá res é.
Scit pepisse iá (ut ego opior) filiá suá. uæ mihi, icertust (scio.
Quid agá abeá, an máeá, an adeá, an fugiá. qd agá ædpol ne

SARACENVS. PErii: iterii: cum redusset senex in syluatu lucũ: aulã surreptã iuenit: clamat: uociferat: furit: insanit: quęq; obuium pcũctatur: qd agat nescius. ⁋ Qui uestitu: & creta occultant sese: Eos dicit qui

Creta quid sit

magistratũ petituri cãdidi pdibãt suffragia ppli deposcẽtes uestitu: & creta p uestitu creato. i. cãdido sic Mart. cretatã prętor cũ nellet mitteŕ mappã: Persius quoq; cretatã dixit ambitionẽ: ad eos alludẽs: qui ueste cãdida in cãpum martiũ descẽdebant: dignitatuum & magistratuũ petitores: Iuue. quoq; posuit: cretatũ bouẽ. i. cãdidũ: q Ioui boues cãdidi mactarent.

VALLA. PErii: iterii: quo currã? quo nõ currã. in hac scæna exitiabiliter q̃rit senex aurũ sublatũ eẽ. lyconides audiens putat ipsũ queri ob filiam: quã resciuerit stupratam eẽ. ⁋ Perii: iterii: occidi. Amplificatio ẽ p cõgeriẽ: & affectus hois nimiũ auaritia cęci oñdit: planeq; depingit. ⁋ Quẽ. subaudi dicã: detinẽdũ: interpũctimq; legendũ. ⁋ Quis: ut sit sẽsus: qs abstulit. ⁋ Neq̃o cũ

Animi uis

aio: sensus ẽ nõ possũ oculis iuestigare: reliqsq; corpis sensibus. cũ aio. i. cogitatione: quæ fit p aium: q ad sensus corpis usq; penetrat: & tãq̃ fenestris sennt exteriora. ⁋ Qui uestitu: & creta occultãt sese. Creta ueteres dicũtur qñq; illinisse faciẽ: ut si oris color quoquo mõ imutaret: ai flagitiũ apiens creta tegeret: sed & creta ad colorẽ tegẽdũ alienũ: ac repsentãdũ cãdidũ ueteres utebant: ut cũ ioui sacrificãdi eẽnt boues cãdidi: creta illiniebant. uñ Iuue. cretatũq; bouẽ. & q petituri magistratũ essent: cãdidati deberẽt pcedere: creta uestes inficiebãt: uñ Persius. Cretata ambitio. Fui quoq; cal-

Serui quos calceos gestabant

ceos albos gestare debuerãt: uñ Iuue. Pedibus: q uenerat albis. ⁋ Qui si deerãt: creta ificiebant: queadmodũ apd Tibullũ: & plęrosq; alios legit. Inde ẽt res bonas creta: malas carbone annotabãt. Hora. Quorsum habeãt sani creta: an carbone notãdi. & Persius. Illa prius creta: mox hæc carbone notasti. Hoc ãt iõ oẽ arbitramur: qđ ut Gallenus & Aetius: medici aiũt uim habeat: sine morsu abstergẽdi terra cretica: q̃ argẽtũ abstergeŕ: eã cretariũ dixere nõnulli. ⁋ Nemo hẽt horũ. iterrogatiue legẽdũ ẽ. iõ subiungit: occidisti: qa uŕ ille annuisse hr̃e neminẽ. ⁋ Male pdi. male ualde. nã bñ: & male icremẽtũ sigñare ueteres uoluerũt. ⁋ Tm̃ ge. & mali. p gemit⁹. nã gemitũ gemiti dixerũt ueteres: & gemitus gemiti: ut nũc q̃rtę iflexiõis ẽ: noia si qdẽ pticipiũs pteriti tpis filia: ut Priscianus quoq; docet q̃rtæ sũt iflexiõi: uelut uisus: & audit⁹. sed uetustissimi tã scdę: q̃ q̃rtæ eẽ uolnerũt. uŕ ãt gemo afflictatiõis icremẽtũ sigñare: qa gręce ge-

Gemo qd denotat

mo refertus suũ: & plenus sum sigñat. ⁋ Et pau. i. dãnũ: ut apud iurĩscõsultos: si milus tuus meo asino paupiẽ fecerit. ⁋ Custodiui sedulo. i. sollicite: & iuigilãter: ut sedulus affer aquã. & sedula nutrix. ⁋ Aiumq; meũ: geniũq; meũ. i. desideriũ ai: & corpis necessitatẽ. ⁋ Pati nequeo. sepatim legẽdũ est: & cum gemitu prontiandum. ⁋ Ante ædis nr̃as eiulans. igemens ab ei interiectione: eiulo uerbũ factum est. ⁋ Palã res est. ita legendũ: ut corrigat: nõ palanr res.

PYLADes ⁋ PICI scribi debent. Noñ. Picos ueteres esse uoluerunt quos græci griphas appellant. Plautus in aulularia. Pici diuitiis: qui aureos mõtes colunt: ego. s. supero. ⁋ Euclio in hac scena cõqueritur: existimans aurũ sibi ereptum. Liconides uero adulescens putat: Euclionem lamentari: q itellexisset filiam esse uitiatam. ⁋ Gemiti pro gemitus: ut senati pro senatus. ⁋ Lamentanti Euclioni de aula amissa: Liconides suspicatus illum queri de filia stuprata: respondet se fecisse. ⁋ Mœstitudo: pro mœstitia positum; teste Nonius Marcel.

Quis



Euclio. Lyconides.

QVis hic loquitur? Ly. ego sum. Eu. immo ego sum miser, & misere perditus.
L. Quoi tãta mala mœstitudo obtigit. aio bono es
Eu. Quo obsecro pacto eẽ possũ? Ly. qa istuc facinus, qđ tuũ
Sollicitat aĩum, id ego feci, & fateor. Eu. qd ego ex te audio
Ly. Id, quod uerust. Eu. quid ego emerui adolescens mali
Quamobrem ita faceres? meq; meosq; pditũ ires liberos?
Ly. Deus ipulsor fuit. is me ad illã illexit. Eu. quomodo?
Ly. Fateor me peccauisse, & me culpã cõmeritum scio.
Id adeo te oratum aduenio, ut animo æquo ignoscas mihi.
Eu. Cur id ausus facere, ut id, quod nõ tuũ eẽt, tangeres?
Ly. Quid uis fieri? factust. illud fieri infectũ non potest.
Credo deos uoluisse. nam ni uellent, non fieret scio.
Eu. At ego credo deos uoluisse ut apđ te me i neruo enicẽ.
Ly. Ne istuc dixis. Eu. qd tibi ergo meã me inuito tactiost?
Ly. Quia uini uitio, atq; amoris feci. Eu. hõ audacissume
Cum istac te oratione huc ad me adire ausu impudens?
Nam si istuc ius est, ut tu istuc excusare possies,
Luce clara deripiamus aurum matronis palam.
Post id, si prensi simus, excusemus ebrios
Nos fecisse amoris caussa. nimis uilest uinum, atq; amor,
Si ebrio atq; amanti impune facere quod lubeat, licet.
Ly. Quin tibi ultro supplicatum aduenio ob stultitiã meã.
Eu. Non mihi hoies placẽt, qui quom malefecerũt, purgãt.
Tu illam scibas non tuam esse, non attactam oportuit.
Ly. Ergo quia sum tangere ausus, haud causificor, qn eam
Ego habeam potissumum. Eu. tun habeas me inuito meam?
Ly. Haud te inuito postulo, sed meã esse oportere arbitror.
Quin tu eam inuenies inq̃ meam illam eẽ oportere Euclio.
Eu. Nisi refers. Ly. qd tibi ego referã? E. qđ surripuisti meũ
Iã qđe ad prætorẽ hercle te rapiam, & tibi scribam dicam.
Ly. Surripui ego tuum? unde? aut quid idest? Eu. ita te ama bit Iuppiter.
Vt tu nescis. Ly. nisi quidem tu mihi quid quæras, dixeris.
Eu. Aulam auri inquam te reposco, quam tu confessus mihi
Te abstulisse. Ly. neq; id ædepol dixi, neq; feci. Eu. negas?



SARACENVS.

QVis hic loqr: Lyconides obuius fact? Euclioni: fatet ul tro: quod pegerat facinus: ille uero nesci?: q filiã uiciassꝫ aulã sibi surripuisse antũat: sicq; aliq̃diu iuicẽ frustrãt. ¶ De? ipulsor. Vel cupidinẽ: uł bacchum dicit: nã uinolentus uirginẽ cõpresserat. ¶ Nã ni uellent: nõ fieret qđ tamẽ minime uidetur eẽ uerꝫ: libere. n. dicũtur actiões nostræ: ut scite argumẽtatur Seneca in li. de moribus inquiens: oẽ peccatũ actio est: actio. n. ois tã honesta q̃ inhonesta uoluntaria est: ergo uolũtariũ est omne peccatum: tolle excusationẽ: nemo peccat inuitus: sed an actio sit uolũtaria: q̃rit tur ab Aristotele i magnis ęthicis: ista tamẽ philosophis relinquamus. ¶ Neruo: laqueo. ¶ Cum istac in te oratione: te ipsũ scilicet accusando. ¶ Causificor: Contendo. ¶ Nisi refers: Figura aposiopesis: nam extrinsecus aliqd subitelligas oportet: qđ sensum iuuet: mens enim turbata uerbum reliquid: ita Virgilius: Iam cœlũ terrãq; meo sine numine uenti Miscere: & tantas audetis tollere moles: quos ego: subaudi puniam. ¶ Dicam: Accusationẽ: quęrelã. ¶ Surripui ego tuum: nunc paulatim sermonis error detegitur. ¶ De alia re: nunc ẽ catastrophe. ¶ Ociose: Quiete: placide. ¶ Indipisces: cõparabis: est indipisci assequi: & indipisco, put indipiscor in usu est: ut plęraq; alia. ¶ Excipies: excusabis: defendes. ¶ Id nolo noscere. i. scirẽ te. ¶ Corre: ni uias: Nam res omnibus palam erat. ¶ Inuado: in transitu: uadari & ptransiri potest: est proprie fundus uł maris: uel fluminis: siue lacus: aut alterius aquæ: per quem pedibus itur.

Actiones humanæ liberę

Indipisci quid sit

Vadũ qđ sit



VALLA.

QVis hic loqtur. lamentatur euclio in hac scæna respondente lyconide: anteq̃ alter alterum satis itelligat. Euclio quod aurum amisisset: lyconides ratus lamẽtari ob uitiatam filiam. ¶ Mœstitudo obtig. t. a particularibus aliquãdo ad genera fit accessus: quandoq; a generibus ad particularia: ut hic tanta mala præposuit subiungi mœstitudoq;: mœstitudo: & mœstitia: ut iustus iustitia: & magnus magni magnitudo. ¶ Istuc facinus. unuꝫ ex eis hoc uerbuꝫ est: quod in bonum malumq; trahitur. nam facinus a faciẽdo tã bonum factũ: quã malũ significat. ¶ Sollicitat. anxium facit. ¶ Ad illam illexit. lyconides filiam Euclionis dicit. At Euclio aulam. itelligit. ¶ Cõmeritum scio. idest commerui. nã & utroq; modo loquimur. Commereo & commereor in eadem significatione. Horatius Hic mœret æra liber. ¶ Cur id ausus. facere audeo ausus sũ: & ausim. ¶ Fieri infectũ nõ põt. participiuꝫ sine uerbi origine: ut multa sunt alia. nam inficio nusq̃ pro non facio: sed intingo. unde ifectum itinctum. ¶ Ne istuc dixis.

Facinus qđ significet

Infectũ qđ

ꝑ dixeris. ¶ Istac in te oſone.i.hoc ſermone: qui tibi aduerſat. ¶ Ad me adire. ſupfluum ad niſi:qđ emphaſeos gr̃a aditur. ¶ Auſin.an auſis.i.auſus es. ¶ Excuſare poſſies.ex cuſare eſt cām in aliū reiicere:ſicut accuſare cā onerare. ¶ Nimis uileſt uinū atq; amor.i.nimium paruipēdit̃:ſicut iſanos hoies nō putamus deliq̄ſſe:utpote uiles : ac cōtē-dendos. ¶ Non attactā oportuit. attinger̃ non debuiſti. ¶ Haud cauſificor.i.nō cā; reiicio. ¶ Quin tu eam iuenies. amātis expraſſio eſt affectus:quando idem crebrius iterat. ¶ Scribam dicā.i.ſcribam crimen: & accuſationem itē-dā.nā δίκη iudiciu;:& accuſatio. ¶ Quā abſtuleras cedo.đ re deſperata:ac iā ꝓclamata euclio cupit aliqd idipiſci cedo iqt ꝓfer. ¶ Refer.ſuſpēſa ꝓnūciatiō ne referēdū.nā cū lyconidē ꝓnegare ꝓſpexiſſet:exiſtimauit potius tētandū.an promiſſis poſſet aliqd idipiſci:q̄ totū amittere. ¶ De alia re reſciuiſſe cenſui:qđ ad me attinet

Reſcire qd ſit

Reſcire Aulus Gelius putat ſignificare rē occultā: & nouā ſcire:ſed aduertēdum:qđ ad me attinet:itulit cum dixiſſet de alia re ergo qđ.i.quæ res. ſolœcophanes:quæ & alœoſis figura eſt.ſolebant.n. ueteres nō in uerbis:ſed in ſenſu uitia exiſtimare:ſed potius uirtutes:quæ uitia uiderent̃:uñ & figuræ nomē hn̄t ubi inq̄ nō ſuperſunt:ſed adiuuant:uel ubi ornatum faciunt:ita Terētius:eunucū ſuā dixit ad comœdiā referens cogitatū.ita ꝓneſte ſub ipſa: Vir. Cū ſit hoc ꝓneſte:ſub ipſa tamē dixit ad ciuitatē referēdo. ¶ Atq; id ſi ſcies:qui abſtulerit.ſubaudi aur̃. ¶ Indipiſces.i.aſciſces:ac tibi accipies. ¶ Neq; furē excipies.i.admittes:uel excuſabis. ¶ Id ſi fallis.i.decipis. ¶ Repudiū.prius cōgreſſus nuptiar̃ dr̃. Diuortiū āt:ubi coniuges aliquādiu cōiūcti fuere. Pan. de diuortiis

Repudium qd:& qđ ēt diuortium

ac repudiis:dirimit̃ iqt m̄rimoniū diuortio.morte captiuitate:uel alia cōtingente ſeruitute utrius cor̃. Gai⁹ uero diuortiū inqt:uel a diuerſitate mentiū dictū eſt.uel qa in diuerſas ptes eūt q diſtrahūt mētes. in repudiis aūt:& in renūciatione cōprobata ſunt hæc uerba tuas res tibi habeto. ¶ Itē hæc uerba tuas res tibi agito: In ſpōſalibus quoq; diſcutiēdis placuit renūciationem iteruenire oportere:in qua re hæc uerba cōprobata ſunt : cōditione tua non utar:ſiue ipſi ꝓſenti renūcietur ſiue abſenti ꝑ eū:q in ꝑtāte eius ſit:cuius ue is : ea ue in ꝑtāte ſit : nihil itereſt:ut in amphitryone de alcumena dictū eſt. ¶ Quātū eſt ꝑdiūt. pro ꝑdāt. ¶ Infœlix miſer.iſœlix hodie. antea miſer. ¶ Vt leges iubēt.iubent &.n. hodie quoq; leges.ut qui uirginē uiolarit aut dotē ipendat:aut ducat uxorem. ¶ Se adglutināt.i.cōueniunt : & cōnectuntur. glutē.n.uñ glutino:q̄ dr̃ græce cola. ¶ Vt qd huius rei ſit ſciētia.i.ut cognoſcam:an

Glutinare quid ſit

hęc res ita ſicut mihi relatū eſt. ¶ Inuado ſalutis.i.infirmitudine.uadū.n.aq̄ dicit̃ ubi pedibus licet uadere. Lucre. in primo. Deniq; cur hoies tātos natura parare potuit pedib⁹q pōtū ꝑ uada poſſent trāſire.

PYLADes

ISTVC quoq; bona:tres iſti uerſus cōtinui ita ſcribi debent prorſus:ut nos correximus:metricæ rōnis:& ſniæ coherētiæ habita rōne:nec pati uoluimus ut puerſo ordine ſenſus:& claudis pedibus ambularent:ut Pius interꝑs par̃ fidelis:atq; ignarus fecit. Curre i uiſe:ita ſcribēdum cēſemus ſniæ cōcinnitate:qđ & iſra oñdit:qñ inqt.Intro ex qre &c̄.nō: i uias:ut codices ferme oēs habēt: & Pius legit:

Ly. Pernego.imo neq; ego aur̃,neq; iſtæc aula,quæ ſiet,
Scio nec noui. Eu. illā ex Syluani luco,quā abſtuleras,cedo.
I refer.dimidiam tecum potius partem diuidam.
Tametſi fur mihi es.moleſtus non ero furi,refer.
Ly. Sanus tu non es,qui furem me uoces.ego te Euclio
De alia re reſciuiſſe cenſui,quod ad me attinet.
Magna eſt res,quam ego tecū ocioſe,ſi ociū eſt,cupio loq̄.
Eu. Dic bona fide,tu id aurum nō ſurripuiſti? Ly. nō,bona.
Eu. Iſtuc quoq; bōa.neq; id ſcis q abſtl̃erit mihi? Ly. nō. Eu.
Si ſcies q abſtulerit.mihi īdicab̄? Ly. faciā. E. neq; ꝑtē (atq;
Tibi ab eo,quoi eſt,indipiſces,neq; furem excipies?
Ly. Ita. Eu. id fall̃? Ly. tū me faciat qđ uolt magnus Iuppiter
Eu. Sat habeo.age nunc loq̄re qd uis. Ly. ſi me nouiſti minus
Genere quoſim gnatus,hic mihi eſt Megadorus auonculus.
Meus fuit pater Antimachus.ego uocor Lyconides.
Mater eſt Eunomia, Eu. noui genus.nūc qd uis? Ly. id uolo
Noſcere,filiam ex te tu habes? Eu. immo eccillam domi.
Ly. Eā tu deſpōdiſti (opior) meo auōculo. Eu. oēm rē tenes
Ly. Is me nunc renunciare repudium iuſſit tibi.
Eu. Repudium rebus paratis,atq; exornatis nuptiis?
Vt illum Di immortales omnes.quantum eſt, perduint.
Quem propter hodie auri tantum perdidi infelix miſer.
Ly. Bono aio es.bū dice.nunc quæ res tibi,& gnate tuæ
Bene,feliciterq; uortat.ita Di faxint,inquito.
Eu. Ita Di faciant. Ly. & mihi ita Di faciāt.audi nunc iam.
Qui homo culpā admiſit in ſe,nullus eſt tam parui precii
Quin pudeat.quin purget ſeſe.nunc te obteſtor Euclio,
Vt qđ ego erga te imprudens peccaui,aut gnatam tuam,
Mihi ignoſcas,eāq; uxorem mihi des,ut lex iubet.
Ego me iniuriam filiæ feciſſe fateor tuæ
Cereris uigiliis per uinum atq; impulſu adoleſcētiæ.
Eu. Hei mihi quod facinus ex te ego audio. Ly. curre i uiſe,
Quem ego auom feci iam ut eſſes filiæ nuptiis.
Nā tua gnata peperit decumo mēſe poſt.numerum cape.
Eo repudium remiſit auonculus cauſſa mea.
Intro exquære ſit ne ita,ut ego prædico. Eu. perii oppido.
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ ſe adglutinant.
Ibo intro,ut quid huius ſit rei ſciam. Ly. iam te ſequor.
Hæc propemodum iam eſſe in uado ſalutis res uidetur.
Nūc ſeruom eſſe ubi dicam meum Strophilū,non reperio.
Niſi etiam hic opperiar tamen pauliſper.poſtea
Intro hunc ſubſequar.interim ſpaciū ei dabo exq̄rēdi meum
Factum ex gnatæ pediſequa nutrice,an uerum norit.

contra

contra latinitatis decorum:neq; i in uias:ut exponit Sarrace. alter indoctus interpres: quandoquidem:ut dixi:nõ: in uias:sed in domũ ire opus erat:si modo certior fieri cupiebat:an filia pareret:uel peperisset.

Strophylus. Lyconides.

DI immortales,quibus,& q̃tis me donatis gaudiis?
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo. quis me
est diuitior?
Quis me Athenis nũc magis q̃s q̃ est hõ,quoi. Di sint ꝑpitii?
Ly. Certo.n.ego uocẽ hic loquẽtis mõ me audire uisus sum.
St.Heꝝ ego ne aspicio meũ?Ly.uideõ Strophilũ seruõ meũ?
St.Ipsust.Ly.haud aliust.St.congrediar.Ly.contollam gradum. credo ego
Illum,ut iussi,eampse anum adisse huius nutricem uirginis.
St. Quin ego illi me inuenisse dico hãc prædã, atq; eloquor.
Igitur orabo,ut manu me mittat, ibo,atq; eloquar.
Repperi. Ly.quid repperisti? St.non quod pueri clamitant
In faba se repperisse. Ly.iam ne autem ut soles,ludis?
St.Here mane,eloquar,iam ausculta.Ly.age ergo loquere,
St.repperi
Hodie here diuitias nimias.Ly.ubi nam?St.quadrilibrẽ inq̃
Aulã auri plenã.Ly.qd̃ ego facinus audio ex te? St.Euclioni
Huic seni Surripui. Ly.ubi id aurum?St.in arca apud me,nũc
Volo me emitti manu.Ly.ego ne te emittam manu
Scelerum cumulatissume? St. abi here scio quam rem geras.
Lepide hercle animum tentaui tuum,iam eripere apparabas
Quid faceres si repperissem?Ly.non potes probasse nugas
I redde aurum.St.reddam ego aurum? Ly.redde inquam,ut huic reddatur.St.ah.
Vnde?Ly.quod modo fassus es esse in arca.St.soleo hercle
ego nugas.
Garrire.ita loquor.Ly.at scin quomodo?St.uel hercle enica.
Nunq̃ hinc feres a me. Imperfecta fabula.

SARACENVS. DI immortales: Strophylus & Lycõides in hac scena comœdiæ finem faciũt quia imperfecta fabula est:nec sũt admittenda carmina: quæ circunferuntur: ueluti plautina ad supplementum fabulæ: ꝓpterea extra plautinã decuriam manere ea iussimus ne ordinẽ potius interturbent q̃ impleãt. ❡ Eampse:eam ipsam. ❡ Nõ quod pueri clamitant in faba se reperisse: Vermẽ forte in faba uersantem:uel ex faba nascentem: quem midam uocant:ut author Theophrastus est in quarto de plantarũ causis:uel forte illud tangit: quod uulgo fabulatur in faba.s.reperiri quasdã uelutii animulas: quæ defunctoꝝ esse opinãtur:nã ob id quidem faba putaẽ ad mortuos pertinere: quæ parentãdo assumebatur: usus fabarũ prohibitus est a Pythagora. eo q; sensus habetes faciat: & somnia inducat:uiridiq; in pixide ęrea faba seruata uertitur in sanguinẽ: unde fertur Pythagorã ipsum maluisse in latrones incidere:q̃ per fabæ segetẽ transire: fabã quoq; animal esse dicebãt: q; cocta sanguinis humorem ex se emitteret: Varro scribit: illa flamem dialem nõ nesci: q̃m in flore eius litteræ lugubres reperiãtur id:quod etiã Festus sentit: licet Au.Gelius Aristoxeni fretus snia de faba cõtra sentiat:pythagoramq; eã inter legumina approbasse dicat. (Fabe natura & superstitio.)

VALLA. DI immortales. Strophilus in hac scena exultans lætitia q; aulã seni sustulerit: hero suo patefecit: ut ab eo fiat liber: sed herus cogit illũ seni aulã restituere. ❡ Quis me est diuitior. ab eo. quod est diues: diuitior. Mart. Crœso diuitior licet fuissem. Additis ditior. apparet ergo grãmaticos quosdam peruersa precipere: qui ditiorem a diuite fieri uolunt. (Diuitior unde ueniat.) ❡ Herum ne ego aspicio meum. Vt ubiq; Plau. ita hic mores depingit humanos. ubi.n. aliquid auidiuscule expectamus: cum id cõparet: uix uidetur apparere. itaq;: si qd noui habent: statim depromunt: ut hic festiue Strophilus. ❡ Cõtolam gradum. No. Marcellus: cõtollere cõtra tollere: hũcq; citat locum. ❡ Quin ego illi. hero meo lyconidi. ❡ Non quod pueri clamãt: in faba se reperisse gurguliunculos: nãq; pueri cum in faba: cõpererint: clamant se reperisse. Quos Virg. in carmine georgico multum agricolis damnum ait inferre inquiens. Quæ plurima terræ. Monstra ferunt: populatq; ingentem farris aceruũ: gurgulio: sed fabã auersati sunt pythagorei: q; hebetẽ gignat sanguinem: nõ ut inquit Au. Gelius: q; uermiculos gignat: in qbus humana esse credatur anima: uerũ ut naturam eius a medicis mutuati ostẽdamus. faba arida frigida est in primo gradu. Viridis frigida: & humida: gignit carnẽ minime solidã. sed spõgiosam: & raram: eduliumq; est ad inflandũ idoneũ. frẽsa faba multũ deponit inflationis cortice deposito. abstergendi uim aliquã habet. farina nãq; ipsius: & lomentũ: ita nãq; panis ex ipsa noiaẽ: uim abstergẽdi habet: ob hoc in uentre diu nõ cõmoraẽ: sicut q̃ glutinosi: & crassi humoris: neq; ipsius usus improbũ galeni snia sanguinẽ gignit: neq; opilat. (Fabæ ꝓprietate.) Cũq; cætera legumina supnã uẽtris ptẽ inflent. hoc magis infernã. fabæ decoctio thoraca lenit. cũ aceto sumpta: uentrẽ cohibet: qdã ob gurguliões: q in faba nascunẽ mali humoris esse opinati sunt: q̃ mentẽ ẽt hebetari opinati sunt. ob fumidas quasdã in cerebrũ exhalationes. aiuntq; in somnia turbulẽta. & terriculamẽta eis gigni: quãobrem pythagorei ab usu fabæ abdicarũt: id tñ ꝓstãtissimos uideo medicos negare. eius decoctio calculũ gigni ꝓhibet: tam in renibus q̃ in uesica. ꝓhibet quoq; sua quadam ꝓprietate de capite in pectus destillanões descẽdere: ingẽtesq; fieri tusses: qn & galenus fabã ait sanitatẽ tueri: ne mali humores gignanẽ: neq; opilationes. aiuntq; coctã impositã: nõ mediocriter ꝓdesse podagricis: cocta cũ austero: atroq; multũ uino: herniois cõfert: uentri apposita: & alligata lacentibus. ❡ Garrire nugas. ac si diceret: nugari nugas: sei uire seruitutem: nota figura est. (Garrire qd sit.) Imperfecta fabula est: ut uero perfecta uidereẽ: nõnulli quisquilias: & præstigias quasdam subiecerunt: quæ nõ modo a Plauto lõge absunt: sed ẽt ab illa erudita uetustate tam aliena sunt omnia q̃ fieri possit.

PYLADes. ❡ Exq̃re. si Prisciano credius legendũ est: qui ita ait. Trãsit in i ꝓductã: ut q̃ro: inqro: exqro: q̃uis exq̃re Plau. dixit in aulu. Est Midas uersiculus corrodẽs fabã ut Ips cornu uitesq;: ut eis frumẽtea: trips ligna. sis uestes: ips uero uitra.

ARGVMENTVM

IN ARGVMENTVM CAPTIVORVM.

SARACENVS: FIlios habebat duos ętolus ciuis egio: quorū natu maior Philopolemus alter uocaŧ pægnius hunc quadrimum seruus stalagmus surripit: cuidāq; Theodoromedi polyplusio fugiēs uēdidit in aulide: hic empto seruo: filiū donat philocrate eiusdē ætatis puerū: peguioq; indiŧ nomē Tyndarus: cūq; aulidēses bellarētur cū ętolis: captus in pugna ē alter egiōis filius dict? philopolem?: uēditusq; qdā Menarco medico: cūq; fors uices redderet: capti pariter sunt ex aulidensibus iidē Philocrates: & Tyndarus: egio uesuū redimeret captū filiū mercaŧ ex præda: hos captiuos duos: a qbus nomē sibi asciuit comœdia: hoc pacto nescius: emit quadrimū iam surreptū filiū: isq; suo patri ignarus seruitutē seruit: ambo hic cōueniunt: ut suū cōmutent habitum: & nomina: dicaturq; Philocrates Tyndarus: & Tyndarus Philocrates: uerū quærēs egio redimere ex aulide Philopolemum filiū: illuc mittit Philocratem pro Tyndaro: nescius eius: quem confinxerunt doli: cūq; per Aristophontem aulidensem captum resciuisset cōfictam fallaciam: tyndarumq; ꝑ Philocrate relictum domi: illum cōpeditum seruat in lapidicinis: eumq; miseris agit modis: interim ex aulide redit Philopolemus cum Philocrate: secumq; ducunt: stalagmum fugitiuum seruum: cuius confessione noscitur tyndarum captiuum esse egionis filium.

VALLA. AEgyo filios habuit duos philopolemū & tindarū. Tindarū seruus stalagmus surripuit: & uēdidit in aulide theodoromedi. is filio suo phylocrati peculiarē dedit seruū. phylopolemus: cū bellū esset inter aulidēses & etholos: capiŧ. necnō philocrates & tindarus: ægio igiŧ: ut phylopolemū filiū recuperet: & ꝑmutet captiuis alis undiq; coemit multos. inter quos phylocrates & tindarus fuere: q inter se dolum cōfingunt mutatis nominibus: & uestimentis: ut qui dn̄s erat serui loco habitus remittaŧ domū. Cū potes uoti fuere ægio aūt: ut sensit sibi data uerba tindarū in lapidicinas mittit. redit phyloc. filiū ægiōis phylopole. i bello captū secū adducēs & stalagmū fuū: q olim tind. ægiōis filiū uēdiderat i aulide: a quo cognoscit. quē i lapidicinas misaŧ tinda. filiū suū eē.

NOmina igiŧ: ut ethymologias ipsorū interꝑtemur: ita nāq; multa erunt planiora. ꝩ Aegyo dictus ab ægyzo: qd̄ significat quatio: qd̄ multis sit cōcussus ærūnis. ꝩ Phylopolem?. bellicosus: nā phylo amo signat. & polemos bellū. ꝩ Phylocrates amoris tenax: qa phylo amo: & crato signat teneo. ꝩ Tindarus. prio pęgniū dicebaŧ quasi puer lusorius. nā pezo ludo dr̄: postea tindara. nā tinasso hulcero: traho: & impello significat ob mala: q̄ eueneruit. ꝩ Parasitus aūt ergasilus: qa ergon opus dr̄: & silo traho: qd̄ alienam a d se traheret operā. i. alieno pasceret cibo. ꝩ Aristophōtes. aūt captiuus ab eo: qd̄ aristos dr̄ optimus: & phoneuo. i. occido: quod ex optimatibus suæ ciuitatis tindaro multa influxerit mala. ꝩ Stalagmus. i. stilla: qa stazo: & stalazo stilo significat: ob ingem fletum ita dictus. Festus tn̄ stalagmiū genus in auriū uŧ significare Cæcilius in carina cū ait: ex aure eius stalagmium domi habeo.

SARACENVS. CAptus in pugna: ex pris uersiculorū elementis: ut in cæteris fit: noscitŧ nomē comœdię capteiuei ꝑ captiui: ei nanq; diphtongus græca p. i. ꝑducta posita est. ꝩ Egiōis filius: Philopolemus. ꝩ Quadrimū: Pægniū. ꝩ Seruos: Stalagmus. ꝩ Cōmercaŧ alios. s. philocratem: & ipsum pęgniū: quod declarat magis: emit amissum filiū. ꝩ Et inibi. i. inter istos emptos de ꝑda: alias inibi ꝑ sic: & mox poniŧ. ꝩ Cū suo dn̄o: Philo. nā illi dono datus fuerat pſe. ꝩ Vt amittatur: ad redimēdū. s. philopo. ꝩ Ipsus plectitur. s. filius a patre egione: quia se ꝑ Philocrate gesserat: ꝩ Is reduxit captum: & fugitiuum uidelicet philocrates secum auexit: & Philopole: & stalagmum seruū. ꝩ Indicio: Confessione. ꝩ Alium filium: Pægnium nominatum Tyndarum: quem inscius pater iusserat cōpedibus distineri.

ARGVMENTVM.

CAptus est in pugna AEGIONIS filius
Alium quadrimū fugiens seruos uendidit.
Pater CAPTEIVOS commercatur alios.
Tantum studens ut natum recuperet
Et inibi emit olim amissum filium.
Is suo cum domino ueste uorsa, ac nomine
Vt amittatur fecit, ipsus plectitur.
Et is reduxit captum, & fugitiuom simul,
Indicio quoius alium agnoscit filium.

VALLA. CAptus est in pugna. exprimis ut Planto mos est uersuū litteris: comœdiæ nomē annotaŧ: in quo noie exprimendo i littera hēe ꝑpositā: q̄ coit in diphthōgon. nā ut tam Priscianus q̄ Quint. in. i. institutionū docet: ueteres romani ante e i ponebant in diphthongon. ꝩ Aegionis filius subaudi phylopolemus. ꝩ Aliū quadrimū. i. quattuor annorū nēpe tyndarum. ꝩ Seruos uendidit: subaudi stalagmus. ꝩ Vt gnatum recuperet. subaudi phylopolemū. ꝩ Et inibi. i. interim. ꝩ Amissum filium. subaudi tyndarū. ꝩ Ipsus: subaudi Tyndarus.

Romanorū mos.

PYLADes CAptus est in pugna unus ægiōis filius. Versu iābico: trimetro: acatalectico: sex pedibus instructo: constat argū huius comœdiæ: ut cæterarū quoq; poetæ hui? argumēta cōstāt. Comœdia ipsa captiui appellaŧ: id qd̄ ex primis uersuū istius argumēti elemētis noscitŧ: eo aduersoq; capteiuei scribiŧ ꝑ captiui: nā utrobiq; ei. diphthōgus græca pro i uocali nr̄a lōga posita est. Hmōi igiŧ est argū. Aegio ætolus ciuis duos habuit filios: quorū natu maior Philopolemus: minor Pægniū dictus ē: hūc q̄drimulū Stalagmus ægiōis seru9 surripuit: fugiēsq; ab hero illū secū ductū uēdidit in aulide Theodoromedi polyplusio. Is theodoromedes emptū seruū donat Philocrati eiusdē ætatis filio suo: pægniūq; ipm̄: mutato noie: Tyndarū uocat. Per tpis iniectionē: quū Aulidēses cū ætolis bellarenŧ: captus in pugna fuit alter ægiōis filius Philopolemus: uēditusq; Mænarcho cuidā medico: sorte uices rerū redēte: capti pariter sūt ex Aulidēsibus multi: Aegio ut suū redimeret captū filium: nā de altero minore abducto iam despauerat: mercabaŧ quotquot poterat captiuos aulidēses: id unū studens: ut mercareŧ: atq; emeret aliquē nobilē: cū quo p ꝑmutationē suū captū philopolemū redimeret. Emit itaq; ex ꝑda ab ætolis fcā duos nuprime captiuos aulidēses: Philocratē uidelicet: & Tyndarū: a qb? cōœdię nomē iditū. Hoc pacto nescī9 senex surreptū olī sibi quadriamulū filiū emit: isq; ignarus suo pr̄i seruitutē seruit. Ambo hi dolū hūc iter se cōfingūt: ut q philocrates herus est tyndarus noieŧ: & q Tyndarus seruus appelleŧ philocrates: ac uestes sibi inuicē mutāt: ut sic ab ægiōe uenia

cōcedatur

cōcedat abeūdi in aulidē philocrati: ſub noīe tyndari: q cū theodoromede agat: ut ægiōis filius captus philopolem⁹
redimat: atq; ad ægionē mittat: & ꝓ eo ipſi ambo liberent. Data uenia abeūdi philocrati: quū ꝑ Ariſtophōtē alium
captiuū aulidenſem paulopoſt ægio ſibi data uerba cōpiſſet: amiſſumq; a ſe fuiſſe philocratē herū ꝓ ſeruo tyndaro:
Tyndaꝝ domi relictū male agit: cōpeditū in lapidicinas mittit: & miſeris uexat modis. Interim reuerſus ex aulide
philocrates: ſecū duxit philopolemū captiuū: & ſtalagmū fugitiuū ſeruū: cuius cōfeſſiōe cognitū eſt: Tyndarū in la-
pidicinas relegatū eē ægiōis filiū. Hæc eſt uera totius cōœdiæ materia: in q̃ explanāda Io. Baptiſta pius interꝑs amē
tiſſimus: ut ſæpe alias: ſic & tūc inſaniētis imaginē præ ſe ferēs: inqt Stalagmū quadrimulū Tyndaꝝ aſportatū in
aulidē medico Menarcho uēdidiſſet: nā id ꝓrſus falſum eſt: quū Theodoromedi polypluſio: nō medico Menarcho
tyndarus fuerit uēditus: ut diximus: & ꝓlogo huius comœdiæ diſcit. ¶ Vnus ægionis filius: addēda fuit dictio unus:
q̃ in oībus ferme codicibus deeſt: ſi metricæ rōni: & ſniæ ſatiſfactū uelimus. Deficeret.n.pes unus uerſui: & qnq; ince
deret: cui ſex oīno debent: ꝑterea ſniæ quadrat unus ſcribere: quū ſequat: aliū q̃drimū: id qd Pius interꝑs loquax nō
uidit: nec ēt Sar. ut q nullā caris rōnē tenēt: Vnus igit ægiōis filius: hoc eſt philopolem⁹ qd nomen a poeta fictū eſt Philopolemus.
ex re: qm belli amator eſſet. φιλος.n.amātē ſignat: & πολεμος.bellū. ¶ Quadrimū: quattuor annoꝝ. Dicimus.n.
bimū: trimū: & q̃drimū: & ꝑ diminutionē bimulū: trimulum: & q̃drimulū: ꝓ eo qd eſt duoꝝ: triū: & q̃ttuor annoꝝ:
& ab eis bimatus: trimatus: & quadrimatus fit ꝓ ſpacio duoꝝ: trium: & quattuor annoꝝ. Anniculus aūt dr: qui eſt
unius anni: & hæc rectius: q̃ uniennis: biennis: triennis: q̃driēnis: qbus fere nō ntunt: q eleganter loquuti ſunt. ¶ Aliū
quadrimū: pægnium.ſ. ¶ Seruus: Stalagmus. ¶ Vēdidit. Theodoromedi polypluſio.ſ.in aulide. ¶ Pater captiuos
cōmercat plurimos. Et hic uerſus a Pio: & Sar. cōmentatoribus nō aiaduerſus ita ſcribi debet: & plurimos: nō alios
legi: tum uerſus ipſius rōne: qui nō conſiſteret: ſi alios legeres: tum ex ſniæ ordine: qūo.n.alios cōmercari dicet capti
uos: qui nundū queq̃ cōmercatus ſit: nā qd ait Sarra. cōmercat alios.ſ.philocratē: & ipſum pœgnium: deliria ſunt: ſi
ad ſequētia reſpexeris. ¶ Tm ſtudēs ut natū recuperet ſuū: philopolemum.ſ. nā de altero quadrimo amiſſo nulla ei
ſpes relicta erat: ut ꝑdiximus addēdaq; fuit dictio ſuū in fine uerſus: cui pes unus defuiſſet: & ita antiq codices hñt:
qd interꝑtes nři belliſſimi nō uiderūt: mutilū interim uerſum legētes. ¶ Et inibi emit ſibi olim amiſſum filiū. Inibi.i. Inibi.
inter iſtos plurimos captiuos: quos cōmercatus eſt: ſignificat.n.inibi in eodē loco: uel in eadem re. Apul. Multa inibi
dicta ſunt. Au. Gelius. Atq; inibi ꝓbe: ut plecteret fuit: alias inibi: pro ſic: & mox ponitur: ut inquit Nonī. Cecilius: li
ber ne es? nō ſum: uerū inibi eſt: ubi inibi ꝓ ſic poſitū eſt. Plau. Nos domū ꝑperamus: uos inibi adeſſe: ubi inibi ꝓ mox
accipitur. ¶ Sibi amiſſum.i.a ſe amiſſum: addendaq; fuit dicto ſibi metri neceſſitate: qui uno pede mancus incede-
debat: quod itē nō aduerterūt iam dicti interꝑtes. ¶ Is ſuo cū dño. Is.ſ.olim amiſſus filius: hoc eſt pægniū: qui tynda
ri nomē ſūpſerat. ¶ Vt amittat: dñs.ſ. ideſt dimittat abire in aulidē. ¶ Ipſus plectit: qa manicis uinct⁹: & cōpedibus
in lapidicinas miſſus eſt. ¶ Et is reduxit. Philocrates: qui amiſſus fuerat pro tyndaro: reduxit philopolemum ægio
nis filium in bello captum. ¶ Et fugitiuū: Stalagmū ſeruuꝫ. ¶ Indicio cuius. Stalagmi.ſ. ¶ Alium agnoſcit filiū: quē
ignotū ſibi ſenex in lapidicinas plecti iuſſerat.

PROLOGVS.

Hos quos uidetis ſtare hic CAPTeiuos duos,
Illi qui ſtant, hi ſtant hic ambo, non ſedent.
Vos, uos mihi teſtes eſtis me uerum loqui.
Senex qui hic habitat AEGIO eſt huius pater.

Vos q uidetis ſtare captiuos duos: iam SARACENVS.
dictos.ſ.Philocra. & Tyn. quos eme
rat egio ex hoſtiū manubiis: ut horū
cōmutatione filius captus Philopole
mus redimeretur. ¶ Huius.ſ.tynda-
ri: qui alter captiuorum erat.

h Os quos uidetis ſtare. hic ꝓlogus. ſtare VALLA.
erectos eſſe. nam & ſtare obfirmari: ut
ſtat ſonipes: & frena ferox ferocia mandit: inde ſtabulū: ubi iumenta: & ſtatio: ubi milites ſtant inſtructi: a quo multa
cōpoſita: ut inſtare urgere. & proſtare pro precio ſtare: ſicut obſtare obſiſtere.

Hos: quos uidetis ſtare hic captiuos duos. Eodē gñe carminis hic ꝓlogus eſt: quo & iam expoſitū argm̄: in PYLADes
quo introducit unus ex hiſtrionibus: argm̄ oē clarius: atq; apertius expoſiturus. Adducti fuerant aūt ab
hiſtrionibus in ſcenā captiui duo: quoꝝ alter Philocrates: alter Tyndarus ab eis uocabat: quos ibi ſtātes
auditoribus oñdebant: Vt igit beniuolentiā hic hiſtrio primū ipetret: & ſic attentiores faciat audientes: a
quodā ludicro ꝓloquio ſic incipit. Hos quos uidetis. Alii ſcribunt: uos quos uidetis: ſed antiq codices: hos hñt: non
uos hic ſenſus: hi duo captiui: quos uobis ſtantes in ſcenā ꝑtuli: ſtant: ut uidetis: & nō ſedēt: ludit.n.in uerbo ſtant: cu
ius cōtrariū eſt: ſedent. nā ſtare: & ſedere cōtraria ſunt: ꝑter alias uerbi ſignificatiōes: de qbus ſtatim dicemus. Ordo
eſt. Illi hi duo captiui: qui hic ſtant: quos duos hos captiuos hic uidetis ſtare: hic ſtant ambo: nō ſedēt. Et in ſecundo
uerſu addendū fuit hic: ante dictionem ambo metri neceſſitate: aliter.n.uerſus defeciſſet uno pede. ¶ Stare: ut diffu
ſius in uocabulario noſtro diximus: eſt conſiſtere. Virgil. Stare loco neſcit: permanere: uel durare. Mart. Vnaq; iam Stare.
tota ſtabat in urbe domus: erectum eſſe. Virgi. Obſtupui: ſteteruntq; comæ: & ut hoc loco poſitum eſt: ut Omnis in
aſcanio cari ſtat cura parentis: præſtitutum: uel præfixum eſſe. Idem: ſtat cuiq; dies: prominere. Idem: Stat ferrea
turris ad auras. Lucilius. Hic corpus ſolidum inuenias: hic ſtare papillas: pectore marmoreo: horrere. Virgil. Iam
puluere cœlum ſtare uident: in animo eſſe. Idem. Stat conferre manum: & Stat caſus renouare omnes: adeſſe. Idem.
Stat ſonipes: & frena ferox ſpu.m. conſtare: uel in precio eſſe. Gellius. Magno ei ſtetit ea nocte abſentem fuiſſe. Sene-
ca. Tanto ei ſtetit improuiſa urbanitas: eſſe. Plautus. Stabar in portu nauis. Apul. Dum forte ſtarent in taberna lu-
dentes. Quem autem ordinem huius littere Pius interpres facit inquiens: Ordo. Vos eſtis mihi teſtes: me uerum lo-
qui.ſ. hoc: captiuos duos: quos uos uidetis ſtare.ſ. qui ſtant hic. Illi qui ſtant dictum per parētheſim: neq; ꝓbamus:
neq; ingenioſō cupiam placiturum putamus. Vos uos mihi teſtes eſtis: me uerum loqui: addendum fuit uerbū eſtis
ex codicibus antiquis: & ſenſus: ac metri neceſſitate: uerſus.n.quinis tantum pedibus interceſſiſſet: quod interpretes
noſtri Pius & Sarra. non aduerterunt: patetq; ex hoc: non ſcribendum eſſe: uos uolo mihi teſtes: ut in probis codici-
bus ſcriptum eſſe Pius refert: nam duo illa uerba uolo: & eſtis: minime cōuenire poſſunt. Eſt autem per anadiploſim
dictum uos uos: ac ſi diceret uos ipſi. ¶ Huius pater: huius.ſ. tyndari.

Sed is quo pacto suo sibi seruiat patri,
Id ego hic apud uos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo.
Alterum quadrimum puerum seruos surripuit.
Eumq; hinc profugiens uendidit in AVLIDE
Patri huiusce iam hoc tenetis? optumust.
Negat hercle ille ultimus, accedito.
Si non ubi sedeas, locus est, est ubi ambules.
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua caussa (ne erres) non rupturus sum.
Vos, qui potestis ope uostra censerier,
Accipite reliquom. alieno uti nihil moror.

SARACENVS. ¶ PATRI huiusce: Philocra. alterius captiui. ¶ Negat ille ultimus: Qui in fine theatri uerba recitatoris non percipiebat. ¶ Histrionē cogis mendicarier: Nā stando: impedimēto erat histrionibus: qui nequibāt personatū cū decoro peragere: & ꝓpterea mendicari. i. impeditos uagari cogebant: uel cū nō recte fecissent explosi: mendicabāt: quod nō æque placet. ¶ Me nō rupturus: Vt. s. ex clamore: & uoce sublata: rumpant intestina. ¶ Vos qui potestis ope ur̄a censerier: Applaudit ditioribus: & potētioribus: qui sinsmet censeri opibus possent: nā aut censebant per capita: & dicebantur capite censes: qa nullo. aut paruo ære censerent: aut censebant ære a censoribus: cū diuites essent: secundū quā

Censio seu census qd fit. censiōem tributa pendebant: unde census nummus: uel potestis ope uestra cēserier: hoc est ꝓp opes estis in extimatione: & precio: nā censeri ꝓ eo qnq; capit: quod est in precio & extimatiōe hēri: in q̄ significatiōe locutus est de uirtute Seneca: uirtus ingēs sup ista cōsistit i suo ere cēset.

VALLA. ¶ QVI hic habitat: habet domiciliū. uā cū sit uerbū iteratiuū ab habeo: id frequenter hēt qa: ubi habitat. ¶ Seruiat suo sibi patri. Duobus significat ipsum seruire: & suo patri: & sibi. ob hoc. n. futurus liber: quia filiusfamilias a patre cognoscit. ¶ Apud uos ꝓloquar. ꝑcæteris dicam. nā ꝓlogus ꝓloquiū quoddā est: unde etiā qd græci axioma latini tam ꝓloquiū q̄ effatum dicunt. ¶ Filii nati duo. phylopolemus: & tyndarus. ¶ Alterū quadrimū. tyndarum. nam ut anniculus unius anni: bimus duorum: trimus trium: ita quadrim⁹ quattuor annoꝝ. ¶ Hinc

Profugus q ꝓfugiēs. diuersa petēs loca: uū ꝓfugus: ut a Vir. æneas dr̄. & Hor. ꝓfugos scitas appellauit: qđ crebro domicilia mutent. ¶ Patri huiusce. subaudi medico menarco. ¶ Est ubi ambules. i. ultro: citroq; meas: qđ nō de aialibus mō: sed ēt Cato in rebus rusticis: ubi naues ambulāt: dixit. ¶ Cogis mēdicarier. pathos pagoge. iō āt mēdicari histrionē dixit: qa ex fabularū recitatiōibus uictū ducit. ¶ Nō rup. sum: ꝓ interrupturus subaudi fabulam. ¶ Ope uestra: opulentia qm̄ ex opibus ptās ostenditur: & auxilium. notius. n. est in singulari opem significare auxilium. ¶ Opes uero in plurali diuitias: q̄ ut pluribus debeat exponi. ¶ Censerier: quia alii ære censi: alii capite censi. ¶ Alieno uti nihil moror: idest alienam rem in usum meum nolo uendicare. Hoc ideo dicit: qm̄ empta erat fabula: ut recitaretur.

PYLADES ¶ SED is: quo pacto suo sibi seruiat patri. Ita scribēdus est metri necessitate: nō seruiat suo sibi: qa abūdaret uersus. ¶ Huiusce patri. s. philocratis alterius captiui: & ita scribi uersus quoq; necessitas postulat: nō pr̄i huiusce: ut legunt interp̄tes ꝑdicti cōtra metri rōnē. ¶ Sed negat hercle: se illic ultimus: s. teneret: & ita scribēdū est: si metri rō habeat: nō: negat hercle ille ultimus: qa quattuor tm̄ pedibus incederet uersus. ¶ Accedito. i: priorsum uenias. ¶ Si non: ubi sedeas: Sensus est si nō erit locus: ubi sedeas: quū priorsus ueneris: erit ubi ambules: qa. s. in area scenæ: uel eūdo huc: & illuc: dū sedē q̄res: ambulare poteris. ¶ Qn̄ histrionē cogis mēd. i. qn̄ ꝑ te nihil histrioni porrigentē: histrio ipse mēdicare cogit. Et sic ostēdit: illū ultimū: q negauerat se intellexisse: infimū: & pauperē esse: & nullū emolumētū histrioni cōferre solitū: cuius iccirco parui faciēda erat gr̄a: & ꝓpea nullū assumere laborē uolebat histrio: in inueniēda ei sede: posset & alter sensus elici: hoc mō: qn̄ histrionē co. mēd. i. posteaq̄ ad hoc deuenimus. ut cogas me histrionē mēdicare te auditorē: & uocare: ut accedas ꝓpitius: qa nō bene perceperis: q̄ dixi. Deinde ueluti ira percitus inqt. ¶ Ego me rupturus: ne erres: cā nō sum tua. Hic uersus ita scribēdus est nr̄a s[illegible]ia: tū ex cod. antiqs: tum ex cōgruitate s[illegible]iæ: & metri rōne. Nā id maxime liquet: uocē exertissime emissam. hoies plærūq; nō mō ad raucitatē: sed et ad rupturam scroti inducere: id qđ significare uoluit profecto: nō aliter q̄ ēt in mercatore: acanthio dixit ex cursura afflictus: tua cā rupi ramices: iam dudū sputo sanguinē. Et nō scribendū est: renes: ꝓ ne erres: ut Pius corrigit insulse nimis: & frigide inquiēs. Ego renes lego: uox. n. exertissime emissa qnq; officit lateri: qđ. n. hn̄t renes cū latere: uel quis renes unq̄ rupisse ex clamore auditus est? portenta sunt hois temerarii uerba hmōi. Sensus est igitur: ut dictū est. Accedito propius: si a lōge stans: audire nō potes. Et si locus tibi nō fuerit ad sedendū: ambulato: ego. n. eū laborē inueniēdi tibi sedem assumere nolo: quū nulli usui mihi sis: neq; per te nō mēdicare possim: uel ut diximus: ueluti per parenthesim: qn̄ me histrionē cogis: auditorē te mendicare. Nam altiori: atq; exertissima uoce clamare nolo tua cā: ne me disrumpam.

Mendicarier. Mendicarier ꝓ mendicare ponebāt antiq: ut Noū. asserit: & mendicabulū ꝓ mendicatione. Plau. in aul. memorare nolo hominū mendicabula. ¶ Vos qui potestis. i. uos aūt alii: quos merito multifacere: & in precio hr̄e possum. ¶ Ope uestra. i. auxilio & fauore: quē mihi præstatis: uel qui ope ur̄a in rēpu. potestis æstimari: & magnificeri. ¶ Accipite reliquum. s. huius argumenti. ¶ Alieno uti nihil moror. i. nihil curo uti hoc alieno: & infimo hoie: qui dixit se nō intellexisse: ad fauorē mihi cōciliandū: qm̄ uos ditiores: & nobiliores ii estis: qui mihi suffragari potestis: quū fabulā recitauero: laudādo. s. actionē: & applaudēdo. ¶ Censere: ut Noū. inqt: est existimare: uel arbitrari. Quadriga-

Censere. rius annaliū li. vi. Ne nos certationē censeas hæc incoepisse. Plau. in rudēte. Nō uidisse undas maiores censeo. Et sucensere. Varro: in caprino ꝓlio: ne uobis censeam: si ad me referetis. Significat ēt cōstituere: & deliberare: ut qđ senatus censuit: oēs approbant. Et censeri ꝓ eo: qđ est in æstimatione haberi accipit. Mar. Hic duo lōgeuo censent nestore fundi: & alibi. Censet appona liuio suo tellus: & sic hoc loco accipi pōt? A censeo uerbo census deducit: hoc est æstimatio rerū & bonoꝝ facta: secundū quā tributa pendebant. Vnde censum agere est recensere hominū facultates: & inde censores appellati: qbus ab initio cura data fuit: ut censum agerēt ꝓp diuturna bella intermissum a cōsulibus uariis bellis implicitis: curaq; deinde moꝝ: ac disciplinæ romanæ huic magistratū tradita est. Et a censore censura: sicut a prætore prætura: & quæstore quæstura deducitur: qm̄ aūt censores in corrigendis moribus seuiores erant: censura interdū pro seueritate: interdum pro correctione: decreto: & lege accipitur. Eadē & censio appellat: & a censore

etiam

etiā censoriū uirū dicimus: & censoriā authoritatem: ac munus censoriū. Census ēt adiectiuū est interdū: & signat eū: de cuius bonus census factus est: unde capite censi dicti: quibus census erat: aūt modicus: aut nullus: uel certe nō amplior trecentoꝝ septuagintaquinqꝫ æris: quū proletarii essent: qui mille qngenta æris in censum deferebant: his aūt nomen impositum est a munere: officioqꝫ prolis edendæ: ꝙ quū re familiari parua minus possent rempu. iuuare: sobolis tn̄ gignendæ copia ciuitatē frequentarent: ut inquit Gel. xv. noctiū atticarum.

Fugitiuos ille, ut dixeram ante, huius patri
Domo quē profugiēs dn̄m abstulerat, uendidit.
Hic postq̄ hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi una ætas erat.
Hic domi nunc seruit suo patre, nec scit pater.
Enimuero Di nos, quasi pilas, homines habent.
Rationem habetis, quo modo unum amiserit.
Postq̄ belligerant Aetoli cum aulidis,

SARACENVS.

¶ FVGitiuus ille: repetit rursus q̄ dixerat: facta digressiōe. ⸿ Huic gna. suo: Philo. ⸿ Peculiarē: ꝓpriū: & ad ipsius obsequiū. ⸿ Di nos q̄si pilas hoies habēt: Ondit fortunę mutabilitatē: nā huc atqꝫ illuc iactant̄ hoies ꝓut fortunæ flactus sufflauerat: scite igit̄ Iuue. nos sic iactari dicit quotiens uoluit fortuna iocari: huc quoqꝫ tēdit illud Hor. fortuna sæuo læta negotio: & ludū insolentē ludere ꝑtinax: trāsmutat icertos honores: nūc mihi nūc alii benigna. ⸿ Aetoli cū auli. De ætolis plura Strabo inqēs ex ephori snīa: ætoloꝝ gentē nūq̄ alienæ ditiōi fuisse subiectā: a ꝑplationeqꝫ inuiolatā ꝑmāsisse ꝑp locoꝝ asperitatē: & reꝝ bellicarū ꝑitiā in ętolia: nunc ꝑcipua urbs naupactos: aulis: est in euboico sinu portus: ora quidem lapidosa: huc græci cōiurati in troianos conuenerant: non ante reuersuros q̄ troia caperēt: id quod Virgiliana dido sua querella testat̄: nō ego cū danais troianā excidē gentem: aulide iuraui.

Fortunę uarietas.

Aetolorum præcipua urbs.

VALLA.

¶ FVGitiuus ille. stalagmū dicit seruū. nā de seruo fugitiuū dicimus: sicut trāsfugā appellamus: q ꝑtes suas deserit: & se ad diuersas recipit. ⸿ Hic postq̄. hic. i. theodoromedes. ⸿ Hūc emit: tidarū. ⸿ Dedit eū huic. tyndarū phylocrati. ⸿ Peculiarē. ꝑcipuū: un̄ & peculiū utrūqꝫ a pecudibus: a qbus ēt pecūia dcā: qm ueteres: aut opes suas ex pecudibꝰ habuere: aut ex locis. i. fūdis: un̄ & locuplex. ⸿ Seruit suo pr̄i. ægiōi. ⸿ Est uero. i. ueritas hęc ē: ut dii nos loco pilaꝝ habeāt: & interpūctim legēdū est uero. ⸿ Rōnē ha. i. cām: qa nulla cā sine rōne. ⸿ Cū aul. & aulidus: & aulidēsis dr̄.

Peculiū unde dictum.

PYLADes Poletarii.

¶ FVGitiuus ille: stalagmus. s. repetit duobus uersibꝰ: qđ prius loq cœpat: & dixerat. ⸿ Hic postq̄ hūc emit: hic pr̄. s. philocratis: nā dixerat supius: uēdidit in aulide huiusce pr̄i. ⸿ Peculiarē ꝓpriū: ꝑcipuū: dcm̄ est in asinaria qđ sit peculiū: & qđ peculiare. ⸿ Hic do. nūc seruit. Ita scribi metri necessitas cogit: nō aūt scribēdū est: hic nūc domi seruit: qa abūdaret pes unus uersui: qđ nō aspexerūt Pius & Sar. iterꝑtes somniculosi: sed hoc minimū uideri pōt: ad id: qđ seq̄t. Legūt hmōi insulsi: & ignauissimi Plauti iterꝑtes sequētē uersū. Est uero dinos: quasi pilas hoies hn̄t: sic. n. Sar. inqēs: ostēdit fortunæ mutabilitatē: nā huc atqꝫ illuc iactant̄ hoies: ꝓut fortunæ flatus sufflauerit Pius aūt legit. Est uero dinos q̄si pilas hoies hn̄s: & inqt. Dinos ꝓcella: uertigo: fortunæ mutabilitas: desultoria: repete q̄ annotauimus in asinaria: hæc ille. Sed & idē deliriū plęrosqꝫ lr̄aꝝ ꝑceptores cæpit: ut dinos ꝑ peruersiōe: & fortunæ mutabilitate hic accipiēdū putēt: cōtra ueteꝝ codicū scripturā: & rectā elocutionē: ac clarissimū sensum. Hn̄t nāqꝫ antiq codices: e uero dii nos: &c̄. Illa aūt lr̄a e cū iota in uertice scripto: ꝑ. n. posita est: qđ rudes lectores nō intelligētes: atqꝫ i lr̄am ꝑ apice: quē titulū dicūt accipiētes: ꝑ. n. est: legūt. Et cū nō subeat clarus: neqꝫ satis aptus ullus sensus: legēdū est uero: qdā ibi pūctū faciūt: & referūt ad illuc: hic domi: nūc seruit suo pr̄i. nec scit pr̄: est uero: q̄si dicat: nec scit pr̄ se esse illius patrē: est uero. Alii in qbus sunt interꝑtes hi nr̄i sensum hmōi utpote incōcinnū nō admittētes: dinos unico uocabulo legūt ꝑ fortunæ mutabilitate & uertigine: qa uiderint in uocabulario illo græce: & latine impsso: qn̄qdē ulterius ꝓgressi nō sunt: δινος aeris turbinē: & uertiginē: ac tornū signare. Et qa neqꝫ sic dici pōt cōgruus satis intells: Pius ipse audacior legit hn̄s ꝑ hn̄t: cōtra oium codicū scripturā: ut sit aliq̄lis uerisimitudo sensus cōgrui: quū dixeris: Est uero dinos: hoc est fortunæ mutabilitas: & uertigo hn̄s hoies quasi pilas. Sed ualeāt expositores hmōi ἀμουσοι. hoc est inelegātes: & incōcinni: cū suis inauditis: & dānandissimis inuentis: puersisqꝫ interꝑtatiōibus: & nos cū rectissima antiquoꝝ exēplariū scriptura: & cū absolutissimo sensu legamus. ⸿ Enimuero dinos q̄si pilas hoies hēnt. i. ꝑfecto dii de nobis homūcionibus: ueluti de pilis ludū faciūt: ac quēadmodū pilæ sursum: deorsumqꝫ iactant̄: sic nos illi iactant: & uertūt: nūc e liberis seruos faciētes: nunc e seruis liberos: q sensus uti rectissimus: & uerissimus: infra quoqꝫ a poeta tangit̄. & q̄si iterat̄: quū inqt. Ita nūc ignorās sua sibi seruit patri hom…uli q̄ti sunt quū recogito: hanc aūt recognitionē & interꝑtationē nostrā doctoꝝ iudicio: ut cæteras oēs subiicimus. ⸿ Postq̄ bel. ętoli cū aul. Hic quoqꝫ est alter inueteratus usqꝫ adeo error: ut radices altius defixerit: ac legētes pene oēs secum ꝑcipites in tenebras detraxerit. Legūt. n. oēs: nedū Pi9: & Sar. iterꝑtes nr̄i: sed & cæteri lr̄aꝝ ꝑceptores: cū aulidis: quē qdē sextū casū plr̄atiuū si rogētur: un̄ trahāt: eligues: ac mutos illico futuros nō dubitāus: ut q re ipsa uecūde recte deduci auditū sit: nisi uel ab aulida: uel ab aulidus utō singulari trahat̄: q qdē noiatiui ab oi sūt penitꝰ latinitate absōi. Pręterea uersus claudicaret: si aulidis legas: qnqꝫ tn̄ pedibus sultus: quū sex hr̄e debeat: ꝓinde tu3 metri rōne: tū latini sermonis nitidiori puritate: aulidēsibus corrigendū putauimus: & hic: & infra duobus aliis locis: ubi aulidis scriptū erat: nā quēadmodū a phocis phocēsis: a chalcis chalcidēsis: sic ab aulis aulidēsis deriuatiuū meliori: atqꝫ usitatiori deductiōe trahit̄: & uersus suis pedibꝰ cōstabūt: Aetoli ꝑpli fuerūt nō lōge a sinu corinthiaco in Achaia: de qbus Strabo multa scribit: eā gētē inqēs nūq̄ alienæ ditioni fuisse subiectā: a ꝑplationeqꝫ inuiolatā ꝑmāsisse ꝑp locoꝝ: asperitatē: & reꝝ bellicarum peritiā. Aetoliā regionē Stephanus author græcus in suis ethnicis inqt ab ætolo endymiōis filio appellatā: q fugiēs a Pisa salmonei inhabitauit eā regionē: quū prius hyantis uocaret̄. Fuit & ætolia urbs in peloponneso: ut idē Steph. ait: quā inter urbes laconicas Androtion cōnumerat. Porro in ætolia regiōe: ꝑcipua urbs fuit Calydon: ut apud gręcos legit̄ in magno etymologico. Nūc aūt Naupactus ē eiꝰ regiōis illustrior. Aulis aūt: ut Suid. scribit: & in magno quoqꝫ etymologico legit̄: urbs est boeotica: sic dcā: qa illic græci in troiā ꝓfecturi castrametati sunt: & tentoria posuerūt αυλις. n. tentoriū significat. & αυλιζομαι. moror: pnocto: castrametor. Strabo aūt lib. ix. Lapidosam esse oram Aulidem dicit: & tanagræoꝝ uicum: portū habentē qnquaginta nauiū capacem: Quocirca Græcoꝝ classem magno in portu: quē ꝓfundū uocant: nō longe ab aulide distantē consedisse uerisiūius existimare. Nā qđ Pius interꝑs somniat:

Aetoli.

Calydon.

dicens: Aulis insula græciæ: finitima ætoliæ tñ a nero distat: quãtum ipsa ætolia: atq; achaia ab euboea dignoscitur abesse: qđ sane nõ minus existimamus stadiis quattuor mille futurum marinmo illuc transitu profecturo.

Vt fit in bello capitur alter filius.
Medicus MENARchus emit ibidem in Aulide.
Cœpit capteiuos commercari hic alios.
Si quem reperire posset, cum quo mutet suum.
Illum capteiuom hunc suũ esse nescit, qui domist.
Et quoniam heri inde audiuit de summo loco,
Summoq; genere captum esse equitem alium,
Nihil precio parsit, filio dum parceret,
Reconciliare ut facilius posset domum.
Emit hosce de præda ambos de quæstoribus.
Hisce autem inter sese confinxerunt dolum.
Quo pacto hic seruos suũ herũ hic amittat domũ.
Itaq; inter se commutant uestem, & nomina.
Illic uocať PHILOCRATES, hic Tyndarus.
Huius illic, hic illius hodie fert imaginem
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam.
Et suum herum faciet libertatis compotem.
Eodemq; pacto fratrem, seruauit suum.

SARACENVS. ¶ DE Quæstoribus: Dicti sunt q̃stores publicæ pecuniæ q̃sitores qui & maleficiis inq̃rẽdis pręesse solebant: & quasi a q̃õnibus exercendis: q̃stores dici Varro uult: uerba sunt Pomponii de origine iuris: deinde cũ ærariũ ppli auctius esse cœpisset: ut essent: qui illis p̃essent: cõstituti sunt q̃stores: qui pecuniæ conseruandæ p̃essent dicti ab eo: qđ inquirendæ: & cõseruandę pecuniæ cã creati erant: & qa diximus de capite: cuius romani iniussu ppli nõ erat lege permissum cõsulibus ius dicere: ppea quæstores cõstituebanť. a pplo: qui capitalibus rebus p̃essent. hi appellabanť quæstores patricidii: quoq; etiam meminit lex duodecim tabularum & mentio habita est in amphitrione.

Quæstorum auctoritas qualis.

VALLA. ¶ VT fit. Vt fere fieri solet. ⁋ Alter filius. phylopolemus. ⁋ Cæpit: subaudi ægio. ⁋ Mutet suum. ꝓ permutet: est ergo apheresis: pathos philopolemũ dicit. ⁋ Illum captiuũ. tindarũ. ⁋ Qui domist. cũ philocrate. ⁋ De summo loco. de summa ꝓgenie: & amplissima familia. ⁋ Eq̃tem aliũ. Aristophontẽ dicit. ⁋ Nihil precio par sit. i. oẽm facit impẽsam. ⁋ Recõciliare. Cõciliamus nouos: recõciliamus ueteres inq̃t Donatus. ergo recõciliare redire ad patrem. ⁋ Emit hosce. phylocratem & tyndarũ. Ambos de questoribus Põponius de origine iuris. Deinde cũ ærariũ populi auctius esse cœpisset: & ut essent: qui illis præessent dicti ab eo: quod inquirendæ & cõseruandæ pecuniæ cã creati erant: & quia ut diximus: de capite ciuis romani in iussu populi nõ erat: lege p̃missum est cõsulibus ius dicere: ppea q̃stores constituebantur a pplo: qui in ciuitatibus rebus p̃essent: hi appellanť q̃stores parricidii: quoq; ẽt meminit lex duodecim tabularũ. ⁋ Hic seruus. tindarus. ⁋ Suũ herũ. phylocratẽ. ⁋ Illic uocať. q est tindarus. ⁋ Hic. q est philocrates. ⁋ Libertatis cõpotẽ: ut uendiceť in libertatẽ. Cõpos. n. qui p̃tãtem habet: sicut impos: qui caret p̃tãte. ⁋ Fratrẽ seruabit suũ. tindarum phylopolemus.

Compos & & impos q dicatur.

PYLADes ¶ VT in bello fit: ut accidere ɔsueuit iis: q in bellũ eũt: ut. s. capianť aliqñ: & ita scribi metri necessitas cogit: nõ ut fit in bello: ut legũt Pius & Sar. cõtra metricã rõnẽ: qa prius pes trocheus esset: in hoc gñe carminis nõ receptus. ⁋ Menarchus: fictũ a poeta nomẽ est medici illius: q emit philopolemũ in derisionẽ illius artis: & exercitii medẽdi. μαίνομαι. n. signãt insanio: & αρχος princeps. q̃si princeps insanie: & sic pæ diphthõgũ scribeť: uel α μενος: qđ potẽtiam signãt: q̃si potentũ princeps: & diues: uel a μηνις. q̃ dictiõe iracũdia notať: q̃si iracundiæ princeps & ueluti furiosus: & hoc utroq; mõ absq; diphthõgo scribeť. ⁋ Cõmercarier. Ita scribi uersus exigit rõ: & nõ cõmercari: qa claudus incederet: cõmercarier igiť p pagogen: hoc est mercãdo: & negociãdo emere. ⁋ Qui domist. i. quẽ domi h̃et: tyndarũ uidelicet. ⁋ Captũ esse hũc eq̃tẽ aliũ: addẽda fuerũt illa duo uerba: esse hũc: & sniæ cõgruitate: & metri necessitate: nã uersus uno pede claudus incederet: & hũc philocratẽ demõstrat: quũ de tyndaro iam dixisset: hũc suũ esse nescit: q domist. ⁋ Nihil p̃tio parsit: nihil abstinuit effundere p̃ciũ: ut filio suo redimẽdo caueret: aut opã daret. Parco: ut in asinaria quoq; dixius: & latius in nr̃o uocabulario docuius: plura signãt. Et dř a parũ: ut puũ: ut Gel. asserit lib. iii. noctiũ atticarũ. ca. xix. q̃si parũ tãgo: aut parũ curo: ꝓprie. n. pcere est abstinere: & ꝓ re adiecta uariis sensibus accõmodať hinc pcere lachrymis est abstinere a lachrymãdo: siue paꝝ lachrymare. pcere labori: abstinere a labore uel parũ laborare: pcere p̃cio: aut pecunię: abstinere ab effundẽdo p̃ciũ: aut pecuniã: siue parũ effundere p̃cium: aut pecuniã. Et hinc aliqñ ꝓ ueniã dare accipiť: ut pcere errori. i. abstinere ab ultione erroris: siue parũ ulcisci: & castigare errorem. Et abusiue ꝓ canere: aut opã dare: ut hic secũdo loco: filio dũ pceret Et ꝓ deponere. Virgi. Parce metu cytherea. i. depone metũ: siue abstine a metu. Et in his oĩbus significatis cũ dtõ cõstruiť. Aliqñ ꝓ desino: & tunc cũ infinito infinito iungiť. Virg. Parce pias scelerare manus. i. desine: & abstine a scelerãdo: & polluẽdo manus. Qñq; ꝓ seruo: qa ab iis: q̃ seruamus ẽt abstinemus: & tũc actũm & datiuũ recipit. Idẽ. Argẽti: atq; auri memoras: quę multa talẽta: Natis pce tuis. Et quũ accipiť ꝓ ueniã dare: ptm̃ facit peperci: alias aũt parsi: q̃q̃ hæc cõfundi interdũ ab authoribus solẽt. ⁋ Recõciliare: reducere: cõpare: acqrere. Recõciliare. n. est in gratiã restituere: ut fit in iis: q prius amici: iterposita aliq̃ offensa: aliq̃ diu fuerint inimici: & postea in pristinã redeũt beniuolentiã: & familiaritatẽ: a quo recõciliatio. Et est recõciliare: cõpare: & acqrere. Quint. Nã & plus authoritatis asserũt ea: q̃ nõ p̃ntis gr̃a litis sunt cõpata: & laudem sæpe maiorẽ q̃ si nr̃a sint recõciliant. ⁋ De q̃storibus. Quæstores a q̃rendo dicti: ii appellanť: q publicę pecuniæ q̃rendæ p̃positi sunt: q ut uectigalia exigũt: & ærarii curã h̃nt. Ii quoq; maleficia inq̃rere solebãt: & quasi a q̃õnibus exercendis. Quæstores dici Varro ait. Pomponius aũt de origine iuris de q̃storibus sic inq̃t. Deinde quũ ærariũ ppli auctius esse cœpisset: ut essent: q illi p̃essent: cõstituti sunt quæstores: q pecuniæ cõseruandę p̃essent: dicti ab eo: q inquirendæ: & cõseruandæ pecuniæ cã creati erant. Legiť ẽt q̃stores a pplo creatos fuisse: q capitalibus rebus p̃essent: hi q̃stores parricidii nũcupabanť. quoq; lex duodecim tabularũ mentionẽ facit. Quæsitores ẽt noiabanť. Virgi. Quæsitor minos urnã mouet. Præda aũt ois publica: q̃ i bello fiebat: ex hoc uř ad q̃stores deferri solita: q illã publica auctione uẽderent: & in ęrariũ pecuniã referrẽt. ⁋ De q̃storibus: a q̃storibus. ⁋ Hice aũt. scribendum est hice. nõ hisce: ut legunt interpretes illi ambo rancidi. ce. n. syllabica adiectio est: ut hice: huiusce: hucce: hocce: & in plurali hice: non hisce: nominatiuus est: hisce autem est ablatiuus. ⁋ Et hic hodie: tyndarum intelligis.

Comercarier.

Reconciliare.

Quæsitor.

¶ Homunculi:

¶HOMunculi: quod non sint plane homines: sed a rectitudine mentis: rationeq; quod est proprium hominis aberrantes. Quid aũt sit homo luculẽtissime descripsit Apul. cuius uerba: ut ois sunt ueritate ueriora subtexui: hoies inquit sunt rõnẽ calentes: oratione polentes: immortalibus animis: moribundis membris: brutis: & obnoxiis corporibus dissimilibus moribus: similibus erroribus: peruicaci audacia. pertinaci spe: casso labore: fortuna caduca: sigillatim mortales: uicissim sufficienda prole mutabiles: nolucri tẽpore: tarda sapientia citata morte: querula uita. ¶ Nõ pertractate facta. Idest non omnibus obuia: & uulgata.

SARACENVS. Homo qd sit.

Reducemq; faciet liberum in patriam ad patrem
Imprudens itidem & sæpe iam in multis locis
Plus insciens quis fecit, q̃ prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia
Ita compararunt, & confinxerunt dolum.
Itaq; hi commenti de sua sententia,
Vt in seruitute hic ad suum maneat patrem.
Ita nunc ignorans suo sibi seruit patri.
Homunculi quanti sunt quom recogito?
Hæc res agetur nobis, uobis fabula.
Sed etiam est, paucis nos quod monitos uoluerim.
Profecto expediet fabulæ huic operam dare.
Non pertractate factast, neq; item ut cæteræ.
Neq; spurcidici insunt uersus immemorabiles.
Hic neq; periurus lenost, nec meretrix mala,
Neq; miles gloriosus. Ne uereamini,
Quia bellum Aetolis dixi cum Aulidis
Foris illic extra scenam fient prælia.

VALLA. ¶IMPrudens. qa tindarũ fratrẽ suũ nesciebat. ¶ Insciẽtes. i. nesciu qd foret euẽturum. ¶ Hi cõmenti. i. confinxerunt. ¶ Ad suũ maneat patrẽ. tindarus apud ęgyõe;. ¶ Homunculi. i. miseri hoies: hõ: homuncio: humulus: & umululus diminutiua. ¶ Hæc res agetur nobis. i. repsentabit̃ utpote histrionibus. nã ut inqt Hor. Aut agitur res in scenis: aut acta referẽ. ¶ Vobis fabula. ut nobis abltũs est. ita uobis dtũs. ¶ Nã pertractate. i. diligẽter. ¶ Immemorabiles. i. nulla mẽoria digni. ¶ Quia bellum ętolis. Datiuus est ætolis. Dicimus. n. est mihi bellũ tecum. bellũ in aio continet̃. pliũ & pugna ex congressu sunt. Strabo in x. inqt: ætoli & acarnanes innicẽ cõtermini sunt: inter quos medius est achelous.

PYLADes ¶REDucem: liberatum a seruitute: quã seruit in aulide. Reduces dicũtur: qui pericula euaserunt: ut inquit Ser. Virg. nãq; tibi reduces socios. Et ut reduces illi ludũt stridẽtibus alis: a uerbo Reduco: qd modo signat retroduco. Q. Cur. Reductisq; in castra copiis: corpora curare iubet. Interdũ libero: & sine piculo recipio. Apul. Meq; oppido in arcem reduco. Virg. iiii. æne. Eiectam classem sociosq; a morte reduxi. ¶ Itidem & sæpe. Catholica sententia est: sæpenumero contingere: ut plus boni quis insciens fecerit: q̃ prudẽs: & scribẽdum est quis pro aliquis: ex codicibus antiquis: & recta sniæ elocutione: non quid: ut legunt illi interpretes somniculosi: cõtra elegãtiam: ac puritatem sermonis latini. ¶ Sua sibi. Dicimus sua sibi: & suo sibi pro sua: & suo ipsius: uel ipsoꝝ. Est. n. adiecticia illa dictio sibi in hoc pnoie suus. ¶ Ita cõpararunt: cõposuerunt: machinati sunt: aut cõstituerunt. Nã cõparare: ut Nonĩ. inquit: significat sociare: iungere Plau. in asinaria: compara labella cum labellis. Adequare. Teren. hau. ne comparandus hic quidem ad illum est: Cõponere & machinari. Sisenna. Eos qui hoc malum publicum clandestinis consiliis comparauerint. Confirmare & cõstituere. Teren. Vt malis gaudeant: atq; ex alioꝝ incõmodis: sua & cõparent cõmoda. Alibi an ita me cõparem non perpeti meretricum cõtumelias. Emere Teren. Argẽtum dabitur illi ad nuptias: aurum atq; uestem: qui comparet. Estimare. Accius proin tu id: cui fiat: nõ qui facis compara. Apparare. Cice. in Verrem. Vt erat inter seruos copiosius cõuiuium cõparat. Et dare. Idem Cic. Ex omni gemitu: ac dolore certa merces cõparabatur. ¶ Ad suũ patrem: apud suũ patrẽ. ¶ Homunculi: per hypocorismon: hoc est per diminutionem homines appellauit: alludẽs ad id: qd superius dixit. Dii nos: quas pilas hoies hñt: ac si dicat: nõ plane homines sunt: qui ita uersentur: agitenturq;: ut e liberis fiant serui: nesciantq; se liberos esse. ¶ Quõ re cogito: quõ iterum cogito humanã fragilitatem atq; infirmitatẽ. Quid aũt sit homo: luculẽtissime descripsit Apul. cuius hæc sunt uerba. Homines sunt rõnem colentes: oratione pollentes: immortalibus animis: moribũdis mẽbris: brutis & obnoxiis corporibus: dissimilibus moribus: similibus erroribus: peruicaci audacia: pertinaci spe: casso labore: fortuna caduca: singillatim mortales: uicissim sufficienda: prole mutabiles: uolucri tpe: tarda sapientia: citata morte: quærula uita. ¶ Hæc res agetur nobis: uobis fabula: res hoc loco p utilitate accipi põt: ut obseruanter ab authoribus usurpatur: ut sit sensus: hãc comœdiam nos pro re: & utilitate nostra agemus. Itaq; uobis res erit: nobis aũt: qui tñ audietis: & nihil aliud utilitatis recipietis: erit fabula: uel res simplr capietur p materia huius comœdiæ: & sensus erit. Hãc comœdiã nos agemus re ipsa: & actibus: uos aũt audietis: quæ nos fabulabimur. ¶ Est paucis. Nescio qd balbutiat hic Pius: dicens: Est paucis: superest paucis uerbis: qbus uoluerim uos monitos: desipere is hõ plane uẽ: nã textus clarissimus est: hoc ordine: & sensu. Est supple qddã: qd uoluerim uos monitos paucis. s. uerbis. Et quod secũdus est uerbi accusatiuus a parte: ut dicitur: ultra. ¶ Pertractare: peruulgate: tractum a meretricibus prostitutis: quarum corpora pertractãtur: & uulgo nota sunt. ¶ Spurcidici: spurca dicentes: & spurcitiis pleni. Quid sit spurcum dicimus in asinaria: ex Nonii authoritate: Spurcidicus aũt significat spurca dicentem: ut causidicus causas dicentem: ueridicus uera dicentem: &c. ¶ Periurus leno: pprium est lenonis epitheton periurus: sicut meretricis: mala: & militis gloriosus. ¶ Ne uereamini: delenda est dictio esse: q̃ ante hæc uerba supposita erat uti superfluens: metri rõne ita requirente: & sensus cõcinnitate. ¶ Cum aulidensibus. Ita scribẽdum censemus: ut supra: & non cum aulidis. subaudiẽdum est aũt hic esse: ut sit: quia bellum dixi esse ætholis cum aulidensibus. ¶ Fient prælia: non dicit: quæ prælia. nam nõ intelligendum est ætolorum cum aulidẽsibus prælia ibi futura: neq; ẽt alioꝝ: sed potius uelut per ludũ subintelligendũ est plia: uel cum scortis illic diuersantibus: uel cum esculentis: ac poculentis: quæ præparata erãt ipsis histriõibus post actam fabulam deuoranda: & absumenda.

Reduco.

Cõparare.

Pertractare

Spurcidic⁹

SARACENVS.

Choragium quid sit.

¶INIquomst. Pro iniquũ est. i. nõ conuenit non decet. ¶ Comico choragio conari de subitontos agere tragœdiam. Sensus est: nõ par uidet: ut de comœdia fiat statim tragœdia. Nã si ea qppe describerẽtur: q̃ ętoli gesissent cũ aulidis: hoc magis ad tragœdiã spectaret q̃ ad comœdiã: sed ut planior fiat intellectus uerba singula explicem? est choragiũ scenarum instrumentum: ut indicat Festus: & itidem Donatus inquiens choragiũ est administratio: ut opportune in proscenium: Victruuius post scenam porticus sunt constituendæ: uti cum imbres repẽtini ludos interpellauerint: habeat populus; quo se recipiat ex theatro choragioq̃ laxamentum Cicero ad Herennium aut: aliquod fragile choragium gloriæ comparetur. Apul. de asino aureo in. V. iam feralium nuptiarum miserrimæ uirgini choragiũ struitur: de subitontos pro de subitontos pro tonsos: nã in comœdiis tonsi: ut quidam perhibent: inducebantur: qui personatus agerent: põt hic locus alio modo legi: & erit nihilominus idem cẽsus: uidelicet per unius litteræ tantum detractiõem: conari de subito nos agere tragœdiã: uel sic conari de subitontos agere tragœdiam: & erit ordo pene inĩquũ est: ubi des tontos agere tragœdiã comico choragio: hoc est personatus iam paratos ad actitandã comœdiã: in tragœdiã trãsilire: & misceri tragœdiã comœdiæ. ¶ Duellatores: Bellatores: nam duellum bellum: quod duabus partibus de uictoria certantibus dimicatur domi: belliq̃ dixit: quia non minori industria domi q̃ foris bellum geritur id: quod Cicero testatur: parui sunt facienda arma foris: nisi sit consilium domi.

Nam hoc plane iniquomst comico choragio
Conari de subito nos agere tragœdiam.
Proin siquis pugnam expetat, lites contrahat.
Valentiorem nactus aduersarium
Si erit, ego faciam, ut pugnam inspectet non bonam.
Adeo ut spectare postea omneis oderit.
Abeo. ualete iudices iustissumi
Domi, belliq̃ duellatores optumi.

Duellus qd sit.

VALLA.

Coragium quid sit.

¶INIQVOMST. pro iniquum est. Comico choragio. Donatus ecce autem uideo redeuntem senem. choragiũ est administratio: ut opportune in proscenium. Festus Pompeius: coragium instrumentum est scænarum. Victruuius: post scænam porticus sunt constituendæ: uti cum imbres repentini ludos interpellauerint: habeat populus: quo se recipiat ex theatro: choragioq̃ laxamentum habeat ad comparandum: uti sunt porticus pompeianæ. Cice. in quarto ad Herennium. Aut aliquod fragile falsæ: choragium gloriæ comparetur. Apul. in quinto de asino aureo. iam feralium nuptiarum miserrimæ uirgini choragium struitur. Victruuius etiam in. x. de hydraulicis. quarũ intus & redditus alias obturat: alias operit terebrationes: hæc regulæ habent ferrea choragia fixa: & iuncta cũ pinis: quarũ tactus motiones efficit regularum. Iulius uero polux inquit. τούτοις προσήκοι. χοροί. χορευτής. χοροποιία. χοροστασία. χορικὸν μέρος. χορεῦσαι. χορηγός. χορηγία. χορηγία ὁ τόπος οὗ παρασκευὴ τοῦ χορηγοῦ. Videtur autem hoc nomen choragus. unde choragium fieri: quod chir dicatur manus a græcis: & ago duco. unde & choragia choragiæ ministratio. Isocrates in areopagitico. οὐ γὰρ ἐκ τῶν πομπῶν οὐδ' ἐκ τῶν περὶ τὰς χορηγίας φιλοτιμιῶν. Comico ergo choragio dixit cum sint multorum choragia: Vocauerunt autem choragos ueteres quemadmodũ byzantius scribit Demetrius in quarto de poemate uolumine: non choros ammiscentes: sed chori ductores: sicut nominis ostendit etymologia. ¶ De subito nos. idest repente: ita corrigendum. ¶ Agere tragœdiã. idest illa amplecti: quæ in tragœdiis solent explicari. ¶ Vt pugnam inspectet. quod primo pugnis congrederent̃ pugna dicta hinc pugil. ¶ Duellatores optimi: idest bellatores præcipui.

Choragi q dicantur.

PYLADES.

Choragus.

¶NAM hoc plane iniquũ esset comico choragio conari de subito nos agere tragœdiã. Ordo est: nos de subito agere tragœdiã comico choragio. Sensus aũt: nã absurdum; & indecens oĩno esset: nos hmõi milites gloriosos: & ꝓlia eorum huc introducere: & agere tragœdiã: in qua talia introducunt̃: quũ comœdiam scribere polliciti simus: & choragium comicum introduximus. Scribẽdumq̃ cẽsuimus plane: & nõ pene: ut fere hñt codices: & esset: nõ aũt est: aptiori sensus cõcinnitate. Choragiũ: ut Festus inquit: instrm̃ est scenicũ. Nos ꝓ ornamento omni: & põpatico apparatu: & choro ipso histrionũ accipimus: a choro. n. deductũ nomẽ arbitramur: unde & choragus: q chorũ illorũ ducebat: & ornabat: de quo in trinũmo poeta dixit. Ipse ornamenta a chorago hęc sumpsit suo periculo. Suidas quoq̃ & magnus etymologicus apud græcos χορηγόν. i. choragum: principem: & datorem: siue ductorem chori appellant. Et chorum ἀπὸ τῆς χειρός. i. a manu: qua choragus alios ducebat dictum uolunt: unde media syllaba producta est: quia per η scribitur: quæ semper apud græcos longa est. Apul. item pro pompa in funere facta choragio usus est his uerbis. Iam feralium nuptiarum miserrimę uirgini choragium struitur. Et alibi. Choragio perfecto oẽs domuitionem parant. Comico igitur choragio. i. stilo: materia: & ornamento comico. ¶ Conari: adniti: uelle. ¶ De subito: illico: q̃primum: de subito. n. usi sunt antiqui in hoc significato: ut multis authoribus Nonius asserit. Neq̃ scribẽdum est: de subitontos: ut legit: & interpretatur Pius interpres: arroganter: & insipide docens desubitontos prisco modo positum esse: quod & Sarra. facit: nescio quid indoctius: & inscitius addens: de tontis: qui tonsi dicantur: ut qui eorum deliria legerint: apertius uidebunt. Sed qd si: non desubito legamus immo: subitam: hoc est improuisam: & inexpectatam tragœdiam? In quã sententiã ea coniectura duci nõ absurdum uideatur: ꝙ in aliquibus codicibus antiquis manu scriptis legerimus: nõ de subituntos: sed de subitantos. ut cõiectari possimus: scriptum fuisse in autenticis exẽplaribus subitam nos: & ab istis doctoribus. Plautũ interpretãtibus in scholis: super uerbo subitã scm̃ fuisse interpretamentum. i. de subito: quod postea ab aliis exemplum inde sumentibus: pro contextu & poetæ littera receptum sit loco illius dictionis subitam: quã superfluam putauerint. ¶ Si quis pugna expectat: iocatur de more suo poeta. Quapropter inquit: si quis pugnã uidere cupit: lites incipiat: & cõmittat cũ aliquo: qui se ualentior sit: uidebit. u. pugnam sibi nõ placituram: qa uerberabitur adeo: ut amplius pugnas inspectare nõ cupiat: quid sit lis: & qd differat a iurgio dictum est in amphitryone. Et similiter quid sit cõtrahere: hic ꝓ cõmittere accipitur: & facere. Duellatores: bellatores. Duellum: ut Festus inquit: bellum dicitur: ꝙ duabus partibus de uictoria cõtendentibus dimicat̃. inde & perduellio: qui pertinaciter retinet bellum. ¶ Domi: belliq̃: hoc dixit: quia nõ minori industria domi q̃ foris bellum geritur: ut Cicero testatur: inquiens: parui sunt facienda arma foris: nisi sit consilium domi.

Duellum.

¶Iuuentus


Vuētus no. Quía hæc fabl'a uł ſctā ad bonos mores:i eaq; ſ'ia magis q̃ iocoſa tractāł:iccirco Pla. ne fabl'æ ſeueritate:afficianł tedio ſpectatores: artificioſe paſitū iduc̄:q ſtati i pricipio iocū:&riſū apportet:nā nihil eſt i ppetua comœdía:quo exhilareſcat:niſi hic unicus paſit⁹:e⁹luculēter naturā ipe deſcribit.ppea ñ imerito iter comicos ei d̄beł prius honos:q apte:& cōcine unū quēq; ſuis iducat morib⁹:qd̄ iocoſus:urbāuſq;: & ipmis eloq̄ns: cōq̄rił ergo paſit⁹ fortūas ſuas:mlto.n.iqēs paſitos deteriores eē meretricib⁹:cū ipſe qñq; i cōuiuiis ab amatoribus iuocenł:paſiti uero oino negliganł:neq; uocenł a quopiā. ¶ Nomē ſcor. Nā eſuriēs paſitus: ut ſcortū.i.ueluti pellicl'a ab oib⁹ ſubigił.

SARACENUS

ACTVS PRIMVS.

Ergaſilus. Paraſitus.


Vuentus nomen indidit ſcorto mihi.
Quod inuocatus ſoleo eſſe in conuiuio.
Scio abſurde dictum hoc deriſores dicere.
At ego dico recte. nam ſcortum in conuiuio,
Sibi amator talos quom iacit, inuocat.
Eſt ne inuocatum an non? planiſſume.
Verum hercle uerum nos paraſiti planius,
Quos nunq̃ quiſq; neq; uocat, neq; inuocat,
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum,
Vbi res prolatæ ſunt, quom rus homines eunt.
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.


Vuēt⁹ nomē. ſolus i hac ſcena loqł paſitus:q q̃rił iuuenū auaritiā:ægyoniſq; filius captū ab hoſtibus:apud quē aſſati explebał. ¶ Indidit ſcorto mihi. me ſcortū appellauit:hoc dicit loco me ſcorti habuit:nā ſcorta iuocātur:& nos paſiti iuocamur:ſed quo pacto hæc iuocatio dıſtiguał ſtati ſubiūgit. ¶ Eo qa iuo. Iterp̄tatur hoc uerbū duob9 modis:ut ſit inocat⁹.i.multū uocatus:ut meretrices i cōuiniis iuocāł. Et iuocat⁹ ñ uocat⁹ ut hic. ¶ Talos cū iacit ixenius Martia. oñdit iter talos & teſſarā:q̃ ſit dr̄ia cū ait:maiorē aleā i teſſara q̃ i tał. talus latine. græce aſtragalus. nā teſſara ē:q̃ cybos ſiue cub⁹ a græcis dł. ¶ Planiſſume. i. aptiſſime: & ē rñſū factæ iterrogatiōis. ¶ Nos paſiti: planius. ſubaudi inuocamur. ¶ Neq; uocat neq; inuocat. Vocat ad conuiuium. Inuocat in conuiuio: ut ſcortum.

VALLA.

Teſſara qd & qd talus

Iuuentus nomē indidit ſcorto mihi. Trimetro eodē: quo ſupra genere carminis cōſtat hæc ſcena. In qua paraſitus itroducitur: paraſitoꝝ naturam:& mores non minus cōfitens q̃ declarans. De iduſtria autem introductus a poeta uidetur hoc ſtatim principio: ut riſus: ac ioci qppiam afferat ſpectatoribus: qbus ſit in tota fere comœdia: ſeria tātum:& quę ad bonos mores pertinent exhibiturus: nec quicq̃ ſit: quo auditores exhilareſcere queant: niſi hic unus paraſitus: cuius ut diximus: ita luculēter exprimit naturā: ita in reliqs totius comœdiæ: ſuis unūquēq; moribus deſcribit: ut inter comicos merito primus ei debeał locus. Id tamē nequaq̃ afferēdum putamus: qd̄ Sarracenus iuterp̄s noſter plautinus inqt. ꝙ in hac ſcena paraſitus cōqueratur fortunas ſuas multo inqens paraſitos deteriores eſſe meretricibus: quū ipſæ quādoq; in cōuiuiis ab amatoribus inuocētur: paraſiti uero oino negliganł:&c̄. Hoc enim penitus falſum eſt:& nequaq̃ a poeta ſcriptū: ſed ab ipſo interp̄te udi inaniter cōceptum:& queadmodum & illud: quod ſuper dictione ſcorto ait: his uerbis. Nam eſuriens paraſitus: ut ſcortum: ideſt ueluti pellicula ab omnibus ſubigitur. Deliramēta ſunt planiſſima hominis paucarum litterarū: minimiq; ingenii. ¶ Iuuentus nomen: iocatur poeta in uocabulo. Inuocatus ut ſic ſpectatoribus riſum præbeat:& hilaritatem: quod & in reliqua fere ſcena facit. Ait q; inuentutē: hoc eſt adoleſcentum:& iuuenum urbis multitudinē: & collegiū ſibi paraſito nomen indidiſſe ſcorto: hoc eſt appellare eum ſcortum: quia inuocatus ſoleat eē in cōuiuiis. Et hoc ſubobſcuro dicendi modo auditores ſuſpenſos de induſtria facit: ut attentiores reddat. ¶ Quod inuocatus. Ita ſcribi metri neceſſitas poſtulat:& elocutionis ordo ſincerior. & non eo quia: quod non aduerterunt Pius: & Sarracenus interprætes: ſed & codices antiqui: ꝙ habent: non quia: Iuuentus autem a iuuenibus dicta eſt:& iuuenes dicuntur: ut iuriſcōſultis placet:& Marcellus teſtatur: qui adoleſcentium exceſſerunt ætatem: quoad incipiant inter ſeniores numerari. Significat interdum inuentus ætatem ipſam iuuenilem. Virgili. in geor. Interea ſuperat gregibus dum lęta iuuentus: hęc etiam iuuenta dicitur. Idem quinto æneidos. ¶ Si mihi quæ quondam fuerat: quaq; improbus iſte: exultat fidens: ſi nunc foret illa iuuenta. Aliquando ſignificat iuuenum frequentiam:& multitudinē: ut hic: & apud Virgili. octauo æneidos. At patiens operum: paruoq; aſſueta iuuentus. ¶ Quandoq; iuuentus deam ſignificat: quæ huic ętati præeſt. quę & iuuētas a nō nullis appellatur. ¶ Scorto: ſimilis locutio eſt: ut mihi eſt nomen menæhmo. Quid ſcortū ſit: diximus in amphytrione. ¶ Quod inuocatus: quia inquit: ego ſoleo adeſſe in conuiuiis iuuenum: inuocatus: ideſt etiā nō uocatus:& ſcorta: hoc eſt meretrices ſolent ab amatoribus talos iacentibus inuocari: ut in aſinaria ſenex Demænetus talos iacens dixit. Te philæniū mihi: iccirco iuuenes me ſcortum appellant: quod itidem: ut meretrices inuocatus adſim in conuiūio: ſed ut diximus iocatur in dinctione illa inuocatus: quæ ibi pro non uocatus: in ſcorto autem pro uocato:& in auxiliū ueluti implorato capitur. ¶ Sibi talos amator: ita ſcribi uerſus neceſſitas cogit: non ſibi amator talos: ut legunt interpretes noſtri contra metri rationem. ¶ Eſt ne inuocatum: ut dico: an nō: niſi adiicias: ut dico: uerſus uno pede mancus ſit: itaq; addi curauimus aduerſus integritatem: & ſenſus cōcinnitatem:& ſubaudi ſcortum: ac ſi dicat: Nōne ita eſt: ꝙ ſcortum ab amatore talos iacente eſt inuocatum? ¶ Planiſſume: quaſi reſponſio eſt:& confirmatio. ¶ Planius. i. inuocati ſumus: quia nunq̃ uocamur ad cœnas: neq; inuocamur a quoq̃: ſed ut nihil homines negligimur:& pro obiectis relinquimus. ¶ Quaſi mures: quemadmodum faciunt mures: ita & nos paraſiti ſemper alienum cibum ædimus. ¶ Vbi res prolatæ ſunt: quaſi porro: ac longe latę: quia rus petentes homines ſecum ferunt: quæ ad uictum neceſſaria ſunt. ¶ Simul prolatæ: pariter prolatę:& longe abductæ ſunt a noſtris dentibus. Quaſi quum caletur: quemadmodum cochleæ: hoc eſt limaces: quum calor eſt: & humor aerius non deſcendit: coguntur intra ſecum tectum: ſuamq; teſtam ſe contrahere: & ibi ſuo ſucco uiuere. Ita & paraſiti faciunt prolatis rebus: fiuntq; uenatici canes: hoc eſt ſubtiles:& macri: quia nō habent unde opipare alantur: quum autem redierunt rure: qui eos paſcunt: tunc moloſſici plane: ac pingues redeunt.

PYLAdes

Iuuentus

Inuocatus

SARACENVS. ¶ QVAsi cum calet. Cōmoda utit̃ cōparatione: cochleę.n.rore cū nutriant̃: calore aduentāte se itra testā: quasi intra se domiciliū recipiūt: cochleæ: q̃ & cochleta & limares dñr. ⁋ Liguriant: Degustent suo succo dixit: nā deficiente
Cochleæ q̃ dicantur cibo: natura agit in seipsam: a lingo fit lingurio: & p cōcisionē ligurio. ⁋ Venatici molossici. Dicunt̃ molossi canes a regione molossa epiri: ubi sunt fortes & optimi.uñ. Virg. Acrē molossum dixit. Seneca quoq; in tragœdiis: Teneāt
Molossi q̃ sint acres lora molossos: Dicit ergo dū hoies: qui pasitos alunt: sorte ruri uersant̃: pasiti uti canes uenatici sibi q̃ritant cibū: cū aūt illi e rure in urbē rediere: sunt molossi effecti pigues.s.& saginati: notāda p cōtēptū appellatio molossici: & incōmodestici. ⁋ Nisi qui colaphos: Cōmemorat incōmoda: q̃ decet parasitū pati: nisi uelit mēdicasse. ⁋ Portā trigeminā: Per hanc frēs trigemini horatii cū curiatiis pariter trigeminis certaturi exierunt: singulari certamine: dr̃ ēt ostiensis: qa per eā itur ad hostiā. ⁋ Meus rex: Philopolemus: apd quē diuersabat̃: & pasiticā exercebat. ⁋ Est potitus hostiū: Notāda locutio est: pro factus est hostiū p̃da: uł illo potiti sunt hostes. ⁋ Aetolia hęc est: Tanq̃ i
Aetolia ubi locorum sit ea nō in urbe Roma actitaret̃ comœdia: supra mētio facta est de ętolis: puincia est inter gręciā & epiræ. ⁋ In aulide: Et de ea quoq; meminimus: fuit agamēnoniç: graiorūq; classis in troiā cōiurantium statio. ⁋ Lamētariæ. Flebiles. ⁋ Quæstū inhonestum: Quia cœperat homines mercari. ⁋ Qui cum: cum quo.

VALLA. ¶ EDImus alienū cibū.i. alii deputatū. ⁋ Vbi res ꝓlatæ.i. pcul latæ: atq; ablatæ sunt. cuius primitiuū ꝓtollo.i. pcul aufero: nā ꝓfero p pono ē idē: qd ꝓmo: & edo. Iu. ꝓfer galla caput. ⁋ Nr̃is dētibus deest. aut sit a nr̃is dētib9. est.n. casus ablatiu9. ⁋ Cū calet̃. ipsonale uerbū est.i. cū æstatē calor uiget. ⁋ Cocleæ: q̃ & cocleta: & a limo: in quo degūt limaces. ⁋ Suo sibi succo uiuūt sibi: ut cōferāt: ac suggerāt cibū. ⁋ Ros si nō cadit. qm̃ rore uiuūt p æstūq cū aufert̃: latitāt ⁋ Itē. eodē mō latēt lateo uerbū a græco lāthano. ⁋ Ruri rurant.i. rusticant̃ colēdo agros figura archaismos

Quasi quom caletur, cochleæ in occulto latent.
Suo sibi succo uiuont, ros si non cadit.
Item parasiti rebus prolatis latent.
In occulto miseri uictitant succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.
Prolatis rebus parasiti uenatici
Sumus, quando rure redierunt, molossici:
Odiosiciq;, & multum incommodistici.
Et hic quidem hercle, nisi qui colaphos perpeti
Potest parasitus, frangiq; aulas in caput,
Vel extra portam ire trigeminam ad sacculum licet.
Quod mihi ne eueniat nonnullum periculust.
Nam postq̃ meus rex est potitus hostium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aulide
Nam AETOLIA hæc est. illic est captus in AVLIDE
PHILOPOLEMVS huius AEGIONIS filius
Senis, qui hic habitat, quæ ædes lamentariæ
Mihi sunt, quas quotiescunq; conspicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæstum hunc filii gratia,
Inhonestum, & maxume alienum ingenio suo.
Homines capteiuos commercatur, si queat
Aliquem inuenire, suum quicum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. sed aperitur hostium
Vnde saturitate sæpe ego exii ebrius.

ut suio suitutē: & pugno pugnā. Quos liguriāt.i. quoꝝ bōa turpiter absumāt: a græco licho: uñ ligo sic ācho āgo a
Eligena qd sit quo ligurio. ē āt licho digitis leuādo degusto. uñ eligma: qd ipiti electuariū dñt. ⁋ Vēatici ca. q aluū substrictā hñt ad cursū uegetiores. Molossici. ex regiōe epyri: q̃ molosia dr̃: sūt cāes molosi statarii: nō ad cursū idonei: sed uirib9 ꝓstātiores: angēdis lupis: s3 molossici dixit: q̃ deriuatio icōcinitatē sigñat: sic mox subiungit: odiosici ab odioso: & ab
Colaphus quid sit icōmodo icōmodestici. ⁋ Cola. p. quē græci colaphō nr̃i alapā dñt. ⁋ Portā tri. extra quā exeūtes trini Ho. rōani cū trib9 curiacis albāis ɔflixerūt. ⁋ Ad sa.i. ad mēdicādū Me9 rex. subandi phylopo. Quę ædes lamtarię mihi sūt: nihil lamtationē igerētes: qa ñ ut solebā: ide mihi cibū idipiscor: qa abest phylopo. ⁋ Nūc hic. ęgyo. ⁋ Inhōestū. prio nāq; aspectu uideat̃ ihōestū: si q̃spiā captiuos lucri cā emat: & pide ihōestū ñ fuit: qd id ñ cā lucri fecerit: sed liberādi filii. ⁋ Alienū ige. su. qa ñ talia lucra ɔsueuit ɔsectari: & alioq ciuis bon9 hēret̃. ⁋ Ad eū p. qa eo als cōtēderat: iō ait: pgā.
PYLADes Domiduca ¶ CALEtur noue dixit poeta ꝓ eo: qd est calescit. Cochlea id terestre: tardūq; aial est: qd suū sibi testaceū tectū gerit: uñ a Cice. domiporta: & domiduca uocat̃: græce κοχλιαδ, & ab eo nos cochleā flectimus: latine limax appellatur: masculino gñe: ut & apud græcos κοχλιαδ. Collumela Implicitus cōche limax: a latino limax dr̃: qa limo uiuit. ⁋ Quos li. quos deuorēt: & degulādo cōsumāt: ligurio a lingo deducit̃: est āt lingere ꝓprie lingua aliqd lābet̃: uñ cūnilingi: fœdissimū genus hoinm: q mulieꝝ cūnos ligūt. Et ē lingere dū aliqd in ore tenemus: guttatī defluere illud sinere: q res linct9 dr̃: Ply. Telicos gēma est: q̃ oleæ nucleo sils ut̃: & lingētiū calculos frāgit: pellitq;. Idē. Multi tussim ueterē linctu salis discussere. Ligurio āt mō significat deuoro: & auide multa cōsumo: ut hic: & apud Hor. Semiesos pisces: tepidūq; q ligurier acci. Vñ liguritores dñr: q cōsumptis dapibus: catillos ēt lingūt: mō paulatī: & cū quadā mora. atq; elegātia comedo: q̃si finēdo: ut p se cibus in stomachū liq̃fiat. Terē. Quæ cū amatore suo cœnāt: liguriūt: hic fit abligurire: & obligurire eiusdē ferme significatiōis: hoc ē: ut Noñ. inqt: auide multa cōsumere. Sed & iguinus liguritorē Eunū dixit Auson. q iguia ligeret. ⁋ Venatici: subaudiēdū canes: ñ ascribēdū: qa abūdaret uersus: uenatici canes sunt: q feras cursu sequuut̃: & ut p̃imū macilēti: & leui: ac modico cibo alunt̃: ut ad cursurā sint habiliores.
Molossi ⁋ Molossici. ii. sūt asprimi custoricii canes: quoꝝ fœtura a Molossis epiri pp̃lis hita ē: quos pastores ad tutelā pecorū mīto lacte: & sero alūt. Virgi. i geor. Acrēq; molossū: pasce sero pigui. Sene. Teneāt acres lora molossos. ⁋ Odiosici: odio pleni: qa odio hñr ab oibus. ⁋ Incōmodistici. Incōmodi: ludit poeta de more suo in silr desinētibus dictionibus. Quod autem ait Pius: in uetustis exēplaribus legitur icomedistici: hoc est ualde comedētes: in enim hic auget quemadmodum inclyto: & cęteris: innatam hominis ignorantiam patefacit: nam si poeta facetus noua aliqua uo-

cabula

cabula profert:ita ea fingit:ut quadã recta analogia ficta esse uideant:a molosso nãq; molossici:ab odioso odiosici: ab incõmodo incõmodistici:ppetua quadã:ac simuli deductione trahit. Sed ipius iste iterps qua deriuati one:aut si militudinẽ incõmedistici pferre ausus sit:prsus est ignotum.imo ab oi romana litteratura alienu). Adde q uersus nullo mõ cõstabit:si incõmedistici legeris:qd ille iambici carminis ignarissimus nõ uidit. ¶ Et hic qdem. Ordo est. Et hic qdem:hoc est:ut domibus istoꝶ potentũ:ẽt postq̃ rure redierunt:uel hic pro tunc:licet parasitis uel ite ad sac culũ extra portã trigeminã:nisi illi parasito:qui parasitus põt ppeti colaphos:& frangi sibi aulas in caput: Sẽsus est: parasitos ad id incõmoditatis:& miseriæ deuenisse:ut ire possint ad mendicãdum extra portã trigeminã:nisi & co laphos sibi infligi patiãtur:& frangi ollas iuris plenas in caput:ab illis:qui eos cibis pascunt. Colaphus: & colaphi zo uerbũ græce sunt dictiones:ab eo dictę:ut in magno etymologico legit:q ab ea parte:quę pcussa est:debile:& affe ctũ reliquũ reddat:uel ut Apion ait:απο του κολαχαι.i.a cudendo:uel isculpẽdo q digiti:aut pugni ueluti cu dant:& isculpant in ea corporis parte:quæ pcutit:quũ sit pprie colaphus pcussio a digitis manu extensa illata in fa ciẽ:uel in aliã corporis partẽ alicuius. Pla. in rudẽte. Iã in cerebro colaphos abstrudã tuo. Porta trigemina ea dicta est:ex qua egressi sunt Horatii trigemini frẽs cũ curiaciis pariter trigeminis certaturi:q̃ & ostiensis dicit:qa per eam ostiã itur:apud quã portã medici cõmorabant:ut Persii tpibus ad aricinũ pontẽ;iuxta illud. Articinos si mẽdicaret ad axes. ¶ Ad sacculũ:uel ad sacculariã exercendã:qm in sacculis reciperent:quę mẽdicantes quæritabãt:uel ad sac culũ alienũ:hoc est ad suppliciter petendũ ab alieno marsypio:& sacculo miserrimę uitæ suę subuentri. ¶ Vel extra portã ire trigeminã. Ita scribi metri necessitas postulat:nã uersus nõ stabit:sed abũdans fuerit:si legeris: uel ire extra portã trigeminã:ut legũt Pius:& Sarra. interptes:nõ plus leges carminis tenẽtes:q̃ qui nundũ lras didicerũt. ¶ Meus rex:patronus:& obsonator meus:ut in asinaria diximus:& philopolemũ itelligit. ¶ Est potitus hostiũ.i.factus ẽ ho stiũ præda:& puenit in hostiũ manus:nouato a poeta loquẽdi mõ in passiua significatione:ut ẽt in epidico. Ita gna ta mea hostiu sũt potita:& alibi sæpius. Et hic uersus a parasito sũmo dolore platus est:cui artificiose poeta uerbum subtraxit sub audiẽdũ:alioqn ad itegrũ sensũ:ac si diceret:nullus mihi relictus ẽ locus:ubi uẽtri:& gulæ meæ satisfa ciã. ¶ Ita nũc bel.ut.s.capiant milites:q in bellũ eunt. ¶ Lamẽtariæ:flebiles:lamẽtis affectæ. ¶ Nũc hic ęgio. ¶ Occę pit:pro incœpit. ¶ Quæstũ:mercimoniũ:negociationẽ. ¶ Qui cũ:pro cũ quo. ¶ Ebrius:plenus:mente alienatus.

Colaphus

Potitus hostium

¶ Aegio Senex. Lorarius. Ergasilus Parasitus.



Duorte animum scis tu istos capteiuos duos,
Heri quos emi de præda de quæstoribus,
His indito catenas singularias.
Istas maiores, quibus sunt uincti demitto.
Sinito ambulare, si foris, si intus uolent.
Sed uti asseruentur magna diligentia.
Liber capteiuos auis fere consimilis est.
Semel fugiendi si datast occasio,
Satis est. nunq̃ post illa possis prendere,
Lo. Omnes profecto liberi lubentius

Duorte aiu3: Iubet lorario: ut quos emerat captiuos seruet: hi erant sæpe dicti Philocra tes & Tyndarus:a loris lora rii dicti sunt:q loris cæderẽt: uel loris uincirẽt. ¶ Singularias: Idest sin gulis suas:nã uincti prius erant eadẽ simul cathena. ¶ Post illã Lego potius postilla: ut sit uerbũ unũ; qd antiquũ est: ut testat Donatus in Terẽ. nos dicimus postea.

SARACENUS

Postilla qd sit

Duorte aium sis. ægyo in hac scęna lorarios alloqtur: qui a loris dicti: qbus captiuos reui ciebãt:pscribitq;: ut captiuos diligẽter asseruent: iterim ad/ uenit ergasilus parasitus:qui cum eo ser mocinat:inuitatq; ad cœnã. ¶ Sis:pro sinis:nõ ut scribit cũ c. ¶ Indito. iponito. est.n. modus impatiuus:non casus. ¶ Cathenas singularias:idest suas singulis attributas. ¶ Demito. imperatiuus a demendo unum tergo anferendũ. ¶ Auis. feræ. nomen est feræ. nam aues domesticæ:quę cicures appellantur uisum humanũ non formidant:ut ferę: & auia loca incolentes. ¶ Post illam. frequens est Plauto hic loquendi modus:ut postea dicimus:dicat post illa: ita hic scribendum reor:q̃q̃ post illam subaudiri posse uideo occasionem.

VALLA.



Duorte aium sis. Idem genus est carminis:trimetrũ uidelicet sex pedibus istructum:ut scęnaru) superio rum. In hac ęgio senex introducit lorario seruo suo pcipiens:ut philocrati:& tyndaro captiuis a se em ptis demat cathenas quasdã grauiores:quibus erant ligati:& singularias alteras eis indat, quibus nõ tã duriter cohereceant:& fatigent:uerum:ut illos magna diligentia asseruet:ac custodiat:deinde iteruenit ergasilus parasitus:cum quo multis collatis uerbis:demũ ipsum ad cœnam asperã inuitat. ¶ Sis: pro si uis:ãbsq;.c.scribẽda est dictio:non cũ.c.ut legunt Pius:& Sarracenus interptes. ¶ Istos captiuos duos: accusatiuus casus hi unde regatur:nec dixerunt:neq; ut puto itellexerunt idem interpretes:uel igitur subaudiendum seruato:uel trahendus est accusatiuus ipse ad uerbum: finito ambulare. ¶ Catenas singularias:nõ intelligendum arbitramur singularias pro singulas.i.singulis suas:quia uincti prius essent:eadem simul catena:ut inquit Sarracenus: sed sin gularias accipimus pro:eo quod est cõtrariũ dupliciũ:hoc est simplices leuiores:& minores:quod poetę uerbis pla num esse: apparet:quũ inqt:Istas maiores:qbus sunt uincti:demito. Sic Turpilius in demetrio:ut ait Nonius. Ho mo inquiens unica est natura:ac singularia:pro simplici posuisse uidet. Catenã quidam putant a cane & tenẽdo di ctam:qa canes uinculis ferreis teneri soleant:licet catenis ipsis alia quoq; ligari & teneri soleant:a catena cateno uer bum:& catenatim aduerbium fiunt. ¶ Sed uti adseruẽtur:subaudi uolo:uel fac. ¶ Liber captiuus. Sententia catho lica Captiuũ si in libertate permittatur:solere se aui consimilẽ facere:hoc est fugere & euolare:ita ut auis exemplo e cauea exilientis:se postea cõpręhẽdi nõ sinat. ¶ Postilla. aduerbium:pro postea:de more antiquoꝶ:ut Donatus ait in Terent. ¶ Oẽs profecto. Loquitur hic lorarius:nõ ægio in confirmatione tamen uerborum ęgionis prædictorũ. Et est generalis sententia:atq; in omnium animantium pectore ita natura insita:ut omni ueritate uerior sit: & litte ris aureis notanda: q nemo est:qui non libentius liber esse cupiat q̃ seruire. Et quia ipse quoq; lorarius: qui hæc lo quitur:seruus erat:ut prædiximus:ideo in prima persona loquitur:ut se quoq; includat in libertatẽ cupiẽtibus.

PYLAdes

Singularia



Postilla

SARACENVS. ¶ NON uidere:non uideris ita.s.sentire:& uelle:ut loquæris:nam cum ipse non habeam:ut me a seruitute uendicemus:ne ut au fugiā:nā hic quoq̧ lorarius suus erat. ¶ Si dederis:Scilicet te in pedes. ¶ Vt ipetret.Qd.s.filiū a seruitute redimat:nā tibi bō euētuq̧ putabat. ¶ Antiqs.nobilibus:& pclaris:antiq̄re ī̄ posiū p oblitterare. Liui⁹ oium reg̨ cā uobis antiq̄ndas cēseo istas rogationes. ¶ Trāqllauit:Hilarem:& placidum fecit:ut decebat patrem.

Antiquare qd denotet

VALLA. ¶ SI nō est qd dē.si nō est:uñ me redimā.Libertas.n.aut ptoris uindicta fiebat:aut testamento:aut ære.i.pecunias qua qs se redimeret. ¶ Debet ipse in pedes.i.effugiā. ¶ Si dederis.subaudit te in pedes. ¶ Debet tibi.subaudi malus. ¶ Te in caueā dabo.in carcerē detrudas: uel in cōpedes. ¶ Nimis q̄. Anastrophe est ut sit q̄ nimis pro plurimū:& aduertenda locutio q̄ nimis:qa uī uim hēe suplatiuas asciuit q̄:augm̄tū nisi sit iterpūcti legēdū: ego nimis ut sit ide q̄ p q̄tū cupio. ¶ Vt ipetret.sic existio corrigēdū: & sunt uerba pasiti exoptātis:ut phylopolemus a patre emendo captiuos redimat. ¶ Illū recipiat .i.recōciliet sibi. ¶ Quo me recipiā.i ques locū cā epulandi cā. ¶ Ille demū.subaudi phylopolemus. ¶ Antiqs est.i. uenerādus ut senilis ętas fere reuerēda. Iuue. Credebāt qd grāde nefas:& morte piādū.Si iuuenis uetulo nō assurexerit: & q̄ secuntur. ¶ Tranqlaui gratis.i.nultū trāqlū feci sine munere. ¶ Recipiā rursum domū.i.redibo. ¶ Aegre est mihi.i.moleste fero. Dicimus ēt ægre est mihi hoc: & ægre fero. ¶ Quęstū carcerariū. Lucrū de captiuis ī carcerē intrusis. ¶ Gnati miseriā.i.captiuitatē. ¶ Ille huc cōciliari pōt.i.phylopolemus quoquo mō redire domū. Cōciliari pro recōciliari apheresis pathos:sed cū huc aduerbiū posuit ad locu; pro in loco retulit ad sensum:ut sic eundo huc & est figura aleosis.

Libtas qūo fiebat

Locus restitutus

Sumus,q̄ seruimus. Ae.non uidere ita tu quidem.
Lo.Si non est quod dem,me ne uis dem ipse in pedes?
Ae.Si dederis,erit extemplo mihi,quod dem tibi.
Lo.Auis me fere consimilem faciam.ut prædixti.
Ae.Ita ut dicis,si faxis,te in caueam dabo.
Sed satis uerborum est.cura quæ iussi,atq̧ abi.
Pa.Quod quidem ego nimis q̄ cupio ut impetret.
Nam ni illum recipit,nihil est quo me recipiam.
Nullast spes,iuuentutis,sese omneis amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus,
Quoi nunq̄ uoltum tranquillauit gratus.
Condigne pater est eius moratus moribus.
Ae.Ego ibo ad fratrem,ad alios capteiuos meos.
Visam ne noctu hac quippam turbauerint.
Inde me continuo recipiam rursum domum.
Pa.Aegrest mihi,hunc facere quæstum carcerarium
Propter sui grati miseriam,miserum senem.
Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,

PYLADes ¶ NON uidere ita quidem.Hic autem loquitur ęgio respōdens sentētiæ illi catholicę a lorario prolatę.Nam quæ garriunt:ac somniant Pius & Sarracenus interptes:uerba hęc lorario tribuētes:meræ affaniæ sunt: & delirationes: ii nāq̧ ut nocturni:ac peregrini itinerantes:sępius a plenissima:& recta uia diuertunt.Sensus ergo est:loquēte ęgione:Non uideris ita tu o lorarie:subaudi esse:hoc est eius mentis:& cupidinis:ut liber sis: quia.s.nō studes iuenire argentum mihi dinumerandum:ut te emittam manu. ¶ Si non est:quod dem.Respondet lorarius. Si non habeo argentum:aut aliud:quod dem tibi pro adipiscenda libertate:subaudi quomodo uis:ut me liberum faciam? Et addit: uis ne ut fugiam:& sic libertatem assequar. ¶ Si dederis:ægio respondet.Si dederis te in pedes: & fugies: erit illico mihi:quod dem tibi:quia & uerba scilicet:& compedes tibi dabo: quæ autem effutit Pius corrigens: eris exemplo: pro erit exemplo:somnia redolent hominis prędicta. ¶ Vt prædixit: pro prædixsti per syncopam: nam integrum uerbum non patitur lex metrica ab interpretibus illis ignorata. ¶ Ita ut dicis:si faxis:tollenda est dictio nam prępo sita coniunctioni si:uti abundans.Sensus est:si facies ita ut dicis:te uidelicet auis consimilem:ego te in caueam dabo:quemadmodum auibus fit:& intelligit in carcerem:atq̧ in uincula. ¶ Quod ego quidem nimis q̄ cupio: ut impetret:hic uersus ita omnino scribendus est:& sententiæ concinnitate:& metri ratione:atq̧ ex codicibus antiquis. Et non tollenda est persona parasiti præposita:ut censet somno profundo sepultus Pius:& multo minus corrigēdū est:ut ipse ait:quod quidem ego misi:idest cura id:ad quod curādum te misi:uerba igitur sunt Ergasili parasiti:sed immemor:atq̧ oscitabundus Pius quorsum eant:aut quomodo hic agglutinentur non capit:Sciat igitur in fine superioris scenæ:Ergasilum ipsum dixisse de ægione:homines captiuos cōmercatur:si queat aliquem inuenire suum: qui cum mutet filium.Nunc ad eum pergam.Et quum interim ostium ægionis ab ipso exeunte apertum fuisset: & sic datus locus huic præsenti scenæ.remanserat Ergasilus ibi animo uoluens:quæ dixerat:& tandem ita deinde loqui cœpit.Quod ego quidem nimus q̄ cupio:ut impetret:in quā rem ego summopere opto:ut senex assequatur: & aliquem inueniat:per quē filium recipiat. ¶ Nam ni illum recipit.illum.s.filium.Ludit in uerbo recipere hic pro recuperat:recipiam autem pro conferam ponitur. ¶ Nulla est iuuentutis spes:ita scribi metri necessitas cogit: & non: nulla est spes iuuentutis:quia pes unus uersui deficeret:hoc est:nihil sperādum est in cętera iuuētute:ut.s.me pascat: quia oēs sibi melius uolunt q̄ mihi:& auari sunt. ¶ Sese oēs amāt:omnes scribendū est:non ois:qa nominatiui casus est:& non accusatiui:ut legunt illi interptes cæci. ¶ Antiqs:nobilibus præclaris.Ennius.Moribus antiqs res stat romana uiris q̧. Antiquare tamē pro obliterare pnnit. Liuius.Oium reg̨ causa uobis antiquādas censeo istas rogationes. ¶ Cui uultum nemo unq̄ trāquillauit gratus.Ita habent codices antiqui.Et sensus est:qui tam liberalis:& munificus erat:ut suis oēs būficiis sibi alliceret in amorē:ac si quis eorum:in quos beneficium cōtulerat:aliquo modo gratitudinem in eum:uel munere:uel alio beneficio referre studeret:ipse ægre ferebat:ac uultu uelut irato:& turbato in illum fiebat.Quod autem inquit Sarracenus:tranquillauit:hilarem fecit:& placidum:ut decebat patrem:absonus prorsus:& sine ullo recto sensu cēsemus. ¶ Condigne pater est:hoc per antiphrasim dictum uidetur quasi dicat pater eius nequaq̄ filii moribus moratus es. ¶ Ego ibo:ægio loquitur nundum uiso:neq̧ audito Ergasilo. ¶ Aegre est mihi:hoc est displicet mihi. ¶ Miseriam.infelicitatem:aduersam fortunam.

Recipere

Trāquillo

¶ Nesle:

SARACENUS

¶ NEFLE: Verba potiusſunt ſenis: q̃ paſiti: ſtidẽ uidebis iplerisq̃ locis huius ſcenę ſuo loco iterlocutores diſpoſitos & i ſuas decurias redactos nõ.n.ſũt ſingľa obeliſco ſignãda. ꝑ Ededi ex. Cõuẽt⁹ ſodaliũ: & cœnaꝝ appat⁹ intelligit: ſic quoq; remiſſũ ipare exercitũ: itellige omiſſa cõuiuia iſtaurarĩ. ꝑ Fugitãt hãc puĩciã: Vt.ſ. parẽt ſodalib⁹ cõuiuia.

VALLA. Maceroe unde fiat

¶ CArnificinã hũc ſa.i.eẽ carnificẽ. ꝑ Mœrore maceror. ab eo qđ ẽ macer fit maceror: & macreſco a ntõ alteꝝ: ab obliqs alteꝝ. idẽ ẽt ualet maceo: a quo maceſco. ꝑ Cõſeneſco. pigreſco i torpeo: qa ſeniũ tędiũ: ut No. multis ueteꝝ te ſtimõiis approbauit. ꝑ Tabeſco. i. pputreſco: qđ tñ ad mẽtẽ referĩ mœrores. n. aium. deiiciũt: ac pſternũt qcqd i mẽte fuerit gñoſũ.

Vel carnuficinam hunc facere poſſum perpeti.
Ae. Quis hic loquitur? Pa. ego, qui tuo mœrore maceror,
Maceſo, conſeneſco, & tabeſco miſer.
Oſſa, atq; pellis ſum miſera macritudine.
Neq; unq̃ quicq̃ me iuuat, quod edo domi.
Foris aliquantillum etiam quod guſto, id beat.
Ae. Ergaſile ſalue. Pa. Di te bene ament Aegio
Ae. Ne fle. Pa. ego ne illũ non fleam? ego ne non defleam
Talem adoleſcentem? Ae. ſemper ſenſi filio
Meo te eſſe amicum, & illum intellexi tibi.
Pa. Tum deniq; omnes noſtra intelligimus bona,
Quom quæ in poteſtate habuimus, ea auiſimus.
Ego poſtq̃ gnatus tuus potius eſt hoſtium.
Expertusquanti fuerit, nunc deſidero.
Ae. Alienus quom eius incommodum tam ægre feras,
Quid me patrem par facereſt, quoi illeſt unicus?
Pa. Alienus ego? alienus ille? ab Aegio
Nunq̃ iſtuc dixis, neq; animum induxis tuum.
Tibi ille unicuſt, mihi etiam unico magis unicus.
Ae. Laudo, malum quom amici, tuum ducis malum.
Nunc abe bonum animum Pa. heu. Ae. huic illud dolet,
Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.
Pa. Nullum ne interea nactus, qui poſſet tibi
Remiſſum, quem dixti, reparare exercitum?
Ae. Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam,
Poſteaq̃ captus eſt Philopolemus tuus.
Pa. non pol miranduſt fugitare hanc prouinciam,
Multis, & multigeneribus opus eſt tibi

ꝑ Oſſa atq; pellis. i. nił aliud ſũ q̃ oſſa: atq; pellis: uelut q miſer eſt ex nimia macritudine. ꝑ Id beat. i. btm efficĩ ſuũ paſitoriũ morẽ oñdit: q canũ more q̃rũt ſp: ubi epulẽtur. ꝑ Bñ amẽt. bñ & male ueteres dixerũt p ualde. Ci. in bruto: bñ doctus: bñ lſatus dixit. ꝑ Illũ fleã. tã q̃ icõmodũ illius. flemus. n. cã aliena. deflemus nfa: q̃q̃ i diuerſũ uſurpãĩ. uñ defletos mortuos legimus: & eos q iã a medicis eẽnt deſtituti. ꝑ Nũc deſidero. cupimus pſentia: deſideramus abſentia. ꝑ Aedẽdi exercit⁹. i. copia reꝝ: q̃ ad edendum ſe ſuggerat. ꝑ Remiſſũ. i. abactũ. nã ut iqt Aulus geli. remittere aium eſt nõ mõ mulcere: ſed q̃ſi ammittere: dũ nimiis uoluptatibus demĩcet. ꝑ Multigñibus: unũ uerbũ ẽ hic & hęc mſtigñis & h mſtigñe: ſic degñis & dgñe.

PYLAdes

¶ VEL carni. i. carnificis opus: & exercitũ. Et ex hoc oñdiĩ paſiti ingeniũ: q dũmõ aſſeq̃tur: qđ cupit: ut. ſ. redimaĩ filius q eũ paſcat: nõ ęgre hiturus ſit: patrẽ faceĩ carnificinã. ꝑ Quis loqĩ nõ qs hic loqĩ: qa dictionẽ hic: neq; hñt codices ãtiq: neq; uerſus rõ patitur: cui ſyllaba una abundaret. ꝑ Oſſa: atq; pellis ſum miſer. Ita hñt codices antiq: & ſenſus cõgruitas ſcribi poſtulat: nõ ut miſer ut legit Sarrac. & fere hñt alii codices. ꝑ Foris: ordo eſt. Id ẽt aliq̃tulũ hoc eſt panxillum beat: qđ guſto foris. ꝑ Ergaſile ſalue nõ dĩ Ergaſilus: ut Pius græciſſans hariolaĩ: ab ἐργοϛαβ:ω qđ ſignificat operã loco: neq; ab eo uerbo nomẽ illi iditũ eſt: qđ utiq; nihil cũ illo hẽt commercii: ſiue nois analogiã: ſiue hois igeniũ ſpectes. Sed iterp̃s is nf: ut lſaturã quoq; græcã ſibi arroget: multa ſæpius. ac grauiter pperã effutit. Dictus eſt ergo potius

Ergaſilus

Ergaſilus: ut nos opinamur: ab ἔργον. qđ opus ſignificat. & σιλλαίνω: qđ arrido: qa ut paſiti cõſueuerunt: alioꝝ opibus: & factis arridere ſoleret: ul opera facere: qbus cæteri arriderent: unde infra ait ipſe paraſitus: Nemo ridet: & ibidẽ. Saltẽ ſi nõ arriderẽt: dentes ut reſtringerẽt σίλλοι quoq;: ſales: & dicacitates gręcis ſunt: a qbus ἔργον nomẽ ergaſili deduci põt: qa dicacitates: & ſales exercẽt ad cõparãdum ſibi cibum. ꝑ Ne fle. loquiĩ hic ęgio: qm paraſitus uiſus fuerat q̃ſi flere: quũ dixit. Dii te bene ament ægio. ꝑ Ego ne illũ nõ fleã? hic loqtur Ergaſilus: & adiiciendũ fuit nõ: & metri neceſſitate: & ſniæ cõcinnitate: qđ non uiderunt noſtri interp̃tes ignari. ꝑ Sẽper ſenſi: præponenda fuit hic ſenis pſona. ꝑ Tum deniq; oẽs: hic aũt ergaſilus loqtur: fere. n. ſemp hmõi ſñias catholicas poeta ſeruis: & paraſitis tribuit: cõtinuatis itaq; quattuor hiſce uerſibus paraſiti uerba ſunt. ꝑ Tibi ille unicuſt. Ita ſcribi metri neceſſitas exigit pro unicus eſt: nã ſi unicus eſt: ſcribas: abundabit uerſus pes unus. ꝑ Nunc aũt habe bonuꝫ aium: addenda fuis dictio aũt ad uerſus integritatẽ. ꝑ Heu: paraſiti uox eſt: dolorem oſtẽdentis ob filii ſenis captiuitatẽ. ꝑ Huic illud dolet: loquiĩ ſenex: ſed ita: ut oſtẽdat ſpectatoribus: nolle audiri a paraſito. ꝑ Exercitus: p exercitio hic poſitum eſt hoc nomẽ: non pro copiis. ꝑ Nullũ ne. Oſtendit paraſitus: ſe nõ intellexiſſe uerba ſenis: pter id unũ: qđ dixit: exercitus remiſſus: & ſe accæpiſſe pro exercitu militũ remiſſio: & effœminato in plio: quãdo captus fuit philopolemus: unde reſpõdet. ꝑ Nullũ ne interea. Nõ potuiſti inqt reperire aliquẽ: qui iperaret tibi hunc exercitũ remiſſum: de quo dixiſti modo? Impare autẽ: producere: & ueluti imperator exercitare: capiẽdum cenſemus: ſi qdem omnes codices habent iperare: nullus autẽ reparare: ut corrigit Pius audax interp̃s noſter: eodemq; modo dictũ eſt a poeta: Impare exercitũ: queadmodũ ſtude hãc rẽ: & multa alia. ꝑ Poſtea q̃ captus eſt phi. tu. Ita ſcribẽdũ cẽſemus hũc uerſũ: & metri necitate. & ſniæ cõgruitate tollẽdas duas illas dictiões & qđ obtigerat: q̃ uerſui ipi ppoſitæ erãt uti ſupfluentes: & plane adiecticias. ꝑ Mſti ge. multigñes: & multigña dñr: q̃ multoꝝ geneꝝ ſunt. ꝑ Opus ẽ tibi. Ita ſcribẽdũ eſt metri neceſſitate: & nõ: opuſt eſt: ut legũt Pius: & Sarra. Sẽſus eſt a paraſito iocoſe licet ſubobſcure platus: ſed i eã ſniam: i q̃ ſenex remiſſũ dixerat edẽdi exercitũ. Si uel exercitũ illũ parare: quẽ dixiſti: opus ẽ tibi uariis: & mſtigñb⁹ militibus.

Silloe

Imperare exercitum

Multigña

SARACENVS. ¶PISTOriēsiū: Hic nimis lepide nōnullos pplos pasitus cōmemorat nō tā ad oppida: a qbus denoiant: respiciens q̄ ad cibaria: uȝ pāes: placētas: turdos: ficedulas: qb9 militib9 (ut ipe ait) op⁹ ē ad aciē ꝯuiuioꝝ struēdā: pisces quoq; marinos milites appellauit. Oppida āt nota: a qb⁹ pplos denoiauit nō ē: ut ꝑtermittamus: sunt nāq; pistorieses a pistoria ciui. quā Ptole. ponit iter mediterā eas thusciæ ciuitates: ē. n. iter Florētiā: & Lucā sita. ¶ Placētini: Placētia romāoꝝ colonia: cui trebia torrēs galliç cisalpinæ ad ẜm lapidē: q ex apenino i padū fluit cæde romanoꝝ nobilis: Scipione & sēpronio cōsulibus. ¶ Turdetanis. Hi ppli sunt hispāiæ eius: quā beticā nūc granatā uocāt. Strabo eius in tertio mētionē facit ingens: regio ipa a flumine betica uocitaẜ: ab icolis turdetania. Incole uero ipi turdetani: & turduli appellātur: sunt qui eosdē arbitranẜ esse: sunt q diuersos: ex qbus est Polybius: qui turdetanis turdulos finitimos ad septentriones esse dicit: hoc autē tpe nulla iter eos apparent cōfinia: hi iter hispaniç pplos sapientia putanẜ excellere: & lraꝝ studiis utunẜ: & memorāda uolumina uetustatis habēt. ¶ Ficedulēsibus. Qui sint populi ficedulēses nusq̄ cōperi: nec apud Strabonē: neq; Ptolemçū: neq; Plinium: tm̄ iueni a Plinio memorari ficolēses populos i Italiç regione: apudq; Ptolemæū ficū dici: siue ficum oppidū inter scardonā: & salonas mediū: qd lingua liburnica sibinicū noiant: at de neutro hoꝝ Plau. autumo itellexisse: sed abeo potius nouatū uerbū fuisse ficedulēses: sicut & paniceos iocose p hos panes: p illos uero ficedulas itelligi uolēs: est aūt ficedula auis: q̄ ficubus pascit: & uuis: uñ in cēde Martia. in distichis inquit. Cū me ficus alat: cuȝ pascar dulcibus uuis: cur potius nomen non dedit uua mihi.

Pistoria ubi locorum sit

Turdetani ubi locoꝝ

Ficedulēses qui

Militibus. primodum opust Pistoriensibus,
Eorum sunt aliquot genera Pistoriensium.
Opus Paniceis opus Placentinis quoq;.
Opus Turdetanis, opust Ficedulensibus.
Iam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
Ac. Vt sæpe summa ingenia in occulto latent?
Hic qualis imperator, nunc priuatus est.
Habe modo bonum animum. Nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere.
Nam eccum hic capteiuom adolescentem alium,
Prognatum genere summo, & summis diuitiis.
Hoc illum me mutare confido fore.
Pa. Ita Di Deæq; faxint. Ac. sed num quo foras
Vocatus ad cœnam? Pa. nusq̄ pol quod sciam.
Sed qddum id quæris? Ac. quia mihist natalis dies.
Propterea te uocari ad cœnam uolo.
Pa. Facete dictum. Ac. sed si pauxillum potes
Contentus esse. Pa. næ perpauxillum modo.
Nam istoc me assiduo uictu delecto domi.

VALLA. ¶PISTOrensibus. qa usus est exercitus noie pistorēses paratus uocat milites: qui furnariā exerceant. ¶ Opus paniceis est. i. militib⁹. q panes cōficiāt. Eunitas ubi de his: q̄ ptinēt ad exercitū locutus est: necnō euctatus panē dicūt appellatū: uñ panis: qd messapii saturitatē paniā uocēt: & pania nūc p gñe plenitudines. ¶ Placētinis: qui placētas cōtinēt. ¶ Turdetanis. ppli sunt hispāiç turdetani: ut Strabo in tertio meminit: sicut placētini galliç cisalpinæ olim cū Annibal uenit in italiā romanoꝝ colonia. ¶ Phicedulēsibus. sunt & hi hispaniæ ppli: sȝ p phicedul: sic turdetāi p turdis ponūẜ nisi a phicedul uico romāo sint. Mar. Incol: & ueteres tu quoq; ficedulas. ¶ Vt sç. sū. igēia i oclto latēt. lucūdissime ꝑgyo pasito illudit: dū ult itelli ei9 igēiū summū diluisse: & dādā eē opā ut inotescat. ¶ Recō. i. ꝛcōciliatū ire. ¶ Quid dū. i. cur nā. ¶ Fa. di. i. dcm̄ exoptabile: & facetū: ut doc; Qui. ñ mō urbāitatē ꝛfert: sȝ ēt i ddo q̄dā elegātiā. at ad oia ēt ꝛferẜ Ho. ad uestimta ꝛferēs iguē ad obscęnū sͬductis usq; facet⁹ dixit

Turdetani qui dicanẜ

PYLADes ¶PIstorēsib⁹: a pistorio urbe hetruriç: q̄ iter Florē. & Lucā sita ē: ur deflecteẜ h nom: quū tñ pistores itelligat. Nā oia hçc noia: q̄ pploꝝ eē uideẜ ad esculēta: ganeataq; cibaria trāsferūẜ. ¶ Op9 ē pāiceis: p ꝯfectorib9 pāis accipit: cçteꝝ inuēs pplos a pāna urbe sānitū denoiatos: de q̄ Stra. li. v. de Sylla & Sānitib⁹ loqns sic ait: Quū āt de tāta icusareẜ iracūdia: rñdebat magr̄a se expiētia didicisse: ne unū qdē rōanū pacē pductuꝝ: qd ad p se Sānites ipi ꝯsisterēt. Itaq; p uicos ꝯcōstitutæ fuerẜ ciuitates. Aliq̄ uero radicit9 defeceẜ: boianū: esnina: pāna: telesia nenafro ꝯiūcta. ¶ Placētinis: placētaꝝ silr ꝯfectores sigñat: sed pplos signās a placētia urbe rōanoꝝ colōia dictos: Cui trebia torrēs galiæ cisalpinæ adiacet: ex apēnino i padū fluēs: cæde rōanoꝝ nobil: Scip. & Sēpronio ꝯsulib⁹. ¶ Turdetāis: turdoꝝ aucupib9: uel cibariis itelligit: pplos āt designās hispāiæ eius: quā beticā: nūc granatā uocāt. De qb⁹ Stra. li. iii. hçc inqt. Regio ipsa a flumie Betica uocitaẜ: ab icol āt Turdetania: icolæ uero ipi turdetani: & turduli appellāẜ. Sẜ q eosdē arbitrāẜ eē: sunt q diuersos: e qbus est polybius: qui Turdetanis turdulos finitimos ad septētrionē esse dicit: hoc aūt in tpe nulla iter eos apparēt cōfinia: hi iter hispaniæ pplos sapia putanẜ excellere: & lraꝝ studiis utunẜ: & memorādç uolumina uetustatis hñt. Et paulo ifra. Turdetaniā igiẜ supra littus: qd itra flumē Anā est iacere cōtingit. Eā āt Betis fluui⁹ diuidit: quā amnis Anas ad septētrionē: & occasum terminat. ¶ Ficedulēsibus. p ficedulaꝝ silr captoribus: ul coronis accipit: sed inuēs uiros a ficedul uico rōano dictos: de quo Mar. Incolis & ueteres tu quoq; ficedulas. ¶ Maritūi: p maritimi: ut optum⁹ p optius: & alia p his āt maritimis militib⁹ pisces pasit⁹ itelligit. ¶ Vt sæpe. Rñdet senex: & pasitū deridēs: ondit se illū admirari: qa sit optimi igēii. Quō igt plerūq; sūma igēia latēt i occulto. q. d. nesciebā ego hūc tāto igēii acumine eē. ¶ Hic q̄lis ipa. nūc priua. ē: ac si diceret: qd si publico magratu: & honore fūgereẜ: sed illū itellit: quā bñ pasiticū: gāeatūq; cibarioꝝ exercitū hic adornaẜ nouit. ¶ Nā ec. cap. hic adole. hēo aliū. Ita scribēdus uersus est: & addēdū uerbū hēo: & sniæ ꝯgruitate: & metri necess. nā pes unus uersui dificeret. ¶ Vocatus es ad cœ. Es uerbū silr addēdū fuit ex cod. ātiqs. ¶ Nusq̄ eq. qd sciā: eqdē addi cēsuimus ad uersus itegritatē: & sniæ cōcinitatē: & ꝑponēda ē hic psona pasiti. ¶ Quid dū. p cur. dū. n. pelcō ē: & adiecticia pticula: ut agedū. ¶ Quia mihi: ꝑgiōis hic ꝑponēda ē psona. ¶ Te uocare ad cœnā uoluerā. Ita scribeñ. cēsemus sniæ cōcinitate: & metri rōne: nā pes unus uersui deficeret: si nolo scribaẜ. ¶ Cōtētus esse: ordo est: si tu cōtētus potes esse pauxillū: esse ifinitus est ab edo: aliter. n. latinitati nō satisfiat: si a sum deducaẜ. ¶ Næ p diphthongū scribendū est: affirmandi aduerbium græcum.

Betica

Quid dum

¶ Emptum

SARACENVS

EMPtũ nisi qs:Possunt eẽ uerba tã parrasiti q̃ senis:& ẽ idẽ fere sensus:uel lege sumptũ nisi qs meliorẽ adfert:si senis:inuitat ille pasitũ ad modicã:& frugalẽ cœnã:si mõ sibi patiorẽ & meliorẽ pasitus nõ inueniat:Si pasiti:se uenturũ pollicet:nisi melior cõditio offerat. Quasi fundũ uẽda: Verba senis sunt omnino:q ab ipsius instituto:& frugali uictu nõ est digressurus:ne cogatur (ut plærisq̃ cõtigit) opipare:& laute cõuiuando abalienare fundũ:& subãtiã dissipare. Tẽpori.s.uenias. Aemulis:Legerẽ hem malis p maxillis. Ociũ ẽ.Quia nihil est:quod edãt. I mõ uenare leporẽ:Quia dixit sibi ociũ eẽ:uenationẽ hortatur. Itym:Fassianã auem in q̃ Itys Terei filius cõuersus est.

Itys auis q̃ sit

Ac.Agesis roga,emptum nisi quis meliorem afferet.
Quæ tibi,atq; amicis placeat conditio magis.
Quasi fundum uendam,meis me addicam legibus.
Pa.Proh fundum uẽdis?Ac.tu qdem haud fundum mihi,
Sed si uenturus,tempori.Pa.Hem mihi iam ocium est.
Ac.I modo,uenare leporem,nunc itym tenes.
Nam meus scruposam uictus commeat uiam.
Pa.Nunq̃ istoc uinces me Aegio,ne postules.
Cum calceatis dentibus ueniam tamen.
Ac.Asper meus uictus sanest.Pa.senteis ne esitas?
Ac.Terrestris cœnast.Pa.sus terrestris bestiast.
Ac.Multis oleribus.Pa.curato ægrotos domi.
Ac.Num quid uis?uenias tempori.Pa.memorem mones,
Ac.Ibo intro,atq; intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.
Ad fratem quo ire dixeram,mox iero.

Non meus uictus:Ac dixisset:nõ ego ppter uictũ soleo multũ laboris impẽdere:ut faciunt cæteri in uenationibus soliciti. Scruposam : Difficilẽ a crupis: qui aspera saxa dñr:& a tractu umbræ distantia:unde scrupulosam rem dicimus:quæ in se asperi habet:scrupus enim dictus est a Seruio lapillus breuis:& asper:qui pressus pede solicitudinẽ creat. Cũ calceatis dẽtibus: Idest munitis : ne quoquo mõ lędãtur :nã dixit:nõ meus uictus cõmeat asperã uiã. Sẽtis ne?Quia dixit ille meus asper uictus est:sentis spina est : dicta q tacta sentiatur:& uerba parasiti sunt:nõ egiõis. Curato ægro.do.Ex oleribꝰ namq̃ decoctis cõficiũtur enemata:& clysteria: quo nobili medicamine succurrit intestinis:& leuatur ab onere corpus a capite ad pedes usq̃.

Sẽtis qd sit

VALLA.

QVAsi fun.uẽ.putas ne iqt : me uelle fundũ uẽdere tua cã.fundus.n.q̃si fundamẽtũ redituũ appellatus. Meis me abdicã legibꝰ.i.ammoueã ab istitutis meis. pasitus alforsum id iterp̃tatus. Proh fundũ uẽdis.i.nõqd uis fundũ uẽdere. Haud fund.mihi.subaudi memores. Emulis iã:ociũ est.p æmulis corrige hẽmalis:ut sit sensus:malæ meę iã sũt ociosę:si qd mãducãdũ dederis:se exercebũt. Nũc ithym.i.phasidẽ auẽ.qd puer ithys pterei & pgnes filius in eã auẽ dicat imutatus. Tenes.sepati legẽdũ.i.intelligis ne:q̃ dico. Nõ.subaudi teneo inqt ęgyo.& idẽ subnectẽdũ:qd seqt. Meus scruposam uictus cõmeat uiã. Seruius scrupus ppriẽ est lapillus breuis:& asp:qui p̃ssus pede solicitudinẽ creat:uñ & scrupulus dictus est:& scrupeus.i.asp. festus scrupi dñr saxa aspera:& distanti atractu umbræ:uñ scrupulosam dicimus : q̃ in se aliqd hẽt aspi. Donatus scrupulus est lapillus:q in calceo hærẽs plærũq; lædit:& opprimit. Terẽ.i adel.inieci scrupulũ. Sẽtis ne.i.spina ne?est tuus uictꝰ. Sus ter.be.est.Sus ab eo:qd græci dicũt ys mutata aspiratiõe.is lrãm : uñ uetus illud puerbiũ:qd theocritus ponit iqens υσ ποτ αθηναιαν εριν ηρισεν. & Ci.de finibus bonoꝝ & maloꝝ sed qd ago inqt:aut sum ne sanus:q hęc uos doceo.nã & si nõ sus mineruã.ut aiunt:tñ inepte qsqs mineruã docet. festus sus mineruã i puerbio ẽ:ubi qs id docet alteꝝ:cuius ipe iscíꝰ ẽ:quã rẽ i medio:qd aiũt:positã Varro & euemerꝰ ieptis mythis iuoluere maluerũt:q̃ simplr referre:a sue fit subulcus custos suũ:& sucidia pastiões suũ. Varro sucidia galli optimas:& maxias facere cõsueuerũt optiaꝝ signũ:qd ẽt nũc quotãnis e gallia apportant romã pnę tomacinæ: & tauiacæ:& petasones:quẽ posteriores græci dixerũt casu ntõ ys.oli iqt Varro thyus ab illo uerbo dictꝰ:qd dr thyi qd ẽ immolare:nã & uocabulũ porcus:ut idẽ ait:gręcũ nomẽ ẽ antiquũ:sed obscuratũ:qd nũc eũ uocãt χοιρον.ab eo:qd ẽ sus suillũ dicius pecꝰ:fiẽ a porco porculatorẽ:& porculationẽ:ut author Var.hꝰ genꝰ iuisũ ueneri pdiderũt poetæ ob itersectũ ab a p adoni:quẽ diligebat dea:qdã ãt qd imũdissimi sint sues ex oi mãsueto pecor:& ardẽtissimę libidinis:ita ut obrobriũ mulieribꝰ ide tractũ sit:eũ subare dñr. Hora. Iãq; subãdo sẽta cubilia:tectaq; rũpit. Ait itaq; sus terrestris bestia ẽ:qa ut iqt Var.suillũ pecꝰ dõatũ a nã dicũt ad epulãdũ:uñ & Iu. Aial pp cõuiuia natũ.porcũ ẽt sestꝰ ait i duodeci tabulis p domo positũ:ut lege sextæ tabulę tertiis diebꝰ ob porcũ obuulgatũ. Porcã uero aureã: & argẽteã dici ait ateiꝰ capito:q̃ & si nũero hostiaꝝ nõ fuerint.nom̃ tñ eaꝝ hẽ alteꝝ ex auro. Alteꝝ ex argẽto factã adhiberi sacrificio cereali. Curato ęgro.do.i.clysmata:quæ & clysteria:& enemata dicius facito: qbꝰ aluus citat & euacuat. Subdu.ra.i.supputabo:& calclabor. Apđ tra.i.argẽtariũ.siue mẽsulariũ.uã trapeza q̃ a latis mẽsa uoiat.

Scrupus quid sit

Sus qd sit

Trapezita qui dicatur

PYLAdes

AGEsis roga.Egiõis uerba sunt tribus his uersibus cõtinuata.Sẽsus ẽ:I rogaq; amicos tuos:si qs fortassis meliorẽ:magisq; opiparã cœnã tibi dare uellet:ut faciũt:q emere aliqd uolũt:pcõtãtes mltos mercatores:& reꝝ uẽditores q̃ti mercẽ dare uelit:usq; dũ cõcordes remãeãt:placita rei:& p̃cii cõditiõe ẽptori.& uẽditoribꝰ. Emptũ.i.ẽptionẽ. Sẽsus est:nisi qs emptionẽ tibi afferet meliorẽ:hoc ẽ:nisi iuitatus fueris ad uberiorẽ:lautioreq; cõuictũ:q̃ cõdicio tibi & amicis iuitãtibus magis placeat:q̃ mea hae iuitatio:ego addicã me.i.obligabo me ad dẽdũ tibi cœnã:sed meis legibus:queadmodũ u faciũt:q fũdũ uẽdũt:nã fũdũ aliquẽ uẽdẽtes:solẽt p̃dicer:qbus legibꝰ se addicãt:atq; astrigãt: ut puta de euictiõe:de uię usu:& finibus:Scribẽdũq; ẽ:q̃ tibi:atq; amicis:ñ ãt:q̃ mihi:atq; amicis:ut legũt Piꝰ & Sar. Iterp̃tes isulsi:mlta pperã ianiloq̃ supide fabulãtes absq; ullo recto sensu. Tu q.h.fũ.mi.subaudi dicas: neq; noies. Et cessat Pii amẽtis iterp̃tatio dicẽtis:nõ mihi fundamẽtũ es:sed potius:si liguritioni tuæ indulgerem:tu me in ruinã dares. Sed si uẽturus:tpi.i.sed si uenire cõstitueris ad cœnã mecũ:uenito tẽpestiue:ita ut te q̃rere nõ cogar. Hem mihi iam ocium est.Ita habent codices antiq:& sensus est absolutissimus:& planus:hoc est:iam ego paratus sum : si tibi libet:ut nũc eamus.Mera enim deliria sunt Pii & Sarrace.legentiũ:æmulis iam ociũ est:ut q coꝝ nugas legerit: aperte intueri poterit. I modo:qa dixerat parasitus:hem mihi iã ociũ est:inqt senex.i mõ:& quęre;si quid melius

inuenias. ¶ Nunc itym tenes: puerbialiter dictum est. Ita enim passim dici solet: si conditionem locupletiorem inuenire potes: ei occurras: hæc.n. quãtulacũq; est: nõ deerit. Ceterũ non parũ est mirari: & Pium & Sarrace. interptes nostros plautinos: qnetiã cõplurimos grãmaticorũ istiusce ætatis: scribẽtes itym terei regis thraciæ filiũ a progne matre & philomela matertera ab ipso Tereo uiolẽter oppssa eidẽ ppinatũ in phasianũ conuersum fuisse: quemadmodum pgnen in hirũdinẽ: philomelã in lusciniã: & Tereũ in upupã: de qbus amplã Ouidius recitat fabulam: quum neq; Ouidius ipse: neq; antiquorũ ullus scriptorũ: quorũ sit authoritas pro lege: itym in phasianum uersum dicant. Quapp nobis uerisimilius uĩ: uel hoc Plauti carmine: tũ ẽt aliorũ snia: in qbus & Ioannes bocacins theogoniæ scriptor: & nos quoq; i nostra deorũ genealogia uersib⁹ cõcludẽda oli fuimus: itym ipm incarduelem mutatũ asserere: q̃ auicula ẽ minima: ut Ply. ait li. x. impata faciẽs. nec uoce tñ: sed pedibus: & ore p manibus: & est: q̃ boũ mugit⁹ imitet in arelatẽsi agro taurus appellata: est q̃ equorũ: quoq; hinnitus anth⁹ nomine: &c. Nã q̃ quidã aiunt: iõ in phasianũ uersum itym existimare: qa ea auis picturatarũ uestiũ colores seruat: qbus uti regii pueri solebãt: nõ minus de carduele dici põt: q̃ itidẽ picta est: ut pictas acri uestes ferre uidemus in fantes nobiliũ: sed illud maxio: atq; efficacissimo argumẽto est: qđ poeta noster hic inqt. Nã quũ phasianus: nec sapoĩ: nec pcio lepori iferior sit: ęgio ãt senex: dicat: uenare leporẽ: nũc itym tenes: ac si diceret: minimũ qd: & cœnulam paupimã se illi exhibiturũ: pro cõpto hñdũ est: itym nõ phasianũ ullo mõ significare. sed carduelẽ potius: ut diximus. Qđ garrit de more Pius audax interps: se iduci hac ipsa rõne precii: & saporis phasiani: ut ichthym scribat pro pisce. s. q̃m apud grecos ιχθυς piscẽ significet, ιχθυδιον pisciculus. & ιχθυόεις pisculẽtibus &c. uerba sunt somniãtis: quæ nullo constent fundamẽto. nam si meminisset eius hemistichii: mullũ sex milibus emit: nõ in alienã segetẽ: & græcã lĩaturã temere manuũ iniecisset: id qđ tñ sępius facit: quũ in ea parũ pfecerit: abeat igĩ cũ suis inanibus iuẽtis: & Plautinũ codicẽ ne inqnet. Addẽdũ pterea cẽluimus: itym: atq; ityleũ a poetis usurpari pro eodẽ. Quin & a pbo differre Ouidiũ i recitãda fabula Terei: in eo: qđ pgnen in lusciniã: pbus uersam ait: & philomelã in hirũdinẽ. q̃s ecõtrario uersas Oui. refert: sed & Plau. in rudẽte: Hirũdines inqt ex philomela: atq; ex pgne natas esse. Catulli uersus sunt ad pbi fere sniam: ad Ortalũ scribẽtis. Qualia sub dẽsis ramorũ cõcinit umbris: Daulias absũpti fata gemẽs itylei. Et pptii ad Cynthiã. Nõ tã nocturna uolucris funesta q̃rela: Attica cecropiis obstrepit in solus. At cur Dualias ales dixerit Catullus: scire fuerit operæ pciũ. Thucidides igĩ lib. ii. Tereũ scribit maritũ pgnes: nõ regnasse in thracia: ut asserũt latini scriptores: sed i Daulia regione terrę phocidis: ppinq̃ athenis: in qua terra: ut ipsius historici uerbis utamur: feminę facinus illud circa itym patrauerũt: & ppea a plurimis poetarũ in cõmemoratione philomelæ: & pgnes auis Daulias appellaĩ: porro attica auis dĩ: qa Progne & philomela pãdonis regis athenarũ filiæ fuere. Et cecropia folia pro atheniẽsibus siĩr dicunĩ: qa Cecrops primus atheniẽsiũ rex fuerit. ¶ Nã meus scruposam: cõtinuata sunt ægionis uerba: & rõ est pcedẽtiũ: qa.n. dixit: uenare leporẽ: nũc itym tenes: addit rõnẽ: cur dixerit: nũc itym tenes: nã inqt: ego habeo cœnã nõ opiparã: ac delicatã: sed scruposam: hoc est durã: asperaũ: & difficilẽ: ut esse cõsueuit uia scruposa: hoc est scrupis plena quã qui cõmeant. i. qui peã icedunt: ab ipsis scrupis offenduntĩ. Scrupus & per diminutionẽ scrupulus: lapillus paruus est: & asp: qui pssus pede sollicitudinẽ creat: ut inqt Seruius. Legẽdũq; est: nã meus scruposam nõ aũt. Nõ meus: ut fere hñt codices: & legit: atq; iterptaĩ Sarracenus: nullo prsus cũ recto sensu. ¶ Nusq̃ isthoc uinces: parasitus loqĩ hic: nõ ægio. ¶ Cũ calceatis. i. munitis: ne quo mõ ledanĩ: ut faciũt: qui per scruposam: ac calculosam icedũt uiã: qui

Sentis calceatos pedes sibi faciũt: ne lædãtur a lapillis. ¶ Asp meus uictus: loqĩ ęgio. ¶ Sẽtis ne esitas: hic parasitus loqĩ. Sẽtis aũt fœminini generis in casu noiandi spinã significat: cuius actũs pĩalis est sentes: uel sentis: hic actũs est pĩalis. nã qa dixerat ægio: asper meus uictus est rñdet parasitus nũqd: spinas: & uepres comœdis: q sentis te esitare: hoc est comedere inqs? ¶ Terrestris cœna est: rursum ægio loqĩ: & terrestrẽ cœnã nocat: holusculis: & herbaticis refertã cibis.

Trapezita ¶ Curato ęgrotos: ex holeribus nãq; decoctis: & cõficiunĩ clysteria: quo nobili medicamine succurriĩ in teshnis: & leuaĩ ab onere corpus. ¶ Trapezitã: mẽsariũ: nã τραπεζα mensam significat apud græcos: & inde τραπεζιτης mẽsarias: qui & nummularius uocatur: quem latina declinatione trapezitam dicimus. ¶ Mox iuero: scribendũ est iuero: non iero: ue fere habent omnes codices: & legunt ii interpræetes: contra legem metri.

SARACENVS. DI imortales: Solatur lorarius captiuos adolescentes qui suę fortunæ uices lamentabanĩ. ¶ Leuior labos: Sic Horatius: durum: sed leuius fit pacientia: quicquid corrigere est nefas.

Lorarius. Philocrates. Tyndarus. Capteiui.

DI imortales id uoluerũt, uos hãc erũnam exequi.
Decet id pati aio æquo. si id facietis, leuior labos (erit.
Domi fuistis credo liberi.

VALLA. PIi imortales. Cõsolatur captiuos in hac scœna loraius: ab eo: quod imutari nõ possit: dei si qdem uolũtati. nemo repugnauerit. tindarus & phylocrates iter se cõponũt fallaciã: ut phylocrates creditus tindarus ab ægyone domũ remittaĩ. ¶ Hãc. æ. laborẽ arduũ: nõ hercul ęrũnæ. ¶ Si id fa. ut nec͠itatẽ loco uolũtatis hẽatis: labor leuabitur.

PYLADes DIi imortales id uoluerũt. Vario genere carminis cõstat hęc scena. nã primi hi duo uersus tetrametri sunt acatalectici: octo pedibus instructi. Tertius trimeter brachicatalecticus qnq; pedes nactus: rursus qualtuor seqnẽtes tetrametri: ut primi duo. Octauus deinde trimeter brachicatalecticus: ut tertius Nonus tetrameter: & reliq trimetri brachicatalectici: usq; ad uersum illũ. At scire nũc memẽto. Nã is una cũ duobus sequẽtibus tetrametri sunt brachicatalectici: septẽ pedes nacti: Deide qnq; seq̃ntes trimetri brachicatalectici. Et reliqui tetrametri brachicatalectici: usq; in finem scenę. Duo autem precipue continentur in scena hac: primũ qdẽ lorarii: q captiuorũ custos erat: cõsolatio ad ipsos captiuos: oñdẽtes ex uultu: & corporis habitu: se ægre admodũ ferre eã uinculorũ: qbus tenebanĩ: alligationẽ. Deinde captiuorũ ipsorũ fallaciæ principiũ post ipetrataũ a lorario seorsum loquẽdi ueniã. ¶ Dii imortales. scribeñ. ac pferẽdũ: dii duplici ii: ut sint duæ syllabæ uersus necessitate: quod non aduerterunt Pius & Sarrace. interpræetes: unico: idest Di legentes contra metri rationem. ¶ Exequi: pati: fere. ¶ Erũnã: calamitatẽ: de quo uocabulo in amphitryone satis dctm est. ¶ Labos: labor: sed uersus rõ: ut labos scribaĩ: exigit. ¶ Leuior labos: In hanc sniam Hora. dixit: sed leuius sit patientia quicquid corrigere est nefas.

¶ Quid

¶ QVID a nobis metuit.i.causa nostra timuit.⸿ Officium.Dictum est ab officiẽdo:donato testante:quo uerbo usi
sunt ueteres: officio.n.ꝑ efficio usurparũt.⸿ Apage: Abige:amoue:hũc uidelicet sermonẽ.⸿ Incipisse:ꝑ incipias. SARACENVS.
¶ NVNC seruitus:si euenit.i.quia euenit.⸿ Morigerari:idest morem gerere: & qd uelit seruitus efficere.⸿ Herus VALLA.
quæ facit.nã quæ imperat: qui plus potest stultum sit impugnare.⸿ Mira cuditis.i.educitis:fabricatis:ab eo est in- Incus unde
cus incudis.⸿ Quos argento emerit.ne si uos amittat:una & argentum amittat.⸿ At fugam fugitis.nota figura est: dicta
fugam meditamini:hoc est fugitiui esse uultis.nam perfugam gallus ælius ait:qui liber: aut seruus:aut hostis sui uo

Nunc seruitus si euenit,ei nos morigerari mos bonust.
Eamq; herili imperio,ingeniis nostris leuem reddere.
Indigna digna habẽda sunt,herus quæ facit.Ca.ohohohoh.
Lo.Eiulatione haud opus est,oculis multa misera cuditis.
In re mala animo si bono utare,adiuuat.
Ca.At nos pudet,qa cũ catenis sumus.Lo.at pigeat postea
Nostrum herum,si uos eximat uinculis,
Aut solutos sinat,quos argento emerit.
Ca.Quid a nobis metuis,scimus
Nostrum officium quod est,si solutos sinat.
Lo.At fugam fingitis:sentio quam rem agitis,
Ca.Nos fugiamus?quos fugiamus?Lo.in patriam.
Ca.Apage,haud nos deceat fugitiuos imitari.
Lo.Immo ædepol,si erit occasio,haud dehortor.
Ca.Vnum exorare uos finite nos.
Lo.Id quidnam est?Ca.ut sine hisce,arbitris
Atq; uobis,nobis detis loquendi locum.
Lo.Fiat.abscedite hine.nos concedamus huc,
Sed breuem orationem incipesse.Ph.Hem istuc certum erat.

lũtate ad ostes transierit:qui idẽ dr̃ trãs-
fuga:q̃q̃ sunt qui credãt perfugã esse nõ
tam q alios fugiat: q̃ q ob spẽ cõmodo-
rũ ad quẽpiam ꝑfugiat.si legatur fingi-
tis:erit patis Lucil.lib.xxix.Quia fuga
fingit̃ timido uadit pede pcitus.⸿ Nos
fugiamus? cum interrogatiõe legendũ:
uultuoseq; ꝓnunciãdũ est: ut irronicos
dictum intelligatur.⸿ Apage.a græco
sumptũ. apo enim præpositio est: ut ab
& ago non minus ab illis q̃ a nostris di- Apage qd
ctũ.apage ergo:ammoue:ar:e.⸿ Si erit sit.
occasio.i.oportunitas:ut Fest.inquit oc
casio oportunitas tpis casu quodã ꝓue-
nientis est.Occasus interitus:uel solis cũ
decidit a superis infra terras:quo uoca-
bulo. Ennius ꝓ occasione est usus in lib.
ii. hic occasus datus est:at hoꝛ indutus
salui.Itẽ in lib v.inicit inritatus tenet oc Occasus
casus: iuuat res.Item lib.viii.Aut occa- quid sit.
sus:ubi tps ille audere repressit.⸿ Haud
dehortor.leptote figura est. sigñat.n.si
cõducibile fuerit: a fuga detrectari non
oportere.⸿ Atq; uobis.subaudi sine ide
interpũctum legendũ: ut sit sine isce arbi
tris:atq; nobis:& quod sequr nobis:ca-
sus dãdi est.⸿ Abscedite hinc. Captiuis

hæc dicuntur.⸿ Concedamus.i.secedamus.⸿ Breuem oratiõem incipisse.ito:ut incipias.sicut uiso eo: ut uideam.
¶ MOS bonust.ꝑ mos bonus est.Idẽ sensus diuersis uerbis expssus.⸿ Indigna.Catholica snia: qꝺ q̃ herus facit:& PYLADes
q summũ ius hẽt:& si indigna sint:& inhonesta: ꝑ dignis tñ & honestis hñda sunt.⸿ Ohohoho:uox est cõquerentiũ
captiuoꝛ:& suã nicẽ eiulantiũ.⸿ Eiulatione haud opus est:cõsolatoria uerba sunt lorarii: nõ opus est inquit eiula-
re nos.Nã & oculos uestros lachrymis corrũpitis:& nihil ob id uobis ꝓdestis.⸿ Oculis multa misera cuditis:ita scri
bendũ est ex cod.antiqs:& nõ editis:ut legũt interp̃tes ꝑdicti cõtra metri rõnẽ:& rectũ sensum qui est:& facitis multa
oculis uestris nocẽtia:& aduersa lachrymãdo.⸿ In re mala:gñalis & notanda snia est supiori silis.In rebus malis:&
duris plurimũ ꝓdesse patiẽtiã.⸿ Eximat e uinculis.e ꝑpositio addenda fuit metri necessitate:qđ non uiderũt Pius &
Sar.iterp̃tes.⸿ Aut solutos sinat:quos argẽto emerit:tollẽda fuit cõiunctioq; post uerbũ sinat illata:contra scripturã
ueterũ codicũ:& rectũ lſæ ordinẽ.⸿ Scimus nos.n.addenda fuit dictio.n.ad uersus integritatẽ:quã incuria scripto
rum sublatã cẽsuimus:quũ unica littera.n.scripta esset:ac sequẽte dictione nostrũ ab.n.ẽt incipiẽte supflua sit existi-
mata.⸿ Nostrũ officiũ:officiũ ab officio uerbo dictũ:ut Dona.ait:qđ ueteres ꝑ efficio usurpabãt.Illud est:qđ quisq; Officio.
efficere debet ꝓ suæ personæ cõditione:loci:tpis:rerũ:ac personarũ dignitate seruata:uñ in familia bene instituta di
cimus:oẽs in offõ esse oportere.i.oẽs oportere agere:q̃ dẽnt.Et officia ꝓ bñficiis:siue obsequiis ponuntur.Cice.odio Officina.
sum sane gñs hoium officia exprobantiũ:q̃ meminisse debet is:in quẽ locata sunt:nõ cõmemorare:q cõtulit hinc offi
ciosius dr̃ obseqosus:& q facile merẽtibus exhibet honorẽ:uel opẽ fert.Et offm̃ magistratus quoq; dr̃:uel qa honoris
gr̃a institutus est:uel qa opẽ ppĩo fert:aut ius qđ cuiq; debet̃: reddit.Actionẽ quoq; in oibus artibus offm̃ uocamus:
uñ officiũ grãmatici:architecti:& medici dicimus:& inde officina dr̃ locus:in quo artifices opa sua faciunt:distatq;
a taberna:qꝺ officina est:ubi opa efficiunt̃:taberna ubi uendunt̃.Cice.opifices:& tabernarios: atq; oẽm illã fecem ci-
uitatum qd est negocii cõcitare? Tabernas ẽt antiq casas dixere qꝺ ex tabulis fierent.⸿ Si solutos sinat:ac si dicat:sci-
mus nos offm̃ nostrũ esse:si solutos sineret agẽdi illi gratias:& plurimũ debẽdi.Sed qa hæc uerba pñt & aliter intel-
ligi:hoc est offm̃ coꝛ esse au fugiẽdi:si soluti pmitterent̃.Iõ lorarius subdit: at fugã fingitis.i.patis:fingere.n.ut No. Fingere.
ait:& nos diximus in uocabulario nr̃o:sigñat cõponere. Virg.Persequr uitẽ attõdẽs:fingitq; putãdo:simulare.Te-
ren.Et figũt quãdã nũc se fallaciã.formare:seu facere.Vir.Nec si miserũ fortuna sinonẽ: finxit:uanũ ẽt.m.q in.p.f.
Et pare:ut hoc loco:& apud Lucil.fuga fingit̃ timido uadit pede pcitus.⸿ Quã rem agitis sentio:metri rõ exigit:ut
uerbũ sentio postponat̃:qa uersus alr̃ nõ cõsisteret.⸿ Haud nos decet:scribẽdũ est decet ex cod.antiqs:& metri neces-
sitate.nõ deceat:ut legũt iterp̃tes ꝑdicti cõtra legẽ carminis.⸿ Si erit oc.cõmoditas:opportunitas tpis casu ꝓueniẽs:
ut ait Fest.⸿ Vnũ nos exorare:ita exigit meti rõ:ut scribat̃:nõ unũ exorare nos.⸿ Quid id nã est? ut sine arbitris hi- Occasio.
sce:hic quoq; uersus ita scribi dẽt:ut suis cõstet pedibus:nõ aũt.⸿ Quidnã id est? ut sine hisce arbitris: ut legũt interp
tes ꝑfati.⸿ Nobis detis lo.locũ.& nõ locũ loquẽdi:eadem rõne metri.⸿ Incipesse:ꝑ incipe:nõ incipisse:ut legit Sar.
nã ut a facio facesso:ab experto expetesso:sic ab incipio incipesso deductũ est.⸿ Ab istis:captiuis.s.sunt.n.duç dictio
nes:discedite inquit lorarius cæteris seruis cõsocius suis:& ꝓcul ite ab his captiuis: ut cõfabulari possint.

SARACENVS.

Compos & impos scientie.

Astus unde

¶ OBNoxii ambo: Loqtur: philocrates absq; cōtrouersia: ut ex sensu colligit. ⸿ Cōpotes: dicimus cōpotē & impotē uoti scientiæ: & alterius cuiusq; rei: & idē est cōpos fio.i. assequor: impos nō assequor. ⸿ Secede huc: Nunc alloquit Tyndarū. ⸿ Permanet: Penultima pducta ab eo: qđ est manere.i. uulgare. ⸿ Colas: Exerceas. ⸿ Assimulo: Simulamus quæ nō sunt: nūc incipiūt fallaciam struere: ut ab eat ipse philocrates in patriā p tyndaro: maneatq; pro philocrate tyndarus. ⸿ Astu: Pro astucia cuius origo: ut placet Festo ex græco oppido asti deducit: in quo qui uersatiassidue sint cauti: atq; acuti esse uideant: astoꝝ gentē supra byzantiū fuisse author est Strabo in.vii. ⸿ Vilitati: Seruituti. ⸿ Secundū: iuxta: ppe. ⸿ Aium suū. Quasi diuioitus sit: allatū ɔsiliū. ⸿ Oro per precē.i. ago precibus: notauimus supra orare p agere dixisse neteres.

Concede huc. Lo. abite ab istis. Ph. obnoxii
Vobis sumus ob hanc rem, quom quæ uolumus.
Copiast, atq; ea facitis nos compotes.
Secede huc nunc iam, si uidetur, procul.
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant,
Ne ue permanet palam hæc nostra fallacia.
Nam doli non doli sunt ni astu colas.
Sed malum maxumum, si id palam prouenit.
Nam si herus mihi es tu, atq; ego me tuum
Esse seruom assimulo. tamen uiso opus,
Cauto est opus, ut sobrie, sineq; arbitris accurate hoc agat, (docte
Et diligenter. tanta incoepta res,
Haud somniculose hoc agendust. Ty. ero ut me uoles.
Ph. Spero. nam nunc uides pro tuo charo capite
Charum offerre meum caput uilitati. Ty. scio.
Ph. Sat scire tam memento, quando id, quod uoles, habebis,
Nā fere maxuma pars morē hūc hoīes hñt. quod sibi uolunt,
Dum id impetrant boni sunt. sed id ubi iam penes sese hñt,
Ex bonis pessumi, & fraudolentissumi
Sunt. nunc ut mihi te uolo esse, autumo,
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.
Pol ego si te audeam, meum patrem
Nominem. nam secundum patrem tu es pater proxumus.
Ty. Audio. Ph. & ppterea sæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed seruos sum. nunc obsecro te hoc unū,
Quoniam nobis Di immortales animum ostenderunt suum,
Vt qui herum me tibi fuisse, atq; esse nunc conseruom uelint,
Quod antehac pro iure imperitabā meo, te oro nūc p pcem,
Per fortunam incertam, & per mei te erga bonitatem patris,
Perq; conseruitium commune, quod hostica euenit manu,
Ne me secus honore honestes, q̄ ego te quom seruibas mihi.
Atq; qui fueris, & qui nunc sis, meminisse ut memineris.
Ty. Scio qdē me te esse nūc, & te esse me. Ph. hē istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

VALLA.

¶ OBNoxii ambo. Summissi obliga.i. ⸿ Facitis nos cōpotes. facitis: ut habeamus in ptāte. ⸿ Arbitrari queant.i. possint pro arbitrio de nobis ferre sententiā. ⸿ Neue permanet.i. trāseat. permanet. nō a permaneo: sed a pmaneo. ⸿ Ni astu colas.i. exerceas. ⸿ Si ad palā puenit.i. in uulgus pueniat: uñ & rerum puentus: ut frugum: singulis annis. ⸿ Viso opust. oportet uidere. ut cauto est op⁹ oportet cauere. ⸿ Haud somniculose.i. dormitāter: per hoc negligēter. ⸿ Tuo caro capite.i. uita. nā ubiq; caput p uita ponitur: qa maxime ex capite uita indicat: unde sensus oēs. Capud dictū: qđ inde capiāt nerui originē: a qbus sensus. ⸿ Naꝫ fere maxima: pars hoc ethicum est. in moribus nāq; oi num id frequēter inspicitur. ⸿ Nā secundū patrē.i. post patrē. ⸿ Nūc cōseruū.i. in eadē captiuitatis seruitute. ⸿ Pro iure. ut ptās mea erat iure herili in seruū. ⸿ Oro per pcem.i. ago pcibus: uñ oratores causarū actores. ⸿ Per fortunā incertā: quā legati scytharū alixandro dixerūt: alas & pedes hre: nūq̄ eni q̄ se totā pmittere. si dedat pedes alas hēre leberas: uñ euolet. ⸿ Conseruitiū cōe.i. cōem simul seruitutem. ⸿ Qđ ostica euenit manu. qđ cōtigit ptāte hostili. ⸿ Honore ho. ut seruire suitutē arcaismos.i. ne plus q̄ per sit: uilescat apud te seruit⁹ mea. ⸿ Meminisse: ut mem i. Reuocare in memoriā: qđ est. Cic. snia recordari: ut tenaci hæreat memorie. ⸿ Hem istuc exhortātis hem nox ē. ⸿ Memoriter meminisse.i. sine hæsitatiōe tenere memoria.

PYLADES

¶ OBnoxii: philocratis hęc uerba sūt. ⸿ Vobis sumus ob hāc rem: quū q̄ uolumus: hūc uersum ita scribēdū cēsuimus metri necessitate: & tollēdā dictionē ambo: q̄ erat in principio: uti supfluā: & sistr nos io fine. ppōnē aūt pp expōnē interlinealē fuisse existimam⁹ illius ppōnis ob. ⸿ Et ea fa. nos cō. addēda fuit cōiūctio &: ad uersus integritatē. ordo est: & facitis nos cōpotes in ea copia: eoꝝ.s. q̄ uolumus. Dicimus cōpotē alicuius rei: q id asseqt: qđ cupiebat: impotē aūt q nō asseqt: cōpotē inqt Noū. in bonā ptē solū accipi putat: quū & in malā possit. Plaut. in epidico. Cedo maoū: accipe erūnaꝝ: & miseriaꝝ cōpotē. ⸿ Secede. Nūc philocrates sermonē suū cōtinuans tyndarū aloqt. ⸿ Nā doli nō sunt doli: ita scribi metri necessitas cogit: nō aūt: nō doli sunt: ut legūt interptes pdicti. ⸿ Sed max. malū: & hic quoq; uersus ita scribēdū est eadē metri necessitate: nō aūt: sed malū maximū. ⸿ Astu: astucia. Astus. n. & astucia calliditatē: & ingeniosam q̄dā prudētiā: seu uersutiā signat. ab ἄστυ. græco uocabulo deductū nomē: qđ urbē signat: q q in urbib⁹ assidue uersant: callidiores siūt: & acutiores: ut iqt Fest. ⸿ Nā si mihi herus es tu: & nō si herus mihi es: qa uersus nō cōsisteret. ⸿ Assimulo: fingo. Simulare: ut Doū. inqt: est falsum p uero fingere. Terē. Ille als res simulare. Dissimulare aūt est: ostēdere nō esse id: qđ est: & fingere: ac metiri. Idē. Metuit hic nos: tā & si sedulo dissimulat. ⸿ Viso est opus.i. uidere opus est: & ita scribēdū ē metri rōne. nō uiso opust. ⸿ Vt sobrie: tollēda fuit & dictio hoc: hic interposita: inter ut: & sobrie cōtra legē metri: & lſç ordinē. ⸿ Docteq;: addēda fuit cōiūctio q; metri necessitate. ⸿ Tāta incoepta res: subaudiēdū: uerbū est: nō ascribēdū metri rōne refragāte. ⸿ Ero: ut me uoles. Tyndari uerba sunt: & abiiciendū fuit

Astus.

nerbum

uerbū eē: qđ hic in fine ascriptū erat cōtra metricā rōnē. ⁋ Nā nūc uides delēda fuit dictio tu: q̄ hic ascripta erat post nā rōne metri. ⁋ Vilitati: seruili hitudini: & uili seruitio: nā ut te redimā: seruū simulo. ⁋ At scire te memēto: tūc addendū fuit aduersus integritatē. ⁋ Qū id hēbis: qđ uoles: nō qū id: qđ uoles hēbis: qa uersus non cōsisteret. ⁋ Nūc ut te mihi uolo: nō ut mihi te uolo: qa claudicaret uersus. ⁋ Qđ tibi suadeā: id suadeā meo pr̄i. Id dictio interponenda fuit ad metri integritatē. ⁋ Secūdū: iuxta: ꝓpe. Nā secūdū: ut Noñ. inqt: nō solū nūero est: aut ordine: qđ plęrūq; uidemus: sed & ꝓsperū sign̄at. Ter. Si mihi secūdæ res de amore essent: & sign̄at iuxta: Vir. pascunt̄ uero syluas: & plena s̄m flumina. ⁋ Nō ego herus. Cis sūma sermonis huius Philocratis tā logis ambagibus ꝓducta est: ut tyndarus memor sit: fingere se herū: & asserere philocratē esse seruū: ne uel in ea re labat̄ q̄lio mō. ⁋ Animū ostēderūt suū: q̄si diuinitus datū ut eis hoc cōsiliū instituēdæ hmōi fallaciæ. ⁋ Pro iure ipe. meo. Meo scribēdū est ex codi. antiqs. & recto sensu: nō mō: ut legit Pius somniās. ⁋ Te oro nūc: nō nunc te oro: qa uersus claudicaret. ⁋ Per p̄cē. oro p p̄cem: ꝓ ago p̄cibus positū est: ueteres. n. orare ꝓ agere dixerūt: ut supius lectū est. Noñ. itē. Orare inqt est p̄cibus poscere. Cicero. Rogare: & orare: ne eos supplices aspnet̄: orare agere. Idē offi. li. iii. ut uerā amici cām esse malit: ut orandæ litis tp̄s: quoad p leges liceat accōmodet. ⁋ Quū seruibas: p seruiebas antiquo more: sic. n. hn̄t codices ueteres. ⁋ Meminisse: ut memineris. dupl̄r hic insanit Pius interp̄s dicēs: qd si legis meminisse tu memineris? Deinde addēs. In priscis exēplaribus legit̄: meminisse tu memor sis. Neutrū. n. neq; in priscis legit̄ exēplaribus: neq; uersus rō patitur: neq; Plautinus loquendi mos fere admittit.

Secundum · Orare.



Aegio. Philocrates. Tyndarus.

IAm ego reuortar intro, si ex his q̄ uolo, exquisiuero.
Vbi sunt isti, quos an̄ ædeis iussi huc produci foras?
Ph. Pol tibi ne quæstiōi essemus, cautum intellego,
Ita uinclis, custodiisq; circumoeniti sumus.
Ae. Qui cauet, ne decipiatur, uix cauet, quom etiam cauet.
Etiam quom cauisse ratus est, sæpe is cautor captus est.
An uero non iusta caussast, ut uos seruem sedulo,
Quos tam grandi sim mercatus præsenti pecunia?
Ph. Neq; pol tibi nos, quia seruas, æquom stultitiæ uortere.
Neq; te nobis, si abeamus hinc, si fuat occasio.
Ae. Vt uos hic, itidem illic apud uos meus seruatur filius.
Ph. Captus est? Ae. ita. Ph. nō igitur nos soli ignaui fuimus.

IAm ego reuertar: Redibat ad captiuos Egio: ut ex ipsis statū eoꝝ: & cōdōnē resciret. ⁋ Qōni: ab eo: qđ est q̄ro. ⁋ Pręsenti: numerata. ⁋ Fuat pro sit.

SARACENUS.

IAm ego reuertar: ęgyo in hac scæna phylocratē: & tyndarū alloqt̄. ut filiū phylopolemus redimat: suū mittendo domū. At fallitur astu captiuoꝝ: nec seruū: sed dn̄m mittit. ⁋ Huc ꝓduci foras. i. ex ędibus duci an̄ cōspectū meū. ꝓducere. n. ꝓcul ducere: un̄ & syllabæ ꝓductę dn̄r: cū tp̄a geminant̄. & p an̄ sign̄at. ut pro foribus: p moenibus: & filia. ⁋ Ne tibi qō essemus: urbane dictū ne esset: q đ nos q̄reres. ⁋ Cautū intelligo: ꝓuisum ꝓspicio. cauere. n. alicui ꝓuidere est: un̄ cautela. nā cauteriū a græco est καιω cuius futurum καυσω & p̄terito passiuo cauteriū. Cautum quoq; ut̄ inde scm̄: qđ ab eo cauendū sit: ne qs ibidē icidat. ⁋ Circūmuniti sumus. circūquaq;. tanq̄ ciuitas munita moenibus. ita nos custodiis. & qm̄ munera q̄dā esse uñr ab aliqbus adhibita moenia q̄si munia: & munere quā ueteres ēt moenire dicebāt. ⁋ Vix cauet: cū ēt cauet. i. uix satis cautelę adhibet: cum ēt se arbitretur satis ꝓuidisse. ⁋ Sæpe is cautor captus est. euenit frequenter: ut q plurimū cauerit: deceptus sit: dū nequit dolos oēs fallentiū dispicere. ⁋ Pn̄ti pecunia. i. dinumerata in manu: nō lōgius ꝓducta. ⁋ Aequū stultitię uertere. i. nos stultum arbitrari te. ⁋ Neq; te. subaudi ęquum est. ⁋ Si abeamus. i. opam dederimus ad abeundum. ⁋ Si fuat occasio. i. sit: antiq; dictum. ut a Virgilio: tros rutulus ue fuat. ⁋ Meus seruatur filius. in seruitute positus est. Etenim seruare q̄n̄q; dixerūt ueteres in seruitute esse: Cic. p Flacco: nūc uero hoc magis q̄ illa gēs qd de impio nr̄o sentiret ostēdit: qm̄ armis q̄ cara diis immortalibus esset docuit: q̄ est uicta: q̄ est capta: q̄ seruata.

VALLA. · Producere quid sit. · Cautum usi. · Seruare qd sit.

IAm ego reuertar. Tetrametro brachicatalectico carmine septē pedibus incedēti cōstat hęc scena. In qua primū cōtinet̄ Philocratis & Tyndari captiuoꝝ reuisio ab ęgiōe scā: & exqsitio deinde gn̄is: & cōditiōis eoꝝ: ac demū cōuētū cū illis: ut alter in p̄riā ad philocratis patrē abeat: alter hic apud ægionē remaneat pignori: donec ille reuertat̄ ac philopolemū senis filiū in bello captū redēptū in aulide secū ducat: ægioni restituendū ꝓ ipsis ambobus captiuis: Ea tm̄: atq; unica admissa fallacia: q̄ philocrates captiuus: qui herus erat: mutato noie: ac ueste cū tyndaro seruo suo secū capto: illū relinqt apud ægionē ꝓ philocrate: & ipse abire permittit̄ ꝓ tyndaro seruo. ⁋ Pol tibi. Ita scribēdū est metri necessitate: nō ædepol: ut legūt interp̄tes nr̄i: & fere hn̄t codices cōtra rōnē uersus. ⁋ Qōni: ab eo: qđ est q̄ro deductū nomē est. i. ne cām hres q̄rēdi. ⁋ Circūmoeniti. ꝓ circūmuniti: ita. n. ueteres dicebāt. & codices antiq hn̄t. Moenire. n. & munire indifferēter dicimus oe in u mutata: ut poenio & punio: moerus & murus. Vir. Atq; ipsis p̄lia miscēt: aggeribus meroꝝ. ⁋ Qui cauet. Catholica sn̄ia: q̄ nemo unq̄ satis sibi cauere pōt: ita sunt oia dolis: & fraudibus referta. ⁋ Pn̄ti. nūerata. Quia seruas: tollēda fuit dictio nos: q̄ inter

PYLADES · Moenire.

has duas scripta erat: cōtra metricā rōnē: quū tñ subaudiēda sit. ¶ Si fuat: si sit: uel si fuerit. ¶ Itidē apud uos: tollenda si sīr fuit dictio illic: q̄ post dictionē itidē hic ascripta erat eadē ratiōe metri. ¶ Captus ne est. Nisi addat ne: uersus hic claudicaret: iñ adiiciēdū curauimus. ¶ Ignaui fuimus: fuimus scribendū est ex cod. antiqs: & sniæ concinnitate: nam de præterito loquitur.

Ae. Secede huc. nam sunt, quæ ex te solo scitari uolo,
Quarum rerum te falsiloquom mihi esse nolo. Ph. non ero,
Quod sciam. si quid nesciui, id nescium tradam tibi.
Ty. Nunc senex est in tonstrina, nunc iam cultros attinet.
Næ is quidem inuolucre iniicere uoluit, uesté ut ne inquinet.
Sed utrum strictim ne attonsurum dicam esse, an per pectiné
Nescio. uerum si frugist, usq; admutilabit probe.
Ae. Quid tu, seruos ne esse an liber mauelis? memora mihi.
Ph. Proxumum quod sit bono, quodq; a malo longissume,
Id uolo. quanq̄ non multum fuit molesta seruitus.
Nec mihi secus erat, q̄ si essem familiaris filius.
Ae. Euge pol Thalem talento non emam milesium.

SARACENVS.

¶ SCitari: pro sciscitari: uocauer ā. n. philocratē p tyndaro. ¶ Nunc senex est in tōstrina: Per quādā metaphorā loqt hoc loco Tyndarus: nō aūt egio: ut hñt minus emaculati codices: & uerba ipsa plane docēt: ex qbus nitidior & cultior sensus elicit: si ipse loquat Tyndarus: nā qa egio ad se accerserat Philocratē q oīno fallere senē decreuerat: dicit nūc senē ipsum esse in tōstrina. i. sub Philocratis manu: philocratēq; sese accingere: ut illū admutilet pbe. i. fallaciis hominē perimat: ppetuoq; loqt Tyndarus: quoad senex philocratē roget seruū: an liberū esse mauelit. ¶ Nunc cul. at. p tenet: subaudi Philocrates cultros. s. rasorios: & nouaculā. ¶ Inuoluere iniicere uoluit. Quasi uestimēta collegerit: & suffarcinauerit: ut assolēt: q uolūt qppiā expeditius agere. ¶ Strictim ne: in trāslatiōe pseuerat. Nā diuersimode tōsores capillos admutilāt. ¶ Vsq; admu. Vel usq; diu: uel adeo: siue ad cutē usq;. ¶ Quāq̄ nō multū: Nunc fallaciā exordit simulās se seruū Tyndarꝰ. ¶ Thalē: p thalete: q fuit e septē sapiētibus unus: q eodē tpe in græcia uixerūt: hic prius fuisse phibet: ut cōmemorat Laertius q astrologiæ secreta rimatus sit: solis ac lunæ defectus pdixerit: cōuersionesq;: aiosq; imortales fecerit: mundūq; aiatū: & dęmonibus plenū: anni tpa: illorūq; uicissitudies prior iuenerit: cuius illud est: cū forte interrogaret. qd esset difficile: se ipm noscere: illud quoq; cū sciscitaret: quo optime & iustissime uiueremus: si q̄ in aliis rephendimus ipsi nō faciamus.

Suffarcinare quid sit.
Thales qui fuerit.

VALLA.

¶ SCitari uolo. i. exquirere. Dicimus scitari & sciscitari iteratiua uerba ab eo: qđ est scio fit scito. ab eo: qđ est scisco sciscito. ¶ Si qđ nesciui. ita loqmur nescio: & haud scio. nō scio aūt Cice. putat in oratore latinus nō est. ¶ Id nescium tradā tibi. sicut a supino scitū: & nescitū hoiem dicimus: ita a uerbo scio sciū & nesciū. ¶ Senex est in tōstrina. hoc ex puerbio: ac siītudine dcm̄ est. ¶ Cultros attinet. subaudi rasorios: nēpe nouaculas syrotraq;. ¶ Næ id qdē. qđ seqt noluit: interpūctim legēdū est. ¶ Iniicere uoluit uestē inuolucrē. Vt sit inuoluere aduerbiū. sensusq; est: quo uestē non ignet: uoluit in globū iuoluere hocq; siītudinarie dcm̄: & allegoricos: ut det intelligi exactius se uelle scitari: sed tñ uim nullā se adhibiturū. ¶ Strictim ne. i. pstringēdo. ¶ Per pectinē. ut pecten ferat deorsum: & supcurrat attōdendi instrm: ut fieri assolet. ¶ Admutilabit ppe. i. attōdet uenuste. ¶ Proximū qđ sit bonū. pōt legi: & ut sit pximū bono. bono. sin legat pximū bonū: erit bonū ita cōiūctum: ut nihil coiūctius. ¶ Quā si essē fa. filius. Familiaris certe erat filius: sed dissimulat: Vrbane igit illudit ægyonē dolorꝫ ignarū. ¶ Pol thalē talento nō emā mi. Thales milesius ægyptū petiuit: uñ tñ multa pcaluit. phiæ naturalis fuisse phibet argutus indagator. Geometres illis tpibus pclarus: atq; oino in mathematicis peritus. in qbus multa cōperit theoremata: ut Heron alexādrinus: ut Proclus lycius: ut Papus tradidere: iō inter septē sapiētes: q uno tpe uixere primus habitus est. Stra. quoq; in. xiiii. de ipso hæc refert ingens. Viri nobiles: & mēoria digni orti e mileto fuere: thales Milesiꝰ ē septē sapiētibus unus: & gręcorꝫ prius historiā introducēs: itidē mathēatica prius scripsit: eiꝰ discipulus anaximāder: cꝰ auditor anaximenes: & hecateꝰ historicus ęqlis ętate nobis Aeschines rhetor: q exul piit: q i Popeiū magnū uehemēter esset iuectus. Hoc ergo dicit p irrisionē ęgyo: postq̄ hūc captiuū tā sapiētē nactus sū: si thaletē milesiū talento possim emere nolim. Dr aūt thales thaletis: & thalis.

Sciscitor & sciscitor dicit.
Pecten qđ sit.

PYLADES

¶ SCitari: psciscitari: & iqrere. ¶ Quorꝫ te sal. Ita scribi cogit metri necītas: & nō q̄rū rerꝫ: qa pes unus uersui abūdaret: sed & uerisile est: fuisse expōnē iterlineariā illas duas dictiōes: q̄rū rerꝫ huius solius quorꝫ. ¶ Id nesciū. i. ignoratū: & icognitū. Nesciū. n. ut Noñ. iqt p icognito usurpat. Plau. i rudēte. Quæ i locis nescitis nescia spe sumus. Als āt p ignorāte: ac nesciēte capit. Ouid. Nescius assūptus Priamus pr̄ æsacō alis. Virg. Ne fati nescia dido: finibus arceret. ¶ Nūc se. ē i tō. hūc locū Pius iterp̄s neq; itellexit: neq; itelligere se prius oñdit: nugas q̄sdā accumulās: nullū sensum: nullūq; leporē hñtes huic cōtextui cōgruū: ut legēti illius cōmētarios patet pōt. Sar. āt tribuēs fmonē hūc Tyndaro: q dicat ægionē eē i tōstrina: & sub philocratis māu: philocratēq; sese accigere: ut illū admutilet pbe: & philocratē cultros attinere: itidē aberrare multū nobis uf. Nā philocratis cōtinuata uerba existiamus hæc: q̄q̄ sūmissiore uoce plata itra se: quū uereret de more captiuorꝫ: & eorꝫ: q i ptāte aliēa sī: qd nā a se ęgio rogaturꝰ eēt: timeretq;: ne detegeret cœptā: atq; exorsā iā fallaciā p uestis ac nois mutationē: Itaq; philocrates: sūpta metaphora a tōsoribꝰ: & eorū actione: q tōdēdos ad se uocāt: eisq; circūuoluto hūeris pāno lieo: sūptoq; cultro rasorio: ac pectie: comā: ac barbā recidūt: quorꝫ alios altius: & usq; ad cutē stricti tōdēt: aliis āt leuius: & p pectinē tm̄: atq; a sūmo capillos abscidūt: Nūc igt senex iste ægio ē i tōstrina: & cultros hēt i māu: ut me attōdeat: ac ne iniecit qdē mihi pāniculū sup hūeros: ne uestē pilis mihi ignaret: is āt nescio: an me attōsurus sit stricti: an p pectinē. i. quū me ad se seorsū uocauerit: nescio qd de me acturus sit: & an male me hiturus: an bū: uerꝫ si frugi ē: hoc ē si prudēs: & astutus fuerit: usq; admutilabit ppe. i. me male tractabit detecta fallacia mea: hæc uf nobis eē cōgruētissima: & cōsona snia: & pcipue: quū antiq codices habeāt: sed utrū stricti me attōsurꝫ dicā: & nō ne: ut legūt illi iterp̄tes delirātissimi: q̄ dictiōe me: apte elicit uerba hæc philocratis esse: & nō tyndari: neq; ægiōis: ut codices ferme hñt. ¶ Admutilabit: trūcabit: cōminuet. Mutilare. n. est cōminuere: & trūcare: & mutilus trūcatus: & cōminutꝰ. ¶ Inuolucre: pānuelū dicit: qđ tōsores hūeris tōdēdorꝫ iuoluūt: ne capillorꝫ recisamēta psegmina uestē sordidēt: id a græcis ωμολινον appellat: q̄si hūerorꝫ linteū: hoc loco substātiue dixit iuolucre: quū adiectiuū als sit. Ang. politianus in rustico. Auscultat an itus pipiat iuolucer pullus. ¶ Vsq; admutilabit

Nescius.
Mutilo.

admutilabit p̄be.i.usq; ad mutilationē cutis: p̄be me abradet: & truncabit. ¶ Quid tu: uerba sunt aegiōis nunc ista: ¶ Proximū qd sit bonū. Id uolo inq̄t philocrates: qd sit bonū mihi p̄ximū: & lōgissime a malo: posset et legi bono: ut hn̄t aliq codices: ut sit sensus: id uolo: qd sit p̄ximū bono. ¶ Quāq̄ nō mul. hinc exordit̄ fallaciā: simulās se seruū esse tyndarū. ¶ Thalē: duplici iclinatiōe flectit̄ nomē: thales thalis: & thales thaletis: ut philolaches philolachis: & philolachetis. Fuit Thales ex mileto unus e septē sapiētibus apud graecos: de qbus in asinaria diximus hic primus fuisse dr̄: q astrologiae secreta iuestigauerit: & solis: ac lunae defectus p̄dixerit: aios imortales fecerit: mūdūq; aiatū: ac daemonibus plenū: anni tp̄a: illorūq; uicissitudines inuenerit: ut Laertius cōmemorat. Cuius & illud fuisse dr̄: quū forte interrogaret̄: qd esset difficile. Seipsum noscere: q̄q̄ id alii Chiloni lacedaemonio tribuant: ut ibi exposuimus. Ipsius & illud dictū assert̄: optime: & iustissime uicturos nos: si quae in aliis reprehendimus: ipsi nō faciamus.

Nam ad sapientiam huius nimius nugator fuit.
Ve facete orationem ad seruitutem contulit.
Quo de genere natust illic Philocrates? Ph. Polyplusio.
Quod genus illic unust pollens, atq; honoratissimum.
A. Quid, ips hic quo honore ē illic. Ph. sūmo, atq; ab sūmis
Ae. Tū igit̄ ei, quom ī aliis tāta gratiast, ut p̄dicas, (uiris.
Quid diuitiae? sūt ne optumae? Ph. un̄ excoquat seuō senex.
Ae. Quid pr̄, uiuit ne? Ph. uiuō quom ide abiimus, liqmus.
Nunc uiuat nec ne, id Horcum scire oportet scilicet.
Ae. Salua res est. philosophat̄ quoq; iā, nō mēdax modost.
Quod erat ei nomen? Ph. Thesaurochrysonicochrysides.
Ae. Videlicet & p̄pter diuitias inditū id nomen quasi est.
Ph. Immo aedepol propter auaritiam ipsius, atq; audaciā.
Nam illi theodoromedes fuit germano nomine.
Ae. Quid tu ais? tenax ne pr̄ est ei? Ph. īmo aedepol p̄tinax.
Quin etiā, ut magis noscas, Genio ubi suo quādo sacruficat,

SARACENUS. ¶ VNde excoq̄t seuū: Ex aialiū.s. maxima pinguedine: nā apud ueteres in pecoribus: & locis diuitiae magis erāt q̄ in nūerata pecunia: q̄ ab ipsis pecoribus nomen hēt: seuū aialiū pinguedinē dicius: sed maxime cornigeror̄. ¶ Horchū: inferos: qa herco saepio: quasi septū dicas animarū. ¶ Thesanro ch. cry. Hūc uersiculū declarat: qui subsequitur. q.s. pp aureum thesaurum nomen hmōi sit sortitus: est enim quaedam iocosa sermonis lasciuia.

VALLA. ¶ AD Sapiētiā huius. subaudi captiui. ¶ Nimis nu. fuit. nō.n. hoc dicit: nr thaletem nugatorē uideri uoluerit: sed assetando: uel potius irridēdo dixit nugatorē: si huic cōpet̄ loquenti. ¶ Polyplusio. hubertim diuite. nā polys multus dr̄: & plusios diues. *Polys quid sit.* ¶ Quid diuitiae: qd sepatim legendū: ad iterrogationē.n. ut si dicas: qd mihi rn̄des: diuitiae sunt ne optumae: nō ad p̄bitatē refert̄ optumae: sed ad magnitudinem. Verba.n. mō corpis: mō ai eadē multa sunt exp̄ssoria. ¶ Vn̄ exco. se. i. greges multos hēt: un̄ seuū possit colligere. Inde nāq; ueteres habuere diuitias: un̄ & pecunia dicta. ¶ Horchū scire oportet. qa si mortuus eū horchus recepit nēpe infernū. ¶ Salua res est: p̄uiat̄. Vertiruetus p̄uerbiū qd fuit: salua res est: saltat senex. Cām Verrius reddit: q. C. Sulpitio: & C. Fuluio ɔsulibus: calphurnio pisone p̄tore faciente ludos: subito ad arma exierūt: nūciato aduētu hostiū: uictoresq; in theatrū redierūt: solliciti ne intermissa religiōe instaurādi essent: inuentū esse ibi. C. Popiniū libertinū mimū magnū natu: q ad tibiciniē saltaret: itaq; gaudio non interruptae religiōis editā uocē hāc. At Asinius capito eo ludos apollinares Claudio: & Fuluio Cos. factos dicit ex libris sybillinis: & uaticinio martii uatis institutus: cūq; C. Volūnius ad tibicinē saltaret secundarū partiū mimus. qd dictū est accidisse. ¶ Thesauro chry. ch. thesauro thesauronis: chrysonico. nis. qa chrysos aurū dr̄ chrysonico: & chryside. ¶ Tenax ne. tenacē auarū dicit a tenēdo. In ax ferme uerbalia. ut in osus denoiatiua uitio dant̄: ut bibax: edax: emax: uendax.

¶ NAM is ad sapientiā addēda fuit dictio: is aduersus itegritatē: & sensus cōcinnitatē is aūt thales subaudi. ¶ Polyplusio: ualde diuite: πολυ.n. multū: & ualde sign̄at: πλουσιος aūt diues. *PYLADes Polyplusi?.* ¶ Qd gn̄s illic unū est: & nō: ē unū: qa abūdaret pes unus uersui. ¶ Quid ipsus: quo honore: delēda fuit. dictio hic: q̄ ascripta p̄perā erat post p̄nomē ipsius: eadē metri rōne. ¶ Tāta ē gr̄a: & nō tāta gr̄a: sili cā. ¶ Excoq̄t seuū: p̄uerbialr̄ dr̄ qs hr̄e: un̄ seuū excoq̄t: quū diuitias: & opulētias maxias hr̄e eū sign̄are uolumus. Nā seuo & pinguedine aialium caetera excoq solēt. ¶ Senex. i. qn̄ senex erit: ac si dicat: tātae ei sunt diuitiae: ut uti: & abuti eis possit: & ēt quū senex erit: excoq̄re seuū possit. Seuū & sebū dicimus idiscriminatim piguedinē: & p̄cipue cornigeror̄: un̄ cādelae sabaceae fastigiant̄ figura cylindracea. *Seuum.* Seuare candelas igr̄ Columella p̄ eo: qd ē seuo cādelas adglutinare: sic.n. iq̄t lib. ii. far pinsere: faces icidere: cādelas seruare. Et Auso. Albētis seui globulos: & pinguia cerae podera dixit. ¶ Horcū. Plutonē uel iferor̄ sedē: quā dictionē Festus ab urgēdo dici putat: qa in mortē urgeat: alii aūt a graeco deduci. ἕρκος. qd septū sign̄at: q̄si septū sit aiar̄: uel: qd p̄pi? uero ē: ab ὅρκος: qd illis iusiurādū ē. Siqdē amnis esse apud iferos horcus mēorat̄: p qnē iurare dii cōsueuerint: quē & eūdē esse cū styge plerīq; cēsent: hinc p̄ Plutone: & sede ipsa iferor̄: ut diximus accipi solet. ¶ Nō mē. mō ē. i. nō mō: nō ē mēdax: sed ēt p̄hice loq̄t. ¶ Thesaurochryso. iūctim unica dictiōe legēdū hoc ē nomē per iocosam sermōis lasciuiā cōpositū: id aūt eximiū aurei thesauri dn̄m sign̄are ur̄: siqdē ex thesauro: & χρῦσος: quod aurū sign̄at: & νικω uerbo: qd signat uinco: & supo: cōpositū ē: ueluti si dicas: aurat? aurei thesauri p̄riceps. chrysides.n. auratū sign̄are pōt. *Thesaurochrysonicochrysides.* ¶ Nā illi theo. delēda fuit dictio qdē hic p̄perā iterposita post p̄nomē illi: cōtra metri rōnē. Theodoromedes āt dona deor̄ curās iterp̄tari pōt. Nā θεος deus. δωρον donū: & μηδος cura ac μήδομαι curo graecis ē. Et aduertēdū est: penultimā h? nois lōgā eē: atq; ita p̄ferri dēre ut palamedes: Diomedes: Ganymedes. *Theodoromedes.* ¶ Germano: p̄prio natiuo: germani p̄prii dn̄r: q ex eodē germine nati sunt: & ueluti ex eadē stirpe: q̄uis Varro germanos ex eadē genitrice natos esse dicat: Auso. tn̄ dicēs: Germani fr̄es sunt chrestus acindynos alter: ostēdit: nō itelligi ex eadē genitrice: nisi ad dat fr̄es. ¶ Tenax ne pr̄ eius ē: & nō pr̄ ē eius: qa uersus nō cōsisteret: sed abūdaret. ¶ Pertinax: ludit in uocabulo tenax: a quo cōponit̄ p̄tinax: qd sign̄at durū: iexorabilē: atq; obstinatū: p.n. i cōpōne hui? nois auget in malā p̄tē: & nimiū sign̄at: ut ēt in p̄fuga: q is dr̄: q nimiū fugit: hoc ē q ad hostes trāsit: & impuersus: qui dr̄ nimiū in malo uersatus: p̄citus nimis incitatus: & ira: ac furore accēsus. ¶ Genio ubi suo sibi sacruficat: ita scribēdū est: & nō: Genio suo ubi:

q̄ñ sacrificat:ut inepte:& cōtra metri legē legūt interp̄tes nostri amusicoteri:dictionē quādo fuisse expōnē illius alterius ubi manifestum est. ꝑ Suo sibi.i.suo proprio:de more antiquoꝝ sibi additum est: ut superius diximus.

Ad rem diuinam quibus est opus,samiis uasis utitur,
Ne ipse Genius surripiat. proinde aliis ut credat,uide.
Ae.Seqre hae me igitᷣ,eadē ego ex hoc,q̄ uolo exq̄siuero.
Philocrates hic fecit hominem frugi,ut facere oportuit.
Nam ego ex hoc quo genere natus sis scio,hic fassust mihi.
Hæc tu eadem si confiteri uis,tua re feceris.
Quæ tamen scito scire me ex hoc. Ty. fecit officium hic suū,
Quom tibi est confessus quem uolui sedulo meam
Nobilitatem occultare,& genus,& diuitias meas.
Aegio,nunc quando patriam, & libertatem perdidi,
Non ego istunc me potius, q̄ te metuere æquom censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes æquabiles.
Memini quom dicto haud audebat,facto nunc lædat licet.
Sed uiden?fortuna humana fingit,artatq;,ut lubet,
Me qui liber fueram seruom fecit,e summo infimum.
Qui imperare insueram,nunc alterius imperio obsequor.
Equidem, si perinde,ut ipse fui imperator familiæ,
Habeā dn̄m,haud uerear,ne iniuste,aut grauiter mihi īpet.
Aegio hoc te monitum, nisi forte ipse non uis,uolueram.
Ae.Loquere audacter. Ty.tā ego fui añ liber,q̄ gnat⁹ tuus.
Tam mihi, q̄ illi libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos seruit,q̄ ego nunc hic apud te seruio.
Est profecto Deus,qui quæ nos gerimus,auditq;,& uidet.
Is,uti tu me hic habueris, perinde illum illic curauerit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quam tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.
Ae.Memini ego istoc,sed fateriu eadē,q̄ hic fassus ē mibi?
Ty.Ego patri meo esse fateor summas diuitias domi.
Meq; summo genere gnatum,sed te obtestor Aegio,
Ne tuum animum auariorem faxint diuitiæ meæ.
Ne patri, tametsi unicus sum, decere uideatur magis
Me saturum seruire apud te sumptu & uestitu tuo,
Quam illic,ubi minime honestust mendicantem uiuere.
Ae.Ego uirtute Deum, & maiorum nostrū diues sum satis.
Nō ego omnino lucrum omne esse utile homini existumo.
Scio ego multos iam lucrum luculentos homines reddidit.

SARACENVS. ℂ SAMiis uasis: fictilibus:& terreis:& ꝑpter ea uilioribus. ꝑ Seq̄re hae me: omisso philocrate ad se uocat Tyndarum ratus philocratem. ꝑ Philocrates:uocādi casus. ꝑ Hic fecit.i.mecum egit. ꝑ Quando.pro postq̄. ꝑ Meas opes æquabiles:ut scilicet ambo seruitutem seruiemus.

VALLA. ℂ SAmis uasis.i.fictilib⁹.ex samo tñ deferebant talia uasa:unde nomen habuere. ꝑ Ne ipse gēius surrip. Geniū dicit numē: cui ꝑ corpis salute tuēda ueteres sacrificabant. (Genius qd sit.) ꝑ Tu eadē si cō.uis.Cice.in ofone ꝑ Cecinna:qd intersit inter fateri:ꝓfiteri:& cōfiteri:nobis apuit inqēs. Nā in eas ipsas res:q̄s iprobissime fecit:testimonia sūpsit: & eis in cā testimōiis utiᷣ. Itaq; mihi certū est recupatores:añq̄ ad meā defensionem meosq; testes uenio: illius uti cōfessione: & testimōiis:qd cōfiteᷣ: atq; libēter confiteᷣ: ut:nō solū fateri: sed etiam ꝓfiteri uideaᷣ. ꝑ Tua ex re.i.tua utilitate:cui cōtrarium ab re. ꝑ Meas opes æq̄.ut nō sim opulētior q̄ seruus meus. æq̄biles aūt ꝑ æq̄libus posuit. ꝑ Cū dcō haud au.subaudiendū lede re:figura enexęrumenos. ꝑ Fingit:aratq;.cōponit: & astringit. ꝑ Impare insueram: ꝑ insueuerā. Insuesco & consuesco ꝑ eodē fere accipiunᷣ. Insuetus tñ nō suetus. Vir. Insuetum per iter. ꝑ Hostilis eri.ma.i.nis. Alioqn manus multitudo. ꝑ Illū illic cur. Ambiguū est:an sit ꝓnomē illic.i.ille:ut intelligaᷣ deus. An aduerbiū: & intelligatur apud nos. ꝑ Bn̄ ꝓfue.ualde iuuerit. ꝑ Par erit.i.æq̄ meritū dabit a græco sumptū: illi .n.par est: ꝙ nos par est. Cleomedes ϖαρ ἐστι γουν ὁρα νοτι και τα εις κατ ϖ ον ανα λογια ενατων ζυλων σχεδων επα ϖειρον Χειται. ꝑ Sūmas di.do.non por be terrarū dispsas: sed i eius ptāte positas. ꝑ Sūptu: & uestitu tuo. ꝑ Manifesto deꝓhendiᷣ:hic sumptum dici:de esca & potu: (Sūptus qd dicatur.) cū subiūgat:& uestitu tuo: cū & hęc quoq; sit ipensa seruis necessaria. ꝑ Virtute deū: pro deoꝝ. De hac syncopa alibi uberius. ꝑ Et maioꝝ nr̄m. Dubiū est:an sit syncopa nostrū ꝑ nostroꝝ. An sit abeo: qd est nostrū:uel nostri. ꝑ Lucul ētos ho.red.i.inter hoies fulgētes: a luce.n.luculentus.

PYLADES ℂ SAMiis uasis.i.fictilibus: & terreis:& ꝑpea uilioribus. Samos duaꝝ insulaꝝ nomē ē i mari ægeo:una adiacet thraciæ:q̄ postea Samothracia dcā ē. Virg. Threiciāq; Samū:q̄ nūc Samothracia ferᷣ:altera epheso opposita ē:& uicina Andro:in illa iunonē natā ferūt: & pythagorā ph̄m:unāq; ex Sybillis:Samiā deide appellatā. (Samos.) In ea gn̄s cretæ erat ad uasa fictilia aptissimū.un̄ uasis fictilibus i ea pria nobilitas fuit. Et samia ac samiola uasa terrea appellanᷣ:qa i Samo:ut dcm̄ ē:figulina ꝓualuit. ꝑ Seq̄re hac:omissa iā philocratis allocutiōe:ægio ad Tyndarū se uertit:philocratē putās:eū alloqᷣ. ꝑ Quo gn̄e natus sis scio:ita scribēdū ē.nō:quo gn̄e natus scio sis cōtra metri rōnē:& sermōis uenustatē. ꝑ Fecit offm̄ hic suū:nā seruoꝝ ꝓpriū uᷣ:reuelare dn̄oꝝ secreta:& plus loq q̄ oporteat. ꝑ Quū tibi cō.est:& nō ē cōfessus:qa uersus claudicaret. ꝑ Fecit opes meas:nō meas opes metri quoq; rōne. ꝑ Aeq̄biles:qa ambo tibi seruitutē seruimus. ꝑ Fortūa hu.fingit:gn̄alis sūia ē supiori sīlis:ubi dixit:Dii nos q̄si pilas hoies hn̄t. ꝑ Peride ut ip.fui.ꝑide scribēdū ē: & nō ꝑide.i.uſr:taſr. ꝑ Haud ue.scribēdū ē haud:ꝑ nō.Nā si nō scribas:ut hn̄t codices: & legūt iterp̄tes nr̄i: uersus nō stabit. ꝑ Tā ego fui añ li.facit poeta de idustria loq̄cē seruū:ut seruoꝝ ē ꝓpriū: q̄q̄ heꝝ simulet. ꝑ Peride illū.i.ita sīr: ut ēt supra:nō ꝑide. ꝑ Quā illic:delēda ē dictio potius:q̄ his ꝓposita erat.uti supfluēs:illic āti aulide pria sign̄at. ꝑ Ego uir.deū:uerba sūt ægiōis rn̄dētis ad ea:q̄ tyndarus prædixit. ꝑ Maioꝝ no.nr̄m ꝑ nr̄oꝝ ꝑ syncopē positum est. ꝑ Luculentos claros:illustres a luce enim luculentus dicitur luce plenus. (Lucule̅tus.) Vnde luculentæ:splendide:& luculentissime:splendidissime:

& clarissime

& clarissime dicimus: & notanda est secunda nominis syllaba: quæ correpta est: ut in Episdico: ut hūc hodie diem luculente habeamus: & in Menæchmis: uin tu facinus luculentum inspicere?

Est etiam ubi profecto damnum præstet facere, q̃ lucrum.
Odi ego aurum. multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc animum huc aduorte, ut ea quæ sentio, pariter scias.
Filius meus illic apud uos seruit captus inulide.
Eum si reddes, mihi præterea unum nummum ne duis.
Et te, & hunc amittam hinc, alio pacto abire non potes.
Ty. Optumũ, atq; æquissumũ oras, optumusq; hoium es hõ.
Sed his priuatam illic seruitutem seruit, an publicam?
Ae. Priuatã medici Menarchi. Ty. pol hic q̃dẽ hui⁹ ẽ cliẽs.
Tam hoc quidem tibi in procliui, q̃ imber est, quã do pluit.
Aeg. Fac is hõ ut redimatur. Ty. faciã. sed te id oro Aegio.
Ae. Quid uis, dũ ab re ne q̃d ores, faciã. T. ausculta tũ scies.
Ego me amitti donicum ille huc redierit, non postulo.
Veꝝ q̃so te. ut æstumatũ hũc mihi des, quẽ mittã ad patrẽ,
Vt is homo redimatur illic. Aeg. immo aliũ potius misero
Hinc ubi erunt induciæ, illuc, tuum qui conueniat patrem,
Qui tua, quæ tu iusseris mandata, ita, ut uelis, perferat.
Ty. At nihil est ignotum ad illum mittere, operam luseris.
Hunc mitte. hic omne transactum reddet, si illuc uenerit.
Nec quenq̃ fideliorem, neq; quoi plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit seruos ex sententia.
Neq; adeo quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne uereare meo periculo, huius ego experiar fidem
Fretus ingenio eius, q̃ me esse scit erga se beneuolum.
Ae. Mittam equidẽ istũ æstumatũ tua fide si uis. Ty. uolo.
Quam citissume potest, tam hoc cedere ad factum uolo.
Ae. Nũ quæ caussast, qn si ille huc non redeat, uiginti mnas
Mihi des p illo? Ty. optume imo. Ae. soluite istũ nũc iam,
Atq; utrunq;. Ty. Di tibi omnes omnia optata ferant,
Quom me tãto honore hõestas, quomq; ex uinclis eximis.
Hoc quidem haud molestust iam, q̃ collus collaria caret.
Quod bonis benefit beneficium, gratia ea grauidast bonis.
Nunc tu illum, si illo es missurus, dice, demonstra, præcipe,
Quæ ad patrẽ uis nunciari. uin uocem huc ad te? Ty. uoca.

SARACENUS. ¶ PRæstet: melius est. ¶ Cliẽs: q̃si colẽs. ¶ In pcliui: in prõptu. ¶ Donicũ: p dõec. ¶ Extimatũ: q̃to. s. pcio redimẽdũ uelis. ¶ Vbi: p q̃n. ¶ Collus: nos collũ eminens ps corpis: alias a Festo collus gñs tormẽti dr̃ e corio: est ẽt colus: q̃ mulieres nent: Seneca seruatq; sua decreta colus: sed ibi p parca dea: i. pro fato ponitur ineuitabili. ¶ Collaria: Ferreo uiculo. ¶ Grauida: referta: plena abundans. (margin: Collus q̃d sit.)

VALLA. ¶ DAMnũ pstet fa. i. satius sit dãnũ icurrere: q̃ lucrũ facere. ¶ Suasit pperã. i. neq̃ter: & puerse. ¶ Nũmũ ne duis. i. ne dederis frequẽter apud Plau. ¶ Medici me. nomen ut inditũ ab eo: q̃ μένειν manere & ἀρχός pricepa: ut prius maneat inter cæteros medicos. ¶ Tã i pcliui. Dicius hoc in pcliui est: & pcliue est: q̃d facile factu. ¶ Quã imber: q̃a græce umbros. ¶ Is hõ. phylopolemus. ¶ Dum ab re. i. seorsum a meo cõmodo. ¶ Donicum. q̃ nũc donec. ¶ Vbi erũt idu. i. belli q̃es. ¶ At ni. est. tan q̃ nihil egeris. ¶ Operã lus. i. frustrabere. ¶ Seruos ex snĩa. Vt hoc exigit ppositũ. ¶ Cõcredat fi. ho. Cõcredimus cognitis: cõmittimus alienis. Illud ipsum hodie ex consuetudine loquendi more sumptũ est. ¶ Tua fi. si uis. tuã fidẽ loco pignoris mihi hẽo. ¶ Cedeř ad fa. apheresis pathos: ut sit itegrũ pcedere. ¶ Optume. Interpũctim legẽdũ est uox asseuerãtis: ut imo repetentis. ¶ Collus col. ca. Collus gñe masculino: q̃ nũc collũ a priscis dicebaĩ. Collaria uinculũ colli. ¶ Gra ea gra. i. exuberans: & plena. ¶ Dice: demonstra: præcipue dic: quæ uelis tibi. Demõstra: quæ facere oporteat: & cur manda: utpote famulo præscribe: amplificatio per cõgeriem. (margin: Cõcredere q̃d sit: & q̃d cõmittere.)

PYLADES. ¶ PRæstet: melius sit: cõtinuata sũt ẽgiõnis uerba. ¶ Nũc animũ huc ad. ita scribẽdũ oino ẽ: tũ ex codi. antiq̃s: tũ uero metri rõne: ac snĩæ cõcinnitate: & nõ: nunc hoc aium aduortite: ut legũt Pius & Sar. somniabũdi iterptes. ¶ Vt ea q̃ sentio pariter scias. Scias quoq; iisdẽ rõnibus legẽdũ ẽ: nã loq̃r ad tyndarũ solũ: quẽ philocratem esse existimat. ¶ Priuatã seruitutẽ illic seruit: ita scribendum est metri rõne: & nõ seruit illic: quia abundaret uersus. ¶ Cliens: cliens dicit̃ litigator: cuius cãm defendimus: quasi colens: q̃a nos colat: obseruetq;: quẽadmodũ: qui illũ defendit patronus appellat̃: quasi pater: & sũt correlatiua noia: patronus: & cliẽs: Plau. in mostellaria. Pluma haud interest: patronus an cliens fuat. ¶ Sed id te oro ægio: ita scribi metri rõ exigit: nõ: sed te id oro: q̃a pes unus uersui deficeret. ¶ Donicũ: p donec: ut sæpe alias dictũ est. ¶ Verũ q̃so te: & nõ te q̃so: q̃a abundaret uersus. ¶ Vt is hõ redimat̃. philopolemus. s. ¶ Induciæ: pax in paucos dies: de quo in amphitryõe satis diximus. ¶ Operã luseris. i. frustra mittes. ¶ Nec magis: q̃ sit seruus ex snĩa: ita scribi uersus exigit rõ: & nõ q̃ magis: abũdaret. n. pes unus. ¶ Neq; adeo tuũ: cui concredat filium. Et hic quoq; ita scribendum est eadem causa. ¶ Meo periculõ: scribendum est periculo: & non periclo per syncopam: quia deficeret pes unus. ¶ Erga se beniuolum: nõ duplicanda est dictio se: quia uersus rõ non patitur. ¶ Tam hoc cedere ad factum uolo: ita scribendum censemus cũ antiquis codicibus: hoc sensu: nolo istũ accedere ad hoc factum. i. ad hãc rem peragẽdam q̃citissime potest: cedere. n. pro accedere & ire positum est. Neq; scribẽdũ est: tam celere factum uolo: ut corrigit Pius insolenter contra metri rõnem: & codicum ueterum scripturã. ¶ Viginti mnas: mnas scribendũ est declinatione græca: pro minas: ita uersus exigente rõne. ¶ Iam: bissyllabum hoc loco aduerbium est metri necessitate. ¶ At tibi dii omnes optata omnia ferant: ita scribendũ est metri necessitate: & non. Dii tibi omnes omnia optata ferant. ut fere hñt codices: & legũt interpretes prædicti cõtra uersus rõnem. ¶ Collus: nos collum dicimus: antiqui etiã collus: eminentior est pars corporis sub capite a colendo dicta: ut quidam uolũt: & in amphitryone diximus. Collum quoq; masculino genere festo esse genus tormẽti e corio. ¶ Collaria caret: quẽad- (margins: Cedere. Collus. Collaria.)

modum collus masculine dixit: ita & collaria fœminino gñe ptulisse uidet: quũ collare Nonio sit uinculi genus: quo collũ astringitur: nisi qs collario scribi magis censeat: ueluti a ntõ collariũ. ¶ Quod bonis benefit bñficiũ. Cõstructio est Plauto ũsitata ex græcorũ more. ut infra ẽt in sequenti scena: & qd fieri uelim pri meo ordine oẽm rẽ illuc pferat.

SARACENVS.


Væ res bñ uortat. Captus dolis Egio mittit philocratem p Tindaro. ¶ Pro rota. Quasi ad q̃cũq; expedientia paratũ & aptũ. ¶ Vt adhuc locorũ. Illud locorũ redundat sensui: sed orationem facit cultiorem. ¶ Prodis: Profers: ostendis: polliceris.

VALLA.


Væ res bñ uortat. In hac scæna ægio Philocratẽ deceptus p Tyndaro misit domum: ut suũ recuperet filium. Tyndarus tanq̃ sit phylocrates multa pscribit: quæ exequi oporteat. ¶ Bene uortat. Hic mos loquẽdi ueteribus p eo: quod est fortunet: ppitiaq; sit. ¶ Nouus herus: ego: tanq̃ de alieno de se loquitur ægio. ¶ Veteri domino. Phylocrati. ¶ Meũ nt illic, q illic est: sed melius illinc legẽt. ¶ Nostris fiat filiis. pri phylocratis: & mihi: ut sit mutatio uerbũ p pmutatiõe. ¶ Vtroq; uorsum. uel in tuã: uel in illius sniam. ¶ Rectũst. i. erectũ est: ut sit aphetesis pathos. artificiose Plau. inducit bono gñe natũ igenue respõdere. ¶ Pro rota: qa circũquaq; uoluit: i oẽsq; ptes uertit: ita inqt: ego in oẽs ptes me cã usa cõuertã. ¶ Quo ipe. in quã ptẽ nrm mihi erit impiũ. ¶ Tupte. syllabica adiectio est tupte: quę & corripit. Lucr. in. i. Tupte met a nobis ia; quouis tpe uatũ. ¶ Prodes plu. Secũda psona est a psum: estq; sensus ex benigno tuo ingenio tibi cõfers plurimũ cõmodi: qm̃ sustines seruitutem: ut conuenit. ¶ Et ptãtẽ facis. i. facultatẽ prębes. Nã potẽtia p potẽtatu ponit. Est ẽt ubi ptãs p magistratu ponatur. Iuue. Gabiorũq; esse ptãs. Vlpia. de iurisditione oium iudicũ. Imperiũ: aut merũ: aut mixtũ est. Meru; imperiũ hre gladii ptãtẽ ad aiaduertendũ in facinorosos hoies: qui ẽt ptãs appellat. ¶ Illuc perferat. bñ illuc: nõ illic: qa pferre ad locum usq; puenir i oñdit: & pduci. ¶ Nũc ita conuenit. Ita inter nos cõuenimus.

Tupte qd sit.



Aegio. Philocrates. Tyndarus.


Væ res bene uortat mihi, meoq; filio,
Vobisq; uolt te nouos herus operam dare
Tuo ueteri domino, quod uelit, fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi uiginti mnis
Hic autem te ait mittere hinc uelle ad patrem,
Meum ut illic redimat filium. mutatio
Inter me, atq; illum, ut nostris fiat filiis.
Ph. Vtroq; uorsum rectust ingenium meum
Ad te, atq; ad illum. pro rota me uti licet.
Vel ego huc, uel illuc uortar, quo imperabitis.
Aeg. Tute tibi ea tuopte ingenio prodis plurimum,
Quom seruitutem ita fers ut ferri decet.
Sequere. en tibi hominem. Ty. gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi, & potestatem facis,
Vt ego ad parentes hunc remittam nuncium,
Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri uelim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita conuenit inter me, atq; hunc Tyndare,
Vt te æstumatum in Aulidem mittam ad patrem.

PYLADES


Væ res bene uortat. Duplici metrorũ gñe cõstat hæc scena: primi. n. uersus trimetri sunt acalectici: senis pedibus instructi: usq; ad illũ: Facis ita ut te faceret oportet. Cęteri uero sunt tetrametri brachicatalectici: ut superioris scenæ: in hac cõtinet summa captionis ægioni a captiuis factæ: quũ ipsemet iam prsus credulus: & p cõperto tenẽs: philocratẽ tyndarũ esse: uocat Tyndarũ: quẽ philocratẽ putat: ut ad illũ pergat: & q̃ imperet: exequat: deinde sequunt tyndari ad philocratẽ mãdata in patriã pferenda: quorũ summa post lõgas ambages: qbus de industria utebat: ut senem uerisiĩius offirmaret in snia eius credulitatis: hæc est: ut fidem seruet: & quẽ hic seruũ p se pignori relinquit: nõ destituat: itaq; se illi cõmendans apte concludit: ut uel audientiũ aĩos in lachrymas cõuertat. ¶ Quæ res: ęgionis uerba sunt ad philocratẽ. ¶ Nouus herus. i. ego: qui sum tibi nunc nouus herus. ¶ Tuo ueteri dño: philocratẽ intelligit. ¶ Quod uelit: in eo. s. quod is dñs uetus uoluerit: sed dictio is non est ascribenda: immo tollẽda fuit metri rõne. ¶ Nã ego te huic æstumatum dedi uiginti mnis: ita oĩno scribendũ uersus est: qui aliter nõ cõsisteret: & mnis pro minis legendum: ut etiam superius. ¶ Hic aũt ait te mittere: non hic aũt te ait: qa uersus uno pede mancus incederet. ¶ Rectum: directum: paratum. ¶ Pro rota: tanq̃ rotam: qa me uti potestis: & uertere in quã partem uelitis. ¶ Tute tibi: ea tuopte ingenio pdis plurimũ: ordo est: tute: hoc est tu ipse: plurimũ prodis tibi ea. i. præfers: & ostendis ea: quæ dixisti: hoc est te paratum utroq; uorsum: tuo ingenio. i. tuo acumine: & tua prudentia. ¶ Fers ita: & non ita fers: quia pes unus uersui deficeret. ¶ Sequere hac: addenda fuit dictio hac uersus necessitate: & sententiæ congruitate. ¶ En tibi hominem. nũc alloquitur tyndarum: quem philocratẽ putat. ¶ Quid rerum hic agitem: nisi hic addatur: uersus uno mancus fit pede: itaq; addi curauimus.

¶ Rebitar

¶ REBItas: Redeas. magis nõ factũ. Ordo nõ possum magis uelle persequi factum: q̃ ut experiar opera.
¶ SI nõ rebitas. i. redeas: qa bitare ire dixerũt ueteres. ¶ Recte cõue. sen. Cõuenire ẽ cõgressũ hr̃e alterius: & cõueñ ad pactionẽ ire: cũ ipsonale uerbũ est: ut cõuenit mihi tecũ. i. cõtrouersia caret. Iuue. Sæuis iter se cõueñt ursis. Qui in portũ uenio nauẽ ꝓspexi: q̃ti ueheret iterrogaui. De ꝑcio cõueni: cõsœdi: sublatæ sunt anchoræ: soluimus orã. Cõuenisse ergo pactũ eẽ. ¶ Adhuc locoꝝ feci. ut ubi gẽtiũ & interea loci. Illud. n. locoꝝ ornatus cã ponit̃. ¶ In rẽ cõ. tuã. i. utile tibi sit. ¶ Id pe. adeã. ¶ Honestiorẽ ho. sp fec. Honestũ igt Asco. diuitẽ dixere ueteres. At qa diuites solẽt honorari dixit honestiorẽ tanq̃ diuitẽ maiore honoꝛ isignẽ. ¶ Cũ hoc cõ. hic ipsonale uerbũ ẽ cõuenerit. i. ut pactũ cõtractũ fuerit. ¶ Nr̃ꝫ am. tri. ut nos redimamur illo redẽpto. Est ãt gtũs ab eo: qd ẽ nos qd & nr̃i dr̃. ut Aulus Gel. li. xx. oñdit: siue uestrũ: siue ur̃i: uel nr̃m: uel nr̃i dicas: certã nõ hr̃i drĩaꝫ. ¶ In rẽ utriq̃st maxie. i. ad utilitatẽ utriusq; maxie cedit. ¶ Ingẽio haud disc. i. natura nõ fuisse alienos: sed conuenisse. ¶ Rebus idubiis. ubi de salute corpis dubiũ occurreret. ¶ Et uir. i. tollerãtia. ¶ Est sapia. i. ad ꝓuidendũ sagacitate alioquin sapia: q̃ nũc pħia: sic sapiẽtes oli: q postea phi. Idq;: ut inqt Ci. nomẽ: usq; ad pythagoræ manauit ætatẽ: quẽ ut scribit auditor Pla. põticus heraclides uir doct⁹: i primis phliũtẽ ferũt uẽisse: eũq; cũ leõte principe phliiasioꝝ docte: & copiose disseruisse q̃dã. e⁹ igeniũ: & eloq̃ntiã cũ admirat⁹ eẽt leon: q̃siuisse ex eo. q̃ maxie arte cõfideret. At illũ artẽ qdẽ se scire nullã: sed eẽ pħm admiratũ Leõtẽ nouitate nois: q̃sisse q nã eẽnt pħi: & qd iter eos & reliquos iter esset. Pythagorã ãt rñdisse similẽ sibi uideri uitã hoiuꝫ: & mercatũ eũ: q hr̃et maxio ludoꝝ appatu toti⁹ grçciæ celebritate. nã ut illic alii corporibus exercitatis gl̃iã & nobilitatẽ coronæ peterẽt: alii emẽdi aut uẽdẽdi q̃stu: & lucro ducerent̃. Esset ãt qddã gen⁹ eoꝝ: idq; ul' maxie igẽuũ: q nec plausũ: nec lucrũ qrerẽt: sed uisẽdi cã uenirẽt: studioseq; ꝑspicerẽt: qd agerent̃: & quo mõ. Ita nos q̃si i mercat⁹ q̃dã celebritate ex urbe aliq̃: sic in hãc uitã ex alia uita: & naturã ꝓfectos: alios gl̃iæ seruire: alios pecuniç: raros eẽ quosdã: q cæteris oib⁹ pro nihilo hitis reꝝ naturã studiose ituerent̃: hos se appellarĩ sapiç studiosos. i. pħos. Et ut illic liberalissimũ eẽt spectare nihil sibi acqrẽtẽ: sic in uita lõge oib⁹ studiis cõtẽplationẽ reꝝ cognitionẽ ꝑstare. Ari. ãt sapiaꝫ i metaphysicis fontẽ eẽ putat: atq; pricipiũ rerũ metaphysicaꝝ: hinc Proclus & Iãblic⁹ & Brõtinus oium sciarum originem sapientiam dicũt: eam uocantes sciaruꝫ: & artium scientiam. Poetç tamen sapiam pro astu solent ponere. ut hic poeta.

Ac si non rebitas huc, ut uiginti minas
Dem pro te. Ph. recte conuenisse censeo.
Nam pater expectat aut me, aut aliquem nũcium,
Qui hinc ad se ueniat. Ty. ergo animum aduortas uolo,
Quæ nunciare hinc te uolo in patriam ad patrem
Ph. Vt adhuc locorum feci, faciam sedulo,
Vt potissumum in rem quod recte conducat tuam.
Id petam, id persequarq; corde, & animo, atq; uiribus.
Ty. Facis ita, ut te facer oportet. nũc animũ aduortas uolo.
Omnium primum salutem dicito matri, & patri,
Et cognatis, & quem alium beneuolentem uideris.
Me hic ualere, & seruitutem seruire huic homini optumo,
Qui me honestiorem honore semper fecit, & facit.
Ph. Istuc non præcipias, facile memoria memini. Ty. tamẽ.
Nam quidẽ, nisi q custodẽ habeo, liberũ me esse arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc conuenerit
De huius filio. Ph. quæ memini mora merast monerier
Vt eum redimat, & remittat huc nostrum amborum uicem.
Meminero. Aeg. at q̃ primũ istuc in rẽ utriquest maxume.
Ph. Non tuum tu magis uidere, q̃ ille suum gnatum cupit.
Aeg. Meusmihi, suus quoiq; ẽ carus. Ph. nũqd aliud uis pr̃i
Nunciari? Ty. me hic ualere, & tu te audacter dicito
Tyndare inter nos fuisse ingenio haud discordabili,
Neq; te commeruisse culpam, neq; me aduorsatum tibi,
Beneq; hero gessisse morem. in tantis ærumnis tamen
Neq; me unq̃ deseruisse te, neq; factis, neq; fide
Rebus in dubiis egenis, hoc pater quando sciet
Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum, atq; se,
Nunq̃ erit tam auarus, quin te gratis emittat manu.
Et mea opera, si hinc redibo, faciam ut faciat facilius.
Nam tua opera, & comitate, & uirtute, & sapientia
Fecisti, ut redire liceat ad parentes denuo.
Quom apud hunc confessus es & genus, & diuitias meas.
Quo pacto emisti e uinculis tuum herum tua sapientia.
Ph. Feci ego ista, ut cõmeoras. & te memisse id, gratust mi
Merito tibi ea euenerunt a me. nam nunc Philocrates, (hi
Si ego item memoret, quæ me erga multa fecisti bene,

¶ AC si non reditas: addenda fuit coniunctio ac in principio uersus: ut integritati eius cautũ foret: reditas ãt ex antiqs codi. scribeñ. ut. ꝑ redis: & reuenis. Nã si rebitas scribas. ut legũt Pius: : & Sarra. qd & Pius ꝑ reuenis exponit: dupl'r errabit̃: primũ qdẽ: qa: ut nos putamus nullibi uerbũ rebeto reptũ sit. Deinde q; si repiat̃ rebeto: ut puta a uerbo betere cõpositũ: de quo Noñ. uerba facit: ingẽs illud significare ire eius secũda ꝑsona rebetis fuerit: & nõ rebetas: q̃ reuenis significabit. Qd si rebetas scribẽdũ qs auderet: ꝑ redeas: & reuenias exponet̃. ¶ Ergo aium aduortas uolo. Scribeñ. ẽ ergo metri necitate: & ẽt ex antiqs codi. & nõ ego: ut legũt Pius & Sarra. interꝑtes obtusi. ¶ Vt adhuc locoꝝ. Tollẽda fuit dictio: philocrates: hic ascripta ante illatã ipsius philocratis ꝑsonã: locoꝝ ãt abũdat sensui: sed orõnẽ facit cultiorẽ: ut nusq̃ gẽtiũ. In rẽ: qd recte cõducat tuã. nõ: qd in rẽ: qa pes unus superflueret uersui. ¶ Facis ita: hic icipiũt uersus tetrametri: brachicatalectici. ¶ Tũ: ꝑ aposiopesim subaudiẽdũ uerbũ: nihil nocet memorare. Cũ hoc mihi cõuenerit: nõ mihi cũ hoc: qa pes un⁹ deficeret. ¶ At quãprimũ. uerba sũt ægiõis: per nimiã redimẽdi filii cupiditatẽ ꝑlata: & delẽda ẽ dictio poteris: q̃ post hęc ascripta erat: uti abũdãs: subaudiẽdũ

SARACENVS
VALLA.
Conuenire quid sit
Honestum. qd dicatur
Phĩ q dicãt
PYLAdes
Betere
Adhuc locorum

aūt redimat:& remittat.¶ Quāprimū:illico:absq; mora.¶ Mihi meus:ita scribi oportet metri necītate:nō:meus mi hi.¶ Suus cuiq; est carus:catholica snia est:unicuiq; filiū suū carū esse.¶ Nōciari:hic icipit uersus:nā pcedēs desinit in dictione pſi.¶ Qui te gratis:gratis scribēdū ē ex codi.anti.& sniæ cōcinitate:nō gratus.¶ Quum tu apud hunc: addēdū fuit:tu metri necess.Quo pacto.i.quo mō:& qua cōfessione.¶ Emisti e ui.ita scribēdū ē ratione metri:p emi sisti e uiculis:p syncopā utriusq; dictiōis.

Nox diem adimat.nam seruos meus si esses,nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti.Aeg.Di.nostram fidem.
Hominum ingenium liberale.ut lachrumas excutiunt mihi
Videas corde amare inter se.quantis laudibus suum herū
Seruos collaudauit.Ph.pol istic me haud centesumam
Partem laudat,q̄ ipse meritus est,ut laudetur laudibus.
Aeg.Ergo quom optume fecisti,nunc adest occasio
Benefacta cumulare,ut erga hunc rem geras fideliter.
Ph.Magis non factum possum uelle,q̄ opera experiar pseq.
Id ut scias,Iouem supremum testem do Aegio,
Me infidelem non futurū Philocrati.Aeg.probus es homo.
Ph.Nec me secus unq̄ ei facturum quicq̄.q̄ memet mihi.
Ty.Istæc dicta experiri & opera,& factis uolo.
Et quod minus dixi,q̄ uolui de te,animum aduortas uolo.
Atq; horum uerborum caussa mihi caue iratus fuas.
Sed te quæso cogitato,hinc te mea fide mitti domum
Aestumatum,& meā esse uitā hic pro te positam pignori.
Ne tu me ignores,quomō extēplo meo e cōspectu abscesse(ris.
Quom me seruom in seruitute pro te hic reliqueris.
Tuq; te pro libero esse Ducas pignus deseras.
At neq; des operam pro me,ut huius reducem facias filium
Scito te minis uiginti æstumatum mittier.
Fac fidele sis fideli,caue fidem fluxam geras.
Nam pater scio faciet,quæ illum facere oportet omnia.
Serua tibi perpetuum amicum me,atq; hunc inuētū inuēi.
Hæc per dexteram tuam,te dextera retinens manu,
Obsecro infidelior mihi ne fuas,q̄ ego sum tibi.
Tu hoc age.mihi herus nunc es,tu patronus,tu pater.
Tibi commendo spes,opesq; meas.Ph.mandauisti satis.
Satin habes mandata quæ sunt,facta si refero?Ty.satis.
Ph.Et tua huc ornatus reueniam ex sententia?
Nunqd aliud?Ty.ut q̄ primū possis,redeas.Ph.res monet.
Ae.Sequere me,uiaticum ut dem a trapezita tibi.
Eadē opera a p̄tore sumas syngraphū.Ty.quē syngraphū?
A.Quē hic ferat secū ad legionē,hic ire huic ut liceat domū
Tu itro abi.Ty.bn̄ ābulato.Ph.bn̄ uale.Ae.ædepol rē meā
Constabiliui,quō illos emi de præda a questoribus,
Expediui ex seruitute filium,si Dis placet,
At etiam dubitaui hos homines emerem,an nō emerē diu.
Seruate istum(sultis)intus serui,ne quoq̄ pedem
Efferat sine custode.at ego mox apparebo domi.
Ad fratrem modo capteiuos alios inuiso meos.
Eadem percontabor ecquis hunc adolescentem nouerit
Sequere te ut amittam,ei rei primum præuorti uolo.

SARACENVS. ¶ DEsideras:Meliꝰ deseras.¶ Atq; hūc iuētū iuēi.Vide ne legēdū:sit inuēi.¶ Via
Viaticum quid sit ticū.Qd cōq; ad iter necīū:unū puerbiū est suā cuiq; artē p uiatico eē:aliqū pro facul tate usurpatū est a ueteribꝰ:& pro aliquo apparatu.¶ Præuorti.In pmis opā dari.
VALLA. ¶ NOX diē adimat.i.p multitudinē di es pō sufficeret:ut nox aduēiēs occuparet
Obsegosus qui tps.¶ Obsegosus.in oēm ptē secutus meā uolūtatē.¶ Ingeniū li.i.liberis hoibus di gnū.¶ Videas cor.ama.i.uidere possis ut ex corde.¶ Magis nō fa.possū uelle.i. nō possum uelle magis ut efficiať:q̄ ut me opi accingā:& experiar qd possim.¶ Fac fidelis sis fideli.hæc uerba apd Noni.aīr leguntť inqt:ille fidele p fideľr.Pla.i capt. Fac fidele fideli:caue fidē fluxam geras. ¶ Et opa & factis.opa qdē:q̄ ex sedulita te pmittiť.Factis uero:q̄ rē trāsigūt ipsaȝ. ¶ Fidē fluxā ge.icertā:& dilabētē.¶ Atq; hūc inuētum iueni.i.quē iuenisti añ nomi cū tibi:in futuȝ quoq; iuenias.i.qd dixit in ppetuū amicū.¶ Ornatus reueniā.i.oī re istructus.¶ Ve uiaticū.i.pecuniā i quā impēdas in uia.¶ A trapezita.ab argēta rio a mēsulario.¶ Eadē opa.eodē labor. ¶ Sumas syn.i.scriptū:quo tibi liceat tu to ire.¶ Sultis.si uultis.¶ Primū p̄uorti uolo:idest ante omnia hoc expedire.
PYLADes ¶ NAM seruus meus si esses:ita metri rō scribi postulat:nō aūt:nā si suus meus:qa pes unus abūdaret.¶ Quā ipse me.ē:notā da ē cōstructio:aut potiꝰ locutio cētesimā ptē quā:ac si dixisset:non tā laudat:q̄ ipse laudari mereť.¶ Nā ma.fa.ita scribēdū ē & nō:magis nō.tū uersus rōne:tū uero ele gātiori locutiōe.ordo est.nō magis possuȝ
Laudare cupe:ut hoc fiat:q̄ enitar:ut faciā.¶ Iouē supmū testē laudo ægio.i.noio:ac cito in testē.Scribeñ.ē.n.laudo hoc loco:& non do:ut legunt iterptes nři:& multi hn̄t co dices:ex Marcel.in uerbo laudare.Lauda re inqt est uerbis efferre.Vir.Laudato in gētia rura:laudare etiā significat noiare. Idē.Aut illaudati nescit busiridis aras.i. nec noiandi.Plau.i capt.id ut scias:Iouēȝ supmū testē laudo ęgio.¶ Me ifidelem:re cte loqbať:si mō ęgio itellexisset:hoc est se sibi nō ifidelē futuȝ:nec secus q̄ sibi factu rū philocrati:q uti ipsius erat:iuxta illud in amphitrione.Tu mercuriꝰ Sosię iratꝰ siet:& rursū loquēte ioue ad alcmenā:ait meā pudicā eē uxorē arbitrarier.¶ Ei fa ctuȝ qcq̄ delēda fuit dictio qcq̄:uti sup fluēs:& metri rōne:& ex priscis exēplari bus:i qbꝰ utiq; nō est.¶ Isthæc dicta exp. te.ita scribeñ.est.& nō te expiri metri rō ne ita exigēte:expiri ātp efficere:& cōpro bare hic positum est.¶ Et mi.qd dixi.non:& qd minus dixi:qa pes unus abūdaret uersui.¶ Mihi ca.ira.fu.nō au tē:caueto mihi eratꝰ fuas:rōne metri legēdū ē.¶ Hic mea te fide nō:hic te mea fide:eadē rōne scribēdū ē.¶ Aestia tū:delēda fuit dictio te huic p̄posita.uti abūdās.¶ Ne me ig.tollēda quoq; fuit dicto tu:q̄ hic erat iterposita:inter ne

& me:metri rõne si patiẽte. ¶ Quũ tu me ser. addẽda fuit hic dctõ tu:metri neces. q̃ supfluebat i pcedẽti uersu. ¶ Te: p li. eẽ:notãda ostructio ifiniti eẽ. i. ut tu liber sis. ¶ Pignus hic me deseras:addẽdas cẽsuimꝰ duas illas dictiones hic me:& uersus necitate:& sẽsus ocinnitate:hæc ẽ tota sũma orõnis:& smõis tyndari:i q̃ diutius uersaẽ: utpote: qui hic captiuus remaneret:facta hero suo abeundi potestate:ut eum monitum redderet:ne se desereret:sed omnino redemptum ueniret. ¶ Fac fidele sis fideli:fidele pro fideliter positum est:ut Nonius ait:hunc locum citans itaq; illis authoritate scribẽdũ est:& non fidelis:ut fere habent codices:sed quod garrit Pius interpres:perperam iteriectam esse hic dictionem sis:illum uaniloquum:& amentem:ut sæpe alias reddit:quando uersus necessitas illam nõ solum admittit: sed requirit:claudus enim redderetur:atq; uno pede mutilus:id quod ipse ignorauit. ¶ Sis autem:pro si uis: hortatus aduerbii locum tenet. ¶ Serua tibi me in perpetuum amicum:me pronomen hic interponi oportuit:& tolli ex sequẽtibus metri ratione. ¶ Atq; hunc inuentum inueni. uel se ipso demõstrato. i. me tibi iam acqsitum nouo beneficio deuincias:uel ęgionẽ itelligit:quem ueluti amicũ inuentũ redimẽdo eius filiũ iterum inueniet sibi amiciorẽ. ¶ Tu mihi herus nũc es:tu addendũ fuit metri necessitate:& ex codi. antiquis. ¶ Et si tua huc ornatus:si coniunctio addẽda fuit metri rõne:& sensus cõcinnitate. ¶ Viaticũ ut dem nũc:nũc addi oportuit:ne uersus claudus icederet. Dicitur uiaticũ qcquid ad uiam:siue ad iter se accingenti est necessarium:unde illud prouerbiũ:suã cuiq; artem pro uiatico esse. Viaticũ etiã:ut Gellius inqt. xvi. noct. atti. capite scdo apud ueteres:imo apud. Qu. clandium annalius primoꝫ pro magna facultate:& paratu magno noue positũ est:quum inquit:Simul forma:factis:eloquẽtia:dignitate:acrimonia:cõfidẽtia pariter pcellebat:ut facile intelligereẽ magnũ uiaticũ:uideturq; græcos secutus:qui ἐφόδιον. i. uiaticũ:& sumptũ uiæ ad aliarum quoq; reꝝ apparatus traducunt:ac sępe ἐφοδιάζειν pro eo dicunt: qđ est instítue: & istrue. ¶ Eadẽ a ptore:eadẽ subaudiẽdum uia:uel opa:sed nõ ascribẽduꝫ est:qa id metri ratio nõ patitur: ppterea tollendũ curauimus. ¶ At ẽt dubitaui:quasi sui ipsius rephẽsio est:qui moratus quoquo mõ fuerit:dũ secum animo uolueret:an emeret:uel ne. ¶ At ego mox apparebo domi. ita scribi metri ratio cogit:& sẽtẽtiæ etiã concinnitas:ut at. & mox addãtur:quæ dictiones deficiebant. ¶ Apparebo:adero:& psto ero. ¶ Eadẽ pcontabor:eadẽ hic quoq;: ut paulo supra positũ est:absq; substãtiuo:subaudiẽdo tamẽ:ut etiã ibi. ¶ Adolescẽtem ecquis nouerit:nõ ecqs adolescentem:quia uersui pes unus superflueret. ¶ Sequere tu. te ut amittam:addenda fuit dicto tu ex codicibus antiqs & sensus quoq; concinnitate. ¶ Pręuorti uolo. in primis operam dari. Dicimus præuortere & præuorti hanc rem. & huic rei:de quo uerbo i amphi. dictũ ẽ. Fidele

Viaticum

Præuorti

ACTVS TERTIVS.

Ergasilus Parasitus.

Miser homoſt, q ipe sibi, qđ edat q̃rit, & id ægr̃ inuẽit.
Sed ille est miserior, q ægre querit, & nihil inuenit:
Ille miserimꝰ ẽ, q quõ eẽ cupit, qđ edat, nõ habet.
Nam hercle huic diei, si liceat, oculos effodiam lubens.
Ita malignitate onerauit omnes mortales mihi.
Neq; ieiuniosiorem, neq; magis effertum fame
Vide, nec quoi minus procedat quicquid faceẽ occœperit.
Ita uenter, gutturq; resident esuriales farias.
Licet parasiticæ arti maxumam malam crucem.
Ita inuentus iam ridiculos, inopesq; ab sese segregat.


Iser hõ est. Prodit rursus i scæna parasitus:ut interea iucunditate afficiat spectatores. ¶ Resident. Ociantur. ¶ Esuriales ferias. Ideo dixit:quia nihil inuenerat esculentum:ferię nãq; dictæ sunt a uictimis feriendis:uel ut nonulli perhibent ab epulis ferendis. SARACENVS

Feriæ unde dictę


Iser homo est:qui ipse sibi. qđ edat:quęrit. Parasitus in hac scæna secum quęritur non esse queq̃:apud quem possit epulari. ¶ Residentesuriales ferias. i. quiescũt: & nihil agunt tanq̃ ferias agant:nihil comedendo:urgente fame. ¶ Illicet parasiticæ arti. ire licet parasitationi in maximam crucem. quando nil boni affert. ¶ Ridiculos. qui risus mouent. VALLA.

Miser homo est:qui ipse sibi:qđ edat:quęrit. Tetrametrũ hoc quoq; metrũ est:brachicatalecticũ:septẽ pedibus structũ:quo induciẽ Ergasilus ille parasitus:qui & supius iductus fuit:ut iocũditate aliqua afficiat spectatores:dum iterim ad alios exhibẽdos actus histriones se parant. Is igiẽ non perperam m̃: neq; incõsulte adductus:parasiticũ ingeniũ:& naturã:dum fame:& esuritione torquetur:ita exprimit:ut nihil melius:uerinsq; pingi possit:id:quod nos ipsi in Brixia urbe galliæ cisalpinæ: atq; in ædibus Mag. Bernardini Martigenæ euidẽtissimo dephẽdimus experimẽto:in domestico quodã illius parasito:cui isulo nomẽ fuit. ¶ Miser homo est. Tria miseriæ genera cõmemorat:quæ omnia parasitis accidere solent:q̃q̃ & cęteros nõnunq̃ afficiãt: primũ est:quũ homini opus est q̃rere sibi uictũ:& eũ egre:hoc est cum difficultate iuenit:nã qbus paratus est: ut parasitis apud mẽsas potentioꝫ:nullã miseriam esse patet. Secũdum:qđ & deterius est:quum ægre q̃rit:& nihil inuenit. i. quũ magna eũ industria:& totis uiribus id unũ studens:nihil tam: inuenire potest:& sic domũ redire:& suo sibi succo pasci:ut superius dixit:opus est. Tertium genus oium pessimũ est:quũ esuriẽs homo non mõ non iuenit apud alios:sed neq; ipse prorsus quicquã habet:quod edat:hoc tertio miseriæ genere affectus Ergasilus iste parasitus suam cõqueriẽ infelicitatẽ. ¶ Quod edat:scribendũ est edat:nõ edit:recta latinitatis lege:ut sit futurum optatiui:non præsens indicatiui:quod quidem est facit:non edit:ut Sarra interps legit. ¶ Esse cupit:esse infinitus est ab edo. i. comedere. ¶ Ieiuniosiorem:hoiem. s. ¶ Effractum fame:laceratum:ac ueluti dissipatum:nõ. n. corrigẽdum putamus effertum:ut Pius censet. ¶ Nec cui procedat minus:non:nec cui minus pcedat:quia abundaret uersus uno pede. ¶ Ita uẽter:gutturq;:delenda fuit coniunctioq;:post ita perperam interiecta in codicibus metri ratione. ¶ Resident esuriales ferias. Sesus est:ita uẽter:gutturq; meũ esuritione:fameq; ingẽti torqueaẽ. ¶ Resident esuriales ferias. i. ociãtur aguntq; ferias esuritione plenissimas:eodẽ loquendi mõ:quo dicimus:uiuo uitã:seruio seruitutẽ. Non autem subintelligeñ. patior:siue epiphonema est:hoc est exclamatio:o scilicet esuriales ferias:ut Pius inaniloquus fabulatur. Feriæ dicunẽ dies festi: in quibus ocianẽ hoies:& a publicis:priuatisq; rebus exercendis uacãt: a feriẽdis uictimis: uel a ferẽdis epulis dictæ:ut festo placet:Feraꝝ publicaꝝ:ut Macro. refert prio saturna. gñia sunt q̃ttuor. Aut. n. sta- PYLAdes

Feriaꝝ gña

tiuę ſunt:aut cõceptiuæ:aut ĩperatiue aut nũdinę.Et ſunt ſtatiuę:uniuerſi ppli cões certis & cõſtitutis dieb⁹:ac men
ſib⁹:& i faſtis:ſtatis:obſuationib⁹annotatę:in qb⁹ pcipue ſeruanť agonalia:carmẽtalia:lupcalia.Cõceptiuæ:q̃ quoe
annis a magſatib⁹:uel ſacerdotib⁹cõcipiunť in dies uel certos:uel ẽt icertos:ut ſunt latinæ:ſemẽtinę:paganalia:cõpi
talia.Impatiuę ſunt:q̃s cõſules:uel ptores p arbitrio ptãtis idicũt.Nũdinę ſunt paganoꝝ.i.ruſticoꝝ:qbus cõueniſſe
negocia ꝓpriis:uel mercibus ꝓuiſuri dictę nũdinæ:ut idẽ Macrobius ait:ex Rutilii ſnia:qa romani iſtituerint eas:
Iuſtricus d:es ut octo qdem diebus in agris ruſtici opus facerent:nono aũt die:itermiſſo rure:ad mercatũ:legeſq; accipiẽdas romã
uenirent:uñ & nũdina romanoꝝ dea a nono die naſcẽtiũ nũcupata:qui dies luſtricus dicit:qa in eo iſantes luſtãtur:
& nomẽ accipiunt.uñ nũdinalẽ coquũ dixit Plau.in aulu.qui in diẽ nonũ ſoleret ire coctũ.Sunt pterea feriæ ꝓpriæ
familiaꝝ:ut claudiæ familię:uel æmyliæ:ſeu Iulię:ſiue Corneliæ:& ſi quas ferias ꝓprias quæq; familia ex uſu do
meſticæ celebritatis obſeruat:uñ feriatũ hoiem:feriatã rem:pro ocioſo dicimus.Sic Plaut.in milite de mach ęra lo
quẽs.Quia ſe iãpridẽ feriatam geſtitẽ.⁋ Eſuriales ferias:ita dixit:ut mẽſtruales ferias:aut annuales:quæ ſint unius
mẽſis.uel unius anni dicere ſolemus.⁋ Licet paraſiticę arti maximã malã crucẽ:ſubaudiẽdũ pati:uel ſubire: nõ antẽ
ſcribẽdũ eſt liquet:ut ait Pius cõtra oium codicũ litterã.⁋ Ita inuẽtus ridiculos:delenda fuit dictio iam : interpoſita
his contra metri legem.⁋ Nil morantur.ſcribeñ.nil:& non nihil:metri ratione:abundaret enim pes unus.

SARACENVS. ⁋NIHIL moranť.Nõ magnifaciunt:ne
gligunt.⁋ Lacones.Quaſi potẽtiores: eſt
enim laconia gręciæ regio inclyta:in qua
nobilis urbs lacedęmon olim uiris: & ar
mis potens:gens quoq; libera.⁋ Imi ſub
ſelii uiros.Vel eos dicit:q in ultimis thea
tri ſederẽt ordinibus:uľ potius paraſitos:
qui in ultima parte thori in cœnis ſedere
conſueuerunt:nã ſubdit plagipatidas: qđ
uľ ꝓpriũ paſitoꝝ:q pp cibũ plagas:& uer

> Nihil morantur iam lacones imi ſubſelli uiros
> Plagipatidas,quibus ſunt uerba ſine penu & pecunia,
> Eos requirunt,qui libenter,quom ederint,reddant domi.
> Ipſi obſonant.quæ paraſitorum ante erat prouincia.
> Ipſi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
> Quam in tribu aperto capite ſontes condemnant reos.

bera facile patiunť.⁋ Sine penu.Ideſt ad nullã utilitatẽ:& cõmodũ ꝓlata.Dr hoc penũ:ni:hic penus:hęc penus q̃ r
Penuariũ quid ſit tę:& hoc penus ris tertiæ.locus eſt in quo ſuanť:q̃ ſunt ad uſum:uñ penuariũ qcqd ſuať in penu.⁋ Tã opto capite
ad lenones eunt q̃ in tribu &c̃.Sẽſus eſt.Ita clã:& occulte ſe modo iuuenes recipe ſolitos ad lenones: ut ab oibus cõſpi
ci poſſint:nã iudices reos cõdẽnaturi nõ opto ſtabant capite.Quinimo ab uniuerſo pplo ſpectabantur.Mordet hoc
dicto nimis licẽtioſam:& i uerecũdã iuuẽtutẽ:q̃ ſpreta oi uerecundia:& pudore laſciuiis operam dabat.
VALLA. ⁋Lacones imi ſubſellii uiros.i.Lacones uiles:qui flagra:& plagas patiunť:illis aſſueti ob ſacrificia Dianę tauricæ:
Laconum mos quę flagellis quoad ſanguis in aras deſcendere:placabať:iõ mox ait plagipatidas.Cic.in ſcdo qõnũ thuſ.Leges Ly
curgi laboribus erudiũt iuuẽtutẽ uenãdo:currẽdo:eſuriẽdo:ſitiẽdo:algẽdo:ęſtuãdo.Spartę uero pueri ad aram ſic
uerberibus accipiunť: ut multus e uiſceribus ſanguis exeat:nõnũqnã ẽt:ut cũ ibi eſſem:audiebã ad necẽ:quoꝝ nõ mõ
nemo exclamauit unq̃:ſed ne igemuit qdẽ.De ipſis quoq; Martia.Vel nõ cæſus adhuc matre iubẽte lacon.Seruius
itẽ in ſcdo æneí.Quũ græci ad aulidẽ ueniſſent.Agamẽnõ dianę ceruũ occidit ignarus.Vñ irata dea flatus uentoꝝ
remouit:quã ob rem cũ nec nauigare poſſent:& peſtilẽtiã ſuſtinerẽt:oracula cõſulta dixerũt: agamẽnonio ſanguine
dianã eſſe placandã.Ergo quũ ab Vlyſſe p nuptiaꝝ ſimulationẽ adducta iphigenia in eo eſſet:ut imolareť:numinis
miſeratione ſublata eſt:cerua ſuppoſita:& trãſlata ad tauricã regionẽ regi thoãti tradita eſt:ſacerdoſq; facta Dyctĩ
nę Dianę:quũ ſm ſtatutã cõſuetudinẽ hũano ſanguine numẽ placaret:agnouit frẽm Oreſtẽ.q accepto oraculo carẽ
Dianę ſacrificia di furoris cã cũ amico Pylade colchos petierat:& cũ his occiſo thoãte ſimľachrũ ſuſtulit abſcõditũ faſce lignoꝝ.Vñ
& faſcellis dr:nõ tm̃ a faſce:cũ qua pingiť:pp qđ & lucifera dr:& aricĩã detulit:ſed cũ poſtea romãis ſacroꝝ crudeli
tas diſpliceret:q̃q̃ ſerui imolarenť:ad lachonas eſt diana trãſlata:ubi ſacrificii cõſuetudo adoleſcẽtuloꝝ uerberibus
ſeruať:qui uocabantur bomonicæ:qa aris ſuppoſiti cõtendebant:qui plura poſſent uerbera ſuſtinere.⁋ Cũ ederint
reddant domi.i.pro eſca opam ſuã pbeant:ſin loco cũ:qđ legas:erit ſenſus:eos uolunt:q poſſint:qđ ederint repẽde
re.⁋ Ipſi obſonãt.i.obſoniũ parãt.⁋ Quã in tribu opto capite ſuntes cõdẽnant reos.Ordo eſt:& ſenſus:tã opto capi
te.i.tecto ad lenones eunt:q̃ reos ſontes opto capite cõdẽnant in tribu.i.q̃ ſunt opto capite:qui condemnantur.
PYLADes ⁋IAM lacones.Laconia achaiæ regio eſt.uñ laconicus ager:& ſinus appellatus a Tænaro icipiẽs achaiæ ꝓmon
Lacedęmõ torio:oppida iſigna hẽt Tęnaꝝ:Amyclas.phæren.leutra.Therãnẽ:& Spartã:q̃ alio noie lacedęmon uocať:a lace
dæmone iouis & taygetæ filio:q eã ædificauit.A laconia quoq; lacon deriuať:& lacenus.a.um.uñ lacones gemino
rũ ſydus appellant:caſtorẽ n3 & pollucẽ:qa in laconia orti ſunt:& ſpartę ſepulti.Lacedęmon igiť nobilis urbs laco
niæ olim fuit:uiris & armis potẽs:ac libera gens:optimiſq; moribus iſtructa:ſed iprimis admirãdæ patiẽtiæ:ac tole
rãtiæ:id qđ nedũ patet eius laconis exẽplo:q quũ iuolutã pallio tegeret uulpẽ:nũq̃ ꝓpalare uoluit:q̃uis iteri accerri
mis ab illa morſibus excruciatus:ſed & plutarchi teſtimonio : q eoꝝ pueros in ara cædi ad uſq; mortẽ ſolitos ait:
ut durarenť:quã diſflagellationẽ græci διαμαςτιγωσιν appellãt:quod & Cice.ſecũdo tuſcu.qõnũ ſic teſtať.Spartæ
uero pueri ad arã ſic uerberib⁹accipiunť:ut multus e uiſceribus ſanguis exeat.Nõnũq̃ ẽt tũ quũ ibi eẽm audiebã necẽ
quoꝝ nõ mõ nemo exclamauit unq̃:ſed ne igemuit qdẽ.Sẽſus igiť duplr ex his elici põt:uel ſupbiã diuitũ taxãs ſic:
iſti adoleſcẽtes iã lacones ſuple facti.i.potẽtes: & bonis moribus pleni:nihil ãplius curãt iſimos hoies:& imi ſubſellii
ut ſum⁹nos paſiti:q & i imis:atq; ultimis ſubſelliis ſtam9 i theatro ad ſpectãdũ:& i ultia pte tori i cœnis cõſidem9:uľ
illoꝝ auaritiã tãgẽs ſic:nihili faciũt iſimos hoies iã lacones factos.i.quãq̃ tãtę patiẽtiæ ſint:ut iter patiẽtiſſimos la
cones cõnũerari poſſint:utpote plagipatidas.i.plagaꝝ patiẽtiſſimos de quo uocabulo i moſtellaria latius dicemus.
⁋ Quis ſũt uer.qs p qb⁹ſcribeñ.ẽ metri neceſ.i.q nihil alid q̃ uerba hñt:nullã aũt ipſis diuitibus utilitatẽ ferũt : quũ
illi reqrãt poti⁹:q poſtq̃ ederit:utilitatẽ eis reddãt:& nõ uerba.⁋ Sine pe.Dicius hic pen⁹:& hæc pen9 q̃rte declina.
Penuaria Et hoc pen9 penoris tertiæ. & hoc penũ peni ſcdæ:& dr qcqd lõgę uſionis gr̃a cõtrahiť:& recõdiť:ex eo q nõ i ꝓmo
ptu ſit:ſed itus:penit9 hẽať:ut iqt Gel.iiii.noct.atticaꝝ:q:& Ser.ix.lib.de annotationibus ſuis loqñs:ſic ait:In diſſi
ctẽ atq; ꝑmiſcue annotabã:eaq; mihi ad ſubſidiũ memoriæ quaſi qđdã lraꝝ penus recondebã.Sed & locus ipſe:in

quo

quo recõdunt penus appellat: ut qbusdã placet: quõ pcipue. Festus hęc dicat. Penus uocat locus in æde uestę itimus: flr penuariũ significat oẽ id: qđ in penu reponit: & ipsum penu: & qđ penu est: uñ penuaria cella dr. ¶ Eos reqrũt libẽter qui: & nõ: q libẽter: scribi debet metri rõne: & sniæ cõcinitate: pstat in exprobranda illoꝝ auaritia. ¶ Ipsi opsonãt: emũt opsonia: opsoniũ dr qcqd addit pani: & uino: ide opsono: & opsonor uerbũ: de qbus in mostellaria amplius dicemus. ¶ Quæ parasitoꝝ: hoc dolet pasit⁹: sublatã eẽ sibi adipiscẽdaꝝ cœnaꝝ rõnẽ ob diuitũ auaritiã: q quũ puderet autea: uel opsonatũ ire: uel ad lenones se cõferre: & ob id mitterẽt pasitos opsonatũ: & ad cõducẽdũ scorta: sĩ q̃ uellẽt: nũc ipsimet ea oia faciũt: ut pasitoꝝ ipẽsę parcãt: ac pp auaritiã: q̃ tenent: nullã pudoris hñt rõnẽ: sed apto capite: ac sine cucullo: & galericulo pcedũt ad lenones: nõ aliter q̃ i tribub⁹: apto capite soutes reos cõdẽnãt. ¶ In tribubus. In curiis. Dixius in aulu. diuisam fuisse ciuitatẽ romanã iu curias: siue trib⁹. In unaquaq; igit tribu erant iudices delecti: q reos ex tribu sua factos iudicarẽt: sontesq; cõptos cõdẽnarẽt: isoutes uero liberarent. Ii aũt iudices apto capite stabãt: ut ab oibus cõspicerent: eorũq; iustitia palã ab oibus uideret. Itaq; apto scribeñ. est: & ita hñt ẽt antiqui codices: & nõ opto. Et in tribubus quoq; nõ in tribu legẽdũ: ita metri rõne postulãte: & snię cõcinnitate. ¶ Ridiculos: nos parasitos. s. homines derisione dignos: de quo uocabulo in Amphitryo. diximus.

Neq; ridiculos iam terunci faciunt. sese omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro.
Saluete inquã. quo imus una inq̃ ad prãdiũ? atq; illi tacẽt.
Quis agit hoc? aut quis profitetur inq̃? quasi muti silent.
Neq; me rident. ubi cœnamus inq̃? atq; illa abnuunt.
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Qui solebam menstruales epulas ante adipiscier,
Nemo ridet. sciui extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam uoluit quisq̃ imitarier.
Saltem si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postq̃ uideo me sic ludificarier.
Pergo ad alios. uenio ad alios, deinde ad alios, una res.
Omnes compacto rem agunt, quasi in uelabro olearii.
Nunc redeo, inde quom me ibi uideo ludificarier.
Item alii parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certust ius meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos uictu, & uita prohibeant.
His diem dicam. irrogabo mulctam, ut mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, quom cara annona sit, sic ægero.
Nunc ibo ad portũ hic. est illic mihi una spes cœnatica.
Si ea decollabit, redibo huc ad senem ad cœnam asperã.

¶ TERRVNci. Inquit Var. Terrũcius dictus est a tribus unciis: qđ libellæ ualet quarta pars: sicuti quadrãs assis: hoc idẽ Fest. & Terrũtius uumismatis genus paruí ualoris meminit Plini. lxxxiii. ¶ Menstruales. A mense: nam pro suis iocosis dictis nõ tãtum diei: sed mensis uictũ uãciscebatur. ¶ Canẽ irritatã imitarier. Hoc est ridere. uaꝫ ridentes dentes ostẽtamus: quod facit dum irritat canis. ¶ De cõpacto: Concordi: & ueluti composito cõsensu. Dicimus enim cõpactum: cõpositum: & cõiunctum. ¶ In uelabro. Velabruꝫ locus erat in urbe roma apud auẽtinũ montẽ dictum: qp eo ratibus ueherentur quasi ergo in uelabro olearii: qui uel oleuꝫ uno uẽditarẽt precio: uel uno modo molerẽt. ¶ Irrogabo. Imponã. infligã. ¶ Annona. Nõ tãtum frumẽti sed carniũ: & aliarum quoq; reꝝ dicimus. Nam annonã cariorem in macello dixit Cice. in libro de diuinatione. ¶ Decollabit. Deficiet: uel decipiet: in hac enim significatiõe usos fuisse ueteres author est Diome. ¶ Ad cœnã asperam. Quæ erat (ut supra memoratũ est) oleribus parata: uel potius: quia egio dixerat: cum parasitũ ad cœnam uocasset: asper meus uictus est: alludit enim ad uictus parsimoniam.

SARACENVS
Terrũcius uñ dict⁹ sit
Velabrum ubi locorũ

¶ NEq; ridiculos iam terunci faciunt: idest non pluris faciunt ridiculos. i. parasitos q̃ sit teruncius: qui perexiguus nũmus. Plinius li. xxxiii. Nota æris fuit ex altera parte ianus geminus: & altera rostꝝ nauis. In triẽte uero & quadrãte æs quadrans antea teruncis a tribus unciis postea Annibale urgẽte Quinto Fabio Maximo dictatore asses unciales fieri: placuitq; denarium. xvi. assibus pmutari: quinarium octonis: sestertium quaternis: ita res publica dimidiũ lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decẽ assibus datus. ¶ Mestruales epulas. i. ad mensem unum perdurantes. ¶ Rem de compacto geri. i. ex eo: quod inter se conuenerant. ¶ Canẽ quidem irritatã: quæ dentes ostẽtare cõsueuit: sicut & homines ridendo. ¶ Quasi in uelabro olearii. Locus erat uelabrũ: ut alibi Plautus ostendit: qđ uela obtẽderent: sub qbus olearii uẽditarent: nisi quod Varro uelabrũ ait: qđ ibi lintribus ueherent. ¶ Barbarica lege. i. sceua crudeli. ¶ His diẽ dicã. i. denũciabo: ut in ius eant die pstituta. ¶ Irrogabo mulctã. infligã pœnam. ¶ Cũ cara annona sit. i. cũ reꝝ charitas fuerit. ¶ Spes cænatica. i. spes cænandi. ¶ Si ea decolabit. decipiet. in hoc enim significatu ueteres posuisse Diomedes attestat: uel decolabit: cessabit: ac dilabetur. Sũpta translatione a liquore: qui per colla delabit. ¶ Ad cænam asperam. nam ita supra dixit ęgio: scruposum suum uictum esse.

VALLA.
Velabrum; quid sit

¶ TERunci faciunt. Tercius uũmus plõbeus minimi pcii appellat: uñ puerbialr dicimus Terũcii facere: quũ nihil pẽdere rẽ significare uolumus: ut ẽt assis facere. Terẽ. inqt Varro: a tribus unciis: qđ libellę ualet q̃rta ps: sicut q̃drans assis. ¶ Quis agit hoc? i. qs ad hæc aium aduertit: quẽadmodũ dicimus: hoc age: & hoc agite. Scribẽdũq; est agit ex codi. antiqs: & nõ ait. ¶ Quis solebã mẽstruales: qbus unius mẽsis alimoniã mihi cõparare solebã. Scribẽdũ qs: p qbus metri rõne: nã si qbus scribas: pes unus supsit. A mẽse fit menstrualis: ut ab anno annualis: uel annalis. Dicimus ẽt mẽstruus adiectiue: ut mẽstruũ opus. i. opus unius mẽsis: & ide mẽstrua substãtiue: & plalis numeri: supfluũ illũ humorẽ signat. quẽ singul mẽsib⁹ emittet uõ pgnãtes: aut nõ lactãtes mulieres solẽt. ¶ De cõpa. ex cõposito: data opa: q̃si de cõcordi: & cõiũcto cõsensu. ¶ In ue. Velabꝝ loc⁹ erat i urbe roma apđ auẽtinũ mõtẽ: dictũ qp eo uel & ratib⁹ ueherẽt: illuc nãq; pterfluebat thybris. Prop. li. iiii. At q̃ uelabri regio ps ire solebat: cerule⁹ pulsa p uada linter aqua Sũsus est. Oẽs unius suiæ erãt: & unius ppositi: sicuti sunt: q oleũ uẽdunt: ubi diuersę tabernæ idẽ pciũ poscũt. ¶ Nũc inde redeo: ita scribeñ. metri rõ exigit: non: nunc redeo inde: quia claudicaret uersus. ¶ Barbarica lege: Gar-

PYLAdes
Teruncius
Mẽstruus

rit & hoc loco Pius interp̄s de mor̄ suo: dicẽs: barbarica: dura: imiti: crud eli: inhumana: quo (ita.n. significare uult) illos uita spoliẽ: Delirat p̄fecto: & uigilans sõniat: Barbari authore strabone: qd̄ & ipse Pius asserit: oẽs appellant: q crasse loquunt̄. q̄les sunt oẽs p̄ter graecos barbaros ergo Plau. romanos itelligit: & lege barbarica. i. romana iterp̄tãdũ est: uariãq; significat. Nã qntus Varius trib. ple. legẽ tulit: ut q̄rerẽt de iis: quoꝝ ope: cõsilio ue socii cõtra rẽpu. arma sumpsissent. Itaq; pasitus respiciẽs ad illud: qd̄ & uerbis p̄dit: iuuenes cõciliũ iniisse de priuãdo ipsos uictu: & uita: ait se p̄sq uelles ius suũ cõtra illos lege barbarica: tanq̄ cõtra rẽp. pasitoꝝ deliq̄rit. ¶ Qui cõ. iere: iere p̄ inire scribeñ. ẽ: nã inier̄ nõ patir̄ metri rõ: cui pes un⁹ abũdaret. Cociliũ dr̄ a cõcio uerbo qd̄: signat cõuoco: uñ cõcio appellata ẽ: & pp̄li multitudo cõgregata ad audiẽdũ aliquẽ oratẽ: & locus ipse: & oro itẽ cõcio noiat̄: & ab eo cõciliũ: m̄titudo pp̄li cõsulẽdi grã cõgregata dr̄: & cõciliabulũ locus: in quo cõciliũ cõgregat̄. ¶ Irrogabo: iponã: isligã. Ply. nõ mõ culpã: sed ẽt multã ei irrogauit. ¶ Dent meo arbitratu: ita scribi metri necẽ. cogit: & nõ meo arbitratu dent: qa pes un⁹ uersui supflueret. ¶ Annona. Annona ab anno dr̄: & significat anni alimoniã: nec solã frumẽtariã: sed aliaꝝ quorũ reꝝ. Cice. putarã annonã in macello cariorẽ fore. ¶ Illic mihi una est spes cœnatica: ita scribi cogit uersus rõ: nõ ãt. Est illhic mihi una spes cœnatica: abũdaret. n. pes unus. ¶ Decollabit: deficiet: ceciderit: metaphora est sũpta a baiulãtibus in collo onera: qbus lterdũ uel ob nimium põdus: uel ob aliã cãm: decidũt e collo: inde. n. decollare uerbũ factũ uidet̄: quo ueteres in hac significatiõe usos testat̄ Varro lib. i. de rustica. Duo inqt iprimis spectasse uident̄ italici hoies in agris: an colẽdo possent fructus pro ipẽsa ac labore reddere: & utꝝ saluber locus eẽt: an nõ. Quoꝝ si alterutrũ decollat: & nihilominus qs uult colere: mẽte est captus: atq; ad agnatos: & gẽtiles est deducẽdus. Diomedes hoc uerbũ inqt apud ueteres decipio significat: ut apud Plautũ: una est q̄ decollabit: sed apud fenestellã aliter hoc uerbum capit̄ libro epitomatũ scdo: quẽadmodũ Cæsar a piratis captus sit: utq; eos postea cæpit: & decollauerit: qd̄ ueteres securi cęsos dicebãt. ¶ Ad cœnã asperã: alludit ad uerba: quæ ægio sibi dixerat supius: Asper meus est cibus.

SARACENUS. QVid ẽ suauius. Gaudet senex nimiũ fauisse fortunã rebus suis. quam mox sentiet fuisse inimicã. ¶ Quisquã uident. Vt pars in frusta secãt: figuratus est sermo. ¶ Restitãdo. In morã detinẽdo. ¶ Eminebã. Pedib⁹ cõstabã. ¶ Hic exclamat. Silicet aristophõtes: qui & ipse captiuus erat apud egionem.



VALLA. QVid est suauius. Sibi ægyo i hac scæna cõgratulat̄: quod emerit captiuos: uñ filiũ redimat suũ. ¶ Gratulanturq; eã rẽ. dee st ob p̄põ: nisi sit gratulor tibi hãc rẽ: ut iuideo tibi hanc rẽ.

PYLADes QVid est suauius q̄ bñ rẽ gerere. Eodẽ tetrametro brachicatalectico metri gñe: quo & supior: constat hæc scena. In qua solus Aegio senex introducitur: gaudẽs: ac sũmã lętiãciã ostẽdens ex p̄dictis: qa sibi fortunã fauisse: suisq; rebus se bñ cõsuluisse existimaret: quũ alteꝝ captiuoꝝ suoꝝ in aulidẽ ad redimẽdũ filiũ dimisisset: narratq;: quo illũ modo cũ syngrapho p̄toris abire p̄miserit: & qd deinde fecerit. ¶ Bono pu. Iõ bono publico dixisse ur̄: qa ex q̄storibus captiuos hos duos emerat: qbus pro illis pecuniam dinumerauerat: in ærariũ p̄uenturã: & se bono publico futurã. ¶ Quispiã uident: figurat⁹ s̄mo est: p synthesim: ut pars in frustra secãt. ¶ Gratulãturq; eã rẽ mihi: mihi addẽdũ fuit metri necessitate: aliter. n. uersus nõ cõsisteret. ¶ Restitãdo: in morã detinẽdo. ¶ Vix iã miser. Ita scribi uersus rõ exigit: & sequẽtẽ quoq; uersuz legi. Exgratulãdo eminebã: alr̄. n. nõ cõsisterent. ¶ Et gratulãdo: positũ ur̄: pro ex gratulãtũ mihi cõcursu. ¶ Eminebã: pedibus cõstabã: uel uideri poterã: ita me pene sepultũ detinebãt. ¶ Do tyndaro. Do scribẽdũ putauimus: tũ ex codici. antiqs: tũ uero: ex s̄niæ cõcinitate. ¶ Ille abiit demũ. Demũ scribẽdũ quoq; est codici. antiqs. i. tãdẽ discessit: nõ autẽ domũ: quũ sequat̄ postea. Inde illico p̄uortor domũ: nã Plautini s̄monis lepidatis nõ ur̄ domũ totiẽs admittere: atq; iterare. ¶ Ad fratrẽ mei: ubi sunt alii. Delẽdas cẽsuim⁹ duas illas dictiões: ide abii. q̄ hic icassũ p⁹ dictionẽ fratrẽ iter positæ erãt. ¶ Hic ex. hic. s. aristophõtes: q & ipse captiu⁹ erat apud ægionẽ. ¶ Nũc seq. me: deleda fuit dictio tu: post aduerbiũ nũc ascripta: uti supfluens. Et id notãdũ: uersũ nihilominus hypmetrũ esse: hoc est supabũdare ei syllabam illã ultimã me: quę in scandendo ad sequẽtis uersus initium a uocali incipiente reflectitur: ut in aliis sæpe.

Locus restitutus.

Aegio.

QVid est suauius, q̄ bene rem gerere bono publico
Sicut ego feci heri? Quom emi hosce hoies? ubi qsq;
Eunt obuiã. gratulãturq; eã rẽ, ita me miseꝝ) uidẽt,
Restitando, retinendoq; lassum reddiderunt. uix iam miser
Ex gratulando eminebam. tandem abii ad prætorem. ibi
Vix requieui. rogo syngraphum. datur mihi illico
Do Tyndaro. ille abiit demũ. inde illico prævortor domũ,
Postq̄ id actust, eo protinus ad fratrem, mei ubi sunt alii
Capteiui. rogo, Philocratem ex Aulide ecquis omnium
Nouerit. hic exclamat, eum sibi esse sodalem. dico eum
Esse apud me. hic extemplo orat, obsecratq; eum sibi
Vt liceat uidere. iussi illico hunc exolui. nunc sequere me,
Vt quod me orauisti impetres, eum hominem ut cõuenias.

Nunc

NVnc illud est. Sibi ptimet Tyndarus diutius uitare nō posse: qn ab Aristophōte dignoscat: qui mox illū arguet cogetq̧ tādē fateri: se esse tyndarū: & mētitū philochratē. ¶ Fuisse q̄ eē. Idest potius periisse q̄ uiuere. ¶ Aspellat. Amoueat & pcul pellat. ¶ Mātellū. Tegmen: est pprie genus penulæ: quā græci mādyam dicunt. ¶ Fucis. Dolis fraudibus: est enim fucus color: sed trāslatiue pro fraude: qua ueritas occultatur: inde offuciæ fallaciæ: quo uocabulo usus est Plautus in sequentibus comœdus. ¶ Pręstigiæ. Res fictæ: q̄ uidētur esse: & non sunt. ¶ Heri. Philochratus. ¶ Comminiscar; confingam.

SARACENVS

Matellum quid sit

Pręstigiæ q̄ dicantur

VALLA.

Tyndarus.

NVnc illud est, quom me fuisse, q̄ eē nemo maueli.
Nūc spes, opes, auxiliaq̧ a me segregāt, spnuntq̧
Hic illest dies, quō nllā uitæ sal⁹ spabil' ē mecū (me
Neq̧ exilium exitiost, neq̧ adeo spes, q mihi hūc aspellat.
Nec mendaciis subdolis mihi usq̄ mantellum est meis.
Nec sycophantis, nec fucis ullum mantellum obuiast.
Neq̧ precatio perfidiis meis, nec malefactis fugast.
Nec confidentiæ usq̄ hospitiust, nec diuorticulum dolis.
Operta quæ fuere, aperta sunt. patent præstigiæ.
Omnis res palam est neq̧ ullū pol de hac re negocium est,
Quin male occidam, oppetamq̧ pestem, heri uicem mei.
Perdidit me Aristophōtes hic, q uenit mō itro. is me nouit,
Is sodalis Philocrati, & cognatus ē. neq̧ iā seruare salus,
Si uolt, me pōt, nec copiast. nisi si aliquam corde machinor
Astutiā. quā, malū? qd machiner? qd cōminiscar miser?
Maxumas nugas, ieptiasq̧ had dubiust me cœpisse, hæreo.

NVnc illud. Tyndarus ī hac scæna sese excruciat cū Aristophōtem Phylocratis sodales uidet: metuens ne iā suæ appiant insidię doliq̧ cōpareant. ¶ Cū me fuisse. subaudi neminē. ¶ Hūc aspellat. i. a me dimoueat. ¶ Vsq̄ mātellū. Vñ dolos meos q̄am tegere. Festus māticularū usus pauperibus in nūmis recondiendis ē nro sæculo fuit: uñ manticulari dicebant: qui furādi gra māuculas attētabāt: ide poetæ pro dolosce qd agendo usi sunt eo uerbo: Pacuuius ad māticulandū astu aggredit. Scit. n. qd pmeruerit medici māticulāt: ita me factioppssi iugo. Itē deide aggrediar astu regē manticulandum est hic mihi: & machinā ordiri nouā. Manticula tactu an sanctiora dicis iura iurāda. Plaut. hoc significare uf: qbus quottidie paruę noxę extergeant. Frequens. n. antiqs ad manus tergēdas usus fuit mātellorū. ¶ Nec fucis: idest simulationibus. phycos a gręcis herba noiatur: uñ lanę pristinus reparat colo r. ¶ Neq̧ pcautio. i. ubi possim pcauer. ¶ Nec diuerticulū. ut a tāto malo diuertā pene iprudens pterierā Diuerticulū inqt Teren. i. semitam a recta uia declinantē. Vñ ergo diuertimus in aliā ptē diuerticulū: sicut quo diuertimus diuersorium. ¶ Patent præstigię: idest constructi doli atq̧ fallaciæ. ¶ Oppetāq̧ pestem: idest ad eam perniciem: oppetere per se mori est. ¶ Heri: uicemq̧ meam: idest loco heri: & propter me. ¶ Quas malum? Aduerbium est malum: ac si diceret malo euentu. ¶ Incepisse hęreo: idest addubito: quo mō eam inceptū.

Mātículati qui dicant

Phycos qd sit

Diuerticulum quid

NVnc illud est quum me fuisse. Tetrameter acatalecticus est huius scenę uersus: octo pedes ferens. Tyndarus in ea solus secum loquens: ita tamē: ut a spectatoribus audiat: introducitur: suam calamitatē: atq̧ infelicitatem cōquerens: posteaq̄ Aristophōtem accedere ad se cum ęgione uidit. Nam quum ille eū apprime cognosceret: ac philocratē: Tyndarus: quod & cōtigit ratus: fallaciam uidelicet suam detectū iri: summo dolore affectus: nunc tēpus inquit esse: in quo nunq̄ fuisse se: q̄ esse mallet: notanda est constructio. ¶ Quum me fuisse q̄ esse nemo mauelim: uix enim a latinitate tolerari posse uidet: quum si tamen apte ordinari possit: quum ego mauelim fuisse nemo q̄ me esse. ¶ A me segregant. Segregant: pro segregant: actiuū pro passiuo positū est: ut sæpe alias apud hunc poetam est uidere: neq̧ addēda est dictio se: ut Pius interpres ait: contra oium codicum scripturam. & pręcipue nulla urgente necessitate. ¶ Quum nulla uitæ salus: delenda est dictio meæ: quæ hic ascripta erat post dictionē uitę: uti superfluens metri necessitate: & sentētiæ cōgruitate. ¶ Quæ hunc aspellat mihi. non: quæ mihi hunc aspellat: quia uersus nō cōstaret. ¶ Aspellat: amoueat: & procul pellat. ¶ Hūc aristophōtem scilicet. ¶ Neq̧ subdolis mendaciis: non autem: neq̧ mēdaciis subdolis: quia pes unus uersui deficeret. ¶ Mantellum. tegmen: inuolucrum: fictū nomen uidetur a poeta: quum raro alibi uisum sit: quanq̄ apud Varronem mantellium legatur: quasi manutelium: ubi manus terguntur: sed ibi codicē deprauatum cēsemus: aut certe: non esse idem cum mantello. Nam quod Sarracenus ait: mantellū proprie genus penulæ esse: quam gręci μ andyas dicunt: uix apud nos habet ullam fidem: quū Suidas μανδύην dicat esse genus uestis: quod uocatur. λωρικιον. i. loricium. ¶ Fucis: dolis: fraudibus: est enim fucus color fictus: sed metaphorice pro fraude accipitur: qua ueritas occultatur: inde offuciæ pro fallaciis accipiuntur: quo uocabulo usus est Plautus sæpius. ¶ Meis præsidiis: & non perfidis meis: & similiter. ¶ Nec malefactis est fuga: & non fuga est metri ratione ita exigente. ¶ Patent pręstidiæ fictiones & fraudes nostrę: quibus ægionis oculos fallere uoluimus: quasi pręstringię: a pstringendo: hoc est obtenebrādo: de quo uerbo: & de uocabulo pręstrigiator in amphitryone satis diximus. pręstigię dicuntur res fictæ: quę uidētur esse: & non sunt: & cū rescribenda est dictio: quum a stringēdo fiat: & eius secūda syllaba longa est: ut patet hoc loco. ¶ Omnis res est palam: neq̧ ullū iam de hac re negociū est. Ita scribendus est uersus & supplendus metri necessitate. ¶ Quin occidam male: oppętāq̧ pestem heri uicem mei: hic quoq̧ uersus eadem ratione metrica ita scribendus est: nec scribendus ullo modo: meāq̧: sensus concinnitate: nemo enim unq̄ dixit ego oppetam pestem: uicesmeam: secus est: heri mei uicem sed & metri necessitas eadem dictiones ita scribi non sinit. ¶ Perdidit me: delenda fuit coniunctio q̧ hic frustra iterponta. ¶ Neq̧ iam seruare salus: non: neq̧ iam salus seruare: nam abundaret uersus. ¶ Quid comminiscar ego? Ego addendū fuit ad metri integritatem. ¶ Maximas nugas: ineptiasq̧ uideo incœpisse: hæreo. Ita scribēdus totus uersus est: ut & suis constet pedibus: & sententię integritas reddatur: quod non aduerterunt interpretes nostri somniabundi Pius & Sarracenus mutilum interim uersum: & sepultam sententiam relinquentes. ¶ Cōminiscar: confingam.

PYLAdes

Mantellū

Præstrigiæ

SARACENVS.

Occido & iterfici significata

Comitialis morbus q dicatur

QVo illum. Secesserat: & se subduxerat e conspectu Aristophontis tyndarus: qd cõsilii capturus nescius. ¶ Occisa est haec res. Occidere & iterficere etiã in animatia ueteres posuerunt: uide Noni. ¶ Morbus: qui sputatur. Comitialem dicit: qui Galeno teste: purgari põt expuendo. Pli. in decimo: coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus: quã ob cãm eas dãnauere mensis: simulq̃ comitialẽ ꝓpter morbũ despui solitus alio uocabulo dictus est maior morbus: herculeus quoq̃: quo illũ laborasse fert. ut autor est Arist. & ideo sacer est dictus morbus: comitialis uero postremo appellatus: quo qui erat in comitiis correptus: comitia uiciaret. de hoc hippocrates: & reliq medici tradidere. quem morbum Græci epilepsias uocant: cuius morbi causam quærit Aristo. longo quodam problemate.

Aegio. Tyndarus. Aristophontes, Colaphus.

QVo illũ nũc hoĩe, foras ꝓripuisse se dicã ex ædib⁹?
Ty. Nũc enĩuero occidi. eũt ad te hostes Tynd. qd
qd fabl'abor? qd negabo? aut qd fatebõ? mihi (loqr
Res ois in ĩcerto sitast: qd rebus confidam meis?
Vtinam te Di prius perderent, q̃ peristi e patria tua
Aristophontes, qui ex parata imparatã rem omnem facis.
Occisa est hæc res. nisi reperio atrocem mihi aliquam
Astutiam. Aeg. sequere. hem tibi hominẽ. adi, atq̃ alloqre,
Ty. Quis est homo me hoĩum miserior? Ar. quid istuc est.
Qu od meos te dicam sic fugitare oculos Tyndare?
Proq̃ ignoto me aspernari, quasi me nunq̃ noueris?
Equidem ruam sum seruos, q̃ tu, etsi ego domi liber fui.
Tu usq̃ a puero seruitutem seruiuisti in Aulide.
Aeg. Aedepol minime miror is si te fugitat, aut ocl'os tuos.
Aut si te odit, qui istum appelles Tyndarũ pro Philocrate.
Ty. Aegio, hic homo rabiosus habitus est in Aulide.
Ne tu quod fabuletur, in aureis immittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem, & patrem.
Et illic isti qui insputatur morbus interdum uenit.
Proi tu ab istoc ꝓcul ẽcedas. Ae. ultro istũ a me. Ar. aĩn uer-
Me rabiosũ, atq̃ ĩsectatũ hastis meũ memoras patrẽ? (bero
Et eum morbum mihi esse, ut qui me opus sit insputarier?
Ae. Ne uerere, multus istic morbus homines macerat,

VALLA.

Morbus cõmitialis

QVo illum. In hac scæna aristophõtem: quẽ egyo eduxerat captiuũ Tyndarus spectare auersatur: eũq̃ domi isanum habitum esse uideri uult: ita arbitratus suos se dolos posse tegere. sed frustra. deniq̃. n. apperiũtur. ¶ Prius pderent. ꝓ perdidissent: figura metalassis. ¶ Proq̃ ignoto. i. loco eius: quẽ nõ nouerit. ¶ Qui sputaẽ morbus. i. comitialis. Plĩ. in decio. Coturnicibus ueneni sçmẽ gratissimus cibus: quã ob cãm eas damnauere mensis: simulq̃ comitialẽ ꝓpter morbũ despui suetũ: quem solç aialium sentiunt: ꝑter hominẽ. ¶ Vltro istũ a me: idest dimouete hũc a conspectu meo.

PYLADes

Occido, occisus

Comitialis morbus

Epilepsia

QVo illũ nũc hoĩem foras ꝓripuisse se dicam ex ædibus. Versu tetrametro brachicatalectico: septẽ pedibus instructo cõstat hçc scena: in qua per aristophontem captiuũ ꝓrsus deteguntẽ fallaciæ Tyndari & philocrates, & ita oia perturbata redduntẽ: ut & ægio senex iracũdia pcitus uix apud se sit: Tyndaroq̃ graues pœnas machinetur: & ip̃e Tyndarus iam nihil: nisi uerbera: cõpedes: & extrema oia in se uentura expectet. ¶ Quo illũ: ita scribi debet uersus: ut suis constet pedibus: non aũt ꝓripuisse foras se dicam: quia penes unus abũdaret. Amouerat se: atq̃ subtraxerat Tyndarus a cõspectu çgionis: dum adeuntẽ Aristophontẽ cõspicatus esset: iõ senex hçc uerba profert de tyndaro loquens. ¶ Res in certo ois sita est. Ita necessitate metri scribendus est: non res ois in ĩcerto: qa abũdaret pes unus uersui. ¶ Perderent: pro pdidissent: tẽpus est pro tpe. ¶ Quã peristi e patria. i. ex libertate patria redactus es in seruitutẽ. Quod aũt nugatur Pius: qd si nõ peristi: sed prexisti legis: taceri doctius ab illo potuisset: quũ uersus ratio id uerbũ nequaq̃ admittat. ¶ Ex parata: ĩparatam: delenda fuit dictio re: his pperam interposita contra uersus rõnem. ¶ Occisa est hæc res. i. desperata: & pdita. Occidi. n. & iterfici ẽt inanimata ueteres posuisse Noni. asserit: hunc locũ adducens: & Virgi. in geor. dicẽtem. Atq̃ interfice messes. ¶ Adi atq̃ eũ alloquere: eũ addi coegit metri necessitas: nã claudicaret uersus. ¶ Quid istuc obsecro est: obsecro interiectiuã particulã addere similiter uersus rõ: & ĩtegritas coegit. ¶ Quod te meos dicã sic fugitare eadem cã: & hic uersus ita scribẽdus fuit: quæ qdẽ oia Pius & Sarra. interp̃tes nõ uiderũt: mãcos: claudosq̃ iterim uersus legẽtes. ¶ Aedepol minime miror: si is te fugit. Scribẽdus hic ẽt uersus ita fuit: ut rectis ambularet pedibus: & fugit: nõ fugitat legeñ. qa id metri ratio nõ patiẽ: uerba sunt çgionis ad Ariphontẽ. ¶ Ne tu qđ fabuleẽ in auris imittas tuas: delẽda fuit dictio istic: quæ ascripta erat post dictionẽ qđ: & addenda ꝑpõ in metri necessitate: & sniæ cõcinnitate. ¶ Et isti illhic: qui insputaẽ morbus: & metri ratio: & codices antiqui ita scribi reqrunt uersum: nõ aũt & illihic qui sputaẽ: ut legunt interp̃tes ꝑdicti. Comitialẽ morbũ intelligit: qui alio noie maior: & sacer dictus est: qa cerebrũ: & cor. atq̃ aiam ꝑcipue occupet: quæ partes sacræ in hoie cẽsenẽ. ut Galenus inqt. Et herculeus: qa eo herculẽ laborasse aiunt. En infantilis: qa ĩfantes puerosq̃ in primis apphendere soleat: Comitiales autẽ: qa hoc morbo laborantes maxime in comitiis detegi solebant: iterrũpebanturq̃ comitia: quo die aliqs cõcidisset. Et lunaticus: ꝙ cũ qui interlunio cõceptus sit hunc morbũ fere pati sit cõpertũ: Vñ Serenus inqt: Est subiti sp̃es morbi: cui nomen ab illo: qđ fieri nobis suffragia iusta recuset. Sçpe etenim mẽbris atro lãguore caducis. Cõcilius populi labes horrẽda diremit. Ipse deus memorat: dubiæ per tẽpora: lunæ Conceptũ talis quẽ sçpe ruina ꝓfudit. Sed & Epilepsia is morbus a grçcis noiatur: a cõprçhensis: & illigatis sensibus: affecto cerebro: aut eius uẽtriculis. ἐπιλαμβάνω. n. grçce significat apprehendo. ἐπίληψις: & ἐπιληψία apprçhensio: & morbus ipse: De quo & Manuel moscopulus apud græcos loquens ꝑter epilepsiæ nomen: puerilẽ appellari ait: qa ut plurimũ in pueris accidit: herculeũ: qa fm aliquos herculi contigerit: sed qđ ꝓximũ uero est: qa herculis uiribus ad ipsum tolerãdũ sit opus. Et sacrũ: qa credaẽ numinis ira imitti: uel qa in sacro loco nascaẽ. ¶ Qui insputaẽ. Spuere est saliuã: seu sputũ eiicere uerbũ neutrũ: uñ cõponuntur

despuo:

despuo:expuo:cõspuo:& inspuo:prima itidem duo neutra uident:cætera actiua. Significant aũt cõspuo:& inspuo sputo aliquẽ fœdo: A spuo quoq; sputo uerbũ fit:& ab eo cõposita insputo cõsputo: & desputo oia actiua uerba eandem significationem habẽtia:quã hñt cõspuo:& inspuo:quoq; passiua sunt insputor:cõsputor: & desputor:hoc est sputo fœdor:& inquinor. Dicimus quoq; tam hoiem insputari:q̃ eius morbũ:aut rem:ut hoc loco: Qui insputatur: hoc est quẽ morbũ despui solet:siue:qui morbus insputari consuetus est:infra autem hominẽ respicit:quũ ait:ut qui opus sit me insputarier. Ita enim scribi debet uersus:ut suis pedibus constet:non ut qui me opus sit: quia abundaret uersus. ⸿ Ne uerere: loquitur Aegio ad tyndarum: qui quum dixisset superius: prointu ab isthoc procul recedas: ursus est illhinc cedere:& citato pede ausugere. Sensus est. Ne time:quia hic morbo comitiali laboret: neq; perperam ausugias:quia hic morbus multos mortales afficit:quibus si modo insputes: tibi salutare erit:neq; his morbus te corripiet:quandoquidem ita multis contigit:& experientia magistra deprehensum est.

Quibus insputare saluti fuit, atq; iis profuit.
Ar. Quid tu autem etiam huic credis? Ae. quid ego credã huic? Ar. insanum esse me?
Ty. Viden hũc q̃ inimico uoltu intuetur? cócedi optumust
Aegio. sic quod tibi dixi, gliscit rabies, caue tibi.
Ae. Credidi esse insanũ extẽplo, ubi te appellauit Tyndarę.
Ty. Quia suũ ipse interdũ ignorat nomẽ, neq; scit qui siet.
Ae. At te ẽt suũ sodalem esse aiebat. Ty. audiui, Di magni.
Et quidem Alcmæon, atq; Orestes, & Licurgus postea
Vna opera mihi sunt sodales, qua iste. Ar. at etiã furcifer.

SARACENVS.

⸿ Gliscit. Crescit. ⸿ Vna opera. Ea rõne: eodem mõ. ⸿ Alcinous. Qui rex Phęacum fuit. ⸿ Orestes. Filius agamẽnonis ex Clytemnestra: qui patris mortẽ ulciscens matrem interemit. ⸿ Licurgus. Qui leges Spartanis dedit: de quo alibi. Hos ãt tãq; antiquissimos uiros: & ab hominum ętate illa remotissimos cõmemorat.

VALLA.

⸿ COncedi optimũ est. i. optimũ fuerit: ut secedat. ⸿ Gliscit rabies. i. auget morbus. ⸿ Alcynous. is rex phęacũ fuit. ⸿ Orestes. filius Agamẽnonis. ⸿ Lycurgus. multi Lycurgi fuerunt. Nã & unus orator fuit atheniẽsis clarissimus:& Lycurgus: q condidit leges: qbus macedones tenebant.

Lycurgi quot fuerint.

PYLADes

⸿ QVIbus insputare salutare fuit:atq; ꝓfuit. Salutare scribi cogit metri necessitas:& nõ saluti:qa uersus nõ constaret:sed mancus fieret:& codices antiq dictionẽ:is:nõ hñt:q̃ utiq; supflueret. Ordo est. Quibus insputare:hoc est:cõtra quos spuere salutare fuit atq; ꝓfuit:aliis.s.illis occurrẽtibus. Et hoc loco dicto iunxit uerbũ insputare:& neutrũ acqsitiuũ fecit. Sputo aũt:& saliua hois comitialẽ morbũ regeri: & auerti solere Ply. docet lib. xxviii. naturalis hist. his uerbis. Omniũ uero in primis ieiunã saliuã contra serpentes ꝑsidio esse docuimus: sed & alios efficaces eius usus recognoscat uita. Ita desputmus comitiales morbos:hoc est contagia regerimus. Vł nanq; saliua & desputatio hois uirtutẽ quandã intrinsecus hẽt:ut p eã:despuẽdo cõtra laborãtes morbo comitiali:cõtagionẽ fugiamus:& morbum ipsum nõ capiamus. Sic & lib. x. Idẽ Ply. Coturnicibus inqt:ueneni semẽ gratissimus cibus: quã ob cãm eas dãnauere mensis:simulq; comitialẽ pp morbũ despui solitũ:uñ factũ est postea:ut quoscunq; morbos abominabiles despuamus. Sic in usu quotidiano hẽmus:ut lazarinũ:uel antonianũ ignẽ:quũ qs noiat despuamus: quasi morbos illos per saliuæ:& sputi iniectionẽ a nobis amoliẽtes:& auerruncantes. Nec aliter uitia q̃dã ai horrẽda despuimus. Vñ Claudianus in cõsulatu Honorii inqt: Torquati despue mores. Et Persi. Despuit in mores:& penẽ arcanaq; lumbi: runcãtem. Et Plau. supra in asinaria. Teq; obsecro hercle:ut q̃ locutus despuas. ⸿ Viden hũc:nõ uiden tu hũc. Superfluit .n. tu metri rõne. ⸿ Sic qđ tibi dixi:delẽda fuit dictio ego:q̃ hic pperã: & abũdanter interposita erat. Sensus est. Sic est illud:qđ tibi dixi:hũc.s. esse rabiosum:& morbo comitiali agitari. ⸿ Gliscit. crescit. ⸿ At te ẽt suum sodalẽ:uerba sunt ægiõis ad tyndarũ:& scribendũ est:at te ẽt non at ẽt te:metri necessitate. ⸿ Di magni:exclamatio est. & quasi admirãtis:& est hypmeter uersus. cui abũdat una syllaba:ad sequentẽ uersum reflexa in scandẽdo. ⸿ Alcmæõ:atq; Orestes:& lycurgus postea. Ita scribendũ opinamur uersum:& nõ Alcinous:atq; orestes:ut legũt interptes ꝑdicti:& fere hñt codices. Siqdẽ Tyndarus ueluti despuẽs:atq; detestans Aristophontẽ:quẽ paulo ante morbo desputabili laborare dixit:si res illius adducere nitit:quoq; uidelicet sodalicium nõ minus:recusandũ sit: q̃ Aristophõtis. Scimus aũt authore Seruio lib. æne. vi. Alcmæonẽ filiũ fuisse Amphiarai auguris argiui:atq; Eriphyles illius uxoris: q̃ latẽtem bello thebano maritũ Amphiaraũ polyniciꝑdidit:monili accæpto: qđ a Vulcano elaboratũ:& hermoniæ priuignæ Cadmi uxori datũ:ad Argiã adrasti filiã:& polynicis ipsius uxorẽ peruenerat. Qui Amphiaraus ductus ad ꝑliũ:hiatu terræ piit:cuius filius Alcmæon postea matrẽ necauit:& est ut orestes furore correptus. Nã si alcinous legatur:q fuit rex phæacũ ditissimus:& cuius filia Nausicaa ulyxẽ naufragiũ suscepit:& duxit ad regiã pris:quiq; Alcinous hortos illos noiatos habuit ppetuis fructibus uirẽtes:in quibus pirũ piro:& malũ malo succedebat:& ficus fico:ita ut totũ annũ haberi possent:de qbus in. vii. odyssẹæ Home. late meminit:Nihil ad ꝓpositũ fuerit:neq; ullã cũ oreste:& lycurgo:atq; Aristophõte rectã:& cõsonã collegeris sniam:ꝓinde Alcmæon scribẽdũ curauimus: & nõ: Alcinous. Sup quo doctissimoꝝ iudiciũ reqrimus. Orestes aũt Agamẽnonis: & Clytẽnestræ filius fuit:q Aegisthũ patris sui occisorẽ:una cũ Clytẽnestra matre:in patris sui ultionẽ interfecit: ut Home. late differit:& in odyssẹæ principio:& alibi:quo in matrẽ scelere ppetrato:in furiã deuenisse fertur:quũ sibi uideret: occisæ matris imaginẽ añ oculos iminere:facibus:& serpẽtibus armatã exitiũ minitantẽ:de quo Virg. Armatã facibus matrẽ: & serpẽtibus atris: quũ fugit:ultricesq; sedẽt in limine diræ:&c. Quo furore se purgaturus:in Colchos cũ Pylade ꝓfectus ad arã dictynæ dianæ cõfugit. Ibiq; demũ resipuit:& ab infestatiõe maternæ umbræ liberatus est. Lycurgus uero: non is lacedæmonioꝝ princeps:& uir clarissimus:ut Sar. putauit:qui leges sanctissimas lacedæmoniis cõdidit: de quo Plutar. in eius uita late differit. Neq; alter Nemeæ regiõis rex:hypsiphylen Thoantis regis filiã ꝓ filio nutricẽ habuit: de quo Sta. li. v. theb. Loquẽte hypsipyle adrasto argiuoꝝ regi: Claro gñata thoãte:seruitiũ hypsipyle uñi fero capta lycurgi. Sed alius thracũ rex:uel ut alii uolũt: macedonũ:q bacchũ deũ esse negabat:quũq; illũ audacter cõtẽneret: ut Seruius ait:in eandẽ deuenit insaniã:ut uites baccho ipsi dicatas amputare se existimaret: & sua sibi crura succiderit. Tres igit isti Alcmæon: Orestes:& lycurgus rectissime a Tyndaro dicunt eadẽ opera:hoc est eadẽ rõne: & eodẽ modo sibi sodales fuisse:qua & Aristophontes utpote insani:& non minus furoribus agitari: q̃ ille:ut dictum est.

Despuere.

Alcmæon.

Alcinous.

SARACENVS. Phanõ qd sit. ¶PHAnon. Manifestũ: & apertũ a potu phenome.i.manifesto: unde phanũ templum: qđ oĩbus patefit. ⁋ Veriuerbio. Vel uero uerbo: uel ueritate uerbi. ⁋ Tibi plus qdem q̃ aut mihi: ordo plus.s.illi q̃ tibi: aut mihi. ⁋ Luridis. Supra modũ pallidis. ⁋ Atra bilis. Quæ a græcis mellancholia dicit̃ de qua mẽtio habita est in amphi. quam Fest. ab atro animi uitio atram dici putat. ⁋ Illuceat. Ardeat: nam quæ ardent lucem emittunt. ⁋ Laruæ. Spiritus nocturni & mali: quidem: de quibus abunde supra.

Male loqui mihi audes? non ego te noui? A. pol phanon id
quidem est.
Nõ nouisse, qui istum appellas Tyndarum pro Philocrate.
Quem uides, eum ignoras? illum nominas, quem nõ uides?
Ar. Immo iste eum sese ait, qui nõ est. & qui uero est, negat.
Ty. Tu repertus enim philocratem qui superes ueriuerbio.
Ar. Pol ego ut rem uideo, tu inuentus uera uanitudine.
Qui conuincas. sed quæso hercle agedum aspice ad me. Ty.
hem. Ar. dic modo.
Te negas. Tyndarum esse? Ty. nego inq̃. Ar. tu te philocra
tem esse ais? (aut mihi
Ty. Ego inq̃. Ar. tu ne huic credis? Aeg. quã tibi plus qdé,
Nã ille qdé, qué tu memoras esse, hodie hinc abiit Aulidé
Ad patré huius. Ar. qué patré, q seruos est? Ty. & tu qdem
Seruos, & liber fuisti, & ego me confido fore,
Si huius huc reconciliasso in libertatem filium.
Ar. Quid ais furcifer? tũ te gnatũ eé huic memoras liberũ?
Ty. Nõ eqdé me liberꝫ, sed Philocratem esse aio. Ar. qd est?
Vt scelestus, Aegio nunc is te ludos facit. Nam is est
Seruos ipse. neq; præter eum quisq̃ ei seruos fuit.
Ty. Quia tute ipse eges in patria, nec tibi qui uiuas domist.
Omneis inuenire similes tibi uis. non mirum facis.
Est miserorum, ut male uolentes sint, atq; inuideant bonis.
Ar. Videsis Aegio, ne quid tu huic temere insistas credere.
Atq; ut perspicio, profecto iam aliquid pugnæ edidit.
Filium tuum quod redimere se ait, id neutiq̃ mihi placet.
Ty. Scio te id nolle fieri. efficiam tñ ego id, si Di adiuuant.
Illum restituam huic. hic autem in Aulidem me meo patri.
Propterea ad patré hinc amisi Tyndaꝝ. Ar. quin tute is es?
Neq; præter te in Aulide ullus seruos istuc nominest.
Ty. Pergin seruõ me exprobraŕ eé, id qđ ui hostili obtigit?
Ar. Sed.n. iã nequeo cõtineri. Ty. he' tu, qd agis, qu fugis?
Iam illic nos insectabit lapidibus, nisi illunc iubes
Cõphendi? Ar. crucior. Ty. ardent oculi fune opus Aegio.
Viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. Ar. at pol te, si hic sapiat senex,
Atra pix agitet apud carnuficem, ac tuo capiti illuceat.
Ty. Iam deliramenta loquitur. Laruæ stimulant uirum.
Ae. Hercle, qd si hũc cõprehédi iusserim? Ty. sapias magis.

VALLA. ¶PHAnon.i.apertũ. Nã pheno cuius futurum phano significo. ⁋ Veriuerbio.i.ueritate uerboꝝ. ⁋ Quã tibi plus qdé: aut mihi: hæc uera lectio, est. ⁋ Recõciliasso.i.reducem fecero. ⁋ Aliqd pugnę edidit.i.iam ꝓcudit in te aliqd. ⁋ Qđ redimere.i.quã rem se ait redimere. ⁋ Fune opus. ut reuinciatur. ⁋ Maculis luridis.i. corpus luridũ faciẽtibus. Est.n. luridus color mortuoꝝ. ⁋ Atra bilis. q̃ si ad cerebrũ ascendat insanũ facit. Sin in altã corporis partẽ unã irrũpat: cancrũ: aut cancrenaꝝ: ac si sanguinem totũ cõtaminarit lepram. ⁋ Laruæ sti.uirũ. Immundi spũs agitant.

PYLADes Phanos. ¶PHAnon: manifestũ: clarũ: gręcum est nomẽ φανος & φαγιζω: ac φανεοκω uerba significãt appareo: uel luceo. ⁋ Qui nõ est esse: delendũ fuit uerbũ esse uti supfluẽs metri rõne. ⁋ Tu repertus enim: nõ tu.n. reptus eadẽ metri rõne. ⁋ Veriuerbio. Veriuerbiũ posuit: ꝑ uero uerbo: & uero sermone: nã a uero & uerbũ cõpositũ est: quẽ admodũ a deorsum & uerbũ. Deuerbium quoq; dr: hoc est extrẽmitas: & desinentia uerbi: quasi deorsum tendẽs uerbũ. Auso. Ad noua uix memorẽ deuerbia coge senectam. ⁋ Tu ne huic credis: uerba sũt Aristophontis ad ęgionem. ⁋ Plus qdẽ q̃ tibi: aut mihi: ægionis uerba sunt. & ita scribi debet: & metri necessitate: qa aliter uersus nõ cõsisteret: & sniç: ac sermonis latini cultiori ordine. ⁋ Recõciliasse.i.recõciliauero: & recuperauero. ⁋ Tun te gnatum esse huic memoras liberũ: addẽdæ fuerunt duæ illæ dictiões: esse huic metri necessitate: & sniæ cõcinnitate. ⁋ Quid est: ut scelestus: uerba sunt ab irato: ac dolore accẽso Aristophonte ꝓlata: qualia furore perciti consueuerũt truncata: & mutila proferre. ⁋ Nũc is te ludos facit: ita scribendũ est: & nõ iste ludos facit: ut sit sensus. nũc is: hoc est iste tyndarus facit te ludos.i.ludit te: & fallit.

Miseri felicibus inuidere solent. ⁋ Est miseroꝝ. Snia catholica: ut q in miseriã deuenerint. ferre melioribus & felicioribus inuideãt. ⁋ Iam ꝑfecto aliqd: nõ ꝑfecto iam aliqd: quia pes unus uersui deficeret. ⁋ Qđ redimere ait se. Ita scribi uersus integritas requirit. nõ: redimere se ait. ⁋ Neutiq̃.i.nullo mõ: ita.n.scribi debet ex cod. antiquis: & politiori latinitate: nõ ne unq̃. Dicimus ẽt neutiq;: fere in eadẽ significatiõe. Terẽ. Nã de reducẽda: id uero neutiq; hõestum esse arbitror. ⁋ Enim iam nequeo cõtineri. Ita scribi cogit metri rõ: nõ.n. uero: qa abũdaret uersus.

Insecto. ⁋ Iam illhic nos inse. ꝑ insectabit: hoc.n. uerbũ in actiua positiõe usurpauit: quũ deponẽs sit: & scribendũ cẽsuimus illhic: unica dictiõe: nõ illic hic: ut legũt Pius & Sar. interpr̃tes. ⁋ Viden illi: nõ: uiden tu illi: tu.n. abũdat uersui. ⁋ Luridis. pallidis: luridis: ut Fest. ait: dr supra modũ pallidus: qdã q̃si loridũ dcm̃ exisħmãt luridũ a loro: q̃si loro ꝑcussũ: & liuidũ fcm̃.

Melancholia. ⁋ Atra bilis: nigra cholera. Melãcholia a græcis dcã: μελας.n. nigrũ signãt: & Χολη cholera: siue bilis. Bilim cholerã dicius: unã biliosi cholerici appellant̃: quãq̃ aphri: ut Fest. inqt: bilim uocent semen humanũ humi profusum. Qui & atram bilem ab atro animi uitio dici ait. & atrum appellari nigrum.i.a candore remotum. ⁋ Et tuo capiti inluceat. Ita scribi cogit uersus ratio: non autem: tuoq; capiti: quia abundaret pes unus.

¶Mastigiæ.

¶ MAStigiæ. Verberoni: græcũ.n.est mastigia a mastix: qđ flagellũ dr̃: uel a mastigo uerbero flagello. ¶ Addites. Accedas. ¶ Denasabit. Innouauit uerbũ: ut sępe: & festiuiter Plautus. ¶ Mordicus. Et mordicibus p morsu. ¶ Abnutas: abnutare sæpe annuere. ¶ Armẽta absunt. Tãgit hoc loco Aiacis furorẽ: qui cũ in iudicio armoꝝ achillis succubuisset: q̃ Vlyssi græcoꝝ ducũ sñia nõ ipsi adiudicãda fuerant: in furorẽ uersus passim p exercitũ armenta cædebat: duosq; tauros: quos domi aligatos tenebat: flagello pcutiebat alteꝝ Agamẽnona: alteꝝ ullissem dictitans: ex quo sacta est a Sophocle tragœdia: q inscripta est: aiax mastigophoros.i. Aiax scuticã ferens: de quo mẽinit Iuue. Hic loue

SARACENVS.

Mastigia quid sit.

Aiacis historia.

Ar. Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiæ
Cerebrum excutiam, qui me insanum uerbis cócinnat suis.
Ty. Audin lapidem quæritare? Ar. solus te solum uolo.
Aegio. Ae. istinc loquere siquid uis, procul tamen audiam.
Ty. Nanq; ædepol si adites propius, os denasabit tibi
Mordicibus. Ar. neq; pol me insanum Aegio esse creduis,
Neq; fuisse unq̃, neq; esse morbum, quem istic autumat.
Verum siquid metuis a me, iube me uinciri. uolo,
Dum istic itidem uinciatur. Ty. immo enimuero Aegio
Istic, qui uolt, uinciatur. Ar. tace modo ego Philocrates
False faciam, ut uerus hodie reperiare Tyndarus (sis?
Lógi⁹ qd mihi abnutas? Ty. tibi ego abnuto? qđ agat, si ab/
Ae. Quid ais? qd si adeã hũc insanũ? Ty. nugas ludificabit.
Garriet, quod neq; pes unq̃, neq; caput compareat.
Armenta absunt. Aiacem, hunc quom uides, ipsum uides.
Ae. Nihil facio, tamen adibo. Ty. nunc ego omnino occidi.
Nunc ego inter sacrum, saxumq; sto, nec quid faciam scio.
Ae. Do tibi operam Aristophontes, siquid est. qđ me uelis.
Ar. Ex me audibis uera, quæ nunc falsa opinare, Aegio.

pcusso mugire agamẽnona credit. ¶ Inter saxũ: sacrũq; sto: puerbiũ sumptũ ab his: qui cũ fœdera iungebãt: ferã saxo mactabant: de huiusce ferę mactatiõe: q̃.s. percutiebatur: meminit Virg. in. ix. æne. & cęsa iungebãt fœdera porca: meminit Liui. & Fene. uerba aũt in feriẽda uictima a sacerdote sili uoce pnũciabanť: q sicut ille porcam feriebat saxo. ita a ioue fulmine ille feriretur: q fœdera uiolasset: qbus dictis illico ferã mactabat: q̃ anteq̃ saxo pcuteret: merito in uitæ discrimine stare dicebať: iccirco in puerbiũ uenit: ut q in aliquo periculo cõstitutus esset diceret: se inter saxum & sacrũ stare: cõsilẽ fere passim p puerbio nostris temporibus uulgatur ab his: qui in aliquo discrimine uersantur: ut dicãt esse inter incudem & maleum.

Prouerbius antiquoꝝ.

¶ SI adbites.i. accedas. ¶ Os denasabit tibi. e facie nasũ mordic⁹ abstulerit. ¶ Mihi abnutas.i. signo me admoues: ut sileas. ¶ Nugas lud.i. nugando ludos tibi faciet. ¶ Neq; pes: neq; caput.i. neq; principium: neq; finis. ¶ Armẽta absunt: aiacem hunc cũ uides ipm uides. hoc est nihil differt ab Aiace thelamonio: cũ insaniuit: nisi qđ armenta mõ nõ adsunt. Tradit nãq; Sophocles in aiace mastigophoro arma Achillis ab Agamẽnone & Menelao: de qbus inter Vlyssem & Aiacẽ erat cõtrouersia: Vlyssi fuisse adiudicata: q̃obrẽ Aiax nimia ira furore correptus est: cũq; noctu Agamẽnonẽ Menelaũ & Vlyssem necare molireť: a Pallade cõuersus est in stabula: ubi multa occidit armẽta: se Agamẽnonẽ Menelaũ & Vlyssem occidere arbitratus. ¶ Inter sacrũ saxũq; sto. Prisca cõsuetudine cũ fœdus sanciebať in medio porca statuebať: quã lapidibus occidebãt dicẽtes: ita lapidibus occisurum (ut alii aũt Iouis fulmine) qcunq; fregisset fœdus sancitum: ut porca occidebat: inde natum: ut ictum fœdus diceretur: necnon percussum. Qui igitur inter porcam & saxum tum fuerit: & saxis contundatur & a porca feriatur necesse est.

VALLA.

Aiacis fabula.

Prouerbius antiquum.

¶ CRVcior lap. me nõ hr̃e. Ita quoq; scribẽdũ est: & nõ: lapidẽ nõ hr̃e me: qa pes unus uersui deficeret. ¶ Si adites ppius.i. si eas ppius: ex ad & ito. as. cõpositũ est adito: & simplici d scribẽdum est: quũ sit breuis prima syllaba: neq; scribẽdũ est: adbites: ut corrigit insanus pius: hoc est accedas: nã si a uerbo betere cõponere uelit: qđ tñ uerbũ sic cõpositum uix: ut puto: reperit: nõ adbites: sed adbetas faceret in futuro optatiui: ut appetas: oppetas: legas. ¶ Denasabit: naso priuabit: uerbũ nouũ a poeta oppido q̃ licẽter fictũ a de: & naso. ¶ Mordicib⁹. a mordẽdo fit mordicus: & mordicibus: quo utroq; utunť poetæ aduerbialr̃: p morsu: & morsibus. Plau. in menæchmis. Iamdudũ oportuit nasum adẽptũ mordicus. Idẽ in aulularia. Asini me mordicibus scandãt: boues incursent cornibus. Ita Nonũ. Marcellus testatur: & ita hoc loco positũ uř. p morsibus: nã mordicus nequaq̃ scribẽdũ est: ut legũt Pius & Sar. interptes: metri rõne refragãte. ¶ Iube uinciri: nõ iube me uinciri: abũdat.n. me: metri rõne. ¶ Abnutas. Abnutare: ut Fest. ait: est sępe abnuere: abnuebat.n. tyndarus Aristophõti a lõge: sene nõ pspiciẽte: illi utiq; innuẽs: ne ulterius pgrederet in ppalãdo ægioni: ipsum nõ esse philocratẽ: sed nescius Aristophõtes doli eoꝝ: psistebat in sñia. ¶ Qđ neq; pes unq̃: neq; caput cõpareat. ordo & sensus est garriet: id.s. qđ.i. pp qđ: neq; pes: neq; caput unq̃ cõpareat: hoc est ambages & nugas dabit: qbus neq; principiũ: neq; finis satis inueniať. ¶ Armẽta adsunt. Rursum Aristophõtem insanũ esse: & furiosum ait: ex aiacis cõparatiõe. ¶ Scimus aũt Aiacem illũ Telamonis filiũ: dolore armoꝝ Achillis: Vlyssi adiudicatoꝝ a græcis ducibus: in furorẽ deuenisse: ita ut p exercitũ armẽta passim cederet: duosq; tauros: quos domi alligatos tenebat: flagellis pcuteret: existimãs se p armẽta duces græcoꝝ cedere: p hos aũt tauros Agamẽnonẽ: & Vlyssem: unde a Sophocle poeta gręco tragœdia fcã est de illo: cui aiax mastigophoros: hoc est flagellifer est nomẽ: de quo meminit Iuue. dicẽs: Hic boue pcusso mugire agamẽnona credit. Inqt ergo Plau. Armẽta hic nõ sunt: quæ cedat Aristophontes: uerũ in cæteris aiacẽ ipm hunc existimare potes: ita furore. & insania uexať. Fuit & alter Aiax: Oilei filius incurrendo pnix: sed minor Telamonio: & mẽbris: & uiribus: ut Home. testať lib. ii. iliados: q̃q̃ peritia uibrãdæ: utẽdæq; lanceæ inter oẽs græcos facile princeps: cuius ob noxã: & furias: hoc est ob amorẽ nimiũ in Cassandrã Priami filiã: cũ qua in tẽplo Palladis cõcubuerat: pallas exurere classem: argiuũ: atq; ipsos potuit sũmergere põto: ut inqt Virg. i. æne. ¶ Nũc ego inter sacrũ saxũq; sto: scribendũ est ego metri necessitate. nõ ergo: ut legũt Pius & Sar. cõtra metri legem.i. nũc ego sum ad ultimã miseriã redactus: & in piculo euidẽtissimo cõstitutus: nõ aliter q̃ fera: quã in pcutiẽdis fœderibus ferire: & occidere saxo mos fuit: puerbiũ.n. uř: Inter sacrũ saxũq; sto: tractũ a cõsuetudine illa feriendoꝝ

PYLADes

Adito. as.

Abnutare.

Aiax Telamonis.

Prouerbiũ inter sacrum saxumq; sto.

fœderū: de qua meminit Virg. li. ix. æne. Et cæsa iungebāt fœdera porca. Nā pr patratus: ueste sacerdotali amictus: porcū iēplo: & sacris iā patis admotū silice feriebat in hæc uerba prūpens. Iuppiter ita feriat: uter fuerit ille: ab hoc fœdere desciscentē: sicuti ego hūc porcū ferio: qbus effatis: silice inter sacra porcū feriebat: q añq saxo pcuteret: meri to in uitæ discrimine stare dicebat. Sile ferme est. Redactus ad anchorā sacrā: quo & Lucianus: & Thucydides utū tur: id aūt hac cā dici putaē: q nautæ fluctuoso: atq iportuno mari agitati naufragiū extimētes: anchorā neptuno dicabant: eaq sacra anchora appellabaē: hinc pueibiū natū: ut quū ad extremū periculū qs redactus sit: dicatur ad anchoram sacram compactus.

Sed hoc primum expurgare tibi uolo, me insaniam
Neq tenere, neq mi esse ullum morbum, nisi quod seruio.
At ita me rex Deum, atq hominū faxit patriæ compotem,
Vt istic Philocrates nō magis est, q̄ aut ego, aut tu. Ae. eho
Quis illic igiē est? Ar. quē dixi a pricipio tibi. (dic mihi.
Hoc si secus reperies, nullam caussam dico, quin mihi
Et parentum, & libertatis apud te deliquio fiet.
Ae. Quid tu ais? Ty. me tuū eē seruū, & te meū heṛ. Ae. had
Fuistin liber? Ty. fui. Ar. Pol n̄ fuit, nugas agit. (istuc rogo.
Ty. Qui tu scis? an fortasse fuisti meæ matri obstetrix.
Qui id iam audacter dicere audes? Ar. puerū te uidi puer.
Ty. At ego te uideo maior maiorem. hem rursum tibi
Rem meam non cures, si recte facias. num ego curo tuam,
Ae. Fuit ne huic pater Thesaurochrysonicochrysides?
Ar. Non fuit. neq ego istuc nomē unq̄ audiui ante hūc diē.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. Ty. pereo probe.
Quin tu quiescis deierectum cor meum, ac suspende te.
Tu sussultas, ego miser uix asto præ formidine,
Ae. Satin istuc mihi exqsituſt, fuisse hūc seruom in Aulide,
Neq esse hūc Philocratē? Ar. tā satis, q̄ nūq̄ inuenies secus.
Sed ubi is nūc est? Ae. ubi ego minime, atq ipsus se uolt ma
Tum igitur ego ærūnatus, deartuatus sum miser. (xume.

SARACENVS. Deliquium quid sit. ℂ EXPugnare: melius expurgare. ⁋ Deliquio. Deliquiū pprie dr defectus a delinquēdo: unū solis deliquiū Fe. dixit: q delinquat a cursu suo. Var. ingt: deliquiū ab eo dcm: qd deliquāda nō sūt: ut turbida: quæ sunt: deliquanē: ut liqda fiāt. Aure. scribit deliquiū a liqdo: Claudius ab eliq̄to. si qs alterutrū seq mallet hēbit authorē: sed deliquiū Fe. testimōio Plau. usurpat pro minus. Directum quid sit. ⁋ Directū. Per antiphrasim dcm: nā directū dixerūi signare malū diē uolētes: at dnr directi: q̄si ad diē erecti: hoc ē cruci affixi. Var. apage idirectū a domo nra istā insanitatē. i. in malū diē. uel in malam crucem. ⁋ Aerūnatus: laboribus repletus. ⁋ Deartuatus uiribus effractus.

VALLA. Deliquium quid & unū. ℂ APud te deligo fiet. Deligū ait Var. dictū: ab eo qd deliquādū: ut turbida: q̄ sunt nō deliquanē: ut liqda fiant. Aurel. scribit deligū esse a liqdo. Claudius ab eliq̄to. Si qs alterutrū seq mallet habebit autorē. Deliquiū itē dr solis & lunæ defectus a delinquendo: q delinq̄t in cursu suo: ut Fest. idē deligū apud Plau. signat carminus. ⁋ Mihi ob. i. adiuuisti matre meā parientē: cū ego nat⁹ sū: ut me ex aluo tolleres. Directum quid. ⁋ Directū cor meū. i. suspēsum: q̄si ad diē pstitutā dānationi erectū. Fest. Directū dicebāt p antiphrasim: uolētes signare malū diē. Noū. Directi dicti crucifixi q̄si ad diē erecti. Var. in Eume. apage in diē rectū: a domo nra istā isanitatē. ⁋ Suspēde te. i. cōtine te suspēsū. nā subiūgit. ⁋ Tu subsul. i. sursū emicas. ⁋ Aerūnat⁹: ærūnis undiq uallat⁹. ⁋ Deartuat⁹. i. p artꝰ cōcisus.

PYLADes ℂ EXPurgare: ex aio: & mēte tua tollere: & emaculare. ⁋ Rex deū: deū p deoꝝ scribēdū est: p syncopā: qa deoꝝ nō patiē lex metrica: supflueret. n. pes unus uersui: quod nri interp̄tes nō uiderūt deoꝝ legētes. ⁋ Quā ego: aut tu: nō quā: aut ego: aut tu: nā aut primo loco supfluit metri rōne: neq in antiqs codicibus est. ⁋ Quē dixi a prin. tibi: nō: quē dudū dixi: nā dictio illa dudū uacat. neq eā uersus lex patiē. ⁋ Hoc secus: si repies: non: hoc si secus reperies: eadē metri rōne scribēdū est. Deliquium ⁋ Deligo: diminutiōi: datiui casus est. Deliquiū. n. ut Fest. ait: pprie dr defectus: a delinquēdo: unū deliquiū solis ingt dcm: q delinq̄t in cursu suo: & delinq̄re est p̄termittere: qd nō oportet p̄teriri. hinc deliga & delicta. Deliquū aūt minus signare asserit. F. P. apud Plau. ut in casina. Sine amet: sine quod libet id faciat: qñ tibi nil domi deliquū est. ⁋ Enim nō fuit: nō. n. uero: qa uero abūdat uersus mēsuræ. ⁋ Rem meā nō cu. ita scribi cogit uersus rō: nō aūt: meā rem nō cures: qa abūdaret pes unus. ⁋ Nō ego curo tuā: cōtinuata sunt tyndari uerba: ut patet ex sensu ipso apto: & cōcinno. nō aūt Aristophōtis: ut somniat Pius. Directum ⁋ Quin tu qescis: tu addēdū fuit metri rōne: qa pes unus uersui defuisset. ⁋ Directū: cruciatū. Directi dnr crucifixi: ut Noū. ait: q̄si in diē erecti. Var. apage in directū a domo nra istā insanitatē. Fest. aūt. Directū ingt dicebāt p antiphrasin uolētes signare malū diē. Iccirco Suspensus. indirectū a Var. dcm: in malū diē: uel in malā crucē significare uē. ⁋ Ac suspēde te. i. placidū: & tranqllū p̄sta. Suspensus dr placidus: & silēs: ut Noū. tradit. Ter. Hęc ubi ego audiui: ad fores suspēso gradu placide ire prexi. Et alte ligatus. Virg. v. æne. Quo tēdat ferrū malo suspēdit ab alto. Et sollicitus idē: suspēsi Eurypylū scitatū oracula phœbi: mittimus: Plau. Vix cōpos mentis sum: ita mihi suspēdit animū. Et signat suspēdo interdū pēdēdo strāgulo. Vñ suspendiū. Gel. Suspēdio uitā finiunt. ⁋ Sussultas: sursū saltas. Illud signat. Cor sibi pectus tundere: ut cōsueuit his: q aliq̄ anxietate: & cura maxima agitanē. ⁋ Satin istuc: uerba sunt ægiōis ad Aristophontē. Et est modus loquendi cū interrogatiōe platus: ac si dicat. Est ne ita tandē certo: ac uero: & sine ulla dubitatiōe? ⁋ Tam satis q̄: p aposiopesin. q. d. q̄ q me uides. ⁋ Nūq̄ inuenies secus: ita scribēdum est absq dictiōe hoc: q̄ abūdabat: & ppea delendā censuimus metri rōne. ⁋ Sed ubi is nūc est: cōtinuata sunt Aristophōtis uerba. Interim. n. Tyndarus sibi p̄timēs illhinc discesserat. ⁋ Erūnatus: laboribus: & calamitatibus oppletus. qd sit erūna dcm est in amphi. ⁋ Deartuatus: uiribus effractus: quasi p artus cōcisus. Deartuare ingt Noū. est quasi p artus cōcidere: hūc locū citās: & aliū in sequētibus: Dilacerauisti: deartuistiq opes: cōfecisti oēs res: atq rōnes meas. Duplr hoc loco peccasse Pius interpres uē: primū qdē legēs dearmatus: hoc est philocrate spoliatus: ut ingt: p deartuatus: deinde qnū alibi deruncinatus legi asserens: runcinam telum rusticanum asserit ad uepreta extirpanda. Si. n. legisset Ply. non telum rusticanum ad uepreta extirpāda runcinam dixisset: sed fabrile instrumentum: quo ligna leuiganē: & poliuntur: ut in asinaria latius diximus.

ℂ Technis:

TEChnis:artibus:astutiis. Putamina:quæ non tm̃ arboꝝ:sed omnium rerum purgamenta dicuntur. Sub/liuere os. Illusere pro ridiculo habuere:tractum uerbum a genere ludi: quo dormientibus ora pinguntur. Offuciis.Dolis. Colaphe cor.co. Nomina sunt seruorum: quos uocat ut uinciant tyndarum. INiicite manicas.Sicut pedica pedum:sic manica manuum laqueus. Sartor: satorq; Sartores: referēte Marce.dicti non solum sunt a sartiendo:uerum etiam a sarrendo: & sine c scribendum est a satrendo.i. purgando id:quod Plautusmet declarat subdens:prius occant q̃ sarriunt rustici alludens ad uerbum sartor:uã sarctor cum c a sarcio uenit: quod est integrum facio:hinc sarctores:qui ue/stes sarciunt:& suunt:sator uero a ferēdo: unde semē quasi serimē: & satus genitus. SARACENVS. Subliuere quid sit. sartores unde dicti.

Scelesti huius techbis, qui me ut lubitust, ductauit dolis.
Sed uidesis. Ar. quin exploratum dico, & puisum hoc tibi.
Ae. Certō? Ar. qn nihil unq̃ ienies magis hoc certo certi.
Philocrates iam inde usq; amicus fuit mihi a puero puer.
Ae. Sed qua faciest tuus sodalis philocrates? Ar. dicā tibi.
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, & oculis nigris.
Subruffus aliquantum, crispus, cincinnatus. Ae. conuenit.
Ty. Vt qdē hercle in mediū ego hodie pessume pcesserim.
Væ illis uirgis miseris, quæ hodie in tergo morientur meo.
Ae. Verba mihi data esse uideo. Ty. quid cessatis cōpedes
Currere ad me, meaq; amplecti crura, ut uos custodiam?
Ae. Satin me illi hodie scelesti capti cœperunt dolo?
Illic seruom se assimulabat, hic sese autem liberum.
Nucleum amisi, reliquit pignori putamina.
Ita mihi stolido suis os subliuere offuciis.
Hic quidem me nūq̃ irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite istinc, efferte lora. Co. num lignatum mittimur?

Aegio. Tyndarus. Aristophontes.

INiicite huic actutum manicas mastigiæ.
Ty. Quid hoc ē negocii? qd ego deliq? Ae. rogas?
Sator, sartorq; scelerum, & messor maxume?

TEChnis.i.artibus: & intelligitur fallacits. Nam techna & disciplina noiatur. Exploratum.i.attentatum: & clarum. Vnde & exploratores dicti:qui alienā mētem insidiose exqrunt. Cincinatus.i.capillos intortos habens:uñ & Cicero:quas græci cometas uocant:cincinas appellauit. Verba mihi data.idest mihi esse impositum. Nucleum amisi.trāslatio a nucibus sumpta. Reliqt pi.pu.putare:tractare: purgare: pprie inquit Doñ.putare est falsa:& iafructifera a ueris:& fertilib? resecare.unde arboꝝ purgatores putatores dñr. Sursum uer.os sub.i.fefellere:similitudine sumpta a dormiētibus: cū illis os inficitur nesciētibus:ut experrecti a spectautibus ridiculi habeant. Nā lino maculo est. Virgi. Lita corpora guttis. Offuciis.i. dolis a phuco: cuius paulo ante fcā mentio est. Colaphe: cordalio: Corax. Lorarioꝝ sunt nomia. Colaphus q colaphos incutiat. Cordalio q cordis reuinciat. Corax græce: Latine coruus q suffigat homines in cruce a coruis deuorādos. Num li.mit.i.ut ligna domū portemus. Lignatū ita dictū: ut aquatū:pabulatum. VALLA. Putare qd sit.

INiicite huic manicas mastigiæ. In hac scena præcipit ægio lorariis Tindarū uinciāt: ipsumq; in lapidicinas trahāt:ubi in perpetuis uexetur laboribus. Manicas: uincula manuum. Mastigiæ. mastigiam uocat uoce græca quem aliquando uerberonem. nam mastizo uerbero significat. Sator: sartorq; scelerum: sator a serendo. nam sero seui satum. Sario sarui sartum. Festus sertorem quidam putant dictum a phendendo. quia cuipiam afferat manum educendi eius gratia ex seruitute in libertatem uocetur assertor: cum uerisisus sit dictū qui sereret quid: ac potius assertorē a serendo cœpisse nomen: cum aliquē serat: petēdo in libertatē cadere: qua ipse sit.i.iungat: qa fruges cum serūtur terræ iungit quod totum Verrius ασφαλῶς interdixit. Mastigia qd dicat.

TECHNIS: dolis: artibus: astutiis. τέχνη græce dicitur. Qui: ut lubitum est: non: qui me: ut lubitum est: quia dictio me superabundat uersus rationi: licet subaudiatur. Sed uidesis admonitio: quasi est ægionis ad aristoph. ut uideat: ne perperam: & falso eum uerbis suis fallat. Exploratum: clarum: certum: & manifestum. Sed qua facie est sodalis tuus: non: est tuus sodalis: quia abundaret uersus. Vt quidem hercle: uerba sunt Tyndari intra se loquentis: & respondentis ad uerbum illud conuenit: quod ipse in aliam significationem transfert: ac si dicat: decet: & conueniens est. Vt uos custodiam: simile hoc & illi quod in asinaria dixit custos carceris. Capti: captiui. Nucleum amisi. Nucleus a nuce deductus: illud significat: quod in nuce tenerum includitur Plautus in curculione. Qui nūcleos e nuce esse uult frangit nucem. Inde fit uerbum enucleo: quod proprie est aperio: & nucleum extraho: & per metaphoram accipitur pro declaro: & explano: a quo enucleate aduerbium: hoc est aperte: & manifeste. Putamina. hoc est rem inutilem: & nullius precii: qualis est hic tyndarus mihi pro philocrate relictus: putamina inquit Nonius: non solum arborum: uerum omnium rerum purgamenta. Nam quicquid ex quacunq; re proiicitur: putamen appellatur: & adducit hunc locū. Ita mihi stolido suis os subliuere offuciis. Versus hic ita scribendus est metri necessitate: & sententiæ concinnitate: non sursum uersus os subliuere os. ut fere habent codices: & interpretes nostri in subidi legunt contra uersus rationem; & clarissimum sensum: qui est: ut dicat: philocratem & tyndarum subliuisse ipsi ægioni os suis offuciis: hoc est decæpisse: & ueluti pigmentis os sibi illiuisse tractum de consuetudine puerorum qui dormientibus os illinere: & pingere consueuerant: ita ut excitati postea picto ore inambularent: nescientes eo se pigmento: & fraude illitos. Offuciis: fallaciis a fuco: qui color fictus dicitur: & metaphorice p fraude accipitur. Hic quidem me nūquam irridebit. Iratus senex in tyndarum ultionem parat: uocatq; carnifices seruos: qui illum uinciant: & in pistrinum trudant. Efferte lora: delenda fuit dictio atq; metri ratione illam nō tolerante: quæ is an tescripta erat. Colaphe chordalio: corax: nomina sunt fere ab officiis indita: qa colaphos incuteret primus: alter chordis & neruis uinciret: tertius raperet: uel inclamaret: ut coruus. PYLADes Technæ. Subliuere. Offuciæ.

I Niicite huic actutum manicas mastigiæ: Versus est trimeter acatalecticus: sex pedibus constans: exacerba

tio continetur in hac scena ægionis scenis in tyndarum:uerbis Aristophontis deprehensum: nō esse philocratem:ut se mentitus erat:& quædam in illum cum reprehensione interrogationes:eiusdemq; responsiones:& defensiones:Et tandem in lapidicinas abductio. ¶ Actutum:illico:q̄primum hanc dictionem addi coegit metri ratio: nam pedes duo uersui defecissent:& solis quattuor ambularet.Est autē actutum ab actu deriuatum:idest a celeritate:ut ait Priscianus. ¶ Sator:sartorq; scelerum. Versus ita scribi debet ex recto & cōsequēti sensu.Sator a serendo dictus est: hoc est seminator:unde satus pro seminato & genitio dicitur.Sartor autem:quod & Sarritor scribitur: a sarriendo fit. Sarrire autem ueteres purgare dicebant:unde sarculum instrumentum rusticum:quo terra purgatur.Hora.Patrios

Occare.

findere sarculo agros:quod & Festus ait.Occare autem:& occator:ut idem Festus ait:ab occidendo dictum: q; grandes terræ cedant globos:ut diximus in amphitryone etiam ex Marcelli sententia.Columella lib.ii.capite.xiii.Tritici inquit modii quattuor uel quinq;:bubulcorum operas occupant quattuor: occatoris unā: sarritoris duas primū: & unam:quum iterum sarriuntur:runcatoris unam messoris unam & dimidiam.Runcare autem est eruere: & euellere:a quo runcatio euulsio inutilium herbarum:& neprium.Et runcina dea:quæ runcationi præerat:& instrumentum leuigatorium:de quo in asinaria diximus.Sarctor autem per c & t a sarcio uenit: quod est integrū facio: ut ait Festus:& significat eum: qui uestes sarcit:& suit.

Ty. Non occatorem dicere debebas prius?
Nam semper occant prius, q̄ sarriunt rustici.
Ac. At tu confidenter mihi contra astitit.
Ty. Decet innocentem seruom, atq; innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissumum.
Ac. Astringite isti (sultis) uehementer manus.
Ty. Tuus sum. tu has quidem uel præcidi iube.
Sed quid negocii, quamobrem succenses mihi?
Ac. Quia me, meamq; rem, quod in te uno fuit,
Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delaceraauisti, deartuastiq; opes.
Confecisti omnes res, atq; rationes meas.
Ita mihi emisisti Philocratem fallaciis.
Illum esse seruom credidi, te liberum.
Ita uosmet aiebatis, itaq; nomina
Inter uos permutastis. Ty. fateor omnia
Facta esse ita, ut dicis, & fallaciis
Abisse eum abs te mea opera, atq; astutia.
An obsecro hercle te id nunc succenses mihi?
Ac. At cum cruciatu maxumo id factust tuo.
Ty. Dum ne ob malefacta peream, parui æstumo.
Si ego hic peribo, ast ille ut dixit, non redit.
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile.
Meum herum captum ex seruitute, atq; hostibus
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem.
Meumq; potius me caput periculo,
Præoptauisse, q̄ is periret ponere.

SARACENVS. Occator q dicatur.

¶ OCCATorem. Occator & pariter occare ab occidendo: q; grandes terræ cædat globos. Varro. Occare.i.comminuere dixit:& serenus occationem quasi occeratiōem:q; occultet semina. ¶ At erit hoc factum. Seruat decorum Plautus inducēs loquentem tyndarum:non ut seruum:sed uti ingenuum decebat.

VALLA. Occator q dicatur.

¶ OCCATorem. dicere debebas. Festus occare: & occatorem Verrius putat dictū ab occidēdo:q; cædat grandis globos terræ cum Cicero uenustissime dicat ab occecādo fruges satas. Varro cum primum arant proscindere appellant. tum iterum offringere dicunt: q; prima aratione glebæ grandes solent excitari: cum iterantur offringere dicunt. Tertio cum aratur iacto semine litare dicuntur:simul & satum frumentum operiunt in porcis: & sulcant in fossas quo pluuia aqua delabatur. nonnulli postea:qui segetes non tam latas habent:ut in apulia: & id genus prædus per sartores occare solent: si quæ in porcis relictæ grandiores sunt glebæ: quod inter duos sulcos elata terra dicitur porca: q̄ ea seges frumētum porrigit. Sic quoq; exta deis cum dabant: porricere dicebant. Et paulo post uineas nouellas fodere: aut

Occare qd: & qd dicat.

arare:& postea occare:& postea cōminuere:ne sit gleba:quod ita occidūt occare dictum. Nonius. Occationem ab occatis seminibus: qua id efficitur dici. Mar. Tullius uoluit de senectute. Sparsum semē excipit id occatum cohibet: ex quo occatio: quæ hoc efficit est nominata. ¶ Astringite isti sultis:idest si uultis:ut Cicero in oratore & Festus. Ennius. Prādite sultigenas: & corde relinquite somnum. ¶ Deartuasti:hoc est artuatim secuisti.

PYLADES

¶ NON Occatorem. Addi opportuit:non ex Marcello:uersum hunc citante:& metri necessitate. nam pes unus uersui deficeret:& legendum est interrogatiue. Tyndarus enim:qui se satorem: & sartorem: scelerum: ac messorem appellari audiuerat:uolens rem in iocum ueluti adducere:ut sic ægionis iracundiam deleniret: non occatorem inquit dicere debebas:prius q̄ sartorem:quum semper occent prius q̄ sarriant rustici: Eo uidelicet ordine colendi:quem & Columella:ut supra sequitur. ¶ Decet innocentem sic seruom. Sic addendum fuit: & metri necessitate: & sententiæ concinnitate. ¶ Sed quid negocii:subaudi est. ¶ Deartuasti:demembrasti:dilacerasti:& scribendum est: deartuauisti:& non deartuasti:ut legit:& commentatur Pius:contra metri rationem:nam quinq; tantum pedibus uersus ambularet:cui sex debentur. ¶ Confecisti:occidisti:necasti. ¶ Et meis fallaciis:addenda fuit dictio meis: metri ratione ita postulante:& sensus congruitate. ¶ Parui id estumo:paruifico inquit quicquid in me seruire potes:etiam si mortem mihi incuteres: dum modo non peream ob scelus:& malefacta:addendum fuit id necessitate metri: quia aliter uersus claudicasset. ¶ At erit mihi hoc factum. Ingenue: & non seruiliter loquentem Tyndarum poeta inducit:in quo utiq; decorum seruauit. ¶ Præoptauisse:prælegisse:optare enim est eligere. Virgilius. Pars optare locum tecto.

Optare.

Ter. Quæ sese optauis parare hic diuitias potius q̄ in patria pauper uiuere. Et optare est cupere: Virg. Egressi optata potiuntur

ta potiuntur troes arena. Scribendum est autem præoptauisse: tam ex antiquis codicibus: q̄ metri necessitate: & sententiæ congruitate: non autem promptauisse: ut legunt interpretes nostri Pius: & Sarracenus.

Ac. Facito ergo ut acherunti ducas gloriam.
Ty. Qui per uirtutem peritat, non pol interit.
Ac. Quando ego te exemplis pessumis excruciauero,
Atq; ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interiisse, uel perisse prædicent.
Dum pereas, nihil interdico, dicant uiuere.
Ty. Pol si istuc faxis haud sine pœna feceris.
Si ille huc redibit, & sicut confido affore.
Ar. Proh Di immortales, nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negoci. meus sodalis Philocrates
In libertatest ad patrem in patria. beneſt,
Nec quisquast mihi, æquæ melius quoi uelim.
Sed hoc mihi ægreſt, me huic dedisse operam malam.
Qui nunc propter me, meaq; uerba uictus est.
Ac. Vetuin te quicq̄ mihi hodie falsum proloqui?
Ty. Vetuisti. Ac. cur es ausus mentiri mihi?
Ty. Quia uera obessent illi, quoi operam dabam?
Nunc falsa prosunt. Ac. at tibi oberunt. Ty. optumuſt,
At herum seruaui, quem seruatum Gaudeo,
Quoi me custodem addiderat herus maior meus.
Sed male ne id factum arbitrare? Ac. pessume.
Ty. At ego aio, recte. qui abs te seorsum sentio,
Nam cogitato, siquis hoc gnato tuo
Tuus seruos faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteres ne necne eum seruom manu?
Esset ne apud te is seruos acceptissumus? responde
Ac. Opinor. Ty. cur ergo iratus mihi es?
Ac. Quia illi fuisti, q̄ mihi fidelior.
Ty. Quid tu una nocte postulauisti, & die,

¶ QVI Per uirtutem perit. In hanc ferme sententiam Cicero in oratio. Neque mors miseranda est: quæ ob rem publicam capitur: neque exitum turpe: quod uirtute suscipitur: & notanda ex Planto est uerborum istorum proprietas: q plus sit iterire q̄ perire: habes etiam testem Nonium: qui differẽtiam horum uerborum annotauit: q perire leuior res sit: & habeat inuentionis speciem. ¶ Sutellas dolosas: astutias a similitudine suentium dictas. ¶ Emitteres manu: Liberares qui dicendi modus apud Plautum est frequentissimus. ¶ Nuperum. Ab eo quod est nuper fit nuperum. SARACENVS. Peron ab intereo i quo differat.

¶ VT ACHErunti: ideſt inferno: cum sit Acherõ inferni fluuius: ab achos: ideſt mœror: & reo fluo. Dicitur autem Acheron acherontis: & acherus acheruntis: ut trapezus trapezuntis: cerasus cerasuntis: & hydrus hydruntis: ide acherusia tẽpla dixit Lucretius. ¶ Qui per uirtutem peritat non interit. in quibusdam uetustissimis codicibus legimus his duob9 modis. Qui per uirtutem perit: is nõ interit. Altero. Qui per uirtutem perit: at non interit: ut sit hæc dictio peritat: quæ in impressis passim legitur codicibus diuisa: intelligaturq; at pro sed. Nos tamen hoc legentis iudicio relinquimus: ut quã ei magis placuerit: sequatur lectionem. Nonius in uerborum differentiis inquit: perire & interire plurimum differt: q perire leuior res est: & habet inuentionis speciem: & nõ omnium rerum finem. Plautus in Capti. Qui per uirtutem peritat: non interit. Ergo perire corpore est. Interire rebus omnibus. ¶ Obsutellas: ideſt dolo a suẽdo ¶ Et nuperum. Priscianus in tertio. Nuperrimus etiam proferebant antiquissimi: unde aduerbium posuit Cicero in tertio ad Herennium: & quoniam nuperrime dictum est facile memoriæ mandatur: qui superlatiuus magis ab aduerbio in er desinente uidetur nasci. Nomen enim positiuum in us desinit: ut Capro uidetur nuperus: cuius accusatiuum protulit. Plautus in Captiuis. Recens captum hominem: & nuperum: & nouitium: & bene: ut enim superus: sic enim nuper nuperus debet esse: Liuius in Odyssea. Inferus: an superus tibi fert deus funera Vlysses. VALLA. Pereo & intereo i quo differant.

¶ FACITO ergo hoc: ut acheronti hoc addere coegit uersus necessitas: cui pes unus defuisset. ¶ Acheronti: hoc est apud acherontem. & quando mortuus fueris. ¶ Peritat is non interit: Is addendum fuit: metri ratione ita postulante: Et scribendum quoq; peritat: & non perit ut scribit Sarracenus contra metri legem. Nonius differentiam facit inter perire & interire: q perire leuior res est: & habet inuentionis spem: & non omnium rerum finem: ut interire: quam differentiam hic optime seruauit Plautus: ab illo etiam hoc loco citatus in testem. Illud autem aduertendum: nescios hos Plauti interpretes Pium: & Sarracenum legere Nonii codicem corruptum. scribunt enim speciem pro spem: ignorantes prorsus quid legant: aut dicant. ¶ Sutelas: dolos: astutias: & fabricas: a suendo dictas. atq; a suentium similitudine: ut Festus ait. Fulgentius autem sutelam astuciam dici ait: quasi subtilem telam: adducẽs Plautum in casina: dicentem: possis ne: nec ne: clam sutelis tuis præripere casinam uxorem. ¶ Afforet: pro aderit positum uidetur: quanq̄ forem. es. et. præteriti imperfecti habeat significationem: nisi affore potius legamus: ut sit sensus & sicut confido affore: hoc est affuturum esse: subaudi ita aderit. ¶ Proh dii immortales. Aristophõtes rem omnem iam intelligens intra se hæc dicit: deductus quoq; pœnitentia: q suis uerbis Tyndaro male factum sit. ¶ Sed male ne id factum tu arbitrare: tu addendum fuit metri necessitate: quia pes unus uersui defuisset. ¶ Nuperum: & nouicium: Nuperum quanq̄ a nuper aduerbio factum sit: nomen tamen est: & declinatur: Nuperus. a. um. hoc est recens: & qui a proximo tempore: & pauloante exacto factus est. Sic & Nonius exponit hunc locum citans. Et Priscianus: nuper inquit nuperrime: nomen enim in. us. finit nuperus: teste capro: cuius accusatiuum protulit Plautus in captiuis: Recens captum hominem: nuperum: & nouiciũ: ut enim a super superius: sic a nuper nuperus debet esse. Liuius in odyssea. Inferus an superus tibi fert deus funera Vlyxes. PYLADes. Perire. Interire. Sutelæ. Nuperus. Superus.

SARACENVS. ¶NOVIcium. Valde nouum: & incognitum. ¶ Latomias. Græce dicuntur latomię lapidicinę: & ad expræssiores significantiam adiecit lapidarias. Romæ latomiæ pro loco carceris habitę sunt. ¶ Sesquiopus: idest tantūdem: & dimidium. unde in proportione sesqualtera numerum dicimus continētem alium: & ipsius medietatem: ut tres ad duo: & sex ad quattuor: & nouem ad sex: sesqui enim interpretatur beatus Augustinus in mulieis absq; se.

Latomię q̄ dictæ

VALLA. ¶ET nouitiū: nouū apud te seruū. Nouitiū opus dixit Pli. q̄si nuprime factū: ut serui sunt nouitii: q necdū satis expti sunt: est āt hoc nomē adiectiuū tā apud Pliniū q̄ apud iurisc̄osultos. Vlpianus lib. xxi. Plærīq; solēt mācipia: q̄ neuitia nō sunt: quasi nouitia distrahere. ad hod. s. ut pluris uēdant: p̄sumptū est. n. ea mācipia: q̄ rudia sunt: simpliciora esse: & ad ministeria aptiora: & dociliora: & ad oē ministeriū habilia: trita uero mācipia: & ueterana difficile est reformare. At nomē substāriuū nouitius pro tiruo rudi. Qui ti. in prio istitutionū oratoriarų. At nouitiis nr̄is per quot annos sermo latinus repugnat. ¶ In latomias. i. lapidicinas: qa laas lapis dr̄: & tēno seco. Sesqopus. i. opus: & dimidiū. sesqdicit̄ se absq; : uū & sesqualtera proportio: ut triginta ad uiginti: duodecim ad octo. tria ad duo.

Nouitium opus quid

Latomiæ q̄ dicantur

Recens captum hominem & nuperum, & nouicium
Te perdocere, ut melius consulerem tibi.
Quam illi, quicum una puero ætatem exægeram?
Ae. ergo ab eo petito istam gratiam, ducite
Vbi ponderosas crassas capiat compedes.
Inde ibis porro in latomias lapidarias,
Ibi quom alii octonos lapides effodiunt,
Nisi quotidianum sexquiopus confeceris,

PYLADes ¶NOVIcius āt a nouo factū est: & habet secūdam lōgam: ut a subrepto subrepticius: a subdito subditicius. & similia de qbus in epopeia nostra p̄cipimus: & in aulularia diximus sup uerbo: emissicius. ¶ Qui cū una puero. i. cū quo puero: uel scribendū: a pueroi hoc est ab usq; puerili ætate. ¶ Ergo ab eo petito gratiā istā: nō istam gratiam: naȝ pes unus uersui deficeret. ¶ Latomias lapidarias: latomiæ græce lapicidinæ dicūtur: hoc est loca: ubi lapides cęduntur sed ad maiorem expressionem addidit lapidarias. Et romæ latomiæ pro loco carceris habitæ sunt: prope tullianū: ut meminit Varro: qui & Tullianum dictū ait: quia a Tullio rege additū carceri: hoc loco: si quis Pium insolentem: atq; audacissimū nugatorem legat: non minus temerariū: & insanum deprehendat: q̄ alibi quoq; sæpius: quū græcā sibi eruditionem usurpat. Tot. n. tantaq; infercit in suas hmōi: futilesq; nugas: ut tanquā pullus tricis iplicicus se extricare nequaquā possit. Garrit. n. primū de noie lithomias: quo syracusanos appellare carceres asserit: id quod prorsus falsum est: neq; id nomen in tota græcorų lingua depræhenderit. Quod aūt de plutarcho adducit in Nicia: q dicat: ex malehabitis: uictisq; atheniensibus ad asinarā fluuium: quosdā in lithomias cōpactos obiisse: plane mētitur: Nam lathomias nusquā in tota Niciæ uita: neq; alibi: ut diximus: auditum est nomen: lapicidinas autem: non lithomias: Guarinus uitæ illius interpres scriptum reliqt: ut oībus legere uolentibus patebit. Verų quod tertio loco delirium superaddit dicens. Parų deluxata: demutataq; uoce lithomia gręcis lapicidina nos lathomiam dicimus: nullo ueratro purgādum existimamus: quum lathomia nō a nobis: sed a gręcis dicat̄: nos autem lapicidinaȝ appellamus a lapide: & cædēdo: non lapidicinam: ut legit Sarracenus: hō & ipse paucarų litterarų. Facessat ergo larua hæc litterarum Pius: & quum gręcas offenderit dictiones: ne hiscat: ne ue temere in alienam messem falcem iniiciat. Quod si ex nobis discere dignatur: sciat: nō lithomiā scribi debere: sed lithotomiam. a λιθος. quo nomine lapis significatur: & τομος incisio. τεμνω enim incido: & scindo significat. unde τομος incisio: a quo & tomus urbs in ponto dicta est: quia fertur in illa: membra soror fratris dissecuisse sui: ut inquit Ouidius in tristibus. Huius igitur nominis: hoc est lithotomiæ secunda cum. th. tertia autem cum. t. exili scribenda est: quia λιθος. per. θ. τομος autem per. τ. scribitur. Sed ut gręcum: & rectū est nomen λιθοτομια: hoc est lithotomia: non lithomia: ut ille ait: ita & λατομια: idest latomia a græcis: alio nomine pio illi ignoratissimo dicit̄: absq; nlla aspiratione. λας enim: cuius genitiuus est λαος. per syncopam flexum nomen a λαας λααος: ut in magno etymologico legitur lapidem significat: & τομος icisio: atq; inde λατομια compositum nomen: non aliter q̄ λιθοτομια lapicidinam significat. & λατομος lapicida: non aliter: q̄ λιθοτομος. hęc est uera: ac recta latomiæ deriuatio: ad quam discēdā altero salis modio Pio illi opus fuerat: anteq̄ de huiusmodi prçciperet. Quod uero demum addendum censet: scribendum uidelicet esse lithomia: q̄ ob modulatiorem hiatum deducta sit ex lithotomia: quum nullo authore proferat: Insaniam est insaniæ supperaddere: eoq; adiecto corolario: q; in Sidoni codice: lathumiis nusq̄ auditam uocē inserit & barbaram: quum latomiis ibi scribendum sit. ¶ Quottidianum sequi opus. quottidianum legi debere nos: cēsemus: ut sit adiectiuum illius nominis opus: non quottidianus: ut corrigit Pius: exponens tu quottidianus: &c̄. absq; nllo recto sensu. ¶ Sesquiopus. per. s. & non per. x. scribendum opinamur sesqui: nulla enim ratio est: quæ litteram. x. exigat. Hac autem dictione sesqui indeclinabili utuntur arithmetici in proportionibus numerorum significandis: unde dicunt: proportionem sesquialteram: sesquitertiam: sesqquartā: & numerų sesqalterų: sesqtertiū: & sesquiquartum: & sic deinceps: de quibus Boetius in arithmetica sua mentionem facit: capite uigesimoquarto de superparticulari eiusque speciebus tractans in hęc uerba. superparticularis uero est numerus ad alterum comparatus: quotiens habet in se totum minorem: & partem eius aliquam: qui si minoris habet medietatem: uocatur sesquialter: si uero tertiam partem uocatur sesquitertius: si uero quartam sesquiquartus &c̄. Ex quibus uidetur dictionem sesqui adiectiuis nominibus numerum denotantibus iunctam: ita a philosophis: & arithmeticis usurpari: tanq̄ compositam: ex secundo: & atq;. Et ita illos ea abuti quasi numerus ille primus & maior: secundo ac minori comparatus: illum atq; alteram: hoc est secundam: & dimidiam ipsius partem: uel tertiam: aut quartam continere dici possit. Quando autem dictio sesqui: uel cum substantiuis nominibus: uel numerum non denotātibus iungitur: uidetur composita esse: a semis: & q;: & significare totum: ac dimidium: id quod græci ημιολιον dicunt: hoc est dimidium cum toto: ut sesquipes: idest pes integer: ac dimidius: a quo sesquipedalis adiectiuum fit. Persius. Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet. Martialis. Mentula cui nundum sesquipedalis erat. Iuuenalis. Proiicit ampullas: & sesquipedalia uerba. Sic apud Varronem: sesquimodium: & sesquimensem legimus pro modio integro cum dimidio: & mense itidem cum dimidio:

Tullianū

Lapicidina

Tomus

Sesqui.

Hemiolion

dimidio:& Columella li.secũdo:sesqoperã dicit:pro opa una integra:& dimidia.& sesqculeus apud eũdẽ est: p culeo mẽsura cũ dimidio.& sesqculearibus doliis inquit picis duræ pondo uicena que satis.Et sesqplagam Cornel.tacitus pro plaga integra cum dimidia posuit.Sic Plautus hoc loco sesquiopus:pro opere integro cum dimio dixit:Id significans:uelle seruũ Tyndarus duodecim lapides quottidie effodere:quum aliis octo effodi consuetum esset.

Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Ar.Per Deos,atq; homines te ego obtestor,Aegio,
Ne tu istunc hominem perduis.Ae.curabitur.
Nam nocte neruo uinctus custodibitur.
Interdiu sub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo,non uno absoluam die.
Ar.Certum ne est tibi istuc?Ae.Non moriri certius,
Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum.
Iubete huic crassas compedes impingier,
Inde extra portum ad meum libertum Cordalium
In lapidicinas facite deductus fiet.
Atq; hunc ita me uelle,dicite curarier,
Ne quid deterius huic fit,q̃ quoi pessumest.
Ty.Cur ego te inuito me esse saluom postulem?
Periclum uitæ meæ tuo stat periculo
Post mortem.in morte nihil est,quod metuam mali,
Et si peruiuo usq; ad summam ætatem,tamen
Breue spacium est perferundi,quæ minitas mihi.
Vale,atq; salue,& si aliter ut dicam,meres.
Tu Aristophontes,de me ut meruisti,ita uale.
Nam mihi propter te hoc obtigit.Ae.abducite.
Ty.At unum hoc te quæso si huc rebit & Philocrate
Vt mihi eius facias conueniundi copiam.
Ae.Peristis,nisi hunc iam e conspectu abducitis.
Ty.Vis hæc quidem hercles,& trahi,& trudi simul.
Ae.Illic est abductus recta in phylacam,ut dignus est.
Ego illis capteiuis aliis documentum dabo.
Ne tale quisq; facinus incipere audeat.
Quod absq; hoc esset,& qui mihi fecit palam,
Vsq; offerre natum suis me ductarent dolis.
Nunc certust nulli post hæc quicq̃ credere.
Satis sum semel deceptus.sperani miser
Ex seruitute me exemisse filium.
Ea spes elapsast.perdidi unum filium
Puerum quadrimum,quem mihi seruos surripuit.
Neq; eum seruom,unq̃ repperi,nec filium.
Maior potitus hostium est.quod hoc est scelus?
Quasi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac,reducam te ubi fuisti neminis
Misereri certust.quia mei miseret nemo
Exauspicaui ex uinculis.Nunc intelligo
Redauspicandum esse in catenas denuo.

SARACENUS

¶SEXcẽtoplago.Formatũ nomẽ ex sexcẽtis plagis.¶ Actutũ.Cõfestĩ:q̃ primum.¶ Rebitet.Redibit.¶ In phylacã.In carcerẽ:in custodiã uerbũ græcũ est phylaca.¶ Quod absq; hoc eẽt.Scilicet facinus iã peractum:nisi hic aristophõtes subuenisset.¶ Vsq; offerre natũ.Nã discedens philocrates pollicitus est secũ aducturũ egionis filium philopolemũ.¶ Neminis.Sic catonem dixisse cõperimus:sunt multi corde:quos non miseret neminis.¶ Ex auspicaui.Est auspicare auspiciũ capere:& icipere:& licet frequẽtius in bonã partẽ dicatur:in malã quoq; dictũ inuenitur.Plini⁹ de homine locutus:animal inquit cæteris imperaturũ a suppliciis uitã auspicat̃:sensus ergo ẽ:cœpi ego illũ e cathenis eximere nũc quoq; uolo:ut rursus i cathẽas redeat.

Auspicare quid sit

VALLA.

¶SEXcẽtoplago.ut uoceris sexcẽtoplagus.¶ Hominẽ pduis.pro pdas.¶ Cõpedes ipingier.i.astrigi:& obfirmari.¶ Deductus fiet.pro fit. ¶ Rebitet.i.redeat.¶ Vis hæc qdẽ hercle est & trahi:& trudi simul Cice.pro Cecina iqt.Nõne si uerbũ seq nolumus:hoc itelligamus necẽ ẽ eũ detrudi:cui manus afferant̃:ne est inq̃ si ad uerbũ rẽ nolumus attingere:neminẽ statu detrusum:q nõ adhibita ui manu demotus:& act⁹ pceps itelligat̃:deiectus uero:q põt eẽ qsq̃:nisi iferiorẽ locũ d supiore motus:põt pulsus:fugat⁹:eiect⁹ deniq;.Illud uero nullo mõ põt deiectus eẽ qsq̃ nõ mõ:q tact⁹ nõ fit:sed ne ꝯquo qdẽ:& plano loco.qd ergo:hoc iterdictũ putamus eorũ eẽ cã cõpositũ:q se pcipitatos ex locis superioribus dicerẽt eos.n.uere possumus dicere eẽ deiectos.¶ Recta in phylacã.i.in carcerẽ:ita.n.græce.¶ Puerũ q̃drimũ.i.q̃ttuor ãnos natũ.¶ Neminis misere.certũ ẽ.dubitauerũt qdã grãmatici:an neminis diceret̃:quã rẽ cõfirmarunt hoc plautino testimonio ut Diomedes:sed nõ Plau.mõ uerũ ẽt pleriq; alii usi sunt Cato. Sũt mlti corde:quos nõ miseret neminis. Lucilli⁹. Neminis igenio queq̃ cõfidere oportet.

Antiqua locutio

PYLAdes

¶SEXcẽtoplago:datiui casus: est mihi nomẽ Menęchmo.cõpositũ nomẽ est a sexcẽtis plagis:sexcẽtoplagus a.um:cuius penultia lõga ẽ:ut hoc loco.¶ Ego te ob.nõ.te ego obtestor:qa pes unus uersui deficeret.Loq̃t hic Aristophõtes:dolore affect⁹ qa tyndarũ hũc eẽ detexerit.¶ Perduis: p pdas.¶ Noctu:p nocte.¶ Interdiu.i.die:de qb⁹ satis supius dictũ ẽ.¶ Diu ego nũc cru.ita scribi reqrit metri itegritas:ũ: diu hũc ego:qa pes unus abũdaret.¶ Cordaliũ: ita scribi nomẽ hoc debet ex codicib⁹ antiqs:& nõ cordalũ:& eũdẽ existimamus quẽ supius dixit cordalio:qd nomẽ & absq; aspiratiõe scribi posse existimamus:utpote a corde:latino nomine:& λεια græco:prædam significante:qa hominibus corda auferret:eorũq; ueluti prędator eẽt.¶ Deduct⁹:abduct⁹:& deduct⁹ scribẽdũ ex codicib⁹ anti.& recto sensu:nõ d:duct⁹.¶ Atq; ita me uel.di.hũc cu.ita scribi uersus rõ postulat:nã si:atq; hunc ita me uelle scribat̃:pes unus uersui deficiat.¶ Pericũ

Sexcẽtoplagus

Cordalio

ui.m.ſt.tuo pi.uerſus quoq; hic ita ſcribēdus ē:eadē rōne metri:nā ſi:piculū nit; meç tuo ſtat legas:pēs unus uerſui abūdat. ❡ Tn̄ breue ſpaciū. Gn̄alis:ac uera ſnia eſt:humāis cſectis uitā breuē eſſe.iuxta illud ouidii. Cito pede labit̄ ętas.Et illud:labit̄ occulte:fallitq; uolatilis ætas:& nihil eſt annis uelocius. ❡ Te pp.nō:pp te:qa pes unus uerſui deficeret. ❡ Si huc reditet philocrates.i.redeat a redito uerbo cōpoſito ex re:& ito.as.& ita habēt antiq codices: & nō

Redito rebite:ut legunt Pius & Sarrace.quod uerbum ut ſuperius diximus in ſcena:quæ res bene uertat: nullibi cōpertum putamus:niſi rebetet ſcribatur:ut ſit futuri tēporis indicatiui:a uerbo beto:quo & infra poeta uſus eſt in curculione: inquiens:Fortunatus ſi illa ad me betet.Betere.n.ut ibi diximus:Nonio eſt ire:non bitere. ❡ Niſi iam hunc.& no:nihunc iam:nā uerſus uno mancus pede fieret. ❡ In phylacam:in carcerem:in cuſtodiarium: in ergaſtulum:ubi ſerui

Phylaca cuſtodiunt̄:græcum eſt nomen.φυλακη enim carcerem:& cuſtodiam ſignificat.& φυλασσω uerbū ſignificat cuſtodio. ❡ Quod abſq; hoc eſſet:ſubaudiēdum ſi:ut Græculus eſuriens in cęlum iuſſeris ibit.i.ſi iuſſeris. Senſus eſt: ꝙ ſi abſq; hoc eſſet:hoc eſt:ꝙ niſi hic fuiſſet:qui mihi hoc fecit palā:& Ariſtophōtem intelligit:iſti captiui mei ductarent me offerre natum cōtinue ſuis dolis.i.ſeducerent:& circūuenirent me hoc modo ſæpius:ac traherent ad id.ut natum meum philopolemū:quem omni nixu recuperare:ac redimere ſtudeo:offerrē:atq; obiicerem ſuis corū dolis: Offer-

Offerre re interdum eſt reuerenter tribuere:unde offerre diis frugum primitias dicimus.Interdum bonū aliqđ: aut malum reperire oculis ante ponere. Virg. Strictamq; aciem uenientibus offert:aliquando polliceri. Iuſtinus. Quum ei auxilium obtuliſſet. quādoq; inferre. Terētius.Nam uitium eſt oblatū uirgini olim:pro illatū:nōnunq̄ ferre:& præſtare. Lucillius. Vt nunc hac re mihi opem:atq; auxilium offeras.Et aliquādo ſpōte dare:& exhibere:atq; obiicere. Idem

Orbus homines ipſi hanc ſibi moleſtiā ultro:atq; ærūnam offerunt:ducunt uxores. Et ut hoc loco. ❡ In orbitatem. Orbus proprie dicitur:qui orbem:ideſt circulum:& lumen oculorum amiſit:quaſi orbibus amiſſis:hinc per metaphoram orbi dicti:quicunq; aliqua re cara priuati ſunt:ut parentes liberis:quaſi oculis priuati. Inde orbo.as.uerbum quod eſt priuo:& orbitas ſiue orbitudo:qualitas illa patrum poſt amiſſos liberos:ut hic. Interdum tamen orbus e contrario pro eo:qui parentes amiſerit:accipitur:quem græci ορφανον orphanum dicunt. Terē. Orbo qui proximi ſunt: uxorem ducant:hinc orbitas pro orphanitas ſumitur:quā græci ορφανιαν nominant. Cicero. Deplorauit.n.caſum atq; orbitatem ſenatus. ❡ Sequere hac. facta hac lamentatione: Aegio uocat Ariſtophōtem: iubens illum ſe ſequi: ut reducat in carcerem:unde eductus fuerat. ❡ Neminis. nullius. Sic Lucillius. Neminis ingenio quenquam confidere oportet. Sic cato:ſunt multi corde:quos non miſeret neminis: & nemo non de hominibus tantum dicitur: ſed & de diuis. Virgili. Turne quod optanti diuum promittere nemo. ❡ Quia mei miſeret neminem. Neminem ex codicibus antiquis ſcribendum eſt:& ex recta romanæ linguę locutione:non nemoini legunt iterpraetes noſtri. ❡ Exauſpicaui:pręponenda eſt hic perſona Ariſtophontis:neq; enim ſunt uerba continuata ęgionis:qui dicat: Cœpi ego illum e catenis eximere:nunc quoq; uolo:ut rurſus in catenas redeat:ut putauit Sarracenus parum ſalſus. Neq; ſunt Tyndari uerba:aut perſona eius eſt hic præponenda:ut fecit Pius:alter delirus interpres. Nam tyndarus iam abactus fuerat:& abductus illhinc:recta in philacā:ut ſupra uiſum eſt. Itaq; ut diximus: Ariſtophōtis hæc uerba ſunt: qui quum audiſſet ſenem dicentem. Sequere hac:reducam te:ubi fuiſti &c.inquit. Malo hue auſpicio proceſſi:utiq; qui a uinculis:in quibus eram initium uię cæpi:propterea redauſpicare:hoc eſt:regredi in catenas:quaſi ad iterum auſpicandum:& feliciorem uiam incœptandam mihi neceſſe uideo. Sumpta eſt metaphora ab imperatoribus romanis:qui niſi auſpicato non egrediebantur. Et ſi capto auſpicio male portendi rem intelligerent: dilato negocio:

Auſpicare uel ſacrificio facto:redauſpicabant:hoc eſt iterum auſpicia captabant:feliciora prioribus expectantes. Auſpicare autem:& auſpicari:nam utroq; modo dicitur:eſt non ſolum auſpicium capere:ſed etiam incipere nec in bonam tantum partem:quod frequentiſſimum eſt:ſed etiam in malam. Plynius libro ſeptimo naturalis hiſto. capitulo primo de homine loquens:atq; infeliciter natum iacet manibus pedibuſq; deuinctis flens:animal cæteris imperaturum:& a ſupplicis uitam auſpicatur. hinc factum:ut auſpicia dicamus ductum:atq; principium:ut tuis auſpicis hoc negocium ſequar:hoc eſt tuo ductu:tuaq; adhortatione:iuſſu:aut pricipio. Auſpicium ab augurio differre dixit Nonius:quia auſpicium ſit auium conſpectio:& quod ex uolatu auium ſignificetur:& uocibus: Augurium autem:quod rerum omnium coniecturas prudenter:& diligenter cōplectitur:& tamen auguriū quoq; ab auibus:ac gerendo dr̄:q̄ſi auigeriū:ſiue ab auiū garritu:ut Feſt⁹ait.

SARACENVS. IVppiter ſupræme. Dum quæ ſuperius enarrata ſūt fiūt. Philocrates interim ex patria rediiſſe ad egionem conſtat: ſecūq; adduxiſſe eiuſdem filium Philopolemum:& ſtalagmum ſeruum:paraſitus igitur cum forte iuiſſet ad portum: uidit expectatum obſonatorem ſuum:ex cuius aduentu iactat opiparas cœnas: ſe adeptū eſſe. ❡ Optumitas. Pro optimas.

Opiparum quid ſit ❡ Opiparas. Opulentas:nā opipar; dicimus magnar; opu; apparatū. ❡ Effertiſſimam. Vel offertiſſimā.i.pinguiſſimam: abūdantiſſimā a farcio:qđ eſt proprie ſaturo:impleo. ❡ Coniciam pallium. Vt expeditior eſſet in eundo.

VALLA. IVppiter ſupme. Ergaſilus paraſit⁹ cū i portu pſpexiſſet Aegyōis filiū Philopolemū cum Phylocrate aulidēſi redif:ſer-

ACTVS. QVARTVS.

Ergaſilus paraſitus. Aegio Senex.

IVpiter ſupreme ſeruas me,meaſq; auges opes.
Maxumas optumitates,atq; opiparas offers mihi.
Lucrum,ludum,iocum,feſtiuitatem,ferias.
Pompam,penum,potationes,ſaturitatem,gaudium.
Nec quoiq̄ homini,ſupplicare nunc certuſt mihi.
Nam prodeſſe amico poſſum,uel inimicum perdere.
Ita hic me amœnitate amœna amœnus onerat dies.
Sine ſacris hæreditatem ſum adæptus offertiſſumam.
Nunc curſum ad ſenem capeſſam hunc Aegionē,quoiboni
Tantum offero quantū ipſe a Dis optat,atq; etiā amplius.
Nunc certa res eſt eodem pacto,ut comici ſerui ſolent,
Coniiciam in collū pallium,primo ex me hanc rē ut audiat,
Speroq; me ob hunc nuncium æternum adepturum cibum.

uumq;

suo q; stalagmū adduci: q olim Aegyonis filium surripuerat exultans lætitia: ad Aegyonem se recipit. ¶ Opimates Opimates
idest opibus refertas ab eo: quod est opimus opima opimum: fecit opimas opimatis. ¶ Opiparasq;: idest quæ parāt unde
opem & auxilium. ¶ Sine sacris: idest absq; sacrificio. ¶ Effertissimam: idest copiosissimam. ¶ Conficiam in collum
pallium cum in tortis enim palliis ob collum parasiti in scænam prodibant: quo forent expeditores.



Iuppiter supreme seruas me. Tetrameter brachicata lecticus est eius scenæ uersus: septem pedibus instru PYLADes
ctus: quam & unam tm̄ existimamus scenā: usq; ad illā: quæ incipit. Illhic hinc abit: & nullā fieri debere
diuisionē hic: post tertiūdecimū uersum: ut fere in codicib⁹ facta est: quū & idē fit carminis genus: & sñia
cōtinuata duaꝝ psonaꝝ. Introducit itaq; primo Ergasilus parasitus: quē scimus ad portum iuisse iam
dudū: ubi adhuc superare sibi unā spem cœnaticā dixerat. Qui quū ibi cōperisset in naui quadā aduentā
tem philocratē ex aulide: secūq; habētem Philopolemū ægionis filiū: ad quem redimēdū prexerat: nec nō & Stalag
mum seruū fugitiuū: qui alias alteꝝ senis filium quadrimū abduxerat: pręgaudio exclamat: sibi opum augmenta
bonaq; oia oblata esse: quoꝝ maxime cupiens esset: & parat se: ut cursu citatissimo ad senem hunc optatissimū nun
ciū primus ferat: quo ab illo æternum adipiscat cibum. huic aūt mœrore affectus senex: ppter amissum philocratē
pro tyndaro: ut supra: obuius fit: qui tādem ab illo audiens de aduentu filii: & in lętitiam cōuersus: ad uisendam ad
portū propere se accingit. ¶ Maximas optimitates. i. utilitates: & bonitates. Et ita scribēdum est prorsus: & nō opti
mitas: ut legunt Pius & Sarrace. ut diximus in asinaria: super hoc eodem quasi uersu ibidem quoq; ascripto in hæc Optimita
uerba: Maximas optimates: & gaudio effertissimas: ad quē locum legētes relegamus. Nam quę hic garrit Sarracen⁹ tes
dicēs: optumitas pro optimas: & c̄. nō sunt naucifaciēda: quēadmodū neq; quę illhic a Pio sunt deblaterata. ¶ Atq;
opiparas: ita scribi oportet metri necessitate: nō opiparasq;: qa pes unus uersui deficeret. Opipaꝝ dicimus quasi ma
gnaꝝ opum apparatū: unde opiparū cōuiuium pro lauto: & abūdanti: & opipare aduerbiū pro laute: & abūdanter
ponunt. ¶ Lucrum: ludum. Delendā censuimus dictionem laudem: quæ his præposita erat: uti superfluētem: eam
enim iterlinearem glosam: hoc est expositionem fuisse subiectę illius dictionis pōpam existimauimus. ¶ Potationes
penum: non penū potationes: quia uersus abūdaret. ¶ Nec homini cuiq̄: non: nec cuiq̄ homini: quia pes unus uersui
defecisset. ¶ Supplicare nunc dictionem me his interpositam tollēdam censuimus: uti abūdantem: & inconcinnam
huic litteræ. ¶ Nā prodesse amico: tollendam quoq; uel cōiunctionem: hic ascriptaꝫ post nā: censuimus: metri ratio
ne eam non tolerante. ¶ Nam hic me amœnitate: amœna amœnus onerat dies: hunc totum uersum metri necessitas
ita scribere cogit: & onerat pro onerauit legendū: nō autē onerauit: qa abundaret pes unus. ¶ Offertissimā: abundā Offertissi
tissimam: pinguissimam: ab offercio uerbo composito ex ob & farcio: quod est saturo: impleo: ut in asinaria diximus: mus
cuius supinum est offertum: & inde offertus. & superlatiuū offertissimus. ¶ Nunc cursum ad senem capessam: nō nūc
ad senē cursum capessam: quia pes unus uersui abūdaret. ¶ Nunc res certa: eodem pacto: ita scribi cogit metri ratio:
non autem: nunc certa res est: quia abundaret uersus: & subaudiendum uerbum est: non ascribendum: eadē ratione.
¶ Coniiciā in collum pallium: ut expeditior esset. Sic geta in Terētii phormione. Sed mihi nunc cesso: qui non hu
merum hunc exonero pallio: atq; hominē propero inuenire. ¶ Ob nūcium hunc: nō: ob hūc nūcium: quia pes unus
uersui deficeret. Quod autem Pius scribit: Donatum in terentiano prologio recensere: parasitos induci expapillato
brachio: & pallio altrinsecus in collum iactato: nequaquā ueꝝ est: sed ille: ut solet: meras nugas agit: & quæ in rē suā
faciant: uel effingere: ac pro ueris proferre non erubescit. Donatus enim ibi hęc tantum ait. Parasiti cum intortis pal
liis ueniunt: læto uestitus candidus: erumnoso obsoletus: purpureus diuiti: pauperi phœnicens datur.

Egio. Ergasilus.



E. q̄to i pectoꝛ hāc rē meo magis uolto, tāto mihi
Aegritudo auctior ē i aio. ad illū modū sblitū os eē
Hodie mihi, neq; id pspicere qui. qd̄ q uom scibiē,
Per urbem irridebor, quom extemplo ad forum aduenero
Omnes de me loquentur, hic ille est senex, ductus
Quoi uerba data sūt. sed Ergasilus ē ne hic quē uideo pcul?
Collecto quidem est pallio. quinam acturus est?
Er. Moue abs te moram, atq; Ergasile age hanc rem
Eminor, interminorq;, ne quis mihi obstiterit obuiam.
Nisi quis sat diu uixisse sese homo arbitrabitur.



Uāto in pectore. Mœrore affe SARACE
ctū senē solabit parasitus nūcia NVS,
turus aduentū filii. ¶ Voluto.
Cogitatiōe pquiro. ¶ Eminor
i terminor. Vtrūq; a minor: sed
præpositiones augent magis.



Vanto in pectore. In hac scæ VALLA.
na se excrucianti ægyoni adue
niēs parasitus sese offert: & nū
cio suo oēm ex aio āmouet mo
lestiā. ¶ Sublitū os esse. i. mihi
eē ipositū: uū id supradictū ē. ¶ Eminor.
idest minus minitor. ¶ Satis diu uixisse.
ut paruipendat: si nunc moriatur.

Oluto: cogitatiōe pqro. ¶ Subli PYLAdes
tū os fuisse: ita scribi metri: & sniē
itegritas cōcinior reqrit: & nō eē:
ut fere hn̄t codices: & uersus hypmeter est: cui abūdat una syllaba: ad sequētē: q a uocali icipit reflexa. ¶ Quōq; extē
plo ad foꝝ aduenero: & hic addēda fuit q; cōiūctio: ita metri exigēte necītate. ¶ Oēs de me loqnt: addēda fuerunt
duo illa uerba de me: & metri necītate: & sensus cōcinitate. ¶ Hic ille est ductus senex. nō: senex ductus: qa iābū in ul
timo eē magis cōuenit q̄ spōdeū. ¶ Quē uideo pcul. nō: pcul quē uideo: qa abūdaret uersus. ¶ Collecto pallio qdē ē:
qdnā hic acturus est: uersum hūc ita scribi cogit metri necītas: nō: collecto qdem est pallio: qdnā acturus ē: qa pedes
duo ei deficerēt: quos uersuū defectus nō uiderūt Pius & Sarra. iterptes nri. ¶ Collecto pal. hoc est qd Dona. ait: pa
rasitos cū itortis palliis uenire. ¶ Moue abs te. Ergasili uerba sunt ad seipsuꝫ plata: ut ad celeritatē se magis hortet.
¶ Age hāc rē iā q̄tū potes. Supplendū cēsuimus hūc uersum: & addenda uerba illa: iā q̄tū potes: metri necessitate ita
exigēte: & sensus cōcinitate: nā q̄tuor tm̄ pedibus: & altero trūco inābulasset: id qd scriptoꝝ negligētia factū exīsti
mauimus. ¶ Eminor. Interminorq;: uerūq; a uerbo minor cōpositū est: sed ppōnes additæ magis augēt: alii eminor Eminor
a longe significare uolunt. Interminor autem de prope. ¶ Sat diu: scribendum sat pro satis: metri necessitate.

SARACENVS. ℂCORE sistet. Quia pugnos in os ipingā. ⁋ Balista. Genus est instri fune itēti: uel neruo: quo spicula iaciunt: & lon-
gins emittūtur. Vegetio: & qnq; p isto ponit: quo saxa iaciunt maiora: atq; grauiora: ut refert No. Victurui. quoq;
Balista qd sit — his uerbis oñdit ingēs: sed tñ nulla balista pficit nisi ad ppositā magnitudinē pōderis saxi. Oui. q̄ graue balistæ mœ-
nia pulsat onus. Sene. in hyppolito. nō torta clausas fregerat saxo graui balista portas. ⁋ Catapulta: Iaculū celere: ē
Catapulta quid — uel sagitta: nā in Curculione Plau. te neruo torq̄bo: ut catapultę solēt: uez apud Victruuiū iuernias catapultā gen⁹
esse instrl in decio: ubi de balistis: scorpiōibus: & catapultis: deq; ipsaz rōnib⁹: ac pportiōib⁹ luculētā fac mētionem.

Nam q obstiterit, ore sistet. Aeg. hic hō pugillatū incipit.
Er. Facere certust. proinde omnes itinera insistant sua.
Neu quis in hac platea negocii conferat quicq̄ sui.
Nam meus est balista pugnus, cubitus catapultast mihi.
Humerus aries, tum genu ut quenq; icero, ad terram dabo.
Dentiloquos omnes mortales faciam, quenq; offendero.
Aeg. Quæ illæc eminatiost? nam nequeo mirari satis.

Aries quid sit — ⁋ Aries. Quid sit aries: docet Vegeti⁹: de mā. n. ac tabulis testudo cōtexit: q ne exuratīcēdio: coriis: uel ciliciis: centonibusq; uestit. hæc itrisecus accepit trabē: q̄ aduncō pfigit ferro: qd falx uocat: ab eo qd incurua ē: ut de muro extrahat lapides: aut certe caput ipsius uestit ferro: & appellat aries: ul qd hēt durissimā frōtē: q̄ subruat muros: uel q mor arietū retrocedat: ut cū ipetu uehemētius feriat. ⁋ Dēnlegos. Qui ex ore dentes colligāt: ita supbe minat ho
minū ora cōtūdere: nā alibi Plau. semētē in ore faciā: uel potius dētilocos legēdū arbitror: fuit gens macedonia dēti-
Dentiloci q dicantur — loca dicta: e⁹ Liui⁹ mētionē fac in bello macedonico in dētilocos trāscurrit: socii erāt sed pp iopiā haud sec⁹ q̄ hostiū
fines macedones ppl'ati sūt: ad quā gētē festinissime nr alludet: tāquā signare uolēs oēs sibi obuios: macedonicos fu-
turos: hoc ē occidēdos: & mactādos fo: hic. n. ē iocus maxius: q magis uernaculo fmōe q̄ latine explicari pōt.
VALLA. ℂPVgillatū icipit. ad pugnā se cōparat. ⁋ Itinera isistāt. abstinere se abstineāt. ⁋ Balista. ab eo qd græci dicūt balo
Balista uñ dicta sit — .i. iaculor. ⁋ Catapultast. p catapulta ē: a gręcis gñe masculino: hic catapultes' effert iaculū celere. ⁋ Humer9 aries.
machina fuit aries arietis aialis hñs affigiē: q̄ muri ciuitatū subruūt. Vegeti⁹. ballista funib⁹ neruinis tēdit: q̄ q̄to pli-
xiora brachiola habuerit. Hoc est q̄to maior fuerit: tāto spicula longius emittit: q̄ si iuxta artē mechanicā teperet: &
ab exercitatis hoib⁹: q mēsurā eius añ collegerūt: dirigat: penetrat quēcūq; peusserit. Itē aries ab eodē authore ita de
Aries qd sit — scribit: testudo inqt itrisecus accipit trabē: q̄ aduco pfigit ferro: qd falx uocat ab eo: qd est curuatū: ut de muro extra
hat lapides. Aut certe caput ipsius uestit ferro: & appellat aries. Vel q hēat durissimā frōtē: q̄ subruit muros. Vel q
more arietū retrocedit: ut cū ipetu uehemētius feriat. ⁋ Dētilocos oēs mortales faciā. Liui. l. ix. de bel. maced. Itaq;
unū tm moratus diē qeris eoz cā: quos habuerat secū itinere. Inde siti fugæ in dētilocos trāscurrit: socii erant: sed pp
inopiā haud secus q̄ hostiū fines macedones populati sunt. Sēsus ergo est. Mortales oēscuiuscūq; sint nationis: a me
fiēt macedonici populi: qui dētiloq noiant: qm ego eoz dētes ita atterā: ut cū loqnant dentes ex ore cadant.
PLYADes ℂCRE sistet. i. ore terrā calcabit: quēadmodū pedib⁹ sistere cęteri solēt: ac si diceret: eū iterimā: & faciā ore terrę i-
fixus uideat. ⁋ Pugillatū: a pugil noie fit pugillat9: hoc ē pugilū ludus: pugilāt a pugnn. πυγμαχος. græce dr pu-
gil. & πυξ aduerbiū signat cū pugnis. Vñ Mar. Pyxagathos fuerat: nūc erit hippodam9: ubi ñ una dictio ē pyxaga-
Pyxagathos — thos: ut multi putāt: sed duæ αγαθος. n. bonū signat: ac si dixisset: pugnis bonus fuerat. i. in pugnoz cōcertatiōe pl-
mū ualebat. ⁋ Proinde oēs itinera isistāt sua. Ita scribi sensus itegritas reqrit: absq; ut: q̄ dictio hic post pide ascripta
pperā erat. Sēsus est: ppea oēs a suis tēperēt negociis: eaq; ueluti sistāt: & morēt. Dicius Isisto huic rei: hāc rē: & in hāc
rē. Luca. li. iii. Illis & uolucres metuūt isistere ramis. Qui. Ne uulgarē uiā igressus alienis demū uestigiis isistere. Vir.
Nulli fas casto sceleratū istere limē. Pla. i milite. Insistite hoc negociū sapiēter: & sist hoc loco. Idē i milite. age nūc: iā
Balista — isiste in dolos. ⁋ Nec qs. i. nec qsq̄: cadē fere snia est: duob9 modis plata: uel expō est pcedētis. ⁋ Nā me⁹ est balista pu.
Balista Nonio est instrm: quo maiora: & grauiora saxa iaciunt. Idē uf a Victruuio his uerbis. Sed tñ nulla balista p-
ficit: nisi ad ppositā magnitudinē pōderis saxi. Oui. quoq; in tristib⁹. Quā graue balistæ menia pulsat onus. &. xi.
meta. Nec leuius pulsata sonat: q̄ ferreus oli: Qū lacerat aries: balistaq; cōcuntarces. At negetius p instro quodā fune
itēto: uel neruo: quo spicula iaciant: lōgiusq; mittātur: accæpisse uf: pariq; signatione lucanus: qū ait. ⁋ Neq;. n. solis
excussa lacertis: Lācea sed tēso balistæ turbine rapta: haud unū cōtēta latus trāsire qeſcit. qa āt nomē hoc a βαλλω
græco uerbo: qd est iacio: descendit: iō duplici. ll. scribi deberet: quāq̄ pñ in cōsuetudinē uenerit: ut unico tm scribat:
nec minus tñ syllaba lōga sit. ⁋ Cubitus catapulta est mihi. Mihi addēdū fuit metri necessitate: cui pes unus defecis-
set: & ex Nonio: hūc uersū citāte in dictiōe catapulta. Catapultā āt inqt: iaculū eē celere: uel sagittā: Pla. in curculiōe:
atq; ita te neruo torq̄bo: ut catapultę solent. Idē in eadē. Catapulta hoc ictū ē mihi apud Sycionē: Apud uictruuius
autē est iuenire: catapultā genus esse instrumēti: ad quā sniam: & Suidas græcus autor in dictiōe καταπελτης. ita
eni græce dr catapulta: spēm inqt eē supplicii. πελτη āt genus machinæ: siue istrumēti: quo sagittæ: & alia iaciunt.
⁋ Humerus aries. Aries animal notum est: ouium uidelicet maritus: qui tātum a ueruece distat: quātum gallus a ca-
pone: equus a canterio: uerres a maiali: ad cuius similitudinem aries pro machina bellica accipitur: qua muri oppi-
Aries — dorum deiiciūtur. Is autem: ut negetius ait: ita fit. De materia: ac tabulis testudo contexitur: quæ ne exuratur incen-
dio: coriis: uel cilitiis: cētonibusq; uestitur: hæc intrinsecus accipit trabē: quę adunco pręfigit ferro: qd falx uocatur:
ab eo q incurua est: ut de muro extra hat lapides: aut certe caput ipsius uestit ferro: & appellat aries: uel q hēt duris-
simā frōtem: quæ subruat muros: uel q more arietū retrocedat: ut cū ipetu uehemētius feriat. ⁋ Ad quēq; iecero. i.
ad quēcūq; iecero genu: posset ēt scribi: ut quēq; icero: hoc ē: ut quēq; peussero: sed codices oēs hñt: ad quēq; iecero.
⁋ Dentiloquos: dentes loquentes: hoc est ex ore emittētes: uerborum loco: quia illis adeo dentes concutiam: ut suis se-
dibus ciectos expuant: Aliqui codices hñt: dentilegos: hoc est dētes legētes: ut sacrilegos sacra legētes: sed magis pla-
cet dentiloquos: non tamen eo sensu: quo Sarracenus interpres putat: ut alludere uoluerit poeta ad dentilocos popu-
los macedonicos: tanq̄ significare uolens: omnes sibi obuios macedonicos futuros. hoc est occidendos: & mactādos:
ut sit iste iocus maximus: qui magis uernaculo sermone: q̄ latine explicari possit: ut ipse ait. Delirium nanq; hic sen-
sus: imo hæc inscitissima interprætatio: & perq̄ruditer excogitata manifeste sapit: & præ se fert.

ℂConfidentiam.

SARACENUS

Cõfidentia quę dicaẽ

CONfidentiam. Quam temeritatem: & audaciam quandoq; dicimus. Virgil. Nam quis te iuuenum confidentissime nostras: iussit adire domos: quandoq; duritiam & patientiam ut ostensum est in Asinaria: scapularum confidentia: uirtute humerorum freti: & quandoq; pro fiducia ut contra fiducia pro confidentia usurpatur: differentiã tamen ponit Cicero in libro tusculana .iiii. sed confidentiam hoc loco nimiam crapulam intellige. ⸿ Impensior: Grauior: onerosior. ⸿ Scrophipasci: Pasce utes scrofas. ⸿ Furfures. Qui sunt farinę superflua. ⸿ Pistriuum. Locum diximus: ubi pinsebatur triticum: Varro pilum quod eo far pinsunt: a quo ubi id fit dictum pistrinum. ⸿ Ex ipsis dominis. Nõ dixit e scrofis: ut magis faceret iocosam parasiti uanitatem. ⸿ Basilicas. Regias. ⸿ Quadrupedanti: crucianti. Nã equi cum quadrupedant: saltitant: & sessorem agitant: & perturbãt. ⸿ Canterio. Repete: quę dicta sunt in aulularia de cãterus: hoc unum addo scitu non indignũ quod loco prouerbiũ quandoq; usurpatũ est: cum enim quisq̃ agere occepisset: neq; id perfecisset: dicere solebat: canterium rideo: quod a quodam Sulpitio galba primum prolatũ est: qui eques iter agressus: & canterio uix portam egresso: ac in terram pro lapso inquit: canteriũ rideo Asinius capito est interp̃tatus lassum iã esse.

Er. Faciam huius diei, lociq;, meiq; semper meminerit.
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo uitæ is obstiterit suæ.
Aeg. Quid hic homo tantũ incipessit facere cũ tãtis minis?
Er. Prius edico ne quis propter culpam capiatur suam.
Continete uos domi, prohibete a uobis uim meam.
Aeg. Mirum ædepol ni hic in uentrẽ sumpsit confidentiã.
Væ misero illi, quoius cibo iste factust impensior.
Er. Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfure sues.
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest.
Eorum si quoius q̃ scropham in publico conspexero.
Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
Aeg. Basilicas edictiones, atq; imperiosas habet.
Satur homost. habet profecto in uentre confidentiam.
Er. Tum piscatores, qui præbent populo pisces fetidos.
Qui aduehuntur quadrupedanti, crucianti cantherio.

Cãteriũ rideo qd denotet

VALLA.

FACIAM ut huius diei: lociq;: meiq; semper meminerit: ut a Plauto multa Terẽtius ita hunc uersum sustulit. ⸿ Tantũ incipissit facere. pro parat se: ut incipiat facere. ⸿ Vim meam. i. meam uiolentiã. ⸿ Confidentiam. fiduciã audaciã. ⸿ Basilicas edictiones: idest regias pręscriptiones: quia basilica regia est: ob id: quod a gręcis dicitur. Βαςιλεὺς rex: edicere: præcipere. ⸿ Quadrupedãti: idest progressu inconcino cum uno tempore quatuor pedum cõmotione se totos quatiunt: ideo adiecit cruciãti. ⸿ Canterio. i. equo castrato: inde illud uetus prouerbium: cãterius est in fossa: & rideo inquit galba canteriũ: q Asinius capito ita interp̃taẽ: nisi qui principio rei alicuius inchoatę deficiunt aio. Sulpitius Galba cũ in prouĩciã exiens ad portã ipsam cãteriũ suũ aĩaduertisset cecidisse: rideo inq̃r cãteritẽ iã lassus eẽ: cũ tã lõgũ iter iturus: uix id sis igressurus.

Cãterium quid sit

PYLADes

FACIam huius diei: delẽda fuit dictio ut quæ post uerbũ faciã: ascripta erat: cõtra metri rõnẽ cui pes unus abũdaret. ⸿ Faxo uitæ is obstiterit suæ: tollẽda quoq; fuit dictio extẽplo: q̃ his iterposita pperã erat p̃ter metri exigẽtiã. ⸿ Quid hic hõ tm̃ icipessit. legẽdũ est icipessit: & nõ icipisset: ut legũt iterp̃tes uñi: rõne: quã supra dixius: sup uerbo icipesse: qa uз sicut a facio facesso: ab experto expetesso: q̃ eiusdẽ sunt iclinatiõis: sic ab icipio icipesso: & nõ icipisso fit. ⸿ Mira fuut ædepol: nõ mira ædepol fuut: qa uersus abũdaret. ⸿ Ni hic in uẽtrẽ: nisi hic bñ se alicubi pauit: ac saturũ fecit: & ppea tã cõfidẽter: & arrogãter loqtur: qa nũc cibo nõ eget: dictio ãt hic: breuis est hoc loco: ut in illo Virg. Solus hic inflexit mẽtẽ. ⸿ Cõfidentiã. Cõfidẽtia: ut Noñ. ait: fiduciã significat Vir. Et aũ lictis melius cõfidere reb⁹. Duriciã: seu patiẽtiã. Plau. in asinaria. Scapularũ cõfidẽtia: uirtute ulmorũ freti. Temeritatẽ siue audaciã. Pacuui⁹ Grãdẽ: atq; atrocẽ coherce cõfidẽtiã. Virg. iiii. Geor. Nã qs te iuuenũ cõfidẽtissime nr̃as: Iussit adire domos? Cõstantiã. Cice. de repub. lib. iii. Duas sibi res quo minus in uulgus exiret: & in foro diceret: cõfidẽtiã: & uocẽ defuisse. Pla. in amphitryone. Quæ nõ deliqt: decet audacẽ esse: & cõfidẽter pro se: ac pterue loq. Dona. quoq; pro cõstãti cõfidẽtẽ poni asserit: ut in illo Terẽtii. Nescio qs senex mõ uenit: ellũ cõfidẽs catus. ⸿ Impẽsior: auctior: grauior: ab ipendo fit ipẽsus nomẽ: & ipẽse: atq; ipẽdio aduerbia. Impẽsus aũt significat auctus: & affluens: q̃si in quẽ multa pensa fuũt: & aggregata. Impẽse uero p ualde capiẽ. Gel. li. xviii. cap. vii. Iulius Paulus poeta uir bonus: & rerũ: lr̃arũq; ueterũ impẽse doctus. Impẽdio aũt pro nimio apud eũdẽ sępius capi uideẽ. Sic. u. ait lib. vii. cap. i. Sed & eũ ipendio magis & rebus gestis: q̃ ex illo ostẽto uirũ esse uirtutis diuinę creditũ est: & lib. x. cap. xviii. Eius igiẽ leges: qm̃ uidebanẽ ipẽdio acerbiores. Et lib. xix. cap. primo. Qđ uero dixi uideri q̃dam esse impendio molliora. ⸿ Scrophipasci: pascẽtes scrofas: hoc est porcas. Scrofam enim porcam dicũt: quæ sæpius peperit: porcam autem: quę semel tantum: a scrofa scrofulam dicũt morbum: quem strumam appellamus: glandulę sunt quædã ex pure: & sanguine concretæ sub maxillis circa gulam: quibus scrofæ afflictari solent: & inde nomen trahunt. Strumosi dicuntur eum morbum patientes: & strumosa pars corporis eo læsa. Et eæ glãdulæ: in hoie tonsillę quoq; appellanẽ: ut dicemus infra in dictione glãdia. ⸿ Qui fur fure sues aluut: uõ qui alnur furfure sues: quia pes unus uersui deficeret. Et furfur purgamẽtũ farinę: & qđ fere ad illius similitudiuẽ ex cute animalium: pectẽdo: uel fricãdo excutitur. & est masculini generis: nõ ẽt neutri: ut qdã putarũt. Ply. Folia in aceto decocta furfures cutis emẽdãt: hic Plau. utrãq; significatione exp̃ssit: nam hoc loco furfure pro farinæ purgamẽto dixit: & paulo infra furfures pro cutis purgamẽtis: & spurcicüs posuit: quũ inquit: ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures. ⸿ Exculcabo: calcando: & percutiendo excutiam: a calco. as. compositum uerbum est exculco. ⸿ Basilicas edictiones: regia edicta: nomen est græcũ basilicus. βασιλικός. n. dicunt græci. a uerbo βασιλεύω quod significat rego: si datiuo iungatur. Si aũt actõ: significat regem facio: ut Suidas inquit. Inde trahiẽ Basiliscus serpentis genus: cui crista capite est: qa paruum rege imiteẽ corona illa: est enim diminutiua forma βασιλίσκος. a nomine βασιλεύς: qui græcis rex appellatur. Edictionẽ autem: & edictum uos a uerbo edico dicimus: quod significat iubeo: & statuo: ut paulo supra: prius edico: ne quis propter culpaз capiatur suam. ⸿ Tum piscatores: nõ habet hoc nomẽ: unde regaẽ: queãdmodum neq; pistores: de quibus supra. neq; lanii:

Incipesso

Confidẽtia

Impensus

Impendio

Exculcare

de quibus infra disserit:sed subaudiendū est uerbū:aduertant:uel caueant. ⁋ Crucianti canterio. Canterii ut Varro ait lib.ii.de re rustica:appellant̃ equi demptis testiculis:sic dicti:q̃ semine carent. Festus āt cāterius:inq̃t:hoc distat ab equo:q̃ malalis a uerre:capus a gallo:ueruex ab ariete.est.n.cāterius:cui testiculi amputant̃. Q̄d aūt ait Pius sup hoc noie in aulularia:dicēs cāterios dictos:ueluti cauterios p unius lr̄æ imutationē:q̄m canteriati:hoc est cādescente ferro detestabantur:&c.quū contra Varronis interp̄tationē sit:& nullo teste p̄batū tanq̄ futile:& uanum censendum est. Cruciāti autē inq̄t Sarracenus:nā equi quum quadrupedāt:salitant:& sessorē agitant:& perturbant. Nos autem crucianti canterio dictum existimamus:non respectu sessoris:qui quidem nullus esse debet:si piscibus oneratus sit equus:sed uel crucianti pisces ipsos:quos fert:quoniam illos simul terit:& frangit:uel crucianti agasonem:q̃ pedibus inter faciens:non nisi cruciatu:& labore illum celeri gradu ingredientem assequi potest.

Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum.
Eis ora ego uerberabo surpiculis piscariis,
Vt sciant alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem,qui concinant liberis orbas oues.
Qui locant cædundos ægnos,& duplam agninam danunt.
Qui petroni nomen indunt uerueci sectario.
Eum ego si in uia petronem publica conspexero.
Et petronem,& dominum reddam mortaleis miserrumos.

SARACENUS. ¶ SVRpiculis.i.retibus. ⁋ Lanii. Qui carnes uenditant in carnario: inde lanienæ officinæ: in quibus carnes ueneunt. Plau.in sequentibus per myropolia & lanienas dixit:sunt etiam lanienæ mensę: q̃bus super caro scinditur. Sueto.carnificē statim acciri cum macheta: mēsaq; lanionia flagitauit. ⁋ Qui petroni nomen idūt uerueci sectario: Idest:qui carnes uendūt arietes:pro ueruecis carnibus. Differre diximus arietem a ueruece:ut equus a canterio:& a capo gallus:appellat autem arietem petronem:quia iter petras uersetur:hinc petrones rustici a Festo dicti a petrarum:scilicet asperitate:& duricia. sectarius autem ideo dicitur.quia ipsum sectentur oues:& ipse pręcedens gregem ducat.

VALLA. ¶ SVRpiculis piscariis:idest istrumētis eis:quibus capiuntur pisces:quę ex scirpo fiunt i in u mutata. ⁋ Liberis orbas oues.i.qui agnos occidunt.atq; ita priuant liberis. ⁋ Et duplam agninam dānunt.i.dant duplicem carnem de grege ouili:uel quia & ueruecem occidunt:uel quod uendunt prægnantes oues loco agninæ carnis:quę duplæ uidētur:cum in uentre abortiuos agnos habeant. ⁋ Qui petroni nomen indunt uerueci sectario.s.p.petrones rustici fere dicuntur propter uetustatem:& q̃ deterrima quæq; ac prærupta iam agri petræ uocantur:ut rupices.i.a rupibus. Pla.tñ petronē ueruecē uidet̃ appellare:q̃ pascat̃ in petris nā q̄d subiūgit uerueci sectario arietē uł itelligere:q̃ sectat̃ oues:ut p figurā catacresim ueruecē noiarit. Veruex.n. Varronis sn̄ia castratus: q̄d inersam habeat naturam.

PYLADES Subbasilicani ¶ SVBBASILICanos:qui libenter:& frequenter sub basilica spaciantur:ita priscianus appellari docet. In basilica nāq; negociationes:& publicę conciliationes tractabantur:& iudicia quoq; in basilicis fiebant:ut Quintilianus:& Cecilius docent. Seneca libro de ira secundo:Fremitu iudiciorum basilicæ resonāt. ⁋ Eis ora:ego uerberabo:nō: eis ego ora:quia uersus abūdaret. ⁋ Surpiculis:uimineis:canistris:& cistellulis:quæ e syrpis fieri solebant. Propertius surpiculis medio puluere ferre rosam. Colu.libro.xi. Et uos agrestes duro:qui pollice mollis Demetitis flores: cano iam uimine textum:Surpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis. Alii autem legunt syrpulis pro uiminibus: uel

Syrpulus iunceis uinculis:quibus piscatores:ad inuncandos pisces utuntur. ⁋ Qui concinnant liberis orbas oues:locus hic salebrosus:ac difficilis intellectu uidetur:si litteram inspicias. Nam sensus satis planus est:nec a Pio tamen interprete depræhensus:qui duplam agninam danunt:exponit:dant duplicatam carnem agnæ:hoc est agninam carnem mētientes ouem pręgnantem uendunt:quæ duplex iocose dicetur:quum agnum abortiuū adhuc habeat in utero. Quibus somniis:& uaniloquiis nihil stultius depręhendatur.non enim poeta duplam agninam inquit:quia uendāt ouē pręgnantem:quia id neq; fit:neq; a laniis fieri posset:carnem ipsam frustulatin secantibus:nisi per summam abominationem ementium.præterea:quis agnum abortiuum unq̄ uocauit:quem adhuc habeat in utero mater? Nemo profecto:nisi insanus:nam abortiuum dicimus imaturum fœtum:& ante legitimum tempus editum. Trāquillus in Augusto. Illos senatores:quos uulgus abortiuos uocabat:ad modum pristinum:& splendorem redegit. Plyni.lib.xiiii. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem. Abortum quoq; grauidæ mulieris dici ait Festus:q̃ non sit tempestiue ortum. Ply.libro.vii. Vno abortu:duo puerperia egesta. Est ergo uerior sensus:qui concinnant liberis orbas oues:idest:qui sub nomine agninæ carnis:ouillam quoq; uēdunt:& ita duplam:hoc est duplicatam:& duorum generum agninam præbent:mentiētes totam agninam esse. ⁋ Orbas oues:idest a quibus agni iam ablati sunt:& ad occidendum dati carnificinam facientibus:quorum officium fuisse uidetur:cædendi animalia tantum:quę postea laniis dissecanda:& uendenda tradebant:ii autem:ut plus carnium uenderent:& bonum nomen retinerent:agnos tātum cædundos locabunt:ipsi uero domi oues quoq; iugulabant:& earum carnes cum agninis miscentes uēditabāt concinnantes:atq; adaptantes eas liberis.i.filiis:hoc est agnis iam occisis: ne iternosci possent ab iis:qui emere agninam uolebant:liberis ergo hoc loco pro filiis ouium accipiendum uidetur:qua appellatione hominum tātum filiis uocari solere existimamus:utpote a libertate:quę hominum tantum propria sit:quum cętera fere subiecta sint sub pedibus eius:ut psalmographus dixit:unde paulus iurisconsultus eos:qui contra formam humani generis conuerso more procreantur:liberorum appellatione non putat contineri:ut si mulier monstrosum quid:aut prodigiosum enixa fuerit. Vtimur autem hoc nomine liberi pro filiis:numero ferme plurali tātum. Et callistratus nepotes quoq; & pronepotes:cæterosq; qui ex iis descendunt liberorum appellatione contineri existimauit. ⁋ Qui petroni nomē indunt uerueci sectario. Neq; hoc loco Pius ille nugax:& temerarius interpres minus insanire uidetur q̄ superius: dicens:hic sensus est.lanii mendaciloqui:& falsiloqui:& logodædali ueruecem:seu arietem inscitulæ:& illiberalis carnis habētes nomen agni huic imponunt. Indunt no[illegible]n petroni uerueci sectario:hoc est ueruecinam carnē chordi agni mentiunt̃. Sectarius agnus appellat̃ chordus:& altior:quē iā primulū ferocientē sectentur armēta:petronē uero uocitat ueruecē duxq;:insuauem:inscitum.& illiberalē.hęc ille. Quibus nihil isulsius:nihil uanius:nihil mēdacius. Siq̄dē ueruecem cōfundit cum ariete:quasi idē sint:quū ut supra diximus ex Festi sententia:tantū distet ueruex

Veruex

ab ariete:

ab ariete: quantum capus a gallo: & maialis a uerre: canterinsq; ab equo. Dicitur nanq; ueruex ab inuersis testiculis: ut Varro ait. & est mas inter oues: cui inuersi: siue adempti sunt testiculi. isq; non est adeo illiberalis carnis & insicialæ: ut fabulatur Pius: immo gratissimæ: & suo tempore exquisitissimæ. Qui autem ad generandam sobolem integer tenetur: is aries appellatur: ab ara: ut quidam putant: q; aris imponi sacrificia solerent. uel ut alii: a græco αρρην. ενοσ, quod marem significat. aut ab αρησ. νοσ. uel εοσ. quo mars belli deus notatur: quia magno impetu fronte: & cornibus: non modo se inuicem: sed quicquid obieceris percutiant inde. Inde arietatio pro percussione: & arieto uerbum pro percutio accipiffitur. Et ab huius similitudine postea aries belli machina dicitur: de qua supra egimus. Is igitur aries dux gregis: alio nomine petro appellatur: a petris scilicet: quia inter petras uersetur: hinc petrones rustici a festo dicuntur: a petrarum asperitate: & duricia: horum caro illiberalissima est: tum ob duriciem: tum uero ob ingratum odorem: id quod non est in uerucibus: ut diximus. Porro ueruex sectarius appellatur. non autem agnus chordus: & altior: ut garrit. Pius: neq; sectarius dicitur: ut nos putamus: quia illum sectentur armenta: sed quia secti: & adempti ab eo sint testes: ut diximus: ordo & sensus est. Qui indunt nomen petroni: ueruecí sectario: hoc est qui petronem uocant ueruecem: carnemq; arietinam: ueruecеam. Idest ueruecis secti: & castrati: eo modo loquendi quo utitur poeta inquiens: mihi est nomen menæhmo: & illi indidit nomen Sosiæ. Sectarius

Aeg. Euge edictiones ædilicias hic quidem habet.
Mirumq; adeost, nisi hunc fecerunt sibi Aetoli agoranomū.
Er. Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior.
Tantus uentri commeatus meo adest in portu cibus.
Sed ego cesso hunc Aegionem onerare lætitia senem?
Quoi hominum ædæq; nemo uiuit fortunatior.
Aeg. Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi.
Er. Heus ubi æstis? ecquis hoc mihi aperit hostium?
Ae. Hic hō ad cœna recipit se ad me. Er. apite hasce ābas fores
Prius, q̄ pultando assulatim foribus exitium affero.
Ae. plubet hūc hoiem colloq Ergasile. Er. Ergasilū q uocat?

¶ EDIctiones ædilicias. Nam præerant ædiles rebus uendēdis: ut si quid uiciosum pro sincero uenundaretur: eorum edicto succurrebantur. ¶ Agoranomum. Græci ædiles agoranomos dixerunt: quorū ædicto (ut beatus inquit Hieronymus ad rusticum monachum) uendentium cohercebatur rabies. ¶ Cibus. Gtīs: non pasnus casus. ¶ Qui hoie. Pro quo hoie. ¶ Assulati. Vt minutati: sicut sentit Noni. adducens hūc locum. Plautus quoq; sursus in menæchmis nisi ddolabo assulati uiscera. SARACENVS Assulatim quid sit

¶ EDIctiones ædilitias. i. præcepta ædilis: qui agoranomi a græcis appellantur: Diuus Hieronymus: prius qdem ædilib⁹ quos græci agoranomos appellant: uendentium cohercebatur rabies. Vasis quoq; præerant ædiles corrigendis: Persi. Fregerit eminas areti ædilis iniquas. Vlpianus. Si qs mēsuras conduxerit: easq; magistratus frangi iusserit: si qdem iniquæ fuerunt. Sabinus distinguit: utrū scit cōductor: an nō: si scit eē ex locato actionē: si minus nō: q si æquæ sunt: ita demū eū teneri: si culpa eius id fecit ædilis: & ita Labeo & mela scribūt. ¶ Pultādo assulati. Noni. Assulatim: ut minutatim. Plau. in cap. priusq̄ putādo assulatim: & q̄ secunt. Itē in Menæc. nisi de dolo assulatim uiscera: Sunt qui legant assultatim. i. assiliendo. VALLA. Veruex qd sit Assulatim quid PYLAdes

¶ AEDIlicias. Nam ædiles præerant rebus uendendis: corūq; cura erat: ne quis flagellaret: accenderet ue annonā: aut fraudem ullam merce noxia: & putrida inferret. hos græci αγορανομους uocant. ab αγορα. quod forum uenale significat. & νομοσ lex. quia foro legem imponerent. Erat quoq; ædilibus prodigiorum cura: quod Mar. Indicat epigrāmate illo. Audiat ædilis: ne te: uideatq; caueto. Portentum est quotiens cœpit imago loqui. ¶ Hic habet quidem. Ita scribendum: est. non: hic quidem habet: quia pes unus uersui deficeret. ¶ Cibus uidetur genitiui casus esse hoc loco: ut sit ordo: tantus cōmeatus cibus: pro tantus apparatus cibi. Scimus autem cōmeatum duo significare: uel facultatem ad tempus a militia: alio ue ministerio recedendi: quam præbet militi imperator eundi quo uelit ad præscriptum diem reuersuro: & in hac significatione numero tātum singulari fere utimur. Vel cibaria: & alimoniam publicam: uel priuatam. Cicero pro lege manilia. Iam comeatu: & priuato: & publico prohibebamur. Salustius. Cōmeatus abunde: municipia: atq; coloniæ patebunt. Hoc loco latiori significatione abusus poeta uidetur: & pro apparatu: ut diximus posuisse. ¶ Quoi hominum adæq;. Super hoc nihil Pius inquit: quia ingenii quippiā exposcebat Sarracenus autē. Et sic nihilominus Pius: Qui homine legit: sed Sarracenus: q pro quo exponit. Vterq; dignus bubulis exuuiis. Nam nullo modo uersus constat: si qui homine legas: nec littera satis concinne adaptari poterit: ut sensus ullus integer eruatur. Proinde cum antiquis codicibus hominum legendum est. Et pro qui: quoi: more antiquo: scribendum: qui sit datiuus casus aduerbio illi adæq; iunctus: ut sit: Adæq; cui hoc est: in cuius comparatione: uel respectu cuius: nemo hominum uiuit fortunatior. ¶ Heus: heus: ubi estis: ecquis hoc mihi aperit ostiū; Ita scribendus: supplendusq; fuit hic uersus: ut suis pedibus constaret: nam nisi duplicetur dictio heus: & addatur mihi: claudicaret: duobus pedibus mancus factus: quod nō aduerterunt præfati duo iterpretes. ¶ Foribus assulatim. Ita scribendum est: & non assulatim foribus: ne uersus abundet. Assulatim autem pro minutatim exponit Nonius: hūc locum citans: & alterum in menæchmis. Nisi dedolabo assulatim uiscera. Sunt Assulæ putamina: & recisamēta: quæ per dolabram e ligno excutiuntur: quasi parui assides: uel asseres: utroq; enim modo flectimus: hoc est assis idis: & asser asseris: pro tabula: ab assidendoq; dicuntur: quia parieti: & trabibus assideant: ut Festus ait. Plautus in aulularia. Ligna hic apud nos nulla sunt: sunt asseres? sunt pol? sunt igitur ligna: ne quæras foris. Asser quoq; lignū oblōgum significat: ut in lectica: qbus lecticarii humeros supponunt: Suetonius in caligula. Ad primū tumultum lecticarii cum asseribus accurrerunt. Mar. Vt canusi natus nostro syrus assere sudet. Cato simpliciter pro ligno longo; seu pertica posuit in re rustica: his uerbis. Duobus asserculis appositis: quibus gallinæ in nidum possint irrepere. Similiter cæsar lib. ii. de bello ciuili. Asseres enim pedum duodecim cuspidibus præfixi. Quintus Cur. hoc puppium interuallum antēnis: asseribusq; ualidis deligatis superq; eos pontibus stratis: qui militem sustinerent: impleuerant. Idē. Nanq; ad implicanda nauigia: quæ muros subibant: ualidis asseribus coruos: & ferreas manus cum uncis: ac falcibus illigauerant: ut cum tormento asseres promouissent: subito laxatis funibus inicerent. Cōmeatus Adæq;

SARACENUS. Prędestinare quid sit

¶RESPIce. Respicere cum duo significet: & retrospicere & fauere: ergasilus uerbum respice interpretari uidetur pro faue: ideo intulit fortuna: quod tibi ne faciet: hoc me iubes? ut scilicet tibi faueam: & ne pro non: & erit sermo cū iterrogatiōe? uel næ p certe: & sine iterrogatiōe legetᷓ. ⁋ Astitui. Parari. ⁋ Aulas. Aula cū latinū ē signat² fictile: cum græcū atriū. ⁋ Pręstinatū: Inqt Fest. pstinare apud Plautū emere ē: hoc ē emēdo tenetᷓ. ⁋ Bū eē: Ab eo: qd est edo.

VALLA. Laridū qd sit

¶EXIgam ois maculas: ois pro oēs exigam: ammouebo: ac excludā. Multiplicem huius uerbi significationem nō est: ut pluribus pcurramus: quādo satis supq; ipse Nonius. ⁋ Laridum. non pinguedinē mō suillā: sed totā carnē illā salsam laridū dixerunt: ut inqt Macrobi.

Aeg. Respice. Er. fortuna qđ tibi nec facit, nec faciet, hoc
Me iubes. sed tu qs es? Ae. rspice ad me, Aegio sū. Er. o mihi
Hominū optumoq;, optume mihi i tēpore aduenis. (q̄tūst.
A. Nescio quē ad portū nact᷒ ubi cœnes, eo fastidis? E. cedo
Manū. Aeg. manū? Er. manū iq̄ cedo tuá actutū. Aeg. tene.
Er. gauđ. Ae. qd ego gaudeá? E. qa ego ipo. age gauđ mó.
Ae. Pol mœrores mihi anteuortūt gaudiis. Er. noli irascier.
Iam ego ex corpore exigam omneis maculas mærorū tibi.
Gaude audacter. Aeg. gaudeo, & si nihil sciá, quod gaudeá.
Er. Bene facis. iube. Aeg. quid iubeá? Er. ignem īgētē fieri.
Ae. Ignē īgētē? Er. ita dico, magnus ut sit, Ae. qd uolt uiri?
Caussa me ædeis incensurum censes? Er. noli irascier. (tuá
Iuben, an non iubes astitui aulas? patinas elui?
Laridum, atq; epulas foueri foculis feruentibus?
Alium Pisces præstinatum abire? Aeg. hic uigilás somniat.
Er. Alium porcinam, atq; agninam, & pullos gallinaceos.

quasi late aridū: per syncopā: Iuuena. Cognatis apponere lardū: dixit. Lardum appellans portionē pernę: quę in pruna: aut

Foculus qđ sit

sartagine torreri solet. ⁋ Foculis feruētibus: foculi uasa culinaria: quę foco admouentᷓ. ut Cato ostēdit. ⁋ Præstinatū abire: idest præ aliis emptum. s. pstinare apud Plau. emere est. i. emendo tenere. ⁋ Pullos gallinaceos. quem græci πωλον dicunt: nostri pullum: ut pullus equinus: ita alii. Ideo adiunxit gallinaceos.

PYLADes Respicio

¶RESPICE: idest retro aspice: id enim simpliciter significat respicio: ut pote cōpositum ex retro: & specio antiquo uerbo quod est aspicio. ⁋ Fortuna: quod tibi. respondet Ergasilus cum arrogantia summa: capiens uerbum respice: non simpliciter: ut fecerat ægio: qui id tantum dicere uoluit: uerte faciem: & oculos tuos huc: ut me uideas: qui sim: sed in ea significatiōe: qua charinus apud Terentium dixit pāphilo: age: me secundis in rebus tuis respice. Et inquit. Tu iubes me id facere: quod fortuna nec facit: nec faciet tibi: hoc est iubes: ut ego tibi faustus: fauensque sim: quod a fortuna impetrare non potuisti: quę te: ob filiorum amissionem ęgrum: & tristem nundum consolari uoluit: id quod a me accipere nunc uis: nam quæ nugatur Sarracenus legens: ne pro non: interrogatiue: uel pro certe: si ne interrogatione: umbræ sunt: & somnia. ⁋ Sed tu quis es: qui es ex codicibus antiquis scribendum est: & non quid est: ut legunt interprętes nostri: & tu addendum fuit metri necessitate: quia pes unus uersui defecisset. ⁋ Vt optume mihi in tempore aduenis: similiter & hunc ita scribi uersum metri ratio cogit: additis duabus dictionibus: ut: & mihi. ubi cœnes nactus: subaudiendum es: & ita scribendum metri ratione: non nactus es: ubi cœnes. ⁋ Pol mœrore anteuortunt gaudiis. tollenda fuit dictio: mihi: abundanter his interiecta contra metri rationem: anteuortunt autem pro præcedunt positum est: uel super. ⁋ Exigam: expellam: excludam. Exigere: ut Nonius asserit: est cui extorqueᷓ.

Exigere

Cicero de diuinatione. Et quum esset tritici modius sestertiis duobus: pro frumento in modios singulos: duodenos sestertios exegisse. Inquirere uel inuestigare. Virgili. Quærere constituit: sociisq; exacta referre. excludere. Plautus in Aulularia. Itaq; omnis exegit foras. Teren. in andria. Spectandæ: an exigendæ sint uobis prius. Debitum repetere. Cicero ad cassium. Sed non urgeo: longiores enim expectabo: uel potius exigam. Facere: seu cogere. Virgilius secundo ęneidos. Quos improba uentris: exegit cæcos rabies. Agere. Plautus in captiuis: Salue tyndare. Et tu cuius causa hanc erumnam exigo. Virgilius. Omnes: ut tecum meritis pro talibus annos: exigat. De finite: cōstituere. Virgili. Decreuitq; mori: tempus secum ipsa modumq;: exigit. Exactum uero trāscursum: & pręteritum significat. Virgili. tertio georgi. At tribus exactis: ubi quarta accesserit ætas. ⁋ Idem in eodem. Exactis grauidæ quum mensibus errant. Et primo georgico. Exactum ad mensem pluuię: uentisq; carebunt. Eleganter etiam exactū dicimus exhau-

Exactum

stum: & superatum. Seneca: Vt tot procellis tempestatibusq; exactis: aliquando in portuz ueniamus. ⁋ Sed iube: dictio sed: addenda fuit metri necessitate: nam mutilus: mancusq; incessisset. ⁋ Quid uolt uiri. uerba sunt ęgionis hæc intra se: uel summissiore uoce prolata. nam quum Ergasilus iussisset ignem ingentem: magnumq; fieri. ait ægio: uoce ut diximus summissa: quid uult uri iste? deinde altioribus uerbis inquit. Tu an me causa i & cætera. ⁋ Me causa incensurum ædis. Ita scribi uersum hunc concinnior compositio exigit. Dictio autem: tuan: finis est pręcedētis uersus. ⁋ Aulas astitui: non astitui aulas: quia uersus claudicaret. ⁋ Astitui: parari: constitui. ⁋ Aulas. hic pro fictilib² uasis accipit: & latinum nomen est: ollaq; appellatum: ut in aulularia diximus: quum autem atrium significat: græcum est. αυλη enim a græcis dicitur. ⁋ Elui: lauari: a uerbo luo. ⁋ Laridum: laridum: ut Macrobius ait: est caro salita: sic dictum: quasi large aridum. Dicimus etiam lardum absq; i Martialis. Et pallens faba cum rubēte lardo: quo uersu clare patet: lardum esse salitam carnem: non autem pingue illud suillum: quod uulgo lardum dicunt. Hanc salitam carnem succidiam quoque nominant. Cicero de senectute. Iam ortum ipsi agricolę succidiam alteram appellant: Varro secundo de re rustica. Et qui non audierit patres nostros dicere: ignauum: & sumptuosum esse: qui succidiam in carnario suspenderit. Succidium quoq; neutro genere appellatur. ⁋ Foculis feruescentibus: ita scribi cogit

Pręstinare

metri necessitas: nā si feruentibus legas: pes unus uersui deficiat: idest locis: ubi ignis fit: multo igne calentibus. ⁋ Pręstinatum: emptum: pręstinare enim: ut Festus inquit significat emere apud Plautum: hoc est emendo tenere: hæc ille uidetur autem uerbum: non a per & sto: ut quidam asserit: sed a precio: uel a præ & teneo compositum esse: & pręstinare. non pręstiuare scribi debere. ⁋ Scis tu bene esse: tu addēdum fuit metri ratione: nam pes unus uersui deficeret. ⁋ Esse: ab edo uerbo infinitus est: hoc est comesse.

¶Pernam:

SARACENUS

¶ PERnam: A pede dictam Varro insentit: & dicuntur tam priores q̄ posteriores coxæ: hoc autem loco pernā piscem itelligo: cū plura deinceps pisciū gn̄a cōmemoret: de pnis mētionē Pli. facit. lib. xxxii. cap. vii. natur. histo. his uerbis. Sunt. n. pnæ e cōchaꝝ gn̄e circa pontias isulas frequētissime: stant uelut suillo crure lōgo in harena defixæ: hiātesq̧: qua lipitudo est: pedali nō minus spatio cibū uenant: dētes in circuitu marginū hn̄t pectinati spissatos: i tus pro spondylo grādis caro est. ¶ Ophthalmiā: Hic piscis ab oculoꝝ magnitudine dictus est: quā uulgo dicimus oculatā: ophthalmos. n. dr̄ oculus: est in alia significatione ophthalmia morbus offendens oculos: quē celsus: & alii lippitudinē appellāt: licet Iulius pollux magis oculoꝝ ciuitatē ophthalmiā dici uoluerit ex corporis ægritudine. ¶ Horçus: Apd̄ Pliniū legit: scōber. salpa horus: scorpena: q̄q̄ uitiosum nonnulli sint arbitrati uerbū horus: & legēdū potius saureū esse: uel spaꝝ: hoc non cōtēdero: cōstat sine cōtrouersia horæum oino genus esse salsamēti authore athenæo: duo hæc salsamēti gn̄a referente: horæū uidelicet: & thunnū: hoc pingue: & illud macrū cōmendāte. Thynni. n. ut Pli. refert: abdomine cōmendant. ¶ Scōbrū: Pli. in. ix. scōbris in aqs sulphureus est color: extra qui cæteris hispaniæ cætarias: hi replent thynnis nō cōmeantibus. ¶ Triconū. Qui turtur uidet a nōnullis appellari trigon dr̄ a græcis: quē piscē latini pastinacā marinā uocāt: cuius mētionē facit Plinius in nono annumerās iter uenenata marina. nā in ipsis canda stat radius ꝑseutissimi ueneni: & arbores ifixus radici necat. Ausonius quoq̧: lætalisq̧ trigō dixit: uel si ꝑp uenenū trigonū aspnabere: lege triglā quē piscem nōnulli mullū: alii notiori uocabulo barbonē dixerūt: a græcis trigla dr̄: quo ēt noie romāi usi sūt: meminit hui⁹ piscis Iuuena. Martialis: Plinius. ¶ Cetū: Notauimus supra cetos dici maiores pisces: cetariosq̧ maioꝝ pisciū piscatores.

Horçū qd dicatur

Ac. Sis bene esse, si sit unde. Er. pernā, atq̧ ophthalmiam,
Horæum, scombrum, & trigonā, & cetū, & mollem caseum.
Ac. Nominandi istorum tibi erit magis, q̄ edundi copia.
Hic apud me ergasile. Er. me an me causa hoc cēses dicere?

Trricon quid sit

VALLA.

¶ SCIS bn̄ eē. i. nisi bn̄ absumere. ¶ Pernā. cū sus in partes binas diuidit: ac sale obruit: ps utraq̧ pna a Catone noiatur in rebus rusticis. Inuenias ēt pnā pro petasone poni: ut opinor: qa græci pternā calcaneū uocāt: inde pniones q̄si pterniones calcaneoꝝ scissuræ noiant. ¶ Ophthalmiā. a græcis ophthalmos: qui a nr̄is oculus: a græcis ophthalmia: quæ a nostris lipitudo: sed hic cibi spēs est: quç fortasse ex aliquoꝝ aialiū oculis cōponebat. nā hodie quoq̧ nō desunt: qui oculos in cibo tam in aqs uitā agentiū aialiū: q̄ in terris maxime appetant. nos tamē pro ophthalmia remur legendū optaleā: & interꝑtamur frustū assatæ carnis. Nam οπτελεος assatus dicit. ¶ Horreū: scōbrū: & trygonū. noia sunt pisciū. grçci tn̄ trygonē uocāt: ut sit noiatiuus trygon: quē nos pastinacā maritimā appellamus. De ipo Aristoteles ide aialibus nono. & Pli. meminit: annumeratq̧ iter uenena. Ausonius quoq̧. Littoreis diues spoliis: referunt ab unda. Corrhoco: letalisq̧ trygon: mollesq̧ platestæ. ¶ Et cætum. hoc uocabulo supra ostendimus maiores pisces dici: ut uituli marini: Delphin. Thynni. Balenæ: Xiphiæ: qui oēs: ut Psellus in secundo de ratione uictus docet: perniciosi sunt humoris: quia redundantissimi: & perinde saliuntur: ut in aliquē usum modo perducantur.

Ophthalmia quid

PYLAdes

¶ PER nā pnoæ a pedibus. dicitur: ut Varro sentit: & dicunt in sue tā priores q̄ posteriores coxæ: Ply. lib. viii. cap. qnquagesimo. Castrātur sues: quoq̧ uti cameli post bidui inediā suspēsç pnis prioribus: & ab haꝝ pnaꝝ similitudine piscis quoq̧ genus est: pna appellatus ex cōchaꝝ gn̄e: Ply. li. xxii. natu. hist. cap. vii. Sunt & pnç cōchaꝝ gn̄is circa pōtias isulas frequētissimç: stant uelut suillo crure lōgo. in arena defixæ: hiantesq̧: qua lipitudo est pedali nō minus spacio cibū uenātur: dētes in circuitu marginū hn̄t pectinati spissatos: itus pro spōdylo grādis caro ē. Et qm̄ ueteres pnas pedes uocabāt: qd̄ nomē hodie quoq̧ seruāt hispani hinc pnio appellat morbus pedū ex nimio frigore ꝓueniens: & calcaneū ꝓcipue ifestās. Ply. li. xx. cap. iii. est & rapo uis medica: pniones feruēs ipositū sanat. ¶ Ophthalmiū: oculatā piscē: q ab oculoꝝ magnitudine sic appellātur. οφθαλμος. n. oculus grçcis est. Vn̄ μονοφθαλμος. monoculus: qui & cocles: & desioculus quoq̧ appellat. In alia āt significatione ophthalmia morbū oculoꝝ significat: quē celsus: & alii lippitudinē appellāt: sicut xerophthalmiā: q̄ sit arida lippitudo: quū nec tumēt: nec fluūt oculi: sed grauescunt: quanq̄ Iulius pollux negat ꝓpriū aliqd̄ esse oculoꝝ uitiū: sed in eo uerbo significari tradit cauitatē oculoꝝ ex corpis ægritudine: ut Hermolaus barbarus rettulit in glossematis Plynianaꝝ castigationū. ¶ Horæū. Salsamētū inqt Athenæus: referēte hermolao in castigationibus Ply. cap. vii. li. xxxii. aut horçū est: aut thūniū. in horræo macra pinguibus: in thūnio macris pinguia ꝓferimus. ¶ Scōbrū. Scōbrus piscis genus est uō rari: neq̧ ꝓciosi: & ꝓpterea salsurç is quoq̧ prçberi consuetus. Ply. li. ix. cap. xv. Scōbris inqt in aqs sulphureus est color: extra qui cæteris. dicit & scōber in casu nominādi: ut gongrus: & gonger. Strabo. Herculis isula obiacet carthagini scombraria uocata: ꝙ ibi capiātur scombri: ex quibus optimum garum cōficitur. ¶ Trygonū. Errorem omnino esse in hoc uersu crediderim: neq̧ scribi debere horçum: neq̧ trygonum: quāq̄ ita in codicibus fere legatur & ita ab Hermolao barbaro citetur in castigationibus capitis septimo libro. xxxii. Plynii. Nam trygonum nusquā lectum est: sed trygona in casu accusandi: utpote a nominatiuo trygon: & non trygonus. Corne. celsus libro sexto. Et plani piscis: quā pastinacam nostri: trygona grçci uocant: aculeus torretur: deinde conteritur: resinaq̧ excipitur: quç denti circundata hunc soluit: uidetur autem trygon piscis esse: quem turtures aliqui appellant: pastinacam latini: ut supra. De quo Plynius libro nono capitulo. xlviii. inter uenenata marina loquens sic ait. Sed nullum usquā execrabilius q̄ radius super caudam eminens trygonis: quam nostri pastinacam appellant: quīn conchylii magnitudine arbores infixus radici necat: arma ut telum perforat: & cçtera. Ausonius quoq̧ de eo inquit referuntur ab unda chorrhocho: lethalisq̧ trygon. Quid si hoc loco: pro trygonum: triglam legas: quem piscem nonnulli mullum: uulgus barbonem nuncupat: græcis quidem: ut Suidas inquit. τριγλις est piscis genus: & in epigrāmatis: ut inquit: legitur. τριγλαν ἐπὶ ... καὶ φυκίδας ... ¶ Cçtum. Dicimus hic cetus: & pluraliter hçc cçte. significat autem pisces maiores maris: unde cetarii: ut Marcellus inquit: genus est piscatorum: quod maiores pisces capit: dictum ab eo: ꝙ cete in mari maiora sunt piscium genera. Virgili. Immania cete. Varro. Non animum aduertis cetarios quum uidere nolunt in mari thynnos ascendere in malum alte: ut penitus per aquam perspiciant pisces. ¶ Nominandi istorum: idest nomina recensendi: alioquin: nominādi ista uidetur rectius dici: uerba sunt ægionis per iocum ad ergasilum prolata magis inquit poteris hçc nominare: q̄ comesse hic apud me.

Ophthalmia

Horçum

Trygon

Cetarii

Ae. Nec nihil hodie, nec mlto pl⁹ tu hic edes, ne frustra sis.
Proin tu tui quotidiani uicti uentrem ad me afferas.
Er. Qui ita faciã, ut recupias facer̃ sumptũ, & si ego uetem.
Ae. Ego ne? Er. tu ne? A. tũ tumi igit̃ her⁹es? Er. imo bñ uo
Vin te faciam fortunatũ? Aeg. malim, q̃ miser̃ gdẽ. (lẽs.
Er. Cedo manum. Aeg. hem manum. Er. Di te oẽs adiuuãt.
Aeg. nihil sentio.
Er. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed iube.
Vasa tibi pura apparari ad rem diuinam cito,
Atq; agnũ afferri propriũ, piguẽ. Aeg. cur? Er. ut sacrufices.
Ae. Quoi deor̃? Er. mihi hercle. nã ego nũc tibi sũ sum⁹ Iup
Idem ego sum salus, fortuna, lux, lætitia, gaudium. (piter.
Proin tu deum hunc saturitate facias tranquillum tibi.
Ae. Esurire mihi uidere. Er. mihi equidem esurio, non tibi.
Ae. Tuo arbitratu facile patior. Er. consuetus puer.
Ae. Iupiter te, diq; pdãt. Er. te hercle, mihi æquũst gratias
Agere ob nuncium, tantum ego nũc porto a portu tibi bõi.
Ae. Nunc tu mihi places. abi stultus, sero post tẽpus uenis.
Er. Igitur si olim aduenissem? magis tu tum istuc diceres.

SARACENVS. ¶ Victi: Pro uictus quottidiani aũt dixit pro cõsueti & qdẽ parcissimi. ¶ Recupias: Idest ualde: magisq; cupias. ¶ Non es in senticeto: Festiua est percussio: iocat̃ enim ad uerbũ non sentio: a sentibus. i. spinis senticetũ dictũ: & sen-

Sẽticetũ qd sit

dicta qd̃ sentiatur: hic senticosum: spinosum: asperũ. ¶ Credo cõsuetus puer. Vt. s. patiaris: & subagiteris. ¶ Olim Iamdudum: uel aũ diximus ẽt signare futurum tempus: ut apud Vir. Horatiumq;. Nõ si mala nunc: & olim sic erit.

VALLA. ¶ NE Frustrassis. i. ne frustra accesseris. ¶ Quotidiani uicti. pro uictus. Nã q̃rtæ nunc: ueteres sc̃da fecere declinationis: ut fere facimus noia oia q̃ sint a uerbis similia pticipiis pteriti tpis. ¶ In senti. senticetũ uocat: ubi multæ sen-

Sẽticetũ qd sit

tes: & sentis a sentiẽdo: sicut sentinare. qd significat satagere: a sentina: quã multæ aq̃ nauis cũ recipit: piclitatur. Cecilius in ethriõe. Cũ Mercurio capit cõsiliũ: postq̃ sentinat satis sentes: cũ constet esse spinas. & Affrani⁹ in abducta dixerit: q̃ senticosa uerba ptorq̃t turba pro spinosis accipi debet. Sentũ uero Terẽ. horridum dixit. ¶ Propiũ a ppe. i. q. ppe aliud nõ sit q̃ pinguedo. ¶ Pinguẽ. i. saginatũ: uñ hoc pingue: sicut & pinguedo: & pinguetudo in eadẽ significatione: ut apud Varro & Plini. quicqd sit cõmentus: Seruius.

PYLADes ¶ NE frustra sis. i. ne tps teras in uoiandis hmõi cibariis: uel ne amittas meliore cõditionem: si fortassis alicubi tibi oblata est. ¶ Victi: pro uictus: genitiui casus est: more antiquo. ¶ Quotidiani. aũt pro cõsueti: & modesti: nõ largioris: & opipari. ¶ Recupias. i. ualde: & maxime cupias. ¶ Nihil sentio: deos. s. oẽs me adiuuare. Et hic est finis uersus pcedẽtis: alter aũt incipit: non. n. es in sen. ita metri rõne: & necessitate exigẽte. ¶ In senticeto: in loco spinis pleno. Sentis. n. dr̃ spina: ex eo dicta: q sentiatur: inde senticetu;: & senticosus spinosus: asper: est autẽ festiua responsio ergasili: alludens ad id: quod dixe at ęgio nihil sentio. ¶ Vasa apparari tibi pura. Ita scribẽdus est uersus: ut suis cõ-

Proprium

stet pedibus: nam si legas: uasa tibi pura apparari: ut legũt iterptes nři: claudus fiat: & uno pede mutilus. ¶ Propriũ: aptũ: & ad rẽ sacrificalẽ accõmodũ: uel ppriũ. i. qui uere agnus sit: & nõ peruenerit ad grãdiorẽ ætatẽ: aut certe propriũ. i. ex tuis: & non alienis. Nã: ut Noni. inqt: ppriũ est suũ uniuscuiusq;. Virg. vii. æneí. Nũc mihi da ppriũ uirgo fata nocte laborem. Varro in caprino plio. Nã uirtutẽ ppriã mortalibus fecit: cætera pmiscue uoluit cõia haberi: & significat diuturnũ. Sisenna hist. lib. iii. Tũ subito tacuit: atqui metu: & suspicione ppria capere nõ poterat qetẽ. Et perpetuũ. Virg. vi. æneí. Propria hæc si dona fuissent. Teren. in andria. Ego deor̃ uitam ppterea sempiternã arbitior: q uoluptates cor̃ ppriæ sunt. Quod aũt addit Pius iterpres: Quid si nõ ppriũ: sed ppẽsum scribis: hoc est adipatũ: habitiorem: & succulentũ? prorsus negligẽdum est: uti futile: & uanũ: quum sequat̃ in contextu: pinguẽ: sed qd pluris multo est: qa uersus eã dictionẽ nõ tolerat: utpote: quæ abũdãtẽ: & supfluentẽ ipsum faceret. ¶ Mihi equidẽ esurio. Ergasili uerba sunt: iocantis in uerba ægionis: qui dixerat: esurire mihi uidere: nam qa dictio mihi: nõ tantũ ad uerbũ uidere pro uideris positũ referri põt: ad qd̃ fecit senex: sed ẽt ad uerbũ esurire: ut sit uideris esurire mihi: Idcirco inqt parasitus: esurio mihi: nõ ãt esurio tibi. ¶ Tuo arbitratu: ægionis psona his anteponẽda est: qui audiens parasiti sub tilem illã: ac leuẽ nimiũ interptationẽ factã in dictione mihi: inqt. Tuo arbitratu facile patior: ut. s. tibi esurias. Ergasilus ãt obscœne uertens illa uerba ægionis: rñdet: Cõsuetus puer: hoc est: facile pati cõsueuisti ab usq; pueritia. Vñ ęgio rñdet. Iuppiter te diq; pdant. Ita. n. recõcinandæ sunt psonæ suis locis: ut sensus iteger resultet: & delẽda dictio credo: supfluo pposita uerbis illis ergasili: cõsuetus puer: quæ oia Pio & Sarraceno iterptibus nřis non minus corrupte: q̃ ignorãter: ac ruditer lecta sunt. ¶ Te hercle: parasiti uerba rñdentis ad ea: quæ ægio dixerat: iuppiter tediq; pdant. ¶ Porto a portu: ludit in similitudine uocabulor̃ de more suo poeta. ¶ Nunc tu mihi places: pręponenda his est psona ægionis: qui suspicans parasitũ ea uerba protulisse: ut sibi placeret magis: & ob id ei cœnam strueret: inqt: ueluti per cõtẽptum: nũc te mihi places: & hoc est: nunc te mihi placer̃ existimas ob hæc inaniloq̃ uerba: quasi diceret: nõ ppterea places: ¶ Abi stultus: uerba eiusdẽ ægionis sunt cõtinuata: qbus uti solemus: quum a nobis aliquẽ reiicimus: abi inqt cũ tuis his nugis: nimiũ distulisti aduẽtũ tuũ. ¶ Sero post tps uenis: uel ut diximus: mos loquendi consueto: uel referens ad cœnã: quã ei policitus fuerat dare. ¶ Igit̃ si olim aduenisse magis: legendum est: si olim: nõ olim si: qa uersui pes unus abũdaret: respõsio est parasiti ad ęgionis uerba: igit̃ inqt: etiã si tẽpestiuus uenissem: tu ẽt hoc dicturus eras: me. s. sero post tps uenire: ne cœnã mihi dares. ¶ Tu tñ. Ita scribendũ uidet̃: non tu: tum sensus cõcinnitate. i. tu nihilominus. Posset & alius sensus elici: sed obscœnior: hoc mõ: ut quũ ægio dixisset. Nunc tu mihi places: parasitũ digito: uel manu tãgere uoluisset: ut faciũt qui rem turpẽ affectãt pp qd̃ respõdeat parasitus: Abi stultus. q. d. discede a me: neq; me tangas: qa sero post tps uenis. i. qa ætas tua: ac mea iam nõ poscunt hæc. Et deinde subiiciat senex: Igitur: si olim aduenissem: quasi per iterrogationẽ: ac si dicat: me nõ reiecisses. Et iis rñdeat parasitus. Magis tu tum istuc diceres: & tum nõ tamẽ legat̃: ut habent codices. i. magis tũc dixisses. Nũc tu mihi places. Et hic sensus hoc modo: per personarum interiectiones electus: fortassis melior: & concinnior Plautinis iocis sit.

¶ Celoce,

SARACENUS. ℂCEloce. Et de celoce meminimus nauígio a celeritate dcō. ⸿ Suo cognomine: Vt. s. semp dicar saturus. ⸿ Aulidē sem: Philocratē. ⸿ Maton apollo? Idest p apollinē. ma. n. p. ton articulus: apollo accusatiu⁹ atticus. ⸿ Vt seruolū. s. uidi. ⸿ Næ tā corā: Nę pro certe tam articulus: corā aūt: pnestē: signiā: frusinonē: alternā: ciuitates festiuiter cōmemorans: de quibus habita mētio est a Strabōe in qnto geographiæ: sunt. n. latinorū oppida. ⸿ Quid tu Barbaricas urbes: Loqt̄ur græculus nā oēm nationē pter gręcā barbarā dixerunt. ⸿ Tuum uictū: qa dixerat supra: asper meus uictus est. ⸿ Quoius tunc natiōis. i. ætatis hoc loco: sed egio nationem intelligēs in ppria significatione p gente: uel populo: a quo duceret originē: inquit: cuius nunc est.

Nunc hanc lætitiam accipe a me, quam fero, nam filium tuū
Modo in portu philolemum uiuom, saluom, & sospitem
Vidi in publica celocæ, ibidemq; illum adolescentulum.
Alium una, & tuum Stalagmū seruom, qui aufugit domo.
Qui tibi surripuit quadrimū puerum filiolum tuum.
Ae. Abi ī rē malā, ludis me? Er. ita me amabit sctā saturitas
Aegio, itaq; suo me semper condecor & cognomine,
Vt uidi. Aeg. meū gnatū? Er. tuū gnatū, & Genium meum.
Et capteuom illum aulidensem. Aeg. μαγ απολλω?
Er. & seruolum
Aeg. Stalagnū, meū qui gnatū subripuit? Er. νη την κοραν.
Aeg. Iādiu? Er. νη την πραινεστε. Aeg. uēit. Er. νη την σιγνιαν.
Aeg. Certon? Er. νη την φρουσινων? Aeg. uidesis. Er. νη αλατριον.
Aeg. Quid tu barbaricas urbes iuras? Er. qa enim itē asperæ
Sunt, ut tuū uictum autumabas esse. Aeg. ue ætati tuæ.
Er. Quippe quādo mihi nihil credis quod ego dico sedulo.
Sed Stalagnus quoius erat tūc natiōis, quom hinc abiit?

VALLA: ℂIN publica celoce. supra celocem nauigii speciē a celeritate dicta. ⸿ Ita me amabit sancta saturitas. subandi edēdi: & bibendi: quā ut Fest. inqt. Plautus: pediā & bibesiā finxit sua cōsuetudine: cum intelligi uoluit cupiditatem edendi: & bibendi. ⸿ Maton apollo. ma iurantis aduerbium apud græcos: ton articulus. Apollo accusatino casu more atico dixit. ⸿ Et suulū. stalagmum. ⸿ Næ tam coram: næ iurantis aduerbium græcum: tam fœmininus articulus: cora oppidi nomē: sicut & quę secuntur oppidorum nomina barbara. Strabo lib. quarto. Ante hanc priuernu; est: & cora: & syes. ⸿ Tunc nationis: hoc est quot annos natus abusus uocabulo: ideo respondet ægyo. Cora qd sit

PYLAdes ℂNam filium tuum: dictio tuum finis ē huius uersus non principium sequentis: ut fere in codicibus legitur ita metri necessitate postulante. ⸿ Celoce: nauigiu; breue est celox a celeritudine dictu;: ut in asinaria diximus. ⸿ Stalagmum: nomen est serui illius: qui olim aufugit ab ægione: & abduxit eius filium quadrimum: uidetur autem fictum nomen: atq; usurpatum a Stalagmis: quæ ornamenta sūt aurium: ut inquit Festus: de quo uocabulo dicemus in menęhmis: super illo uersu Da mihi in auris facienda pondo duum nūmum stalagmia: ubi & pii: & Merulæ: & cæterorū deliriū ostendemus legētium spathalia. ⸿ Abi in re; malam: ita scribendum est. non: in malam rem: quia abūdaret uersus. ⸿ Cognomine: ut semper scilicet appellari possim satur. Cognomen: ut in uocabulario nostro diximus: est qd̄ nomini adiungitur: uel quod sequit̄ ad nomen: quacūq; id causa fiat: siue magistratus: uitium: discretio: uirtus euentus: siue ars: siue id cognatio reddit. Quod enim pene inueterauit apud quosdā: ut cognomē a cognatione: & genere tantum imponatur: agnomen autem ab euentu: penitus falsum est: quum appellatione cognominis: ea omnia propriis nominibus addita nuncupētur. Et nomē ipsum agnomen uix unq̄ repertum sit apud idoneos authores in ea significatione: quanq̄ a grammaticis nonnullis celebratum. Dicimus & cognomines eos qui eodem nomine appellantur. ⸿ Vt uidi: non: ut ego uidi: quia pes unus abundaret. μα τον απολλω. Non est interrogatio hæc ab ęgione facta: sed assertio negatiua. Non enim significant hęc uerba p apollinem tantum: ut uaniloqui: & gręcissantes: picarum more: Pius & Sarracenus interpretes garriunt. sed significant: nō per apollinē. Siqdē. νη. & μα. ut i mostellaria latius dicēus pticulę sūt apud gręcos iurātinę: sed significatiōe cōtrariæ. nam. νη. affirmationem. μα. autem negatione; in se continet: ut si dicamus. νη την κοραν ut paulo infra: significemus: ita per coram. Si autem. μα τον απολλω: non per apollinem. Quid quod & Pius in dictione hac apollo ostēdere uoluit: se græcum: quum inquit. απολλω και απολλωνα in accusatiuo casu græci dicunt. Sed quomō απολλω actūs fit si interrogetur: puto ut mutus fiet: & quid respondeat ignorabit. Scribenda sunt aūt hęc græce. μα τον απολλω. νη την κοραν. νη την πραινεστην. νη την σιγνιαν. νη την φρουσινωνα. νη το αλατριον. ⸿ Et ser. Scribēd ūest &: non ut: ut legit Sarra. ⸿ Stalagmum: delenda est dictio meum: quę hic præposita erat perperam contra metri rationem. νη την κοραν. Ita scribi debet: & non ναι: ut aiūt Pius & Sarracenus interprętes parum docti. ναι. enim affirmantis tantum est aduerbium: non iurantis: de qua in amphitry. diximus: & scribitur per diphthongum. ai. Cora autem: præneste: signia: phrusino: & alatrium: sunt latinorum urbes: a latina q; uia non distantes: de quibus Strabo libro quinto sic meminit: Postmodum deinceps in ipsa latina insignes sunt ædes: urbesq; ferētinum: & phrusino: iuxta quā cosas labitur flumen. Et infra. Vtroq; autem ex latino latere dextrorsum inter illam & Appiam: Setia. & Signia sunt: uini feraces: altera quidem pręciosissimi: alterius uinum est: quod aluum sistit: qd̄ signinum uocitant. Ante hanc: Prinernum est: & Cora & Syes: & pusilla quædam pręfectura: Velitręq;: & Altariū. De signigno quoq; uino Mar. inquit. Potabis liquidum signina morantia uentrem. Ne nimium sitias: sit tibi parca sitis. Quid tu barbaricas urbes iuras? Italicæ urbes sunt omnes prædictæ: sed ut gręcus loquitur: ad illum græce loquentem: qui omnem aliam nationem præter græcam: barbaram appellant. ⸿ Quia enim itē asperę: quia iqnit sūt tam asperæ hæ urbes: q̄ tu dicebas mihi pauloante: asperum esse uictum tuum. ⸿ Vt uictum autumabas tuū esse: non ut tuum uictum: quia pes unus uersui abundaret. ⸿ Cuius nationis: idest. cuius ætatis: quemadmodum: & natu grādis aut maior natu dicere solemus: utentes ea dictione natu: pro ætate: sed ægio accipiens nationem in propria significatione: pro gente: uel populo: a quo duceret originem inquit.

SARACENVS. Boia quid dicatur

¶ BOIVS boiā terit: Boia torquis dānatorū dicit: uel: ut placet Festo: genus uinculi est tā lignei q̄ ferrei: & Bola ciuitas est græciæ: ut Stra. memit in. viii. postq̄ malea est. locus est ergo Plautinissimus. Nā cū egio dixisset: cui⁹ nūc est: uidelicet natiōis: parasitus natiōnē capiēs in eadē signa͞nōe uidelicet ꝑ ppl̄o: & gēte: a qua ille eēt oriūdus subdit: si cuius nūc est. Boius boiā terit: Iocose alludēs ad boiā: tāq̄ ad ipsi⁹ seruuli pꝛiam: & natalē terrā: siue ad boicos pp̄los germaniæ: q hercyniā insulā icoluisse dicunt: ut Stra. autor ē: & meminit Mella Pō. signa͞re tñ uolens hoiem dignū laqo eē: & dignū suspēdio: uel poti⁹ ipm ferreis uiculis detētū eē: Id quod forte uerū erat: nā cū fugitiuus seruus capt⁹ fuisset: tūc cōpedibus merito destinebatur: & uict⁹ ducebat: & sic boiā tanq̄ uerbū āphibolū ꝑ uinculo: & ꝑ ciuitate pariter festiuiter expꝛssit: a qua nomen seruo dedit: ut & ipse boius tanq̄ a pꝛia boia diceret. Verbū aūt terit īndē duo signa͞t: unū uidelicet cōueniēs boiæ tāq̄ ciuitati: nā dicimus aliquē locū terrere. i. locū frequētare: & hitare: & alterū congruens boiæ. s. uinculo: nā ex nimio pedū: uel ceruicis attritu i uincula terunt: & cōpedes. Boiā aūt ꝑ uxore sibi datā subdit ad q̄rēdos liberos: propter ea q cū ea perpetuo fuerit addictus: & copulatus. ¶ Mānticinatus: Vancinatus. Mantice qd sit. Māticē. n. Cice. dixit diuinationē esse. i. ꝑsensionē: & scientiā rerū futurarꝫ. ¶ Dapinare: A dapibus nouatum uerbum.

Age quoius & nunc. Er. si quoius nunc est, Boius Boiā terit.
Liberorum quærundorum caussa ei credo uxor datast.
Aeg. Dic bonan fide tu mihi istæc uerba dixisti? Er. bona.
Aeg. Di immortales, iterū gnatus uideor, si uera autumas.
Er. An tu dubium habebis etiā, sancte quom, ego iurē tibi?
Postremo Aegio, si parua iuri iurandost fides,
Vise ad portū. Aeg. facere certust, tu ītus cura quod opust.
Sume posse, prome quiduis, te, facio cellarium.
Nam hercle nisi manticulatus probe hæc fuisti, petito,
Aeternum tibi dapinato uictum, si uera autumas,
Er. Vnde id? Age. a me, meoq; gnato. Er. sponden tu istud
Er. At ego tuū tibi aduēisse filiū respōdeo. (Aeg. spōdeo,
Aeg. Cura q̄optume potes. Er. bñ ambula, & redābula.

VALLA.

¶ CVius & nūc: quoniā natio nō mutatur: manens autem ergasilus in proposito respondet. ¶ Si cuius nunc est bolus boiā terit. idest suspendio mortuus est: quoniam ætas non mutata: supra admonuius boiā ad cruciandū genus instrumenti: bolus iactus appellatur: & sub mento pars eminētior: ut sit sensus cōuersio. bolus a boia teritur. ¶ Vxor data est: subaudi boia. ¶ Te facio cellarium. idest cellæ uinariæ: panariç: carnariç præficio: ut promus mihi: condusq; sis. ¶ Si manticinatus: idest uaticinatus: mantis eni græce uates latine. ¶ Tibi dapinabo: idest exhibebo a dapibus factum uerbum. ¶ Si uera autumas. i. refers: nā autūare est ēt cēsere: & dicere.

Mātes qd sit

PYLADes Boii

¶ CVius: & nunc: hoc est eius gentis: & originis erat: cuius est etiam nunc: quippe quum nationem: & originem suā nemo unq̄ mutet. licet patriā & larem diuersum colat interdum. ¶ Boius boiam terit: iocus est festiuissimus: de plauti consuetudine a parasito prolatus. Boii sunt citerioris galliæ populi: qui primi Annibalis aduentū sentientes a populo romano defecerunt: ut Liuius author est. hos boios rhetis propinquos: uindelicis. & heluetiis: Stra. inquit mōtanam partem tenuisse: quos paulo ante e transalpina gallia in italiam transgressos dixerat lib. iiii. & est etiā græca ciuitas post quam malea est: ut meminit idem Strabo libro octauo. Boia quoq;: ut in asinaria diximus: genus est uinculi tam ferrei q̄ lignei: quo uinciebantur noxii. Quia ergo Stalagmus seruus uinctus: & boiis astrictus ducebatur a philocrate: & philopolemo: & ergasillus illum sic uinctum fuerat intuitus: ludit erga ægionem: in nomine boius: & ait. Si erat nationis: cuius est nunc: boius ergo erat: ad gentē utiq; hoc referēs quia nunc quoq; boius est: & boiam terit: in hoc autem ad boiam uinculum respiciēs: a qua ipse boius dici mereatur: ut enim a compedibus compeditum diceremus: a maniciis manicatum: sic a boia boium deduxit. Et quia terere uerbum duo significat: subigere: ut in illo Mar. Pene sit: ut culo tritior ipsa tuo: alterum autem cōsumere: & paulatim cōterere. quæ secunda significatio congruens est compeditis: & uinculis astrictis: quoniam attritu uincula consumūtur. Ideo boiam terere dixit: re uera intelligens: illum boiam uinculum conterere: pedū collisione: sed ostendens se de altera significatione loqui. Vnde subdit: liberorum quærundorum causa ei credo uxor data est: nam uxores: quæ liberorum quærundorum causa: dantur uiris: ita illis copulantur: & uinculo maritali annectuntur: ut huic Stalagmo boia uinculum annexa erat. ¶ Sancte: quum ego iurem tibi: idest tanta assertione: & tam efficacibus uerbis: quum per tot urbes tibi iurauerim. ¶ Vise. idest ad uidendum: a uerbo inchoatiuo uiso: uerba enim inchoatiua in so. desinunt: & non in sco: ut in regula nostra grammaticarum institutionum ostendimus. ¶ Cura quod opus: ita scribi cogit metri ratio: non quod opus est: qa abundaret uersus. ¶ Nisi tu manticulatus probe hæc fuisti. Nesciunt prorsus quid loquantur hoc loco Pius & Sarracenus interpretes somniculosi: quippe qui manticinatus legunt: & exponunt: idest diuinasti: & ex hellenismo innouatum uerbum esse uolunt: quod uerbum nullibi usum: neq; auditum unquā est: propterea addendum tu metri necessitate: & scribendum mātīculatus censuimus. Manticulari enim ut Festus ait: dicūtur: qui manticulas attrectant: ut furētur: unde poetæ pro dolose quid agendo hoc uerbo utuntur. Sensus itaq; erit: Nisi tu hæc mihi dolose: & falso nūciasti: hoc est: nisi mētitus es. ¶ Hæc autem scribēdum est: nō hero: ut legunt idem interpretes. nā non erat ægio Ergasili herus: neq; ille seruus eius. neq; se herum: seruata modestia illius dixisset. Cæterum hypermeter uersus est: cui syllaba una abundat in fine ad sequentē uersum a uocali incipientē retorquenda in scansiōe. ¶ Dapinato. Et ita scribēda hęc quoq; dictio est: nō dapinabo: ut legūt ꝑsan interꝑtes cōtra oēm sentētiæ cōgruitatē. Sensus est: nā profecto nisi mētitus es quę mihi dixisti: petito: & tu ipse tibi dapinato: hoc est large: & abundāter ministrato æternum uictū: Ergasilus autē non audiens unde eū ęternum uictum sibi petere: & dapinare debeat: utpote: qđ a sene nix præ gaudio sui cōpote non fuerat expressum: ait. ¶ Vnde id. s. petam: & dapinabo mihi? Et tunc ęgio ridens declarat: a me: meoq; gnato. Quod aūt garrit pius: alibi codicū: non dapinabo: sed donabo legitur. insaniā propensiorem hois designat. Dapinare uerbū a dapibus factum est: & significat opipare: & largiter cibum parare. ¶ Sponden tu istud? cum interrogatione legendum est. ¶ Tuum aduenisse tibi filium respondeo. Ita scribendum est metri necessitate: & non: tuū tibi aduenisse: quia abundaret pes unus uersui. Et iocatur in uerbis spondeo: & respondeo.

Inchoatiua uerba in so.

Manticulatri.

Dapinare



Llic hinc abiit. Quam apte lepideq; Plautus inducit famelicu; parasitũ: ut quicqd inuenerit esculentus: id omne quasi rapere: & uorare uideatur. ¶ Sumini. Est sumen lac suis occisæ densatu; a sugendo dictũ: ut notat Nonius: nam & mulieris mammam ueteres dici sumen uoluerunt. ¶ Absumedo: locus est ad uerbum sumen & ueluti quædam annominatio: ut pestis ad pernas: & labes ad laridum: & ad callum calamitas. ¶ Auxilium ut feram. Cum pernas pendentes deposuerit. SARA CENVS Sumen qd sit

Ergasilus.



Lic hinc abiit. mihi rem summam credidit cibariã.
Di immortales, ut ego collos detrũcabo tergorib⁹.
Q uanta pernis pestis ueniet. quanta labes larido.
Q uãta sumini absumedo. quãta collo callamitas.
Quanta laniis lassitudo. quanta porcinariis.
Nã si alia memorẽ, quæ ad uentris uictũ conducũt, morast.
Nunc ibo ad præfecturam, & ius dicam larido.
Et quæ pendent indemnatæ, pernis auxilium feram.



Llic hinc abiit. Lætatur parasitus: q ab ægyone promissis uict⁹ sit ppetuus. ¶ Res summam credidit cibariam: idest cõmisit: ut mihi summum cibu; assumã. ¶ Sumini absumedo. sumen: quod man ducatur pinguedinis in animalia. Persi⁹. Calidum scis ponere sumen: a uerbo absumo nouauit uerbum absumedo absumedinis. ¶ Vt præfecturam & ius dica; larido: ut me his præfectũ esse ostenda;: & si qua fuerit de larido controuersia: eã meo ammoueam iudicio. Sane pfecturę: ut Festus: eæ appellabantur in Italia: in q bus & ius dicebatur: & nundinę agebantur. Et erat quædam earum. R. P. neq; tantum magistratus suos habebant: in qua his legibus præfecti mittebantur quotannis: qui ius dicerent: quaR genera fuere duo: alterum in quas solebant ire præfecti quattuor uiginti sex uirum non pro populi suffragio creati erant in hæc oppida Capuã: Cumas: Casilinum: Volturnum: Liternum: Puteolos: Aceras: Suesulam: Atelam: Calatinum. Alterum: quos prætor urbanus quotannis in quæq; loca miserat legibus: ut fundos: formias: cærtæ: Venacerus: Allienas: Priuernum: Anagniã: Frusinonem: Reate: Saturniam: Morsiam: Arpinum: aliaq; complura. Dicimus ius dico: ac ut apud iurisconsultos ius reddo. Aulus hircius: ubi prosequitur cõmentaria Cæsaris. Legionibusq; in hiberna remissis: ipse se recepit die xxx. bibracte: ibi cum ius diceret bituriges ad eũ legatos mittunt. Vlpianus. Ius inquit tripartitum est. Collectum & enim est ex naturalibus pręceptis: aut gentium: aut ciuilibus. Papinius libro secundo digestorum. Ius ciuile est: quod ex legibus: plebescitis: senatus consultis: decretis: placitisq; principum: authoritate prudẽtium uenit. ¶ Quæ pendẽt indẽnatę. pernę inquit ad trabem inocentes: atq; adeo indẽnatæ suspensæ sunt: ibo ergo: ut auxilium ferã: nẽpe tollã. Prefecture quę sint



Llhic hinc abiit. Eodem metri genere tetrametro scilicet brachicatalectico: septe; pedibus instructo: quo & superior constat hæc scena. In qua parasitus introducitur solus relictus: profecto ad portum ęgione sene: qui ut parasitus: gulosissimus: & famelicus: quid sit facturus: habita ab ægione potestate sumendi: possendi: & promendi quicquid uoluerit: luculenter exprimit. ¶ Abii: præteriti temporis est per syncopam prolatũ uerbũ: pro abiit. ¶ Collos: dicimus collũ: & collus: ut supra in hac comœdia: & in amphitryone diximus. ¶ Tergoribus: uł accipere tergoribus: p tergis: hoc est dorsis. Nã: ut in uocabulario uño diximus: Tergus. oris. coriũ significat. Virgil. Tergora diripiũt costis: tergũ ãt dorsũ: & scutũ: ut ibi diximus: ac si intelligeret hoc loco: se detrũcaturũ collos a dorsis aialũ: ut gallinaR: caponũ: anatũ: &c. ¶ Sumini. Sumẽ: ut Nonius ait: a sugẽdo dictũ ẽ: nã & mulieris mãmã sumẽ ueteres dici uoluerũt: significar ãt lac suis occisæ densatũ: siue ut Hermol. ait: sullã cũ lacte suo mãmã: quã abdomẽ ueteres uocabãt. Ply. lib. xvii. Cęsarẽ uopiscũ: quũ causã apud cẽsores ageret: cãpos rosię dixisse: Italiæ sumẽ esse: inquit Martia. Mãmas suminis: ibricęq; porci. Plyni. itẽ libro. xi. Proxima eiecticiæ est occisæ uno die post partũ: huius & sumẽ optimũ: si modo fœtus nõ auferit. ¶ Absumedo: cõsũptio: iocus est in noibus: & ueluti quędã annoiatio: nã ut ad pernas pestis: ad laridũ labes: ad callũ calamitas: ita ad sumẽ absumedo addita est: & ita hñt codices utiq; nõ maculati fere oẽs: Quo magis miror: Piũ interpretẽ confidẽtissimũ: quin potius temerariũ: si ex uero loqui fas sit: locũ hunc exponẽtẽ Hermolaũ barbaR litteraR: & litteratoR facile principẽ & patronũ incessere: illũq; afferere: hunc locũ recognoscentẽ legere absumẽdo: id qd penitus falsũ est. quũ de ea dictiõe: nullũ ab Hermolao: toto castigationũ Plynii libro uerbũ factũ sit: pręterq̃ capite li. lib. viii. ubi de sumine uerba faciens locũ hunc adducit: & p ipressoR incuriã fortassis: loco e simplicis in dictiõe absumedo posita est littera e cũ apice sic est: quã quidẽ rẽ odiose potius q̃ uere hic gloriaR plenissimus iterpres in Hermolaũ insontẽ retorq̃re conaẽ. ¶ Quãta callo calamitas. Callus est caro durata: hoc est densior facta: uel labore: uel alia cã: in pedibus: manibus: aliaue corporis parte: ut in suis rostro: in bouis ceruice: in aialiũ plantis pedũ: a quo fit calleo uerbũ: quod est callũ facio: & occalleo. i. callũ obduco. Plautus in asinaria. qui latera cõterã tua hæc: quę occalluere plagis: per metaphorã quoq; callere pro scire accipimus: & noscere: qa sicut in corpe lõgo labore callus fit: ita mẽs longa experiẽtia habitũ facit. Hor. Legitimũq; sonũ digitis callemus & aure. Inde callidus p astuto: & callide aduerbiũ: & calliditas. Nũc ibo ad meã pfecturã Ita scribi dẽt uersus pti ex codi. antiqs: in qbus ad pfecturã scriptũ est: nõ ut pfecturã: ut legũt cæci iterpretes usi: pti metri necessitate: nã deficeret pes unus uersui: nisi meã adiicias: qn ẽt sensus cõcinnitas dictionẽ meã reqrit: quũ supra ęgio dixerit ipsi parasito: te facio cellariũ. Inquit ergo se ituR ad præfecturã suã: tanq̃ ad magistratũ: & offĩm sibi collatũ exercendũ. ¶ Et ius dicam larido. Ius plura significare ostendimus in uocabulario nostro: nam ut iurisconsultus placet: id significat: quod rectum: semperq; bonum: & æquu; est: & pro necessitudine ponitur: ut est mihi cũ illo ius cognationis: uel amicitiæ. Et pro loco: in quo ius redditur: appellatione collata ab eo: quod fit in id: in quo sicut ambula in ius. Et ius dicitur autoritas: siue libertas: aut licentia. Cicero. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas. Idem pro meo iure dico: quasi confidenter. Aliquando iure pro merito ponitur. Quinti. Quis eum non id meruisse: quis non iure passum affirmet. Quoniam autem ius proprie est unicuiq; quod suum est: reddere: In cuius obseruatione omnes lites: ac discordiæ ueluti componuntur: & condiuntur: hinc per metaphoram quandam ius accipitur etiã pro liquore corũ: quæ coquuntur: & ad coquinariam pertinet: quia illo

VALLA · PYLAdes · Absumedo. · Absumedo. · Ius

similiter condiantur:& componantur esculenta:a quo iurulentū dicimus iuris plenū. Ply. Ius decoctæ cū posca per-
nionibus prodest. Plautus in mostellaria. Quasi quū una multa iura confundit coquus. ¶ Ius dicā larido: uidet quī
dē polliceri se ius & iustitiam larido ministraturū:ac si iniuria affectum esset:sed reuera significat se decocturum la
ridū: hoc est salitā carnē in iure:& iurulētū illud facturū. ¶ Et quæ pendent indēnatę. iocatur similiter i hoc ingens:
se laturū auxiliū pernis:quę indēnatæ: hoc est nullo iudicis decreto dānatæ pēdētes & suspēsę fumo:uel alibi:sic tāq̄
in patibulo cruciātur:nihil enim absurdius dici solet:q̄ ut qs indēnatus plectat. Quū ergo se illis auxiliū laturū polli
cet:id significat:uelle eas deponere:& auferre ab eo loco:ubi suspēsæ sunt:ut coquātur:ac deuorent. ¶ Auxiliū ferās
nō auxiliū ut serā abūdat.n.ut etiā ex codicibus antiquis:in quibus nō est ascriptū:& sententiæ cōgruitate.

SARACENVS. Diespiter: Iuppiter dicitur diei pr. Hor. in libro carminū: sæpe diespiter neglectus incesto addidit integrū. irruerat in penū parasitus:& oē subuerterat carnariū: qd scm̄ cōquerit egiōis puer peni custos. ¶ Male: pro ualde. ¶ Frēdebat: Frāgebat hic sabā dicimus fresam. ¶ Glādia: Ceruices sunt: in qbus glādulę a glādiū similitudine. ¶ Callices: lō dicimus: qa in illis calidū bibit. ¶ Nisi modiales: Has nō confregit: quia maiores.

Glādia q̄

VALLA. Diespiter. Aegyonis seruus cum frendētē ergasilū ingressum pspexisset:& oia absumentē domo erūpit elamitans. ¶ Diespiter diei pater.i.iuppiter: qui ut Ser. in nono: lingua osca lucetius appellatur a luce: quā pręstare hoibus dr. ¶ Deturbauit: deiecit: prostrauit. ¶ Cū carne

Aegionis puer.

Diespiter te Diq; Ergasile perdant, & uentrem tuū.
Parasitosq; oēis, & q posthac cœnā pasitis dabit.
Clades, calāitas. q itepies mō i nřa, aduēit domū.
Quasi lupus esuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimisq; hercle ego illū male formidabā, ita frēdbat, dētib⁹.
Adueniens modo deturbauit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncauit tribus tergoribus glādia.
Aulas calicesq; omneis confregit, nisi quæ modiales erant.
Coqum percontabatur, possent ne seria aulæ referuescere.
Cellas refregit. omneis intus, reclusitq; armarium.
Asseruatæ istunc, sultis, serui. ego ibo ut conueniam senem,
Dicam ut sibi penum aliud ornet, siquidem sese uti uolet.
Nā i hoc, ut hic qdē adornat, aut iā nihil ē, aut iā nihil erit.

carnarium: idest locum: ubi caro asseruatur. ¶ Tribus tergoribus glandia. Animalis in iugulo partes quod glandi-
culorum præ se ferant effigiem: glandia nominantur: & glandulæ. Mar. Ter. poscit apri glandulas. Apitius: minu-
tal apitianum: oleum: liquamen: uinum: porrum capitatum: mentam: pisciculos: isiciola minuta: testiculos capro-
rum: glandulas porcellinas. priscianus in quarto: ubi de diminutiuis. Probus etiam ponit: hoc glandium: hæc glan
dula i pars ē itestinorum. Tonsillæ item in homine. In suæ glandulę: Plinius in. xi. dici ait: quę a gręcis adenes. In ter
Tōsillæ q̄. ra quoq; eodem uocabulo quędam dici inueniuntur. Plinius in. xvii. naturalis historiæ. Est autem quidam terræ
adeps: ac uelut glandia in corporibus ibi densatę se pinguedinis nucleo. Idem libro decimosexto. Quibusdam sunt
Seria qd sit arboribus tubera: sic sunt in carne glandia. ¶ Quę modiales. i. modium continebant. ¶ Serię: idest cocobi. Seria uas
est a serando: q claudatur: sicut sera: quæ claudit. Serius grauis a sero: idest tardo: quia grania pensiculari oportet.
Serum autem aqua: quæ relinquitur e lacte sublato caseo: & educta reliqua spissiore substantia. Series a serendo: id
est seminando: q ulterius semper procedendo iacteтur sęmen. ¶ Referuescere: idest bulire. ¶ Reclusitq; armariū. i.
diduxit. Armarium ueteres dixerunt uarie: ubi aliquid contineretur: ut uestiarium: panarium. ¶ Adseruate istunc
Armarium quid sultis: si uultis. Cato. Audite sultis milites. ¶ Penum aliud. hoc penu; penī: & hoc penus penoris: & hic penus: & hęc
penus penī: unde penatores: qui penus gestant. Cato aduersus macilium quarta postq̄ nautas ex naui hos eduxi: nō
Penatoresq sint ex militibus: atq; nautis piscatores penatores feci: sed aurum dedi: est enim penus omne quod uescuntur homines:
ut Cicero in tertio de natura deorum: ubi de penatibus diis habet uerba.

PYLADes Diespiter Diespiter te diq; ergasile perdant. Versus huius scenæ tetrameter est acatalecticus: octo pedibus cōstans. In
hac autem scena introducitur ægionis puer: cui forte peni cura demandata erat: conquerens de subuersio
ne totius peni ab Ergasilo parasito facta: modumq; deturbationis carnarii: quo usus est exprimens: seq;
ad conueniendum senem parans: cui omnia patefaciat: quemq; ad ornandum sibi aliud penum hortetur.
¶ Diespiter: Iuppiter quasi diei pater. Horati. Sæpe diespiter neglectus incesto addidit integrum. Idem.
Nanq; diespiter igni corusco nubila diuidens: plærumq; per purum tonantis egit equos: uolucremq; currum. Ser-
uius libro nono æneid. Sane lingua osca lucetius est iuppiter dictus a luce: quam præstare hominibus dicitur. Ipse
est enim nostra lingua diespiter: idest diei pater. ¶ Clades: ruina: confractio: dissipatio. a gręco κλαδάω: quod ē
amputo: frango. unde κλασμα fragmentum: & confractio appellatur. Quidam cladem a cadendo dictam uolūt:
quasi cadem: quidam a calamis: quasi calamidem: hoc est calamitatem. ¶ Calamitas: iactura: damnum. Dicitur
proprie calamitas a rusticis grando: q calamum: hoc est culmum segetem ue comminuat. Terrentius. Sed ecca ipsa
egreditur nostri fundi calamitas: ponit tamen pro miseria: atq; erumna: unde calamitosum dicimus malis: & cala
mitatibus pręgrauatum. Cicero. Et honoris amplissimi puto esse: & accusare improbos: & miseros: calamitososq;
defendere. ¶ Vt metui addenda fuit dictio ut metri necessitate: & admirantis: uel obstupescentis est: & pro q̄ expo
Frēdere nendum. ut sit: q̄ metui: ne in me faceret impetum. ¶ Ita frendebat dentibus: frendere est frangere: ut Festus ait. un-
de & fabam fressam dicimus mola leuiter fractam. Inter fremere & frendere id differre inquit Noñ. Quod fremere ē
magnum sonare. Virg. Fluctibus: & fremitu assurgens benace marino: frendere autem eum gemitu: uel iracundia
miserum: aut minax. Virgi. iii. æneid. Luminis effossi fluuidum lauit inde cruorem: dentibus infrendens. ¶ Adue-
niens modo: nisi addatur dictio modo: uersus uno pede mancus esset: ideo addendum curauimus. ¶ Carnarium:
locū ubi carnes seruantur: sicut ar marium: ubi arma: pomarium ubi poma. Carnarius etiam martiali dicitur is: q
carnosę puellæ cupidus est. carnarius inqt sum: pinguiarius nō sum. ¶ Glādia: sūt glādia carnes in duriciē & figurā
glandis

glandis calosæ:quæ ex gutturē suis detrahūtur.uel etiā ex ceruice:ut Columella lib.viii.inuit capitu.ix.de suibus lo
quēs Amplę inquit:& glādulosę ceruicis:rostris breuibus:& resupinis.Ply.li.xxxvi.Extāt cēsoriæ leges:glādia i cœ
nis:gliresq;:& alia dictu minora apponi uetātes.Glādia huiusmodi porcina glandulę quoq; uocantur.Marti.Ter Glādulæ
poscit apri glādulas:quater lūbū.Apitius itē glādulas porcellinas inqt:& Ply.glādulas ait in sue eē:q̄ in hoie sunt tō
sillę.Verū q̄ Pius effutit:ac somniat dicēs.Inferius glādionica suilla uocabit:mirā sapit hois iscitiā:& fatuitatē:ut in
menæchmis dicemus.Is.n.locus est:quē nūc memorat:ubi nō glādionica suilla:legendū est:quod qdē nusq̄ uisuȝ:au
ditū ue fuit:sed glādulā suillā ex codicibus antiqs:& metri necessitate:rectoq; rōanæ linguę eloquio.⸿ Calices.Men
dū oino duobus hisce uersib⁹ subesse cēsemus:tēporū:aut legētiū l curia ortū:nā & in h̄:nō satis seruatus latinitatis de
cor apparet:si legas:aulas:calicesq; omnis confregit:nisi quę modiales erāt:quū potius qui legēduȝ fuisset: preterq̄:
q̄ cōfusio quoq; illa inepta uidet̄ aulaȝ:quę ad coquinariā pertinent cum calicibus:qui ad uinū:Et sequens trūcus:
mutilusq; est:uno deficiēs pede:septē enim tm̄ cōstat:quū octo requirat:nec dictio seri in eo inserta satis intelligitur:
quid sibi uelit:unde nō mirū:si in illis exponendis & Sarra.nihil ferme dixit:& Pius noster paulo audacior:uana in
teri de more suo profudit.Is nāq; p̄terita primi difficultatę sicco pede:sini male se legi:q̄ seri:in secūdo dixit:Sin⁹.n.
inquiēs uas uinariū ēst:de quo Maro in bucco.Sinū lactis:& hęc ubi liba:&c.Tū obiter se emaculaturȝ ꝓfessus epi
grāmatici carmen ex libro octauo:hi duo lōgeuo cēsentur nestore fundi:Corrige inquit sini:fundos pro pedibus:&
colūnis uas ipsum fulcientibus interp̄tatur Domitius perperā:qd rear:siqdē fundū dicat̄ in eo significatu:nō fund⁹:
& si Plauto fundamētū dicatur fundus:sed nō est in usu.Dicit̄ tn̄ & hoc sinū neutro genere.& significatur uas.Var.
Vbi erat uinum in mēsa positū:aut galeola:aut sinū.Quid si apud Martia.Fūdi molles:pro tessellis:& quadris argē
teis intelligendū eēt.hęc ille.Quo uerborū delirio tā incōstans:tā indoctus:tā isanus apparet:ut a nullo superari pos
se existimetur:primū enim:cur sini potius legēdum putet somniabundus hic interpres?an quia uersum mutilū:i in
tegrū restituturus sit?minime quidē:nihilo minus enī pedē unū sit desideraturus.An uero:quia sinū uas sit uinariū Sinum
gradius:ut Varo inquit:nec ipse Pius inficiatur:qd coqui ad ignē ponere sint consueti:ut referuescat?Nec id pfecto:
nā uasa uinaria igni admoueri:nō solēt:neq; eoȝ cura ad coquos pertinebat.Itaq; & pius ipse tacitus p̄terire scopu
lū:& charybdi hāc meli⁹ potuisset:ut Sar.iudē:q̄ affanias pferre.Sed qd de epigrāmatici carmie inaniter ꝓfundit:
nōne uel pueris iā oibus notū ē?& ipse tādē fatet̄:mēte alienatū se nugari:quū tādē fundi legi posse cōcedit:qui paulo
ante dixerat.obiter emaculādū est epigrāmatici carmen:& corrige sini?Si fūdi legi posse fateris:qd igit̄ emaculas?
qd corrigis?atq; urinā:nō tu ipse macules:& corrūpas.qd qdē gnauiter facis:Si & Georgiū alexādrinū in Domitiū
sup hoc diligēter inspicias:ex snia Eustachii super homericū poculū Nestoris describētē:& p̄ceptorē tuū Philippum
beroaldū illius uestigia secutū in Neronis uita.Nā qd Plauto fundamētū dicat̄ fundus:tā a uero dissentit:q̄ inseite:&
amēter ita exponere conatus es supra eū poetæ uersum.Tu qdē haud fundū mihi:ut ibi notauimus.Nūc in cōem rē
litterariā dicemus:quo recōcinnari possunt mō duo hi Plautini uersus:ut & suis cōstēt pedibus:& sniam contineant
nō aspernabilē:doctorū tā iudicio:nostrā hāc recōcinnationē subiicientes.Dicimus itaq;:primū uersum:sic iudicio
nostro corrigēdū.⸿ Calices:phialasq; ois cōfregit:pro aulas utiq; phialas supponentes:quū similitudine litterarūȝ
fere parum differant hæ duæ dictiōes:& facili lapsu temporū icuria:scriptorūq; negligētia is error emanare potue
rit:earūq; dictionū fieri trāspositio.Et sensus erit:Ergasilū ɔfregisse calices:phialasq; ois:nisi q̄ modiales.i.uētriosę:
& capacissimæ eēnt:modiūq; cōtinerēt:per hyperbolen unq; dictū ab hoc puero:parasitū admodū insensum hn̄te.
Est āt Calix uas potoriū rotuda specie:ut apud græcos legit̄ in magno etymologico:κυλιξ.n.ab illis dr̄:q̄si κυκλιξ. Calix
qa sit:ut diximus:specie rotūda:uel a uerbo χυω:qd ē fundo:Macr.quoq; calicē a uocabulo græco κυλιξ p mutatio
nē unius lrę ductū putat.Var.tn̄ a calido uocatū calicē scribit:q̄ calida eo haurire solebāt.Idem sentit & Festus.Scy Scyphus
phusq; idē fere eē ut(q̄q̄ Maero.Scyphū poculū herculis eē dicat:ita:ut liberi pr̄is cantarus:ut dixius i asinaria.Nā
qd Suetoni.in nerone ait:illū nūciata exercituū defectiōe:duos scyphos gratissimi usus:quos homericos a celatura Phiala.
carminū homeri uocabat solo illisisse.Ply.ulti.na.hi.Nero iqt amissaȝ rerū nūcio accepto:duos calices crystallinos.
in suprema ira fregit illisos:hęc fuit rō seculū suū puniētis:ne qs alius ex iis biberet.phiala āt:ut inqt Iuli⁹ pollux in
libro quē de uocabulis rerū scripsit ad cōmodū cæs.uasa q̄q; designat:uini:aut aq̄ capacia:qbus in mēsa utimur.Et
ut in magno legit̄ etymologico.πιω uerbo:qd ē bibo.fit p mutationē.π.in.φ.q̄si πιαλητις ουσα:qa potū:multū
exhibeat:ex quo capacē eē apparet:& p i scribi debere.nō per.y.qa ab υαλος.deducat̄:qd utrū significat:& uitreū
uas designet:ut qda putarūt:nā id falsuȝ ē:ut uel illo Iuue.uersu apparet:Vitro tenet phialas:ubi nō cōmittit̄ auruȝ:
quo patet:aureas phialas fuisse sequētē uero ita uersum reditegrasse uidemur:si scribat̄.Coquū percōtabat̄:possent
ne seri aulæ referuescere:addita uȝ dictiōe aulæ:ut sit sensus.Rogabat coquū iste impurus:& uorax parasitus:an au
læ seri.i.ollæ:in qb⁹ serū:hoc est aq̄ lactis seruabat̄:possent iterū feruescere:& calefieri:quo sero:ut opinamur mul
sum faciebāt:uel p mulso utebant̄.Id certissimū:aquā illā lactis ad multa utilissimā.Vir.in georg.Acrēq; molossuȝ:
pasce sero pigui:qd a poeta diligēter dcm̄ uideri pōt:ut edacē:& ueluti molossicū parasitū:cibū molossoȝ ꝓpriū affe
ctasse declaret:qa cętera sibi nō uiderent̄ satisfactura:nisi uētrē ꝓrsus:ut canes molossi:sero pingui adipleuisset.Aut
certe nō seri:sed seui legat̄:ut sit sensus.rogabat coquū:an aulæ:in qbus seuū:hoc ē piguedo aialiū:coctū fuerat:pos
sēt iterū feruescere.i.an in eis tm̄ piguedinis relictū eēt:ut aliquid in illa coq:& cōdiri adhuc posset:q intellectus for
tassis nō iprobior fuerit.De seuo diximus superi⁹ in hac ipsa comœdia.⸿ Penū alid ornet.Dixius quoq;:qd sit pe Penum
nus:& uariam nois inclinationē:hinc exemplum sumi potest eius:qd ibi dictū est:declinari.s.ēt hoc penū peni.⸿ Nā
in hoc:hic quidem:ut adornat:addenda fuerūt duo illa uerba in hoc metri necessitate:& sententiæ cōcinitate.⸿ Hic
qdē:ut adornat.i.quēadmodū hic pasitus agere cœpit.Sēsus ē:nā in hoc peno:aut iā.i.i hāc horā:& i hoc t̄pis mo
mentū nihil est.aut iā.i.paulopost nihil erit:ut quidē hic adornat.i.iuxta acta:& opera huius:qui.s.iā detruncaue
rat tergoribus glandia:fregerat calices:& phialas:&c.Iam aduerbium temporis est uariis sensibus accōmodū.Capi
tur enim aliquādo pro nūc:hoc est pro præsenti tpe.Vir.Iam pater æneas:& iā troiana iuuētus:cōueniunt.Idē:iāq;
dies infanda aderat.Et aliquādo pro paulopost.Idē iā mare turbari uentis:& turbine cœlū:aspicies.Interdū p pau
loante hoc est p p̄terito tpe.Oui.Iāq; deus posita fallacis imagine tauri:se cōfessus erat.Et est tarditatis signū.Ter.
in andria.Vt redeat iā in uiā.i.iā tādem:& festinatiōis.Idē in adelphis.Ego iā ꝓspicio mihi.Et p mō:qd ē alternātis

signū. Vir. Iāq; hos cursus iā ꝑterit illos. Et pro tunc. Quīti. ꝗ si satis prudēter ea uideritis iam ꝑpe cōsumata fuerit ꝑ̄ cipiētis opera. Et ꝑ ꝑterea. Vir. Iā maris imēsi ꝑlē: & genus oē natātū: Iā uarias pelagi uolucres. Idē significat iā te-ro. Geminatū aūt iāiā pro nūc ponit Vir. Iāiā manu tenet. Et ꝑ mox uel repēte, ut iāiā aderit. Et idignātis ē. Idē Iāiā nec maxia iuno: Nec saturnius hæc oculis pr̄ aspicit æquis: & exhortātis Quīti. Iāiā cōmilito qcūq; casus manet: ēt si impator dānaturus est: hēs solatiū. satius est: q̄ a pr̄e occidi. Salu. Iāiā aio meo carissime frater: q̄q̄ tibi imaturo: & uī mitime decuit tua uita erepta est: tñ lætādū magis: q̄ dolēdū puto casum tuū. A iā cōponit q; iādudū: qd̄ significat q̄ pri-mum. Vir. i georg. Et iādudū incūbere rastris. Idē. i. æne. Iādudū erūpere nubē: ardebāt. Idē. ii. æne. Iamdudū sumi-te pœnas. Et aliqnādo tēporis est præteriti. Idem. iiii. æne. At regina graui iamdudum saucia cura.

Aegio. Philolemus. Philocrates.



Oui Disq; ago gr̄as merito magnas, quō te r̄ ducē
Tuo pr̄i rediderunt: quomq; ex miseriis plurimis
Me exemerunt, quæ adhuc te carens (dum hic fui)
sustentabam.
Quomq; hunc conspicio in potestate nostra. quomq; hæc re
pertast fides
Firma nobis: Phil. satis iā dolui ex aīo, & cura me satis
Et lachrumis maceraui hoc. satis iam audiui tuas
Erunnas ad portū, quas tu memorauisti mihi,
Hoc agam⁹. Philoc. qd nūc? qm̄ tecū seruaui fidem,
Tibiq; hunc reducē in libertatem feci? Aeg. fecisti ut tibi
Philocrates nunq̄ referre gratiam possim satis,
Peride ut tu ꝑmerit⁹ de me, & filio. Philo. imo potes
Pater, & poteris. & ego potero, & di potestatem dabunt,
Vt beneficium benemerenti nostro merito muneres,
Sicut tu huic potes pater mi facere merito maxume.
Aeg. Quid op⁹ uerbis? ligua nullast, q̄ negē qcqd roges
Philoc. Postulo abs te, ut mihi illum reddas seruum, quem
hic reliqueram
Pignus pro me. qui mihi melior, q̄ sibi semper fuit.
Pro benefactis eius, uti precium possim reddere.
Aeg. Quod benefecisti, refertur gratia id quod postulas,
Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis. atq; te
Nolim succensere, quod ego iratus ei feci male.
Philoc. Quid fecisti? Aeg. in lapicidinas cōpeditū cōdidi,
Vbi resciui mihi data esse uerba. Philoc. uæ misero mihi,
Propter meum caput labores homini euenisse optumo.
Aeg. At ob eā rē mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me, ut sit liber, abducito. Philoc. ædepol Aegio
Facis benigne, sed q̄so hoiem ut iubeas arcessi. Aeg. licet.
Vbi estis uos? ite actutum Tyndarum huc arcessite.
Vos ite intro, interibi ego ex hac statua uerucecea uolo
Erogitare meo minore quid sit factum filio.
Vos lauate interibi. Ph. sequere hac philocrates me intro.
Ph. iloc sequor.

SARACENVS.



Oui: diisq;. Interea iuit ad portū egio: redeuntēq; Philopolemū obuiatr & una philocratē: qui oēs inuicem gratulantur. ꝑ Nunc cōspicio. Stalagmum seruū. ꝑ Muneres. Et mūero: & mūeror: ut pleraq; alia. ꝑ Interibi. Pro interi ibi. ꝑ Statua uerucecea. Ex ipso. s. stalagmo seruo: ueruecem appellat Varro: ꝗ in uersam habeat naturam.

Veruex unde dictus sit

VALLA



Oui duisq;. In hac scæna ægio: Phylocrates: & phylopolemus una collocunt. ꝑ Cūq; hūc conspicio: subaudi stalagmū cōpositū a specio: ꝗ simplex uerbū i usu nō est. Inde specula locus eminēs: unde ꝑspectus lōge lateq; pateat. ꝑ Cōpeditū: idest in cōpedes cōiectū. ꝑ Ne duis: ne dederis. ꝑ Facis benigne. i. liberaliter. ꝑ Ex hac statua uerucecea. statuā nerueceā seruum stalagmū nocat. ꝑ Interibi: idest interim: ut inibitum.

Specula quid sit.

PYLADes



Cui: diisq; ago gr̄as. Tetrametro brachicatalectico metro cōstat hęc scęna: una cum cęteris sequētib⁹ usq; ad fine comœdię: septē pedibus circūscripto. In hac otinet gaudiū & lęticia ęgiōis: quā cepit: ubi ad portū ꝑfect⁹ philopo. filiū cōperit cū philocr. ex aulide reuectum: q & Stalag. seruū fugitiuū secū adduxerant: a quo alter minor senis fili⁹ oli fuerat abductus: & successiue cōtinenti scæna hac uerba iulcē ab ipsis oib⁹ ꝑlata. ꝑ Ioui: uerba st̄ ægiōis ad philopo. filiū primū: deide ad philocr. ago inq gr̄as ioui: & cæteris diis. q te reducere fecerūt: mihi pr̄i tuo te reddētes: meq; m̄lt̄is miꝭiis: & doloribus eximētes: qb⁹: dū te carui: afflictabar. Ex miseriis: ita scribēdū poti⁹ ē: sñiæ ɔcinita te: & ñ: & miꝭiis: & codices āliq ex habēt: ñ &. ꝑ Quę adhuc: ad sēsū respexit: ñ ad uerba. ꝑ synthesim. ita q̄: & ñ q̄s dicēs: ut scel⁹ ille rapē Ter. ꝑ Quūq; h. cōs. Stalagmū. s. seruū: ꝑ quē spabat in noticiā aliq̄ alteri⁹ filii abducti ab illo puēire. ꝑ Quūq; h. rep. ē fi. fir. no. qa philocr. fidē seruauerat: reducēdo philopo. Sūt. n. hęc uerba ad philoc. directa. ꝑ Satis iā dol. Rñdet philop. filī⁹ primū: ad quē & pria senis uerba dirigūt: deide philoc. Dolui iqt satis: o pr̄: & cura: ac lachrymis satis me maceraui. ꝑ Hoc. i. ꝑp h̄ & ꝑp miꝭias: & tristicias tuas: q̄s mihi ad portū iā mēorasti ui. Nūc āt h̄ agāus. i. ad h̄

Hoc agamus

ītēdāus: & uolebat philop. ulteri⁹ loq: & bñficia sibi a philoc. collata cōmēorare: ut illi munere aliquo cōgruo gr̄a redderet. S; philoc. ipē: itpellādo loq cœpit: ꝑuerbiū ē: h̄ agāus: tractū de more sacrificāuū: q ꝑpl̄s astātē admōebāt: ut hoc ageret. i. huic tm̄ solēni uacaret. Sic & uictiatores uictimā ꝑcussuri dicebāt: agon? hoc ē: ago ne: unde Cui. i fas. Sēper agat: ne rogat: nec nisi iussus agit. Et lactantius Statii interpres illos agones nuncupat. ꝑ Ia; satis audiui tuas: ita scribi metri necessitas postulat: nō satis iam audiui: qa claudicaret uersus. ꝑ Quas tu mēorauisti mihi: non: mihi quas memorauisti: eadē ratione metri. ꝑ Quid nunc philocratis hic ꝑponenda fuit ꝑsona: qui ut diximus: interpel-

lat: & non

lat:& nō finit philopolemū pseq:qd cœpat:& ita hñt antiq codices. ⁋ Peride:ut.i.tā:q̄ uel adeo. ⁋ Et dii ptātē eam dabūt:nō eā ptātē: qa abūdaret uersus. ⁋ Muneres:reddas. Dicius munero:& muneror:ut pleraq; alia uerba. ⁋ Illuꝫ seruū: tyndarẹ.s. ⁋ Pro būfactis:eius:p meritis eius. ⁋ Noli succēsere.i.irasci. ⁋ Ob meū caput:ita scribēdum censuimus oino metri necessitate:& nō:pp meū caput:qa uersus abūdaret uno pede. Et ita scriptū putamus fuisse in syncerę fidei codicibus:sed expositionē præpositiōis ob:q̄ fortæ fuit:pp:a cæteris exēplū sumētibus in cōtextus receptā:omissa ob:recta:& uera plautinæ lrē dictiōe. ⁋ Gratus hūc:nisi hūc addideris:uersus mancus sit:& pede uno deficiat:iccirco addēdū curauimus. ⁋ Sed q̄so hoiem arcessi iubeas:ita scribi & hūc cogit metri rō.nō:hoiem ut iubeas arcessi:ut legūt iterptes nři & fere hñt codices:qa pes unus abundaret. ⁋ Interibi:iterea. ⁋ Statua ueruecea. Stalagmo seruo:quē statuā uerueceā appellat:qa sit ueluti imago uerueci:hoc ē sine rōne:& prudētia:nō aliter q̄ ueruex:q:ut diximus masculus est iter oues sed castratus:ab inuersis testibus. Sūt q uerbera.p ueruecea scribūt:hoc ē uerberibus digna. ⁋ Quid sit scm filio.qd poti⁹ scribi cēsuim⁹:quā qd:sniꝫ cōgruitate:& subaudiēdū de:hoc ē:de meo miore filio. Munero. Veruex.

Aegio Senex, Stalagnus fugitiuos.

Age tu illuc pcede bone uir,lepidū mācupiū meū.
St. Quid me oꝫ facere? ubi tu talı uir falsū autūas?
Fui ego lepidus,uel bonus uir nūq̄,neq; frugi bóæ,
Neq; ero unq̄,neq; spē ponas,me bonæ frugi fore.
Aeg. Propemodū ubi loci tuæ fortunæ sint facilæ ítellegis.
Si eris uerax,rem tuam facies ex mala meliusculam.
Recte,& uera loquere.sed neq; tu uere,neq; recte adhuc
Fecisti unq̄. St. qd ego fatear? credi puteat quom autumes?
Aeg. At Ego faciam,ut pudeat.nā in ruborē te totū dabo.
St. Eia credo ego íperito plagas minitaris mihi.
Tandem ista aufer dic quid fers,ut feras hinc quod petis.
Aeg. Satis facundus,sed fieri dictis compendium uolo.
St. Vt uis fiat. Aeg. bene morigerus fuit puer.nūc ñ decet.
Hoc agamus.iā animaduorte.hæc mihi,quæ dicā,edissere.
Si eris uerax,tuas res feceris meliusculas.
St. Nugæ istæc.non me censes scire,qui dignus fiem?
Aeg. At ea subterfugere potis es pauca,si non omnia.
St. Pauca effugiam scio,nam multa eueniēt,& merito meo,
Quia & fugi,& tibi surripui filium,& eum uendidi.
Aeg. Quoi boi? St. Theodoromedi in aulide polyplusio.
Sex minis. Aeg. proh Di immortales,is quidē huius ē př
Philocratis. St. quin melius noui,q̄ te.& ui di sæpius.
Aeg. Serua Iuppiter supreme & me,& meum gnatum.
Philocrates per tuum Genium obsecro exi,te uolo.

Age tu. Ex cōfessiōe serui egio tādē aguoscit Tyndarẹ suuꝫ eē:quē filiū amiserat. ⁋ Bellus. Diminutiuum a bono. ⁋ Credi pudet? Scilicet me. ⁋ In ruborē. Flagris cæsū. ⁋ Impito. Vꝫ plagis ñ assueto. ⁋ Quid fers. Quid uis: qd cupis. Oui. In noua fert aius mutatas dicere formas corpa. ⁋ Feras. Scias est utraq; ornata locutio ppea inqt egio:satis facūdus. ⁋ Bñ morigerus ē puer. Ita supra credo consuetus es puer: hoc.u.in turpem mollis pueri habitum expressuꝫ est. ⁋ Pauca efficiam. Totus hinc uersiculus per parentesim legendus ē. ⁋ Polyplusio. Multum diuiti. SARACENVS

Age tu. Aegio cū stalagmo seruo ita loqt:si quoquomō:quē q̄drimū amiserat:qat cōperire.p ironiā bonū uirẹ:& lepidū mācipiū uocando. Dr mācipi sicut & neo mancipi cōe triū gñm uelut nihili & frugi:q manu capi possit. Cice.in topicis. Abalienatio ē eius rei:q mācipi ē:aut traditio alteri nexu:aut in iure cessio: inter quos ea iure ciuili fieri possūt. Idē.p murena:q si in his repēteq; mācipi sunt:is piculū iudici pstare dꝫ:uñ māceps dr: ut inqt Festus:q manu capiat. dñr mācipes:quos nūc.psonetas iurisconsulti uocāt. Ci.i uerrē. Quid ē uerres:ne illā tibi quē defēsionē reliquā:fecisti mācipes in istis reb⁹ eē uersatos:mācipes frumtū iprobasse:mācipes cū ciuitatib⁹ pcio decidisse:& eosdē abste illaꝫ ciuitatū noie pecūias abstulisse. Inde mācipiū qcqd Fuituti daf. ⁋ Vbi loci.i.quo i loco:ut iterea loci. ⁋ Plagas:pcussiōes pria pducta:q πλῆγη dr a græcis. Nā plaga pria correpta retis spēs ē. Est ēt ubi tractū:& regionē significet. ⁋ Quid fers:qd optas. Vir. Fert aius cās tātaꝫ expromē reꝫ.& Oui. In nqua fert aius mutatas dicē fomas. ⁋ Potis ē.potēs es:hūc uersū dꝫ stati subseq:q paulo iferior ē. ⁋ Pauca efficiā scio. Legēdūq; ē effugiā:ñ efficiā VALLA Mācipi qd sit. Plaga qd sit. Locus restitutus

Age tu illuc pcede bōe uir. Eodē carmis gñe:tetrametro:brachicatalectico scena hæc cōstat:in qua ægio a Stalagmo seruo fugitiuo ingrere accigit:qd fecerit de filio suo:quē puulū abduxit:ex quo discēsqueadmodū illū uēdiderat Theodoromedi polyplusio iu aulide: tādē itelligit eū eē:quē sub tyndari noie in lapicidinis cōiectū hꝫ. ⁋ Quid meoꝫ fa. Stalagmi rūsio ē:de more arrogātiū:& puersoꝫ seruoꝫ:q quū obediētes: & uenerabūdi potius dñis eē dēant:sæpius audaces:ac pterui sūt. ⁋ Fui ego lepidus:uel bonus uir nūquā:ita scribi dꝫ hic uersus.nō:fui ego bellus lepidus bonus:qa neq; uersus rōid patit:neq; sensus itegritas: nam quū ęgio dixerit: pcede bone uir:lepidū mācipiū meū:rñdet Stalagmus arrogās:ut dixius:heꝫ arguēs:q ita eū appellet:boni uiri.s.ac lepidi mācipii uocabul:quū nūq̄ ipse fuerit:neq; lepid⁹:neq; bon⁹. Quid.n.bell⁹ hic sibi uellet:p cipue cōtra metri rōnē? pinde delēdā dictionē putauim⁹:& loco ei⁹:uel:cōiūctionē post dictionē lepidus ascribēdā quū ēt p uel:q̄ fuerit uera poetę dictio in uersu scripta:librarioꝫ iscitia bellus scriptū cēsuerimus:itaq; ñ opus fuerat Sarra.iterpte hūc uersū exponētē:bellū dicere diminutiuū a bono:si uersus rōnē:& sēsus cōcinitatē aspexisset. ⁋ Neq; spē ponas.i.neq; spes. ⁋ Tuę fortunę sint.ū:fortunę tuę sint:qa abūdare pes unus uersui. ⁋ Rē tuā facies ex mala meliusculaꝫ:ita scribi debet:& necessitate metri:& sententiæ cōgruitate:non tua ex re facies:ut inepte leguut pius & Saracenus interpretes:super quo doctorum iudicium appellamus. ⁋ Sed neq; tu uere:tu addendum fuit metri necessitate: nam pes unus uersui deficeret. ⁋ Credin pudeat:quū autumes? uerba sūt Stalagmi temerarii:ut dictū est:ac puicacis:qd inqt uis me fateri? dixerat.n.ęgio recte:& uera loq̄re:& qa nundum ptulerat:sup quo uellet ipsū recte:ac PYLAdes

rorum. xii. millia: nōgentos quinquagintaquattuor ſolſtitiales. Diciť́q; annus: q in ſe redeat: ut annulus: iuxta illud Virgilii. Atq; in ſe ſua p ueſtigia uoluiť annus: quēadmodū & græci illum. ἐνιαυτὸν uocāt. Atteius capito: ut refert Macrobius: annū a circuitu tpis putat dictū. qa ueteres. am. p circū pouere ſolebāt: ut cato in originibus oratoꝝ: am terminū dixit. i. circū terminū. & ambire p circūire. hæc pauca de anno: ex Seruio: Macrobio: & Feſto. De quo plura Cornelius uitellius in eo libello: quē ad nos ſcripſit: de die: menſe: & anno ex diuerſis authoribus collecta notauit. Tuus peculiarē pater: nō: tuus pſ peculiarē: quia pes unus uerſui abūdaret. ꝑ Qđ erat nomen ei: ſimiliter & hoc ita ſcribi uerſus ratio poſtulat: nō: qđ erat ei nomē: quia abundaret itē pes unus. ꝑ Pægnium. παίγνιον ludū ſignificat apud græcos: & παίγνιον feſtū erat: qđ proſerpinæ celebrabať: a uerbo παίζω: qđ eſt ludo: ut Suidas ait: & quia propriū pueroꝝ eſt ludus: ideo non indecenter fictū pueri q̄driani nomē hoc a poeta eſt. ꝑ Vos indidiſtis tyndaro: ſubaudi nomē: ut ſit: uos indidis ei nomē Tyndaro de poetę cōſuetudine: ut mihi eſt nomen menęhmo: & huic fa- cio nomē ilio. ꝑ Quia mos obliuiſci: ſubaudiendū eſt: non aſcribendū: quia uerſus ratio nō patitur. Sententia eſt generalis: & notāda: q cuius gřam negligimus: eius facile obliuiſcimur. ꝑ Is ne iſtic fuit: ordo eſt. Is ne iſthic fuit huius filius: quē uendidiſti meo patri: q mihi peculiaris datus eſt: nil curaui cæterum: nil ſcribi cogit metri neceſſitas: non nihil: qa abūdaret uerſus. ꝑ Quid tu ais. ægio ad philocratē loqtur. ꝑ Quin iſthic ipſus tyndarus eſt: niſi ipſus adiicias: quā utiq; dictionē: & codices antiq hnt: uel ſui pes unus deficiat. ꝑ Et miſer: & fortunatus ſū: ſi uera dicitis: ita ſcribi debet hic uerſus: & metri neceſſitate: & ſniæ concinnitate: qđ non uiderūt Pius & Sarracenus interpretes: muti lū interim uerſū legentes. ꝑ Eo ſū miſer: nō eo miſer ſū: eadē metri rōne. Aduertendūq; eſt: quum duo dixerit: hoc ē: & miſer: & fortunatus ſum: rationē miſeriæ tantum ſubieciſſe: quare autē fortunatus non dixiſſe: ſed tantū ſigna doloris oſtendiſſe: quia illus in lapicidinis cruciaſſet: in quo paternus affectus oſtenditur: qui filios nunquā male affici libenter patiuntur. etiam ſi ipſi illi ſint: qui illos torqueant: ſub intelligi autem facile potuit: cur fortunatus: quia ſcilicet natum reperiſſet. ꝑ Heheu: quum ego plus: minuſq; feci illi heheu ſcribi: & dictionē illi addi: metri neceſſitas cogit: nam aliter uerſus claudicaret: plus autem mali intellige: minuſq; boni. ꝑ Sed eccum incedit. Ducebatur interim Tyndarus ex lapicidinis compedibus: & catenis uinctus: ideo dicit: audax ſuis uiribus: per iocum: innuens: neq; audacem eſſe poſſe: neq; uires ullas oſtendere: quum ita ferreis uinculis aſtrictus eſſet.

Pægnium.





Idi multa. Exēptus e cathenis tyndarus memorat perpeſſa: uſq; incōmoda: laboreſq; exactos in latomiis. ꝑ Vbi. Pro poſtq̄. ꝑ Exigūda. Educenda: eiicienda. SARACENVS.

Idi multa ego ſæpe picta. Tyndarus in hac ſcæna a lapidicinis rediēs: q̄ multa ſit ppeſſus mala docet: recognoſcit pře m: ſeruūq; a quo uenierat olim. ꝑ Eſt acherus. Diximus quoq; pauloante acherus acherūtis declinari: ut acherō acherontis: quāobrē fallit Priſcianus: q exiſtimat apud Lucretiū acherūte ſubimo: ſcriptū pu fieri a noiatiuo acheron o in u cōuerſa lřa Vñ. u. acheruſius acheruſia acheruſiū: quo ſæpe Lucreti⁹ utiť: niſi a noiatiuo acherus: & hic quoq; acherus & uitioſe ſcribiť cum n ante s acheruns. VALLA.

Tyndarus. Aegio. Philocrates. Stalagmus.



Idi ego multa ſæpe picta, quæ ſub acherūte fierēt
Cruciamēta, uerū eniuero nullus adæq̄ſt acherūs,
Atq; ubi ego fui i lapicidinis, illic ibi demūſt loc°,
V bi labore laſſitudo ē omnis exigūda ex corpe.

Idi ego multa. Eodē metri gñe ſcēa hæc ulřa cōſtat. in q̄ Tyndarus ex lapicidinis tractus loqtur: q̄ ibi mala ſit ppeſſus. Quę ſub acherōte fierēt cruciamēta. Ita ſcribēdū oīno cēſuimus: & metri neceſſitate: & ſnię itegritate: qn & latini ſermonis puritate: & nō: q̄ acherōn fierēt: ut legūt idoctiſſimi iterptes Pius: & Sarracenus. ꝑ Sub acherōte: apud iferos. Acherō. n. fluuius iferoꝝ ē dictus ab a puatiua pticula: & χαίρων gaudēs: qa ſit ſine gaudio: ut ēt in moſtellaria dicemus: Seruius ſcribit Acherōtē locū eē nō lōge a baiis: undiq; mōtibus ſeptū: adeo ut nec orietē: nec occidētē ſol poſſit aſpicere: ſi tātū meridiē: q ăt ignibus plenū fingunt: ratio ē: qa oia uicina huic loca ſcatēt aq̄s calidis: ac ſulphuratis. Sine gaudio: q hydromantiā: ſiue ſciomantiā: hoc eſt diuinationē: quæ fit aqua: uel umbra: ibi maxie exercere ſolebāt qđ ſine hois nece nō poterat fieri: icirco æneas illic occiſo Miſeno ſacra ipleuit: ulyſſes uero occiſo elpenore. Virgili. Qñ hic iferni ianua regis: dř: & tenebroſa palus: acheronte refuſo. Inqt igiť Tyndarus uidiſſe ſe pluries picta multa cruciamenta: q̄ fierent apud iferos: ut puta tityi: cuius iecur uultur dilacerat: Siſyphi: q ſaxum: fertq; refertq;. Ixionis: q rotæ alligatus uerſať &c. ueꝝ nullū acherontē inueniri poſſe adeo erūnoſum: ut ille eſt: in quo ipſe fuit: & lapicidinas deſignat: in qbus fuerat exercitus aliquot dies: Dicimus Acheron: & acherons: ut in amphitryone diximus. & ſcribendū: nullus adęq; eſt acherons: non nulla: ut inepte legunt Pius & Sarracenus interpretes retuſi: contra metri rationem: & rectam latinitatem. nam acheron maſculini eſt: non feminini generis: ut in proximo ſuperiore exemplo: acheronte refuſo. ꝑ Laſſitudo omnis eſt, non: eſt omnis: quia abundaret uerſui pes unus. ꝑ Exigūda: extorqūda: diximus paulo ſupra: quid ſit exigere.

PYLAdes

Acheron

Nam ubi illo adueni,quasi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates,aut cothurnices dantur,quiſcū luſitent,
Itidē huc mihi aduenięti upupa,quæ me delectet, dataſt.
Sed herus eccū ante hoſtiū,& herus alter eccū ex Aulide
Redit. Aeg.ſalue exoptate gnate mi. Ty.hē qd gnate mi?
Atat ſcio cur te patrem aſſimules eſſe,& me filium,
Qui mihi item ut parentes,lucis das tuendæ copiam.
Ph.Salue Tyndar. Ty.& tu quoius cā hanc ærumnā exigo.
Ph.At nunc liber in diuitias faxo uenies.nam tibi
Pater hic eſt.hic ſeruos,qui te huic hinc quadrimū ſurpuit.
Vendidit patri meo te ſex minis,is te mihi
paruolum peculiarem paruolo puero dedit.
Illic indicium fecit nam hunc ex Aulide huc reducimus.
Ty.Quid,filiū?Ph.intus eccum fratrem germanum tuū.
Ty.Quid tu ais? adduxtin illum huius captiuom filium?
Ph.Quin iā intus hic eſt.Ty.feciſti ædepol & recte,& bene.
Ph.Nūc tibi pr̄ hic ē.hic fur tuus,qui puom hic te abſtulit.
Ty.At ego nunc grādis grādē ob furtū ad carnuficē dabo.
Ph.Meritus eſt.Ty.ergo ædepol meritam mercedē dabo.
Sed dic oro,pater meus tu ne es?Aeg.ego ſum gnate mi.
Ty.Nūc demum in memoriam redeo,quom mecū cogito.
Nunc ædepol demum in memoriam regredior,audiſſe me
Quaſi per nebulam,Aegionem meum patrem uocarier.
Aeg.Ego ſum.Ty.cōpedib⁹ quæſo,ut tibi ſit leuior filius.
Atq; hic grauior ſeruos.Aeg.certuſt principiū id pᵱortier.
Eamus intro,ut arceſſatur faber,qui iſtas compedes
Tibi adimā,huic dē.St.quoi peculi nihil eſt, recte feceris.

SARACENVS. Monedula unī dcā ſit. ¶ DANtur mōedulę.Dr̄ mōedula ab Iſido.q̄ſi mōetula:q̄ eā aur̄ īuenit:occultat:uñ Ci.nō plus aur̄ tibi q̄ monedulę cōmittēdū ē:auis nigra ē:formoſa:& grata:graculus alio nōie uocitat̄:uel a uoce:uel q̄ gregatim uolet:ut placet Varroni:Ariſtoteles ponit tria monedularū genera:unū quoq; graculus uocatur. ¶ Anates.Sunt ex aquaticorum & palmipedū genere ab anatando dictę:coctæ Iſidoro anthore meliores pectore ſunt q̄ ceruice:ideo Martial.tota quidē ponatur anas:ſed pectore tm̄:ac ceruice placet:cætera redde coquo. ¶ Coturnices.De coturnicib⁹ ſupra abūde dictū:& q̄ libētiſſime ueſcantur eloboro. ¶ Vpupa.Eſt auis admodū pulchra ſed imūda:nidū hæc auis ſibi cōſtituit ex hoīum ſtercore:ut author eſt Ariſtoteles i lib.de animaliū hiſtoria:& ut refert Iſido.criſtis extātibus eſt galerita:ad huius ergo ſimilitudinem maleū intelligit·roſtio.n.ante & criſta pone formam malei uī imitari. ¶ Exigo.Ago:hui⁹ uerbi ſignificatiōes abunde inuenies apd̄ Noniū. ¶ Per nebulā:Per ſomniū. ¶ Prçuortier.Aū oia fieri:locutio familiaris Plauto Ci.quoq; libro de diuinatio.neq; hēs aliqd qd huic ſermonē ᵱuertēdū putes:ē .n.ᵱuertere aliqd cæteris reb⁹ anteponere:uel magis alicui rei opam dare.

upupa auis quę

Prçuertere quid

VALLA Patritii qui dicantur. ¶ PAtritiis pueris.patritii inqt Liui.q ex patribus,i.ſanatoribus nati. ¶ Mōedulę:auiculæ a moneta:quā occultāt dictę.Cui.in meth.Mutata ē in auē:q̄ nūc quoque diligit aurū.Nigra pedes nigris uellata monedula pennis. ¶ Aut coturnices:q̄ qa alibi paſcunt̄ heleboro:fit ut nō offendant̄ ipſę ᵽcoqua ptāte ᵽuenietes:ſed hominū corporib⁹ eis ueſcētibus nimiū diu ſpaſmū gignūt:quāobrē dānatæ a ueteribus ſunt mēſis. ¶ Aduenięti upupa:q̄ malei capite ſuo refert effigiē roſtro aū porrecto:pone āt criſta.Cū ergo Tyndarus

Exigere qd ſit. ſignificat̄ uelit maleū upupā dicit. ¶ Exigo.i.ago.Vir.i.i.æne.Ois ut tecū meritis ᵽ talib⁹ ānos:Exigat. ¶ Frēs ger.tu.phi-lopolemū dicit.dr̄ frater:ut grāmatici pibēt q̄ſi fere alter:ut alii q̄ φρατ τρια grę ce:latine ſodalitas dicat̄:uel a φητρα.i. gētilitate.Home.in.ii.iliados.ως φητρι φητρηφιν αρηγηφυλα δε φυλοις. ¶ Hic ſubaudi ſtalagm⁹. ¶ Cui pe.ni.ē.i. q nihil hꝫ. ¶ Recte fece.ſubaudi ſi aliqd dderis:ut ſaltē malū hēat.Peculiū a pecudib⁹ qcqd opū q̄ſq̄ hēret:uñ & peculiat⁹ ſeruus dr̄ apud iuriſcōſultos:& augere peculia ſeruis cogimur apud Iuue.

Peculiū unī dictum Inde depeculiari diripere:& peculat⁹ rapina:quā qs fere fecit in magiſtratu.Vlpia.peculiū inqt dcm̄ ē q̄ſi puſilla pecunia:ſiue p̄rimoniū puſillū.In peculio āt res eſſe poſſunt oēs & mobiles:& ſoli:uicarios quoq; in peculiū hēre pōt:& uicariorū peculiū:hoc amplius & noia debitorum:ſed & ſi quid furti actione ſeruo debetur:uel alia actione .M. peculium naſcitur creſcit:decreſcit:& moritur:& iō elegāter Papyrius Fronto dicebat peculiū ſimile eſſe hōi.

PIVS BONO. ¶ ERūnā exigo.Marcel.Exigere ſignat agere.Plaut⁹ i captiuis.Salue tyndare:& tu cui⁹ cā hāc erūnā exigo.Virg. æneι.li.i.ois ut tecū meritis ᵽ talib⁹ ānos:exigat.Terē.i ecyra.Illiq; exopto:ut reliquā uitā exigat.Lucil.li.xxvii.

Exigere uerbi ſignificata. Cū cognoueris uitā ſine fine exigas.Alias exigere eſt diffinire:cogere:debitū repoſcere:excludere:inquirere:uerum perdiſcere:ut extorquere.Cui peculii:ſenſus eſt loquente ſtalagmio.recte facis:& proſpicienter mihi ipſi largiri cōpedes:cui peculii nihil eſt.peculioſi enim ſerui diuites:& affluentes appellantur.

PYLADes Monedulæ ¶ MOnedulę:delēda ē dictio aut:q̄ huic pperā:& abūdāter ᵽpoſita erat ɔtra metri rōnē.Mōedula auis ē nigra:ex graculorum gñe:imo graculus quoq; dcā:cornici ſīlis:niſi q̄ lōge minor ē.Graculi nomē ē a ſono uocis:uel q̄ gregatī uolet:ut placet Var.ſiue ut alii putāt:a gerēdo:q̄ iacta ſegetū ſemina gerāt:uel q̄ ex oliuetis cubitū ſe recipiētes:duas pedib⁹ baccas:tertiā ore gerāt:taccula uulgus ait:p ānphraſi:ut putamus:qa minime taceat:huic ſoli aui furacitas auri:atq; argēti mira ē:ppea & mōedulę nōie appellat̄:q̄ſi mōetula:a furādis mōetis uñ Ci.Nō plus aur̄ tibi q̄ monedulę(inqt)cōmittēdū ē.Sūt q graculos a gracilitate dictos putēt:pp paruitatē:nā gracilē tenuē dicius.Hora.Quis multa gracilis te puer i roſa. ¶ Aut anates.aues ex aq̄ticorum gñe:de qb⁹ in aſinaria dixius. ¶ Aut coturnices:aues itidē ſūt:pdicib⁹ miores:q̄s uulgo q̄leas dicimus:de qb⁹ itidē in aſinaria ſatis dcm̄ ē. ¶ Quiſcū.i.cū qb⁹. ¶ Luſitent:ludāt:a uerbo luſito.as. ¶ Indē huc mihi aduenięti:ñ mihi huc aduenięti:qa abūdaret uerſus. ¶ Vpupa:auis ē admo-

Vpupa. dū pulchra:ſꝫ imūda:ut q̄ ſibi nidū ex hoīum ſtercore cōſtituit:ut Ariſto.author ē i lib.de hiſto.aialiū:q & hos ęſchili poetę ex tragœdia de upupis:q̄ nō extat:uerſus ſcriptos reliqt.Qui & ſui ſpectātē affert epopē mali:Colore pigēs ei⁹ ſpēm multimō:Saxicolā:atq; iprobū arma geſtātē militē.Adultū iſantē q; uaria forma refert:Nā uere candicans

ubi diu

ubi diu fuit nouo:ęstate tũ deĩde:ubi recãduit seges: Alas repẽte macul' guttatas mouet:uagaẽ eãdẽ ꝑ fastidiẽs loca: Deserta q̃rẽs nẽora:atq; ĩ uias rupes. Qd ãt ait arma gestãtẽ militẽ: militarẽ cristã signat:q̃ ĩ capite gerit:isignẽ utiq; & uisendã:quã ꝯtrahit:surrigitq; ꝑ capitis lõgitudinẽ. At huiꝰ igr̃ auis simitudinẽ:maleũ describit:q sibi ĩ lapicidias ꝯiecto:stati ĩ mãibꝰ datꝰ ẽ:nã ea auis rostro adũco:& ꝯtuso:& crista põe isurgẽte:malei formã imitaẽ:epops ãt a gręcis dr̃. Epops
Sꝫ herꝰ:dũ hęc loq̃ret secũ Tyndarꝰ:uidit ægionẽ añ hostiũ stãtẽ:& cũ eo philocratẽ ex aulide reuersũ. Hãc erũnã exigo.ago. Ita expõit Noniꝰ hũc locũ citans:ut supra dixius. Surpuit:ꝑ surripuit:nã uersus ita scribi exigit. Illhic sẽc idiciũ.ñ.illhic idiciũ sẽc:qa abũ deret uersus. Quid ñ.delẽda fuit dictio huiꝰ:his iꝑposita:uti supfluẽs: & subaudiẽdũ uerbũ.dicitis:ut sit:qd filiũ dicitis me huiꝰ:? Huiꝰ ca.ñ.ñ filiũ captiuũ:qa uersus claudicaret. Hic fur tuꝰ.s.ẽ:nã ñ ascribẽdũ:sꝫ subaudiẽdũ uerbũ ẽ.qd uersꝰ rõ ascribi ñ patiẽ. Grãdẽ ob sur.ñ grãdẽ natu.nã dictio nẽ illã natu:uersus ñ tolerat. Sꝫ dic oro.uertit Tyndarꝰ sermonẽ suũ ad ęgionẽ. Per nebu.ꝑ sõniũ. Pręuortier: Præuortor añ oĩa fieri:familiare ẽ poetæ uerbũ:significat ãt ꝓuertere:aliqd cęteris rebꝰ añpõere:uel magis alicui rei operã daẽ: de quo ĩ ãphitryõe satis dixius:& de cæteris eiꝰ significatiõibꝰ. Qui ist.cõ.scribẽdũ ẽ q:ꝑ ut:ñ ut:qa abũdaret uersui pes unus. Cui pe.ni.ẽ:añponẽda fuit hic Stalagmi ꝑsona ex codicibꝰ ãtiqs:& ordie sniæ:loqẽ.n.seruꝰ is neq̃ ad huc q̃si ꝑ ludũ:quũ cõpedes sibi destiatas audiat:& ait. Recte feceris:dare mihi cõpedes:quũ scias nihil mihi peculii ẽ:nã serui:ut als dixius:nullũ hẽbãt ꝓrsus peculiũ.uñ supius ĩ asinaria. Peculiũ igt itergo gerit:ad uerbera:q̃ fuis in tergum ingeruntẽ respiciẽs.

Grex.

SPectatores,ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Neq; in hac subitæ cogitatiões sunt,ulla ue amatio,
Nec pueri suppositio,nec argenti circumductio,
Neq; ubi amans adolescens scortũ liberet clam suũ patrẽ.
Huiusmodi paucas poetæ referunt comœdias,
Vbi boni meliores fiant.nunc uos,si uobis placet,
Et si placuimus,neq; odio fuimus, signum hoc mittite.
Qui pudicitiæ esse pręmium uoltis ,plausum date.

SPectatores. Loqẽ cõœdiæ recitator finẽ facturꝰ fabulę. Nec pueri suppositio. Qd meretrices facere cõsueuest:ut ĩ truculẽto factũ extitit. Nec arg.circũ. Vt ꝓferti ĩ asinaria. Scortũ liberet:sicuti in curguliõe sequẽti co(mœdia. SARACENVS.

In argumẽtũ Curguliõis.

INgenuã capadox leno surreptã emerat:tenebatq; dõi uirginẽ planesium:hãc Phędromus adolescens deperibat:& cũ ei pecunia deesset: quã ꝑ muliere lenõi traderet:curculionẽ parasitũ mittit in cariã:ab amico argẽtũ mutuũ:ut sumeret:ibi forte terapõtigonũ militẽ offendit seruus: ei refert miles in epidauro ab eodẽ lenone puellã emisse.xxx.minis:q̃ eius tñ soror erat:nec nouerat:pactũq; cũ lenone esse:ubi misisset lr̃as lyconi trapezite suo obsignatas anulo:ab illo ꝓ muliere pecuniã reciperet:ac puellã traderet:ad cœnam accersit curculionẽ miles:ille nõ inuitus ãnuit:talos postq̃ cœnati sunt:sumũt in manus:miles deponit anulũ:ille opponit paliũ:propinat curculio poculũ militi:quo epoto edormiscit miles:hic illi e manu furti anulũ surripit:aufugit citus:epidauruq; reuertitẽ:hęc phędromũ cõuenit:narrat:quo pacto militẽ luserit ĩ alea:cõfingunt:atq; obsignant lr̃as: cõuenit trapezitã curculio:atq; lenonẽ simul:fingit se sumanũ uocari:trapezita ubi uidet obsignatas tabellulas: argẽtũ lenoni dat:ille q; mulierẽ curculioni:quã phędromus nãcisciẽ:miles experectus:ubi uidet se delusum:epidaurũ uẽit:cognouit dolos:mulierẽq; amisisse & aurũ:fiũt cõtẽtiões iter trapezitã:lenonẽ:& militẽ:reg cognita rursus cum phędromo:ac pasito risç fiũt. Tãdẽ plãesiũ ꝓnũ:quẽ surripuerat curculio agnoscit anulũ:miles ex quo eius agnoscit sr̃:uirgoq; pacto sit surrepta puula:lenonẽ cogũt receptã ꝓ muliere reddere pecuniã:phædromoq; poscẽti uxor (puella tradiẽ.

SPectatores. Recitatoris sũt uerba. Nec pueri suppõ.i.alienũ filiũ:cũ mulier suũ uide riuult:ac se pepisse sibi supponit. Iuue. Trãseo suppositos:& gaudia:uotaq; sæpe ad spurcos decepta la cus. Circunductio.fallatia:quia qui circunducit:non rectum iter tenet:fallit. VALLA.

PHædromus adolesceẽs:cuiꝰ seruꝰ erat Palinirus:q olĩ custos mulierẽ amabat planesiũ:q̃ sub lenõe erat cappadoce:eãdẽ hãc miles therapõtigonus pridẽ sibi asciuerat:lenõiq; ꝓmiserat se.xx.minas traditurũ:quas q ferret cũ lr̃is:ac signo:qd iter ipsos cõuenerat:is ab ipso lenõe ad se duceret planesiũ. Phędromi igiẽ parasitus curgulio missus in cariã:ut a phędromi sodale mutuũ petat argẽtũ:ab illo nihil põe:militi sibi cognito occurrit:a quo inuitaẽ ad prãdiũ:a milite parasitus fit certior:qd cõuenisset iter se:& argẽtariũ lenonẽ:ꝙ capadocẽ: prãsi ludũt:miles grauatus somno deponit caput:parasitus anulũ subducit:ide se ad phędromũ recipit:lr̃as cõfingit q̃si a milite ad argẽtariũ:illo ipso anulo obsignat:tradit argẽtario:is lenoni:ut cũ milite conuenerat:dinumerat pecuniã.Leno planesiũ curgulĩõi tradit:eũ a milite ratus.Curgulio ad phædromũ adducit mulierẽ.Miles aduenit inter oẽs nasciẽ cõtẽtio.planesiũ ex anulo militẽ fratrẽ suũ ẽẽ cognoscit:ipetrat phędromus a milite:pariterq; planesiũ: ut (ipsa phædromo uxor despondeatur. Circunductio quid dicatur

Nominum etymologiæ.

PHædromus a forma nomẽ uẽ adeptꝰ:phędros.n.pulcher. Palinurꝰ.a palin iterũ:& uro migo q̃si sęṗiꝰ migẽs:dũ iterũ & iterũ phædromo obloqẽ. Curgulio a uermicul' curguliõibꝰ nomẽ hñs:q̃si clãdestie ingreisus ĩ isidias tãq̃ uermiculus ille. Planesiũ:q̃si errabũda.plão.n.erro significat:uñ plãetę stellę erratice ꝑp errorẽ fr̃is militis:q therapõtigonus dicebaẽ:thera:qa thero meto significat:q̃si meteret in acie milites:pontigonus in ponto genitus. Lyco. Argẽtarius ꝙ tanq̃ lupus alienã raperet pecuniã:Nã lycos lupus diciẽ. Plano quid significet

SPectatores:Eodeꝫ metri genere:constant octo hi uersus quo & superiores.Præponendaq; eis est uox:grex: ut etiã in fine asinariæ. Grex eni histrionũ perfecta iã fabula theatrales auditores alloquitur: Comœdiaꝫ hãc cõmendans:ut sic plausum ab oĩbus ipetret. Subitę cogitatiões:ut in amphitryõe. Nulla amatio, ut in casina:& delenda fuit dictio neq; his præposita:ut superfluens:& scribendũ nulla:& non:ulla:metri rõne. Nec pueri suppositio:ut in truculento. Nec argẽti circũductio:ut in asinaria. Scortũ liberet. ut in curculione. Referunt comœdias:scribendũ est referũt:non reperiunt:quia abundaret uersus. PYLADes

SARACENVS. CVrculio missus in cariam: quæ est asiæ minoris prouincia: extra. n. ciciliam porrigitur lycia: pamphilia: caria: Ionia: eolis: troas usq; ad helespontum. ¶ Vt petat argentum. Subaudi ab amico phædromi. ¶ Eludit anulo riualem: Curgulio: scilicet eludit terapontigonum militem: ab eo per lusum surripiēs anulum: & riualem dixit: quia miles & phædromus pariter in eandem puellam tanq̄ in eūdem amorē deriuabāt. ¶ Lyco. Trapezita q illico uisis lr̄is pecuniā dinumerauit. ¶ Sororē: Planesiū & eandē amicā.

VALLA. CVrgulio missus. Argumētū fabulæ. ¶ Missus: nomē est. i. nuntius. ¶ Riualē. i. militē. ¶ Lyco: argentarius. ¶ Pretiū. uigiti minas. ¶ Lenōi. cappadoci. ¶ Ipsus: subaudi miles. ¶ Sororē: subaudi pāciiū. ¶ Quę pibat. i. erat icognita. ¶ Cuius subaudi plāesii. ¶ Locat. subaudi miles frater cognitus planesii.

Calliopius.



Argumentum.



CVrculio missus a phaedromo it in cariam,
Vt petat argentum. ibi eludit anulo
Riualem. scribit, atq; obsignat litteras.
Cognoscit signum Lyco, ubi uidit, militis.
Vt amicam mittat, precium lenoni dedit.
Lyconem miles, ac lenonem in ius rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, repperit.
Oratu quoius Phædromo nuptum locat.

PYLADes CVrculio missus a phædromo it in cariā. Trimetro: iābico: acatalectico uersu sex pedibus instructo curculiōis hoc argumentū cōstat de poetæ cōsuetudine. Comœdia ipsa curculio appellata est: a curculione parasito primas ptes in illa gerēte: & curculio p c lram utrobiq; scribēdū est: ut ex apicibus uersuū ipsi⁹ argumēti elicit: quā rē: & cæteris comœdiis a poeta seruatā uidemus. Argumentū tale est. Phædromus adolescēs ciuis epidauri⁹ planesiū uirginē surreptā: & ab lenōe cappadoce emptam: in ipsiusq; ptāte existentē deperibat: quūq; nō suppeteret pecunia: quā lenoni pro puella traderet: Curculionē parasitū in cariā mittit: argētū ab amico quęsiturū mutuo. Ibi quū amici opē frustra postulasset: forte in platagidorū terapontigonū militē icidit. A quo quū didicisset: illū in epidauro puellā eādē ab eodē lenone emisse: & cum lenone conuenisse: ut quū a lycone trapezita minas quadraginta reciperet: quas apud illum ea cā deposuerat: puellā cum ueste: & auro ipsius ad se mitteret: & cum lycone itidem egisse: ut qui sibi litteras suo obsignatas annulo afferret: ei puellā a lenone acceptam: numerata illi pecunia traderet: & ad cœnā deinde parasitus a milite uocatus fuisset: non inuitus annuit. Qnumq; a cœna talos miles poposcisset: & parasitum in aleam prouocasset: annulum suum signatorium deponens: Parasitus contra palium opposuit: quumq; ita aleæ sorte cogente parasitus militi propinasset magnum poculum: & ille ebibisset: somnoq; captus caput deposuisset: Curculio sumpto palio: & militis annulo: se illinc citato pede anfert: & in Epidaurum ad phædromum profectus: rem omnem uti facta est narrat. Confingunt igitur litteras ad lyconem trapezitam sub militis nomine: easq; signant illius annulo. Tum parasitus se summanum militis seruum fingit ex caria tum primum aduentantem: & ad lyconem litteras affert: ille signo militis cognito: lectisq; litteris: argentum lenoni dat. & leno Curculioni mulierem: quam in cariam proficisci simulans: ad phædromū deducit. Verum miles a somno excitatus: ubi se delusum a parasito uidit: in epidaurum uenit: non athenas: ut somniat Pius interpres: nam in epidauro factam hanc rem fingit poeta: non athenis. Quumq; se & muliere: & argento spoliato animaduertisset: lites contrahit cum lycone trapezita: & cum lenone: deinde cum phædromo: & parasito: ubi rem cognouit: tandem uirgo in specto annulos quem Curculio militi surripuerat: & illum paternum annulum agnoscit: ex quo miles frater puellæ comperitur: ipsaq; ingenua. Quo fit: ut in lenonem totum recidat dispendium: qui & pecuniam restituere cogitur: & puellā dimittere: ut quæ libera esset: & uendi non potuerat. Ita phædromo amanti nuptum datur. ¶ Curculio missus a phędromo it in cariam. Ita scribendus est uersus: si ueræ latinitati: & metri rectitudini consultum uelimus: non enim dicimus missum substantiue pro nuncio: sed participium est: & adiectiuum missus. Phædromus autem mediam habet correptam: non longam. Demum Caria prouinciæ nomen præpositionem requirit: neq; auditum est: ut quis sic dixerit: eo cariam: sed in Cariam. Pius ergo: & Sarracenus interpretes plautini locum hunc interpretantes: legentesq;: missus phædromi it cariam: tripliciter peccasse uidentur. Cęterum Curculionis nomen huic parasito inditus uidetur a poeta: uel deridiculi causa: ut plerunq; fieri assolet: uel a Curculiōe uermiculo triticario: de quo Vergil. in geor. populatq; ingētem farris aceruum: curculio: De quo Seruius. Varro: inquit: ait hoc nomē per antisthichō dictum: quasi gurgulio: eo q nihil in eo pene aliud q̄ guttur uidetur. Sic quia hic parasitus nihil aliud q̄ gulę studebat: ut infra uidebitur: & ut parasitorum mos est: ab illius uermiculis similitudine: is quoq; sic uocitatus cēseri p̄t. Est etiam arteria quædam Τραχεῖα hoc est aspera dicta: quæ a faucibus deorsum proficiscitur: & spiritalis fistula a lactātio

la a lactantio appellatur: quæ alio nomine dicitur curculio: de qua Varro rērum rusticarum libro secundo sic.
Hircus melioris:& potissimũ pilo albo:ac ceruice:& collo breui:curculione longiore:a qua & huic parasito:ab gut
turis:& fistulæ illius adimplendæ immensum desiderium:potuit id nomen non indecenter imponi.¶ Vt petat argē
tum:subaudi ab amico quodam phædromi.¶ Et inibi eludit annulo:ita scribendum est metri necessitate:nam pes
unus uersui deficeret.¶ Riualem. Terapontigonum militem:qui phædromi riualis erat:quia in eandem puellam:
tanquam in eundem riuum deriuabant.¶ Lyco. Trapezitæ nomen est:apte a poeta fictum. λυκος enim lupum si
gnificat. Et ii trapezitæ:& mensularii:suis usuris tanquam lupi rapaces deuorant hominum census:præterquā q:
ut infra dicet ipse lyco:ii quoq; ab omnibus poscunt pecuniam apud se deponi:reddunt autem nemini.¶ Vt amicā
mittat precium lenoni dedit:ordo est:lyco dedit precium lenoni:ut leno ipse mittat amicam:hoc est emittat:& libe
ret:uel certe mittat ad militem:cuius nomine pecunia dinumerabatur.¶ Ipsus sororem:quam peribat:repperit. Sē
sus est:ipsus miles repperit tandem sororem:scilicet suam esse:eam:quam peribat:pro deperibat. & cuius amore te
nebatur.¶ Oratu cuius:sororis scilicet.¶ Locat:ipse miles locat eam nuptum phædromo adolescenti. Et notādū:
q non solum dicimus dare neptui:& nuptum: pro maritare:sed etiam locare nuptum.

Lyco

Locare nuptum

ACTVS PRIMVS.

Palinurus Seruos. Phædromus Adolescens.

Vo te hoc noctis dicam proficisci foras,
Cum istoc ornatu, cumq; hac pompa Phædrome?
Ph. Quo Venus, Cupidoq; īperāt, suadetq; amor.
Si media nox est, siue est prima uerpera.

SARACENVS.



Vo te hoc noctis. Inducuntur amans adolescēs phædromus ornatus suç placiturus amicç: palinurusq; seruus: homo frugi: qui aberrantem adolescentem a ueneris illecebris nititur reuocare.¶ Venus: q ad omnia ueniat dicta. sic Cice. quæ autem dea ad omnes res ueniret: uenerem appellarunt.¶ Cupido. Plures fuisse cupidines sententia plurimorũ con

Venus unde dicta sit

stat authorum:at si uerum uolumus noscere:tot sunt cupidines:quot hominum uoluntates: & affectus.¶ Amor.
Scribit Aristo. amorem uersari aut circa honestum:aut circa utile:aut circa iucundum: Apuleius primum esse diui
num dixit:cum incorrupta mente:& uirtutis ratione conuenientem:alterum degeneris animi:corruptæque uolun
tatis:tertiũ ex utroq; permixtum:definit autem Plato amorem lasciuum esse ardorem animi in proprio corpore
mortui in alieno uiuentis.

VALLA.

Vo te hoc noctis. In hac scena phædromus adolescēs ad planesiũ iturus a palinuro seruo uæhemēter
incessitur.¶ Hoc noctis. deest tēpore aticismus.¶ Hac pompa. i. hoc fastu pompæ a græcis dicit̃ ἀπο
τουπεμπειν. i. a mittēdo:ut sit ordinis longa emissio.¶ Quo uenus cupido: Cic. in. iii. de natura deorũ
inq; q āt dea ad res oēs ueniret: uenerē noīauerũt: atq; ex ea potius uenustas: q̄ uen⁹ ex ipa uenustate. No.
in dictionũ differẽtiis: cupido & amor iq̃t idē significare uidēt & est diuersitas. Cupido. n. cōsiderate est ne
cessitatis amor idicii. Pla. in bacch. Cupido te cōficit: an ne amor: Idē in curguliōe discreuit: & nim eiusdē diuersita
tis exp̄ssit dicēs. Quo unus cupidoq; ipat: suadet amor. Cupidinē cũ feminino gñe dicimus cupididitatē. Vir. l sex
to æneidos. Quæ lucis miseris tam dira cupido: Cum masculino dicimus ipsum Pla. in pœnulo. Cupido quātus.
¶ Suadetq; amor Seruius super illo Virgiliano. Ergo his alligerum dictis affatur amorem. Latini deum ipsum cu
pidinem uocant eo q facit amorem: sed hic imitatus est grecos: qui uno nomine utrunq; significant. Inde amicitia:
ut Cicero in secundo de natura deorum dicta inquiens. Carum ipsum uerbum est amoris: ex quo amicitiæ nomen
ductum est. Quod fuerint plures cupidines. necnon ueneres: pluribus Ci. in. iiii. de natura deorum ostēdit uerbis: q̄
a nobis in presentia sit recensendum. Traduntur autē amores gemininati ex uenere quarta: quç astartæ nuncupa
ta est: & ioue de qua legitur in annalibus. Alma faue dixi geminorum mater amorum.¶ Prima uespera: idest pri
mum serum diei. Vesper namq; supra dictum est: stella ueneris cum solem sequitur occidentem. a græcis hesperus
dicta. Inde nascitur hespera a græcis: ita dicta solis inclinatio: ubi iā lux a tenebris occupatur. nempe terræ umbra
a latinis uersa aspiratione in u digamma eolicum uespera: unde uesperi & uespere aduerbia.

Cupide qd sit & quot cupidines fuere

Vesp qd sit

PYLADes.

Vo tedh oc noctis. Versu eodem trimetro: iābico: acatalectico: quo & argumentum supra enarratũ: prima
hæc scena constat. In qua Phædromus adolescens amoris laqueis irretitus inducitur noctis tempore. orna
tu inepto: & sibi nō cōuenienti: accenso funali cereo per urbem uagans: ut ad lenonis ianuam pergat: puellā
planesium a se amatam uisitaturus si fieri possit. quiq; secum deferri uini cadum facit: ut postes ianuæ il
lo inspergat: & sic anum puellæ custodem odore uini accepto: ianuam aperire cogat. Simulq; Palinurus
seruus homo frugi iducitur: qui aberantem adolescentem a ueneris istiusmodi ineptiis nititur reuocare. Dhoc no
ctis: pro hoc noctis: interposita est littera d euphonicæ causa. Et subaudiendum tempore: ut sit hoc tēpore noctis:
ut etiam in amphitry. hoc noctis non placet.¶ Pompa. græca: uox est pompa: significatq; apparatum solemnem:
cum ostentatione & specie quadam triumphi: unde & πομπευειν græci triumphare dicũt: hinc & funerum: & Indo
rum apparatus pompæ appellantur. Quintilia. Quid sibi uelit ille funebriũ longus ordo pomparum. Cicero. Sed
iam e pompa in ueram aciem descendamus: hoc loco propter funale incensum: quod gerebat: pompam dixit. Ve
nus: uoluptatis dea: q ad omnia ueniat dicta: ut ait Cicero: & nos in genealogia nostra diximus his uersibus.
A uenio deducta uenus: q ad omnia diua: Tullius ut cecinit: prōpta uenire solet. Diximus & inibi de cæteris ip
sius deæ nominibus: cum eorũ causis.¶ Cupido: ueneris & martis filius dictus est: & amoris deus: quē uenus apud
Virgilium in primo æneidos intelligit: quum ait: noua pectore uersat consilia: ut faciem mutatus: & ora cupido:
pro dulci Ascanio ueniat: donisq; furentem: incendat reginam: atq; ossibus implicet ignem. Quid autem inter cu
pidinem: & amorem intersit: ex Marcelli sententia diximus in amphitryone: cupidinem uidelicet esse incōsidera
tæ necessitatis amorem uero indicii: & reliqua ibi notata. Cupidoq; imperant. addenda fuit dictioq; metri necessi
tate: & ex Marcello locum hunc citante: & etiam ex codicibus antiquis: & scribendum quoq; imperant: non impe
rat. quum uenus: & cupido præcesserint plurale uerbum exigentes: ut etiam paulo infra.

Pompa

SARACENVS. Stata quæ dicantur

STAtus dies. Eſt iudícií cã conſtitutus: & ſtata dciebant̃ ſacrificia: quę certis fierent diebus: Cato ſacra ſtata ſolẽnia ſancta deſeruiſti. Vale. quoq; ſtatas: ſolẽneſq; cerimonias dixit. ¶ Condictus. Dicimus cõdictũ in cõe dictum. ¶ Cũ hoſte. Cũ peregrino: nã quos nũc hoſtes uocamus: pduelliones dixerũt. ¶ Ingratus. Scilicet amor. ¶ Bellũ. Diminutiuũ a bono. ¶ Lautus. Lotus. mundus: elegans. ¶ Luces cereũ. Ita in caſſina lucebis facem: amatores euntes ad amicã facẽ ferre cõſucuerũt: qđ memorat Perſius: ebrius ante ſores extincta cũ face canto. ¶ Apicularũ opa cõgeſtũ: Ideſt mel: & p hoc itelligit amoris dulcedinẽ: nã dixit ex dulci meo melliculo. i. amaſia planeſio. ¶ Nõ ferã:? pro non auferã: & delibẽ:? cũ mihi pſertim occaſio offerat̃. ¶ Occluſiſſimũ. Maxime clauſũ: nã amaſia planeſiũ nimia cuſtodia ſeruabatur: uel oculiſſimũ dixeris rectius. i. cariſſimum ut monemur a Feſto.

Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies,
Tamen eſt eundem, quo imperant ingratiis.
Pa. At tandem tandem. Ph. tandem es odioſus mihi.
Pa. Iſtuc quidem nec bellum eſt, nec memorabile.
Tute tibi puer es lautus, luces cereum.
Ph. Egon apicularum opera congeſtum non feram?
Ex dulci oriundum melliculo dulci meo?
Pa. Nam quo te dicam ego ire? Ph. ſi tu me roges,
Dicam, ut ſcias. Pa. ſi rogitem, quid reſpondeas?
Ph. Hoc Aeſculpii phanum eſt. Pa. plus iam anno ſcio.
Ph. Huic proxumum illud hoſtium oculiſſumum.

VALLA. Stat⁹ qd ſit

STATVS conditus. ſtatus dies nocatur: qui iudicii cauſa conſtitutus cũ peregrino eius enim generis ab antiquis hoſtes appellabantur: qui erant pari iure cũ populo romano: atq; hoſtire ponebatur pro æquare. Plau. in curguli. Si ſtatus cõditus cum hoſte. Feſt. ſtata ſacrificia ſunt quę certis diebus fieri debent. Cato in ea: quã ſcripſit de. L. ueturio de ſacrificio cõmiſſo cum ei equum ademit: quod tu qđ in te fuit: ſacra ſtata ſolemnia capite ſanctam deſeruiſti. Macrobius in primo. ſtati qui iudicii cauſa cum peregrino inſtituuntur. Plau. in curgulione: hoſtem nunc more ueteri ſignificat peregrinus. ¶ Condictus cum hoſte. f. p. condicere eſt dicendo denuntiare conditio in diem certum eius rei: quę agitur denũtiatio. Idem hoſtis apud antiquos peregrinus dicebatur: & qui nunc hoſtis perduelio. ¶ Luces cereum: ideſt tam lautus incedis: ut cereum præ te ferre uidearis. Apicularum opera congeſtum: ideſt mel: hoc eſt dulcedinem ex amore. nam quod opera apum congeritur: mel eſt. ¶ Melliculo. Amaſiam melliculum uocat. ¶ Non feram:? pro non deguſtem. Donatus. Auferimus enim ea: quę cum faſtidio cernimus. ferimus ea: q̃ cũ honore tractamus. ¶ Occluſiſſimũ. Valde: maximeq; clauſum: apud feſtũ tñ hęc legunt̃. Occuliſſimũ. Pla. occuliſſimũ hoſtiũ amice. ſi mõ hic eſt locus.

Cõdicere quid ſit

PYLADes Stati dies

SI ſtatus condictus. Senſus eſt: etiam ſi ſtatus: cõdictuſq; eſſet mihi dies cũ peregrino: hoc eſt cum aduerſario: ita ut ad certum: decretiq; diẽ adeſſe in iudicio mihi opus eſſet: deferendum eſſet uadimonium: & amori obſequendũ. Stati dies a Macrobio dicuntur: qui iudicii cauſa cum peregrino inſtituuntur: & hunc locum citat: hoſtemq; hoc loco more ueteri peregrinum ſignificare aſſerit. Stata quoq; dicebantur ſacra: quæ certis: decretiſq;: ac conſtitutis tẽporibus: & diebus fiebant. Ouidius primo faſtorum. Tunc mihi: ſenſit enim: lux hæc indicitur: inquit Muſa: quid a faſtis non ſtata ſacra petis. Cato. Sacra ſtata: ſolemnia ſancta deſeruiſti inquit. Et Valerius. Maiores ſtatas: ſolemneſq;: cerimonias pontificum ſcientia contineri. ¶ Condictus: idem fere eſt: quod ſtatus: hoc eſt deſtinatus: defixus: & ſtatutus: per cõmune dictum: nam conductum in commune dictum: uel ſimul dictum dicitur: quaſi decretum: & conſtitutum. ¶ Quo imperant ingratis: imperant ſcribendum hoc quoq; loco eſt: ut ſupra: aliter enim neq; uerſus conſtaret: neq; ſatis latinitati factum eſſet: ingratiis q; ſcribendum metri neceſſitate: non ingratis: ut corrigit Pius: nullius uerſus rationem tenens: neq; ingratus ſcilicet amor: ut ruditer exponit Sarracenus. Diximus autem ſupra: & in aſinariæ principio: & in amphitrione: hac dictione ingratiis ſæpe uſum huic poetam: pro eo quod eſt: contra animi ſententiam: præter uoluntatem: refragante genio. Ingratiis igitur hoc loco: pro contra nolitatem meam exponendum eſt. ¶ At tandem tandem: per apoſiopeſim: ſubintelligendum: ſubaudiendumq; me eximam ab his uinculis: & cupidineis furoribus. ¶ Bellum: a bono diminutiuum eſt hoc loco: & pro decenti: & honeſto ponitur. ¶ Tute tibi puer es lautus: luces cereum. Ordo eſt. Tu lautus: hoc eſt delicioſus: & opulentus: qui & miniſtros habes: & ſeruos: qui cereum tibi præferre poſſunt: miniſtri uicem geris: & pueri: dum tu ipſe illum geſtas. ¶ Luces cereum: ideſt geris cereum lucentem: illum lucere facis. Sic in caſina: primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem. ita ferme uſi ſunt priſci. ¶ Egon apicularum: apicula diminutiuum eſt ab api: ordo & ſenſus eſt. An ego non feram dulci meo melliculo: ideſt planeſio: quæ mihi inſtar melleæ dulcitatis eſt: Cereum hunc congeſtum ex dulci apicularum opera: ideſt: factum ex cera a melle: tracta apium congeſtione: & labore:? nam quod ait Sarracenus: ideſt mel: & per hoc intelligit amoris dulcedinem: nam dixit ex dulci meo melliculo: ideſt amaſia planeſio: non feram:? pro non auferam: & delibem: quum mihi præſertim occaſio offeratur:? merum delirantis ſomnium eſt: & laruæ nocturnæ. ¶ Nã quo te dicam. quia hoc modo loquendi utitur: quo dicam te ire & non recte interrogat: quo is:? Ideo reſpondet phædromus: ſi tu me roges: dicam: & ita inuicem non explicitis uerbis ambo colludunt. ¶ Oculiſſimum: ideſt cariſſimũ.

Oculiſſimũ

Ita enim ſcribi monemur a Feſto Pompeio: dicente: oculiſſimum cariſſimum Plautus: oculiſſimum oſtium amicæ: oculitus quoq; dicitur: ut funditus: penitus: quo ſignificatur tam carum eſſe q̃ oculum: hæc ille: quibus uerbis ſatis apparet: ita ſcribi hoc loco debere: & non occluſiſſimum: ut fere habent codices: ſed & ſenſus multo alienus fieret ab intentione poetæ: ſi occluſiſſimum legeretur: quum adoleſcens oſtium amicæ uti a ſe amatum ſalutet: amatum aũt: quia illud expertus ſit belliſſimum: & taciturniſſimum: quando noctu exeunte ad ſe amica: nullum uerbum facere conſueuerit: ſed tacite ſe aperire: quo beneficio: non utiq; conueniret appellare illud occluſiſſimum: tanq̃ ſi conuitium mereretur: neq; ſenſus uerborum ſimul ſtaret: q; eſſet occluſimum: & aperiretur. Addendum autem eſt uerbum eſt in primo uerſu: ad eius integritatem: ut ſit: illud oſtium eſt oculiſſimum. In ſecundo antẽ addẽda eſt dictio uſq;: & ſcribẽdum. ualuiſtin uſq; oſtium oculiſſimum: ita enim fere utimur ea dictione: quum rogamus aliquem de eius ualitudine. Adde q; infra etiam poeta in ſequenti ſcena: loquente lena anu biboſiſſima: inquit.

Salue

¶ SAlue ualuistin? Ostēdit amātis demētiā: & leuitatē. ¶ Caruit ne febris te? Pro tu caruisti febri figura hypallage: & dr̄ febris a feruēdo: sicut a græcis ab igni pyretos dicta: uel a feritate morbi. ¶ Nudius tertius. & sic nudius q̄rtus: q̄si nūc sit dies ternus & dies q̄rtus. ¶ Facius. Factū. Ter. nō fit sine picülo facinus magnū: & mēorabile. Ci. quoq; p̄ missū potiꝰ nō faciēdū q̄ tetrū facius eē: & facius p̄ scelere. Salu. i hac ꝯiuratiōe fuit q̄ntus curt. haud obscuro loco fla gitiis: atq; facinorosius cooptus. ¶ Aut quā pudicā eē oportuit. Quasi q̄ nullæ: aut q̄ rarissimæ: q̄ pudicæ sint repiā tur. ¶ Nec me illi sinit Iuppiter: pōt & legi: nec me ille sinat iuppiter. ¶ Intestabilis: Sine testibus: a'r itestabilis ut apd̄ iuriscōsultos hr̄ mētio dicitur: qui iure cō dere testamentum non potest.

SARACENUS. Febris unde dicta.

Salue. ualuistin hostium ocalissumum?
Pa. Caruit ne febris te heri, uel nudiustertiu?
Et heri cœnauistin e? ph. derides ne me?
Pa. Quid tu ergo insane rogitas, ualeat ne ostium?
ph. Bellissumum hercle uidi, & taciturnissumum,
Nunquam ullum uerbum mutit. quom aperitur, tacet.
Quom illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
pa. Nunquid tu, quod te, aut genere indignum sit tuo,
Facis, aut incœptas facinus facere phædrome?
Num tu pudicæ quoipiam insidias locas,
Aut quam pudicam esse oportet? ph. nemini.
Nec me ille sinat Iuppiter. pa. ego item uolo.
Ita tuum conferto amorem semper, si sapis,
Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato, ne sis intestabilis.
Quod amas, ama testibus præsentibus.
ph. Quid istuc est? pa. caute ut incedas uia.
ph. Quin leno hic habitat. pa. nemo hinc p̄hibet, nec uetat,

VALLA.

¶ CAruisti ne febri heri. ita corrigēdū. qd corruptū scriptura ē. febris a feruore dicta sāguinis: cū aut in sanguinē spūs pe netrarit: aut humor alienus: aut cū mem bra itabescūt: sed nō iutile ēt fore arbitra muri si ipsam diffiniāus Alexādrū aphro diseū secuti. quē pater oli noster discipli nar̄ oium thesaurus in latinū trāstulit. fe brē igitur alii aliter difinierūt. Empedo cles & zenon. necnō plærīq; hippocratei calorē cōtra naturā corde sumēte princi piū: ex eoq; per arterias: ac uenas in cor pus uniuersū progredientē: naturalesq; sensus offendentem actiōes esse dixerūt: idq; iure. Calorē. n. naturalibus officiētē actiōibus cōtra naturā eē necesse est. nec nō a corde: unde naturalis scatet calor su mere principiū: Indeq; in uniuersum dif fundi corpus. hoc ergo mō diffiniētes re cte p̄nūtiarunt. At quo tota adhuc nobis sit aptior ōrō: equū fuerit ipsa; p̄iculatis ut hēat nosse diffinitionem: quo si qd mō p̄se ferat: ābiguitatis dissoluat̄. Cōtra na turā igit̄ calor: uū febris ē ægritudo. ipsiꝰ est febris genus: nō in effictiōe. sed i cōplexiōe distēperātia caliditas q̄dā est. quā ariditas quoq; cōmittat̄ febriū nāq; eētia caliditatis cōtra naturā est gn̄e. Cætera uero sunt differētiæ: q̄bus cōstat: ab aliisq; differt caliditatibꝰ: neq;. n. est idē cōtra naturā calor: qd̄ febris. tāetsi q̄libet febris ē cōtra naturā calor: q nāq; cōsestim in flatibus circūnēti solis feruore incaluerūt. Aut ignis alia ue quapiā p̄catarctica cā mēbri alicuius cōtra naturā subiere caliditatē: q̄ necdum in cor penetrarit corpus: aut i aluo humores cōprehēdēs eētiā ue aerosam succedēs febris neq; est: neq; dr̄. pluribus siqdē aliis adhuc opus est. a corde. n. sumat initiū necesse ē: perq; spiritus & sanguinē ab ipo i corpus uniuersum dif fusa febris: qd̄ in iā mēorata caliditate nō fuit. hæc nēpe in diffinitione posita fūra corde sumēs initiū. si nāq; febris totius corporis est ægritudo. an nō p̄cedit ut sit cordis: cōseq̄turq;: ut totius sit corporis. quo pacto nāq; cōtra naturā caliditas in totū diffundi corpus potuerit: nisi prius cor succēdat̄: aut qd̄ aliud mēbrū cōtra naturā icalescēs totū p̄t corpus calefacere: & quā hēt affectionē toti tribuere: sic cor solū iter cætera p̄t citra mediū nullū efficere. ut prio ipm: deīn totū corpus ab ipso succēdat̄: cuius ē prius causa: qd̄ totius sit potius principium cor. Inde magis aliis suis p̄flu xibus suppetit toti corpori: atq; administrat. & p̄inde hic nō dubiū q̄n i corde cōtra naturā prio succensa caliditas ue rū sit febris initiū. At de febris diffinitiōe impēsenda hęc satis supest: ut signa febris futurę paucis apiamus ex galeno i p̄sagiis mutuati. Imminētis itaq; febris nūtius ē hiatus: horror: oscitatio: nausea: sōnolētia: tussicula subaspa: extre moꝶ mēbroꝶ ifrigidatio. Atq; hæc qdē extrisecꝰ p̄sagia. A pulsibꝰ ārex paucitate & inæq̄litate dep̄hēdit̄ ēt: qd̄ de siderat̄. ac in lectiōe qdē eū ipensior correptio: fregitq; cū aliq̄ta iæqualitate: atq; exiguitate. At i ascēsu fere sūt ipro bi aucta diductiōe ad p̄fectū usq; uigorē: s; calor̄ itēso. primū magnitudo auget̄ deīde celeritas assumit̄. nā cū satis suc cēsa febris cōflagranit: tū ingētes simulq; celeres efficit pulsus: sin āt ipēsius ēt crebros. ¶ Nudius tertius. Aduerbium est sicut heri dictus: quasi nunc dies tertius. ¶ Sinit iuppiter. in nōnullis exēplaribus legit̄ sinat. i. p̄mittat cuipiā pu ditiā iminuere. ¶ Sis intestabilis. q̄a testis esse nō pōt: q ifamis p̄ibet̄. Alludit tū ad pudibunda.

Febris signa

Nudius tertius qd sit

¶ SAlue oculissime hō. & in altera sequēti. Planesiū uirgo iquit. Bn̄ uale ocule mi: ac si dicat care: q̄tū oculus: q̄ i ho mine carissima utiq; ps est. iuxta illud poetę Catuli. Ne te plus oculis meis amarē. & rursum. Quītil. si tibi uis oculos debere catullū: aut aliū si qd carius ē oculis. ¶ Salue. Demētiā: ac leuitatē amātis exprimit: hostiū alloquētis: & salu tātis. ¶ Caruit ne febris te: p̄ caruisti ne febri. hypallage ē: febris: calor ē intensus: ac supernaturalis: corpus affligens: & torquēs: a feruore dicta: uū a græcis πυρετος. a πυρ. q̄ est ignis: eadē cā appellat̄. ¶ Nudius tertius: aduerbiali ter ponit̄: p̄ die ab hoc tertio p̄terito: q̄si: nūc sit dies tertius: sic ēt dicimus nudius q̄rtus. p̄ die ab hoc quarto exacto: ¶ Bellissimū hercle uidi: hoc ē optimū: & obsequētissimū expertus sum. ¶ Mittit: p̄ emittit. ¶ Quōq; illa noctu: ad dēda fuit: q̄: cōiunctio aduersus integritatē. cui pes unus defuisset. ¶ Facinus: factū: uel scelus: de quo in amphi. di ximus. ¶ Aut quā pudicā oꝫ eē: ita scribi metri necessitas postulat. ¶ Nec me ille iuppiter sinat. Et hic ita uersus scribē dꝫ metri rōne: nō illi sinit iuppiter: sensus est: nec ille iuppiter: q. s. maximus: & potētissimus ē deorū: sinat ne aliquā pudicā attētare. ¶ Intestabilis: infamis: cuius testimoniū recipi ob adulteriorū infamiā nō mercat̄: uel qui iure testa mētū ꝯdere nō q̄a: ita. n. apud iuriscōsultos dr̄ itestabil̄. In quo significato & plautus i milite glorioso dixit. Vt uiuā sp̄ intestabilis. & Hora. Intestabilis: & sacer esto. Sic in duodecim tabulis scriptū ē. Improbus: intestabilisq; esto. Inte

PYLADES

Febris

Intestabilis

ſtatus ſiſiter dr̃:ut inqt Nonius:cuius uerbis fides nõ adhibeť:aut q ſine teſtĩ petit.Plautus i milite glorioſo. Et ſi in teſtatus nõ abeo hinc bene agiť ꝑ noxia:quãq̃ ibi pro teſtibus priuatis accipi põt:ut in expoſitiõe illius uerſus dicẽus. Deteſtatus quoq; Apuleio dr̃ excaſtratus:& teſtibus priuatus: Ad quẽ ſenſum ẽ hoc loco Plautus alludere uĩ:quum inq.Sẽper curato ne ſis iteſtabilis: & rurſum: qđ amas:illud ama:teſtibus pñtibus.In quo uerſu addenda fuit dictio illud: metri neceſſitate:cui pes unus defuiſſet.⸿ Teſtibus pñtibus.i.ut ſi multi nouerit: ꝙ amas: tibi nõ ſit ꝓbro ſed ut diximus: p iocũ ad obſcœnã rẽ quoq; trahiť: iuxta illud in priapeis: Magnis teſtibus iſta res agetur.

SARACENVS.

Quin quod palmam eſt uenale,ſi argentus emas.
Nemo ire quenquam prohibet publica uia.
Dum ne perfundum ſeptum facias ſemitam.
Dum te abſtineas nupta,uidua,uirgine,
Iuuentute,& pueris liberis,ama quod lubet,
ph.Leonis hæ ſunt ædes.pa.male iſtis eueniat.
Ph.Qui?Pa.quia ſceleſtam ſeruitutem ſeruiunt.
Ph.Obloquere.Pa.fiat maxume.Ph.etiam taces?
Pa.Nempe obloqui me iuſſeras.Ph.at nunc ueto.
Pa.Inducias occœpi dicere.Ph.ei ancillulaſt.
Pa.Nempe huic lenoni,qui hic habitat?Ph.recte tenes.
Pa.Nimis formido,ne exedat.Ph.odioſus es.
Eam uolt meretricem facere,ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
Pa.Quid ita?Ph.quia proprium facio,amo pariter ſimul.
Malus,clandeſtinus eſt amor.damnuſt merum.
Pa.Eſt hercle ut dicis ita,iam ne ea fert iugum?
Ph.Tam a me pudica eſt,quaſi ſoror mea ſit,niſi
Si eſt oſculando quippiam impudicior.
Pa.Semper tu ſcito,flamma fumo eſt proxuma.
Fumo comburi nihil poteſt,flamma poteſt.
Qui e nuce nucleum eſſe uolt,frangit nucem.
Qui uolt cubare,pangit ſaltem ſauium.
Ph.At illa eſt pudica,neq; dum cubitat cum uiris.
Pa.Credam,pudor ſi quoippiam lenoni fiet.
Ph.Immo ut illam cenſes,ut quæq; illi occaſioſt,
Surripere ſe ad me.ubi ſauium oppegit,fugit.
Id eo fit,quia hic leno ægrotus incubat
In Aeſculapi phano.is me excruciat.Pa.quid eſt?
Ph.Alias me poſcit pro illa triginta minas.
Alias talentum magnum,neq; quicquam queo
Aequi,boniq; ab eo impetrare.pa.iniuriuſt,
Ph.Quid?pa.quod lenoni nulliſt,id ab eo petas?
Ph.Nunc hinc paraſitum in cariam miſi meum.
Petitum argentum a meo ſodale mutuum.
Quod ſi non affert,quo me uortam neſcio.
Pa.Si deos ſaluta dextrouorſum cenſeo.

Fundum an de dictum

⸿ Vndũ ſęp.i.p ñ cõem locũ:ſ;alteri ꝓ priũ:& peculiarẽ: & p q̃dã metaphorã in nuit:ne alienas ſecteť mulieres : ad q̃s nõ itur ſiñ magno uitę diſcrimie: fũdũ ãt di- ctũ ẽ qđ fundat quotãnis multa. ⸿ Qui? Pro q̃re.⸿ Obloq̃re.Obloq ẽ male dicere: & ꝯtra loq̃ntẽ loq:ut hoc loco:&apd Vir. nec nõ threicius lõga cũ ueſte ſacerdos ob loqtur:i alia tñ ſignatiõe accepiſſe uĩ pali nur9 ꝑ tacere.ſ.nã cũ ſiluiſſet inqt: oblog me iuſſeras.⸿ Lenõi.Dicẽdũ leõi ꝑ lenõi nã dixit formido:ne exedat. ⸿ Odioſus. Faſtidis:diſplices.⸿ Facere no.mu. Ac ſi diceret nolo mihi tãq̃ meretricẽ exhiberi: nã cũ pauloañ dixiſſet:eã uolt meretricẽ faceť:ipe ñ ueluti meretriculã: ſed tãq̃ pe culiarẽ: & ꝓpriã repoſcebat : nã quodã mõ mutuo dari uidenť meretrices:cũ no- ctẽ danť mãe reddunť:id qđ declarat ma gis nã iterrogãti paliuro r̃ndit: qa ꝓpriũ facio:amo piter ſimul.⸿ Fert iugũ ? Ideſt

Pangere qđ ſit

ẽ ne uiri panẽs:uĩ matura uiro? ⸿ Pãgit. Pãgeť figeť ẽ:ide pãgi carmia dñr:ꝙ ceris figerenť: & ide p metaphorã canere: ſcri- bere:& mãifeſtať.⸿ Oppegit.Ex ob & pã go.⸿ Talẽtũ magnũ.Qđ eẽ ſupra dixius lxxx.librarũ.⸿ Iniuriũ:piuriũ interptať. Feſtus hoc tñ loco iniurioſu; dicimus . & ita Nõius iniurie ꝑ iniurioſe poſuit: ẽ. n. iniurioſũ ab lenõe ęquũ & qđ bonũ ſit pe tere: id qđ ex ſeq̃ntibus uerbis mãifeſtat: qđ lenõi nulli ẽ id:ab eo petas.ſ. æquũ & bonũ: qđ illi floccifaciũt.⸿ Si de.ſa.dex. cẽ.Rñſio ſcita admodũ ad illud:quo me uortã neſcio:erat mõus adorãdi apd rõa nos a nña rege ſcđo uſq; iſtitut9 : quẽ diu ſeruauerũt:ut adorãtes:& deos uenerãtes ſe i orbẽ uerterẽt:ꝯuerſio ãt hmõi fiebat a leua i dextrã ad imitandam mũdi reuolu- tiõe;:q̃ fit ab oriẽte i occidẽtẽ raptu primi mobilis:ergo alludit ſciẽter palinurus ad motũ huiuſce ꝯuerſiõis lqens:ſi deos ſalu tas dextrouorſũ cẽſeo:ut.ſ.te uortas: q̃ſi illũ illudẽs:q quo ſe uerteret : neſciebat.

VALLA.

⸿ SI ar.ſubaudi tibi ſit:emas. ẽ.n.ordo uerbo;:qn qđ palã ẽ uenale:emas. ⸿ Sæ ptũ.i.uallatũ:unde ſępes.metaphorice tñ ita: ut itelligar mulieres aliẽas. ⸿ Obloq̃- re.i.male dicito.palinur9 ãt itellexit noli loq.iõ phædrõus ait ẽt taces.obloq ẽ ma- le loq: & famã alteri9 maledcis iciare. Vir.Necnõ threicius lõga cũ ueſte ſacerdos:obloqĩ:ide obloqtio : & obloqu- tor.⸿ Nẽpe hu.le.lenonẽ leonẽ uocat:iõ mox addit nimis formido:ne exedat tãq̃ leo.⸿ Odioſus es. Diſpices. ⸿ Ea

Pangere qđ ſit.

me de.i.amat plurimũ.⸿ Propriũ fa.ſubaudi amorẽ ipſius.⸿ Iã ne ea fert iugũ. Vitiata ne ẽ.ſũpta trãſlatiõe a ſuba- ctis hoſtibus.q ſub iugũ mitti dñr uicti:ereptis: ut inqt feſtus oib9 armis:teliſq; cũ haſtis defixis duab9 in terra. Ter tia:q ad ſummũ ea;: deligata ſpecie: quã iubenť ſubeũtes trãſire.⸿ Pãgit ſal.ſua. Veneris ſic ordo ẽ:ut oſculũ ipigat: q cũ cubare uult.ẽ ãt pãgere figere: uñ & carmina dicunť pãgi:qđ i ceratis figerenť tabulis.pãgo iqt Pri.ꝑteritũ pegi: ex eo cõpoſitũ ipingo ipegi facit.Pacuuius.In medio tõſilla pegi læto i littore.Luc.i.v.Suffic ad ſcm̃ belli fauor iſte: laborq;:fortũq qđ te nſis ipegit harenis.Siplex tñ pãgo:& pepigi facit ſcđm cariſiũ:& pãxi:ſ; ãtiq tñ pago dicebãt:ꝑ paciſcor.Ci.i.ii.ad hereniũ.Pacta ſunt: q legib9 obſeruãdæ ſũt hoc mõ.Rẽ ubi pagũt ofone Pagunt. ⸿ Suauiũ op- pegit

pegit.osculū exhibuit.Oscula iqt dōatus officioꝝ sūt:ut basia pudicoꝝ affectuū:suauia libidinū:uł amoꝝ. ꝑ Aegrot9 inc.Ser.i.vii.Incubare inqt ꝑprie dr̄ hi q dormiūt ad accipiēda rūsa:uñ ē.Ille cubat ioui.i.dormit ī capitolio:ut re spōsa possit accipere.ꝑ Iniuriū ē.Iniuriū facis:si ab iniquo ęquū rē postulas.ꝑ Si de.sa.dex.Irridēs palinurus ait:si dextrā ptē uersus deos salutaueris:te posse cōseq ꝙ qris existio. Alludēs tñ ad religiosaꝫ:acorātium cōuersionem: q̄ fiebat a sinistra in dextram ad mundi imitationem.Institutum enim numæ romanorum regis fuit.ut deos adorantes sese in orbem converterent:post uero sederent: huius instituti Plutarchus ipse causam reddit.

Osculum a basio & suauio quomodo differat.

ℭ N Velcos.scribēdū ē ex Macr.locū hūc citāte.ꝑ Pāgo pteritū facit pegi.Pacuius.In medio tōsilla pegi láto ī littor. ꝑ Cuiq̄.ex codicibus ātiqs.nō cupiā ut ꝑperā pius.ꝑ Oppegit id exhibuit.ꝑ Aegroti i phano æsculapi ualetudinis recuperādę grā cubabāt.qd Aristophanes comicus i pluto ostēdit.ꝑ Caria ꝑuincia:cuius icola car in singuli nūero dr̄:Stephano teste.Hic adagiū.caricū sacrū.i.uictia macra:& nō eduli.Quoniā cares canē imolare solebāt. Et aliđ adagiū ide fluxit caricus hircus:ꝙ dr̄ de re uili:ac cōtēta Diogēiano teste: iētaculū sigñat cibū:qa ieiuniis sumit: ide iētare. Affranius.Bucōe adoptatu iētare nulla iuitat.Idē in crie.Hic ieiunus iētauit: Var.in Marcipore ut ear: ac rem pu.administret: ꝙ pulli ientent.

PYLADes

Ientaculum

Ph.Nunc ara Veneris hæc ē ante horum fores
Me inferre Veneri uoui iam ientaculum.
pa.Quid ante pones Veneri a ientaculo?
Ph.Me,te,atq; hosce omneis.pa.tum tu ueneré uoueś uis?
Ph.Cedo puere sinum.pa.qd facturus?ph.iam scies.
Anus hic recubare solet custos ianitrix.
Nomen est lenæ Multibiba,atq; Merobiba.
Pa.Quasi tu lagenam dicas,ubi uinum solet
Chium esse.ph.quid opus est uerbis?uinosissumast.
Eoq; extemplo ubi uino has conspersi fores
De odore adesse me scit,aperit ilico.
Pa.Ei ne hic cum uino sinus fertur?ph.nisi ne uis.
Pa.Nolo hercle,nam istunc qui fert,afflictum uelim,
Ego nobis afferri censui.ph.quin tu taces,
Siquid super illi fuerit,id nobis sat est.
Pa.Quisnam hic fluuius est,quem non recipiat mare?
ph.Sequere hac palinure me ad fores,si mihi obsequeris.
Pa.Ita faciam.ph.agite bibite festiuæ fores.
potate,site mihi uolentes propiciæ.
p.Voltis ne oliuas,aut pulpamentum,aut caparim?
ph.Exuscitate uostram huc custodem mihi.
pa.profundis uinum?quæ te res agitant?ph.sine,
Viden ut aperiuntur ædes festiuissumæ?
Non mutit cardo?est lepidus.pa.quin das sauium?
ph.Tace,occultemus lumen,& uocem.pa.licet.

Lena anus. phædromus. palinurus seruos.

F Los ueteris uiui meis naribus obiectus est.
Eius amor cupidam huc me per tenebras prolicit
Vbi ubi est,prope me est.euax habeo.salue aïe mi
Liberi lepos.ut ueteris uetusti cupida sum.

ℭ ARa ne. Aras sine aspiratiōe: ut inqt Var.& attestał Macr.primū āsas dixerūt ꝙ eēt necium a sacrificātibus uasa teneri ālis:cōmutatiōe igł lraꝝ aras postmodū dici coeptas:ut ualesios:fusios pri9:nūc āt Valerios:furios: q āt imolabāt: aras apꝑhēdebāt:ꝙ testał Vir. talibus orātē dcis: arasq; tenentē:harā āt cū aspiratione oēs sciūt eē porcoꝝ stabulū.Ci.i pisonē dixit ex hara ꝑductæ ñ scola.ꝑ Iētaculū.Prādiculū Mar.surgite iā pueri: uēdit iētacula pistor:ita iētare prādeł affrāius: hęc ieiuna iētauit.ꝑ Venerē uo.uis. Quia dixit me:te:atq; oēs quos uelut pro cibo eē apponēdos iocose itulit palinurus: ille āt ponēdos eē itellexit tanq̄ ad prādiū uocatos: his.n.festiuissimis dcis: ac iocis utitur sępissime Pla.ut prsus ois tollał seueritas: perpetuoq; comœdia ex hillarescat. ꝑ Pure.Pro puer:ueteres.n.dixerūt puere. Sinū.uas sinuosū:siē galeola. Var.apđ Noñ.ubi erat uinū positū i mēsa:aut galeola:aut sinu.ꝑ Anus. Vel ab amoꝝ mstitudine:uel ab priuatoria particula & nus.i.mēs:q̄ii siñ mēte:hæc plane erat obseq̄ns phędromo ad suos amores.ꝑ Lagenaꝫ. Quę uasis gen9 ē.ꝑ Vinū ch. Quod erat i ꝑcio:& iter trāsmarina uina laudatum. ꝑ Fores po. Sꝑserat uinū añ fores: ut ei9 odore anus allecta fores stati recluderet. ꝑ Volus ne oli.Iridet fatuitatē adolescentis: q forib9 potū ꝑbuerat:ñ escā. Pulpamētū.Quod pulseł dētib9.ꝑ Capari. Ponił Pli.capis iter pegrinas frutices: sꝫ iqt nō eē utēdū trāsmarino: sꝫ tāq̄ inocētiori potius italico:ferūt ꝑterea: q capari quotidie colunt:paralisi non periclitari: nec lienis doloribus.

SARACENVS. Ara unde & quomō scribatur

Caparis qd sit

ꝑ Los ueteris uini. Anus odoř suauissimi uini ꝑcussa ultro fores apit obsecutura phædromo.ꝑ Prolicit. Valde allicit.ꝑ Euax. Exultātis ē.ꝑ Liberi.Bacchi: cui hoc nomen inditum uidetur: propterea: ꝙ uinum sumptum homines liberiores faciat: & curis solutos.

ℭ Voui iētaculū.Iētacula iqt Fest.dicebāt ātiq: q̄ nūc prādicula.Martia. Surgite iā pueri uēdit iētacula pistor.Inde iētare:affranius:hęc ieiuna iētauit. Var.i marcipore:ut eā ac rēp.administrēt:quo ad pulli iētent.ꝑ Cedo puc.si.Cedo & cete dicius in plurali tñ i hac sigñatiōe. Ter.cete pri meo.Puere:qa puerus oli dicebał casu noiandi. Sinū gñe neutro:necnō & masculino pria ꝑducta nas ē. Vir.Sinū lactis & hęc tibi liba priape quottānis.Nā ꝑ curuatura primi corripit.ꝑ Lagenā. Vas dicit qđ a gręcis λαγυνος.ꝑ Vinū ch nēpe dulce: & laudatissimū.ꝑ Aut pulp.i.carnē. ab eo: qđ e pulpa:uñ ēt pulmētū: & pulmētariū.ꝑ Oliuas.q̄ colibas cōfirmat stomacū: sed astrigit aluū.matura ɔtra. ꝑ Aut ca.ɔfert stōacho:& epati:& liēi: sꝫ renes offēdit: ui hꝫ abstergēdi:& opilatiōes āmouēdi. Atñ ob odorē ꝑbał.

VALLA Ientacula q̄ dicantur Lagena qd.

ꝑ Los ueteris uini. In hac scęna anus lena ꝑfusi uini odorē sentiēs:foras exit puestigans:ubi sit:quoad phædrōus potū ꝑbet:& illa igurgitat:indignałq; Palin.ꝑ Prolicit.ꝑcul elicit.ꝑ Euax hēo.Blādiēns uox: euax. ꝑ Liberi lepos.bacchi suauitas.ꝑ Vt ueteris uetusti. ueteris dixit ad multā ętatē ꝑferēs:uetusti ad saporē.

PYLADes

¶ Sinu͂ uas ē p͂rīa p̱ducta. Vir. Sinu͂ lactis & hęc tibi liba priape quotānis. Puere uocatiui casus a noīatiuo puer⁹ fiē puera: ide puerperiu͂: Sueto. i. C. cęsare. Nec iscriptio arae q̄cq̄ adiuuerit: qu͂ Agrippia i ea regiōe filias enixa sit. Et q̄lisc̄uq̄ ptus sine nllo sexus discrimine puerperiu͂ uocet: qd antiq puellas ēt pueras sicut & pueros puellos dictarēt.

Puerperiu͂.

¶ In hac scęna lena bibacula sentiēs odorē uini effusi: curiosse iuestigat uinu͂: quoad phaedromo: i potu͂ prebeat: Indignante palinuro seruo.

SARACENVS.

Nautea qd sit

¶ N Autea: ut retulit Nonius ē aq̄ de coriis: uel qd uerius est: aqua sētiae a nautis. ¶ Stacte. Teste dioscoride uocat ex mirrha p̱ductu͂ pigue cōcisa cu͂ aqua paucai olēs āt plurimu͂: ualdeq̄ utilis ē: uiq̄ hab3 calefaciēdi plinius in. xiii. Mirrha & p se unguētum facit sine oleo stactae du͂taxat: alioquin nimiā amaritudinē affert. ¶ Cinamomu͂. idē dioscorides: cinamomi plures sunt spēs: colore difflauus admodum olet. Pli. quoq̄ lib. xxii. ca. xx. Siqdē cinamomu͂: idemq̄ cinamum nascit in ethiopia troglodytis cōnubio p̱mixta: ipse frutex duo᷑ cubito᷑ altitudine: āplissimus: plamiq̄ minimus quattuor digitoru͂ crassitudinis: statī a terra sex digitis surculosus arrido similis: cu͂ uiret: nō odoratus: folio origani siccitate gaudēs: sterilior hibre: ceu dirę naturę: gignit in planis: sed dēsiss: mis i uepri b⁹: rubisq̄: difficilis collectu: metit nō nisi p̱miserit deus. sed mira q̄dā de cinnamomo subdit idē Pli. ac theophrastus in nono: cinamum. s. iam collectum cu3 sole dimidi: ternasq̄ ptes fieri: deide sorte germina discerni: qdq̄ soli cesserit: relinqui: ac sponte conflagrare: sed hoc est fabulosum: ut ēt putat theophrastus. ¶ Crocu͂. Vt galenus inqt: secu͂di ē ordinis in calefaciēdo: & primi in arefaciēdo: & qa ui stipicā h3: stomachu͂ cōfirmat: cor quoq̄ exhilarat: nimius usus odoris eius officit cerebro: crocu͂ dictu͂ ē a corycho ciliciae oppido: apud quod optimu͂ nascit: crocos (ut quoad fabulā attinet nō omittā) adolescens fuit: cuius amore capta cu͂ eēt uirgo smilax: in eius nois herbā uersa ē ipseq̄ i flores: meminit Oui. l. iiii. metamorph. & crocō in paruos uersum cu͂ smilace flores: p̱tereo. ¶ Casia. Ex eodē dioscoride uti colligit casiae plures sunt spēs: q̄ in arabia aromata ferēte nascunt: h3 āt uirgā crassi corticis: folia ut piper: odore rosaceo: casiae quoq̄ Pli. meminit: eā fruticē dicit iuxtaq̄ cinami cāpos nasci: sed i mōtib⁹ crassiore sarmēto: tenui cute: neri usq̄ cortice theophrastus l. vi. de histor. plāta᷑: casię duo gn͂a facit: alia. n. casia cādida ē: alia nigra: cādidae folii mō cutis oblōgu͂: figura quodāmō oleagino simile: nigrae q̄le tamarici carnosu3: cādida magis se hoi spargit: odorataq̄ ē: nigra odore caret: sed ne quis forte putet: quā nu͂c uulgo casiā fistulā falso noie appellāt: eādē eē: & odoratā: siliqua. n. egyptia ea p̱prio uocabulo uocat. ¶ Petaliu͂. A gręcis petala dīr folia: & petalia a tenuitate bracteas uideo appellari: uñ cariotaru͂ petalia a martiale celebrant q̄ lauratae calēdis Ianuaris mittebant a pauperib⁹ mūere diuitibus: l3 sintq̄ locu͂ illu͂ Mar. q iscribit petaliō caryota᷑ i xeniis corrupte lecti asseuerēt: & spataliō dici debere cōtēdāt: qd oino nō ē iprobādu͂ l3 spathaliu͂ foemina᷑ sit poti⁹ or namētu͂: ut docemur a plauto in menęchmis: q locus nō erit a nobis omissus in ipius interptatiōe comoedię: sed redeo ad plautinu͂ sensum hu͂c excutiendu͂: & petaliu͂ nardinu͂ dicam⁹: siue foliatu͂: id erit unguēti nobilis genus: & odorati ex nardi folio factitatu͂: nā foliatu͂ unguētu͂ nardinum memoratur a Plinio in. xiii. natura. historiae. cuius uerba subiecimus: nardinum siue foliatum constat omphacio: balanino: iunceo: costo: nardo: amomo: mirrha: balsamo.

Croci qualitas

Casia qd sit

> Nam omnium odor unguentum pre tuo nauteast.
> Tu stacte, tu cinamum, tu rosa, tu crocum, & casia es,
> Tu petalium. nam ubi tu profusus, ibi ego me
> Peruelim sepultam, sed quom adhuc naso odos meos
> Es obsecutus, da uicissim gutturi
> Meo gaudium, nihil ago tecum, ubi est ipsus.
> Ipsum expecto tangere, inuergere in me liquores tuos.

VALLA.

Modus loquendi antiquorum

¶ CMniu͂ ung. p unguēto᷑. Suauius nāq̄ ita p sincopā multa p̱ferūt: atq̄ ita p̱bat Ci. a ueterib⁹ dcm in oratore. Itaq̄ idē poeta: q iusitati⁹ cōtraxerat: pr̄is mei meu͂ fcm pudet: p meo᷑ fcōru͂: & texit exitiu͂ examē rapit p exitioru3: nō dicit libe᷑: ut plerīq̄ loqmur: cu͂ cupidos liberu͂: aut i liberu͂ locu͂ dicim⁹: sed ut isti uolūt: neq̄ tu unq̄ in gremium extollas libero᷑ ex te genus: & idē: tāq̄ aesculapii libero᷑ ex te gen⁹: & idē nāq̄ ęsculapii libero᷑. At ille al'r i chryse nō solu͂ ciues āt q amici maio᷑ meu͂: qd erat usitatu͂: sed durius ēt cōsiliu͂ socu͂ auguriu͂: atq̄ exiu͂ iterptes. Idēq̄ pergit. Postq̄ p̱digiu͂ horriferu͂: portētu͂ pauo᷑: q̄ nō sane sunt i oib⁹ neutris usitata. Nec. n. dixeri tā libēter armu͂ iudiciu͂. & si ē apud eūdē: nihil ne ad re de iudicio armu͂ accidit: quā cēturię: ut cēsoriae tabulae loquunt. Fabru͂ & p̱cu͂ audio dicere: nō fabro᷑ & p̱co᷑: planeq̄ duo᷑ uiro᷑ iudiciu͂: aut triu͂ uiro᷑ capitoliu͂: aut. x. uiro᷑ litib⁹ iudicādis dico nu͂q̄. Atq dixit Actius. uideo sepulchra dua duu͂ corpo᷑: idēq̄: mulier una duu͂ uir᷑. Quid ue᷑ sit itelligo: s3 al's ita loquor: ut cōcessu͂ ē: ut hoc: uel p̱h deu͂ dico: uel p̱h deo᷑. Al'as: ut necesse ē: cu͂ triu͂ uiru͂: ū uiro᷑: cu͂ sextertiu͂: nūmu͂: nō sextertio᷑: nō nūmo᷑. Quid i his ɔsuetudo uaria nō ē. ¶ Prae. t. nau. ē. Quid sit nautea i asinaria dcm ē. hoc ergo dicit. Ois odor foetor ē: si tibi cōparet. ¶ Tu. m. st. Diu⁹ Hie. i expositiōe psal. cui⁹ initiu͂ eructauit cor meu͂. pp ea stactē. i. stillā guttā exhibes dn͂o narrāt: & hi q arōatu͂ nouet: ul' uirtutes stactē ēt florē eē myrrhę. Pli. Myrrha & p se unguētu͂ sine oleo stacte du͂taxat. Itē i. xii. Sudāt āt spōte priusq̄ icidāt stactē dictā cui nulla p̱fert. Dioscorides āt: stactē inqt uocat recētis myrrhae piguedo: cu͂ pauca aq̄ dissecta: multu͂ olēs ē atq̄ cōmodissima. secta ui plurimā h3 calefaciēdi. ¶ Tu cin. Cinamomi: ut Dioscorides: plures sūt spēs qua᷑ q̄ subrufa colore: multu͂ olet ingens. κινναμώμου ἐστι πλείονα εἴδη. ὑπόκιρρον. τὴν χρόαν λιαν εὐώδες. Pli. i. xxii. siqdē cinamomu͂: idēq̄ cinamu͂ nascit i ethiopia troglodytis ɔnubio p̱mixta: ipse frutex duo᷑ cubito᷑ altitudine āplissimus: palmiq̄ minim⁹: q̄ttuor digito᷑ crassitudinis: stati a terra sex digitis surculosus arrido similis: cu͂ uiret: nō odoratus: folio origani: siccitate gaudēs: sterilior hibre: ceu dirae naturae. gignit: i planis: s3 dēsissimis i uepribus: rubisq̄: difficil' collectu. ¶ Crocu͂. a gręcis dr̄ appellatu͂: qd i flore p̱iat usum suu͂. cyl. n. parere signat. ¶ Et ca. Dr̄ hodie casia: quā ueteres siliquā dixere aegiptiā. Alii iuniores casiā fistulā: s3 ad odorē hęc nihil. Aliā igr̄ o3 accipere casiā: non herbā: nā ēt herba ē: s3 quā hodie uocāt ligneā: huius ergo: ut inqt Dioscorides: plures sūt spēs: q̄ nascu͂t i arabia: quā aromatophoron uocat. h3 uero ramu͂ crassi corticis: folia uero ut piperis: q̄ rosam redolēt. ¶ Tu petaliu͂. i. foliatu͂. siue nardinu͂: qd ex foliis nardi potissimu͂ ɔstaret: unguētu͂ mirę suauitatis ita uocitatu͂. Mar. Et mea me librā foliati poscit amica. Aut uirides gēmas sardōicas ue pes. Pli. li. xiii. Nardinu͂ siue foliatu͂ ɔstat omphacio: balanino: iūco: costo: nardo: amomo: myrrha: balsamo: quidā

Stacte qd sit

Cinamomu͂ quid

Tupetaliu͂ quid sit

mo: qdã ptelíũ legũt p gñe odorati uini. qdã pethiũ ex dioſcoride: q iqt. pethiũ cũ pituita bilẽ educ. ¶ Inuerget. i. imit

¶ S Tacte latie iterptat gutta: de hac alibi. Dioſcorides li. i. ca. xix. foliatũ latie ẽ unguẽtũ ſuauiſ. odoris (tere. πετταλιων. deriuat απο τον πεταλον. fit e nardi ſpica. Pli. li. xiii. Nardinum ſiue foliatum conſtat omphacio: balano: iunco: coſto: nardo: amomo: myrrha: balſamo.

PYLAdes

Sino ductim, ſed hac abiit, hac perſequar.
ph. Sitit hæc anus. pa. quãtillum ſitit? ph. modica eſt. capit
Quadrantal. pa. pol, ut prædicas, uindemia hæc
Huic anui non ſatis eſt ſoli. canem eſſe hanc quidem
Magis par fuit, naſum ædepol ſagax habet.
An. Amabo quoia uox auribus ſonat. procul?
ph. Hanc appellandam anum cenſeo. adibo. redi.
Et reſpice huc ad me lena. An. imperator quis es?
ph. Vini pollens lepidus liber, qui ſcreanti tibi
Siccæ, ſemiſomnæ potionem affert, atq; it.
Sedatum te. An. Quã lõge a me abeſt? ph. lumẽ hoc uide.
An. Sed grandiorẽ gradum ergo fac ad me obſecro.
Ph. Salue anus. An. egon ſalua ſim, quæ ſicca ſum ſiti?
Ph. At iam bibes. An. diu fit. ph. hem tibi anus lepida
An. Salue oculiſſume hõ. pa. age effunde hoc cito i baratrũ.
Propere prolue cloacam. ph. tace nolo huic
Maledici, Pa. faciam igitur male potius. An. Venus
De paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter.
Nam tibi amantes propinantes uinum dannnt
Mihi haud ſæpe tales hæreditates eueniunt.
Pa. Hoc uide ut ingurgitat impura in ſe merum auariter.
Plenis faucibus. ph. perii hercle. huic quid dicam neſcio.
Pa. Hẽ iſtuc, qd mihi dixti. ph. quid id eſt? pa. piſſe ut te
Dicas. ph. male tibi Di faciãt. pa. dic iſti. An. ah. pa. quid ẽ?
Ecquid lubet? An. lubet. pa. etiam mihi quoq;
Stimulo fodere lubet te. ph. tace, noli. pa. taceo.
Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.
Ph. Iã ne ego huic dico? pa. qd dices. ph. me periſſe. pa. age
Dice. ph. Anus audi hoc uolo ſcire te. Perditus ſum miſer.
An. At pol ego oppido ſeruata. ſed quid eſt,
Quod lubet perditũ dicer te? ph. quia id, quod amo, careo.
An. phædrome mi ne plora amabo, tu me ne ſitiam.
Curato, ego tibi quod amas, iam huc adducam. ph. tibi
Næ ego, ſi fidem ſeruas mecum, uineam
Pro aurea ſtatua ſtatuam, quæ tuo gutturi
Sit monumentum. alter qui me in terra æque erit

¶ SInoductiʒ: Vel aduerbiũ fecit a ſino .i. uaſe: de quo ſupra: uł poti⁹ ſinoductiʒ .i. i ſinũ hoc ẽ i uẽtrẽ ducẽdo: & cõmittendo. ¶ Quãtulũ: uel q̃tillũ ut legere: Feſt. uidet: q hui⁹ meminit loci: facitq; q̃drãtal ãphorã eẽ: qd uas pedis q̃drati. viii. & q̃dragita ſextarios: capiebat. ¶ Screãti: Ex puẽti. ¶ Siccæ. Aridę: hõore exhauſte: & ſitibũdę: dicim⁹ aliter ſiccũ exercitatũ: & nimio labore cõfectũ: & ſiccũ ſobriũ: ut ↄtra madidũ: ebriũ. ¶ Oculiſſime. charisſime ueluti oculus: & ut ſupra Plaut⁹: oſtiũ dixit amice oculiſſimũ. ¶ Baratrũ: græci appellãt locũ p̄cipitẽ: unũ emergi nõ poſſit: dcm ab eo qd uathys pfundũ ſignificat: uel ut putat Ser. q a barathrõ graue i aſpiciẽdo ſignat: Barys. n. grauis: & thĩ aſpicere: q aſpectu alto ſit grauis: fuitq; locus i p̄ceps atheniſ: i quẽ noxii p̄cipitabãt: ab eo pfunda loca oia barathro noie dcã ſt. ¶ Cloacã. Vẽtrẽ. ſ. bibacis mulieris: cloacarũ appłõne itelligũt iuriſcõſulti tubos: & canales: p quos ciuitatis colluuies fluitat. ¶ Auariter. Auide. ¶ Huic primũ qd dicã neſcio. Qd ſæpiſſime i amor ↄtigit ex nimio affectu. ¶ Ah. Ad ſacietatẽ uſq; biberat anus: cui⁹ uocẽ refert ex bibitiõe reſpirãtis. ¶ Bibit ar. Arqu⁹ ſcribidʒ cũ q & duplici unã iriʒ denotat: arcus .n. cũ c dr̃ ſuſpẽſus fornix: lʒ ſint q uelint utroq; mõ arcum & arquũ ſcribi poſſe: & idẽ ſignare: dr̃ iæ tñ cã magis Nonium ſequor: uł ãt arqu⁹ bibere: cũ mare uideat attigere pxius horizõti: qd fit pluuia ſub orta: hic arq̃tus morb⁹: q alio uocabulo regius dictus ẽ: & arq̃ti: qbus oculi & ois facies uireat ad ſilitudinẽ arqu⁹: quẽ iriʒ poetę uocant: fit. n. ſp aduerſo ſole uariis coloribus: uñ Vir. l. iiii. æne. ergo iris croceis p coelũ roſida pẽnis: mille trahẽs uarios aduerſo ſole colores: deuolat. q̃re ãt id fiat plurib⁹ Sene. Ari. & alii phi tradiderũt: ẽ. n. nihil alid iris: ut ex multis pauca referã: niſi nubes aquoſa p oẽs ſui ptes a ſolis radiis penetrata: colores trahẽs ex q̃ttuor elemẽtis: ex igne rubeũ: ex aere lacteũ: ex aqua ceruleũ: ex terra uiridẽ: q colores ſunt pricipaliores i nube. Ari. tñ i li. metheorogę ait: q color rubeus ſiue uinoſus ſit ex radio tangente nubis rotunditatem in ſuperficie: poſt quem alius mixtus ex albo & ceruleo: apparet etiam color uiridis: ubi magis uapor terreſtris eſt: multos alios habet: ſed hæc hactenus.

SARACENVS

Sinoductiʒ quid ſit

Barathruʒ quid.

Arqu⁹ quomõ ſcribat.

¶ SInoducti. Aut ſino uaſe ducẽdo in gutt: aut ita affluẽter: ut p ſinũ quoq; diffluat. ¶ Capit qu. Quadãtal: & quadrãtale. iiii. pedũ mẽſurã dixerũt ueteres. Pli. l. xiii. iiii. pedũ, & ſemipedis p mediũ ãbitũ craſſitudine quadrãtali. At quadrãtal: q̃ græca appellatiõe ãphorã dicius. Idẽ i. xiiii. P. Licinius craſſus: & L. Cæſ. cẽſores ãno urbis ↄditę. dc. lxv. edixerũt: ne qs unũ græcũ: amineũq; octõis æris ſingula quadrãtalia uẽderet. Feſt. Quadrãtal uocabãt ãtiq: q̃ ex græco ãphorã dñt: qd uas pedis quadrati. viii. & xl. capit ſextarios. Plau. i curguliõe: & cato ↄtra: apiũ uinũ redẽiſti p̄dia p uini quadrãtalib⁹. lx. ãpullã dediſti: uinũ ñ dediſti. ¶ Vidẽia. Var. iqt uinea a uite multa: uitis a uino: id a ui: hic uidẽia qd ẽ uini demia. ¶ Sagax na. hʒ. Quia ueteres neutro gñe naſũ appellarunt. ¶ Amabo: blãdiẽtis aduerbiũ ẽ. ¶ Screãti: expuẽti. ¶ Siccæ. i. aridæ. Dicius itẽ ſiccũ ↄtinẽtẽ: ſobriũ: cuius ↄtrariũ eſt madidũ: qd ſignificat ebriũ. ¶ Sẽiſõnæ. i. adhuc ſõno dimidia pte occuparæ. ¶ Sedatũ it. liberatũ a ſiti. ¶ Oculiſſime. Chariſſime: ut oculus. ¶ In ba. i. i uẽtrẽ: tãq in barathrũ. qd & berethrũ ẽt dñt atici. fuit ãt barathrũ locus apud athẽ. pfundiſſimus: i quẽ noxii p̄cipites mittebãt. ita dictus: qd baris dicat grauis: & theri ſignẽt aſpicer p trãſlationẽ eodẽ noie nõ mõ i.

VALLA

Vinea unde & unde uitis

Barathruʒ quid ſit

fernũ: sꝫ ols uorago noiat̃:ut apd̃ orphea. ρηξας α ιχεντωνας αμειδη τοιο δεξ ορου. τισιφονη τε και αλληκτω και διος μεγαιρα. ¶ Prolue clo. i. uẽtrẽ tuũ: q cloaca ẽ. ¶ Faciã ig. Qm̃ ñ uis male dici: faciã male inqt. ¶ Propinãtes. i. potãdũ prigẽtes. p. n. añ signãt: & pino bibo. ¶ Ingurgitat. i. tãq̃ i gurgitẽ ꝓfũdit. ¶ Auariter p auare. i. auide: ut hũaniter & hũane dicitur. ¶ Bibit ar. pl. anũ dicit: q̃ senio cõfecta i arquũ ducta uidebat̃. De arquu seneca in. i. nã.

Arquus qd fit

liũ inqt: sꝫ q̃ramus quomõ fiat. Quidã aiũt eẽ aliq̃ stillicidia: q̃ solẽ trãsmittãt. q̃dã magis coacta q̃ ut trãsluceat: itaq̃ ab illis fulgorẽ reddi: ab his umbrã: & sic utriusq̃ intercussu effici arcũ: in quo ps fulgeat: q̃ solẽ recipit: ps obscurior fit: q̃ excludit: & ex se umbrã ꝓximis fecit. hoc ita eẽ q̃dã negãt. poterat. n. umbra: & lux cã uideri: si arcus duos hẽret

Aeqe erit.

colores: & sic ex lumie: umbraq̃ cõstaret. sꝫ nũc intereãt cũ mille colores. trãsitus: ipe tñ spectãtia lumina sallit: usq̃ adeo: qd̃ tãgit idẽ ẽ: tñ ultia distãt. Videmus i eo aliqd flãmei. aliqd luthei. aliqd cerulei: & alia in picturę modũ subtilibus lineis ducta; ut ait poeta. ut ãt dissimiles colores sint: scire nõ possis: nisi cũ primis extrẽa ꝯtuleris. Nã cõmissura decipit usq̃ adeo mira arte naturæ: q̃ a similimis cœpit: & in dissimilima desinit. Quid ergo: istic duo colores faciũt: luminis atq̃ umbræ: cũ inumerabiliũ nõ reddẽda sit. Quodã ita existimãt arcũ fieri. Dicũt in ea pte: i q̃ pluit: singula stillicidia: pluuiæ cadẽtis singula specula eẽ: a singulis ergo imaginẽ reddi solis. Deide multas imagines: imo inumerabiles: & deuectas: & deuexas. & in ꝑceps trãseũtes cõfundi. Itaq̃ & arcũ eẽ multaꝝ imaginũ solis cõfusiões.

Arcus celestis qd fit

Pli. quoq̃ in. ii. Arcus iqt uocãus extra miraculũ frequẽtes: & extra ostẽtũ. nã nec pluuios qdẽ: aut serenos dies cũ fide portẽdũt. mãifestũ ẽ radiũ solis imissũ cauę nubi: repulsa acie in solẽ refrigi: colorũq̃ uarietatẽ mixtura nubiũ: aeris: igniũq̃ fieri: & q̃ secũt̃. sꝫ pliniana interꝑtemur uerba: quo q̃ dcã st̃ magis inotescãt. Qñq̃. n. in aquã trãsierit nubes: ex aduersoq̃ solẽ hũerit: uisusq̃ spectauerit inter solẽ & nubẽ: nube caua: ac pspicua existẽte: tũ uisus refractus cũ lumine ab existẽtibus in nube guttis ad solẽ ex ipsis tãq̃ spectulis solarẽ colorẽ inspiciẽs: arquũ uideri facit: superiorẽq̃ ac primũ ãbitũ arquus spectat puniceũ: punicus nãq̃ color apparet pespicuus: & albus p nigrũ inspect9: aut i nigro. scds ãbitus uiridis spectat̃: ñ p speculũ: sꝫ ob suã ibecillitatẽ: debilis nãq̃ uisus nigriora: q̃ st̃ alba: spectat. at uiride magis atrũ ẽ puniceo. Tertiũ ãbitũ cæruleũ spectat uisus ob debilitatẽ nigrius spectãdo albũ: qm̃ ceruleũ magis atrũ uiridi ẽ. A lũa quoq̃: sed rariuscule arquus emicat: in soloq̃ plenilunio fieri pt: ac tũ oriẽte. uel occidẽte luna. Arcus in qt Noni. & arquus hoc distãt. Arcus. n. suspẽsus appellat̃ fornix. Arquus nõ nisi in cœlo: q̃ iri poetæ dixerũt: uñ & ar

Arquatus quid fit

q̃ti dñr: qbus color: & oculi uirẽt: q̃si in arquus similitudinẽ. est ãt arquatus: ut idẽ morbus dictus: qui regius dicit̃: qd̃ arquus sit cõcolor de uirore: uel qd̃ ita stringat corpora: ut in arcũ ducat. Lucilius. ꝙ nos eẽ arquatos surgamus: eamus agamus. Varro in eume. Nam: ut arquatus &c. Licet Nonius: quam diximus: de arcu faciat distantiam: nos tamen inuenimus indifferenter scribi: & Priscianus etiam testatur: ueteres ita protulisse.

PYLADes — Ductim — Cloaca

¶ Ducti a ductu deriuat̃: ut dicit Pri. li. xv. ¶ Quadrãtal iqt Fe. Põp. citãs hũc locũ uocabãt ãtiq̃: quã & grçci ãphorã dñt: qd̃ uas pedis quadrati. viii. & . xl. sextarios capiat: cato ꝯtra appiũ. Vinũ redemisti: ꝑdia ꝓ uini quadrãtalib9 sexaginta: ampulam dedisti: uinũ nõ ddisti. ¶ Cloaca a colluendo dicta Festo Pompeio: erat autẽ cloaca locus cau9 ad educendam illuuiem paratus. Festiue igitur Palinurus uentrem atius cloacam dixit.

Fortunatus palinure, si illa ad me betet?
Pa. Aedepol qui amat, si eget, misera ærumna afficitur.
Ph. Non ita res est. nam confido parasitum hodie
Aduenturum. cum argento ad me. pa. magnum incipis,
Si id expectas, quod nusquam st. ph. quid, si adeam fores,
Atq; occentem? pa. neq; ueto, neq; iubeo, quando te
Video, immutatis moribus esse here atq; ingenio.
Ph. Pessuli, heus pessuli, uos saluto lubens,
Vos amo, uos uolo, uos peto, atq; obsecro.
Gerite amanti mihi morem amœnissimi.
Site caussa mea lydi barbari.
Sussilite obsecro, & mittite istanc foras.
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc uide, ut dormiunt pessuli pessumi.
Nec mea gratia commouent se ocyus.
Respicio nihili uos meam gratiam facere.
Sed tace, tace. pa. taceo hercle, quid est? ph. sentio sonitũ.
Tandem ædepol mihi morigeri pessuli fiunt.

SARACENVS. — Occentare quid fit

¶ Bitet. Veniat. ¶ Occẽtẽ. Canã occẽtare Festo est ꝯuiciũ facere: cũ id clare: & cũ quodã canore fieret: ut ꝑcul exaudiri potuisset: qd̃ turpe hr: qa sine cã fieri putat̃. ¶ Pessuli. Quasi puipedes: uectes. n. st̃: q̃bus ostia claudũt̃. Terẽ. pessulũ ostio obdo. ¶ Lydi bar. Lydi p ludii mutato y in u ludii appellãt̃ saltatores: q teste liuio romã ex hetruria quõdã fuerũt acciti: & ad tibicinis modu; saltabãt: q postmodũ dicti histriões fuere: qa hister uocabulo tusco histrio nũcupat̃: & qa lydius Tyrrheni frater: q uenit in Italiã: & eã regionem occupauit. q̃ hetruria dcã ẽ: fuit ex meõia regiõe barbarica: q̃ pariter lydia uocitata est: iccirco ludios: siue lydios barbaros Plaut. appellauit: sensus ergo pspicuus ẽ: ut uelit phędr. amator ianuę pessulos ita scite: & cõposite subsiliret: ut nullus prorsus forium strepitus sentiatur.

VALLA: — Lydorum mos

¶ Ad me bi. i. accedat. ¶ Occẽtẽ. i. canã. ¶ Pessuli. Hostii uectes st̃: qa pessũ imittũtur: ut ibi defigãt̃. ¶ Site cã. m. ly. bar. i. negett: & celeres absq̃ strepitu sursum silien do. Queadmodũ lydoꝝ mos ẽ cõcinnissime saltare i theatris. Dñr nãq̃ lydi: siue ludiões ex hetruria in urbẽ acciti: q ad tibicinis modos saltãtes: haud indecoros motus: more thusco darẽt: ita nomẽ histriõibus inditũ: qa hister: ut ait Liui. thusco uerbo ludio uocabat̃: hũere

Lydia quænam fit

ãt originẽ ut Ser. sup illo Vir. Ad terrã hesperiã uenies: ubi lydius arua. Nã inqt lydius & tyrrenus duo fratres: quũ eos prouincia una nõ ferret: in sortẽ miserunt: ut diuisis copiis ꝓficisceret̃: unus ad nouas sedes quærendas: ꝓfectus tyrrhenus ẽsq̃ ex suo nomine thuscos tyrrhenos uocauit. Lydia aũt dicta est: ꝗ qua frater remanserat.

PYLADes — Faucibus plenis

¶ ARcus & arquus hoc distãt ut ait Noni. Mar. arcus. n. suspẽsus appellat̃ fornix. arqu9 nõ nisi i cœlo: quẽ iri poetæ dixerũt: uñ & arq̃ti dñr: qbus color & oculi uirẽt: q̃si in arqu9 similitudinẽ: Lucre. i. vi. Tũ color i nigris iã extat nubibus arqs. ¶ Veꝝ dñias hãc: ut fluxã: & a ueterib9 mime obseruatã fuisse crediderim: uel ipõ Nonio teste: q i li. de idi-

scretis

scretis gñibus c p q usos ueteres ondit: culest igt ꝑ q̃lis ẽ. neutꝗ positũ ꝑ masculino. Plau. i ãphitriõe. Aedepol cõdi gnũ donũ culest: q donũ. Praeterea. q. lfa raro i usu fuit ueterib9. Nã auctore. M. Fabio uictorino in lib. de orthographia: Nigidius Figulus i cõmẽtariis suis nec. R. posuit: nec q: nec x. ⁋ Careo ꝑ idigeo abltõ ɔstruit. Iuue. saty. vi. Caritur9 turture magno Est ꝑterea Var. i lib. de uocabul poeticis carere purgare. Plau. i Menęchmus. Inter ãcillas sedere iubes lanã carere. Idẽ ẽ hoc uerbũ in emethria: Neuii. ⁋ Pessuli insti a claudendi. pessuli. ostiis apta: sicuti & uectes. Careo cum accusatiuo



Anus palinurus. planesiũ uirgo. phaedromus.
Lacide egredere, & sonitum probibe forium, & crepitum cardinum.
Ne, quod hic agimus, herus percipiat fieri mea planesium.
Mane, suffundam aquolã. pa. uiden ut anus medicinã facit?
Ea merũ quõ didicit bibere, foribus dat aquã, quã bibant.
pl. Vbi tu es qui me conuadatus ueneriis uadimoniis?
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem ut sistas, suadeo.
ph. Adsũ, nã si absi, haud recusẽ, qn mihi male sit mel meũ.
pl. Anime mi. procul amantem abesse haud consentaneũ ẽ.
ph. palinure, paliure. pa. loqre, qd est, qd palinurum uoces?
ph. Est lepida? pa. nimium lepida. ph. sum deus. pa. immo aliud magni precii.
ph. Quid uidisti? aut qd uidebis magis Diis equiparabile?
pa. Male ualere te, quod mihi aegrest. ph. male mihi morigerus, tace.
pa. ipsus se excruciat, q hõ, qd amat, uidet, nec potiri licet.
ph. Recte obiurgat. sãe huad qcqst, magis qd cuipiã tãdiu.
pl. Tene me. ergo ãplectere. ph. h ẽẽst q̃obrẽ cuipiã uiuerẽ.
Quia te herus prohibet. clam hero potior. pl. prohibet? nec prohibere quid.
Nec probibebit, nisi mors meũ animũ abs te ab alienauerit
pa. Sed. n. nequeo durare, quin ego herum accusem meum.
Nã bonũ est pauxillũ amare sane, insane, non bonum est.
Verũ totũ insanum amare, hoc est quod meus herus facit.
pl. Sibi sua habeant regna reges, sibi diuitias diuites.
Sibi honores, sibi uirtutes, sibi pugnas, sibi praelia.
Dũ mihi abstineãt iuidere, sibi qsq habeat, quod suust.
pa. Quid tu Veneri in peruigilare te uouisti phaedrome?
Nã hoc qdẽ, aedepol haud multopost luce lucebit. ph. tace.
p. Quid tacã? qn tu is dormitũ? ph. dormio. ne occlamites.
pa. Tu quidem uigilas. ph. at meo more dormio. hic somnus est mihi.
pa. Heus tu mulier male mereri de imerente inscitiast.
pl. Irascere, si te edentem hic a cibo abigat. pa. illicet
pariter hos perire amando uideo, uterq insaniunt.
Viden ut misere moliuntur. neq queunt complecti satis.
Etiam dispertimini? pl. nulli est homini perpetuũ bonum.
Iã huic uoluptati hoc adiuctũ odiust. pa. qd ais propudiũ?
Tun etiam cum nocturnis oculis odiũ me uocas?
Ebriola, solae nugae. ph. tun Venerem uituperas meam?
pl. Quod quidẽ mihi pollutus uirgis seruos sermonẽ serat?
ph. At nae tu hercle cum cruciatu magno dixisti tuo.
Hem tibi maledicis pro istis dictis, moderari ut queas.
pa. Tuã fidẽ uenus. noctu uigila. ph. pgin etiam uerbero?
pl. Noli amabo uerberare lapidem, ne perdas manum.

⁋ Lydi bar. sensus: o pessuli estote mihi celeres i subsiliẽdo sine strepitu: uti sũt histriões e lydia saltatores leuissimi: & celeres. Vñ ludiões. Liui. author Adecti igt Romam ex etruria ludiões: q ad tibicis modũ saltabãt. Et qa eodẽ authore hister: tusco uerbo: ludio uocabatur: huiusmodi artifices ludiones uocantur. Pessuli



Lacide egredere. Interea planesiũ p anũ cõmõefacta adesse p foribus phaedromum placide egredit ne sentiat lẽo: sub cui9 mulier erat imperio. ⁋ Forum. Pro forium. SARACENVS.
⁋ Suffundã aq. s. forib9 ne crepitẽt. ⁋ Eapse. Ea ipsa ipsamet. ⁋ Qui me cõ. q̃ ornate: & nõ minus lepide Plautus p quãdam macrologiã. i. lõgiorẽ scriptionẽ loquit: uadatus ueneris uadimõiis: & rursus libello uenerio citasti: qd idẽ ẽ: q me amor puocas: allicis: reuicis: uadimoniũ a uadibus: q a dãdo derivãt: spõsio dr: ad certũ diẽ sistẽdi i iudicio: uñ uadatus obstrictus dr: & sub fideiussiõe coercit9: ut apd Fenestellã legit: penes quẽ uadatus amicicia nõ dolo tenebat: uadẽ ꝑterea dicimus spõsorẽ datũ i re capitali. ⁋ Immo haud. Vel adde: uel sub intellige magni precii: itẽ illd quoq. ⁋ Male ua. te: Subaudi uideo. ⁋ Nec po. dũ l3. Melius ut legas: nec potit: dũ l3. ⁋ Hic sõ. ẽ mihi. Accipit somnũ p qete: ẽ. n. sõnus reuocatio spirit9 ad itima: iõ sr mortis eẽ perhibet. ⁋ Propudiũ. Dicebãt eũ maledicto nudare turpitudinẽ uolebãt quasi porro pudẽdũ: n ut alii putãt: a quo pudor & pudicitia ꝑcul absunt. ⁋ Hẽ tibi. Iratus pugno percussit palinurũ. ⁋ Tuã fi. ue. Imploro: iuoco. Vadioniũ unũ dcm̃ sit. Somnus quid sit.



Lacide egredere. Anus in hac scęna ad phaedromum educit planesiũ: amboq aliq̃diu i cõplexu cõmorent. ⁋ Forũ ꝑ forium. ⁋ Eapse. i. ea ipsa. ⁋ Cõdidicit: corrigẽdũ ut sit unũ uerbũ. ⁋ Cõuadatus: quasi uade astrixeris. Vades. n. p quos euadere l3. ⁋ Immo haud. Deest magni ꝑcii: qd apponẽdũ: ut antiq codices hñt. ⁋ Mihi aeg. ẽ: molestũ ẽ. ⁋ Nec po. dũ l3. potit corrigẽdũ ẽ. ⁋ Nec prohi. nec ꝑhibere quit. ita corrigendum. ⁋ Veneri in. i. an ueneri. ⁋ Luce lu. i. clara dies erit. ⁋ Propudium. i. ipudẽs ꝑcul a pudore. ⁋ Nocturnis. o. i. p noctẽ ita spectãs i nõnullis ãtiqs codicibus legit nocturnis. a noctua. s. quę a nocte nũcupata uf: a grȩcis nictiene appellatur. ⁋ Ebriola. uinolẽta. ⁋ Persolae nu. i. q̃ nihil aliud ẽ: q̃ nugae. ⁋ Pollut9 uirg. i. maculat9 uerberib9. ⁋ At. n. t. ita legẽdũ. ⁋ Expgefacis. i. apis: ꝑte fers. ⁋ Auro cõ. ce. ma. tũ ama. i. da mihi amatorẽ modestũ: & ego contra aurum prebebo pro illo. VALLA Vadesqd

PYLADes — Sisto me. — Status dies — Propudius

IN Hac scena anus bibacula ducit extra domū planesiū phædromo. Aquula diminutiuū ab aqua Pris. li. iii. Cō uadatus. i. q me quasi uadē astrixeris: uades āt dn̄r: q p alio uadimoniū pmittūt: eo q reo uadere liceat. Sisto aūt est uerbū legale. Celsus titu. de stipula. & uerbo. obliga. Si ita stipulatus fuero te sisti: & nisi steteris hippocētaurꝫ dari: pinde erit atq; si te sisti solūmō stipulatus eēm: Hinc uocat: dies status iudicii cū cōstitutus. In prima scæna huius comœdię dixit. Si status cōdictus cū hoste; itercedit dies. Sibi sua. Exprimit planesiū amorē suū erga phędromū. Peruigilare est sine pausa uigilare: inde puigiliū: per. n. in cōpositiōe auget. Vter q; insaniūt: Sic Vir. iii. egloga. Bis q; die numerāt ābo pecus: alter & hedos. Propudiū dicebāt: cū maledicto nudare turpitudinē uolebāt: q̄si porro pudēdū. Quidā ppudiū putāt dicitꝫ quo pudor: & pudicicia pcul sint. Noctuinis oculis: cęsiis a noctua aue: a qua prouerbium manauit: ut dicatur noctua uolat: idest de rebus felicibus: ac bene succedentibus: noctuę uolatus signum uictoriæ erat athenensibus: quoniam Mineruæ sacra erat.

Pa. Magnū flagitiū, probrumq; expergefacis phædromæ,
Bene mōstrantem pugnis cædis, hanc amas, nugas meras.
Hocci ne fieri, ut immodestis hic, te moderere moribus?
ph. Auro cōtra cedo modestū amatorē, a me aurum accipe.
Pa. Cedo mihi contra orichalco, quoi ego sano seruiam.
Pl. Bn̄ uale ocule mi, nā sonitū, & crepitū claustrorꝫ audio.
Aedituūq; aperire phanū. quousq; quæso ad hunc modum
Inter nos amore utimur semper surreptitio?
ph. Minime. nā parasitū misi nudiusquartus in cariam.
Petere argentū. is hodie hic aderit. pl. nimiū cōsultas diu.
Ph. Ita me uenus amet, ut ego te hoc triduū nunq̄ sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.
Pl. Facito ut memineris, tene ēt prius, q̄ abeo hinc sauium.
Ph. Siquidem hercle mihi regnum detur, nunquam id potius persequar.
Quando ego te uidebo? Pl. hem istoc uerbo uindictā para.
Si amas. eme, ne rogites, facito ut precio peruincas tuo,
Bn̄ uale. Ph. iā ne ego relinquor? pulchre Palinure occidi.
Pa. Ego quidem, qui & uapulando, & somno pereo. phæ. sequere me.

SARACENVS. — Crichalcū quid sit — Insane

OR Ichalco. dicimus orichalcū & aurichalcū: qd ab auro & ęre appellatū est: greci. n. æs chalcō dn̄t: ātiqtus fuit aurichalcū i maiori pcio q̄ aurꝫ: ut testat̄ Ser. i. xii. æne. sup illo uersu: ipse de hinc auro squallētē alboq; orichalco: inqt. n. apud maiores orichalcū pciosi⁹ oib⁹ metall' fuit nāq; sicut Lucre. dixit: cū primū hoies siluas icēdissent: nullarꝫ adhuc rerꝫ periti: terra casu fertilis oium ex icendii calore desudauit metalla: interq; orichalcū preciosi⁹ uisū ē: qd & splēdorē auri & duritiā possideret: nāq; primū de auro securis fcā displicuit cā molliciei: silr & argēti cōtēpt⁹ ē usus: mox orichalcū placuit: dōec ueniret ad ferꝫ: uñ dn̄r saecula ita fuisse diuisa: orichalcū ēt fuisse cęteris pciosi⁹: Plautus docet i milite ego istos mores orichalco cōparē. Aedituū. tēpli custodē & dictus ędituus: q ædē tueat: æditimū: q̄ ędituū Var. dicit. maluit rogat⁹ inqt ab æditimo: ut didicimus a patrib⁹ nr̄is: ut corrigimur a recentibus urbanis ab æditu o. Surreptīcio. Clādestino. Vindictā para. i. facito: ut liber sis dixius i āphitriōe trib⁹ mōis seruū fieri posse liberꝫ: iter quos uindicta. i. uirga prętoria libertatē nanciscebatur. ea. n. prætor serui caput percutiendo dicebat liber esto: qd meminit persius: uindicta postq̄ meus a ptore recessit: cur mihi non liceat?

VALLA. — Orichalcū metallorꝫ preciosius habitum — Aurum unde dictum — Edituum quid sit — Vindicię q̄ dicantur

CEDo mihi cōtra oricalcho: cui ego sano seruiā: ita legēdū: ut corrigat̄. i. da mihi sanū hoiem: & p sano hoie orichalcū tradā: orichalcū dić qd pciosissimū habitū ē apd ueteres: ut sup illo Vir. uersu. Ipse de hinc auro squalētē: alboq; oricalco. Seruius iqt apud maiores orichalcū pciosius oib⁹ metallis fuit: nāq; sicut Lucre. dicit. Cū primū hoies siluas incēdissent: nullarꝫ adhuc rerꝫ pati: terra casu fertilis oium ex incēdii calore desudanit metalla iter q̄ orichalcū pciosius uisum est & splēdorē auri: & æris duritiā possideret: nāq; primū de auro securis facta. Displicuit cā mollíciei silr rōne & argēti cōtēptus ē usus. mox orichalcū placuit: donec ueniret ad ferrū: uñ & dicunt̄ sæcula ita fuisse diuisa. Aurichalcū āt fuisse pciosū ēt Plau. docet: q ait i milite glorioso. Ego istos mores orichalco cōparē. festus aurichalcū inqt: uel orichalcū qdā putāt cōpositū ab ære & auro: siue qd colorē hēat aureū. orichalcū sane dr̄: qd in montuosis locis inuenit̄: mōs &. n. grece ορος appellat̄. Aurꝫ ut idē dictū: qa pcipue custodit̄: græce. n. ευρειν custodire dr̄: uñ & thesaurū. Hyppocrates medicus de noie inuētoris id dictū putanquē qdam ad silitudinē auroræ coloris nomen traxisse existimāt: nō nulli qa mētes hoium auertat. Alii a sabinis trāslatū putāt: qd illi ausum dicebāt. Edituū apetire phanū. Var. in prio rerꝫ rusticarꝫ: rogatus ab æditimo: ut dicere: didicimus a patribus nr̄is: ut corrigimur a recētibus urbanis: ab æditu o igit̄ æditius dicitur: cui fores tēpli aperiēdi: claudēdiq; cura mādata est. Facito: ut memineris. memēto: quod dixisti. Vidictā para. i. para: quo mō me liberes. Dicta nāq; uindicta ē uirga: qua ptors aut uice ptoris alius quēpiā manu emittebat: Persius uindicta: postq̄ meus a pretore recessi: noiata a uindicio bruti seruo: qui Romę primus cōsul fuit: qui filios bruti ciuitatē prodere uolētes accusauit: a quo etiam uindicia: ut pedianus inqt. Ius. n. uindiciarꝫ est: cū de ea re litigatur: cuius apud pretorē certū est: quis debeat esse possessor. At festus: uindicię appellant̄ res eæ: de qbus cōtrouersia ē: de qbus cincius sic ait: uindicię olim dicebant̄: q̄ ex fundo sumptui ius adlatę erāt. Ser. sulpitius uindiciā esse ait ab eo: qd uindicant̄ res ex cōtrouersia: hic ēt uindex: qui alterius cām suscepit uindicandā: nempe procurator: ut apud Pli. li. xxxi. illud est: qd tua Romanę uindex clarissime linguę. i. aduocate Ci. Necnon ipse Cice. in topicis: cum lex ęlia santia assiduo uindicem assiduum esse iubet. i. aduocatum.

PYLADes — Orichalcū — Aditimum

OR Ichalcū dictū: q in mōtuosis locis repitur ορος significat mōtē: & χαλκος æs: Orichalcū preciosū fuisse ipse Plau. testis ē i milite glorioso: cū dicit. Ego istos mortes orichalco cōparē: & hora. in arte poetica. Tibia āt ut nūc orichalco uicta. Et Lucre. lib. v. de rerū natura. Nā fuit i precio magis æs: aurūq; iacebat propter inutilitatē hebeti mucrōe retusum. Nūc iacet æs: aurū in summū successit honorē. Aedituū eū dicim⁹: q ędibus sacris prgest: quē Lucretius uocabulo poetico uocauit æditumentem. In. vi. lib. sic ait Hospitibus loca: q̄ cōplerant æditumentes.

Migrare

SARACENVS.

Igrare certūst. Leno sub cuius potestate uirgo planesiū coercebaẗ supplicatum iuerat in æsculapii tēplum ut qua angebatur infirmitate liberaretur: & cū nulla esset ab eo sanitate Donatus: e phano gemebūdus exit dictus est æsculapius apollinis filius medicinæ inuentor. ¶ Liene. Est lien bilis sedes: inde lienosi: quibus liē intumuit adnectiẗ lien omento: quo intestina tegunt. ¶ Quoias. Pro cuiam. ¶ Cum collatiuo uentre: in quē omnia edulia congeruntur magnū & turgidū: ut Festus. ¶ Oculis herbeis. Viridi colore suffusis. ¶ Ad p̄sepe suum. Metaphoricos dictum ad consuetum pabulum: dicimus p̄sepe & p̄sepia: q̄ non tantum sunt: in quibus iumenta & cætera animalia pabulantur: sed omnia loca tuta: & clausa: ut retulit No. Virgil. Ignauum fucos pecus a p̄sepibus arcent: dicitur p̄sepium a Pli. elephanti maxime odore murem: & si pabulum in p̄sepio positum uidere fastidiunt. ¶ Renes. Sunt lumbis adhærētes dictę a reo: idest fluo: q: obsceni humoris riui inde fluant: quę bipertitæ sunt: docentæ Aristotele. ¶ Pulmones. Sub corde pulmo est spiritus capax. ¶ Cyrrhę: omnes dolent. Scienter Plau. uiscera omnia simul uiciata ostendit membris principalioribus uiciatis: cum omnia simul quadam cognatione sint religata: nec unū detrimentum capere sine alterius detrimento. ¶ Hepatarius. Morbus hepatarius morbus est iecinoris. iecur eni tradente Pris. iecinoris facit: uł iecoris: iecur a græcis ηπαρ: hoc morbo tradit Sueto. augustū laborasse: ut quandoq; ancipitent: & contrariā rationē medendi subiisse coactus sit. ¶ Venire. Vendi. ¶ Lien: modo de liene mētio habita est sed illud addo ex Arist. φ lien adulteratū quasi iecur esse uideatur: nam cum ipse ponat uiscerum q̄dā esse simplicia: ut cor: ut pulmo: q̄dā bipertita: ut renes: dicit lienē & iecur utro modo se habeant dubitari: nā & quasi simplex: & tā q̄ pro simplici duo: licet in oia dispositione naturæ bipartita demum dicat: de uisceribus: si quid cupis auidius noscere: uide Arist. ipsum in lib. de partibus aialiū illi. diffusius differentem. ¶ Id lieni optimum. Viciū lienis maximū cursoribus impedimentū affert: nā cū intumescit: anhelitus difficultatem facit. ¶ Solus hic homo. De semetipso loquitur. ¶ Coniectores. Hoc loco somniorū interp̄tes: conficere eni est subtiliter cōsiderare: & quasi futura contueri: ac coniecturis ambiguum explicare.

Aesculapius q fuerit

Presepe quo flectaẗ

Hepatari⁹ morbus q.

Cappadox leno. & Palinurus seruos.



Igrare certust iam nunc e phano foras.
Quando Aesculapi ita sentio sententiam.
Vt qui me nihili faciat, nec saluom uelit.
Valetudo descrescit. accrescit labor.
Nam iam quasi zona liene eictus ambulo.
Geminos in uentre habere uideor filios.
Nihil metuo, nisi ne medi⁹ disrūpar miser.
Pa. Si r̄cte facias Phædrome auscltes mihi,
Atq; istam exturbes ex animo ægritudinem.
Paues, parasitus quia non rediit Caria
Afferre argentum credo. nam si non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo.
Quin reciperet se huc esum ad præsepem suam.
Ca. Quis hic est qui loquitur? Pa. quoiam uocem audio.
Ca. Est ne hic Palinurus Phædromi? Pa. qui hic est homo
Cum collatiuo uentre, atq; oculis herbeis?
De forma noui, de colore non queo
Nouisse, iamiam noui. leno est cappadox,
Congrediar. Ca. salue Palinure. Pa. o scelerum caput,
Salueto, quid agis? Ca. uiuo. Pa. nempe, ut dignus es,
Sed quid tibist? Ca. lien necat, renes dolent,
Pulmones distrahuntur, cruciatur iecur,
Radices cordis pereunt, chóriæ omnes dolent.
Pa. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
Ca. Facilest miserum irridere. pa. quin tu aliquot dies
Perdura, dum intestina exputrescunt tibi.
Nunc dum saltura sat bonast, si id feceris,
Venire poteris intestinis uilius.
Ca. Lien diruptust. pa. ambula. id lieni optumust.
Ca. Aufer istæc quæso, atq; hoc responde, quod rogo.
potin coniecturam facere, si narrem tibi?
Hac noctu quod ego somniaui dormiens?
pa. Vah solus hic homost qui sciat diuinitus.
Quin coniectores a me consilium petunt.
Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

VALLA.



Igrare certūst. Cappadox in hac scæna: & palinurus colloquuntur: cappadox q̄ritur se acri morbo uexari aq; ītercutem. palinurus irridet. ¶ Aesculapi: græce asclepiades: qui latine æsculapius: tales sunt multæ mutatōes apud latinos. ¶ Valetudo decrescit. mediū uerbū: ualetudo est in bonā malāq; partē accipitur a ualeoq; uerbo descendit: ideo e habet ante t. nā si a noie: uel secundæ: uel tertiæ declinationis: uel a uerbali noie fiat: cuius i non e habuerit ante tudo: id q; correptū: ut magnus magni magnitudo. fortis forti fortitudo: habitus habitudo. ¶ Quasi zona. græce zona latine cigulū. ¶ Liene. i. splene: uñ lienosi q & splenici. ¶ Exturbes. i. eiicias. ¶ Ad p̄sepe suum. i. ad suas escarias edes: q̄ñq; p̄sepe meretrices dici solēt. Iuue. q bona donauit p̄sepibus Cic. in pisonē audis in p̄sepib⁹: audis in stupris. ¶ Cū collatiuo uētre. fest⁹ collatiuū uentre magnū: & turgidū dixit Plau. qa in eū oia edulia cōgerunẗ. ¶ Herbeis: uiridis herbæ colorē rep̄ntātibus. ¶ Cyrrhę. q̄ & cyrsę. i. corpis intima. ¶ Tū te igiẗ morb⁹ agitaẗ hepatiari⁹. Illudēs ab hepate dixit hepatiari⁹. Sane aq̄ intercus ab hepate sumit exordiū: longissimi tpis langor ab hepatis refrigeratiōe nat⁹: cū nō p̄t cibū in sanguinē trāsmutare: in aliā cōmutat q̄litatē: aut in aquā intercutē: aut

Valetudo uerbū medium.

Zona qd.

Hepatiari⁹ morbus qui.

in pituitā:aut in flatū:uel id gen⁹ aliud. Aquā itercutē uocāt unā qdē a tenui: & feorfo factā humore afcitē a flatu & in toto corpe cōfidērē tympaniā:& a pituitofo humore in corpe toto anafarcha. Alii leucophle matiā noiarūt:prius igit hæc q̄ curent caufis:& fignis fūt diuofcēda:fi qdē rectæ cutæ temo cognitio eſt. Hepatiarius ergo qa ab hepate fumit exordiū.ut ęgritudis pars maxia:fi qdē ibi pria concoctio. ꝑ Saltura:ut carnes fale obruuntur. ꝑ Venire. uēdi. ꝑ Contectores:fomniorum interpręteseam cognitionem dixeruntgræci fymphatiam.

Cōiectofs ꝑ Præfepis femino gñe p

PYLAdes ℂ CAPpadocis q̄rimoniā continet hæc fcena dolētis:fe nō poffe curari morbo itercutis. ꝑ Præfepis femino gñe p tulit Plaut⁹ inqt Nonius Marcel.allegās hūc locū in libro de idifcretis gñibus. Varro li.prio de re ruftica:Is hēbat culinā unā pfepim latā in cellā uinariā. ꝑ Colatiuū uētrē ait Feftus Pōpeius:magnū & turgidū dixit Plautus:qa in eū oia edulia cōgeruntꝫ. ꝑ Choriō neutro gñe græci dicūt inteftinū:& fcūinas qbus iuolutus ifans egredit ex utero matris. ꝑ Saltura tēpus falfurę:deriuatꝫ a uerbo falo qd fignat fale cōfpgo. Sup hoc uerbo Diomedes. Salior frequēs uf:& trītū:ut pfecto tpe:ut falfus falfa falfū dicamus. Sꝫ ueteres ābiguitatē appellatiōis uitātes:& analogiā falitus fū dixerūt a pria pofitiōe falo nō falio:ut Marcus Varro ad Cice.v. Vt feruarē falere:Itē antiqtatū humanaꝝ.xv. Mortuos falīāt. Seuerus. Diftractos:atq; falitos:& Flauianus cāꝝ.iii. Cū caro falita ē diuturnior. Saluft.hi.iiii. reliq̄ cadauera falita. Nec ē modus auctoritatū:fi grāmaticoꝝ uolumia excutere uoluerimus. Lucilius.viii.fatyr. Salere marænas falita. Mumius. Ifthęc fū mīto fale falitur⁹. Venit p uēdi pofitū. merce in frigidaria fetre:Liuius. Salitur⁹ ifthęc mittā falē. Mumius. Ifthęc fū mīto fale falitur⁹.

(Margin: Collatiu⁹ uenter. Chorion. Saltura. Venire.)

Coqus. Palinurus. Cappadox. Phædromus.

Palinure quid ftas? quin depromuntur mihi,
Quæ opus funt parafito, ut fit paratum prandiū,
Quom uēiat. Pa. māefis dū huic cōiicio fomniū.
Co. Tute ipfe, fiquid fomniafti, ad me refers,
Pa. Fateor. Co. abi depromę, Pa. age tu iterea huic fomniū
Narra, meliorem q̄ ego fum, fuppono tibi.
Ná quod fcio, omne ex hoc fcio. Ca. operá ut det. Pa. dabit.
Ca. Facit hic, quod pauci, ut fit magiftro obfequens.
Da mihi igitur operam. Co. tametfi nó noui, dabo.
Ca. Hac noctu in fomnis uifus fum uiderier,
Procul federe longe a me Aefculapium.
Neq; eum ad me adire, neq; me magnipendere
Vifuft. Co. item alios Deos facturos fcilicet.
Sane illi inter fe congruunt concorditer.
Nihil eft mirandum, melius fi nihil fit tibi.
Náq; incubare te fatius fuerat Ioui,
Qui tibi auxilio in iureiurando fuit.
Ca. Siquidem incubare uelint, qui periurauerint,
Locus non præberi potis eft in capitolio.
Co. Huc animū aduorte, pacem ab Aefculapio
Petas, ne forte tibi eueniat magnum malum.
Quod inquiete tibi portentuft. Ca. benefacis,
Ibo, atq; orabo. Co. quæ res male uortat tibi.
pa. proh Di immortales quem confpicio? quis illic eft?
Eft ne hic parafitus qui miffus eft in Cariam?
Heus. phædrome exi, exi inquam ócyus.
ph. Qui iftic clamorem tollis? pa. parafitum tuum
Vide occurrentem, ellum ufq; in platea ultima.
Hinc aufcultemus quid agat. ph. fane cenfeo.

SARACENVS Palinure qd ftas. Dū aftat Palinurus lenonis fomniū interpraturus mouet a coquo prādiū pari uenturo dēri parafito curculiōi.ppea ille abit: ibi relicto coquo:q cōiectet fōniū. ꝑ Iucubare ioui. i. in Iou. tēplo uigilare: nā pprie hi incubare dūr feruio:q̄ in accipiendis rñfis excubāt:quē morē apud iudeos obferuatum fuiffe tradit Strab. in. xvi. geographiæ. ꝑ Nō potis eft. Pro nō pōt:ita apud Enniū teftimonio diomedis:q potis ingētes oras euoluere belli. ꝑ Ocius. Velocius. ꝑ Ellum. Ecce illum.

(Margin: Iucubare quid.)

VALLA Palinure qd ftas. In hac fcena palinurus:a quoquo citatur:utpote pmo:ut pmat: q̄ fint parafiti prādio idonea. ꝑ Vifuft. uifus eft. ꝑ Incubare. i. noctē ppetē uigilare: fecus gallinę dūr ouis incubare. ꝑ Inquietem: ideft in fomno. ꝑ Portentūft: ideft fignificatur.

PYLAdes ℂ IN Hac fcena Palinurus iterpratatus fōnium lenonis uocatus a coco:ut pmet neceffaria curculiōi parafito:cocū reliquit ut lenonis fōniū interptur. ꝑ Capitoliū dictū tefte. M. Varrone: q hic cuį fundamenta foderenꝫ ædis Iouis caput humanum dr inuentū: Hic mons añ Tarpeius dictus a uirgine ueftali Tarpeia: q̄ ibi a Sabinis necata armis:& fepulta. Quę de capitolio tradanꝫ a Cor. Tacito lib. xix. actionū diurnaliū fubfcripfimus. Sic Capitoliū claufis foribus in defēfū: & idirepti cōflagrauit. Id facinus poft cōditam urbē luctuofiffimū: fædiffimumq; reipublicæ:pplo q; ro. accidit: nullo externo hofte: ppitiis fi p mores uños liceret deis: fedem Iouis optimi maximi aufpicato a maioribus pignus ipu cōditā: quam nō porfena: dedita urbe: neq; galli capta temerare potuiffēt:furore pricipiū excidi. Arferat & añ Capitoliū ciuili bello:fꝫ fraude puata:nūc palā obfeffū:palam icenfū: qbus armoꝝ caufis? quo tāte cladis pcio? p pria bellauimus. Vouerat targnius Prifcus rex bello fabino: iece ratq; fundamēta fpe magis futuræ magnitudis q̄ quo modicæ adhuc po. Ro. res fufficerēt: mox Seruius Tullus fociorꝫ ftudio: deide Tarq. fupbus capta fueffa pometia hoftiū fpoliis extruere. Sꝫ glia opis libertati referuata. Pulfis regibus Hora. puluillus iterꝫ cōful dedicauit: ea magnificētia quā imēfę poftea ppli Ro. opes ornarētpotiufq̄ augerēt. Iifdē rūrfus ueftigiis fitū eſt: poftq̄ iterriecto. cccccxv. ānoꝝ fpacio. L. Scipiōe. C. Norbāno cōfulibus flagrauerat. Curā uictor fulla fufcepit: neq; tñ dedicauit. Hoc folū felicitati eius uegatū. Luctatii Catuli nomen iter tāta Cæfarū opa ufq; ad Vitelliū maufit. hęc Tacitus. Imp. Domitianus in meliore formā iuftaurauit. P. Victor fcribit: Capitolium uetus fuiffe in. vi. regione urbis. alteꝝ in. viii. de quo ficut tradit. capitoliū ubi oium fimulacra celebrantur.

(Margin: Capitoliū.)

ℂ Date uiā

DAte uiã. Hęc scæna tota referta est plautina uetustate: ac salibus: sed primũ affert uanitatẽ aduenientis parasiti uaniloq: & iactabũdi: q sibi aduẽtanti iubet oẽs de uia decedeř. ſ Strategus. Ductor exercit⁹. ſ Nec tyrrãnus: dñs. Vir. te pp lybice gẽres: numidũq; tyrãni odere: & rursus alibi: ps mihi pacis erit dextrã tetigisse tyrrãni: postmodũ tyrãni dicti: q uiolentiũ teneant iperiũ a tyrrhẽdo duce lydoꝝ: si Põ. credimus: qui eã partẽ: q hetruria dř: occupauit: a cui⁹ gentis ppetua crudelitate dicti sũt tyrrãni: & inde tyrrhenus pelagus. ſ Nec agorãom⁹. Quẽ supra diximus ædilẽ uocari. ſ Demarcus. Princeps ppli: ita comarcus uicoꝝ princeps.

SARACENVS.

Tyranni q & nũ dicti

Curculio. Phædromus. Palinurus.

DAte uiã mihi noti, atq; ignoti, dũ ego hic offiũ meũ
Facio, fugite omnes, abite, & de uia secedite,
Ne quem in cursu, capite, aut cubito, aut pectore offendam, aut genu.
Ita nunc subito, ppere, & celere obiectust mihi negocium.
Nec quisq̃ fuerit tam opulentus, qui mihi obsistat in uia.
Nec strategus, nec tyrannus quisq̃, nec agoranomus.
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite sistat in uiam de semita.
Tum isti græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis,
Constant, conferunt sermones inter se tanquam drapetæ.
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententiis,
Quos semper uideas bibentes esse in enopolio.
Vbi quid surripuere operto capitulo caldum bibunt.
Tristes atq; ebrioli incedunt, eos ego si offendero.
Ex uno quoq; eorum eiiciam crepitum polentarium.
Tum isti, qui ludunt datatim serui scurrarum in uia,

ſ Palliati: A gñe uestimẽti dicti uidenť: nã comœdiæ quoq; palliatæ dictę sunt iuxta hitus palliatoꝝ. i. grecoꝝ: ut referũt Do. & diomedes: posset & legi pileati a pileo: nã dicit capite opto: q ambulant. ſ Suffarcinati: Succincti. ſ Sportulis: Sportæ: & sportellæ: uel a spartu q̃si sp̃te as dixerũt: uel ab asportãdo: ut fẽtit No. & dñr fiscellæ: qb⁹ cibũ ferri cõsueuerũt: & qñq; p cõgiario: munereq; publico ponunť: iuue. nõne uides q̃nto celebreť sportula fumo. ſ Drapetæ: Fugitiui. Thermopolio. Vbi potio calida uendiť: uel in œnopolio: hoc ẽ uinaria taberna. ſ Opto caplo. Propẽ pilei usũ dixit. ſ Calidũ bibũt. Nã mõ frigidis: mõ calidis utebantur potiõibus p uoluptate aut tpis rõne: calidũ autẽ & caldũ lʒ differre auctoritate & snia multoꝝ edoceamur: ut sit suapte natura calidũ: caldũ ãt ui: ut calda q̃si calefcã dicãtur: atñ qñq; calida p calda dicta sũt: ut hoc loco lʒ a ueterib⁹ magis obseruatũ fuerit: dici caldũ q̃ calidũ: uñ august⁹ uť emẽdat⁹ in epl'is: q calidu; nõ caldũ scribere maluisset. Tristes: Mœsti. ſ Crepitũ. s. uẽtris sʒ adiecit polẽtarium. i. polentã obolentẽ. ſ Datati: Inuicẽ dando: eos dicit: qui pila lusitant: q̃ uicissim mittiť: & remittitur. ſ Scurrarum. Scurræ dicuntur: qui ab audientibus risum captant cum turpitudine: inde scurrile ridiculum.

Sportule sporte & sportele q̃.

Caldus & calidum.

Scurræ q.

VALLA.

DAte uiam. In hac scęna curgulio parasitus minitatur adueniens: ut sibi oẽs cedant nuntiaturo phædromo: ut militem illuserit in alea: anulũ sustulerit: quo fallaces litteræ obsignanť. ſ Aut cubito: aut pectore offendã: cuius contrariũ defendo. Aul. gelius in. viii. Quod autẽ ait idem. Q. claudius a pinis hostes defẽdebant facillime: animaduertendũ est usum esse eũ uerbo defendebant. nõ ex uulgari cõsuetudine: sed ad modum proprie: & latine: nam defendere: & offendere inter se aduersa sunt: quorum alterum significat ευπολωνεχειν. i. incurrere in aliquid: & incidere. Alteꝝ εκπολων ποιειστα i. i. auertere: atq; depellere: quod hoc in loco quinto clau. dicitur. Inde offendices ait esse titius nodos: quibus apex retineatur: & remittatur. At uerranius coriola excitauit: quæ sint in loris apicis: quibus apex retineatur & remittatur: quę ab offendendo dicantur: nã quum ad mentum peruentum sit: offendi mentũ. ſ Nec stratagus. i. dux: sicut & stratiotes miles dicitur: stratos enim exercitus: & ago duco. ſ Nec tyrannus: a tyrheno lydio: qui olim in Italiam ueniens hetruriam occupauit. Tyranni dicti: generisq; communis est tyrannus: ut fere sunt nomina professionem: uel significatum significantia: ut enim hic & hæc tyrãnus: ita hic & hęc dux: hic & hæc princeps: ita hic & hæc abas: nã ducissa: principissa: abatissa: barbara uocabula sunt: & qm hoc nomẽ abas posuimus: sciendũ mendose abatis mitti genitiuum: abę enim dicendum: sicut & gręca ostendit declinatio: & sacri docent libri aba pater aba. Vocatiuus enim est. ſ Nec agoranomus: supra ostẽdimus eum a græcis dici agoranomũ quem latini ædilem uocant: qđ in foro legẽ haberent: agora enim forũ: & nomos lex. ſ Demarchus: qa demos populus: & archos princeps. ſ Chomarchus: chomę uicus: & archos princeps. ſ Suffarcinati idest succincti. ſ Const. it: uno in loco cõsistunt. ſ Conferunt sermones inter se: idest colloquuntur. ſ Drapete. i. fugitiui. Dro. eñi ministro & fugio significat: & peto uolo uolas: a quo drapetes a græcis: a nostris drapeta. Obstant: obsistunt obstãt pedibus erecti: obsistũt quominus progredi possimus. ſ Incedũt: idest erunt aliquo apparatu. ſ In thermopolio. ita legendũ est: ut supra quoq; ostendimus: ubi calidæ potiones fere ante prandiũ sumebanť: ideo subiungit calidum bibunt. ſ Operto capitulo: quod dixit paulo ante: capite operto. ſ Tristes atq; ebrioli: idest graues incessu: & uino pleni. ſ Eiiciam crepitum polentarium: ostendimus supra pliniano testimonio: polentam græcorum: ut pultem italorum. ſ Ludunt datatim: nempe pila lusitando.

Offendere & defendere qđ denotent.

Stratiotes qui.

Agora qđ sit.

Drapetes qui.

PHędromus: adẽpto ãnulo p dolũ a milite: adueniẽs minitať oibus: ut sibi cędant de uia quo astutię suæ certiorẽ faciat phędromũ. ſ Strategus ςρατηγος dux exercitus: exercit⁹ græce ςτρατος dř: & αγω duco. ſ Agoranomus: q p̃est uendũdis rebus. ſ Demarch⁹ magſtatus apud atheñ. δημος ppl's αρχος princeps. ſ Comarch- princeps pagi dict⁹ απο των κωμων hoc ẽ a pagis: & αρχος princeps. ſ Drapeta gręce latine fugitiu⁹. Moschus poeta scribit elegãs idylliõ cuius titul⁹ est ερως δραπετης. i. amor fugitiuus. ſ Hermopoleũ officina: ubi uenderenť statuę. dicti hermę: qa ερμης gręce mercurius latine. πωλεω uẽdo q̃les hermæ scribit Thucidydes lib. vi. hist. ſ Sunt autem hermæ: ex domestica consuetudine: opus quadratum: & hi pmulti tam in priuatarũ ædium uestibulis: q̃ in sacrarum.

PYLAdes

Strategus.

Hermopoleum.

SARACENVS. ℂDAtores & farctores. Et q ludūt: & q pilas farciunt: quas uel pluma: uel pilo infarciebant: nam farcire implere ē: hic farctores nomēculatores dicti sunt: ꝙ q̄si īfarcirent noia salutatoꝝ in aurib⁹ candidati. ⸿ Seruiciū est: In singulari seruiciū seruitutē dicimus: & seruicia seruos: tāgit hoc loco naturā seruilē Plautus serui nāq: aut seruiunt humil'r: aut dn̄antur supbe.

Aq̄lis qd. ⸿ A qualē. Vasculū quo aq̄ infundit. ⸿ Frusculēta. Sunt q legi autumēt frustulēta .i. frustis carnis referta: s; uide: ne poti⁹ legendū sit: inurulēta: ius .n. liquor est coꝝ: q̄ coquunt. Prisci .n. ut ex Varrone colligitur: assam primū carnē comedebāt: secūdo elixā: tertio e iure cōditam: qd genus a Cornelio celso appellari uideo iurulentū: inqt .n. magis alit iurulenta q̄ assa. magis assa q̄ frixa: iurulētā ergo. Plautus posuit tanq̄ iucūdiorē: & suauiorem. ⸿ Facite uentū: ut gaudeā. Aliqd sibi parari poscit: ut ob ipsi⁹ aduētū gaudeat .i. ut gaudeat aduenisse: qd illi nō intelligētes flabellū susceperūt: ideo clari⁹ fabulatur: se uelle esse p comesse: ut ex suo aduētu gaudeat. ⸿ Lippiūt: Lippere .n. ea dicunt: q̄ tenaci humore ipediunt: un̄ oculoꝝ fit lippitudo: qn̄ humore iā collecto leduū: ergo lippiūt fauces fame: cū una cum dētibus q̄dā pituita ipediunt. ⸿ Lactibus. Quę aballiciēdo dictę: ꝙ cibū alliciant: p eas .n. cibus labit: q a stō transmittit ad epar. De pna dictū abunde supra: quā diximus a pede dictā.

Abdomē qd sit. ⸿ Abdomē. Sumē est: & pro pingui usurpat: Iuuenalis: mōtani quoq; uēter adest: abdomie tardus. ⸿ Glandiū. Et de hoc quoq; hita mētio ē. ⸿ Vides ne me: Scil; fallas.

VALLA. ℂET datores: & fautores ois subducaz sub solū: ita corrigendū ex antiqs codicibus. ⸿ Cōuento ē opus .i. opus est: ut conueniā. ⸿ Qui te conuentū cupit: q desiderat: ut secū cōuenias. ⸿ Genuā media succedūt: pōt legi: & i edia succidūt .i. sūmittunt: ut Sta. in .iiii. thebaidos. Dū primis obnoxio uenabula cōminus apro. poplite succiduo .i. sūmisso. ⸿ Si frustulēta est .i. frustis carnis repleta. ⸿ Fieri uentulū: subaudi flabello eē: ut uentū gaudeam .i. māducare: quo ob aduētū gaudere possim. ⸿ Lippiūt fauces .i. fhiātut ocli lipitudine ęgroti. ⸿ Venio lassis lactibus: lactes sūt ptes intestinę: q̄ a gręcis galactides dn̄r: nomiatiuus singularis ē: hæc lactis.

Lactes q̄ sint. Titini⁹ in ferentinati: craticula: cerebellū: lactis emina: pōponius in lare familiari: oro te base p lactes tuas. Lactes ergo p oibus posuit ītestinis. No. lactes dn̄r ītestina: titini⁹ in psalteria. farticula cerebellu;: lactes agninas. Plau. in curgu. ita uacuitate: &c. Idē in pseudolo: una opa alligare fugitiuū canē agnis lactib⁹. Pli. in .xi. ab hoc uētriculo lactes i oue: & homine: p q̄s labit cibus. ⸿ Certū q̄ aliquid mauolo .i. qddā: qd rē firmā certā denotat poti⁹ uolo: q̄ aliqd curgulio: qd est in certū. ⸿ Vide ne me fallas: ita legēdū admonēt antiq̄ exemplaria. ⸿ Opitularier .i. opem ferre: figura paragoge.

PYLAdes Aqua. ℂ Aq̄: ꝙ ęq̄ sūma inqt. M. Varo: aīr. F. Pōpe. Aq̄ dr: a q̄ iuuamur. Aq̄ & igni tā iterdici solet dānatis q̄ accipiunt nuptæ. V; qa hę duę res humanā uitam maxie cōtinēt. Itaq; funus psecuti redeūtes ignē supgrediebant: aq̄ aspsi qd purgatōis genus uocabāt suffitionē. Ab aq̄ aq̄lis uas ad aq̄ ferēdā. inde ueteres Aq̄gi us p a q̄ ductu posuerūt. ⸿ Pernā: callū: abdomē. uersus hic; nisi callū adiicias: mācus ē: & sol. vi. pedib⁹ cōstabit: quū septē debeant oibus hu⁹ scenæ: ideo pculdubio adiiciendū: quod & snīæ cōsentaneū est: quū callum inter edulia parasitica numerari certum sit: & alibi Plaut⁹ numeret id qd Pius nō uidens: uersu; imperfectū truncūq; ruditer legit.

Et datores, & factores omneis subdam sub solum.
Proin se domi contineant, uitent infortunia.
Ph. Recte hic mōstrat, si iperat possit, nā ita nūc mos uiget.
Ita nunc seruitiust. profecto modus haberi non potest.
Cu. Ecqs ē, q mihi cōmōstret & Phædromū geniū meum?
Ita res subitast, celeriter mihi hoc homine cōuentost opus.
Pa. Te ille quærit. Ph. quid si adeamus? heus Curc. te uolo.
Cu. Quis uocat, quis nominat me? Ph. qui te cōuētū cupit.
Cu. Haud magis cupis, q̄ ego te cupio. ph. o mea opportūitas
Curculio exoptate salue. Cu. salue. ph. saluō gaudeo
Te aduenisse. cædo tuam mihi dextram, ubi sūt spes meæ?
Eloq̄re obsecro hercle. Cu. eloq̄re te obsecro, ubi sūt meæ?
ph. Quid tibist? C. tenebræ oboriūt, genua media succidūt.
ph. Lassitudine hercle credo. Cu. retine, retine me obsecro.
ph. Vide ut expallauit? datin isti sellam, ubi assidat cito?
Et aqualem cum aqua? properatin ocyus? Cu. aio malest.
ph. Vi i aquā? Cu. si frustulētast, da obsecro hercle obsorbeā.
ph. Væ capiti tuo. C. obsecro hercle facite uētū, ut gaudeā.
pa. Maxūe. C. qd facitis q̄so? Pa. uētū. C. nolo eq̄dem mihi
Fieri uentulum. Pa. qd igitur uis? Cu. esse, ut uētū gaudeā.
ph. Iuppiter te, Diq; perdant. Cu. perii, prospicio parum.
Os amarum habeo, dentes plenos, lipiunt fauces famæ,
Ita cibi uacuitate uenio lassis lactibus.
ph. Iā eds aliqd. C. nolo hercle aliqd, certū q̄ aliqd mauolo.
ph. In imo si scias reliquiæ quæ sint. Cu. scire nimis lubet.
Vbi sient. nam illis conuentis sane opust meis dentibus.
ph. Pernam, abdomē, suis glādium. Cu. ain tu omnia hæc?
In carnario fortasse dicis. ph. immo in lancibus
Quæ tibi sunt parata, postq̄ scimus uenturum. Cu. uide.
Ne me. ph. ita me amabit, quam ego amo, ut haud mētior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior. Cu. nihil attuli.
ph. Perdidisti me. Cu. iuenire possim, si mihi operā dabis.
Postq̄ sum tuo iussu profectus, perueni in Cariam.
Video tuum sodalem. argenti rogo ut copiam faciat.
Si inire uellet gratiam tuam. noluit frustrarier.
Vt decet uelle hominem amicum amico, atq; opitularier.
Respondit mihi paucis uerbis, atq; adeo fideliter.
Quod tibist, item sibi esse magnam argenti inopiam.
Ph. perdis me tuis dictis. Cu. immo seruo, & seruatū uolo.
Postq̄ mihi responsust, abeo ab illo mœstus ad forum,
Me illo frustra aduenisse, forte aspicio militem.

SARACENVS.

¶ In epidauro. Quae antea epitaurus dicta e: Strabone tradēte iter græcas urbes nō parꝫ insignis pſertim æsculapii claritate nobilitata: quē uaria morboꝝ gña curasse sōniati sunt hoīes. ¶ Visitasse. Frequenter: & sępius uidisse. ¶ Eā uirginē. Hæc erat: quā phædromus amabat. ¶ Religio fuit. Id est fuisset utiq; nefas parasitū esurientē uocatū ad cœnā nō iuisse: unde religio dicat monet Cicero: uꝫ a relegēdo: q. s. sacra relegant. Lactantio placet a religādo: eo q religione religamur: & obligamur: uult Aulus Gelius a relinqndo: q pp sanctitatē a nobis remota: & seposita est: alii ab eligēdo: q. s. deū: quē diligimus: eligim?: Pōpeius inqt religiosos dici: q facieda: qq; uitanda discernūt: Nonio placuit religionē culturā deoꝝ eē: & rursus religiosos dies ifames uel ifaustos Nigidus appellauit. itē quoq; Macrobi? religiosas calēdas noñ. idus tanq̄ deuitandas in nuptiis celebrādis attestat: religio deniq;: ut putat Seruius: p metu dicta ē: q mentē religet & religiosus q nimia supstitiōe se alligat.

Religio unde dicta sit

Aggredior hominem. saluto aduenieñs. salue inquit mihi.
Prændit dextram, seducit. rogat quid ueniam Cariam.
Dico me illo aduenisse animi caussa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro trapezitam Lyconem nouerim.
Dico me nouisse. quid lenonem cappadocem? annuo
Visitasse. sed quid eum uis? quia de illo emi uirginem
Triginta mnis, ueste, aurū, & decem p his coacedūt minæ.
Dedisti argentum inquā, immo inqt apud trapezitā situst
Illum quem dixi, atq; ei mandaui, qui anulo meo
Tabellas obsignatas attulisset, daret operam
Vt mulierem a lenone cum auro, & ueste abduceret.
Postq̄ hoc mihi narrauit, abeo ab illo. reuocat me ilico.
Vocat ad cœnam, religio fuit, denegare nolui.
Quid si adeamus, ac decumbamus inquit? consiliū placet.
Neq; diem decet me morari, neq; nocti nocerier,
Omnis res parataſt, & nos quibus paratust, assumus.
Postq̄ cœnati, atq; appoti, talos poscit in manum.
Prouocat me in aleam, ut ego ludam. pono pallium.
Ille suum anulum opposuit, inuocat planesium. ph. meos
Ne amores? Cu. tace parumper. iacit uolturios quattuor.
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herem.
Iacto basilicum, propino magnum poculum, ille ebibit.
Caput deponit. qūo dormiscit, ei subduco anulum.
Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat.
Rogant me serui quo eam, dico ire quo saturi solent.
Hostium ubi conspexi, exinde me illico protinam dedi.
Ph. Laudo. Cu. laudato, quando id quod cupis, effecero.
Eamos intro, ut tabellas consignemus. Ph. non moror.
Cu. Atq; aliquid prius obtrudamus pernam, sumē, gladiū.
Hæc sunt uentri stabilimenta, pane, & assabubula.
Poculum grande, aula magna, ut satis consilia suppetant.
Tu tabulas consignato. hic ministrabit. ego edam.
Dicā quēadmodū cōscribas, seqre me hac itro. Ph. sequor.

¶ Decūbamus. Ad mensā. s. pprie decūbere est iacere. Apuleius accubātē excitauim? ferā. ¶ Memorari: Lego morari: nā nulla mora erat: qn cœnatum irēt. ¶ Talos poscit. De talis atq; tessaris nūc nobis mētio faciēda est: cū id hic loc? magis exigere uideaf: de qbus lꝫ apud scriptores idoneos magna uideaf cōtrouersia: a ueritate tñ nullaten? uidebimur aberrare: si in hac re (ut in reliqs) eoꝝ sñiam secuti fuerim?: quoꝝ authoritas maxie ē: oīum igiꝭ primū hoc scitu dignū ē: authoribusq; Arist. Pli. Varrone: Victruuio: Gelio Macrobio: Pōpeo: cōprobatū: Talū eē: qd̄ gręci uocāt astragalū: tessarā uero: qd̄ cubū: lꝫ fint: q opiati fuerit rōnibusq; pbare cōtēderit: talos dici cubos: & tessaras: alii quoq; putarit tessarā eē astragalū: & talū cubum: & hi oēs iisdēmet autoribus suffulti uaria: & dissimilia ptulerūt: put qsq; ueteꝝ sñias p sui captu igenii iterptant: quorum deā aut rōnes: nec referre: nec refellere mihi uisū ē: sꝫ ea dūtaxat pferre in mediū: q ueritati suffragenꝭ oī: prsus reiecta controuersia: dicim? ergo primū astragalū græce: talū latine noiari: testē Pliniū adducimus: q de polycleto locut? inqt li. xxxiiii na. hi. fecit tal' pueros ludētes: q uocātur astragalizōtes: nā talus pprie officuli genus ē in articulo pedis in bisulcis aialib? reptꝰ: ut tradit Aris. in. ii. de na. aialiū: & qd̄ idē astragalum dixit: ei? interp̄s theodorus taluꝫ uertit in latinū: rursus quod græci cubum: latini tessaram appellāt: ite: ſtem citamus Victruuium: cubus est corpus ex lateribus sex: æquali latitudine planiciatum per quadratus: is cum est iactus: quam in partem incubuit: dum est intactus: immotam hꝫ stabilitatem uti: sūt ēt tessaræ: qs in alueo ludētes iaciunt: itidē attestaꝭ Macrobi. in. ii. de sōno scipionis: hic solidū corpus efficiꝭ: qd̄ sine dubio octo angulis cōtinebiꝭ: qd̄ uidem? in tessara: q̄ gręco noie cubus uocaꝭ: id sētit quoq; Festus: q tessela q̄. dratas cubos appellauit: confirmat hoc ante Gelius in primo noctium atticaꝝ: cubus est figura ex omni latere quadrata: quales sunt inquit Marcus Varro tessaræ: quibus in alueolo luditur: ex quo ipsæ appellatæ cubi: cubus eni: ut idem refert ex omni parte quadratus est: quod genus nostri quadrantalia appellant: at genere & etymologia taloꝝ & tessaraꝝ expositis: nūc de eoꝝ forma numero & iactu: quoꝝ apud antiquos ludus fuit subiiciamus: in q̄ quidē re multos diuersimode sensisse cōperimus: nam sunt qui dixerint: talos sex lateribus: tessaras autem quattuor constare: cui sñiæ obstat Authoritas Victruuii & Gelii supra a nobis adducta: q in cubis & tessaris sex latera attestāꝭ: taloꝝ itaq; latera quattor sunt: quoꝝ situs numeꝝ faciebat: nā latus unitatem significans canis: siue canicula dicebaꝭ: quę nullū lucrū: sed dānū potius afferebat: iccirco Persius: dānosam caniculā appellauit: Ouidius quoq; quid ualeāt tali quo possis plurima iactu: figere: dānosas: effugiasq; canes: oppositū huius lateris latus erat: q uenus dicebaꝭ: & hic erat oīum iactus fœlicissimus: & igētē lucꝝ apportabat: ppea tradit Suetoni? de augusto: qd̄ talis iactatis: ut qsq; canem: aut senionē miserat in singulos talos: singulos denarios cōferebat in mediū: quos tollebat uniuersos: q uenerē iecerat: alia duo latera erāt chius: & senio: licet Iulius pollux aliter sentiat: nā coū uenerē: chiuꝫ uero canē dixit: & alii

Decūbere quid sit.

Talum qd̄ sit.

Tessaræ q̄ sint.

chiū posuerit ꝑ chiliade: q numerus cani cōtrarius eēt: chius ternariū: senio q̄ ternariū significabat. iō dexter senio di
ctus ē a Persio. i. ꝓpitiꝰ: qd dexter senio ferret scire erat in uoto: binarius āt numerus & quarius in talis non erat: cū es
set q̄ttuor laterꝝ: ut diximus: s; in tessaris ut pote supficies sex hn̄tibus: in tessaris uāq; p numerꝝ septēnariū semp con
traria fit oppositio: sex unitati opponit: tribus q̄ttuor: & qnq; duobus: ut facile uobis ex earꝝ forma l; intueri: de nu
mero aūt talorꝝ & tessararꝝ: quorꝝ utrorūq; ludus fuit postremo dicā: talis q̄ttuor usi sunt in ludo talario: quo ludos
& ueteres usi sūt: usa quoq; ętate ludere cōsueuerūt: tessaris uero tribus: qbus freqūtius tpibus nr̄is in alea ludere con
suescunt: Martialis in distichis scite: & erudite utrūq; ludum expssit: cum dixit: non sum talorum numero par tessa
ra dū sit: maior q̄ talis alea sępe mihi: quē locum nō forte idonee interp̄tantur: qui de numero laterꝝ sensisse authores
scribunt: inferiorēq; esse tessarā talo tanq̄ in talo plura: in tessara pauciora eēnt latera: sed nimirꝝ de numero talorū
& tessararꝝ intellexit: ut ēt illud: non mea magnanimo depugnat tessara talo: q̄q̄ illo loco tessarā potius ludi sortē;
siue aleam significare uoluerit: q̄ instrumentū lusorium. put illud quoq; est eiusdē poetę: supposita est blādo nunq̄ tibi
hi tessara talo: alea: sed parcæ sola fuere nuces: quo dicto innuit nunq̄ se ad talorꝝ sortē posuisse: sed ad sortē nucū; q
bus pueri lusitabant. Tessara: ut id obiter nō preter mittā: plura gerit significata. Nā Sueto. de augusto tradit quater
Tessaræ significata. uorꝝ mensiū tessaras illū date destinasse: erat. n. id signū ciuilitatis romanæ. Quod tangit Persius: libertate opus est
nō hac ut qsq; uelina: publius emeruit scabiosum tesserula far possidet: & tessara lignū erat cōplanatum: in quo nu
meri ratio coustabat: Plau. in sequentibus suā uterq; tessarā habet ratio: cōstat & tessara signum bellicum. Virgilius.
It bello tessara signum. Quod autē talorꝝ (ut redeat unde digressa est oratio) quattnor ludus fuisset ostendit Cice. in
. ii. de diuinatione his uerbis. Quattuor tali iacti casu uenereū efficiuut: nam ēt centu; uenereos: si quadringentos ta
los ieceris: casu futuros putas? Aliæ plerēq; in hoc ludi genere differentiæ uisæ fuut: ut in aliis ludis fieri consueuit.
Nā fuit casus in talis: quē stesichorꝝ appellaruut numerꝝ significans octonariū: euripidiū quem dixerunt alius: qua
draginta designās ab euripide atheniēs pfecto: hęc & alia apud græcos Eustatius: pterea in talis quoq; uisæ aliæ dif
ferentiæ: ut Vulturius: & Hercules basilicus: q̄ potius fuere nomiua numerorꝝ q̄ aut effigies: aut facies in talis: ut ue
neris: semonis: & aliorꝝ supradictorꝝ numerorꝝ: prout talorꝝ casus pro consuetudine ludentiū fuerat. Nā teste acro
ne in Horatium super illo uersiculo: quē uenus arbitrū dicet bibendi: Iactus uenereus usq; tricenarius numerꝝ conti
nebat: de huiusmodi ergo iactu uoltoriorꝝ: & herculis basilici. quorꝝ hic fœlicitatē & lucrꝝ: ille damnū & ruinas af
ferebat: satis habemus authorē Plautum: quē sequamur; & si a nullo alio ueterum mentio facta uideatur: propterea
subdit parasitus talos arripio: inuoco almam meam nutricem: Herculem iacto basilicum: qui casus obuenerat ex se
cundo talorꝝ iactu prout uoltoriorꝝ ex priore: quorꝝ alter iacturam: alter fœlicitatem apportauerat. ℣ Propino: A
Propino. græco tractū uocabulum: teste Nonio: illi enim propinin dicunt potum tradere. ℣ Quo saturi solent: Ad deponen
nū tractū. dū scilicet uentris onus. ℣ Protiuā: Pro protinus illico. Sic quoq; Terentius: protina; conuiciam me in pedes.
VALLA ℭ SEDVCit: seorsum ducit. ℣ Animi causa: idest ut animum demulcerem: planeq; recrearem. ℣ Religio fuit:
idest animi collectio: a religando: ut Lucretius in secundo. Deniq; multa uides quibus & color: & sapor una. Reli
gione animum quoquo contingere pacto. Reddita sunt. Inde religiosus: ut multi ueteres prodiderunt: qui non mo
do deorum sanctitatem magni estimat: sed etiam officiosus aduersus homines. Dies autem religiosi: quibus ni
si quod necesse est nefas habentur facere: quales sunt sex: & triginta atri: qui appellantur: & alii feries: atq; hi: quibus
quod mundus patet esse. gallus ęlius: q̄ homini ita facere non liceat: ut subfaciat contra deorum uoluntatem uideā
tur facere: quo in genere sunt hæc: in ædem bonæ deæ uirꝝ introire aduersus mysticā legem. id populū fere die nefa
Inter sacrū sctm & religiosū quid intersit. sto apud ptorem lege agere. Inter sacrū autem & sanctū & religiosum differentias bellissime refert. Sacrum edificiu;
consecratū deo. Sanctū murꝝ: qui sit circū oppidum. Religiosum sepulchrum: ubi mortuus sepultus: aut humatus
sit satis constare ait: sed ita portione quadam: & tpibus eadem uideri posse: siquidem quod sacrum est. idē lege: aut i
stituto maiorꝝ sanctū esse putant: uiolari id sine pœna non possit. Idē religiosu; quoq; eē: quod non iam sit aliquid:
quod ibi hōi facere non liceat: qd si faciat: aduersus deorꝝ uolūtatē uideatur facere: similiter de muro: & sepulchro
debere obseruari: ut eadē & sacra: & sancta religiosa fiant. ℣ Iacit uulterios: dr̄ hic uulturis Ennius: uulturis in siluia
Vult quo's mōflectat. crudū mādebat homonē: & uultur. ris: ut nūc in usu oium ē: & uulturius uelut sæpe Plau. imo & Cice. ut in pisonē est
hoc nouū: multo illud magis appellatus ē: hic uulturius illius puinciæ. Vultures aūt in talis: ut alias quoq; depinge
baut effigies. ℣ Herculē iacto basilicū. i. regiū. nam cum multas Hercules exāglatus fuerit ęrūnas: aliqū euam regale
sustinuit fastigiū. ℣ Subduco anulū. i. clanculū tollo. ℣ Quo saturi solent: ad deponendā aluu;. ℣ Exinde. i. ex eo lo
co. nam est ubi postea significet. ℣ Me illico. prounam dedi: idest protinus abiui. ℣ Sumen. ueteres dixerunt quod es
set pinguedinis maxime acceptum: Glaudium densatę pinguedinis nucleum Plinius interprętatur.
PYLAdes Trapezita ℭ TRAPEzitę uocabulo gręco dn̄r. latiue mensarii. τραπεζα eni mensam significat. Hinc uasa mēsæ apta epitra
pezia dn̄r. Papinius syluā elegantem scribit sup hercule epitrapezio facto a Lysippo. ℣ In tabellis scriptitasse anti
quos testis est diuus Hieronymus epistola quadā ad niceā hypodiaconū. Nam & rudes illi Italiæ populi: quos cassius
os Ennius appellat: qui ibi: ut est in rhetoricis uictu: ferino uictitare solebant ante chartę & mēbranarꝝ usū: aut de
dolatis ex ligno codicillis: aut in corticibus arborꝝ: mutua epistolarꝝ eloquia missitabant Vn̄ portitores earꝝ tabella
Tabellarii rios: & scriptores a libris arborꝝ librarios uocauerūt. Plautus itaq; tabellas obsignatas pro epistola signata dixit. Ta
Talorū ludus. lus gręce αστραγαλοσ Pli: teste lib. xxxv. Fecit: talis puero ludentes: q uocantur astragali Tessara uero κυβοσ . i.
cubus. Martialis de talis. Cum steterit nullus uultu tibi talus eodē. Munera me dices magna dedisse tibi. De Tessara
sic. Non talorꝝ numero pars tessara dū sit: Mario q̄ talus alia sæpe mihi. Tabulā lusoriā alueū uocant. Plinius. xxxvii.
Transtulit alueū cum tessaris lusoriis e gēmis duabus: latū pedes tres: longū pedes quattuor. Seneca alueu; appellat
Friullū in lib. de morte claudii iperatoris. Nā quotiens missurus erat resonante fritillo Vtraq; subducto fugiebat. tes
Tritillus. sara ludo. Erat pterea turricula uasculū: in quo ponebaut talos: ne fraude lusoris cōpositi mitterent in alueum. De q̄
Martialis Quærit cōposito manus iproba mittere talos: si per me misit: nil nisi iacta facit Horatius gręcæ pyrgū di
xit in secūdo sermonum. Scurra uolaterius postq̄ illi iusta chiragra. Cōtuditarticulos: qui pro si tolleret atq;: Mitte
ret in pyrgu; talos mercede: diurna: Pauit Dicitur alio uocabulo orca. Persius: & angustæ collo non fallier: orcę. Pō.
Orca. atellanarꝝ scriptor. Dum orcam contemplor: talos perdidi.

Eatus uideor: Liconē trapezitam dolo a curculione circumuentum: & pecunia mulctatum scæna reddit. ¶ Aeris alieni: Quod alius debemus. ¶ Durius. Acrius: instātius. ¶ Vsurarius. Qui mihi fit usui: & lucro. ¶ Operto capite. Tradit Plutarchus in problematis de more fuisse: ut in adorationibus incederent: uelato: siue operto capite: uestes enim ad aures usq; attollebant: huiusq; seruatę consuetudinis causam affert: uel ut homines magis se humiliores redderent: uel ne aliquid ominosum: aut triste alicunde auribus acciderent: sumpto instituto ab ęnea: qui caput operiens rem diuinam: prętereunte diomede: fecerit. ¶ Coclitum pro sapientia. Seruius in. viii. æneι. inquit: luscos coclites dixerunt antiqui: unde cyclopas coclites legimus dictos: qui unum oculū habuisse perhibētur. Varro ab oculo cocles: ut ocles dictus: qui unū haberet oculum. ¶ Apud sityonem. Vult uideri strenuus urbium expugnator. ¶ Catapulta: iaculo: uel sagitta: & est genus tormenti catapulta teste Victruuio: ut in captiuis retrulimus. ¶ Superstitiosus: Dicti sunt superstitiosi q pre cultura deorū super sedeant: uel qui deos nimis timeant: qd signum esse deliramenti inquit Donat⁹. Aliter tamen Cicero de natura deorum: & aliter Lactantius in quarto.

SARACENVS

Mos antiquorum.

Coclites q dicantur.

Supstitiosi qui.

Lyco. Trapezita. Curculio. Leno.

Beatus uideor, subduxit ratiunculam,
Quantum æris mihi sit, quantumq; alieni siet.
Diues sum, si non reddo eis, quibus debeo.
Si reddo illis, quibus debeo, plus alienist.
Verum hercle uero conuellere illis cogito.
Si magis me instabunt ad prætorem, sufferam.
Habent hunc morem plæriq; argentarii.
Vt alius alium poscant, reddant nemini.
Pugnis rem soluant, siquis poscat durius.
Qui homo mature quæsiuit pecuniam,
Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quæratur, usust etiam pecunia.
Cu. Nil tu me saturum monueris, memini, & scio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam, tace.
Aedepol næ ego hic me intus expleui probe.
Et equidem reliqui in uentre cellæ uni locum,
Vbi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est qui operto capite esculapium
Salutat atat pol quem quærebam. sequere me
Simulabo quasi non nouerim. heus tu, te uolo,
Ly. une ocule salue. Cu. quæso derides ne me?
Ly. De coclitum prosapia te esse arbitror,
Nam hi sunt unoculi. Cur. Catapulta hoc ictust mihi
Apud Sicyonem. Ly. nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus fiet?
Cur. Superstitiosus hic quidem est, uera prædicat,
Nam illæc ad me catapultæ crebro commeant,
Adolescens ob rempublicam, hoc intus mihi

VALLA

Beatus uideor. In hac scęna argentarius lyco: dum secum loquitur: quo pacto suū supputauerit argentum: & alienum. Curgulio cū obsignatis a phædromo literis tanq̄ a milite uenit: atq; q̄ uolebat: impetrat. ¶ Conuellere cogito: idest subducere: ac suffurari aliquid: sūpta translatione ab eis: qui aliena uelicāt corpora: hinc etiam compillo dicimus. ¶ Matur quesiuit: idest seriuscule. ¶ Mature parsit: idest custodierit maturando: ac retinendo. ¶ Mature esurit: idest tandez aliquando fame occupatur. ¶ Vsus est etiam pecunia: idest opus ē. ¶ Ne ego hic me intus expleui probe: profecto inquit curgulio apud phædromum meadmodum saturaui. ¶ Operto capite esculapium salutat. Cur ueteres deos operto capite salutauerint. Plutarch. in problematis exposuit: q̄ sit hic necesse recēsere. ¶ Vnocule salue. Luscus enī erat curgulio. De cochlitum prosapia. Varro apre ennium: decez coclites ab oculo cocles: ut ocles dictus: qui unum haberet oculum: quo circa in curculione est de coclitum ꝓsapia. Itidē Seruius i. viii. æne. cocles hic ꝓpriū est in aliis appellatiuū nam luscos coclites dixerunt āṫiq: unū cyclopas coclites legimus dictos: q unū oculū habuisse phibeant. ¶ Prosapiā. ꝓgeniē: dicit prisca loq̄ndi cōsuetudine. ¶ Catapulta hoc ictū est. i. iaculo pcussuz est. ¶ Id refert mea. i. īterest. ¶ Anaula q̄ssa cū cinere effosus fiet. sensus est nil mihi curæ: hūc ne amiseris: ut ais oculū: an dū aulæ: ut ferueat assistis: & q̄ssa aula: aq̄ feruenti cadente: in cinerē calidū insurrexerit feruor in proximū tuum oculum: ipsumq; effoderit. ¶ Superstitiosus. Nunc pro diuinatore ponitur superstitiosus. nam subdit: uera predicat. unde superstitiosi Donatus exponit dicens: superstites sunt senes & anus: quia senes multis superstites ætate delirant: unde & superstitiosi: qui deos timent nimis quod signum est delirantia. Aliter tum Ci. de natura deoruz: aliter Lactā. in. iiii. ¶ Pane neutro genere hic protulit Plautus: teste No. Mar. de idiscretis geñ. ¶ Vsurarius uide in āphytryone. ¶ Varro in libro de poeticis uocabulis Apud Ennium decem coclites: quas montibus rhiphæis sædere. Ab oculo cocles: ut ocles dictus: quoniam unum haberet oculum. Quo circa in curculione de coclituz prosapia &c. ¶ Sicyon peloponesi ciuitas appellata est Meron & Telchima: oliuarum ferax. Virgilius. ii. geor. Teritur Sicyonia bacca: trapetis. ¶ Sicyonia quoq; calciamenta muliebria inde nominata ut etiam Stephanus in ethnicis. Horum meminit Lucretius libro. iiii. Vnguenta & pulchra in pedibus sicyonia rideat. Lucilius. Et pedibus leua sicyonia demit honesta. Incomitiare, F. Pompeio teste significat tale comitium facere: propter quod necesse sit in comitium: hoc est in conuentum uenire: & hunc citat locum.

Vnocul⁹ q dicatur.

Supstitiosi qui.

PYLADes Pane.

Sicyonia.

SARACENVS. ¶ Quod insigne hēo. Nam cicatrices & uulnera: q̄ qs ꝑ pr̄ia strenue pugnādo su stinuit: nō faciē deturpāt: sed honestāt. ❡ Incomitiare. Est in comitiū: hoc est in cōuētū ueniret: sic iforare in forū uenire. ❡ Lyconē q̄ro. Quem tñ nouerat sed fin git nō nouisse: ut ois absit fallendi suspi tio. ❡ Cuiatis. Veteres cuiatis: & nr̄atis: nos cuias & nr̄as. Vñ Actius: q neq̄ cuia tis eēt unq̄ potuimus multi rogitātes sci re. ❡ Sumanū. Quē plutonē dicimus. Nā sicut diū fulgur appellabāt Iouis: q̄si di urnū: ita nocturnuꝫ sumani. Sed hoc lo co iocose: & festiue sumanū a sumēdo di xit. ❡ Machera. Gladius dcā: q̄ sanguie gaudeat. ❡ Difficit. Noni. legere uł dili git. i. diuidit: q hunc locū adducit. ❡ Mi les lyconi. Pricipiū ē epl̄ę a curgulioē do lose cōscriptę. ❡ Meus hic ē hamum uo rat. Loqtur pasitus: & trāslatio a piscib⁹ est: q escarū auidi hamū deglutiūt. In ca riā. Quā supra dixim⁹ asię minoris ꝓuin ciā: & deide nōnullos pplos: & ꝓuincias cōmemorat oriētales: australesq̄: sed fe stiuiter: & ioculariter interserens ꝓ notis ignotas oino natiōes: & loca: q̄ nusq̄ sūt: oīa rem ridiculā narrat: nō seriam. ❡ Bla tis. Et idem blateras: qd̄ proprie est uoce inaniter obstrepere.

Machera unde dcā.

Blaterare quid sit.

VALLA. ¶ Qd̄ insigne hēo. i. q̄ mihi nota ipres sa ē. ❡ In cōmicies. i. cōuicieris. siqdeꝫ in cōmiciis mos fuit cōuiciari. ❡ Lꝫ ne info rare. Ludēs lyco lꝫ ne ingt: in forū agere si incōmiciare nō lꝫ: hoc ē in comiciū: ubi suffragia ppl̄i exhibebanł agere non lꝫ. ❡ Aut cuiatis. hoc ē uñ es: qd̄ nunc cuias & cuiate dicimus. ueteres cuias circūfle xa ultia: ut nr̄as: uestras: aripinas: raue nas: bergomas: & id genus alia. ❡ Ceras q̄ttuor. i. tabulas ceratas: qbus antiquis mos fuit scribere. ❡ Sumano. i. sub ma nu capio. Pli. tñ sumanū Plutonē dictuꝫ ait. sumanalia ingt festus liba farinacea i modū rotæ figularis. ❡ Sꝫ istū: quē q̄ris: ego sū. ita dictā: ut illd̄ supra Naucratē: quē cōuenire uolui: in naui ñ erat. ❡ Cly peatus. i. armatus. ❡ Machera. i. gladio. q̄ a hęma sāguis: & chaero gaudeo. ❡ Dif ficit. legēdū: diligit ex nonio: ubi ingt: di ligere manifestā hēt significationē: ut plę rūq̄ diligit: diuidit. Plau. in curgulione: clypeatus elephātū ubi machęra diligit. ❡ Dū auferā abs te id: qd̄ peto Dona. peti mus ꝑcario. poscimus iperiose. postula mus iure. At ēt cū instātia efflagitamus. Quīti. efflagitasti quottidiano conuitio. Curtius in septio de rebus gestis alexan dri: bellū feroces deposcūt. & iterū: postu labat aūt magis q̄ petebat: ut accepta pe cunia q̄ntacūq̄: & q̄ secunł. petere aūt ēt iuadere. Virg. malo me galatea petit. pe tere: & ire curtius: idiā: & inde oceanū pe titurus: hinc petulās: qui insolēter petit. ❡ Petulātes: & petulci ēt appellanł: q pro teruo ipetu: & crebro petūt ledēdi alteri⁹

Inforarí qd sit.

Sumanum quid sit.

Petere a poscere & postulare quo modo differat.

Quod insigne habeo, quæso ne me incomities.
Ly. Licet ne inforare, si incomitiare non licet? Cur.
Non inforabis me quidem. non mihi placent tuum profe-
cto nec forum, nec comitium.
Sed hunc quem quæro, commonstrare si potes
Inibis a me solidam & grandem gratiam,
Lyconem quæro ego trapezitam. Ly. dic mihi
Quid eum nunc quæris, aut quoiatis? Cu. eloquar
Ab Therapontigono platagidoro milite.
Ly. Noui ædepol nomen. nam mihi isthoc nomine
Dum scribo, expleui totas ceras quattuor.
Sed quid Lyconem quæris? Cu. mandatust mihi.
Vt has tabellas ad eum feram. Ly. quis tu homo es?
Cu. Libertus illius, quem omneis Summanum uocant.
Ly. Summane salue. Qui Summanus? fac sciam.
Cu. Quia uestimenta, ubi obdormiui ebrius,
Summano. ob eam rem me omnes Summanum uocant.
Ly. Alibi te meliust quærere hospitium tibi.
Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istum, quem quæris, ego sum. Cu. quæso tu ne is es
Lyco trapezita? Ly. ego sum. Cu. multam me tibi
Salutem iussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me iussit. Ly. mihin? Cu. ita.
Cape, signum nosce, nostin? Ly. quid ni nouerim?
Clypeatus elephantum ubi machæra diligit.
Cu. Quod istic scriptust, id te orare iusserat.
Profecto ut faceres, suam si uelles gratiam.
Ly. Concede inspiciam quid sit scriptum. Cu. maxume,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id, quod peto.
Ly. Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit. cumeus hic est, hamum uorat.
Ly. Te cum oro, & quæso, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam istic emi uirginem.
Quod te præsente istic egi, teq; interprete.
Et aurum, & uestem, iam scis, ut conuenerit.
Argentum des lenoni, huic des uirginem.
Vbi ipsus? cur non uenit? Cu. ego dicam tibi.
Quia nudiusquartus uenimus in Cariam
Ex india, ibi nunc statuam uolt dare auream
Solidam faciundam ex auro philippeo, quæ fiet
Septempedalis, factis monumentum suis.
Ly. Quamobrē istuc? Cu. dicā. quia eni Persas, Paphlagonas,
Synopas, Arabes, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam, atq; Lyciam Perediam, & Bibesiam,
Centauromachiam, Elatiam, unimmamiam,
Libyamq; oram omnem conterebrominiam.
Dimidiam partem nationum usq; omnium
Subegit solus intra uiginti dies.
Ly. Vach. Cu. quid mirare? Ly. quia enim in canea si forent
gratia.

Conclusi itidem, ut pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circuirier.
Credo hercle te esse ab illo, nam ita nugas blatis.
Cu. Immo etiam porro (si uis) dicam. Ly. nihil moror.
Sequere hac, te absoluam, qua aduenisti gratia.
Atq; eccum uideo. Leno salue. Le. Di te ament.
Ly. Quid hoc, quod ad te uenio? Le. dicas qui uelis.
Ly. argentum accipias, cum illo mittas uirginem.
Le. Quid quod iuratus sum. Ly. quid id refert tua,
Dum argentum accipias? Le. qui monet, quasi adiuuat.
Sequimini. cu. Leno caue in te sit morari mihi.

gfa. Vir. i. iiii. geor. neq; oues: ediq; petulci: floribus insultent: 𝔬tigeras norūt mses: agniq; petulci: & affraniusin ida nostrus in cōuentū: ut confessū ludū: lapsumq; petulcū. interdū ꝓ ueloce usi uident̃ antiq: ut hoc uersu itelligi pōt ex uitet quasi petulcus qdā pedibus cōuibrauit. petessere antiq inqt Fes. ꝓ petere dicebant ea qdē forma uerbi: qua sunt lacessere: & incessere: sed ut mihi uidet̃: qū significabant sæpius petere: & petessant sępius petāt. Inde etiā petimina in armis iumentoꝝ ulcera: & uulgus appellat: & Lucilius meminit. cum ait: ut petimen naso: aut lūbos ceruicibus tangat eo noie aūt: & inter duos armos suis: q̄ est aut pectus appellari solitum testat̃: Neuius in descriptione syliæ cū ait: petimie piscino: q meruerat. ❡ Hamū uorat. i. nō escā mō: ut alii: sed ēt hamū absumit. ❡ Tecū oro. i. tecū ago. Vnde & oratores: q causaꝝ actores dn̄t. ❡ Credo hercle te eē ab illo. ob mendacia iqt tua nō dubito: qn ille te miserit. ❡ Nugas blactis. inania loq̄ris unde blacteraſ & blacterones dicti. ❡ Redabsoluā. i. absoluam: ut redire q̄reas d. lr̄a interposita ob hiatū uocaliū. ita redoleo: redhibeo. redordior.

Petessere quid sit.

Blactero nec q dicāt

❡ INforare fere idē qd̄ icomitiaſ: & signat pforaſ: Iulius Frōti. de aq̄ ductibus. Castella lacus aq̄rū publicarū: q̄ ad urbē ducūt: sciēs dolo malo forauerit: ruperit: forare rūpe ue curauerit. Iocat̃ i uerbi ābiguitate Plau. ꝓ eo qd̄ ē emasculare: q̄re Curculio rūdet: me nō iforabis. ❡ Diligit: nō difficit legendū ē: si credimus Noñ. Marcel. sic scribēti. diligere inquit manifestam habet significanonem. Vt plerumq; diligit diuidit: Plaut. in cur. Clypeatus eleph. y. m. diligit ubi legerit difficit Pylades aliū uideāt.

PYLADes

Actus Quartus.

Choragus.

Edepol nugatorē, lepidū lepide hūc nact᷒ ē Phæ. Halofātā, an sycophātā, hūc magis eē dicā, nescio. Ornamēta, quæ locaui, metuo haud possim recipe. Quāq̄ cū istoc mihi negocii nihil est, ipsi phædromo
Credidi, tñ asseruabo, sed hic dum egreditur foras,
Cōmostrabo quo in quenq; hominem inueniatis loco,
Ne nimio opere sumat operam, qui quē conuentum uelit,
Vel uitiosum, uel sine uitio, uel probum, uel improbum.
Qui periurum hominem uolt conuenire, mitto in comitiū.
Qui mendacem & gloriosum, apud clauacinæ sacrum.
Ditis damnosos maritos sub basilica quærito.
Ibidem erunt scorta exoleta. quiq; stipulari solent.
Simbolarum collatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atq; dites ambulant.
In medio propter canalem, ibi ostentatores meri,
Confidentes garruliq;, & maleuoli. supra lacum
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam.
Et qui ipsi sat habent, quod ipsis possit uere dicier.
Sub ueteribus, ibi sunt qui dant, quiq; accipiunt fœnore.
Pone ædem castoris, ibi sunt quibus credas male.
In tusco uico, ibi sunt homines, qui ipsi sese uenditant.
In uelabro, uel pistorem, uel lanium, uel haruspicem.
Vel qui ipsi uortant, uel qui alii subuersandos præbeant.
Ditis damnosos maritos apud leucadiam oppiam
Sed interim crepuere fores, linguæ moderandust mihi.

SARACENVS



Edepol nugatorē. miles cū delusus se nouisset anulo a curguliōe epidaurū uenit. ut lyconē cōueniat trapezitā. Sed interea non nihil obstrepit: & maledicis multos incessit: quod tñ a Plauto nequaq̄ confictū uī. Nā ueluti ueteris memor comœdię sub psona militis taxat uitia: & malos urbis mores recēset. ❡ Holophantā. Ciamēnonē. sycophāta mēdacē dolosum: & q aliud oñtat: & aliud agit. ❡ Mittā i comitiū. Quasi q̄ pbētes in comitiis suffragia nec fidē: nec iusiurādū seruēt. ❡ Gloriosum. Iactabūdū. ❡ Gluacinę. Hāc deā uenerē noiarūt: cui᷒ tēplū scm̄ eo loco est: ubi romāi: sabiniq; armis depositis pacē iniere: cluere si qdē pugnare est. ❡ Scorta exoleta. Scortū diximus: qd̄ q̄si pedibus subigat̃. exoletū āt: qd̄ adolescere: aut crescere desiit: uel crescendi modus excessit: ut apud Festum: & alibi: Plau. reliq domi uirginē exoletā. ❡ Quiq; stipulari solent. Hoc ē de pecunia cōueniūt: stipulari dr̃ q pecuniā rogat: & q spōdet de his uberrie ulpianus. ❡ Symboloꝝ collatores. Qui cōferūt singuli portiōes. Dr̃ symbolū: qd̄ simul collatū ē. ❡ Propter canalē. i. iuxta canalē a canali dcī sunt canalicolæ forenses hoies paupes: q circa fori canalia cōsisterēt: ut tradit Fe. ❡ Sub ueterib᷒. s. arcubus. arcus. n. ueteres Romulus latericios posuit quos postmodū rōani opib᷒ florētes marmoreos instaurarunt: & Iuue. substitit ad ueteres arcus. Porphirio ad Iāos inqt eos: q sunt i regiōe basilicæ pauli: q̄ & romanū forum erat: fœneratores cōsistūt sub ueterib᷒ uidelicz: ut Plau. ait. erat oino locus: sicut ps in foro sub nouis appellat̃: ut attestatur Varro. ❡ Pone ædē castoris: In foro romano tēplum erat castoris ubi mercatores: & qui pecunias fœnore locabāt: cōueniebāt. ❡ In thusco uico. Docet Varro thuscū uicū dcm̄ eē a thusco duce nobili: q contra latinos

Sycophāta q dicatur

Stipulari quid sit

auxilia romulo tulit: & iō ibi uertunū stare: q hic deus hetrutiæ priceps. ¶ Qui ipsi sese uēditāt. Qui. s. se uenundari
Vicustuscꝰ unde dcūs. patiūtur: De qbꝰ in mustellaria Plau. ubi isti: q triū nūmorꝫ cā subeunt sub asta. Ad quos uī alusisse. Iuue. Bi pbere ca
Velabrum put dña uenale sub asta. ¶ In uelabro. Quod dcm̄ est: docēte Varr. a uehēdo: uicus erat romæ: quē die gallici trium
unī dictus phi curru preteruehens Cæsar pœne excussus est: axe diffracto de pistore lanio: & haruspice: abūde dcm̄ fuit supra.
¶ Vortaut: uorsuram faciunt: est. n. uersurā facere mutuo pecuniam accipere: ut alris soluatur creditoribus: q uelur
uertere creditorē dicatur. Teren. uersuram solues. i. creditorē mutabis: sed aduerte ubi legitur dictus dānosos mari-
tos sub basilica quærito. Dicendum potius autumo dictis clamosos maritos. Sed nihil demuto.

VALLA Edepol nugatorem. i hac scæna miles secū loqt: & āteq̄ cū quoq̄ loquat docet: quo in loco quē uis q̄rere oporteat. ¶ Calophātā: an sycophātā. i. derisorē ne: an ipositorē: supplantatorēq; appellem. Calō. n. pul-chrū signat: & phęno ondo. sycophātæ uero supra exposita ē etymologię rō. ¶ Ornamēta: q̄ locaui. nem pe: q̄ tradidi mulieri. ¶ Mitto in cōmiciū. ubi cū hoies iurauerit suā suffragiorū operā se exhibituros: ni-hil agunt. ¶ Ap̄ cluacinæ sacrū. Cluere certare inqt Pli. ueteres dixerūt: uñ & clypeū qdā dcm̄ uoluerunt: hinc & dea cluacina. ¶ Sub basilica. i. regia: ut uulgo pallatiū dici solet. ¶ Scorta exoleta. meretriculas putidas. ¶ Stipulari so-lent. qd est pmittere per interrogationem. ¶ Symbolorum collatores. i. suarū portōnū in unū exhibitores. est. n. syn. idē qd con: & ballo iacio. ¶ In foro infimo. i. fori parte infima. ¶ Propter canalē. i. iuxta canalē. ¶ Sub ueteribus sub audi arcubus. ¶ Pone ædem. i. post ędem. pone ordinē signat: sicut post locum. ¶ In thuseo uico. Varr. mons a cælii uibēno thusco duce nobili: qui cum sua manu dr romulo uenisse auxilio cōtra latinum regem hunc post cælii obitus: qd nimis munita loca teneret: ne qua suspitione eēnt: deducti dnr in planū: ab eis dictus uicus thuscus: & iō ibi uer-tūnū stare: qd is deus hetrurię priceps. ¶ Vel aruspicē. ab ariga ispiciēda dictus haruspex: hariga āt hostia: qd ex ha ra. i. stabulo agat. ¶ Vel ipsi uortāt. i. uorsurā faciāt. Vorsurā facere dr: q æs alienū ex ęre aliēo soluati dr ēt uorsura;

Versurā fa facere cum minore fœnore acceptam pecuniam maiorem occupat. ¶ Leucadiā appiam. In appia uia constitutam.

PYLAdes ¶ HAlophantā: aut sycophantā huiusmodi genus neq̄: qd obsuenda mēdacia miserrima mercede conducit: dixit
Holophanta Plaut. in curculione: teste No. Marcello. Et alius nobilitatis obscuræ halophautam mendacem uelit. ¶ Cluacina ue
Cluacę sacrum nus quare sit dicta ostendit Plini. lib. xv. cap. xxix. his uerbis. Myrtea uerbena romanos Sabinos cū propter raptas uirgines dimicare uoluisse depositisq; armis pacificatos in eo loco: qui nunc signa ueneris Cluacinæ habet. Cluere. n. antiqui pugnare dicebāt: & in ea quoq; arbore suffimenti genus habetur. ¶ Sub ueteribus. Vetera locus Romæ. Suetonius in uita Augusti: Bifariam inquit laudatus est pro æde diui Iulii a Tiberio: & pro rostris sub ueteribus a Druso. Hunc locum notauit Hermolaus Barbarus castigationum plinianarum lib. xxxv. ¶ Pone ædem: iuxta signi ficat Vir. ii. æne. Pone subit coniunx. ¶ Velabrū locus Romę: de quo Mar. Varro libr. v. de lingua latina ad Cicero nem de auētino monte scribēs: sic iquit. Itaq; eo ex urbe: qui aduehebantur ratibus: quadrantē soluebāt. Cuius uesti gia: q ea qua tū ducitur uelabrū: & unde ascendebant ad Rumam noua uia locus sacellum: Labrum uelabrum. Ve labrum a uehendo: uelaturam etiam nunc facere dicuntur: qui id mercede faciunt.

SARACENVS Præ uirgo. Traditur puella curgulioi p eaq; lēoni dinu merat pecūia. ¶ Itīficias. ne gat. ¶ Liberali cām māu ad sereret. Hoc ē uellet puellā a seruitute uēdicare: uel asserere liberā tē. qa nō licuerat igenuas uenū iri. Te rē. i adelphis Plautū imitatus. nā ego liberali illā assero causa māu. Dona. usus ē iuris uerbis: a qbꝰ ēt assertores dnr uidices alienę libertatis. ¶ Manci pio ti. da. Dcm̄ ē mancipiū: qd manu capiat Festo. Siue mācupi ēptiōe seq-tat: ēptio. n. hmōi solēnitate q̄das: ac testibꝰ adhibitis fiebat: ut docēt iuris cōsulti: inde mācipare manu cape: & emācipare manu emittere: l; emācipa tū interdum p alicui rei deditum di camus. ¶ Qui. Pro qua.



Curculio. Lyco. Cappadox.

VALLA Tu p̄uirgo. In hac scēa cur gulio a lycone: & capadoce planesiū ad phædromū ad ducit mulierē. ¶ Hāc libera li cām māu adhereret. Serto rē iqt Fe. qdā putāt dictā a p̄ndendo: qa cupiā adserat manū educendi eius gra ex suitute i libertatē: uocēt adser tor: quū uerisimiliꝰ sit dcm̄: q sereret qd ad potiꝰ adsertorē a serēdo coepisse nom quū aliquē serat petēdo l liber tatē eādē: q̄ ipe sit. i. iungat: qa fruges cū serūt terrę iōgit: qd totū uerīꝰ ... interduxit. Terē. i adelphis. nā

Tu præ uirgo, non queo quod me potest seruare
Et aurū, & uestem oēm, suam eē aiebat, quicqd hēret.
Ly. Nemo it inficias. cu. attamē meliusculust mōere.
Ly. Memento promisisse te, si quisq̄ hanc liberali
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. ca. meminero, de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico. Ly. & commeminisse ego hæc uolam te.
Ca. Memini & mancupio tibi dabo. cu. egon ab lenone quicq̄
Mancupio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua.

ego liberali illã assero cãm mãu.donatus. Vsus ē iuris uerbis:a qbus ēt assertores dñr uidices alienæ libertatis. ⸿ Mãcipio accipiã.nexũ a mancipio. Varro ita distiguit nexũ manibus scribit oē:qđ p librã & æs gerit:in quo sint mancipia. mutuus q̃ p æs & librã fiãt: ut obligent̃ p̃terq̃ mãcipio det̃:hoc uerius eē ipm uerbũ oñdit:de quo q̃rit:nã idē : qđ obligat̃ p librã : neq; suũ fit.ide nexũ dcm liber: q suas opas i suitutē p pecũia:quã dēbat: dũ solueret:nex9 uocat̃:ut ab gre obęratus:h.C.popillo uocat̃:sylla dictator sublatũ:ne fieret:& oēs q bonã copiã iurarēt:ne eēnt nexi dissoluti.

Qui abiurant,siquid creditust,alienos mancupatis.
Alienos manumittitis,alienisq; imperatis.
Nec uobis author ullus est,nec uosmet estis ulli.
Item genus ē lenonum inter homines meo quidem animo
Vt muscæ,culices,pedesq;,pulicesq;,cimices,
Odio,& malo,& molestiæ,bono usui estis nulli.
Nec uobiscum quisq; in foro frugi consistere audet.
Qui constitit,culpam eum,conspicitur,uituperatur.
Eum rem fidemq; perdere,tametsi nihil fecit,aiunt.
Ly. Aedepol lenones meo animo nosti lusce lepide.
Cu. Eodem hercle uos pono & paro.parissumi estis iibus.
Hi saltem in occultis locis prostant,uos in foro ipso.
Vos fœnore,hi male suadendo,& lustris lacerãt homines.
Rogitationes plurimas propter uos populus sciuit.
Quas uos rogatas rumpitis,aliquam reperitis rimam.
Quasi aquam feruentem frigidam eē,ita uos putatis leges.
Ly. Tacuisse mallē.ca.haud i male meditãtē male dicassis.
Cu. Indignis si male dicitur,maledictum id esse dico.
Verum si dignis dicitur,benedictust meo quidem aio.
Ego mancupem te nihil moror,nec lenonem aliũ quẽq;.
Ly. nũqđ uis? Ly. bñ uale.cu.uale.ca.heus tu,tibi ego dico.
Cu. Eloquere quid uis.ca.quæso ut hãc cures,ut bñ sit isti.
Bñ ego istã eduxi meæ domi,& pudicæ.cu.si huius miseret,
Ecqđ das,qđ bñ sit?ca.malũ.cu.tibi opust,quo te pcures.
Ca. Quid stulta ploras?ne time,bene hercle uẽdidi ego te.
Fac sis bonæ frugi sies,sequere istum bella belle.
Ly. Sũmane nũqđ nũc iã me uis?cu.uale,atq; salue.
Nam & operã mihi & pecuniã benigne præbuisti.
Ly. Salutem multam dicito patrono.cu.nunciabo.
Nũqđ uis leno?ca.istas minas decē qui mõ procures,
Dũ melius sit mihi,des.cu.dabuntur,cras peti iubeto.
Ca. Quãdo bene gessi rē,uolo hic in phano supplicare.
Nã illam minis olim decem puellam paruolam emi.
Sed eũ,qui mihi uendidit illã,nunq̃ post illa uidi.
Periisse credo.quid id mea refert?ego argentũ habeo.
Quoi homini Di sunt ppitii,lucrum ei profecto obiiciunt.
Nunc rei diuinæ operã dabo,certust bene me curare.

⸿ ABIurant. Periurio negãt: nã sic Ser. sup illo Vir. uersiculo: abiurataq; rapiæ. i. viii. ęne. igt: abiurare ē rē creditã negaf piurio. ⸿ Mãcupatis. Manu capitis. ⸿ Pedes. Pediculi. Lu. ubi me uidit: caput scabit: pedes legit. ⸿ Lusce: lusci: & lusciosi q parũ uidēt, a luce dicti: dñr a Festo lusciciosi: q clarius uespi q̃ meridie cernũt: ulpia. in ædilitio edicto: Idem: nbi hõ: neq; matutio tpe uidet: neq; uesptino: qđ gēus morbi gręci nyctilopas uocãt: luscitionē eē cã qdã putãt: cũ hõ lumie adhibito nihil uidet. Pli. caprinũ inqt iecur restituit uesptinã aciē iis: quos nyctilopas uocãt. ⸿ Eodē hercle. Quod lēonibus obiectũ ē piter trapezitis obiici põt: ut. s. cũ illis i foro consistere hõ frugi nullus possit. ⸿ Paro. Cõparo. ⸿ Parissimi. Suplatiuũ fecit ab eo: qđ ē par. ⸿ Ibus. Pro iis. ⸿ Prostãt. Pro pcio stãt. ⸿ Lustris. Lupanaribus alĩs lustrũ p ferarũ cubili: & qnq; annorũ spatio. ⸿ Sciuit. Nõ a scio: s; a scisco. i. sacio. ⸿ Rimã. Quasi legi sacitæ maliciã & peruersũ iterpcamtũ. ⸿ Quasi aquã feruētē. Vtit̃ cõpatiõe p cõditiõe: & statu psonæ: & hoc ē decoꝝ seruare. ⸿ Aut ma. medi. Corrigo: aut i male meditãtē: & ē potius cõtinuatus sermo lyconis q̃ curgulionis. ⸿ Indignis. Qui nihil eoꝝ culpa merent̃: ut de se male audiãt: & hãc locutionē damus: uel lenoni uel curculiõi magis q̃ lycõi. ⸿ Ego te mãcipē. Festus mãcipē eũ dicit: q aliqđ a populo emit conducitue: q a mãu sublata signat se authorē ẽptiõis eē: q ēt & ps dr: ē. n. pprie ps ppłõ fideiussor. Vñ is: q aliquē noiat ad magistratum: ps appellari potest quia pro eo prestare tenetur: si culpam commiserit.

⸿ QVI abiugant. No. M. abiugat sepat. aliēat: pacuuius in edo: q̃ res te abstabilis abiugat: certũ est loq. Ser. tñ abiurãt legit ingens sup illo Virg. abiurataq; rapinę. Abiurare ē rē creditã negaf piurio: Plau. in curculione. ⸿ Alienos mãc. i. mãcipia facitis ex aliēis rebus. ⸿ Pedesq;. i. pediculi. No. pedes ãt p pediculis: sic plaut9 i curgulioē: genus ē lenoniũ &c. & Liui. in gladiola: pulices ne: an cimices: an pedes: respõde mihi: & Lucilli. ubi me uidit: caput scabit pedes legit. ⸿ Vobis cũ cõsistere. i. uersari uobiscũ. ⸿ Cõspicit̃. i. spectat̃: ut mõstrũ. legit̃: & cõspuit̃. ⸿ Rē: fidēq;. i. facultates: & existimationē. ⸿ Parissimi estis iibus. Ab eo qđ ē par suplatiuũ parissimi. & ab eo qđ ē is ea id iibus. ⸿ Lustris lacerant. lupanaribus discerpũt. ⸿ Rogatiões. i. leges q multoꝝ interrogatiõe sanciunt̃. Nã rogatio est cũ populus cõsulit̃ de uno: pluribus ue hoibus: qđ nõ ad õis ptineat: & de una: pluribus ue rebus: de qb9 nõ oib9 sanciat̃. nã qđ in oēs hoies resue populus sciuit: lex appellat̃. Itaq; gallus ælius ait: inter legē: & rogationē: hoc interest. rogatio est genus legis: q̃ lex nõ cõtinuo ea rogatio est nõ põt nõ eē: lex si mõ iustis cõmitiis rogata est. ⸿ Populus sciuit: nõ a scio: sed a scisco: sciscunt̃ eni. i. sanciũtur leges. ⸿ Rogatas. i. cõfirmatas ex rogatione. ⸿ Aquã feruētē frigidã eē. i. cõtraria oia assumētes. ⸿ Aut male. & pinde bñ. ⸿ Meditantē. p meditãti maledicax es. ⸿ Ego mancipē te nihil moror. i. nolo te q mãcipiũ exhibeas mihi: q nihil hēs: festus. mãceps dr: qđ mãu capiat̃ Ci. i uerrē. qđ ē uerres: ne illã tibi qdē defensionē relinquã: fecisti mancipes in istis rebus eē uersatos: mãcipes frumentũ iprobasse. mancipes cũ ciuitatibus pcio decidisse: & eosdem abste il-

SARACENVS.

Lusci & lusciosi qui

Lustrũ qđ sit

Mancipes qui

VALLA.

Abiugare quid

Abiurare quid sit

Rogatio quid sit

Manceps q dicatur

larū ciuitatū noīe pecunias abstulisse. Itē in topicis:abalienatio est eius rei:q̄ mācipi est:aut traditio alteri nexu:aut in
iure cessio:īter quos ea iure ciuili fieri possunt. Idem ꝓ murena. Quod si in his repente: q̄ mancipi sunt is periculum
iudicii præstare debet:Priscianus in.i. neutrum hoc gummi:& a genitiuis composita communis trium generum: ut
eiusmodi. nam nihil: frugi: mancipi: obliqui sunt casus figurate cū oībus casibus adiuncti.

PYLADes ¶PEdes græci φθεῖροι. Inde phiriasis morbus.i. pedicularis:quo periit Sylla rōa. Lyssander lacędemoniorū rex: &
multi fortunæ haud uulgaris hoies. ¶ libus ꝓ iis minus latinū putat ꝯsuetudo: cū ueterū authoritas plurimū ualeat.
Titinius i Gemi. Euoccastor:si morate sitis ābo iibus:ut ego maioribus: Hæc No. Mar. Et Pris. xiii. testis ē plautū sic
scriptum reliquisse. ¶ Mancipē: q manu captus sit dixere ueteres: teste festo pōpeio. ¶ Postulla pro posta.

SARACENVS Non ego nūc. ꝯtētiōes ꝯtiet diuerbiū militis: & trapezitæ ꝓ pecunia lēoni male tradita: n̄ ego nūc mediocri icedo irat9 iracūdia: ē loq̄ndi mod9 figurat9: archaismos si q̄dē figura ē. ¶ Eapse. Eaipsa. s. machera. ¶ Ponere: pro deponere aphæresis. ¶ Credebam. Committebam.

Quoi hoi. Nouā alterā affert contentionē alterū diuerbiū militis: & lenonis ob abductā a se puellā. ¶ Petat. Lego petā. ¶ Quidē est. Quid en ē: & ubi iratus legebat: lege iuratus. ¶ Dilinges salem. Non mo illu uetat apud se cœnaturū: sed ne q̄dē aliquid ꝯgustaturū. ¶ Ne facias testis. Vt. s. ego fatear apud me eē: qd reddidi.

VALLA. Non ego nūc. Minabūd9 miles ad lyconem uenit. lyco aūt hoiem paruipendit: planeq; irridet in hac scæna. ¶ Sed eapse. i. ea ipsa. ¶ Excidionē facere. i. excidere. Quoi nihil debeo: non sum obligatus.

Ferox q: & qui fortis ¶ Facias ferocē. i. fortē. ferox. n. fortis. ferus autē ferus. Virgili. ferus oia iuppiter argos: transtulit. ¶ Hēo tibi res solutas. i. existimo solutū tibi a me esse: nec tibi me debiturum quidq̄. ¶ Vmbraticus derriserit. i. qui in umbra uitam agit: non ut milites in sole.

Quoi hoi. Dum leno in hac scæna lętatur: se rem suam auxisse miles occurrit: poscitq; amicā: & iter utrūq; iurgia oboriunt: & controuersiæ. ¶ Argentum ut petat. subaudi a curguliōe: quod mihi debet. ¶ Nunq̄ delinges salē. ꝓuerbium in illos dcm̄: quibus a nobis quidq̄ non debetur. ¶ Mastigia. i. uerbero. qa mastizo uerbero significat. ¶ Auferere hinc. i. ita concidere: ut tuis pedibus hinc abire nō q̄as. ¶ Pugnæ preliares. quia sunt: & pugnæ uerborū. ¶ Obtritę iacēt. qa nil mihi ꝓsī.

PYLAdes ¶Miles iratus: minitabūdusq; uenit ad trapezitam lyconē: a quo plane irridetur ¶ Eapse pro ea ipsa dici testis est Sex. Pōpeius.

Vmbraticus ¶ Vmbraticus ꝓ ignauo positus ē. Hic illū iuue. Sed genus ignauū: quod te gaudesto & umbra. ¶ Cappadoci lenoni lætoi ut pote existimāti: se rem auxisse occurrit miles poscēs amicam: quę abducta erat. Et hic iurgia inter utrūq; maxima.

Epidaur9, ¶ Epidaurus urbs peloponesii: teste Thucidyde: quā Hōe. uocāt ἀμπελόεσσαν: hoc ē uiniferā. Quidā Limeri dixerūt: q̄m pulcherrima prata hēret uocabaī & Milessia: & Hæmera propter sanguinis frequentiā: effusi in ara Aesculapii. Postea Epitaurus: dein Epidaurus. ¶ Mastigia: latine uerbero.

¶Terapontigonus miles. Lyco trapezita.

Non ego nūc mediocri icedo iratus iracundia.
Sed eapse illa, q̄ excidionē facere ꝯdidici oppidis.
Nūc, nisi tu mihi ꝓpere ꝓperas dare trigita minas,
Quas ego apud te deposui, uitam propera ponere.
Ly. Non pol nūc ego te mediocri macto infortunio.
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
Mi. Ne te mihi facias ferocem, haud supplicare censeas.
Ly. nec tu me quidē unq̄ subiges, redditū ut reddam tibi.
Nec daturus sum. Mi. idē ego istuc quom credebā, credidi
Te nihil esse redditurum. Ly. cur nūc a me igitur petis?
Mi. Scire uolo quoi reddidisti. Ly. lusco liberto tuo.
Is Summanum uocari se dixit, ei reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit. mi. q̄s tu mihi tabellas?
Quos tu mihi luscos libertos? quos summanos somnias?
Nee mihi quidem libertust ullus. Ly. facis sapientius.
Quam pars lenonum, libertos qui habent, & eos deserunt.
Mi. Quid fecisti? Ly. quod mādasti tui honoris gratia.
Qui tuū signum ad me attulisset, nuncium ne spernerem.
Mi. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
Ly. Quis respublica & priuata geritur, nō iis crederem?
Ego habeo tibi res solutas recte, bellator uale.
Mi. Quid ualeā? Ly. at tu ægrota, si uiues ꝓ me ætatē q̄dē.
Mi. Quid ego nūc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Vt mihi obedirent, si me hodie hic umbraticus deriserit?

Cappadox. & Miles.

Quoi hoi Di sunt propicii, ei non esse iratos puto.
Postq̄ rem diuinā feci, uenit in mentem mihi.
Ne trapezita exulatū abierit, argētū ut petā.
Vt ego potius comedā, q̄ ille. iusseram saluere te
Therapōtigōe Platagidore, Salue saluus quom aduenis
In Epidaurū, hic hodie apud me nūq̄ delinges salem.
Mi. Bene uocas, uerum uocata res est. ut male sit tibi.
Sed qd agit meū mercimoniū apd̄ te? ca. nihil apd̄ me q̄dē.
Ne facias testeis, neq; equidē debeo quieq̄. Mi. quid est?
Ca. Quod fui iuratus, feci. Mi. reddin, an non uirginem
Prius, q̄ te huic meæ machæræ obiicio mastigia?
Ca. Vapulare ego te uehementer iubebo, ne me territes.
Illa abductast. tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto, quoi ego nisi malum, nihil debeo.
Mi. Mihin malū minitare? Ca. atq; ædepol nō minitabor,

¶Frustilati

SARACENVS

¶ FRustillati. Per frustra: & minutati. ¶ Differāt. Trahāt. ¶ At ita me uol. Iurat & lēo p sua noīa dñr uolsellę forficulæ a uellēdo: qb⁹ utūť mlieres ad uellēdos pilos. ¶ Pecten: Quo caput pectius: & capillū cōpouius: alr̃ p pte pudibūda: & pplectro pōiť. ¶ Calāistū fer̃: uł calāus: quo capilli itorquūť: ut cicini fiāt: ide calāistrat⁹. ¶ Exitia. ab excutiēdo dcā q̄ ex uestib⁹ puluis excutiť. ¶ Exitiet. u. p excutiet ānotat Fest. ¶ Liteū extersus: pprīū epithetō dedit linteo: quo manus & faciē tergimus. ¶ Lutrinā. In quā lotura pīciť. ¶ Pulchre cēturiatus. Ironicos dcm̄ ē: dcūs cēturiatus a centuriōe: q & ipse a cētū dictus ē: qbus p̄sit oibus: uñ & uerbū cēturio & cēturiata quoq; comitia: hinc succēturiati: qui explēdæ cēturiæ grā subiiciūť ad supplemētū ordinū. Ter. iu phormiōe. Ego insidiis hic ero succēturiat⁹: siqdes deficies. ¶ Ex pūcto dñr milites expūcti. quos stipendio missos faciebant. ¶ Maniplo. Est maniplus exigua militū māus: q̄ signum suū sequebať suspēsū. s. māualē herbę maniplus hastis alligatū: hinc manipulares dicti milites id: qd luculēter expssit Oui. Pertica suspēsos portabat lōga māiplos. Inde mauiplaris noia miles h₃. ¶ Iutritico. Nā curgulio uermis est exign⁹ frumēta i horreis deuorās. dcūs: q uihil aliud uideať eē q̄ guttur. iō rectius gurgulio. Vir. Populatq; igētē farris aceruū: gurgulio.

Volsellæ q̄

Cēturiat⁹ unde

Maniplus quid sit

Curgulio quid sit

Sed dabo, mihi si perges molestus esse. Mi. Leno mihi
Minitatur? meæq; pugnæ præliares plurimæ
Obtritæ iacent? at ita me machæra, & clypeius bene iuuent
Pugnantem in acie, nisi mihi uirgo redditur, iam ego
Te faciam, ut hic formicæ frustillatim differant.
Ca. At ita me uolsellæ, pecten, speculum, calamistrū meum,
Bene me amassint, meaq; axitia, liteūq; extersum, ut ego
Tua magnifica uerba, neq; istas tuas magnas minas
Nō pluris facio, q̄ ancillam meam, quæ latrinam lauat.
Ego illam reddidi, qui argentū attulit. Mi. qs is est homo?
Ca. Tuū libertum esse aiebat sese Summanum. Mi. meum?
Atat Curculio hercle uerba mihi dedit, quom cogito.
Is mihi anulum surripuit. Ca. perdidistin tu anulum?
Miles pulchre centuriatus es expuncto in manipulo.
Mi. Vbi nunc curculionem inueniā? ca. in tritico facillume.
Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperias.
Ego abeo, uale, atq; salue. Mi. male uale, male fit tibi.
Quid ego faciā? maneā, an abeā? siccine eē os mihi oblitū?
Cupio dare mercedē, qui illunc ubi sit, cōmōstret mihi.

ACTVS QVINTVS.

Parasitus.

ANtiquom poetā audiui scripsisse in tragœdia,
Mulieres duas peiores esse, q̄ unam, res itast.
Verū mulierē peiorē, q̄ hæc amica est phædromi,
Non uidi, neq; audiui, neq; pol dici, nec fingi pōt
Peior, quæ ubi me hunc habere conspicatast anulum
Rogat unde habeā. qd id tu q̄ris? qa mihi quæsito opust.
Nego me dicere, ut eū eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me arripui, atq; effugi, apage istác caniculam.

ANtiquō poetā. Quicūq; ille, sit nā multi extitere: q tā pere. s₃ forte nugať pasit⁹ more suo.

VALLA

¶ MAchera: & clype⁹. i. ēsis & scutū. Clype⁹ qd & clypeus gñe ueutro: ut apd Liui. nō iqt Pli. a cluēdo: ut puet sa grāmaticoꝝ fert opio. nam cluere: ut ipse arbitrať: certare dixerūt ueteres: s₃ qd i eo imagies depigerenť: ergo a glyfano. i. sculpo. ¶ Frustilati. i. p siugula frusta. ¶ Differāt. distrahant: dissipent: atq; dilaniēt. nā differo aliog: unde dr̄ia distōnē sigñat facio. ¶ Ita me. uolsellæ. a pilis cōuelendis uolsellæ dictæ. ¶ Speculū. in quo spectamus imagies a specio antiquo uerbo: qd i usu nō ē simplex. Cōpositū uero facile ab eo spectrū: qd i speculo: uel mēte spectať. specular fenestra: uū spectamus. specula locus edit⁹: uñ circū q̄q; spectari possit. Specillu₃ qd oculis adiumētū facit: ut facilius aliqd spectem⁹. uitiose specillū scribūt plerīq;: eū significare id uoluit: quo uulnerū sinus ptentāť. id nāq; & hirci barba: ut auc̄ ei⁹ putat. qa a spica nasciť: cui⁹ oñdit efficiē spicillū dicit.

Machera
Frustilatis
Volsellę
Axitia.
Clypeus quid sit

¶ Calamistrū. a. itor. q̄ cyrri ciciuiq; fiūt capilloꝝ. ¶ Amassiut. i. amauerit. ¶ Meaq; exitia. Exitiet iqt Fest⁹ excutiet: sigñat. ē nimiꝝ exitia ad excutiēdas a uestib⁹ sordes. grece αναρριπτον appellata. ¶ Liteūq; ext. Qd uimium dilitiosis hoib⁹ solet adhiberi. ¶ Quæ lat. la. i. matulā: i q̄ uētris onus depōiť. Pulchre cēturiat⁹. Dōa. succēturiarii dñr: q explēdæ cēturie grā subiiciūt se ad supplemētū ordinū. Fes. cēturiata cōmitia: itē curiata cōmitia dicebanť qa ppls Ro. p cētēas turmas diuisus erat: succēturiare ē explēdę cēturiæ grā suppleř subiiceř: Plau. i saturiōe: subcēturia cētū regre: q te delectet dōi: & Cecil. i triūpho: nūc meæ militiæ astutia opus ē subcēturia. ¶ Expūcto I ma. Expūcti: ingt probus: milites dñr e militia eiecti expūgere ēt foras mittere: Persi. pupillū ue utinā quē pximus hęres impello: expūgā. Māipulus q̄tū herbæ qs manu possit cōprehēdere p uexillo poniť: qa ueteres pēdētē a ptica manipulū p uexillo hēbāt. Oui. i fa. ptica suspēsos portabat lōga maniplos. Inde māiplaris noia miles h₃. Māiplus ēt militū certus ordo. Cę. i cōmētariis laxare māiplos iussit. ¶ Vel qngētos curguliōes. Vermiculos dicit: q in legūinib⁹ cōperiūť. Vir. populat igētē farris aceruū: curgulio. dcūs q̄si gurgulio: qd nl sit pter guť. ¶ Os oblitū. i. ita sim deceptus.

Succēturiarii q dicāť

Expūcti milites qui

Curgulio quid sit

ANtiquō poetā. parasit⁹ q̄riť planesiū se isectari: ut militis lanū eripiat. ¶ Quid id tu q̄ris: subaudi ego sciscitor. ¶ Quia iqsitost opus. uerba sunt planesii: q̄ parasitus refert. Quia inquit refert mea id exqrere. ¶ Arripuit mordicus: idest mordēdo. est enim aduerbium. ¶ Istanc caniculam. planesiū dicit.

Mordicus quid & unde

PYLAdes

¶ MAchera gladiū. dr ā ta μαχη. i. pugna eo q maxie i pugua gladio utamur. ¶ Clypeus. i. scutū mai⁹ a γλυφω. i. sculpo. Pli. li. xxxv. na. his. Scutis. u. q̄lib⁹ ad troiā pugnatū ē: otiebāť imagies. uñ & nom̄ hūere. Nō ut puerīa grāmaticoꝝ subtilitas uoluit a cluēdo. Origo plēa uirtutis faciē reddit. i. scuto cuiusq; fuerit usus illo. Ser. u ero i. ii. æne. existiata dcm̄ απο του κλεπτειν τοσωμα: hoc ē: q corpus occultet. ¶ Volsellæ forpices uellēdis pilus factæ: ut hic: & alibi ut Cor. celsi. yi. Incipit a nigredit q̄ si cutē occupauit: ptinus speculū subiiciēdū: eaq; incis

Clypeus

Volsellę

Curculio

dēdą eſt. Deinde ora uolſellæ prendendę. ¶ Curculio uermiculus triticū corrodens: de quo ſeruius hæc ſcribit in primo geor. commentario. Varro ait hoc nomen per antiſtichon dictum quaſi gurgulio: eo ꝙ nihil in eo plane aliud ꝙ guttur uideatur. Virgi. populatq; ingentem farris aceruum: Curgulio.

SARACENVS.

PHædrōe propa. Cōtētio fit de anulo: ex quo cūcta palā fiunt: mulierq; quo pacto ſit ſurrepta puula. ¶ Si. u. tr. bo. ue. cl. Suboſcure: & quodā uerboꝝ iuolucro aludit ad cœnā: ad quā iuitatus curculio paſitꝰ a milite clamydē puocatꝰ i aleā oppoſuerat: ac dixiſſ; uoluiſti uocatū curgulionē ad cœnā palio ludere at tu deluſus es anulo. ¶ Thricas: Impedimenta: q̄ pedibꝰ iuolutę: pedes terāt: pſra No.

Anteſtari quid ſit

¶ Licet anſtari? Dr̄ ātestari: an̄ iudicē ſtatuere: porphyrio in horatiū: porro añq; ātestabat̄ auriculā ei tāgebat: & dicebat: lȝ ātestari? Si ille r̄ndebat licet: & tu iniecta manu aduerſariū tuū extrahebas niſi añt ātestatus eēt: q iniicere manū aduerſario uolebat: iniuriaȝ reus inſtitui poterat: & dr̄ anteſtari tā in actiua q̄ paſſiua ſignatiōe. ¶ Inteſtatus. Qui ſine teſtō perit: & cuius uerbis fides nō h̄r.

Bolis

Chlamys quid ſit

¶ Chlamydem. Quę ꝓprie ē: ueſtimētū militare: ē. n. breuior: & arctior q̄ paliū: & expeditior. ꝓpterea Plau. alibi: cape ſis puer palium: & da chlamydeȝ: ut abeā: primus dr̄ numa rex chlamydē in uſuȝ recepiſſe: & poſtmodū trāſlatā i uſū militarē. ¶ Pr̄ meus. Nūc icipit cataſtrophe. ¶ Diōyſia. Feſta bacchanalia.

Turbo quid ſit

¶ Turbo. Vētus impetuoſus adueniēs in modū turbinis: quē Pli. ii. na. hiſt. typhonem uocat turbo etiam græce trochus. ¶ Aſſeruiſſet, Vendicaſſet.

VALLA.

PHædrōe ppera. In hac ſcæna ex militis anulo planeſium cognoſcit ſr̄em ſuū militeȝ: itaq; deſpondet̄ uxor phędromo a milite ſr̄e planeſiū. ¶ Abſumpſi. trāſegi: pfeci. ¶ Nugas gar. i. nugaris: garyo ſimplici r. gręci ſcribūt. & cū y. apud quos loquor ſignat. ut pidarus ſtatim in pricipio olympio. ειδ' ἀεθλα γαρύεν. ¶ Soleo. ſubaudi nugas garrire.

Garyo quid ſit

¶ Tribus bolis. i. paruula eſca: irridet. n. militem. ¶ Velim chla. uerbū græcū clamis ꝓprie idumētū militare: ſtatus. chlamys horrida pēdet a tergo: ledarus apex. ¶ Cū bolis cū bulis. Agnomiatio figura.

Tricæ quid ſit

¶ Quas. t. m. tri. i. capillo iuolutos: un̄ extricare & itricar̄. Tricæ iquit nōius hūc citādo plautinū locuȝ ſūt ipedimēta: & iplicatiōes: & ide tricenare ipedire: morari: dictę q̄ſi tricæ: qd̄ pullos gallinacios iuoluāt & ipediāt capilli pedibus iplicati. idē in epidico. Aliq̄ ope exiliā extricabor aliqua: inde ex impedimētis liberabor. Luc. ſat. li. xi. Nec i amor hoc opus: nec tricōe uadato. Tur. i demiurgo. Iudicia: lites: turbas: trichas. xētōes maxias. Affra. i epl'a. Ita itricauit bis hāc rē temeritas. Var. i gerūtio didaſcalo putas eos incitius trichas tellanas q̄ id extricaturos. ¶ Licet anteſtari. Hora. in. i. ſer. Magna exclamat uoce: & licet anteſtari.

¶ Planeſiū uirgo. Phædrōus adoleſcēs. Curculio. Miles.

PHædrōe ppa. ph. qd ꝑperē. pl. paſitū ne amiſeris.
Magna res ē. ph. nullaſt mihi. nam quam habui, ab
ſumpſi celeriter.
Pl. Teneo. ph. qd negoci? pl. rogita iſtūc, unde hēat anulū.
Cu. Pater iſtū meꝰ geſtauit. pl. at pol mea matertera.
Mater ei utēdū dederat. cu. pater tuus rurſum tibi.
Pl. Nugas garris. cu. ſoleo, nam propter eas uiuo facilius.
Quid nūc? pl. obſecro parentes ne meos mihi prohibeas?
Cu. Quid ego ſub gēma abſtruſos hēo tuā matrē & pſ̄em?
Pl. Libera ego ſum nata. cu. & alii multi, q nūc ſeruiūt.
Pl. At enī iraſcor. cu. dixi eqdē tibi, uñ ad me hic pueuerit.
Quoties dicūdum? eluſi militem inquam in alea.
Mi. Saluos ſum, eccū quē q̄rebā. qd agis bōe uir? cu. audio.
Si uis tribus bolis chlamydē. Mi. qn tu is in malā crucē
Cū bolis, cū bullis, redde mihi iā argētū, aut uirginem.
Cu. Quod argētū? q̄s tu mihi tricas narras? quam uirginem
Me repoſcis? Mi. quā ab lenone abduxiſti hodie ſcelus uiri.
Cu. Nullā abduxi. Mi. certe eccā iſtam uideo. ph. uirgo hæc liberaſt.
Mi. Mea ancilla, libera ut ſit, quam ego nunq̄ emiſi manu?
Ph. Quis tibi hāc dedit mācupio? aut uñ emiſti? fac ſciam.
Mi. Ego quidem pro iſtac rem ſolui ab trapezita meo.
Q uam ego pecuniā quadruplicem abs te, & lenōe auferā.
Ph. Qui ſcias mercari furtiuas, atq; ī gennas uirgines,
Ambula in ius. Mi. nō eo. ph. licet anſtari? Mi. non licet.
Ph. Iuppiter te male perdat miles inteſtatus uiuito.
Mi. At ego, quem licet. ph. tu accede huc. Cu. ſeruon anteſtari? Mi. uide.
Cu. hē ut ſcias me liberꝝ eē. Mi. ergo ābula in ius. hē tibi
Cu. O ciues ciues. Mi. qd clamas? ph. qd iſtū tibi tactioſt?
Mi. Quia mihi libitū. ph. accede huc tu, ego illū tibi dedā,
Cu. phædr. obſecro ſerua me. ph. tāq; met Gēiūmeū. (tace.
Miles, quæſo ut mihi dicas, unde illū habeas anulum,
Quē paraſitus hic te eluſit. pl. per tua genua te obſecro,
Vt nos facias certiores. Mi. quid iſtuc ad nos attinet?
Q uæratis chlamidē, & macherā hāc, uñ ad me pueuerit.
Cu. Vt faſtidit glorioſus. Mi. mitte iſtū. ego dicā oia.
Cu. Nihil eſt, quod ille dicit. ph. fac me certiorem obſecro.
Mi. Ego dicā. ſurgite, hāc rē agite, atq; animum aduortite.
Pater meus habuit periphanes planeſium.
Is prius, q̄ moritur, hunc mihi dedit, tanq̄ ſuo,
Vt æquom fuerat, filio. pl. proh Iuppiter.
Mi. Et iſte me hæredem fecit. pl. pietas mea
Serua me. quando ego te ſeruaui ſedulo.
Frater mi ſalue. Mi. qui credam ego iſtuc cedo,
Si uera memoras, quæ fuit mater tua?

Ego uero

Pl.Cleobula.Mi.nutrix quæ fuit?pl.Archestrata.ea me.
Paruam spectatum tuleras per dionysia
Postq̃ illo uentum iam,ut me collocauerat,
Exoritur uentus,turbo,spectacula ibi ruunt,
Ego pertimesco.tum ibi me nescio quis arripit
Timidam atq; pauidam,nec uiuam,nec mortuam,
Nec quo me pacto abstulerit possum dicere.
Mi.meministin hanc turbam fieri?sed tu dic mihi
Vbi is est homo qui te surripuit?Pl.nescio,
Verum hunc seruaui semper mecum una anulum.
Cum hoc olim perii.Mi.cedo ut inspiciam.ph.sanan es
Quæ isti comittas?Pl.sine modo.Mi.proh iuppiter.
Hic est,quem ego tibi misi natali die.
Tam facile noui,q̃ me.salue mea soror.
Pl.Frater mi salue.deos uolo bene uortere
Istam rem nobis.Cu.& ego,nobis omnibus
Tu ut hodie adueniens cœnam des sororiam,
Hic nuptialem cras dabit.ph.promittimus.
Mi.Tace tu.Cu.non taceo,quando res uortit bene,
Tu istanc despondę huic miles,ego dotem dabo.
Ph.quid dotis?Cu.ego ne?ut semper,dum uiuat,me alat.
Mi.Verum hercle dico me iubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.
Ph.Quamobrem istuc?Mi.quia ille ita repromisit mihi
Si quisq̃ hanc liberali asseruisset manu.
Sine controuersia omne argentum redderet.
Ph.Nunc eamus ad lenonem.Mi.laudo.ph.hic prius uolo
Meã rẽ agere.Mi.quid idest?ph.ut mihi hãc despõdeas.
Cur.Quid cessas miles hãc huic uxorem dare?
Mi.Si hæc uolt.pl.mi frater cupio.Mi.fiat.Cu.bene facis.
Ph.Spondes ne miles mihi hanc uxorem?Mi.spondeo.
Cu.Et ego hoc idem unũ spondeo.Mi.lepide facis.
Sed eccum leno incedit,thesaurus meus.

Cappadox. Miles. phædromus. planesium.

Ego uero oppono auriculã.Rapit in ius. Porphyriõ hoc ei dicit:& ꝗ anstari aduersari⁹ molesti illi⁹:Ho.cõsulit:an pmittat se anstari:inìecta mãu extractur⁹ ad ꝑto rẽ:qd uadimonio non pũerit:de hoc ãt lege.xii.tabularũ his uerbis cautũ ẽ:si ĩ ius uocãtni:testamini igit̃ & capito anstari:ẽ ergo anstari anq̃.i.manũ iniciat:ego uero oppono auriculã.porro ãt q anstabat: auriculã ei tãgebat atq; dicebat:ꝗ anstaris si ille rñderat ꝗ:tũ iniecta manu aduersariũ tuũ extrahebas:nisi ãt antestatus eẽt: q inìicere mãus aduersario uolebat:iniuriaq; reus ↄstituebat. ⸿ Tãq̃ met geniũ.i.uitã meã. ⸿ Vt fastidit.i.ut fastu eleuatur supra nos. ⸿ Per diõysia.i.bacchanalia: qa dionysius bacchus. ⸿ Turbo:iõ dixit uẽtus turbo:q græce typhon appellat̃:qa ẽ:& turbo:q ab eisdem trochus noiatur. ⸿ Isti cõmittas:qa auferet:nec reddet. Turbo quid sit.

❡ Hæc scẽa ↄtinet quẽadmodũ Plães.ex anulo cognouit militẽ eẽ suũ frẽs.Et quomõ miles plãesium phędromo adolescẽti spõdet uxorẽ. ⸿ Mrtera iqt.F.Põ.pris & mris mihi magna mr ẽ.Idẽ.Mrtera mris soror:q̃si mr altera. ⸿ Tricas ipedimẽta: & iplicatões iterptãt.Mar.hũc locũ citãs. Inde tricinare:ipedire morari.Dictę tricæ q̃si τριχαι:q pullos galliaceos inuoluãt:& ipediãt capilli pedib⁹ iplicatis:inde trico:Lucil.satyr.lib.xi.Nec mihi amore hoc opus:nec tricõe uadaro.Et uerbũ tricari qd signat nugas agere.Ci.q̃dã epła ad Atticũ.Balbus tricat̃. ⸿ Gẽius.ait.C. Cẽsorius:ẽ deus:cui⁹ i tutela:ut qsq; natus ẽ:uiuit.Hic siue q ut gignãur curat:siue q una gignit̃ nobiscũ:siue ẽt q nos gẽitos suscipiat:ac tueat̃:certe a gignẽdo genius appellat̃.Eũdẽ eẽ geniũ & larẽ multi ueteres mẽmoriæ pdiderũt.In qs ẽt.C. Flac.i lib.quẽ ad Cæs.de idigitamẽtis scriptũ reliqt.Hũc i nos maxima:qnimo oẽs hẽre ptãtẽ creditũ ẽ.Nõnulli binos genios i his dũtaxat domibus:q̃ eẽnt maritæ:colẽdos putauerãt Euclides ãt socratic⁹ duplicẽ oino geniũ dicit appositũ. Quã rem apud Lucil.i lib.satyr.xvi.ꝗ cognoscere. Huic igit̃ potissimũ p oẽm ætatẽ quotannis sacrificamus.Dioysia ãt sunt bacchi: seu ut latine dicaꝫ:liberi sacra:q̃ liberalia appellãt̃.Et bacchanalia:in qbus:q̃ scelera fata sint Rõæ posthumio Albino.Q. Martio Philippo cos.ostendit.T.Liuius li.xxxix. ⸿ Turbo uẽtus ẽ Apuleio i li.de mundo:q repentinis flabris prosilit:atq; uniuersa perturbat.Vir.i.æne.Turbine corripuit:scopulosq; infixit acuto:Turbo ꝑterea:quẽ græci τροχον dicũt instrumẽtũ quo pueri utunt̃.De quo Vir.li.vii. æne.Ceu quõdã torto uolitãs sub uerbere turbo.Queꝫ pueri magno in gyro uacua atria circũ.Intẽti ludo exercẽt.Ille actus habẽa:curuatis fert̃ spaciis:stupet inscia turba:ipubesq; manus mirata uolubile buxũ.Serui.testis a Catullo turben sicut carmen dictũ fuisse.Sed cũ turbo est nomen ppriũ facit turbõis in gtõ. Hora.li.ii.sermonũ.Corpore maiorẽ rides turbonis i armis:Spiritũ & icessum.Est quoq; turbo uerbum.

Margin: PYLADES — Matertera — Tricæ. — Genius. — Dionysia

SARACENVS

ARgẽtariis male. Lętat̃ primũ lẽo lucri fecisse: q̃s reliq̃s debebat trapezita minas ſ; poſtremo cõpellit̃ a milite reddere q̃ acceperat ꝑ uirgine pecuniã. Memi: nemis. Alludit ueluti ad equocationẽ nominis: nã minę: q̃s graeci mnas ꝑ pecũiis hẽnt: ſunt. n. ut librę pecũiariæ: & miæ. i. miatię a uerbo minor dñr. Pilũ. Genus teli: pila minãtia pilis dixit Luca. Catapultariũ: Qđ e catapulta mittat̃: uel iaculũ ſiſe catapultæ: nã mõuimus catapultã dici: & iaculũ & inſtrm teſte No. Victruuio: Plau. Catello: Viculo. Robuſto carcere.

Pilũ qđ ſit

Vel qđ lignis ex robore carcer fieret: & uallaret̃: uel qđ locus eẽt in carcere: q robur diceret̃: ex quo ſontes ꝑcipitarẽt̃: qđ tãgere uĩ Vale. maxius in cap. de ſeue. li. vi. de gracchis locut⁹: qn ẽt familiares eoꝝ de robore ꝑcipitati ſunt. In anteſ. Ideſt añ iudicem nõ uocatũ: nec cõſtitutũ. Aeſculapio ha. gr̃am: dcm̃ eſt pp morbũ: quo angebat̃ leno: ægrotãtes ſi quidem rei uenerę uacare minus poſſunt. In neruo. Ferreo uinculo: quo pedes: uel ceruices impediuntur author Feſtus.

Carceres quomodo fiebant

VALLA

ARgẽtariis male credi: q aiũt: nugas ꝑdicãt. In hac ſcẽa lẽo ſibi rẽ facilè cõtigiſſe autũat: ut oia ex ſnia ꝓcederẽt: icidit tñ id: qđ ꝑter ſpẽ eueniret: ut cogeret̃ quã acceperat: reddere pecũiã. Meminis hodie apud ꝑtorẽ ſolueret. i. ne minitationibus: qđ dẽbat mihi ſolueret: Notãda conſtructio: me ſolueret: niſi uſpiã menda ſit aliqua. Pilũ ca. pilũ haſta ꝑfixũ ferrum triãgulatũ eſt: ſi ergo catapulta iaculũ celere: uĩ ſagita ẽ catapultis aſſimilatũ erit: ſ; poties inſtrm uĩ: uñ iacula mitterẽt̃. nã ita te neruo torq̃bo: inq̃t indẽ ut catapultæ ſolẽt. Robuſto carce. i. firmo: iexpugnabili. Inteſtatũ. i. nullus teſtibus cõuictũ. Potuiſſet mitter̃. i. libare ſeruiture.

Pilum catapultarium quid

Dicẽdi: ñ pdẽdi: ſniosius ẽ: ſi dicãdi legas: nõ dicẽdi hoc ſeſu: hoib⁹ ligua data ẽ ꝑ adminiculo rei parãdę nõ pdẽdę. Iuxta illđ ꝓpꝛianũ. Falle fidẽ: ꝓuolue deos: mẽdacia uicat. Cędãt dãnoſæ lucra pudicitię. Scis. n. qđ dr̃: caput ſine ligua: pedaria ſnia ẽ. Iaiã faciã: hic capadox loq̃t̃: cui cũ collũ colũbari ãguſtarẽt: ita ferme exclamat: faciã: nummos: exſinuabo: & exlatebrabo.

PIVS BONO.

Hac ulũa ſcẽa lẽo exultat ſibi oia ex aĩ ſnia eueniſſe: ueꝝ ꝑter ſpẽ cogit̃ pecũiam reddere. Pilũ catap. appellat Plau. qđ e catapulta emitteret̃: Eſt ãt catapulta machia bellica haud multũ aliẽa a baliſta: e q̃ mittãt̃ tela ois gñis. uideãt docti: an No. Marc. recte ſup h̃ uerbo ſcripſerit. De cõficiẽda copioſiſſime ſcribit Vict. Pol. li. x. d architectura Api. Alexã. I li. de bello mithida. Aſſidua iq̃t: & freq̃tia undiq; mittebãt tela: quoad ſulla ex catapultis. xx. ſiĩ plũbeas emittẽs pilas: multos occidit: & ar

PYLAdes

Catapulta

che lai

ARgẽtariis male credi q aiũt, nugas ꝑdicãt. (tus ſũ.
Nã & bñ, & male credi dico. id ađo hodie ego exp
Nã male creditur, q nunq̃ reddũt, ſed ꝓrſus perit.
Velut hic decẽ mnas dũ ſoluit, omnis menſis tranſiit.
poſtq̃ nihil fit clamore hominẽ poſce, ille me in ius uocat.
peſſume metui, ne mihi hodie apud prætorẽ ſolueret.
Verum amici cõpulerunt. reddit argentum domo.
Nunc domũ properare certuſt. Mi. heus tu leno, te uolo.
ph. Et ego te uolo. ca. at ego uos uolo ãbos. Mi. ſta ſis illico
Atq; argẽtũ propere propera uomere. ca. quid mecuſt tibi?
Aut tecũ? Mi. quia ex te hodie faciã pilũ catapultarium.
Atq; ita te neruo torquebo itidem, ut catapultæ ſolent.
Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico. ca. at ego uos ambo in robuſto carcere
Vt peatis. Mi. collũ obſtringe. abduce iſtũ in malã crucẽ.
ph. Quicqd ẽ, ipſe ibit poti⁹. ca. proh deũ atq; hoium fidẽ.
Hoccine pacto indẽnatum, atq; inteſtatum me arripi?
Obſecro planeſiũ, & te phædrome, auxilium ut feras.
pl. Frater obſecro te, noli hunc indẽnatum perdere.
Bñ & pudice domi me habuit. Mi. haud uolũtate id ſua.
Aeſculapio huic habeto, quod pudica es, gratiã,
Nã ſi uoluiſſet, iã pridẽ quoquo poſſet mittere.
ph. Animũ aduorte, ſi poſſum hoc inter uos cõponere,
Mitte iſtunc. accede huc, dicã meã ſententiã.
Siquidẽ uoltis, quod decrero. facere. ca. tibi permittimus.
Dũ qdẽ hercle ita iudices, ne quiſq̃ a me argentũ auferat.
Mi. Q đ ne ꝓmiſiſti? ca. qđ ꝓmiſi, lingua eadẽ nũc nego.
Dicundi, non rẽ perdundi hæc gratia nataſt mihi,
Mi. Nihil agit. collũ obſtrige hoi. ca. iãiã faciã, ut iuſſeris.
Mi. Q ñ uir bonus es, rñde qđ rogo. ca. roga quod lubet.
Mi. promiſiſtin, ſi qſq̃ hanc liberali aſſereret manu,
Te oẽ argentũ redditurũ? ca. non cõmemini dicere.
Mi. qd? negas? ca. nego hercle uero. quo pñte? quo in loco?
Mi. Meipſo pñte, & lycõe trapezita. ca. non taces?
Mi. Nõ taceo. ca. nõ ego te floccifacio, ne me territes.
Mi. meipſo pñte, & lycone factuſt. ph. ſatis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu ſcire poſſis leno meã ſententiã,
Libera hæc eſt. hic huius frater eſt. hæc aũt illius ſoror.
Hæc mihi nubet. tu huic argentũ redde, hoc iudiciũ meuſt.
Mi. Tu ãt in neruo iã iacebis, niſi mihi argẽtũ redditur.
Ca. Hercle iſtam rẽ iudicaſti perfidioſe phædrome,
Et tibi oberit, & te miles Di, deæq; perduint,
Tu me ſeq̃re. Mi. quo ſequar ego te? Ca. ad trapezitã meũ,
Ad prætorẽ. nã inde rẽ reſoluo omnibus, quibus debeo.
Mi. ego te i neruũ, haud ad ꝑtorẽ hic rapiã, ni argẽtũ r̃fers.
Ca. Ego te uehemẽter perire cupio, ne tu me neſcias. (meos
Mi. Ita ne uero? Ca. ita hercle ũo. Mi. noui ego hos pugnos
Ca. qd tu? Mi. qd tu rogitas? hiſce ego, ſi tu me irritaueris,
placidũ hodie te r̃ddã. Ca. age ergo r̃cipe actutũ. Mi. licet.
ph. Tu miles apud me cœnabis, hodie fient nuptiæ.
Mi. q̃ res bñ uortat mihi, & uobis. ſpectatores. plaudite.

chelai turri cōfregit:inutileq; reliqt. Catellā feminio gñe ptulit Caec. i plotio. Plau. uero K neutro gñe posuit: teste no nio. M. i li. de idic. gñeribꝰ: quē Thad. Vgol. e germāia i italiā portauit. Flocifacio p pusficio accipiendum.

In cassinae argumentum.

Talino senex: puerq; filius amabat cassinā: quā domi hēbāt puellā olim expositītiā: uerebat uxorē senex: adolescēs pfem: pr allegat olympionē uillicū: filius seruū chalinū: utq; petit sibi eā uxorē dari: filiū ne ipe dimēto sit pegre ablegat pr: cleostrata senis uxor re pcepta fauet absēti filio: chalinoq; seruo: senex cōtra uillico: cōuenit: ut cui sors obtigerit: uxor puella tradat: aduiuat forte senex: ac uillicus olympio: paran tur nuptiae: rogat senex uicinū alcesimū: ut pusq̄ rus mittat: noua nupta domū sibi cōmodet: ut puella li ceat nocte potiri: id ęgre ferens cleostrata: ac chalinus pariter quaerunt utrosq; dolis fallere: pro muliere subornatur chalinus: manetq; amatores in uicini domo: olympio: q primas uices conatus est surripe calcibus: & pugnis plectit a chalino: senex inde eadēs pessimis agit modus: req; palā fctā hī ludibrio senex: postremo cognita cassina uicini filia: uxor traditur senix amanti filio. SARA CENVS.

Cassinae argumentum.

Talino uxorē habuit cleostratā: ūni natus theutyurnicus cassina: erat ancilla domi sublata: aliūde in do mum delata. quā aluerat mfamilias bene pudiceq;. Stalino maritus illā depibat: eius filiū amore consla grabat: pr itaq; subornat olympionē uillicū: ut eā sibi uxorē poscat: idē filius facit: chalinū eni seruū suus iubet eandē sibi deposcere: pater filiū peregre mittit: ne se ipediat. Vxor tñ pro filio contendit: sortitur. sortitio senē adiuuat: mlieres dolū struūt: ut cū olympio uxorē cassinā se ductusę existimat: chalinū fer uū p uxore ducat: itaq; incognitū in aedicula occupat: chalinus olympionē pugnis uexatū extrudit foras: idē cōtigit seni nil tale suspicāti: cognita itaq; puella ingenua filio nubit. Noia conficta in hac comoedia sunt: stalino q̄si dicas ad missariū: qa sclo mitto signāt. Chalinus. frenū a graecis dr: q̄si frenū seni obiiciēs: Olympio: q̄si olos lāpros. i. tot col lucēs: qm in nuptiis se mulcū festiuū locat. Cleostrata stalinōis uxor: qa creos glia: & stratus dr exercitus: qm cū mari to cōfligit: uñ & gloriā refert myrrina a graecis: a latinis murtenaq; cū officul multis cōstet ea distrigunt in caudam: q̄ amputata abiiciunt: qm diu cleostratae obstitit: & deniq; fauit. Alcesimus: q̄si adiutor: nā alco adiuuo significat: qa stalī nonem in nuptiis adiuuit. Pardalisca quasi uaria: ut pardus: quia uarie se commutat: dum senem stalinonem uersat. VALLA

ARGVMENTVM.

Onseruam, uxorem duo conserui expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors senem adiuuat, uerum decipitur dolis,
Ita ei subiicitur pro puella seruolus
Neq̄, qui dominum mulgat atq; uillicum.
Adolescens ducit ciuem Casinam cognitam.

Onseruā uxorem. s. cassinam. Cōserui. Olympio: & chali nus. Aliū. s. olympionē ips. Alium filius. V; chalinum. Seruulus: Idē chalinꝰ. Do minum, Senem stalinum. Adolescens. Senis filius theutyurnicus. SARA CENVS

Onseruā uxorē. argumētū co moediç paucis cōphendit: uñ fa bulae nomē: ut in cęlis dinosci tur. Seruulus neq̄. i. iprobꝰ: & chalinus intelligit. Dominum: stalinonem. Mulctat: ulcisciē. Villicū: olympionem: unde uillico uerbū. Apu leius lib. viii. possessionem maximam illam: in quā deueneramus: uillicabat. Adolescens: nēpe filius familias. VALLA. Villico uñ.

PROLOGVS.

Aluere iubeo spectatores optumos
Fidem qui facitis maxumi, & uos fides,
Si uerum dixi, signum clarum date mihi
Vt uos mihi aequos iá ide a principio sciā.
Qui utuntur uino uetere sapienteis puto,
Et qui lubenter ueteres spectant fabulas.
Aequomst placere ante ueteres fabulas.
Nam nunc nouae quae prodeunt comoediae,
Multo sunt nequiores, q̄ nummi noui.
Nos postq̄ populi rumore intelleximus,
Studiose expetere uos plautinas fabulas.
Antiquam eius edimus comoediam
Quam uos probastis, qui estis in senioribus.
Nam iuniorum qui sunt, non norunt scio.
Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Haec quom prima actast inter omneis fabulas
Ea tempestate flos poetarum fuit.

Aluere iubeo. Recita tor ichoaturus comoe diā: ut magis sibi atten tos auditores reddat: dicit se ueterem: & anti quā actusę comoediaș e graeco in latinū a plau to uersā: ppterea q̄d semp ueteręs fabulae recētioribus: ut nouo uinū uetus: antecel luisse uisae sunt. Et uos fides. Subaudi maximi facit: & hoc pacto beniuolētiaș captādo plausū petit. Rumorē. Opini oneȝ: famā. Salu. ad haec rumoribus ad uersa in prauitatē: secūda in casum fortu nā temeritatē declinādo corrūpebāt: & p fauore rumor ponit. Virg. ergo iter icce ptū pagit rumor fcdo. i. pspo fauor: ppe tñ rumor fama ē i pplo siñ certo authore. SARA CENVS.

CASInā fabulā Plau. iscripsit ab an cillae noie Casina: quā am ata se itrodu xit. Author Festus Pō. Vino uetere hoc ē tā sapiētes sūt: q utūt uino uete: q̄ q libenu ter spectāt ueteres fabulas. Vinū uetus esse gratius nouo Oui. testis ē: Qui ppterāt no ua musta bibāt: mihi fūdat amicū. Cōsuli bus pscis cōdita testa meae. Sup uino, tria adagia graecis usurpata referam: ut uinum ueritas: & uinum saepe senē inuitum saltare cogit: & illd οινος ουκεχ ει πηδαλιον. i. uinum non habet clauum quoniam ebrius ratione priuatus non habet clauum: quo gubernetur. VGOLE TVS ET GRAP. Vinū uet.

¶ In cōmunē locū. Apd.s.iferos. ¶ Pro
sunt pñtibus. Propterea q̃ nobis reliq̃runt
doctrinā.s.bonos mores:leges: instituta.
¶ Opatos. Orātos. ¶ Ad nrm gregē. Ad
Grex quid sit. eos.s.q acturi erāt comœdiā:grex.n.p-
prie dr̄ de pecorib⁹ minutis:lʒ & ad armē
ta referat:ut abūde in asinaria relatū est.
¶ Alienū ęs. Qd alteri debet. ¶ Flagita-
torē: Creditorē. ¶ Ludi sūt. Ludos dixe-
runt publica spectacula pluralr̄ declina
tos: & ludus iocus: & schola. Plau. in asi
na. hęccine te oblitū in ludo:q fuisti tan
diu. ¶ Alcedonia. Tranqlla tpa: uel trā
Alcedonia quid. qlli dies Varro citās pacuuiū: alcyōis ru
tulus puolās furor:hæc.n.auis nūc græ-
ce dr̄ alcyō:a nr̄is alcedo:hęc hieme dicit
pullos trāqllo mari facer̄:eos dies alcydo
nia appellabāt:qd ē alcyonis ritu: de hac
aui diffusi⁹ mētio hēbit i pęnulo. ¶ Secū
dū. Iuxta: ppe:ita Victruui⁹ in prio. Ita
si scdm mare erūt moenia. ¶ Votiuę. Cu
pidæ. ¶ Clærumene. κλῆρος dr̄ sors:nā
sortitū ābo serui sūt cassinā puellā. ¶ Cu
latrāti noie. Idest manifesto: & apto. Var
ro canes:q latratu signū dant:ut signa ca
nūt canes appellati: & qd ea uoce idicāt:
q̃ noctu latēt latrat⁹ appellatus. ¶ Senex
hic.s.stalio cōponit argumentū fabulæ.
¶ Ei ē fili⁹. Cui⁹ nomen in fine tm̄ comœ
diæ memorat:nā ipe nusq̃ appet i comœ
Crepusculum quid. dia. ¶ Seru⁹. Chalinus. ¶ Crepusculo.
Qd ei certū diei:ac noctis tps a crepera i
ut'usū ē Nonio. Quęp re dubia hr̄: & cre
pez ide dubiū:uñ decrepit⁹ in dubio uī
tę cōstitut⁹. ¶ Puellā. Hęc qdē cassina est:
q̃ dat nomen comœdiæ. ¶ Industria. Et
fit teste Prisciano idustrior: & idustrius.
¶ Nō mlto ser⁹. Velut fere:ñ alr̄. ¶ Claʒ
alterę. Sic apd reliquos authores iuenio
ꝑpositiōes cōiūgi cū accusatiuo & aliis
casib⁹:ut ꝑter regę capitaliū dixit Salu-
sti⁹. Et crurę ten⁹ Vir. Vide Priscianuʒ
& Diomedē. ¶ Allegauit. Proposuit:nā
uerebat̄ uxorē senex. ¶ Villicum. Olym
pionē. ¶ Excubias. Vigilias.s. uenereas.
¶ Armigerę. Chalinuʒ. ¶ Presepis suas.
Metaphoricos dictū.i.in suā ditionē: &
arbitriū. ¶ Ablegauit. Alio misit: Terē-
tius: Alio ē mihi ablegādus: dū parit phi
lomela. ¶ Ne expectetis. Quia: ut dictuʒ
ē:nō iducit̄ in comœdia: reliq̃ autē dicta
sūt ꝓiocū. ¶ Sūt hic: Taciię futuræ obie
ctiōi rñdet. ¶ Seruiles nuptiæ. Subaudi
Mulsuʒ qd sit. sūt. ¶ Serui. Pro seruine? ¶ Mulsi dixi-
mus mulsū eē uinū admixtuʒ melle: quo
pleriq; potato absq; cibo aliquo dūr se-
nectā aliq̃ndiu ꝓrogasse. ¶ Pœnus dū iu
dex. Lepide: & festiuit̄ morsu icessit pœ-
nos: græcos: & apulos: tanq̃ bibaces: & ui
ni cupidos. ¶ Qui idest q̃re. ¶ Manebit.
Expectabit. ¶ Auspices. Qui nu.ꝑ. Vete
res.n.i nuptiis celebrādis auspicia capie
Auspex q dicatur. bāt: alr̄ auspex ꝓ militiæ duce ponit̄. Ho
ra. nil dspерādū duce: & auspice teucro:

Qui nunc abierunt hinc in communem locum:
Absentes prosunt sed tamen præsentibus.
Vos omnes opere magno oratos esse uolo.
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Ducite ex animo curam, atq; alienum æs.
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt, ludus datus est argentariis.
Tranquillum est, alcedonia sunt circa forum.
Ratione utuntur. ludis neminem poscunt.
Secundum ludos reddunt autem nemini,
Aures uotiuæ si sunt, animum aduortite.
Comœdiæ nomen huius dare nobis uolo.
CLERVMENOE hæc uocatur comœdia græce.
DIPHILVS hanc scripsit. post id rursum denuo
Latine PLAVTVS cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat. ei est filius.
Is una cum patre in illisce habitat ædibus.
Est ei quidam seruos, qui in morbo cubat.
Immo hercle uero in lecto, ne quid mentiar.
Is seruos (sed ab hinc annos factust sexdecim)
Quom conspicatus est primo crepusculo
Puellam exponi, adit extemplo ad mulierem.
Quæ illam exponebat, orat ut eam det sibi.
Exorat, aufert, detulit recta domum.
Dat heræ suæ, orat ut eam curet, educet.
Hera facit, educauit magna industria.
Quam si esset ex se nata, non multo secus.
Postquam hæc adoleuit ad eam ætatem, ut uiris
Placere posset, amare eam puellam hic senex
Efflictim occipit, & item contra filius.
Nunc sibi uterq; contra legiones parat,
Pater, filiusq; clam alter alterum.
Pater allegauit uillicum, qui posceret,
Sibi istam uxorem. is sperat, si ei sit data,
Sibi fore paratas clam uxore excubias foris.
Filius autem armigerum allegauit suum,
Qui sibi eam uxorem poscat. scit si id impetret,
Futurum, quod amat intra præsepeis suas.
Senis uxor sensit amori uirum operam dare.
Propterea una consentit cum filio.
Ille autem postq̃ sensit filium suum
Eandem illam amare, & esse impedimento sibi.
Hinc adolescentem peregre ablegauit pater.
Sciens mater ei dat operam absenti tamen.
Is, ne expectetis hodie in hac comœdia,
In urbem non rediuit, Plautus noluit.
Pontem interrupit, qui erat in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere.
Hercle quid istuc est? seruiles nuptiæ?
Serui ne uxorem ducent? aut poscent sibi?

Acron

Nouom attulerant, quod fit nusq̃ gentium.
At ego aiô hoc fieri in græcia, & carthagini.
Et hic in nostra terra, atq; in apulia.
Maioreq; opera ibi seruiles nuptiæ
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus siquis uolt dato
In urnam mulsi. pœnus dum iudex fiet.
Vel græcus adeo, uel mea caussa apulus.
Quid, nunc nihil agitis, sentio, nemo sitit.
Reuortar ad illam puellam expositiciam,
Quam serui summa ui sibi uxorem expetunt ea inuenietur & pudica, & libera
Ingenua atheniensis. neq; quicq̃ stupri
Faciet profecto in hac quidem comœdia.
Mox hercle uero post, transacta fabula
Argentum siquis dederit, ut ego suspicor,
Vltro ibit nuptum. nô manebit auspices.
Tantust, ualete. bene rem gerite, & uincite
Virtute uera, quod fecistis antidhac.

ACTVS PRIMVS.

Acrô inqt auspice: fautore: uel spôsore. Idẽ: q facitis maxi. Qm fraudẽ i hac comœdia euenisẽ. ¶ Qui utunẽ uino ueté sapiẽtis puto: a cõparatiõe similiũ utiẽ argumẽto. Sapiẽtis accusatiuus est qa duplicẽ: aut in duas cõsonãtes desinẽtia noĩa accusatiuũ pluralẽ tã in is q̃ in es mittit. ¶ Qui estis in senioribus. i. seniorũ tenetis locũ. ¶ Hic i cõez locũ. i. ad iferna: in quem communiter omnes. ¶ Atq; alienum es idest si cui debetis quicq̃: nolite admodũ esse solliciti. ¶ Flagitatorem suum: idest crebruz: & instantem petitione: id namq; flagitare est. ¶ Ludus datus est argentariis: hoc est: nequidem argentarii quicq̃ exoluunt cuipiam. ¶ Alcedonia sunt circum forum: idest trãquilitates: ac quietes. Varro apud pacuuiuz alcyonis rutulus peruolans sutor: hæc enĩ auis nunc græce dicitur alcyon nostri alcedo: hęc hieme q pullos dicitur tranqllo mari facere: eos dies alcydonia appellant: quod est alcyonis ritu. ¶ Ratione utuntur: idest respectu. ¶ Secundum ludos: idest post ludos. ¶ Aures uotiuæ. i. cupidæ. ¶ Clærumenoe: ideo sortientes quia clęros sors dicitur. ¶ Cum latranti nomine: idest claro: aperto: quia signum canes dant latratu suo: ideo latrãt. Varro: canes: qui latratu signum danti ut signa canunt canes appellatæ: & quod ea uoce indicant: q̃ noctu latent: latrat? appellatus. ¶ Annos factum est sexdeci. Annos factum est impersonale uerbũ qđ pluribus aduersatur grãmaticis: q nullũ casum putant admittere uerbuz ipersonale passiuæ uocis transitiue. ¶ Amat efflictim: idest se amore affligit. ¶ Legiones parat: idest controuersias instruit. ¶ Allegauit: idest misit. ¶ Clam uxore: prorsus uxore nescia. ¶ Excubias foris: ut longe ab uxore absit: & excubet cum amica. ¶ Armigerum: idest chalinum: qui domino gerit arma: ac sicut arma multis dicuntur modis: ita & armigerum dicimus. Iuuenalis enim Indenti sumministrantem pecuniaz armigerum uocat: cum inquit: dispensatore uidebis armigero. ¶ Intra ꝑsepis suas: idest in sua potestate: ut pabulũ cum iumentis propositum est in ꝑsepibus iam in ipsorum uidetur potestate. ¶ Ablegauit peregre: idest foras emisit: ne ab eo compelleretur cassinam deserere. ¶ Seruiles nuptiæ: elypsis figura est subaudiendum enim erunt. ¶ Seruin: idest serui ne. ¶ Nouum attulerunt: subaudi poetæ. ¶ Nusq̃ gentium. Ornatus causa gentium. ¶ In urnaz mulsi. Mulsum quod gręci mellicratum uocant ex aqua & melle: ita Antonius musa interpraetatur. nam ex uino & melle œnomeli uocant. ¶ Non manebit aspices. Auspicato enim cuncta ueteres faciebant.

VALLA.

Alcedonia quæ.

¶ ALCEdonia: hoc est tranquillitates: metaphora sumpta ab alcyone aue: quæ antiquitus alcedo dicitur teste. F. Pompeio ut pro Ganymede catamitus pro Nilo melo. Nam hac aue nidificante mare est tranquillissimum: teste Ouidio. lib. xi. met. & mille aliis. in re manifesta non est imorandum: sed quod ab omnibus Plauti interpretibus omissus est referam. Alcyoniæ dies dicuntur: quibus alcyones aues nidificant: quo tempore mare est tranquillissimum. Verũ de numero dierum dissentiunt scriptores. Simonides in pentathlis undecim testatur: ac Aristoteles in lib. de animalibus. Demagoras autem Samius septem. Philochorus nouem. Fabulam autem de Alcyonibus talem cõmemorat Hegesandrus in commentariis. Alcyoni inquit giganti filiæ fuerunt Phostonia: Anthe. Methone. Alcippa. Pallene. Drimo. Asterię. Hæ post patris mortem e Canastreo: quod est Pellenes promontorium se in mare deiecerunt. Amphitrite eas in aues conuertit: q̃ a patre. Alcyones uocantur. Hæc suidas. apud quem menda est non solum in impressis: sed manuscriptis codicibus in numero Siquidem ibi. xi. pro quattuordecim legitur. Quod ut apertius fiat uerba Arist. Simonidem citantis ex lib. v. de histo. animalium ascripsimus. Quamobrem quoties bruma serena existit dies alcyoneæ appellantur. Septem ante brumam: & septem a bruma: ut Simonides quoq; suo carmine tradidit. Vt cũ per mẽsem hybernum iuppiter bis septem molitur dies temporis. Clementiam hanc temporis nutricem. Sacras uarię & pactæ alcyonis mortales dixere. Diphilus poeta nouæ comœdiæ scriptor: ex Sinope urbe author Strabo. ¶ Orare est rogare. exorare est imperrare: Terren. in ecyra. Orator ad nos uenio ornatu prologi. finite exorator siem. ¶ Nomina propria locorum tertię declinationis in datiuo significant in loco: ut sum Carthagini: & Tiburi: in ablatiuo de loco: ut uenio carthagine: & Tibure author Seruius contra uulgarem recentiorum grammaticorum consuetudinẽ. Operę precium duxi adscribere: quæ de situ Carthaginis traduntur ab Eutropio lib. iiii. historiarum Diruta est autem carthago omni murali lapide in puluerem comminuto: cuius fuisse situs huiusmodi dicitur. Vigintiduo milia passuum muro amplexa: tota pene mari cingebatur: absq; faucibus: quæ tribus milibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedes latum habuit. saxo quadrato in altitudinem cubitorum quadraginta: a saxo cui nomen birsæ erat paulo amplius q̃ duo milia passuum tenebat. Ex una parte murus communis urbis: & birsæ imminens mari: qđ mare stagnum dicitur: quoniam obiectu protentę linguę strangulatur.

VGOLETVS ET GRAPA.

Alcedõia Alcioneæ dies Alcionum nomina.

Diphilus

Byrsa.

SARACENVS

NOn mihi licet. Serui duo ambo heres suos palā faciūt: aliq alterū obseruat qd agat. ¶ Quasi umbra. Quę sp eūtē comittat. ¶ Sutel: astutiis: dol. ¶ Dierectꝰ. Cruci afixus: q̄si i diē erectꝰ. ¶ Vsq assidue. Vir. Iuuat usq morari. ¶ Duas. pdes. ¶ Lucebis facē. Nā i nuptiis celebrādis faces accēdebāt: ut ifra dicemꝰ: hac locutiōe usus ē in curguliōe: luces cereum. ¶ Postilena: a post & stando: q stet a pte posteriori: id illd ē in curuū lignū: qd sub iumēti cauda ponit. ¶ A ceruo mederis. Error ē ex iuersiōe lraꝝ. Tu lege: nisi tu ruri eruū ederis: ē.n. eruū notū legumen qd dat bobꝰ: sēsus ē: quē sequētia uerba coadiuuāt: eousq te fame: ac egestate cōprimā: ut famelicꝰ cogaris eruū edere: aut uelut lūbricus terrā: est.n. lūbricus uermis: q subit terrā: a medicis terrę intraneū appellatꝰ: atq ita ēt Plinio.

Lūbricꝰ q.

VALLA

NOn mihi licet. Querit calinus olympionē cōseq quoquo eat: minatq olipio si cassinā ducat uxorē se pessimis excruciaturum mōis. ¶ Nō mihi licet. Hęc uox plibꝰ enuntiat modis: signataq hꝫ ñ pauca: nam liceo neutrę passiuā hꝫ signationē: dicimꝰ. n. liceo a te. Cōtra liceor deponēs actiuam. Persi. Et cēnū gręcos curto cētusse licetur. Lꝫ uero ipsōale uerbū licitū est: uū & lnia dcā. quā sibi supra id: qd dceat: qspiam asciuit. Lꝫ āt cōiūctio: q quāuis signat. & lꝫ aduerbiū: quo sępe Plau. utit cōfirmandi: ut posteriꝰ cū saepiꝰ hoc uerbū iterassꝫ qdā: aliꝰ adiecit obiurgās: oia lꝫ: lꝫ a quo cōposita alia aduerbia scā sūt illicet: ut supra Plau. i captiuis illicet. pasitiœ arti in maximā malā crucē: qd dici qdā opināt: q̄si ire lꝫ: nec mirādū si casū hꝫ: qa qūq: ut apd grecos: ita & apd latinos iueniunt aduerbia iūgi casibꝰ: ut illiꝰ ergo: nenimꝰ. Ponit. n. ergo p cā: in q̄ signatione solutę quoq ōronis scriptores ueteres sępe usi sūt: ut Cato in rebꝰ rusticis: ut Titus Liuiꝰ: ita. s. scire lꝫ: & uꝫ uidere lꝫ. ¶ Quid tu maluꝫ: ac si diceret: malo omine. ¶ Sutelis tuis. i. fraudibꝰ: atq fallaciis. ¶ Praeripe cassinā uxorē. i. quā ego uxorē futurā meā arbitror: tu p̄occupes: ac p̄uenias: ut tibi det. ¶ Hic Nō magni p̄tii: Liptote figura: dat. n. itelligi idignū eē: ut in urbe diuersetur. ¶ In p̄fectura tua. Quia uillicꝰ uillæ custos es. ¶ Qd legatū ē. i. tibi mandatū ac tuo tributū oneri. ¶ Vrbani rebꝰ q̄ in urbe gerūt. Nā & urbanū facetum ēt noiamꝰ. ¶ Dierectꝰ. i. i diē p̄stitutam erectꝰ: ac morti addictꝰ. ¶ Rure incubabo: sūpta trāslatōe ab auibꝰ: q̄ ouis incubat: Incubabo igit cōmorabor: nec quoquā me recipiā. ¶ Hercle me sus. ordo uerborū ē. Satiꝰ ē me mortuū suspēdio: mortuū p moritur̄ę dixit. ¶ In la. ne duas. i. ne dderis i uenationē: ubi itēꝰ laqus ē. ¶ Ex ster. ef. Sterqliniū Var. atq Columel. ɔge

Incubare quid sit.

Chalinus. & Olympio serui.

NOn mihi licet meā rē me. solum ut uolo, loqui
Atq cogitare sine te arbitro? quid tu, malum,
Me seqre? Ol. decretū ē mihi, q̄si umbra quoquo
Te persequi. quin aedepol etiamsi in crucem (ibis
Vis pergere, sequi decretust. dehinc coniicito
Caeterum, possis ne, nec ne, clam sutelis tuis
Praeripere Casinam, uxorem perinde, ut postulas.
ch. Quid tibi negocii mecust? Ol. quid ais impudens?
ch. Quid in urbe restas uillice hinc magni precii?
Ol. Lubet. ch. Quin ruri es in praefectura tua?
Quin potius quod legatust tibi negocium
Id curas, atq urbanis rebus te abstines?
Huc uenisti sponsam praereptum meam. abirus,
Abi dierectus tuam in prouinciam.
Ol. Chaline non sum ego oblitus officium meum,
Praefeci ruri recte, qui curet, tamen
Ego huc quod ueni in urbem, ubi impetrauero,
Vxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam, & tenellam Casinam conseruam tuam,
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero
Rure incubabo usq in praefectura mea.
ch. Tu illam ducas? hercle me suspendio
Quam tu eius potitor fias, satiust mortuum.
Ol. Mea praedast illa, proin tute in laqueum ne duas.
ch. Ex sterquilinio effosse tua illaec praedast?
Ol. Scies hoc ita esse. ch. uae tibi. Ol. quot te modis,
Si uiuo, habebo in nuptiis miserum meis?
ch. Quid tu mihi facies? Ol. Ego ne quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis nouae nuptae facem.
Post illa ut semper improbus, nihilq sis
Post id locorum, quando ad uillam ueneris
Dabitur tibi amphora una, & una semita,
Fons unus, unū aheenum, & octo dolia,
Quae nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curuom aqua faciam, probe
Vt ex te postilena possiet fieri
Post autem nisi ruri tu acer comederis,
Aut quasi lumbricus terram quidem te postules
Gustare, quicq̄ nusq aedepol, gentium
Ieiunum aequest, atq ego te ruri reddibo.
Post id lassus fueris & famelicus
Noctu ut condigne recubes, curabitur.
ch. Quid facies? Ol. concludere in fenestram firmiter,
Vnde auscultare possis, quom ego illam osculer,
Quom mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio
Mea uita, mea mellilla mea festiuitas.
Sine tuos ocellos deosculer uoluptas mea
Sine amabo te amari meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus.

stum lętamen

Quom mihi isthæc dicentur, tum tu furcifer,
Quasi mus, in medio parietis uorsabere.
Ch. Nunc, ne tu respondere postules, me tibi
Abeo intro, tedet sermonis tui. Ol. te sequor
Hic quidem pol certe nihil ages sine me arbitro.

fid lætamen uocant. unde stercoretur agri. Effosse igitur inquit ex sterquilinio: ac si diceret ex cloaca. ¶ Hembo i nuptiis: idest tractabo dum nuptiæ fiunt. ¶ Huic lucebis noue nuptæ facem. Cassinç inquit: quæ nunc nubet: facem succensam attinebis. Est igitur luceo uerbum ut neutrum absolutum: ita transitiuum ad accusatiuum: ut hic: quod in aliis quoque uerbis alii clari oratores faciunt: ubi .n. significatio ibi & mutatur constructio: ita & Virgil. Coridon ardebat alexim: dixit ex absoluto transitiuum faciendo. Lucebis facem: quia in nuptiis faces succendebantur. ¶ Post id locorum. Illud locorum ornatus causa: ut interea loci: & ubi gentium. ¶ Amphora una. a græcis amphiphoreus genere masculino: ne mutata terminatione: mutantur & genera: nostri amphoram fœminino genere protulerunt. ¶ Vna semita: idest uia angusta seorsum a uia celebriore. ¶ Vnum ahenum: uas ex ære conflatum. ¶ Vt postilena possit ex te fieri. Postilenam uocat lignum incuruum a clitellis iumenti clitellarii longius loris porrectum: & sub iumenti cauda retentum. Dictum quod postremas iumenti partes teneat. ¶ Nunquam ædepol ieiunium est æque: hoc est nihil tam inane: nihil tam exhaustum quam tu fueris. Celsus in quarto. Ab ea ieiunium intestinum incipit: non ita implicitum: cui tale uocabulum est: quia nunquam quod accipit continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. ¶ Ruri reddibo: pro reddam: ut etiam in menæchmis. Saluum tibi sita ubi mihi dedisti reddibo. ¶ Et famelicus. i. exuriens. ¶ Condigne recubes: ut dignus es te reclines. ¶ Meamelilla: ab eo quod est mel diminutiuum melliculum est: ut alibi Plau. nunc diminutiuum aliud genere fœminino melilla fecit: nisi sit diminutiuum ab eo: quod est melina: quæ species metalli est in melo insula effossi.

Luceo significatum.

Postilena quid sit.

PIVS BONONIE.

¶ QVAsi umbra. sicuti umbra ait. quæ antiquitus quemadmodum in præsentia lingua uernacula spera dicebatur. comitatur eos: qui per solem faciunt iter. ita mihi decretum est te persequi quoquo ibis. Ouidio similitudo hæc periode ac planto usurpatur in tristibus. Vtque comes radios per solis euntibus umbra est. Cum latet hic pressus nubibus illa fugit. Mobile sic sequitur fortunæ lumina uulgus Quæ simul inducta nube premuntur abit. Spira demum longe seorsum a spera significatum habet. Plini. lib. xvi. publicum omnium arborum uitium uocant spiras: ubi se conuoluere uenæ: atque nodi: inueniuntur in quibusdam sicut in membra centra .i. duricia clauo similis inimica ferris. Sphera deinde follis appellatur: unde spheroides figura Vitruuio li. viii. fortasse qui archimedis libros legit: dicet non posse fieri ueram aquæ librationem: quod ei placet aquam non libratum: sed spheroides habere schema. ¶ Proinde. lege pinde: ueluti tuum uotum est.

Sphera quid.

SARRACENVS

ACTVS SECVNDVS.

Cleostrata coniunx. & Pardalisca ancilla.

Obsignate cellas, referte anulum ad me.
Ego huc transeo in proxumum.
Ad meam uicinam, uir si quid me uolet, facite hic
me accersatis.
Pa. Prandium iusserat senex sibi parari. Cl. sta tace, atque abi.
Neque paro, neque hodie coquetur, quando is mihi, & filio
Aduorsatur suo, animi, amorisque caussa sui
Flagitium illud hominis, ego illum fame, ego illum siti,
Maledictis, malefactis, amatorem ulciscar probe.
Ego illum incommodis augam, faciam peride, uti dignust,
Vitam colat, acheruntis pabulum, flagitii persequens,
Stabulum nequitiæ. nunc hinc fortunas meas eo questum
Ad uicinas, sed foris concrepuit. atque ea ipsa eccam foras
Egreditur, non pol hoc mihi per tempus inceptum est iter.

Obsignate cellas. Cleostratam Stalini senis uxorem rectissime inducit Plautus: ut fere mos est mulierum omnium quæ nihil reticere didicerunt uicinis amores mariti mista cum querimonia propalaturam. ¶ Fortunas. Calamitates. ¶ Concrepuit. Est plusquam crepuit: ut Don. in Ter.

VALLA.

Obsignate cellas. Cleostrata pardaliscam ancillam commonet: ut claudat ædiculas: nec seni Stalinoni prandium pararet: quod ipsum amore cassinæ tantopere conflagrare uideat. ¶ Obsignate cellas Clausis cellis: & uasis ueteres obsignare consueuerant: quod Cice. in epistolis ostendit. Cellas dicit: in quibus celantur: quæ ibi reponuntur: inde & cellarius dictus: ut ipse in captiuis: te facio cellarium. ¶ Animi: amorisque causa sui .i. ut uoluptatem capiat: & amores expleat suos. ¶ Flagitium illud hominis: plus est quam si flagitiosum hominem dixisset: obliquus enim ille casus uim habet maiorem: ut cum etiam dicit: quid hoc sit hominis.

Cellæ unde dictæ.

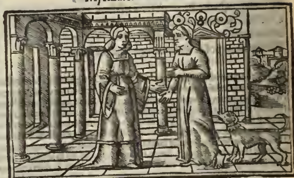
¶ Ego illum fame: ego illum siti: amplificatio per congeriem. ¶ Acheruntis pabulum: idest qui decrepitus iam meretur pascere acheruntem: nempe ad inferna detrudi. ¶ Stabulum nequitiæ: ubi nequitia stabulatur: fere nequitia de libidine solet. ¶ Per tempus. Dicimus enim tpi: tempore & per tempus eadem significatione.

¶ CHALinus dolet: quod olympiose sequatur: cui ille respondet: se deliberasse subsequi illum ueluti umbra corpus. Vmbræ quoque dicuntur illi qui non uocati: sed ab his qui uocati sunt: ad conuiuium adducebantur. Horatius. Quos Mæcenas adduxerat umbras. ¶ Sutelam dici uoluere astutiam quasi subtilis tela inquit Fabius Placidiades: citans hunc locum. ¶ Semita uas significat hoc loco: qui seriola scribendum censet: carminis legem prorsus ignorat. ¶ Fons poculi genus: Hieronymus in prologo bibliæ: ut larcham in throno sedentem aureo: & de tantali fonte potantem audiret: docet Philostratus lib. vii. uocat phialam: quam Hieronymus fontem. ¶ Postilena est lignum incuruum quod sub cauda asini: cæterorumque iumentorum clitellariorum ponitur. ¶ Postilena Acer comederis: non eruum ederis: ut Pius in casina Plauti: & Philippus Beroaldus eius præceptor in augusto suetonii seorsum: & singillatim clamitant se correxisse ducti uterque errore maximo. ¶ Dicta. addendus fuit ex codi. antiquis Dactylus in quinto.

VGOLETVS ET GRAP.

Fons.

Myrina.& Cleostrata.



SEquimini comites in proxumũ me huc, heus uos, ecquis hæc

Audit, q̃ loquor?ego hic ero, uir si, aut q̃spiã q̃ret.

Nam ubi domi sola sũ, sopor manus caluit̃, iussin

Ferri mihi colum?Cl.Myrina salue.My.salue Cleostrata,

Sed qd tu es tristis amabo?cl.ita solẽt omnes, q̃ sunt male

Nuptæ, domi & foris quod ægre sit, satis semper est.

Nam ego ibam ad te.My.ædepol ego istuc ad te, sed qd ẽ,

Q̃d tuo nũc aio ægrest?nam quod tibi est ægre, idem mihi

Diuiduæ.Cl.credo ecastor, nam uicinam neminem

Amo merito magis, q̃ te, nec q̃plura sunt mihi,

Quæ ego ipsa uelĩ.My.amo te, atq̃ istuc scire expeto qd ẽ.

cl.Vir me pessumis meus habet despicatã modis, nec mihi

Meum ius obtinendi est optio.My.hoc qd est?dic idẽ hoc

Obsecro.nam pol haud satis meo corde accepi

Querelas tuas.cl.uir me pessumis habet despicatã modis.

My.Mira sunt, si uera prædicas.nam ius uiri suum

Ad mulieres haud obtinere queunt.cl.quin mihi ancillam

Ingratis postulat, quæ meast.quæ meo educata siet

Sumptu, suo se uillico dare, sed ipsus eam amat.

My.Obsecro tacæ.nã nũc hic licet dicere, nos sum⁹.cl.itast.

My.Vnde ea tibist?nam peculi probã nihil hẽre addecet.

Clam uiro, & quæ habet partum, ei haud commodist. qui uiro aut subtrahat,

Aut stupro inuenerit.hoc uiri censeo esse omne, quicquid tuum est.

cl.Tu q̃dẽ aduorsũ tuam amicam loq̃ris omnia.Mi. tacesis

Stulta, & mihi ausculta.nolis sis tu illi aduorsari,

Sine amet, sine quod lubet, id faciat, quãdo tibi nil domi

Deliquomst.cl.satin sana es?nam tu quidem aduorsus tuã.

Istam rem loquere.My.insipiens semper tu huic uerbo uita

Ab tuo uiro.cl.quoi uerbo?My.i.foras.cl.mlier es tu, tace.

My.Quid est.hẽ quis est, quem uides?cl.uir eccum it.intro abi, ad propera.

My.Age amabo impetras, abeo.cl.mox magis quãdo ociũ.

Mihi, & tibi erit, igitur tecum loquar, nũc uale.My.ualeas.

SARACENVS

SEquimini comites: Partes primas huius scænæ dabimus: uel cleostratę: uel mirinę: cõuenit utriq; sermo: sz mirinæ sit potius alloqum: oẽm aũt huius diuerbii iterloq̃ntiũ ordines cõposuimus: q nullus prius extabat: & sensus ex cõfusiõe depierat. ⁋ Sopor manu scalpit. Ita hẽbant codices. Legẽdũ est: uel sopor isanus caluit: uel sopor manus caluitur. i. frustrat̃: ut legit̃ apud nonium. Sic quoq; apud eũ ait. pacuui⁹ me caluit̃ sulpitio. Vñ calũniã dici putat Prisci. Seruius quoq; in arte: calũnia a uerbo caluor .i. frustor. ⁋ Colũ notũ est instr̃z: quo nẽt mulieres: qđ p parca q̃nq; dea accipit̃. Sene. seruatq; sua decreta colus. ⁋ Diuiduæ. Tedio. ⁋ Despicatã. Despectã: & contẽptã: despicere. n. p nihilo hẽre. Terẽ. E illis crucibus: q̃ nrãm adolescentiã hz despicatã. ⁋ Ad mulieres. Contra: & aduersũ mulieres: q̃ semp se uiris potiores reddunt: & insupabiles. ⁋ Ingratis. Me nolẽte. ⁋ Peculi. Pro peculiĩ: qđ peculiũ abunde supra dictũ: quod q̃nq; p patrimonio usurpat̃. ⁋ Deliquiũ. Minus interptat̃. Festus. Semper tu huic uerbo uitato. Hoc ẽ caueto: ne uel de domo expellat te uir: uel diuortio mulctet. ⁋ Abi ad propera: & q̃ secunt̃ dicta cũ quadã indignatiõe uident̃ ab uxore aduersum uirũ: quẽ uiderat p amore solicitũ. ⁋ Igit̃. Postea. ⁋ Mox magis. Verba sunt uel cleostratę sermonem p̃seqũtis: uel mirinæ.

Calumnia uñ dicta.

VALLA.

SEquimini comites. Cleostrata uicinã suã myrenã adit: apud quã maritũ suũ malæ tractatiõis accusat absentẽ. Myrena absentis tuet̃ partes. ⁋ In p̃ximũ me huc. i. ad uicinã exeo meam: huc ite. ⁋ Manus caluit̃. i. fallit: ac frustrat̃: uñ & calũnia dicta ut prisci putãt grammatici. ⁋ Est diuidue. i. tã mihi q̃ tibi: nã diuiduũ dicimus in duas ptes distributũ æq̃les: ut lunã diuiduã: ita Pli. ita plęriq; alii. ⁋ Neq; plura sũt mihi: q̃ ego uelĩ: subaudiendũ q̃ tibi. ⁋ Optio ẽ. Sensus ẽ: non est in mea positũ ptãte: ut qđ ad me attinet: obtineã. ⁋ Ad mulieres. i. qđ ad mulieres attinet: ut usurpẽt. ⁋ Hic licz dicere nos sumus: sensus est: pter nos alius ẽ hic nemo q̃ ploq: qđ uerũ est. ⁋ Haud cõmodi est. i. nõ cedit cõmodo. ⁋ Nil domi deliquiũ. i. domi nil deest a delinq̃ndo: ita & lunæ deliquiũ dicimus ubi deficit: ita nãq; ueteres locuti sũt. ⁋ Igit̃: sup hac cã.

Calumnia uñ dicta.

VGOLETVS ET GRAPA.

CAluit̃ dictũ est q frustrant̃ a caluis inimicis: q sint oibus frustratui. ait. No. Marcellus citãs hũc locũ. ⁋ Caluit̃. Ferri mihi colũ. ex codi. antiqs. ⁋ Cleostrata. ex co. antiqs & nõ mecastor: ut legit Pi⁹. ⁋ Deliquũ apud Plautũ significat min⁹. ut scribit. Festus Pompeius. Qui uero deliquiũ emẽdant: uelim si diis placet: nobis indicarẽt quẽ auctorẽ sequantur.

Stalino senex. & Cleostrata uxor.



OMnibus reb⁹ ego amorẽ credo, & nitorib⁹nitidis
Añueníre. Nec pote qcq̃ cõmemorari, qđpl⁹salis.
Plusq; leporis habeat hodie. coquos equidẽ nimis
Demiror, qui tot utuntur condimentis, eos eo
Condimento uno non utier, quod præstat omnibus.
Nam ubi amor condimẽtũ inerit, quoiuis placitur: credo.
Neq; salsum prorsus, neq; suaue esse potest quicq̃, ubi amor
Non admiscetur. Fel quod est amarum, id mel faciet.
Hoiem ex tristi lepidũ, & lenẽ. ego hanc de me cõiecturam
Domi facio, magis q̃ ex auditis, qui postq̃ amo
Casinam, magis iniicio mundiciis ⁹mundiciãti Deo.
Myropolas sollicito omneis. ubicunq; unguentust lepidũ,
Vngo, illi ut placeã, & placeo, ut uidor. si uxor me excruciat,
Quia uiuit, tristem astare aspicio. blande hæc mihi mala res
Appellandast. uxor mea, mea amoenitas, quid tu agis?
Cl. Abi, atq; abstine manũ. St. Eia mea Iuno, ñ te esse decet
Tam tristẽ tuo Ioui. quo nunc abis? Cl. mitte me. St. mane.
cl. Nõ maneo. St. at pol ego te sequar. cl. obsecro sanun es?
St. Sanus. q̃ te de amo. cl. nolo ames. St. ñ potes ipetrasset.
cl. Enicas. St. uera dicas uelim. cl. credo ego istuc tibi. St. re
spice o milepos.
cl. Népe ita, ut tu mihi es. uñ h amabo ũguẽta olẽt? St. oh pi.
Manufesto miser teneor. cesso caput pallio obtergere?
Vt te bonus Mercurius perdat myropola, qui hæc mihi.
cl. Eho, o, tu nihili, cana culex, uix teneor, quin quæ te decẽt.
Senecta ætate unguentis perlitus ignaue incedis?
St. Pol amico đdi quoidã opam, dũ emit ũguẽta. cl. ut cito
Commentus est. ecquid te pudet? St. oia, quæ tu uis. cl. ubi.
In lustra iacuisti? St. Egone in lustra? cl. scio plus, q̃ tu me
Arbitrare. St. quid id est, quod tu scis? cl. te sene omnium
Neminem esse ignauiorem. unde is nihili? ubi fuisti? ubi
Lustratus? ubi bibisti? id est mecastor palliolum
Vide ut rugat. St. Di me, & te infelicitent, si ego in os meũ
Vini gutã indidi. cl. imo age ut lubet, ede, bibe, dispde rẽ.
St. Ohe iam satis uxor est, comprime te. nimiũ tinis, relique
Aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.



OMnibus rebus. Amantẽ se nem q̃ aptissime describit Plau. ut in cõstãtẽ: ut deli rũ: gestientẽq; pre lætitia. ⸿ Nec potis: p nec põt: uel nec possibile uẽ. ⸿ Plus salis. Notũ ẽ sal dici p cõdimẽto: & p sapia: & uenusta te: ac in plurali p iocis. ⸿ Initio. Dedi co. ⸿ Mũditiãti deo. Fecit hic sibi deũ mũditiaꝝ: turbã deoꝝ sibi constituit ãtiqtas: ut cuiq; reiq̃ optaret su⁹ adesset de⁹: nã ut de multis q̃ paucissimos referã p satis frumẽtis: q̃diu sub terra eẽnt deã Seiã dixerũt: p segetib⁹ deas Segitiã: p collectis atq; recõditis deas tutellinã: deãq; florã frumẽtis florenti bus: ac lactescentib⁹ deũ lacturcũ: ma turã maturescẽtib⁹: & cũ runcant. i. a tra auferunt: deã Rũcinam pfecerũt. Dianã siluaꝝ ruꝝ: Rusinã: ualliũque uallonã noiauerunt. Alia plura minu ta numina: ac poti⁹ deridicula colue rũt: ut ea oia rferre pridiculũ foret. Ini tiari ãt dñr: ut qdã: uino & potu: ut q dã: sacris. Varro: initiari pueros dixit edulię: & poticæ: & cubę. i. diis edẽdis potãdi atq; cubãdi: ut primũ a lacte: & cunis trãseãt. Vir. Nec de⁹ hũc men sa: nec dea dignata cubili ẽ. Hęc ãnota uit Prob⁹. ⸿ Opii. Et q̃ secunt tacite lo quit rubor suffusus. ⸿ Nihil. Pro nihi li nulli⁹ momenti. ⸿ Palliolũ: ut rugat: i. rugis cõtractũ ẽ: q̃si q eo inuolutus cubasset. ⸿ Dent. subaudi dii. ⸿ Bibe sis. Hoc ẽ in sodaliciis facultates dissi pa: cõtere: uel lege: Bibe: ede. ⸿ Tinis. Tractũ ab æris sonitu: qđ pulsatũ tin nitũ: & sonitũ facit. ⸿ Qui malum. Hic dicẽdi mod⁹ ẽ peculiaris Plauto. Ma lũ. n. i. in malã rẽ: & cũ idignatiõe pfe rat. & p parẽthesim suauius infertur. ⸿ Frigutis: Inquit No. frigere ẽ friguti re: cũ sono subtilire. Festus aũt friguti re ab aui fringula deductũ existimat q ea frigore cãtet: & uigeat. Frigere ãt a græco uerbo fricehinn: idest horrere. ⸿ Cõuenit. Placet. No. plura de uerbi huius sigñatiõe. ⸿ Subolet. Paꝝ olet: & trãslatiue cœpit inotescẽ.

OMnib⁹ rebus. Stalino amor cassinę isanus: amorẽ cũctis rebus pferẽdũ putat obuius ẽ uxori cleostratę: hic iurgiũ oborit: plura utriq; uerba. ⸿ Qđ plus sal. i. plus cõdimẽti. ⸿ Leporis. suaui tatis. ⸿ Qđ pstat. pcellit. ẽ ubi i tribuẽ di sigñatõe ponat. Impsoale melius ẽ. Vir. pstat mœtas lustrare pachini. At psto sũ cũ dicimus aduerbiũ est: signifi catq; psto pñtiaꝝ eius: q loqt. ⸿ Magis initio mũdiciis mũdiciãti deo. magis inqt alligor mũdiciis deo: q mũdicias oẽs oibus pbet. Verbũ initio Dona. ex poni: ubi initiebãt inqt: ut qdã cibo: & potu: ut qdam sacris: ubi ita legunt

SARACENVS

Antiquorũ fatuitas in deis fingendis.

Amor

Frigere qđ & unde.

VALLA

Presso sum qđ significet.

Sed quid ais?iam domuisti animum,potius ut qd uir uelit
Fieri,id facias,q̃ aduorsere contra?Cl.qua de re?St.rogas?
Super ancilla Casina,ut detur nuptum nostro uillico,
Seruo frugi,ubi illi bene sit,ligno,aqua calida,cibo,
Vestimentis,ubiq; educet pueros, quos ea pariat,
potius,q̃ illi seruo neq̃,armigero nihil,atq; improbo.
Quoi homini hodie peculi nummus non est plumbeus.
Cl.Mirum ecastor,senecta ætate te officium tuum
Non meminisse?St.qd iá?Cl.qa si facias recte & cómode,
Curare sinas me ancillas,quæ meast curatio.
St.Qui,malum,homini scutigerulo lubet dare?Cl.qa eni
Filio nos oportet opitulari unico?St.at q̃q̃ unicus,
Nihilo magis unicus illest mihi filius,q̃ ego illi pater.
Illum mihi æquius est,q̃ me illi,quæ uolo,concedere.
Cl.Tu ecastor tibi hó malá ré q̄ris subolet sétio.St.egon?
Cl.Tu.nam quid fringutis?quid istuc tam cupide cupis?
St.Vt enim frugi seruo detur potius,q̃ seruo improbo.
Cl.Quid si ego impetro,atq; exoro a uillico,caussa mea
Vt eá illi permittat?St.qd si ego auté ab armigero ípetro.
Eam illi permitat?atq; hoc credo impetrassere.cl. côuenit.
Vis tuis chalinum huc euocem uerbis foras,tu orato eum.
Ego autem orabo uillicum?St.sane uolo.cl.iam hic erit,
Nunc experiemur,nostrum uter sit blandior.St.hercules,
Diq; istam perdant,quod mihi nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore.illa autem quasi ob industriam
Mihi aduorsatur.subolet iam uxori,quod ego machinor.
Propter eam rem magis armigero dat operam de ídustria.

Chalinus seruos. Stalino Senex.



Myrrhen qd sit.

apud Varronem initiari pueros ædu liæ:& poticæ:& cubę diuis edendi:& potādi:& cubandi ubi primū a lacte: & a cunis trāsserūt:qd Virg.nec deus hūc mēsa. Annotauit Probus:sed Teren. appollodorę seqt:apud quē legit̃ in isula samothracū a certo tpe pueros initiari more atheniensiū. Myrrhopolas:unguentarios dicit:myrrhō.n. unguētu3 & polo uendo. Hæc mihi malares.Dubiū est an dicat hæc mala res absolute.i.mala fœmina:an mihi mala res. Sanū es,nū sanus:an ō sanus es. Quantū deamo:uehementer amo:iō sanus.Verę existimo potius legēdū:qd te deamo.i.qd te plurimum amo. Miser teneor.i.iam intelligor amator esse:& amores mei sunt palā. Palio detergere. Paliū nāq; agentes comœdias iduerāt qa paliata comœdia:detergere ob unguēta:qbus caput illeuerat. Cana culex.Cana dicit: qa senex culicē uocat:qa uta culeo culices corpusculi pexigui exagitant homines:ita senex paucaę uiriū q ado lescētis mun⁹erat attētabat. Vnguētis plitus:psusus. Cōmētatus ē:con fixit. In lustra:in lupanaria:in postribula:ū dixit in lustris:s3 i lustre:ut hois accessū ad ea idicaret. Vbi lustratus:ubi pstibulatus:ac iter lupas iacuisti. Vt rugat:in rugā cōtrahit: ne odor psundat.S3 Aulus Gel.rugat p rugat:ē iterptatus ingens Plau.etiā ū dissimilr.Quid ē hoc?rugat paliū. Amictus non sū cōmode.An hic sit locus in cassina corruptus.An in quapiam alia comœdia:q̄ amplius non extet:incertum est:sicut nequidem:quē statim subiungit.Exi tu daue:age ipge.mundum esse hoc uestibulum uolo.Venus uentura est nostra:nolo hoc pulueret. Bibe es:idest bibendo absume pecuniam ære conflatam. Dispde ré:dissipa facltates:opesq; nras. Nimius tinis:supra q̄ decet pstrepis: effictū a uoce uerbū tinnio uū tintinalia:& tintinabula.Inde tintinire apud Neuiū:hoc mō tm̄ ibi mollē crepitū faciebant:tintinabant cū p ædes:& apd Afraniū:ostiaris ipedimenta tintinire: audio. Educet pueros. tollat alat. Qui malum.quo pacto mala hora. Subolet:olfacio qd reę geras:te cassinā amare. Quid friguttis.Quid amore afflicteris. Tā cupide cupis:figura archaismos. Impetrassere:sof ut ípetretur. Cōuenis:nulla inter nos cōtrouersia.Quod nunc liceat dicere:satis amatorie posteaq̄ inquit psente ipsa mihi ū licuit aimū meū apire:nūc demū proferā. Subolet iā hoc uxori.Olfacit inqt meā ai sniam uxor. Qd ego machior:qd struo:adorno:astuq; meo cōpono. Armigero dat opa3.Chalio sanet ādita opa:ne ego potiar mlíere.

Tintinabula unde.

PYLAdes

CMYRopolæ inqt Fulgentius dnr:q unguenta uendūt.Et sunt pigmentarii:uū Neuius in diabolaria ait.Myropola affati mihi unguentū largitus quo me uenustaré. Obtergere ex cod.antiqs.& metri rōne.Subaudieū.dedistu.& non ascribeū.metri necessitate. Subaudieū.dicā.non ascribeū.utsupra.No.Marcellus citans hunc locum Plau.sic dicit Lustratus luxuriosus a lustris abditus lucis. Hipmeter uersus. Fringutire.Fulgentio teste:dr subtilr adgarrire:& hunc locū citat.Ennius in Alcestide comædia sic ait.Hęc anus admodū fringutit:nimię sauciauit se flore liberi.M.Varro allegans hūc uersum sic inquit.M.Actius in Casina:&c.Ex quo apparet poetam hunc appellatū fuisse.M.Actium Plautum Asinium:ut uidimus in codice satis uetere. Hoc.non est in antiquis codicibus.

Frigutio.

CQuin

SARACENVS.


Vin illum: Tentat senex in suam uertere sententiam chalinum seruum: ut. s. alteri conseruo cassinam cedat: frustratur tamen. ⁋ Porrectiore. Lætiore: & explicatiore. ⁋ Intelligo: Ironice: & nultuose legēdū. ⁋ Quin. i. cur non: & rursus. Quin. i. qnimo atq; etiam. ⁋ Cælibem dictū aiunt: q cœlo dignam uitam agat. ⁋ Maritum. Vxoratum ab eo quod est maritus ta tum. altas maritat populos dixit Hora. ⁋ Cōditionem. Oblatam eligendi ptātem Teren. Illa uero accepit cōditionē. i. elegit: & pactioni consensit. Dicimus enim cōditionem dispositionē: & forte rer;: uel tēpor;. Cice. o miseram cōditionem administrandi cōsulatus. & sine. e. scribēdum est: nā quādo cum. c. scribitur: significat actionē: cōdictio: ut inqt Festus: est in diem eius rei: quę agit: denūciatio: cōdicere est dicēdo nūciare. ⁋ Et fortis: Vnde dicta est hęc comœdia clerumene. i. sortientes: nam cassinā puellam sortiti sunt inter se. Tragulam. Hastam: uel telum: dicta q infixa scuto trahat: ut placet Festo. Sal. ut metellus ictus tragulę sauciaretur. ⁋ Spicula insortita: ac si dixisset etiam mihi ad sunt adminicula: quibus me tuter. ⁋ Si sors decollassit. i. defecerit: & labefiet: uel decipiet: & frustrabitur a decollo aui: quod idem: qd decipio: ut apud ipsum Plautum. Vna ē: quæ decollauit. & erit sensus: si sors me deceperit & fefellerit. ⁋ Gladium faciā culcitrā: idest gladio superincumbam: & dicta est culcitra a festo: & Varro. quia tomento inculcatur.

Cælebs unde dicatur

Tragula quid sit

Stalino Senex. Chalinus Seruos.



VT illū Di oēs pdant Deæq;. Ch. uxor te aiebat tua
Me uocare. St. ego. n. uocari iussi te. Ch. eloquere quid uelis.
St. Primū ego te porrectiorꝫ frōte uolo mecū loq.
Stultitiast ei te esse tristem, quoius potestas plus potest.
Pol bōæ frugi hoiem te iāpridē esse arbitror. Ch. intellego.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu? St. quin id uolo.
Sed nihil est cupere me factum, nisi tu factis adiuuas.
Ch. Quod uelis modo, id uelim me scire. St. ausculta, ego loquar.
Casinam ego uxotem promisi uillico nostro dare.
Ch. At tua uxor, filiusq; promiserunt mihi. St. scio,
Sed utrum nunc ea celibem te mauis esse liberum,
An maritum seruom ætatem degere, & gnatos tuos?
Optio hæc tuast. utram harum uis conditionem, accipe.
Ch. Liber si sim, periclo meo uiuam, nunc uiuō tuo,
De casina certust concedere homini nato nemini.
St. Intro abi, atq; actutū uxorē huc euoca ante ædeis cito,
Et situlā huc tecū afferto cū aq; & forteis. Ch. satis placet.
St. Ego pol istā iā aliquouorsum tragulā decidero.
Nam si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te, & suffragatores ulcisear tuos. Ch. attamen
Mihi obtinget sors. St. ut pol quidē pereas cruciatu malo.
Ch. Illa nubet mihi, machinare quod lubet quouis modo.
St. Abin hinc ab oculis? ch. inuitus me uides, uiuā tamen.
St. Sum ne ego miser hō? satin oēs res sunt aduorsæ mihi?
Iam metuo ne Olympionē mea uxor exorauerit,
Ne casinam ducat, si id factust? ecce me nullum senem.
Si non impetrauit, spicula etiam in sortita sunt mihi.
Si sors autem decollassit, gladium faciam culcitram.
Eūq; incūbā. sed eccū optume progreditur Olympio.

VALLA.


Vin illū di. Stalino chalinum blādis uerbis studet in suā euocare sententiam: ut olympioni cassinam cedat. Is autē non cōcessurum pectore obdurato affirmat: itaq; senex sortiendum esse existimat. ⁋ Quin illum: subaudi chalinum. ⁋ Porrectiore fronte: hillariore: contrahere enim frontem solemus tristes. Porrigere autem: & explicate rugas hillares. ⁋ Ausculta ergo loquar: dicam inquit: si aduertas. ⁋ Cælibē: idest sine uxore. Hora. Martiis cęlebs: quid agam calēdis: dictus cælebs celestem uitam agens. ⁋ An maritum seruum. Adiectiuum maritus marita maritum: nam & uxorem maritā dicimus. Horatius Marita rotūdioribus onusta baccis ambulet: & maritare nectere: idem. Altas maritat populos. ⁋ Aetatem degere. Viuere in mœstitia. ⁋ Optio hęc tua est: optare elegere est: unde optio. ⁋ Vtram harum: non utrum uetusti habent codices. ⁋ Tragulam decidero. tragula inquit Nonius est hasta. Sal. in tertio historiarum: auidissimis: atq; promptis ducibus: ut metellus ictu tragulæ sauciaretur. sensus est: meum istum cogitatum partem aliquam uersus immisero: accadere fecero: ut transitiue decido ponatur: q̄q̄ sunt: qui deiecero legant. ⁋ Suffragatores tuos ulcisear. uindictam mihi capiam de his: qui suffragantur tibi. ⁋ Machinare quod lubet: fabrica quid uis: sunt enim machinæ: unde uerbum machinari instrumenta ad ingentia trahenda pondera. Horatius trahunt machinæ carinas. ⁋ Vxor exorauerit: ne cassinam uxorem ducat impetrauerit. ⁋ Ecce me nullum senem: uita defunctum. ⁋ Spicula insortita sunt mihi. Si non impetrauerit inquit spes subest aliqua: quæ uelim obtinendi: quasi figendi spiculum: uel configendi meos aduersarios. ⁋ Si sors autem decolassit. Colare pauxilatim liquorem aliquem stillatimq; est emittere: unde & colla dicta per quæ liquor emittitur. Virgili. Collaq; prælorum fumosis deripe tectis: decolassit fuerit diminuta: fefellerit ue. ⁋ Gladium faciam culcitram. In culcitra procumbimus ut quietem corporis habeamus. cumbam ergo inquit in gladium: ut pro culcitra mihi sit: hoc est gladio pectus traiiciam: mihiq; mortem consciscam: culcitra a conculcando dicta: uel quod tomento inculcetur: ut Varro & Festus.

Tragula quid sit

Collare qd sit

Culcitra unde dicta

VGOLETVS ET GRAPA.

⸿ TRAGVlam. hastam interpretatur Nonius Marcellus his exemplis. Salustius in tertio historiarum. Auidissimis promptis ducibus: ut Metellus ictu tragulæ sauciaretur: Varro in meleagris. Aut ille cliuum: qui uolabile currens sparso sequitur tragula. ⁋ Decolassit: decepit.

Tragulam

Olympio uillicus. Stalino Senex.



Na ædepol opera in furnum calidum condito,
Atq; ibi torreto me pro pane rubido hera,
Quam istanc operam a me impetres, quod postulas.
St.Saluos sum, salua spes est, ut uerba audio.
Ol.Quid istac tu me hera libertate territas?
Quid? si tu nolis, filiusq; etiam tuus,
Vobis inuitis, atq; amborum ingratiis,
Vna libella liber possum ego fieri.
St.Quid istuc est? qui cum litigas Olympio?
Ol.Cum eadem, qua tu semper. St.cum uxore ne hem mea?
Ol.Quam tu mihi uxorem? quasi uenator tu quidem es,
Dies atq; noctes cum cane ætatem exigis.
St.Quid ait? quid tecum loquitur? Ol.orat, obsecrat,
Ne casinam uxorem ducam. St.quid tu postea?
Ol.Negaui enim ipsi me concessurum Ioui,
Si is mecum oraret. St.Di te seruassint mihi.
Nunc in fermento totast. ita turget mihi.
Aedepol ego illam mediam diruptam uelim.
Ol.Credo ædepol, si tu quidem frugi bonæ es.
Verum ædepol tua mihi odiosast amatio.
Inimicast tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. St.quid id refert tua?
Vnus tibi hic dum propicius sit Iuppiter,
Tu istos minutos Deos caue flocci feceris.
Ol.Nugæ sunt istæ magnæ, quasi tu nescias
Repente ut moriantur humani Ioues.
Sed tandem si tu Iuppiter sis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subueniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
St.Opinione melius res tibi habeat tua,
Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem
Ol.Non hercle opinor posse, ita uxor acriter
Tua instat, ne mihi detur. St.ego sic agam,
Coniiciam sorteis in sitellam, & sortiar
Tibi, & Chalino. ita ego rem natam intellego.
Necessust uorsis gladiis depugnarier.
Ol.Quid si sors aliter, quam uoles euenerit?
St.Benedice. Dis sum fretus, Deos sperauimus.
Ol.Non ego istud uerbum empsitem titiuilicio.
Nam omnes mortales Dis sunt freti, sed tamen
Vidi ego Dis fretos sæpe multos decipi.
St.Tace parum tu. Ol.quid uis? St.eccum exit foras
Huc Chalinus intus, cum sitella & sortibus.
Nunc nos collatis signis depugnabimus.

SARACENVS.



Na ædepol. Quæsiuerat pariter cleostrata olympionē uerbis delinire: ut spōte cassinā: relictū iret. Sed neq; ipsa qcq̄ pfecerat dicit ergo olympio: se prius oē tormētū obiturū: q̄ illi assensurū. Torreto. Exsiccato: arefacito: urito. Rubido. Pane cocto iterptatr̄ Fes. Qui cū. cū aq̄. Cū eadē: q̄ tu sp. Nā dotatæ uxores sp cū maritis litigāt. In fermēto totast. i. tota feruet: & tumet iracūdia: dr̄ fermētū a feruescēdo: quod turgescat: & feruescat. Qd id tua? Scil; iter ē refert. Minores deos. Sc; tuos natos & successores: pstat i metaphora. Opiniōe melius. Vel melius de te opineris: uel melius q̄ opineris eueniat. In sitellā. Diminutiuū a situla. Deos sperauimus. Subaudi fautores futuros. Non ego istud uerbū empsitē titiuilicio. Vel ut legere ur̄ Festus dēpsi cū titiuilicio: dr̄ titiuiliciū res uilissima: sunt. n. fila putrida: q̄ de telis cadūt: sensus est parū esse spem in diis ponere: nisi res bene agat̄: & rectissime consulatur.

VALLA.



Na ædep. opa. Olympio nō quit a cleostrata obtineri ut cassinā ut duceret uxorē: & pide senē recreat nūtio suo: uerūtamen metuit: neqd negocii ab ipsa: filioq; sibi olim oriat̄. Vna ędepol opa. i. una eadē rōne ipetraueris cassinā a me: & in furno pro pane cōdideris.

Torrēs qd sit

Atq; ibi torreto. Fest. Torrēs participialr̄ p exurens ponit̄: ut ē apud Pacuuiū in antiopa: flāmeo uapore torrens terrę fętū excusserit: significat ēt fluuiū subitis ibribus cōcitatū: qui alioq siccitatibus exarescit. Torrere a torro dductū, pprie signat siccare: atq; arefacere: sed usurpatū est iā p eo qd igne urere. Pla. una ædepol opa: &c̄. Istā opā a me ipetres: qd postulas: solœcophanes ē figura qd postłas: nisi sit: qd postłas p istā operā. i. hoc mō: ut sit figura elipsis. Atq; am. igra. i. nolentibus uobis. Aetatē exi. i. uiuis. Mecum ora. Creber hic loqndi mod9 Plauto: mecu; oraret. i. ageret: unde & orator. In fer. totast: sicut fermētū massa; difficit: atq; apit feruore suo: ac turgere compellit: ita & uxor tua ira tumet.

Floccifacio unde

Flocci feceris: paruipenderis: neglexeris a lanæ floco minimi momēti ducta silitudine. Subueniet tergo: aut capiti: aut cruribus. Quis dabit: uū corpus tegā. Ita rē natā itelligo: i. ita fieri oportere existimo: & rei naturā deposcere. Necessu; ē: necesse necessis: necessariū: & necessu; ait Donatus. Vorsis gladiis depugnarier. i. pūctī: cæsimq; pugna nobis incūda. Dis sum fretus. Cōfido diis itaq; bādice. i. dic bona uerba: ita. n. ueteres loqbant̄: ubi qd uouēdū foret. Tibullus. Dicamus bona uerba: uenit natalis ad aras. Sicut ēt & fauete linguis.

Titiuiliciū quid sit

Emissum est titiuilicio. Fest. titiuiliciū nulli9 significatiōis est: ut apud græcos μακτρα και χαρδοπος. Pla. nō ego istuc uerbū emisi titiuilicio: ita nāq; in uetusto: quē hēmus codice scriptū ē: nōnulli uero; ut

Fulg. titiuiliciū

Ful.titiuilíciũ dicí uolũt fila putrida:q̃ d telis cadũt.¶ Vidi ego diis fretos:q cõfifi fuissent diis.Collatis signis.i.unũ in locũ ad pugnã platis:hoc est tibi ita sortiẽdũ:q̃si pugna ineunda.

¶ IOues humani a ntõ Iouis deriuari testis Priscianus citans hunc locũ.Cæcilius in epistola . Nã nobis qdẽ deus repertas est Iouis. Actius in epinausimache Lucifera lãpade exurat Iouis arhietẽ.Marcianus Capella citat distichon Ennii ubi Iouis est casus nominatiui Iuno:uesta:Minerua:cereſq:Diana:Venus:Mars:Mercurius:Iouis:Neptunus:Volcanus:Apollo.¶ Titiuiliciũ nullius significatiõis est.ut apud græcos inqt.F.Põpeius citans hunc locum uerum Fulgentius hunc quoq locum allegans sic: Titiuilicium dici uoluerunt filla putrida:quæ de telis cadunt.M.Cornutus in satyra. Titiuilicii sal cædo tibi.

VGOLETVS ET GRAPA.

Iouis i ntõ

Sitella

Titiuilitiũ

SARACENVS.

Cleostrata. Chalinus. Stalino. Olympio.
Ace Chaline me certiorem, quid meus uir me uelit.
Ch.Ille ædepol te uidere ardẽtem extra portã metiã
Credo ecastor uellet.Cl.at pol ego had credo, sed cer
St.Plus artificũ ẽ mi, q̃ rebar, hariolũ hũc hẽo domi. (to scio.
Quid si propius attollamus signa, eamusq obuiam?
Sequere, quid uos agitis?Ch.adsunt, quæ imperauisti, omnia.
Vxor, sortes, situla, atq egomet.Ol.te uno adest plus, q̃ ego uo
Ch.Tibi qdẽ ædepol ita uidet, stimulus ego nũc sum tibi. (lo.
Eo corculum adsudassit iam ex metu mastigia?
Cl.Tace Chaline, cõprime istum.Ol.immo istũc, q dicit clare.?
St.Depone hic sitellam, sorteis cedo mihi, animum aduortite.
Atqui ego censui abs te posse hoc mecum impetrare, uxor mea,
Casina ut uxor mihi daretur.& nunc etiam censeo.
Cl.Tibi daretur illa?St.mihi enim.ah non id uolui dicere.
Dum mihi uolui, huic dixi.atq adeo dum mihi cupio, perperã
Iamdudũ hercle fabulor.cl.pol id tu quidem, atq etiam facis.
St.Huic, immo hercle mihi.uah, tandem redii, uix eram in uia.
Cl.perpol sæpe peccas.ita fit, ubi quid tanto opere expetas.
St.Sed te uterq tuo pro iure, hic atq ego oramus.cl.quid est?
St.Dicã enim mea mulsa, de istac casina huic nostro uillico
Gratiam facias. cl.at pol ego neq facio, neq censeo.
St.Tum igitur ego sorteis utrinq ponam.cl.iam quis uetat?
St.Optumum, atq æquissumum istud esse iure iudico.
Sin secus, patiemur animis æquis.tene sortem tibi.
Vide quod scriptũ. uide unica est . ch.qd nam isti prius, q̃ mihi
St.Accipe hanc sis.ch.cedo.mane, unũ uenit in mẽtem modo.
Vide nequa illic sit alia sortis sub aqua.St.uerbero.
Men te censes esse?nulla st, habe quietum animum. modo
Quid bonum atq fortunatum cuuim sit mihi magnum malum,
Ch.Tibi quidem credo eueniet, noui pietatem tuam.
Sed mane dũm.nũ ista aut populna sors, aut abie gnast tua?
Cl.Quid tu id curas?ch.qa eni metuo, ne in aqua sũma natet.
St.Age cane, coniicite sorteis nunc iam ambo huc. eccere
Vxor æqua.Ol.noli uxori credere.St.habe animum bonum.
Ol.crede hercle hodie deuocabit sorteis, si attigerit. ch.tace.



Ace chaline.Sati ex idice scatet error : nõ.n.mirina iducit:sed cleostrata:& itẽ stalino eius uir : ut emẽdauimus:accersitu misat se nex cleostratã uxorẽ:ut sorte iter eos decernerer:cuius futura eẽt cassina puella:an chalini sui:an olympiõis uillici.¶ Extra por.me. Quę dcã sit porta metia qd memineri uõ cõpi: ex Plauto tñ cõiectamur:q ẽt i speudolo huius portæ meminit:portã eã fuisse:extra quã d sõtibus suppliciũ sumerer:iueni tñ dici tribũ metia a Festo:a q̃ fortassis datũ ẽ nomẽ portæ:id qd tñ nõ ausi affirmar.¶ Hariolũ.Qui diuina mẽte fat: q̃ uẽtura sunt:uel ab hara aui augurali:si seruio credius:uel ab ara.i.uictia:q̃ ad arã ducit.¶ Eho dico corculũ : Cu ironia uerba sũt in olympionẽ: ul se nisi chalinũ.¶ An uõ id uolui di.q̃ egregie oñdit amãtis seuis iprudentia:fatent.n.amatores ul iu tri:qd celatũ uolũt:nã cũ uillico ñ sibi puellã dari dicere maluisset: sibi oino dari cõsessus ẽ:cordis affectũ lingua ppalãte.¶ Mlla.Suauitas.¶ Sortis. Subaudi coniiciã.¶ Quia isti pri.q̃ mihi es.Ses fautor:sed ubi prius unico legebat:dicẽdũ ẽ uillicus.¶ Aliq̃ so. Sic antiq dixerũt i psuo casu:testis ẽ Prisci.¶ Populna:aut abiegna : Ab eo:qd ẽ ppls:q̃ arbor ẽ:sit populnus & ab abies abiegnus timebat:ne aduersarii sors i sũma nataret aqua ppter ligni leuitatẽ sua tanquã põderosior in fundo resideret.

Hariolus unde



Ace chaline me certiorẽ. ¶ Cleostrata ace.a cõ.ut sortes & situlam ferat:sortas extra ac sortit : ac sors olympiõi affuit.¶ Extra por.mi.Minutia iqt Fe.porta romę ẽ:dcã ab ara miuci:quẽ deũ putabãt Legit & metia.No.n.Metia iqt tribꝰ a quodã castro sic appellat.¶ Ariolũ hũc hẽo do.qa diuiabat:qd dicerer se certo scir:ab ara dictus.¶ Pro

VALLA.

pius attollamus signa: quod pugnaturi faciunt. Signa: uexilla dicit.¶ Te uno adest plus.i.superes tu plusq̃ ego uelim.¶ Corculum adsu.i.uehementer assudaueris.¶ Sortis cedo mihi.Putat Priscia.tam nominatiuo q̃ accusatiuo pſalibus dici sortis & tralis.¶ Atq ẽt facis: subaudi pperã : qd ẽ puerse: & neqter.¶ Mea mulsa.i.suauitas a mulso dicta.¶ Tũ igit ego sortis utrinq subaudi mittã: est.n.elipticos dictũ.¶ Vñ uilicus est.i.a qua pte iscriptũ nomẽ uilici est.¶ Alia sortis sub aqua.Ita ueteres hęc sortis dicebãt.¶ Pietatẽ tuã noui.ironicos dictũ:& pinde uulmose legẽdũ est: ne qd negat:asserere uideat.¶ Populna.i.e pplo arbore:ut illd notũ.Ppls i fluuiis:abies i mõtibꝰ altis.¶ Aut abiegna.i.ex abiete:ita hæc deriuata pter analogiã: sicut a corylo colurnus:a quercu quernus.l dicat ẽt q̃rceus:a salice saligmus.¶ Ecce rẽ uxor ęquã.ubi nulla fraus est adhibita.¶ Deuotabit sortis.i.execrabit.id.ẽ.deuouet ẽ. Qui.

su ibi. Deuoueo teq; tuosq; mō. Et i epsis. Thesea deuoui. Idē: Deuouit nati spēq; caputq; parēs. Vñ deuotor: & deuotrix iprçcās dr: ut Ser. in. iiii. æneí. huius iteratiuū uerbū ē deuoto: significat ēt deuotare diis se deuouere. Ci. coclites cōtra oēs copias hostiū tenuit in pōte solū: quæ patrē deciū: q̄ filiū deuotauit: ac imisit in medias hostiū copias.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭMVLsa mea a mulso: quod οινομελι græce. ℉ Sortis nominatiui casus est testis est Priscianus lib. vii. sic positū a Planto. ℉ Populna: a populo arbore deriuatur: Priscianus libro secundo.

SARRACENVS. ℭCANEM: & furcas feras: sunt qui autument legendum esse: non canem: sed camum: laqueum itepraetantes: quod nec refello nec recipio: Cicero in primo de diuinatione: cum bello latino ludi uotiui maximi primū fierent: ciuitas ad arma repente est excitata: itaq; ludis intermissis instauratiui cōstituti sunt: qui antequam fierēt: cūq; iā populus cōsedisset: seruus q circum uirgis cæderet: furcā ferens ductus ē: alibi Plau. in hac comœdia: remittam ad te usq; cum furca tanquā carbonarium. ℉ Calefacto ære. Quod fit ex nimia: & cōtinua pcussiōe. ℉ Hic litteratus. Scilicet codex: nā in sua quaq; forte suū annotatū nomē erat. ℉ Hic uincunt. Corrigo: hic uincet. ℉ Oblesis. Pro obledas. ℉ Compressa: an porrecta. Pugno: uel alapa. ℉ Cur oēm mihi ui. ma. Legerē sic: cui oino magnuȝ adproperat malū: nā subdit: chaline tibi cauēdum cēseo. ℉ Victus es. Quia sors olympioni obtigerat. ℉ Ruri esse ad uillam. Solicitat uxorē senex nō tātum ppter longioris itineris iteruallū: q̄ q̄ ipse nimia expectatione torq̄bat: & nota id: qd apud Varronem est uillam. f. & rus differre rus enim ager: uilla autem domus in agro. ℉ Præsente hoc. Scilicet chalino.

Rus ab agro i quo differat

VALLA Deuotare quid sit

ℭCAMVM: & furcam feras. Camū funē dicit: quo rei: ac damnati alligantur furcę. ℉ Sortitio eueniat: idest fortuna sorteȝ afferat uictoriæ. ℉ Tupte sorti: sortio sortis & sortior sortiris. ℉ In sortiendo sors delicuerit. i. ita i liquore euanuerit: ut olym pgnatis herculanis: cū inuidiose uexarent: essentq; accusati sortes falsæ nusquā cōparuerunt. ℉ Virgis calefacto ære: hoc est: ut uirgis prius cædaris: inde ære calefacto colliquescas. ℉ Si hic litteratus. Cū indignatiōe legēdum est: & stomacho: ut ironicos dictuȝ itelligaē. ℉ Hic uincunt: corrige uincet. ℉ Præcide os. faciē pugno contunde. ℉ Oblæsis manum: ne inquit offendas manū: assume tibi fustē: uel saxum.

Ol. Taceo. Deos quæso, ut quidē hodie camū, & furcā feras.
Ch. mihi ut sortitio eueniat, ut qdem hercle pedibus pēdeas.
Ol. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Q uid times? paratum oportet esse iam laqueum tibi,
Peristi. St. aiū, aduortite ābo. ch. taceo. St. nūc tu cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto, tute sorti. Ol. perdis me. ch. lucrum facit.
Cl. Benefacis. ch. Deos quæso, ut tua sors ex sitella effugerit.
Ol. A in tu? quia tute es fugitiuos, omnes te imitari cupis.
Ch. Vtinam tua quidem, sicut herculeis prædicant
Quondam prognatis, ita in sortiendo sors delicuerit.
Ch. Tu ut liquescas ipse actutum, uirgis calefacto aere,
St. Hoc agesis olympio. Ol. si hic litteratus me sinat,
Q uod bonū, atq; fortunatū mihi sit. ch. ita uero mihi. (miser.
Ol. Nō imo hercle. ch. imo mihi hercle. cl. hic uincet, tu uiues
St. Præcide os tu illi hodie. age ecquid fit, ne oblesis manum.
Ol. Cōpssā palma, an porrecta ferio? St. age ut uis. Ol. hem ti
Cl. Quid tibi istūc tactiost? Ol. qa Iuppiter iussit meus. (bi.
Cl. Feri malā, ut ille rursus. Ol. peri, pugnis cædor Iuppiter.
St. Quid tibi tactio hunc fuit? Ch. quia iussit hæc Iuno mea.
St. Patiundust, siquidem me uiuo, uxor imperium exhibet.
Cl. Tam huic loqui licere oportet, q̄ isti. cur omine mihi
Interturbat malo? St. Chaline tibi cauendum censeo
Ch. Tempori, postq̄ oppugnatū ē os. St. age uxor mea, iā nūc
Sorti, uos aduortite aium. præbe tu. Ol. ubi sim nescio.
Perii, cor ludiosum opinor habeo, iamdudum salit.
Delabor. pectus tundit. St. teneo sortem effer foras.
Ch. Iam ne es mortuus? St. ostēde. Ol. meast. cl. malā? Ol. cru
cias, ch. quid est?
St. Victus es chaline, tum nos diu uiuere olympio, gaudeo.
Pietate factum est mea, atq; maiorum meum.
Intro abi uxor, atq; adorna nuptias. cl. faciam ut iubes.
St. Scin tu esse ad uillam lōge quo ducat? cl. scio. St. itro abi.
Et q̄q̄ hoc tibist ægre, tamen fac accures. cl. licet.
St. Eamus nos quoq; intro, hortemur, ut properent. ol. nihil.
Moror. nam præsente hoc plura uerba non desidero.

Palmā a palmo in quo differat

℉ Cōpressam palma. i. pugno ne. ℉ An porrecta: subaudi palma. i. explicata manu: nēpe alapā incutiendo. Differt palma a palmo: ut sit palma manus explicata. Palmus autē a digito minimo ad policē, mēsura. ℉ Feri malā tu illi rursus. olympioni. s. ℉ Imperiū exhibet. i. imperat. ℉ Omine mihi uituperat malo: me per huius cōtumeliam uituperat. ℉ Cor lienosum. Lienis. i. splenis naturā habens: ut turgeat sicut lien: si modo lienosum legēdum sit: Nā qd sequitur iādudum salit: mendam inesse ostēdit. Corrigamus igitur: nō lienosum: sed ludiosum scribēdo. i. subsultantem more ludionū: ac i corpore emicātem: ut illi in theatro. ℉ Quo ducat: subaudi uxorem: an tu scis inquit: q̄ longe hic distet uilla ubi rus abeundum. ℉ Præsenti hoc: chalino.

VTOLETVS ET GRAPA. ℭDELICVErit. liquefacta est: Ouidius. iiii. methamor. Protinus imbutum cælesti nectare corpus: Delicuit: terramq; suo madefecit odore. ℉ Delabor: scribendum est: si sensus: & ueterum codicum ratio habeatur: nam proh iuppiter. quis sic exponat: ut Pius? De labore pectus tundit: idest de laboriosa arietatione? quin olympio timidus de futuro sortium euentu: sic inquit: delabor: hoc est perditus animi pene in terram decido præ timore: scilicet ne sors mihi in contrarium ueniat. Vnde senex ad illud ridens ait, teneo: te. s. ne labaris, & cadas & addit: Iam ne es mortuus?

VALLA. SIn nũc. Chalinus secũ tristaẽ eoq; magis dolet: quo uidet senẽ gestire gaudibũdũ. ⸿ Meã operã luseri. Nihil mihi ꝓfeceri. ⸿ Restis sũpti feceri. i. ipẽsã frustra egeri i reste coemẽda. ⸿ Expetiuisse: cõcupiuisse. ⸿ Trepidabat: metuebat: ut fugeret trepidi uera: ac mãifesta canẽtes floicidæ: aut trepidabat exultabat lætitia ob uictoriã apud Persi. Hic neq; more ꝓbo uideas: nec uoce serena: Ingẽtes trepidare titos: aut trepidat ꝑperabat: ut Virg. Dũ trepidant alç. Mihi beneuolẽtis: aut ironicos senẽ dicit: aut cleostratam: quæ ipsum amabat chalinum: una cum filio. ⸿ Concedam huc: seorsum iero. Insidias dado: idest obseruabo quid agant.

Chalinus seruos.

SI nunc me suspendam, meam operam luserim.
Et præter operam, restim sumpti fecerim.
Et meis inimicis uoluptatem creauerim.
Quid opus est? qui sic mortuos equidem tamen
Sorti sum uictus. casina nubet uillico.
Atq; id non tam ægre st, iam uicisse uillicum,
Quam id expetiuisse opere tam magno senem,
Ne ea mihi daretur, atq; ut illi nuberet.
Vt ille trepidabat, ut festinabat miser,
Vt suffultabat, postq̃ uicit uillicus.
Atat concedam huc. audio aperiri fores,
Mihi beneuolenti, atq; illi ad me prodeunt.
Hinc ex insidiis his ego insidias dabo.

Olympio. Stalino. Chalinus.

SIne modo rus eueniat, remittam ad te uirum
Cum furca in urbem, tanq̃ carbonarium.
St. Ita fieri oportet. ol. factum, & curatum dabo.
St. Volui nunc chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in mœrore insuper
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.
Ch. Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandust horum clanculum sermo mihi.
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia,
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.
Certust hunc ad acheruntem præmittam prius.
Ol. Vt tibi ego inuentus sum obsequens? quod maxume
Cupiebas, eius copiam feci tibi.
Erit tecum hodie, quod amas clam uxorem. St. tace
Ita me Di bene ament, ut ego uix reprimo
Labra ob istanc rem, quin te deosculer uoluptas mea.
Ch. Quid deosculer te? quæ res? quæ uoluptas tua?
Effodere hercle hic uolt credo uesicam uillico.
Ol. Ecquid amas nunc me? St. immo ædepol me, q̃ te minus.
Licet ne amplecti te? ch. quid amplecti. Ol. licet.

SARACENVS. SIne mõ. Minãtur olympio absentẽ cõseruũ chalinũ: at ille ex isidiis obseruat tacitus: qd agãt. ⸿ Imitabor nepã. Idest retrocedã: est. n. nepa Festo authore aphoꝝ ligua sidus: qd cãcer appellaẽ: uel ut qdã aiũt scorpius: Cice. i arato: exin ꝓiectę claro cũ lumine chelæ: Ipsaq; conseqẽ lucens ui magna nepai. ⸿ Cãdidat⁹. Sicut mos fuerat i nuptiis celebrãdis. ⸿ Stimulorũ lo. uerbeꝝ receptaculũ: ut alibi stimuloꝝ seges: gymnasiũ flagri: cathẽarũ coloẽ: uirgaꝝ lasciuia: & alia hmõi dñr loculi: sacculi marsupia: hinc loculamẽta apud columellã loca: i qb⁹ aues nidificant. ⸿ Protollo. Differo ꝓrogo. ⸿ Quid deosculer? Rei nescius chalinus in suspitiõe uersaẽ: qd ista sibi uerba uelint blãdiuscula. ⸿ Effodere uesi. uillico. Rẽ turpẽ hõestoribus uelat uerbis: nec minus iocosis: & rursus cũ dic facere atriẽsem uoluerat sub ianua: & itẽ: solet hic barbatos sectari uiros: & illud quoq; opinor: is cõturbabit pedes. i. se inuicẽ iplicabunt: quæ omnia arguunt senẽ libidinis præposteræ uoluptate detineri: & pedicõnem esse. Loculamẽta quæ

VALLA. SIne mõ rus eueniat. Plaeni lętitia: olympio: & senex sibi iuicẽ cõgratulãẽ. ⸿ Mittit olym. sex obsonatu; ad nuptias. ⸿ Tãq̃ car. Solẽt siqdẽ carbõarii cũ furca ꝓcedeẽ. ⸿ Retrouersũ cedã ad parietẽ. i. retrorsum me recipiã: ut lateã ad parietẽ. ⸿ Imitabor nepã. i. scorpiũ: gręce. n. scorpi⁹ & scorpio latine nepa. Cice. in arato. Hũc subter fulgẽs cedit uis torua leõis. Quẽ rutulo seqẽ collucẽs corpe uirgo. Ex in ꝓiectę claro cũ lumine chelę. Ipsaq; cõseqẽ lucẽs uis magna nepai. Nepã qdã cãcrũ putãt ad illud Plauti: retrouersũ cedã imitabor nepã: & illud alid: aut cũ nepa cẽt dubiũ i utraq;: nã uere nepa scorpius dẽ. Ci. d finib⁹ bo. & ma. ꝑpe anguiculos: natare anaticulas: uolare merulas: cornib⁹ uti uideã⁹ boues: nepas aculeis: suã deniq; cuiq; naturã eẽ ad uiuẽdũ ducẽ. Fest. Nepa aphroꝝ ligua sydus: qd cãcer appellaẽ: uel ut qdã uolũt: scorpius. Plaut. Dabo me ad parietẽ imitabor nepã. Colu. li. xii. Idibus martiis nepa icipit occidere. ⸿ Stimuloꝝ lo. ut in loculis seruaẽ pecunia: ita hic mereẽ. ut in ipso stimuli recõdanẽ: quo nexeẽ magis. ⸿ Protollo mortẽ: differo: nolo mori ut statueras. ⸿ Certũ est hũc acherũtẽ ꝑmittã prius: hoc dicit: priusq̃ ipse peo: olympionẽ neci dabo. ⸿ Ecqd amas nũc me? Se. immo edepol me q̃ te minus ita scribẽdũ: ut corrigat. ⸿ Videor lingere: a græco lincho: latini ligo dixerũt: cui⁹ passiuũ pręteritũ lilichme: fit & attico more elichme: unde eligma eligmatis: q barbaro uocabulo hodie dicitur electuariũ. Nepa quid Eligma qd sit

⸿ SVS Sulto a sub & salto cõponiẽ subsulto. ⸿ Recessim ex codicibus antiqs. Festus Põ. citãs hũc locũ sic ait: Nepa afroꝝ lingua sidus: qd cãcer appellaẽ: uel ut qdã uolũt: scorpius. Priscianus quoq; lib. vii. citãs carmẽ. M. Tullii ex Arato: qd tale est. Atq; oculos urget pedibus pectusq; nepai ꝑ nepæ: scorpiũ iterpẽaẽ. Nonius. M. sup hoc uerbo sic. Nepã qdã cãcrũ putãt ad illud Plauti. Retrouersum cædã: imitabor nepã. Deide subiũgit. Nã uere Nepa scorpius dẽ VGOLETVS ET GRAPA.

M. Tullius de fi. bo. & malorum li. v. Serpere anguiculos: natare anaticulos: uolare merulas: cornibus uti uidemus boues: nepas aculeis: sua denique cuique naturam esse ad uiuendum ducem. Hactenus Tullius. Emendādi codices Tullii: in qbus uespas aculeis pro eo qd est nepas.

SARRACENVS.

Solea qd sit

¶ GESTIO: Cupio: & gestire lætum esse. ¶ Loligiunculas: diminutiuū a loligine quę prius dicta est noligo: ut ait Varro: & ē mollis piscis: ut sæpia. ¶ Soleas. Genus piscis est solea ad soleæ similitudinē: q̄ pedibus subigitur: aliter solea dr̄ materia robustea: sup qua paries craticius extruit̄: de hisce piscibus meminit Pli. lib. xxxii. ca. vii. Soleā dicere possumus: qd græci uocant buglosson. i. bouis linguā. ¶ Ligulacas. Est quoque lingulaca piscis soleæ q̄ simillimus: uel ipsa solea: sunt. n. aspectu pxima solea & psita: quē nos passerē uocamus sine rōbū: est in alia significatione lingulaca Festi testimonio. i. mulier auguratrix & lingulacas dicimus loquaces: & uerbosas mulieres: cuius uerbi Plau. utrūque significatū expræssit. Triticeias āt dixit ludēs ad uerbū ordeias: quas a colore: uel tēpore uī noīasse. Pli. de ptunis locutus: ingēs iqt postea turba prunoque uersiculor nigra: candicans hordearia appellata a cōitatu frugis eius: & quia de soleis mentionē fecit: quę licet pro piscibus accipiātur: pro his tñ: quæ pedibus subigun tur: intelligi chalinus uoluit: iō adiecit sculponas: quæ pariter pro calciamentorum genere sumūt: qbus batueretur. i. sępius feriretur os fatui: & insulsi senis: sculponeæ a Catone p calciamētis ponunt̄: inqt. n. in rebus rusticis de familię uestimētis locutus sculponeas bonas alternis annis dare: oportet: ppterea sculponeas legi debet: nō sulponeas. ¶ Tribus libertatibus: Ac dixisset triplici libertate donari: triplici. n. cā qs fiebat liber: ut in supiorib9 dictū est: aut ære: aut uindicta. i. uirga ptoria: aut ex testamento. ¶ Id qd alius cōdiuit coquus. Per egregiā metaphorā dicta sunt: ut. s. quæ nři aduersarii tātope cōcupiuerūt: minime assequantur: illiusque cōtingant: quę minime suspicabantur.

VALLA.

¶ AP Age te a dorso. i. cōtinete: ac a me longe abi. ¶ In rectā redii semitā: nūc qd sit inqt intelligo uerum: necdū. n. chalinus satis acceperat a sene cassina adamari. ¶ Quid malum operaris. i. in malā rē: qd tu agis opis. ¶ Vno in saltu. Quia uno in loco sunt tanquā una in sylua capiunt̄ apri. ¶ Domus hæc: subaudi uicini. ¶ Tantisper. i. interea. ¶ Dū ego cum cassina faciā nuptias. i. cū illa cubē. ¶ Tā uersuti uiuitis: tā uafte: & calide: & astute uitam agitis. ¶ Tene marsupium: loculos uilico senex pbet: ut affatim obsoniū paret. ¶ Multo sæpiolas: teneras sępias. ¶ Loligiunculas ordeas: & ideo paruas: noia sunt pisciū. ¶ Lolligiunculas: ergo molles lolligines. Plin. in nostro mari lolligines quinū cubitorum capiunt̄: sępię binum: neque his bimatu longior uita.

Loligiuncula quid sit

¶ Imo triticeias: si sapis soleas. Soleę quoque pisces: sed qm̄ dicit triticeias: & solea calciamēti genus est: potest uideri e tritico factas esse soleas. Quomodo autē soleę cōcinentur lib. iiii. Apitius docet inquiens. Soleas batues: & curatas cōpones in patina adiiciens oleum li

St. Vt quia te tango, mel mihi uideor lingere.
Ol. Vltro te amator, apage te a dorso meo.
Ch. Illuc est, hunc quod hic præfecit uillicum,
Et idem me pridem, quom ei aduorsum ueneram.
Facere atriensem uoluerat sub ianua.
Ol. Vt tibi morigerus hodie, ut uoluptati fui.
St. Vt tibi, dum uiuam. bene uelim plus, q̄ mihi.
Ch. Hodie hercle opinor is conturbabit pedes.
Solet hic barbatos sane sectari uiros.
St. Vt ego hodie Casinam deosculabor, ut mihi
Bona multa faciam clam meam hanc uxorem. Ch. at at
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam,
Hic ipsus Casinam deperit, habeo uiros.
St. Iam hercle amplexari, iam osculari gestio.
Ol. Sine prius deduci. quid malum, operas? St. amo.
Ol. At non opinor fieri hoc posse hodie. St. potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Ch. enimuero huc aures sunt magis adhibendæ mihi,
Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
St. Apud hunc sodalem meum, atque uicinum mihi
Locus est paratus, ei ego amorem omnem meum
Concredui. is mihi se locum dixit dare.
Ol. Quid eius uxor? ubi erit? St. lepide repperi.
Mea uxor uocabit huc eam ad se in nuptias,
Vt hic sit secum, se adiutet, secum cubet.
Ego iussi. & dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit, si uir abierit, saxo
Tu rus uxorem duces. id rus domus hæc erit
Tantisper, dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin astute? Ch. age modo fabricamini,
Malo hercle uostro tam uorsuti uiuitis.
St. Scin quid nunc facias? Ol. loquere. St. tene marsupiū,
Abi. atque obsona, propera. sed lepide uolo
Molliculas escas, ut ipsa molliculast. Ol. licet.
St. Emito sepiolas lepidas, lolligunculas
Ordeias. Ch. immo triticeias, si sapis.
Soleas. qui quæso potius, q̄ sculponeas,
Quibus batuatur tibi os senex nequissume
Ol. Vin lingulacas? St. quid opus est? qñ uxor domist?
Ea lingulacula est nobis, nam nunq̄ tacet.
Ol. In re præsenti, ex copia piscaria
Consulere licebit, quid emā. St. æquom oras, nūc abis?
Argento parci nolo, obsonato ampliter.
Nam mihi uicino hoc etiam conuentost opus,
Vt quod mandaui, curet. Ol. iam ne abeo? St. malo.
Ch. tribus non conduci possum libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum,

Quinque

Quinq; hanc omnem rem meæ heræ iã faciam palam.
Manufeste teneo in noxia inimicos meos.
Sed si nunc facere uolt hera officium suum,
Nostra omnis lis est, pulchre præuortar uiros.
Nostro omine it dies iam, uicti uicimus.
Ibo intro, ut id, quod alius condiuit coquus,
Ego uicissim alio nunc pacto condiam.
Quicquid paratust, ut paratum nesiet.
Sitq; ei paratum, quod paratum non erat.

quamẽ uinũ: dũ; coqtur: teres piper ligusticũ origanum fricabis: suffundes oua cruda: & unũ corpus facies: super soleas refundes lento igni. ℣ Quã sculponeas. Cato in rebus rusticis pro genere calciamẽti culpones ponit: nẽpe ita pedurnos uocat. ℣ Quib⁹ ba. ti. os. Cędaẽ: uerbereẽ igt tibi facies sculponeis: ac soleis: batuere. n. uerberare. Sueto. i Calligula. Mirmillonẽ e ludo rudib⁹ secũ batuẽtẽ: & spõte pstratũ cõfodit ferrea sicca: ac more uictoꝝ cũ palma discurrit. ℣ Viu li. hoc quoq; nomẽ piscis: sed & ligulacã dicius loqcẽ locutuleiã: & ubis psusiorẽ q̃ sit par: iõ subiũgit: ea ligulaca ẽ. Nã nũquã tacet. ℣ In re põti. i. ĩ põtia. ℣ Obsonato amp. ãplũ facito obsoniũ. ℣ Cõuẽto ẽ opus op; cõ. ℣ In noxa. i culpa. ℣ Pręuortar uiros. i. ãmbo: & poccupabo: ut Fuga pueriũ hebrũ. ℣ Tã uic. uici. Prouerbiũ uetus uictos uicere ex osculana pugna natũ: uel ut alii q Vale. Leuinius ipator Ro. a Pyrrho uictus breui eũdẽ regẽ deuicerat: cuius rei meminit Titinius hoc modo: hęc qde q̃si osculana pugna est uictores i fugã pulsi: hinc spolia colligãt. ℣ Ego nunc uicissim: subaudi condiã: quã coquus condiuerit: uã hinc dolos in senem: & ulicum struent.

Batuẽre quid sit

℃ OPEras. i. facis. ℣ Lepide. ex codice antiquo. ℣ Batuaẽ. i. pcutiaẽ. ℣ Sculponeas dici uoluerũt cęstus plũbo ligatos: unde & Nęuius in philẽporo Scolponeis batuẽda sunt huic latera pbe. hęc Fulgẽtius citãs hũc locũ. ℣ Paratum. scribendum est: ex codicibus antiquis: & sententię cõcinnitate: ac uersus necessitate: non prandii: ut legit Pius impertinentia tantum persequens: & necessaria omittens. ac non uidens.

VGOLETVS ET GRAPA.

Sculponeę SARACENVS.

ACTVS TERTIVS.

Stalino. & Alcesimus Senes duo.

NVnc amici an ne inimici sis iago Alcesime mihi,
Sciã. nũc specimẽ specit, nunc certamẽ cernitur.
Curã erue, curã exie, castigaẽ, id põito ad cõpendiũ.
Cano capite, ætate aliena, ea addito ad cõpẽdiũ.
Quoi sit uxor, id quoq; illuc ponito ad compendium.
Miseriorem ego ex amore, q̃ te uidi neminem.
St. Fac uacẽt ædes. Al. qn ædepol suos, & ancillas domo
Certust omneis mittere ad te. St. eho nimiũ scite scit⁹ es,
Sed facito dum memineris uersus, quos cantat colax.
Cum cibo, tu quoq; eos facito ut ueniant, q̃si eant sutriũ.
Al. Meminero, hem nũc. n. demum nullo scito scitus es.
St. Cura, ego ad foꝝ mõ ibo, iã hic ero. Al. bñ ambula.
St. Fac habeant linguã ædes tuæ. Al. quid ita? St. quom ueniam inuocent.
Al. Ætate cedundus tu homo es, nimias delicias facis.
St. Quid me amare refert, nisi sum doct⁹? dicas uiuis: sed
Caue in quæsitione mihi sis. Al. usq; adero domi.

NVnc amici. Senex uicini alcesimi opã pstolaẽ: ædes uacuas exposcit cassina: ut facili⁹ clã uxoẽ potiaẽ. ℣ Nũc spe. spe. nũc. cer. Ac dixissẽ nũc agnoscã: nũc uidbo specimã a ũbo specio: qd i usu nõ ẽa ueteribus p aspicio positũ: & dẽ pbatio: & argm siue exẽplar: certam quoq; ab eo: qd cerno. ℣ Aliẽa. Se; ab am. ℣ Vacet. Pro uacuę sint: & ois ide abeat familia. ℣ S; fa. dũ meruia p uorsus quos cãtat colax cũ cibo: Tũ quoq; facito: ut uẽiãt: q̃si eãt sutriũ. Sẽsus hoꝝ uerboꝝ ois huc tẽdit: ut famuli: & ancillę uẽiãt saturi: uel secũ apportẽt cibũ: ut hẽant qd edãt: id qd p q̃dã iocosã: & iucũdã ueluti piphrasim expssit: nã stalino alcesimũ iubet uer suũ colacis meminisse: quos ille caneẽ solitus fuerat: q forte erãt eiusmodi: ut q erãt i domũ alienã ituri: uel saturi primũ fierẽt: uel cibaria secũ aueherẽt. id qd magis declarat: facito cũ cibo ueniãt: q̃si eãt sutriũ: qd oppidũ erat: & nũc extat i mõtibus hetruscis: ppea magis hãc lectionẽ pbo: q̃ erit his iterpũcto signanda: sed facito dũ memineris afer: uorsus quos cãtat colax: cũ cibo: tũ facito quoq; ueniant q̃si eãt sutriũ: colacẽ. n. assẽtatorẽ quẽpiã siue pasitũ fuisse autumam⁹ (tu a cuius noie facta fuit a Pla. comœdia: q̃ colax dicebaẽ: ut ex ueteribus colligiẽ grãmaticis: fuit ẽt menãdri colax: i q̃ colax parasitus: & miles gloriosus: ut testaẽ Teren. in eunucho: & nota: q dixit uorsus memineris pro uersus: nã dicimus: memini huius rei: & memini hãc rẽ: Virg. numeros memini: si uerba tenerẽ: afer aũt pro uafer: & astutus põit.

Colax

Colax qui fuerit

NVnc amici. Stalino uicinũ alcesimũ exorat: ut ędes cõmodet: quo se recipiat nupta cũ marito. ℣ Sis imago. i. referas imaginẽ amici: an inimici. ℣ Põito ad cõ. i. bẽ: & sine tpis dilatiõe te senẽ corrigito. Fac uacẽt ędes: mihi uacuæ sint: ut eo me recipiã. ℣ Facito dũ. syllabica adiectio ẽ dũ. ℣ Memieris uor. i. memoria teneris uersus. ℣ Quos cã. co. hic uiri pprĩũ: uel colax. qa gręce ita noiaẽ assẽtator ab eo: qd colõ a gręcis: ut author ẽ atheneus dẽ nutrimẽtũ. ℣ Cũ cibo. Vẽ ãt hic ũsus: quos cãebat colax sępius cũ cibo iterasse: ẽ ergo sẽsus: qa alcesimus dixerat se suos: & ãcillas missuꝝ i domũ stalinonis: fac igt stalino cũ cibo ueniãt. Qd facilius idicatur ex eo: qd seqtur: cũ iugt ut. ℣ Vt ueniat: q̃si eant sutriũ: nã q sutriũ petebãt: utpote locũ sterilẽ in thuscis secũ: uñ uescerenẽ: afferebant. ℣ Nullo scito scitus es: sapientiã nullã habes: qui hæc mihi dicant. ℣ Nimias delicias facis. Deliciose nimiũ agis omnia. ℣ In quęstione mihi sis: hoc est caue: ne mihi a te sit inquirendi iniunctus labor.

VALLA

℃ SED facito dũ memineris uersus: quos cãtat colax: ita scribẽdus est hic uersus: hoc sensu: qa alcesimus dixerat se missuꝝ ad eũ oẽs seruos & ancillas, respondet Stalino. nimiũ scitus es: sed seruos & ancillas mittito saturos: non famelicos: meminerisq; uersus: quos colax: & adulator qdam: qui forte tunc tẽporis notus erat cãtare solet. ii autẽ uersus tales esse debuerunt: ut qui ad alienam irent domũ: saturi irent: uel secũ portarent cibum: nec nugę Pii hic admittendæ sunt: multa de fescẽninis fabulantis hic nihil facientia: nec uersus rationem habentis: nec sententię.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. Veruex q dicatur

T properarē. Cleostrata a chalino commonefacta: uti senex puellæ cassinæ sibi primitias procurauerit: proponit uiro insidias struere: ut suis ille frustretur amoribus. ⁋ Veruecibus. Dictum est uerueces esse castratos arietes: ut capos castratos gallos: canterios castratos equos: & maiales castratos porcos. ⁋ Senati columen. Per ironiam dictum senatus. ti: a ueteribus. colomen & fulcimentum: sustentatio: a quo dictæ columnæ: Terenti. columen familiæ: cui commendani filium. ⁋ Non uilis est modius: qui uenit salis. Ex prouerbio dictum uidetur modium: scilicet salis non uenundari parua pecunia: q̄ si sal pro sapientia intelligi placet: dicit sapientiam utiq; comparari non posse: nisi cum labore: & industria: quod autem attinet ad intellectum: idest: nō tam facile id huiusmodi: quod optat pro uoto succedere. Nihil moror. Non curo: non magnifacio: qd̄ sæpius Pla. usurpat. ⁋ Atq; istam iube. Sed ualere. ⁋ Catillatum: idest ad liguriendum: ut catelli faciunt: qui alienas circumeunt domos: ut liguriant: inde dicti catillones gulosi. ⁋ Subducam nauim in puluinarium Dicitur puluinus lectus exiguus a pluma: & per translationem materies lignea: qua naues in terram subuehuntur Ouidi. collaq; puluino nostra ferenda dedi. metaphorice igitur dictum est: rem ipsam: scilicet deducendam esse in tutum locum: & cassinam: ueluti in altum emissam: rursus ad se quasi in portum recipiendā esse.

Puluinus quid sit

Cleostrata. Alcesimus.

T properarem arcessere hanc ad me uicinā meā, hoc
Ecastor id, qd̄ me uir tāto ope orabat meus, (erat
Libere ædes ut sibi essent, Casinam quo deducerent.
Nunc adeo nequaq̄ illam arcessam ego. ignauissumis
Liberi loci potestas ne sit uetulis ueruecibus.
Sed eccum egreditur senati columen, præsidium populi,
Meus uicinus, meo qui uiro liberum præbet locum.
Non ecastor uili emptus est modius, qui uenit salis.
Al. Miror huciam non arcessi in proxumum uxorem meam,
Quæ iam si arcessatur, dudum ornata expectat domi.
Sed eccam opinor arcessit. salue Cleostrata.
Cl. Et tu Alcesime, ubi tuā uxor? Al. intus si se arcessas, manet.
Nam tuus uir me. orauit, eam istuc ad te adiutum mitterem.
Vin eam uocem? Cl. sine, nolo, si occupata st. Al. otium est.
Cl. Nihil moror, molesta esse nolo. post conuenero.
Al. Non ornatis istic apud uos nuptias? Cl. orno, & paro.
Al. Non ergo opus est adiutricæ? Cl. satis domist. ubi nuptiæ
Fuerint, tum istā conuenibo. nunc uale, atq; istam iube.
Al. Quid ego nunc faciam, flagitiū maxumum feci miser.
Propter operam illius improbi hirqui edentuli,
Qui hoc mihi contraxit, operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arcessituram esse. ea se eam negat
Morarier. atq; ædepol mirum, ni subolet iam hoc huic
Vicinæ meæ. uerum autem altrouorsum quom eam mecum
Rationem puto, eius esset mecum postulatio.
Ibo intro, ut subducam nauim rursum in poluinarium.
Cl. Iam hic est lepide ludificatus. miseri ut festinant senes.
Nunc ego illum nihili meum decrepitum uirū ueniat uelim.
Vt eum ludificem uicissim, postq̄ hunc delusi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigi inter eos duos.
Sed eccum incedit. at quom aspicias tristem, frugi censeas.

VALLA.

T properarem arcessere. Cleostrata: ut sibi a marito mandatum dicit: id ad proximam myrrinam: ut eam distineat: non poscat ad nuptias: atq; ita maritum eius alcesimum frustrat. ⁋ Arcescere: idest euocare. ⁋ Liberæ ædes: ut sibi essent. Ex insidiis: ut audiuerat chalinus senem & eius acceperat consilium: ita cleostratæ dixerat: ideo idem commemorat. ⁋ Ignauissimis: subaudi marito meo: & alcesimo. ⁋ Vetulis ueruecibus. Aries castratus ueruex efficitur: quasi inuersam habens naturam: ideo hos senes uerueces appellat: utpote ad uenere; ineptos. ⁋ Senati columen. Iuxta secunda; declinationem prisca consuetudine senatus declinatur a senioribus natu. ⁋ Præsidium populi. Omnia ironicos dicta. ⁋ Non ecastor uili emptus est modius: qui uenit salis: sensus est salis modius: qui uenditur: non uili prætio constat: idest carus est: salem sapientiam dicimus: quod ita mentem condiat sapientia: sicut sal cibos: quoniam igitur hi senes deliri sunt: sapientiamq; non habent: id mirum uideri non debet: quoniam carus est salis modius. ⁋ Nihil moror: idest nolo. ⁋ Post conuenero: idest mox adhibo. ⁋ Atq; istam iube: subaudi ualere. ⁋ Edentulus sine dentibus. ⁋ Mihi contraxit: hanc litem commouit. ⁋ Quasi catilatum: idest canum ritu per alienas domos euntium. ⁋ Flagitium hominis: flagitiosus homo. ⁋ Ni subolet: idest quod futurum sit: deprehendat. ⁋ Vt subducam nauis rursum in puluinarium. Puluinar ubi corpus quieturi consternimus: inde & ubi naues in terram subducuntur quieturæ in puluinariis collari perhibentur: ubi trabibus subiectis a nauigio uacant.

Puluinare quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

⸿ SENAti pro senatus: ut sæpe dixi. ⁋ Catillare: teste Fulgentio: dicitur quis per alienas domos instanter gyrare a catulis tractum: qui per omnes domos circueant. Propertius Catillata geris uadimonia: publicum prostibulum: & citat hunc locum Plauti.

Stalino & Cleostrata.



Tulticia magnast mea, quod sinam
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet, in mundo fiet.
Sicut ego feci stultus. contriui diem,
Dum asto aduocatus quoidam cognato meo,
Quem hercle ego litem adeo perdidisse gaudeo,
Ne me nequicq̃ sibi hodie aduocauerit.
Rogitare oportet prius, & percontrarier,
Adsit ne ei animus, necne adsit, sibi quem aduocet.
Si neget adesse, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante ædeis eccam, hei misero mihi,
Metuo ne non sit surda, atq; hæc audiuerit.
Cl. Audiui ecastor cum malo magno tuo.
St. Accedam propius. quid agis mea festiuitas?
Cl. Te ecastor præstolabar. St. iamne ornatast res?
Iam ne hanc traduxti huc ad nos uicinã tuam,
Quæ te adiutaret? cl. accersiui, ut iusseras,
Verum hic sodalis tuus amicus optumus
Nescio quid se sufflauit uxori suæ.
Negauit posse, quando arcesso, mittere.
St. uitium tibi istuc maxumumst, blanda es parum.
Cl. non matronarum est officium, sed meretricum,
Viris alienis mi uir subblandirier.
I tu, atq; arcesse illam: ego intus quod factost opus,
Volo accurare mi uir. St. propera ergo. cl. licet,
Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam metum.
Miserrumum hunc hodie ego habebo amatorem.

Alcesimus. & Stalino.



Iso huc amator si a foro rediit domũ,
Qui me, atq; uxorem larua ludificatus est.
Sed eccũ ante ædeis. ad te hercle ibam. St. cõmodũ,
Atq; hercle ego ad te. quid ais uir minimi preci?
Quid tibi mandaui? quid tecum oraui? Al. quid est?
St. ut tu bene uacuas ædeis fecisti mihi,
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam,
Satin propter te pereo ego, atq; occaso?
Al. Quin. tu suspendis te? nẽpe tute dixeras
Tuam arcessiturã esse uxorem meam.
St. Ergo arcessiuisse ait sese, & dixisse te,
Eam non missurũ. Al. quin ea ipsa ultro mihi
Negauit eius operam se morarier.
St. Quin eã ipsa me allegauit, qui istã arcesserem.
Al. Quin nihili facio. st. quin me perdis. Al. quin beneſt.
St. Quin etiã diu morabor? Al. quin cupio tibi,
St. Quin aliquid ægre facere? Al. quin faciam lubens.
St. nunq̃ tibi hodie quin erit plus, q̃ mihi,

SARACENVS.



Tultitia magna est Forte dũ stalino in forũ processisset: tut⁹ est apud iudices amici causam ob idq; aliquãdiu ingratis moratus est. Aduocatus. Qui aut ius suggerit: aut pñtiã suam cõmodat amico: nã qui defendit alterũ in iudicio: patronus dicit: si orator est: aut procurator si negocium suscipit: aut cognitor: si præsentis causam nouit: & sic tuet: ut suũ: hæc Asconius. Adsit ne ei animus: scilicet aduocato: ac si dicat: inuiti non sunt trahendi: a cliẽtibus ad causarũ defensationẽ. Accersiui. Mentitur ultro mulier: ut inter uirum: & uicinum contentio: & iurgium fiat.

VALLA



Tultitia magna est. Stalino a foro rediẽs: ubi se aduocatũ esse oportuit: amico dolet: se ab illo fuisse occupatum: obuiaq; fit uxori: a qua eludit. Quod amet in mũdo fiet. i. sine macula: ac difficultate ulla. Dũ asto aduocatus cuidã Differt aduocatus a procuratore: & cognitore: q ut asconius inquit. qui defendit alterũ a iudicio: aut patronus dicit: si orator est: aut aduocatus: si aut ius suggerit: aut pñtiam suam cõmodat amico: aut pcurator: si negocium suscipit: aut cognitor: si præsentis cãm nouit: & sic tuetur: ut suam. Exanimatũ amittat. animo cõmotum relinquat. Te ecastor præstolabar. Tam te q̃ tibi pstolor dicimus. Sufflauit uxori suæ: idest summur murauit. Iam pol ego. Illa cum marito hæc secum loquitur.

Aduocat⁹ q & q pcurator

SARRACENVS.



Olo huc: Ambo i hac scena ludificati senes contendũt inter se. Larua. Re ficta dixim⁹ supra authoritate apulei: qd laruæ: & lemures dicant: cũ de larib⁹ & manibus mẽtionẽ habuimus. Cõmodũ. Nomen pro aduerbio. Occaso. Ab eo: qd occido media correpta: uñ occasus: & occaso uerbum.

Occaso uñ dicatur

VALLA.



Olo huic amatori. Alcesimus uicinus indignatus aduersum stalinonẽ bilẽ uomere excogitat: quem pariter iratus stalino adit. Ludificatus est larua: immũdum spiritum laruam dixere ueteres: ita hunc senem laruam ob insaniã uocat. Occaso. eo in occasum: & morior. In germanum modum: idest modo fratris: uel eius qui ex eodem sit germine.

VGOLETVS ET GRAPA.

SCEna hæc continet duorũ senũ iurgia q̃ iucunda. Occaso pro pereo positum est.

SARACENVS.



Vlla tulla ſū. Ancilla pdaliſca ſiīat tumultū exortū i domo: ut iterea ſenex dtineať i mora: quoad chaliīnus p caſſina ornet: ſubiiciaturq: q ſenē & uillicū ſua ſruſtreť ſpe. Niſi hęc imera gloſſā pcuſſit flore libyco. Sēſus ē timeo: ne iſta ebria ſit: ſ; quodā locutus eſt uerbo4 iuolucro: ne ab ancilla intelligereť: ordo quoq; ſic hēt: niſi hęc. ſ. pdaliſca imera. i. hoc die pcuſſit gloſſā. i. liguā flore libyco: uino: ita in ciſtellaria flore liberi dixit p uino: & liui⁹: florē antlabāt liberi ex carcheſiis. Nūero dicis. Sic hēbāt mēdoſi codices: legēdū ē nūero dicis teſtimonio ſeſtiq;qt. n. i ſuis: q extāt ſragmētis: nūero nimiū cito celeriter. Plau. i caſſina qd uis mea ācilla: nimiū ſçuis: nūero dicis. i. nimiū cito: & ap En. legiť neminē uidi: q nūero ſciret qcqd ſit opus: ſic in amphitryōe Pla. nu mero mihi in mentem uenit.

Locus reſtitutus

VALLA.





Vlla: nulla ſū. Pardaliſca ancilla a mulierib⁹ itus ſubornata: ut ſtalinonē pſter & olympionē p forib⁹ dſtineret quoad chalinū exornarint p caſſina: ut nuptū darēt: exit exclamans: formidineq; ſeni incutit. Perſugii. Quo me recipiā fugiēdo: id. n. pfugiū eſt qd barbare dř repudiū: ſicut effugiū: uñ qs erūpat i fugā. Ira pcita. i. cōmotior ſacta ī irā. Sui ē iops ai. q apud ſe nō eſt. Necat: ſubaudi dolor: uel ai igēs nexatio. Imera. i. dies. Gloſſam. i. liguā: uñ & gloſemata ſecretiores appellam⁹ īterptatiōes. Vſpiā: alicubi. Percuſſit. Quia uinū eā ipedit liguā: quomin⁹ poſſit: q mēs uelit: pnūciare: liguā uř pcuſſiſſe. Flore: libyco. uino exactiſſimo. Quicqd hoc: ſubaudi ſit: qtu hic clames. Scito. noris qd nbi uēturum ſit. Cerebrū diſptiā execrata: cōminuā iq̄t caput deteſtabilis. Ludibrio peſſuma adhuc: q me habuiſti: q ad hoc tps me detinuiſti uerbis: nec con ſeſti apuiſti qd ſit: ſ; mihi ludos facis. Nimiū ſcæuis. i. icrudelcis. Numero dicis: ita legendū: Feſti teſtimonio ingentis. Nūero Titinius q excā: nūero eſtis: mortui: hoc exemplo ut pigeretis. i. cur cito mortui eſtis. Itē i nelco: nūq̄ nūero mři faciemus uolui. i. nūq̄ nimiū faciem⁹: apd Neuiū: neminē uidi: q nūero ſciret: qq; ſit opus i. nimiū ſciret. apanurg. Antonius hæc ait: nūero nimiū cito celeriť nimiū. pla. i caſina: qs uis mea ācilla: nimiū ſcæuis nūero dicis nimiū cito. Accius. o ut ego eēm affinis tibi: nō ut te extinguerē: tuā peni natam: numero te expūgit timor. Affranius in ſuſpecta per falſum: & abſte creditū numero nimis celeriter. Cæcilius hei perii: quid ita numero uēit ſu cæ domū. Affanius: inſimulantē hei miſera numero: ac nequicq̄ ei gratias. Numero ſenatum ait: quiuis ſenator conſuli cū impedimento uult eſſe quo minus faciat. S. C. poſtulatq;: ut aut res: quæ afferuntur: diuidant: aut ſinguli conſulantur: aut ſi tot non ſint ſenatores: quo numero liceat pręſcribi. S. C. Quid intus tumulti fuit: tumulti pro tumultus; tumultus dicitur tam Cice. q Quin. ſententia: ubi tanta perturbatio oriatur: ut ſit timor multus.

Perſugium quid ſit

Nūero dicere qd ſit

Al. Quin hercle Di te perdant poſtremo quidē.
St. Quid nunc? miſſurus ne ad me es uxorē tuam?
Al. Ducas, eaſq; in maxumā malam crucē,
Et cum hac, & cum iſtac, cumq; amica etiam tua.
Abi, & Aliud cura. ego iam per hortum iuſſero
Meam iſtuc tranſire uxorē ad uxorē tuam.
St. Amicus nunc tu mihi es in germanum modum.
Sortē qua ego hunc amorē aut eſſe mihi dicā datum?
Aut quod ego unq̄ erga Venerem inique fecerim,
Quoi ſic tot amanti mihi obuiā eueniant moræ?
At quid illud clamoris obſecro in noſtra domoſt?

Pardaliſca ancilla. Stalino Senex.



Vlla ſulla ſū. tota tota occidi. cor mortuū̄ſt metu,
Mēbra miſeræ tremūt, neſcio uñ auxilii, præſidii,
Perfugii mihi, aut opūnūc copiā cōparē aut expectā,
Tanta facta modo mira ueris modis intus uidi. nouā,
Atq; integrā audaciam, caue tibi Cleoſtrata, abſcede
Ab iſta obſecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite quæſo iſti gladiū, quæ ſui eſt impos animi.
St. Nā qd eſt, qd hæc huc timida, atq; exaīata exiluit foras?
Pardaliſca? pa. perii. uñ uſurpāt aures ſonitū meæ?
St. reſpice mō ad me. pa. here mi. St. quid tibiſt? qd timida es? pa. perii
St. Quid piſti? pa. perii. & tu piſti. st. api qd tibi. pa. næ tibi.
St. Immo iſtuc tibi ſit. pa. ne cadā tene me. st. quicquid eſt,
Eloquere mihi cito. pa. contine pectus, face uentulum
Amabo pallio. st. timeo hoc negocium quid eſt,
Ni hemera hac gloſſam uſpiam percuſſit flore liberi.
Pa. Obtīe aureis amabo. st. i malā crucē pect⁹, aureis, caput,
Teq; Di perdunt. nā niſi ex te ſcio quicquid hoc ſiet,
Ibi pol execrata iſtic cerebrum diſpertiam.
Ludibrio peſſuma adhuc quæ me habuiſti. pa. here mi. st. qd uis mea
Ancilla? pa. nimiū ſæuis. st. numero dicis? ſed hoc qcqd eſt,
Loquere. atq; in pauca refer. quid nam intus tumulti fuit?
Pa. Audi, ſcibis, malū, peſſumūq; hic modo apud nos intus

VGOLETVS ET GRAPA.

PARdaliſca ſubornata a cleoſtrata & Mirina: alteſimi uxor exit foras nūcians Caſinā factā furioſā: & minitari ſe occiſuŗ Stalinonē: & eius uillicū olympionē. Foras: ex codicib⁹ antiqs. Ni hemera hac gloſſam uſpiā percuſſit flore liberi. ita legendus eſt: hic uerſus. hoc ſenſu: ni pro niſi: ancilla: ſcilicet pardaliſca hodie inuitauit ſe pluſculum ad potum alicubi: & ſic ebria ſit facta. Quas autem nugas pius effutit: dum ait: niſi hæc dies percuſſit gloſſam cuiuſpiā flore liberi &c, reiiciendas prorſus cēſemus: ut quæ cōtra metri rōnē; & ſniæ cōcinnitatē ab eo platæ ſunt.

HOC pacto

Tua ancilla hoc pacto exordiri cœpit, quod haud atticam
Addecet disciplinã. St. qd ẽ id? pa. timor præpedit dicta
Linguæ. st. quid est? possum scire ego istuc quid negoci sit?
Pa. Dicam. tua ancilla, quam tuo uillico uis dare uxorem,
Ea intus. st. quid intus ea? quid est? pa. imitaẽ malarũ malã
Disciplinã, uiro q̃ interminaẽ suo uitam. (uitam, gladiũ.
St. Quid ergo? pa. ah. St. qui est? pa. interimere ait uelle se
St. hẽ. pa. gladiũ. st. qd eũ gladiũ? pa. hẽt. st. hei misero mi/
Pa. isectaẽ oẽs domi p ædeis, nec quẽq̃ ppe. (hi, cur eũ hẽt?
Ita omnes sub arcis, sub lectis latentes metu mussitant.
St. occidi atq; interii, quid illi obiectũst malitiæ repente?
Pa. insanit. st. scelestissimum me credo esse. pa. imo si scias
Dicta, quæ dixit hodie. st. istuc expeto scire, quid dixit?
Pa. Audi per omneis Deos, & Deas deiurauit hac eum
Nocte occisuꝝ, qui cum cubaret. st. me occidet? pa. an qppiã
Ad te attinet? st. uah. pa. quid cum ea negocii tibist?
St. peccaui. illunc dicere uillicum uolebam. pa. sciens de uia
In semitam regredere. st. nunquid mihi quoq; minatur,
Pa. Tibi soli infestast plus, q̃ quoiq̃. st. quã obrem? pa. quia
Si se des uxorem Olympioni, neq; tuam, nec suam
Neq; uiri uitam sinet in crastinum protolli
Id huc missa sum, tibi ut dicerem, ab ea ut caueas tibi.
St. Perii hercle ego miser. nequest, neq; fuit me senex quisq̃
Amator adæq; miser. pa. ludo ego hunc facete. nã quæ oia
Facta dixi huic, falsa dixi. hera dolũ hunc, atq; hæc ex pximo
Protulerunt. ego huc missa sum ludere
St. Heus pardalisca. pa. quid? st. est quod uolo (roẽ.
Exquirere a te. pa. morã offers mihi. st. at tu mihi offers mœ
Sed ẽt ne habet, & nũc Casina gladium? pa. habet, sed duos.
St. Quid duos? pa. altero te occisurũ ait, altero uillicũ hodie
St. Occisissumus sum omniũ qui uiuunt. loricã induam
Mihi optumũ esse opinor. quid uxor mea? non eam adiit,
Atq; ademit? pa. nẽo audet ppe accedẽ. st. exoret. pa. orat,
Ponere alio modo ullo profecto, ni se sciat uillico (negat
Non datum iri. st. atq; ingratis, q̃ ĩe nõ uolt, ei' nubet hodie.
Nã cur non ego id perpetrẽ, quod occœpi. ut nubat mihi,
Illud quidem uolebã, non, sed nostro uillico,
Pa. sæpiuscule peccas. st. timor p̃pedit uerba, uerũ obsecro,
Dic me uxorẽ orare, ut exoret illã, gladiũ ut ponat, &
Redire me intro, ut liceat. pa. nũciabo. st. & tu orato.
Pa. Et ego orabo. st. at blande orato, ut soles. sed audin? si
Effexis hoc, ego soleas tibi dabo, & anulum (petres.
In digito aureũ, & bõa plurima. pa. operã dabo. st. face, ut i/
Pa. sed nũc iã nisi qppiã remorare me. st. abi, & cura. Pa. re/
Eccum tandem obsonatu eius adiutor, pompã ducit. (dit.

Olympio. Coqus. & Stalino.

SARACENVS

HOC pacto exordiri. Protrahit sermonẽ lõgi' diutius: ut moreẽ senẽ. Interminaẽ. Pl' q̃ minaẽ. Terẽ. i andria: i/termiata sũ: ne faceres. Mussitãt. Tacẽt: uel submissa uoce loqnũt. susurrãt: obmutescũt. Qui cũ. p cũ quo. Protolli. Elõgari. Ludo ego hũc. Ad spectatores loqẽ: nõ auscultãte sene. Atq; hæc. Sez myrrina uicina: uel seipsã dicit poti' cũ hera struxisse fallaciã. Illũ q̃dẽ uolebã nõ. Senis ẽ icõstãtia: q uel iuitus fateẽ cassinã depire. Sępiculæ. Diminutiuũ a sæpe. Effexis: p effeceris. Ei' auditor: olympionẽ diẽ: q obsonatũ inerat. Põpã. Ferculoꝝ apparatũ.

VALLA.

HAVD attica addecet disciplinã. i. moratis atticis minime facere coueniat. Præpedit dcã lingua: s̃occopat: ne liguã pferẽ possit. Metu mussitãt. nimio metu loq nõ audẽt. Deiurauit. i. obnixissime iurauit. Occisurũ eã hac nocte. Cũ sit mulier: dixit occisurũ: nõ occisurã: qa ifinitũ nõ pticipiũ ẽ: ita Ci. in uerrẽ: hac sibi re s̃sidio sperant futurũ. Ita gracch' i orõne: cui' titulus ẽ de qnto Põpilio. Circũ cõciliabula credo ego inimicos meos hoc dicturũ. ita q̃drigarius i tertio annaliũ: dũ hi cõciderẽt hostiũ copias: ibi occupatas futurũ. Idẽ in xii. ãnali. Si p tua bõitate: & nra uolũtate tibi ualetudo suppetit: ẽ qd speremus deos bõis bñfactuꝝ. Valeri' ancias lib. xxiiii. si hæ res diuiæ factæ rectæq; plitatę eẽnt haruspices dixerũt: oia ex snia pcessuꝝ. Addit aulus Gel. Plau. ẽt i cassina: cũ de puella loq̃reẽ: occisuꝝ dixit: nõ occisurã. Sciẽs de uia in semitã regredere: cũ scias inqt: qd dicas de uia: q̃ te rectũ ducit: retrorsum te recipis in semitã: nẽpe ñ dicas id qd ligua tua coarguit mẽtẽ psentisceẽ. Hęc dolũ ex pximo, subaudi. myrena. Occissim' sum oium: q uiuũt. añcedo inqt oẽs: q uiuũt occisiõis piculo. Loricã induã: me armabo. Villico nõ datũ iri: se nõ despõdẽdã olympiõi. Sæpiculę peccas: a sępe diminutiuũ sæpiculæ: sicut a sępi9 sępiuscule. Prępedit uerba: ipedit añq̃ pnuntiẽ: ac s̃ercipit. Soleas tibi dabo. Delicatũ calciamẽti gen': qd maxie conuenit mulieribus. Iuue. Et solea pulsare nates. Nec solũ ea ut ait Verri' iq̃ solo pedis subiiciẽ: sed ẽt p materia robusta: super quã paries cratiti' extruiẽ. Nisi qppiã remorare me. ibo inqt: nisi tu me uis adhuc morari. Ei' adiutor põpã ducit. Olympio lqt aduẽit: q ipm adiuuat cũ põpalõgo comitũ ordie: coquos. n. secũ adducebat: & tibicias: hęc põpa fuit: nẽpe pẽpo mitto sigñat: uñ põpa dicta. Põpa uñ dicta

VGOLETVS ET GRAPA.

MVssare: & murmuraẽ ita discernũẽ: q mussaẽ hoiu3 sit occulte qd: & s̃ssa uoce loquẽtiũ qd ęclatũ uelit. Verg. i x. Qd fortũa ferat ppli: s3 dicẽ mussant. Et alibi: Flẽt mæsti: mussantq; ptes. Murmurare ãt maioris soni ẽ pximi ad tumultũ Verg. primo geor. Nemoꝝ increbrescere murmur: Inde fit mussito uerbũ frequentatiuũ a supino formatũ. Mussito.
Occisurũ: & familia auctore. A. gelio lib. i. noct. at. Nõ p pticipio positũ ẽ. Sed uerbũ est indifinitũ: qd gręci appellãt ἀπαρέμφατον neq; numeris: neq; generibus s̃seruiẽs. Sed libeꝝ undiq;: & ipromiscuũ ẽ: q̃li. c. Graccus uerbo usus ẽ in orõne: cuius titul' est. de. Q. popilio circũcidiabula, in q̃ita scriptũ est; credo ego inimicos meos hoc dictu Occisurũ

rũ inimicos inqt dicturũ: & nõ dicturos: uť ne ea rõne positũ apud graecũ dictuꝝ q̃ est apud ciceronẽ futurũ: sicut ĩ græca orone sine ulla uitii suspectiõe. oĩbus numeris generibus sine discrimine attribuunť huiuscemodi uerba. ποιήσειν ἐρεῖν, i. futurũ. λέξειν ἐρεῖν dictuꝝ: & similia. In. Q. quoq; quadrigarii tertio anãli. lib. uerba hęc esse dixit: dũ hi cõciderẽt: hostiũ copias ibi occuparas futuꝝ. In. xii. ãnali. eiusdẽ. Quadrigarii pricipiũ libri sic scriptũ. Si ꝑ tua bonitate: & nfa uolũtate: tibi ualitudo suppetit: est qd speremus: deos bõis bñfactuꝝ. Itẽ ĩ ualerii ãtiatis li. iiii. & . xx. sili mõ scriptũ est. Si hę res diuiæ factę recteq; plitate essent: aurufspices dixerũt: oĩa ex snia pcessuꝝ: Plau. ẽt in casina: quũ de puella loq̃ret: occisurũ dixit: nõ occisurã: his uerbis. Etiã ne hãc casina gladiũ? Si hẽt. Sed duos St. Quid duos: Par. altero te occisurũ ait: altero uillicũ: Item Laberius in gemellis. Nõ putaui inquit hoc eã facturũ.

SARACENUS. Vide fur: ut sẽtis: In hac sceña inducit & coquus: qui prius nõ iducebať: quẽ uillicus cõduxerat olympio: & ad quẽ primũ loquiť furẽ: & tanq̃ senti appellãs: & ẽ sensus: & ordo: uide fur q tãq̃ sẽtis es: ut ducas. i. trãsferas te sub signũ: hoc ẽ ab ordine nõ secedas in deferẽda põpa: & est trãslatio a militibus sumpta. q iubenť a signo nõ recedere: dũ sunt i acie: qd ãt sentis sit: ipse declarat: qa cũ qd tãgit: aut rapit: aut scidit: & lacerat: & ad coquoꝝ mores respexit. quoꝝ ingeniũ ẽ rapere: & furari: & est dicta sentis: ꝙ sentianť: ut supra Pla. nõ es in senticeto: eo non sentis: q̃ senticosa uerba ꝓtorquet turba: dixit affrani⁹. ¶ Vbi ubi. Pro ubicũq;. ¶ Duplici dãno: idest scindẽdo: lacerãdo. ac rapiẽdo: & furãdo. ¶ Patrice. i. more patricio: ac nobiliť ab eo: qd est patricius. ¶ Excurat⁹. Nimio cultu: & cura ornatus. ¶ Ah hodie: Subaudi licet pp nuptias lautũ esse. ¶ Enimuero pragmatami parechis. Hoc est pbes mihi difficultates: & negocia. ¶ Dabo μοι κακὸν ὄζειν. Dabo certe malũ olere: q̃si dicat emittã uẽtris crepitũ. ¶ Ebria. Abũdãs: opulẽta. ¶ Barbarico ritu: Lautissimo scz & ornatissimo: cũ. n. ostẽdere uolebant: qd factũ fuisse maximo sumptu: & ipẽdio dicebãt: uel barbarico uel babilonico: uel psico more factũ: ut apud Horatiũ: Persicos odi puer apparatus. ¶ Qui me: atq; te iuitat. Scilicet gladio. ¶ Inibiť. Pro it⁹ ibiť.

Vide fur, ut sentis, sub signum ducas. co. q uero sentes?
Ol. Quia quod tetigere, illico rapiũt. si eas ereptum
illico scindunt. (ctant. co. eia.
Ita coqui adueniũt. ubi ubi sunt, duplici damno mul-
Ol. Atat cesso magnifice, patriceq;, amiceq; hero meo (ego
Ire aduorsũ? St. bõe uir. salue. Ol. fateor. St. qd fit? ol. tu amas
Esurio, & sitio. St. lepide incessisti excurratus. ol. ah. hodie.
St. Mane uero, q̃q̃ fastidis. ol. hei hei feret tuus mihi (πράγματα
Sermo. St. quæ res? Ol. hæc res. St. ẽt ne astas, enimuero πράγ-
μοι παρέχεις. Ol. dabo μοι κακὸν, ut ego opinor, nisi mi-
hi resistis, ὄζειν,
Potin, ut á me abeas, nisi me uis uomẽ hodie? St. mãe. ol. qd ẽ?
Quis hic homost? St. herus sum. ol. qui herus? St. quoius es ser-
uos tu. Ol. seruos ego?
St. Atq; meus. Ol. non sum ego liber? memento. St. mane atq;
asta. ol. omitte, seruos sum tuus (hem sapis
St. Optumest obsecro olympisce mi, mi pater, mi patrone. Ol.
Sane. St. tuus eqdẽ sum. ol. quid mihi seruo opus est tam neq̃?
St. Quid nunc? q̃ mox recreas me. Ol. cœna modo si sit cocta.
St. ergo abeant.
Propere, cito introite, & cito deproperate, iam itus ero, facite
Cœnam mihi. ut ebria sit, lepide, nitideq; uolo, nihil moror
Barbarico ritu. ne ẽt issis? Ol. ego hic hito. St. nũqd ẽ cæterum
Quod moræ sit? ol. Casinam intus habere aiũt, qui me, atq; te
inuitat. St. scio.
Sic habere sine, nugas agunt. noui ego malas illas merces.
Ol. Quí tu i mõ domũ mecũ. St. at pol metuo malũ. i tu mõ, pᵒ
Perspicito quid intus agatur. ol. tam mihi mea uita, q̃ tua
Tibi carast. St. uerum modo. ol. si tu iubes, inibitur tecum.

VALLA. Vide fur. Seruus Olimpio ob sonatu ueniẽs põpã ducit: obui⁹ fit seni: & uterq; sibi metuit. ¶ Vide fur. coquũ furẽ uocat: ut in aulularia. ¶ Vt sentis: qa ut spina uestes discerpit: ita ut rapiẽs. ¶ Sub signũ ducas. Tuo i loco psistas: tãq̃ sub signo. i. sub uexillo. ¶ Qui uero sũt sentes. Quo nã pacto inqt sentes ipsos noiasti. Duplici dano mulctãť. Quia rapiũt: & qa discerpũt. ¶ Fateor: subaudi me uirũ bonũ eẽ. ¶ Excurat⁹. i. scuratũ more istruct⁹ aduenisti. πράγματά μοι παρέχεις. pragmata pturbatiões: pragma in singulari rẽ significat: i plurali pragmata molestias ab eo: qd ẽ prato: cuius πρακτικός πέπραγμαι ὅθεν πρᾶγμα. ¶ Me παρέχεις. mihi pbes. ¶ Dabo me κακὸν ut opinor nisi resistis ὄζειν. Ordo uerboꝝ est. Dabo me κακὸν ὄζειν. i. malũ olere. ὄζω. n. oleo significat. Vñ & ὄζη fœtor oris appellať. Celsus i recto itaq; & remissiõi credẽdũ est. q̃ ẽt imorať: & iactationẽ: fœtoreq; quẽdã oris: quẽ ozẽ græci uocãt minuit. ¶ Olimpisce mi. olympio: olympiscus diminutiuũ. ¶ Abeãt ꝑpere: subaudi coq. ¶ Cito introite. Cõuertit nũc sermonẽ ad coquos. ¶ Vt ebria sit. i. copiosa. ¶ Barbarico ritu: ut barbari solẽt. ¶ Nẽpe psæ. Hora. Persicos odi puer apparat⁹. Iuue. Persicus orborũ lautissimus: ĩõ Terẽ. dinumeret nũc hic babylo uiginti minas: & Vir. barbaricos postes appellauit. sensus est nolo supfluũ qppiã: ut barbari solẽt. ¶ Sic sine hẽre: omitte: ut ita habeat. ¶ Malas merces. Nẽpe mulieres dicit: quas habet senex suspectas. ¶ Inhibitur tecum. Tibi ero comes: dum intro ibis.

Ozẽ qd sit

VGOLETUS ET GRAPA. ¶ πράγματά μοι παρέχεις pro uerbialiter dr. Hoc est molestias mihi pbes. Vtiť hoc puerbio Aristophanes in ea fabula: q̃ inscribiť Plut⁹ ἀλλά σοι πράγματα παρέξω. Hinc pragmatici dicunť: q iura subministrabãt oratoribus ἀπὸ τῆς πραγματείας id est ab actiõe denoiati. De qbus Cicero lib. pmo: de oratore ad. Q. Fratrẽ. Itaq; non ut apud græcos infimi homines mercedula aducti ministros se præbent in iudiciis oratoribus: hi qui apud illos pragmatici

Pragmatici q dicanť

los pragmatici uocant. Idē & Quintil. lib. iii. &. xii. inst. oratoriarum. Dabo ad-ι κέκον ὄζειν. Hic ordo: hoc sensu dabo malū olere: nisi relistis: &c. Et respondet ad illud. Hei fetet tuus mihi fermo. ὄζω significat oleo inde ozena piscis mali odoris dictus Plinius. viiii. nat. hist. lib. Polyporū generis est inquit ozena dicta graui capitis odore ob hoc murænis maxime eam consectantibus. Est præterea ozena ulcus graue olens maxime nares infestans.



SARACENVS.

NEc pol ego nemeę. Rursus ancilla prodit palā factura: quæ intus gerant: fallacias. s. stni seni: & uillico olympiōi. ‖ Nemeę. Quattuor fuisse apud græcos certamina celebrata perhibent olympia Iouis pythia apollini: nemea herculi: & archemoro Isthmia. ‖ In culina. Colinā ueteres pri⁹ dixerūt: postmodū culinā: postremo coqnam. ‖ Estrinces. Quasi ab edendo uoratrices. ‖ Corbitant. Est corbitare in corbitā mittere: corbita si quidē est nauigii genus: in cuius summo malo corbes apponeretur: hoc loco per quādam trāslationē corbitāt. i. uentrē iplent. ‖ Comes esse possunt. Lege comesse pñt.

Certamina apud græcos quot fuere

ACTVS QVARTVS.

Ancilla.

NEc pol ego Nemeæ credo, neq; ego Olympiæ,
Neq; usq̄ ludos tam festiuos fieri? q̄
Hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, & nostro olympioni uillico.
Omnes festinant intus totis ædibus.
Senex inculina clamat, hortatur coquos,
Quin agitis hodie, quin datis, si quid datis
Properate. cœnam iam esse coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona candide.
Laute uestitus, exornatusq; ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant.
Quem dent pro Cassina nuptum nostra. sed nimium
Lepide dissimulant fore, futurum huius quod est.
Condigne autem nimis lepide huc conducti coqui,
Ei rei dant operam, ne cœnet senex,
Aulas peruortunt. ignem restinguunt aqua,
Illarum oratu faciunt. illæ autem senem
Incœnem extrudere cupiunt ex ædibus,
Vt ipsæ solæ uentres distendant suos.
Ego noui illas ambas estrices, corbitant,
Vbi comesse possunt. sed aperitur ostium.

VALLA.

AEdepol ego nemeę. Quattuor olim in græcia fuere certamina: olympia: pythia: isthmia: nemea. In qb⁹ q coronabant tā magno habebant in prętio q̄ qui Romę triumphabāt: de qbus laudes in primis Pidari poetæ hymnis celebratęq; ū & libri illi olympia: pythia isthmia: nemea. Olympia Ioui deputabant. Pythia apollini. Isthmia herculi. Nemea Archemoro. In olympiis uictori ex oleastro corona. In pythiis ex lauro. In isthmiis ex pinu. In nemeis ex apio. Ancilla ergo ait nusq̄ se uidisse: aut audiuisse ludos pulchriores q̄ q intus fabricati sunt. ‖ Nemeæ. nemea. n. silua: ubi ludi nemei. ‖ Olympiæ. olympus mōs apud pisam ciuitatē: ubi ludi Ioui deputati olympia noiati: quos primus Hercules istituit. ‖ Armigerum: nēpe chalinū. ‖ Fore huius. nēpe fore talis rei aliqd: ut facturę sunt. ‖ Aulas puortūt: in ignē subuertūt: ne qd coctū sit. ‖ Illarū oratu. Orant. n. mulieres coquos: ut cœnā differāt. ‖ Extrudere incœnē: sine cœna: ut comitetur spōsam. Ventres distēdāt suos. Impleāt æsca: potuq;. ‖ Ambas æstrices: plurimū comedētes: a supinis uerborum, I or nascunt uerbalia noia: ut lectū lector: doctū doctor: amatū amator: a qbus fiūt fœminina: ut amatrix: doctrix: lectrix: at si supinū i sū mittat iuxta analogiā: fœmininū fieri ñ pt: ut ab eo: qd ē cursor cursrix: nēo dic: itaq; id pspiciēs. Ci. i qō. tus. ab eo qd ē tōsū tōstriculas dixit. & Martialis tōstrix ptulit addēdo. t. Ita hic Plau. cū si a supino æsū æsor masculinū æstrices fœmininū ptulit. ‖ Corbitāt. Corbita inqt No. est genus nauigii tardū grāde. Plau. in pœnulo. Tardiores q̄ corbitæ sunt in trāquillo mari. Corbitāt ergo sese ad summū iplēt: quasi nauigiū onerent.

Corbita quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

CEbrabant in græcia certamina. iiii. sacra appellata. olympia. s. ioui. Pythia Apollini. Isthmia Palæmoni Nemea Archemoro dedicata. quorū uictores Hieronicæ. i. sacrorum certaminū uictores dicebant. ‖ Villico addēdum fuit ex uetusto exēplari: metri necessitate: & sniæ cōcinnitate: & nō pmittēdus uersus in perfectus: ut fecit Pius. ‖ Comesse. i. comedere: ex codi. antiquis recta metri ratione: & sententię concinnitate: nō comes esse. i. comitari: ut insulse nimis cōmentat Pius contra grāmaticam: quę ut comites dicatur exigit; non come: & contra rationem metri.

SARACENVS. SI sapitis. De puella senex solicitus moram omnem quærit interrumpere. animo enim cupienti (ut inquit Salustius) nihil satis festinatur. ⁋ Volupe. pro uoluptate. ⁋ Luci: Aduerbialiter positum: sicut & tépori. ⁋ Nullum. Pro nihil. ⁋ Cum lampade. Mos fuerat in nuptiis faces accendere: quas cereos appellabant: quas quinq; tantũ: neq; plures: neq; pauciores accendebãt: cãm affert: Plutar. statim in primo ꝓblemate.

VALLA. SI sapitis uxor. Cupidus senex cum cassina iam iam concũbere in cenis exit domo: ut illã comittetur. ⁋ Facite uestro animo uolupe. Oblectetis animum uestrum inquit. ⁋ Sed properate istum: atq; istam actutũ emittere: propere inquit maritum: & uxoré foras educite. ⁋ Vt ueniamus luci: quo anteq̃ tenebræ adimant lucem rus perueniamus. Cunctas. i. cõmoraris: & cũcto cunctas: & cũctor cũctaris. ⁋ Nullum esurit: pro nihil esurit. ⁋ Meus socer⁹: socerus antiq; nunc socer: socerũ uocat: q eius uxore tanquã filia sit potiturus quasi gener sit futurus senex. ⁋ Cõpar cõmaritus: idest par mecum in amore: maritusq; mecum: quia ambo mariti sumus cassinæ.

Stalino. & ancilla.

SI sapitis uxor, uos tamen cœnabitis,
Cœna ubi erit cocta. ego ruri cœnauero.
Nam nouom maritum hinc, & nouam nuptam uolo
Rus prosequi (noui hominum mores maleficos)
Ne quis eam arripiat. facite uostro animo uolup.
Sed properate istum, atq; istam actutum emittere
Tandem, ut ueniamus luci, ego cras hic ero.
Cras habuero uxor ego tamen conuiuium.
An. Fit, quod futurum dixi, incœnatum senem
Foras extrudunt mulieres. St. quid tu hic agis?
An. Ego eo, quo me ipsa misit. St. ueron? An. serio.
St. Quid speculare? An. nihil equidem speculor. St. hinc abi,
Cunctas? intus alii festinant. An. eo.
St. Abi hinc sis ergo pessumarum pessuma.
Iam ne abiit illæc? dicere hic quid uis licet.
Qui amat tantum, hercle si esurit, nullum esurit,
Sed eccum progreditur cum corona, & lampade
Meus socerus, compar, commaritus uillicus.

SARACENVS. Tibicẽ unũ AGe tibicẽ: A tibiis & cano tibicẽ: tibiæ enim ex tibiis primum gruum: a quibus nomen receperũt postmodũ ex harũdinibus factæ. ⁋ Hymenæus: Ligua græca thalassius: latina est nuptiarũ deus dictus a potus hymenos. i. membrana claustro. s. uirginali quod rũpitur in nuptiis: alii dixerunt hymenæum ueneris: & bacchi filiũ: cuius propriũ sit in nuptiis psallere quod nomé in nuptiis crebro iactabatur: huius rei cãm: si uis edisce a Plutarcho. ⁋ Io hymen. Erat hæc cantio: & nuptiale carmen: ut apud Horatium: & catullũ legitur. ⁋ Illo morbo. Scilicet uenereo. ⁋ Numé. Lege nun men:⁹ ꝑ me ne expert⁹ es q̃ fuerim tenax: sensum enim tangit obscenum honesta: & cauta locutione.

VALLA. AGe tibicen. In hac scæna hortatur senex tibicines: ut canant: sonituq; nuptias concelebrent. ⁋ Hymeneo. quem atheniẽses ut talasionem Romanum numinis loco in nuptiis habuerunt. ⁋ Hymé: Cartilago appellatur hymé in animalis corpore. (Hymen qd sit) ⁋ Nam quid illæ nunc tandiu intus remorantur remeligines. Illæ subaudi mulieres. Remeligines inquit Festus & remoræ a morãdo dictæ sunt a Plauto in cassina: nã quid illæ nũc tam diu intus remorantur remeligines. Ab affranio in prodito. Remeligo a laribus missa sum: hãc quæ cursum colit. ⁋ Tanto minus: subaudi proficio. ⁋ In nuptiis communibus: tam mihi q̃ tibi. ⁋ Illo morbo: subaudi amatorio. ⁋ Ne tu si esses: profecto si fueris inquit equus: nullo mõ potuisses subdomari. ⁋ Nimis tenax es: nimis morsus frenum tenuisses: qui in amore sis tã pertinax. ⁋ Nun men expertus uspiam. An tu me inquit alicubi de me fecisti periculum. ⁋ Exitur foras. Exitur impersonale uerbum. ⁋ Iam oboluit cassina procul. Eminus inquit cassina adueniens de se odorem iaculata est.

Olympio. Stalino.

AGe tibicen, dum illam educunt huc nouã nuptã foras,
Suaui cantu concelebra oẽm hanc plateolã hymenæo.
Io hymen hymenæe o hymen. St. quid agis mea salus?
Ol. Esurio hercle, atq; adeo nũc haud parũ sitio. St. at ego amo.
Ol. At ego hercle, nihil facio tibi amor pericli,
Mihi inanitate iamdudum intestina murmurant.
St. Nã qd illæc nũc tam diu intus, remorant quasi ob industriã.
Quãto ego plus ꝓpero, tãto illa minus, ol. qd si ẽt occẽtẽ hymeneũ?
St. Censeo, & ego te adiuuabo in nuptiis cõmunibus.
Ol. Io hymen hymenæe o hymen. St. perii hercle ego miser.
Iam me ædepol dirumpi cantando hymenæum licet.
Illo morbo, quo dirumpi cupio, non est copia.
Ol. Aedepol næ tu si esses equos, esses indomabilis.
St. Quo arguméto? ol. nimis es tenax. St. nũ me exptus uspiã.
Ol. Di melius faciant. sed crepuit ostium, exitur foras.
St. Di hercle me cupiunt seruatum. iam oboluit Casina procul.

VGOLETVS ET GRAPA. ℂ Parum. ex codicibus antiquis.

Sensim



Ancillæ duæ. Olympio. Stalino.

SEnsim super attole limen pedes noua nupta.
Sospes iter icipe hoc, ut uiro tuo semper sis superstes.
Atq; ut potior pollētia, ut uincasq; uiri uictrixq; fies.
Superetq; tuum imperium, uir te uestiat, tu uirum despolies.
Et diu ut uiro subdola sies obsecro memento.
Ol. Maxumo suo hercle illico, ubi tantulum peccassit.
Non taceo. St. quæ res? Ol. mala malæ male monstrant.
Hanc rem mihi ex parata imparatam
Id quærunt. uolunt hæc ut infecta faciant.
An. Age Olympio, quando uis uxorem accipere hanc a nobis?
St. Date ergo, daturæ unq̃ si estis hodie uxorem, abite intro
An. Amabo integræ, atq; imperitæ huic impera, atq;.
St. Eucturust. ualete, ite iam ualete, iam ne abscessit uxor?
Ol. Domist, ne time. St. euax, nunc pol demum ego sum liber.
Meum corculū, melliculū, uerculum. Ol. heus tu malo, si sapis,
Cauebis. meast hæc. St. scio, sed meus fructus est prior.
Ol. Tene hanc lampadem. St. immo ego iam tenebo.
Venus multipotēs bonam uitam mihi dedisti. huius quom copiam mihi
Dedisti corpusculum melliculum. Ol. eia uxorcula.
St. Quid est? ol. institit plantam. St. quasi iocabor.
Nebula haud est mollis: atq; huius est.
Aedepol papillam bellulam. ol. hei misero mihi.
St. Quid est? ol. pectus mihi agit nunc cubito
St. Quid tu ergo hanc quæso tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto. non. ol. uaha.
St. Quid negoci est? ol. obsecro ut ualentulast.
Pene exposuit cubito. St. cubitum ergo ire uolt.
Ol. quin imus ergo, St. bella bellatula Cassina.

SEnsim superattole. Exibat chalinus ornatus pro cassina inter ancillas medius: quem ueluti nuptā monent paulatim gradū attollere: & sensim incedere: sensim enim paulatim. & quasi cum meditatione: & sensu. ¶ Superstes. Dicūtur superstites incolumes: & qui supersunt mortuis: sed hoc loco superstes: quasi q; semper superstet: & opinione sua fiat potior: & superior uiro. ¶ Pollentia. Potentia a pollendo: aliter pollētia dictum oppidum est a Plinio qui ubi de maiore balearium insula loquitur sic itulit: oppida habet ciuium romanorum palmam: & pollentiam latinorum ciuium: licet Strabo non pollētiam: sed potentiā nominet. Pomponius: & Ptolemæus pollentiam: est & pollentia iuxta alpes: ut docet idem Plin. in. viii. & de pollentia rursus meminit in. xxxv. ¶ Integræ. Incorruptæ: & intactæ mulieri. ¶ Imperitæ. Nuptiarum experti. Verculū: A uere diminutiuū: ut a corde corculum: & a melle melliculum. Immo ego iam tenebo. Lege potius immo ego istam tenebo. s. puellam. ¶ Institit. Obfirmauit: & se continuit. ¶ Agit. Impellit. ¶ Exposuit. Eiecit de significatione huius uerbi plura Nonius. SARACENVS. Pollentia quid sit. Verculum quid

SEnsim superattolle limē pedes docet ancillæ cassinam: qualem apud maritum esse oporteat. ¶ Sensim: pedetentim: ac pedepressim. ¶ Superattollet. ordo est: o noua nupta attolle pedes sup limen. ¶ Sospes iter. ergo hic & hæc & hoc sospes. Ita Iuue. Depositum tibi sospes erit: ita & hospes: unde & in plurali hospita: & inhospita. ¶ Potior. pollentia: ut antecedas omne: quod pollet: ac præcellit. Vbi tātulum peccassit: ubi pusillum modo peccauerit. ¶ Atq; imperitæ: quæ nouitia: necdum rerum perita est. ¶ Melliculum: a melle diminutum. ¶ Verculum. a uere. ¶ Eam tenebo: subaudi cassinam. ¶ Aedepol papillam: eminentiam māmæ dicit. ¶ Tractas tā subaudi nequiter. ¶ Pene exposuit: idest excussit e lecto. ¶ Bella bellatula conscende thorum. uerbum confictum bellatula. VALLA.

¶ VERCVlum. ὑποκοριστικῶς a uere. ¶ Lampadam: non lampadē scripsisse Plautum testis est Priscianus libro. vii. VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.



Cceptæ bene. Nũc cleostrata mulier una cũ pdalisca ãcilla domo exeũt obseruaturę qd agãt dcepti amatores: seruus ãt chalinus nllo pacto admittiẽ i scæna: ut in deprauato prius codice. Hic pdalisca esset. Corrigo hic pardalisca esto: & rursus ubi: corrupte ectato legebatur: emendanimus: spectato.

VALLA.



Ccepte bñ: & cõmode. Staturæ mulieres exeũt: ut iuisant: qd amatores faciant cassinæ. Eximus itus. Intus aduerbiũ de loco est: ita in amphytrione paterã itus pferto foras. Qd reli. est. i. i futurũ: qd mihi supest uitæ. Nouum nuptũ cũ nouo marito: nubere pprie mulieres dicebantur a ueteribus. qa nubere tegere est: unde obnubere. Statius: obnubit tenuia ora canis: & nubes dictæ: ita & mulieres: q̃ ad maritũ pergẽtes flammeo tegebantur hinc & nupta uerba diecbanẽ ab antiqs: q̃ uirginẽ dicere nõ licebat: ut Plau. in discolo: uirgo sum: nõ didici uerba nupta dicere. Nuptias ãt ait santra dictas eẽ ab eo: q nymphea dixerunt græci antiq gamon: inde nouã nuptã nean nymphin. Cornificius: q noua petanẽ cõiugia. Curiatus q noua ratio fiat. Elius & Cincius: qa flammeo caput nubẽtis obuoluaẽ: qd antiqui obnubere uocarint: ob quã causam legem quoq; par ẽ tã iubere caput eius obnuberẽ: q parentẽ necasset q̃ est obuoluere. Qui locum præbet. Eo inquit: qui locum nostro seni senex uicinus dedit: non existio queq̃ eẽ neqorẽ. Hic pdali. eẽ te: subaudi ueli. Qui hũc exuas: senem uicinũ dispolies. Eũ ut ludi. ha. pardalisca num loqtur. Libẽs fecero: & solẽs. Libẽter in qt & ut cõsueui faciã. Spectato hic oia intus ex hoc ubi sumus loco iqa itus sunt: ut sit aduerbiũ de loco qd itus agãt: hoc i loco aduerbiũ intus significat. Pone me amabo: a tgo meo iqt rectiꝰ spectaueris.

Nubere qd sit

SARACENVS.



Eq; quo fugiã. Olipio cũ priores cogressus cũ cassina surripe tẽptasset: a chalio pugnis & calcibus eiectus est: itaq; rubore: & ludibrio suffusus: quo se recipiat nescius nagaẽ. Abs te decũbẽ. Locũ ꝑ terea: oino deest aliqd: qd sensum iuuet. Agedũ: Ad pardaliscã loqẽ. Vbi. t. n. nu. Vel cleostratæ uerba sũt: uł pdaliscę.

VALLA.



Eq; quo fugiã eripẽs cõtusus a chalino uilicus se in fugã mittit: dedecusq; suu; metuit: atq; adeo ẽt in cospectum deuenire mulieręꝶ. Tãtus fraudis: atq; adeo flagitii. Tã magna fraus inqt: atq; isup flagitiũ nr; est. fraudẽ culpã dicit ut ueteres locutos: nõ mõ Vlpianus de uitiosis & morbosis oñdit in ædilitii edicti interptatiõe ubi dr fraudẽ capitalẽ cõmittere. i. culpa subire: talẽ: ut poena capitalis subeũda uideaẽ sed ẽt plerisq; aliis in locis



Actus Quintus.

Myrina. & Pardalisca ancilla.



Cceptæ bene, & commode, eximus intus
Ludos uisere huc in uia nuptialeis.
Nunq̃ ecastor ullo die risi adæq;.
Neq; hoc, quod reliquomst, plus risuram opinor.
Lubet chalinũ, qd agat scire nouom nuptũ cũ nouo marito.
Nec fallaciam astutiorem ullus fecit poeta, atq; ut hæc est,
Fabre facta a nobis. obtunso ore nunc peruelim progrediri
Senem. quo senex nequior nullus uiuit. ne ullũ quidem
Nequiorẽ arbitrare esse, qui locũ præbet illi nunc præsidẽ.
Hic Pardalisca esto, qui hinc exeat, eum ut
Ludibrio habeas: Pa. lubens fecero, & solens.
My. Spectato hinc omnia intus, quid intus agant.
Pa. Pone, me amabo, & ibi audacius licet
Quæuis libere proloqui, tace, nostra foris crepuit.

Olympio. & Cleostrata.



Eq; quo fugiã, neq; ubi lateã, neq; h ď decꝰ quõ celẽ,
Scio, tm̃ herꝰ, atq; ego flagitio supauiꝰ nuptiis nr̃is
Ita nunc pudeo, atq; ita nunc paueo, atq; ita i ridiculo sumus ambo. (quast.
Sed ego isipiẽs noua nc̃ facio. pudet qd prius ñ pudicũ unquast.
Operam date, dũ mea facta itero, est opæ auribus accipere.
Ita ridicula auditu, iteratu, ea sunt, quæ ego intus tuli.
Vbi intro hanc nouam nuptã deduxi uia recta, clauem
Abduxi, sed tamen tenebræ ibi erãt, tanq̃ nox, apte decũbẽ
Colloco, fulcio, mollio, ut prior qua senex nuper,
Tardus esse illico cœpi. quoniã respecto identidẽ, ne senex
Illecebrã stupri. principio eam sauium posco.
Reppulit mihi manũ, neq; enim dare. sibi sauiũ me sinit:
Enim iã magis, iã appropo magis, iã lubet in casinã irrueẽ.
Cupio illã operã seni surripe, forẽ obdo, ne senex me oppri
cl. agedũ tu, adi huc obsecro, ubi tua noua nupeast? (meret.
Ol. Perii hercle ego. manufesta res est. cl. oẽm in ordine rẽ
Fatere. Ol. ergo actust. cl. quid intus agitur? qd agit
Casina? satin morigerast? Ol. pudet dicere me.

in locis præcipue apud Titũ Liuiũ: ubi annaliũ citauit testimonia. ¶ Respecto identidẽ: iterũ: atq; iterum respitio. ¶ Illecebram stupri. blandimentum ad stuprũ. ¶ Forem obdo: occludo inquid hostium sera: uel uecte.
¶ NVptum nouum pro marito interpretatur prisciano libro septimo.



Olympio uillicus. Cleostrata Mulier.

Cl. Emora ordine, ut occœperas. Ol. pudet hercle. Cl. age audacter
Quã debuisti, inde uolo memorare qd est factũ,
Ol. Flagitiust. Cl. cauebunt qui audierint, faciant.
Ol. Hoc magnust. cl. pdis, qn tu pgis. Ol. ubi ubi supt' porto
Cl. Quid? Ol. habet. cl. quid? ol. papæ.
Cl. Erit. ol. oh. cl. erat. ol. maxumum
Haberet metui. id quærere occœpi
Dum gladium quæro ne habeat, arripio capulum.
Sed quõ cogito, nõ habuit gladiũ, nã eẽt frigidus. cl. eloq̃r.
Ol. At pudet. cl. nũ radix fuit? ol. nõ fuit. cl. nũ cucumis?
Ol. Profecto hercle non fuit quicq̃ olerum.
Nisi quicquid erat, calamitas profecto atigerat nunq̃.
Ita quicquid erat, grande erat.
Cl. Quid fit deniq;, ediserta. ol. ubi appello casinã. igens
Amabo mea uxorcula, cur uirum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle nunc immerito
Meo mihi hoc facis, quia mihi te expetiui.
Illa haud uerbum facit, & sæpit ueste id qui estis.
Vbi illum saltum uideo obseptũ, rogo ut alterũ sinat adirẽ.
Volo ut obortat cubitissim, uerbum ullum mutite.
Surgo ut ineam, atq; illam in
Per lepide narrat sauium
Ita quasi setis labra mihi compungat barba.
Continuo in genua astanti pectus mihi pedibus percutit.
Decido delecto præceps, subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus exeo cum ornatu quo uides,
Vt senex hoc eodẽ poculo, quo ego bibi, biberet. cl. optũest
Sed ubi est paliolum tuum? Ol. hic intus reliqui.
Cl. Quid nũc? satin lepide adita uobis manus merito?
Sed concrepuerunt fores. num illa senem sequitur?

VEGOLETUS ET GRAPA. SARACENUS.

MEmora ordĩe. Hæc scæna plerisq; i locis mutilos uersiculos hẽ: q(ut opinor) ex uetusto tũc codice haberi integri nequiuerũt: illos: ut inueniuus sic reliquimus semiuiuos: satis tñ edocemur ex his: q̃ percipi possunt: olympionẽ rem oẽm palã fateri mulieri cleostratæ: ut ludificatus est: suis locis tamen aliquos reposuimus interloquentes: qui prius non cõparebant. ¶ Arripio capulũ: Locus est festiuitate refertus: nã cũ gladiũ quem habere suspicabatur forte quæsiuisset penẽ offendit: & quidem arectum: diximus capulum esse gladii manubrium: & pheretrum qd græci uocant: unde plautus morti uicinũ senem capularem dixit. ¶ Calamitas attigerit nunquã: Idest tempestatibus nõ effractum & permanet in trãslatione: qa nõ fuerat nec cucumis: nec qcq̃ olerũ sed quicqd erat: ualidũ erat. ¶ Sepit ue. s. partes ãteriores pudibundas: quod magis declarat dicens cum saltum illum obsceptum uideo. ¶ Alterum: Scilicet saltum posteriorem. ¶ Satin lepide addita uobis mãus merito. Locutio est peculiaris Plautoi sic in aulularia: in pœnulo: in psa ad hũc ferme modũ loqt: qd sonat prind dixisset delusi merito estis: & pro ludibrio hiti: tu reliqua lector cõrecte utilibet.

Capulum quid sit

VALLA.

MEmora ordĩne: ut occepas. In hac scæna uetustate obtrita mulier & uilicus inter se colloquuntur super noua nupta. ¶ Non habuit gladium. memoratum enim supra est a pardalisca gladio isectatã: dum ergo inquit metuo: ne intra uestimenta gladium occultauerit: abripio manubrium: sed inquit manubrium non erat: nam frigidum fuisset urbane dat intelligi: non casinam: sed chalinum extitisse. ¶ Num radix fuit: idest quiddam: quod radici esset consimile. ¶ Calamitas profecto attigerat nunquam: idest grando non contuderat: quæ res solet attenuare. ¶ Ita quicquid erat: uegrãde erat: idest ualde grande. Festus uegrande significare: alii aiunt ualde grande: ut uecors: uæsanus: malicordis: malesanus: alii paruum minutum: ut cum dicimus uægrande frumentum: & plautus. in cassi. is uegrandi gradu. ¶ Et sæpis ueste id: quo estis. i. circũdat: ac uelat pudibũda ea: uñ uos estis mulieres. ¶ Illũ saltũ uideo obsæptũ: saltum appellauit ob multitudinẽ pilorũ. ¶ Hoc Eodẽ poculo: quo ego bibi: biberet. effugi inqt & clãculum: ut senis os ita cõtunderet: ut meum cõtusum est.

Ve quid significet

Stalino. Cleoſtrata.& Serui.


Axumo ego ardeo flagitio, nec quid agam meis rebus ſcio, (diſperii.
Nec meam ut uxorem aſpiciam contra oculis, ita
Quia palam ſunt probra.omnibus modis occidi miſer,
Ita manufeſto faucibus teneor.
Neq; qbus mõis purgẽ ſcio me meæ uxori, qui expalliatus
Sum miſer,clandeſtinæ nuptiæ cenſco.mihi optumuſt.
adeunda ea dux uxor hem meam rimam.
Sed ecquis eſt qui homo munus uelit ſungier pro me?
Quid nũc agã?neſcio,niſi ut ĩprobos famulos imiter,ac domo
Fugiam.nam ſalus nulla ſcapulis,ſi domum redeo.
Nugas iſtic dicere licet,uapulo hercle ego inuitus tamen,
Et ſi malũ merui,hac dabo ꝓtinã,& fugiã.cl.he⁹ ſtalio
Amator.ſt.occidi.reuocor,quaſi non audiam abibo.

Cleoſtrata. ſtalino. Olympio. Myrina. Chalinus.


Bi tu es,qui colere mores maſſilieſeis poſtulas?
Nunc tu ſi uenis ſubicitare me,probaſt occaſio.
Periſti hercle. Age accede huc.
St. Hac ibo,caninam cœnam ſpero meliorem fore.
Cl.Quid agis tu maritæ,mi uir?unde ornatu hoc
Aduenis?quid feciſti ſcipionem,aut quod habuiſti palliũ?
In adulterio,dum mœchiſſat Caſſinam,credo perdidit.
St.occidi.Cl.ẽt ne imus cubitũ?Caſina ſũ.ſt.in malã crucẽ.
Cl.non amas me?quin reſponde,tuo quid factuſt pallio.
St.Bacche ergo.hercle uxor.bacche bacche.hercle uxor.
Cl.nugatur ſciens,nam ecaſtor.nanc bacchæ nullæ ludunt.
St. oblitus fui.ſed tantũ bacche.cl.qd bacche?id fieri ñ pt.

Times ecaſtor.ſt.ego ne?ol.haud mẽtire hercle.nã palliũ.
St. non taces?ol.non hercle uero taceo.nam tu maxume
Me obſecrauiſti caſinam ut poſcerem uxorem mihi.
Tui amoris cauſſa ego iſtuc feci.ſt.immo hercle illius.
Te quidẽ oppreſſiſſet.feci ego iſta hæc dicta,q̃ uos dicitis?
Cl.Rogitas?ſt.& ſiquidem hercle feci,feci nequiter.
Cl.Redi modo huc intro.monebo,ſiqdẽ meminiſti min⁹.
St.Hercle opinor,potius uobis credam,qđ uos dicitis.
Sed uxor,da uiro hanc ueniã.Myrina ora cleoſtratam.
Si unq̃ poſthac aut amaſſo caſſinam,aut occœpſo modo,
Ne autẽ eã amaſſo,ſi ego unq̃ adeo poſthac tale admiſero,
Nulla cauſſaſt,quin pendẽtem me uxor uirgis uerberes.
My.cenſeo ecaſtor ueniã hanc dandã.cl.faciam,ut iubes.
Propter eã rẽ hãc tibi nũc ueniã minus granatæ ꝓpero,
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.
St. non irata es. cl.nõ ſum irata.ſt.tuæ fidei credo.cl.meæ.
St. Lepidiorem uxorẽ nẽo qſq̃,quã ego habeo, hac habet.
Cl.Age tu redde huic ſcipionẽ,& palliũ.ch.tene.ſt.lubet.
Ch.Mihi quidẽ ædepol inſigniter factaſt magna iniuria.
Duobus nupſi,neuter fecit,quod nouæ nuptæ ſolet.

VALLA


Aximo ego ardeo flagitõ. Senex exiens pudore latebras q̃rit.Faucibus teneor .i.res mea ita palã ẽ:ut mihi tergiuerſari non liceat. ¶ Hac dabo ꝓtinã:& fugiã. Stati hac fugiã:ꝓtinã pro protinus.

SARACENVS.


Bi tu.Malis nũc mõis agit uix ſuũ cleoſtrata mãiſeſto dephẽſum reũ ſtupri. ¶ Mores maſſilieſes.Optimos:& ꝓbatos:ciuitatẽ nãq; maſſiliã ſtudiorũ magiſtrã: ꝑclariſq; inſtitutã moribus:ac comitate: & ꝑſimonia cõpoſitã Cornelius tacitus appellat:in q̃ bonarũ artium ſtudia floruerũt:uerba aũt dcã ſunt per ironiã:de maſſilia inqt Põp.mella hæc a phoceis oriunda: & oli inter aſpas poſita:nunc ut paccatis:ita diſſimilibus uicina gentibus mirũ q̃ facile:& tunc alienam ſedẽ cœperint:& ad huc more ſuũ teneãt. Strab. quoq; in quarto plura refert de moribus:laudibuſq; maſſiliç ciuitatis quã phocenſiũ ædificium appellat: petroſo in loco ſitã:oẽſq; gentes legum æquitate ſuperaſſe:fuiſſeq; ſemper frugalis uictus: ſingulariſq; modeſtiæ. ¶ Bacche ergo. Nunc uerba profert incõpoſita quaſi mẽte alienus uideaẽ. ¶ Haud mentire. Verba ſunt olipionis. ¶ Hercle nampa. Ne ſenſus oio deperecat addo ſyllabã: & lego:nam palã:& ſubaudi facta ſunt oia: nullaq; opus eſſe tergiuerſatiõe. ¶ Immo hercle illius. Scilicet caſſinç cã feciſti. ¶ Redde ſcipionẽ:Baculum:nam pugnis cum ſenem chalinus inceſſiſſet pallium & baculũ fugiens ſenex dereliqt. ¶ Duobus nupſi: feſtiuiſſime irridet ſenẽ:& uillicũ: quoꝝ neuter ſuos amores expleuere nequiuerat. ¶ Nautea:aqua putrida: & fetenti: quç de coriis eſt dicta a nauſea:quã facit:Authores ſũt Fe. & No.

Maſſilia q̃ fuerit

Nautea q̃

VALLA


Bi tu es.Cleo. mlier obuia marito cõuiciaẽ: & deniq; myrenæ uicinç uerbis ignoſcit marito:hac tñ cõditione:neqd poſt hac eiuſmodi moliatur. ¶ Qui colere mores maſſilienſium poſtulas. Apparet maſilienſes eiuſmodi moribus inſtitutos:ut ſuis non contenti uxoribus:etiam uelint pelices habere. Atheneus aũt maſilienſes inquit:effœminati muliebre ueſtimẽtuꝫ induebant ob animi moliciem:unde & prouerbium natuꝫ:in effœminatos nauiga maſiliam. ¶ Subicitare me. Vt me tibi ſubiicias:ut rem habeas mecum. ¶ Hac ibo:fugiaꝫ hac inquit. ¶ Caninam ſcæuã:ſpero melioreꝫ fore rabiẽ. Tam ingens inqt uxoris meæ rabies: ut putem: uel ſcæuæ canis rabiem futuram melioreꝫ. ¶ Quid feciſti ſcipionem:aut quod habuiſti pallium: pris

Prouerbiũ uetus

ſcus loquendi

ſcus loquendi modus: uetuſtaq́ notanda locutio: quid feciſti ſcipionem: baculum inquit: q habuiſti: aut q habuiſti pallium quid feciſti. quod pinguius: & imperitius dicitur de ſcipione: de palio. ¶ Dū moechus: donec adulteres. ¶ Tuo quid factum eſt palio: tuo palio datiui caſus: ut non ſubaudiatur de: ne ſit de tuo palio: nam & ſupra dictum foret: quid feciſti ſcipione. ¶ Aut amaſſo: amatum iero. ¶ Aut occepſo mō: uel ſi tm̄modo incepero.

¶ MASſilieſes oli delitiis deditos: ac effeminatos fuiſſe ſcribit athenæus: ut prouerbio dici conſueuerit πλεύσειας εἰς μασσαλίαν. hoc nauiges in maſſiliam: Et iō Plau. Maſſilieſes mores pro mollibus ac effœminatis dixiſſe crediderim. ¶ Subicitare pro eo quod eſt mitem reddere poſitum in ueterum libris legius. Et itē ſubagitare: ludit ergo in uerbo cleoſtrata: qd̄ ſeī prouerbii loco habetur.

VGOLETVS ET GRAPA. Subicitare. VALLA.

Grex.

S Pectatores, quod futurū ſt intus, id memorabimus.
Hæc Caſina huius reperietur filia eſſe ex proxumo.
Eaq́ nubet Theutunico noſtro herili filio.
Nunc uos æquomſt manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat ſemper ſcortum, quod uolet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauſerit,
Ei pro ſcorto ſuponetur hircus nuctus nautea.

S Pectatores. Verba recitātis comœdię. ¶ Meritā mercedē dare: ēmebant ab ædilibus fabulæ: q̄s populo uendita bant. ¶ Pro ſcorto: i loco proſtibulæ. ¶ Supponetur hircus unctus nautea. Manifeſtū eſt. n. hirci tetrum odorē eē. Quod ſi ēt addatur nautea: quā ſupra fœdiſſimi odoris eē oſtendimus: multo fiet intolerabilius.

¶ In Ciſtellariæ argumētū.

D Emipho lēnius pfectus i ſicyonem: mulierem ibi phanoſtratā cōprimit: quę grauida puellā parit: eā dū ſeruus lāpadiſcus exponit: a muliere lēa ſuſcipitur meretriciq́ traditur melenidi: quam pro filia educat: eiq́ nomen indidit ſilenium: cuius amore adultæ alceſimarcus capitur: demipho phanoſtrata relicta lemnum redit: uxorem conciuem capit: ex qua alteram ſibi ſuſcipit filiam moritur uxor: is in ſicyonem reuertitur: phanoſtratam ducit coniugem: ea ſibi reuelat per cōmunem ſeruum expoſitam filiā: acceiſitur ſeruus: q proiecerat: is it quæſitum lenam: quæ puellam ſuſtulerat: interea melenis reſciens: quibus eſſet puella parentibus: ultro hortatur ad patrios ut redeat lares: ſed dum it: ab ancilla haliſca: quam geſtabat: excidit in uias ciſtellulas in qua puellæ inerant: quibus cum fuerat expoſita: crepundia inuentam ciſtellam lampadio deferet phanoſtratæ: & ob hoc ciſtellaria comœdia nomen habet: agnoſcit mulier filiæ crepundia: quam inuentam: & agnitam ſuus alceſimarchus nanciſcitur.

SARACENVS.

¶ Ciſtellariæ argumentum.

C Vm ſicyoni eſſent baccanalia: eo uenit mercator Lemnius Demipho nomine appellatus: qui adoleſcens noctu cū occurriſſet phanoſtratæ puellæ: eam compreſſit: grauidamq́ fecit: peperitque puellam phanoſtrata nomine ſilenium: eam tollit ſeruus Lampadiſcus: atq́ exponit: & obſeruat clanculum: quis naſ tollat: auſert læna quædam: deditq́ mulieri melenidi: quæ ipſam loco filiæ aluit: hanc cū ad eā ætatem puenisset adamauit Alceſimarchus. Mercator autem ille Lemnius: cuius hanc diximus eſſe filiam: compreſſa phanoſtrata: huius ſilenii matre profugit in lemnon: Lemniamque ducit uxorem: ex qua aliam habuit filiam: mortua uxore hanc Lemniam filiam: patre Alceſimarchi: exigente Alceſimarcho ſe traditurum pollicetur: ſed Alceſimarchus recuſabat. Amabat ſiquidem ſilenium ex phanoſtrata filiam: cumque ſicionem mortua: ut diximus uxore Lemnia ſe recepiſſet: quam olim compreſſerat phanoſtratam Silenii matrem duxit uxorem. Dant operam ambo lemnius & phanaſtrata: ut ex ſe natam olim expoſitam filiam comperiant: Opera itaq́ lampadiſci: qui ipſam expoſuerat: inuenitur. Nam cum melenis audiuiſſet Lenam: quæ puellam ſuſtulerat Lampadiſco confeſſam: cui dediſſet exiſtimauit ſuum munus eſſe: ut ultro ipſa parentibus puellam reſtitueret: & quo facilius a parentibus filia cognoſceretur crepūdia una in caſtellaria ſecum geſtabat: ſed cum alceſimarchū audiuiſſent ſibi mortem uelle cōſciſcere: quod Silenium erepta eſſet a melenide: quam tantopere adamabat: ideo enim Melenis Silenium eripuerat: quod audierat alceſimarcho patrē uxorem dediſſe: quam pauloante diximus mercatoris lemni filiam quidem ſicut Silenium: uerum non ex phanoſtrata: ſed ex uxore lemnia. Cum igitur inquam perſenſiſſent alceſimarchum ſe uelle ad mortem dare: accurrerunt: ut auxilium ferrent: ac ne id faceret prohiberent: Haliſcæ igitur ancillæ melenidis præ formidine ciſtula excidit e manibus: in qua ſilenii puellæ fuerant crepundia: hanc ciſtullam pro foribus domini ſui cum lampadiſcus uidiſſet ſuſtulit: phanoſtratæque dominæ ſuæ tradidit: a qua ciſtula comœdia ciſtellaria dicta: cumque phanoſtrata intro perſpexiſſet cognouit filię ſuæ ſilenii olim expoſitæ ineſſe crepundia quibus inuenta filia eſt: & quoniam tam hæc: quę placebat alceſimarcho: q̄ lemnia, quam pater eidem alceſimarcho deſpondere cupiebat demiphonis erat filia facile alceſimarchus obtinuit: ut quam adamabat duceret uxorem.

VALLA.

Ciſtellaria unde dicta

N Omina comœdiæ. Demipho: ideſt uir popularis: qui a demos populus dicitur: & phos uir. phanoſtrata: quia phanon certum ſignificat: & ſtornyo ſterno: quod manifeſto ſe mercatori illi ſubſtrauerit. Mercator ſiquidem utpote cognitā duxit uxorem. Lampadiſcus: a lampade nomen habet: qa ut lāpas obſcura clare facit: ita puellam comperit ſuo aſtu. Meretrix gymnaſium: quia gymno exerceo ſignificat: quod a multis exercitata uiris eſſet. Silenium: a ſilentio dicta: quod ſilens plurimum ingemeret. Melenis: quod mello curo ſignificat: & nus mens dicatur: quoniam multis angebatur curis. Alceſimarchus: quod alco adiuuo ſignificet: & arche principium: quoniam ut nuberet ſilenium utq́ a parentibus inueniretur præbuit initium.

SARACENVS



Omprimit lẽnius adolescẽs.s.demipho ex lẽno insula:quæ est in ægeo mari athomonti aduersa:ut tradit pompo.mella. ⁋ Sycioneã.Phanostratã mulierem ex sycione ciuitate achaiæ siue peloponessi: in qua ciuitate teste Cicer.molles:& muliebres calcei fieri consueuerãt sycinorum omnium primum in græcia regnũ fuit:primusq; sicionis imperauit ægialeus:a quo ægialea nuncupata est:quæ nunc peloponessus: post quem secundus europs:qui prælatus est titulo : cuius regni anno.lii.natus est habraam: qui natione chaldæus:primam ætatẽ apud chaldæos agebat:dicta ẽ etiã apia ab api quarto ibidẽ imperante:postmodũ peloponessus: hæc ab eusebio:dicta est etiam referẽte Stra.pelasgia peloponessus aũt ob si nus & pmõtoria qs ut fibris littora ei⁹ scisa sunt simul:q tẽui tramite in lat⁹ effunditur platani folio simillima Author.idẽ põpo.& Strab. ⁋ Seruolos. lampadiscus. ⁋ Ex insidiis aucupat. Obseruat:qui puellã expositã tollat. ⁋ Adolescentulo.alcesimarcho:q puellam adultam deperibat.

Habraam qui fuerit

Calliopius.



.M.Accii Plauti Cistellaria.

Argumentum.



Omprimit adolescens Lemnius sicyoniam.
Is redit in patriã, & gnatã generat nuptiis.
Sicyonia æque parit puellam.hãc seruolus
Tollit, atq; exponit,& ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lẽnius post rediens ducit,quã cõpresserat
Lemniq; natam despondit adolescentulo
Amore capto illius proiecticie.
Requirens seruos reperit,quam proiecerat.
Itaq; hanc lege,& rite ciuem cognitam
Alcesimarchus,ut erat nactus,possidet.

VALLA



Omprimit adolescens. Paucis plautus comœdiæ colligit argumentum.Mox post binas scęnas præpostere quidem:sed nõ tamen ab re cognoscendæ fabulę deus:quem ipse auxilium uocat:pluribus argumentũ ploquit. ⁋ Adolescens lemnius. Demipho. ⁋ Sicyoniam:phanostratã. ⁋ Et gnatam generat:silenium. ⁋ Nuptiis: alcesimarchi. ⁋ Seruolus tollit:lampadiscus. ⁋ Ex insidiis aucupat: clanculũ obseruat. ⁋ Meretrix.læna multiloq̃:& multibiba. ⁋ Alii: subaudi meretrici:nempe melænidi. ⁋ Ducit. Demipho. ⁋ Qui eã:phanostratã. ⁋ Despondit adolescẽtulo:nẽpe alcesimarcho. ⁋ Illius piectitiæ.i.expositæ a lãpadisco:nẽpe silenii. ⁋ Quas proiecerat. Silẽniũ dicit. ⁋ Ciuẽ cognitã.Sileniũ inq̃. ⁋ Vt erat nactus:quia cuꝫ ea rem solus habuerat.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ ET gnatã generat nuptiis:scribenduꝫ est:& :et non hęc &. ⁋ Nuptiis:nõ aũt nubilis:tam & ex codi.antiquis & nouis:q̃ ex recto sententiæ tenore: siquidem:ut in argumento continetur: lemnius iste post uitiatam sicyoniam:in lẽnum patriaꝫ reuersus duxit uxorẽ cognatam sibi quandam: & ex ea filiam suscepit:quã grandẽ postea alcesimarcho desponderat. Verũ quũ sicyonia illa uitiata similiter & ipsa puellaꝫ ex cõpressu peperisset:quã seruulo exponendã traditã lena: quædã melænidi meretrici tradidit educandam : huius puellæ iam adultę amore captus erat alcesimarchus:cui iam desponsatã priorem lemnii filiam dictum est:quumq; postea mortua iam uxor lemnii:& iterũ ab eo in matrimonium suscepta sicyonia illa uitiata:inditio serui cognitum fuisset:sycioniã hanc puellã expositã a meretrice educatam:ciuem esse:& filiã huius lemnii: Alcesimarchus a se amatam sicyoniam: non sibi desponsatam lemniam duxit : quod argumentum ita per inscitiam Pius peruertit:ut quid balbutiat:nec quisquam alius : nec ipse:ut puto:intelligat: peruertens uerba: scribensq; : hæc &. ⁋ Nubiles : in scitissime. ⁋ Sicyonia æque parit:ita scribendum quoque est : & non sicyoni : atq; pariter:ut deliranter scribit pius contra sententiæ tenorem: & codicum ueterum scripturam:ita ut nos diximus : ad litteram existentem.Nec Sarracenus alter Plauti commentator rectius quã Pius fabulatus ẽ. ⁋ Lemnius post rediens ducit:quam compræsserat.Et hic quoque uersus ita scribendus est:ex codicibus antiquis ad litteram:& ex sententię congruitate:quando quidem:ut dictum est: lemnius defuncta uxore lemnia cognata:de qua supra : redit Sicyonem:& secundis nuptiis duxit uitiatam a se compressamque sicyoniam. ⁋ Itaque eam lege : eam scribendum est: tam ex sententia:quam ex codicibus antiquis:& metri ratione:cui pes deficeret:absque ea dictione. Sed Pius & Sarracenus hæc non uiderunt.

SARACENVS.

TVm ego ante hac. Inducuntur primum in hac comœdia silenīū uirgo, demiphonis: & phanostratæ filia: quā supra docuimus pro filia fuisse susceptam a melenide muliere: & gymnasiū meretrix una cū lena hospitio acceptę ab ipsa silenio: hæ igitur sibi uicissī gratias hēnt de habito simul conuiuio. ¶ Tibi: ut illis. Mutilū hūc uersiculū nec corrigo: nec expono tm̄ indico tāq̄ nullū sensū referētē. posset tm̄ legi: tibi utilesq̄ hīsceqnā lectionē ex litterarū positione cōiectamur. ¶ Expetes accipias. ¶ Vētū gaudeo. Pro aduenisse gaudeo. Sic quoq̄ in curgulione loquitur. ¶ Nisi disciplia. Quid si potius displicina legat: loquit̄ eni de ancilla: q̄ raro dabat bibere: & uino aquā infirmabat: ideo eā uocat displicinam inouato uocabulo: qđ.s. sibi displicuisset ab illa uinū apponi aqua dilutū: uel si legas disciplina p more & consuetudine intellige: & totus hic sermo congruit lenę: nō gymnasio. ¶ Sūmatis: Primates. ¶ Potesse. pro posse. ¶ Aquā frigidā suffundunt. id ex ueteri uerbo uī dcm. ¶ Solere. Consuetudinē habere.

ACTVS PRIMVS.

Silenium & Gymnasium. Meretrices. Lena.

TVm antehac te amaui, & mihi amicam esse crevi mea
Gymnasium.
Et matrem tuam, tum id mihi hodie aperuistis, tu
atq̄ hæc. soror
Si mea esses, qui mihi magis potueritis ire honorē habitum
Nescio, ut meus est animus, fieri non posse arbitror, ita
Omnibus relictis mihi frequentem operam dedistis. &
Ego uos amo, & eo a me magnam inistis gratiam.
Gy. pol istoc quidem nos precio facile est frequentare tibi
Vtilesq̄ habere. ita lepide, nitideq̄ in prandio
Accepisti apud te, ut semper meminerim. Si ædepol factum id est
Lubēti animo. fletq̄, ut quæ uos arbitrer uelle, ea expetam.
Le. Quod ille dixit, qui secundo uectus est mari,
Ventum gaudeo ad te ecastor, ita hodie hic acceptæ sumus
Suauibus modis. nec nisi discipula, apud te quicq̄ fuit,
Quin mihi placeret. Si. quid ita amabo? Le. raro nimium dabat, quod biberem,
Atq̄ id merū infuscabat. Gy. amabo hiccine istud decet?
Ius, fasq̄ ē? Le. nēo alienus hic ē. Si. merito uostro amo uos,
Quia me colitis, & magnificatis. Le. decet mea Silēnium
Hunc esse ordinem, beneuolenteis inter se, beneq̄ uter
Amicitia. ubi istas uideas summo genere natas
Summateis matronas, ut sancte amiciciam colunt,
Atq̄ ut eam uinctam bene habent inter se. si idem istuc nos
Facimus, si idem istuc imitamur, ita tamen uix uiuimus.
Cum inuidia summa opum suarum nos illæ uolunt
Esse indigentes, nostra copia nihil potesse.
Suiq̄ omnium rerum nos indigere, ut sibi simus supplices.
Eas si adeas, abitum q̄ aditum malis, ita nostro ordini
Palam blandiuntur. clam si occasio usquast, frigidam
Subdole suffundunt. uiris cum suis nos solere prædicant.

VALLA.



TVm ego ante hac te amaui. Apud silenium lena: & gymnasium inuitatæ epulatæ sūt quibus commendat domum abiens domo silenium: suosq̄ erga alcesimarchū amores aperit tristis admodū. ¶ Amicā esse creui: idest perspexi: ab eo: q̄ est cerno pręteritū: nā & cresco creui facit. ¶ Honorē ire habitū: idest honorare. ¶ A me magnā inistis gratiā. magnope uobis debeo: luculenta sane mulieris præfatio: & plauto digna. Vt illis: q̄ bene habuere. p̄tium: & enim inquit facile est eiusmodi admitteī: ut eo ueniamus: ubi nobis bene sit. ¶ Accepisti: epulum p̄buisti. ¶ Ea ut expectetis: ut existietis me nunq̄ facturū secus. ¶ Qui secundo uento uectus est tranquillo mari. Qui inquit secundū: ac propiuū nauiganti sibi habuit uentū dixit. ¶ Ventum gaudeo. nā ueteres gaudeo tā accusatiuo q̄ ablatiuo iungebant. Ille igitur prosperū nactus est uentum: infert uentum gaudeo. Hoc: est uento oblector: quo sine molestia plenis uel̄ in portum possum peruenire: ita inquit ego possum dicere: uentum gaudeo: i prio re oratione uentū ab eo quod est uentus accusatiuus est. In secunda uerbum est: ut sit integrum gaudeo: uentum esse a nobis ad te. Vel uentum impersonaliter uentū esse. ¶ Hæc nisi displicina. Cū discipulā dicere debuerit iocando, uocauit displicinā quoniā displicuit: ubi potū daret: nā subsequitur. ¶ Raro nimium dabat: qđ bibere: id merū infuscabat: nō dixit diluebat: sed infuscabat. i. perturbabat ac obtenebrabat: id. n. infuscare est Pli. in. ix. de sepiis. Ambo aūt ubi sensere se apprehendi: effuso atramento: quod pro sanguine his est infuscata aqua abscondunt. ¶ Nemo alienus hic est: ideoq̄ potest quicquid uenit in animum dici. ¶ Summatis matronas. accusatiuus est pluralis sūmatis: ut sit singularis nominatiuus summatis: & summate eo modo: quo dicimus primates: & optimates. ¶ Nihilo uolunt nos potesse. In re nulla inquit potestatem habere nolunt. ¶ Potesse: quod nunc posse dicimus. ¶ Suiq̄ omnium rerum nos indigere. Ordo est indigere sui: dicimus enim indigeo huius rei: & hac re. ¶ Omnium rerum: pro omnibus in rebus. ¶ Aquam frigidam subdolę suffundunt insidiose inquit: si oblata fuerit occasio: officiunt: ledunt: & rem nostram comminuunt: aqua siquidem frigida corpori suffusa rigorem gignit. ¶ Prædicant nos solere: palā aiunt nos habere consuetudinem.

Ventū gaudeo qd sit

Infuscare quid sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ EXPEtam scribendum est: non expetere: ut commentatur Pius contra rationem grammaticam: quæ expetam: ut legam: requirit: quum tertiæ sit coniugationis expeto. ¶ Discipula legendum ex antiquis codicibus: & sententiæ congruentia: & non disciplina: ut sarracenus barbare notat.

SARACENVS Libertini q dicantur

¶ LIBERtinę.sumus.Seruitute liberatæ:dicuntur libertini:uel ex libertorum genere nati:uel iusta seruitute manumissi.¶ Contiguis.Vicis.¶ Nunquam hecale fies.Virgili.in priapeis:quæ sit hecale:ostendit his uersiculis.Senior quædam hectoris parente Cumeę soror:ut puto sybillæ:similis illi quam domū reuertēs Theseus reperit in rogo iacentem:fuit hæc enim quædam uetula rusticana:quæ hospitio theseum suscepit:pro cuius reditu nouit se immolaturam Ioui:sed ille rediens mortuaȝ reperit:cadauerq̧ illius impositum rogo:nunquā ergo hecale fies:idest semper in floris de tua ætate permanseris:id quod magis declarat sequens uersiculus.¶ Sine opera tua nihil possunt:idest uolunt:non enim existimare debemus:deos nobis bona daturos:si eą neglexerius assequi:hinc illud Iuuen.nullum numen abest:si sit prudentia.¶ Eloquere utrūq;:Et cur suspiriuȝ dederis:& cur pallida esfecta:quod est precipuuȝ in amante:ideo Ouidi.palleat omnis amans:color hic est aptus amanti.

VALLA Libertus quid sit

¶ EVNt depss.depriműt:ac pessundāt.¶ Quia nos lib.sumus:idest in fimę condi tionis.libertus qui seruus fuit dicitur manumissus:nec fere unquaȝ nisi cuius sit libertus:ut libertus Ciceronis tiro.At libertinus qui ad neminem refertur:seruusq̧ aliquando fuit:uel etiam qui non fuit:sȝ humilis tantum.Hora.quem rodunt omnes libertino patre natum.¶ Repuli ad meretricium quæstum.reieci a me ad uiros lucri causa.¶ Hanc uiduam cubare siui.Nō permisi cubare inquit sine uiro nā uidua quæ copulata uiro non est dicitur:sicut per translationeȝ uiduas ulmos.Horatius dixit:quibus uites non sunt alligatæ.¶ Nunquam hecate fies.Hecate luna appellatur:non ab hecaton:idest centuȝ:ut commenti non nulli sunt grammatici:sed quia sol hecatos ab Homero dicitur:ut sit hecate sicut a cithio cinthia:a delio delia:a phœbo phœbe.Dictus autē phœbus hecatos ab hecas longe:quod eminus ad nos radios suos mittat:& ob hoc dicatur iaculari.Cum ergo luna a sole abeundo:& ad eundem redeundo singulis mensibus noua:uetusq̧ fiat eris inquit lena:si ut dicis:quemadmodum ego te uolo esse:

Suas pellices esse aiunt,eunt depressum,quia nos sumus
Libertinæ.& ego,& tua mater,ambæ meretrices fuimus.
Illa te,ego hanc educaui ex patribus conticuis.egō
Neq; hanc superbiæ caussa repulli ad meretricium
Quæstum,nisi ut ne esurirem.si.at satius fuerat,eam uiro
Dare nuptū potius.Le.eia,hæc quidē ecastor quotidie uiro
Nubit,nupsitq; hodie,nubet mox noctu,nunq̄ ego hanc
Viduā cubare siui.nam si hæc non nubat,lugubre
Fame familia pereat.gy.necesse est,quo tu me modo
Voles esse,ita esse mater.Le.ecastor haud me pœnitet,
Si ut dicis,ita futura es.nā si quidē ita eris,ut uolo,
Nunq̄ Hecale fies,semperq; istanc,quā habes.ætatulā
Obtinebis,multisq; dāno,& mihi lucro sine sumptu eris,
Gy.Di faxit.Le.sine tua opa nihil Di horū facere possunt.
Gy.Equidē hercle addā operā sedulo,sed tu iter hæc uerba
Meus oculus,mea sileniū nunquā tristiorē te
Vidi esse,cedo quid tam abhorret hilaritudo te obsecro?
Neq; munda es adæq;,ut soles.hoc uide,ut suspirium
Petiuit alte,& Pallida es.eloquere nobis utrunq;.
Et quid tibist,& quid uelis nostrā operā,ut sciamus nos.
Noli obsecro imperare lachrumis mihi excruciatū tuis.
Si.Male excrucior gymnasium mea,male mihist.male macerор.
Doleo ab animo,doleo ab oculis,doleo ab egritudine.
Quid dicā?nisi stultitia mea me in mœrorem ?rapit?

ut nunquam fias hecate:idest hanc iuuenilem ætatem non immutaueris:ut luna singulis immutat mensibus.Vitiarunt autem hunc locum quidam ut rem nouam uiderentur exquisisse hecalem imprimentes:quia legerunt apud callimachum:necnon apud quosdam alios hecalem uetulam herbariam non satis aduertentes:an ista conueniant:nam non semper uetulam hecalem fuisse quis ignorat?si ergo non fiet hecale:quia uetula:nequidē iuuenis:quia & illa aliquando iuuenis:ac puella fuit riduculum igitur est ob hoc non fieri exoptasse hecalem:an non potuit dixisse uetulā:uel eo modo:ut intelligeretur hoc uoluisse:quod prorsus a plautina dignitate aliena est.Ideo recte subiungit.¶ Semper q; istam:quam nunc habes:ætatulam obtinebis.Quod si recipiamus satius fuit dixisse hecabem:nam quam nos hecubam:græci hecabem dicunt:& hecuba cum mortua sit uetula:etiam in canem fertur immutata unde eius sepul-

Cynosema quid

chrum cynosema:ut inquit dictis:appellatum:hoc est canis sepulchrum:ut ob mutationem dixerit:nunquam hecabe fies precipue cum pro uetula ponatur.Mar.cum possis hecuben.non potes andromachen:at ne hoc qdē probo ac si diceret:non imutabere:ut hecate frequenter imutatur:nā si etiam hecale imutata ē i naturę ordie:q̄ȝ imutaſ nō magis hecale q̄ quælibet alia.¶ Tam abhorret hilaritudo:idest tam aliena ab hilaritate es hac tam squalida:hilaros dicitur a gręcis a nostris tam hilaris q̄ hilarus:unde hilaritas:& hilaritudo.¶ Hoc sis uide:inspice:si uis inquit hoc.¶ Vt petiuit suspirium alte.q̄ ab alto pectore suspirauit.¶ Nostram operam:ut nostra opera fiat tibi melius.¶ Lachrymis tuis mihi excruciatum imperare.Quia tuæ lachrymę me excruciant:nedum mihi lachrymas excitierunt.¶ Mea excrucio gymnasium mea repetendo mea mentis affectum expressit ingenteȝ:uel legatur male excutior.¶ Male mihi est.Male habeo.¶ Male maceror.Valde maceror:ut Dona.posuisse ueteres testatur:sicut bñ quoq; ualde Cicer.bene doctus:bene litteratus.¶ Doleo ab animo.In quo infixa amoris molestia est.¶ Doleo ab oculis:ob iuges lachrymas.¶ Doleo ab ægritudine:qa corpus ægrū habeo.Stulticia mea:ob amorem.¶ Rapit.Vim affert.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ DE Hecale hæc traduntur a plutarcho in uita Thesei.Atq; de hecale:atq; ei⁹ hospitio fabulanſ haud olo a ueritate abhorrere uidenſ.Hecalesiū nāq; sacrū Hecalesio Ioui populi finitimi exhibebāt:Hecalēq; ipsaȝ religiose colebāt Hecalenā p dimiutionē uocātes:q cū iuuenis admodū hospitio iuitasset Thesea:supra ætatē hmōi blāditiis hūane benigneq; excepissȝ.Ad h eo ad pliū exeūte:uouit se ioui imolaturā:si icolūis ipe redissȝ l pfiaȝ.Veȝ añ reditū illi⁹ extīcta ē,& has thesei iussu hospitis:& benignitatis gras reportauit:ut philochor⁹ testaſ.In aliis codicib⁹ legiſ hecate.

¶ Indidem

Gy. Indidé unde oritur, facito ut facias stultitiá sepelibilé.
Si. Quid faciá? gy. in latebras abscódas pectore pénitissumo
Tuam stulticiam. sola facito, ut scias sine arbitris.
Si. at mihi cordoliũ ẽ. gy. qd id? uñ é tibi cóméora obsecro.
Quod neq; ego héo, neq; qsq̃ alia mulier, ut phibent uiri.
Si. Si qd est qđ doleat, dolet, si aũt non est, tñ hoc hic dolet.
Gy. Amat h mřier. si. eho? an amare occipe, amar̃ ẽ obsecro?
Gy. Nãq; ecastor amor & melle, & felle ẽ fœcundissumus,
Gustu dat dulce, amarum ad satietaté usq; aggerit.
Si. Ad istá facié est morbus, qui me gymnasiũ macerat.
Gy. Perfidiosus est amor. si. ergo in me peculatum facit?
Gy. bono aío es, erit isti morbo melius. si. confidá fore,
Si medicus ueniat, qui huic morbo facere medicinã potest.
Gy. Véiet. si. spissum istud amátist uerbá, ueniet, nisi uenit.
Sed mea ego culpa, & stulticia peius misera maceror,
Quia ego illũ mihi unũ exoptaui, quicum ætatem degerem.
Gy. Matronæ magis conducibilest istuc mea silenium,
Vnum amare, & ætaté cũ illo exigere, quoi nupeast semel.
Verum enim meretrix fortunati est oppidi similluma.
Non potest suam ré obtinere sola sine multis uiris.
Si. Hoc uolo agatis, q̃ accersitæ caussa ad me estis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obsecuta est, de ea re gessit morem morigeræ mihi,
Vt me, qué ego amaré grauiter, sineret cum eo uiuere.
Le. Stulte ecastor fecit. sed tu en unq̃ cum quiq̃ uiro
Consueuisti? si. nisi quidem cũ Alcesimarcho, nemine.
Neq; pudicitiam meam mihi alius imminuit quisq̃.
Le. Obsecro quo is hõ insinuauit pacto ad te? si. per Dióysia
Mater pópam me specitatũ duxit. dum redeo domum,
Conspicillo cósecutus est clanculum me usq; ad fores.
Inde in amicitiá insinuauit cum matre, & mecum simul
Blandiciis, mũeribus. donis. gy. mihi istũ hoiem uellé dari,
Vt ego illũ uorsaré. si. quid opus uerbis? consuetudine
Cœpi amare contra ego illũ, & ille me. Le. o mea sileniũ. si.
Assimilare amare oportet. ná si extéplo ames. (qd ẽ?
Melius illi multo, quem ames consulas, q̃ rei tuæ.
Si. At ille cóceptis iurauit uerbis apud matrem meam,
Me uxoré ducturum esse. ei nunc alia ducendast domum,
Sua cognata lénienisis quæ habitat hic in proxumo.
Nam eum pater eius subegit. nunc mea mater mihi iratast.
Quia nó redierim domũ ad se, postq̃ eam rem resciuerim,
Eum uxorem ducturum esse aliam. Le. nihil amaf iniuriũ ẽ.
Si. Nũc ego te amabo obsecro, ut hác mecũ triduũ hoc solũ
Esse, & hic seruare apud me, ná ad matré accersita sũ. (sinas
Le. Quãq̃ mihi istud erit molestũ triduũ, & dánũ dabis,
Faciá. si. facis benigne, sed tu gymnasiũ mea,
Si me absente Alcesimarchus ueniet, nolito acriter
Eũ inclamare. & ut ut me ergast meritus tñ incordies.
Sed tranquille amabo, ne quid qđ illi doleat, dixeris.
Accipias claueis. siquit tibi opus erit próptu, promitto.
Ego uolo ire. gy. ut exciuisti mihi lachrũas? si. gymnasi mea

SARACENVS.

¶ Indidẽ. i. ĩ idẽ. ¶ Stultitiã sep. Hoc est amores tuos detegas: neq; palã facias: qđ magis declarat absćõditas i pectore penitissimo: a penitus penitissimus. i. intimus: & cõparatiuũ pẽitior: interior: secretior: & penitus ta. tu;. ut in asinaria ex penitis faucibus dixit. ¶ Quis q̃ alia. Sic. n. ueteres: & in fœminino: & in masculino gñe ptulerẽ. ¶ Aggerit: aggregat accumulat: i de aggerei cuiusq; coaceruatio. ¶ Peculatũ. Furtũ publicũ: q. n. fraudat populũ: peculatus pœna tenetẽ: peculatũ ergo in me facit: q̃si publice: & palã mihi insidiatẽ: & me quo uult rapit. ¶ Medicus. amator. s. alcesimarcus. ¶ Spissum. uel crebrum in amantis ore: q qđ cupit expectat: & sępi⁹ iterat: uel spisum tardũ: ut testis Noni. est: & ipse plautus alibi: qđ bene pmittit pro spisso euenit. i. tardo: ita neuius: at eni tu minus spisse: atq; tarde icedis. ¶ Quiq̃. Pro quoq̃. ¶ Insinuauit. Se itrõisit. ¶ Specitatũ p spectatũ a uerbo specio: qđ i usu nó ẽ: fecit specito. ¶ Cõspicillo. Stati: uel cõspicillio: est. n. cõspicilliũ: uñ clãculum cõspicere possis. Vñ apud Plau. legit Nonius in cõspicillio asseruabam: & cõspicilliũ dicimus: qđ oculis adhibemus ut melius intueamur. Ides: cedo nitrũ: necesse ẽ cõspicillio uti. ¶ Cõceptis deliberatis: & obfirmatis: ind conceptiuæ feriæ Festo: q̃ certis statutis diebus obseruarẽt: ut sementitiæ: & cõpitalitiæ. ¶ Iniuriũ. Festus putat periuriũ. ¶ Inclamaf. Cõuiciis: & maledictis insectari. ¶ Incordies: In cor imittas: & suadeas: aliter incordire: in aio sedere. ¶ Amiculũ. uestimentũ ab amitiendo: quod instar palii humeris circũiiciatur.

VALLA.

¶ INdidẽ. ibidẽ. ¶ Facito. dato operam. ¶ Vt fa. stul. sep. ut stultitiã sepelias. ¶ In lat. absc. ut latebroso loco reponas. ¶ Pectore peni. in pectoris parte intia: & penitus occultissima. ¶ Cordoliũ ẽ: cordis dolor excruciat. ¶ Si qd ẽ: qđ doleat. i. und dolor oriaẽ. ¶ Amat hęc muli. amore uexaẽ. amat. n. absolutũ hic uerbũ est. ¶ Aggerit: accumulat: cõstruit. ¶ Ad istã fa. in hũc modũ. ¶ In me peculatu; facit: ¶ Rapinã mo. peculari: & de peculari rapeẽ ẽ. Peculatus inqt festus furtũ publicũ dici ceptũ ẽ a pecore: q ab eo initiũ ei⁹ fraudis eẽ cepit: si qdẽ añ ęs: aut argẽtũ signatũ ob dlicta pẽa grauissima erat duarũ ouiũ: & xxx. bouũ ea lege saxere. T. mẽoni⁹ lanat⁹ &. P. septi⁹ capitolius cõs. q̃ pecudes p⁹ quã ære signato uti cepit. P. R. tarpeia lege cautũ ẽ: ut bos cẽtussibus ouis decussib⁹ extimarẽ. ¶ Facere med. po. i. medicinã exhibere: ita Ci. ad terẽtiã tãq̃ deus aliqs fecerit medicinã. ¶ Spissũ ẽ: frequẽs ẽ: & sæpius adueniẽs: illũ unũ mihi exoptaui: delegi inqt solu; mihi alcesimarchum. ¶ Qui cũ æt. deg. cũ quo uiuerẽ. ¶ Cõducibile: cõgruũ: conueniẽs. ¶ Aetatẽ exi. ergo idẽ ẽ ætatẽ degere: & ętatẽ exigere: qđ est uiuere. ¶ Obsecuta ẽ: obtemperauit.

Penitissimus unde dicatur

Peculatus quid sit

Bñ uale. gy. cura te amabo. ſiccine imũda obſecro abis?
Si. Immũdas fortunas meas æquomſt ſqualoré ſequi.
gy. Amiculũ h ſuſtolle ſaltẽ. ſi. ſine trahi, quó egóet trahor.
gy. Quãdo ita tibi iuuat, uale atq́ ſalue. ſi. ſi poſſim, uelim.
gy. Nunqd me uis mater intro quin eã? ecaſtor mihi
Viſa amare. Le. iſtoc ergo aureis grauiter obtũdo tuas,
Ne quem ames abi intro. gy. nunquid me uis? Le. ut ualeas.
gy. uale.

¶ Geſſi mo. mori. mi. Cũ ego morẽ gererẽ ei: ipſa quoq́ mihi morem geſſit: idq́ egit: qđ cupiebã. ¶ Cũ cuiq̃. u. cõ. Cũ aliquo ne ɔſuetudinẽ hũiſti. ¶ Inſinuauit. i. iflexit ad te inq́ tuos igreſſus amores eſt. ¶ Põpã me ſpe. du. eã ornandi cã bacchanalia emiſſionẽ: multorũq́ ɔuẽtũ exornãtiũ ludos. ¶ Specitatũ du. ſũma cura iſpiciẽdũ. ¶ Cõſpicillo cõ. ẽ. i. ocuł itẽtus: quo me ẽciperẽ: qđ ue agerẽ: q̃q̃ nõi9 cõſpicillũ uñ ɔſpiceł poſſis: Plau. i medico: i cõſpicallio aſſeruabã: palliũ obſuabã. ¶ Mũeribꝰ. d. mõeribꝰ: ut exornarer: dõis ut uterer. ¶ Cõſulas. i. ꝓuideas. ¶ Quã. r. t. q̃ tu ç utilitati: & cõmõ. ¶ Cõceptis in. uer. q̃ i iure iurãdo ſolẽt adhiberi. ¶ Subegit: cõpulit coegit. Iniuriũ ẽ: nulla ſit iniuria: cuȝ amał. ¶ Hãc: ſubaudi gymnaſiũ. ¶ Sinas eẽ: pmittas i mea domo. ¶ Seruał domũ cuſtodił. ¶ Nolito acriter eũ inclamare. ¶ Noli uehemẽter rephẽdere. ¶ Incordies tũ i cor imittas: atq́ cõcilies. ¶ Sȝ. a. trã. placide. q̃ſo igt: ut iurgia abſint. ¶ Exciuiſti lach. Ad lachrymandum compuliſti. ¶ Amiculum hoc ſuſtolle: puſillum ueſtimentum leena inquit: in ſublime ne trahał. ¶ Auris grauiter obtũdo tuas: ſepius commemoro: atq́ incalmo.

Cõſpicillũ unde dicał

¶ SOla facito ut ſcias ſine arbitris. ex codi. ãtiq́s: & ſniç: ac grãmaticę ɔgruitate: & nõ ſolã: & ſiñ aliis: ut Pi9 legit & Sar. cõtra ẽt uerſus legẽ. ¶ Amor uocał a poetis gręcis γλυκυπικρος. i. dulci amarus. ¶ Qui me gym. mace. nõ q me mea: ut pius legit: ſupfluit. n. mea. ex lege carmis: ab eo nõ ꝑpenſa. ¶ Morigeræ: ſcribẽdũ ẽ ex codi. ãtiq́s: & nouis: & ex ſniæ cõcinitate: nã id ſigñat: geſſit morẽ mihi q̃ ſũ ẽt ei morigera & obediẽs: nõ morigera: ut pius corrigit. Iſtuluç. ¶ Grauiter legẽdũ ẽ tũ ex aptiori ſniæ expoſitiõe: tũ uero ex metri rõne: q̃ grauiter nõ patił ullo mõ id: qđ pius nõ uidit: oium: ut putat: oculiſſimus: legẽs grauiter ſatis idocte. ¶ Et ut ut ẽ meritus: ita ſcribi dȝ: & expõgi. ¶ Erga me: uti abũdãtes: & ſupfluẽtes dictiões. tã rõne ſniæ q̃ metri neceſſitate: qđ qdẽ neq́ pius neq́ Sarra. uiderũt. ¶ Abis ſcribendũ ẽ neceſſitate metri: & nõ ibis: ut pius & Sarra. cõmentatores ſcriptũ reliqre cõtra rõnem metricam.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS



IDem mihi magnæ. Hęc ſcæna gerit uicẽ argumẽti: declarat nãq́: qbus ſileniũ uirgo ſit orta parẽtibꝰ: & quo pacto expoſita: & mulieri tradita: q̃ uti filiã aluit. ¶ Saburratæ. Per q̃dã trãſlatiõnẽ crapula repletæ: ẽ ſaburra imũdũ ſabulũ: quo naues oneranł ut firmiores fiant. ¶ Largiloq́ & multiloquę. ¶ Adoleſcẽs q̃dã: lõgũ eſt hypbaton: ut ſit ordo: adoleſcẽs hioc apprime nobilis Sicyõe: ei ſummo genere uiuit pł. Deide qn ego nũc & q̃ ſequuł: per interpõnẽ legẽda ſunt. ¶ Flore liberi. uino. Ita in ꝑcedenti comœdia dixit: flore libyco. Huic meretrici. ſ. mělẽidi. ¶ Recens: nomen pro aduerbio. ſic Virgili. Sole recens ortum.

Saburra quid ſit



IDem mihi. Lena: quæ ſilenium olim ſuſtulerat: dederatq́ melenidi: qđ egerit docẽt: atq́ cõmemorat. ¶ Quæſtũ facimus: in q̃ſtu meretricio ſumus. ¶ Saburratæ ſumus. i. cibo: potuq́ oneratæ: ſumpta a nauibus tranſlatione: quæ ſaburrã in aluo aſſumunt: cum onere leuatę ſunt: mercium ne innanitas nauim cõpellat in fluctibus procumbere. Vir. lib. iiii. geor. ut turbę inſtabiles uento iactante ſaburras tollunt. ¶ Proiecta: a lampadiſco. ¶ Cõpleuit flore liberi. Vino electiſſimo me impleui. ¶ Tacito uſus eſt. opus fuit tacere. ¶ Huic meretrici: nempe melęnidi. ¶ Recens natum: recenter natum quodcunq́ illud eſſet maſculinum: an fœmininum. ¶ Eandem puellam peperit: peperiſſe ſimulauit. ¶ Siñ obſtetri. op. ſine opa eius: q̃ parientem adiuuat. ¶ Sub poſitionem eius rei facere gratia. Ea de cauſa inquit puellam ſilenium ſibi ſuppoſuit: non autem ſuſpitionem legendum eſt.

VALLA

Lena.



ID mihi, magnæ qđ pti eſt uitiũ mulierũ,
Quæ nũc q̃ſtũ facimus, q̃ ubi ſaburratæ ſumus,
Largiloq́ extẽplo ſumus, plus loquimur, q̃ ſat eſt.
Nã ego illã oli, quæ flẽs hinc abiit, paruolã
Puellam proiectã ex angiportu ſuſtuli.
Adoleſcens quidã hinc eſt apprime nobilis.
Quin ego nũc quaſi ſum honeſta mea ex ſententia,
Quia quom adeo me cõpleui flore liberi,
Magis libera uti lingua collubitũſt mihi,
Tacere nequeo miſera quod tacito uſus eſt.
Sicyone ſummo genere ei uiuit pater.
Is amore miſere hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc mõ flẽs abiit. cõtra amore in eũ hæc perditaſt.
Eã meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi,
Quod ſæpe mecum mentionem fecerit,
Puerũ, aut puellam allicunde ut reperirem ſibi
Recens natũ, eapſe quod ſibi ſupponeret.
Vbi mihi poteſtas primum euenit, illico
Feci eius ei, quod orauit me, copiam.
Poſtq̃ puellam eam a me accæpit, illico
Eandem puellã peperit, quã a me accæperat,
Sine obſtetricis opera, & ſine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ malũ quærunt ſibi.
Nã amatorem aiebat eſſe peregrinum ſibi.
Suppoſitionem eius rei facere gratia.
Id duæ nos ſolæ ſcimus. ego quæ illi dedi,
Et illa quæ a me accæpit, præter nos quidem.
Hæc ſic res geſtæ. ſi quid uſus uenerit,
Meminiſſe ego hanc rem uos uolo. ego abeo domum.

¶ Suburratæ.

¶ Suburratæ p eo:q saturæ & plenæ cibo:metha phora sumpta a nauibus:quæ ne fluctibus tam facile obiician tur suburra onerantur. Plinius libro. xviii. Echini ad figentes sese: aut arena saburrantes tempestatis signa sunt. ¶ Flore liberi: idest uini. sic Ennius in Alcestide. Hæc admodum friguttit: nimirum fauciauit se flore liberi.

Auxilium. Prologus.



Trunq; hæc, & multiloqua, & multibiba est anus.
Satine? uix reliquit deo quod loqueretur loci,
Ita properauit de puelle proloqui
Suppositione. quod si tacuisset, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planius.
Nam mihi nomen est AVXILIO. nunc operam date,
Vt ego argumentum hoc uobis plane perputem.
Fuere SICIONE iamdiu Dyonisia.
Mercator uenit huc ad ludos lemnius.
Isq; hic compressit uirginem adolescentulus,
Vinolentus ramptam multa nocte in uia.
Is ubi malam rem scit se meruisse, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Vbi habitabat. tunc illa quam compresserat,
Decumo post mense exacto hic peperit filiam.
Quoniam eum eius facti nescit qui fiet
Paternum seruom sui participat consilii,
Dat eam puellam ei seruo exponendam ad necem.
Is eam proiecit, hæc puellam sustulit.
Ille clam obseruauit, quo hæc puellam deferat,
Vt eampse uos audistis confiteri
Dat eam pullam meretrici MELÆNIDI,
Eaq; educauit eam sibi pro filia
Bene, ac pudice, tum illic autem lemnius
Propinquam uxorem duxit cognatam suam.
Ea diem suum obiit, facta morigera uiro.
Postq̃ ille uxori iusta fecit, illico
Huc commigrauit, duxit uxorem hic sibi
Eandem, quam olim uirginem hic compresserat,
Et eam cognoscit esse, quá compresserat.
Illa illi dicit eius se ex iniuria
Peperisse gnatam, atq; eam se seruo illico
Dedisse exponendam, ille extemplo seruolum
Iubet illum eundem prosequi, si qua queat
Reperire, quæ sustulerit ei rei suam
Nunc operam seruos usq; dat, si possiet
Meretricem illam inuenire, quam olim tollere,
Quom ipse exponebat, ex insidiis uiderat.
Nunc quod reliquom restat, uolo persoluere.
Vt expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hic est Sicyone, ei uiuit pater.
Is amore proiectiam illam deperit.
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem suam
Et illa hunc contra, qui est amor suauissimus.
Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum.

VGOLETVS. ET GRAP. SARACENVS



Trunq;. Diuersitate usus est Plautus: ut præmissis duabus scænis: prologus subsequatur: qui statim in principio poni consueuit: prodit acturus prologum Deus auxilium: ut in amphytrione: mercurius etiam in aulularia lar: & in rudente arcturus. ¶ Perputem. Magis ostendam: declarem: putare enim dicebant deputare: & superflua resecare. ¶ Dionysia. Festa in honorem bacchi. ¶ Decimo post mense exacto. Tetigimus in amphytrione diffusius causam haud ignorabilem cur mense decimo partus absoluti fiant: & quandoq; undecimo authoritate Aristotelica in primis: & ibi plura de multiplici humano partu rettulimus digna scitu. ¶ Facta morigera uiro: q forte suum obitum expectasset. ¶ Iusta. Exequias: & parentalia. ¶ Vsq;: assidue. ¶ Ex iniuria eius. ¶ Quia mulierem ui compresserat. ¶ Mater. Quia puellam pro filia educarat. ¶ Socios. Forte itellexit hispanos: nam secundo bello punico ab hannibale uicti succubuerunt: & una romanæ legiones: quo tempore in scæna Pla. floruisse fertur. Ideo intulit: ut uicti pœni pœnas sufferant: & augete auxilia uestris legionibus.

Putare qd sit.

VALLA.



Trunq; hæc. Auxilium numen ut uoluit Plau. hic loquens inducitur: non a principio prologum faciens: ut in aliis fieri consueuit comœdiis maioris causa euidentię: quo totus comœdiæ melius innotesceret argumentum ex eis scænis quę antecessere. ¶ Satin uix reliquit: ordo est & sensus: an uix reliquit satis loci deo nempe auxilio: quod loqueret. ¶ Qui poteram planius: qui apertius: siue plenius: utpote numen. ¶ Plane perputē: paucis attingam: superflua ammouendo. nam id putare est: unde & putamē dictum: quod amputatum abiicitur. inde animo reputare: ac computare: & supputare cum ea: quę ex re non sūt uel aduersantur: abiicimus: nam putare prima producta: & secundę inflexionis fœtorem dare significat: unde & putor putoris fœtor dicit. ¶ Mercator uenit: subaudi demipho. ¶ Cōpressit uirginem: cleostratam. ¶ Multa nocte: noctis conticinio. ¶ Pedibus perfugium peperit, se inquit in pedes dedit atq; effugit. ¶ Peperit filiam: silenium. ¶ Paternū seruus: lāpadiscū. ¶ Nec puellā sustulit: nempe tā memo

Putamen unū dictum.

Iusta

Pater adolescenti dare uolt uxorem. hoc ubi
Mater resciuit, iussit accersi eam domum.
Hæc res gesta sic est. bene ualete & uincite
Virtute uera, quod fecistis antidhac.
Seruate uostros socios, ueteres, & nouos.
Augete auxilia nostris uictis legionibus.
Perdite perduelles. parite laudem, & lauream.
Et uobis uicti pœni pœnas sufferant.

rata lena. ⁋ Eā psciceā ipsam. ⁋ Illic sē lemnius: ille demipho. ⁋ Diē suus obiit: uita defuncta est. ⁋ Facta morigera ē uiro: qa maritus id concupierat. ⁋ Vxori iusta fecit. pentalia: & exequias pfecit. ⁋ Duxit uxorē subaudi pharostratā: quam olim cōpresserat. ⁋ Si qua quæat: si quoquo modo possit reperire: quæ expositam puellā sustulerit. ⁋ Si possiet: antique dictū pro possit. ⁋ Ex insidiis uiderat. Ex loco insidioso obseruauerat. ⁋ Vt expūgatur nomen: sumpsit similitudinē ab eis: qui debitores in diariis annotantur: cum eni suis satisfecere creditoribus: tum eorum nomina expunguntur: idest trāuerso calamo superinducto obliterantur: auferuntur. ⁋ Adolescens hic est: alcesimarchū dicit. ⁋ Profecti: ciam: silentium. ⁋ Deperit: deamat: ut amore perire uideatur. ⁋ Qui est amor suauissimus: nempe mutuus: ac reciprocus. ⁋ Nihil est perpetuum datum: abeunt: pereunt: quæ ad corpus pertinent: manent immortalia: quæ animi bona. ⁋ Perdite perduelles: afflictate hostes. ⁋ Pariter laudem: & lauream: laudem ex uirtute: lauream nempe triumphum ex uictoria. ⁋ Victi pœni. Nā secundo bello punico fuit Pla. ⁋ Pœnas sufferant: ad uerbum pœni alludit pœnas perinde: atq; si dicat: qui pœni uocitati eos: etiam subire pœnas par: equumq; est.

ACTVS SECVNDVS.

Alcesimarchus adolescens. Melænis Lena.

Credo ego amorem primum apud homines carnuficinam commentum.
Hanc de me coniecturā domi facio, ne foris quæram.
Qui omnes homines supero, atq; antideo cruciabilitatibus.
Iactor, crucior, agitor, stimulor, uersor in amoris rota, miser
Exanimor, feror, differor, distrahor, deripior, ita
Nullam mentem animi habeo. ubi sum, ibi non sum. ubi non sum, ibi est animus.
Ita mihi ingenia sunt, quod lubet, non lubet iā id continuo.
Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Rapeat, retinet, iactat, largitur, quod dat, non dat. eludit.
Modo quod suasit, dissuadet, quod dissuasit, id ostentat.
Maritumis moribus mecum experitur, ita meum
Frangit amātem animum. neq;, nisi quia miser ne eo pessū,
Mihi ulla abest iam perdito pernicies, ita pater
Apud uillam detinuit me hosce sex dies ruri
Continuos. neq; licitum intereast meam amicam uisere.
Est ne hoc miserum memoratu? Me. eo facetus, quia tibi
Aliast sponsa locuples lemnia, habeas neq; nos tanta
Factione sumus, neq; opes nostræ tam sunt ualidæ, q̄ tuæ.
Verum haud metuo ne iurandum nostrum quisq̄ culpitet.
Tu iam si quid dolebit, scies qua doleat gratia.
Al. Di me perdant. Me. quodcunq; optes, tibi ueli cōtigef.
Al. Si illam uxorem duxero mihi unq̄, quam despondit pf.
Me. Et me si unq̄ tibi uxorem filiam dedero meam.
Al. Periurare me patiere? Me. atq; q̄ me, aliquanto facilius,
Meamq; rem perire, & ludificare filiam.
Abi quærere ubi tuo iurando satis sit subsidii,

SARACENVS

Credo ego amorem. Querela de amore est alcesimarci: & una cum lena contentio. ⁋ Domi. Quia egomet experior amoris seuitias. ⁋ Antideo. Ante eo d īterposito propter uocalium hiatus: ut redigo: redordior. ⁋ Nullam mentē animi. Amore enim rationis obliuio inducitur: turbantur consilia: & generosi spiritus debilitantur: & agitor: crucior: stimulor: & reliqua amplificat per congeriem. ⁋ Ingenia. Vires omnes igenii. ⁋ Maritumis moribus. Fluctuantibus: & æstuantibus: hac & illac nauem iactantibus.

Factio qd sit. ⁋ Factione. Opulentia: & auctoritate: ut alibi Plautus istas magnas factiones dixit: idest opulentias: factio tamen est ciuium in diuersa diuisio.

VALLA.

Credo ego amorem. Alcesimarchus in amorē multa pfundit ut ostendat nihil magis exitiale q̄ sit amor cūq; melenis promissam silentus nollet amplius concedere quod alcesimarchū audiuisset aliā ducere uxorē. alcesimarchus se non ducturū pluri mū iurat. ⁋ Carnificinā commentū: idest confixisse & animo cōstituisse se carnificem fore. est enim carnificina ipsius carnificis exercitium. ⁋ Antideo: præcedo propter effugiendū uocalium hiatum. d. interponitur, sicut redordior: redoleo: redhibeo. ⁋ Exanimor: morti dedor: mirificaq; amplificatio est per congeriem. ⁋ Omnia ingenia sunt. Ingenii uires: atq; proposita. ⁋ Appetit me inuadit. Maritumis moribus mecum experitur. periculum inquit de me facit eiusmodi: cuiusmodi mare iactando: uariisq; fluctibus iactando. ⁋ Ne eo pessum: non imū pe to fundū. ⁋ Quisq̄ culpitet: in culpā aduocet: qū quidem: quod nos ego: & filia iurauimus: id sedulo custodiuimus: ⁋ Periurare me patiere. sine me inqt iurare ut occepi. Dicimus ergo periurare ualde iurare: at sine. r. peierare falso iurat elicet in noie. r. teneat in eadē hac significatione: periurus. n. dr: q falsum iurat. ⁋ Tuo iuri iurando satis sit subsidii. Vnde possis tibi ex iureiurando subuenire: ac si dicat: iurasti sæpius: sed parum obseruasti: quod iurares.

Tesseram

¶ TESSerā. Mutuam: scilicet nostram amicitiam: & beniuolentiam: nam hospitalem tesserā dicebant: ut autor Lactantius est: q̄ daretur hospitibus: ut ad hospitia reuersi: tesserisq; ostensis internoscerentur: sed de tessera in curgulione satis abunde dictū. ¶ At ita di. Verba profert incomposita ex nimia (ut fit) ai perturbatione: ut amens: ut delirus: & hic totus sermo absq; cōtrouersia rectius cōgruit irato amanti alcesimarcho q̄ melenidii ut emendauimus: & rursus cū dicit iuno filia & Saturnus patruus: ex ai uexatiōe magis pplexe loqt: q tandē in se rediēs inqt. Tu melenis ppter te haec pecco: & cū illa perstet in pposito: non uelle puellā tradere: iterū excandescit: & indignabundus: minitabundusq; iterrūpit incōpositū sermonem.

SARACENVS

Hic apud nos iam Alcesimarche confregisti tessaram.
Al. Face semel periculum. Me. saepe feci, quod factū q̄ror.
Al. Redde mihi illam. Me. inter nouam rem uerbum usurpabo uetus.
Quod tibi dedi, datū non uellem, qđ reliquomst, nō dabo.
Al. Non remissura es mihi illam? Me. pro me rēspōsa tibi.
Al. Non remittes? Me. scis iamdudū omnem meā sententiā.
Al. Sati istuc tibi i corde certumst? Me. qn ego cōmētor qdē.
Non, aedepol istaec tua dicta nunc in aureis recipio.
Al. Non? hem quid agis. Me igitur animaduorte iam, ut qđ agas scias.
Al. At ita me Di, Deaeq; superi, inferi, & medioxumi,
Itaq; me regina Iuno, & Iouis supremi filia,
Itaq; me Saturnus patruus eius. Me. ecastor pater.
Al. Itaq; Ops opulenta illius auia. Me. quinimmo mr̄ qdē.
Al. Iuno filia, & Saturnus patruus est, summus Iuppiter.
Tu Melaenis, nunc propter te haec pecco. Me perge dicere.
Al. An ne ut etiam quid consultura sis sciam? Me. perge
Eloqui, nō remittam. definitumst. Al. enimuero ita Iuppiter,
Itaq; me Iuno, & Saturnus rex. q̄ iid dicam nescio,
Iam scio. immo mulier audi, meam ut scias sententiā.
Dii me oēs magni, minutiq;, & patellarii
Faxint, ne ego uiuos dem sauium Silenio,
Nisi ego te, tuamq; filiam, meq; hodie obtruncauero.
Postea autē cum primo luci cras nisi ambos occidero,
Et equidem hercle nisi perdam te tertio, omneis efflixero,
Nisi tu illā remittis ad me. dixi quae uolui, uale.
Me. Abit intro iratus. quid ego nunc agam? si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit, ubi odium occoeperit,
Illam extrudet, quom hanc uxorem Lemniam ducet domū.
Sed tñ ibo, & persequar, amans, ne quid faciat, cauto opust.
Postremo, quando aequa lege pauperi cum diuite
Non licet, perdam operam potius, q̄ carebo filia.
Sed quis hic est qui recta platea cursum huc contēdit suū?
Illud paueo, & hoc formido, ita tota sum misera in metu.

VALLA.

Tessara quid sit.

¶ CONFregisti tessaram. Multa significat tessara: nam tessaram taxillum dicimus: cuius diminutiuum tessella. Iu. nec tessellae: nec calculus ex hac materia. Inde etiam similis figura: qua aliquid conciditur tessala: unde & aduerbium tessellatim. Et tessara belli signum est: & hospitalis tessara. Lactātius in. vii. thebaidos: Tessara bellorū signū ē: ut hospitale tessara dicimus: ueteres. n. qm̄ nō poterāt oēs hospites suos noscere: tesserā illis dabāt: quā illi ad hospitia reuersi ostēdebāt: praeposito hospiti: uñ intelligebant hospites. ¶ Qui ego cōmentor quidē. nōqd tibi uideor confingere. ¶ At ita medii deaeq;. Iurantis maximus exprimitur affectus: cum quid dicat: ipsemet nesciat contrariaq; pronunciat: deorum trinas potestates ponit Apuleius libro de dogmate Platonis: ad quem lectorem ob breuitatem relegamus. ¶ Ops. quae a graecis rea nuncupatur: ea terra esse perhibetur: unde & opulētia: quod in terra omnes sint opes: unde etiam opis & opem & ope genitiuo accusatiuo: & ablatiuo singularibus pro auxilio ponimus: & in plurali opes: diuitias dicimus: unde & opulens opulentus: inde opimum: inde opiparum. Et opalia dies festi: quibus supplicatur opi. nā opis nominatiuo singulari prima producta nymphae nomen est proprium. Hinc etiam opima spolia dicuntur origines quidem trahentia ab ope saturni uxore: qđ ipse agrorum cultor habetur nominatiuis a satu: tenensq; falcem effingitur: quę est insigne agricolae. Itaq; illa quoq; cognominatur constituta: & esse inq̄ existimatur terra: ideoq; in regia colitur a. P. R. quia omnes opes humano generi terra tribuit: ergo & opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi: & hostię opimae pręcipue pingues: & opima magnifica: & ampla: unde spolia quoq;: quae dux. P. R. duci hostium detraxerat: quorum tanta receptio est: ut intra annos aliquot trina contigerint nomini romano: una q̄ Romulus de acrone: altera: q̄ cossus cornelius de tolūno: tertia: q̄ Claudius marcellus uiridomaro fixerit. M. Varro ait opia spolia eē: & si manipularis miles detraxerit: dūmō duci hostiū: eaq; ad ędē iouis feretri poni testimonio eē libros pōtificū: in qbus sit p primis spoliis bouē: p scđis solitaurilibus: p tertiis agno publice fieri dēre: eē ēt cū ferrēt reges legē opimorū spoliorū talē: cuius auspicio classe pcincta. Pria spolia capiunt ioui feretrio darier oz: & bouē cędito: q cępit ęris. cc. Scđa spolia in martis arā cāpo solitaurilia utra uoluerit cędito. Tertia spolia iano qrino agnū marē cędito: q repit exędito: cuius auspicio capta diis piaculū dato: hui⁹ ędicti lex nulla extat: neq; exēplū hz: neq; scit: ut q optia lege fuerint: adiici solet: quidā magr̄atus creant: hanc historiā: ut multi ita pcipue Propertius in q̄rto elegiarū explicuit: & in diuersis Titus liui⁹ locis: q in prio ab urbe cōdita Romuli ad iouem uerba hęc ponit. Iuppiter feretri inqt haec tibi uictor Romulus rex regia arma fero: templumq; his regionibus: quas modo animo metatus sum dedico: sedem opimis spoliis: quae regibus: ducibusq; hostium caesis me auctorem sequentes posteri ferent. ¶ Primo luci cras. Cum cras primo alluxerit: ut sit luci aduerbium: sicut uesperi: dicitur tamen & uespere: ut heri here. ¶ Ibidem loci. in eodem loco.

Culpitet.

Ops q̄ nata sit.

Opia spolia quę.

Luci aduerbium.

¶

VGOLETVS ET GRAP. Cōfregisti tesseram.

¶ Cauto opus est. Cautionem adhibere oportet. ¶ Perdā operam potius: subaudi filiam exhibendo q̃ filia primaē. ℭ CONFRingere tesserā is dicitur qui sibi reditū in consuetū hospitiū precludit. Erat eni tessara signū hospitale: quo ostenso: hospites agnoscebant. Abi inqt Melenis: quęrere ubi tuo Vrādo satis sit subsidii: nā apud nos Alcesimarche confregisti tesserā: hoc in domū meā minime redibis. Abi quærere græca figura ut: donat habere: in Virgilio.

SARACENVS.


Num sectatus. Reuerso demiphone in Siiyonē: phanostrataq; in uxorē recepta ea sibi reuelat: ex ea peperisse filiam: & per seruum expositā: ab anu fuisse susceptā: re igitur scita mittitur a demiphone seruus lāpadiscus q̄siturus mulierē: quę puellā sustulerat: hāc inuentā: & agnitā: ut nuntiet herę citum cursū capessit. Ista autē omnia non aguntur in comœdia: sed tanq̃ facta subintelliguntur.

VALLA:


Nus sectatus sum. Ait lāpadiscus se anū insectatum: q puellā sustulerat sylenii: cū ipsā ad necē exposuit. ¶ Miserrimam hūi: uexaui usq; ad maximā miseriā. ¶ Immemorabilis. i. nullus memoriæ se esse confingebat. ¶ In q̄stione: dū q̄rerem. ¶ Vix exculpsi. i. elicere potui. Quia ei promisi modiolum uini dare. ¶ Quoniā inquit uini cyathum promisit me daturum obtinuit: ut diceret.

SARACENVS


Ippodromo. uia publica: qua cursitant eq ab ippos equus & dromos cursus. ¶ Nā illęc tibi nutrix. Sunt uerba lāpadisci referētis: ut ortatus puellā fuerit: quā forte cū lena cōuenerat: ut ad proprios rediret parentes: q̄ tū gymnasiū erat: non Sileniū: pp mutilatos uersus: non appet in sc̨ena: ut ābas mulieres cōuenerint. ¶ Magna talenta: q̄ erant libraę octuaginta: ut ex Prisciano. Liuio: & Plauto in mustellaria: de talētis supra abunde relatū est. ¶ Tusco mō. Taxat ueteę comicū more pp̄li lasciuiā: malosq; mores: & prostratā pudicitiam. ¶ Suadella mea. Blandis meis suasionibus. ¶ At me perditis. Ex oculto loquit: nā tacita odorabat: quid reę ageret. ¶ Obstipat aquulā. Verbū obstipat interp̄tatur festus obicit. ¶ Instare. Pro instabā. ¶ Ne in qōnē. Idest inquisitionem: a quæro qō. ¶ Si qd eum. Subaudi uoluero. ¶ Filiam suam. Quā ex muliere lemnia susceperat. ¶ Quis qs es: Tā in fœminino q̃ in masculino genere quis positum diximus a ueteribus. ¶ Medioxuma. Dixit medioxumā uxorem: quia fuerat media inter phanostratam prius uiciatā: & eandē rursus in cōiugem receptam. ¶ Confragosum: dubium perplexibile. ¶ Nunc mihi bonæ. Subibo licet inuita nomen bonæ mulieris: reddendo puellā perditā parentibus.

Magna talenta quæ.

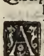
VALLA.


Vdire uocē uisa sum. Phanostrata lāpadiscū audierat: ita q illū super filia percunctat. Melenis audiens: quid dicatur ex illorum uerbis capit consilium:

Lampadio Seruos.


Num sectatus sum clamore per uias.
Miserrumam habui. ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit, atq; immemorabilis?
Quot illi blanditias? quid promisi boni?
Quot admonui fabricas? & quot fallacias
In quæstione? uix exculpsi ut diceret,
Quia ei promisi modiolum uini dare.

Phanostrata uxor. Lampadio. Melænis.


Vdire uocem uisa sum ante ædeis modo
Mei Lampadisci serui. La. non surda hera es,
Recte audiuisti. Ph. quid agis hic? La. qd̄ gaudeas
Ph. quid id est? La. hinc exhisce ædibus paulo prius
Vidi exeuntem mulierem. Ph. illum, quæ meam
Gnatam sustulerat? La. rem tenes. Ph. quid postea?
La. Dico ei quo pacto eam ab hippodromo uiderim
Herilem filiam nostram sustollere,
Ph. Extimuit tum illam? Me. iam horret corpus, cor salit.
Nam mihi ab hippodromo memini afferri paruolam
Puellam, eamq; me mihi supponere.
Ph. Age perge quæso. nam animus audire expetit,
Vti res gesta sit. Me. utinam audire non queas.
La. pergo illo. subagito blandis, & benedicis
Dictis. illæc forti fortuna fortius
Aures obserat. ego lemniam foras uoco.
Nam illæ tibi nutrix est, ne matrem censeas.
Ego te reduco, & reuoco ad diuitias, ubi
Tu iam locere in luculentam familiam,
Vnde tibi talenta magna uiginti pater
Det dotis, non enim hic, ubi ex tusco modo
Tute tibi indigne dotem quæras corpore.
Ph. An amabo meretrix illast, quæ illam sustulit?
La. Immo meretrix fuit. sed ut sit de ea re, eloquar.
Iam perducebam illam ad me suadela mea,
Anus ei amplexast genua plorans, obsecrans
Ne deserat se, eam suam esse filiam,
Seq; eam peperisse sancte adiurabat mihi,
Istanc, quam quæris inquit. ego amicæ meæ
Dedi, quæ educeret eam pro filiola sua.
Et uiuit inquit. ubi east inquam extemplo?
Ph. Seruate Di me obsecro. Me. at me Di perditis.
Ph. Quo illam dedisset, exquisisse oportuit.
La. Quæsiui. & dixit meretrici Melænidi.
Me. Meum elocutust nomen, interii oppido.
La. Vbi elocutast, ego continuo anum interrogo,
Vbi habitat inquam? duc, ac demonstra mihi.

itaq

Auectast inquit peregre hinc habitatum longius.
Me. Obstipat aquolam. La. quo auectast, eo sequimur.
Siccine agis nugas? periisti hercle, nec destiti
Instare usq; adeo, donec adiurat se anus
Eam mihi monstrare. Ph. ah. non missam oportuit.
La. Seruatur. sed se quandam aiebat mulierem
Suam beneuolentem conuenire etiam prius,
Commune qua cum id esset sibi negocium,
Et scio uenturam. Me. me indicauit, & suas,
Ac meas miserias alias faciam conscias.
Ph. Quid nunc uis facere me? La. intro abi, atq; aio bono es.
Vir si tuus ueniet, iube domi opperier,
Ne quæstioni mihi sit, si quid eum uelim.
Ego ad anum recurro rursum. Ph. lampadio obsecro
Cura. La. perfectum ego hoc dabo negocium.
Ph. Deos, teq; ego spero. La. eosdem ego, uti abeas domũ.
Me. Adolescens asta, atq; audi. La. meu mulier uocas?
Me. Te. La. quid negocist? nam occupatus sum ampliter,
Me. Quis istic habitat? La. Demipho dominus meus.
Me. Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in diuitias maxumas?
La. Is ipsus est. Me. eho tu, quam igitur filiam
Nunc quæritatis alteram? La. ego dicam tibi,
Non ex uxore gnatam, uxoris filiam.
Me. Quid istuc est uerbi? La. ex priore muliere
Nata inquam meo hero est filia. Me certo modo
Huius quæ locutast, quærere aiebas filiam.
La. Huius ego quæro. Me. quo modo igitur obsecro
Hæc est prior, quæ nupta nunc est. La. conteris
Tu tua me oratione mulier, quisquis es,
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Natast hæc uirgo, Alcesimarcho quæ datur,
Ea uxor diem obiit, scis? Me. teneo istuc satis.
Sed ego illud quæro confragosum, quomodo
Prior posterior sit, posterior sit prior.
La. Prius hanc compressit. q̃ uxorem duxit domum.
Prius grauida factast, prius peperit filiam.
Ea postq̃ peperit, iussit paruam proiici.
Ego eam proieci, alia mulier illam sustulit.
Ego inspectaui, meus herus hanc duxit post ibi.
Eam nunc puellam, filiam eius quærimus
Quid nunc supina sursum in cœlum conspicis?
Me. Hei nunc iam istuc quod properabas, nihil moror,
Nunc intellexi. La. Diis hercle habeo gratiam.
Nam ni intellexisses, nunq̃ credo amitteres.
Me. Nunc mihi bonæ necessust esse in gratiis,
Quãq̃ esse nolo, rem palam esse intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, q̃ illæc indicet me, ibo domum
Atq; ad parentes suos reducam Silenium.

itaq; primo rem ex lãpadisco cognouscit. ¶ Ab hyppodromo uideri: idest loco ubi ad cursum equi incitãtur: ippos enim equus: & dromos cursus. ¶ Extimuit tum illa? Interrogatiue legendum est: uisa est inquit: ne illa expauescere? cum dixisti uidisse te quid ageret. ¶ Cor salit. pre metu inqt melenis cor mihi micat: ac subsultat. ¶ Illæc te anus fortunis prohibet diuitiis maximis: dote altili: atq; opima: quę gnatã ne se deferas: uocat. Altile inqt. Nonius: nõ solum pingue ab alẽdo: uerum etiam opulentum. Plautus in cistellaria: fortunis ꝓhibet diuitiis maximis: dote altili: atque opima: &c. ¶ Vbi ex thusco modo: solebant enim tum thusci puellas ad meretricium q̃stũ ponere: quo ad dotem quæstu turpi comparassent: inde nubere: & in posterum seruare pudicitiam. ¶ Anus ei amplexa est genua capillo scisso: atq; excissatis auribus plorans. De indagine doctoꝝ uiroꝝ Noni. excissatũ inquit laniatũ: uulneratũ: hoc plautinũ citando testimoniũ. ¶ Obstipat aquulam pusillã aquam: inquit: obstruit ne ultra decurrat. prouerbium dictũ de eis, qui aliqua reticent: & student aliquo pacto tegere: sicut cum aqua lapsura erat: nisi quis modo illam conspecuisset. stipare enim in angustũ locum compescere: unde & stipem pusillam pecuniã dixere ueteres: ut ait Varro: quod in arculis obstipetur. Verbum natũ a stupa: qua rimæ occluduntur: stipes autem stipitis quo arboris trunco fit ab eo: quod greci dicunt stipos: a priore uerbo fit obstipus: idest inclinatus. Horatius: stes capite obstipo multum similis metuenti. Cicero in secundo de natura deorum. Atq; uno mentum radiantem sidere lucet: Obstipum caput a tereti ceruice reuulsũ. Obstipum in cauda maioris fingere dicas. Columella de suibus. febricitantium signa sunt: cum obstipę sues transuersa capita ferunt. ¶ Instare: pro instabam. ¶ Ecquas ad meas miserias. Ecce ad quas meas miserias faciam inquit participem. ¶ Domi operirier. ꝑstolari. Deponens enim operior prima producta præstolor. Correpta autem contegor significat passiuũ: cuius actiuum operio. Mar. aut operi faciẽ: aut tunicata laua. ¶ Quęstioni mihi scit: ne opus sit inquit quærere. ¶ Siquid eum tu adde uelim. ¶ Heo tu quam uos. interiectio heo est: itaq; aspirationem admittit. ¶ Conteris tu tua me oratione mulier. sensus est. Cum me ita occupatum distines mulier afflictas. ¶ Illud quæro confragosum, Disruptum: disiectum non cohærens. ¶ Supina susum: tam susum q̃ sursum

Alitile qd sit.

Stipare qd sit.

Susum qd sit.

dicimus prisciani testimonio. a susum enim suspicio. ⁋ Ei nunc iam istuc quod properabas. Ei antiquę dictum est: admonuimus enim supra tam Prisciani q̃ Quintiliani testimonio ueteres ante i producta posuisse e litteram: quę cogeret in diphthongon: quia igitur i iperatiuū producit e ꝑpositū habet: sensus eni est: ito quo te aiebas ꝑperare. ⁋ Nunc mihi bonę necessunst esse in gratis: necesse est inqt: et si nolliant sim bona: nā quod cognosceret melenis fore: ut aliena opera nempe eius q̃ puellas olim tradiderat silenium restituendam parentibus: putat ultro ipsam esse offerendam. ⁋ Prius pepit filiam: non priusq̃. ut Pius scribit:

VGOLETVS ET GRAP. SARACENVS. ℭ HIC additi duo uersus a Pylade: q desiderant in oibus codicibus. ⁋ Cuiam. & non quorum: ut aliqui codices habent: neq; cuium pro quorum: ut insulse exponit Pius. tum ex metri ratione: tum etiam ex antiquis codicibus: & recta grammaticæ lege.

ACTVS TERTIVS.

Melænis. Alcesimarchus. Silenium.



REm elocuta sum tibi oēm. sequere me mea Sileniū,
Vt eorum, quoiá esse oportet te, sis potius, q̃ mea.
Quanq̃ inuita te carebo. meū aium ego iducam tñ
Vt illud, quod tuam in rem bene conducat, cósulá.
Nam hic crepūdia isunt, qbus cū, te illa olim ad me detulit.
Quæ mihi dedit, parentes te ut cognoscant facilius.
Accipe hác cistellam Halisca, atq; agedū pulta illas foreis.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat. propera ocyus.
Al. Recipe me ad te mors amicū, & bene uolum. Si mī mea
Perimus miseræ. Al. utrum hac me feriam, an ab leua latus?
Me. Quid tibi st? Si. Alcesimarchū ferrū tenété nō uides?
Al. Ecquid agis? ne morare. lumen linque. Si accurrite,
Ne se interimat. Al. o salute mea salus salubrior.
Tu nunc si ego uolo, seu nolo, sola me ut uiuam, facis.
Me. Hau uoluisti istuc seuerum facere. Al. nihil mecū tibi.
Mortuus tibi sum, hanc ut habeo, certust non amittere.
Nam hercle iam ad me agglutinandū totam decretust daī.
Vbi estis? occludite ædeis pessulis, repagulis.
Ibo, hanc ego tetulero intra limen. Me. abiit, abstulit
Mulierem. ibo persequar iam illum intro, ut hæc ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

REm elocuta. Re oi detecta ultra puella ad parētes ducitur. ⁋ Crepundia. Sunt bullæ & puerilia ornamēta a crepādo. i. tinniēdo dicta: gaudent siqdē infantes hmōi crepitaculis. ⁋ Cistellā. In qua ipsa erant crepūdia: a q̃ amissa: & inuēta comoedia nomē habet. ⁋ Recipe me. Alcesimarchus inducit quasi sibi ex amore nimio uelit mortē cōsciscere. ⁋ Ecqd agis. Ad se ipsum loquitur quasi cunctantem & differentē mori. ⁋ Adglu
Gluten qd sit. tinandū. Gluten & glutinum latini dicunt: quod græci collam: unde glutino: coniungo. ⁋ Pessulis. Vectibus: qbus fores. occluduntur. ⁋ Repagulis. Festus inquit repagula sunt: quæ pate faciendi gratia ita figuntur: ut contrario pangantur: hæ & repages dicuntur. Vir. pedibusq; repagula pulsant. ⁋ Tetulero. Tollo apud antiquos tetuli.

VALLA. REm elocuta sū. Melenis cū de silentio: ut erat accepissē eā domo abducit: ut parentibus restituat intereundū audiunt alcesimarchum sibi mortē uelle consciscere: quē adeūt. is silenio uisa ei se totū agglutinat: ne amplius habeat. ⁋ Quod tuā in rē bene conducat consulā. Vt quod tuę cessurum sit utilitati potius prouideam. ⁋ Hic crepundia insunt. in cistula inquit hic sunt: q̃ asseruaui sedulo crepundia: nēpe ornamenta: q̃ a puellæ colo dependebant cū est ad necē exposita: sed apud Pli. uident posita crepūdia pro incunabulis lib. xi. cū inqt. semestris locutus est cræsi filius in crepūdiis: quo prodigio totū id concidit re-
Prodigū filii cræsi. gnum. ⁋ Aliquis intus prodeat. De loco rursum aduerbiū intus: ut exeat inquit aliquis. ⁋ Propera ocius. festina inquit: ut uoces quemq̃. ⁋ Lumē linque. uitā inquit hanc relinq: cunq; morte cōmuta. ⁋ O salute mea: salus salubrior. Visa silenio: cuius causa se neci dabat alcesimarchus: salutē ipsam uocat: & iā uitæ pareit. ⁋ Istuc seuerū: tam imane tam atrox. ⁋ Hāc: ut habeo. subaudi sileniū. ⁋ Ad glutinā: dum. ad allli-
Pessulnū. gandū glutē: q̃ colla græce dr: unde glutinare factū. ⁋ Pessulis uectibus: q pessum dimittant in limē pessuli dicti. Repagula sūt obstacula: ne ultra trāsire liceat: a repando dcā. ⁋ Ego ttulero: itrorsū ferā. Veles tollo tetuli facet ꝑter itū.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭ CREPundia: oscitabat Pius: ut puto: quum hunc locū commentaretur: dicens Crepundia puerilia cunabula dici: quum cunabula: & cunę sint in quibus pueri locantur: dicta: ut ipse Pius inquit: quia inter motandū crepent. Sed proh iuppiter. cunę ergo in cistella una q̃ dum ferretur ab ancilla: ei per incuriam: uel pauorē decidit continebantur? ridiculū profecto nā crepundia: ut hic & alibi Plau. meminit: non cunæ: aut cunabula sūt: sed bullæ: ensiculi: crepitacula: & hmōi: q̃ pfecto in una cistella bene potuerunt cōtineri: ut latius in rudente Plau. ipse ońdit. ⁋ Pessul repagul.

ℭ Nulla

ACTVS QVARTVS.

Lampadio & Phanoſtrata.

NVllam ego me uidiſſe credo magis anum excruciabilem,
Quam illæc eſt,quæ dudum faſſaſt mihi,quæ ne inficias eat.
Sed eccam herã uideo.ſed quid hoc eſt,ꝙ ciſtella hic iacet
Cum crepundiis?nec quenquam conſpicor alium in uia?
Faciundũſt puerile officium,conquiniſcam ad ciſtellam.
Ph.Quid agis Lampadio?La.hæc ciſtella numnam hinc ab nobis domoſi?
Nam hinc ab oſtio iacentem ſuſtuli.Ph.quid nuntias
Super anu?La.ſceleſtiorem in terra nullam eſſe alteram.
Omnia inficiatur ea,quæ dudum confeſſaſt mihi.
Nam hercle ego illã anũ irridere me ut ſinã,ſatius mihiſt,
Quouis exitio interire.Ph.Di obſecro uoſtram fidem.
La.Quid deos obſecras?Ph.ſeruate nos.La. quid eſt?Ph. crepundia
Hæc ſunt,quibuſcum extuliſti noſtram filiolam ad necem.
La.Sana ne es?Ph.hæc ſunt profecto. La. perge hinc. Ph. hæc Sunt.La. ſi mihi
Alia mulier iſtoc pacto dicat,dicam eſſe ebriam.
Ph.Non ecaſtor caſſa memoro,nam obſecro unũ hæc gẽtiũ
Aut quis deus obiecit hanc ante oſtium noſtrum? quaſi
Dedita opera in tempore ipſo Spes mihi ſancta ſubuenit.

Haliſca ancilla. Lampadio. Phanoſtrata.

NIſi quid mihi opis Dii dant,diſperii,neq;
Vnde auxilium mihi,aut præſidiũ expetã,habeo.
Itaq; petulantia mea me animi miſeram habet,
Quæ in tergum meum ne ueniat,formido male,
Si hera mea tam ſecordem eſſe me,ꝙ ſum,ſciat.
Quam næ in manibus tenui,atq; accepi ciſtulam
Hic ante ædeis noſtras,ubi ea ſit neſcio.
Niſi ut opinor,loca hæc circiter excidit mihi.
Mi homines,mi ſpectatores obſecro facite
Indicium,ſiquis uidit,ſi quis eam abſtulit,
Quis ue ſuſtulit,& utrum hac an illac iter inſtitit.
Sed nonne ecaſtor ego ſum multo inſcitior,
Hos quæ rogem,aut quæ fatigem,qui ſemper malo
Muliebri ſunt lubentes.nunc ueſtigia
Hic ſi qua ſunt,iam noſcitabo,nam niſi
Nemo hæc præteriit,poſtꝙ intro abii,ciſtella hic
Iaceret,quid hic?hic periit opinor,illicet
Actũſt.me infelicem & ſceleſtam,nulla hic eſt.
Atq; neq; ego ſum uſꝙ,perdita me perdidit.
Sed pergam,ut cœpi,quæritabo ego hic tamen.
Nam & intus paueo,& formido foris,ita metus

SARACENVS. NVllam ego:Rediens lampadiſcus:forte in ciſtellulã incidit:quç e manibus exciderat lprouide ancille:ea phanoſtratç relata:illa agnoſci filięcrepũdia ¶ Ire inficias:ſiue iſiciari negare ẽ.¶ Cõquiniſcã.Inclinabo:uide No.¶ Omnia inficiare.Pro inficiabatur.

VALLA. NVllam ego me uidiſſe credo. Lampadiſcus rediens a lena: quæ faſſa fuerat ſilentium abſtuliſſe:nunc uero ibat iſicias: ciſtulam in uia tollit:ꝙ haliſcæ ancillç exciderat metu pculſe ex alceſimarchi morte. At phanoſtrata ſua cognoſci crepundia.¶ Magis anũ excruciabilẽ: uetulam quæ magis excruciet.¶ Quç ne inficias eat.Factũ neget eſſe:nã id inficiari eſt.nẽpe contra id:quod factũ eſt ire.¶ Conquiniſcã ad ciſtellã.Conquiniſcere inqt Nonius: & equiniſcere inclinari ſignificat Plau.in ciſtellaria faciendu; puerile:&c. huius uerbi prçteritũ inquit Priſcianus ẽ conquexi:uerbũ ipſu; natũ eſt ab eo:qđ antiqui cunire dixerunt onus uentris deponere:in qua re corpora inclinantur. ¶ Cia inficiate:tu lege inficiat.i.negat. ¶ Quouis exitio interire. Malim inquit quoquomodo mortẽ oppetere:ꝙ omittere me ab anu irriſũ iri.¶ Perge hinc.poſſunt eſſe uerba lampa.¶ Hæc ſunt.uerba phanoſtratç affirmantis illa eſſe crepundia:qbus cũ expoſita fuerat filia.¶ Caſſa memoro.i.inania abeo: qđ eſt careo carui caſſu;.Vñ caſſis retis ſpecies: & incaſſum aduerbiũ.i.fruſtra.¶ Spes mihi ſcã.Diuinitus cõceſſa:ſcm̃.n. inuiolabile:& incorruptũ a ſagminibus herbis inqt Vulpianus:nñ ſe legati romanoꝶ inuiolabiles oñdebant:ſicut & grçci ceritia inquit geſtabant.

Congniſcere quid ſit.

Caſſis qđ ſit.

SARACENVS. NIſi quid. Amiſſã in uia ciſtellã ir quçſita; haliſca ancilla. ¶ Petulantia:iprobitate qñq; petulantia pro laſciuia:ut illud:petulanſq; iuuenca.

VALLA. NIſi quid mihi opis. Ancilla haliſca:quã lampadiſcus ciſtulã ſuſtulerat multũ ſollicita qrit:tandẽ cũ phanoſtrata:& lãpadiſco habet uerba:unde & filia phanoſtratç cognoſcit. ¶ Niſi qđ mihi opis dii dãt:diſpii.Occidi iqt haliſca:niſi mihi dii tulerũt pſidiũ.¶ Me ai miſerã h;.i.aium meũ miſeria conficit.¶ Tã ſocordẽ ſciat eẽ.tã alienã a corde: ac p hoc ſtupidã.¶ Quã ne in manibus tenui atq; accepi:quã ciſtellã inqt ppetuo i mãibus nõ tenui.¶ Vtꝶ hac:an illac iter iſtiterit Qđ hũc locũ ſeqt:nos addidimus ex citato uetꝶ teſtimonio.¶ Datores beliſſimi negotioli ſenecis ſoletis eẽ.Senecis:qa ueteres ſenex ſenecis dclinabãt.¶ Negotioli:dditi negociis.¶ Illicet me. Affirmãtis uerbiũ: qđ i malã ptẽ ſere ſolet i uſũ ueñ.

Senex ſenecis

SARACENVS. ¶ ILLos holes: subaudi deceret. ¶ Hac aut illac. Scilicet pertransit. ¶ Socci: soccus calciamenti genus. ¶ Qua aufugit q̃dam. Nec ulterius loqui progreditur de cistella. Ideo appellat eam lampadiscus damnificam bestiam: q̃ intorte loquęretur. ¶ Inuoluolum. Est inuoluolus uermiculi genus: qui se inuoluit pāpino. ¶ Crepundia una. Sicut dicimus unas litteras: reliqua usq̧ in finē comœdiæ nota sūt: præter quos uidebis dimidiatos: & mancos uersiculos: ex quibus nullus prorsus sensus ellicitur: uidi præterea nonium allegasse quosdā de cistellaria uersiculos: qui nusq̃ apparent in comœdia: ob quæ nulli mirum uidebitur: si tot undiq̧ scatentibus erroribus lepidissimi poetæ sensus quandoq̧ depereant.

Augura. Inuoluol⁹ quid sit.

VALLA: ¶ ILLE nunc lætus. Vultuose legendus est: quia ironicos dictum. ¶ Aspice: & dispice. Aspice lōgius despice prope: ac deorsum. ¶ Astute augura. Calide coniecta. & anguro & auguror dicimus: ut assentio & assentior. tam pro conicio: q̃ p uerum capto augurium: q̃q̃ id seruio nō placet: quia auguror ad coniecturā uertit. ad augurium uero auguro. ¶ La. Tibi uerior lectio est: ut legatur est: & cum sequētibus magis quadrat. ¶ Sed is hac aut hac: qui inquit eam: sustulit hac: aut hac habuit iter. ¶ Ad nos attine: correctius legeretur ad duos: apparebant enī in puluere phanostratę & lampadisci uestigia. ¶ Socci uideo uestigium. Socco enim calciamento comici: ut cothurno tragici utebantur. ¶ At singulum uideo uestigium. Dispartitiua inquit Priscianus nomina: quę græci epimirizomena uocant: pluraliter dumtaxat declinantur: ut singuli. æ. a. bini. terni. quaterni. quini. seni. septeni. octoni. noueni. deni. uiceni singuli. uiceni bini: atq̧ ita deinceps: & centeni milleni: ac cum nominibus pluraliter dumtaxat declinatis coniungi putat: ut singuli ludi: cum spectacula significantur: bina arma. trinę litteræ: & id genus alia. Plau. tamen hoc loco: & alibi aliter ita & Cicer. & alios locutos uideo ut singulus. a. um. dixerint. ¶ Corium cistella: scribe corium cum cistella. ¶ Ecquem uidisti tollere. Dicito si quem uideris hic tollere cistellam. ¶ Nequam bestiam: & damnificam: idest uermiculum ut mox dicit inuolunlum: qui i pampinis obuolutus plurimum uites offendere perhibetur: ideo damnificam dixit: dicitur etiam inuoluulus herba: quæ late per alias herbas diffunditur: aut fruticí alicui obuoluitur ad cacumen usq̧ peruemens: flores albos producens: a pediculo angustos ab imolatos. titinalis gerens effigiem campaneli nomine uulgo uocitati: sicut ualuuli inquit festus fabulę folliculi appellati sunt quasi ualliuoli: quia uallo fabis excutiantur. ¶ Itidem hæc

Soccu3 qd sit.

Valuuli q dicantur.

Nunc utrobiq̧ me agitat illos hominis miseræ misereri. ille nunc lætus est,
Quisquis est, qui illam habet,
Quæ neq̧ illa illi quicq̃ usuist,
Mihi potest esse. sed nunc ego memet moror.
Quin hoc halisca, hoc inquam age, ad terram aspice.
Et despice, oculis inuestiga, astute augura.
La. Hera? hem tibi. Ph. quid est? La. hæc est. Ph. quis? La. quoi hæc excidit
Cistella. eccam locum signat, ubi ea excidit.
Ha. Sed is hac, aut hac. socci uideo uestigium
In puluere. persequar hac. iam hoc loco cum altero cōstitit.
Meis hic oculis turba se obiecit modo.
Neq̧ prorsum iit hac, hic stetit, hinc illuc exiit.
Hic concilium fuit, ad duos hoc attinet,
Si quis. atat singulum uideo uestigium.
Sed is hac abiit, contemplabor. is hinc huc iit.
Hinc nusq̃ abiit, actam rem ago. quod periit, periit.
Meumq̧ corium cum cistella. redeo intro.
Ph. Sunt qui uolunt te conuentam. Ha. quis me reuocat?
Ph. Bona fœmina, & malus masculus hic te uolunt.
Ha. Plus qui uocat, scit, quod uelit, q̃ ego, quæ uocor,
Reuortor. ecquem tu uidisti quærere hic
Amabo in hac regione cum crepundiis
Cistellam, quam ego hic amisi misera? nam dudum
Vt ad Alcesimarchum istuc omnes accurrimus,
Capillo scisso atq̧ excissatis auribus
Tumultuantem, ne se uita interimeret,
Timore puto excidisse cistellam mihi.
Disperii misera. quid ego heræ dicam meæ,
Quæ me opere tanto eam seruare iusserat,
Qui suos Silenium parentes facilius
Posset noscere, quæ meæ heræ supposita st parua,
Quam quædam dedit ei meretrix. La. hæc nostram rem
Fabulatur. hanc scire oportet filia tua ubi sit,
Signa ut dicit. Ha. nunc eam uolt suæ matri & patri,
Quibus nata st, ultro reddere. mi homo obsecro
Alias res geris. ego tibi meas mando. La. istuc ago.
Atq̧ istuc, quod tu fabulare mihi cibus est.
Sed inter rem agendam istā heræ huic respondi, qđ rogat.
Nunc ad te redeo, si quid opust dic, impera.
Et tu quid quæritabas? Ha. mi homo, & mea mulier,
Ego uos saluto. Ph. & nos te. sed qui quæritas?
Ha. Vestigium hic requiro, qua aufugit mihi
Quædam. La. quid id est, quidnā est, quod quæris? nescio.
Ph. Alienam ne, an familiarem hanc ego memorem?
La. Mala merx hera hæc, & callida. Ph. ecastor mihi
Ita uidetur. La. imitatur nequam bestiam,
Et damnificam. Ph. sed quidnam amabo? La. inuoluolum,
Quæ in pampini folio intorta implicat se. itidem hæc
exorditur.

Intortam orationem exorditur sibi,
Quid quæritas?Ha.cistellam adolescens hic mihi
Euolauit.La.in cauea latam oportuit.Ha.ædepol
Non præda magnast.La.mirum quin grex uenalium
In cistella infuerit una.Ph.fine ut dicat.
La.Si dicat quidem.Ph.age loquere tu,quid ibi infuerit.
Ha.Crepundia una.La.est quidam homo,qui illam se ait
Scire,ubi sit.Ha.at pol ille ad quandam mulierem,
Si eam demonstret,ineat magnam gratiam.
La.At pol sibi ille quidam uolt mercedem dari.
Ha.At pol illa quædam,quæ illam cistellam perdidit,
Eam qui dat,sibi esse quod ei det,negat.
La.At enim ille quidam sibi dari argentum expetit
Ha.At pol illa quædam mulier in nullast opera
Gratuita.La.commoda loquelam iam tuam,
Tibi nos prodimus ac confitemur cistellam
Habere.ha.at nos seruassit salus,ubi ea nunc est?
Ph.Saluam eccam,sed ego rem meam magnam tecum
Confabulari uolo,sociam te mihi opto
Ad meam salutem.ha.quid istuc est negocii?
Aut quis tu nunc es?ph.ego sum mater illius,
Quæ hæc gestitauit.ha.hic ergo habitas?ph.hariola es.
Sed quæso ambages mulier mitte,atq; hoc age.
Eloquere,unde hæc sunt tibi cito crepundia.
La.Mea hæc herilis gestitauit,non tua.
Ph.Ne obloquere.La.taceo mulier perge dicere,
Vbi east quæ gestitauit?ha.hic in proximo.
Ph.Istic quidem ædepol mei uiri habitat gener.
La.Ne obloquere rursus.perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur?ha.septemdecim.
Ph.Meast.La.equolam hanc solis si detur,possum ego.
Ita mostulentus æstus nares attigit.
Ph.Quod quæritabam,filiam inueni meam.
Ha.At æquomst,per fidem quod creditum est tibi,
Ne bene merenti sit malo benignitas
Nostra,hæc calumnia tua profecto est.filiam
Et redditurast tibi tuam,& ea gratia
Domo profectast,cæterum ex ipsa obsecro
Exquiritote.ego serua sum.ph.æquom postulas.
Illius ego istam incesso malle gratiam.
Ha.Sed istanc cistellam te obsecro,ut reddas mihi.
Ph.Quid fit lampadio?La.quod tuust, teneas tuum.
Ph.At me huius miseret.La.sic faciundum censeo.
Da cistellam.tu intro hac abi cum istac simul.
Ph.Tibi auscultabo.tene tu cistellam tibi.
Abeamus intro.sed quod nomen est tuæ
Dominæ?Ha.Melænis.Ph.i præ,iam te ego sequar.

exorditur.Ordiri iquit festus est rei principium facere:unde & togę uocantur exordiæ.¶ Adolescens euolauit:idest sustulit quasi in uolam recipiens.est enim uola manus interioris ps media.sicut & pedis:un & uolare dictu.¶ In Caueā latā oportuit:quoniā proprium uolucrū uolare est ait oportuisse in cauea asseruari cistulam uolucrum ritu.¶ Grex uenalium.Multitudo bestiarum:quæ ad uendendum est exposita.¶ In nulla opera gratuita est.remunerare inquit non potest.¶ Hic intus ergo habitas?interrogatiuū est.¶ Ariolare.diuinas:unde & ariolus diuinus.¶ Hoc age:aduerte.¶ Hæc alūna est tua profecto:idest tua filia est.

Vola qd sit

¶ ACTam rem agis:prouerbium tractum a iudicata re:quia nefas est de ea iterum iudicare Teren.in phor.Ohe actum aiūt ne agas.¶ Inuoluolus ē uermis iuoluens se in foliis uitium:unde ab inuoluendo nomen accipit.M.Cato.cap.lxxxiiii.uocat illum cōuoluolum.docetq; quomodo pellatur a uitibus.Est præterea cōuoluolus herba nascens in frutetis nullo odore:plinius.libro.xxi.¶ Nonius Marcel.Mustulentum:& uinolentum:& fęculentum Plautus in cistellaria.Ita mustulentus æstus nares adtigit:ut si odor musti:aut musto oblitus:aut madens.

VGOLETVS ET GRAPA.
Actā rem agis
Inuoluolus

VALLA


Vid hoc negocii. Demiphoni domū redeūti occurrebāt multi memorātes: quo pacto eius inuenta esset filia. Lætatur ergo domum redens. Fabulantur per uiam: exponunt: memorant in uiam. Præuorti hoc certum est rebus aliis. Cunctis aliis rebus statui hoc præoccupare: atq̧ dignoscere.

VALLA.

E expectetis: recitatoris uerba sunt. Ornamenta ponent: quæ a saraco inquit induerunt scenica ornamenta exuent. Postrema in comœdia. In comediæ parte ultima.

QVINTVS ACTVS

Demiphō Senex. Lampadio Seruos.


Vid hoc negocist, quod homines fabulantur p uiā,
Mihi esse filiam inuentam. & Lampadionem me in foro
Quæsiuisse aiunt. La. here unde his? De. ex senatu.
La. gaudeo
Tibi mea opera liberorū esse amplius. De. &. n. nō placet,
Nil moror aliena mihi opera fieri plureis liberos.
Sed quid nam istuc est? La. propera ire intro ad finem tuū,
Filiam tuam iam cognosces, intus ibidem uxor tuast.
Abi cito. De. præuorti hoc certust rebus aliis omnibus.

Grex.


E expectetis spectatores, dum illi huc ad uos exeāt.
Nemo exibit, omnes intus conficient negocium.
Vbi id erit factum, ornamenta ponent. post id calicibus
Qui deliquerit, uapulabit. qui non delinquet, bibet.
Nunc ad uos spectatores, quod reliquom relinquitur.
More maiorum date plausum postrema in comœdia.

SARA
CENVS

In argumentum epidici.

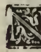

Thenienfis periphanes mulierē cōprimit epidauri: ex ea suscipit filiam. Quę urgēte bello hostiū fit pda: fili⁹ huius stratiphocles inscio pře amabat fidicinā: cuiq̧ ei opus eēt pecunia: quā lenoni traderet. Epidicus seruus oportune cōfingit falatiā: suadet periphani hāc redimi p filia: hoc pacto senex mulctaŕ pecunia: domiq̧ hēt p filia. Stratiphocles domum rediens exercitu: prioris amoris immemor mercaŕ ingenuā uirginē ex hostiū pda: hęc erat ea periphanis filia iā hostiū potita. Sicq̧ sororē iscius pro captiua redemit: cuius amore captus: urget epidicū inuētis opus eē q̄dragita minis danistę ut denŕ p mercata uirgine: mox epidicus nouū est cōsiliū: nouū cōmētus dolū: herum periphanē cōuenit: nuntiat aduentare filiū: illūq̧ deperire fidicinā: p q̄ daturus pecuniā ē: ut emittaŕ māu: pŕ timēs filio: a seruo expetit cōsiliū: ille uafer suadet senex prior fidicinā emat: frustrabitur q̧ hoc pacto adolescēs suis amoribus polliceŕq̧ de empta uirgine futurū lucrū: uenturū. n. militē iqui multa pecunia: q puellā redimat: placet cōsiliū seni: dat seruo petitos nūmos: q postrēo daŕ p credita fidicina: epidicusq̧ ut rei fidē faciat: cōductā aliā p̄cio fidicinā p ēpta subiicit. Interi aduenit miles amore illectus prioris fidicinæ: quā periphanes emerat pro filia: eā sibi poposcit dari: periphanes eā ratus: quā seru⁹ postrēo emi suaserat: ultro cōsentit militi: q dū suā nō eē asseuerat: eā tādē inuenit nō emptā: sed cōductā p̄cio: dolusq̧ hoc pacto detegiŕ epidici: postrēo ex epidauro mulier adiēs q̄situra captiuā filiā: incidit in periphanē: agnoscūt se iuicē: is reuelat eē redēptā coem filiā: qua mulier cupiēs āplexari suā negat eē (ut uidit) gnatā: sicq̧ p filia inueniŕ empta fidicina. Periphanes ira pcitus pdere q̄rit epidicū: sed ille dū intueŕ ēptā postremo puellā: nouit herilē eē filiā: idicat stratiphocli iuētā sororē: & agnitā. Rerū hāc iscius piphāes icidit i epidicū: minatur suppliciū ob fictos dolos: is ultro præbet ligādas māus. Tādē re cognita ēptā postrēo herilē esse natā: epidicus seruus: cuius factū hoc obuenerat opera: libertate donaŕ.

Epidici argumentum.

VALLA.


Eriphanes filiū hūit stratiphoclē ex uxore. At ex epidaurēsi muliere telestidē filiā: hanc igiŕ epidico seruo mādat exq̄rēdā: siqdē illā ab hostibus captā audiuerat. At fili⁹ stratiphocles fidicinā amabat: mādat itaq̧ epidico: ut quoquo mō pecuniā cōpiat: quo in suā pueniat ptātē. Epidicus icognitā piphani fidicinā p filia subicit. Dat piphanes pecuniā epidico: q̄ redimiŕ: fidicina filiā suā ratus: proq̧ filia h3 domi. stratiphocles io exercitū ire cōpelliŕ: itaq̧ fidiciæ missos amores facit: aliāq̧ amat filiā qdē piphanis ex epidaurēsi muliere: s3 stratiphocli nō cognitā sororē eē: itaq̧ dispoliat⁹ stratiphocles ab hostibus domū rediēs narrat epidico se nō amare fidicinā: s3 aliā: q̄ ab hostib⁹ capta foret: & pinde pecuniā ueniret: q̄ ea liberareŕ: epidicus igiŕ piphanē adit: quē facit certiorē captiuā quādā filiū adamare stratiphoclē: quā & miles qdā plurimū adamabat: hortaŕ itaq̧ piphanē eam emat: ne fili⁹ corrūpaŕ: ipm piphanē ex ea lucrū facturū eximiū: siqdē miles eā quouis magno sit p̄tio redēpturus: loco itaq̧ huius: q̄ diligebat filius: subornat fidicinā epidicus: cui ait uelle periphanē fidibus cani in nuptiis. ratus periphanes eā eē: quā miles adamabat piter & stratiphocles eā seruat dōi: miles domū adit piphanis: qd inaudierat redēptā: quā adamabat mulierē: quā cū periphanes adduci iussisset: eāq̧ eē negaret miles: quā q̄rebat aduersus epidicum grauiter idignat⁹ ē. Mox epidaurēsis: quā cōpsserat oli periphāes ipm adit piphanē: qd accepat suā filiā a stratiphocle redēptā eē: senex fidicinā pduci iubet: quā filiā eē putauerat: at a mulieŕ fit certior illā ñ eē: & pinde grauissime ira succensus piphāes i epidicū apocidē senē sibi adhibet sociū ad lora coemēda: & exq̄rēdū epidicū: quo & uiciaŕ & mulcteŕ. Interi stratiphocles & epidicus cognita muliere: quā apd se hñs redemerat stratiphocles esse piphāis ex epidaurēsi filiā ipam nesciēte piphane: epidicus domū agit: ob quā rē factus audacior epidicus ultro se piphani offert: cūq̧ ēt ulciri uoluisset: dōi docuit periphanē sua opera cōpertā habere filiā: itaq̧ eo astu libertate donatus ē epidicus.

VALLA.


Ominū ppriorū etimologiæ. Periphāes dcūs: qd perii signet circū: & phęnome appro. nā futurū huius uerbi phanūe ē: qd circuauit epidicū cōperiat: piphāes. i. cōspicuus: qm nomē eius cōspicuū: & cognitū: uel qd ipe se: ut apd militē celebrē faciat: qa peri signat circū: & phœno luceo: Apocides āt senex dcūs: q̄si secernēs se a piphāis cōsortio. Nā apocido secerno signat. Ait siqdē ad piphanē: dico tibi iā: ut scias alius tibi te comitē melius q̄rere. Telestide mulier: exactæ formę dŕ: nā telo perficio signat: & idos forma dŕ.

Epidicus

Epidicus:qa epidichnymi significat ōndo:multa siquidem ostendit. Stratiphocles.quia stratos dr̃ exercitus.phos.uir.cleos gloria:quod gloriam sibi in exercitu uoluerit cōparare. Tesprio seruus:a tesprotica regione. Chæribullus adolescens:qa chæro gaudeo significat:& bullæ consilium:gaudet enim consulere stratiphocli.

Calliopius



M.Actii Plauti Epidicus.

Argumentum.



Emit fidicinam,filiam credens senex
persuasu serui,aliam qui conducticiam
iterum pro amica ei subiecit filii.
Dat herili argentum,eo sororem destinat
Imprudens iuuenis.mox compressæ,ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Vt ille amicam,hæc inquirebat filiam.
Sed gnata inuenta,seruolum emittit manu.

PRIMVS ACTVS.

Epidicus. Tesprio. Serui duo. VII.



Heus adolescens.Te.quis properantem me, præhendit pallio?
Ep.Familiaris.Te.fateor,nam odio es nimium familiariter.
Ep.Respice uero tesp̄irio.Te.oh.epidicum ne ego nunc conspicor?
Ep.Certe oculis uteris.Te.salue.Ep.Dii dent quæ uelis.
Ventre saluom gaudeo.Te.quid cæterum?ep.esse qd̄ assolet.
Cœna tibi dabitur.Te.spondeo.ep.quid?Te me acceptarum,si dabis.
Ep.Quid tu anté,agis ut uelis?Te.exéplum adesse intellego.
Ep.euge,corpulétior uidere,atq; agilior.Te hac gratia.
Ep.Quam quidem te iamdiu perdidisse oportuit.Te.minus



Emit fidicinā senex.s.periphanes.⁋ Credens:filiam captā.s.ab hostibus.⁋ Serui.Epidici.⁋ Filii.Stratiphoclis.⁋ Cōductam.Scilicet aliam fidicinā precio:& non eam quā amare filium simulauerat.⁋ Sororem.Non cognitā:cuius amore inscius adolescens detinebat̃.Cōpræsse.Eius uidelicet mulieris:ex qua periphanes filiam susceperat.⁋ Ille:Scilicet miles.⁋ Hac.Ipsa eadem mulier. SARACENVS.



Senex.periphāis.Serui epidici.⁋ Conductam iterum:subaudi aliam fidicinam:⁋ Pro amica filii.Loco illius:quā amabat filius.⁋ Ei.Periphani subiecit.⁋ Dat herili argētū:epidicus inqt dat stratiphocli a periphane sumptū argētū.⁋ Eo:subaudi argento.⁋ Sororem præstinat.præoccupat ademendū.⁋ Imprudēs iuuenis:stratiphocles suā se emisse sororem nescius.⁋ Cōpssæ:epidaurēsis mulieris.⁋ Ac militis:quem oportuit amasiā redimere.⁋ Sibi senex os sublitum:se deceptū eē.⁋ Vt ille amicam.Miles inqt amicam quærebat.⁋ Hic subaudi senex.⁋ Seruolum:epidicum. VALLA.



Heus adolescens.Inducuntur cōserui duo epidicus alter:q domi māserat:alter tesprio:q Stratiphoclem comitatus fuerat i exercitū:hi primū se inuicem adeūt seruili more:postremo epidicus de stratiphocle percunctatur.⁋ Habitior:Pinguior:habitudo enim est corporis habitus. SARACENVS

Habitudo quid sit



Heus adolescēs.Epidicus tesprionē seruū:qui cū stratiphocle in exercitū ierat:redeūtē ab exercitu salutat.De cōi hero piphanis filio cognoscit.⁋ Certe oculis uteris:posteaq̄ me conspexisti usū hēs oculo℞:ridicule dixit.Cōspicio & cōspicor dicitur in eadem signatōe.Actiuū alterū.Deponēs alterū.⁋ Agis:ut uelis.nūqd uitā ducis ex tua snia.⁋ Exēplū adeē itellīo.Tu me adeē inqt uides uerū ergo potes tu cōtemplari.⁋ Euge:blādiētis uerbum.⁋ Corpulētior uidet̃:atq; habitor mihi inqt uideris pinguior factus:& melius toto habere corpore.Dona.quæ habitudo deest corporis.Plau.in epidico:corpulētior hercle:atq; habitior. VALLA.

Conspicio & ɔspicior dicitur.

⁋ IOannes Baptista Pius maxima oppletus inscitia:dū materiā huius fabulæ nō intelligit:adeo labitur illā cōmētatus:ut hoc precipue pricipio somniare uideat̃.⁋ Nā rōnē carminis nō hūs:quæ illi ducē pstitisset:legit scdm hic uersum.⁋ Persuasu serui:atq; cōductū:pudor imēsus:& uel ab interpte nouicio detestādus:dū trimetro iābico quattuor tm̄ pedes tribuit:cui sex oino debeant̃:pterea æquocat de fidicina.nā putat unā:eādēq; fidicinā & emptā primū:& coductam postea:atq; subiectā pro amica filii:quū duæ fuerint una:quā ut senex emeret:epedicus fecit:psuadens filiam esse.altera:quā coduxit epidicus:ut caneret fidibus:dum sacrificaret senex:sed hanc emptam a se fuisse illi persuasit seni:atq; amicā filii eē:ad senēq; deductā:ut illā aliquo mitteret:ne aduenienes filius eā reperiret:propterea uersus ille sic scribi debet.⁋ Persuasu serui aliam:qui conducticiam:& ratione metri habita & sententiæ. VGOLETVS ET GRAPA.

Locus restitutus

SARACENVS ¶ CVRriculo. Satis celeriter. ¶ Scurra. Vt ait flaccus ab assequēdo dictus. ¶ Caprigenū: atq; pātherinū. ¶ Quia uariata coloribus sunt animalia: & maculis distincta: per haec. n. uerba datur intelligi: non recte ualere: q uariae ua- lēt. ¶ Pugilice: atq; athletice. Valide: & robuste. ¶ In uidulo. Saculo: siue mātica. ¶ Melina. A Festo dicitur melina ti- biae genus acutissimi soni. At hoc loco melinā capimus pro uestimento: Iulius polux de uestimētis theatralibus locu- tus inquit: cādicātia in primis habebant uestimenta peregre ueniētes: uel phea: uel melina: uel glaucina: erit ergo me- lina uestimenti genus a colore: qui medius ē inter albū: & fuscū. ¶ Ius dicis: Iure loqueris: sed uerbum ea significatio- ne capit epidicus: qđ ē ius reddere: cū dixit: me decet: ꝓpterea subdit iocose tesprio: iam tu nobis p̄turā geris: ¶ Ad hostes transfugerunt. Quia fuerat ca- ptus in bello: & factus hostium prędа.

Mulciber unde dctū sit ¶ Mulciber. Vulcanus dictus: q mul- ceat imbres. ¶ Arma fecit. Hoc loco tā- git id: qđ diffusius apud Homer. legiť de achilľ armis. Nā cū achilles idigna- tus aduersus agamēnona in aciē ꝓdiť desiisset: ingentemq; ꝓpterea graeco- rū stragē hector securius insultās ędi- disset: Patroclus achillis induit arma dimicaturus cū Hectore: at patroclo i- terempto ferunt hectorem: illū armis achilleis exuisse. Quare achilli in bel- lū ꝓficiscenti Thetis mater a uulcano fabrefacta arma p̄buit. Ideo dicit: tu- ille pro gnatus Theti q̃si cōparet: & assimilet achilli stratiphoclem: cuius armis poti sunt hostes: dř Thetis pria aspirata achillis mř uxor pelei thessa- liae regis: & facit thetidis: tethys autē aspirata secūda: & cū y facit tethyos & dicitur uxor oceani: q̃que latine sala- tia noiať. & deā piter ē nymphaꝝ mř.

VALLA. ¶ RApio ꝓpalā: quia dixit se min9 furtificū. i. furtū facere & furtū a fure

Furtū undē dictum dictū nemo dubitat: & fur sine qđ ab ātiqs graecis phor diceretť: ut tam iuris cōsultis: q̃ prisciano placet: sine a fur- uo. i. occulto: & tenebroso tempore: ut rursum iustiniano nonioq; uidetur: si- gnāt omnino furē clāculum moliri: alie- na subtrahere: iō ait: rapio propalam. ¶ Te infelicitent: infelicē agāt. ¶ Cur- riculo occepi sequi: statim inquit cum

Iam furtificus sum, q̃ antehac. Ep. quid ita? Te. quid ita rapio
pro palam.
Ep. Di imortales te infelicitent, ut tu is gradibus grandibus.
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occoepi sequi.
Vix adipiscendi potestas modo fuit. Te. scurra es. Ep. scio.
Te esse quidē hominē militarē. Te. audacter quid uis dicito.
Ep. Quid agis? perpetuom ualuisti? Te. uarie. Ep. qui uarie
ualent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neq; pantherinum
genus.
Te. Quid uis dicam, nisi quod est? ep. ut illa respondeas ꝓbe.
Quid herilis noster filius? ualet. Te. pugilice, atq; athletice.
Ep. Voluptabilem mihi tuo aduentu attulisti nuntium.
Sed ubi is est? te. adueni simul. ep. ubi ergo st. nisi si i uidulo,
Aut si in mellina attulisti. te. Di te perdant. ep. te uolo.
Percontari, operam da, opera redderetur tibi. te. ius dicis.
Ep, Me decet quidem. te. iam tu autem nobis praeturam geris?
Ep. Quē dices digniorē esse hominē hodie Athenis alterū?
Te. At unum a praetura tua epidice abest. ep. quidnā? te. scies,
Lictores duo, duo uiminei fasces uirgarum. ep. uae tibi.
Sed quid ais? te. quid rogas? ep. ubi arma sunt Stratiphocli?
Te. Pol illa ad hostes transfugere. Ep. arma ne? Te. atq; qui-
dem cito.
Ep. Serio ne dicis tu. te. serio ne inquam, hostes habent.
Ep. Aedepol facinus improbū. te. at iā añ alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori. ep. qui? te. quia ante aliis fuit.
Mulciber credo arma fecit, quae in bello babuit Stratiphocles.

te uidi secutus sum: curriculo ergo aduerbiū. quādoq; a curru diminutiuū. Hor. sunt quos curriculo puluerē olipi- cū: collegisse iuuat. q̃nq; pro cursu pōiť Ci. ꝓ marcello i illo usu uetere curriculo. ¶ Vix adipiscēdi potestat. Vix igt potui tibi itinere adaeq̃ri. ¶ Scurra es. Festus scurrae uocabulū uerius ieptissime: ut ex graeco tractū. α otouσχειν

Scurra unū dictus aut ab asseq̃ndo: cui magis assentiť: & tenuioru fortunae hoies: & cęteri alioq: q honoris gr̄a ꝓseq̃rent quēpiā nō añce- dere. sed seq sint soliti: quia uidelicet Lucilius Cornelius. P. noster scipiadas dicto tp̄s: q̃ intorquet in ipsum oti: & delitiis luci efficite: atq; cynedo: & sectatori adeo ipsi suo: quo rectius dicas: ibat forte domū: sequitur multi: atq; fre- quētes cōsecutos uideri uelit ob eoꝝ iurgia: nō ob assecutū officiū. ¶ Hominē militarē. Ac si dicat cōtinētem: sed uul- tuose legēdū ē. ¶ Perpetuon ualuisti. An bñ sp habuisti. ¶ Caprigenū hoiuꝫ: nō plꝫ mihi: neq; pātherinū gen9. Quia te- sprio se uarie uoluisse r̄nderat ait epidicus sibi id genus hoium nō placere: qđ caprigenū: patherinūq; sit. Haec. n. aia- lia uarii sunt coloris. ¶ Pugilice: atq; athletice. Valet inq̃t: ut pugiles: & athletae: estq; idē fere dicere: uā qui pugil la-

Pugil qui dicatur tine: athleta graece: qa athlos tā certamē: q̃ certaminis primū dř: ē ergo expositiōis cā dictū: ut fieri frequenter solet. ¶ Voluptabilē mihi nūtiū. Voluptate refertū. ¶ Nisi si i uidulo: uidulū sacculū dicit: i quo aliq̃d asseruať: uñ & Pla. uidularia: & i rudēte: uidulū excidisse lenōi dicit: ubi lenōis fortunae erāt collocatę. ¶ Aut si in melina attul. Melina: iq̃t festus: genus tibię acutissimi soni. uictrum9 patoriū uero ex ipsis locis: uñ fodiť: hꝫ nomē eadē rōne melinū: qđ et9 uis metalli isulę cycladi melo dř eē. Pli. i. xxxv. Melinū auripigmētū apianū. Iul. āt polux de theatri uestimētis. Qui āt iq̃t miseria circūuēti: aut alba hñt uestimēta ꝓcipue fugaces: uel ꝓtusa: uel milęna: uel melia: uel glaucia: ergo qa pe- gre uēiebat tesprio: & secū herilē filiū aiebat uētitasse ludēs epidic9: aut ipa iq̃t herū attulisti: si tecū uenit: aut i melia:

Mulciber unū dcūs sit hoc ē: hoc theatrali uestimēto. ¶ Opā da. i. audi. ¶ Opa reddeť tibi. Te audiā. ¶ Ius du. Magistratus ius dicit. ¶ Prę- turā ge. qa dixerat ius dicis. ¶ Mulciber. c. a. f. Mulciber uulcanus a mulcēdo ibre: qa id ignis ꝓstat: cui9 grūs ē mulce-

VGOLETVS ET GRAPA. beris uel bris. ab ibre. n. fcā: ut ēt Pris. docet: tertię sit iflexiōis: ut septēb: octob: & reliq̃: erāt ergo q sec9 putāt grāmatici. ¶ Pugil gręce πυκτης Pli. li. vii. pyctē ꝓ pugili posuit. idubitatū exēplū ē nicei nobiľ pyctu byzātii gēiti: Et si ibi le- gať poetę ꝓ eo qđ ē pyctu: itꝑs opiať pugilē eē: q dicať pyxaghathos a Mar. uideāt alii dcōes sup ābo pugilic. g. πυξ.

Transfuolauerunt ad hostes.ep.tum ille prognatus tethi,
Sine perdat,alia apportabunt ei Nerei filiæ.
Id modo uidendum,ut materies suppetat scutariis,
Si in singulis stipendiis ad hosteis exuuias dabit.
Te.Supersede istis rebus iam.ep.tu ipe ubi lubet finẽ face.
Te.Desiste percunctari.ep.loq̃re ubi ipse ẽ Stratiphocles.
Te.est caussa,qua caussa mecũ ire uerituſt.ep.qdnã idest?
Te.Patrẽ se uidere nõ uolt ẽt nũc.ep.quapropter.te. scies.
Quia forma lepida,& liberali captiuam adolescentulam
De præda mercatuſt.ep.qd ego ex te audio?te.hoc,quod fa
bulor.
Ep.Cur eam emit?te animi caussa.ep.quot illic homo ani-
mos habet,
Nam certo priusq̃ hinc ad legionẽ abiit domo.ipse mihi
Mandauit ab lenone ut fidicina,quam amabat sibi
Emeretur.id ei ego impetratum reddidi.te.utcunq;
In alto uentuſt epidice,ex imo uelum uortitur.
Ep. Væ misero mihi,male perdidit me.te.quid istuc? quid/
nam est?ep.quid?
Istã quã emit,q̃ti eã emit? te uili.ep.haud ego istuc te rogo.
Te.Quid igit?ep.quot minis?te.tot,q̃dragita mis.ep.id
Adeo argẽtũ?te.ab danista apd thebas.ep. sumpsti fœnore?
Te.In dies minasq; argẽti singulas nũmis.ep.p.pæ.
Te.et is danista aduenit una cũ eo,qui argẽtum petit.
Ep.Di immortales ut ego interii basilice.te.qd iã,aut qd est
Epidice?ep.pdidit me.te.qs?ep.ille,qui arma perdidit.
Te.Nã qd ita?ep.qa quotidie ipse ad me ab legiõe epl'as
Mittebat.sed taceam optumũ est,plus scire satius est,
Quã loq seruom hoiem,ea sapiẽtia est.Te.nescio ædepol
Quid tu timidus es.trepidas epidice.ita uoltum tuum
Videor uidere cõmeruisse hic me absente aliquid mali.
Ep.Potĩ ut molest' ne sis?te.abeo.Ep.asta,abire nũc ñ sinã
Te.Quid nũc me retines?Ep.amat ne istam quam emit de
præda?Te.rogas?
Deperit.Ep.degetur coriũ de tergo meo.Te.plus te amat,
Quã unq̃ amauit.Ep.iuppiter te pduit.Te.mitte nũc iã.
Nã ille me uetuit domũ uenire,ad Charibolũ iussit huc
In proxumũ ibi manere,eo est ipse uẽturus.ep.quid ita?
Te.Dicã,quia patrẽ prius cõuenire se non uolt,neq;
Conspicari q̃ id argẽtũ,qd debet dinumerauerit.
Ep.Tu ædepol re es tui bulẽt'.te.mitte me,ut eã nũc iam.
Ep.Hæccine ubi scribit senex,istæc puppis pereundaſt pbe.
Te.Quid istuc ad me attinet?uel quo tu intereas mõ?
Ep.Quia perire solus nolo.te cupio perire simul.
Bñuolẽs cũ bñuolẽte.Te.abi a me in malã rẽ maxumã
Cũ istac conditiõe.Ep.i sane si quid festinas magis.
Te.Nũq̃ hoiem queq̃ cõueni,uñ abierim lubẽtius.
Ep.Illic hinc abiit.solus es nunc epidice quomodo
Me expeditum ex ĩpedito faciã?consilium placet.
Ego primum miser perpuli meis dolis senem,

SARACENVS.

CAPtiuã adolescẽtulã.Quã tamen illi soror erat. Vtcũq; in alto uentus: Metaphoricos & per q̃dam similitudinẽ docet mentes hominum sæpe mutari: neq; in proposito consistere: sicuti in naui uelum uento crebro uertit. Id adeo argẽtum: Subaudi: a quo mutuatus est. Nũmus: melius q̃ nũmis: ut sit sensus p quaq; mina: singulo quoq; die soluit nũmus fœnori. Basilice. Egregie: regie. Degit. Detrahitur: ut annotauit Marcellus testẽ adducens Plautinũ epidicum. Puppis pereũda est: metaphorice puppim posuit p capite: uel partem posuit pro toto: significare uolens sibi oino esse pereundum: si q̃ gesta sunt hero palam fiant. Qui. Procur. Ita enim alloquitur seipsũ sibiq; met respondet: ut faciunt: qui in re dubia uersantur: animiq; nõ certa sententia ferunt.

VALLA.

PROgnatus thetis: natus ut achilles ex nereidum una: quæ thetis dicta: sane cũ uxor oceani tethys: quæ latine salacia dicitur a Cice. primam habet longam non aspiratam: secũdam rursus longam aspiratam: in qua y. At nereidum unus prorsus contra. Nam & prima aspiratur: secũda uacat aspiratione: & .i. habet. Cum salacia est tethyos: uel tethis mittit genitiuum. Cum autem nereis, Tum in his: uel in dis: ut sit ablatiuus tam thetide. q̃ theti: ut hic. Alia apportabunt nerei filiç. Homerus namq; docet in illiade: patroclum achillis arma induisse: & exutũ ab Hectore: cumq; achilles arma amisisset matrem thetidem a uulcano impetrasses ut alia fabricarentur: q̃ nereides ad achillem prætulerunt: id ergo tangit. Materies suppetat scutariis. Ligna subueniant eis: qui scuta conficiunt. In singulis stipendiis: in singulis ad exercitum expeditiõibus. Ad hostis exuuias dabit: ab hostibus dispoliabitur. Animi causa: ut se oblectaret. In alto uentus est. Intra mare uentus exoritur. Ex imo uelum uortitur. ab imo uelum torquetur: sensus est: ut se rei alicuius obtulerit occasio: ita noua exoritur cupiditas. Id adeo argentum? unde eam pecuniam. Ab danistas ab fœneratore. Danistes enim a græcis & danizo mutuor. In dies: minasq; argenti singulas. Quotquot eunt inquit dies: in singulas minas nũmus debetur. Interii basilice: idest uehementer afflictus sum: quia basilicus: regificus dicitur. Videor uidere commeruisse. Merorem indicasse. Potin. possibile ne est. Te perduit. perdat prisca locutio. Ibi manere. præstolari. Pupis pereunda: ego tanquam pupis: qui sarcinas gesto peribo inquit. Miser perpuli. Coegi: astrinxi. Sibi data esse uerba: se falsum esse. Qui libidost. cur tibi placet inquit. Huc concedam: seorsum me conferam: cupiebat enim num de se aliquid loquerentur excipere.

Basilicus quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

PAtrem se uidere non uult. ita scribem

dus est uersus: & ex recta sententia: & ex metri necessitate: non senem: ut legit pi⁹: & Sarracenus item legis metricæ uterq; ignarus. ⁋ Degetur: diripietur ex Nonio Marcello.

SARACENVS

REm tibi. Diuerterat Stratiphocles apud familiarem chæribolum: ut sodalem sui participaret consilii: & de inueniunda pecunia amici operam experiretur. ⁋ Si hercle haberem. Subaudiendus pecuniam traderem. ⁋ Retulit. Profuit. ⁋ Quin ædepol. Iustam causam affertz cur operam suaz non commodet amico.

Symbolæ quid sit

⁋ Symbolæ. Symbolas pro plagis & uerberibus intellexit: quasi sint dorsi: & scapularum portiones. ⁋ Missiculabas. Sæpius mittebas. ⁋ Mem piacularem: idest piaculum pro tuo crimine: & supplicium subire. Est piaculum sacrificium: & pro crimine: & flagitio ponitur. ⁋ Succidaneum. Vel: φ flagris succedere contigat. Sic enim festus dixit succidaneam hostiã a succedendo: quæ secundo loco duceretur: uel a succidendo: tergum enim uerberibus ueluti gladio succiditur. ⁋ Celeriter calidis. Cito adinuentis & sine mora adductis. Ἔχω. Habeam recipiã. ⁋ In pistrinum: Non in pristinum: φ subaudiendum ibis. ⁋ Paccierin: pro patieris ne?

VALLA.

REm tibi sũ elocutus. Stratiphocles a chæribullo mutuam dari sibi poscit pecuniam & quoniam cheribulus sibi non esse quod det respondet: ipsum obiurgat stratiphocles: inde epidicum alloquitur: a quo eandem exigit pecuniam. ⁋ Præter ætatem. Quoniam ætas tua nõ exigit: ut hæc facias. ⁋ Et uirtutem: qua probaris in militia. ⁋ Qui in re dubia re iuuat. rem dubiam maxime necessariam dicit in qua impetranda sit salus: in amittenda sit mors. ⁋ Re iuuat. non uerbis inquit: sed facto prodest. ⁋ Vbi re est opus: non uerbis: sed facto. ⁋ Quid igitur retulit. quid attinebat. ⁋ Te beneficium esse oratione: uerbis uelle bene facere. ⁋ Irrigatum plagis, ob plagas cruentum. ⁋ Paratæ iam sunt scapulis symbolę. Vt excipiam inquit uerbera paratæ sunt scapulę paratumq; dorsum. ideo symbolæ: q\[a\] ut infligentur aliũde uerbera: ita a scapulis meis excipientur. ⁋ Ab animo æger fui: idest affectu amoris in ægritudie fui. ⁋ Lfas missiculabas: missiculo iterationem: & rei indicat utilitatem: ob quã mittuntur litteræ. ⁋ Nam qui: idest cur operam amisi. ⁋ Id quod facis bene. ad id: quod bene facis: ubi res irrita est. ⁋ Desipiebam mentis. Desipio & desipisco mentis & mente dicimus. ⁋ Men piacularem

Desipio quomodo construat.

oportet fieri uis ne inquit: ut suaz ipse pœnas pro te: tuumq; purges flagitium. piare enim purgare: & piaculum purgamentum: piacularis qui purgitat: piacularis

Vt censeret suam argento sese emere filiam.
Is filio suo fidicinam emit, quam ipse amat, quam abiens
Mandauit mihi. sibi nunc ab legiõe alteram adduxit
Animi caussa, corium perdidi. nam ubi senex senserit
Sibi data esse uerba, uirgis dorsum despoliet meum.
At enim præcaue, nihil est istuc plane hoc corruptust caput.
Nequam homo es epidice, quoi tibi lubidost male loqui?
Quoi tu te deseris? quid faciam? men tu rogas? tu quidem
Ante hac aliis solebas dare consilia mutua.
Quid? aliqua reperiundust. sed ego cesso ire obuiam
Adolescenti, ut quid negoci sit sciam? atq; ipse illic est.
Tristis est. huc cum Chæribolo incedit æquali suo,
Huc concedam, orationem unde eorum placide persequar.

Stratiphocles. Chæribolus adolescens. Epidicus.

REm tibi elocutus sum omnem Chæribole iam, atq; admodum
Meum mœrorum, atq; amorum summam edictaui tibi.
Ch. Præter ætatem, & uirtutem stultus es Stratiphocles,
Id ne pudet te? quia captiuam genere prognatam bono
In præda es mercatus? quis erit, uitio qui id non uortat tibi?
St. Qui inuident omnes inimicos mihi illoc facto repperi,
At eius pudicitiæ nunq̃ nec uim, nec uitium attuli.
Ch. Iam istoc probiores meo quidem animo, cum in amore temperes.
St. Nihil agit qui diffidentem uerbis solatur suis.
Is amicus est, qui in re dubia re iuuat, ubi re est opus.
Ch. Quid tibi me uis facere? St. argenti dare quadraginta minas,
Quod danistæ detur, unde ego illud sumpsi fœnore.
Ch. Si haberem hercle. St. nã quid igitur te mihi esse retulit
Beneficũ oratione, si ad rem auxilium emortuust?
Ch. Quin ædepol egomet amore differor. St. malim
Istiusmodi mihi amicos furno mersos, q̃ foro.
Sed operam epidici nũc me emere p̃tio pretioso uelim.
Quem quidẽ ego hominem irrigatũ plagis pistori dabo,
Nisi hodie prius cõparassit mihi quadraginta minas,
Quam argẽti fuero elocutus ei postremam syllabam.
Ep. Salua res est. bene promitte modo. spero seruabit id
Sine meo sumptu. paratæ iam sunt scapulis symbolæ.
Aggrediar hominem. aduenientem herum suum Stratiphoclem
Saluã impertit salute epidicus seruos. St. ubi is ẽ? Ep. adest.
Saluom te gaudeo huc aduenisse. St. tam tibi credo istuc, q̃ mihi.
Ep. Bene ne usq; ualuisti? St. a morbo ualui, ab aĩo æger fui.
Ep. Quod ad me attinuit, ego curaui. quod mandasti mihi,
Impetratum est. emptast ancilla, quod tu te ad me litteras

quoq;

Missiculabas. St. perdidisti omnem operam. ep. nam qui perdidi?
St. Quia meo neq; cara cordist, neq; placet. ep. quid retulit mihi
Tantopere te mandare, & mittere ad me epistolas?
St. Illam amabam olim, nunc iam alia cura impendet pectori.
Ep. Hercle miserust, ingratum esse hominem id quod facias bene,
Ego quod benefeci, malefeci, quia amor mutauit locum.
St. Desipiebam mentis, quom illas scriptas mittebam tibi.
Ep. Men piacularem oportet fieri ob stulticiam tuam,
Vt meum tergum stulticiæ tuæ subdas succidaneum?
St. Quid uerba facimus? hoi huic opus est q̃dragita mnis
Celeriter calidis, danistæ quas resoluat, & cito.
Ep. Dic modo unde auferre me uis, a quo trapezita peto?
St. Vnde lubet. nam ni illas ante solis occasũ hodie ελω,
Meam domum tu ne imbites, tu te in pistrinum
Ep. Facile tu istuc sine periculo, & cura corde libero
Fabulare loui, tergo nostro sed dolet quom ego uapulo.
St. Quid tu nũc? patieri ut ego me iterimã? ep. ne feceris,
Ego istuc accedam potius periclum, atq; adduciam.
St. Nunc places, nunc ego te laudo. ep. patiar ego istuc qđ lubet.
St. Quid de illa fiet fidicina igitur? ep. aliqua reperibitur,
Aliqua ope exoluã, extricabor aliqua. St. plenus cõsilies.
Noui ego te. ep. euboicus miles locuples multo auro potẽs.
Qui tibi quõ istã ẽptã esse scibit, atq; hãc adductã alterã.
Continuo te orabit ultro, ut illam transmittas sibi.
Sed ubi illast, quam tu adduxisti tecũ? St. iam faxo hic erit.
Ch. Quid hic nunc agimus? St. eamus intro ad te, ut hunc hodie diem
Luculente habeamus. ep. ite intro, ego de re argentaria
Iam senatum conuocabo in corde consiliarium,
Quoi potissumũ indicatur bellũ, unde argentũ auferã.
epidice uide quid agas, ita res subito hæc obiectast tibi.
Nõ enim nunc tibi dormitandũ, neq; cunctandi copiast.
Tibi audendum est. senẽ oppugnare certũ est cõsilium.
Abi intro atq; adolescenti dic nostro herili filio,
Ne hinc foras ambulet, ne ue usq̃ ueniat obuiam seni.

quoq; porta appellatur: ut ait clitarius ex sacro: per quam piaculo soluitur: ut alii quæ piandi: propitiandiq; caussa immolantur. Subdas succidaneũ idest tuo succedens flagitio: id enĩ succidaneum: quod etiam succisiuũ secundum sequens: Lucilius libro. xxviii. praeterea hanc successiuam: si quando uoles operam. Super hoc quoq; Plautio uerbo Aulus Gelius succidaneæ autẽ inquit hostię dicuntur e littera: per morem compositi uocabuli in i litteram commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ. Quoniam si primis hostiis litatum non erat: aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis luendi piaculi gratia subdebantur: & succedebant ob id succidaneæ nominatæ: littera i scilicet tracti pronuntiata. Celeriter calidis: Confestim: & astute comparatis. Ante solis occasum ἑλω. i. coepero. Ne imbitas: ne subeas: ne ingrediare. Tupte. in pistrinum. Tu ipse ito in pistrinum: ubi labores. Patieri: an patieris. Periculus potius: subaudi subibo. Atque audaciam: audax ero. Extricabor aliqua: & extrico & extricor in eadem significatione: ut fabrico & fabricor: est autem extricare: enodare i explicare: & rem inuolutam eximere. Iam senatum conuocabo in corde consiliarium. Consultabo inquit mecum: ut argentum tibi cõperiam: & mens mea senatus erit: ibi consilium: & disputatio de inueniendo argento. Indicatur bellum: tanq̃ si aduersus hostes sit belligeraturus. Certum est consilium. mihi firmũ consilium est: ut senẽ adeam periphanem: a quo argentum eliciam. oppugnare dixit certum sibi: uti eadem permaneret translatione: quod indicatur bellum dixerit.

Extrico & extricor dicitur

NAM ni illas ante solis occasũ hodie ἑλω. ita scribẽdus uersus est: & sententiæ congruitate: & metri necessitate: aliter mancus: & claudus esset: qđ utiq; Pius: & Sarracenus interpretes lusci non conspexerunt. Meam domum tu ne imbites: ego te in pistrinũ dabo: uersus hic procul dubio sic scribi debet: si metri rationi & sententiæ satisfactum uolumus: nec scribendum est. tute: sed ego te: nec supplendum est: ibis: sed ascribendum dabo: nec imbitas legendum censemus: sed imbites pro inhabites: uel introeas: uel imbita: ut codices aliqui habent pro inhabita: uel introi: non autem imbitas: quum ab ito. as: compositum sit imbito: & primæ sit coniugationis: non tertiæ. Qui tibi quum istam emptam &c. istam ex metri necessitate ascribe: & ex codicibus antiquis: & sententiæ congruitate: aliter uersus claudicaret: quod quidem a Pio luscitio commentatore non est perpensum. Tibi audiendum est: senem oppugnare certum est consilium: ita legendus est hic uersus: nisi uelimus sententię rectæ poetæ derogare: nam si ita legas: sententia melius quadrabit: & non adeundum: sicut Pius commentator legere uidetur: ut in suorum commentariorum codice scriptum reliquit. Quę qdem ędepol est non marita apoecide: ita scribendus uersus. & apoecide adẽdum fuit aduersus integritatem: cũ deficiebant pedes duo in fine: & etiam ad sententiæ coherentiam: quod a pio nõ uisum: nec intellectũ est. Qui seni exenterẽ marsupiũ: scribendũ est necessitate metri: & non senis qui ut pius legit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARA CENVS

Efferre quid sit

PLeriq; homines: dum est in itinere epidicus: opportune incidit in herum periphanem & uicinum apocidem non nihil de re uxoria colloquitantes: quos mox suis circũuenit dolis. ¶ Commemores: in memoriam reducas: & propterea læteris. ¶ Extulisti. Efferre enim ad sepulchrum est. Ita Terenti. Vtinam sic efferamur. ¶ Sexta erumna: Notum est apud historicos herculem paratum ad omnia pericula subeunda iussu euristei duodecim labores subiisse: quos singulos enarrat Diod. in quinto. Sextus igitur labor: & erumna fuit: ut aues ex stimphalida palude pelleret: quas cum propter eorum multitudinem uituperare non posset: ingenio superauit. Tabulã enim eneã parauit: q̃ repcussu ingẽti: quæ sonitu uolucres ad fugam longinquas cõpulit: qua ex te paludẽ ipsam auium molestia liberauit. ¶ Quæ nõ maritatast: p marita ta est: nã qui sibi magnas dotes potius q̃ uxores pbas q̃runt: uident pecunias ducere non uxores: qbus maximis dotibus hoies deliniti: ultro uxorib⁹ ãcillantur: ut Titi. inqt apud No. & Plau. in asinaria: dotem accepi: ipium uẽdidi.

VALLA.

PLeriq; homines. Apocides senex piphanes carpit: qd̃ mulierẽ bene natã pauperẽ domũ ducere uellet. ¶ Plæriq; homines: sicut tu. Cũ nihil refert. cum non interest. ¶ Vbi pudendum ẽ. Vbi pudore suffundi debuerit. ¶ Cus usus ẽ: opus ẽ. ¶ Qua ex anastrophe: ut qui cũ qua de re: & similia. ¶ Reuereor filii: respectum habeo filio: unde reuerentia dictã Iuuen. maxima debetur puere reuerentia. ¶ Quam tu extulisti. i. sepelisti. ¶ Pudore exequi: exequias: & parentalia facere pudore. ¶ Sacrificas illico horcho hostias: inferno imolas statim inquid q uxorẽ tibi eripuerit. ¶ Viuendo uincere. qd̃ illas uita superaueris. Quæ quidem pol non maritatast: pulchram confirma eẽ pecuniam periphanes: sed non eã: q̃ coniugio uẽit: ob magnã uxoris molestiã.

SARA CENVS

LIquido auspitio: Prospero: & secundo. ¶ Aui sinistra: q̃ bonum portendere solet augurium: ut illud: sæpe sinistra caua prædixit ab illice cornix: at in aulularia locuti de hac re abunde sumus. ¶ Exenterem. Ta entera a græcis dicuntur itestina: unde exentero ex intestinis aufero. ¶ Hirudinem. Sanguisugam.

VALLA.

AT at tacere. epidicus bonũ aĩu; ex cõsilio suo capit occupat senes periphanem & apodicẽ: cõfingitq; multorũ uerboɽ ambitu multa: ut eo perducat senẽ: quo uult nempe: ut persoluat pecuniã: qua meretrix a stratiphocle adamata redimat. ¶ Auspicio aui sinistra. Auspiciũ ab aue inspecta dicitur sicut a garitu auiũ auguriũ: multis autem auibus est a sinistra ratum augurium: ideo aui sinistra. ¶ Acutum cultrum habeo: acui inquit cultrum. ¶ Senis: qui exeterem marsupium. Vt inquit ex senis marsupio auferam in testina. nempe pecuniam. Entera græce. latine intestina. Exenterare ergo est intestina exhaurire. ¶ Me conuortam in hirudinem. Hirudo sanguisuga est: quæ corpori humano affixa non descendit: donec cruoris plena fuerit. Ablaturus igitur pecuniam tanquam sanguinem suctuerus: se in hirudinem commutaturum ait. & perinde subiungit: atq; corũ exugebo sanguinem. Exugebo sine s. qa ante cõsonantẽ: uel post consonantem duplicari consona non potest: nisi sit muta cum liquida: ut attraho. Exugebo aũt pro exugã. qa exugeo: qd̃ nos exugo fere dicimus: ueteres protulerunt.

Hirudo quid sit

SECVNDVS ACTVS



Apoecides. Periphanes. Senes duo.

PLæriq; homines, quos quom nihil refert, pudet.
Vbi pudendust, ibi deserit eos pudor,
Quom magis usus est, ut pudeat. is tu adeo es qui
des
Quod pudendum fiet, genere natam bono pauperem
Domum ducere uxorem, presertim eam, qua ex tibi
Commemores hanc, quæ domist, prognatam familiam.
Pe. Reuereor filium. Ap. at pol ego te credidi
Vxorem, quam extulisti pudore te exequi.
Quoius, quoties uides sepulchrum sacruficas
Horco illico hostias, neq; adeo iniuria.
Quia licitust eam tibi uiuendo uincere.
Pe. Oh hercules ego fui, dum illa mecum fuit.
Neq; sexta ærumna acerbior herculi, q̃ mihi
Illa obiectast. Ap. pulchra ædepol dos pecuniast.
Pe. Quæquidem ædepol est non marita Apoecide.

Epidicus. Apoecides. Periphanes.

AT at tacete, habete animũ bonũ, liquido exeo
Foras auspicio, aui sinistra. acutum cultrũ habeo,
Qui seni exẽterẽ marsupiũ. sed eccũ ipm añ ædeis
Conspicor Apoecidæ, qualeis uolo uetulos duos.
Iã ego me uortã in hirudinẽ, atq; borũ exugebo sanguinẽ,

SARA CENVS.

¶ SENATI: Pro senatus. ¶ Cluent. Sũt: uel esse dicuntur. ¶ Vt maritus fiat. De stratiphocle adolescente hoc dictũ est: prosecuntur enim cœptum de matrimonio sermonem. ¶ Sub uestimentis habebant retia. Quia dixit eos captabant: & in suam uoluntatem alliciebant. ¶ Deamat. Deauget. Quintilia. Vt pleniori obsequio demererer amantissimos mei. ¶ Induculam uestem: dixit ab induendo. ¶ Regillam. Est regilla autore. No. uestis a regia dicta: ut Basilica. Varro. Colum procerum fictum leui marmore begillam tunicam defingitur purpura. ¶ Mendiculas. Vel ab eo: quod est mendicus uerbum innouauit quod pauperrimum uestimentum uoluerit denotare: nam cum regillam dixerit: sensus erit accõmodatus: an nobili. s. uel humili fuerit induta uestimento: uel quod potius arbitror: mendiculã dixisse ab eo: quod est mendix: quod ẽ magistratus nomen: ut docemur a festo. ¶ Impluuiatam. Forte cum ironia legendũ impluuia uestis erat: qua sacerdotes per imbrẽ utebantur. Varro. Salium quoq; sereno tpe impluuia amictũ criminabantur: uel forte a colore impluuiatam dixit: est qppe ipluuiatus color dictus a No. qui etia; huius meminit loci: quasi fumato stilicidio ipletus. ¶ Vt istæc facimus uestimentis nomina. Sunt per parenthesim dicta. ¶ Quasi non fundis legerem hunc uersiculu; hoc modo: quasi uero fundis exornate multæ incedant per uias: exprobrat enim tpm conditionẽ: & nimios mulierũ ornatus: ut necesse sit in uarioꝝ uestimẽtorum usus nullis parcere ipensis ad uenditionẽ usq; fundoꝝ: & prædioru;: quo dicto carpit eos. q tales potius imoderatos: & lasciuos sumptus sufferant: q̃ cu; opus sit pñiæ: uel publicæ rei subueniãt.

Regilla qd sit.

Senati qui columen cluent. Ap. ut continuo fiat
Maritus. Pe. laudo consilium tuum, nam illũ ego audiui
Hærere iuuiorem apud nescio quam fidicinam.
Id ego excrucior. ep. Di hercle oẽs me adiuẽt, augẽt, amẽt.
Ipsi hi mihi dant uiam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc iam orna te Epidice, & palliolũ in collũ coniice,
Atq; assimulato quasi per totam urbem hominẽ quæsieris,
Age si quid agis. Di immortales utinam conueniam domi
Periphanem, per omnem urbem quem sũ defessus quærere.
Per medicinas, tonstrinas, in gymnasio, atq; in foro.
Per myropolia, & lanienas, circumq; argentarias,
Rogitãdo sũ raucus factus, pene in cursu cõcidi. (nes.
Ap. Epidice. ep. Epidicũ qs ẽ, q reuocat? Pe. ego sũ Peripha
Ap. Et ego apoecides sum. Ep. & ego quidem sum Epidicus, sed hære, optũa
Vos uideo ambo aduentare opportunitate. Pe. quid reist?
Ep. Mane, sine rspirẽ qso. Pe. immo adqesce. Ep. aio malest,
Recipiã anhelitũ. Ap. clemẽter qesce, Ep. aium aduortite,
A legione omnes remissi domum sunt Thebis. Ap. sic fcm̃?
ep. Ego ita factum esse dico. Pe. scin tu istuc certo? ep. scio.
Pe. Qui tu scis? ep. quia ego ite uidi milites plenis uiis.
Arma referunt. iumenta ducunt. Pe. nimis factum bene.
ep. Tum captiuorum quid ducunt secum? pueros, uirgines,
Binos, ternos, alius quisq;, fit concursus per uias,
Filios suos quisq; uisit. Pe. hercle rem gestam bene,
ep. Tũ meretricũ numerus tantus, q̃ntus in urbe omni fuit.
Obuiam ornatæ occurebant suis quæq; amatoribus. eos
Captabant, id adeo scio, qui maxume animum aduorterim.
Pleræq; hæ sub uestimentis secum habebant retia.
Quom ad portam uenio, atq; ego illã illi uideo pstolarier.
Et cum ea tibicinæ ibant quattuor. Pe. qui cum Epidice?
ep. Cum illa, quam tuus gnatus ãnos multos deamat, depit.
Vbi fidemq;, remq;, seq;, teq; properat perdere.
Ea præstolabatur illum ad portam. Pe. uiden ueneficam?
ep. Sed uestita aurata ornamẽta ut lepide, ut pcine, ut noue?
Pe. Quid erat induta? an regillam induculam, an mẽdiculã?
ep. Impluuiatam, ut istæc faciunt uestimentis nomina:
Vt impluuium erat induta? pe. quid istuc mirabilest?
Quasi non fundis exornatæ multæ incedant per uias.
Ac tributus quom imperatus est, negant pendi potesse.

VALLA.

¶ SENATI. pro senatus: ut supra quoquo senati columen. ¶ Cluent: perhibentur: putantur: in qua significatione sæpe. Lucretius. Plini. tamẽ ait ueteres cluere in certandi posuisse significatione: unde & clipeum dici uoluerint. ¶ Per medicinas: ubi medellæ conficiuntur: medicinas loca dicit: ubi componi soleant medicamina. ¶ Tunstrinas: ubi capilli attundentur. ¶ In gymnasio: ubi palæstriç cõueniunt. ¶ Per myrropalia: ubi unguentum conficitur. Myrrhon enim latine unguentum & polo uendo. ¶ Et lanias: ubi concisæ carnes ueditantur: & qui uendunt tum lanii. tum laniones nominantur. ¶ Argentarias. Aut ubi argentarii: qui & trapezitæ: aut ubi ex argento aliquid conficitur. ¶ Illi uideo præstolarier: præstolari tibi: & te dicimus. ¶ Annos multos deamat: plurimum amat. ¶ Vbi fidemq; remq;. Amplificatio per incrementum simulantis magna exageratio. ¶ Vt noue. in nouum modũ. ¶ An regillam. No. Marcel. Regilla uestis diminutiue a regia dicta: ut & basilica Plaut. Quid erat indulta: &c. At festus regillis tunicis albis: & redimiculis: luteis utrisq; tectis sarsum uersum astantibus pridie nuptiarum diem uirgines indutę cubitum ibant honoris causa: ut etiam in togis uirilibus dandis obseruari solet. ¶ Induculam. fecit adiectiuum ĩnduculus. la. lum. ab induendo. ¶ Mendiculas: qua magistratus mendix utebatur: nam ut festus inquit mendix apud oscos nomen magistratus est. ¶ Impluuiatas: ab impluuio: unde repente cadit pluuia: sicut impluuium. est enim impluuium: quo aqua impluit collecta de tecto. Compluuium: quod de diuersis tectis aqua pluuialis confluit in eundem locum. ¶ Fundis exornatæ: ita enim inquit mulieres incedunt magna impensa ornatæ: ut fundos etiam uendere necesse sit: ut exornentur.

Mẽdicula quid sit.

VALLA. ¶PENDI. Exolui. ⸿ Tunicam rallam. Nunc diuersa uestimentorum genera longius enumerat: dicta ē ralla autore Marcello a raritate: ut a spissitudine spissa. ⸿ Linteolum cęsitium: Purum & candidum a cædendo: q ita ad candorem perueniat. ⸿ Intusiatam. Est intusium quod corpori inter plurimas uestes adheret: q̃si intuscium. ⸿ Patagiatam. Patagium quoq; aurea chlamis ē: quæ pręciosis uestibus immitti solet. ⸿ Caltulam: & crocotulam. Vtrum uestimentum a florū generibus translatū a calta: & croco. ⸿ Supparum: Linteolum est fœmorale dictum quod subtus appareat. De his omnibus: uide No. & Varro. ⸿ Ricam. Quam nos sudarium dicimus. ⸿ Bsilicam. Regiam. ⸿ Exoticum. Peregrinum. ⸿ Cymatile: ceruleum: q fluctuum colorem imitetur. ⸿ Plumatile. Aut clauatum: aut ex plumis factum: ut idem refert Nonius.

Ralla unde dicta

Clauus qd sit.

Clauus enim est uestimenti genus ueluti quibusdam aureis clauis distinctum: qđ a plumarum similitudine plumatile dicebatur. ⸿ Cerinuȝ. A ceræ colore. ⸿ Gerinum cum quadam irrisione: & contumelia iocatur ad illud cerrinum: gerræ enim dictæ sunt nugæ: & ineptiæ. Ideo dicendum gerrę non gerere. ⸿ Laconiuȝ Quod ueluti a canibus laconibus nomen habere uideatur: quod per irrisionem uidetur exprēssum: nam canes lacones dicti: ut mollossi a regione: hi enim fortes & ualidi: illi ueloces. ⸿ Auctiones. Venditiones per nogumentuȝ publicū. ⸿ Occepere alię mulieres. Omnia ab epidico conficta sunt ut seneȝ deducat: quo uult. ⸿ Catum. Astutum uel acute dictum: ita Varro cata dici a sabinis rettulit acute dicta: est enim catus quasi cautus. Ideo catus animal: quod domi domesticum est: quasi cautus dictus uidetur: queȝ felem proprio uocabulo latini dixere: ut licet ex Plinio inueri. Inde a cato: idest astuto catones dicti. ⸿ Pręstines emendo teneas. Nam telo non ęque opus factost. Le ge potius te illo: ut scilicet tu illesis: qui argentum deferas: uel te ipso: hoc enim dolo captus senex nummos traditurus est epidico. ⸿ Damnoso sene. Dicitur damnosus: & qui damnum præbet: & qui dānum patitur.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶AT Tributus: duę sunt dictiões: nō una tantum: ut Pius commentatur.

VALLA. ¶PENDI potesse. exolui posse. ⸿ Tributus maior: hic tributus & hoc tributum. Iuuenales pręstare tributa: clientes cogimur. Tributorum conlationem inquit festus: cum sit alia in capita illud ex censu. dicitur etiam quoddam temerarium: ut post urbem a gallis captam conlatum est: quare. xv. proximis annis census alius non erat. Item bello punico secundo. Marc. Valeri. leuino. Marc. Cl. marcello consu. & senatus: & popu

His quibus tributus maior penditur, pendi potest.
Quid istæ quæ quotannis nomina inueniunt noua,
Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium.
Indusiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut subminiam, ricam. basilicum, aut exoticum.
Cumatile, aut plumatile, aut cerinum. gerræ maxumæ.
Caui quoq; ademptust nomen. Ep. qui? Pe. uocant laconiū.
Hæc uocabula auctiones subigunt, ut faciant uiri.
Pe. Quin tu, ut occœpisti, loquer. Ep. occœpe aliæ mulieres
Duæ post me fabulari inter sese, ego abscessi solens
Paulum ab illis. dissimulabam me harū sermoni operā dare.
Nec sat exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen
Quem loquerētur. Pe. id lubidost scire. Ep. ibi illaȝ altera
Dixit illi, qui cū ipsa ibat. Pe. quid? ep. tace ergo, ut audias.
Postq̄ illam sunt conspicatæ, quam tuus gnatus deperit,
Quam facile, & fortunate illi euenit obsecro mulieri,
Liberare quam uolt amator. quisnam is est? inquit altera,
Illa ibi nominat Stratiphoclem Periphanæ filium
Pe. Perii hercle, qd ego ex te audio? ep. hoc, qđ actum. ego
Cœpi rursū uorsū ad illas pauxillati acceder, (met post ibi
Quasi re truderet hominum me uis inuitum. Pe. intellego.
Ep. Ibi illa interrogat illam, qui scis? qui id dixit tibi?
Quin hodie allatæ sunt tabellæ ad eam a Stratiphocle, eum
Sumpsisse argentum apud Thebas ab danista fœnore,
Id paratum, & sese ob eam rem id ferre. Pe. ego occidi.
Ep. Hæc aiebat sic audiuisse se abs se, atq; epistola.
Pe. Quid ego nunc faciā? cōsiliū a te expetesso Apoecides.
Reperiamus aliquid callidi, conducibilis consili.
Nā ille qđ aut iā hic aderit credo hercle, aut iā adest. ep. si
Me plus sape, q̄ uos, dederi uobis cōsiliū catū, (equom siet,
Qđ laudetis (ut ego opior) uterq;. Pe. ergo ubi. i. Epidice?
Ep. Atq; eam ad rē cōducibile. Ap. q istud dubitas dicere.
Ep. Vos priores esse oportet, uos posterius dicere,
Quod plus sapitis. Ap. eia uero age dic. Ep. at đridebitis.
Ap. Non ædepol faciemus. Ep. si placebit, utiminor
Consilium. si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur. nisi ea, quæ uis, nolo.
Pe. Gratiam habeo, fac participes nos. Ep. nunc occasiost
Faciundi prius, in urbem q̄ aduenit. sicut cras hic
Aderit, hodie non uenerit. Pe. qui scis? Ep. scio, quia
Mihi alius dixit, qui illinc uenit. mane hic hunc ad fore.
Pe. Quin tu eloquere, quid faciemus. Ep. sic faciundū cēseo.
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia.
Quasi q̄ ames tu ueheméter illā. Pe, quā ad rem istuc refert.
ep. Vt ei præstines argento, priusq̄ ueniat filius,
Atq; ut eam te in libertatem dicas emere. Pe. intellego.
ep. Vbi erit ēpta, ut aliquo ex urbe amoueas, nisi qd tua se
Sētētiast. Pe. immo docte. Ep. qd tu āt Apoecides? (cus
Ap. Quid ego iam, nisi te commētum nimis astute itellego.
ep. Iam tum igitur amota ei erit omnis consultatio

Nuptiarum, ne grauetur, quod uelis. Ap. ut sapis, & placet.
Tum tu igitur callide iam, quicquid acturus es, age.
Pe. Rē hercle loq̄re. Ep. reppi & haec te q̄ abscedat, suspitio.
Pe. Sine scire. Ep. scibis, audi. Ap. sapit hic pleno pectore.
Ep. Opus est homine, qui illo argentum deferat p̄ fidicina.
Nam te illo nō aeque opus factost. Pe. q̄d iā? Ep. ne te cēseat
Filii cā facere. Pe. docte. Ep. quo illū ab illa prohibeas,
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eueniat.
Pe. Quē hoiem ueniēus ad eā rē utilē? Ap. hic erit optum⁹
Hic poterit cauere recte, iura qui, & leges tenet.
Pe. Epidice habeas gratiā. Ep. sed ego istuc faciā sedulo.
Ego conueniam illum, atq̄ adducam ad te quoiast fidicina.
Ap. Illa ne? Ep. atq̄ argētū ego cū hoc ferā. Pe. q̄ti emi pōt
Ep. Ad q̄dragita fortasse eā posse emi mīmo mias. (mimo?
Verum si plus dederis, referam. nulla in ea re captiost.
Atq̄ id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
Pe. Quidū? Ep. q. a. n. mulierē illā alius adolescēs deperit,
Auro opulentus, magnus miles rhodius, raptor hostium
Gloriosus. hic emet illam de te, & dabit aurum, iubeas,
Tace mō, ē luc̄ hic tibi āplū. Pe. Deos q̄dē oro. Ep. ipetra.
Ap. Quin tu is itro, atq̄ huc argētū p̄mis? ego uisā ad for̄.
Epidice eo ueni. Ep. ne abeas prius, q̄ ad te uenero. (ror.
Ap. Vsq̄ oppiar. Pe. seq̄re tu itro. Ep. i, nūera, nihil ego mo

lus in aerarius: q̄d habuit: detulit. ¶ Q̄d annis: quotquot eunt anni noua sibi conficiunt uestimenta. ¶ Tunicam rallam: Tunicā spissam. a raritate rallam per diminutionē mutato r in duplex l ut dicimus tener tenellum: rubrū rubellū. Ita a spissitudine spissum. ¶ Linteolū cesitiū. Cesitiū linteolū dicitur purū: & candidū a cedendo: q̄d ita ad candorē perueniat uel quo oras circuncisas habeat. Plau. in epidico. ¶ Intusiatā: intusiū est uestimentum: quod corpori intra plurimas uestes adhaeret quasi intustium. Varro unum quod foris: ac palā palla. Alter quod intus: a quo intusiū: id quod Plautus dicit intusiatā. ¶ Patagiatā. No. M. patagium aurea chlamis: quae preciosis uestibus immitti solet. Plau. in epidico. ¶ Caltulam aut croculā a colore caltae: & croci herbarum. ¶ Supparū. inquit No. M. est linteū foemorale usq̄ ad talos pendens dictu: q̄d subtus apparet Plau. in epidico. Varro: indutui alter: q̄d subtus: a quo subucula. alter supra: a quo suparus. ¶ Aut subminiā: quasi subminutam: quod aliis uestimentis subiicereť minuta. ¶ Ricam. Noni. rica est quod nos sudariū dicimus. Plau. suparum &c. Varro ab eo: quod dimidiam partē retrorsum iacebant ab reiciendo reciniū dictum. Recinium etiam omne uestimentū quadratum hi: qui. xii. tabulas interpretati sunt: esse dixere: qua toga mulieres utebantur praetextū clauo purpureo: ut̄ & retiatimini planipedes: quā rem diligenter exequitur fanistra libro secundo de antiq̄tate uerbor̄. Ricę autē & riculę uocantur parua recinia: ut palliola ad usum capitis facta. cranii quidā aiunt esse muliebre cingulū capitis: quo pro uita flāminica redimať: at recte appellanť uestimenta uirilia: quae patres liberis suis cōficienda curant honoris causa ita usurpata: quod adstantibus: & in altū texantur. reciniumq̄ ut Pli. & dioscorides sunt authores fruticis: est cicis foetus: qui croton a graecis dicit: & illi similis bestiola: quę affixa iumētis tandiu perstat: quo ad disrumpatur. ¶ Basilicū. quasi regificum. ¶ Aut exoticum. peregrinum ita in mustellaria non oēs possunt olere unguenta exotica: sicut tu olet. Verbū enim ipsum graecū est. ¶ Cymatile: dictū uestimentū: quod cima. atis. unda dicatur: hodie ut opinor cimalotum dicimus. ¶ Aut plumatile. a plumis inquit No.: clauū nomen habuit ob uillor̄ longitudinē plumae uideanť. ¶ Cerinū: a colore cęrae. ¶ Aut gerinum: quod gestatu facile uestimentū concinū dorso. ¶ Gerrę maximae. Denique addit interpretatur gerrinū cuncta gerrar̄. i. nugarum nomine uocant. ¶ Vocant laconū: dixit cani quoq̄ etiā ademptum est nomen: a canibus ergo lacunibus nomen habuit uestimentum. ¶ Hęc uocabula auctiones subigunt: ut faciant uiri. Tot inquit renouata: mutataq̄ uestimenta: totiens mulierum maritos subigunt: ut faciant auctiones: est enim auctio ubi uenale propositum fuerit aliquid: & alius alii plus pollicetur augetq̄ precium. ¶ Sermoni operam dare. Auscultare quid nam inter se loquerentur. ¶ Nec satis exaudiebam: non admodum quid dicerent accipiebam. ¶ Nec sermonis fallebar tamen. Nec tamen inquit me p̄teribat: quid loquerentur: attendendaq̄ locutio est fallebar sermonis. ¶ Quę loquerentur: ad ea quę dicerent. ¶ Horum metuis. Ordo uerborum est me retruderet inuitum uis hominum: aut uiolentia: aut multitudo. nam uis utrunq̄ significat. ¶ Consilium catum: acutum inquit Varro. ¶ Ad eam rem conducibile: quod ad exitum possit conducere. ¶ Mane hic hunc affore. affuturum cras hic tempori. ¶ Vt enim p̄stines. emendo praeoccupes. ¶ Hui sapis: interiectio blandientis: ac admirantis. ¶ Haec a te: qui abscedat suspicio: ut inquit abste hęc suspicio ammoueať. ¶ Sapit hic pleno pectore: plenum pectus habet sapitia. ¶ Nam te illuc nō: non est inquit opus te illuc tendere. ¶ Iura q̄ & leges tenet. Ius aliud priuatum: Aliud publicum. priuatum: ut pactum iuratum: publicum: aut non scriptum: aut scriptum: non scriptum ut mos: consuetudo: naturale: gentium: scriptum: ut ciuile: municipale. Ciuile: quod po. Ro. sciuit. Municipale unius cuiusq̄ ciuitatis suum. Ciuile rursum: quod aut pretores: aut senatus: quod senatus consultum dicitur: aut senatus decretum: quod plebs: id plebescitum: aut aedeles curules: aliiue sanxere magistratus. Lex a legendo dicta: quod ex multorum consensu lecta fit: ut ait Cice. ut a graecis nomos a distribuēdo: quod ab illis nemo distribuo dicatur. Rogatio quod multorum rogatu: idest interrogatu scita scit. ¶ Quoiast. fidicina. Cuius est fidicina: ab eo: quod est quis: quae: quod: uel quid: cuius cuia cuium. Virgi. Cuium pecus: an melibei: ut meus: tuus: suus. ¶ Posse enim mimmo: ut minus dari non possit pretium. ¶ Occupatum: subaudi datum abste argentum. ¶ Argentū des: profer: quam dixi pecuniam. ¶ Vsq̄ opperiar: assidue expectabo: quoad tu ueneris.

¶ CROcotulam. Varro quoq̄ legit in uocabulo intusium Cerinum. Nonius hunc locum citans a cerae colore dictum putat. ¶ Vt minor: scribendum est metri necessitate: & sententiae concinnitate: quia ad duos loquitur: & nō uti tor: ut Pius legit: nec sententiae: nec metri habens rationem.

Ralla q̄d sit.
Rica quid sit.
Cymatile quid sit.
Auctio q̄d sit.
Ius multiplex.
VGOLETVS ET GRAP.

VALLA. Vllum esse opinor agrum. Cum se uidet epidicus obtinuisse: ut periphanes sit: quã uolebat dinumeraturus pecuniã: uerba h: plena letitiæ. ⁋ Decutio argenti tantũ. e quocũq; inquit abdito loco anfero: quantũ mihi lubet argentũ. ⁋ Si senex resciuerit: si postea piphanes inaudierit: q admiseri. ⁋ Ne ulmos parasitos faciat. Ne uirgas assistentes: ac adiutrices suæ faciat ultionis. ⁋ Quoi ostendam fidicinã. Cui inquit: non quam promisi: sed aliam ostendam fidicinam. ⁋ Damnoso sene. Nunc passiue dictum damnoso: qui damnum subeat: nam dicimus & rem damnosam: quæ damnum ingerat.

Epidicus.

Vllum esse ego agrum opinor in agro attico
Æque feracem, q̃ hic noster Periphanes.
Quin ex occluso, atq; obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo si senex resciuerit,
Ne ulmos parasitos faciat, atq; usq; attondeat.
Sed me una turbat res, ratioq;, A poecidi
Quam ostendam fidicinam aliquam conducticiam.
Atq; id quoq; habeo. mane me iussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi hoc domum,
Dum rem diuinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atq; ei præmonstrabitur
Quo pacto fiat subdola aduersus senem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

TERTIVS ACTVS.

Stratiphocles. Chæribolus.

Xpectando exedor miser, atq; exéteror, quo mihi
Epidici blanda dicta eueniant, nimis diu maceror.
Sit ne qd, nec ne sit, scire cupio. Ch. p illã tibi copiã.
Copiam parare aliam licet, sciui equidem in principio
Illico nullam tibi esse in illo copiam. St. interii
Hercle ego. Ch. absurde facis, q angas te aĩ. St. si hercle ego
Prahẽdero, nũq̃ irridere nos illũ inultũ sinã (illũ semel
Seruõ hoiem. Ch. qd illũ facere uis, St. qd tibi, quoi diuitiæ
Domi maxumæ sunt, nũmũ his nullũ habes, nec sodali tuo
In te copiast. Ch. si hercle habeam pollicear lubens. uerum
Aliquid aliqua, aliquo modo, alicũde, ab aliquibus, aliqua
Tibi spes est, fore mecum fortunã. St. ue tibi murcide hõ.
Ch. Qui tibi lubet mihi male loqui? St. quippe tu mihi
Aliquid aliqua, aliquo modo, alicũde, ab aliquibus, blatis.
Quod nusquast, neq; ego id imitto in meas aures. nec mihi
Plus adiumenti das, q̃ ille qui nunq̃ etiam natus est.

SARACENVS. Xpectando. Quæ contingunt amanti cuncta sera ueniunt: ppterea stratiphocles epidici operam expetens longam execratur moram. ⁋ Exenteror. Crucior: intestinis exinanior. ⁋ Quid tibi. Eloquitur stratiphocles obprobrans sodalis inopiam: & uerba satis docent: ita illud: si hercle habeam: damus cheribolo: & rursus: ue tibi muricidæ hõ stratiphocli. ⁋ Muricide: ignaue: stulte: mures insectando: ut uulgo canicida.

Muricida qui dicat:

ALLA. Xpectãdo: stratiphocles cheribullum alloquitur se excrucians: quod non tam repente redeat epidicus cum pecunia: quam ipse cupiebat: quodq; porro cheribullus non subueniat: grauiter: molesteq; fert. ⁋ Atq; exenteror: intus euacuor. qa enim græci entera uocant intestina. Inde uerbum exenterare factum: adolescentis q; summam ostendit leuitatem. ⁋ Angas te animi. ango me animi: & animo dicimus. sane ango: quod græci ancho: quia g littera media inter c cum aspiratione & e fine ea: ab ango angina fit: quæ a græcis sinanche nominata. ⁋ Ve tibi muricida homo. Mirum est: quod non nulli existimant: muricidam dixisse a muris cedendis: concedi dicatur quippiã: aut occidi: aut uerberibus contundi: non autẽ perforari: aut perfodi: nam si ob hoc furem dicere uoluisset nõ murorum: sed parietum dixisset: sunt enĩ muri: qui ad eã rem nihil attinent ut ciuitatum: ut oppidorum. Tales igitur professores parietũ uocat Pla. & latini alii: pterea nimis maledicum uerbum: & scurrile foret sodalẽ furem appellare: quod nomen seruis uillissimis: coquisq; impingit. Adde quod nequidem iocus esset ut par fuerat in oratione. Voluit itaq; sodalem suũ minime magnanimum: sed uilem indicare eũ nominando muricidam: qui mures insectetur: & occidat: ut uulgo hodie solem⁹ tales nominare canicidas. quod imitatus Persius dixit. An passim sequeris coruos: testaq;: lutoq;. ⁋ Blactis. nugaris.

Angina qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA. ℂ NAM te illo nõ eque opus facto ẽ. Delirabat Pius: quũ huic locũ cõmẽtaret. legens telo: id qd uel a prandio fecit: uel ab occupatis furore quopiã sensibus. nã: te illo in codicib⁹ antiqs & manu scriptis oĩbus legit: & sniæ maxie cohæret: inqt. n. epidicus nõ opus eẽ senẽ illuc: ire. s. & reddit rõnẽ: ne te cẽseat filii cã facere: nã pręter ppositũ esset: si telo legeret: ut cuilibet nõ desipiẽti liqre põt. ⁋ Atq; id nõ decẽ occupatũ tibi erit argentũ dies ita scribi d; uersus hic ex codi. antiqs ad lram: & ex sniæ coherẽtia: & uersus recta rõne: nec scribendũ est decet: p decem: nec addendũ duos post erit: ut idocte: & cõtra sniç: & metri rõnem corrigit Pius: dicẽs duos addendũ: ut supra ex codicibus antiqs: & in hoc maxie mentiens. ⁋ Murcide hõ: hoc loco Pius isaniens hermolaũ barbarũ uirũ nra ætate incõparabilẽ incessit: inquiens illũ pueriliter: & prope socordiose prolabi: & quid tandẽ garriat: ipsemet Pius ignorat: quippe Hermolaus locũ hunc corrigit: & murcide scribendũ asserit: qd inertẽ: & socordẽ significare ex festo inqt: idemq; Pius ab illo acceptũ refert. qd quandoq; lectũ sit in Plauto: uel hoc ipso loco: muricida: nõ dissimili significatione ab ea: quam apud græcos habet τοι χωυ Xoũ: tã clarum est: ut omnes fere codices manuscripti ita propemodum habeant: quos hoc ipso loco taxat Hermolaus: murcide scribendum esse inquiens: quid igitur clamat Pius: imo quid obloquitur: & eius detractione: cuius nomẽ audire nõ meretur: sibi famam querit: ualeat rabiosus hic famæ aucupator: & gloriæ.

Epidicus. Stratiphocles. Charibolus.
FEcisti officiū iam tuū, me meū nūc facere oportet.
Per hanc curā quieto tibi licet esse. hoc qdē iā piit.
Nisi quid tibi hinc in spem referas, hoc oppido politum est.
Crede modo mihi. sic ego ago. sic ægere nostri. proh Di
Immortales mihi hunc diem dedistis luculentum,
Vt facilem, atq; impetrabilem. sed ego hinc migrare cesso,
Vt importem in coloniā hunc hūc auspicio meo cōmeatū.
Mihi cesso, quom sto. sed qd hoc? ante ædeis duos sodales,
Herū, & charibolū cōspicor, quid hic agitis? accipe hoc sis.
St. Quantū hic inest? Ep. quantū sat est, & plus satis supsit.
Decem minis plus attuli, q̄ tu danistæ debes.
Dū tibi ego placeā, atq; obseq̄r, meū floccifacio tergum.
St. Nā quid ita? Ep. quia ego tuū patrem faciā parēticidā.
St. Quid istuc est uerbi? Ep. nihil moror uetera, & uolgata uerba.
Para, tu ductare, atq; ego follitum ductitabo.
Nam leno omne argentū abstulit pro fidicina. ergo resolui,
Manibus his denumeraui. pater suā gnatam, quā eē credit.
Nunc iterum ut fallatur pater, tibiq; auxilium apparetur,
Inueni iam. nam ita suasi seni. atq; hanc habui orationem
Vt quom redisses, ne tibi eius copia esset. St. euge
Ea iam puella domist, teneo. Ep. nunc cautorē mihi dedit
Ad hanc rem Apoeciden. is apud forum manet me, quasi q
Amare te caueat. haud male. iam cautor ipse captust.
Ipse meo in collo tuus pater crumenam collocauit.
Is adornat ueniens, ut domi extemplo maritus fias.
St. Vno persuadebit modo, si illam, quæ adductast mecū,
Mihi adempsit Horcus. Ep. uerum nunc ego astutiam hanc institui.
Deueniam ad lenonem domum egomet solus. eū docebo,
Si quidem ad eum deueniam, ut sibi datū esse argētū dicat
Pro fidicina, argenti minas se habere quinquaginta,
Quippe ego quas nudiustertius meis manibus numeraui
Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
Ibi leno caput suum sceleratum imprudens alligabit,
Quasi pro illa argentū accæperit, quæ tecū nūc adductast.
Ch. Vorsutior es, q̄ rota figularis. Ep. ego aliquā parabo
Dolosam fidicinam, nummo conducta quæ sit, quæ se
Emptam simulet, quæ senes duo docte ludificetur. eam
Ducet simul Apoecides ad tuum patrem, ut parate
Eam præmeditatam, meis dolis, astutiisq;
Onustam mittam. sed nimis longum loquor. diu me
Estis demorati. hæc scitis, ut futura sint. abeo iam.
St. Bn̄ ambulato. Ch. nimis est doctus ille ad malefaciēdū.
St. Me quidem certo seruauit consiliis suis. Ch. abeamus
Intro hinc ad mē. St. atq; aliquanto lubentius, q̄ abs te sum egressus intus
Virtute, atq; auspicio Epidici cum præda in castra redeo.


FEcisti officium tuum. Recepta a sene pecunia: epidicus iubet illum bono eē animo: deinde solus loquitur. ¶ In coloniam commeatū. Sunt dicta per metaphoram: est colonia colendo dicta: q̄ ad eas mittendas ciues mittantur: commentus autem cibaria sunt: & pro discedendi facultate ponuntur. ¶ Parenticidam. Fuerat olim pœna statuta parenticidis: ut in corium mitterentur insuti cū simia: serpente: & gallo gallinaceo: & sic tan q̄ in folliculum inclusi in profluentem mittebantur: hocq; pacto interimebātur. Author est modestinus iurisconsul. hoc quoq; tangit Cice. in rethoricis his uerbis: qui parentem necasse iudicatus erit: is obuolutus: & obligatus corio deuehatur in profluentem paulopost maleolus iudicatus est matrem necasse: & damnatus statim folliculo lupino os obuolutum est: & soleæ ligneæ pedibus indutę: sensus autē est: ita uersabo: ductaboq; tuum patrē dolis meis: uti in follem inclusum parenticidam: quod uerbū non capiens stratiphocles: tanquā subobscurum inquit: quid istuc est uerbi? ille autem non tritis: nec uulgatis uerbis: sed potius duriusculis: & minus usitatis: uti mauelle se dicit: potuisse enim inquiens dicere paratum ductare: sed maluisse follitum ductitabo: idest tanq̄ in follē impressū pro meo arbitratu uersabo: & agitabo: est follis ut id quoq; declaretur: genus pilę spiritu inflatæ. Martialis folle decet pueros ludere: folle senes. ¶ Adempsit horchus. Morietur. ¶ Deueniam ad lenonem. Pulchram commentatur fallaciam epidicus: ut ictu uno periphanem pariter: & apocidem confodiat: nam est lenonem ducturus: qui pecuniam recepisse fateatur pro fidicina: idq; asseuerabit lenoratus illam esse fidicinam: quam pro filia emerat periphanes. ¶ Vorsutior. Ponitur interdū uersutus p perito: cuius (ut inqt Cic.) tāq̄ celer rota mēs uersat. ¶ Parate. Apte: composite.
¶ EA iam puella domist: teneo nunc actorē: mihi dedit: ita scribēdus uersus est: & ex sniæ concinnitate: & metri ratione: nec opus est de thessala: & pelia fabulosa referre: quę Pius cōmentator & rationis carminis ignarus retulit. ¶ Docte scribendū est metri necessitate: & non docta: ut Pius legit.

FEcisti officium iam tuum adiuit: in hac scæna stratiphoclē cū cheribullo epidicus a periphane afferens pecuniam periphanisq; aperit stratiphocli consilium. ¶ Oppido hoc positum est. Oppido ualde

SARACENVS
Parenticidę qua pena puniebantur.
Follis quid sit.
VGOLETVS ET GRAP.
VALLA.
Oppido qd significet.

dictum olim a rusticis: qui in annona uili interrogati quanta esset: respondebant oppido quod ualebat tanta: ut oppido satis eẽ possit. ⁋ Importem in colinam: idest in locum suum: quem incolat. ⁋ Nunc auspicio cõmeatum exercitui commeatus comportatur: quasi ergo ad exercitum deferat argentum ita loquitur. ⁋ Tergum flocci facio, uerbera: quæ in tergo cudentur meo pariifacio. ⁋ Faciam parenticidam: pro paricida parenticidam dixit: sensus est ita obuoluam eius caput: ut paricidis fieri solet. ⁋ Nihil moror uetera: & uulgata uerba. Nolo loqui inquit: ut alii uulgaresq; omnes: qui paricidam dicunt. ⁋ Paratum ductare. Nolo inquit patrem tuum paratum: idest instructum eo modo: quo nunc habet ductare. ⁋ At ego follitum ductitabo. folliculare inquit festus: pars remi dicitur: quę folliculo est lecta: a quo uita follicularis. sed ad hunc locum id nihil. follitum ergo dicit corio lupino obuolutum: ut paricidis mos ueterum fuit factitare. Cicero ad herennium rhethoricorum libro primo. Qui parentem necasse iudicatus erit: is obuolutus: & obligatus corio deuehatur in profluentem. Paulopost: maleolus iudicatus est matrem necasse: eo damnato statim folliculo lupino os obuolutum est soleę ligneę pedibus indutæ. ⁋ Iam domist puella: hoc est puellam: quam ego dixi tibi emendam: iam domi est. Sunt codices: qui pelia pro puella habent: ut sit pelia pro pelias more prisco latinorum: & quemadmodum pelias iasonem ad aureum uellus rapiendum perdendum existimauit: ita iason iuuenis astu medeę peliam perdidit: ut sit sensus: ita ego iuuenis igitur perdam patrem meum: qui uoluit amica priuare: quo me nuptiis alligaret: ut pelias Iasonem ad uelus aureum misit: quo securus regno potiretur. ⁋ Quę adducta est mecum mihi adempsit horchus. Hoc est potuerit obtinere: ut uxorem ducam: si quam mecũ duxi mulierem: mihi infernum sustulerit. ⁋ Vorsutior est q̃ rota figularis. Magis inquit hominum uertis ingenia q̃ rota sit uolubilis: qua figuli ad uasa terrea utuntur conficienda. ⁋ Cum præda in castra redeo: quasi cum hostibus conflixerit: eosq; dispoliarit: ideo ait: in castra redeo. Castra dicta sunt quod in eis castretur libido: uelut alii opinantur: quod ibi multa oppida. nempe quotquot tentoria sint: esse uideantur. Nam castrum inquit Seruius cum prisciano: oppidum est: cuius diminutiuum castellum.

Folliculare quid sit.

Castra unde dicta.

SARACENVS.

HOnoris causa. Epidicus interea precio conductã fidicinam tradit apocidi: ueluti ut a se mercatã periphani tradat: hoc pacto senes ambos: & simul fidicinam circunducit: suisq; uersat dolis: principium autem huius scęnæ totum est ex morali philosophia depromptum: inquit eñi periphanes: qui solus manserat: si homines: q ora in speculo sæpissime intuentur: formosi sint: an deformes: sua ita possent corda conspicere: utiq; non ignorarent q̃lia: & quanta uiuendo commisissent inuerecunda: & idecora: neq; magis aliena q̃ sua facta damnarent: in hanc fere sententiam locutum thalem milesium: uideo: qui interrogatus quomodo optime & iustissime uiueremus: si quæ inquit in aliis repręhendimus: ipsi non faciamus: nam nihil est difficilius dixit homini q̃ se ipsum noscere: & contra facilius alius monere: & notandum est: qd dixit honoris causa equũ fuit habere speculum. quod a natura quidem non temere datum est: uel inuentum: utilitates siquidem ab eo q̃ plurimę: & pre cæteris una hec: ut nos ipsos quales simus: nosceremus: nõ quidem facie: & imagine tantum: sed moribus: & uirtutibus: id quod idem milesius thales fieri monet: non esse scilicet faciem componendam: sed bonarum artium studiis animum excolendum. Socrates quoq; suos discipulos hortabatur: ut se iugiter in speculo intuerentur: ut si quidem formosi essẽt: digni ea specie fierent: sin autem deformes: deformitatem ipsam uirtutibus & eruditione protegerent. ⁋ Ex cruciare animi. Et animo pariter dicimus. ⁋ Me derga. Erga me: interpositum est d propter hiatum uocalium. ⁋ Diuortunt mores. Nimium inquit inter se differre uita: ac moribus: minimeq;

Nota pulchrum dictum

Periphanes. Apoecides. & seruos unus.

HOnoris caussa, modo homines æquom fuit
Sibi habere speculum, ubi os contemplarẽt suum,
Sibi qui perspicere possent cor sapientiæ,
Igitur perspicere ut possint cordis copiam.
Vbi id inspexissent, cogitarent postea
Vitam ut uixissent olim in adolescentia.
Vel quasi egomet, qui filii caussa cœperam
Me excruciare animi, quasi quid filius meus
Deliquisset mederga, aut quasi non plurimum
Male facta mea essent solida in adolescentia.
Profecto deliramus interdum senes.
Fuit hoc conducibile mea sententia.
Sed meus sodalis it cum præda Apoecides.
Venire saluom mercatorem gaudeo.
Quid fit? Ap. Di. Deæq; te adiuuant. res prospere,
Omen placet iam, quom omini omnes suppetunt
Res prosperæ. sed tu hanc intro abduci iube.
Pe. Heus intus uos, exite huc aliquis iam foras,
Duce istam intro mulierem, concludi uolo.

Atq; audin? Ser. quid uis? Pe. caue sis cum filia mea
Hanc copulari, neq; conspicere, iam tenes.
In ædiculam seorsum istæc eat, iube.
Deuortunt mores uirgini longe, ac lupæ.
Ap. Docte, & sapienter dicis. non nimis potest
Pudicitiam quisq̃ seruare suæ filiæ.
Aedepol næ istam tempore suo gnato tuo
Sumus præmercati. Pe. quid iam? Ap. quia dixit mihi
Iamdudum alius, se tuum uidisse hic filium.
Pe. Hanc ædepol rem apparabat. Ap. plane hercle hoc quidem est.
Næ tu graphicum habes seruom, & quanti uis precii.
Pe. Non carust auro contra. Ap. ut ille fidicinam
Fecit nescire prorsus se esse emptam tibi.
Illam ridibundam, atq; hilaram huc adduxit simul.
Pe. Mirum hoc qui potuit fieri. Ap. te pro filio
Facturum dixit rem esse diuinam domi.
Ego illic me autem assimulabam quasi stolidum,
Quom bardum me faciebam. Pe. immo ita quidem decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei uolo
Ire aduocatus. Pe. ito, atq; ubi erit ocium,
Reuortere ad me extemplo. Ap. continuo hic ero.
Pe. Nihil homini amicost opportuno amicius.
Sine tuo labore quod uelis actust tamen.
Ego si allegassem aliquem ad hoc negocium
Minus hominem q̃ doctum, minusq; ad rem hanc callidum,
Os sublitum esset, itaq; me alcatis dentibus
Meus derideret filius meritissimo.
Atq; hæc stultitiast me illi uitio uortere.
Egomet quod factitaui in adolescentia,
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum aureis, quando occœperam.
Sed hic quis est, quem huc aduenientem conspicor,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

bus: minimeq; inter se cõuenire meretrices & ingenuæ uirgines: lupa enim pro meretrice dicta est: unde lupanar uel diuortunt hç lupæ mores uirgini: idest seperãt: & quasi de uia deflectũt: & demutant: & propterea sua consuetudine corrumpunt: sumuntur enis a conuersationibus mores: ut p̃clare inquit Seneca. Iuuenalis quoq; i uuacq conspecta liuorẽ ducit ab uua. Graphicum. Doctum a pothu graphin: hoc est pingere: uel scribere: latini grçcos secuti linearem picturam graphidem dixerunt. Victruuius de architecto locutus inquit: & graphidos non ignarus: idest picturæ. Auro cõtra: scilicet si rependatur. Bardus. Stultum: & igenio tardum. Allegassem. Misissem. Os sublitum esset. Fuisses deceptus: locutio est Pla. per q̃ familiaris. Aleatis dentibus. Velun exertis: & sublato cachinno palam ostensis.

Lupa qd & uñ dctã



VALLA.

HOnoris causa. Apocides mulierem secum adducens: quã iusserat Periphanes ab Epidico deceptus ait: se forum tradita muliere: uelle repetere. At periphanes secus letaẽ ratus obtimuisse: quod cũ epidico conuenerat. Si id: hoc est si contẽplatis os suum fuissent. Excruciare ait & excrucior ai: & animo dicimus. Me derga. aduersum me. Meus sodalis: subaudi apocides. Saluum mercatorem ob coemptam puellam mercatorem uocat. Exite huc aliquis: hoc est exite uos huc ut aliquis modo hanc abducat. Copulari hanc: quam emisti inquit mulierem: noli committere: ut cum mea iungatur filia: & ne quidem conspiciat. Iã tenes is: pro tenes si uis. In ediculã istanc seorsum ædẽ ab aditu dictã Varro putat: ideo singulariter templum significari, quia unus est in templum aditus: ut in plurali templa. At cum plurali tñ dicuntur domos intelligimus: quia in domo multi aditus sunt: multiq; recessus: ideo singulariter diminutiuo ædiculam cameram uocitauit. Seorsum separatim. Cur id docet inquiens. Diuortunt mores uirgini. Ordo: ac sensus est: hæ lupæ nempe meretriculæ mores longe diuortunt: ualde impugnant: ualde in diuersas agunt partes uirgini. Sumus præmercati. hoc est p̃occupauimus tempori anteq̃ ipse mercaretur. Ne tu habes seruon graphicon. Ne affirmantis aduerbium est. Graphicum. calidum: astutum dicit. Et quanti uis præcii: quanticunq; precii dignus. Mirum hoc quidem potuit fieri. Mirandum inquit est quo pacto id potuerit obtinere. Cum bardum me faciebam: bardum tardum dicit: ita ueteres per transpositionem litterarum. nam græce bardis dicitur tardus: sed ac litterarum transpositione: græci quoq; poetæ utuntur sicut Homerus. βάρδιςοι μὲν γάρ οἱ ἔσαν καλλίτριχες ἵπποι. Ita Cicero de fato disputans bardum Socratem dictum ait. Os sublitum esset. Futurum erat ut deciperet. Vndantem clamidem: ut milites solent gloriosi.

Aedes uñ dicta.

Bardus qs fit.

SIBI: qui perspicere possent. ratione metri: & sententię concinnitate: non si id qui: neq; si ibi perspicere: ut indocte refertur: & corrigit Pius. Mederga: sic dicitur. d. littera interposita: ut antidhac & mile alia. Lupa meretrix dicitur: ide lupanar locus ubi habitant scortę Iuuenalis: Fęda lupanaris tulit ad puluinar odorem. Sic. delendum est: metri ratione: & ex codi. antiquis: in quibus non est. Me alcatis dentibus: ita scribeñ. censemus ex codi. antiquis: & exponendum alcatis: idest longis: prominentibus: & similibus labro ferç: quæ alce dicitur: & in hercynia silua germanię reperiẽ: mulis comparanda: nisi quod adeo propensum habet superius labrum: ut nihil recedens in posteriora uestigia pasci nequeat: itaq; retrograditur in pascendo: ne in priora tendens inuoluatur: de qua Ply. lib. viii. cap. xv. differit. Meus addendus fuit ex codi. antiquis: & metri necessitate.

VGOLETVS ET GRAP.

SARACENVS



Ane pterbitas. Miles nunc inducitur mercaturus fidicinam a periphane: quã olim ille suasu serui epidici emerat pro filia: at periphanes eam ratus fidicinam postremo ab epidico conductam prçtio ultro anuuit. ¶ Duellica. Bellica: uel hostili.

Centones q & uñ dci

¶ Cui cẽtones farcias. Prouerbialiter uidetur dictum in eos: qui nimis creduli uaniloqua & inania quęq; suas admittant in aures: dicti sunt cẽtones a uillorum multitudine: sunt enim stragula grossiora infarcita tomento: uel lanatullis pendentibus.

Stragula q̃

¶ Tuas ferias possidebit. Idest apud te ociabitur: ferias antiqui festas uocabant: & dictae sunt ab epulis ferendis: & porcorum: & frugum. ¶ Fides. Lyram. ¶ Ei quę necessere. Idest ea: quae secum attulit. ¶ Quę intemperiae. Agnouit nõ eam esse amicam fidicinam. ¶ Nõ nouisse me eam recte amicam posse. Ego potius sic legerem: non nouisse meam rere amicam posse? ¶ Articulatim. Vt minutatim. ¶ Vbi: ubi. Pro ubicunq;. ¶ Fruge epidice. Ad absentem apostrophat: & deinde ad fidicinam conuersus. minimi inquit prçcii. ¶ Athenis atticis. Nam aliç quoq; hoc nomine dictae sunt athenç. ¶ Quid nüc? Subaudi feceto: ego'ne eam sententiam impune. Aposiopesis: subaudiendum est: pmittam: uel sufferam. ¶ Depeculatũ. Publice: palamq; despoliatum & praedatum. ¶ Atq; meminerıs. Subaudi epidice. ¶ Qui oium legũ atq; iurium. Ad illud referẽ dictũ supra: q iura & leges tenet: quod fuit d epidico ab apocide dictum.

VALLA.



Aue praeterbitas ullas ędis Miles dum amicam suam q̃rit: quod audierat apd periphanem esse: percũctatur ubi nam habitet periphanes: quo inuento cognoscit muliere adducta: nõ esse quam quaerebat. Indignatus periphanes phidicinam eicit domo: & in epidicum grauiter stomachatus est. ¶ Caue praeterbittas: idest trãseas: & praetermittas. ¶ Nam strenuiori. Pri-

Strenior cõpatiuuz.

scianus: reliquiq; fere grãmatici aiũt expositiuo habente uocalem ante alteram uocalem non fieri comparatiuũ: inuenimus tamen in usu antiquorum factum: ut hoc loco: & apud plęrosq; alios. Sed istum quem quęris. Hoc illi simile est naucratem: quem conuenire uolui in naui non erat. ¶ Arte duellica. bellica: quia bellum duellum dixere ueteres. ¶ Qui memoret suas: referat recenseat. ¶ Cui centones farcias. Centones ulia dicit cubilia: quae crassiore tela fieri solẽt nautis: quodq; crassiore filo: ac in transuersum multiplici



Miles. Periphanes. Fidicina.



Aue praeterbites ullas aedeis, quin roges,
Senex hic ubi habitat Periphanes platenius?
Pe. Incertus sum. caue. ad me rettulit pedem.
Adolescens si istunc hominem, quem tu quaeritas
Tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?
Mi. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortaleis deceat agere gratias.
Pe. Non repperisti adolescens tranquillum locum,
Vbi tuas uirtutes explices, ut postulas.
Nam strenuiori deterior si praedicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidae.
Sed istum, quem quaeris Periphanem platenium,
Ego sum, si quid uis. Mi. Nempe quem in adolescentia
Memorant apud reges armis, arte duellica
Diuitias magnas sibi adeptum? Pe. immo si audias
Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.
Mi. Polego magis unum quaero, meas quoi praedicem,
Quam illum, qui memoret suas mihi. Pe. hic non est locus.
Quin tu alium quaeras quoi centones farcias.
Mi. Animum aduorte, ut quod ego ad te uenio, intellegas.
Meam ego amicam audiui mercatum te esse. Pe. atat
Vunc demum scio ego hunc qui sit, quem dudum Epidicus
Mihi praedicauit militem. adolescens itast,
Vt dicis, emi. Mi. uolo te uerbis paucululis,
Si tibi molestum non est. Pe. non aedepol scio,
Molestum mihi non est, nisi dicis, quid uelis.
Mi. Mihi illam ut tramittas, atq; argentum accipias,
Habeas. Nam quid ego apud te proloqui parem,
Ego illam hodie uolo facere libertam meam,
Mihi concubina quae sit. Pe. te absoluam breui.
Argenti quinquaginta mihi illa emptast minis.
Sexaginta mihi dinumerentur minae,
Tuas possidebit mulier faxo ferias,
Atq; ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.

ter consuatur

Mi. Est ne empta mihi hæc? Pe. istis legibus habeas licet.
Mi. Conciliauisti pulchre. Pe. heus, foras educite
Quam introduxistis fidicinam, atq; etiam fides.
Ei quæ accessere, tibi addam dono gratis.
Age accipe hanc sis. Mi. quæ te intemperiæ tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin fidicinam
Produci intus iubes? Pe. hæc ergo est fidicina,
Hic alia nullast. Mi. non mihi nugari potes,
Quin tu huc producis fidicinam Eropolistidem.
Pe. Hæc inquam est. Mi. non hæc inquã est. nõ nouisse meam
Me rere amicam posse? Pe. hanc inquam filius
Meus deperibat fidicinam. Mi. hæc non est ea.
Pe. Quid non est? Mi. nõ est. Pe. uñ hæc igit͂ gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. Mi. stulte datum
Reor, & peccatum largiter. pe. immo est hæc ea.
Nam seruom misi, qui solet gnatum meum
Sectari. ipse hanc meo articulo emit fidicinam.
Mi. Hem istic homo te articulatim concidit senex
Tuus seruos. pe. quid concidit? Mi. sic suspiciost.
Nam pro fidicina illa hæc nunc suppositast tibi
Senex tibi os est sublitum plane & probe.
Pe. Ego illam requiram iam, ubi ubi est, bellator uale.
Euge frugi epidice, frugies, bene pugnasti, homo es.
Qui me emunxisti mucidum minimi precii.
Mercatus te hodiest de lenone apoecides?
Fi. Ebodum istunc hominem nunq̃ audiui ante hunc diem,
Neq; me quidem emere quisq̃ ulla pecunia
Potuit, quæ plus iam sum libera quinquennium.
Pe. Quid tibi negocist meæ domi igitur? Fi. audies,
Conducta ueni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem diuinam faceret. pe. fateor me omnium
Hominum esse athenis atticis minimi precii.
Sed tu nouistin fidicinam eropolistidem?
Fi. Tam facile, q̃ me. pe. ubi habitat? Fi. postq̃ liberast,
Vbi habitet, dum incerto scio. pe. eho an aliquis eam
Liberauit? uolo scire, si scis. Fi. quod audiui, audies.
Stratiphoclem audiui periphani filium
Absentem curauisse, ut fieret libera.
Pe. perii hercle si istæc uera sunt. planissume
Meum exenterauit epidicus marsupium.
Fi. hæc sic audiui. numquid me uis cæterum.
Pe. Malo cruciatu ut pereas, atq; obeas cito.
Fi. Fides non reddit? pe. neq; fides, neq; tibias.
Propera igitur hinc, si te Di amant, fugere. Fi. abiero,
Flagitio cum maiore post reddes tamen.
Pe. Quid nunc qui in tantis positus sum sententiis,
Eum ne ego sinam impune? immo etiam si alterum
Tantum perdundust, perdam potius, q̃ sinam
Me impune irrisum esse habitum, depecuatum eis,
Sic data mihi esse uerba præsenti palam,

ter consuãtur cẽtones dicti Centones: quia græce cento pungo significat. Farcias: impleas tomento: uel lana prouerbium autem hoc fuit dictum ĩ illos: qui in cassum aliquam insumebant operam Farcire ingerere significat: atq; inserere: unde fartores & farcimina dicta. Possidebit mulier faxo ferias: satis ambitiose dictum pro eo: quod est tecum erit. Quæ intemperiç tenent: peruisa muliere: quod intelligit miles non esse quam quærebat quæ inquit intemperiæ tenẽt: ac si diceret: quæ mala te uexant. Tenebras crudis: fabricas mihi incognita: ut me tenebris uelis obruere. Nugari potes. fraudem per nugas iniicere fidicinam eropolistidem. Hæc ideo ita uidetur dicta: quod eros amor dicatur: polo uendo: quasi ob amorem uẽdita. Non nouisse meam rere amicã posse. An tu censes: me non posse meã amicam cognoscere. Et peccatum largiter: idest te grauiter deliquisse. Misi epidicum: qui sectari solet meum gnatum: ideo hanc esse oportet: quia misi epidicum seruum: qui filium meum solet comitari. Hanc mihi p̃stinauit fidicinam. p̃occupauit emendo anteq̃ emeret filius. Articulatim concidit: admutilauit per singulos artus: quia te diripuit: te dispoliauit. Os est sublitum: plane: & probe. nulla dubitatio est quin tibi uehementer imposuerit. Emunxisti mucidum. dispoliasti imprudentem: sumpta trãslatione a pecoribus: de quibus lac sumitur: eisq; quorum mucus e naso dependet: hi namq; mucidi nominãtur. Plus iam sum libera quinquennium: plus quinquennium: & plus quinquẽnio dicimus: ut noctem non amplius unam Falle dolo: nisi sit falle dolo noctem unam: ut per se sumatur: nõ amplius. Exenterauit. Dispoliauit exhausit. Neq; fides. quas latini fides: græci lyras nocant. Flagitio cũ maiore: idest damno. Flagitium quasi flagris dignum. In tãtis sentẽtiis: idest criminibus: de quibus feruntur sententiæ: quod sequitur: pro eo: quod antecedit positum. Eã ne ego sinam impune. subaudiendũ deserã. est. n. elipticos dictũ. sensus est: omittã ne ego hoc inultũ crimen. Depeculatum: direptũ: dispoliatũ. Legum atq; iurum. Notandum q̃ ab eo quod est ius iuris genitiuum pluralem iurum protulit: cum fere in usu sit iura dũtaxat dicef. Cluet. perhibet: existimat. Is etiã sese sapere memorat malõ. A pocidẽ dicit: quẽ nihil sapere uideri uult: malõq; separatim legẽdũ est: ut sit aduerbium; ac si dicat: malo auspicio.

Farcire qd significet

Fides qui

VGOLETVS ET GRAPA

EXenter: autẽ p enacuit positũ ẽ.

SARACENVS.

SI qd est homini. Mulier hæc est: ex qua i epidauro pipha nes filiã susceperat suã ingenit gnatã hostiũ potitã. ⁋ Credo ego illi hospi. usus iuenit corrigo: credo ego illę hospicii usum iuenit. ⁋ Quod credidisti reddo. s. pro salute salutem. ⁋ Tuæ memorię interpretari. i. in tuam reducere memoriã. ⁋ Gutula. Aliquo solamine. ⁋ Cantara. Ancillę nomen. ⁋ Remigrat. Rursus in se redit.

VALLA.

SI quid est homini miseriarum. quã olym periphães cõpresserat mulierẽ cõuẽit piphanem: multis ultro citroq; habitis uerbis: deniq; se cognoscunt. ⁋ Quod miserescat: miseria cõtabescat. ⁋ Territat mentẽ animi. pauefacit animi cogitationẽ. Mẽs dicta: qđ ea oia metiamur. uel qa mene a gręcis: a nostris luna dicit: ac sicut luna crescit: & decrescit: unde amẽtes: & demẽtes dicti: cũ m̃ aius in sua sede maneat. ⁋ Hospitiũ usus iuenit. Cõsuetudo fecit: ut sibi iuenerit hospitium. ⁋ Visitaui antidhac: pro ãte hac. i. antea. d. littera iterposita propter hiatus uocalium. ⁋ Pudicitias pepulit. me ex pudica fecit impudicã. ⁋ Incertat animum incertũ facit: qa iampridẽ factũ. ⁋ Orationis aciem: qnia in cõgressum tanq̃ cum hoste uenturus erat oratiõis aciem dixit. ⁋ Conferam: pro inferã. ⁋ Iniq; iniurius: nequiter mihi ingt facis iniuriam. ⁋ In epidauro: ac si dicat ubi in cõgressum ueni tuum. ⁋ Ah gutula pectus ardens mihi aspexisti. Cũ pectus inqnit meus exardesceret ušus es gutulam insparxisse. ⁋ Virgini paupercule: tibi iquit: quę uirgo: quę paupercula eras. ⁋ In mea erũna. qa eram paupercula. ⁋ Obscęuisti: itcruduisti. ⁋ Miseriarum cõpotem: quę sum in potestate miseriarũ sicut impos dicitur: q i potestate nõ est: uel in potestate nõ habet: & tã in bonã q̃ in malã partẽ: ut hic apparet accipitur. ⁋ Digitus te turbat tuus: qa contremiscit. ⁋ Filiã quã ex te suscepi. quid eã: Oia per elipsim dicta sunt: pnuntiatione distinguẽda: ut sit itegrũ quã ex te suscepi filiã: habes ne. ⁋ Quid eã: uis tibi facere. ⁋ Eductã pdidi: posteaq̃ educaui eã inqnit amisi siqdẽ capta est ab hostibus. ⁋ Vt alias res pro ad alias res. ⁋ Est ipense iprobus. i. plurimũ iprobus. Impense nãq; ualde significat: qa quod impenditur: magnus uř: & ẽ figura parahyponœ: quia dixerat sobrie & frugaliter accurauit. ⁋ Heo canthara. nomẽ ancillæ: quã ad se uocat. ⁋ Iube thelestidem: nomen est filiæ thelestise.

Impense quid significet

Atq; me minoris factum præ illo, qui omnium
Legum, atq; iurum fictor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat malleum.
Sapientior est, ut malo hærens manubrio mulier.

QARTVS ACTVS.

Mulier. periphanes.

SI quid hoi est miseriarũ, quo miserescat miser ex aiost
Id ego expior quoi multa in unũ cõfluũt locũ, meũq;
Pectus pulsant. simul, erumnam multiplex exercitam
Habet paupertas. territat pauor animi mentẽ. neq;
Vbi meas ego collocem spes, habeo usq̃ munitum locum.
Ita gnata mea hostiust potita, neq; ea nunc ubi sit, scio.
Pe. Quis illæc est mulier timido pectore pegre aduenies, q̃ ipsa
Se miserat: Mu. in his dictus locis ẽ habitare mihi piphães.
Pe. Me noiat hæc. credo illi ego hospitio usus ierit. Mu. pueli
Mercedẽ dare qui monstret nũc eũ mihi hoiem, aut ubi hitet.
Pe. Noscito ego hãc: nã uideor, nescio ubi, me uidisse prius. ẽ
An nõ, quã aius ret meus? Dii boni uisitaui antidhac. (ne ea?
Certe east, quã in epidauro paupculã memini me cõprimere
Mu. Plane hic ẽ q mihi in epidauro prius pudiciciã pepulit.
Pe. Quæ meo cõpssu pepit filiã, quã nẽ hẽo domi? (sin ẽ is hõ
Mu. Quid si adeã? pe. hau scio, an cõgrediar, si hæc east. Mu.
Sicut anni multi dubiã dant. pe. lõga dies aium icertat meũ.
Sin east, quã incerto aio, hanc cõgrediar astu. Mu. muliebris
Adhibenda mihi malitia nunc est. pe. compellabo.
Mu. Orationis aciem contra conferã. pe. heus tu, salua sis.
Mu. Salutẽ accipio mihi, & meis. pe. qd cæterũ? Mu. saluos sies
Quod credidisti, reddo. pe. haud accuso fidem. nouin ego te?
Mu. Si ego te noui, aium iducã, uti noueris. pe. ubi te uisitaui?
Mu. Iniq; iniurius es. pe. quid iã? Mu. quia tuæ memoriæ
Interpetari me æquom cẽses. pe. cõmode. Mu. mira memoras.
Pe. Hẽ istuc rectius meministin? mu. memini id. pe. i epidau-
ro. mu. ah guttula
Pectus mihi ardens aspersisti. pe. uirgini pauperculæ,
Tuæq; matri me leuare paupertatem. mu. tu ne is es.
Qui per uoluptatem in mea, erũna obscuisti grauiter?
Pe. ego sum, salue. Mu. salua sum, quia te esse saluom sentio.
Pe. Cedo manũ mihi. Mu. accipe. ærũnosã & miseriarũ cõpotẽ
Mulierẽ retines. pe. qd idest, quod digitos iterturbat tuos?
Tũ filiã, quam ex te suscepi, quid eam? Mu. eductam perdidi,
Atq; hostiũ ẽ potita. pe. habe aium lenẽ, & tranquillum face,
Domi meæ eccam saluã, & sanam. nã postq̃ audiui illico
Ex meo seruo, illã esse captã, cõtinuo argẽtũ dedi, ut emeret.
Ille eam rem adeo sobrie, & frugaliter accurauit, ut alias
Res, ẽ ipẽse iprobus. Mu. fac uideã, si ne. pe. eho cãthara, i sta.
Iube eropolistidem prodire filiam ante ædeis meam, (tim
Vt suã uideat matrẽ. Mu. remigrat aius nunc demum mihi.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ EXERcitus dicitur fatigatus ab exercitio: testis est Nonius Marcellus. Salustius in Iugurtino bello. Nabdasa exercito corpore. Plautus in bacchidibus: Quæ sodalem ac me exercitos habet.

Quid

SARACENVS.



Vid est pater. Hæc scæna omnem detegit epidici fallaciam: ea enim: quam periphanes autumabat natã nuenietur amica militis. ⁋ Austrum perculi. Ausim ego legendum esse plaustrum perculi: hoc est plaustrum euerti: idest opes meæ una conciderunt omnes: percellere enim euertere est authore Nonio: & fuit hoc prouerbii loco usurpatum: teste Donato in Terentium: bene plaustrum perculit: & ibi quoq; perculit interpræatur peruertit: in hanc ferme sententiam loquitur Plautus in persa: uehiculum argenti eieci miser. ⁋ Nunquid ego ibi? Scilicet ago? ⁋ Circen solis filiam. Veneficam: scilicet mulierem oetæ filii solis filiam: nam (ut legitur apud Diodorũ in quinto) solem ferunt duos procreasse pueros oetan & persen: oeta in colcho regnauit: in taurica perses crudeles ambo: efferiq;: e perse hecate orta est superans audacia: ac in manitate patrem: neq; cruciatu hominum læta: eos pro feris appetere sagittis consueuit: sed ad uenena mortifera conficienda sũmum studiũ operãq; impendens: prima aconitũ inuenit: uim naturãq; cuius ueneni in cibis: quos aduenis dabat experta: his rebus admodũ edocta: prio ueneno patrẽ sustulit: deinde regno assũpto tẽplum statuit dianæ: cui nauigãtes hospites sacrificabat: existimans ea crudelitate suum nomen clarius futurũ: post hæc nupsit oetæ: genuitq; liberos tres circẽ: medeã: & ægialeũ circe ad ois generis uenenorũ curam uersa: multarum herbarũ radicũq; uarias uires: mirabilesq; repperit: & q̃uis a matre hecate in plurimis instructa esset: tamẽ multis ab se de nuo adinuẽtis: oibus in re ea p̃stitit: hæc sarmatarũ regi: quos qdã scythas dicũt: cũ nupsisset primũ ueneno uirũ abstulit: deide regno capto multa ui: crudelitateq; subditos uexauit: qbus rebus regno pulsa quidam scriptores ad oceani quandam desertam insulam confugisse: qdam ad italiã uenisse tradũt: in eoq; promontorio: quod nunc quoq; abilla circæum uocant resedisse.

Nota fabulam

Fidicina. Periphanes. Mulier.



Vid est pr̃, qd̃ me exciuisti añ ædeis? pe. tuã ut matrẽ
Videas, adeas, uenienti des salutem, atq; osculum.
Fi. Quã meã matrẽ? pe. q̃ exaiata exeqtur aspectũ tuũ.
Mu. Quis istæc, quã tu osculũ mihi ferre iubes? pe. tua filia.
Mu. Hæccine? pe. Hæc. Mu. ego ne osculũ huic dem? pe. cur non,
quæ ex te nata st? Mu. tu homo
Insãis. pe. ego ne? Mu. tu. pe. cur? Mu. qa ego hãc, q̃ sit, neq; scio,
Neq; noui, neq; ego hanc oculis uidi ante hunc diem. pe. scio
Quid erres. quia uestitum, atq; ornatum immutabilem
Habet hæc. Mu. aliter catuli longe olent, aliter sues, nego
Eam nouisse. pe. proh deum, atq; hominum fidem. quid ego
Lenocinium facio, qui quidem habeam alienos domi,
Atq; argẽtũ exgurgitẽ domo prorsum? quid tu, quæ patrem
Vocas me, atq; osculare, quid stas stupida? quid taces?
Fi. Quid loquar uis? pe. hæc negat se tuã esse matrẽ. Fi. ne fuat,
Si non uolt, equidem hac tamen inuita ero matris filia.
Non me istanc cogere æquomst meã esse matrem, si non uolt.
Pe. Cur me igit̃ patrẽ uocabas? Fi. tua istæc culpa, non mea.
Non patrẽ ego nominẽ, ubi tu tuam me appellas filiam?
Hanc quoq; etiam, si me appellet filiam, matrem uocem.
Negat hæc me filiam suam esse. non ergo hæc mater meast.
Postremo hæc mea culpa non est. quæ didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit. pe. perii. plaustrum perculi.
Fi. Nunqd ego tibi fortasse? pe. si hercle te unq̃ audiuero
Me patrem uocare, uitam tuã ego interimam. Fi. non uoco.
Vbi uoles pater esse, ibi esto. ubi noles, ne fueris pater.
Mu. Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus?
Quibus signis agnoscebas? pe. nullis. Mu. quare filiam
Credidisti nostram? Pe. seruos epidicus dixit mihi.
Mu. Quid si suo aliter uisum est, nõ poteras nouisse obsecro?
Pe. Quid ego, qui illã ut primum uidi, nunq̃ uidi postea?
Mu. perii misera. pe. ne fle mulier. itro abi. habeto aium bonũ.
Ego illam reperiam. Mu. hinc Athenis est ciuis atticus
Adolescentem equidem dicebant emisse. pe. inueniam, tace,
Abi modo intro, atq; ad seruã hanc circem solis filiam.
Ego relictis rebus epidicum operam quærendo dabo,
Si inueniam, exitiabilem ego illi faciam hunc ut sciat diem.

VALLA.



Vid est pr̃. Excita fidicina alias epidici detegit insidias: mẽtitãq; eẽ piphanis filiã: mulier quã compressit: in epidauro pate facit. ⁋ Quæ exaiata: terrore cõcussa. ⁋ Ornatũ: imutabilẽ. i. imutatũ: iõ hanc nõ nouisti inqt: qa uestimẽta imutauit. ⁋ Aliter catuli lõ. olẽt: aliter sues. Prouerbiũ in illos dictũ: q facile discerni possint. ⁋ Me: an ego nõ nouissem? ego inqt meã non nouerim filiã. ⁋ Argentũ egurgitẽ: tanq̃ de gurgite euomã: ac exhauriã. ⁋ Austrũ pculi: puerbiũ i illos dictũ: q aliquo affecti sunt incõmodo: austrũ pculi p eo: qd̃ ẽ ab austro pculsus sum: q græce notus ab humectatiõe dictus ẽ. Nã notis notitos dr̃ humectatio: latine ab austeritate auster: qa tabidus est uẽtus afferens nõ hoibus mõ pniciẽ: sed etiã pecoribus: atq; adeo: & arborib9. iõ ab austro se pculsum dicit. ⁋ Nũquid ego tibi. est ne inqt aliqd: quod ego tibi debeã: ubi opera egeas mea. ⁋ Circẽ solis filiã. i. ueneficã: & sagã mulierẽ: ut circe fuisse phibet. Homerus in odissea ait: circẽ. solis filiã fuisse & pses: q̃ filia fuit oceani: quæq; Oetæ soror fuit: & insulam æeã hitauit. Sunt: q dicãt circen aliã fuisse filiã Oetæ & hechates: q̃ filia fuit psei: queadmodũ Dionysius milesius in primo argonauticon. Medias autem sororem ab hac campus circeus dictus. ⁋ Exitiabilem. exitiis obnoxium.

Prouerbiũ antiquum

Circe quæ fuerit

VGCLF. TVS ET GRAPA.

⁋ QVIdam legunt: austrum perculi: hoc est operam lusi: quoniam aer uerberantis ictum eludit.



Q VINTVS ACTVS.

Stratiphocles. Epidicus. Danista. Virgo.

MAle moriger⁹ mihi ē danista,q̃ argētū de me ñ petit,
Neq; adducit illā q̃ ex p̃da,sed eccū icedit epidicus.
Q uid illud est,quod illi caperat frons seueritudine?
Ep.Si undecim Deos præter se secum adducat Iuppiter,
Ita non omnes poterunt excruciatu eximere epidicum.
Periphanem emere lora uidi.aderat ibi una Apoecides.
Nunc homines quæritare me credo. senserunt,sciunt
Sibi data esse uerba.St.qd agis mea cōmoditas?ep.qd miser.
St.quid est tibi?ep.quin tu mihi adornas ad fugam uiaticum
Prius,q̃ pereo?nam per urbem duo deflocçati senes
Q uæritant me.in manibus gestant copulas secum subueni
St.Habe aīum bonū.ep.qppe ego quoi libertas in mūdo sitast,
St.ego seruabo te.ep.ædepol me illi melius,si nacti fuant.
Sed quis est hæc muliercula,& ille rauistellus qui uenit?
St.Hic est danista.hæc illast aūt,quā emi ex p̃da.ep.hæccinest?
St.Hæc ē.ē ne,ut tibi dixi?aspecta.ep.hæc?St.cōtēpla epidice
Vsq; ab unguiculo ad capillū sūmū.ep.ē.St.ē?tu uise.est ne?
Conspice.nam signum pictum pulchre uideris.ep.ex tuis
Verbis meum futurum corium pulchrum prædicas,
Quem Apelles,Zeusisq; duo pingent pigmentis ulmeis.
St.Di imortales,soccos iussi adimere pedibus.pulmo enim
(Q uod perhibent)prius uenisset,q̃ tu aduenisti mihi.
Da.Hæc ædepol remoratast me.St.siquidem istius gratia id
Remoratus,q̃ ista uoluit,nimium aduenisti cito.
Da.Age age absolue,atq; argentū numera,ne comites morer.
St.Pernūeratust.ep.crumenā tene,huc īde. Da.sapiēter uēis.
St.Opperire,dū effero ad te argentū.Da.matura,St. domist.
Ep.Satin ego oculis utilitatem obtineo sincere,an parum?
E Philippa matre natan Thebis,epidauri satan?
Video ne ego te eropolistidem Periphani filiam?

SARA CENVS.

MAle morigerus.Longā mora frustrabatur stratiphocles expectando danistam: cui pecunia; dinumeraret: & ille puellam traderet. ⁋ Caperat. Rugatur.quod a crispis caprorū frōtibus tractum uidetur: ut docet Nonius.Festus quoq; caperatum rugosum dixit. ⁋ Vndecim deos. Antiq selectos deos duodeci nominauerūt: quorum sex mares:totidemq; fœminæ fuere:Iuppiter: iuno: neptunus: ceres: apollo: diana: Mars: Venus: Mercurius:Minerua: Vulcanus & uesta:de quibus Suetonius in augusto meminit: & si non expresse: cœnam illam augusti cōmemorans secretiorem:in qua deo℞: dearumq; ferunt discubuisse conuiuas. ⁋ Copulas.Nexus:& uicula. ⁋ Suauis.Suauiū da. ⁋ Nam per urbem.Scilicet me quæritant. ⁋ Cui libertas in mūdo sita est. Per quandam ironiam dicit sibi libertate; in promptu esse:quin potius cū homo seruus sit habere bonum aium non potest:in mūdo sita locutio ē frequentissima Plauto pro eo:qd est parata est:uel in prōptu est. ⁋ Aedepol illi melius.Scilicet me seruabunt: nā me conicient in uicula. ⁋ Grauastellus.Senior a grauitate dictus.Hic est danista.Hoc in loco sut plerisq; aliis uidentur dormitasse impressores: ne dicam correctores: qui omnē interlocuto℞ ordinē deprauarūt:uel depratatum reliquerunt: loqtur sine controuersia stratiphocles: hæccine est? loquitur epidicus:sic reliqua uruise. ⁋ Corium.Tergus:quod ita sanguine maculabitur: ut pictu; uideatur. ⁋ Apelles:& zeuxis.Permanet in metaphora:ambo hi fuere pictores magnis laudibus celebrati:de qbus pariter mētio habet̃ in pœnulo. ⁋ Di immortales.Danistæ tarditatē icrepat. ⁋ Socio.Mēda: est legēdum soccos: & sensus docet:est soccus calciamēti genus aptū comœdiæ:ut cothurnus tragœdiæ.quod autem dixit pulmones prius uenissent ex prouerbio uidetur dictum. ⁋ Satin.Non statim:nūc agnoscit epidicus puellam herilē eē filiam. ⁋ Satan. Abeo: quod est fero satan. ⁋ Liquido. Læto prospero. ⁋ Magnas res.s.audies: uel uidebis. ⁋ Facto.Pro facio:sumit sibi ex inuētu puellæ audaciam & confidentiā. ⁋ Pedibus prouocatum: Idest ppter fugam commotum:& iratum.

Selecti dii qui sint

Soccus qd sit

VALLA.

MAle morigerus:stratiphocles dum danistam præstolatur uidet tristem epidicum. interim epidicus uisa stratiphoclis amica eiusdem sororem esse cognoscit. ⁋ Caparat frons.Fest.caparatum:rugosum a cornuum capriuorum similitudine. ⁋ Seueritudine: idest seueritate. ⁋ Si undecim deos præter se secum adducat iuppiter.Memoratur apud Homerū in primo iliados secum in concilio undecim habere deos:ut sint tot mares:quot fœminę Iuppiter iuno.Neptunus ceres. Apollo diana:Mars

Vi. Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras, & meum?
Ep. Non nosti me? Vi. qđ qđem nunc ueniat in mentē mihi.
Ep. Leunulā, atq; anellū aureolū in digito? Vi. memini mi hō.
Ep. Non meministi me inaurē ad te afferre natali die?
Vi. Tune is es? ep. ego sum, istic frater tuust alia mře. uno pře.
Vi. Quid př meus, uiuost? ep. aio ligdo, & tranquillo es, tace.
Vi. Di me ex perdita seruatam uolunt, si uera autumas.
Ep. Nō habeo ullā occasionem, ut apud te falsa fabuler.
St. Accipe argētū hoc danista. hic sunt quadraginta minæ,
Si quid erit dubium, imutabo. Da. benefecisti, bene uale.
St. Nūc. n. tu mea es. Vi. soror quidē ædepol, ut tu æque scias,
Salue frater. St. sanan hæc est? ep. sana fratrē si appellat suum.
St. Quid ego mō huic frater factus, dum eo intro, atq; exeo?
Ep. Quod bonist, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.
St. Perdidisti, & repperisti me soror. ep. stultus tace.
Tibi quidem quod ames, domi præstost fidicina opera mea.
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. epidice fateor. ep. abi intro. ac iube huic aquam calefieri.
Cætera ego posterius faxo scibis, quom erit ocium.
St. Sequere hac me soror. ep. ego ad uos Thesprionē iussero
Huc transire. sed memento, si quid sæuiunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre. St. facile istuc erit.
Ep. Tesprio exi istac per hortū. affer domū auxilium mihi.
Magna res est. minoris multo facto, q̄ dudum, senes.
Remeabo intro, ut accurentur aduenientes hospites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego scio Stratiphoclem.
Non fugio. domi adesse certust, neq; ille haud obiiciet mihi
Pedibus sese pronocatum, abeo intro. nimis longum loquor.

na: Mars: Venus: Mercurius: Minerua: Vulcanus uesta. ¶ Emere lora uidi. subaudi: quibus cedar. Loron græci: latini corium. ¶ Gestant copulas secum: idest uincula a copulando: idest nectendo. ¶ Subueni. succurre. ¶ Priusq̄ pereo. āteq̄ illi me perimāt. ¶ Deflocati senes. qui florem uirium deposuere. ¶ Libertas in mundo sita st. Cui libertas inquit ē reposita in nudo dorso: & ironicos dictum. ¶ Illi melius si nacti fuant. seruauerim tibi in uinculis si in eorum manus inciderim: quia non me sinent quoq̄ ire. ¶ Et ille grauastellus. Fest. Grauastellus senior. Plau. utputo grauastellus a grauitate dictus. ¶ Signum pictum pulchre uideris. Videre inquit poteris figuram a fabro depictam: ut uideatur pictor posse hinc sibi capere exemplum ad uenustam pingendam effigiem. ¶ Apelles atq; zeuxis: hi pictores fuerunt: sed pro his uirgatores intelligit. ¶ Pigmentis ulmeis: qui uirgis ulmeis loco colorum utantur ad corpus meum pingendum. ¶ Pedibus pulmones quod perhibent: qđ in prouerbio dicitur: prius uenisset q̄ pedibus pulmones habuisset alligatos: & est elipticos dictum. ¶ Huc, inde: huc impone. ¶ Matura: propera iquit. ¶ Satin ego oculis. Incipit epidicus filiam periphanis cognoscere. ¶ Vtilitatem obtineo: quæ mihi uentura est: si hæc periphanis filia. ¶ E philippa matre natan es thebis. An tu inquit nata es e matre philippa. ¶ Lunulam: atq; anulum. Lunula dicitur: quæ æqualem undiq; rotunditatem habet: quæ si eminentiam una in parte habeat signi: uel gemmæ anulus erit. ¶ Siquid erit dubium: ut si desit: uel si nummus aliquis minus placeat. ¶ Idem opera concilio mea. Mea inquit opera tibi concilio sororem in libertate. ¶ Iube isti huic: solent prisci ista frequenter connectere pro nomina. Virgilius. Hunc illum fatis externa sede profectum. Cicero in Publium Clodium ad pontifices nemo negat hunc istum ocii: & pacis hostem. ¶ Suppetias mihi cum sorore ferre. Dicimus fero & occurro suppetias: idest auxilior: ut apud Cæsarem in commentariis.

Copula unđ dicta

Prouerbiū pulchrum

Pronomis nō cōnexio

¶ CAPERE inquit Noni. Mar. citans hunc locum est rugis frontem contrahere: & asperare: tractum a capratum frontibus crispis. Varro in Eumenidibus: Quin mihi caperatam frontem tuam Strobile omittis. ¶ Copula: uinculum Ouidius. Copula detrahitur canibus. ¶ Raui coloris appellantur: qui inter flauos & cæsios: quos Plautus appellat rauistellos. Hæc Festus Pompeius citans hoc carmen. ¶ Di immortales. soccos iussi adimere pedibus: pulmo enim. Ita habet uera lectio: sic sententia & ratione carminis exigente: hoc sensu: soccos uobis demere debuistis: si uos impediebant: ne cito ueniretis: quippe usq; eo morati estis: ut potuerit pulmo citius properare: id quod in adagio erat: nec scribendum est: socio iussi adimere pedibus pulmones: ut scribit: & commentatur Pius inscite: & cōtra rationem carminis: contraq; rectam sententiam. multa perperam fabulatus. Venisset legendum est ratione sententiæ; & ex codicibus antiquis: & non uenisse: ut insulse corrigit Pius: nihil salis habens.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

SAtin ille hõ. In hoc actu: quæ restant de comœdia explicant: piphanes suam agnoscit filiã: epidicusq; libertatẽ nãciscit. ¶ Flegmina. Festo dicuntur cum ex uiæ labore sanguis dfluit circa talũ. ¶ Duodecim deis. De qbus in superiori scæna habita mentio est: uerba autem ab epidico tacite proferuntur omni lętitia gestiente ob agnitam & inuentam a se herilem filiã. ¶ Apolactizo. Calcitro. ¶ Vadimonium: sponsionem: quę proprie fit ad certum diem sistẽdi in iudicio. ¶ Ad nou lubet. Indicatur senis fatuitas: qui negat ea fieri: q prius uolebat. ¶ Tragulas. Aliquid machinamentum: naʒ dicitur teli genus. ¶ Adornat. Instruit: apparat. ¶ Nihil obnoxias. Ironicos: imo nocentissimas. ¶ Facto opere arbitra. i. postq̃ uinctus tibi astitero de me serto sententiã: ex confidentia sermo est. ¶ Bene hoc habet. Notanda locutio: uti Ciceronem quoq; locutum fuisse comperimus prater Iuue. Horatiũ & propertium. ¶ In meum nũmũ. Concisa oratio fit ex indignatione. ¶ Is: scilicet egomet. ¶ Tetigit ab ore te. Idest te mulctaui. ¶ Aduersa. Potius aduersa. i. custodi. ¶ Quid istic oratis ope tanto. Sermo est apocidis moram piphanis icrepantis. oratis pro agitis: inde oratores actores dicti. ¶ Meruisse itelligo sensus est. nũc deũ scio pro meruisse epidicum: ut sibi pro ipsi9 merito fiat satis. ¶ Cedo manus. Inuenta filia periphanes liberum facit epidicum. ¶ Pappet. Pappare minutũ dixit Persi9. Varro quoq; buas & pappas: & Iuuena. pręgustet pocula pappas.

Vadimõiũ quid sit

Pappeſ qd

VALLA. Tragulam

SAtin ne ille homo. Dũ periphanes quæritur ab epidico se falsum esse. occurrit spõte epidicus fiducia plenus. q filiã periphanis comperisset. ¶ Tace sis. Tace si uis. ¶ Ingenua flegmia: idest lassitudines itarut inflectantur: nec me queam sustinere a flectendo p hiteræ in litterã cõmutationẽ. ¶ Opes argentarias: quas habeam in argẽto diuitias. ¶ Apage illũ a me, arce: abige. ¶ Qua qua tãgit. a quacunq; parte attingit. ¶ Suppetię sunt domi. qa domi filia erat periphanis thelestis. a suppetendo. i. sũministrãdo suppetiæ dictæ. ¶ Apalactizo inimic. oĩs. paruifacio paruipẽdo illis recalcitro nam apalactizo calcibus iuado significat. ¶ Oculis cõcesi tuis. abste: tuoq; conspectu me amoui. ¶ Colliga. i unuʒ liga. ¶ Illicet: uultuose legendũ est: hoc affirmantis aduerbium cum ironia pronuntiandum. ¶ Vadimo-

Suppetiæ uñ dictæ



Periphanes. Apoecides. Epidicus. Mulier.

SAtine ille hõ ludibrio nos uetulos decrepitos duos
Hẽt? ap. imo ædpol tu qdẽ miseꝶ me hẽs miſis mõis.
Pe. Tacesis mõ. sine me hoiem apisci. Ap. dico ego tibi iam ut scias,
Alium tibi te comitem melius quærere, ita dum te sequor,
Præ lassitudine inuaserunt miserum in genua flegmina.
Pe. Quot illic hodie me exemplis est ludificatus, atq; te?
Vt illic autem exenterauit mihi opes argentarias?
Ap. Apage illum a me. nam ille quidẽ Volcani est irati filius.
Quaqua tangit, omne amburit. si propius astes, æstu calefacit.
Ep. Duodecim ego Deis plusq̃ placeo, deorum immortalium.
Mihi nunc auxilio adiutores sunt, & mecum militant.
Quicquid ego malefeci, auxilia mihi, & suppetiæ sunt domi.
Aπολακτίζω inimicos oĩs, Pe. ubi illũ quæram gentium?
Ap. Dũ sine me quæras, hunc mea caussa, uel in medio mari.
Ep. Quid me qris? qd laboras? ul quid hũc solicitas? ecce me.
Num te fugi? num absum ab domo? nũ ab oculis concessi tuis?
Nec tibi quidẽ supplico, uincire ius est, ostendo manus,
Tu lora habes. ego te emere uidi, qd nunc cessas? colliga.
Pe. Ilicet uc uadimoniũ mihi hic ultro facit. Ap. qd colligas?
Pe. Aedepol mancupium scelestũ. ep. te profecto Apoecides,
Nihil moror mihi. Pe. d̃ pfacili exoras epidice. ep. eho sud tuo
Quid agis? Pe. tuo ne arbitratu? ep. meo hercle uerbo, atq; ha
Colligandæ hæ sũt tibi hodie mãus. Pe. at nõ lubet, ñ colligo.
At mihi magis lubet solutum te rogitare. ep. at nihil scies.
Ap. Tragulam in te iniicere adornat, nescio quã fabricã facit.
Ep. Tibi morã facis, quom ego solutus asto, alliga inq̃, colliga.
Pe. At mihi magis lubet solutũ te rogitare. ep. at nihil scies.
Pe. Quid ego ago? Ap. quid agas? mos geratur. ep. frugi es homo tu apoecides.
Pe. Cedo manus igitur tu. ep. morãtur nihil, atq; arcte colliga.
Pe. Nihil eas uero obnoxias. ep. feõ ope i me arbitrare nunc.
Bene hoc habet, age nũc iã ex me exquire. rogita, si quid lubet.
Pe. Qua fiducia ausus primũ quæ emptast nudiustertius mihi,
Meam esse filiam dicere? ep. lubuit, ea fiducia.
Pe. Ain tu lubuit? ep. aio. uel da pignus, ni ea sit filia,

Pe. Quam

Pe.Quam negat nouisse mater.ep.non ergo matris ea filiast.
Pe.In meũ nũmũ,in tuum talentum pignus danistæ captiost.
Sed quis ea mulier est?ep.tui gnati amica,ut omnẽ rem scias.
Pe. Dein tibi minas triginta ob filiam?ep.fateor datas.
Et eo me argento illam fidicinam emisse amicam filii
Pro filia tua,te istam ob rem tetigi triginta minis.
Pe.Quo me modo ludos fecisti de illa conducticia
Fidicina?ep.factum id hercle uero,& recte factum iudico.
Pe.Quid de postremo argento factust,qđ dedi?ep.dicam tibi.
Neq; malo homini,neq; benigno tuo dedi Stratiphocli.
Pe.Cur ausus es dare?ep.quia mihi lubitust.pe.quæ hæc uerba
sunt,malum?
Ep.Etiam iclamitor,q̃si seruos.pe.tũ tu es igit liber?gaudeo.
Ep.Merui,ut fierẽ.pe.tu meruisti?ep.uise itro,ego faxo scies
Hoc ita esse.Pe.quid est negocii?ep.iã id ipsa res dicet tibi,
Abi mõ itro.pe.hei nõ illuc temerest,asserua istũ Apoecides.
Ap.Quid illuc epidice est negocii?ep.maxuma hercle iniuria.
Vinctus asto,quoius huic hodie opera est inuenta filia.
Ain tu te illius inuenisse filiã?ep.inueni,& domist.
Sed ut est acerbũ,pro bñfactis cum mali messem metas.
Ap.Quam ne hodie nos per urbẽ uterq; sumus defessi q̃rere?
Pe.Quid isti oratis opere tanto?meruisse illum intellego,
Vt liceat merito eius facere,cedo quoi resoluam iam manes.
Ep.Ne me attingas.Pe.oñde uero.ep.nolo.pe.nõ æquõ facis.
Ep.Nunq̃ hercle hodie nisi suppliciũ mihi das,resolui me sinã.
Pe.Quom optumum,atq; æqssumũ oras.soccos,tunicã,palliũ
Tibi dabo.ep.quid deinde porro?pe.libertatẽ.ep.at postea?
Nouo liberto opus est quod pappet.Pe.dabit.præbebo cibũ.
Ep.Nunq̃ hercle hodie,nisi tu me orassis,solues.Pe.oro te epi
Mihi ut ignoscas,si qđ iprudens culpa peccaui mea. (dice
At ob eam nunc rem liber esto.ep.inuitus do hanc ueniã tibi,
Nisi ego necessitate cogar.solue sane si lubet.

nium ultro mihi hic facis.firmitudinem:ne aliud mihi quærendũ uideatur obiicis ¶ Quin colligas.Cur non manus reuincis mihi.¶ De præfacili.De eo:quod facilitate præcellit impetras inquit ¶ Heo quid agis.Interiectio est heo:quid inquid agis:cur non uincis.¶ Tragulam in te iniicere adornat:idest parat se:ut tragula te sauciet.Est autem tragula iaculum a traiiciendo dictum.¶ Ha lege.ha interiectio:lege:idest uinci.¶ Arcte colliga.astringe firmiter.¶ Mihi uero obnoxias:subaudi manꝰ mihi debetes ¶ Facto opere.postq̃ quoduis confecisti.¶ Arbitra in me.fer pro arbitrio in me sententiam.¶ Bene hoc habet.ita dicendum non:ut nunc plerisq; mos est bene se habet:nam & ita græci locuntur.Ita Iuue.bene habet:nil plus interrogo:ita Propertius:ita Horatius:ita Cicero:ut pro milone:bene habet:iacta sunt fundamenta:ac prisus ueteres oẽs.¶ Velut pignus mea sit filia.Tanq̃ quæ mihi pignori data est mea sit filia.¶ Tum in talentum pignus danistæ:maxumũ talentum nonaginta librarum.Minimũ triginta:quod inter utrunq; medium.¶ Capciost.fallaciã aduersus me.¶ Is:subaudi ego.¶ Te ab ore.Illudens ait ab ore:ac si dicat:te spectãte me.¶ Tetigi:spoliaui.¶ Me ludos fecisti.facio te ludos:& facio tibi ludos:& illudo:tibi & illudo te dicius.¶ Hei nõ illuc temere est.Interiectio hei:uel sine aspiratione antiq; dictũ:ut sit una syllaba:coeatq; e cum i in diphthongon:sitq; imperatiuus modus a uerbo eo is it.Est ergo sensus.i.quoniam non illud sine causa dictus est.¶ Cum malis messem metas:idest ut pro bñfaciendo messem facias malorum.¶ Cedo cui resoluam manus.Lætꝰ periphanes uisa domi filia.Cedo inquit mihi manus:ut adimam uincula.¶ Socos:calceos:quos comici induebant.¶ Opus est.quod papet:idest comedat:quod a græco descẽdit papazo Homerus.ουδ'ἐτι μιν παῖδες ποτὶ γούνασι παππάζουσι.Inde pappare comesse,Persi,Et similis regũ pueris pappare minutum.Poscis.Inde pappa cibus.Cato de liberis educandis:cum cibum:ac potionẽ buas:ac pappas docent:& matrem mammam:& patrem tatam.& pappas pappantis:qui pueros custodit.Iu.Timidus prægustet pocula pappas.Me orassis.pro orreueris.

Tragula quid sit

Talenti põdus

¶ FLEGMIna dicuntur:cum ex labore uiæ:sanguis defluit circa talum.Hæc.F.Pompeius.¶ Apolactizo græcũ est uerbum:significat calcitro.¶ Nihil eas uero obnoxias.uerba sunt periphanis per ironiam respondentis epidico:qui arcte colligari manus sibi petierat:& dicentis:nihil eas uero obnoxias:hoc est per contrarium:& quæ quidem omne supplicii genus merentur.¶ Facto opere:in me arbitrare nunc:ita scribi debet totus uersus ratione metri exigente:& sententia:& non faxo operæ:uel facio:seu facto:quod præsens sit uerbi:a facio deflexum:ut dicatur facio operæ:scilicet prçcium:ut ariolatur Pius:sed facto opere:idest perfecto opere:hoc est:mihi ligatis manibus:iã nũc arbitrare in me:ut libet.¶ Vel da pignus:ratione metri:& sententia ita exposcente.& non ad pignus:nec id pignus:ut Pius fabulatur.¶ Acerbum est pro benefactis cum mali messem metas.

VGOLETVS ET GRAPA.

GREX.

Hic is homost qui libertatem malitia inuenit sua.
Plaudite.Valete.lumbos extollite,atq; exurgite.

Recitator hic is.Vt paulo ante memorauimus:duo pronomina cõnexuit prisco ritu:quẽ nobis quoq; sequi licet ubi significãtius qppiam uelimus explicatũ ita & hoc loco recitator hic is inquit homo:hoc est epidicus.¶ Malitia inuenit sua:qui inuenit ut uinceretur:quo reuinctus libertatẽ nancisceretur:ma.litia dolum dicit & astum & uersutiam.¶ Lumbos exurgite:quia qui sedent:inclinatos habent lumbos.

VALLA.

¶ Hæc una de duodecim comœdiis:postremo habitis:caret principio:& in plerisq; locis dimidiata est:ut reliquæ subsequentes:quæ hoc nostro pro suo contenta erit argumento.

SARASCEVS.

MNesilochus iussu patris iturus Ephesum:ab amico archidemide recepturus pecuniam: rogat sodalem pistoclerum sibi adinuētam procuret amicam bacchidem:is dum sodali suo morem gerit:irretitur alterius amore bacchidis:duę siquidem erant hę sorores cognomines:a quibus datum est nomen comœdię:rediens in patriam mnesilochus cum seruo chrysalo:simul constituunt partem exactæ tradere pecuniæ:reliquam in amorum usum consumere:& ut patrem nicobolū fallat:fingit per seruū a piratis agressos: apud sacerdotem theotimum ob metum id posuisse reliquum:sed forte monitus a lydo sodalis seruo:pistoclerum deperire bacchidem iratus eam amicam suam iratus sibi sublatam esse fidem:omnem patri reddidit pecuniam:deinde resciens ut sodalis alteram delegerat:alteraȝ compararat sibi:dolet:affligaturq; miris modis:cūq; sibi foret opus ducentis nūmis a milite cleomacho amicam:ut redimeret:rogat chrysalum rursum:ut patrem dolo aggrediatur:& pecunia mulctet:astu plenus chrysalus senem conuenit:amare dicit filium uxorem militis:qui aduenicns mnesilocho minatur interritum:ni uel mulier:uel illi reddantur ducenti nūmi:pater metuens:suum ne ulcisatur ille thorū:spōdet ultro militi nūmos:& rursum rogatu filii alios ducentos mittit:quos det mulieri pollicitos:ut iusiurandum soluat:quos nihilominus amator pergrecando consumpsit:at nichobolus a milite factus certior mulierem eam suam esse pellicem:non uxorem:excandescit mirum in modum:conuenit pistocleri patrem philoxenem:rem omneȝ aperit:ambo ut filiū scortentur unam:adeunt bacchides:illę senes conspicatę prius ludificant:postremo blandiuntur:tādem simul cum filiis illecti cum scortis accubant.

¶ Argumentum in Bacchides.

VALLA.

NIcobulus filium suum Mnesilochum cum seruo Chrysalo misit ephesum:ut mille & ducentos philippeos ab hospite acciperet archidemide; qui mnesilochus anteq̄ se itineri cōmitteret: mandauit sodali suo Pistoclero:ut e duabus bacchidibus unaȝ; quā ipse amabat:redimeret anteq̄ miles riualis præoccuperet. Pistoclerus cum lydo custode suo ad bacchides uenit; perfectum reddidit: quod Mnesilochus mandauerat:dum id facit alterius bacchidis amore capitur quod ægre ferens lydus Pistocleri patri significat filoxeno. Cum domum redisset Mnesilochus cum Chrysalo iam memoratam secum afferens pecuniam:prior Chrysalus Nicobulo fit obuius:ac ut Mnesilocho sit potestas ex ea pecunia sumendi quantum uelit confingit causam:q̄obrem non illā omnem tulerit Mnesilochus pecuniam:id fecit:quo facilius bacchis redimatur quā sciebat adamare Mnesilochus. Vt reliquam pecuniam opus esset nicobulo ephesum nauigando ab Archimenide reposcere. At Mnesilochus cū audiuisset a lydo Pistocleri custode Pistoclerum in amores bacchidis deuenisse:nesciens binas esse bacchides:censuit sibi ab illo suam amicam ereptam esse:indignatus patrem adit:ac totam restituit ab hospite acceptam pecuniā. Cūq; se porro nomine deceptum resciuisset bacchidis dolet:se omnem reddidisse pecuniam; quod Chrysalus accipiens alios adhuc Nicobulo dolos struit:ut ab eo aliquantam auferat pecuniam. Iubet ergo Mnesilochum cum Pistoclero meretricibus discumbere:mentiturq; maritum Cleomachuȝ esse illius bacchidis: quā Mnesilochus adamabat:periculoq; filio Mnesilocho mortis imminere:nisi propere succurrat pecunia:qua a cæde Cleomachi filium leuet:id uerum esse ratus Nicobulus:quā poscebat chrysalus tradit pecuniam. Factus postea certior nicobulus cleomachuȝ maritum non esse:sed riualem:necnon bacchidem meretricem:miris seexcruciat modis:& deniq; cum phyloxeno it ad filium:quem discumbentem cum meretricibus uidet:sicut & phyloxenus suum pistoclerum:qui dum filios ereptuȝ e manibus meretricum ierunt:suos ipsi a meretricibus blandiciis:illecebrisq; capiuntur:pariterq; epulantur.

¶ Nominum etymologiæ.

VALLA.

BAcchides:a baccho nomen habere quis nesciat:quod meretrices propemodum omnes:ut bacchātes sint mulieres. ¶ Nicobulus. Quia nico uinco significat:& bule consilium:quoniam contentio inter ipsum & phyloxenum postremo oritur:ut consilio prudentior inueniatur. ¶ Mnesilochus:quia mensis dicitur memoria:& lochos insidiæ:q memor sit insidiarum:quas a pistoclero fieri existimauit. ¶ Chrysalus: quia chrysos aurum:& haloo capto:& nicobulum auro captare uoluerit. ¶ Phyloxenus: quia phylo amo significat:& xenos hospes dicitur. ¶ Pistoclerus. q pistrix dicatur fides:& cleros sors:siquidem mnesilocho seruauit fidem. ¶ Lydus. a lydia. ¶ Cleomachus. quasi clarus in pugna:nam cleos gloria dicitur;& mache pugna.

M. ACCII PLAVTI BACHIDES Dimidiatę.

ARGVMENTVM SVBDITIVOM.

BAcchidis amore furit Mnesilochus:
Anq; ut redimat. Pręsumia ferẽ Ephesũ.
Cretam Bacchis nauigat:atq; alteram
Cõuenit bacchidem. Inde athenas redit.
Hinc dat mnesiloch⁹ ad pistoclerũ lfam:
Illam conquirat. Redit:turbas mouet:
Dum putat amari suam. ut mutent gemmas:
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student:scortantur:potitant.

Silenus. Prologus subditiuos.

MIrũ hodiest:ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepũt: tussiũt:rõcos cient.
Cõsulcãt frontẽ: & ore concrepario
Frequẽter fremũt: atq; male mussitãt.
Vix in iuuenta locum obtineat
Aut glabri histriones. aut peruolsi ludii.
Quid ueternosus prodit internuntius
Senex: qui dorso fertur asinario:
Attendite quaeso: atq; animum aduortite:
Dum nomen huius eloquor statariæ.
Aequom est uos Deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier:
Qui non ut clament: sed ut spectent: ueniũt.
Aureis date ociosas. At non in manum:
Has uolo uolans uox uacuas feriat.
Quid ueremini: ictus an sint minus noxii?
Qui repetunt laxa: aut hiulca obstruunt:
Estis benigni: merito uos amant cælites.
Factust silentium: tacent pueri.
Nouam ad rem iam nouom spectate nuntiũ.
Qui sim: cur ad uos ueniam: paucis eloquar.
Simul huius nomen proferam comœdiæ.
Ecce fabor iam uobis: quod expetitis:
Proinde uos mihi facite audientiam.
NATVræ deus sum bromii altor maxumis
Fœmineo qui peperit rem exercitu:
Quicquid huinsce gentes ferunt inclitæ:
Non nihil nostro gesta sunt consilio.
Nunq̃ quod mihi placet: illi displicet.
Aequomst: si pater obsequitur patri.
Asibidam Ionii me uocitant greges:
Quod uecturio senex uehar asinario.
Qui sim: tenetis. si tenetis: finite
Vt nomen huius eloquar statarię.
Simul sciatis ad nos cur uenerim.
PHILEmon gręcam olim dedit fabulam,
Hanc qui gręcissant: EVANtides nũcupãt:
Plotus: qui latinissat: uocat. BACchides.
Quare non est mirum: si huc aduenerim.
Bacch⁹ bacchãteis bacchas mittit bacchides,
Ego ad uos porto. Quid dixi mendacium:
Non decet mentiri deum. At uera fabulor.
Non ego eas porto. Verum falsus asinus.
Via defessus tres: si rite memorem:
Fert. Vnum uidetis. ore quid feram: specite.
Duas sorores debacchanteis samias:
Meretrices lepidas: uno prognatas tempore
Iisdem parentibus fœtu gemellitico:
Non minus simileis: q̃ lacti lac: si conferas:
Aut aquam aquę: dimidiatas impntes:
Has si uideres: ita confundas oculos:
Vtra ut sit: non queas internoscere:
Quod restat expetitis. Iam date silentium.
Huius argumentum eloquar comœdiæ.
SAmos: quę terra sit: nota est omnibus.
Nam maria: terras: monteis: atq; insulas
Vostræ legiones reddidere peruias.
Hac pyrgoteli SOstrata pyrocle uiro
Vno edidit gnatas nisu geminas.
Placuitq; initiatis Trieteride
Quas ederent: Bacchi nocitare nomine.
Parentes: ut fit crebro: fata occupant.
Alteram miles secum in cretam uexerat:
Altera geminas aduatat cecropias.
Hanc: ut nicoboli inspicit MNEsilochus:
Amare occipit. itat ad eam frequentius.
Interea iuuenem pater mittit ephesum.
Vt inde referat aurum: quod posuerat
Ipse iampridem apud archidemidem:
Veterem amicum: senem phœnicarium.
Is quom biennio desideret ephesi:
Bacchidem abiisse: durum accepit nũcium.
Nam nautæ noti nauigasse nunciant:
Vt fugitiuam cura & corde quæreret.
Ad philoxenis PISTOclerum filium:
Sodalem unicum fulcat epistolium.
Dum pistoclerus amico impartit operam:
Athenas dudum quæ redierant geminæ:
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera pistoclerum ad sese allicit.
Altera uenienti desidet mnesilocho.
Geminæ bacchæ duos bacchanteis pullulos
Quid mirum si ad sese traxerint blandulæ:
Facete: pulchræ in curuos lubitinarios:
Veterrimos senes illorum traherent patres:
Sed eccum pistoclerum. Qui ad bacchides:
Nuper iuuentas redit: & secum insolens
Nouos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo: audite.

ACTVS PRIMVS.

Pistocler⁹ adolescẽs. Lydus pędagog⁹. *Scena* itidem subditiua.

PLAV.

DIi imortales: ut sẽtio qd sẽtio. quid: nescio.
d Stans fugio. Nullus est ignis: & tot⁹ ardeo.
Quid id: nisi uanim: nonom pfecto malũ
Video: & sentio. potis ne ẽ terra ut erat hoies:
Atq; psternat: hodie nil pter terrã: & bacchã tetigi:
Si bacchast. hæc non nutrit bacca: uerum iugulat.
E terra quoq; obrepere olim dixerunt homines:
Qui dũ norãt: nõ norãt. quom esse cuperẽt: erãt nihil.
Quid mali st: an terra: an baccha: fecimus naufragiũ.
Ly. Amat hic quẽ uideo. Nimirũ si id est: qd emissici⁹
Fora: templa: theatra: porticus: omneis fornices:
Lustra: & lustraleis cellulas quæsierit sedulo.
Pi. Naufragus sũ fateor. bacch⁹: haud Neptun⁹ celocẽ
Hanc impellit: agit: quassat: immo frangit: distrahit.
Ly. bacchis hic pcellã cõcitat. actust pdidimus remi
Pi. referã me ad scopulũ: ut istic cũ ętate rẽ pduã. (giũ.
Instabilis est fors rerũ. pro lubidine fata agũt hoies.
Ego dum amico Mnesiloco operam impertio:
Illi amicam repperi. ubi pereat cum re assiduo.
Et mihi: meæq; ætati: reiq; meæ peperi infortuniũ.
Sic uolt Cupido: adolescẽs sũ. ætatis licet plusculum
Iacturæ facere: melius: ut id nunc fiat: q̃ senio.
Sapientũ pfectost illud dictũ: quod lydus increpat.
Si astartan on bromiũ: Deosq; uoluptarios
Contempsit iuuenis: is aut isanibit: aut amabit senex.
Referã me ad scopulũ ex naufragio: pfleget fragmia.
Seqre me lyde, uideo sorores gemias: bacchanal meũ.

SARACENVS.



Vid si hoc. Inducunt meretrices duę eiusdē nois bacchides: & una pistoclerus adolescens. q dō soda li mnesilocho amicā quærit bacchidē: cauere minus potuit: quin alterius illa quæretur bacchidis le nocinio: docemur ergo non esse cōtra venerē decertandum: sed si superare eius conamur illecebras illico esse terga dandū: ab eaq; tanq̄ a scæuo scopulo fugiendū id: qd elegāter expressit Plautus in tri nūmo: cū amorē: execratur: lysiteles adolescēs: amor ignorādust pcul adhibendus: atq; abstinēdust. ¶ Lusciniæ cātio. Luscinia a græcis dicta est Philomela: cuius notissima fabula est: quo pacto ultra

Luscinia auicula q̄ sit

fit cū progne terei stupri: qui illi non solū uim attulit: sed linguā amputa uit: & in auē conuersa q̄rulę uocis: lu gere enim dicitur: dū cātat: quod scite Martialis exp̄ssit flet Philomela nephas incesti tereos & quę muta puella fuit. garrula fertur auis: cui (ut de ea luculenter Plinius in decimo) cōti nuis: quindecim diebus ac noctibus est sine intermissione cātus: dicit ergo garrulā auē lusciniā potius in suo cātu deficere q̄ uerba deesse ligulaci mulieri: id qd loco p̄uerbii in loquacissimos oēs posset usurpari haud indecēter: in quos quodā in marullum disticho Martialis uidetur inuehi: quasi sub unius p̄sona cæteros cōsimiles lazerauerit: carpit eo disticho iocose marullū: qui cū alios loq nō sineret: sed semp loqueret: ferre eū dixit oleū in auriculā: uerso ueteri uerbo in eos dicto: qui cum nō ualerent: dicebant oleū ore gestare. ¶ Cognomies. Eiusdē nois: Vir. gaudet cognomine terra. i. sui nois similitudine. Serui⁹ ibi huius meminit loci. ¶ In concilio. In mutuo colloquio: dictū est aūt concilium a coactione: & cōuocādo: q̄ omnes in unū locū cōuocent iuxta Varronis sniam: nō aūt a cōsensu uel cōsilio. Haud meretricū est. Vt. s. bñ cōsulant. ¶ Istoc milite. Nā bacchidē alterā miles sibi pecubia cōparauerat: quęrebat ergo ab illo alterius pecūia liberari. ¶ Id huic caueas. i. hui⁹ gratia hoc primū agas: uel hoc sibi p̄stes osequiū. Ei dederit opas. Sibi se obsequētē fecerit. ¶ Faciat lubēs. Pro fecerit. ¶ Oppibē. Expectabis. ¶ Eadē bibes. s. p̄te: uł patera meretricis h̄ lenocinii ē: uł ut facili⁹ adolescētē illaqet: uel ut aduenietem militi incutiat cordolium.

Oleū in āuriculā ferre qd sit



Bacchides sorores & Pistoclerus.

Plauti Comici Poetæ Clarissimi Bacchides Dimiatæ.



Vid si hoc potiust, ut taceas, ego loquar: ba. lepide, licet.

Ba. Vbi me effugerit memoria, ibi tu facito, ut subuenias soror

Ba. Pol. magis metuo, in monēdo ne mihi defuat oratio.

Ba. Pol ego quoq; metuo, lusciniolæ ne defuat cantio.

Sequere hac. pi. qd agūt germanæ duæ meretrices cognomies.

Quid in concilio cōsuluistis? ba. bene pol pi. haud meretricū ē.

Ba. Miserius nihil, q̄ mulier. pi. quid esse dicis dignius?

Ba. Hæc ita me orat sibi, qui caueat aliquē ut reperiam hoiem,

Istoc milite ut ubi emeritum sibi sit, se reuehat domum.

Id amabo te huic caueas. pi. qd isti caueā? ba. ut reuehat domū.

Vbi ei dederit operas, ne hanc ille habeat pro ancilla sibi.

Nam si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens?

Pi. Vbi his homost? ba. iā hic credo aderit. sed hoc idem apud

Poteris agere. atq; is dū ueiat, sedēs ibi oppibef, (nos rectius

Eadem bibens. eadem dedero tibi, ut biberis, sauium.

VALLA.



Vid si hoc potius est. Pistocler⁹ cū lydo custode suo: cū ad bachides ueīsset: ut unā: quā adamabat mnesiloc⁹: mnesiloco cōciliaret absenti sodali suo illecebris p̄molit⁹ bacchidis alteri⁹ i amores eius p̄duct⁹ ē: lydo grauiter: ac moleste ferente. ¶ Subuenias soror. memoriæ meæ succurras. ¶ Pol ego quoq; metuo: ironicos legēdum est ac uultuose p̄nunciandū. ¶ Lusciniolæ ne defuerit cātio. q̄ nullo mō deesse pōt. Pli. in. x. naturalis historię. Lusciniis diebus: ac noctibus cōtinuis qndecim garrulus sine intermissu cātus dēsante se frōdiū germine nō i nouissimū digna miratu: aut primū tāta uox tā puo i corpusculo: tā p̄tinax sp̄us: deide i una p̄fecte musica scīa modulat⁹ edit̄ son⁹: & nūc cōnnuo sp̄ū trahit̄ i lōgū: nūc uariat̄ iflexu: nūc distiguit̄ cōciso: copulat̄ itorto. p̄mit̄: reuocat̄: ifuscat̄. ex iopinatu iterdū: & secū ip̄e murmurat: plen⁹: grauis: acut⁹: creber: extēt⁹: ubi usū ē uibrās: sūm⁹: medi⁹: imus: breuiter q; oia tā puulis i faucib⁹: q̄ tot exq̄sitis tibiarū tormētis: ars hoium excogitauit: ut nō sit dubiū hāc suauitatē p̄mōstratā efficaci auspicio: cū i ore sterfichori cecinit ifantis. ¶ Meretrices cognomines: ergo nō mō h̄ cognomē: s; ēt hic & hęc cognomē: & cognomies eiusdē nois. ¶ Quid i cōcilio ɔsuluistis. Quid ɔsuliastis iqt iter uos cōciliatę. ¶ Emeritū sibi sit. i. meritis militis satisfecerit nēpę datæ pecūiæ: tibūq; ip̄sonale ē. ¶ Hic oppibē expectes.

Lusciniæ cātio

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ HAEc ita me orat: sibi q caueat aliquē: ut repiā hoiem. ita scribēdus uersus ē: ex codicib⁹ antiqs: & sniæ cocinnitate ac metri rōne: nō mutilatę: ut Pius legit absq; illis dictionibus: q caueat aliquē ut. ¶ Vt ubi emeritū sibi sit: ita scribēdus & hic uersus est & nō absq; ubi: ut Pius corrigit contra snię cōcinnitatē: legē metri: & codicū oium lectionem.

¶ Vlscus

SARRACENVS.

Visčus. Dicitur & uiscū: quod ad aucupiū pertinet. Parua hirūdo. De seipso locutus. Illectū. Blandimentū: & illecebrā ab illiciēdo. Teren. in andria: adolescētulos imperitos rerū: eductos libere in fraudem illicis. Latebrosus. Secretus: absconditus: a latendo latebrae. q̄ hominū dicunt: ut latibula ferarū: quandoq; latebra pro excusatiōe dicta est Cicero uideant: ne quęrat latebra periurio. Dissimulāt. Quasi negāt: & infecta uolunt: nā dissimulamus ea nō esse: quae sunt. Malacisandus. Mollis reddendus: malacos enim mollis dr̄: unde malacia maris trāquillitas. Palestrā. Metaphoricos uenereū certamen. Disco. Perstat in metaphora: discus erat: ex lapide: uel metallo: quo ueteres ludebant iaculando: erat eni genus ludi apud graecos discus: & inter quinq; pcipuos noiatus: hic uidelicet iactus: pugillaria: cursus pedester: saltus: & palaestra: acron in Horatiū antiqui dixerunt certi ponderis discū: quo iuuenes in agone cōtēdebāt: ut esset ille fortior iudicādus: qui ultra spaciū designatū piecisset: discus tū forma uidet esse plana, q̄ sū spectantibus nobis solis: uel lunae uidetur. Turturē. Quae uis uenerea esse perhibet: nā cū sit de genere colūbaceo prius tū caeteris nolle incipiūt uenerē: argumēto q earum larga capia est: ut notat Aristoteles. Pro cęstu. Sunt caestus quarte inflexiōis arma pugilū: & cū diphthōgo scribuntur: nā cestus secūdę cingulū est ueneris: inde incestus: & incestari dicim⁹. Scaphiū. Vas dictum est ad uētris onus deponēdū: ut apud ulpianum: scaphia habita uentris causa. Iuue. quoq;: & ride positis scaphium cum sumitur armis: scaphiū tū pro potorio uase accipi pōt: ut testat Plautus in sticho: scaphio & cantharis barrochis bibūt nos samiolo poterio: in q̄ significatione schaphiū hoc loco accipi cōuenit. Pro insigni. Quod in praemiū uirtutis tribuit. Corolla. Diminutiuū a corona: hae in conuiuiis apponi solitae. Horatius displicent nexae philira coronae: & rursus cum quo morantem saepe diem mero: fregi coronatus uitentes malobathro syrio capillos: & item: est in horto phisli nectendis apium coronis: est hederae uis.

Discus qd sit

Pi. Viscus merus uestra est blāditia. ba. qd iā? pi. qa. n. itellego.
Duae unum expetitis palūbem. parua hirundo alas uerberat.
Nō ego istuc facin⁹ mihi mulier cōducibile eē arbitror. (tuū.
Ba. Qui amabo? pi. quia Bacchis bacchas metuo, & bacchanal
Ba. Quid est quid id metuis? ne tibi lectus malitiam apud me suadeat?
Pi. Magis illectū tuū, q̄ lectum metuo. mala es bestia.
Nam huic aetati non conducit mulier latebrosus locus.
Ego ne apud me quid stulte facere cupias, prohibeam?
Ba. Sed ego apud me te esse ob eam rē, miles cū ueniat uolo.
Quia quom tu aderis huic, mihiq;, haud faciet qsq̄ iniuriam.
Tu prohibebis. & eadem opera tuo sodali operam dabis.
Et ille adueniens tuam me esse amicam suspicabitur.
Quid amabo obticuisti? pi. quia istaec lepida sunt memoratu.
Eadem in usu, atq; ubi periculū facias, aculeata sunt,
Animum fodicant. bona distimulāt facta, & famā sauciant,
Apage a me, apage. ba. ah nimium ferus es. Pi. mihi sum. ba. malacissandus es.
Quid ab hac metuis? pi. quid ego metuā rogitas? homo adolescens
Penetrem huiusmodi in palestrā, ubi damnis desudascitur,
Vbi pro disco dānum capiam, pro cursura dedecus?
Ba. Lepide memoras. pi. ubi ego capiā pro machaera turturem,
Vbiq; imponat in manu, alius mihi pro cestu, cantharum.
Pro galea, scaphium, pro insigni, sit corolia pectilis.

VALLA.

VEstra est blanditia. ergo singulariter haec blanditia: sicut in plurali hae blanditiae. Expetitis palūbē: militem subaudi. Parua hirundo: subaudi ego. Alas uerberat. cōcutit frustra: ut euolet. Et bacchanal tuum. Tuas furias. Magis illectū. i. attractū per blāda uerba. Latebrosus locus. ubi latere uideamur. Aderis huic. opem tuleris bacchidi sorori meae. Tuo sodali. Mnesilocho. Aculeata sunt. Aculeis: & stimulis referta. Animū fodicāt: percellūt: pforāt. Bona distimulant facta. q̄ bñ feceris stimulis agitant. Malacisandus es molificādus. graece malachos mollis dr̄ uñ malagizo mollifico. quod nos malagisso. solent enim ut Priscianus inquit: latini z in geminū ss couertere. Inde malacia maris pacatio: Caesar in. ii. cōmētario de rebus gestis in gallia. Tanta subito malaci: ac trāquillitas extitit: ut se ex loco cōmouere nō possent. In palaestram. per translationē lusum uocat foemineū: ubi corpora ad uenerem exercentur: sicut in palaestra ad corporis firmitudinem. Dānis desudascit: cū pecuniaq; ablatione corporis robur ammittit. Pro disco dānum capiam. Disco in palaestra ludebatur. metallica erat figura discum ut nobis solis corpus apparet: ideo etiam graeci solare corpus discum uocitant. hoc ergo pondus in sublime iactabatur. Pro cursura: cursus exercitatione. Pro machaera: loco ensis. Pro caestu cantharum. Cestus cum graecum uocabulum est: caret diphthōgo: & ueneris significat cigulum: quod legitimis tātū nuptiis adhibebat: uñ incestus quibus nō adhibet: & incestare uerbū. Caestus uero cum diphthongo quartę declinationis: & latinum pugilum arma significat. Cantharus: a sonitu infusi humoris nomen habet: ut docuit Alexāder. Pro galea scaphium: uas ad urinam excipiēdam. Iu. Et ride positis scaphium cum sumitur armis: ab alta fossura dictum: siquidem scaptin fodere significat: unde & scapha dicta est: & poculi genus: ut ab atheneo. Pro insigni: insigne uocat: quod militari uerbo diuisam dicimus. Corolla plectilis. i. corona multis implexa floribus.

Cestus qd sit

VGOLETVS ET GRAPA; Scaphiū.

SCAphium uas a scaphae similitudine: in quo mingere solebant: ut uidetur ex Iuuena. qui satyra. vi. sic scribit. Et ride positis scaphium cum summitur armis. Plectis a πλέκω plico. Mala cum pallium mollem & effoeminatum intellige. Malaxare pro eo quod est mollem reddere posuere ueteres: & item malacissare a graeco. μαλακίζειν: ut potare ποτίζειν: domare δαμάζειν. Mulgere α μέλγειν: & multa alia: ut scribit. M. Varro. in libris de lingua latina.

SARACENVS.

¶ MAlacum. Mollem delicatū. ¶ Hoc agere melius. Vt.s. serio ames: nō ioco. ¶ Nullus. Pro non. ¶ Sum nihili. paulatim adolescens in amores irrepit: Iccirco (ut monuimus) non morandū: sed mox fugiendum est ne. tanq̄ magnes ferrū forte nos rapiat: insidiosus amor. ¶ Ingenio. Naturæ. ¶ Moderari. Nam animum uincere: sibiq; imperare hoc ꝓprium uirtutis est: id quod in uita difficilius est adolescēti præsertim: nam (ut inquit Seneca) facilius est gentes barbaras uincereq̄ animum suū continere. ¶ E mancupo. In seruitutem trado. ¶ Viaticam cœnam. Quia uel erat inter factura: uel ex itinere defessa: ut mox ostendit cum dicat: ut sedes lassitudinem. ¶ Nam id flagitium meū: Nunc magis adolescentem prouocat ad liberalitatem: cum simulet: nolle de suo: ut sumptum faciat. ¶ Bene me accipis. Nunc ambo locūtur bacchides: ita ut nullus locus detur pistoclero: ut prīdabant maculati codices.

Nota pulchrū dictū

VALLA.

¶ PRO lorica: indumento militari a loris dicto. ¶ Malachum capiā pallium. Molliculū indumentū: qd malachon græci molle uocēt. ¶ Preciosa es operaria. operarius: qui operā suā locat alicui. ¶ Iocon. ioco ne ꝓ q̄ aduerbio ponit ioco: cuius cōtrariū serio: q̄q̄ seriç uasa dicūtur uinaria. Teren. relеui dolia: serias oēs. Persi. Seriolæ ueteris metuens deradere limum. ¶ Istis fieri conciliabulis: ubi mentes inter se conciliantur. ¶ Quāuis subito. Quantumcunq; propere. ¶ Me emancupo: mācipium me tibi dedo. ¶ Cęnam hodie dari uolo uiaticam. i. postq̄ uiæ se cōmittet: ut sit adiectiuū uiaticus uiatica uiaticum: & uiaticum impensa itineris. ¶ Obsonatum. i. instructum. ¶ Opulentū obsonium: abundans cōuiuium: est tamen proprie obsonium eduliū diminutiuū ab ea: qd græci dicunt opson faciunt obsonium quā litterā duplicem modo in ps uertimus: ut ethiops: modo i bs: ut arabs ita obsoniū. Rarissime aūt in ph: ut cinips: unde Virgili. Ciniphei tondent hirci setasq; comantes. ¶ Credo timida es: hunc locum hæc uerba consequi debent esse nasciternam cum aqua foras. Fulgentius nasiternā dicit aquę urnam. idest urceum: unde & in forē si cōcordia ait: ubi nasiterna ē aquā petas. Festus autem nassiterna est genus uasis aquarii ansati: & patentis: quale est: quo equi perfundi solent. Plautus in bacchidibus. Hæc qui se uocat: cum nassiternam cum aqua sine suffragio. Et cato in ea oratione: quam composuit in quā Sulpitium quotiens uidit: riuulos nassiternas perfusos a qualis matellassine ansis. ¶ Sedes lassitudinem. Tranquilliorem te a lassitudine facias.

Operarius qui dicat

Obsonium quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ DE subito a ueteribus dictū ostēdit: Nonius: Marcellus. Titinius: in prælio sed amabo: qui de subito ad me uenisti. Ennius in pacratiaste. Cum de subito me mulier lacrimās ad genua decidit Multos præter hos citat auctores. ¶ Tu facito opulentum obsonium: ita scribi debet uersus metri ratiōe: illud autem. sic nobis obsonatum: uel sit nobis. ut corrigit Pius: superfluit. ¶ Meo animo: ex codicibus antiqs: & sentētiæ cōcinnitate: nō meus: & absq; illa dictione animo: ut Pius legit: & corrigit inscite: nulla uersus & sententiæ habita ratione.

Conciliabulis

Pro hasta; talus. pro lorica, malacum capiam pallium.
Vbi mihi pro equo, lectus detur. scortum, pro scuto accubet.
Apage a me, apage. Ba. ah nimium ferus es: Pi: mihi sum? Ba.
malacissandus es.
Equidem tibi dabo hāc operā. pi. at nimiū ꝑciosa operaria es.
Ba. simulato me amas. pi. utrū ego ioco assimulē istuc, an serio?
Ba. eia hoc agere meliust, miles cum huc adueniat, te uolo
Me amplexari. pi. quid eo opust? ba. ut ille te uideat uolo.
Scio quid ago. pi. & pol ego scio quid metuo. sed quid ais? ba.
quid est?
Pi. Quid? si apud te ueniat de subito prandium, aut potatio
Forte, aut cœna, ut solet in istis fieri conciliabulis,
Vbi ego tum accūbam? ba. apud me mi anime, ut lepidus cum
lepida accubet.
Locus, hic nos apud, q̄uis subito uenias, semper liber est.
Vbi lepide esse uoles tibi mea rosa, mihi dicito.
Dato qui bene sit, ego ubi bene sit tibi, locum lepidum dabō.
Pi. Rapidus fluuius est hic. non hac temere transiri potest.
Ba. Atq; ecastor apud hunc fluuium aliquid perdūdust tibi.
Manum da, & cōsequere. pi. aha minime. ba. quid ita obsecro?
Pi. Quia istoc illecebrosius fieri nihil potest,
Nox. mulier. uinū homini adolescentulo? ba. age igitur equidē
Pol nihil facio nisi caussa tua, ille quidem abducet hanc,
Tu nullus affueris, si non lubet. pi. sum ne ego nihili,
Qui nequeā ingenio meo moderari: ba. qd est, qđ tu metuas?
Pi. Nihil est. nūc mulier tibi me emācupo, tuꝰ sū, tibi do operā.
Ba. Lepidus. nūc ego te facere hoc uolo. ego sorori meæ cœnā
Hodie dare uolo uiaticā. ego tibi argentum iubeo
Iam intus efferri foras, tu facito opulentum obsonium,
Ego obsonabo. nam id flagitium meum sit, mea gratia
Te operam dare mihi, & ad eam operā facere sumptū de tuo.
Pi. At ego nolo dare te quicq̄, sine. ba. sino quidem, si lubet.
Propera amabo. pi. prius hic adero, q̄ te amare desinam.
Ba. bene me accipis aduenientē mea soror. ba. qd ita obsecro?
Ba. Quia piscatus meo animo hic tibi hodie euenit bonus.
Ba. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo. de Mnesilo-
cho soror,
Vt hic accipias potius aurū, q̄ eas hinc cū milite.
Ba. Cupio. ba. dabit opera. aqua calet. eamus intro, ut laues,
Nam ut e naui uecta es, credo timida es aliquantum soror.
Simul hic nescio quid turbest, quin hinc decedimus.
Sequere hac igitur me intro in lectū, ut sedes lassitudinem.

Iamdudū.



Lydus pædagogus. Pistoclerus adolescens.



Andudum pisto. lere tacitus te sequor,
Spectans quas tu res hoc ornatu geras, nanq;
Ita me Di ament, Lycurgus, ut mihi quidem
Videtur, posset hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis tu te hinc aduorsa uia
Cum tanta pompa? pi. huc. Ly. quid tibi huc? quis istic habet?
Pi. Amor, uoluptas, uenus, uenustas, gaudium,
Iocus, ludus, sermo, suauis sauiatio.
Ly. Quid tibi commercist cum Dis damnosissumis?
Pi. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.
Tu Dis nec dicis recte, nec æquom facis.
Ly. An Deus est ullus suauis sauiatio?
Pi. An non putasti esse unquã? o Lyde es barbarus,
Quem ego sapere nimio censui plus, q̃ Thalem,
Sed is stultior es barbaro poticio,
Qui tantus natu deorum nescis nomina
Ly. Non hic placet mihi ornatus. pi. nemo ergo tibi
Hoc apparauit, mihi paratust, quoi placet.
Ly. Etiam me aduorsus exordire argutias?
Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
Pi. Non omnis ætas Lyde ludo conuenit.
Magis unum in mentest mihi nunc, satis ut commode
Pro dignitate obsonii hæc concuret coquus.
Ly. Iam perdidisti te, atq; me, atq; operam meam,
Qui tibi nequicq̃ sæpe monstraui bene.
Pi. Ibidem meam operam perdidi, ubi tu tuam.
Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.
Ly. O perligatum pectus. pi. odiosus mihi es
Tace, atq; sequere Lyde me. Ly. illuc sis uide.
Non pædagogum iam me, sed Lydum uocat.
Pi. Non par uidetur, neq; fit consentaneum,
Cum hic herus intus sit, & cum amica is accubet,
Quomq; osculetur, & conuiuæ ali accubent,
Præsentibus illis pædagogus una ut siet.



Amdudũ. Miratr lyd⁹ pæ dagogus: qd pistocler⁹ rerũ agat: uiderat. n. illum nom to prioribus moribus imutatũ: neq; satis sibi cõstare: nihil qppe est: qd æque cito mẽtes hoiũ mobalienet q̃ lasciuus amor: & uoluptas. ¶ Vt lycurg⁹. Plures licet dei sint lycurgi: hoc loco eũ itelligimus: q sparthanis leges dedit: q̃ ne uiolarent iureiurãdo lacedæmonas ad eas seruãdas coercuit: quo ad tãdẽ rediret: q pfectus in cretã insulam: & ibi uita functus: iussit in mari suos cineres spargi: ne unq̃ sparthãi a iureiurãdo soluerent: intellectus ergo uerbo℞ pt dupliciter hẽri: uel q lycurgus: q fuit seuer⁹ legũ lator istis posset illecebris: si adesset capi: uel q in adolescentẽ amore peuntẽ lycurgi legib⁹ opus eẽt: qbus ille iuuenũ maxime lasciuiã cõpescuit. ¶ Ad nequitiã. Ad luxuriã bts Augusti. contra inuerecũdos lasciuiẽtes: saltẽ inqt habe rẽt aliqd pudoris: nõ in publicum exultãte neqtia. ¶ Põpa. Obsoniorũ apparatu. ¶ Habet. p hitat. ¶ Thalẽ: Milesiũ. s. ex septẽ græciæ sapiẽtibus unũq eodẽ tpe uixerunt: de quo mẽtio hita est i captiuis. ¶ Barbaro potio. Mẽda ẽ in uerbo potio legẽdũ ẽ: putito. i. stulto isano exposuit hũc locũ Festus: ita ubi legebat apparuit: emẽdauimus: apparauit. ¶ Num ois ætas: Seneca in tragœdiis ppria describit deus: officia & æuũ p suos ducit gradus. ¶ Ludo. Esse. s. sub præceptoribus. ¶ Cũ. Hic seipm ostendit. ¶ Itur⁹ sum domũ. Vt oia reuelẽ patri. ¶ Barathrũ. Locus ubi pcipites noxii agebant: & ppea locus qsq; pfundissimus. ¶ Vixisse. i. occũbere: & mori. ¶ Plenos sanguinis. Libidine æstuãtes. ¶ Calẽs. Furẽs. ¶ Linus. Qui fuit herculis pceptor: is cum uoluisset iã grandiusculũ herculẽ uerberare: ab eo pugnis cæsus est. ¶ Phœnix. Achillis magister fuit: pfectusq; cũ achille est ad bellũ troianũ: cũq; ille p dolũ in tẽplo thymbrei apollinis cõficeret: mortẽ phœnix achillis patri peleo nũciauit: sciẽter igit missum est a lydo: optare potius pistoclerum mori q̃ ab illo uerberatũ iri. ¶ Optabile. eligibile: inde optio electio.

SARRACENVS.

Lycurgi uaframẽtũ

Barathrũ quid sit



Amdudũ pistoclere. lyd⁹ cũ uidet suũ imutatis moribus⁹ eẽ discipulũ pistoclerũ fert ægerrime: eũq; grauit icrepat. ¶ Vt lycurg⁹: q seuerissimas leges lacedmõiis ddit. Adducat ad tuã cõprimẽdã neqtiã. ¶ Cũ tãta põpa. Instructũ siqdẽ secũ hẽbat obsoniũ. ¶ Istic hẽt. i. hitat. ¶ Es barbarus. es rusticus: qui nõ putasti suauẽ

VALLA.

Ly. An hoc adeas res obsonatust obsecro?
Pi. Sperat quidẽ aius, quo eueniat Diis in manu est.
Ly. Tu amicam habebis? pi. cum uidebis, tum scies,
Ly. immo neq; habebis, nec sinam. iturus sum domum.
Pi. Omitte Lyde, ac caue malo. Ly. quid caue malo?
Pi. iam excessit mihi ætas ex magisterio tuo.
Ly. O baratrum, ubi nunc es, ut ego te usurpem lubens.
Video nimio iam multo plus, q̃ uolueram.
Vixisse, nimio satius est, q̃ uiuere.
Magistron quenq̃ discipulum minitarier?
Nil moror discipulos mihi esse tam plenos sanguinis.
Valens afflictat me nunc uacuum uirium.
Pi. Eia nunc esse ego opinor Hercules, tu autem Linus.
Ly. pol. metuo magis ne phoenix tuis factis fiam.
Teq; ad patrem esse mortuum renuntiem.
Pi. Satis historiarum est? Ly. hic uereri perdidit
Compendium. ædepol haud ætati optabile
Fecisti, quom istanc nactus es impudentiam.
Occisus hic homost. ecquid in mentem est tibi,
Patrem tibi esse? pi. tibi ego, an tu mihi seruos es?
Ly. peior magister te istæc docuit, non ego
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quam ad illa, quæ te docui, ubi operam perdidi.
Pi. isthactenus tibi Lyde libertas datast.
Orationis, satis est. sequere me, ac tace,
Ly. Aedepol fecisti furtum ætati malum.
Quom istæc flagitia me celauisti, & patrem.

suauitati oẽm numẽ esse. ¶ Plusq̃ thalẽ: & thalẽ thaletẽ dicimus milesium e septẽ sapientibus: unũ de quo supra abũde facta mẽtio. ¶ Stultior es barbaro potitio. Potitiũ inqt Festus pro stulto: dixit Plau. Quod huic loco cõgruit: idẽ tñ ait potitius: & pinarius. Hercules cũ ad arã. quæ hodie maxima appellatur decimam boum: quos a geryone abductos abigebat agros in primam prophanas: sed genus sacrificii edocuit: quæ familia & posteri eius nõ defuere decumantibus usq; ad Apium. Cl. censorem: qui. l. milia æris grauis his deditus seruos publicos edocerent ritum sacrificãdi: quo facto potitii eẽnt ex familia numero. xii. omnes interea intra diem. xxx. pinarius: q non adfuit sacrificio cautũ est: ne quis pinario ex eo sacrificio postea uesceretur. ¶ Exordire argutias. incipis stridere aduersum me: nã argutum quandoq; stridulũ significat. Virg. Arguto coniunx percurrit pectine telas. Et argutum breue idẽ de forma equi. Argutũq; caput breuis aluus obæsaq; terga. Argutũ etiã ostensum dicimus. qa arguere ostendere: Iuue. Arguit ipsorũ quos lra: gẽmaq; princeps. ¶ Illnc sis. p eo: q est illud si uis. ¶ Non pædagogũ. i. custodẽ & magistrũ. græci pædagogũ uocãt. nẽpe q agat puerũ: nam pæs pedos puer dr: & ago duco. ¶ Omitte lyde: subaudi hoc facere: quod minitaris. ¶ Caue malo: ne malum incurras. ¶ Ex magistratu tuo: ne mihi sis magister a magistro magistratum inflexit. ¶ O baratrum: quorsum ego inquit lydus: quam malim te adire: quã hunc instruere discipulum. ¶ Magistro quenq̃ discipulum minitarier: interrogatiue: ac uultuose legendum est: quo congrua loco exprimatur indignatio. ¶ Plenos sanguinis. Qui minitentur magistris interitum. ¶ Vacuũ uirium: ob senectutem exhaustum uiribus. ¶ Esse ego opinor hercules: tu autẽ lynus: Opinor passiue dixit. sane hercules lynũ musicum: ac poetã habuit præceptorem: quem ut Theon Alexandrinus tradit in musicis cogere uolentem discipulum: discipulus hercules inq̃ occidit. ¶ Ne Phoenix tuis factis fiam. Pelleus achilli filio ad troianam expeditionem eũti comitẽ: ac magistrum phoenicem amyntoris filium dedit: quẽadmodũ Homerus tradit: ut ipsum moribus instrueret: & dicendi doceret peritiam his uerbis τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα, μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων. Vt etiam Cice. in oratore. Nam uetus quidem illa doctrina eadem uidetur: & recte faciendi: & benedicendi magistra: neq; disiuncti doctores: sed iidem erant uiuendi præceptores: atq; dicendi: ut ille apud Homerum. phoenix: qui se a pelleo patri achilli iuueni comitem esse datum dicit ad bellum: ut illum efficeret oratorem uerborũ: actoremq; rerum. Cuius emulatione Quintilianus inquit. Sit ergo tam eloquentia q̃ moribus præstantissimus: qui ad phoenicis homerici exemplum dicere: ac facere doceat. ¶ Teq; ad patrem esse mortuum renunciem. Quia rediens domum phoenix pelleo achillis mortem apud troiam nunciauit. ¶ Veri perdidit compendium: idest boni commodum amisit. nam uerum dicebant rectum ueteres. Cice. in oratore. quem locum Quinti. etiam citat inquiens: sed quem potius ego q̃. M. Tullium sequar: qui in oratore. Non reprehendo inquit scripsere: scripserunt esse uerius sentio. ¶ Optabile. elegibile.

¶ LYDVS uidens Pistoclerum discipulum suum mores mutasse: illum increpat. ¶ Meretricia consuetudine posset lycurgus ad nequitiam adduci. Fuit autem lycurgus homo prudens: & seuerus Lacedæmoniorum rex: qui illis sanctissimis leges dedit: ut in eius uita scribit Plutarchus chertonẽsis. ¶ Putitum: Plautus dixit pro stulto inquit. F. Pom. ubi quidam emendant potitium. ¶ Poticio: ex codicibus antiquis sententia: & ratione uersus: & non barbaro porro: ut barbare prorsus. & contra legem carminis corrigit Pius: omnium ignarissimus. ¶ Tu autem Lynus. Minatur Pistoclerus lydo pedagogo exẽplo Herculis: qui ut tradit Diodorus Siculus libro. iiii. bibliotheces: citharã discens: cũ esset ingenio tardo: ob eamq; rem uapularet ita motus Linũ cithara peremit. Lydus uero respõdet exẽplo phoenicis adducto. Phoenix ab Amyntore patre execratur tali de causa. Amyntor cum perdite Clytiã pellicem amaret ac Hippodamiã uxorẽ: ex qua Phoenicẽ genuerat sperneret: phoenix m̃ris ipulsu: cũ Clytia patris pellice cõcubuit. Quod cũ pater resciuisset: diras iprecatus est filio: ut orbus esset filiis. Quare phoenix patrẽ formidans; ac illius maledictiões: fugit ad Pelea: a quo benigne susceptus propter cognationẽ accepit dolopia regionem dono. achillem quoq; tum paruulum existentem erudire iussus est: ut scribit Homerus. ix. rhapsodia iliados.

Potitiũ qd
Argutum quid sit
Verum qd sit
VGOLETVS ET GRAPA.
Potitius

SECVNDVS ACTVS.

Chryſalus Seruos.


Erilis patria ſalue, quam ego biennio,
Poſtq̃ hinc in epheſum abii, nunc conſpicio lubens.
Saluto te uicine apollo, qui ædibus
Propinquos noſtris accolis, ueneror q̃ te
Ne nicobolum ſinas noſtrũ ſenem prius
Me conuenire, q̃ ſodalem uiderim
Mneſilochi piſtocleron. ad quem epiſtolam
Mneſilochus miſit ſuper amica Bacchide.

Piſtoclerus, Chryſalus.


Iruſt me ut redeã te opere tanto quærere,
Q ui abire hinc nullo pacto poſſim, ſi uelim.
Ita me uadatũ amore, uinctũq̃ attines?
Ch. proh Dii immortales piſtoclerum conſpicor
O piſtoclere ſalue. pi. ſalue chryſale.
Ch. compendio uerba multa iam faciã tibi.
Venire tu me gaudes, ego credo tibi,
Hoſpitium, & cœnam pollicere, ut conuenit,
Peregre aduenienti, ego autẽ uenturum adnuo.
Salutem tibi ab ſodali ſolidam nuncio.
Rogabis me, ubi ſit, uiuit. pi. nempe recte ualet?
Ch. iſtuc uolebam ego ex te percontarier.
Pi. Q ui ſcire poſſum? ch. nullus plus. pi. quẽ nã admodum.
Ch. Quia ſi illa inuentaſt, quã amat, uiuit. recte ualet.
Si non inuentaſt, minus ualet, moribundus q̃ eſt.
Anima eſt amica amanti. ſi ea abeſt, nullus eſt.
Si adeſt, res nullaſt. ipſus eſt neq̃, & miſer.
Sed tu quid factitaſti, mandatis ſuper?
Pi. Egon? ut quod attuliſſet ab illo nuncius
Non impetratum, id aduenienti redderem?
Regiones colere mauellem ego acheronticas.
Ch. Eho an inueniſti Bacchidem? pi. ſamiã quidem.
Ch. uide quæſo ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu ut confringi uas cito ſamium ſolet?
Pi. iam ne ut ſoles? ch. dic ubi ea nunc eſt obſecro?
Pi. Hic, exeuntem me unde aſpexiſti modo.
Ch. ut iſtuc eſt lepidum, proxume uiciniæ
Habitat. ecquidnam memini Mneſilochi? Pi. rogas?
Immo unice unum plurimi pendit. ch. papæ?
Pi. immo ut eum credis miſera amans deſiderat.
Ch. Dictum iſtuc? pi. immo chryſale hem non tantulum
Vnq̃ intermittit tempus, quin eum nominet.
Ch. Tanto hercle melior Bacchis. pi. immo. ch. immo abiero
Potius. pi. num inuitus rem bene geſtam audis heri?
Ch. non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.
Etiam epidicum, quam ego fabulam æque, ac me ipſum amo,
Nullam æque inuitus ſpecto, ſi eam agit pelio,
Sed Bacchis etiam fortis tibi uiſa eſt? pi. rogas?
Ni nactus uenerem eſſem, hanc iunonem dicerem.

SARRACENVS.


Erilis p̃ria: ex epheſo adoleſcẽs mneſilocus & chryſalus ſeruus: q priuſq̃ domũ adeãt ad piſtoclerũ ſodal: diuertũt: primus ergo chryſalus urbẽ igreſſus patriã de more ſalutat.

VALLA.


Erilis patria. Chryſalus adueniens patriã ſalutat: p̃caẽ apollinẽ: ut prius nicobulũ uideat q̃ piſtoclerũ. ¶ Veneror q̃ te. Cur aũt mox oſtẽdit. ¶ Quẽ ad. anaſtrophe: p ad quẽ.

SARRACENVS.


Iruum eſt. Exeuntem piſtoclerũ e bacchidarũ domo chryſalus adorit. ¶ Vadatum. Diſtrictum: obnoxium: feneſtella penes quem uadatus amicitia: non dolo tenebaẽ. ¶ Tu me gaudes. ſ. aduenifſe. ¶ Anima amica amanti: iuxta illud platonicũ: amans mortuus in ſe ipſo: uiuit in alieno: iõ dixi: ſi abeſt: uel ſi adeſt: nullus eſt: p pterea q amantis animus non in proprio degat corpe: ſed totus ſit cũ amato: qn immo amatus ſit amãtis aĩus: nec mirũ: ſi uſq̃ adeo hærẽt infixi pectore uultus: extãt ipſius platonis uerſiculi apud macrobiũ & Gelliũ: quos admodũ iuuenis luſit: dũ ſemihulco ſauio puellũ meũ ſauior: dulcẽq̃ florẽ ſpiritꝰ duco ex aperto tramite: aia ægra: & ſaucia curcurrit ad labia mihi: & infra: tũ ſi moræ qd fuiſſet pluſculæ: in cœtu oſculi amoris igne pcita tranſiſſet: & me linq̃ret: & mira prſus res fieret: ut ad me fierẽ mortuus: ad puerũ intus uiuerẽ. ¶ Vas ſamiũ. Samia. n. uaſa fictilia laudabanẽ: ſamos inſula eſt in ionio pelago: alia eſt prope thraciam in ægeo: quæ ſamothrace dicta ẽ: ſamos a Straböe ſummitas: & altitudo dr̃: ſenſus ſatis perſpicuus eſt: & iocoſitate refertus. ¶ Iã ne ut ſoles. ſ. iocaris. ¶ Rogas. Pro interrogas. ¶ Dictum iſtuc. Quaſi non exhibeat fidem dictis ita ſuſpẽdit ſermonẽ. ¶ Immo abiero. Quaſi tedio affectus: & faſtiditus uerbo illo: imo. ¶ Actor. Impulſor ut illud: & tempeſtatibus actus. ¶ Si agit pelio. Vellẽ legi: ſi agitur pello: uel agit pro agiẽ ſicuti meret pro meretur: cũctat pro cũctatur: luctat pro luctaẽ: moderat pro moderaẽ: & fruſtrat p fruſtraẽ: & pleraq̃ huius cõtraria genera uerborũ ab antiqs uſurpata ſunt: & atteſtaẽ marcellus: ſedit ad ſenſum redeã: denotat q̃ impaciẽter ferat hercle imperiũ: uſq̃: ut qetus ne ſit: ita huc mõ illuc impelliẽ uerſaturq̃ ab mneſilocho: nã & fabulã epidicũ cũ libentiſſime ſpectet: tñ ad eã inuitus accedit: qa dũ agiẽ a ſpectatoribꝰ pellitur. ¶ Sed bacchis fortis tibi uiſa ẽ? Fortis. i. formoſa teſte marcello: q ẽt uiiẽ teſtimo

Samos ubi
loco q̃ ſita

Fortis ſignificatũ

nio plautino: alias fortis pro diuite: & opulēto capit: Plau. alibi: cũ sorore desponďisset in tã fortẽ familiam: qñq; p celeri. Virg. si fœmina fortis: fides equo. ⁋ Venerẽ. Alteram dicit bacchidẽ suã amasiã. ⁋ Mnesiloche. Apostrophat ad absentem. ⁋ Philippeo. Quod cæteris aliis diximus purius esse & excellentius.

VALLA.

MIrum est me: ut redeã te opere tanto q̃rere. Alloq̃tur pistoclerus meretricẽ quã docet: nõ q̃rendũ: an sit rediturus: cũ eius illigatum pectus eẽt meretricib⁹: reliquũ cũ chrysalo sermonẽ hẽt. ⁋ Vadatũ amore. Tãq̃ uade occupatũ. ⁋ Nimis ualet: q̃a ualere mediũ uerbũ est: sicut ualetudo. ⁋ Regiones colere mauellẽ acheruntĩ eas. Malim inq̃t potius mori: q̃ datã fidem amico deserere. ⁋ Vt cõstringi uas cito samiũ solet. q̃a uasa samia fictilia sunt: & bacchidem samiã dixit per iocũ: chrysalus ait p̃spiciẽdum: quõ tractet. Vasa siq̃dem fictilia: si e manibus exciderint: facile cõfringũtur. ⁋ Iam ne ut soles? interrogatiue legẽdum est: tamen apud se rem non habeat ambiguam. ut sit sensus es ne derisor: ut soles. ⁋ Nõ herus: s; actor mihi. Nõ inq̃t herus meus: sed agitator: & quasi causarũ tractator. ⁋ Nullam æq; inuitus specto: q̃a sæpi⁹ oculis obiectat̃ meis. ⁋ Fortis tibi uisa ẽ: fortẽ antiq omni uirtute ornatũ dixerunt: nõ tm̃ corpore ualidũ: & aio tolerantẽ: sicut & iustũ: ita & temperantem. quẽ frugalem dixisse ueteres: auathor est Cicero ut in quo frugalitas sit: ibi uirtutes oẽs ita iustitia: ita fortitudo: q̃ reliquarum uirtutũ sunt genera. Nam prudẽtia de parte rõnali manans recte. ut Aristoteles ait: non his ammiscet̃. ⁋ Machinabor machinã: figura uetus: ut seruio seruitutẽ.

Valere me diũ uerbũ

Ch. Aedepol Mnesiloche. ut rẽ hanc natã esse intelligo,
Quod ames paratust, quod des inuentost opus.
Nam istic fortasse auro opust. Pi. philippeo quidem.
Ch. atq; eo fortasse iam opus est. pi. imo etiam prius.
Nam iam huc adueniet miles, & miles quidem,
Qui de admittenda Bacchide aurũ hic exigit.
Ch. Veniat quando uolt. atq; ita ne sibi sit moræ,
Domist. non metuo, nec quoiq̃ supplico,
Dum quidẽ hoc ualebit pectus perfidia meum,
Abi intro. ego hic curabo. tu intus dicito
Mnesilochũ adesse Bacchidi. pi. faciam, ut iubes,
Ch. negociũ hoc ad me nunc attinet aurarium.
Mille, & ducentos philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquã machinabor machinam,
Vnde aurum efficiã amanti herili filio.
Sed foris concrepuit nostra. qui nam exit foras?

Nicobolus Senex. Chrysalus seruos.

IBo in pyreæũ. uisam ecquæ aduenerit
In portum ex Epheso nauis mercatoria.
Nam meus formidat animus, nostrũ tam diu
Ibi desidere, neq; redire filium.
Ch. Extexam ego illũ pulchre iam si Di uolunt.
Haud dormitandust. opus est chryso chrysale.
Adhibo hunc, quem quidẽ ego hodie hic faciam arietẽ
Phryxi. itaq; tondebo auro usq; ad uiuã cutem.
Seruos salutat nicobolum te chrysalus.
Ni. proh Di immortales, chrysale ubi mihist filius?
Ch. Quin tu primũ salutem reddis, quam dedi?
Ni. Salue. sed ubi nam est Mnesilochus? ch. uiuit, ualet.
Ni. Venit ne? Ch. uenit. ni. euax, aspersisti aquam,
Bene ne usq; ualuit? ch. pancratice, atq; athletice.
Ni. Quid hoc, qua ego caussa illum in ephesum miseram,
Accipit ne aurum ab hospite Archidemide?

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ QVEMadmodũ iterrogatiue. Quẽ nã: ex codi. antiq̃s & rõne uersus. ⁋ Res nulla est ex codicib⁹ antiq̃s: & rõne uersus: & nõ reapse: ut ait Pius. ⁋ Sami fiebãt uasa figulina fragilia: uñ iocose samiũ uas bacchidẽ dicit: ut q̃ erat samia. ⁋ Pape. græce βαβαι. ⁋ Fortis pro pulchra positum est a Plauto: si Seruio credimus: & in milite glorioso. Nonius tamen Marcellus ibi fortem pro famoso exponit.

Samiũ uas

SARRACENVS.

IBo in pyræũ. Solicitus nicobolus de aduẽtu filii: dũ it ad portũ: incidit in chrysalũ: q oĩsariam dolo munitus aderat: ut senẽ falleret: pyræeus port⁹ ẽ atheniẽsiũ ab urbe athenaꝶ distans ad. xl. stadia: ut notauit Strabo: & dictus est pyræeus q̃si serues pp multitudinẽ in portũ ipm aduentantiũ: athenis aũt agi fabula nõ Romæ uidebat̃. ⁋ Desidẽ. Nimiũ moratẽ. ⁋ Extexã. Distrahã. ⁋ Chryso. auro: a quo nomẽ hẽt chrysalus: nã sua malitia aurũ adinuenit. ⁋ Arietẽ phryxi. De quo alibi mẽtio facta est: cuius erat aureũ uelus: qd se admutilare: & adrõdẽ dicit ad cutẽ usq;: hoc ẽ senẽ ipm multa pecũia d̃radẽ. ⁋ Aspxisti aq̃. Nã ea i faciẽ iacta sopiti spũs reuiuiscũt. ⁋ Pãcratice atq; athletice. Fortit̃ & ualẽter: ut athletæ: & pãcraiastæ q plurimis polẽt uirib⁹.

Pyreneus qd & unde

VALLA.

IBo i pyreũ. Nicobul⁹ ad portũ cõtẽdit: ut de filio suo Mnesilocho aliq̃d mõ audiat. Offendit itaq; Chrysalũ: a quo q̃ fuerat secũ Chrysalus cõmẽt⁹ audit. ⁋ In pyreũ portũ atheniẽsiũ. ⁋ Extexã ego illũ: hoc est educã extra cogitatũ tanq̃ extra cursurã. ⁋ Opus ẽ chryso. i. auro. ⁋ Faciã hic arietẽ phryxũ: q̃dã aiũt filiũ athamãtis cũ hele sorore sup ariete uelleris aurei in põtũ trãsuectũ fuisse: helẽ in mare excidisse: inde mare dictũ helespõtũ. Mortuo ariete pellis Marti cõsecrata: quã Tauri flãmigeri: & puigil draco custodiebãt. De quo uellere aureo iuxta historiã locutus tradit alia Strabo. ⁋ Aspersisti aquã: recreasti me: perinde atq; si aq̃ aspersisses. ⁋ Pãcratice: atq; athletice. Pãcratistæ a Pãcratio dicti: nõ ab herba: quæ dr̃ pancratiũ: sed a lusu dicto: quod Pan omne significet: & cratos robur: in quo robur: & totius corporis firmitudo præcipua ostendebatur.

Pancratiste uñ dicti

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ DEsidere: non desidem: ex codicibus antiquis: & uersus necessitate.

⁋ LVna

SARACENVS.

HEV cor meum. Nunc incipit struere fallaciam. Symbolum. Debiti confessionem. Adulterinum. Fictum: non uerum: non proprium ab adultero: quod significat corrumpo. Recuperatores. Qui cognoscerent de symbolo: dabantur enim a praetore: teste Gelio: iniuriis extimandis: & per eos ius suum quisq; recuperare poterat. Trinae haec nunc erit. Rectius forte legatur trinae hae nunc erunt. Autolico. Qui fur maximus fuisse perhibetur: meminit Seruius in secundo ęneidos: qui habuit filium sisiphum: de quo natus sinon est: cuius astu equus cum armato milite in troiam receptus est; & ferro: & igne consumpta ciuitas. Strabo quoq; in nono ponit autolicum incolam parnasi fuisse furto uicinorum bona surripiētem. Domum cupientes: scilicet redire. Stega. Puto stegam in naui locum eminentiorem: quem nautae nostris temporibus uulgari uocabulo stagiam dicunt: inuenio pręterea in sacris litteris tristega locum dici trium aedicularum. Lembus. Est lembus naniculae genus uelocissimum; uel ut placet Nonio nauicula breuis piscatoria. Fungum. Veluti sine sensu. Archidemidis. Qđ nomen compositum ab archos & demo quasi primus raptor: uel raptorum princeps.

Autolicus qui fuerit.

Ch. Heu cor meum, & cerebrum Nicobole finditur,
Istius hominis ubi fit quaq; mentio.
Tum hospiten illum nominas, hostem tuum?
Ni. Quid ita hercle obsecro? Ch. quia aedepol certo scio,
Volcanus, Sol, Dies, Luna, Dei quatuor
Scelestiorem nullum illuxere alterum.
Ni. Quem ne archidemidem? quem inquam archidemidē?
Quid fecit? Ch. quid non fecit? quin tu id me rogas?
primum dum inficias ire coepit filio,
Negare sese debere tibi triobolum,
Continuo antiquom ibi hospitem nostrum sibi
Mnesilochus aduocauit pelagonem senem.
Eo praesente homini extemplo ostendit symbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret filio.
Ni. Quid ubi ei ostendit symbolum? Ch. infit dicere
Adulterinum, & nō eum esse symbolum.
Quotq; innocenti ei dixit contumelias,
Adulterare eum aiebat rebus caeteris.
Ni. Habet ne aurum? id mihi primum dici uolo.
Ch. postquā quidem praetor recuperatores dedit,
Damnatus demum, ui coactus reddidit
Ducentos, & mille philippum. Ni tantum debuit?
Ch. porro etiam ausculta pugnam, quam uoluit dare.
Ni. etiam ne est quid porro? Ch. hem accipe, trina haec nūc
erit.
Ni. Deceptus sum. aurilego hospiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. Ni. immo ingenium auidi haud pernoram hospitis.
Ch. postq̄ aurum abstulimus, in nauim conscendimus
Dum cupientes. forte ut adsedi in stega,
Dum circumspecto, atq; ego tum lembum conspicor.
Longum est rigorem maleficum exornarier.
Ni. perii hercle, lembus ille mihi laedit latus.
Ch. Is erat communis cum hospite & praedonibus.
Ni. Adeon me fuisse fungum, ut qui illi crederem,
Quom mihi ipsum nomen eius archidemidis
Clamaret dempturum esse, si quod crederem.

VALLA.

LVNA dis. Ditem inferni deum plutonem dicit: qui ab opibus nomen habet: quae oēs in terris esse itelliguntur: nā sicut diuitiae ab hoc dite dicta sunt: ita graece plutos opulentia: unde pluto dict⁹. Nullum illuxere alterum: transitiue nunc illuceo quod absolutū solet usurpari. Ostēdit symbolum. scriptum: quo ille fatebatur se ad eam accepisse pecuniam. Infit dicere adulterinum. infit incipit sicut desit deest dicimus. Virgili. Nec frigore desit. Adulterare eum aiebat rebus exteris: idest fraudem inicere rebus alienis. Postquā prętor recuperatores dedit. recuperatores iudices: unde nos recuperauimus: quod debebatur. Quintilianus. Etenim recuperatoris non ea sola uis est: quae ad corpus nostrum: uitamq; peruenit: sed etiam multo maior ea quę periculo mortis iniecto formidine animum pręteritum loco: spe: & statu certo dimouet. Nam & recuperatio est ut ait Gallus ęli⁹: cum inter populum: & regem: natiōesq; & ciuitates peregrinas lex conuenit: quo modo per recuperatores reddantur res: recuperenturq;: quas priuatas inter se persequātur. Ducentos & mille philippum. philippum pro philipporū: de qua syncopa citato Ciceronis testimonio supra abunde dictum est: & mille singularis numeri est: cuius pluralis numerus milia: neutriq; generis. Nam Adiectiuū hi & hę & haec mille dicimus. Aurilegio: aurum legenti: ac suffurenti. Ad sedi in gesta. Locus in naui contectus stega nominatur. Nam & stega tugurium est. Rigorem maleficum: hoc est malum facinus: unde rigor: horrorq; maleficus oboriatur. Me fuisse fungum: idest nullius momenti: ac prudentiae hominem: ut fungi corporibus humanis: nil nisi malum gignunt.

Recuperator q dicat

Stega qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

QVAM ne archidemidem. Quam inquam archidemidem ita scribendus totus uersus est ex codicibus antiquis: & recta sentētia: & delendum est: quem inquam ne: uti scitissime corrigit Pius. Triobolum ex codicibus antiquis: & uersus necessitate: non: obolum: ut contra metri legem scribit Pius. Aurilego: alii legunt: autolyco. Stega graecum est uerbum στεγη est nauis pro scaenium: idest tabulatum: super quod nautae ambulant: teste Fulgentio citante hunc uersum Plautinum; Vtitur & in fabula Sticho plautus hoc uocabulo. inde tristega in genesi.

Stega

SARACENVS

Remulcus quid sit.

REMulco sequi. Prosequebatur & dicitur remulcus quod hodie quoq; uulgo dicitur cum scapha uel remo nauis maior trahitur: unde factum est uerbum remulcare: idest remigãdo trahere. Neq; aues uenti citius: scilicet fuissent nos assecuti. Statuimus. Firmauius. Dianę ephesiæ. Cuius illud fuerat nobilissimum templum annumeratum inter maxima mundi spectacula: ducentis & uiginti annis structum a tota asia in loco palustri: ne terræ motibus quateretur: ut refert Plini. de quo Martialis. Nec triuiæ templo molles laudentur honores. Qui auro habeat soccis subpactum solum. Sic Plutar. in uita alexãdri: agon teius inquit suffixas clauis argẽteis crepidas ferebat. Fastidit: spernit: & p nihilo pendit. Qui præsente. Pro quo presente. Ille est honeratus. Pondere præsus: hoc est dolis undiq; circũuentus: & ita loquitur: ut non audiatur a sene. Plus iusto. Plus: scilicet q̃ ferre fas sit. Copę. Copiosum: & opulentum. In malacum modu;. Idest molliter: & lasciue. Excurrisse. Celerit iuisse.

Vel ab abuti in qui differat

Abusos. Inter abuti & uti Cicero in topicis hanc facit differentiã: ut uti dicamur rebus: ut uestimentis: quæ etiam seruantur post usum: abuti uero: quorum non seruetur usus: & nota testimonium plautinum aurum abusos: nam cum ablatiuo frequentius. Crucisalum. Crucisalientem; iocatur quasi sit nomen pristinũ demissurus: & nouum adepturus: hoc est ab hero suo omni affici cruciatu. Si ille ẽstituerit sibi data fuisse uerba. Macto. Pro mactabo afficiam.

VALLA.

NOMEn eius archidemides clamaret adempturum esse. Ab etymologia uocabuli sumit argumentum: quod nomen inditum uideatur: quia archos princeps a græcis: & a nostris demo aufero. Fiunt enim uocabula aliquando nobis ex latino: & peregrino: ueluti etiam memorat Quintilianus: sicut est biclinium. Remulco: remis retrorsum nauim attrahendo. Nauem extemplo statuimus: ab eo quod est sisto statui præteritum protulit. Ratem turbare in portum: Nauigium trudere: ac reducere in portum: cum appellatione ratis trabes compactæ nominentur. Eo exanimatus sui, ob id animo perturbatus. Id factum sciscerent: cognoscerent: intelligerent. Alioqui sciscere leges populus dicit Cicero quod est sanire: unde & plebescita.

Sciscere quid sit

Capitibus q̃ssantibus: minitabũdis. Nos apud theotimum. Nomen inditu; uidetur: q theos deus dicatur: & timo honoro. Megalobuli filius: nomẽ hoc a megalo: idest magno: & bule cõsilio fictum est. Auro tãto circũduxerit: fefellerit: deceperit. Publicitus. aduerbiu;. idest publice. Socis subiectu; solu;: qui sub calceis auru; gestat. Quãuis subito: quãticũq; repente.

Ch. Is nostræ naui lembus insidias dabat.
Occœpi ego obseruare eos quam rem gerant.
Interea e portu nostra nauis soluitur.
Vbi portu eximus, homines remigio sequi,
Neq; aues, neq; uenti citius, quoniam sentio
Quæ res gereretur, nauim extemplo statuimus.
Quoniam uident nos stare, occœperunt ratem
Turbare in portu. Ni. ædepol mortaleis malos.
Quid deniq; agitis? Ch. rursum in portum recipimus.
Ni. Sapienter factum a uobis. quid illi postea?
Ch. Reuorsionem ad terram faciunt uesperi.
Ni. Aurum hercle auferre uoluere. ei rei operam dabant.
Ch. Non me fefellit. sensi. eo exanimatus fui.
Quom id uidimus, capimus consilium continuo
Postridie auferimus aurum omne iis præsentibus,
Palam atq; aperte, ut illi id factum sciscerent.
Ni. Scite hercle, cedo quid illi? Ch. tristes illico
Quom extemplo a portu abire nos cum auro uident,
Subducunt lembum capitibus quassantibus.
Nos ibi apud Theotimum omne aurum deposuimus,
Qui illic sacerdos est in dianæ ephesiæ.
Ni. Qui istic Theotimus est? Ch. Megabyzi filius,
Qui nunc in Epheso est ephesiis carissimus.
Ni. Næ ille hercle mihi sit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circunduxerit.
Ch. Quin ipsa in æde Dianæ conditust. ibi
Demum publicitus seruant. Ni. occidistis me,
Nimio hic priuatim seruaretur rectius.
Sed uos nihil ne attulistis inde auri domum?
Ch. Immo etiam. uerum quantum attulerit nescio.
Ni. Quid nescis? Ch. quia Mnesilochus noctu clanculum
Deuenit ad theotimum, nec mihi credere?
Nec quoiq; in naui uoluit. eo ego nescio
Quantillum attulerit, uerum haud permultum attulit.
Ni. Etiam dimidium censes? Ch. non ædepol scio.
Verum haud opinor. Ni. fert ne partem tertiam?
Ch. Non hercle opinor. uerum uerum nescio.
Profecto de auro nihil scio. nisi nescio.
Næ tibi met illuc naui capiundust iter,
Vt illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atq; heus tu? Ni. quid uis? Ch. anulum gnati tui
Facito, ut memineris ferre. Ni. quid opus est anulo?
Ch. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi affert,
Ei aurum ut reddat. Ni. meminero, & recte mones.
Sed diues ne est istic Theotimus? Ch. etiam rogas?
Qui soccis habeat auro suppactum solũ.
Ni. Cur ita fastidit? Ch. tantas diuitias habet,
Nescit quid faciat auro. Ni. mihi dederit uelim.
Sed qui præsente id aurum Theotimo datum est?
Ch. Populo præsente. nullus est Ephesi, quin sciat.

Tandem

Ni. Istuc sapienter saltem fecit filius
Quom diuiti homini id aurum seruandum dedit,
Ab eo licebit, quãuis subito, sumere.
Ch. Immo hem tantisper nunq̃ te morabitur,
Quin habeas illud, quo die illuc ueneris.
Ni. Censebam me effugisse a uita marituma,
Ne nauigarem tandem hoc ætatis senex.
Id mihi haud utrum uelim licere intellego.
Ita bellus hospes fecit archidemides.
Vbi nunc est ergo meus Mnesilochus filius?
Ch. Deos, atq; amicos iit salutatum ad forum.
Ni. At ego hinc ad illum, ut conueniam, quantum potest.
Ch. Ille est oneratus recte, & plus iusto secum uehit.
Exorsa hæc tela non male est omnino mihi.
Vt amantem herilem compotem facerem filium,
Ita feci, ut aurum quantum uellet, sumeret.
Quantum autem lubeat reddere, ut reddat patri.
Senex in ephesum ibit sibi aurum arcessere.
Hic nostra agetur ætas in malacum modum,
Siquidem hic relinquet, nec secum abducet senex
Me, nec Mnesilochum, quas ego hic turbas dabo.
Sed quid futurust, quom hoc senex resciuerit?
Quom se excecurrisse illuc frustra sciuerit?
Nosq; aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo hercle adueniens nomen mutabit mihi.
Facietq; ex templo Crucisalum me ex Chrysalo.
Aufugero hercle, si magis usus uenerit.
Si ero reprænsus, macto ego illum infortunio.
Si illi sunt uirgæ ruri. at mihi tergum domist.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo
Super auro, amicaq; eius inuenta bacchide.

¶ Tandẽ hoc æta. p i hac ætate: subaudi senili. ¶ Hic ad illum: subaudi ibo. Est. n. elipticos dictũ. ¶ Quãtũ põt. q̃ repente a me fieri potuerit. ¶ Copẽ filiũ. Copiosum faciã. No. copi inquit pro copioso. Plau. i pseudolo: atq; ego nũc me gloriosũ faciã e copi pectore. Tur. in epiclero. Te quidẽ oium iã p̃ copem causa rem facit. Pacu. in perhiboea: o multimodis uarie: dubiũ: & p̃spnis copẽ diẽ. ¶ In malachũ modũ. i. moliter: de quo uerbo supra abũde. ¶ Aurũ abusos: qa ut utor hãc rẽ: & hac re: ita & abutor dixerũt ueteres. ¶ Crucisalũ me ex chrysalo. i. in crucẽ salientem. Vsus uenerit: opus fuerit.

Vtor quomodo construatur

¶ FVIsse fungũ: hoc est credulũ & stupidũ: sumptũ a fungi natura: q̃ fragilis: & cito prorũpit: putrescitq;: Plau. in hac fabula sic ait. Tãti ẽ: q̃ti est fungus putridꝰ. Archidemides si ex græco & latino cõponere uolumus significat pricipẽ demẽdi. Cõponitur aũt uocabula ex peregrio & nostro: ut biclinidũ: epitogiũ auctore Quĩ. li. i. ¶ Auro insidias filius: glosa erat: & expositio: potiusq̃ textus: quod indicat sententia: & ratio uersus. ¶ In tẽplo Ephesiæ Dianæ deposita seruabant. Strabo libro. xiiii. Dianæ tẽplũ primꝰ Archiphrõ mire fabricatus ẽ postea aliud fecit maiꝰ illo. Sed quũ herostratus qdã id incendio cõsumpsisset: aliud p̃stantius cõstruxerũt mulierũ ornamentis: & multis opibus ad id collatis: refectisq; prioribus colũnis: q̃rum regæ testimonio sunt decreta tũc fcã: Artemidorus dicit Timæũ Taurominitaniũ ignorare: & inidũ esse: & calũniatorem: unde & carptorẽ fuisse uocitatus: q̃ ex Persaræ depositis: tẽpli structurã finxerit: cũ nulla tunc deposita eẽnt. & si erant: cũ tẽplo cõbusta sunt. Nã cũ post icẽdium tectũ deletũ eẽt: qs uoluisset in tẽplo detecto depositũ tenet. Idẽ testat Laertius diogenes: apud quẽ sic legit Xenophon inq̃t: quo tpe laconius icas ptes tueri uideret: exilio danãtus ab atheniẽsibꝰ ẽ: p fectꝰ deide Ephesũ dimidiũ auri qd secũ tulerat Megabizo dianæ sacerdoti seruãdũ tradit: quo ad reuerteret: Apparet ex li. Strabo. citato: Megabyzũ dici sacerdotẽ dianæ: q̃q̃ in Guarini ueroneñ. ac Grego. tifernatis traductiõe: utrobi legat: Megalobyzus: nõ megabyzus: de quo diligẽtius alio loco scribemus. ¶ Quo die: ex codi. antiqs: & uersus necessitate. ¶ Cõpotẽ ex antiqs codi. & rõne metri. ¶ Nec: metri necessite: & sniæ concinnitate.

VGOLETVS ET GRAPA.

Ephesia diana.

Megabyzꝰ

TERTIVS ACTVS.

Lydus pædagogus.

PAndite, atq; aperite, ppere ianuã hãc horci obsecro,
Nam equidem haud aliter esse duco. Quippe quoi nemo aduenit,
Nisi quẽ spes reliquere oẽs, ex se ut frui possiet.
Bacchides, non bacchides, sed bacchæ sunt acerrumæ.
Apage istas a me sorores, quæ hominum sorbent sanguinẽ.
Omniũ ad perniciẽ instructa domus opime, atq; opipare.
Quæ ut aspexi, me continuo cõtuli protinam in pedes.
Ego ne ut hæc clusa gestem clanculum? ut celem patrem
Pistoclere tua flagitia, aut damna, aut despoliabula,

PAndite: Lydus frugi. Seruus pati nõ poterat: pistoclerum amoribꝰ iri pditũ: uitãq; degere apud bacchides: pperat igit ut hero nũciet lasciuire filiũ. sed prius atrociter in bacchides iuehitur. ¶ Ianuã horchi: q̃ rectissime domũ meretriciã horchũ appellat: nam horchus a sepiendo dictus est: uallant enim meretrices: & sepiũt miserrimos amantes suis illecebris: & lẽociniis. ¶ Sed bacche. Idest sæuiẽtes: & furẽtes. Opipare. Opulẽter: & largiter: opiparum dicimus magnorũ opum apparatũ: protinã pro ptinus. ¶ Clusa. Pro clausa: & occulta. s. & secreta: cludo enim pro claudo dixer ueteres: uel si leges uila: quæ ipsemet uidi factitari. ¶ Flagitia. Quæ proprie digna sunt flagris. ¶ Affectas. p

SARACENVS.

Opiparus quid

afficis: sic exponit No. hūc locū: uel affe ctas in ꝓpria sͣgnatione: cupis deside ras. ⁋ Gerulifigulos flag. In hāc ferme sniam: & iisdē fere uerbis loquit̄ in cal ce sequētis scænæ. Qui dedecorat te: & me: atqꝫ alios suis flagitiis: q̄si dixisset ifacies oēs: & ueluti suis oneratos flagiti is reddidisse: a gerēdo gerul⁹: q merce dis grā onera ferre cōsueuit.

VALLA. Paudite. lydus cū fui discipu li pistocleri uidit icōtinen tiā se ad philoxenū recipit

Orcū qd sit — detestatus pistocleri mores. ⁋ Iannā hāc orchi: fores meretricū occlusas iferni ianuā uocat. Fes. orchū: quē dicius. ait Verius ab antiqs dcm̄ urgū: ꝙ & u lr̄æ sonū per o efferebāt: & p c lr̄æ formā nihilomius g usurpabāt: sed nihil affert exēploꝝ: ut ita eē credamus: nisi ꝙ his dictis maxie nos urgeat. ⁋ Vt frui pos. Vt possit fructū capere. ⁋ Apage: abi ge. ⁋ Cōtuli pd. i pe. ꝓtinus in fugā dedi. ⁋ Ego ne ut uisa. i. q̄ uidi. ⁋ Gestē clā. tegā apud me. ⁋ Dispoliabula: dirre ptiōes pris. ⁋ Amicosqꝫ oēs af. tuos. i. afficis. Nonii iterꝑtatiōe hūc citādo locū. ⁋ Ad ꝓb. dedec⁹. ⁋ Dānū: dispēdiū.

Figuli qui sunt — ⁋ Flagitiū: facinus. ⁋ Appellere: detrudere. ⁋ Puditū ē: sicut licet: licuit: & licitū ē. ita pudet: puduit: & puditum est. ⁋ Gerulifigulos fla. gerulifigulos uerbū unū ē: quos tu iqt fecisti flagitii tui gestatores a te cōfictos: figuli sunt: q fictilia uasa confingūt. ⁋ Malū istoc adis: idest anteq̄ adeas hoc flagitium mulierum. ⁋ Culpam hanc demo. Eximo inquit hoc a me crimen. ⁋ Ex luculento cœno: idest inquinatore corporum tuo crimine.

Quis patrem, & me, teqꝫ, amicosqꝫ omneis affectas tuos
Ad probrum, damnū, flagitiū appellare una, & perdere?
Neqꝫ mei, neqꝫ te tui intus puditust factis, quæ facis.
Quis tuum patrem, meqꝫ una, amicos, affines tuos
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc prius, q̄ malum istoc addis, certust iam dicam patri.
De me culpam hanc demolibor iam, & seni faciam palam,
Vt eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

SARA CENVS — Mvltis mōis. Fecerat certio rē Mnesilochū chrysalus: pistoclerū sodalē optimā si bi operā nauasse sup iuēta amica bacchide: magni fa cit ergo sodalis amicitiā: q̄ nihil censet hoi dignius adeē posse. ⁋ Vti no. pos. Idest ut ita re iuuet: & sicuti: uerbo ope amicus fiat. ⁋ Prçstare. Antecellere: & añire. ⁋ Technā. Astutiā: dolū: artē: nā techni dr̄ ars. ⁋ Impēsius. Graui⁹: itollerabilius: eos iprobat: q ꝓ acceptis bñficiis nullā uł referūt: uł habēt grās. ⁋ Malefactorē. a. Quasi ꝙ uideat̄ dā dū eē dedecori iniuriā nō ulcisci: extat apd Macro. publii snīa: q fert ueterē in iuriā iuitat nouā: id qd plutarchus de sylla ꝑtulit: q tumulo suo iscribi uoluit Nēo me amicus bñficiētia: nemo inimi cus i iferēda iniuria supauit. At aliud uidictę genus maximū Sene. nobis ꝓ ponit. Cū inimicū ingens i ptāte tua ui deris. uidictā indicabis ei potuisse no cere: ad qd nos quoqꝫ ipellit christiana religio: ut bñficiamus potius inimicis q̄ obeē uelius: quodqꝫ luculētissime testi

Dictum Demosthenis. — git Dēosthe. ad Alexād. ingēs: at aium uicere: iracūdiā cohibere. sibimet ipe rare: uictis idulgere supplicātibus: qui hæc fecerit: nō solū sūmis uiris æquan dus: s deo simillius iudicādus: clemen tia. n. ē: q̄ diis nos reddit æq̄les. ⁋ Qua me cā. Quasi se ipm carpit: ꝙ plura in detestāda ingratitudine uerba fecisset q̄ fuerit opus. Iō dicit uelle se poti⁹ osten dere hoiem gratū futuꝝ: q̄ rādiu igra titudies cspatuꝝ: hoc ē re magis q̄ uer bo ipius gratitudis curā hiturū: & ꝓp ea sbnectit nūc specimē specit̄: nūc cer tamē cernit̄: ac dixisset nūc uidebit̄: nūc apparebit: q̄les te exhibiturus sis erga amicū bñficū: ordo aūt uerboꝝ sic h: q̄ cā magis ē, opus me eū. i. me ipm cu rā eē ea ꝓ ea curare: q̄. s. uera de grati



Mnesilochus adolescens.

Mvltis meditat⁹ mōis egomet mecū sū, & ita eē ar bitror
Hoi amico q̄ ē amic⁹, ita uti nom̄ possidet,
Nisi deos nihil ꝑstare. id opa exptus sum eē ita.
Nā ut in Ephesum hic abii, hoc factust ferme abhinc biēniū,
Ex Epheso huc ad Pistoclerum sodalem meum litteras
Misi. amicā ut mihi iueniret Bacchidē. illum intellego
Inuenisse, ut seruos mihi nunciauit Chrysalus.
Condigne is technam de auro aduorsum meū fecit patrē,
Vt mihi amanti copia esset. sed eccum uideo incedere.
Nam pol quidē meo aīo ingrato homine nihil impensiust.
Malefactorem amitti satius, q̄ relinqui beneficum.
Nimio præstat impendiosum te, q̄ ingratum dicier.
Illum laudabunt boni, hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Qua me caussa magis accurare, & aduigilare est opus.
Nunc mnesiloche specimen specitur, nunc certamē cernit̄.
Sis ne, nec ne, ut esse oportet malus, bonusqꝫ, quoiusmodi,
Iustus, iniustus, malignus, largus, commodus, incommodus.
Cauesis te superare seruom sinas, faciundo bene,
Vt tu eris, modo haud celabis. sed eccos uideo incedere.
Sodalis, patrē, & magistrū. hinc auscultabo quā rē agant.

tudine

tudine dcã sunt q̃ obiurgato.i.obiurgatiõe: hoc ẽ ingratitudinẽ obiurgare. Ideo ubi legit: cũ obiurgato: lege q̃ obiurgato: & nota familiare Plauto locutionẽ: curã eẽ p curare: ita alibi tactionẽ eẽ pro tangere: & curationẽ esse pro curare: & in penulo: auditũ me esse pro me audiuisse: & pleraq; huiusmodi: quæ plautinissima sunt.

MVltis modis. Mnesilochus cũ audiuisset pistoclerũ sodalẽ inuenisse: ut ei mandauerat bacchidẽ absentes: laudat sodalẽ: sibiq; congratulat qd talẽ nactus fuerit sodalẽ. Quã technã: græci technã artẽ uocãt: latini fere hoc ita usurpãt uocabulũ: ut fallatiã intelligant. Nihil impensius: grauius: molesti?. Qm̃ qd impedit: graue est. Impendiosum: plenũ impẽdio: plus ipẽdẽdo q̃ deceat. Obiurgato est opus: usu euenit: ut obiurgetur. Specimẽ specitur: nũc certamẽ cernit. archiasmos figura: & specit ab eo: qd est specio. Nunc uero composite dumtaxat figuræ dicitur perspicio conspicio & reliqua. Specimen pulchritudo est: nunc: q; se spectandum obiicit specimen nominatum: ut certamen non contentio: sed quod sub obtutum uenit. VALLA. Specimen quid sit

OPtime: scribẽdũ est sniæ cõcinnitate: & uersus necessitate: & etiã ex codicibus antiquis: nõ optime: ut pius legit imperitus. Addis: scribendũ est a uerbo addo: nõ adis: ab adeo. uersus enim nõ cõsisteret & ita habẽt etiã codices antiqui: qd pius non aduertit legens adis cõtra metri rationẽ: sibi uidelicet ignotam. Magis accurare: & aduigilare est opus: ita scribi debet uersus: & sniæ cõcinnitate: & metri rõne: & codicũ ueterũ ferme scriptura: nõ curare abesse ea: ut pius corrigit cõtra uerum sensum: cõtraq; uersus cõsistentiam: nec ut Sarrace. adhuc insulsius corrigendũ: & exponendũ putat. Vt uteris mõ: haud celabis. ita scribendus uersus est: & ex sniæ cõcinnitate: & ex codicibus antiquis: in quibus oĩbus aperte scriptũ ẽ: ut eris: & ex metri rectitudine: hoc sensu: quomõcũq; te gesseris nũc: nõ latebit quẽq̃: sed oĩbus notum erit. pii autem somnia: & hallucinationes despiciẽdę prorsus: hoc loco deirlãtis: ut in multis aliis. VGOLETVS ET GRAPA.

Lydus. Philoxenex. Mnesilochus.

NVnc experiar sit ne acetũ tibi cor acre in pectore.
Sequere me. Ph. quo te sequar? aut quo nũc me du cis. Ly. ad illam,
Quæ tuum perdidit, pessundedit tibi filium unicum.
Ph. Eia Lyde leniter qui seuiunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, illa ætas si quid illorum facit,
Quam si non facit. feci ego istæc itidem in adolescentia.
Ly. Hei mihi, hei mihi. istæc illum perdidit assentatio.
Nam absq; te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum.
Nunc propter te, tuamq; prauos factust fiduciam
Pistoclerus. Mn. Di imortales meũ sodalem hic nominat,
Quid negocii hoc ẽ, Pistoclerũ lydus qd herum tã ciet.
Ph. Paulisper lyde lubidost homini suo animo obsequi.
Iã aderit tẽpus, cum sese etiã ipse oderit, morẽ geras,
Dum caueatur, præter æquom ne quid delinquat sine.
Ly. Non sino. neq; equidem illum me uiuo corrumpi sinam.
Sed tu, qui pro tam corrupto dicis caussam filio,
Eadẽ ne erat hæc disciplina olim, quom tu adolescens eras?
Nego tibi annis uiginti fuisse primis copiam,
Digitum longe a pedagogo pedem ut efferres ex ædibus.
Ante solem exorientem nisi in palæstram ueneras,
Gymnasii præfecto haud mediocreis pœnas penderes.
Idq; ubi obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malũ.
Et discipulus, & magister perhibebantur improbi.
Ibi cursu, luctando, hasta, disco, pigillatu, pila,
Saliendo se exercebant magis, q̃ scorto, aut sauiis.
Ibi suam ætatem extendebant, non in latebrosis locis.
Inde de hippodromo, & palæstra ubi reuenisses domum,

NVnc experiar. Nitit lydus philoxenem contra filium animare: ne illum pessum ire permitterat. sed a suis amoribus reuocet amantem. Sit ne acetum. Sermonis scilicet acrimonia: & indignatione: qua aduersus filium cõmouearis. Ciet. Prouocat: commouet. Est libido. Pro libet: placet. Terẽ. Neq; tuę libidini aduersabor i. uoluntati. Palæstrã gymnasii. Vt intellige gymnasium palęstrę: nam gymnasium pro loco capitur: in quo nudi exercebantur: uel gymnasii palæstram intellige ludi litterarii concertationes: in quo tanquam in palestra inuicem disciplinarum fit colluctatio. Disco. De hoc genere ludi: & pugilatu pauloante memoratũ est. Pila. Quæ & follis dr. de qua alibi abũde dictum. Hippodromo. Loco ad cursuram equorum disposito ab hippos equus: & dromos cursus. SARACENVS.

NVnc experiar lydus: quæ incõtinenter uiderat fieri a pistoclero apud patrez memorat phyloxenum. At phyloxenus filii partes tuetur abentis: accedente autem sodali Mnesilocho aliquantum declinat. Sit ne acetum tibi cor acre in pectore. ordo uerborum est: sit ne cor in pectore tibi acetum acre. Estq; sensus: experiar nunc ægerrime feras: quę tuus egit filius. Leniter: qui sæuiunt: qui corrigunt: emendantq; filios. Herom tam ciet: tantopere inclamat. Eadem ne erat disciplina: cum tu adolescens eras: senum mos est: ut præteritam ætatem semper laudent: nouam culpent: quod uidens Horatius ætatum expressor dixit: laudator temporis acti: se puero castigator censorq; minorum: cum de senili ætate loquitur. Nisi in palestram uenerat gymnasii. In eum locum ubi palestritæ sua exercebant corpora. Cursu enumerat lydus quæ ueteribus fuerint exercitia. Hyppodromo. Vbi equi ad cursum incitarentur. Nã hippos equus & dromos cursus est. VALLA. Senũ mos qui

IDq;: ubi obtigerat: idest & postq̃ hoc factum erat: & ita scribendus est uersus: & non absq; ubi: ut legit Pius: quãdo quidem sententia non quadraret aliter. Inde de hippodromo: legendum est. rõne metri: & sententiæ congruitate ita exigente: & non: in hippodromo: ut corrigit pius contra metri: & sententię exigentiam. VGOLETVS ET GRAPA.

Cinctiraculo præcinctus in ſella apud magiſtrum aſſideres,
Tum librum legeres, ſi unam peccauiſſes ſyllabam,
Fieret corium tam maculoſum, q̃ eſt nutricis pallium.
Mn. Propter me hæc meo nunc ſodali dici diſcrucior miſer,
Ille innocens ſuſpitionem hanc ſuſtinet cauſſa mea.
Ph. Alii Lyde nũc ſunt mores. Ly. id equidẽ ego certe ſcio.
Nã olim populi prius honorẽ capiebat ſuffragio,
Quã magiſtri deſinebat dicto eſſe obediens.
At nunc priuſq̃ eſt ſeptuennis, ſi eum attingas manu,
Extẽplo puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrẽ adeas poſtulatum, puero ſic dicit pater,
Noſter eſto, dum te poteris defenſare iniuria.
Prouocatur pædagogus. eho ſenex minimi precii
Ne attingas puerum iſta cauſa, quando fecit ſtrenue.
It magiſter quaſi lucerna expletus uncto linteo.
Itur illinc iure dicto. uerum hoccine hic pacto poteſt
Inhibere imperium magiſter, ſi ipſus primus uapulet?
Mn. Acris poſtulatio hæc eſt. quom huius dicta intellego.
Mira ſunt, ni Piſtoclerus Lydum pugnis contudit.
Sed qs hic ẽ, quẽ aſtãtẽ uideo an̄ hoſtiũ? Ly. o Philoxene.
Mn. Deos me ꝓpitios uidere, q̃ illum mauellẽ mihi.
Ph. Quis illic eſt? Ly. mneſilochus Piſtocleri ſodalis tui,
Haud conſimili ingenio, atq; ille eſt, qui i lupanari accubat.
Fortũnatũ Nicobolum, qui illum produxit ſibi.
Saluos ſis mneſiloche. Saluom te aduenire gaudeo.
Mn. Di te donent Philoxene. Ly. hic rite ꝓductus eſt pr̃i.
In mare it, rem familiarem curat, cuſtodit domum,
Obſequens eſt, obediẽſq; mori, atq; imperiis patris.
Hic ſodalis Piſtoclero iam puer puero fuit.
Triduum non intereſt ætatis, uter maior fiet.
Verũ igenium plus triginta annis maius eſt, q̃ alteri.
Ph. Caue malum, & compeſce in illum iniuſte dicere.
Ly. Tace, ſtultus es, qui illi ægre, male patere, dici qui facit,
Nam illum meum promptare malum mali, q̃ peculium,
Ph. Qui dũ? Ly. quia malũ ſi prõptet, in dies faciat minus.
Mn. Quid meũ ſodalẽ caſtigas Lyde diſcipulum tuum?
Ly. Periit tibi ſodalis. Mn. ne dixeris. Ly. ſic eſt, ut loquor.
Quin ego quom peribat uidi, non ex audito arguo.
Mn. Quid factũ eſt? Ly. meretricẽ idigne depit. Mn. n̄ tu ta(ces?
Ly. atq; acerrũa eaſt, obſorbet uiros, ubi quẽq; attigit.
Mn. Vbi ea mľier hitat? Ly. h̄. Mn. uñ eã eẽ aiũt? Ly. ex ſão.
Mn. Quæ uocat̃? Ly. Bacchis? Mn. erras Lyde. nã ego oẽm
Quẽadmodũ ẽ. tu piſtocleꝝ falſo, atq; iſõtẽ arguis. (rẽ ſcio,
Nam ille amico, & beneuolenti ſuo ſodali ſedulo
Rẽ mãdatã exequitur. ipſus nec amat, nec tu creduas.
Ly. Ita ne oportet rem mandatã gerere amici ſedulo,
Ipſus ut in gremio oſculantem mulierẽ teneat ſedens?
Nullo pacto res mandata poteſt agi. niſi identidẽ
Manus ferat ad papillas. labra ab labris nuſq̃ auferat?
Nam alia memorare, quæ illum facere uidi, diſpudet,
Quom manũ ſub ueſtimẽta ad corpus detulit Bacchidi,

SARACENVS
Præcinctus q̃ dicatur

℄ CINcticulo præcinctus. Sylla de Cæſare dictitabat cauete male ꝓcintum iuuenem: aliter præcinctus dr̃ expeditus: & in agẽdo ſtrenuus. ¶ Populi pri⁹ ſuffragio. Tanta fuerat cura diſciplinæ ut prius iuuenes magr̃atũ inirent: q̃ ea ꝓceptoris diſciplina eximerent̃. ¶ Poſtulatum. Conqueſtum: eſt enim poſtulare iure petere: uel cõqueri. Quin. cur magis poſtulabat q̃ petebat. ¶ Eho ſenex. Verba ſunt leptiſſimi pr̃is præceptorẽ redarguentis. Qua ſi lucerna uncto expletus linteo. Oſtendit præceptorem ſecedere tandem capite fractõ: & obuoluto linteo uncto. ſ. oleo. ¶ Iure dicto. Ironice ueluti reprehenſus: & redargutus a patre. ¶ Acris poſtulatio. Vehemens q̃rela. ¶ Deos propitios me uidere. Non eſt ſermo Mneſilochi: ſed Lydi: q̃ uiſo mneſilocho lætatur: & eſt cum interrogatiõe legẽdus: ut dicat nõ magis deos facere & colere: q̃ ipſum mneſilochũ: quẽ adoleſcentem frugi: & morigerum facit. ¶ Maius ingenium. Ad omne. ſ. facinus magis procliuum. ¶ Caue malũ: uel Mneſilochus: uel philoxenes loquatur oino recte. ¶ Meum malum promptare. Tamq̃ prodigum: & impendendo ꝓfuſum arguit piſtoclerum: promptare. n. magis promere. ¶ Arguo. Oſtendo. Virg. Degeneres animos timor arguit. ¶ Operiri. Moꝛari: & expectare. Perdidiſti. Nam putauit ſuum ſodalẽ amare bacchidẽ. ¶ Capitis nõ perdam. Attendenda locutio eſt. Sic in aſinaria ibo ad tres uiros: ueſtraq; ibi nomina faxo erunt capitis. ¶ Tecum. Pro te: ut ſæpe alias.

Promptarẽ quid ſit

VALLA.
Cinticulus quid ſit

℄ CINcticulo præcinctus. Cinticulus uocat amiculi genus: quod fere ab ũbilico: ubi præcingitur ad dimidium crus porrigitur. ¶ Si unã peccauiſſe ſyllabam. hoc eſt ſi minimus modo tibi error obrigiſſet: ſyllabam comprehenſiõem poſſumus appellare: quia ſylãbano græce: comprẽhendo latine dicitur: ut ſit litterarum cõprehenſio. Tã & ſi uocalis una ſyllabam facit non ſyllabam modo: ſed & partẽ orationis: ut a ꝓpoſito: nec partem orationis tantum: ſed etiam orationem. nam i imperatiuum ſenſum perfectũ habet oratio igit̃. ¶ Nutricis palium. qd̃ ſæpe ab infantibus emaculatur ¶ Dicto obediens: ut quæ magiſter diceret: etiam cum eẽt in magiſtratu obtemperaret. ¶ Quaſi lucerna uncto expletus linteo: ſenſus eſt: magiſter uerberatus linteum oleo perungit: q̃ cæſo loco adhibeat: ut putes lucerna expletũ fuiſſe: ea uis olei adhibita ẽ. ¶ Acris poſtulatio hęc eſt. magna hæc accuſatio: nam poſtulare: ut Vlpianus inquit: ẽ ius ſuum alicui oſtendere. ¶ Triduum nõ intereſt ætatis: ſi ætatis differentiam quæras Piſtocleri & mneſilochi alẽ altero triduo maior non eſt. ¶ Meum malum prõptare malim q̃ peculium. i. impenſas facere malum promendo q̃ pecuniã. ¶ Ne tu creduas

Me præsente.neq; pudere quicq̃,quid uerbis opus est?
Mihi discipulus,tibi sodalis periit,huic filius.
Nam ego illum perisse duco,quoi quidem periit pudor.
Quid opus est uerbis?si opperiri uellē paulisper modo,
Vt opinor,inspectandi mihi esset maior copia.
Plus uidissem,q̃ deceret,q̃ me,atq; illo æquom foret.
Mn.Perdidisti me sodalis.ego ne ut illam mulierem
Capitis non perdam?perire me malis malim modis.
Satin,ut quem ut fidelem habeas,aut quoi credas,nescias?
Ly.Viden,ut ægre patitur,gnatum esse corruptum tuum
Suum sodalem?ut ipsus se cruciat ægritudine?
Ph.Mnesiloche hoc tecū oro,ut illi⁹ aīum,atq; īgeniū r̄gas.
Serua tibi sodalem,& mihi filium.Mn.factum uolo.
Ph.In te ergo hoc onus omne impono.Lyde sequere hac me.Ly.sequor.
Melius esset me quoq; una si cum illo relinqueres.
Ph.Affatim est.Mnesiloche cura,& castiga hominē probe,
Qui dedecorat te,me,amicos,atq; alios flagitiis suis.

Mnesilochus adolescens.


Miciorem nunc utrum credam magis
Sodalē ne eē,an Bacchidē,incertust admodum
Illum exoptauit potius.Habeat optumū est.
Næ illa illud hercle cum malo fecit meo,
Nam mihi Diuom nunq̃ quicq̃ creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis,planeq; amo.
Ego faxo haud dicet nactam,quem derideat.
Nam iam domū ibo,atq; aliquid surripiam patri.
Id isti dabo.ego istanc multis ulciscar modis.
Adeo ego illam cogam,usq; ut mendicet pater.
Sed satin ego animum mente sincera gero,
Qui ad hunc modum hæc hic quæ futura fabulor?
Amo hercle,opinor,ut pote quod pro certo sciam.
Verum quam illa unquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propensior.
Mendicum malim mendicando uiuere.
Nunq̃ ædepol uiua me irridebit,nam mihi
Decretust renumerare iam omne aurum patri.
Igitur mihi inani,atq; inopi subblandibitur,
Tum quom nihilo pluris ea res referet sibi,
Quam si ad sepulchrum mortuo dicat iocum.
Sed ante,q̃ illa unq̃ meis opulentiis
Ramenta fiat grauior,aut propensior,
Mori me malim misera excruciatum inopia.
Profecto stabilest me patri aurum reddere.
Eadem exorabo Chrysalo caussa mea
Pater ne noceat,neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro,quod eum ludificatus est.
Nam illi æquomst me consulere,qui caussa mea
Mendacium dixit.nunc uos me sequimini.

tu creduas:ne arbitrere.⁋ Illā mulierē capitis nō perdā. Ita ueteres locuti:ut uerbis accusationē:uel dānationē significantib⁹ genitiuo copularent:ut accuso illum furtim:& dāno sacrilegii:ita hic illā mulierē capitis non perdā.⁋ Vt ipsus sese cruciatur:& crucio:& crucior eadem significatione:ut fabrico & fabricor.⁋ Aegritudine:idest molestia.⁋ Affatim est.i.abunde est:si adsit mnesilochus.

Antiqua locutio

⁋ IBI cursu.Quiq̃rtiū itellege:d quo sic .F.P.Quiq̃rtiū græci uocāt πενταθλον: quo dīe quinq; gña artiū ludo exercebāt: ipsos quoq; athletas Liuius quinquertiones appellat.Cōstat id genus exercitationis:ut idē alibi:iactu disci:cursu saltu:iaculatione:luctatione.⁋ Optimū est:scribi debet ratione uersus ita exigente:nam neq; opertū:neq; apertū:ut corrigit Pius:hic stare potest:nisi uersu claudicante:qd quidē pius ipse oīum ignarissimus nō uidit.⁋ Ramēta fiat pulmea ꝓpensior:cur pius corrigere uelit:& scriber plumbea ꝓ plumea cōtra oīu3 codicū scripturā:non uideo:qd.n.obstat:quo minus etiā plūea ramenta dicamus:quū uelit leuissimā:& nihili rem dicere?⁋ Mendicando uiuere:scribēdum est potius:si sententiæ concinnitas attendenda est:q̃ uincere:nullo ferme sensu:ut pius legere uisus est.⁋ Tum quum nihilo pluris ea res referet sibi:ita scribēdus uersus est:& sententiæ:& metri habita ratione:qui utiq; aliter non consisteret:& nō:tū:quū mihi nihilo pluris refert:ut pius scribit:& corrigit:nulla habita sensus:& uersus rōne.⁋ Misera excruciatū inopia addēdū est uerbū illud misera:ad uersus integritatē:aliter enim uni⁹ pedis defectu claudicaret:qd pius nō uī interpres cęcus.⁋ Rebus aliis anteuortāt bacchis:q̃ mādas mihi:qs nō mireꝛ obtusum psi ingeniū:qui contra rectissimū sensu3 carminis scripturāq; codicū antiquorū:anteuortā corrigit:nulla penitus sniç habita rōne:q̃ quidē clarissima est:si anteuortant scripseris:sed neq; mirari hominē iam opus est:quin potius despicere:atq; iter despicatissimos nūerare.⁋ Subleſta fide:leui:ac friuola No.Marc.⁋ Inuideor dixit & Hora.i arte poe. Ego cur adq̃rere pauca.Si possum iuideor.⁋ De quo uerbo sic accro ei⁹ opis iterpres mire dū de fingēdis uerbis loq̃reꝛ ſm gręcos:ipse effinxit iuideor.i.iuidiā patior.Inuideor.n.negaꝛ posse dici.⁋ Neq̃ istiusmodi hois.addēdū ē istiusmodi necessitate metri:cui pes unus deficeret:& ēt sensus cōcinnitate:qd a pio cęcutiēte iterp̃te ñ ē uisu3.⁋ Amas:ex ueteri codice:& uersus necessitate:& ñ clamas:ut pi⁹ legit.⁋ Sorores:ex uet.cod.& uersus itegritat:qd pius oculissimus nō uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.


Miciorē. Reputans Mnesilochus ex uerbis lydi sibi mētitū esse pistocleri fidem pecunia3:

SARA CENVS.

quā pro redimēda bacchide patrē fallere instituerat oēm nūc est traditurus patri. Indignabundus ergo inquit igno/rare qs sibi fuerit amicior: & fidelior: an sodalis pistoclerus: an amica bacchis: & cum ironia sermo ē: utrunq. n. de fi de coarguit. ⁋ Illū exoptauit. Scilicet pistoclerū bacchis. ⁋ Opertū est. Et istud ironice: nam apertum: & detectū por tius. ⁋ Nā mihi diuini. Idest iuranti p numina: uel diuini de re diuina loquēti: cū sit diuinis rebus maxima fides adhi beuda ⁋ Ni ego illam. Morē amātis expssit: nā cum plurimis modis: & exēplis uellet se dicere amicā ulcisci: quasi id proferre nequerit ex amore: sermonē imutauit: & cum dicere debuisset amicā ulturum: dixit illā plane amare. ⁋ Ali quid surripiā. Cū ironia: & uultuose legendum. ⁋ Vsq ut mēdicet. Rursus redit ad inconstantiam: qui cū amicam dicere uoluisset: non amicam: sed potius patrem maluerit mendicare: quem animi affectum magis adhuc expressit

Ramentū qd & unde — cum dixerit se potius optare mendicum fieri q̄ suā bacchidem aliqua egestate opprimi. ⁋ Verū q̄ illa. Ordo uerbo/rū est. sed malim mendicando mēdicū uincere q̄ illa unq̄ fiat ppensior. i. grauior de mea pecūia ramēta plumia. Hoc est quātū fuerit plumæ ramētū. i. nolo mea cā: minimi ut qd incōmodi patiatur: dr ramentū a radendo quasi rasura qd sit uniuscuiusq rei tenuissima pticula: & qcquid ex materia minutissimū decidit. ⁋ Igit. Pro postea. ⁋ Qd eū ludi ficat? ē. Nā multa cōfinxerat chrysalus: nicobolūq dolis cōplicauerat: ea cā: ut amāti Mnesilocho quātū uellet pecu niæ sumere liceret.

VALLA. — A Mitiorē nūc. Mnesiloch? secū ęgrefert: seq excruciat q se putauerit a pistoclero deceptū: itaq cōstituit au rū oē patri reddere. ⁋ Atq aliquid surripiā patri. Ironicos: & uultuose legēdū est. ⁋ Amo hercle opinor. ac si dicat nō amo equidē. ⁋ Ramēta fiat pluma ppensior. Ramētū a radēdo: qd de materia aliqua abra dit: atq abiicit ut uile. Pli. ramēta quoq succini oleo addito flagrāt dilucidius: diutiusq q̄ lini medulla. ⁋ Pluma ppēsior: sensus ē: nō erit bacchis ēt ramēti a me ppēsior facta portiūcula tāta: q̄ta sit plūa. ⁋ Eadē exorabo

Exorare quid sit — orādo ipetrabo eadē nia: & rōne. ⁋ Illi æquū ē me consulere: æquitas postulat ne quid chrysalo mali infligatur.

SARACENVS — R Ebus aliis. Dicta sunt ista a pi/stoclero erga mnesilochi amicā bacchidem. ⁋ Anteuortā. Præ ponam: primum agam. ⁋ Si a me tetigit nuncius notanda lo cutio ē: idest: si meus nuncius illam repe/rit. adinuenit.

VALLA — R Ebus aliis. a bacche pistoclerus iens: dum miratur quid tm̄ re/moret: mnesilochus it: ut ho/minē conueniat. ⁋ Anteuorta tur: sicut & prçuertatur. Præuertor præ occupo: ut fuga præuertitur hebrū: eodē mō & anteuertor. ⁋ Si a me tetigit nūci9.

Prçuertor quid — Si quē misi nuntium ad ipsum peruenit. ⁋ Ibo: & uisam huc ad eum. Ordo uerbo rum est: ibo huc ad eum: & uisam.

SARACENVS — R Eddidi patri. Mnesilochus pa/tri reddita pecunia fit obuius pistoclero a quo tādem resciet quid omne actum sit de amo/ribus bacchidarum. ⁋ Conue niam: idest eandem ueniam: quam scili/cet mihi pr̄ dedit grauate: & difficulter impetraui de chrysalo. ⁋ Lígua factiosi. Quasi mlta pollicētes: & largiloq. ⁋ Sub lesta: infirma: & instabili. Dicuntur enim a Festo sublesta tenuia: & infima. ⁋ Nul/lus est: qui non inuideat rem secundā ob tingere. Liuor enim rebus gaudere secun dis nescius: bonaq aliena maligno uultu ingemit. At ipe suo cadit ictus uulnere li/uor: huc tendit illud Aristotelicu3. Est in/uidia quid pessimu3. Sed habet quoddā in se bonum: nam oculos: cor q inuidorū facit marabescere. Illud quoq uulgato di/sticho testatum: iustius inuidia nihil est: quæ protinus ipsum authorem rodit: ex cruciatq animu3. ⁋ Sibi ne inideatur ip si ignaui cauent. Hinc est prouerbium: so li miseri carent inuidia: nemo enim est: q miseris inuident: quinimmo inuidi solēt miserorum commiserεri: inuident enim his: quos ad uirtutem prodire intuentur: quo circa Themistocles cum adhuc a/

Pistoclerus.

R Ebus aliis ante uortá Bacchis quæ mádas mihi,
Mnesilochum ut requiram, atq ut eum mecum ad
te adducam simul.
Nam illud aius miratur meus, si a me tetigit nuncius,
Quid remoratur. ibo, & uisam huc ad eū, si forte est domi.

Mnesilochus. Pistoclerus.

R Eddidi pr̄i oē aurū. nūc ego illá me cōuenire uelí,
Postq̄ ianis sum, cótēptricē meá, sed ueniá mihi
Quá grauate pr̄ dedit de Chrysalo. ueŗ postréo
Impetraui, ut ne quid ei succenseat. pi. est ne hic meus
Sodalis? Mn. est ne hic hostis, quē aspicio me9? pi. certe is ē.
Mn. Is est. adibo cótra, & tollá gradú. pi. saluos fies
Mnesiloche. Mn. salue. pi. saluos cū peregre aduenis, cœna
Detur. Mn. nó placet mihi cœna, q̄ bilé mouet. pi. num quæ
Aduenienti ægritudo obiecta est? Mn. atq acerruma.
Pi. Vn̄? Mn. ab hoie quē mihi amicú eē arbitrat9 sū āti dhac.
Pi. Multi more isto atq exēplo uiuont, quos cū censeas
Tibi amicos, reperiuntur falsi falsimoniis,
Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.
Nullus est, qui non inuideat rem secundam obtingere,
Sibi ne inuideatur, ipsi ignaui cauent recte. Mn. ædepol
Næ tu illorum mores perq̄ meditate tenes. sed etiam
Vnú hoc ex ingenio malo malum inueniunt suo.
Nulli amici sunt. inimicos ipsi in sese omneis habent.
Atq esse cū frustrantur, frustrari alios stolidi existimát.
Sicut est hic, quē eē amicú ratus, ipsus iam sum mihi.
Ipse quod in se fuit, accuratú habuit, quod posset mali
Facere i me inconciliare copias omneis meas. (arbitror.
Pi. Improbū istunc esse oportet hoiem. Mn. ego ita eum eē
Pi. Obsecro hercle, loqre qs is ē? Mn. bn̄ ualēs uiuit tibi.
Ná ni ita esset, te cū orarē, ut ei quod posses male facere,
Faceres. pi. dic mō hominé qui sit. si non fecero ei male
Aliquo pacto, me etiá dicito ignauissumú. Mn. neq̄ hōst.

Verum hercle amicus est tibi.pi.tanto magis dic,quis est.
Neq̃ istiusmodi hominis ego parui pendo gratiam,
Mn. Video non posse,quin tibi eius nomen eloquar.
Pistoclere perdidisti me sodalem funditus.
pi.Qui istuc est?Mn.quid est?misi ne ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica,ut mihi inuenires?pi.fateor factum.& repperi.
Mn.Quid,tibi non erat meretricum aliarũ Athenis copia,
Quibus cum haberes rem,nisi illam quam ego mandassem tibi
Occiperes tu te amare,& me ires consultum male?
pi.Sanum es?Mn.rem repperi omnem ex tuo magistro.ne nega,
Perdidisti me.pi.etiam ne ultro tuis me proiectas probris?
Quid amas?Mn.Bacchidem.pi.duas ergo hic intus eccas Bacchides
Mn.Quid duas?pi.atq; ambas sorores.Mn.loqueris nunc nugas sciens.
pi.Postremo si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego te in collum,atq; intro hinc auferam.Mn.immo ibo,mane.
pi.Non maneo.neq; tu me habebis falso suspectum.Mn.sequor.

fet adolescens:nihil a se splendidum fieri dictitabat.Neminem cum adhuc inuidium habuisset. Inconciliare. Pro inconciliauit:idest turbauit: peruertit: uel:ut placet festo:per dolum decepit. Improbum istunc.Vere ostendit se nescium criminis:cuius secreto eu; sodalis insimulabat. Viuit tibi. Tanq̃ amicus & beniuolus:paulatim q̃rit sui sibi causam q̃rimoniæ afferre. Neq̃. Minimi precii:Aulus Ge.nequã plerũq; nũc dici audio pro solertia: astutiaq;.Sed ueteres hoĩum authoritas: q proprie:atq; integre locuti sũt:nequã dixerũt hoĩes nullius rei:atq; frugis: hinc nequitia libidinosa inertia:q nihil q̃at:nulliq; rei sit apta:q autem nequitia pro libidine dicta sit:ostendimus supra authoritate beati Aug.salte habereent aliquid pudoris non in publicu; exultante nequitia. Quid eius nomen.Subaudi indicem? Ex tuo magistro lydo:scilicet pædagogo. Immo:uerbum istud subsequide bet interlocutorem Mnesilochu; ut legatur:immo ibi mane.

Neq; hoies qui dicãt

VALLA.

Reddidi patri omne aurum. Mnesilochus habita de pistoclero falsa suspitione:ait se omne patri aurum reddidisse factus pistoclero obuius:intelligit nihil actum dolose:seq; grauiter deliquisse. Lingua factiosi qui promittant magna:& nihil præstent. Sublesta fide. Fest.Pomp.sublesta infirma.Pla.grauior paupertas fit fides sublestior:idest infirmior:idem:uinum sublestissimum:quia infirmos faciat: uel corpore:uel animo. Sibi ne inuideatur impersonaliter dictum. Ipsius suum:hoc est rem suam. Accuratu; habuit:bene procurauit. Tecum orarem:agerem tecum atq; contenderem. Quin tibi eius nomen:subaudi proferam:nimium indignanter uerbum subiicuit. Ires consultum male:properam mihi prouideres.

Sublestum qd sit.

QVARTVS ACTVS.

Parasitus puero.

Parasitus ego sum neq; hominis atq; improbi.
Militis,qui amicam secum auexit ex Samo.
Nunc me ire iussit ad eam,& percontarier,
Vtrum aurum reddat,an ne eat secum simul,
Tu puer,qui dudum cum illa usq; isti simul.
Quæ harum sunt ædes pulta.adi actutum ad fores.
Recede hinc directe.en ut pultat propudium.
Comesse panem treis pedes latum potes,
Fores pultare nescis.ecquis his in ædibus est?
Heus,ecquis hic est?ecquis hoc aperit ostium?ecquis erit.

SARACENVS.

Parasitus ego sum.Dum interim ambo sodales domũ adeunt:bacchidarum parasitus nuncius a milite uenit:ut uel bacchis ad militem properet:uel reddat pro se expositam pecuniam:& in hac scæna perpetuo loquitur parasitus Tu puer:hunc secum duxerat:qui bacchidem norat. Isti. Pro iussi. Simul.Significat una:& significat tum:ut simul hoc:simul illud est:ut apud Quin. Recede hic. Quia inepte fores pulsabat. Directe.Dierectus quasi in diem erectus & suspensus. Propudium.inquit Festus cum maledicto nudare turpitudinem uolebant propudium dicebant: quasi porro pudendum:a quo pudor & pudicitia procul absint.

Dierectus uñ dicat.

VALLA.

Parasitus ego sum.Parasitus a milite iam memorato missus:quærit fores bacchidis:quas a puero pulsari iubet quem secum agit. Vsq; isti simul.apparet hunc puerum bacchidis comitem extitisse. Addi actutum.confestim. Recede hinc dierecte:retrorsum abi.inclamat enim parasitus puerum:q fores modestius pulsaret:dierectum uocans eum ignominiose quasi morti destinatum. Vt pulsat propudium:q̃ egregie inquit fores ferit:qui a pudore longe abit.



Pistoclerus. & Parasitus.

Vid istuc est? quænam istæc est pultatio?
Quæ te mala crux agitat, qui ad istunc modum.
Alieno uires tuas extentes ostio.
Fores pene effregisti. quid nunc uis tibi?
Pa. Adolescens salue. Pi. salue, sed quem queritas?
Pa. Bacchidem. Pi. Vtram ergo? Pa nihil scio, nisi bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus.
Vel ut ducentos philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
Pi. Non it. negato esse ituram. abi, & renuncia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.
Pa. Nimis iracunde. Pi. at scin q̄ iracundus siem?
Næ tibi hercle haud longe est os ab infortunio.
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
pa. Cum ego huius uerba interpretor, mihi cautiost,
Ne nuncifrangibula excussit ex malis meis.
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
pi. Quid ais tu? pa. ego istuc illi dicam. pi. dic mihi.
Quis es tu? pa. illius sum integumentum corporis.
pi. Neq̄ esse oportet, quoi tu integumentum improbus es.
pa. Sufflatus ille huc ueniet. pi. diruptum uelim.
pa. Num quid uis? pi. abeas celeriter. facto est opus.
pa. Vale dentifrangibule. pi. & tu integumentum uale.
In eum nunc reuenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam,
Qui iratus renumerauit omne aurum patri.
Neq; nummus ullust, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum moestus progreditur foras.

SARACENVS. QVid istuc. Ad strepitum forium pistoclerus assurgit: & parasitū increpat. ¶ Qui ad istum modum. Ordo & sensus ē: qui pro cur tu subaudi iuris tuis hoc est maxime licentiæ homo: extentes alieno ostio: ptētes ex alieno ostio subaudi: Quippiam. ¶ Paucis. Scilicet loquor. ¶ Cleomachus. Glīa certans: sunt enim isti milites semper iactabundi: & gloriæ maxime cupidi. ¶ In elatiam: quę ciuitas est: authore Strabone inter phocenses urbes amplissima opportuno sita loco aduersus maritimas incursiões. ¶ Dentifrāgibula. Vel lignum: uel saxum dicit quod haberet in manibus. ¶ Nucifrāgibula. Dentes. s. ¶ Excussit. Pro excusserit. ¶ Sufflatus. Ira succensus. ¶ Molestus. Plenus molestiis.

Elatiā ubi locoρ.

VALLA. QVid istuc. Cum a milite parasitus uenisset: ut secum bacchidem abduceret. Pistoclerus illi fit obuiam: & ipsum minacib? abire uerbis compellit. ¶ Alieno iuris tui extentes hostio. Cur inquit ad alienum hostiū explicas uires tuas. nam & ius pro uiribus quandoq; ponitur: ut: Iusq; datū sceleri: Luca. ¶ Non it. satis indignanter: & paucis: & iracunde p̄senti usus indicatiui uerbo. ¶ Os ab infortunio. faciem tuam pugnis contundam. ¶ Ita dentifrangibula hęc. hoc est pugni: q dentes confringere cōsueuerūt. ¶ Mihi cauto est opus: mihi cautiōe inquit opus est. ¶ Ne nucifrangibula excussit malis meis: ne de maxillis meis dentes excutiat: quibus nuces soleo diffringere. ¶ Sufflatus: idest turgidus: ira succensus. ¶ Disruptum uelim: si ut tu ais sufflatus ueniet etiam abruptum uelim: sufflatum turgidum uocat. Cęsar autem in commētariis: uentos sufflare dixit a septentrione uenientes.

Sufflatusq dicatur.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ ALIEno exenteres suum ius ostio: ita scribendus est uersus: habita metri: & sententiæ ratione: quę est: ut dicat: qui exenteres: hoc est effodices: & auferas ius suum ostio alieno. quum enim illud pulses & frangas: uideris ei: de iure suo auferre: nec est scribendum iuris tui extentes ostio: neq; alieni iuris tu extentes ostium: ut inqt pius contra uersus consistentiā: & apertum intellectum. ¶ Ne enim excussit ex malis meis: idest excutiat dentes mihi ex malis: ut saxit pro faciat: non excussit pro excusserit ut pius exponit: neq; absq; ex prępositione: necessitate metri. ¶ Dem meo sodali: addendum est meo: ex ueteribus: & metri necessitate: nam aliter uersus claudus esset: quod pius quidem non uidit.

¶ PEtulans

Mnesilochus. Pistoclerus.

PEtulás, ꝓteruo. iracundo aío, idomito, icogitato,
Sine mõ. & modestia sũ, sine bono iuř, atq; honoř
Incredibilis, impos aĩ, inamabilis. in lepidus uiuo.
Male uolẽte genio natus. postremo id mihist, qd uolo esse
Ego, aliis credibile hoc? nequior nemo, neq; indignior est
Q uoi Di benefaciãt, neq; quẽ hõ q̃sq̃, aut amet, aut adeat.
Inimicos q̃ amicos æquost me hře, malos, q̃ bóos magis me
Iuuare, oĩbus ꝓbris, quæ improbis uiris digna sũt, dignior ẽ
Nullus hõ, qui patri reddidi oẽ aurũ amẽs, quod mihi fuit
Præ manibus. ne ego homo miser? perdidi me, atq; operam
Cõsolád' mihi ẽ. ibo ad eũ. Mnesiloche qd fit (Chrysali. Pi.
Mn. perii. Pi. Di melius faciãt. Mn. pii. Pi. nõ taces insipiẽs?
Mn. Taceã? Pi. sãus satis ñ es. Mn. pii. multa mala mihi nũc
In pectore acri, atq; acerbi eueniunt, criminin me
Habuisse fidem, immerito tibi iratus fui. Pi. eia.
Bonũ habe aium. Mn. unđ habeã mortu' pluris ꝑcist, q̃ ego sum
Pi. Militis Parasit' uenerat mõ aurũ peteř hic. eũ ego
Meis dictis malis, his foribus reppuli, reieci hominem.
Mn. Q uid id mihi ꝓdest? qd faciã, nihil habeo miser. ille quidem hanc
Abducet scio. Pi. si mihi ẽ, ñ polliceor. Mn. scio dares,
Noui. sed nisi ames, non tibi habeam fidẽ tãtam. nũc agitas
Sat tute tuarum rerum. ego ne ut opẽ mihi ferre putẽ posse
Inopem te? Pi. tace modo, Deus respiciet nos aliquis.
Mn. Nugæ. Pi. mane. Mn. qd est? Pi. Chrysalum tuam copiam eccam uideo.

Chrysalus. Mnesilochus. Pistoclerus.

HVnc hominem decet auro expendi, huic decet statuam statui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus spoliis
Affectus sum. herum maiorem meum, ut ego hodie lusi lepide,
Vt ludificatus est, callidum senem
Callidis dolis compuli, & perpuli mihi omnia ut crederet?
Nunc amanti hero filio senis, qui cum bibo, edo, & amo,
Regias copias, aureasq; obtuli, ut domo sũeret, neu foris
Q uæreret. non mihi placent isti Parmenones syri,
Qui duas, aut tres minas auferunt heris. nequs nihil est,
Q uam egens consilii seruos. nisi habet pectus multipotẽs,
Vbicunq; usus siet, pectore expromat. nullus frugi
Esse potest homo nisi qui bene, & male facere tenet. ĩprob'
Cum improbis sit. harpaget, furibus furetur, quod queat.
Versipellem frugi cõuenit esse hominẽ ꝑtectus quoi sapit.
Bonus sit bonis, malis malus. utcunq; res sit, ita animum
Habeat. sed lubet scire q̃tum aurum herus sibi dẽpsit, & qd suo.
Reddidit patri. si frugist Herculem fecit ex patre.

SARACENVS

PEtulans: Iracũdia percitus ꝓgredit̃ mnesilochus quasi oẽm patri pecuniã remunerasset: & ut plerumq; fit ira subministrat uerboꝝ copiam. Incredibilis: & qui non creditur & qui non credit: nec fidem dicto præstat: ut hoc loco. Hoc nequior homo est. Scilicet homine incredibili: & dictis non exhibente fidem. Digna res est: dignior nullus. Omnia per ironiam. Crimini me habuisse fidem. Idest me fuisse criminatum tuam fidem.

Incredibiř quid dicat

VALLA.

PEtulans proteruo: posteaq̃ cognouit mnesiloch' uera esse: quæ retulisset pistoclerus dolet se patri dinumerasse pecuniam: quã chrysalus suo astu in mnesilochi posuerat potestate. Petulans: lasciuus: qui sibi petit plura q̃ sit par. Proteruo: procaci a proterendo: idest proculcando. Impos animi: idest qui nemini credo: quia animum meum in mea non habeo potestate. Quod fuit ꝑ manibus: qđ in mea habuit potestate. Nunc agitas sat tupte tuarum reruꝫ: idest habes tu ipse satis: quid in tuis rebus agas. Agitas tuarum: rerum: notanda constructio.

SARACENVS.

NVnc hominem. Chrysalus nescius quid egisset Mnesilochus lætatur: senen suis mẽtiti dolis adhibuisse fidẽ: pecuniaq; illum accepisse. Sed mox resciens remuneratam fuisse mœrebitur. Expendi. Perpendi: librari. Harpaget. Rapiat uel lege harpax: idest rapax: hinc harpage dicuntur armorum genera expugnationibus muroruꝫ apta sisenna propius collatis harpagis deiiciunt e turribus.

Harpagař qd sit.

VALLA.

NVnc hominem decet auro expendi. Gloriatur chrysalus: se dolis fecisse suis: ut mnesilochus: quantum sibi uellet auri allati sumeret: q mnesilocho factus obuiã ab eo fit certior totum patri redditum: quod chrysalus dolet: a mnesilochoq; compellitur alios dolos instruere. Isti parmenones syri: qui e syria sunt serui: quorum sæpe comici faciunt mentioneꝫ: & dicti pmeninones: quasi desides a para: & meno maneo. Garpaga furibus: harpagam raptorem dicere possum': harpazo. n. rapio: & harpax hã pagis dř rapax: & hic harpaga harpagę: ut ab eo: qđ ẽ crater crateris: cratera cratere: & cassis cassidis: cassida cassidę. Versipellẽ: uertẽtẽ sese a uertẽda pelle: qđ ad aium trãsferř. Herculẽ fecit: q ioui pří ptẽ decimaꝫ uouebat.

VGOLETVS ET GRAP.

DIGNA sunt ex codi. antiquis.

SARA CENVS. ¶ HER. culé fecit ex patre. Diodorus in qnto de gestis herculis locutus: hercules i qt ob honoré sibi a palatinis ipensum dixisse ferť. Eos p postq̃ ad deos trāslatus esset decimā bonoꝝ dicarēt uitā fœlicē uicturos: qd & euenisse usq; ad hoc tēpus cōstat: multi. n. Romanoꝝ non solū mediocri cēsu. sed q ditissimi sunt habiti decias herculi nouerūt: posteaq; fortunatiores fcti ad q̃ttuor talētoꝝ millia herculi sacrarūt: lucullus romanoꝝ ferme ditissimus: extimatis bonis: decimam herculi partē dedit. Tēplū insup iuxta tyberius egregiū. cōdidere romani: in quo ex decimis sacra deo offerūt. Quare aūt herculi bonoꝝ decia offerebať. Plutarchus in problematis romanoꝝ docet: an q̄ ille quoq; in palatino bouū: q̃s Gerionæ abstulit decimā imolauit: an q̄ ro. ab ethruscis decimari solitos liberauit: an q̄ Herculi tanq̃ edaci: & splēdido plixe: atq; oppipaŕ parabāt: & sacrificiū faciebāt: an illū poti9 q̄si odiosas ciuibus: & molestas: nimias diuitias cōminuētes: & ut bonę corporis habitudini ad sūmū puectę: aliqd detrahētes: eo pacto maxie coli herculē existimabat: quē icc irco luxuriā cohercere: & cōprimere delectaret q̄ ipse paucis cōtētus tenuiter: continēterq; uixisset. ¶ Qđ sic terrā obtuere. Naȝ tristes: & mœstitia affecti demissū uultū gerūt. ¶ Nec temere. Nō sine cā. ¶ Quia malū paꝝ. s. pecuniç sūpsisti tibi: & illđ (malū) sepate legatur: ut sępe alias. ¶ Parū āpliter imersisti. Manus. s in pecunias tibi nō sumēdo: qđ satis eēt. ¶ Prçsagiť. Pro pſagit: ita Noai. ¶ Cū ra. Denotat ad obolū usq; oēȝ pecuniā reddisse pr̄i. ¶ Vt fa. qđ lo. Scilȝ: ut me ad carnificē rapiat. ¶ Quāli. Pro q̃nt ūlibet. ¶ Chrysalo eē no. Nā χρυσος aurū dr: a quo cōpositum nomē chrysalus. ¶ Balistā intēdā: pulcherrima trāslatio ē ab his sūpta: q a lōge q̃rūt inimicū iuadere: qd balista tā dictū alibi: hoc loco bali-

Balista qd sit. stā itellige fallaciā: deceptionē: uñ fit uerbum exbalisto: qđ sigñat decipio: defraudo. Plau. alibi: eōem hostē exbalistabo lepidē. ¶ Capso. Pro captauero. ¶ Corsperātbus si cui aius. Hoc ē: si unq̃ alicui rei aius addict9 fuit. De hac re sibi bñ sperādū ē: & ubi bus legebať: lege ibus p iis. s. rebus: & negociis: q̄ dictiōe usi sūt ueteres: ut in curculiōe uidim9 parissimi estis ib9: uel lege sic: cor sperat: adfuit sicui aius. ¶ Et linū. Ad ligādas: obsignandasq; tabellas. ¶ Coctū prādiū. Subaudi cura: ut sit q̄si q̄ ad illū minus ptineat ea scire: q̄ sit factur9: nisi tm̄ ut conuiuiū pet: & accūbat. ¶ Sicut dic. Factū. s. reddemus. ¶ Bi

Biclinitū ut triclinium. cli. Vt triclinitū: nā utq; suū poscebat thorū: & lectū ubi discumberēt. ¶ Quæ ipa. Egi: uel attuli. ¶ Dic queādmodū. Scilicet scripseris. ¶ Mane dum scribit. Quia plura dictitabat q̃ ille scribere potuisset. ¶ Obsecro qd istus ad istōc usus est cōscri

Decumá ptē ei đdit, sibi nouē abstulit. sed quē q̃to, optume
Obuiá ecce mihi st. num qui nummi. exciderunt here tibi,
Quod sic terram obtuere? quid uos mœstos tam, tristesq;
Esse conspicor? non placet, nec temere st. etiam quin mibi
Rñdetis? qa malū paꝝ? Mn. imo uero nimio min9 m̄lto paꝝ
Chrysale. occidi. Ch. fortassis tu auri dempsisti parum.
Quid igitur stulte? quoniam occasio ad eam rem fuit
Virtute mea parta, ut quantum uelles, tantum sumeres,
Sic hoc digitulis duobus sumebas primoribus, an
Nesciebas, q̃ eiusmodi homini raro tempus. se daret?
Mn. Erras. ch. at qdē tute errasti, quom paꝝ imersisti áplit9
Mn. Pol tu q̃ nūc me accuses magis, si magis rē noueris.
Ch. Occidi. iam animus istoc dicto plus præsagitur mali.
Mn. Perii. Ch. qd ita? Mn. qa pr̄i oē cū ramēto reddidi.
Ch. Reddidisti? Mn. reddidi. Ch. oē ne? Mn. oē oppido.
Qui i mētē uēit tibi istuc facin9 facē tá malū? (ch. occisi sum9
Mn. Bacchidē, atq; hūc suspicabar propter crimē Chrysale
Me male consuluisse. ob eá rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri. Ch. quid, ubi reddebas aurum, dixisti patri?
Mn. Me id auꝝ accæpisse extēplo ab hospite Archidemiđ.
Ch. Hem istoc dicto dedisti hodie in cruciatum Chrysalū,
Nam ubi me aspiciet, ad carnuficem rapiet continuo senex.
Mn. Ego pr̄em exoraui. Ch. nēpe ergo hoc ut faceret, qđ lo
Mn. Immo tibi ne noceat, neu qd ob eá rē succēseat, (quorē
Atq; ægre impetraui. nunc hoc tibi curandū st Chrysale.
Ch. Quid uis curē? Mn. ut ad senē ēt alterá facias, uiá, com
Fabricare, finge, quod lubet, conglutina, ut senem (para,
Hodie doctum docte fallas, aurumq; ut auferas.
Ch. Vix uidetur fieri posse. Mn. pge hac, facile hæc feceris.
Ch. Qua (malū) facile? quē mēdacii pħēdit manufesto mō.
Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere,
Mn. Immo si audias, quæ dicta dixit me aduersum tibi.
Ch. Quid dixit? Mn. si tu illum solem sibi solem eē diceres
Se illum lunam credere esse, & noctem, qui nunc est dies.
Ch. Emūgá hercle hoiem pbe hodie, ne id neq̃q̄ dixerit.
Mn. Nūc qd nos uis facē? Ch. n. nihil ē, nisi ut ametis, impo.
Cæterum q̃lubet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo,
Sed nunc quantulum usust auri tibi Mnesiloche? dic mihi
Mn. Militi nummis ducentis iam usus est pro Bacchide.
Ch. Ego dabo. Mn. tū nobis opus est sūptu. Ch. ah, placide
Vnūquodq; agamus. hoc ubi ægero, tum istuc agam (uolo
De ducentis nummis. primū intendam balistam in senem,
Et balista si peruortam turrim, & propugnacula,
Recta porta iuadá extēplo in oppidū antiquom, & uetus.
Si id capso, geritote amicis nostris aurum corbibus.
Si quoi aius sperat. Pi. apud te est aius noster Chrysale.
Ch. Nūc tu abi itro Pistoclere ad Bacchidē, atq; effer cito.
Pi. Quid? Ch. stilū, cerá, tabellas, & linū. Pi. iá faxo hic erūt.
Mn. Quid nūc es facturus? id mihi dice. Ch. coctū prandiū.

ptus modū.

Vos duo eritis, atq; amica tua erit tecum tertia.
Mn. Sicut dicis. Ch. Piſtoclero nſ'a amicaſt. Mn. imo adeſt.
Alteram ille amat ſororem, ego alteram, ambas bacchides.
Ch. Quid tu loqueris? Mn. hoc ut futuri ſumus. Ch. ubi bi-
clinium eſt
Vobis ſtratū? Mn. cur id exquiris? Ch. res ſi itaſt, dici uolo.
Neſcis quid ego acturus ſim, neq; facinus quantū exordiar.
Mn. Cedo manum, ac ſubſequere propius me ad fores, in-
tro inſpice.
Ch. Euax nimis bellus, atq; eſſe maxume optabam, locus.
Pi. Quæ ipetrauiſti, impetratum bene bonis factū illicoſt.
Ch. Quid paraſti? Pi. quæ parare tu mihi iuſſiſti omnia.
Ch. Cape ſtilū ꝓpe, & tabellas tu has tibi. Mn. qd poſtea?
Ch. Quod iubeo, ſcribito iſtic. nā propterea uolo ſcribere,
Vt pater cognoſcat litteras, quando legat, ſcribe.
Mn. Quid ſcribam? Ch. ſcribe ſalutē tuo patri uerbis tuis.
Pi. Quid ſi potius morbū, mortem ſcribat? id erit rectius.
Mn. Ne interturba, imperatum iam in ceraſt. Ch. dic quem
admodum?
Mn. Mneſilochus ſalutē dicit ſuo pr̄i. Ch. adſcribe hoccito.
Chryſalus mihi uſquequaq; loquitur, nec recte pater,
Quia tibi reddidi aurum, & quia non te fraudauerim.
Pi. Mane dū ſcribit. Ch. celerē eē oportet amatoris manū.
Pi. Atq; idem hercle ad perdundum eſt magis, q̄ ad ſcribē-
dum citus.
Mn. Loquere, hoc ſcriptuſt. Ch. nunc pater mi, proin tu ab
eo ut caueas tibi.
Is ſycophantias componit, aurum ut abs te auferat,
Et profecto ſe ablaturum dixit, plane adſcribito.
Mn. Dic modo. Ch. atq; id pollicetur ſe datuꝝ auꝝ mihi,
Quod demſcortis, quodq; in luſtris comœdim, & congræ-
cem pater.
Sed mi pater, ne tibi hodie uerba det, quæſo caue.
Mn. Loquere porro. Ch. adſcribe dum. Mn. etiam loquere
dum in ſcribam modo.
Ch. ſed pater, qđ ꝓmiſiſti mihi, id te quæſo ut meminetis.
Ne illum uerberes, uerum apud te uinctum aſſeruato domi.
Cedo tu ceram, ac linum actutum age obliga, obſigna cito.
Mn. Obſecro quid iſtis ad iſtunc uſus ē cōſcriptis modum?
Vt tibi ne quid credat, atq; ut uinctum te aſſeruet domi.
Ch. Quia mihi lubet, potiu ut cures te, atq; ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo
Rē gero. Mn. æquom dicis. Ch. cedo tabellas. Mn. accipe.
Ch. Animaduortite, Mneſiloche, & tu Piſtoclere iā facite,
In Biclinio cum amica ſua uterq; accubitum eatis.
Ita negociuſt. atq; ibi in lectis ſtratis potetis cito.
Pi. Nūquid aliud. Ch. hoc, atq; etiā ubi erit accubitū ſemel,
Ne quoq̄ exurgatis, donec a me erit ſignum datum.
Pi. O imperatorem probum, iambis bibiſſe oportuit.
Mn. Fugiamus. Ch. uoſtrū curate officiū, ego efficiā meum.

ptus modū. Lege potius hoc mō. obſecro qd iſtis ad iſtūc uſus eſt modū? ordo enī & ſenſus reddit̄ clarior: qd uſus eſt iſtis: ſcilicet tabellis conſcriptis ad iſtunc modum: q̄ omnem ſibi fidem adimebant.

¶ QVIA malū pag. i. ualde pag: ſubaudi auri abſtuliſti Admonuim? enī ſupra tā male q̄ bñ ꝓ ualde poſuiſſe ueteres. ⁋ Nimio minus multo parum: ideſt ualde minus multo parum: hoc eſt tam parum id fuit: ut admodum minus multo id ipſum parum fuerit. ⁋ Digitulis duobus ſumebas prioribus. nam pollice: & idice coeūtibus ſumi nō pōt quicq̄ niſi pag. ⁋ Plus ꝑſagit̄ mali: prędininat ꝑſagit̄. ergo ꝑſagio: & ꝑſagior: ut fabrico: & fabricor in eadē dr̄ ſignificatiōe. ⁋ Cū ramento reddidi. i. ad ramētum uſq; ad ęs minutiſſimū. ⁋ Etiā alterā facias: nēpe fallaciā: dolos q; iſtruas. ⁋ Cōglutia: cōpōe. ⁋ Emūgā hercle. i. exugā a muco e naſo ſtillante ſūpta trāſlatione. ⁋ Mihi chryſalo eē nomen: quippe qui ab auro nomē obtinui. ⁋ Hoc ubi egero. ſubaudi de militis nummis ducētis. ⁋ Tū iſtuc agā. ſubaudi: qđ ad ſcriptū attinet. ⁋ Intendā baliſtas in ſenē. parabo tormēta ad ſenē expugnādū: baliſta dicta ꝙ bali iacere ſignificet. ⁋ Si ꝑuortā turrim. ſi ꝑturbare potueri: atq; euertere. ⁋ Et ꝓpugnacula. a ꝓpugnando. i. repellēdo uiꝫ hoſtilē dicta ꝓpugnacula: minæ: q̄ in muroꝝ uerticibus collocant̄: ꝙ illis defendant̄ ab aſcenſu hoſtili muri: ictuſq; reiiciant̄. Oppidū antiquū: & uetus nicobulū uocat. ⁋ Si id capſo: ꝑ cœpo. ⁋ Stilū: quo lr̄æ ſcribantur a quo ēt orationē dicimus ꝑ trāſlationē. Hora. Sæpe ſtilū uertas: & Cicero ſtilū dicendi uocat artificē. ⁋ Cęras: & tabellas. Quia in cæratis tabellis lr̄æ figebantur. ⁋ Et linū. quibus lr̄æ obligentur. ⁋ Sicut dicis: ſubaudi ita faciēs. ⁋ Vbi eſt biclinium uobis ſtratuꝫ. i. bini lecti: ubi diſcūbatis. Ex ꝑegrino ingt Quinti & latino fiūt latina uocabula: ut biclinium. bis. n. latinū eſt: cline aūt lectus ita dictus ꝙ clino ſimplex i uſu ſit gręcoꝝ: ſicut nobis cōpoſitū declino: inclino: ſtratū quoq; qa a græcis ſtornyo: idē ſit ꝙ nobis ſterno. ⁋ Euax. gaudētis interiectio. ⁋ Ne interturba: ne interpella ingt. ⁋ Sycophantias cōponit: dolos inſidias ſtruit. ⁋ In luſtris comedā: i. lupanaribus abſumā. ⁋ Et cōgręcer. i. gręcoꝝ mor̄: turpi luxu dilapidē. ⁋ Ad iſtūc uſus eſt cōſcriptis modū. Ordo ē ad iſtunc modū cōſcriptis: ſubaudi lr̄is uſus eſt: opus eſt. qd in his ingt cōmodi eē pōt cōſcriptis litteris. ⁋ Potin: ut cures te. potis es: ut tui curā habeas: eſt ne poſſibile: ut de me nullam habeas curam.

¶ TAM triſteſq; ex codicibus ātiquis. ⁋ Pręſagit̄ ꝓ ꝑſagit. Non. hūc locū adducens. ⁋ Vbi me aſpiciet ex codi. ātiquis: & ſniæ neceſſitate. ⁋ Corbibus ex antiqs codi. ⁋ Eatis ex ſniæ neceſſitate nō cutis.

VALLA.

Male ꝓ ualde.

Baliſta unde dicta.

Euax quid ſit.

VGOLETVS ET GRAP.

SARACENVS. Insanie qd


Nsanum. Magnum: ut illud: insani feriant sine littora fluctus: & illud: insano multum laudanda magistro: alioquin insanus uates dicitur: unde insanire carmē conscribere. ¶ Scæuo. Irato: ut scęnā ambobus achilem: & cum diphthongo scribi debet: nam seuum sine eo adipem significat: hec leuia sunt omnino: sed discentibus non iniucunda. ¶ Frictum. Ab eo quod frigo frixi frictum.

VALLA.


Nsanum magnum. Instructus chrysalus litteris se ad nicobolum quam primum recipit: confingitq́ se senem expugnaturum. ¶ Insanum magnum: idest uehementissime magnum: ita dictum inquit Festus: quod insani cūcta uehementer faciant. Molior. Grandi et cōpiose conor a mole factum.

Chrysalus.


Nsanum, magnum molior negocium.
Metuoq́ ut hodie ne possim emolirier.
Sed nunc truculento mihi, atq́ sæuo usus senest.
Nam non conducit huic sycophantiæ senem
Tranquillum esse ubi me aspexerit,
Ego uorsabo illum hodie, si uiuo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, q̄ frictust cicer,
Adambulabo ad hostium, ut quando exeat,
Extemplo aduenienti tabellas dem in manu.

Nicobolus. Chrysalus.

Nimio illæc res est magnæ diuidiæ mihi.
Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum,
Ch. Saluos sum, iratus est senex, nunc est mihi
Adeundi ad hominem tempus. ni. quis hic loquitur prope.
Atq́ hic quidem opinor Chrysalus. Ch. accessero.
ni. Bone serue salue. quid fit? q̄ mox nauigo
In ephesum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omneis deos adiuro, ut ni meum.
Gnatum tam amem, atq́ ei facta cupiam, quæ is uelit,
Vt tua iam uirgis latera lacerentur probe,
Ferratusq́ in pistrino ætatem conteras.
Omnia resciui scelera ex Mnesilocho tua.
Ch. Men criminatus est? optumest. ego sum malus,
Ego sum sacer, scelestus. spectare modo. ego
Verbum faciam? ni. etiam minitare carnufex?
Ch. Nosces tu illum actutum qualis sit, & ubi sit.
Nunc hasce tabellas ferre me iussit tibi,
Orabat, quod istic est scriptum, fieret. ni. cedo.
Ch. Sed nosce signum. ni. noui. ubi ipse? Ch. nescio.
Nihil iam me oportet scire, oblitus sum omnia.
Scio me esse seruom, nescio etiam id, quod scio.
Nunc ab trasenna hic turdus lumbricum petit.
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.
ni. Mane parumper dum, iam ad te exeo Chrysale.
Ch. Vt uerba mihi dat? ut nescio quam rem gerat?
Seruos arcessit intus, qui me uinciant.
Bene nauis agitatur. pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticiscam. nam audio aperiri fores.

Moles qd sit.

Est eni moles magnitudo: quæ a græcis molos dicit. Homer⁹. μωλος αρηος: idest moles martis. hic demolior: idest diruo. Ci. in cōmuni pariete demoliendo. ¶ Possim emolirier: idest conficere: & extra difficultatē educere quasi extra molem. ¶ Tam frictum ego illū reddam q̄ frictus est cicer. frigo frixi frictū: necnon frigeo frixi frictum: & frico quoq́ frictum: ab eo ergo quod est frigo frictum dixit: sed frigo duplicē habet significationē. Nam & frigo in sartagine aliquid coquo significat. ut cum Celsus fa lubriora elixa dixit tostis. & tosta frictis. & frigo idem ualet: qd frendo: cuius preteritum frendi: & supinum fresum: unde fabam fresam dicimus. Martialis. Farris semodius fabæq́ fresæ: unde & sues nefrendes dicti a Varrone: qui nec dū frendere fabā possint: & hic frictum cicer ab eo: qd est frigo in eadem significatione.

SARACENVS


Nimio illæc. Irat⁹ exit domo Nicobolus: q chrysalus sibi falsa omnia de exacta pecunia rettulisset. ¶ Diuidiæ. Tedio. ¶ Quā mox nauigo. Cum ironia legēdū: & ad id refertur: quod suaserat chrysalus seni nauigandum esse in ephesum; ut ibi depositam reposceret pecuniam. ¶ Nunc ab trasenna. Ita loquitur: ut non audiat senex in legendis litteris occupatus: & sensus uerborum est: nunc senex cōmode dolis capitur ueluti turdus rete: uel laqueo: dum quæritat cibum: dicitur trasenna extentus funis authore Seruio: qui exponens illud Virgilii in quinto æneid. Traiecto in fune columbam: inquit Traiecto extento: unde Trasenna dicitur extensus funis non me præterit. quid de trasenna Nonius. Sz seruiana expositio magis facit ad sensum. ¶ Lumbricum. Quē uermen diximus in rimis terræ uersantem. ¶ Tenum. Perticam: laqueum: a tendendo dictum ut placet No. aliter tenus pars arcus extrema: unde fit hactenus: tenus quandoq́ p̄positio est: & significat usq́ ad: & iungitur cum ablatiuo ut quatenus: eatenus: in plurali cum genitiuo: ut crurum tenus. ¶ Bene nauis agitat. Trāslatio est: & perinde est ac dixisset res nostra succedit ex uoto: prosperoq́ successu uehit.

Traiectus qd sit.

VALLA.


Nimio illæc res: a mnesilocho chrysalus litteras perfert ad nicobulum: ut uiciatur: unde & chrysalus alias in nicobulū struit sycophātias. ¶ Diuidiæ mihi subtefugisse. No. Mar. diuidia ē tediū. Acti⁹ in armorum iudicio. Hui⁹ me diuidia cogit plus q̄ ē p loq. Turpi i epideto spabā cōsilia nostra diuidiæ tibi cunctas accesset non fore. ¶ Ego sum sacer. i. execrabilis. ¶ Nūc ab trasenna. Trasenna inquit No. non ut quidam putant transitus

Trasenna quid sit.

transitus est: sed fenestra. Ci. de oratore lib. iii. Nunc pete a crasso: ut illã copiã ornamẽtorũ suorũ: quã cõstructã uno in loco: quasi per trãsennã prætereuntes stricti aspeximus. Sal. historiarũ li. ii. Trãsennã dimissum uictoriæ simulachrũ cum machinato strepitu coronã capiti iponebat. ¶ Lũbricũ petit. Lũbricis. n. turdi pascuntur. ¶ Pendebit hodie. Reti implicabitur pedibus. ¶ Ita intendi tenũ. No. de indagine doctorum uirorum. Tenus est laqueus dictus a tendicula. Plau: in bacchidibus. Nunc ab transenna &c. Nam & tenus præpositio cum nominibus in singulari ablatiuo connectitur: ut hactenus. eatenus. Faece tenus dixit Hora. In plurali cum genitiuo. Virgil. Crurum tenus a mento palearia pendent. Catullus. Nutricum tenus extantes e gurgite cano. Et labrorum tenus dixit Lucretius: q̃q̃ grãmatici nonnulli ueteres aiunt cũ genitiuo aduerbium esse: cum ablatiuo autẽ præpositionem tum a significatiõe omnis pars denominetur orationis: ut misꝗ fit eadem manente significatione: aduerbium dici uoluisse.

¶ MAGnæ ex condici. antiqs: & sententiç concinnitate: & non mane: ut legit Pius.

VGOLETVS ET GRAP. SARACENVS.

Nicobolus. Chrysallus.

Constringe tu illi Artamo actutum manus.
Ch. Quid fecit ni. impinge pugnũ. si mutiuerit.
Quid hæ loquontur litteræ? Ch. quid me rogas?
Vt ab illo accæpi, ad te obsignatas adtuli.
Ni. Ebo tu loquitatus ne es gnato meo male
Per sermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixisti id aurum ablaturum tamen
Per sycophantiam? Ch. ego ne istuc dixi unq̃? ni. ita.
Ch. quis homost qui dicat me dixisse istuc? ni. tace,
Nullus humo dicit. hæ tabellæ te arguũt,
Quas tu attulisti. hæ te uinciri iubent. Ch. aha
Bellerophontem iam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli. ut uincirer? sine.
ni. Propterea hoc facio, ut suadeas gnato meo,
Vt per græcetur tecum ter ueneficę.
Ch. O stulte stulte, nescis nunc uenire te,
Atq; in eo ipso astas lapide, ubi præco prædicat
ni. Responde quis me uendit? Ch. quem di diligunt,
Adolescens moritur, dum ualet, sentit, sapit.
Hunc si ullus deus amaret, plus annis decem,
Plus iam uiginti mortuum esse oportuit.
Terræ odium inambulat. Et iam nihil sapit,
Nec sentit. tanti est, quanti est fungus putidus.
ni. Tun terræ me odium esse autumas? abducite
Nunc intro. atq; adstrigite ad colũnam fortiter.
Nunq̃ auferes hinc aurum. Ch. atqui ultro iam dabis.
ni. Dabo? Ch. atq; orabis me quidem ultro, ut auferam,
Quom illum rescisces criminatorem meum
Quanto in periculo, & quanta in pernicie siet.
Tum libertatem Chrysalo largibere,
Ego adeo nunq̃ accipiam. ni. dic scelerum caput,
Dic quo in periclo est meus Mnesilochus filius.
Ch. Sequære hac me. ni. quo gentium? Ch. treunos passus ni. uel decere.
Ch. agedum tu Artame hanc forem pauxillulum
Aperi placide, ne crepet, faxo iam scies.
Sat est. accede huc tu. uidem conuiuium?
ni. Video. ex aduorsum Pistoclerum, & Bacchidem.
Ch. Qui sunt in lecto illo altero? ni. interii miser.
Ch. Nouisti ne homiem? ni. noui. Ch. dic sodes mihi,
Bellam uidetur specie mulier? ni. admodum.


Onstringe. Lectis tabellis Nicobolus famulos accersit: iubetq; uinciri chrysalũ. ¶ Arthamo. Propium serui nomen. ¶ Impinge. s. in os ipsius. ¶ Mutiuerit. Verbũ fecerit: ut illud palam mutire plebeio piaculum est. ¶ Bellerophontem. Qui nescius lras attulit: qbus mandabatur iterfici: dictus ẽ bellerophon: & bellerophõtes: qa belleꝝ interemerat. Hoc. n. iterfecto pña exul ad pretũ ↄfugerat pto uxor erat Sthenobea: ut eripidi: siue ut Homero placet: antia: siue anthea q; bellorophõtis amore capta: eũ cõpellauerat stupri. S; ille uerit⁹ hospitalis iouis irã: lasciuam fœminã repullit. At indignata mulier stupri insontẽ accusauit: ꝑtus iura hospitii uiolare nephariũ existimans: domi iterficere nõ sustinuit. Sed datis litteris ad iobatã soceꝝ illũ in lyciã misit: lectis codicillis: qbus mandabatur: hoiem interimi iobatas pariter iure hospitii motus: hominem delegauit ad chimeraꝫ: & solymos populos domandos: ut sub prætextu memorabilis pugnç interiret. S; cũ uictor reddiisset: maximãq; ex inde laudẽ rettulisset: iobatas ratus diuinitus hominem seruatũ: litteras patefecit bellorophonti: qui falso insimulatã infamiã expurgauit. ¶ Pergrçcet. Lasciuiat: tractũ a grçcis: qui in oẽm lasciuiunt lasciuiaꝫ. ¶ Ipso adstas lapide. Quasi uendaris. ¶ Prçdicat. Manifestat: & ostendit res uenales. ¶ Si ullus deus amaret. Subaudi te. ¶ Atq; atq;. Aut supest: aut p indignationẽ reiteratur. ¶ Treunos passus: idest tres tm̃ modo passus. ¶ Ne crepa. ne fores: scilicet crepitũ: & sonitum reddant.

Mutire qd sit.

Pregrecari quid sit.


Constringe tu illi arthamo. Nicobolus: ut mnesilochus per litteras mandauerat secũ seruos adducit: qui chrysalum reuinciant: sed chrysalus cum Nicobulo aperit: quo in loco sit mnesilochus: & q̃ magno in periculo mentiatur: se e uinculis eximit. ¶ Constringe tu illi arthamo: serui nomen ab arthandis membris. ¶ Impinge pugnum: pugno percute: & impelle: est enim impingo: impello: ac incurro. Vlpianus de lege aquilia. Si nauis tua impacta in meam scapham damnum mihi dederit: quçsitum est: quæ actio mihi competeret: & ait Proclus: si in potestate nautarum fuit: ne id accideret: & culpa eorum factum sit: lege aqui-

VALLA.

lia cum eis agendum. Heo tu loquitatus ne is. Nugas protulisti. Aha bellorophontem iam tuus me fecit filius. Tam bellorophon: quam bellorophontes theotritea: homericaq; dicitur lectione ab occiso belloro ita nominatus: is

Ch. Quid illam meretricem ne esse censes? Ni. quippe ni
Ch. Frustra es. Ni. quis igitur obsecro st? Ch. inueneris,
Ex me quidem hodie nunquam fies certior.

Belloro phontis fabula. igitur ob cædem domo fugiens proeti hospicio exceptus: cuius uxor cum de stupro bellorophontem compellasset: talemque concubitum reiecisset bellorophontes. ad maritum proetum uerso crimine bellorophontem accusauit an tia: ut Homerus. ut uero euripides sthenoboea: quod ægre ferens proetus: nefas ratus hospitem necare misit bellorophontem in lyciam ad socerum suum iobatas: deditq; bellorophonti litteras: quibus perderetur. Iobatas aliquot dies apud se habuit: dum nouendiale sacrum perageret: litteras non perlegit: nefas ergo ratus ipse quoq; necare hospitem contra solimos misit populos: a quibus occisum iri existimauit: a quibus cum praeter spem redisset incolumis: contra chimeram misit: a qua afflictum iri ratus est. fuit autem chimera monstrum: quod tam hesiodus in theogonia quã Homerus in sexto iliados uersu uno describit: quem Lucretius ad uerbum transferens inquit. Prima leo postrema draco: medio ipsa chimera: redeuntem uictoriæ compotem bellorophontem iobatas a quinquaginta hominib? in insidiis collocatis excipi iussit: quos omnes bellorophontes occidit. Iobatas admiratus uirtutem uiri: existimãs diuinum esse hominem: quas tulerat litteras ostendit. At bellorophontes omnem rem aperuit: qua cognita e filiab? unã suis ei cassandram locauit. Pergræcetur tecum: græcorum ritu: ac luxu tecu; uiuat. Vbi præco pdicat: idest te ue

Frusto & frustor. nalem esse pronuntiat. Tres unos passus. Cum tres dixisset: adhuc breuius iter uoluit indicare: & unos inqt. Frustra es: & frustro: & frustror in eadem significatione. Inueneris. Comperies subaudi ex aliis.

VGOLETVS ET GRAPA. CILIVS artame: ita scribendum censemus metri necessitate: & sententiæ concinnitate: ut sit sensus. O artame: constringe illius epidici actutum manus: & uerba sunt ab irato sene prolata. Est autẽ artamus nomen serui euocati a Nicobolo una cum aliis seruis ad uinciendum epidicum: qui artamus: & seruus: & coquus erat: peritiam fortassis meliorẽ hñs uinciendi q̃ ceteri serui. Siquidẽ ἀρταμος apud græcos signãt coquũ: ut in eo uersu tibicõ κυαρ ΒεβαικΕ χειρας αρταμων φυγων. de quo ẽ etymologic? magn? mẽtionẽ facit. Venit ex codicib? ãtiq: & necẽitate uersus.

SARACENVS. Eam ne hic. Opportune miles inducitur: qui suam reposcat bacchidem: quam non meretricem: sed uxorem militis chrysalus confingit: ut facilius emungat pecunia senem interitum filii metuẽtem. Vt retineat mulierem: Scilicet patiar: ex indignatione non absoluit sermonem: figura aposiopesis: quam reticentiam diximus appellari: & interceptum silentium. Ambo. Pro ambos. Vulgo. Passim. Exorbabo: priuabo. Roga tu. Fiebat eni in stipulationibus: ut supra dictu; est: interrogatio: & immediata responsio: ut stipulatio rata fieret.

VALLA. Eam ne hic mnesiloch? Perspecto cum muliere mnesilocho chrysalus cleomachum militem eius maritum eẽ mẽtitur nicobulo: qui uehementer expauescit minitantem militem: ut non difficulter ad liberandum filium: quod postulet: aurum promat. Quæ hæc factio

Factio qd sit. est. Factionem nunc factum dicitur supra ostendimus a Cice. positum uerbu; pro factura. Mars craeduat: pro credat. Exanimalem faxo: anima priuabo. Niue exhæredem fecero uitæ suæ. Amplificatio per congeriem: hoc est hæreditate uitæ priuauero. Ambo ut necem. ut mnesilochum: & mulierem occidam. Ambo tã de masculino q̃ de neutro casu accusandi dixerunt ueteres sicut & ambos: ita etiam duo & duos. Virgil. si duo pterea tales idæa tulisset: terra uiros. Animam amborum exorbabo: orbus corpus anima fecero. Vt ne clamorem hic facias. ne negandi aduerbiu;: nõ prohibendi. facio clamorem: & facio cõuitiu;: idẽ est: quod iclamo: & cõuicior.

Cleomachus. Nicobolus. Chrysalus.

Eam ne hic Mnesilochus Nicoboli filius
Per uim ut retineat mulierem? quæ hæc factio st?
Ni. Quis illic ẽ? Ch. per tempus hic uenit miles.
Cle. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me, meosq; non queam defendere.
Nam neq; Bellona mihi unq̃, neq; Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, si conuenero.
Ni ne exhæredem fecero uitæ suæ.
Ni. Chrysale quis illest qui minatur filio?
Ch. Vir hic est illius mulieris, qua cum accubat.
Ni. Quid uir? Ch. uir inq̃. Ni. nupta ne est illa, obsecro?
Ch. Scies haud multo post. Ni. oppido interii miser.
Ch. Quid, nunc scelestus tibi uidetur, chrysalus?
Age nunc, uincito me, auscultato filio.
Dixin tibi illum inuenturum te, qualis siet?
Ni. Quid nunc ego faciam? Ch. iube sis me exolui cito.
Nam ni exoluor ego, iam manufesto hominem opprimet.
Cle. Nihil est lucri, quod me hodie facere mauelim,
Quam illum cubãtem cum illa opprimere, ambo ut necem.
Ch. Audin quæ loquitur, quin tu me exolui iubes?
Ni. Exoluite istum. perii, pertimui miser.
Cle. Tum illam, quæ corpus publicat uolgo suum
Faxo, se haud dicat nactam, quem derideat.
Ch. Pacisci cum illo paulula pecunia
Potes. Ni. pacíscere ergo obsecro quid tibi lubet,
Dum ne manufesto hominem opprimat, ne ne enicet.
Cle. Nunc nisi ducenti philippi reddantur mihi,
Iam illorum ego animam amborum exorbabo oppido.

Mactamus

Ch.Hem illoc paciscere si potes perge obsecro,
Paciscere quiduis.Ch.ibo,& faciam sedulo.
Quid clamas?Cle.ubi herus tuus est?Ch.nusq̄, nescio,
Vis tibi ducentos nummos iam promittier,
Vt ne clamorem hic facias,nec conuicium?
Cle.Nihil est,quod malim.Ch.atq; ut tibi mala multa īgerā?
Cle.Tuo arbitratu.Ni.ut subblanditur carnufex.
Ch.Pater hic Mnesilochist.sequere,is promittet tibi,
Tu aurum rogato.cæterum uerbum sat est.
Ni.Quid fit?Ch.ducentis philippeis rem pepigi.Ni.uah.
Salus mea seruasti me.quāmox dico,dabo.
Ch.Roga hunc tu.tu promitte huic.Ni.promitto.Ch.roga.
Cle.Ducentos nummos aureos philippos probos
Dabin?Ch.dabuntur inque,responde.Ni.dabo.
Ch.Quid nunc impure,nunquid debetur tibi?
Quid illi molestus,quid illum morte territas?
Et ego te,& ille mactamus infortunio,
Si tibist machæra,& nobis ueruinast domi
Qua quidem te faciam,si tu me irritaueris
Confessiorem soricina nænia.
Iamdudum hercle equidem sentio,suspicio quæ
Te solicitet,cum esse cum illa muliere.
Cle.Immo est quoq;.Ch.ita me Iuppiter,Iuno,Ceres,
Minerua,Latona,Spes,Ops,Virtus,Venus,
Castor,Polluces,Mars,Mercurius,Hercules,
Sumanus,Sol,Saturnus,Diq; omnes ament,
Vt ille cum illa neq; cubat,neq; ambulat,
Neq; osculatur,neq; illud,quod dici solet.
Ni.Vt iurat.seruat me ille suis periuriis.
Cle.Vbi nunc Mnesilochus ergo?Ch.rus misit pater,
Illa autem in arcem abiuit ædem uisere
Mineruæ.nunc apertast uise,est ne ibi.
Cle.Abeo ad forum igitur.Ch.uel hercle in malā crucem.
Cle.Hodie exigam aurum hoc?Ch.exige,ac suspende te,
Ne supplicare censeas homo nihili.
Illest amotus,sine me,per te here obsecro
Deos immortaleis,ire huc intro ad filium.
Ni.Quid eo introibis?Ch.ut eum dictis plurimis
Castigem,cum hæc facta sic adhunc faciat modum.
Ni.Immo oro Chrysale ut facias,& te obsecro,
Caue parsis in eum dicere.Ch.etiam me mones?
Satin est,si plura ex me audiet hodie mala,
Quam audiuit unq̄ Clinia ex Demetrio?
Ni.Lippi illi oculi.seruos est simillumus,
Si non est,nolis esse,neq; desideres,
Si est,abstinere,quin attingas non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hic foret,
Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua,

MActamus.Malo afficim⁹. Verbina.ita habent codices.Inuenies fulgentium legere ueruinam esse dicētē genus iaculi:quod uerutum uocant. Confessiorem.Humiliorē:submissiorem. Soricina nenia. Pro soricū lamentatione:quæ exilis ad modum est:& humilis nenia carmen dicit lugubre.Horatius absint inani fuere neniæ. Ops.Quæ item rhea dicta ē. Sumanus.Pluto. Neq; qđ dici solet.Scilicet egit. Sine me per te habere.Ordo uerborum est:ut tamē nō habere:sed here legas:o here te obsecro per deos imortales sine me huc ire intro ad filium. Parsis.Pro peperceris. Clinia ex demetrio.Hi ambo ciues athenarum:& ex triginta tyrānis qui patriam libertatem occuparunt: qui cum essent in ciuitate factiosi: & inter se inimicitia flagrarent in cliniam demetrius acerbissime inuectus est:& conuiciis.& maledictis hominem obruit. Lippi illi oculi.Cōparat seruum oculo morboso:& lippitudine affecto: quā lippitudinem qsq; dum sanus est:recte cauet: cum autē adest:abstinere non potest:quin oculos sæpius attingat. Quæ sit lippitudo iam dictum est alibi.

Margin: SARACENVS. Veruina quid sit

REM pepigi. Litē & cām pactus sum:nā tā rē: q̄ litē dixerūt iurisconsulti.Cice.p murena:rē:siue litē dicere op;.nō solū paciscor:uñ pactus sū: sed ēt pago:ut putat Quin.uñ pepigi necnō pāgo:uñ pāxi ueluti Prisci.pāgo tñ ēt fingo signat:& cōpono:uñ & pāga istꝫ rusticanū:qđ humi isigat:& supra ipinge pugnū: si mutiuerit:& pāgi carmē dr̄. Et no.uer.est do. fulgētius ueruina est genus iaculi longi:qđ aliqñ uerutū uocāt: sicut Caius bassus i satiris ait:ueruinę cōfodiēdo non te nauci facio:nauci enim pro nihilo dici uoluerunt.& hūc locū plautinū citat. Si me irritaueris:si commoueris. Cōfessiorē:humiliorem. Soricina nenia:quā phensus sorex ueniā poscere uidet.Do pprīū inquit soricū est uel stridere clarius q̄ mures: uel strepere magis.cū obrodunt friuola:ad quam uocem multi se intendentes quāuis per tenebras noctis transfigunt eos:& hūc citat locum. Polluces.qa grꝗce polideuces:qui a nostris pollux. Sumanus.Plutoneꝫ. Plini. sumanum dici autumat. Quā audiuit unq̄ clinia ex demetrio. Vterq; ciuis atheniensis:sed demetrius atrocissime in cliniā inuectus. Mœchum manifestariū. Adulterū oib⁹ cognitū.

Margin: VALLA. — Pāgo quō pteritum formet — Parsis

FVLgentius.Placidiades cēset legendum:ueruinā:eū aliqui codices habeant urbina:Veruina iquiens est genus iaculi longum:quod aliquanti uerutū uocant Sicuti Galbius Bassus ait in satyris. Veruina confodiendæ non te naucifacio. Et Plautus in bacchi. Si tibi: &c.

Margin: VGOLETVS ET GRAPA.

SARASCEVS. Pergama q̄ dicantur



Tridæ duo fratres. In hac scæna perpetuo chrysalus perstat in methaphora comparat suū: quod gesserat facinus aduersus nicobolum græcorum gestis rebus contra Troianos atridæ Agamēnon & Menelaus: quorum ductu capta Troia est. ¶ Pergamum: Troia: nam pergama alta dicuntur ædificia: ut troiana fuerunt. ¶ Mœnitum. Mœnibus constructum: & omnino mœnitum legas non mœnius. ¶ Diuina manu. Neptuno: scilicet & apolline adiuuantibus: quos laomedunta ferunt mercede cōduxisse ad extruzda mœnia: neq; tamen illis precium exoluisse. ¶ Mille nauium: Homerus in iliade scribit ad troianum bellū accessisse triginta & tres duces cum nauibus mille centum octuaginta sex. Dyctis cretensis enumerat adfuisse. M. cclxxxix. Dares uero phrygius nūerum recensuit nauium. Mcxl. cū ducibus. lxviii. lugens Hecuba apud Senecam excidium troiæ. prædam mille non capiunt rates: & rursus Agamēnon. Nec mille forsan nauibus: aut annis decem. ¶ O priame. Exclamat aduersus senem dolis deuictum: & pecunia mulctatū: & dictus est Priamus a pothu priastæ: idest a redimendo. Nam ab hercule: & sociis capta troia, auro redemptus est: & patriç restitutus: ut apud Valerium flaccū. ¶ Quadringentis. Nam ducentos pro missat ultro se daturum militi: ducētos alios filio daturus erat suasu chrysali. ¶ Equus. Qui ab Homero durateus dictus: de quo Lucretius: Nec tam durateus troianis pergama partu: Inflāmasset equus: nocturno grauigēarum. Nam hic receptus a Troianis in Troiam est cū armato milite: ut tradunt poetæ: licet alii aliter: iter quos Seruius referant: machinamentū. s. fuisse bellicum: per quod expugnata ciuitas est: uel ut alii tradidere portā: quam aperuit Antenor: equum pictū siue sculptum habuisse: uel quod equestri prçlio capta sit Troia. ¶ Epeius. Hic fuit equi fabricator. Virgilius in secundo: & ipse doli fabricator Epeius: & idem affirmat dyctis cretensis: Festus quoq; epeū dicit fabrum: qui equum fecit duratum. ¶ Abeo hæc sumpta. Scilicet epistola: quam mnesilochus conscripserat apud pistoclerum. ¶ Sinon. Qui latuit in ulua: uel in sepulchro achillis: ultro hic se obtulit: ut a Troianis caperetur: cuius suasu equus receptus in Troiam est: huius cum meminit Seruius inqt autolicus: quidam fur fuit: qui se uarias fingebat in species habuit filium Sisyphum unū natus est Sinon. ¶ Ille ignē habuit: nam equo intra mœnia recepto dicit igne sublato signū græcis dedisse: & armatos tūc hoies equo pdiisse. Qd meminit Vir. Laxat claustra & nō illos patefact9: ad auras reddit equ9.

Priam9 unū dictus sit

Epeius qui fuerit

Atq; obtruncaret mœchum manufestarium.
Nunc quasi ducentis philippis emi filium,
Quos dare promisi militi, quos non dabo
Temere prius, q̄ filium conuenero.
Nunq̄ ædepol quicq̄ temere credam Chrysalo.
Verum lubet etiam has perlegere denuo.
Aequomst tabellis consignatis credere.



Chrysalus. Nicobolus.



Tridæ duo fratres dicuntur fecisse facinus maximum,
Quom Priami patriā Pergamū diuina mœnitū manu
Armis, equis, exercitu, atq; eximiis bellatoribus
Cum mille numero nauium decumo anno post subegerunt.
Non Pelides tormento fuit. prout ego herum expugnabo meū
Sine classe. sineq; exercitu, & tanto numero militum.
Cœpi, expugnaui amanti herili filio aurum ab suo patre.
Nunc prius, huc q̄ senex uenit, lubet lamentari, dum exeat.
O Troia, o patria, o pergamū, o Priame. nūc piisti senex.
Qui misere male mulctabere quadringentis philippis aureis.
Nam ego has tabellas obsignatas, cōsignatas, quas fero,
Non sunt tabellæ, sed æquos, quem misere achiui ligneum.
Epeius est Pistoclerus. ab eo hæc sumpta, Mnesilochus Sinonst
Relictus. ille non in busto Achilli. sed lecto accubat.

VALLA



Tridæ duo fratres. promiserat nicobulus se militi daturum pecuniam: ut metu filium liberaret: perspectis tamen filii litteris cauebat ne quid faceret: temere cauit sibi. chrysalus alias ad nicobulum a filio litteras pfert: quo id cōsequatur facilius. Exclamat ergo: ac triūphat chrysalus tanq̄ regna adeptus fuisset potentissima troiā inq̄ expugnasset. ¶ Atridæ. Agamēnō & Menelausq filii plistenis dicti sunt atrei. ¶ Pergamum. Troiam dicit ob ædificiorum altitudinem: nam iones alta quæcunq; ædificia: uocant pergama. ¶ Diuina menitum manu. Quod nūc munitum ueteres menitum hinc mœnia dicta. ¶ Armis: equis: exercituatq; eximiis bellatoribus mile cum numero nauium. Magna inter scriptores huius historiæ diuersitas. Ditem cretensem: daretē phrygium: & homerum: quæ res tamen hoc tempore nihil ad nos homeri sententia: duces fuere. xxxiii. naues mille centum & octuaginta sex: sed poetæ solent fere mille dicere. ¶ Non pelides tormento fuit. pelei filius achilles: non tā

Duces græcoꝝ ad troiā quot fuere & quot naues

mœnia

mœnia expugnauit troiana q̃ ego inquit chrysalus:& quoniam tormentis urbes expugnantur:tormenti usus est uocabulo. Achilles enim hectora expugnando: ac occidendo uisus est tormenti uel maximi locum obtinuisse. ¶ Male mulctabere:ualde puniere. Nam ut bene ualde:ita & male significat. ¶ Obsignatas:signo impressas:cōsignatas. Testimonio mnesilochi comprobatas. ¶ Equus:quem misere alchini ligneum:quasi e quercu confectū. Homerus. αλλάγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον δουρατέου, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ. & paulo post. δουράτεον μέγαν ἵππον ὅθ᾽ ἥατο πάντες ἄριστοι. quem secutus Lucretius inquit. Nec tam durateus troianis pgama partu. Inflāmasset equus nocturno grauigenarum. ¶ Epeius est pistoclerus. Varro Plaut. epeum fumificus:qui legioni nostræ habet coctum cibum:epeum fumicum cocum ab epeo illo:qui dicitur ad troiam fecisse equum troianum argiuis cibum curasse. ¶ Si non est: hoc notum apud Virgi. ¶ Non in busto achilli:bustum dicit ob achillis cineres. & achilli pro achillis. nam si græce declinet achilleus achillei erit genitiuus quibus: uocalibus in diphthongon coeuntibus:dicetur achilli.

Bachidē hēt secū. ille olim ut habuit ignē, qui signū daret,
Hunc ipsum exurit. ego sum Vlysses, quoius cōsilio hæc gerūt.
Tum quæ sunt hic scriptæ litteræ, hoc in equo insunt milites
Armati, atq; animati. probe ita res successit, meliusq; adhuc.
Atq; hic equos non in arcē, uerū in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium ex latebra fiet, hic equos hodie auro senis.
Nostro seni huic stolido, ei profecto nomen facio ego ilio,
Miles Menelaus. ego Agamēnon, idem Vlysses laertius,
Mnesilochus Alexander, qui erit exitium rei patriæ suæ.
Is Helenam abduxit, quoius caussa nunc facio obsidium ilio.
Nā illic audiui Vlyssem, ut ego sum, fuisse, & audacē, & malū.
Dolis ego depræusus sum, ille mēdicans pene inuentus interiit,
Dum sibi exquirit fata illorum. adsimiliter mihi hodie obtigit,
Vinctus sum, sed dolis me exemi. item se ille seruauit dolis.
Ilio tria audiui fuisse fata, quæ illi exitio forent.
Ex arce signum si perisset. alterum etiam est mors Troili.
Tertium, quom portæ scææ limen superum scinderetur.
Patria item tria tribus eis sunt nunc fata nostra huic ilio.
Nam dudum primo ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite, & de auro, & de lebo, ibi signū ex arce iā abstuli.
Iam duo restabant fata, tum nec magis id cœperam oppidum.
Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum.
Quom censuit Mnesilochum cū uxore esse dudum militis,
Ibi me inuinxit solui. atq; id piclū assimulo. Vlyssem ut pdicant
Cognitū ab Helena eē, pditū Hecubæ. sed ut & olim ille se ab ea
Blandiciis exemit, & ei persuasit, ut se amitteret,
Item ego dolis me illo expuli e periculo, & decæpi senem.
Post hæc cū magnifico milite, q uerbis urbes inermis capit.
Conflixi. atq; hoiem reppuli, dein pugnam conserui seni,
Eum ego adeo mendacio uno deuici, uno ictu extemplo
Cæpi spolia. is ducentos nunc nūmos philippos militi
Quos dare se pmisit, dabit. nūc alteris etiam ducētis usus est,
Qui dispensentur ilio capto, ut triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi præstat, non quinquaginta modo,
Quadringentos filios habet, atq; equidē ois lectos sine pbro.
Eos ego hodie omneis contruncabo duobus solis ictibus.
Nunc Priamo nostro, si quis est emptor, comicialem senem
Vēdā ego uenalē, quē hēo, extēplo, ubi oppidū expugnauero.
Sed Priamū astantē eccū ante portā uideo. adibo, atq; alloqr.
Ni. Quoia nam uox ppe me sonat? Ch. o nicobole. Ni. qd fit
Chrysale?

¶ EGO sum Vlysses. Cuius cōsilio: & astu res troiana periit. ¶ Tum quę hic sunt scriptæ litteræ. Comparat missas tabellas equo in Troiam recepto: in quibus quod fuere litteræ cōscriptę: tot inquit fuisse milites: qui senem expugnauerint. Senem autem ipsum ilion uocat ciuitatis arcem: ut si sequimur Seruium: ciuitatē ipsam. Strabo tamen: ac Ptolemæus Troiā ciuitatem dixerunt: Ilion uero arcem. ¶ Miles menelaus est. Nam ut Menelaus Helenam sic miles bacchidem reposcebat. ¶ Ille mendicans. s. Vlysses qui explorandi gratia sub mēdici habitu urbem Troiam introiuit: cognitusq; ab Helena: quæ hominem indicauit: uix euasit troianas manus. ¶ Ilio tria fata. Videlicet: uita Troili: Palladii conseruatio. Laomedontis sepulchrum integrum: quod in porta scęa fuit: ut cōmeminit Ser. adducens hunc locum. ¶ Signū Palladiū: quod in arce troia fuit palladis deæ antiquum e ligno compactum quod noctu raptum est a Diomede: & Vlysse trucidatis arcis custodibus. ¶ Cum magnifico milite: Ironicos dictum cū cleomacho. ¶ Sed priamus hic. s. senex noster: qui nō quinquaginta: ut ille habuit filios. sed quadringentos habet: hoc est nūmos philippeos: quibus semel: & iterum plectetur. ¶ Comitialem. Quasi sine sensu: morbus nanq; comitialis sine prorsus ullo sensu homines reddit caput: & superiores cerebri partes pituita inuadente. ita ut homo concidat necesse sit: hoc morbo Herculem laborasse tradunt: ideo sacer dictus. ¶ Cogistin: p coegisti ne: ut scilicet filius resipiscat. ¶ Asta bellas. Alteras cōfinxerat litteras: ut ducentis aliis nūmis senē admutilaret. Nunc superum limen. Alludit ad id: quod paulo ante dixerat tertium fatum Troię fuisse cum portæ scææ superum limen scinderetur: quod factum est equo in urbem recepto: de porta scæa meminit Strabo. l. xiii. Dares quoq; phrigius per portam scęam dixit gręcos ab Antenore in urbem inductos. ¶ O pater. Incipit epistola. ¶ Alium gerulum. Qui ei pecuniam afferat a gerendo gerul

SARACENVS.

Ilion quid fuerit

Morbus comitialis qui fit

lus. ꝑ Pol haud derides. Verba sunt nicoboli: non epistolæ. ꝑ Stulte fecisse fateor. Prosequitur dictatum epistolę. ꝑ Prius te cauisse. Loquitur ipse nicobolus. ꝑ Abest. Lege: abs te. ꝑ Si plus perdundum sit: periisse suauius est: Probe monemur hoc dicto: pluris facere nos debere honoris iacturã q̃ pecuniarum. ꝑ Dispalescere. Palas fieri. ꝑ Fit uasta troia. Rursus redit i metaphora. ꝑ Esse te senem miserrimum: Dictum hoc est: non audiente sene. ꝑ Ad quęstorem. Per translationem dictum est: nam pręda de captis urbibus ad q̃storem deferri solebat.

Pręda ad quos deferrã solebat

VALLA

❡ EX latebra fiet: quia & in equo: quoq; ligneo idem gręci factitarunt. Nomen facio illum senem inquit ilii uoco. ꝑ Vlysses laertius laertæ filius. ꝑ Est alexãder: qui & paris nominatur. ꝑ Nũc face obsedi ilion igne. iliõ nempe senem inuasi. ꝑ Eidem: subaudi ilio. ꝑ Tria fuisse audiui fata. imminentes necessitates. ꝑ Signum ex arce. palladium dicit: nam palladis statuam Vlysses & Diomedes ex arce sustulisse perhibentur. ꝑ Portę scææ: Quę troiana fuit. ꝑ Limen superum. Quia & inferum est dictum: quod ingredientibus se in transuersum offerat: limis si quidẽ est qui obtortis spectat oculis. ꝑ Pugnam conserui seni: hoc est pugnaui cum sene: ac in eius congressum ueni. ꝑ Qui dispensetur: ut dispensatio fiat: est enim impersonale dispẽsetur. ꝑ Sine probro: absq; libidinis flagicio. ꝑ Comicialem senem. Aut quia in comitiis populi suffragiis magistratus uendebant. Aut commicialem quia ipsum supra stolidũ nominauit: & comicialis abactus sensibus stolidus uideatur & notandũ cum morbum dicamus comicialem senem dixisse comicialem: ita actiue & passiue nomina fere antiqui: ita irrigua prata. ita fontem irriguum. ita nequicq̃ populo bibulas donaueris aures. Persius & bibulam lauare fauillam. Virgili. Et potores bibuli media de nocte falerni. Oderunt porrecta negantem pocula: passiue dixit Horati. ꝑ Quid quo te misi. quid inquit fecisti de eo: quo te misi. ꝑ Ecqd cogistin. nunquid compulasti inquit ꝑ Quiui commisci. quantum animo potui compræhendere: unde & commentum: quod græci uocant enthimema. ꝑ Turbat equus lapides pro deturbat. ac deiicit. aut uitalem tibi: idest si me modo uis uiuere. ꝑ Alium gerulum querat. Baiulum dicit: qui perferat. ꝑ Volgo dispalescere: idest passim omnibus innotescere. ꝑ Onustus incederem. oneratus dicitur: ut baiulus: & magnorum onerum gerulus.

Limis qui dicatur

Pulchrum notabile

Quid qđ te misi, ecquid nam egisti? Ch. rogas? gradere nunc.
Ni. gradior.
Ch. Optum' sum orator, ad lachrumas coegi hoiem castigãdo,
Maleq; dictis, q̃ qdẽ qui cõmisisci. Ni. qd ille ait? Ch. uerbum
Nullum fecit lachrumãs, tacitus auscultabat, quæ ego loqbar.
Tacitus conscripsit tabellas, obsignatas mihi has dedit tibi me
iussit dare.
Sed metuo ne idẽ cantent quod priores. nosce signum eius.
Ni Noui, iubet pellegeř has. Ch. pellege. nũc supũ limẽ scidit,
Nunc exitium adest ilio. turbat equos lepide ligneus.
Ni. Chrysale ades, dum has ego pellego. ch. quid me tibi ades
se opus est? Ni. uolo.
Vt qđ iubeo, facias, ut scias q̃ hic scripta fiet. Ch. nihil moror.
Neq; scire uolo. ni. tñ ædes. ch. qd op' ẽ? ni. taceas, id qđ iubeo,
Facias. Ch. adero. Ni. heu lr̃as minutas. Ch. q qdẽ uideat parꝫ,
Veꝝ q satis uideat, grãdes satis sunt. Ni. aium aduortito igit.
Ch. Nolo inq̃. Ni. at nolo inq̃? Ch. quid opus est? Ni. at enim
id quod te iubeo facias.
Ch. Iustum est, tuus tibi seruos tuo arbitratu seruiat.
Ni. Hoc age sis iã nũc. ch. ubi lubet, recita, auriũ opã tibi dabo.
Ni. ceræ qdẽ haud parsit, neq; stilo. sed qcqd ẽ pellegere st certũ
O pater, ducentos philippos quæso Chrysalo
Da, si esse saluom uis me, aut uitalem tibi.
Ch. Malum qdem hercle magnum tibi dico. ni. quid est?
Ch. non prius salutem scripsit. ni. nusq̃ sentio.
Ch. non dabis, si sapies. uerum si das, maxume.
Næ ille alium gerulum quærat, si sapiet, sibi.
Nam ego non laturus sum, si iubeas maxume.
Sat sic suspectus sum, cum careo noxia.
Ni. Ausculta porro, dum hoc quod scriptust, pellego,
Ch. Inde a principio iam impudens epistola est.
Ni. Pudet prodire me ad te in conspectum pater,
Tantum flagitium te scire audiui meum,
Quod cum peregrini cubui uxore militis.
Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi uitam ex flagitio tuam.
Ch. nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
Ni. Stulte fecisse fateor, sed quæso pater,
Ne me in stulticia, si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atq; oculis indomitis fui.
Persuasum est facere, quoius nunc me facti pudet.
Te prius cauisse ergo, q̃ pudere æquom fuit.
Ch. Eadem istæc uerba dudum illi dixi omnia.
Ni. Quæso, ut sat habeas id pater, quod Chrysalus
Obiurgauit me plurimis uerbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Vt ei te habere gratiam, æquom sit, bonam.
Ch. Est ne istuc istic scriptũ? ni. hem specta, tum scies,
Ch. Vt qui deliquit, supplex est ultro omnibus.
Ni. nunc si me fas est obsecrare abste pater,

Da mihi ducentos nũmos philippos te obsecro.
Ch. ne unum quidem hercle si sapis. ni. sine pellegam.
Ego iusiurandum uerbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante uesperum
Prius, q̃ a me abiret. nunc ne periurem pater
Cura, atq; abduce me hinc ab hac quantum potes,
Quam propter tantum damni feci, & flagitii.
Caue tibi ducenti nummi diuitiæ fuant,
Sexcenta tanta reddam, si uiuo, tibi.
Vale, atq; hæc cura. quid nunc censes Chrysale?
Ch. Nihil ego tibi consilii hodie quicq̃ dabo,
Neq; ego haud cõmittam, ut si quid peccatum fiet,
Fecisse dicas de mea sententia.
Verum, ut ego opinor, si ego in istoc fiem loco,
Dem potius aurum, q̃ illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt, utram tu accipias, uide.
Vel ut aurum perdas, uel ut amator periuret.
Ego neq; te iubeo, neq; ueto, neq; suadeo.
Ni. Miseret me illius. Ch. tuus est, non mirum facis.
Si plus perdendum sit, perisse satius est,
Quam illud flagitium uolgo dispalescere.
Ni. Næ ille ædepol Ephesi multo mauellem foret,
Dum saluos esset, q̃ reuenisset domum.
Quid ego istic, quod perdundust, properem perdere?
Binos ducentos philippos iam intus efferam,
Et militi quos dudum promisi miser,
Et istos. mane istic, iam exeo ad te Chrysale.
Ch. Fit uasta Troia, scindunt proceres Pergamum
Sciui ego iamdudum, fore me exitium Pergamo.
Aedepol qui me esse dicat cruciatu malo
Dignum, næ ego cum illo pignus haud ausim dare.
Tantas turbellas facio. sed crepuit foris.
Effertur præda ex Troia, taceam nunciam.
Ni. Cape hoc tibi aurum Chrysale. i fer filio,
Ego ad forum autem hinc ibo, ut soluam militem.
Ch. non equidem accipiam, pro in tu quæras, qui ferat.
Nolo ego mihi credi, ni. caue uero, odiose facis.
Ch. non equidem capiam. ni. at quæso. Ch. dico, ut res se hẽt.
Ni. Morare? Ch. nolo inq̃ aurum concredi mihi.
Ni. Obe odiose facis. Ch. cedo, si necesse est.
Ni. Cura hoc, ad uos iam ego a foro reuenero.
Ch. Curatust te esse senem omnium miserrumum
Hoc est incœpta efficere pulchre, ueluti mihi
Euenit, ut ouans præda onustus incederem.
Salute nostra, atq; urbe capta per dolum
Domum reduco integrum omnem exercitum.
Sed spectatores, uos nunc ne miremini,
Quod non triumpho. peruolgatust, nihil moror.
Verum tamen accipientur mulso milites.
Nunc hanc prædam omnem ad quæstorem deferam.

lus. onustus autẽ: ubi oneri est onus. quæ totum dtoribus onusta baccis ambulet. ¶ Peruulgatum est: res ni- mia trita triumphus: ego autem sele- cta ab aliis mihi uolo. ¶ Ad quæsto- rem deferam. Quæstorum bini magi- stratus erant: unus eorum: qui præe- rat carceri a quærendis criminibus dictus. Alter qui præerat reditibus a quærendis nominatus pecuniis: in qua nunc ponitur significatione.

Quęstores quot

¶ SEXcenta tanta reddaʒ: ita scribi debet ex codicibus antiquis: & recta grãmaticæ lege: non sexcenta tantuʒ: ut Pius iterpres mucidus legit: & huic simile est illud in pseudolo: quasi mu- hi non sexcenta tanta soleant credier.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

Quam magis. Phyloxenes pistocleri pater a lydo pædagogo commonefactus filium amoribus irretitum: quod ille multum amando feruet modum quærit. In pectore foueo. Voluo teneo considero: est fouere nutrire: & calidum tenere: unde focus. Turbat turbet. Archaismos: ut feruo uitem feruit. Placitat. Pro placeat: metalassis figura deriuatum pro primitiuo. Dare do sumere. Concedentis do & permittendo ut sumat. Sed nimis nolo. Attendendus est sensus: non quod uelit filio nimium indulgere: sed dum obsequitur patri: filius nimis licentiosus est. Viso. Pro uidere: nam supra phyloxenes mnesilochum rogauerat filium: ut commonefaceret pistoclerum sodalem suum nimium lasciuientem. Eo est ingenio natus. Idest talibus moribus & uita institutus.

VALLA

Quam magis. Phyloxenus secum dolet: pistoclerum filium esse corruptum illecebris meretricum. Turbas turbet. Antiqua figura est. Turba multitudo dicitur. Turbæ tumultus. Præcipitem inscitus capessat: sine consilio rerum imperitus ad amores declinet. Sed more modesto: id est: quod Horatius in arte poetica inquit dum senum describit mores. Laudator temporis acti: se puero censor: castigatorque minorum. Desidiæ: inertiæ: unde & desides dicuntur: qui se se perinde accessioni plurimum dedãt. Eo est igenio natus. ad id maxie natura suapte inclinatus: ut uirtutẽ foueat.

Turba qd sit & qd tumultus

SARACENVS.

Vicunque. Nicobolus dum militi pecunias exoluisset resciuit meretricari filium: a seruoque chrysalo fuisse pecunia ludificatum: pro dit ergo ira succensus: simulque senex aliter phyloxenes ambo filiorum perniciem conquerentes. Stulti. Imprudẽtes: & insani: est illud Ciceronis Paradoxũ: omnes stultus insanire: hoc est: qui duce ratione: non mouetur: mentis sanitate carere. Stolidi. Non tam excordes dicuntur q̃ molesti: & illepidi. Fatui. A fando insulsi licet differant teste Donato: nam dicto fatuus: insulsus corde. Fungi. Quod corporis est retulit ad animum: fungi enim facile putrescunt: nec soliditatem ullã habent. Bardi. Vi & ingenio tardi. Blenni. Stulti dicuntur Fest. Bucones. Qui buccas ingentes habent: ut labeones a labiis: nam ii a physiognomis habentur leues: & futiles. Ludõ his factũ. Pro ab his ludificari. Adtondit. Ad cutem usque. Peracescit. Acore: & molestia quadam acuitur. Auro emunctum. Velut exhaustum: & pecunia denudatum emunctos tamen docente Donato: quandoque dicimus elegantes: & facetos. Nauci facere: ut paruifacere:

Fatui unde dicti

Phyloxenes.

Quã magis in pectore meo foueo, q̃s meus filius turbas
Turbet, quã se ad uitã, & quos ad mores p̃cipitẽ isciẽtis
Capessat, magis curæ ẽ. magisque ad formido, ne is peat
Neu corrumpatur. scio, fui ego illa ætate, & feci illa omnia,
Sed more modesto neque placitant mores, quibus uideo uolgo
Gnatis esse parentes, dati, habui scortum, potaui, dedi,
Donaui. & enim id raro. ego dare me ludum meo gnato
Institui, ut obsequium animo sumere possit, æquom puto.
Sed nimiũ nolo desidiæ ei dare ludum. nunc Mnesilochum,
Quod mandaui, uiso ecquid eũ ad uirtutẽ, aut ad frugẽ opa, sua
Compulerit, sicut eum conuenit, scio fecisse, eo ingenio st.

QVINTVS ACTVS.

Nicobolus. Phyloxenes.

Vicunque ubiubi sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac,
Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, buccones, blẽni, ego
Lõge anteeo stultitia, & morib' indoctis, perii. pudet
Hoccine ætatis ludũ bis factũ esse indigne. q̃ magis id repeto,
Tam magis uror, meus quem filius turbauit: perditus,
Atque etiã eradicatus sum. omnibus exemplis crucior, omnia
Me mala consectantur, omnibus exitiis interii, Chrysalus
Me hodie lacerauit. Chrysalus me miserũ spoliauit, is me scel'
Auro usque attondit doctis indoctum dolis, ut lubitust;
Ita miles memorat meretricẽ eẽ, quã ille uxorẽ esse aiebat,
Omniaque, ut quodque acciderat, memorauit, eã sibi hunc annum totum
Conductã. reliquom auri id factũ, qd ego ei stultissimus hõ
Permisissem. hoc hoc est, qd peracescit. hoc demust qd p crucior,
Me hoc ætatis ludificari. imo ædepol sic ludos factum
Cano capite, atque alba barba, sic miserum me auro esse emunctũ.
Perii. hoc seruõ meũ nõ nauci facere esse ausũ; atque ego si alibi
Plus pdideri, minus ægre habeã, minusque id mihi dãno ducã.
Ph. Certo hic ppe me mihi nescio qs loq uisus ẽ. sed quẽ uido,
Hic qdẽ pr Mnesilochi st. Ni. euge, sociũ ærũnæ, & mei mali
Video. salue Phyloxene. Ph. & tu. unde agis? Ni. unde homo
miser, atque infortunatus. Ph. at
Pol ego ubi sum, eẽ ibi miserum hoiem decet, at infortunatũ.
Ni. Igit' pari fortuna, ætate ut sumus, utimur. Ph. sic est. sed tu,
Quid tibist? Ni. pol mihi par idem, quod est tibi. Ph. nunqd.
nam ad filium
Hæc ægritudo attinet? Ni. admodum. Ph. idem mihi morbus
in pectore st. Ni. at mihi (qd tibi
Chrysalus optumus hõ pdidit filiũ, me, atque rẽ oẽm meã. Ph.
Ex filio nam obsecro ægrest? Ni. scies. is periit cum tuo,
Atque ambo una, nam amicas æque habent. Ph. qui scis? Ni. uidi.
Ph. hei mihi,
Disperii. Ni. qd dubitãus pultare atque hoc euocare ãbas foras?
Ph. Haud moror. Ni. heus bacchis, iube sis actutum aperiri
Nisi mauoltis fores, & postes comminui securibus.

paruifacere: nauci enim pro nugis aliter pro oleæ: aut nucis nucleo: ut est apud Festum uidere.

QVicunq; ubi sunt. Nicobulus fert ęgerrime q̄ resciuit sibi data uerba: meretricéq; esse non militis uxorē: ob quā tantam profunderat pecuniā: obuius phyloxeno pariter cū illo stomachatˀ aduersus chrysalū: ac filiū ut phyloxenus aduersus suū pistoclerū. ⁋ Stulti. stultus dicitˀ sine prudētia affectibus obnoxius: unđ & Cice. paradoxon oēs stultos insanire: & Hora. de auaro locutus inqt: stultus & insanus. ⁋ Stolidi. sensibus imperfecti. ⁋ Fatui: qui sale carent. ⁋ Fungi. Nullius utilitatis. ⁋ Bardi: quos græce ita dictos: a latinis tardos nominari supra diximus: ut tamen gręcū nobis iam receptū sit nomen. ⁋ Blemii. blemios inquit Fest. Plau. indicat: uel a græco βλιμαι νω το οργιζομαι. quod ut inquit Horatius: ira furor breuis sit: uel ab eo: quod græci dicūt. βλιξαι τοβαστάξαι. quod sacrinaꝝ baiuli in contemptu sint. ⁋ Bucones: quod qui amplā buccam habeāt: crassaq; labia a physiologis nota stultitiæ dicantur insignes unde & labiones fatui. ⁋ Eradicatus sum: ab radicibus conuulsus: a stirpibus sumpta translatione: quæ conuulsæ exarescūt. ⁋ Hoc est quod paracescit: idest mihi in animo acidum efficitur. ⁋ Non naucifacere. pro paruifacere. Fest. Naucus pro nugis ponitur alias pro oleæ: aut nucis nucleo. Alii oium reꝝ putamen ita appellari uolunt: quidā ex græco νεκυς leuem hoiem significari uolētes: quidam sic uolunt appellari membranulam: quæ in nucis: uel glandis est medio. ⁋ Chrysalus optimus homo. ironicos: & perinde pronunciatione adiuuandum est. ⁋ Fores & postes: fores quia foris postes quia post fores: atq; ambulacrum. Cice. tamen in clodiū ad pontifices. Postē inquit teneri in dedicatione oportere uideor audisse tēpli: ibi enim postis est: ubi aditus tēpli est: ualuæ ambulationis. hinc postica dicta: ē ēt postica postrema spacii pars: qđ augures in aere metiūtur: sicut antica añrior. hic ēt posticū gūe neutro ostiū: qđ i postrēa domꝰ pte. Hora. Atria suātē postico fallę cliētē.

VALLA.

Blemii qui dicantur

Naucus q dicatur

Postica qđ sit

SARACENVS





QVis sonitu. Hæc scæna finem facit comœdiæ: deluduntur primum ambo senes a meretricibus: postrēo earum blanditiis illecti ultro cum filiis accubant. ⁋ Ouis. Senes dicit canos: & albicantes. ⁋ Pastor earū Perstat in metaphora: quasi a reliquo grege aberrauerint: ideo a pecu dixi idest a grege. ⁋ Balitantes. Balatum ædentes: balare siquidem ouium est. ⁋ Altera bis detonsa. De nicobolo loquitur: a quo bis chrysalus pecuniā detraxerat. ⁋ Thimianæ. Forte thimo pastę: thimus herba gratissima & apibus & pecudibus: hac herba lapideos cāpos narbonensis prouinciæ refertos fuisse constat: hoc pene solo redditu e longinquis regionibus pecudū millibus eo conuenientibus: ut thimo uescerentur: ut Author Plini. est. ⁋ Limulis oculis. Obtortis & in obliquum spectantibus.

Bacchis. Nicobolus. Bacchis. Phyloxenes.

QVis sonitu ac tumltu tāto noīat me, atq; pultat fores?
Ni. Ego, atq; hic. Ba. quid hoc est negocii. nam amabo quis has huc oueis
Adegit? Ni. oueis nos uocāt pessumæ. Ba. pastor harū dormit,
Sic a pecu balitātes. Ba. & pol nitēt. haud sordidæ (cū hæ cunt
Videtur ambæ. Ba. at tonsæ hæ quidē ambæ a nobis usq; sunt.
Ni. Vt uidentur deridere nos? Ph. sine usq; arbitratu suo.
Ba. Rerin ter in anno tu has tonsitari? Ba. pol hodie altera
Iam bis detonsa certost. Ba. uetulæ sunt, thymianæ. at bonas
Fuisse credo. uiden limulis ut, obsecro, ituent? Ba. ecastor sine
Omni arbitror malitia esse. Ph. merito hoc nobis fit, q quidem
Huc uenerimꝰ. Ba. cogātur itro qdē, Ba. haud scio qd eo opꝰ sit,



QVis sonitu tumultuanti. Bacchides fores aperientes: uisis senibus ludos eis faciunt: quoad tādē illecebris eos in suā perducunt sententiam. ⁋ A pecu balitantes pecus pecudis: & pecus pecoris: & pecu pecu. & pecuarˀ pecuaris dicimus Persius. sindor: ut archadiæ pecuaria rudere dicas: est etiam adiectiuum. unde & res pecuaria. balito iteratiuū uerbū est: nā balare dicitur oues ut hinnire equi barrire elephātes. Mugire boues: rudere asini ita alia suas edere uoces aialia. ⁋ Rerin: an reris. ⁋ Tōsitari: a tondeo iteratiuuꝫ uerbū. ⁋ Tinæminæ: minæ glabrę oues dicuntur. Varro in rebus rusticis: ubi de ouibus. Extra luscam surdam minam: idest uentre glabro. At a tineis lanę abroduntur. ergo tineaminę oues glabræ: nō attonsę: ut prius dictum: sed obuetustatem: nā uetulæ dixit: obtinere as lanas amiserūt: & urbanissime dictum quasi eorum filii: a quibus spoliati pecuniis: tanq̄ lana sint tinæ: metaphoricos enim dicta sunt omnia. ⁋ Limulis oculis obtortis. ⁋ Cogantur quidem intro: idest colligantur: in unumque agantur. Virgilius. tytire coge pecus. Cicero pro cecinna coacti sunt ii: qui ab aliquo unum in locum congregati: si non modo conuocati non sunt: sed ne conuenerunt qdem: sed modo fuerunt: qui etiam annea non uis: ut fieret: uerum colendi: aut pascendi causa esse in agro consuerant defendes homines coactos non fuisse: & quia plærunq; ubi multitudine opus est: homines cogi solent. ideo de coactis compositum interdictum est: ab eo etiam compositū nomen sub coacta: utpote mollior pellis pellibus aliis subiuncta.

⁋ DEbent: ex codi. antiquis: falæ & uersus necessitate: & non ut plus ait dent. ⁋ Putide, ex codi. antiquis.

VALLA.

Minæ quę dicantur

Cogere qđ sit

VGOLETVS ET GRAPA.

Q uæ nec lacte,nec lanam ullã habent.sic sines astét.exoluere
Quanti fuere,omnis fructus iam illis decidit.an non uides
Vt solæ libere crassentur.quin ætate eas iam
Credo esse mutas.ne balant quidem quom a cætero pecu
Absunt.Ph.stultæ atq; malæ uidentur. (sunt.
Ba.Reuertãur itro soror.Ba.ambæ.Ni.mãete.hæ oues uos uo
Ba.Prodigiũ hoc qdé est.humana nos uoce appellant oues.
Ph.Hæ oues uobis malã ré,magnam quom debent,dabunt.
Ba.Si quam debes,te condono,tibi habe.nunq̃ abs te petam.
Sed quid est,qua propter nobis uos malum minitamini?
Ph.Quia nostros agnos conclusos istic esse aiunt duos.
Ni.Et præter eos agnos,meus est istic clam mordax canis.
Qui nisi nobis producuntur,iamq; emittuntur foras,
Arietes truces erimus,iamq; in uos incursabimus.
Ba.Soror é,qđ te uolo secreto.Ba.eho amabo.Ni.quo illæ abe
Ba.Senem illum ego tibi dedo ueteriorem soror, (unt?
Lepide ut lenitum reddas,ego hunc iratum aggrediar.
Ba.Possumus nos hos intro illicere huc?Ba.ego pensum meũ
Lepide accurabo,q̃q̃ odiosum est mortem amplexarier.
Ba.Facito ut facias.Ba.taceas.tu tuum facito,ego quod dixi,
Haud mutabo.Ni.quid illæc illic in consilio duæ
Secretæ cõsulũtãt?Ph.qd ais tu hõ?Ni.qd me uis?Ph.pudet
Me dicere qddã.Ni.qd est,qđ pudeat?Ph.sed amico hoi tibi
Q đ uolo credere,certust.nihili sum.Ni.istuc iampridem scio.
Sed qd nihili sis memora.Ph.tactus sum uehementer uisco.
Cor stimulo fodit.Ni.pol tibi multo æquius est coxendicem.
Sed quid istuc est?& si iam ego ipse quid fiet,prope
Scire puto.me uerũ audire ét ex te studeo.ph.uiden hanc?
Ni.uideo.p.hæđ malast mlier.ni.pol uero ista mala,& tu nihili
Ph.Quid multa?ego amo.ni.an amas?ph.necas.ni.tun hõ pu
Amator istac fieri ætate audes?ph.qui non?ni.quia (tide.
Flagitium est.ph.quid opus uerbis est?ego meo filio
Non sum iratus.neq; te tuo est æquom esse iratum,si amant,
Sapienter faciunt,sequere,hac eunt.ni.eccas tandé,probri
Perlecebre,& persuastrices,quid nunc etiam redditis
Nobis & filios,& seruom?an ego experior tecum
Vi maiore?ph.abin hinc,non hõ tu qdem es. qui isthoc pacto
Tã lepidã illepide appelles.Ba.senex optũe q̃tũ in terra est,
Sine hoc exorare me obsecro abs te,ut istuc delictum
Desistas tantopere ire oppugnatum.ni.nisi hinc abeas,
Q uanq̃ tu bella es,malũ tibi magnũ dabo iam,Ba.patiar,
Non metuo,ne qd doleat,quod ferias.Ni.ut blandiloquast?
Hei mihi metuo.Ba.hic magis trãq̃llust.i hac mecum itro,atq;
Si quid uis,filium concastigato.ni.ab in a me scelus? (ibi,
Ba.Sine mea pietas,exorem.ni.exores tu me?Ba.ego quidem
Ab hoc certe exorabo.ph.imo ego te oro,ut me itro abducas.
Ba.Lepidũ te.ph.at scin quo pacto me intro abducas?Ba.me
cum ut sis.
Ph.Omnia quæ cupio,cõmemoras.ni.uidi ego hoiem neq̃,
Veq; te neminé deteriorẽ.ph.ita sum.Ba.i hac mecum intro.

Vbi tibi

SARACENVS.

¶ Lactem. Nam lactis ueteres: nos lac. ¶ Exoluere. Excreuere ad summũ usq;: uel excrescere desierũt. ¶ Grassentur: gradiãtur: neuius apud Noniũ: nũc me res ipsa reprimit: sæpe hæc eadẽ grassatus uia. Affranius quoq; cõsilii grassatus uia dixit Salust. in iugurta: dux atq; impator mortaliũ aius est: q ubi ad gliã uirtutis uia grassat: abũde polens: potẽsq;: ac clarus ẽ: aliter grassari supra modũ scæuire: idẽ grassatores: q hostiliter gradiunt. ¶ A cætero pecu. Dr hoc pecu. & pecus oris: pecꝰ est oẽ aial gregatim pascẽs: sub hoc nomine dr: & qñq; pro piscibus acceptũ est. Luci. multæq; natãtes squamigere pecudes. ¶ Mordax canis. Chrysalũ intelligit. ¶ Veteriorẽ. Phyloxenẽ. s. nunc qrũt blãdimentis suis senes ad se pellicere. ¶ Possumus nos. Emaculatꝰ est a nobis iterloquẽtiũ ibi ordo loqũtur bacchides: nõ senes. ¶ Meũ pẽsum accurabo. Metaphoricos: faciã offm meũ: sublandibor seni. pensum pprie manipulũ lunę dicimus. qđ pendeat e colo: & trahatur fuso. ¶ Quid ais tu. ¶ Iã cœperat libidine cõmoneri. ¶ Nisi habeas. Iam adierat senem bacchis. ¶ Ne qd mihi dolent: q̃ lepide: & uenuste: honestaq; locutione pfert turpe dictũ: & simul ironicũ: nã ictus uenerei in sene debiliores sunt. ¶ Vidi ego neq̃ hoiem. ¶ Sermonem hũc potius credimus nicobolo in phyloxenẽ q̃ bacchidi in nicobolũ. ¶ Tristes: uel mœsti: uel irati. ¶ Amissis. Pro amiseris. ¶ Lepidũ te. Verba sunt alterius bacchidis. ¶ Terebrat. Est terebrare terere: & pforare: hic per translationẽ: ut ẽt Persius: uarre regusta tum digito terebrare salinũ cõtemptus pages. ¶ Addictos. Tanq̃ morti destinatos: & obnoxios.

Grassari qd sit

Pẽsũ qd sit

Terrebrare quid sit

VALLA

Lac qũo flectatur

¶ QVAE nec lactẽ: hic lactis quod nunc hoc lac ueteres dixere. ¶ Libere grassent: crudescant. inde & grassatores latrones dicti: ac sicarii. ¶ Meum pensũ: meũ fusum: hoc est meũ onus. ¶ Cor stimlo fodit: subaudi amoris. ¶ Aequs est coxendicem subaudi pforari q̃ cor ipsum: ut stimulo coxendice traiecto etiã pudibunda pforentur. ¶ Et psuastrices. ab eo: qđ est persuasor uerbale fœmininũ psuastrix fecit: qa psuasrix: ne diceret: prohibebat euphonia. sicut ab eo: qđ est amator amatrix: & lector lectrix tergo aditũ est: ut tonsor tonstrix. ¶ Culpa tua amisis: p amiseris. ¶ Vt terebrat. i. pferat. Persius Varro regustatum digitũ terebrare salinũ. ¶ Tãq̃ qdẽ ad. morti dstiatos.

¶ Lepide ipse hic sunt: Verba sunt recitatoris.

Eq; adeo hæc faceremus: nos inquit recitator hęc in comœdia nõ memoraremus: nisi an

n

Vbi tibi sit lepide uictibus, uino, atq; unguentis.
Satis iam satis uos tristes. ph. cõuiuii me nihil pœnitet, ut sum acceptus.
Ni. quadringẽtis philippis filius me, & chrysalus circũduxerũt.
Quem quidem ego ut non excruciem, alterum tantum auri nõ meream. ba. quid tandem si dimidium
Auri redditur. i hac mecum intro, atq; ut eis delicta ignoscas. ph. faciet.
Ni. Minime, nolo, nihil moror sint sic, malo illos ulcisci ambo.
Etiã tu hõ nihili? ph. qđ Di dãt boni, caue culpa amissis tua.
Dimidiũ auri dat, accipias. potesq;. & scortũ accũbas. Ni. egó
Vbi filius corrumpatur meus, ibi potẽ? ba. potandum est.
Ni. Age iã id, utut ẽ, & si ẽ dedecor, patiar facere, iducã aium.
Egon, quom hæc cum illo accumbet, inspectem? ba. immo equidem ædepol tecum accumbam,
Te amabo, & te ãplexabor. ni. caput prurit, pii. uix qđẽ negito.
Ba. non tibi uenit in mentẽ amabo, si dum uiuas, tibi bñ facias,
Iã pol id qđẽ eẽ haud plõgiquom? neq; si hoc hodie amiseris,
Post in morte id euẽturum esse unquam? ni. quid ago. ph. quid agas, etiam rogas?
Ni. Lubet, & metuo. ba. qđ metuis? ni. ne obnoxius sim filio, & seruo.
Ba. mel meũ amabo, istæc siũt. tuus est, ũñ illũ censes sumere,
Nisi quod tu te illi dederis? hanc ueniam illis te exorem sine.
Ni. Vt terebrat? satin ut offirmatũ qđ mihi erat, id me exorat.
Tua sum opera, & pp te improbior. ba. nusq̃ me auelles satin.
Ego istuc habeo offirmatũ. ni. qđ dixi semel, haud mutabo.
Ba. It dies, ite intro accubitum, filii uos expectant intus.
Ni. Quam nos quidem a ꝑ itũ emorimur. ba. hic uesper ẽ, nos sequimini.
Ph. Ducite nos quocunq; lubet, tanq̃ uobis addictos quidem.
Ba. Lepide ipsi hi sunt capti, suis filiis qui fecere insidias.

GREX.

Si senes, nisi fuissent nibili iam inde ab adolescentia,
Non hic tantum flagitii facerent canis capitibus,
Neq; adeo hæc faceremus, ni antehac uidissem⁹ fieri,
Vt apud lenones riuales filiis fierent patres.
Spectatores, uos ualere uolumus, & clare applaudere.

tea uidissemus senes aliquos: id efficere patres inquam filiis riuales esse.

IT dies ex codicibus antiquis: & necessitate carminis. VGOLETVS ET GRAPA. SARRACENVS.

IN Mustellariæ Argumentum.

AMicam philocomasiũ: ut emittat philolaches mãu patre absente teuropide ab danista sumit nũmos fœnore: ad scitoq; callidamãte amorum socio: scortantur simul: redeũti in patriam teuropidi: ne domi depræhendat pergræcantem filium: fit obuius seruus tranio fingit ędes terrificis uexari mõstris: filiũq; propterea emisse uicini domum: & ut fictæ fallaciæ fidem faciat: rogat uicinum simonem teuropidi concedat eius: ut inuisat domum: ad cuius exemplum dicit se uelle ædificaturũ gynæcium: assentitur simo: ducitur teuropides tanquam emptas in proprias ædes: aduenit interim danista: petit sibi sortem: & fœnus dari: hero seruus simulat pecuniam sumptam pro ædibus: fidem habet teuropides confictis dolis: donec a callidamãtia seruis edoctus agnoscit: se delusum a seruo: quem dum ulcisci quæritat: rogatur seruo suoq; ignoscat filio: senex pcibus delinitus utrisq; remittit noxam.

Argumentũ in Mostellariam. VALLA.

THeuropides dũ abest domo: diu traniõis sui iprobitate phylolaches corrupt⁹: theuropidis fili⁹ amore phylocomasii meretricis: uña cũ callidamãte sodali: q delphium adamabat meretricẽ: rẽ dilapidat familiarẽ. Redeũti domũ theuropidi seruus tranio fit obuius: q cũ psensisset aduentare occludi fores iusserat: & oẽs in ædib⁹ cõuiuas tacere mãdauerat. astu occupat theuropidem: aitq; ob mõstra: quæ domi fuerãt cognita oẽs excessisse domo: ædesq; phylolachetem alias habitare. philolachetem ob turpiter absumptã rẽ grauato fœnore: cũ nec alieni cõflati æris: uis ulla nõ essem dissoluẽdi: istat: urget fœnerator lucrũ suũ petẽs. Itẽ tranio seru⁹ theuropidi ludit: aitq; ab hoc postulãte mutuã sumptã pecuniã: ut ædes phylolaches coemeret: q̃ nã sint ædes illæ exqrẽte theuropide: uicini pximi ait: a quo seruus ipetrat tranio: ut uisant exẽpli cã. Astu oi deniq; detecto traniõis: req; oi pcepta theuropidẽ seruus tranio uitat: in aramq; cõfugit: in qua se tutũ facit: hãc oẽm cõtrouersiã phylolachetis sodalis callidamantes reducit in concordiam: qđ oẽm phylolachetis ipensam se persoluturũ dicat traniõi: ut cognoscat: ipetrat difficulter.

Nominum etymologiæ. VALLA.

THeuropides: quod græci theorume dicant: quod nos inspicio: quod uaria adueniẽs cogatur inspicere. ¶ Phylolaches. Quia phylos amor: & lanchano sortior dicatur: sortitus. n. cũ callidamãte est amores. ¶ Callidamantes. qa calon pulchrũ dr: & damazo domo. Irati nãq; theuropidis filio & seruo aium domuit. ¶ Phylocomasiũ meretrix: quod phylo amo dicatur: & comao nutrio: q perpetuo alat: augeatq; philolachetis amorem. ¶ Scapha ancilla. quia scapto fodio significat. studet enim phylocomasium cõmonere: ut prçter phylolachetem amet alios. ut enim fodiendo stirpis alicuius radices auellũtur ita scapha amores ¶ Delphiũ q apprisca ligua grçcoꝝ delphos sol⁹ dicebaẽ: uñ & sol: qa pollo macrobii snia delphic⁹ appellat⁹: & adelphos sr: qđ

solꝰ nō sit. Delphiū igr̄ qa sola callidamāti. ¶ Tranio: qa trapes aptꝰ. Oēs siqdē eiꝰ doli apiunt. ¶ Grunio. qa grunire suillā uocē ē edē. Iu. & cū remigibꝰ grunisce elpenora porcis. ruri. n. icubabat: armētaq: & greges pascebat. ¶ Danista. fœnerator: qa danizo mutuū do. ¶ Simo: qa simi a nasi q̄litate dr̄. Vir. simęq: capellę: qd q̄si naso aliēas olfaceret isidias: plāeq: suspicēt. ¶ Aduersitor: qd theuropidi aduersaret. ¶ Dāniscꝰ qd dānio domo signet: crudelitatē. n. theuropidis domuit.

SARACENVS.

M Anumisit suos amores. Mulierē. s. philocomasiū Senē Teuropidē. ¶ Lucripeta Danista: a quo ille pecuniā sūpserat fœnore. ¶ Vicini. Simōis. ¶ Sodale. Callidamante.

VALLA.

M Anumisit: liberauit: & ex aliena manu eripuit. Emptos suos amores. Phylocomasiū dicit. ¶ Oēmq: abn̄te rē suo absumit pr̄e. Absente igt theuropide suas absumit facultates: nā appellatione rei ut multa nobis intellectu occurrūt: ita & facultas. Hor. nūq̄ rē facies. ¶ Terrifica mōstra: laruaꝝ strepitus: & sermōes. ¶ Emigratū: alio itum ad habitādū. ¶ Lucripeta sibi sortē fenoris poscēs. ¶ Vicini proxumi: simōis. ¶ Sodale gnati: callidamante.

VGOLETVS ET GRAPA.

Argumentum.

M Anumisit emptos. Philolaches Teurpidę filiꝰ: pr̄e in mercaturā pfecto: amicā philemaliū emptā manumisit: sumpta mutuo pecūia ab Danista quodā: ascitoq: sibi Callidate amoꝝ socio: cū eius amica Delphio scortatur: rēq: oēm suā cōsumit: redeūtē senē i patriā Tranio seruꝰ absterret: ne i suas ædes pedē ferat: ubi adolescētes genio idulgebāt: asserēs iā dudū illas ihabitari desitū: ob mōstra terrifica: q̄ i illis sentiuntur. Dūq: i deludēdo sene hoc mō psistit: Danista: seu fœnerator iteruēit: fœnꝰ a Tranioē postulās pecūię mutuatę. Ibi dū senes: qd nā sit hoc fœnꝰ rogat: ille fallaciā cōponit: iqens: acceptā ab Danista pecuniā fuisse a philolachs filio ad emēdas alias ędes: postea q̄ i suis hitari nō poterat pp mōstra iā dcā: Rogāte Teuropide: q̄ nā ędes emptę a filio forēt seruꝰ uicini Simōis p fictionē refert: cupiēte eodē Teuropide ædes ipsas inspicere: Tranio alterā ad primā addit fallaciā: ad Simonēq: pfectꝰ fingit: herū suū uelle gynęceū i suis ædibꝰ ędificare: cupereq: ab ipsiꝰ Simōis ędibꝰ exēplū sumer̄: rogās: ut eas liceat ispectare. Itaq: uolēte Simōe: Teuropidē Tranio ad ispectādas ędes ducit: q̄s suas eē: & a filio emptas putat. Quūq: satis placuisset: & gauderet emptiōe senex: obuios hēt Callidatę seruos: a qbꝰ discēs: Philolachē cū Callidate i suis ipsiꝰ Teuropidę ędibꝰ luxui & genio uacare: se delusū tādē a Tranioē agnoscit: quē dū ulcisci q̄ritat: a callidate rogatꝰ: filio & suo ignoscit. ¶ Mostellaria Comœdia hęc uocar̄: deducto. s. noie a mōstris: q̄ Tranio seruꝰ sentiri i ędibꝰ finxit: nō āt Mustellaria: ut mr̄ti scribūt: qd & apices uersuū argumēti oñdūt: ex qbꝰ mostellariā: n̄ mustellariā scribi dēre appet: Sʒ neq: d mustella i tota comœdia uerbū fit. Qd. n. ait Ioānes baptista plodiꝰ: pli sibi cognomē: uti uidelʒ hōestiꝰ: arrogās: utriq: falsū ē. &. q. s. comœdię nō sumāt nomē ab unico uerbo semel tm̄ posito: & q pua i hac comœdia fiat sup mustella mētio. Nā i tota: uix semel tm̄ rudētē nolatā uidemꝰ: & tn̄ comœdiā rudētis noie appellari. Et i hac nullibi penitus mustellę factā mētionē. ¶ Peruersus āt erat totꝰ ferme ordo scenaꝝ: & uersuū p̄sentis comœdię: i quo maxie laborauimꝰ: ut suo q̄q: loco scriberent: sniaq: ois fœdo fluxu iret: q̄ prę cōfusiōe itelligi nō poterat: id qd patebit: cōparātibꝰ hāc cū cęteris oibus codicibꝰ ipssione: quo magis miror plodii ipsiꝰ audaciā: q nō digesta i ordinē fabula: serieq: totiꝰ rei nō itellecta: enucleatoris munus desumēs: ignota sibi docer̄ p̄sūpserit. Erāt & i ea plurimi defectꝰ: quos p uirili suppler̄ curauimus: adhibitis nō paucis exēplaribus antiqs māu scriptis: & diuturno studio: pēsitatis oibus: q̄ adinmēto eē poterāt: ut in sequētibus patebit. ¶ Genus carminis huius argumēti trimetrū ē iābicū: ut i cęteris Plauti argumētis: sex pedibus cōstās. Suos amores. i. Philematiū amicā suā. ¶ Senē: pr̄em uidelʒ philolachis Teuropidē. ¶ Et inde primū emigratū eē. i. ex ędibus teuropidę usq: a pricipio discessū: & addēdū ē uerbū eē metri necessitate: nā pes unꝰ d̄ficet: qd plodiꝰ nō uidit. ¶ Lucripeta fœnerator. i. danista: q græce δανειστης: latine fœnerator dr̄. ¶ Lucripeta: lucrū petēs: & lucro deditus: ad id. n. maxie tēdunt: eiq: uni inhiāt fœneratores: ut lucrent̄. ¶ Ludos: p ludus more prisco. ¶ Acceptū inde dicit seruus: emptis ædibus: ita scribēdus uersus est: si cōgruitati sniæ inseruire uolumus: nō e suum dicit pignus: ut plodius legit: ex quibus uerbis nullus aptus sensus elici pōt: adde q prisci codices tuum habēt: nō suū: quæ dictio facile deprehendi potest: scribi debuisse inde: nec pignus sententiæ quadrat: ut eruditorū iudicio liquet.



M. ACCII PLAVTI MOSTELLARIA.

Argumentum.

M Anumisit emptos suos amores PHIlolaches,
Omnemq: absente rem suo absumit patre.
Senem, ut reuenit, ludificatur TRAnio.
Terrifica monstra dicit sentiri in ædibus,
Et inde primum emi gratum esse. interuenit
Lucripeta fœnus fœnerator postulans.
Ludosq: rursum fit senex, nam mutuum.
Acceptum inde dicit seruos emptis ædibus.
Requirit quæ sint, ait uicini proxumi,
Inspectat illas, post se derisum dolet.
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

Mostellaria cur uocet comœdia plauti.

SARRACENVS.

EXi e culina. Hic primus actus comoediæ inducit seruos duos diuersis: & cõtrariis morib⁹ institutos: quorum alter herilis pnicies dici merito poterat: alter frugi seruus erat aliqādiu cõtendentes inter se. ¶ Egredere herilis pnicies. Hic sermo cõuenit grumioni: q herili frugalitati studebat. ¶ Ego? Cũ interrogatiõe legẽdũ: & subaudi execã? & est sermo traniõis. ¶ Nidore culinã. Nõ cupinã: dr̃ nidor splẽdor: ut renidet luna mari: & dr̃ odor: ide nidi credunt̃ appellati: q mali sint odoris. Iu. captũ te nidore: suæ putat eẽ culinæ. Martia. quoq pasceris & nigræ solo nidore culinæ. ¶ Dierecte. Qui dñr dierecti sæpius dictũ est: quasi in diem erecti: & cruci affixi. ¶ En hoccine uolebas: nam simul cum dicto hominem percussit. (Nidor qd dicatur)



VALLA.

EXi e culina sis foras. Grunio seruus uilaticus in urbẽ uenerat: ut pro bobus saginãdis in uillã eruum asportaret: inuenit corruptissimum phylolachetẽ familiarẽ filiũ: cognouitq tranionẽ seruũ eius corruptiõis causa extitisse: itaq cum eo cõtendit plurimũ. ¶ Exi e culina sis: e cognas si uis. ¶ Mastigia. uerbero. ¶ Inter patinas: uas qd pateat: patina appellatum: unde & patella diminutiuum. ¶ Argutias: Stridores. ¶ Ego pol te: subaudi seuerius uendicabo: figura siopomenon: ut illud Virgilianum. Quos ego: & apud Terẽtiũ quẽ ego: si sensero. ¶ Exi iquã nidore culinã. sensus est exi e culina: ubi ob nidorẽ cupide remoraris. ¶ En hoccine uolebas. an tu exquirebas inqt hoc: ut te hinc expellerem. ¶ Potin es. an potestatem aliquam habes.

PRIMVS ACTVS.

Grunio. Tranio. Serui duo.

EXi e culinasis foras mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere herilis pernicies ex ædibus.
Ego pol te, ruri si uiuam, ulciscar probe.
Exi inquam nidor e culina. quid lates?
Tr. Quid tibi, malum, hic ante ædeis clamatio st
An ruri censes te esse, abscede ab ædibus.
Abi rus. abi dierecte. abscede ab ianua.
En hoccine uolebas? Gr. perii, cur me uerberas?
Tr. Quia lubet nimis. Gr. patiar. sine modo adueniat Senex.

VGOLETVS ET GRAPA.

EXi e culina. Est & hoc trimetrũ iambicũ carmen: ut præcedẽs: in quo digerendo satis laborauimus: ut singuli uersus ad libellã: & in suũ ordinẽ uenirent. Duorũ aũt seruorũ diuersis moribus institutorũ cõtẽtionẽ primus hic actus cõtinet: Tranionis: q philolacheti herili filio indulgens uera eius pernicies dici poterat: & grumiõis rustici serui: cui ruris cura accesserat. Tranionis prima sunt uerba: patinas in coqna ornãtis opipatas ad herilis filii luxũ: quem grumio fortassis iclamabat: absumptiõuẽ bonorũ herilũ obiiciẽs: ac dãnãs. ¶ Egredere: grumionis uerba sunt frugalitati dominicæ studentis: perniciemq herilem tranionem appellantis. ¶ Ego? cum interrogatione legẽdum ego? & loquitur tranio: & subaudiendum: exeam? ¶ Pol te ruri si uiuam: ita legendum est ex cod. antiquis: & nõ: pol te ruri censes esse: ut plodius: ac item Sarracenus interpretes legũt: nullo cum recto sensus intellectu. ¶ Exi inquam nidore culina: ex priscis codicibus e culina scribendum est: & ex sententiæ congruitate: & uersus ratione: & non nidori cupina: ut plodius barbare corrigit: & exponit: neq nidor e culina: ut Sarracenus contra omnem rationem & bonum sensum. Illud autem significare uult: exi seide rustice: & nidori hoc est grauecolentiæ coquinali comparande: exi e culina. Nidor autem interdum splendorem significat: Hora. Mea renidet in domo lacunar: quandoq odorem ex edulis exhalantem. Iuue. Captum te nidore suæ putat esse culinæ: nam quod ait plodius nidorem horatio pro risu capi: eo uersu. Duci uentre: leuem nasum nidore supinor: meræ nugæ sunt: & hominis deliria. ¶ Quid lates? sequitur: expungenda est dictio illa: sequitur. uti superfluens: & uana: nec in contextu legenda: ut Plodius: & Sarracenus fecerunt. ¶ Quid tibi malum hic ante ædis clamas: fine: o fine: ita legendum censemus uersum hunc: ut quum rusticus truderetur a tranione e culina: & domo: & male uolente ãnimo exiens clamaret: ac diceret: fine: o fine: ut. s. reueniat senex herus domũ: a quo male multaberis: Tranio illũ urgens arguat: & dicat: qd clamas: fine: o fine. Nam hac lectione: & sensui: & metricæ rationi erit plaue satisfactum: quod non fiat: si. Iosi. legas: ut plodius insulse exponens per aposiopesin: quasi dicat: si non recedis inquit. ¶ Abi dierecte: idest scelestε: & maledicte: Dierecti dicũtur authore marcello crucifixi: quasi in diem erecti. ¶ En hoccine uolebas? cum interrogatione: percussit enim tranio grumionem: & cum percussisset: ait hoccine uolebas? ¶ Patiar: anteponenda est hic grumionis persona: & legendum: patiar: ex codicibus antiquis: & sententiæ congruitate: nõ patinas: neq peccas: uel pereas: ut hariolatur plodius: mentiens ita scriptum esse in priscis codicibus. ¶ Sine modo adueniat senex: hoc conuenit cum superiore: ubi diximus: fine: o fine.

Nidor

Dierecti.

Sine modo uenire saluom, quem absentem comes.
Tr. nec uerisimile loquere, nec uerum frutex,
Comesse quenq̃ ut quisq̃ absentem possiet.
Gr. Tu urbanus uero scurra, delitiæ populi,
Rus mihi tu obiectas? sane credo Tranio
Quod te in pristinum scis actutum tradier.
Cis hercle paucas tempestates Tranio
Augebis ruri numerum genus ferratile.
Nunc dum tibi lubet, licetq; pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium adolescentem optumum.
Dies noctesq; bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, obsonate pollucibiliter.
Hæc ne mandauit tibi cum peregre hinc iit senex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet suam?
Hoccine boni esse officium serui existumas,
Vt heri sui corrumpat absentis filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis studet.
Quo nemo adæque iuuentute ex omni attica
Antehac est habitus parcus, nec magis continens.
Is nunc in aliam partem palmam possidet,
Virtute id factum tua & magisterio tuo.
Tr. Quid tibi, malum, mea, ut quid ego agam curatiost?
An ruri quæso non sunt quos cures boues?
Lubet potare, amare, scorta ducere.
Mei tergi facio hoc, non tui fiducia.
Gr. Quam confidenter loquitur fur. Tr. at te Iupiter
Diq; omnes perdant, oboluisti allium

SARACENVS. ¶ COmes. Absumis: deuoras. ¶ Frutex. Dr̄ nec arbor: nec herba: nā ad magnitudinē arbor̄ nō assurgit: neq; arescit ut herba: sʒ quo pacto frutex cū sensu q̃dret: alius uiderit. ¶ Tu urbanus: loqr̄ grumio. ¶ Cis paucas tēpestates. Citra paucos dies. ¶ Genus feratile a feritate deductū q̄si dicas belluale: uel geminata cōsonante ferratile qd̄ ferreis uiculis uinciret. ¶ Pergrçcamini. Quid pgræcari alibi dcm̄: epulis: & cōpotatiōib⁹ iseruire græcor̄ more. ¶ Pollucibiliter. Largiter: & ampliter. ¶ Parc⁹. Modestus: pcus: ut inqt Gelius: neq; ab arca: neq; ab arcēdo: sʒ ab eo: qd̄ pusi & parū denotat: pprie tñ pcus frugi dr̄: & q sumptibus pcit. ¶ Curatio. Dona. tñ curationē eē medicor̄ dixit. curā uero mētis. ¶ Oboluisti allēū. Nā cū fuisset fur: in platiōe uerbi flatū imisit i os tranionis alliū obolentē: uel forte ructauit. iō dixit germana illuuies: uel qa germani sæpe dū locunt: eructāt: uel sordidi male olent: uel certe germana mera illuuies.

Parcus ūn dicatur

VALLA. ¶ NEC uer̄ frutex hoc frutex ueteres: sane frutex stirps iter herbā & arborē: quod magis herba se atollat: nā fruticare atollere. Iu. & fruticāte pillo. Nec uer̄ frutex pruerbialr̄ dictū est rē uerā. ¶ Actutum tradier: subito traditū iri. ¶ Paucas tēpestates: breue tp̄s. ¶ Genus feratile gn̄atio praua: a feris. n. iclinatū uerbū. ¶ Pota perde rē: cōuiuare: dispde facultates. ¶ Pergræcamini: græcor̄ ritu in oēm luxū estote pfusi. ¶ Pascite parasitos. Luxib⁹ oibus incūbite. ¶ Obsonate pollucibiliter: splendide: ac copiose: quod nos plnceo ueteres: ut priscianus quoq; meminit pelluceo i ut in aulularia Plau. pellucet q̄si laterna punica ab eo fit pellucibilr̄. ¶ Palmā possidet: facile añcedit. ¶ Virtute id factū tua. Ironicos itaq; pnūciatiōe adiuuādū ē. ¶ Quid tibi malū. id ip̄m malū imp̄cantis rē malā aduerbiū est. ¶ Oboluisti alliū germana illuuies. Mihi foetidū allii p̄buisti odorē. Alliū ut sethantiochēsis ad Michaelē regem de humāo cibatu inqt: callidū ē: & aridū in medio q̄rti gradus: crassum: & glutinosum: crudū ne humorē dispescit: ac secat: attenuatq;. hētq; nō nihil mali succi: qd̄ i aq̄ coctū abiicit. frigidis cōplexionib⁹ sæpe nūero sanitatē affert. offendit uero calidas cōplexiōes i primisq; oculos: & caput: & pulmonē: & renes. ppriū hēt ut siti mitiget. q̄ ex salsamētis oborta ē. Lūbricosq; perimit: flatusq; distrahit: qd̄ si uisum offendit: aciē ex humiditate obtusam leuat: ac reficit uisum. semē arefacit in calidis corporibus. At in frigidis: humidisq; corporibus ip̄m calefacit. salaxq; est: remediū aūt est aduersus oēs serpentū morsus fere ut theriacha. ob hoc gallenus alliū ait rusticor̄ esse theriachā. fugiunt ipsum serpētes tanq̃ sibi infestissimū. iō pse allio fontes muniūt. aiuntq; si dno uenenū sumpserint: minus læsum iri; qui alliū māducarit. idē quoq; si a serpēte mordeant. & pinde phibent qdā in allio nr̄æ calliditatis cōsimilē calorē eē. ob hoc ptes in nobis solidas cōfirmat: ut offendētia arceat excutiatq;. flatus nō distrahit mō: sed ipsor̄ ēt ortū inhibet: necnō a flatu colicas affectiones: cōfertq; uetustis ischiadicis a pituita cibū: sanguinēq; tenuiorē reddit: faciēq; rubore succēdit: ac asperā purgat arteriā. qd̄ si torreat: abrosisq; dētibus opponat. aut ex humiditate dolentibus iuuat. si cū melle cōterat: humidis capitis hulceribus medicamē accedit: aduersus articulares ē pituita: morbos tussesq; pdest: aduersum uitiligenes quoq; & lepras: cōtra uirulentos morsus nō māsum mō: ut diximus: sed ēt appositū iuuat: atq; auertit. adeo ut etiā pulmonis medeatur hulceribus: & stranguriis: necnō uentris frigidis affectionibus. offendit uocem. hæmorrhoidas. & tenasmos: & alui profluuia: & in strumis: & in febribus hecticis: puerperas quoq; offendit & lac suggerentes. agitq; mestruū. Longiorē de allio fecimus mētionē. Tum qa sæpius huius meminit Plau. Tum quod hic grunio rusticus inducitur: ut rusticor̄ theriacha medicis attestantibus esse intelligatur congrueq; Plautum rustico accomodasse. ¶ Oboluisti. quia longe allium odorem suū iaculatur.

Frutex qd̄ sit

Allii natura & cōplexio

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ QVEM absente comes: deglubis: & deuoras: a comedo uerbo. ¶ Nec uer̄ frutex. Frutex nomē ē cōtumeliosum. Apulei⁹. At si ego çmyliano: nō huic affro: sʒ illi affricano: & numātino: & pterea cēsorio uix credidissē. ne huic fruticī credā: ñ mō odiū peccator̄: sʒ saltē itellectū ieē: humiliora sane uirgulta herba altiora: & dgis atq; arborib⁹ dp̄ssiora: frutices appellāt: & fruteta: ac fruticeta loca fructib⁹ plena. ¶ Vt qsq̄ absentē possiet: scribēdū possiet p possit metri necessitate. ¶ Tu urbanus uero scurra. Scurrā a sequēdo dictū putāt: significat aūt eum: qui turpiter iocādo domos alior̄ sectat: quiq; risum audiētibus captat: nō salua dignitate psonę: a quo scurrile dr̄; qd̄ est ridiculū cum turpitudine:

turpitudine:& scurrilitas:turpis: & procax dicacitas.¶ Corrūpere herilē filiū:addēda est uox illa filiū metri necessitate:& sensus cōcinnitate.¶ Pergręcamini:luxuriamini:pergręcari est epulis: & potationib⁹ inseruire:qd ē gręcorum ppriū.¶ Obsonate:obsonia emite.¶ Pollucibiliter.largiter:splēdide:pollucibilitas nitor:elegātia:apparatusq; splēdidus: & pollucere est lautū:& sumptuosum sacrificiū facere.¶ Vt heri sui corrūpat absentis filiū:Ita scribendū uersum hūc existimamus: ut absentis legat:pro & semet:qd fere oēs hñt codices:nulla cū sensus cōcinnitate: aut uersus elegātia:quā rē plodius & Sarracenus interp̄tes Plautini nō aspexerūt:legētes:& semet.¶ Parcus:modestus: frugi:q sumptibus parcit.¶ In aliā partē ad uitia.s.pcliuus:& deflexus.¶ Mea:& qd ego agā curatio est:legēdū est &: nō ut.Mea āt casus est acti.cui simile ē illud:qd tibi istūc tactio est:ordo est qd tibi curatio est mea:& qd ego agam.i. quid curas meas res:& quid agā:quā sniam utpote non captam a plodio:& Sarraceno:intactā uterq; reliquit.

Pergręcari

Pollucere.

Germana illuuies, rusticus, hircus, hara suis,
Canem, capram cōmistam .Gr.quid tu uis fieri.
Non omnes possunt olere unguenta exotica,
Sicut tu oles, neq; superior accumbere,
Neq; tam selectis, q̄ tu uiuere, uictibus.
Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aueis,
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miser. Tra.patiunda sunt.
Meum bonum me, te tuum maneat malum.
Qua inuidere mihi hoc uidere Grumio,
Quia mihi bene est, & tibi male est, dignissimum est,
Licet me amare, & te bubulcitarier.
Me uictitare pulchre, te miseris modis.
Gr.o carnificium cribrum quod credo fore,
Ita te forabunt patibulatum per uias
Stimulis, huc si reueniat quamprimum senex.
Tr.Qui scis an tibi istuc eueniat priusq̄ mihi?
Gr.Quia nunq̄ merui, tu meruisti, & nunc meres.

¶ Hara mostellaria. Quia ho℞ aialiū stercora magis fetēt:hara tñ porco℞ stabulū est.¶ Capra cōmista.s.hirco:& tūc maiorē fetorē ędit.¶ Exotica. Aduenticia:& pegrina:ut pciosiora.¶ Neq; superior accumbere. Ad mēsas:& conuiuia.¶ Bubultuarier. Vel bulbucitare:ut Noni.legere uł:tractū a bubulcis: q uel bobus arant:uel boues pascunt. — SARRACENUS. — Bubulci q dicantur

¶ GER mana illuuies. Aut q germanico libēter uescātur. Aut germana pura. ut ipse in captiuis: illi quidē theoromedes fuit germano noie & in pęnulo. Tuę blādiciæ mihi sunt:qd dici solet: gerræ germanę.& in rudēte: atq; ex germana græcia.¶ Hara mostellaria. Vt.n.hirc⁹ tætrū odorē spirat:ita ubi mostella cōmoratur:molestus odor: hara stabulū dr.¶ Capra cōmista:qa tū male olet ab hirco cōpressa.¶ Vnguenta exotica. Exoticum gręci peregrinum uocāt. Apuleius quoq; græcissator:ac plus nimio uerborū nouator.En ecce pfamur ueniā:si qd exotici:ac forensis sermonis rudis locutor offendero:uerbi cōpositio ē:quod extra significet:& otion auris:peregrinum enim ab auribus nostris alienum.¶ Sine me alliatum.Mitte me allio saturatum.¶ Patibulatum:patibulo suffixum. — VALLA. — Gerrę germanæ — Exoticum quid sit

¶ GER mana illuuies:illuuies imūdicia:& pfluuiū dr cuiusq; imūdæ rei:ab illuēdo:hoc est influēdo.germana āt: idest teutonica qa illi fere imūdi sint:& pcipue aliū comedāt.¶ Rusticus:hircus:hara suis: pstat tranio in cōuitiando grumione:& qcqd in buccā uenit:effundit: nec satis fuerat appellasse illū germanā illuuiē: nisi & rusticū: & hircum:& harā suis ēt appellaret:ea.n.oia fetēt plurimū:legendūq; est.hara suis:ex priscis exēplarib⁹:& manuscriptis nō hara mostellaria:ut legit plodius arrogātissimus interp̄s:exponēs cauū sorricinū:& murinū:& ingens:poetā mostellariā pro mustellaria posuisse:mutata o in u:nec aliter legit Sarracen⁹ alter Plauti enucleator indoctus:quū tñ dictio illa nullo mō in hoc uersu esse possit:refragāte metrica rōne:qn ut arbitror nusq̄ auditū ē:ut qs dixerit mostellariā harā pterq̄ duo hi uanissimi interp̄tes.¶ Canē caprā cōmistā:oboluisti.s.& caprā cōmistā hirco intelligeñ.ē: qa tūc graueolētiā inauditā refert:est.n.epithetō cōmistā: nō substantiuū:& nomē odoris inodorati: ut innumeris nugis plodius ille loquax nitit̃ pbare:nihil aliud:q̄ uentū carpēs:& pagellas scōbris pparās.¶ Quid tu uis fieri: tu addēdū ē:metri necessitate:nā absq; eo uersus nō cōstat.qd plodius:& Sarracenus nō uiderūt.¶ Non oēs pnt olere unguēta exotica:q̄q̄ Priscianus author sit olere hoc loco media correpta legi:ut sit tertię coniugationis uerbo℞: a uerbo.s.olo.is.nō tñ plodio interp̄ti inteti assentior dicēti:nā si pducas penultimā:iambus stare nō pt:qd blatis plodie:immo qd furis:ubi iābū cōperis hoc uersu in uerbo olere:nullibi pfecto.terti⁹.n.pes ē.¶ Sunt ole.q uel dactil⁹ sit: si olere secūdū tertiā inflexionē inclines:uel amphimacrus: si secūdū secūdā:a uerbo.s.oleo.pp qd non usq; adeo Prisciano adhęreā:ut olere media correpta pferēdū oino putē:quū eādē uocē media lōga pferre possim: tanq̄ a uerbo oleo secūdę iflexiōis:cū pede amphimacro:ut dictū ē.¶ Vnguēta exotica:peregrina:utpote ptiosiora.plodius interpres hic ait:peculiari.n.noie unguēta exotica uocabant:sed misellus inscitia redūdās somniat:nā exoticū non peculiare nomē ē unguēti:sed epithetō:& adiectiuū gręcū:significās pegrinū.ἐξωτικοσ.græce extrane⁹:& pegrin⁹ latine dr:ab ἔξω qd signat extra:& qa añpenultio:o magnū hēt:iō & apud nos lōga ē:ut patet in h uersu.¶ Neq; supior accūbere:ad mēsam:& cōuiuia.¶ Neq; tā facetis q̄ tu uiuis uictib⁹:scribēdū poti⁹ cēseo:neq; tā selectis q̄ tu uiuer uictib⁹.i.tā exqsitis:& ex aliis electis:qd utiq; cōuenit sniæ magis q̄ facetis.nā nō uł aptū epithetō uict⁹ facetū:quū facetus a faado deducit̃:& signet elegātē i dicēdo:& delitias qsdā sermonis habētē: pprieq; de hoie:& de oratiōe dicatur.¶ Viuere ēt potius q̄ uiuis:scribo:qd & metri rō nō tenuit:& obiectiōis structura pfectior reddit̃.¶ Alliato: cibo ex allio facto:meminerat grumio sibi a tranione obiectum fuisse supra:oboluisti alliū: propterea dicit. Sine me alliato fungi fortunas meas.Patiunda sunt. Ita scribendum est ex codicibus antiquis:& ratiōe metri:nam si patiunda est:scribas:ut plodius facit:uersus nō stabit:& præterea constructio manca sit:& nullus sensus.¶ Bubulcitarier: boues curare:& quæ ad bubulcū attinent:ita legendū innuit Nonius:locum hūc adducēs:& ita habent codices ueteres:& non bubultuarier: ut plodius legit. ¶ O carnificium cribrum. Carnificium scribi debet metri necessitate:

VGOLETUS ET GRAPA. — Illuuies.

Olere.

Facetus.

Alliatum.

nō carnificū:ut legit plodius cæcus prsus:& epitethon est. ¶ Patibulatū cruci affixū:patibulū crucē significat: ut inquit Noñ.& seram:qua ostia occludūtur:q hac remota ualuæ pateāt. ¶ Huc si reueniat q̄ primū senex:uersus hic ita scribendus est:ut cōstet omnibus suis pedibus:nam si legas:si huc reueniat senex:mancus:& claudus incedat.

Tr. Orationis operā compendifacito,
Nisi te mala re magna mactari cupis.
Gr. Eruom daturin estis bubus quod feram?
Date æs inhonestis. agite porro, pergite
Quo modo occœpistis. bibite, per græcamini,
Este, ac ferite nobis saginam, cedite.
Tr. Tace atq; abiturus, ego ire in pyreum uolo
In uesperum parare piscatum mihi.
Eruom tibi aliquis cras faxo ad uillam afferat.
Quid est? quid tu me nunc obtuere furcifer?
Gr. Pol tibi istuc credo nomen actutum fore,
Dum intereas. Tr. sic sit. istuc actutum sino,
Gr. Itast. sed unum hoc scito nimio celerius
Venire quod molestum est, q̄ id quod cupide petas.
Tr. Molestus ne sis. nunc iam i rus, hinc te amoue.
Gr. ne tu erres. hercle mihi præter hanc non facies mor.
Tr. Satin abiit? neq; quod dixi flocci æstumat.
Gr. Proh Di immortaleis obsecro uostram fidem,
Facite huc ut redeat noster q̄ primum senex.
Triennium qui iam hinc abest, priusq̄ omnia
Perierint. & ædis & ager, qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relictæ reliquiæ.
Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo.

SARACENVS.

¶ COMpedifacе. Vt supra ducito:ad cōpediū. ¶ Eruū. Fest. eruum & eruilla. Pli. in. xviii. reliqua legumina surculosa sunt ex his ramosa cicer:eruū:lēs:& paulo inferius:& magne leguminū parti lōgiora eruilla:& piso. ¶ Este ab eo: quod edo. ¶ Saginā pinguitudinem. ¶ In piræeū. Est piræus atheniēsiū portus: uā athenis hęc oīa fieri ɔfingebāt nō romę.

VALLA.

¶ COMpēdiface. duc ad compediū.i. breui utere oratione. ¶ Eruū daturi estis bobus. Leguminis species eruum dicit a græcis orobon appellatū:meminit Plin. reliqua ingens legumina succulosa sunt ex his ramosa cicer:eruū:lens:est & alia spēs minutior dicta eruila:ut paulopost frumētis foliū harūdinaceū fabæ rotundū:& magnę leguminū parti lōgiora eruilæ:& piso. ¶ Dato æs. dilapida pecuniā appellatione æris minutiorē ueteres dixere pecuniā. ¶ Este:cōedite. ¶ Ac ferite. dispērdite. ¶ Saginā cedite. Pingue qđ usq̄ est. Amputate:& absumite. ¶ Ire in piræeū. p in piræea. grçce. n. piræeus: ut orpheus:theseus dr̄: est. n. nomē triū syllabarum:& oium diphthōgi hoc mō πειραιεύς. ¶ Volo in uesperum.i.sero diei:nā uesperus stella est ueneris: quę a grçcis hesperos appellaᷓ mutata aspiratiōe in u eolicū digāma:inuenimus p tēpore iuxta tertiā inflecti declinationem: celsus in tertio. Si per oia pares sint:post eā potius accessionē cibus dari dēt: quæ nō inter meridē:& uesperē desinit. ¶ Cęsar In secūdo bellorᷓ ciuiliū cōmentario:illi orāt:atq; obsecrāt: ut in siciliam nauibus reportenᷓ:pollicetur:magistrisq; imperat nauium:ut primo uespere: oēs scaphas ad littus appulsas hēant.

VGOLETVS ET GRAPA.

Cōpēdifacio

¶ COMpedifacе: nō ita scribēdū ē:& exponēdū fac cōpēdii:hoc est breuitatis:ut delirus plodius legit:& exponit sed:cōpēdifacito: ex codicibus autiqs & ex metri necessitate:a uerbo.s.cōpēdifacio:cuius tertia syllaba breuis ē per regulā:cōposita.i. ptis breuiauit in fine prioris:ut mūdifico:floccifacio:&c. sed & pter metri rōnē:qs unq̄ sic loquutus ē:fac cōpēdii operā oratiōis:nullus pfecto:nisi amusicoteros:q si cōpēdifacito operā oratiōis legas:id significabit in cōpēdiū reducito:& corripito:nec grāmaticæ locutiōi fiet iniuria: Mactari cupis:affici:& onerari.

Mactare.

¶ Mactare. u. aliqū interficere significat. Plaut⁹ in amphitriōe. Ita ego te cruce:& cruciatu mactabo:tractū a sacris: ubi mactari. oues dicunᷓ. Virgi. Et nigrā mactabis ouē. Diciᷓ aūt macto:q̄si magis aucto. hoc ē augeo:uū & pro magis augeo capiᷓ. Cice. Ferūt laudibus:mactāt honoribus:aliqn̄ p metaphorā capiᷓ pro male tractare:& afficere. Plaut⁹ in aulularia:Dotatę mactē:& malo:& dāuo uiros:interdū pro pcipitate. Accius. Aut nauis uestras mactabo in mare. ¶ Eruū daturin estis bobus:daturin p daturi ne est scribēdū:& cū interrogatiōe legēdū:nec aliter uersus constat:qđ plodius & Sarracenus nō uiderūt. ¶ Eruū:āt & eruilla iter legumina numeranᷓ Plynio. Illud ὄροβον:hāc ἐρέβυνθον græci uocāt:qđ & Festus asserit. ¶ Quo mō occœpistis:ita scribēdū est:& metri rōne:& sentētię:& ex codicib⁹ antiquis:& nō quo occœpistis:ut legūt ambo interptes supiores indoctissimi. ¶ Este:ac ferite nobis:saginā cedite:este inquit.i.comedite:& ferite:hoc ē seminate:& parate:atq; ædificate nobis saginā. ¶ Cædite:altilia.s.& q̄ ad esum ptinēt occidite:nobis āt scribēdū ē metri necessitate:& nō uos:ut legūt iā dicti interptes. ¶ Tace:atq; abi tu rus: collēda est dictio illa tu:quā legūt idē enucleatores cōtra codicū antiquorᷓ lrām:& cōtra rōnem metricā:quæ eā dictionem nō admittit.

yreus.

¶ In pyreū:pyreus portus erat atheniēsiū:quo aduentātiū peregrinorᷓ multitudo confluebat:& ubi uenalium omnium erat copia:scribitur per y græcam uocalem tanquā deductum ἀπὸ πυρ. quod ignem significat: uel quia:ut dictū est:multitudine aduētantiū ueluti ferueret: uel a pyreo promontorio: qđ radiis solis exuri creditur.

Vesperi

¶ In uesperū. In serū diei: utroq; enim mō appellatur id tēpus:quod est nocti proximum:dicimus aūt & substātiue: hic uesper: hæc uespera:& hoc uesperū. Varro. Id tēpus dictū a græcis hespera:latine uesper. Plautus iu bacchidibus. Vesper hic est:sequimini. Gellius libro. vi. Quū iu lycio forte uespera ambularemus:plautus iu bacchidib⁹. Daturū id me hodie mulieri ante uesperū:& adiectiue. Plyuius. His horæ rigādi matutina:ac uespera. Idē. Matutinū tempus:ac uesperū. Quod aūt uesper masculini sit generis:& nō neutri:ut quidā putarūt:& Virgil. Ostendit:quum in geor. inquit. Deniq; quid uesper serus uehat:& quū frigidus aera uesper: Temperat. Et cor. celsus lib. iii. apertissimus testis est: dicēs post eam accessionē:quæ nō inter meridiē:& uesperē definit:a quo fit aduerbiū uesperi. Plautus in bacchidibus. Reuersionē ad terrā faciūt uesperi. Nā quod legiᷓ in codicibus Varronianis ipressis his uerbis. Itaq;

ipsm hoc:quod dicit magis: sibi nō constat:q magis mane significat primū manē magis uespere nouissimū uesper: errore factū impssorū cēseo:quū nouissimū uesperē: uel uesperū scribi debuisset. ¶ Obtuere: pro obtueris.i.aspicit: nam grumio Tranionē oculis quasi fixis aspiciebat. ¶ Istuc nomen:furciferi.s.quia te furcā:& crucē laturū credo. ¶ Actutū:illico:breui. ¶ Dum intereas:eo usq dū intereas. ¶ Sed unū hoc scito:ita scribendū est ex codicibus antiquis:& sentētiæ cōcinnitate:nō secundū hoc scito:ut legit:& cōmentat plodius ineptissimus interpres. ¶ Venire qd molestū est:q̄ id quod cupide petas.ita legendū potius cēsemus ex sentētiæ cōcinnitate:& metri necessitate:q̄ ut plodius legit:moleste q̄ illud:quādo quidē uersus nullo mō patitur:illud. ¶ Nunc iā in rus hinc te amoue:ita scribendū: ex codicibus antiquis est.i.abi iam hinc:& rus pete:nec scribendū est:nūc iam in rus te admoue:ut legit plodius : qd nec ratio grāmaticæ:nec metri patitur. ¶ Hercle mihi pręter hāc:non facies morā:non me amplius hic morаberis: quasi dicat:eo. ¶ Floci æstumat: ullius facit:in ulla habet æstimatione:& scribendū est æstimat:uel æstumat: prisco more:nō existimat:ut legit plodius amens: existimat.n.significat:cogitat:uel putat:æstimat autē in precio habet a nomine latino es.& τιμη græco:quod significat preciū. ¶ Flocus lanarū est particula a uelleribus diuisa: & inutiliter euolans:& per diminutionē flocculus:floces autē uuarū purgamēta sunt:hoc est uinaceæ:siue fex uini:ut Nonius inquit:sicut flaces oliuarū. ¶ Et ædis: & ager:uī quidē hoc loco ædis singulari numero acceptū pro domo : ut etiā infra.Capitalis facta est ædis:contra grāmaticorum opinionē:qui ædes tātum priuatam domū significare : ædem uero templum:uel sepulchrum aiunt:sed uno tamen:aut altero exemplo consuetudini obseruatissime non derogandum putarim. ¶ Video corruptum hic ex adolescente optimo:nisi aduerbium hic ascribatur i uersus non constat: quod plodius interpres non aspexit.

Existimo



Philolaches adolescens.

Ecordatus multū & diu cogitaui,argumentaq; multa
r In pectus institui ego atq; in corde meo,si quod est mihi
Cor,eā rem uolutaui & diu disputaui, hoīem quoius rei,
Quando natus est,similē esse arbitrarer,simulacrūq; hēre, iam
repperi exemplum.nouarum esse ædium arbitror similē.
Ego hominem.quando hic natus est.ei argumenta rei dicam.
Atq; hoc uidetur haud uerisimile uobis.at ego faciam
Id esse ita ut dacreti .& profecto ita esse,ut prædico,
Vero uincam.atq; hoc uosmetipsi scio,perinde ut nunc ego
Esse autumo quando dicta audietis mea.haud uos aliter id
Dicetis.auscultate donec argumenta dixero.

SARRACENVS.

Ecordatus: Aristoteles in magnis ethicis facit differētiā inter incōtinētē & intēperātē : ut sit improbior incōtinēte intēperās: curatu enim difficiliora:quæ naturalia q̄ quæ ex cōsuetudine gignūtur:ob hoc si quidā ualida esse uī cōsuetudo: qd naturæ insidat: intēperans igiī eiusmodi:cuiusmodi qspiā natura est:incōtinens ergo cōsuetudine malus esse uidebitur:ut natura intēperās: curatu namq; difficilior intēperans: ingeniū igiī ingenui adolescētis:sed ad incōtinētiā ꝑlapsi hæc scęna ꝑponit:se ipsum coarguētis:q ꝑp amores sit factus deterior:utiturq; cōmoda comparatiōe Plau.cōparās ingenuorum adolescētiū uitā ędibus ab optimo fabro cōstructis:q̄ plerūq; eoꝝ desidia & incuria:qui inhabitāt : corruūt: & dilabuntur. ¶ In pectus. Quia in illo cor.in corde aūt est sedes aīæ:ubi maxime uiget ois uirtutis. ¶ Cuius rei similē. Dicimus similis tibi,: & similis tui:licet differre qdā uoluerint : ut similis tibi dicaī facie;& similis tui moribus:ut notat cap: q̄ tū differētia nō custodiī. ¶ Haud uī uerisimile. Quasi minime cōueniat ędiū cū hoie comparatio. ¶ Vincā. Ratiōe superabo.

Intēperās ab icōtraēte i quo differat

VALLA.

r Ecordatus multū.phylolaches pristinæ memor cōtinētiæ:uitā illā ꝑbat:hāc tacit⁹ execrat. ¶ Argumētaq; i pect⁹:hoc ē multa q̄ oñderēt:q̄ bona quæq; mala. ¶ Si ē qd: ꝑ aliqd. ¶ Mihi cor.i.sapientia:qd a ueteribus gręcis κηρ a nostris cor. ¶ Et diu disputaui.In diuersas ptes mecū reputaui.

VGOLETVS ET GRAPA.

Ecordatus multū.Carmē hui⁹ scenę tetramētū est:acatalecticū:ex gñe iābicoꝝ:octo pedib⁹ cōstans:in oibus aūt locis esse pūt dactylus:spōdeus:tribrachus:anapæstus:iābus:& amphimacrus:atq; ēt in ultimo trochæus:uel pyrrichius ingeniū cōtinet adolescētis ingenui ad incōtinētiā ꝑlapsi:ac seipm arguētis:q ꝑp amorē factus sit iprobior.Induciī ergo philolaches loquēs: suāq; uitā ædib⁹ ab optimo fabro cōstructis: sed p inhabitātiū desidiā:& ignauiā in peius lapsis cōparās. ¶ In pectus:q in eo sit cor : in corde aūt aīæ sedes:ubi maxime uiget ois uirtus. ¶ Si qd est mihi cor:si qd mō cordis:& sapiētiæ:& uersus ita ordinari : & scribi debēt:ut nos fecimus hoc principio:nō sine magno labore:& studio in illis redigēdis in suos pedes : qd a plodio & Sarraceno interꝑtibus omissum:illos interi deliros:& inscios sæpissime oñdit. ¶ Vero uincā:nō uera:ut legit: & exponit plodius: cōtra metri rōnem:nā primus uersus huius pes:trochæus esse nō pōt:q ut diximus in hmōi uersibus tantū in ultima sede recipitur. Vero uincā igitur.i.ratiōe uera conuincā uos:ut ita credatis:ut ego dixi. ¶ Haud uos aliter id:uos metri necessitate ascribendū est.quia aliter uersus non consistat. ¶ Auscultate donec argumenta dixero:nisi & ita scribatur hic uersus claudicat:quod plodius non aduertit.

SARACENVS. ¶ GNA uiri. Pro gnaui uiri: hoc eſt prudentis: ſciti: & periti uiri: gnarus enim a gnaro uerbo: quod antiqui uſurparũt pro ſcio unde ignoro. ¶ Suo. Compono. ¶ Velocem rem. Quæ mõ mihi in mentẽ uenit: ac cito ſuccurrit. ¶ Examuſſim. Quadã regula: & norma recte factum. ¶ Illo: in illam domum. ¶ Imbrices. Canales aquam pluuiam recipientes. ¶ Reddere. Reponere. ¶ Tigna: ſub nomine tigni omnem materiẽ: & ſtruem lignorum intelligimus: ut docet ulpianus. ¶ Maior pars. Hominum. ſ. ¶ Moram hanc induxerunt. Ideſt hac indiligentia: & deſidia uſi ſunt. ut ſinant potius domos dirui q̃ reparatum iri. ¶ Donicum. Pro donec. ¶ Liberum. Pro liberoꝝ. ¶ Parant. adiuuant. ¶ In ſpeciem. In exemplũ: & decorẽ.

Simul autem gnauos eſſe ad hanc rem mecum uos oẽs uolo.
Aedes quom extemplo paratæ, expolitæ, factæ probe, examuſſim ſunt,
Laudant fabrum, atq; ædes probant. ſibi quiſq; inde exemplum expetunt.
Sibi quiſq; ſimile ſumit, ſumptu ſuo operam poſcunt ſuam.
Atq; ubi illo immigrat neq̃ hõ indiligens cum pigra familia,
Immundus, inſtrenuus, hic iam ædibus uitium additur, bonæ
Quom curantur male. atq; illud fit ſæpe. tempeſtas uenit.
Confringit tegulas, imbriceſq;. ibi dominus indiligens
Reddere alias ne uolt. uenit imber. lauat parietes. perpluunt
Tigna, putrefacitq; operam fabri. nequior iam factus eſt
Vſus ædiũ. atq; haud fabri culpa, ſed magna ꝑs morã hãc ſibi
Induxerũt. quod nũmo põt ſarciri, uſq; mantãt, neq; id faciũt,
Donicum parietes ruunt, ædificantur ædes totæ denuo.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam uolo
Dicere, ut uos homines ædium eſſe ſimiles arbitremini.
Primum dum parentes fabri liberum ſunt, & fundamentum
Liberoꝝ ſubſtruũt. extollunt. parant ſedulo infirmitatem, & ut
In uſum boni, & in ſpeciem populo ſint, ſibiq; & materiem

VALLA. ¶ Simul gnaris nobis. i. intelligentibus. ¶ Locẽ hãc rem meciſ:ita uobis: ſicut & mihi ipſe locauero. ¶ Probe examuſſim. ut nihil deſit ad libellã: atq; perpendiculũ. nã amuſis perpendiculum eſt. quam græci cathetõ uocãt. **Amuſis qd ſit** ¶ Inſtrenu⁹: ſegnis piger: ſecors. ¶ Tegulas imbriceſq;: licet a tegẽdo ſit tegula primam tamẽ producit. Iuuenalis. Vltimus ardebit: quem tegula ſola tuetur. Imbrices ſunt canales: unde opus imbricatũ: quo utitur uerbo Plinius. ¶ Reddere alias. reſtituere: reficere. ¶ Perpluunt tigna. Tigni appellatione inquit ulpianus omnis intelligitur materies. ¶ Nũmos ſarciri. emendari: corrigi pecunia. ¶ Primum dum. Dum ſyllabica adiectio eſt. Fabri liberum: pro liberorum. Cõprobat aulus gelius in noctib⁹ aticis gracana autoritate etiam filium unũ liberos dici. ¶ Expoliunt: decorant: polio inquit nonius a græco eſt græci enim polion canum uocant.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ SIMVL autẽ gnauos eſſe ad hãc rem mecum uos omnes uolo. Ita ſcribendum cenſemus huc uerſum: partim ex codicibus antiquis: in quibus ſcriptum eſt: ſimul gnauis ſuo uolo eſſe hanc rem mecum: partim ex ſententiæ congruitate: & metri ratione. Id autem ſignificat: uolo uos eſſe gnauos: & promptos ad hanc rem mecum diſputandam: & intelligendam: **Nauus** Nauus & gnauus: agilem & ſtrenuum ſignificat. a nauium uelocitate dictum cuius contrarium eſt ignauus: a quo ignauia tarditas & deſidia. Hunc uerſum plodius interpres ita legit: ut inſcius prorſus: ita Sarracenus exponit: & legit: ut inſcitiſſimus: & ſomnias. ¶ Examuſſim recte: caſtigate: regulariter. Amuſſis regula eſt fabrorum: ad quam aliquid exequatur. Virgil. In uiro bono & prudenti: ne quid deliret amuſſis. inde amuſſim aduerbium: & ab eo compoſita adamuſſim: & examuſſim. ¶ Sibi quiſq; inde exemplum expetunt: ita ex codicibus antiquis ſcribendum eſt: & non abſq; illo uerbo expetunt: ut uterq; plodius & Sarracenus legunt: præter metri rationem: & ſententiæ integritatem. ¶ Sibi quiſq; ſimile ſumit: ſumit legendum eſt: ex ſententiæ congruitate: & non ſuis. Neq̃ homo: nullius prætii: **Nequam.** Nequam enim indeclinabile: & omnis generis ſignificat: eum: qui ne tanti quidem eſt: q̃ quod habetur minimi: ut inqit Feſtus. Interdum ſignificat laſciuum: libidinoſum: malũ. ¶ Indiligenſq;: expungenda eſt dictio illa: q;. quam utiq; metri ratio non patitur. ¶ Inſtrenuus: ignauus. Strennus dicitur nauus: agilis: promptus: quaſi ſtrena: & munere dignus. Strena autem uocatur munus: quod datur die feſto ominis boni gratia: & peculiariter: ꝙ ſaturnalibus chriſtianorum paſſim datur: & potiſſimũ die dominicæ natiuitatis: & principio anni noui: nam & populus romanus kalendis Ianuariis: hoc eſt anni noui principio ex ritu uetuſto: ſtrenam dabat auguſto: etiam abſenti: quod ſpecimen erat maxime in principem dilectionis. ¶ Imbriceſq;: imbrex canale curuum: atq; obtortum ſignificat: quod in tecto ponitur: ut per id defluat aqua: itaq; ab imbre recipiendo imbrex appellatur: a quo imbricium eiuſdem ſignificationis. Martialis. Imbricio poteras ſexte lauare pedes. Voluit autem Plautus hic facere differentiam inter tegulas: & imbrices: ut etiam in milite. quum ait. ꝙ meas confregiſti imbrices: & tegulas. ¶ Perpluunt tigna: hoc eſt aquam in ſe receptam demittunt. Tignum a tegẽdo dictũ: proprie eſt trabs: cui tectum imponitur. Sed ulpianus putat tigni appellatione contineri omnem materiam: ex qua ædificium conſtat. unde contignatio textura ipſa trabium: ac tignorum: ſicut coaſſatio aſſium dicitur. ¶ Sed magna pars morã hanc ſibi: ita ſcribi debet uerſus: & addi ſibi metri neceſſitate: & ſenſus cogruitate: quod interpretes ſuperiores non aduerterunt. hoc dicit magna pars hanc moram ſibi induxerunt: ideſt hac indulgentia & deſidia utuntur. ¶ Vſq; mantantur: ita ſcribendum eſt ex codicibus antiquis: & delenda dictio: dum: uti ſuppoſiticia. **Mantare.** ¶ Mantãt: uero pro manent poſitum eſt: ſic enim Priſci uſi ſunt: ut Nonius: & Feſtus teſtantur: & Plautus etiam uſus: eſt in pſeu dolo: & alibi: quod autem plodius & Sarracenus legunt: ſi quod nummo ſarciri poteſt uſq; dum maneant: illos nullo ſenſu uti declarat: ex quorum lectione ſenſus nullus concinnus elici poteſt. ¶ Donicum: pro donec. ¶ Dicere ut uos homines: uos aſcribendum eſt metri neceſſitate: nam uerſus claudicaret. ¶ Primum dum: parelcon eſt dum. ¶ Fabri liberum ſunt: liberum pro liberorum. ¶ Parant: educant: adiuuant. ¶ Et in ſpeciem populo ſint: in decorem.

¶ REparant.

SARACENUS. Ius naturale qd sit

¶ REparant. Suggerunt subministrant:nullis parcunt impensis. ¶ Expoliunt. Ornant nitidos reddunt. ¶ Docent litteras. Quas græci grammata dicunt. ¶ Iura. Est ius naturale:quod nobis a natura insitum est amare liberos. parētes uenerari:est ius gentium:quod cōmune omnibus uidetur:ut non uiolentur legati: pax:& induciæ seruentur: est ius romanum:quod ciuile appellaꝫ:& est ius municipale:qđ est cuiq; ciuitati proprium. ¶ Expetant. Concupiscant: & æmulentur sequi eorum moratam uitam. ¶ Cum istū. Subaudi est. ¶ Clamant. Sibi dari expostulant.s.adolescentes illi optimi:uel rectius dānunt:pro dant.s.parentes. ¶ Igitur. Pro postea. ¶ Specimen specit. Cernitur:uidetur:ut alibi Plau. ¶ Quo eueniat ædificatio: idest q̄les futuri sint ipsi adolescentes. ¶ In fabrorū.i.parentū: & p̄ceptoris. ¶ Immigraui in īgenium meū.i. meo arbitratu uitā institui. ¶ Oppido. Valde. Retexit. Quod.s.bñ tectum:& cōpositū fuerat. ¶ Postillā. Lego postilla pro postea qđ qñq; Plaut. usurpat:& Terē.id.n.est antiquū uerbū ut testaꝫ Dona. ¶ Permanauit. Vel lege permaduit. Arte gymnastica. Exercitatione. ¶ Disco. De hoc ludo dictū supra fuit. ¶ Volupe. Pro uoluptate.

Reparant, nec sumptus sibi sumptui esse ducunt, expoliunt, docent
Litteras iura & leges. sumptu suo, & labore nituntur
Vt alii sibi esse illorum similes expetant. ad legionem
Qꝫom itur, adminiculum eis danunt tum iam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeūt a fabris, unū ubi emeritū est stipendium.
Igitur tum specimen cernitur, quo eueniat ædificatio.
Nam ego ad id frugi usq;, & probus fui, in fabrorum potestate dum fui.
Posteaq̄ immigraui in ingenium meum, perdidi operam fabrorum
Illico. oppidoq; uenit ignauia. ea mihi tempestas fuit.
Ea mihi aduentu suo q̄primū grandinē, imbremq; attulit.
Hæc uerecundiā mihi & uirtutis modū deturbauit. texit.
Detexitq; me illico. post illa obtexere eā neglegens fui.
Continuo pro imbre amor aduenit. is usq; in pectus permanauit,
Permadefecit cor meum. nunc simul res, fides, fama, decusq; & uirtus
Deseruerūt, ego sum in usu factus nimio nequior.
Atq; ædepolo ita hæc tigna humida putrēt. nō uideo mihi
Sarcire posse ædes meas, quin totæ perpetue ruant.
Quin cum fundamēto perierit. nec q̄sq̄ eē auxilio queat.
Cor dolet mihi. quom scio nūc ut sū, atq; ut fui oli, quo neq;
Industrior de iuuētute erat arte ginastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. uictitabā uolupe p̄simōia, & duricia.
Disciplinæ aliis eram. optumi quiq; expetebant eā sibi.
Nunc postq̄ nihili sum, id uero meopte ingenio repperi.

VALLA.

¶ DOCent litteras.i.grāmaticaꝫ: est enim grāmatica:quæ litteratura a latinis:& grāmaticus:qui dicitur litterator:quod ubiq; Cicero ostendit: sicut de curione:quem facundum fuisse putat:sed litterarum nihil admoduꝫ scisse ait: hoc est nescisse grāmaticaꝫ. Talia in bruto apud ipsum:& aliis in locis plærisq; legas. ¶ Adminiculuꝫ eis damnunt. p̄ębent inquit:ac suppetiāt eis subsidium: nam quicquid sufficiꝫ adiumenti causa adminiculum nominauere ueteres. naꝫ quid de re rustica scripsere: sępe uitiū pedamēta uocitāt adminicula. ¶ Vnum ubi emeritū est stipendium. Vbi salario dato promissis:datisq; annōis satisfecere. ¶ Deturbauit retexit:idest deiecit: ac āmouit tectum. ¶ Postillam:sicut & post illa: quo plautus utitur utroq; idem ualet: qđ postea. ¶ Obtexere eam negligens fui.ut tegerē inquit paruipendi. ¶ Simul res fides p̄madnit: idest facultas: & existimatio periit. permaduit autē dixit ad ædes referendo:qbus se simile fecit. ¶ Humi deputāt:humi esse oportere: qđ sustinere āplius nō q̄ant.

Industrior contra grāmaticos

¶ Quo neq; idustrior. Aduertēdū ubi cōparatiuū positiuū nō superat:& perinde nequidē fieri posse cōparatiuū ab eis noibus q̄ uocalē ante alterā uocalē habeant putauere grāmatici:ut egregius industrius. cū tamē dixerit Iuue. Egregius cenat meliusq; miserrimus horꝫ. & hic quoq; industrior a plauto dictū. ¶ Arte gymnastica:hoc est inter palestritas. ¶ Volupe parsimonia. uoluptati mihi erat nullum facere dispendiū: sumptūq; inanē. ¶ Et duricia: durabaꝫ iquit i laboribus. ¶ Disciplinæ aliis eram:discebant a me inquit alii uitam bonis moribus excolere. ¶ Optimi quiq; ita dicimus: ut boni omnes: hæc inter positiuum superlatiuumq; differentia.

VGOLETUS ET GRAPA. Ius

¶ NEC sumptus sibi sumptui esse ducūt:ita scribēdū ē:& ex codicibus antiq̄s & sniæ cōciuitate & nō. Sūptus ibi:ut interp̄tes illi cæci legūt. ¶ Litteras:iura:& leges:inter iura & leges id uideꝫ interesse:ut ius sit nō scripū:lex aūt scripta nā ius eē aiūt:qđ a natura habēus:& insitū est cuiq;:ut amare liberos: parētes uenerari:& hoc uocāt ius naturale. Itē publicus oium cōsensus ius dr̄:ut legatos nō uiolare:pacis & induciarū fœdera nō rūpere:& hoc ius gētiū appellaꝫ: lex aūt dr̄ q̄ scripta ē:ut sunt leges iurīscōsultorū:& hæ ēt appellatione iuris cōtinenꝫ:sed ciuilis:sunt ēt leges: q̄s una q̄q; ciuitas sibi sanxit:q̄ alii statuta uocāt:& hę quoq; appellatiōe iuris:sed mūicipalis noianꝫ. Sūt ēt leges priuati alicui cōcessæ p priuilegiū:& hæ iuris priuati noie uocabūtur. ut uero dici possit:leges sub noie iuris cōtineri: nō cōtra.

Expetere.

¶ Expetāt:cupiāt:expetere.n.significat cupere:& desiderare:ut hic: aliqū uelle:ut supra sibi quisq; ide exēplū expetit: Interdū:accidere:euenire:ut Noni. inqt. Plau. Ergo in seruitute expetūt multa iniqua. ¶ Quū itur:qñ itur in exercitū:& legēdū itur ex codicibus antiq̄s:& sniæ cōcinitate:nō itū.ut Sarra. cōmētatur:& plodius legit. ¶ Adminiculū eis danūt:dāt parētes ipsis liberis adminiculū.i.suffragiū:comitē:ac custodē:& legēdū danūt p dāt: nō clamāt: ex antiq̄s exēplarib⁹:& sniæ cōgruitate. ¶ Eatenus:eousq;:in tm̄. ¶ Vbi.i.donec. ¶ Igiꝫ tū specimen cerniꝫ.i. spectamen:argumētū: p̄batio; siue exēplar. Seneca:uirtutis specimē:& patriæ ornamētū. Virgil. Tale dabit spectimen: a

Specimen

&

ſpecio uerbo ãtiquo: qđ ẽ aſpicio. Ennius uos epulo poſtq̃ ſpexit. ¶ Quo eueniat ędificatio. i. q̃les futuri ſint ipſi adoleſcẽtes. ¶ Nã ego ad id frugi: ita legẽdũ cẽſemus: & metri: & ſnię cõgruitate: q̃nã eo ad illud: ut corrigit plodius uaniloqu⁹. ¶ In fabroꝝ. i. parẽtũ: & pceptoris. ¶ Poſteaq̃ imigraui in igeniũ meũ. i. meo arbitratu uiuere iſtitui. ¶ Perdidi operã fabroꝝ: hypermeter uerſus ẽ: abũdat. n. una ſyllaba: q̃ cũ ſequẽti uerſu a uocali incipiẽte iũgit̃ ſcãdendo: & ita ordinãda eſt ſnia: perdidi operã fabrorũ illico. ¶ Oppidoq̃ uenit ignauia: addẽdũ ẽ. q̃: ad cõſtructiõis cõcinitatẽ: & metri neceſſitatẽ: qđ plodius nõ uidit. ¶ Ea mihi aduẽtu ſuo q̃ primũ grandinẽ: ibreq̃ attulit: ita ſcribendũ uerſum cẽſemus: ut ſibi cõſtet: nã niſi addatur ea: & q̃ primũ: mancus: mutiluſq̃ ſit & neq̃ hoc plodius interpres inſpexit: nec Sarra. itẽ. ¶ Hæc uerecũdiã: hæc ignauia deturbauit mihi: & ſeparauit: atq̃ abſtulit a me uerecũdiã: & modũ uirtutis. i. modeſtiã. ¶ Texit: detexitq̃ me illico: q̃a ignauia ipſa occupauit me: & ita texit: deinde illico detexit: q̃a me ignauũ eẽ oĩbus patefecit. ¶ Poſt illa abiicere eã negligẽs fui: poſtilla pro poſtea more antiquo: qua dictione & alibi plautus: & Terẽ. utunt̃. ¶ Abiicere: legẽdũ cenſemus potius q̃ obtexere: q̃nq̃dẽ quid ſibi uelit hic obtexere: non uidemus: licet ab interptibus pdictis ita legat̃. In codice aũt antiquiſſimo manuſcripto legit̃ obiicere: nũ facile eſt cõiectari parua mutatiõe: duarũ. ſ. lraꝝ errorẽ factũ & ſcribi debuiſſe abiicere: hoc ſẽſu: poſtea negligens fui abiicere eam ignauiã a me: unde factũ eſt: ut loco ibris: quẽ attuliſſe iã dictũ eſt: ſucceſſerit amor. ¶ Is uſq̃ in pectus pmanauit: ita ſcribẽdũ eſt ex codicibus ãtiquis: & ſniæ cõgruitate: nõ: nũc ſimul res fides: ut legũt inſcitiſſimi plodius: & Sarrace. interptes: hęq̃ enim dictiones in ſequẽti tm̃ carmine ſcribẽdæ ſunt. ¶ Permanauit: erupit: defluxit: manare enim ut ait Feſt. eſt ex integro: ſed nõ ſolido nimis: per minimas partes erũpere: & (ut inquit: manare ſolẽ dicebãt antiqui quũ ſolis oriẽtis radii ſplẽdorẽ iacere cœpiſſent: a quo & dictũ mãe: q̃q̃ alii dictũ mãe putabãt ab: q̃ manũ bonũ dicebãt. ¶ Fama decus: uirtuſq̃: ita ordinãda ſunt uerba metri neceſſitate. ¶ Atq̃ ædepol ita hæc tig. hu. put. neſcio qđ gãnit hic plodius: poſt ædepol additũ eẽ: erã: in priſcis exẽplaribus: & mẽtit̃ arrogãs interpres: nã nec in priſcis exẽplaribus manuſcriptis: nec in ullis: impſſis: eſt illa dictio erã. q̃ etiã ſuperflueret ſenſui: nec eã metri rõ patere t̃. ¶ Humida putrẽt ſcribẽdũ eſt: & nõ humi deputant: neq̃ putent: ut plodius ait: ſed putrent. Differt enim inter putere: & putrere: ſiquidem putere eſt male olere: & fœtere. Hora. Putet aper: rhombuſq̃ recens: putrere aũt eſt marcidũ eẽ; ẽt ſi nõ fœteat: ut in ceſpitibus & glebis cõtingit: & libris ẽt: a quibus per lõgũ tẽpus puluis: & tineę nõ ſint excuſſę: ut diximus in noſtro uocabulario: hoc ergo ſignificat: tigna humida putreſcũt: & reſoluunt̃: ac marcida fiunt: nõ aũt fœtẽt. ¶ Quin totæ ppetuæ ruãt: totæ itegre: & ex oĩ parte ruãt: ppetuq̃: & ppetuo dicit̃. ¶ Induſtrior: ſtudioſior: uigilãtior. Induſtrius enim qđ ueteres iduſtruũ dicebãt: ab itra & ſtruo: q̃a quicq̃d ageret: intro ſtrueret: & ſtuderet domi: dicit̃ ſtudioſus: uigilãs: callidus: unde induſtria ſtudiũ: uigilãtia: calliditas. ¶ Arte gymnaſtica: in ſtudio exercitationis. γυμνος græce nudus dr̃: hinc gymnici ludi dicti ſunt: in q̃bus ſe nudi: atq̃ uncti exercebãt: & gymnaſiũ locus: in quo exercebãtur: q̃uis poſtea gymnaſiũ: & pro ludo litterario: & pro oĩ loco: in quo fiat aliquod genus exercitationis ſumi cœperit: & pgymnaſmata apđ rhetores pexercitamẽta dñr. ¶ Diſco: diſcus: ut Iul. pol. docet: uas eſt patinarũ latũ: ad portãdas carnes aptũ: ad cuius ſiſitudinẽ lapis: quo antiq̃ corpora exercebãt: diſc⁹ uocabat̃: ut inq̃t Tortel. ¶ Pila: pila inſtrumentũ ẽ luſoriũ rotũdũ ad ſimilitudinẽ ſphæræ: quo ludo graues quoq̃: & magni uiri delectati ſt̃. ¶ Voluppe. i. uoluptate: quod & uolup. dicitur: ut ait Noni. & aduerbialiter potius capitur q̃ aliter: licet Sypontinus adiectiuũ eſſe aſſerat. ¶ Parſimonia: frugalitate: & moderatione ſumptuum: parſimonia. n. a parco uerbo dicitur: parcitas & conſeruatio rerum: ac moderatio. Optimi quiq̃ expetebant eam ſibi: ita ſcribendus uerſus eſt: & tollenda uox illa: doctrinam: uti ſuperfluens: & uana. eam enim diſciplinam ſubaudiendum eſt.

Poſtilla

Manare

Putere

Induſtrius

Parſimõia

SARACENVS

IAm pridẽ pdit. Philocõaſium meretrix: q̃ ſe ornauerat: amanti ut ſuo placeret philolacheti: ait nãq̃ nũq̃ alias nitidior: & pulchrior reddita q̃ mõ aqua recenti lota: qđ nimirũ uerũ ẽ: nã cũ ſe magis ſucis: & pigmentis oblinunt: tãto turpiores reddũtur facie: non ornata: ſed deturpata. ¶ Aedificatã: Ornatã: cõpoſitam.

VALLA

IAm pridẽ phylocomaſium dñ ſuo ſtudet placere phylolacheti ſeſe exornat: ſcapha uero ancilla ſtudet ab amore phylolachetis dehortari. clãculũ audiẽte phylolachete indignato aduerſus ſcaphã: & maiorẽ imodũ ardẽti⁹ amãte phylocomaſiũ.

Frigida lauacra optima.

¶ Frigida: ſubaudi aq̃: ut medici lauacra laudãt nõnulla: ita galenus aquæ frigidæ lauacrũ probat inquiẽs. Frigida lauacra citra mẽdã aliquã bene habẽtibus cõmoda. colligunt nãq̃ corp⁹ totũ & pellẽ durã: & dẽſam efficiũt qđ ſiẽ potẽtiſſimũ ẽ aduerſus cladẽ extrorſus illa tã neq̃ eis cõferre dixeri: q quo quo mõ uitã agũt. ſed eis tm̃: qui examen inuictu adhibent: & laborib⁹: & cibis: ut cõuenit: utunt̃: q nõ profuſi libidinibus: neq̃ aliter laboroſi: qui neq̃ a cõcoctiõe alieni: & nequidẽ præuomẽtes: neq̃ obleſi uẽtre: neq̃ uigilaces: periculoſum nãq̃ ſit: ſi quiſq̃ aliter utat̃: expedit ãt inſuetos ad frigidã lauationẽ accedẽtes ſenſim aſſueſcere: & primo q̃dẽ in ęſtate incipere uſum: primoſq̃ uſus ſubitarios non eẽ in aquã frigidã. Inde paulatĩ aſſuefactus per totã hiemẽ: ſit quo



IPhilematiũ mulier. Philolaches. Scapha Ancilla.

Am pridẽ mecaſtor frigida nõ laui magis lubẽter.

Nec unde me melius mea ſcapha rerer ædificatum.

sit quo incipiet tpe dies sine uẽto. Alioq̃ p id tẽpus dies maxie calidus:sitq̃ i meridie principiũ:sit ãt futurũ ut frigida utat ætate quidẽ uigesimũ:& quitũ annũ agẽs sitq̃ aiosus:q̃ assuefaciat corpus duris exercitatiõib⁹:dride oleo ex cõsuetudine pungat post exerceat:deinde ita id frigidã descẽdat nõ torpescẽs.sed cõfestim insiliat:quo tpe uno oia corporis mẽbra pfundat:nã sensim subiens inhorrescit corpus obrigescitq̃ sitq̃ aqua:ut iã dcm̃ neq̃ tepida:neq̃ ipse frigida:excedẽte aũt aqua a plurib⁹ oleo pfricet:qd̃ occaluerit pellis inde plus solito cibi sumat:plus siquidẽ appetunt:qui lauantur frigida:meliusq̃ cõcoqnunt minusq̃ sitiunt:ideo minor potus exhibendus.



IAm pridẽ me castor. Huius scenæ carmẽ ẽ tetrametrũ catalecticũ:septẽ cõstans pedibus:& una syllaba:usq̃ ad illũ uersum:quid opus speculo tibi:idẽ.n.usq̃ i finẽ brachicatalectic⁹ ẽ.i.septẽ tm̃ pedũ:philematiũ ãt meretricis:q̃ se philolacheti amãti exornabat:& scaphæ lenæ sermonẽ cõtinet:ac philolachis latenter primũ earũ uerba auscultantis:& postea se illis in cõspectũ exhibẽtis. Aduertẽdũ ãt philematiũ scribi:& legi debere:nõ philocomasiũ:ut uterq̃ plodius:& Sarra.iterp̃tes ignaui legũt:ut isra suo loco dicemus. ¶ Frigida aqua:recẽti:utunt poetæ absq̃ substãtiuo:frigida:& calida:p aqua frigida:& aqua calida Iuue. Quando uocatus adest calidæ gelidęq̃ minister. Mar. Frigida nõ deerit:nõ deerit calda petẽti. ¶ Nec tũ me melius mea scapha rerer ædificatã:ita scribẽdus uersus ẽ:& nõ:nec cũ me melius.& rerer:nõ reres:& metri necessitate:& sermonis elegantia. ¶ Aedificatam:ornatã:cõptam:compositam. Iuuenal. Altum ædificat caput.

VGOLFTVS ET GRAPA.

Frigida

Sc. Euentus rebus in oibus, uelut in horreo horna messis,
Magnifit. Ph. quid ea messis attinet ad meam lauationem?
Sc. Nihilo plus, q̃ lauatio tua ad messim. Philo. o uenus uenusta,
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiã omnẽ
Detexit, tectus qua fui. quã mihi amor & cupido
In pectus perpluit meũ, neq̃ iam unq̃ obtegere possum.
Madent iam in corde parietes. periere hac oppido ædes.
Ph. Cõtẽpla amabo mea Scapha sati hæc me uestis deceat
Volo placere Philolacheti meo ocello, meo patrono.
Sc. Qui tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tu te es.
Non uestẽ amatores mulieris amant, sed uestis fartum.
Philo. Ita me Di amẽt ut lepida Scapha sapit scelesta multum.
Vt lepide oẽs res tenet, sẽtẽtiasq̃ amantũ. Ph. qui nunc?
Sc. Quid est? Ph. quin me aspice & contempla, ut hoc me decet amiculum.
Sc. Virtute formæ id euenit, te ut deceat, quicquid habeas.
Ph. Ergo ob hoc ædepol uerbũ te Sca. donabo ego hodie aliq
Neq̃ patiar te gratis hanc laudasse, quæ mihi placet.
Ph. Nolo ego te assẽtari mihi. Se. nimis qdẽ tu stulta es mulier.
Eho mauis uituperari falso, q̃ uero extolli?
Ph. Equidẽ pol uel falso, tamen laudari multo malo,
Quã uero culpari. ain alios meã speciẽ irridere,
Ego uerum amo. uerum uolo mihi dici. mendacem odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolac. tu' te amet. ut uenusta es.
Ph. Quid ais scelesta? quõ adiurasti? ita ego istá amarem?

¶ EVEntus reb. Sẽsus ẽ sic tibi:rebusq̃ tuis oibus fortuna arideat:ut messis ãnua fertilis:ordo aũt euẽtus fuat p sit rebus tuis oibus:uelut horna messis magna:ideo meli⁹ legas fuat:q̃ fuit:& horna q̃ horno:horna ãnua.ul' nouella. Hora. si thure placaris:& horna:rursus horna uina pmẽs dolio dixit in epodo. ¶ O uenus uenusta. Ex occulto loqt philolaches:perstatq̃ in priori metaphora. ¶ Sed uestis fartu. A farcio fartũ:qd̃ significat saturo:& quasi fare impleo:fartũ ergo q̃si iplemẽtũ:& propter hoc itellige:qd̃ subtus uestes latet:uel si legas partũ:ut aliqbus codibus reperit:sensus erit amãtes nõ amare uestitas:& ornatas mulieres:sed nudas:uidẽt.n. uestes parere:& mulierẽ educere cum uestimẽta mulier deponit:sed prior nitidior. ¶ Aliqui. Pro aliquo.s.dono. ¶ Gratis. Sine premio cupit quisq̃ laudari:quod amat.

SARACENVS.

Horna qd sit

¶ Euẽtã reb.oib. hic euẽtus:& hoc euẽtũ ¶ Velut horno:messis:ornus carẽs aspiratiõe arboris spẽs ẽ:hũs aspiratione adiectiuũ ẽ:& ab hora deriuat:q̃ nõ mõ diei xxiiii. ptẽ significat:sed ẽt ãni q̃rtã partẽ:ita q̃ hornũ uni⁹ ãni. Hora. & horna dulci uina pmẽs dolio:ergo hoc dicit messis magna:hoc ẽ magna collectio rebus in oibus ẽ horno:hoc ẽ tpe hornatino:cũ suus admonet tps. ¶ Modestiã oẽm detexit.i. amouit. ¶ Quã mihi amor & cupido i pectus ppluit meũ:hoc ad similitudinẽ ędiũ referẽdũ ẽ:q̃s supra memorauit. ¶ Vestis ptũ.i.id:qd̃ uestis iduit:& exuit:qd̃ tũ parere id uideat. ¶ Donabo ego hodie aliq re aliq̃ putat dõat⁹ dici posse:dono te hac re:sicut dono tibi hanc rẽ non tamen cõ dono:nisi cum datiuo.

VALLA.

¶ EVẽtus re.i oib. uelut i horreo horna messis magni fit. Ita legẽdus ẽ hic cõtextus:tã metri rõne q̃ ex erecta snia:q̃ ẽ hæc. Euẽtũ:& bonũ successum ita magnifieri:& ęstimari in oibus rebus:ut annua messis:& puẽtus ãnuus iã in horreo locatus plurrimi fit. Nec scribẽdũ ẽ horno tm̃ qd̃ sit casus ablatiui:& significet ãni unperi fructib⁹ nec magna fit:ut plodius Iterpres multis nugis exponit:& isulse qdẽ:nec ẽt fuat:ut Sarra. alter cõmẽtator legit:iania q̃dã:& futile ita differẽs. ¶ Hornũ ãt ueteres dixerũt ipsius anni:ut No. inqt:& ãnũ:ut acron. sup illo Hora. Si thure placaris:& horna fruge:&c. Horreũ ãt repositoriũ frugũ ab hordeo dictũ:sicut a grano granariũ:a farro farreũ. ¶ Quã mihi amor:quã tẽpestatẽ. ¶ Neq̃ iã unq̃ obtegere possum:obtegere legẽdũ:& nõ obtigere:& subaudi cor. ¶ Periere hac oppido ædes:legẽdũ hac:& nõ hæ:metri necessitate:& ex codi.antiqs. hoc sensu:hac.s.tẽpestate:hoc ẽ pp hãc mulierẽ periere ędes meę.i.ego perii. ¶ Sed uestis fartũ:amatores inqt nõ amãt uestẽ mulieris:sed qd̃ fartũ est:& inclusum i ueste hoc est mulieris corpus a farcio:fartũ descẽdit. ¶ Vt hoc me decet amiculũ:amiculũ addẽdũ est:aduersus integritatẽ:mutilus.n. incederet:qd̃ plodius:& Sarra. nõ uiderũt. Amiculũ ãt ab amiciẽdo uestẽ:& pallium significat. ¶ Ergo ob hoc ædepol uerbũ:loquit philolaches sed secũ:& nullo audiente:& pollicet se donaturũ Scaphæ aliqd pr

VGOLETVS ET GRAPA.

Hornum.

Amiculum

pter uerba i laudē philematii ab ea ꝓlata:addēdū q; est ædepol necessitate metri:cui pēs unus deficeret.& aliq. ꝑ ali quo positū ē:sicut q pro quo dr.⸿ Nimis qdē:loqt̃ Sca.& cōtinuat.eho mauis uitupari falso:q̃ uero extolli.⸿ Eqdē pol:uel falso.rn̄det philema.dicēs:se malle multo laudari:ēt falso:& cū mēdacio:q̃ uituperari merito:& ex uero:nā unusq̃sq; amator ē laudis ꝓprię.⸿ Ain alios meā spēm irridere:cōtinuata uerba sunt philematii:ostēdēris:se in alias ptē accœpisse uerba scaphæ:& tn̄ cupiēs eā iterū asserere:q̄ dixerat i suā laudē.⸿ Quid ais scelesta:philolaches la tēs loqt̃:q quū audisset scaphā dicere.Ita philolaches tu⁹ te amet:ægre fert eā n̄ sic dixisse:ita tu ames philo.& iō sub dit.⸿ Quid ita hæc me:loqtur autem in secunda persona:tanq̃ si pn̄s:& corā cū ea loqueretur.

Quid ita hæc me?id cur nō additū est.infecta dona facio.
Periit.qđ iam promiserā tibi.dona perdidisti.
Sc.Eqdē pol miror tā catā.tā doctā te,& bene doctā,
Nō scire,& tā stulte facere.Ph.qui mone q̄so si qđ erro.
Sc.Tu ecastor erras.q̄ illū expectes unū,atq; illi morē
Præcipue sic geras,atq; alios omneis asperneris.
Matronæ,nō meretriciū est,unum inseruire amantem.
Ph.Proh Iupiter.nā qđ malū uersat̃ in ea domu?ut Dii
Deæq; omnes me pessumis exemplis interficiāt,
Nisi ego illā anum interfeecero siti,fameq;,atq; gelu.(plane,
Ph.Nolo ego mihi male te scapha ꝑcipere.Sc.stulta es tu
Q uæ illū tibi æternū putas fore amicum,& beneuolentē.
Moneo ego te.te deseret ille ætate & sacietate.
Ph.Nō spo.Sc.īsꝑata accidūt magis sæpe,quā q̄ speres.
Postremo si dictis nequis ꝑduci,ut uera hæc credas
Mea dcā,ex factis nosce mē.uides q̄ sim,& q̄ fui ante?
Nihilo ego,q̄ nūc tu amata sum,atq; uni modo gessi morē.
Qui pol me ubi ætate hoc caput colorē cōmutauit,
Reliquit,deseruitq; me,tibi idē futurū credo.
Philo.V ix cōprimor,qn iuolē illi i oculos stimulatrici.
Ph.Solā illi meo soli censeo esse oportere obsequentem,
Solam ille me soli sibi suo quom liberauit.
Philo.Proh Dii imortales mulierē lepidā & pudico īgenio,
Bene hercle factū,& gaudeo mihi nihili eē huius causa.
Sc.Inscita ecastor tu qdē es.Ph.q̄pp?Sc. q̄ istuc cures,
Vt te ille amet Ph.cur obsecro nō curē?Sc.libera es iam,
Tu iā,qđ quærebas habes.ille te nisi amabit ultro
Id pro capite tuo qđ dedit,perdiderit tantū argenti.
Philo.Perii hercle,ni ego illā pessimis exemplis enicasso.
Illa hanc corrumpit mulierem male suada uolgi lena.
Ph.Nūq̄ ego illi possum gratiā referre,ut meritust de me
Scapha,id tu mihi ne suadeas ut illum minoris pendam.
Sc.Et hoc unū facito cogites,si illū inseruibis solum,
Dum tibi nunc hæc ætatula est,in senecta male querere.

SARA CENVS

ℭQVId ita me:Maluisset potius illam adiurasse p hæc uerba u; ita tu ames philolachē:q̄ philolaches amet te.⸿ Perdu/ ci:Persuaderi.⸿ Quę istuc l te.i.cures.rn̄ det nāq; ille:cur nō curē:⸿ Ille amet.Si si illū amare:si tu ames.⸿ Male suada.Vir. male suada fames:hic suadella.Hora.bn̄ mutatū decorat suadella uenus.⸿ Refer re gratias.Factis persoluere:ut agere uer bis:& habere mente.

VALLA

ℭQVIN inuo.il.i ocu.qn manuū uolas igerā oculis huius uetulę stimulātis.⸿ Mi hi ni.eē hu.cā.me cūcta absumpsisse bōa ob hāc mulierē.⸿ Pessumis exē.ene.pessi mis modis necauero.⸿ Si il.īse.so.ergo& īseruio te & īseruio tibi.ita pauloāt mfo

Inseruio quomodo construit̃.

næ nō meretriciū ē unū īseruire amātem.;

VGOLETVS ET GRAPA.

ℭINfecta do.fa.negat se donaturū sca/ phæ:q̄ ꝓmiserat supra:quū dixit:te sca/ pha dōabo:ego hodie aliq.⸿ Periit qđ iā ꝓmi.addēdū ē iā metri necessitate.⸿ Tā

Catus.

catā:tā scitā:tā cautā:tā industriā.Catus enim scitū:& cautū apud ueteres signifi cabat:q̄si cautus:un̄ catones dicti.⸿ Non scire:& tā stulte facere:ita legēdū est metri rōne:& ptim ex antiqs codi.sed & snię cō gruitate.⸿ Quæ il.exp.unū:ita scribēdū ē ex antiqs codi.& metri necessitate:nō q̄ qdē illū:uersus.n.abūdaret:ac supflueret pes unus:& expectes:nō expetes scribēdū sniæ & metri rōe:plodius nō uidit igens alibi legi expetes.⸿ Atq; alios ois aspne ris.nisi ascribat omnis:uersus nō cōstat.

Inseruio te

⸿ Vnū īser.a.dicimus īseruio tibi:& te: ut infra ēt.Si illū inseruibis solū.⸿ Nā qđ malū uersat̃ in ea domu:ut du.hunc nos uersum ita scribēdū oino cēsemus ex sniæ ꝯgruitate:& silitudie scriptæ ātiquorū co dicū:cod.n.ueteēs & ēt ueneta pria ipsisoi hn̄t uersat̃ mea edomillū:nō meæ dōi:ut scribūt plodius & Sarrac.idocti iterptes. Nā si meæ dōi scribas:nulla recta snia elu ciat̃:quū scapha nō uersaret̃ domi philo/ lachetis:neq; eius hera philematiū:quin potius ipse ad earū ædes accedebat:si qđ cōmercii cū illis habere uolebat:q̄re mul/ to uerius dicat̃ in ea domu:q̄ meæ domi:& qa scriptū ē:ut diximus:domillū:si quis paulo acutioris igenii sit:facile

Vt putinā

dephendat domu:& ut:hoc āt:ut:iterꝑtamur ꝑ utinā:ut alibi:ut te dii:deę q; oēs pdāt:cui nr̄æ lectiōi neminē doctū nō astypulaturū cōfidimus.⸿ Siti q;:fameq;:atq; gelu:addēdū ē q;:p⁹ sæc metri necessitate.⸿ Stulta es tu pla.tu ascri bēdū quoq; ē:qđ dficiebat:eadē metri necessitate.⸿ Insperata:catholica snia:qđ q̄ n̄ sperāt̃.sęp i⁹ accidūt:q̄ q; sperāt̃. ⸿ Nihilo.e.q̄ nūc tu ama.sū:subaudiēdū minus:ut sit nihilominus q̄ tu:amata sū.⸿ Solā il.m.so.si.suo quō lib.ita scribēdū uersꝰē metri necessitate:& pti ex co.āti.⸿ Nihili eē.i.me eē ex cordē:& uilē eē:aut nihili eē:n̄ ē:me pauperē scm̄ ex huius redēptione:ita ut mihi nihil sit:aut certe me gaudeo mihi nihil eē.i.cuperē mihi nihil eē huius cā:hoc ē dū hāc i mea habeā ptāte:q̄ adeo me amat.Quæ istuc cures:ut te ille amet:ita scribēdū ē ex codi.ātiqui qbus aperte scriptū ē:ut te ille amet:& cures addēdū:qđ deficiebat:nec scribēdū:in te ille amet:nec te:an ille amet:ut īscite cōmē/ tat̃ plodiꝰ:uersus quoq; rō:& sniæ huic nr̄æ scripturæ astypulat̃.⸿ Enicasso:enecauero:strāgulauero.⸿ Male suad. uul.le.i.male suadēs.Vulgi āt ascribēdū ē metri necessitate:& ex cod.ātiqs:i qbus scriptū legit̃ uulena:& nō absq; ea dictiōe:ut legit Plo.⸿ Vt me.de me.ita scribēdū ē metri necessitate:& n̄ ut meritꝰ ē:uersꝰ.n.abūdaret una syllaba.

⸿ In anguinā

IN anginã: angina morbus est pręcludens fauces: squinantia dr̃ a uulgaribus: dicta est angina: quod angat a græcis synanche: cuius morbi celsus tria gña facit: unt primũ sit synanche. scdm uti synanche: tertium parasynanche: ut est apud eũdẽ uidere in quarto diffusius. Eundẽ aius. Loquitur philocomasiũ. Vt impetraui. Postq̃ impetraui. Priusquam id extuli. Vt. s. suo me auro redimeret. Capiendos crines. Quod forte fieri soleret uana spe: ut magis amantes illicerẽt ad amandum: & meretricibus obsequẽdũ. Sole. s. tibi. Iã quidẽ absumpta res. Loquit̃ scaphia.

SARACENVS. Angina quid sit

IN anginam ego nunc. me uellem uerti: quã nos anginã græci synanchen uocãt: quia qđ illi ἄγχω: nos ango. hoc ẽt morbo sues affliguntur. est aũt angina acutus in faucibus morbus: quo interdũ neq; tumor: neq; rubor ullus apparet: sed corpus aridũ est uix spũs trahit̃ membra soluunt̃: id synanchẽ gręci uocãt: interdũ lingua: faucesq; cũ rubore itũescunt: uox nihil significans: oculi uertunt̃: facies pallet: singultusq; est: uti synanche uocat̃: illa cõia sunt: æger cibum nõ deuorat: nõ potionẽ. spũs eius includitur: lenius ẽ ubi tumor tmmõ: & rubor est cætera nõ secunt̃ id parasynanchen appellãt in his. si quid nõ prohibeat maius sanguis: statim mittẽdus est: & medicamina sunt adhibẽda stiptica: quęq; distrahãt. Et capiẽdos crines ut fama est hoĩ: exin in sole pecuniam inuenire. Prouerbiũ in illos dcm̃: quorum conatus magnus quidem est: sed fructus irritus: nam crinibus hominem tenere nõ possis: ubi reliquũ corpus sit liberum: pecuniam quoq; in sole uix possis cernere: id ꝑpediẽtibus radiis solaribus: Mihi seruasso: pro seruauero. Pater uenibit. Veneo ex uenũ & eo cõpositum primi: ut in clinationẽ totã h3. Veniui præteritũ: uenitũ supinũ: quicquid dicant nonnulli cũ Prisciano: ita nãq; & cũ aliis uerbis iflectitur: ut uenundo: uenundedi: uenundatũ.

VALLA. Angina quid sit

Veneo quo modo componatur

Philo. In anginá ego nunc me uelim uerti, ut ueneficæ illi
Fauces præhendam, atq; enicé scelestá stimulatricem.
Ph. Eúdé animũ oportet nunc mihi eé gratũ, ut ipetraui,
Atq; olim, priusq̃ id extudi, quom illi subblandiebar.
Philo. Dii me faciát quod uolũt, ni ob istá orationé
Te liberasso denuo, & ni Scaphá ego enicasso.
Sc. Si tibi acceptũ est illũ fore unicũ tibi sempiternum,
Atq; illũ amatoré tibi propriũ futurũ in uita,
Soli gerundũ censeo morem, & capiundos crines,
Vt fama est, homini exinde sole pecuniá inuenire.
Ph. Ego si bonam famá mihi seruasso, sat ero diues.
Philo. Si quidé hercle uendũdũ sit pr̃ uenibit multo potius,
Quá te, me uiuo, unq̃ siná egere, aut mẽdicare. Sc. quid illis
Futurum est cæteris, qui te amant? ph. magis amabunt quõ uidebunt
Gratiam referentem. philo. utinam nunc meus mortuus pater nuncietur,
Vt ego exhæredé meis me bonis faciam, atq; hæc sit hæres.
Sc. Iá ista qdé absumpta res erit. qñ dies noctesq; estur,
Bibitur. neq; quisq̃ psimoniá adhibet. sagina plane est.

Exhæredem meis me bonis faciam: idest priuem: ut huic dem mulieri. Estur. bibitur: idest esca: & potu absumitur. Sagina plane est. quia ut sagina eliquescit: ita huius bona diffluunt.

IN anginam. Angina: ut in nostro uocabulario diximus: morbus est fauces occupans: quam uulgo squinantiũ uocat: dicta ab ãgo: quia angat fauces: eius diuersæ species sunt: ut Cor. celsus: & alii de medicina tractantes asserunt. Scelestã: stimulatricẽ: sceleratã hãc lenã: quæ philæmatiũ amicã stimulat. Vt ipetraui. i. postq̃ ipetraui. Atq; olim: hic sensus: nunc postq̃ cõsecuta sum: qđ cupiebam: decet me non habere diuersum animũ in philolachetẽ ab illo: quem ostẽdebam: quũ assequebar: quod cupiebã. Dii me faciant: quo uolunt: cur plodius corrigat mi: pro mihi nescio: quũ oẽs codices me habeãt: & sicut ipse subaudiendum putat: oẽ infortuniũ accidere: ita subaudiri possit: mori: uel quid tale: ut postea addat: quod uolunt: uel dii me faciãt: quod uolunt: ut puta lapidem: si lapidẽ uolũt: i equũ si equũ uolunt uel dii me faciant: quod uolunt per cõem modũ loquendi apud uulgus: ut etiam supra: unum inseruire amantẽ: & si illum inseruibis solum. Si tibi accæptũ est: illum fore unicum tibi sempiternum: hic uersus ita scribẽdus est metri necessitate: & nõ. Si tibi accæptum est fore tibi unicum sempiternum: ut plodius legit. Soli gerendũ cẽseo morem hic uidet̃ sensus esse. Si tibi ita oĩno cõstitutũ est: hũc unicum amatorem habere tibi sempiternum: & tibi uni proprium: & addictũ: dum uiuis: age soli ei morẽ gere: atq; eius solius capillos cape: hoc est illum tm̃ amplectere: & tibi habe: sic ego quoq; cẽseo: si ita tibi uĩ & animo ledet: sed & hoc censeo: quũ ille nihil amplius habebit: & ambo omnia cõsumpseritis: nec tibi erit alius amator: qui det unde alaris: tunc demum necesse tibi fore: in sole pecuniã inuenire: hoc est exercitio uẽdi ad solẽ: ut pauperculæ faciũt: iuxta illud Iune. Horrida quale facit residens in codice pellex: quid autẽ sit in sole pecuniã inuenire interpreteris: in prostibulo: ut uilissima scorta prostare: & pecuniam ad uictũ q̃rere: alludẽs ad meretrices nonarias: q̃ circa nonã quũ sol altior ẽ: pstabãt lucri cã. Vt fama ẽ: nã ita dici solet: quũ queq̃ hortamur ad cõtinẽdũ occasionẽ: quã sit nactus: cape illã per capillos: & ne amitas: ne fronte capillata post calua sit. Exide in sole: ita legẽdũ ẽ metri necessitate: & recte orõnis structura: & nõ exi sole: ut legit plodius rudis interpres. Ego si bonã: philematiũ rñdet: & hinc patet: Scaphã p antiphrasim locutã: quũ dixit: Soli gerẽdum censeo morẽ. Siquidẽ hercle: philolachis uerba sunt: ex amore cęci: ut qui patrẽ dicat: se uenditurũ potius q̃ amicã egere patiat̃. Venibit: uẽdet̃: a ueneo. is. Vtinã nũc meus mortuus pater nũcietur: ita scribi d3 uersus: nec ascribẽdũ est: ad me: nã eæ duę dictiões superfluũt: tã ex codicibus ãtiquis: q̃ metri rõne: & sermõis latini elegãtia. Atq; ut hæc sit hæres: addẽdũ ẽ ut metri necessitate. Iã ista quidẽ absumpta res erit: loquit̃ scapha. Qñ dies: noctesq; estur. addendũ qñ metri necessitate. Sagina plane ẽ: non loquitur philolaches: ut credit plodius: exponens: prope: domus mea sagina facta ẽ: sed uerba scaphæ sunt cõquerentis: ꝙ res philematii consumatur noctes & dies: neq; qsq̃ parsimoniam adhibeat: adeo ut sagina: & saginariũ uideatur: dũ illuc quisq; tanq̃ in saginariũ diuertat ad edendũ: & bibendum. Sagina aũt ipsam pinguitudinem significat: & saginatio pinguefactio est: & sagino uerbum pinguefacio a satis & ago: quia arte & industria id fiat: Propertius plena saginati fumebant compita porci.

VGOLETVS ET GRAPAL. Angina.

Nonaria

SARACENVS ¶ IN te hercle certum est. Loquitur philolaches. ¶ Estur. Comœditur. ¶ Viuo argento: idest puro. ¶ Causam diceret. Quia obstiterat male suadenti scaphiæ. ¶ Præ philolache: idest præter unum philolachem: & dicitur philolaches philolache: ut chremes chreme. ¶ Arculam. Capsulam ab arcendo. ¶ Suam ætatem spernit. Quia mulier deformis se intuendo illuditur speculo. ¶ Ob istud uerbum: ostendit amantis inconstantiam: qui pauloante perdere mulierem instituerat nunc eam uult munere donari. ¶ Moratier. Lege memoratier.

Philo. In te hercle certust principium, ut sim parcus, experiri,
Ná neq; edes qcq̃, neq; bibes apud me iis diebus.
Ph. Si quid tu in illum bene uoles loqui, id loqui licebit.
Nec recte si illi dixeris, iam ecastor uapulabis.
Philo. Aedepol summo Ioui si uiuo argéto sacruficassem,
Pro illius capite, qđ dedi, nũq̃ æque id bene collocassem,
Vt uideas eá medullitus me amare. ob probus homo sum.
Qui ꝑ me causam diceret patronũ liberaui.
Sc. Video te nihili pédere omneis homines ꝓ philolache.
Nunc ne eius causa uapulé, tibi potius assentabor.
Is acceptus. sat habes tibi fore illũ amicũ sempiternum.
Ph. Cedo mihi speculum. & cum ornamentis arculam actutum Scafa,
Ornata ut sim, quom uéiat huc philolaches mea uoluptas.
Sc. Mulier quæ se, suáq; ætaté spernit, speculo elusa est,
Quid opus speculo tibi, q̃ tute speculo speculũ es maxumũ?
Philo. Ob istuc uerbum, nequicq̃ tam lepide dixeris,
Dabo aliquid hodie. Sc. pertuli tibi philematiũ mea.
Ph. Suo quiq; loco uide an capillus compositust commode.
Sc. Vbi tu cómodes, capillum cómodũ esse credito.
Philo. Vah quid illa potest peius quicquam muliere memorarier?
Nunc assentatrix scelesta est dudũ aduersatrix erat.

VALLA ¶ VIVO argento sacruficassem: sacrum inquit fecissem argento præsentaneo. nam id uiuum uocat argentum: ita namq; melius quã ut intelligat uiuus néпe: id quod græci hydrargyron uocant: aut uiuo argento immixto: atq; putilato. ¶ Medulitus: a medulis usq;. ¶ Mulier: quæ se: suamq; ætatem specit. Quæ mulier inquit: quæ se pulchram uidet: & ętate uiridem. Antiquo usus uerbo specit dixit: unde species: & specimen pulchritudo. ¶ Speculo elusa est. illudit speculo: si co utitur. ¶ Vbi accommodas capillum commodum esse credito. sensus est. Tanta tua est pulchritudo: ut in quẽcũq; locũ capillũ ieceris: ibi uenuste accõmodetur.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ IN te hercle: philolachis uerba sunt ex occulto respondentis uerbis scaphæ: quę dixerat: neq; quisquã parsimoniam adhibet. Incipiã inquit ego parsimonia uti: & parcus esse in te. ¶ Si quid tu in illum: philematii uerba ad Scapham minitãtis: ei: si quid non recte in philolachem dixerit. ¶ Aedepol summo iouisi uiuo argento sacruficassem: ita scribendus uersus est metri ratione. ¶ **Viuus** Viuo autem: pro naturali: & puro dixit: ut apud Virgilium. Et uiuo prætereuehor ostia saxo. Viuus etiam interdum pro ualido: & uehementi sumitur. Virgi. Et uiuo tentat pręuertere amore: hic sensus. illud argentum: quod dedi pro huius puellæ redemptiõe melius collocatum: & impensum est: q̃ si ex eo sacrificium ioui fecissem ¶ Medullitus: cordicitus: ex imis medullis. ¶ Patronũ liberaui: idest philematium amicam: quæ uice patroni: & aduocati partes meas tutatur. ¶ Video te nichipendere omnes homines præ philolache: ita scribi debet uersus metri ratione: & loquitur Scapha. ¶ Is acceptus est: ascribi debet: est: necessitate metri. ¶ Cedo mihi speculum: & cum ornamentis arculam actutum Scapha. hic uersus hypermeter est: abundat enim una syllaba: quæ scandendo cum sequenti uersu a uocali incipiente iungitur. ¶ Mulier quæ se. hic est sensus. Mulier: quæ de sua pulchritudine & tenera ætate nõ cõfidit: speculũq; cõsulit: fallit plurimũ: nã speculũ non usq; adeo uerum refert: ut res est: itaq; aspiciens se in speculo eluditur multum: quum minus formosa appareat quã sit. ¶ Quid opus speculo tibi: hinc iam uersus tetrameter est brachicatalecticus: idest pedum septem tantum usq; i finem comœdiæ. Dicit autem: non opus esse ipsi philematio speculo aliquo: quum adeo lucida: & nitida sit: ut speculo speculum esse possit. ¶ Ob istuc uerbum ne quicquã tam lepide dixeris. tolle dictionem illam Scapham tanquã superfluentem metri ratione: uerba sunt latentia philolachis ad scapham. ¶ Pertuli ubi philematium mea: ita scribendum est puellæ nomen: ut in principio huius scænæ diximus: & non philolocomasium: quod aperte ostendit car-

Philematium men hoc nam si philocomasium legas: uersus non consistit: & codices antiqui philematium habent: significat autem philematium deosculatiunculam: aut certe suauiolum. φιλημα enim suauium: & osculationem significat a uerbo φιλεω. amo: cõsnesco: osculor: cuius diminutiuũ ẽ φιλημάτιον. ut a poema poematiũ. ¶ Suo quiq; loco uide: an capillus compositust commode: ita scribendus est uersus metri necessitate: & non suo quiq; loco uiden capillus satis cõpositus est commode: neq; suo quidq; loco: ut plodius legit: & corrigit insulse contra metri rationem: & uerum sensum: qui e.t hic. Vide o scapha: an quiq; capillus compositus est commode suo loco. ¶ Vbi tu commodes: capillum commodum esse credito. Codices ueteres habent: ubi tu commodes: & non commendas: ut plodius corrigit inscitius. Vbi inquit tu commodes: & componas capillum: commodum & compositum esse credito: nec opus est: ut indicium alterius requiras. ¶ Quid illa potest peius quicquã muliere memorarier: ita scribendum est sententiæ concinnitate: & non moratier: ut multis ambagibus plodius legit: & interpretari insulsissime nititur: & memoratier scriptũ

Assentari. est in aliquibus codicibus. ¶ Assentatrix: adulatrix. Differentiam faciunt inter assentari: adulari: & blandiri: q; assentari ab assentior uidelicet deductũ: proprie est uoce: uel laudando: uel assentiendo captare. Adulari quoquo modo: uel uoce: uel gestu fauorem quærere: blandiri proprie tactu: q̃q̃ & ad alios quoq; sensus transfertur: & nonnunq̃ ad animum: confunduntur tamen hęc: & fere pro eodé plęrũq; ponuntur.

¶ Cerusam

SARACENUS.

Porphyra quid sit.

CCERusam. Qua mulieres ad candorē utunť docet: quo pacto fiat Victruuis. Vna opera. Eodē modo: & sunt uerba scaphiæ. Purpurissum. Hic color facticius: quo genas oblinunt mulieres: porphyra a græcis: nostri purpura: hinc porphyriachus purpureus. Oui. & porphyriacis figere labra genis. Interpollare. In nouam faciē mutare: uertere fingere. Ci. in uerrē: aliqd demēdo: mutādo: interpollādo. Plau. quoq; in āphytriōe: illic me hō īterpollabit. Melinū. Est color melinus iter albū & fuscū: ut qdā uoluerūt a melis colore: uel a melo insula uň afferūt. Offuciā. Dolositatē a fuco: q pro fraude ponit: & pro eo: quo ueritas occultať. Sauiū speculo dedit. Amantis exprimit uanitatē q̄si: q speculo inuideret deosculato.

Ph. Cedo cerusā. Sc. quid cerusa opus est? ph. nam qui malas oblinam.
Sc. Vna opera ebur atramento candefacere postules.
Philo. Lepide dictum de atramento atq; ebore. euge plaudo Scaphæ.
Ph. Tū tu igit cedo purpurissum. Sc. non do. scita es tu qdē
Noua pictura, interpolare uis opus lepidissimum.
Non istanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere.
Neq; cerusam, neq; melinum, neq; aliam ullam offuciam.
Cape igit speculū. Ph. hei mihi misero sauiū speculo dedit.
Nimis uelim lapidem, qui ego illi speculo imminuā caput.
Sc. Liteū cape. tuq; exterge tibi manus. ph. qd ita obsecro?
Sc. Vt speculū tenuisti, metuo ne oleant argentū manus.
Ne usq; argentum te accepisse suspicetur Philolaches.
Philo. Non uideor uidisse lenā callidiorē ullam alteram,
Vt lepide atq; astute in mentē uenit de speculo. Ph. mane,
Etiam ne unguentis unguendā censes? Sc. minime feceris.
Ph. Qua pp? Sc. quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet
Nam istæ ueteres quæ se unguentis utitant interpoles,

Ne oleāt argentū manus. Hoc dicit: qa specula apud priscos fiebant ex ære & argēto: id quod authoritate pliniana comprobamus. qui i. xxxiii. naturaľ historię: ubi loquiť de speculis: ac ægyptio argento sic inqt: atq; ut oia pagant de speculis hoc loco: optima apud maiores fiebant brundusina: stagno: & ære mixtis: plata sunt argentea. Interpolles. Ab interpollando: quæ se ornant: fingūt: & renouāt.

VALLA.

Cerusa qd sit

CCEdo cerusam. Cerusa est: quā græci psymithion uocāt: ex plūbo in acuto aceto soluto cōparať. qūo cōpareť: nō alienū puto uictruuii uerba pferre. Rhodi. n. in qt doliis sarmēta collocātes: aceto suffuso: supra sarmēta: collocāt plūbeas massas deide ea opculis obturāt: ne spiramētum obturata emittāt: p9 certū tps apiētes inueniūt e massis plūbeis cerussā: eadē rōne lamellas æreas collocātes: efficiūt æruginē: q̄ eruca appellať. Cerusa uero cū in fornace cogť: mutato colore ad ignis icēdiu; efficiť sandaraca. id aūt icēdio factū ex casu didicerūt hoies ex eo multo meliorem usum pstari: q̄ q de matellis p se nata foditur. ntelliq; igiť ita cerussa compareť: neq; acutū: neq; lancinās qcq̄ hēt: neq; distrahēs: sed ēplasticū: ac refrigerās. Vsta aūt igt acti9 pura cerussa mutať i id: qd syricū nūcupať: quē medici sandica uocāt: exusta aūt cerussa tenuiū fit ptiū & ne qdē ita calefaciēs. fucus aūt frigiditatē cerussæ custodiēs partiū tenuitatē admisitur ea ad intima possit corpog penetrare. Cōpositio ex cerussa ad faciei nigrorē āmouēdū: a græcis tradita medicis. Thuris unica: una ac dimidia cerussa diligenter lota litargyrio sæpius abluto in oleo: ac decoctiōe albog ciceg amili recētis: marmoris cādissimi: abrasiōis. Mastiches purę: aphronitri albi. saponis unciæ. xii. ouorū decē: albumina inde utere. Cedo purpurissum. i. colorē redens purpureū: qd prisci hoc modo fecere medici. Nucleos pineos cū pauculo aceto dissoluunt ouorū uitellos āmiscent: inde mellis q̄tu; satis sit: inde illiniūt: faciūt: & sine aceto alii. Interpolare uis. In aliā forma redigere. Neq; melinū. Pli. xxxv. libr. capi. vii. Melinū inquit auripigmentū aptanū. uictruuius aūt melinū inquit: qd eius uis metalli insulæ cycladi melo dř eē. Neq; aliā ullā offuciā. phycos grçce dř herba: qua pristinus lanę color reparať: hāc latini fucū uocāt: uň & offucias dixerūt simulatiōes rerū. Ne oleāt argētū manus. i. argēti colorē præse ferant: & ostendant: apparet speculū argēto cōmunitū. Recte olet: naturā suā. Vbi nihil olet: subaudi alienū. Interpolles. i. quæ naturalem habitu; immutant faciei: ac inuertunt: nam pauloante id ualere interpollare diximus.

Melinum quid sit

VGOLETUS ET GRAPA.

Interpoles.

CCerusam. Cerusa illintmētū est: quo mulieres ad cutē dealbādā utunť: fit ex plūbo: & aceto asperrimo: & iō pōd9 retinet: blacchā uocāt. Ab ea fit cerusatus adiectiuū nomē. Mart. Cerusata sibi placet lycoris. Purpurissum: a purpura: color is ē facticius: quo utunť pictores: is e creta argētarea fit: & cū purpuris pariter: tingiť: bibitq; eū colorē celerius q̄ lanę. Noua pictura interpolare uis opus lepidissimū: Interpolare Nonio significat imutare: & iterponere: & in nouā formā a uetere fingere: tractū ab arte fullonica: q̄ poliēdo diligenter ueterā q̄q;: quasi in nouā speciem mutat. Plaut. in amphi. Illic homo me interpolabit: osq; meū finget denuo: ut ibi diximus. Neq; melinū: melinus color a melo insula una cycladū: cādidū significat Pli. Vitruuio: & cæteris. Offuciā: offucias fallacias dicūt: a fuco uidelicet: q dř color fictus: & metaphorice pro fraude accipiť: in qua ueritas occultať. Sauiū speculo dedit: qdā differētiā faciūt: ut osculū sit officii: ut quū eloginquo redeūtes salutamus: atq; osculamur. Basiu; pudicorum: ut patris in filium. Suauiū uoluptatis: qd est a suauitate dictū. suaue. n. dulce dicim9. Dicim9 āt suauiū: & sauiū absq; u. i pria syllaba: sed & dřia suprascripta cōfundiť a poetis: ut i illo Mar. Basia da nobis diadūeне pssa: & i illo Nasonis: oscula: q sūpsit: si nō & cętera sūpsit. Vt speculū tenuisti: metuo ne oleāt argētū man9. Specula argētea fiebāt: ut Plyni. libr. xxxiii. laminas duci: & specula fieri nō nisi ex optio argēto posse creditū fuerat, ppterea scapha lena nūc ait. Metuo ne man9 tuæ oleāt argētū a speculo: qd tenuisti i māib9: & sic philolaches suspiceť: te accepisse argētū a quoq̄ altero amatoř. Nō ui. logť philo. Mulier re. o. u. ni. o. optia sňia: iuxta illď Mart. Nō bň olet: q bň sp olet. Intpoles: fictę: adulteratæ: renouatæ: a uerbo interpolare: hic & hæc interpolis: a quo & interpola: noua inuenta: & renouationes Ply. Mutatur ars quotidie quotiens interpolis: & ingeniorū græciæ flatu impellimur: & interpolator dicitur qui antiquas uestes resarcit ac renouat: ut eas facilius uendat: cuius fœmininum est interpolatrix: de hoc uerbo interpollare: & deriuatis eius: diximus etiam in amphitrione.

SARACENVS ¶ IVra. Liquores coqx:q̄ coquunt. ⁋ Dote meruerũt. i. q̄ maximas attulerũt dotes: & suis nos dotibus cōparauerunt. isthuc tendit illud in Aulularia: dotē accepi impiũ uendidi. ⁋ Aetate. s. iuuenili. ⁋ Auqꝫ turpi mulieri. s. cōuenit. nā si qd corpori deeſt pp deformitatē: id redimitur auro. ⁋ Concinnũt melius colinũt. i. inficiunt. Hora. crines puluere collines. ⁋ Quid hic uos. Nunc palam prodit. ⁋ Expensi. Dati. ⁋ Nunq̄ eorum quisq̄ inuideat. i. sint omnino miserrimi: nā miseris iuidēt nulli. ⁋ An ibi sint ung. Mos erat unguēta: & odoramēta ĩgere: cũ ad mēsam accũberēt: ut bonus odor eēt: teterqꝫ pelleret. ⁋ Manipulares eiusdē ordinis uiri diximus supra manipulũ exiguã fuisse militũ manũ.

Vetulæ, edentulæ, quæ uitia corporis fuco occultant,
Vbi sese sudor cum unguentis consociauit. illico
Itidem olent, quasi quom una multa iura cōfundit coquos.
Quid oleas nescias. nisi id unum male olere intellegas.
Philo. Vt perdocte cuncta callet. nihil hac docta doctius.
Verum illic esse maxima pars nostrorum intellegit,
Quibus anus domi sunt uxores, quæ uos dote meruerũt.
Ph. Agedum contempla aurum, & pallam. satin hæc decent Scapha?
Sc. Non me curare istuc oportet. Ph. quem obsecro igitur? Sc. eloquor.
Philolaches nequid emat, nisi qd̄ tibi placere censeat.
Nam amator meretricis mores sibi emit, auro & purpura.
Quid opus est, qd̄ suum esse nolit, ei ultro ostentarier?
Purpura ætas occultanda est. aurũ turpi mulieri.
Pulchra mulier nuda erit, q̄ purpurata, pulchrior.
Postea nequicq̄ exornata est bene, si morata est male.
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.
Nam næ si pulchra est, nimis ornata est. Philo. nimis diu
Abstineo manũ. quid hic uos tam diu agitis? Ph. ego tibi
Me exorno, ut placeã. Philo. at mihi qdē sic ornata es satis.
Abi tu intro. atqꝫ ornamēta hæc aufer. sed uoluptas mea
Mea philematiũ potare tecum collubitum est mihi.
Ph. Lubet & ædepol mihi tecũ, nã qd̄ tibi, idē mihi lubet
Mea uoluptas. Philo. iã istuc uerbũ uileſt uiginti mnis.
Cedo amabo decũbe. emptum tibi dare hoc uerbum uolo.
Etiam nunc decē minæ apud te sunt. uel rationem puta,
Triginta mnas pro capite tuo dedi. Ph. cur exprobras?
Ph. Ego ne id exprobrē, q mihi met cupio id opprobrarier?
Nec quicq̄ argenti locaui tam diu usq̄ æque bene.
Ph. Certe ego, q te amo. operã nusq̄ melius potui ponere.
Philo. Bñ igit rō accæpti, atqꝫ expensi inter nos cōuenit.
Tu me amas. ego te amo, merito id fieri uterqꝫ existumat.
Hæc q gaudēt, gaudeãt perpetuo suo semper bono. Ph. age
Accũbe igitur. cedo aquã manibus puer. appōe hic mẽsulã.
Qui iuidēt, ne unq̄ eorũ qsq̄ inuideat prsus commodis.
Sc. Vide tu an ibi sint ũguẽta. ph. qd op'ē, cũ stacte accubo.
Sed est ne hic meus sodalis. q hic icedit cũ amica sua?
Is ē callidates. cũ amica eccũ incedit. euge oculus meus.
Cōueniunt maniplares, eccos prædã participes petunt.

VALLA ¶ EDentulę: cassę dentibus. ⁋ Phuco occultant. Colore extrario: & aliunde petito obtegunt. ⁋ Nisi id unum ut male olere intelligas: hoc idē alexander aphrodiseꝰ in libro problematũ inquiens: cur situ & fœtorē olentes coniuncti fuerit unguine odorifero tetru odorem spirant nunqd quod in multis hoc efficitur acutum: aut quod multi sudantes grauiter olent: unguentum enim calefactorium quiddam est: sudores ergo allicit. ⁋ Purpura ætatæ occultanda est. Vetulæ inquit suũ est senilem ætatem pulchris tegere ornamentis. ⁋ Peius cæno collinunt: magis deturpãt q̄ cænum corpus. ⁋ Emptũ tibi dare: hoc uerbum uolo: pecuniam inquit tibi uolo tradere: ut hoc uerbum emam. ⁋ Ratões puta: calculato. ⁋ Cur exprobras. i. memoras: quę fecisti: ut mihi cedere probro uideatur. ⁋ Conueniunt manipulares: id est sub eodem manipulo milites nempe: q domi apud me epulantur.

Manipulares milites qui

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ EDētulæ: sine dentibus: edentulus. n. dicitur qui dentes nō hēt: is græce νωδός appellatur: qd & gellius asserit. ⁋ Nisi id unũ male olere intelligas: ita legēdus uersus est ex codi. antiqs: metri: & sniæ congruitate: absqꝫ ea dictione nil: q̄ interposita erat in exēplaribus impressis. ⁋ Verũ illud est maximũ: illa est maxima ueritas: quam dixit scapha de muliere unguentata: q̄ nihil aliud: q̄ male olet. ⁋ Adeo pars uestrorũ intelligit: ita scribēdũ est ex codicibus antiquis: & recta snia: & non nostrorũ: ut plodius amens legit: & infra. ⁋ Quę uos dote meruerũt: non quæ nos: loquitur enim philolaches: qui uxorē utiqꝫ nō habet: licet autē i occulto sit: quantum attinet de philematium: & Scapham: palã tamen est: auditoribus: qui in scena sunt: & ad eos cōuersus hęc uerba pfert. ⁋ Vestrorum autem: pro uestrum positum est: more antiquo. ⁋ Quæ obsecro. s. curanda sunt: & delendum est: igitur: quod hic additum erat contra metri rationem: & antiquorum codicum scripturam. ⁋ Nã amator: hic sensus. amator: emit sibi mores meretricis: & leporem: ac uenustatem auro: & purpura: quibus meretricē dōat: ut ab ea moribus: & uenustate: ac lepore delectet: nō ergo opus ē: ut meretrix amatori ostēderet purpuram & aurum: q̄ ille sua eē nō uult: sed meretrici: pro moribus ipsius donat. ⁋ Purpura ætati occulcanda: est aurum turpi mulieri. ita scribendum uersum hũc cēsemus: hoc sensu. Si qua mulier uetula est: & ætate plena: ei occultanda: & superinducenda est purpura: ut aliquãto iunior appareat: & si qua paulo turpior est: auro ornãda: & complenda: ut formosior uideatur: & cōstructio talis est: purpura est occulcanda ętati. i. mulieri iam ętate prouectæ: & aurũ est occulcandũ turpi mulieri: nec scribendum est ætate: & exponendum iuuenili. s. & teneriusculæ: nec aurum turpe: & non turpi: ut exponit: & corrigit plodius ille uanissimus Plauti interpres. cui Sarracenus quoqꝫ parum distantia

Edentulus

quom distantia: nisi & priora prodidit. ¶ Postea. Sententia uera: & aureis litteris notanda: q ea mulier quę male morata est: frustra se exornat: quum eam turpes mores magis inquinent: q̃ si cœno illita: & oppleta sit. ¶ Collinunt: turbāt: inquinant: a uerbo lino: quod est leuiter superinduco: & inspergo. Vir. Et paribus lita corpora guttis. Cicero. Tuli moleste: q litterę delitę mihi a te redditæ sunt. ¶ Nam nę si pulchra est mulier. mulier addendū est metri necessitate: & sententiæ congruitate: aliter uersus claudus sit: qđ plodius non uidit. ¶ Quid hic uos tandiu agitis: addenda est dictio illa tā aduersus integritatē. ¶ Ego tibi: istr addendū est ego: ut cōstet uersus: & nō claudicet. ¶ At mihi quidē sic ornata es satis: ita cōplendus uersus est: nisi mancū legere uelimus. ¶ Mea philematiū: & hic uersus clare ostēdit: scribi debere philematiū: & non philocomasiū: ut scribunt plodius: & Sarracenus inscii interp̄tes: quandoquidē uersus philocomasiū non pateret. ¶ Nam qđ tibi: idē mihi libet. ita scribēdus uersus: & nō nam qđ tibi libet uersus ratione.

Lino

¶ Iā istuc uerbū uile est uiginti mnis. Scribendū est mnis: & nō minis ex codi. antiq̄s: & metri necessitate: utroq̃ enim modo dicimus: & mina: & absq; .i. mna: nā grçce μνα dicit̄. Sensus est: hæc dulcia: & amorabūda uerba: qđ tu libet: mihi libet uoluptas mea: multo pluris sūt: & plus admodū ualent: q̃ sint uiginti minæ ex illis: quas p capite tuo dedi: Quapropter decē tantum minę restant mihi apud te de expensa: quā feci in te emenda: dederat eni triginta minas pro ea & scribendū est. ¶ Triginta mnas: & nō minas ratione: qua supra. ¶ Cur exprobras: philematii uerba sunt: cui hęc cōmemoratio bn̄ficii: & emptionis de se factæ uisa fuerat exprobratio q̃dam exprobrare: & opprobrare: ē ignominię obiicere: probrū enim scelus: ac flagitiū significat: & per metaphorā pro ignominia accipitur: quę ex scelere sequi solet: ut datū est illi probro. i. ignominiæ ascriptū. ¶ Qui mihi met cupio id opprobrarier: probro obiici: q rim .f. tam carā: & insignē tam uili emerim. ¶ Certe ego: philematiū loquitur: par pari rn̄dens: nam quum ille dixerit: nihil argenti ęque bene locasse: & expēdisse q̃ id: quo eam emit: ipsa rn̄det: nullam operam melius posuisse q̃ eam: qua ipsum amat. ¶ Ratio accępti: atq; expensi: puerbialiter hoc dicitur: quū animi placide conueniunt: non secus q̃ tabulę: in q̄bus accepta: & expensa describunt̄. ¶ Puer appone hic mensulā: scribendum est mensulā ex prisciano locū hunc adducente libro tertio. ¶ Qui inuident: ne unq̄ eoꝝ quisq̃ inuideat prorsus cōmodis: ita scribendus est uersus ex codi. antiquis: & etiam imp̄ssis: & clarus est sensus: iuxta illud Martia. Oibus inuideas liuide: nemo tibi: nec opus est ambages referre plodii: legentis cōmodi: & garientis de uerbo inuideat pro impendio uideat: ut auctiua particula sit in: & reliqua. ¶ Videtu an ibi sint unguenta. Scaphę uerba sunt. Mos añt erat odoramenta: & unguenta spargere: quum ad mensam accumberēt: ut bonus odor esset: teter q; pelletur. Quid opus est: cū stacte accubo. Si plodius arrogans plauti interp̄s: & Sarracenus lusciosus: longius uiderent: ita profecto uersum hunc legissent: & non cum istac accubo. Nā codi. antiqui: cum stacta accubo habēt: & sensus est optimus: & omni cōgruitate aptissimus: ut quum Scapha rogasset unguēta: philolaches respondeat: non opus esse alio unguento: qū ipse accubet: cum philematio amica: quæ utiq; stacte ipsa: & unguentoꝝ omnium princeps sit. Scimus. n. stacten unguentū esse omnium primum: quod ex myrrha arbore arabiæ odoratissima fit: ut Dioscorides: & Plynius asserunt: De qua hic poeta in curculiōe sic ait: nam omniū unguentum odor prę tuo nautea est: tu mihi stacte: tu cinnamū: tu rosa: tu crocus &c. ¶ Is est callidates: hoc loco plodius: non iā lusciosus: sed plane cæcus: & sōno opp̄ssus est: quum corrigit callidamates: & scribendus est inquit callidamantes: sed qualis erit hic uersus: si callidamātes legeris plodi amusico tere: qđ sibi uolet callidamantes: certo una mecū ignorare te existimo. Scribendū igit̄ est Callidates ex codi. anti. recta lege metri: & cōuenienti nominis sign̄atione: nā bonus: bellúq; datorē Callidatē interp̄tabimur a καλος bonus: & δοτης dator: qđ fere accidit in his adolescentibus genio & amori deditis: qq; præcipue sibi amicas diu seruare q̄runt: ut dent: donētq; multū: suasq; ad illas diuitias quottidie aggerant: & p̄fundāt. ¶ Maniplares: milites eiusdē manipuli & cohortis: socii: ut nūc: & amātes: ut ēt nos sumus: scribendum aūt hic est p syncopā maniplares: & nō manipulares metri necessitate.

Stacte.

Maniplares

Callidates. Scapha. Delphium. Philolaches. Philematiū.

Duorsum mihi uenire ad Philolachem uolo tempori.
Audi, en tibi impetratum est. Ca. nam illi ubi sūt. effugi foras
ita me ibi male conuiuii, sermonisq; ptesum.

SARACENVS.

Duersū uenire. Sodalitiū: & cōpotationē chorus hic affert spectatoribus: ebriiq; mens ostendit nescia pudoris: & uerecundiæ. ¶ Volo tempori. Dicimus tempori: tempore: & p tēpus ut docet Dona. ¶ Cesunt. A cedo ceso.

VALLA.

Duersū uenire. callidamātes se ad phylolachetē recipiēs p cūctat̄: ubi nā sit: & iterum cū amasia sua delphio se oblectat: quo ad tādē aduenit callidamantes.

VGOLETVS ET GRAP.

Duersū mihi uenire. Versus ē tetrameter brachicatalecticꝰ: septē pedibus cōstans. Sodaliciū: & cōpotationē cōtinens philolachis: & Callidatę: ac eoꝝ amicaꝝ. In hac āt scena ebrii mēs ōnditur: nescia pudoris: & uerecūdiæ: & ut coniici pt: hic prius sensus ē: ut Callidates itroducat̄: q tanq̃ ebriꝰ discesserit e quodam sodalitio: & comessatiōe adolescētū una cū delphio amica: qm̄ ibi ab sodalibꝰ ebriis: & ipsis fortasse male habitus fuisset in cōuiuio: & discedēs famulos suos alloquitur p̄cipiens: ut sibi aduersum eant tēpestiue domum philolachis: quo se recipe decreuerat. ¶ Mihi uenire scribendū est ex codi. antiquis: & sniç congruitate: ac metri ratione: & non uenire inibi: ut corrigit insulsus plodius: nulla p̄dictoꝝ habita rōne. ¶ Volo tpi: dicimus tpi: tempore: & per tēpus: ut ait Donatus. ¶ Audi en tibi ipetratū. Scapha loqtur: q̃ sciens Callidatē a philolache iādudum desideratum: quū uenientē: & loq̄ntē in hunc modū uidit: alloqtur philolachē: & dicit. Audi. s. q̃ loqtur Callidates: en tibi ipetratū: qđ cupiebamus: ut ad te ueniat. ¶ Nā illi ubi sunt effugi foras: ita scribendū est absq; dictiōe illa inde: q̃ tñ subaudienda est: ut sit: nā effugi foras inde: ubi illi sunt: & cōtinuata uerba sunt Callidatæ cū superioribus. ¶ Ita me ibi male cōuiuii: sermonisq; pertesū: ita cēsemus scribendū uersum: hoc sensu: effugi foras ab eo loco: ubi illi alii adolescētes comessatores: & cōpotatores erāt: quoniam me ibi ptesum est sermonis eoꝝ: & conuiuii: nec scribendum est cesunt: tanq̃ a cedo ceso: ut Sarracenus legit: & exponit absq; ullo recto sensu: neq; conueni: aut conuitii: ut fabulatur plodius.

Tempori.

SARACENVS. ¶ MAMmas adire. Loqtur:ut ebriolus pueroꝝ uerba sunt:cato q cibum ac potionem buas:& papas docent:& patrem tatan:& matrē mammā. ¶ Moratis uitæ debeas. Forte melius:morata esse debebas. ¶ Comus:ornatus compositus. ¶ Mandet humo. Sepeliat. ¶ Blepse. spectare: a blepo:quod significat specto uideo: græcum est uerbum.

Blepse qd sit.

VALLA. ¶ NVNC cōmessatū ibo. Verbum cōmesor. hoc est epulor sic ab eo:quod greci comazo dicunt. ¶ Hilari ingenio. hilariter:ut eius natura expostulat. ¶ Videor māmam adire:hoc est tanta hilaritate ꝗ si māmam adirem. Māmam nutricē:& unde lac sugit. ¶ Si tibi est cordi. si modo tibi placet. ¶ Duce me amabo:blandientis uox amabo:ducē p duc. ebrium esse oñdit. ¶ In uia accubas. Iaceas ex ebrietate. ¶ Lectus est stratus cōis: subaudi tibi:& mihi. ¶ Madet hō:ebrius est. ¶ Nolo eqdē te affligi. Mitte inquit: ut te sustineam: ne cadendo te affligas. ¶ Eo cōmessatū. ut sim in cōuiuio. ¶ Sic sine eum esse ipsum:mitte inqt:ut ita habeat:sunt qui loco esse blepse habeant qd esse spectatum ire. ¶ Cantarum circum. omnibus:qui circum stant inquit da cantarum:ut potetur ab omnibus.

Comessor unde ueniat.

Nunc commessatum ibo ad Philolacheten. ubi nos hilari
Ingenio & lepido accipiet. ecquid tibi uideor mammam
Adire? De. semper hoc modo moratis debebas
Vti. Ca. uis ne ego te, ac tu me amplectare? De. si tibi ē cordi
Facē, licet. Ca. lepida es, duce me amabo. De. caue ne cadas,
Asta. Ca. oh oh ocellus es meus. tuus sum alūnus. mel meū.
De. caue modo ne prius in uia accumbas, ꝗ illic, ubi
Lectus est stratus, quo imus. Ca. sine sine cadere me sines
Et hoc qđ mihi ī manu ē? De. si cades, ñ cades qn cadā tecū
Iacēteis tollet nos postea ambos aliquis. Sc. madet homo.
Ca. tun mea uis māmā adire? De. cedo manū. nolo eqdē te
Affligi. Ca. en tene, age simul quo ego eam an scis? De. scio.
Ca in mentem uenit.
De. Mō. Ca. nēpe domū eo comessatū. De. immo istuc qdē
meminī.
Philo. Nū nō uis me obuiā hisce ire aie mi? ph. illico ex oib'
Optūe uolo. Philo. iā fuo rear. ph. diu est iā id mihi. Ca. ecqs
hic est? Philolaches adest.
Ca. En Philolaches, salue amicissume mihi hoīum oīm. ph.
Dii te ament,
Accuba Callidates, unđ agis te? Ca. unde hō ebri'. ph. pbe,
Quin amabo accubas Delphiū mea. Ca. da illi quod bibat,
Dormiam ego iā. de, num mirū hic, aut nouom qppiā facit?
Philo. Quid ego hoc faciam postea mea. ph. sic sine eum
quiescere.
Age tu interim da delphio cito cantharum Erotium.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ HILAri ingenio: ingeniū proprie significat naturā cuiq; ingenitam. Terentius. Nam qui cū ingeniis conflictatur eius modi. i. cum hoibus eius naturę. Virgil. Nunc locus aruoꝝ ingeniis: interdum significat uim intelligendi naturalē: quā sæpe inuenimus:ꝗ ab aliis nō didicim'. Vnde præclara ingenia:& obtusa ingenia dicimus: hoc ē acuta:& rudia:& homines ingeniosos: qui naturalem uim ad aliquid agendum accōmodatam habēt. ¶ Et lepido. Venustū a lepido distare dicimus: ꝙ uenustū uocamus: quod cū gratia quadam:& uenere dicitur: uel fit. lepidum uero: qđ rotunditate quadā:& breuitate:& ꝗsi celeritate:atq; acumine uerborum uenustū est: unde lelius quēadmodum id animal:quod lepus uocatur a leuitate pedum dictum existimat: ita & leporē in oratiōe a pedū suoꝝ leuitate putat appellatū: hi.n. oratio quoq; suos pedes: siue soluta: siue numerosa sit. ¶ Māmam adire: sensus est: ut ebrioli: ac pueri dicentis: o delphium: quum ad philolachem eo: num tibi uideor ad māmā uostram ire. ita antiqui:& nostri quoq; alumnam:& matrem uocabant. Cato. qui cibum:ac potionē buas:& papas docent:& patrem tatan:& matrem mammam. ¶ Istoc modo moratis debebas uti: ita scribendum censemus nos: omissis uaniloquis nugis plodii:& item Sarraceni. loquitur Delphium respondens callidatæ. o callidatæ semper debebas uti sociis:& sodalibus istoc modo moratis:& huiusmodi moribus imbutis: quibus est philolaches: quod si fecisses: scilicet non opus fuisset nunc sodalicium deserere illepidum:& nobis ingratum: ut fecimus. ¶ Vis ne ego te: Callidates ut ebrius loquitur: qui non aduertens sermonem delphii:& petit eius amplexum ibi in uia: cui & illa annuit. ¶ Duce me amabo: quum pedibus stare non posset callidates: petit a delphio ut se ducat: quod illa respondens magis declarat: quum dicit: caue ne cadas: asta. ¶ Caue modo. Delphiū loquitur: caue inquit: ne prius accumbas: hoc est te deiicias hic in uia: ꝗ coimus illic: ubi lectus est stratus: idest morare aliquantum:& te sustine: usq; dū ambo peruenerimus ad philolachem: ubi in lecto strato posteā coibimus. Scribendum autē est coimus ex codicibus antiquis:& sententiæ congruitate:& non comus: neq; comis: ut plodius:& Sarracenus rudes interpretes legūt. ¶ Sine: sine cadere me. Callidates loquitur. ¶ Sine:& hoc quod mihi in manu est: habebat fortasse Callidates manum ad delphii folliculum: quem pertractabat: propterea inquit: sines & hoc cadere: quod mihi in manu est? Ideo respondet Delphium. Si cades: tecum cadam. ¶ Madet homo. Scaphæ sunt uerba: ꝗ Callidatem madere: hoc est ebrium esse inquit.

Mamma.

Madere. Madidus.

Madere enim est ebrium esse:& madidus temulentum significat. Tibullus. Non festa luce madere est pudor: errantes & male ferre pedes: nam quod Sarracenus legit: Mandet humo: idest sepeliet: contra antiquorum codicum scripturam:& sententiæ concinnitatem nugæ uidentur. ¶ Tun mea uis mammam adire. Quia superius callidates dixerat: ecquid tibi uideor mammam adire: quū eo ad philolachē: nunc interrogat delphium: si & ipsa uult adire mammā: hoc est philemati philolachis amicā. nam quod plodius: meā mammam legit. i. genitalia nō placet. illud uero falsū censemus: ꝙ delphium uteretur callidatem leuare: quem utiq; nundum uidimus cecidisse. ¶ Cedo manum. Da inqt Delphium manum tuam mihi: ut te sustineā: ne cadas:& te affligas. Vnde ille porrigens manū ait: en tene: age simul non enim dicit: leua me: sed age. utpote: qui stabat:& non ceciderat. ¶ Quo ego eam an scis? loquitur: ut ebrius: rogat q; illam: an sciat: quo ipse eat. ¶ Modo nempe domum eo comessatum: iterum tanꝗ uaniloquus:& temulētus loquitur.

quitur. Immo istuc quidē memini: tollēda est dictio illa iam: quę erat ante memini: uti supfluens metri rōne. Nō non nis. philolaches uerba sunt uenīā petētis ab amica sua philematio: eundi obuiā Callidatę & delphio. Accuba callidates. hic quoq; locus apte ostēdit callidates: & nō callidamantes scribi dēre: sup quo plura uerba non faciemus. Probe: loqtur philematiū: rñdens ad illud callidatae: uiri hō ebrius: & deinde uocans ad sedendū ad mēsas Delphi um. Nummis & hic: aut nouū. Solēt. n. ebrii ire cubitū. Quid ego hoc faciā: philolaches philematiū rogat: qd ego inqt faciā hoc. i. eū hoc ita ebrio: & iā sopito: uñ illa rñdet. Sic sine eū quiescere: & ita scribendum censemus: & nō ipse: neq; blepse tā metri rōne: q̄ sniæ cōgruitate: qd uerbū quiescere quū a plodio afferaẞ lectū in qbusdā codi. quanq̄ ipse nō recepisse illud uideat: nobis admodū cōgruere uisum est. Age tu interi: ascribendū est tu metri necessitate ex codi. anti. Da delphio cito cantharū erotium. ita scribendū censemus uersum: & erotiū: non circum legendū: quod sit nomen famulæ a philematio uocatę: ut delphio ppinaret potum: nam in codicibus antiquis manu scriptis: legit tur erotium. & non circum. quæ dictio cum erotio maximam habet similitudinem: & sic sententia erit absoluta.

SECVNDVS ACTVS.

Tranio. philolaches. Callidates. Delphium. philematium.

Iuppiter supremus summis opibus atq; industriis.
Me perisse, & philolachetem cupit herilem filium.
Occidit spes nostra. nusq̄ stabulum est cōfidentiæ.
Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest.
Ita altum erroris montem maximum ad portum modo
Conspicatus sum. herus aduenit peregre. periit tranio.
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantū lucri?
Qui hodie sese excruciari meam uicem possit pati?
Vbi sunt isti plagipatidæ ferritribaces uiri?
Vel isti qui trium nummorum caussa subeunt sub hasta?
Vbi qui dindymeneis hastis corpus transfigi solent?

SARACENVS. Iuppiter supmus. Dū ista inte rim siūt aduenit pegre domō theuropides pr̄ philolache ⁊ tis: ob cuius aduētū tranio to tus metu ptúrbaẞ: nesciuisq; philolaches qd capiat cōsilii: astu traniōis seruaẞ tñ. Stabulū. Qd pprie astādo: & pmanen do dr̄ ploco firmo: & stabili positum est. Erroris montē. Vt maiorē animi affe ctū dnotet. Plagipati. Patiētes plagas: & uerbera: & adiecit ferrei. i. ad sustinen dū patiētissimi. Tribraces. Vtpote ua letiores. Subeūt sub hasta. Vēdi patiū tur. Iuuenalis: & caput dña subeūt uenal le sub hasta. Denis hastis. Decē uulneri bus. Amolirier. Pro amoueri.

Stabulum unde dictū

VALLA. Iuppiter supmus. supra oñsum ē in gruniōis & traniōis cōtētio ne: tranionē ad portū cōtēdere: ut ad epulandū obsoniū coemeret hero. nūc se in portu pegre redūsse herū: ostēdit theuropidē: qobrē adueniēti pri mas instruit insidias: fores occlusas inueniat: itaq; domi oēs iubet silere discūbentes. Nusquā stabulū est cōfidentię. Nullo inqt in loco ls nobis cōsistere: ubi cōfidamus. Erroris mōtem maximū. Viso theuropide: eū montē erroris uo cat: qa qd a pposito errēt: facit. Herus aduenit pegre. nēpe theuropides. Periit tranio: se pisse dicit: qa herilis fi lii corruptor. Excruciari p me: locū meū subire in cruciatu possit. Plagipati ferrei. q durissa ferrea patiplagas q̄ ant. Tribaces uiri. attriti flagris. tribuo nāq; tereo significat. Trium nūmorū causa. i. uilissimo pcio. Subeunt sub hasta. sub hastari qant: & uilissima qq; perpeti.

Tribuo qd significet

VGOLETVS ET GRAP. Iuppiter supmus. Idem genus est carminis cum scena superiore: tetrametrū uidelicet brachicatalecticū: septem cōstans pedibus: usq; ad illū uersum. Pluma haud interest: ab eo. n. usq; ad finem scænę: trimetrus est: sex tātum cōstans pedibus: cōtinetq; pertubatione Tranionis serui: ob reditum peregre teuropidæ se nis: nec minus philolachetis herilis filii: anxie queritantis: quid sibi cōsilii caperet in tā subita nouitate: cui dolis: & astu Tranionis suppetiæ feruntur. Nusq̄ stabulum est cofidentię. A sylū: refugium: hospitium. Stabulū. n. a stando dictū pprie hoium diuersoriū: & hospitiū dicitur: hinc stabula & appellantur loca: in quibus ar menta: gregesq; cōsistunt in agris: & sub diuo ueluti quædā statiōes animaliū. Altum erroris montē: maximū timo rem: ingentē calamitatē: & costernatiōem. Nam qd ait audax nouoq; usurpātor plodius: qd si scribis: altum euryda mantē: fumus: & nebula est: quū uersus nō cōsistat: si altum eurydamantē scribas: & nec sola satis quadraret: & codi ces oēs erroris mōtem habeant. Qui facere argenti cupiat aliquantū lucri: q cupiat lucri facere: & lucrari aliquan tum argenti. Qui hodie sese excruciari meā uicem possit pati. ita legendū censemus uersum: & nō meo aio. Tum quia. cocinnitati sniæ magis cōuenit: tum quia in codi. antiqs scriptum est. Meanimum. ex qua litteraq; agglutina tiōe facile resultauerit. Meam uicē: si cōsiderentur paulo acutiore ingenio. Vbi sunt isti plagipatidæ ferritriba ces uiri: uersus hic ita legendus est ex codici. antiqs: & recta lege metri: ac cōuenientiori locutioneq̄ plagipati: ne mo. n. unq̄ audiuit: ut plagipatus quis dixerit: & quamq̄ fictum quoq; sit plagipatidæ: habet tamen similitudines. p piorem grāmaticæ: q̄ plagipati: qua dictiōe: & in captiuis usus est poeta: quū inquit: nil morant iam lacones imi sub sellii uiros plagipatidas: & c. cui sile. Et alibi idē nouorum uocabulorū fictor: sed non ineptus: dixit flagricibę. Plagi patidæ autem p plagigeris: & plagas patiētibus accipiendū est. Ferritribaces aūt: ueluti ex dictione latina ferrum: & græco uerbo τριβω: qd tero significat cōpositum uidetur: & significat ferrum terrentes: hoc est: qui cōpedes sæpius tereret: & in eis uersari solitu sunt. Nam qd Sarracenus interps inquit. tribraces utpote ualentiores: meræ infaniæ sunt. Vel isti: q trium nūmorū causa subeunt sub hasta: ita scribendus uidetur hie uersus: & nō. uel isti: q hastis: metri rōne. & quia dictio illa hastis supfluens esset: esset tñ hypermeter uersus: abūdans una syllaba ultima: q quū sequti uerl su a uocali incipiēte scandēdo iungit: hoc dicit: ubi sunt isti: qui postq̄ sua oia abligurierunt: se se tribus nummis uen ditare solent: & in aliorum mancipatum dare: de quibus Iuuenalis dixit. Et pferre caput domina uenale sub hasta. Vbi qui dindymeneis hastis corpus transfigi solent. Versum hunc ita scriben. censemus metri rōne: & sentētię. quę est: ut dicat: ubi sunt illi cybelei sacerdotes: qui seipsos feriunt: & uerberant: cultris: ac ueruculis musculos transfigen tes: Si tantus eis amor est plagarum: & uerberum: nunc me adeant: & meam subeāt uicem: Cybelei sacerdotes per co rybantiam capita rotantes: suos sibi musculos inuadebant: & contrucidabant: iuxta illud. Et secet ad phrygios ui

Stabulum.

Plagipatidæ.

Ferritribaces.

Cybelei sacerdotes.

lla membra modos. Cybele autem mater deorum est: dindymene appellata a phrygię loco: quem dindymenen dicunt. Dindymus quoq; & dindyma mons est phrygię dicatus matri deum: & dindyma montes etiam sunt imminẽtes cyzico: in quibus est delubrum cybeleium. Nec scribendum est: ubi aliqui: qui: ut scribit plodius: nam aliqui superfluit: neq; qui denis hastis pro decem uulneribus: ut Sarracenus exponit: nihil uterq;: nisi inscitiam redolentes.

Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excurrerit.
Sed ea lege ut offigantur bis pedes, bis brachia.
Vbi id erit factum, a me argentum petito præsentarium.
Sed ego sum næ infelix, qui non curro curriculo domum.
Philo. Adest obsoniũ. eccum Tranio a portu uenit. (pimus.
Tr. Philo. philo. qd ẽ? tr. ego & tu. philo. qd. tr. & ego & tu
philo. Quid ita? tr. pater adest. philo. qd ego ex te audio?
tr. absumpti sumus.
pater inq̃ uenit tuus. philo. ubi est is obsecro? tr. hic adest
philo. qs id ait? qs uidit? tr. egomet iq̃ uidi. philo. uæ mihi.
Quid ego agá núc? tr. nonqd tu, malũ, me rogitas qd agas?
Accumbas. philo. tu en uidisti? tr. egomet inq̃. philo. certe
inq̃ occidi
Si tu uera memoras. tr. quid mihi fit boni, si mentiar?
philo. Quid ego nunc faciá? tr. iube hæc hinc oĩa amolirier.
Quis istic dormit? phil. Callidates. tr. suscita istũ delphiũ.
De. Callidates, callidates uigila. Ca. uigilo. cedo ut bibam,
De uigila, pater aduẽit peregre philolachis. Ca. ualeat pr̃.
philo. Valet ille qdẽ. atq; ego dispii. Ca. disperisti? q pót?
philo. Quæso exurge, pater aduenit. Ca. tuus uenit pater?
Iube abire rursum. quidnam illi reditio etiam huc fuit?
philo. Quid ego agam? pater iam hic me offendet miserũ
aduenienis ebrium,
Aedeis plenas conuiuarum, & mulierum. miserũ est opus,
Sicut ego aduentu patris, nunc quæro, quid faciam miser.
tr. Ecce autem hic deposuit caput, & dormit, suscita.
philo. Etiá uigilas? pr̃ iq̃ aderit iá hic me⁹. Ca. ain tu pr̃?
Cedo soleas mihi, ut arma capiá. ego pol iá occidá patrem.
philo. perdis rẽ. tace amabo. abripite hũc ítro actutum iter
Ca. Iá hercle ego uos p matlá hẽbo, nisi matulá datis (man⁹.
philo. perii. tr. hẽ bonũ aiũ. ego istũ lepidẽ medicabó metũ.

SARA CENVS. Soleæ qd sit. ¶ CEDO soleas: q̃ pulchre Pla. fingit hoiem ebriũ: soleę sunt calciamenta: dicitur q; solea pisceis genus: & materia robustea: ut alibi dictũ fuit. ¶ Matula. est uas: siue situla ad deponendũ uentris onus. dicitur & matella & matellio.

VALLA. ¶ VT offigant. infixi habeantur. ¶ Argentũ petito: p̃sentaneum: sine mora p̃bitum. ita Pli. sæpe locutus p̃sentaneum remediũ dicit. ¶ Curro curriculo domum. Curriculo: statim: nã aduerbiũ est. ¶ Oia amolirier: dimoueri ne qd innotescat ad uenienti. ¶ Qui pót. Quo mõ fieri pót: ut perieris. ¶ Quid illi reditio ẽt huc fuit. Quid inqt redire fuit necesse. ¶ Cedo soleas: calceos dicit. ¶ Pro matula hẽbo:

Matula qd sit. matula ac matelio ad nature secretiora uentrisq; onus excipiendum.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ EGO dabo. Si qs meam uicẽ subire uult: & p me in crucẽ excurrere: quam tũ meo mihi subeũdã: talẽtũ a me recipiet. ¶ Præsentariũ: quod & p̃sentaneum dicitur. i. promptũ: & in numerato: uenenũ p̃sentaneũ: & præsentissimũ appellatur: qd illico: & stati occidit: uel liberat. ¶ Sed ego sũ nę infelix: ita scribẽ. est. non sũ nę ille infelix metri rõne: q̃ dictionẽ. ille. non patitur: quod plodius interp̃s non uidit. ¶ Adest opsoniũ: philolaches loquit: uidens tranionẽ accedere redeuntem a portu quo iuerat: ut ipsis adolescẽtibus emeret opsonia: opsoniũ autẽ nomen grecum est oXωνιον. & dr̃ quicqd additur pani

Opsono & opsonor. & uino: uñ opsono: & opsonor deponẽs nã utroq; mõ dicimus pro cõuiuarii siue opsonia emere: ut in captiuis dixit. Ipsi opsonãt: quæ parasitorũ ante erat prouincia. ¶ A portu uenit: scribendũ est uenit ex codi. antiqs: & metri necessitate: & nõ adit: ut plodi⁹ legit: & Sarracen⁹. ¶ Ego & tu perimus. duplici ii scribendũ periimus: ut sit p̃terita t̃pis metri necessitate. ¶ Hic adest addẽdũ hic metri necessitate. ¶ Quid ego agã nunc: addẽdum ẽ nunc rõne metri. ¶ Amolitier: amoueri: auferri. ¶ Callidates: callidates. uerba sũt. Delphii suscitãtis callidatẽ amatorẽ suũ. ¶ Valet ille qdẽ: atq; ego disperii: uerba sũt philolachis interp̃tantis in bonã partẽ uerba callidatę: q dixerat. Valeat pr̃: sed in malã partẽ: ac si dixisset abeat: nõ rediturus: nã ut ait Varro: iõ mortuis salue: & uale dicimus: nõ q ualere: & salui eẽ possint: sed q ab iis recedimus: eos nunq̃ uisuri hinc ortũ ẽ: ut ẽt maledicti sigñationẽ interdũ uale obtineat: ut Terẽ. Valeãt q inter nos dissidiũ uolũt: hoc ẽ ita a nobis recedãt: ut nunq̃ ad nr̃m reuertant aspectũ. Addendũ autẽ fuit ego iter atq;: & disperii: nõ metri necessitate: sed sniæ cõcinnitate. ¶ Qui pót. i. quo mõ pote est: qũo possibile ẽ. ¶ Quæso exurge. tollẽda est dictio ædepol q̃ erat media horũ duorũ uerborũ: metri rõne. ¶ Quidnam illi reditio ẽt huic fuit? Addẽda fuit syllabica adiectio illa: nã: necessitate metri. ¶ Miserũ ẽ opus plodius hic solẽt nugat: quũ inqt: miserũ me ẽ opus aduẽtu pr̃is: sicut ego maneo: hoc ẽ ita deficiunt res: ita prolapsę: ut pr̃is aduẽtu sit opus. Quæ affaniæ hominis: quæ deliria sunt hæc? immo philolaches nollet patrẽ aduenire: quis autẽ unq̃ sic locutus ẽ: ẽ opus aduẽtu pr̃is: sicut ego maneo? Quare ita potius sẽsum excipiẽdum putamus: ut quum dixisset philolaches: quid ego agam? pr̃ iam hic me miserũ ebrium offẽdet: cum cõuiuis & mulieribus: subdat. Miserũ ẽ opus: hoc ẽ miseria: & infelicitas magna ẽ: quẽadmodũ ego ob patris aduẽtum: nescio qd faciam: modus aũt loq̃ndi ẽ poetę: ut ẽt infra paulo: hei mihi quum ista hæc blanda dicta: quo euentant madeo metu. ¶ Eũ suscita: addẽdũ ẽeũ: metri necessitate. ¶ Cedo soleas: crepidas. Solea genus cal

Solea ciamẽti ẽ planti subiectum. quę grçce κρηπισ latine crepida nominatur. ¶ Vt arma capiam: loquitur tanq̃ semisomnus & ebrius. ¶ Ego pol iam occidam patrẽ: ita scribẽdus uersus ẽ: ut sibi constet: & non iam pol ego. ¶ Pro matula hẽo. Matula uas ẽ aquarium: & ẽt urinarium: in quod urinam spargimus: quum meiere uolumus: iõ dicit insperges in uos urina: & hẽo uos pro matula: nisi matulam datis: dicimus ẽt p diminutionẽ matella.

¶ MEdicabo

Ph.Nullus sũ.tr.taceas.qn ego ista hæc sedẽs medicacabor
Satin habes,si ego ita aduenientem patrẽ faciam tuũ, (tibi.
Non modo ne itroeat,uerũ etiã ut fugiat longe ab ædibus?
Vos modo hic abite intro,atq; hæc hic ,ppere amolimini.
Philo. Vbi ego ero?tr.ubi maxũe eẽ uis,cũ hac.tu cũ istac e/
De.Quid ẽ igit ?abeam⁹hic nos.Ga.ñ hoc,ñ Delphiũ (ris.
Metuas portare,haud tantillo hac quidem caussa minus.
Philo.Hei mihi,quõ ista hæc blãda dicta quo eueniãt mado
Tr.Poti aio ut sis quieto,& facias qd iubeo?Phi.pt. (metu.
tr. Omnium primũ Philematium intro abi.& tu Delphiũ.
Ph.Morigeræ tibi erimus ambæ.tr.ita ille faxit iuppiter.
Animum aduorte nunc tu iam quæ uolo accurarier.
Omnium primum dum ædes iam fac occlusæ sient.intus
Caue mutire quenq̃ siueris.Philo.curabitur.
tr. Tanq̃ si itus natus nemo in ædibus habitet.Philo.licet.
Tr.Neu quisq̃ responset,quãdo,hasce ædeis pultabit senex.
Philo.Nũquid aliud?Tr.clauĩ mihi harunsce ædiũ nũciam
Iube efferri intus.hasce ego ædeis occludam hinc foris.
Philo.In tuam custodiam me,& meas spes,trado Tranio.
Tr.Pluma haud interest patronus,an cliens siat
Homini,quoi nulla in pectore est audacia.
Nam quoiuis homini,uel optumo uel pessumo,
Quãuis de subito facile est facere nequiter.
Clauim cedo.atq; ibi intro.atq; occlude ostium.
Verum id uidendust.id uiri docti est opus,
Quæ designata sint,& facta nequitia,
Nequid patiantur,quamobrem pigeat uiuere.
Tranquille cuncta,& ut proueniant sine malo,
Sicut ego efficiam,quæ facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia & tranquilla sint,
Neq; quicq̃ nobis pariant ex eo incommodi.
Sed quid tu egrederis?at spero iam iam optume
Præceptis paruisti.Ph.iussit maxumo
Opere orare,patrem aliquo ut absterreres modo,
Ne introiret ad se.Tr.quin etiam hoc illi dicito
Facturum me,ut ne etiam aspicere ædeis audeat.
Capite obuoluto ut fugiat summo cum metu.
Clauim cedo,atq; abi hinc intro.atq; occlude ostium,
Et ego hinc occludam.iube uenire nunc iam.
Ludos ego hodie uiuo præsenti huic seni
Faciam,quod credo mortuo nunq̃ fore.
Concedam a foribus huc.hinc speculabor procul,
Vnde aduenienti sarcinam imponam seni.

SARACENVS.

¶ MEdicabo.Et medico & medicor i ea dẽ signatõe:ut assẽtio & assẽtior: & fabrico & fabricor:& alia hmõi plura. ⁋ Nõ hoc lõ.uel hic potius.Nã metuis potare. Vel ne metuas potare. ⁋ Faci.qd iu.Faci atq; qd iubeo. ⁋ Ita il.fa. Iupi.Vt.s. mihi sitis morigeræ:hoc ẽ i re uenerea obseqntes. ⁋ Veq; id ui.ẽ.Ne qd.s. machinatus animo fueris:quod nobis postmodũ malum afferat.

VALLA.

¶ MEDIcabo metũ:& medico & medicor casu accusandi dixerũt ueteres. ⁋ Amolimini;magna mole ãmouete. ⁋ Ne me.po.Ne metuæ igt ob hoc minus q̃ uelis potare. ⁋ Madeo me.Ebrius sũ ob metũ:nã madidũ ebriũ sępe Pla.ut siccũ tẽporãtẽ dicit. ⁋ Poti.an possibile ẽ. ⁋ Mutit quẽ.siueris.pmiseris quẽq̃ loq. ⁋ Pluma haud inte.Nõ plus dñiæ ingt ẽ q̃ una pluma mõ. ⁋ Defẽsor ne sit:an defensus: ubi in defensoris pectore nulla fiducia ẽ. ⁋ Quãuis:quantumcũq;. ⁋ De subito:repẽte. ⁋ Facere neqter.iprobe. ⁋ Proueniant sine mõ:sine uerbũ est. omitte inquit cũcta sedata ueniant. ⁋ Quos credo mortuo nũquã fore.Mortuo.n.ludos ueteres faciebant:ut apud homeꝝ Achilles Patroclo.apud Vir.Aeneas Anchisę.apud Statiũ argiui archemoro. ⁋ Sarcinaꝫ impo.se.Theuropidẽ igt metu onerẽ senẽ.

VGOLETVS ET GRAP.

¶ TACEas qn ego ista hæc sedens medicabor tibi:sita scribẽdũ est ex codi. antiqs & sniæ cõgruitate:& nõ.ergo q istec sedẽs meditabor:ut plodius legit: absq; ulla uerboꝝ coherẽtia:& sensus pceptiõe. ⁋ Atq; hęc hic ,ppe amolimini: amolimini hoc loco deponẽs ẽ trãsitiuũ.nã supra passiue dixit:iube hæc hic oĩa amolirier. ⁋ Cũ hac:tu cũ isthac eris:addẽduꝫ ẽ: tu metri necessitate:& ẽt sniæ cõgruitate: ut dicat Tranio:tu philolaches eris cũ hac .s.philematio: tu callidates cuꝫ isthac. s. delphio: unũ delphiũ rñdet:qd ẽ igit ?abeamus hinc nos. ⁋ Nõ hoc nõ delphiũ:ita scribẽ.est ex codic.antiqs:& metri rõne: nõ aũt nõ hoc lõge delphiũ.& silr infra. ⁋ Metuas potare:nõ aũt:nã metuis potare scribẽdũ est: ex sniæ concinnitate: q̃ est hæc:o delphiũ nõ metuas potare hac cã minus:haud tãtilo: ac si paleã ostẽdisset: sunt ãt uerba callidatæ ad delphiũ amicã oñdẽtis ei:se nihil curare reditũ teropidę:ẽt si philolaches ea re maxĩe affectus eẽt:uel potius cõfidẽtis in uerbis Tranionis:q eis dixerat:tu cũ hac:tu cuꝫ isthac eris. ⁋ Hei mihi quõ ista hæc blãda dcã: eueniãt: madeo metu:ita scribendus hic uersus ẽ ex co.ãti.metri rõne:& sniæ cõcinnitate:q̃ ẽ hæc:ut philolaches rñdẽs uerbis Tranionis:q ei dixerat:ubi maxĩe eẽ uis:cũ hac eris:dicat: hei mihi:ut uereor:ut magno metu madeo:quẽ finẽ hitura sint:& quorsũ eueniãt hęc tua blãda dcã.Est ãt mod⁹loqndi Plautin⁹:hei mihi:quõ mado metu:quo hęc eueniãt: p q̃ madeo metu:sic ẽt supi⁹ dixit:miseꝝ ẽ op⁹:sic ego aduẽtu pris nũc q̃ro qd faciã miser.Nec plodii iscitia hic ad mittẽda ẽ: legẽtis cõmista:& exponẽtis graueolẽtia:fetor:sords:uir⁹:odor olẽticet⁹:sic ẽt dixit supi⁹:i illo:caprã cõmistã:quũ sonia sint oẽs illi⁹ãbages:& uersus ñ ñ rcipiat nomẽ illd unicũ cõmista:nec ulla rẽta snia elici posset: ẽt si uersus pateret:nec si uersus pateret:aliicubi lectũ sit ut puto:cõmistã substãtiũ nomẽ eẽ:& fetorẽ:aut graueolẽtiã signare. ⁋ Quo eue.ex co.oĩb⁹ãti.& mãu scriptis:eo sẽsu:quẽ diximus:nõ quo eueniat res.s.ut rudis ille plodi⁹expõit. ⁋ Pot.phile.uer.ẽ:p philolache rñdẽ

tis:ideo ad ipsam conuersus Tranio inquit:Omnium primū philematium intro abi:& tu delphium:ubi philematium litteris clarissimis legitur in codi.antiquis:nec aliter uersus consisteret. ¶ Ita ille faxit iuppiter:ut.s.morigeræ sitis:& pareatis mihi. ¶ Primū dum:dum abundat uenustati tantū stili seruiens. ¶ Tanq̄ si intus: loqtur tranio. ¶ Responset:pro respondeat a uerbo rn̄so:as:& non respondet:ut legit plodius. ¶ In tuā custodiam me & meas spes:ita legendum est:& non meq;:& meas:ut legit plodius contra uersus rationē. ¶ Pluma haud interest:hinc iam uersus est trimeter:sex tantum pedibus constans:usq; in finē scenę.Nihil inqt differt:utrū quis dominus sit:an seruus quū nihil animi habet:nullaq; est audacia fultus: hoc aūt dicit tranio sibi applaudens:q̄ maiori audacia polleat q̄ herus philolachis:qui quidē ob aduentū patris pertimescat: ipse uero sibi cōstet:& audeat herū deludere: legendus est autem. patronus an cliens fuat metri necessitate:& sententiæ cōgruitate:non proprior fiet:ut plodius legit nullo cum sensu. ¶ Nam cuiuis homini.Catholica sententia:nullus est:cui facile non sit malefacere etiā de improuiso:siue ille sit nobilis:siue ignobilis:optimū & pessimum:pro nobili:& ignobili posuit:persitans in cōparatione sui ad philolachem: nas non conueniret:q̄ quis optimus esset: si nequiter faceret. ¶ Ne qd patiantur:ita scribendum est:ex uetustis codicib⁹: & sententiæ congruitate:quæ est ut dicat:quapropter uidendū mihi est:ut quæ designaui:& feci hucusq; nequiciæ idest cum nequicia:cum dolis:& cū malicia:ne pro non patiantur quid:quāobrē:idest propter quod pigeat uiuere: si uidelicet detegerent doli : & fraudes meę.& non ne quid ponat:ut ferme habent codices impressi:neq; peccetur: ut corrigit plodius interpres absq; ullo uerborū recto sensu.Et sunt omnia uerba perpetua:& continuata Tranionis: incipiendo ibi:pluma haud interest. ¶ Tranqlle cuncta:& ut proueniant sine malo:ita legendus:& scribendus est uersus ex codi.antiquis:& sententiæ congruitate. ¶ Vt liqueant:ut liquida sint:& tuta. ¶ Sed quid tu egrederis? dum hęc secum loqueretur Tranio:reuersa est foras philematiū missa a philolachete magno timore affecto ob patris aduentum:quæ tranionem oraret:ut uideret curare:& efficere omnino:ne pater domum ingrederetur:& inueniret ipsū philolachem cum meretricibus illis.Ideo uidens illam exeuntem Tranio inquit: sed quid tu egrederis. ¶ At spero: addendum est at metri necessitate:tanq̄ si dicat:profecto bene paruisti pręceptis meis:qui iussi uos intus:maximo cū silentio:remanere.& ostium occludere. ¶ Ne introiret ad se:ita scribeñ.censemus sententiæ congruitate:& deinde addendam personam Tranionis:non autem:adest:ut liquidum bonis ingeniis esse potest. ¶ Facturus me.addenda fuit dictio me:metri necessitate. ¶ Ludos ego hodie uiuo præsenti huic seni:ita scribendus uersus est hoc sensu:ego hodie faciam ludos huic seni uiuo & pręsenti:idest eludam illum:sed alludit ad ludos funebres:qui fieri solebant in funere magnorum uirorum:dicens nunc huic uiuo ludos faciam:quod credo non fore illi mortuo: idest non credo in funere suo habiturum ludos:quia:ut dictum est:fiebant nisi magnis uiris: & inclytis.

Ludi fiebant in funere magnorum uirorum.

Teuropides senex: Tranio seruus.

HAbeo Neptune gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti uix a te uiuom modo.
Verum si posthac me pedem latum modo,
Scies imposuisse in undam, haud causast illico,
Quod nunc uoluisti facere, quin facias mihi.
Apage, apage a me. nunc iam ego post hunc diem
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
Tr. Aedepol Neptune peccauisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Te. Triennio post ægypto aduenio domum,

SARACENVS. HAbeo neptune gratiam. Domum aduenientem Theuropidem propellet tranio: cōfinget mōstris terificis ædes turbari: sed primū senex:se sospitē aduenisse:effugisseq; maris sęuiciā lętatur.

T.

VALLA. HAbeo neptune gratiam magnā tibi. Theuropides peregre aduenions:dum pulsando fores minatur suorum neminem respōdere a seruo tranione excipit: q̄ cōfingit monstra domi apparuisse: iō illinc fuisse emigratū.uix uiuū modo tam uęhementer a fluctibus agitatū. ¶ Me pedem latū modo scies iposuisse in undā:sensus est si in posterū me noueris in aq̄s tantum spacii ingressum eē:quantum pedis est latitudo:causa nō erit cur me non eneces:quod parum defuit: ne nunc faceres. ¶ Quod crediturus tibi fui omne credidi. Commisi inquit tibi:quod eram cōmissurus:commercii amplius nihil tecum habiturus. ¶ Peccauisti iugiter:grauiter deliquisti.

VGOLETVS ET GRAPA. HAbeo neptune gratiam magnam tibi. Versus trimeter iambicus:sex pedibus constans. Inducitur in hac scena Teuropides senex pater philolachetis reuersus peregre:& qui e naui quum descendisset:ut domum suam ueniret:gratias agit neptuno:q̄ eum quamq̄ uix uiuum amiserit a se:quem & rogat:ut si se unq̄ amplius undis crediderit:demergat penitus:quemadmodum & nunc neptunus ipse facere uoluisse uisus est. Occurret autem ei Tranio:& ut illum auertat:ne domum ingrediatur:ubi adolescentes erant genio indulgentes:persuadebit ei propter monstra quędam terrifica:ędes derelictas:& iamdiu inhabitari desitas: cogetq; tandem illum operto capite aufugere procul ab ędibus:summo cum metu:ut in superiori scena se facturum pollicitus fuerat. Dicimus habere gratiam:& gratias:pro eo quidem est habere mentem:atq; animum gratum. Agere gratias tantum:& non gratiam:idest uerbo ostendere nos memores esse beneficii accæpit. ¶ Et referre gratiam :& non gratias: hoc est facto beneficium aut iniuriam acceptam cōpensare. ¶ Quum me amisisti uix a te uiuum modo:ita scribi debet uersus metri necessitate. ¶ *Scies imposuisse in undam haud causa est illico*:& hic quoq; uersus ita scribendus est metri necessitate:quod plodius non uidit:idest causam non dico ullam:quin me iuste plecti:& demergi fatear. Apage apage a me:scilicet undas:& fluctus marinos.& addendum est a metri & sententię congruitate. ¶ Nunc. iam ego post hunc diem:addendum est ego ratione metri:ac necessitate:super quo uersu plodius & Sarracenus interpretes nihil dixerunt:utpote ab ipsis ignorato:& non intellecto. ¶ Peccauisti largiter:idest ualde:& ampliter:ita scribi debet ex codicibus antiquis:& non iugiter. ¶ Occasionem:opportunitatem:occasio enim dicitur temporis opportunitas:casu prouenions:ab occido:quod obuenio significat:licet & alias habeat significationes.

Hère gras

Occasio.

Cllos

¶ILLOS Abscedere. Qui cum eo aduenerant.
¶INTERdius: aduerbiũ est: ut interdiu sicut noctu. ¶ Hasce ambas: subaudi fores. ¶ Perduaxint eũ hoc omines occiderint: pdiderint cũ tuo hoc augurio. ¶ Expiare: ut possies: purgare possis. ¶ Illos: quos tecũ: subaudi comites adduxisti. ¶ Capitalis ędes facta est: idest capitale meretur piaculum: & antiq̃ dictum est pro domo ędes in singulari. ¶ Antiquum: & uetus. Antiquum quia prioribus sæculis factum. Vetus quia obscurum.
¶TRIENnio post ægypto aduenio domũ: redeo inq̃t domũ ab ægypto triennio post. s. q̃ abii. absens. n. fuerat triennio ęgypto autẽ pro ab egypto: ut Italia & pactis necq̃cq̃ pellere tectis. ¶ Sed qd hoc: quũ teuropides iannę ędiũ suarum magis ppinquaret: uidit eam clausã: iuũ mirat: q tempore diurno: quę patere semp consueuerit: ut mos est iannarũ nobilium: & magnorũ uirorũ: nunc clausa sit. ¶ Interdius: dicemus interdiu & interdius aduerbialiter: idest per diẽ: sicut noctu per noctem: ut diximus in aulularia. ¶ Ecquis istas hic aperit fores: addẽda est dictio illa hic: ad uersus integritatem. ¶ Quis hõ est. Tranio oñdit: se non nouisse herũ: qui fores pulsauerat. ¶ Meus seruus hic qdem est. Teuropides hæc intra se dicit: deinde exerta uoce. uocat Tranio. Here salue: ita scriptũ est in codi. antiquis: & nõ per salue: qđ & magis placet. ¶ Quid uos insani ne estis? addẽda est dictio illa ne: & metri necessitate: & sensus concinnitate: interrogatiua est enim particula. ¶ Hasce ambas: fores scilicet. ¶ Eho an tu tetigisti. Iterũ tranio simulat: non uidisse illũ pulsantẽ: ut magis fallaciæ fidẽ præbeat: & illum ad fugiendum inducat. ¶ Quẽ mortalẽ? occidi. s. ¶ Perduaxint: p perdant. ¶ Cũ isto omine: & non cũ isto: nam uersus non staret. ¶ Expiare: purgare: purificare: piare: interduꝫ colere significat: Plautus: ubi piẽ pietatẽ: si isto more moratã tibi postuleꝫ placere: ide piaculũ pro sacrificio: & cultu. Virgi. Ea prima piacula sunto: interdum cõtamino: & polluo: qđ & impio dicitur. Inde piacula p criminibus & flagitiis: & ipsũ pro polluto: ut infra: impia ẽ habitatio. ¶ Quã obrem: aut quã subito rẽ: ita scribẽdus ẽ uersus: ex codi. antiq̃s: & sententię congruitate: & non ut q̃ subito: queadmoduꝫ plodius: & Sarracenus legunt. ¶ Quin tangite: addenda est dictio quin metri necessitate: uidebatur ãt hoc esse ueluti expiamentũ quoddaꝫ: ita ut manes quieturi essent: & ibi amplius nõ furerent: uel saltẽ eis non nocerent: si terrã tetigissent manibus. ¶ Quin eloq̃re iã: addendũ fuit iaꝫ metri necessitate: & sententię congruitate. Semel: ut emigrauimus. i. postq̃ primũ ex ędibus ipsis discessimus. ¶ Sermonem nr̃m: qui aucupet: dicimus aucupo: & aucupor in eadem significatione p uenor: & inq̃ro: & proprie de auibus dicitur: quãq̃ & ad alia transferat: & ad sermoneꝫ: ut hic. ¶ Capitalis ędis facta ẽ Capitale dr̃: qđ capitis supplicium meretur: quasi dicat exitiosa: & mortifera. ¶ Quid istuc est scelestẽ ita scribẽ. est ex codicibus antiquis: & sniẽ congruitate: & non istic: ut plodius legit: hoc sensu: quid est hoc scelestẽ: quod dicis capitale? uel quis id capitale admisit? ¶ Aurumq̃ ipsi ademit hospitu addendum fuit ipsi metri necessitate: nam aliter non consisteret: quod plodius non uidit.

Credo expectatus ueniam familiaribus.
Tr. Nimio pol ille potuit expectatior
Venire, qui te nunciaret mortuum.
te. Sed quid hoc? occlusa ianua est interdius.
Pultabo. heus ecquis istas hic aperit fores?
tr. Quis homo est, qui nostras ædeis accessit prope?
te. Meus seruos hic quidem est Tranio? tr. o Teuropides,
Here salue. saluom te aduenisse gaudeo.
Vsq̃ inualuisti? te usq̃, ut uides. tr. factum optume.
te. Quid uos insani ne estis? tr. Quidum? te. sic quia
Foris ambulatis. natus nemo in ædibus
Seruat, neq̃ qui recludat, neq̃ qui respondeat.
Pultando pedibus pene confregi hasce ambas.
tr. Eho, an tu tetigisti has ædes? te. cur non tangerem?
Quin pultando inq̃ pene confregi fores.
tr. Tetigistin? te. tetigi inq̃ & pulsaui. tr. uah. te. quid est?
tr. Male hercle factum. te. quid est negocii? tr. non potest
Dici q̃ indignum facinus fecisti, & malum.
te. Quid iam? tr. fuge obsecro atq̃ abscede ab ædibus.
Fuge huc. fuge ad me propius. tetigistin fores?
te. Quomodo pultare potui, si non tangerem?
tr. Occidisti hercle. te. quem mortalem? tr. omnes tuos.
te. Di te deæq̃ omneis perduaxint cum isto omine.
tr. Metuo, te atq̃ istos expiare ut possies.
te. Quamobrem, aut quam subito rem mihi apportas nouã?
tr. Et heus iube illos illinc amabo abscedere.
te. Abscedite. tr. ædes ne attingite. quin tangite
Vos quoq̃ terram. te. obsecro hercle, quin eloquere iam.
tr. Quia septem menses sunt, cum inhasce ædes pedem
Nemo intro tetulit, semel ut emigrauimus.
te. Eloquere quid ita. tr. circunspice dum, nũquis est
Sermonem nostrum qui aucupet? te. tutum probe.
tr. Circumspicæ etiam. te. nemo est, loquere nunc iam.
tr. Capitalis ædis facta est. te. quid est? non intellego.
tr. Scelus inquam factust iamdiu antiquom, & uetus,
Antiquom id adeo, nos nunc factum inuenimus.
te. Quid istuc est scelestæ? aut quis id fecit? cedo.
tr. Hospes necauit hospitem captum manu,
Iste, ut ego opinor, qui has tibi ædes uendidit.
te. Necauit? tr. aurumq̃ ipsi ademit hospiti,
Eumq̃ hic defodit hospitem ibidem in ædibus.

SARACENVS. VALLA.
Interdius quid sit.
Antiquũ a ueteri in quo differat.
VGOLETVS ET GRAP.
Piare
Aucupo & aucupor.

ſpecio uerbo ãtiquo: qđ ẽ aſpicio. Ennius uos epulo poſtq̃ ſpexit. ℣ Quo eueniat ędificatio. i. q̃les futuri ſint ipſi adoleſcẽtes. ℣ Nã ego ad id frugi: ita legẽdũ cẽſemus: & metri: & ſniæ cõgruitate: q̃ nã eo ad illud: ut corrigit plodius uaniloqu⁹. ℣ In fabro℞. i. parẽtũ: & p̃ceptoris. ℣ Poſteaq̃ imigraui in igeniũ meũ. i. meo arbitratu uiuere iſtitui. ℣ Perdidi operã fabro℞: hypermeter uerſus ẽ: abũdat. n. una ſyllaba: q̃ cũ ſequẽti uerſu a uocali incipiẽte iũgit̃ ſcãdendo: & ita ordinãda eſt ſnia: perdidi operã fabrorũ illico. ℣ Oppidoq̨ uenit ignauia: addẽdũ ẽ. q̨: ad cõſtructiõis cõcinitatẽ: & metri neceſſitatẽ: qđ plodius nõ uidit. ℣ Ea mihi aduẽtu ſuo q̃ primũ grandinẽ: ibreq̨ attuliſt: ita ſcribendũ uerſum cẽſemus: ut ſibi cõſtet: nã niſi addatur ea: & q̃primũ: mancus: mutiluſq̨ ſit & neq̨ hoc plodius interpres inſpexit: nec Sarra. itẽ. ℣ Hæc uerecũdiã: hæc ignauia deturbauit mihi: & ſeparauit: atq̨ abſtulit a me uerecũdiã: & modũ uirtutis. i. modeſtiã. ℣ Texit: detexitq̨ me illico: qa ignauia ipſa occupauit me: & ita texit: deinde illico detexit:

Poſtilla

qa me ignauũ eẽ oĩbus patefecit. ℣ Poſt illa abiicere eã negligẽs ſui: poſtilla pro poſtea more antiquo: qua dictione & alibi plautus: & Terẽ. utunt̃. ℣ Abiicere: legẽdũ cenſemus potius q̃ obtexere: q̃nq̃dẽ quid ſibi uelit hic obtexere: non uidemus: licet ab interp̃tibus p̃dictis ita legat̃. In codice aũt antiquiſſimo manuſcripto legit̃ obticere: nũ facile eſt cõiectari: parua mutatiõe: duarũ. ſ. lra℞ errorẽ factũ & ſcribi debuiſſe abiicere: hoc ſẽſu: poſtea negligens fui abiicere eam ignauiã a me: unde factũ eſt: ut loco ibris: quẽ attuliſſe iã dictũ eſt: ſucceſſerit amor. ℣ Is uſq̨ in pectus p̄manauit: ita ſcribẽdũ eſt ex codicibus ãtiquis: & ſniæ cõgruitate: nõ: nũc ſimul res fides: ut legũr inſcitiſſimi plodius: & Sar

Manate

race. interp̃tes: hę q̨ enim dictiones in ſequẽti tm̃ carmine ſcribẽdæ ſunt. ℣ Permanauit: erupit: defluxit: manare enĩ ut ait Feſt. eſt ex integro: ſed nõ ſolido nimis: per minimas partes erũpere: & (ut inquit: manare ſolẽ dicebãt antiqui quũ ſolis oriẽtis radii ſplẽdorẽ iacere cœpiſſent: a quo & dictũ mãe: q̃q̃ alii dictũ mãe putabãt ab: q̨ manũ bonũ dicebãt. ℣ Fama decus: uirtuſq̨: ita ordinãda ſunt uerba metri neceſſitate. ℣ Atq̨ ædepol ita hæc tig. hu. put. neſcio qđ gãnit hic plodius: poſt ædepol additũ cẽ: erã: in priſcis exẽplaribus: & mẽtit̃ arrogãs interpres: nã nec in priſcis exẽplaribus manuſcriptis: nec in ullis: imp̃ſſis: eſt illa dictio erã. q̃ etiã ſuperflueret ſenſui: nec eã metri rõ pateret̃. ℣ Humida putrẽt ſcribẽdũ eſt: & nõ humi deputant: ne q̨ putent: ut plodius ait: ſed putrent. Differt enim inter putere: &

Putrere

putrere: ſiquidem putere eſt male olere: & fœtere. Hora. Putet aper: rhombuſq̨ recens: putrere aũt eſt marcidũ eẽ: ẽt ſi nõ fœteat: ut in ceſpitibus & glebis cõtingit: & libris ẽt: a quibus per lõgũ tẽpus puluis: & tineę nõ ſint excuſſę: ut diximus in noſtro uocabulario: hoc ergo ſignificat: tigna humida putreſcũt: & reſoluunt̃: ac marcida fiunt: nõ aũr fœtẽt. ℣ Quin totæ p̄petuæ ruãt: totæ itegre: & ex oĩ parte ruãt: p̄petuę: & p̄petuo dicit̃. ℣ Induſtrior: ſtudioſior: uigilãtior. Induſtrius enim qđ ueteres iduſtruũ dicebãt: ab itra & ſtruo: qa quicq̃d ageret: intro ſtrueret: & ſtuderet domi:

Induſtrius

dicit̃ ſtudioſus: uigilãs: callidus: unde induſtria ſtudiũ: uigilãtia: calliditas. ℣ Arte gymnaſtica: in ſtudio exercitationis. γυμνος græce nudus dr̃: hinc gymnici ludi dicti ſunt: in q̃bus ſe nudi: atq̨ uncti exercebãt: & gymnaſiũ locus: in quo exercebãtur: q̃uis poſtea gymnaſiũ: & pro ludo litterario: & pro oĩ loco: in quo fiat aliquod genus exercitationis ſumi cœperit: & p̄gymnaſmata apđ rhetores p̃exercitamẽta dñt. ℣ Diſco: diſcus: ut inl. pol. docet: uas eſt patinarũ latũ: ad portãdas carnes aptũ: ad cuius ſilitudinẽ lapis: quo antiq corpora exercebãt: diſc⁹ uocabat̃: ut ĩnqt Tortel. ℣ Pila: pila inſtrumentũ ẽ luſoriũ rotũdũ ad ſimilitudinẽ ſphæræ: quo ludo graues quoq̨: & magni uiri delectati ſt̃. ℣ Voluppe. i. uoluptate: quod & uolup. dicitur: ut ait Noni. & aduerbialiter potius capitur q̃ aliter: licet Sypontinus

Parſimõia

adiectiuũ eſſe aſſerat. ℣ Parſimonia: frugalitate: & moderatione ſumptuum: parſimonia. n. a parco uerbo dicitur: parcitas & conſeruatio rerum: ac moderatio. Optimi quiq̨ expetebant eam ſibi: ita ſcribendus uerſus eſt: & tollenda uox illa: doctrinam: uti ſuperfluens: & uana. eam enim diſciplinam ſubaudiendum eſt.

SARA CENVS

Ampridẽ p̄dit. Philocõaſium meretrix: q̃ ſe ornauerat: amanti ut ſuo placeret philolacheti: ait nãq̨ nũq̃ alias nitidior: & pulchrior reddita q̃ mõ aqua recenti lota: qđ ni mirũ uerũ ẽ: nã cũ ſe magis fucis: & pigmentis oblinunt: tãto turpiores reddũtur facie: non ornata: ſed deturpata. ℣ Aedificatã: Ornatã: cõpoſitam.

VALLA

Am pridẽ phylocomaſiũ dũ ſuo ſtudet placere phylolacheti ſeſe exornat: ſcapha uero ancilla ſtudet ab amore phylolachetis dehortari. clãculũ audiẽte phylolachete indignato aduerſus ſcaphã: & maiorẽ imodũ ardẽti⁹ amãte phylocomaſiũ.



Philematiũ mulier. Philolaches. Scapha Ancilla.
Iam pridẽ mecaſtor frigida nõ laui magis lubẽter.
Nec unde me melius mea ſcapha rerer ædificatum.

Frigida lauacra optima.

℣ Frigida: ſubaudit aq̃: ut medici lauacra laudãt nõnulla: ita galenus aquæ frigidæ lauacrũ probat inquiẽs. Frigida lauacra citra mẽdã aliquã bene habẽtibus cõmoda. colligunt nãq̨ corp⁹ totũ & pellẽ durã: & dẽſam efficiũt qđ ſãe potẽtiſſimũ ẽ aduerſus cladẽ extrorſus illa tã neq̨ eis cõferre dixeri: q quo quo mõ uitã agũt. ſed eis tm̃: qui examen inuictu adhibent: & laborib⁹: & cibis: ut cõuenit: utunt̃: q nõ profuſi libidinibus: neq̨ aliter laboroſi: qui neq̨ a cõcoctiõe alieni: & nequidẽ præuomẽtes: neq̨ obleſi uẽtre: neq̨ uigilaces: periculoſum nãq̨ ſit: ſi quiſq̃ aliter utat̃: expedit ãt inſuetos ad frigidã lauationẽ accedẽtes ſenſim aſſueſcere: & primo q dẽ in ęſtate incipere uſum: primoſq̨ uſus ſubitarios non eẽ in aquã frigidã. Inde paulatĩ aſſuefactus per totã hiemẽ: ſit quo

sit quo incipiet tpe dies sine uēto. Alioq̃ p id tēpus dies maxīe calidus: sitq̃ i meridie principiū: sit āt futurū ut frigida utat ætate quidē uigesimū: & quitū annū agēs sitq̃ aiosus: q̃ assuefaciat corpus duris exercitatiōib⁹: deīde oleo ex cōsuetudine pungat post exerceat: deinde ita id frigidā descēdat nō torpescēs. sed cōfestim insiliat: quo tpe uno oia corporis mēbra pfundat: nā sensim subiens inhorrescit corpus obrigescitq̃ sitq̃ aqua: ut iā dcm̄ neq̃ tepida: neq̃ ipēse frigida: excedēte aūt aqua a plurib⁹ oleo pfricet: qđ occaluerit pellis inde plus solito cibi sumat: plus siquidē appetunt: qui lauantur frigida: meliusq̃ cōcoquunt minusq̃ sitiunt: ideo minor potus exhibendus.



Am pridē me castor. Huius scenæ carmē ē tetrametrū catalecticū: septē cōstans pedibus: & una syllaba: usq̃ ad illū uersum: quid opus speculo tibi: ide. n. usq̃ i finē brachicatalectic⁹ ē. i. septē tm̄ pedū: philematiū āt meretricis: q̃ se philolacheti amāti exornabat: & scaphæ lenæ sermonē cōtinet: ac philolachis latenter primū earū uerba auscultantis: & postea se illis in cōspectū exhibētis. Aduertēdū āt philematiū scribi: & legi debere: nō philocomasiū: ut uterq̃ plodius: & Sarra. iterptes ignaui legūt: ut ifra suo loco dicemus. ¶ Frigida aqua: recēti: utunf poetæ absq̃ substātiuo: frigida: & calida: p aqua frigida: & aqua calida Iuue. Quando uocatus adest calidæ gelidęq̃ minister. Mar. Frigida nō deerit: nō deerit calda petēti. ¶ Nec uñ me melius mea scapha reret ædificatā: ita scribēdus uersus ē: & nō: nec cū me melius. & reret: nō reres: & metri necessitate: & sermonis elegantia. ¶ Aedificatam: ornatā: cōptam: compositam. Iuuenal. Altum ædificat caput. — VGOLETVS ET GRAPA. — Frigida

Sc. Euentus rebus in oibus, uelut in horreo horna messis,
Magnifit. Ph. quid ea messis attinet ad meam lauationem?
Sc. Nihilo plus, q̃ lauatio tua ad messim. Philo. o uenus uenusta,
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiā omnē
Detexit, tectus qua fui, quā mihi amor & cupido
In pectus perpluit meū, neq̃ iam unq̃ obtegere possum.
Madent iam in corde parietes. periere hac oppido ædes.
Ph. Cōtēpla amabo mea Scapha satī hæc me uestis deceat
Volo placere Philolacheti meo ocello, meo patrono.
Sc. Qui tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tu te es.
Non uestē amatores mulieris amant, sed uestis fartum.
Philo. Ita me Di amēt ut lepida Scapha sapit scelesta multum.
Vt lepide oēs res tenet, sentētiasq̃ amantū. Ph. quid nunc?
Sc. Quid est? Ph. quin me aspice & contempla, ut hoc me decet amiculum.
Sc. Virtute formæ id euenit, te ut deceat, quicquid habeas.
Ph. Ergo ob h̄ ædepol uerbū te Sca. donabo ego hodie aliq
Neq̃ patiar te gratis hanc laudasse, quæ mihi placet.
Ph. Nolo ego te assētari mihi. Se. nimis qdē tu stulta es mu
Eho mauis uituperari falso, q̃ uero extolli? (lier.
Ph. Equidē pol uel falso, tamen laudari multo malo,
Quā uero culpari. ain alios meā speciē irridere,
Ego uerum amo. uerum uolo mihi dici. mendacem odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolac. tu⁹ te amet. ut uenusta es.
Ph. Quid ais scelesta? qūo adiurasti? ita ego istā amarem?

¶ EVEntus reb. Sēsus ē sic tibi: rebusq̃ tuis oibus fortuna arideat: ut messis ānua fertilis: ordo aūt euētus fuat p sit rebus tuis oibus: uelut horna messis magna: ideo meli⁹ legas fuat: q̃ fuit: & horna q̃ horno: horna ānua. uł nouella. Hora. si thure placaris: & horna: rursus horna uina pmēs dolio dixit in epodo. ¶ O uenus uenusta. Ex occulto loqt philolaches: perstatq̃ in priori metaphora. ¶ Sed uestis fartuz. A farcio fartū: qđ significat saturo: & quasi fare impleo: fartū ergo q̃si iplemētū: & pp̄ter hoc intellige: qđ subtus uestes latet: uel si legas partū: ut aliq̄bus codibus reperit: sensus erit amātes nō amare uestitas: & ornatas mulieres: sed nudas: uidēt. n. uestes parere: & mulierē educere cum uestimēta mulier deponit: sed prior nitidior. ¶ Aliqui. Pro aliquo. s. dono. ¶ Gratis. Sine pmio cupit quisq̃ laudari: quod amat. — SARACENVS. — Horna qd sit

¶ Euētū reb. oib. hic euētus: & hoc euētū. ¶ Velut horno: messis: ornus carēs aspiratiōe arboris spēs ē: hñs aspiratiōnē adiectiuū ē: & ab hora deriuat: q̃ nō mō diei xxiiii. ptē significat: sed ēt āni q̃rtā partē: ita q̃ hornū uni⁹ āni. Hora. & horna dulci uina pmēs dolio: ergo hoc dicit messis magna: hoc ē magna collectio rebus in oibus ē horno: hoc ē tpe hornatino: cū suus admonet tps. ¶ Modestiā oēm detexit. i. amouit. ¶ Quā mihi amor & cupido i pectus pplūit meū: hoc ad similitudinē ędiū referēdū ē: q̃s supra memorauit. ¶ Vestis ptū. i. id: qđ uestis iduit: & exuit: qđ tñ parere id uideat. ¶ Donabo ego hodie aliq re aliq̃ putat dōat⁹ dici posse: dono te hac re: sicut dono tibi hanc rē; non tamen cō dono: nisi cum datiuo. — VALLA.

¶ EVētus re. i oib. uelut i horreo horna messis magni fit. Ita legēdus ē hic cōtextus: tā metri rōne q̃ ex erecta snia: i q̃ ē hæc. Euētū: & bonū successum ita magnifieri: & ęstimari in oibus rebus: ut annua messis: & puētus ānuus iā in horreo locatus plurrimi fit. Nec scribēdū ē horno tm̄ qđ sit casus ablatiui: & significet āni nuperi fructib⁹ nec magna fit: ut plodius iterpres multis nugis exponit: & isulse qdē: nec ēt fuat: ut Sarra. alter cōmētator legit: iania q̄dā: & futiła differēs. ¶ Hornū āt ueteres dixerūt ipsius anni: ut No. inqt: & ānū: ut acron. sup illo Hora. Si thure placaris: & horna fruge: &c. Horreū āt repositoriū frugū ab hordeo dictū: sicut a grano granariū: a farre farreū. ¶ Quā mihi amor: quā tēpestatē. ¶ Neq̃ iā unq̃ obtegere possuz: obtegere legēdū: & nō obtigere: & subaudi cor. ¶ Periere hac oppido ædes: legēdū hac: & nō hæ: metri necessitate: & ex codi. antiqs. hoc sensu: hac. s. tēpestate: hoc ē pp hāc mulierē periere ędes meę. i. ego perii. ¶ Sed uestis fartū: amatores inqt nō amāt uestē mulieris: sed qđ fartū est: & inclusuz i ueste hoc est mulieris corpus a farcio: fartū descēdit. ¶ Vt hoc me decet amiculū: amiculū addēdū est: aduersus integritatē: mutilus. n. incederet: qđ plodius: & Sarra. nō uiderūt. Amiculū āt ab amiciēdo uestē: & pallium significat. ¶ Ergo ob hoc ædepol uerbū: loquit philolaches: sed secū: & nullo audiente: & pollicet se donaturū Scaphæ aliqd pr — VGOLETVS ET GRAPA. — Hornum. — Amiculum

Quid ita hæc me?id cur nō additū eſt.infecta dona facio.
Periit,qđ iam promiſerā tibi.dona perdidiſti.
Se.Eqdē pol miror tā catā.tā doctā te,& bene doctā,
Nō ſcire,& tā ſtulte facere.Ph.qui mone qſo ſi qđ erro.
Sc.Tu ecaſtor erras.q̄ illū expectes unū,atq; illi morē
Præcipue ſic geras,atq; alios omneis aſperneris.
Matronæ,nō meretriciū eſt,unum inſeruire amantem.
Ph.Proh Iupiter.nā qđ malū uerſat̄ in ea domu?ut Dii
Deæq; omnes me peſſumis exemplis interficiāt,
Niſi ego illā anum interfecero ſiti,fameq;,atq; gelu.(plane,
Ph.Nolo ego mihi male te ſcapha ꝑcipere.Sc.ſtulta es tu
Q uæ illū tibi æternū putas fore amicum,& beneuolentē.
Moneo ego te.te deſeret ille ætate & ſacietate.
Ph.Nō ſpo.Sc.iſpata accidūt magis ſæpe,quā q̄ ſperes.
Poſtremo ſi dictis nequis ꝑduci,ut uera hæc credas
Mea dcā,ex factis noſce mē.uides q̄ ſim,& q̄ fui ante?
Nihilo ego,q̄ nūc tu amata ſum,atq; uni modo geſſi morē.
Qui pol me ubi ætate hoc caput colorē cōmutauit,
Reliquit,deſeruitq; me,tibi idē futurū credo.
Philo.Vix cōprimor,qn iuolē illi i oculos ſtimulatrici.
Ph.Solā illi meo ſoli cenſeo eſſe oportere obſequentem,
Solam ille me ſoli ſibi ſuo quom liberauit.
Philo.Proh Dii imortales mulierē lepidā & pudico īgenio,
Bene hercle factū,& gaudeo mihi nihili eē huius cauſa.
Sc.Inſcita ecaſtor tu qdē es.Ph.qꝑp?Sc.q̄ iſtuc cures,
Vt te ille amet Ph.cur obſecro nō curē?Sc.libera es iam,
Tu iā,qđ quærebas habes.ille te niſi amabit ultro
Id pro capite tuo qđ dedit,perdiderit tantū argenti.
Philo.Perii hercle,ni ego illā peſſumis exemplis enicaſſo.
Illa hanc corrumpit mulierem male ſuada uolgi lena.
Ph.Nūq̄ ego illi poſſum gratiā referre,ut meritu eſt de me
Scapha,id tu mihi ne ſuadeas ut illum minoris pendam.
Sc.Et hoc unū facito cogites,ſi illū inſeruibis ſolum,
Dum tibi nunc hæc ætatula eſt,in ſenecta male querere.

pter uerba i laudē philematii ab ea plata:addēdū q̄ eſt ædepol neceſſitate metri:cui pēs unus deficeret.& aliq.p ali quo poſitū ē:ſicut q pro quo dr̄.¶ Nimis qdē:loqt̄ Sca.& cōtinuat.eho manis uitupari falſo:q̄ uero extolli.¶ Eqdē pol:uel falſo.rñdet philema.dicēs:ſe malle multo laudari:ēt falſo:& cū mēdacio:q̄ uitupérari merito:& ex uero:nā unuſqſq; amator ē laudis ppriæ.¶ An alios meā ſpēm irridere:cōtinuata uerba ſunt philematii:oñdētis:ſe in alias ptē accœpiſſe uerba ſcaphæ:& tñ cupiētis eā iterū aſſerere:q̄ dixerat i ſuā laudē.¶ Quid ais ſceleſta:philolaches latēs loqt̄q quū audiſſet ſcaphā dicere.Ita philolaches tu⁹ te amet:ægre fert eā ñ ſic dixiſſe:ita tu ames philo.& iō ſubdit.¶ Quid ita hæc me:loqtur autem in ſecunda perſona:tanq̄ ſi pñs:& corā cū ea loqueretur.

SARA CENVS ¶ QVId ita me?Maluiſſet potius illam adiuraſſe p hæc uerba us ita tu ames philolachē:q̄ philolaches amet te.¶ Perduceñ:Perſuaderi.¶ Quę iſtuc i te.ſ.cures.rñdet nāq; ille:cur nō curē:¶ Ille amet.Siñ illū amare:ſi tu ames.¶ Male ſuada.Vir.male ſuada fames:hic ſuadella.Hora.bñ nūtatū decorat ſuadella uenus.¶ Referre gratias.Factis perſoluere:ut agere uerbis:& habere mente.

VALLA ¶ QVIN inuo.il.i ocu.qn manuū uolas igerā oculis huius uetulæ ſtimulātis.¶ Mihi ni.eē hu.cā.me cūcta abſumpſiſſe bōa ob hāc mulierē.¶ Peſſumis exē.ene.peſſimis modis necauero.¶ Su il.iſe.ſo.ergo& Inſeruio quomodo conſtruit̄. iſeruio te & iſeruio tibi.ita pauloañ inſo næ nō meretriciū ē unū iſeruire amātem.:

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ INſecta do.fa.negat ſe donaturū ſcaphæ:q̄ pmiſerat ſupra:quū dixit:te ſcapha dōabo:ego hodie aliq.¶ Periit qđ iā pmi.addēdū ē iā metri neceſſitate.¶ Tā catā:tā ſcitā:tā cautā:tā induſtriā.Catus Catus. enim ſcitū:& cautū apud ueteres ſignificabat:q̄ſi cautus:uñ catones dicti.¶ Non ſcire:& tā ſtulte facere:ita legēdū eſt metri rōne:& ptim ex antiqs codi.ſed & ſniæ cōgruitate.¶ Quæ il.exp.unū:ita ſcribēdū ē ex antiqs codi.& metri neceſſitate:nō q̄ qdē illū:uerſus.n.abūdaret:ac ſupflueret pes unus:& expectes:nō expetes ſcribēdū ſniæ & metri rōe:plodius nō uidit iqens alibi legi expetes.¶ Atq; alios ois aſperneris.niſi aſcribat̄ omnis:uerſus nō cōſtat.

Inſeruio te ¶ Vnū iſer.a.dicimus iſeruio tibi:& te:ut infra ēt.Si illū inſeruibis ſolū.¶ Nā qđ malū uerſat̄ in ea domu:ut du.hunc nos uerſum ita ſcribēdū oino cēſemus ex ſniæ ꝯgruitate:& ſilitudie ſcripturæ ātiquoꝝ codicū:cod.n.ueteſ & ēt ueneta pria ipſſioi hñt uerſat̄ mea e domu illū:nō meæ dōi:ut ſcribūt plodius & Sarrac.idocti iterptes.Nā ſi meæ dōi ſcribas:nulla recta ſnia eliciat̄:quū ſcapha nō uerſaret̄ domi philolachetis:neq; eius hera philematiū:quin potius ipſe ad earū ædes accedebat:ſi qđ cōmercii cū illis habere uolebat:q̄re multo uerius dicat̄ in ea domu:q̄ meæ domi:& qa ſcriptū ē:ut diximus:domu illū:ſi quis paulo acutioris igenii ſit:facile

Vt putinā dephendat domu:& ut:hoc ē:ut:iterptamur p utinā:ut alibi:ut te dii:deęq; oēs pdāt:cui nr̄æ lectiōi neminē doctū nō aſtypulaturū cōfidimus.¶ Sitiq;:fameq;:atq; gelu:addēdū ē q;:p⁹ fāe metri neceſſitate.¶ Stulta es tu pla.tu aſcribēdū quoq; ē:qđ dficiebat:eadē metri neceſſitate.¶ Inſperata:catholica ſnia:qđ q̄ ñ ſperāt̄.ſępi⁹ accidūt:q̄ q̄ ſperāt̄.¶ Nihilo.e.q̄ nūc tu ama.ſū:ſubaudiēdū minus:ut ſit nihilominus q̄ tu:amata ſū.¶ Solā il.m.ſo.ſi.ſuo quū lib.ita ſcribēdū uerſ9 ē metri neceſſitate:& pti ex co.āti.¶ Nihili eē.i.me eē ex cordē:& uilē eē:aut nihili eē ñ ē:me pauperē ſcm̄ ex huius redēptione:ita ut mihi nihil ſit:aut certe me gaudeo mihi nihil eē.i.cuperē mihi nihil eē huius cā:hoc ē dū hāc i mea habeā ptāte:q̄ adeo me amat.Quæ iſtuc cures:ut te ille amet:ita ſcribēdū ē ex codi.ātiqs:i qbus aperte ſcriptū ē:ut te ille amet:& cures addēdū:qđ deficiebat:nec ſcribēdū:in te ille amet:nec te:an ille amet:ut iſcite cōmētat̄ plodi9:uerſus quoq; rō:& ſniæ huic nr̄æ ſcripturæ aſtypulat̄.¶ Enicaſſo:enecauero:ſtrāgulauero.¶ Male ſuad.uul.le.i.male ſuadēs.Vulgi āt aſcribēdū ē metri neceſſitate:& ex cod.ātiqs:i qbus ſcriptū legit̄ uulena:& nō abſq; ea dictiōe:ut legit Plo.¶ Vt me.de me.ita ſcribēdū ē metri neceſſitate:& ñ ut metri9 ē:uerſ9.n.abūdaret una ſyllaba.

SARACENVS. Angina quid sit

IN anginā: angina morbus est prçcludens fauces: squinantia dr̄ a uulgaribus: dicta est angina: quod angat a græcis synanche: cuius morbi celsus tria gña facit: ut primū sit synanche. sedm uti synanche: tertium parasynanche: ut est apud eūdē uidere in quarto diffusius. Eundē aius. Loquitur philocomasiū. Vt impetraui. Postq̄ impetraui. Priusquam id extuli. Vt. s. suo me auro redimeret. Capiendos crines. Quod forte fieri soleret uana spe: ut magis amantes illicerēt ad amandum: & meretricibus obsequēdū. Sole. s. tibi. Iā quidē absumpta res. Loquit̄ scaphia.

Philo. In anginá ego nunc me uelim uerti, ut ueneficæ illi
Fauces prahendam, atq; enicé scelestá stimulatricem.
Ph. Eúdé animū oportet nunc mihi eé gratū, ut ípetraui,
Atq; olim, priusq̄ id extudi, quom illi subblandiebar.
Philo. Dii me faciát quod uolūt, ni ob istá orationé
Te liberasso denuo, & ni Scaphá ego enicasso.
Sc. Si tibi acceptū est illū fore unicū tibi sempiternum,
Atq; illū amatoré tibi propriū futurū in uita,
Soli gerundū censeo morem, & capiundos crines,
Vt fama est, homini exinde sole pecuniá inuenire.
Ph. Ego si bonam famá mihi seruasso, sat ero diues.
Philo. Si quidé hercle uendūdū sit pr̄ uenibit multo potius,
Quá te, me uiuo, unq̄ siná egere, aut médicare. Sc. quid illis
Futurum est cæteris, qui te amant? ph. magis amabunt quō
uidebant
Gratiam referentem. philo. utinam nunc meus mortuus pa/
ter nuncietur,
Vt ego exhæredé meis me bonis faciam, atq; hæc sit hæres.
Sc. Iá ista qdé absumpta res erit. qñ dies noctesq; estur,
Bibitur. neq; quisq̄ psimoniá adhibet. sagina plane est.

VALLA. Angina quid sit

IN anginam ego nunc, me uellem uerti: quā nos anginā græci synanchen uocāt: quia qđ illi ἄγχω: nos ango. hoc ēt morbo sues affliguntur. est aūt angina acutus in faucibus morbus: quo interdū neq; tumor: neq; rubor ullus apparet: sed corpus aridū est uix spūs trahit̄ membra soluunt̄: id synanchē grçci uocāt: interdū lingua: faucesq; cū rubore itūescunt: uox nihil significans: oculi uertunt̄: facies palet: singultusq; est uti synanche uocat̄: illa cōia sunt: æger cibum nō deuorat: nō potionē. spūs eius includitur: lenius ē ubi tumor tm̄mō: & rubor est cætera nō secunt̄ id parasynanchen appellāt in his. si quid nō prohibeat maius sanguis: statim mittēdus est: & medicamina sunt adhibēda stiptica: quçq; distrahāt. Et capiēdos crines ut fama est hoi: exin in sole pecuniam inuenire. Prouerbiū in illos dcm̄: quorum conatus magnus quidem est: sed fructus irritus: nam crinibus hominem tenere nō possis: ubi reliquū corpus sit liberum: pecuniam quoq; in sole uix possis cernere: id ppedientibus radiis solaribus: Mihi seruasso: pro seruauero. Pater uenibit. Veneo ex ueniū & eo cōpositum primitiui inclinationē totā hñs. Venui præteritū: uenitū supinū: quicquid dicant nonnulli cū Prisciano: ita nāq; & cū aliis uerbis iflectitur: ut uenundo: uenundedi: uenundatū. Exhæredem meis me bonis faciam: idest priuem: ut huic dem mulieri. Estur. bibitur: idest esca: & potu absumitur. Sagina plane est. quia ut sagina eliquescit: ita huius bona diffluunt.

Veneo quo modo componatur

VGOLETVS ET GRAPAL. Angina.

IN anginam. Angina: ut in nostro uocabulario diximus: morbus est fauces occupans: quam uulgo squinantiā uocat: dicta ab āgo: quia angat fauces: eius diuersæ species sunt: ut Cor. celsus: & alii de medicina tractantes asserunt. Scelestā: stimulatricē: scelaratā hāc lenā: quæ philæmatiū amicā stimulat. Vt ipetraui. i. postq̄ ipetraui. Atq; olim: hic sensus: nunc postq̄ cōsecuta sum: qđ cupiebam: decet me non habere diuersum animū in philolachetē ab illo: quem ostēdebam: quū assequebar: quod cupiebā. Dii me faciant: quo uolunt: cur plodius corrigat nescio: quū oēs codices me habeāt: & sicut ipse subaudiendum putat: oē infortuniū accidere: ita subaudiri possit: mori: uel quid tale: ut postea addat: quod uolunt: uel dii me faciāt: quod uolunt: ut puta lapidem: si lapidē uolūt: equū si equū uolunt uel dii me faciant: quod uolunt per cōem modū loquendi apud uulgus: ut etiam supra: unum inseruire amantē: & si illum inseruibis solum. Si tibi acceptū est: illum fore unicum tibi sempiternum: hic uersus ita scribēdus est metri necessitate: & nō. Si tibi acceptum est fore tibi unicum sempiternum: ut plodius legit. Soli gerendū cēseo morem hic uidet̄ sensus esse. Si tibi ita oino cōstitutū est: hūc unicum amatorem habere tibi sempiternum: & tibi uni proprium: & addictū: dum uiuis: age soli ei morē gere: atq; eius solius capillos cape: hoc est illum tm̄ amplectere: & tibi habe: sic ego quoq; cēseo: si ita tibi uf & animo sedet: sed & hoc censeo: quū ille nihil amplius habebit: & ambo omnia cōsumpseritis: nec tibi erit alius amator: qui det unde alaris: tunc demum necesse tibi fore: in sole pecuniā inuenire: hoc est exercitio uēdi ad solē: ut pauperculæ faciūt: iuxta illud Iuue. Horrida quale facit residens in codice pellex: quid autē sit in sole pecuniā inuenire interpreteris: in prostibulo: ut uilissima scorta prostare: & pecuniam adulctū qrere: alludēs ad meretrices nonarias: q̄ circa nonā quū sol altior ē: pstabāt lucri cā. Vt fama ē: uñ ita dici solet: quū quēq̄ hortamur ad cōtinēdū occasionē: quā sit nactus: cape illā per capillos: & ne amitas: ne fronte capillata post calua sit. Exide in sole: ita legēdū ē metri necessitate: & recte orōnis structura: & nō exi sole: ut legit plodius rudis interpres. Ego si bonā: philematiū rñdet: & hinc patet: Scaphā p antiphrasim locutā: quū dixit: Soli gerēdum censeo morē. Siquidē hercle: philolachis uerba sunt: ex amore cæci: ut qui patrē dicat se uenditurū potius q̄ amicā egere patiat̄. Venibit: uēdet: a ueneo. is. Vtinā nūc meus mortuus pater nūcietur: ita scribi dʒ uersus: nec ascribēdū est: ad me: nā eæ duç dictiōes superfluūt: tā ex codicibus ātiquis: q̄ metri rōne: & sermōis latini elegātia. Atq; ut hæc sit hæres: addēdū ē ut metri necessitate. Iā ista quidē absumpta res erit: loquit̄ scapha. Qñ dies: noctesq; estur. addendū qñ metri necessitate. Sagina plane ē: non loquitur philolaches: ut credit plodius: exponens: propter domus mea sagina facta ē: sed uerba scaphæ sunt cōquerentis: q res philematii consumatur noctes & dies: neq; qsq̄ parsimoniam adhibeat: adeo ut sagina: & saginariū uideatur: dū illuc quisq; tanq̄ in saginariū diuertat ad edendū & bibendum. Sagina aūt ipsam pinguitudinem significat: & saginatio pinguefactio est: & sagino uerbum pinguefacio a satis & ago: quia arte & industria id fiat: Propertius plena saginati sumebant compita porci.

Nonaria

SARACENVS ℭ IN te hercle certum est. Loquitur philolaches. ⸿ Estur. Comoeditur. ⸿ Viuo argento: idest puro. ⸿ Causam diceret. Quia obstiterat male suadenti scaphiæ. ⸿ Præ philolache: idest præter unum philolachem: & dicitur philolaches philolache: ut chremes chreme. ⸿ Arculam. Capsulam ab arcendo. ⸿ Suam ætatem spernit. Quia mulier deformis se intuendo illuditur speculo. ⸿ Ob istud uerbum: ostendit amantis inconstantiā: qui pauloante perdere mulierem instituerat nunc eam uult munere donari. ⸿ Morarier. Lege memorarier.

VALLA ℭ VIVO argento sacrufficassem: sacrum inquit fecissem argento præsentaneo. nam id usitum uocat argentum: ita namq; melius quā ut intelligat uilius nempe: id quod græci hydrargyron uocant: aut uiuo argento immixto: atq; putilato. ⸿ Medulitus: a medulis usq;. ⸿ Mulier: quæ se: sinamq; ætatem specit. Quæ mulier inquit: quæ se pulchram uidet: & ętate uiridem. Antiquo usus uerbo specit dixit: unde species: & specimen pulchritudo. ⸿ Speculo elusa est. illudit speculo: si eo utitur. ⸿ Vbi accommodas capillum commodum esse credito. sensus est. Tanta tua est pulchritudo: ut in quēcūq; locū capillū ieceris: ibi uenuste accōmodetur.

Philo. In te hercle certust principium, ut sim parcus, experiri,
Nā neq; edes quicq̄, neq; bibes apud me iis diebus.
Ph. Si quid tu in illum bene uoles loqui, id loqui licebit.
Nec recte si illi dixeris, iam ecastor uapulabis.
Philo. Aedepol summo Ioui si uiuo argēto sacruficassem,
Pro illius capite, qđ dedi, nūq̄ æque id bene collocassem,
Vt ui deas eā medullitus me amare. oh probus homo sum.
Qui ꝓ me causam diceret patronū liberaui.
Sc. Video te nihili pēdere omneis homines ꝓ philolache.
Nunc ne eius causa uapulē, tibi potius assentabor.
Is acceptus. sat habes tibi fore illū amicū sempiternum.
Ph. Cedo mihi speculum. & cum ornamentis arculam actutum Scafa,
Ornata ut sim, quom uēiat huc philolaches mea uoluptas.
Sc. Mulier quæ se, suámq; ætatē spernit, speculo elusa est,
Quid opus speculo tibi, q̄ tute speculo speculū es maxumū?
Philo. Ob istuc uerbum, nequicq̄ tam lepide dixeris,
Dabo aliquid hodie. Sc. pertuli tibi philematiū mea.
Ph. Suo quiq; loco uide an capillus compositust commode.
Sc. Vbi tu cōmodes, capillum cōmodū esse credito.
Philo. Vah quid illa potest peius quicquam muliere memorarier?
Nunc assentatrix scelesta est dudū aduersatrix erat.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭ IN te hercle: philolachis uerba sunt ex occulto respondentis uerbis scaphæ: quę dixerat: neq; quisquā parsimoniam adhibet. Incipiā inquit ego parsimonia uti & parcus esse in te. ⸿ Si quid tu in illum: philematii uerba ad Scaphas minitātis: ei: si quid non recte in philolachem dixerit. ⸿ Aedepol summo iouisi uiuo argento sacrufficassem: ita scribendus uersus est metri ratione. ⸿ Viuo autem: pro naturali: & puro dixit: ut apud Virgilium. Et uiuo prætereuehor ostia saxo. **Viuus** Viuus etiam interdum pro ualido: & uehementi sumitur. Virgi. Et uiuo tentat prçuertere amore: hic sensus. illud argentum: quod dedi pro huius puellæ redemptiōe melius collocatum: & impensum est: q̄ si ex eo sacrificium ioui fecissem ⸿ Medullitus: cordicitus: ex imis medullis. ⸿ Patronū liberaui: idest philematium amicam: quæ uice patroni: & aduocati partes meas tutatur. ⸿ Video te nichipendere omnes homines præ philolache: ita scribi debet uersus metri ratione: & loquitur Scapha. ⸿ Is acceptus est: ascribi debet: est: necessitate metri. ⸿ Cedo mihi speculum; & cum ornamentis arculam actutum Scapha. hic uersus hypermeter est: abundat enim una syllaba: quæ scandendo cum sequenti uersu a uocali incipiente iungitur. ⸿ Mulier quæ se. hic est sensus. Mulier: quæ de sua pulchritudine & tenera ætate nō cōfidit: speculūq; cōsulit: fallit plurimū: nā speculū non usq; adeo uerum refert ut res est: itaq; aspiciens se in speculo eluditur multum: quum minus formosa appareat quā sit. ⸿ Quid opus speculo tibi: hinc iam uersus tetrameter est brachicatalecticus: idest pedum septem tantum usq; in finem comœdiæ. Dicit autem: non opus esse ipsi philematio speculo aliquo: quum adeo lucida: & nitida sit: ut speculo speculum esse possit. ⸿ Ob istuc uerbum nequicquā tam lepide dixeris. tolle dictionem illam Scapham tanquā superfluentem metri ratione: uerba sunt latentia philolachis ad scapham. ⸿ Pertuli tibi philematium mea: ita scribendum est puellæ nomen: ut in principio huius scænæ diximus: & non philolocomasium: quod aperte ostendit carmen hoc nam si philocomasium legas: uersus non consistit: & codices antiqui philematium habent; **Philematium** significat autem philematium deosculatiunculam: aut certe suauiolum. φιλημα enim suauium: & osculationem significat a uerbo φιλεω. amo: cōsuesco: osculor: cuius diminutiuū ē φιλημάτιον. ut a poema poematiū. ⸿ Suo quiq; loco uide: an capillus compositust commode: ita scribendus est uersus metri necessitate: & non suo quiq; loco uiden capillus satis cōpositus est commode: neq; suo quidq; loco: ut plodius legit: & corrigit insulse contra metri rationem: & uerum sensum: qui est hic. Video o scapha: an quiq; capillus compositus est commode suo loco. ⸿ Vbi tu commodes: capillum commodum esse credito. Codices ueteres habent: ubi tu commodes, & non commendas: ut plodius corrigit inscius. Vbi inquit tu commodes: & componas capillum: commodum & compositum esse credito: nec opus est: ut iudicium alterius requiras. ⸿ Quid illa potest peius quicquā muliere memorarier: ita scribendum est sententiæ concinnitate: & non morarier: ut multis ambagibus plodius legit: & interprętari insulsissime nititur: & memorarier scriptū est in aliquibus codicibus. ⸿ **Assentari.** Assentatrix: adulatrix. Differentiam faciunt inter assentari: adulari: & blandiri: q; assentari ab assentior uidelicet deductū: proprie est uoce: uel laudando: uel assentiendo captare. Adulari quoquo modo: uel uoce. uel gestu fauorem quærere: blandiri proprie tactu: q̄q̄ & ad alios quoq; sensus transfertur: & nonnunq̄ ad animum: confunduntur tamen hęc: & fere pro eodē plerūq; ponuntur.

ℭ Cerusam

SARA CENVS.

¶ CERusatã. Qua mulieres ad candorẽ utunt̃ docet: quo pacto fiat Victruuis. ¶ Vna opera. Eodẽ modo: & sunt uerba scaphiæ. ¶ Purpurissum. Hic color facticius: quo genas oblinunt mulieres: porphyra a græcis: nostri purpura: hinc porphyriachus purpureus. Oui. & porphyriacis figere labra genis. ¶ Interpollare. In nouam faciẽ mutare: uertere fingere. Ci. iu uetrẽ aliqd demẽdo: mutãdo: iuterpollãdo. Plau. quoq̃ in ãphytriõe: illic me hõ lterpollabit. ¶ Melinũ. Est color melinus iter albũ & fuscũ: ut qdã uoluerũt a melis colore: uel a melo iusula uñ afferũt. ¶ Offuciã. Dolositatẽ a fuco: q pro fraude ponit̃: & pro eo: quo ueritas occultat̃. ¶ Saulũ speculo dedit. Amantis exprimit uanitatẽ q̃si: q speculo iuuideret deosculato.

Porphyra quid sit

Ph. Cedo cerusã. Sc. quid cerusa opus est? ph. nam qui malas oblinam.
Sc. Vna opera ebur atramento candefacere postules.
Philo. Lepide dictum de atramento atq̃ ebore. euge plaudo Scaphæ.
Ph. Tũ tu igit̃ cedo purpurissum. Sc. non do. scita es tu qdẽ
Noua pictura, interpolare uis opus lepidissimum.
Non istanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere.
Neq̃ cerusam, neq̃ melinum, neq̃ aliam ullam offuciam.
Cape igit̃ speculũ. Ph. hei mihi misero sauiũ speculo dedit.
Nimis uelim lapidem, qui ego illi speculo imminuã caput.
Sc. Liteũ cape. tuq̃ exterge tibi manus. ph. qd ita obsecro?
Sc. Vt speculũ tenuisti, metuo ne oleant argentũ manus.
Ne usq̃ argentum te accepisse suspicetur Philolaches.
Philo. Non uideor uidisse lenã callidiorẽ ullam alteram,
Vt lepide atq̃ astute in mentẽ uenit de speculo. Ph. mane,
Etiam ne unguentis unguendã censes? Sc. minime feceris.
Ph. Qua pp? Sc. quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet
Nam istæ ueteres quæ se unguentis utitant interpoles,

¶ Ne oleãt argentũ manus. Hoc dicit: qa specula apud priscos fiebant ex ære & argẽto: id quod authoritate pliniana comprobamus. qui i. xxxiii. natural' historię: ubi loquit̃ de speculis: ac ægyptio argento sie ingt: atq̃ ut oia pagant̃ de speculis hoc loco: optima apud maiores fiebant brundusina: stagno: & ære mixtis: ꝓlata suut argentea. ¶ Iuterpolles. Ab interpollando: quæ se ornant: fingũt: & renouãt.

VALLA. Cerusa qd sit

¶ CEdo cerusam. Cerusa est: quã græci psymithion uocãt: ex plũbo in acuto aceto soluto cõparat̃. qũo cõparet̃: nõ alienũ puto uictruuii uerba ꝓferre. Rhodi. n. in qt doliis sarmẽta collocãtes: aceto suffuso: supra sarmĩta: collocãt plũbeas massas deide ea opculis obturãt: ne spiramẽtum obturata emittãt: p9 certũ tps apiẽtes iuenitũt e massis plũbeis cerussa: eadẽ rõne lamellas æreas collocãtes: efficiũt æruginẽ q̃ eruca appellat̃. Cerusa uero cũ in fornace coq̃t: mutato colore ad ignis icẽdiũ efficit̃ sandaraca. id aũt icẽdio factũ ex casu didicerũt hoies ex eo multo meliorem usum ꝓstari sq̃ q̃ de matellis p se nata foditur. uteũq̃ igit̃ ita cerussa comparet̃: neq̃ acutũ: neq̃ lancinãs qcq̃ hẽt: neq̃ distrahẽs: sed ẽplasticũ: ac refrigerãs. Vsta aũt igt acti9 pura cerussa mutat̃ i id: qd syricũ uũcupat̃: quẽ medici sandica uocãt: exusta aũt cerussa tenuiũ fit ptiũ & ne qdẽ ita calefaciẽs. fucus aũt frigiditatẽ cerussæ custodiẽs partiũ tenuitatẽ admisit: ut ea ad intima possit corpoq̃ penetrare. Cõpositio ex cerussa ad faciei nigrorẽ ãmouẽdũ: a græcis tradita medicis. Thuris unica: una ac dimidia cerussa diligenter lota litargyrio sæpius abluto in oleo: ac decoctiõe alboq̃ ciceq̃ amili recẽtis: marmoris cãdissimi: abrasiõis. ¶ Mastiches purę: aphronitri albi. sapouis unciæ. xii. ouorũ decẽ: albumina iude utere. ¶ Cedo purpurissum. i. colorẽ redens purpureũ: qd prisci hoc modo fecere medici. Nucleos pineos cũ pauculo aceto dissoluunt ouorũ uitellos ãmiscent: inde mellis q̃tus satis fit: inde illiniũt: faciũt: & sine aceto alii. ¶ Interpolare uis. In aliã forma redigere. ¶ Neq̃ meliuũ. Pli. xxxv. libr. capi. vii. Melinũ inquit auripigmentũ apianũ. uictruuius aũt meliuũ inquit: qd eius uis metalli insulæ cycladi melo dr̃ eẽ. ¶ Neq̃ aliã ullã offuciã. phycos grçce dr̃ herba: qua pristinus lanç color reparat̃: hãc latini fucũ uocãt: uñ & offucias dixerũt simulatiões rerũ. ¶ Ne oleãt argẽtũ manus. i. argẽti colorẽ præse feranti & ostendant: apparet speculũ argẽto cõmunitũ. ¶ Recte olet: naturã suã. ¶ Vbi nihil olet: subaudi alienũ. ¶ Interpolles. i. quæ naturalem habitũ immutant faciei: ac inuertunt: nam pauloante id ualere interpollare diximus.

Melinum quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ Cerusam. Cerusa illintmẽtũ est: quo mulieres ad cutẽ dealbãdã utunt̃: fit ex plũbo: & aceto asperrimo: & iõ põd9 retinet: blacchã uocãt. Ab ea fit cerusatus adiectiuũ nomẽ. Mart. Cerusata sibi placet lycoris. ¶ Purpurissum: a purpura: color is ẽ factieius: quo utunt̃ pictores: is e creta argẽtarea fit: & cũ purpuris pariter: tingit̃: bibitq̃ eũ colorẽ celerius q̃ lanç. ¶ Noua pictura interpolare uis opus lepidissimũ: Interpolare Nonio significat imutare: & iterponere: & in nouã formã a uetere fingere: tractũ ab arte fullonica: q̃ poliẽdo diligenter ueterã q̃q̃: quasi in nouã speciem mutat. Plaut. in amphi. Illic homo me interpolabit: osq̃ meũ finget denuo: ut ibi diximus. ¶ Neq̃ melinũ: melinus color a melo insula una cycladũ: cãdidũ significat Pli. Vitruuio: & cæteris. ¶ Offuciã: offucias fallacias dicũt: a fuco uidelicet: q dr̃ color fictus: & metaphorice pro fraude accipit̃: in qua ueritas oculat̃. ¶ Sauiũ speculo dedit: qdã differẽtiã faciũt: ut osculũ sit officii: ut quũ e loginquo redeũtes salutamus: atq̃ osculamur. Basiuꝫ pudicorum: ut patris in filium. Suauiũ uoluptatis: qd est a suauitate dictũ. suaue. n. dulce dicim9. Dicim9 ãt suauiũ: & sauiũ absq̃. u. i pria syllaba: sed & dña suprascripta cõfundit̃ a poetis: ut i illo Mar. Basia da nobis diadũene ꝓssa: & i illo Nasonis: oscula: q sũpsit: si nõ & cętera sũpsit. ¶ Vt speculũ tenuisti: metuo ne oleãt argẽtũ man9. Specula argẽtea fiebãt: ut Plyni. libr. xxxiii. Iamiuas duci: & specula fieri nõ uisi ex optio argẽto posse creditũ fuerat ꝓpterea scapha lena nũc ait. Metuo ne man9 tuæ oleãt argẽtũ a speculo: qd tenuisti i mãib9: & sic philolaches suspicet̃ te accepisse argẽtũ a quoq̃ altero amator. ¶ Nõ ui. loq̃t philo. ¶ Mulier re. o. u. ni. o. optia sniar iuxta illũ Mart. Nõ bñ olet: q bñ sp olet. ¶ Interpoles: fictę: adulteratæ: renouatæ: a uerbo iuterpolare: hic & hæc interpolis: a quo & interpola: noua inuenta: & renouationes Ply. Mutatur ars quotidie quotiens interpolis: & ingeniorũ græciæ flatu impellimur: & interpolator dicitur qui antiquas uestes resarcit ac renouat: ut eas facilius uendat: cuius fœmininum est interpolatrix: de hoc uerbo interpolare: & deriuatis eius: diximus etiam in amphitrione.

Interpoles.

rum distantia: nisi & peiora prodidit. ¶ Postea. Sententia uera: & aureis litteris notanda: q̄ ea mulier quę male morata est: frustra se exornat: quū eam turpes mores magis inquinent: q̄ si cœno illita: & oppleta sit. ¶ Collinunt: turbāt: inquinant: a uerbo lino: quod est leuiter superinduco: & inspergo. Vir. Et paribus lita corpora guttis. Cicero. Tuli moleste: q̄ litterę deliṫę mihi a te redditæ sunt. ¶ Nam nę si pulchra est mulier. mulier addendū est metri necessitate: & sententiæ congruitate: aliter uersus claudus sit: qđ plodius non uidit. ¶ Quid hic uos tandiu agitis: addenda est dictio illa tā aduersus integritatē. ¶ Ego tibi: liſr addendū est ego: ut cōstet uersus: & nō claudicet. ¶ At mihi quidē sic ornata es satis: ita cōplendus uersus est: nisi mancū legere uelimus. ¶ Mea philematiū: & hic uersus clare ostēdit: scribi debere philematiū: & non philocomasiū: ut scribunt plodius: & Sarracenus inscii interp̄tes: quandoquidē uersus philocomasiū non pateretū. ¶ Nam qđ tibi: idē mihi libet. ita scribēdus uersus: & nō nam qđ tibi libet uersus ratione. ¶ Iā istuc uerbū uile est uiginti mnis. Scribendū est mnis: & nō minis ex codi. antiq̄s: & metri necessitate: utroq; enim modo dicimus: & mina: & absq̄. i. mna: nā gręce μνα dicit̄. Sensus est: hæc dulcia: & amorabūda uerba: qđ tu libet: mihi libet uoluptas mea: multo pluris sūt: & plus admodū ualent: q̄ sint uiginti minæ ex illis: quas p̄ capite tuo dedi: Quapp̄ter decē tantum minę restant mihi apud te de expensa: quā feci in te emenda: dederat enī triginta minas pro ea & scribendū est. ¶ Triginta mnas: & nō minas ratione: qua supra. ¶ Cur exprobras: philematii uerba sunt: cui hęc cōmemoratio bn̄ficii: & emptionis de se factæ nisa fuerat exprobratio q̄dam exprobrare: & opprobrare: ē ignominię obiicere: probrū enim scelus: ac flagitiū significat: & per metaphorā pro ignominia accipitur: quę ex scelere sequi solet: ut datū est illi probro. i. ignominiæ ascriptū. ¶ Qui mihi met cupio id opprobrarier: probro obiici: q̄ rem s. tam carā: & insignē tam uili emerim. ¶ Certe ego: philematiū loquitur: par pari rn̄dens: nam quum ille dixerit: nihil argenti ęque bene locasse: & expēdisse: q̄ id: quo eam emit: ipsa rn̄det: nullam operam melius posuisse q̄ eam: qua ipsum amat. ¶ Ratio accepti: atq; expensi: p̄uerbialiter hoc dicitur: quū animi placide conueniunt: non secus q̄ tabulę: in q̄bus accepta: & expensa describunt̄. ¶ Puer appone hic mensulā: scribendum est mensulā ex prisciano locū hunc adducente libro tertio. ¶ Qui inuident: ne unq̄ eo℞ quisq̄ inuideat prorsus cōmodis: ita scribendus est uersus ex codi. antiquis: & etiam imp̄ssis: & clarus est sensus: iuxta illud Martia. Oibus inuideas liuide: nemo tibi: nec opus est ambages referre plodii: legentis cōmodi: & garientis de uerbo inuideat pro impendio uideat: ut auctiua particula sit in: & reliqua. ¶ Videte an ibi sint unguenta. Scaphę uerba sunt. Mos aūt erat odoramenta: & unguenta spargere: quum ad mensam accumberēt: ut bonus odor esset: teter q̄ pelletur. Quid opus est: cū stacte accubo. Si plodius arrogans plauti interp̄s: & Sarracenus lusciosus: longius uiderent: ita profecto uersum hunc legissent: & non cum istac accubo. Nā codi. antiqui: cum stacta accubo habēt: & sensus est optimus: & omni cōgruitate aptissimus: ut quuȝ Scapha rogasset unguēta: philolaches respondeat: non opus esse alio unguento: qū ipse accubet: cuȝ philematio amica: quæ uuq; stacte ipsa: & unguento℞ omnium princeps sit. Scimus. n. stacten unguentū esse omnium primum: quod ex myrrha arbore arabiæ odoratissima fit: ut Dioscorides: & Plynius afferunt: De qua hic poeta in curculiōe sic ait: nam omniū unguentum odor prę tuo nautea est: tu mihi stacte: tu cinnamū: tu rosa: tu crocuȝ &c. ¶ Is est callidates: hoc loco plodius: non iā lusciosus: sed plane cæcus: & sōno opp̄ssus est: quum corrigit callidamates: & scribenduȝ est inquit callidamantes: sed qualis erit hic uersus: si callidamātes legeris plodi amusico tere? qđ sibi uolet callidamantes? certo una mecū ignorare te existimo. Scribendū igit̄ est Callidates ex codi. anti. recta lege metri: & cōuenienti nominis sigñatione: nā bonuȝ: bellūq; datorē Callidatē interp̄tabimur a καλος bonus: & δοτης dator: qđ fere accidit in his adolescentibus genio & amori deditis: q q; præcipue sibi amicas diu seruare q̄runt: ut dent: donētq; multū: sua sq; ad illas diuitias quottidie aggerant: & p̄fundāt. ¶ Maniplares: militis eiusdē manipuli & cohortis: socii uȝ nr̄i: & amātes: ut ēt nos sumus: scribendum aūt hic est p̄ syncopā maniplares: & nō manipulares metri necessitate.

Lino

Mina

Probrum

Stacte

Maniplares

Callidates. Scapha. Delphium. Philolaches. Philematiū.

ADuorsum mihi uenire ad Philolachem uolo tempori.
Audi, en tibi impetratum est. Ca. nam illi ubi sūt, effugi foras
Ita me ibi male conuiuii, sermonisq; ptesum.

SARACENVS. ADuersū uenire. Sodalitiū: & cōpotationē chorus hic affert spectatoribus: ebriiq; mens ostendit nescia pudoris: & uerecundiæ. ¶ Volo tempori. Dicimus tempori: tempore: & p tēpus ut docet Dona. ¶ Cesunt. A cedo ceso.

VALLA. ADuersū uenire. callidamātes se ad phylolachetē recipiēs p̄ cūctat: ubi nā sit: & iterim cū amasia sua delphio se oblectat: quo ad tādē aduenit callidamantes.

VGOLETVS ET GRAP. ADuersū mihi uenire. Versus ē tetrameter brachicatalectic⁹: septē pedibus cōstans. Sodaliciū: & cōpotationē cōtinens philolachis: & Callidatę: ac eo℞ amica℞. In hac āt scena ebrii mēs oñditur: nescia pudoris: & uerecūdiæ: & ut coniici p̄t: hic p̄ius sensus ē: ut Callidates itroducat̄: q tanq̄ ebri⁹ discesserit e quodaȝ sodalitio: & comessatiōe adolescētū una cū delphio amica: qm̄ ibi ab sodalib⁹ ebriis: & ipsis fortasse male habitus fuisset in cōuiuio: & discedēs famulos suos alloquitur p̄cipiens: ut sibi aduersum eant tēpestiue domum philolachis: quo se recipe decreuerat. ¶ Mihi uenire scribendū est ex codi. antiquis: & sniç congruitate: ac metri ratione: & non uenire inibi: ut corrigit insulsus plodius: nulla p̄dicto℞ habita rōne. ¶ Volo tpi: dicimus tpi: tempore: & per tēpus: ut ait Donatus. ¶ Audi en tibi ipetratū. Scapha loq̄tur: q̄ sciens Callidatē a philolache iādudum desideratum: quū uenientē: & loq̄ntē in hunc modū uidit: alloq̄tur philolachē: & dicit. Andi. s. q̄ loq̄tur Callidates: en tibi ipetratuū: qđ cupiebas: iuȝ: ut ad te ueniat. ¶ Nā illi ubi sunt effugi foras: ita scribendū est absq; dictiōe illa inde: q̄ tn̄ subaudienda est: ut sit: nā effugi foras inde: ubi illi sunt: & cōtinuata uerba sunt Callidatæ cū superioribus. ¶ Ita me ibi male cōuiuii: sermonisq; pertesū: ita cēsemus scribendū uersum: hoc sensu: effugi foras ab eo loco: ubi illi alii adolescētes comessatores: & cōpotatores erāt: quoniam me ibi ptesuȝ est sermonis eo℞: & conuiuii: nec scribendum est cesunt: tanq̄ a cedo cesos: ut Sarracenus legit: & exponit absq; ullo recto sensu: neq; conueni: aut conuitii: ut fabulatur plodius.

Tempori.

quitur. ¶ Immo istuc quidē memini: tollēda est dictio illa iam: quę erat ante memini: uti supfluens metri rōne. ¶ Nō non nis. philolachis uerba sunt ueniā petētis ab amica sua philematio: eundi obuiā Callidatę & delphio. ¶ Accuba callidates. hic quoq; locus apte oñdit callidates: & nō callidamantes scribi dēre: sup quo plura uerba non faciemus. ¶ Probe: loqtur philematiū: rñdens ad illud callidatæ: uñ hō ebrius: & deinde uocans ad sedendū ad mēsas Delphium. ¶ Nummoꝝ hic: aut nouū. Solēt. n. ebrii ire cubitū. ¶ Quid ego hoc faciā: philolaches philematiū rogat: qd ego inqt faciā hoc. i. cū hoc ita ebrio: & iā sopito: uñ illa rñdet. ¶ Sic sine eū quiescere: & ita scribendum censemus: & nō ipse: neq; blepse tā metri rōne: q̃ snię cōgruitate: qd uerbū quiescere quū a plodio afferaẽ lectū in qbusdā codi. quanq̃ ipse nō recepisse illud uideaẽ: nobis admodū cōgruere uisum est. ¶ Age tu interi: ascribendū est tu metri necessitate ex codi. anti. ¶ Da delphio cito canthaꝝ erotium. ita scribendū censemus uersum: & erotiū: non circum legendū: quod sit nomen famulæ a philematio uocatę: ut delphio ꝓpinaret potum: nam in codicibus antiquis manu scriptis: legitur erium. & non circum. quæ dictio cum erotio maximam habet similitudinem: & sic sentētia erit absoluta.

SECVNDVS ACTVS.

Tranio. philolaches. Callidates. Delphium. philematium.

Vppiter supremus summis opibus atq; industriis.
Me perisse, & philolacheten cupit herilem filium.
Occidit spes nostra. nusq̃ stabulum est cōfidentiæ.
Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest.
Ita altum erroris montem maxumum ad portum modo
Conspicatus sum. herus aduenit peregre. periit tranio.
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantū lucri?
Qui hodie sese excruciari meam uicem possit pati?
Vbi sunt isti plagipatidæ ferritribaces uiri?
Vel isti qui trium nummorum caussa subeunt sub hasta?
Vbi qui dindymeneis hastis corpus transfigi solent?



Vppiter supmus. Dū ista interim fiūt: aduenit pegre domū theuropides pr philolachetis: ob cuius aduētū tranio totus metu pturbaẽ: nesciusq; philolaches qd capiat cōsilii: astu traniōis seruaẽ tñ. SARACENVS.
¶ Stabulū. Qd pprie astādo: & pmanendo dr ploco firmo: & stabili positum est. Stabulum unde dictū
¶ Erroris montē. Vt maiorē animi affectū dnotet. ¶ Plagipati. Patiētes plagas: & uerbera: & adiecit ferrei. i. ad sustinendū patiētissimi. ¶ Tribraces. Vtpote ualētiores. ¶ Subeūt sub hasta. Vēdi patiūtur. Iuuenalis: & caput dña subeūt uenale sub hasta. ¶ Denis hastis. Decē uulneribꝰ. ¶ Amolirier. Pro amoueri.



Vpiter supmus. supra oñsum ē in gruniōis & traniōis cōtētione: tranionē ad portū contēdere: ut ad epulandū obsoniū coemeret hero. nūc se in portu pegre rediisse heꝝ oñdit theuropidē: q̃obrē aduenīēti primas instruit insidias: fores occlusas inueniat: itaq; domi oēs iubet silere discūbentes. ¶ Nusquā stabulū est cōfidentię. Nullo inqt in loco ls nobis cōsistere: ubi cōfidamus. ¶ Erroris mōtem maximū. Viso theuropide: tū montē erroris uocat qa qd a pposito errēt: facit. ¶ Herus aduenit pegre. nēpe theuropides. ¶ Periit tranio: se piisse dicit: i qa herilis filii corruptor. ¶ Excruciari p me: locū meū subire in cruciatu possit. ¶ Plagipati ferrei. q duricia ferrea pati plagas q̃ant. ¶ Tribaces uiri. atriti flagris. tribuo nāq; tereo significat. ¶ Trium nūmoꝝ causa. i. uilissimo ptio. ¶ Subeunt sub hasta. sub hastari q̃ant: & uilissima q̃q; perpeti. VALLA. Tribuo qd significet

Vppiter supmus. Idem genus est carminis cum scena superiore: tretrametrū uidelicet brachicatalecticus: septem cōstans pedibus: usq; ad illū uersum. Pluma haud interest: ab eo. n. usq; ad finem scænę: trimetrus est: sex tātum cōstans pedibus: cōtinetq; perturbationē Tranionis serui: ob reditum peregre teuropidæ senis: nec minus philolachetis herilis filii: anxie quęritantis: quid sibi cōsilii caperet in tā subita nouitate: cui dolis: & astu Tranionis suppetiæ feruntur. ¶ Nusq̃ stabulum est cofidentię. A sylū: refugium: hospitium. Stabulū. n. a stando dictū pprie holum diuersoriū: & hospitiū dicitur: hinc stabula ēt appellantur loca: in quibus armēta gregesq; cōsistunt in agris: & sub diuo ueluti quædā statiōes animaliū. ¶ Altum erroris montē: maximū timorem: ingentē calamitatē: & costernatiōem. Nam qd ait audax nouoꝝ usurpator plodius: qd si scribis: altum eurydamantē: fumus: & nebula est: quū uersus nō cōsistat: si altum eurydamantē scribas: & nec snia satis quadraret: & codices oēs erroris mōtem habeant. ¶ Qui facere argenti cupiat aliquantū lucri: q cupiat lucri facere: & lucrari aliquantum argenti. ¶ Qui hodie sese excruciari meā uicem possit pati: ita legendū censemus uersum: & nō meo aio. ¶ Tum quia. cōcinnitati snię magis cōuenit: tum quia in codi. antiqs scriptum est. ¶ Me animum. ex qua litteraꝝ agglutinatiōe facile resultauerit. ¶ Meam uicē: si cōsiderentur paulo acutiore ingenio. ¶ Vbi sunt isti plagipatidæ ferritribaces uiri: uersus hic ita legendus est ex codici. antiquis: & recta lege metri: ac cōuenientiori locutione: q̃ plagipati: nemo. n. unq̃ audiuit: ut plagipatus quis dixerit: & quamq̃ fictum quoq; sit plagipatidæ: habet tamen similitudinē, p piorem grāmaticæ: q̃ plagipati: qua dictiōe: & in captiuis usus est poeta: quū inquit: nil moranẽ iam lacones imi subsellii uiros plagipandas: &c. cui sile. Et alibi Idē nouorum uocabuloꝝ fictor: sed non ineptus: dixit flagricibę. Plagipatidæ autem p plagigeris: & plagas patiēnbus accipiendū est. ¶ Ferritribaces aūt: ueluti ex dictione latina ferrum: & gręco uerbo τρίβω: qd tero significat cōpositum uidetur: & significat ferrum terrentes: hoc est: qui cōpedes sæpius terere: & in eis uersari soliti sunt. Nam qd Sarracenus interps inquit. tribraces utpote ualentiores: meræ insaniæ sunt. Vel isti: q trium nūmoꝝ causa subeunt sub hasta: ita scribendus uidetur hic uersus: & nō. uel isti: q hastis: metri rōne. & quia dictio illa hastis supfluens esset: est tñ hypermeter uersus: abūdans una syllaba ultima: q̃ quū sequēti uersu a uocali incipiēte scandēdo iungiẽ: hoc dicit: ubi sunt isti: qui postq̃ sua oia abligurierunt: se se tribus nummis uenditare solent: & in aliorum mancipatum dare: de quibus Iuuenalis dixit. Et ꝑferre caput domina uenale sub hasta. ¶ Vbi qui dindymeneis hastis corpus transfigi solent. Versum hunc ita scribeñ. censemus metri rōne: & sentētię. quę est: ut dicat: ubi sunt illi cybelei sacerdotes: qui seipsos feriunt: & uerberant: cultris: ac ueruculis musculos transfigentes: Si tantus eis amor est plagarum: & uerberum: nunc me adeant: & meam subeāt uicem: Cybelei sacerdotes per corybantiam capita rotantes: suos sibi musculos inuadebant: & contrucabant: iuxta illud. Et fecet ad phrygios ui
VGOLETVS ET GRAP. Stabulum. Plagipatidæ. Ferritribaces. Cybelei sacerdotes.

lia membra modos. Cybele autem mater deorum est: dindymene appellata a phrygię loco: quem dindymenen dicunt. Dindymus quoq; & dindyma mons est phrygię dicatus matri deum: & dindyma montes etiam sunt imminētes cyzico: in quibus est delubrum cybeleium. Nec scribendum est: ubi aliqui: qui: ut scribit plodius: nam aliquis superfluit: neq; qui denis hastis pro decem uulneribus: ut Sarracenus exponit: nihil uterq;: nisi inscitiam redolentes.

Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excurrerit.
Sed ea lege ut offigantur bis pedes, bis brachia.
Vbi id erit factum, a me argentum petito præsentarium.
Sed ego sum næ infelix, qui non curro curriculo domum.
Philo. Adest obsoniū. eccum Tranio a portu uenit. (piim⁹.
Tr. Philo. philo. qd ē? tr. ego & tu. philo. qd. tr. & ego & tu
philo. Quid ita? tr. pater adest. philo. qd ego ex te audio?
tr. absumpti sumus.
pater inq̄ uenit tuus. philo. ubi est is obsecro? tr. hic adest
philo. qs id ait? qs uidit? tr. egomet iq̄ uidi. philo. uæ mihi.
Quid ego agā nūc? tr. nonqd tu, malū, me rogitas qd agas?
Accumbas. philo. tu cn uidisti? tr. egomet inq̄. philo. certe
inq̄ occidi
Si tu uera memoras. tr. quid mihi sit boni, si mentiar?
philo. Quid ego nunc faciā? tr. iube hæc hinc oīa amolirier.
Quis istic dormit? phil. Callidates. tr. suscita istū delphiū.
De. Callidates, callidates uigila. Ca. uigilo. cedo ut bibam.
De uigila, pater aduēit peregre philolachis. Ca. ualeat pf.
philo. Valet ille qdē. atq; ego dispii. Ca. disperisti? q pōt?
philo. Quæso exurge, pater aduenit. Ca. tuus uenit pater?
Iube abire rursum. quidnam illi reditio etiam huc fuit?
philo. Quid ego agam? pater iam hic me offendet miserū
aduenıens ebrium,
Aedeis plenas conuiuarum, & mulierum. miserū est opus,
Sicut ego aduentu patris, nunc quæro, quid faciam miser.
tr. Ecce autem hic deposuit caput, & dormit, suscita.
philo. Etiā uigilas? pf iq̄ aderit iā hic me⁹. Ca. ain tu pf?
Cedo soleas mihi, ut arma capiā. ego pol iā occidā patrem.
philo. perdis rē. tace amabo. abripite hūc itro actutum iter
Ca. Iā hercle ego uos p matlā hēbo, nisi matulā datis (man⁹.
philo. perii. tr. hē bonū aiu3. ego istū lepidē medicabō metū.

SARACENVS. ¶ CEDO soleas: q̄ pulchre Pla. fingit hoiem ebriū: soleę sunt calciamenta: dicitur q; solea piscis genus: & materia robustea: ut alibi dictū fuit. ¶ Matula. est uas: siue situla ad deponendū uentris onus. dicitur & matella & matellio.
Solea qd sit.

VALLA. ¶ VT offigant. infixi habeantur. ¶ Argentū petito: psentaneum: sine mora pbitum. ita Pli. sæpe locutus psentaneum remediū dicit. ¶ Curro curriculo donum. Curriculo: statī: nā aduerbiū est. ¶ Cia amolirier: dimoueri ne qd innotescat aduenienti. ¶ Qui pōt. Quo mō fieri pōt: ut perieris. ¶ Quid illi reditio ēt huc fuit. Quid inqt redire fuit necesse. ¶ Cedo soleas: calceos dicit. ¶ Pro matula hēbo: matula ac matelio ad nature secretiora uentrisq; onus excipiendum.
Matula qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ EGO dabo. Si qs meam uice3 subire uult: & p me in crucē excurrere: quam tū meo mihi subeūdā: talētū a me recipiet. ¶ Pręsentariū: quod & psentaneum dicitur. i. promptū: & in numerato: uenenu3 psentaneū: & præsentissimū appellatur: qd illico: & stati occidit: uel liberat. ¶ S3 ego sū nę infelix: ita scribē. est. non sū nę ille infelix metri rōne: q̄ dictionē. ille. non patitur: quod plodius interps non nidit. ¶ Adest opsoniū: philolaches loquitur: uidens tranionē accedere redeuntem a portu: quo iuerat: ut ipsis adolescētibus emeret opsonia: opsoniū autē nomen gręcu3 est οψώνιον. & dr quicqd additur pani & uino: uñ opsono: & opsonor deponēs: nā utroq; mō dicimus pro cōuiuari: siue opsonia emere: ut in captiuis dixit. Ipsi opsonāt: quæ parasitoꝝ ante erat prouincia. ¶ A portu uenit: scribendu3 est uenit ex codi. antiqs: & metri necessitate: & nō adit: ut plodi⁹ legit: & Sarracen⁹. ¶ Ego & tu perimus. duplici u scribendu3 periimus: ut sit pteriti tpis metri necessitate.
Opsono & opsonor.

¶ Hic adest addēdu3 hic metri necessitate. ¶ Quid ego agā nunc? addēdum ē nunc rōne metri. ¶ Amolirier: amoueri: auferri. ¶ Callidates: callidates. uerba sūt. Delphii suscitātis callidatē amatorē suū. ¶ Valet ille qdē: atq; ego dispeꝛii: uerba sūt philolachis interptantis in bonā partē uerba callidatę: q dixerat. Valeat pf: s3 in malā partē: ac si dixisset abeat: nō rediturus: nā ut ait Varro: iō mortuis salue: & uale dicimus: nō q ualere: & salui eē possint: s3 q ab iis recedimus: eos nunq̄ uisuri hinc ortū ē: ut ēt maledicti signationē interdū uale obtineat: ut Terē. Valeāt q inter nos dissidiū uolūt: hoc ē ita a nobis recedāt: ut nunq̄ ad nfm reuertant aspectū. Addendū autē fuit ego iter atq;: & disperii nō metri necessitate: s3 sniæ cōcinnitate. ¶ Qui pōt. i. quo mō pote est: q̄ō possibile ē. ¶ Quæso exurge. tollēda est dictio ædepol q̄ erat media hoꝝ duoꝝ uerboꝝ: metri rōne. ¶ Quidna3 illi reditio ēt huic fuit? Addēda fuit syllabica adiectio illa: nā: necessitate metri. ¶ Miseꝝ ē opus plodius hic solēs nugari: quū inqt: miseꝝ me ē opus aduētu pfis: sicut ego maneo: hoc ē ita deficiunt res: ita prolapsę: ut pfis aduētu sit opus. Quæ affaniæ hominis: quæ deliria sunt hæc? immo philolaches nollet patrē aduenire: quis antē unq̄ sic locutus ē: ē opus aduētu pfis: sicut ego maneo? Quare ita potius sēsum excipiēdum putamus: ut quum dixisset philolaches: quid ego agam? pf iam hic me miseꝝ ebrium offēdet: cum cōuiuis & mulieribus: subdat. Miseꝝ ē opus: hoc ē miseria: & infelicitas magna ē: queadmodū ego ob patris aduētum: nescio qd faciam: modus aūt loqndi ē poetę: ut ēt infra paulo: hei mihi quum ista hæc blanda dicta: quo eueniant madeo metu. ¶ Eū suscita: addēdū ē eū: metri necessitate. ¶ Cedo soleas: crepidas. Solea genus calciamēti ē planti subiectum. quę gręce κρηπίς latine crepida nominatur. ¶ Vt arma capiam: loquitur tanq̄ semisomnus & ebrius. ¶ Ego pol iam occidam patrē: ita scribēdus uersus ē: ut sibi constet: & non iam pol ego. ¶ Pro matula hēo. Matula uas ē aquarium: & ēt urinarium: in quod urinam spargimus: quum meiere uolumus: iō dicit insgg: in uos urina: & hēo uos pro matula: nisi matulam datis: dicimus ēt p diminutionē matella.
Salue.
Solea.

¶ MEdicabo

Ph. Nullos sũ. tr. taceas. qu ego ista hæc sedẽs medicacabor
Satin habes, si ego ita aduenietẽtem patrẽ faciam tuũ, (tibi.
Non modo ne introeat, uerũ etiã ut fugiat longe ab ædibus?
Vos modo hic abite intro, atq; hæc hic ꝓpere amolimini.
Philo. Vbi ego ero? tr. ubi maxũe eẽ uis, cũ hac. tu cũ istac e/
De. Quid ẽ igit? abeam' hic nos. Ga. ñ hoc, ñ Delphiũ (ris.
Metuas portare, haud tantillo hac quidem caussa minus.
Philo. Hei mihi, quõ ista hæc blãda dicta quo eueniãt mado
Tr. Poti aio ut sis quieto, & facias qđ iubeo? Phi. ꝑt. (metu.
tr. Omnium primũ Philematium intro abi. & tu Delphiũ.
Ph. Morigeræ tibi erimus ambæ. tr. ita ille faxit iuppiter.
Animum aduorte nunc tu iam quæ uolo accurarier.
Omnium primum dum ædes iam fac occlusæ fient. intus
Caue mutire quoq̃ siueris. Philo. curabitur.
tr. Tanq̃ si itus natus nemo in ædibus habitet. Philo. licet.
Tr. Neu quisq̃ responset, quãdo hasce ædeis pultabit senex.
Philo. Nũquid aliud? Tr. claui mihi harunsce ædiũ nũciam
Iube efferri intus. hasce ego ædeis occludam hinc foris.
Philo. In tuam custodiam me, & meas spes, trado Tranio.
Tr. Pluma haud interest patronus, an cliens fuat
Homini, quoi nulla in pectore est audacia.
Nam quoiuis homini, uel optumo uel pessimo,
Quãuis de subito facile est facere nequiter.
Clauim cedo, atq; ibi intro, atq; occlude ostium,
Verum id uidendũst. id uiri docti est opus,
Quæ designata sint, & facta nequitia,
Nequid patiantur, quamobrem pigeat uiuere.
Tranquille cuncta, & ut proueniant sine malo,
Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia & tranquilla sint,
Neq; quicq̃ nobis pariant ex eo incommodi.
Sed quid tu egrederis? at spero iam iam optume
Præceptis paruisti. Ph. iussit maxumo
Opere orare, patrem aliquo ut absterreres modo,
Ne introiret ad se. Tr. quin etiam hoc illi dicito
Facturum me, ut ne etiam aspicere ædeis audeat.
Capite obuoluto ut fugiat summo cum metu.
Clauim cedo, atq; abi hinc intro. atq; occlude ostium,
Et ego hinc occludam. iube uenire nunc iam.
Ludos ego hodie uiuo præsenti huic seni
Faciam, quod credo mortuo nunq̃ fore.
Concedam a foribus huc. hinc speculabor procul,
Vnde aduenienti sarcinam imponam seni.

SARACENVS.

¶ MEdicabo. Et medico & medicor i ea dẽ significatiõe: ut assẽtio & assẽtior: & fabrico & fabricor: & alia hmõi plura. ¶ Nõ hoc lõ. uel hic potius. Nã metuis potare. Vel ne metuas potare. ¶ Faci. qd iu. Faci atq; qđ iubeo. ¶ Ita il. fa. Iupi. Vt. s. mihi sitis morigeræ: hoc ẽ i re uenerea obseqũtes. ¶ Veq; id ui. ẽ. Ne qd. s. machinatus animo fueris: quod nobis postmodũ malum afferat.

VALLA.

¶ MEDIcabo metũ: & medico & medicor casu accusandi dixerũt ueteres. ¶ Amolimini: magna mole ãmouete. ¶ Ne me. po. Ne metuæ igt ob hoc minus q̃ uelis potare. ¶ Madeo me. Ebrius sũ ob metũ: nã madidũ ebriũ sępe Pla. ut siccũ tẽporãtẽ dicit. ¶ Poti. an possibile ẽ. ¶ Mutif quẽ. siueris. ꝑmiseris quẽq̃ loq. ¶ Pluma haud inte. Nõ plus d̃fiæ inqt ẽ q̃ una pluma mõ. ¶ Defẽsor ne sit: an defensus: ubi in defensoris pectore nulla fiducia ẽ. ¶ Quãuis: quantumcũq;. ¶ De subito: repẽte. ¶ Facere neqter. iprobe. ¶ Proueniant sine mõ: sine uerbũ est. omitte inquit cũcta sedata ueniant. ¶ Quos credo mortuo nõquã fore. Mortuo. n. ludos ueteres faciebant: ut apud homeq; Achilles Patrocło. apud Vir. Aeneas Anchisę. apud Statiũ argiui archemoro. ¶ Sarcinaz ĩpo. se. Theuropidẽ iqt metu onerẽ senẽ.

VGOLETVS ET GRAP.

¶ TACEas qu ego ista hæc sedens medicabor tibi: ita scribẽdũ est ex codi. antiqs & sniæ cõgruitate: & nõ. ergo q istec sedẽs meditabor: ut plodius legit: absq; ulla uerboq; coherẽtia: & sensus ꝑceptiõe. ¶ Atq; hęc hic ꝑpe amolimini: amolimini hoc loco deponẽs ẽ trãsitiuũ. nã supra passiue dixit: iube hæc hic oĩa amolirier. ¶ Cũ hac: tu cũ isthac eris: addẽdũ ẽ: tu metri necessitate: & ẽt sniæ cõgruitate: ut dicat Tranio: tu philolaches eris cũ hac. s. philematio: tu callidates cuz isthac. s. delphio: uñ delphiũ rñdet: qd ẽ igit? abeamus hinc nos. ¶ Nõ hoc nõ delphiũ: ita scribẽ. est ex codic. antiqs: & metri rõne: nõ aũt nõ hoc lõge delphiũ. & silr infra. ¶ Metuas potare: nõ aũt: nã metuis potare scribẽdũ est: ex sniæ concinnitate: q̃ est hæc: o delphiũ nõ metuas potare hac cã minus haud tãtilo: ac si paleã ostẽdisset: sunt ãt uerba callidatæ ad delphiũ amicã oñdẽtis ei: se nihil curare reditũ teropidę: ẽt si philolaches ea re maxie affectus eẽt: uel potius cõfidẽtis in uerbis Tranionis: q eis dixerat: tu cũ hac: tu cuz isthac eris. ¶ Hei mihi quõ ista hæc blãda dcã: eueniãt: madeo metu: ita scribendus hic uersus ẽ ex co. ãti. metri rõne: & sniæ cõcinitate: q̃ ẽ hæc: ut philolaches rñdẽs uerbis Tranionis: q ei dixerat: ubi maxie eẽ uis: cũ hac eris: dicat: hei mihi: ut uereor: ut magno metu madeo: quẽ finẽ hitura sint: & quorsũ euẽiãt hęc tua blãda dcã. Est ãt mod' loqndi Plautin': hei mihi: quõ mado metu: quo hęc euenisũt: p q̃ madeo metu: sic ẽt supi' dixit: miseq; ẽ op': sic ego aduẽtu pris nũc q̃ro qd faciã miser. Nec plodii iscitia hic ad mittẽda ẽ: legẽtis cõmista: & ex ponẽtis graueolẽtia: fetor: fordes: uir': odor olẽticet': sic ẽt dixit supi': I illo: caprã cõmistã: quũ sonia sint oẽs illi' ãbages: & uersus ñ ñ recipiat nomẽ illũ unicũ cõmista: nec ulla recta snia elici posset: ẽt si uersus pateret: nec si uersus pateret alicubi lectũ sit ut puto: cõmistã substãtiũ nomẽ eẽ: & fetorẽ: aut graueolẽtiã significare. ¶ Quo eue. ex co. oib' ãti. & mãu scriptis: eo sẽsu: quẽ dixim': s. quo cuẽiat res. s. ut rudis ille plodi' expõit. ¶ Pot. phile. uer. ẽ: ꝑ philolache rñdẽ

tis:ideo ad ipsam conuersus Tranio inquit:Omnium primũ philematium intro abi:& tu delphium:ubi philematium litteris clarissimis legitur in codi.antiquis:nec aliter uersus consisteret. ¶ Ita ille faxit iuppiter:ut.s. morigeræ sitis:& pareatis mihi. ¶ Primũ dum:dum abundac uenustati tantũ stili seruiens. ¶ Tanq̃ si intus: loqtur tranio. ¶ Responset:pro respondeat a uerbo rñso:as:& non respondet:ut legit plodius. ¶ In tuã custodiam me & meas spes:ita legendum est:& non meq;: & meas:ut legit plodius contra uersus ratione. ¶ Pluma haud interest:hinc iam uersus est trimeter:sex tantum pedibus constans:usq; in finẽ scenę.Nihil inqt differt:utrũ quis dominus sit:an seruus quũ nihil animi habet:nullaq; est audacia fultus: hoc aũt dicit tranio sibi applaudens:q, maiori audacia polleat q̃ herus philolachis:qui quidẽ ob aduentũ patris pertimescat: ipse uero sibi cõstet:& audeat herũ deludere: legendus est autem. patronus an cliens siat metri necessitate:& sententiæ cõgruitate:non proprior fiet:ut plodius legit nullo cum sensu. ¶ Nam cuiuis homini.Catholica sententia:nullus est:cui facile non sit malefacere etiã de improuiso:siue ille sit nobilis:siue ignobilis:optimũ & pessimum:pro nobili: & ignobili posuit:perstans in cõparatione sui ad philolachem: nam non conueniret:q, quis optimus esset:-si nequiter faceret. ¶ Ne qd patiantur:ita scribendum est:ex uetustis codicib⁹: & sententiæ congruitate:quæ est ut dicat:quapropter uidendũ mihi est:ut quæ designaui:& feci hucusq; nequiciat idest cum nequicia:cum dolis:& cũ malicia:ne pro non patiantur quid:quãobrẽ:idest propter quod pigeat uiuere: si uidelicet detegerent̃ doli : & fraudes meę.& non ne quid ponat:ut ferme habent codices impressi:neq; peccetur: ut corrigit plodius interpres absq; ullo uerboꝶ recto sensu.Et sunt omnia uerba perpetua:& continuata Tranionis: incipiendo ibi:pluma haud interest. ¶ Tranqlle cuncta:& ut proueniant sine malo:ita legendus:& scribendus est uersus ex codi. antiquis:& sententiæ congruitate. ¶ Vt liqueant:ut liquida sint:& tuta. ¶ Sed quid tu egrederis ? dum hęc secum loqueretur Tranio:reuersa est foras philematiũ missa a philolachete magno timore affecto ob patris aduentum:quæ tranionem oraret:ut uideret curare:& efficere omnino:ne pater domum ingrederetur:& inueniret ipsum philolachem cum meretricibus illis.Ideo uidens illam exeuntem Tranio inquit: sed quid tu egrederis? ¶ At spero: addendum est at metri necessitate:tanq̃ si dicat:profecto bene paruisti pręceptis meis:qui iussi uos intus:maximo cũ silentio:remanere.& ostium occludere. ¶ Ne introiret ad se:ita scribeñ.censemus sententiæ congruitate:& deinde addendam personam Tranionis:non autem:adest:ut liquidum bonis ingeniis esse potest. ¶ Facturuꝫ me.addenda fuit dictio me: metri necessitate. ¶ Ludos ego hodie uiuo præsenti huic seni:ita scribendus uersus est hoc sensu:ego hodie faciam ludos huic seni uiuo & pręsenti:idest eludam illum:sed alludit ad ludos funebres:qui fieri solebant in funere magnorum uirorum:dicens nunc huic uiuo ludos faciam:quod credo non fore illi mortuo: idest non credo in funere suo habiturum ludos:quia:ut dictum est:fiebant nisi magnis uiris: & inclytis.

Ludi fiebant in funere magnoꝶ uirorum.

Teuropides senex. Tranio seruos.


HAbeo Neptune gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti uix a te uiuom modo.
Verum si posthac me pedem latum modo,
Scies imposuisse in undam, haud causast illico,
Quod nunc uoluisti facere, quin facias mihi.
Apage,apage a me.nunc iam ego post hunc diem
Quod crediturus tibi fui,omne credidi.
Tr.Aedepol Neptune peccauisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Te. Triennio post ægypto aduenio domum,

SARACENVS. HAbeo neptune gratiam. Domum aduenientem Theuropidem propellet tranio: cõfinget mõstris terificis ædes turbari : sed primũ senex:se sospitẽ aduenisse:effugisseq; maris sęuiciã lętatur.

VALLA. HAbeo neptune gratiam magnã tibi. Theuropides peregre aduenlens:duꝫ pulsando fores minatur suorum uemini:nem respõdere a seruo tranione excipit: q cõfingit monstra domi apparuisse: iõ illinc fuisse emigratũ.uix uiuũ modo taꝫ uehementer a fluctibus agitatũ. ¶ Me pedem latũ modo scies ipõsisse in undã:sensus est:si in posteꝶ me noueris in aq̃s tantum spacii ingressum eẽ:quantum pedis est latitudo:causa nõ erit cur me non enecces:quod parum defuit : ne nunc faceres. ¶ Quod crediturus tibi fui omne credidi. Commisi inquit tibi:quod eraꝫ cõmisurus:commercii amplius nihil tecum habiturus. ¶ Peccauisti iugiter:grauiter deliquisti.

VGOLETVS ET GRAPA. HAbeo neptune gratiam magnam tibi. Versus trimeter iambicus:sex pedibus constans. Inducitur in hac scena Teuropides senex pater philolachetis reuersus peregre:& qui e naui quum descendesset:ut domum suam ueniret:gratias agit neptuno:q, eum quamq̃ uix uiuum amiserit a se:quem & rogat:ut si se unq̃ amplius undis crediderit:demergat penitus:quemadmodum & nunc neptunus ipse facere uoluisse uisus est. Occurret autem ei Tranio:& ut illum auertat:ne domum ingrediatur:ubi adolescentes erant genio indulgentes:persuadebit ei propter monstra quędam terrifica:ędes derelictas:& iamdiu inhabitari desitas : cogetq; tandem illum operto capite aufugere procul ab ędibus:summo cum metu:ut in superiori scena se facturum pollicitus fuerat. Dicimus habere gratiam:& gratias:pro eo quidem est habere mentem atq; animum gratum. Agere gratias tantum:& non gratiam:idest uerbo ostendere nos memores esse beneficii accæpit. ¶ Et referre gratiam :& non gratias: hoc est facto beneficium aut iniuriam accęptam cõpensare. ¶ Quum me amisisti uix a te uiuum modo: ita scribi debet uersus metri necessitate. ¶ Scies imposuisse in undam haud causa est illico:& hic quoq; uersus ita scribendus est metri necessitate:quod plodius non uidit:idest causam non dico ullam:quin me iuste plecti:& demergi fatear. Apage:apage a me:scilicet undas:& fluctus marinos.& addendum est a metri & sententię congruitate. ¶ Nunc. iam ego post hunc diem:addendum est ego ratione metri:ac necessitate:super quo uersu plodius & Sarracenus interpretes nihil dixerunt:utpote ab ipsis ignorato:& non intellecto. ¶ Peccauisti largiter:idest ualde:& ampliter:ita scribi debet ex codicibus antiquis:& non iugiter. ¶ Occasionem:opportunitatem:occasio enim dicitur temporis opportunitas:casu prouenlens:ab occido:quod obuenio significat:licet & alias habeat significationes.

Hēre gr̃as [margin note beside "Dicimus habere gratiam"]

Occasio.

ILLOS Abscedete. Qui cum eo aduenerant.

INTERdius: aduerbiũ est: ut interdiu sicut noctu. Hasce ambas: subaudi fores. Perduaxint eũ hoc omine: occiderint: pdiderint cũ tuo hoc augurio. Expiare: ut possies: purgare possis. Illos: quos tecũ: subaudi comites adduxisti. Capitalis ędes facta est: idest capitale meretur piaculum: & antiq̃ dictum est pro domo ędes in singulari. Antiquum: & uetus. Antiquum quia prioribus sæculis factum. Vetus quia obscurum.

TRIENnio post ægypto aduenio domũ: redeo inqt domũ ab ægypto triennio post. s. q̃ abii. absens. n. fuerat triennio. ęgypto autẽ pro ab egypto: ut Italia & pactis necq̃cq̃ pellere tectis. Sed qd hoc: quũ teuropides ianuę ędium suarum magis ppinquaret: uidit eam clausã: unde miratur: q tempore diurno: quę patere semp consueuerit: ut mos est ianuarũ nobilium: & magnorũ uirorũ: inunc clausa sit. Interdius: dicemus interdiu & interdius aduerbialiter: idest per diẽ: sicut noctu per noctem: ut diximus in aulularia. Ecquis istas hic aperit fores: addẽda est dictio illa hic ad uersus integritatem. Quis hõ est. Tranio oñdit: se non nouisse herũ: qui fores pulsauerat. Meus seruus hic qdem est. Teuropides hæc intra se dicit: deinde exerta uoce. uocat Tranio. Here salue: ita scriptũ est in codi. antiquis: & nõ per salue: qd & magis placet. Quid uos insani ne estis: addẽda est dictio illa ne: & metri necessitate: & sensus concinnitate: interrogatiua est enim particula. Hasce ambas: fores scilicet. Eho an tu tetigisti. Iterũ tranio simulat: non uidisse illũ pulsantẽ: ut magis fallaciæ fidẽ præbeat: & illum ad fugiendum inducat. Quẽ mortalẽ? occidi. s. Perduaxint: p perdant. Cũ isto omine: & non cũ isto: nam uersus non staret. Expiare: purgare: purificare: piare: interdũ colere significat: Plautus: ubi piẽ pietatẽ: si isto more moratã tibi postules placere: idẽ piaculũ pro sacrificio: & cultu. Virgi. Ea prima piacula sunto: interdum cõtamino: & polluo: qd & impio dicitur. Inde piacula p criminibus & flagitiis: & ipius pro polluto: ut infra: impia ẽ habitatio. Quã obrem: aut quã subito rẽ: ita scribẽdus ẽ uersus: ex codi. antiq: & sententię congruitate: & non ut q̃ subito: quẽadmodũ plodius: & Sarracenus legunt. Quin tangite: addenda est dictio quin metri necessitate: uidebatur ãt hoc esse ueluti expiamentũ quoddã: ita ut manes quieturi essent: & ibi amplius nõ furerent: uel saltẽ eis non nocerent: si terrã tetigissent manibus. Quin eloq̃re iã: addendũ fuit iã metri necessitate: & sententię congruitate. Semel: ut emigrauimus. i. postq̃ primũ ex ędibus ipsis discessimus. Sermonem nrm: qui aucupet: dicimus aucupo: & aucupor in eadem significatione p uenor: & ingro: & proprie de auibus dicitur: quãq̃ & ad alia transferat: & ad sermonẽ: ut hic. Capitalis ędis facta ẽ Capitale dr: qd capitis supplicium meretur: quasi dicat exitiosa: & mortifera. Quid istuc est scelestẽ ita scribẽ. est ex codicibus antiquis: & snię congruitate: & non istic: ut plodius legit: hoc sensu: quid est hoc scelestẽ: quod dicis capitale? uel quis id capitale admisit? Aurumq; ipsi ademit hospiti: addendum fuit ipsi metri necessitate: nam aliter non consisteret: quod plodius non uidit.

Credo expectatus ueniam familiaribus.
Tr. Nimio pol ille potuit expectatior
Venire, qui te nunciaret mortuum.
te. Sed quid hoc? occlusa ianua est interdius.
Pultabo. heus ecquis istas hic aperit fores?
tr. Quis homo est, qui nostras ædeis accessit prope?
te. Meus seruos hic quidem est Tranio? tr. o Teuropides,
Here salue. saluom te aduenisse gaudeo.
Vsq; inualuisti? te usq;, ut uides. tr. factum optume.
te. Quid uos insani ne estis? tr. Quidum? te. sic quia
Foris ambulatis. natus nemo in ædibus
Seruat, neq; qui recludat, neq; qui respondeat.
Pultando pedibus pene confregi hasce ambas.
tr. Eho, an tu tetigisti has ædes? te. cur non tangerem?
Quin pultando inq̃ pene confregi fores.
tr. Tetigistin? te. tetigi inq̃ & pultaui. tr. uah. te. quid est?
tr. Male hercle factum. te. quid est negocii? tr. non potest
Dici q̃ indignum facinus fecisti, & malum.
te. Quid iam? tr. fuge obsecro atq; abscede ab ædibus.
Fuge huc. fuge ad me propius. tetigistin fores?
te. Quomodo pultare potui, si non tangerem?
tr. Occidisti hercle. te. quem mortalem? tr. omnes tuos.
te. Di te deæq; omneis perduaxint cum isto omine.
tr. Metuo, te atq; istos expiare ut possies.
te. Quamobrem, aut quam subito rem mihi apportas nouã?
tr. Et heus iube illos illinc amabo abscedere.
te. Abscedite. tr. ædes ne attingite. quin tangite
Vos quoq; terram. te. obsecro hercle, quin eloquere iam.
tr. Quia septem menses sunt, cum in hasce ædes pedem
Nemo intro tetulit, semel ut emigrauimus.
te. Eloquere quid ita. tr. circunspice dum, nũquis est
Sermonem nostrum qui aucupet? te. tutum probe.
tr. Circumspicæ etiam. te. nemo est, loquere nunc iam.
tr. Capitalis ædis facta est. te. quid est? non intellego.
tr. Scelus inquam factust iamdiu antiquom, & uetus,
Antiquom id adeo, nos nunc factum inuenimus.
te. Quid istuc est scelestẽ? aut quis id fecit? cedo.
tr. Hospes necauit hospitem captum manu,
Iste, ut ego opinor, qui has tibi ædes uendidit.
te. Necauit? tr. aurumq; ipsi ademit hospiti,
Eumq; hic defodit hospitem ibidem in ædibus.

SARA CENVS. VALLA.
Interdius quid sit.
Antiquũ a ueteri in quo differat.
VGOLETVS ET GRAP.
Piare
Aucupo & aucupor.

T. Qua propter id uos factum suspicamini?
Tr. Ego dicam, ausculta ut foris cœnauerat
Tuus gnatus, postq̄ redit a cœna domum,
Abimus omnes cubitum, condormiuimus.
Lucernam forte oblitus fueram extinguere,
Atq; ille exclamat de repente maxumum.
Te. Quis hō? an gnat' meus? Tr. sic, tace. ausculta modo.
Ait uenisse illum insomnis ad se mortuum.
Te. Nempe ergo insomnis? Tr. ita. sed ausculta modo.
Ait illum hoc pacto sibi dixisse mortuum.
Te. In somnis? Tr. mirum quin uigilanti diceret,
Qui ab hinc sexaginta annis occisus foret.
Interdum ineptæ stultus es. Te. taceo. Tr. ecce quæ ait.
Ego transmarinus hospes sum Diapontius.
Hic habito. hæc est mihi dedita habitatio
Nam me in acheruntem recipere Horcus noluit.
Quia præmature uita careo. per fidem
Deceptus sum. hospes hic me necauit. isq; me
Defodit insepultum, clam ibidem in hisce ædibus
Scelestus auri caussa. nunc tu hinc emigra.
Scelestæ hæ sunt ædes, impia est habitatio.
Quæ hic monstra fiunt anno uix possum eloqui.
Secede. Te. quid obsecro factust? Tr. concrepuit foris.
Hic me percussit. Te. guttam haud habeo sanguinis.
Viuom me accersunt ad acheruntem mortui.
Perii hisce hodie hanc consabulabunt fabulā.
Nimisq̄ formido ne manufesto hic me opprimant.
Tr. Quid tute tecum loquere? abscede ab ianua.
Fuge obsecro hercle. Te. quo fugiam? etiam tu fuge.
Tr. Nihil ego formido. pax mihi est cum mortuis.
Te. Heus Tracio. tr. non me appellabis, si sapis.
Nihil ego commerui, neq; has percussi fores.
Te. Quæso. tr. quid e grege es? te. qui te agitat Tranio?
Qui cum istæc loquere? tr. an quæso tu appellaueras?
Ita me Di amabunt, mortuum illum credidi
Expostulare, quia percussisses fores,
Sed tu etiam ne astas, nec quod dico obtemperas?
Te. Quid faciant? Tr. caue respexis. fuge atq; operi caput.
Te. cur non fugis tu? tr. pax mihi est cum mortuis.
Te. Scio. modo igitur cur tantopere extimueras?
Tr. Nihil me curassis inq̄, ego mihi prouidero.
Tu ut occœpisti, tantum quantum quis, fuge.
Atq; herculem inuocabis. te hercules te inuoco.
Tr. Et ego hodie ut det senex magnum malum.
Proh Di immortales, obsecro uostram fidem.
Quid ego hodie negocii confeci, malum.

SARACENVS. Nomē pro aduerbio. ¶ MAXImū. Pro maxie: ui illud: liceti gēs ianitor antro: eternū latrās. ¶ In acherontē recipe horcus noluitq; adhuc corpus eius eēt insepultū: qd̄ tāgit Vir. i sexto. hæc ois: quā cernis in ops: ihumataq; turba ē: portitor ille charō: hi quos uehit unda sepulti: nec ripas daē horrēdas: nec rauca fluēta transportare prius q̄ sedib⁹ ossa qerunt. ¶ Prçmature. Añ constitutū tēpus: & notandū: q̄ dicimus uuā præmaturā: nō q̄ ante tēpus sit facta matura: nā tunc dr̄ pcox: sed q̄ nōdum maturescit: q̄ grçce omphax: uñ omphacium ex ea liquor. ¶ Simpla. Nullius pcii: nā res uiles: & nulli precii simpharias dixerūt antiqui. ¶ Nihil ego commerui. Quasi uenientem mortuū reformidet. ¶ Egrege es. Separas te a nobis.

VALLA. ¶ DE repente: confesti. ¶ Maxumū. metalasis figura nomē pro aduerbio. ¶ Diapontius. ex diaponto. ¶ Quia pmature uita careo. Quia inquit ante fatale meæ mortis tps occisus sum: nam pmaturum diximus: qd̄ necdum maturum acerbū q; est: ut uuam pmaturam: quā uoce græca omphaca nominamus: inde umphacium eum liquorem: qui de uua exprimiē pmatura: & omphacinū oleum qd̄ pariter ex bacchis exprimitur pmaturis. nā fructus: qui maturitate alios puenerunt: pcoces nominamus. ¶ Simpla est habitatio. ¶ Ad unum inquit pertinet: non ad plures: simplum dicimus: cui contrarium multiplex. ¶ Quid e grçge es. Cur a meo secedis cōsortio. ¶ Quātū qs: q̄tū potes.

VGOLETVS ET GRAPA. Quapropt̄. ¶ QVA propter. hoc interrogatiue positum est: ac si diceret: qua coniectura: & quo argumento? ¶ Maxumum: aduerbialiter positum est: ac si diceret maxia uoce. Indē & ab Apuleio: & aliis positū inuenias. ¶ De repente: & de subito: aduerbialiter posita inenimus sæpius apd̄ Plautum: & cæteros quoq;. ¶ Ad se mortuum. & nō ad sese: ut legit plodius contra metri rōnē. ¶ Abhinc sexaginta annis. Dicimus abhinc triennio. i. antehac trienniū est: & abhinc triennio. s. exacto: ut hic. ¶ Ecce q̄ ait: ita scribendū est metri necessitate: non: sed ecce q̄ illi ait: superfluunt. n. duæ illç dictiones: sed: & : illæ. ¶ Hçc est mihi dedita hītatio: ita scribendus uersus est metri necessitate: & nō hçc mihi dedita est. ¶ Acheron: fluuius est inferorū dictus ab a priuatiua particula: & χαιρων. lætus: uel gaudens: quia ibi nullū sit gaudiū: ubi notandum est: q̄ licet scribaē per. ai. diphthongum apud græcos: quæ syllaba lōga eē deberet diphthōgo ēt apud nos: tñ poetæ eam corripiūt: abiicientes a diphthongi nostrç: & solum e breue retinentes. ¶ Horcus: pluto dius deus inferorum. ¶ Quia prçmature uita careo: qa præmature uita careo: quia biothanatos sum: & uiolenter occisus. & insepultus: nam ii centū errant annos: ut habeē apud Virg. Insepultum nam q̄uis humatus esset: non sepultus dici poterat: quia honore sepulturæ caruisset: nec iuxta sepulchri leges esset sepultus. ¶ Scelestæ hæ sunt ædes: hç addendum fuit ex codicibus antiquis. ¶ Impia est habitatio: ita scribendum censemus: & non simpla: ut ferme habent codices: &

Acheron. Impius.

dices:& plodius insulsissime legit:exponens simplex unius tantum cadauerosi biothanati diapontii:& ut Sarrace/
nus:exponens nullius praecii:nam res uiles:& nullius pręcii simplarias dixerunt antiqui.Impia ergo legendum est:
idest omni religione carens:polluta non expiata furentibus diapontii insepulti manibus.a uerbo Pio:a quo impio:
& impius in hac significatione:de quibus superius dictum est.¶ Quid obsecro hercle factum est:delendum est her
cle metri ratione:dictionem illam non tollerante.¶ Hice hodie hanc confabulabunt fabulam:ita scribendum cense
mus uersum metri necessitate:& sententię elegantia:& etiam ex codicibus antiquis:in quibus scriptum est adhuc in
tegris litteris:& contra labunt:& non contra dabunt:ut legit plodius contra uersum rationem:qui uno pede defice/
ret:& imperfectus:ac mutilus ambularet:nec sententia ulla lepida elici posset.¶ Etiam tu fuge:ita scribendum est
metri necessitate:& non fugies:ut corrigit plodius interpres delirus.¶ Non me appellabis:fingit tranio uocem teuro
pidae:qui dixit:heus Tranio:credere se fuisse uocem diapontii mortui:tanq̃ diapontius eu uocasset:& superstitio/
se tanq̃ qui a mortuo uocetur:moriatur:respondet:nõ me appellabis:si sapis:nihil ego cõmerui:neq; has percussi fo
res:& haec uerba profert:ut magis herum teuropiden in terrorem coniiciat.¶ Quid e grege es:Quum teuropides
audisset Tranionem:ut supra loquentem:& timere illum credidisset:coepit & ipse timere:& iterum a tranionem cõ/
uersus dixit.Quaeso:quasi diceret:audi quęso:uel mane quęso:unde magis adhuc simulans Tranio sic timere ait.
Quid e grege es:ac si diceret:o qui me appellas:an es ex grege illorum mortuorum:quod audiens Teuropides.&
existimans re uera Tranionem timere:ait:qui te agitat tranio:qui cum isthaec loqueris:Vnde conuersus ad illum
Tranio ait.An quaeso tu appellaueras:me.f.¶ Expostulare:lamẽtari:& luctuose accusare eum:qui pulsauit fores.
¶ Caue respexis:pro respexeris:uel respicias.¶ Operi caput:id enim salutare erat iis:qui e manibus discedebant:un Opi caput.
de Orpheus:q retrorsum aspexit:euridicẽ amisit.¶ Quid modo igitur:delenda est dictio quid metri necessitate:
& quia superfluens.¶ Quantum quis:quantum potes:a queo.¶ Atq; herculem inuocabis alexicacon:& depulsorẽ
malorum.¶ Proh dii imortales:non Teuropidae uerba haec existimamus:ut ait plodius:sed continuata cum praece
dentibus tranionis:qui ibi remanens in scena:quum ille obuoluto capite aufugeret:herculem inuocãs.ait:proh dii
imortales:qd negocii hodie confeci:quasi dicat:ut lepide senem elusi:ut apte persuasi negocium de mortuis:ut ex uo
to illum hinc abegi.¶ Malum autem aduerbialiter positum est:ac si diceret:in malam rem.



Mposisse scribendum imposuisse.¶ Haud causa est.causam non dico:quin me iudice iuste dicar plecti. PIVS BONONI.
¶ Largiter alibi legitur ingiter:idest perpetim continuo:multum:prima producta dicitur iugis.Horati.
Iugis aquę fons.¶ Interdius:de die.¶ Pultari.scribe:pultaui.¶ Quẽ mortalem:subintellige occidi.¶ Ab/
scede:scribendum abscedere.¶ Vos quoq; terram:tanq̃ hoc expiamentum esset:& manes quieturi eẽnt:
ueluti hic insepulti manes furerent:quod faciunt cum honoris tumulus illis non datur:super qua re exẽ/
plum tale comperies apud Caecilium:Plinium:erat Athenis spatiosa:& capax domus:sed infamis:& pestilens:per Nota miraculum
silentium noctis sonus ferri:& si attenderes acrius:strepitus uinculorum longius primo:deinde proximo reddebat:
mox apparebat idolon senex macie & squallore confectus:promissa barba:horrẽti capillo:cruribus compedes:ma/
nibus cathenas gerebat:quatiebatq;:inde habitantibus)tristes diraeq; noctes per metum uigilabãtur:uigiliam mor/
bus:& crescente formidine mors sequebatur:nam interdiu quoq; q̃q̃ abscesserat imago memoria imaginis oculis i/
herebat:longiorq; causis timoris timor erat.deserta inde:& dãnata solitudine domus:totaq; illi monstro relicta p/
scribebatur:tamen si quis conducere ignarus tanti mali uellet.Venit athenas philosophus athenodorus:legit titu/
lum:auditoq; praecio:quia suspecta utilitas:percontactus omnia docetur:ac nihilominus immo tanto magis con/
ducit:ubi coepit aduesperascere:iubet sterni sibi in prima domus parte:poscit pugillares:stilum:lumen:suos omnes
in interiora dimittit:ipse ad scribendum animum:oculos:manum:intẽdit:ne uacua mens:audita simulacra:& ina
nes sibi metus fingeret:initio q; ubiq; silentium:deinde concuti ferrum,uincula moueri:ille non tollere oculos:non
remittere stilum:sed offirmare animum:auribusq; praetendere:tum crebescere fragor:aduentare etiã:ut limine iam:
ut intra limen audiri.respicit:uidet:agnoscitq; narratam sibi effigiem stabat:innuebatq; digito similis uocanti.hic
contra:ut paululum expectaret manu significat:rursusq; caeris:& stilo incumbit.Illa scribentis capiti catenis inso/
nabat:respicit idem rursus:quod prius innuentem.nec moratus tollit lumen:& sequitur.Ibat illa lento gradu qua/
si grauis uinculis:postq̃ reflexit in aream domus:repente dilapsa deserit comitem.desertus herbas:& folia cõcerpta
signum loco ponit.postero die adit magistratus:monet ut illum locum effodi iubeant.Inueniunt ossa inserta caten/
nis:& implicita:quae corpus aeuo:terraq; putrefactum nuda:& exesa reliquerat uinculis.Collecta publice sepiliun/
tur:domus postea rite conditis manibus caruit.De hac pulueris iniectione Virgilius libro aeneidos sexto:aut tu mi/
hi terram inice.Seruius.terrae autem iniectio secundum pontificalem ritum poterat fieri:& circa cadauer:& circa
absentium corpora quibusdam solẽnibus sacris.De qua iniectione credimus marcum tullium ista loquentem intel/
lexisse:& quod nunc cõmuniter in omnibus sepulti penitus humati dicuntur.Illud erat propriũ tamen in iis:quos
humus iniecta contegeret:eumq; morem ius pontificale confirmat.Nam priusq̃ in eos iniecta gleba est:tumulatus
& humatus est:& gleba uocatur.Haec Cicero pensitatius terrae iniectionem enarrans:quem morem seruius igno/ Gleba qd sit
rasse uidetur quae enim super iis ait supina uidentur:& umbrae interpretationis.

SARACENVS.

Celestiorẽ ego annũ: Apte cõquerẽtẽ Trapezitã Pla. inducit diẽ illi ꝑterisse sine lucro: is dũ it petitũ pecuniã fœnori datã philolacheti: icidit in Tranionẽ seruũ. Qui dedit. s. pecuniã mutuauit: & rursus q pro qua. Quã aius cõscius. Sic Seneca. Nihil tã timidũ facit aium: q̃ reꝑhẽsibilis uitæ cõscientia. Negat qñ cogitas. s ege illud negat cũ iterrogatione: & loco: qñ dic quã rẽ: & sensus erit absolutus: & loquit ibi Tranio. Quã pirũ uulpes comest. Per derisionem dictum: nam uulpes: quæ libenter carne uescitur: nõ nisi fame affecta pirum comedit: hoc dicto denotat rem difficilem no posse. nisi difficulter peragi.

VALLA

Celestiorẽ ego annuꝫ. Vt in oibus Plautinis comœdiis ita in hac iuersa multa ꝑperã: ac peruerse multa posita sunt: fœnerator cõquerit hunc annuꝫ locãdo aegento iniquũ fuisse: & theoropides se abeo: qui ædes uẽdiderat: accepisse nil mõstrosum in his ędibus unq̃ auditũ fuisse: renuit tranio. In foro ego contriui diẽ. in re fœnenaeia nihil sum cõsecutus. Qui amica est empta: dedit inqt pecuniã: qua pecunia est empta phylocomasium. Vnde is: unde te recipis inq̃. Technæ meæ. fallaciæ insidiæ.

VGOLETVS ET GRAPA.

Celestiorẽ ego annũ locando fœnori. Trimeter uersus est iãbicus: ut superior: sex pedibus cõstans. Danistam: seu Trapezitam iducit poeta cõquerẽtem: præsentẽ sibi annum male cessisse lucro: atq; ad philolachem & Tranionẽ ꝓficiscentem: ut genus exigeret: mutuatæ eis pecuniæ. Quẽ duꝫ tranio ad se euntem uidet: & eodẽ tpe uidet quoq; senẽ teuropiden domum se recipientẽ (ꝓfectus. n. erat ad illuꝫ: qui ædes sibi uẽdiderat: in quibus ille mortuos uersari dixerat: ut domuꝫ ei restitueret: & pecuniã ab eo emptionis reciperet: qua de re tranio nihil sciebat) anxius: & undiq; curis scatens nescit: qd faciat: instatq; qbus modis põt: ne danista discedat: & nihil de fœnore: neq; de sorte corã sene loqt: sed reuertat alio tpe: nolens eã rẽ seni patefieri. Quã hic mihi annus obtigit: hic addendum fuit metri necessitate: & sniæ cõgruitate. Totũ usq; in foro ago diem: ago scribendũ est ex codicibus antiquis: & sensus cõtinuitate. & non ego: ut scribit plodius: & addeñ. totum metri necessitate: qd ille non uidit. Nunc pol ego peri. Tranionis uerba sunt: & peri unico. i. scribeñ. est ratiõe metri: pro perii. Qui amica est empta quoq; qui pro quo: argẽto. s. & quoq; addẽdum fuit ex codicibus antiqs: & uersus necessitate: cui pes unus deficeret: ac sniæ congruitate: quæ est hæc loquente Tranione: ecce autẽ adest quoq; danista: qui petat argẽtum creditũ nobis ꝓ emẽda amica: & hoc qdem ultra hanc calamitatẽ: & animi molestiam: quã nunc habeo: dum cogito: quo pacto seni persuadere possim: domum esse inhabitabilem. Manifesta res est: res nostra inqt conclamata est: senexq; iamiam est intellecturus: & manifesto deꝑhensurus nr̃a crimina ꝑpter hunc danistã ad me eũtem. Nisi qdem occurro prius: qdem scribeñ. est sniæ cõgruitate: & nõ qd: ut legit plodius. Vt ne hoc senex resciscat: ita scribẽdũ est: & addendum fuit ut: metri necessitate. Ibo huic obuia: huic danistæ. s. Sed qd nam hic: uellet ire obuiã danistæ. uidit Teuropiden uenientẽ. & coactus est mutare iter. & obuiã hero ꝓficisci. Vt metuo. dũ ad herum pergit: hæc inqt: ut metuo ne de hac re qppiam inaudiuerit: addendũ fuit: ut metri necessitate. At q̃ timeo miser: at scribendũ est: & non: ut sniæ cõgruitate. Nihil est miserius: catholica snia. iuxta illud senecæ. Nihil tam timidũ facit aium: q̃ repræhẽsibilis uitę cõsciẽtia. Verũ ut ut res hæc sese hẽt: ut ut scribendũ est duplicatũ. i. qũocunq;: & nõ simplex ex codicibus antiqs: & sniç congruitate: quin & principiũ huius uersus ita scribendũ est. Sicut me nũc habet: addita illa dictio ne nunc metri necessitate. Vnde is: uñ uenis. Dixit hercle uero illi oia: illi addendũ fuit necessitate metri. Hei misero mihi: hoc Tranio clam sene cõquerens dicit. deinde exerta uoce ait: etiam fatetur de hospite? Cape hercle te obsecro. te addẽdũ fuit necessitate metri. Quã pirũ uulpes comest. ludit tranio senem his uerbis: duꝫ serio illi dicere se ostẽdit: nam uulpes non comest pirũ: sed pullos gallinaceos: & carnem. Metuo ne technæ: hoc postea secũ uoce sũmissiori iu fit: timeo ne technæ: & doli mei ꝑpetuo perierint. Technę artes: doli græcũ est nomen. τεχνη. n. artem significat. Quid tu te tecũ: q illa uerba dixerat humiliori uoce Tranio: iõ teuropides rogat: qd loquatur secum. Dixi inquã: atq; ordine omnia: addendum fuit atq;: ad metri integritatem: cui pes unus deficiebat.

TERTIVS ACTVS.

Danista. Tranio. Teuropides.

Celestiorem ego annum locando argento fœnori
Nunq̃ ullum uidi, q̃ hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem totum usq; in foro ago diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego peri plane in perpetuum modum.
Danista adest, qui dedit, qui amica est empta quoq;.
Manifesta res est, nisi quid occurro prius,
Ne hoc senex resciscat, ibo huic obuiam.
Sed quid nam hic sese tam cito recipit domum?
Vt metuo ne de hac re quippiam inaudiuerit.
Accedam atq; appellabo. at q̃ timeo miser.
Nihil est miserius q̃ animus hominis conscius,
Sicut me nunc habet. uerum ut ut res hæc sese habet,
Pergam turbare porro. ita hæc res postulat.
Vnde is? Te. conueni illum unde hasce ædes emeram.
Tr. Num quid dixisti de illo, quod dixi tibi?
Te. Dixi hercle uero illi omnia. tr. hei misero mihi.
Etiam fatetur de hospite? te. imo pernegat.
Tr. Cape hercle te obsecro cum eo una iudicem.
Sed eum uideto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile uinces, q̃ pirum uolpes comest.
Metuo ne technæ meæ perpetuo perierint.
Te. Quid tute tecum? tr. nihil enim. sed dic mihi.
Dixtin quæso? te. dixi inquam atq; ordine omnia.
Tr. Etiam fatetur de hospite? te. imo pernegat.

Technę

Neq;

Tr. Negat? quom rogitas? Te. dicam si confessus fiet,
Quid nunc faciundum censes? tr. egon quid cēseam?
Cape obsecro hercle te cum eo una iudicem.
Sed eum uideto ut capias qui credat mihi.
Tam facile uinces, q̄ pirum uolpes comest.
Da. Misericordias tandem habere hominem oportet.
Illi bucedæ erunt multo potius q̄ ego
Sim restio, mane tu atq; assiste ilico.
Sed philolachetis eccum seruom tranium,
Qui mihi neq; fœnus neq; sortem argenti danunt.
Te. Quo nunc te agis? tr. nequoq̄ abeo. næ ego sum miser
Scelestus natus. Deis inimicis omnibus.
Iam illo præsente adibit me. næ ego sum miser.
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negocium.
Sed occupabo adire. Da. hic ad me it. saluos sum.
Spes est de argento. hic hilarus est. tr. frustra est homo.
Saluere iubeo te mi Saturites bene.
Da. Salue & tu. qd de argēto? tr. molestus ne sis nemo dat age
Tu solus credo fœnore argētū datas. abi sis belua. (qd lubet.
Continuo aduenies pilum iniecisti mihi.
Da. Hic homo est inanis. tr. hic homo est certe hariolus.
Da. Quin tu istas mutiscis tricas? tr. quin quid uis cedo?
Da. Vbi Philolaches est? tr. nunq̄ potuisti mihi
Magis opportunus aduenire, q̄ nunc aduenis.
Da. Quid est? tr. concede huc. Da. quin mihi argētū reddit?
Tr. Scio te bona esse uoce. ne clama. Da. hercle ego
Vero clamano. tr. ahah morem mihi gere.
Da. Quid tibi ego morē uis gerā? tr. abi quæso hinc domum.
Da. Abeam? tr. redito huc circiter meridiem.
Da. Reddetur ne igitur fœnus? tr. reddetur, nunc abi.
Da. Quid ego huc recursem? aut operā sumam, aut conteram?
Quid si hic manebo potius ad meridiem?
Tr. Imo abi domum. uerum hercle dico. abi modo.
Da. Quin uos mihi fœnus date. quid hic nugamini?
Tr. tu hercle, næ tu. hinc abi modo. ausculta mihi.
Da. Iam ego hercle nominabo illum. tr. euge strenue.
Beatus uero es nunc quom clamas me ut puto.
Da. Multos me hoc pacto iam dies frustramini.
Molestus si sum, reddite argentum, abiero.
Tr. Responsiones omnes hoc uerbo eripit.
Sortem accipe. Da. imo fœnus id primum uolo.
Tr. Quid tu nunc hominum te omnium deterrume
Venisti huc ostentatum? agas quod in manu est.
Non dat. non debet. da. nō debet? tr. nec erit quidem.
Ferre hoc potes. an id mauis, ut abeat foras
Vrbem, exuletq; a patria sua caussa tui?
Quin sortem potius dare licebit. Da. quin non peto.
Cedo fœnus, redde fœnus, fœnus reddite.
Daturin estis actutum mihi? date fœnus.
Tr. Fœnus illic fœnus, hic nescit qdem nisi fœnus fabularier,

SARACENVS

Fœnus unde dicatur

¶ NEq; fœnus neq; sortē: fœnus ab eo dicit: qd pecuniā pariat: quasi fœtus: uel fœtura a grçcis tocos τίκτειν qd parere significat: ut Noni. Varro. Sors in paterno casu: & sortis dicitur ut Plau. in cassina: & testat Priscianus & pecunia dicit: quæ in fœnore est: supra quā qcqd est usura est: est in sacris litteris mutuo dātes; nihil inde sperātes. ¶ Scelestus natus est. s. dies mihi. ¶ Saturites puto nouatū uerbū a saturitate. ¶ Abisis. Sis pro siuis. ¶ Pilū. Est genus telis: inde pilani: qui pilis pugnāt. ¶ Lucanus: & pila minātia pilis. ¶ Inanis. Scilicet pecunia. ¶ Tu hercle ne tu: Concisa: & pplexa loquit: ut mos est metuentis. ¶ Extentatū: est extētare: exquirere: experiri. ¶ Aedium dñs. Quas simulauit Tranio emisse philolachē: ut planius i seqnti scęna.

Extentare quid sit

VALLA.

¶ NEq; fœnus: neq; sortē argēti dānūt. neq; dant inqt pecunias quā ipse eis dedi: neq; eā: quā sorte sum pmeritus. fœnus a fœtu dictū: qd pecunia pecuniā piat: sicut a græcis tocos dicitur ἀπο τοῦ τίκτειν. i. a pariendo. ¶ Quo te agis: pcunctat theuropides tranionē: quo se agat: qn̄ fœneratori obuiā cōtēdebat: ne palā de accepta fieret pecunia. ¶ Occupabo adire. puentiā aditū illius ad me. ¶ Sat ne iter bene. satis ne inqt bn̄ iter habui: ut si accepturus pecuniam. ¶ Pilū iniecisti mihi. me ipetere nisus pilo. est autem pilum hasta pfixa ferro triangulato. ¶ Areolus. diuinus qppe: qd nihil habeo. ¶ Mutiscis tricas. submisse loqris: uix ausus loqui inuoluta uerba. Tricas. n. inuolucra dicimus. ¶ Rogamini: poscimini. ¶ Venisti huc ostentatū: ut te fœneratorē ostēderes. ¶ Ne erit qdem. subaudi tibi: qd hinc ferre possis. ¶ Senatum consilii: tanq̄ senatus habeatur de aliquo consilio.

Pilū qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ NEgat quum rogitas? ita scribi debet: & metri: & suiæ habita ratiōe: ut Tranio deludens senē: uideat pro re difficili habet: credere: q ille neget eā rem: de hospite. s. quando rogatur a Teuropide. unde teuropides respondet. ¶ Dicā si cōfessus fiet: hoc est: qd ni neget: negat pfecto: nā si cōfiteret: ego dicerem tibi: sicut dico illum negare. & non scribendum est: quādo cogitas: ut legit plodius. neq; quam rē cogitas: ut Sarrac. corrigit inepti ambo Plauti iterpretes: & insulsi. ¶ Sed philolachetis eccū seruū Traniū. Danisti uerba sunt: qui nundum uiderat Tranionem: q̄uis ab illo ipse uisus fuisset: ut supra dictū est: declinauit aūt Tranius. ii. a quo accusatiuum dixit Traniū: sicut alias Tranionem: a tranio noiatiuo. ¶ Danunt: pro dant: & in numero plurali dixit: qa ambos no

Tranius & tranio

Vento, te neq; ego tetriorem beluam
Vidisse me unq̃ neq; peiorem censeo.
Da. Non ædepol nunc me istis tu uerbis territas.
Tr. Calidum hoc est & si procul abest urit male.
Te. Q uid illud est fœnus? tr. at etiam & sortem dabit.
Pater cum adueni peregre iam multo prius,
Is tibi & fœnus & sortem dabit,
Ne inconciliate quid nos porro postules,
Vide non moratur. Da. quin feram siquid datur,
Tr. Danista. etiam respicis. da. mihi molestus ne sis.
Tr. Vide ut fastidit simia. da. mihi sum sic sum,
Libet esse quid id tu curas? manes tu ne illico
Impure parasite? tr. quin parasitus sum.
Da. Ego enim dicam, cibo perduci potes quouis.
Tr. Ferocẽ facis, quia te æratus amat. da. nũ oculi dolent.
Tr. Cur? da. quia fumus molestus est. tr. tace sis faber,
Qui cudere soles plumbeos nũmos, da. non potes
Tu cogere me ut tibi male dicam. tr. noui te.
Is me suam quidem pol optat culcitrulam.
Da. Si sobrius sis male non dicas. tr. tibi obtemperem,
Quom tu mihi nequeas? da. at tu mecũ pessume,
Tr. Aduorsus quæso hercle abstine iam sermonẽ de reb⁹ istis.
Te. Q uid ais tu. tr. quid uis. te. qs illic est, qd illic petit?
Q uid Philolacheten gnatum compellat ferox?
Sic & præsenti tibi facit conuitium?
Q uid illi debetur? tr. obsecro hercle te, iube
Obtrudi argentũ ob os impurum belluæ.
Te. Iubeam? tr. iube homini argento os uerberarier?
Da. Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Te. Quod illud argentum est? tr. huic debet Philolaches
Paulum. te. quantillum. tr. quasi quadraginta minas
Ne sane id multum censeas. te. paululum id quidem est?
Tr. Audin? uidetur obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit genus quod improbissimum est.
Te. Non ego isthuc curo qui sit, unde sit, id uolo
Mihi dici atq; id me primum scire expeto.
Ab eo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tr. Q uattuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum ut abeat. te. ego dicam dare?
Tr. dic. te. ego ne? tr. tu ipsus dic, modo ausculta mihi.
Promitte age inq̃ ego iubeo. te. responde mihi:
Quid eo est argento factum? tr. saluom est. te. soluite
Vosmet igitur si saluom est. tr. edes filius
Tuus emit. te. edeis? tr. edeis. te. euge Philolaches.
Patrizat, & iam homo in mercatum auortitur.
Ain tu ædeis? tr. aio inq̃. te. sed quoiusmodi?
Tr. Q ui scire possum? te. uah. tr. qd est? te. ne me roga.
Tr. Nam quid ita specula clamas clamorem merum?
Te. bene hercle factum. quid eas quanti destinat?
Tr. talentis magnis totidem, quot ego, & tu sumus.

minauerat: philolachetẽ. s. & tranius. ¶ Quo nũc te agis: nunc addẽdus fuit metri rõne. ¶ Nequoq̃: idest nullo: in nullum locum. ¶ Næ ego sum miser: hæc fecit Tranio loquitur. ¶ Scelestus natus: deis inimicis oibus: ego inquit sum infœlix: & quia abortu ipo sceleratus fui: nil mirũ ẽ: si dei omnes mihi inimici sunt: nec legendũ: scelestus natus est: ut legit plodius: & Sara. itẽ exponẽs scelestus natus est. s. mihi dies. ¶ Iã illo p̃sentẽ adibit me: me addẽdũ est & metri necessitate: & sententiæ cõgruitate. Negociũ: molestiã. ¶ Hic ad me it: danista loquit̃. ¶ Hic hilarus ẽ: hic addeñ. fuit metri necessita. dicimus hilarus: & hilaris in casu noiandi. ¶ Saturites: uidet̃ nomen fictũ a saturitate: sed græco idiomate p̃latũ: tanq̃ flectat̃ hic saturites: æ: qd in uocãdi casu faciat: o saturite: uel saturites: ut ω χρυσῆ, καὶ ω χρυσῆσ. q̃ uoce illũ appellauerit: ut retunderet eũ: quẽ sciebat uenire: ut peteret argentũ. Nã qd ait plodius: se legere: mi saturitas: tanq̃ ita eũ appellet: cuius argento saginabatur: nõ placet: nec huic loco cõuenire uidet̃. ¶ Abi sis bellua: bellua dicitur fera imanis: quasi bellũ gerens: a quo belluinus adiectiuũ: unde belluinã rabiem: & belluinum furorẽ dicimus. ¶ Pilum iniecisti mihi: pilũ hastile erat pedum quinq; semis: quo utebatur grauis armaturæ: a quo pilati pilo armati. Mar. Et pilata redit: iamq; subitq; cohors. Vnde primipilus centurio dicebatur primç cẽturiç: quasi dicat hic tranio: uix ad me isti: quũ pilo me pcussisti: argentũ petens. ¶ Hariolus: hariolus dicitur diuinus: & qui diuina mente fatur a fando: q̃si fariolus cõuersa. f. littera in aspiratiõnem: sicut hanula quasi fanula: hocẽ parua fana: neq; enim obstat q̃ pria syllaba in hariolus sit breuis: & in faris longa: quum in multis similiter uideamus: ut in aruspex qd ab ara: hoc est uictima quæ ad arã ducitur inspicienda deducitur; & tamẽ ara primã habet longã aruspex uero breuẽ: & ut in curulis a curru: dicax a dico: fatu⁹ a fando: & multis aliis. ¶ Quin quid uis cedo tranio loqtur: quin inquit cedo. i. dic: quod uis. ¶ Magis opportunus aduenire q̃ aduenis. Ita scribẽdus uersus est: absq; illa dictione nunc metri necessitate: opportunus añt dicitur ab ob & portus: q̃ nauigãtibus maxime utiles: optatiq; portus sũt: & significat opportunũ cõmodum: & qd pro desiderio nostro accidit: a quo opportunitas: cõmoditas. Importunum añt dicit̃: qd est: sit ue præter rõnem loci: seu tẽporis: seu p̃sonarũ. & pro p̃caci: atq; molesto accipitur: & interdũ pro

Opportunus

Importunus

Sed arraboni has dedit quadraginta minas,
Hinc sumpsit illi quas dedimus.satin intellegis?
Nam postq̄ hic ædeis uiderat,ut dixi tibi,
Continuo est alias ædeis mercatus sibi.
Te.Bene hercle factum.Da.heus iam appetit meridies.
Tr.Absolue hunc quæso uomitum.ne hic nos enicet
Q uattuor quadraginta illi debentur minæ.
Et sors.& fœnus.tantum est.Da.nihilo plus peto.
Tr.Velim quidem hercle ut uno nummo plus petas.
Te.Adolescens mecum habe rē.Tr.nempe abs te petet.
Petito ab eo cras.Da.sat habeo.si cras fero.
Tr.Malum quod isti Dii deæq; omnes duint.
Ita mea consilia perturbat planissume.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tetrius,
Nec minus bono cum iure,q̄ danisticum.
Te.Qua in regione istas ædeis emit filius?
Tr.Ecce autem perii.Te.dicis ne hoc quod te rogo?
Tr.Dicam.sed nomen domini quæro quod siet.
Te.Age cōminiscere ergo.Tr.quid agam nunc iam?
Nisi in uicinum hunc proxumum mendacium
Eas emisse ædeis dicam huius filium.
Calidum hercle audiui esse optumum mendacium.
Q uicquid Dii dicunt,id decretum est dicere.
Te.Q uid igitur iam cōmentus?Tr.Dii istum perduint.
Imo istunc potius.de uicino hoc proxumo
Tuus emit ædeis filius.Te.bona fide?
Tr.Siquidem es argentum redditurus,tum bona,
Si redditurus non es,non emit bona.
Te.Non in loco emit perbono.Tr.imo peroptumo.
Te.Cupio hercle inspicere has ædeis.pulta dum fores,
Atq; euocato aliquem intus ad te Tranio.
Tr.Ecce autem nunc iterum quid dicam nescio.
Iterum iam ad unum saxum me fluctus efferunt
Q uid nunc?non hercle,quid nunc faciam?ecce
Manifesto teneor.Te.euoca dum aliquem foras,
Roga circūducat.Tr.heus tu.at hic sunt mulieres,
Videndum est primum,utrum eæ uelint ne,an non uelint.
Te.Bonum tu æquomq; oras.percontare,& roga,
Ego hic tantisper dum exis,te opperiar foris.
Tr.Dii te deæq; omnes funditus perdant senex.
Ita mea consilia undiq; oppugnas mala.
Faciam & pultabo fores,
Heus ecquis hic est,maxumam qui his iniuriam
Foribus defendat?Ecquis huc exit,atq; aperit?
Nemo hinc quidem foras exit,ut esse addecet,
Neq̄ homines ita sunt.sed eo magis cauto est opus,
Ne quisq̄ huc exeat qui me multet male.
Fuge.optume eccum dominus ædium foras.
Simo progreditur ipsus.huc concessero
Dum mi senatum consilii in cor conuoco.
Igitur tum accedam hunc,quando quid agam inuenero.

in quieto:& quasi portu carente. Vir. Bellum importunū ciues cuȝ gēte deorum. ¶ Recursem: aut operam sumāi quid opus est inqt ut ego iterū absumā tēpus in recurrēdo huc:& scriben.dum est recursem:& nō recursam:tā ex codicibus antiqs:q̄ ex recta uerbi inflexione:quod primæ est:& non tertiæ coniugationis. ¶ Verū hercle dico: scribēdum est hercle ex codicibus antiqs:& non crede. ¶ Tu hercle:nę tu:concisa & pplexa loqt more meretriciū. ¶ Hinc abi mō:hinc addēdū fuit metri necessitate. ¶ Iā ego her.no.illū.Ita scribēdus ē uersus:metri necessitate:& nō tā hercle ego illū noiabo:qa nō consisteret:& pedibus tātū qnq; ambularet. ¶ Me ut puto:uerba sunt Tranionis cōtinuata sed cōcisa:ut supra:ac si diceret:me:ut puto:nihili facis:nī mēdaciū tibi dicere cēses. ¶ Multos me hoc pacto.Nunc danista loqtur. ¶ Rēsiones oēs: hoc dicit Tranio uoce submissiore:non habeo inquit:qd respōdeaȝ ad hoc:quū danista dicit:reddite argētum abiero. ¶ Sortem accipe.hoc nūc altiori uoce ait. ¶ Quid tu nunc hoium te omniuȝ deterrime.Ita scribendus uersus est metri necessitate:qui aliter nō consisteret:nisi nunc.& te:addita essent. ¶ Venisti huc ostentatū:ostentatū scribendū est ex uetustis codicibus:& sniæ congruitate:& non extētatum:ut scribunt Plodius & Sarracenus:sed diuersis inuicē expositionibus:& futilibus. Et sciēdum:hæc uerba Tranionem altius dicere:ne si Teuropides audiuisset:suspicari.possit quicq̄.Deinde uoce demissa inquit. ¶ Agas quod in manu est.i. accipias:& trahas ad te hoc.i.sortem:de qua supra dixerat:sortem accipe. ¶ Quod in manu est.i.quā sortē i prōptu habere potes. ¶ Nō dat:non debet hoc iterum altiori uoce dicit Tranio. ¶ Nec erit qdem:quod tibi dare possit .s.quuȝ oia absumpserit philolaches. ¶ Ferre hoc potes:potes inqt hoc argētū ferre:qd polliceor p sorte. ¶ An id manis:ne abeat foras:ita scribēdus uersus ē ex snię cōgruitate:& metri necessitate. ¶ Vrbē:exuletq; a pāria sua cū tuis. Et hic quoq; uersus ita ē scribēdus:ut īteger sit:locus.n.hic erat fenestratus i antiqs codi.Intētio āt Tranionis ē psuadere danistę:ut hēat nūc:pti bōis uerbis pti timore amittēdi sortē & fœnus:pti minis si cā esset exilii philolachetis. Iō adhuc seqt:qn sortē potius dat liberbit. Et ille rūdet.Quin nō peto:hic āt finis est huius scenę:& reliq̄ totius comedię ita puersa erāt ut minime itelligi possēt neq; snię cōuenirēt iter se:nec seqntia p̄cedētibꝰ cōcordarēt:q̄ qdē nēo unq̄ in ordinē dirigeī ausus ē:id qd nos secius doctoȝ ad hoc iudiciū requirentes.

SARACENVS. MElius anno hoc. Gaudet ſimo ſenex:uxorem ſibi apparaſſe optimum prandium. Sed ne quidem noluiſſe uxori morē gerere: hoc loco lepide taxat mulieres: quæ quādoq; uiris ſublandiūtur cibo potuq; largiori: ut in uenerē ualentiores fiant ab ſene iſto: demū Tranio dolo ipetrat: ut herus Teuropides eius inuiſat domū: ad cuius exēplum ſit ille fabricaturus Cynecīū: ſimulq; Teuropidem eodē aſtu circūuenit: eādē emiſſe filium dictitans: & ꝓpterea ſnadens pecuniam eſſe dandā daniſtæ pro ædibus. ¶ Meruerit: Placuerit in loco. Scilicet alio adeſſe. ¶ Eamus. Refert uxoris uerba. ¶ Dotatā. Dotem magnam afferentes: in aulularia dotatæ mactant dāno: & malo uiros. ¶ Male. Si pro ualde capit: refert ad illud dotatam: uel male: ſubaudi illi eſt.

Simo ſenex. Tranio ſeruus.

MElius hoc anno non mihi fuit domi.
Nec qui eſca una ſibi me demeruerit magis
Vxor. nam prandium mihi perbonū dedit.
Nunc illa dormitum iubet me ire, minime.
Non bonus eſt ſomnus homini de prandio. apage.
Ex ædibus me clanculum edidi foras.
Tota mihi turget uxor nunc domi ſcio.
Tr. Parata res mala eſt in ueſperum huic ſeni.
Nam & cœnandum, & cubandum, ſi intrabit, male.
Si. Quom magis ac magis ego cogito cum meo animo.
Si quis domi dotatam uxorem habet male,
Neminem ſollicitat ire dormitum ſopor.
Odioſa hec. exe qui certa res eſt, ut abeam
Potius hinc ad forum, q̄ nunc domi cubem.
Atq; ego pol neſcio. ut moribus uoſtræ ſient,
Hæc ſcio q̄ me habeat male. peius poſthac fore. q̄ fuit mihi
Tr. Abitus tuus tibi ſenex fecerit male.
Nihil erit, quod deorum nullum accuſites.
Te ipſum iure optumo merito incuſes licet,

VALLA. MElius anno hoc. Simo domo egrediens ait: bonū ſibi ab uxore prandiū datū: & perinde ſe habere. quo abeat negociū: factus ei tranio obuius: cōminiſcit heꝝ ſuum theuropides in ſua ſe uelle domo ædificare: ac ad exēplum ſimonis ædiū extruere: & pinde inuiſere eius domū. ¶ Eſca unā meruerit magis: nō fuit inquit hoc anno eſca una magis quæ mihi ꝓfuerit: q̄ q̄ mō in prandio ſumpta. ¶ Neminē ſollicitat ſopor. nēpe. quia ſemp uigil. ¶ Fecerit male: maleſaciet inquit tibi: quod abieris domo: uxore inuita.

VGOLETVS ET GRAPA. MElius hoc anno non mihi fuit domi. Trimeter & hic uerſus eſt: ſex pedibus conſtans: quēadmodum ſupiores. Simo dñs ædium: quas Tranio dixerat Teuropidæ hero ſuo: philolachē emiſſe: dum Tranio ad illū ꝑgeret & ibat domo: ut in fine ſuperioris ſcenæ dictū eſt. In hac ponunt ſermones habiti: primū ab ipſo Simone ſolo: deinde a Tranione etiam ſolo: & qui in inſidiis ſtabat: auſcultans quid diceret: deinde utriuſq; ſimul collocutio. ¶ Melius hoc anno nō mihi fuit domi. ita ſcribi debet uerſus: ut cōſtet ſuis pedibus: hoc dicit. Toto hoc anno non melius habitus ſui domi: nec uxor mea me magis ſibi demeruit una eſca: q̄ hodie: quum mihi dedit prādium perbonū: uerum prādio ſumpto uolebat ducere me in cubiculū: iubens me paulum dormire: ſed eā fefellit opinio: quū ire noluerim: quin me ex ædibus clāculum amouerim: propter quod non dubito: quin tota mihi turgeat: & mecum irata ſit. Corrupta autem admodum tota erat ſcena: in qua redintegranda: & elimanda: non nihil laboris abſumpſimus: ut legentibus patebit. ¶ Nec qui eſca una ſibi me demeruerit magis uxor: nam prandium mihi perbonum dedit: ita ſcribi debent ambo hi uerſus metri neceſſitate: & ſententiæ concinnitate: quos quum plodius: & Sarracenus uani interpretes non intelligerent: perperam corruptos: & non intellectos reliquerunt. **Demereri** Demereor autem ſignificat non male mereor: ut quidam putant: ſed bene mereor: & beneficio concilio: conſtruiturq; cum accuſatiuo: ut hoc loco. ¶ Nūc illa dormitum iubet me ire: addendum fuit illa metri ratione. ¶ Minime: ſcilicet ire nolui. ¶ Non bonus eſt ſomnus homini de prandio apage: ita ſcribendus eſt hic uerſus: & metri: & ſententiæ congruitate. Meridiari dicitur ſomnum capere a prandio: quod quidem dicit homini bonum non eſſe: & ita ferme eſt conſenſus omnium: & præcipue profundæ: nam modice non ita nocet: reliquos autem tres uerſus: qui erant ſupra: inter hunc: & nunc illa dormitum iubet me ire: uti ſuperfluos: & ineptos: ac non plautinos delendos cenſuimus. ¶ Ex ædibus me clanculum edidi foras: ita metri ratione ſcribendus eſt hic uerſus: & ſeqñs ita. ¶ Tota mihi turget uxor: nunc domi ſcio tota irata eſt mihi. ¶ Parata res mala eſt in ueſperum huic ſeni: ita ſcribendus hic uerſus eſt: & loquitur Tranio. qui clanculum audit uerba ſenis: paratum eſt inquit huic ſeni in ueſpeꝝ mala res: nam & male cœnabit: & male cubabit: ſi domum intrauerit. ¶ Quom magis: ac magis ego cogito: ita ſcribendus eſt uerſus: ut integer ſit: hoc ſenſu: quāto magis cogitaui: & rem mecum animo uolutaui: ita prorſus depræhendo uerum eſſe: ut melius ſit habere domi uxorem male dotatam: q̄ bene dotatam: nam ſi male dotata eſt: non audet inſolenter uocare uirum: ut dormitum eat: nec in ſopore uerſatur: ſollicitando alios: ut ſe ſopori dedant. ¶ Si quis domi dotatam: domi addendum fuit metri neceſſitate. ¶ Neminem ſollicitat ire dormitum ſopor: & ſic hic quoq; uerſus eſt ſcribendus ratione metri. ¶ Odioſa hæc: ita ſcribendum cenſemus ſententiæ concinnitate: & non odio es tu: neq; odio eſt: ut plodius legit: hoc ſenſu: hęc uxor mea odioſa eſt adeſt dignaq; quæ odio habeatur: erat enim dotata bene: & ideo faſtidio: & arrogantia plena. ¶ Quam nunc domi cubem: nunc addendum fuit metri neceſſitate. ¶ Atq; ego pol neſcio ut moribus ueſtræ ſient: ita metri neceſſitas ſcribi iubet. hic ſenſus eſt ad auditores cōuerſus: ꝑfecto neſcio q̄bus moribus ueſtræ uxores ſint ornatę: uerum hanc meā ſcio: q̄ male me habeat: & peius etiā habitura in futuꝝ ſit. ¶ Hæc ſcio q̄ me habeat male peius poſt hac fore: ita ſcribēdus & hic uerſus eſt: & metri rōne: & ſniæ cōgruitate. ¶ Abitus tuus. Tranio: qui eſt in iſidiis inqt: abitus hic tuus domo o ſenex tibi male faciet. ¶ Nihil erit: nihil ſcribeñ. eſt ex codicibus antiqs: & metri neceſſitate.

¶ Ire dormitum.

SARACENVS.

¶IRE dormitum. Subaudi: si uelis. ¶ At pol nescio. Loquitur ad spectatores. ¶ A meridie amisti cero. Ex inuersione litterarum plerunq; mendum scatet: ut hoc loco: obseruaui ex male consequentibus litteris: sed in suum ordinẽ redactis: hũc locũ ita posse legi: & si qs diligẽtius pspexerit lectionẽ pbabit: amare iã occepisti. Nã simõi forte subuoluerat Tranionẽ: & laute cõuiuari: & cũ meretriculis pgræcari. ¶ Quid nũc mox. Sc; fit hic apud uos. ¶ Simul cogita. Melius simul cogitas: ut sit sermo cũ ironia. & qa magis carpat q̃ hortet esse amoribus: & genio idulgẽdum.

VALLA.

¶REPPEri: subaudi astuciam. ¶ Qui senem ducerem: ut theuropidem inquit fallerem. ¶ Quo dolo a me dolorẽ procul pellerem. Dolo dolorem pellerem lusus orationis agnominatio est. ¶ Saluos sis: nominatiuus singularis saluos. ¶ Quid solet fieri hic. in domo inquit uestra q̃ turpem uitam soletis ducere. ¶ Musice hercle agitis itegre: ut nihil desit: nam musicas ueteres encyclopæiã dixere: in qua omnes sunt compræhensæ disciplinæ: sicut apud aristophanem ex musica nihil noui: nisi litteras modo: & eas malas: male musicam uocans illum ominum disciplinarum circulum. ¶ Electili. facto delectu rerum omnium.

Saluos nominatiuus

Subdiu Diu. Interdiu

Sed tempus hunc est me senem nunc alloqui.
Hoc habeo. repperi senem qui ducerem,
Quoq; dolo a me procul dolorem pellerem.
Accedam. Di omnes plurimum te ament simo.
Si. Saluos sis tranio. Tr. ut uales? Si. ego, non male.
Quid agis? Tr. hominem optumum teneo. Si. amice facis,
Quom me laudas. Tr. decet certe. Si. hercle ego haud bonum
Te teneo seruom. Tr. qui dum? Si eia mastigia
Nunquid ad merendam istic ero? quid nunc? q̃ mox?
Tr. Quid est? Si quid hic solet fieri? Tr. quid id est? Si. loquar
Sic decet, absente ut hero, filio morem geras.
Vita q̃ sit breuis simul cogitas? Tr. hem tandem quidem
Percepi super his rebus nostris te loqui.
Si. Musice hercle agitis ætatem. itaq; uti uos decet,
Vino, & uictu, piscatuq; probo electili
Vitam colitis. Tr. imo sic uita antehac erat.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶SED tẽpus nunc est me senem nũc alloqui ita scribendus uersus metri necessitate & sententiæ congruitate: qd plodius iterpres nõ aduertit. Est inqt Tranio nũc tempus: ut hunc Simonẽ senem alloquar. ¶ Hoc habeo: habeo inueutum: machinam: & dolum: quẽ uolebam: & scribendum est habeo: nõ habet: ut plodius legit. ¶ Ducerem: deciperem: fraudarem. ¶ Quoq; dolo a me procul dolorem pellerem: ita scribendus est uersus metri necessitate: & sentẽtiæ cõcinnitate. nõ ut plodius legit: absq; illa dictione: q;: & pcul. ¶ Dii oẽs plurimũ te ament Simo: scribẽdus est hoc mõ uersus metri necessitate: quod plodius nõ uidit. ¶ Ego? nõ male. Simonis uerba sunt: & ego addendũ fuit metri necessitate: & scribendũ cum iterrogatione. ¶ Hominẽ optimũ teneo. Tranio cęperat manũ Simonis manu sua: quũ illũ salutauit: ideo ait: hoiem optimũ teneo. ¶ Hercle te ego. Simo loqtur: & tollendũ est te metri rõne: & infra locandũ. ¶ Te teneo seruum: hic anteponẽdum fuit te metri necessitate. ¶ Qui dum: hoc addendum fuit: & anteponẽda Tranionis psona metri & sniæ cõgruitate. ¶ Eia mastigia: hic anteponẽda est Simonis psona. Mastigia: seu mastigia in casu noiandi ppriẽ dr uerbero μαστιγω: qd flagello: & uerbero significat. & μάστιξ,γος. masc. generis flagellũ apud illos est: non aũt lachryma lẽtisci: ut multi existimant: & pcipue medici nr̃i neoterici: qui masticis drachmã in medicinis suis addi pcipiunt: pducẽtes ẽt penultimã: quũ mastiche illa uocetur: & feminini sit generis: cuius gtũs sit mastiches: & penultima breuis: de qua Dioscorides abũde: & cæteri. ¶ Nunqd ad merendam isthic ero? qd nũc? q̃ mox? Plodius hic: & Sarra. interptes mera deliria sibi fingunt exponẽtes uarie locũ. Dãnans. n. plodius uersus scriptum. A meridie amisti cero: dispõgenda prsus uerbo; portẽta exclamat: & scribẽdum: amisti gerro: subintelligendo potasti: & multa nugalia sup dictione amistis facit: adducens lucianũ: calphurniũ: & labienũ: nec ad metri rationem respiciens: nec ad sniam ullã cõmodã: & cohærentẽ. Sarracenus uero coniectans litteraꝝ ordinẽ scribẽdum putat: amare occœpisti: nec uersus & ipse: nec sensus cõcinnitatis rõnẽ tenens. Nos uero ita scribẽ. cẽsuimus: nunquid ad merẽdã isthic ero. & uersus & sniæ cõcinnitati seruiẽtes: nec ab antiqs codicibus multũ aberrãtes: qppe in illis scriptũ est. Ad meredi amisti cero: ex quo litteraꝝ ductu facile cõiici potuit ad merẽdã istic ero scriptũ fuisse: qd qdẽ sententię optime cõuenit: ut Simo intẽdens arguere Tranionẽ cõpotationũ: quas ibi faciebant: interroget primũ: ut fieri solet: heus bone: nũqd & ego isthic esse possem ad merendã uobiscũ. ¶ Quid nũc? i. an nũc possum uenire? q̃ mox? i. si nõ parata est nũc merẽda: & sic nõ possum uenire nunc? q̃ mox adero? & q̃ dudũ differã? & qd nũc q̃ mox? scriptũ est ẽt in priscis exẽplaribus: nõ qd nũc mox: qm aũt locus paulo corruptus uisus est: & fenestratus: nõ abre: neq; pter sniæ: & metri rõnẽ uisum est addi in principio. nũqd: & sic oia restituere: & itegrũ uersum: cũ sensu absolutissimo legẽtibus pbere: sup quo doctoꝝ indiciũ nõ refugimus. Merẽda aũt pro cibo meridiano sumitur: ut ẽt infra. Vide ne forte ad merẽdã copiã diuerteris. ¶ Quid est? Tranio: qui itellexit Simonẽ ea uerba ptulisse: ut eũ argueret: ostẽdit se nõ intelligere: & ait: quid est? uñ Simo iteꝝ arguens ingt. ¶ Quid hic solet fieri? Et Tranio iterum ostendit: se non intelligere: & interrogat. ¶ Quid. i? Et Simo respondet. ¶ Loquar sic decet: absente ut hero filio morẽ geras? Hic ãt uersus sic supplẽdus a nobis uisus est metri sniæ habita rõne: quũ fenestratus item esset: & solum scriptũ principium. ¶ Sic dolet: & relictũ spacium: & deinde addita finis. ¶ Morẽ geras: super quo item ingenioꝝ nobilium censurã requirimus. ¶ Vita q̃ sit breuis simul cogitas? Ecce Simonem arguẽtem. Et scribẽdum est cogitas? interrogatiue: non cogita: ut sit iterrogatio Simonis cum rephensione. q. d. nõ cogitas hæc tu? ¶ Hem tandẽ qdem. Ita metri rõne scribendũ est. Et Tranio loquitur: ostendens se nunc tãdem intelligere: de quo loquatur Simo: quasi prius intellexisset. ¶ Musice hercle pseuerat Simo in repræhensione. Musice delicate genialiter: nã musicos adipate. & genialiter uiuere manifestum est: quippe anima & corpus quoq; cantilenis excitantur: uegetantur: ut facilius concoquant: & delicatoribus etiam cibis farciãtur. ¶ Itaq; addendũ fuitq; metri necessitate: & duæ sunt dictiones: non una tantum itaq;: & ita. ¶ Piscatuq; probo: iterum addendum fuitq; ratione metri. ¶ Electili: electo: delicato.

Duco

Mastiche

Merenda

Musica

SARACENVS.

Subducere quid sit

SVBducta tuto in terra: cum interrogatione legendum: & est pulchra metaphora a nauibus: quæ in terram trahuntur: ac dixisset: non ne erat res uestra tranquilla: & in tuto collocata: subducere aliis omissis significationibus est nauem in terram trahere: Virgili. quassatam uentis liceat subducere classem: cuius contrarium deducere e terra in mare ducere. Idem deducunt socii naues natat uncta carina. Clientis. Cliens & patronus correlatiua uidét. Liqdũ. Molle: & fluẽs: & i alia significatiõe purũ dr: & sine sordibus. Itẽ,pspeṝ & sedũ: ut supra liqdo auspitio dixit Pla.

VALLA.

Ventus nauẽ deseruit

PROcesserunt: aduenerunt: Ventus nauem deseruit: idest spes nos destituit a nauigantibus sumpta translatione quos deserit uentus. Me miserum occidi. distinguendum: & separatum legendum: me miserum: ut interiectionis locum teneat: inde inferendum occidi. Cor tenditur: pro extẽditur: ut pereat. Inde ferit iterum: subsultat & tundit. Nihil quicq̃: idest nõ quicq̃. nã nihil: & nihilum: ex non & hilũ factũ est. hilum enim tenuissimum quiddam ueteres dixere. ut Varro: ut No. ut Festus ut est legere apud Lucre. atq; Cic. Nunquid increpauit filium. ergo increpo tam increpaui q̃ increpui: ut ueto quoq; uetaui & uetui.

Nunc nobis istæc exciderunt omnia.
Si. Qui dum? Tr. quia oppido occidimus omnes simo.
Si. Non tu taces? prospere nobis cuncta usq; adhuc
Processerunt. Tr. ita ut dicis facta haud nego.
Profecto nos probe, ut uoluimus, uiximus.
Sed ita simo nunc uentus nauem deseruit.
Si. Quid est? quo pessume modo? quæ ne subducta erat
Tuto in terram? Tr. hei. Si. quid est? Tr. hei. me miserũ occidi.
Si. Qui? Tr. quia uenit nauis, nostræ, quæ frangat ratem.
Si. Velim ut tu uelles Tranio. sed quid negocii est?
Tr. Eloquar. herus peregre uenit. Si. tuus ne herus?
Tr. Cor tenditur, inde ferit iterum. post hem obsecro
Ne indicium hero facias meo. Si. e me, ne quidem
Metuas, nihil sciet. Tr. patrone salue. Si. nihil
Moror mihi clientis istiusmodi.
Tr. Nunc hoc, quod ad te noster me misit senex.
Si. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo.
Iam de istis rebus uoster quid sensit senex?
Tr. Nihil quicq̃. Si. nunquid increpitauit filium?
Tr. Tam liquidum est, q̃ liquida esse tempestas solet.

VGOLETVS ET GRAPA.

IMMO sic uite ãte hac erat: sic addendum fuit metri necessitate. & sentẽtiæ concinnitate: hæc autem minuta nõ opere precium est nobis semper plodio & Sarraceno interpretibus obiicere: quum tamen in illis peccauerit ambo: ut ne tempus cõteramus: & illos tãtum perseq uoluisse iudicemur. Nũc nobis isthęc exciderũt omnia. Ita scribendum censemus uersum hunc & metri necessitate: & sententię cõgruitate: nõ: nunc nobis cõmunia hæc exciderunt contra metri & sententiæ rationẽ ut legunt ambo interpretes superiores ignarissimi. Quia oppido occidim⁹ omnes simo. Quia scribendum est potius: q̃ ita: tum sententiæ congruitate: tum uero metri necessitate. Non tu taces: tu addendum fuit metri necessitate. Profecto nos probe: ut uoluimus uiximus: tranionis uerba sunt: & ita est scribendus uersus. Sed ita simo nunc uentus. & hic quoq; ita scribẽdus est necessitate metri. Quid est: quo pessume modo: quæ ne subducta erat tuto in terram? Ita scribendus est contextus metri: & sententiæ congruitate: quę est hæc: ut quum Tranio dixisset: ita simo nunc uentus nauem deseruit: Simo nunc respondeat. Quid est: quo pessume modo: appellat autem Tranionem pessumum: quemadmodum & supra mastigiam appellauit: perstansq; in eadem nauis metaphora: quam ille cœpit: ait. quę ne subducta erat tuto in terrã? idest: quomodo perire potuistis uos: qui uidebamini tam laute: & opipare: ac in tuto uitam agere? Subducere autem est nauem in terram trahere. Virgi. quassatam uentis liceat subducere classem. Deducere autem de terra in mare ducere: idem Virgili. Deducunt socii naues. Hei me miserum occidi. Hei addendum fuit metri necessitate. Nostræ: quæ frangat ratem. Adhuc in trãslatione illa nauis perstans: uenit inquit nauis: hoc est teuropides senex: quæ frangat ratem nostræ naui scilicet: hoc est: qui nos non sinat ire uello: & remis: & genio indulgere: ut soliti sumus. Velim ut tu uelles tranio. Simo non intelligens: ad quid pertineat metaphora hæc nauis adducta in medium a Tranione: respondet illi: dicens: o Tranio uellem ego: ac cuperem tibi omnia: quæ uelles: ac si diceret: ut omnia tibi prospere irent. Sed quid negocii est: Sed quid est hoc: & quorsum hæc tua uerba? Tuus ne herus. Herus addendum fuit metri necessitate: & sententiæ concinnitate. Cor tenditur: affligitur: & torquetur. Ne iudicium hero facias meo. Ne illi indices uitam nostram: scilicet uoluptariam: & libidinibus deditam. E me ne qdem metuas. Ne timeas inquit Simo: nam ex me nihil sciet.

Subducere

Cliens

Moror mihi clientis istiusmodi. Ita scribendus est uersus metri ratione. Cliens autẽ: & patronus correlatiua sunt. Nunc hoc quod ad te. Audi nunc (inquit Tranio) hoc: quod: idest propter quod: noster senex misit me ad te. Sed Simo interrumpit: dicens. Hoc mihi responde primum uester quid sensit senex? Interrogatiue legendum. Sensit ne quid pro aliquid uidetur senex de istis rebus? Nunquid increpitauit filius? Increpitauit ex codicibus antiquis scribendum est. Tam liquidum est. Liquidum aliquando significat molle: & fluens. Virgilius aut quum liquẽtia mella: stypant: & dulci distendũt nectare cellas. Interdum significat purum. Idem. liquidumq; per aera lapsæ. & ut hoc loco. tam liquidum est: idest res tam pura: & sine ulla sorde: ac suspitione est aliquando significat prosperus: ut Plautus alibi. liquido auspitio exeo foras. Quam liquida esse tempestas solet. Tempestas significat tempus. Salustius: ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui: atq; ignobiles. interdum significat Serenum tempus: atq; trãquillum. Virgili. Vnde hæc tam clara repente: Tempestas: & ita accipitur hoc loco. interdum etiam significat procellam. Plyni. hunc diem festum tempestatibus leniendis ferunt institutum. Virgili. Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris.

Tempestas

¶ Ginçeiũ. Hospitiũ siue loc⁹ ẽ ubi mulieres uersant̃ a cęteris semot⁹ hospitiis: author Victruui⁹. ¶ Subdio. i. sub ioue: & sub aere. Hora. mãet sub ioue frigido: & qñq̃ u iterponit̃: & fit sub diuo. i. sub cęlo. ¶ Flagitator. Quasi cõtinuus: & instãs: nã flagitare instãti⁹ poscere. Quid sarcinatis. Alludit Pla. ad ipsi⁹ natalẽ terrã. Sarsinas i umbria p̃uincia tuscię: ut ex Strabone. ¶ Alexãdrũ magnũ. Nã a magnitudie rer̃ gestar̃ nomẽ hoc sibi adeptus ẽ: uide Quĩtũ cur. & Plutarchũ. ¶ Agathoclẽ. Quẽ apud eũdẽ Plutar. uideo isular̃ dñm appellatũ rex fuit siciliæ: de quo i menæch. quoq̃ mẽtionẽ facit. ¶ Duo pro duos. ¶ Venit clitellas. s. teuropides herus meus. ¶ Hic alter. s. simo. clitella istis m illud ẽ sub quo sarcinæ: asinis: mulis: & iumẽtis reliq̃s onerariis colligant̃: & iponũt̃. Inde muli clitellarii hmõi ferẽtes onera. ¶ Muliões: q mulos agũt: ut agasões q asinos. ¶ Quicqd iponas uehũt: p egregiã trãslationẽ dictũ quicqd illis dixeris: credũt: ac magna fide: & patiẽtia sufferũt.

Nunc hoc te orare iussit opere maxumo,
Vt sibi liceret inspicere hasce ædeis tuas.
Si. Non sunt uenales. tr. scio equidem istuc, sed senex
Gynæceum ædificare uolt hic in suis,
Et balneas, & ambulacrum, & porticum.
Si. Quid is consomniauit? tr. ego dicam tibi.
Dare uolt uxorem filio quantum potest.
Ad eam rem facere uolt nouom gynæceum,
Nam sibi laudasse ædeis ait architectorem
Nescio quem, esse ædificatas has sane bene.
Nunc hinc exemplum capere uolt, nisi tu ne uis.
Si. Næ ille malo quidem ab opere sibi exemplum petit,
Quia hic æstatem constat esse perbonam.
Nam subdiu sol agit hic perpetuum diem.
Imo ædepol uero quom usquequaq; umbra est, tamen
Sol semper hic est. usq; a mane ad uesperum,
Quasi flagitator astat usq; ad ostium,
Nec umbra mihi usq̃ est, nisi si in puteo quæpiam est.
Tr. Quid sarsinatis ecqua est? si umbram non habes?
Si. Molestus ne sis. hæc sunt sicut prædico.
Tr. Attamen inspicere uolt. Si. inspiciat si lubet,
Si quid erit quod illi placeat de exemplo meo,
Ipse ædificato. Tr. eon? uoco huc hominem? Si. uoca.
Tr. Alexandrum magnum atq; Agathoclem aiunt maxumas
Duo res gessisse. quid mihi fiet tertio,
Qui solus facio facinora immortalia?
Vehit clitellas, uehit hic autem alter senex.
Nouicium mihi quæstum institui, non malum.
Nam muliones mulos clitellarios
Habent. ego homines habeo clitellarios.
Magni sunt oneris, quicquid imponas uehunt.

¶ SEnex gynæceũ ædificare uolt. Locũ ubi habitẽt domi mulieres: qa gyne cui⁹ genitiu⁹ gynæcos dr̃ mulier. ¶ Et balneas. Dicimus balnea & balneas. græci. βαλανειον quasi βαλλων τον νουν. i. abiiciẽs mẽtẽ: hoc ẽ mẽtis curas reiiciẽs. ¶ Quid cõsomniauit: cur hoc igr̃ q̃si in somniũ secũ reputauit. ¶ Architectorẽ q̃ ędificiis cõcinne extruẽdis pest: uñ & de architectura uictruuii liber. ¶ Sub dio qd latie dicim⁹ sub iouę: dia. n. gręcis quẽ nos iouẽ uocãt. Hora. Mãet sub ioue frigido uenator. i. sub aere apertο. ¶ Quid sarsinatis ecq̃ ẽ: si umbrã nõ hẽs. ludẽs trãio: qm̃ Pla. sarsinas fuit: p ẽũctat̃ nũ sarsinas sit q̃piã: si ex umbria regiõe: nõ ẽ hui⁹ possessiuũ umber: umbra: umbrũ. sarsinatis aũt antiq̃ dixit. nã q̃ nunc p as ultia sylla ba circũflexa p̃ferũt: p atis antiq enũciabant: ut uestratis: uestratis: cuiatis: qd nũc uestras uestras cuias. ¶ Duo res gessisse de masculino: duo dixit antiq̃ gręcor̃ emulatiõe a q̃bus dyo dr̃. ¶ Venit clitellas. tãq̃ asinus: aut mulus clitellari⁹. ita. n. q sarcinas gestãt noiantur sicut dorsuarii: q hoies uehũt: nã clitellis onera sup iponuntur.

¶ NVNC hoc te orat. Addẽdũ fuit hoc ex codicib⁹ antiq̃s & metri necessitate. Et hic iã continet̃ altera fictio: & alter dolus a Tranioẽ ordit⁹ i Simonẽ: ut. s. ei p̃suadeat ut ædes suas inspici a Teuropide patiat̃: qm̃ is uelit in suis ædib⁹ ædificare gynæceũ: & q̃dã alia ad exẽplũ eor̃: q̃ sunt in ędibus ipsius Simõis: & sic duo senes eodẽ tpe: s; diuersa credulitate capit: ac frustrat̃. Teuropidẽ credẽtẽ se iturũ ad uidẽdũ ædes a filio suo ẽptas: qd minie erat uer̃. Et Simonẽ existimãtẽ uera eẽ mẽdacia Traniõis: q. s. ei⁹ herus ædificare uellet gynæceũ: & ambulacrũ: & porticũ i suis ædib⁹. ¶ Nõ sunt uenales: qa mos ẽ: ut q emere uolũt ædes alicuius: prius eas illas uisũt: iõ Simo Traniõi rñdet: nõ eẽ uenales ædes suas. ¶ Gynæceũ. Loc⁹ ẽ mulierũ in ędib⁹. γυναικειον gręce dr̃ & γυναικωνιτις sicut ανδρων & ανδρωνιτις. locus uiror̃. ¶ Quid is cõsomniauit: Quasi dicat: q̃ insanię ubi mẽtẽ eius occuparũt. ut ista ędificare uelit hoc tpe. Et addẽdũ fuit: is: metri necessitate. ¶ Quãtũ põt. Quãtũ possibile est: tã cito quãtũ possit. ¶ Nã sibi laudasse ędis ait architectonẽ. Ita scribẽdus est uersus: & addendũ ædis metri necessitate: & sniæ cõgruitate: & architectonẽ scribẽdũ: nõ architectorẽ. Architectõ aũt: & architectus: & architectonicus is dicit̃: q fabricę: & ædificio præest. ¶ Esse ędificatas. Esse addẽdũ fuit metri necessitate. ¶ Næ ille. Næ cum diphthongo scribendum est pro certe. ¶ Sibi exemplum petit. Sibi metri necessitate addẽdũ est. ¶ Quia hic æstatem constat esse personam. Ita scribendus est uersus metri; & sententiæ congruitate. ¶ Nam subdiu sol agit hic perpetuum diem. Et hic quoque uersus ita scribendus est: & metri ratione. & sententiæ congruitate. Nam fragmentis scatebat totus hic locus: ut adhuc in codicibus antiquis apparet: ubi fenestræ sunt relictæ. Subdiu autem sicut diu & interdiu dicimus pro die: unde subdialis: idest diurnus: hoc est qui die fit. Plyni. xiiii. Vna uitis romæ in Iuliæ porticibus subdiales ambulationes opacat. ¶ Quasi flagitator. Veluti qui pecuniam flagitat: & petit. ¶ Nec umbra mihi usq̃ est: nisi si in puteo quæpiam est. Ita scribendus est uersus: & addendum si: metri

SARACENVS. Gineçium quid sit Agathocles qui fuerit

VALLA. Gyne qd sit

Clitellari⁹ qui dicat̃

VGOLETVS ET GRAPA.

Gynęceum

necessitate:& ex codicibus antiqs.¶ Si umbrã nõ habes. Alludit ad umbrã: quæ notũ hẽt significatũ:& significat &
eã: quæ nata est in terra umbria:alludit quoq; ad patriã suã: quũ ait.¶ Quid sarsinatis:·Nã poeta ipse fuit sarsinas

Sarsina. ex sarsina umbriç ciuitate: de qua Silius. Et diues sarsina lactis.¶ At tũ inspicere uolt. Tranio loquit:¶ Inspiciat:
si lubet ꝑponẽda est Simonis ꝑsona.¶ Ipsæ ædificato:ipse ædificet.¶ Eon.i.eo ne:·Vocatũ huc teuropidẽ.¶ Alexã
drũ magnũ. Tranio loquit: Alexãder macedo a magnis rebus ꝑ eũ gestis magni cognomen adeptus est. De quo. Q.
Curtius. & Plutarchus diffuse tractãt.¶ Atq; Agathoclẽ. Hic syracusanũ tyrãnus fuit: q ex pauptate uenit ad tyrã
nidis fastigiũ:fuerat.n.patre figulo oriũdus: unũ figulina semꝑ uasa mẽsis adhibuit de quo Ausonius. Fama ẽ fictili
bus cœnasse agathoclea regẽ: Atq; abacũ samio sæpe onerasse luto. Fercula gẽmatis quũ poneret aurea uasis:& mi
sceret opes paupieriẽq; simul. Quærẽti cãm:rñdit:rex ego q sum. Sicaniç: figulo sum genitore satus.¶ Vehit clitel
las:uehit hic ãt alter senex. Quẽadmodũ inqt teuropidæ seni hero meo clitellas impono:& uehere facio: ut sup illis
oẽ onus:h est dolos:& fallacias meas ipõnã: Ita hic alter senex Simo uehit clitellas: nã sup eo quoq; sarcinã quãcũq;
pono:hoc est:itidẽ & huic Simoni recte ꝑsuasi: herũ meũ uelle ipsius ædes inspicere:ut in suis ad illius exẽplũ ædifi
cet:quẽadmodũ illi iã ꝑsuasi philolachẽ filiũ huius ædes emisse:& mõstra in suis fieri. Clitellç sunt ephippia:quç

Clitellæ iumẽtis iponunt:ad sustẽtãda onera:quas uulgus bastos appellat. Festus. Clitellæ dicunt nõ tm̃ hæ:qbus sarcinç col
ligatæ mulis portant:sed ẽt locus romæ ꝑp similitudinẽ:& in uia flaminia loca quçdã deuexa subinde:& accliuia:
etiã tormẽti genus eodẽ noie appellat: hæc ille: unũ clitellariũ asinũ dicimus clitellas ferentẽ.¶ Nouiciũ mihi quæstũ
instituui: nouiciũ scribẽdũ ẽst ex codicibus antiqs:& metri necessitate:& nõ nouũ; ut legit plodius: licet nouiciũ ꝑ no
uo dixerit.¶ Mullones: qui mulos agũt: sed nõ agasones: sunt q asinos tm̃ agunt: ut Sarracenus ait. imo: ut diximus
in uocabulario nostro: nõ asinos tm̃: sed equos quoq; ducit agaso: ut multis authoribus liqt.¶ Ego hoies habeo cli
tellarios: ita scribẽdus uersus est metri ratiõe:ego inquit habeo homines clitellarios.i.clitellis ornatos: paratos ad
subeũdum quodq; onus.¶ Magni sunt oneris: magnũ ferunt onus: quicquid eis imponas uehunt. & sic gloriabun
dus lçtatur:ꝙ fallaciis:& deceptionibus suis herum & Simonem senes fallat: hçc autem omnia ducebat intra se tra
nio: relicto iam Simone:& pergens uocatum Teuropidem herum.

SARACENVS
Nunc ausculto. Si qs diligẽter attendat: hæc & subsequẽs quoq; scæna nõnihil interlocutorũ difficultatis afferũt. In hac.n. inducuntur Simon:& Teuropides una cum tranione simul loquẽtes:& in sequẽti salutat Simo teuropidẽ tanq̃ prius nõ uiderit hoiem:& quẽ denuo inducit in ædes. ac si prius nõ induxisset opinor eaꝝ alterã supuacaneã uideri: s; uel utrãq; uel q̃ magis accõmodatã uideris sumito.¶ Multũ he. su. s. obsequẽs.¶ Sũ opperit⁹. Ab eo qd

Opperitus unde
opperior expecto. Simul flare: sorbereq;. quæ uidentur uno;& eodẽ tempore fieri non posse.

Tranio. Teuropides. Simo.

Nunc illum ego hinc ex insidiis ausculto, an colloquar?
Congrediar. heus teuropides. te. hem qs me noiat?
Tr. Seruos hero multũ suo. quo me miseras, oẽ affero
Impetratum. te. Quid illiç destitisti obsecro tam diu?
Tr. Seni nõ ociũ erat, id sum opperitus. te. antiquom obtines.
Hoc tuũ, tardus ut sis. tr. heus tu, si uerbum hoc cogitare uoles,
Simul flare, sorbereq;. haud factu facile est. ego hic esse,
Et illic simul haud potui. te. quid nunc? tr. uise, specta tuo
Arbitratu. te. age. duc me. non moror. te subsequor. tr. senex
Ipse ante ostiũ eccũ opperitur. sed mœstus est, uẽdidisse has se.

VALLA.
Nunc ausculto. Tranio a Simone rediẽs ad teuropidẽ ab ipso tarditatis arguit de ædibus uisendis locu

Antiquum obtines qd significet
turus: ubi licet ītueri puerse hæc hẽre: cũ nec dũ tranio teuropidi uisus fuerit significasse çdes emptas: sed
mox indicabũtur.¶ Tam diu dedisti. Remoratus es: ac deses fuisti.¶ Id sum operitus: præstolatus: quo
ad esset ocium seni.¶ Antiquum obtines. Iam pridem hoc tibi uicium est.

VGOLETVS ET GRAPA.
Nunc illũ ego hinc ex insidiis ausculto:·an colloquar:·uersus est tetrameter: brachicatalecticus: septẽ con
stans pedibus: usq; adeo ãt fragmẽtis scatet hæc scena:& tã puersa: ac in uarias dissecta paginas:& ut non
modicus fuerit labor: eã in unũ cogere: sed uani castigatoris: futilisq; interꝑtis fuisset: nõ redactã prius in
ordinẽ attingere: ut plodius & Sarrace. fecerũt: sed ille audacius: ac maiore temeritate. hic. u. quũ lacerã:
puersamq; uidisset: saltẽ sassus est: sed id ab eo minus scite platũ: uel hãc: uel quæ seqbat: hoc est. Serui q
quũ culpa carẽt: superuacaneã esse: Neutra enim superuacanea uidebitur: si eo ordine legaut. quo a nobis sunt dige
stæ. In hac igit cõtinet sermo Tranionis redeũtis a Simone:& eũtis uocatũ Teuropidẽ herũ suũ: qui ueniat ad uisen
dũ ædes. Nunc illũ ita supplẽdũ & scribendũ uersum esse cẽsemus: ut nos scripsimus: metri necessitate. & sniæ cõgrui
tate: fenestrati.n. sunt hoc loco antiqui codices. Dicit ãt hoc Tranio uidẽs Teuropidẽ: qui illũ expectabat: ut supra
habuimus: qñ dixit. Ego hic tãtisper dum ex is te operiar foris: Debeo ne abscondere me hic paulũ:& ex insidiis au
scultare: qd loquit hic teuropides herus meus:·an melius est: ut illũ colloquar?¶ Cõgrediar. Quum deliberasset: nõ
stare in insidiis ad illũ auscultandũ: inquit. congrediar: hoc est hoiem adibo:& alloquar. Et sic ipsum alloquit. heus
teuropides.¶ Seruus hero multũ suo: ita scribi oportet metri necessitate: ille inqt: qui multũ seru⁹ est hero suo: te no
minat. i. qui bene:& satagẽter seruit tibi.¶ Quo me miseras oẽ affero: ipetratũ: affero ipetrata oia ab illo. s. quo me
miseras.¶ Quid illic destitisti obsecro tam diu:·uersus hic ita scribi debet: si suis illũ pedibus cõstare uolumus. Istorum
aũt nihil a plodio illo: neq; a Sarraceno interꝑtibus intellectũ: nedũ nõ correctũ est: quorum iam noia mihi te
dio sunt.¶ Destitisti cõmoratus es: a desisto uerbo: cuius præteritum sit destiti.¶ Id sum operitus: ideo expectaui.
¶ Antiquum obtines: is est mos tuus. Si uerbũ hoc cogitare uoles. Ita uersus ratio scribi exigit: ut uoles in fine scriba
tur.¶ Si uis inquit cogitare hoc: quod dici solet.¶ Simul flare: sorbereq;: quia unum impedit aliud.¶ Et illic simul
haud potui. Sic est scribendum: & non illic simul:& ordine contextus & orationis ita existente.¶ Sed mœstus est
uendidisse has se: ita scribendum est metri ratione.

¶ REmittas

Te.Quid tādē.tr.orat ut ſuadeā philolacheti, ut iſta remittat
Te.Haud opior.ſibi qſq̄ i iure cauet,ſi male emptæ forēt.(ſibi.
Nobis iſtas redhibere haud placeret.lucri quicquid eſt,
Id domum trahere oportet.tr.ſatius demum eſt.operæ preciū
Nunc eſt iuiſſe.morare hercle,atq̄ illi indignum facis.
Te.Quin tu recte ædepol mones,ſubſequere me.tr.fiat.
Do tibi ego operam.ſenex illic eſt.hem adduxi hominem tibi.
Si.Saluom te aduenisse peregre gaudeo teuropides.
Te.Di te ament.Si.inſpicere ædeis te has uelle aiebat mihi.
Te.Niſi tibi icōmodū eſt.Si.imo ē cōmodū.i intro atq̄ iſpice.
Tr.Et enim mulieres?Si.caue tu ullā floccifaxis mulierum.
Qualibet perambula ædes oppido tanq̄ tuas.
Te.tanq̄.tr.ha caue ne illi obiectes nunc in ægritudine
Te has emiſſe.non tu uides hunc uoltu triſti ut eſt ſenex?
Te.Video.tr.ergo irridere ne uideare,& geſtire admodum,
Noli facere ei mentionem te emiſſe.te.intellego,
Et bene monitum duco,ac eſſe exiſtumo humani ingenii.
Quid nunc?Si.quin tu is intro,atq̄ ocioſe perſpecta,ut lubet.
Te.bene beniq̄ arbitror te facere.factum ædepol uolo.
Si.Vin qui pducet?te.apage iſtum perductorem.nō placet.
Si.Quid eſt?te.errabo potius.q̄ perducet quiſpiam.
Tr.Vidē ueſtibulum ante ædeis.& ambulacrum quoiuſmodi.
Te.luculentum ædepol.tr.age ſpecta poſtes quoiuſmodi.
Quanta firmitate facti,& quanta craſſitudine.
Te.Non uideor uidiſſe poſteis pulchriores.Si.pol mihi
Eo precio empti fuerant olim.tr.audin fuerant dicere?
Vix uidetur continere lachrumas.te.quanti hoſce emeras?
Si.tris minas pro iſtis duobus præter uecturam dedi.
Tr.Hercle quin multo improbiores ſunt,quā a primo credidi.
Te.Qua pp?tr.quod ædepol ambo ab infimo terram ſecant.
Si.Intempeſtiuos exciſos credo,id eis uitium nocet.
Atq̄ etiam nunc ſatis ſunt boni ſi ſunt induti pice.
Non enim hæc pultiſagus opifex opera fecit barbarus.
Si.Eho iſtum puer circumduce haſce ædeis,& conclauia.
Nam egomet ductarem,niſi eſſet mihi ad forum negocium.
Te.Apage iſtum ame.nihil moror ductarier quicquid eſt.
Si.Perducet quiſpiam per ædes dico.te.ego eo intro igitur
Sine ullo perductore.Si.ilicet.te.ibo intro igitur.tr.ſed eſt?
Mane ſis uideā ne canis.te.age dū uide.eſt?Si.abi.te.canis ē?
Si.Abi directa.tr.eſt?Si.abi hinc in malā crucē.at ēt reſtas?
Tr.Eſt?Si.abi hinc nihil pericli eſt.tr.age tā placida ē,q̄ fœta.
Si.Quando uis ire intro,audacter licet.ego eo hinc ad forū.
Tr.Feciſti commode.bene ambula.te.tranio age canem
Iſtam a foribus face abducas,& ſi non metuenda eſt.
Tr.Quin tu iſtā aſpice quæſo,ut placide accubat.niſi moleſtū
Vis uideri te,atq̄ ignauū,iā ut lubet.te.ſequere hac me igit.
Tr.Equidem ego haud uſq̄ ab ædibus abſcedam tuis.uiden
Coagmenta in foribus?Te.uideo.Tr.ſpecta q̄ arcte dormiūt.
Te.Dormiunt?Tr.illæ quidē,ut conniuent uolui dicere.
Te.Satin habes.ut quicquid magis contēplor,magis placet?

SARACENVS. ¶REmittat ſibi.Remittit qdē emptor:redhibet aūt uēditor.¶ Cōclauia.Cōclaue latie:tricliniū grçce: ut apud Cic.& Qui.facile ē intueri.Vitruui⁹ quoq̄ dixit i triclinius:cæteriſq̄ cōclauib⁹ maximus uſus limi nū:cōclauiū a Feſto dictū eſt: q̄ una claui claudat.¶ Abi directa.Canē ab ædibus abigit.¶ Iam ut lubet.Scilicet ingredere.

VALLA. ¶ISTAS redhibet.ç des retro ſibi hēre.& conclauia.i.loca oia:q̄ clauibus cōcludunt.¶ Illicet.ire lȝ.¶ Tā placida eſt q̄ fœta.i.q̄ ea:q̄ peperit: q̄ catulos ſuos gaudeat attractari.

VGOLETVS ET GRAPA. Remittere ¶REmittat ſibi.Remittit qdē emptor:redhibet āt uēditor.Haud opinor ſibi qſq̄ i iure cauet.Ita ſcribēdū cēſemus nos potius: & metri rōne:& ſniæ:q̄ ē:ut dicat quēq̄ cauere ſibi:& rē ſuā agere in iure.i.qū p ſe ſtat ius: q̄ ſibi qſq̄ iure metuit: ut legit plodi⁹ nullo cū recto ſenſu.¶ Redhibere:recipere:retro hēre.¶ Satius demū eſt. Traniōis uerba ſunt: q quū audiſſet herū dicētē: oportere domū trahere qcqd lucri eēt ait: ſatius.i.meli⁹ demū ē ita facere.ſ.ut dicis.¶ Operę preciū.Hoc loco:ut i multis aliis:ſed pcipue hui⁹ comœdiæ aptiſſime patet: neq̄ plodiū iterptē: neq̄ Sarracenū qd dicāt:qd ue nō dicāt itelligeſ: ſed ſomnia larualeſq̄ nugas pferre: quū pp uerſus ſit cōtextus totius ſcenç:& interpoſiti diuerſaq̄ ſcenarum uerſus nihil ad ſenſum ſupra poſitū facientes:& tñ ipſi pſequanſ comētationes ſuas:tanq̄ ſi conſequerenſ oia pudor pfecto lr̄arū. Sic igiſ ſequatur lr̄a:ut nos digeſſimus.¶ Operæ pciū nunc ē iuiſſe.traniōis ſunt uerba cōtinuata ad teuropidē:cui iā dixerat ſenex ipſe añ oſtiū eccū operiſ.Nūc ingt eamus:operę pciū eſt iuiſſe.nā dū multa uerba mecū facis:moraris illū:qui expectat in limine.¶ Atq̄ illi idignū facis.i.rē indignā:quæ i illū a te fiat. Quin tu recte ædepol mones.ſubſeq̄re me.Teuropidæ uerba ſūt.¶ Fiat. Tranio loquiſ.¶ Do tibi ego operā: ſcȝ ut te ſubſequar.¶ Senex illic eſt: hoc dicit teuropidę oſtēdēs ei Simonē:poſtea alloqſ Simonē:& ait:hem adduxi hoiē tibi.Et ita aptād⁹: ſupplēdus:& reditegrādus uiſus ē nobis tot⁹ hic cōtextus:pti ex multis uerbis ex his:q̄ erāt i codicib⁹ uetuſtis:pti ma ga feneſtræ relictæ erāt: & ſenſus cohęrēs:& cōſequēs reddiſ:ac metri rō cōtineſ his ſupplemētis:ac reditegrationibus:ſuper quibus doctiſſimorū iudicium ſuſcipimus.¶ Saluum te aduenisse. Simonis uerba ſunt ad Teuropiden conſequentia uerbis Tranionis: qui dixit: hem adduxi

Tr. Viden pictum ubi ludificatur cornix uolturios duo?
Cornix astat. ea uolturios duo uicissim uellicat?
Quæso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possis.
Iam uides? te. profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
Tr. At tu istac aduorsum obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si uolturios fortu duos possis contui.
Te. Omnino, ut te absoluam, nullam pictam conspicio hic auẽ.
Tr. Age iam mitto, ignosco ætati, non quis obtuerier.
Te. Hæc, quæ possum, ea mihi pfecto cũcta uehemẽter placẽt.

holem tibi. ¶ Dii te ament. Teuropi
des loqꝉ. ¶ Flocci faxis: flocci feceris.
¶ Tanq̃: quum teuropides existimet
ædes suas esse; atq; emptas a philola
chete filio: admiraꝉ: Simonẽ dixisse
tanq̃ tuas: & nõ tuas simplr. iõ dicit
tanq̃? Qđ quũ uidisset tranio: ne ille
suspicari possit: se dolis capi: occur
rit dicens. ¶ Ah caue: ne illi obiectes
nũc in ægritudine: &c. ¶ Nõ tu uides
hũc uultu tristi: ut est senex? ita scri
bẽdus ẽ uersus metri rõne. ¶ Noli fa
cere ei mẽtionẽ. Ei addẽdũ fuit metri necessitate. ¶ Humani ingenii: humanæ caritatis nõ obiicere. s. aliis eoꝝ infor
tunia. ¶ Quid nũc? hoc dicit Teuropides cõuersus ad Simonẽ. ¶ Vin qui pductet? pductet scribẽdũ est ex codicibꝰ
Perductare antiqs: & metri necessitate. i. uis aliquẽ a me tecũ mitti: qui per domũ totã te ducat? ¶ Apage istũ pductorẽ: qa si per
ductorẽ illi daret: uidereꝉ quasi in domo aliena esse teuropides & nõ in sua: ideo renuit sibi dari pductorẽ: q̃q̃ Tra
nio euocandũ aliquẽ foras superius dixerit: roga circũducat: nisi magis placet: qđ inquit plodius: innuere significa
tum pudendũ: quia perductare sit lenocinari: & pductor leno uoceꝉ: & ductare significet uirilia tractare. ad q̃ hic
alluserit: &c. ¶ Vestibulũ. Vestibulũ locus est ante ianuã domus uacuus: per quẽ a uia ad ædes itur: nam qui domos
amplas faciebãt: locũ ante ianuã relinquebãt: qui inter fores domus: & uiã medius esset: in quo loco: qui dñm salu
tatũ ueniebãt: cõsistebant: prius q̃ admitterent ita: ut neq; in uia starẽt: neq; intra ædes: ab illa. n. cõstitutiõe: & quasi
Luculẽtus. quadã stabulatione: uestibulũ est appellatũ: ut inquit Macrobius. ¶ Luculentũ: luculẽtus dꝛ luce plenus: unde luculẽ
te: lucul ẽtius: luculentissime: & luculentitas pro splẽdore. ¶ Eo pcio: tãto precio: ut merito laudari possint. ¶ Audin
fuerãt dicere? Tranionis uerba: q̃rentis: quo pacto psuadere possit hero teuropidæ: uerũ esse de emptiõe ędiũ & uer
bum illud fuerat obiiciẽtis: quasi dicat: audis: q & ipse Simo nõ amplius existimat ędes suas esse? quũ dicat fuerãt?
unde id credẽs teuropides rogat Simonẽ per idẽ tps: quãti hosce emeras? quasi dicat: qñ tui erant. ¶ Ambo ab infi
mo terrã secant: ambo postes uidenꝉ secare terrã ab infima sui parte: putrescebanꝉ. n. & cariẽ emittebãt: quæ utiq; uꝉ
terra esse dissecta iuxta illud fulgentii. Deniq; cremontis lunæ abscissa ligna furfuraceis tinearũ terebraminibus fi
stulescunt. ¶ Intẽpestiuos: non tẽpestiue cæsos existimo fuisse: materia. n. statis tẽporibus: hoc est luna decrescẽte cæ
sa ualet ad perpetuitatẽ: hoc loco plodius arrogantissime: ut solet: & per q̃ stolide Hermolaũ barbarũ litteratorũ de
cus notat. inquiẽs: Quæ cæcitas hermolaũ corripuit: an potius posterũ despiciẽtia: ut nõ pẽsiculatius hũc locũ pẽsi
tauerit? Plynii uidelicet lib. xvi. ubi scriptũ est: in capitolio cõdendo. De qua quidẽ re nullũ prorsus ab hermolao fa
ctum est uerbũ: quippe qui: uel eũ in suo codice errorẽ nõ habuerit: uel, uti facilem correctus consulto pterierit. Sed
plodiũ istum futilẽ: & nugacẽ non dãnatum a nobis quis uiderit silẽtii: & eoꝝ quę non dixerit: uerum maledictoꝝ
maleq; pceptorũ: & arrogantissime effutitorũ: ad triũ milliũ: uel circiter numerũ. ¶ Nõ. n. hæc pultifagus: non fecit
Pultifagus. hæc opera opifex barbarus pultifagus. i. ignauus: inscius: & nũdinalis: qui pultẽ edere solitus sit. φαγω comœdo.
Et addẽdum fuit hæc metri necessitate: & ex antiquis codicibus: & sniæ congruitate. ¶ Eho istũ puer circũduce: cõ
tinuata uerba sunt Simonis ad aliquẽ seruorũ: iubentis: ut Teuropidẽ circunducat per ædes. & se excusantes: q nisi
haberet negociũ ad forũ: ipsemet ductaret illum. ¶ Apage: Iterũ renuit teuropides perductorẽ: & quia dixerat: ni
hil moror ductarier: timens Simo ne teuropides acciperet in aliam partem uerbũ illud ductarier: inquit. Perductet
quispiã per ædes dico. ¶ Per ædes. per addẽdũ fuit metri ratiõe. Sine ullo perductore: ullo ẽt fuit ascribendũ neces
sitate metri. ¶ Sed est: loquiꝉ Tranio: & ascribendũ est: sed necessitate metri. Et hic iste Tranio eludit diutile senem
herũ suũ circa hãc canẽ. ¶ Agedũ uide est? Loquiꝉ Teuropides. ¶ Abi loquiꝉ Simo. ¶ Canis est? Teuropides loqꝉ.
¶ Abi directa. Simo ad canẽ loqꝉ. ¶ Est? Tranio: q audit Simonẽ iã bis dixisse cani: abi: adhuc interrogat ẽ? ¶ Abi
hinc in malã crucẽ. Simo adhuc canẽ expellit: eã alloquẽs. & Tranio iteꝝ iterrogat. est? ex quo cognosciꝉ illũ senex
eludeꝉ. ¶ Abi hic. Simo iteꝝ ad canẽ. ¶ Nihil picli ẽ tã placida ẽ: q̃ fœta. Tranio loqꝉ: pstãs i eludẽdo sene. scimꝰ. n.
canes quũ peperũt nõ placidas eẽ: imo asperrimas. ¶ Qñ uis ire intro: audacter lꝫ uerba sũt Simõis. & uersus ita scri
bẽdus ẽ ex codicibꝰ antiqs metri & sniæ rõne. Et nõ qa uisere: ut legũt plodiꝰ: & Sarracenꝰ iterptes ignari. ¶ Ego eo
hic ad foꝝ: cõtinuata sunt Simõis uerba. ¶ A foribus face abducas. ita scribẽdũ eẽ uersum rõ metri exigit: & nõ ab
ducat: cui & ordo sniç astypulaꝉ: quũ iã discessisset simo. ¶ Qui tu istã aspice q̃so: addẽdũ fuit q̃so metri rõne. ¶ Vis
uideri te: atq; ignauũ. nisi iqt tranio: uis te uideri molestũ: & ignauũ potes iã igredi: ut lubet: oĩ pulso timore. ¶ Eq
dẽ ego haud usq̃ ab ędibꝰ abscedã tuis: trãio loqꝉ: sꝫ sermõe cõtortuplicato: oñdit. n. dicere: se nusq̃ discessuꝝ ab his
ædibꝰ Teuropidę: q̃s ispectat: & itelligit ab aliis ædibus: i qbꝰ teuropides ipse hitabat. utpote q illius seruꝰ eẽt: sed
hoc dicit: uolẽs illi psuadere uerã eẽ emptionẽ haꝝ ædiũ simõis: q̃ utiq; falsa ẽ. ¶ Viden: hic erat alia codicis & Sce
nç hꝰ discessio a plodio & Sarraceno nõ cognita: q̃ nos sustulimꝰ: cõiũgẽtes uersus suo loco: ut ps. Vidẽ: hæc dictio
finis ẽ hꝰ ũsus supioris: i quo loqꝉ Tranio ad teuropidẽ: oñdẽs ei fores ædiũ: uides ne iqt coactiões: & coagmẽta i fo
Coagmẽta ribꝰ? ¶ Coagmẽta sũt rimaꝝ cõmissuraꝝ: siĩ & coactaꝝ cõpagies a cogẽdo. ¶ Vt cõniuẽt: iocꝰ ẽ i pbo dormiꝉ: & cõ
niueꝉ: nõ dormiũt iqt: ueꝝ cõniuẽt: h ẽ claudũt cõniueꝉ ẽ oculos claudeꝉ. Siliꝰ. Cõniuẽt: cęlũq; pauẽt cõphẽdeꝉ uisu:
Enniꝰ tertię cõiugatiõis fecit eo uersu. Iã grauis igẽti cõniueꝉ pupula sõno. ¶ Vt q̃q̃d magis cõtẽplor: magis plꝫ: de
lẽda dictio tãtoiq̃ erat añ magis metri necessitate. ¶ Cornix uulturios duo uides iqt pictũ i his foribus: ubi una cor
nix ludificaꝉ duos uultures? hoc ãt dicit ludificãs herũ teuropidẽ: q̃si se cornicẽ dicat: q deludit teuropidẽ: & Simo
nẽ senes. ¶ Duo ãt pro duos dixit: sicut ẽt paulopost: & delẽda fuit dictio una: q̃ erat añ uulturios metri rõne: q̃ tamẽ
subintelligiꝉ. ¶ Vellicat: nõ uellitat legẽdũ ẽ ex codi. antiqs: uellicare. n. ẽ q̃si plumas euellere. ¶ Vulturios: dicimus
Vulturius. uulꝉ & uulturius i recto. ¶ At tu istac aduorsũ obtuere: aspice iqt a pte ista aduorsũ. si potes uideꝉ uulturios duos:
posteaq̃ uidere neqs cornicẽ. ¶ Ignosco ætati. tuæ. s. qa senex ea: & uisu hebetiore. ¶ Hæc q̃ possum. s. obtueri.

¶ Quid

Vid tibi uisũ ẽ mercimonii. hæc scæna supiores desiderat locos: qbus connectat̃: ut hic ꝑpostere hñt oia. E simonis nãq; domo exiens theuropidẽ tranio pcũctat̃: nunqd ædes placuerint. ¶ Totus gaudeo. Qd græci gaurio nñi gaudeo. ¶ Nũ nimio emptæ tibi uident̃. nimio subaudit̃ ꝑtio. ¶ Ablectas ædes: qb⁹ alliceret magis: atq; oblectaret. ¶ I sane bonã. Abi sane inqt bonã: ut bona dicat̃: nõ cẽseo: q̃ publica fistulla maiorẽ inueniri. ¶ Lõge oium lõgissima est. nõ solũ lõgissima oium inqt: sed lõge: ut oẽs porticus lõgitudine supare oñdat. ¶ Sex talẽta magna argẽti ꝓ istis pñtia: nunq̃ accipiet. si qs inqt me adierit: ut has a me auferat ędes sex talẽtis magnis argẽti dinumerata i manũ pecunia nõ abstulerit. ¶ Ego ne te ioculo mõ. i. p iocũ uerbo: aut facto decipere te audeã. ¶ Ad cõgerones. eos: qui mecum nugantur.

VALLA.

Tranio seruus. Teuropides senes.

Vid tibi uisum est hoc mercimonii? Te. totus gaudeo.
Tr. Nũ nimio ẽptæ tibi uident̃. te. nũq̃ ædepol me scio
Vidisse ũq̃ ablectas ædes nisi mõ hasce. tr. ecqd placẽt?
Te. Ecquid placeant me rogas? immo hercle uero perplacent.
Tr. Quoiusmodi gynæceũ? q̃ & porticũ? te. insanum bonam.
Non equidem ullam in publico esse maiorem hac existumo.
Tr. Quin ego ipse. & philolaches in publico omneis porticus
Cõmẽsi sumus. te. qd igit̃? tr. longe oium longissima est.
Te. Dii immortales mercimonii lepidi, hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro istis præsentaria,
Nunq̃ acciperẽ. tr. si hercle accipere cupies, ego nunq̃ sinam.
Te. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
Tr. Me suasore atq; impulsore id factum audacter dicito.
Qui subegi fœnore argentum ab danista ut sumeret,
Quod isti dedimus arraboni. te. seruasti omnem ratem.
Nempe octoginta debent̃ huic minæ? tr. haud nũmo amplius.
Te. Hodie accipiat. tr. ita enim uero, ne quã causa subsiet.
Vel mihi denumerato. ego illi porro denumerauero.
Te. At enim nequid captioni mihi sit, si dederim tibi.
Tr. Ego ne te ioculo modo ausim dicto aut facto fallere?
Te. Egon abs te ausim non cauere, ne quid committam tibi?
Tr. Quin tibi nunq̃ quicq̃, postq̃ sum tuus, uerborum dedi.
Te. Ego enim caui recte. tr. eãdẽ inis gratiã. te. atq; aio meo
Sat sapio, si abs te modo uno caueo. tr. tecum sentio.
Te. Nunc abi rus. dic me aduenisse filio. tr. faciam ut uoles.
Te. Curriculo abi. iube in urbem ueniat iam tecum simul.
Tr. Nunc ego me illac per posticum ad congerrones cõferam.
Dicam ut hic res quietæ sunt, atq; ut hunc hinc amouerim.

VGOLETVS ET GRAPA.

Vid tibi uisũ ẽ hoc mercimonii. Metrũ est tetrametrũ: brachicatalectiũ: septẽ cõstãs pedibus: ut pximũ supra. in hac scena iducunt̃ Tranionis uerba interrogãtis her; teuropidẽ post uisas Simonis ædes: qd sibi uideat̃ de mercimonio illo: hoc est de ipsis ędibus: q̃s mercatũ fuisse philolachẽ existimabat senex. Et ipsius Teuropiæ læti ex hmõi emptiõe: & parãtis se ad exhibẽdũ alteras. lxxx. minas ꝓ itegra solutiõe ædiũ ultra illas q̃draginta: q̃s iã arraboni traditas fuisse ꝑsuasus erat. ¶ Hoc mercimonii: hoc addẽdũ fuit metri necessitate: & loqt̃ Tranio. ¶ Nunq̃ ædepol me scio. Ita scribẽdũ ẽ metri ratione: absq; ego. ¶ Ablectas: electiles: nitidas: elegãtes. ¶ Cuiusmodi gynęceũ & porticũ. s. uidisti: casus accusatiui & ita scribẽdũ ẽ metri necessitate: nã nõ põt in uersu stare: qd: ut plodi⁹ legit cõtra metri rõnẽ. ¶ Insanũ bonã: idest ualde bonã. insanũ. n. pro ualde ponit̃: & ꝑcipue ab hoc poeta: & bonã porticũ itellige. Nã qd ait plodius se legere insanũ. s. gynæceũ: pro non sanũ: mera deliria uident̃. quũ. n. ipse ędes laudet: & gratissimã hẽat illã rẽ emptionẽ: nõ cõueit: ut uituperet. ꝑterea quũ sequat̃: nõ eqdẽ ullã i publico ẽẽ maiorẽ hac existimo: ad porticũ rñdere uf: tã; ad rẽ pximiorẽ: & de q̃ ipse senex pux memorię tñ recordet̃. Et sic insanũ bonã: p ualde bonã dicere. ¶ Mercimonii lepidi: qd hoc ẽ. s. Hercle nũc ferat: subaudi si: hoc sensu. Si hercle qs ferat nũc mihi senex talẽta ꝓ his ædib⁹: q̃ duobus tñ emptę sunt: nõ acciperẽ. ¶ Nunq̃ accipere: ita scribẽdũ ẽ ex codicib⁹ antiqs: & nõ accipiet: ut legit plodius: & magis ẽt sensui cohęret acciperẽ q̃ accipiet. ¶ Si hercle accipe cupies: herele scribẽdũ ẽ ex codicib⁹ antiqs: & sniæ cõgruitatæ: ac metri necessitate: & nõ recte ut plodius legit. ¶ Seruasti oẽm ratẽ: seruasti p syncopã legẽdũ ẽ metri necessitate: & ẽt ex codicib⁹ antiqs: & nõ seruauisti ut plodius legit. Nẽpe octoginta debent̃ huic minę: cõtinuat⁹ sermo ẽ Teuropidæ: & nõ traniõis. ¶ Haud nũmo ampli⁹ Tranio loqt̃: nõ teuropides: & scribẽdũ ẽ: haud nũmo: nõ at imo: ut legit plodi⁹: tã ex codicib⁹ ãtiqs: q̃ ex sniæ cõcinitate: rñdet. n. tranio tñ dẽri danistę: & nõ nũmo ampli⁹. ¶ Hodie accipiat. Teuropides loqt̃. ¶ Ita. n. uero: loqt̃ tranio. ¶ Neq̃ cã subsiet. i. ne quã cãm ille adducẽ possit: pp quã rẽ ĩfectã faciat. ¶ Ioculo mõ: ego ne ausim inqt Tranio fallere te dicto: aut facto: ioculo mõ. i. nedũ serio: sed uel ioco: diminutiuũ ãt ioci: fecit ioculo: & ita hñt codices antiq: nõ loculo: ut legit plodius. i. pecunia: uel nũmis: q in loculamẽtis cõtinentur. ¶ Nõ cauere ne qd cõmittã tibi: ita scribẽdũ est ex codicibus antiqs: & nõ ne quidẽ mittã tibi: ut legit plodius sine ulla ẽt recta snia. ¶ Quin tibi nunq̃. certe inqt postq̃ tuus sum: nunq̃ ulla tibi uerba dedi. ¶ Eandẽ inis gratiã: qa dixit teuropides: ego. n. caui recte: rñdet tranio: eandẽ inis gratiã: quasi diceret: tibi plurimũ debeo ꝑfecto: qa nunq̃ mihi fidẽ habuisti. ¶ Curriculo abi. i. cito: & illico: ut alibi Plautus: licet uos abire curriculo. Ouidius. Curriculo facta ẽ nfa ruina grauis. ¶ Iam tecũ simul: expũgẽdũ est licet: qd erat scriptũ post tecũ: quia supfluẽs. ¶ Nũc ego me illac p posticũ: posticũ ostium dicũt in posteriori parte ædiũ: a post stando: & postica ẽt fœminino genere dr: a quo posticula diminutiuũ legitur apud apuleiũ. ¶ Congerrones. Contubernales in rebus uillioribus: gerrones. n. leues: & inepti appellantur: a nomine gerræ. quas nugas appellant: propterea q̃ quum athenienses syracusas obsiderẽt; & crebro gerras. i. crates poscerent: irridentes siculi: gerras clamare cœperunt: quo factũ est: & gerræ: pro nugis haberentur.

Insanum

Ioculo.

SARACENVS. SEruiq culpa. Erũt nimiũ oĩa cõmutata cũ supiori sceña:si tranio:uel (uti codice prius puerse legebat.) Danista i pricipio hu⁹ loq̃t scenç:eri ergo qspiã alius seru⁹:& forte grumio seru⁹ frugi:& patrono fidelis: ut ex pricipio scenç licuit ĩtueri:q intellecto teuropidis aduẽtu:it illi obui⁹:id qd ex uerbis ipsius cõlecta mur:nã dicit solus nũc eo aduorsũ hero ex plurimis seruis:q ppetuo loq̃t:quo ad teuropides dicat. Morã hercle facis:quẽ sermonẽ sine cõtrouersia damus ipsi teuropidi:cõuẽit.n.cũ fine supioris scenç:segre hac me igr̃. Multa ergo secũ hic seru⁹ grumio dũ it:aio uolutat:q̃ seruũ frugi deceãt:& herili iperio parẽtẽ:q̃ ãt oino mẽdosa & mutila reliqmus:ut iuenimus ita ẽta:pterq̃ uerbũ illd̃:pausil itegrũ reddimus pausillo:& ubi legit̃:faciunt a malo peculio:lego peculiũ tectũ tergum dicit.

VALLA. SEruiq culpa carẽt. Daniscus domum petit theuropidis:ut herũ suũ cõueniat:& hęc quoq; scęna pposter̃ h3:locũ.n.hinc op3 postpõer̃:sicut & mox fœnerator supra memorat⁹ sibi dari uult debitã pecuniã. Iubet tranio seni:ut enumeret. Senex cur dẽat poscit:ob ædes:quas emit:iqt tranio filius tu⁹.id tũ primũ intelligẽs senex:eas ędes cupit iuisere:at iã ãcessit fuũ ad Simonẽ iisse:ut licẽt ędes ĩuiser̃:& teuropidẽ iuisisse:q̃ oia ppostere posita sũt. ¶ Stulta sibi expetũt ɔsilia:ex qnirũt:adeũt cõsilia:q̃ stulte cogitarunt.

QVARTVS ACTVS.

Aduorsitor Seruos.

SEruiq quom culpa carẽt,tũ malũ metuunt.
Hi solent esse heris utibiles.nam qui nihil metuũt,
Postq̃ sunt malum meriti,stulta sibi consilia
Expetunt,exercent se ad cursuram,fugiunt,sed hi
Si reprensi sunt,faciunt a malo peculium.
Quod nequeunt,augent ex pauxillulo.
At illud superat adhuc mihi in pectore consili,
Malam rem prius cauendam multo esse,q̃ ut meum
Tergum subiciam culcitram uibicibus.
Vt adhuc mihi fuit corium,esse oportet sincerum,
Atq; ut uetem uerberari.si huic imperabo,prope

¶ Faciũt a malo peculiũ:sibi opes iqt cõgregãt a malo.i.malo⁊ icurrũt multitudinẽ. ¶ Qui neqũt:augẽt ex pauxillo malũ.h̃ ẽ:q nõ pñt effuger̃ ex malo pauxillo:augẽt malũ. ¶ Quibus nihil ĩ pecto.cõsilii opẽ fert. Malã rẽ prius suuenũt:q̃ ut metũ effugiãt. Hęc ita emẽdauimus uerba:sẽsus ãt ẽ:qb⁹ cõsiliũ nullũ auxilio ẽ:pri⁹ malũ iueniũt q̃ possint effuger̃:qd̃ metuũt. ¶ Vt adh.mi.fuit co.eẽ o3 sin.ordo ẽ:ac sẽsus. Coriũ o3 since⁊ mihi eẽ:ut adhuc fuit. Dorsum meũ a uerberibus imune eẽ o3:ut hactenus fuit. ¶ Prope tectũ hẽbo.i.ppiquũ hẽbo:q me ptegat:ac defendat.

VGOLETVS ET GRAPA: SEruiq quũ culpa carẽt. Trimeter quoq; hic uersus ẽ.senis cõstãs pedib⁹:ut supior. In hac scena nec plodius nec Sarracenus iterptes norũt qd dicãt:atq; aerẽ tñ carpũt:fatẽtes qdẽ puersa eẽ oia:s3 nihil corrigẽtes. Inducit ãt hic Aduersitor puer:siue seruus callidat̃:q aduersũ hero suo ibat domũ Teuropidę:ubi sciebat illũ genio uacar̃ cũ philolache:& mulieribus:de quo aduersitore hẽbit ẽt mẽtio ĩfra in ea scena:q̃ icipit:Hic qdẽ:neq; cõuiua⁊:s3 ibi sociat⁹ erit hic aduersitor:cũ altero puero:cui Daniscus ẽ nomẽ.hic solus ẽ. Et icedẽs p uiã secũ mecũ loq̃t de frugalitate serui bõi:& qd illũ facẽ deceat q̃lẽ se eẽ autumat:diuersũ ab aliis:neq̃:& ignauis seruis. Sẽsus est. Seruos illos:q timorẽ inatũ hñt:ita ut ẽt quũ culpa oĩ uacẽt:metuãt:heris soler̃ utibiles eẽ.i.captos:ex qbus her⁹ usũ & utilitatẽ possit cape. ¶ Nã q ni.me.nã illi iqt serui:q nihil metuũt:nec timorẽ ullũ hñt:facile deliquũt:& quũ deliqrũt:tũ demũ metuẽtes:ne herus eos plectat:stulta sibi cõsilia expetũt:& exercẽt se ad cursurã:& fugiũt:& ita dño ĩutibiles reddũt. ¶ Stulta:pp sequẽtia:qa si rephẽsi sũt.i.si aliquo mõ capti ad dñm redeũt. ¶ Faciũt a ma.pec. nescit hic plodius qd garriat:dicẽs faciũt ĩ malũ peculiũ:h̃ ẽ ĩ malũ suũ lucrũ:hic loq̃t danista seruus &c.somniat pẽitus:ac delirat. Id ãt signat poeta:faciũt peculiũ a malo.i.peculiũ sibi acqrũt ex malo:& qd peculiũ:Verbe⁊.s.& plaga⁊:id.n.unũ peculiũ ẽ seruo⁊:qd a dñis eis nõ eripit̃:qd qdẽ magis declarat uersus sequẽs. ¶ Qd ne.faciũt:addẽdũ.n.ẽ faciũt:ad uersus:& sniç itegritatẽ. Scimus ãt lege cautũ eẽ:ut qcqd acqrit seruus:dño acqrat:& seruos peculiũ nullũ posse facer̃:iõ dicit:qd neqũt faciũt q̃ si dicat:faciũt peculiũ:qd tñ eis facer̃ uetitũ ẽ:s3 itellige uerbe⁊:ut diximus. ¶ Augẽt ex pau. Et peculiũ illd̃ iqt augẽt ex pauxillulo:ex puo.n.delicto:quo mererẽt decẽ plagas:& sic facerẽt sibi peculiũ decẽ plaga⁊:fugiẽtes postea maius faciũt peculiũ:qa lucrãt multo plures plagas. ¶ At il.su.adhuc mihi i pectore cõsilii:& hũc & supiorẽ:ac sequẽtes duos uersus suppleuimus igenii nr̃i acumie:ut potuimus:quũ fenestrę i codicibus relictę eẽnt:nec satis dephẽdi ulla snia posset cõsequẽs:ad qd̃ docto⁊ iudiciũ reqrimus. ¶ Tergũ subii.cul. uibi.totũ hũc adiecimus uersũ cõueniẽtẽ:ut cẽsuimus sniç:& Plauti eloquutiõi:alibi ẽt in casina dixit:gladiũ faciã culcitrã:& ĩfra.is me suã qdẽ pol optat culcitrã. ¶ Vt adhuc mi.fuit:quẽadmodũ iqt seruaui mihi coriũ integrũ:& synce⁊ hucusq;:ita decretũ mihi ẽ:& de cetero cõseruare. Synce⁊ ãt pprie signat itegrũ:tractũ ab eo:q q diuidere

Syncerum. fructũ cõem alueo⁊ cũ socio uolũt:simul cũ cera mel ptiunt. Syncerũ.n.dr̃ q̃si simul cũ cera:nã σὺν apud græcos simul signat:ut con apud nos. Nugat hic multa plodius de ex synceraste:putãs ẽt hoc loco ex synceraste scribi oporte re cõtra metri rõnẽ:& cõtra oium codicũ scripturã. ¶ Si huic ipabo. Si ipabo mihi:se.n.demõstrãs hęc dicit. ¶ Prope tectũ habeo:habeo domũ ppinq̃:ubi hitare potero:nec opus erit q̃rere tectũ:ut fugitiui alii serui faciũt. ¶ Malũ quũ ipluit cæteros:ne ipluat mihi:ita ppe hẽbo tectũ:ut quũ cæteris fugitiuis.s.malũ aliqd̃ cõtiget:mihi nõ contin

Impluit. gat. Dicimus ãt ipluit me:& mihi malũ. ¶ Nã ut serui mẽtit̃ plodius:dicẽs legeñ.eẽ:nã ut heri.imo:ut codices oẽs hãbẽt:& sniæ maxie cõuenit:legeñ.ẽ serui.sed ita uersus supplẽdus ẽ metri & sniæ cõgruitate:ut nos correximus. ¶ Nã ut serui suũ uolũt herũ eẽ:ita ille solet:q̃ snia fere in puerbio est:ut.s.talis fit herus seruis:q̃lẽ ipsi illũ sibi eẽ uolũt:nã si boni serui sunt:herus bonus est:si mali:malus. ¶ Bonus cũ pbis est:malus cũ malis:ita scribẽdus est uersus metri & sniæ necessitate omissis somniis plodii nugacis:eo sensu:quẽ supradiximus. ¶ Nã nũc domi. Nã inqt hic seruus frugi:domi nr̃æ nunc tot malos hẽmus:& pessimos seruos:peculii sui pdigos:pdigos peculii sui appellasse ur̃ seruos.q uideantur expendisse peculiũ:quod habebant:& aliud quærere:quasi dicat:uerbera & plagas habere quottidie quęrentes:unde plagigerulos appellat:uel prodigos peculii sui:hoc est tergi:quod non curant subiici uirgis:& uerberibus. ¶ Vbi aduersum ut eant hero:ita scribendum est metri ratione. ¶ Non coacta respondet.s.hi serui improbi.nolo ire

lo ire

lo ire aduersum hero:molestus ne sis. ¶ Quo properes:responsiones suut serui improbi ad seruum frugi uocantem ut dicat: scio quo properas. ¶ Gestis aliquo iam hercle ire possum foras:ita scribendum uersum hunc cẽsemus metri & sententiæ ratione: nec nomen mula hic conuenit: super quo plodins multa uerba facit inania. ¶ Bene merens hoc precium : ubi auscultaui : uersus ita scribendus est pro : hoc sensu: ubi ego seruus bene merens : tam de domino : cui fideliter seruio: quam de conseruis: quos amice uocaui : ut uenirent & ipsi aduersum domino : auscultaui hoc precium mihi ab illis teddi: ut dicant:scilicet me uelle ire foras pastum aliquo. ¶ Foras solus eo nunc : nunc solus ex eo aduersum hero:q̃q̃ multi eius serui simus. ¶ Hãc rẽ die crastioi:quũ herus tesciuerit:uersus ita scribi debet metri necessitate. Die crastini & crastioo dixerũt antiq:ut die quioti:& die pristini. ¶ Exuuiis bubulis.i.scutica: & loro ex pelle bubula cõfecto. ¶ Minoris pẽdo tergũ illorũ:q̃ meũ:ita scribẽdũ cẽsemus uersuz metri:& suiæ cõgruitate.q̃ est:ut dicat. Si conserui mei:ad quos ea res attinet:nihil curãt:pfecto ego pluris facere uolo tergũ meuz:q̃ tergũ illorũ:& sic hero meo parere:& illi aduersum ire.ẽt si ipsi oĩm pstare uolint:& hinc finire scenã hanc putamus.

Die crastini.

SARRACENVS.

Tectum habebo,malũ,quom impluit cæteros,ne ipluat mihi.
Nam ut serui suum uolunt herum esse,ita ille solet.
Bonus cum probis est.malus cum malis.nam nunc domi
Nostræ tot pessumi uiuont,peculii
Sui prodigi plagigeruli.ubi aduorsum ut eant hero
Vocantur,non eo,molestus ne sis,scio
Quo properas,gestis,aliquo iam hercle ire pastum foras.
Bene merens hoc precium ubi auscultaui,foras
Solus eo nunc aduorsum hero ex plurimis seruis.
Hanc rem die crastini quom herus resciuerit,
Mane castigabit eos exuuiis bubulis.
Minoris pendo tergum illorum,q̃ meum.

¶ NE ipluat.Nã ex uerberibus sanguis defluit. ¶ Prodigi sui peculii: q parũ curẽt tergũ uerberibus subiicere. ¶ Nõ eo molestus ne sis. Verba refert iprobi serui. ¶ Bubulis exuuiis. Idest flagello:& scutica:q̃ fit ex corio bubulo. ¶ Hem tibi adduxi hoiem Palã error dephẽdit:nã in priori scęna uisendę dom⁹ copiã fecerat simo Teuropidi. ¶ Tanq̃.Cũ admiratione:uã credebat esse suas:& ueqd doli suspicet Teuropides:facile occurrit tranio. ¶ Vestibulũ. Qđ dcm̃ ab illa grãdi cõsistitiõe:& q̃si stabulatione: ut placet Macrobio:uel q̃si nõ stabulũ:ut placet Seruio:siue ergo p augumẽtũ siue p diminutionẽ itelligas:uestibulũ areã dicim⁹:q̃a uia domũ diuidit. ¶ Intẽpestiuos:uã statis qdẽ tpib⁹ ualẽt excisa ligna ad ppetuitatẽ. ¶ Nõ pultiphagus.Non ineptus:a pulte: & phago comedo. ¶ Coagmẽta.Cõpactas.s.& arctas cõuẽtiones asserz iter se:coagmẽto.n.cõiũgo.Ci.opus ipsa suũ eadẽ:q̃ coagmẽtauit:natura dissoluit. ¶ Cõniuẽt.Est cõniuere oculi palbebras mouere:uñ in cõniuẽs sine motu. Aulus gelius stare solit⁹ Socrates dr:ptinaci statu pdius atq; pnox a summo ortu solis ad solẽ alterũ oriẽtẽ in cõniuẽs inmobilis hisdẽ uestigiis. ¶ Vellicat.Leniter mordet:uel uelitat cõtẽdit:qđ magis placet. Seruio:ac Festo hinc uelitatio ultro:citroq; cõtẽtio. ¶ Illi bucedę. ¶ Dũ interi in spectãdis ædib⁹ sunt occupati:aduẽit danista pecuniã exacturus fœnori datã philolachi:bucedũ pecus de bobus dici Festus author ẽ. ¶ Restio. Legerẽ restito:& ubi bellũ legitur corrigo belluã. ¶ Callidũ:hoc ẽ:& si pcul abest urita male. Corrigẽdus quoq; ẽ iste uersus:callidũ:hoc est:& si pcul abest urit male:uel & si pcul ab æstu urit male:male quoq; p ualde accipiat: his uerbis arguit calliditatẽ tranionis q̃rẽtis danistã ab ędib⁹ amouere:ne forte herus teuropides qcq̃ sciscat de pecũia filio mutata. ¶ Et fortẽ dabit pf. Ironice dcm̃. ¶ Quid speculo claras canorẽ merz. Quid apte: & mãifeste clamas: uociferaris. Quãti destinat. Emit:i q̃ sigñatiõe usus ẽ Lucilius: ut ẽ apud marcellũ:facio ab lenone trib⁹ ut libertatẽ millib⁹ destinet. ¶ Respis. Pro respicis loqẽ tranio cõuersus ad danistã:ut herũ rñsiõe frustret. ¶ Fastit. pro fastidit. uel potius lege fastidit. ¶ Quid te ærarius amat. Cõuitiis se:simul lacessunt seruus:& danista sed turpitupinẽ insimulati:probri cauta locutione contegũt. ¶ Rns me suã quidẽ pol culcitrulã optat. Hoc dicto cõmode mordet danista Tranionẽ:cõmemorãs illi miserrimã seruitutẽ :& incõmoda: humi noctẽ dormiendo perpetẽ:propterea hunc sermonẽ dedimus danistæ:non Tranioni:ut prius dabant mendosi codices:alioquin omnis prorsus abesset intellectus.

Vestibulũ qd & unde

Cõniuere quid sit

Destinare quid sit

¶ MAlũ cũ ipluit cęteris.i.cũ malũ alios iuadat. ¶ Ne ipluat mihi.ne id malũ me urgeat. ¶ Nã ut serui uolũt esse herũ.uelut serui iqt erga se herz uolũt. ¶ Ita soles:subaudi eẽ. ¶ Bõis bõus iprobis:ut mal⁹ fiat.hũc locũ ita correxim⁹ ut cõcinus sensus elici qat. ¶ Nõ eo.molest⁹ ne sis:uerba sũt mali serui tñdẽtis:ac dicẽtis:nõ eo aduersũ herz:ne mihi pbeas molestiã. ¶ Aliquo iã hercle ire uis mula. Carpẽtis uox ẽ:mulã puerbialr seruũ uocãs. ¶ Aduersum hero:subaudi calidamãti. ¶ Hoc die crastini cũ her⁹ resciuerit.p die crastino:ita nãq; locutos ueteres docet Macrobius igẽs. Sz nec die crastini a doctissimo uiro sine ueterz authoritate platũ ẽ:qb⁹ mos erat mõ die qntimõ die qnte p aduerbio copulate dicẽ:cui⁹ idiciũ ẽ q syllaba fa corripit:q̃ natura pducit:cũ solũ dr die. Qđ ãt dixim⁹:extremã istu⁹ uocis syllabã:tũ p e:tũ p i scribi cõsuetũ:id ueterib⁹ fuit:ut hislris plęrũq; i fine differẽter uterẽt:sicut pristine & pristini: pcliue pclivi. ¶ Bubulis exuuiis.i.corius boũ.Nã de dorso boũ exuit. ¶ Miõris spero: subaudi existimatũ iri. ¶ Morã hercle facis:hic error.uãq; uerba hęc ubi supra simo locut⁹ ẽ:subseq op3.nã nũc prio simonẽ theuropides uidet: q iã supra iduct⁹ ẽ domũ igrędi. ¶ Qualibet pambula:l quãlibet domus ptẽ uolueris. ¶ Vide uestibulũ añ ædis.qđ uestiat domũ prius ille igressus uestibulũ dcm̃. Aut qđ ue augẽdi pricula sit & sto.qđ exeũtes domo:ul igredietes cõsistẽ ibi soleãt:ita Aulus geli⁹ ẽ iterptat⁹. At Cui.a uesta nomẽ hũisse putat dũ iqt. Stat ui terra sua:ui stãdo uesta uocat. Cãq; par grati nois eẽ pt. At foc⁹ a flãmis ẽ:qđ fouet oia deũs. Qui tñ i primis ędib⁹ añ fuit. Hinc quoq; uestibulũ dici reor:un pcamur. Quę famur:uesta ẽ q̃ loca pria t3. ¶ Luculẽtũ.speciosũ luce plenũ. ¶ Quã a pri.cre.q̃ a principio existimaui. ¶ Si fuut idn.pice.si pice uestiant:picẽturq;. ¶ Nõ.n.pulti.opi.i.humilis:& abiect9. Quã nos pultẽ:gręci poliõ & phago comœdo. ¶ Fecit bar.i.ido.& rez iperit⁹. ¶ Vt cõuenit.i.cõcinne q̃drãt. ¶ Sati hẽs:an tm̃ dẽ ẽ iqt. ¶ Vicissi3 uelli.a uulturib9 uellicãt & ipa quęq; uellicat:id sigñat uicissi3 a uellẽdo uellico scm̃ : cũ i forcipis modũ digitis duob9 priorib⁹ qspiã pelle attrahit. ¶ Istac ad nos ob.ubi igt ego sũ specta. Illi erũt bucedę. fœnerator

VALLA.

Mula p seruo posita.

Vestibulũ quid sit

Bucedō qd fit — loquitur:& hic ordo præposterus. Bucedum inquit festus pecus de bobus dicimus. hoc est illi potius erunt rusticani: & barbari:q ut me ita illudant. ℣ Argentum datas: idest fœnori das aliquid. ℣ Fabularier uento. in uentū uerba proiicere. ℣ Et si procul abest: urit male. Quo aliquid propinquius est: eo magis urit. ait ergo licet procul adsit: ualde tamen urit male pro ualde. ℣ Obiici argentum ob os impurum belluę. Ordo & sensus. Iube ob os impurum in faciem turpem belluæ: nempe fœneratoris obiici argentum dari pecuniam. ℣ Paulum id quidem est: interrogatiue legendum: ut magnum esse intelligatur. ℣ Quanti prestinat. pretio præoccupat. ℣ Quia te æratus amat. Multo ære munitus nempe diues: nam & obæratiut apud Cæsarem: & alios: qui obligati sunt pecunia dicuntur. ℣ Rus: idest tu rusticanus optas me tanq̄ culcitru lam tibi subiici. ℣ Si sobrius sis: ac si dicat es ebrius.

Oberati q dicant

SARACENVS. Ic qdē. In hac scæna detegitur Traniōis fallaciç. Serui.n. callidamātis ad uentu suo theuropidi propalāt: quç facta fint oia. Dum aūt hi domū adeūt miranf nul lū sentiri strepitū cōuiuarū in ædibus. ℣ Qui intro spectant. Per rimu las forte: & scissuras. ℣ Cerebrosus. Sui capitis ℣ Nudiustertius: q nunc fit dies tertius.

Cerebrosus qui dicatur



Aduorsitor. Daniscus. Teuropides.

VALLA. Ie quidem: neq; ec cuiuis rū sonitus. Sei uus callidamantis cū obuiā it heto: pulsatq; fores: ubi cōuiuiū erat. Vidēs teuropides filii philolachetis incontinētiæ fit certior. ℣ Quç hæc est fabula: puerbialiter dictū: quid sibi hęc noua res uult. ℣ Puer nimiū delicatus. Plusq̄ satis est habitus in delitiis: elususq; est. ℣ Hic cerebrosus est certe sui cerebri: & furiosus. Hor. Cerebrosus psilit unus: ac mul tæ: nautęq; caput: lumbosq; saligno: fuste dolat. ℣ Erras peruerse pater. Falleris inqt modo contrario senex.

VGOLETVS ET GRAPA. Ic quidem neq; conuiuarum. Tetrametrū & hoc metrum est: brachicatalecticum: ut supra proximum: septem pedibus consistens. In hac scena Tranionis fallaciç omnes detegūtur. Serui enim calidamæ: qui illi aduorsum ueniebant domū teuropidæ: propalant: & detegunt ipsi teuropidæ omnia. Aduersitores autem romani seruos appellāt: qui est aduersum domino: illūq; deducunt: & reducūt: hic aduersitor est: qui in superiore scena incipiente serui: qui quum culpa uacant etiam introducētus est laudans boni serui officium: Cum eo autē hic alius est seruus appellatus Daniscus. qui ambo adeuntes teuropidæ domum mirātur: nullum intus strepitum conuiuarum sentiri: neq; tibicinam. ℣ Quæ illæc res est. Teuropides nō procul ab ædibus suis existens: quum uidet seruos istos propinquare ædibus suis: & per rimas intro spectare: hæc uerba inquit. ℣ Quid intro spectant. legendum quid ex codicibus antiquis: & sententiæ concinnitate: non quin ut plodius corrigit. ℣ Pergam pultare ostium. Danisci alterius serui uerba sunt. ℣ Heus reclude: pulsans ostium hæc uerba dicit: heus aperi. ℣ Callidati nostro: declinauit secundum tertiam declinationem callidates. is. ℣ Heus pueri. Teuropides loquitur: & delendum fuit. uos. tanquā superfluens. ℣ Delicatus es: es addendum fuit metri necessitate: quasi dicat ob delitias delirans. ℣ Hero nostro: addendum fuit hero ex codicibus antiquis. & metri necessitate: ac sententiæ congruitate. ℣ Cerebrosus fatuus: insulsus. stolidus: sui capitis. Columella: quod eo tempore fatum pecori sit noxium: & præcipue bubus: quos pabulo suo cerebrosus reddat. Horatius. Donec cerebrosus prosilit unus. ℣ Nemo habitat hic: addendum fuit hic ex codicibus antiquis & metri necessitate.

Aduersitor

Cerebrosus

Ic quidē neq; cōuiuarū sonitus itidē, ut antehac fuit,
Neq; tibicinam cantātem, neq; alium quenq̄ audio.
Te. Quæ illæc res est? qd illi homines quærunt apud
ædeis meas?
Quid uolūt? quid intro spectāt? Ca. pergam pultare ostium.
Heus reclude, heus tranio etiā aperis? Te. quæ hæc est fabula?
Da. etiam ne aperis? Callidati nostro aduorsum uenimus.
Te. Heus pueri. quid istic agitis? quid istas ædeis frangitis?
Da. Herus hic noster potat. te. herus hic uoster potat? Da. ita
Te. Puer nimiū delicatus es. da. ei aduorsū uenim⁹. (loquor.
Te. Quoi hoi? da. hero nostro. q uæso quoties dicēdū ē tibi?
Te. Puer hic nemo habitat. nam te esse arbitror puerū probū.
Da. Non hic Philolaches adolescens habitat in hisce ædibus?
Ad. Senex hic cerebrosus est certe. da. erras peruerse pater.
Nam nisi hic hodie emigrauit, aut heri certo scio
Hic habitare. te. qn sex mēses iā hic nemo habitat. da. somnias.
Te. Ego ne? Ad. tu tu. te. ne molestus, fine me cum puero loq,
Nemo habitat hic. Da. habitat pfecto. nā heri & nudius terti⁹
Quartus quintus sextus. usq; postq̄ hinc peregre eius pater

AD meredā.

CAD merendā. Quæ in meridie fiebat:unū deductū est meridiari. ⸿ Maton apollo.i.p apollinē ma iurantis est:ton articulus: apollo accusatiuus more attico. Præstinatū. Est pstinare emendo tenere: ut lege destinatū: quod idem est. ⸿ Aedis hic proximas.f.fuisse ēptas. ⸿ Dapsiles. Profusos lautos: & largos. ⸿ Questū herculi. Qui spoliis semp onustus fuit. ⸿ Corculū. diminutiuū a corde. ⸿ Carbūculus a carbōe q accēsa pruna dr: & qnq genus morbi: qui a græcis anthrax dr. ⸿ Libertas penula est tergo tuo: locosum est dicteriū. Nam cum uestimento careret danīscus: quo tergum tegeret: illuditur a teuropide libertatē dicēte sibi eē pro penula: quasi diceret ipsum ueste carere: sicut & liberta te: penula enim uestis erat: quam supra tunicam induebant.

SARA CENVS.

Carbunculus qd sit.

Abiit, nunq̄ hic triduū unū, desitum esse & bibi. te. quid ais?
Da. triduū pfecto unū est haud itermissum, hic esse & bibi,
Scorta duci. pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducef. te. qsfaciebat istæc? da. philolaches. te. q philolaches
Quo is patre? Da. quoi patrē Teuropidem esse opinor. te. hei occidi,
Si hæc hic uera memorat. pgā porro pcōtarier.
Ain tu istic potare solitum Philolachem istum, qui est
Cū hero nostro? Da. hic inq̄. te. puere pter speciē stultus es.
Videsis ne forte ad merendam quopiam diuorteris,
Atq ibi melius, q̄ tibi satis fuerit, biberis? Da. quid est?
Te. Ita dico ad alias ædeis perperam ne ueneris.
Da. Scio quo me ire oportet. & quo uenerim noui loqui.
Philolaches hic habitat, quoius est pater teuropides.
Qui postq̄ ad mercatum abiit, hic tibicinam
Liberauit. te. philolaches ergo? Da. ita Philematiū qdem.
Te. Quanti? Da. triginta talētis. te. μὰ τὸν ἀπόλλω. da. seu minis.
Te. Ai mnis trigita amicā destiatū Philolachē
Da. Aio. te. atq eā emisisse manu? da. aio. te. & postq̄ ei' hic
Sit profectus peregre, perpotasse assiduo cū tuo (pater
Domino. Da. aio. te. qd ais emit ædeis uicini hic pxumas?
Da. Non aio. te. quadraginta etiam dedit hucusq pignori?
Da. Neq istust aio. te. ei pdis. da. imo suū illic patrē pdidit.
Te. Vera cantas. uana uellem patris amicus uidelicet.
Heu ædepol patrē eū miserū prædico. Da. nihil hoc qdē est
Triginta mnæ. præterq alios dapsiles sumptus facit.
Perdidit patrem unus istic seruos sacerrimus tranio.
Is uel Herculi conterere quæstum posset. te. ædepol.
Me eius patris miseret, qui quom istæc facta sciet, ita
Amburetur misero ei corculum, ut carbunculus,
Siquidē istæc uera sunt. da. quid merear, quamobrē mētiar?
Heus uos ecqs hasce apit? te. qd ita pultas, ubi nemo itus ē?
Alio credo commessatum abiisse. da. abeamus nunc iam.
Te. Puer iam ne abis? libertas penula est tergo tuo.
Da. Mihi nisi hez ut metuam & curē, nihil est q tergū tegā.

CDEsitū est esse: & bibi. Cessatum est ab esca: & potu. ⸿ Præter spēm stultus es: nā species sola te a stultitia abesse præ se fert. ⸿ Visas: eas ut uideas. ⸿ Perperam ne ueneris. ne peruerse alio diuerteris. ⸿ Noui locū: nēpe domus philolachetis. ⸿ Matō apollo. ma iurātis est: ton articulus: apollo pro apollona more atico. ⸿ Præstinatū .i. emisse: & præstino & præstinor: ut assētio & assentior: eadē significatione ēptionē poccupo significat. ⸿ Præter quos alios dapsiles .i. sumptus largos: id enim grece est dapsilis Herculi cōterere quæstū pe. Sensus q̄ tumcūq inqt lucrū hercules suis indeptus est laboribus. seruus tranio contriuerit. ⸿ Amburet misero ei corculum carbunculus: tanq̄ carbunculus inqt eius cordi admoueat: amburetur: usus diminutiuo miseriæ indicandę causa. ⸿ Quid merear: quid lucri fecero. Alio credo comessatū abiisse. in aliam domum secessisse opinor: ut epularentur. ⸿ Libertas penula est tergo tuo: qm̄ penulam habuit nullam: q̄ tergum contegeret cum ait: penulæ molestia liberatum.

VALLA.

Dapsilis quid sit

CNVNq̄ hic triduum unum desitū: nōq̄ cessatum est triduū unum: quin hic compotationes fierent. ⸿ Quid ais? ex codicibus antiquis: nō qd agis. ⸿ Triduū profecto unum est: pfecto addendum fuit ad metri integritatē. ⸿ Quo is patre? ita scribendum est: ex codicibus antiquis: & metri necessitate. ⸿ Philolachem istum: qui est: ita scribendum & hoc est: & non qsqs est ex codicibus antiquis: & metri ratiōe. ⸿ Ad merendā: ad cōpotationem: q̄ meridie fiebat: unde deductum est meridiari. ⸿ Atq ibi melius q̄ tibi satis fuerit liberis: tibi addendum fuit metri necessitate. ⸿ Et quo uenerim: noui loqui. ita scribendu est ex codicibus antiquis: scio inqnit loqui: & dicere locū: quo uenerim: & ita loqtur: & dicit. philolaches hic habitat: cuius est pater teuropides: ut ostendat se loqui scire. ⸿ Qui postq̄ pater ad mercatum abiit: pater addēdū fuit metri necessitate: & ex codicibus antiquis. ⸿ Ita philematium quidē: hic locus plodio & Sarra. aperire oculos debuerat saltē: si cætera dormitabant: nam clare philematium scriptum est in utrisq codicibus: & non philocomasiu: sed plodius adhuc perstat in insania: & philocomasiū legendū cōrēdit: hic autē appellatā philematiū a morabūdo: ut inquit: noie: quo blandulo nomine amatores puellas appellare cōsueuere: nec uidet cætus homo: uersus plerosq in tota hac fabula stare non posse: si philocomasiū legat. ⸿ Ma ton apollo: ostēdit quidē plodius se multas græcas litteras scire: & grecissat sępius: sed ut alias dixius: magis adumbratā sapit: q̄ solidā mineruam: nō enim significat: ma ton apollo: per appollinē uerum: ne hoc ē: ut ipse exponit: sed non per appollinem. Sunt. n. apud græcos hę duæ dictiones significatione contrarię. νὴ. & μὰ. & utraq iurantis est: sed νὴ affirmatiua includēs i se p: ut νὴ τὸν δία. i. ita p iouē. μὰ. uero negatiua includēs similiter per. ut μὰ τὸν ἀπόλλω. i. non per apollinē: ut hic. negat enim Teuropides uerum eē: emptā fuisse tibicinā. xxx. talētis: ut ēt in captiuis: dixit ergio μὰ τὸν ἀπόλλω. i. nō per apollinē & νὴ τὴν κόρην νὴ τὴν πραινέστην. νὴ τὴν σιγνίαν. &c.

VGOLETVS ET GRAPA.

Merenda

affirmatiue p̃:ita p coram.ita p p̃nestenũita p signũ:ut ibi diximꝰ. ¶ Sed minis:corrigit se Daniscus:qa errore dixerat talẽtis:quũ dicere uellet minis. ¶ Ain mnis triginta: hoc loco mnis scribẽdũ est p minis: metri necessitate:& ex codi.antiqs.Quid ais:emit ædis uicini hic p̃ximas:ita scribẽdũ est metri necessitate:& addẽdũ emit:& uicini : nã locꝰ fenestratus erat in codicibus antiqs. ¶ Quadragita ẽt dedit hucusq; pignori.Et hic ita supplendus fuit uersus:ut integer eẽt. ¶ Immo suũ illhic patrẽ p̃didit:ita & hic redigẽdus in ordinẽ fuit metri necessitate. ¶ Pris amicus uꝫ:nõ uult ostẽdere teuropides se eẽ patrẽ philolachis:sed amicũ:uana uellẽ inqt eẽ hęc ego amicus p̃ris uꝫ.i.q amicus sum eius p̃ris. ¶ Nihil hoc q̃dẽ ẽ trigita mnę:trigita mnæ inqt nihil sunt:ultra eas.n.alios quoq; sumptus dapsiles:aliasq; prodigẽtias facit. ¶ Prꝗter q̃.i.p̃terea ẽt. ¶ Dapsiles: p̃fusos:lautos:largos.

Dapsiles. Dapsilts.n.abũdãs significat:& dapsilia gręcis abundãtiã. ¶ Is uel herculi cõterere q̃stũ posset.i.Is tranio tã uafer:& ueterator: atq; extremę gulæ est:ut q̃stũ herculeũ:& lucrosas illas decimas: q̃ herculi dicant p̃digere posset;& cõterere:nã herculi decimæ dabant:ut notum est. ¶ Amburet misero ei corculũ:ut carbũculus: ita scribendus uersus ẽ metri necessitate:& s̃niæ cõgruitate: quã nullo mõ elicere potuerunt plodius & Sarra.legẽtes:amburet misero ei corculum carbũculus:hæc.n.recta est s̃nia:ita amburetur ei corculũ:ut carbunculus.s.amburitur. ¶ Quid merear: quãobrem mentiar:quasi dicat: nihil oino lucrater mẽtiẽdo tibi:iõ debes mihi credere:iuxta illud Oui.i ponto.Sed quũ sint p̃mia falsi:nulla: ratã debet testis habere fidẽ.ẽ.n.Oui.nõ Propertii:ut ait plo.delirãs. ¶ Libertas penula est tergo tuo:iocosum uĩ eẽ dicteriũ senis in daniscũ seruulũ:nã quũ uestimento careret: quo sibi tergũ tegeret:alludit a teuropide dicẽte:libertatẽ ei eẽ pro penula: q̃si

Penula diceret illũ penula carere:sicut & libertate.Penula enim uestis erat:quã supra tunicã induebant.Quæ uero fabulatur hoc loco plodius: deliramenta potius:& nugarum ambages censemus:q̃ ut eis adherendũ putemus. ¶ Mihi nisi herũ ut metuã:hoc cum superiore nostra expositione conuenit:ac si diceret:non habeo ego aliam penulam:qua tergum mihi tegam: nisi ut metuã herum:& curem:nã si id fecero:tergum mihi bene tectum erit. ¶ Sin aliter:ille mihi detegeret:tergum uerberando.

SARACENVS P Eri hercle.Nũc magis teuropides se fuisse delusũ a tranione:cognoscet:cũ nullas a simone ẽptas fuisse ædes resciuerit.

Aegyptum quid sit ¶ In ęgyptũ: q̃ appellat Stra. insulã fluuiatilẽ:nã ea inundat aq̃ Nili. ¶ Solas. Inhabitabiles:& desertas. ¶ Oras ultimas. Orbis p̃tes extremas. ¶ Nã tecũ.Scilicet simonẽ. ¶ Aio.affirmo: i de aientiã:& negãtiã:quã iuniores affirmatiuaꝫ:& negatiuã dixerũt. ¶ Etiã.Pro sic affirmãtiuũ ẽ. ¶ Efferri. p̃prie ad sepulturã est:ut in p̃cedẽtibꝰ utinã sic efferamur.

VALLA P Eri hercle. Teuropides aduẽtu simõis tranionis astũ cognoscit:& q̃ deceptus fuerit ędibus q̃s a filio emptas eẽ aiebat. ¶ In terras solas: solitudine abductas ab hoiuꝫ cõsuetudie. ¶ Processit ad foꝝ i foro cõtigit.

VGOLETVS ET GRAPA. P Eri hercle:qd opus ẽ uerbis: ut audio. Versus ẽ tricter iãbicus: sex pedibꝰ cõstãs. Teuropides auditis uerbis pueroꝝ:siue seruoꝝ calliditate: uidet iã sparti se irrisum a tranioẽ:sꝫ i ea tãtũ p̃te q̃ p̃lusus ab illo fuit: ædes suas nõ habitari p̃p mõstra:uereẽt ãt:ne & in ceteris delusus sit:uñ hæc scæna cõq̃rit in p̃icipio de hac sibi irrisiõe fcã: post ãt cognoscet ex uerbis simõis: q ei obuiaꝫ fiet:se ẽt elusũ fuisse de ẽptiõe ædiũ: & pecuniã a danista acceptã absumptam fuisse a filio cõpotationibꝰ:& luxu: & parabit se ad uindictã cõtra tranionẽ.

Teuropides. & Simo senex.

P Eri hercle, quid opus est uerbis?ut audio.
Non equidem in ægyptum modo hinc uectus fui.
Sed etiam in terras solas,orasq; ultimas
Sum circunuectus.ita ubi nunc sim,nescio.
Verum iam scibo.nam eccum,ædeis unde filius
Meus emit.quid agis tu?Si.a foro incedo domum.
Te.Nunquid processit ad forum forte hodie noui?
Si.etiam.te.quid tandem?Si.uidi efferri mortuũ? te. hem.
Si.Nouom unum uidi,efferri mortuum foras,
Modo eum uixisse aiebant.te.uæ capiti tuo.
Si.Quid tu ociosus res nouas requiritas?
te.Quia hodie adueni peregre.Si.promisi foras.
Ad cœnam me ne te euocare censeas.
te.Haud postulo ædepol.Si.uerum cras,nisi prius

¶ In ægyptũ: fuerat i ęgypto p̃egre teuropides: iõ ait:nõ solũ se uectũ fuisse i ægyptũ: naui.n.eo uerat. ¶ Sed cir.ludit i dictiõe uectus nõ uectus tñ illuc.

Circunuectus ¶ Sed cir.i ter.so.i.sed delusus:& circũductus:tãq̃ i terras desertas:& ultimas orbis p̃tes adeo:ut nesciã ubi siꝫ. ¶ Nã ec.Simonẽ.s. ¶ Processit ad forũ forte hodie noui. p̃cessit scribendũ est ex codi.ãtiqs:& s̃niæ cõgruitate:illd.n.significat.nũqt p̃uenit usq; i forũ forte hodie noui:uerebaẽ.n.ne irrisiões sibi factæ a tranione de domo sua i a q̃ amotus & expulsus fuerat:operto capite fugiẽs:p̃uenisset iã usq; ad forũ & ab oibus itelligereẽ.Et addẽdũ ẽ forte metri necessitate. ¶ Etiã.i.sic. affirmãtiuũ ẽ. ¶ Efferri:ad sepulchrũ ferri:ut nigros efferre maritos. ¶ Mõ eũ uixisse aiebãt:q qa in-

Etiam terrogauerat:an aliqd noui p̃cessisset:iñdet Simo q̃ sic: nã uidit efferri mortuũ undiquem paulo añ uixisse aiebant:

hoc enim

hoc enim admodum nouum uisum est: quasi nuus nuper nunc in ortus esset. ⸿ Væ capiti tuo: imprecatio mala est ac si diceret: quid me irrides? ⸿ Promisi foras: hic anteponenda est persona Simonis: nam quum dixisset Teuropides: se hodie peregre aduenisse: quia mos erat: ut peregre aduenientibus cœna daretur: respondet Simo: non posse se illi cœnam dare: quia ipse alio inuitatus sit ad cœnam: itaq; non expectet: ut eum uocet. ⸿ Ad cœnam: me ne te euocare censeas: ita scribendum est: ex recta sententiæ congruitate: & non meme tu euocare censeas: ut legit plodius: & sic continuata Simonis uerba.

Vocauerit me quis, apud te cœnauero.
Te. Ne istuc quidem ædepol postulo.
nisi quid magis
Es occupatus, operam mihi da. Si. maxume.
Te. Mnas quadraginta accepisti iam, quas sciam,
A Philolachete? Si. nunq̃ nummum quod sciam.
Te. Quid a tranione seruo? Si. multo equidem
id minus.
Te. Quas arraboni tibi dedit. Si. quid somnias?
Te. Ego ne? Si. at quidem tu. te. qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere?
Si. Quid autem? te. quod me absente hic tecum filius
Negocii gessit. Si. mecum ut ille hic gesserit,
Dum tu hinc abes, negocii? quidnam, aut quo die?
Te. Minas tibi octoginta argenti debeo.
Si. Non mihi quidem hercle. uerum si debes, cedo.
Fides seruanda est, ne ire inficias postules.
Te. Profecto non negabo debere & dabo.
Tu caue quadraginta accepisse hinc ne neges.
Si. Quæso ædepol huc me aspecta, & responde mihi.
Te uelle uxorem aiebat tuo nato dare.
Ideo ædificare hoc uelle aiebat in tuis.
Te. Hæc satis ædificare uolui? Si. sic dixit mihi.
Te. Hei mihi disperi. uos o uicini. peri. interi.
Si. Nunquid tranio turbat? te. imo exturbauit omnia.
Si. te ludificatus est? te. me hodie indignis modis.
Si. Quid tu ais? te. hæc res sic est, ut narro tibi.
Deludificatus est me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obsecro, ut me bene iuues, operamq; des.
Si. Quid uis? te. i mecum hercle obsecro te, una simul.
Si. Fiat. te. seruorumq; operam, & lora mihi cædo.
Si. Sume. te. atq; eadem opera hæc tibi narrauero,
Quibus me exemplis hodie ludificatus est.

⸿ Nummum. quidam a numerando dictum autumant. quidam ab eo: quod nomos: idest lex: nam lege: non autem natura inuente sunt pecuniæ. inde nomismata: & postea uerso o in u numisma. alii a Numa pompilio: quia is prior rex romanorum æs signauit apud romanos: Nummus pars erat decima denarii.

SARACENUS. Nummus ũn dicet.

⸿ INfectum hoc reddere. Ne factum esse uideatur facere. ⸿ Ne ire inficias postules: ne uelis me negare: & contra id: quod factũ est ire: id enim est & inficiari: & ire inficias. ⸿ Hic ædificare uolui. indignãter legendum est: & perinde multuose legendum est. ⸿ Me hodie indignis modis subaudi est ludificatus. ⸿ Seruorumq; operam: & lora mihi cedo. ut tranio reuinciatur. ⸿ Quis me exemplis. quibus modis.

VALLA.

⸿ VOCAuerit me quis: quis addendus fuit metri & sententiæ congruitate. ⸿ Nisi quid. Teuropides: qui uerebatur: ne etiam delusus esset in emptione ædium simonis. cupiens certior fieri: alloquitur simonem: sed caute: dicens: hucusq; accepisti minas quadraginta: quantum ego scio a philolachete filio. Vnde ille q̃ primum respondet: nunquam nummuз: qđ sciam. ⸿ Mnas quadraginta: ita scribendum est ex uetustis codicibus: & ueritate rei: nam quadraginta dixerat tranio superius arraboni datas: & non triginta: & supra etiam teuropides interrogauit a danisco dicens: quadraginta etiam dedit huc usq; pignori? Quo magis miror plaudium & Sarracenum ineptos interpretes hic legere triginta. ⸿ Mnas autem scriptum est in codicibus antiquis: & non minas. ⸿ Accæpisti iam: quas sciam: & ita metri ratione scribendum est: & ex uetustis codicibus. ⸿ Multo equidem id minus: equidem metri necessitate addendus fuit. ⸿ Nunquam nummum. Nummus a νομισμα uocabulo græco deducitur: una littera addita: ut positura syllaba producatur; significat autem nummus generaliter omnem pecuniam. Vnde nummum aureum: argenteum: denarium: quinarium: uictoriatum dicimus: item assem nummum libralem: dipondium nummum bilibrem: quotiens tamen nummum simpliciter ponimus; pro denario accipimus: qui erat uigintiquattuor siliquarum. Siliquæ tres scrupulum faciebant: denarius autem uocitatus est: q hic nummus pro decem libris æris constitutus sit: sicut quinarius pro quinq;: sestertium pro dipondio: ac semisse. ⸿ Quod me absente hic tecum filius: tecum addendum fuit metri necessitate: & sententiæ congruitate. Tu caue quadraginta: hic etiam locus ostendit: quod superius diximus: quadraginta sibi debere: non triginta. ⸿ Hæc satis ædificare uolui? Ita scribi debet uersus metri necessitate: non habeo satis. neq; hic ædificare uolui: ut scribit: & legit plodius: quia uersus non staret. ⸿ Nunquid tranio turbat: turbat scribendum est metri necessitate: non turbauit: ut legunt plodius: & Sarracenus. ⸿ Hęc res sic est: ut narro tibi: ita scribendum est ex codicibus antiquis: & metri necessitate: & non: hic est. ut legit plodius. ⸿ I mecum hercle: obsecro te una simul ita scribendum est metri necessitate: non i mecum obsecro una simul: quia uersus non staret. ⸿ Atq; eadẽ opera hęc tibi narrauero. ita scribendum est necessitate metri: non eadẽq; opera. ⸿ Quibus me exemplis: nõ qs me exemplis legẽdum est: quia aliter uersus nõ cõstaret.

VGOLETUS ET GRAPA.

Nũmus

Denarius

[VGOLETVS ET GRAPA.]



Isericordias habere oportet tandẽ hoiem. Hic nos principium alterius scenæ esse cẽsemus: q̃ codẽ tamẽ metri genere constat: trimetro. s. in qua danista introducitur rediens ad philolachetẽ & tranionem: fœnus sibi debitum petiturus. Et dum in uia esset: secum multa uoluens: cogitansq;: pecuniam illis mutuatã iam absumptã esse: nec illos habere: unde fœnus soluant: quasi pietate motus dicit: Misericordias profecto habere hominem oportet: postea ad se conuersus: & ad propriam utilitatem respiciens: inqt. ¶ Illi bucedæ erũt potius: q̃ ego sim restio: illi potius bubulis exuuiis cedẽtur: ita. n. bucedam dixisse uidetur: pro eo: qui ceditur scuticis: q̃ boum coriis. [Bucæda] ¶ Quã ego sim restio: idest q̃ ego reste me suspendam: restiones etiã pro suspendioso dixit: & qui se reste suspendat: significat etiã restio eum: qui funes facit. ¶ Mane tu: quũ hæc diceret Danista incidit in tranionẽ cum teuropide sene incedentem: & cum illo loquentẽ de illo: qui ædes seni ipsi uẽdiderat: quẽ tranionem hic Danista manu apprehendit: inquiẽs. ¶ Mane tu: atq; assiste illico: quasi diceret: exhibe mihi statim fœnus: ꝙ debes. ¶ Molestus ne sis. Tranio respõdet: molestus ne sis: qm̃ non es habiturus nũc argẽtũ: facias ꝙ uelis. ¶ Tu solus. es ne solus tu: qui fœnore argẽtũ des: quasi dicat: quũ & alii fœneratores sint: nullus est in exigendo æque molestus: ut tu. ¶ Cedo fœnus: redde fœnus: fœnus reddite: ita scribẽdum est ex antiquis codicibus: & similiter uersus sequens. ¶ Datis ne fœnus: Date fœnꝰ actutũ mihi: ut Danista instantissime fœnus suum petẽs hæc uerba dicat. ¶ Hic nescit quidẽ nisi fœnus fabularier. tranio loquitur. ¶ Vero te neq; ego tetriorem belluã: ita scribendus uersus est: & nõ uero te. s. fœnus fabularier: ut plodius garrit. Vero autem aduerbium est p uere. ¶ Ridisse me unq̃: neq; piorẽ cẽseo: ita scribendũ & hunc censemus metri: & sniæ ratione. ¶ Calidum hoc est: cõtinuata uerba sunt Danistæ ad tranionẽ. ¶ Et si procul abest: urit male: quãq̃ inqt hæc mea uerba pcul sint a te: & non tangãt: urunt tamen: & per interrogationem legẽdũ est. ¶ Quid illud est fœnus: teuropides auditis Danistę & tranionis uerbis: rogat ꝙ fœnus sit hoc: ꝙ petit Danista. ¶ At ẽt sortẽ dabit. Danista interrumpit anteq̃ tranio respondeat: dicens: quin ẽt dabit sortẽ ultra hoc fœnus: quum pater adueniet peregre: ita enim sorte promiserant danistę: se daturos sortẽ in reditu patris: & addendum fuit: at etiam: metri necessitate: & sententiæ cõgruitate. ¶ Illius tibi filius: & fœnꝰ: & sortẽ dabit: ita scribẽdũ ẽ: pti ex codi ãtiq;: & metri necessitate: & sniç ɔgruitate. Volebat trãio psuadere dãistæ: ut taceret: pmittens ei: sortẽ: & fœnus breui philolachẽ redditurũ: & nolebat senẽ adhuc intelligere hãc rẽ argẽtariã: neq; declarare danistæ senẽ illũ eẽ p̃rẽ philolachis: uñ uoce sũmissiore ait. ¶ Næ icõ. i. certe ignaue hõ: & nihili. [Inconcilia tus.] Incõciliatus dr̃ diuulsus: sepatus: cuius nulla ẽ ẽptio: & qi nulla ẽptiõe sit habẽdus una: & incõcilliare diuellere: & segregare: Plau. i bacchide. Ipse: ꝙ i se fuit: accuratũ hũit: ꝙ posset mali facere in me: icõciliare copias oĩs meas. ¶ Quid nos por. po. ui. altius hoc iã dicit. ¶ Nũ mo. q̃si diceret: adhuc moraris hic: & ñ discedis. ¶ Ille ãt rñ. qn ferã: si ꝙ dat: ñ solũ moror: sed ferã ẽt argẽtũ: si mihi datis. ¶ Quis ais tu: Teuro. q audiuit hæc: iterrogat Tra. qs ille ẽ: & ꝙ petit. ¶ Philolachetẽ. g. cõp. fe. Noiauerat aliquo mõ danista philo. uel rogauerat a Tra. ubi is eẽt: pp ꝙ motus senex: ac sollicitus de filio; interrogat: cur iste illũ appellet: & addẽdũ fuit ferox metri necessitate: & sniç cõgruitate. ¶ Obsecro. h. t. te addi opportuit metri necessitate. ¶ Obtrudi ar. corrupti erãt oẽs codi. hoc loco: & plo. q dẽ uisus ẽ aduertisse: ac corrigere cupiisse: si iscita illũ occupãs nõ ẽ passa: scripsit. n. obiici: ꝙ qdẽ uerbũ uersus nullo mõ patit: q̃re scribẽdũ cẽsuimus: obtrudi: recta lege metri: & sniæ cõgruitate. Iube igr Tra. obtrudi. i. inici argẽtũ ob os. i. cõtra os ipurũ huic belluç: danistæ. s. quẽ ẽr supius belluã dixit tetriorẽ. ¶ Iube ho. ar. os uer. eadẽ snia: & declaratio uersus superioris. Et scribẽdũ est homini ex antiquis codicibus: & recta latinitate: non in hoiem: ut legit plodus amens. ¶ Quantullum: rõne metri scribendum est: & non quantullum. ¶ Quid sit genus: ꝙ iprobissimum est:

Danista. Tranio. Teuropides.



Isericordias habere oportet tandem hominem.
Illi bucedæ erunt multo potius: q̃ ego
Sim restio. mane tu. atq; assiste illico.
Molestus ne sis: nemo dat. age quid lubet
Tu solus credo fœnore argentum datas.
Cedo fœnus. redde fœnus. fœnus reddite.
Datis ne fœnus? date fœnus actutum mihi.
Hic nescit quidem nisi fœnus fabularier
Vero te neq; ego tetriorem belluam
Vidisse me unq̃ neq; peiorem censeo.
Non ædepol nunc me istis tu uerbis territas.
Calidum hoc est. & si procul abest: urit male?
Quid illud est fœnus? Da. at etiam & sortem dabit
Pater: quum adueniet peregre. tr. iam multo prius
Illius tibi filius & fœnus & sortem dabit.
Næ incõciliate: quid nos porro postules.
Vide num moratur? Da. quin feram si quid datur.
Quid ais tu? tr. quid uis? te. quis illic est? quid petit.
Quid philolachetem gnatum compellat ferox?
Sic & præsenti tibi facit conuitium?
Quid illi debetur? tr. obsecro hercle te iube
Obtrudi argentum ob os impurum belluæ.
Iubeam? tr. iube homini argento os uerberarier.
Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Quod illud argentum est? tr. huic debet philolaches
Paulũ. te. quãtillum? tr. quasi quadraginta minas
Ne sane id multum censeas. te. paulum id quidem est?
Audin? uidetur obsecro hercle idoneus
Danista: qui sit genus quod improbissimum est.
Non ego istuc curo. qui sit unde sit. id uolo
Mihi dici atq; id me primum scire expeto.

fœneratores.n.odio habiti sunt:tã improbi:& alioꝝ bona usuris terẽtes. ¶ Mihi dici:atq id me primũ scire expe tonita scribendus est uersus metri necessitate additus illis duabus dictiõibus:atq; & primũ:qd plo.non aduertit.

Ab eo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tra.Quattuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum ut abeat.te.egon dicam dare?
Tra.Dic.te.ego ne?tr.tu ipsus dic.modo ausculta mihi.
Promitte age inquã:ego iubeo.te.responde mihi.
Quid eo est argento factum?tr.saluum est.te.soluite
Vosmet igitur si saluum est.tr.ædes filius
Tuus emit.te.ædis?tr.ædis.te.euge philolachus
Patrizat:& iam homo in mercatum auortitur
Ain tu ædis?tr.aio inq̃.te.sed cuiusmodi?
Tr.Qui scire possum?te.uah.tr.quid est?te.ne me roga.
Tr.Nam quid ita specula claras clamorem merum?
Te.Bene hercle factum.quid eas quanti destinat
Talentis magnis totidem:quot ego:& tu sumus.
Sed arraboni has dedit quadraginta minas:
Hinc sumpsit illi quas dedimus.satin intelligis?
Nam postq̃ hic ædis uiderat:ut dixi tibi:
Continuo est alias ædis mercatus sibi.
Te.Bene hercle factum.Da.heus iam appetit meridies.
Tra.Absolue hunc quæso uomitum.ne hic nos enecet
Quattuor quadraginta illi debentur minæ.
Et sors.& fœnus.tantum est.Da.nihilo plus peto.
Tra.Velim quidẽ hercle ut uno nũmo plus petas.
Te.Adolescens mecum habe rẽ.tr.nempe abs te petet.
Petito ab eo cras.Da.sat habeo.si cras fero.

¶ AEdes filius:quũ tranio iã in eo esset: ut amplius se tegere nequiret:rogaretq; a teuropide sene:qd factũ esset de eo argento:celeritate ingenii nouã fraudẽ inuenit: rñdens emptas ædes quasdam a philolache fuisse illa pecunia:in quibus habitare posset:postea q̃ in suis nõ poterat ob monstra:quæ iã tranio ipse seni dixerat sentiri in illis. ¶ Patrizat:p̃rem imitatur:more græco dixit patrizat:nã patrissat potius latine dicẽdum est iuxta prisciani s̃niam. ¶ Et iã homo in mercatum auortitur: & addeñ.fuit metri necessitate. ¶ Aio inq̃: aio addendũ est metri:& s̃niæ cõgruitate. ¶ Quid ita specula claras clamorẽ meruz: ita scribẽdus est uersus ex codi. antiquis: & nõ canorẽ:ut scribit plodius cõtra metri rationẽ.Sensus est:quid ita clamas tãq̃ e specula:uolẽs.s.monere senẽ:ut de hac re summissius loq̃retur:ne ab aliis audiretur eorũ sermo:tanq̃ negocium huius emptionis sit tenendum secretum & hoc:ut magis ipsi seni p̃suaderet:uerã eẽ emptionem:quę prorsus falsa:& nulla erat:unde senex iam persuasus inquit. ¶ Bene hercle factũ:hoc est bene fecit:mercaturã exercere:& emere ędes:qd autẽ exponit plodius: specula.i.speculare:nũqd filius perperam egerit:quũ pulcherrimas ædes emerit:somnia sunt:ut legenti illius commẽta patere potest. ¶ Quid eas:q̃ti destinat:senex ut pote auarus ad pecuniam primus oculos:& animum intendit & cupit scire quãti ædes ipsas emerit. ¶ Destinat:autẽ pro destinauit:hoc est emit.Nã destinare interdũ significat deliberare:assignare:deputare.Vir.Et me destinat aræ. Iuue.q sedem figere cumis destinet.Interdum significat emere:qd & præstinare dicitur.Luci.Facio ab lenone tribus ut libertatẽ milibus destinet.Apuleius.Viginti denarius pręstinaui.Plau.in pseudolo:ut pisciũ qcquid est precio pręstinẽ. ¶ Hic uero alius est error ingens:& codicis peruersio ab aliis nõ aiaduersa:nec a plo.ac Sarra.intellecta:nõ.n. sequitur contextus:ut legũt oẽs uz:Danista etiã respicis:s̃niæ:& uersus rõne.Sed sequitur. ¶ Talẽtis magis totidem: quot ego:& tu sumus.Quũ ergo rogasset teuropides:quãti filius ędes emisset:respondet tranio:totidẽ talentis:quot ego & tu sumus:hoc est duobus:talentũ apud antiquos uarii fuit ponderis:duplexq; proprie fuit atticum:& euboicum:& iterũ atticum duplex:magnũ & paruũ:magnũ octoginta librarũ:& paulo plus:paruũ autẽ sexaginta:ut priscia.inquit:& ex Plauto in hac ipsa comœdia colligitur:nã quũ sciret teuropides ex uerbis tranionis duobus talentis emptas ædes simonis fuisse:loquens postea cũ Simone ait.Minas quadraginta accæpisti iã quas sciã:deinde subiungit:Minas tibi octoginta argenti debeo:quæ ambæ summæ faciunt cẽtum uiginti:quarũ dimidia est sexaginta. Id tñ aduertendũ est:teuropiden ibi:uti auarũ senem:quũ de duobus talentis recte meminisset:declinare ad minorem quãtitatẽ & de paruo talẽto loq:q̃uis seruus de magno retulisset. ¶ Sed arraboni has dedit quadraginta minas. ita scribendus est uersus:ex codi.antiquis:& non:si arraboni:neq; quadraginta:ut legit plo.Arrabo aũt masculini generis est tam apud nos:q̃ apud gręcos:quorũ ea dictio est.αρ:αβων enim illi dicũt.& significat eam partẽ præcii:quã damus uẽditori:quũ aliquid emimus:tanq̃ in fidem:& pignus uẽditionis factæ:ne ille alteri rẽ uẽdat. De quo Aul. gellius hęc:Quũ tãtus inq̃r arrabo penes samnites populi roma.eẽt.arrabonẽ dixit sexcẽtos obsides:& id maluit:q̃ pignus dicere:qm̃ uis huius uocabuli in ea s̃nia grauior:acriorq; est.Sed nũc arrabo in sordidis rebus haberi cœptus ac multo rectius uidetur arra:q̃q̃ arram quoq; ueteres sæpe dixerint. ¶ Hinc sumpsit illi:quas dedimus:illi addendũ fuit:& quas scribẽdũ:non quasi metri necessitate:& sentẽtiæ congruitate. ¶ Vt dixi tibi:uexari.s. a spiritibus:& monstris. ¶ Bñ hercle factũ.Teuropides loquitur. ¶ Heus iã appetit meridies.Danista loquit̃ tranioni:qui superius dixerat ei.redito circiter meridiẽ:& ei memorat iam aduentare meridiẽ.q.d.solue iam fœnus mihi:& appetit meridies scribendũ est metri & sententię ratione:non aperit meridie:ut legit plodius. ¶ Absolue hunc quæso uomitum: pręponenda est hic persona traniõis ad senẽ uertẽtis sermonẽ:& suadẽtis:ut illi Danistę satisfaciat:atq; illũ quasi uomitũ pecuniarũ absoluat. ¶ Quattuor q̃draginta illi debẽtur minæ:sicut superius etiã dixerat:qñ dicebat:dic te daturũ. ¶ Veli quidẽ hercle:qm̃ lex erat:ut qui plus peteret:q̃ sibi deberet:caderet a cã. ¶ Adolescens mecũ habe rẽ.teuropides loquit̃ danistæ:cõstituẽs se illi debitorẽ:& dicens:habe rẽ mecũ:hoc ẽ petito a me hãc pecuniã. ¶ Nẽpe abs te petet.tranio loq̃t prio teuripidę dicẽs:nẽpe abs te petet:deĩde dãistę:dicẽs petito ab eo cras:& ita scribẽd⁹ est uersus. ¶ Adolescẽs me.h.rẽ.Tr.nẽpe abs te petet:& ñ h;:neq; petit:ut iscite legit plo.suffragãtib⁹ ẽt huic nr̃ę lectiõi co.ãtiq

VGOLETUS ET GRAPA.

Patrizat

Destinare

Arrabo

Tra. Malū qđ isti dii deæq; omnes duint.
Ita mea consilia perturbat planissime.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tetrius:
Nec minus bono cum iure q̄ danisticum.
Te. Qua in regione istas ædis emit filius?
Tra. Ecce aūt perii. te dicis ne hoc quod te rogo?
Tra. Dicā. sed nomen domini quæro quod fiet.
Te. Age cōminiscere ergo. tr. quid agam nunc iam?
Nisi in uicinū hunc proximū mendacium
Eas emisse ædis dicā huius filium.
Calidū hercle audiui esse optimū mendacium
Quicquid dii dicunt id decretum est dicere.
Te. Quid igitur iam cōmentus? tr. dii istum perduint
Immo istunc potius. de uicino hoc proximo
Tuus emit ædis filius. te. bona fide?
Tra. Siquidem es argentum redditurus: tum bona
Si redditurus non es: non emit bona.
Te. Non in loco emit perbono. tr. immo peroptimo
Te. Cupio hercle inspicere has ædis. pulta dum fores
Atq; euocato aliquem intus ad te tranio.
Tra. Ecce autem nunc iterum quid dicam nescio
Iterum iam ad unum saxum me fluctus efferunt
Quid nunc? nō hercle ego quid nunc faciā scio
Manifesto teneor. te. euoca dum aliquē foras
Roga circūducat. tr. heus tu at hic sunt mulieres
Videndum est primū: utrū ex uelint ne: an nō uelint
Te. Bonum tu æquūq; oras. percontare: & roga
Ego hic tantisper dum exis: te operiar foris.
Tr. Dii te deæq; oēs funditus perdant senex.
Ita mea consilia undiq; oppugnas mala.
Danista etiam respicis? Da. mihi molestus ne sis.
Tr. Vide ut fastidit simia. Da. mihi sum: sic sum
Libet esse. quid id tu curas? manes tu ne illico
Impure parasite? tr. quin parasitus sum quidem.
Da. Ego enim dicam: cibo perduci potes quouis.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ Malū qđ isti. Isti addēdū fuit ex codicibus antiqs: & metri: & sniæ necessitate: loquitur Tranio de Danista. ¶ Danisticū: fœneratoriū: possessiuū est græcum a danista. ¶ Qua in regione. Teuropides interrogat a traniōe: qua in regione filius emerit illas ædes. ¶ Ecce aūt tranio: qui mēdaciū dixerat de emptione ædiū facta: rogatus nunc: qua in regione sint illæ ædes: nescit quid respondeat. Vnde ait: ecce autem perii nihil interim respondens hero roganti: pp qđ teuropides iterū ait dicis ne hoc: qđ te rogo? ¶ Dicā. tranio rūdet: se dicturū: in qua regiōe sed q̄rere nomē dñi tāq̄ oblitus illud sit. ¶ Quid fiet: p qđ fit. ¶ Calidū. Mēdaciū callidū appellat: qđ cito dr̄: dū res exigit: alias si differatur: frigidū ur̄. ¶ Quicquid di dicūt: quicquid dei dicūt: inquit: & suggerunt i mētē meā: decretū est mihi dicere. ¶ Iā cōmētus. sies? interrogatiue: hoc est repperisti ne adhuc nomen: & domini: & regionis? ¶ Di istū perduint: dii inquit perdāt istū hoiem: cuius nomen nequeo meminisse. ¶ Immo isthanc potius. hoc profert uoce summissiori: & intelligit teuropiden: qui illū aio exagitat nimis. ¶ De uicino hoc proximo: hoc iā altiore uoce respōdet teuropidæ: & dicit: filium eius emisse ędis de uicino hoc proximo. i. a uicino proximo Simone. ¶ Immo peroptimo: scribendū est peroptimo metri necessitate: & sniæ cōgruitate: ut respondeat uerbis teuropidæ qui dixerat: non in loco emit perbono: immo iquit peroptimo. ¶ Atq; euocato aliquē intus ad te tranio: ita scribēdus ē uersus: & metri: & sententiæ ratione. Intus āt de loco significat: ut hic: & alibi apđ plautum pluries: & etiam apud alios: Interdū etiam in loco significat. Euoca inquit o tranio aliquē ad se de intus: qui mihi has ædes cōmostret. ¶ Ecce aūt nunc iterum, loquitur tranio hærens: ac dubius qđ faciat: quū iam eius technæ sint apparituræ. ¶ Quid nūc. s. faciā? ¶ Nō hercle ego qđ nūc faciā scio: ita scribēdus uersus est metri necessitate: & sniæ cōgruitate. ¶ At hic sūt mulieres: hic scribēdū ē: & nō hic: ex codicibus antiqs. hæc āt est excusatio tranionis: ut mulieres eē dicat in illis ædibus: itaq; nescire: an uelint: nolit ue aliquē igredi. ¶ Vtrū ex uelint. scribeñ. ē: & non utrū eē uelint: ut legū plod. ¶ Bonum tu æquūq; oras: tu addēdū fuit metri necessitate. ¶ Ego hic tātisper dum exis te operiar foris: ita scribēdus ē uersus: & metri: & sentētiæ cōgruitate: & ex codicibus antiquis: in qbus scriptū est: dum exis te operiar foris. ¶ Dii te: deæq; oēs. trāio relicto ibi teuropide sene discedens: hæc dicit. ¶ Fūditus: penitus: ex toto: aduerbiū est a fundo tractum: ut a medulla medullitus. ¶ Ita mea consilia undiq; oppugnas mala: tanta obstas undiq; & aduersum his meis malis cōsiliis: & dolis. Hic āt alius error est peruersiōis maxie: nō. n. seqt̄. ¶ Ego illū añ ædis pstabat ui scriptū ē i oib9 codi. sed seqtur ex sniæ cōgruitate: & seqla. ¶ Danista ēt respicis: nā postq̄ senex danistę dixerat. Adolescēs meū habe rē: & ipse rūdit. ¶ Sat hēo: si eras sero: teuropides & tranio ibi una loqui cœperūt: & dixerūt q̄cūq; suprascripta sunt: Danista uero sp ibi remāserat: nec discesserat illic: nā ut ur̄: nō ipe Danista dñs erat: sed qdā adolescēs: & ut adolescētū mos ē: nō multū ppere res dñorum peragere: ibi morā traxerat: usq; dū trāio discederet a teuropide pgēs uocatū aliquē foras ab ædibus Simōis ficte ēptis: ui supra: Quē qdē danistā uidēs tranio: & pteriēs tetigit manu: fortassē apphēdēs illi mētū: uel malā. ¶ Dāista ēt re. q̄si diceret: qđ me adhuc respicis: q̄si debitorē tibi: quū herū meū Teuropi. tibi debitorē tradiderī? uñ ille rūdet. ¶ Mihi mo. ne sis: uerbis tuis. s. ¶ Vide: ut fastidit simia. Simia uerbū ē cōtumeliosū: ac si diceret bellua: iō rūdet. Dāista. ¶ Mihi sū: sic sū. q. d. si simia sū: mihi sū: & sic sū: qđ ad te? libet esse. ¶ Māes tu ne il. hoc ē qđ dixius supra: q pasit9 illū tetigit: mētū. n. plo. dicēs i codi. ātiqs scriptū eē: māes ne tu illico immo māes aptissimis: & claris lřis scriptū ē i oib9 codi. tā mau scriptis: q̄ i pssis. ¶ Qui pasitus sū qdē: hic pponēda est psona traniōis: & hi uersus ita scribēdi sūt: ut diximus: q̄q̄ mancos: mutilosq; illos legat plo. ɔtra metricā rōnē.

Dauisticu

Mēdaciū calidum

Intus

Funditus

Simia

¶ Quia

VGOLETVS ET GRAPA.

QVia te æratus amat. Quia inqt te amat dānista herus tuus æratus:& pecuniosus te ferocē:& supbā facis. Conuitiis aūt se simul lacessunt tranio & danista:sed turpitudinē insimulati probri cauta loquutiōe contegunt. Nō oculi dolēt.i.nō nā mihi inuides?Inuida.n.plurimū pp oculorū sensum nascit: qa uidētes alterū fortunatiorē illius fortunis dolere solēt: sed qa tranio respōdit cur?uertit danista sermonē in aliā sniam:& inqt. Quia fumus molestus ē: Solet.n.ēt fumus oculos molestare:& ita per transuersam oblocutionē oino id itelligit:an mihi iuides?an meū bonū oculis tuis nocet? Plūbeos nūmos:acsi diceret pecuniæ falsæ sculptor:& hoc: qa danista:& pecunię mutuatur:fœnerator qz. Is me suā:uerba sunt tranionis:& nō danistæ:ut corrigit idoctus Saracenus,hoc dicit:noui te:& cōuersus ad auditores ait.is danista.s.optat sibi me culcitrulā:hoc ē:cupet me subigere:nec scribēdū ē rus.ut idē Sarra. inaniter expōit. Si so.sis:danista loqt. Tibi ob.trāio loqt. At.t.me.pes.dāi.loqt hi sēsu:ac tu mecū pessume te geris.s.ū exhibēdo mihi pecuniā:quā dēs. Aduersus qso.trāio loquit in hanc sniaz.Iā desine habere sermoē de istis rebus aduersus me:hoc ē de re pecuniaria nihil amplius me appelles. Faciā:rūdet danistæ:nō amplius te appellabo:sed pulsabo fores:ut philolachez.s.uel teuropidē rogē:qui mihi argentuz reddant. Heus ecqs:uidēs tranio illum pulsare uolētē: cœpit clamare: & q̄si uocare qui in domo essent:ut exirent ad propellēdū danistā:fores uerberare uolētem: uū dāista & ipse clamās inqt. Ecqs huc exit:atq; aperit:deide secū ait. Nemo hic qdē foras exit:ut eē addecet:nā ianitores solēt in limine ædiū cōsistere:& rūere aliquid rogātibus. Tuz addit. Sed eo magis cauto ē opus:sed pfecto inqt mihi cautio est:ne q̄s q̄ huc exeat:q me mulctet male:uū illinc danista recedere cœpit. Sequit aūt hic:nō:Quid tibi uisum ē hoc mercimonii:ut in oibus codicibus scriptū ē:nō enim snia cohæreret:& oia ppostera irent:sed sequitur. Fuge optume:eccū dominus ædiū foras. Fuge inquit tranio danistæ iā:ut diximus:inde recēti.postea secū ait. Optume eccū.Ecce inquit cōmodū Simo dominus ędiū:de quibus hero meo uerba feci:exit foras:ad quem ibam:ut uiderem:si Teuropides illas inspicere poterat. Huc concessero: huc inquit tranio paulū diuortā:ne me uideat. Dū in senatū cōsiliū in cor cōuoco.i.dū cogito:quo illū sermōe aggrediar. Igit tū accedā:ita scribendū est metri necessitate:& ex codi.antiquis:in qbus itur tū accedā legit. Et sic finis ē hu⁹ scenę.

Tr.Ferocē facis:qa te æratus amat. Da.nū oculi dolent?
Tr.Cur?da.qa fumus molestus est.tr.tace sis faber
Qui cudere soles plumbeos nūmos.da.non potes
Tu cogere me ut tibi maledicā.tr.noui te
Is me suam quidem pol optat culcitrulam.
Da.Si sobrius sis:male non dicas.tr.tibi obtēperem
Quū tu mihi nequeas?da.at tu mecū pessume.
Tr. Aduersus quæso hercle abstine iam sermonem
De rebus istis.da.faciam & pultabo fores.
Tr. Heus ecquis hic est,maximā qui his iniuriam
Foribus defendat.da.ecquis huc exit:atq; aperit?
Nemo hinc quidem foras exit,ut esse addecet.
Neq̄ homines ita sunt.sed eo magis cauto est opus
Ne quisq̄ huc exeat qui me multet male.
Tr. Fuge.optume eccum dominus ædium foras
Simo progreditur ipsus.huc concessero
Dum mi senatum consilii in cor conuoco
Igitur cum accedam huc:quando qd agā inuenero.

QVINTVS ACTVS.

Tranio. Teuropides. Lorarii.

SARACENVS.

Qui hō.Oifariā detecta tranionis fallacia:ūdiq; ipse turbabit hic a teuropide:illic a danista:sed i tāta rez angustia positus aium nō submittet:qn a cōstitutis insidiis deflectat. Nauci nō erit.i.nō pnisaciēdus:nec nihili reputād⁹:de quo uerbo Fes.pla. Per angiportuz.de quo mētio abūde supra fcā. Omnem legionem.s.sodalium & conuiuarum.

Qui hō timidus erit ī dubiis rebus,is nauci nō erit.
Atq; equidē,quid id eē dicā uerbū nauci,nescio.
Nā herus me postq̄ rus misit,ut filiū suum accerserē
Abillo per angiportum ad ortum nostrum clāculū
Ostium.qd in angiportu est orti,patefeci fores.
Eaq; eduxi omnē legionem,& mareis,& fœminas.
Postq̄ ex obsidione in tutum eduxi maniplares meos.
Capio consilium,ut senatum congerronem conuocem.

VALLA.

Qui hō timid⁹ erit. Theuropides dū tranioni parat insidias: in betq;:q̄s emisse filiū suū aiebat ædes adire:ac eorū fores pulsare:quo a simōis seruis cōphēderet:tranio isidias siaduertēs:i arā pfugit:quo se redderet tutiorē. Is nauci nō erit:nō erit igt pnisaciēdus diximus naucū supius:qd ueteres appellarīt.ide adiectiuū fcm hic & hęc & hoc nauci:ut mācipi:& neomancipi.ueluti tradit Pris. Eduxi oēm le.i.cōuiuaz multitudinē. Ex ob.q̄si uero exercitus obsessus eēt:atq; interclusus:ita loquitur:ī qua permanens similitudine. Eduxi.inquit manipulares meos.q.d.milites sub meo merentes manipulo. Senatum congeronem conuocem.ut nugatorum inquit senatum congregem.

VGOLETVS ET GRAPA. Nauci

Qui hō timidus erit i dubiis rebus:uersus ē tetrameter brachicatalecticus:septē cōstās pedibus. Trāio lętitia plenus iducit exultās:qa dolis suis:& senē teuropidē multifariā eluserit:& nūc demū cōtubernales adolescētes cū scortis ex ędib⁹ ipius teuropidę:quē p certo hz fraudes ipius didicisse i aliuz tutū locum traduxerit. Nauci ñ erit.Nauci:ut i uocabulario nro dixius:mēbranula ē i medio nucis ingulādis:uel nucle⁹ oleç:aut putāen nucis:& interdū p nihil accipeur si dicas:tu es nauci.i.nihili:& p ea mēbranula:uł nucleo:aut putāine accipit:tanq̄ si diceret:hō timidus i dubiis reb⁹ ñ ē ulli⁹ pcii:ñ ualet cassā nucē:aut oleę nucleū:q̄ uilissima sī. Ab il.p āg.ad or.noclā.s.prexi:iui. Ostiū:qd i āgiportu ē orti:patefeci fores:cōstrue sic:patefeci fores eius.s.ostii:qd ostiū ē i āgiptu orti.

SARACENVS

ℭ QVCnia. Vel qa:uel poſtq̃. ⁋ E ſenatu ſegregãt. Nõ admittũt ad colloquiũ: ſz iter ſe ſecreto loquũt. ⁋ Verti rẽ i meo foro. De mea re agi: & in meã ceruicẽ cũcta ruere. Cõtra limẽ aſtate. ⁋ Alloquiẽ ſeruos: & lorarios: ut ſigno dato in traniorẽ irruãt. ⁋ Talẽtis a magnis. Errãt pfecto: q opinanẽ ſimonẽ loq hoc loco: puto ſine cõtrouerſia potius tranionẽ: tãq̃ rurſus a teuropide itẽrpellatum: q̃ta pecunia ędes filius emerit: magnis ergo talentis dixit: qa ut ſupra rettulimus talentũ multiplex erat ſed cuius fuerit põderis talẽtuz magnũ ex Pla. clare liq̃t ẽẽ .lxxx. librarũ: qđ ẽt Serui. uẽ affirmare: dixit. n. ſupra Pla. q̃tuor q̃draginta illi debẽt minę: duo talẽta ſigñans. ⁋ Quot ego: & tu ſumus. Hoc itulit per iocũ ingens: duo tm̃ talento eſſe perſoluẽda. ⁋ Nã poſtq̃ ędis uiderat .ſ. ſpiritibus: & laruis uexari: uel lege uendiderat. ⁋ Heus iã aperit meridies. trãio ſupra daniſtæ mãdauerat: ut rediret ad meridiẽ pecuniã recepturus: cuius rei memor uidẽs daniſtã ſdire. Iã meridiẽ aduẽtaſſet dicit: pp̃terea conuerſus ad teuropidẽ mãdat pſolui debitũ: pulchre ergo & elegãter abſolue uomitum: dixit. i. reddas: quod redditurus es. ⁋ Nempe abs te petit: Scilicet debitum ſolutũ iri. ⁋ Callidum. Aſtute adinuentum. ⁋ Bona fide: Cũ ironia: nam ſciebat cuncta tranionẽ mentiri. ⁋ Dii iſtum pdũnt: ſ. patronum ædificũ cuius nomen fingit non recordari: poſtea imurmurans dicit: imo iſtunc potius .ſ. teuropidẽ: & deinde tanq̃ redierit in memoriã: uicini inquit ædes emiſſe filiũ: omnia nanq; iſta a plauto cum decoro poſita ſunt: oſtendens animum ſeruile meticuloſum & in ambiguo poſitum: uaria captantẽ cõſilia. ⁋ Pulta fores: Hoc dicit: ut poſſit tranionẽ a loco dimouere: & in illum manus inicere. Qui præ metu non audebat appropinquare. ſed ubi terno legitur legẽdum Tranio. ⁋ Ad unum ſaxũ fluctus efferũt. Tranſlatio ab his ſũpta: q facturi ſunt naufragium. ⁋ Quid agat. Vł potius quid agas. ⁋ Docte: aſtute: & q̃ ſecunẽ: Verba potius ſunt teuropidis & illi magis accõmodata q̃ Traniõi: q̃rebãt. n. illũ dolo capere: pp̃ea dicit ſe diſſimulaturũ quicq̃ ſcire: conſiliũq; ſuũ nolle palã facerẽ. ⁋ Mittã lineã. Ac dixiſſet paulati me iſinuabo: q̃ ſit linea docẽt Geometrę: ẽ. n. corpus unius tm̃ dimẽſiõis lõgitudis. ſ. q̃ ſit ex pũcto ptracto: q̃ ſi geminetẽ alter3 facit corpus duarũ dimenſionũ lõgitudinis: & latitudinis q̃ duplicate ita ut duæ ſubiectę ſint: & duæ ſuperpoſitæ ſolidum efficiẽt corpus: longũ: latũ: & profundum. ⁋ Pollicitus eſt dare quæſtioni. Vel inquiſitiõi: & examini: uel controuerſiæ: ac defenſioni. ⁋ Mãcipio. Vẽditiõis iure. Quęſtioni accipere ſeruos. Senex ſeruos accerſerat: ut tranionem caperent: & uincirẽt: quã captionẽ facile pũidis Tranios

Talentum cuius ponderis ſit.

Abſoluere uomitũ qd ſit.

Linea qd ſit

Q uem quom uocaui, atq; illi me e ſenatu ſegregant.
Vbi ego uideo rem uorti in meo foro, quantum poteſt
Facio idem, quod plurimi, quib' res timida aut turbida eſt.
Pergont turbare uſq;, ut quod ſit, cœpit conquieſcere.
Nã ſcio quidẽ nullo pacto iã eſſe poſſe clã ſenem.
Sed quid hoc, q̃ foris concrepuit proxuma uicinia?
Herus meus hic quidẽ eſt. guſtare eius ſermonẽ uolo.
Te. Illic uos itra limẽ aſtate, ut quom ex tẽplo uocẽ,
Continuo exiliatis, manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædeis præſtabo ludificatorem meum.
Q uoius ego hic ludificabo coriũ ſi uiuo. tr. res palã eſt.
Nunc te uidere melius eſt quid agas cũ illoc tranio.
Te. Docte atq; aſtute mihi captanduſt, ubi huc aduenerit.
Non ego ita extẽplo meũ oſtendã ſenſum. mittã lineã.
Diſſimulabo me horũ quicq̃ ſcire. tr. o mortalẽ malũ.
Alter hoc athenis nemo doctior dici poteſt.
Verba illi non magis hodie quiſq̃ q̃ lapidi poteſt.
Aggrediar hoĩe; appellabo. te. nũc ego ille huc uẽiat uelĩ.
Tr. Si quidẽ pol me q̃ris, adſum præſens pſenti tibi.
Te. euge tranio quid agitur? tr. ueniunt ruri ruſtici.
Philolaches iã hic aderit. te. edepol mihi opportũe aduẽit.
Noſtrũ ego hũc uicinũ opinor eſſe hoĩem audacẽ, & malũ.
Tr. Qui dũ? te. q negat nouiſſe uos. tr. negat? te. nec uos ſibi
Nũmũ unq̃ argẽti ddiſſe. tr. abi ludis me, credo, hađ negat.
Te. Imo ædepol negat pfecto, neq; ædeis philolachi
Vendidiſſe. tr. eho an negauit ſibi datũ argentũ obſecro?
Te. Q uin iuſiurandũ pollicitus eſt dare, ſi uellẽ, mihi.
Neq; ſe haſce ædeis uendidiſſe. neq; ſibi argentũ datũ.
Dixi ego iſtuc idem illi. tr. qd ait? te. ſeruos pollicituſt dare
Suos mihi omnes quæſtioni. nugas nunq̃ mihi
Aedepol dabit. tr. dat pfecto. te. qn illũ ius cõueniam.
Mane experiar, ut opinor, certũ eſt. tr. mihi. hoiem cedo.
Te. Quid ſi igit' ego accerſã hoĩes? tr. factũ cẽ iã oportuit.
Vel hoĩem iube ædeis mãcupi poſcere. te. imo primũ uolo
Q uæſtioni accipere ſeruos. tr. faciũdũ ædepol cenſeo.
Interim ego hãc arã occupabo. te. qd ita? tr. nullã rẽ ſapis.
Ne eni illi huc confugere poſſint, quæſtioni quos dabit
Hic ego tibi præſidebo, ne ulla interbitet quæſtio.
Te. Surge. tr. minie. te. ne occupaſſis obſecro arã. tr. cur? te.
Quia, n. id ita maxũe uolo, illi iſtoc cõfugiãt ſine. (ſcies.
Tanto apud iudicẽ hunc argenti condẽnabo facilius.
Tr. Quod agis, id agas. qd tu porro uis ſerere negociũ?
Neſcis q̃ meticuloſa res ſit ire ad iudicem?
Te. Surge dũ huc. ẽ cõſulere igitur quidã, qđ tecũ uolo.
Tr. Sic tñ hinc cõſiliũ dedero, nimio plus ſapio ſedens.
Tum conſilia firmiora ſunt de diuinis locis.
Te. Surge, ne nugaꝛ, aſpice dũ ɔtra me. tr. aſpexi. te. uides?
Tr. Video. huc ſi quis intercedat tertius, pereat fame.
Te. Q ui dũ? tr. qa nihil qſti ſit. mali hercle ãbo ſumus.
Te. Perii? tr. qd tibi ẽ? te. dediſti uerba, qui tandẽ probe
Me emunxti? tr. uide ſis ſatine recte nummi huic æfluunt.

te. imo etiam cerebrum quoq; omnẽ e capite emũxisti meo.
Nam omnia malefacta uostra reperi radicitus.
Non radicitus quidem hercle, uerum etiam eradicitus.
Nunq̃ ædepol hodie inultus destinauerim tibi.
Iam iubebo ignem, & sarmenta carnufex circundari.
tr. Ne faxis, nam elixus esse, q̃ assus solea suauior.
te. Exempla ædepol faciam ego in te. tr. quod placeo exemplum expetis.
te. Loquere quoiusmodi, quom hinc abibam, reliqui filiũ?
tr. Cum pedibus, manibus, cũ digitis, auribus, oculis, labris.
te. Aliud te rogo. tr. aliud ego nunc tibi respondebo.
Sed eccum tui gnati sodalem uideo huic incedere
Callidatem. illo præsente mecum agito, si quid uoles.

nio: qui cum illos uidisset aram sacram occupauit: & tanquam in tutissimum locum se receperat. ¶ Interbitat: Interuenit. ¶ Setere negocium: Idest litem & controuersiam incohare. ¶ Quæsti: ut domi: & tumulti sicut notat Dona. ¶ Dedisti uerba. Nunc iratus teuropides ostendit: se delusum a seruo. ¶ Emũxti probri. Est emũgere nares purgare: & quandoq; emunctum dicimus pecuniis exhaustũ: ut emũxi argento senem dixit Teren. probrum autẽ flagitium: & scelus: & pro ignominia metaphorice ponitur: ut hoc loco: probri: idest cum probro: cum ignominia: & dedecore. ¶ Emũxi hexe. Legas emũxti: pro emunxisti. ¶ Iam iube ignem: & carnes carnifex circundari: Lege res hoc modo: iam iubeo ignem: & sarmenta carnifex circundari. Sunt enim sarmẽta uirgulta uitium abscisa superuacua. Quę facile ignem suscitant. ¶ Cuiusmodi reliqui filium: idest morigeratum bene institutum: tua autem causa repperi malis moribus contaminatum.

Emũgere quid sit

Sarmẽta q̃

¶ QVOniam eum uocaui. quoniam pro postq̃ Donatus exponit. ¶ Verti rem in meo foro: idest litem in me resolui: & humeris meis imponi. ¶ Contra limen astate. simonis seruos admonet ut instructi maneant ad tranionem cõprehendendum. ¶ Manicas celeriter connectite. manibus uincula iniicite. ¶ Talentis magnis. diximus nãq; talentum magnum paruum & medium esse. ¶ Hinc sumpsit: quas uidemus: a danista: quas cernimus. ¶ Iam appetit meridies: idest aduentat: ita Liuius: iam uer appetebat. ¶ Absolue hunc q̃so uomitum. Euome tandem hanc tuam indignationem. ¶ Quam danisticum. Nullum inquit genus hominum est magis tetrum planeq; perniciosum q̃ fœneratorũ genus. Danisticum enim fœneratorium dicit. ¶ Quid igitur iam commentus: iam in memoriam reuocasti? Comminiscor enim commentus sum: tam recordor q̃ confingo significat. ¶ Aliquem intus a te tranio. uoca inquit quempiam uerbis tuis. ¶ Ante ædis præstabo. pro foribus sistere faciam. ¶ Cum illoc: subaudi theuropide. ¶ Meum ostẽdam sensum. aperiam quid sentiam. ¶ Mittam lineam. quasi piscium captator: in quos linea mittitur. ¶ Verba illi. subaudi dare non magis potuerit quispiam: q̃ si ad lapides uerba habeat. ¶ Suos mihi omnes quęstioni. ut ex his potissimum q̃reretur: uerum nec ne id sit. ¶ Mancipio poscere: idest ut mancuparentur planeq; obligarentur: quid mãcipium a nexo distet supra abunde dictum. ¶ Imo primum uolo. quandoq; primus ordinem inquit. Pris. significat sicut secundus & tertius. Cuius aduerbium primum & primo quandoq; superlatiuum: cuius positiuum pridem: & comparatiuum prior & deriuatiuũ nomen primates: ut optimates dicimus: sicut a prima significatione primæ primarum: ut intelligantur partes. Ci. in bruto. Ex his Cotta & Sulpitius cum meo iudicio tum omnium facile primas tulerunt: & iterum erat excellens iudicio uulgi: & facile primas tenebat. ¶ Hic ego tibi præsidere: presidem me esse uolo. ¶ Interbitat: interueniat. ¶ Ne ocubassis: pro ne occubueris. ¶ Quã meticulosa res sit: idest referta metu: ac formidine. Quasi a meticula: quod in usu uerbũ non est: dicimus meticulosum. ¶ Intercedat tertius: inter te & me. ¶ Pereat fame. peribit inquit fame quia nec a te: nec a me quicq̃ indipisci possit. ¶ Cerebrum quoq; omne: ne capite emũxisti meum. Eduxisti inquit e capite meo cerebrum: ita ut effluat. ¶ Inuito subaudi mihi. ¶ Destinabit tibi: subaudi filius destinare absolute positum deliberare significat. Iuue. Laudo tamen uacuis quod sedes figere cumis: destinet. Transitiue autem mittere idem. Destinat hoc monstrum cymbræ: linicq; magister: Pontifici summo. ¶ Iube igne: & sarmen: idest sarmentum. Fere enim in mentum facientia ueteres in en proferebant. munimen munimentũ: monumen monumentum: testamen testamentum: uestimen uestimentum: calciamen: calciamentum. ¶ Exempla ædepol faciam ego in te: ita te inquit castigabo: ut alius facile exemplo esse queas. ¶ Hunc cedere. pro concedere.

VALLA. Qm̃ p post q̃.

Comiscor qd significet.

Destinare quid sit

¶ QVEM quum uocaui: quem senatum postq̃ uocaui: ita enim scribendum censemus: & non: quoniam conuocaui: ut fere habent codices. ¶ Atq;: idest statim. ut Virgilius atq; illum in præceps pronorapit alueus amni. ¶ Illi me e senatu segregant: illi loquuntur inter senon admittentes me ad suos sermones. ¶ Vbi ego uideo rem uerti in meo foro. Ita scribendus est uersus metri ratione: idest quum aduerto rem ad me attinere: & in ceruicem meam omnia declinare: & sic quasi ante tribunal meum causam actitari: quia ego sim: scilicet ad quem pertineat iudicare: & mihi consulere. ¶ Vt quod sit: cœpit conquiescere: ita scribendus uersus est metri necessitate: & sententiæ congruitate. ¶ Vt: idest donec ad quod sit cœpit ad quietem: & tranquillitatem peruenire. ¶ Clam senem: clam cum actiuo & ablatiuo construitur. ¶ Sed quid hoc: q; foris concrepuit: ita scribendus uersus est: absq; est: metri necessitate. ¶ Gustare eius sermonem uolo. Ita scribendus & hic uersus est: & delendum ego metri ratione. ¶ Gustare autem pro sub auscultare positum est. ¶ Illic uos intra limen astate: ut quum extemplo uocem. Ita scribendus uersus est: & non illico contra limen astate illic: ut legunt plodius: & Sarrace. interpretes contra metri rationem: & sententiæ congruitatem. Teuropidæ sermo est ad lorarios seruos Simonis: quos locat intra limen ædium Simonis: ornatos loris: & manicis ad uinciendum tranionem: quem sperat se bonis uerbis illuc adducturum: donec ipsi exilianti: & illum comprehendant: ac uinciant. Manicæ dicuntur uincula manuum. Virgilius manicas: atq; arcta leuari: uincla iubet Priamus: sicut pedicę pedum uincula sunt. Idem. Tum gruibus pedicas: & rętia ponere ceruis. Hic autem sequitur: non talentis magnis: ut scriptum est in omnibus codicibus: sed. ¶ Ego illum ante ædis præstabo ludificatorem meum: ego inquit præstabo uobis illum: idest adducam: & tradam uobis hic ante ædis: nec scribendum est præstolabor: ut corrigit insulsissimus plodius interpręs contra metri rationem: & codicum omnium ueterum: & nouorum scripturam. ¶ Nunc te uidere melius est: quid agas cum illhoc Tranio. Do-

VGOLETVS ET GRAPA. Atq; p statim

Gustare.

Manicæ.

ctetatq; astute mihi captãdust:ubi hoc aduenerit. Isti duo uersus ita scribi debent:& metri ratione:& sententiæ con
gruitate:quos omnino corruptos:& confusos præterierũt:duo rudes interpretes plodius:& Sarracenus:ut pote nõ
intellectos:hic sensus est:loquẽte Tranione ad se ipsum:o Tranio:audis:quæ dicat:nunc melius est:ut uideas: quid
cum illo agas:idest quomodo te erga ipsum geras:& ab illo non plectaris. illa enim duo uerba cum illhoc. quæ erãt
in secundo uersu debent scribi in primo postea loquitur Teuropides senex dicens: docte:atq; astute mihi captãdus
est:quum huc aduenerit hic Tranio scelestus. ¶ Non ego ita extemplo continuata uerba sunt teuropidę dicentis: se
non ostensurum tranioni ita subito: quid in pectore habeat:sed missurum lineam: quo in loco plodius garrit mor
re solito:intelligens lineam hamatam dicere: a similitudine illius qua pisces capiuntur: immo potius mittam lineas:
Linam mittere. censemus illum dicere:per metaphoram a pictoribus:qui ubi pingere aliquid uolunt:lineam prius umbræ cuidam
similem mittunt:per quam ipsi picturam dirigant:sed ex illa tamen ab intuentibus nihil deprẹhendi potest de pi
cturæ futurę. ¶ O mortalem malum. Tranionis uerba sunt audientis hic Teuropidæ uerba:& deridentis:ac dicen
tis:o mortalem malum:ac si diceret:o hominem astutum: & qui se doctissimum athenis putat:quemq; ego dolis me
is inscitissimum:& excordem comprobo. ¶ Verba illi. Totum hoc a Tranione prolatum est:uerba inquit non ma
gis quisq̃ huic tam docto seni dederit:q̃ lapidi: ac si diceret lapis est:& se doctum censet. ¶ Quam lapidi potest:scili
cet dare:nam non conueniunt Simoni hæc uerba:ut ait plodius. ¶ Aggrediar hominem. Tranio continuans sermo
nem suum:se illum appellaturum ait:& dum se mouet illum alloquuturus: Teuropides inquit. ¶ Nunc ego ille huc
ueniat uelim:nunc inquit optarem illum Tranionem scelestum huc uenire: dum lorarios paratos habeo. ¶ Siqui
dem Tranio loquitur:offerens se Teuropidæ hero. ¶ Adsum præsens:ita legendum est: sententiæ congruitate: &
non id sum:ut fere habent codices:& plodius legit. ¶ Euge tranio:quid agitur. Ecce q̃ blande Teuropides Tranio
nem appellat: sicut supra se facturum dixerat:quum ait:docte:atq; astute mihi captandust:ubi huc aduenerit: &c.
¶ Veniunt uiri rustici. respondet Tranio: qui reminiscitur se missum fuisse uocatum philolachem:quem ruri eẽ se
ni dixerat:& dicit rusticos rure uenire:hoc est philolachem:qui rusticatus sit iam aliquot dies:ruri autem pro rure
posuisse uidetur:nisi potius rure scribendum sit q̃ ruri. ¶ Nostrum ego hunc uicinũ:ecce q̃'o mittit lineas: ut superi
us dixit se missurũ. ¶ Neq; ędis philolachi uendidisse:ita scribendus uersus est:& non neq; se hasce ædis metri rõne.
¶ Eho an negauit:an addendũ fuit ex codi. antiq;:& sniæ concinnitate. ¶ Neq; sibi argentũ datum:subaudi eẽ: non
aũt ascribe metri rõne. ¶ Dixi ego istuc idẽ illi:esse datũ argentum. s. ¶ Nugas unq̃ mihi:oñdit Teuropides se loq de
Simone:q nugas nunq̃ sibi dabit:sed intelligit de Tranione sibi p̃nti:quasi dicat: ego illum ita plectam:ut nugas nõ
mihi frustra dederit:& qa dicit nunq̃ dabit:r̃fidet ueterator Tranio ad hoc dicens. ¶ Dat pfecto:uidetur. n. dicere:
q Simo dat profecto ei nugas: sed intelligit de se q̃si dicat: dat pfecto tibi nugas tranio. ¶ Quin illum in ius inuenir
am. Eiusdẽ tranionis uerba sunt dicentis:se citaturũ in ius Simonẽ:& experturũ mane contra eum lege:modo eũ re
periat. ¶ Quid si igitur. Teuropides iã propinquans domui Simonis quærit modũ:quo sine suspicione Tranionis
euocare possit seruos:qui eum uinciant: unde quũ Tranio dixerit:se constituisse lege experiri:& in ius uocare Simo
nem: respondet:quid si igitur seruos illius uocẽ:ut ab eis interrogare possis:& discere:quæ illis testibus probare ue
lis in iudicio. ¶ Factum esse iam oportuit. Tranio loquitur:quasi dicat:fac ut libet:quid tantum moraris: iam fecis
se debueras. ¶ Vel hominem iube ædis mancipi poscere:idest uel si ędes Simo habere intẽdit:eas a te emat: & sic po
sceat eas sibi mancipi. Mancipi res appellauit antiquitas:q manu captibiles alienari possunt:& emptione mancipiũ
ue mancipi acquiri dicuntur:quę manu capi possunt: ac si diceremus mancipi rem:idest emi bilem:& quę emi pos
sunt. Manceps autem emptor appellatur:q manu sublata authorem se emptionis asserit. Et inde mancipia dicuntur
Mancipi serui:ancillæq; empticiæ:quasi manu sublata empta:uel q manu ab hostibus capta essent. ¶ Immo primum uolo: p
perabat Teuropides;ut quod maxime prætendebat:serui exirent ad compræhendendum Tranionem. Ille autem
qui hoc iam prẹuiderat:aram sibi quandam ibi uicinam animo oculis proposuerat:in quam confugeret:ne capere
tur:quod senex non aduerterat. Interim ego hanc aram occupabo: dum senex properat uocatum seruos:audit Tra
nionem dicentem:interim ego hanc aram occupabo:unde restat: dicens. ¶ Quid ita? idest cur occupare uis aram?
sciebat enim se tum demum illum habere non posse:si aram occuparet:quia non licet ad aram confugientem ui ex
trahere. ¶ Nullam rem sapis:tam sceleratus erat Tranio:ut ad omnia:& uerba & facta prompta haberet: nihil sa
pis inquit o Teuropidæ:quasi diceret:credebas fallere me:& uinciri facere: at ego plus sapio:quia mihi caui: ne id
faceres:sed aliam rationem adducit:ut adhuc senem ludificet: & ait: ego pręsidebo tibi hic in hac ara: & curabo qd
maxime in re tua est:ne illi serui Simonis:quos quæstioni:idest examinari tradere uelle ais:sint tibi quęstioni:idest i
quisitioni:& sic ludit in nomine quęstio. ¶ Quos dabit:dabit scribendum est ex codi. antiquis:& sententiæ congrui
tate:quia subauditur Simo:iuxta illud;quod supra dixit: Seruos pollicitust dare suos mihi omnes q̃stioni:& nõ da
bis:ut corrigit plodius amens. ¶ Præsidebo autem scribendum est ex codi. antiquis recto sensu:nec opus est subaudi
re uolo:ut ait plodius insulsus. ¶ Ne ulla interbitet quęstio:plodius hic se prorsus rudem:& ignauissimum ostendit:
quum scribit. ¶ Bone interbitat:& ait scribendum bona interbitat pro interuenit maxima quęstio: o pudor ingens
literatorum:codices antiqui habent. præsidem bone interbitat:quis adeo est cecus:& somno obrutus: ut plodius?
qui nesciuit elicere ex his tribus dictionibus: p̃sidebo ne interbitat:& interbitet scribendum est:non interbitat: si lati
nitati mere inseruire uolumus:& addendum: ulla: metri necessitate. ¶ Ne occupassis obsecro aram. Tr. cur? Te. sci
es. Ita scribendus est uersus: metri & sententię ratione:quæ est:ut Teuropides Tranioni dicat:sed uoce quadam hu
mana:& suadenti simili:ac blandienti:ne uelis obsecro occupare hanc aram:bono aspectu. Cui Tranio respondet.
Cur? & pręponenda est persona Tranionis. ¶ Scies. pręponenda est hic persona Teuropidę dicentis: scies quur uo
lim a te aram occupari: Plodius autem scopulis:& freto surdior:atq; incudibus obtusior: legit armati cur sient:asse
rens codices priscos ita habere:& mentitur in suum caput: habent enim codices antiqui arma cursies: ex quibus inge
nii nr̃i facilitate deprẹhẽdimus arã. cur. scies. scribi debuisse:cũ interpositiõe psonarũ:sup quo nedũ doctissimos li
teratores:sed ipsũ quoq; plodiũ iudicẽ cõstituimus. ¶ Quia eni id ita maxie uolo: hęc ẽ ratio:quã adducit Teuropi
des: pp̃ter quã nolit arã a Traniõe occupari:ut serui illi. s. quos q̃stiõi acceptur' ẽ:possint: si uoluerint ad eã arã au
fugere: quia tum se magis suspectos reddent: & tanto facilius Simonem condẽnabit argenti negati apud iudicem.

¶ Quod

¶ Quod agis id agas. Tranio loqtur agas inqt: quod agis. i. fac quod facis: & pfeq̃re: quod cœpisti. ¶ Quid tu porro uis serere negociũ: quid uis litẽ incohare: ex qua multũ tibi negocii erit: ¶ Nescis q̃ meticulosa res sit: nescis inquit tranio: q̃ sit res timoris plena ire ad iudicẽ: uidetur qdem tranio cõsulere hero teuropidæ: ut potius de plano uideas cõponere cũ Simone: q̃ ire ad iudicẽ. sed non simplex est eius oratio: nã id illi significare uult sed occulte: nolle se discedere ex ara: ne sibi eundũ sit ad iudiciũ ipsius Teuropidæ: a quo puniat. ¶ Surge dum hinc. Teuropide instat: ut Tranio surgat ex ara: & ad se eat: fingens hẽre nescio qd: quod cũ eo consulat: sed ille dolosus oia intelligens respõdet. ¶ Sic tñ hinc consiliũ dedero: q̃si dicat. Dic modo qd uelis: dabo ego tibi consiliũ etiam hinc: sedens in ara: nam & plus sapio sedens. Et ex locis diuinis dant consilia firmiora. ¶ Surge: ne nugare. Teuropides adhuc instat: ut surgat: & ait. ¶ Aspice dũ contra me. Adnutans. s. ei: & signum oñdens beniuolentiæ. ille uero cautus rñdet. ¶ Aspexi: ego inqt te aspexi satis. ¶ Vides: Teuropides signum iteꝝ aliquod ei facit: & dicit uides: cui rñdet Tranio. Video: quasi dicat: qd ni uideo: ¶ Huc si qs intercedat tertius: pereat fame: Sumus inqt ambo tu & ego: tam fraudulenti: & ueteratoriæ calliditatis ꝑpollentes: q̃ si quis interueniret: q nos eludere uellet: procul dubio periret fame: quia nihil nobiscũ lucraretur: q̃sti autẽ pro q̃stus dixit: ut tumulti. ¶ Peristi: hic tandẽ Teuropides aperte loquitur: & iratus delusum se a Tranione dicit. ¶ Dedisti uerba. i. fraudasti: & elusisti me. ¶ Qui tandẽ probe: qui me pbe emunxisti: probe enĩ scribendus est ex codi. antiquis: & recta snia: non probri: ut legit plodius: exponens q probri. i. quanto probro contra oẽm rectam grãmaticam. ¶ Videsis: satine recte nũmi huic affluunt: Ita scribendus est uersus: partim ex codi. antiquis partim ex sniæ congruitate: quæ est hæc: ut quũ teuropides dixisset emunxti me: emungere aũt non ad nasum tantũ tergendum ptinet: sed ẽt ad marsupium: queadmodũ uisus est teuropides in hoc significatu accæpisse: licet tranio dicat per irrisionẽ quandã: pfecto recte loq̃ris: uide q̃ huic nummi bene affluunt: ut ab eo accipi possint: quasi dicat: q̃o potui te pecunia emungere: si nullã habes: ¶ Immo ẽt cerebrũ quoq; omnẽ e capite emunxisti meo. Ita scribendus est uersus ex codi. antiq: & metri ratione: imo inquit senex: non marsupium tantũ: sed cerebrũ quoq mihi e capite emũxisti: & cerebrũ omnem masculino gñe protulisse uƚ: ut alibi nasum neutro. ¶ Non radicitus quidem hercle: ueꝝ etiam eradicitus: hic uersus addẽdus fuit ex uetustis codicibus: ubi ludere uƚ in duobus illis uerbis: radicitus: & eradicitus. ¶ Nunq̃ ædepol hodie inultus destinaueri tibi: nunq̃ profecto inqt ego hodie destinauerim: & cõduxerim tibi lorarios: inultus. i. qn de te supplicium sũmam: nã si legis neq̃o te hinc inuitũ abstrahere: ara; hãc oẽm igne circundabo: & sarmentis: teq; intus cremandũ curabo: legendũ est antem inultus: & destinaueri metri ratione: & sniæ congruitate. ¶ Iam iubebo ignẽ: & sarmenta carnifex circundari. Versus ita omnino scribendus est metri necessitate. & sententiæ cõcinnitate: & non: iam iube ignẽ: & carnem: ut legit plodius: multis ambagibus: & stultiloquiis dicenũ: se legere canẽ pro uinculo ferreo: & per aliam non illepidã lectionem: iube ignẽ: & a capna circundario furor hominis: q̃ se ille interdum euehit: tollitq; ultra hominis sensus. ¶ Ne faxis. Ludit adhuc illum Tranio: dicẽs: ne adduci huc ignem: & sarmenta iubeas ad me torrendum: quia elixus melior: q̃ assus esse soleo. ¶ Exemplum pessumus: quia exempla pro pœnis accipiuntur: & dixerat teuropides: exempla ædepol faciam ego in te: hoc est pœnis te multabo: & exempla etiam sunt: quæ ad aliorum imitationẽ sumuntur. ludit iterum tranio in dictione illa exemplũ: & ait: scio cur exemplum habere cupis de me: quia tibi placeo. ¶ Cuiusmodi: idest q̃ bene moratum & institutum: ille autem deludens respondet: non ad mores: sed ad membrorum compositionem. ¶ Video huc icedere: ita scribi debet ex codicibus antiquis: & metri necessitate: & sententiæ congruitate: non: uideo hic cedere: ut legit plodius. ¶ Callidatem. Et non callidamantem legendum est: ut alias diximus.

Emũgere.

Cerebrum omnem.

Exempla.

Callidates adol. Teuropides senex, Tranio Ser.



Bi somnum sepeliui, oẽmq; obdormiui crapulam,
Philolaches uenisse mihi suũ pegre huc dixit pẽm
Quoq; mõ hoiem aduenientẽ seruos ludificat' fiet.
Ait se metuere in conspectum illius accedere.
Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus,
Qui a patre eius conciliarem pacem. atq; eccum optume,
Iubeo te saluere. & saluos, quom aduenis Teuropides

Bi somnum sepeliui: Interuentu callidamantis placat theuropides. Qui filio: ac seruo pariter noxam remittit. ¶ Conciliarem, Compararem: & impetrarem. SARACENUS.

Bi somnum sepeliui. Callidamantes: ubi crapulam dormiendo concoxit: ad theuropidem habet iter: facileq; exorat: ut filio ignoscat suo. egerrime autẽ ut seruo tranioni. ¶ Somnũ sepeliui: amoui. VALLA.

¶ Omnemq; obdormiui crapulã: idest concoxi: quod perpotam ueram uinum: quã nos crapulam græci crepalen dicunt: quod nos crapulor: illi crepalo. ¶ Ait se metuere: subaudi phylolaches in patris conspectum peruenire. ¶ De sodalitate de sodalitio quod inter me & ipsum est: ac proprie sodalis conuiuiorum ut socius negociorum: & comes dicitur itineris: ac collega magistratus. ¶ Orator datus: quasi ad litem contractam actorem dicit. ¶ Conciliarem pacem. Amorem reducerem: conciliamus tamen aiunt grammatici nouis; reconciliamus ueteribus. pacem proprie dicimus: ubi bellum antecessit a paciscendo.

Sodalis q dicatur



Bi somnum sepeliui: omnemq; obdormiui crapulam. Idem genus est carminis huius scęne: quod superioris: tetrametrum uidelicet brachicatalecticum: septem pedibus constans. Introducitur Callidates adolescens: philolachis sodalis: ab illo orator ad teutopiden patrem missus: qui illum sibi: & Tranioni reconciliet: cuius intercessione: Teuropides utriq; noxam remittit. ¶ Obdormiui. Longo sopore decoxi: obdormire: & edormire signat p somnũ decoq̃re. ¶ Crapula ebrietas dr. græcũ nomẽ ẽ. & nõ latinũ. κραιπαλη apud illos dr. α κάρα qd signat caput. & παλλω q̃uo: qa caput cõcutiat. Vñ κραιπαλω: & κραιπαλιζω uerbũ signat crapulor. ¶ Huc dixit pẽm. Addẽdũ fuit dixit metri necessitate: & sniæ cõgruitate. ¶ Quoq; mõ hoiem Tranio seruos ludificatus fiet. Ita scribẽdus est uersus metri necessitate: & sniæ concinnitate: & non: is seruos ludificatus sit: ut corrigit plodius insulsus contra metri rationem: & sensum rectum non enim potest legi. is seruos: quũ in hac scæna nullus adhuc seruus nominatus sit. ¶ In conspectum illius accedere. Illius addendum fuit metri necessitate.

VGOLETUS ET GRAPA.

Obdormire.

SARACENVS. ¶ HER Ile mihi tecum. Lege her cle:non herile: & erit sermo theu/ropidi ac cõmodatior:q̃ Tranio/ni. ¶ Minis quis. Idest potes:& ua/les ad persuadendum:& impetrã/dum. ¶ Catus. Doctus:astutus. ¶ Iam minori scio prędum: Men/dosa sane lectio:legerem sic: Iam monere scio p̄dem:idest uadē spõ/sorem:& congruit cum superiori sermone aliquo modo:na3 q̄ hęc sit uera lectio:non affirmo:sed pe/riclitor:licuit enim potius sic semi/uiuum q̄ omnino mortuum locu3 relinquere.

VALLA. ¶ MITte ista hæc. Omitte quæ dicis. De deplicatis demonstrati/uis nominibus ut sũt:ista:hęc:abũ/de supra. ¶ Herile mihi tecum ca/uendum est. Cautio mihi adhibẽ/da herilis tecu3 o calidamas. ¶ Ni/mis:qui orator. cautus quippe:q nimium acutus sis orator. ¶ Sine me dum. Dum syllabica adiectio est. ¶ Enim istic captio est. In ista re capi:planeq; decipi:ac falli quis q̄ queat. ¶ Tu meam timeas uicē. Meo loco metuas. ¶ Qui sit capite candido:senem inquit habere sa/pientiam oportet. ¶ Qui amica ē. qui:idest quo sumptu: amica est: subaudi sumptu. ¶ Magis ad me impetrabilis:idest:qui magis po/tuerit impetrare actiue:ut rem im/petrabilem passiue dicimus:quæ possit obtineri. ¶ Dispudet istam ueniam. subaudi dari. ¶ Quid me fiet nunc:hoc est quodnam de me feretur iudiciu3. ¶ Verberibus cæ/dere. Percutiere: ac contundere. ¶ Lutum pendens. tanq̃ lutum ab aliquo loco pendens. ¶ Pessu3 pro/mam. pessum mittendo enecem. ¶ Quiesce hanc rem modo pete/re. supersede inquit ab eiusmodi rei petitione. ¶ Vt sit quietus sube/gero. Compulero:inquit ut quie/tus sit. ¶ Quid grauaris:idest gra/uiter fers uerbum deponens & mo/do absolutum modo transitiuum: ut cum dicimus grauor aduentu3 tuum:idest grauiter fero:& passiu/uum cuius adiectiuum grauo: ut cum dicimus ingenti grauor ho/nere. ¶ Si aliam noxiam:idest cul/pam. ¶ Huic habeto gratiam. sis callidamanti obligatus iquit:age/re gratiam uerbis est:habere gra/tiam debere cuipiam. Referre au/tem re ipsa est. ¶ Spectatores. uer/ba sunt recitantis. Fabula hęc est acta. Comœdia perfecta est.

Grauor significata.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ SALue:& tu. Quãq̃ oēs codic. hẽant. sic tale:ñ placet plodii emē/datõ scribẽris sit tale. i. si re uera sit

Peregre gaudeo. hic apud nos hodie cœnes. te. Salue & tu
Callidate. Dii te ament, de cœna facio gratiam.
Ca. Quin uenis? tr. promitte. ego iho pro te, si ire nō lubet.
te. Verbero etiã irrides? tr. qui me pro te ire ad cœnã autumo.
te. Non enim ibis. ego ferare faxo, ut meruisti, in crucem.
tr. Age mitte ista hæc. & me ad cœnã dic iturū. quid taces?
Ca. Sed tu istic quid confugisti in aram hanc inscitissimus?
tr. Adueniens perterruit me. loquere nunc quid fecerim.
Nunc utrisq; disceptator eccum adest. age disputa.
te. Filium corrupisse aio te meū. Ca. ausculta modo.
Fateor peccauisse. amicam liberasse absente te.
Fœnori argentum sumpsisse. id esse absumptum prædico.
Nunquid aliud fecit, nisi quod faciunt summi gnati.
te. Hercle mihi cauendum est. nimis orator es catus.
Sine me istuc iudicare. surge ego istic assedero
Maxume. & accipiam hãc ad me litem. enim istic captio ē.
tr. Fac ego ne metuam. ut tu meam timeas uicem.
Iam minoris fecero prædem. te. quid iam quibus modis
Me ludificatus es? tr. bene factum hercle. & factū gaudeo.
Sapere ista ætate oportet. quis capite candido capi?
te. Quid ego nūc faciã? si amicus Dephilo aut Philomótes.
tr. Dicito his, quo pacto tuus te seruos ludificauerit.
Optumas frustrationes dederis in comœdiis.
Ca. Tace parumper. sine me uicissim loqui, ausculta. te. licet.
Ca. omnium primum sodalem me esse scis gnato tuo.
Is me adiit. nam illum prodire pudet in conspectum tuum.
Propterea q̄ fecit, quæ te scire scit. nunc te obsecro.
Stulticiæ atq; adolescentiæ eius ignoscas. tuus est.
Scis solere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quicquid fecit una nobiscum fecit. nos deliquimus.
Fœnus, sortem, sumptumq; omnem, qui amica est, omnia
Nos dabimus. nos conferemus nostro sumptu, non tuo.
te. Non potuit uenire orator magis ad me impetrabilis,
Quam tu. neq; illi sum iratus. nec quoiq̃ succenseo.
Imo me præsente amato, bibito, facito quod lubet.
Si hoc pudet, fecisse sumptū, sumptū supplicii habeo satis.
Ca. Dispudet istam ueniam. tr. quid me fiet nunc iam?
te. Verberibus cædere dudum pendens, tametsi me pudet,
Interimam hercle. Ca. ego iubeo. fac istam cunctam gratiã.
Tranioni remitte remitte, quæso hanc noxiam caussa mea.
te. Aliud quid uis impetrari a me facilius perferam.
Quam ut non istunc ego fuis pro factis pessumis
Pessum premam. tr. mitte quæso. te. uidē ut restat furcifer?
Ca. Tranio? te. quin tu si sapis quiesce hãc rem mō petere.
Ego illum uerberibus, ut sit quietus, subegero.
tr. Nihil opus est profecto. Ca. age iam sine te exorarier.
te. Nolo. ca. quæso hercle. te. nolo iquã, ne ores. neq̃q̃ uéis.
Ca. Hanc modo unam noxiam unam, quæso fac caussa mea.
Quid grauaris, quasi gratiam nō cōmereã? si aliam noxiam,
Ibi utrunq; & hoc & illud poteris ulcisci probe.

ut me

Sine te exorem.te.age habe.abi impune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores fabula hæc est acta.uos plausum date.

ut me peregre aduenientem gaudeas. qa loquutio illa.sit talem:uix a romana facũdia recipi digna uidet eo sensu.Neq; placet lectio codicis Plautini & Sarraceni impressi:qui habet sic talem:neq; emẽdatio eiusdem:quę habet.sic salue:quia metri ratio non patitur:certum autem est:codices ueteres hoc loco fragmentum habere.Quare censemus legendum.Salue & tu:quod quidem sentẽtiæ pulchre conuenit:& uersus rõnem non impedit: super quo doctorum nos iudicio subiicimus.¶ De cœna facio grãm.i.cõdono:nolo tecũ cœnare. ¶ Pro te ire ad cœnaʒ autumo. Autumo.p.nigidius ex ab & ęstimo cõpositum puta:ut Gellius inqt:significat aũt modo opinor: mõ censeo:mõ affirmo:ut hic:& alibi Pla. nisi hoc factũ est perinde:ut factũ esse autumo:ut in amphi.diximus:& ita scribi debʒ:hoc loco:ut ẽt habẽt oẽs codices:non aũt autuma:ut corrigit plodius amens.¶ Sʒ tu istuc qd confugisti in aram hanc inscitissimus.¶ Callidates tranioni loqtur:quuʒ illũ in ara sistere uidisset:qd inquit: tu inscitissimus cõfugisti huc in arã?Et ita scribi debet uersus metri rõne:& sententię cõgruitate:nõ istic:contra codicũ ueterum scripturã: qui isthunc hñt:neq; absq; illa dictione hanc:sine qua uersus nõ constat:ut plodius ille iterũ futilis legit.¶ Adueniens. Tranio rñdet Callidati:q eum rogauerat:cur in arã confugisset.¶ Loqre nunc: uertit Tranio sermonẽ ad Teuropidẽ inquiens:loqre nunc quid feceris. ¶ Nunc utriusq;. Vtriusq; scribendũ est ex codi.antiqs:& sniæ congruitate:& non utriusq;: ut legit plodius.¶ Disceptator:internũcius:intermedius:q se in amicorum litem iterponit:& purgata simultate:illos iterum in grãm reconciliat: discussis:& disceptatis:quę inter illos agebant.¶ Ausculta mõ.Callidatæ uerba sunt.¶ Absente:te ita scribendũ est: & non absentẽ.¶ Nũquid aliud fecit ex codi.antiqs ita scribendũ est.non nunc qd aliud fecit.¶ Nisi qd faciunt sũmi gnati:nõ est addendũ hic gñibus:qa superfluit:& uersus nõ patitur:qd plodius non uidit.¶ Hercle mihi cauendum est:ita scribendus est uersus metri necessitate:& sniæ cõgruitate:& nõ hercle mihi tecũ.¶ Nimis orator clues catus & hoc ita scribendũ est metri:& sniæ cõgruitate clues aũt pro es:interptare:hoc ẽ nimis es bonus:& sapiẽs orator:ac scitus.Et sunt uerba teuropidę ad callidatẽ.q postea uertẽs sermonẽ suum ad tranionẽ in ara sedentẽ inqnit.¶ Surge: ego isthic adsedero:& ita scribẽdus est uersus absq; illa dictiõe dum:metri:& sniæ congruitate.¶ Et accipiã hanc ad me litẽ:ita scribendũ nos censemus metri necessitate:& snię concinnitate:nõ accipite huc ad te litẽ:neq; accipito:ut legit plodius:sine ullo sensu:& cõtra uersus rõnem.¶ Eni isthic captio est:certe inqt Teuropides hẽo suspectũ callidatem:& ualde timeo:ne in me captiões:& tendiculas pparet:dum ipensius æquo filio:& tibi fauet:surge:ego & hic sedebo tanq̃ iudex:& auditis oibus:ac tota te intellecta iudicabo.Eni autem particulã inceptiuã esse:& Seruius putat: & Lucius attestat.¶ Fac:ut ego te ne metuã:& tu meã timeas uicẽ.Hic & sequẽs uersus corrupti:ac fenestrati erant:ppterea mirum non est:si & plodius multas ambages & futiles cõmentationes circa illos facit:& Sarracenus nescit quid loqtur.Nos ita reficiendos cẽsuimus:recta lege metri:& sniæ concinnitate:q̃ est:ut Tranio dicat.Si uelles:ut ego hic discederẽ:opus esset:ut te nõ metuerẽ:& tu meã timeres uicem.i.seruus esses mihi:sicut ego sũ tibi:nam dum me tibi seruũ esse scio:& te ptãtẽ in me hẽre:non cõfido tibi.¶ Iã minoris fecero pdem.i.si ego in te hẽam tantũ iuris:quantũ hẽs in me:non curabo:ut tu mihi pdẽ des:& fideiussorẽ de parendo iuri:& iudicatũ soluendo.¶ Prçs aũt fideiussor dr in re pecuniaria:uas aũt in re capitali:quã differentiã Ausonius duobus uersibus expssit dicens.Quis subit in pœnam capitali iudicio?Vas.Quis quũ lis fuerit nũmaria:qs dabitur?prçs.¶ Quid iam?qbus modis:qd iam ex codi. antiqs ascribendũ fuit:& metri necessitate.¶ Me ludificatus es: ex codi.antiqs:ita scribi debet:& ex recta:& cõgrua snia:uertit eni Teuropides sermonẽ suum ad Tranionẽ:postquã illum ab ara excipere non potuit.¶ Benefactũ herclẽ:rñdet Tranio audacter:qa non timet uerberari:dũ in ara sedet.¶ Quis capite candido capi.i.senecta ętate:& cano capite:quo maxie tpe dẽres prudentissimus eẽ:potes a seruulo decipi?& capi adiiciendũ fuit ex codi.antiquis:& metri necessitate.¶ De philo:aut philomõtes:graues uʒ uiri mihi amici:& q me catũ:& prudentẽ rentur:& subaudi per aposiopesim:nouerint hoc mõ:mihi data eẽ uerba ab ipuro seruulo.¶ Dicito his:Tranionis uerba sunt:herum adhuc irridentis.¶ Stulciciæ:atq; adolescẽtiæ eius ignoscas:Ita scribendus uersus est metri necessitate.¶ Non delinquimus:quia dixerat scis solere illhac ætate tali ludo ludere:non delinquimus inquit.quasi dicat:non est delictum: facere eiusmodi:sed ludus quidam:quia sic ludunt iuuenes:nec in eis appellari delictum debet.¶ Qui amica ẽ. empta scilicet.¶ Magis impetrabilis:idest magis aptus ad impetrandum.& licet huiusmodi nomina in bilis:passiuam in plurimum significationem teneant:ut amabilis:aptus amari:scibilis aptus sciri:&c.tamen hic uidetur actiuaʒ habere significationem.¶ Neq; illi sum iratus.Ita scribendus est ex codi.antiquis.¶ Fecisse sumptum:dum modo inq̃t senex:hoc tantum pudeat philolachẽ:fecisse:scilicet sumptum:satis ab eo supplicii habeo.¶ Dispudet.respõdet callidates:non modo pudet illum:sed dispudet.¶ Istam ueniam:dispudet illum istam ueniam:scilicet impetrare oportere.cuperet non deliquisse.¶ Quid de me fiet.addenda est persona Tranionis:qui loquitur:& scribendũʒ de me.& non me:& metri necessitate:& sententiæ congruitate.¶ Lutum: cœnum:sordes:uocatiuus casus ẽ.¶ Tametsi me pudet me addendũ est eisdem rationibus.Ego iubeo.intercedit callidates pro Tranione.¶ Hanc noxiã:hanc culpam: hoc peccatum.Et scribendũ est noxiam:& non noxam necessitate metri:& etiam ex antiquis codicibus.¶ Quam ut non isthunc ego suis pro factis pessumis:ita scribendus uersus est metri ratione:quoniam aliter non cõsisteret.¶ Pessuʒ pmam:pedibus conculcem.pessum aduerbium significat retrorsum:ut pessum eo:hoc est cedo:sine retrocedo & interdum significat deorsum:quasi ad pedes:unde fit pessundo:qd significat conculco.¶ Mitte q̃so Tranionis uerba sunt:& sub audiendum:hanc noxiam:& non ascribendum est:tu me:superfluunt eni duæ illæ dictiones.nec uersus illas patitur:quod plodius nõ aspexit.¶ Quin tu si sapis quiesce.Teuropidæ uerba sunt ad calliten:& ita scribẽdus uersus est: ut integer fit.¶ Nihil opus est profecto. Tranionis sunt uerba:& addendum fuit est metri necessitate. ¶ Nolo inquam ne ores.Ita scribendus uersus est:& non nolo nunquam oras ex codicibus antiquis:& sententiæ congruitate.¶ Hanc modo unam noxiam.quæso fac causa mea.ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis:& metri ratione:& sententię concinnitate:remitte inquit unam hanc solam noxiaʒ:quęso ut facias amore meo:& causa mea. ¶ Si aliam noxiam admiserit:scilicet.¶ Age habe: abi:impune. Teuropides Callidatæ pcibus delinitus ei concedit impunitatem Tranionis: deinde Tranioni ait.abi impune:& huic habeto gratiam.

Autumo.
Disceptator.
Clues.
Enim.
Vas.
Impetrabilis.
Noxia.
Pessũ

SARACENVS. GEminos hẽbat filios ciuis Siculus:quoꝝ alteꝝ menęchmum: alteꝝ uocauit Sofidem:li eiufdẽ erant ętatis:& formæ:Menæchmũ pater tarentũ ducit. Is dũ illic forte fierẽt fpectacula aberrat a pr̃e:quem mercator epidãnenfis fuftulit:fecũq; ducit epidãnum:& eum filiũ adoptat fibi:uxore:bonifq; dotatuꝫ relinquit hęredẽ:pater igit̃ eum amififfet filiũ prę ægritudine paucos poft dies morit̃: ĩ firacufas nũcius:auus paternus:qa furreptũ dixerat:fofidi fupftiti indidit nomen menæchmi. Is inftituit q̃rere germanum frẽm: multas pagrat urbes:tandẽ cum feruo meffeniõe epidamnũ uenit:ubi alter erat germanus frater iã ea ciuitate donatus:hic erat amore meretriculæ captus:erotiũ:cui nomẽ erat:apud quã dum una cũ peniculo parafito cõuiuium parat. Aduemẽs Menæchmus alter aduena excipitur pro fratre in meretricis domo:ibi iurgat̃ a fratris uxore atq; ipfius focero. Mirat̃ aduena fe ab his interpellari:quos non nouerat. Tandẽ ut fe ab illis eximat:infaniam fimulat:hunc focer Menęchmi fuum geneꝝ credens:cum uidet infanum factũ a feruis cõpręhendi iubet:atq; accerfiri medicum: ille aufugi. Interea aduenit ciuis menęchmus:& pro infano capit̃:accurrit meffenio hunc ratus captũ herum: eumq; liberat a captoribus. Sicq; ludi utrinq; fiũt:donec cõuentus fimul fratribus ipfi meffenionis interuentu:& opa agnofcũt feinuicẽ:feruufq; ob id meffenio emitit̃ manu.

ℭ Argumentũ in menæchmis.

VALLA. MEreator fieulus ex fyracufis mofcus noie ex Theufimarcha filios habuit geminos:quorum uni menęchmo: alteri fofidi nomen indidit. pt̃ tarentũ petens mercimoniis fecũ menęchmũ ducens. is cũ tarenti fierent ludi a pr̃e aberrans fublatus ab epidãnenfis epidãnum aduehit̃:adoptiuũq; filium facit. uxorem ei locat in multis diuitiis:moriẽfq; bona cuncta fua ei reliqt. Eius aũt pt̃ præ filii amiffi ægritudine nauigans morit̃. Auus pueroꝝ id pcipiens puero alteri:q domi erat fofidi nomẽ menęchmo indidit:q natu grandis fcũs cõftituit q̃ maxie ab ipfo fieri poffet:ubiq; difqrere:an frẽm ufquã uiuũ poffet cõperire. Cũ igitur epidamnũ cum feruo meffenione pueniffet:ab amica fris fui ob fiñitudinẽ creditus amator fuus menæchmus inuitatus: cũ ipfa prãdit: fiñitudine quoq; ibidẽ menęchmi uxor:uxorifq; pt̃ decepti lites mouẽt:ambobus tandẽ pñtibus:uter illoꝝ maritus effet:illius dinofcit̃:fofidefq; menæchmũ fecũ auehit frẽm.

ℭ Noium ethymologiæ.

VALLA. MOfcus. Vitulũ fignificat pariter & ftirpem:quia ftirps erat fuoꝝ filioꝝ. ꝑ Sofides. Quia feruatus dominã fofo feruo fignificat. ꝑ Menęchmus. qa meno maneo:& ęchmi cufpis dr̃:qd in cufpide fœlicitatis permanferit. ꝑ Mefenio feruus. Quia ex mefena ficula ciuitate:nifi fit qa mefos medius dr̃ & nus mens: qd inter duos frẽs fĩles mentẽ fuam iudicẽ adhibuerit. ꝑ Erotiũ meretrix. q̃fi amatorcula. nam eros erotos amor dicitur. ꝑ Peniculus. parafitus:quia pẽnem ueteres caudam dixere. unde peniculus: quo menfæ tegẽtur. quod in menfa quicquid paratum effet:ab eo tergeretur:atq; deuoraretur. ꝑ Cylindrus. coquus:quia cylizo uoluo fignificat:in omnes fiquidem fe uolutabat partes:quo dominę erotio menæchmoque fubferuiret. ꝑ Saccrus feruus. Quafi fcutigerulus. ut alibi Plautus. Nam facos fcutum fignificat:& hęro tollo.



SARACENVS. MErcator ficulus:Cuius nomẽ mofcus erat. ꝑ Gemi filii dñr gemi duo:& gemini ex uno utero:unoquoq; die editi. ac cõfĩles:ut hoc loco itelligi põt. ꝑ Surrepto altero:Cui nomẽ menęchmus. ꝑ Illi:q domi ẽ. Qui dicebatur fofides:cui poftmodũ a noie furrepti fris inditũ eft nomen menęchmus. ꝑ Hic fuerat auitus:Nã q fofides dict⁹ fuit:educat⁹ ab auo. ꝑ Menęchmũ aduenã. Eundem dicit:q reperiundi fris gr̃a uenerat epidãnum. ꝑ Hi fe cognofcunt:li fcribenduꝫ eft: non aũt ni:uel hi:nã ultimus uerficulus ab i lr̃a incohãdus eft:ut ex primis lr̃is argumenti (ut alias monuimus) indicetur nomen comœdię menęchmei pro menęchi:ficut capteiui pro captiui.

M.ACCII PLAVTI MENAEHMI.

ARGVMENTVM.

VALLA. MErcator ficulus. mofcus. ꝑ Cui erãt gemini filii. Sofides:& Menęchm⁹. ꝑ Subrepti. menęchmi. ꝑ Illi. fofidi. ꝑ Etis. fofides. ꝑ Poftq̃ adoleuit. Adolefcẽs euafit. ꝑ Hic fubaudi:q q̃ritur. ꝑ Aduenam. fub audi fofidem. ꝑ Credunt ciuem menęchmum: cum epidamnũ uenit fimilitudine falfi credunt menęchmum. ꝑ Meretrix. Erotiuꝫ. ꝑ Vxor & focer. fubaudi: menęchmi eius.



Ercatos ficulus. Quoi erant gemini filii.
Ei furrepto clam altero, mors obtigit.
Nomen furtepti illius illi indit, q domi ẽ,
Auos paternus. facit Menæhmũ Sofidem.
Et is germanũ, poftq̃ adoleuit, quæritat.
Hic fuerat alitus, ille furrepticius.
Menæhmum ciuẽ credũt omnes aduenã.
Eumq; appellant meretrix, uxor, & focer.
Iife cognofcunt fratres poftremo inuicẽ.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭ Ei fubrupto clam altero:claꝫ ppofitio afcribẽda ẽ:ut uerfus integer fit:cui pes un⁹ deficeret:& hoc a Pio interpte ignoratũ eft:relicto ppterã uerfu ipfo mutilo:& cũ qnq; tñ pedib⁹ icui fex oino deãnt̃:hita trimetri iãbici rõne. ꝑ Nomẽ furrepti illi⁹ illi ididit:& hic: illi⁹s afcribi debet ratione eadem metrica: nam pes quoq; unus idẽtidem huic uerfui deficeret a Pio non perpenfus.

ℭ Salutẽ



Alutem primũ. Ex prologo facile percipi potest: fabulam hanc sumpsisse Plautum ab epicharmo poeta siculo: indiciũ faciunt uerba ipsa: quæ sequunť: atq adeo hoc argumentũ græcissat: tñ nõ atticissat. uerũ sycilicissat secutus. n. Pla. est epicharmũ: ut refert Hora. in epistolis: Plau. ad exẽplar siculi ꝓperare epicharmi. ¶ Græcissat. Multa dicunť apud græcos fuisse dicendi genera. atticũ in primis: qd politum: & excultum erat: æolicum: ionicum. doricũ: & cõe: dixit aũt græcissat: & sycilicissat: ꝓpterea ꝙ syciliæ pars illa quondã magna græcia uocitata est. ¶ Elogiũ. Testificatio ẽ alicuius rei honoris: uel uitupationis causa. ¶ Nõ modio: neq trimodio. Semp suarũ facetiarũ est memor Pla. iocosa eni est allusio: ad illud demensum dabo: qd a metior uerbo deriuatum designat æquatũ: & mensuratũ: per quandam uero translationẽ hoc loco planissime enarratũ. ¶ Benignitas. Copia: abundantia: nã benignam terrã fertilem dicimus: & abundantẽ: & fructus uberrimos ferentẽ: Plin. de terra ægypto locut?: nulla est benignior tellus: nullus ager feracior. ¶ Mãmam. Var. mãmam lactis fugientẽ poscere puppũ dixit. ¶ Internosse: Est internoscere alterũ ab altero discernere. ¶ Mater. Et ꝑ genitrice: & pro nutrice ponitur: ut hoc loco. ¶ Geminũ alterum: Menæchmũ uidelicet. ¶ Tarentũ. Huius nobilissimæ: & potẽtissimæ quondam ciuitatis meminit trogus: strabo. Plin. a parthenijs cõditæ: cuius aliqñ amplissimæ opes fuere: rẽ suam ciuilẽ populari potestate gerẽtis: classe sua tarentini cunctos superarunt accolas: pedites ad. xxx. millia in expeditionẽ misere: equitum tria millia: ductores equitum mille: pythagoricam disciplinam amplexati sunt: quã in primis architam: q eiusdem ciuitatis diutius princeps eminuit: inde posteriorib? annis illecebrosæ inualuere deliciæ ꝓpter fortunas nimiũ secundas: adeo ut plures totius populi ludos: festasq celebritates quotãnis agerent q̃ reliquos anni dies: eã ob rem in deterius urbanũ regimen ferebatur: cuius flagitiorum unum hoc fuit documentum: ꝙ externis uti imperatoribus coacti sunt: hæc & alia strabo in. vi.

SARACENVS.

Dicẽdi genera apud græcos.

Tarentum ubi locorũ

PROLOGVS.



Alutem primum iam a principio propiciam
Mihi atq uobis spectatores nuncio.
Apporto uobis Plautum lingua, non manu,
Quæso ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atq animum aduortite,
Quam potero in uerba conferam paucissima.
Atq hoc poetæ faciunt in comœdiis.
Omneis res gestas esse athenis autumant.
Quo uobis illud græcum uideatur magis.
Ego nusq̃ dicam, nisi ubi factum dicitur.
Atq adeo hoc argumentum græcissat tamen,
Non atticissat, uerum sicilicissitat.
Nunc argumentum uobis demensum dabo,
Non modio, neq trimodio. uerum ipso horreo,
Tantum ad narrandum uostra adest benignitas.
Mercator quidam fuit SYRACVSIS senex.
Ei sunt nati filii duo gemini.
Ita simili forma pueri, ut mater sua
Non internosse posset, quæ mammam dabat.
Neq adeo mater ipsa, quæ illos pepererat.
Vt quidem ille mihi dixit, qui pueros uiderat.
Postq̃ iam pueri septuennes sunt, pater
Onerauit nauem magnam multis mercibus.



Alutẽ primũ iã a principio ꝓpitiã. Plautũ ligua ñ manu: ñ exscriptũ inqt eius librũ: sed lingua mea pronũtiatũ. ¶ Benignis accipiatis auribus, i. liberas nobis aures ꝓbeatis: benignitas siqdẽ est liberalitas. ¶ In uerba cõferã paucissima: qd argomentũ inqt attinet paucissimis uerbis uobis explicabo: attẽdenda ẽ poetæ copia: q i tot comœdiarũ argumẽtis tam uario explicandi ũtatur gñe: ut nusquã ulla appeat silitudo. Cis res gestas esse athenis autumant: qm athenis freqntissima poematũ recitatio: & ibidẽ iudices electissimi fuere: & dicẽdi genus aticũ: cuncta alia gña anmre dixerũt fieri athenis cũcta dixere. ¶ Græcissat: græcũ tamen eloquiũ. ut Priscia. latinos consuesse z lřam geminum ss conuertere ut patrisso pro patrizo: ita ergo græcisso pro a græcizo. utitur nãq ut græci inquit z ita latini ss gemino. Vtcũq ita Priscia. inuenimus tamen Ciceronem per z litteram enunciare: uelut in primo de diuinatione. Est profecto quiddam etiam in barbaris gentibus propherizans: ꝓsentiens: atq diuinans. ¶ Non aticissat: idest non atico: quod longe lautissimum est: ꝓcipua nãq oratorum græca dicendi genera. Cicerone dicente tria habita sunt: quorum longe electissimum dictum aticum est: utpote sanissimum: integerrimumq: nihil hñs affectatũ. Scdm rhodiũ. Tertiũ asiaticũ. Præferri alabandẽse: utpote turgidũ: & inflatũ: & spũs elatiõe gaudẽs. At poetarũ multiplex nec humilius ullũ q̃ doricũ: quo pastores usi sũt. At ẽt plærisq mathematici. In hoc gñe est siculũ: qd Plau. sicilicissitat inqt. ¶ Huic argumẽto elogiũ. Dr elogiũ: ut qdã arbitrãť: eulogiũ attestatio honoris siue uitupationis de aliq̃ re. Qui. si exhæredatũ a se filiũ pr testatus fuerit elogio. ꝓpterea qd meretricẽ amaret. Cicero in pisonẽ. At hoc nusq̃ opinor scriptũ fuisse. In illo elogio qd te cõsule in sepulchro. R. P. incisũ est: uelitis: iubeatis: ut nõ qd. M. Cicero uersũ fecerit: sed qd uindicarit. ¶ Neq trimodio: triũ mẽsura modiorũ. ¶ Verũ ipso horreo. Vbi asseruanť frumenta in cõtignatiõibus: ab eo: qd est horo. i. custodio a græcis dictũ. ¶ Internosse posset. inter ipsos facere discrimen. ¶ Quæ mãmam dabat. mřem ergo nutricẽ dicit. ¶ Nauẽ magnã multis mercibus: Dicimus onero nauẽ mercibus: & onero merces naui. Virgilius: Vina bonus quæ deinde cadis onerarat acestes.

VALLA.

Modus loquendi antiquorum.

Eulogium qd sit.

¶ ATq hoc poetæ faciũt in comœdiis: mirari ẽ Piũ interp̃tẽ addi dẽre: ut asserẽtẽ: ac legia: atq hoc ut poetæ. qd. n. hi ea dictiõe opus ẽ: qũ integra clarissimaq sñia ẽ: nec alio idiget admiculo: qd ꝓferti legentiũ offuscet mentẽ. ¶ Sicilicissitat. ñ sicilicissat scribendũ est metri necessitate: qd a Pio non est aiaduersũ legente sicilicissat: & multis uerbis de eo uerbo mẽtionẽ faciẽte. ¶ Huic argumẽto. hic uersus apte supfluit: ut legẽtibus facile notũ est: q̃q̃ Pius illum legat: ac multa sup illo uerba faciat. ¶ Tantum ad narrandum uestra adest benignitas: ita scribendus est uersus: & uestra

VGOLETVS ET GRAP.

Imponit alterum geminum in nauim pater.
Tarentum auexit secum ad mercatum simul.
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc uenit.
Mortales multi ut ad ludos conuenerant.
Puer inter homines abertauit a patre.
Epidamnensis quidam ibi mercator fuit.
Is puerum tollit. auehitq; in Epidamnum,
Pater eius, postq̃ puerum perdidit,
Animum despondit. atq; is ægritudine.
Paucis diebus post tarenti emortuost,
Postq̃ Syracusas de re ea rediit nuncius
Ed auom puerorum, puerum surreptum alterum,
Patremq; pueri post tarenti esse mortuum.
Immutat nomen huic auos gemino alteri.
Ita illum dilexit, qui surreptus est, alterum.
Illius nomen indit illi, qui domi est.
MENAEHMO idẽ quod alteri nomen fuit.
Et ipsus est eodem uocatus nomine.
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore uidi flagitarier.
Ne mox erretis, iam nunc prædico prius.
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Vt hanc rem uobis examussim disputem.
Siquis quid uostrum Epidamni curari sibi uolt,
Audacter imperato, & dicito, sed ita
Vt det mihi unde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit.
Qui dederit, magis maiores nugas egerit.
Verum illuc redeo. unde abii. atq; uno asto in loco.
Epidamnensis ille, quem uobis dudum dixeram,
Geminum illum puerum, qui surripuit alterum.
Et liberorum, nisi diuitiæ, nihil erat.
Adoptat illum puerum surrepticium
Sibi filium, eiq; uxorem dotatam dedit.
Eumq; hæredem fecit. quom ipse, obiit diem,
Nam rus ut ibat, ut multum forte pluerat,
Ingressum fluuium rapidum ab urbe haud longule,
Rapide raptorem pueri subduxit fides.
Abstraxitq; hominem in maxumam malam crucem.
Ita illi diuitiæ euenerunt maxume.
Atq; istic habitat geminus subrupticius.
Nunc ille geminus qui Syracusis habet,
Hodie in Epidamnum uenit cum seruo suo
Hunc quæritatum geminũ germanum suum.
Hæc urbs EPIDAMNVS est, dum hæc agitur fabula.
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum.
Sicut familiæ mutari solent quoq;.

adest benignitas pro uestra adsit benigni
tas legendũ. non argumẽtum adest beni
gnitas: nã ea dictio argumẽtum nõ est in
priscis exẽplaribus: neq; necessaria: neq;
cõcinna admodũ fuerit: si adhibeat. Sed
Pius interpres hmõi nõ uacauit: quum ta
men huic uni uacauerit: ut diceret: in pri
scis exẽplaribus: tanta non tm̃ legi: qua in
re aperte mentitus est: quũ codices omnes
tantum habeant. non tanta: super quo le
gentium sit iudicium.

SARACENVS. ¶ ILLum alteq;. s. sosidẽ. ¶ Epidãnẽsis.
Pyrrachiũ ubi lo co q; Dicitur epidãnũ dyrrachiũ: romani no
men mutauere: qa uelut in dãnum ituris
omẽ id uisu; est: de qua ciuitate meminit
Strabo i septimo: epidãnus quã corcyrei
cõdidere: hoc tpe dicta dyrrachiũ ab che
rõnesso: ubi sita est: nacta uocabulũ: itidẽ
factũ ẽ de segesta oppido sycilIæ author
Fest. qd ãtea egesta uocabat ab egesto ibi
eneæ præposito: cui præposita. s. lra est:
ne obsceño noĩe appellaret. id qd etiã de
maleuento factu; est: quod nunc beneuẽ
lum dicitur. ¶ Stracusas. Vrbs est sycili
Stracusæ ubi loco q; nota quondã diuitiis opulẽta: quã Stra
bo memorat ad tm̃ cumulum diuitiaru;
euasisse: ut iam in prouerbio dissemina
retur: cum ad locupletes & sumptuosos
loq̃retur: uobis ne quidem decima syra
cusana adest. ¶ Animum despondit aqs:
Hunc locum mendosum arbitramur: nã
si hoc modo legatur nimis frigidus pro
ueniet intellectus: nam si proprietatẽ uer
borum seruare uolumus: & quid sit ani
mum despondere uerius pẽsitare: hoc pa
cto legendum erit animum despondit: at
q; is ægritudine paucis diebus post taren
ti est mortuus: est enim proprie animũ de
spondere omnem uiuendi spem omitte
re: & ueluti ex desperatione mori. Plaut⁹
item in milite: ne ue despondeat animum
dixit: idest ne desperet: & salutis spem de
ferat. ¶ Examussim: Est amussis fabroq;
regula: quam architecti cum opus pro
bant rubrica illinũt: unde examussim ali
quid fieri dicimus: cum id ad regulã pen
sitat: & examinatur: Varro. amussis est
æquamen leuamentum: apud fabros ta
bula quædam: qua utũtur ad saxa coag
mentata. Plaut. alibi: amussitata dixit. i.
examinata. ¶ Nam nisi. Sensus est. quod
eorum causa: uel qui erunt: uel qui non
erunt daturi pecuniam. nihil omnino sit
facturus. ¶ Quam ipse obiit: Pro postq̃
ipse obiit.

VALLA. ¶ IMPOnit. geminum alterum: subau
di menęchmum. ¶ In nauem pater. mo
scus inq̃ impono in nauem hanc rem: & i
pono naui: q̃q̃ impono cum datiuo etias
Impono quomodo cõstruatur significat fallo. Iuuena. Facile est barba
to imponere regi. & Martialis. Imposuit
nuper mihi caupo rauenne. ¶ Apud ma
trem domi: subaudi theusimarcã. ¶ Ani
mum despondit aquis. i. nauigat. ¶ Ae
gritudine: mœsticia. ¶ Puerum subductum. Menęchmum clam sublatum. ¶ Vidit flagitarier: sepius iterata uoce
uocari

uocari:urbane dictum. ¶ Ne mox erretis:hoc ad spectatores recitator dicit. ¶ Pedibus redeŭdum est mihi: idest uer sibus:qui pedibus concludŭtur. ¶ Examussim disputem. Integre discutiam. ¶ Vt det. subaudi pecuniam. ¶ Qui nõ argentum dederit:quia argentum amiserit. ¶ Nugas egerit:nihil profecerit. ¶ Vxorem dotatam:hæreditatis dote locupletatam. ¶ Quam ipse obiit diẽ:deest prius. ut sit priusq̃ uita decessit. ¶ Raptori pueri:qui rapuerat menęchmum. ¶ Subduxit fides:pro subducta est fides:ut ipse puerum subduxerat. ita inquit Nonius:raptorem subduxit. ¶ Syracusis habet. habitat syracusas:habito enim huic loco:& hunc locum dicimus. ¶ Sicut familiæ quoq; solent mutari:nam nomina imutantur: cum a familia in familiam fit transmutatio.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ IN epidamnum:metri necessitate addenda est præpositio in: nam claudicaret uersus:quum epidamnus primas duas habeat breues:quod Pius interpres non uidit. ¶ Pater eius illum:illum addendum est metri necessitate:cui pes unus deficeret. id quod Pius non aduertit. ¶ Atq; ea ægritudine:ex codicibus antiquis:& recte sententiæ concinnitate: & non aquis ægritudine. ut Pius perperam:& male legit. ¶ Subruptum: ex codicibus antiquis. & non subductum: ut Pius legit. ¶ Post tarenti: addendum est post: ne uersus claudicet:quum tarentum prima breui cõstet:quod a Pio interprete non est uisum. ¶ Epidamni curari sibi uolt:ita scribi debet uersus ex codicibus antiquis: in quibus epidamni plane legitur: uolt autem non uelit necessitate metri scribendum est. qui non constaret:si uelit scriberes:pręterea grãmaticæ iniuria fiat si epidamnum legas:ut Pius legit:utroq; in loco grauiter lapsus. ¶ Vt det mihi unde curari: mihi necessitate metri ascribendum est:pes enim unus deficeret:quod Pius non uidit:legens mutilum uersum. ¶ Nam nisi qui argẽtum dederit:nugas egerit. Qui dederit. magis maiores nugas egerit. ita scribendi sunt ambo uersus ex recta & concinna sententiæ rectitudine: & uersuum necessitate:nec in primo est scribendum non:nec in secundo nam nisi:quæ utiq; uerba superfluunt: & uersuum mensuram iugulant:quod a Pio interprete sordido non est pẽsitatum. ¶ Quem uobis dudum:addendum est uobis ad metri integritatem. cui pes unus deficeret a Pio interprete non perpensus. ¶ Ita illi:addendum est ita: ad metri integritatem:cui pes unus deficeret a Pio ignoratus. ¶ Atq; istic habitat: atq; addendum est ratione uersus exigente:ne uno pede mancus ambulet:ut Pius passus est. ¶ Sicut familię mutari solent quoq;: ita scribendũ hunc uersum potius censemus:& ex metri: & sententiæ congruitate:q̃ ut Pius scriptũ reliq̃t:quoq; solent mutari mõ:nullo recto sensu: nobis quidem liq̃do.

Epidamnũ

Examussis

PRIMVS ACTVS.

Peniculus. Parasitus.

IVuentus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo,
Homines captiuos, qui cathenis uinciunt,
Et qui fugitiuis seruis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt mea quidem sententia.
Nam homini misero malum si accedit ad malum,
Maior lubido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex cathenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti ianuam lima perterunt.
Aut lapide excutiunt clauom. nugæ sunt meræ.
Quem tu asseruare recte ne aufugiat uoles,
Esca atq; potione uinciri debet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi quod edat, & quod potet, præbeas,
Arbitratu suo affatim quotidie,
Nunq̃ ædepol fugiet, tametsi capital fecerit,
Facile asseruabis, dum illo uinclo uincies.

SARACENVS. Pẽniculus quid sit

IVuentus nomẽ. Primus prodit in comœdia pẽiculus parasitus:cuis ingeniũ non minus scienter q̃ festiuiter Pla. exprimit:dicit̃ pẽniculus q̃si spongia: & pẽniculus a pẽne:est enim pẽnis cauda: ex caudaȝ nãq; extrẽitatibus fiunt pẽniculi:siue pẽnicilli: q̃bus pingunt:uel detergunt:siue albariũ inserunt parietibus:qui uocant̃ pẽniculi tectorii:ut Plau. in milite:pẽniculuȝ tectoriũ dixit:aliter pẽniculua: pro uirili membro ponit̃:ut infra ipse Plau. edocebit:meum pẽniculuȝ lusdulo saluum fero:quod similitudinẽ caudæ gerat pẽnis. ¶ Affatim. Vberti:abũdanter. ¶ Etsi capital fecerit. Idest rem capitalem cõmiserit:propter quã pœna capitis sit plectendus est: q̃ppe capitali:quod capitis suppliciũ meretur.

VALLA.

IVuentus nomẽ. Parasitus pẽniculus:ut mos parasiticus ẽ: de crapula loquitur: improbatq; illos:qui homines uinciant: quod existimet esse faturandos:siquidem nulla uincula possint quemq̃ arctius tenere:q̃ escaria.

Pẽnis qd sit

¶ Quãdo edo detergẽ. ostendimus pẽnẽ a ueteribus caudã dici. unde peniculus qđ cauda quis tergeant̃. ¶ Cõpedes. uincula pedũ sicut & pedicas dicimus. ¶ Maior libido. Impensior cupiditas. ¶ Cũpediti. cõpedibus astricti. ¶ Ianuam: qua occluduntur. ¶ Lima pterũt. Lima inq̃t iminuunt:ut inde effugiãt. ¶ Rostrũ deliges: os inq̃t ligato hoĩs:ubi mẽsa affuerit copiosa. Tũ. n. reuinxeris:ne effugere nõ possit. ¶ Affati. ¶ Copiose quãtũ q̃s fari queat. ¶ Et si capital fecerit. Duplex erit sensus:aut si cõgregarit opes suas oẽs: si aut rem capitalem incurrerit. Nam rẽ capitalem cõmittere nihil aliud est q̃ eo modo delinquere: ut capite: idest uita puniendus uideatur: cui opinioni Noni. astipulatur.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ MAlũ si accidit ad malũ ita cõsequentia se uerba scribẽda sunt: & nõ: si ad malũ accedit malũ: ut scribit Pius commẽtator insulsus nõ aduertẽs: eo mõ uersum uno pede mutilũ fieri. ¶ Ianũ lima pterẽt. Est ope pciũ ieptias Pii iterptis ruminare. is. n. hoc loco: pterẽt legẽs: noniũq; ita legẽtẽ adducẽs: ianuã lima pterẽt. legẽtes inscitia opletus fallit: nã nonius: nõ ianuã inq̃t. sed anũ codices: ãt ueteres hñt ianuȝ: nõ ianuã & ppterea legẽdũ potius est ianũ q̃ ianuam: q̃ñ q̃dẽ si ianuã legas. pterẽt legi nõ pt: nã uersus syllabæ unius abũdãtia peccaret: ianũ aũt q̃ sit deus pricipioȝ oius p ianua accipi nemo negetea quo & ianua ipa domus pricipiũ deducat̃. Vñ nõ iepte dictũ sit si ianũ lima pterẽt: p ianuam limæ dissectione fractam: & apertam trãseunt: & sic fugiunt dixeris. ¶ Nugæ sunt meræ scribendum est: & non: nugæ sunt hæ: si uersus integritatis ratio habeatur: qui quidem mancus: mutilusq; esset: id quod Pius interpres non uidit. ¶ Dum illo uinclo: illo: & non eo scribendum est metri necessitate: quod Pius non uidit.

CATE: Docte. Fabre. Astute: & arte quadam. Meo malo a mala sustuli: Hoc est: quod in damnum: & iacturã nihilominus suã egerit: ut pallã ab uxore mala surripuerit. Auerti p̃dã Trãslatio est ab his: q cũ magnũ aggrediunt facinus: nullũ eorũ uirtute ꝑpetiunt incõmodũ. Nrm sociũ. Pro nostrorũ sociorũ. Istac. s. p̃da. Præsidiũ Quod auxilii: gr̃a ꝓ salute alicuius ꝑponit. Geniũ meũ. Meũ numẽ. de genio mẽtio alibi hita est. Ois articulos. Oẽs partes: sunt. n. articuli partes minores corporis. Luculentũ. Pulchrũ: bonũ: ꝑspicuum a luce: & inde etiã luculẽtitas: quo uerbo usus est Luci. Nonii testimonio uide luculentitatẽ eius: & magnificentiam. Quis is coxit. De his facile parasitus loqtur q̃ sibi fieri uult.

SARACENVS.

Luculentũ quid sit

Conferre omnes gratulantes, quia pugnaui fortiter.
Hanc modo uxori intus pallam subripui. ad scortum ferõ.
Sic decet dari. facete uerba. custodi cate.
Hoc facin⁹ pulchrũ ẽ. hoc ꝓbũ. hoc lepidũ ẽ. hoc factũ ẽ fabre.
Meo malo a mala abstuli. hoc ad damnum defertur.
Auorti prædam ab hostibus nostrum salute socium.
Pe. Heus adolescẽs, ecqua in istac pars mihi ẽ ꝑmii? Me. perii.
In insidias deuoni. pe. imo in præsidiũ, ne time. (portunitas.
Me. quis hõ est? pe. ego sum. Me. o mea cõmoditas. o mea op
Salue. pe. salue. Me. qd agis? pe. teneo dextra geniũ meum.
Me. Non potuisti per tempus magis aduenire, q̃ aduenis.
pe. Ita ego soleo. cõmoditatis omnis articulos scio.
Me. Vin tu facinus luculẽtũ inspicere? pe. qs id coxit coquos?
Iam sciam siquid titubatum est, ubi reliquias uidero.
Me. Dic mihi nunqd uidisti unq̃ tabulam pictam in pariete,
Vbi aquila catamitum raperet, aut ubi uenus adoneum?
Pe. Sæpe. sed qd istæ picturæ ad me attinẽt? Me. age me aspice
Ecquid assimulo similiter? pe. quid istic est ornatus tuus?
Me. Dic hominem me lepidissimum esse. pe. ubi esuri sumus?
Me. Dic mõ hoc, quod ego te iubeo. pe. dico, hõ lepidissime.
Me. ecquid audes de tuo istuc addere? pe. atq; hilarissume.
Me. perge porro. pe. non pergo hercle, nisi scio qua graria

Vbi aqla catamitũ raperet. Tangit raptũ pueri ganymedis in cœlum a Ioue turpiter amati: quẽ catamitũ appellat pueri eni icesti sũt catamiti dicti. Venus adoneũ. De adone puero a uenere dilecto fabellã describit Oui. in. x. metamor. cuius pulchritudine adeo uen⁹ delectata est: ut secũ illũ cõtinue in uenationibus habuerit: quẽ ab apro interemptũ mutauit in florẽ. Eqdẽ assimulabo. Quã ab uxore surripuerat induerat uestẽ: daturus amicæ. Vbi sepulchrũ: Locũ. s. occultũ: & ꝑeitissimũ in quo in cõuiuiis & compotationibus ois absumẽdus sit dies. Incẽdo rogũ. Perstat in eadẽ metaphora. i. me cõsodalẽ: & coadiutorẽ ꝑbeo ad conterendũ: & cõburẽdũ dies. Ad umbilicũ. Ad meridiem: nã uelut umbilicus mediũ nři corporis: siue cuiusq; alterius rei dicit (nã ab umbone media clypei parte umbilicus deducit) sic ad mediã cœli plagã: cum ꝑuenerit sol: ad umbilicũ uenisse diẽ dicimus: appellatus ꝑterea est umbilicus paruulus circulus designatus ad uẽtos dignoscendos Plinio authore: qui ait ꝑ huius mediã lõgitudinẽ duci sarculo sulcum uel cinere lineam: mediamq; circũscribi circulo paruulo: qui uocat umbilicus: astronomi quoq; inter maiores stellas nominant andromadæ umbilicum in arietis. xxii. gradu. Martialis in alia significatione capit umbilicum in fine quarti libri epigrammaton: cum dicit: ohe iam satis ohe libelle: iam peruenimus usq; ad umbilicos: idest ad finem: ut placet porphyrioni.

Sepulchrũ quid sit

Vmbilicus quid sit

OPPVgnaui fortiter hãc: strenue cũ hac pugnaui. Palã subripui. Vestimẽtũ: quo mulieres palã ituræ uti solẽt. Meo malo: qa meo ipendio. A mala uxore mea. Auerti p̃dã ab hostibus. Capit similitudinẽ ab exercitibus freqũter Plau. ubi qd interuenit sollicitudinis. Nroꝝ salute sociũ. pro socioꝝ. Ex Cicerone hanc syncopã supra abũde ostẽdimus. Perii. in insidias deueni: & hoc a militibus petitũ est: a qbus in insidias deueniť. Imo in p̃sidiũ: ne time. Qui aliquo in loco milites statuunť: ut eum tueanť p̃sidii nomen obtinẽt: ait ergo parasitus: ne time: qa non in hostes incidisti: nõ metuas isidias: sed in socios qui tibi sint opitulaturi. Ois articulos scio. Minima quæq; itelligo: quæ cõmoditati cessura sint. Quis id coxit coquus. Cũ menæchmus interrogasset parasitũ: nũ rẽ luberet inspicere luculẽtã. Hoc ad uxoris uestimẽtũ referens parasitus nihil luculẽtũ arbitratus: nisi qd ad cibũ: potũq; ꝑtineat iterrogat quis id coquus coxerit. Nã si qd delictũ sit: statim cognituꝝ se dicit. Vbi reliqas uidero. i. qd supfuerit. Vbi aqla catamitũ raperet. Catamitũ pro ganymede ueteres dixere latini: raptũ ãt in cęlũ ab aqla ministra Iouis tradũt fabulæ. Vñ Ci. in qõnibus tuscu. Nec Homeꝝ audio: q Ganymedẽ a diis raptũ ait pp formã: ut Ioui pocula ministraret: nõ iusta cã: cur laomedõti tãta fieret iniuria: fingebat hęc Homerus: & humana ad deos trãsferebat: diuina mallẽ ad nos: sed miꝝ uideri p̃t cur dicat Ci. Laomedõti factã iniuriã: cũ necdũ laomedõ tũ eẽt natus: si tradẽti Homero credimus: q in uigesimo iliados iqt. Τρῶα δ' Ἐριχθόνιος τέκετο Τρώεσσιν ἄνακτα, Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο, Ἶλός τ' Ἀσσάρακός τε καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης, ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων. Τὸν καὶ ἀνηρέψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη. Veꝝ cũ cogito: mirũ uideri nõ debet tñ miꝝ de tã minima re eẽ sollicitũ: ut e mẽoria excidisse uideaľ: id quoq; Au. Gel. in qbusdã aliis fecisse notauit. Ci. Nã potius uirtuti dãdũ uideaľ: ut pusilla ista cõtẽnanť: ubi de rebus agit grauissimis: q̃ ut magnopere ueritate exq̃sita ꝑferanť. Aut ubi uenus adonaim. Nã & ipsa quoq; adonaim adamasse ꝑhibet. Quid istæ picturæ ad me attinẽt. Quid mihi inqt pasitus cũ his picturis q saturari cupio. Assimulabo sitr. similẽ me fecero.

Valla.

Catamitus qui sit

CAte sapiẽter: Catũ. n. pro sapiẽte: & acuto dixerunt ueteres: ide Cato ꝑpriũ nomẽ Ennius: Iã cata signa fere: dare sonitũ uoce parabant. & illud Egregie cordatus hõ catus ælius sextus. Adonis cinaræ & Myrrhę eius filię I arborẽ mutatus filius a Venere amatus: ab apro interfectus est uulnere in coxa accepto. ut Idyllio quodã Theocritus exprimit. Et Ouidi. in Ibim. Quiq; Lycurgidẽ lacerauit: & arbore natũ: Idmonaq; audacẽ te quoq; rũpat aper. Vbi aiaduertẽdũ est: Ouidiũ significare his duobus uersibus tris ab apro occisos. Antiqũ Lycurgi filiũ: ut in primo Argo

VGOLETVS ET GRAPA.

nauticon lib. Apollonius:Seneca in Medea.Strauit antæũ uiolẽtus ictu setiger.Secũdum adonim natũ arboꝝ:hoc est myrrha.De quo Oui.in.x.met.At male cõceptus sub arbore creuerat ifans:&c̃.Tertiũ Idmona cuius mortẽ scri bit Orpheus in argonautis.Qui autem ab arbore legunt in maximum labuntur errorẽ.Et non ab est legendum.

Litigium tibi est cũ uxore.Me.hoc mihi abs te caueo cautius,
Clam uxorẽ ubi sepulchrũ habeamus,atq; hũc cõburam° diẽ.
Pe.Age sane igitur.quãdo æquom oras.q̃ mox incẽdo rogũ.
Me.Dies qdem iam ad umblicum est dimidiatus mortuus.
Remorar̃, mihi quom oblocq̃re.Pe.oculũ effodito p solũ mihi
Menæhme,si ullum uerbum faxo,nisi quod iusseris.
Me.Cõcede huc a forib°.Pe.fiat.Me.ẽt cõcede huc.Pe.licet.
Me.Etiam nunc concede audacter ab leonino cauo.
Pe.Heu ædepol.næ tu,ego opinor,esses agitator probus.
Me.Quidum.Pe.ne te uxor sequatur,respectas identidem.
Me.S; qd ais?Pe.ego ne?id eni,qd tu uis?id aio,atq; id nego.
Me.Ecquid tu de odore possis,siquid forte olfeceris,
Facere coniecturam?captum sit collegium augurum.
Age dum odorare hanc quam ego habeo pallã quid olet,
Vt sũinum olfactare abstines?pe.uestimẽtum muliebre.
Næ ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.
Me.Olfacta igitur hinc penicule lepide,ut fastidis?pe.decet.
Me.Quid igitur?qd olet responde.pe.furtũ.scortũ.prãdiũ.
Me.Nunc ad amicam defetur hanc meretricẽ erotium.
Mihi,tibi,atq; illi iubebo iam apparari prandium.
Inde usq; ad diurnam stellam crastinam potabimus.
Pe.expedite fabulatus.iam fores ferio.Me.feri
Vel mane etiam mille passum commoratus cantharum.
Placide pulta.Pe.metuis credo,ne fores samiæ sient,
Me.mane mane obsecro hercle abse ecca exit.Pe.o solẽ uides
Statim ut occæcatust præ huius corporis candoribus?



Erotium. Peniculus. Menæhmus subreptus.

Nime mi Menæhme salue.qd ergo extra nũc; es mi
Me.Idẽ istuc aliis ascriptiuis ad legionem solet. (hi

SARACENVS. ℭDimidiatus:mortuus. Quia iã pte rierat & ueluti defecerat diurni tpis di midiũ:differt dimidius & dimidiatus authore Gelio:nã dimidiũ libꝝ legisse dicimus:cũ sit integer:dimidiatũ ãt in duas partes diuisus.⸿Leonino cauo. A domo.s.in qua uxor morabaẽ quas metuebat:ne ueluti læena in eos impetũ faceret si quid illi uerboꝝ suboluisset.⸿Idẽtidẽ.Freqnter.⸿Cõiecturã. Quæ est de aliqua re futura cõsideratio.⸿Capsitũ sit collegiũ.i.cõsulẽdũ ẽ ⸿Quid olet.Quid affert noui:qd sibi uult.⸿Sũmũ olfactare.i.parũp olfeceris:& odoraueris.⸿Odorare.Legẽdũ odore:itẽ ubi dii sacta legebatur:legendũ olfacta.urget qppe parasitus:ut de uestimẽto qd illud uelit:referat.⸿Cõmoraturus cãtharũ:quẽ adduci iusserat.⸿Samiæ:q.s.facile frãgi possint istai fictilis uasis samii:q dicebaẽ⸿Ab se.e.Idest spõte:& ultro exit:ñ uocata.



Nime mi:qd ergo extra numerũ. Trãslatio sumpta a militibus:qui extra ordinẽ sunt:sensus est:ac si dixisset qd foris stas:cur non intras domũ.⸿Ide; istuc. Pñt uerba applicari & mulieri æque: ac menæchmo:& ẽ cõtinuatio trãslationis: & idem sensus utriq; accõmodatus:solent.n.qui ascribi uolunt:& stipẽdia demereri : anteq̃ ad stipẽ admittanẽ:extra ordinẽ esse.

VALLA. ℭLitigiũ est tibi cum uxore. Vt iniuria:& iniurium:ita & lis:& litigium. ⸿Sepulchrum habeamus. Vbi iaceamus tanq̃ in sepulchro.⸿Hũc comburamus diem:idest absumamus:ut corpora mortuorum igni ambusta absumuntur.⸿Incendo rogum. Adhuc a cadaueribus sumpta similitudo.hoc est quando parandæ sunt epulæ.⸿Dies quidem iam ad umbilicum ; idest ad meridiem iam perductus est:ut umbilicus medium corporis tenet animalium.⸿Dimidiatus mortuus.dimidia par te præterit: & ea mortuus:quia qui mortui abierunt.⸿Mihi num obloquære; idest quæ tibi aperiam secreta detegas.⸿Oculum effodito mihi per solum.Erue mihi inquit oculum funditus.⸿Si ullum uerbum faxo: si tuum facinus detexero.⸿Ab leonino cauo:idest ubi lea in cauerna est:ob uxorem enim hoc dicit.⸿Captum quod sit collegium: ut iam cum collegis magistratus decretum sit ferto sententiam.⸿Abstine summum olfactare. noli plurimus odorari.⸿Agedum odorare oportet.Et odoro & odoror in eadem significatione dicimus.Horat. in epodo.proiectum odoraris cibum.⸿Spurgatũst nasum:hic quoq; nasum neutro genere.ut alibi Plau.⸿Illutibili.qui lauari nõ queat adeo tetro.⸿Cõmoratus cantharum.expecto inquit: ut uinum afferatur in cantharo.⸿Ne fores samiæ sient.Quasi uero inquit fores sint fictiles:ut uasa samia me clementer pulsare iussisti.⸿Ab se ecca exit. nullo citante amica uenit.⸿O solem uides.solem enim obtuentes obtutum amittimus.

Odore & odorare



Nime mi menæchme.Erotium:ut pro foribus astare menæchmum amasium uidit:ipsum inuitat : ut ingrediatur.Menæchmus palam uxoris suæ erotio tradit.⸿Aliis ascriptiuis ad legionem.Illis inquit:qui necdum ascripti sunt:fieri hoc solet extra numerum aliorum assistant forisq; expectent:ut tu : ac si dicat tibi non hoc agitur:qui iam scriptus es:hoc est mihi familiaris.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭCAptum sit collegium augurum:augurum:addendum est ad uersus integritatem:& sententiæ:nec omittendus ullo modo:ne claudicetatq; uno pede mutilus incedat:quod pius interpres cęcus non uidit.⸿Olfacta ex priscis codicibus:& non dic facta:ut inquit Pius:& male:ac cum nulla sensus concinnitate.⸿Decet:peniculus loquitur:respõdens ad id:quod menęchmus dixerat: ut fastidis:quasi dicat:decet fastidum : te iubentem me olfacere uestimentum mulieris: neq; est continuatus sermo menæchmi qui dicat: decet uxorem despoliare:ut uane: & ruditer legit & exponit Pius.⸿Metuis.ex codicibus antiquis:& uersus necessitate:& non subaudiendum erit uereris:ut Pius commẽtatur rationis uersus ignarus.

SARACENVS.

¶ APVD te prælium. Non dixit prandium: ne discederet a metaphora prælium autem id erit: ut statim subdit po tādi certamē. ¶ Tu es legio. Facit amicā legionē: ad quā ascribi cōcupiscit. ¶ Adiudicato: eligas oportet: quē malueris: q tecū cubet. ¶ Vt. Idest q̄tum. ¶ Male: Valde. ¶ Interim neqs. Sēsus est: & si te dicas uxorē odio hr̄e: nō potuisti tū: qn in eius gr̄am istud indueris uestimentum. ¶ Erosa. Legerē rosam: blādit. n. adolescēti: qui sibi adeo pulcher uideret: ut illū cæteris oībus p̄ferat amatoribus. ¶ Nā si amabas. Ondit magis illā cēsendā esse meretricē q̄ amasiā: nam amasiæ pati nō pōt amatorē penes esse q̄ppiā: qd̄ alterius sciant esse mulieris. ¶ Mordicus. Dētibus. ¶ Sustine hoc. s. uestimētum: quo magis se exui cupit q̄ suauiari: hoc autē iō dicit: ut magis denotet suū i uxorē odiū. ¶ Sanus nō es. Refert ad corpus: qa nou salutauerat. ¶ Ab hyppolita sub cingulū. Diodo. in. iii. retulit hystoriā: q uulgata p totū orbē uirtute amazonū mulierū: herculi semeles: ac iouis filio ab eurystheo mādatū fuisse traditur: ut hyppolitæ amazonis balteū ad se ferret: qua ex re illato amazonibus bello: acieq; p fligato eoꝝ exercitu uictā hyppolitā cū balteo cœpit: quo p̄lio fuit amazonū regnū deletū: de qbus idē author plura meminit: deq; eoꝝ gestis rebus in scythia: totaq; asia: adeo ut nō solū uicinas gētes: s; magnā europæ asiæq; partē subegerint: gens hæc apud thermodōta fluuiū primū fuit: de quibus meminit & strabo diffusius in duodecimo: quas (ut idem refert) alii alizoinas: alii amazonas uocauere. ¶ Glandionicā: Dicunt glandia in parte illa collisubi iugulū est. ¶ Laridū. Quasi late aridum Macrobio. ¶ Pernas. De qua illā alibi. ¶ Sinciput. Cōmendat ex sue sinciput: qd̄ est capitis pars āterior: ut occiput posterior. ¶ Aut polymēta porcina. Dicunt polymēta porcoꝝ testiculi: cū castrant a policie uestimētoꝝ dicta: qd̄ similiter: ut illa curent: ut Fes. author est: cōmendabant ista oia in cœnis: ut refert Pli. in eo capite: ubi de sue loqtur: inqt. n. hinc cēsoriaꝝ legū paginę: interdictaq; cœnis abdomina glādia: testiculi: uuluæ: sincipita uerria. ¶ Mensam miluinā: rapacē. ¶ Mereas. Pro uelim demererī & mihi condonari.

Amazonū uirtus

Polymenta q̄ dicantur

Ego istic mihi apparari iussi apud te prælium.
Hodie alind feci. næ uterq; pro ilio potabimus.
Vter ibi melior bellator erit iuuentus cantharo.
Tua legio est. adiudicato cum utro hanc noctem sies.
Vt ego uxorem mea uoluptas, ubi te aspicio, odi male.
Er. Interim nequis quin eius aliquid indutus sies.
Quid hoc est? Me. induuiæ tuæ, atq; uxoris exuuiæ, rosa.
Er. Superas facile, ut superior sis mihi, q̄ quisq; qui imperat.
Pe. Meretrix tantisper blanditur, dum illud qd̄ rapiat, uidet.
Nam si amabas, oportebat iam nasum abreptum mordicus.
Me. Sustine hos penicule. exuuias dum facere, suauium uolo.
Pe. Cedo. Me. sed obsecro hercle salta sic cū palla postea.
Pe. Ego saltabo? Me. sanus hercle n̄ es. Pe. ego ne, an tu magis?
Me. Si non saltas, exi igitur. nimio ego hanc periculo
Surripui hodie meo animo, ab Hippolyta subcingulum
Haud Hercules æque magno unq̄ abstulit periculo.
Cape tibi hanc, quom una uinis meis morigera moribus.
Pe. Hoc animo decet animatos esse amatores probos,
Qui qdem ad mendicitatem se properent detrudere.
Me. Quattuor minis ego emi istanc anno iam uxori meæ.
Pe. Quattuor minæ periere plane, ut ratio redditur.
Me. Scin quid uolo ego te accurare? ero. scio. curabo q̄ uoles.
Me. Iube nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atq; aliquid sitomentorum de foro obsonarier.
Glandulam suillam, laridum, pernam iti dem, aut sinciput,
Aut polimenta porcina. aut aliquid aliud ad eum modum,
Madida quæ mihi apposita mensam miluinam suggerant,
Atq; actutum. Ero. licet ecastor. Me. nos prodimus ad forum.
Iam hic nos erimus. dum coquitur, interim potabimus.
Er. Quando uis ueni. parata res erit. Me. propterea modo.
Sequere tu. Pe. ego hercle uero te & seruabo. & te sequar.
Neq; hodie ut te perdam, meream deum diuitias mihi.
Er. euocate intus Cylindrum mihi cuoquom actutum foras.

VALLA.

¶ IVSSI apud te p̄lium. qa erotium exercitus fecit mētionē menæchmus: in eadem persistit similitudine: ut prādium prælium uocet. ¶ Vterq; parasitus: & ego. ¶ Vter ibi melior bellator erit inuētus cātharo. In allegoria adhuc permanet inquiens: inspiciemus uter nostrum sit fortitor ad cantharum expugnādum: parasitus inq̄ sit nepotor maior: an ego. ¶ Tu es legio adiudicata. Tu mihi loco legiōis eris: & lata de te snia est: ut hac nocte cu; uiro sis. ¶ Ne qs nō potes. ¶ Quin eius: subaudi uxoris. ¶ Quid hoc est idumię tuę: atq; uxoris exuuię. Quia palā menęchm9 uxoris iduerat erotiū pcūctat: qd ipse iduerit: uxorēq; exuerit. ¶ Vt supior sis mihi q̄ qsq̄: q iperat. Tāti iqt te facio: ut nullū: q cū ipio sit: tātifaciā. ¶ Nasum abreptū mordicus. si ut ais: eū ames p̄pe ad osculandū debuisti furore: ut abripes nasū morsu. ¶ Exuuias facere. i. me exuere hāc palā: quā tu sustuleras. ¶ Ab hyppoli. subcin. hyppolita amazonū regina a theseo superata est: ablato eius ēt subcīgulo: a qua ēt a se cōp̄ssa hyppolitū accepit filiū: q uirib9 postea est appellatus. ¶ Haud hercules. Herculē dicit subcingulū sustulisse: quē plærīq; thesea aiunt: sed mirādū nō est: iuertūt. n. sæpe noia poetæ Castora p Polluce: & pollucē pro castore. Herculē p Theseo: & theseū pro hercule ponēdo. ¶ Emi istoc anno uxori meę. subaudi pallā. quā tibi trado. ¶ Glādionicā suillā. suis inqt carnē q̄ gladio cōstet: qd sit glādiū supra oñsum. ¶ Aut sinciput. Aīalis capitis ps añrior sinciput: ut posterior occiput. ¶ Aut pulmēta por. hoc est e porco pulpas. ¶ Madida. subaudi sapore aliquo iurulēto. ¶ Mēsā mil. sug. s. mēsā refertā faciāt tā bōis cōdimētis ut ab oibus rapi cupiāt: ut rape milu9 solet. ¶ Mereā deoꝝ di. noli deoꝝ nūero eē ut te amittā: hocq; prēdio caream.

Virbius dicatur

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ EGO isthic mihi apparari iussi: isthic scribeū. ē ex codi. antiqs: & recta grāmaticę rōne: & nō istuc: & hodie ex

pungendum uti superfluens. Quæ Pius interpres inscius nō uidit. ¶ Hodie aliud feci: næ uterq; pro illo potabimus ita uersus scribendus est & metri necessitate: & sniæ: quæ est ut dicat: se hodie aliud prœliū fecisse: cū uxore. s. deinde addit. næ. i. certe uterq; potabimus pro illo ꝑlio a me gesto: & næ scribēdū est. ex antiqs codicibus: & sensus cōcinnitate: non neq; ut Pius insanus iterpres scribit. ¶ Tua legio est: ex codicibus antiqs: sensus cōformitate: & metri necessitate. Nequis: & non ne duis: ut corrigit Pius: & inscite admodum: tum ex codicibus antiquis: tum uero ex sniæ cōcinnitate. ¶ Rosa scribēdum: & nō o rosa: ut ait Pius: citans codices defecatos: in qbus scriptum sit: o rosa: & emendatur: imo pure scriptum est: exuuiæ rosa. ¶ Imperat scribēdū est ex sniæ cōcinnitate: id. n. significat. apud me pluris te donis tuis reddis quocūq; imperatore. hoc est te magis amabilem facis: q̄ quisq̄ imperator: nec legendū est imperat: ut Pius legit inscitus. ¶ Meo animo: & non meo qdem animo: ut legit Pius: nā quidem superfluit & metri ratione in uersu esse non pōt. ¶ Quum una uiuis: & non quando una uiuis: nam metri ratio non patitur: quādo: qđ tamē Pius insulsus interpres legit. ¶ Atq; aliqd uersus iste superior apponi debet. ex codi. antiquis manu scriptis. ¶ Glandulam ex codicibus antiquis: & non glandionicam. ut ait Pius: nullibi auditum, & contra metri rationem: quæ glādulam: & non glandionicā patitur.

SARACENVS.

Portulā cape. Sportas dici uolt Noni. aut a sparto q̄si sparteas aut ab asportādo. Salu. e inuris carnes sportis dimittebāt: dr̃ sportula pauco₂ dier₂ cibus: congiariūq; ad pplm. sportula dr̃: Iuue. quāto celebret sportula fumo: dicunt̃ et sportæ: & sportellæ nummoru₃ receptacula: testatur pedianus. ¶ Defiat. Desit.

Erotium meretrix. Cylindrus coquus.

Portlā cape atq; argētū. eccos treis nūmos hēs. (satis
Cy. Abeo. Er. abi atq; obsoniū affer, trib⁹ uide qđ fit
Neq; desiat, neq; supsit. Cy. quoiusmōi hoies erūt?
Er. ego & Menæhmus, & parasitus eius. Cy. iā isti sunt decē.
Nam parasitus hominum octo munus facile fungitur.
Er. elocuta sum conuiuas, cæterum cura tu esse.
Cy. Cocta sr̃. iube ire accubitū. er. redi cito. cy. iā ego hic ero.

SECVNDVS ACTVS.

VALLA.

Portulā cape. Erotiū obsonaturū cylindrū coquum mittit. itaq; ait sportulā cape: atq; argētū. ¶ Sporta. a græcis fames dr̃. uas a latinis noiat̃: qa ex sparto herba cōfectum: ex qua sane herba hodie quoq; funes fiunt. Veteres et: ut sæpe apud Iu. sportulā dixere cōgiariu₃: qđ romæ pplo distribuebat̃. Forte qđ primo sportulis asportaret̃. ¶ Neq; defiat. idest desit. Virgi. Lac mihi nō æsta te nouum: nec frigore desit.

Sporta qd sit

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS.

¶ Sportæ: spoltullæ: sportellę nūmū sunt receptacula: Auctor Asonius Pedian⁹ li. ii. Verrin. ¶ Fūgit. m. cū actō.



Vlla est uoluptas. Inducūt in scęna menęchm⁹ ille aduena: q prius sosides diceba tur cu₃ seruo messenione: is q̄ritādo amissū fr̃e₃ menęchmū plures pagrat urbes: & tādē epidānū uenit. ¶ Maior nō dicā dolo: Lege: maior nō dicā: & ad illud refert̃: nulla est uoluptas maior: & deinde lege addo nō dolo: id qđ sequētia uerba manifestāt: addit. n. hoc unū: q̄ cū hoies terrā uideant: quæ fuerit eo₂ pria. ¶ Massilienses. Sunt ppli narbonensis galliæ: massiliam græci phocēses cōdiderūt: quondā fœderata ciuitas fuerat pplo roma. de massiliēsibus meminimus in cassina. ¶ Græciā exoticā. i. externam & pegrinā: eā. n. italiæ ptē dicit: q̄ quōdam magnā græcia uocitata ē. ¶ Qui faciat. Qui idicet. ¶ In scyrpo nodum quæris. Ita locutus. Terē. Plau. imitatus sensus est difficultates: & ipedimenta: q̄ris: ubi non sunt: scyrpus palustris herba leuissima de qua supra. ¶ Dictū facessas datū ędis caueas malo. Legendū & discaueas malo. ¶ Viaticati. Diu peregrinati a uiatico: quod dicitur qcquid itineris causa comparatur. ¶ Palpatores. Blanditores.

Massilięses qui

In scyrpo nodū q̄ris

Menæhmus Sosides. Messenio seruus.

Vlla est uoluptas nauitis Messenio
Maior meo animo, q̄ quom illi ex alto procul
Terram conspiciunt. Mes. maior non dicam dolo,
Quamsi aduenie ns terram uideas, quæ fuerit tua.
Sed quæso quamobrem nunc epidannum uenimus?
Iam quasi mare, omneis circuimus insulas.
Me. Fratrem quæsitum geminum germanum meum.
Mes. Nam quid modi futurum est illum quærere?
Hic annus sextust, postq̄ rei huic operam damus.
Istros, hispanos, massilienseis, illyricos,
Mare superum omne, græciamq; exoticam,
Orasq; italicas omneis, quas adgreditur mare,
Sumus circumuecti. si acum credo quæreres,

VALLA.

Vlla est uoluptas. Sosides: qui menæchmus aduena cum mesenione seruo in epidānum puenit: deq; ciuitatis natura inter se collocunt̃: subdolam esse gētem ait mesenio multitudinem meretricum. ¶ Non dicas dolo. ne dolus in uerbis esse uideat̃: nam inqt si terrā uideas quæ tua sit: erit qđ tu dicis: magna uoluptas atq; singularis.

atq; singularis. ¶ Nunc epidamnum uenimus. Fest. epidamnum dyrrhachium dici segesta: quæ nunc appellatur oppidum in sicilia est: quod uidetur æneas condidisse præposito ibi egesto: qui eam egestam nominauit: sed præposita est ei littera: scilicet ne obscœno nomine appellaretur: ut factum est in maleuento: q; beneuentum dictum est: & in epidamno: quod usurpatur dyrrachium. ¶ Iam quasi mare: subaudi circuimus. ¶ Græciamq; exoticam: idest peregrinam. nam italiæ pars illa ad mare ioninm olim magna grecia dicta est. Ouidius. Itala nam telus græcia maior erat. Cur autem ita ostendit inquiens. Venerat euander magna cum classe suorum. Venerat alcides clarus uterq; genus.

Epidamnū quid

Bñuētū unde dictum

Acum inuenisses, si apparet tam diu.
Hominem inter uiuos quæritamus mortuum.
Nam inuenissemus iam diu, si uiueret.
Me. ergo istuc quæro certum qui faciat mihi.
Qui sese dicat, scire eum esse mortuum.
Operam præterea nunq̃ sumam quærere.
Verum inter uiuos nunq̃ desistam exequi.
Ego illum scio, q̃ cordi sit carus meo.
Mes. In scyrpo nodum quæris, quin nos hinc domum
Redimus. nisi si historiam scripturi sumus.
Me. Dictum facesse elatum, & discaueas malo.
Molestus ne sis, non tuo hoc fiet modo. Mes. hem
Illoc enim uerbo esse me seruum scio.
Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verumtamen me nequeo continere quin loquar.
Audin Menæhme, quom inspicio marsupium
Viaticati hercle admodum æstiue sumus.
Næ tu hercle opinor nisi domum reuorteris.
Vbi nihil habebis, geminum dum quæris, gemes.
Nanq; epidamnea natio est hæc ita hominum.
Voluptarii atq; potatores maxumi,
Tum sycophantæ, & palpatores plurimi
In urbe hac habitant, tum meretrices mulieres,
Quæ nusq̃ perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen epidamno inditum est,
Quia nemo ferme huc sine damno diuortitur.
Me. ego istuc cauebo, cedo dum mihi huc marsupium.
Mes. Quid eo uis? Me. iam abste metuo de uerbis tuis.
Mes. Quid metuis? Me. ne. mihi damnū in epidāno duas.
Tu magnus amator mulierum es Messenio.
Ego autem homo iracundus animi perditi.
Id utrunq;, argentum quando habebo, cauero.
Ne tu delinquas, ne ue ego irascar tibi,
Mes. Cape atq; serua. me lubente feceris.

¶ In syrpo nodum quçris. hinc sumpsit Terentius. hoc in aulularia expositum quid sit. ¶ Facessas datum: idest semoueas: nec mihi aduersaris: quia non tuo hoc fiet modo. ¶ Viaticati hercle admodum prouiso: idest cum ego inspicio loculos: ituεor satis nos uiaticos: idest in uia multum impendisse a uiatico uiaticor nouauit uerbum. ¶ Palpatores plurimi blandítores. ¶ Cedo dum. dum syllabica adiectio est. ¶ In epidamno dias: idest dederis mihi dānum in epidamno: si ut dicis a damno nomen habet.

Viaticor unde

¶ EXOTICam græciā: eam partem Italiæ significare uidetur quæ magna græcia dicitur. Vnde Ouidius: Itala nam tellus græcia maior erat: Exoticum enim aduenticium ex græco ἔξω quod extra significat. In mostellaria: Non omnes possunt unguēta olere exotica. ¶ Acus βελονη fœminini gñis. Acus σκυβαλον neutri generis significat purgamentum frumenti. ¶ Ergo istuc quæro certum: qui faciat mihi. Pius Plauti. impius interpres nihili facit ubi non intelligit: saltum facere: & plautinos sensus obscuros relinquere: sed huiusmodi interpres nō pluris faciendus est q̃ cassa nux: quod enim omnes intelligunt: interprete non eget: sed quod ab omnibus non intelligitur. Scribēdus est igitur hic uersus: ut nos scripsimus: addita illa uoce certum ex codicibus antiqs metri necessitate: & sensus concinnitate: nec relinquendus est claudus: & obscurus: ut Pius ipse fecit. ¶ Elatum: idest arrogans: & superbum: & non datum: contra rationem carminis: ut exponit Pius: & male. ¶ Nāq; epidamnea natio est hæc ita hominum: ita scribi: & legi debet hic uersus. si metricæ rationi consultum uolumus: nō ut Pius interpres legit nando epidānia: nā ita est hæc hoium.

VGOLETVS ET GRAPA.

Exoticum quid

SARACENVS

BEne obsonaui. Hic fiunt delusiones maxie menęchmus aduena creditur menaechmus ciuis. ¶ Nō hercle uero. Ironicos dictū. ¶ Tuū pēniculum: Ita potius legendum arbitror: q̄ meū: ut emendauimus. ¶ Eccū ir uidulo. Dictum est supra a pēne pēniculū deduci: pēnis enim & pro cauda: & pro mēbro uirili ponit. dicit ergo penniculū suum: hoc est uirile mēbrus habere saluū in uidulo. & hic ē locus maximus: nam ille de penniculo parasito loquebat: est uidulus tesqua: seu reticulū: & simile qs uis: & pro subligaculo ponit. ¶ Numero. Idest nimiū cito: id quod authoritate uetex diel cōprobauimus in amphytrione. ¶ Porci ueniunt sacri. Corrigēdum est: porci uenesit sacres: sunt. n. porci sacres a Varrone dicti: q sacrificāt ad alicuius piaculū: ingt. n. fere ad q̄ttuor mēses a māma nō disiūgūtur: agni: hędi: tres porci duo eqs: qm̄ puri sunt ad sacrificiū: ut imolēt: oli appellati sacres. quos appellat Pla. cus ait: q̄ti sūt porci sacres. Cyathisso: poculū praebeo: uel uína in poculū subministro: cyathus. n. puulū est poculū: & acetabuli mēsura: ut Pli.

Porci sacres qui

VALLA.

BEne obsonaui. Cylindrus coquus rediens domū cū obsonio p foribus meretricis menaechmum peregrinum cus mesenione seruo uidens: ratus ciuem menaechmum: ut domum ingrediatur monet. is miratur: hominē q̄ irridet. ¶ Videon: an uideo. ¶ Eccum: ecce eum. ¶ In uidulo saluum fero. Admonuimus supra pēnem membrum uirile dixisse ueteres: & caudā: unde diminutiuum pēniculus: quem se in uidulo haberet: idest in saculo dixit seu in subligaculo. ¶ Numero huc aduenis: idest cito uł rationabiliter ita nanq̄ supra locutos ueteres ostēdimus. ¶ Ipsi na. deo mihi rñde: rñde igr mihi: pinde: atq̄ si deo maxio optio rñideas: hoc ē ex ai snia. ¶ Quibus hic p̄tus porci ueneunt sacres. Varro in rebus rusticis fere ad quatuor menses a māma nō disiungunt agni: hedi tres. porci duo equis: quonias puri sunt ad sacrificium: ut imolentur olim appellati: sacres quos appellat Pla. cum ait: quanti sunt porci sacres sic boues altiles ad sacrificia publica saginati dicūtur optimi. ¶ Iube te piari: purgari qa insanis. ¶ Coriandrus: & coliandrus: & coriandrus dicitur saemen satis notum. ¶ Sępissime cyathisso: idest cyathos administro. ¶ Perdiunt. perdiderint: afflixerit. ¶ Quamuis ridiculus est: q̄uis quantumcūq̄. ¶ Quod te urget scelus: quo scelere cōtaminatus.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ BOnum anteponā prandiū pran-

Cylindrus. Menaechmus. Sosicles. Messenio.

BEne obsonaui. atq̄ ex mea sententia
Bonum anteponam prandium pransoribus.
Sed eccum Menaechmum uideo a tergo meo,
Prius iam conuiuae ambulant ante ostium,
Q uā ego obsonatu redeo adibo atq̄ colloq̄r. Menaechme salue
Me. Dii te amabūnt quisquis es. scis quis ego sum? (uos sis.
Cy. Non hercle uero, ubi sunt conuiuae caeteri?
Me. Q uos tu conuiuas quaeris? Cy. parasitum tuum.
Me. Meum parasitum? certe hic insanus est homo.
Mes. Dixtin tibi esse hic sycophantas plurimos?
Q uem tu parasitum quaeris adolescens? Cy. tuum
Peniculum. mes. eccum in uidulo ego saluum fero.
Cy. menaechme numero huc aduenis ad prandium.
Me. Nunc ipso naturae deo mihi responde
Adolescens, quibus hic pretiis porci ueneunt
Sacres, sinceri. nummum unum en a me accipe
Jube te piari de mea pecūnia
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
Cy. Cylindrus ego sum. non nosti nomen meum?
Me. Seu tu Cylindrus, seu choriendrus, perieris.
Ego te non noui. neq̄ nouisse adeo uolo.
Cy. est tibi menaechmi nomen tantum, quod sciam.
Me. Pro sano loqueris, qui me meo appellas nomine.
Sed ubi nouisti tu me. Cy. ubi ego te nouerim,
Q ui amicam habeas heram meam hanc Erotium?
Me. Neq̄ hercle habeo, neq̄ ego te, quis homo scis. scio.
Cy. Non scis quis ego sim, qui tibi saepissime
Cyathisso apud nos, quando potas? mes. hei mihi
Q uom nihil est, qui cum illi homini diminuam caput.
Me. Tun cyathissare mihi soles? qui ante hunc diem
Epidamnum nunq̄ uidi, neq̄ ueni. Cy. negas?
Me. Nego hercle uero. Cy. non tu in illisce aedibus.
Habitas? me. dii illos homines, qui illic habitant perduint.
Cy. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audin menaechme? me. quid uis? Cy. si me consulas,
Nūmum illum. quem mihi dudum pollicitus dare,
(Nam tu quidem hercle certo non sanus satis
Menaechme, qui nunc ipsus maledicas tibi.)
Iubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Mes. Tu hercle insanus hō es multum & odiosus mihi.
Cy. Solet iocari saepe mecum illo modo,
Quamuis ridiculus est, ubi uxor non adest
Me. Quid ais tu? Cy. quiduis inquam? satin hoc, quod uides,
Tribus uobis obsonatus, an obsono amplius
Tibi, & parasito, & mulieri? Me. quas mulieres,
Q uos tu parasitos loquere? Mes. quod te urget scelus,
Qui huic sis molestus? Cy. quid tibi mecum est rei?

Ego

Ego te non noui, cum hoc quem noui, fabulor.
Me. Non ædepol tu homo sanus es, certo scio.
Cy. Iam ergo hæc mandentur faxo. nihil morabitur.
Proin tu nequo longius abeas ab ædibus.
Nunquid uis? me. ut eas maxumam in malam crucem.
Cy. Ire hercle melius est te intro. atq; accumbere.
Dum ego hæc appono ad uolcani uiolentiam.
Ibo intro, & dicam te hic astare erotio.
Vt te hinc abducat potius, q̄ hic adstes foris.
Me. iam ne abiit ille? ædepol haud mendacia
Tua uerba. mes. exterior sis. obseruato modo
Nam istic meretricem credo habitare mulierem,
Vt quidem insanus ille dixit, qui hinc abiit modo.
Me. Sed miror qui ille nouerit nomen meum.
Mes. minime hercle mirum. morem hunc meretrices habent.
Ad portum mittunt seruolos, ancillulas,
Si qua peregrina nauis in portum aduenit,
Rogitant quoiatis sit, quid ei nomen siet,
Post ille extemplo se applicant, agglutinant,
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Me. Sane censeo. mes. nunc in istoc portu stat nauis.
Abs qua cauendum est nobis, prædatoria.
Me. mones quidem hercle recte. mes. tum demum sciam
Recte monuisse, si tu recte caueris.
Me. tace dum parumper, nam concrepuit hostium.
Videamus qui hinc egreditur, mes. hoc ponam interim.
Adseruatote hæc sultis nauales pedes.

foribus: hic uersus ita scribi debet: nec addenda sunt illa uerba: adibo: atq; alloquar: quādoquidem superflua sūt: neq; ulla metri: neq; sententiæ ratione hic apponi possunt: ut Pius Plauti rudis cōmentator apposuit. ⸿ Prius iam conuiuę. Isti tres uersus ita scribi: & inseri debent contextui: neq; dimitti: aut mutili in eo poni: ut fecit Pius ignauissimus interpres: nulla habita metricę legis: codicum ueterum: & sententiæ ratione. ⸿ Satres sinceri: nūmum unū en a me accipe: uersus hic ita scribendus est metri necessitate: & sententię concinnitate: nec dimittenda sunt illa uerba: nummum en. aliter. n. uersus non staret: quod Pius interpres arrogans nō aduertit: truncū interim legēs uersum. ⸿ Nam ego quidem insanū. ego quidem scriben. est metri necessitate: & non equidem ut Pius legit contra metri ipsius rationem: cui. v. tantum pedes essent: quū sex debeātur: quod a Pio cōmētatore nō est uisum. ⸿ Qui cum illi homini. i. cum quo. & ita addendum est: cum: metri necessitate: nam quinq; tantum pedibus constaret uersus: cui sex debent: & neq; hoc a Pio interprete uisum ē. ⸿ In illis ce ædibus scribe: addita prepositione in: & metri necessitate: & grāmaticę obseruatione: non. n. dicimus: tu habitas illis ædibus: sed in illis: q̄ uniq; Pius imperitus non aduertit absq; ppositione legēs. ⸿ Tu hercle insanus homo es multum & odiosus mihi: ita scribendum uersum hunc cēsemus. ut metricæ rationi: & sententiæ cōcinnitati factum sit satis: nec sic dimittēdus est mutilus absq; uoce illa: insanus. & interpositione coniunctiōis: & quæ etiā in codicibus antiquis est: ut fecit pius interpres plauti fœdus. ⸿ Quod te urget scelus: qui huic sis mol. hic pponi debet persona Messenionis pro domino suo contra cylindrum uerba faciētis: & illum increpantis: q molestus sit hero suo: & scribendum est sis: a uerbo sum: & nō scis a uerbo scio. ⸿ Quid tibi mecum est rei: & hic præponi debet Cylindri persona: & non Menæchmi: ut Pius scriptum reliquit: nullum sententię tenens ordinem: neq; intellectum.

⸿ Exterior sis. Pro extra sis: & contineas te. ⸿ Adglutinant. Coniungunt ab eo: quod gluten: uel glutinū quod gręci collam uocant. ⸿ Pellexerunt. Suis blandiciis attraxerunt. ⸿ Nauis prædatoria. ⸿ Instar piratarum sunt meretrices: cum homines suis illecebris aggrediuntur: prædantur: diripiunt. ⸿ Hoc ponam. Pro deponam onus. s. qd forte gestauerat. ⸿ Nauales pedes. Nautas dicit: uel itineris comites: & pedes pro pedites: uel forte nauales pedes remos intellexit: sed ubi hæc legitur: hos legendum esset. SARACENVS. Glutinū qd sit

⸿ HAEC madebūtq; inquit pro obsonio attuli: iam elixabuntur. ⸿ Proin: pro proinde. ⸿ Ad uolcani uiolētiā: ad flāmā ignis: ut coquant. ⸿ Haud mēdacia. ab eo q̄ ē hic & hæc & hoc mēdax mēdacia dixit. ⸿ Cuiatis sit. Qua de gente: antiq; dictū cuiatis pro cuias: ut sæpe supra. ⸿ Extemplo se applicant: adiungūt. ⸿ Agglutinant. adhærescunt. ⸿ Si pellexerunt. in suam adduxerunt sententiam. ⸿ Nauis prędatoria. mulier meretricula tanq̄ nauis prędatoria. ⸿ Hoc ponam interim. hoc inquit marsupium deponam. VALLA. Mendaciū unde dictū

⸿ Hæc mandentur. Cylindrus dicit: ego faciam: ut hæc opsonia cito comedantur. VGOLETVS ET GRAPA.

Erotium. Cylindrus. Menæhmus. Sosides. Messenio.

Sine fores sic. abi. nolo opperirier intus, para,
Cura tu qd̄ opust. Cy. fiat. er. sternite lectos. incēdite
Odores. mundicia illecebra animo est amantium.
Amanti amœnitas malo, sed nobis est lucro.
Sed ubi nam est ille, quem coquos mihi ante ædeis esse ait.

Sine fores sic: aptas. s. & patētes. Sine fores: sic abi uolo opperiri. Exiēs domo erotiū: ut siro adducat menæchmū ipm: deide alloqt̄ tāq̄ cognitū quā prio auersatur: menæchmus deniq; cedit: ac intro sequit̄ mulierē. ⸿ Sine fores sic. Erotiū suos alloqtur: uulis: fores sic aptas pmitti. ⸿ Volo opiri. libet mihi expectaf. ⸿ Int⁹ pa. subaudi: q̄ patu necc̄aria sūt. ⸿ Sternite le. pate iqt ad discūbedū lectos. ⸿ Mūdicia illece. aio ē amātū. res iqt mūdę aias amātū alliciūt. ⸿ Amāti amœnitas malo. i. malū affert. SARACENVS. Penetrari pedem. Prandi pelliones. VALLA. VGOLETVS ET GRAPA.

⸿ EROtiū exiēs Menæchmū aduenā alloquit̄ tanq̄ notum: qui priūs meretrice aduersatus demum intro uadit.

Atq; eccum uideo,qui mihi usui est.& plurimum
Prodest.item huic ultro fit ut meret,potissimus
Vt nostræ domui fit.nunc eum adibo atq; ultro alloquar.
Animule mi menæhme cur uideo te stare hic foris?
Fores quoi pateāt magis,q̄ domus tua,dom⁹ quom hæc tua fit?
Prandiū,ut iussisti,hic curatū,ubi lubet,ire accubitum licet.
Me.Qui cū hæc mulier loqt̄?er.equidē tecū.me.qd mecū tibi
Fuit unq̄,aut nunc est negocii?er.quia pol te unū ex omnibus
Venus uoluit me magnificare,neq; id immerito tuo.
Nam,ecastor solus bene factis me florentem facis.
Me.Certo hæc mulier aut insana,aut ebria est Messenio.
Q uæ hominem ignotum compellet me tam familiariter.
Mes.Dixin ego istæc l 'e solere fieri.folia nunc cadunt.
Præ ut si triduum hoc hic erimus,tum arbores inte cadent.
Nam ita sunt hic meretrices omnes ellecebræ argentariæ.
Sed sine me dū hāc cōpellare.heus mulier tibi dico.er.qd est?
Mes.Vbi tu hunc hoiem nouisti?Er.ibidē,ubi hic me,iam diu
In epidamno.Mes.in epidamno.qui huc in hanc urbem pedē
Nisi hodie nunq̄ intro tetulit?er.eia delicias facis
Mi menæhme.quin amabo is intro?hic tibi erit rectius.
Me.Hæc equidem ædepol recte appellat me meo mulier noie.
Nimis miror,quid hoc fit negoci.Mes.oboluit marsupium
Huic istuc,quod habes.me.atq; ædepol monuisti probe.
Accipe dū hoc.iā scibo utrū hæc me mage amet,an marsupiū.
Er.eamus intro ut prandeamus.Me.bene uocas tū gratia est.
Er.Cur igitur tibi me iussisti coquere dudum prandium?
Me.ego ne te iussi coquere?er.certo tibi & parasito tuo.
Me.Quoi,malum,parasito?certe hæc mulier nō sana est satis.
Er.Peniculo.Me.quis is est peniculus?qui extergent̄ baxeæ?
Er.Scilicet qui dudum tecum uenit,quom pallam mihi
Detulisti,quam uxori surripuisse aiebas tuæ.
Me.tibi pallam dedi,quam uxori meæ surripui?sana ne es?
Certe hæc mulier cantherino ritu astans somniat.
Er.Q ui lubet ludibrio habere me,atq; ire inficias mihi,
Facta quæ sunt?me.dic quid est id quod negem quod fecerim?
Er.Pallam te hodie mihi dedisse uxoris.me.iam nunc nego
Ego quidē.neq; unq̄ uxorē habui,neq; habeo,neq; huc unq̄
Postq̄ sum natus,intra portam penetraui pedem.
Prandi in naui.inde huc sum egressus.te conueni.ecce rem.
Er.Perii misera.quā,tu nūc mihi nauē narras.me.ligneam
Sæpe tritam sæpe fixam,sæpe excussam malleo.
Q uasi supellex pellionis,palus palo proxumus est.
Er.Iam amabo desine ludos facere.atq; i hac mecum simul.
Me.Nam quem mulier alium hominem,non tu me quæritas.
Er.Non ego te noui Menæhmum Moscho pro gnatum patre,
Qui Syracusis perhibere natus esse in sicilia,
Vbi rex Agathocles regnator fuit.& iterum pythia,
Tertium olympia,qui in morte regnū Hieroni tradidit.
Me.Nūc heroas haud falso mulier prædicas.mes.proh iupiter
Nunc istæc mulier illinc uenit,quæ te nouit tam catæ.

SARACENVS.

Domus qd significet

ℭECcū uideo.Quē opinabat̄ amatorē.⁋Nostræ domi.Et domus mi.
& domus mus:ut lectus us.& lectus
ti.domus tū secundæ sitū significat:
ut sum domi:quartæ autē ædificiū:
ut tectum domus:estq; priscū græco
rum uerbū:unde adhuc œcodomo
ædifico significat:quia domus dicit̄
ædificiū.⁋Qui cū.i.cū quo.⁋Neq;
haud.⁋Duę negatiōes hoc loco ma
gis negāt.⁋Qui hic in hāc urbē.Lo.
qui debet messenio.⁋Mage.Pro ma
gis.⁋Cui malo.Lege.(malū)qd se
peratim legendū est:ut sępius monui
mus.⁋Qui.Rursus q ꝓ quo.⁋Ex
tergētur baxeæ.i.crepidę calciamen
ta:pēniculū aūt nunc intelligit ꝓ spō

Cantharuli quę sint

gia.⁋Cantharino ritu.cantharidæ
uermes sunt:qui oriūt̄ ex erucis fici:
piri:pini:& caninæ sentis:ut tradit
Aristo.Plin.ponit cantharidas inter
uenenata:q̄(ut ex ipo Plau.)stare di
cunt̄ oculis hiantibus:quid si potius
leporino ritu legas:nā lepores:ut te
statur Pli.oculis patētibus dormiūt.
⁋Quati suppellex cellionis.Dicēdū
pellionis:sunt pelliōes:qui pelliceas
uestes conficiunt:cōsuūtq;:ab ista.n.
pellium simul consutarū:& coniūcta
rum similitudine dicit nauē fabrefa
ctam:nam trabs trabi:& lignū ligno
cōnectitur:supellectiles ergo pellio
nū pelles sunt.⁋Et iter pyuthia.Di
cendum pythia:& rursus ubi lyparo
dicēdum olympia:sicut ante nos ui
dit hermolaus:& est legere apud hy
storicos.⁋Ne mæ uxori.Ex uerbis
mulieris ipse didicerat de menæch
mo altero:deq; palla surrepta:pro
pterea simulat eundem esse menæch
mū.⁋Manes.Expectas.⁋Ad phry

Phrygiōes qui dicātur

gionem:dictū est in Aulul.phrygio
nes dictos esse a phrygibus:qui pri
mi dicunt̄ artē intertexendi exercuis
se:ut author.No.Plini.quoq;.⁋Ab
duc istos:quos adduxerat comites.
⁋Tabernā diuersoriā.Ad quam ho
mines diuertūt ex itinere.& dr̄ taber
na a tabulis:qbus tegebat̄:unī taber
na cīa tecta castrēsia.⁋Peri tibi.i.cā
tua.⁋Ducit lēbū.Vtit̄ cōmoda tran
slatione:nā uelut nauis ducit post se
alligatū sutie lēbū minorem:sic mere
trices trahūt hoies suis illecebris post
se.⁋Directū.Cruci affixū dixim⁹:

Dierectum quid sit

nunc deuictū:captū:& ꝑditū interꝑ
tamur:expunximus aūt ex hac scæ
na errores cōplures:ubi ꝑsertim iter
locutores extra suū ordinē uagabun
tur:qui prius omnem obtenebrabāt
intellectum.

ℭQVI mibi ē usui.utilitatē affert.

VALLA.

Vltro qd sit

⁋Item huic ultro fit:itidem a me fit
ipsi.De loco nāq; aduerbium:ut cū
dicim⁹:ultro citroq;.Est ēt ultro:qd
spoute

Me. Hercle opinor pernegari non potest. mes. ne feceris.
Peristi, si intrassis intra limen. me. quin tu tace modo.
Bene res geritur. assentabor quicquid dicet mulier.
Si possem hospitium nancisci. iam dudum mulier tibi
Non imprudens aduersabar. hunc metuebam ne meæ
Vxori renunciaret de palla, & de prandio.
Nunc quando uis eamus intro. er. etiam parasitum manes?
Me. neq; ego illum maneo neq; floccifacio. neq; si uenerit
Eum intromitti uolo. er. ecastor haud inuita fecero.
Me. Sed scin quid te amabo ut facias imperoer. quid uis mō?
Me. Pallam illam quam dudū dederā, ad phrygionē ut deferā,
Vt reconcinnetur. atq; ut opera addantur, quæ uolo.
Er. Hercle quin tu recte dicis. me. eadem ignorabitur,
Ne uxor cognoscat te habere. si in uia conspexerit.
Er. ergo mox auferto tecum quando abibis. me. maxume.
Er. eamus intro. me. iam sequar te. hunc uolo etiam colloqui.
Eho Messenio accede huc. mes. quid negocii est susciri?
Quid eo opus est? me. scio, ut me dicas tanto nequiorem.
Habeo prædam. tantum incœpi operis. & quantum potes,
Abduc istos in tabernam actutum diuersoriam.
Tu facito ante solis occasum ut uenias aduorsum mihi.
Mes. Non tu istas meretrices nouisti here. me. tace inquā, mihi
Dolebit, non tibi. si quid ego stulte fecero.
Mulier hæc stulta. atq; inscita est. quantum perspexi modo.
Est hic præda nobis. mes. peri. Me. iam ne abis. Mes. peri. tibi
probe.
Ducit lembum dierectum nauis prædatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier.
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut quod imperatum est, ueniam aduorsum tēpori.

sponte significat: unde ultroneum: idest spontaneum. ¶ Ire licet accubitum. Licet tibi accūbere. ¶ Folia nūc cadunt: principium exiguū: sed maiora consequentē. ¶ Tetulit: nunq̄ intulit pedem in hanc urbem inquit: nisi nūc modo. ¶ Eia delicias facis: idest nos deludis. ¶ Oboluit marsupium huic. Hæc inquit olfacta pecuniam est. ¶ Accipe dū. syllabica adiectio dum. ¶ Hęc me mage amet: nouero inquit marsupium: ne an me magis amet. ¶ Cui malum. id malū aduerbium: ut sępe. ¶ Qui extergentur bases. i. cauda: qua cathedrę purgātur sordibus. ita nāq; basis a gręcis dicitur sicut & hedra. i. sedes: unde cathedra & exhedra ponitur pro basi: inde figurę illę platonicę elementorū a philosophis sæpe memoratæ icosahedron dodecahedron octahedrō. nam terra cubicā habere figurā perhibetur. ¶ Cāthariduū riti. Venenosa animalia cantharides sine alis lethalia. nam alę medentur. ¶ Ire inficias: ire cōtra id: quod factum est. ¶ Sępe tritā. subaudi longa nauigatione. ¶ Sępe fixam: subaudi clauis: ubi rimas admiserat. ¶ Quasi supplex celionis: qui primus perhibetur rusticis instrumēta cōparasse. ¶ Regnum hieroni tradidit: qui in secundo bello punico regnauit: cui coniunctissimus fuit archimedes prestantissimus geometres. ¶ Tā cate. i. ā acute. Catum enim acutū Varronis sententia dixerunt ueteres. nā apud Ennium. iam cata signa fere sonitū dare uoce parabant. Cata cuta: hoc. n. uerbo sabini dicunt: quare catus ęli? sextus: non ut aiunt sapiens: sed acutus: & quod est tunc cœpit memorari simul cata dicta accipienda acuta dicta. ¶ Vt reconcinetur. Quam dederas inquit pallam uxoris tuæ: uelim reconcinandam deferas ad phrygionē. ¶ Heo meseuio: uocantis aduerbium. ¶ Susurra: summisse loquitur: ne mulier intelligat. ¶ In tabernam actutum diuersoriam. Domicula omnis meritoria: q; tabulis consterneretur antiquitus taberna uocata est. Aliquando etiam pro diuersorio ponitur: nam diuersorium: ubi diuertunt usatores quiescēdi cā. Ci. in. ii. rethο. Quare cum in quādam tabernam diuertissent: simul cœnare: & in eodem loco somnum capere noluerunt: cœnari discubuerunt ibidem Caupo autem: & quæ secuntur ad omnem itaq; ambiguitatem ammouēdam tabernam dixit meritoriā. ¶ Ducit lēbum dierectū. i. morti destinatum: ut sæpe supra. ¶ Dicto me emit audientem: idest obedientem dictis suis.

Terrę figura

Catus quis sit

¶ CANterino: & non cantharidum: ut. G. merula: neq; cantharino: ut Pius: & uterq; inscite: & contra metri rationem scripsere: hoc autem ex codicibus antiquis: recta lege carminis: & sententiæ concinnitate: quādo notum est cāterios equos uidelicet stantes dormitare: ac somniare: ut Plyn. lib. x. c. ultimo testatur. ¶ Pellionis: & non celionis. ut Pius exponit: nullibi: ut puto; lectum: neq; ad sententiam prorsus faciens: nam ita codices antiqui habent: & sententiæ optime congruit. quia quemadmodum pelles pellibus assutę uestes pelliceas faciunt: quarum artifices pelliōes uocantur: ipsorumq; ea suppellex est: ita pali palis iuncti nauim facere uidentur: pellionis uocabulo usus quoq; est lampridius in Alexandro Seuero his uerbis. braccariorum: linteonum: uitreariorum: pellionum: plaustrariorū. ¶ Iterum pythia: tertium olympia ex Hermolao barbaro: & subaudiendum uicit. ¶ Heroæ. & non heroes scribendum est ex lege carminis: ubi pes est amphitry. aliter tres syllabę longæ essent huic carminis generi nō conuenietes. ¶ Mulier metri necessitate: & sententiæ congruitate: non mulieri. ¶ Haud inuita ex codicibus antiquis: & sententiæ conformitate. ¶ Phrygiones dicuntur: qui acu uestes pingunt. Ply. lib. viii. Pictas uestes iam apud Homerum fuisse unde triūphales natæ. Acu facere idei phryges inuenerunt inde Phrygiones appellati sunt. Titinius Barbato Phrygio sui primo: bene opus sciui. Reliqui acus: aciasq; hero: atq; herę naturę. Var. Cosmoteri ne phrygio qui puluinar poterat pingere solier urgebat.

VGOLETVS ET GRAPA.

Cate:

SARA CENVS. PLus trigīta ānis. Quę primo-niā cōtinet scæna parasiti: q ī prāsus excludit: & dū & amissum menæchmū q̄rit: tāt offendit alterum. ¶ Singulas escas edūt: Vno uictitāt prandio. ¶ Etiā nū. Hac locutiōe utit̄ sæpe Plini. & celsus semel q̄tū meminerim Vir. pro tū ponit: uel præterea. ¶ Cū corona. Nā sertis coronati cōuiuabant: ut relatū est supra.

VALLA. PLus triginta annos natus sū. Peniculus secū q̄rit̄ parasit⁹: quod menæchmū amiserit: itaq; se recipit: ubi pmissū cōuiuiū. ¶ In cōcionē mediā. i. mediā hoium multitudinem: ubi cōcio erat. ¶ Vbi egomet: subaudi me subtraxi. Qui primus cōmētus est cōcionare. Cui primo in mētē uēit facere cōcionē: Cōcino & concinor concino & cōcinor: ut assentio & assentior. ¶ Cū citent̄. i. aduocant̄. ¶ Census percipit̄. Censu mulctant̄. ¶ Affatim ē hominū in dies. Quottidie inquit multa sunt hoibus oblata negocia. ¶ Atq; cōmiciis: ubi suffragiis creantur magistratus. ¶ Credo datū noluisse. i. existimo a menæchmo dari noluisse. ¶ In corona. ¶ Quoniam coronati discūbebāt ueteres. ¶ Venio aduorsum tempori: uenio per tps inquit obuiā menęchmo.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ NANq;: scribendū est sententiæ congruitate: & ex codi. antiquis: in quibus scriptum est. Nam ad eam rem.

SARA CENVS. POtin ut. Loquit̄ menæchm⁹ aduena ad erotiū mulierē super palla concinnanda: qua mulier elusa est: & simul prādio: sed ludifient ludificabiles cū peniculo parasito: qui autumabit illum menæchmū ciuē patronū suū. ¶ Adibo ad hoiem. Loquit̄ parasitus. ¶ Turbare. Turbas: & molestias inferre. ¶ Fecisti funus prādio. Idest sepeliuisti: & in uentrē recondidisti prādiū. ¶ Cui ego: quę eras hera. Ex uerbis istis nō uideo ullū haberi posse sensum: menda & omnino manifestaria legerē sic: cui ego: q̄d eras eram uel cum ego: quo eras erā: significare uolens: uel semp: ut amicos uixisse unanimes. uel simul: & in eodē loco semper affuisse: neq; alterū ab altero secessisse. ¶ Nō sanū sinciput. Sinciput quid sit, Est sinciput ps capitis anterior. ubi uiget sensus cōmunis: quæ pars quotiens læditur: uel aliquo afficitur nocumento: hoies ea uidere uidetur: quæ uera nō sunt. ¶ Occisa sit hęc res. Perdita. s. & desperata. ¶ Cinædos. salutatores: & pātomimos.

POtin ne ut qescas. Menęchmus ab erotio exiens ipsam alloquitur: docēs se satis cōmonitum: quid super palla faciēdum uideretur; quam dederat ad phrygionem deferēdam. ¶ Refferā tēpori. Dicimus tempori: tempore: & per tempus

TERTIVS ACTVS.

Peniculus Parasitus.

PLus trigita annis natus sum, quom ego interea loci
Nunq̄ quicq̄ facinus feci peius, neq; scelestius,
Quam hodie, quom in cōtionē mediā me imersi mi (ser.
Vbi, Dii, mihi menæchmus se subtraxit mibi.
Atq; abiit ad amicam credo. neq; me uoluit ducere.
Vt illum Dii omnes perduint, qui primus cōmentus est
Contionem habere, quæ homines occupatos occupat.
Nanq; ad eam rem ociosos homines decuit deligi,
Qui nisi adsint, quom citentur, census capiant illico.
Ad forum est hominum indies, qui singulas escas edunt.
Quis negoci nihil est. qui esum neq; uocantur, neq; uocant.
Hos oportet concioni dare operam, atq; comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
Quoi tam credo datum uoluisse, q̄ me uideo uiuere.
Ibo etiam num. relliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego uideo Menæchmum? cum corona exit foras.
Sublatum est conuiuium ædepol uenio aduorsum tempori.

Menæchmus Sosides. Peniculus.

POtin ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
Lepideq; concinnatam referam tempori?
Non faxo eam esse dices, ita ignorabitur.
Pe. Pallam ad phrygionem fert confecto prandio
Vinoq; e poto, parasito excluso foras.
Non hercule is sum, qui sum, ni hanc iniuriam,
Meq; ultus pulchre fuero. obseruabo quid agat
Hinc primum. post hunc hominem adibo. atq; alloquar.
Me. Pro dii immortales. quoi homini unq̄ uno die
Boni dedistis plus, qui minus sperauerit?
Prandi. potaui. scortum accubui, atq; abstuli
Hanc, quoius hæres nunq̄ erit post hunc diem.
Pe. Nequeo quæ loquitur exaudire clanculum.
Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.
Me. Ait hanc dedisse me sibi, atq; eam meæ
Vxori surripuisse, quoniam sentio
Errare, extemplo, quasi res cum ea esset mibi,
Cœpi assentari, mulier quicquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis uerbis opust?
Minore nusq̄ bene fui dispendio.
Pe. Adibo ad hominem. nam turbare gestio.
Me. Quis hic est, qui aduorsum fit mibi? Pe. quid ais homo
Leuior q̄ pluma, pessume, & nequissume,
Hominis flagitium, subdole, ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me caussa perderes?
Vt surripuisti te mihi dudum de foro?
Fecisti funus absenti me, prandio.
Cur ausus facere, quom ego ea, qua tu eras, eram?
Me Adolescens quæso quid tibi mecum est rei?
Qui mihi maledicas ignoto insciens? an tibi

Malam rem uis pro maledictis dari postea?
Pe. Eam quid est? ædepol te dedisse intellego.
Me. Responste adolescens quæso quid tibi nomen sit?
Pe. Etiam derides, quasi nomen non noueris?
Me. Non ædepol ego te, quod sciam, unq̃ ante hunc diem
Vidi, neq; noui. uerum te hortor quisquis es.
Si æquom facias, ut mihi odiosus ne sies.
Pe. Non me nouisti? Me. non negem, si nouerim.
Pe. Menechmæ uigila. Me. uigilo hercle quidem, quod sciam.
Pe. Tuum parasitum non nouisti? Me. non tibi sanumst
Adolescens sinciput, intellego. Pe. respondeas.
Surripuisti uxori tuæ pallam istanc hodie?
Atq; dedisti Erotio? Me. neq; ego uxorem habeo, neq;
Ego Erotio dedi, nec pallam surripui.
Pe. Satin sanus es? occisa est hæc res. non ego
Te indutum palla exire uidi istinc foras?
Me. Væ capiti tuo. omnes cinedos censes nunc, quia tu es
Tun me indutum fuisse pallam prædicas?
Pe. ego hercle uero. Me. non tu hinc abis quo dignus es?
Aut te piari iubes homo insanissume?
Pe. Nunq̃ ædepol quisq̃ me exorabit, quin tuæ
Vxori rem omnem iam, gesta ut sit, eloquar.
Omnes in te istæc recident contumeliæ.
Faxo haud inultum prandium comederis.
Me. Quid hoc est negocii? satine ut quenq; conspicor,
Ita me ludificant? sed concrepuit ostium.



Ancilla. Menæhmus. Sosides,

M Enæhme orare ait te multum erotiom.
Vt hoc una opera ad aurificem deferas,
Atq; huic ut addas auri pondo unciam
Iubeasq; spinther nouom reconcinnarier.
Me. Et istuc, & aliud, si quid curari uolet
Me curaturum dicito, quicquid uolet.
An. Scin quod hoc sit spinther? Me. nescio, nisi aureum.

tpē. ¶ Nō faxo eā eē dices. Ordo ē faxo dices: eā nō eē: tā igt imutabit ut tu ipsa sis dictura eā nō eē. ¶ Cuius. subaudi pallç. ¶ Hæres nūq̃ erit. nō cōsequet mulier. ¶ Minore nusq̃ bn̄ sui dispēdio. Sēsus ē nusq̃ bn̄ habuis ubi min⁹ mihi fuerit dispēdiū. ¶ Fecisti fun⁹: sepeliuisti meū prādiū: me abnte. ¶ Nō sanū est tibi adolescens sinciput: nō sanū cerebrū sinecdoticos: cū sit sinciput ps capitis anterior ¶ Occisa sit hæc res: hæc res sane perierit. Occisum a necato distigui qdā uoluerūt ut inqt Fest. q̄ alterū a cedēdo: atq; ictu fieri dicāt: alterum sine ictu: itaq; i nūmç pōpilii regis legib⁹ scriptū eē si hoies fulmib⁹ occisit: ne supra gēua tollito: & alibi: hō si fulmine occisus ē: ei iusta nlla fieri op₃. Noni. āt hūc Plautinū citādo locū ait iterfici: & occidi ueteres ēt i inanimātia posuisse. ¶ Piari iu. piaculo subici. ¶ In te istęc reci. dāno tibi cedent.
¶ HINC primū post hūc hoies adibo: atq; alloq̃r ita scribēdus ē uersus: si mō rōnē disciplinç & legis metricç hēre uelimus: nec sic dimittēdus: ut q̃ttuor tm̄ pedib⁹ gradiat: ut pi⁹ stolidus interp̄s fecit: scribēs: hoiem post adibo atq; alloq̃r. ¶ Atq; abstuli: addēda ē cōiūctio atq; ad uersus itegritatē. q solus qnq; pedib⁹ icedēt cōtra eiusce metri rōnē. ¶ Prādi. Priscian⁹ li. viii. ¶ Quid uerbis opust: addēdū ē opust ad sensus: & uersus itegritatē id qd Pi⁹ nō aspexit. ¶ Quū ego eā: q̃ tu eras erā: ita ē scribēdus uersus pti ex codi. ātiqs: pti ex sēsus & uersua itegritate: & n̄ quū ego: q̃ eras erā: ut corrigit Pi⁹ legis hui⁹ carminis igna rus. ¶ Vt mihi odiosus: ita legendus uersus ē cū dictiōe illa: ut: ad uersus itegritatē: q qdē solis qnq; pedib⁹ cō sistēt. ¶ Nō tibi sanū: ita scribēd⁹ uersus ē: & ex codi. antiqs addēdū tibi: ē q; uersus hypermeter: cui. s. abundat una syllaba i fine: qd fit quū sequens uersus a uocali icipit. ut ēt in illo Virgilii. aut dulcis musti Vulcāo decoqt humorē. Et foliis undam. t. sp. a.

M Enæchme amare. Corrigo orare: & sēsus uerior. ¶ Vna opera. Vt. s. palla ad phrygionē dferat: & spiter recōcinet: dr spiter armillç genus: quo utebāt mulieres brachio sūmo sinistro: ut Fest. Priscia. quoq; d gn̄ibus inqt: spiter qd acrochieriō: aut fibulā i humeris: aut armillam significat: & plautū testē citat.
Enæchme orare ait. Ancilla exiens ab erotio cōmonet menæchmū: ut spintrē recōcinnādum prçbeat cum palla. ¶ Vna opa: eadem uia.
¶ SPINther iqt Priscia. li. v. qd α κρο χερ ιον: aut fibulā i humeris: aut armillā signat. F. uero Pōp. sic: Spither armillç gen⁹ quo mulieres utebāt brachio sūmo sinistro. Spitheres Laertio diogene li. ii. dnr cometç q ueluti scitillç uibrāt ab aere. σπινθηρ latie scitilla Maxius Alubard⁹ i lib. q iscribit γεφυρα sic dic σπινθηρ ... [illegible]

Occisus a necato q̄uo distinguat

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

Spinter qd sit

VALLA. VGOLETVS ET GRAPA.

Spinther

An. Hoc est quod olim clanculum ex armario
Te furripuisse aiebas uxori tuæ.
Me. Nunq̃ hercle factum. An. non tu meministi obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi. Me. mane.
Imo equidem memini. nempe hoc est, quod illi dedi,
Istuc. ubi hercle armillæ sunt, quas una dedi?
An. Nunq̃ dedisti. Me. nam pol una dedi die.
An. at te accurare dicit. Me. accurabitur.
Hæc palla, & spinther faxo referantur simul.
An. amabo mi menæchme in aureis da mihi
Faciunda pondo duum nummum stalagmia.
Vt te lubenter uideam, quom ad nos ueneris.
Me. Fiat, cedo aurum. ego manu pretium dabo.
An. Da sodes abs te. post reddidero tibi.
Me. Imo cedo abste. An. ego post tibi reddam dupler.
Me. Non habeo. An. at tu quando habebis, tum dato.
Nunquid me uis? Me. hæc me curaturum dicito.
Vt quantum possit, quãq; liceat, reueniant.
Iam ne abiit intro abiit. obtrudit fores.
Dii me quidem omnes adiuuant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio?
Tempust abire ab his locis lenoniis.
Propera menæchme. fer pedem. confer gradum.
Demam coronam. atq; abiiciam ad leuam manum.
Vt qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo & conueniam seruom si potero, meum.
Vt hæc quæ bona dii mihi dant, ex me sciat.

SARACENVS. Armarium quid sit. ¶ EX armario. Est armariũ: i quo uel libri: uel alia domus necessaria reponunt. ⁋ Tiunicbas. Palã iactaueras: ẽ tñ ꝓprie tinire sonare: ide dcã sunt titinabula. ⁋ Armillas. Quæ ornamẽta sunt brachiorũ in circulorũ formã: armillas dicit Festus ex auro q̃s uiri militares ab iperatorib⁹ dõati gerũt: dcãs esse existimãt: q̃ antiq humeros cũ brachiis armos uocant: unũ arma ab his depẽdẽtia sunt uocata. ⁋ Iuauris ornamẽta sũt fœmiarũ suaures ab antiq̃s appellatę: q̃ ab auctorib⁹ pẽdebãt pforatis. Fest⁹ memorat genus iauriũ stalagmiũ dictũ fuisse allegãs excæciliũ: ex aure eius stalagmiũ domi hẽo: qd̃ ẽt ostẽdit Plau. in pœnulo: qd iã: qa incedũt cũ anulatis auribus: hęc. n. ornamẽta: q̃ gerunt effigiẽ anulorũ i isula cypro: creta: & aliis plęrisq; locis græcię nr̃is tpibus adhuc uisunt. Pli. in oriẽte qdẽ: & uiris ue dõ fœminis aurũ gestarĩ: eo loci dec⁹ fuisse tradidit. Spathalia quæ dicantur. ⁋ Spathalia. Et ista quoq; ornamẽta sũt a spathe ddu ctã. ẽ. n. spatha: ut author theophrastus ẽ: ramus palmę cũ frõdib⁹: a Pli. quoq;: herodoto: ac Iulio poluce itidẽ edocemur: spathẽ dici ramusculũ palmæ. ⁋ Sodes. p si audes. ⁋ Da a te. Notanda locutio est: ac dixisset de tuo prætium exolue. ⁋ Veniãt. Redeantur: & afferantur.

VALLA. Vntiarũ partes quæ. ¶ VT addas auri põdo unciã. Addidit põdo qa ẽt uncia: cui⁹uis rei totius ps duodecia ẽ: qn & hæreditas. q̃ as nũcupaĩ tota ita ẽt diuidiĩ: nã prisci ita qd̃libet integrũ ptiti: id assem uocãtes undeci unciarũ deuncẽ dixere. decẽ dextantẽ. nouem dodrantẽ. octo bes: ut alii bisse. septẽ septãtem. alii quincũcẽ. sex semis. quinq; quincũcem. quattuor trientem. tres quadrantem. duas sextantem. unam unciam hisq; figuris annotarunt.

As. Deuux. Dextãs. Dodraus. Bisse. Septũx. Semis. Quãtuux. Triẽs. Quadrãs. Sextas. Vncia.

Vnciã porro i scrupula diuiseĩ duodeci semũciã dimidiã: atq; ita uiciſſim ut subiectis figuris exp̃muñ: pterq; noib⁹.

Semunciam. Duella. Sicilius. Sextula. Dragma. Emisecla.

Thremissis. Scrupulus. Obulus. Bisiliqua. Cerates. Siliqua. Calcus.

⁋ Iubeasq; spinter nouũ recõcinarier. Priscianus: & spinter: qd̃ σφιγκτήρ: aut fibulã i humeris: aut armillam significat. Plau. in menęchmis. ⁋ Ex armario te subrupuisse autumabas. Aiebas clã uxori sustulisse: armariũ dictũ: qd̃ arma. i. instrumẽta in eo multa cõtineanĩ. ⁋ Armillę sunt ornamẽta amorũ: nã & inde nomẽ hñt Prisciani scia. ⁋ Mi menæchme. An audis: subaudi: q̃ sum dictura. ⁋ Da mihi faciẽda põdo duũ uũmũ spathalia. Pli. xiii. naturalis historię: iuba tradit circa troglodytarũ insulas fruticẽ in alto uocari isidos plocamõ corallio similẽ sine foliis: pcisum mutato colore in nigrũ durescere. cũ cadat frãgi. Itẽ aliũ: q uocẽĩ charito blepharõ efficacẽ in amatoriis: spatalia eo facere: & monilia fœmias: spatalia a delitiis ornamẽta nomẽ habuerũt: nã spatalo idẽ ẽ qd̃ dliciose ago: si scribaĩ sine aspiratione: nam spathe cũ aspiratiõe: unũ spathale dĩ ab ipsis gręcis το υφαντικον εργαλειον ᾧ κρεκ το ... ut si pãniculũ dicas. Est ẽt apud græcos. ... ut fiut spatalia a minime necessario sumptu dicta: planeq; prodigo. ⁋ Da sodes a te. fac ipensam de tuo. ⁋ Hęc menæchme cura: subaudi quæ dixi. ⁋ Obtrudit fores. impellit: ut claudat.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ IN auris: sepate legẽdũ ẽ: ut sint duo uerba i: & auris: faciẽda ãt uõ faciẽdas scribẽdũ ẽ h sẽsu: da mihi stalagmia faciẽda i auris: põdo diuũ uũmũ. Stalagmia ex codi. antiq̃s: & metri necessitate: & nõ spathalia ut correxit Ge. merula: & legit Pi⁹ cõtra uersus rõnẽ: & codicũ ueterũ lrãm: in q̃bus scriptũ ẽ statacmia lr̃is nõ abolitis: est enim stalagmiũ aurium ornamentum: ut ait Festus. Da sodes: & non da hospes ex codicibus antiquis: & uersus concinnitate. ⁋ Reueniant: scribendum est metri necessitate: & non ueniant: neq; ueneant: & id significat: ut referantur: redeantq; domũ.

QVARTVS ACTVS.

Mulier uxor. Peniculus.

EGo ne hic mendiciar in matrimonio,
Vbi uir compilet clanculum quicquid domi est,
Atq; ad amicam deferat?pe.quin tu taces?
Manifesto faxo iam opprimes,sequere hac modo
Pallam ad phrygionem cum corona hinc
Ferebat hodie,tibi quam surripuit domo.
Sed eccam,quam coronam habuit.num mentior?
Mu.Hem hac abiit.pe.si uis persequi uestigiis.
Atq; ædepol eccum optume reuortitur.
Sed pallam non fert.mu.quid ego nunc cum illoc agam?
Pe.Idem quod semper.male habeas.mu.sic censeo.
Pe.Huc concedamus.ex insidiis aucupa.

Menæchmus subreptus. Mulier uxor. Peniculus.

AT hoc uiuitur more morum molesto maxume oîum,
Atq; uti quiq; optumi sunt maxumi,moré húc habent.
Cliêtis sibi oés uolút eé multos.bôi ne an mali sient,
Id haud q̄ritant.res quæritur magis,q̄ clientum fides
Quoiusmodi cluat.si pauper est,atq; haud malus
Neq̄ habetur.sin diues malus est,habetur is cliens
Frugi,qui neq; leges,neq; æquom,neq; bonum usq̄ colunt,
Solicitos patronos habent,datum denegant,quod datum est.
Litium pleni,rapaces,fraudulenti sunt uiri.
Qui aut fœnore,aut periuriis paratam rem habent.
Mens in querelis.iuris ubi dicitur dies,simul
Patronis dicitur,quippe qui pro illis,quæ male fecerint
Loquátur,aut ad populû,aut in iure.aut ad iudicem res est
Sicut me hodie nimis solicitum quidam habuit cliens.
Neq; quod uoluit agere,quíeq̄ licitum est ita me adtinuit,
Ita detinuit apud ædiles præliis factis plurimis,
Pessumisq;.dixi caussam,conditiones retuli
Tortas,confragosas.plus minus opusq̄ erat multo.dixeram
Controuersiam.ut sponsio fieret,quid ille,predem dedit.
Nec magis ego manifesto teneri hominem unq̄ ullum uidi
Omnibus malefactis.testes tres aderant acerrumi.
Di illû omnes perdant.ita mihi hunc hodie corrupit diem.
Meq; adeo,qui hodie forum oculis unq̄ inspexi meis.
Iussi apparari prandium.amica expectat me,scio.
Vbi primum est licitum,illico properaui abire de foro.
Irata est credo nunc mihi.placabit palla,quam dedi,
Quá hodie uxori abstuli,atq; huic detuli.pe.qd ais?Vx.uiro
Me malo male nuptá.pe.satin audis,q̄ illic loq̄r?Mu.fatis.
Me.Si sapiá,hinc intro abeá,ubi mihi bñ sit.Mu.máe male erit
Næ illam mecastor fœnerato abstulisti?sic datur? (potius.
Clanculum te istæc flagitia facere censebas potesse?
Me.Quid illuc uxor negocii?mu.mé rogas?Me.uin húc rogé?
Pe.Aufer hinc palpationes.Me.perge tu.quid tu mihi

aniq; domum.

EGo ne hic. Vxor menęchmi ciuis:cû sibi nouisset a uiro surreptã uestê meretricíq; traditã lamêtat: si interea menæchmus uir reuertit: mi reqs fiunt frustrationes:& illusiones. Seq̄re hoc mô.Lege poti⁹:sequere hac me.Eccã corona.Quã alter abiecerat in uia menæchmus.Perseq uestigiis:putabât nãq; illac pertransisse menæchmum. — SARACENVS.

EGo ne.Mulier menæchmi ciuis oius:q̄ euenerãt factã certior:ira côcita marito it obuiã cû palito. Mendiciar. mêdica ero. Vir côpilet. diripiat: dispoliet. Ex isidiis aucupa:ex loco isidioso:& occulto ausculta:quid agat:trãslatiõe sumpta ab auiculaɋ captatoribus:dixit aucupa. — VALLA.

MENdiciar uetuste positum.

AT hoc uiuuť.Conq̄riť ciuis menęchm⁹:amico dû dat operã:lõgiorê pp morã prãdiû omisisse. Clientis mltos.Magna qppe erat nobiliû laus cliêtib⁹ abûdare: q apud romãos iuxta pupillos secûdû obtinebãt locû:p qb⁹ id facere pfoni cõsueuerût:qd p filiis parêtes:id qd uť cęsar i q̄dã orone attigeť:cliêtes i quiês sine sûma ifamia dferi nõ pñt: qb⁹ êt a ppiqs nřis auxiliû ferre istituimus. Cluat.Posit hoc loco:alr cluer certare dicim⁹ & noiare:ut author No.& cui⁹ ipe utiť testimõio Ennius.pgêtes eê cluebat oîum miserrimus. Aut i iur. Vbi legib⁹ iudicabať. Ad iudicê. Apd quê de pmissis:uť pactiõib⁹ litigabať. Mi⁹ soli.i.nõ intêtû:neq; id litigãdû satis paratû. Præliis.Côtêtiõib⁹. Tetuli. Tuli:in mediû ptuli. Tortas:cõfragosas.Obuolutas:difficiles: pp qd oñdit p cliête iniustã cãm suscepisse:qui furti fuerat accusat⁹. Male male.i. uald male. Ne il.meca.fœnê.abstulisti. Ac dixisset: sensus ê neq; pp hoc aliqd lucrû fecisti tibi. Palpationes.Blãdimêta. Esses pran. Abeo:qd ê cedo.Perge i uia.Ses male loqr uerba.n.erga mulierê dcã sût. Nutat:Qd pprie capite fit:sicut nictare oculis:hãc dñam notauit No.Plau. quoq; i Asinaria:illa illi hõi ne nutet nicter ãnuat. Palla igr.Meli⁹ forte inq̃. Quis arguit. Ondit:patefecit. Virgi.degeneres aios timor arguit. Noctuã q̄ tu tu.Você:q̄ noctuę uidêť emitteť exp̄ssit:q̄s noue uoces habere tradidit Plini.nigidio teste: De noctuis meminit Aristo.lib.ix.de historia animalium:sunt enim ex earum genere:q̄ç interdiu cernere ne

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS

Cluêre qd sit

Nictare qd sit

Excidere quid sit

quečt: noctu cibũ uenanť: matutino. scilicet: & uespertino tpe. ¶ Excidisse. In obliuionẽ datũ esse. Vir. nec dũ etiã causæ irarũ sæuiq; dolores exciderãt animo: taliter excidere cadere & dissentire significat.

VALLA.

T hoc utũť. Menæchmus ciuis cũ se ad erotium recipit fit obuius uxori a parasito factæ certiori: ut suã maritus pallã ad meretricẽ ptulerat. pñte quoq; parasito coarguente. Ordo igiť uerbo℞ ẽ. Oẽs hoc more maxime utunť mo℞. i. fere cõsuetudo maxima oium est: ut inter mores oẽs hoc utanť more: ut multos sibi uelint eẽ cliẽtes: hãcq; exhibẽt molestiam. ¶ Vti quinq; sunt optumi. i. primũ in urbe locũ tenẽtes: optimatesq; sunt. ¶ Res magis q̃riť. opes inquit sint: ne cliẽtibus potius exq̃runt q̃ ipso℞ existimationẽ. ¶ Cuiusmodi cluat. sit perhibeať. hoc. n. sensu tã Lucre. q̃ Plau. sępe utunť Nonio etiã testãte. Pli. tã cluere ait in certãdi significatione dictũ. ¶ Si diues malus est. is cliẽs frugi hť. hic & hęc & hoc frugi: nõ frugalis: frugalitatẽ parsimoniã fere oẽs uocãt. sed Cice. frugalitatẽ oẽs ait continere uirtutes inquiens. Reliquas ẽt uirtutes frugalitas cõtinet: quæ nisi tãta esset: & si is angustiis qbus plæriq; putãt: tenereť: nunq̃ eẽt. L. Pisonis cognomẽ tãtopere laudatũ. Sed qa nec pp metũ præsidiũ reliquit: qđ est ignauię: nec qui propter auaritiã clam depositũ non reddidit: qđ est iniustitiæ: nec qui propter temeritatẽ male rẽ gessit: quod est stultitiæ. frugi appellari solet: eo tres uirtutes: fortitudinẽ: iustitiam: prudentiã: frugalitas est cõplexa: & si hoc qdẽ cõe est uirtutũ: oẽs. n. inter se nexæ: & iugatæ sunt. reliqua igiť & quarta uirtus ut sit ipsa frugalitas necesse est. Eius. n. uť esse proprium motus animi appetentis regere: & sedare: semperq; aduersantẽ libidini moderatã in oi reseruare cõstantiã, cui contrariũ uitiũ nequitia dť. Frugalitas: ut opinor: a fruge: qua nihil melius e terra oritur. Neqtia ab eo: si hoc erit fortasse durius: sed tentemus: & lusisse putemq;: si nil sit ab eo: quod ne quicq̃ est i tali hoie: ex quo nihil idem dť. ergo & Plau. frugi oppones malo uirtutibus oibus cumulatũ uoluit itelligi. ¶ Hñt rẽ paratã. Opes cõstructas. ¶ Ita me adtinnit. apud se habuit. ¶ Ita me detinnit: occupauit. ¶ Quid ille: subaudi dixit. ¶ Ne illã. subaudi pallam. ¶ Me ecastor. p castora. ¶ Fœnerator abstulisti. qa plus tibi igerã mali: q̃ tu mihi ituleris. ¶ Sic daľ: subaudi palla. potesse: pro

Frugalitas quę sit

Tristis es? scire oportet. Pe. scit. sed dissimulat malus.
Me. Quid negocii ẽ? Vx. pallã. Me. pallã. qd? Vx. pallã. qd pa
Me. Nihil equidẽ, nisi unum, palla pallorem incutit. (ues?
Pe. An tu næ etiam mecum esses prandium? perge in uirum.
Me. non taces? Pe. non hercle uero taceo. nutat, ne loquar.
Me. non hercle ego quidem usq̃ quicq̃ nuto, neq; nicto tibi.
Vx. Næ ego ecastor mulier misera. me. q tu misera es? mihi ex
Pe. Nihil hoc cõfidentius, qui quæ uides, ea pernegat. (pedi.
Me. per Iouem, deosq; omneis adiuro uxor. satin hoc est tibi?
Me isti num nutasse. credis? Vx. iã tibi de istis. illuc redi. (fer.
Me. Quo ego redeã. Vx. eqdẽ ad phrygionẽ cẽseo. & pallã re
Me. Quæ istæc palla ẽ? Vx. taceo iã, qñ nec rẽ meminit suã.
Me. Num quis seruorum deliquit? nũ ancillæ, aut seruæ tibi?
Responsa, aut loquere, impune non erit. Vx. nugas agis.
Me. Tristis admodũ es. non mihi istuc satis placet. Vx. nugas
Me. Certe familiariũ aliquoi irata es. Vx. nugas agis. (agis.
Me. Num mihi es irata saltẽ? Vx. nũc tu nõ nugas agis.
Me. Die mea uxor, quid tibi ægre est? Pe. bellus blãdiť tibi.
Me. Potin ut molestus ne sis? non te appello. pe. aufer manũ.
Sic datur. properato absente me comesse prandium.
Post ante ædeis cum corona hederæ huc intro tetulisti pedẽ.
Me. Neq; pol ego prandi. neq; hodie huc intro tetuli pedẽ.
Pe. Tun negas? Me. nego hercle uero. pe. nihil hoc hoie auda
Non ego te modo hic ante ædeis cum corona florea (cius.
Vidi astare quom negabas mihi esse sanum sinciput?
Et me negabas nouisse? peregrinum aiebas esse te?
Me. Quin ut dudum diuerti abs te, redeo nũc demum domũ.
Pe. Noui ego te. non mihi censebas esse, qui te ulciscerer.
Omnia hercle uxori dixi. Me. quid dixisti? pe. nescio.
Eam ipsus roga. me. qd hoc ẽ uxor? qđ nã hic narrauit tibi?
Quid id est? quid taces, quin dicis quid sit? Vx. q̃si tu nescias.
Palla est mihi domo subrepta. me. palla subrepta est tibi?
Vx. Mẽ rogas? me. pol haud rogẽ te, si sciã. pe. o hoiem malũ.
Vt dissimulat? Vx. non potes celare. rem noui probe.
Pe. Oia hercle ego edictaui. me. qd id ẽ? Vx. qñ nihil pudet,
Neq; uis tua uoluntate ipse profiteri, audi, atq; ades.
Et quid sim tristis, & quid mihi hic dixerit, faxo scias.
Palla est mihi domo subrepta. me. palla subrepta est tibi?
Pe. Viden ut scelestus capiat? huic subrepta est, non tibi.
Nam profecto tibi subrepta si esset, salua non foret.
Me. Nihil mihi tecũ ẽ. sed qd tu ais? ux. palla inq̃ periit domo.
Me. Quis eã surripuit? Vx. pol istuc ille scit, qui illam abstulit.
Me. Quis hõ ẽ? ux. menæhm' qdã. me. ædepol factũ nequiter.
Quis is menæhm' ẽ? ux. tu istic. me. ego ne. ux. tu. me. qs arguit.
Vt egomet? pe. & ego. atq; huic amicæ detulisti Erotio.
Me. ego non dedi? pe. tu, tu inq̃. uin afferri noctuam,
Quæ tu, usq; dicat tibi. nam nos iam nos defessi sumus.
Me. per Ioue deosq; omnis adiuro uxor satin hoc est tibi?
Non dedisse. pe. imo hercle uero nos non falsum dicere.
Me. ego illam non condonaui. sed sic utẽdam dedi.

Vx. Equidē tuā nec chlamidē defero, nec palliū quoiq̃
Vtēdū. mulierē æquom est uestimentū muliebre
Dare foras, uirū uirile. quin refers pallam domū.
Me. Ego faxo refertur. Vx. ex re tua, ut opinor, feceris.
Nā domū nunq̃ introibis, nisi feres pallā simul.
Me. Ego domū? Pe. qd mihi futurū ē, q tibi hāc operā dedi?
Vx. Opera reddetur, qū quid tibi erit subreptū domo.
Pe. Id quidē ædepol nunq̃ erit. nā nihil ē, qđ perdā domi
Cōmune cū uxore, Dii uos perdāt, properabo ad forū.
Nā ex hac familia me plane excidisse intellego.
Me. Male uxor mihi se fecisse censet, quom excludit foras.
Quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorē locū.
Si tibi displiceo patiundū. at placuero huic erotio.
Quæ me non excludet a se, sed apud se occludet domi.
Nūc ibo, orabo, ut mihi pallā reddat, quā dudū dedi.
Aliā illi redimā meliorē. ecquis hic est ianitor?
Aperite. atq̃ erotiū aliquis euocate ante ostium.

tesse: pro posse. ¶ Palpatiōes: blādimēta. ¶ Palla pallorē incutit. q̃si pallor a palla fiat. (Pallor unde dicatur) ¶ Me comœsses absente prādiū. ibis inqt comœsum me absente prādiū. ¶ Nutat ne loquar signo mōet ne qd dicā: neq̃ nicto. do signū oculis. ¶ Quid tibi ęgre ē. Cur ē: q mihi succēseas. ¶ Nō te appello: nō tecū loquor. ¶ Cū corona hederæ: perhibet hedera ihibere ebrietatē icincta capiti. ¶ Huc itro te tulisti pedē. Meretricis domū igressus es. ¶ Ego edictaui. i. exposui. dictare. n. exponere ueteres dixerunt: ut Varro testat: unde dictatores q̃si magri populi. (Dictare quid sit) Hora. i episto. Non eqdē insector: dolēdaq̃ carmia liui. Esse reor. memini: q̃ plagosum mihi paruo: orbiliū dictare. Idē in sermonib9. An tua demēs: uilibus in ludis dictari carmina malis: ide dictata dicunt interp̃tamēta. Iuuena. donec dictata magri peragat. Persi. Ten cirratorū cētū dictata fuisse: p nihilo pēdas. Ci. de finibus bonorū & malorū. Supiores autē artificio: & nia tradiderūt: q̃ qdē res efficit: ne necesse sit iisdē de reb9 sp q̃si dictata decātare: neq̃ a cōmētariolis discedere. Idē ad Quintū fratrē de caluēti marii ofone: qđ scribis miror tibi placere eidē rescribere: p̃serti: cū illā nēo lecturus sit: si ego nihil rescripsero meā in illū pueri oēs tāq̃ dictata pdiscāt. ¶ Huic subrepta est. i. ad utilitatē huius nō tuā. ¶ Salua nūc foret: qa in tua ptāte. ¶ Vin afferri noctuā. Cuius cātus ē tu: tu. ¶ Defessi sumus dicēdo tu: tu. Iterando sæpius tu: tu. Defecisco r defessus sum: sed fecisco r in usu nō est unde fessus. (Defecisco r nō aūt fecascor) ¶ Ex re tua. utile tibi feceris. ¶ Ego domū: subaudi nō itrabo. ¶ Qui tibi hāc operā dedi. O mulier te adiui.

¶ VIVitur ex codicibus antiqs rōne metri: & sniæ cōcinnitate. ¶ Cluat: p sit hoc loco positum uf: & si aliter significet Ply. & Noni. de quo alibi dictū. ¶ Præs: ē is: q se p aliquo obligat. interrogatusq̃ a magistratu: si pręs sit: ille rūdet: præs. Hæc Fest. Pōpe. prædes a p̄stādo dicti. ¶ Fœnerato abstulisti. Hoc hoc ē tibi magno cōstabit abstulisse pallā mihi. Vtit hoc dicēdi genere in asinaria. Fœnerato funditat. ¶ Isti. & nō sibi: ut legit plus: cōtra grāmaticæ rōnem & isti ex codicibus antiquis & non sibi legitur. ¶ Dictare exponere. Nō eqnidē insectar: delendaq̃ carmina liui esse reor memini plagosum quę mihi paruo Orbiliū dictare. Inde Dictata magistri in Iuuenale. ¶ Sententia huiusmodi est: peniculo loquente o mulier: hic te in sermone captat: quū te fateri quærit: pallam tibi subreptam esse: & sic accipit tibi: pro a te psonæ agētis. i. q tu pallam subripueris. Et deinde inquit: huic subrepta est: & c. i. o mulier hic pallā subripuit: nō tu. nā si tu mulier illā subripuisses: non salua foret: interrogatiue. i. nō ne hēres tu illam: & non amissa a te esset? ¶ Inquā tum ex codicibus antiquis: tum ex sententiæ concinnitate: & nō inquit: ut plus scribit. (VGOLETVS ET GRAPA.)

Erotium meretrix. Menæhmus subreptus.

QVis a me hic qrit inimicitias sibi, atq̃ ætati suæ?
Mi mēæhme cur an̄ ædeis astas, seqre itro. me. māe
Sci qd ē, qđ ego ad te uēio? ero. scio, ut tibi ex me sit uolup.
Me. Imo ædepol pallā illā amabo, quā tibi dudū dedi,
Mihi eā redde. uxor rescivit rē oēm, ut factū ē, ordine.
Ego tibi redimā bis tāto pluris pallā, quā uoles.
Er. Tibi dedi equidē illā, ad phrygionē ūt feres, paulo pri⁹,
Et spinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret nouom.
Me. Mihi tu dederis pallā & spinther? nunq̃ factū reperies.
Nā ego quidē postq̃ illā dudū tibi dedi, atq̃ abii ad forum,
Nunc redeo. nūc te postilla uideo. er. uideo quā rē agis,
Quia cōmisi, ut me defraudes, ad eā rem affectas uiam.
Me. Neq̃ pol tē defraudādi caussa posco. quin tibi dico
Vxorem rescivisse. er. nec te ultro oraui, ut dares,
Tu te ultro ad me detulisti. dedisti eam dono mihi.
Eandem nunc reposcis. patiar. tibi habe. aufer. utere



Vis hic me quęrit: lege a me q̃rit: nā forte pulsanti fores menæchmo: quē non satis cōspexerat indignabūda occurrit: sed uterq̃ in hac scæna: se deludi ab altero censet. ¶ Magis: q̃ ętati suæ. Scilicet cōsulit. ¶ Despicatui. Ludibrio. (SARACENVS.)



Vis hic me quęrit sibi. Cū domo excessisset menæchm9 peregrinus: rataq̃ esset erotium amasiū suū esse menæchmus ciuē: audiuissetq̃ pulsari fores: aliū oē existimās: quē sibi q̃rere ait: inimicitias nempe: qđ q meretrices petāt: aliū de sibi uenētur inimicitias. Magis q̃ ætati suæ. q̃ sibi ob uoluptatē amicā putāt. ¶ Quia cōmisi ut me defraudes. Quia deliq: cū tibi pallā dedi: ac spiter: unde tibi ad defraudandum parata uideret occasio. ¶ Ad eā rē. Ad fallēdū. ¶ Affectas uiā. Tibi uis eam inuenire. ¶ Nec te ultro oraui: sed subaudi coactus ab uxore. ¶ In oculos compingite. figite i oculis. ¶ Ne frustrassis ne frustratū eas. ¶ Quā habeas frustratui. satis inqt mihi cognitus es: aliā tibi exquires quā fallas. ¶ Irata. mihi succēsca. ¶ Aedi (VALLA.)

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS

bus nūc ego sum exclusissimus: maxie exclusus undiq; ab uxore ab amasia.

¶ AMphi. hic est pluries.

NImis stulte. Et in hac quoq; ut in supiori uterq; deludit: frustraturq;. Nā aduenæ menæchmo dū seruū q̄ritat: fratris uxor fit obuia: rata uiꝝ suū addesse: quē paulo añ fuerat allocuta. ¶ Ganeū. Lupanar. ¶ Heret. in dubio ē: uel meret ꝑ meret: nā cōtrariis uerboꝝ generibus: sępe utit̄ Pla. & attestatur. No. ¶ Cū istoc ornatu. Quia pallā deferebat ab erotio meretrice receptā. ¶ Hecubā. Quā ueluti canē græci lapidib⁹ insectati sūt: qa multa igerere maledicta in gręcoꝝ exercitū iprecariq; infausta nō destitit: ut author ē Dictys cretēsis. Cui. tñ i canē conuersam poetice describit: a thracibus lapidibus obrutā: eo q̄ luminib⁹ polymnestora regē thracū māibus i oculos iniectis priuauerit: ulta polydori cædē filii. nam in xiii. metha. Sic intulit de hecuba ipsa locutus: spectat truculēta loquētē: falsaq; iurātem: tumidaq; exæstuat ira: Atq; ita correpto captiuaꝝ agmie matrū: inuocat: & digitos in pfida lumia cōdit. Expilatq; genis oculos (facit ira ualētē) Immergitq; manus: fœdatq; sanguine sonti. Nō lumen (neq;. n. superest) loca luminis aruit: clade sui thracū gēs irrita tyrāni: Troada teloꝝ: lapidūq; icessere iactu cœpit: at hęc missum reuoco cū murmure saxū Morsibus isegt: rictuq; ad uerba parato. Latrauit conata loq: de hecuba quemadmodū polymnestorē manibus ꝓpriis occæcauit ulta cædē filii meminit Euripides tragœdus: ut ex Plutar. didicimus. ¶ Hei decio. Famulū accersit: uel ei ꝑ i de more ueterū: q añ ꝑductū i ponebant e. ut captei uei dixit ex primis lr̄is captiuoꝝ argumenti ꝑ captiui. ¶ Petulātiā. Improbitatē a petēdo dca ē petulātia: ut tradit̄ a Ci. lib. iiii. de republica. ¶ Cū pthaones. Menda oīno ē: & ut istā scabriciē cōplanemus sic legēdū arbitror: cū uel tū pter oēs. s. noui te. uł illud pthaones tāq̄ mēdosissimum abiice: & lege cur me derides? ¶ Cū calcha. Hic fili⁹ thestoris & uates eximius apud græcos fuit in bello troiano: de quo meminit dictys cretēsis. Vir. quoq; i. ii. ęnei. hic itachus uatē magno calchāta tumultu: ꝑtrahit i medios & rursus extēplo tētāda fuga canit equora calchas: uerboꝝ sensus ē: nō nouisse hominem ꝑ ut nec calcham nouit. Idem hercle dic a me: fanum uis adducere? Hoc modo puto legendum esset: ut sensus sit perspicuus: disposito interloquentium ordine deprauato. Me. Idem hercle: deinde: ut loquatur mulier: ducam eum: postre-

Hecubę fabula

Petulantia unde dicta

Vel tu, uel tua uxor, uel etiā in oculos compigite.
Tu huc post hunc diē pedē itro nō feres, ne frustrasis,
Quando tu me bene merentē tibi habes despicatui,
Nisi feres argētū, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac tibi iuenito. quam habeas frustratui.
Me. Nimis iracunde hercle. tandē heus tu tibi dico mane.
Redi. er. etiā ne astas? etiā audes mea reuorti gratia?
Me. Abiit itro ocyus i ædeis. nūc ego sum exclusissimus.
Neq; domi, neq; apud amicā mihi iam quicq̄ creditur.
Ibo, & consulam hanc rē amicos, quid faciundum cēseant.



Menæchmus Sosides. Mulier.

Q VINTVS ACTVS.

NImis stulte dudum feci, quom marsupium
Messenioni cum argēto concredidi,
Immersit aliquo sese credo in ganeum.
Mu. Prouisam q̄ mox uir meus redeat domum.
Sed eccum uideo, salua sum, pallam refert.
Me. Demiror ubi nunc ambulet messenio.
Mu. Adibo atq; hominem accipiam quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum
Flagitium hominis cum istoc ornatu? me. quid illud est.
Quæ res te agitat mulier? mu. etiam tu ne impudens
Mutire unum uerbum audes, aut mecum loqui?
Me. Quid tandem admisi in te, ut loqui non audeā?
Mu. Rogas me? o hois impudentem audaciam.
Me. Non tu scis mulier hecobā quapropter canem
Græci esse prædicabant. mu. non equidem scio.
Me. Quia idem faciebat Hecoba. quod tu nunc facis.
Omnia mala ingerebat, quemq; aspexerat.
Itaq; adeo iure cœpta appellari canis.
Mu. Non istæc ego flagitia possum perpeti.
Nam me ætatem meam uiduam esse mauelim,
Quam istæc flagitia tua pati, quæ tu facis.
Me. Quid id ad me? tu te nuptam possis perpeti.
An sis abitura a tuo uiro an non? mu. mos ita est.
Me. Hæc peregrino ut aduenienti narrat fabulas.

Mu. Quas fabulas? non inquā patiar præter hac,
Quin uidua uiuam, q̄ tuos mores perferam.
Me. Mea quidem hercle caussa uidua uiuito,
Vel usq; dum regnum obtinebit iuppiter.
Mu. At mihi negabas dudum surripuisse te.
Nunc eandem ante oculos attines. num te pudet?
Me. Heu hercle mulier multum & audax & mala es.
Tun tibi hanc subreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem?
Mu. Næ istuc mecastor iam patrem accersam meum,
Atq; enarrabo tua flagitia, quæ facis.
Heus decio. quære meum patrem tecum simul
Vt ueniat huc ad me. ita rem illi esse dicito.
Iam ego aperiam istæc tua flagitia. me. sanan es,
Quæ mea flagitia? mu. pallam atq; aurum meum domo
Quom suppillas tuæ uxori, atq; illud tuæ
Degeris amicæ. satin hæc recte fabulor?
Me. Quæso hercle mulier, si scis, monstra, quod bibam
Tuam qui possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare? mu. nescio te ego?
Me. Scis tu me? mu. non te noui? quom Parthaones,
Me derides. at pol illum iam non potes
Patrem meum, qui huc aduenit, q in respicis?
Nouistin tu illum? me. noui cum Calcha simul.
Eodem die uidi illum, quo te ante hunc diem.
Mu. Negas nouisse me? negas patrem meum?
Me. Idem hercle dicam auom si uis adducere.
Mu. ecastor pariter hoc, atq; alias res soles.



Mulier. Menæchmus sosides. Senex.

VT ætas mea ē, atq; ut hic usus facto ē, gradū pferā.
Progredi pprabo, si id q̄ facile sit, had mihi sū falsus.
Nā pnicitas deserit. cōsit⁹ sū senectute. onustū gero
Corpus, uires reliquere. ut ætas mala ē merx, mala ē ergo,
Nā res plurias pessumas cū aduenit affert, quas si autumem
Omneis, nimis longus sermo est, sed ea res mihi
In pectore, & corde dura est, quid nam hoc sit negocii.
Quod filia sic repente expetit me, ut ad se irem. nec quid

mo menæchmus sanum uis adducere? iocose cauillans in mulierem non sanos: sed ægrotos potius ducēdos eē.

NImis stulte dudū feci. Menechm⁹ aduēa dū mesenionē seruū suū q̄rit: obui⁹ fcēus ē uxori fr̄is nēpe cuis menæchmi: quē maritū suū ē arbitrata: itaq; īter ābos nascit̄ litigium. In ganeum. in lupanar. ganonia: id est suauitas corporis. & gauasthe gaudere dissolui forme studere signīt. hæc enim sunt: quibus lupanarii homines student. Quibus dictis mæret: nempe conuiciis. Hominis impudentem audacia: hoc exclamanter: ac uultuose legendum est. Num tu scis mulier hecubam priami uxorem quapropter canem: hoc in cistellaria abūde dictū. Ei decio. Ei pro i imparatiuus modus: ut supra aliquotiens dictum meminimus. Decio serui nomen. Sanā es. uideris mihi stulta: q̄ flagitia mea dicas. Quænam hæc. Suppillas: surripis. Tuæ degeris amicæ. ad tuam amicam deferendo absumis. Cum per times me derides: quia me mis inquit a me qppiā: iō me derides. Noui cum cal. si. noui ita ut calchantē: nā & calchas calchę: & calchas calchātis dicit: Calchas thestoris fili⁹ i exercitu græcorū apud troiā uates fuit. Atq; alias res soles: quia perperā agis omnia. — VALLA.

Calchas quid sit

NAm me ætatē meā uiduā eē mauolī: uersus hic ita prsus scribēd⁹ ē ex codi. ātiqs: i ecta lege metri: & snię cōcīnitate: & n̄ me iā ætatē uiduā eē manelī: neq; malle lī ut isulsissime corrigit pius ōtra metri rōnē: sensū aptū: & uetusta exēplaria. Parthaō ætoliæ rex Lactātio grāmatico in. ii. cōmentario thebaidos pr̄ Oenei q̄re Achelous in viii. met. Cui. sie alloq̄t œneū. Accipe me genegr dixi parthaone nate. Calcha: pria declinatiōe p calchante scriptū reliquit plautus: teste pris. li. vi. — VGOLETVS ET GRAPA:

AT ætas mea. Accersit⁹ a filia socer menęchmi: ut ętatę grauat⁹: se uili icedēs iducit grandu: q & ipe silitudine formę decept⁹ altercat̄ cum menæchmo aduēa. Expetit. Vult. — SARACENVS.

AT ętas mea ē. Accit⁹ a menęchmi uxore pr̄: ut senex ē: tard⁹ icedit: q̄rēs senectutē suā: ide porro filiā carpit suā post re pcepta menęchmū pegrinū p marito: q p isano se hitū itelligēs: se simulat isanire. Gradū pfer. icedā. Had sū fal. satis itelligo. Cōsit⁹ sū sene. senio cōfectus. Quasi uno in loco cofixus. Vt. æ. m. ē er. subaudi senect⁹. Quasi au. ois: r̄ferr̄ oēs ōtēderi. — VALLA

MErx: ex codi. ātiqs: & snię cōgruitate: & n̄ mors: ut Pius cōmētat̄ iepte. — VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS

Carere qd sit.

¶ VElitati estis.i.cōtēdistis: qd uelitare diffusius dictū in asinaria. ¶ Qui. Pro quo mō. ¶ Esto. Cōcedētis ē. ¶ Carere. Scarminare: de quo uerbo meminit Var. attestatus hunc plau. locū. Neuiū quoq;: carere.n.a carendo iqt: q̄ lanā tū purgāt: ac deducāt: ut careat spurcitia: ex quo carminari dr̄ lana cū ex ea careat: qd in ea hæret. ¶ Pēsum. Globus lanæ. ¶ Ampulat spē. Vitiū est: legerē amplius: ne postules & uerba sunt sensui accōmodata: sed ubi mulier legitur: dic mulieri: & illud recte perhibent sit principium sequentis clausulæ.

VALLA.

Velites q dicantur

¶ QVID me accersit. Cur me uocet. ¶ Cōmissi iurgii est causa.i.contentio aliqua interuenit: ac inter ipsos oborta est. ¶ Iratus dest. succēsens abste ē alienus. ¶ Velitati estis inter uos. Leuiter cōtendistis. Velites.n rorarii: ac leuis armaturæ milites: quos Ci. uolites i libro de re militari appellauit ingens: more ueterū uelocissimi cū scutis leuibus pedites ad hoc ipsuȝ exercitati iis dē miscendi: quos expeditos: quasi uolitātes uolites appellabant: inde uersa littera o in e uelites: a quo uelitati leuiter cōtēdere: quod uerbū sunt qui putant a uellēdo fieri. Nā uellicare ē duobus primoribus digitis quēpiā apprehendēdo astrictis lāciare. ¶ Nō lō. lo. noli lōga uti oratione: nāq; a græcis logos: a nostris oratio. ¶ Cui mandauisti. subaudi me concredidisti: dedisti. ¶ Quotiēs tandē edixi: præscripsi: pręcepi: uñ edicta ptorū & ædiliū. ¶ Qui ego istuc. Qui qūo. ¶ Quæ hęc malū: aduerbialiter malū. ¶ Vna opa: una eadē rōe. ¶ Pēsum: fusū. ¶ Iubeas lanā carere. Va. in menæchmis Pla. iubeas lanā carere. idē est hoc uerbū in uemoria neuii carendo: q̄ eā tū purgant: ac deducunt: ut careat spurcitia: ex quo scarminari tū dr̄: cum ex ea carent: qd in ea hęret. ¶ Auratā: auro cōmptā. ¶ Suppillat mihi aurū: furtim rapit. ¶ Ad meretrices degerit. Apud meretrices absumit. ¶ Insontem insimules. Insons qui dicatur Inocentē crimineris a morbo sontico: quo totuȝ corpus cōtabescit insons dictus. At ælius stilo sonticum morbum in.xii. significare ait: certū cū iusta cā: qm̄ nōnulli putant esse: qui noceat: q̄ sontes significat nocentes. Neuius ait sonticam esse oportere causam: quam obrem perdas mulierem.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ QVO q: ex codicibus antiqs: & recta sententiæ cōgruētia: nō quoi: ut inepte cōmentatur pius. ¶ Illi addendū fuit metri necessitate: ne pes unus deficeret. ¶ Carpere hic legēdū uidet: tū ex uerbi significatiōe: qd attenuare significat: ut No. inquit: adducēs illud Virgil. nec nocturna quidē carpentes pensa puellæ: tū uero ex uersus necessitate: qui non patitur trochæū in penultimo pede id qd esset: si carere legeret: ut ex Varrōe legendū uidet: locū hūc citante: sed cui standum: ne sit: docti iudicent. ¶ Ancillas pensū ex codi. ātiqs:

Id sit mihi certius facit, quid uelit, quid me accersit,
Verum propemodum iā scio quid siet rei. credo
Cū uiro litigiū natū esse aliquod ita istæc solent, quæ uiros
Subseruire sibi postulāt, fretæ, dote feroces.
Et illi quoq; haud abstinēt sæpe culpa. uerū est modus tñ.
Quo id pati uxorē oportet. nec pol filia unq̄ accersit patrē
Ad se, nisi quid cōmissi adiurgii est caussa. sed quicquid est,
Iā sciā. atq; eccā eā ipsam añ ædeis, & eius tristē uirū uideo.
Idest quod suspicabar. ibo aduorsum. appellabo hanc.
Mu. Salue multū mi pater. Se. salua sis. sed cur ab tuo seruo
Accersi iubes? quid tu es tristis? quid ille abste iratus
Destitit? nescio quid uos uelitati estis inter uos duos.
Loquere, uter meruistis culpam, paucis, non longos logos.
Mu. Nusq̄ equidē quicq̄ deliqui. hoc primū te absoluo pr̄.
Verū uiuere hic non possum, neq; durare ullo modo.
Proin tu me hinc abducas. Se. quid istuc est? Mu. ludibrio pr̄
Habeor. Se. unde? Mu. ab illo quoi mandauisti meo uiro.
Se. Ecce autē litigiū. quoties tandem edixi tibi,
Vt caueres, neuter ad me iretis cū querimonia?
Mu. Qui ego istuc mi pater cauere possū? Se. me iterrogas?
Nisi non uis. quoties mōstraui tibi, uiro ut morē geras?
Quid ille faciat, ne id obserues, quo eat, quid rerū gerat.
Mu. At.n. ille hāc amat meretricē ex pxumo. Se. sane sapit.
Obstanē industriā etiā faxo amabit amplius.
Mu. Atq; ibi potat. Se. tuan ille caussa potabit minus,
Siue illic, siue alibi lubebit, quæ hæc (malū) ipudentia est?
Vna opera prohibere ad cœnam ne promittat, postules,
Neue quenq̄ accipiat alienū, apud te seruiren tibi
Postulas uiros? dare una illi opera pensum postules,
Inter ancillas sedere iubeas, lanā carpere.
Mu. Non quidē mihi aduocatū pater adduxi. sed uiro.
Hinc stas, illinc causam dicis, si ille quid deliquerit.
Se. Multo tanto illū accusabo, q̄ te accusaui amplius.
Quando te auratā & uestitā bene habet. ancillas, penum
Recte præbet, melius sanā est mulier mentem sumere.
Mu. At ille mihi suppilat aurū, & pallas ex arcis modo
Me despoliat. mea ornamenta ad meretrices degerit.
Se. Male facit, si istuc facit. si non facit, tu male facis,
Quæ insontem insimules. Mu. quin etiam nunc habet pallā pr̄,

recta snię conformitate: & uersus cōcinnitate: nō āpullosam: ut imperite ait pius: falso adducēs codices ueteres: quia uox ēt sniæ nō cohęret: neq; āplius ne postules: ut bernardus Sarra. inqt: cōtra ē uersus rōnē: hoc ēt inqt: o mulier: qm̄ uir tuus te auratā: & uestitam bñ hȝ: & tibi bñ pbet ācillas: & penū: ita ut nihil desit tibi: melius est tibi sanā mentē sumere.i. nō stultā esse: nec est hic prouerbium ullum: nec opus est scribere mulieri: ut inquit Bernar. Sarra. Pius: hoc loco: nec sententiæ: nec rationi carminis seruiens: legit adibo hominem atq; alloquar absq; illo uerbo scibo: & male: quia omnino uerbum ipsum requiritur ad perfectam sententiam: & uersus claudicaret absq; illo: ut patet intuenti.

¶ Ad hominem

SARA CENVS.

Viere qd sit

AD hominẽ aliquẽ loquar. Lege potius adibo hoiem: atq; alloquar. Viere. Est uiere tradẽtibus. No. Fest. Varrone. Vincire: inflectere: alligare: unde uimina: & ide uietus languidus: & sine ui: ac naturalibus uiribus priuatus: qd et pbat Dona. igens: uietus mollis: flacidus: & flexibilis corpore: unde uimina: & uineta. Terẽ. quoq; hic ẽ uetus uietus ueternosus senex. Quid mihi. Capit menęchmus p tẽpore cõsiliũ: ut insaniã simulet: seq; ab illo liberet molestia. Pãciculãs: Est pãdiculari toto explicato corpore oscitare: ide dies pãdicularis a Fest. dictus: qui & cõicarius: in quo oibus diis cõiter sacrificabaẽ. Heu hoc. Vox bacchãtiũ: & furentium est. Bromie. bacche: dictus est bromius a potu Βρωμεῖν a fremendo.

Pandiculari quid sit.

Et spinter, quod ad hanc detulerat. nunc quia resciui, refert.
Se. Iam ego ex hoc, ut factum est, scibo. hominẽ adibo atq; alloquar.
Dic mihi istuc menæchme, quod uos dissertatis, ut sciã,
Quid tu tristis es? quid illã autẽ iratã abste destituis?
Me. Quisquis es, quicquid tibi nomen est senex. summum Iouem,
Deosq; detestor, Se. qua de re, aut quoi omnium rei?
Me. Me neq; isti male fecisse mulieri, neq; quod me arguit,
Hanc domo abse surripuisse, atq; abstulisse. delirat.
Si ego intra ædeis huius unq̃, ubi habitat, penetraui pedẽ,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorũ miserrumus.
Se. Sanum es, qui istuc exoptes, aut neges te unq̃ pedem
In eas ædeis intulisse? ubi habitas insanissume?
Me. Tun senex ais habitare me in illisce ædibus? Se. tu negas?
Me. Nego hercle uero. immo si non hæc eludere neget.
Mu. nisi ex quo nocte emigrasti. Se. concede hoc filia.
Quid tu ais? non hinc emigrasti? Me. quem in locum? aut quamobrem obsecro?
Se. Non ædepol scio. Mu. profecto ludit te hic. non tu te tenes?
Se. Iã uero menæchme satis iocatus. nũc ad rẽ age redi.
Me. Quæso quid mihi tecum est? unde, aut quis homo tu es, quid nocui
Tibi, aut adeo isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?
Mu. Viden tu illi oculos urier? ut uiridis exoritur color.
Ex tẽporibus, atq; fronte? ut oculi scintillant uide.
Me. Quid, mihi melius est, qñ illi me insanire prædicant,
Ego me assimulẽ insanire. ut illos a me absterreã.
Mu. Vt pãdiculãs oscitaẽ. quid nunc faciã mi pater?
Se. Cõcede huc mea nata ab istoc q̃ potes longissime.
Me. Euhoe atq; heu bromie. quo me insiluã uenatũ uocas?
Audio, sed non abire possum ab his regionibus.
Ita me illa ab lena rabiosa fœmina obseruat canis.

VALLA.

ALiqua loq̃r: p sabor q̃pias. Quid uos disertatis: disputatis inter uos. Abstulisse delirat. insanit. Nisi qua nocte emigrasti: iuisti ad meretricem. Aut ob quã rem obsecro: subaudi emigrauerim. Oculos uiere. i. deflecti. Diuus Augustinus in dialecticis: flexũ uelut icuruũ uietũ ueteres dixerunt: unde uietos: q̃ cantu ambiant rotarũ ligna uocant. Vt oculi scintillant uide. quod isanorũ propriũ est. Persi. Scintillãt oculi: dicisq; facisq;. Quod non sani eẽ hois: nõ sanus iuret orestes. A me absterreã: terrore ãmoueam. Vt pãdiculãs obscitaẽ. Fest. Pandicularis dicebaẽ dies: idẽ & cõicarius: in quo oibus diis cõiter sacrificabatur: pãdiculari dicunẽ qui toto corpore oscillãtes extẽdũtur: eo q̃ pãdi fiãt. Tã oscito q̃ oscitor in eadẽ significatione. Persi. Oscitat hesterinũ dissultis undiq; malis. Oscitatio inq̃t Dona. est ai ociũ: & securitas dicta ab orciendo. i. cõmouẽdo. Heu bromie. bromius Bacchus a græcis dr̃: q a bremo fremo. Luc. Cardie pnasus gemio petit ęthera colle. Mons bromio: phœboq; sacer.

Pándicularis dies q dicatur.

VGOLETVS ET GRAPA.

QVA de re. Ioã. bap. Pius hic nescit quid balbutiat: nã existimãs menæchmũ sermonem continuare: sententiam conatur elicere: quæ nec caput: nec pedes habet: præterea quis sic unquã latinorum locutus ẽ: me isti non malefecisse qua de re: aut cuius rei rerum omniũ: non sunt hę plautinæ similes elegantię: addendum ẽ igitur persona senis: dicẽtis qua de re iusiurando: scilicet tãto te astringis: aut cui omnium rei? idest ad quem finem: & effectum prorsus omnium? nec cuius scribi posse uersus patitur. nec sermonis latini congruitas. Neq; qd me arguit: ita corrigendus est uersus: ut & pedibus suis constet: neq; claudus incedat: ut perperam reliquit Pius: & sententia plana fit: constructioq; uerborum latina: aliter eni; ex uersu sequenti nullum sensum elicias. Immo si non hæc eludere neget: ita scribendum censemus ex codicibus antiquis: in quibus: sin hęc eludere neget scriptum ẽ: sensus est: immo si hæc non neget: idest non desinat eludere me: subaudiendumq; per aposiopesi;: testes dabo: me nuper cum naui huc accessisse: neq; unq̃ alias huc pedem retulisse. Nisi ex quo nocte emigrasti: præponenda fuit persona mulieris: ad rectum sensum eruendum: & addendum ex metri necessitate: & sententiæ concinnitate. sensus est: interpellante muliere: ut fateaẽ menęchmũ uerũ dicere: se. s. non habitare in illis ædibus: sed nisi ex quo tpe ab eis nocte discesserat: cõcede hoc filia. Senis sunt uerba sunt ad mulierẽ: cui tanq̃ pater iã fauet: eiusq; ptes tutari prõptus illã blãde filiæ appellatiõe ad se uocãs. Deinde ad menæchmũ uertẽs sermonẽ illũ interrogat: qd tu ais: &c. Hoc: pro huc frequẽs plauto locutio: ut i rudẽte. cõcede hoc tu leno: & alibi sæpius. Quid nocui. hic addẽdũ fuit: tũ ut uersus integer esset: q uno pede mancus erat: tũ ut sequẽs intelligereẽ: ac sensu suo constaret: id qd pius nõ aduertit cæterorũ oium cẽsor acerrimus. Vrier: ex codi. antiqs: litteris clarissimis: & nõ abrasis: neq; uetustate abolitis scribẽdũ est: & sniæ optime cõuenit: quũ infra ẽt dicat: ut oculi scintillant uide: & nõ uiere: ut garrit pius authores huius uerbi uiere adducẽs: qd utiq; cum alligare significet: nihil ad ppositũ facit: idem & Sarra. nugans fabulaẽ.

Locus restitutus.

Locus restitutus.

SARACENVS ¶Post adit illi circo salus. Oia mẽdis scatent: sic legendum uelim: post adit illic hircos alius: de sene. n. loquitur: & illic pro ille. ¶ Cito. Voco: accerso. ¶ Notas in huius ore. An ex ipsius facie aliquid coniectas: quod isaniam indicet? ¶ Male. Pro ualde. ¶ Titanum prognatum: cygno patre. Hoiem execratur multa ætate cõfectũ: sed ubi cynno pr̃e legitur: legerẽ cælo patre ex Diodoro: qui in quarto de titanibus locutus inqt: cælũ ex pluribus uxoribus suscepisse filios qnq̃: & quadraginta: horũ decẽ & septẽ ex Titea ortos ꝓprie noie singulos: cõi autẽ oẽs a matre appellauit Titanas: uel si cygno legatur: intellige cygnũ Martis filiũ: quẽ Hercules occidit rapientẽ: que delphico apollini offerebantur munera: quo dicto uidereẽ arguere ut rum furti: qui ab ea palam surripuebat. ¶ Scipione. Baculo. ¶ Me quidẽ si attigeris. Aposiopesis: subaudiẽdum dabis pœnas. ¶ Ancipitẽ Vtrinq̃ acutam: & utrinq̃ nocentem. ¶ Dedolabo. Minuã: est eni proprie dolore ligni: uel alterius rei asperitate complanare: unde dolabra dicta fabrorum instr̃m: quo dolaẽ. Vir. i priape. Sed rude lignum uillicus dolauit. ¶ Assulatim. Vt minutati: auctor No. ¶ Aedẽtius. Vehementius ab eo: quod ædo. i. pfero leonẽ autem gætulum senem dixit. Gætuli eni populi libyæ dicũtur: quorũ rex fuit iarbas Iouis filius & gætulia eorum regione: quę magnis leonibus abundat: gætulũ adiectiuum hoc loco positũ: ut apud Vir. Et gætulę urbes: genus insuperabile bello. Equis iũctis manere. Subaudi licet.

Titani qui dicantur.

Post autem illic hircus alius, qui sæpe ætate in sua
Perdidit ciuem innocentem falso testimonio.
Se. Væ capiti tuo? Me. ecce Apollo mihi ex oraculo íperat,
Vt illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
Mu. Peri mi pater. minatur mihi oculos exurere.
Me. Hei mihi insanire me aiunt ultro. quom ipsi insaniunt.
Se. Filia. Mu. heus qd ẽ? qd agim⁹? Se. qd si ego huc seruos
Ibo, adducã, qui hũc hinc tollãt, & domi deuinciãt. (cito?
Priusq̃ turbatum quid faciat. Me. amplius enim hæreo.
Ni occupo aliqd mihi consilium, hi domũ me ad se auferẽt
Pugnis cæsum. Mu. notas in huius ore quicq̃ pater?
Se. Næ iam his oculis abscædat in malam magnã crucem.
Me. Faciam, quod iubes. Apollo. Se. fuge domũ q̃m potes,
Ne hic te obtundat. Mu. fugio amabo. obserua istũc mi pr̃.
Ne quo hic habeat. sũ ne ego mulier misera, q̃ illæc audio
Aut male illunc amo? Me. uirũ hũc ego primã ipurissumũ,
Barbatũ, tremulũ, titanũ, cycno prognatũ patre.
Me. Ita mihi íperas, ut ego huius mẽbra atq̃ ossa atq̃ artua
Cõminuã illo scipione, quẽ ipse habet. dabitur malũ.
Se. Me quidẽ si attigeris, aut si propius ad me accesseris,
Me. Faciã quod iubes. securi capiã ancipitẽ. atq̃ hunc ego
Senẽ exossem reddã dedolabo assulatim uiscera.
Se. Enimuero illud præcauendũ. atq̃ accurrandũ mihi.
Sane ego illũ metuo, ut minatur, nequid male faxit mihi.
Me. multa mihi íperas Apollo. nunc equos iũctos iubes
Capere me indomitos feroces, atq̃ currũ inscendere,
Vt ego hunc proterã leonẽ gætulũ olentẽ edentulũ
Iã ascendo in currũ. iã lora teneo. iã stimulus in manu est.
Agite equi. facitote sonitus ungularũ appareant
Cursu cæleri, facitote in flexu sit pernicitas
Pedũ. mali equis iunctis manere, & ecce Apollo denuo
Me iubes facere ipetũ in eũ, qui stat, atq̃ occidere.
Sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit.
Imperiũ tuũ demutat, atq̃ edictũ Apollinis?
Se. Heu hercle morbũ acrẽ & durũ. Dii nostrã fidẽ.
Vel hic qui nunc insanit, quã ualuit paulo prius.
Ei ecce derepente tantus morbus incidit.
Ibo atq̃ accersam, adducãq̃ medicũ iam quantũ potest.

VALLA. ¶ILLI circũ alius. Illi fœminæ: alius senex intelligitur. ¶ Amplius enim hæreo. magis dubito inqt. ¶ Ni occupo: nisi prius capio. ¶ Barbarũ. i. scæuum: & imitẽ. nam barbarus a priscis non modo sermone notabatur: sed etiã uita: & factis. ¶ Titanũ. ab eo quod est titan titanis: titanus titani: ut elephas elephãtis: elephãtus elephanti: cyclops cyclopis: cyclopus cyclopi. notum est i fabulis: titanas dictos: qui surripere cœlum Ioui contenderũt a matre titea: ut Diodorus. ¶ Cygno patre. q̃si furioso nempe filio Martis: quem ut Hesiodus tradit: in aspide occidit Hercules: si pro cygno cælo legatur: quia titanes cæli filii: ut Hesiodus in theogonia. ¶ Atq̃ artua. artua antiq̃ dictum: nam nunc artus artus dicitur. ¶ Si attigeris: per siopesim figuram dictum: ac si diceret grauius mulctabo. ¶ Ancipitem: quæ utrinq̃ secet. ¶ Dedolabo. Dedolare est crassius cõminuere: unde & dolabra dicta: sicut leuigare: polire. ¶ Assulatim: assultando in ipsum. ¶ Accurrandũ mihi: magna cura prouidendum. ¶ Olentem: fœtorem: mittentem. ¶ Edentulum: sine dẽtibus. ¶ Sonitus ungularũ: licet ungula formam diminutiuam habeat: non tamen diminutionem significat. Est enim animaliũ fissum unguem non habentium: ut equorũ multorum. ¶ Edictũ apollinis: quod mihi apollo prescripsit. ¶ Iam quantum potest: q̃ celeriter a me fieri potuerit.

Barbar⁹ q dicatur.

Dedolare qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ILLIC hircus alius non circosalus: neq̃ chrysalus: ut Pius in membraceis: & priscis codicibus legisse se mentitus nam in illis scriptum est illic ircosalus: quod si paulum acuminis habuisset: facile uidisset per litterę separationem illic legendum esse & hircus alius: & sic sententiam clarã resultare. ¶ Exurere: ex ueteribus codicibus: & sententie conformitate: & non eruere: ut legit Pius contra metri rationem. ¶ Pugnis cæsum: addenda fuit uox cæsum: tũ ut uersui deficiens pes suppleretur: tum uero: ut non pugnis ablatum domum se menæchmus dixisse uideretur: quum nõ pugnis: sed manibus auferantur homines: uel brachiis tergo iumentis: aut cruribus. Sed multo cohæret magis cæsum

pugnis dicere:ut Pius ipse non negauerit:qui tamen uersum illum tam mutilũ legit. Virum hunc ego perimam im purissimum:ita legendum est:preponẽdaq; persona Menaechmi:& sic sensus optimus elicietur:& uersus non claudicabit:quod a Pio non uisum:& tam sibi q̃ ceteris ignotum relictũ fuisse non est mirũ:ut qui plurima huius generis: & maiora admodum ignorauit. Titanum cygno prognatum patre ex codi.antiquis:& non q lucet. Atq; hunc ego senem exossem reddã:addendum fuit ego in fine:prioris uersus necessitate pedis deficiens & dictio:nisi e sequenti abolenda:uti uana & superfluẽs:& substituendũ:reddã:ut snia intelligeretur:& uersus quadrarent & non supplẽdũ occidã:ut hariolatur Pius. Olentem edentubus:allusit ad leonem:cuius aia graue olere dicit:quẽadmodũ & huic seni spũm:q e dẽtibus exit:hoc est ex ore fetidũ dicere intendit:nõ propter dentes tãtũ.ut Pius multis accidere ait. Malum eqs ictis mãere:& ecce apollo denuo:ita legẽdus uersus ẽ ex cod. ãtiqs:& ñ subitelligẽdũ ptãs ẽ:ut fabulat Pius.

Menaechmus Sosides, Sacerus seruus.



IAm ne isti abiere quaeso ex conspectu meo?
Qui me ui cogunt,ut ualidus insaniam.
Quid cesso abire ad nauem, dum saluo licet?
Vos omnes quaeso si senex reuenerit,
Ne me indicetis qua platea hinc aufugerim.
Sa.Lumbi sedendo,oculi spectando dolent.
Manendo medicũ,dum se ex opere recipiat.
Odiosus tandem uix ab aegrotis uenit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium.nunc cogito
Vtrum me dicam ducere medicũ,an fabrum.
Atq; eccum incedit,mouet formicinum gradum.

IAM ne isti. Menechmus cũ solus restituisset: euasionem instantis metus sibi fuga quęsiuit. Sacerus quoq; seruus inducitur missus a sene: ut medium aduocaret. ¶ Manẽdo:expectando. Virgi. Te quoq; magna manẽt regnis penetralia nostris. ¶ Crus. Quod eũ a genu ad pedẽ usq;:ridicule autem & iocose dictũ est de aesculapio: & apoline. ¶ Formicinum gradus. Vt formice solent minutissimum. SARACENVS.



IAM ne isti abiere. Menechmus illis abeũtibus proripit se in fugam ad nauẽ. sacer⁹ seruus medicum praestolat cuius ope curetur Menechmus. ¶ Vt ualidus:pro ut ualeo. ¶ Dũ saluo licet:donec saluus sum. ¶ Lumbi sedendo. Lumbus dexter inquit Pla. hoibus est latior:& minus pinguis:siccior q; utriq; autẽ pinguitudo e medio exit. ¶ Qua platea:qua parte plateae. ¶ Oculi spectãdo:dum specto:an medicum uideam. ¶ Exopere.subaudi medicatio. ¶ Aesculapio:statuę aesculapii:quem asclepiadem uocãt graeci:qui de medicina cõplures reliqt libros:quẽ appollinis filiũ ex coronide uideri uoluer. ¶ An fabrũ:q cõcinet statuas. ¶ Formi.gr.passum breuẽ formicis cõsimilẽ. VALLA.

Nota de lũbo.

Medicus. Senex.



QVid esse illi morbi dixeras?narra senex.
Num laruatus erat,aut ceritus?fac sciam.
Num eum ueternus,aut aqua intercus tenet?
Se.Quin ea causa duco te,ut id dicas mihi.
Atq; illum ut sanum facias.Me.per facile id quidem est
Sanum futurum,mea ego id promitto fide.
Se.Magna cum cura ego illum curari uolo,
Me.Quin suspirabo plus sexcentum dies,
Ita ego eum cum cura magna curabo tibi.
Se,Atq; eccũ ipsum hominem,obseruemus quã rem gerat.

QVid esset. Medicus eccersit⁹ a sene exquirit cãm morbi. ¶ Laruatus:aut ceriti⁹: hoc est uel laruis agitatus: aut ceteris spiritu affectus: qd ceritus dicat satis est in amphytrione enarratum: ubi sosias inqt: iube pro cerita circũferri. ¶ Veternus. Morbus ẽ:quẽ quidã hidropisim uocauerunt:ut Do. Serui. quoq; & Fest. freti auctoritate Catonis:qui inqt:ueternosus quũ plurimum bibit:tũ maxime sitit:quidam autem autumãt diuersum esse morbũ ueternũ ab hidropisi:ut est legere apd celsum:a quo hidropisis morbus alio noie aqua intercus appellat. sunt.n. hidropici:quos aqua intercutem male habet.ut ẽt sentit No. Hidropisis sunt species tres:ut idem refert Celsus: cõmunis tamen est humoris nimia abundantia:ob quam ne ulcera quidẽ his aegris facile sanescunt:hoc malũ per se saepe incipit:saepe alteri uetusto morbo maximeq; quartane superuenit:inter initia nõ difficillima curatio est. At si malũ inueterauit: nõ sine molestia discutitur aqua itercus: Pri. uult adiectiuũ esse nomẽ ut dicat aqua itercus:aq̃ itercutis: q̃.s. inter cutẽ sit. Sed redeo ad ueternũ: q oino diuersus est morb⁹ ab hidropisi:grauẽ.n. signt somnũ:ut retulit pbus quẽ celsus: & gręci lethargũ dñt, ẽ.n.i eo morbo ĩexpugnabil dormiẽdi necessitas:id quoq; gen⁹ morbi acutũ ẽ:& nisi succurrat:celeriter iugulat. Vetern⁹ p pigritia põit: ut apd Vir. i geor. Nec torpe graui passus sua regna ueterno. SARACENVS

Veternus quid sit.



QVid eẽt illi morbi differas. pcõtat medicus senẽ: q̃ morbi sit spẽs. At senex a medico exponi uult. ordo uerborum ẽ. differas qd morbi eẽt illi:subaudi menaechmo. ¶ Nũ laruat⁹. i. laruis nẽpe imũdis spiritib⁹ agitatus:qd nũc uulgo dr herbat⁹. ¶ Aut cerit⁹. Ceritis spũ affect⁹. ¶ Nũ eũ uetern⁹. morb⁹ a lãgoris uetustate dict⁹. Est aũt ueternosus dr: q graui pmit sõno. Cato ueternosũ hydropicũ itelligi noluit cũ ait:ueternosus q̃ plurimũ bibit tã maxime sitit. Do. in eu. ueternosus morbo uetere cõfectus. i. ueterno: quales sunt qui hydropẽ patiũtur. Seruius ueternũ ẽ morbus intercus qui hoies pigros efficit: unde & pro pigritia capitur. Vir. Nec torpore graui passus sua regna ueterno. Veterinã bestiã iumentũ cato appellauit a uehẽdo. opilius ueterinã dici uult quasi uecterinã: uel ut uẽterinã: quod ad uentrẽ onus religatum gerat. ¶ Aut aquam intercus: quę a graecis hydrops appellatur: cũ obstructo iecore cibus incoctus inter cutem: carnemq; dimittitur. ¶ Magna cum cura. i. diligẽtia. At medicus curam: animi anxietatem interpretatus: quin inquit: suspirabo plus sexcentum dies. VALLA.

Laruatus q

¶PLVSq̃ sexcentũ dies: ex metri ratione: & sensus concinitate: nõ plus sexcentum in dies: ut Pius inepte in codice suorum cõmentariorum scriptum reliquit.

SARACENVS

AEdepol ne hic. Mirus sit ludus & contentio in hac scæna ob siītudinē utriusq; menæchmi: nã cũ menæch. aduena q̃ paulo añ insaniã simulauerat: p fugã se subduxissꝫ: alterũ aduenïētem menæchmũ cõciuē: tanq̃ insanum adoriũtur senex & medicus. ¶Meus ulysses. Parasitũ suũ ulysses appellat: qa uafer: & astut9 erat. ¶Suo regi. Mihi. s. ¶Elebori iugere. Vt maiorem denotet īsaniã: sic Persius. Nunc arrabilis intumuit: quã nõ extinxerit urna cicutę.

Eleborus quo triplex.

Eleborus duplex īuenit albus & teter. albo purgat̃ stõus p uomitum: nigro purgat̃ aluus per secessum adhibet̃ pro medicamine ad insaniam reprimēdam: cuius copia maxima dr̃ in anticyra insula: ut plærīq; tradunt auctores: unde persius anticyras melior sorbere meracas dixit: pro eleboro: qui latine dr̃ ueratrum: quia sumptus mētē uertat: & ad sanitatem reducat: iugera autē dicuntur ut nõnulli perhibent a iungendis bobus: alii a iunctis actibus: Varro iugerũ uocat q̃ iuncti boues uno die arare possint. ¶Locustã.

Locustarũ oculi.

Sunt locustæ de genere insectorum quę uerre terra emergũt: locis mõtãis: aut tenuib9 uõ fiũt. Sed planis rimosis q̃ piũt i rimis sua oua q̃ durãt hieme i terra i eũte ęstate pueniũt ex fœtu ãni supioris: sũt ēt locustę iter crustata aq̃tilia: carēt sanguie: reptãtiũ mõ fluitãt: cornua hñt rotunditate p̃pilata: aspis: saxosisq; locis pueniũt: ut hæc: & alia Ari. pliniusq;: cur ãt dixerit: cur me locustã censes: Nēpe q̃ locustæ durissimi sũt oculi: cũ. n. palpebra careãt isecta & crustata oia: duritia tanq̃ tutella eorũ oculi muniũt: ut i scdo d ptibus aialiũ docet Ari. Pliniusq; i undecio: q̃ locustis iqt prædurosem inere oculos & isectis oib9 & testaceis. ¶Crepãt. Sonãt: imur murãt. Huc nemo itromittit. Domũ meretricis oñdit.

Primulum, Esse.

VALLA.

AEdepol. ne hic dies: menęchm9 pegrin9 se īsanire oñdit. medic9 accit9 ē ut eũ curet: is abiuit: ciuis menæchmus occurrit: & is p īsano hr̃: quē excipiũt medic9: & senex: q̃rit̃ ergo secũ a pricipio diei iqetatē. ¶Peruorsus: atq; aduorsus. oia i cõtrariũ agens. nã id pueri tere: atq; aduorsum me oia pducens. ¶Cõpleuit flagitio: & formidis inoluit me crib9: & i formidinē ipulit. ¶Meus Vlysses: uersut9: ut ulysses. ¶Suo q̃ rgi. nēpe mihi. ¶Tãtũ ɔcinat mali. Intm cõpellit malũ. ¶Se miserũ pdicat.

Menæchmus subreptus. Senex. Medicus.

AEdepol næ hic dies peruorsus, atq; aduorsus mihi
Obtigit. quæ me clã rarus facere, ea oia fecit palã
Parasitus, qui me cõpleuit flagitii & formidinis.
Meus ulysses, qui suo regi tantum conciuit mali,
Quem ego hominē, siquidem uiuo, uita soluam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quæ mea sit.
Meo cibo & sumptu eductus est, anima priuabo uirum.
Condigne autē hæc meretrix fecit, ut mos est meretricius,
Quia rogo pallam ut referatur rursum ad uxorem meã,
Mihi ait dedisse. heu hædepol næ ego homo uiuo miser.
Se. Audin quæ loqtur? Med. se miserũ pdicat. Se. adeas uelĩ.
Med. Saluos sis menæhme. quæso cur aptas brachium?
Non tu scis quantũ isti morbo nunc tu te facias mali?
Me. Quĩ te tu suspēdis? Med. ecq̃d sentis? Me. q̃dni sentiã?
Med. Non potest hæc res ellebori iugere obtinerier.
Sed q̃d ais menæhme? Me. q̃d uis. Med. dic mihi q̃d te ro(go.
Albũ an atrũ uinũ potas? Me. qn tuis in malã crucē?
Se. Iã hercle occeptat īsanire primulũ. Me. qn me iterrogas
Purpureũ panem an puniceum soleã ego esse. an luteum?
Soleam ne esse aueis squamosas, pisceis pēnatos? Se. papæ.
Audin tu ut deliramenta loquitur, quid cessas dare
Potionis aliquid, priusq̃ percitus insaniat?
Med. Mane uero etiam percõctabor alia. Se occidis iam.
Med. Dic mihi hoc etiã, solent tibi unq̃ oculi duri fieri?
Me. Quid tu me locustã censes esse homo ignauissime?
Med. Dic mihi en unq̃ intestina tibi crepãt, quod sentias?
Me. Vbi satur sum nulla crepitant, quãdo esurio crepant.
Med. Hoc quidē ædepol haud pro īsano uerbũ r̃ndit mihi.
Rerdormiscin usq; ad lucē? Me. facilin tu dormis curans?
Med. Ego perdormisco, si resolui argentum quoi debeo.
Me. Qui te iuppiter diq; omnes percunctator perduint.
Se. Nunc homo insanire incœptat. de illis uerbis caue tibi.
Modestior nunc quidem est de uerbis, præ ut dudũ fuit.
Nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem.
Me. Quid ego dixi? Se. īsanis iquã. Me. ego ne? Se. tu istic,
Etiã me iũctis quadrigis minitatus prosternere. (q̃ mihi
Egomet ecce uidi facere. egomet ecce arguo.
Me. At ego te sacram coronam surripuisse ioui scio.
Et ob eam rem te in carcerem esse compactum scio.
Et postq̃ es emissus, cesum uirgis sub furca scio.
Tum patrem occidisse, & matrē uendidisse etiam scio.
Satin hæc pro sano maledicta maledictis respondeo?
Se. Obsecro hercle medice propere quicq̃d sis facturus face.
Non uides hominem insanire? Med. scin q̃d facias optumũ?
Ad me face ut efferatur. Se. itan censes? med. quippini
Ibi meo arbitratu potero curare hominē. Se. age ut lubet.
Me. At ego te pendentē fodiam stimulis triginta dies,
Med, Elleborum potabis faxo aliquot uiginti dies.
Accerse homines qui illũ ad me deferãt. Se quot sunt satis?

ex perspecta

Me. Proinde ui insanire uideor, med. quatuor nihilominus.
Se. Iá hic erũt. adserua tu istúc medice, med. immo ibo ego
Vt parẽtur, qbus paratis opus ẽ. tu seruos iube hunc (domũ,
Ad me ferãt. Se. iam ego illic faxo erit? med. abeo. Se. uale.
me. Abiit socerus. abiit medic?. nũc solus sũ. proh iuppiter.
Quid illuc est, quod me hi homines insanire prædicant?
Neq ego insanio, neq pugnas, neq ego lites cœpio.
Sanos. saluos. alios uideo. noui homines. alloquor.
An qui perperam insanire me uolũt, ipsi insaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio. sed uxor nõ finit.
Huc autem intromittit nemo. nimis prouentum est negter.
Hic ero usq ad noctem. saltem credo intromittar domum.

ex pspecta hoc creditur dicere insaniã. ¶ Nõ põt hæc res. i. hic morbus. ¶ Obtinerier. p obtineri. i. curari. ¶ Elebori iugere. i. ui. maxima elebori. Iugera dñr: ut tã Varro q̃ columella inqt a iunctis actibus: nã hæc ita distinguitur: docente columella: modus ois areæ pedali mẽsura cõphendit: q digitos. xvi. pes multiplicatus in passus & actus: & climata: & iugera: & stadia: cẽturiasq: mox ẽt in maiora spatia pcedit. passus pedes hs quinq. Actus minius: ut ait. M. Var. latitudinis pedes q̃tuor. lõgitudinis hs pedes. c. xx. Clima quoq uersus pedũ est. lx. Actus q̃drat? undiq finit pedibus. c. xx. hoc duplicatũ facit iugez & ab eo: qd erat iunctum: nomẽ iugeri usurpauit. Elleborus græce: latine ueratrum: duplex est albus & niger. albus citat uomitum: & perinde superiorem uentrem purgat: pituitam inq̃ & uentos e capite educit. Niger autem aluum subducit: atram bilem purgat: ab insania liberat: & corporis aliam adducit habitudinem: q̃ quæ fuerat prius. Austerissimum utrũq: sed maxime præsentaneum remedium in acutissimis ægritudinibus. ¶ Insanire primulum: iam iam inquit mens incipit inuerti. ¶ Soleam ne esse: idest mãducare quæ monstrosa sunt: & nusq̃ inueniuntur: ut aues cum squãuis: & pisces cũ pennis. ¶ Percipit insania: Inuadit emẽria. ¶ Locustã censes: nã locustæ durissimos hñt oculos. siue q̃ in mari: siue q in agris capiunt. ¶ Perdomistin usq ad lucẽ? An cũ is dormitũ totã inqt noctẽ dormis. ¶ Facili: an facile. ¶ Te eẽ compactũ scio. in carcerẽ detrusũ iqt icio te p sacrilegos: qppe q coronã ioui sustulisti. ¶ Scin qd fa. optu. scis ne iqt: qd abste fieri optie possit. fac ut ad me deportet. ¶ Hui isa. ui. ei mihi inqt cũ istis uideor isan? eẽ. ¶ Abiit so. ita ueres nã hodie socer. ¶ Litis cæ. qd nũc cœpi anõale dicitur. ab antiqs cœpio itegre. ¶ Nimis puẽtum est negter. puenit male. prouentum est impersonaliter.

¶ ELlebori duo gña albũ & nigrũ: ueratrũ latine dr. Albũ pfert e cyrenis: Galatis: & Cappadocia. Nigrũ uero Elleboz: qd Melãpodiõ appellãt a Melãpode caprario: q eo isaniã filiaz Prœti sanauit Anticyra nigri Ellebori: ac optimu ferax ẽ ex. iiii. Dioscoridis lib. Pli. lib. xi. de ocul aialiũ differẽs. Locustis inqt: sqllisq magni ex pte sub eodẽ munimẽto pduri eminẽt: quoz duri sũt minus cernũt: q̃ quoz humidi. ¶ Cœpio. uersus hĩ ita corrigẽdus ẽ ex anti. co. & nonio ipsũ allegãte i uocabulo cœpe: quẽ uersũ Pius mutillũ: & obscuz prsus reliqt: & Sarr. ait Plau. enucleator.

VGOLETUS ET GRAPA. Elleborus.

Locustæ durissimi oculi.

Iugerũ qd sit.

Actus minimus qui dicatur.

SARACENUS

Messenio seruus.

SPectam bono seruo id ẽ, q rẽ herilẽ pcurat. uidet,
Collocat, cogitatq, ut absẽte hero diligẽt' rẽ tutet
Q uá si ipe adsit, aut rectius. tergũ, q̃ gulá, crura, q̃
Oportet potiora eẽ, quoi cor ẽ modste situ. (uẽtrẽ
Recordetur id. qui nihili sunt, quid iis pretii detur
Ab suis heris. ignauis, improbis uiris, uerbera,
Compedes, molæ, magna lassitudo, fames, frigus durum.
Hæc prætia sunt ignauiæ. id ego male malum metuo.
Propterea bonum eẽ certum ẽ potius, q̃ malum.
Nam magis multo patior facilius uerba, q̃ uerbera
Nimioq edo lubẽtius molitum, quam molitum præbeo.
Propterea heri impium exequor bñ, & sedulo seruio.
Atq id mihi prodest. alii sunt ita, ut in rẽ eẽ ducunt suam.
Ego ero ita, ut me tẽ oportet. metum comitẽ mihi adhibeá,
Vt culpa abstineam. hero ut omnibus in locis præsto siẽ.
Serui qui culpa carẽt, & metuunt, ii solẽt heris
Esse utibiles. nam illi qui nihil metuunt, postq̃ malum
Promeriti sunt, tunc metuunt, metuá ego haud multũ qdẽ.
Prope ẽ quádo herus q quod faciá, ptium exoluet mihi.



SPectamẽ. Seru? messẽio ipata & iussa heri sui menæchmi exe cutur? reueniebat ad meretricis domũ: a q̃ her? su? fuerat p cõciue menæchmo except? hospitio: mũta i uia sol?: q̃ frugi dceãt: seruũ recẽset. ¶ Quã molitũ phibeo. Corrigo pbeo. ¶ Meo ha. mul. p. ẽ: qñ ce. sa. p. exoluet. Hoc mõ legẽdũ arbitror: & cõstabit: q oino depierat sẽsus: sz primũ uerba illa: pciũ exoluet: cõiũgim? cũ supiori uersiculo: i sine ipsi? collocãda: ut ita legat: priusq̃ malũ p meritũ ẽ: metuũt: pciũ exoluũt: hoc ẽ suæ temeritatis pœnas luũt: nã cũ heꝝ ñ metuũt: uapulãt: deide reliqua mẽdosa corrigim?. Meũ haud malũ ppe ẽ: qñ accersor facio. i. cũ uocor ad aliqd negociũ illico illud effectũ reddo: id qd magis subseqñtia uerba mãifestãt: ego ex tẽplo seruio uel ego hoc exemplo seruio. ¶ Neq meum ex hoc saltem damno aliũ eluo amphora. ¶ Quid si paucis adhibitis restituatur uersiculus hoc modo: neq meum ex hoc saltem epidamno aluũ eluo amphora: uel sic: utq meum ex hoc saltem epidamno aluum eluam amphora: hoc ẽ ex hac ciuitate epidãnẽ: si subaudi hoc lucrũ faciã: ut saltẽ me uio repleã: & ãphora p uio accipiat: uz: qd continet p eo: qd continet: ita loquit seruus stichus i sui nois comœdia: uolo eluam? hodie. ¶ Sero dp. p. i. iã dapib? remotis: & cõfecto iã prandio.



SPectam bono seruo. Mesenio dũ occurret hero uult suo: qd nã suũ offm sit: & nouit: & explicat. ¶ Recti? ter. q̃ gu. ut studeat magis corp? tegere: q̃ gulę iseruiẽ. ¶ Crura q̃ uẽ. ꝯtegeẽ crura q̃ studeẽ libidi. ¶ Qui nihili su. nulli? ptii. ¶ Quid iis p. de. Quid bõi ꝯseqñt: ꝯcordeẽ. ¶ Mole ma. la. ubi ad molas manuarias alligeẽ. enũeratq prsus oia: qbus icruciatus mali soleãt serui dari. ¶ Molitũ: alieno laboꝛ cõparatũ. ¶ Quã

VALLA.

molitum præbeo:q̄ quod meo labore ali is pareo. ⁋ Vt in rem esse dicunt. ut esse utile aiunt. ⁋ Sim præsto:ad sim summi nister. ⁋ Heris utibiles. Hominem dici mus utibilem:rem uero utilem. ⁋ Alius cludam foras. Tum ergo me recipiam: alios excludam:ut sim acceptior. ⁋ Depugnato prælio: idest re omni peracta.

Vtibilis q dicat

Ego extēplo seruio. tegi ut in rē eē arbitror. postq̄
In tabernā uasa, & seruos collocaui, ut iusserat,
Venio aduorsū. nunc fores pultabo, adeē ut me sciat,
Sed metuo. ne sero ueniam depugnato prælio.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ VT absente hero diligēter rē tutet: ita uersus scribēdus ē: nec uerbū illud heri in uersu apponēdū: ut supfluēs: nec tutet scribē. rōne uersus utriq; rei refragante: qđ a Pio & Sarraceno cōmentatoribus sic corruptū relictum fuisse: ut multa alia: tā non mirū est. Tutet aūt usurpari solitū tradit Non. ut Plau. ēt alibi tutetis dixit in mercatore. ⁋ Patior facilius uerba q̄ uerbera scribēdum est ex antiqs cod. & snia: ac uersus rōne exigētibus: illud aūt ego odii: supfluit: & adiecticiū est: & dispūgendū. hæc aūt Pius nō uidit: q non exītia nidere solet: utpote ultimū nerbū primi nersus hu tus scenæ: qđ est uī. corrigit: uidet: quū tñ codices fere oēs ueteres: & noni uidet hēant: & non uī. ut ppetuus is oium corrector finxit. ⁋ Sedulo: nō sedate scribendū fuit: & seruio: nō seruo: ut Pius cōmentatus est: nullā carminis legē te nens. ⁋ Alii sūt ira: ut in rē esse ducunt suā. ita scribēdus uersus ē: si metricæ rōni: & sniæ cōsultū uelimus: nō ut Pius & Sarrace. scriptū reliq̄re confusaneū: & corruptū: cui correctioni nr̄æ ptim astipulaŧ ueteȝ codicum lectio: ubi: du cūt: legiŧ: non dicūt. ⁋ Metū comitē mihi adhibeā: ita scribē. est ex codi. antiqs partim: ubi metū clare legiŧ: & ex sniç

Locus restitutus

cōcinnitate: & uersus rōne ita exigēte. ⁋ Postq̄ malū: & non priusq̄ malū ex codi. antiqs: & sniæ congruentia: nō priusq̄: ut Pius idocte: & insulse scribit: ac cōmentaŧ. ⁋ Promeriti sūt legendū est: ut ēt in mostellaria in hac ferme sniam dixit: postq̄ sunt malū meriti: & nō: postq̄ malum pmeritū est: ut Pius legit: & cōmentaŧ: tam cōtra legem carminis: q̄ cōtra ipsam fere grāmaticæ rōnem. ⁋ Metuā ego haud multū quidē: ita scribendus uersus est: ut iteger sit: & pfecta snia: suisq; pedibus cōstet: nam cod. antiq metuaȝ hñt: & non metū: ut scribit: & cōmentaŧ hariolus Pius insulsissime: & itē Sarrace. ⁋ Prope est qñ herus: q quod faciā præciū exoluet mihi: ita scribi dȝ uersus totus: tā ex sniç congruitate: q̄ ut integer: suisq; pedibus cōsistat: id qđ ab antiqs codi. parum distat: in quibus scriptū est: prope est quando ceruso faciam: &c. ubi facilis lapsus fuit unius litteræ: nam ex illo uerbo ceruso quis neget herus trahi posse: cætera autem ad sententiæ integritatem refici oportere? Sed ridere est pii: & Sarraceni commenta. quorum alter: Pius: scilicet scribendū autumat mecū haud multuȝ prope est: idest hęc non prope tergū meū sunt: ut ipse ait: qñ strenue faciā: alter uero scribēdū putat: qñ accersor facio: ridicula pfecto: & hominum aniliaç: ut intuētibus patere potest.

SARACENVS.

PEr ego. Iubet senex seruis menęchmum: ut rapiant: abducantq; ad medicum: ab eo: ut in eius curetur domo: antiqui ut facere consueuerunt: sed interim accurrēs messenio ratus illum herum suum e seruorum manibus eximit.

VALLA.

PEr ego uobis deos. Adducit senes lorarios: ut menęchmū ciuē reuinciāt: quē messenio herū arbitratus suū adiuuat: & ābo lorarios fugāt. ⁋ In medicinā ablatus sublimis si &c. Facite inqt. ut inter manus ur̄as sublatus in medici apotecam deporteŧ. ⁋ Nisi ur̄a crura. nisi inquit uelitis crura: lateraq; conteram uestra.

Senex. Menæchmus subreptus. Lorarii. Messenio seruus.

PEr ego uobis deos atq; hoies dico, ut iperiū meū
Sapiēter hēatis curæ, q̄q; iperaui atq; ipero,
Facite. illic hō iā i medicinas ablatus sublimis fiet
Nisi qdē uos uostra crura, aut latera nihil pēditis.
Cauete quisq̄, quod illic minitetur uostrū floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis, iā sublimē raptū oportuit.
Ego ibo ad medicū. præsto ero illic, ut uenietis. Me. occidi.
Quid hoc ē negoci? quid illic hoies ad me currūt obsecro?
Quid uoltis uos, quid quæritatis? quid me circūsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii. obsecro uostrā fidē.
Epidānēses subuenite q̄so ciues, quin me mittitis?
Mes. Pro dii imortales obsecro, qđ ego oculis aspicio meis?

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ NEq; meū ex hoc saltē dāno: &c. Deledus totus ē hic adiectitius uersus: siquidem neq; in antiqs codic. reperiŧ: neq; ex eo snia ulla dephendi pōt congrua: nec opus erit ineptias Pii: & Sarra. admittere: q ex uersus ipsius cōmentatiōe plane desipere: atq; ineptire uidetur: qū Pius Damaliū scribendū putat: idq; nōa eē eluo. & amphora noia esse seruoȝ. ac seruis psonā illos uocantis itroducendā. Sarra. uero: corrigat: neq; meū ex hoc saltē epidamno aliū eluo amphora: hoc est neq; ex hac ciuitate epidānensi hoc lucrū faciā. ut saltē me uino repleā. portēta planissima uerboȝ: & mera deliria. ⁋ Sapiēter habeatis curæ: quæq; iperaui atq; ipero hic uersus ita scribēdus est: tū ex antiqs codi. in quibus scriptū est lr̄is euidentibus. ⁋ Curç quęq;. tum ex sensus coherētia: ac metri rōne. & nō permittēdus est corruptus & mutilus: ut uterq; Pius & Sarra. plauti enucleatores fecere. ⁋ In medicinas scribēdum est metri necessitate: in officinas medellaȝ: ut alibi Plau. in medicinis in tōstrinis &c. nā si medicinā scribas: ut Pius facit, uersus nō ɔstat. ⁋ Sublimis scribendū est: & nō sublimē: neq; sublime: ut corrigit Pius isulse admodū: quū in cod. antiqs sublimis legatur. & sublime legi ex metri lege nō possit. ⁋ Sementē in ore faciā hoc est dentes in os seminabo. ⁋ Quuȝ tu liber es gaudeo. ita scribendū est: & nō interponēdū messenio: hoc est: quū tu liber es messenio gaudeo: nā illud Messenio abūdat: quē admodū: &c. ⁋ Vobis in eodē uersu abūdāter intrusū: sed qđ Pius ait: cōuenietius hunc uersū in fine comœdiæ apponi dēre: uanū est qñ oēs co. hoc loco hñt: & recte conuenit sniæ. ⁋ Recte obsignatū in uidulo est marsupiū: id tibi iam nunc afferā: ita scribēdus est hic uersus cōtinuus cōtinuante messenione uerba sita: si sniç rōnē aduertere uelim? nec est Pio sentiendū: q exponit: recte ē. i. recte facies: si marsupiū afferes: quæ expositio ab oi est non obtuso ingenio explodēda. Id si attulerit dicā: &c. totus hic uersus delēdus est tanq̄ superfluens: quū infra suo loco appositus sit: qđ qdem Pius cōmentator non uidit: ut qui sniam huius scenç nec intellexit: nec capere ingenio suo potuit.

Medicinæ

Sementis

⁋ Insigniter

Herũ meũ indigniſſume neſcio quid ſublimẽ ferunt.
Me. Ecquis ſuppetias mihi audet nunc afferre? Meſ. eo here audaciſſume.
O facinus indignũ & malũ epidãnii ciues. he℞ meũ
Hoc in pacato oppido luci deripier in uia, qui ad uos
Liber uenerit, mittitis? Me nũc obſecro te, quiſquis es, operam mihi
Vt des neuſinas in me inſignite fieri tantã iniuriã.
Meſ. Imo & operã dabo, & defendã, & ſubuenibo ſedulo.
Ac nunq̃ te patiar perire. me perire ſatius eſt.
Eripe oculũ iſti actutũ ab humero q̃ tenet here te, obſecro.
Ego hiſce iã ſementẽ in ore faciã, pugnoſq̃ obſerã.
Maxumo hodie malo hercle uoſtro fertis iſtũc, iſtũc mittite
Me. Teneo ego huic oculum. Meſ. face ei ut oculi locus i capite appareat.
Vos ſceleſti. uos rapaces. uos p̃dones. Lor. pim°. tuã fidem.
Obſecro hercle. Meſ. mittite iſtunc ergo. Me. quid me uoſ bis tactioſt?
Plecte illos pugnis. Meſ. agite. abite. fugite hic in malã cru (cẽ.
Hem tibi ẽt, q̃ a poſtremus cedis, hic hoc p̃mi feres.
Nimis haud bene ora cõmetaui, atq̃ ex mea ſententia.
Aedepol here n℞ tibi ſuppetias tp̃e adueni modo.
Me. tibi dii ſẽper adoleſcens, quiſquis es, faciant bene.
Nã ſi abſq̃ te fuiſſẽ hodie, nunq̃ ad ſolẽ occaſũ uiuerẽ.
Meſ. Ergo ædepol ſi recte facias here, nũc me emittas mãn.
Me. Liberẽ ego te? Meſ. ue℞, q̃n q̃dẽ ego here te ſeruaueri.
Me. Quid ẽ adoleſcẽs? erras. Meſ. q̃d erro? Me. p̃ iouẽ adiuro patrẽ
Me he℞ tuũ nõ ẽẽ? Meſ. non taces? Me. nõ mẽtior. nec me°.
Seruos unq̃ tale fecit, quale tu mihi. Meſ. ſic ſine igitur.
Si tuũ negas me eſſe, ſeruõ, abire liberũ eũ uiatico.
Me. Mea q̃dẽ hercle cauſa liber eſto, atq̃ abito quo uoles.
Meſ. Nẽpe iubes? me. iubeo hercle, uero ſi q̃d ĩp̃ii ẽ i te mihi
Meſ. Salue mi p̃rone. Me. quõ tu lib̃ es adoleſcens, gaudeo.
Meſ. credo hercle
Sed patrone te obſecro ne minus ĩperes mihi q̃ quom tuus
Seruos fui. apud te habitabo, & q̃n ibis, una tecũ ibo domũ.
Me. Minie. meſ. nũc ibo i tabnã, uaſa & argẽtũ tibi referã.
Recte obſignatũ i uidulo ẽ marſupiũ, id tibi iã nũc afferã.
Me. Affer ſtrenue. Meſ. ſaluõ tibi ut dediſti redhibeo. hic me mane.
me. Nimia mira mihi q̃dẽ hodie hic exõta ſũt mĩtis modis.
Alii me pernegant eũ eſſe qui ſũ, atq̃ excludunt foras.
Etiã hic ſeruõ eſſe ſe meũ aiebat, q̃uẽ ego emiſi manu.
Is ait ſe allatu℞ cũ argẽtc marſupiũ. id ſi is attulerit,
Dicã ut a me abeat liber quo uolet. ne dũ q̃n ſanus fact°ſit,
Argẽtũ petat. ſocer & medicus me inſanire dicebãt. q̃d ſit?
Mira ſunt hæc. nihilo mihi eſſe uidentur ſecius, q̃ in ſõnia.
Nunc ibo intro huc ad hanc meretricẽ, q̃q̃ ſuccẽſet mihi.
Si poſſũ eã exorare, ut pallã reddat, quã referã domũ.

SARACENVS

INSignite: cum nota: & ignominia: nam inſignis etiam in malam partem capitur: ut inſignis latro: ſicut nobilis: præcipuus. Mederite cuius. Si q̃s recte pẽſitet errorem ex inuerſione litterarum facile dep̃hẽdet: legẽdũ erit igitur: me perire citius: & ſubaudi ſinam: uel adde potius. Sementem in ore: Scilicet ex dentium excuſſorũ. Commentaui: ideſt cõmuniui: ſcilicet pugnis: ita in amphytrione fac commentus ſies pro communitus. Suppetias adueni. Auxilio fui: uel auxilium attuli: ſiue in auxilium cucurri. Viatico: quod itineris cauſa neceſſarium paratur. Cum tu liber es meſſenio. Illud meſſenio expungendum eſt: nã meſſenionem hic conciuis mæchmus nõ nouerat: uel quod meſſenio loquatur: gaudeo. Id ſi attulerit. Tacitus uerba pronunciat.

VALLA.

NEſcio quid: qua de cauſa ferant iſti ſublatum. Suppetias mihi audet afferre non eſt inquit quiſpiam: qui auſit mihi ſubuenire. dicimus autem fero affero: & occurro ſuppetias. pro eo quod eſt auxilior. Luci deripier in uia: ut inter dui in uia rapiatur. Qui mittitis. Cur abire non ſinitis. Me deſeri a te: Me a te deſtitui. Cui uis. ſubaudi: qui tibi faciat iniuriam. Hiſce his aliis prẽter eum: cui tu oculum erueris. Sementem in ore faciam. ita conteram dentes: ut in ore ſemẽ geſtare uideantur. Perimus: inquiunt lorarii a menẽchmo & meſenione cæſi. Ora commentaui. Ora confixi: ut mẽs mea cogitauit. Ad ſolem occaſuꝫ: ideſt occiduum. Non eniꝫ nunc nomen: ſed ſupinum. Cum uiatico: cum ea: quaꝫ tu p̃buiſti mihi pecunia. Eſt interiꝫ mihi. Dum hæc ego loquor. Obſignatum in uidulo: in ſaculo in pera: ut locunt̃ grẽci.

Fero ſuppetias.

SARACENVS

MEn hodie. Recesserat messe/nio a menęchmo: & dũ est in uia: alter offendit menæchmũ patronũ suum: hoc pacto frustrant oẽs uicissim: & illudunt. ❡ Certissimũst: Pro certissimũ est. i. ita aio constitui: qua locutione utitur sæpe Plaut.

VALLA.

MEn hodie usq̃ cõuenisse. Dũ a diuersorio fert. Messẽio mar supiũ menęchmo occurrit hero: a quo dicit se donatum libertate: negat menęchmus se illũ usq̃ uidisse. ❡ Quantum potest. q̃ celerrime fieri possit.

SARACENVS.

SI uoltis. Menæchmi in hac scæna utriq; cõueniunt: seq; agnoscũt fratres: sz primũ menæchmus cũ uxore: & meretrice cõtentionẽ uident habuisse super palla surrepta. ❡ Nec lacte: Ita ptulerunt ueteres i pmo casu. nos lac. ❡ Immo ędepol mihi. Loquit alter menęchm⁹ adnenatq; mõ sosidis: mõ menæchmi nomen gerit: sz ista errorem non faciunt: sicut depranata interlocutor̃ series: q̃ añ nulla cõstabat: & oẽm subuertebat itellectum. ❡ Auctionẽ. Venditionẽ: q̃ publica ex licitatiõe fit aucto ab ẽptorib⁹ pcio. ❡ Die sepumi. Pro die septio. ita locuti sunt ueteres: teste Macrobio prio saturnaliũ: q simul adducit dicta Cæcilii: ac Marci catonis. Cæcilii hęc sũt. Si uis mihi eqtatũ dar: & ipse cũ cætero exercitu me seq die qnti Romę i capitolio curabo tibi coenaz coctã. Catonis uero: quẽ imitatus ẽ ipse cęcili⁹: mitte mecũ Romã eqtatũ: die qnti in capitolio tibi coena cocta erit: hęc itidem ab Aulo gelio in noctibus atticis dixeruntq́ ueteres die q̃rtæ & die q̃rto. Sz in hoc differre putat id Macrobius: ut die quartæ de futuro: die autẽ quarto de pterito dicat: indifferenter tñ a ueteribus fuisse consuetum tum p e tuz p i istius uocis extremam syllabam pronuntiari: ut idem refert Gelius. Sicut pristine & pristini: procliue & procliui: atq; alia multa id genus. ❡ Venibunt. Vendent. ❡ Licebunt. Pręcia in uenditionibus augebunt. Dicimus liceo es. teste Diomede cuz ad præcium referimus: est quoq; liceor deponens uerbum: & eius frequentatiuum licitor: idest licentia quadam utor i augendo cuiusq; rei pręcio. ❡ Præsenti. Numerata.

Liceo & liceor.

VALLA.

SI uoltis per oculos iurare. Menæchmi ambo tandem conueniunt mesenione iudice utrumq; interrogante fratres cognoscuntur. ❡ Si uoltis p oculos. Ciuis menæchm⁹ in meretrices hploqt. ❡ Speculũ tuũ. i. faciẽ iã cõsimilẽ q̃ q̃ tibi refert in speculo. ❡ Nõ me ædepol: subaudi piguerit. ❡ Exhibui negotiũ: molestiã pbui. ❡ Aequũ postulas: recte ais. ❡ Nec lacte lacti. Quod nunc lac ueteres hoc la



Menæhmus Sosides. Messenio.

MEn hodie usq̃ conuenisse audax audes dicere,
Postq̃ aduorsũ ipani mihi ut huc uẽires? Mes. quin
Eripui hoies, q te ferebãt sublimẽ q̃ttuor (mó.
Apud hasce ædeis, tu clamabas deũ fidẽ atq; hoium.
Quin ego accurro, teq; eripio oppugnando in gratiis.
Ob eã rẽ, quia te seruaui, me amisisti liberũ.
Quom argentũ dixi me petere & uasa, tu, quantũ potest,
Percurristi obuiã, ut quæ fecisti, inficias eas.
me. Liberum ego te iussi abire? mes. certo. me. quoi certissu/
Me a te potius fieri seruom, q̃ te unq̃ emittã manu. (must
Menæhmus subreptus. Messenio. menæhmus Sosides.

SVltis oculos iurare, nihilo hercle e caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstulerĩ pallã, & spinther
pessumæ (speculũ tuũ.
mes. Proh dii imortales, qd uidõ? me qd uids? mes.
me. Quid negocii ẽ? mes. tua ẽ imago, tã cõsilis ẽ, q̃ pt.
me. Pol pfecto haud dissimilis. meã formã quom noscito.
me. O adolescẽs saluẽ qui me seruasti, quisquis es.
me. Adolescens quæso loquere tuũ mihi nomen, nisi piges.
me. Nõ me ædepol promeruisti de me, ut pigeat quæ uelis.
Mihi est menæhmus nomẽ. me. imo id ædepol mihi.
me. Siculus sũ siracusanus. me. ea domus & patria est mihi.
me. Quid ego ex te audio? me. hoc qd res ẽ. mes. noui noui
Equidẽ hunc. herus, est meus.
Ego quidẽ huius seruos sũ. sed me esse huius credidi.
Ego hunc censebã esse te. Huic ẽt exhibui negociũ.
Quæso ignoscas. siquid stulte dixi atq; iprudens tibi.
me. Delirare mihi uidere. non cõmeministi simul
Te hodie mecũ exire e naui? mes. quin tu æquom postulas.
Tu herus es. tu seruõ quære. salueto tu. tu uale.
Hũc ego eẽ aio menæhmũ. me. at ego me. me. q hæc ẽ fabl'a
Tu es menæhmus? me. me eẽ dico mosco prognatũ patre.
me. Tun meo pře es pgnat⁹? me. imo qdẽ adolescens neq;
Tuũ tibi occupare, neq; præripere postulo.
mes. Dii imortales spem isperatã date mihi, quã suspicor.
Nã nisi me aius fallit, hi sunt gemini germani duo,
Nam & patrẽ & matrem cõmemorant pariter, q fuerũt sibi.

&c. ❡ Quã

Sed uocabo heṛ.Menæhme.Me.qd uis?mef.nõ ãbos uolo.
Sed uter uostrum est adnectus naui mecũ.Me.non ego.
mef.At ego te uolo igitur.huc concede.Me.cõceſſi.qd ẽ?
Mef.Illic homo aut ſycophanta,aut geminus eſt frater tu⁹.
Nam ego hominem homini ſimiliorem nunq̃ uidi alterum.
Nec aqua aquæ,nec lacte lacti,crede mihi,uſq̃ ſimilius,
Qua hic tui ẽ.tuq; hui⁹.poſtea ãt eandẽ patriam ac patrem
Memorat.melius nos eſt adire atq; hunc percon ctarier.
Me.Hercle quin tu me admonuiſti recte & habeo gratiam.
Perge operam dare obſecro hercle.liber eſto, ſi inuentus.
Hunc fratrem meum eſſe ſpero.Meſ.& ego pol idẽ ſpo ſoſ.
Quid ais tu?Menæhmum opinor te uocari dixeras.
Me.Ita uero.Meſ.huic item Menæhmo nomẽ ẽ.in Sicilia
Syracuſis natum eſſe dixiſti.hic natus eſt ibi.
Moſcum tibi patrem fuiſſe dixti. huic itidem fuit.
Nunc operam poteſtis amabo mihi dare.& nobis ſimul.
Me.Promeruiſti ut nequid ores,quod uelis.quin impetres.
Tanq̃ ſi emeris me argento,liber ſeruibo tibi.
Meſ.Spes mihi eſt uos inuenturos fratres germanos duos
Geminos,una matre natos,& patre uno,uno die.
me. Mira memoras.utinã efficere quod pollicitus,poſſis.
Meſ.Poſſum.ſed nunc agite uterq; id quod rogabo. dicite.
me. Vbi lubet,roga.reſpondebo.nil reticebo,quod ſciam.
meſ.Eſt tibi nomen Menæhmus?me.fateor.meſ.ẽ idẽ tibi?
me.Eſt.meſ.pẽꝛ fuiſſe moſcum tibi ais?me.ita uero. me.&
meſ.Es ne tu ſyracuſan⁹?me.cẽto.meſ.qd tu?me qppi (mihi
meſ.Optume.uſq; adhuc cõueniũt ſigna.porro opam date.
Quid longiſſime meminiſti dic mihi in patria tua?
me.Cum patre ut abii olim Tarentũ ad mercatũ.poſtea
Inter hoies me deerrare a patre.atq; inde auehi.
me.Iupiter ſupreme ſerua me.meſ.qd clamas?quin taces?
Quot eras annos gnatus,quom te pater a patria auehit?
me.Septuennis,nam tũ dentes mihi cadebant primulum,
Neq; patrem unq̃ poſt illa uidi.meſ.quid,uoſtrum patri
Filii quot eratis?me.ut nunc maxume memini. duo.
mes. Vter eratis,tun aut ille maior?me.æque ambo pares.
meſ.Qui pt?me.gemi ãbo eram⁹.me.dii me ſeruatũ uolũt.
meſ.Si interpellas,ego tacebo.me.potius tacebo. ego.
meſ.Dic mihi,uno noie ãbo eratis?me.minie.nã mihi erat,
Quod nunc eſt,menæhmus.illũ tũ uocabant,Soſidẽ.
me.Signa cognoui,contineri quin cõplectar non queo.
Mi germane,gemine frater,ſalue.ego ſũ Soſides.
me.Quõ igitur poſt Menæhmo nomẽ eſt factũ tibi?
me.Poſtq̃ ad nos renunciatũ eſt,te & patrẽ eſſe mortuũ,
Auos noſter mutauit,quod nom eſt tibi,fecit mihi.
meſ.Hercle ita ſem ẽ,ut dicit.me.ſ mihi hoc rñde.me roga.
me.Qđ erat nomẽ nr̃æ mr̃i?me.Theuſimarce.me. cõuenit.
O ſalue inſperate multis annis,poſtq̃ conſpicor,
Frater.So.& tu frater quẽ multis miſeris laboribus
Vſq; adhuc quæſiui,quẽq; ego eſſe inuentũ gaudeo.

cte.⸿ Quã hic tui eſt.ſubaudi ſilis.⸿ Si inuentus.ſepati legendũ ẽ:& ſubaudiẽdus frater.⸿ Quippini affirmãns aduerbius ac ſi diat:cur nõ.⸿ Quid longiſſime meminiſti. Quid ẽ qđ memineris in pria uſq; pueritia.⸿ Dẽtes cadebãt primulum. Tũ primũ dẽtes imutabã.⸿ Si iterpellas. Vrbane ſatis meſſenio ſi me loq̃tem inqt abrũpis:nullã afferrã ſpiam.⸿ Memorare.i.i morã me detines:& occupas.⸿ Vt iuſti.ſicut iuſſiſti.⸿ Aeqſſimũ orat:iuſtiſſime agit.⸿ Auctionẽ hic faciã.ꝓponaꝫ uẽdẽda bona mea.⸿ Sciti.an ſitis.⸿ Præconiũ:ut mihi detis.hoc ẽ:ut ego ꝓconis uicẽ hẽam ut q̃ uenalia ſũt:ipſe ꝓponaꝫ. Præconiũ magna laus dr̃.quia ꝓco ꝓ laudatore ponit.ſed hic ꝓconiũ ꝓconis officiũ.⸿ Vis cõclamari auctionẽ fore. Vis ne inqt attẽtũ faciã ppl̃m uoce mea:& pnũtiẽ bonoꝝ tuoꝝ fore auctionẽ.⸿ Mane ſane ſeptimi uenibũt.Mane p ſe legendum ẽ:& iterpunctis diſtinguẽdũ ab eo:qđ ſeqt ut ſit ſenſus expecta.deide qđ ſeqtur inferat:aut mane dixit:matutino tẽpore Septimi aũt.i.ſeptio die ita dcm̃:ut ſupra:craſtini dixiſſe ueteres macrobii ſẽtentia cõmonuimus.⸿ Fundi.i.agri.ita dicti:qđ reditũ ſint fundamẽta ue inqt Var.⸿ Quiq.p qcũq;.⸿ Licebunt:ꝓcio ſannẽt.⸿ Pñti pecunia in manũ numerata.⸿ Venibit uxor.Venũdabit.⸿ Capiet qnq̃geſies:ſubaudi ſextertiũ.i.uis ſumma ꝑueniet ad qnquaginta ſeſtertia.
⸿ Cadebant dẽtes:in ſeptuẽnio dẽtitione fieri:& dẽtes incipe caſum cenſoribus docet.Macrobius li.i.in ſomniũ ſcipiõis:poſt ſeptẽ uero mẽſes dentes incipiũt mãdibulis emergere:& poſt bis ſeptẽ ſedent ſine caſus timore:poſt ãnos ſeptẽ dentes:q primi emerſerũt aliis aptioribus ad cibum ſolidũ naſcentibus cadunt:eodẽq; anno.i.ſeptimo:plene abſoluit integritas loq̃ndi.⸿ Primulum.tũ primũ.⸿ Poſt illa.iunctim ſcribe poſtilla ꝓ poſtea.⸿ Et nũc maxie:menæchmi uerba.⸿ Qui poteſt:q̃o poſſibile eſt. Meſſenionis uerba ſũt.⸿ Gemini.alter menæchmus loquitur.⸿ Interpellas.obſtrepis:interloquæris.⸿ Soſidẽ.legit ahbi ſoſiclẽ:tanq̃ libertatis gloriã uocet.⸿ Auos nr̃.ſcribẽdum auus nr̃:niſi antiquus auos pro auus poſuit.⸿ Frater & tu.ſubintellige ſalueto. Soſiclis hæc uerba ſunt.⸿ Dediſſe aiebat:ſubintellige hanc palam.⸿ Memorare.ſeiunctim ſcribe me morare.nunqd me remoraris ait:quin liber ſiam.⸿ Vt iuſſi.ut iuſſiſti.⸿ Eã ambulem:quo uelim liber:& a ſeruitute ſepar.⸿ Perpetuo ut ſiẽ.ſcribe.perpetuo ſiẽ.⸿ Scitin.ſcitis ne?⸿ Auctionẽ.oium reꝝ uẽditionẽ:ſubhaſtationẽ.⸿ Die ſeptimi.ita aiebant:ut die quti de futuro.ſeptimi ſeptio ꝓxio die licebũt.ꝓtinus faciẽt.ſupius nõnulla ſup hac uoce.⸿ Quinq̃geſies.uix iqt in tota auctiõe menæchmus.l.millia

Præconiũ quid ſit

PIVS BONONIEN.

Mes.Hoc erat q̄ hæc te meretrix huius uocabat nomine.
Hunc censebat te esse credo,quom uocat te ad prandium.
me.Máq; ædepol mihi hodie hic iussi apparari prandium
Clam meam uxorem.quia pallam surripui dudum domo.
Eam dedi huic. So.hanc dicis frater pallam,quá ego hẽo?
me.Quo ná mõ hæc ad te puenit?So.meretrix hæc ad pran
Me adduxit.me sibi dedisse aiebat. prandi perbene. (diũ
Potaui atq; accubui.scortũ,pallá.& aurum hoc.me.gaudeo
Aedepol siquid propter me tibi euenit boni.
Nam illa quidem quom te ad se uocabat,me esse credidit.
mes.Nunquid memorare,quin ego liber,ut iussisti,eam?
me.Optumum atq; æquissumum orat frater,fac caussa mea.
So.Liber esto.me.quom tu es liber gaudeo messenio.
mes.Sed meliore est opus auspicio,liber perpetuo ut fiem
So.Quoniam hæc euenerunt frater nostra ex sententia.
In patriam redeamus ambo.me.faciam frater,ut uoles.
Auctionem hic faciam.& uendam quicquid est mihi interi
Eamus intro.So.fiat.mes.scitin quid ego uos rogo?
So.Quid?Mes.p̃coniũ ut mihi d̃tis.Me.dabit̃ ergo nũc iá.
mes.Vis conclamari auctionem fore quidé.me die septimi
Auctio fiet.mes.menæhme.me.mane sane die septimi
Venibunt serui,suppellex.fundi.ædes.oía
Venibunt.quiqui licebunt præsenti pecunia.
Venibit uxor quoq; etiá,siquis éptor uenerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquagesies.
Nunc spectatores ualete.& nobis clare applaudite.

æris capiet attenuatis rebus cuj erotio.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ IMprudẽs ex codi.antiquis:& metri necessitate.non iprudenter:ut plodius legit.⸿ Priscian⁹lib.vi. Antiqssimi ẽt hoc lacte ptulisse inueniunt̃.teste capro apud quẽ exẽpla inuenies.Et hunc locuj citat.⸿ Nomẽ ex codi.antiqs.⸿ Nfe ex co.ãti.

In militis argumentum.

SARACENVS. AMabat mulierẽ philocomasium atheniẽsis pleusides:Sed dũ is legatus naupactũ pficiscit̃:athenas uenit pyrgopolynices gl̃iosus miles:q mulierem abducit ephesum:seru⁹adolescẽtis pallæstrio:ut suo nũtiet hero:abductã amasiã:mox ingredit̃:mare:a pyrata capit̃ donoq; dat̃ a p̃done militi:is herilẽ ubi amicã cognouit:mittit ad her̄ lr̃as:ut cõcedat ephesũ:ille mox aduolat:diuertiturq; in pxima uicini domo:a piplectomeneq; excipit̃ p̃tno hospite:pallæstrio:ut amãtib⁹ copiã faciat:cõem domus pfodit pietem:s; dũ semuicẽ illi cõplectunt̃:sceledr⁹ militis seruus cõspexit osculãtes de tegulis:hoc ne fiat palã militi:illico occurrit pallæstrio:fi fatei cõsilẽ; uenisse sororẽ alterã:q̃ per desossũ parietẽ exiens ac rediẽs oñdit se in utraq; domo.Struunt̃ deinde nouæ fallaciæ:piplectomenes ornat ãcillã suã p uxore:hæc edocta per cõseruam ancillã nũciat se depire militẽ:anulumq; mittit amoris pign⁹:ille ut gl̃iosus se difficilẽ reddit:tandẽ cõfictis irretit̃ dolis:& ut nouis liceat amoribus potiri:suasu uafri pallæstriõis philocomasium prius remittit domũ.Et cũ se in uicinas ædes p riperet:ratus amantem mulierem offẽdere:incidit in paratos laq̃os:uincit̃:uapulat:meritasq; adulterii luit pœnas.

Argumentum in militem gloriosum.

VALLA. PLeusides iuuenis phylocomasiũ adamabat:eã miles quoq; pyrgopolynices pleusides legatus domo abiit.interim miles eã a mr̃e cõsequt̃:seruus palestrio:ut id pleusidi hero suo signet:nauigatus p̃do:ib⁹ capit̃:militi pyrgopolinici donat̃:apud quẽ phylocomasiũ cognoscit mutuo iter se cõuenit:ut militi parẽt insidias:pleusidẽ lr̃is facit cerciorẽ palestrio.eo pleusides uenit:in ephesũ inq̃: quo miles abduxerat philocomasiũ hospinũ piplectomenis uicini militis:uetisq; sui hospitis nact⁹ mediũ pfodit pietẽ loco abdito:quo liceret mulieri sine suspitiõe ultro:citroq; ptrãsire.militis seru⁹ sceledrus ab eo phylocomasio addit⁹ erat custos.dum is igit̃ p te.tũ simiã isectat̃:in uicini piplectomenis spectãdo in pluuiũ:ibi cũ pleuside cernit philocomasiũ:qd cũ palestriõi pastuto seruo signasset.a palestriõe mulier cõmonita repẽte in domũ trãsit militis:iacẽsq; in lecto dormire cõfingit:quã cũ uidisset sceledrus:palestriõis astu:multã a se amouit suspitionẽ:eoq; magis:qd cũ ausus eẽt eãdẽ attinere piplectomenis domo exeũtẽ.ei piplectomenes grauit̃ succẽsuerit.sororẽ si qdẽ phylocomasii ei psẽtem:non phylocomasiũ cũ palestriõe piplectomenes uideri uolebat.ut ergo a milite mulierem abducãt:subornãt binas mulieres mysphidipã q̃si ancillã:& acroteleutiũ q̃si herã:ut acroteleutiũ depire militẽ uideat̃:ad quẽ p ancillã anulũ mittat:ut illã sibi hẽat uxorẽ:spto sene piplectomeno:cui⁹ se uxorẽ fingit:credulus miles pmisit se accepturũ:& pinde amicã phylocomasiũ remittit domũ:cui ut multa alia donat:ita & palestrionẽ:abeũte illa cũ amasio:& palestriõe miles piplectomenis domũ ingressus cædit̃:atq; ita domo eiicit̃:nullã hñs uxorẽ:& ne amicã qdẽ satisq; hñs:ut a piculo uitæ sit immunis.

Nominum etymologiæ.

VALLA. PLeusides.qa pleo:cutus fotur:& pleuso:nauigo significat:qd in ephesũ nauigarit:ut amicã cõsequeret phylocomasiũ:q̃ ita appellata:qd amorẽ aleret suũ erga pleusidẽ:uel erga se plensidis:phylo.n.amo:& comao nutrio.⸿ Palestrio:a palestra dictus:qd luctatus multũ aduersus sceledrũ seruum.⸿ Periplectomenus:qd peri circũ signet:& pleco iplico:qd iplicauerit se officio plensidẽ hospitẽ cumulãdo:& militẽ isidiis circũueniẽdo.⸿ Mylphidippa.qa milo uenerẽ exerceo significat:uñ mylapsitibula:& ippos.i.equus:& eq̃ meretrix dici uideat̃:q̃ppe:q̃ militẽ astu aggredit̃:& isultat.⸿ Acroteleutiũ:qa acrõ extremũ dicimus:& telo pficio:qm rẽ oẽm:ut abiret phylocomasiũ pfecit.⸿ Cario:qa caroo pturbo significat:militẽ siqdẽ iuasit ipsũ pturbãs.⸿ Pyrgopolinices:qa pyrgos turris:polis ciuitas:& nico supo:qd supet ciuitatũ turres.⸿ Lucrio:a lucro dictus:qd esculẽtis pesset.⸿ Sceledrus.Quia scelos lacertus:crusq; dicat̃:& hedra sedes:qd apud amicã militis custos adhibitus:susq; pedes trãsferret suos:& manibus:quæ esset opus:subministraret.⸿ Arthotrogus.parasitus:quia arthos panis dicitur:& trogu comedo:ob escam enim militi adulabatur.

¶ Meretricem



M.ACCII PLAVTI MILES GLORIOSVS.

ARGVMENTVM.


Eretricē Athēis ephesum miles auehit.
Id dum seruos hero amanti nunciare uolt
Legato peregre, captus ipsus est in mari,
Et illi eidem militi dono datust
Suū arcessit heṝ Athenis, atq̧ ide ad forat
Geminis cōem parietem suum ædibus,
Licere ut quiret conuenire amantibus.
Obhæreteis custos hos uidit de tegulis.
Ridiculus autem quasi sit, alia deluditur.
Itemq̧ impellit militem PALESTRIO.
Omissam facit concubinam, quando ei
Senis uicini cupiat uxor nubere.
Vltro abeat, orat. donat multa. ipse in domo
Senis præhensus pœnas pro mœcho luit.

ALIVD ARGVMENTVM.

MEretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis iuuenis. Naupactum is domo
Legatus abiit, miles in eandem incidit.
Deportat Ephesum inuitam. seruos attici
Vt nunciaret domino facta, nauigat.
Capitur donatur illi captus militi.
Ad herum, ut ueniret Ephesum, scribit. aduolat
Adolescens, atq̧ in proxumo deuortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit seruos, commeatus clanculum
Qua foret amantium. geminam fingit mulier
Sororem adesse. mox ei dominus ædium
Suam clientam solicitandum ad militem
Subornat. capitur ille. sperat nuptias.
Dimittit concubinam, & mœchus uapulat.

MEretricē: Philocomasiū. ⁋ Miles: Pyrgopolynices. ⁋ Hero: Amāte: Pleusidi. ⁋ Seruus Palestrio. ⁋ Legato pegre. i. naupactū: iā pfecto: ubi legatiōis munere fungebat. ⁋ Suū accersit heṝ: Nā postq̄ captus est pallestrio: & militi dono datus heṝ pleusidem p litteras ephesū reuocat: sed ubi afferat: legebat: lego forat: uel pforat. ⁋ Hos obhęrētis. s. Pleusidē: & philocomasiū simul complexos. ⁋ Custos. Sceledrus. ⁋ Ridicul⁹ deludit. Quia pariete pforato mulier in utraq̧ domo uisebat: tanq̧ nō eadē. ⁋ Cæli. Dicendū cælibis: & referendū est ad illū senis uicini: q ueluti uxore relicta cęlibē uitā agere istituisset: uel cælibi. s. militi q carebat uxore: qd nō ęq̄ placet. SARACENVS.

MEretricē athenis ephesū miles auehit subaudi pyrgopolinices: puehere ē pcul auehere. Auehere aūt ad locum cōstitutum pducere: ut ipse mox ostēdit in rudente. ⁋ Id dum hero: pleusidi. ⁋ Seruus. pallestrio. ⁋ Legato peregre: naupactū. ⁋ Ipsus captus: palestrio. ⁋ Militi. pyrgopolynici. ⁋ Arcessere: euocauere. ⁋ Gemis phylocomasio: & pleusidi. ⁋ Obhærentis. philocomasiū & pleusidem. Est enim casus accusatiuus pluralis. ⁋ Custos subaudi phylocomasii a milite adhibit⁹. ⁋ Quasi sit alia: nēpe soror. ⁋ Impellit militem: persuadet militi. ⁋ Concubinā: phylocomasiū. ⁋ Cælibis senis: sine uxore periplectomeni. ⁋ Vxor acrotelantium. falso appellata uxor. ⁋ Ipse Miles. ⁋ In do. se. piplectomēi. VALLA. Prouerb qd sit

MEretricē. Subdit aliud argumentum: nam primum fabulæ idiciū facit. ⁋ Naupacti domum. Lego naupactu; domo: domo: scilicet athenis: & rursus: ubi inuitat legitur: lego inuitam: & ibi fiat punctum: & iteṝ: ibi facto scriptum est: corrigo factum & demum: ubi reuertitur: diuortitur. SARACENVS

MEretricē ingenuam. phylocomasiū atheniensē. ⁋ Atheniensis iuuenis. pleusides. ⁋ Naupacti domo legatus abiit. Athenis ingt in naupactū insulā legatus. ⁋ Deportat ephesū inuitā: subaudi phylocomasiū. ⁋ Seruos atic⁹. palestrio. ⁋ Vt nūtiaret dño: pleusidi. ⁋ Factum: hoc ē: ut res habuit. ⁋ Capit: a pdonib⁹. ⁋ Donat. ille palestrio. ⁋ Militi. pyrgopolici. ⁋ Aduolat adolescēs. In ephesū celerrime nauigat pleusides. ⁋ In proxio. apd periplectomenū. ⁋ Diuortit. Tāq̄ i diuersoriū se rcipit. ⁋ Apd hospitē pfnū. piplectomenum. ⁋ Perfodit seru⁹. palestrio. ⁋ Cōmeat⁹ clā. q̄ so. amantium. VALLA.

Qua inquit ultro: citroq; ignaris militis seruis commearent amantes. Alioqui commeatus esculenta: atq; poculen- ta: quæ in exercitum afferuntur: necnon cum expunguntur e militia milites nominantur. ¶ Geminam fingit mulier sororem. subaudi philocomasium suam. ¶ Dominus ædium periplectomenus. ¶ Suam clientam. acrotelautium. ¶ Capitur ille. miles. Dimittit concubinam phylocomasium. ¶ Mœcus uapulat pro adultero habitus ceditur.

VGCLETVS ET GRAPA.

¶ ID dum seruus hero amanti nunciare uolt: ita scribendus: & legendus uersus est: ratione metri iambici trimetri: cui quinq; tantũ pedes essent si legeret: id dũ hero amanti seruus: nõ ut in perite legit Pius plautinus interpræs leuis. ¶ Legato peregre: captus ipsust in mari: & hic ita legendus uersus est metri rõne: ne pes sextus deficiat trimetro: ut deficeret: si iuxta Piũ interp̄tem legatur: legato peregre ipsus captus in mari. ¶ Suum arcessit herum athenis: atq; in de afforat: ita scribendus hic uersus est: necessitate metri: nã nisi ascribant duç illç dictiones: atq; inde: uersus non cõ stabit: & quia codices ferme oẽs: afferat: habent: scribendũ est uel adforat: non p̄forat: ut Pius garrit in codi. antiquo se legisse uersum quoq; corruptũ: & sine dictionibus duabus suprascrip. legens. ¶ Qñ ei scribendum est: ex codi. anti quis: & recta sententiæ cõgruitate: & non qñ celi: neq; qñ illi: ut corrigit Pius interpres: contra ueteȝ codicũ scriptu ram: & rectaȝ legem carminis iambici: in cuius ultima sede iambus esse gaudet: nec stultitiæ Sarraceni alterius inter p̄tis hic admittendç sunt legentis celibis pro ei: & exponentis: celibis uicini uxor &c. contra sensum poetç: & metricã rõnem omnino. ¶ Naupactũ is domo: legendum est ex ueteribus codi. & sententiç concinnitate: nõ naupacti domũ: neq; naupactũ domo tantum: ut Pius corrigit absq; ea dictione is. quç utiq; ad perfectum sententiæ intellectum. re quiritur: & ex codicibus ipsis antiqs elicitur: in quibus scriptũ est: naupactis domum. ¶ Geminam fingit mulier so rorem adesse: ita scribendũ est prorsus: & ibi punctus faciendus: si rectam sñiam elicere uelimus: & codicum scriptu ram paulo deprauatam in pristinum nitorem reducere: nam in codicibus omnibus scriptum est. ¶ Sororem ait eẽ: ubi paruo labore: modicaq; litteraȝ reparatione pro: ait esse: adesse scribetur: quod quum modico ingenii acumine indigeret. Pius omni obtulitate mentis refertus uidere non potuit: & icciréo mera nugalia fabulatus est. ¶ Mox ei do minus çdium suã clientam sollicitam: dum ad militem subornat: ita legendũ est: & clausulç: ac sententiç hoc mõ sunt disponendæ: non autem. Sororem ait esse mox ei dominus çdiũ. &c. ut inter p̄tati sunt Pius: & alii doctores ignaui. ¶ Capitur ille sperat nuptias. Ille miles capitur amore. C. illius cliẽtç: dũ senis eã uxorẽ cẽset: sp̄atq; nuptias. i. sp̄at eã sibi uxorẽ fore: qm a uiro dissidiũ facere uelle militi p̄suasũ erat. ¶ Fractũ. i. fractionẽ: & ruinam: ac dissipationem.

Præco mus

Die septimi

Cõclamari.

Venire.

Licere.

Quinquagesies.

SARACENVS

¶ CVrate. Miles inducitur glorio sius: & iactabundus: a quo no men sibi sũpsit comœdia. Qui ut uideri uelit magna fecisse fa cinora: adeo miranda memo rat: ut totus inanis: & ridiculus fiat: cui⁹ uanitateȝ & insaniã assentando adiuuat pasitus. Noia autem ambobus imposita q̄ rectissime sunt ab authore: nam militi ueluti glorioso pyrgopolynices nomẽ da tum est: q interp̄tatur expugnans turres: pasito autem artotrogus panẽ comedẽs: nam ad id ut comedant pasitantur. Iubet ergo miles clypeũ ita splendescere: ut so lis claritatẽ superet: diximus alias: unũ cly peum dicatur ex Plini. sententia: & tã clypeus q̄ clypeuȝ hoc est masculino: neutroq; dicitur genere. ¶ Sudest pro su dum est: idest sine udo: aere: scilicet sereno nubibus fugatis. ¶ Macheram consolari uolo. Vt tota sanguinolenta fiat ex hominum cæde: nam dicta est machæra: q gaudeat sanguine. ¶ Gestitem feriatam. Quasi q iam pridem illa in p̄lio non sit usus: nam ut alibi dictũ est. feriæ & feriati dies dicuntur: in quibus nil agere licuisset: & si aliqua sint: q̄ ẽt diebus feriatis nobis agere liceat absq; piaculo: ut docet iurisconsul. Scæuola: qui interrogatus quid naȝ feriis agere liceret: respondit quod p̄termissum noceret. Virgilius quoq; in rebus rusticis: quippe etiam festis q̄dam exercere die bus fas & iura sinunt. ¶ Ne animum despondeat. Ne omittat audaciam. ¶ Quem misera gestitet fratreȝ facere ex ho stibus Verbum gestitet mendose factum ex duobus unum legendum est: gestit &: ut sit sensus: ita suam macherã san guine lætari: ut etiam in fratrem tanq̄ in hostem suam perstringat aciem: & propterea erit corrigendus uersiculus hoc modo q̄ misera gestit etiam fratrem facere ex hostibus: hoc est fratrem haberi pro hoste: uel sic & erit lucidior: & forte uerior intellectus: q̄ in miseria gestit: & fractum facere ex hostibus.

PRIMVS ACTVS.

Pyrgopolynices Miles. Artotrogus Parasitus.



CVrate ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim, cum sudust solent.
Vt ubi usus ueniat, contra conserta manu.
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus.
Nam ego hanc machæram mihi consolari uolo,
Ne lamentetur, ne ue animum despondeat,
Quia se iampridem feriatam gestitem.
Quæ misera gestitet fractum facere ex hostibus.

Machera unde dicta.

VALLA.

Sudum qd sit

Feriæ quæ dicatur



CVrate ut splendor. Miles ut pote gloriosus: & de se uana opinione turgidus: facile parasiti admittit assen tationes: commentitiaq; multa congerit: imprimisq; ostendit: se curam habere armorum. ¶ Cum sudust solent. pro sudum est: sudum sine udo cum nubibus abactis nullo impedimento obiecto solares radii mi cant. Virgilius in. viii. Arma inter nubes cæli regione serena. Per sudum rutilare uident. ¶ Conserta ma nu: cum certatur. ¶ Prçstingat oculorum aciem. non perstringat: a stingo enim fit: quod in usu non est. sunt tamen composita. ita nãq; legendum pediani commonet authoritas: qui in Cice. uerrem inquit: p̄stingat acieȝ: uel a p̄stigiatoribus transtulit uerbum: uel latronibus: qui ignari: & rudes pugnæ etiam uano sonitu terrentur perstu ctum luminis. Plau. in milite glor. ut ubi usus ueniat: &c. ¶ Animum despondeat: mentem abalienet. ¶ Feriatam ge stitem: idest nihil molientem a feriis: quæ ut inquit Festus a feriendis appellatæ uictimis. Item ferias prisci festa uo cabant: aliçq; erant sine die festo: ut nundinç: aliç cum festo: ut saturnalia: quibus adiungebãtur epulationes ex pue tu fœtus porcoȝ: frugumq;. Vt ẽt feriæ: quç q̄rinalia noiantur: mẽse februario dies: quo quirini fiunt sacra. Idẽ stul toȝ feriæ appellanẽ: anteq̄ in eã cõmigrarent fere sabinis curibus uenientes post fœdus inter romulum: & tatiũ: qđ quidem suoȝ fornacaliũ sacrorũ cognominant eo potissimũ rem diuinã faciunt. ¶ Fratres facere ex hostib⁹: q̄ inqt eo usq; lenis fectã: ut maxie cõcupiscat frẽs facere: qm nemiñe occidit. ¶ Ex hostib⁹. Ex eis: quos hostes eẽ oportuit.

¶ Propter

SARACENVS.

¶ PROpter uirum.i.iuxta:& pp euirum.Vir.in geor.Et uiridi in campo templum de marmore ponā: ꝓpter aq̄. ¶ Quē ne ego seruaui:forte melius:quē nō ego seruaui: nā maxime laudi dabat̄ in acie ciuē seruasse:quē qui seruasset ciuica corona donabant̄. ¶ Curriculis.Dicit̄ curriculus breuis currus:& dr̄ cursus.Hora. Sūt quos curriculo puluerē olympicū:collegisse iuuat. ¶ Vbi bōbomatides. Arbitror hæc oia a milite tanq̄ uaniloquo cōficta:& cū quadā uerboꝝ iactātia ꝓlata.& si tū nō nihil mēdosum hisce in esse uerbis autumē:hunc locū nihilominus tanq̄ restitutuꝫ uideo legi ab Hermolao:hoc mō;ubi bēbinatidis belluæ instar;hoc est instar nemęi leonis.Quē hercules isecutus est: & cōphēsuꝫ suffocauit : hoc.n.oiuꝫ primū certaminū herculi quōdā ipositū est.

Curriculus quid sit

Sed ubi Artotrogus?Ar.hic est.stat propter uirum
Fortem,atq; fortunatum,& forma regia,
Cum quo bellator Mars haud ausit dicere,
Neq; æquiparare suas uirtutes ad tuas.
Py.Quem ne ego seruaui in campis curculionoiis
Vbi bombomachides cluninstatides Archides
Erat imperator summus Neptunni nepos?
Ar.Memini,nempe illum dicis cum armis aureis,
Quoius tu legiones difflauisti spiritu,
Quasi uentus folia,aut penniculum tectorium,
Py.Istuc quidem ædepol nihil est.Ar.nihil hercle hoc quidē.
Præ ut alia dicam,tu quæ nunq̄ feceris.
Periuriorem hoc homine siquis uiderit,
Aut gloriarum pleniorem,q̄ illic est,
Me sibi habeto.& ego me illi mancupi dabo.
Si unum epityrum edam apud illum esuriens insane.
Py.Vbi tu es?Ar.eccum.ædepol elephanto in india
Quo pacto pugno præfregisti brachium.
Py.Quid brachium?Ar.illud dicere uolui,femur.
At diligenter hic eram.pol siquidem
Connisus esses,per corium,per uiscera.
Perq; os elephanti brachium transmitteres.
Py.Nolo istæc hic nunc.Ar.ne hercle operæpretium quidem
Mihi id enarrare,tuas qui uirtutes sciam.
Venter creat omneis has ærumnas,auribus
Peraudienda sunt,ne dentes dentiant.
Et assentandum est,quicquid hic mentibitur.
Py.Quid illuc quod dico.Ar.hem scio quid uis dicere,
Factum hercle.memini fieri.py.quid id est?Ar.quicquid est.
Py.Habes tabellas?Ar.uis rogare,habeo & stilum.
Py.Facete aduortis tuum animum ad animam meam.
Ar.Nouisse mores me tuos meditate decet,
Curamq; adhibere,ut præuolet mihi,quo tu uelis.
Py.Ecquid meministi?Ar.memini centum in Cilicia,

¶ Difflauisti spū.quasi ꝗ in momēto:& uno ictu obuios oēs hostes deleuerit:& cōtriuerit. ¶ Pēniculū tectoriū.Quo alborē parietibus iferunt: cū calce:uel gypso de albant̄:dicimus pēniculos & pēnicillos:ac in neutro genere pēnicula:& pēnicilla a pēne cauda: ut latius in menæchmis. ¶ Periuriorē hoc.Loqtur ad spectatores:ut nō audiat miles:cui⁹ uanitati illudit. ¶ Me mācupio dabo.i.solēniter ꝓmittā:nā emptio mācupi solēnitate quadā:& testibus adhibitis fiebat. ¶ Epityꝝ: Ex Var.didicimus genus esse edulii:quo frequētius uteretur sicilia q̄ Italia:sed quo pacto fiat:docet Marcus ca.in rebus rusticis inquiens:epityꝝ albuꝫ nigrū uariūq; sic facito:ex oleis albis:nigris:uariisq; nucleos elicito: Sic cōdito:concidito ipsas:addito oleū:acetū: coriandrum:cyminum:fœniculū:rutā:mentā:in orculā cōdito: oleū supra fiet:ita utitor. ¶ Insane. Vehemēter: nā insani oia faciunt uehementer : ita Varro interpretatus est. ¶ Si cōnixus maioribus usus fuisses uiribus. ¶ Venter creat ois has ęrūnas: Nā parasitus ut sibi uictū cōparet ait:negat:adulatur & danti oia placitura cōfingit. ¶ Dentiant.i.fame frendāt. ¶ Vt ꝓuolet: Vt pri⁹ inotescat:& ad meas ꝑueniat aures.

VALLA.

¶ PROpter uiꝝ.iuxta eū:q uiget uiribus. ¶ In cāpis curriculis. cōmēticia hæc uerba oia.bumbomatides.a strepitu uocabulū hoiem uult uideri magnū in cuius cōgressu3 uenerit. ¶ Cluniū.f.p.clutum græci κλυτοι dicunt: unū accepta præpositione fit inclytus. ¶ In staridis arohidis erat impator. Mētira hæc oia:& cōmēticia:ut ēt clāculū idicat parasitus. solent.n.mēdaces:qui coargui nolūt:q̄ nusq̄ sunt:aut fuerūt:noia cōfingere. ¶ Sūmus neptuni nepos. Home.nāq; ut a ioue reges: ab apolline uates:ita a neptuno fortes ducit uiros. ¶ Difflauisti.In ꝑtes diuersas iecisti. Aut pēniculū tectoriū.i.caudā q̄ tectoria.i.parietū icrustatiōes expoliunt̄.Festus Pō,pēnē caudā uocabāt:unū & offā porcinā cū cauda offā pēnitā dicebāt.hinc & pēiculos dictus:qbus calciamēta tergent̄:qd̄ de caudaꝝ extrēitate fiūt. ¶ Me mācu.da.fuū me illi cōstituā ei:q mihi oñderit stultiorē hoc milite. ¶ Si unū epi.edā apud illū esuriens isane. Varro cū hūc iterpret̄ locū: ut nūc scriptū est:ita ait. ¶ Si unū epityra æstuet:epityꝝ uocabulū est cibi:quo frequētius sicilia q̄ italia usa:id Plau. uæhemēter uellet dicere isane dixit:qd̄ isani oia faciāt uæhemēter.qd āt sit epityꝝ cato docet ingēs:epityꝝ:albunu nigrū:uariūq; sic facito ex oleis albis:nigris:uariisq; nucleos eiicito:sic cōdito.cōcidito ipsas addito oleū:acetū:coriandrū:cyminum: fœniculū:rutam:mentham in orculā condito:oleum supra fiet:ita utitor. ¶ Venter creat : hæc secū parasitus. ¶ Dētes dentiant:in ore concutiant̄. ¶ Vt præuolet mihi. Vt meus mea tuos sensus antecedat.

Epityrum quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VBI Bombomachides.Hermolaus barbarus castigationū Plinianaꝝ libro.iiii.ab Pylade in hac emendatione dissentit:sic scribens. ¶ Fuit enim (inquit) uicus Nemeæ Bembina unde Nemeus leo a poetis Bembinites dictus . Panyasis δέρμα τε θηρίου βεμβινήτα ο λέοντος.Sed in Plautino milite:ubi dicitur Būbomatides clutuꝫ instar.Cogitēt legentes.an emendandum sit.Bembinatidis belluæ instar: hoc est Nemeęi leonis instar.

Et quinquaginta centum in ficlo latrones.
Triginta fardis, fexaginta macedones.
Sunt homines, tu quos occidisti uno die.
Py. Quanta istæc hominum fumma eft. Ar. feptem millia
Py. Tantum effe oportet, recte rationem tenes.
Ar. At nullos habeo fcriptos. fic memini tamen.
Py. Aedepol memoria optuma eft. Ar. offa emonet.
Py. Dum talẽ facies, quale adhuc affiduo edis,
Communicabo te femper menfa mea.
Ar. Quid in cappadocia, ubi tu quingentos fimul
Ni hebes machæra foret, uno ictu occideres.
At pedites tibi reliquia erant, fi uiuerent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales fciunt,
Pyrgopolynicem te unum in terra uiuere.
Virtute, & forma, & factis inuictiffimis?
Amant te omnes mulieres, neq; iniuria,
Qui fis tam pulcher, uel here ille quæ pallio
Me depræhendere. py. quid here dixerunt tibi?
Ar. rogitabant, hic ne Achilles eft inquit tibi?
Imo eius frater inq. illarum altera
Ergo mecaftor pulcher eft inquit mihi,
Et liberalis. uide cæfaries quam decet.
Næ illæ funt fortunatæ, quæ cum ifto cubant.
py. Ita ne dicunt tandem? Ar. quæ me ambæ obfecrauerint,
Vt te hodie quafi pompam illac præter ducerem.
py. Nimia eft miferia, pulchrum effe hominem nimis.
Ar. Moleftæ funt, accedunt, orant, obfecrant
Videre ut liceat, ad fefe accerfi iubent.
Vt tuo non liceat dare operam negocio.
py. Videtur tempus effe, ut eamus ad forum.
Vt in tabellis quas confignaui hic heri
Latronibus ego denumerem ftipendium.
Nam rex Seleucus me opere orauit maxumo,
Vt fibi latrones cogerem, & confcriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum eft dare.
Ar. Age eamus ergo. py. fequimini fatellites.

SARACENVS ℂIN ficlo latroniæ. Vt alia libere mentitur: ita locum: qui nuſq̃ eft confingit: ut mendaces folent fibi inuenire: ut q; magis ei credatur: loca nominat aliqua: quæ nofcantur. ¶ Sardis: Afiæ ciuitate. ¶ Offa. Cibus. ¶ Quid in cappadocia. Ad huc magis incipit affentari: & pariter hominem fua uanitate deludere. Ni hebes. Nifi aciem obtufam habuiffet. ¶ Here. Pro heri. ¶ Quam decet: q̃tum conuenit: & apta: & compta uidetur: decet quãdoq; impersonale eft: quandoq; habet perfonas. & numeros. Ouidi. ifta decent humeros geftamina noftros: ideft conueniunt & apta funt ¶ Latronibus. Satellitibus. Varro nomen hoc habere poffe inquit latinã etymologiam: ut latrones quafi laterones dicantur: quia affiftunt lateri. Fef. tamen a latria: ideft feruitute: ut fint latrones: quafi feruientes: at nunc uiarũ obfeffores dicuntur: q̃ a latere adoriantur: uel q̃ latenter infidientur: ex græca tamen etymologia deducitur latrocinari: pro eo quod eft mercede militare: ut apud Plautum inuenies: latrocinatus eft annos decem: pro eo: quod eft militauit.

Decet pſonale & ipſonale

VALLA. ℂIn ficlo latroniç. & homo cõmenticium: notum autẽ eft ficlum quid pendeat: fed hic pro proprio nomine loci ponitur ad pondus nihil pertinens. ¶ Offa monet. offam pro cibo pofuit cuiꝰ fit tumefactus in iure panis: unde illud prouerbium: nefcis quid diftet inter os & offam. ¶ Vt illę: fubaudi mulieres. ¶ Here: pro heri. ¶ Quafi pompam: nõ negocii alicuius caufa: fed ut ut pompam ageres tecum multos comites adducendo: nam pempo cũ aliquo faftu mitto eft: unde põpa. ¶ Latronibus: ideft ftipendiariis. Virgilius fixumq; latronis: impauidus frangit telum. ubi Seruius inquit latronis uenatoris: & eft græcum: nam λατρεύειν dicunt obfequi. moris autem erat: ut hos imperator: & circa fe haberet: & primos mitteret ad omne difcrimẽ: unde nunc dicit latronis telo fixũ leonem: quia etiã uenatores operas fuas locare confuerũt. Var. tamẽ dicit hoc nomen poffe habere etiã latinam. etymologiam: ut latrones dicti fint quafi laterones: quia circa latera regũ fũnt: quos nunc fatelites uocant. una tamen eft fignificatio Plau. in pyrgopolinice oftendit: quid fint latrones: ftipendiũ: unde ftipendiarii a ftipe: ut iquit Varro: quod pufilla pecunia in arculis obftipetur. nã latrunculus eft quo in alea ludimus: qui & calculus nominatur. Ouidi. fiue latrocinii fub imagine calculus ibit. Fac pereat uitreo miles ab hofte tuus. Iu. nec teffellæ nec calculus ex hac materia: latrones quoq; Ouid. latrunculos uocat: Cautaq; non ftulte latronum prelia ludat. ¶ Latrones cogerem. Congregarem in unum adducerem. ¶ Sequimini fatelites milites mei: unde & fatelitium dictum.

Pẽpo qd fit

Latrũculus qui

VGOLETVS ET GRAPA. ℂET factis inuictiffimis fcribendum eft ex ueteribus codicibus: & fententiæ cõcinnitate meliori: q̃ factis inuictiffimis: ut Pius interpres legit. Vide ex codicibus antiquis. Dicunt ex codicibus antiquis. quin potius: aiebant ex antiquiffimo: in quo fcriptum eft: ita ne aliena tandem. ¶ Vt te ex codicibus antiquis: & fententiæ integritate. ¶ Miferi animi eft ex codicibus antiquis. ¶ Accedunt: orant: obfecrant. fententiæ concinnitate: & metri neceffitate.

Mihi

SARACENUS.

Mihi ad enarrãdum. Plura narraturus pallestrio iducit: quę nõ agunt in comœdia: sed tanq̃ pcedẽtia edocet: ut facilius oẽ fabulæ argumẽtũ inotescat: ex Plautinis uerbis dñia notat iter comitatẽ & benignitatẽ: ut sit comitas in dicẽdo: in auscultãdo bẽignitas. Ephesum. Vbi agi comœdia uideret. est ephesus ciuitas asiæ: ibi dianæ clarissimũ tẽplũ: de quo isra: qd amazones asia poditæ cõsecrasse tradũt. Stercore9. imũdus. Valgis. itortis. Neui9 apd Noniũ: ualg9 ueternosus gẽib9 magni talis turgidis. Sublinit os. i. Decepit fefellit.

VALLA.

Mihi ad enarrãdum. Cognita superius per militẽ & parasitum militis inani gloria: pariterq; amentia: quo in prima comœdię frõte oblectatus populus: ad quæ secunt: esset attẽtior iã palestrio: quę ad comœdiã ptinent: reliquã cõmemorat. Est comitas. i. lenitas: uñ comitas sit. Cic. docet pro lucio balbo inquiens: erat accusatoris interptatio indigna responsione: qui ita dicebat comiter esse cõmuniter: quasi uero priscum aliquod aut insolitũ uerbũ iterptaret: comes bẽigni faciles: suaues hoies esse dicũtur: qui errãti comiter mõstrat uiã benigne non grauate. cõiter qdẽ certe nõ cõuenit. In festiuo loco comœdię. festiua. n. sunt: quę de milite antecesserunt. Alazon græce: halazonia. n. iactantia dicit latinę. Stercore9: foetidus ut stercus. Ait sese. hoc amphibologicos dictũ p duos accusatiuos: est. n. q̃tũ in ipsa orõne mulieres: ne sectent militem: an miles mulieres: sensus tamẽ est pspicuus: nã ait a mulieribus sese plurimũ desiderari: & appeti. Quaq̃: pro quacunq;. Vagis suauiis: non certis atq; stabilibus. Athenis atticis si quidem: ut ait. Var. tres fuerunt athenæ. Qui ẽ amor cultu optimus: quem cplamus quia mutuus. Insinuat sese in gratiam se cõciliat. Opiparisq; obsoniis. lautis inquit conuiuiis. ab opum enim copia dicuntur opipara. Vbi primus euenit. Quam primum oblata est occasio. Sublinit os: fallit: decipit matrẽ puellæ. Compegit in nauem: in nauem intrusit: atq; cõclusit. Prius pil libertatem amisi.

Allazonia quid sit

Naupactus

Insinuat se

SECVNDVS ACTVS.

Palestrio seruus.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
Si ad auscultandum uestra erit benignitas.
Qui autem auscultare nollet exurgat foras,
Vt sit ubi sedeat ille, qui auscultare uolt.
Nunc qua assedistis causa in festiuo loco,
Comœdiæ huius, quam nos acturi sumus,
Et argumentum & nomen uobis eloquar.
Alazon græce huic nomen est comœdiæ,
Id nos latine gloriosum dicimus,
Hoc oppidum ephesus est. miles meus est herus,
Qui hinc ad forum abiit gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus periurii atq; adulteri,
Ait sese ultro omnis mulieres sectarier,
Is est derisui, quaqua incedit, omnibus.
Itaq; hic meretrices labiis dum ducant eum
Maiorem partem uideas ualgis sauiis.
Nam ego iamdiu apud hunc seruitutem seruio.
Id uolo uos scire quomodo ad hũc deuenerim
In seruitutem ab eo, quoi seruiui prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus,
Is amabat meretricem macte Athenis atticis,
Et illa illum contra, qui est amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum fuit.
Interim uit hinc miles. forte athenas aduenit.
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occœpit eius matris culpa pariter, &
Vino, ornamentis, opiparisq; obsoniis.
Itaq; intumum ibi se miles apud lenam facit.
Vbi primum euenit militi huic occasio,
Sublinit os illi lenæ matri mulieris.
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Compegit in nauem miles clam matre sua.
Eamq; inuitam huc mulierem in ephesum auehit.
Ego quantum unus possum, mihi nauem paro,
Vbi amicam herilem athenis auectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nunciem.
Vbi sumus prouecti in altũ, sicut uolunt,
Capiunt prædones nauem illã, ubi uectus fui.

VGOLETVS ET GRAPA.

NVNC qua assedistis causa: ita legendum est ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiæ congruitate. non assedi: ut Pius interpres legit. Comœdiæ huius: quam nos acturi sumus: & hic ita uersus est scribendus: nisi metri cum iambici trimetri legem rescidere uelimus: & uersui quatuor pedes tantum reddere: ut fecit Pius legens: comœdiæ quam acturi sumus: quum sex debeantur pedes. Hoc oppidum ephesus est: miles meus est herus: ita est scribendus uersus hic: & metri: & recte grãmaticæ ratione: nõ autem ephesum scribendũ: nec absq; uerbo illo est: ut fecit Pius insulsissimus. Vbi primum euenit militi huic occasio: ita scribendus uersus est ex antiquis codicibus: recta lege metri: & sententiæ concinnitate: & non ubi primũ euenit militi: absq; aliis duabus dictionibus: ut legit Pius interpres ignarissimus: cõtra legẽ metri. cui quattuor tantum pedes essent. cõtraq; codicũ antiquorũ litterã: & sniæ pfectionẽ. Ille qui me cæpit: scribendũ est: & nõ ille me cæpit solũ: absq; relatiuo qui: nã uersus nõ cõsisteret: & sententiæ uerba non quadrarent: & tamen Pius ita legit.

SARACENVS

Glaucoma quid sit

¶ ILLE me cœpit: scilicet prædo. ¶ Addit. Apposuit præfecit. ¶ Glaucomam. Dixerunt græci id uicium esse oculorum: quod nos: Cornelio celso authore: oculorum suffusiones appellamus: constat id uiciū esse eius humoris: qui christallinus appellatur: in glaucum colorem mutari: hanc ægritudinem Aristoteles in libro de animalibus dicit: potius siccitatem oculorum: & icirco magis senescētibus euenire: oculi namq; ut corpus reliquum: senectute sicciscūt: hoc ideo uitium dirimit a lusciositate: ut hoc sit ex siccitate: illud uero ex humoris copia: quapropter minoribus natu potius accidit: quorum cerebrum humidius est. ¶ Duarum fert imaginem: nam in domo militis: & in uicini domo comparebit: ita ut duæ mulieres esse uideantur.

Prius perii, q̄ ad herum ueni, quo ire occœperam.
Ille qui me cœpit, dat me huic dono militi.
Hic postq̄ in ædeis me ad sese duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Vbi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit,
Ne se appellarem, deinde, postq̄ occasio est,
Conqueritur mecum mulier fortunas suas.
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu.
Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit.
Neq; peius quenq̄ odisse, q̄ istum militem.
Ego quoniam inspexi mulieris sententiam,
Cœpi tabellas, consignaui clanculum
Dedi mercatorem quoidam, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat,
Vt is huc ueniret. is non spreuit nuncium.
Nam & uenit, & is in proxumo hic diuortitur
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.
Itaq; ille amanti suo hospiti morem gerit.
Nosq; opera consilioq; adhortatur, iuuat.
Itaq; ego paraui hic intus magnas machinas.
Qui amantes una inter se faciam, ut conueniant,
Nam unum conclaue, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo nisi ea ipsa inferret pedem.
In eo conclaui ego perfodi parietem.
Qua cōmeatus clam esset hic huic mulieri.
Et sene sciente hoc feci. is consilium dedit.
Nam meus conseruos est homo haud magni pretii.
Quem concubinæ miles custodem addidit.
Ei nos factitiis fabricis, & doctis dolis,
Glaucomam ob oculos obiiciemus, cumq; ita
Faciemus, ut quid uiderit, non uiderit.
Et mox ne erretis, hæc duarum hodie uicem
Et hinc, & illinc, mulier fert imaginem.
Atq; eadem erit. uerum alia esse assimulabitur.
Itaq; sublinitur os custodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc a uicino senis.
Ipse exit. hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

VALLA.

Fortuna uerbū medium

Additus quid sit

¶ ILLE me cepit: e prædonibus quidem. ¶ Ne se appellarem: ne alloquerer. ¶ Fortunas suas: suos casus. sua infortunia. nam & in bona parte quandoq; capiuntur: ut cum Cæsari commētariis de gestis in galiis ait: milites fortunas suas nempe bona alicubi collocasse. ¶ Ex hac domu. e familia militis. ¶ In proximo hic diuortitur: nempe periplectomeni domo. Veteres sui hospitis. ¶ Magnas machinas: magnas insidias: ab oppidorum oppugnatione sumpta translatione: quorum mœnibus subruendis machinæ admouentur. ¶ Facerent conuenientias: idest conuenticula: ut sese in q̄ possent conuenire: ac colloqui. ¶ Vnū conclaue. Porticum unam uim cameram. ¶ Qua commeatus: subaudi parte cōmeatus transitus. ¶ Sene sciente: periplectomeno. ¶ Custodem addidit: adiunxit. seruius autē interpretatur additum inimicum: ut nec teucris addita iunō: usq̄ aberit. ¶ Facticiis fabricis. confectis atq; simulatis. ¶ Glaucomam ob oculos obiiciemus Celsus in sexto. Nonnunq̄ autem nimiū sub hac curatione excisa cute euenit: ut oculus non contegatur. idq; interdum etiam alia d causa fit glaucophthalmos græci appellant: in quo si nimium palpebræ deest: id restituere curatio potest. Aristoteles de animalibus: ægritudines etiā oculorum utrorumq; indiciū faciunt. glaucoma enim cæsus potius accidit lusciositas nigris: est autē glaucoma siccitas potius oculorū itaque senescentibus potius euenit: nam oculi quoq; ut reliquum corpus senectute siccescūt. lusciositas uero humoris copia est. ¶ Duarum hodie uicem: nempe suam: & sororis.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ AD sese ex codicibus antiq̄s & uersus necessitate scribendū est: & nō unico se tantum. ¶ Et is proximo: is addendum est ex codicibus antiquis: & metri necessitate: quod Pius nō uidit: relinquens uersum mutilum. ¶ Qui amantes una inter se faciam: ut conueniant: ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiæ congruitate non qui amantes una inter se facerent conuenientias ut legit Pius interpres Plautinus inscitissimus: quando quidem nec uersus consistere posset: nec conuenientius uocabulum admodum receptum uideatur. ¶ Nisi ea ipsa scribendum est: & addendum ipsa metri necessitate.

SARACENVS.

NI hercle defregeritis: piplectomenes idignat: q sceledrus militis seruus de tegulis per ipluuiū intro spexisset: uidissetq; mulierem e domo in domum trāsmeare. Loreare. i. loris cædi. Legi talariæ. Quæ fuisse uidet: ut si qs in alienā domū iuito dño irrūperet: ei ipune possint crura cōfringi: docet nāq; Ci. legē fuisse: q si qs in alienū agrū cū telo ïueniret: eius brachia frangerent. Propter suū: Cū sua: Vir. te pp lybicę gētes numidūq; tyrāni: odere ïfensi tyrii te pp eundē: extinctus pudor: te pp. i. causa tua. Parūper q artem: & disciplinā: Hoc est uultu cōstātī pstet: nec colorem imutet: ne timere uideatur: hunc mulierū morē sette expssit Iu. ingiens: fortē aïum pstāt rebus: quas iui piter audēt: & rursus: nihil est audacius illis: dephēsis: iram: atq; aïos a crimine sumunt. Holitori. Holera uendēti.

Periplectomenus Senex. Palestrio seruos.

NI hercle defregeritis talos, posthac quēq; in tegulis
Videritis alienum, ego uestra faciam latera lorea.
Mihi quidem iam arbitriui sunt meæ qd fiat domi.
Ita per impluuium introspectant. nunc adeo edico omnibus,
Quenq; a milite hic uideritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrionem, hunc deturbatote in uia.
Quod ille columbam aut gallinam se sectari, aut simiam
Dicat, peristis, nisi usq; ad mortem mulctatis male.
Atq; adeo ut ne legi fraudem faciam talariæ.
Accuratote ut sine talis domi agitent conuiuium.
Pa. Nescio qd malefactū nostra huic familia est, quātū audio.
Ita senex talos elidi iussit conseruis meis.
Sed me excepit, nihili facio quid faciat cæteris.
Aggrediar hominem, est ne aduorsum mihi? est qūi, qd agis
Periplectomene? Pe. haud multos hoies si optādū fuerit mihi
Nunc uidere, & inuenire, q̄ te mauellem. Pa. quid est?
Quid negocii est? Pe. res palā est. Pa. q̄ res palā ē? Pe. ḋ teglis
Modo nescio quis inspectauit nostrum familiarium
Per nrm ipluuiū intus apud nos Philocomasiū atq; hospitem
Osculanteis. Pa. quis hō uidit? Pe. tuus cōsuos. pa. qs is ē hō?
Pe. Nescio, ita abripuit repente sese subito. pa. suspicor
Me pisse. pe. ubi abiit, cōclamo. heus qd agis tu inquā i teglis?
Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.
Pa. Væ mihi misero, quoi pereundū est propter nihili bestiā.
Sed philocomasium hiccine etiā est nūc? Pe. cū exibā, hic erat.
Pa. Si est, iube transire huc quantū possit, se ut uideant domi
Familiares, nisi quidem illa nos uolt, qui serui sumus.
Propter suum amorem omneis crucibus contubernaleis dari.
Pe. Dixi iam ego istuc, nisi quid aliud uis. Pa. uolo hoc dicito.
Parūper artem, & disciplinā obtineat, colorē, & quēadmodū
Roget eum qui hic se uidit, utrum iunctam uiderit.
Si quidem centies hic uisa sit, tamen inficias eat.
Pe. Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atq; audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.
Qui arguat se, eum contra uincat iureiurando suo.
Domi habet animam falsiloquom, falsificum, falsiiurium.
Domi dolos, delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori nunquam supplicat, siqua est mala,
Domi habet hortum, & condimēta ad omnis molis mellifica.
Ego istæc si erit hic, nunciabo, sed quid Palestrio est,

VALLA.

NI hercle defregeritis talos. Periplectomenus cū domi pspexisset sceledrum custodē mulieris militis in spectādo simiā per tegulas per iplouium uidisse pleusidē & philocomasium sese inuicem amplectentes: iratus minitat seruis suis: se grauiter in eos aiaduersuros nisi militis seruum cæciderint. si quē uiderint per tegulas ambulantem qd quę per actum offenderit cōmonet palestrionē. Talos itaq; sinechdoticos p cruribus posuit: q̄q̄ proprie tali homini negantur esse: qui taxilorum gerūt effigiem: & inde a latinis nominati: a grçcis tamen astragali sicut cubi: qbus lusitatur in alea. nam & puellæ quoq; in aera ludentes iactant astragalos: ut Aristoteles quoq; cōmeminit in secundo de cælo dicens. οιον μυριουσ αστραγαλους βαλλει δυνατον αλλεται δυο ρολον. inde per trāslationem in colūnis etiā astragali dicti Vitruuius. Astragali faciendi sunt octauæ partis partis. Loreare: loris cędi atq; uerberari. Ita per impluuium. spatium domus mediū: in qd pluuia cadit. Edico omnibus. præscribo: pcio. Deturbate in uiā: de tecto in uiā deiicite. Vt nec legi fraudem facias talariæ. a talis lex talaria aduersū eos qui talis lusitant. Talarii ludi dicunt: quibus uidentur ueteres usi saltitādo. Cicero in primo officiorum: adde his si placet unguētarios saltatores: totūq; ludum talariū: inde etiam talapidare. Festus talipidare antiq dicebant p uacillare pedibus lassitudine: quasi qui trahit pedes: ut talis uideatur insistere aut identidē tollere pedes. Cōtubernal: q eodē i cōtubernio cōmoramur. Artē & disciplinā: subaudi ad dissimulandū. Cōfirmitatē ad cōfirmādū: q uoluerit aptitudinē. Domi habet. Hoc est apud se non quærendum aliūde. Falsiiurium: ad falso deierādū. Dolenefica: fabricatrix: dolorū: & malitiarū. Holitori nunq̄ supplicat: quasi hortū malitiarū apud se habet. Ad oēs moles malifica. Mole inquit q̄cūq; obiecta malefaciēdo se explicat.

Tali quid sint

Talarii ludi qui

VGOLETVS ET GRAE…

LOrea: legendum censemus ut sit adiectiuū nomē a loro deriuatū: nō loreare. qd significet disflagellare a lorariis: ut exponit Pius inscitissimus: & Sar. cōtra metri rōnē: & grāmaticæ rlas: q loreari potius: q̄ loreare dici exigeret. Scdm artē: scribendū est: ēt: ex cod. antiquis: in qbus. Eccū scriptū est: sed & uersus ratio exigit ut absq; cōiunctione q; scribatur. qa abūdaret pes unus.

SARA CENVS Fœmur qd sit ¶ QVEMadmodum astitit. Describit motus gestusq; corporis cogitabundi palæstrionis. ¶ Fœmur: pars ãterior a coxa ad genu: femẽ ãt posterior: a cuius mollicie dicta fœmina: ut nõnulli sunt arbitrati. ¶ Colũnã mẽto suffulsit suo: denotat manũ mẽto suppositã: quæ instar colũnæ mentẽ uideret sustinere. ¶ Nã hoc colũnatim poetæ esse inaudiui barbaro. sunt qui legant. nã hoc colũnatim porticu esse inaudiui barbara: quasi ꝙ uiderit alias: uel dici audiuerit simile fuisse colũnæ fulcimẽtũ porticũ aliquã substinentis hunc uersiculũ uideo Donatum allegasse in adelphis super illo uersiculo: alias audiui hanc fabulam. ¶ Heus te alloq. s. uolo: uel lege alloquor: elephãti corio circũuectus nõ suo: idest potius elephanto similis: & belluæ q̃ homini.

Quod uoluis astute tecum in corde? pa. paulisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum conuoco, & dum consulo
Quid agam, quem dolum doloso contra conseruo parem.
Qui illam hic uidit osculantem, id uisum ne uisum fiet
Quæro. pe. ego hinc abscessero abs te huc, iteri illuc sis. uide
Quemadmodum astitit seuera fronte, curas cogitans,
Pectus digitis pultat, cor credo euocaturus foras.
Ecce autem auortit nixus leua, in femore habet manum.
Dextera digitis rationem computat feriens femur
Dexterum, ita uehementer quod facto opust ægre suppetit.
Concrepuit digitis. laborat cerebro. cõmutat status.
Ecce autem capite nutat. non placet quod repperit.
Quicquid est incoctum nõ exprimit. bene coctũ aliqd dabit.
Ecce autem ædificat. columnam mento suffulsit suo.
Apage. non placet mihi profecto illa ædificatio.
Nam os columnatum poetæ inaudiui esse barbaro.
Quoi uiui custodes semper totis horis accubant.
Euge ευσχημόνως hercle astitit & dulce & comœdice.
Nunq̃ hodie quiescet prius, q̃ id, quod petit, perfecerit.
Habet opinor. age siquid agis uigila, ne somno stude,
Nisi quidem hic agitari mauis uirgis, uigila, tibi ego
Dico, feriatus ne sis. heus te alloquor Palæstrio,
Vigila, expergiscere inquam, lucet, hoc inquam. Pa. audio.
Pe. Viden hostis tibi adesse? tuoq; tergo obsidiũ? tibi cõsule.

VALLA. ¶ CONseruo: nempe sceledro. ¶ Aegre suppetunt: difficulter suggerunt. ¶ Non osculum natum. deprauatum hunc locum ex priscis authoribus castigamus. ¶ Nam hoc calumnatis posti esse inaudiui barbaro. cui iussi custodes: sensus autez est: ideo minus hęc placet ædificatio: quia pro muris: ac parietibus custodes habet: qui ingredientibus totis occurrunt iussi horis: id nãq; nimium negotiũ exhibet habitantibus. posti barbaro superbo: & nimio sumptu: & apparatu extructo. sic Virgi. barbarico postes auro: spoliisq; superbi. Hora persicos odi puer apparatus. In. persicus orboq; lautissimus. Terentius: dinumeret ille babylo ubi triginta minas columnatim columnis fulfulta ædificatio: aut colũnatum. ut sit hoc ædificium columnatũ legitur: & uiui: qd si uerum tum erit: ut illud: uiuos ducẽt de marmore uultus. Astitisti: & dulce: & comœdice. Suauiter & ut de te fieri possit comœdia. ¶ Habet opinor. Subaudi. quod erat in quęstione. ¶ Hæsitatus ne sis. Vt sit ita hęsitor: ut hesito. Te alloquor palestrio. Vt iam expedias. ¶ Expergis inq̃: ut

Expergo & expergor expergiscor ita expergo & expergor. Diomedes. Expergiscor experrectus: & expergor expergitus: expergesio expergefactus. sed is expergitus dicitur: qui excitatus somno sponte uigilat. unde & Luci. ait. ergo e somno pueros cum mane expergitus clamo: experrectus autẽ a quiete impeditus: unde Salu. experrectus somno: atreptis armis: tumultum facere. expergefactus porro est qui per alium somno excitatus. ¶ Quære ergo obsidiũ. s. quo mõ obsidere hostes possis: sicut ꝓsidium dicimus: cum milites alicui ꝓsidentes loco quem defendant. Subsidiũ. ubi in tertia acie subsidebant triarii: ut iclinatã aciẽ ab hostibus sustineãt. ita obsidiũ: ubi hostes obsidio interclusi: & inde obsides dicti.

Subsidiũ & obsidiũ qd sit

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ PECTus digitis pultat. Thadæus Vgoletus hunc locũ sic iterpretabatur: ut non dubitaret affirmare Plautũ nõ simpliciter gestũ anxii & cogitabundi Palestrionis exprimere uoluisse: sed festiue: ut pleraq; ola solet: allusisse ad cõputationem ueterũ: qui digitorum gestu numeros denotabant. Quod ut apertius fiat uerba Bedę ab eo recitata subscribenda duxi. Porrho iquit decẽ milia cũ dicis leuã medio pectori supinã appones digitis ad collũ erectis. xx. mil. cum dicis eandem pectori expãsam late superpones. xxx. mil. cũ dicis eadẽ prona sed erecta pollicẽ carthilagini medii pectori imittes. xl. mil. cũ dicis eandem in umbilico erectã supinabis. L. mil. cũ dicis eiusdẽ ꝓne sed erectæ pollicem in umbilico impones. lx. mil. cum dicis eadem prona femur leuũ comprehendes desup. lxx. mil. cum dicis eadẽ supinam femori superpones. lxxx. mil. cum dicis eãdez prona femori superpones &c. ¶ Dico: feriatus ne sis: heus te adloquor palæstrio: uersus hic cur non potius hoc mõ scribatur: q̃ quo Pius oium audacissimus: & isanissimus corrigit: dũ monstra chimerea domitare se autumat: & aneuriiatus ne sis legendũ cesset: & ita exponẽdũ: peto a te an enirratus sis. hoc est inuenisti multiplex cõsiliũ: proh pudor litteratorũ: cuius argutiolæ nõ assis sunt: non petit perplectomenus: an qeq̃ inueneris: nec sñia hmõi cõueniret quin perstat in excitãdo palestrione: & inquit. tibi ego dico palestrio: ut uigiles: nec ocio tenearis: tanq̃ si feriatus esses. te alloquor inq̃ palestrio: &c. Eodẽ quoq; mõ feriatũ ꝓ ocioso posuit: quo supra etiam in prima scena dixit de machera: quia se iampridem feriatam gestitem: habent autem codices antiqui: an heriatus: sed an superfluere clarum est: neriatus autem facile in feriatus conuerti potest: ut patere potest aliquid modo ingenii retinenti. Et te adloquor: non adloqui scribendum etiam est ex recta sententię cogruitate. ¶ Viden hostis tibi adesse: tuoq; tergo obsidium: tibi consule. Et hic quoq; uersus hoc modo scribendus est: partim ex codicibus antiquis: in quibus: tuoq; ergo obsidium scriptum est: partim ex metri necessitate: & sententiæ congruitate: non autem. quære: ergo obsidium: ut legit: & comentat stolidissimus Pius. quid enĩ per Ionẽ sibi uellet: quære ergo obsidiũ: quũ illud significare intẽdat. hostes tibi obsidiũ a tergo parant: nõ uides tuo tergo obsidiũ? tibi cõsule: &c. Et tibi: addendũ est: sine qua dictione uersus nõ constat: quæ nauissimus ille Pius non intellexit.

Arripe opem,auxiliūq; ad hāc rēppere,hoc nō placide decet.
Anteueni aliqua,aliquos mitte,circūduce exercitum.
Curre in obſidium perduellis,noſtris præſidium para,
Intercludе inimicis commeatum.tibi muni uiam,
Q ua cibatus cōmeatuſq; ad te,& legiones tuas
Tuto poſſit peruenire,hanc age rem,res ſubitaria eſt,
Repperi,cōminiſcere,cedo callidum conſilium cito.
Quæ hic eſt uiſa,ut uiſa non ſiet facta,infecta ut ſient.
Magnum illic honorem incipis,ſi magna munis mœnia.
Pa.Tu te unus ſi hoc recipere ad te dicis,confidentia eſt,
Nos inimicos profligare poſſe.Pe.dico & recipio
Ad me,& ego imperatorem dico me ad id,qđ petis.Pa.at te
Iuppiter bene amet.Pe.at me impti quod cōmētus.Pa.tace
Dum in regionem aſtutiarum mearum te induco,ut ſcias
Iuxta mecum mea conſilia.Pe.ſalua ſumes indidem.
Pa.Meus herus elephanti corio circūtectus,non ſuoſt.
Neq; plus habet ſapientiæ,q̄ lapis.Pe.ego iſtuc ſcio.
Pa.Nunc ſic rationem incipiens hanc inſtituam aſtutiam.
Vt Philocomaſio huic ſororem geminam germanam alterā
Dicam aduenisse athenis,& cum amatore aliquo ſuo,
Tam ſimilem,q̄ lacte lacti eſt.apud te eos hic diuortier
Hoſpitio.Pe.euge euge lepide laudo cōmentum tuum.
Pa.Vt ſi illic concriminatus ſiet aduorſum militem
Meus cōſeruos,eā uidiſſe oſculantem hic cum alieno,eum
Ego contra arguam,illam uidiſſe apud te cum ſuo
Amatore amplexantem,atq; oſculantem.Pe.imo ut optume.
Idem ego dicam ſi me exquiret miles.Pa.ſed ſimillimas
Dicito eſſe.& Philocomaſio id præcipiendum eſt,ut ſciat,
Ne titubet,ſi quæret ex ea miles.Pe.nimis doctum dolum.
Sed ſi ambas uidere in uno miles concilio uolet,
Q uid agimus?Pa.facile eſt.trecentæ poſſunt cauſæ concini.
Non domiſt,abiit ambulatum.dormit.ornatur.lauat.
Prandet.potat.occupataſt opere.non eſt.non poteſt.
Quantum uis prolationum,dommodo nunc prima uia
Inducamus,uera ut eſſe credat,quæ mentibimur.
Pe.Placet ut dicis.Pa.itro abi ergo.& ſi iſtic ē mulier,iube eā
Cito domum tranſire,atq; hoc ei præmonſtra.& præcipe.
Vt teneat conſilia noſtra,quemadmodum exorſi ſumus
De gemina ſorore.Pe.docte tibi illam perdoctam dabo.
Nunqd aliud uis?Pa.itro ut abeas.Pe.abeo equidem igitur.
Pa.Ego ibo domum.atq; hoiem īueſtigabo operā hāc diſſimu
Q ui conſeruos hodie fuerit ſectatus ſimiam. (lans
Nam non potuit quin ſuo ſermoni aliquem familiarium
Participauerit de heri amica,qui uidiſſet eam hic in proxumo
Oſculantem cum alieno adoleſcentulo.noui morem ego,
Et tacere ſolus ſcio.ſi inuenio qui uidit,ad eum
Vineas pluteoſq; agam.res parataſt,impugnandoq;
Capere certa res eſt.ſi ita non repperio.ibo odorans quaſi
Venaticus uſq;,donec perſecutus uolpem ero.
Sed fores concrepuerunt noſtræ,ego uoce moderabo me.

¶EAM arguam:Oſtendam eam alteram eſſe conſimilem ſororem. ¶ Recipiendum.Dicendum: notificandus. SARACENUS.
¶ Ad quem hominē īueſtigando.Lego potius: atq; hominē īueſtigabo.
¶ Vineas:pluteoſq; agam: Ac ſi dicat in illum machinamenta cōferam tranſlatio eſt ab his:qui urbes oppugnaturi machinas parant: & inſtruunt:qd ſint uineæ:pluteiq; docet uegetius. eſt nāq; uinea machina bellica:uineas dixerunt ueteres:quas nūc militari:barbaricoq; uſu cattos uocāt:ſub qb9 ſubſidētes tuti ad ſubruenda muroꝝ pñtrāt fūdamēta:plutei āt dñr:q ad ſimitudinē caſſidis cōtexūr e uimine:& cilicijs uel corijs ꝓteguntur eiq; terniſq; rotulis admouent more carpenti:quos obſidentes applicant muris:eorumq; munitione protecti ſagittis:fundis:& miſſilibus defenſores de propugnaculis exturbant. ¶ Canis uenaticus:qui feras inſequitur:& ſcrutatur ſagax. Vica qd ſi — Talariæ legi
¶AVXIlium:ex alienis copijs augmentum unde etiā nomen habet. ¶ In obſidium perduellis:ut obſideatur ab hoſtibus:nam perduelles hoſtes dicti. ¶ Intercludе inimicis cōmeatū:ne cōmeatus hoſtib9 ſubportetur uide.Alegoricos oia ab exercitu ſumpta.ut tota facetior appareat oratio. ¶ Qua cibatus:cōmeatuſq;.Cibatum eſculēta:& poculēta dicit cibū: quo ueſcimur:dum māducamus:cōmeatū uocat qcqd ad uitam ſuſtinēdā ptinet. ¶ Cōminiſcere:confinge. ¶ Facta ifecta ut ſient.Infecta non facta:nā eſt ubi infectū iutinctum dicimus:ut ipſe ſupra: infectores crocotarii. ¶ Inimicos confligere poſſe.qd fere affligere:uel afflictare dicimus in ea ſignificatione: cōfligere poſitum eſt. ¶ Imparti me.fac me participē. ¶ Salua ſumes ididē:ut dederis.inqt:ita abſtuleris:quę apud me depoſueris. ¶ Elephāti corio circūtectus.belua inqt eſt:nō hō. ¶ Eos.de ſorore phylocomaſii & amatoꝝ dixit:quia maſculinū gēus fœmininū ad ſe trahit.quēadmodū & fœmininū neutrū.Luca.leges & plebeſcita coactæ. VALLA.
¶ Nimis doctū dolū.elipticos dictus:& diſerte deeſt uerbū. ¶ Trecētæ pñt cauſæ cōcinni numeꝝ finitū pro ifinito poſuit concini duci:ut congruant. ¶ Abiit ambulatū abiit:ut ſe exerceret aicā.nā ēt de rebus mortuis dr ambulatio.Cato ubi naues ambulāt. ¶ Quātiuis plationū.Quātūcūq; pferri pt. ¶ Inducamus pſuademus. ¶ Ad eum uineas pluteoſq; agam.i.oppugnabo. Vineas dixerunt ueteres.Vegetius:q̄s nūc militiari barbaricoque uſu cattos uocāt:de lignis leuiorib9 machina colligat:lata pedibus octo:alta pedibus ſeptem.Longa pedibus ſexdeci huius Vica qd ſit

Nam Philocomasio custos meus conseruos it foras.

tectum munitione duplici tabulatis: cratibusq; contexitur. Latera quoq; uimine sepiuntur. ne saxorũ telorũq; impetu penetrent. extrinsecus autẽ ne imisso cõcrement incendio crudis ac recentibus coriis: ac centonibus operiunt istæ cum plures factæ fuerint iunguntur in ordinem: sub quibus subsidentes tuti ad subruenda murorum penetrent fundamẽta. plutei dicũtur: qui ad similitudinẽ cassidis cõtexunt e uimine: & ciliciis uel coriis protegunt: ternisq; ro

Plutei qui dicantur tulis. quarum una in medio duæ in capitibus opponunt. in quãcũq; partem nolueris admouent more carpẽti. quos obsidentes applicant muris. eorũq; munitione ptecti sagittis siue fundis: uel missilibus defensores omnes de propu gnaculis ciuitatis exturbant: ut scalis ascẽdẽdi facilior pstet occasio. Ibo odorans quasi canis uenaticus. i. uestigiis & coniecturis exquiram: num possim uspiam inuenire quis uiderit. ☞ Persecutus uolpem ero. Quo ad astutum homi nem offendero: ita enim uulpes pro astuto: & pro inuectione astuta. Pers. Astutam uapido seruas sub pectore uulpẽ. Moderabo me. & modero & moderor in eadem significatione: & tam me q̃ mihi.

VGOLETVS ET GRAPA. ☾ANTE ueni aliqua aliquos mitte: circũduce exercitum: ita scribendus est hic uersus: partim ex antiquis codi. in quibus anteuenia aliqua scriptum est. & non ante mœnia: ut inepte & sine ullo sensu legit Pius: partim ex recta sen tentiæ congruitate: nam nisi mitte ascribas: sententia non constabit: & circũduc exercitus: ex oibus codicibus scribi debet: non circũducere: neq; exercitus: ut scribit: & corrigit idem Pius. ☞ Curre in obsidiũ perduellis ita scribi debets & fieri punctus: hoc sensu: curre contra obsidium hostis nostri: non autem: cor in obsidium: ut nugatur Pius: dicens cor: animam: & salutem perduellis: hoc est hostis obside: quinimo altera clausula est nostris præsidium para: & con cinne singulis sententiis suum uerbum seruit. ☞ Vineas inquit Vegetius libro. iiii. de re militari dixerunt ueteres: q̃s nunc militari barbaricoq; usu Cattos uocant. Quemadmodum fiant uineas eodem libro docemur. ☞ Idem eodem libro Plutei dicuntur: qui ad similitudinis cassidis contexuntur e uimine. & ciliciis: uel coriis proteguntur: &c. ☞ Fe stus uero Pompeius sic Plutei crates corio crudo: intentoq; solebam opponi militibus opus facientibus: & appellabã tur militares. Nunc etiam tabulæ: quibus quod præsepitur eodem nomine significantur.

Sceledrus. Palestrio Serui.

Nisi quidem ego hodie ambulaui dormiens in tegulis,
Certo ædepol scio uidisse, hic proxumæ uiciniæ
Philocomasiũ herilẽ amicã sibi aliũ q̃rere. Pa. hic illã
Vidit osculãtẽ, q̃cũ hunc audio loquẽtẽ. Sc. qs hic ẽ?
Pa. Tuus conseruos. quid agis Sceledre? Sc. te Palæstrio
Volupest conuenisse. Pa. quid negocii, fac s. iam. (riũ ẽ,
Sc. Metuo. Pa. qd metuis? Sc. ne hercle hodie q̃cũ hic familia
Maxumum in malũ cruciatum insiliamus. pa. tu sali solus,
Nam ego istam insulturam, & desulturam nihil hic moror.
Sc. Nescis tu fortasse apud nos facinus quod natũ est nouom?
Pa. Quod idest facinus? Sc. ipudicũ. pa. tu te scis, soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo. Sc. non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis,
Pa. Aedepol Sceledre homo sectatus nihili neq̃ bestiam.
Sc. Di te perdant. pa. te istuc æquom, q̃uo oc cœpisti, eloqui.
Sc. Forte fortuna per impluuium huc despexi proxumum.
Atq; ego hic aspicio osculantem philocomasium cum altero
Nescio quo adolescẽte. pa. qd ego Sceledre scelus ex te audio?
Sc. profecto uidi. pa. tu ne? Sc. egomet his duob⁹ oculis meis.
Pa. Abi non uerisimile est, neq; uidisti. Sc. num tibi
Lippus uideor? pa. medicũ istuc tibi melius percunctarier.
Verum enim, si te di ament, temere haud tollas fabulam, tuis
Nunc cruribus, capitiq; fraudem capitalem hinc creas
Tibi iam, ut pereas, paratum est dupliciter, ni reprimas tuum
Stultiloquium. Sc. qui uero dupliciter? pa. id dicam tibi
Primũ dũ si falsum isimulas philocomasium, hoc perieris.
Iterum si id uerum est, tu custos ei additus perieris.
Sc. quid ad me? pa. at nescio. Sc. hæc me uidisse ego certo scio.

SARACENVS Nisi qdem. Seruus reticere nõ poterat quæ uiderat: qd est nõ tã leuissimi: atq; in cõstãtissimi hois q̃ qd hoi cuique difficile: iõ iter: ogatus chilo. qd eẽt in uita difficilius. rñdit: arcana reticere: ociũ recte disponere: iniurias ppulsare. Tu sali solus. s. in cruciatũ. ☞ Mihi ne dixis. pro ne dixeris nõ uult uideri ea uelle iescire: quæ maxie scire cupiebat. ☞ Lippus. Qui lippitudine grauã

Lippitudo qd sit tur minus uident: est ãt lippitudo oculorũ uiciũ: cũ oculi uel stilant: uel hũore grauescunt: licet Iulius pollux uiciũ oculorũ nõ uideat asserere: sed cauitatẽ potius ex corpis ægritudine. ☞ Hãc dedolas tabulã. i. tu tibi paras compedes. ☞ Capitiq; fraudem capitalẽ. Veteres fraudẽ pro culpa ponere consueuerũt: ut testat ulpianus lib. xxi. ð ędilitio edicto. ubi ẽt annotat qd sit capitalẽ fraudẽ admittere. i. tale aliqd cõmittere pp qd qs capite puniẽdus sit.

VALLA. Nisi qdẽ ego hodie ambulaui dormiens i tegl is. sceledrus quid per impluuiũ uicini uiderit memorat palestrioni: a quo retundit: & quãto ipse sit in piculo: si militi narret q̃ uiderit. ☞ Volupest cõ. me delectat tibi occurrisse. ☞ Nã istã isulturã. nẽpe insiliẽdo in quẽq; locũ. ☞ Et des. i. desiliẽdo. Desul

Desultores qui tores q docẽt equos icessũtac dsultorii Ci. p murena. Qui nescio: quo pacto mihi uĩ ptorius cãdidatus i cõsulares q̃si desolutorius in q̃drigarũ curriculos curret? ☞ Tupten. an tu ipse. ☞ Lippus ui. cui ocli stilẽt ægritudine. ☞ Haud de. ta. ñ bñ iqt icipis tabulã cõcinare: nã ddolat crassiore mõ cõcinare ẽ. ergo tu iqt tibi igẽs struis malũ. ☞ Capitiq; frau. capitalẽ hic creas iã tibi. hoc ẽ clpã iã tibi pducis: q̃ pœna isligat capital: fraudẽ. n. clpã uetustissimi dixer. Vlpi. ðgestorũ. xxi. ð ędilitio edicto. Ex cipit ẽt ille: q capitalẽ fraudẽ admisit. Capitalẽ fraudẽ admitter ẽ tale aliqd dliq̃re: pp qd capite pũiẽdus sit: ueteres

enim

eni fraudē ꝑ pœna ponere salebant. capitalē fraudē admisisse accipiendus dolo malo: & per neqtiā. Cæteꝝ si qs errore: si quis casu fecerit: cessabit edictū: uñ Pōp. ait: neq; in puberē: neq; furiosum capitalē fraudē uideri admisisse.

¶ DEsultura a desiliendo: & Equi desultorii. Mos fuit: ut milites duos haberent equos: quorum altero fesso de uia exercitatione quadam militari desilirent in alterum recentem. M. Tullius in oratione pro Murena. Qui nescio quo pacto mihi uidetur prætorius candidatus in cōsularem: quasi desultorius in quadrigarū curriculos currere. ⸿ Temere haud tollas fabulam. i. ne hanc fabulam temere in uulgus prodire facias: ita enim habent codices antiqui: & recte ac plane sententiæ conuenit: & metri necessitas cogit non hanc dedolas tabulam ut nugat Pius incōsultissimus. — VGOLETVS ET GRAPA.

Pa. pergin infelix? Sc. quid tibi uis dicam, nisi quod uiderim?
Quin ēt nūc intus hic in ꝓxumo ē. pa. eho annō domi est?
Sc. Vise, abi intro tute, nam ego mihi nihil credi postulo.
Pa. Certū est facere. Sc. hic te opperiar. pa. eidem hinc insidias
Quam mox ad stabulum iunix recipiat se pabulo. (dabo
Sc. Quid ego nunc faciam? custodem me illi miles tradidit.
Nunc si indicium facio, interii, si taceo, sic tamen
Hoc palam fuerit, quod peius muliere atq; audacius?
Dum ego in tegulis sum, illæc relicto hospitio exiit foras.
Aedepol facinus audax, hoccine si miles sciat?
Credo hercle has tollat ædeis totas, tollat atq; hic crucem.
Hercle quicquid est, mussitabo, potius q̄ interea̅m male.
Non ego possum, quæ ipsa sese uenditat, tutarier.
Pa. Scelédre Scelédre. Sc. qs hō itermiat. Pa. ē alter audacior,
Qui magis inimicitias acquirat sibi, q̄ tu? Sc. quid est?
Pa. Iube nūc tibi oculos effodi, qbus id quod nusq̄ est uides.
Sc. Quid nusq̄? pa. non ego emā nunc uitam tuam uitiosa nuce
Sc. Quid negoci ē? pa. qd negocii sit rogas? Sc. cur non rogē?
Pa. Nonne tibi istam prætrūcari linguam largiloquam iubes?
Sc. Quāobrē iubeā? pa. philocomasiū eccā domi, q̄ in ꝓxumo
Vidisse ais te osculantem, atq; amplexantem cum altero.
Sc. Mirū st lolio uictitare te, tam uili tritico.
Pa. Quid iam? Sc. quia lusciosus. pa. uerbero, ædepol tu quidē
Cæcus, non lusciosus, nam illam quidem uidi domi.

¶ EAdē insidias dabo. Loquit̃ palæstrio non sceledrus: ita ut non audiatur ab eo: cui dare insidias uult: propterea quod mox mulierē cōparere: faciet i utraq; domo: ita ut duæ esse uideant: sed interea uersiculum hunc emendo: nam ubi legitur: quā uxor ad stabulum iuuenis recipiat se pabulo: placet: ut legatur: q̄ mox ad stabulū iunix recipiat se pabulo: per quandā. n. iucūdam translationē: uelut iunēca: quæ se a pabulo ad stabulū recipit: sic mulier ab amatore domum se conferet: dicuntur iunices tenere ætate bones. ⸿ Quid ego nūc faciam. Nunc loquit̃ sceledrus: qui tacitus secū imurmurat. in ambiguoq; uersatur: an palā facturus sit: qd uiderit an non: timet. n. audaciā mulieris: ne quod factū sit: inficias eat: nihil. n. audacius illis dep̄hensis in crimine. ⸿ Ad quē hic: s. confugiet? & de se loquitur. ⸿ Crucē. In maximū scilicet cruciatū. ⸿ Curarier: Vel tutarier. ⸿ Lolio uictitare. Loliū cū admiscet̃ tritico hoies ueluti ebrios reddit: quod exp̄ssit Oui. & careāt loliis oculos uiciantibus agri. Lusciosus: sunt lusciosi qui interdiu nihil uidēt uespere parū: lumineq; addito nō uidēt quasi lucē oderint: hoc gen⁹ morbi grçci nyctilopas uocāt: Authores ulpianus pli. & cçteri. — SARACENVS. — Lolii natura

¶ PERGIN infœlix. an perseueras in tuō stultiloquio: ut sis infœlix. ⸿ Quam mox ad stabulum iunix recipiat de pabulo: q̄ repente inqt iuuēca e pabulo pratensi se recipiat ad stabulum. amicā militis iunicē uocat. Iunices dicūtur ætate uiridiores uacæ. Persius. Tot tibi cū in flāma iunicū omēta liq̄scant: nā ut cornutus inqt. hic & hæc iunix & hoc iune: ætate uiridis dr̃: unde iunior cōparatiuū. ⸿ Simile fiat. si soleat fieri hoc ædes inqt totæ auferent̃. ⸿ At quē hic: subaudi q siic fecerit: interrogatiueq; legēdū est. itaq; rñdet. ⸿ Crucē. ut subaudiat̃: tulerit. ⸿ Musitabo: silebo. ⸿ Intermiat̃. hoc ē minaci uoce clamat. ⸿ Vitiosa nuce. cariosa. ⸿ Mirus lolio uictitares tam uili tritico: fulgētius aūt legit: Mirū lolio uictitare terrā uili tritico inqniēs lusciosos dici uoluerūt in diē parū uidētes: quos grçci myopas appellāt. & Pla. in milite glor. hæc uerba subnectēdo. dicit. n. q loliū comœdētibus oculi obscurent̃. Idq; etiā Oui. i prio fastoꝝ. Et careāt loliis oculis uitiāntib⁹ agri. ⸿ Quia lusciosus. Nusciosū atei⁹ philologus ait appellari solitū: q ꝓ oculoꝝ uitiō parū uidet. at popili⁹ aureli⁹ nusciōes eē caecitudies nocturnas Elius stilo: q plus uidēt uespi q̄ meridie: nec cognoscēt nisi qd usq; ad oculos admonuissent. ubi lʒ itueri uetustimos p n nō p l lſam enūtiasse forte quod a nocte hoc uerbum inclinarint. Aulus gelius in. iiii. de myope quoq;: qui lusciosus latine appellatur: dissensum est. Vlpia. quoq;: ubi homo: neq; matutino tēpore uideat: neq; uespertino: quod genus myopa græci uocant: talem luscationem esse eam quidam putant: ubi homo lumine adhibito nihil uidet. — VALLA. — Iunices qui — Nusciosus qui dicatur

¶ QVAM mox ad stabulū iunix recipiat se pabulo: ita scribit̃ uersus hic recta metri lege: & sniç: & nō: ut Pi⁹ atrogās: ac uanus iterp̄s legit & cōmētat̃: q̄ uxor ad stabulū iuuēis: deprauās sensum: & qd dicat nesciēs. ⸿ Dū ego i tegulis sum: illæc relicto hospitio exiit foras. ita scribēdū uersum cēsemus hoc sensu: dū ego i tegulis sum simiā qrēs: illa relicto hospitio. i. domo nr̃a: ubi hospitat̃: exiit foras: nō sumpto hospitio. i. post couiū cū hospite: ut legit: & scribit Pius uanus interp̄s. ⸿ Credo hercle has tollat ædis totas: tollat atq; hic crucē: uersū hūc ita scribendū cēsemus: tū ex codi. antiqs: tū uero sniæ cōcinnitate: hoc sensu. Si casu aliquo miles hæc resciscat: nō dubito qn hāc domū ꝓtinus tollat: hoc ē diruat: & euertat: siue clamore: siue factis: atq; hic. s. sceledrus: se demōstrato: tollat crucē. i. ferat sibi crucē ad patibulū: quā sniam Io. bap. pius interp̄s: nec decerpsit: nec qd uerba ipsa uellēt: itellexit. Sarra. autē alter inscius Plauti interpres: nihil prorsus: nisi stultū loquit̃. ⸿ Vidisse ais te osculantē. atq; amplexātē cum altero: ita scribēdus uersus est metri necessitate: & non aiebas: & amplectantē: ut legit Pius cōtra codicū antiquorū scripturam: in qbus amplexantem clare legit̃. ⸿ Tam uili tritico. i. quū tanta sit tritici abūdantia: ut uili emi possit: ita exponit Politia. — VGOLETVS ET GRAPA. — Iunix

SARACENVS. ❡LVdis me palæstrio: Meli⁹ ludis ne palæstrio: pro deludis. nam ludere etiã ponitur pro eo: quod est iocos facere: in qua significatione uidet intellexisse palæstrio: propterea dixit. quia luto eam. nam ludis erat: quo luto ora inficiebant: ut alibi memorauimus. ⁋ Meus illic homo est: Ita loquitur: ut non audiatur a sceledro. ⁋ De pugnaculis: Vel de propugnaculis rectius: nam ille ita fores obseruabat: ut miles ciuitatis propugnacula. ⁋ Vin iam faciã: Nõ palã loquit. ⁋ Neq; solariũ: neq; hortũ: Scilicet penetrasse mulierem: nisi forte per impluuiũ se in domũ demiserit.

Sc. quid domi? pa. domi hercle uero. sc. abi ludis me palestrio.
Pa. Tã mihi sunt manus inquinatæ? Sc. qdũ? pa. qa ludã luto.
Sc. Væ capiti tuo. pa. istuc Sceledre promitto fore, nisi oculos
Orationemq; aliam commutas tibi, sed fores
Concrepuerunt nostræ. Sc. at ego illas obseruasso fores.
Nã nihil est, q̃ hinc huc trãsire ea possit, nisi recto ostio. (scita.
Pa. Qui domi eccã. Sc. nescio uticq;. pa. sceledre Sceledre te sa
Sc. Mihi ego uideo, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimũ.
Me homo nemo deterreat, quin ea sit in his ædibus.
Hic obsistam, ne imprudenti hic ea se subrepsit mihi.
Pa. Meus illic hõ ẽ, deturbabo ego iam illum de pugnaculis.
Vin iam te faciam, ut stultum dum fatcare? Sc. age uolo face.
Pa. Neq; te quicq̃ sapere corde, neq; oculis uti? Sc. scio
Neq; solarium, neq; hortum, nisi per impluuium scio.
Pa. Quid nũc si domi ẽ, si facio ut eã hic exire uideas domo,
Dignus es uerberibus multis? Sc. dignus. pa. serua istas fores,
Ne tibi clam se subterducat istinc, atq; huc transeat.
Sc. Cõsiliũ est ita facere. pa. ego iam illã huc tibi sistã in uiam.
Sc. agedũ ergo face, uolo scire utrũ ego id, qđ mihi uidi uideri,
An illic faciat, quod facturum dicit, ea ut sit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utẽdos foris.
Sed hic illi supparasitatur semper, hic ei proxumus.
Primus ad cibum uocatur, primo pulmentum datur.
Nam illic noster, est fortasse circiter triennium,
Neq; quoiq̃, q̃ illi in nostra melius famulo familia.
Sed qd ego ago? Qđ me agere oportet, hoc obseruare ostiũ.
Hic obsistam. hac quidem pol uerba mihi nunq̃ dabunt.

Palestrio. Philocomasium. Sceledrus.

PRæcepta facito ut memineris. ph. mirum est, tolle monere, memini (las, ut sint malæ.
Pa. At metuo, ut satis sis subdola. Ph. ne doceto ma
Mihi sola ego supersum. Pa. age igitur nunc iam insiste in dolos. (gero.
Ego istinc abste pcul recedã. o qd astas Sceledre? Sc. hanc rem
Habeo aureis, loq̃re qd uis. pa. credo ego istuc extemplo tibi
Esse eundũ actutũ extra portam dispessis manibus patibulum

VALLA. ❡QVIA ludo iam. quoniã manus sit inquinatæ: puto nõ erit alienum inuertisse litteram d in t: & luto dixisse non referẽdo: quod sceledrus uerbum protulerat: sed ioci causa litterã unam modo inuertisse: quod sæpe facit Plau. ut alibi at bat etiam litterã unam addidit. ⁋ Se subrepsit mihi. ne oculis meis me nõ spectante se surripiat. ⁋ Deturbabo: deiiciã. ⁋ De propugnaculis. de locis: ubi consistitur ad pugnam. ⁋ Neq; solariũ. nũc contignationem uocat illam: quæ in tectis ad solem excipiendum solet extitari nominat solariũ. cum sit etiã solarium horologiũ: quo in sole horas intuemur. Cicer. pro quintio uixit enim semper inculte: atq; horride. natura tristi: atq; recondita fuit: non ad solarium: non in campo: non in conuiuiis uersatus est. ⁋ Subparasitatus. i. subministrauit blandiciis. ⁋ Hic obsistam. contra mulierẽ excũtem me sistam: atq; obfirmabo.

Solariũ qd sit

VGOLETVS ET GRAPA. ❡OBSERuasso ex codi. antiquis: non obseruo: ut legit Pius interpres. ⁋ Ne tibi clam se subterducat: nõ: ne tibi eadem subterducat: ut legit Pius cõtra antiquorum codicum scripturam: & sententiæ concinnitatem. ⁋ Consilium est ita facere: ego iam illam huc tibi sistam in uiam. ita scribendus uersus est: ratione metri: & sententiæ: nec interponẽda est dictio illa pedes: ut legit Pius: & uanissime commentatur.

SARACENVS. PRæcepta facito. Admonet interea palestrio mulierem ut per foratum parietẽ eat & redeat: ita ut in utraq; domo uisatur. ⁋ Dispessis manibus. pro dispassis mutata a in e. i. diductis: atq; distentis. ab eo. n. quod est pando ueteres fecerunt passum non pãsum: & cum præpositione ex passum: ut docet in noctibus atticis Gelius & priscianus.

VALLA. PRæcepti facito: ut meminẽris. Palestrionis dolis mulier istructa: fingit se somniasse sororem uidisse: accessisse ipsam uisendi causa: astante palestriõe: & sceledro. ⁋ Tolle monere. aufer: ut me admoneas. ⁋ Sola ego supsum. Aliis emineo ego. ⁋ Extra portã. subaudi ad patibulũ. ⁋ Dispessis mãibus. hac atq; illac diductus: a lr̃a in e mutata p cõpositi uocabuli morẽ dispessis dicit. pro eo qđ est dispassis: ut Aulus gelius inqt ab eo qđ est pãdo passum ueteres dixerũt: nõ pãsum & cũ p̃põne expassum: nõ expãsum. Cecilius in synaristosis. heri uero pspexisse eũ se ex regulis hæc nunciasse: & flãmeum expassum domi. Capillo quoq; esse mulier passo dicitur: quasi porrecto: & expanso. Et passis manibus: & uelis passis dicimus. quod significat diductis: atq; distentis.

Dispessum quid sit

VGOLETVS ET GRAPA. Dispessis. ❡AVlus Gelius lib. xy. super hoc uerbo dispessis sic scribit. ⁋ Ab eo quod est pãdo passum ueteres dixerunt nõ pãsum: & cum præpositione expassum non expãsum. Cæcilius in synaristosis. Heri uero pspexisse eum: & regulis hæc nũciasse: & flãmeum expassum domi: Capillo quoq; mulier passo dicit: q̃si porrecto: & expãso. Et passis manib⁹: &

Quom habebis. Sc. quam nam ob rem. pa. respice dum ad leuã.
quis illæc est mulier?
Sc. pro Di immortales nostra herilis concubina est hæc quidẽ.
Pa. Mihi quoq; pol ita uidetur. age nunc iã quãdo tibi lubet.
Sc. quid agã, pa. peri perprope. ph. ubi iste bonus seruos. q. ꝑdit
Me maxume innocentem tibi falso insimulatam? pa. uæ tibi,
Hic dixit mihi. ph. quem dixti tu te me uidisse in proxumo
Scelesle hic sculantem? pa. atq; id alieno cum adolescentulo,
Dixit. Sc. dixi hercle uero. Ph. tun me uidisti? Sc. atq; his qui
dem oculis.
Ph. Carebis credo. qui plus ecastor uident, q̃ quod uident.
Sc. Nunq̃ hercle deterrebor. quin ego uiderim id, quod uideri.
Ph. Ego uero stulta moror multum, quæ cũ hoc insano fabulẽ,
Quem pol ego capitis perdam. Sc. noli minitari. scio crucem
Futuram mihi sepulchrum. ibi enim mei maiores sunt siti,
Pater. auos. proauos. ab auos. non mihi possunt minatiis tuis
Hisce oculi fodiri. sed paucis uerbis te uolo palestrio. (te uides.
Obsecro onde exit hæc? pa. un, nisi domo. Sc. domo? pa. te uidẽ
Sc. Nisi mirũ ẽ facinus quomodo hæc hũc hic trãsire potuerit.
Nam certo neq; solarium ap. d nos est, neq; hortus ullus, neq;
Fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hic intus uideram.
Pa. pergin scelesle itẽdere. & hãc arguef? Ph. ecastor ergo mihi
Haud falsum euenit somnium, quod noctu hac somniauerim.
Pa. quid somniasti? Ph. ego tibi eloquar, sed amabo aduortito
Animũ. hac nocte i somnis soror mea gemina & germana mihi
Visa est uenisse Athenis in Ephesum cum amatore quodã suo.
Hi ambo hospitio huc in proxumum mihi diuorti sunt uisi.
Sc. Palestrioni somnium narratur. pa. perge porro. ph. ego
Læta uisa, quia soror uenisset. propter eandem maxumam
Suspicionem uisa sum sustinere. nam arguere in somnis meus
Me familiaris mihi uisus est. me cum alieno adolescentulo
Quasi nunc est, osculatam. quod tamen illa osculata mea soror
Gemina suum esset illum amicum. ita me insimulatam perperã
Fuisse somniaui. pa. satin ut eadem uigilanti expetunt,
Quæ in somnis uisa memoras, heus hercle præsenti iã omnia.
Abi intro, & comprecare. narrandum ego militi istuc censebo.
Ph. Facere certum mihi, neq; ego prodi me quidẽ ipune patiar
Ab istoc falso insimulatam. Sc. timeo quid rerum gesserim,
Ita dorsum totum prurit. pa. scin te periisse nũc quidem domi?
Sc. Certo. sed certa res est, nostrum nunc obseruare ostium.
Vbi esset? Pa at Sceledre quæso, ut ad id exemplum, somnium
Quasi simile somniauit illa, atq; ut tu suspicatus es
Eam uidisse osculantem. Sc. me eam non uidisse arbitraris tu?
Pa. Næ tu hercle opior obsecro respice, si ad herũ hæc res puẽit
Peristi pulchre. Sc. nunc demum experior ob oculos caliginem
Prius mihi obtigisse. pa. dudum ædepol planum est hoc quidẽ,
Quæ huc usq; fuerit itus. Sc. nihil habeo, qđ loquar. nõ uideri,
Et si uidi. pa. næ te ædepol stultitia tua pene perdidit,
Dum te fidelem facere hero uoluisti, pene absumptum es.
Sed fores uicini proxumi concrepuerunt. contice scam iam.

uellis passis dicimus: quod significat deductis: atq; distẽtis. Itaq; Plautus in milite glorioso. a. littera in. e. mutatus per compositi uocabuli morem dispessis dicit: pro eo q͂ est dispassis: credo ego: &c.

SARACENVS.

¶ FENEstra clathrata: ideſt clatris clausa: hoc est lignis in transuersum positis obfirmata. ¶ Expetunt: Eueniunt: & hæc proprie uisio dicitur: non somnium prout in amphitrione: dictum est.

VALLA.

¶ IN fano fabulem. fabulo & fabulor in eadem significatione dictum. ¶ Capitis perdam: uita priuabo: ut accuso sacrilegii: insimulor cædis: ita perdam capitis dixit. ¶ Sunt siti. Positi: sepulti. Qui siti dicantur docet Cicer. ubi de legibus. hic est ille situs uere. nam siti dicuntur ii: qui conditi sunt: nec tamen eorum ante sepulchrum est quam iuxta facta: & corpus cæsum: & quod nunc communiter in omnib' sepulti penitus humati dicãtur. id erat proprium tum in iis: quos humus iniecta contegerat: eumq; morem ius pontificale confirmat. nam priusquam in eos iniecta gleba est locus ille: ubi crematum est corpus: nihil habet religionis. iniecta gleba tumulus: & humat': & gleba uocatur. ¶ Me uidente uideo. Vt magis sceledrũ contundat palestrio: hoc dicit: cum uideo non possum: quin uideam. ¶ Neq; fenestra: nisi clatrata Clatus qui a græcis cletron: quod dictũ est quasi clusura ab eo: quod est cliso: quod significat claudam per syllabæ mutationem ei in diphthongum abusiuam: nostri nero genere masculino protulerũt. Horatius. obiectos caueæ ualuit frangere clatros. unde clatratum. ¶ Diuorti sunt uisi. in diuorsorium se recipere. ¶ Vigilanti expetunt. eueniunt: quæ uidisti in somnis.

Siti qui dicantur

Clatus qui dicatur

¶ CLAthros dixerunt ligna: quibus aliquid munitur: ut uidemus in caueis: & fenestris a græcis: ut opinamur κλειθρα dicta a κλειω qđ significat claudo: quoniam intra clathrata clauduntur animalia. Cato lib. de re rustica cap. iiii. Bubilia bona: bonas præsepis: faliscas clathratas: clathros inter se oportet pededitare: Horatius in artæ poetica. Ac uelut ursus obiectos caueæ ualuit si frangere clathros: Inde clathrare q͂ significat clathris munire sepire. Columella libro. x. cap. i. Serisq; transuersis ita clathrare: ne spatiorum laxitas: quæ foraminibus interuenit: pecudi ꝑbeat fugã. Acrõ exponit in Hor. clathros oppositiones ostiorũ.

YGOLETVS ET GRAPA. Clathri q

¶ O scceledre: sceledre: bis scribeñ. ex codi. antiquis: & metri ratione: & cõuenienter: quum bis quoq; palestrionem sceledrus uocasset.

SARACENVS. INde ignem in aram: Philocomasium: cũ se uisendã præbuisset domi: rursus citato gradu se proripit in uicinas ædes: proq; simulata sorore philocomasii: quę peregre uenerit comparet: ita ut sceledrus alienam esse fateatur mulierẽ: & peregrinam: ideo tanq̃ peregre uenerit: iubet sacrificium parari. ¶ Ephesiæ

Templum dianę ephesiæ — dianæ. Cuius templum nobilissimũ erat annumeratum inter nobiliora mundi spectacula ducentis uiginti annis a tota asia constructum in loco palustri: ne teremotibus quateretur. ¶ Tẽplis neptunis: idest mari. ¶ Heus quid istuc. Loquitur non palestrio: sed sceledrus. ¶ Vages. pro uageris. No. interpretatur. sic quoq; serenus locutus rure puella uagat ꝓ uagatur. ¶ Crepabũt male. Vel male pro ualde: uel male pro maxillæ crepabunt manibus: idest cedentur: & contundentur. ¶ Altrinsecus. Ex alio latere. ¶ Volutatim. Vel a uoluendo: uel a uolutando: unde etiam

Volutabrã q̃ loca dicãtur — dicuntur uolutabra loca: in quibus porci uolutãtur. ¶ Lege agito. idest paciscere: & promitte.

VALLA. INde ignem in aram. philocomasiũ tanq̃ alia sit mulier ueraq; philocomasii soror a periplectomeni domo exiens: ostendit se germanam: ut sororem uideat uenisse in ephesum: uelleq; sacrificare gnarus palestrio dissimulat: sceledrus autem eam præhendit. ¶ Arabico fumificem odore: ut suffimenta inqt præbeam sacrificãdo. Arabicis odoramẽtis. ¶ Locis neptuniis. mari ubi neptunus colitur. ¶ Vicinos uages. & uago: & uagor eadem significatione. nam uagio puerorum est infantium. ¶ Perperam: perplexo nomine: peruerse noie a me alieno. ¶ Crepabunt manibus malæ tibi. maxillis inquit alapas tibi incutiam: nisi me omiseris. ¶ Detines altrinsecus: idest ex altera parte. ¶ Negotiosum mihi esse tergum. Verberibus contusum. ¶ Volutatim: idest iterum: & iterũ reuoluendo. ¶ Hostium hoc. dũ hoc dicit periplectomeni fores ostendit. ¶ Mihi est domicilium athenis domus est. domos prisca lingua græcorum. unde nobis domus est dicuntur ædes: a quo adhuc est œcodomo: qđ ualet apud nos ędifico. domus tamẽ quartæ: & secundæ nobis est. secundæ significat situm: ut domi sum: nõ



Philocomasium. Palestrio. Sceledrus.

INde ignem in aram, ut ephesiæ Diane latas laudes,
Gratesq; agam, eiq; ut arabico fumificem odore,
Amœne quæ me in locis neptũniis, tẽplisq; turbulẽtis
Seruauit sæuis fluctibus, ubi sum afflictata multum.
Sc. Palestrio o palestrio. pa. o Sceledre, quid uis?
Sc. Hæc mulier, quæ hinc exit modo, est ne herilis cõcubina
Philocomasium, an non est ista? Pa. hercle opinor, ea uidetur.
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc potuerit transire,
Siquidẽ ea est. Sc. an dubium tibi est, eam esse hanc? Pa. ea uĩ.
Adeamus, appellemus. Sc. heus, quid istuc Philocomasium?
Quid istic tibi in hisce ædibus debetur? quid negocii est?
Quid nunc taces? tecũ loquor. pa. imo ædepol tute tecũ.
Nam hæc nihil respõdet. Sc. te alloquor, uitii probriq; plena,
Quæ circum uicinos uages. ph. qui cum tu fabularis?
Sc. Qui cũ, nisi tecũ? ph. qs tu hõ es? aut mecũ qd est negocii?
Sc. Mẽ rogas hẽ, q sie? ph. q? nũ hũc ego rogẽ, quẽ nesciã ego?
Pa. quis ego sũ igit', si hũc ignoras. Ph. mihi odiosus qsqs es, tu
Et hic. Sc. nõ nos nosti? ph. neutrũ. Sc. metuo maxume. Pa. qd
Sc. Eni ne nosmet ꝑdiderimus uspiã, nã neq; te, neq; me (tuis?
Nouisse ait hæc. pa. perscrutari hic uolo Sceledre, nos nostri,
An alieni simus, ne dum quispiam nos uicinorum
Imprudenteis aliquis immutauerit. Sc. certe equidem noster
Sũ. pa. & pol ego, q̃ris muler malũ, tibi dico, he' philocomasiũ?
Ph. Quæ te intẽperiæ tenent, qui me perperã ꝑplexo appelles
Nomine? pa. eho qui igitur uocare, Philocomasiũ dicere nomẽ
Si iniuria est? falsum nomen possidere Philocomasium
Postulas? at istuc nõ decet, & meo hero facis iniuriã. ph. egon?
Pa. tu. ph. q̃ heri athenis Ephesũ adueni uespi cũ meo amatore
Adolescente atheniensi? pa. dic mihi, qd tibi hic in Epheso est
Negocii? ph. geminam germanam hic esse meã sororẽ audiui,
Eam ueni quæsitũ. pa. mala es. ph. imo ecastor stulta multum,
Quæ uobiscũ fabulẽ, abeo. Sc. abire non sinem te. Pa. mitte
Sceledre, manifestaria res ẽ. Sc. nõ omitto. ph. at iã crepabunt
Manu malæ tibi, nisi me omittis. Sc. quid (malũ) illic adstas?

domus:& inde domos abeūnt: non domus: contra autem quartæ ædificium ipsum: ideo tecta: domus:& parietes domus. Domus quoq; familia dicitur. At domicilium ubi habitetur: ut hic est differentia. ¶ At ego abeo. discedo. ¶ Tam ea nostra quam potis: idest quā possibile est. ¶ Vin tu facere hoc strenue. Vis ne inquit integre agere ac ualide. ¶ Rationem docte dinnt. dant inquit rationem perite eorum: quæ faciant. ¶ Vt sublinitur os custodi: ut fallitur. ¶ Nimis beat multum me reficit. ¶ Commeatus est transparietem. commeatum transitum dicit. ¶ Musitabis. silebis. Virgi. & dicere musant.

Quin retines altrinsecus? pa. nihil moror, negociosum
Mihi esse tergum qui scio, an ista non sit Philocomasiū?
Atq; alia eius similis sit? ph. mittis me, an non mittis? Se. imo
Vi atq; inuitā, atq; ingratiis uolutatim domū te rapiam.
Ph. Nō ostiū hoc mihi ē domiciliū. Athenis dom°, ac herus ē,
Ego istam domū neq; moror, neq; uos qui homines sitis noui,
Neq; scio. Se. lege agito, te nusq̄ mittā, nisi mihi das
Firmatā fidem, te huc, si emisero, intro iturā. ph. ui me cogis
Quisquis es, do tibi fidē, si omittis, istuc me intro ituram,
Quo iubes. Se. ecce ergo mitto. ph. at ego abeo missa. Se. muliebri
Fecisti fide. pa. Sceledre manibus amisisti prædam.
Sc. Si queam, tam ea est nostra, q̄ potest herilis concubina.
Vin tu facere hoc strenue? pa, quid faciā? Sc, mihi affer machæram huc intus.
Pa. Quid facies ea? Sc. introrūpā recta in ædeis, quēq; hic intus
Videro cū Philocomasio osculātē, eū ego obtrūcabo extēplo.
Pa. Visa ne ea est? Sc. imo ædepol plane ea est. Pa. sed quomō.
Dissimulabat? Se. abi, machærā huc effer. pa. iā faxo hic erit,
Neq; eques, neq; pedes præfectus quisq̄ tanta audacia est,
Qui æq; faciat confidenter, q̄ mulieres faciunt,
Vt utrobiq; orationem docte duint, nam ut sublinitur
Os custodi cauto conseruo meo, nimis beat,
Quod commeatus est trans parietem. Sc. heus Palestrio,
Machæra mihi nihil op° ē. pa, qd iā? aut qd opus est? Sc. domi
Eccam herilē concubinam. pa. quid domi? Se. in lecto cubat.
Pa. Aedepol næ tibi malā rem repperisti, ut prædicas,
Se. Qui iā? pa. qa hāc attingere ausus mulierē hic in p̄ximo,
Se. Magis herele metuo. sed nunq̄ quisquā faciet, quin soror
Ista sit germana huius. pa. eam pol tu osculantem hic uideras,
Et quidem palam est. eam esse ut dicis, Se. quid propius fuit,
Quam ut perirem, si locutus fuissem hero? pa. ergo si sapis,
Mussitabis. plus oportet scire seruom, q̄ loqui.
Ego abeo. ne quid tecum consilii commisceam,
Atq; apud hunc uicinum. tuæ mihi turbæ non placent.
Herus si ueniet, si quæret me, hic ero. hinc me accersito.

¶ ALtrinsecus. quisq; nostrum ex altero latere trahentes. Altrinsecus sidonius usurpat libro octauo epistolarum pro uicissim. quid agunt mei obroges: quid ue seuerici tui: quibus de te sibi altrinsecus uindicando nascitur imperfecta contentio. In plautina significatiōe lucius utitur libro primo de asino aureo ita prodens & cum dicto restim: qua erat intextus aggredior expedire: ac tigillo: quod fenestræ subditum altrinsecus prominebat: iniecta atq; obdita parte funiculi: & altera firmiter in nodū coacta: ascenso grabatulo: ad exitium sublimatus: & misso capite laqueum induo. Iulius capitolinus de gestis Gordianorum. Medium uero lithostratum breuibus colūnis altrinsecus positis. ¶ Negociosum. i negocio uirgario occupatum. ¶ Qui scio: quomodo scire possum? ¶ Ingratis: aduerbialiter: & animo tuo renuente. ¶ In curculione similiter. tamen est eundum ingratis. ¶ Volutatim. raptim: celeriter: a uolando fortassis. potest & a uoluo deflecti uolutatim. Dicitur quis uolutatim trahi. quando renitēs per terram uolutus trahitur: & instar cylindri manib⁹ impingentium conuoluitur. Aduerbiū deflectitur a uerbo uoluto: quod significat uoluo. Lucili⁹. quid tu istuc curas: ego obliniar: atq; uoluter. Ab hoc uerbo fit uolutabundus pro uolutans. Marcus tullius de re publica lib. ii. Cupido autem: & expetenti: & libidinoso: & uolutabundo in uoluptatibus. ¶ Muliebri fide: quæ scilicet nulla est. ex adagio: sententiaq; græcāsca. Inter mulieres non temere fidem cernes.

¶ VAges: pro uagaris. No. M. citās hunc locū hæc affert exempla. ¶ Serenus in opusculis Rure puella uagat uiridi. Actius in tertio. Fama nā nobilitas lata ex stirpe præclare uagat. Pacuuius in medo. Qui tandem ubi ea est: qui receptat exul incerta uagat. Turpilius in leucadia. Vultu uecerdi uagas infamia. Ennius. Hectoris lustris constituit credo flāmam dare arboris uento uagant. Pomponius Mappo præterito. pp. uoluntas hæc est: & uulgo uagas. ¶ Per perperam: significat praue peruerse: Cæcilius epistola quadā ad Macrum: Memini quēdam ex amicis cum lector quædam pronunciasset perperam reuocasse: & repeti coegisse. Quare ueteres: ut scribit Nonius: perperos indoctos: stultos: rudes: & insulsos mendaces dixerūt. Actius in pragmaticis: Describere in theatro perperos popularis. Idem in eodem. Et eo plectuntur poetæ q̄ suo uitio sæpius ductabilitate nimia ue perperitudine. ¶ Altrinsecus: ex utraq; parte. significat. ¶ Volutatim: a uerbo uoluto fit. ¶ Si queā: hoc addendum: fuit ex códe: antiquis: & metri necessitate: ac sententiæ concinnitate: quæ est. ut indignabundus Sceledrus secumq; cogitans dicat. Si queam hoc est si possem: & per aposiopesim reliqua taceat: quasi dicat: nō me hodie delusum iri sinerem. ¶ Præfectus ex codi. antiquis. ¶ Os sublinere est arte quadam decipere ut alibi diximus ex No. M. Illud nunc addi placuit id quoq; a græcis usurpari. Sophocles in Antigone. ορωςι χοιδε δοιδε υπιλλουςι στομα. Vident & hi sed tibi sublinunt os. ¶ Quid propius fuit: seruum plus scire oportet: q̄ loqui.

PIVS BONONI.

Volutatim qd & unde

VGOLETVS ET GRAPA.

Vago.

Philocomasium

Perperam

Os subline re quid

SARA CENVS.

SAtin abiit. Coarguit palestrionem sceledrus: ꝙ negliget herile negocium: ac si seruus non esset. deinde factus obuiam uicino periplectomeno: obiurgatur: ꝙ mulierē sit ausus attrectare peregrinam. ❡ Licetne? Scilicet loqui? ❡ Imbrices: ꝙ imbrē recipiant. ❡ Heus philocomasium. Monet mulierem in suam domū trāsitum faciat: ut uideatur a sceledro: & rursus illo abeunte in propriū hospitium diuertatur.

Imbrices un̄ dicant

VALLA.

SAtin abiit periplectomenus sibi insignem factam esse iniuriā simulans: erūpens domo minitabūdus ostendit: se ulturus animaduersurusq; in eum: qui hospitā suam ausus fuerit attingere: petit ueniam sceledrus ægre cōceditur. ❡ In uia hospita: hic hospes & hęc hospita: necnon hic & hęc hospes. ❡ Malo magno fuat: magnum afferat malū. fuat psit. Vir. Tros rutulusue fuat. hinc futurum dicimus. ❡ Latrocinari arbitramini. putatis ne nos inquit hic: sicut cum latrōes obsidetis: uias posse efficere. ❡ Imbrices: & tegulas. tegulæ unæ sunt: ac singulę. at imbrices ex pluribus fiūt tegulis. Vnde & imbricare. Pli. formauit: quod est canaliculis distigui. ❡ Probri pudicā: quæ ab omni probro imunis. ❡ Supplicium stimuleium dedatur: cruciatus multis stimulis infligatur. Herū tuū complebo dedecore magisq̄ undis abundet mare: cum magnus uentus incubuit. ❡ Transcurre curriculo: propere ad nos transi. ❡ Ita negocii est. ita res expostulat. ❡ Nequid infucauerit. i. inquinarit: a fuco herba ducta similitudine: ut iam sæpe dictum.

Imbricare quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

❡ PERIplectomenus senex simulans: se insigni iniuria affectum exit domum minitabundus: sceledrum seruum redarguēs: ꝙ hospitam suā in uia ludificauerit: demū ægre exoratus: illi dat ueniam. ❡ Licet hic Imbrex lectum sit: teste Seruio libr. iiii. georgicorum: melius tamen secundum Plautum hæc imbrex. Et hunc locum Plauti citat. Imbrex autem canalis in tecto. per quē defluit aqua: ab imbre deducto nomine. ❡ Hinc imbricare est canaliculis distinguere in Plineo est reperire. Veteres auctores imbricam tempestatem pro pluuia posuisse legimus.

Sceledrus. Periplectomenus.

SAtin abiit hinc ille, neq; herile negocium
Plus curat, q̄ si non seruitutem seruiat.
Certo quidem illa hic nostra intus est in ædibus.
Nam ego excubantem eam modo offendi domi.
Certust nunc obseruationi operam dare.
Pe. Non hercle hisce homines me marem. sed fœminam
Vicinirentur esse serui militis.
Ita me ludificant. mea ne hic in uia hospita,
Quæ heri huc Athenis cum hospite aduenit meo,
Tracta & ludificata est ingenua & libera?
Sc. perii hercle. hic ad me recta nunc abit uia.
Metuo illæc mihi res ne malo magno fuat.
Quantum hunc audiui facere uerborum senem.
Accedam ad hominem. pe. tun Sceledre hic scelerum caput,
Meam ludificasti hospitam ante ædeis modo?
Sc. Vicine ausculta quæso. pe. ego auscultem tibi?
Sc. Expurgare uolo me. pe. tu ne te expurges mihi,
Qui facinus tantum, tamq; indignum feceris?
An quia latrocinaris, arbitramini
Quid uis licere facere uobis uerbero?
Sc. Licet ne? pe. at ita di me deæq; omnes ament,
Nisi mihi supplicium uirgarum de te datur
Longum, diutinumq; a mane usq; ad uesperum.
Quod meas confregisti imbrices & tegulas
Ibi, dum condignam te sectaris simiam.
Quodq; inde inspectauisti meum apud me hospitem
Amplexum, amicam quom osculabatur suam.
Quodq; concubinam herilem insimulare ausus es
Probri pudicam, neq; summi flagitii.
Tum ꝙ tractauisti hospitam ante ædeis meas,
Nisi tibi supplicium stimuleum deditur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno uento plenum est undarum mare.
Sc. Ita sum coactus periplectomene, ut nesciam
Vtrum me postulare tecum æquost prius.
Si istæc non est istæc, neq; istæc est mihi.
An me expurgare hoc tibi uidetur æquius,
Sicut etiam nunc, nescio quid uiderim.
Ita est istæc huius similis nostræ tua,
Siquidem non eadem est. pe. uise ad me intro, iam scies.
Sc. Licet ne. pe. neq; te inhibeo, placide noscita.
Sc. Ita facere certum est. pe. heus philocomasium cito
Transcurre curriculo ad nos. ita negocium est.
Post quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Transcurrito ad nos rursum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infucauerit.
Si hic non uidebit mulierem, aperitur dolus.
Sc. proh di immortales similiorem mulierem,
Magisq; eandem q̄ nostræ est ea, non reor

Deos facere posse.pe.quid nunc?Sc.cõmerui malum.
Pe.Quid igitur,ean est?Sc.& si ea est,non est ea.
Pe.Vidistin istam?Sc.uidi & illam & hospitem
Complexam atq; osculantem.Pe.ea ne hæc est?Sc.nescio.
Pe.Vin scire plane?Sc.cupio.Pe.abi intro ad nos domum.
Continuo uide sit ne ista hæc domum nostram intus.Sc.licet.
Pulchre admonuisti.iam ego ad te exibo foras.
Pe.Nunq̃ ædepol hominem queñq̃ ludificarier
Magis facete uidi,& magis miris modis.
Sed eccum egreditur.Se.Periplectomene te obsecro
Per deos,atq; homines,perq; stultitiam meam,
Perq; tuam gratiam.pe.quid?Sc.meæ ut insciciæ,
Meæ & stultitiæ ignoscas.nunc demum scio
Me fuisse excordem,cæcum,incogitabilem.
Nam Philocomasium eccam intus.Pe.quid nunc furcifer
Vidisti ambas?Sc.uidi.pe.exhibeas herum uolo.
Sc.Meruisse equidem me maxumum fateor malum,
Et tuæ fecisse me hospitæ aio iniuriam.
Sed meam esse herilem concubinam censui,
Q uoi me custodem herus addidit miles meus.
Nam e summo puteo similior nunq̃ potest.
Aqua aquæ sumi,q̃ hæc est,atq; ista est hospita.
Et me despexisse ad te per impluuium tuum
Fateor.pe.quid ni fateare,ego qui uiderim.
Sc.Sed philocomasium me uidisse censui.
Pe.Ratus ne istic me hominem esse omnium minimi pretii,
Si ego me sciente paterer uicino meo
Inferri apud me ita insignite iniuriam?
Sc.Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
Quom rem cognosco,at non malitiose tamen
Feci.pe.imo equidem indigne.nam homini seruo suos
Domitos habere oportet oculos,& manus,
Orationemq;.Sc,ego ne?si post hunc diem
Mutiuero,etiam quod ego me certo sciam,
Dato excruciatum me,egomet me dedam tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quæso.pe.uincam animum meum,
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer,
Ignoscam tibi istuc.Sc.at dii tibi faciant bene.
Pe.Næ tu hercle si te di amabunt linguam comprimas,
Posthac etiam illud,quod scies,nescieris.
Ne uideris,quod uideris.Sc.bene me mones.
Ita facere certum est.sed satin ne oratus abit?
Nunquid nunc aliud me uis?pe.ne me noueris.
Se.Dedit hic mihi uerba,qua benigne gratia
Fecit,ne iratus esset.scio quam rem gerat,
Vt me quom extemplo adueniat a foro domum,
Domi comprendat una hic & palestrio;
Me habent uenalem,sensi,& iam dudum scio.
Nunq̃ hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.
Nam iam aliquo aufugiam,& occultabo aliquot dies.

NASSA.ubi pisces uiui recunduntur:uasis genus dicitur a Festo quam piscis cum intrauerit:exire non potest. SARACENVS.

SIT ne ista hæc.exprimẽdæ magis demonstrationis causa bina coniunguntur pro nomina:notandum quod dixit domum nostram intus:quod intus nunc quasi præpositio casum asciuit accusatiuum. Fuisse excordem.i.insanũ & sine corde. Incogitabilem.ergo actiue & passiue:nam & de re:quæ non cogitetur:& de homine dicimus incogitabilem. Concubinam.pro concubina.incubare tamen proprie dñr.ut glocæ ouis.ita & omnes uolucres.hic multæ trãslationes. Ego qui uiderim.qui pro quo pacto ponitur. Non malitiose tamen.non ut me illaturũ malum arbitrarer. Mutiuero.siluero. Ne me noueris.ne domũ meam nosse cõcupiscas. Ex ista nassa.ex hoc loco:ubi me tanq̃ piscem compræhendant. VALLA. Incubare quid sit

CONcubinam ex codicibus antiquis. Nassa est piscatorium uasis genus:quo cum intrauerit piscis:exire non potest:teste.F.Pompeio Graphice nassa describitur a Silio italico libro.y.bellorum punicorum. VGOLETVS ET GRAPA.

Dum hæ consilescunt turbæ, atq; iræ leniunt,
Nam iam nunc satis & plus nimio merui mali.
Verũtamen de me quicquid est, ibo hinc domum.
Pe. Ille hinc abscessit. sat ædepol certo scio,
Occisam sæpe sapere plus multo suem,
Quom manducatur, ne id quod uidit, uiderit?
Nam illius oculi, atq; auris, atq; opinio,
Trans fugere ad nos, usq; adhuc actum est probe.
Nimium festiua mulier operam præbuit.
Redeo in senatum rursus. nam palestrio
Frequens senatus, Sceledrus nunc autem foras,
Illic domi apud me poterit nunc haberier.
Ibo intro, ne dum absum illi in sortito fiem.

SARACENVS. ℭ SApere plus multo. Sapere dupliciter habet significationẽ & quo ad animum sapere dicimus: unde sapiens. & carnem sapere: unde sapor: & sapidus: utrũq; ergo significatum expressit hoc loco: inquiẽs plus sapere. i. saporis habere porcinã carnem: q̃ sapere aio sceledrũ. qa ludificat⁹ abierit. ℱ Transfugere ad nos. i. in nostram uenerunt sniam. ℱ Multisortio suã. Quãtum ex figura litterarum coniectari licuit: legẽdum arbitror mutet uicem fortuna suam: quę sane uerba non indecorum faciunt intellectum.

VALLA. ℭ DVM me consilescũt turbæ. quo ad mentes perturbatæ conticescant. ℱ Redeo in senatum. i. in concilium mulieris: & palestrionis. ℱ Palestrio frequens senatus. ubi inquit: palestrio est perinde: atq; senatorum tota multitudo habendus est: ac si dicat sapit ipse pro omnibus. ℱ Multi sortitum suam. i. sartiam: quod multipliciter sortiti sumus.

TERTIVS ACTVS.

Palestrio. Pleusides. Periplectomenus.



Ohibete intra limen etiam nos parumper Pleusides,
Sinite me prius perspectare, ne uspiam insidiæ fient.
Cõciliũq; habere nolumus. nã opus est nũc tuto loco,
Inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis.
Atq; unde inimicus ne quis spolia capiat auribus.
Nam bene consultum, incõsultum si sit inimicis usu esse potest.
Si minus cum cura, aut catalogo loquendi lectum fiet.
Quin si inimicis usu est obsit mihi
Nam bene consultum surripitur sæpissime
Quippe si resciuere inimici consilium tuum, tibi
Tuopte consilio occludunt linguam, & constringunt manus,
Atq; eadem quæ illis noluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor nequis aut hinc ab leua, aut ab dextera
Nostro consilio uenator assit cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus usq; ad ultimam plateam probe est,
Euocabo. heus Periplectomene & pleusides progredimini.
Pe. Ecce nos tibi obedienteis. Pa. facile est imperium in bonis.
Sed uolo scire eodem consilio, quod meditati intus sumus,
Si gerimus rem, pe. magis ad rem non potest esse utibile. (bi?
Pa. imo qd tibi Pleusides? Pl. qd ne nobis placet, displiceat mi-
Pe. quis hõ sit magis me⁹, q̃ tu es? Pl. loq̃re lepide & cõmode.
Pa. Pol ita decet hũc facer. pl. at hoc me facin⁹ miserũ macerat.
Meumq; cor, corpusq; cruciat. Pe. quid id est quod cruciat te?
Pl. Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Obiicere, neq; te decora, neq; tuis uirtutibus.

SARACENVS.  Ohibete intra limen. Palestrio cum pleuside & periplectomeno fallaciã ord. t. ut militẽ circũducant: sed prius inter se lõgũ psequuntur sermonẽ. ℱ Spolia capiat nris cõsiliis. i. uerba nostra surripiat: dũ simul loquimur. ℱ Obsit mihi. Nã ut est illud hesiodi apud Geliũ consultum male consultori pessima res est. ℱ Catalago. Est catalagus locus: ubi multi conueniunt loquentes: estq; sermo: & scriptura: quæ numerũ: uel ordinẽ demõstrat: & dispositionẽ cõtinet. ℱ Cũ auris plagis. Auribus. s. quibus tanq̃ retibus uerba captant: ẽ nobilis metaphora ab his sumpta: q retibus utuntur ad capiendas aues: ita auribus adstant: qui aliena q̃rũt scrutari consilia: plaga cũ primã producit signat pcussionẽ: cũ aũt corripit: rete. Vir. retia rata plagæ: sunt alia nominis significata. uid No. & Var. ℱ Sterilis pspectus. Quia ibi nullus conspiciebatur.

Catalogus quid sit

Palestrio quid sit

VALLA.  Ohibete intra limẽ. Palestrio: pleusides: & piplectomenus inter se ineunt cõsiliũ: ut militẽ circũueniãt: liberẽtq; philocomasiũ: subornẽtq; mulierẽ q̃si piplectomeni uxorẽ: q̃ militẽ maritũ poscat sibi. ℱ Ne uspiã insidiæ sint: ne alicubi sit: qui nostra obseruet cõsilia. ℱ Nostris spolia capiat cõsiliis. i. superare nr̃a q̃at cõsilia. ℱ Spolia capiat aurib⁹. i. nostra audiẽdo cõsilia: ne sibi cõsiliũ capiat: uñ possit eẽ superior. ℱ In cõsultũ si sit. i. nõ bene captũ cõsiliũ. ℱ Inimicis usui: utilitati cessurũ sit. ℱ Catalogo loquendi ratiocinio: & enumeratione: unde & homeri catalogus: ubi enumerant: qui ad excidendam troiã puenere: nã catalego enumero signĩt. ℱ Cũ auritis plagis. i. retibus aures hñtibus: nẽpe auribus. ℱ Sterilis hinc pspectus. i. nemo arbiter est nobis: qq; qd agamus psentiscat ad ultimã usq; plateæ ptẽ. ℱ Progredimini: ppius accedite. ℱ Vtibile: quo utamur. nã utilẽ hominẽ & utibilẽ dicimus. At de re potius utibilẽ dicimus: sicut utẽsile queadmodũ uas: in quo utile aliquid reponatur. ℱ Loquere lepide: hic loquere ea significatione: qua & loqueris.

ℭ ACHEront' ma.

Eaq; expetere te opibus summis mei amoris gratia.
Mihiq; amanti ire opitulatum, atq; ea facere facinora,
Quæ istæc ætas fugere facta magis, q̃ sectari solet.
Eam me pudet tibi in senecta obiicere sollicitudinem.
Pe. Nouo mō tu homo amas, siqdē te quieq; qđ faxis, pudet.
Nihil amas, umbra es amātum, magis q̃ amator pleusides.
Pl. Háccine me ætatem exercere mei amoris gratia?
Pe. Quid ais tu, ita ne tibi ego uideor oppido acherūticus,
Tam capulari stamine, tibi diu uideor uiuere.
Nā eqdē haud sum natus annos pter qnquaginta & q̃tuor.
Clare oculis uideo pernix sum manibus, sum pedes mobilis.
Pa. Si albus capillus hic uf, neutiq̃ ibi ingenio senex inest.
In hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.
pl. pol id quidem ita experior esse ut prædicas palestrio.
Nam benignitas quidem huius oppido ut adolescentuli.
pe. imo hospes magis quom piclū facies, magis nosces meā
Comitatem merito te amātem. pl. quid opus nota noscere.
pe. Quom apud te exēplū experiūdi habeas, nō eges foris.
Nā qui ipse amauit, amantis ægre ingenium inspicit, & ego
Amatoris aliquantum habeo, humorisq; etiam in corpore
Neq; dum ex arui ex amore, rebusq; uoluptariis.
Cauillator facetus, uel cōmodus conuiua item ero.
Neq; ego oblocutor unquam sum alteri in conuiuio.
Incōmoditate abstinere me apud conuiuas commode.
Commemini, & meæ orationis iustam partem persequi.
Et meam partem itidem tacere, quom aliena est oratio.
Minime sputator, screator sum itidem minime succidus.
post ephesi sum natus, nō enim in apulis, nō sum in umbria.
pa. Olepidū semisenē, næ, si quas memorat, uirtutes habet,
Atq; equidem plane eductum in nutricatu uenerio.
pe. plus dabo q̃ prædicabo ex me uenustatis tibi.
Neq; ego unq̃ alienum scortum subagito in conuiuium.
Neq; præripio pulpamentum, neq; præuorto poculum.
Neq; per uinum unq̃ ex me exoritur discidium in conuiuio.
Siquis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego.
Venerem, amorem, amœnitatemq; accubans exerceo.
Et quidem ædepol omneis mores ad uenustatem ingiter.
pl. Cedo treis mihi hoīes ɔtra aurichalco ēptos istis morib⁹
pa. At quidem illuc ætatis qui sit, non inuenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico sit magis.
pe. Tu te me ut fateare faciam, esse adolescentē moribus.
Ita apud omneis comparebo tibi res benefactis frequens.
Opus erit ne tibi aduocato tristi, iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices q̃ mutum est mare.
Liquidus citusq; ero, q̃ uentus est fauonius.
Vel hilarissumum conuiuam me extimandum exprimā tibi.
Vel primarium parasitum, atq; obsonatorem obtumum.
Tum ad saltandum, non cinædus magis usq; saltat, q̃ ego,
pa. Quid ad illas arteis optes, si optio eueniat tibi?
pl. Huius pro meritis ut referri pariter possit gratia,

SARA CENVS.

ACHErōticus. Ita decrepitus: & morti propinquus. quasi sim illico ad inferos concessurus. ¶ Capulari stamine. Capularem senē diximus: capulo hoc ē feretro uicinū: stamie aūt dixit propterea q̃ parca dum morimur: rescindere nostrū dicitur stamen. ¶ Emusitata. Ad amussim facta: ut notat Festus. ¶ Orichalco. Qđ cæteris precio metallis aū celebrat. ¶ Cinædus. Saltator: & qui se subagitari patit: ideo iocoso morsu tangit palæstrio periplectomenem inquiens: quid ad illas artes opes scilicet i an præpostera libidine delectetur dixit.

Cinædus q̃ dicatur.

VALLA.

EA te expectere. i. adire. ¶ Ire opitulatū. opes ferre. ab ope enim idest auxilio uerbū est opitulor. ¶ Opido acheruntic⁹ idest ualde decrepitus & in extrema ætate cōstitut⁹: ut iā ad acherūtē fluuiū iferni itur⁹ nēpe moritur⁹ uideret. ¶ Tā capulari stamine. i. morti uicinus: sūpta de pcis similitudine: q̃ colū & stamen gestare phibentur uulgo hæc notiora q̃ ut pluribꝰ explicāda uideant. Capulū supra quoq; cōmonuimus feretrum dici: unde & capularis senex nomē habet. ¶ Emusitata: pensiculata: examinata: cogitando si qdē musitamus. ¶ Ingenua. naturalis. ut Iuue. Ingenuū uiolaret marmora tophum. Lucretius: uiā mare igenui fōtes. ¶ Neq; dū exarui. i. nec dū arefactus tā sum: ut amore nō capiar. ¶ Vel cauillator facetus. cauillationē: quā græci scoma dicūt: & cauillari a nostris: qđ ab illis scoptin. nēpe urbano aliquo dicto uelicando. ¶ Screator sum: nō soleo igr screare. ¶ Minime: succidus: nō succo redūdās: nō humore superfluo. ¶ Neq; puorto coculū. Fest. Cocula uasa ahenea coctionibus apta. alia cocula dicunt ligna minuta: qbus facile decoquantur obsonia. ¶ Orit̄ dissidiū. i. disconueniunt: ac dissidēt mea cū. ¶ Sermonē segrego: non collocor. ¶ Accubās exerceo. i. iacens non erectus. ¶ Cedo tres mihi hoīes orichalco ita emptos. i. magno pcio. Admonnimus. n. supra: ut maiorē pcio olim fuerit orichalcū q̃ aurū. Quā mutū ē mare: Cū nullis agitat̄ uētis. Quā uētus ē fauonius. q a græcis zephyrus appellat̄: qđ faueat rebus e terra nascentibus. ¶ Obsonatorē: obsonii structorē. ¶ Ad saltandū nō cynædus magis: nā et ide cinædi noūr cino. n. moueo: & ado cano signt.

Opitul⁹ unde

Capulū qđ sit.

EMVsitata ad amusim facta: auctor sex. Pompe. idest ad regulam. Est enim amusis regula fabrorum: uelut alii uolūt ferramentum: quo in poliēdo utuntur. ¶ Cinedi dicti sunt apud ueteres saltatores: uel pantomimi παρα τοδιν κι/νειδ αιτο κινειν Plautus in aul. Ita fustibus submollior magis q̃ ullus cinædus. Idem in Sticho. Lepidam: & suauem aliquam occupito cinædicam. Lucilius. satyr. li. i. Stulte saltatum te interuenisse cinædos.

Cano qđ signt.

VGOLETVS ET GRAPA.

Emusitata.

Cinedi saltant.

SARACENUS Matronalia q̃ dicant ¶ SVmat. Pro absumitur. ¶ Hilaritus. Pro hilare. & animo quodam: & uultu liberiore. ¶ Kalendæ martiæ. Quæ matronalia dicebantur. eo q̃ uiri pro cõseruatione cõiugii supplicant: erat dies Festus matronis: ut testatur acron: in quo matronæ cõsueuerant seruis cœnã dare: sicut uiri diebus saturnalibus: unde Hora. ad huc cõsuetudinẽ alludẽs inquit. Martiis celebs quid agã Kalendis: quippe nõ erat matronalia festa celebraturus: sed priuatũ sacrificiũ factu/rus: q̃ ab arboris ictu incolumis euasisset. ¶ Quinquatribus Diebus festis in honorẽ mineruæ Martio mense: & di/ctus est quinquatrus: q̃ post diẽ quintum iduũ celebraretur: ut trimatrus: & sexatrus: & septimatrus: & huiusmodi reliqua. ¶ Quo supercilio spicit. i. quo uultu intuetur. s. iracũdo: & maligno: spicio enim uerbo ueteres utebantur: quod modo in usu non est: unde aspi/cio: inspicio: & reliqua.

Tibiq̃, quibus esse me experior summæ solicitudini.
At tibi tanto sumptui esse mihi molestũ ẽ. Pe. mortuus es.
Nam in mala uxore, atq̃ inimico, siqd sumatur, sumptus est.
In bono hospite atq̃ amico, quæstus est, quod sumitur.
Et quod in diuinis rebus sumas sumptus, sapiẽti lucro est,
Dein Deum uirtute euntem hospitio accipere, apud me est comitas.
Es, bibe, animo obsequere mecũ, atq̃ onerato hilaritus me.
Liberæ sunt ædes, liber sum autẽ ego, me uti uolo liberẽ.
Nam mihi, uirtute deum dicam, propter diuitias datas
Licuit uxorem dotatam genere summo ducere.
Sed nolo mihi oblatratricẽ in ædeis intromittere.
Pl. Cur non uis? nam procreare liberos lepidũ est onus.
pe. Hercle uero liberũ hominem esse, id multo est lepidius.
pl. Tu homo & alteri sapienter potis es consulere, & tibi.
pe. Nam bona uxor, si ea quidem deducta est usq̃ gentium,
Vbi ea possit inueniri? uerum ego ne eã ducam domũ,
Quæ mihi hæc dicat, ẽme mi uir lanam, unde tibi palliũ
Malachũ, & calidũ, cõficiantur tunicæ mihi hibernæ bonæ,
Ne algeã hac hyeme, ho:, hoc nunq̃ uerbũ ex uxore audiã.
Et priusq̃ galli cantent, quæ me somno suscitet.
Da mihi uir calendis quæ mittam, quom martiæ uenerint,
Da qui faciat, qui condiat, da quod dem quinquatribus
Percantatrici, collectrici, ariolæ, atq̃ haruspicæ.
Flagitium est, si nil mittetur, quo supercilio spicit.

VALLA. ¶ QVibus: subaudi rebus experiẽdũ esset. ¶ Quod sumitur. i. impenditur: nam inde etiã sumptus dictus. ¶ Cne/taio. subaudite. ¶ Hilaritus: aduerbi/um: ut humanitus. ¶ Oblatratricem. q̃ mihi domi ob ingentem dotẽ obloqua/tur tanq̃ oblatrans canis. ¶ Palliũ ma/lachum: uestem mollẽ. ¶ Da mihi uir calẽdis. ita enim mariti dabant. Hora. martiis cælebs: quid agã calendis. Calende unde dicte Ca/lendæ dictæ: q̃ põtifex calata. i. uoca/ta in capitolium plebe q̃ numero dies a calendis ad nonas superessent pronun/ciaret. ita ut quintanos dicto quinques uerbum calo septimas repetito septies prædicaret. Verbũ autem calo uoco si/gnificat: & q̃a primus dies ex his: qui calarentur: calẽdas uocari placuit. Mi/nor autẽ pontifex numerũ dierum qui ad nonas supessent: calẽdo prodebat: quo primus nouam lunam exponebat: ut nonarum die populares: qui in agris essent: cõfluere in urbẽ oporteret: scitu/ros: quod esset eo mense faciendũ: hinc Nonę unde dicte nonas quidã dictas putãt: quasi nouæ initiũ obseruatiõis: uel quod ab eo die ad idus nouẽ putẽtur dies: sicut apud thuscos nonæ plures habebãtur: quod in nono quoq̃ die regẽ suum salutarẽt: ac de suis consulerent negotiis. Idu/um porro nomen a thuscis: a quibus is dies itis uocabatur: quod Iouis fiduciam uolebant significare: unde & omnes idus Iouis ferias obseruari uoluere. Idus unde Alii putant idus q̃ ea die plena luna uideretur: a uidendo idus detracta u littera: ut a græcis ido: q̃ nos uideo. Alii putant ab eo: quod est idos. i. species: q̃ eo die plenam speciem luna demonstrat. Sunt qui existimẽt idus ab ioue idu/li dictas: quæ a thuscis ita uocatur. & cunctis idibus ioui imolatur. Alii quod mensem diuidat. Iduare enim etrusca lingua diuidere: inde uidua quasi ualde idua, idest diuisa: aut a uiro diuisa: sane ut idus ioui. ita calendæ Iunoni at/tributæ: ut ueterum confirmat auctoritas. ¶ Da qui faciem condiam. i. perpoliam & exornem. ¶ Da quod dẽ quin/quatribus. Festus. Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum qui fere his celebrantur: qui scilicet er/rant tam hercule q̃ qui triduo saturnalia & totidem dies compitalia: nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra: forma autem uocabuli eius exemplo multorum populorum italicorum enunciata est: quod post diem quintũ iduũ est his dies festus: ut apud Tuscu. triatrus: & sexatrus. Mineruæ autem dicari eum diem existimãt. quod eo die ædis eius in Auentino consecrata est. ¶ Quæ supercilio idest superbia: & supercilium translatiue pro montis capitur ca/cumine. Vir. in georgicis. Ecce supercilio cliuosi tramitis undam. Elicit. illa cadens raucum per leuia murmur. sa/xa ciet. ¶ Spicit priscum est. nunc non nisi compositum dicitur. Ennius libro. xvi. Quos ubi res paulo spexit de mõ/tibus celsis. ponitur etiam spectio in auguralibus pro aspectione enuciationis: ut festus: quia omne ius sacrorum habẽt auguribus. Idem inquit: spectio dumtaxat: quorum consilio rem gererent magistratus: non ut possent impedire nũ/Spectio qd sit. ciandoque cum uidissent satis spectio sine nunciatione data est: ut ipsi auspicio rem gererent: nõ ut alios impedirẽt nunciando. Inde speculum: & specula locus eminẽns: unde prospectus longe: lateq̃ pateat. specular quoq̃ fenestræ qua speculamur. Iu. Quæ uehitur clauso latus specularibus antro. hinc specillum: quod oculis admouemus uitreum instrumentum: quo facilius spectemus aliquid. Dicitur etiam specillum instrumentum ferreum ad præsentandum uulnerum altitudinem. Specillum item uocari ait opilius aurelius capræ barbam.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ VIRTVS fortitudo est. Vergi. æn. v. Tunc pudor incendit uires: & conscia uirtus: uirtus significat auxilium. Plautus in milite. Deum uirtute euntem hospitio. & uirtus meritum est: & dignitas Plau. in milite. Quæ improba est iners præcium eis: ut pro uirtute ueniant ex Nonio.

¶ PAtrica.

SARA CENVS.

¶ PATRICA. Vel patrita: ut auita quae patris sit: & aui. Cice. patritã: & auitã dixit philosophiã. i. a maioribus & superioribus traditam. ⁋ Obstetrix. Quae ab ope fereda dicit: uã ab obstetricibus parturiẽtes fer opẽ clamant. Do. ⁋ Nutricuot. Aliũ. quo uerbo usus est Cice. in q̃onibus tusculanis. ⁋ Memerẽ. Corrigo metuerẽ: quod uerbũ reiteratur in sequẽnti uersiculo. ⁋ Ea mihi insignitos. Hos duos uersiculos in ueteribus codicibus adinuentos: q in ipressis codicibus non cõparẽbant: reponẽdos curaui in plautinũ pensũ: adducitur pterea a festo in suis fragmentis: cum ualgũ uerbum interpraetatur. ⁋ Insignitos. Aliquo uicio uel nota famosos. ⁋ Varũ: Hominẽ obtortis plãtis. ⁋ Valgum. Qui obuersas suras habet. ⁋ Cõparationẽ hoiem genibus plus iusto cõiunctis ut Festus annotauit: uel a lõgis pedibus: ut placet No. ⁋ Bronchũ. Sunt brõchi a labris labeões dicti. Producto ore: & dentibus prominentibus: ut testat Marcellus: & itẽ Pli. in. xi. ⁋ Qui aegre seruat. i. q libẽter exponit. ⁋ Vno exẽplo. Eodem modo: & ea naturae legae.

Valgus q dicatur.

Tum patrica clementer, non potã est inquit munere.
Iampridem, quia nihil abstulerit, succenset celaria.
Tum obstetrix expostulauit mecũ parum missum sibi.
Quid, nutrici non missuros quicq̃, quae uernas alit?
Haec atq; huius similia aliam damna multa mulierum.
Nunc uxorẽ prohibent mihi, & quae huius sermonis erant.
pa. Dii tibi sunt propicii hercle, nam si istã semel amiseris
Libertatem, haud facile te in eandẽ restitues locum
Pl. At illa laus est magno in genere & diuitiis maxumis,
Liberum hominẽ educare generi monimentum & sibi.
Pe. Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?
Nunc bene uiuo, & fortunatae, atq; ut uolo, atq; aio ut lubet.
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiant.
Illi apud me edunt, me curant, uisunt qd agã, ecquid uelim.
Priusq̃ lucet, assunt, rogitãt, noctu an somnũ coeperim.
Eos pro liberis habeo, quin mittunt munera,
Sacrificant, dant inde partẽ mihi maiorem, q̃ sibi.
Abducunt ad exta me, ad se ad prandiũ, ad coenam uocant.
Ille miserrumum se retur, minimum qui misit mibi.
Illi inter se certant donis, ego mecum musito.
Bona mea inhiant, certatim nutricant & munere,
Pa. Nimis ratione bona nimiumq; apte tu multa uides.
Et tibi sunt gemini, & tergemini, si te bene habes, filii.
pe. pol si habuissem, cepissem satis miseriarũ, liberis
Censerem emori, cecidisset ne ebrius, aut de equo uspiam,
Metuerem, ne ibi defregisset crura, aut ceruices sibi.
Ea mibi insignitos pueros pariat postea.
Aut uarum, aut ualgum, aut comparationem, aut petum, aut brocchum.
pa. Huic homini dignũ est diuitias esse, diu uitam dare,
Qui aegre seruat, & qui bene habet, suisq; amicis uolt uolup.
O lepidum caput, ita me dii deaeq; ament, aequom fuit.
Deos parasse, uno exemplo ne omnes uitam uiuerent.
Sicuti merci precium stat, pro uirtute ut ueneat.
Quae improba est pro mercis uitio dominũ pretio paupat,

¶ TVM petreia: uocabat: quae pompam pcedens in coloniis: aut municipiis imitebatur anum ebriã ab agri uitio petrens appellata. ⁋ Non potis est: non possibile est. ⁋ Succẽset celaria. irascit: quae cellis pregst. ⁋ Eox postulauit mecum. i. cõquerẽdo poposcit. ⁋ Generi monumẽtũ. Vt genus longius propagetur. ⁋ Qñ habeo: qñ pro siquidem. ⁋ Priusq̃ lucet: ante diẽ. ⁋ Partẽ mihi: subaudi sacrificiorũ. ⁋ Seretur: existimat se: qui me paruz cumulate affecit. ⁋ Mecũ musito. Reputo ista i animo. ⁋ Bona mea inhiãt. desiderãt: cõcupiscunt: quod in magna cupiditate rictus diduci cõsueuerit. ⁋ Certatim inter se cõtẽdentes muneribus. ⁋ Censerẽ moerorem: mecuz reputarem moesticiam. ⁋ Aut ceruices sibi: hunc locuz ex aliis auctoribus citãtibus: haec uerba didicimus hos deesse binos uersus. ⁋ Ea mihi insignitos pueros pariat. Postea aut uarrũ: aut ualgũ: aut ꝯparnẽ: aut petũ: aut brochũ filiuz. ⁋ Ea mihi. subaudi uxor. ⁋ Insignitos pueros pariat: malo aliquo puẽtos. ⁋ Varũ. intortis cruribus dixere ueteres. Hora. in libro sermonũ. Hunc uaruz distortis cruribus. ⁋ Aut ualgũ. No. ualgũ est proprie intortum. neuius. militibus pomeciuẽsibus ualgus: ueternosus. genib⁹ magnitalis turgidus. festus quoq; ualgos opilius: aurelius: aliiq; cõplures aiũt dicis qui diuersas suras habeãt. Pla. i milite glor. metuerẽ ne tibi: &c. Aut cõpationem. s. p. cõpatiões noiantur hoies genibus plus iusto cõflictis: uel a lõgis pedibus cõparationes dicti: ut tradit No. ⁋ Petum. qui obtortos habet oculos: strabo appellatur: qui leuiter declinatos petus. Hora. strabonem appellat petum pater. ⁋ Aut brochum filium. Pli. lib. xi. Non alii animalium nares eminent auibus serpentibus piscibus foramina tantum ad olfactus sine naribus: & hinc cognomina simorum silonũ septimo mense genitus saepe numero foramina aurium: & narium defuere labra: quibus brochi labeones dicti. Idem paulo post absumpta hac obseruatione senectus in equis: & caeteris ueterinis intelligitur dentiũ brochitate. No. brochi sunt producto ore: & dentibus prominentibus. Lucillius lib. iii. satyrarum nouit lanius dẽte auerso brochus hic est rhinoceros. ⁋ Pro uirtute. subaudi merciũ. ⁋ Pretio paupat. suã uilitate pauperem facit.

VALLA.

Varus qui sit.

Petus q dicatur.

Brochi q dicantur.

¶ QVAE huius similis sermonis erãt: delenda est dictio similis uti superfluens: & quae uersum de statu suo deiicit. ⁋ Censerem emori ex codicibus antiquis: in quibus omnibus scriptum est: censere me mori: & ex sententie congruitateq; est ut dicat: censerem me propter liberos emori. non cauerem: mererem: ut corrigit Pius uanus interpres mẽtiens ita esse in priscis codicibus: id enim est falsum prorsus.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. Annona q̃ & uñ dicat

¶ Disperdisse. Melius dispartisse: ab eo: quod est partio: quod significat distribuo: & partes facio: & accõmodatur sensui: nam bonis optat longæuam uitam dari: malis uero interitum. & propterea uitam humanam hoc pacto bifariam dispartiri. ¶ Annona. Anni alimonia: quæ nõ tm̃ frugum. sed aliarum quarũcunq; rerum dici potest. Cicer. putaram in macello annonam cariorem fore: annonam etiã uegetius posuit: quod militibus datur stipendiũ. ¶ Ite astodorum illas. Sunt sane ista portenta uerborum: quæ in omnibus codicibus inueniũtur: sed si licet locũ exanimẽ saltem reddere seminiuũ: hoc modo legas paucis demutatis: uerum ubi decẽ dies continuos iterasti domũ illos: hoc est reuerti: & redire fecisti in domũ tuam: & sic erit planissimus intellectus. Mortẽ remigiorẽ. Legerẽ morem: non mortẽ: remigiorẽ autẽ obsequẽtem dixit: nam sicut nauis remo ad placitum trahit: ita qui facit quod sibi placitum est: sibi obsequitur: & morẽ gerit. ¶ Proletario. Plebeio: & cõi & nimis ab omnibus usitato: sunt dicti proletarii: qui nihil rei publicæ exhibeãt: præter plẽ: q in tenuissima plebe erãt: & nõ ãplius q̃ mille & qngẽtos æris icẽsum deferebãt. ¶ Offã pẽnitã. Offã porcinã cum cauda dixerunt: de perna autẽ: & congro: & aliis dictũ est ab sideri pcedẽtib'.

Proletarii q dicant.

VALLA. ¶ INGEnuatus esset. igenue procreatus: & ingenue uitam ducens. ¶ Esset his annonia uilior: idest uictus copiosior. quia paucis hominibus pauca annona sufficeret. ¶ Deuorti potest. deorsũ ab aliis locis declinare. ¶ Iterasti. repetiuisti. ¶ Morẽ remigiorem. ad obeundum negotium faciliorem: ut remigio facilius impellitur nauis. ¶ Si certum tibi. Si ita constituisti. Mihi quoduis sat est. Quodcunq; præbueris satis esse poterit. ¶ Nam prolætario sermone: idest puulgato quid sit proletarius apud Aulum gelium lib. xv. cap. x. pluribus uerbis q̃ hic sit necessarium referre explicatum inuenias. festus. Proletarium capite censum dictum quod ex his ciuitas constet: quasi proles progenie iidem: & proletanei. No. proletarii ciues appellabãtur: qui in plebe tenuissima erant: & non amplius q̃ mille: & quingentos æris incensum deferebant. Enn. i annali. proletarius publicitus: scutaq; ferriq; ornatas. ¶ Quando accubuere: ad mensaȝ discubuere. ¶ Pernam nihil moror. nolo mihi suillã hãc carnem salsam. ¶ Aufer illam offam penitam. No. peniculamentum a ueteribus pars uestis dicitur. Ennius: pendent peniculamenta unum ad quemq; editum. Luc. peniculamenta uere reprehendere noli. Cecilius: uolat sagus simul uolat peniculamentum. Pennes antiqui uocabant a qua antiquitate etiã nunc offa porcina cum cauda in cœnis puris offa pennita uocatur: & penniculi quis calciamenta tergentur: quod e codis extremis faciebant antiqui dictus est forsitan a pendendo. ¶ Conger frigidus: qui & congrus longitudine anguillæ uel murenæ per similis.

Penicula mẽtum q sit.

Itidem diuos dispertisse uitã humanã æquom fuit.
Qui lepide ingenuatus esset, uitam longinquã darent.
At qui improbi, & scelesti, iis adimerent animam cito.
Si hoc parauissent, homines essent minus multi mali.
Et minus audacter scelesta facerent facta, & postea
Qui homines probi essent, esset his annona uilior.
Pe. Quid deorum consilia culpes stultus inscitusq;, sic
Qui deos uituperes? nunc iam istis rebus desisti decet.
Nunc uolo obsonare uel ut hospes te tua ex uirtute meæ
Domi accipiam benigne, lepide, & lepidis uictibus.
pl. Nihil me pœnitet iam quanto sumptu fuerim tibi.
Nam hospes nullus tam in amici hospitiũ deuorti potest,
Quim ubi triduum continuũ fuerit, iam odiosus fiet;
Verum ubi dies decẽ continuos ire ad eundem instat,
Tametsi dominus non inuitus patitur, serui murmurant.
pe. Seruienteis seruitutem ego seruos introduxi mihi
Hospes, nõ qui iperarẽt mihi, quibus ego essem obnoxius.
Si illud ægrest, mihi quod uolupe est, meo aio morẽ gero.
Quod tamen odiose faciundum, fit malũ atq; in gratiis.
Nunc quod occœpi, obsonatũ pergam. pl. si certust tibi,
Cõmodũ obsona, nec magno sumptu, mihi quoduis sat est.
Pe. Quin tu istanc orationem hinc ueterem atq; antiquam amoues?
Nam proletario sermone nunc quidem hospes utere.
Nam hi solent, qñ accubuere, ubi cœna apposita est, dicere,
Quid tibi opus fuit hoc sumptu tanto nostra gratia?
Insanuisti hercle, nam idem hoc hominibus sat erat decem.
Quod eorum causa obsonatum est, culpãt, & comedũt tñ.
Pa: Fit pol illud ad illud exemplum, ut docte & perspecte sapit.
Pe. Sed idem hoies nunq̃ dicũt q̃q̃ appositũ est ampliter.
Iube illud demi, tolle hanc patinam, pernam nihil moror.
Aufer hinc illam offam penitã, probus hic cõger frigidus.
Remoue, abi, aufer, neminẽ eorum hæc asseuerare audias.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ PArasse metri necessitate. non pauisse: ut legit Pius. ¶ Precium stat pro uirtute ut ueneat: legendum est: ex cõgruitate sententiæ: & recta grãmatica: & metri necessitate: non statuit contra legem metri: & latinam constructionem: nec ueniat: nisi soloecum facere uelimus: ut utrobiq; indoctissime legit Pius interpres. In codici. antiquis non est dictio illa: uobis: propterea delendam putauimus. ¶ Meo animo morem gero: scribendum censuimus: metri ratione: sensus concinnitate. & ueterum codicum scriptura suffragante: in quibus scriptum est: me hominem remigiorem gero: non mortem remigiorem: ut nugatur Pius: remigiorem exponens. insulse: & inepte: pro obsequibiliorem: cum ea dictio nullibi apud latinos uisa: neq; audita sit. ¶ Penem inquit. F. Pompeius. caudam uocabant. unde & offam porcinam cum cauda offam penitam dicebant. Hinc & penicillo dicimus: quibus calciamenta terguntur: qui de caudarũ extremitate fiunt penis deniq; a pendendo uocata est.

Prolectarius sermo. Insanuisti. Penitam offam.

¶ Procellunt

Sed percellunt,sed procudūt,dimidiatim dū appetunt.
Pa.Bon'hercle ut malos descripsit mores.Pe.hād cētesimā
Partem dixi,atq; ocium rei si sit,possum expromere.
Pa.Igitur id quod agitur,nūc hoc primum præuorti decet.
Nunc huc animū aduortite ambo,mihi opus est opera tua
Periplectomene,nam ego inueni lepide sycophantiam.
Qui miles admutiletur cæsariatus, atq; uti
Huic amanti ad Philocomasium hanc efficiamus copiam,
Vt eam hinc abducat,abeatq;,Pe.dari istanc rationē uolo.
Pa.At ego mihi ānulū dari istūc tuū uolo.Pe.quā ad rē uis?
Pa.Quando habebo igitur rōnem mearū fabricarū dabo.
Pe.Vtere?accipe.Pa.accipe a me rursum rationem doli,
Quā institui.Pl.ppurgatis ambo damus tibi operā auribus.
Pa.Herus meus ita magnus mœchust mulierū,ut neminem
Fuisse æq;,neq; futurum credo.Pl.crēdo ego istuc idem.
Pa.Itaq; Alexandri præstare prædicat formā suam.
Itaq; se omneis ultro sectari in Epheso memorat mulieres.
Pe.Aedepol quid de isto multa?scio te nō mentirier.
Sed ego ita esse,ut dicis teneo pulchre,proin Palestrio
Quam potes,tam uerba confer maxume ad cōpendium.
pa.Ecquam tu potest reperire formā lepida mulierē,
Quoi fallaciarum mens,corpusq; sit plenum & doli.
pe.Ingenuā an libertinā?pa.parui istuc facio,dūmodo
Eam des,quæ sit quæstuosa,quæ alat corpus corpore.
Quoiq;,sapiat pectus,nam cor nō potest,quod nulla habet.
pe.Lautam uis?an quæ non dū sit lauta?pa.sicco succidam,
Quam lepidissumā potes,quāq; adolescentē maxume.
pe.Habeo eccillam clientā meā,meretricē adolescentulā.
Sed quid ea usus est?pa.ut ad te eam iam deducas domum.
Itaq; eam huc ornatā adducas matronarum modo,
Capite compto,crineis uittasq; habeat,assimuletq; se
Tuam esse uxorē,ita præcipiendū.pl.erro quā istās uiam.
pa.At scietis postea,sed ecquæ ancilla est illi?pe.ē primita.
pa.Ea quoq; opust ita præcipio mulieri,atq; ancillulæ
Vt simulet se esse tuam uxorem,& deperire hunc militem.
Quasiq; hūc annulū Famesæ ancillæ dederit,ea porro mihi,
Militi ut darem,quasiq; ego rei sim interpres.pe.audio.
pa.Ne me surdum uerbera,tu si audis,ego recte militi
Dabo,tua mihi uxore dicam delatum,& datum,
Vt se ad eū conciliarē,ille eiusmodi est,cupiet miser.
Qui nisi adulterio studiosus,nulli aliæ rei est improbus.
pe.Non potuit repperire,si ipsi soli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hanc rem,q̄ ego,habe animū bonum,
pa.Ergo accura & properā,nunc tu ausculta mi pleusides.
pl.Tibi sū obediēs hoc facto.pa.miles domū ubi aduenerit,
Memineris ne philocomasium nomines.pl.quā nominem?
pa.Dic eā.pl.nēpe eādē,q̄ dudū cōstituta ē.pa.pax,abi.
pl.Meminero,sed qd meminisse id refert?pa.ego.n.dicā
Tibi tum demū,quando usus poscet,interea tace.
Vt quom etiam hic agit,actutū parteis defendas tuas.
pl.Ego eo intro igitur.pa hæc pcepta,sobrie ut cures,face.

¶PROcellunt.i.procumbunt:et prosternunt. ¶ Qui admutiletur.i.qua adtondeatur:hoc est fallatur: & plectat: allusio est ad illud cæsariatus. ¶ Alexandri.Paridis. ¶ Per in: Vel pro in: pro proinde. ¶ Quæ alat corpus corpore:hoc est uictum quærat ex corpori quæstu. ¶ Consuccidam.Impuram: imundam:nam succidam lanam dicimus:quę talis sit:qualis succisa est una cum sordibus:alias succida caro sollita dr̄ in necessariū usum seruata. ¶ Primita.Pro prima:& primitus primus. ¶ Ita pcipio mulieri. Vel pcipito.

SARACENVS.

¶SED procellunt:in procellæ modū se inserunt. ¶ Procumbūt: prosternūt. ¶ Dimiditatim appetunt: sibi uolunt dari partē dimidiam. ¶ Preuertim decet poccupare. ¶ Qui.i.ut. ¶ Admutiletur:extenuetur. ¶ Cæsariatus.Cæsariæ comptus. ¶ Perpurgatis. Intentis alii rei nou obnoxiis. ¶ Itaque alexandri.qui regis priami filius. ¶ Pergin palestrio.An tu ultra uis tēdere. ¶ Ad compēdiū.Ad breuiloquiū. ¶ An ne libertiuam:quæ olim seruitio fuerit obnoxia. ¶ Quod nulla habet. Nulla inquit mulier cōcorde est:excordesq; sūt omnes. ¶ Cōsuccidā.Quæ succi habeat multū opulētula inq̄. ¶ Crinis. pro crines distiuctos capillos:nā; crino discerno dicit. ¶ Vittasq;.i.capillos uittis redimitos. ¶ Ecquæ ancilla est illi? Nunquam habet ancillam? ¶ Est priuita idest unica.priuum enim unicum dixisse ueteres testatur Aulus gelius:& hinc priuilegium dici. ¶ Quasi hunc annulum famesçę ancillę dederit:idest famulæ.sicut famusceum dixere ueteres.quod nunc seruitium:q̄q̄ uideo loco s in quibusdam l legi. Ancilla: quæ ancillauit.i.seruit quo uerbo frequenter utitur Cice.ne dum iuniores. ¶ Mi si adultero studiosus: & adulterii: & adulterio studiosus. ut multa utroq; uersus dicuntur nomina. ¶ Rei nulli aliæ:ita ueteres declinabant:ut etiam Prisci.meminit. Aliæ ergo pro alii:ē ergo sensus:in ore nulla alia.nisi i adulterio est improbus. ¶ Pax abi.satis est iquit:nec plura loquitur. ¶ Precepta: quæ ego pręscripsi. ¶ Sobrie:sine ulla titubatione.

VALLA.

Crino qd dicatur.

Priuum qd sit.

¶CLIENTAM pro cliente posuisse Plautum testis est Festus Pompeius.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS



Vantas res turbo. Dum monet perplectomenes: ornariq; ad fallaciā mulieres: palestrio una cū puero cellario cōtentionis causam afferūt.

Cēturiati q dicātur.

Si centuriati. A re militari sumpta ē translatio: nam centuriati dicūtur: qui explendæ militiæ causa subiiciunt se ad supplementum ordinum. Manipulares. Qui sub eodē erant manipulo .i. uexillo: portabant enim manipulum herbæ suspensū pro uexillo. Oui. pertica suspēsos portabat longa maniplos: idē manipularis nomina miles habet. Stertit. Est stertere profundissime dormiēdo sonū in naribus emittere. Magnum clamat: pro ualde stertit. Nardini .i. odorati uini. Suppromus. Et idē promus a promendo. Neq; enim fœminas octo. Miror profecto eorum diligentiam: qui in emendādo hoc opere plurimum laboris prædicant impendisse. locumq; hunc tam indiligenter prætergerint: quid enim sēsus afferat illud fœminas nō uideo: audacter ergo dixerim: heminas dicēdum esse. est nāq; hemina mensuræ genus: quæ dimidium continet sextarii: ab hemis: q semis significat: quod docet Aulus Gelius: unde etiam heminaria pro mediocri accipitur: id quod uidetur innuere nō urnam: nō sextarios: quæ maiores mensuræ sunt: sed heminas prompsisse ueluti mediocres: urceus autem uas: quo aqua: uel uinum in urnam infunditur: cuius est diminutiuum urceolus. Exuūt. Non corrigo: sed tm̄ signo: forte non male hausit.

Hemina qd sit.

Si falsa dicis. Loquitur ibi rectius palestrio q̄ puer. Potest sagina. Legerem postea. Hic illi celebro capite sistebas cadū. Omnia mēdis: & erroribus scatent: nec mihi uisū est ad oēm emēdationem esse festinādum: ppea huius sceneç errata nōnulla omisimus: & consulto prætersiuimus: ne forte nos arguāt: qui qnq; post nos inuenerint meliora. Vostrā fidem. Scilicet imploro.

VALLA.

Vātas res turbo. Palestrino sciscitari uolēs. qd agat sceledrus longiorē cum lucrione puero habet orationē de re familiari. Cōcubinā militi. nēpe philocomasiū. Si centuriati .i. bene parati: & expediti: quasi sub cēturione unde & sub cēturiatti. Do. succēturiati dicunt: q explēdę gratia subiciunt se ad supplementū ordinū: & est translatio a re militari. Manipulares mei idest milites sub eodē manipulo. Tetigit calicē .i. potus est: ac ebrius. Dimisit nardini unā amphorā cellarius .i. qui cellæ uinariæ pest uinum e nardo cōcinatū dimittit. Eiusmodi nāq; uinum confert stomacho: & capiti:

Succenturiati q dicāt.



Palestrio. Lucrio puer.



Vantas res turbo, quantas moueo machinas.
Eripiam ego hodie concubinam militi.
Si centuriati bene sunt manipulares mei.
Sed illum uocabo, heus sceledre, nisi negiocum,
Progredere ante ædeis, te uocat palestrio.
Lu. Nō opa est sceledro. pa. quid iā? Lu. sorbet dormiens.
Pa. Quid sorbet? Lu. illud, stertit uolui dicere
Sed quia consimile est, quod stertas, quasi sorbeas.
Pa. Ebo an dormit Sceledrus intus? Lu. nō naso quidem.
Nam eo magnum clamat, tetigit calicem, clanculum
Dimisit nardini unam amphoram celarius.
Pa. Ebo tu scelefte, qui illi suppromis, eho tu.
Lu. Quid uis? pa. qui libitum est illi condormiscere?
Lu. Oculis opinor. pa. non te istuc rogito scelus.
Procede huc, periisti iam nisi uerum scio.
Prompsisti tu illi uinum? Lu. nō prompsi. pa. negas?
Lu. Nego hercle uero, nam ille me uetuit dicere.
Neq; equidem heminas octo exprompsi in urceum,
Neq; illæ hic calidum exuunt in prandium.
pa. Neq; tu bibisti? Lu. dii me perdant, si bibi.
Pa. Qui iā? Lu. qa enim obsorbui, nā mihi nimius calor
Comburebat gutturem, alii sunt ebrii,
postq̄ potarūt. pa. bono cella suppromo credita.
Lu. Tu hercle faceres idem, si tibi esset credita.
Quoniam æmulari non licet, nunc inuides.
pa. Ebo an nunq̄ prompsi antehac? responde scelus.
Atq; ut tu scire possis ego dico tibi.
Si falsa dicis, faxo iam excruciabere.
Ita uero ut tu ipse me dixisse dictites.
Lu. post hæc sagina ego eiciar cellaria
Vt tibi qui prompseris, alium suppromum pares.
pa. Non ædepol faciam, age loquere audacter mihi.
Lu. Nunq̄ ædepol uidi promere, uerum hoc erat.
Mihi imperabas, ego promebam, postea
Hic illi Sceledro capite sistebas cadum.

Non hercle tam istoc ualide quassabant cadi.
Sed in cella paululum erat loculi librici.
Ibi erat bilibris aqualis hic propter cados.
Eaq; sæpe decies complebatur die.
Eam plenam atq; inanem fieri, plenam a summo,
Vbi bacchabatur aula, quassabant cadi.
Pa. Abi abi intro iam, uos in cella uinaria
Bacchanal facitis, iam hercle ego herum adducā a foro.
Lu. Perii excruciabit me herus, domum si uenerit,
Quom hæc facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atq; hoc in die extollam malum.
Ne dixeritis huic obsecro, uostram fidem.
pa. Quo te agis? Lu. sum missus alio, iam huc reuenero.
Pa. Quis misit? Lu. Philocomasium. Pa. abi, actutum redi.
Lu. Quæso tamen tu meam partem infortunii,
Si diuidetur me absente, accipito tamen.
Pa. Modo intellexi quam rem mulier gesserit,
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegauit, dum eapse transire huc placet.
Sed Periplectomenus, quam ei mandaui, mulierem
Nimis lepida forma ducit. Di hercle hanc rem ut iuuant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie.
Lepide hoc succedit sub manus negocium.

atq; intestinis. quomodo autem conficitur aperit Dioscorides. nardus uero alia indica: syriaca: alia celtica. ¶ Qui illi sub pmus: hoc est: quid tu ei: qui sub promus es: præbes: e ēni sub promus promi locu; habens promus qui pœnario præest. ¶ Neq; equidem cœnicas. Cœnix quinq; cyathis impletur apud alios totidem sextariis. ¶ Exuxit. hausit: idest potauit ab ex & sugo. ¶ Bono sub Promo. Ironicos dictum: & perinde uultuose legendū est. ¶ Sagia ego eiiciar celaria. i. post ego careā illo pingui: & illa facultate: quæ mihi in cella uinaria est. ¶ Ille celebri capite: idest frequēti obductu capitis. ¶ Aqualis. uas quo aqua manibus infunditur. ¶ Propter cados: iuxta cados: quid sit cadus supra dictum est. ¶ Vbi bacchabat obuia: idest ubi ad bacchationem inuitabat occurrens. ¶ Bacchanal facitis. locum ubi baccho sacrificetur. ¶ Extollam. i. auferam. uel differa;: producamq;: ut ipse in pœnulo omnis extollo ex hoc die in alium diem No. sententia. ¶ Sub custodem suum. idest qui. loco custodis esset. ¶ Hanc rem iuuant: huic rei succurrūt. ¶ Succedit sub manum: ex nostra euenit sententia.

promus q sit.

Aqualis qd sit

¶ MVrrioni seruo nomen impositum est a Lucro. ¶ Heminas: Femineas habēt codices antiqui: ubi. F. digāma æolicum habet uim aspirationis: antiqui enim dicebant fœmina pro hemina: fircus pro hircus: felena pro helena: de hemina: idest mensuræ genus sic hemmus fannius: seu Priscianus: ut habent alii codices: At cotylas: quas si placeat dixisse licebit: Heminas recipit geminas sextarius unus. Guttore; genere masculino protulit: de quo in aulularia diximus. ¶ Suppromus ille dicit: qui uicem promi: hoc est cellarii gerit.

VGOLETVS ET GRAPA. Lucrio uñs

Periplectomenus. Milphidippa. Acroteleutiū. Palestrio.

REm omnem hanc edere uos ut uelim, tibi mea Milphidippa
Domi demonstraui ordine, hanc fabricam, fallaciasq;
Minus si tenetis, denuo uolo percipiatis plane.
Satis si intelligitis, aliud est quod potius fabulem.
Mi. Stultitia magna atq; insipientia, non fallacia hæc fit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam polliceri,
Si ea opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta,
Pe. At melius est monerier. Mi meretricem commoneri,
Quam sane magni referat, nihil clam est, quin ego frustro.
Postq̄ adhibere meas aureis ad tuam moror orationem,
Tibi dixi, miles quemadmodum potis esset deartuari.

REm omnem. Iam ornat: & composuerat periplectomenus mulieres: quorum altero acrotelantium uicē gerebat matronæ. Milphidippa altera ancillę gerebat imaginē: hæ una cum pallestrione militem gloriosum suis uersabunt dolis. ¶ Quin ego frustro. Vel frustror. ¶ Postq̄ adhibere. Scilicet cœpi: uel lege adhibui. ¶ Tibi dixi miles: quemadmodu; potis est solus dare. Omnino mendosus locus est: sed ut sensus recte conueniat cum subsequenti sic adiuuandum censeo: tibi dixi miliesquemadmodū potis est solus. uel adde: uel subintelligerem confectam dare: nam quod subsequitur: facile commonet talem sensu; his uerbis deberi: dicit eni; at nemo solus satis sapit quod nimiru; ueru; est: nisi alterius cōsilio succurratur.

SARACENVS.

¶ REM omnē hanc edere uos ut uelim tibi mea mil: hunc nos uersus ita scribendum duximus sententie & metri ratione: & non: rem omnem accedere te ut uelim mea mil. ut legit Pius interpres insulse: atq; omnino perperā: nullo habito sensui. neq; uersus necessitati respectu. quam nostram correctionem eruditorum censuræ supponimus. ¶ Stultitia magna, atq; insi. non fal. hæc fit. & hunc quoq; ita uersum scribendum duximus: non absq; ea dictione; magna & altera illa: hæc: ut Pius: q; Sarracenus duo interpres Plautini legunt contra apertissimam metri ratione;. ¶ Si ea opificina nesciam. ita legendum censemus in casu ablatiuo: & non in accusatiuo: ut Pius legit: exponens si te/

VGOLETVS ET GRAPA.

chnarum & dolorũ officinã ignorẽ male mihi cadet: ad quid hoc fubauditio: male mihi cadet: quũ supra dixerit: stultitia sit & insipiẽtia? Tibi dixi miles queãdmodũ miles: scribẽdũ ẽ ex ueteribus codicibus. in qbus miles scriptũ est: & non milies: ut mẽtitur Pius arrogans interpres: & ex sententiæ concinnitate: & recto uerborum ordine: nec Pii ipsius nugæ de olea: quæ fructũ det si perticis contundatur: audiendæ sunt: utpote desipientis. ¶ Potis esset deartuari: nisi insaniret pius interpres obtusissimus: neq̃ meras hic insanias effudisset: neq; locum hunc correxisset: olea dare: contra rationem metri: nullaq; sensus cõcinnitate: proinde legẽdum censemus: potis esset deartuari: & uersus integritate: & sententiæ cohærentia id quod ab antiquis ẽt codicibus nõ multũ distat: in qbus potisset oleas dari scriptũ est: super quo doctorũ iudiciũ requirimus.

Pe. At nemo solus satis sapit, nam ego multos sæpe uidi
Regionem fugere consilii, priusq̃ repertam habere.
Ac. Siquid faciundum est mulieri malæ atq; malitiose.
Ea sibi immortalis memoria est, meminisse, & sempiterna.
Sin bene, aut fideliter quid faciundum sit, eadem ueniunt,
Obliniosæ ex templo ut fiant, & meminisse nequeant.
Pe. Ergo istuc mecum conuenit, uobis faciundum utrunq;.
Nam id proderit mihi, malitia male quod facietis ambæ.
ac. Dum nesciẽtes quid bonum faciamus, ne formida.
Pe. Mala nulla meretrix est. ac. ne paue, peioribus cõueniunt.
Pe. Ita uos decet, consequimini. Pa. cesso ego illis obuiá ire?
Venire saluos gaudeo, lepide ornatus hercle incedis.
Pe. Bene, opportuneq; obuiam is palestrio, tibi adsunt
Quas me iussisti adducere, & quo ornatu. ac. heus nr. pa. esto.
Palestrio acroteleutium salutat. ac. quis nam homo est hic.
Qui tam pro nota me nominat? pe. hic noster architectust.
ac. Salue architecte. Pa. salua sis, sed dic mihi ecquid hic te
Onerauit præceptis? pe. probe meditatam utráq; duco.
Pa. audire cupio quemadmodum, ne quid peccetis pauco.
Pe. at tua precepta, de meo nihil his nouom ipse apposui.
ac. Nempe ludificari militẽ tuum herum uis? pa. exlocuta es.
ac, Lepide, & sapienter, cõmode, & facete res paratæ.
Pa. atq; huius nunc uxorem te uolo assimulare. ac. fiat.
Pa. Quasi militi animum adieceris, simulare sic futurum.
Quasi quæ hæc res per me interpretem & tuá ancillá curetur.
ac. Bonus uates poteras esse, quom quæ sunt futura, uideas.
pa. Quasi quæ ánulú hunc áncillula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego militi darem tuis uerbis. ac. nunc uera dicis.
Pa. Quid istis nunc memoratis opus est cómeminere melius?
ac. Nam mi patrone hoc cogitabo, ubi probus est architectus,
Bene liniatam si semel carinam collocauit,
Facile esse nauem facere, ubi fundata & constitutast.
Nunc hic carina satis & fundata est bene, & statuta.
pa. adsunt fabri, architectiq;, eã quidẽ ad rẽ haud imperiti.
ac. Si non nos materiarius remoratur, quod quidem opus est,
Noui indolem nostri ingenii, cito erit parata nauis.
pa, Nẽpe tu nouisti militem meum herum? ac. rogare, mirust,
populi odium quid ni nouerim? magnum illum cincinnatum,
Mœchũ unguẽratum. pa. num ille etiá te nouit? ac, nunq̃ uidit,
Qui nouerit me quis ego sum? pa. nimis lepide fabulare.
Eo poterit uerum lepidius fieri. ac. potine ut hominem

VALLA. Rem omnem accedere. Periplectomenus milphidippã & acrotelantiũ adducit mulieres: ut ab ipso instruantur palestrione, quo dolis militem decipiatur ad ablegãdam a se cõcubinam. ¶ Eam opificinã: ad opus efficiendum meã actionem. ¶ Magis referat. idest intersit. ¶ Mihi clam est: nescio. ¶ Quemadmodum potis est: idest queãdmodũ possibile sit hoies fallere.

Oleas dare qd sit.

Est eni prouerbialiter dictũ oleas dare: q foris amaritudinẽ habeãt intus sansas durissimas nulli usui nuclero.

SARACENVS.

¶ Peioribus conueniunt. i. aptæ sunt ad peiora facinora subeũda. ¶ At tua præcepta. Scilicet docui omnia. ¶ Materiarius remorat faber. Perstat in trãslatione & metaphora: est eni faber materiarius qui ligna parare: & subministrare operi faciundo debet. ¶ Mirust. Pro mirũ est. ¶ Cincinatum. Capillos habentẽ intortos: & crispos. ¶ Vnguẽtatum. Odoribus unguẽtosq; pfusum. ¶ Nõ ille ẽt nouit? Scilicet te: ut tu nosti illũ? ¶ Age periplectomene. Loquitur palæstrio. ¶ Quid tibi mittã muneris? Hoc ad mulierem conuersus dicit quã donari munere pollicet: si de mandatum negocium confecerit: ppterea illa rñdit: nulli alii rei operam dare.

VALLA. ¶ REgionẽ fugere consilii: locum nõ tenere. ¶ Meminisse nequeunt. Vnde illud uetus adagiũ ẽ. Nec mulieri: nec gremio credi oportere. q & illa icerti & leuis aiẽ: & plerũq; i gremio posita: cũ i obliuionẽ uenerũt: p exurgẽtiũ pcidũt. ¶ Mecũ cõuenit: cõtrouersiã habz nullã. ¶ Noster architectus. fabricator nostraq; machinaq;. ¶ Elocuta es. dixisti qd sentio. ¶ Animũ adieceris. adamaueris. ¶ Cõmeminere. antique dictũ: qd nũc cõmeminisse. ¶ Bene liniatã. liui filio nẽpe ad ppẽdiculũ actam. ¶ At non sunt ebrii architecti. liptotẽ figura ẽ. i. sunt itegri. ¶ Qui te armãt nec iperiti. i. nõ sunt nescii q te cõmuniunt. ¶ Materiarius remorat: q materiã parauit in mora detinet. ¶ Dicũt cicinatũ.

Cincinnus quid sit.

Cæsare cõptũ: cicinus. n. itortus ferro capillus. uñ & quẽgræci comẽtẽ uocãt. Pli. stellã crinitatẽ. At Cicero cicinã. ¶ Mœchũ unguẽtũ. adulterq; unguẽtis delibutũ. ¶ In me ipigito. mihi imputato. ¶ Dolũ dolam? Paramus ad pficiẽdũ: trãslatione sũpta a materia quæ primo dolat postea leuigat. ¶ Vbi miles uenerit. cum inquit miles accesserit tunc qua uestrum tenbet.

¶ MVLIEri male: & maliciosæ memoria est sempiterna. ¶ Architectus pro inuentore doli ponitur hoc loco. cum

proprie

Mihi des? quiescas cætera, ni illum ludificata lepide.
Culpam omnem post in me impingito. Pa. age igitur nos i/ tro abite.
Insistite hoc negocium sapienter. Ac. alia cura.
Pa. Age Periplectomene duc has nũc intro, ego ad forũ illũ
Conueniam, atq; illi hunc annulum dabo, atq; prædicabo
A tua mihi uxore esse datum, eamq; illum deperire.
Hanc ad nos, q̃ extemplo a foro ueniemus, mittito tu,
Quasi clanculum ad eum missa sit. Pe. faciemus, alia cura.
Pa. Vos mõ curate, ego illũ probe iã oneratũ huc acciebo.
Pe. Bñ ambula, bñ rẽ gere, at ego hoc nunc efficiam plane.
Vt concubinam militis meus hospes habeat hodie.
Atq; hinc Athenas abeat hodie, hunc nos dolum dolamus
Quid tibi ego mittã muneris? Ac. des ne aliæ mũeri opam,
Pa. Lepidæ sunt & comes sunt. Ac. at confido iam futurũ,
Vbi facta erit collatio nostrarum malitiarum,
Haud uereor ne nos subdola perfidia peruincamur.
Abimus ergo intro, hæc uti meditemur. Pe. cogitate
Ne quid ubi miles uenerit, titubetur. Ac. tu morare.
Vt accurate & commode hoc quod agendũ est, exeq̃mur.

QVARTVS ACTVS.

Pyrgopolynices. Palestrio.

Olupest q̃d agas si id procedit lepide ex sententia.
Nã ego hodie ad Seleucũ regẽ misi parasitũ meũ,
Vt latrones quos cõduxi hic ad Seleucũ duceret.
Qui eius regnum tutarentur, mihi dũ fieret ociũ.
Pa. Quin tu rem tuam cura potius, q̃ Seleuci, quæ tibi
Conditio noua, & luculenta fertur per me interpretem.
Py. Imo omnis res posteriores pono, atq; operam dõ tibi.
Loquere, aureis meas profecto dedo in ditionem tuam.
Pa. Circumspicito dum, nequis nostro auceps sermoni siet.
Nam hoc negocii clandestino ut agerem, mandatur mihi.
Pa. Nẽo adest. Pa. hũc arrabonẽ amoris p̃mũ a me accipe.
Py. Quid hic, aut unde est? pa. a luculẽta atq; festiua fœmia,
Quæ te amat, tuam quæ expetiscit pulchrã pulchritudinem.
Eius hunc annulum ad te ancilla porro ut afferrem, dedit.
py. Quid ea, ingenua, an festuca facta, serua an libera est?
pa. Vah, ego ne ut ad te ab libertina esse auderẽ internũci⁹?
Q ui ingenuis factis responsaret? te capso cupit uti.
py. Nupta ista, an uidua? pa. & nupta & uidua. py. quo pa / cto potis.
Vidua & nupta eẽ eadẽ? pa. q̃ adolescẽs nupta sit cũ sene.
py. Euge. pa. lepida & liberali forma est. py. caue mẽdaciũ.
pa. Ad tuã formã illa una digna ẽ. py. hercle pulchrã p̃dicas.
Sed q̃s ea ẽ? pa. senis hui⁹ uxor Periplectomẽis. py. proximi?
pa. Ea demoritur te, atq; ab illo cœpit abire, odit senem.
Nunc te orare atq; obsecrare iussit, ut tui copiam
Sibi, potestatẽq; facias. py. cupio hercle equidẽ, si illa uolet.
pa. Quæ cupit? py. quid illa faciemus concubina, q̃ domi ẽ?
pa. Quin tu illam iube abs te abire quo lubet, sicut soror

proprie architectus sit: qui ædificandi artem calleat: quam architecturam nominant. Quæ constat ex ordinatione: quæ græce taxis dicitur: & ex dispositione. Hanc autem græci diathesim uocãt: & eurithymia: & symetria: & decore: & distributione: quę græce oeconomia dicitur. ¶ Commeminere melius: hoc uidetur dicere alludẽs ad notum adagium: uidelicet mendacem memorem esse oportere. ¶ Materiarium dicimus lignarium fabrum: materiam uero ligna ipsa: Hinc Victruuius & Plinius de cadenda materia scribunt: & Virgilius. Iacet omnis ad undam: materia: & materiatam domum uocat Marcus Cicero. li. iii. officiorum. ¶ Deperire est amore alicuius tabescere. Catullus. Cælius aufilenũ: & Quintius Aufilenam. Veronensem deperiunt iuuenem. Archite// cturę ptes. Cõmemi// nere.


Olupest. Iam palestrio militem herum conuenerat: eiq; falso suggesserat amatum iri a uicini uxore: sed ille ut gloriosus uult uideri maiorib⁹ rebus intentum esse. ¶ Hunc arabonem amoris. Idest pignus amoris: nam anulum tanquam a muliere missum dedit. ¶ An festuca facta. Idest uirga pretoria: quæ etiam uocabatur uindicta: qua quis fiebat liber: ut alibi diximus. Persius. uindicta postquã meus a prętore recessi: & idem. Non in festuca lictor: quam iactet ineptus. ¶ Hæc celox. Celocem ancillam dicit: quę proprię potest tanquam scaphæ eunti & redeunti comparari: dum internuntia itatq; redit: dictum est: quid sit celox breue nauigii genus celocem rhodi primum inuenerunt. ut lembum cyrenenses: & cymbam phœnices: ut autor Plini. ¶ Phitecrium & spinturnicium: spinturnix genus auis dicitur Festo turpis figuræ: dicit enim ancillam prę hera sua: idest in comparatione illius: quæ formosissima erat turpem potius uideri q̃ pulchram. ¶ Oculis atq; aucupium auribus facere. ¶ Quasi sagatius odoraretur: quid illi rerum agerent. SARA CENVS Virga pto// ria q̃ sit Spiturnix q̃d sit


Olupest quod agas. Palestrio pyrgopolynicem conueniens comminiscitur esse mulierem: quæ illum deperiret: dedisseq; anulũ ad ipsũ perferendum sui amoris monumentum. ¶ Vt latrones: quos conduxi: satelites dicit: cur latrones appellati paulo ante abunde dictum est. Lepide ex sententia cõcine: ut uelis. ¶ Posteriores pono. post habendas puto. ¶ Auceps sermonis: idest arbiter locutionis. ¶ Clandestino. occulto. ¶ Hunc arabonem: idest pro arabone. hoc est ar// VALLA.

Eius gemina uenit Ephesum, & mater, arcessuntq; eā.
Py. Ain tu aduenit Ephesū eius mater? Pa. aiunt, qui sciunt.
Py. Hercle occasionem lepidam ut mulierem excludā foras.
Pa. Imo uin tu lepide facere? Py. loquere, & consilium cedo.
Pa. Vin tu illam actutū amouere a te, ut abeat per gratiam?
Py. Cupio. Pa. tū hoc facere oportet, tibi diuitiarū affati ē.
Iube sis aurū atq; ornamenta, quæ illi instruxisti
Mulierē dono habere, auferre abs te quod lubeat sibi.
Py. Placet, ut dicis, sed ne istam amittam, & hæc mutet fidē
Vide modo. Pa. uah delicatus, quæ te tanq̄ oculos amet,
Py. Venꝰ me amat? Pa. at tace, apiunt fores, cōcede huc iā.
Hæc celox illius est, quæ hic egreditur internuncia.
Py. Quæ hæc celox? Pa. ancillula illiꝰ e, q̄ hic egredit foras,
Quæ annulum istunc attulit, quē tibi dedi. Py. ædepol eqdē
Bellula est. Pa. pithecium hæc est præ illa & spinthurniciū.
Viden tu illam oculis mature facere, atq; aucupiū auribus?

ra: quo uerbo utunt iurisconsulti. ¶ Ea ingenua: idest nata libera. ¶ An festu/ca. i. fcā in libertatē ducta. Nam festucas uindictā. i. uirgam q̄ manu mittebantur serui. Persius. Hic hic qd q̄rimus hic est. Nō in festuca lictor: quā iactat ineptus. A uindicta uindiciæ dictæ. uindiciæ ap/pellant res eę de qbus controuersia est: de qbus Cincius sic ait: uindiciæ olim dice/bantur q̄ ex fundo sumptui in ius allatæ erant. Seruius Sulpicius uindiciā eē ait ab eo: q̄ uindicat res ex controuersia. Fe/stuca nāq; uirga dr̄. Columella libr. x. In hāc rem liqda rubrica: q̄ tunc festucis il/litis cōtigerit. Diuus Hieronymus de re/gimine p̄fecturæ sacerdotio. Heu immun/do spū pleni: qd conamini de oculo fra/tris festucā extrahere: q fertis cōtinue in uestro traben. Cęsar in q̄rto cōmentario de rebꝰ suis gestis in galiis. In rōne pontis hæc cū machinatiōibus imissa in flumi/ne defixerat: festucisq; adhæserat: non sublicę modo directæ ad ppendiculū: sed pnæ: ac fastigiatę. ¶ Libera: an serua ē: ita correximꝰ. nū libera mulier: an seruitutē seruit. ¶ Ab libertina eē audere internuncius. palā est libertinā dici: quæ olim serua. internūtius: q nun/cius iter aliquos ultro: citroq; cōmeat. ¶ Quo mō potis. quo mō id possibile. ¶ Dones habere. Dones ut habeat sibi. ¶ Vah delicatꝰ. subaudi es. i. nimiū delinqs te ipsū. nam a delinq̄ndo. ¶ Hæc celox illius ē. i. ministra: ut celoces ali/is subiiciunt nauibus. ¶ Phœnicopte rigiū hæc est. i. paruula phœnicopterix: q̄ a purpureis alis nomen hʒ. ¶ Et spin/turnicium. i. puulā spinturnix. Fest. spinturnix est auis genus: turpis figuræ: occursatrix: artificū perdita: spintur/nix ea græce dicitur: ut ait santra σπινθαρνις. Pli. in. x. de incendiaria. alii spinturnicem eam uocant: sed hæc ipsa quæ esset inter aues: qui se scire diceret: non inueni.

Vindiciæ q̄ & unde

Phœnicopteris und dicta

Vespi uiuat suo

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PALEstrio cōuenit Pyrgopolynicē: cui dat anulū: fingens illū ab uxore periplectomeni senis se accepisse illiꝰ amo/re pereūtē. ¶ M. cato in. L. Veturiū. Cum tantus inqt arrabo penes Sānites ppli romani eēt Arrabonē dixit. dc. obsi/des & id malluit q̄ pignus dicere: qm̄ uis huius uocabuli in ea sn̄ia grauior: acriorq; est: Sʒ nunc Arrabo in sordidis uerbis hēri cæptus ac mlto rectius ur arra: q̄q̄ arrā ueteres sæpe dixerit ex. xvii. Aulus. geli. libr. Plautus turpi mulie/ri nomen υποκοριστικως iposuisse ur ἀπο του πιθηκου. i. a simia. De qua Enniꝰ. Simia q̄ similis turpissima be/stia nobis. Græci quoq; bestiæ huius turpidinem testant: cum mulierē turpem simiā fucatam noiare soleant. Aristo/phanes in cōctionatricibꝰ. ποτερον πιθηκος ἐστι πλεως ψιμυθιου ηγραυς ανεστηκυια παρα νεκρων. Hoc ē. Vtrū simia plena fuci: an uetula reuertēs a mortuis. Eadē quoq; forma Spinthurnicio nomē indidit. Est. n. Spīthur/nix. ut scribit. F. Pōpeius in epitomate. L. librorū Verri Flacci de priscis uerbis. figuræ occursatrix: uñ at ficum per/dita. Ea græce dicitur: ut ait Santra σπινθαρνις. Hanc aliqui incendiariā latine iterptati sunt: teste Pl. li. x. na. hi.

Spinthurnix qd sit.

SARACENVS.

IAm ne est ante ædis exit mil/phidippa ancilla ludificatu/ra militem. Qui uesperi ui/uat suo. Hi dicuntur suo uiue/re uesperi: qui in diem uiuūt, neq; prospiciunt: quomodo sibi deinceps uiuendum sit: neq; ullum sibi uiuēdi ge/nus constituerunt: quod est hominis desi/dia: & imprudentia. ¶ Domo Si ibit: uel iuit: non uult nomen proferre: ut recte ui/deatur in suspitione uersari: ne audiatur a quoppiam: sed cum militem uidit au/scultare: quæ dicit illum palam no/minat: laudatq; a pulchritudine: ut ma/gis illum faciat insanire. ¶ Haud cinerē quęritant. Quasi non sint parui facieda: & percunda lepida uerba mulieris.

Viuere suo uespi quid sit.

VALLA.

IAm est ante ędis hircus. Mil/phidippa acrotelantii serua accedit palestriōe duce ad mi/litem: q̄ dominam suam acro/telantium ei conciliat. Hircum militem uocat: quod hirco par foetore uideat. ¶ Qui aucupet. i. obseruet. ¶ Vesperi iuuat suo. i. q iuuat suo ęre: ut sit ablatiui casus uespi. nam admonuimus supra ēe tertiæ declinationis inueniri: sin uesperi aduerbium est suo erit substantiuum notariq; liberum hominem uoluit. ¶ Haud cinerem quęritā: idest me/ri nolunt: quia nolunt amburi digni inq̄ ne intereant.

Milphidippa. Pyrgopolynices. Palestrio.

IAm ne est ante ædeis hircus? ubi ē ludificādꝰ mihi
Dissimulabo, hos quasi nō uideam, neq; eē hic eti/am dum sciam.
Py. Tace subauscultemus, ecqua de me fiat mētio.
Mi. Nūc qs nā hic ppe adest, q rē alienā potius curet q̄ suā?
Quiq; aucupetur, tanq̄ quidem qui uesperi uiuat suo?
Eos nunc hoīes metuo mihi, ne obsint, ne ue obstēt uspiam,
Domo si ibit, ac dū huc transibit, nāq; huiꝰ cupiēs corpis ē.
Atq; amat hūc hoīem nimiū lepidū, & nimia pulchritudie,
Militē Pyrgopolynicē. Py. satin hæc quoq; me depit? meā
Laudat speciē, ædepol huiꝰ sermōes, haud cinerē quæritāt.
Pa. Quo hoc argumēto? Py. qa. n. loqt laute & minie sordidē.

Tũ autẽ illa ipsa est nimiũ lepida, nimisq; nitida fœmina.
Hercle uero iã mihi adlubescit primulũ Palestrio.
pa. Pri' ne q̃ illã oculis tuis uides? py. uideo. id qđ credo tibi.
Tũ hæc eloquutio, illa ãt absẽs subigit me, ut amẽ hercle hãc qđẽ.
pa. Nihil tu amassis, mihi hæc dspõsata st. tibi ñ illa hodie nupserit,
Ego hãc cõtinuo uxorẽ ducã. py. qd ergo hãc dubitas colloq?
pa. Seqre hac me ergo. py. pedisequos tibi sũ. Mi. utinã quo/ (ius caussas foras
Egressa sũ, cõueniũdi mihi ptãs eueniat.
pa. Erit, & tibi exportatũ obtiget, bonũ hẽ aium, ne formida.
Mi. Hõ qdẽ ẽ. pa. q scit, qđ qris, ubi sit? Mi. quẽ ħ ego audiui?
pa. Socium tuorum consiliorum, & participem consiliarium.
Mi. Tũ pol igitur id qđ cælo, haud cælo. pa. imo ẽt, sed ñ cælas
Mi. Quo argumento? pa. infido cælas, ego sũ firme tibi fidel.
Mi. Cedo mihi signũ, si hoc uerũ ẽ. pa. amat mlier qdã quẽdã.
Mi. pol istuc qdẽ mltæ. pa. at ñ mltæ de digito domũ mittunt.
Mi. Enim cognoui nunc, fecisti modo mihi ex procliuo parẽ.
Sꝫ ħ nũ qs adest? pa. uł adest, uł ñ. Mi. cedo te mihi solæ solũ.
pa. Breui an lõgiquo ſmõe? Mi. trib' uerb. pa. iãiã ad te redo.
py. Quid ergo ħ astabo tãtisp cũ hac forma, & fcis, sic frustrõ?
pa. patere atq; asta, tibi ego do hãc operã. py. pperando excruci
pa. Pedẽtẽti tu ħ scis, tractari solẽ hasce hmõi mercis (or miser
py. Age age ut tibi maxũe ꝯcini'. pa. nullũ ẽ hoc stolidi' saxũ
Redeo nũc ad te, cõsiliũ quasi hunc depereat. Mi. teneo istuc.
pa. Collaudato huius formã, & faciẽ, & uirtutes cõmẽorato.
Mi. Ad eã rẽ hẽo oẽm faciẽ, ut dudũ iam tibi demonstraui
Tu contra cuca & contempla, & de uerbis meis uenator.
py. aliq̃ mihi ptẽ hodie opæ des, deniq; iã tãdẽ ades illico.
pa. Assũ, ipa si qd uis. py. qd illa hæc narrat tibi? pa. lamẽtari
Ait illam miserã, cruciari, & lachrumantem se afflictare, quia
Tis egeat, qa te careat, ob eã cẽ huc ad me missast. py. iube
Adire. pa. at scin quid tu facias? facito fastidii plenũ.
Quasi non lubeat, & me inclamato, quia sic te uolgo uolgem.
py. Memĩ & pceptis pebo. pa. uoco ergo hãc huc, q te qrit
py. Adat, si qd uolt. pa. si qd uis, adi mlier. Mi. pulcher salue
py. Meũ cognomẽtũ cõmemorauit, dii dent, quæcũq; optes.
Mi. tecũ ut ætatẽ exigeẽ liceat. py. nimiũ optas. Mi. ñ me dico
Sed herã meã quæ te demorit'. py. mltæ aliæ idẽ istuc cupiũt,
Quibus copia nõ est. Mi. ecastor haud mirum si te hẽs carum,
Hoiem tã pulchrũ, & pclara uirtute, & forma factisq; heus
Dignior fuit qsq̃ hõ, q eẽt. pa. ñ hercle humanũ ẽ hoc credo.
Nã uolturio pl' humani credo ẽ. py. magnũ me faciã nũc,
Qm illæc me collaudauit. pa. uidẽ tu ignauũ ut sese iferat?
Quin tu huic responde, hæc illæc ẽ, ab illa quam dudum tibi.
py. Qua ab illarũ? nã ita me occursãt mltæ, haud meminisse oẽs possum.
Mi. Ab illa q̃ digitos dspoliat suos, & tuos digitos dcorat
Nã hũc ãnulũ ab tui cupiẽte huc detuli huic porro.
Py. Quid nũc tibi uis mlier? memora. Mi. ut quæ te cupit, eam ne spnas,

¶ ADlubescit: Placere incipit. ¶ At nõ multę mittũt de digito: His uerbis innuit a muliere missuꝫ anulũ militi. ¶ Fecisti ex pcliuo parẽ. i. rem dubiã manifestam. ¶ Quid ego illic astabo. Incipit miles turgescere: & uana de se opiniõe frustrari: sed notẽt interea lecturi adolescẽtes qđ dixit: cedo te mihi sole: nã ueteres in dandi casu: nõ soli tm̃: sed soli sole solo. & ita in genitiuo: ut per omnes casus. ¶ Patere: atq; insta. Melius adsta: & lege hunc uersiculum sic: Tibi ego hanc do operaꝫ pperando: ita ut miles postea loquatur excrucior: deinde pallęstrio. ¶ Pedetẽtim tu hæc scies. s. amoris labores: & cruciatus. ¶ Age age. Militem hortatur ut magnifice se iferat. & deide ad spectatores conuersus inqt: nullum ẽ hoc stolidius saxuꝫ: accusat. n. militis fatuitatẽ. ¶ Redeo ad te. Nunc ad milphidippam. ¶ Quasi hunc depereat scilꝫ hera tua adsimulato. ¶ Tis. Pro tui. ¶ Aetatẽ Diu. ¶ Exigere. i. agere. Virgil. Omnes ut tecum meritis p talibus anos: exigat. ¶ Demeretur. Deauget: ut apud Quintilianum legiẽ: ut pleniori obsequo demererer amãtissimos mei. Non Hercle humanum est credo. Laudat pñtem: deinde ad spectatores cõuersus hominem deludit. ¶ Ab illa: quam dudum: scilicet dixeram. ¶ Quæ abilla? Quasi non meminerit.

SARACENUS

¶ ADlubescit primulũ: hoc est hoc ipso pricipio placet mihi. ¶ Tu amassis: amaueris. ¶ Cedo te mihi sole solum: sole antique dictũ pro soli. ¶ Nullum est hoc stollidius saxum. hæc secum palæstrio cũ militis pproperã uidet cupiditatem. ¶ De meis uenator uerbis. Augurator: coniectator. ¶ Quid illa: subaudi ait. Est enim elipticos dictũ: cui respondet palæstrio. ¶ Hęc narrat tibi pol se lamẽtari. i. qri de te: q se paruipendas. ¶ Quia tis egeat. tam. n. tui q̃ tis dicimus. ¶ Fastidii plenũ. supbię & arrogãtię. ¶ Me inclamato. Ci. dixit metuo ne mihi inclametis. ergo & iclamo te: & tibi dicimus. i. repræhẽdo. ¶ Vulgo uulgem. Archaismos: idest omnibus aperiam. ¶ Te demeretur. merita estuat tibi cõiungatur. ¶ Nam uulturio: & uulturi: cuius nominatiuus uultur: & uulturis & ulturius: ut paulo ante memorauimus. ¶ Plus humani credo. Nam uultur uescitur cadaueribus. ¶ Vt sese inferat. idest superbe adueniat: & hæc secum palestrio. ¶ Qua ab illarum: Anastrophe est pro a qua illarum. ¶ Ita ne occursant. & me & mihi dicimus occursant. ¶ Ab tui cupiẽte: ab ea quæ te concupiscit. ¶ Huic porro: idest palestrioni.

VALLA.

Inclamo q̃o cõstruatur.

Quæ per tuã nũc uitã uiuit.fit,nec fit fpes,in te uno eft.
Py.Quid ea nũc uolt?Mi.te ɔpellare,& ɔplecti,& cõtrectaf.
Nã nifi tu fers illi fuppetias,iá illa aium defpondebit.
Age mi Achilles,fiat qd te oro,ferua illá pulchrá pulcher.
Exprome benignũ ex te ingeniũ urbiũ captor,occifor regum.
Py.Heu hercle odiofas res,quoties hoc tibi uerbero ego inter/
Meá ne fic uolgo pollíciteris operá:Pa.audi tu mulier.(dixi,
Dixi hoc tibi dudũ,& nũc dico nifi huic uerri affertur merces.
Non hic feminio fuo quáq; porculená parturuſt.
Mi.Dabitur q̃tum ipfus ꝓtii pofcet.pa.talentũ philippũ huic
opus auri eft.
Min⁹hic a nemie accipiet.Mi.heu ecaftor nimis uile é tádem.
py.Non mihi auaritia unq̃ innata eft,fatis habeo diuitiarum.
Plus mihi auri mille é modioꝝ philippi.pa.ꝑter thefaurum.
Tũ argenti montes,nõ maffas habet,ætna mons nõ æq; altus
Mi.Heu ecaftor hominem periurum.pa.ut ludo?Mi.quid er/
go tu fublestus?
pa.Scite.Mi.fed amabo mitte me actutum.pa.quin tu huic re
fponde aliquid,
Aut factuꝝ,aut nõ factuꝝ,qd illá miferá animi excrucias?
Quæ nunq̃ male de te merita eft.py.iube ipfe eá exire huc ad
nos
Dic me oĩa,q̃ uolt,factuꝝ.Mi.facis nũc,ut facere é æquom,
Quæ te uolt,& eádé tu uis.pa.ñ hic ifulfũ habet igeniũ,
Mi.Quoq; me oratricé nõ ſpuifti,ut exoraré ex te,qd eft?
Vt ludo?pa.nequeo hercle quidé rifu meo moderarier.
Ob eá caufam huc abs te auorti.py.non ædepol tu fcis mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo.Mi.fcio,& iftuc ei di
cam.pa.contra
Auro alii hác uédere potuit operam.Mi.pol iftuc tibi credo.
pa.Meri bellatores gignũtur,quas hic prægnanteis fecit.
Et pueri,annos octingentos qui uiuont.Mi.uæ tibi nugator.
py.Qui mille ánoꝝ perpetuo uiuont ab fæculo ad fæculum.
pa.Minus eo dixi,ne hæc céferet me aduorfum fe mentiri.
Mi.Perii,quot hic ános uiuet,quoius filii tam diu uiuont?
py.Poftriduo natus fũ ego mulier,q̃ iupiter ex ope natus eft.
pa.Si hic pridie foret,q̃ ille eft,hic regnũ haberet in cœlo.
Mi.Iá iá fat amabo é finite,ut abeá,fi poffũ uiua a uobis.
pa.Qui ergo abis,qñ rñſuſt.Mi.ibo,atq; illá huc adducá,
Quá pp opa é mihi.nũqd uis?py.ne fim magis pulcher q̃ fũ.
Ita me mea forma habet follicitum.pa.quid hic nunc ftas?qu
abis.Mi.abeo
pa.Atq; adeo audi tu?dicito docte & cordate,ut cor ei faliat.
Philocomafio dic fi eft hic,domũ ut tranfeat,hunc hic eé.Mi.
hic cum hera eft.
Clá noftrũ hũc illæ fublegerũt fermoné.pa.lepide factũ eft.
Iá ex fermone hoc gubernabunt doctius.porro remorare me.
Mi abeo neq; te remoror.neq; te tágo.neq; te taceo.py.iube
Maturate illá exire huc.iá nos ifti rei ꝑuortemur.

SARACENVS. ¶NON hic fuo feminio q̃q̃ proculen/nam ptituruſt:Eft alia uerior lectio:qcq̃ porculenæ imptituruſt:iocofa.n metaphora:nã cum ipfũ uerré appellauerit porculenç dicit nõ uelle quicq̃ iparturi.i.cu3 porculena commifceri. ¶ Talẽ philippũ.p philippeu3 nã aurũ philippeũ tunc maxĩo erat in ꝓcio. ¶ Argẽti montes:Sermo hypbolicus:& ꝑ pfonis ridiculus. ¶ Quid ego?f.nõ deludo?¶ Vt fublectus:Melius ni fublect⁹.i.non delufus?¶ Ex ope:Ex rhea:na3 antiqor hic fuit iuppiter ex rhea:q dictus eft olympi⁹ex faturno:alter.n.fuit cœli frat:qui in creta infula regnauit multa glĩa inferior:uide Diodoꝝ.¶ Opa é mihi.i.folicita fũ:& negociofa.¶ Habit focilitum.i.negociũ:& moleftiã exhibet.¶ Cordate.Memoriter:& ingeniofe.¶ Præuortemur.Opa3 dabim⁹:añ alia curabim⁹.

VALLA. ¶ILLI fers fuppetias:nifi fuccurras amanti.¶ Animũ defpondebit:morte periclitabit.¶ Interdixi:uetui:prohibui.¶ Polliciteris operam:ne oibus palá facias.¶ Huic uerri.porco nondum caftrato.nã caftrati maiales dicuntur. [Maiales q dicantur] ¶ Suo fæminio.& feminiũ & fementis & femẽ dicitur.¶ Porculenã parituruſt.a porco porculenã quafi a diminutiuo porculo fecit.¶ Aetna mõs non çque altus.mõs inquit in ficilia etna mõti militis argenti cõparat⁹ poterit fuperari altitudine.¶ Ni fublectus.i.effluẽs & uanus:nã & fupra fublestam fidẽ dixit fluxa3.¶ Refpondes aliquid:fubaudi mulieri.¶ Rifu meo moderarier.rifu.p rifui.ita multa ueteres:ut Seruius in Virgiliu3 oftendit.¶ Ex ope nat⁹ é:Quç a nũis ops opis:ut a Cice.transfert:a græcis rea noiatur.¶ Docte:& cordate.pite:& fapiẽter.¶ Vt cor ei faliat:ideft fubfultet:& emicet.¶ Sublegerit fermonẽ.Aio cõcepint.¶ Remorare.p remoraris increpantis uerba fũt:non iperantis.Prçuortemur.ꝓoccupabimus añ alia.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶EXprome benignũ ex te inge.urbiũ captor:occifor re.ita ex co.ant.& fnię cõgruitate fcribi d3 uerfus hic:& nõ:ingeniũ mi uir cape:ut legit Io.ba.Pi⁹ifulfiffim⁹iterps.Nõ mihi auaritia unq̃ ina.é fatis hẽo di.ita fcribẽd⁹ uerfus é ex co.anti.& recta lege cafus:nõ: fatis é diuitiaꝝ:ut legit Pius iterꝑs rudis cõtra metri rõnẽ:& ueteꝝ exẽplariũ fcripturã. [Seminio. Porculenã] ¶ Quid illã miferam ai excrucias:& metri rõne:& ex cod.anti.ita fcribendũ eft:& non qd illã miferã tantũ excrucias:ut Pius iterꝑs:contra antiquos cod.& uerfus rõnẽ legit.¶ Iube ipe eã exire huc ad nos:ita uerfus fcribẽdus é:& addẽda dictio illa:ipe:ex ueteribus exẽpl:& metri neceffitates:ut feptẽ tantum pedes effent:quum octo debeantur:quod Pius interꝑs cæcus non uidit.

Pyrgopolynices. Palestrio.

Quid mihi nűc es autor, ut faciá Palestrio
De concubina nostra? nullo pacto potest
Prius hæc in ædeis recipi, q̃ illam omiserim.
Pa. Quid me cósultas, quid agas? dixi equidé tibi
Quo id pacto fieri possit clementissime.
Aurũ atq; uesté omné muliebré habeat sibi,
Quæ illi istruxisti, sumat, habeat, auferat.
Dicasq; tépus maxumű esse, ut eat domű.
Sororé hic eius geminá esse, & matré dicito,
Quibus cű comitata recte deueniat domű.
Py. Quid tu scis eas adesse? Pa. quia oculis meis
Vidi hic sororé esse eius. Py. cóuenit ne ea?
Pa. Couenit. Py. ecquid fortis uisa est tibi? Pa. oia
Vis, opinare. Py. ubi matré esse, aiebat soror?
Pa. Cubare in naui lippá, atq; oculis turgidis
Nauclerus dixit, qui illas aduexit, mihi.
Py. Is ad hos nauclerus hospitio diuortitur?
pa. Quid is? py. ecquid fortis? pa. abi sis hinc, nam tu qdé
Siquæ fuisti scitus emissarius,
Qui consectare, qui mares, quæ fœminas.
py. Hoc age nunc istuc, quod dás cósiliű mihi?
Te cű illa uerba facere de ista re nolo.
Ná cű illa sane cógruit sermo tibi.
pa. Quí potius cű tu te ades, tuá ré tute agas.
Dicas uxoré tibi necessű esse ducere.
Cognatos persuadere, amicos cogere.
py. Ita ne tu céses? pa. qui ego nűc ita céseá?
py. Ibo igitur intro, tu hic añ ædeis iteri
Speculare, ut ubi illæc prodeat, me prouoces.
pa. Tu modo istuc cura, quod agis. py. curatum id quidé é.
Qui si uolűtate nolet, ui extrudá foris.
pa. Istuc caue faxis, quí potius per gratiá
Boná abeat abste, atq; illæc quæ dixi, dato.
Aurũ ornaméta q;, quæ illi istruxisti ferat.
py. Cupio. pa. hercle credo te facile ipetratű ire
Sed itro abi, noli stare. py. tibi sű obediés.
pa. Nűquid uidetur demutare, aut utiq;
Dixi uobis dudű hűc esse meű milité.
Nűc ad me ut ueniat usust Acroteleutiű,
Ancillula eius, & Pleusides. proh iuppiter,
Satine ut cómoditas me usq; quaq; adiuuat?
Ná quos uidere exoptabá me maxume,
Vna exeűteis hic uideo de proxumo.

SARACENVS



Quid nunc mihi. Miles pulchre ludificat? facile à palestrione suadetur: ut philocomasium a se ire iubeat: anteq̃ noua potiatur amasia. ¶ Tempus maxumum: scilicet opportunum. ¶ Conuenitne ea: idest sororizne assimilatur suæ. ¶ Fortis: idest pulchra: ut in superioribus: uel famosa: ut Nonius interpretatur hunc locum. ¶ Lippam. Oculorum lippitudine grauatam. ¶ Emissarius scitus. Diligens explorator: uel internuntius. ¶ Marcus Cicero Verris emissarios appellauit furtorum conciliatores: & flagitiorum suorum internuntios. Ita Sueto. Neronis: emissarios dixit.

Emissarii qui dicant

VALLA.

Quid mihi nűc es autor pyrgopolynices cum palestrione init consilium de omittenda concubina. ¶ Es autor: idest suades. ¶ Hęc in ædis recipi: quæ pollicetur se mihi. ¶ Quam illã. subaudi concubinam. Omiserim: reliquerim. ¶ Quid me cósulteas: idest qd consulis mecum facias. ¶ Clementissime. placidissime. ¶ Conuenit ne ea: similis ne inquit. ¶ Ecquid fortis uisa est sicut iustitia & temperantia: ita & fortitudo pro reliquis omnibus uirtutibus ueteres posuerunt: ut nunc fortis pro corporis forma ponitur. ¶ Oculis turgidis. morbo ęgris. ¶ Hospicio diuortit. in quo diuersorio est. ¶ Ecquid fortis: nũquid formosius inquit est. ¶ Abi sis hinc: subsannando pronũtiandũ est. ¶ Scitus admissari⁹. subaudi ad sufficiendam gregi sobolem: nã admissarii dicũtur: qui in stabulis fœminis admittũtur. ¶ Me prouoces. pro foribus uoces. ¶ Vt ueniat usust: idest opus est: ut huc se conferat officiis mulier suis acrotelantium.

Admissarii q dicãt.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ FORtis idest pulchra: sicut pulcher pro forti accipitur: teste Seruio citante hunc locum. ¶ Acroteleutium scribendum est: & hic: & alibi: & non acrotelantium: ut Pius legit: cótra antiquorum codicum scripturam: & etiam contra rectam a gręco deductionem ubi ακροτελευτιου legitur.

Acroteleutium. Milphidippa. Pleusides. Palestrio.

SEquimini, simul circumspicite, nequis adsit arbiter.
Mi. Neminem pol uideo, nisi hunc quem uolumus conuentum. Ac. ergo uoca.
Mi. Quid agis noster architecte? Pa. ego ne archi tectus? uah. Mi. quid est?
Pa. Qui enim non sim dignus præ te, ut figam palum in parietem.
Ea nimis facete, nimisq; fecunde mala est.
Vt lepide deruncinauit militem. Mi. ac etiam parum.
Bono animo es, negocium omne iam succedit sub manos.
Pa. Vos modo porro, ut occepistis, operam date amicabilem.
Nam ipse miles concubinam intro abiit oratum suam,
Vt hinc ab se abeat cum sorore & matre Athenas. Pl. pbe.
Pa. Quin etiam aurũ, atq; ornamenta, quæ ipse instruxit mulieri,
Omnia dat dono. ab se ut abeat, ita ego consilium ei dedi.
pl. Facile istuc quidem est, si & illa uolt, & ille autem cupit.
Pa. Non tu scis cum alto ex puteo sursum ad summum descẽderis,
Maxumum periculum inde etiam ab summo, ne rursum cadas?
Nunc hæc res apud summum puteum geritur. si præsenserit
Miles, nihil hanc ferre poterit, huius nunc q̃ maxume
Opus est dolis. Pl. domi etiam ad eam rẽ uideo salis satis.
Mulieres tres, quartus tu te es, quintus ego, sextus senex.
pa. Quod apud nos fallaciarum septimost certo scio.
Oppidum quoduis uidetur posse expugnari dolis.
Date modo operam. Ac. id nos ad te, ut siqd uelles, uẽimus.
pa. Lepide facitis, nunc hoc tibi ego impero. Ac. qd noles?
pa. Militem lepide & facete ludificarier uolo.
Ac. Voluptatem mecastor mihi imperas. pa. & scin quem admodum?
Ac. Nempe ut assimulem me amore istius differri Athenis,
Quasiq; istius causa amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens istius omen nuptiarum ordinis.
pa. Nisi modo unum hoc, hasce ædeis dicas dotaleis tuas.
Hinc senem abs te abisse, postq̃ feceris diuortium,
Ne ille mox uereatur introire in alienam domum.
Ac. Bene mones. pa. sed ubi ille exierit intus, istic te procul
Ita uolo assimulare, præ illius forma quasi spernas tuam,
Quasiq; eius opulentitatem reuerearis & simul
Formam amœnitatis. Illius faciem, pulchritudinem
Collaudato, satin præceptist? Ac. teneo. satin est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?
pa. Sat habeo, nunc tibi uicissim quæ imperabo, discito,
Quam extemplo hoc erit factum? intro ubi hæc abierit, tu illico

Causam

SARACENVS.

SEquimini. Domo exeunt. hera ancillulaq; subditiciæ militẽ dol' suis frustraturę. Hunc. s. palæstrionem. Qui figã palum in parietem. Perstat in translatione, qua ipsum uocarat architectũ. Deruncinauit. Dissecauit: & dissipauit: tractũ uocabulũ a rũcinis: q̃ maiores serre dñr: quibus fabri lignarii maiora ligna secãt: & diuidũt. Vos mõ: ut occepistis. Loquitur palestrio. Cũ ex alto puteo. i. profũdo puteo. Nõ. n. qlq̃ fidere d; rẽ posse ullã pagere sine ipedimẽto: & piculosũ cautiõe opus est: & ppea ad summũ ascẽderis: nõ descẽderis legi d; : ita post paulũ ubi legit: hand ferre poterit: dicẽdũ poterit: & rursus ubi differre athenis: differre cathenis. i. distrahi: & rapi. Sat hẽo loqr rectiꝰ: & uerius palestrio: nõ pleusides. Nunc dicito. Et ibi pleusides nõ palæstrio. Sic omnia commutata prius erant.

Deruncinare quid sit

VALLA.

SEquimini simul circumspicite. Acroteleutiũ cum ancilla milphidippa: & pleusides palestrionẽ adeunt: ut pleusides naucleri formã sumat a palestriõe erudit. Dignus p te. i. cõparatus tibi. Deruncinauit milites. perpurgauit ab oĩ suspitione. deruncinant inqt Fes. depurgant. runcare est uepribus purgare agros. M. Varro secũdo inqt interuallo inter uernum ęquinoctiũ & uergiliarũ exortus hæc fieri. segetes runcari. herbam ex segetibus expurgari. boues terrã proscindere: salicẽ cædi: pratum defendi. Persiꝰ autẽ runcare pilos euellere: pẽnemq; arcanaq; lũbi: runcantẽ dicẽdo. Instruxit mulieri. instructa elargitus ẽ. Video salis satis. i. condimenti: atq; sapiẽtiæ amore istiꝰ differri. In diuersas abduci partes. An teneris? num mea dicta accipitis? Aedis dicas dotal'. dicito inqt pro dote has ei dedisse ædes. Postq̃ feceris diuortiũ. Repudiũ est in principio copulę. diuortium cũ aliquandiu una fuerint coniuges. Præ illius forma. Comparatiõe formæ illius. Opulentitatẽ reuerearis. Multam habeas eius lauticię reuerẽtiam. Ornatu huc nauclerico. i. quo nauclerii uti insueuerunt.

Runcare quid sit.

Repudium quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

DESCENderis sursum ad summũ. Septimum est: scribi debet ex codicibus antiquis: metri necessitate: & ordine sententiæ: non sextum: ut scribit: & commentatur Io. Ba. Pius iterpres demens. Vicissim: quæ imperabo: discito: ita ex codicibus antiquis scribendum est: & sunt uerba palestrionis ac scribendum quoq; imperabo: nec subdẽda persona pleusidis: qui dicat: nunc dicito: ut ait Pius.

CAVfeam habeas ferrugineam. Docet quo habitu sit uenturus pleusides pro nauclerio: ut habeat: scilicet capitis tegumentum ceruleum. nam ipsemet declarat ferrugineum esse colorem Thalassicum: idest ceruleum: & marinis fluctibus per similem: sic No. hunc adducens locum. Seruius sub nigrum colorem interpretatus est super uersiculo Virgiliano in geor. Et pinguentiliam: & ferrugineos hyacinthos. Plut. in uita antonii mentiones fecit de causea his uerbis de cleopatra & ipsius antonii filus locutus: quos reges regum nominari iussit. Inquit enim principio eos dixerat uario ornatu. Alexandrum medica ueste ciaram & citharim tectam habentem. Ptolomeum crepidibus: & clamyde & causea cum diademate ornatis: hic enim erat habitus ab Alexandro regum: ille uero medorum: & armeniorum. Ob oculos: idest ad oculos: ob enim pro ad ueteres posuisse author est Fest. ut ob Romam legiones ductas: & ob troias dixit exercitus: monet quippe palaestrio altero quasi oculo uiciato uelatus incedat: quod in fine sequentis commoediç declaratur: nam cum miles illum uidisset lineo obuolutum dicit: quid istuc quaeso oculo factum est tuo. Nam is piscatores habet. Qui tali utuntur uestimento: a quibus poteris mutuare. Pictura. Structa fallacia. Sceledra. Non conuenit hoc loco nomẽ sceledri: qui militis seruus erat: potius corrigendum: & amouendum arbitror: & substituendum palestrio: & uerba indicant.

SARA CENVS

Causea qd sit.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam
Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum, nam is color thalassicus,
Idem & cum nexu in humero laeuo expapillato brachio
Praecinctus, aliquid simulato quasi gubernator sies.
Atq apud hũc senem oia haec sunt. nam is piscatores hẽt.
pl. Quid ubi ero exornatus? quin dicis quid facturus sim.
pa. Huc uenito, & matris uerbis Philocomasiũ acersito.
Vt si itura Athenas est, eat tecum ad portum cito.
Atq adiubet ferri in nauim, si quid imponi uelit.
Nisi eat, te soluturum esse nauim, uentum operam dare.
pl, Satis placet pictura, perge. pa. illa extemplo nihil
Iam morabitur, ut eat, ut properet, ne sit matri morae.
pl. Multis tu quidẽ modis sapis. pa. uerũ illi post haec ego
Dicá, ut me adiutorẽ, qui onus ferá ad portũ, roget.
Ille iubebit me ire cũ illa ad portũ, ego adeo, ut tu scias,
Prorsũ Athẽas ꝓtin' abibo tecũ. pl. atq ubi illò ueneris,
Triduũ seruire nunq̃ te, quin liber sis, sinã.
pa. Abi cito adornat te. pl. nũqd alid̃ pa. haec ut memieris.
pl. Abeo. pa. & uos itro abite actutũ, ná illũ huc sat scio
Iá iá exiture esse intus. Ac. apud nos iperiũ tuũ est.
pa. Agite, abscedite ergo, ecce aũt cõmodũ aperitur foris.
Hilarus exit, ipetrauit, inhiat qd̃ nusq̃ est, miser.

Pyrgopolynices. palestrio.

QVod uolui, ut uolo, ipetraui ꝑ amiciciá & gratiá
A philocomasio. pa. quid ná tá itus fuisse dicá diu?
py. Nunq̃ ego tá sensi amari, q̃ nũc ab illa muliere,
pa. Quid iá? py. ut mlta uerba fecit, ut lẽta materies fuit,
Verũ postremo ipetraui, ut uolui, donaui ei
Quae uoluit, quae postulauit: te quoq ei dono dedi.
pa. Etiá me? quõ ego uiuá sine te? py. age aio bono es.
Idẽ ego te liberabo: ná si posset ullo modo
Impetrari: ne te abduceret: operá dedi: uerũ
Oppressit. pa. Deos spero: teq postremo tamẽtsi istd̃ mihi
Acerbum nunc est: quia hero te carendum est optimo:
Saltẽ id uolupe est: cum ex uirtute formae uenit tibi
Mea opera super hac uicina: quá ego nunc concilio tibi.
py. Quid opus uerbis: libertatẽ tibi ego & diuitias dabo:
Si ipetras. pa. reddam impetratum. py. at gestio. pa. at modico disce
Moderare animo: ne sis cupidus: sed eccá egreditur foras.

VALLA.

CAVsa hac habeas ferrugenas: idest genas hac de causa hẽas ferrugineo colore obscuro atrato. Id nãq ferrugineũ dicimus. Virgilius in primo georgicon. Ille etiá extincto miseratus Caesare romã. Cum caput obscura nitidum ferugine texit. Occulturam ad oculos. Tegumen ob oculos: qd̃ indicet aegritudinẽ. Nam is colos thalassicus. colos & color: ut arbor & arbos. Thalassicum autẽ dicit marinum. Nam thalassa a latinis mare dicitur. Expapillato brachio: idest exerto: nudatoq: quasi usq ad papillas. Praecinctus habeas aliquem amictum. Vẽtum operam dare: idest cõmonere: ut sit nauigandũ. Nõquid aliud per elipsim: subaudi me iubes. Haec ut memineris: rursum elipsis subaudi iubeo. Inhiat qd nusq̃ est. uaehementer concupiscit quod futurum est nihil.

Thalassa quid sit

VGOLETVS ET GRAPA.

CAVsia uetustissimum est uocabulũ: & significat tegumentum capitis calori aptum. nam καυσις combustionẽ significatq́ua dictione. Valerius utitur libro v. & Plutarchus in Anto. Si quid ipotrim uelit legendum est ex codicibus antiquis & sententiae cõgruitate: non si quid ipotrinit legit Pius interpres nihil habẽs talis.

SARA CENVS

QVod uolui. miles interea adierat philocomasium: fecitq qd ea optauerat: ab ea ipetrauit: ut domo abiret: atenasq remearet.

VALLA.

QVod nolui: ut nolo. Exiens miles laetatur se consecutum: qd uolebat apud cõcubiná idq palestrioni commemurat. Tu nisse dicam tandiu. quid inquit est: quod remoratus intus es tam longo temporis interuallo. Lenta materies. Tarda ad impetrandum sumpta ab arboribus tráslatiõe. Mutuo. n. haec uerba silua: & materies sese respiciũt. Quitus Curti. de gestis Alexandri: multá Fauonius materiem deiecerat: idest siluá. Contra silua ꝓ materie Cicero in oratore: habes omnem dicendi siluá meũ de

Materia quid sit

oratore Brute iudiciū. Inde. Stati⁹ multi plicem illam suam: ac uariam materiam siluas appellauit: idq́ꝫ a gręcis: Nā philo/ losophi primā illam: & informē materi/ am: hylen dixere: cōi uocabulo cuꝫ silua q̄ arborosa materia. ⁋ Ve〈x〉 opprǣssit. Tātope institit: ut me oppriere uidereť.

VGOLETVS ET GRAPA. ⁋ Limus pro transuerso ponitur: unde Plinius scribit: Leonē dolere: si limis spe ctetur oculis.

Limen. Limen quoq́ꝫ id ē lapis su/ perior: & iferior ostii a limo deriuať: quo niaꝫ transuerse positū fit. Plinius li. xxii. capi. de centū capita. ⁋ Portentosum ē: quod de ea traditur: radicem eius alteru trius sexus sĩlitudinem referre. Rara in/ uentu: & si uiris cōtigerit mas: etiā ama/ biles fieri Ob hoc & Phaonē: & Lesbium dilectos a Sappho legēdū uideťi Pli. ex Plauto Phaonē lesbiū dilectūa Sappho.

SARACENVS. Limis oculis. Obliquis: & in trā∫ uersum spectantibus. Terenti. in eunucho. Ego limis specto oculis per flabellū clanculum. ⁋ Ne parce uoci. Altius loq̄re. ⁋ Ne pdicatio tua. i. me pluris apud mili tem fecerit. ⁋ Phaoni lesbiæ. Cui⁹ amo/ re capta dicitur Sappho puella: de qua meminit Strabo: & Hora. in libro carmi/ num. ⁋ Miniæ. Hereos: & semidei. ⁋ Sa/ na non est simulauit inquā: Videtur con/ uersa ista ad spectatores dīce: q amore mi/ litis depiret: & fureret: & uerba ita palaꝫ pferatur audiať a milite: deide tacite di cat: simulauit inq̄ pōt alio mō legi: ut ser/ mo fiat ad mulierē. sana nō es: simula in/ q̄: uel sana nō est: ad militem: deinde ad mulierem. simula inquā. ⁋ Aetatē exige re. Diu uitā ducere. ⁋ Exegit. Extra egit: & expulit.

VALLA. Era eccuꝫ pręsto militē Acro telantium cum ancilla pale/ strionē & militē pariter ade/ unt cōsensu utriusq́ꝫ militis: ac mulieris fiunt sponsalia. ⁋ Eccum pręsto. Ecce præsentem cum. solet hoc aduerbiū præsto uerbo copula

Præsto q̄bo copuletur. ri substantiuo. ⁋ Limis oculis. obtortis i ipsum. ⁋ Vt tu inclytus. i. gloriosus: glo riaq́ꝫ insignis. ⁋ Expetisso: adire concu/ pisco. ⁋ Atq́ꝫ suā elegantiam. i. suam for mam præfulgentem: & mea longe supe/ riorem. ⁋ Consciscā lęthum. Me ipsā oc cidaꝫ. ⁋ Adhibon: an adhibo. ⁋ Sine ul/ tro ueniat. permitte ultro accedat. ⁋ Ca/ ue sis faxis. Caue si uis hoc feceris. ⁋ Et phaōi lesbio quem cum sapho depiret: se de monte pcipitem dedit. ⁋ Mutuū fit. nō minus illa me amat q̄ ego illā. ⁋ Ario latur. diuiniat. ⁋ Per oculos me desit. de ficit inqt animus obtuendo militeꝫ. ⁋ Vt q́ꝫ aspexit. sicut q̄libet te uidit. ⁋ Vt ali/ as. subaudi odi. ⁋ Qñ orasti: qñ pro siq/ dem. ⁋ Aetatē exigere. finire ætatem me cum. ⁋ Exegit uiruꝫ. eiecit. ⁋ Ne illā ani/ mi excructes. & animi & animo excru/

Milphidippa. Acroteleutiū. Pyrgopolynices. Palestrio.

Era eccū pręsto militē. ac. ubi isē? mi. ad leuā. ac. uidĕo
mi. Aspice limis ocul᷑, ne ille nos se uidĕre sētiat. Ac.
mi. Aedepol nūc tp̄s ē, e mal᷑ nos peiořs fieri. (uidĕo
Ac. Tuū ē initiū obsecro tu te ipsū conuenisti.
Mi. Ne parce uoci, ut audiat. ac. cū ipsum pol sū secuta pla/
cide ipsa, ut lubitum est mihi.
Ociose meo arbitratu. Py. audin quæ loquitur? Pa. audio.
Quam læta est, quia te adit. mi. o fortunata mulier,
Py. Vt uidĕor amari. Pa. dign⁹ es. ac. permiræ ecastor p̄dicas.
Te adisse atq́ꝫ exorasse, per epistolam aut per nuncium,
Quasi regē, adiri eū aiunt. mi. nam ædepol uix fuit copia
Adeundi, atq́ꝫ impetrandi. Pa. ut tu iclytus apud mulieres.
Py. Patiar quādo ita Venus uolt. Ac ueneri pol hēo gr̄am.
Tandemq́ꝫ exoro & quæso, ut eius mihi sit copio,
Quem amo, quéq́ꝫ expetisso, benignusq́ꝫ erga me ut fiet.
Quod cupiam, ne grauetur. Mi. spero ita futurum, q̄q̄
Illum multæ sibi expetissunt, ille illas spernit,
Segrégat ab sese omneis, extra te unā. Ac. ergo istius met⁹
Me macerat, q ille fastidiosus est iam,
Ne oculi eius sententiam mutent, ubi me uiderint
Atq́ꝫ eius elegantia, meam extemplo speciem spernat.
mi. Nō faciet, bonū aīum hē. Py. ut ipa sese ɔtēnit. ac. metuo
Ne prædicatio tua nunc meam formam exuperet.
Mi. Istuc curaui, ut opinione illius pulchrior sies.
Ac. Si pol me uolet uxorē ducere, genua amplectar,
Atq́ꝫ obsecrabo aliquo modo, si impetrare non quibo,
Consciscam lœtum, sine illo scio uiuere me non posse.
py. prohibēdā mortē huic mĺiri uidĕo, mĺierē adibo? pa. mi/
Nam tu te uilem feceris si te ultro largibere, (nime
Sine ultro ueniat ad te, quæritet, desideret,
Expectet, si non perdere istam gloriam tu uis,
Quam habes, caue sis faxis, nam nulli mortali scio
Obtigisse hoc nisi duobus, tibi & phaoni Lesbio,
Tā nimie ut amareť, ac. eo itro, abi tu illūc euocatū foras
Mea Milphidippa? Mi. imo oppiamur, dū exeat aliquis.
Ac. Durare nequo, quin eā intro. Mi. occlusæ sunt fores
Ac. Effrigā. Mi. sana nō es simula inq̄. Ac. parē sapientiā
Si hic habet ad formā, per amorē siquid ego fecero,
Clemēti aio ignoscet. pa. ut q̄so amore pdita ē misera. (cur
py. Mutuū fit. pa. tace ne audiat. Mi. qd astitisti obstupida?
Nō pultas? Ae. qa nō ē intus, quē ego uolo. pa. q scis? ac. scio
Aedepol, olfacio, nam odorem nasus sentiet,
Si intus siet. py. ariolatur, quia me amat, propterea Venus
Fecit, ut diuinaret. Ac. nescio ubi hic ppe adest, quē expeto
Videre, olet pfecto. py. naso pol iam hæc quidē plus uidet,
Quam ocul᷑. pa. cæca hercle ē. ac. tene me obsecro. Mi. cur?
Ac. ne cadā. mi. quid ita?
Ac. Quia stare nequeo, ita aius per oculos meos desit.
Mi. Militem pol tu aspexisti. Ac. ita. Mi. at ñ uidĕo, ubi est.

cio dicimus.

Ac. Videres pol si amares. Mi. non ædepol tu illum magis
Amas, q̃ egomet, si aperte liceat. pa. oēs profecto mulieres
Te amát, ut qq; aspexit. py. nescio tu me ex hoc audieris, an ñ,
Nepos sũ Vñris. ac. mea milphidippa adi obsecro, & ↄgredeř
Py. ut me uereř. pa. illa ad nos pgit. Mi. uos uolo. py. & nos te.
Mi. Vt iussisti, herá meá eduxi foras. Py. uideo. Mi. iube ergo
Py. Induxi aĩum ne oderi itē, ut alias, quádo orasti. (adire.
Mi. Verbũ hercle facere non potis, si accesserit prope ad te.
Dũ te obtueř, linguá oculi præciderunt. Py. leuádũ morbum
Mulieri uideo. Mi. uídē ut tremit, atq; extimuit, postq̃ te aspe
Py. Viri quoq; armati idē istuc faciunt, iube domũ ire. (xit?
Mi. Næ tu mirere melius mulierē. Py. sed qd uolt me agere?
Mi. Ad se ut eas, tecum uiuere uolt, atq; ætatem exigere.
Py. Egon illá adeá, q̃ nupta sit, uir ciius metuere æquom est.
Mi. Quin tua cá exegit uir a se. Py. qui id facere potuit?
Mi. quia ædes dotales huius sunt. Py. ita ne? mi. ita pol, dicam
domum ire.
Py. Ita ego illic ero. mi. uide ne sis in expectatione, ne illam af
excrucies. (uides?
Py. Nõ ero pfecto, abite. mi. abim⁹. Py. sed qd ego uido? Pa. qd
Py. Nescio qs eccũ icedit ornatu qdē thalassico. Pa. is nos uolt
Est pfecto nauclerus, hic qdē ē, uidelicet accersit accitá hīc ere
Pleusides. Palestrio. Pyrgopolynices. (do.

ALium alio pacto propter amorem nesciam
Fecisse multa nequiter, uerear magis
Me amoris caussa cum hoc ornatu incedere,
Verum quom multos multa admisisse accœperim
Inhonesta propter amorem, atq; alienũm a bonis,
Mitto iam, ut occidit Achilles, quiuis passus est,
Sed eccum Palæstrionem stat cum milite.
Oratio illo mihi demutanda est mea.
Mulier profecto natast ex ipsa mora.
Nam quæuis alia, quæ mora est, æque mora.
Minor ea uidetur, q̃ quæ propter mulierem est.
Hoc adeo fieri credo consuetudine.
Nunc ego hanc accersam Philocomasium, sed fores
Pultabo, heus ecquis hic est? Pa. adolescens quid est?
Quis tu es? quid pultas? Pl. Philocomasium quærito.
A matre illius uenio, si est itura, eat.
Omneis moratur, nauim cupimus absoluere.
Py. Iam dudum res parata est, heus Palestrio
Aurum, ornamenta, uestem, pretiosum omne ut ferat,
Duc adiutores tecum ad nauim, qui ferant,
Omnia composita sunt, quæ donaui, ut ferat.
Pa. Eo. Pl. quæso hercle propera. Py. non morabitur.
Quid istuc quæso, quod oculo factum est tuo?
Pl. Habeo quidem hercle oculum. Py. ad læuum dico. Pl. eloqr
Maris caussa hercle hoc ego oculo utor minime.
Nam si abstinuissem a mari, tanq̃ hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu. Py. eccos exeunt.

cio dicimus. ⁋ Ornatu quidem thalassico: idest marino: ut paulo ante ostendimus. Naucleriacus enim erat habitus ipsi pleusidi.

⁋ THAlassicus ornatus erat coloris ceruleí: ut scribit Aelius: Dicitur Thalassicus idest marinus: θαλασσα enim græce significat mare. VGOLETUS ET GRAPA.


Lius alio pacto: Pleusides faciem nauclerii mentitus inquit propter amores id est fecisse quod a plærisq; factitatum est: quia amoris causa plura subierint incommoda: & admiserint indecora: & adducit achillis exemplũ qui amore captus Polixenæ Priami filiæ: quam sibi dari coniugẽ deposcebat: in templo Thymbræi apollinis insidiis circumuentus a Deiphœbo & alexandro interimitur: ut dictys cretensis scribit in historia belli troiãi. ⁋ Mulier nata ex ipsa mora. Demutata oratione conqueritur tarditatem mulieris: quã rectissime ex ipsa mora natã autumat: nã nunq̃ quod semel occoeperint perficere uidentur: dum comantur: dũ ornantur annus est dixit Terẽti⁹. SARACENUS.

Achillis interitus


Lius alio pacto: Pleusides naucleriaco habitu accitũ uenit phylocomasium: cui palestrio: & miles respondent. ⁋ Admisisse acceperim. cũ iam audiuerim inquit multos deliquisse amoris causa. ⁋ Achilles qd uis passus est. Quemadmodũ tota Homeri ilias canit ob amorem raptæ briseidis cædes & mala alia græcis obuenisse. ⁋ Nata est ex ipsa mora: quia tãdiu moratur. ⁋ Quærito a matre. Mater illius præstolatur. ⁋ Moratur. in mora detinet oculo factum est tuo: quæ est oculi tui ægritudo. ⁋ At leuum dico, subaudi oculum. ⁋ Tanq̃ hoc: qui mihi est incolumis. ⁋ Eccos exeunt. ecce eos domo ueniunt. VALLA.

⁋ AEque mora: legi debet ex codicibus omnibus: & non: atq; mora. ut arbitratur Pius inscitissimus contra metri rationem: & etiã uano sensu. ⁋ Cõsuetudine. Hic Pius interpres uanus more suo garrit: mentiens legi in priscis exemplaribus consuetione p consuetudine: quando quidem nec uerũ est: nec uersus ratio pateretur cõsuetione: & ubiq; cõsuetudine legitur: recta metri lege. ⁋ Amoris causa: legit hic Pius cum Sarraceno altero Plauti interprete: maris causa: quia uideatur fortassis conuenire pleusidi thalassicam hic simulanti: sed cæcutiunt non uidẽtes: uersum cõstare non posse ullo modo: si maris legas: & decere pleusidem amore captum: & furibundũ nõ posse contineri: quin quo uritur: quoquo modo efferat præterea in codicibus an VGOLETUS ET GRAPA.

tiquis moris causa legitur: & in uersu sequenti: amore: & non a mari: qui ēt uersus nō cōstaret: si a mari legas.

SARACENVS


Vid modi flendo. Semper ad lachrymas mulieris oculus paratus ē. Sunt enim earum spicula: quibus credulos nimis amantes sauciāt.

Mulierū spicula

Stulta: Imprudens illepida: & minime morata: paradoxum est. Cice. omnes stultos insanire: idest imprudentes esse. Hora. in epistolis. Virtus est uiciū fugere: & sapientia prima: stultitia caruisse: idest imprudentia. Quamuis potessis: Lege quemuis: potessis enim quem uolueris facetum tua consuetudine facere. Eras ferocior: idest facetior. ferox enim pro cordato: & faceto ponitur a Nonio: qui citat hunc plautinum locum. Video omnia: Ex cōposito sermones abrumpit: neq; absoluit: ut præ dolore id facere uideatur: nam dicere quasi uoluerat sibi uideri absq; suo milite nobilitatem illam cōparatam: & bona simul omnia perisse. Lacrumum qui adiungitur: Sensus omnino non deperit: & si lectio uitio non careat dicit enim & ipsum nō posse a lachrymis abstinere dum herū intuetur suum. Quor. pro cur. Ferruminauit. Conglutinauit: unde ferumen probitudine: & feruminatio conglutinatio. Mi abe. Pro mihi absenti. Quid uideo. q huc usq; mēte fuerit obaliēata. Stratiotici. Militares. Libidinem. Omnē uoluptatem: & delectamentum: per libidinem eni qcquid libet intelligimus: & non tam turpium q̄ honestarum rerū uoluptatē. Non est meum: ut scilicet te deseras.

Ferox q dicat

Ferumen quid sit

VALLA.


Vid modi flendo. Palestrio philocomasiū a milite una abituri cum pleusíde simulant ambo ægerrime se discedere: fletus mulier. palestrio laudando militem adhuc stultiorē facisit. Quid modi: idest quid finis flēdo in lachrymis facies. Egi ætatem nixi. Viden homines, an tu uides nauclerium inquit. Ventus operam dā dat. Dum nobis secundus nauigatiōi est uentus. Oculi si ualerent: essent incolumes. Pietas sic cohibet. matris amor: & necessitudo quod nolim facere compellunt. Quāuis potes. Quālibet: quantumcunq; potens es: si uis. Vt fuat: Idest sit. Ea nobilitate. propter eam: quæ in te est nobilitatem. Hunc lachrumo. Lachrymis prosequor militē. Obsecro te mulier. per elipsim dictum. subaudiendum enim est cauendum: ut sit integrum cauendum: ne affligatur. Animo malefactum. animus excruciatur. Dum resipiscit. dum in sese redit: sensusq; redit

Palestrio. Philocomasiū. Pelusides. Pyrgopolynices.



Vid modi flendo quæso hodie facies? ph. quid ego ne fleam?
Vbi pulcherrime ægi ætatē, inde abeo. Pa. uidē hoiem tibi
Qui a mēe & sororē ueit? ph. uideo. py. audistin Palestrio?
Pa. Quid uis? py. qn tu iubes efferri oia, q̄ isti dedi?
Pl. Philocomasiū salue. ph: & tu salue. pl. materq; & soror
Tibi salutem me iusserunt dicere. ph. salue fient.
Pl. Orāt te, ut eas, uētus operā dum dat, ut uelum explicent.
Nam matri oculi si ualerent, mecum uenisset simul.
Ph. Ibo, q̄q̄ in uita facio omnia, pietas sic cohibet. pl. sapis.
Py. Si non mecum ætatem ægisset, hodie stulta uiueret.
Ph. Istuc crucior a uiro me tali abalienarier.
Nam tu quemuis potis es facere, ut fluat facetiis.
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior,
Eam nobilitatem, uide omnia. py. ne fle. ph. non queo,
Quō te uidō. pa. habe bonū animū, scio ego & qd doleat mihi.
Nam nihil miror si tu libenter philocomasium hic eras.
Forma huius, mores, uirtus, animum attinerent hic tuum.
Quō ego suos, qñ aspicio hūc, lachrumor quī abiungitur.
Ph. Obsecro liceat complecti, priusq̄ proficiscor. py. licet.
Ph. O mei oculi. o anime mi. pa. obsecro te, mulierem sine,
Nē affligat. py. qd istuc? pa. postq̄ abs te abiit, animo male
Factū ē huic repēte miseræ. py. accurrite itro, atq; efferte aq̄.
Pa. Nihil moror aquā. py. quor. pa. malo ne interueneris q̄so,
Dum resipiscit. capta inter se nimis, noxam hinc habet.
Non placet. labra labellis ferruminauit acre malum.
Pl. Tentabam spirarent an non auræ. at nos iam oportuit.
Sin magis uis, ambos mittam. py. nolo retineat. pl. flet miser.
py. Exite, atq; hæc efferte huc intus omnia, quæ isti dedi.
pa. Etiam nunc saluto te familiaris, prius q̄ eo.
Conserui conseruæq; omnes bene ualete & uiuite.
Bene quæso inter uos dicatis, & mi absenti tamen.
py. Age palæstrio bono aio es. pa. heu mihi nequeo qn fleam,
Quom abs te abeam. py. fer aio æquo. pa. scio qd doleat mihi.
pl. Sed qd hoc est philocomasiū? qd quæreris? ph. qd uideo?
Lux salue. pl. iam resipisti? ph. obsecro quem amplexa sum hominem,
perii, sed sum ne ego apud me? py. ne timeas uoluptas mea.
pa. Quid istuc est negocii? py. animus hāc mō hic reliqrat.
pa. Metuoq; & timeo. ne hoc tandem palam fiat nimis.
py. Quid illud est? pa. nos palam ferre nunc per urbem hæc omnia,
Ne quis tibi hoc uitio uortat. py. mea, non illorum dedi.
parui ego illos facio, agite ite cum dis bene uolentibus.
pa. Tua ego hoc causa dico. py. credo. pa. iā uale. py. & tu bene uale.
pa. Ite cito, iam ego uos assequar, cum hero pauca eloquar.
Quanq̄ alios fidelioreis semper habuisti tibi,
Tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium.

ægratur.

Et ſi ita ſententia eſſet,tibi ſeruire mauelim
Multo,q̄ alii libertus eſſe.Py.habe bonum animum. Pa.ah ah
Cum uenit in mentem,mores ut mihi mutandi ſient,
Mulieb:es mores diſcendi,obliuiſcendi tui.
Py.Fac ſis frugis.Pa.iam non poſſum,amiſi omnem lubidinē.
Py.I ſequeř illos,ne morere.Pa.bene uale.py.& tu bene uale.
Pa.Quæſo ut memineris,ſi forte liber fieri occœperim,
Mittam nuntium ad te,ne me deſeras.Py.non eſt meum.
Pa.Cogitato identidem,tibi q̄ fidelis fuerim,ſi id
Facies,tum demum ſcibis,tibi qui bonus ſit,qui malus.
Py.Scio & perſpexi uerum.cum ante hac,tum hodie maxume.
Pa.Scies imo hodie meum factum,faxo poſt dices magis.
Py.Vix reprimor,qn te manere iubeam.Pa.caue iſtuc feceris.
Dicent te mendacem,nec uerum eſſe,fide nulla eſſe te,
Dicant ſeruorum præter me eſſe fidelem neminem.
Nam ſi honeſte cenſeam te facere poſſe,ſuadeam.
Verum non poteſt,caue faxis.py.abi,iam patiar,quicquid eſt.
Bene uale igitur.Pa.ire melius eſt.Py.ſtrenue.Pa.ēt nūc uale.
Py.Ante hoc factum,hunc ſum arbitratus ſemper ſeruom peſſumum.
Eum fidelem mihi eſſe inuenio,qnom ego mecū cogito,
Stulte feci,qui hunc amiſi,ibo hinc intro nunc iam
Ad amores meos,quis exit hinc?ſonitū fecere fores.

tegrantur.⸿ Labra labellis ferruminauit acre malum.Senſus eſt morbi atrocitas colorē labiis immutauit: impalluerunt'q; labia.⸿ Tentabas ſpirarēt: an non auræ.Dum nauclerium pleuſides ſe confingit: oſtendit ſe tentaſſe: an uenti flarent cōmodi.⸿ At nos ias oportuit: ſubaudi nauim cōſcendiſſe.⸿ Sin magis uis ſi diuti⁹ uelis imorari.⸿ Ambos mittas.apheresis pathos pro omittas.⸿ Quid uideo.Excitata phylocomaſiuз quid eſt inquit:qđ uideo.⸿ Sū ne ego apud me:num amiſi an habeo ſenſus.⸿ Metuoq; & timeo. Metus a periculo eſt.timor a reuerentia.timo nāq; a græcis ē honoro ⸿ Vitio uortat: ideſt imputat tibi.⸿ Obliuiſcendi ſtratiotici:ideſt militares.Nā ſtratores exercitum ſignificat: & ſtratiotes miles nominatur.Amiſi omnes libidinem: omnem cupiditatem inqt bene faciendi amiſi: quia te patrono mihi carendum eſt.⸿ Ne morere:ideſt in mora detineas.⸿ Non eſt meū.ſubaudi quemq̄ deſerere.⸿ Strenue:ideſt celeri greſſu. (Metus ũi)

⸿ NAM tu: quam uis potis eſt:ideſt potens es facere quālibet mulierem: ut fluat facetus: non q̄uis poteſſis: ideſt quācūq; potueris: ut inſipide ſcribit: & exponit Pius.⸿ Forma huius: mores uirtus animum attinerent hic tuũ hic uerſus ita eſt ſcribēdus:partim ex codicibus antiquis:in quibus uirtus:non uirtutem aperte legitur:partim ex recta ſententiæ congruitate: & conſtructione uerborum:& attinerent:non attinere ſcribendum eſt:ad quod uerbum illi nominatiui reducuntur:nam ſi attinere;ſcribas:conſtructioni grāmaticæ fiet iniuria.⸿ Quum ego ſeruus:&c.ſcribendum eſt:quum pro quando: & lachrumor ex codicibus antiquis non lacrumen: ut Pius corrigit contra codicum antiquorum litteram.⸿ Mulierē ſine ſcribendum eſt ex antiquis codicibus in quibus mulierem ſcriptum eſt:non mulier:ut legit Pius:& aſcribendum eſt ſine pro dimitte ad ſententiæ integritatem.& metri rationem:nam niſi ſcribas.mulierem ſine:uerſu non cōſtabit.⸿ Flet miſer ſcribendum eſt neceſſitate metri:& ſententię congruitate:nam pleuſides id ſignificare uult.hic miles miſer & demens flet:quaſi illum derideat.⸿ Efferte huc intus omnia:ita ſcribendum eſt metri neceſſitate:ideſt huc afferte omnia.quæ intus ſunt:& a me data puellę.⸿ Hic uerſus niſi ita ſuppleatur:mancus:& mutilus eſt:& ideo metri neceſſitate addita uerba illa ſunt: philocomaſium:quid.⸿ Sæpe ſæpe:caſſæ ac uanæ hic ſunt dictiones: & abolendæ prorſus:& ratione metri.& ſenſus concinnitate.⸿ Scies immo hodie meum factum: ita ſcribēdus eſt uerſus: & pro a me uero;ſupponendum:meum:ex ueteribus codicibus metri ratione: & ſententiæ congruitate. (VGOLETVS ET GRAPA.)

Puer. Pyrgopolynices.

NE me moneatis,memini ego officium meum,
Ego nam conueniam illum,ubiubi erit gentiū,
Iueſtigabo,operæ ego non parco meæ.
Py.Me quærit illic,ibo puero huic obuiam.
Pu.Hem te ipſum quæro,cōmodū uir,lepidiſſime
Cumulate cōmoditate præter cæteros.
Duo di quem curant.Py.qui duo?pu.Mars & Venus.
Py.Facetū puerū.pu.intro te,ut eas illa obſecrat.
Te uolt,te quærit,teq; expectans deperit.
Amanti fer opem,quid ſtas?quin intro is?py.eo.
Pu.Ipſus illic ſeſe iam ipediuit in plagas.
Paratæ inſidiæ ſunt,nanq; in ſtatione ſtat ſenex.
Vt adoriatur mœchū,qui forma eſt ferox.

NE me moneatis: Edoctus a perſplectomēo ſeruulus militem conuenit:ut in domū introducat.⸿ In plagas:In retia.In ſtatiōe:ſtat ſenex: Melius in ſaltu:eſt tranſlatio a uenatoribus ſūpta: qui in ſaltibus obſeruant feras.Virgilius.Et magnos canibus circūdare ſaltus & laq̄is captare feras. (SARACENVS.)

NE me mōeatis.Puer a muliere ad milites uenit: quo perducaſ in inſidias: atq; illum iamdudum expectari intus:itaq; ait:ne me monueris: domo exiēs mulieres alloqɫ.⸿ Vbi ubi ē gentium: ideſt ubicūq; fuerit uſq̄.⸿ Inueſtigabo:a uenantibus ſumpta tranſlatio: qui per ueſtigia feras inſectantur.⸿ Operæ non parco meæ: omnem laborem ſubibo:ut id modo efficiam. (VALLA.) (Inueſtigare unde)

Impediuit in plagas. Inuoluit in retia plaga percussio græcum est. plaga egio: & plaga rete etiam dicit ut hic. In saltu stat senex. duplex sensus ēē potest: aut in saltu paratus ad insiliendum. cædendumq; militem. aut permanet in allegoria nam ut plagas dixit: quibus fere inuoluuntur ita senex parat, & in saltu: idest silua: ut adoriatur mœchum.

SARACENVS

D Vcite istum: Iam miles in paratos inciderat laqueos quem periplectomenus familiares sui q omnes uerberibus affecerunt: & ut derisui magis fiat: illum foras educunt. uociferantē & ueniam depræcantē. Actus. Melius acutus. Abdomen. Veneris pinguedinem: minatur cultro uentrem rescindere & exinde abdomen collo circundare. quæ dicantur crepundia: supra ostensum est in cistellaria: quæ collo puerorum appendebātur. Numero. Nimium cito: ut alibi dictum est. Hem tibi. Verba potius sunt piplectomenis cædentis militem q̃ militis. Quod tu hodie uerberat9. i. fueris. Aut qd uerberare. s. uolueris. Venerium nepotulum. Illud obiicit. Qd miles paulo ante de se iactauerat. Sū enim Veneris nepos. Intestatus. Sine testibus. timebat profecto: ne testes sibi præcideretur tanquam mœcho. Mitis. Veluti mollis fact9 pp ūbera.

Abdomen quid sit

VALLA.

D Vcite ipsum: si non sequit. Militem ædes ingressum undiq; domestici inuaserunt cædentes: quo ad tandem nihili tale imposterū se ad misurum pollicitus est. Rapite sublimen: sublatum in aerem. Sublime ē in altitudinē elatū. ut Ennius in thyeste. Aspice hoc sublime cādens: quem uocant oēs iouē. Virg. in. i. Geor. Hic uertex nobis semp sublimis: Sublimauit etiā dixit Cato origiū lib. ii. i. i altum extulit. In maximū decus: atq; in excelsissimā claritudinē sublimauit. Id autē dicitur a limine superiore: qa supra nos est. Discidite: discerpite. Tibi sit acutus cario culter pbe. piplectomenus coquum carionem alloquitur. inspice inquiens: an non retusum: sed bene acutam. Tuus culter habeat aciem: quo militi e uentre abdomē possis abducere. In collo pendeant crepundia: a collo enim puerorum antiqui crepundia ornamenta uæq̄ quædam pendere uolebant: ut sæpe dictum. Numero hoc dicit: idest cito uel nimium: Vt in amphytrione & in cassina abunde dictum. Iam ne in hominem inuecho. uis ne inquit inuadam hominem. Verberetur fustibus: contū datur uirgis. Fustem etiam torrem di

Sublimis quid sit

Fustis, quid

Q ui omneis se amare credit, quasq; aspexerit.
Mulieres, eum odere tam uiri q̃ mulieres.
Nunc in tumultum ibo, intus clamorē audio.

QVINTVS ACTVS.

Periplectomenus. pyrgopo. Coquus. Cario. Sceledrus.

D V cite istū, si nō seqr, rapite sublimen foras.
Facite eū inter terrā atq; cœlū ut sit, discindite.
py. obsecro hercle piplectomene. pe. neq̄q̄ hercle ob
V ide ut tibi istic sit acut' cario culter probe. (secras.
Ca. Quin iādudum gestit mœcho hoc abdomen adimere,
Vt faciam quasi puero in collo pendeant crepundia.
py. perii, Ca. haud etiānū uero hic dicis, iā ne in hoiem inuoluo?
pe. Imo etiam prius uerberetur fustibus multum quidem.
Cur es ausus subagitare alienam uxorem impudens? py. ita me
Dii ament, ultro uentum est ad me. pe. mentitur. feri. py. mãe
Dum narro. pe. quid cessatis? py. non licet mihi dicere?
pe. Dic. py. oratus sū ad te huc uenire. pe. q̄re ausus? py. hē tibi
Hodie sum satis uerberatus, obsecro. pe. quā mox ergo,
Vbi lubet, dispennite hominē diuorsum, & distendite.
py. Obsecro hercle te, ut mea uerba audias, priusq̄ secer.
pa. Loquere nondū donec factū est. py. uiduā esse censui.
Itaq; esse ancilla conciliatrix dicebat mihi.
pe. Iura te nō nociturū esse hominē de hac re neminem,
Quod tu hodie hic uerberatus, aut quod uerberare si
Te saluom hinc mittimus ire ueneriū nepotulum.
py. Iuro per Venerē & Martē me nociturū neminē,
Quod ego hic hodie uapulo, sed mihi id æq; factum arbitror.
Et si intestatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
Pe. Quid si id non faxis? py. ut uiuam semper intestabilis.
Ca. Verberetur etiam. post tibi amittendum censeo.
Py. Dii tibi bene faciant semp, quom aduocatus mihi bene es.
Ca. Ergo des minam auri nobis. py. quāobrē? Pa. saluis testib'.
Vt te hodie hinc amittamus uenerium nepotulum.
pe. Magis sapis, de tunica chlamyde, & mucrōne, qui speres.
Ca. Nō feret uerbero, etiā ne aiam amittis? py. mitis sum eqdē
Fustibus, obsecro uos. pe. soluite istum. py. gratiam habeo tibi.
pe. Si posthac te prahendero hic, carebo testibus.
py. Cām haud dico. pe. eamus intro. py. suos meos eccos uideo.
philocomasiū iā pfecta est? dic mihi. Sc. iādudū. py. hei mihi.
Sc. Magis dicas si scias, quod ego scio, nam ille, qui lanam
Ob oculum habebat, nauta non erat. py. quis erat igitur?
Sc. philocomasio amator. py. sed qui tu scis istuc? Sc. scio.
Nam postq̄ exierunt porta, nihil cessarunt illico
Osculari atq; amplexari inter se. py. uæ misero mihi.
Verba mihi data esse uideo, scelus uir palestrio,
Is me hac illexit fraude. iure factum iudico.
Si sic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum siet.
Magis metuant, minus has res studeant, eamus, plaudite.

ctmus:quem ticionem uulgus ¶ Vbi lubet: quando uobis placet. ¶ Dispennite hominem: idest in diuersas partes pē deutem pedibus & manibus expansis. Nam ait Nonius inquit dispennere est expandere: tractum a pēnis: & uolatu auium: hunc citat locum ¶ Diuorsum: in diuersas partes conurrsum. ¶ Ancilla conciliatrix. quę mihi illius amorem conciliabat. Conciliamus nos nos reconciliamus ueteres. ¶ Si intestatus: idest infamis: siquidem infames testari non queunt. ¶ Viuam semper intestabilis. qui non possim apud quemq̄ esse testis. ¶ Post ibi amittendum censeo. deinde inquit: cum adhuc casus fuerit: tum existimo admittendum. ¶ Des minam auri nobis. Libram pecuniariā ex auro. ¶ Saluis testibus. quod tibi licuerit hinc abire cum testibus: qui solent adulteris amputari: ut apud Hor. Mœcho rum enumerantur pericula. Hic se præcipitem tecto dedit ille flagellis. Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acres. Prædonum in turbam dedit hic pro corpore nūmos. Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud Accidit: ut quidam testes: caudamq̄ salacem: Demeteret ferro iure omnes. ¶ De tunica. Tunicam dici lineam uestem: quam subuculam etiam dixere: ut ipse supra in aulularia: ne inter tunicas habeas: & alibi tunica propior palio est. ¶ Chlamys: uestimentum militare. ¶ Et mucrone: mucronem pugionem uocat: quia punctim tantum cædit: & cuiusuis rei acumen illud summum mucro appellatur: ut sæpe Plinius herbarum mucrones dicit. ¶ Animo mitis. Vt inquit ferocu lum habuisti animum: iam mitior effectus es. ¶ Acerbo testibus. testiculos amputauero. ¶ Hac illexit fraude: hoc dolo adduxit me in hoc periculum: ut a me mulierem abduceret. ¶ Minus has res studeant: non solum studeo huic rei: sed hanc rem dicimus: ut hic & apud Ciceronem de reditu suo senatui agens gratias. Idem domi q̄ libidinosus: q̄ impurus: q̄ intemperans: non in auare ceptis: sed porro intermissis uoluptatibus: cum uero litteras studere incipit: & helluo immanis cum græculis philosopharis: tum est epicureus. Tunica qd sit

¶ DISpennite: dest expandite tractum a pennis & uolatu auium: ita exponit Noni. hunc locū citans. ¶ Testis μαρτυρ dicitur & testis ορχις. In prima significatione Iuuenalis in. vi. satyr. Et luna teste mouentur. In secunda in Priapeio carmine. Magnis testibus ista res agetur. ¶ Quattuor hi uersus ultimi quomodo cōstare possint: nisi ita suppleantur: & corrigantur: ut nos fecimus: non uidemus: habita ratione sententiæ: & uersuum rectitudinis: quo magis utrumq̄ Prum & Sarracenum commentatores miror: non pēsitatis prius uersibus: hoc sibi oneris desumpsisse: quorum neglectu innumeros errorum aceruos extruxerunt. VGO LETUS ET GRAPA.

¶ IN Mercatoris Argumentum.

MErcatum missus charinus a demiphone patre. & ob id mercator dicta comœdia est: domum rediens uirginem. formosam aduehit. Demipho forte ut conspicatus est mulierem: eam deperit: quærit illam comparari ad usus suos: filius contra nititur: nōn concedi patri. quin per seruum simulat emisse matri pedisequam: senex orat uicinum lysimachum: ut præmercetur ancillam sibi: is e naui eam abducit: in suaq̄ excipit domo: charinus sibi surreptam uirginem mœret: legatq̄ eutychum sodalem ubi ea sit percontetur: sed puella nusq̄ reperta: charinus spe destitutus: se ultero exulatum parat. Interea. Dorippa uxor Lysimachi ruri rediens offendit domi mulierculam: quam mariti scortum reputat: uxorq̄ turbas ciet: eutychus filius hoc resciens occurrit sodali iam abituro: peregre nunciat adinuentam amicam sibi: parentes conciliat: Demiphonem increpat: cogitq̄ ut filio puellam cedat. Suis itaq̄ tandem charinus potitur amoribus. SARACENUS.

¶ Argumentum in Mercatorem.

DEmipho senex charinum filium domo emisit cum mercimoniis: ut mercaturæ operam daret: cui acāthionem seruum comitem dedit. Re itaq̄ ex sententia peracta: factoq̄ non mediocri lucro rhodi apud hospitem cum domum rediturus esset: ancillæ hospitis captus amore est pasicompsæ. ab hospite ipsam impetrat præcibus: cum itaq̄ domum in portum peruenisset: nauim egressus charinus forte fortuna eius pater demipho portum uisens: num applicuisset nauis aliqua: unde fieri certior de filio posset suo: offendit nauim in qua uectus fuerat: quam cum ascendisset: pulcherrimamq̄ mulierem illam filii per spexisset ab acanthione accepit charinum ancillam eam emisse matri. At demipho eius amore captus uicino suo concredidit lysimacho: quoad uxor lysimachi dorippa a uilla rediret: Charinus ablatam sibi: quam tantopere amabat mulierem secū gemens: ab urbe abire destinat: suiq̄ participē facit consilii sodalē eutychū filiū lysimachi. Eutychus cōsolatur chalinum: studens magnopere ipsum in urbe retinere ac tandem inuenit ipsam domi apud patrem suuз esse pasicompsam. Interim dorippa lysimachi uxor domum rediens comperit alienam domi mulierem. hancipsam rata mariti esse concubinam grauissime aduersus maritum stomachata est: ut Lysimachus eam domo eiicere coactus fit. At eutychus patres lysimachum: & demiphonem charini patrem docet: amicam charini esse pasicompsam: quamobrem reditur charino mulier iamiam ex urbe properaturo. VALLA.

¶ Nominum propriorum etymologiæ.

DEmipho. quia demos populos: & phos uir. popularis uir est popularia consectatus. ¶ Charinus: qa charis gratia dicitur. ¶ Achantio. quia acanthos spina dicitur: quasi spinosus: asper enim sermone inducitur. ¶ Lysimachus quia lysis solutio: & mache pugna quia certamen dissoluit. ¶ Eutychus. quia eu sit gnificat bona: & tyche fortunam eutychus ergo fortunatus. quia ei omnia succedunt ex sententia. ¶ Pasicompsa. quia pasa dicitur omnis: & compsotes artificiosissimus: & cōpseuome infero me subnixe. iactat enim sese mulier artificio ¶ Dorippa. quia dory dicitur lancea: & hippos equa: sicut & equus quoniam maritū iurgiis inaudit quasi lancea: q̄q̄ leg mus: apud græcos. [illegible] Syra. autem anus: quia e syria.

SARA CENVS VALLA.

m Issus adolescens: Charinus. ¶ A suo pr̃e Demiphõe. ¶ Seru⁹: Acãthio. ¶ Vicino. ¶ Lysimacho. ¶ Vxor Dorippa. ¶ Cõputat: Imputat: & ꝓbro dat. ¶ Sodalis: Eutychus. ¶ Retrahit. Retro trahit: & reuocat.



Issus mercatum a suo adolescens patre. mercatum supinum est: idest ad mercimonia tractãda Charinus a demiphone. ¶ Scita forma: speciosa: & perinde conspicua: nam quæ pulchra sciuntur: sicut fœda negliguntur. ¶ Mulierem. pasicompsa. ¶ Vidit senex. demipho. ¶ Confingit seruus. Acanthio. ¶ Emptã matri pedissequam. quæ matre sequeretur. pedissequus enim: & pedissequa a sequendis pedibus dicti.

Pedissequa unde dicta

¶ Amat senex hac. Demipho pasicõpsam. ¶ Tradit uicino. lysimacho. ¶ Computat uxor: imputat doryppa. ergo computo etiam in significatione imputãdi est. ¶ Obduxisse scortum: aduersum se ductam meretricẽ. ¶ Retrahit sodalis. retinet eutych⁹.

SARA CENVS



Ercatus. Aliud subdit argumentum: cuius in priori nomen fecerit comœdiæ more suo. ¶ Militis hospitis. Ad cuius hospitium charinus diuerterat ¶ Seruus. s. acanthio: subaudi simulat. ¶ Perspiciens: Fauens: obtemperans: operam dans. ¶ Natus ut suo. s. amico: & sodali pariter traderetur: orabat. ¶ Hic. s. Charinus subdiderat filiũ uicini. s. eutycũ lysimachi filiũ. ¶ Pater uicinus. Idẽ lysimachus. ¶ Insimulat: cõuiciatur. exprobrat. ¶ Protellat: Longe propellit: & abigit. ¶ Mercator: Ipse charinus a quo comœdia asciuit nomen. ¶ Expers. Rectius: & uerius expes. i. sine spe. ¶ Destinat. Instituit. ¶ Qui patrẽ illius orat. s. eutycus ipetrat a Demiphone sodalis patre: ut suo filio puellam concedat: sed hos postremos duos uersiculos hoc modo legendos autumo: orat eam suo patre nato: ut cederet abentem cum lenone pfido: est enim ordo uerborum una cum sensu qui. s. eutychus orat patrem illius. s. Demiphonem charini patrem: cũ patre suo lenone perfido. i. lysimacho: quem lenonẽ perfidũ appellat. Quia Demiphoni mercatus puellã fuerat: & ueluti leno suam præstiterat operã ut cederet pro concederet nota eã abẽtẽ. s. puellã: difficilis aliquãto uerborũ ordo sensus difficultatẽ afferebat.

VALLA



Ercatum a se filius extrudit pater. Charinus emittit demipho. ¶ Is. Charinus. ¶ Peregre: nẽpe rhodi. ¶ Ancillam hospitis. pasicõpsam Pater aduolat. Demipho celerrime nauim conscendit. ¶ Ancillam deperit. pasicompsam ardentissime amat. ¶ Seruus: acantio. ¶ Ab adolescẽte. charino. ¶ Sibi perspiciens: suę uoluptati consules. ¶ Vt amico suo ueniret. i. daretur uenum. ¶ Natũ orabat. cum eutycho præcibus contendebat charinus. ¶ Vicini pater. eutychi lysimachus. ¶ Præmercatur ancillam senex: ante quemq̃ alium mercatur pasicõpsam lysimachus. ¶ Coniunx illius: dorvppa lysimachi. ¶ Scortũ isimulat: falso criminat concubinam lysimachi. ¶ Protellat uix. pturbat maritũ. Noni. ptellaꝛ inqt est pcutere: pturbare. Terẽ. in phor. ne te iratus suis sequis dictis ptelet: sisenna romãos ipetu suo ptellãt: plecti pfecunt. ptellare adiuuare. ptelare ẽt excludere. ¶ Mercator. Charinus. ¶ Exps. pasicõpsa priuatus. ¶ Fugere destinat. patriaꝫ relinq̃re delibetat. ¶ Prohibeꝛ a fedale. eutycho. ¶ Qui patrem.

Protellare quid sit



M. ACCII PLAVTI MERCATOR. ARGVMENTVM.



Issus mercatum adolescens ab suo patre
Emit, atq; portat scita forma mulierem.
Requirit quæsit, postq̃ eam uidit, senex.
Confingit seruos emptam matri pedisequã.
Amat senex hanc, seq; assimlans uendere,
Tradit uicino, illum, computat uxor domũ
Obduxisse sibi scortũ, tum charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postq̃ amicam inuenit.

ALIVD ARGVMENTVM.



Ercatum a se dum filium extrudit pater,
Is peregre militis redimit ancillam hospitis.
Amore captus, ut uexit, naui exilit.
Pater aduolat, uisam ancillam deperit.
Quoius sit percontatur, seruos pedisequam
Ab adolescente ait matri emptam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Veniret, natum orabat, natus, ut suo.
Hic filium subdiderat uicini, pater
Vicinum, præmercatur ancillam senex.
Eam domi depræhensam coniunx illius
Vicini scortum insimulat, protelat uirum.
MERCATOR expers patria fugere destinat.
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat, suo cum patre, nato ut crederet

patrē.demiphonem. ¶ Cum suo patre.lysimacho. ¶ Nato: ut cederet. Charino relinqueret.

DVM ascribendum fuit ex codi.antiqs: & metri necess. & sniæ cōgruitate. Hic filiū subdiderat uicini pr̄ uicinū: ita scribi debēt uerba: hoc sensu: hic charinus subdiderat eutychū filiū uicini: pr̄ āt demipho subdiderat lysimachū uicinū: & ita hñt codices ueteres: & snia cōstat: nec scribēdū est: pr̄i: ut corrigit Pius puertēs totū itellr̄: neq;. Vicin⁹ nā uicin⁹ ī ꝑmercat⁹ ē puellā: s; senex dēipho pr̄ charini q postea illā adduxit idomū uicini. ¶ Protelat ē peutet: ut No.ait. VGOLETVS ET GRAPA.

PRIMVS ACTVS.

Charinus.

DVas res simul nunc agere decreuisti mihi.
Et argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in comœdiis
Amanteis uidi facere, qui aut nocti, aut diei,
Aut soli, aut lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanis querimoniis.
Non tanti facere quid uelint, aut quid non uelint.
Vobis narrabo potius nunc miserias meas.
Græce hæc uocatur, emporos Philemonis.
Eadem latine, mercator Marci Accii.
Pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum.
Biennium iam factum est, postq̄ abii domo.
Occœpi amare forma eximia mulierem.
Sed eam, ut sim implicitus dicam, si opera est auribus,
Atq; ad uortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum esse more maiorum institi.
Per me pconratus sum, sineq; indice aliquo,
Nam amorem hæc cuncta uitia sectari solent.
Cura, ægritudo, dolor, nimiaq; elegantia.
Hæc non illum modo qui amat, sed quenq; attigit,
Magno atq; solido mulctat infortunio.
Nec pol profecto quisq̄ sine grandi malo,
Præq̄ res patitur studet elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam ultra hæc, quæ diximus.
Insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga.
Ineptia, stultitiaq; adeo, & temeritas.
Incogitantia, excors immodestia,

DVas res. Docet hoc ꝓlogo fabulā grçcā philemonis a Plau. factā fuisse latinā: ut et alias cōplures latinas fecit Asinariā: cassinā: trinūmū: quā pariter a philomene scriptū & a se in latinū cōuersam fatet: ueteres siquidē fabulæ: ut ipse alibi inqt: auidius spectabāt q̄ nouæ q̄ ꝓdibāt comœdię. ¶ Emporus. Mercator uñ emporiū forū mercatoriū. ¶ Martici. Vel nomē ē recitatoris comœdiæ: dicunt martici hoies malaꝫ magnaꝫ: atq; oribus late patētibus: uel martici forte ꝓ marci actii de se locutus dixit. nam Plau. primū Mar. acti⁹ dictus ē: q a pedū plāicie plot⁹: postrēo Pla. ¶ Opa ē auri. ut .Litēti sitis. ¶ Elegātia. Pro splēdor: & nitor põit: elegātia qñq;: uitio dat: ut Noni. ¶ Solido. Permanēti: & diutius hoies affictāti. ¶ Insōnia. Vigilia: & fœ. gñe ꝓfert: nā q amorib⁹ cruciant nullā fere qetē recipiūt. ¶ Aerūna. Labor. ¶ Error. Tā ad aīm q̄ ad corpus pōt referri. ¶ Stultitia. Imprudentia. ¶ Excors: Sine corde: & sapia: nā ꝓci puā i corde aia sedē hēt: ide cordatum hominem sapientem dicimus. SARACENVS. Martici q dicantur

DVas res simul nūc agere decreuisti mihi. Charinus argumētū comœdiæ. & q̄ pr̄ ipsi iniungeret: atq; ꝑscriberet narrat uerbosius: planiusq; q̄ ut pluribus uideat explicandū. ¶ Decretūst mihi: cōstitui. ¶ Hūanis qrimōiis. Lamētatiōibus: q̄ ad hoies ꝑtinent: & hoies crebris solēt usurpare sermonibus. ¶ Græce hæ uocat emporus philemonis: Emporus dr̄ mercator: uñ & emporiū locus mercaturæ idoneus. iō Tí. L. nobilē emporiū ligurię ait gēuā. philemon āt comicus: quo tpe Menāder uixit puerso eius tpis iudicio menandro: q tū uiuebat ꝑpositus: ut snia populari uictus menāder soleret dicere philemoni: nō te pudet cū me uincis. Cum itaq; is pluuia iterruptā comediā uellet absoluere die destinata: q̄ erat absoluēda cū magna ppl̄i expectatione diu cōmoratū fuisset iteri: & ut inqt Apuleius. in dies ire neq; philemon ad cōdictū uēire. Quidā tarditatē poetæ murmurari plures defendere: sed ubi diutius æquo sedet: nec philemon uspiā cōparet missi ex ꝓptioribꝰ: q accīperēt. atq; eū in suo sibi lectulo mortuū offendūt: qūo illæ aia ædita obriguerat iacebatq; incūbēs thoro similis cogitāti adhuc manus uolumini iplexa ad os recto libro impssus. sed .n. iā aiæ uacuus libri oblitus: & auditori securus stertere paulisp: q itroierāt ꝑculsi tā iopinatæ rei: tā formosæ mortis miraculo: deide regressi ad ppl̄m renūciauere philemonem poetā: q expectaret: q in theatro fictū argumētū finiret iā domi uerā fabulā cōsumasse. n. uero iā dixisse rebus humanis ualete: & plaudere: suis uero familiaribus dolere: & plāgere: hesternū illi lbrē lachrymas auspicasse comœdiam eius prius ad funebrē facē q̄ ad nuptialē uenisse. Mercator martici. Fe. martici cognominant hoies malaꝫ magnarū: atq; oribus late patētibus. hic tñ uiri ꝓprii nomē ut. ¶ Opust auribus. opus est inqt audiētia. ¶ Nimiaq; elegātia. nimius nitor: splēdorq; corporis. Solido mulctat isortunio. Ingēti excruciat isœlicitate. Præq̄ res patit. magisq̄ adsint facultates. ¶ Studet elegantiæ. Nitori corporis. curam exhibet. ¶ In somnia. pauca dormitio: ut sit hæc insōnia isōniæ. nam insomnia: quæ in somnis uidemus: nihil ad hunc locus. ¶ Aerumna. quia amans multum sese excruciat. ¶ Error. allucinatio. In cogitantia. quia præceps omnia agit. ¶ Excors: insipiens. VALLA. Emporus quid sit Martici q dicantur

SED eā simplicitus dicā: si opa est auribus: ita scribi debet uersus totus ex ueteribus codicibus metri necessitate: & recta snia: & nō iā: ut simplr̄ dicā: opa ē auribus: ut Pius comētator isulsus legit cōtra metri rōnē: cui pes unus deficeret: cōtraq; sniam: q̄ pio silis eēt isulsissima. & simplicitus ꝓ simplr̄ positū est: ut Nonī. asserit hōc uerbū citans. ¶ Atq; ad uortēdū hunc aīum: & nō ut aīum: qd̄ qdē sine ullo itellr̄u cōgruo eēt. ¶ Per me pcōtatus sum: sineq; idice aliquo: VGOLFTVS ET GRAPA.

uersum hunc ita scribi cẽsuimus metri necessitate:& sniæ cõgruitate:q̃ est hæc: pcõtatus sum:& allocutus eã mulierẽ per me ipsum:& sine aliquo idice:uel medio:nã:ut isra dicet:quũ noctẽ secũ egisset iussu hospitis:adeo placuit:ut po stridie hospitẽ rogauerit:ut sibi eã uenderet:nã quod legit Paus iterptes:& cõmentatur. Sõq; iudex illico.i.expertus dico:nihil habet salis & contra metricam rõnem est:septẽ.n.pedibus cõstaret uersus: quũ sex tantum debeantur.

SARACENVS

ℭ PETVlantia.Improbitas: & petulantia lasciuia. ⁋ Aduerso tpe.Nõ congruo:loq.n.q̃sq; debet cũ adest & loci:& tpis opportunitas:nõ icassũ uerba psundere. ⁋ Infit.Incipit:& tãgit hoc loco amãtiũ cõsuetudinẽ: q dũ absunt ab eo; amasiis:multa locunt ex nimio desiderio:ac spe:cũ at i cõspectũ illa; uenerĩt:obmutescũt qd ex aĩ pturbatiõe cõtigit. ⁋ Ephebis, Ex ea.s.ætate: q̃ pubẽ primũ emisi. ⁋ Res.sub cuius imperio mulier erat:qd ipe sequẽti dclaratuersiculo. Vi sũma qcq; po terat rapiebat domũ: lectio uerior ẽ.ui sũma qcqd po terã rapiebã domo:ut d se ipso potius loq̃ uideat q̃ de lẽone id qd subsequẽtia magis idicãt. ⁋ Obiurgare.Pro obiurgabat:ita exprimere pro exprimebat. ⁋ Mussat imus.l; iter se differre dixerius Noni.autor. ⁋ Abnuerẽ negitare.Pro abnuebat & negitabat.i.refellebat. Mini tãri amorẽ. Aliq̃ hoc loco forte desunt:q̃ sensu; itegrũ

Plautina dignitas

faciant:uel sua nos orõne ueluti quodã fulmine Plau. deterret uidet.ita.n.iter dũ q̃dã uut uei bo; abductio ne ex ãtiq̃tatis maiestate:ut solicitũ lectorẽ i ambiguo dereliq̃t: ut i seq̃ntib⁹ paucul dsicul l; ĩtueri:qb⁹ nec ui sum ẽ addere:nec dmutare:s; tm̃ legẽtes monere. ⁋ Sese extẽplo. Verba sũt pris a filio mẽorata. ⁋ Multope imũdo rusticos exercitũ. Concisa rursus:& põ mutila orõne utit Pla.seruata nihilomin⁹ peculiari: & ppria dicẽdi maiestate:ita ut nos in penitissimos sensus idu cere ibiq; deserere uideat:sed ne mẽda sit i codice:hũc alioqn recõditũ itell; ex his uerbis possumus elicer: ac si illud dixisset:ip; nulla uoluisse pfem suũ desidia tor pescere:s; sibi sp paratũ eẽ negociũ:uel ad agros lẽdos:uel ruris colonos solicitãdos:nã ut in asina.& alibi tãq̃ peculiari:& suo sæpe utit uerbo illo: imũdo : p eo qd ẽ patũ eẽ.uel si l; codicẽ emẽdare:& sensũ planiorẽ facere:legas.multope i modũ rustici exercitũ:& exerci tũ p exercitatũ: & hitũ:ac dfatigatũ itellige. ⁋ Primũ fa.Denotat eẽ assuesaciẽdos filios i laboribus:neq; illo rũ a reliqs domus familiaribus rõnes hũdã.Sibi.s.pri meo. ⁋ Tibi aras tibi occas.hoc dixit:ut filiũ ad labo res aiaret:cũ eẽnt oia in suam utilitatẽ cessura : occare

Occare qd & unde

ita & occator ab occidẽdo dr:q grãdes terræ cedat glo bos:ut placet Fest.ul ut Ser.ab occæcatis seminibus ut occatio q̃si occæcatio. ⁋ Iste pariet lætu.hẽs. Quid illd hẽs bõis afferat:ñ uideo:nisi qs uellet ita iterptari:istd .n.qa hẽs:piet tibi lætitiã: s; legẽdũ eẽt istud:nõ iste:s; ut sensus fiat lucidior:legerẽ labor. ⁋ Me idẽ diceret: Me talẽ futu; asseuerabat. ⁋ Naui gerariã· A gerẽdo ut onerariã.Noni.tñ nõ gerariã: s; circe; Pla.dixisse authorẽ.Circeus ẽ nauis asiana per grãdis. ⁋ Munẽ. Apud ueteres munes dicebant:ut meminit idẽ No.nõ a largitiõe:q̃ ignota erat:s; cõsentiẽtes ad ea : q̃ amici uellẽt:ide mũia dcã sũt offã:obseqa: dbita.ut igr acrõ.

VALLA

ℭ ADuerso tpe: q̃ ei aduersa sunt. ⁋ Aius eph.ætate exiit.epheb⁹ dr puber latie.hic & h ephebus:& h ephe be sit.ut dicat aius ephebis:ut sit sensus: cũ exui pueri tiã:& idui ephebiã. ⁋ Rex.e.abibat.regẽ uocat lẽonẽ: q eã regeret mulierẽ:q̃ ab ipso adamabat. ⁋ Rapiebã domo.subaudi mea:ut dferrẽ ad meretricẽ. ⁋ Obiurga re pr: p obiurgabat. ⁋ Exprimer: p exprimebat. ⁋ Mus sat loq. ãbigit dre. ⁋ Abnuere negitare p abnuebat ne gitabat : figura metalasis poeris & istoricis frequens. ⁋ Vt pdicare.subaudi ipm mihi. ⁋ Oẽs tenerẽt. effecti itelligerẽt. ⁋ Minitari amorẽ: subaudi aiebat. ⁋ Mul

Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.
Inhæret etiam auiditas, desidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium, hoc ideo fit, quia
Quæ nihil attingunt ad rẽ, nec sumptus uidet,
Tum amator profert sæpe aduerso tempore.
Hoc pauciloquium rursum idcirco prædico,
Quia nullus unq̃ amator adeo callidus
Facundusq; in re infit sua, ut possit loqui.
Nunc uos mihi irasci ob multiloquium nõ decet.
Eodẽ quo amorem Venus hãc mihi legauit diẽ.
Illuc reuerti certum, & conata eloquar.
Principio, atq; animus ephebis ætate exiit,
Atq; animus studio amotus puerili est meus,
Amare ualide cœpi hic meretricem. illico
Res exulatum ad illam abibat iam patris.
Leno importunus dominus eius mulieris
Vi summa quicquid poterat rapiebat domum.
Obiurgare pater ob hæc me noctes & dies.
Perfidiam, iniustitiam lenonum expromere,
Lacerari ualide suam rem, illius augerier,
Summo hoc clamore mussans interdum loqui.
Abnuere, negitare adeo me natum suum.
Conclamitare tota urbe, & prædicare
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexisse in dispendium,
Intemperantem, non modestum, iniurium
Trahere, esurire me, quod quirem ab se domu,
Ratione pessuma, ea quæ ipsius optuma.
Omni q modo, quo iuuenis ipse parserit,
Me rem uideret funditare, ac perdere.
Conuictum me tot annos iam sic pasceret.
Quod nisi non puderet, ne luberet uiuere.
Sese extemplo ex ephebis postq̃ excesserit,
Non ut ego amori, neq; desidiæ in ocio
Operam dedisse, neq; potestatem sibi
Fuisse, adeo arcte cohibitum se esse a patre.
Multopere in mundo rustico se exercitum.
Neq; nisi quinto quoq; anno posse tum uisere
Vrbẽ, atq; extemplo inde, ut spectauisset populũ,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum sese familiarium
Laborauisse, quom hæc pater sibi diceret.
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis.
Tibi deniq; iste lætitiam pariet ob ex.
Postq̃ recessit uita patrio corpore
Agrum se uendidisse, atq; ea pecunia

Nauim metretas quæ trecentas tolleret,
Parasse, atq; ea sese cis uectatum undiq;.
Adeo dum quæstum haberet, peperisset bona.
Me idem decere si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi inuisum meo patri esse intellego,
Atq; odiosum, quod ei placeret æquom fuit.
Amens amansq;, ut ut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si uelit.
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atq; ingeniũ adlaudat meũ.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Aedificat nauim gerariam, & merces emit.
Parata naui imponit, præterea mihi
Talentum argenti ipse adnumerat sua manu.
Seruom una mittit, qui olim a puero paruolo
Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos, hisceq; confestim nauim soluimus.
Rhodum uenimus, ubi quas merces uexeram
Omneis, ut uolui, uendidi ex sententia.
Lucrum ingens facio, præterq̃ mihi meus pater
Dedit, æstimatas merces, ita peculium,
Conficio grande, sed dum in portu ibi ambulo,
Hospes me quidam agnouit, ad cœnam uocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atq; ampliter.
Discubitum noctu ut imus, ecce ad me aduenit
Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior.
Ea nocte mecum illa hospitis iussu fuit.
Vosmet uidete, q̃ mihi ualde placuerit.
Postridie hospitem adeo, oro ut uendat mihi.
Dico eius pro meritis gratũ me, & munem fore.
Quid uerbis op᷒ ẽ, mihi dedit, atq; aduexi heri.
Eam me aduexisse nolo rescíscat pater.
Modo eam reliqui ad portũ in naui, & seruolũ.
Sed quid currentẽ seruom a portu conspicor?
Quem naui abire uetui, timeo quid fiet.

tos illexit.i.blande attraxit subaudi amor. ¶ In dispendium.in damnum. ¶ Intẽperantem. subaudi esse aiebat amorem. ¶ Iniurium.contumelia: & iniuria afficientẽ. ¶ Esurire.i famẽ pducere. ¶ Rõne pessima.subaudi mea. ¶ Eaq; ipsius.subaudi pris rõne. ¶ Inde uenisse pserit.ex amore inqt uenisse mores disseminat. ¶ Arcte cohibitũ. Anguste astrictũ. ¶ In modũ ru.exerci.se inqt aiebat a pre suo exercitatũ ad q̃esq; utilissima: ut si ex illi fortuna ad meliorẽ peruenisset maiorẽ fructũ inde cõciperet. ¶ Quinto anno quoq;. singulis quinis annis nõ citius urbẽ inuisere. ¶ Cõfesti ex igi sol:.subito ab urbe ad rura emitti cõsuetũ. ¶ Ibi mul.pri.se fami laborauisse. Ad labores sustinẽdos p: ũ: tis familiaribus accessisse. ¶ Tibi occassis.occatioĩ inseruis.ut.n.occo occas ita & occasso dixerunt ueteres. Quid sit occare: & unũ dcm in captiuis abũde signatũ. ¶ Iste pariet lætitiã obex.hic inqt labor:q tuæ uoluptati nr obici: atq; obsistere ad postremũ tibi lætitiã cõparabit. ¶ Agrum se uẽdidisse, subaudi aiebat. ¶ Metretasq; trecẽ.tolleret. metreta a mẽsura nomẽ hẽt.metron.n.mensura.Iuue. Hic tignũ capiti incutit ille metretã. Metretam inqt Iunius Bassus duo bati cõplẽt nẽpe sextarii cẽtũ. ¶ Adeo dum q̃stũ hẽret. Tãdiu hoc fecisse q̃diu lucrum facere potuit. ¶ Aium offirmo meũ.me patris cõfirmo sniæ. ¶ Dũ illi obseq̃r. Dũ pri meo obtẽperẽ. ¶ Nauim gerariã.i.ad onera subuectãda. gerariã tñ:uel ut alii legunt cercurũ. ¶ Pędagogus fuerat.i.custos.uel si uerbũ uerbo reddere uolumus: puerũ agẽs. ¶ Vẽdidi ex snia. nõ secus q̃ uolebã. ¶ Lucrũ ig.fa.sbaudi a me. Præter q̃ mihi me᷒ pr dedit estiatas merces. Quãti iqt estiauerit mihi pr me᷒ merces:nõ mõ illas tãti uẽdidi: sed supra eã estiationẽ ãplũ feci lucrũ. ¶ Ita pe.cõ.grã.igẽtẽ mihi cõgregaui pecũiã.a pecudib᷒ nãq; tã pecũia q̃ peculiũ dcm. Nã qa ueteres redit᷒ oẽs aut ex agris aut ex pecorib᷒ cõgerebãt:inde locupletes.& q̃ diximus peculiũ: ut Vlpi.iqt dcm ẽ q̃si pusilla pecũia siue primoniũ pusillũ peculiũ. Tubero ita diffinit:ut Cel.li.vi.digest. refert: q̃ fu᷒ dñi pmissu sepatũ a rõnib᷒ dñicis hʒ deducto inde si qd dño debet;uelui qdã alii peculiũ ex eo cõsistit:q̃ p simõia sua qs pauit:uel offõ meruerit a quolʒ sibi dõari peculiũ crescit:ac decrescit & morit:& iõ elegãter Papyri. Frõto dicebat: peculiũ eẽ sile hõi:si id acq̃uit fuus qd dñs nec eẽ ñ hʒ pstar:id eẽ peculiũ dicit. Si uero tunicas:aut aliqd sile qd ei dñs hẽat pstare:ñ eẽ peculiũ. Ita igr nasci peculiũ cresce cũ auctũ fuerit decresce fui uicarii morrũr: mori cũ dẽptũ sit: a pecuniis aũt peculiũ di

Occasio qd

Pecunia unde dicta

ctũ. ¶ Discubitum noctu ut imus: In diuersa loca cubitum. ¶ Et munẽ fore. Municas inqt Fes. pro cõitas dicebãt: ergo ẽ ita munẽ: ut mune imunẽ. nã inde fit: & munio: & munimentũ. ¶ Naui abire uetui. prohibui: ne relinq̃ret nauẽ. ¶ PRO fert sępe aduerso tpe legẽdũ ẽ:& ñ pferris:ʒ ñ pfert se.i.iactat:& exagitat: ueluti i mari undabũdo nauta: ut Pi᷒ insulse aitimo pfert.i.pecuniã:& rẽ abiicit: dũ puellã demereri cupit:nã se i ũsu ipo ñ legit:nec sniæ ɔgruit. ¶ Facũdusq; i re isit sua ex codi. ãtiqs:& recto sniæ ordĩe:ñ i rẽi sit suã: ut Pi᷒ cõmẽtaf: nulla sẽsus rõne hita & p ignorãtiã isit: p loq̃ exponẽs. ¶ Obiurgaf pr ob h̃ me noctes & dies scribẽdũ ẽ.si rõni metricę: & sniç cõcinitate obseq uelis: nõ ut Pi᷒ delirus: & ames cõmẽtaf: hic.l.i h̃ ɔflictu: lẽoniã artẽ execrabar: narrat.n.q̃s obiurgatiões a pre reciper noctes & dies: & addit infra. Sũmo h̃ clamor: i me.s.dicebat. mussãs uero: & submissior uoce: iter dũ id addebat: se abnuer: & negare: me natũ suũ: &c. Oẽs tenerẽt mutuitãti credẽ: ita scribẽdus uersus ẽ ex cod. ãtiqs recta lege carmis: & sniç cõgruitate: h̃ sẽsu: clamitabat tota urbe pr: & pdicabat oibus: ut tenerẽt.i. abstinerẽt credẽ pecuniã mihi mutuitãti.i.q hic inde pecuniã mutuo sumebã: iuxta illud i pseudolo. Ne q̃sq̃ credat nũmũ iã edicã oibus: nec legẽdũ ẽ tenerẽt: ut corrigit Pius ɔtra sẽsũ ipm rectũ. cõtra oium codicũ lectionẽ: & demũ cõtra metricã rõnẽ: uersus.n. nullo mõ cõstabit: si tenerẽt scribas. ¶ Mutitãti: ãt: qd & pius insanissimus scribit: nullo mõ i eo uersu cõsistẽ pt. ¶ Amorẽ multos illexisse: scribẽdũ ẽ metri necessitate: & sniç cõcinitate: nec legi pt: amatorẽ: ut pius excors: & delirus legẽdũ eẽset. ¶ Tibi occas: ñ occassis: metri rõ scribi iubet: qd qdẽ Pi᷒ nõ uidit cõmẽtator legẽs occasiis. ¶ Atq; ea sese cis uectatũ: scribẽdũ potius ẽ: si rectã sniç cõcinitatẽ seq̃mur: q̃ iuxta Pii iterptis correctionẽ: atq; ea sp cisuectatũ. ¶ Peperisset bõa: rõ carminis: & sniç cõcinitas exigũt scribi: & ñ pepisse: ut pius legit semisõn᷒. ¶ Atq; odiosũ: qd ei placer ęquũ fuit: ita scribẽdus ẽ ũsus: ex pura mutatiõe lrarũ ãtiquor codicũ: & sniæ cõgruitate: & recta metri cõcinitate: ne ut Pius cõmentator relinq̃t: uno pede mutilus cadat. ¶ Mihi dedit: atq; aduexi heri: ita scribẽdũ ẽ ut metricæ necessitati satisfactũ sit:

Municas quid sit

VGOLETUS ET GRAPA.

non autem pro mihi scribendum est:absq; uerbo dedit:nec mutanda dictio mihi: q̃ utiq; in oibus est codicibus: ut Pius arrogãter corrigit:& indocte.

Acanthio. Charinus.

EX summis opibus uiribusq; usq; experire,nitere,
Herus ut minor opera tua seruetur,agedũ acanthio
Abige abs te lassitudinem,caue pigriciæ præuortier.
Simul enicat me spiritus,uix suffero hercle anhelitum.
Simul autem plenissume eos qui aduorsum te eunt, aspellito,
Detrude,deturba in uiam,nam hæc disciplina hic pessuma est.
Currenti atq; properãti haud quispiã dignũ habet decedere.
Ita tres simul tibi res agendæ sunt,quando unam occœperis,
Et currendum est,& pugnandũ est,& ante ẽt iurgandũ in uia.
Ch.Quid id est,q̃ ille tam expedite exquirit cursurã sibi?
Cura est negoci quid sit,aut quid nuntiet.ac.nugas ago.
Quam maxume resisto,tam res in periculo uortitur.
Ch.Mali nescio quid nũtiat.ac.genua hunc cursorẽ deserunt.
Perii,seditionem facit lien.occupat præcordia.
Perii,animam nequeo uortere.ch.nimis nihil tibi censiem.
At tu ædepol sume laciniam,atq; absterge sudorem tibi.
Ac.Nunq̃ ædepol omnes balneæ mihi hãc lassitudinẽ eximẽt.
Domin an foris dicã esse herũ charinum?ch.ego animi pẽdeo.
Quid illud sit negoci lubet scire me,ex hoc ut sim cert⁹ metu.
Ac.at etiam assisto,at etiam cesso foribus facere his assulas?
Aperite hoc aliquis,ubi charinus herus,domi ne est,an foris?
Num quisq̃ adire ad hostiũ dignum arbitrat̃?ch.ecce me
Acãthio quẽ quæris.ac.nusq̃ ẽ disciplina ignauior. (negoci?
Ch.Quæ te male res agitãt?Ac.multæ here te atq; me.ch.qd ẽ
Ac.Perimus.ch.pricipiũ inimicis dato.ac.at tibi sortito id ob/
Ch.Loquere id negocii qd ẽ.ac.placide uolo acqescere.(tigit.
Tua causa rupi ramices,iamdudum sputo sanguinem.

SARACENVS. EX summis opib⁹.Inducit post ꝓlogũ seru⁹ acãthio e naui cito cursum capessens charino nũciaturus puellã:quã adduxerat uisam fuisse a demiphone pr̃e.Dũ igit̃ in uia est:dicit se oi conatu uelle charino opitulari:ne mulierem amittat suã.⁋ Hęc disciplina.Hic mos:& cõsuetudo.Quã dtestat̃ hoies.s.de uia nõ decedere:cũ quis negociosus festinet.⁋ Haud dignũ hẽt.ꝓ nõ dignat̃.⁋ Seditionẽ facit liẽ.Nã maximũ impedimẽtũ affert cursorib⁹: de liene Cur.dcm̃ est abũde:aliisq; uiscerib⁹.⁋ Animã ner.i.respirat̃: & anhelitũ trahet̃.⁋ Cẽsi ẽ:Ita legẽdũ ẽ:ut duo uerba nõ unũ sint:nihil ergo tibi cẽsi est.i.de te ipso nullã. existimationẽ:& curã hẽs.cũ nullã deuites lassitudinẽ & laborẽ.⁋ Laciniã.q̃ ps dr̃ uestimẽti.⁋ Balineæ.q̃ & balneæ: & balnea.⁋ Assulas facere foribus.i.fores pulsando frãgere:& in minutas ptes redigere:uñ dcm̃ ẽ assulati.i.minutatim.⁋ Ramices.Pulmões lterp̃tatus est No.id qd forte opinatus ẽ ex uerbis sequẽtibus iã dudũ sputo sanguinẽ:ramices nõ sunt pulmões: sed ramex hernia dr̃ lʒ sub herniæ uomie multas morboꝝ spẽs itelligamus:ut morbi sunt:quos græci uocãt enterocelæ:& epiplocelę hydrocelę:ramex aũt singularis sit moribus:quẽ cirsocelẽ appellãt:licet Pli.ramicẽ dixerit enterocelã:sunt.n.ista morboꝝ gñã q̃ in pudibũdis circa testiculos oriuntur: sensus ãt Pla.ẽ tua cã rupi ramices q̃si qd ex nimia cursura ruptura fcã sit & descẽsus intestinoꝝ:in testiculoꝝ thecã:qd sæpe cõtigit his:q uel ictu aliquo:uel grauiori põdere grauãt̃:hi.n.a græcis.κηλῆται:antis ramicosi:& herniosi.quero diligẽti⁹ hęc oia pq rere malueerit:legat Cels.Cor.i.vii.iãdudũ sputo sanguinẽ.In aliis codicib⁹ & apd No.legit̃:atrũ dũ sputo sãguinẽ.

Ramex qd sit

VALLA. EX sũmis opib⁹.acãthio earinũ currẽs addit:cõmõet q̃ ut demipho charini pr̃ nauẽ igressus mulierẽ pasẽ cõpsã abduxit:itaq; & ipsi charino igẽrẽ curã:solicitudinẽq; inexit.⁋ Herus mior charinũ ducit.⁋ Caue pigritię ꝑuerti.caue:ne a pigritia ꝑueniaris.⁋ Aspellito abs te:seorsũ pellito.⁋ Iurgãdũ:cõtumelius instãdũ.⁋ Cura ẽ.igerit curã mihi qd sit negocii.⁋ Resisto.i.cõmoror.⁋ Seditionẽ fa.liẽ.corpe uãq; laborãtib⁹:siue currẽtib⁹:siue nitẽtib⁹ qcq̃ splẽ dolet:& ide lienosi:q a gręcis splenici:seditio i ciuitate dr̃ cũ ptes diuersę inter se cõtẽdũt.seditio dicta q̃si seorsum itio d hiatus cã iterposito ut in redoleo:redhibeo:& silib⁹:seditionẽ ergo facit.liẽ inqt nõ cõuenit cũ cęteris itestinis: qa hoc dolet cætera nõ dolẽt.⁋ Occupat ꝑcor.occupat diaphragma qd latine sæptũ trãsuersũ dicimus:itra qd ꝑcordia cõcludunt̃.⁋ Sume tibi laci.Imã uestimẽti ptẽ:ut diximus i asinaria.⁋ Ai pãdo.snm aio sũspẽsus:hæsito: addubito.⁋ Forib⁹ facere his assulas.assis:uel asser asseris.hic assulas fecit.Sẽsus ẽ.cesso fores diffrigere i assulas.⁋ Tibi sortito.i.ꝑ sortẽ euẽit tibi.⁋ Tua cã rupi ramices.No.ramices dñr pulmões.uel hernia.Plau.i mer.Tui cã &c.Columella ãt i ramo ramicẽ fecit ingens.⁋ Deide ꝑ trãsuersa laterũ caueq̃ trãsmittũt ramicęs:q exit⁹ scrarũ obserẽt.Iuue.ãt:Iacet exiguũ cũ ramice neru⁹ inqt.Cũ de Venere loqt̃:ad pudibũda igr̃ ramex ptiet:qd oñdit celsus.Nã ubi d testicul̃ loqt̃ igens oscheõ gręci.Scrotõ nr̃i uocãt:isq; ab ima pte medius tunicis leuit̃ incx⁹ ẽ a snpior̃ tm̃ circũdat⁹ ẽ.sub his igr̃ plura uitia eẽ ɔsueuerũt:q mõ ruptis tũicis:q̃s ab iguinib⁹ icipe pposui:mõ his itegris fiũt aliq̃to post.At si iqt sub media tunica ẽ itẽtũ scrotũ magis se attollit:adeo ut supior coles sub tumor̃ eo dlitescat:ꝑter hęc q̃q itegris tunicis ramex inascit̃ cyrsocelẽ gręci appellãt:& mox de ramicis cutaiiõe ramex ãt iqt:si sup ip̃m scrotũ ẽ: adurẽd⁹ ẽ tẽuib⁹:& acutis ferramẽtis:ide stati.At ubi supra tertiã tunicã ramex iſedit mediã excidi nece ẽ.his itaq; appet:ramicẽ ad pulmões nihil attinẽ:sʒ ad ptes nẽtris ifimas & uenã aliq̃ oblęsã eẽ.

Lienosi q dicantur

Ramices q dicantur

VGOLETVS ET GRAPA. ⁋PR Euertier:legẽdũ ẽ ex codicib⁹ antiqs: & nõ ꝑuerteris:ut in aliqbus scriptũ erat cõtra suiæ cõgruitatẽ.⁋ Partes circa testiculos:ut Merulæ uerbis utar: infestãt hæc morboꝝ genera.Enterocele:quæ latine herma.Hydrocele:siue hygrocele:cui morbo latini nomẽ nõ habẽt.Kirsole:quẽ nostri Ramicẽ:Sarcocele: qd nomẽ latinus nõ habet.Bubonecele:quo itẽ nomine latinus caret.De Ramice Iuuenal satyr.x.Iacet exãguis cũ ramice neruus.

Enterocelę q̃ dicantur

⁋REsinã.

Ch.Resinam ex melle ægyptiam uorato,saluom feceris.
Ac.At ædepol tu calidā picem,bibito,ægritudo abscesserit.
Ch.Hominem pol iracundiorem,q̄ te noui neminem.
Ac.at ego pol maledicentiorem,q̄ te noui neminem.
Ch.Sin ego saluti quod tibi esse censeo,id consuadeo.
Ac.Apage istius modi salutem,cum cruciatu,quæ aduenit.
Ch.Dic mihi an bōi qd usq̄ ē?quo q̄s q̄ uti possit sine oi malo?
Aut ne laborē capias cum illo uti noles?Ac.nescio ego istæc.
Philosophari nunquam didici,neq; scio,ego bonum,malum
Quo accedit,mihi dari haud dsidero.ch.cedo tuā mihi dextrā
Ægedum a canthio.ac.en dabitur,tene.Ch.uin mihi te obse-
quentem esse,an ne uis?
Ac.Opera licet experiri,qui me rupi currendo tua
Causa,ut quæ scirem,scire actutum tibi liceret.Ch.liberum
Caput tibi faciam paucos menseis.ac.palpo me percutis.
Ch.Ego ne ausim tibi usquā quicquam facinus falsum proloq?
Quin iam priusq̄ sim elocutus,scisse,mentiri uolo.
Ac.ah lassitudinē hercle uerba tua mihi addunt,enicas.(uolo.
Ch.Siccine mihi obsequens es?ac.qd uis faciā?ch.tu ne?id qd
Ac.Quid ē id igr̄ qd uis?ch.dicā.ac.dice?ch.at.n.placide uolo
Ac.an dormienteis spectatores metuis,ne e somno excites?
Ch.Væ tibi.ac.tibi equidē a portu apporto hoc.ch.quid fers?
dic mihi.ac.uim,metum,
Cruciatum,curam,iurgium,atq; inopiam.ch.perii,tu quidē
Thesaurū hunc apportauisti mali,nullus sū.ac.imo es.Ch.scio,
Iam miserū dices.ac.tu dixisti,ego taceo.ch.qd istuc est mali?
Ac.Ne rogites,maxumū infortuniū est.ch.obsecro dissolue iā
Me,nimis diu animi pēdeo.ac.placide,multa exquirere etiam
Prius uolo,q̄ uapulem.ch.hercle uero uapulabis,nisi
Iam loquere,aut hic abis.ac.hoc sis uide,ut palpator nullus ē,
Quom occœpit,blādior.ch.obsecro hercle,oroq; ut istuc qd siet
Actutum indices,quando quidem mihi supplicandum seruolo
Video meo.ac.tādē indignus uideor?ch.imo dignus.ac.eqdē
Credidi.Ch.obsecro nū nauis piit?Ac.salua est nauis,ne time.
Ch.Quid alia armamēta?Ac.salua & sana sunt.Ch.quin igi-
tur tu ex pedis.
Quid id fiet,quod me per urbem currens quærebas modo.
Ac.Orationem ex ore tu quidem mihi eripis,tace.
Ch.taceo.Ac.credo,si boni,quid ad te nuntiem,instes acriter.
Qui nunc,malum quom est audiendum flagitas me, ut eloquar.
Ch.Obsecro hercle te,istuc uti tu mihi malum facias palam.
Ac.Eloquar,qn̄ qdē me oras,tuus pater.Ch.quid meus pater?
Ac.Tuam amicam.Ch.quid eam?Ac.uidit.Ch.uidit eam pa-
ter?uæ misero mihi.
Hoc quod te interrogo responde.Ac.quin tu,si quid uis, roga.
Ch.Qui potuit eam uidere pater?Ac.oculis.Ch.quo pacto?
Ac.hiantibus.
Ch.Abi hinc directus a me,nugare in re capitali mea.
Ac.Qui(malū)ego nugor,si tibi,quod me rogas,respōdeo.
Ch.certē uidit?ac.tā hercle certe,q̄ ego nūc te,ac tu me uides.

SARACENVS.

¶REsinā. Ex arboribus pluribus resina fluit:ut ex abiete pino terebintho:& aliis:melior quę ex terebintho:spissa nāq;:& leuissima:& odore gratissima est:ut tradit Theoph.in.ix. Isido.quoq; inquit.terebinthum arborem generare resinam:omniū resinarum præstātissimā. manat resina non solum ex arboribus:sed ex uirgultis:ut idē docet Isido.omnis autē resina utilis est in medicina. & ideo ponitur in nobilib⁹ antidotis:& unguentis tussi & ptysicis:melle addito medetur toracis:uicia compescit ex Dioscoride.¶ Aut ne laborē capias cum illo:ut uoles.Ex litterarū positu arbitror illud uoles:quod mutilū uerbū est:& priores lrę inuersę sunt corrigendū eē:& dicendū: aut ne laborē capias cum illo:aut molestiam. ¶ Obesse sequentē.pro esse obsequētem.¶ Palpo pcutis.Blādiris:adularis.¶ Qui iam priusq̄ sim elocutus scisse mentiri uolo: Ordo: qn prius uolo q̄ sim elocutus scisse mētiri.i. te pri⁹ sciuisse me mētiturę.¶ Limbo. Naui piscatoria.¶ Cōtabescit. Liq̄scit:corrūpit.& quasi in tabē uertit.

VALLA.

Resina duę species

¶REsinam ex melle ęgyptiam uorato saltum feceris.Rhesina a medicis multiplex describitur:de multis inq̄ stillans arboribus. Duæ tn̄ sunt species:arida una.humida altera appellata:& prorsus ois stō facit:& sanguinis reiectioni.in primisq; probatur:quę a terminthο arbore terminthina est appellata.ea plærisq; in locis nascitur in arabia:in iudæa:in syria:in cypro:in libya:ac in cycladibus insulisq; alba p̄stantior uitri colorē habens:& non nihil cærulei.Secundum locū obtinet post termēthinam:q̄ schinina dr̄:inde q̄ pitynina:idest e pinu pfluit:inde reliq̄ oēs uim hn̄t moliēdi:calefaciendi:diffundēdi:& purgādi:tussiq; cōueniunt:& pthysi per sese aut cum melle & ex thorace noxios educūt humores.urinam excitant:aluumq; moliunt. Nō ergo frustra inquit rhesinam ex melle uorato.¶ Calidam picē:qua gutur exuratur.¶ Philosophari nunq̄ didici.quoniā philosphia:quā Aristo.in metaphysicis sapientiam uocat.cūctis præest disciplinis:nō modo metaphysicis cogitationibus:& mathematis demonstrationibus:& physiologicis indagationibus:experientiisq; medicinalibus:sed ad orationem & actionem humanam pertinentibus. ¶ Mihi obsequentem. mihi obtemperantem.¶ Palpo percutis.Blanditor feris. palpare enim blādiendo manu mulcere est.¶ Hiātibus:diductis patētib⁹.hiare.n.apt

Metaphisicę dignitas

Ch.Dic ubi eá uidit pater? Ac.itus ibi intra naui,ut præ astitit
Et cum ea confabulatus est.Ch.perdidisti me pater,eho tu,
Eho tu quin cauisti ne ue eam uideret uerbero?
Sceleste,quin abstrudebas,ne conspiceret eam pater?
Ac.Quia enim negociosi eramus nos nostris negociis,
Armamentis componendis,& complicandis studuimus.
Dum aguntur hæc,lembo aduehitur tuus pater pauxillulo.
Neq; hominem quisq̃ conspicatust,donec in naui super
Ch.Nequicq̃ ego mare subterfugi sæuis tempestatibus.
At equidem iam me censebam esse in terra,atq; in tuto loco.
Verum me uideo nunc ad saxa ferri sæuis fluctibus.
Loquere porro quid sit actũ tum.ac.postq̃ ille aspexit mulieré,
Rogitare occœpit,quoius esset.Ch.quis respondit?ac. illico
Occurri,atq; interpello,dico matri te ancillam tuæ emisse illá.
Ch.Quid dixit?uisus tibi credere id?Ac.etiam rogas,
Sed eam scelestus subagitare occœpit.Ch.illam ne obsecro?
Ac.Mirum quin me subagitaret.ch.cor ædepol miserum meũ
Quod guttatim contabescit,quasi in aquam tu indideris salé.
Perii.Ac.hem nunc istuc unum uerbum dixisti uerissumũ.
Ch.Stultitia istæc est,quid faciam cedo,nam nó credet pater,
Si illam matri meæ me emisse dicam,post anté mihi
Scelus uidetur,me parenti proloqui mendacium.
Neq; ille credet,neq; credibile est forma eximia mulierem
Eam me emisse ancillá matri.Ac.non taces stultissime.
Ac credet hercle,ná credebat iam mihi.Ch.metuo miser,
Ne patrem prendat,ut sit gesta res,suspicio,hoc qđ te rogo,
Responde.Ac.qd rogas?Ch.nũ esse amicá suspicari uisus est.
Ac.nó,sed credebat.ch.uæ mihi misero,null' sũ,sed qd ego hic
In lamentando pereo,ad nauim eo,sequere.Ac.si istac ibis,
Commodum obuiam uenies patri,postq̃ aspiciet te timidũ eé,
Atq; examinatũ,illico retinebit,rogitabit unde illá emeris.
Quanti emeris,timidũ tentabit te.ch.quin hac ibo potius.
Iam censes patré abiisse a portu?Ac.quin præcurri hac gratia.
Ne te hic opprimeret imprudenté,atq; eiectaret.ch. optume.

re fereq; ad os attinet. hinc inhiare desiderare: quod facimus cum aliquid attentius audimus: aut spectamus. ¶ Hinc directus. subaudi abi in malam crucem. directus enim in diem erectus: & morti deputatus. ¶ Heo tu: heo tu. Exclamantis: & increpantis uox est: ideoq; adiuuandũ pronunciatione: & uultu. ¶ Armamentis complicandis: idest suo loco collocandis.

Armamenta quæ dicantur

Sunt autem armamenta naualia omnia instrumenta: & armamentarium: ubi ea collocantur. ¶ Lembo: idest nauicula piscatoria No. interpretatione hunc citando locum. ¶ Donec in naui super. per eclypsim dictũ est. deest enim fuit. ¶ Interpello. loquenté interrũpo. ¶ Guttatim contabescit. colliquescit. ac distillat. En. in hecuba. Vide hinc meç tnĝ lachrymç guttati cadũt. ¶ Quid faciam cedo. præbe inquit mihi consilium: quid mihi faciẽdum sit. ¶ Ne patrem prendat: ne suspitio patris animum subeat. ¶ Examinatũ. Animo commotum. ¶ Atq; eiectaret. multis uerbis interrogando te uacillantem redderet.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VIN mihi te obsequentem esse: an ne uis: ita scribendum est profecto: & metri ratione: & sermonis puritate: & non obesse sequentẽ: ut Pius ruditer: & contra legem uersus commentatur. ¶ De Thesauri significatione satis alicubi a Pylade est dictũ. De declinatione operæ precium est audire: quæ a Seruio primo æne. cõmentario traduntur: in expositione illius carminis: Thesauros. Hoc nomen inquit enim non habet sicut atlas: gigas: calchas: pallas: licet in obliquis casibus inueniatur: sic nec formosus quia deriuatiuum est a forma: ut a spẽ speciosus: ab odio odiosus: ab genere generosus. Hæc apposuimus: ut esset: q grammaticorum triuialium genuinum dentem agitaret.

Lembus quid sit

¶ Lembus nauicula breuis piscatoria. Actius in Deiphobo. Eo ante noctem externa ractia: ut proueherem: & statuerem forte aliquanto solitu lembo: sum progressus longius. Hæc Nonius multos supèr hoc uerbo citans auctores: & Plautum: cuius hoc carmen adduxit. Placidiades aliter. Lembus inquit est genus nauiculæ uelocissimæ: quã δρομώνιον dicimus.

¶ Miris

SECVNDVS ACTVS.

Demipho senex.



Iris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirisq; exemplis somnia insomnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit proxuma.
In somnis ægi satis, & fui homo exercitus.
Mercari mihi uisus sum formosam capram.
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu discordarent, si ambæ in uno essent loco,
Posterius q̄ mercatus fueram, uisus sum
Mihi eam in custodiam simiæ concredere.
Ea simia adeo post haud multo ad me uenit,
Male mihi precatur, & facit conuitium.
Ait sese illius opera, atq; aduentu capræ,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit capram, quam dederam seruandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambedisse, oppido mihi
Illud uideri mirum, ut una illæc capra
Vxoris simiæ dotem ambederit.
Instare factum simia, atq; hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,
Ad me domum, intro ad uxorem ducturū meam.
Ast non habere, quoi cōmendarem capram,
Atq; oppido hercle bene uelle illi uisus sum.
Quid agis? quid facerem? cura cruciabar miser.
Interea ad me hædus uisust aggredirier.
Infit mihi prædicare, sese abs simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atq; illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium
Nequeo inuenire, nisi capram illam suspicor
Iam me inuenisse quæ sit, aut quid uoluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luce semul.
Postq̄ hic id, quod uolui transegi, atq; ego conspicor
Nauim, ex rhodo qua est aduectus heri filius.
Collibitum est illud mihi nescio qui uisere.
Ascendi in lembum, atq; ad nauim aduehor, atq; ego
Illic aspicio forma eximia mulierem,
Filius quam aduexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postq̄ aspexi, non ita amo, ut sani solent
Homines, sed eodem pacto, ut insani solent.
Amaui hercle equidem ego olim in adolescentia
Verum ad hoc exemplum nunquam, ut nunc insanio.
Vnum quidem hercle iam scio periisse me.
Vosmet uidete cæterum quanti siem.
Nunc hoc profecto sic est, hæc illa est capra,
Sed simia illa atq; hædus timeo quid uelint,
Sed conticescam, uicinum eccum exit foras.



SARACENVS.

Iris modis. Delirꝰ senex somniū narrat: ipsiusq; omne refert interpretamētū ad puellā nup aue ctam a filio. ¶ Exercitus. Exercitatus: & defatigatus. ¶ Ei ne noceret. Scilicet uxori suæ: perstat in translatione. ¶ In custodiā simiæ. Appellat simiā uicinū lysimachū instare. Pro instabat: ita non habere pro non habebam. ¶ Hedus. Filiū charinū interp̄tamur ex sequētibꝰ: nā ipse adhuc somnii interp̄tationē nō recte nouerat. ¶ Lugere. Vel cœpi lugere: & cōqueri uel lugebā: & cōq̄rebar. ¶ Cū luce semel. Vel potius simul ut intelligat iuisse ad portum primo diluculo. & summo mane.



VALLA.

Iris modis dii ludos faciūt hoibꝰ. Demipho senex cogitat: quo mō possit conicere i somniū: qđ noctu sibi uisus sit caprā speciosam emisse: & simiæ cōcredidisse: obortā deinde cōtētionē: q̄ totū isōniū ad pasicōpsā: & lysimachū: dorippamq; ptinet: ut mox liq̄bit. ¶ Sōnia in somnis. i. dormiētibꝰ: q̄ appareāt: tribuūt, sane scire oportet quinq; eē spēs eoꝝ q̄ dormiētibus appareāt diuo Aug. i lib. de spū & aīa tradente p̄ter alios. Visiones q̄s sibi uidere uideat̄ dormientes quinq; sunt gn̄a. s. oraculum: uisio: somniū: insomniū: phātasia. Oraculū ē cū in somnis parēs: uel aliqua sancta: grauisq; psona: seu sacerdos: uel deus euētuꝝ qđ aptē: uel nō euēturū faciēdū: uel euitādū denunciat. Visio ē cū q̄s uidet id: qđ eodē mō: quo apparuerat: eueniet. Sōniū ē figuris tectū: & sine interp̄tatiōe intelligi nō pōt. Insomniū ē: qn̄ id: qđ fatigauerat uigilātē ingerit se dormiēti: sicut ē cibi cura: uel potus: uel artes: uel infirmitates. Secūdū nāq; studia: q̄ q̄sq; exercuit: somniat: & solitoꝝ actuū simulacra i p̄ñtia mentis inp̄ssa apparēt i somnis: iuxta ē t īfirmitatū diuersitates diuersa accidūt sōnia: & secūdū moꝝ & humoꝝ uarietates uariant̄ etiā somnia. Alia. n. uident sanguinei: alia cholerici. alia melancholici. alia flegmatici. Illi uident uaria: & rubra. Isti alba: & nigra. Phātasma ē qn̄ uix dormire q̄s cœpit & adhuc uigilar̄ se existimat: aspicere ut̄ irruentes in se: uel passim uagantes formas discrepantes: & uarias lętasq; & turbulentas. In hoc genere est ephiadis: quā publica psuasio quiescētes opinatur inuadere: ac pōdere suo p̄ssos: ac sentiētes grauare: qđ nihil aliud est q̄ q̄dam fumositas a stō: uel a corde ad cerebrū ascendēs: & ibi ui aialē opprimens. ¶ Dā

Somniorū gn̄a quinq;

nunt dant. ¶ Egi satis. multũ feci. ¶ Et fui homo exercitus. exercui me multũ. Ironicos dictũ: ideo et nulmose legendum est. ¶ Neu discordarẽt. inter se discõuenirent. pasicõpsam dicit cũ uxore sua. ¶ In custodiã simiæ. q̃ simia referebat lysimachũ. ¶ Et facit cõuitiũ. cõuitiat. ¶ Instare. pro instabat. ¶ Factũ: subaudi ẽẽ. ¶ Nõ habere. nõ hẽbã: uel non hẽre uisus sum per lõgã hiperbatõ. ¶ Bñ uelle illi. subaudi cap. ¶ Quid agerẽ. subaudi aĩo. ¶ Quid facerẽ. subaudi opere. ¶ Hedus uisust agredirier. hedũ eutychũ dicit. ¶ Infit mihi. incipit. ¶ Ego eni lugere. pro lugebã. ¶ Cũ luce simul. cum primum cœpit lucescere. ¶ Illic aspicio. in naui intueor.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ DAnunt: pro dant scribendum est potius: ut iambici ratio carminis requirit: quæ iambum in. vi. exigit: & non donant ut Pius legit. ¶ Danunt pro dant. Pacuuius in Illiona. Dii me & si perdunt: tamen esse ad uitam perunt: & prius q̃ intereo. spacium ulciscendi danunt: Plautus in pseudolo. Cum seruitutem alii danunt lenonũ. Næuius punici belli li. iiii. Et carnẽ uictoribus danunt. Cæcilius in Plotio. Patiere quod dãt qñ optata non danunt. ¶ Era N. Mi

SARACENVS. PRofecto ego. primas partes huius scenæ sine controuersia damus lysimacho: nõ demiphoni: qui tunc incipit loqui: ubi nec omẽ illud mihi: alloquit lysimachus suos ironicos & famulos: ut eãt rus ad castrãdũ hircũ: qui forte dãnũ attulerat. ¶ Pisto. nomen uillici. ¶ Acheruntiços. Morti proximus ¶ Vietus. mollis flagidus. lãguid⁹: & sine ui. ¶ Ternas. s. litteras amo enim ex tribus cõstat elemẽtis. ¶ Athenæ desciuerint. Hic iocus est maximus: sed mẽda est in uerbo athenæ: ut ex sensu cõiectũ ram capio: nam cũ ille dixisset: ne me deteriorẽ ducas festiuiter: rñdet ego ne te: s. ducã? & deinde dicat: cathenæ desiuerint: pro defecerint ad te. s. ducẽdũ: & circũferẽdũ tanq̃ insanũ. quia ferme locutione usus est in meneechmis: ubi uerbũ est sanum uis adducere: quem sensum etiam uitæ restituimus.

VALLA. PRofecto ego illũc hircũ. lysimachus exiens domo qd seruos suos facere uellit docet. Dein ocurrẽs demiphoni ab eo intelligit q̃ amoribus pdit⁹ eẽt. Hircũ dicit castrari: quẽ forte fortuna in uilla habuit. Demipho autẽ id audiens auspiciũ sibi malũ accipit: ne a sua castretur uxore. ¶ Istos rastros. Legimus & rastra: & p diminutionẽ rastella. ¶ Præsto ipsi facito coram ut tradas in manũ. In oratione emphasis maxia. nã & pñsto & corã & in manũ pro eodẽ accipiunt. ¶ Negociũ mihi eẽ i urbe. hẽe qd agã i urbe: nec in uillã posse cõcedere. ¶ Tñ est: hoc est nil aliud. ¶ Dii hoc qdẽ faciãt. subaudi ut miserrime fiat mihi. ¶ Quid tibi ego ætatis uideor. quot inquit annos natus tibi uideor. ¶ Acheruñticus: ut pximus iturus sis ad acheruntẽ. ¶ Vietus. i. incuruus: unde & uietus tigni incuruitas: quorũ ç uinciuntur. ¶ Aiunt solere eum rursum repuerascere. Redire ad pueritiam senem. Adagium enim græcorum est. δὶς παῖδες οἱ γέροντες. idest bis pueri senes. ¶ Ire in ludum occepi litterariũ: idest scholam grãmaticam. Nam ut græci scholam: nostri ludum dicũt: quia ut schola otium significat: ita & ludus quietem corporis. Litterariũ autẽ: quia ut grãmatica a græcis

Præsto pro coram

Vietus qui dicatur

Ludus qd sit

Lysimachus. Demipho. Lorarii.

PRofecto ego illunc hircum castrari uolo.
Ruri qui nobis exhibet negocium.
De. Nec omen illud mihi nec auspicium placet.
Quasi hircum metuo ne uxor me castret mea.
Atq̃ illius hæc nunc simiæ parteis ferat.
Ly. I tu hinc ad uillã, atq̃ istos rastros uillico
Præsto ipsi facito coram ut tradas in manũ.
Vxori facito ut nuncies, negocium
Mihi esse in urbe, ne me expectet, nã mihi
Treis hodie lites iudicandas dicito.
Ei & hoc momento dicere. Lo. nunquid amplius?
Ly. Tantum est. De. Lysimache salue. Ly. euge mi Demipho
Salue, o quid agitur? quid fit? De. quod miserrumus.
Ly. Dii melius faxint. De. di hoc quidẽ faciant. Ly. quid est?
De. Dicã, si uideam tibi operam esse, aut ocium.
Ly. Quanq̃ negocium est, si quid uis, Demipho
Non sum occupatus unq̃ amico operam dare.
De. Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid ego tibi ætatis uideor? Ly. acheronticus
Senex, uietus, decrepitus. De. peruorse uides.
Puer sum Lysimache septuennis. Ly. sanun es,
Qui puerum te esse dicis? De. uera prædico.
Ly. Modo hercle in mentem uenit, quid tu diceres.
Senex quom extemplo est, iam nec sentit, nec sapit.
Aiunt solere eum rursum repuerascere.
De. Imo bis tanto ualeo, q̃ ualui prius.
Ly. Bene hercle factum, & gaudeo. de. imo scias,
Oculis quoq̃ etiam plus iam uideo, q̃ prius.
Ly. Bene est. de. malã rem dico. Ly. iam istuc non bonũ est.
De. Sed ausim ne ego tibi eloqui, quid uelim?
Ly. Audacter. de. animum aduorte. Ly. fiet sedulo.
De. Hodie ire in ludum occœpi litterarium
Lysimache, ternas scio iam. Ly. quid ternas? de. amo.
Ly. Tun capite cano amas senex nequissume?
De. Seu canum istuc, seu rutilum, siue atrust, amo.
Ly. Ludificas nunc tu me hic opinor Demipho.
De. decide mihi collum, si falsum ad te loquar,
Vel ut scias me amare, cape cultrum, seca
Digitum, uel aurem, uel tu nasum, uel labrum,

Si mouero me, seu secari sensero
Lysimache, autor tibi sum, ut amando me enices.
Ly. Si unquam uidisti pictum amatorem, hem illic est.
Nam meo quidem animo uetulus, decrepitus, senex
Tantūdem est, quasi sit signum pictum in pariete.
De. Nunc tu me credo castigare cogitas.
Ly. egon te? de. nihil est iam, quod tu mihi succenseas,
Fecere tale ante alii spectati uiri.
Humanum amare est, humanum autem ignoscere est.
Nescis? ne obiurga hoc, non uoluntas me impulit.
Ly. Quin non obiurgo. de. at ne deteriorē tamen
Hoc facto ducas. Ly. ego ne te? Athenæ desiuerint.
De. Vide sis me etiā. Ly. uisust. de. certen? Ly. perdis me, hic
Homo ex amore insanit, nunquid uis. de. uale.
Ly. Ad portum propero, nam ibi mihi negocium est.
De. Bene ambulato. Ly. bene ualeto. de. bene sit tibi,
Quin mihi quoq; etiam est ad portum negocium.
Nunc adeo illuc ibo, sed optume gnatum
Meum uideo, eccum opperiar hominem, hoc nunc mihi
Viso opust, huic persuadere quomodo sim potis,
Vt illam uendat, ne ne det matri suæ.
Nam ei dono aduexe audiui, sed præcauto opust
Ne ad illam me animū adiecisse aliqua sentiat.

græcis. ita a nostris litteratura: & q a græcis grāmaticus a nostris litterator. ¶ Ternas scio iam: subaudi litteras. ¶ Amo: qa tribus cōstat litteris. ¶ Decide collū: amputa caput mihi. ¶ Amando eneces: qa nō desieris ob hoc me amare: & ne ego qdē te min⁹ amauero. ¶ Tātidē ē. hoc est tātū: & idē est. ¶ Quasi sit signū pictū in pariete. non magis inquit sentit amator q̄ q̄ in pariete pictura. ¶ Non uoluntas me impulit. Cum sint inquit Ari. in ethicis tria appetentiarū genera: de parte rationali uoluntas sola: de parte irrationali bina. nēpe excandescentia & libido siue cupiditas ait non se uolūtate adductū. i. rōnis delectu: sed cupiditate: quę de per te insurrexit irratiōali. ¶ Egone te. sub audiendum dixerim: uel deteriorē: uel non. ¶ Athenæ disciuerint. i. minus scitæ fuerint: atq; sapiētes. Ironicos dictū: & perinde uultu: & pronūciatione adiuuādū est. ¶ Periculū inquit portēdit: ne tua inscitia desināt scire: & sapere athenæ. ¶ Illuc ibo: ad portū me trāsferā. ¶ Operiar hominē expectabo filiū. ¶ Quomō potus sim. i. ut potuero. Dono adductā. ut donaret matri adductā: uel aduectā legit. ¶ Sed p̄cauto opus. Anteq̄ tradat mihi: prius cauendū est. ¶ Ne ad illā me animū adiecisse. i. aliquo mō intelligar me illam deperire. ¶ Aliqua sentiat. Aliqua de parte intelligat: ita dictum aliqua: ut apud Virgilium. Si qua fata sinant.

¶ Pistus nomen serui: q̄ esset fidelis πιστὸς cum accentu in fine significat fidelem: inde a Diuo Hieronymo interp̄tatum est in epistola Pauli ad Timotheum: Fidelis sermo: & omni acceptatione dignus: &c. Cum ante Hieronymū esset interpretatum: Humanus sermo: &c. quia πίστος accētu in penultima significat humanum. ¶ Diceres ex cōdi. antiquis: & sententiæ congruitate: & non dicere: subintelligendo poteris: ut insulse exponit Pius. ¶ Aiunt solere. Prouerbio alludit: quo dicitur δὶς παῖδες οἱ γέροντες id est Bis pueri senes. Vtitur hoc prouerbio Ausonius. Et Seneca inquiens. Non bis pueri sumus: ut uulgo dicitur. M. Varro unam ex satyris Menippeis hoc titulo inscripsit. Hoc non iccirco dicitur: q̄ senes ætatis initio desipiant: sed q̄ exacta uita in infantiā redire uideantur: authore Aristotele: q̄ ēt senes nigriores reddi scribit. Quia res oēs: excepto situ: cū putrescūt: nigriores euadāt: senectus aūt nō nisi q̄dā putredo est. Ad hæc cū sanguis succēsens nigrior reddi solēt: merito senes sunt nigriores. Sāguis &. n. est: q. nr̄a corpa colore tigere ualeat naturali.

VGOLETUS ET GRAPA.

Charinus. Demipho.

Homo me miserior null⁹ ē æq̄ opior, neq; aduorsa quoi
Plura sint sempiterna, satin est, ut q̄cq̄d agere occœpi,
Propriū nequit mihi euenire quod cupio, ita mihi
Mala res aliqua obiicitur, bonūq; meū consilium opprimit.
Miser mihi amicā paraui animi caussa, eripui prēcio,
Ratus clam patrē meū posse habere, is rescit, & uidit.
Et pdidit me, neq; is quom roget, qd loquar cogitatust mihi.
Ita animi decē pectore incerti certant, nec quid corde nunc
Consilii capere possim scio, tantus cū cura meo est
Error animo, dū mei serui perplacet mihi consilium.
Dum rursum haud placet, nec pater potis cidetur induci.
Vt putet matri ancillā emptam esse illā, si dico, ut res est.
Atq; illā mihi me emisse indico, quēadmodū me existumet?

Homo me miserior. Quærit charinus: q̄ metu p̄rius sit puellā amisurus: quā tādē iussu patris cedit ue[n]dē uicino lysimacho.

SARACENUS.

Homo me miserior nullus est demipho apud charinū filiū magnopere cōtendit: ut abducat pasicōpsam. Charinus contra cōtēdit: ut ipse eā habeat. Vtriq; oboriunt indignatiōes. Pater tādē aufert filio mulierem. ¶ Hō me miserior nullus. more hoīum affectibus nimiū cedētiū charinus facit: ut cū boni q̄ppiā cōtigerit: nimia exultēt lętitia. Cū uero mali aliqd eis succubāt: & tolerare nō possint: seq; oēs putēt oībus esse infœliciores. ¶ Sint sempiterna. ut semp me mala circūueniāt nec nunq̄ aīus a labore conqescat. ¶ Propriū neqt mihi euenire: meū q̄ sit: nō pōt mihi obtineri. ¶ Animi cā: ut me oblectarē. ¶ Cogitatūst. cogitatū est: sensus est: si me percūctetur: non satis consilii habeo: qd rn̄deam.

VALLA.

¶ PROprium diuturnum perpetuum Non.

VGOLETUS ET GRAPA.

Atq; illá cótinuo abstrahat, trás mare hinc uenú asportet.
Scio sæuus q̃ sit homo, & durus, igitur hoccine est amare?
Arare mauelim, q̃ sic amare, iam hinc olim
Inuitum domo extrusit ab se, mercatum iussit ire, ibi
Hoc malum ego inueni, ubi ægritudo uoluptatem uincat.
Quid ibi inest amœni? neq; q̃ abdidi, abstrusam hẽbam illam.
Musca est meus pater, nihil potest clam haberi illum.
Nec sacrum, nec tam prophanũ quicq̃ est, quin adsit ibi illico,
Nec qui rebus meis confidam mihi, ulla in corde est spes.
De. Quid illud quod solus secum fabulatur filius?
Solicitus mihi nescio quare uidetur. Ch. atat meus
Hic quidẽ pater est, quẽ uideo, ibo, alloquar, quid fit pater?
De. Vnde incedis? quid festinas gnate mi? Ch. recte pater.
De. Ita uolo, sed istuc quid est tibi, quod cómutatus color est?
Num quid tibi dolet? Ch. nescio quid aio meo ægre est pater,
Postea nocte hac quieui non satis ex sententia.
De. per mare ut uectus, nunc oculi terram mirantur tui.
Ch. Magis opinor. De. i. profecto, uerum actutum abscesserit.
Ergo ædepol, si sapias, eas, ac decumbas domi.
Ch. Ocium non est, mandatis rebus præuorti uolo.
De. Cras agito, perendie agito. Ch. sæpe ex te audiui pater.
Mandate rei omneis sapienteis primum præuorti decet.
De. Age igitur, nolo tuam aduorsari aduorsus sententiam.
Ch. Saluos sum, siquidẽ isti dicto solida, & ꝑpetua est fides.
De. Quid illud, quod ille a me solus se in consilium seuocat?
Iam non uereor, ne illam amare me hic potuerit resciscere.
Quippe haud etiam quicq̃ inepte feci, amantes ut solent.
Ch. Res adhuc qdẽ hercle in tutost, nã hũc nescire sat scio
De illa amica, quod si sciret, esset alia oratio.
De. Qui ego hũc aggredior de illa? ch. qn ego hic me amolior.
Eo ego, ut quæ mandat amicus, amicis tradam. De. imo mane.
Paucula etiam sciscitare prius uolo. Ch. dic quid uelis.
De. Vsq; ne ualuisti? Ch. ꝑpetuo recte, dũ quidẽ illic fui.
Verum in portum ut huc sum aduectus, nescio qui aius dolet.
De. Nausea ædepol factum credo, uerum actutum abscesserit.
Sed quid ais? ecquam aduexti tuæ matri ancillam e rhodo?
Ch. Aduexi. De. quid ea? ut uĩ mulier? Ch. non ædepol mala.
De. Vt morata est? Ch. nulla ut melius, mea sententia.
De. Sic qdẽ ædepol uisast, cú illá uidi. Ch. eo an uidisti pater?
De. Vidi, uerum non ex usu nostrost, neq; adeo placet.
Ch. Qui uero? de. quia nõ nostra formam habet digná domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cedat, pensum faciat, ædeis uerrat, uapulet.
Quæq; habeat quotidianum familiæ coctum cibum.
Horum illa nihilum quicq̃ facere poterit admodum.
Ch. Ea caussa equidem illam emi, dono darẽ quam matri meæ.
De. Ne des, ne ue te aduexisse dixeris. Ch. dii me adiuuant.
De. Labefacto paulatim, uerum quod præterii dicere,
Neq; matrem illa satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neq; sinam. Ch. qui non? de. quia illa forma matrẽ familias

Flagitium

SARA CENVS. ❡ PErendie: die crastino proximo: quasi perempto die.

VALLA. ❡ VEnũ asportet. uenũ auferẽdum existimet. Componitur enim hoc ipsum uenum cum eo & fit ueneo: cum do & fit uenundo: cum asporto & fit uenunasporto. plurimum ergo fallũtur: qui putant supinum uenum esse a ueneno: quoniam certum est ab eo: & uenum fieri ueneo: erit ꝑteritũ uenivi: & supinum uenitum. ❡ Vbi uoluptatẽ ægritudo uincat. ægritudo ablatæ mulieris uincat uoluptatem: quã de empta cepit muliere. ❡ Nec sacrum: nec iam prophanum. non inquit res sacra ulla: aut procul a reb⁹ sacris quin statim ea coram ipso sit. ❡ Animo meo est ægre. animo meo insedit ægrimonia anxius sũ. ❡ Hac nocte nõ quieui satis ex sententia. Vt suos adolescens tegat affectus: non se ut uolebat ait cõquieuisse: id inuenit excusationis genus: quoniam aliud non erat magis obuium. ❡ Oculi terram mirantur tui. Id signum pudoris est. ❡ Præuorti uolo. Transigere inquit uolo prius quæ mihi mandata sunt: q̃ ut meũ procurem corpus. ❡ Perendie agito. si cras non poteris agito secũdo die: id enim ualet perẽdie. unde dies perẽdinus: & uerbum perendinare. ❡ Saluus sum: se saluũ charin⁹ dicit: si faciat demipho: qd pollicetur. nempe eius aduersari nolle sententię. Ad amicam enim refert hoc charinus. At demipho non ad amicam: sed ad amicos: quorũ mandatis se obtẽperare uelle dicat. ❡ Se in cõsilium seuocat. i. seorsum se uertit ad consultãdum. ❡ Esset alia oratio. Aliter inquit loqueretur: si illam me amare existimaret. ❡ Hinc me amolior. i. abeo hæc secum. Ad patrem porro eo ego. ❡ Non ex usu nostrost. non ad nostram pertinet utilitatem. ❡ Qui uero. Cur non subaudi non placet. ❡ Quæ molat. nam & frumentum domi molebãt ueteres: & quæ usui alia erant. ❡ Pensum faciat. filet. ❡ Aedis uerrat. Domũ scobibus purget. ❡ Nihilum quicq̃ facere poterit admodum. Quę memoraui eorũ prorsus nihil facere poterit. Te aduexisse. Te naui uexisse eã noli matri tuæ significare. ❡ Dii me adiuuant. hoc charinus dicit ratus mulierem sibi relictum iri. ❡ Labefacto paulatim pedepræssim inqt ammoueo a domo mulierem: ut ipse haberam: eo enim tendunt hæc omnia. ❡ Illa forma: ablatiui casus est.

Vendĩdo q̃ modo componatur

Perendie quid sit

Flagitium est, si sequatur, quando incedat per uias.
Contemplent, conspiciant, nutent, nictent, sibilēt, uellicēt,
Vocent, molesti sint, occentent noctu ad ostium.
Meæ impleantur carbonibus elegiorum fores,
Atq; ut nunc sunt maledicentes, homines uxori meæ,
Mihiq; obiectent lenocinium facere, nam quid eo est opus?
Ch. Hercle quin tu recte dicis, & tibi ego assentior,
Sed quid illa nunc fiet? De. recte ego emero matri tuē
Ancillam uiraginem aliquam nō malam, forma mala,
Vt matrem addecet familias, aut syram, aut ægyptiam?
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neq;
propter eam quicq̄ eueniet nostris foribus flagitium.
Ch. Quid si igitur reddatur illi, unde ēpta ē? De. mime gētiū.
Ch. Dixit se redhibere, si non placeat. De. nihil istoc opust.
Litigare nolo ego uos, quam tuam autem accusari fidem,
Multo ædepol, siquid faciundum est damni facere, mauolo,
Quam approbramentū aut flagitium muliebre, efferri domo.
Me tibi posse illam opinor luculente uendere.
Ch, Dum quidē hercle ne minoris uēdas, q̄ emi ego pater.
De. Tace modo senex est quidam, qui illā mandauit mihi,
Vt emerem, ad istanc faciem. Ch. at mihi qdā adolescēs pr̄
Mandauit, ad illam faciem, ita ut illa est, ut emerem sibi.
De. Viginti minis opinor posse me illam uendere.
Ch. At ego, si uelim, iam dantur septem & uiginti minæ.
De. At ego. Ch. qn ego inq̄. De. at nescis qd dictur° sū, tace.
Treis minas accudere etiam possum, ut triginta fient.
Ch. Quo uortisti? De. ad illū q emit. Ch. ubi nā est is hō gētiū?
De. Eccillū uideo, iubet quinq; me addere etiā nunc minas.
Ch. Hercle illunc dii infelicitent, qsqs est. De. ibidem mihi
Etiam nunc adnutat, addam sex minas. Ch. septem mihi,
Nunq̄ ædepol me uincet, hic cōmodius poscit pater.
De. Negequā poscit, ego habeo. Ch. at illic pollicitust prior.
De. Nihili facio. Ch. qnquagita poscit. De. nō, cētū datur,
Potin ut ne litigere aduorsum animi sententiam?
Maxumā hercle habebis prædā, ita ille ē quoi emitur senex,
Sanus non est, ex amore illius, quod posces, feres.
Ch. Certo ædepol adolescens ille, quoi emo, efflictim perit
Eius amore. De. multo hercle ille magis senex, si tu scias.
Ch. Nunq̄ ædepol fuit, neq; fiet senex insanior
Ex amore, q̄ ille adolescens, quoi ego do hanc operā pater.
De. Quiesce inq̄, istanc rem ego recte uidero. Ch. quid agis?
de. quid est?
Ch. Nō ego illā mancipio accepi, ille illā accepit. de. sine.
Ch. Non potes tu lege uendere illam. de. ego aliquid uidero.
Ch. Post autem communis mihi illa est cum alio, quid scio
Quid sit ei animi, uenire ne eam uelit, an non uelit. de. ego
Scio uelle. Ch. at pol ego esse credo aliquem, qui non uelit.
de. Quid mea id refert? Ch. qa illi suā rē eē æquom ē in manu.
de. Quid ais? Ch. cōis mihi illa ē cū illom, is nūc hic nō adest.
de. Prius respondes, q̄ rogo. Ch. prius tu emis, q̄ uendo pater.

¶ VELLIcent. Diximus uellicare leniter mordere. ¶ Occentent: Conuicium faciant. ¶ Viraginem. Fortem: & uiro similē ad opera subeunda.
¶ NVtent. nitēt signum aliquod dēt. ¶ Velicent. digitis cōpressis primoribus summā cōtrahant curem. ¶ Occētent. Cantu personent cōuiciādo. Occentassint inquit Festus antiqui dicebant: q nunc conuicium fecerint dicimus: quod id clare: & cū quodā; canore fit: ut procul exaudiri possit: quod turpe habetur. qa nō sine cā fieri putatur: inde cantilenā; dici. qa illam non cautius iucunditatem puto. ¶ Hostiū: pro ad hostium. ¶ Carbonibus elegiorum: idest elegiis scriptis carbonibus. elegos uersus a grecis dicit̄. uel a laude mortuoru; ut Cicer. inquit in libro de legibus his uerbis. Laudes in cōcione memorāto: easq; etiam ad cantus: ad tibicinem prosequātur: cui nomen Næniæ: quo uocabulo etiam grecos lugubres nominant. Extrui aute; uetat sepulchru; altiusq̄: qui quinq; diebus absoluerint: nec e lapide excitari prius: nec imponi q̄ quod capiat laudem mortui incisā;: nec plus quattuor uersibus quos elogos appellat Ennius. nēpe ἐπὶ τοῦ εὐλογεῖν τοὺς τεθνηκότας. Idemq; Horatius cu; in arte poetica inquit. Versibus impariter iunctis quærimonia primum. Post etiam inclusa est uoti sententia compos. Alii opinantur a cōmiseratione nomen obtinuisse. nam eleos dicitur commiseratio in qua uidetur Horatius esse sententia ad Galbium. Tibullum elegiographum scribens. Albi: ne doleas plus nimio memor dicere: neu miserabiles decantes elegos. Quis autem primus auctor fuerit elegiarum Horatius ait incertum esse. Quis tamē exiguos elegos emiserit auctor. grammatici certant: & adhuc sub iudice lis ē. præcipui tamen apud græcos: unde nostri fuere philetas. Meminerimus & Callimachus: sane ab eo q est elegos fit elegia: cuius penultimæ diphtongon diuidens. Ouidius inquit. Elegeia solue capillos. Diminutiuu; ab eo quod est elegos elegidium. Persi. Elegidia crudi. Dictarunt proceres. Carbonibus elegiorum ab eo quod est elegos possessiuum protulit: elegius: elegia: elegium. ab eo nanq; hic genitiuus. ¶ Ancilla; uiraginem aliqua;: quæ uiri uires habeat. ¶ Pēsetur: computetur: quod fecerit. ¶ Flagro: ut uapulet. ¶ Se redhibere: retro habitorum. ¶ Potin ne: ut ne litigere. Possibile ne est: ut conticescas: & ne aduersus meam animi sententiam loquaris. ¶ Efflictim perit: afflictat sese: ut periturus uideatur ob amorem. ¶ Mancupio accepi. non ego

SARACENVS. Vellicare quid sit. VALLA.

Cantilena unde dicta.

Elegiarum primus auctor q fuerit.

eam illam.sed ille adolescens. Suam rem esse æquum est in manu: æquum inquit est: ut suem res in sua habeat potestate. Ad portum ne bites dico iam tibi.ne te recipies ad portum.

VGOLETVS ET GRAPA. QVO uortisti: somniatur hic Pi? dom exponit hoc: in quos anfractus & lacinias ẽptionẽ uertere culpis: &c. Immo sic melius exponendum est: quo uortisti te.s.uerterat enim se charin? ut ostenderet se eum inspicere: pro quo emebat: unde respondet: ad illum qui emittit: &c. Nõq̃ ædepol me uincet: hic commodius poscit pater: ita scribendus uersus est: partim ex codicibus antiquis: in quibus ferme ita scriptum est: partim ex sententiæ concinnitate: & metri necessitate & non hodie inueni: et hodie commodius poscit pater: ut pius insulsus: & legis uersuum iambicorum ignarus scribit. Non centum dantur: ita scribendum est: & non namnut oscitabundus plus insit. est enim responsio demiphonis dicentis: non scilicet tu habebis mulierem precio quinquaginta minarum: quia is: pro quo ego rem gero: centum dari iubet.

Nescio inq̃ uelit ille illam nec ne abalienarier.
De.Quid? illic quidẽ qui mãdauit, cũ ille nolet, nihil agis.
Nunq̃ ædepol quisq̃ illam habebit, potius q̃ ille quem ego
Volo, certũ est. Ch. cẽses certũ eẽ? de. qn ad naui iã hic eo,
Ibi uenibit. ch. uin me tecum illo ire? de. nolo. Ch. nõ placet.
De. Melius est te. quæ sunt mandatæ res tibi, præuortier.
ch. Tu prohibes. de. at tu excusato me fecisse sedulo
Ad portum ne bites, dico iam tibi. ch. auscultabitur.
De. Ibo ad portũ, & ne hic rescisceat cauto opust, ñ ipse emã.
Sed Lysimacho amico mandabo, is se ad portũ ire dixerat
Dudum, sed me moror, cũ hic adsto. ch. nullus sum, occidi.

SARACENVS. PEntheum. Tangit hoc loco fabulam agaues & penthei: qui cum baccho festa fieri phibuisse: iratus bacchus furorem immisit in agauem: quę uenientem filium pentheum credens aprum, una cum aliis bachis interemit: de quo Ouidi. in fine terni metamorphoseos. Hic oculis illum cernentes ista prophanis. Prima uidet: prima est insano concita cursu. Prima suus misit uiolauit penthea thyrso Mater: & o geminæ clamauit adeste sorores: ille aper in nr̃is errat: qui maximus agris ille mihi feriendus aper: iuit omnis in unum. Turba furens: cunctæ coeunt, trepidumq̃ secuntur.

Toxicum quid sit. Toxico. Est toxicum a taxo arbore: quę bacchas gignit: in quibus letale uenenũ est. Tu te ipsus. Scilicet narrauisti. Sublinire os patri. i. deludere patrem. Atq̃ eximiam. Lege eximam. Vnde arte ritis. Vide legendum sit: unde id erit: quæ uerba faciunt luculentum sensum. Achillem orabo. Notum est qualiter priamus ab achille auro redemerit hectoris cadauer: quod tangit Virgi. in primo. Ter circum iliacos raptauerat hectora muros. Exanimumq̃ auro corpus uendebat achilles. Auctarium. Ab augendo dictum: quod supra mensuram: aut pondus aducit.

VALLA. PEntheum diripuisse aiunt bacchas. Charinus a patre certior factus: ut pasicompsa m uendere constituerit apud euthycum sodalem suos memorat merores: ac sibi abeundum existimat. Pentheum dixit uetusto more declinane: nomina eni græca ueteres ritu latino cuncta declinabant. cum ergo sit pentheus nominatiuus: penthea: ut orphea: & thesea: erit accusatiuus. Pentheum tamen dixit. is igitur agauem habuit matrẽ: a qua bacchate creditus utulus: ut uero alii

Charinus. Eutycus.

PEntheũ diripuisse aiũt bacchas, nugas maxumas
Fuisse credo, p̃ ut quo pacto ego diuorsus distrahor.
Cur ego uiuo? cur non morior? qd mihist ĩ uita bõi?
Certust, ibo ad medicũ, atq̃ ibi me toxico morti da (bo,
Quando mihi adimitur, qua caussa uitã cupio uiuere.
Eu. Mane mane obsecro Charine. ch. q me reuocat? eu. eutych
Tuus amicus & sodalis, simul uicinus proxumus.
ch. Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam. eu. scio,
Omnia ego istæc, auscultaui ab ostio, omnem rem scio.
Ch. Quid id est quod scis? eu. tuus pater uolt uendere. ch. rem tenes.
eu. Tuam amicã. ch. nimiũ multum scis. eu. tuis in gratiis.
Ch. Plurimum tu scis, sed qui scis esse amicam illam meã?
eu. Tu te ipsus heri mihi. ch. satin ut oblitus fui tibi
Me narrauisse? eu. haud mirũ factũ est. ch. te nunc consulo.
Responde quo læto censes me ut peream potissumum?
eu. Nõ taces? caue istuc dixeris. ch. qd uis me igitur dicere?
eu. Vin patri sublinire pulchre os tuo? ch. sane uolo.
eu. Vis ne eam ad portum? ch. quid potius q̃ uoles? eu. atq; eximam.
Mulierem prætio? ch. quid potius quã auro expendas? eu. unde ar id?
Ch. Achillẽ orabo mihi aurũ ut det, Hector q expensus fuit.
eu. Sanun es? ch. pol sanus si sim, præ te medicũ mihi expetã.
eu. Tanti, quanti poscit, uin tãti emi illam? ch. auctarium
Adiicito uel mille nummum, plusq̃ poscet. eu. iam tace,
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, quom poscet pr̃?
Ch. Inuenietur, exquiretur, aliquid fiet. eu. enicas.
Iam istuc aliquid fiet metuo. ch. quin taces? eu. muto imperas.
ch. Satin istuc mandatust? eu. potin ut aliud cures? ch. non potest.
eu. Bene uale. ch. non possum, priusq̃ tu ad me redieris.
eu. Melius sanus sis. ch. uale, uince, & me serua. eu. ego fecero,
Maneto domi me ergo. ch. actutum face, prædã ut recipias.

putant:

putant: sus occisus est: quod atrociter in bacchum & bacchantes locutus esset. a luctu autem nomen penthei est. nam penthos a græcis a nostris luctus. ¶ Præ ut. In mea comparatione. ¶ Diuorsus distrahor. in diuersas trahor partes. ¶ Toxico morti dabo. ueneno me perimã. a taxo arbore toxicum dici. Pli. ait inquiens. Ex omnibus taxus sola bacchas fert mas noxio fructu læthale quippe baccis in hispania præcipue uenenũ inest. Vasa ẽt uinatoria ex ea uinis i gallia facta mortifera fuisse cõpertũ est. Hanc sextius similacẽ a græcis uocari dicit: & esse in arcadia tã pñtis ueneni: ut si qui dormiãt sub ea cibũ ue capiant moriant̃. Sunt qui & toxica hinc appellata dicãt uenena: quæ nũc toxica dicimus: quibus sagittæ tingũtur. repertũ inoxia fieri: si ipsa arbore clauus æreus adigat̃: Dioscorides añt: quod sagittæ inficiãtur ita dictũ putat: qa toxon a græcis a nostris arcus inquiens. το δε τοξικον δοκει μεν ωνομασθαι εκ του τα τοξατων βαρβαρων υπ αυτου χριεσθαι. ¶ Tuus pater uult uẽdere: hæc dicẽti eutycho iterpellat charinus oẽm rem tenes: nõ sustinet: ut plura loquatur ut irati solẽt. ¶ Tis ingratis. i. te nolẽte. ¶ Ipsus mihi. Elipsis ẽ: subaudi dixisti. ¶ Quo letho censes: qua morte me occidam cõsulis. ¶ Istuc dixeris: hoc dicas. ¶ Vin patri sublinire pulchre os. fallere: decipere patrẽ? ¶ Quã aurũ expendas. quã præbeas pecuniã pro muliere nõ uideo quid potius faciẽdum. ¶ Vnde a te erit. i. unde poteris id aurũ abste habere. ¶ Achillẽ orabo aurum mihi ut det: hector qui expensus fuit. Notũ est Achillẽ Hectoris cadauer Priamo patri pẽso auro uendidisse: unde illud Vir. Exanimemq; auro corpus uẽdebat achilles. ¶ Auctariũ adiicito: uel mille nũmũ. i. ut in auctione fieri solet ei prætio: quod pr̃ dabit meus adiicito mille nũmũ: ut si nũmũ p nũerorũ: ea ueterũ ɔsuetudine: q̃ a nobis Cice. ẽ cõprobata testimonio: & mille qdẽ singl̃aris nũeri neutriq; gñis: cui9 pl̃alis milia: & hic miles dict9: ut eutropi9 scribit in historia. Alioq mille nũmos diceret. Aut ẽ ordo adducito uel mille: ut sbaudiat̃ supra id: qd pr̃ me9: sitq; auctariũ nũmũ p ephexegesis dcm̃. Enecas tã istuc aliqd fiet. me occidis iqt: cũ ñ dicis: dabo ego: sĩ aliqd fiet. ¶ Muto ipas. cũ ego sileã inqt: impas mihi ut taceã. ¶ QVID potius q̃ uolẽs? ita scribẽdus uersus ẽ ex codicibus antiqs: & recta snia: q̃ ẽ: ut dicat charinus: qd poti9 mihi optãdũ. i. ẽ: q̃ ut uoles. i. ut citissime eas: & tanq̃ uolucris uoles a uolo as. f. nõ a nolo uis: ut isipide atq; isulse exponit Pius: dicẽs q̃ nolã: ɔtra ẽt grãmaticæ rõnẽ. ¶ Vñ at id? scribẽdũ ẽ: nõ uñ ãt erit id: ut corrigit Pius: mẽtiẽs ita habere ueteres codices: qd utiq; uersus nõ pateret. abũdaret enim per unus: & subaudiendũ erit. ¶ Me ergo scribẽdum est ex antiqs codicibus: & si metri rationi: & sniæ cõgruitati cõsultũ uelimus: non mei ergo. i. cã mea: ut fabulat̃ Pius nouitarũ curiosus. Actutũ face pdã: ut recipias ita scribẽdũ est ex antiqs codicibus: hoc sẽsu: fac o euthyche. ut q̃ primum pasicõpsam recipias: nec eã amittas: nõ cũ præda: ut Pius insulse corrigit cõtra ẽt uersus rationẽ.

Penthêos qd sit.

VGOLETVS ET GRAPA.

TERTIVS ACTVS.

Lysimachus. Pasicompsa.

Mice amico operam dedi, uicinus quod rogauit.
Hoc emi mercimonium, mea es tu, sequere sane.
Ne plora, nimium stulte facis, oculos corrũpis taleis,
Quin tibi quidem quod rideas magis est, q̃ ut lamentere.
Pa. Amabo ecastor mi senex aloquere. Ly. exqre quid uis.
Pa. Cur emeris me? Ly. te ne ego? ut quod imperetur facias
Item. Pa. quin si imperes tu mihi ego faciam, facere certum
pro copia & sapientia, quæ te uelle arbitrabor.
Ly. Laboriosi nihil tibi quicq̃ operis imperabo.
Pa. Nam ædepol equidem mi senex, non didici baiulare,
Nec pecua ruri pascere, neq; pueros nutricare.
Ly. Bona si esse uis, bene erit tibi. Pa. tum pol ego peri misera.
Ly. Q ui? Pa. qa ibi, unde huc aduecta sum, malis bñ eẽ solitũst,
Nec mos meust, ut prædicẽ, quod ego omneis scire credam.
Ly. Oratio ædepol pluris est huius, q̃ quanti hæc empta est.
Quasi dicas nullã mulierẽ bonã esse. Pa. haud equidem dico.
Ly. Rogare hoc unum te uolo. Pa. roganti respondebo.
Ly. Q uid ais tu? quod nomẽ tibi dicam esse? Pa. Pasicõpsæ.
Ly. ex forma nomẽ inditum est, sed quid uis Pasicompsa?
Possin tu, si usus uenerit, subtegmen tenue nere?
Pa. Possum. Ly. si tenue scis, scio te uberius posse nere.
Pa. De lanificio neminem metuo, una ætate quæ sit
Ly. Bonam hercle te & frugi arbitror natura, iam inde ætate,
Quom scis facere officium tuum. Pa. a muliere docta didici.
Operam accusari non sinam meam. Lys. hem istæc hercle res est.
Quin tibi ecce illam dabo, natam annos sexaginta.

SARACENVS.

Mice amico. Solicitus demipho iam lysimachum adegerat: ut puellam mercaretur: puellæ ergo & lysimachi fabulamẽta scœna ɔtinet: dum inter faciunt. ¶ Mea es tu. Ad puellam conuersus. ¶ Facere certũ. Instituo uolo: locutio est Plau. frequentissima. ¶ Pro copia: & sapientia. i. ut potero: & sciuero. Baiulare. onera gestare. ¶ Pasicompsæ. Oibus ornatæ. ¶ Subtegmen. Filum. texturã. ¶ Dabo natam annos sexagita. Ouem pollicetur dare ad arbitriũ attondendam per q̃dam similitudinem intelligens demiphonem uetulum albicantem. ¶ Animus redilt. Quia arbitrabatur se suo redemptam charino. ¶ Caput limaret. Non caput liniaret: ut prius corrupte legebatur: limaret coniungeret: ut facile ex No. licet itueri: q & Pla. & plerosq; grauissimos authores hoc uerbo uios fuisse cõmemorat. ipseq; Plau. in pennulo sequenti comœdia cum illa inquit nunq̃ limaui caput. ¶ Homo periurauit. Arbitratur demiphonem puellæ adiurasse sibi non esse uxorem: quam timeret.

Limare qd sit.

VALLA.

Mice amico operam dedi. Lysimachus nactus demiphonem in portu: ab ipso domum traditas abducẽs pasicopsam q̃ sit rerũ muliebrium perita: eam pcõctatur. ¶ Hoc enim mercimonium. pasicõpsam dicit. ¶ Vt quod imperet̃ facias sensus est: ne putes imperiũ meũ tibi fore molestũ: id ego iperabo qd si tu mihi iperes feceris. ¶ Facere certũ. i. facere cõstitui. Pro copias

Peculiarem. Pa. mi senex tam uetulam? Ly. generis gratist.
Eam si curabis perbona est, tondetur nimium scite.
Pa. Honoris caussa quicquid est, quod dabitur, gratũ habebo.
Ly. Nunc mulier ne tu frustra sis mea nõ es, ne arbitrere.
Pa. Dic igitur quæso quoia sunt? Ly. tuo hero redempta es rursum.
Ego te redimerem ille me orauit. Pa. animus iam rediit,
Si mecum seruatur fides. Ly. bono animo es, liberabit
Illic te, homo ædepol deperit, atq; hodie primum uidit.
Pa. ecastor iam biẽnium est, quom mecum rem ille cœpit.
Nunc quando amicum te scio esse illius, indicabo.
Ly. Quid ais tu iam biẽniũ est, quom tecũ habet rẽ? Pa. certe.
Et inter nos coniurauimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum uiro, & ille cũ muliere, nisi cum illo, aut ille mecum,
Neuter stupri causa caput limaret. Ly. di immortales,
Etiam cum uxore non cubet? Pa. amabo an maritus est is?
Neq; est, neq; erit. Ly. nolim quidem, uerum homo hercle periurauit.
Pa. Nullum adolescentem plus amo. Ly. puer est ille quidem stulta,
Nam illi quidem haud sane diust, cum dentes exciderunt.
Pa. Quid dẽtes? Ly. nihil ẽ, sequere sis huc me. diẽ unũ orauit,
Vt apud me perhiberẽ sibi locum, ideo quia uxor ruri est.

& sapientia. pro uiribus meis: & quæ in me est sapientia. ❡ Non ædepol. Repetita negatio hic non ait. sed magis negat. ❡ Nõ didici baiulare. gestare onera. ut baiuli: qui lignatum mittuntur: uel aquatum: uel ad eiusmodi obeunda munera. ❡ Nec pecua ruri pascere.

Pes pecuatis uñ dcã. supra admonuimus: & pecus pecudis: & pecus pecoris: & pecu pecu. uñ hic pecua: et pecuare pecuaris: uñ pecuarius pecuaria pecuarium: rẽq; dicim⁹ pecuariam. ❡ Nec pueros nutricare. suggerere illa: quibus aluntur pueri. Nutritur: & nutricatur inquit No. pro nutrit: & nutricat. Vnde nutricatus Varro in. ii. rerum rust. de pastione: de fœtura: de nutricatu de sanitate. ❡ Oratio ædepol pluris est huius. id est magis estimãda huius oratio q̃ qua empta est pecunia. ❡ Ex forma nomẽ inditum est. quia compso est elegãter: & facete agorut paulo ante memoraui mus: inde nomen est mulieri. ❡ Possin tu si usus uenerit. an tu possis inquit. si opus fuerit. ❡ Subtegmen tenue nere: subtegmen quod in ordienda tella dicitur. pro acia: filoq; ponitur. ❡ Cum scis facere officium tuum. Cum noneris quod ad mulierem attinet. ❡ Dabo natam annos sexaginta peculiarẽ. uetulæ inquit rem administrabis: erisq; ei præcipua. ❡ Perbona est tondetur. hoc est lucrosa tibi erit: quandoquidem perbona est: si eã bene curaueris. ❡ Caput limaret. idest inquinaret: q; si limaret legatur erit rectius: nam imare inquit No. etiam dicitur comiungere. Pla.

Limare qd sit. in bacchidibus: ne cum quoq̃ acceperis alio mercedem annuam nisi ab esse: ne cum quiq̃ limares caput. Idem in stematico. nam pater tuus nunquam cum illa limabit caput. Neuius in tereo. Credito cum illos sol in ea uolũtate nũquam limaui caput. Cec. in pausimacho. hoc a te postulo: ne cum eo gnato post hac limasses caput. Turpillius in leucadia. Veritus sum ne amoris causa cum illa limasses caput.

Demipho.

Tandem impetraui ut egomet me corrumperem.
Empta est amica mihi clam uxore, & filio.
Certust antiqua recolam, ut seruibo mihi
Decurso in spacio, breue quod uitæ reliquost.
Voluptate, uino, & amore delectauero.
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est equius.
Adolescens quom sis, tum quom est sanguis integer,
Rei quærendæ tuæ conuenit operam dare.
Demum igitur quom senex sis, tunc in ocium
Te colloces, dum potes, si uales, id iam lucrost,
Quominus hoc ut ego dico factis persequar?
Interea tamen huc intro ad me inuisam domum.
Vxor me expectat iam dudũ esuriens domi.
Iam iurgio enicabit si intro rediero.
Verum hercle postremo ut ut est, non ibo tamen.
Sed hunc uicinum prius conueniam, q̃ domum
Redeam, ut mihi ædeis aliquas conducat uolo.
Vbi habitet istæc mulier, atq; eccum it foras.

SARACENVS Tandẽ impetraui. Docet in hac scæna homines magis lætari cuiꝫ impetrent: quæ magis ueuta sunt: nec non uicia: q nobiscum creuerunt in senectute magis q̃ in iuuentute: quasi sumptis a mala consuetudine uiribus reuiuiscere. ❡ Me corrumperem. Voluptati me dederem. Antiqua recolam. Veluti iuuenis amoribus inseruiam. ❡ Decurso in spacio. Iam decurrisse uitæ spacium homo dicitur cum ad extremam senectam uentũ est. ❡ Vt ut est. pro uticunq; est: ita ubi ubi pro ubicunq;.

VALLA. Tandem impetraui. Demiphosuum ꝓbat cõsiliũ: qd emerit mulierẽ: quę sibi sit uoluptati: idq; facere oẽs in senectute debere existimat argumentatus ab eo quod sibi uidet. Antiqua recolam: quę iam absoleta sunt redintegrem. ❡ Decurso in spacio: ætate iam fere profligata. ❡ Voluptate uino & amore hoc est ea uoluptate. quæ in uino & amore. nam cum sit multiplex uoluptas per se uoluptatem non legẽdum est. Alioqui frustra diceretur uino & amore. ❡ Si uales id iã lucrost. si sis incolumis feceris inqt lucrũ. ❡ Vbi habitet istæc mulier. subaudi pasicõpsa.

Adducam

Lysimachus. Demipho.

ADducam ego illum iam ad te, si conuenero.
De. Me dicit. Ly. qd ais demipho? de. ē mlier domi?
Ly. Quid cēses? de. qd si uisam? Ly. qd pperas? mane.
de. Quid faciam? Ly. quid? quod opus est facito, ut cogites.
de. Quid cogitem equidē, hercle opus hoc facto existumo, ut
Illuc introeam. Ly. ita ne uero uerbex introeas?
de. Quid aliud faciam? Ly. prius hoc ausculta, atq; hic ades,
Prius etiam est quod te facere ego æquom censeo.
Nam nunc si illō introires, amplecti uoles.
Confabulari atq; osculari. de. tu quidem
Meum animum gestas, scis quod acturus siem.
Ly. Peruorse facies. de. quod ne amē? Ly. tanto minus
Quom sis iam ætatis plenus, anima fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem,
Vti ne ei aduenuens uomitum excutias mulieri.
de. Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.
Ly. Quid si igitur cœnam faciam? De. hoc si censes, coquom
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic usq; ad uesperum. Ly. hem istuc censeo,
Nunc tu sapienter loqueris, atq; amatorie.
de. Quid stamus? quin ergo imus, atq; obsonium
Curemus, pulchre ut simus. Ly. equidem te sequor.
Atq; hercle inuenies tu locum illi si sapis.
Nullum hercle præter hunc diem, illa apud me erit.
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic offendat. de. res parata st, sequere me.

Charinus. Eutychus.

SVm ne ego miser, qui nusq̄ bene queo quiescere?
Si domi sum, foris ē aius, sin foris sum aius domi est.
Ita mihi in pectore atq; i corde facit amor incēdiū.
Ni ex oculis lachrumæ descendant, iam ardeat credo caput.
Spem teneo, salutem amisi, redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit, exulatum abiit salus.
Sin sodalis, quod promisit fecit. non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset eutychus,
Iam a portu redisse potuit, id illi uitium maxumst.
Quod nimis tardus est aduorsum mei animi sententiam.
Sed is ne est, quem currentem uideo? ipsus est, ibo obuiam.
Diuom atq; hominū, quæ spectatrix atq; hera eadē es hoibus.
Spem speratam cum obtulisti hunc mihi, tibi grates ago.
Nunquid restat? & hei disperii, uoltus neutiq̄ huius placet.
Tristis incedit, pectus ardet, hæreo, quassat caput.
Euthyche. eu. heu. Charine. Ch. priusq̄ recipias anhelitū,
Vno uerbo eloquere, ubi ego sum, hic tine an apud mortuos?
Eu. Neq; apd̄ mortuos, neq; hic es. Ch. Saluos sū, imortalitas

SARA CENVS.

ADducam ego illū: lysimachus excepta puella in domum suā it, accersitū demiphonē: qui illico querenti sit obuius. Mi. pro mihi. Qd̄ si igitur unā factā. Legerē potius: qd si igitur unum factam. i. quid tibi uidebitur si hoc unum fecero.

VALLA.

ADducā ego illā. Lysimach⁹ demiphoni obuiā fact⁹ cōmonet: ut prandii cura habeat priusq̄ adeat mulierē: itaq; facta cōsultatione ad cōparādum itur obsoniū. Qd̄ opus est. facito: ut cogites: quæ sunt factu necessaria inqt recole. Ita ne uero ueruex introeas. Ueruex aries castratus: quasi inuersas habēs naturā: ut inquit Varro. irrisorie itaq; ait: tu qui ob senectutē tā officio uenerio ipar es: q̄ qui castratus ad speciosam pperas mulierē? Quā me ames. sensus est: an erga illā: quā ames: peruorse fecero. Aia fœtida. i. flatu fœtido. Senex hircosus: q hirci fœtorē pbeas. Vomitū excutias mulieri. ne mulierem inqt pducas ad uomitus. Præmōstrās mi. pro mihi. Vsq; ad uesperū. usq; ad serū diei inquit in prādio pduremus. Pulchre: ut simus. Tam bene inquit esculenta procuremus: q̄ nouimus.

Veruex q sit.

Rure de loco: ruri aūt in loco.

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS.

SVm ne ego miser. Expectauerat charinus sibi optatū nūcium afferri de inuenta: uel empta sibi a sodali eutycho: qui cū nusquā repertā nūciasset: oi spe destitutus sibi exilium parat. Foris ē aius. Diximus ex platone amantē mortuū in se ipso: uiuere in alieno. Spes teneo. Quod unicum uf bonū mortalib⁹ ex oibus tm̄ remāsisse cæteris in cœlū sublatis. Redeat: an nō. Scil; sodal' me⁹ eutych⁹. Si opprimit pr. Scil; pri⁹ mulierē.

Dictū Platonis.

VALLA.

SVm ne ego miser. Charin⁹ dum se excruciat ob amissas mulierē: ab eutycho fit certior: quēadmodū abalienata sit a charino: & abducta e naui: sed qm̄ quo abducta sit: nōdū potuit cognoscere. i. qd̄ magis charinō dolet. Exulatū abiit salus. discēdēs a me salus i exiliū pfugit. Si podagrosis pedib⁹ eēt eutychus. hoc charinus facit qd̄ maxime oēs auide expedātes: ut ēt celer tardus uideaē. sensus ergo ē: si eutychus articulari pedum morbo uexeē potuit iam aduenisse: podagra. n. ab eo qd̄ grçce dr̄ pus podos pes pedis: & agra uenatio: cū tāq̄ uenatio hūorz i pedes dilabitr: siqdez cū obstructionis. opilatiōisq; incommodo stomachus cibū nō cōcoquit itranea quoq; reliqua exardescāt: necesse est uenæ arteriçq; obstruantur: frigiditate nimia epatis splen oblanguescit uēter turget. Aut calore nimio bilis incēditr arqua tus consurgit morbus ac ex utraq; iecoris qualitate ischiadici efficimur: cū in ischia humor descēdit incoctus: tost⁹

Podagra unē dcā sit.

Mihi data est,hic emit illam,pulchre os subleuit patri.
Impetrabilior qui uiuat nullus est,dico,obsecro,
Si neq; hic,neq; acherunti sum,ubi sum?eu. nusq̄ gentium.
Ch.Disperii,nam illæc interemit modo me oratio.
Odiosa næ oratio est,quom rem agas longinquam loqui,
Quicquid ad capita rerum perueni.eu. primum periimus.
Ch.Quin tu illud potius nuntias,quod nescio.
eu.Mulier alienata est abs te.Ch.eutyche capital facis.
eu.Qui?Ch.qa æqualem & sodalem ciuem liberum enicas.
eu.Ne dixeris.Ch.demisisti gladium in gulā,iam cadam.
eu.Quæso hercle aīum ne dspōde.ch.null'ē quē despōdeā.
Loquere porro aliā rem (malum) quoi ē empta?eu nescio.
Iā addicta,atq; abducta erat,cū ad portū uenio.ch.uæ mihi
Monteis tu quidē mali in me ardenteis iam dudum iacis.
Perge,excrucia carnufex,quādoquidē occœpisti semel.
eu.Nec tibi istuc magis diuidiæ est,q̄ mihi fuit hodie.
Ch.Dic qs emit?eu.nescio hercle.Ch.hem istuc iest,opam
Bonū sodalē?eu.qd me facere uis?Ch.id qđ me uis, (dare
Vt pereas,quin percontatus hominis quæ facies foret,
Qui illam emisset,eo si pacto posset indagarier
Mlier,heu me miserū.eu.flet.ch.omitto istuc,qđ nūc agis.
Eu.Quid ego feci?Ch.perdidisti me,& fidē mecum tuam.
eu.Dii sciunt culpā meam istanc nō esse ullam.Ch. eutyche
Deos absentes testeis memoras,qui ego istuc credam tibi?
eu.Quia tibi ī manu ē,qđ credas,at ego qđ dicam,id mihi
Mea ī manu ē.Ch.de hac re es argutus,ut par pari rn̄deas,
Ad mandata,claudus,cæcus,mutus,mancus,debilis,
Promittebas te os sublinire patri meo,egomet
Credidi,homini docto rem mandās,lapidi maxumo.
eu.Quid ego facerē?Ch.qd faceres?men rogas?requreres,
Rogitares quis esset?aut unde esset?qua prosapia.
Ciuis ne esset,an peregrinus?eu.ciuem esse aiebāt atticum.
Ch.Vbi habitaret inuenires saltem,si nomen nequires
eu.Nemo aiebat scire.Ch.at saltem hominis faciem exqui.
reres.
eu.Feci.Ch.qua forma esse aiebant?eu.ego dicam tibi.
Canum,uarum,uentriosum,bucculentum,breuiculum,
Subnigris oculis,oblongis malis,pāsum aliquantulum,
Ch.Nō hoiem mihi,s; thesaurū nescio quē memoras mali.
Nunquid est,quod dicas aliud de illo?eu.tantū qđ sciam
Ch. Aedepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum
malum.
Non possum durare,certust exulatum hinc ire me.
Sed quam capiam ciuitatem,cogito potissumum.
Megara,eretriam,corinthum,chalcidē,cretam,cyprum,
Sicyonem,cnidum,zacynthum,lesbiam,boeotiam.

ue.Cū in pedes podagra.cū in manus chyragra.Cū p dorsū spina:q proprio noie dicit:reticularis. Diuū atq; hominū.fortunā dicit hāc hoies.uū sit ea cā nescientes oli deā incertā eē dixere. Voltus neutiquā hui⁹ placet.Ex tristi eutychi uultu malū sibi fore ariolat.

VGOLETVS ET GRAPA. AMphimacrus est.ut sæpe est i his uersibus.vii.pedum in quacūq; sede. Aristotelis pblema de lachrymis ē tale.Cur inqt lachrymæ:quas mærēdo mittimus:calidæ sunt:quas oculis laborando frigidę. An q frigidū: qđ in coctū crudūq; ē: lāguorē āt oēs ex cruditate proficisci:nullū dubiū ē. Qđ cū lachryma cruda eo⁊ sit q ualitudine oculo⁊ laborāt: nō imerito frida est. Diuidi⁹ dixere tristillas:auctore Fulgentio:sicut Proper.ait.Diuidias mē tis conficit omnis amans.

SARACENVS. HIC emit illā.Primo aspectu facile retur qđ optarat: puellā.s. sodalem priorē emisse:atq; patrē suū uoto frustratū fecisse:ideo lege pulchre: os subleuit pri:nō pater. Capital.rē capitalē. Mala cui empta.lege (malū)non mala: qua dictione utit frequēter Plautus indignātis est:& separatim legitur: uel dele illud mala:& substitue puella. Diuidiæ.tedio.Megara.Quæ ciuitas cū gręcię pelopōnesso propinqua: alia quoq; in sicilia memorat a strabone:quā dorięse cōdiderūt:q̄ prius hybla uocabat. Erethriaȝ. Strabo boetiæ regionis mentionē habēs:erethriā urbē antiquā noiat ad portū sacrum: quē delphiniū uocāt:prębuit hæc ciuitas amœnū qn̄q; philosophātibus diuersoriuȝ: fuit eni ibi philosophorum erethico⁊ scola menedēi ductu:& autoritate cōstituta. Corinthū.Pelopōnessi oppidū locupletissimum:isthmo iminēs: emporiū locuȝ negociatoribus frequētatum:& duo⁊ dnm portuuȝ. quo⁊ alter asię alter propinquus ē Italie. Chakidē.metropolim euboeæ: in qua uersatus ē Ari.quoad uita functus ē:decreta ac cypro nihil:q modo plura d multis referam⁹ tm̄ minus nota pcurrimus:ē creta iter ortū & occasum porrecta: tractu longissimo:hinc græcia illinc cyrenis ob iacētibus a septētrione ægeis:& suis æstibus uerberatur:ab austro lybicis undis qfunditur: & egyptiis.q.cōstipata cētū urbibus:sicuti phibēt:q pdige ligua largiti sunt:insula multis famigerata fabulis:ut pōponii mellę uerbis utar:aduētu europę pasiphaes:et adriadnę amoribus:minotauri feritate: fatoq; dedali opibus:& fuga:cypros sit in eo sinu est: quē maximus recipit asia a ortū.occasumq; se immittens: recto iugo: inter ciliciā:syriasq; porrigit: urbes in ea clarissimæ fuere salamus:& paphos. Sycionē.peloponnessi ciuitatem:de qua nō indecora pluscula retulimus in cistellaria. Gnidū. Vrbem cariæ:ex qua:ut tradit strabo:memorabiles uiri fuere eudoxus mathematicus platonis sodalis:agatharchides peripateticus: teopōpus:artemidorus:ctesias qui res syriacas:& persicas cōscripsit: in hac urbe uenus pcipue colebatur:ut testis est porphyrio. Hor.quoq; meminit his uersibus:o

Megara ubi locorū

Corinthus ubi locorū

Chalcis ubi locorū

Creta ubi locorū

Gnidum ubi locorū

Eu. Cur istuc coepistı cōsilium? Ch. quia .n. me afflictat amor.
Eu. Quid tu ais, qui cum illuc, quo nunc ire paritas, ueneris,
Si ibi amare forte occipias, atq; item eius sit inopia,
Iam tu inde porro aufugies, deide itē illinc, si itē euenerit.
Quis modus tibi exilio tandem eueniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita sat aio acceptū est, certum id profecto si habes,
Quanto satius est rus aliquo abire? ibi esse, ibi uiuere,
Adeo dum illius te cupiditas, atq; amor missum facit?
Ch. Iā dixisti? eu. dixi. Ch. frustra dixti, hoc mihi certissimū ē.
Eo domum, patrem atq; matrem ut meos salutem, postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam cōsilii.
Eu. Vt corripuit se repente atq; abiit, heu misero mihi
Si ille abierit, mea omnes dicent esse ignauia.
Certust præconum iam iubere quantum est conducier.
Qui illam inuestigent, qui inueniant, post ad prætorem illico
Orabo, ut conquisitores det mihi in uicis omnibus.
Nam mihi nihil reliqui quicq̄ aliud iam esse intellego.

sib9: o ueh9 regina gnidi: paphiq; sperne dilectā: cyprō. ꝩ Zacinthū. Notā insulā in ionio mari ex echinadib9 unā: deq̄ Vir. dulychiiq; sami: et quos tulit alta zacinthos. ꝩ Lesbiam: boetiā. lesbos insula est in troade: in qua ciuitas mitylene: boetia āt græciæ regio: i qua isignis ciuitas thebę. ꝩ Paritas. Abeo: qd paro: parito frequētatiuum.

VALLA.

ℭ AD capita rerū pueni. ad rerum finē. ꝩ Capital facis. i. me pis. uñ et capitale facinus. i. qd ait ad rerū capita se puenisse. ꝩ Aium ne rūde. noli te abiicere: & in desperationē peruenire. ꝩ Nullus est. subaudi aius: qm periit. ꝩ Mulier: cui est empta: qs emit mulierē. ꝩ Iā addicta: atq; abducta erat. In aliena inquit iā erat ptāte: & iā inde abducta: cū me ad portū recepi. ꝩ Mōtis tu qdē mali. sensus est: nō unū: & simplex malum: sed mōtes i me ardētes iacis mali. ꝩ Nec tibi istuc magis diuidiæ est. i. tedio ē. ꝩ Istuc lest. hoc inqt fuit boni sodalis talē opam dare. ꝩ Et fidē mecū tuā. i. nihil cōcrediderim amplius tibi: ac fidei tuę. ꝩ Qui ego istuc credā tibi. quo nā pacto hoc ego tibi crediderī. ꝩ Ad mādata: ad ea: q̄ ꝯmisi fidei tuę. ꝩ Claudus: mutilus. ꝩ Te os sublinire. i. fallere. ꝩ Homini docto rē mādaris lapidi maximo. Multū amplificatiōis: idignationisq; hæc habet ōō: sensus .n. est: putaui hāc ego prouinciā homini docto dedisse: sed exptus sum lapidē maximū eē. Quid ego facerē: qd me facere oportuit. ꝩ Reqres: reqrere debueras. ꝩ Rogitares: pcunctari debueras. ꝩ Varū. qui & uaro dicit: Persius: uaro regustatū digito terebrare salinū: cōtentus perages cruribus intortū. ꝩ Ventriosum: panticosum: ac uētre porrectū. ꝩ Buculentū bucis turgidū. ꝩ Pansum: latum. ꝩ Tātū: qd sciam hoc tantū inquit est: qd ego nosce potuerim. ꝩ Quā capiā ciuitatē: subaudi ad hic profugiēdū. ꝩ Erethryā. Vñ sybilla erethrya. ꝩ Chalcidē: q in euboea. ꝩ Gnidū: in silicia. ꝩ Zacynthū: uñ saguntus: & extructa: & noiata: ut Lactātius in. iii. ad probū uolumine ait. ꝩ Ite paritas. multū paras. ꝩ Si id forte ita sat aio acceptū est: si aius tuus inqt est. ut amorē effugias: par nō est: ut alienas patrias potius exqras: q̄ uillā tuā: ubi cōmorare: quo ad missum feceris amorē. ꝩ Vt corripuit. i. cōspectu meo sese rapuit: atq; abduxit. ꝩ Præconū iubere. præconis uoce oibus significare: quo hæc sit abducta mulier. Illico orabo: statim aga. ꝩ Nihil relicti quicquā aliud. nihil aliud est: quod præter hoc unum mō.

QVARTVS ACTVS.

Dorippa mulier. Syra anus.

Voniam a uiro ad me rursus aduenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum.
Reueni ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum nunc uideo consequi nostram syram,
Atq; incedit, eccam tandem, quin is ocyus?
Sy. Nequeo me castor, tantum hoc oneris est, quod fero.
Do. Quid oneris? Sy. annos octoginta & quattuor.
Et eodem accedit seruitus, sudor, sitis.
Simul hæc etiam, quæ mecum porto, deprimunt.
Do. Aliquid cedo, qui hanc uicini nostri aram augeā.
Sy. da, sane hanc, uirgam lauri. Do. abi iā tu intro, Sy. eo.
Do. Apollo quæso te ut des pacem propitius,
Salutem & sanitatem nostræ familiæ,
Meoq; ut parcas gnato, parce propitius.
Sy. Disperii, perii misera, uæ miseræ mihi.
Do. Satin tu sana es obsecro? quid eiulas?
Sy. Dorippa, mea Dorippa. Do. quid clamas obsecro?
Sy. Nescio quæ mulier est hic intus in ædibus?
Do. Quid mulier? Sy. mulier meretrix. Do. ueron, serio?

SARACENVS.

Voniam a uiro. Vxor lysimachi dorippa forte rure domū rediēs offēdet domi puellā: quā rapta pellicem uiri excādescit plimū: iclamat uirū: ita ut qd agat nesci? facile eris redarguit. ꝩ Eiulas. Est eiulare uoce sublata flet. Tuā alcmenā: pp Iouis ꝯcubitū cuȝ alcmena iuno irata ferē alcmenæ: & tanq̄ pellici isidias pauisse gpea duos dracones dr misisse ad ppēdū herculē ex ea natū. ut in amphytrione uidistis.

Eiulare qd sit.

VALLA.

Voniā a uiro ad me rus aduenit nuntius: lysimachi uxor cū syra anu a uilla redit. postq̄ sensit i urbe maritum restitisse. ingressa prior domum syra: pasicompsam ibi offendens: ad heram exclamat suam: alienam domi esse mulierem. ꝩ Quin is ocius: ad syram dorippa: cur non celerius inquit iter habes: positiuum græcum est. oca uel ocis: ab hoc a latinus fit ocius comparatiuum: & ocissimus superlatiuus. ꝩ Simul hæc: omnia inquit hæc congesta ingens onus præbent. ꝩ Da sane subaudi aræ. ꝩ Vt parcas gnato. subaudi eutycho. ꝩ Veron serio. uere ne:

Ocius uñ ueniat.

Sy. Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris.
Quam insipiens quæ non poteras persentiscere
Illam esse amicam tui uiri bellissimi.
Do. Credo mecastor. Sy. i hac mecum, ut uideam simul.
Tuam Alcumenam pellicem Iuno mea.
Do. ccastor uero istuc eo, quantum potest.

Lysimachus.


Arum ne est malæ rei quod amat hic Demipho,
Ni sumptuosus insuper etiam fiet?
Decem uocasset si ad cœnam summos uiros,
Nimium obsonauit, sed coquos, quasi in mari
Solitust hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur, egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non uenire, ut iusseram.
Sed quis nam hinc a nobis exit? aperitur foris.

Doripa mulier. Lysimachus uir.


Iserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali uiro quæ nupserim, heu miseræ mihi.
Hem quoi te, & tua quæ tu habeas, cōmendes uiro,
Hem quoi decem talenta dotis detuli,
Hæc ut uiderem, ut ferrem has contumelias.
Ly. Perii hercle, rure iam rediit uxor mea.
Vidisse credo mulierem hanc in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. do. uæ miseræ mihi. Ly. imo mihi.
Do. disperii. Ly. ego equidem hercle oppido perii miser.
Vtinam di te omnes demipho disperduint.
do. Pol. hoc est, ire qꝫ rus meus uir noluit.
Ly. Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atqꝫ eloquar.
Iubet saluere suus uir uxorem suam.
Vrbani fiunt rustici? do. pudicius
Ii faciunt q̄ illi, qui non fiunt rustici.
Ly. Nunquid delinquont rustiui? do. ecastor minus,
Quam urbani, & multo minus malum quærunt sibi.
Ly. Quid autem urbani deliquerunt, dic mihi?
do. Quia illa mulier intus est. Ly. uidisti ne eam?
do. Vidi. Ly. quoia ea sit cogitas? do. rescifcam tamen,
Cupio hercle scire, sed tu me tentas sciens?
Ly. Vin dicam quoia est illa? ædepol, ue, mihi,
Nescio quid huic dicam. do. hæres? Ly. haud uidi magis.
do. Quin dicis? Ly. quin si liceat. do. dictum oportuit.
Ly. Non possum, ita instas, urges, quasi pro noxio.
do. Scio innoxius, audacter quid uis dicito.
dic igitur. Ly. dicam. do. atqui tibi dicundum est tamen.
Ly. Illa est scin? etiam uis ut nomen tibi dicam.
do. Nihil magis manufesto teneo, innoxia es.
Ly. Qua noxia? ista quidē illa est. do. quæ illa est? Ly. illa. do. io
Illa. Ly. iam si nihil usus esset, iam non dicerem,
do. Non tu scis quæ sit illa? Ly. imo etiam iam scio,
De istac sum iudex captus. do. iudex? iam scio
Nunc tu in cōsilium istanc huc aduocasti tibi.

ac nō risorie. Viri bellissimi. Ironicos: & perinde adiuuādus pronūtiatione. ¶ Tuam alcmenā pelicem: ut alcmena pellex iouis fuit. ¶ Eo quantum potest. idest quam celerrime possum.

VGOLETVS ET GRAPA. Iuno Hera. Turris herus. ¶ IVNO soror & cōiunx Iouis: q̄ grece dicit̃ Hera latine. Iuno: & hera: prima pducta. Ennius. Vos ne uelit: an me regnare hera qd inde. Gregorius Tifarnas hō utriusqꝫ linguæ doctissimus: nactus Strabonis codicē deprauatū: uti arbitrabat̃ Thadæus ugoletus iunonis turrim iterpretatus est: p eo qd herus siue heronis turrim. Hæc est turris. in qua Hero lume noctu ponebat signum Leandro ad se natāti: ut scribit Musæus poeta. Strabōis uerba ex. xiii. lib. geographię hęc sunt. Quapropter e Sesto facilius nauigat̃ ad Iunonis turrim: si quis paulū deflectat: atqꝫ inde soluat.

VALLA. 
Arum ne est. Lysimachus se cum queritur demiphonem non modo amore perditum: sed etiam sumptum facere intolerabilē. ¶ Quasi in mari solet hortator remiges. Ita coquos inqt urgebat: ut properarent. ut commode facerent omnia: ut remigum hortator solet.

SARACENVS. 

Rbani fiunt rustici. Propterea qꝫ rure in urbem concesserat. ¶ Quam illi: qui non fiunt rustici. Arguit his uerbis maritum incontinentiæ: qꝫ potius domi manserit q̄ rus concesserit explendæ libidinis causa. ¶ Scio inoxius: Ironice: & uultuose. ¶ Sequæstro.

Sequæstro qd sit. Aduerbiatiter positum: quod notat Aulus Gelius testimonio ueterum: nam quod apud sequestrem positum erat. sequestro positum dicebāt: sequestres siquidem dicebantur: apud quos pecunia: uel aliud quippiam deponebatur: quodqꝫ tangit Seruius: & pedianus. ¶ Numero. pro nimiū ut alias dictum fuit.

VALLA. 
Iserior mulier. Exiens domo præ indignatione ob eam: quam domi iuuenit mulierem: maritum lysimacum grauiter increpat Dorippa uxor. ¶ Demipho perdiunt: perdant inquit tedii. ¶ Vrbani fiūt rustici. Amphibologicum est: an ab urbanis transitus sit ad rusticos: an a rusticis ad urbanos. sensus tamen apertus: nam quoniam rure ueniebāt: qui urbani: ex rusticis dicit fieri urbanos. ¶ Rescifcam tamen. Cognouero inquit. ¶ Scio innoxios. ironicos pronuntiandum atqꝫ uultuose legendum est. ¶ Enim hæreo. e quidem ambigo.

Ly.Imo sic sequestro mihi datast.Do.intellego.
Nihil hercle istius quicq̃ numero purgitas.
Ly.Nimium negocii repperi,enim uero harco.

Coquus.Lysimachus.Dorippa.Syra.

AGite,ite actutum,nam mihi amatori seni
Coquendast coena,atqui mecum cum cogito
Nobis coquendast,non ei cui ducti sumus.
Nam qui amat,si quod amat habet,id satis habet sibi
Pro cibo uidere,amplecti,osculari,atq; alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac,sed eccum,qui nos conduxit senex.
Ly.Ecce autem,perii coquos adest.Co.aduenimus.
Ly.Abi.Co.quo uis abeam?Ly.abi.Co.quo uis abeã?Ly.abi.
Co.Non estis coenaturi?Ly.iam saturi sumus.
Sed interii.Do.quid ais tu?etiam nunc hæc illi tibi
Iusserunt ferri,quos inter iudex datus?
Co.Hæccine tua est amica,quam dudum mihi
Te dixisti amare,cũ obsonabas?Ly.non taces?
Co.Satis scitam filiam mulieris,uerum hercle an net hoc?
Ly.Abin dierectus?Co.haud mala est.Ly.at tu malus.
Co.Scitam hercle opinor satis concubinam.Ly.non abis?
Non ego sum,qui te dudum conduxi.Co.quid est?
Imo hercle tu istic ipsus.Ly.uæ misero mihi.
Co.Nempe uxor ruri est tua,quam dudum dixeras
Te odisse æque,atq; angueis.Ly.ego ne istuc dixi tibi?
Co.Mihi quidem hercle.Ly.ita uero me amabit iuppiter
Vxor,ut ego illud nunq̃ dixi.Co.etiam negas?
Non te odisse aiebat,uxorem uerum suam.
Do.Palam istæc fiunt,te me odisse.Ly.quin nego.
Co.Et suam uxorem ruri esse aiebat.Ly.hæc ea est?
Quid mihi molestus es?Co.quia me non nouisse ais,
Ni metuis tu istanc.Ly.sapio.nam mihi unica est.
Co.Vi me experiri?Ly.nolo.Co.mercedẽ mihi dato.Ly.cras
Dabitur,nunc abi;heu misero mihi. (petito,
Nunc ego uerum illum uerbum esse experior uetus,
Aliquid mali esse propter uicinum malum.
co.Cur hic astamus?quin abimus?incommodi
Siquid tibi euenit,id non est culpa mea.
Ly.Quin me eradicas miserum.co.scio iam quid uelis,
Nempe me hinc abire uis.Ly.uolo inq̃.co.abibitur,
Drachmam dato.Ly.dabitur.co.dari ergo sis iube.
Dari interea potest,dum illi ponunt.ly.quin abis?
Potine ut molestus ne sis?co.agite apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc uasa aut mox,aut cras iubebo abste peti.
Sequimini.ly.fortasse te illum mirari coquom
Quod uenit,atq; hæc attulit,dicam quid est.
Do.Non miror,siquid damni facis aut flagitii,
Nec pol ego patiar sic me nuptam tã male,
Measq; in ædeis sic scorta obductarier.



AGite.Maiori in cõfusiõe uer satur lysimachus ꝑaduen tum coquiq̃ui a demipho ne una cum obsonio missus fuerat obsonatum in domo sua. ¶ Quos iter iudex datus. Exprobrat qđ in suã excusationẽ lysimachꝰ añ retulerat:nã de puella dictitarat se iudicẽ captũ. ¶ Hęccie tua ẽ amica. Rẽbat coquꝰ ũ uxorẽ:s; cõcubinã. ¶ Dragmã dato. Drachma constabat ex trib' scrupul':& ut ẽ apud Iuliũ pollucẽ:numisma fuit:qđ q̃a boue signatus erat bos dicebat. ¶ Dũ illi ponunt. Pro deponũt.s.obsoniũ:qđ attulerãt. ¶ Concīuit: conuocauit. ¶ Eadem. Scilicet causa.






AGite ite actutũ. Coq a demiphone cõducti aduẽtãtes aliã lysimacho curam adiiciũt:rẽq; ipsã dorippę magis apiũt. ¶ Agite ite. Coquus ad sub coquos hæc ꝓfat. ¶ Onustos redituros domũ:subaudi obsonio:nã amatores paꝝ comedũt. ¶ Illi.subaudi:q̃bus fuisti iudex iusserũt ferri obsoniũ. ¶ Quositer.anastrophe:ꝓ iter quos. ¶ Satis scitã filiã mulieris. Q̃uam pulchella iq̃t hęc filia. ¶ Auet.i.appetit ꝑ eclipsim dictũ ẽ:ut tiritegrũ auet copulari uiro. ¶ Eradicas miseꝝ:radicitꝰ cõuellis. ¶ Apponite obsoniũ. Sub coquos alloq̃tur suos:ut ubi ꝑcipitur:ibi deponãt obsoniũ. ¶ Me nũq̃ qcq̃ cũ illa.sub libidine expleuisse. ¶ Concinit: cõuocauit:excitauit. ¶ Hostis mihi.i. familiares meos mihi hostes fecit.





¶ VICInũ malũ:uenusta inq̃t & uera s̃nia illa priscoꝝ uatũ:uicinũ malum obeẽ bono uicino:sicut hic Demipho mihi in p̃ntia nocuit cuiꝰ insanus ois ẽ uxor in fermẽto. Columellæ s̃nia sr ꝑlata uerba subscripsimꝰ ex lib.i.De uicini cõmõ nõ ẽ qdẽ certũ:quẽ nonnũq̃ mors:aliæq; nobiscũ diuersæ causæ mutãt:& iõ qdã respuũt catonis sentẽtiam:q tamen multum uidentur errare.Nam quemadmodum sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere:ita dementis est:ipsam sibi malam facere fortunam. Quod facit:qui nequam uicinum suis nũmis parat:cũ a primis cunabulis.si modo liberis parentibus est oriundus:audisse potuerit μηδ'ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη. idest ne ue dolebis amisisse bouem proba:si uicinia tota est. Hesiodicum enim ꝓceptum est:quod non solum de boue dicitur:sed de omnibus partibus rei nostrę familiaris. Adeo quidem:ut multi prętulerint carere penatibus:& propter iniuriam uicinoru; sedes suas profugerit. Nisi aliter existimamus diuersum orbem gentes uniuersas petisse:relicto

SARACENVS.

Dragma q̃ sit.

VALLA.

PIVS BONONIEN.

Syra i rogato meum patrem meis uerbis,
Vt ueniat huc ad me iam tecum simul. Sy. eo.
Ly. Nescis negocii quid sit uxor obsecro
Conceptis uerbis iam iusiurandum dabo.
Me nunquam quicquam cum illa, iam ne abiit Syra?
Perii hercle, ecce autem hæc abiit, uæ misero mihi,
At te uicine di deæq; perduint
Cum tua hac amica, cumq; amationibus.
Quæ suspitione impleuit me indignissume
Conciuit mihi domi hostis, uxor acerruma est.
Ibo ad forum, atq; Demiphoni hæc eloquar,
Me istanc capillo pertracturum esse in uiam,
Nisi hinc abducit quo uolt ex hisce ædibus.
Vxor heus, heus uxor, quanq; tu irata es mihi
Iubeas si sapias, hæc intro hinc auferrier,
Eadem licebit mox cœnare rectius.

Syra serua. Eutychus adolescens.

Hera quo me misit ad patrem, non est domi
Rus abiisse aiebant, nunc domum renuncio.
eu. Defessus sum urbem totam peruenarier
Nihil inuestigo quicq; de illa muliere.
Sed mater rure rediit, nam uideo syram
Astare ante ædeis, syra? Sy. quis est, qui me nominat?
eu. Herus atq; alumnus tuus sum. Sy. salue alumne mi.
eu. Iam mater rure rediit? responde mihi.
Sy. Cum quidem salute a familia omni maxuma.
eu. Quid istuc negoci est? Sy. tuus pater bellissumus
Amicam adduxit intro in ædeis. eu. quomodo?
Sy. Adueniens mater rure eam offendit domi.
eu. Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiamq; nunc mulier intust? Sy. Etiam. eu. sequere me.
Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor?
Grad⁹ grādit, emittit oculos, circūfert se, obstipat uerticē.
Asseruabo hic re; qd gerat, magnum est qequid quæritat.

Peristrata. Syra. Lycissa.

Diua Astarte hominum, deorumq; uis, uita, salus, rursus eadem quæ est
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cœlū, sydera,
Iouis quæcunq; templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant,

patrio solo: acheos dico: & hiberos. albanos quoq;: nec minus siculos: & ut primordia nostra contingā: pelasgos: aborigines: archadas: q̄ quia malos uicinos ferre non potuerant. Ac ne tātū de publicis calamitatibus loquar: priuatos quoq; memoria tradidit. & in regionibus græciæ. & in hac ipsa hesperia detestabiles fuisse uicinos. Nā si autolicus ille cuiquam potuit tolerabilis esse cōterminus: aut auentini mōtis incola palatinis ullum gaudium finitimis suis cacus attulit. Themistocles græcorum omniū facile priceps agrū uenditurus præconem cunctas prędii dotes enumerantē supaddere iussit, & bonum uicinum habere. Autor plutar. in apophthegmatis. ¶ Radicas. radicitus euellis: angis & crucias.

Dictū themistocľ pľi cherrimū.

SARACENVS

Hera: q̄ me misit ad patrē. Lego quę me misit ad patrem: ut sit ordo pater scilicet: ad quem patrem misit me hera: domi nō erat: alioquin non de patre: sed de hera intelligeretur: qua locutione utitur frequenter Plautus ut ostensum est in amphytryone Asinaria. & alibi Virg. quoq;: urbem quā statuo uestra ē. ¶ Nunc domum renuntiat. Melius renuntio.

VALLA.

Hera: quæ me misit ad patrē. Redit syra anus: ut ad patrē dorippę citādum du; missa fuerat. Obuius ei factus eius alumnus eutych⁹ lysimachi cognoscit pr̄is sui cū matre oborta iurgia. ¶ Non est domi: subaudi pater.

PIVS BONONIEN.

Diua astarte pystrata mīsa/milias inducit lamentabū/damores hoium in dies fieri deteriores: senes consilia mutua dantes: cæteris eos ipsos flagitiosos esse intercutibus uitiis madentes: eademq; serie in uitia rapi: qua iuuenes: m̄ltoq; magis res pessime cecidit: cum senes amant: q̄ illa ætas plus uino: & quieti q̄ palestrę ueneręq; conuenit. Nihil: quod qdem nouerim: significat astarte. Crediderim mendosum esse codicem: & ita corriges: diua arete: qua uoce uirtus apud græcos enotatur: a qua censet Augu. artē deflecti. Plat. in Cratillo aretē dici putat: q̄ sit hirus eretototos: id ē maxie eligēdus. Peristrata igiť inuocat almā uirtutē: cuius nutu: & admistratiōe cūcta reguntť. hic Ordo plautin⁹ est: oia ducunť nutu aretes: q̄ arete: si colať: est salus hoium: & cui⁹ regimine mors: & uita mortalib⁹ accidit. Hęc. Peristrata sūmatē cæliū uirtutē ponit. ¶ Deorum uis: deorum ptās potētia. deorum. n. uis in sola uirtute cōsistit: apd̄ quos oia impturbata sūt: ipetu: & turbine carētia. ¶ Vita deorum ois ęternitas duciť absoluta oi numero uirtutis: ēt si iproprie dii uiuere dicanť. cū nfates philosophi: hoc ē religiōis assecłę ęternitatē attribuāt deo: æuū angelis: tps aialibus; q̄ signāter & ppríe uiuūt: deus aiarum & uite fons ē irriguus. ¶ Pernicies. Virt⁹ culta & religiose possessa mortalibus honorē affert: e contraria despecta: & inculta pnicięm & morbū. ¶ Iouis tēpla. religio. n. q̄ uirtutū omnium apicē tenet: ē in cā: ut tēpla: & dii colanť: absq; q̄ uirtute qs thura: & honorē diis hēret: desideraret: & id accideret lucretianū: oia fanda nefanda malo cōiuncta timore iustificā nobis mentē auertere deorum. ¶ Illi obtemperant tēpla: q̄ colimus: & numina deorum uirtuti obseqntia sunt: & obtpantia.

Aeternitas qd sit

¶ PERIstrata mr̄ familias iducitur lamētabūda mores hoium idies fieri deteriores. Senes cōsilia mutua dātes cæteris eos ipsos flagitiosos esse intercutibus uitiis madētes: Eademq; serie in uitia rapi: qua iuuenes. multoq; magis res cecidit cum senes amant: q̄ illa ętas plus uino: & quieti: q̄ palestræ ueneręq; conuenit.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ EAm

PIVS BONONIEN.

¶ EAM spectant uirtutem tanq̃ pupulam: & ducem sequuntur: ut musculum balena: ab eius orbita non recedunt: a q̃ aberrare ē bono cōtrariũ esse: & hoc agũt pbi: q deos: & deoꝝ uitã imitanť: improbi porro uirtutē exsibilãt & aĩo indulgēt pulpedētes: qđ ad uirtutē accedit: dũmō genio suo: & reb⁹ genialibus obtēperet. ¶ Cæteri. mali. s. geniales & uoluptuarii: q spreta uirtute: momētariis gaudiis idulgēt. ¶ Excludũt: contēnunt: despiciũt. ¶ Qđ illi displicet: sez quunť illi uitia: q̃ uirtus odio uatiniano psequiť. ¶ Cōplicitũ p cōplacitũ: mos loq̃ndi priscus. Cæteri a uirtute seiuges poti⁹ aium sequunť q̃ uirtutē. Potes & iterptari: oia aialia: q̃ uiuũt: & sentiũt: sequunť potius: qđ sibi cōplacitũ ē

Eam spectant, quod illi displicet, facile excludunt cæteri.
Quicqd cōplacitũ, id sequontur quæ uiuont oia, atq̃ sētiũt.
Alios enicat, extinguit, alios suo lacte fouet, atq̃ erigit, sed
Hi uiuũt, & sapiũt, quos ppat aleť, ac erigeť, (quos enicat,
Hi quidem confestim pereunt, atq̃ male sapiunt miseri.
Iacent beneuolentes odiosi, humum mordēt, caput reptãt,
Fremunt, pstrepũtq̃, cũq; putãt uiuere, tũc ruunt maxume.
Tũc, tũc studēt pseq, labãt iuuenes, itidē rapiũtur senes.
Illi se amãt, quod amant, amatum uolunt, atq̃ cognitum.
Illi uero si amare ea ætate occœperũt, multo insaniãt acri⁹.
Veꝝ si non amant, oderũt, molesti itidē, atq̃ difficiles,
Garruli, osores, infensi, iracundi sibi suisq̃, inuidi.
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerãt, ut æquom ē pſes, ſꝫ clamãt, idecēter obstrepũt.
Sy. Quãtũ itellego, & hãc male hēt Demipho. Pe. id ueꝝ?
Amat filius & pit, id quom rescisicit pr̃, isanit uehemētius.

q̃ uirtutē. ¶ Alios enecat. uirtus quosdã fouet: utpote: q̃ orbi dñať: hi benignitate: & facilitate deoꝝ uitã tranqllã: & pacatã ducũt ingenio & oblectamentis: hi dñr a uulgo: & ab Iscia plebecula fouerí a uirtute: cæteꝝ si ueꝝ spectes: uita eoꝝ mera mors ē: & hoc pacto quos uirt⁹ fouet. hoc ē nimis idulgenť tractat: & oblectat: pdit: & pimit: qm̃. s. miserrimus est uoluptatis euētus. Multi postremo delassati iugibus: & continuis ęrũnis a uirtute uidenť pplo pigui enecari: & pdi cum reuera labores illi: si finē aiaduertas: uoluptatē: & gaudiũ oigenus apportēt: loqť ergo Plau. iplicite: & tortuose iuxta sniã ppſarē dicēs: illosce pdi: q ęrũnis affligũtur. Illos ãt aliq æuũ ducũt in uenere: & hoc quoq̃ plautinũ cōfirmat cebes: q infert uirtutis asseclas: diuũ assensu difficilē pteptare: in quo scãdēdo anxietudines oēm ppetiunť. cũ cępint: & supauerit lenimē: & mulcimen oi iugũ. Ille in q̃drato saxo insidētē uirtutē facit: quo argumēto tuto uenisse e calle pbať q̃sq̃ salutiferã potuit cōrigere sedē: hoc est qđ cecinit hesiodus græcus author: sudorē posuere dei uirtutis ad arcē. Dr̃ uirtus quosdã enecare: nõ eo q enecet: ſꝫ qm̃ enecari uidenť pplo: & crassę turbæ: q ũ diuites sũt: & fortunati iuxta catholicã sniam: essoꝛ mortui mõdo. ¶ Alios sub lacte. deliciosos. s. q se fortunæ: ptus & alũnos dictitãt: quos lacte suo: hoc ē diuitiis irrigat fortuna. ¶ Quos enecat: hi uiuũt. interptemur catholice: quos uirtus necat mõdo: uiuũt deo. labores. n. iuges iuxta ppſatē sniam mortē uocat. ¶ Quos ppat alere: quibus afflat bona fortuna: delitiis & diuitiis extollit: & oblectamētis inutrit. Iuterimere dr̃ uirtus: ad quã assequẽdã uoluptatē iterpellãt: ut illa reuera uita mors uocãda sit: q̃ sine uirtute degiť. iuxta senecæ bractatã sniam. Hõ sine lr̃is uiui hois sepultura ē. ¶ Male sapiũt. euētus misertimus illoꝝ: q uitã sine uirtute duxerũt: manifestariũ documētũ pbet: ñ itegerrime sapiuisse: qppe cũ nuda uirtute derelicta bõis tpariis inhæuerit. ¶ Bũuolētes: subitellige: i tali ordine. i quos bũuolētes odiũ exercēt: seu q odiũ exercuerũt: ipsi in bũuolētes suos: hoc ē uirtutes. ¶ Humũ mordēt: hoc faciũt moribũdi in bello nõdũ desita: & cessãte ira ulciscēdi aduersariũ. Sic Vir. Terrã simul ore momordit. ¶ Caput reptãt: more reptiliũ deuoluti ex rota fortunæ capite p terrã trahunť: q̃ oium mors fœdissima ē: sic Dirce tracta ē religata tauro: ut ait Propertius. Vixerũt Dircē ad trucis ora bouis: & Sidonius chr̃iani cuiusdã mortē deplorãs: uixit ad tauri latus iiugati plebs furiosa. ¶ Cũ putãt uiuere ruũt. sensus ē. diuites & fortunati uitã solã deliciosã credētes solũ geniũ seq̃ntes: quē uitæ penitē dicũt: ruũt: nusq̃ pspiciētes fulgorē uirtutis. ¶ Studēt pseq. pstrictis ocuľ a delinimētis uoluptificis: nũ nsq̃ uestigiũ detorq̃nt trahunť. Flagitiosus a uitio: ut canis a corio nũq̃ absterrebiť uncto. Neq̃ ceno cupiēs euellere plãtã. ¶ Labãt iuuenes. eodē tenore senes corruũt: & lubricãt iuuenes. iliacos itra muros peccať: & extra. Veꝝ senile uitiũ minus tolerabile ē: quo minor dať effugiēdi occasio: & facultas: qm̃ ut sola lr̃ ptulit Gregorius. Cãis ãtiquus cathenę assuefieri ñ pt. ¶ Atq̃ cognitũ: sensus ē: senes i maliciã puectiores q̃ adulescētuli: si amãt: frui uolũt re uoluptuaria: & fructũ ueneris malũt: q̃ cęteras delicias amatorias. ¶ Ea ętate. senili. s. depõtana: q̃ uitia ibibita ñ subito deponit. hic cecinit Oui. Venit amor grauius: quo serius. ¶ Veꝝ si ũ amãt. senes iqt plautus altrisecus molestissimi sũt: & si amēt: & si ñ amēt. Si amãt eius amatio: qm̃ dedecet rigiditatē senilem: ab oibus explodiť: si uero ñ amãt: rigidi sũt: sqeri: austeri: morosi: ferre ũ pt uitia: nec amores adolescētulares. ¶ Difficiles. ppetuũ: & ꝯgruēs senibus epithetõ ē: p qđ morosos itelligimus: & austerulos. Martia. usurpat hãc uocem in eodē signãtu. Difficilis: facilis: iocũdus: acerbus es idē. ¶ Osores. odio psequẽtes tpa sua: & laudatores tpis acti: ut inqt Hor. ¶ In se. ꝯtra modestiã suã. ¶ Si fiat modestius. si adulescētes pcius: & castigatius deliquant: q̃ ipsi fecerit in adolescētia sua: nõ desinũt ob hoc icessere adulescētiã: se hoc & illd uitiũ icurrisse mētiētes: cũ tñ ipsi maiora cõmiserit: & fœdiora. ¶ Ve ęquũ ē pſes: quos i nr̃is ꝯniuere decet iuxta ouidianã sniam. Si quotiēs peccãt hoies: sua fulmia mittat: iuppiter: exiguo tpe inermis erit. ¶ Et hanc male habet. etiã hanc pystratã Demipho. Sicuti lysimachus Doripã male tractat: & iniquę secũ agit: ӕge nuptiaꝝ ꝑpostera. ¶ Id ueꝝ. pystrata alloquiť se ipsam & inqt. nõne qđ dixi ueꝝ ē: qđ. s. senes amãtes ptipiũt opas iuuenibus: ut canit Tibullus. Vidi ego iã iuuenē ꝑmeret cũ serior ętas: mœrētē stultos pterisse dies. ¶ Restitit. cũ id: hoc ē illũ amorē pr̃ repellere nititť: auxit amorē: qđ & sẽsit Oui. Acrius iuitos: multoq̃ ferocius urget: q̃ qui seruitium ferre fatenť amor. Ignis. n. cupidineus: quo plus resistitur: uehementius furit: & marcescit. Amor enim domari non potest hinc nos græco epigrammate uerso sic propemodum lusimus.

Sedat alligerum fames amorem. Quę si non rapidum fugabit ignem.
Hoc si non superat domabit ætas. Nodatum superest medela collum.

Restitit positum est pro cõtra stetit: & repugnauit: Iuxta figurã loquẽdi liuianã. Romani alacriter pœnis restiterũt.

Virtus i saxo q̃drato

Capite trahi quũ

Senes difficiles

Amor domari non potest

PIVS BONONIEN.

Quæ iſtæc itẽperiæ? abegit uir me⁹ oli ipẽ ad mercatũ Rho
Nũc, ut fert Acanthio, ipſe ſibimet faciet exiliũ. (dũ, filiũ,
O iniquom patrem, o infortunatum filium, quo te recipies?
Vbi matrem relinqs? ſola degam? filiũ amittã? non patiar.
Vendidit pater, ubiubi erit inuenta, mater redimet,
Dic tu Lyciſſa num in hanc uiciniam adductam autumant?
Ly. In hãc opior, i amici ſenis cuiuſdã ædeis. Pe. hic pter Ly
Nullus quẽ ſciã. Sy. Lyſimachũ noiant. (ſimachũ.
Mirum ni ſenes uicini in unum nidum conſpirauerint.
Pe. Dorippã ei⁹ uxorẽ cõueniã. Ly. qd ↄuenias? nõ eã uides?
Pe. Video eãdẽ, auſcltem⁹, neſcio qd ſecũ iracũda muſſitat.

Dorippa. Syra. Lyciſſa. Periſtrata.


Yra ñ ĩdit, quã acceerſitũ pĩem iã diu ẽ q̃ miſeram.
Tarda nimiũ, aut lapis obriguit, aut ãgue dmorſa
ceſſauit turgida:
Sy. Nulla ſum, adeſt hera, me q̃rit. do. domi manere neq̃o.
Bellulã iſtãc pellicẽ mei ñ patiunĩ oculi, excluſiſſẽ foras,
At me me⁹ ↄtiuit Eutych⁹, ſed oĩno qd̃ fert nõ creduã.
Ly. Audi hera? Pe. audio, ſiñ pgat. Ly. ſino. D. amici iqt ſẽis
Gĩa huc ad nos uẽiſſe, hẽt uenalẽ amãti dũ detrahat filio.

INTEMperiæ. Turbellæ & pturbationes: q̃bus patres: in adoleſcentiaꝝ filioꝝ deſpuunt: & defulminant. Abegit: expulit: eiecit: excluſit. Abigei fures appellati: q̃ armẽta abigere: & lõgius pminare ↄſueuerũt. Vt fert: ut pſitetur ſeru⁹: charini filii. Innumero ſigñatu dotatũ eſt hoc uerbũ fero: ſigñat & appetere. Oui. In noua fert aius mutatas dicere formas corpa. Iurecõſulti digeſtis de uer. ſigni. hoc diſcrimẽ põnũt inter fero & porto. Ferri pprie dicimus: q̃ qs ſuo corpe baiulat: Portari ea: q̃ qs iumẽto ſecũ ducit: agi ea: q̃ aialia ſũt. Faciet exiliũ. Fili⁹ ira ſæuiẽs: & indignatiõe ob pditã amaſiã ſibi parauit exiliũ uolũtariũ. Vnũ erit auxiliũ mutans cynthia terris: q̃tũ oculi: aio tam pcul ibit amor. Vẽdidit pr. ſubitellige paſicõpſã: ne dareĩ amãti filio copia amicę potiũdę. Lyciſſa. comici poeta noia ab aiantib⁹ q̃nq̃ ſeruis accõmodãt. ſeruius in buccolico ludicro i enarratione carminis illi⁹: excipe ĩſidiis multũ latrãte lyciſſa. Lyciſſæ ſũt: ut ẽt Pli. dicit canes nati ex lupis & canib⁹ cũ iter ſe forte miſcẽtur. Quidã male feriati ſeruiũ taxãt qui Pli. cõmẽtũ de lyciſſa aſcribat: qm̃ hoc in li. na. hiſto. nõ legaĩ. S; ii ridiculoſiſſimi ſũt: & explodẽdi ex eruditoꝝ albo: ut pote: q mẽdacii ſeruiũ arguãt cũ ñ hoc ſolũ uolumẽ Pli. ediderit: ſ; hiſtorias. de iaculatiõe eq̃ſtri: librũ de grãmatica: quẽ ſubinde ſerui⁹ citat: & Priſcianus: in quo libro crediderĩ Pliniũ lyciſſã uerbũ explicãteꝫ hoc tradidiſſe. Nec. n. ſeruius Pliniũ in libris na. hiſt. aduocat. Nõne & ipſe epĩa libroꝝ naturaliũ pſiteĩ grãmaticos libros edidiſſe? ei⁹ uerba ſũt hęc. Nã de grãmaticis ſpe expectaui pturiri aduerſ⁹ libellos: quos de grãmatica edidi: & ſubĩde abortus fecere iã decem ãnis: cũ celerius ẽt elephãti pariãt. Lyciſſa pyſtratę clientula erat. Adductã. paſicõpſam. ſ. quã i domum uicini lyſimachi detruſerat Demipho ſenex. Autumãt dicũt ii: q ſenẽ demiphonẽ cõſpicillo ſecuti fuerãt: iter quos cõmiſerit⁹ dño achãtio fortaſſis exploratoꝝ un⁹ fuerat. In unũ nidũ. ſyra. q̃ excipit uerba pyſtratæ: & exiſtimãs a lyſimacho cõductã paſicõpſaꝫ
Cõſpirare i unũ nidũ & ſoli i bi ſſeruiturã: ſubuereĩ: ne duo ſenes ptiario puellã cõduxerit. Cõſpirare in unũ nidũ eſt fctã cõiuratiõe: q. cõſpiratio dĩ deliberaſſe nidulari: hoc ẽ oua fouere. i. uenerẽ exercere ad eãdẽ puellã: ſicuti cõpares duo auiũ ad nidũ eũdẽ tẽdũt. Quid ↄuenias. cur ad illã eas: q̃ tibi pata ſit añ oculos. Quid. n. tereĩ tps in ea adeũda: q̃ ob oculos tuos obãbulet. Muſitat. tacite: & cũ quodã murmure loq̃t. a muris authore Varrõe deflectiĩ hoc uerbũ. Acceerſitũ pres. hoc l dignabũdæ: & cõflata inimicitia cũ maritis fœminæ faciũt: pĩem accerſũt: ut illi moleſtias: & uexatiões mariti renarrẽt: ut uiſũ eſt i menechmis: cõſiĩr Dorippa credẽs lyſimachũ paſicõpſam induxiſſe: marito obiraſcit. Lapis
Fabula. obriguit. qd nyobe accidit. q̃ priuata ſobole oĩ in lapidẽ marmoreo rigore cõtracto durata ẽ. Ita Oui. obriguit cõnata loq. Notũ ẽ nyobẽ ſoboĩ numeroſitate ſufflatã admõuiſſe pplares: ut latone ſacrificare ceſſarẽt: utpote: q̃ deæ ppõnẽda eẽt: & eã fœtu ſupaſſet. Tũc idignata latona apollinẽ ad ultionẽ inuitat: q arcu lunato iſontes nyobes filios trãſadegit. Illa lachrymis: & luctu ſemiſepulta in ſaxũ uerſa eſt. Angue demorſa: aut. Syra tardigrada: & ueternoſa piit: ut euridice: q̃ ariſtæũ fugiẽs ãgue iter herbas deliteſcẽte uulnerata piit. Deſiderio defũctæ: uxoris orpheus ad manes euridicẽ ſeq̃t: & cytharæ mulcedie delenito plutone uitã uxoris ipetrauit: quã retroſpiciẽs amiſit. Tũc deſolatus Orphæus i cæteras fœmĩas declamare cœpit. Cicones iter ſacra deũ: nocturniq̃ orgia bacchi: diſcerptũ mẽbros iuuenẽ ſparſere p agros. Hic prius poſt amiſſã cõiugẽ: ppoſterę libidis excogitator fuit: & iuentor: ppea cecinit Oui. in li. metamorphoſeõ. Ille ẽt thracũ ppĩis fuit anthor amorẽ. In teneros trãſferre mares: citraq̃ iuuẽtã: Aetatis breue uer: & prios carpe flores: Quidã tñ ipſũ thamirã ferũt excogitaſſe coitũ cũ maribus: nefãdã: & pudẽdã uenerẽ. Turgida ueneno corpe ſufflãte: & in tumorẽ agẽte. Illi. n. q ueneno obeũt: nigreſcũt: & tumẽt. Iuue. p famã & ppĩs nigros efferre maritos. Bellulã. delicatulã: & uenuſtulã. Martialis. Res pericoſa ẽ cotyle bellus hõ ubi rẽ pericoſaꝫ difficilem: moroſam: & nugarã: & ipedimentis oĩbus offertiſſimã nuncupat epigrãmaticus poeta: a triehis hoc eſt i
Pellex q̃ dicatur. pedimentis. Pellicẽ. pellex illa dicitur incubina: q̃ cum illo cubat: cui uxor eſt. Põpeius exponit eruditiſſime: quid ſit pellex. Dicitur & pellicatus pellicis inhonaſtamentũ. Paulus iuriſperitus digeſtis de rerũ & uerboꝝ ſignificatione. Maſſurius ſcribit libro memorabiliũ pellicẽ apud antiquos eã habitam: q̃ cum uxor nõ eſſet: cum aliquo tñ uiuebat: quã nunc uero nomine amicã paulo honeſtiore cõcubinam appellari. Caius Flaccus in libro de iure papyriano ſcribit: pellicẽ nunc uulgo uocari: q̃ cum eo cui uxor ſit corpux miſceat. quoſdã eam: q̃ uxoris loco ſine nuptiis in domo ſit: quẽ græci uocãt παλλακην. Deerat in tritis iuriſcõſultoꝝ codicibus uerbũ græcũ. Excluſiſſeꝫ foras. pelicem. ſ. & cõcubinã mariti: niſi eutychus filius id phibuiſſet. Qd̃ fert: qd̃ affirmat illã. ſ. traditã eſſe a Demiphõte & ſubreptã filio charino. Nõ creduã. ñ credã. Põpeius auctor ẽ Plau. creduas uſurpaſſe p credas. Audi herã. lyciſſa loq̃tur pyſtratæ clienta. Sine pgat. pmitte Dorippã ulterius loq: ut ex ſuis uerbis cõiectare poſſim ſtuprũ Demiphonis: & ubi paſicõpſa ſit adita: charini fili amaſia. Amici ſenis. ſenſus eſt: lyſimachus maritus inq̃t hãc paſicõpſam in domũ nr̃am delegatũ eſſe: ut ita ſũmoueret a charino amante: traderetq̃ poſtmodũ amico ſenis uenalis.

NEC

PIVS BONONIEN.

¶NEC quidem scribo: hæc quidē hoc ordine: hæc quæ comminiscuntur filius & pater: sunt fallacia: & dolo manifestarie cōpleta: qm̃ dissona sunt: & discrepantia: pr̄ ait datā esse seq̃stro: filius ait uenalē esse pasicōpsam. ¶ Fallacia. cū fallacia: fallā dixerunt antiq. quā nos fallaciā. ¶ Dissident snīæ: discrepāt opiniones: nō conueniunt opiniōes pr̄is & filii. ¶ Seq̃stro. aduerbialr̄ positum est. Dr̄ res dari seq̃stro: q̃ apud tertiam personā delegat: quoad lis decissa sit. ¶ Is. pr̄ demipho. ¶ Venalem: q̃ dareṫ uenalis amico senis. ¶ Huic nō subintellige credā: qm̃ q amant: mentiri q̃ plimū cōsueuerūt. Postremo ñ credā filio defensanti culpā pr̄nā: & iras mr̄is mollieti. ¶ Mero cuculo. Mero scortatori: & alienū nidū p̄occupanti: diximus. n. affati i asinaria: cuculū eādē auem eē: q̃ a grēcis cocix dr̄. Hæc i nido auiculę curucæ oua expōit: exclusis curucę p̄pis ouis. Illa cū excludūt: & hiulca sūt: foetus suos autumat: q̃ deuorata cuculli ad p̄priam mr̄ez deuolāt. Illi igiṫ: q oua: hoc ē senes i alieno malo hoc ē thoro iponūt: scortatores. s. cuculli recte: & idōee uocabūṫ. ¶ Id certū ē mētiri. Id p̄ i id. cū amico uenalē eē lysimach⁹ causā facit ñ credā: qđ Demiphōis eē simr̄at: cū sua sit: & ad geniū suū amœnādū ɔducta. ¶ Coquo creduā: credere decretū est coquo: q senis lysimachī hāc amasiā eē p̄fessus est: & ab eo ɔductā eē narrauit. ¶ Venefica: nomē ɔtumeliosū ē: qm̃ ex authoritate catonis: q̃ adultera ē: eadē quoq; uenefica repieṫ. Inuētæ sūt eni mr̄onæ romanæ uenena coḡntes. ¶ Dānunt. dent uetustū uerbū. ¶ Istuc dictum: ob istud dc̄tm̃ obsequiosum: & adulatoriū: & qđ pellici meę malū ominata es: nō sum tibi irata. ¶ Vbi pr̄ meus: quē euocatū miserā: ut illi maritales iniurias p̄dicarē. ¶ Podagra. ipedit pedes: tanq̃ laq̃us auium: q & græce podagra diciṫ. Hæc romanos priscos nō inuasit. Si latin⁹ morbus fuisset: romanū nomen hēret: authore Plinio. Interrogat⁹ quidam: qđ fastidiosū ocium eēt: podagricū rñdit: hic prisc⁹ poeta. nūq̃ poetor: nisi podager. ubi poetari signat poeticā exercere.

Cucullus auis q̃ dicatur

Hæc quidē aut uiri, aut gnati fallacia, dissident sententiæ.
Sequestro uir ait datam, eandem uero uenalem dicit filius.
Sy. Ibo de iprouiso obuiā, ne cessasse itellegat. do. istæc filio
Non credā, qui obsequitur patri? huic uero ut mero cuculo
Id certum est mentiri ampliter, equidem coquo creduam.
Eccam Syram, ut currit uenefica, Syra? Sy. quis me uocat?
Do. Malum quod di tibi danunt. Sy. hera, si sapis, hoc poti⁹
Tuæ pellici, & marito dato. do. istuc dcm̃ tibiñ āpli⁹ irascor.
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
Sy. Nec podagricus, nec articularius ē, quē rus ducūt pedes.
Do. Non domi? Sy. non. do. ubi? Sy. rure esse autumant.
Atq; nunquid redeat icertū hodie, cum uillico ratiōis satis.
do. Ol a mihi hodie eueniūt pter sentētiā, nō uiuā uesperi,
Nisi illanc a me scelestam abigam, eo domum. Ly. hera abit
Dorippa. Pe. hem abit, cōpello, Dorippa? do. qđ molestiæ
Hoc ē? qs me reuocat? Pe. non sum molesta, sed beneuolēs,
Et amica te compellat tua Peristrata, mane quæso.
Do. Hem Peristrata, te pol non noram, mala bilis cruciat
Me, atq; exagitat. Pe. istuc uolo quæso ne neges.
Te audiui modo, dic mihi, quæ te nunc habet solicitudo?
do. Peristrata, Di tibi unicū gnatū sospitēt, da mihi bēigni⁹
Nulla dari mihi poterit meli⁹. Par ē ætas, una creuim⁹ (opa

¶ Articulari⁹. ille decēter articulari⁹ uocari p̄t: q chiragra laborat: hoc ē duritie podagricę siñ digitos itercipiēte. Qui morb⁹ nulla medella leuari p̄t: hic Ouid. in tristib⁹: Tollere nodosā nescit medicia padagrā: Nec formidatis auxiliaṫ aqs. Aq̃s formidatas Oui. nūcupat morbū agitatorū in rabiē ob morsū canis. q qđ aq̃s formidāt grēcis υδροφοβοι uocitāṫ. Scribit Auicēna hoc p̄statarium medicamētū eē: si qs rabie correpṫ cōiiciṫ inuitus in aq̃s aut si a rabido cāe morsus sit. Sciēter & edocēter Apuleius nr̄ li. ix. de asino aureo p̄scribit aq̃ cybeleios piclitatos eē: si agitareṫ i rabiē: eius uerba subiūxi. Sz unus ex iis de cęlo missus mihi sospitator: argumētū explorādę sanitatis meę tale cōmōstrat eęt̄is: ut aq̃ recētis cōpletā pelui offerēt potui meo. Ac si itrepidus & mos solito sūmēr: aqs adlubescerē: sanū me: atq; oi morbo scirēt expeditū: ɔtra uero si uisū: cōtractūq; laticis uitarē: ac phorrescerē: p cōperto noxiā rabiē p̄tinaciṫ durare. Hęc. n. libris p̄stinis ēt p̄ditū obseruari solere. ¶ Rōnis sa. subitellige illi ē eū uillico cōputus faciēdus maxia cū rōcinatōe. Rōnū libri dñr illi: qbus accepta: & expēsa a uillico p̄scribi cōsuerūt: q p̄sūt rōnibus rōnales appellanṫ: & rōnarii: de qbus nos diffuse in aulularia indictiōe phylacistæ. Villici rurestriū rer̄ p̄curatores: dispēsatoresq; uocanṫ: hinc sit uillicari: qđ p̄dia ruralia curare significat: & uillicatio: curatio rurestris appellitaṫ. ¶ Illāc sc. pasicōpsā itromissā a marito lysimacho. ¶ Nō sū m. hęc ab irata Dorippa p̄nūcianṫ: q̃ bile plena ñ p̄cepat pystratā: uer̄ tāq̃ molestā abigebat: aliā. n. uicinā crediderat remorā: ne ad negociū suū se accīgeret. ¶ Bil' cr. cholos: & ira me sollicitā hñt: & exercitā: ut nec recte ocul' p̄spicere possis. ¶ Istuc uo. subitellige: ex te audire. ¶ Sospitēt. sospitē reddāt: & icolumē. Sz hoc pacto legēdū erit. Sic di tibi unicum gnatū sospitēt. ē. n. p̄ticula p̄cāti idonea sic: hoc ordie: sic tibi fœlicitas & faustitas accidat: ut amo: & excrucior. Tibullus poetar̄ gēma. Sic umbrosa tibi ɔtigāt tecta pape. Ne capiti soles: ne noceātq; niues. Idem li. iii. Annue sic tibi sint itōsi phœbe capilli: Sic tua p̄petuo sit tibi casta soror. Claudianus. Sic tibi p̄ bello dēfēset pectora thomas. ¶ Par ē ę. iter coętāeos amor ignescit acrius: & feruētius bēiuolētia scitillat: p̄pea ganymedes apđ Lucianū q̃rit ηλικιωτας suos: hoc ē coęuos: sine qbus nihil dulce ē & appetibile. p̄pea pi ętate piguṅṫ grę: & si alia quoq; rō assigneṫ. Visunṫ i basi uetustissima nymphæ tres alt̄nis brachiis iter se ɔnexę: his uersibus eloq̃ntissime graphiceq; ɔscriptis: Sūt nudę charites niueo de marmore: at illas: Diua colūna suis ędibus itus hz. Par tribus ē facies sq̄lē decet eē sororr̄: Par trib⁹ ē ætas: par quoq; forma trib⁹. Grata thalia tñ gemie ɔuersa sorori: Implicat alternę brachia blāda soror: Euphrosynē dxtra stupeo: aglaiāq; sinistra: Miror: & iplicitis brachia nexa modis. Iuppit' ē gēitor: pepit de semie cæli: Eunomia: & ueneris turba ministra fuit. Inde aliṫ nudus placida sub mr̄e cupido. Inde uolupeates: inde alimēta dei. ¶ Vna cre. sil' i eadē cōgermanescētia adl'tæ sum⁹: qđ amoris ñ minimū fomētū ē. Hoc Apulei⁹ Plauti sulmis ęmul⁹ enarrat li. ii. de asino aureo. ego te o lucis meis istis māib⁹ educaui. qdni pentis tuæ: ñ mō sāguis: uer̄ alimoniar̄ ēt socia fui. Nā ex familia Plutarchi āber̄ p̄gnatæ sumus: & eandē nutricē simul bibimus: & in nexu germanitatis una coaluim⁹

Idropoui.

Rōnū libri qui dicanṫ

PIVS BONONIEN.

Sollicitudo qd sit.

LIBentius:non acceptius:& gratius cum alia consilia:cogitationesq; meas confero quoniam nulla adeo mihi similis inueniri potest. Nam authore platone similes similibus natura conueniunt. Sollicitor: angor excrucior:& id non immerito:utpote cui pponatur ante oculos pellex. Sollicitudines curæ uocantur. Sollicitius significat accuratius. Quid tibi animi:quam opinionem haberes:& sententiam:& mentem:si tibi pellex adulescentulam superduceretur: Iuxta illud. Quid tibi tunc ai credis germana fuisse. Possiet. possit: quo pacto uitã quietam ageres: Adducetur Demipho:scribo adducet demipho. Si maritus tuus tibi talem pelicem induceret:nonne cælum terris misceres:& mare cælo? Adduxit: intulit ne in domũ pellicem? Domi est: hæc p interrogationẽ legenda. Domi. tanq̃ irrideat pystratam: q̃ petat: nũquid hæc sit domi:cui nuptiale cõuiuium paratũ sit. Mea: p apposiopesin: hoc est syra: quę interuentu suo disturbauit seniles uoluptates. Alieno tpe. senili. s. quod obliuiosus eẽ ueneriœ debet: & castimoniarum appetẽs: Nam ut tempus anni aliaz ętatẽ: aliud scm̃ conuenit. Quid detestabilius ẽ senibus iis: in quoœ aio uoluptas & uenus calet: friget in corpe? Non essez miserior: non excruciarer in deteriorem modum: ob accerbitatem. s. patris: quam in unicum filiũ exercet: subducta clam pasicompsa. Leuia: per admirationem. Immo ait Dorippa omniuz grauiorum grauissima sunt uxori superducere pellicem. Prioribus peiora. Immo meus supaddit peioribus iniuriis peiora facta. Ita quæ patior peiorum pessima sunt: & malis omnibus ulteriora. Qui pericula. Tu finisteritates tuas mihi explica: ego tibi meas denarrabo: ut una ab alterius calamitate prouideat: ne in periculum incurrat. Fœlix enim quicunq; ex alterius periculo fit prudẽs: Tibullus decorissimus poetarum melicorum usus est hoc adagio. Fœlix quicunq; dolore: alteri? discet posse carerẽ suo. Rhodum: ut in ciuitate littorali: & mercimonis obuia rei & honori operaz nauaret. Rhodos ciuitas appellata: qd i fũdamẽtis iaciũdis iuẽta sit rosa. ϱοδον. n. rosa dr̃. Ind ϱοδοδακτυλος aurora uocitata. qd roseos digitos habeat: & pudoris color a latinis nuncupatur. Ob fertilitatem insulæ poetæ rumigerant auro rhodon impluisse. Resciscẽs: recognoscẽs in delicias suas adduci. Produxit porro: & longule uexit. In rudente non aduexi: sed prouexi. Prouehere significat longule ducere. Auehere in diuersas regiones abducere. Cui data est per interrogationem lege. Iam recognoscit Dorippa: non hanc tanq̃ pellicez superductã. Quid filius. tuus: scilicet charinus tumultuatur: q̃ patienter insanit? Autumat. proclamat: profitetur. In portu res est. res ipsa ad securitatem redacta est. In portu nauigas prouerbialiter dicitur in eos: qui alieno periculo ad securitatem reddacti sunt: in quam sententiam crediderim tibullum id protulisse. Vtere queso: dum licet in liquida nat tibi linter aqua: per liquidam aquã portum describit: in quo nullo fluctu quatiente portus liquida: & imperturbata sistit aqua: & securus a maritimis turbinidus qescit. Mansuœ credito. si pasicõpsa reperta sit: qm̃ illius anima uiuit filius: crede mansuœ in ciuitate charinũ. Alioq in exilium uolũtarium destinat. Restituisti filium: cuius aia in alieno pectore sita est. Iuxta illud. Viuam si uiuet. si cadet illa cadã. Demipho. Lysimachus ptesus iniuriarum: quas multiplices dorippa in illum obiecerat: pertesus amationis Demiphonis: ut pote: q̃ satis alieno tempore uenerat: illum didascalice coarguit: & taxat: quippe cum misso facto honore: & officiis senilibus in amorem coruptela omni refertissimũ: & in uoluptatem maloœ omnium officinã ingurgitauerit ingeniũ: nam authore menandro. Senex amator extrema mala fortuna: qbus monitoriis uerbis mentẽ recolligens: demipho amoris ustrinas abiurat: & uredini amatorię renũciat. Senectuti gram: nullũ respectũ senectuti hñs meretricaris: & ueneriis idulges: cũ senect? his uacare dẽat. Nõ abstulit mõ: scribẽdũ: nõ abstulit modũ. nedũ inqt uoluptas tibi abstulit mẽsurã: sz mãcipiũ fecit iniqssimi amoris. Mod? modestia uocitat. Proptius. Verus amor nullũ nouit hẽre modu. Oculoœ pstrinxis aciem.

Rhodos unde dicta.

Aq̃ p portu sit.

Modus qd sit.

Pares ætate habemus uiros, nulli colloquor lubentius.
Solicitor merito quidem, quid tibi animi esse nunc possiet
Si amicã hac ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
Pe. Adduceret? Do. factum. Pe. domi ẽ? Do. domi, imo cog
Conducti, parabatur conuiuium, ni meus disturbasset aduentus omnia.
Senem miserum Venus, & Cupido alieno satis nexant tpe.
Pe. Sed ista lenia sunt Dorippa, utinam non ego essem miserior.
Do. Leuia? Pe. leuia quidẽ. Do. quæ peiora tibi tu? faceret?
Pe. Imo peioribus peiora. Do. quæ istæc sunt? quæso loqre,
Vt tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consiliũ.
Vetus id dictũ est, feliciter is sapit, p periculo alieno sapie.
Pe. Vnicus mihi Dorippa est gnatus scis. Do. scio. Pe. hunc pater
Olim a se extrusit Rhodũ. Do. quate? Pe. quoniã amaret.
do. Ob id ipsum? Pe. id quidem nunc quoq; quom ancillam domum
Adduxisset, hãc resciscens pater produxit, uenalẽ præbuit.
do. Atat noui, uerum dixerat filius, ego mariti amicam putabam mei,
Q uoi data est? Pe. seni quoidã in hac amico uicinia.
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.
do. Ea quidem est, quid filius? Pe. urbem hanc se desertu-rum autumat.
do. In portu res est, quid si inuenerit? Pe. mãsurum credito.
do. Præter spem saluæ sumus, ne dubita, apud mea est.
Pe. Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audiui modo.
do. Ea. Pe. o factum bene, merito te amo, restituisti filium.
Fac uideam. do. eamus intro. Pe. eamus, Lycissa ades,
Acanthioni hæc nuncia, ego ad dorippam huc deuortam.

Lysimachus. Demipho.

DEmipho sapientū illud dictū te audiisse reor sæpius
Voluptas est malorū esca, quod ea non min⁹ hoïes
Quam hamo capiantur pisces. hæc cū fugiant senes
Tu tū senectuti gēam n̄ hēas, qm̄ hæc tibi n̄ abstulit
Modo. sed in amorem coniecit fortius quo te tuūq; cōsiliū
Atq; mentē perdit funditus, atq; oculoꝝ perstringit aciē.
Me quoq; in magnū coniecit malum. Nec quid faciā scio.
Lysima. hic deorum hoc arbitrium est non hominum
Tute hoc tecum si cogites, non æquū te facere arbitrabere,
Cum amico homini, tuiq; conscio. ita succenseas misere
Quasi tu nunquā quidquam adsimile huius facti feceris.

Syra anus.

ECastor lege dura uiuont mulieres,
Multoq; iniquiore miseræ q̄ uiri.
Nam si uir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si resciuit uxor, impune est uiro.
Vxor uiro si clam domo egressa est foras,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Vtinam lex esset eadem quæ uxori est, uiro.
Nā uxor cōtēta ē, q̄ bona ē, uno uiro.
Qui minus uir una uxore contentus fiet?
Ecastor faxim, si itidem plectantur uiri,
Siquis clam uxorem duxerit scortum suam,
Vt illæ exiguontur, quæ in se culpam commerent.
Plures uiri sint uidui, q̄ nunc mulieres.

QVINTVS ACTVS.

Charinus.

LImen superum inferumq; salue, simul autem uale.
Hunc hodie postremū extollo mea domo pḟia pe
Vsus, fruct⁹, uict⁹, cult⁹, iā mihi harunce ædiū (dē
Interemptust, interfectust, alienatust, occidi.
Dii penates meum parentum, familiæ lar pater,
Vobis mando parentum meum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios penateis deos persequar, alium larem,
Aliam urbem, aliam ciuitatem, ab atticis abhorreo.
Nam ubi mores deteriores increbrescunt in dies,
Vbiq; amici qui infideles sient, nequeas pernoscere.
Vbi quid eripiatur, animo tuo quod placet maxume,
Ibi quidem si regnum detur, non est cupita ciuitas.

Eutychus. Charinus.

DIuū atq; hoīum q̄ spectatrix, atq; hera eadē ex hoi
Spes spatā quos hāc obtulisti mihi, grates ago. (b⁹
Ecquis nam deust, qui mea nunc læt⁹ letitia fiat?
Domi erat, quod quæritabam, sex sodales repperi,
Vitam, amicitiam, ciuitatem, læticiam, ludum, iocum.
Forum inuenturus sum, ita pessumas pessundendi.
Iram, inimicitiam, lachrumas, merorem, exiliū, inopiā.
Solitudinem, stultitiam, exitium, pertinaciam.
Date di quæso conueniundi mihi eius celerem copiam.
Apparatus sum, ut uidetis, abiicio superbiam,

aciē. radiis & icentiuis uoluptatis obuer berat. hebetat: adlatrat: & caligiat: & fed dit ai: & oculoꝝ aciē. Perstringere sigñat leuit ferire: uñ pstigię & præstigiatores appellati: q oculos quodammodo fe rire uideantur ne uideant rem: ut ea estē qm̄ ex authoritate Augustini. Pręstigia tores oculos capiūt: uti rē maiorē uideāt: hic illud exēplū galli trabeculā trabētis i quę eēt palea: si spectatoribus trabs enor missima uidebat. ⁋ Aciē acumē: & uim cernēdi. ⁋ Me quoq;. loqt Demipho uer bis & obiurgatiōe lysimachi demulus ac cusans uenerē: & appetētiā suā: quæ seni li ætate in uoluptatis uolutabro uolutet.

ECastor lege dura. syra secū q̄ri tur mulieꝝ cōditiōes miseras. ⁋ Exigit mrīmonio. eiicit ma trimonio sitq; repudiū. ⁋ Plu res sint uiri uidui: priuati coniugibus i q̄ nunc mulieres. — VALLA.

LImē supeꝝ. Inducit charin⁹ se cedens a patria ciuitate: q oēm animum iā desponderat: limi na portaꝝ ciuitatis alloqt: tan q̄ n̄ āplius ciuitatē reuisurus. — SARACENVS

LImē supeꝝ: iferūq;. Charinus domo exire cōstituēs: & exiliuz sibi deligēs ultroneū: tanq̄ abi turus oia psalutat. ⁋ Limen su peꝝ: iferūq;. Ianuā ingredien tib⁹ tam qđ iminet capiti: q̄ qđ pedibus cōculcat: limen appellat. qa nobis occur rit in trāsuersū. non p rectā lineam: atq; e regione: nā limis trāsuersus dr̄. ⁋ Dii pe nates: qbus penitus uiuim⁹ inqt Macro. hi nāq; q̄tuor sunt: elemēta qbus oia cō po ita cōstant corpa. ⁋ Mando meū pen tum. p meoꝝ. de hac sincopa supra abū de locuti sumus. ⁋ Ab atticis abhorreo. In attica āplius nō cōmorabor. ⁋ Vbi qđ eripiāt aio tuo qđ placet maxie. In q̄ in qt attica sunt hoies: q eripiāt: qđ tibi ma gnope placeat. ⁋ Non ē cupita ciuitas. nō ē quod quisquā cupere debeat: ibi regnū habere: ubi sint iniqui homines. — VALLA. — Dii penates q dicāt

DIuū: atq; hoium. Eutich⁹ cōmo ne fct̄us ab ancilla syra: puellaꝝ sodal domi reppit: quā defessus erat p urbē oēm q̄rere: it er go letabūdis: ut chario amicā a se iuentā nunciet. ⁋ Inimicitiā. Notand⁹ est locus: nā inimicitias tm̄ i plurari phor cas atq; diomedes dici uoluerūt: cum Ci ce. & plerīq; alii aliter usi sint. — VALLA. — Inimicitiæ in plāli tm̄

DIuū: atq; hoiuꝫ. Eutych⁹ cha rinū consolat abire pperantē: sua ofone remorat q se dicat: ubi sit comperisse mulierem. ⁋ Quę spectatrix: atq; hera: fortunā d'cit: quā hoies reꝝ dn̄am esse aiūt. ⁋ Grates ago. poetice dctm̄ nam in soluta ofone gratias magis usurpamus. ⁋ Ita pessum as pessum dedi: pedibus cō culcaui: quę mox indicantur. — VALLA.

SARACENVS. ¶ CALAtor. Dicuntur calatores serui a potu καλεῖν quod est uocare: quasi uocati possunt ob necessitatē seruitutis. ¶ Vlla annis. Recentiores in genere masculino protulerunt. ¶ Dius: i de inter dius Aduerbialr positū. ¶ Diales: Iouiales. ¶ Cape uorsoriā. translatio a nautis sūpta: q uella uertūt: p ut flat uētus. ¶ Fauoni⁹. dictus; q fauet: at a græcis zephyrus uētus est ab occidentę æquoctiali. ¶ Auster. Ab austeritate: q ab eadē parte cœli meridionali noxios flatus cōcitet a græcis notus: ut plurimū pluuiosus: & procellosus. ¶ Religionem illi obicit: Lego ille obicit. & loqtur charinus: nā eutych⁹ cum illū redeuntē conspexisset dixit: sapis o charine. ¶ Quē eo uideam facis: Lege q: non quē. ¶ Vt oblitus: Hūc uerbū integrū fecimus: cū prius legeref: ui ob: & sensū iuuat: sic illud quoq paulo añ omissum: qd miser est: qd miserę est. ¶ Adduxit uos. Pro duxit ad uos. ¶ Inner. Sic ueteres: nos iter. ¶ Sonā sustuli. Locū indico: non corrigo: nam oiño menda ē. ¶ Tollo ampullā: Nunc incipit ueluti amēs delira menta loq: ampula uas erat olearius: & unguentis dicatū ad balneaꝝ usus: postmodū in usum bibēdi receptus: id qd distico notat Martialis: Hac licet i gēma: q seruat noia cosmi: Luxuriose bibas si foliata sitis: de ampula. n. illo meminit disticho: q ex luxuria: potoria dicta est: cū prius tantum esset ad usū unguentorum adinuenta. ¶ Calchas. Qui uates fuit græcoꝝ maxius: dicit ergo illum diuinasse: nā athenis puella erat: ubi hæc fieri uidebantur. ¶ Clementer q̄so calces deteras. Quia nimis propere incedebat: & calcē calce terebat.

Ampulla qd sit.

VALLA. ¶ CALAtor. calatores. n. dñr apparitores: qui p̄sto adsunt: ut euocatū quē q̄ mittāt: calo. n. uoco signat. ¶ Agasso: qui aliud agit: sicut eqso: q equus: & mulio: q mulum. ¶ Quo nā illū curram q̄ritantū: ordo est: cogito: quo nā curram q̄ritatū illum: subaudi charinum q̄ i ere: illam subaudi pasicōpsaꝫ. ¶ Neq mihi ulla obsistat āniis. Docet Priscian⁹ de incertis g̃nibus: ueteres tā fœminino q̄ masculino g̃ne amnes p̄tulisse. est autem amnis: ut inqt Varro ab ambitu dictus: ubi fluminis multi anfractus. ¶ Imbrem ppetiar. pluuia sensim cadēs a græcis ombros. a nfis imber repente: ac cū tumultu ueniens nimbus Ab imbre ibrices canales: & tegulis: & opus ibricatū. Plin. uocat canaliculatū. ¶ Et inde imbricium uas. Martia. Quod tibi crura adsūt simulentq cornua lunę. Imbricio poteras phœbe lauare pedes. ita a nimbo nimbosus: ut nimbosus orion. ¶ Neq diu:

Calatores q dicātur.

Egomet mihi comes calator, equos, agaso, armiger.
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio.
Egomet mihi fero quod usust, Cupido quantus es?
Nam quemuis confidentem facile tuis factis facis.
Eundem ex confidente actutum diffidentem denuo.
Cogito quo nam illum curram quæritatum. Ch. certa est res.
Mensq mihi illam quærere, quoquo hinc abducta est gentiū,
Neq mihi ulla obsistat amnis, neq modos, neq adeo mare.
Nec calorem, nec frigus metuo, neq uentum, neq grandinē,
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, solem, sitim.
Non concedam, neq quiescam usq noctu, neq dius,
Prius profecto q̄ aut amicam, aut mortem inuestigauero.
eu. Nescio quoia uox ad aurem mihi aduolauit. Ch. inuoco
Vos diales ut me bene tutetis lares. eu. o iuppiter.
Est ne illic Charinus? Ch. o ciues bene ualete. eu. illico
Sta Charine. Ch. qui me reuocat? eu. spes, salus, uictoria,
Ch. Quid me uoltis? eu. ire tecū. Ch. aliū comitē uob quærite.
Non amittunt hi me comites, qui tenent. eu. qui sunt ii?
Ch. Cura, miseria, ægritudo, lachrumæ, lamentatio.
eu. Repudia istos comites, atq huc respice, & reuortere.
Ch. Siquidem mecum fabulari uis, subsequere. eu. sta illico.
Ch. Malefacis, properantem qui me cōmorare, solabit,
eu. Si huc itē properes, ut istuc properas, facias rectius.
Hic uentus nunc secundus est, cape modo uorsoriam.
Hic fauonius serenus est, hic auster imbricus.
Hic facit tranquillitatem, iste omnis fluctus conciet.
Respice huc ad dextram Charine, non ne ex aduorso uides?
Nubis atra iberq instat, aspice nunc ad sinistrā huc, atq uides
Cœlum ut splendore est plenum, non ne ex aduorso uides?
Ch. Relligionem ille obiecit, recipiam me illuc. eu. sapis
O charine contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, præbende, iam tenes? Ch. teneo. eu. tene.
Quo nūc ibas? Ch. exulatū. eu. qd ibi facer uis? Ch. qd miser.
eu. Ne paue, restituā iam ego te in gaudiū utiq, ut sis maxūe,
Quod uis audire, id audi, quod gaudeas, sta illico, amicus.
Aduenio, multū beneuolēs, tuam amicā. Ch. quid eā? eu. ubi
Sit ego scio. Ch. tum eam, tum obsecro? eu sanam & saluam,
Ch. Sed ubi eā sanā & saluā? eu. ego scio. ch. ego me mauelim.
Eu. potiu ut animo sis trāquillo? Ch. quid si animus fluctuat?
Eu. ego istum in transquieto tuto sistam, ne time.
Ch. Obsecro te loquere ubi sit ubi eam uideris, quid taces?
Dic, enicas me miserum tua reticentia. eu. non longe
Hinc abest a nobis. Ch. quin ergo cōmonstras, si tu uides.
Eu. Nō uideo hercle nūc, modo uidi. Ch. qn ego uideā, facis?
Eu. Faciā. Ch. Lōginquom amāti istuc. Eu. etiam emutis oīa
Commonstrabo, amicior mihi nullus uiuit, atq is est,
Qui illā habet, neq est quoi magis me uelle meli⁹ æquom fiet.
Ch. Non curā de isto ullam q̄ro. Eu. de illa ergo ego dico tibi.
Sane hoc non in mentem uenit, dudum ut urbem obambulo.
Ch. Dic igit ubi illa est? eu. in nostris ædibus. Ch. ædeis pbas,

Si tu uera dicis, & pulchre ædificatas arbitror,
Sed qui ego istuc credam?uidistin?an tu audito nuncias?
Eu. Egomet uidi. Ch. qs eam adduxit ad nos?eu. iniq; rogas.
Ch. Vera dicis. eu. nihil charine te quidē quicq̃ pudet.
Quid tua refert, qui cum istac uenerit, dum istuc?ch. sic est
Profecto, opta ergo ob istunc nuntium, quid uis tibi.
Eu. Quid si optabo?ch. deos orabo, eius ut faciant copiam.
Eu. Derides?ch. seruata res est demum, si illam uidero.
Sed quin ornatum hunc reiicio, heus aliquis actutū huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte. eu. hem nunc mihi places.
Ch. Optume aduēīs puere cape chlamydē, atq; hic sine illico
Vt si hæc non sint uera, icœptū hoc itiner perficere exequar.
Eu. Non mihi credis?Ch. oīa eqdem credo, quæ dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eā, ut uideā?eu. paulisper mane.
Ch. Quid manebo?eu. tēpus nō est nunc itroeūdi. ch. enicas.
Eu. Non opus est inq̃ nunc intro te ire. ch. responde mihi
Qua cā?eu. opꝰ non est. ch. cur?eu. qa nō est illi cōmodum.
Ch. Ita ne cōmodū illi nō ē, quæ me amat, quā ego cōtra amo?
Omnibus hic ludificatur me dolis, ego stultior
Qui isti credam, commoratur, chlamydem sumam denuo.
Eu. Mane parumper, atq; hoc audi. ch. cape puer hoc pallium.
Eu. Mater irata est patri uehementer, quia scortum sibi
Ob oculos adduxerit in ædeis, dum ruri ipsa abest.
Suspicatur illam amicam esse illi. ch. Zonam sustuli.
Eu. eā nūc rē exquirit intus. ch. iam machærast in manu.
Eu. Nam si te co itroducam. ch. tollo ampullam atq; hinc eo.
Eu. Mane, mane charine. ch. erras, me decipere haud potes.
Eu. Nequolo ædepol. ch. qn tu ergo itiner meū exeq me finis?
Eu. Non sino. ch. ego me moror, tu puer abi hinc intro ocyus.
Iam in currū conscendi, iam lora in manus cæpi meas.
Eu. Sanus non es. ch. qn pedes uos in curriculum coniicitis?
In cyprum recta, quando qdem pater mihi exilium parat.
Eu. Stultus es, noli istuc quæso dicere. ch. certū est exequi,
Operam ut sūmam ad puestigādū ubi sit illæc. eu. qn. domist.
Ch. Nam id qđ dixit, id mentitust. eu. uera dico eqdem tibi.
Ch. Iam cyprū ueni. eu. qn sequere, ut illā uideas, quā expetis.
Ch. Percontatus non inueni. eu. matris iam iram neglego.
Ch. Porro proficiscor quæsitum, nunc perueni Calcidem.
Video hospitem Zacyntho, dico quid eo aduenerim.
Rogito quis eam uexerit, quis habeat, si ibi inaudiuerit.
Eu. Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc ītro ambulas.
Ch. Hospes respondit Zacyntho ficos fieri non malas.
Eu. Nihil mentitus est. ch. sed de amica se inaudiisse autumat
Hic Athenis esse. eu. chaleas iste quidem Zacynthiust.
Ch. nauim conscendo, proficiscor illico, iam sum domi.
Iam redii exilio, salue mihi sodalis eutyche
Vt ualuisti?quid parentes mei?ualent?tibi gratia est,
Bene uocas, benigne dicis, cras apud te cœnauero.
Nunc domi sic decet, sic fieri oportet. eu. io quæ insomnia.
Hic homo non sanus est. ch. medicari amicus quin properas?

Aduerbium sicut noctu a nocte ita a die diu: unde & iterdiu. ꝑ Vos diales: ut me bene tutetis dies. Diales iouiales quoniam genitiuus græcus est dios. i. iouis: unde & flamen dialis: idest sacerdos iouis. Lares diales iuocat: quia iouis benigna stella est. tutetis. quia tam tuto tuta: quam tutor tutaris dixerūt ueteres. ꝑ Iuppiter. exclamātis uox est pariterq; admirantis: ipsum nāq; eutycus quærebat: cui occurrit inspera to. ꝑ Qui me reuocat. relatiquum pro interrogatiuo: qui pro quis. Atquis ꝑ qui nunq̃: ut Priscianus asserit. ꝑ Repudia istos comites. reiice. translatiōe sumpta a matrimōio. ꝑ Fabulari uis. fabulamenta & quæ ad me nihil attineant: loqui uis. ꝑ Istuc ꝑperas: si hoc quod ergo dicas: properanter facias. ꝑ Secundus uentus. Ad nauigandum propitius. ꝑ Cape modo uorsoriam. Conuerte te aliorsum. ꝑ Serenus fauonius est. zephyrus a græcis appellatus: qui serenus bonus. ꝑ Hic auster imbricus imbrem afferens non enim semper eiusmodi natura est: ubi serenum adducat. ꝑ Hic facit tranquilitatem. hic pacat mare. ꝑ Iste omnis fluctus conciet: ab imo mare subuertit. ꝑ Sapis: inquit eutychus sapere mihi uidere cus hoc dicis. ꝑ Confer pedem. propius accedito. ꝑ Ego me mauelim: subaudi scire. ꝑ Tuto sistam. Animum inquit tuum: quem ais fluctuare: ego obfirmabo tuum. ꝑ Emutis omnia: ad omnia cōsilescis. ꝑ Neq; est: cui magis me uelle æquum fiet. Non est inquit alius qui amore mihi carior sit q̃ is: qui habet tuam amicam nempe pater. ꝑ Dudum: ut obiecisti: idest memorasti nempe te scire ubi esset. id ego notissimum scire desidero. ꝑ Qui tua refert. quid tua interest. ꝑ Quid cum istæ uenerit subaudi memorare: cum quo uenerit ista: declinabant enim ueteres istic istęc istuc. quod nunc iste ista istud. ꝑ Sed quin. Cur non. ꝑ Ornatum hunc reiicio. qui subaudi est peregrinantis. ꝑ Hoc itiner. Ita ueteres a quo iuxta analogiaꝫ genitiuus itineris. ꝑ Operi non est. Expecta non est opus: uel tempus introeundi. ꝑ Chlamydem sumā denuo: uestimentum peregrinantis mihi accipiā. ꝑ Capesis. cape si uis. ꝑ Solam sustuli. Amoui sedile: idest fundamendum huius rei. naꝫ ut Festus inqt. solæ sedilia: in quibus singuli tantum possunt sedere: ideoq; soliar sterneꝭ dicuntur: qui solisternium habent: & solaria uocantur babylonica: quibus eadem sternuntur. ꝑ Tollo ampullam. Quod se habiturum minaretur etiam se ampullaꝫ accepturū dicit. qua opus sit in itinere faciundo: quod uas quoniam uentre porrigitur: pro superbia

Diu & iter diu qd & unde

Solaria q dicantur

Eu.Sequere sis.Ch.sequor.eu.cleméter quæso,calces deteris,
Audin tu?Ch.iam dudum audiui.eu.pacem componi uolo
Meo patri cum matre,nam nunc est irata.Ch.i modo
Eu.Propter istác.Ch.i mó.eu.ergo cura.Ch.qn tu ergo i mó.
Tam propiciam reddam,q̃ cum propicia est iuno ioui.

ponitur:tam apud græcos:ut Home. hyperphialos uocat:q̃ apud latinos. Horatius.Proicit ampullas:& sesquipedalia uerba.& inde uerbum ampullor.Idé & ampulatur in arte. ¶ In curriculum conicitis.in paruulus conscéditis currus. ¶ Exequist.exequi est certum:hæc facere constitui. ¶ Operam ut summam:ut laborem mihi capias. ¶ Quid eo aduenerim. Cur in zacynthum insulã me contulerim. ¶ Inaudisse:non audisse. ¶ Calchas iste: idest diuinator:ut calchas uates fuit. ¶ Dorippa mater. subaudi ualuit. ¶ Sic decet: sic fieri oportet.Ita expedit inquit facere. ¶ Clæmenter quæso:idest pedetentim: & placide. ¶ Calces deteris: pedes atteris.Calx testimonio ueterum:siue cemẽtum significet:siue pedis partem extremam:fœminini generis est:nõ ut nonnulli barbari grãmatici iuniores distinxerũt. Ab eo quod est calx:& exustis lapidibus fit calcarius:unde & fornax calcaria apud columellã. Calx uero pro extrema pedis parte a calcãdo:unde calcaneum:& calcar:& calceus:q̃ e corio fit animantis.q̃q̃ ut Fest.tradit:nefas ueteres putauerunt mortuæ pecudis corio calceos:aut soleas fieri flaminicis:sed aut occisæ:aut immolatæ:quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt.

Calx qd fit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ AMNIS generis masculini est:ut scribit Nonius Marcellus de indiscretis generibus citans hunc locum. Virgilius libro primo georgi. Altum funda iam uerberat amnem. Actius in epigono. Apud abundantem antiq̃ amnem & rapidam undas.M.Varro periplu.libro primo. In hac ciuitate agros colunt arenosos præter hos fluit amnis: quam olim Albulam dicunt uocitatam. Alia exempla omisi:quia adeo deprauata erant:ut nihil inde posset elici:quod ad rem faceret. ¶ Quidem ex codi.antiqs addendum fuit. ¶ Ficus zacyntho fieri non malas. ¶ Mei ualent:tibi gratia est:Si coniecturæ locus est ex litterarum similitudine:& cohærentia:atq; ex sententiæ concinnitate:& metri ratione ita scribi debet:non metuat mater dati bene:neq; quid tua mater satin bñ:ut corrigit Pius:cõtra ẽt uersus cõsistẽtiã.

Eutychus.Demipho.Lysimachus. Charinus.

AD patrem ibó,ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
De.Iá credo,placet pricipiũ,qd agis,qd fit eutyche?
Eu.Optuma opportũitate ãbo ãt uéistis.Ly.qd rei ẽ
Eu.Vxor tibi placidã & placatast.date dextras nunc iam.
Ly.Dii me seruant.eu.tibi amicam nullam esse nuncio.
De.Di te pdát.Ly.qd negocii est ná qso istuc?eu.eloquar
Animum aduortite igit̃ ambo.Ly.qn tibi ambo operá dom⁹.
Eu.Qui bono sunt genere nati,præditi ingenio malo
Suapte culpa ex genere capiunt genus,ingeniũ improbant.
De.Verũ hic dicit.Ly.tibi ergo dicit.eu.eo illud uerũ ẽ magis.
Nam te istac ætate haud æquom fuerat filio tuo
Adolescenti amanti amicã emptam argento eripere suo.
De.Quid tu ais?an charini amicast illi?eu.ut dissimlat malus,
De.Ille qdé illam sese ancillam matri emisse dixerat.
Eu.propterea igitur tu mercatus nouos amator,uetus
Puer.Ch.optume hercle,perge,ego assistam hinc alterinsecus.
Quibus est dictis dignus usq; oneremus ambo.de.nullus sum.
Eu.Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam,
Quem qdẽ hercle hodie ego,in exiliũ cũ iret,reduxi domũ.
Nam ibat exulatum.de.an is abiit?eu.ẽt loquere larua?
Temperare istac ætate istis decebat te artibus.
De.Fateor nunc,deliqui profecto.eu.etiam loquere larua?
Vacuum esse istac ætate his re decebat noxiis.
Itidẽ ut tempus anni,ætatem aliam aliud factum conuenit.
Nam si istuc ius est senecta ætate scortari senes,
Vbi loci res summa nostra publica?de.hei perii miser.
Adolescentes rei agendæ isti magis dare operam solent.
Iam obsecro hercle uobis habete cum porcis,cum fiscina,
Eu. Redde filio,si habeas,iá uolt.de.per me sibi habeat licet
Semper ædepol.eu.quoniam ut aliter facias non est copiæ.
De.Supplicii sumat quid uolt ipse ob hanc iniuriam.

SARACENVS

QVasi tu nunc. Cõuenerat lysimachus Demiphones:narrauerat:quo pacto redarguus insons fuerit ab uxore cũ demiphonis:qui non esse uitio dandum inquit:q senex scortaret:quod plærique alii fecere. ¶ In fermento iacet:Intumescit iracundia:quæ ita solet feruẽ:& intumescere:ut fermẽtũ feruet. ¶ Expurgationẽ.Excusationẽ.

QVasi tu nũq̃ quicq̃ ad simile.Coargutus: & obiurgatus a lysimacho demipho ob importunum amorem respondet:hoc me iacis:quasi nunq̃ tu ad hunc modũ deliqueris. ¶ Propter illam:subaudi amicam tuam. ¶ Tota in fermento iacet: idest indignatione: & stomacho.nam sicut fermentũ massam corrumpit frumentaceam:aut saltem turgere compellit:ita & mentes indignatio:unde & pro indignatione ponitur.Iuue. Accipe & illud fermentum tibi habe.

VALLA

IAm credo.Paccatæ & tranquilla omnia hęc scæna facit & finem comœdię:interuentu suo eutychus matri conciliat patrem:& filius patri:suiq; facit sodalem amatæ puellæ compotem. ¶ Cæcus.Ve non uideat a patre: & quasi insidiosus:& in occulto latens uel cæcum lege:scilicet patrem: idest improuidum.in qua significatione ueteres usi sunt:docent Nonio. ¶ Cum porcis cum fiscinas;Sensum hunc alioqn subobscurum sic placet interpretari:disposito prius uerborum ordine:iam obsecro habere uobis subaudias rem cum porcis:cum fuscina:adolescentes enim rei isti agẽdę magis solent operam dare:Responsio quippe est ad ea:quæ obiecerat

Modo pacem faciatis, oro ut ne mihi iratus siet.
Si hercle sciuissem, siue adeo ioculo dixisset mihi,
Se illã amare, nunq̃ facerẽ, ut illã amanti abducerem,
Ly. eutyche te oro sodalis eius es, serua, & subueni
Hunc senem, para me clientem, memorẽ dices beneficii.
Eu. Ora ignoscat delictis tuis, atq; adolescentiæ.
Ch. Pergin tu aũt, eia supbe inuehere, spero ego mihi quoq;
Tempus tale aueturũ, ut tibi gratiam referam parem.
De. Missas iã ego istas arteis feci, & qdẽ ego ꝺhic ia. eu. nihil.
Consuetudine animus rursus te huc inducet. de. obsecro
Satis ut iam habeatis, quin loris cedite etiam, si lubet.
Eu. Recte dicis, istuc sed uxor faciet, cum hoc resciuerit.
De. Nihil opust resciscat. eu. quid istuc? nõ resciscet, ne time.
Eamus intro, non utibile hic locus factis tuis.
Dũ memoramus, arbitri ut sint, qui p̃tereant per uias.
De. Hercle quin tu recte dicis, eadem breuior fabula
Erit, eamus. Ly. hic est intus filius apud nos tuus.
De. Optume est, illac per hortũ nos domũ transibimus
Ly. eutyche hãc uolo prius rẽ agi, q̃ meũ ĩtro refero pedem.
Eu. Quid istuc est. Ly. suã qsq; hõ rem meminit, responde.
Mihi certon scis, non succensere tuã matrem? eu. scio.
Ly. Vide. eu. me uide. Ly. satis habeo, id q̃so hercle ẽt uide.
Eu. Non mihi credis? Ly. imo credo, sed tamen metuo miser.
Ch. eamus intro. eu. imo dicamus senibus leges. Ch. censeo.
Prius habeamus quas leges teneant, contentiq; sint
Eu. Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus.
Seu maritum, siue hercle adeo celibem scortarier,
Cum eo nos hic lege agemus, inscitum arbitrabimur
Er per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.
Neu quisq̃ posthac prohibeto adolescentem filium,
Quin amet, & scortum ducat, quod bono fiat modo.
Si prohibuerit, plus perder clam, q̃ si non prohibuerit.
Hæc adeo ut ex hac nocte primum lex teneat senes.
Bene ualete, atq; adolescentes, hæc si uobis lex placet,
Ob senum hercle industriam, uos, æquom est, clare plaudite.

cerat eutychus: non decere senes ætate senecta scortari: sed magis rebus publicis operam dare. Demipho autem inquit: iuuenes magis intentos esse solere uenatiõibus: & piscationibus: id quod duobus tm̃ uerbis expressit: cũ porcis: cum fuscina: per porcos uenationem: per fuscinam piscationem intelligens: est enim fuscina telum trisulcum piscatorium: alias neptunni tridens: & ideo fuscina: non fiscina legendum erit: naȝ fiscinã pro uasa ponitur a Columella. Fuscina qd sit
¶ Eutyche te oro. Hallucinantur: qui hunc sermonem dant charino: est sermo uel lysimachi: uel Demiphonis potius ex uerbis sequentibus. ¶ Missas iã ego istas artifici: Lego missas iam ergo istas facito: nihil enĩ aliunde sumo mutuũ. Sed litteras errantes in suas redigo dictiones: & sensus perspicuus redditur: nam patri uidebatur indecoruȝ filium orare: ut ignosceret: est enim responsio ad illud ora: ut ignoscat delictis tuis. ¶ Et quidem ego de hinc iaȝ. Subaudiendum aliquid est. quod sensum iuuet: uel uidelicet: nihil amplius contra filium attentabo: uel neq; puellam persequar: uel quippiã aliud huiusmodi id: quod ex sequẽtibus uerbis clarum fit. ¶ Nihil consuetudine. Loqtur eutychus non charinus: qui ex occulto tantum loquitur: & non præsente neq; audiente patre: nam paulo inferius lysimachus erga ipsum demiphonem inqt: hic est intus filius apud nos tuus maximus hic nobis labor fuit deuios interlocutores in suum ordinẽ reuocare: ut non confusaneum: & omnino diuulsum: sed uerum: & proprium redderent intellectum.



Am credo placet principiũ VALLA.
a lysimacho increpitus: & inclamatus: demipho pate factis eius amoribus missaȝ facit mulierem: & eutychi: lysimachiq; uerbis filio charino ɔcedit. ¶ Certe dextrum nuntium: subaudi attulisti. ¶ Ex genere capiũt genus: idest ex malo genere suo: quia malum consectantur: fallunt genus suum. ¶ Ingenuum improbant: idest nobile genus uituperant: Aut capiunt genus subaudi malum: ut improbent bonum. ¶ Vetus puer. uetus ætate. puer moribus. ¶ Ego assistam hinc altrinsecus: idest ex altera parte aduersus. ¶ Ibat exulatum. archaismos: idest exulabat. ¶ Enã loquere larua: audes loqui quasi larua: ut enim Apuleius inquit: & in libro de ciuitate dei diuus meminit Augustinus fuerunt olim: qui opinarentur animas hominum e corpore exeuntes fieri dæmonas. si bonorum fuissent merito rum lares dici. sin fuisset incertum manes: quod si mali fuissent meriti laruas: aut lemures. putat autem lemures dici Opinio antiquorum de anima
Ouidius mutata littera r in l a remo enim remures inde lemures. ¶ Vt tempus anni ætateȝ aliam: hoc est ut anni tempus uarium est: ita uaria facere conuenit: alia siquidem facta uernum tempus desiderat. alia ęstiuum: alia autumnalea alia ibernum. Ita & ætas. ¶ Habete cum porcis cum fiscina: hoc prouerbialiter dictum ut in omni humili genere dicẽdi. nam in uilaticis pastionibus: aut pecoris: carnis usum tantum spectamus: ut porcorum quemadmodum inquit Varro: & Iune. Animal propter conuiuia natum. Aut cum his alia quoq;: naȝ ex ouillo caprino: & bubulo lac quoq; sumimus: quod concretum in fiscinis componitur. perinde ergo dictum est cum porcis: cum fiscina: ac si diceret cum rebus omnibus. ¶ Redde filio. subaudi amicam. ¶ Ora ut ne mihi iratus. p̃care: ne mihi succenseat. ¶ Hunc senem: cum demipho hoc dicit: se commostrat digito. ¶ Loris cædite. scuticis contundite: me. ¶ Arbitri ut sint: qui tua facta intelligant: qui hac: illacq; iter habeant. ¶ Me uide. cum hoc dicit: bene sperandi signum dedit. ¶ Inscitũ: rerum imperitum. ¶ Suum p̃digerit. suam prodigus reȝ dilapidarit: profligaritq;. ¶ Quod bono fiet modo: ne cuiquam faciat iniuriam. ¶ Ex hac nocte primum ut hæc nox proxime futura sit legis principium: qua lege in posterũ

teneantur. ¶ Ob senum hercle industriam: propter eam industriam: qua senes in uos utuntur.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ DAVE dextras ratione metri & non cedite: ut insulse legit Pius. ¶ Altrinsecus scribendum est. metri necessitate: & ex ueteribus codicibus. & cognitate sententiae: non alternis caecus: ut indocte: atq; inscitissime scribit: & commentatus Pius: tanq̃ puer nullis litteris imbutus: idem & Sarracenus facit. ¶ Nam si istuc ius est metri necessitate: & sententiae concinnitate: nõ iuuisset: ut Pius legit. ¶ Missas iam ego istas artis feci ex fuiq; cõcinnitate: & codicibus antiquis: si ex uaria eoꝝ scriptura uer᷑ cape lectionẽ uelis: & nõ missas iã ergo istas facito ut docte corrigit Sar. cõmẽtator.

¶ In Pseudoli Argumentum.

SARACENVS P Acifcitur cum lenone miles macedonius sibi phoenicium meretricem dari uiginti minis: quindecim illico dinumerat: quinq; debentur minae: pro his reliquit symbolum: ut qui illas attulerit per eundem sibi mulierem destinet hanc deperibat callidorus adolescens: illa mittit amanti litteras. se uenditam asserens a lenone militi: quaerit adolescens undecũq; pecuniam: ut amicam redimat: seruum pseudolum suum facit participem consilii: ei pollicetur seruus operam daturum: & lenonem falsurum: pater adolescẽtis simo monitus filium uelle amicam redimere. Ballione lenonem praemonet: ut caueat a pseudolo: qui si se decipi sinat: ultro ꝓmittit simoni daturum uiginti minas: interim aduenit a milite missus calcula: pecunias reliquas affert: ut mulierem abducat: is dum lenonem quaeritat: incidit in pseudolum: fingit pseudolus subballionem syrum: absentemq; domo lenonem: Tradit ille symbolum. & litteras lenoni: quum uenerit: ut det: post paulum rediturus pecuniam: ut dinumeret: pseudolus: recepto symbolo: subornat sicophantam simiam: is ad lenonem tanq̃ missus a milite: quinq; minas affert: petitq; sibi puellam dari: facile credit leno inspiciens symbolum. Tradit recepta pecunia meretriculam: aduenit postremo uerus arpax cacula: petita lenone mulierem tradi: leno ratus illum missum a pseudolo: eum deludit aliquãdiu: Tandem ut agnouit sibi os esse sublitũ: pactas tradit simoni uiginti minas: Callidorusq; sua potit amasia.

¶ Argumentum in Pseudolum.

VALLA C Allidorus adolescens phaenicium adamabat meretricem: riualis erat miles macedonicus: qui abiens ballioni lenoni: cuius erat phaenicium: reliquerat minas quindecim: & symbolum: ut qui symbolum ferret cũ quinq; minis. ei ad se ducendam traderet phaenicium. Mulier potiorem apud se callidorum. q̃ militem habebat macedonicum. Callidorum itaq; facit certiorem quid inter ballionem & militem conuenerit. Callidorus porro seruum pseudolum cõmonet: oratq;: ut illas uiginti minas inueniat: quibus liberare phoenicium possit. pollicetur pseudolus: se decepturum ballionem: abducturumq; mulierem. Simo callidori pater ballionẽ admonet. ut sibi a pseudolo seruo suo caueat: quod promiserit se a ballione abducturum mulierẽ per fallaciam. ballio promittit simoni: si id effecerit: se uiginti minas daturum. uenit ergo a milite arpax nomine nũtius: qui ad ballionem litteras perfert cum symbolo & minis quinque: quae a milite reliquae debebantur: ut phaenicium abduceret. pro foribus itaq; ballionis ut pseudolus constiterat militis seruum arpagem excipit: tanq̃ de ballionis familia aliqs: quid sibi uelit: percunctatur: cũq; pseudolus non esse domi ballionem dixisset: pseudolo litteras cum symbolo tradidit ballioni referendas: ipse uero arpax ait in diuersorium se rediturum: fessumq; ex itinere conquieturũ: quoad ballio domum redierit expectaturumq;: ut se euocet pseudolus. At pseudolus ballionis fallendi nactus: occasionem: charino adolescente adiutore simiam sicophantam subornat: quasi a macedonico milite aduenientem: perferentẽq; litteras cum symbolo: & minis quinq;: quas a charino acceperat: ut inde abduceret phaenicium, consecutus quod uolebat challidoro phenicium tradit. Harpax autem diu expectans: ut a ballionis seruo uocaretur: cum ad se non iri uidet: ipsemet ballionem addit: ut phaenicium abducat. ratus ballio subornatum mittit aliquem a pseudolo: arpaga irridet primo. Dein re percepta: & sibi impositum a pseudolo intelligens: sese excruciat: simo uiginti minas quas de cõpacto ballio debuerat: sibi dinumerari postulat. & perinde pseudolus apud simonem exultat laeticia.

¶ Nominum etymologiae,

VALLA. P Seudolus mendax seruus: qa pseudos mendacium: & dulos seruus. ¶ Callidor?: qa calos pulchritudo dr̃. & dorõ donũ: quasi munus pulchritudinis. ¶ Ballio: qa ballo iacto: ia͡ctat. n. multa leno aduersum suas ancillas. Simo. ut ẽt diximus alias: a simi nasi ꝓprietate. ¶ Calipho: quia calos. ut pulchritudo ita ẽt honestas dr̃. quę ai q̃dã pulchritudo est: & phos lumẽ: quoniã sermone honestatem prae se fert: uel ẽt quasi uir honestus: nã ut phos neutri generis circumflexu lumẽ significat. Ita masculini generis acutum hominẽ notat. ¶ Arpax. ab harpazo rapio. q̃d militum serui se rapere hostes in bello dicant. Idem quoq;. ¶ Cacula: qa cacos malus: omnes enim serui militum mali. ¶ Charinus: qa charizomae gratificor significat: q̃d fit callidoro gratificaturus. ¶ Simia. quoniam ut simia humanos imitatur gestus. ita & hic militis seruum qui idem: & sycophanta:

M. ACCII PLAVTI PSEVDOLVS.
PROLOGVS.

E Tudete hodie mihi, bona in scenam affero.
Nam bona bonis ferri reor aequom maxume,
Vt mala malis, ut qui mali, habeant mala.
Qui boni, bona, bonos quod oderint mali,
Sunt mali, malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet, uosq; ideo estis bõi, quãdo q̃dẽ
Semper odistis malos, & lege, & legionibus
Hos fugitastis, qui rite successit bonis,
Huic uox nunc pariter bonam boni operam date gregi.
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi animus ampliter fient saturi.
In scenam qui ieiunus uenerit, aut sitiens,
Is risu & uentre raso uigilabit sedulo.
Dumq; ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis cedite ieiuni, atq; discedite.
Vos stare saturi, imo sedete, atq; attendite.

Non argumentum, neq; huius nomen fabulæ
Nunc proloquar ego, satis id faciet Pseudolus.
Satis id dictum nobis puto iam, atq; deputo.
Vbi lepos, ioci, risus, uinum, ebrietas decent,
Gratiæ, decor, hilaritas, atq; delectatio.
Qui quærit alta, is malum uidetur quærere.
Curas malas abiicite iam, ut ociosi hodie.
Exporgi meliust lombos, atq; exurgier.
Plautina longa fabula in scenam uenit.

cuius etymologiam abunde supra expressimus. non ut fere omnes solent interpretari calumnator. hunc enim ut ostendimus in asinaria: græci diabolū uocant: sed is est sycophanta: quem rusticus sermo barrum uocat. Phœnicis. a gente phœnicia: uel a colore phœniceo ita nōcupata. Exporgi. pro exporrigi: idest extendi. nam qui sese leuat: lumbos uidetur extendere. Cur. autem hoc dixerit: ostendit dicendo lōgam Plauti fabulam in scenam uenire ubi fabulę recitabantur.

ARGVMENTVM.

Præsenteis numerat quindecim miles minas.
Simul consignat symbolum PHOENICIVM
Ei det leno, sibi qui eum cum reliquo afferat,
Venientem caculam interuortit symbolo
Dicens Syrum se Ballionis PSEVDOLVS.
Opemq; herili is ita tulit, nam simiæ
Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit,
Venit harpax uerus, res palam cognoscitur.
Senexq; argentum, quod erat pactus reddidit.

SARACENVS. Præsentis numerat. i. statis & illico. Symbolum. Signum: quo ostenso mulier tradi debuerat. Cum reliquo. s. quinq; minis: quod erat præcii reliquum. Interuortit: fallit: decipit. Herili. Callidoro. Opes tulit: quia astu: & opera sua effecit: ut adolescens amata muliere potiretur. Senexq;. Dicidā senię. Dic. n. datas fuisse Simōi uiginti minas a lenone: q̄s dare pactus fuerat: si a pseudolo falleret.

VALLA. Præsentis numerat quindecim miles minas. præsentes dicit in manum dinumeratas. non in libris debitas: ut solēt i ephemeridibus: idest diariis notari. Consignat symbolum. signum quo inter se conueniebant: quia symballo confecto. Vt phœnicium: meretricem ballionis. Ei det leno: ballio. Cū reliquo. Cum quinq; minis: quæ reliquæ erant. Venientem caculam quem diximus etiā harpaga nominari. Interuortit symbolo. intercipiendo symbolum euertit. Dicens syrum: e syria adductum seruum. Pseudolus. sane quoniā ex primis argumenti litteris apparet: pseudolum non pseudulum dici a mendacio doloso nomen habuerit: ut sit nō dulos: sed dolos. Opemq;: auxiliū. Herili. subaudi filio: nempe callidoro. Nā simiæ: qui & sycophāta. Harpax uerus: idest qui non falsus a milite nuntius: ut simia. Senexq;: subaudi simo. Argentū: qd erat pactus reddidit. pactus enim erat cum pseudo si phœnicium per fallaciā ballioni subduceret. se traditurum argentū: quāta mulier empta fuisset pecūia. (Symballo quid sit.)

VGOLETVS ET GRAPA. ARgumētū pscribi debet his nouē uersibus: non plogus: ut Pius iterpres indoctus pscripsit. Sibi ascribēdum est metri necessitate: nec aliter legēdus uersus est: ut facit Pius interpres legis metricæ ignarus.



PRIMVS ACTVS.

Pseudolus seruus. Callidorus adolescens.

Si ex te tacente fieri possem certior
Here, quæ miseriæ te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei, te rogandi, & tui, respondendi mihi.
Nunc quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem, responde mihi.
Quid est quod tu exanimatus iam hos multos dies

SARACENVS. Si ex te tacente. phœnicium epistolio callidorum mōuerat intra paucos dies tradē das esse militi: qui eam ab lenone pecūia abducturus erat in aliquo pacto lenonem interuorteret: quo malo nuncio adolescēs affli ctabatur: & mœstus erat. Nescius ergo tāti mœroris cāæ pseudolus: herilē filiū interpellat: ut suus detegat cōsiliū.

VALLA. Si ex te tacente fieri possem certior. Pseudolus inqt callidoro gestanti a phœnicio secum litteras: & diu gemētiquid nam sit id: cui callidorus legendas dedit litteras: liberationes a lenone sua depofcētes: ac nisi det pecūia a callidoro sos ppedit: ut a milite redimat macedonico. pseudolus ergo pollicetur se callidoro redēpturū

SARA CENVS

ANTIdhac: Interpositum d propter hiatum uocalium. Quærunt hæ sibi liberos: Nam ita simul conculcatæ litteræ:& unæ super alias positæ apparebant:ut omnes simul coire uiderentur. At tu cita. Reuoca ad te animum. Non in pectore: Id quod alias diximus ex Platonis sententia: amans mortuus in se ipso: uiuit in alieno. At te dii deæq; Non finit pseudolus absolui sermonem: nam dicturus erat: perdant. sed uerbum interrumpens dixit seruassint quidem. Quasi solsticialis herba. Pli. Solsticialem herbam appellat condurdon flore rubeo. idez quoq; heliotropium herbam uocari: ideo tradit q æstiuo solsticio floreat:& q solis motibus folia circumacta conuertat: nam oriente sole flores suos aperit:& se iterum recludit: cum sol occubuerit: tantus enim est syderis amor: nocte enim desiderio contrahit cerulenm florem: quā nostri uerrucariam appellauere: de qua forte hoc loco Plā. intellexit alludens ad naturam herbæ: q sole existente super terram floreat: occidente autem flores contrahat: quasi simul cū sole stare: cumq; eo uideatur occidere. Frui. Corrupte legitur: dicendū fuit: res omnino parua: Sed quæ lectorem ambiguum faciat. Sensus ergo uerborum est: quandoq; amore recreor: sed statim pereo. Phoenicius callidoro. Principium est epistolæ.

Solsticialis herba q̄ sit

VALLA

Lachrymis lauis. notauit hoc: quoq; Priscianus tam lauo lauis q̄ lauo lauas dixisse ueteres. Iuppiter probibescit: prohibeat. Nisi sybilla legerit: idest diuina aliqua mulier. sane sybillas ueteres puellas omnes dixerunt: q̄ rum pectus numen reciperet:& a consilus deorum nunciandis hoc nomen imposuerunt: sius enim deos non the: & consilium non bulē. sed bylen æoles dicebant: itaq; sybillam dixerunt quasi θεοῦ βουλὴν. fuerunt autem sybillæ decem: quarum prima nominata ē sambethe: hāc chalcidicā ueteres fuisse perhibent: sunt qui hębræam dicāt & uni filiorum Noe. nupsisse:& cū ipso archam conscendisse. & ipsam prædixisse: quæ de turri constructa feruntur linguarumq; uarietate: linguaq; usa hæbraica:& de Alexandro macedone prędixisse multa: ut nicanor refert qui alexandri uitam scripsit. Secūda libyssa. cuius facit mentionem Euripides in salaminis prologo. Terna delphis: q̄ nata in delphis ē. sicut chrysiphus scribit. Quarta italica: quæ in italiæ solitudinibus uixit. Quinta erythręa: quę bellum imminens troianum prędixit: de qua apollodorus scribit erythręus. Sexta samia: quā pytho nominatam ferunt. Septima cumæa: nomine amalthia: ut alii erophile sunt q̄ taraxandrā uocent. Virgilius autem ipsam deiphoben nominat. Octaua helespontiacha: quæ in uicomarmisso nata fertur: prope quoddam oppidulum georgetiona. Nona phrygia. Decima autem tiburtia nomine albunea: hanc aiunt oracula conscripsisse certissima: cunctis uero præstitisse erithræam ferunt: quæ cum primum nata est: cæpit loqui:& grauia:& nomine suo multos compellare. Cur inclementer dicis: perperam:& nequiter. Atttu cita: uoca: ut adsit. In cæra cubat. In sigillo impręssa. aut in cęra in tabella. propter uerba: quæ affectum ostendunt. Quasi solsticialis herba. Plini. condurdon herba solstitialis: flore rubeo: suspensa in collo comprimere dicitur strumas. Dicitur etiā græce heliosc opos & helioscopium: quæ semper solem intuetur:& heliotropium maius & heliotropium minus q d tropas: idest solstitia spectent. Heliotropium minus in hiberno solsticio statim concidit: & exarescit: & ex radiculis suis repululat statim. Litterasq; interpretes. subaudi eius mentis.

Sybillæ q̄ dicant & quot sybillæ fuere

Proprietas helioscopos quę sit

Gestas tabellas tecum, eas lachrumis lauis.
Neq; tui participem consilii quenquam facis:
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.
Ca. misere miser sum Pseudole. ps. id te iuppiter
Prohibessit. Ca. nihil hoc iouis ad indicium attinet.
Sub Veneris regno uapulo, non sub iouis.
Ps. Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
Ca. Idem animus nunc est. Ps. fac me certum, quid tibi sit.
Iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.
Ca. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi
Quæ me miseria & cura contabefacit.
Ps. Mos tibi geretur, sed quid hoc quæso? Ca. quid est?
Ps. Vt opinor quærunt literæ hæ sibi liberos.
Alia aliam scandit, Ca. ludis me ludo tuo.
Ps. Has quidem pol credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium posse reor neminem.
Ca. cur inclementer dicis lepidis literis,
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
Ps. An obsecro hercle habent quoq; gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit. ca. odiosus mihi es.
Lege. uel tabellas redde. Ps. imo enim eas pellegam.
Aduortito animum. ca. non adest. ps. at tu cita.
Ca. Imo ego tacebo, tu hinc quidem ex cera cita.
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
Ps. Tuā amicā uideo calidore. ca. ubi eā est obsecro?
Ps. Eccam in tabellis porrectam, in cera cubat.
Ca. At te dii deæq; quantus es. Ps. seruassint quidem.
Ca. Quasi solsticialis herba paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.
Ps. Tace dum tabellas pellego. Ca. ergo quin legis.
Ps. Phœnicium Calydoro amatori suo
Per ceram & linum litterasq; interpretes

VGOLETVS ET GRAPA.

POSSE reor neminem: reor addendum est: si metri rationem habere uelimus: aliter claudicabit: uno deficiēs pede a Pio interprete de sioculo non animaduerso.

alutem

Salutem mittit,& salutem abs te expetit.
Lachrumans animo titubanti,corde,& pectore.
Ca.Perii,salutem nusq̃ inuenio Pseudole?
Quam illi remittam.Ps.quam salutem.Ca.argenteam.
Ps.Pro lignea salute,uis argenteam
Remittere illi?uidesis quam tu rem geras.
Ca.Recita modo,ex tabellis iam faxo scies
Quam subito argento mihi usus inuento siet.
Ps.Leno me peregre militi macedonico
Minis uiginti uendidit uoluptas mea.
Et priusq̃ hinc abiit,quindecim miles minas
Dederat,nunc unæ quinq; remorantur minæ.
Ea caussa miles hic reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Vt qui huc afferret eius similem symbolum
Cum eo simul me mitteret,ei rei dies
Hæc præstituta est proxuma Dionysia.
Ps.Cras ea quidem sunt.Ca.prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii.Ps.sine pellegam.
Ca.Sino,nam mihi uideor cum ea fabularier.
Lege,dulce amarumq; una nunc misces mihi.
Ps.Nunc nostri amores,mores,consuetudines.
Iocus,ludus,sermo suauis,sauiatio.
Compressiones arctæ amantum compares,
Teneris labellis molles morsiunculæ.
Papillarum horridularum oppræssiunculæ.
Harum mihi uoluptatum omnium,atq; itidem tibi
Distractio,dissidium,uasticies uenit,
Nisi quæ mihi intest,aut tibi est in me salus.
Hæc ego,quæ sciui,ut scires,curaui omnia.
Nunc ego te experiar quid ames,quid simules,uale.
Ca.est misere scriptum pseudole.ps.o miserrime.
Ca.Quin fles?ps.pumiceos oculos habeo,non queo
Lachrumam exorare ut expuant unam modo.
Ca.Quid ita?ps.genus nostrum semper siccoculum fuit.
Ca.Nihil ne adiuuare me audes.ps.quid faciá tibi?Ca.heu.
Ps.Heu?id quidem tibi hercle ne parsis,dabo.
Ca.Miser sum,argentum nusquam inuenio mutuum
Pseudole.ps.heu.ca.neq; intus nummus ullus est.ps.heu.
Ca.ille abducturus est mulierem cras.ps.heu.
Ca.Istocine pacto me adiutas?ps.do id quod mihi est,
Nam is mihi thesaurus iugis in nostra est domo.
Ca.Actum hodie de me est,sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam,quam cras reddam tibi?
Ps.Vix hercle opinor,si me opponam pignori.
Sed quid de drachma facere uis?Ca.restim uolo
Mihi emere.ps.quamobrem?Ca.qui me faciam pensilem.
Certum est mihi ante tenebras persequi tenebras.
Ps.Quis mihi igitur drachmam reddet,si dederim tibi?
An tu te ea caussa uis sciens suspendere,

SARACENVS.

ARgenteam. Naȝ ei pecunia opus erat: ut mulieres abduceret ab lenone. Pro lignea: Vel pro linea: quia dixit per ceram: & linum salutem mittit. Proxima dionysia. Ventura bacchanalia. Pumiceos oculos: naȝ pumex aridus est. Siccoculum. Non sic conclitũ: ut prius legebatur. Siccos eniȝ oculos eos dicimus habere: qui nõ lachrymant. Hora. Qui siccis oculis monstra natantia: qui uidit mare turbidũ: infames scopulos acroceraunia: sic Luca. qui sicco lumine cãpos: uiderit emathios: Neq; intus ullus nũmus. Loquitur callidorus: & rursus ille abducturus ẽ mulierem cras: Ita ut tantum pseudolo relinquatur uerbum heu: ut emẽdauimus. Cuculus. A uoce propria nomen habet: auis peregrina est: & loco non stabilis: non nidificat: sed in uidis parit alienis: & ut traditur ab Aristot. cum.n. se ignauum: minimeq; opitulãdi potẽtem nouerit: facit: quasi suppositios suos pullos: quo fuari possint: timiditate enim hęc auis excedit: quippe ab auiculis uallatur: & prę metu earum fugiat. Tradit Pli. quoddam mirabile: sed potius ridiculũ de cuculo: quo quis loco primum audiat alitem illam: si pes dexter circũscribatur: ac uestigium id effodiatur: nõ gigni puplices ubicũq; aspergatur. Mea si cõmouit sacra. i. si quid facere accipiã. Verbis cõquiescito. Quid si cõgniscito potius legatur: est.n. cõquiniscere: ut in cistellaria dictum est inclinare: sensus ẽ: dic mihi: an potius optes patres fallã: an matrem: id dicito in oculum: cũ in aurem dicere debuisset: sed peruulgata nimis oratione uti noluit: ut magis iocosum dictum redderetur. Pube pręsenti: Populo astante: id quod sentit Festus.

Cuculus q & unde.

Miraculũ plinianum

VALLA.

VSVS inuento fiet: idest opus sit inuenire. Vnę quinq; non iteratę: sed semel quinq; remorantur: in mora tenẽt. Exprçssam in cęra ex anulo suã imaginem. hoc erat: quo inter se conuenerãt symbolum. Ei rei: ad hanc reȝ conficiendaȝ. Dies hęc praestituta ẽ: hęc dies constituta prę cęteris. Quę est proxima dionysia: idest bacchanalia. Horridularum: quę horrorẽ mẽbris moueãt. Puniceos oculos habeo .i. aridos: quia nihil ęque aridũ: ac pumex. Vt expuant unam modo. ut lachrymã eliciant: si exprimãtur. Genus uostrum semper siccoculum fuit. Fest. cocula uasa ahenea coctionib⁹ apta. Alii cocula dicunt ligna minuta: quibus facile decoquantur obsonia. coculum ergo: ut ligna sunt arida. Sinco clatuȝ legatur. quia coclaces sunt lapides durissimi: & glareosi: melius tamẽ ac simplicius erit legere: sicco occulo

Cocula q̃ sint

Vt me defrudes drachma, si dederim tibi?
Ca. Profecto nullo pacto possum uiuere,
Si illa a me abalienatur atq; abducitur.
Ps. Quid fles? cucule? uiues. Ca. quid ego ni fleam.
Quoi nec paratus nummus argenti siet?
Neq; libellæ ulla spes sit usquam gentium?
Ps. Vt literarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleueris argenteis,
Quod tu istis lachrumis te probare postulas.
Non pluris refert, q̃ si imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem, ne paue, non deseram,
Spero alicunde hodie me bona opera, aut mala
Tibi inuenturum esse auxilium argentarium.
Ca. At id futurum unde? Ps. unde dicam? nescio
Nisi quia futurum est, ita supercilium salit.
Ca. Vtinam quæ dicis, dictis facta suppetant.
Ps. Scis tu quidem hercle mea si commoui sacra,
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare?
Ca. In te nunc sunt omnes spes ætati meæ.
Ps. Satin est si hanc hodie mulierem efficio tibi
Tua ut sit? aut si tibi do uiginti minas?
Ca. Satis, si futurum est. Ps. roga me uiginti minas.
Vt me effecturum tibi, quod promisi, scias,
Roga. Ca. obsecro hercle. Ps. gestio promittere.
Ca. Dabis ne argenti mihi hodie uiginti minas?
Ps. Dabo, molestus nunc iam tu ne sis mihi,
Atq; hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Ca. Dii te omnes mihi seruent, uerum si potes,
Pietatis caussa, uel etiam matrem quoq;.
Ps. De ista re in oculum utrumuis conquiescito.
Ca. Oculum utrũ, an ne in aurẽ? Ps. at hoc puolgatũ est minus.
Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Præsenti pube, in contione, omni populo,
Omnibus amicis, notisq; edico meis,
In hunc diem a me ut caueant, ne credant mihi.
Ca. Tace obsecro hercle. Ps. quid negocii est? Ca. ostium
Lenonis crepuit. Ps. crura mauellem modo.
Ca. Atq; ipse egreditur, penitus periurum caput.

nec i sermone ulla apparebit asperitas quod maxime conuenit comicis congruitq; cum superiore puniceos oculos habeo. ¶ Vt par sis: idest ęq̃lis mihi: Drachmam dare mihi. drachma. quæ & dragma dicitur a latinis. c h in mediam litteram mutata: siue: ut inqt Priscianus: argẽteus nũmus: siue scrupuli tres. ¶ Qui me faciam pensilem: idest suspendam: ut inde pendeã. Quãdoq; pensile quod pependerat. Horatius. Pensilis una ornabat mensas cum duplice ficu. ¶ Non pluris refert. Non plus interest. ¶ Quã si imbrem in cribrum geras: idest genere tentaueris. nã geri qui potest imber in cribro facta supperant: ita facta suggerantur: ut tu dicis. ¶ Mea si commoui sacra: idest si me: ut possũ commouero. & hoc prouerbialiter dictum. nam cum ad sacra uentum est: nihil ultra quærendum eẽ sunt ueteres opinati. ¶ Dabis ne argenti mihi hodie uigiti minas: dabo. Hæc stipulatio perfecta est. ideo subdit: molestus nunc iam ne sis mihi. ¶ Vtrumuis conquiniscito: idest iclinato. id. n. conquiniscere est: ut supra quoq; ostensum conquinisco conquexi pręteritũ. ¶ Pube præsente. Fest. pube præsente: est populo præsente ab his: qui puberes sint omnem populum significans. ¶ Crura mauel. mõ. s. audi crepuisse.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ COMpræssiones arctæ amantum compares. ita scribẽdus est uersus hic: nisi trimetro iambico iniuriam facere uolumus: & sententiæ. arctæ enim ex codicibus scriptum est amantium cõparatæ: non patitur: ut dixi: lex carminis. quod Pius non uidens: ut pote luscitius: præteriit. ¶ Siccoculũ profecto legendũ est ex codicibus antiqs: & sententiæ concinnitate: hoc est: oculorum siccorum: & non procliue ad lachrymas non sic conchitum: hoc est lusciorum: ut instar orborum oculos nõ haberent: quibus: expuuntur lachrymæ: ut inepte legit: & exponit Pius amens interpres addens etiam secũdũ delirium his uerbis in priscis tamẽ exẽplaribus legitur coculum: hoc est durum: quia res coctæ duriores sunt. ¶ Neq; libellæ ulla spes: ulla addi debet: necessitate metri: quod Pius commentatur ignarissimus non aduertit. ¶ Nisi quia futurum est: nisi a scribendum est: ita metri lege exposcente: & sententiæ congruitate: aliter enim non quadret sententia id quod a pio interprete non est uisum: qui etiã pro quia: quæ legendum censet. ¶ Atq; hoc: a scribendum est hoc ex ueteribus codicibus: & metri necessitate: cui pes unus deficeret. ¶ Dii te omnes mihi: seruent: ita scribendus est uersus: & omnes: inter scribẽdum metri ratione: ne uersus claudicet: ut claudum Pius reliquit: ac legit.

Exite:

SARA CENVS.

EXite:agite. Leno celebraturus suũ natalẽ diẽ cũctos arguit domi familiares:q̃ nullam adhibeãt in rebus agẽdis solertẽ operã. ꝟ Quibus nisi ad hoc exẽplũ. s.ut nihil recte faciant. ꝟ Nõ põt usura usurpari.i. eo rũ opa uti:ne quo uel eoꝝ opera usui esse nõ põt. ꝟ Hi sunt flagricibæ. Melius flagritribæ:ut olmitribæ a tribo græco uerbo.i.frico & cõteto: flagritribæ ergo q̃si flagra cõterentes: qd fit ex pcussione nimia dũ uapulant. ꝟ Callẽt.i.calla admiscere pp plagas. ꝟ Consilia:Instituta:mores. ꝟ Clepe. Fureris:est.n.clepere furari a græco clepto:ut rettulit Nonius. ꝟ Harpaga. Rapias de hoc uerbo alias. ꝟ Valde uaria. Nã caro pcussa:& flagris cę

Clepere qd sit

Ballio leno. Lorarii.iiii. Pseudolus. Callidorus.

EXite hinc agite, ite ignaui, male hiti, & male cóciliati.
Quorũ nunq̃ qcq̃ quoiq̃ uenit in mẽtẽ, ut recte faciant,
Quis nisi ad hoc exẽplũ experior, nõ p̃t usura usurpari.
Neq; homines magis asinos unq̃ uidi, ita plagis costæ callent,
Quos dũ ferias, tibi pl⁹ noceas, eo.n.igenio hi sũt flagritribæ,
Qui hæc hñt cõsilia, ubi data occasio ẽ, rape, clepe, tene, harpa
Bibe, es, fuge. op⁹ hoc eoꝝ, ut malis lupos apd oueis liq̃re, (ga.
Quam hos domi custodes, at faciem quom aspicies eorum,
haud uidentur mali.
Opera fallunt, nunc adeo hãc edictionẽ animo oẽs aduortite.
Nisi somnum secordiãq; ex pectore, oculisq; amouebitis.
Ita uostra ego latera loris faciam, ut ualide uaria fient,
Vt ne peristromata quidem æque picta sint campanica.
Neq; alexandrina belluata, consutaq; tapetia.
Atq; here ante cixeram omnibus, dederamq; eas prouincias.
Verum ita uos estis perditi, neglegentes, ingenio improbo,
Officium uostrum ut uos malo cogatis commonerier.
Nẽpe ita animati estis, uos uincere hoc duricia tergi, atq; me.
Hoc, uide sis, ut alias res agũt, hoc agite, huc aium aduortite.
Huc adhibete aureis, q̃ ego loq̃r, plagigera gña hoium, nunq̃
Aedepol uostrum durius tergum erit, q̃ terginum hoc meum.
Quin nunc dolet ne? hem, sic daẽ, si qs herũ seruos spreuerit,
Assistite oẽs cõtra me, & quæ loquor, aduortite hũc animũ.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenũ ahenum sit.
Te cum securi, caudicali præficio prouinciæ.
Lo. At hæc retõsa ẽ. Le. sine fiet, itidẽ quoq; uos estis plagis
Omnes, num qui minus ea gratia tamen omnium opera utor?
Tibi hoc p̃cipio, ut niteãt ædes, hẽs qd facias, ppera itro abi.
Tu esto lectisterniator, tu argẽtũ eluito, atq; id extruito.
Hæc, quom ego a foro reuortor, facite ut offendam parata oĩa,

sa uarios colores admittit ex percussionibus. ꝟ Peristromata: & peripetasmata: ac aulæa sunt ornamẽta: quibus parietes: & aulæ teguntꝰ: quæ ex diuersis picturis: & floribus: lana: uꝰ serico cõtexta fiunt: dicta nãq; sunt aulæa: ut quidã uolũt: q̃ primũ i aula Attali regis: q romanũ populũ heredẽ instituit: uisa sunt. ꝟ Tapetia. Diciꝰ hoc tapete: ut hoc sedile: & tapetũ ti. ut hoc tẽplũ: qbus mẽsę & pauimenta sternunꝰ. ꝟ Vos uincere duricia tergi: Verbera cõstanter pati: ut magis uerbera uincere q̃ uinci a uerberibus uideanꝰ. ꝟ Terginum hoc: Scuticã: uel flagrũ dicit: fit.n.e tergo bubulo. Hem Sic daꝰ: Percutit deide seruos. ꝟ Caudicali puinciæ: Ad ligna scindenda: caudex.n.siue codex tabula diciꝰ Seruio: ita.n.apud antiquos caudex plurĩũ tabularũ contextus dicebaꝰ: uñ caudicariæ naues dicunꝰ a Festo ex lignis grossioribus factæ: uel q̃ cõmeatus per tyberi subuehebãt. ꝟ Retõsa. Scilꝫ acie obtusa.

Caudex qd sit

EXite agite. ballio qd dies eius eẽt natalis: obsonium erat amplũ paratur⁹. qd domi fieri uelit: primũ p̃scribit seruis. dei nancillia mandat: ut amatoribus singulæ suia pro ut illorũ sunt facultates: afferri iubeãt munera. ꝟ Ite ignaui. Nauus uñ nauiter.i.solerter: & nauare operam.i.solerter operã dare hinc ignauus. Nauus quoq; celer: ac strenuus a nauium uelocitate uꝰ dictus. Ennius lib.vi. nauus repertus hõ: graio p̃re: graius hõ rex. & lib.xvi. nauoꝝ imperiũ seruare ẽ insupatũ. Plau. in friuolaria. naue agere oportet: q agas nũc ductarier. ꝟ Male cõciliati. sub/

VALLA.

audi mihi. ꝟ Quos ego nõ diligo. ꝟ Nisi ad hoc exẽplũ. nisi hoc mõ: quo nũc. ꝟ Plagis costæ callẽt. Callum admiserũt. Nam a callo callidus est inq̃t Cice. ꝟ Flagricibæ. Qui p cibo flagris cædi hẽant. ꝟ Clepe.i.furator. nã clepto fu/ ror significat. uñ cleptis fur. ꝟ Harpaga.i.rape. Arpazo.n.græci rapio. ꝟ Vt mauellis lupũ apud ouis linq̃re.i.sa/ tius ducas ouib⁹ custodẽ lupũ dare: q̃ his meretricibus domi custodes. Inde uetus puerbiũ pulcher ouiũ custos lupus de illis dictũ: qbus periculosis iniũcta aliq̃ cura fit. ꝟ Hanc edictionẽ: p̃scriptionẽ. ꝟ Valide uaria sint.i.flagris militis uarienꝰ. ꝟ Vt ne pistromata qdẽ. Peristromata: & pipatesmata. ornamẽta sunt qbus sedilia: & dorsa parietũ ad mẽsam discũbẽtiũ exornanꝰ: ut aulea altius pẽdẽtia. ꝟ Cãpanica: qbus cãpanoꝝ luxuria prio usa ẽ. ꝟ Neq; alexãdrina beluata cõsuta tapetia. Quæ ab alexãdria deferunꝰ beluis exornata: & q̃ uariæ cõsuunꝰ. Tapetia. tapes tapetis amphitapetis. tapetũ tapeti: & amphitãpetũ: tapetiũ & amphitapetiũ. deduci ãt p mutationẽ lrarũ ab eo qd ẽ talpo.i. foueo. alii ab eo qd est pato qd signũt cõculco p̃postere positis lris fieri putauerũt. ꝟ Plagigera gña hoium. Qui estis hoies ad plagas geniti. ꝟ Quã terginũ huius meũ.i.loꝝ: & scutica de tergore aiantis factũ: sensus est: nõ erit durius dorsum uestrũ ad ferendũ uerbera: q̃ hoc meũ fuerit lorũ ad uos uerberandũ. ꝟ Qui urnã hẽs. qui aquatũ mitteris est urna. ab urinãdo.i. mergẽdo urna dicta: uñ & urinatores: qui sub aqua natãt. ꝟ Caudicali p̃ficio puinciæ.i. pręp pono te oneri scindẽdoꝝ lignoꝝ crassioꝝ: qui codicis nãq; ea noie appellanꝰ. Iune. horrida q̃le facit residens in codice pellex. uñ codicalis: & per o in au caudicalis. codex caudex: ut coda cauda: sorex saurex. plostrum plaustrum. ꝟ At hæc retunsa est: securis inquit obtusam habet aciem: ut ad scindenda ligna non sit idonea. ꝟ Lecti sterniator. Lectis sternendis præceris. ꝟ Tu argentum eluito. tergeto inquit uasa argentea.

Callid⁹ uñ dicatur

Tapetũ uñ dictum

SARACENVS.

CPERnam.Quid perna:quid glandiũ:& sumen dictũ abũde in superioribus comœdiis. In aqua iaceát.Vt elixa fiant. Mihi esse rem.Facultates:& opes. Præstinem:Emã. Puere:præmittit famulũ cum marsupio:ne quis crumenam furet. Mulieres.Meretriculas:quas alebat domi. Nisi penus annuus.Minatur:q nisi mulieres ab amatoribus tantarũ rerũ copiã cõparẽt ut uictui annuo sat sit se illas in publicũ pstituturũ. Manipulatim.Gregatim. Pantices.Ventres:sed pprie dicunt Fes.authore fluxus uẽtris eo q uẽter pandatur. Siccus.Ieiunus & sobrius. Hedillũ.Nomẽ meretricis. Iasonẽ:Iõ dixit:qa dr prius naui lõga nauigasse:& mercimõnis abũdasse. Aeschrodora.Meretrix alia. Lanios q carnes uẽditat:quos lenonũ æmulos:iõ dixisse uf:qa lenones cum meretriculas ad q̃stũ pstituunt:& ex eorũ corpore sibi lucrũ cõparant:humanam carnẽ dicunt uẽditare. Quasi dircẽ.Lucus uxorẽ duxerat antiopẽ nictaei regis filiã:qua post modũ spreta pellicẽ habuit dircẽ:ãtiopes amore captus iuppiter in satyrum cõuersus mulierẽ cõpressit:ex qua nati sũt zetus & amphiõ:qđ memoratur ab Ouidio in metamor.Addit ut satyri celatus imagine pulchra:Iuppiter implevit gemino nictæida fœtu:hi ad ætatẽ uirilẽ pducti lycũ e regno turbarũt:dircẽq; currui alligatam discerpserũt:ubi fons scatuit eodem noie:inde dircæi thebani dicti.Statius:scit dircæus ager.

Pátices quę

VALLA. Stega quid sit

CVERsa ṕstega.i.scobibus purgata.stega græce tuguriolũ dr.ṕstega aũt:ubi ocii cã sunt sub tecto tñ.patula reliqua pte tanq̃ sub porticu.uerrẽdã ergo eã ptẽ ait. Pernã callũ:pnã petasonẽ uocat callũ:quẽ i corpe aialis lõbũ uocitamus. Glandiũ & sumẽ.In capitinis exposuimus. Mihi rẽ eẽ reanf:Me putent hre opes:rẽ nanq; p oibus.Hora.nunq̃ rẽ facies.& rẽ litẽ.Cice.p murena:rẽ:siue litẽ dre ops. Cito celebrate.celebro ab eo q græci celado fieri oñdit:Hora.cũ inqt quẽ uirũ:aut heroa lyra:uel acri tibia sumis celebrare clio.a pidari hymno i latinũ uertẽs.quo ille κελαδήσομεν.iqt. Pretio ṕstinem:emẽdo ṕoccupẽ. Vel opire.cũ puero dixisset i ṕ:recordat⁹ adhuc:qđ sibi domi cõstituẽdũ ait:expecta. In mũdiciis molliciis.q̃ mũdæ eẽ studetis:& molles. Quę capiti.i.q̃ libera uelit eẽ:ac uelit honorari. Quę uẽtri.i.q̃ nõ curet:nisi uẽtrẽ mõ iplere. Quęq; suæ rei;suo cõmõ. Pœn⁹ annu⁹.Tm mihi i pœnario cõgerat:ut ad ãnũ satis sit. Populo pstituã nos:e plebe oib⁹ uos pstibulas faciã. Mamilla melita:mamilla dulcis ut mel. Manipulati.i.turmati per singulos mãipulos:sũpta a militarib⁹ ordib⁹ trãslatiõe. Munigeruli:mũeꝝ gestores. Quib⁹ ẽ uobis co.qb⁹ abũdatis. Vros pãtices.Fe.pãtices fatui uẽtres:ac suilli uẽtris ptes:ide pãticosi uẽtriosi. Frumẽtũ hõc ãnũ.i.ad hõc ãnũ:ẽ.n.elipticos dcm̃. Aediliũ.iõ uf dcã:qđ ædib⁹ exornãdis satis eẽ possit. Regẽ iaso.q primus lõga naui usus est. Aeschrodora.a turpib⁹ nomẽ hñs nr munerib⁹:æschrõ.n.turpe sigñt:& dorõ donũ. Laniõis q a laniãdis carnibus nom hñt:q̃s pplo uẽditant:dicunt & laniões. Tergoribus onerata.Tergora uocat scisa bifariã aialia. Iusseritis ho.mi.eẽ.subaudi p uros amatores. Cras q̃.dir.Lic⁹ rex thebãoꝝ ãtiopa uxore nictei regis:ut Homer⁹ i;qt:asopi filia spreta dirceri duxit:ãtiopã ɔclusit.Iuppiter ei⁹ amor captus mutat⁹ i satyꝝ eã abstulit i mõtes pxibs:cui⁹ cõpssu' nati sũt zetus & ãphiõ:q cũ ad ętatẽ eã pucissẽt:ut mrĩs possẽt ulcisci iniurias:mr̃is ɔstipati agricol lycũ occi.dircẽ tauris alligatã discerpserũt:ubi dicẽ ɔtabuit:đ ei⁹ noie dirce fõs emãauit:a quo dircei thebãi lr appellati.

Vorsa,ṕsterga,strata,lautaq;,coctaq; oia uti sint,nam mihi
Hodie natalis dies est,decet eum omnes uos concelebrare.
Pernam,callum,glandium,sumé,facito in aqua iaceát,satin?
Magnifice uolo.n.summos uiros accipe,ut mihi ré esse reanf.
Intro abite,atq; hæc cito celebrate,ne mora q̃ sit,quom coquos
Veniat,mihi,ego eo i macellũ,ut pisciũ qeqd é,ṕcio præstiné.
I puere præ,ne quisq̃ pertundat crumenam,cautio est,
Vel opperire,etiam est quod domi dicere pene oblitus sui.
Auditin?heus uobis mulieres hanc edictionem habeo,
Vos quæ in mundiciis,molliciis,deliciisq; ætatulam agitis
Viris cum summis inclytæ amicæ,nunc ego scibo,atq; hodie
Experiar,quæ capiti,quæ uentri operam det,quæq; suæ rei,
Quæ sõno studeat,quá libertá fore mihi credá,& quá uenalé,
Hodie experiar,facite hodie ut mihi munera multa huc ab ama
Conueniant,nam nisi penus annuus hodie conuenerit,(toribus
Cras populo prostituam uos,natalem scitis mihi esse dié húc.
Vbi isti sunt,quibus uos oculi estis?quibus uitæ?quibus
Deliciæ estis,quibus suauia mellita?manipulatim mihi
Munigeruli facite ante ædeis iam hic adsint,cur ergo uestem,
Aurum,atq; ea quibus est uobis usui perhibeo?quid mihi
Domi nisi malum,uostra opa est iprobæ?uino mó cupidæ
Estis,eo uos páticesq; adeo madefactis,quom sim ego hic sicce.
Nunc adeo hoc factũ est optumũ,ut noie quáq; appellem suo,
Ne dictũ esse actutum sibi quæpiam uostrarum mihi neget.
Aduortite huc animum cunctæ,principio Hedillũ tecum ago
Quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi aceruí fruméti sunt domi.
Fac sis sit delatũ huc mihi frumentum,hunc annũ quod satis
Mihi,& familiæ omni meæ sit,atq; adeo ut frumento affluam,
Vt ciuitas nomen mihi cómutet,meq; ut prædicet
Lenone ex Ballione regé Iasonem.Ca.audin furcifer
Quæ loquitur?satin magnificus hic tibi uidetur?ps.pol iste
Ita uidetur,atq; etiam maleficus,sed tace,atq; hanc rem gere.
Le.Aeschrodora,tu q̃ amicos tibi hés lenonũ æmulos,lanios,
Qui item,ut nos,iureiurando malo quærũt rem,audi,nisi
Carnaria tria grauida tergoribus onerata,uberi hodie
Mihi erũt,cras te q̃si Dircé olí (ut memorát) duo gnati Iouis

SARA CENVS.

CVM sermone hũc obsonas: Ita uoce tua resonas: ut huius sermonẽ nõ pcipiã. Xistilis. Alterius nomẽ mulieris. Oliuinã redditũ oliui. Culeus. Capit quadraginta urnas ex Pli. ac columella. In pgulã. In locũ. s. publicũ & ęditũ: & aptũ: uta trãseũtibus cõspiciare: pgula locus erat: ubi pceptores cõsueuerant discipulos erudire: artifices quoq; opera sua in pspatulo habere: quẽadmodũ de lucio crassitio claro grãmatico tarentino scribit suetonius: qui eum in pgula docuisse testat: & Iuue. cui cedere debeat omnis pgula. Pli. de appelle locutus inquit: idẽ perfecta opera proponebat in pergula trãseuntibus. En execrato. Noiat ad huc aliã meretriculam. Tu autem. Ad phœniciũ cõuersus: cui illud obiicit: q pro suo capite reliq̃ nõ fuerint dinumeratæ pecuniæ. Ex fundi. Ex prouentibus. Corio phœnicio. Rubro: allusio est ad nomen.

Ad taurum desinxere, item hodie te stringam ad carnarium.
Id tibi profecto taurus fiet. Ca. nimis ego sermone huius
Ira incendor. ps. huccine hic hoiem pati colere iuuẽtã atticã?
Vbi sunt, ubi latẽt, quibus ætas integra est, qui amãt a lenone.
Quin conueniunt? qn oẽs una peste hac populum hũc liberãt,
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus, illi ne audeant
Illis id facere, quibus ut seruiant suus amor cogit simul,
Simul autem probibet, faciant aduorsum eos quod uolunt? ca.
uah tace. ps. quid est? (nas. ps. tacco.
Ca. Malemorigerus male facis mihi, qũo sermone huc obso
Ca. At taceas malo, q̃ tacere te dicas. Le. tu autem Xistilis
Fac ut animum aduortas, quoius amatores domi Oliuinã hñt
Maxumam, si mihi non iam huc culleus oliui deportabitur,
Te ego ipsam culleo cras faciam deportere in pergulam,
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud capias somnium.
Sed ubi lãgorẽ ad usq;, tenes hæc quorsum rẽdãt quæ loquor?
En exergato, q̃ tibi amicos tot habes tã probe onustos oleo.
Nunc tua etiam est mihi hodie & tuorũ opera cõseruorũ caput
Nitidissumũ, ac nõ ipse ego pulmento utor magis unctiusculo,
Sed scio tu haud oleum magnipendis, uino te deuincis.
Sine modo, rependam ego cuncta ob hæc hercle una opera,
Nisi qdẽ hodie tu omnia facis scelesta ita, hæc ut ego loquor.
Tu autem quæ pro capite argẽtũ mihi iã iãq; sæpe numeras,
Eaq; pacisci modo scis, sed quæ pacta es, non scis soluere.
Phœnicium, nunc tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum uirũ,
Nisi hodie ex fundis mihi tuorũ amicorum omnis huc penus
Affertur cras Phœnicium phœnicio corio inuises pergulam,

VALLA.

HVIC obsonas: idest obstrepis: ne possim qd dicat accipere. Xistilis. quasi abrasa. xystũ. n. dicimus locũ tersum iuxta impluuiũ apertũ. columnis suffultũ: ut ex uictruuio licet accipere: & Cicero in bruto: cũ ambularẽ in xysto inqt. Oliuinã domi habent. i. olei copiã ex oliuarũ multitudine. Inde oliuitã inquit festus antiq. dicebãt: quũ olea cogebat: ut messem quũ frumẽta: aut uidemiã: quũ uuas. qd uocabulũ potius frequẽtari debebat q̃ nullã eius significatõis cãm habere mus: quãuis qdã oliuitatẽ mear dicant. Culleus oliui. duo ingteui nius bassus cullei modii sexanginta. Deportere in pgulã. Pergula aliqñ topiarium opus significat columella ubi de uineis: in pgulis aũt inquit singulæ denas amphoras peræquẽt: & rursum: illa. n. pgulæ magis q̃ uineæ figurã obtinet: & pgula breue ambulacrũ cameratũq; dictam puto a pgẽdo. Vlpianus de iudiciis: & ubicũq; agere: uel conueniri aliqs debeat: duriſsimũ est quotquot locis quis nauigat: uel inter faciẽs delatus est: tot locis se defendi: at si quo consistit: non dico iure domicilii: sed tabernulas pgulã: horreũ: armariũ: officinã cõduxit: ibiq; distraxit: egit defendere se eo loco debebit. idẽ de his: q. deiecerint uel effuderint: nã & cũ pictor in pgula clypeũ: uel tabulã expositã habuisset: eaq; excidisset: & trãseunti dãni qd dedisset: Seruius respondit ad exẽplũ huius actionis dari oportere actionẽ. Itaq; Propertius synecdochicos uideri põt dixisse. Atq; aiam in tegetes putrẽ expirare paternas. Corruit algẽti pgula curua foco. Pli. idẽ pfecta opera proponebat in pergula transeuntibus: atq; post ipsam tabulam latens uitia: quæ notarentur auscultabat. Vsq; ad lãgorem. per elipsim dictũ est: subaudiendum habeas. Execrato. i. obsecres quantũ queas. Oleo onustos: diuites oleo. Magis unctiusculo. Comparatiuo: & diminutiuo usus: ut præter solitum ostẽdat magis unctum. Vino te deuincis: ebriola es. Omnia facis scelesta. uocatiuus est scelesta. Summatum uirum. i. primorũ. summates enim dicuntur ut optimates. Bras pœni pœnicio. i. tu corio pœnicio: quod & phœnicium dicimus. Inuises pergulam: de qua supra dictum pœniquia id pb pœnum.

Xystũ qd sit

Pergula quid sit

IVVENtam ex codi. antiquis: & metri necessitate.

VGOLFTVS ET GRAPA: SARACENVS. VALLA:

Callidorus. Pseudolus. Ballio Leno.

Pseudole nõ audis q̃ loqr̃ hic? ps. audio here equidẽ,
Atq; aius aduorto. ca. qd mihi autor es huic ut mittã,
Ne amicam hic meam prostituat? ps. bene curassis, liquido animo es.
Ego pro me & pro te curabo, iãdiu ego huic bene, & hic mihi
Volumus, & amicitia est antiqua, mittam hodie huic suo
Die natali malam rem magnam & maturã. Ca. quid opust?

Pseudole nõ audis: facta phœnicii mẽtiõe iã diutius callidor?: & pseudolus se cõtinere nõ qũt: q̃n balliõe inuadãt iurgiis: cõtumeliisq; obruãt. Quid mihi es autor qd suades faciã. Bñ cu. curaueris. Liqdo es aio. es iperatiu9 modus. liqdo aio n. hil admodũ metuentei; Vid mihi es author? Quid me facturum consulis. Liquido. Tranquillo: & qeto.

SARACENVS.

Inanilogus qui dicaꝭ

Porricere quid ſit

¶IN rem: quod ſit præuortaris. Vt animũ ad ea potius applices: quæ tibi utilia ſint futura: q̃ quicq̃ feras iniquo aio. ⸿ Stulte. incõſiderate: & temere. ⸿ Vna mãta. Loquiꝭ callidorus: abeo. n. qđ eſt maneo fecit mãto. ⸿ Inanilog⁹. Inanis locutor: qa uerba nõ pecunias dabat. ⸿ Porriciã. eſt porricere porro. i. ualde iacere: uerbum in ſacrificiis uſurpatum. Vir. Di quibus imperium eſt pelagi quorum æquora curro: uobis lætus ego hoc candentem in littore taurũ conſtituam ante aras uoti reus: extaq; ſalſos porriciam influctus.

Pſ. Potin aliã rẽ ut cures? ca. at. pſ. bat. ca. crucior. pſ. cor dura.
Ca. nõ poſſũ. pſ. fac poſſis. ca. quo pacto poſſim aĩum uincere?
Pſ. In rẽ qđ ſit præuortas, quã rem aduorſo animo auſcultes.
Ca. nugæ iſta hæc ſunt, non iucundũ eſt niſi amans facit ſtulte.
Pſ. pergi. ca. o pſeudole miſine ſim nihili. pſ. mitte me ſis. ca. ſi
Pſ. Mõ ego aberã. ca. mane mane iã ut uoles eẽ me, ita ero. (no
Pſ. nunc tu ſapis? Ba. it dies ego mihi ceſſo, i præ puere.
Ca. Heus abiit, quin reuocas? pſ. quid properas? placide. Ca. at
priuſquam abeat.
Q uod hoc malũ? tã placidus? puere hodie. pſ. nate he⁹, hodie
Nate, tibi ego dico, heus hodie nate, redi, & ad nos reſpice
Tametſi occupatus, moramur, mane, ſunt q colloq te uolunt.
Ba. Quid hoc eſt? quis eſt qui moram occupato moleſtam obtulit? pſ. qui tibi
Soſpitalis fuit? Ba. mortuus eſt, qui fuit, qui eſt, uiuos eſt.
Pſ. nimis ſupbe. ba. nimis moleſt⁹. ca. rephẽde hoiem adſeqre.
Ba. I puere. pſ. accedamus hac obuiã. ba. iupiter te quiſquis es,
Perdat. pſ. te uolo. ba. at uos ego ambos, uorte hac te puere. pſ.
non licet.
Colloqui te? Ba. at mihi nõ lubet. ca. ſin eſt tuã in rẽ quippiã?
Ba. Licet ne obſecro uiuẽ, an nõ l;? pſ. uah mãta. ba. omitte me.
Ca. ballio audi. ba. ſurdus ſum, pfecto inanilogus es. ca. dedi
Dum fuit. ba. non peto quod tu dediſti. ca. dabo quando erit.
Ba. Ducito qñ habebis. ca. heu heu quã ego malis pdidi modis
Q uod tibi detuli, & qđ dedi. ba. Mortuo uerba famulare nũc.
Satis ſtultus es, rem actam agis. pſ. noſce hunc ſaltem quis eſt.
ba. iam diu
Scio qui fuit, nunc qui eſt is ipſus ſciat, ambula tu modo.
Pſ. potin ut ſemel modo Ballio hunc cum lucro reſpicias?
Ba. Reſpiciam iſtoc pretio, nam ſi ſacruficem ſummo Ioui
Atq; in manibus exta teneam ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem diuinam deſeram.
Pſ. non poteſt pietati obſiſti huic, ut res ſunt ceteræ.
Deos quos maxumæ æquom eſt metuere, eos minimi facit.
Ba. Compellabo, ſalue multum ſerue Athenis peſſume,
Pſ. Di deæq; ament te, uel huius arbitratu uel meo,
Vel ſi dignus alio pacto, neq; ament, nec faciant bene.
Ba. Q uid agitur callidore? Ca. amatur, atq; egetur acriter.
Ba. Miſereat, ſi familiam alere poſſim miſericordia.
Pſ. Eia ſcimus nos quidem te, qualis ſis, ne prædices.
Sed ſcin qđ nos uolumus? ba. pol ego ppe modũ male ſit mihi.
Pſ. Et id, & hoc qđ te reuocamus qſo aĩum aduorte? ba. audiõ.

VALLA.

¶At bat. pſeudolus bat rñdet callidoro. quaſi non recte ſentienti: cum a principio at: uideretur plura iniſ/cturus: non ſinit: ut plura loquatur. ⸿ In rem: quod ſit præuortaris. Cõ/uerte te ad id: quod utile eſt: ac id primum capias: ut ea res animo aduerſetur tuo ita animũ uinces: ideſt ani/mi cupiditatem. ⸿ Ego mihi ceſſo. i. in dãnum meũ. Nam ſuo natali die ſupra dixit ballio ſe uelle bene hẽre. ⸿ Quid properas placide. interpunctim legendũ eſt. hæc enim ballioni dicitur. ut ſit quid properas ballio. cumq; is obaudiret: addit placide. hoc eſt clementer: quicquid facis: fa/cito: quo nos queas audire. ⸿ Puere hodie. cum adhuc properaret bal/lio puerum uult conſiſtere ballionis: quo ballio quoq; conſiſtat: ideo ait: puere. pro o puer. ſubaudi conſiſtito interat q pſeudolus. ⸿ Nate heus hodie nate: & quæ ſecuntur. omnia enĩ eo tendunt: ut in itinere perſiſtat ballio. ⸿ Soſpitalis fuit. i. qui attulit cõmodum. ⸿ Adſeqnere. icede inquit & ſequere hoiem cõtumeliis. ⸿ Sin tuam eſt quippiam in rem. ſi tuæ ceſſurum utilitati. ⸿ Manta. i. mane ob mantas. Liuius andronicus in odiſ/ſea: cum ait in pillum deuenies: aut ibi obmantans ſignificat obmanens: ſed ea ſignificatiõe qua ſæpe fieri dicitur: id enim eſt mantare. ⸿ Inanilogus es: ideſt innania loqueris quæ in rem meam non ſint. compoſitum ex græco: latinoq;. Inanis latinum: lo/gos græcum: quę diciꝭ oratio. ⸿ Rẽ actam agis. quæ præteriit redordiris. ⸿ Nunc qui eſt is ipſus ſciat. ordo eſt nunc is ſciat ipſus: qui eſt. ſenſus eſt noui: cum dabat mihi pecuniam: nunc ipſe ſe nouerit: qui ſit. mihi cu/ræ ſcire nõ eſt. ⸿ Ambula tu. ad puerum hæc uerba. ⸿ Egetur acriter: hæc iperſonaliter omnia dicta ſunt. ⸿ Ego prope modum. ſubaudi ſcio. nimis inq̃ ſcio.

Mantare quid ſit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶IN rem quod ſit preuortas: q̃ rẽ aduerſo animo auſcultes: hic ſenſus. præuortas: ideſt prius uortas conſideres id quod ſit in rem. q̃ rem aduerſo animo auſcultes: ideſt q̃ rem tibi proponas odioſam: & q̃ aduerbium eſt comparandi: non nomẽ relatiuum: ut inſulſe exponit Pius interpres ſententiam huiuſmodi non capiens: neq; aliam idoneam eliciens. ⸿ Mortuo uerba fabulare nunc: ita uerſus integrandus eſt: niſi rationi metricæ iniuriam facere uelis: cui duo pedes deficerent: & etiam ex clariore ſenſu. Ei ſe/quens uerſus ex priſcis codicibus ſatis: incipit: non facis: & mortuo etiam ſcribitur non mortua: ut Pius interpres: ubiq; male ſcriptum reliquit: & mutilum.

¶QVANq̃

Atq; in pauca ut occupatus nunc sum,confer quid uelis.
Ps.Hunc pudet quod tibi promisit,quaq; id promisit die,
Quia tibi minas uiginti pro amica etiam non dedit.
Ba.nimio id quod pudet,facilius fertur,q̃ illud,quod piget.
Non dedisse,istum pudet,me quia non accepi,piget.
Ps.At dabit,parabit aliquid hos dies,manta modo.
Nam hic id metuit,ne illam uendas ob simultatem suam.
Ba.Fuit occasio,si uellet iampridem argentum ut daret.
Ca.Quid si non habui?ba.iam haberes,inuenires mutuum.
Ad danistam deuenires,adderes fœnusculum.
Surriperes patri.ps.surriperet hic patri audacissume?
Non periculum est,ne quid recte monstres,Ba.nō lenoniū est?
Ca.egon patri surripere possim quicq̃ cauto seni?
Atq; adeo si facere possem,pietas prohibet.Ba.audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu pro phœnicio.
Sed quom pietatem amori uideo tuo præuortere,
Omnes tibi patres sunt,nullus est tibi quem roges mutuum
Argentum.Ca.quin nomen quoq; interiit iam mutuum.
Ba.Heus tu,postq̃ hercle isti a mensa surgunt saturi,poti:
Alienum reddunt nato nemini,qui suum repetunt
Ab alienis,cautiores sunt,ne credant alteri.
Ca.nimis sum miser,nummum nusq̃ reperire argenti queo.
Ita miser & amore pereo,& inopia argentaria.
Ba.eme die cæca hercle oliuum,id uendito oculata die.
Iam hercle uel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.
Ca.perii an non tum lex me perdit,quina uicenaria
Metuunt credere omnes.ba.eadē est mihi lex,metuo credere.
Ps.Credere autem eho an pœnicet te,quando hic fuerit usui?
Ba.non est iustus quisq̃ amator,nisi qui perpetuat data,
Datq; usq;,quando nihil sit,simul amare desinat.
Ca.nihil ne te mei miseret?Ba.inanis accedas?
Dicta nō sonāt,atq; ego te uiuom saluomq; uellem.ps.eho an
Mortuus iam est?Ba.illico uixit amator,ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istuc quod nunc clamitare,non esse argentum tibi,
Apud nouercam querere.ps.ego an unq̃ huius nupsisti patri?
Ba.di melius faciant.ps.fac hoc,quod te rogamus Ballio
Mea fide,si isti formidas credere,ego hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde euoluam id argentum tibi.
Ba.Tibi ego credā?ps.cur.nō?Ba.qa pol qua opa credā tibi.
Vna opera alligem canem fugitiuam agninis lactibus.
Ca.Sicine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ba.Quid nunc uis?Ca.ut opperiare hos sex dies saltē modo,
Ne illam uendas,neu pdas me hoīem amantē.ba.bono aio es
Vel sex opperibor menses.ca.euge homo lepidissume.
Ba.Imo uin etiam te faciam ex læto lætantem magis?
Ca.Quid iā?ba.qa enim nō uenalē ego habeo phœnicium.
Ca.nō hēs?ba.nō hercle uero.ca.Pseudole accersi hostias,
Victimas,lanios,ut ego nunc huic sacrificem summo ioui.
Nam hic mihi nunc est multo potior iuppiter,quam iuppiter.

SARACENVS.

¶ QVANq̃ id promisit die.corrigo:q̄q̃ id promisit dare.¶ Quod pudet facilius fertur.Nam pudet ad uerecūdiā:piget ad iacturam pertinet.¶ Simultatē iurgiū.cōtētionē.¶ Inuenires tuū.addo syllabā:& lego mutuū.& ubi hēs legebat:lego haberes.¶ Quin nomē quoq; interiit mutuū.Nam lege uetitum fuerat:ut infra declaratur:ne quis pecūiam mutuaret ultra statutā summam.¶ Postq̃ isti a mensa.¶ Eos quippe dicit:qui legem sanciuerant de mutuādis pecuniis:qui incōmoda aliena nihil morantur diuitiis:& opibus affluentes:& est continuatus sermo cum subsequenti:eme die cæca hercle oliuum.Nam obiter loquitur callidorus:suadet leno:quo pacto callidorus:quā nec mutuo:nec fœnore poterat:sit inuenturus pecuniam.¶ Eme die cęca illud arbitror Plau.dixisse:quod nostris quoq; tēporibus in ore omnium uulgatissimū est:ut.s.emeret oliuum ad aliqd solutionis terminū:illudq; statim uenderet pn̄ti numerata pecunia:occulata.n.die pro pn̄ti die positum est.¶ Quina uicenaria cētum.¶ Inanis cædes:meli⁹ cędis.¶ Apud nouercam quærere.In cassum lamētaris quasi:q non magis referāt eius uerba apud lenonem q̃ priuigni querellæ apud nouercam:dictum autē de nouerca iocoso morsu repercutit pseudolus.¶ Lactibus:de lactib⁹ dictum alibi.¶ Nolo uictimas.Loquitur ballio.¶ Ac minis me extis.Agninis extis legēdum est.Nam subdit ille ac cerse agnos:uel forte:ac minis dixit se placari.i.pecuniis.Sed ille:ac ninimis pro agninis intellexerit:qui quidem esset iocus maximus.¶ Propera:prosequitur callidorus.¶ Extra portam metiā.Prius legebatur mi ēt sed rectius metiam portā legēdū:de qua mentio in casina habita:ubi loquitur chalinus seruus:ille ædepol ardētem te uidere extra portā metiam ecastor uellet.¶ Buscirape.busta rapiens.¶ Socifraude.socium defraudans.¶ Legirupa.¶ Corruptor legum ¶ Bōbax.interiectio irridētis.¶ Summe.quasi ad summū:& pro ultimo statuto die de argentum.s.dinumerādum.¶ Admœnire.mœnibus munire hoc est fallaciis:& meis insidiis circumualere.

Oculata dies qd sit

Legirupa qui sit

VALLA.

¶ IN pauca confer:quid uelis.paucis absolue:q̃ loqui uelis.¶ Promisit dare.pollicitus est pro amica pecuniam.¶ Id quod pudet.quia ad famā ptinet.¶ Quā illud:qd piget qa respicit rē.¶ Māta mō:iteratiuū ē a maneo.nam mantare sæpe manere ē.Adderes fœnusculū.fœn⁹ fœnori

Mantare quid sit

adiũgeres. Nõ lenonis est: nõ pertinet ad lenonẽ recte monstrare. Audio. Ironice satis: & uultuose legẽdũ est: ac cũ stomaco. Ne credãt alteri. ne cuiq̃ quicq̃ cõmitãt. E medie cæca hercle oliuum: id uẽdito oculata. hoc puerbialiter dictũ: ut homines oporteat emere uili: qd caro uẽdant pretio. Cæca nanq; dies hoies uotat cæcos. i. parũ pspiciẽtes: occulatum autem diem: ubi multũ intueantur. Lex me pdit: us autẽ lex lata: ut si cuipiã crederent supra uiginti qnq; minas: redhibitio nulla esset: nec debitor deberet q̃cquã. Eadẽ est mihi lex. ait leno eadẽ lex pro me facit: ut tibi credere mihi nõ libeat. Perpetuat data: qua usus dãdi ratione: ea utatur ppetua. Inanis incedes. uacuus ibis. Apud nouercã lamentaris: apud nouercã. i. apud me: qui tanq̃ nouerca sum tibi. Tu huius nupsisti patri. subaudi: ut callidori fueris nouerca. Dii melius faciant subaudi q̃ ut nupseri h9 pri. Qua opera credã tibi: quo tibi credã mõ. Vna opera. eodẽ modo. Alligẽ fugitiuã canẽ agninis lactibus. qa lactes statim deuoratura: quæ itranea sint lactes supra memorauimus: ac si dicat: qũo tibi crediderim q̃cquã: cui ab hæris fides nulla. Pseudole accersi hostias postea q̃ inquit callidorus phœniciũ uenalis non est: accersi hostias: uictimasq;. i. sacrificiemus ob ea: quæ interpretrauimus uictimas dicimus a uincẽdis hostibus: nam hostibus a uictis hostia nomen habet inquit Oui. Lanios: q imolẽt. Huic sacrificẽ. subaudi balloni. Summo ioui: qui mihi pro sũmo ioue est. Ac nimis me extis placari uolo: uolo inquit mihi honorem hostiarũ: & uictimarũ: ut mactent: sed in usus meos uolo. Duo greges: duos dicit: ut sæpe supra. Greges uirgarũ. i. lectores: qui te uirgis cædant. Adegero: cõpulero. Ad litationẽ. ad ipetrabile sacrificiũ: nam id litare est. Ex tua re: de tua utilitate. Cũ intestinis oibus. hoc irrisorie: & perinde pronunciatione adiuuandum est. Assiste altrinsecus. ab altera pte cõsiste. Lite utar manu. loco litis ego uerberabo. Quippini. negligẽti uox est. Bustrape. qui ex busto rapis mortuos. Babæ. hoc aduerbiũ græcũ est: quo nos pro interiectiõe utimur negligẽtis. Bombax. interiectio: quo negligẽtis. In pertusum. duæ sunt partes sensus est nos in dolium perforatum dicta ingerimus. Operam ludimus: idest nihil agimus. Quasi cassã nucẽ. i. inanem. ab eo: quod est careo carui cassum

Victimæ unde dictæ

Bustr apc

g dicatur

Ba. nolo uictimas, agninis me extis placari nolo.
Ca. propera, quid stas? accerse agnos, audin qd ait iuppiter?
Ps. Iam hic ero, uerum extra portam metiam currẽdust prius.
Ca. Q uid eo? ps. lanios inde accersam duo cum tintinabulis,
Eadem duo greges uirgarum inde ulmearum adegero,
Vt hodie ad litationem huic suppetat satis ioui.
In malam crucem istic ibit iuppiter lenonius.
Ba. ex tua re nõ est ut ego emoriar. ps. qui dũ? ba. ego dicã tibi.
Quia ædepol dum ego uiuam, nunq̃ eris frugi bonæ.
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.
Ca. Dic mihi obsecro, uerum hercle serio hoc quod te rogo, est
Non habes uenalem amicam tu meam phœnicium?
Ba. non ædepol habeo profecto, nam eam pridem uendidi.
Ca. Q uo modo? ba. sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
Ca. meam amicam tu uendidisti? ba. ualde, uiginti minis.
Ca. Viginti minis? ba. utrum uis, uel quater quinis minis
Militi quoidam macedonico, & iam quindecim habeo minas.
Ca. Q uid ego ex te audio? ba. amicã tuã esse factã argenteã.
Ca. cur id ausus facere? ba. libuit, mea fuit. ca. eho pseudole
I gladium affer. ps. quid opus gladio? ca. q hũc occidã, atq; me.
Ps. Quin tu te occides potius, nam fames hunc iam occiderit.
Ca. Q uid ais, quantum terra tegit hominum, periurissume
Iurastin te illam nulli uenditurum, nisi mihi?
Ba. Fateor. ca. nempe conceptis uerbis. ba. etiã consultis quoq;
Ca. Periurauisti sceleste. ba. at argentum intus condidi
Ego scelestus, nunc argentum promere possum domo,
Tu qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
Ca. pseudole assiste altrinsec°, atq; onera hunc maledcis. ps. licet,
Nunq̃ ad prætorem æque cursim curram, licet utar manu?
Ca. ingere mala multa. ps. iam ego te differam dictis meis
Impudice. ba. ita est. ps. sceleste. ba. dicis uera. ps. uerbero. (me
Ba. quippini. ca. bustirape. ba. certe. C. furcifer. ba. factũ optũ
Ca. Sociofraude. ba. sũt mea hæc ista. ps. parricida. ba. pge tu.
Ps. Sacrilege. ba. fateor. ca. periure. ba. uetera uaticinamini,
Ca. Legirupa. ba. ualide. ps. pnicies adolescẽtũ. Ba. acerrume.
Ca. Fur. ba. babæ. ps. fugitiue. ba. bõbax. ca. fraus ppli. ba. pla/
Ps. fraudulẽte. ca. ĩpure lẽo. ps. cenũ. ba. cãtores pbos (nissume,
Ca. Verberauisti patrem atq; matrem. ba. atq; occidi quoq;
Potiusq̃ cibum perhibere, num peccaui quippiam?
Ps. In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
Ba. nunquid aliud etiam uoltis dicere? ca. ecquid te pudet?
Ba. Te amatorẽ iuuentũ esse inanẽ quasi cassam nucem.
Sed quanq̃ multa mala in me dicta, dixistis modo,
Nisi mihi attulerit miles quinq;, quas debet minas,
Sicut hæc est præstituta summæ argentariæ dies,
Si is non aderit, opinor posse facere officium meum.
Ca. Q uid id est? ba. si tu argẽtũ attuleris, cũ illo pdiderĩ fidẽ.
Hoc meum est officium, ego operæ si sit plus, tecum loquar.
Sed sine argento, si ustra est, quod tui me misereri postulas.
Hæc mea sententia est, ut hinc porro quid agas, consulas.

Ca. Iá ne abis? Ba. negocii sum plenus. ps. paulo post magis.
Ille homo meus est, nisi oés di me atq; homines deserunt.
Exossabo ego illum, simulter itidem ut murenam coquos.
Sed núc Callidiore operá mihi te uolo dare. Ca. ecqd íperas?
Ps. Hoc ego oppidum admoenire, ut hodie capiatur uolo.
Ad ea rem usust hominem, astutum, doctum, scitum, & callidú,
Qui imperata haec facta reddat, non qui uigilans dormiat.
Ca. Cedo mihi, quid es facturus? ps. tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare, sat sic longae fiunt fabulae.
Ca. Optumú, atq; aequissumú oras? ps. ppera, adhuc hoiem cito.
Pauci ex multis amici sunt homini, qui certi sient.
Ca. ego scio istuc. ps. ergo utrinq; tibi nunc delectum para.
Ex multis exquire illis unum, qui certus siet.
Pa. Iá hic faxo aderit. ps. potin ut abeas? tibi morá dictis creas.

cassum. ¶ Sicut haec est praestituta. ordo est: sicut haec dies praestituta. i. ordinata. ¶ Tui misereri postulas: ut me commiseratione erga te putes cómoueri. ¶ Vt murená coqu9: hoc in amphytrione dictú. ¶ Non qui uigilans dormiat: hoc prouerbiú sumptum est a cepióe: qui pararenchus est appellatus nó omnibus dormio. is nanq; se dormire simulabat: quó uxor ipune moecharetur: eiusq; meminit Lucilius. Iuue. quoq;. Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso. ¶ Quid es facturus: quid constitueris inquit facere: me admone. ¶ Qui certi sient. Qui stabiles amici. ¶ Faxo aderit. faciam praesto erit. ¶ Potin: ut abeas. possibile é: ut discedas. ¶ QVA qd id promisit die: ita scribendum est ex codi. antiquis. & sententiae concinnitate, non: qq; id promisit die: ut legit Pius omnium ignarissimus. ¶ Non dedisse istum pudet scribendum est ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiae congruitate: non autem: non dedissetis tuum pudet: ut plenus omni inscitia Pius interpres legit: & Sarracenus quoq;. ¶ Surriperes patri scribendum est: non subripuisses ut legit pius contra metri rationem: & sententiae concinnitatem. ¶ Heus tu. sensus horum trium uersuum a pio interprete non expositus: quum fortasse illum elicere nequiuerit ingenio suo obtulissimo: hic uidetur esse ut dicat ballio sententiam hanc catholicam: non mirum est: si nemo inuenitur: qui mutuum alteri credere uelit: quum mutuum accipientes: dum bene edant: & potent ex pecunia mutuo sumpta: non curét illam postea reddere: & sic mutuum dantes cautiores redduntur: ne cuiq; credant amplius: & ne credant alteri: scribédum censemus: & non nec reddant alteri. ¶ Inanis accedas? ita scribédum est: & interrogatiue: ex codicibus antiquis: & metri: & sententiae congruitate: non cedes: neq; caedis: ut corrigit pius amens: nulla habita metri: neq; sententiae ratione. ¶ Eho an unq; huius nupsisti patri: quia ballio respondit callidoro dicenti: nihil nec te mei miseret: apud nouercam querere: hoc est: querimonias fundis tuas: mihi non aliter audituro: q; soleat nouerca exaudire priuignorum preces. Nunc pseudolus iocose ipsi ballioni dicit: an unq; huius nupsisti patri? ut. s. nouerca ei factus esse posis? & quia cum uterq; uir sit: uisus est pseudolus uelle ballioni obiicere suppositionem a patre callidori fortasse ei factá. ideo ballio ipse respondet: dii melius, q;. s. ego illi nupserim aut suppositus fuerim: & uersus ita scribi debet: ut diximus: & non: numquid tu huius nupsisti patri: ut pius interpres corrigit: contra metri rationem: mentiens ita scriptú esse in priscis codicibus: quinimmo in illis scriptum est: eho ah unq; ex quo facile fuit aduertere: scribendum esse: ut nos diximus: an unq;. ¶ Quam iuppiter scribendú ex antiquis codicibus: & recta sententiae concinnitate: uerbaq; sunt callidori continuata: nec scribendum est: inquam iuppiter: nec uerba sunt ballionis: ut somniat Pius cómentator. ¶ Agninis me extis placari uolo. garrit hic Pius corrigens nolo: nec quid dicat intelligens: nam ballio se non uictimis placari uelle ait: sed extis agninis: uolebat quippe uiscera: & exta agnina sibi in mensam apponi: quae comederet. Ex tua re non est: &c. uersus hic delendus est totus utpote superfluús: & in codicibus antiquis nó scriptus nec sententiae concinnitati necessarius. ¶ Nunq; ad praetorem aeque cursim curram: licet utar manu hic uersus ita est censura nostra scribédus: hoc sensu: nunq; tam cito ad praetorem curram: distraharq;: etiam si manu usus sim in quéq; q; hoc quod me iubes statim efficiam: ut. s. ballionem maledictis onerem: nec scribendum est: atq; cursim: sed aeque cursim: ut diximus: neq; scribendum est: lite utar manu: eo sensu ut Pius nescius interpres ait ut in illum manu: & pugnis se usurum asserat: loco litis iuridicae: & legalis: quippe nec calidorus iubet illi: ut manu utatur: sed maledictis: nec ipse pseudolus in illum iacit: nisi maledicta: & codices antiqui habent licet: non lite. ¶ Acerrime: cur pius corrigat & scribat acerrima: nescimus quippe códices omnes acerrime habent: & concinne satis: quum supra etiam ualide dixerit: & infra planissime. sed facilis usq; adeo est Pio aliorum taxatio: ut neq; hic nouú egisse uideatur. ¶ Sed quanq;: uersum hunc: qui ita correxerit: ut deleat uocem illam: quae: & pro mihi scribat modo: rectior sensus elicietur: & elegantior oratio fuerit: & non trunca: qualem pius interpres impius reliquit. ¶ Simulter: pro similiter: ut ait No. adducens hunc locum. ¶ Adhuc hominem ex codi. antiquis: & recta sententia. non ad hac: ut inscite: & demeter corrigit: & exponit pius interpres.

VGOLETVS ET GRAPA.

Pseudolus.

POstq̃ illic hinc abiit, tu astas solus pseudole.
Quid nunc acturus? postq̃ herili filio
Largitus dictis dapsilis? ubi sunt ea
Quoi neq; parata gutta certi consilii,
Neq; adeo argenti, neq; nunc quid faciam scio,
Neq; exordiri primum, unde occipias, habeas
Neq; ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi poeta, fabulas cum cœpit, sibi
Quærit quod nusq̃ est gentium, repperit tamen
Facit illud uerisimile quod mendacium est.
Nunc ego poeta fiam, uiginti minæ
Quæ nusq̃ nunc sunt gentium, inueniam tamen.
Atq; ego, huic iam pridem me daturum dixeram.
At uolui iniicere tragulam in nostrum senem,
Verum is nescio quo pacto præsensit prius.
Sed comprimenda est mihi uox atq; oratio.
Herum eccum uideo istuc Simonem una simul
Cum suo uicino Caliphone incedere.
Ex hoc sepulchro uetere uiginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

Simo. Callipho senes. Pseud.

SI de damnosis natis, aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis atticis,
Nemo antecedat filio credo meo.
Ita nunc per urbem solus sermo est omnibus
Eum uelle amicam liberare, & quærere
Argentum ad eam rem, hoc alii mihi renunciant,
Atq; id iam pridem sensi ego, & subolet mihi.
Ps. Occisa est hæc res, hæret hoc negocium.
Quom cõmeatũ uolui argẽtariũ ꝓficisci, ibi nũc oppido oppo
Præsensit, nihil est prædæ prædatoribus. (sita obstacula.
Ca. Homines qui gestant, quiq; auscultant crimina
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Gestores linguis, auditores auribus.
Nam ista quæ tibi renunciantur, filium
Te uelle amantem argento circũducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed ea si uera sunt, ut nunc est maxume,
Quid mirum fecit? quid nouom? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat? Ps. lepidum senem.
Si. Vetus nolo faciat. Ca. autem enim nequicq̃ uis.
Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem, q̃ ipsus fuerit, postulet.
Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii,
Populo uiritim potuit dispartirier.
Id ne tu miraris si patrissat filius?
Ps. ω ζευ q̃ uere pauci estis homines commodi,

SARACENVS.

POstq̃ illic. Nũc cogitabundus pseudolus adstat: dubiusq; qd rerum gerat: ut pollicitã callidoro operã ꝓstet. ¶ Dictis dapsilis: largis: & liberalibus: inde dapsiles epulæ dicũtur magnifico: & liberali apparatu parate. ¶ Tragulã. Telum: fallaciam. ¶ Legam. Colligam.

Dapsiles æpulę quę dicantur

VALLA.

POstq̃ illic hic abiit. Pseudolus secũ cogitat: qũo aliquẽ argẽto possit interuertere. ¶ Dictis dapsis. largus ꝓfusus uerbis. ab eo i qđ græci dapto dicũt. i. comœdo: uñ ẽt dapes dcẽ. ¶ Detexũdã: ualde texũdã. ¶ Volui icipe tragulã. i. ordiri iactũ a traiiciẽdo trangula. ¶ Ex hoc sepulchro uetere. i. sine decrepito ꝓximo: ut sepeliat. ¶ Sermonẽ legã. Auribus concipiam.

SARACENVS.

SI de dãnosis: suboluerat iam simoni callidori ꝓri filiũ amare lenonis fidicinã: pecuniãq; uñcũq; q̃rere ꝓ muliere sibi uẽdicanda. ¶ Dictator: magister populi dicebaẗ: in quẽ summũ erat ius: sũmus erat magſtat⁹ i urbe: cuius dcõ ꝑebãt oẽs: hicq; cæteros creabat magſtat⁹. ¶ Qui cõmeatũ uolui. Trãslatio ab his sumpta: q cũ cõmeatus: & ad uictũ necessaria deportãt in exercitum in insidias hostiũ incidunt. ¶ Hoies: qui gestãt crimina. Ideſt q referunt alioꝝ errata. ¶ Viriti populi potuit dispartirier. Denotat magnitudinẽ flagitioꝝ magis. ¶ ωζευ: exclamantis est: o iuppiter: & sermonẽ damus hũc pseudolo. ¶ Quam pauci estis. Qui uere dicanẗ hoies. ¶ Cõmodiorẽ illic esse patrẽ. Lego illũc: & subaudiẽdũ decet. ¶ Quid cẽses. Poti⁹ uerba sunt ipsius Simonis ad caliphonẽ q̃ pseudoli. ¶ Aedepol merito eẽ iratũ. Loquiẗ calipho nõ simo. ¶ Iã sic sino. Loquiẗ simo: nõ pseudolus. Ita illud auorte: ergo aiu; damus Simoni: nõ pseudolo: oia ista errata: & alia multa disposuimus: ne lectorẽ morẽtur: uersiculos aũt subsequẽtes mutilos: sic semiuiuos relinquimus ab omni intellectu penitus abhorrẽtes. ¶ Prægigni malũ. Prænũciari tibi: quod molestũ foret. ¶ Immo maxime: potius loquitur simo q̃ speudolus. ¶ Dieculæ. Sensus est: unius tãtũ diei mihi abs te iminebat malum: a filio autem malus aderat: & impendebat. ¶ Si non abstuleris. Lege abstulerit: & loquitur calipho: non simo. ¶ Graphicũ. Pictorẽ: & qui multas facies formare sciat: & ꝓpea astutu; hominẽ intelligimus. ¶ Agathocli. De quo superius mentio facta fuit.

Dictator q dicatur

¶ DAbo

Hem illuc est patrem esse, ut æquior sis filio.
Si. Sed quis hic loquitur? meus hic est quidē seruos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium scelerum caput,
Hic dux, hic ille est pædagogus, hunc ego
Cupio excruciari. Ca. iam istæc insipientiast,
Iram in promptu gerere, nam quanto satius est
Adire blandis uerbis, atq; exquirere
Sint illa, nec ne sint, quæ tibi renunciant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Si. Tibi auscultabo igitur. Ps. itur ad te Pseudole,
Orationem tibi para aduorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est, postea
Siquid superfit uicinos impartio.
Si. Salue, quid agitur? Ps. statur hic ad hunc modum.
Si. Statum uide hominis callipho, quasi basilicum.
Ca. Bene, confidenter quæ te astitisse intellego.
Ps. Decet equidem innocens qui sit atq; innoxius,
Seruom superbum esse apud herum potissumum.
Ca. Sunt quæ te uolumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nos met scimus, atq; audiuimus.
Si. Conficiet iam te hic uerbis, ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
Ps. Ita est, iampridem tu me spernis, sentio.
Paruam esse apud te mihi fidem ipse intellego.
Cupis me esse neq̃, tamen ero frugi bonæ.
Si. Fac sis iam uacuas Pseudole ædeis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quo uolo.
Ps. Age loquere quid uis, tametsi tibi succenseo.
Si. Mihin domino seruos tu succenses? Ps. iam tibi
Mirum id uidetur? Si. hercle, quin ut tu prædicas
Cauendust mihi abs te irato, atq; alio tu modo
Me uerberare, atq; ego te soleo, cogitas.
Ca. Quid censes? ædepol merito esse iratum arbitror
Quom apud te stet parum fides. Si. iam sic sino
Iratus sit, ego ne quid noceat, cauero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? Ps. si quid uis roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
Si. adhorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? Ps. negare mea est. Si liberare quam uelit.
Ps. Ρεσονκαι τουτο negari. Si ecquas uiginti minas
Per sycophantiam, atq; per doctos dolos
Paritas ut a me auferas? ps. ego abs te ut auferam?
Si. Ita quas meo gnato, des, qui amicam liberet,
Fatere ωυσαιτο, ιναικαιαυτος ρυσαιμην.
Si. Dixin Callipho dudum tibi?
Ca. Memini. Si. cur hæc ubi tu resciuisti illico
Cælata me sunt? cur non resciui? Ps. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut ego seruos criminarer apud herum.

¶ Dabo inique. Si uolumus sermonem dare chaliphoni: legamus inge. i. dicito te. s. pecuniam daturum: uel legamus: dabo inquā: & sermo erit Simoni accommodatus. ¶ Iisce. Scilicet pseudolus leno: & callidorus. ¶ Stilis ulmeis cōscribito. Flagris: & uirgis cædito. Indice. Palā profer. ¶ Operā dico: statuo do: ab eo qđ dico. as. ¶ Suspiuo est mihi. Ad spectatores loquitur. ¶ Centurio. Congrego: conuoco. ordino: tractū a centuriis ordinādis. ¶ Tibicen uos interea. Videtur mos fuisse: cum e scæna aliqs se subduxisset quoad aliis auentarit: tibicen interea perflarret tibias. ¶ Cluant: sint: alias cluere pro certare.

Centurio quid sit.

VALLA.

SI de damnosis. dū simo cum caliphone filii sui callidori quærit inter perantiam amoris: interuenit pseudolus: qui pollicetur se effecturū: ut uiginti minas dinumeret pro liberāda amica callidori. Ait ergo simo primū: si oportuerit de eis. qui damnū faciant: maioribusq; amatoribus eū deligere: qui sit dictator. nō potius quisq̃ q̃ meus diligeretur fili?. ¶ Athenis atticis. qa tres athenæ. Varro cum trinæ fuerint athenæ: ab una dicti athenæi. Ab altera athenaussi. a tertia atheneopolitę. Fest. autem quadrubē inquit athenaa actius appellauit: qđ sic ex q̃ttuor urbibus in unā domicilia cōtulere brauronę: eleusine: piræheo: lunio. Et subolet mihi in suspitionem uenit. Hæret hoc negocium ambiguū est: quomodo possim hominē inter uertere. Cōmeatum uolui argentariū proficisci. i. uolui proficisci: ut quēadmodū ad exercitū cōmeatus subportatū: ita ego ad cōmeatum argentariū ab sene auferēdū ad herilē filium cōtenderē callidorum. ¶ Nihil est prędæ pdonibus: prædam nullam nos prędones possumus auferre. ¶ Si meo arbitratu liceat. Si me arbitrio fiat. ¶ Nequicq̃ uis. Frustra hoc tibi. Viritim potuit dispartirier. Tam magnum malū inquit: atq; flagitiū: ut ingens multitudo populi particeps eē potuerit: ut singuli suam haberēt partem. ¶ Si patrissat filius. idest patris mores cōsectatur ωζευ q̃ pauci. o iuppiter. uocatiu?. n. est a noiatiuo ζευς. ¶ Est pedagogus. i. ad male faciendum custos. Sint illa nec ne. num uera sint an non sint. ¶ Bonus animus i mala re dimidium est mali. Si bonū inquit animum habeas. ubi res sit mala: mali pe dimidia auferetur. ¶ Quasi basilicum. i. regificum. Quia basileus gręce rex dicitur. ¶ Per nebulam nos met scimus. Cognouimus inquit in obscuro rē usq; quaq; exploratissimā nō habentes. Socratem tecum loqui. i. tam argumē

Athene quot fuerit

Patrissare quid sit.

tosum & argumētis inseparabilē q̄ so/crates apud Platonem disputat. ℣ Aedis aurium.i.spaciū:per qd uerba ingredi mea possint auriū tuarum facua cet uerbis meis.i. me audias. ℣ Hercle quineut tu pdicas. Ironicos dictū:& ir risorie pronūciādū. ℣ Delphis respōsum dicito. In delphis enim oraculum fuit appollinis in phocide:unde & delphicus apollo:q̄q̄ Macrobius aliorsus noiat. Delphos.n.inquit græca prisca lingua solus dicit:uñ & adelphos fra/ter:qa non solus.qa inter cętera sidera ita eminet sol:ut prope modū solus habere potestatē uideatur. ea dem rōne: & a latinis sol dictus. ℣ Negas meum esse liberare:quam uelit amicā prohibere. Ordo uerborum est simul & sensus negas meū.i.an me attinere subaudi filium meum prohibere q̄ uelit amicam liberare. κα τα ςεαυτου κα τον.i.per te ipsum:& hunc subaudi filium meū. ℣ Ecquas uiginti minas. Ecce:quā hanc pecuniā. ℣ Parita.i.mul tum paras. ℣ Vt a me auferas:ut mihi subtrahas. ενσει το ινα καιαυ τος εευσομην. Liberetur:subaudi amica: quo et ipse liberem:subaudi me. ℣ En tibi fatef:uerba caliphonis. ℣ Prægni malo:me tua cognitione malus euades. ℣ Istuc.subaudi:qd abste malus. ℣ Illud subaudi:quod a filio. ℣ Erat dieculæ.i. paruulæ diei interuallum. ℣ Strēue:aeriter:subaudi sumā. ℣ Excludito mihi hercle oculū. Eruito inqt mihi oculū:si argētū ddero. ℣ Scio dabis.subaudi uiginti minas. ℣ Te ætatem.i.q̄diu uixeris. ℣ Mortalem graphicum si seruat fidē:hominē uersutissimum:si facit:quod dicit. ℣ Eā circunducā lepidule oēm.liberā illam faciendo ueruste ab lenone auferam per fallaciam. ℣ Virtute regi agatocli antecesseris:qui in sicilia multum probabatur. ℣ Quantus.subaudi sum: conidar in pistrino. ℣ Dabo inquit. dicito inquit calipho dabo. ℣ Argento circūuenerat.idest fallant. ℣ Stilis me totus usq; ulmeis cōscribito:sensu a est:si unquas conuenimus inter nos:nulla causa erit:quin totum corpus meū ita uirgarū ubicibus facias insignitum:q̄ liber litteris est insignitus. Sane scribere componere:unde scriptor author scriptorum. Hora. Scriptor honoratum si forte reponis Achillem. Cicer.in.P. Clodium. Quære hoc est clodio scriptorem legum tuarum, ascriptor aūt: qui in exemplum ducit scripta:& subscriptor ibidem. Cice. denīq; ille nouitius:ligur:ascriptor:& subscriptor tuus. Scriba uero:q̄ publica monumenta scriptis notat ibidem Cice. scribæ: qui nobiscum in rationibus: monumētisq; publicis uersantur non obscurus

Delphos qd sit.

Scribere qd sit.

Si.Iuberes hunc præcipitem in pistrinum trahi?
Ca.Nunquid peccatum est hic simo?Si.imo maxume.
Ps.Desiste,recte ego meam rem sapio Callipho.
Peccata mea sunt,animum aduorte,nunc iam
Quapropter expertem amoris nati te habuerim.
Pistrinum incundum scibam,si id faxem,mihi.
Si.Non a me scibas pistrinum incundum tibi
Quom ea mussitabas?ps.scibam.Si.cur non dictū est mihi?
ps.Quia aliud malum aderat,istuc aberat longius.
Illud erat præsens,huic erant dieculæ.
Si.Quid nunc agetis?nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri,qui præsertim senserim,
Ne quisq̄ credat nummum,iam edicam omnibus.
ps.Nunq̄ ædepol quoiq̄ supplicabo,dum quidem
Tu uiues,tu mihi hercle argentum,tu dabis.
Abs te equidem sumam.Si.tu a me sumes?ps.strenue,
Si.Excludito mihi hercle oculum,si dedero.ps.si dabis?
Iam dico ut a me caueas.Ca.certe ædepol scio,
Si abstuleris,mirum,& magnum feceris facinus.
ps.Faciam.Si.si non abstuleris?ps.uirgis cædito.
Sed quid si abstulero?Si.do iouem testem tibi,
Te ætatem impune habiturum.ps.facito ut memineris.
Si.Egon ut cauere nequeam,quoi prædicitur?
ps.prædico ut caueas,dico iuq̄ ut caueas,caue.
Hem istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
Ca.Ædepol mortalem graphicum,si seruat fidem.
ps.Seruitum tibi me abducito,ni fecero.
Si.Bene,atq; amice dicis,nam nunc iam meus es.
ps.Vin etiam dicam,quod uos magis miremini?
Ca.Studeo hercle audire,nam te auscultabo lubens.
Si.Agedum,nam satis lubenter te ausculto loqui.
ps.priusq̄ istam pugnam pugnabo,ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
Si.Quam pugnam?ps.hem ab hoc lenone uicino tuo
per sycophantiam,atq; per doctos dolos
Tibicinam illam,tuus quam gnatus deperit,
Eam circunducam lepidule.Si.mirum quidem est.
ps.Effectum hoc hodie reddam utrunq; ad uesperum.
Si.Siquidem istæc opera,ut prædicas,perfeceris,
Virtutem regis Agathocli antecesseris
Sed si non faxis,nunquid caussa est,illico
Quin te in pistrinum condam?ps.non unum quidem
Diem modo,uerum in omneis hercle,quantum potest.
Sed here,si itidem ego quod iam dixi,effecero,
Dabin mihi argentum quod dem lenoni illico
Tua uoluntate?Ca.ius bonum orat pseudolus
Dabo inque.Si.at enim scin quid mihi in mentē uenit?
Quid si hisce inter se consenserunt Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Qui me argento circumuortant?ps.quis me audacior,

de meis

Si istuc facinus audeam?imo sic simo,si sumus
Conspecti,seu consilium unq̃ inimus de istac re,
Aut si de ea re unq̃ inter nos conuenimus,
Quasi in libro cum scribuntur literæ calamo,
Stilis me totum usq; ulmeis conscribito.
Si.Indice ludos nunc iam,quando lubet.
ps.Da in hunc diem operam Callipho quæso mihi.
Ne quo te ad aliud occupes negocium?
Ca.Quin rus hodie ut irem,iam here constitueram.
ps.At nunc disturba quas statuisti machinas.
Ca.Nunc non abire certum est istac gratia,
Lubido est ludos tuos spectare pseudole
Et si hunc uidebo non dare argentum tibi,
Quod dixti,potius q̃ id non fiat,ego dabo,
Non demutabo.Ps.nanq; ædepol si non dabis,
Clamore magno,& multum flagitabere.
Agite amouemini hinc uos intro nunc iam,
Ac meis uicissim date locum fallaciis.
Si.Fiat,geratur mos tibi.ps.sed te uolo
Domi usq; adesse.Ca.quin tibi hanc operam dico.
Si.At ego ad forum ibo,iam hic adero.ps.actutum redi.
Suspicio mihi nunc est uos suspicarier,
Me hæc iccirco tanta facinora promittere,
Qui uos oblectem,hanc fabulam dum transigam,
Neq; sim facturus,quod facturum dixeram.
Non demutabo,atq; etiam certum quod sciam
Quo sim facturus pacto,nihil etiam scio.
Nisi quia futurum est,nam qui in scenam prouenit
Nouo modo,aliquid nouom inuentum afferre addecet.
Si id facere nequeat,det locum illi,qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro lubet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen uos interea hic delectauerit.

SECVNDVS ACTVS.

Pseudolus.

PRoh iuppiter,ut mihi quicquid ago, lepide om-
nia,prospereq;
Veniunt,neq;quicq̃ ẽ qđ dubitẽ, neq; qđ timeã ag-
Ita meo conditum nunc est in pectore consilium. (gredi,
Nam ea stultitia est,facinus magnũ timido cordi credere.
Nam omnes res perinde sunt,ut agas,ut eas magnifacias,
Nam ego in meo pectore prius ita paraui copias
Dupliceis,tripliceis dolos,perfidias,ut ubiq; cum hostibus
Congrediar,malorum meum fretus uirtute,ne mei
Dicam industria,& malicia fraudulenti,ut facile uincam,
Vt facile spoliem meos perduelleis perfidiis meis.
Nunc inimicũ ego hunc cõem meum,atq; nostrorũ omniũ.
Ballionem exbalistabo lepide,date operam modo.
Hoc ego oppidum admœnire,ut hoc dic capiatur,uolo.
Atq; ad hoc meas legiones adducam,si ego hoc

de meis in re publica beneficiis suuz iudicium:decretumq; esse uoluerunt. Scribas ẽt inquit Fes.proprio noie antiqui librarios:& poetas uocabãt:a numero dicunt scribę equidem librarii:q rationes publicas scribũt in tabulis. ita q; cum Liuius Andronicus bello punico secũdo scripsisset carmen qđ a uirginibus est cantatũ:qa prosperius res.p. populi R.geri cœpta ẽ: publice attributa est in auẽtino ædis mineruæ:in qua liceret scribis:& histrionibus cõsistere: ac dona ponere in honorem liuii:quia is etiã & scribebat fabulas: & agebat. ¶ Disturba: quas statuisti machinas. dissipa quæ tecũ fueras machinatus. ¶ Flagitabere. Vt eam dinumeres pecuniam. ¶ Operam dico.i.tribuo: est enim dico dicas. ¶ Cõcedere aliquantisper.paululũ modo ingredi domũ. ¶ Cum cõcenturio:donec congredo: quasi centurias. ¶ Facinus magnum timido cordi credere.si quidem ex corde omnes emanãt cogitationes bonæ: uel malæ. ¶ Cũ hostibus congrediar: manum conferam. ¶ Malicia fraudulenti.ab eo quod est fraudulens.nã & fraudulentus fraudulenta fraudulentum etiam dicimus. ¶ Mos perduellis i.est hostes. ¶ Ballionem exbalistabo lapide.i.iaculabor tanq̃ e balista. ẽ enĩ balista ad iaculandum instrumentũ: qa ballo idest quod iacio. ¶ Admœnire. quod nunc admunire hoc est eo modo adaptare:ballionem enim oppidũ uocat. ¶ Huc meas legiones abducam.i.meum sycophantiarum exercitum parabo in ballionẽ. ¶ Oppidum hoc uetus.i.simonem senem. ¶ Meum exercitum.mea promissa. ¶ Opplebo mecum.implebo:sicut:& me subaudi crapula. ¶ Mihi clara: & diu cluant.i. grandina facta:quæ memorent longo tẽpore: meq; condecorẽt. ¶ Ignorabilis obiicitur.qui mihi inquit incognitus obuiã factus est. ¶ Huic dabo insidias:ad insidiandũ me cõparabo.

Balista qđ sit.

¶ Ωζευ q̃ uere pauci estis homines cõmodi.Hem illuc est patrem esse:ut æquor sis filio.Si quid modo uiui ingenii: qn poti⁹ mineruę Pio interpti extinsset: hos ita uersus correxissẽ:tã ex codicib⁹ ãtiqs:q̃ ex recta snia:& metri ɔcinitate: sed oscitabat famo iam cerebrum occupante:& somnum suadente: legena & uersus ipsos mutilos:& commodiorem illic esse patrem:ac subaudiens decuit:& ut solitus est uana multa ad glutinans.nec Sarracenus melius q̃ Pius ẽ locutus. ¶ Pseudolus scribẽdum est ex codi.antiquis:& lege metri.non Pseudolosus:ut Pius gãnit dicens iocum esse in nominis similitudine:& naturam serui uersipellẽ aperte desipiens. ¶ Renunciant & ex codi.antiquis:& ex me

VGOLETVS ET GRAPA.

Expugno, facilem hanc rem meis ciuibus faciam.
Post ad oppidum hoc uetus continuo mecum exercitum
Protinus obducã, inde me & simul participes omnes meos
Præda onerabo, atq; opplebo spoliis, tum metum, & fugam
Perduellibus meis iniiciam, esse me ut sciant natum,
Quo sum genere gnatus, magna me faciora efficere decet.
Quæ post mihi clara, & diu cluant, sed hunc qué uideo qs?
Quis hic est qui oculis obuiam ignorabilis obiicitur? lubet
Scire quid hic uelit, cum machæra, & hic quam rem agat,
hinc dabo insidias?

tri necessitate. nõ renũciant: ut legit Pius semisomnus. ¶ Igil ex ueterib' codicib' : & necessitate metri: cui pes unus deficeret: quod Pius nõ sensit iam stertens. ¶ Herum saluto primum: metri necessitate: & sentẽtię cõgruitate: & ex codi. antiquis & non salutato: ut Pius legit oppressus omne ingenium rudita te. ¶ Impartio ex codi. antiquis: metri necessitate: & sensus concinnitate: qui est talis: quũ pseudolus solus secum dixisset prius: itur ad te pseudole. orationem tibi para aduersum senem: postea uoce exerta loqui cœpit erga herum: dicens: herum saluto primum: &c. deinde prosequens ait: si quid supersit. uicinos impertio: nec enim uersus uterq; cõstaret: si salutato: & imparti scribas: ut Pius iam sepultis sensibus legit & corrigit. ¶ Ipse scribendum est ex codi. antiquis: & recta elocutione. & non esse: ut legit Pius. ¶ Quia nolebam ex me morem prægigni malum. Herum: ut ego seruos criminarer apud herum: ita legendi sunt duo isti uersus ex codicibus antiquis: metri lege: & sententiæ concinnitate: quæ est: ut pseudolus respondens Simoni dicat: noluisse eum monere de iis: quę interrogauit: ne per eum is mos induceretur: ut seruus herum hero accusaret unq̃: ac sic pseudolus diceretur fuisse author eius mali moris: nec superfluit: herum: nec legendũ est me morem: nec malum pro malorum. nec exponẽdus est locus hic: ut futiliter exponit Pius: atq; Sarrace. alter Plauti interpres: uterq; uero ignarissimus. ¶ Virtutem regis agathocli antecesseris: ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis: metri lege & recta sententia & agathocli genitiuus casus est: ut Vlyssi: Achilli: nec scribendum est: uirtute regi agathocli: ut Pius interpres legit contra metricam rationem. ¶ Verum in omnis hercle quantum potest: ita scribendus est uersus: ex codi. antiquis sententiæ concinnitate: & metri ratione: non quantus est: ut Pius legit insulse. ¶ Sed here: si itidem: &c. Hic uersus ita ascribendus est: & supplendus ratione metri: & sententiæ integritate sic exigentibus: nam in codicibus priscis principium & finis ipsius tantum legebantur: cętero relictus erat locus. ¶ Inque ex codicibus uetustis scribendum est: & non inique: quod & sensui maxime congruit.

Harpax. Cacula. Pseudolus.



I loci sunt, atq; hæ regióes, q̃ mihi ab hero sũt meo
Demõstratæ, ut ego oculis rõné capio, quam mihi
Ita dixit herus meus miles ædeis esse septumas
A porta, ubi ille habitat Leno, quoi iussit symbolũ
Me ferre, & hoc argentum, nimis uelim, qui certum mihi
Faciat Ballion hic leno ubi habitat. Ps. sed tace tace
Meus hic est homo, ni omnes dii me atq; homines deserũt,
Nouo consilio nunc mihi opus est, noua res subito mihi
Hæc obiecta est, hoc præuortar principio, illa omnia
Missa habeo nunc, quæ ante agere occœpi, nã pol hũc ego
Stratioticum nuncium aduenientem percutiam probe.
Ha. Ostium pultabo, atq; intus euocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi uolo.
Nam ego præcautor, & patronus foribus processi foras.
Ha. Tu ne es Ballio? Ps. imo uero ego eius sum suballio.
Ha. Quid istuc uerbi est? Ps. cõdus, pmus, pcurator peni.
Ha. Quasi te dicas atriensé. Ps. ego? imo atriẽsi ego ipero.
Ha. Quid tu seruos ne es, an liber? Ps. nũc qdé etiam seruio.
Ha. Ita uidere, & non uidere dignus qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, quom dicas iniuste alteri?
Ha. Hũc hoiem malũ esse op3. Ps. di me seruant, atq; amant.
Nam meus hic est, procudam ego hic hodie multos dolos.
Ha. Quid secum illic solus loquitur? Ps. quid ais tu adolescens? Ha. quid est?
Ps. Es tu ne, an non es ab illo militæ macedonico
Seruos eius, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?

SARACENVS. 

I sunt loci. Harpax inducit a macedonico milite missus lenoni: ut reliquas debitas minas dinumeret pro phœnicio: & mulierem abducat: ostẽso symbolo: sed dum lenonem quæritat: incidit in pseudoli laqueos. ¶ Condus promus: a condendo & promẽdo dicti. ¶ Et cui debet dato: ab eo quod dato as. Strenuas. strenuũ facis. ¶ Forcilles. Formatum uerbũ uidetur a furcillis quibus (ut inquit Festus) homines se suspendunt: forcilles ergo quasi suspendis: & dubiam facis. ¶ Doliare3 chrysidem. Forte non mentitus est de muliere: quam doliare3 appellat. i. uẽtriosam a dolio uase grãdiori. ¶ Quæstione sis. i. inquisitione.

(Condus quid sit.)

VALLA. 

I loci sunt: atq; hę regiones harpax cacula a milite ad ballionem missus: cum literis: symbolo: & quinq; minis: quæ debebãtur ballioni pro phœnicio: ut phœnicium secum abducat: pseudolo fit obuius a quo dolis: symbolo: & litteris interuortitur: cum se ballionis seruum syrum uocat. ¶ Ab hero. subaudi milite macedonico. Si taceita cete. si uox est iubentis silentium. ¶ Hoc præuortar. præoccupabo ante alia. ¶ Hunc stratioticum. i. seruum militarem. nam strationes dicitur miles: unde possessiuum strationicus ca. cum. ¶ Compẽdium ego te facere pultandi uolo. hunc laborem missu3 facias: qui ad pulsandum pertinet. ¶ Cõdus pro-

(Stratiotes q dicant.)

Qui argenti meo hero lenoni quindecim minas dedit,
Quinq; debet?Ha.sum,sed ubi tu me nouisti gentium,
Aut uidisti,aut collocut' ? nam equidē Athenis antidhac
Nunq̄ aduení,neq; te uidi ante hūc diem unq̄ oculis meis.
Ps.Quia uidere inde esse,nā olim cū abiit,argēto hic dies
Præstituta est,quo ad referret nobis,neq; dum retulit?
Ha.Imo adest.Ps.tum attulisti?Ha.ego met.Ps.quid dubi-
ras dare?
Ha.Tibi ego dē?Ps.mihi hercle uero,qui res,rōnesq; heri
Ballionis curo,argentum accepto,& quoi debet dato.
Ha.Sq̄dē hercle etiam supremi promptas thesauros iouis,
Tibi libellam argenti nunq̄ credam,dum tu strennas.
Ps.Res erit soluta.Ha.nunc iam potius sic seruauero.
Ps.Væ tibi,tu inuentus uero meam qui flocilles fidem?
Quasi mihi non sexcenta tanta soleant credier.
Ha.Potest,ut alii ita arbitrentur,ego ut ne credam tibi.
Ps.Quasi tu dicas me te uelle argento circumducere.
Ha.Imo uero quasi tu dicas,quasiq; ego autē id suspicer.
Sed quid est tibi nomen?Ps.seruos est huic lenoni syrus,
Eū eē me dicā,syrus sum.Ha.syrus?ps.id nomē mihi est.
Ha.Verba multa facim'.herus si domi est tuus,qn ꝓuocas?
Vt id agā,quo missus hic sum.Ps.qd,qd est nomen tibi?
Si intus esset,euocarem,uerum si dare uis mihi,
Magis erit solutū,q̄ ipsi dederis.Ha.at enim scin quid est?
Reddere hoc,non perdere herus me misit,nunc certo scio
Hoc,febrim tibi esse,quia non licet huc inicere ungulas.
Ego nisi ipsi Ballioni,nummum credam nemini.
Ps.At illic nunc negociosus est,res agitur apud iudicem.
Ha.Di bene uortant,at ego quando eum esse cēsebo domi,
Rediero,tu epistolam hanc a me accipe,atq; illi dato.
Nam istic Symbolum est inter herū meū,& tuū de muliere.
Ps.Scio eqdē,ut q argētū afferret,atq; expressam imaginē
Suam huc ad nos,cum eo aiebat uelle mitti mulierem.
Nam hic quoq; exēplum reliquit eius.Ha.oēm rem tenes.
Ps.Quid ego ni teneā?Ha.dato ergo istū illi symbolū,ps.l.
Sed quod est tibi nomen?Ha.Harpax.Ps.apage te Har-
pax,haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intro,ne qd harpax feceris.
Ha.Hosteis uiuos rapere soleo ex acie,hoc nomē mihi est.
Ps.Pol te multo magis opinor uasa ænea ex ædibus.
Ha.Non ita est,sed scin qd te orem scire?Ps.sciā si dixeris.
ha.Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam
Apud anum illam doliarem,claudā,crassam,Chrysidē.
ps.Quid uis?ha.inde ut me arcessas,herus tuus ubi uenerit.
ps.Tuo arbitratu maxume?ha.nam ut lassus ueni de uia,
Me uolo curare.ps.sane sapis,& consilium placet.
Sed uide sis ne in quæstione sis,quando arcessam te ibi.
ha.Quin ubi prandero,dabo operā somno.ps.sane cēsco.
ha.Nūc qd uis?ps.dormitū ut abeas.ha.abeo.ps.atq; audin
Iube sis tu operiri,beatus si consudaueris. (harpage?

mus.i.condo domi:quę afferuntur:& promo : quæ prolatu sunt necessaria: qui procuro penus. Quasi te dicas atriēsem. Atriensis est:quem Arist.ta mian uocat:qui familiæ pest.ac dispē sationi. Vbi tu me nouisti gētium.i. ubi cognouisti me a milite huc ire. Antidhac.i.antea pro ante hac ad uitandum hiatū uocalium d interpositum: ut redhibeo: redordior: & similibus. Quia uidere inde esse.qa inquit mihi a milite esse uideris. Dies pstituta est.i.ordinata:ut nūtiū mitteret. Argentum accepto.ballionis noie inquit: qd affertur:accipio. Expenso.i.pro familia facio impēdium. Et cui debet dato.iteratiuū uerbū est dato. Promptas thesauros iouis : idest frequenter promis intidē iteratiuū uerbū:si ēt inquit sis promus iouis. Ne tu strennas .i.strenuū te facias. Qui furcilles fidem.idest existimationē meam pessum des.Festus:furcilla siue furcilles qbus homines suspendebant. Argento circumducere:ut argentum auferā te fallere. Quin prouocas.i.ante ædes uocas. Hoc febrim tibi esse : qa non licet tibi habere:idē tibi febris uidetur oboriri. Hoc inicere ungulas:deest in ꝓpositio:ut sit in hoc subaudi argentum. Aduertendumq; ungulas dixisse:quæ animalium dicitur collectum unguem habētium:ut equorum:hic autem diminutiuum:ergo & ungula:& ungui cula. At illic.uetuste dictum. nam ut nunc ille illa illud:ita ueteres illic illæc illuc dixere. Ne quid harpax feceris .i.rapueris quippiam:quādo quidem nomen a rapiendo inditum. Ego deuortor.i.diuersorium habeo. Anum illam doliarē.quę uendiat dolia.Clodam.i.claudam nempe claudicātem: quia ut sæpe diximus:o & au apud ueteres fuerunt reciproca. Me uolo curare.ibidem qescere. Ne in qōne sis: ne quærendi mihi laborem obiicias. Arcessante:euocabo. Sane cēseo: bene feceris. Iube te sis operiri.i.iube:si uis tegi: nam ab eo quod est operio unico p uerbum actiuū: cuius passiuum operior.

Furcilla qd sit.

NVNC iam ex codi.antiquis:recta lege metri:& sentētię cōgruitate : & nō unnam:ut Pius uanus interpres legit: dicēs subintellige ressoluta sit otra metri:& codicum:& sententię rationem. Sexcenta tanta:absq; ea dictione:tantenta:quam Pius cōmentator cōtextui intrudit cōtra metri:& sniæ rōnem: & dicum ueterum scripturam. At nūc negociosus est:res agitur apud iudicē: ita scribendus uersus est:absq; illic: ex ueteribus codicibus:& necessitate metri: cui pes unus abūdaret: quod Pius interpres cæcus non uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. Atheloi fabula.

Di immortales. Gestit lætitia pseudolus suæ ꝑbeti opportunitatem maximã fallaciæ. ¶ E cornu copiæ est. Quod ad fabulam pertinet: hoc est herculẽ ferunt acheloum se in uarias mutantẽ formas in taurũ trãsformatum insignẽ cornibus superasse singulari certamine: altero erepto cornu: quod positum in tẽplo fortunæ cum plenum floribus fuerat copiam indicabat annonæ. ¶ Copi pectore. i. copioso. ¶ Dea fortuna: iuuenalis. Sed nos te facimus fortuna deam cœloq; locamus: hoc enim ex illorum mente est: qui sine consilio uiuunt: cõmittuntq; se ludo fortunæ: quæ ut incõstans & temeraria plerũq; indignis bona: malaq; bonis distribuit:

Fortuna quid sit.

prout uoluit ipsa iocari. unde Horatius: fortuna sæuo læta negocio: & ludum insolentem ludere ptinax: transmutat incertos honores: nunc mihi nunc alii benigna. fortunam i neq; natura: neq; diuina prouidentia ortam Aristo. docet: hanc quidã ludũ esse dæmonũ diffinierunt: propterea de fortuna loquẽtem pseudolum Plautus inducit: ut seruus effecta potius fortuita & a fortuna: & casu tanq̃ hominibus demissa cõtingere sentientem: q̃ ea prudẽtia: aut cõsilio diuinaq; potius puidẽtia gubernari. ¶ Orichalco. ¶ Qd authoritate Futana sup. diximꝰ auro ꝑcio supasse.

VALLA.

Di immortales. Pseudolus secũ: ac sibi cõgratulatur: fortunamq; laudat suam: quã cunctis rebus humanis pferendam autumat quod ea adueniens sapientes: abiẽs stolidos faciat hoies. ¶ Illic homo. subaudi harpax. Suo uiatico. i. suo accessu: licꝫ uiaticum proprie sit uiæ impẽsa. ¶ Cauta est mihi. i. eruta. ¶ Ea cornucopiæ est. hoc ipsum cornucopiç aiunt fuisse acheloi: q cũ se in diuersas formas trãsmutaret cum hercule colluctatus mutatus in taurũ cornu priuatus est. qd in templo fortunæ collocatũ floribus plenum: annonã uberem fore ostendebat. Inane sterilem. Alii idẽ cornu fuisse amalteæ capræ tradunt: quæ iouem aluit infantem: qd nectar: & ambrosiam effunderet. ¶ Et copi pectore. No.

Copi quid sit.

copi pro copioso. Plau. in pseudolo. atq; ego. Tur. in ephichero. te qdẽ oium iam pater copẽ causa rem facit. Pacu. in perhiboza o multimodis uarie dubium: & prosperũ copem diẽ. ¶ Doctum hominum. pro doctorũ: de hac syncopa supra abunde dictũ. ¶ Cupiẽter dari. i. cupiditate allecti petimus. ¶ Ignari. bene ne: an male cessurũ sit. ¶ Quid in rem sit ad utilitatem attineat. ¶ Iam satis est philosophatum: qm̃ hęc a philosophis disputãtur: & in comœdiis se re uulgaria proferũt: se coarguens ait: satis esse philosophatum. ¶ Aurichalco contra. i. si ematur aurichalco: non erit carum. Admonuimus enim supra aurichalcum prælatum auro a ueteribus. ¶ Commentus fui: idest confinxi. ¶ Sed uenit eccum callidorus. dum hæc pseudolus loquitur. Callidorus obuius effectus est.

Pseudolus seruus

Di immortales, me conseruauit illic homo aduentu suo.
Suo reduxit uiatico me usq; ex errore in uiam.
Nam ipsa mihi opportunitas nõ potuit opportunius
Aduenire, q̃ hæc cauata est mihi opportune epistola,
Nam hæc illa ea cornu copiæ est, ubi inest quicquid uolo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt, hic sunt sycophantiæ
Hic argentum, hic amica amanti berili filio.
Atq; ego nunc me gloriosum faciam, & copi pectore.
Quo modo quidq; egero, ut lenoni surripiam mulierculam.
Iam instituta, ornata cuncta in ordine habeo, ut uolueram.
Certe deformata habebam, sed profecto hoc sic erit.
Centum doctum hominum consilia hæc una deuincit dea
Fortuna, atq; hoc uerum est, perinde, ut quisq; ea utitur,
Ita præcellet, atq; exinde sapere eum omnes dicimus,
Bene ubi quid discimus consilium accidisse, hoiem cautũ eum
Esse declaramus, stultum autem illum, quoi uortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut scimus, quom qd cupiẽter dari
Petimus nobis, quasi quid in rem sit possimus noscere,
Certa amittimus, dum incerta petimus, atq; hoc euenit
In labore atq; in dolore, ut mors obrepat interim.
Sed satis est philosophatum, nimis diu & longum loquor.
Di immortales, aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo, quod subito cõmentus fui.
Quia lenonis me esse dixi, nunc ego hac epistola
Treis deludã, herũ, & lenonẽ, & q hãc mihi dedit epistolam.
Euge par pari, aliud autem quod cupiebam contingit.
Venit eccum Callidorus, ducit nescio quem secum simul.

Callidorus. Carinus adolescens. Pseudolus.

Dulcia atq; amara apud te sum elocutus omnia.
Scis amorem, scis laborem, scis ægestatem meam.
Car. Cõmemini oia, dic tu mõ, me qd uis facere, faciã.
Ca. Cũ hoc tibi alia sum elocutꝰ, ut scires, de symbolo,
Car. Omnia inq̃, tu modo quæ me facere uis, fac ut sciam.
Ca. Pseudolus ita mihi imperauit, ut aliquem hominẽ strenuũ,
Beneuolentem adducerem ad se. Car. seruas imperium probe.
Nam & amicum & beniuolentem ducis, sed istic Pseudolus

VGOLETVS ET GRAPA.

DOCTVM pro doctorũ. ¶ Ea utitur: & nõ fortuna metri ratione repugnãte: qd Pius iterpres luscus non aspexit. ¶ De aurichalco alibi copiose dictũ. ¶ Graphicus mortalis Heuretes idest inuentor.

SARACENVS

Dulcia atq; amara. Callidorus amicum: & beneuolum sodalem compererat: cui singula amorum suorũ facta propalauerat: hi cum pseudolo una constituũt: de muliere abducẽda cõsiliũ. ¶ Heuretes. Inuẽtor.

VALLA.

Dulcia: atq; amara. Nactus litteras cũ symbolo a milite pseudolus cõmonuit callidorũ: ut inueniret hoiem: qui ad eã rẽ trãsigẽdã opitularetũ: is ergo sodalẽ suũ adduxit charinũ. ¶ Dulcia: atq; amara: q̃ pro me: & q̃ cõtra me. ¶ Mortalis graphicus. hõ uersutus. ¶ Heuretes mihi ẽ: græce. ευρητης. i. cõpertus.

d

Tyrãne.

SARACENVS.

¶ Tyranne. Dominue princeps. Virg. Pars mihi pacis erit dextrā tetigiſſe tyrāni: io aūt uox triumphis proferri ſolita. Hora. nō ſemel dicemus io triūphe. ¶ Quoi ter. Forte pſeudolus digito tria ſignauerat: propterea cū iterrogaret callidorus. quid ſibi uelit ter illud manu ſignificatum: nam ſubdit: ille trina triplicia tribus modis & quæ ſecuntur. uel lege: quod tū nō æque placet. quo iter: ¶ Paratragœdiat. i. magnifice: atq; elate incedit prout in tragœdiis: ubi inducuntur hereos: & du. ¶ An ſpem: an matrē te reſalutem. Ac dixiſſet: res mea eſt: ne in ſpe cōſtituta: an in ſalute: per ſpem deſignās rem in dubio poſitā. per ſalutē uero rem confectam: & in tuto locatā. ¶ Horum cā. Non uidentur

Nouos mihi eſt. Ca. nimiū ē mortalis graphic⁹ mihi heuretes.
Is mihi hæc eſſe effecturum dixit, quæ dixi tibi.
Pſ. Magnifice hoiem cōpellabo. Ca. quoia nā uox ſonat? pſ. io,
Io te tyranne, te rogo, qui imperitas Pſeudolo.
Ca. Quæro quoi ter? Pſ. trina, triplicia, trib⁹ mōis, tria gaudia.
Artibus tribus, ter demeritas dein lætitias, de tribus
Fraude partas, per maliciam, & per dolum, & fallaciam,
In libello hoc obſignato ad te attuli pauxillulo.
Ca. illic homo eſt, uide ut paratragœdiat carnufex.
Confer gradum contra. pſ. affero ad te ſalutem, brachium.
Ca. Dic utrum ſpem ne, an matrem te reſalutem Pſeudole?
Pſ. Imo utrūq;. Ca. utrūq; ſalue, ſed qd actum eſt? Pſ. qd times?
Ca. Attuli hunc. Pſ. quid attuliſti? Ca. adduxi uolui dicere.
Pſ. Quid iſtic eſt? Ca. charinus. pſ. euge, iam Carinum uolo.
Car. Quin tu quicquid opus eſt, mihi hic audacter imperas.
Pſ. Bene ſit Charine, nolo tibi moleſtos eſſe nos?
Car. Vos moleſtos mihi? moleſtū ē id qdē. Pſ. tū igitur mane.
Car. Quid iſtuc eſt? Pſ. mō epiſtolā hāc intercepi, & ſymbolū.
Ca. ſymbolū? quē ſymbolum. Pſ. qui a milite alienatuſt, modo,
Eius ſeruos, qui hunc ferebat cum quinq; argenti minis,
Tuam qui amicam hinc accerſebat, ei os ſubleui modo.
ca. Quo modo? Pſ. horū cauſa hæc agitur ſpectatorum fabula.
Hi ſciunt, qui hic affuerunt, uobis poſt narrauero.
ca. Quid nūc agimus? Pſ. liberā hodie tuā amicā amplexabere.
ca. Ego ne? Pſ. tu te. ca. ego ipſus nīq. pſ. ſiqdē hoc uiuet caput.
Si mō mihi hoiem inuenietis propere. car. qua facie. pſ. malū,
Callidum, doctum, qui quando principium præhenderit,
Porro uirtute ſua teneat, quid ſe facere oporteat.
Atq; eum qui hic non uſitatus ſæpe ſit. car. ſi ſeruos eſt
Nunquid refert? Pſ. imo multo mauolo, q̄ liberum.
Car. Poſſe opinor me dare hoiem tibi malū & doctum, modo
Qui a patre aduenit Chariſto, necdum exit ex ædibus
Quoquam, neq; Athenas aduenit unq̄ ante heſternum diem.
Pſ. Bene iubes ſed quinq; inuentis opus eſt argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam, nam unā huius mihi debet pater.
Car. Ego dabo, ne quære aliūde. Pſ. o hoiem opportunū mihi.
Etiā opuſt chlamyde & machæra, & petaſo, Car. a me poſſū da(re.
Pſ. Di imortales, nō Carinus mihi hic quidē ē, ſed copia
Sed iſtic ſeruos ex Chariſto hic, qui aduenit, quid ſapit?

enim reiterāda quę ſemel acta ſunt: ne ſpectatorib⁹ tediū afferāt. ¶ Poſſe opinor. loquitur carinus: non callidorus. ¶ Vnam huius mihi debet pater. Non unā minā: ſed pecuniarū ſūmam unā: uel eandē ſūmā: na; ſupra ſimo promiſerat daturū argētū pſeudolo: qđ lenoni daret: ſi lenonē falleret. ¶ Petaſo. qd petaſus chlamys: & machera dictū eſt abūde ſupra. ¶ Nō carinus. quaſi q̄ nō ſit carus: ut dicim⁹ agninā carā. piſces caros: & hmōi alia. ab eo qđ careo: ſed potius affluēs: & liberalis. ¶ Ex chariſto. Strabo in decimo: inſup & corynthus exile oppidulū mari proximū: penes uero budorus amnis: cuius appellationis mōtem habet ſolomini atticā; proſpectātem: in ripa item ſub monte caryſtus cōſiſtit: in quo caryſtrarū columnarū latomia: ideſt lapidū exciſio eſt: & infra ad caryſtu; lapis naſcitur: quem pectūtnent: texunt. Inde mantilia cōficiūtur egregiæ contexta: ea ubi ſordeſcunt in flāmā coniecta: nō ſecus emundant q̄ ſi maculas elueris: & ut ſolinus refert: caryſtus aquas calētes habet: quas telopias uocat. t: & caryſtras aues: quæ flāmas impune inuolāt: carbaſa ēt: quæ inter ignes ualēt. ¶ Manuleatam. a manicis tunicā dictam: quā Priſcianus manicatā a manicis longioribus dicit: erat enim ornatus hominē habitu ſtratiotico: hi enim uti ſolent manicatis ueſtibus.

Caryſtus ubi locorū

¶ QVO iter. In quā partē eas. ¶ In libello hoc obſignato. i. in lr̄is a milite obſignatis. ¶ Illic hō ē: iterrogatiue legēdum eſt: an ille ē: de quo mecū dudū locutus es. Deide ſubdit: ut ipſum loquētes audiuit. ¶ Vt paratragœdiat. i. ut tragico more turget: & iflat. tragœdię eni oēs ob pſonarū dignitatē: & amplitudinē turrgidos ſermones uſurpant. para præpo eſt græca. tragœdia quoq; uerbum græcum: ergo patragœdia de uocibus græcis latinū formauit uerbum. ¶ At ſaltem brachy. breue: hoc eſt breuib⁹. ¶ Adduxi uolui dicere. adducuntur enim nō afferūtur homines. ¶ Inter cepi: & ſimbolu; de medio eripui militis & ballionis. Os ſubleui modo: ideſt impoſui: fefelli. ¶ Inuenietis propere: cōparietis properāter. ¶ Pro ſua uirtute. calliditate: aſtu. ¶ Nunquid refert. intereſt ne quicq̄. ¶ Quinq; inuentis opus eſt. opus inquit eſt: ut iā inuentæ ſint. ¶ Nam una. i. xx. quoq;: uel uicena mihi debet ſimo. paulo eni; ante promiſerat ſi ballio fallebatur ſe traditurū. Chlamyde & machera & petaſo: hæc omnia militis iter faciētis. deq; interpretatione abunde ſupra. Ex chariſto. i. ex gratioſo. nam charis. i. gratia: genitiuū charitos: & chariſtos facit. & chariſtos quoq; ſuperlatiuum gratioſiſſimum enim ſigūt. Vſq; a cunabulis. ſubaudi habuit ſapientiā. Manuleatam tunicā. i. cum manicis. nam ſine manicis uetuſtiſſimi tunicas geſtabant. Virg. Et tunicę manicas: & habent redimicula mitrę.

VALLA.

Paratragœdiaſ qd ſit.

SARACENVS. ℂ ACEti:acrimoniæ. ⁋ Indidé,pariter. ⁋ Murrinam. Siue myrrhinum:ut nonnulli arbitrari sunt:afferêtes myrrhina esse uina myrrhæ odore cōdita:quod tāgere uidetur Martialis illo distiecho: Si calidū potas ardes ti myrrha falerno. Cōuenit:& melior fit sapor inde mero. Festus tñ murrinam facit potionis gen⁹:quā qdam murratū uinum: siue murriolā dicebāt:idq; putabāt ex nuç genere murrinæ noie:cui snię non inuitus accedo:uel potius murrinā dici arbitror id:qd uinū suaue aromaticū appellamus. Pli. in decimo quarto naturalis historię:non solum inter uina: sed inter dulcia quoq; murrinā dixit nominari:testemq; adduci hūc Plautinū locum. Plautus quoq; in persa myrrhinam inter dulcia cōmemorat: idēq; in pœnulo inter odorata: sensus ergo est Palunna iocositate refertus: tot & tāta inqt illū in pectore dulcia hēre: ut alioqn sibi ex ducibus hmōi cōstitue rit apothecā. sed ne murrinā oino desecam:inqt No. lorā esse cōfectæ potiōis genus grāde uis aptū:quā mulieres natu maiores bibebāt:quā murrinā qdem Plau. appellari putat:lorā aūt dicebāt i uidemia cū expssissent acinis: mustū & folliculos i doliū cōiecissent:hāc græci deuteriam dixerunt.i. secūdariam. ⁋ Passum.noiabant:ut ex dictis Varronis colligitur:si in uindemiam uuas diutius coctā legerent:eamq; passi essent in sole aduri. ⁋ Defrutū:mustū ex duabus partibus ad tertiā redactuz deferuescendo. ⁋ Mellinam. Ex melle potionem. ⁋ Turbo. Trochus a græcis: quem insectant pueri busitantes flagello. aliter turbo uentus dicitur: typhon appellatur Plinio. ⁋ Plebis scitum. Populi decretum. sciscere:idest sancire leges populus rationes solebat. ⁋ Defecatum. Purgatum:omni.s.suspitione. ⁋ Aui sinistra. Quod erat fœlicissimū augurium ut supra dictum est. Cicero quoq; tradidit in lib. de natura deoȝ.

Car. Vsq; a cunabulis. Ps. manuleatā tunicā hēre hoiem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore? Car. atq; accidissumi.
Ps. Quid si opus sit, ut dulce pmat ididē, ecqd h;? Car. rogas?
Murrhinam, passum, defrutum, mellinam, mel quoiusmodi.
Quin in corde instruere quondam cœpit œnopolium.
Ps. Euge pellepide Charine, me meo ludo iam beas.
Sed quod nomen esse dicam ego isti seruo. Car. Simiæ.
Ps. Scit nc in re aduorsa uorsari? Car. turbo nō æque est citus.
Ps. Ecquid argutus est? Car. malorum facinorum sæpissume.
Ps. Quid quom manifesto tenetur? Car. anguilla st, elabitur.
Ps. Ecquid is homo scitus? Car. plebiscitū non æque scitum est.
Ps. Probus homo est, ut prædicare te audio. Car. imo si scias
Vbi te aspexerit, narrabit ultro quid esse uelis.
Sed quid es acturus? Ps. dicam, ubi hominem exornauero,
Subditicium fieri ego illum militis seruom uolo.
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinq; argenti minis.
Mulierem ab lenone abducat, hem tibi omnem fabulam.
Cæterum quo quicq; pacto faciat ipsi dixero.
Car. Quid nunc igitur stamus? Ps. hoiem cū ornamētis oibus
Exornatum adducite ad me, iam ad trapezitam Æschinum.
Sed properate. Car. prius illic erim⁹, q̃ tu. Ps. ergo abite ocyus
Quicquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet, nunc defecatum, si cor mihi nūc per uiam est,
Omnes ordines sub signis ducam, legiones meas
Aui sinistra, auspicio liquido, atq; ex sententia
Confidentia est inimicos meos me posse perdere.
Nunc ibo ad forum, atq; onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, nequid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Iam hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

VALLA. ℂ Ecqd habetis hō aceti in pectore. Nū inqt.n.in corde acumē est ei aliqd ab actumine.n.acetū dictū. *[Acetū unī dictum]* ⁋ Indidez ecqd habet. Itidē inqt h; ne aliqd dulcedinis:si dulce qcq̃ opus fuerit depromere. ⁋ Rogas. interrogas.nū hæc hēat. ⁋ Murinā passum defrutuz. Pl. in. iii. fabius dosennus his uersib⁹ decreuit. Mittebā uinū pulchrū myrinā:panē & polētā:uinū myrinā. et i acharistōe seq uolā quoq;: & lęliū: & atciū capitonē i eadē snia fuisse uideo:qm i pseudolo: sit:qd si op⁹ ē:ut dulce pmat idē:ecqd hēat roga murinā:passū:defrutū:mella. qbus appet:nō iter uina mō murinā: s; iter dulcia quoq; noiatū. Fe. muria genus potionis:q̃ græce dr [illegible]. hāc mulieres uocabāt muriolaz:qdā muriatam:uinum quidam id dici putant ex nuç genere murinæ nomine. No. lotā confectæ potionis genus grādęuis aptū. Varro de uita patrū in primo: antiq mulieres maiores natu bibebāt lotā: aut sapaz: aut defrutū: aut passum. quā murinam quidē Plau. appellare. putat. *[Sapa quid sit.]* Sapa quod nūc mellitum dicimus mustū ad mediā partē decoxerāt. Defrutuz si ex duabus ad tertiā redegerāt de feruefaciendo. Passum. Varro de uita patrū. passum noiabāt: si in uindemia uuam diutius coctā legerēt:eāq; passi essent in sole aduri. Moriolā. Var. de uita patrū:uino addito passo lotam uocare cœperat:murilā noiabant:qd ex uuis expressum erat passum ad folliculos reliquos:& uinatia eā dicebāt sapā. ⁋ Mellinū mel.i.aliis rebus ammixtū. ⁋ Quoiusmodi. cū admiratione legendū.i.eiusmodi. cuiusmodi dicere nō quçā. ⁋ Instituere quōdam cœpit thermipoliū.i.apotecā:ubi callidæ uenderētur potiones:ueluti supra quoq; diximus:& I curgulione:cum de græcis locutus inqt. Quos semper uideas bibētes esse in thermipolio:ubi qd subripuere:operto capitulo:calidū bibūt. Ita igit legēdū potius existimauerim:q̃ ut qdā cēsent monopolio.i. ubi unus dūtaxat uendat. ⁋ In re aduorsa. ubi res aduoi sct. sit ne sese uortere. ⁋ Turbo nō æq; citus est: Turbo qñq; uiri propriū:sed tū genitiuus ē turbonis. Hora. Turbonis in armis. Cū aūt gtūs turbinis duo signt:quē græci trochū uocāt a currēdo nomē habēs. quo lusitāt pueri. & quē gręci tiphonē dicūt:nēpe uentū austerissimū:qui qñq; subuertit nauigia & radicitus euellit arbores; sicut & ecnephias. Dubiū ergo est:num p turbinē uentū: an throcū dicat. *[Arguere quid sit.]* ⁋ Ecquid argutus est. nūquid acutus ad inuestigādum. nam inde sunt argumēta. Arguere eni acute ostēdere. Nā & argutuz ēt stridulum. Virg. Arguto cōiunx percurrit pectine telas:& argutū breue. ⁋ Plebescitū:non equæ scitū est:q̃ plebs legē sciuit plebescitum dictū:

a plebe



TERTIVS ACTVS.

Puer.

Q Voi feruitutem di danunt lenoniam
Puero, atq; eidem fi addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde confpicio meo
Malam rem magnam, multafq; ærumnas danunt.
Velut hæc mihi euenit feruitus, ubi ego omnibus
Paruis magnifq; miferiis præfulcior,
Neq; ego amatorem mihi inuenire ullum queo,
Qui amet me, ut curet tandem nitidiufcule.
Nunc huic lenoni eft hodie natalis dies,
Interminatus eft a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus mififfet fibi,
Eum cras cruciatu maxumo fe præbitere,
Nunc fcio hercle rebus quid faciam meis.
Neq; ego illud poffum, quod illi, qui poffunt, folent.
Nunc nifi lenoni munus hodie mifero,
Cras mihi potandus fructus eft fullonius.
Heu q̃ ille eft hercle, ego etiam nunc fum paruolus.
Atq; ædepol ut nunc male cum metuo mifer.
Si quifpiam det, quoi manus grauior fiet,
Quãq̃ illud aiunt magno cum gemitu fieri,
Comprimere dentes uideor poffe aliquo modo,
Sed comprimenda eft mihi uox, atq; oratio.
Herus eccum recipit fe domum, & ducit coquom.

a plebe enim & fcifco fit plebefcitum: ficut quod fenatus: fenatus decretum: & fenatus confultum: quę tñ ita diftin gũtur ut Feft inquit. fenatus decretũ a confulto. Aelius gallus fic diftiguit: ut id dicat particulaʒ quãdã effe fenatus confulti: ut cum prouincia alicui decernitur: q̃ tantum ipfum fenatus confulti eft. Scita autem plebei appellantur ea: quæ plebs fuo fuffragio: fiue patribus iuffit: plebei magiftratu rogante. ¶ Subditiuũ: ideft loco alteri⁹ pofitum nẽpe pro feruo militis. ¶ Omneʒ fabulam: ideft rem omnem: quæ mihi foret memoranda. ita enim fabulam dixere ueteres a fando. unde natum p uerbium: lupus eft in fabula: quo Pla. Terentiufq; utitur. Iuue. quoq;. It noua nec triftis per cũctas fabula cœnas ¶ Nunc liquet: nunc defęcatum. Clarum eft: ac ab omni fæce femotum. ¶ Omnes ordines fub fignis. a militibus fumpta tranflatio: ordines: imperia eorum: qui in magiftratu: quo utitur fępe Cicer. fub fignis fub uexillis. ¶ Aut finiftra. Nam fæpe bonuʒ augurium putabant ueteres: auẽ a finiftra: unde illud Virgil. Sępe finiftra caua prædixit ab ilice cornix. ¶ Hoc ipfuʒ opidũ. Opiduʒ dicit lenonis pulcacitã. ¶ SYMbolum genere mafculino protulit. ¶ Petafus quid fit uide in Amphitryone. ¶ Manuleatam tunicaʒ i. manicataʒ prifci hunc locũ adducẽs. VGOLETVS ET GRAPA.

Q Vi feruitutem. iducitur puer: ut ex uerbis licet dicectari fub lenõe meritorius: is cõqueritur: cuʒ nihil habeat: qđ forte offerat die natali patrono fuo: ne alicui tandeʒ proftituatur homini: qui magnum et cruciatum afferat: fed rei turpitudinẽ honeftioribus uelat uerbis. ¶ Fruct⁹ fullonis. Ideft laboriofus: fenfus enim eft horum uerborum omnis: timet enim cum puer fit: ne pedicetur a mentulato uiro. SARACENVS

Q Vi feruitutem dii damnunt Puer ballionis q̃ritur: feruitutem fuam apud ballioneʒ miferam: & infœlicem effe. ¶ Dii damnunt: ideft p̃bent. ¶ Turpitudinem. libidinis dicit intẽperantiam. ¶ Multafq; ærumnas dãnunt. multas dant calamitates. Labor enim ingens: & uix fuperabilis ærũna: unde & herculanas ærũnas dicimus. ¶ Præfulgior. præ cunctis: quafi fulgore fum infignis. ¶ Curet tandem nitidiufcule. Curam mei habeat: ut aliquantulum modo nitefcam: & elucefcam. ¶ Interminatus eft. inter alios fingulis minitatus. ¶ Fructus eft fullonius: ut ita conculcer: ut fullones ueftes ipfas. VALLA.

Aerumna quid fit.

SARA/CENVS. ¶ IN rem: quod sit præuortaris. Vt animū ad ea potius applices: quæ tibi utilia sint futura: q̄ quicq̄ feras iniquo aio. ¶ Stulte. incōsiderate: & temere. ¶ Vna mātā. Loquit̄ callidorus: ab eo. n. qd̄ est maneo fecit māto. ¶ Inanilog⁹. Inanis locutor: qa uerba nō pecunias dabat. ¶ Porricia. est porricere porro. i. ualde iacere: uerbum in sacrificiis usur patum. Vir. Di quibus imperium est pelagi quorum æquora curro: uobis lætus ego hoc candentem in littore taurū constituam ante aras uoti reus: extaq̄ salsos porriciam influctus.

Inanilogus qui dicat̄. Porricere quid sit.

VALLA. ¶ At bat. pseudolus bat rñdet callidoro. quasi non recte sentienti: cum a principio attuideretur plura inisi/cturus: non finit: ut plura loquatur. ¶ In rem: quod sit præuortaris. Cōuerte te ad id: quod utile est: ac id primum capias: ut ea res animo aduersetur tuo ita animū uincas: idest animi cupiditatem. ¶ Ego mihi cesso. i. in dānum meū. Nam suo natali die supra dixit ballio se uelle bene hēre. ¶ Quid properas placide. interpunctim legendū est. hæc enim ballioni dicitur. ut sit quid properas ballio. cumq̄ is obaudiret: addit placide. hoc est dementer: quicquid facis: facito: quo nos queas audire. ¶ Puere hodie. cum adhuc properaret ballio puerum uult consistere ballionis: quo ballio quoq̄ consistat: ideo ait: puere. pro o puer. subaudi consistito interat q̄ pseudolus. ¶ Nate heus hodie nate. & quæ secuntur. omnia enī eo tendunt: ut in itinere persistat ballio. ¶ Sospitalis fuit. i. qui attulit cōmodum. ¶ Adsequere. icede inquit & sequere hoiem cōtumelis. ¶ Sinuam est quippiam in rem. si tuæ cessurum utilitati. ¶ Manta. i. mane ob mantas. Liuius andronicus in odissea: cum ait in pillum deuenies: aut ibi obmantans significat obmanens: sed ea significatiōe qua sæpe fieri dicitur: id enim est mantare. ¶ Inanilogus es: idest innania loqueris quæ in rem meam non sint. compositum ex græco: latinoq̄. Inanis latinum: logos græcum: quę dicit̄ oratio. ¶ Rē actam agis. quæ præteriit redordiris. ¶ Nunc qui est is ipsus sciat. ordo est nunc is sciat ipsus: qui est. sensus est noui: cum dabat mihi pecuniam: nunc ipse se nouerit: qui sit. mihi curæ scire nō est. ¶ Ambula tu. ad puerum hæc uerba. ¶ Egetur acriter: hæc ipersonaliter omnia dicta sunt. ¶ Ego prope modum. subaudi scio. nimis inq̄ scio.

Mantare quid sit

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ IN rem quod sit preuortas: q̄ rē aduerso animo auscultes: hic sensus. præuortas: idest prius uortas consideres id quod sit in rem. q̄ rem aduerso animo auscultes: idest q̄ rem tibi proponas odiosam: & q̄ aduerbium est comparandi: non nomē relatiuum: ut insulse exponit Pius interpres sententiam huiusmodi non capiens: neq̄ aliam idoneam eliciens. ¶ Mortuo uerba fabulare nunc: ita uersus integrandus est: nisi rationi metricæ iniuriam facere uelis: cui duo pedes deficerent: & etiam ex clariore sensu. Et sequens uersus ex priscis codicibus satis: incipit: non facis: & mortuo etiam scribitur non mortua: ut Pius interpres ubiq̄ male scriptum reliquit: & mutilum.

Ps. Potin aliā rē ut cures? ca. at. ps. bat. ca. crucior. ps. cor dura.
Ca. nō possū. ps. fac possis. ca. quo pacto possim aium uincere?
Ps. In rē qd̄ sit præuortas, quā rem aduorso animo auscultes.
Ca. nugæ ista hæc sunt, non iucundū est nisi amans facit stulte.
Ps. pergi. ca. o pseudole misine sim nihili. ps. mitte me sis. ca. si/
Ps. Mō ego aberā. ca. mane mane iā ut uoles eē me, ita ero. (no
Ps. nūc tu sapis? Ba. it dies ego mihi cesso, i præ puere.
Ca. Heus abiit, quin reuocas? ps. quid properas? placide. Ca. at priusquam abeat.
Quod hoc malū? tā placidus? puere hodie. ps. nate he⁹, hodie
Nate, tibi ego dico, heus hodie nate, redi, & ad nos respice
Tametsi occupatus, moramur, mane, sunt q̄ colloq te nolunt.
Ba. Quid hoc est? quis est qui moram occupato molestam obtulit? ps. qui tibi
Sospitalis fuit? Ba. mortuus est, qui fuit, qui est, uiuos est.
Ps. nimis supbe. ba. nimis molest⁹. ca. rephēde hoiem adseqre.
Ba. I puere. ps. accedamus hac obuiā. ba. iupiter te quisquis es,
Perdat. ps. te uolo. ba. at uos ego ambos, norte hac te puere. ps. non licet.
Colloqui te? Ba. at mihi nō lubet. ca. sin est tuā in rē quippiā?
Ba. Licet ne obsecro uiuē, an nō l;? ps. uah māta. ba. omitte me.
Ca. ballio audi. ba. surdus sum, pfecto inanilogus es. ca. dedi
Dum fuit. ba. non peto quod tu dedisti. ca. dabo quando erit.
Ba. Ducito qñ habebis. ca. heu heu quā ego malis pdidi modis
Quod tibi detuli, & qd̄ dedi. ba. Mortuo uerba famulare nūc.
Satis stultus es, rem actam agis. ps. nosce hunc saltem quis est. ba. iam diu
Scio qui fuit, nunc qui est is ipsus sciat, ambula tu modo.
Ps. potin ut semel modo Ballio hunc cum lucro respicias?
Ba. Respiciam istoc pretio, nam si sacruficem summo Ioui
Atq̄ in manibus exta teneam ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem diuinam deseram.
Ps. non potest pietati obsisti huic, ut res sunt ceteræ.
Deos quos maxumæ æquom est metuere, eos minimi facit.
Ba. Compellabo, salue multum serue Athenis pessume,
Ps. Di deæq̄ ament te, uel huius arbitratu uel meo,
Vel si dignus alio pacto, neq̄ ament, nec faciant bene.
Ba. Quid agitur callidore? Ca. amatur, atq̄ egetur acriter.
Ba. Misereat, si familiam alere possim misericordia.
Ps. Eia scimus nos quidem te, qualis sis, ne prædices.
Sed scin qd̄ nos uolumus? ba. pol ego ppe modū male sit mihi.
Ps. Et id, & hoc qd̄ te reuocamus q̄so aium aduorte? ba. audiō.

¶ QVANQ̄

Atq; in pauca ut occupatus nunc sum, confer quid uelis.
Ps. Hunc pudet quod tibi promisit, quaq; id promisit die,
Quia tibi minas uiginti pro amica etiam non dedit.
Ba. nimio id quod pudet, facilius fertur, q̃ illud, quod piget.
Non dedisse, istum pudet, me quia non accepi, piget.
Ps. At dabit, parabit aliquid hos dies, manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam uendas ob simultatem suam.
Ba. Fuit occasio, si uellet iampridem argentum ut daret.
Ca. Quid si non habui? ba. iam haberes, inuenires mutuum.
Ad danistam deuenires, adderes fœnusculum.
Surriperes patri. ps. surriperet hic patri audacissime?
Non periculum est, ne quid recte monstres, Ba. nõ lenoniũ est?
Ca. egon patri surripere possim quicq̃ cauto seni?
Atq; adeo si facere possem, pietas prohibet. Ba. audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu pro phœnicio.
Sed quom pietatem amori uideo tuo praeuortere,
Omnes tibi patres sunt, nullus est tibi quem roges mutuum
Argentum. Ca. quin nomen quoq; interiit iam mutuum.
Ba. Heus tu, postq̃ hercle isti a mensa surgunt saturi, poti:
Alienum reddunt nato nemini, qui suum repetunt
Ab alienis, cautiores sunt, ne credant alteri.
Ca. nimis sum miser, nummum nusq̃ reperire argenti queo.
Ita miser & amore pereo, & inopia argentaria.
Ba. eme die caeca hercle oliuum, id uendito oculata die.
Iam hercle uel ducentae fieri possunt praesentes minae.
Ca. perii an non tum lex me perdit, quina uicenaria
Metuunt credere omnes. ba. eadẽ est mihi lex, metuo credere.
Ps. Credere autem eho an pœnitet te, quando hic fuerit usui?
Ba. non est iustus quisq̃ amator, nisi qui perpetuat data,
Datq; usq;, quando nihil sit, simul amare desinat.
Ca. nihil ne te mei miseret? Ba. inanis accedas?
Dicta nõ sonát, atq; ego te uiuom saluomq; uellem. ps. eho an
Mortuus iam est? Ba. illico uixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istuc quod nunc clamitare, non esse argentum tibi,
Apud nouercam querere. ps. ego an unq̃ huius nupsisti patri?
Ba. di melius faciant. ps. fac hoc, quod te rogamus Ballio
Mea fide, si isti formidas credere, ego hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde euoluam id argentum tibi.
Ba. Tibi ego credã? ps. cur. nõ? Ba. qa pol qua opa credã tibi.
Vna opera alligem canem fugitiuam agninis lactibus.
Ca. Sicine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ba. Quid nunc uis? Ca. ut opperiare hos sex dies saltẽ modo,
Ne illam uendas, neu pdas me hoiem amantẽ. ba. bono aío es
Vel sex opperibor menses. ca. euge homo lepidissime.
Ba. Imo uin etiam te faciam ex laeto laetantem magis?
Ca. Quid iã? ba. qa enim nõ uenalẽ ego habeo phœnicium.
Ca. nõ hẽs? ba. nõ hercle uero. ca. Pseudole accersi hostias,
Victimas, lanios, ut ego nunc huic sacrificem summo ioui.
Nam hic mihi nunc est multo potior iuppiter, quam iuppiter.

¶ QVAN q̃ id promisit die. corrigo: q̃q̃ id promisit dare. ¶ Quod pudet facilius fertur. Nam pudet ad uerecũdiã: piget ad iacturam pertinet. ¶ Simultatẽ iurgiũ. cõtẽtionẽ. ¶ Inuenires tuũ. addo syllabã: & lego mutuũ. & ubi hẽs legebat: lego haberes. ¶ Quin nomẽ quoq; interiit mutuũ. Nam lege uetitum fuerat: ut infra declaratur: ne quis pecũiam mutuaret ultra statutã summam. ¶ Postq̃ isti a mensa. ¶ Eos quippe dicit: qui legem sanciuerant de mutuãdis pecuniis: qui incõmoda aliena nihil morantur diuitiis: & opibus affluentes: & est continuatus sermo cum subsequenti: eme die caeca hercle oliuum. Nam obiter loquitur callidorus: suadet leno: quo pacto callidorus: quã nec mutuo: nec fœnorẽ poterat: sit inuenturus pecuniam. ¶ Eme die cęca illud arbitror Plau. dixisse: quod nostris quoq; tẽporibus in ore omnium uulgatissimũ est: ut. s. emeret oliuum ad aliqđ solutionis terminũ: illudq; statim uenderet pñti numerata pecunia: oculata. n. die pro pñti die positum est. ¶ Quina uicenaria cẽtum. ¶ Inanis caedes: meli⁹ cędis. ¶ Apđ nouercam quaerere. In cassum lamẽtaris quasi: q non magis referãt eius uerba apud lenonem q̃ priuigni quęrellae apud nouercam: dictum autẽ de nouerca iocoso morsu repercutit pseudolus. ¶ Lactibus: de lactib⁹ dictum alibi. ¶ Nolo uictimas. Loquit balio. ¶ Ac minis me extis. Agninis extis legẽdum est. Nam subdit ille accerse agnos: uel forte: ac minis dixit se placari. i. pecuniis. Sed ille: ac minis pro agninis intellexerit: qui quidem esset iocus maximus. ¶ Propera: prosequitur callidorus. ¶ Extra portam metiã. Prius legebatur mi ẽt sed rectius metiam portã legẽdũ: de qua mentio in casina habita: ubi loquit chalinus seruus: ille aedepol ardẽtem te uidere extra portã metiam ecastor uellet. ¶ Busti rape. busta rapiens. ¶ Socifraude. socium defraudans. ¶ Legirupa. ¶ Corruptor legum ¶ Bõbax. interiectio irridẽtis. ¶ Summe. quasi ad summũ: & pro ultimo statuto die de argentum. s. dinumerãdum. ¶ Admœnire. mœnibus munire hoc est fallaciis: & meis insidiis circũualere.

¶ IN pauca confer: quid uelis. paucis absolue: q̃ loqui uelis. ¶ Promisit dare. pollicitus est pro amica pecuniam. ¶ Id quod pudet. quia ad famã ptinet. ¶ Quã illud: qđ piget qa respicit rẽ. ¶ Mãta mõ: iteratiuũ ẽ a maneo. nam mantare saepe manere ẽ. Adderes fœnusculũ. fœn⁹ fœnori

SARACENVS.

Oculata dies qđ sit

Legirupa qui sit

VALLA.

Mantare quid sit

adiũgeres. ꝩ Nõ lenonis eſt: nõ perti/net ad lenonẽ recte monſtrare. ꝩ Audio. Ironice ſatis: & uultuoſe legẽdũ eſt: ac cũ ſtomaco. ꝩ Ne credãt alteri. ne cuiq̃ quicq̃ cõmitãt. ꝩ E medie cæca hercle oliuum: id uẽdito oculata. hoc puerbialiter dictũ: ut homines oporteat emere uili: qđ caro uẽdant pretio. Cæca nanq; dies hoies notat cæcos. i. parũ pſpiciẽtes: occulatum autem diem: ubi multũ intueantur. ꝩ Lex me pdit: uĩ autẽ lex lata: ut ſi cuipiã crederent ſupra uiginti q̃nq; minas: redhibitio nulla eſſet: nec debitor deberet q̃cq̃ã. ꝩ Eadẽ eſt mi/hi lex. ait leno eadẽ lex pro me facit: ut tibi credere mihi nõ libeat. ꝩ Perpetua data: qua uſus dãdi ratione: ea utatur ppetua. ꝩ Inanis incedes. uacuus ibis. ꝩ Apud nouercã lamentaris: apud uouercã. i. apud me: qui tanq̃ nouerca ſum tibi. ꝩ Tu huius nupſiſti patri. ſubaudi: ut calli dori fueris nouerca. ꝩ Dii melius faciant ſubaudi q̃ ut nupſeri h9 pſi. ꝩ Qua opera credã tibi: quo tibi credã mõ. ꝩ Vna opera. eodẽ modo. ꝩ Alligẽ fugitiuã canẽ agninis lactibus. qa lactes ſtatim deuoratura: quæ itranea ſint lactes ſupra memorauimus: ac ſi dicat: quõ tibi crediderim q̃cquã: cui ab hæris fides nulla. ꝩ Pſeudole accerſi hoſtias poſtea q̃ inquit calli/dorus phœniciũ uenalis non eſt: ac/cerſi hoſtias: uictimaſq;. i. ſacrificie/mus ob ea: quæ interpretrauimus ui/ctimas dicimus a uincẽdis hoſtibus: nam hoſtibus a uictis hoſtia nomen habet inquit Oui. ꝩ Lanios: q imo/lẽt. ꝩ Huic ſacrificẽ. ſubaudi ballo/ni. ꝩ Sũmo ioui: qui mihi pro ſũmo ioue eſt. ꝩ Ac nimis me extis placari uolo: uolo inquit mihi honorem hoſtiarũ: & uictimarũ: ut mactent: ſed in uſus meos uolo. ꝩ Duo greges: duos dicit: ut ſæpe ſupra. ꝩ Greges uirgarũ. i. lectores: qui te uirgis cæ/dant. ꝩ Adegero: cõpulero. ꝩ Ad li/tationẽ. ad ipetrabile ſacrificiũ: nam id litare eſt. ꝩ Ex tua re: de tua utili/tate. ꝩ Cũ inteſtinis oibus. hoc irriſo/rie: & perinde pronunciatione adiu/nandum eſt. ꝩ Aſſiſte altrinſecus. ab altera pte cõſiſte. ꝩ Lite utar manu. loco litis ego uerberabo. Quippini. negligẽti uox eſt. ꝩ Buſtrape. qui ex buſto rapis mortuos. ꝩ Babæ. hoc aduerbiũ græcũ eſt: quo nos pro in/teriectiõe utimur negligẽtis. ꝩ Bom/bax. interiectio quo negligẽtis. ꝩ In pertuſum. duæ ſunt partes ſenſus eſt nos in dolium perforatum dicta in/gerimus. ꝩ Operam ludimus: ideſt nihil agimus. ꝩ Quaſi caſſã nucẽ. i. inanem. ab eo: quod eſt careo caruĩ caſſum

Victimæ uñ dictæ

apc Buſtr q dicatur

Ba. nolo uictimas, agninis me extis placari uolo.
Ca. propera, quid ſtas? accerſe agnos, audin q̃d ait iuppiter?
Pſ. Iam hic ero, uerum extra portam metiam currẽdũ prius.
Ca. Q uid eo? pſ. lanios inde accerſam duo cum tintinabulis,
Eadem duo greges uirgarum inde ulmearum adegero,
Vt hodie ad litationem huic ſuppetat ſatis ioui.
In malam crucem iſtic ibit iuppiter lenonius.
Ba. ex tua re nõ eſt ut ego emoriar. pſ. qui dũ? ba. ego dicã tibi.
Quia ædepol dum ego uiuam, nunq̃ eris frugi bonæ.
Si ego emortuus ſim, Athenis te ſit nemo nequior.
Ca. Dic mihi obſecro, uerum hercle ſerio hoc quod te rogo, eſt
Non habes uenalem amicam tu meam phœnicium?
Ba. non ædepol habeo profecto, nam eam pridem uendidi.
Ca. Q uo modo? ba. ſine ornamentis, cum inteſtinis omnibus.
Ca. meam amicam tu uendidiſti? ba. ualde, uiginti minis.
Ca. V iginti minis? ba. utrum uis, uel quater quinis minis
Militi quoidam macedonico, & iam quindecim habeo minas.
Ca. Q uid ego ex te audio? ba. amicã tuã eſſe factã argenteã.
Ca. cur id auſus facere? ba. libuit, mea fuit. ca. eho pſeudole
I gladium affer. pſ. quid opus gladio? ca. q̃ hũc occidã, atq; me.
Pſ. Quin tu te occides potius, nam fames hunc iam occiderit.
Ca. Q uid ais, quantum terra tegit hominum, periuriſſume
Iuraſtin te illam nulli uenditurum, niſi mihi?
Ba. Fatcor. ca. nempe conceptis uerbis. ba. etiã conſultis quoq;
Ca. Periurauiſti ſceleſte. ba. at argentum intus condidi
Ego ſceleſtus, nunc argentum promere poſſum domo,
Tu qui pius es iſtoc genere gnatus, nummum non habes.
Ca. pſeudole aſſiſte altriſec⁹, atq; onera hũc maledcis. pſ. licet,
Nunq̃ ad prætorem æque curſim curram, licet utar manu?
Ca. ingere mala multa. pſ. iam ego te differam dictis meis
Impudice. ba. ita eſt. pſ. ſceleſte. ba. dicis uera. pſ. uerbero. (me
Ba. quippini. ca. buſtirape. ba. certe. C. furcifer. ba. factũ optu
Ca. Socifraude. ba. fũt mea hæc iſta. pſ. parricida. ba. pge tu.
Pſ. Sacrilege. ba. fateor. ca. periure. ba. uetera uaticinamini.
Ca. Legirupa. ba. ualide. pſ. pnicies adoleſcẽtũ. Ba. acerrume.
Ca. Fur. ba. babæ. pſ. fugitiue. ba. bõbax. ca. fraus ppl̃i. ba. pla/
Pſ. fraudulẽte. ca. ipure lẽo. pſ. cenũ. ba. cãtores pbos (niſſume.
Ca. V erberauiſti patrem atq; matrem. ba. atq; occidi quoq;
Potiuſq; cibum perbibere, num peccaui quippiam?
Pſ. In pertuſum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
Ba. nunquid aliud etiam uoltis dicere? ca. ecquid te pudet?
Ba. Te amatorẽ iuuentũ eſſe inanẽ quaſi caſſam nucem.
Sed quanq̃ multa mala in me dicta, dixiſtis modo,
Niſi mihi attulerit miles quinq;, quas debet minas,
Sicut hæc eſt præſtituta ſummæ argentariæ dies,
Si is non aderit, opinor poſſe facere officium meum.
Ca. Q uid id eſt? ba. ſi tu argẽtũ attuleris, cũ illo pdideri fidẽ.
Hoc meum eſt officium, ego operæ ſi ſit plus, tecum loquar.
Sed ſine argento, fruſtra eſt, quod tui me miſereri poſtulas.
Hæc mea ſententia eſt, ut hinc porro quid agas, conſulas.

Ca. Iá ne abis? Ba. negocii sum plenus. ps. paulo post magis.
Ille homo meus est, nisi oés di me atq; homines deserunt.
Exossabo ego illum, simulter itidem ut murenam coquos.
Sed nũc Callidiore operá mihi te uolo dare. Ca. ecqd iperas?
Ps. Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur uolo.
Ad ea rem usust hominem, astutum, doctum, scitum, & callidũ,
Qui imperata hæc facta reddat, non qui uigilans dormiat.
Ca. Cedo mihi, quid es facturus? ps. tempori ego faxó scies.
Nolo bis iterare, sat sic longæ fiunt fabulæ.
Ca. Optumũ, atq; æqssumũ oras? ps. ꝓpera, adhuc hoiem cito.
Pauci ex multis amici sunt homini, qui certi fient.
Ca. ego scio istuc. ps. ergo utrinq; tibi nunc delectum para.
Ex multis exquire illis unum, qui certus fiet.
Pa. Iá hic faxo aderit. ps. potin ut abeas? tibi morá dictis creas.

cassum. ¶ Sicut hæc est præstituta. ordo est: sicut hæc dies prestituta. i. ordinata. ¶ Tui misereri postulas: ut me commiseratione erga te putes cõmoueri. ¶ Vt murenã coqu9: hoc in amphytrione dictũ. ¶ Non qui uigilans dormiat: hoc prouerbiũ sumptum est a cepiõe: qui pararenchus est appellatus nõ omnibus dormio. is nanq; se dormire simulabat: quo uxor ipune mœcharetur: eiusq; meminit Lucilius. Iuue. quoq;. Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso. ¶ Quid es facturus: quid constitueris inquit facere: me admone. ¶ Qui certi fient. Qui stabiles amici. ¶ Faxo aderit. faciam præsto erit. ¶ Potin: ut abeas. possibile ẽ: ut discedas; ¶ QVA q; id promisit die: ita scribendum est ex codi. antiquis. & sententiæ concinnitate, non: q̃ q̃ id promisit die: ut legit Pius omnium ignarissimus. ¶ Non dedisse istum pudet scribendum est ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiæ congruitate: non autem: non dedissetis tum pudet: ut plenus omni inscitia Pius interpres legit: & Sarracenus quoq;. ¶ Surriperes patri scribendum est: non subrepuisses ut legit pius contra metri rationem: & sententiæ concinnitatem. ¶ Heus tu. sensus horum trium uersuum a pio interprete non expositus: quum fortasse illum elicere nequiuerit ingenio suo obtulissimo: hic uidetur esse ut dicat ballio sententiam hanc catholicam: non mirum est: si nemo inuenitur: qui mutuum alteri credere uelit: quum mutuum accipientes: dum bene edant: & potent ex pecunia mutuo sumpta: non curẽt illam postea reddere: & sic mutuum dantes cautiores redduntur: ne cuiq̃ credant amplius: & ne credant alteri: scribẽdum censemus: & non nec reddant alteri. ¶ Inanis accedas? ita scribẽdum est: & interrogatiue: ex codicibus antiquis: & metri: & sententiæ congruitate: non cedes: neq; cædis: ut corrigit pius amens: nulla habita metri; neq; sententiæ ratione. ¶ Eho an unq̃ huius nupsisti patri: quia ballio respondit callidoro dicenti: nihil nec te mei miseret: apud nouercam querere: hoc est: quærimonias fundis tuas: mihi non aliter audituro: q̃ soleat nouerca exaudire priuignorum preces. Nunc pseudolus iocose ipsi ballioni dicit: an unq̃ huius nupsisti patri? ut. s. nouerca ei factus esse possis? & quia cum uterq; uir sit: uisus est pseudolus uelle ballioni obiicere suppositionem a patre callidori fortasse ei factã. ideo ballio ipse respondet: dii melius. q̃. s. ego illi nupserim aut suppositus fuerim: & uersus ita scribi debet: ut diximus: & non: nunquid tu huius nupsisti patri: ut pius interpres corrigit: contra metri rationem: mentiens ita scriptũ esse in priscis codicibus: quinimmo in illis scriptum est: eho ah nunq̃ i ex quo facile fuit aduertere: scribendum esse: ut nos diximus: an unq̃. ¶ Quam iuppiter scribendũ ex antiquis codicibus: & recta sententiæ concinnitate: uerbaq; sunt callidori continuata: nec scribendum est: inquam iuppiter: nec uerba sunt ballionis: ut somniat Pius cõmentator. ¶ Agninis me extis placari uolo. garrit hic Pius corrigens nolo: nec quid dicat intelligens: nam ballio se non uictim: s placari uelle ait: sed extis agninis: uolebat quippe uiscera: & exta agnina sibi in mensam apponi: quæ comederet. Ex tua re: non est: &c. uersus hic delendus est totus utpote superfluẽs: & in codicibus antiquis nõ scriptus nec sententiæ concinnitati necessarius. ¶ Nunq̃ ad prætorem æque cursim curram: licet utar manu hic uersus ita est cẽsura nostra scribẽdus: hoc sensu: nunq̃ tam cito ad prætorem curram: distraharq;: etiam si manu usus sim in quẽq̃ q̃ hoc quod me iubes statim efficiam: ut. s. ballionem maledictis onerem: nec scribendum est: atq; cursim: sed æque cursim: ut diximus: neq; scribendum est: lite utar manu: eo sensu ut Pius nescius interpres ait ut in illum manu: & pugnis se usurum asserat: loco litis iuridicæ: & legalis: quippe nec calidorus iubet illi: ut manu utatur: sed maledictis: nec ipse pseudolus in illum iacit: nisi maledicta: & codices antiqui habent licet: non lite. ¶ Acerrime: cur pius corrigat & scribat acerrima: nescimus quippe codices omnes acerrime habent: & concinne satis: quum supra etiam ualide dixerit: & infra planissime. sed facilis usq; adeo est Pio aliorum taxatio: ut neq; hic nouũ egisse uideatur. ¶ Sed quanq̃: uersum hunc: qui ita correxerit: ut deleat uocem illam: quæ: & pro mihi scribat modo: rectior sensus elicietur: & elegantior oratio fuerit: & non trunca: qualem pius interpres impius reliquit. ¶ Simulter: pro similiter: ut ait No. adducens hunc locum. ¶ Adhuc hominem ex codi. antiquis: & recta sententia. non adi hac: ut inscite: & demẽter corrigit: & exponit pius interpres.

VGOLETVS ET GRAPA.

Hem illuc est patrem esse, ut æquior sis filio.
Si. Sed quis hic loquitur? meus hic est quidē seruos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium scelerum caput,
Hic dux, hic ille est pædagogus, hunc ego
Cupio excruciari. Ca. iam istæc insipientia est,
Iram in promptu gerere, nam quanto satius est
Adire blandis uerbis, atq; exquirere
Sint illa, nec ne sint, quæ tibi renunciant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Si. Tibi auscultabo igitur. Ps. itur ad te Pseudole,
Orationem tibi para aduorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est, postea
Siquid superest uicinos impartio.
Si. Salue, quid agitur? Ps. statur hic ad hunc modum.
Si. Statum uide hominis callipho, quasi basilicum.
Ca. Bene, confidenter quæ te astitisse intellego.
Ps. Decet equidem innocens qui sit atq; innoxius,
Seruom superbum esse apud herum potissumum.
Ca. Sunt quæ te uolumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nos met scimus, atq; audiuimus.
Si. Conficiet iam te hic uerbis, ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
Ps. Ita est, iampridem tu me spernis, sentio.
Paruam esse apud te mihi fidem ipse intellego.
Cupis me esse neq̄, tamen ero frugi bonæ.
Si. Fac sis iam uacuas Pseudole ædeis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quo uolo.
Ps. Age loquere quid uis, tametsi tibi succenseo.
Si. Mihin domino seruos tu succenses? Ps. iam tibi
Mirum id uidetur? Si. hercle, quin ut tu prædicas
Cauendust mihi abs te irato, atq; alio tu modo
Me uerberare, atq; ego te soleo, cogitas.
Ca. Quid censes? ædepol merito esse iratum arbitror
Quom apud te stet parum fides. Si. iam sic sino
Iratus sit, ego ne quid noceat, cauero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? Ps. si quid uis roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
Si. adhorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? Ps. negare mea est. Si liberare quam uelit.
Ps. Pρεπον και τουτο negari. Si ecquas uiginti mnas
Per sycophantiam, atq; per doctos dolos
Paritas ut a me auferas? ps. ego abs te ut auferam?
Si. Ita quas meo gnato, des, qui amicam liberet,
Fatere πυσαιτο, ινα καιαυτος ρυσαιην.
Si. Dixin Callipho dudum tibi?
Ca. Memini. Si. cur hæc ubi tu resciuisti illico
Cælata me sunt? cur non resciui? Ps. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut ego seruos criminarer apud herum.

¶ Dabo inique. Si uolumus sermonem dare chaliphoni: legamus inqe. i. dicito te. s. pecuniam daturuȝ: uel legamus: dabo inquā: & sermo erit Simoni accommodatus. ¶ Iisce. Scilicet spseudolus leno: & callidorus. ¶ Stilis ulmeis cōscribito. Flagris: & uirgis cædito. Iudice. Palā profer. ¶ Operā discōflatuo do: ab eo qđ dico. as. ¶ Suspitio est mihi. Ad spectatores loquitur. ¶ Centurio. Congrego: conuoco. ordino: tractū a centuriis ordinādis. ¶ Tibicen uos interea. Videtur mos fuisse: cum e scæna aliqs se subduxisset quoad aliis auentarit: tibicen interea perflarret tibias. ¶ Cluant: sint: alias cluere pro certare.

Centurio quid sit.

VALLA.

Si de damnosis. dū simo cuȝ caliphone filii sui callidori quærit intemperantiam amoris: interuenit pseudolus: qui pollicet se effecturū: ut uiginti minas dinumeret pro liberāda amica callidori. Ait ergo simo primū: si oportuerit de eis. qui damnū faciant: maioribusq; amatoribus eū deligere: qui sit dictator. nō potius quisq̄ q̄ meus diligeretur fili⁹. ¶ Athenis atticis. qa tres athenæ. Varro cum trinæ fuerint athenæ: ab una dicti athenæi. Ab altera athenausi. a tertia atheneopolitę. Fest. autem quadrubē inquit athenas actius appellauit: qđ sic ex q̄ttuor urbibus in unā domicilia cōtulere braurone: eleusine: piræheo: Iunio. Et subolet mihi in suspitionem uenit. Hæret hoc negocium ambiguū est: quomodo possim hominē inter uertere. Cōmeatum uolui argentariū proficisci. i. uolui proficisci: ut quēadmodū ad exercitū cōmeatus subportaṫ: ita ego ad cōmeatum argentariū ab sene auferēdū ad herilē filium cōtenderē callidoruȝ. ¶ Nihil est prędæ pdonibus: prædaȝ nullam nos prędones possumus auferre. ¶ Si meo arbitratu liceat. Si me arbitrio fiat. ¶ Nequicq̄ uis. Frustra hoc tibi. Viritim potuit dispartirier. Taȝ magnum malū inquit: atq; flagitiū: ut ingens multitudo populi particeps eē potuerit: ut singuli suam haberēt partem. ¶ Si patrissat filius. idest patris mores cōsectatur ωζευ q̄ pauci. o iupiter. uocatiu⁹. n. est a noiatiuo ζευς. ¶ Est pedagogus. i. ad male faciendūȝ custos. Sint illa nec ne. num uera sint an non sint. ¶ Bonus animus i mala re dimidium est mali. Si bonū inquit animum habeas. ubi res sit mala: mali pe dimidia auferetur. ¶ Quasi basilicuȝ. i. regificuȝ. Quia basileus gręce rex dicitur. ¶ Per nebulam nos met scimus. Cognouimus inquit in obscuro rē usq; quaq; exploratissimā nō habentes. Socratem tecum loqui. i. tam argumē

Athene quot fuerit

Patrissare quid sit.

tosum & argumētis inseparabilē q̃ socrates apud Platonem disputat. ¶ Aedis aurium.i.spaciū:per qd uerba ingredi mea possint auriū tuarum sae uacet uerbis meis.i. me audias. ¶ Hercle quintum tu p̄dicas. Ironicos dictū:& irrisorie pronūciādū. ¶ Delphis respōsum dicito. In delphis enim oraculum fuit appollinis in phocide:unde & delphicus apollo: q̄q̃ Nacrobius aliorsum noiat. Delphos.n. inquit græca prisca lingua solus diciē:unū & adelphos frater:qa non solus.qa inter cętera sidera ita eminet sol:ut prope modū solus habere potestatē uideatur. ea dem rōne: & a latinis sol dictus. ¶ Negas meum esse liberare:quam uelit amicā prohibere. Ordo uerborum est simul & sensus negas meū.i.an me attinere subaudi filium meum prohibere q̃ uelit amicam liberare. κα τα ςαυτον καλ τος τον.i.per te ipsum: & hunc subaudi filium meū. ¶ Ecquas uiginti minas. Ecce:quā hanc pecuniā. ¶ Paritas.i.multum paras. ¶ Vt a me auferas:ut mihi subtrahas. ρυςαι το ινα καιαυ τος ερυςομην. Liberetur:subaudi amica: quo ēt ipse liberem:subaudi me. ¶ En tibi fateē:uerba caliphonis. ¶ Prægnimalū:ne tua cognitione malus euaderes. ¶ Istuc.subaudi: qd abs te malum. ¶ Illud subaudi:quod a filio. ¶ Erat dieculæ.i. paruulæ diei interuallum. ¶ Strēue:acriter:subaudi sumā. ¶ Excludito mihi hercle oculū. Eruito inqt mihi oculū: si argētū dedero. ¶ Scio dabis. subaudi uiginti minas. ¶ Te ætatem.i.q̃diu uixeris. ¶ Mortalem graphicum si seruat fidē:hominē uersutissimum: si facit:quod dicit. ¶ Eā circunducā lepidule oēm. liberā illam faciendo uenuste ab lenone auferam per fallaciam. ¶ Virtute regi agatocli antecesseris:qui in sicilia multum probabatur. ¶ Quantus.subaudi sum: condar in pistrino. ¶ Dabo inquit. dicito inquit calipho dabo. ¶ Argento circūuenerat.idest fallant. ¶ Stilis me totum usq̧ ulmeis cōscribito:sensus est:si unquam conuenimus inter nos:nulla causa erit:quin totum corpus meū ita uirgarū uibicibus facias insignitum: q̃ liber litteris est insignitus. Sane scribere componere:unde scriptor author scriptorum. Hora. Scriptor honoratum si forte reponis Achillem. Cicer. in. P. Clodium. Quære hoc est clodio scriptorem legum tuarum. ascriptor aūt: qui in exemplum ducit scripta: & subscriptor ibidem. Cice. deniq̧ ille nouitius: ligur: ascriptor: & subscriptor tuus. Scriba uero: q̃ publica monumenta scripius notat ibidem Cice. scribæ: qui nobiscum in rationibus: monumētisq̧ publicis uersantur non obscurus

Delphos qd sit.

Scribere qd sit.

Si.Iuberes hunc præcipitem in pistrinum trahi?
Ca.Nunquid peccatum est hic simo?Si.imo maxume.
Ps.Desiste,recte ego meam rem sapio Callipho.
Peccata mea sunt,animum aduorte,nunc iam
Quapropter expertem amoris nati te habuerim.
Pistrinum incundum scibam,si id faxem,mihi.
Si.Non a me scibas pistrinum incundum tibi
Quom ea mussitabas?ps.scibam.Si.cur non dictū est mihi?
ps.Quia aliud malum aderat,istuc aberat longius.
Illud erat præsens,huic erant dieculæ.
Si.Quid nunc agetis?nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri,qui præsertim senserim,
Ne quisq̃ credat nummum,iam edicam omnibus.
ps.Nunq̃ ædepol quoiq̃ supplicabo,dum quidem
Tu uiues,tu mihi hercle argentum,tu dabis.
Abs te equidem sumam.Si.tu a me sumes?ps.strenue,
Si.Excludito mihi hercle oculum,si dedero.ps.si dabis?
Iam dico ut a me caueas.Ca.certe ædepol scio,
Si abstuleris,mirum,& magnum feceris facinus.
ps.Faciam.Si.si non abstuleris?ps.uirgis cædito.
Sed quid si abstulero?Si.do iouem testem tibi,
Te ætatem impune habiturum.ps.facito ut memineris.
Si.Egon ut cauere nequeam,quoi prædicitur?
ps.prædico ut caueas,dico inq̃ ut caueas,caue.
Hem istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
Ca.Ædepol mortalem graphicum,si seruat fidem.
ps.Seruitum tibi me abducito,ni fecero.
Si.Bene,atq̧ amice dicis,nam nunc iam meus es.
ps.Vin etiam dicam,quod uos magis miremini?
Ca.Studeo hercle audire,nam te auscultabo lubens.
Si.Agedum,nam satis lubenter te ausculto loqui.
ps.priusq̃ istam pugnam pugnabo,ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
Si.Quam pugnam?ps.hem ab hoc lenone uicino tuo
per sycophantiam,atq̧ per doctos dolos
Tibicinam illam,tuus quam gnatus deperit,
Eam circunducam lepidule.Si.mirum quidem est.
ps.Effectum hoc hodie reddam utrunq̧ ad uesperum.
Si.Siquidem istæc opera,ut prædicas,perfeceris,
Virtutem regis Agathocli antecesseris
Sed si non faxis,nunquid caussa est,illico
Quin te in pistrinum condam?ps.non unum quidem
Diem modo,uerum in omneis hercle,quantum potest.
Sed here,si itidem ego quod iam dixi,effecero,
Dabin mihi argentum quod dem lenoni illico
Tua uoluntate?Ca.ius bonum orat pseudolus
Dabo inque.Si.at enim scin quid mihi in mentē uenit?
Quid si hisce inter se consenserunt Callipho,
Aut de compacto faciunt confutis dolis,
Qui me argento circumuortant?ps.quis me audacior,

de meis

Si istuc facinus audeam?imo sic simo,si sumus
Conspecti,seu consilium unq̃ inimus de istac re,
Aut si de ea re unq̃ inter nos conuenimus,
Quasi in libro cum scribuntur literæ calamo,
Stilis me totum usq; ulmeis conscribito.
Si.Indice ludos nunc iam,quando lubet.
ps.Da in hunc diem operam Calliphoquæso mihi.
Ne quo te ad aliud occupes negocium?
Ca.Quin rus hodie ut irem,iam here constitueram.
ps.At nunc disturba quas statuisti machinas.
Ca.Nunc non abire certum est istac gratia,
Lubido est ludos tuos spectare pseudole
Et si hunc uidebo non dare argentum tibi,
Quod dixti,potius q̃ id non fiat,ego dabo,
Non demutabo.Ps.nunq; ædepol si non dabis,
Clamore magno,& multum flagitabere.
Agite amouemini hinc uos intro nunc iam,
Ac meis uicissim date locum fallaciis.
Si.Fiat,geratur mos tibi.ps.sed te uolo
Domi usq; adesse.Ca.quin tibi hanc operam dico.
Si.At ego ad forum ibo,iam hic adero.ps.actutum redi.
Suspicio mihi nunc est uos suspicarier,
Me hæc iccirco tanta facinora promittere,
Qui uos oblectem,hanc fabulam dum transigam,
Neq; sim facturus,quod facturum dixeram.
Non demutabo,atq; etiam certum quod sciam
Quo sim facturus pacto,nihil etiam scio.
Nisi quia futurum est,nam qui in scenam prouenit
Nouo modo,aliquid nouum inuentum afferre addecet.
Si id facere nequeat,det locum illi,qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro lubet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen uos interea hic delectauerit.

SECVNDVS ACTVS.

Pseudolus.

PRoh iuppiter,ut mihi quicquid ago,lepide omnia,prospereq;
Veniunt,neq;,quicq̃ ē qd dubitē,neq; qd timeā ag/
Ita meo conditum nunc est in pectore consilium. (gredi,
Nam ea stultitia est,facinus magnū timido cordi credere.
Nam omnes res perinde sunt,ut agas,ut eas magnifacias,
Nam ego in meo pectore prius ita paraui copias
Dupliceis,tripliceis dolos,perfidias,ut ubiq; cum hostibus
Congrediar,malorum meum fretus uirtute,ne mei
Dicam industria,& malicia fraudulenti,ut facile uincam,
Vt facile spoliem meos perduelleis perfidiis meis.
Nunc inimicū ego hunc cōem meum,atq; nostrorū omniū.
Ballionem exbalistabo lepide,date operam modo.
Hoc ego oppidum admœnire,ut hoc die capiatur,uolo.
Atq; ad hoc meas legiones adducam,si ego hoc

de meis in re publica beneficiis suu; iudicium:decretumq; esse uoluerunt. Scribas ēt inquit Fes.proprio noīe antiqui librarios:& poetas uocabāt:a numero dicunt scribę equidem librarii:q rationes publicas scribūt in tabulis. itaq; cum Liuius Andronicus bello punico secūdo scripsisset carmen qd a uirginibus est cantatū:qa prosperius res.p. populi R.geri cęptą ē:publice attributa est in auētino ædis mineruæ:in qua liceret scribis:& histrionibus cōsistere:ac dona ponere in honorem liuii:quia is etia; & scribebat fabulas:& agebat. ¶ Disturba:quas statuisti machinas. dissipa quæ tecu; fueras machinatus. ¶ Flagitabere.Vt eam dinumeres pecuniam. ¶ Operam dico.i.tribuo:est enim dico dicas. ¶ Cōcedere aliquantisper.paululū modo ingredi domus. ¶ Cum cōcenturio:donec congredo: quasi centurias. ¶ Facinus magnum timido cordi credere.si quidem ex corde omnes emanāt cogitationes bonæ uel malæ. ¶ Cu; hostibus congrediar:manum conferam. ¶ Malicia fraudulenti.ab eo quod est fraudulens.na; & fraudulentus fraudulenta fraudulentum etiam dicimus. ¶ Mos perduelleis i.est hostes. ¶ Ballionem ex balistabo lapide.i.iaculabor tanq̃ e balista. ē enī balista ad iaculandum instrumentu;:qa ballo ide; estquod iacio. ¶ Admœnire.quod nunc admunire hoc est eo modo adaptare:ballionem enim oppidu; uocat. ¶ Huc meas legiones abducam.i.meum sycophantiarum exercitum parabo in balliones. ¶ Oppidum hoc uetus.i.simonem senem. ¶ Meum exercitum.mea promissa. ¶ Opplebo mecum.implebo:sicut:& me subaudi crapula. ¶ Mihi clara:& diu cluant.i.grandina facta:quæ memorent longo tēpore:meq; condecorēt. ¶ Ignorabilis obiicitur.qui mihi inquit incognitus obuiā factus est. ¶ Huic dabo insidias:ad insidiandū me cōparabo. Balista qd fit.

¶ ωζευ q̃ uere pauci estis homines cōmodi.Hem illuc est patrem esse:ut æquor sis filio.Si quid modo uiui ingenii: qn poti⁹ mineruę Pio interpti extinxisset: hos ita uersus correxissē:tā ex codicib⁹ ātiqs:q̃ ex recta snia:& metri ɔcinitate: sed oscitabat fumo iam cerebrum occupante:& somnum suadente:legens & uersus ipsos mutilos:& commodiorem illic esse patrem:ac subaudiens decuit:& ut solitus est uana multa ad glutinans.nec Sarracenus melius q̃ Pius ē locutus. ¶ Pseudolus scribēdum est ex codi.antiquis:& lege metri.non Pseudolosus:ut Pius gānit dicens iocum esse in nominis similitudine:& naturam serui uersipellē aperte desipiens. ¶ Renunciant & ex codi.antiquis:& ex me VGOLETVS ET GRAPA.

Expugno, facilem hanc rem meis ciuibus faciam.
Post ad oppidum hoc uetus continuo mecum exercitum
Protinus obducā, inde me & simul participes omnes meos
Præda onerabo, atq; opplebo spoliis, tum metum, & fugam
Perduellibus meis iniiciam, esse me ut sciant natum,
Quo sum genere gnatus, magna me faciora efficere decet.
Quæ post mihi clara, & diu cluant, sed hunc quē uideo qs?
Quis hic est qui oculis obuiam ignorabilis obiicitur? lubet
Scire quid hic uelit, cum machæra, & hic quam rem agat,
hinc dabo insidias?

tri necessitate. nō renūciant: ut legit Pius semisomnus. ¶ Igitur ex ueterib⁹ codicib⁹: & necessitate metri: cui pes unus deficeret: quod Pius nō sensit iam stertens. ¶ Herum saluto primum: metri necessitate: & sentētiæ cōgruitate: & ex codi. antiquis & non salutato: ut Pius legit oppressus omne ingenium ruditate. ¶ Impartio ex codi. antiquis: metri necessitate: & sensus concinnitate: qui est talis: quū pseudolus solus secum dixisset prius: itur ad te pseudole. orationem tibi para aduersum senem: postea uoce exerta loqui cœpit erga herum: dicens: herum saluto primum: &c. deinde prosequens ait: si quid supersit, uicinos impertio: nec enim uersus uterq; cōstaret: si salutato: & imparti scribas: ut Pius iam sepultis sensibus legit & corrigit. ¶ Ipse scribendum est ex codi. antiquis: & recta elocutione. & non esse: ut legit Pius. ¶ Quia nolebam exmemorem prægigni malum. Herum: ut ego seruos criminarer apud herum: ita legendi sunt duo isti uersus ex codicibus antiquis: metri lege: & sententiæ concinnitate: quæ est: ut pseudolus respondens Simoni dicat: noluisse eum monere de iis: quę interrogauit: ne per eum is mos induceretur: ut seruus herum hero accusaret unq̄: ac sic pseudolus diceretur fuisse author eius mali moris: nec superfluit: herum: nec legendū est memorem: nec malum pro malorum. nec exponēdus est locus hic: ut futiliter exponit Pius: atq; Sarrace. alter Plauti interpres: uterq; uero ignarissimus. ¶ Virtutem regis agathocli antecesseris: ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis: metri lege & recta sententia & agathocli genitiuus casus est: ut Vlyssi: Achilli: nec scribendum est: uirtute regi agathocli: ut Pius interpres legit contra metricam rationem. ¶ Verum in omnis hercle quantum potest: ita scribendus est uersus: ex codi. antiquis sententiæ concinnitate: & metri ratione: non quantus est: ut Pius legit insulse. ¶ Sed here: si itidem: &c. Hic uersus ita a scribendus est: & supplendus ratione metri: & sententiæ integritate sic exigentibus: nam in codicibus priscis principium & finis ipsius tantum legebantur: cętero relictus erat locus. ¶ Inque ex codicibus uetustis scribendum est: & non inique: quod & sensui maxime congruit.

Harpax. Cacula. Pseudolus.



I loci sunt, atq; hæ regiōes, q mihi ab hero sūt meo
Demōstratæ, ut ego oculis rōnē capio, quam mihi
Ita dixit herus meus miles ædeis esse septumas
A porta, ubi ille habitat Leno, quoi iussit symbolū
Me ferre, & hoc argentum, nimis uelim, qui certum mihi
Faciat Ballion hic leno ubi habitat. Ps. sed tace tace
Meus hic est homo, ni omnes dii me atq; homines deserūt,
Nouo consilio nunc mihi opus est, noua res subito mihi
Hæc obiecta est, hoc præuortar principio, illa omnia
Missa habeo nunc, quæ ante agere occœpi, nā pol hūc ego
Stratioticum nuncium aduenientem perueriam probe.
Ha. Ostium pultabo, atq; intus euocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi uolo.
Nam ego præcautor, & patronus foribus processi foras.
Ha. Tu ne es Ballio? Ps. imo uero ego eius sum suballio.
Ha. Quid istuc uerbi est? Ps. cōdus, pmus, procurator peni.
Ha. Quasi te dicas atriensē. Ps. ego? imo atriēsi ego impero.
Ha. Quid tu seruos ne es, an liber? Ps. nūc qdē etiam seruio.
Ha. Ita uidere, & non uidere dignus qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, quom dicas iniuste alteri?
Ha. Hūc hoiem malū esse op; Ps. di me seruant, atq; amant.
Nam meus hic est, procudam ego hic hodie multos dolos.
Ha. Quid secum illic solus loquitur? Ps. quid ais tu adolescens? Ha. quid est?
Ps. Es tu ne, an non es ab illo milite macedonico
Seruos eius, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?

SARACENVS.



I sunt loci. Harpax inducitur a macedonico milite missus lenoni: ut reliquas debitas minas dinumeret pro phœnicio: & mulierem abducat: ostēso symbolo: sed dum lenonem quæritat: incidit in pseudoli laqueos. ¶ Condus promus: a condendo & promēdo dicti.

Condus quid sit.

¶ Et cui debet dato: ab eo quod dato as. Strenuas. strenuū facis. ¶ Forcilles. Formatum uerbū uidetur a furcillis quibus (ut inquit Festus) homines se suspendunt: forcilles ergo quasi suspendis: & dubiam facis. ¶ Doliares chrysidem. Forte non mentitus est de muliere: quam doliarē appellat. i. uētriosam a dolio uase grādiori. ¶ Quæstione sis. i. inquisitione.

VALLA.



I loci sunt: atq; hę regiones harpax cacula a milite ad ballionem missus: cum literis: symbolo: & quinq; minis: quæ debebātur ballioni pro phœnicio: ut phœnicium secum abducat: pseudolo fit obuius a quo dolis: symbolo: & literis interuortitur: cum se ballionis seruum syrum uocat. ¶ Ab hero. subaudi milite macedonico. Si taceita cete. si uox est iubentis silentium. ¶ Hoc præuortar. præoccupabo ante alia. ¶ Hunc stratioticum. i. seruum militarem. nam strationes dicitur miles: unde possessiuum strationicus ca. cum.

Stratiotes q dicant.

¶ Compēdium ego te facere pultandi uolo. hunc laborem missum facias: qui ad pulsandum pertinet. ¶ Cōdus pro-

mus. f.

Qui argenti meo hero lenoni quindecim minas dedit,
Quinq; debet? Ha. sum, sed ubi tu me nouisti gentium,
Aut uidisti, aut collocut' ? nam equidẽ Athenis antidhac
Nunq̃ adueni, neq; te uidi ante hũc diem unq̃ oculis meis.
Ps. Quia uidere inde esse, nã olim cũ abiit, argẽto hic dies
Præstituta est, quo ad referret nobis, neq; dum retulit?
Ha. Imo adest. Ps. tum attulisti? Ha. ego met. Ps. quid dubi-
ras dare?
Ha. Tibi ego dẽ? Ps. mihi hercle uero, qui res, rõnesq; heri
Ballionis curo, argentum accepto, & quoi debet daro.
Ha. Sqdẽ hercle etiam supremi promptas thesauros iouis,
Tibi libellam argenti nunq̃ credam, dum tu strenuas.
Ps. Res erit soluta. Ha. nunc iam potius sic seruauero.
Ps. Væ tibi, tu inuentus uero meam qui furcilles fidem?
Quasi mihi non sexcenta tanta scleant credier.
Ha. Potest, ut alii ita arbitrentur, ego ut ne credam tibi.
Ps. Quasi tu dicas me te uelle argento circumducere.
Ha. Imo uero quasi tu dicas, quasiq; ego autẽ id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? Ps. seruos est huic lenoni syrus,
Eũ eẽ me dicã, syrus sum. Ha. syrus? ps. id nomẽ mihi est.
Ha. Verba multa facim'. herus si domi est tuus, qn prouocas?
Ve id agã, quo missus hic sum. Ps. qd, qd est nomen tibi?
Si intus esset, euocarem, uerum si dare uis mihi,
Magis erit solutũ, q̃ ipsi dederis. Ha. at enim scin quid est?
Reddere hoc, non perdere herus me misit, nunc certo scio
Hoc, febrim tibi esse, quia non licet huc inicere ungulas.
Ego nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
Ps. At illic nunc negociosus est, res agitur apud iudicem.
Ha. Di bene uortant, at ego quando eum esse cẽsebo domi,
Rediero, tu epistolam hanc a me accipe, atq; illi dato.
Nam istic Symbolum est inter herũ meũ, & tuũ de muliere.
Ps. Scio eqdẽ, ut q argẽtũ afferret, atq; expressam imaginẽ
Suam huc ad nos, cum eo aiebat uelle mitti mulierem,
Nam hic quoq; exẽplum reliquit eius. Ha. oẽm rem tenes.
Ps. Quid ego ni teneã? Ha. dato ergo istũ illi symbolũ, ps. l.
Sed quod est tibi nomen? Ha. Harpax. Ps. apage te Har-
pax, haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne qd harpax feceris.
Ha. Hosteis uiuos rapere soleo ex acie, hoc nomẽ mihi est.
Ps. Pol te multo magis opinor uasa ænea ex ædibus.
Ha. Non ita est, sed scin qd te orem scire? Ps. sciã si dixeris.
ha. Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam
Apud anum illam doliariam, claudã, crassam, Chrysidẽ.
ps. Quid uis? ha. inde ut me arcessas, herus tuus ubi uenerit.
ps. Tuo arbitratu maxume? ha. nam ut lassus ueni deuia,
Me uolo curare. ps. sane sapis, & consilium placet.
Sed uide sis ne in quæstione sis, quando arcessam te ibi.
ha. Quin ubi prandero, dabo operã somno. ps. sane cẽseo.
ha. Nũc qd uis? ps. dormitũ ut abeas. ha. abeo. ps. atq; audin
Iube sis tu operiri, beatus si consudaueris. (harpage?

mus. i. condo domi: quæ afferuntur: & promo: quæ prolata sunt necessaria: qui procuro penus. ¶ Quasi te dicas atriẽsem. Atriensis est: quem Arist. tamian uocat: qui familiæ pẽst. ac dispẽsatiou. ¶ Vbi tu me nouisti gẽtium. i. ubi cognouisti me a milite huc ire. Antidhac. i. antea pro ante hac ad uitandum hiatũ uocalium d interpositum: ut redhibeo: redordior: & similibus. ¶ Quia uidere inde esse. qa inquit mihi a milite esse uideris. ¶ Dies pstituta est. i. ordinata: ut nũtiũ mitteret. ¶ Argentum accepto. ballionis noie inquit: qd affertur accipio. ¶ Expenso. i. pro familia facio impẽdiũ. ¶ Et cui debet dato. iteratioñ uerbũ est dato. ¶ Promptas thesauros iouis: idest frequenter promis incidẽ iteratiuũ uerbũ: si ẽt inquit sis promus iouis. ¶ Ne tu strenuas. i. strenuũ te facias. ¶ Qui furcilles fidem. idest existimationẽ meã pessum des. Festus: furcilla siue furcilles qbus homines suspendebant. ¶ Argento circumducere: ut argentum auferã te fallere. ¶ Quin prouocas. i. ante ædes uocas. ¶ Hoc febrim tibi esse: qa non licet tibi habere: idẽ tibi febris uidetur oboriri. ¶ Hoc inijcere ungulas: deest in ppositio: ut sit in hoc subaudi argentum. Aduertendumq; ungulas dixisse: quæ animalium dicitur collectum unguẽ habẽtium: ut equorum: hic autem diminutiuum: ergo & ungula: & unguicula. ¶ At illic. uetuste dictum. nam ut nunc ille illa illud: ita ueteres illic illæc illuc dixere. ¶ Ne quid harpax feceris. i. rapueris quippiam: quãdo quidem nomen a rapiendo inditum. ¶ Ego deuortor. i. diuersorium habeo. ¶ Anus illam doliarẽ: quæ uenditat dolia. Clodam. i. claudam nempe claudicãtem: quia ut sæpe diximus: o & au apud ueteres fuerunt reciproca. ¶ Me uolo curare. ibidem quiescere. ¶ Ne in qõne sis: ne quærendi mihi laborem obiicias. ¶ Arcessante: euocabo. ¶ Sane cẽseo: bene feceris. ¶ Iube te sis operiri. i. iube: si uis tegi: nam ab eo quod est operio unico p uerbum actiuũ: cuius passiuum operior.

Furcilla qd sit.

¶ NVNC iam ex codi. antiquis: recta lege metri: & sentẽtiæ cõgruitate: & nõ utinam: ut Pius uanus interpres legit: dicẽs subintellige ressoluta sit cõtra metri: & codicum: & sententiæ rationem. ¶ Sexcenta tanta: absq; ea dictione tãlenta: quam Pius cõmentator cõtextui intrudit cõtra metri: & suæ rõnem: & dicum ueterum scripturam. ¶ At nũc negociosus est: res agitur apud iudicẽ: ita scribendus uersus est absq; illic: ex ueteribus codicibus: & necessitate metri: cui pes unus abũdaret: quod Pius interpres cæcus non uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. Atheloi fabula.

Di immortales. Gestit lætitia pseudolus suæ ꝓbeti opportunitatem maximã fallaciæ. ¶ E cornu copiæ est. Quod ad fabulam pertinet: hoc est herculẽ ferunt acheloum se in uarias mutantẽ formas in taurũ trãsformatum insignẽ cornibus superasse singulari certamine: altero erepto cornu: quod positum in tẽplo fortunæ cum plenum floribus fuerat copiam indicabat annonæ. ¶ Copi pectore. i. copioso. ¶ Dea fortuna: iuuenalis. Sed nos te facimus fortuna deam: cœloq; locamus: hoc enim ex illorum mente est: qui sine consilio uiuunt: cõmittuntq; se ludo fortunæ: quæ ut incõstans: & temeraria plerisq; indignis bona: malaq; bonis distribuit:

Fortuna quid sit.

prout uoluit ipsa uocari. unde Horatius: fortuna sæuo læta negocio: & ludum insolentem ludere ptinax: trãsmutat incertos honores: nunc mihi nunc alii benigna. fortunam: neq; natura: neq; diuina prouidentia oriam Aristo. docet: hanc quidã ludũ esse dæmonũ diffinierunt: propterea de fortuna loquẽtem pseudolum Plautus inducit: ut seruus cũcta potius fortuita & a fortuna: & casu tanq̃ hominibus demissa cõtingere sentientem: q̃ ea prudẽtia: aut cõsilio: diuinaq; potius pꝛuidẽtia gubernari. ¶ Orichalco. ¶ Qd authoritate Fotana sup. diximꝰ auꝝ ꝓcio supasse.

VALLA.

Di immortales. Pseudolus secũ: ac sibi cõgratulatur: fortunamq; laudat suum: quã cunctis rebus humanis pferendam autumat quod ea adueniens sapientem: abiẽs stolidos faciat hoies. ¶ Illic homo subaudi hat pax. Suo uiatico. i. suo accessu: licz uiaticum proprie sit uiæ impẽsa. ¶ Cauata est mihi. i. eruta. ¶ Ea cornucopiæ est, hoc ipsum cornucopię aiunt fuisse acheloi: q cũ se in diuersas formas trãsmutaret cum hercule colluctatus mutatus in taurus cornu priuatus est. qd in templo fortunæ collocatus floribus plenum: annonã uberem fore ostendebat. Inane sterilem. Alii idẽ cornu fuisse amalteæ capræ tradunt: quæ iouez aluit infantem: qd nectar: & ambrosiam effunderet. ¶ Et copi pectore. No. copi pro copioso. Plau. in pseudolo. at

Copi quid sit.

quego. Tur. in ephichero. te qdẽ oium iam pater copẽ causa rem facit. Pacu. in perhiboea o multimodis uarie dubium: & prosperũ copem diẽ. ¶ Doctuz hominum, pro doctorũ: de hac syncopa supra abunde dictũ. ¶ Cupiẽter dari, i. cupiditate allecti petimus. ¶ Ignari, bene ne: an male cessurũ sit. ¶ Quid in rem sit ad utilitatem attineat. ¶ Iaz satis est philosophatum: qm hęc a philosophis disputãtur: & in comœdiis se re uulgaria proferũt: se coarguens ait: satis esse philosophatum. ¶ Aurichalco contra. i. si ematur aurichalco: non erit carum. Admonuimus enim supra aurichalcum prælatum auro a ueteribus. ¶ Commentus sui: idest confinxi, ¶ Sed uenit eccum callidorus. dum hæc pseudolus loquitur. Callidorus obuius effectus est.

Pseudolus seruus

Di immortales, me conseruauit illic homo aduentu suo.
Suo reduxit uiatico me usq; ex errore in uiam.
Nam ipsa mihi opportunitas nõ potuit opportunius
Aduenire, q̃ hæc cauata est mihi opportune epistola,
Nam hæc illa ea cornu cõpiæ est, ubi inest quicquid uolo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt, hic sunt sycophantiæ
Hic argentum, hic amica amanti herili filio.
Atq; ego nunc me gloriosum faciam, & copi pectore.
Quo modo quidq; egero, ut lenoni surripiam mulierculam,
Iam institũta, ornata cũcta in ordine habeo, ut uolueram.
Certe deformata habebam, sed profecto hoc sic erit.
Centum doctum hominum consilia hæc una deuincit dea
Fortuna, atq; hoc uerum est, perinde, ut quisq; ea utitur,
Ita præcellet, atq; exinde sapere eum omnes dicimus,
Bene ubi quid discimus consilium accidisse, hoiem cautũ eum
Esse declaramus, stultum autem illum, quoi uortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut scimus, quom qd cupiẽter dari
Petimus nobis, quasi quid in rem sit possimus noscere,
Certa amittimus, dum incerta petimus, atq; hoc euenit
In labore atq; in dolore, ut mors obrepat interim.
Sed satis est philosophatum, nimis diu & longum loquor.
Di immortales, aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo, quod subito cõmentus fui.
Quia lenonis me esse dixi, nunc ego hac epistola
Treis deludã, herũ, & lenonẽ, & q hãc mihi dedit epistolam.
Euge par pari, aliud autem quod cupiebam contingit.
Venit eccum Callidorus, ducit nescio quem secum simul.

Callidorus. Carinus adolescens. Pseudolus.

Dulcia atq; amara apud te sum elocutus omnia.
Scis amorem, scis laborem, scis ægestatem meam.
Car. Cõmemini oĩa, dic tu mõ, me qd uis facere, faciã.
Ca. Cũ hoc tibi alia sum elocutꝰ, ut scires, de symbolo.
Car. Omnia inq̃, tu modo quæ me facere uis, fac ut sciam.
Ca. Pseudolus ita mihi imperauit, ut aliquem hominẽ strenuũ,
Beneuolentem adducerem ad se. Car. seruas imperium probe.
Nam & amicum & beniuolentem ducis, sed istic Pseudolus

VGOLETVS ET GRAPA. SARACENVS VALLA.

DOCTVM pro doctorũ. ¶ Ea utitur: & nõ fortuna metri ratione repugnãte: qd Pius iterpres lusus non aspexit. ¶ De aurichalco alibi copiose dictũ. ¶ Graphicus mortalis Heuretes idest inuentor. Dulcia atq; amara. Callidorus amicum: & beneuolum sodalem compererat: cui singula amorum suorum facta propallauerat: hi cum pseudolo una constituũt: de muliere abducẽda cõsiliũ. ¶ Heuretes. Inuẽtor. Dulcia: atq; amara. Nactus litteras cũ symbolo a milite pseudolus cõmonuit callidoꝝ: ut inueniret hoiem: qui ad eã rẽ trãsigẽdã opitularetꝰ: is ergo sodalẽ suũ adduxit charinũ. ¶ Dulcia: atq; amara: q̃ pro me: & q̃ cõtra me. ¶ Mortalis graphicus. hõ uersutus. ¶ Heuretes mihi ẽ: græce. εὑρετής. i. cõpertus.

d

Tyrãne.

¶ Tyranne. Domine princeps. Virg. Pars mihi pacis erit dextrã tetigisse tyrãni: io aũt uox triumphis proferri solita. Hora. nõ semel dicemus io triũphe. ¶ Quoi ter. Forte pseudolus digito tria signauerat; propterea cũ iterrogaret callidorus. quid sibi uelit ter illud manu significatum: nam subdit: ille trina triplicia tribus modis & quæ secuntur. uel lege: quod tñ nõ æque placet. quo iter? ¶ Paratragœdiat. i. magnifice: atq; elate incedit prout in tragœdiis: ubi inducuntur heroes: & dii. ¶ An spem: an matrẽ te resalutem. Ac dixisset: res mea est: nc in spe cõstituta: an in salute: per spem designãs rem in dubio positã. per salutẽ uero rem confectam: & in tuto locatã. ¶ Horum cã. Non uidentur

Nouos mihi est. Ca. nimiũ ẽ mortalis graphic⁹ mihi heuretes.
Is mihi hæc esse effecturum dixit, quæ dixi tibi.
Ps. Magnifice hoiem cõpellabo. Ca. quoia nã uox sonat? ps. io,
Io te tyranne, te rogo, qui imperitas Pseudolo.
Ca. Quæro quoi ter? Ps. trina, triplicia, trib⁹ mõis, tria gaudia.
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas, per maliciam, & per dolum, & fallaciam,
In libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.
Ca. illic homo est, uide ut paratragœdiat carnufex.
Confer gradum contra. ps. affero ad te salutem, brachium.
Ca. Dic utrum spem ne, an matrem te resalutem Pseudole?
Ps. Imo utrũq;. Ca. utrũq; salue, sed qd actum est? Ps. qd times?
Ca. Attuli hunc. Ps. quid attulisti? Ca. adduxi uolui dicere.
Ps. Quid istic est? Ca. charinus. ps. euge, iam Carinum uolo.
Car. Quin tu quicquid opus est, mihi hic audacter imperas.
Ps. Bene fit Charine, nolo tibi molestos esse nos?
Car. Vos molestos mihi? molestũ ẽ id qdẽ. Ps. tũ igitur mane.
Car. Quid istuc est? Ps. mõ epistolã hãc intercepi, & symbolũ.
Ca. symbolũ? quẽ symbolum. Ps. qui a milite alienatust, modo,
Eius seruos, qui hunc ferebat cum quinq; argenti minis,
Tuam qui amicam hinc accersebat, ei os subleui modo.
ca. Quo modo? Ps. horũ causa hæc agitur spectatorum fabula.
Hi sciunt, qui hic affuerunt, uobis post narrauero.
ca. Quid nũc agimus? Ps. liberã hodie tuã amicã amplexabere.
ca. Ego ne? Ps. tu te. ca. ego ipsus inq̃. ps. siqdẽ hoc uiuet caput.
Si mõ mihi hoiem inuenietis propere. car. qua facie. ps. malũ,
Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porro uirtute sua teneat, quid se facere oporteat.
Atq; eum qui hic non usitatus sæpe sit. car. si seruos est
Nunquid refert? Ps. imo multo mauolo, q̃ liberum.
Car. Posse opinor me dare hoiem tibi malũ & doctum, modo
Qui a patre aduenit Charisto, necdum exiit ex ædibus
Quoquam, neq; Athenas aduenit unq̃ ante hesternum diem.
Ps. Bene iubes sed quinq; inuentis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam, nam unã huius mihi debet pater.
Car. Ego dabo, ne quære aliũde. Ps. o hoiem opportunũ mihi.
Etiã opust chlamyde & machæra, & petaso, Car. a me possũ da(re.
Ps. Di imortales, nõ Carinus mihi hic quidẽ ẽ, sed copia
Sed istic seruos ex Charisto hic, qui aduenit, quid sapit?

enim reiterãda quę semel acta sunt: ne spectatorib⁹ tediũ afferãt. ¶ Posse opinor. loquitur carinus: non callidorus. ¶ Vnam huius mihi debet pater. Non unã minã: sed pecuniarũ sũmam unã: uel eandẽ sũmã: nã supra simo promiserat daturũ argẽtũ pseudolo: qđ lenoni daret: si lenonẽ falleret. ¶ Petaso. qd petasus chlamys: & machera dictũ est abũde supra. ¶ Nõ carinus. quasi q̃ nõ sit carus: ut dicim⁹ agninã carã. pisces caros: & hmõi alia. ab eo qđ careo: sed potius affluẽs: & liberalis. ¶ Ex charisto. Strabo in decimo: insup & corynthus exile oppidulũ mari proximũ: penes nero budorus amnis: cuius appellationis mõtem habet solomini atticas prospectãtem: in ripa item sub monte carystus cõsistit: in quo carystrarũ columnarũ latomia: idest lapidũ excisio est: & infra ad carystũ lapis nascitur: quem pectũtnent: texunt. Inde mantilia cõficiũtur egregiæ contexta: ea ubi sordescunt in flãmã coniecta: nõ secus emundant q̃ si maculas elueris: & ut solinus refert: carystus aquas calẽtes habet: quas telopias uocant: & carystras aues: quæ flãmas impune inuolãt: carbasa ẽt: quæ inter ignes ualẽt. ¶ Manuleatam. a manicis tunicã dictam: quã Priscianus manicatã a manicis longioribus dicit: erat enim ornatus hominẽ habitu stratiotico: hi enim uti solent manicatis uestibus.

¶ QVO iter. In quã partẽ eas. ¶ In libello hoc obsignato. i. in lrĩs a milite obsignatis. ¶ Illic hõ ẽ: iterrogatiue legẽdum est: an ille ẽ: de quo mecũ dudũ locutus es. Deide subdit: ut ipsum loquẽtes audiuit. ¶ Vt paratragœdiat. i. ut tragico more turget: & iflat. tragœdię eni oẽs ob psonarũ dignitatẽ: & amplitudinẽ turrgidos sermones usurpant. para præpõ est græca. tragœdia quoq; uerbum græcum: ergo patragœdia de uocibus græcis latinũ formauit uerbum. ¶ At saltem brachy. breue: hoc est breuib⁹. ¶ Adduxi uolui dicere. adducuntur enim nõ afferũtur homines. ¶ Inter cæpi: & simbolũ de medio eripui militis & ballionis. Os subleui modo: idest imposui: fefelli. ¶ Inuenietis propere: cõparietis properãter. ¶ Pro sua uirtute. calliditate: astu. ¶ Nunquid refert. interest ne quicq̃. ¶ Quinq; inuentis opus est. opus inquit est: ut iã inuentæ sint. ¶ Nam una. i. xx. quoq; uel uicena mihi debet simo. paulo enĩ ante promiserat si ballio fallebatur se traditurũ. Chlamyde & machera & petaso: hæc omnia militis iter faciẽtis. deq; interpretatione abunde supra. Ex charisto. i. ex gratioso. nam charis. i. gratia: genitiuũ charitos: & charistos facit. & charistos quoq; superlatiuum gratiosissimum enim sigñt. Vsq; a cunabulis. subaudi habuit sapientiã. Manuleatam tunicã. i. cum manicis. nam sine manicis uetustissimi tunicas gestabant. Virg. Et tunicę manicas: & habent redimicula mitrę.

SARACENVS.

Carystus ubi locorũ

VALLA.

Paratragœdiaſ qd sit.

SARA CENVS.

Murratum uinũ qd ſit.

ℭ ACEti:acrimoniæ.⸿ Indidẽ.pariter.⸿ Murrinam. Siue myrrhinum:ut nonnulli arbitrari ſunt:afferẽtes myrrhina eſſe uina myrrhæ odore cõdita:quod tãgere uidetur Martialis illo diſticeho: Si calidũ potas ardẽs ti myrrha ſalerno.Cõuenit:& melior fit ſapor inde mero.Feſtus tñ murrinam facit potionis gen⁹:quã qdam murratũ uinuꝫ ſiue murriolã dicebãt:idq; putabãt ex huiꝰ genere murrinæ noie:cui ſniæ non inuitus accedo:uel potius murrinã dici arbitror id:qđ uinũ ſuaue aromaticũ appellamus.Pli.in decimo quarto naturalis hiſtoriæ:non ſolum inter uina:ſed inter dulcia quoq; murrinã dixit nominari:teſtemq; adducit hũc Plautinũ locum.Plautus quoq; in perſa myrrhinam inter dulcia cõmemorat:idẽq; in pœnulo inter odorata:ſenſus ergo eſt Paluntia iocoſitate refertus:tot & tãta inqt illũ in pectore dulcia hẽre:ut alioqn ſibi ex ducibus hmõi cõſtitue rit apothecã.ſed ne murrinã oino deſeram:inqt No.lorã eſſe cõfectæ potiõis genus grãde uis aptũ:quã mulieres natu maiores bibebãt:quã murrinã qdeꝫ Plau.appellari putat:lorã aũt dicebãt i uidemia cũ expſſiſſent acinis:muſtũ:& folliculos i doliũ cõiecĩſſent:hãc græci deuteriam dixerunt.i.ſecũdariam.⸿ Paſſum.noiabant:ut ex dictis Varronis colligitur:ſi in uindemiam uuas diutius coctã legerent:eamq; paſſi eſſent in ſole aduri.⸿ Defrutũ:muſtũ ex duabus partibus ad tertiã redactuꝫ de ferueſcendo.⸿ Mellinam.Ex melle potionem.⸿ Turbo. Trochus a græcis:quem infectant pueri buſitantes flagello.aliter turbo uentus dicitur:typhon appellatur Plinio.⸿ Plebis ſcitum.Populi decretum.ſciſcere:ideſt ſancire leges populus rationes ſolebat.⸿ Defecatum.Purgatum:omni.ſ.ſuſpitione.⸿ Aui ſiniſtra.Quod erat fœliciſſimũ augurium ut ſupra dictum eſt.Cicero quoq; tradidit in lib.de natura deoꝝ.

Car.Vſq; a cunabulis.Pſ.manuleatã tunicã hẽre hoiem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore?Car.atq; accidiſſumi.
Pſ.Quid ſi opus ſit,ut dulce pmat ĩdidẽ,ecqd hꝫ?Car.rogas?
Murrhinam,paſſum,defrutum,mellinam,mel quoiuſmodi.
Quin in corde inſtruere quondam cœpit œnopolium.
Pſ.Euge pellepide Charine,me meo ludo iam beas.
Sed quod nomen eſſe dicam ego iſti ſeruo.Car.Simiæ.
Pſ.Scit ne in re aduorſa uorſari?Car.turbo nõ æque eſt citus.
Pſ.Ecquid argutus eſt?Car.malorum facinorum ſæpiſſume.
Pſ.Quid quom manifeſto tenetur?Car.anguilla ſt,elabitur.
Pſ.Ecquid is homo ſcitus?Car.plebiſcitũ non æque ſcitum eſt.
Pſ.Probus homo eſt,ut prædicare te audio.Car.imo ſi ſcias
Vbi te aſpexerit,narrabit ultro quid eſſe uelis.
Sed quid es acturus?Pſ.dicam,ubi hominem exornauero,
Subditicium fieri ego illum militis ſeruom uolo.
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinq; argenti minis.
Mulierem ab lenone abducat,hem tibi omnem fabulam.
Cæterum quo quicq; pacto faciat ipſi dixero.
Car.Quid nunc igitur ſtamus?Pſ.hoiem cũ ornamẽtis oibus
Exornatum adducite ad me,iam ad trapezitam Æſchinum.
Sed properate.Car.prius illic erim⁹,q̃ tu.Pſ.ergo abite ocyus
Quicquid incerti mihi in animo prius,aut ambiguum fuit,
Nunc liquet,nunc defecatum,ſi cor mihi nũc per uiam eſt,
Omnes ordines ſub ſignis ducam,legiones meas
Aui ſiniſtra,auſpicio liquido,atq; ex ſententia
Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum,atq; onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat,nequid titubet,docte ut hanc ferat fallaciam.
Iam hoc ipſum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

VALLA. ℭ Ecqd habetis hõ aceti in pectore.

Acetũ unũ dictum

Nõ inqt.n.in corde acumẽ eſt ei aliqđ ab actumine.n.acetũ dictũ.⸿ Indideꝫ ecqd habet.Indẽ inqt hꝫ ne aliqd dulcedinis:ſi dulce qcq̃ opus fuerit depromere.⸿ Rogas.interrogas.nũ hæc hẽat.⸿ Murinã paſſum defrutuꝫ.Pl.in.iiii.fabius doſennus his uerſib⁹ decreuit.Mittebã uinũ pulchrũ myrinã:panẽ & polẽtã:uinũ myrinã.et i achariſtõe ſcęuolã quoq;:& lęliũ:& ateiũ capitonẽ i eadẽ ſnia fuiſſe uideo:qm i pſeudolo:ſit:qđ ſi op⁹ ẽ:ut dulce pmat:idẽ:ecqd hẽat roga murinã:paſſũ:defrutũ:mella.qbus appet:nõ iter uina mõ murinãꝫ iter dulcia quoq; noiatũ.Fe.muria genus potionis:q̃ græce dr̃ [illegible].hãc mulieres uocabãt muriolaꝫ:qdã muriatam:uinum quidam id dici putant ex huiꝰ genere murinæ nomine.No.lotã confectæ potionis genus grãdęuis aptũ.Varro de uita patrũ in primo:antiq̃ mulieres maiores natu bibebãt lotã:aut ſapaꝫ:aut defrutũ:aut paſſum.quã murinam quidẽ Plau.appellare.putat.Sapa quod nũc mellitum dicimus muſtũ ad mediã partẽ decoxerãt.Defrutuꝫ ſi exduabus ad tertiã redegerãt de ferueſaciendo.Paſſum.Varro de uita patrũ.paſſum noiabãt:ſi in uindemia uuam diutius coctã legerẽt:eãq; paſſi eſſent in ſole aduri.Moriolã.Var.de uita patrũ:uino addito paſſo lotam uocare cœpere:murilã noiabant:qđ ex uuis expreſſum erat paſſum ad folliculos reliquos:& uinacia eã dicebãt ſapã.⸿ Mellitũ mel.i.aliis rebus ammixtũ.⸿ Quoiuſmodi.cũ admiratione legendũ.i.eiuſmodi.cuiuſmodi dicere nõ queã.⸿ Inſtituere quõdam cœpit thermipoliũ.i.apotecã:ubi callidæ uenderẽtur potiones:ueluti ſupra quoq; diximus:& i curculione:cum de græcis locutus inqt.Quos ſemper uideas bibẽtes eſſe in thermipolio:ubi qd ſubripuere:operto capitulo:calidũ bibũt.Ita igiẽ legẽdũ potius exiſtimauerim:q̃ ut qdã cẽſent monopolio.i.ubi unus dũtaxat uendat.⸿ In re aduorſa.ubi res aduorſæ.ſit ne ſeſe uortere.⸿ Turbo nõ æq; citus eſt:Turbo qñq; uiri propriũ:ſed tũ genitiuus ẽ turbonis.Hora.Turbonis in armis.Cũ aũt gtũs turbinis duo ſignificat:quẽ græci trochũ uocãt a currẽdo nomẽ habẽs.quo luſitãt pueri.& quẽ græci tiphonẽ dicũt:nẽpe uentũ auſteriſſimũ:qui qñq; ſubuertit nauigia & radicitus euellit arbores:ſicut & ecnephias.Dubiũ ergo eſt:num p turbinẽ uentũ:an throcũ dicat.⸿ Ecquid argutus eſt.nũquid acutus ad inueſtigãdum.nam inde ſunt argumẽta.Arguere eni acute oſtẽdere.Nã & argutuꝫ ẽt ſtridulum.Virg.Arguto cõiunx percurrit pectine telas:& argutũ breue.⸿ Plebeſcitũ:non eque ſcitũ eſt:q̃ plebs legẽ ſciuit plebeſcitum dictũ:

Sapa quid ſit.

Arguere quid ſit.

a plebe



TERTIVS ACTVS.

Puer.

QVoi feruitutem di danunt lenoniam
Puero,atq; eidem fi addunt turpitudinem,
Næ illi,quantum ego nunc corde confpicio meo
Malam rem magnam,multafq; ærumnas danunt.
Velut hæc mihi euenit feruitus,ubi ego omnibus
Paruis magnifq; miferiis præfulcior,
Neq; ego amatorem mihi inuenire ullum queo,
Qui amet me,ut curet tandem nitidiufcule.
Nunc huic lenoni eft hodie natalis dies,
Interminatus eft a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus mififfet fibi,
Eum cras cruciatu maxumo fe præbitere,
Nunc fcio hercle rebus quid faciam meis.
Neq; ego illud poffum,quod illi,qui poffunt,folent.
Nunc nifi lenoni munus hodie mifero,
Cras mihi potandus fructus eft fullonius.
Heu q̃ ille eft hercle,ego etiam nunc fum paruolus.
Atq; ædepol ut nunc male eum metuo mifer.
Si quifpiam det,quoi manus grauior fiet,
Quāq̄ illud aiunt magno cum gemitu fieri,
Comprimere dentes uideor poffe aliquo modo,
Sed comprimenda eft mihi uox,atq; oratio.
Herus eccum recipit fe domum,& ducit coquom.

a plebe enim & fcifco fit plebefcitum: ficut quod fenatus:fenatus decretum: & fenatus confultum:quę tñ ita diftinguntur ut Feft inquit.fenatus decretū a confulto. Aelius gallus fic diftiguit:ut id dicat particulas quādā effe fenatus confulti:ut cum prouincia alicui decernitur:q̄ tantum ipfum fenatus confulti eft. Scita autem plebei appellantur ea:quæ plebs fuo fuffragio:fiue patribus iuffit:plebei magiftratu rogante. ¶ Subditiuū:ideft loco alterius pofitum nēpe pro feruo militis. ¶ Omnes fabulam:ideft rem omnem:quæ mihi foret memoranda.ita enim fabulam dixere ueteres a fando.unde natum prouerbium:lupus eft in fabula:quo Pla. Terentiufq; utitur. Iuue. quoq;. Et noua nec triftis per cūctas fabula cœnas ¶ Nunc liquet:nunc defęcatum. Clarum eft: ac ab omni fæce femotum. ¶ Omnes ordines fub fignis.a militibus fumpta tranflatio:ordines: imperia eorum:qui in magiftratu:quo utitur fępe Cicer. fub fignis fub uexillis. ¶ Aut finiftra. Nam fæpe bonum augurium putabant ueteres:auē a finiftra: unde illud Virgil. Sępe finiftra caua prædixit ab ilice cornix. ¶ Hoc ipfum opidū. Opidum dicit lenonis pudicitiā. ¶ SYMbolum genere mafculino protulit. ¶ Petafus quid fit uide in Amphitryone. ¶ Manuleatam tunicam i. manicatam prifci hunc locū adducēs. VGO LETVS ET GRAPA.

QVi feruitutem. idne citur puer:ut ex uerbis licet coniectari fub lenōe meritorius: is cōqueritur:cum nihil habeat: qđ forte offerat die natali patrono fuo:ne alicui tandem proftituatur homini:qui magnum ei cruciatum afferat:fed rei turpitudinē honeftioribus uelat uerbis. ¶ Fruct⁹ fullonis. Ideft laboriofus: fenfus enim eft horum uerborum omnis: timet enim cum puer fit:ne pedicetur a mentulato uiro. SARACENVS

QVi feruitutem dii damnunt Puer ballionis q̃ritur: feruitutem fuam apud ballionem miferam:& infœlicem effe. ¶ Dii damnunt:ideft pbent. ¶ Turpitudinem. libidinis dicit intēperantiam. ¶ Multafq; ærumnas dānunt. multas dant calamitates. Labor enim ingens:& uix fuperabilis eft ūna: unde & herculanas ærūnas dicimus. ¶ Præfulgior. præ cunctis:quafi fulgore fum infignis. ¶ Curet tandem nitidiufcule. Curam mei habeat:ut aliquantulum modo nitefcam:& elucefcam. ¶ Interminatus eft. inter alios fingulis minitatus. ¶ Fructus eft fullonius:ut ita conculcer: ut fullones ueftes ipfas. VALLA.

Aerumna quid fit.

SARACENVS. FOrū coqnum. Hæc scæna tota plantina est: exea undiq; scatent facetię: ioci: & lepidissimi sales: Inducitur cū lenone coquus: q scænā exhilarescit oēm dictis iocularibus. ¶ Illi drachmis issent. q̄si uiliori pcio conducti: nā drachma trib⁹ constabat scrupul: scrupulus: q & obolus latine: sex siliqs conficiebat: siliqua uero oium minimū habebat. ¶ Condita prata. Olera dicit: qbus patinas iplent. ¶ Boues cōuiuas faciūt. propt̄ esum olerū & herbarū. ¶ Coriandrū. Quod inter herbas ponit: semē eius aceto pparatū: & cū sacharo phibet fumos ascēdere ad caput: & cōfert dolori capitis: & ebrietati: nimius āt eius usus malus. ¶ Feniculū: qui gręco
Marathrū quid sit. noie marathrū dr: semen ei⁹ acuit uisū: & opilationes apit: ppea usus eius optim⁹ frigide psertim cōplexiōi. dr̄ serpētes usu eius delectari: q uisū eorū confortet: urinā & mēstrua educit: lacq; in mamillis generat: ex Dioscoridis: & medicorū snia. Alliū. dictū arbitrant: q olleat: cuius odorē sufferre tanq̄ inimicū non pōt pdus: ad multa ruris medicamēta pdesse credit. Pli. li. xx. allio magna uis: magnę ēt utilitates cōtra aquarū: & quorūlibet locorū mutatōes: serpētes abigit: & scorpiōes odore: atq; ut aliq tradidere: & bestiarū oiuz ictibus medet: plura alia Pli. ¶ Atrū olus. qd p cōpositionē olisatrū: uocāt petroselinū: qd inter selini. i. apii genera ānumerat: petroselinū quasi petrariū apiū: a gręcis: & ab ipso quoq; Galeno smirniū olisatrū: qd nos petroselinū dicimus uocitatū est. ¶ Rumicē. herbam odore gratissimam: est siluestris: & urbana: ut tradit Theophrastus in septio: siluestris gustu gratior q̄ urbana. sz succo acutior. quo pcipue differat: dr cerā confici ex oium arborū: satorūq; foliis: pterquā ex rumice: & cheno pode. ¶ Brassicā. Quæ itē & siluestris: &
Brasica q̄ sit. urbana reperit: ut idem author ē theophrastus: cuius laudes exeq longū esset: ut Pli. uerbis utar: cū chrysippus medicus priuati uolumē: & dicauerit per singula mēbra hois digestū: pythagoras quoq; & cato nō pcius celebrarint: inimicā autē uitibus: idē theophrastus dicit utpote inimicū odorē fugiētib⁹: androcides exēplo usus ē de brassicæ medulla cōtra uinū confecta temulētias posse ppulsare: sexcē is annis pditū est ppl̄m romanū brassica in medicinā usum fuisse. ¶ Beta: ē betis: siue beta: & nigra: & cādida: ut author Pli. est: nec sine remedio est: utraq; ē: & siluestris: quā limoniō uocant: alii neurodē: est holus uulgo notum: & comestibile: & hortensiorum leuissima: de hac meminit Dioscorides: Theophrastus. Galenus: & reliq. ¶ Blitum. Quod iners holus dicit a Pli. ac sine sapore: & acrimonia ulla: uñ conuiciū fœminis apud menādrū faciunt mariti bliteas illas uocātes. i. inutiles & minimi pcii.

Ballio Leno. Cocus Puer.

FOrum coquinū qui uocant stulte uocant.
Nam nō coqnū est, uerū furinū est forum.
Nam si ego iuratus peiorem hoiem q̄rerē
Coquom, ñ potui, q̄ hūc, quē duco, ducer̄.
Multiloquom, gloriosum, insulsum, inutilem.
Quin ob eā rē Horcus recipere hūc ad se noluit.
Vt esset hic, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere quod placeat, potest.
Co. Si me arbitrabare isto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas? ba. inopia, alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquos,
Tu solus præter alios. Co. ego dico tibi,
Hominū auaricia factus sū iprobior coquos,
Nō meopte igenio. ba. qua istuc rōne? Co. eloq̄r.
Quia cni quom extēplo ueniūt cōductū coquom,
Non illum quærunt, qui optumus & carissumust,
Illum conducunt potius qui uillissumust,
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi issent drachmis miseri, me nemo potest
Minoris quisq̄ numino, ut surgam, subigere.
Non ego item cœnam condito, ut alii coqui.
Qui mihi condita prata in patinis proferunt.
Boues qui conuiuas faciunt, herbasq; aggerunt.
Eas herbas hei bis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrū holus,
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum.

VALLA. FOrū coqnum. Vt abiens domo ballio in macellum pstinatum esculenta: & coquum conducendus nunc cū
Furtiuū qd sit. eo colloqtur aliq̄ndiu: & is se cæteris pfert coqs. In coqnaria re administrāda. ¶ Furinū est forum. i. furibus refertū. ¶ Inopia: subandi aliorū. ¶ Ne illū quærunt: ne exquirunt inqt eum. ¶ Solus obsessor fori. solus assedi in foro. ¶ Subigere: impellere: nā nauim dicimur subigere: cum aliquo eam impellimus. Virg. Non aliter q̄ qui aduerso uix flumine lēbum: Remigiis subigit. ¶ Cōdita prata. i. herbas: q̄ passim in pratis inueniuntur. Prata quasi parata: ut ait Varro: q citra ullū laborem humanum parentur. ¶ Atrum olus. qd græci hipposelinum: & agrioselinū. i. īgens apium: siue agreste apium: altitudine enī reliquum superat apium. Vim habet: ut medici phibent: potū in œnomelle ad mestrua citāda: & rigores febriles sedādos: non mō potum: sed ēt illitus strāgurię opitulat: tam radix q̄ fructus. ¶ Brassicā. Qua Cato usus ē in multis ægritudinibus: uerū hebetat uisū: humorē gignit melācholicū. Duplex tū est: una: quæ domestica: altera agrestis. Ciema ipsius domesticæ magis stomacho cōfert: & urinā cit. salsū autem: stomacho iprobū: & uentrē perturbat: eius succus crudus cū iride & nitro potus aluū mollificat. cū uino potus læthalibus morsibus opē fert. Vt cum farina fœni græci & aceto: podagris: & artreticis. i. articularibus morbis. attractus p nares solus purgat caput. folia ipsius per se: uel subacta cum farina: aduersus oēm inflammationem: & tumorem faciunt. Herisipelata: & lepras cum sale carbūculos curat: florem e capite capillorum retinent: coacta & mixta cum melle. Cruda autem mansa cum aceto lienosis prosunt. Decoctio: iusq; ipsorū potum: aluum subducit: mestruaq; citat. Flos eius prohibet partum. Lentes absterget e corpore. Caulis eius uiridis ambustus cum radicibus: & ammixtus porcinæ adipi uetustatę: doloreq; laterum sedat: si loco superponatur. Est & tertia species: quā medici brassicā marinam uocant: q̄ gustu subsalsa: & amara est: stomacho improba. non dubium igitur: qui olitoriam intelligat brassicam. nempe q̄ in hortis sæminatur: q̄ cocta: & refrigerata: & recalefacta porcio
Bis brassica mors sa: unde uetus prouerbiū: bis brassica mors. ¶ Betas. hęc: uulgaris herba: unde & Persius: q haud deceat plebeia radere beta. Cirat aluum & succus eius radices per nares attractus purgat caput. ¶ Blitum. olus est prorsus nihil habens commodi: nisi ad aluum modo citandam.

Eo laserpicii libram pondo diluont.
Teritur sinapis scelerata cum illis, qui terunt
Priusq̃ triuerunt, oculi ut extillent facie.
Ei homines coenas sibi coquont, quom condiunt.
Non condimentis condiunt, sed strygibus,
Viuis conuiuis intestina quae exedunt.
Hoc hic quidem homines tam breuem uitã colũt,
Quom hasce herbas hmõi i suũ aluũ cõgerunt
Formidolosas dictu, non esu modo.
Quas herbas pecudes non edunt, homines edũt.
ba. Quid tu, diuinis condimentis utere,
Qui prorogare uitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? Co. audacter dicito.
Nam uel ducenos annos poterunt uiuere,
Meas qui esitabunt escas, quas ego condiero.
Nam ego cicilendrum quãdo in patina scindidi.
Aut sipolindrum, aut me acidẽ, aut sane captidẽ
Ex ipsae se patinae ferue faciunt illico.
Haec ad neptũni pecudes condimenta sunt.
Terrestres pecudes cecimandro condio.
Aut paropside, at atharathrio. Ba. at te iuppiter,
Diiq̃ omnes perdant cum condimentis tuis,
Cũq̃ tuis istis omnibus mendaciis.
Co. Sine sis loqui me. Ba. loq̃re, atq̃ i malã crucẽ.
Co. Vbi omnes patinae feruent, omneis aperio.
Is odos dimissis pedibus in coelum uolat.
Eum in odorem coenat iuppiter quotidie.
ba. Odor dimissis pedibus? Co. peccaui insciens.
ba. Quid est? Co. quia dimissis manib' uolui dicer.
ba. Si nusq̃ is coctum, quidnam coenat iuppiter?
Co. It icoenatus cubitum. ba. i hinc in malã crucẽ.
Ist accine causa tibi hodie nummum dabo?
Co. Fateor equidem esse me coquom carissimũ.
Verum pro pretio facio, ut opera appareat.
Nunc quo conductus ueni? ba. ad furandũ quidẽ.
Co. An tu inuenire postulas quẽquam coquom,
Nisi sit miluinis aut aquilinis ungulis?
ba. An tu coquinatum ire quoq̃ postulas,
Quin ibi constrictis ungulis coenam coquas?
Nunc adeo tu qui meus es iam edico tibi,
Vt nostra properes amoliri hinc omnia.
Tum ut huius oculos in oculis habeas tuis.
Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul.
Si hic quo progredietur, pariter progredimini.
Manum si protollet, & pariter proferto manum.
Suum siquid sumet, & id tu sinito sumere.
Si nostrum sumet, tu tenero altrinsecus.
Si iste ibit, ito stabit, astato simul.

¶ LASER picii. laserpiciũ graeci silphiõ uocant: ut affirmãt strabo. in. xvii. & pli. in. xix. in cyrenaica p uincia repertũ: cuius succũ uocant laser in ignificum in usu: medicamẽtisq̃: & ad põd' argẽtei denarii pẽsus: meminit de laserpicio theophrastus: solinusq̃: quoq̃ dctã annotauimus in rudẽte: ubi Pla. rursus facit mẽtionẽ de laserpitio: ac magudari: & ibi: an syrpe legendũ sit authoritate soliniana pbauimus. ¶ Sinapis scelerata. Cui' tria gña memorat Pli. est. n. calida: & sicca in q̃rto gradu: ut Galenus: & Auicẽna tradiderũt: pythagoras sinapi principatum hẽre ex iis: quoq̃ in sublime uis ferat iudicauit: qm̃ non aliud magis in nares: & cerebrũ penetret: usus ei' ad multas egritudies utilis: & ẽ ex medicinis apientibus collatori opilationes sensus & sternutamẽta capitis purgat: dat suspiriosis: & comitialib' tepidum cũ succo cucumerum. menstrua & urinã ciet: stomacho utilissimũ contra oia uitia: pulmõibusq̃ uide Pli. reliq̃ prosequẽtem: dixit aũt sinapi sceleratã: q odorata lachrymas suscitet magna ei' acrimonia cerebrũ infestãte. ¶ Ei. p hi. ¶ Strigib'. Sũt striges aues nocturnae: de qbus Luca. qd tepidus bubo: qd strix nocturna q̃runtur. herbas. n. & oleras q̃s memorauit nõ esse cõdimenta: sed striges: iõ dixit: qa sumptae dolorẽ: & cruciatũ magis itestinis afferãt q̃ nutrimẽtum. ¶ Hoc. ob hoc: ppea. ¶ Cicilendrũ. & sipolindrũ mecidẽ: & scandicẽ: & alia memorata sua cõdimenta subdit iocose coquus: qui oia confingit: & nugat: tanquã deridiculã rem: & iocosam: non autẽ feriã narraturus: ut alias sępe Pla. ¶ Ad neptuni pecudes. pisces. pecudes p piscibus posuit: Lucillius: multęq̃ natantes squamigere pecudes: Horatius quoq̃ oẽ cũ proteus pecus egit altos uisere montes. ¶ Dimissis manib'. Corrigit erratũ: qa cũ uoluisset dicere dimissis manib' .i. inferis: p manibus pedib' dixit: & est iocosa allusio ad nois signatus. ¶ Miluinis: aut aqlinis. Nã hmõi uolucres rapto uiuũt. ¶ Tu q meus es. puerũ monet: ne unquã discedat a coquo. ¶ Amoliri. parari. ¶ Conquiscet: caput iclinabit: de quo uerbo in cistellaria: & alibi fctã est mẽtio. ¶ Tu medea peliã. Fabula ẽ medeã suis ueneficiis ex sene iuuenẽ peliã reddidisse: sed qd ad historiã attinet: hoc ẽ medeã a matre hecate: a sororeq̃ circe ueneficia edoctã: plura suis ueneficiis: & carminibus effecisse: ob q̃ non tm̃ gentes in stuporẽ adduceret: ueq̃ ẽt psuaderet uitã: & foelicitatem hoibus pbiturã: cumq̃ ad peliã regem thessalię peruenisset: ut fides ei hẽret: effecit primũ ut cana cũs oibus uideret: & senior anus corpe rugoso. qd qbusdã medicaminib' prius effecerat in cõspectũ regis hẽrbaq̃ uirilibus in priorẽ aetatem restituta est: ita pstigiis suis oculos oium pstringebat: ut uera ea ẽ uiderent: arietem quoq̃ q domi mltis ãnis nutrit' erat: in frusta diuisũ: & i cocobũ decoctũ qbusdã uenenis uisa ẽ in agni speciẽ eduxisse: ob q̃ tanta fides medeae hita est: ut q̃ facillime filiab' pelię regis psuaserit: pfem eẽ interimendũ in uaseq̃ ęneo coq̃ndũ: ut rursus suis medicamẽtis illũ iuuenili ętati restitueret: pelia itaq̃ a filiab' interẽpto: ferũ medeã sup culmẽ regiae ascẽdisse cũ lãpade: signũ q iasoni: & argonautis: q id expectabant in littore extulisse: illi igne e specula cõspecto factũ: qd erat existimãtes: urbẽ aggressi sũt: uigilib' qui obstiterãt interfectis: atq̃ tãdẽ urbe: & iperio potiti sũt: sed plib' historiam psequtur Diodorus in qnto. ¶ Praedo in proxio. Pseudolũ dicit: a quo maxime sibi cauendum erat.

¶ EO laserpicii. solinus: apud cyrenenses pterea syrpe gignit: odoratis radicib' uirgulto herbido magis q̃ arbusto: cui' e culmo exudat aestatis tpe pingue rosidũ: idq̃

SARACENVS Laserpitiũ quid sit

Medeae fabulam

VALLA.

SARACENVS. ¶PERnam. Quid perna: quid glandiū: & sumen dictū abūde in superioribus comœdiis. ⸿ In aqua iaceāt. Vt elixa fiant. ⸿ Mihi esse rem. Facultates: & opes. ⸿ Præstinem: Emā. ⸿ Puere: præmittit famulū cum marsupio: ne quis crumenam furet. ⸿ Mulieres. Meretriculas: quas alebat domi. ⸿ Nisi penus annuus. Minat̄: q̄ nisi mulieres ab amatoribus tantarū rerū copiā cōparēt ut uictui annuo sat sit se illas in publicū ꝓstituturū. ⸿ Manipulatim. Gregatim.

Pātices quę ⸿ Pantices. Ventres: sed ꝓprie dicunt̄ Fes. authore fluxus uētris eo q̄ uēter pandatur. ⸿ Siccus. Ieiunus & sobrius. ⸿ Hedillū. Nomē meretricis. ⸿ Iasonē: Iō dixit: q̄a dr̄ prius naui lōga nauigasse: & mercimōnis abūdasse. ⸿ Aeschrodora. Meretrix alia. ⸿ Lanios q carnes uēditat: quos lenonū æmulos: iō dixisse uī: q̄a lenones cum meretriculas ad q̄stū ꝓstituunt: & ex eoꝝ corpore sibi lucrū cōparant: humanam carnē dicunt̄ uēditare. ⸿ Quasi dircē. Lucus uxorē duxerat antiopē nictaei regis filiā: qua post modū spreta pellicē habuit dircē: ātiopes amore captus iuppiter in satyrum cōuersus mulierē cōpressit: ex qua nati sūt zetus & amphiō: qd̄ memoratur ab Ouidio in metamor. Addit ut satyri celatus imagine pulchra: Iuppiter implevit gemino nictaeida foetu: hi ad ætatē uirilē pducti lycū e regno turbarūt: dircē q̄ currui alligatam discerpserūt: ubi fons scatuit eodem noīe: inde dircæi thebani dicti. Statius: scit dircæus ager.

VALLA. Stega quid sit ¶VERsa pstega. i. scobibus purgata. stega græce tuguriolū dr̄. pstega aūt: ubi ocii cā sint sub tecto tm̄. patula reliqua pte tanq̄ sub porticu. uerrēdā ergo eā pte ait. ⸿ Pernā callū: pnā petasonē uocat callū: quē i corpe aialis lūbū uocitamus. ⸿ Glandiū & sumē. In captiuis exposuimus. ⸿ Mihi rē eē reant̄: Me putent hr̄e opes: rē nanq̄ p oibus. Hora. nunq̄ rē facies. & rē litē. Cice. p murena: rē siue litē dr̄e ops. ⸿ Cito celebrate. celebro ab eo q̄ græci celado fieri ōndit: Hora. cū inqt quē uirū: aut heroa lyra: uel acri tibia sumis celebrare clio. a pindari hymno i latinū uertēs. quo ille κελαδήσομεν. igt. ⸿ Pretio pstinem: emēdo pœccupē. ⸿ Vel opire. cū puero dixisset i p: recordat⁹ adhuc: qd̄ sibi domi cōstituēdū ait: expecta. ⸿ In mūdiciis mollicus. q̄ mūdæ eē studetis: & molles. ⸿ Quę capiti. i. q̄ libera uelit eē: ac uelit honorari. ⸿ Quę uētri. i. q̄ nō curet: nisi uētrē mō iplere. ⸿ Quęq̄ suæ rei: suo cōmō. ⸿ Pœnꝰ annu⁹. Tm̄ mihi i pœnario cōgerat: ut ad ānū satis sit. ⸿ Populo ꝓstituā uos: e plebe oibꝰ uos ꝓstibulas faciā. ⸿ Mamilla melita: mamilla dulcis ut mel. ⸿ Manipulati. i. turmati per singulos mānipulos: sūpta a militarib⁹ ordīb⁹ trāslatiōe. ⸿ Munigeruli: mūeꝝ gestores. ⸿ Quib⁹ ē uobis eo. qb⁹ abūdatis. ⸿ Vros pātices. Fe. pātices satui uētres: ac sulli uētris ptes: ide pāticosi uētriosi. ⸿ Frumtū hūc ānū. i. ad hūc ānū: ē. n. elipticos dcm̄. ⸿ Aedilitū. iō uī dcm̄: qd̄ ædibꝰ exornādis satis eē possit. ⸿ Regē iaso. q primus lōga naui usus est. ⸿ Aeschrodora. a turpib⁹ nomē hr̄e uī muneribus: æschrō. n. turpe sigūt: & dorō donū. ⸿ Laniōis q a laniādis carnibus nom hūt: q̄s pp̄lo uēditant: dicunt̄ & laniōes. ⸿ Tergoribus onerata. Tergora uocat scisa bifariā aialia. ⸿ Iusseritis ho. ms. eē. subaudi p uros amatores. ⸿ Cras q̄. dir. Lic⁹ rex thebāoꝝ ātiopa uxore nictei regis: ut Homer⁹ i; qt: asopi filia spreta dirceri duxit: ātiopā ꝯclusit. Iuppiter ei⁹ amor̄ captus mutat⁹ i satyꝝ eā abstulit i mōtes pxiōs: cuiꝰ cōpssu' nati sūt zetus & āphiō: q cū ad ętatē eā puenissēt: ut mr̄is posset ulcisci iniurias: mr̄is ꝯstipati agricol' lycū occi. dircē tauris alligatā discerpserūt: ubi dicē ꝯtabuit: & ei⁹ noie dirce fōs emāauit: a quo dircei thebāi lr̄ appellati.

Vorsa, pstega, strata, lautaq̄, coctaq̄ oīa uti sint, nam mihi
Hodie natalis dies est, decet eum omnes uos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, sumē, facito in aqua iaceāt, satin?
Magnifice uolo. n. summos uiros accipe, ut mihi rē esse reant̄.
Intro abite, atq̄ hæc cito celebrate, ne mora q̄ sit, quom coquos
Veniat, mihi, ego eo i macellū, ut pisciū qcqd ē, ꝓcio præstinē.
I puere præ, ne quisq̄ pertundat crumenam, cautio est,
Vel opperire, etiam est quod domi dicere pene oblitus fui.
Auditin? heus uobis mulieres hanc edictionem habeo,
Vos quæ in mundiciis, molliciis, deliciisq̄ ætatulam agitis
Viris cum summis inclytæ amicæ, nunc ego scibo, atq̄ hodie
Experiar, quæ capiti, quæ uentri operam det, quæq̄ suæ rei,
Quæ sōno studeat, quā libertā fore mihi credā, & quā uenalē,
Hodie experiar, facite hodie ut mihi munera multa huc ab ama
Conueniant, nam nisi penus annuus hodie conuenerit, (toribus
Cras populo prostituam uos, natalem scitis mihi esse diē hūc.
Vbi isti sunt, quibus uos oculi estis? quibus uitæ? quibus
Deliciæ estis, quibus suauia mellita? manipulatim mihi
Munigeruli facite ante ædeis iam hic adsint, cur ergo uestem,
Aurum, atq̄ ea quibus est uobis usui perhibeo? quid mihi
Domi nisi malum, uostra opa est i probæ: uino mō cupidæ
Estis, eo uos pāticesq̄ adeo madefactis, quom sim ego hic sicc.
Nunc adeo hoc factū est optumū, ut noie quāq̄ appellem suo.
Ne dictū esse actutum sibi quæpiam uostrarum mihi neget.
Aduortite huc animum cunctæ, principio Hedillū tecum ago
Quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acerui frumēti sunt domi.
Fac sis sit delatū huc mihi frumentum, hunc annū quod satis
Mihi, & familiæ omni meæ sit, atq̄ adeo ut frumento affluam,
Vt ciuitas nomen mihi cōmutet, meq̄ ut prædicet
Lenone ex Ballione regē Iasonem. Ca. audin furcifer
Quæ loquitur? satin magnificus hic tibi uidetur? ps. pol iste
Ita uidetur, atq̄ etiam maleficus, sed tace, atq̄ hanc rem gere.
Le. Aeschrodora, tu q̄ amicos tibi hēs lenonū æmulos, lanios,
Qui item, ut nos, iureiurando malo quærūt rem, audi, nisi
Carnaria tria grauida tergoribus onerata, uberi hodie
Mihi erūt, cras te q̄si Dircē oli (ut memorāt) duo gnati Iouis

¶CVM

SARACENVS.

CVM sermone huic obsonas: Ita uoce tua resonas: ut huius sermonē nō pcipiā. Xistilis. Alterius nomē mulie ris. Oliuinā redditū olui. Culeus. Capit quadraginta urnas ex Pli. ac columella. In pgulā. In locū. s. publicū & ęditū: & apiū: ut a trāseūtibus cōspiciare: pgula locus erat: ubi pceptores cōsueuerant discipulos erudire: artifices quoq; opera sua in ppatulo habere: quēadmodū de lucio crassitio claro grāmatico tarentino scribit suetonius: qui eum in pgula docuisse testat: & Iuue. cui cedere debeat omnis pgula. Pli. de appelle locutus inquit: idē perfecta opera proponebat in pergula trāseuntibus. En execrato. Noiat ad huc aliā meretriculam. Tu autem. Ad phœniciū

Ad taurum deuinxere, item hodie te stringam ad carnarium.
Id tibi profecto taurus fiet. Ca. nimis ego sermone huius
Ira incendor. ps. huccine hic hoiem pati colere iuuētā atticā?
Vbi sunt, ubi larēt, quibus ætas integra est, qui amāt a lenone.
Quin conueniunt? qn oēs una peste hac populum hūc liberāt,
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus, illi ne audeant
Illis id facere, quibus ut seruiant suus amor cogit simul,
Simul autem prohibet, faciant aduorsum eos quod uolunt? ca.
uah tace. ps. quid est? (nas. ps. taceo.
Ca. Malemorigerus male facis mihi, qūo sermone huic obso
Ca. At taceas malo, q̄ tacere te dicas. Le. tu autem Xistilis
Fac ut animum aduorras, quoius amatores domi Oliuinā hūt
Maxumam, si mihi non iam huc culleus oliui deportabitur,
Te ego ipsam culleo cras faciam deportere in pergulam.
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud capias somnium.
Sed ubi lāgorē ad usq;, tenes hæc quorsum rēdāt quæ loquor?
En exergato, q̄ tibi amicos tot habes tā probe onustos oleo.
Nunc tua etiam est mihi hodie & tuorū opera cōseruorū caput
Nitidissumū, ac nō ipse ego pulmento utor magis unctiusculo,
Sed scio tu haud oleum magnipendis, uino te deuincis.
Sine modo, rependam ego cuncta ob hæc hercle una opera,
Nisi qdē hodie tu omnia facis scelesta ita, hæc ut ego loquor.
Tu autem quæ pro capite argētū mihi iā iāq; sæpe numeras,
Eaq; pacisci modo scis, sed quæ pacta es, non scis soluere.
Phœnicium, nunc tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum uirū;
Nisi hodie ex fundis mihi tuorū amicorum omnis huc penus
Affertur cras Phœnicium phœnicio corio inuises pergulam.

cōuersus: cui illud obiicit: q pro suo capite reliq̄ nō fuerint dinumeratæ pecuniæ. Ex fundi. Ex prouentibus. Corio phœnicio. Rubro: allusio est ad nomen.

VALLA.

HVIC obsonas: idest obstrepis: ne possim qd dicat accipere. Xistilis. quasi ab rasa. xystū. n. dicimus locū tersum iuxta impluuiū apertū. colōnis suffultū: ut ex uictruuio licet accipere: & Cicero in bruto: cū ambulare in xysto inqt. Oliuinā domi habent. i. olei copiā ex oliuarū multitudine. Inde oliuitā inquit festus antiq dicebāt: quū olea cogebat: ut messem quū frumēta: aut uidemiā: quū uuas. qd uocabulū potius frequētari debebat q̄ nullā eius significatōis cām haberemus: quāuis qdā oliuitatē meām dicant. Culleus oliui. duo inqt iunius bassus cullei modii sexaginta. Deportere in pgulā. Pergula aliqñ topiarium opus significat columella ubi de uineis: in pgulis aūt inquit singulæ denas amphoras peræquēt: & rursum: illa. n. pgulæ magis q̄ uineæ figurā obtinet: & pgula breue ambulacrū cameratūq; dictam puto a pgēdo. Vlpianus de iudiciis: & ubicūq; agere: uel conueniri aliqs debeat: durissimū est: quotquot locis quis nauigat: uel inter faciēs delatus est: tot locis se defendi: at si quis consistit: non dico iure domicilii: sed tabernulas pgulā: horreū: armariū: officinā cōduxit: ibiq; distraxit: egit defendere se eo loco debebit. idē de his: q deiecerint uel effuderint: nā & cū pictor in pgula clypeū: uel tabulā expositā habuisset: eaq; excidisset: & trāseunti dāni qd dedisset: Seruius respondit ad exēplū huius actionis dari oportere actionē. Itaq; Propertius synecdochicos uideri pōt dixisse. Atq; aiam in tegetes putrē expirare paternas. Corruit algēti pgula curua foco. Pli. idē pfecta opera proponebat in pergula transeuntibus: atq; post ipsam tabulam latens uitia: quæ notarentur auscultabat. Vsq; ad lāgorem. per elipsim dictū est: subaudiendum habeas. Execrato. i. obsecres quantū queas. Oleo onustos: diuites oleo. Magis unctiusculo. Comparatiuo: & diminutiuo usus: ut præter solitum ostēdat magis unctum. Vino te deuincis: ebriosa es. Omnia facis scelesta. uocatiuus est scelesta. Summatum uirum. i. primorū. summates enim dicuntur ut optimates. Bras pœni pœnicio. i. in corio pœnicio: quod & phœnicium dicimus. Inuises pergulam: de qua supra dictum pœni: quia id pb pœnum.

Xystū qd sit

Pergula quid sit

IVVENtam ex codi. antiquis: & metri necessitate.

VGOLFTVS ET GRAPA: SARACENVS. VALLA:

Callidorus. Pseudolus. Ballio Leno.

PSeudole nō audis q̄ loqt hic? ps. audio here equidē,
Atq; aiūt aduorto. ca. qd mihi autor es huic ut mittā,
Ne amicam hic meam prostituat? ps. bene curassis, li
quido animo es.
Ego pro me & pro te curabo, iādiu ego huic bene, & hic mihi
Volumus, & amicitia est antiqua, mittam hodie huic suo
Die natali malam rem magnam & maturā. Ca. quid opust?

PSeudole nō audis: facta phœnicii mētiōe iā diutius callidorus: & pseudolus se cōtinere nō quiuit qui ballionē inuadāt iurgiis: cōtumeliisq; obruāt. Quid mihi es autor qd suades faciā. Bñ cu. curaueris. Liqdo es aio. es iperatiuus modus. liqdo aio. n. hil admodū metuenti.

Qvid mihi es author? Quid me facturum consulis. Liquido. Tranquillo: & qeto.

SARACENVS. ¶IN rem:quod sit præuortaris. Vt animũ ad ea potius applices:quæ tibi utilia sint futura: q̄ quicq̄ feras iniquo aio. ¶ Stulte.incõsiderate:& temere. ¶ Vna mãta. Loquit̄ callidorus:ab eo.n.qđ est maneo fecit mãto. ¶ Inanilog⁹. Inanis locutor:qa uerba nõ pecunias dabat. ¶ Porricia. est porricere porro.i.ualde iacere:uerbum in sacrificiis usurpatum. Vir. Di quibus imperium est pelagi quorum æquora curro:uobis lætus ego hoc candentem in littore taurũ constituam ante aras uoti reus:extaq; salsos porriciam influctus.

(Inanilogus qui dicat. Porricere quid sit.)

VALLA. ¶ At bat. pseudolus bat rñdet callidoro.quasi non recte sentienti: cum a principio atuideretur plura inistructurus:non finit:ut plura loquatur. ¶ In rem:quod sit præuortaris. Cõuerte te ad id:quod utile est:ac id primum capias:ut ea res animo aduersetur tuo ita animũ uinces:idest animi cupiditatem. ¶ Ego mihi cesso.i. in dãnum meũ. Nam suo natali die supra dixit ballio se uelle bene hẽre. ¶ Quid properas placide. interpunctim legendũ est. hæc enim ballioni dicitur.ut sit quid properas ballio. cunq; is obaudieret: addit placide. hoc est clementer:quicquid facis:facito: quo nos queas audire. ¶ Puere hodie. cum adhuc properaret ballio puerum uult consistere ballionis: quo ballio quoq; consistat: ideo ait: puere.pro o puer.subaudi consistito interat q pseudolus. ¶ Nate heus hodie nate:& quæ secuntur.omnia enĩ eo tendunt: ut in itinere persistat ballio. ¶ Sospitalis fuit.i.qui attulit cõmodum. ¶ Adsequere.icede inquit & sequere hoiem cõtumeliis. ¶ Sin tuam est quippiam in rem.si tuæ cessurum utilitati. ¶ Manta.i.mane:ob mantas. Liuius andronicus in odissea:cum ait in pilium deuenies: aut ibi obmantans significat obmanens: sed ea significatiõe qua sæpe fieri dicitur:id enim est mantare. ¶ Inanilogus es:idest innania loqueris quæ in rem meam non sint.compositum ex græco:latinoq;. Inanis latinum: logos græcum:quę dicit̄ oratio. ¶ Rẽ actam agis. quæ præterilt redordiris. ¶ Nunc qui est is ipsus sciat.ordo est nunc is sciat ipsus: qui est. sensus est noui:cum dabat mihi pecuniam: nunc ipse se nouerit:qui sit.mihi curæ scire nõ est. ¶ Ambula tu.ad puerum hæc uerba. ¶ Egeatur acriter: hæc ipersonaliter omnia dicta sunt. ¶ Ego prope modum.subaudi scio. nimis inq̃ scio.

(Mantare quid sit)

Ps. Potin aliã rẽ ut cures?ca.at.ps.bat.ca.crucior.ps. cor dura.
Ca.nõ possũ.ps.fac possis.ca.quo pacto possim aĩum uincere?
Ps.In rẽ qđ sit præuortas,quã rem aduorso animo auscultes.
Ca.nugæ ista hæc sunt,non iucundũ est nisi amans facit stulte.
Ps.pergi.ca.o pseudole misine sim nihili.ps.mitte me sis.ca.si
Ps.Mõ ego aberã.ca.mane mane iã ut uoles eẽ me,ita ero.(no
Ps.nunc tu sapis?Ba.it dies ego mihi cesso,i præ puere.
Ca.Heus abiit,quin reuocas?ps.quid properas?placide.Ca.at
priusquam abeat.
Quod hoc malũ?tã placidus?puere hodie.ps.nate he⁹, hodie
Nate,tibi ego dico,heus hodie nate,redi,& ad nos respice
Tametsi occupatus,moramur,mane,sunt q colloq te uolunt.
Ba.Quid hoc est?quis est qui moram occupato molestam obtulit?ps.qui tibi
Sospitalis fuit?Ba.mortuus est,qui fuit,qui est,uiuos est.
Ps.nimis supbe.ba.nimis molest⁹.ca.rephẽde hoiem adseqre.
Ba.I puere.ps.accedamus hac obuiã.ba.iupiter te quisquis es,
Perdar.ps.re uolo.ba.at uos ego ambos,uorte hac te puere.ps.
non licet.
Colloqui te?Ba.at mihi nõ lubet.ca.sin est tuã in rẽ quippiã?
Ba.Licet ne obsecro uiuẽ,an nõ l;?ps.uah mãta.ba.omitte me.
Ca.ballio audi.ba.surdus sum,pfecto inanilogus es.ca.dedi
Dum fuit.ba.non peto quod tu dedisti.ca.dabo quando erit.
Ba.Ducito qñ habebis.ca.heu heu quã ego malis pdidi modis
Quod tibi detuli,& qđ dedi.ba.Mortuo uerba famulare nũc.
Satis stultus es,rem actam agis.ps.nosce hunc saltem quis est.
ba.iam diu
Scio qui fuit,nunc qui est is ipsus sciat,ambula tu modo.
Ps.potin ut semel modo Ballio hunc cum lucro respicias?
Ba.Respiciam istoc pretio,nam si sacruficem summo Ioui
Atq; in manibus exta teneam ut porriciam,interea loci
Si lucri quid detur,potius rem diuinam deseram.
Ps.non potest pietati obsisti huic,ut res sunt ceteræ.
Deos quos maxumæ æquom est metuere,eos minimi facit.
Ba.Compellabo,salue multum serue Athenis pessume,
Ps.Di deæq; ament te,uel huius arbitratu uel meo,
Vel si dignus alio pacto,neq; ament,nec faciant bene.
Ba.Quid agitur callidore?Ca.amatur,atq; egetur acriter.
Ba.Misereat,si familiam alere possim misericordia.
Ps.Eia scimus nos quidem te,qualis sis,ne prædices.
Sed scin qđ nos uolumus?ba.pol ego ppe modũ male sit mihi.
Ps.Et id,& hoc qđ te reuocamus q̄so aĩum aduorte?ba. audiõ.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶IN rem quod sit preuortas: q̄ rẽ aduerso animo auscultes:hic sensus. præuortas: idest prius uertas consideres id quod sit in rem. q̄ rem aduerso animo auscultes: idest q̄ rem tibi proponas odiosam: & q̄ aduerbium est comparandi:non nomẽ relatiuum: ut insulse exponit Pius interpres sententiam huiusmodi non capiens:neq; aliam idoneam eliciens. ¶ Mortuo uerba fabulare nunc: ita uersus integrandus est:nisi rationi metricæ iniuriam facere uelis:cui duo pedes deficerent:& etiam ex clariore sensu. Et sequens uersus ex priscis codicibus satis: incipit:non facis:& mortuo etiam scribitur non mortua:ut Pius interpres: ubiq; male scriptum reliquit:& mutilum.

Atq; in pauca ut occupatus nunc sum,confer quid uelis.
Ps.Hunc pudet quod tibi promisit,quaq; id promisit die,
Quia tibi minas uiginti pro amica etiam non dedit.
Ba.nimio id quod pudet,facilius fertur,q̃ illud,quod piget.
Non dedisse,istum pudet,me quia non accepi,piget.
Ps.At dabit,parabit aliquid hos dies,manta modo.
Nam hic id metuit,ne illam uendas ob simultatem suam.
Ba.Fuit occasio,si uellet iampridem argentum ut daret.
Ca.Quid si non habui?ba.iam haberes,inuenires mutuum.
Ad danistam deuenires,adderes fœnusculum.
Surriperes patri.ps.surriperet hic patri audacissume?
Non periculum est,ne quid recte monstres,Ba.nõ lenoniũ est?
Ca.egon patri surripere possim quicq̃ cauto seni?
Atq; adeo si facere possem,pietas prohibet.Ba.audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu pro phœnicio.
Sed quom pietatem amori uideo tuo prævortere,
Omnes tibi patres sunt,nullus est tibi quem roges mutuum
Argentum.Ca.quin nomen quoq; interiit iam mutuum.
Ba.Heus tu,postq̃ hercle isti a mensa surgunt saturi,poti.
Alienum reddunt nato nemini,qui suum repetunt
Ab alienis,cautiores sunt,ne credant alteri.
Ca.nimis sum miser,nummum nusq̃ reperire argenti queo.
Ita miser & amore pereo,& inopia argentaria.
Ba.eme die cæca hercle oliuum,id uendito oculata die.
Iam hercle uel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.
Ca.perii an non tum lex me perdit,quina uicenaria
Metuunt credere omnes.ba.eadẽ est mihi lex,metuo credere.
Ps.Credere autem eho an pœnitet te,quando hic fuerit usui?
Ba.non est iustus quisq̃ amator,nisi qui perpetuat data,
Datq; usq;,quando nihil sit,simul amare desinat.
Ca.nihil ne te mei miseret?Ba.inanis aecedas?
Dicta nõ sonát,atq; ego te uiuom saluomq; uellem.ps.eho an
Mortuus iam est?Ba.illico uixit amator,ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istuc quod nunc clamitare,non esse argentum tibi,
Apud nouercam querere.ps.ego an unq̃ huius nupsisti patri?
Ba.di melius faciant.ps.fac hoc,quod te rogamus Ballio
Mea fide,si isti formidas credere,ego hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde euoluam id argentum tibi.
Ba.Tibi ego credá?ps.cur.nõ?Ba.qa pol qua opa credá tibi.
Vna opera alligem canem fugitiuam agninis lactibus.
Ca.Sicine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ba.Quid nunc uis?Ca.ut opperiare hos sex dies saltẽ modo,
Ne illam uendas,neu pdas me hoiem amanté.ba.bono aio es
Vel sex opperibor menses.ca.euge homo lepidissume.
Ba.Imo uin etiam te faciam ex læto lætantem magis?
Ca.Quid iá?ba.qa enim nõ uenalé ego habeo phœnicium.
Ca.nõ hẽs?ba.nõ hercle uero.ca.Pseudole accersi hostias,
Victimas,lanios,ut ego nunc huic sacrusicem summo ioui.
Nam hic mihi nunc est multo potior iuppiter,quam iuppiter.

SARACENVS.

¶QVANq̃ id promisit die.corrigo:q̃q̃ id promisit dare.¶ Quod pudet facilius fertur.Nam pudet ad uerecũdiã:piget ad iacturam pertinet.¶ Simultaté iurgiũ.cõtẽtionẽ.¶ Inuenires tuũ.addo syllabã:& lego mutuũ.& ubi hẽs legebat:lego haberes.¶ Quin nomẽ quoq; interiit mutuũ. Nam lege uetitum fuerat:ut infra declaratur:ne quis pecũiam mutuaret ultra statutã summam.¶ Postq̃ isti a mensa.¶ Eos quippe dicit:qui legem sanciuerant de mutuãdis pecuniis:qui incõmoda aliena nihil morantur diuitiis:& opibus affluentes:& est continuatus sermo cum subsequenti:eme die cæca hercle oliuum. Nam obiter loquitur callidorus:suadet leno:quo pacto callidorus:quã nec mutuo:nec fœnore poterat:sit inuenturus pecuniam.¶ Eme die cęca illud arbitror Plau.dixisse:quod nostris quoq; tẽporibus in ore omnium uulgatissimũ est:ut.s.emeret oliuum ad aliqd solutionis terminũ:illudq; statim uenderet pñti numerata pecunia:occulata.n.die pro pñti die positum est.¶ Quina uicenaria cẽtum.

Oculata dies qd sit

¶ Inanis cædes:meli⁹ eçdis.¶ Apd nouercam quærere.In cassum lamẽtaris quasi:q non magis referãr eius uerba apud lenonem q̃ priuigni querellæ apud nouercam:dictum autẽ de nouerca iocoso morsu repercutit pseudolus.¶ Lactibus:de lactib⁹ dictum alibi.¶ Nolo uictimas.Loquit ballio.¶ Ac minis me extis. Agninis extis legẽdum est.Nam subdit ille accerse agnos:uel forte:ac minis dixit se placari.i.pecuniis.Sed ille:ac nimis pro agninis intellexerit:qui quidem esset iocus maximus.¶ Propera:prosequitur callidorus.¶ Extra portam metiã.Prius legebatur mi ẽt sed rectius metiam portã legẽdũ:de qua mentio in cassina habita:ubi loquit chalinus seruus:ille ædepol ardẽtem te uidere extra portã metiam ecastor uellet.¶ Buscirape.busta rapiens.¶ Socifraude.socium defraudans.¶ Legirupa.¶ Corruptor legum ¶ Bõbax.interiectio irridẽtis.¶ Summe.quasi ad summũ:& pro ultimo statuto die de argentum.s.dinumerãdum.¶ Admœnire.mœnibus munire hoc est fallaciis:& meis insidiis circũualere.

Legirupa qui sit

VALLA.

¶IN pauca confer:quid uelis.paucis absolue:q̃ loqui uelis.¶ Promisit dare.pollicitus est pro amica pecuniam.¶ Id quod pudet.quia ad famã ptinet.¶ Quã illud:qd piget qa respicit rẽ.¶ Mãta mõ:iteratiuũ ẽ a maneo.nam mantare sæpe manere ẽ.Adderes fœnusculũ.fœn⁹ fœnori

Mantare quid sit

adiugeres. ¶ Nō lenonis est: nō pertinet ad lenonē recte monstrare. ¶ Audio. Ironice satis: & uultuose legēdū est: ac cū stomaco. ¶ Ne credāt alteri. ne cuiq̄ quicq̄ cōmitāt. ¶ E medie cæca hercle oliuum: id uēdito oculata. hoc puerbialiter dictū: ut homines oporteat emere uili: qđ caro uēdant pretio. Cæca nanq; dies hoīes notat cæcos. i. parū pspiciētes: occulatum autem diem: ubi multū intueantur. ¶ Lex me pdit: uī autē lex lata: ut si cuipiā crederent supra uiginti quq; minas: redhibitio nulla esset: nec debitor deberet qcquā. ¶ Eadē est mihi lex. ait leno eadē lex pro me facit: ut tibi credere mihi nō libeat. ¶ Perpetuat data: qua usus dādi rationes ea utatur ppetua. ¶ Inanis incedes. uacuus ibis. ¶ Apud nouercā lamentaris: apud nouercā. i. apud me: qui tanq̄ nouerca sum tibi. ¶ Tu huius nupsisti patri. subaudi: ut callidori fueris nouerca. ¶ Dii melius faciant subaudi q̄ ut nupseri h9 pfi. ¶ Qua opera credā tibi: quo tibi credā mō. ¶ Vna opera. eodē modo. ¶ Alligē fugitiuā canē agninis lactibus. qa lactes statim deuoratura: quæ itranea sint lactes supra memorauimus: ac si dicat: qūo tibi crediderim qcquā: cui ab hæris fides nulla. ¶ Pseudole accersi hostias postea q̄ inquit callidorus phœniciū uenalis non est: accersi hostias: uictimasq;. i. sacrificiemus ob ea: quæ interpretrauimus uictimas dicimus a uincēdis hostibus: nam hostibus a uictis hostia nomen habet inquit Oui. ¶ Lanios: q imolēt. ¶ Huic sacrificē. subaudi balloni. ¶ Sūmo ioui: qui mihi pro sūmo ioue est. ¶ Ac nimis me extis placari uolo: uolo inquit mihi honorem hostiarū: & uictimarū: ut mactent: sed in usus meos uolo. ¶ Duo greges: duos dicit: ut sæpe supra. ¶ Greges uirgarū. i. lectores: qui te uirgis cædant. ¶ Adegero: cōpulero. ¶ Ad litationē. ad ipetrabile sacrificiū: nam id litare est. ¶ Ex tua re: de tua utilitate. ¶ Cū intestinis oībus. hoc irrisorie: & perinde pronunciatione adiuuandum est. ¶ Assiste altrinsecus. ab altera pte cōsiste. ¶ Lite utar manu. loco litis ego uerberabo. Quippini. negligēti uox est. ¶ Bustrape. qui ex busto rapis mortuos. ¶ Babæ. hoc aduerbiū græcū est: quo nos pro interiectiōe utimur negligētis. ¶ Bombax. interiectio: quo negligētis. ¶ In pertusum. duæ sunt partes sensus est nos in dolium perforatum dicta ingerimus. ¶ Operam ludimus: idest nihil agimus. ¶ Quasi cassā nucē. i. inanem. ab eo: quod est careo carui cassum

Victimæ unđ dictæ

Bustr[ape] q[uare] dicatur

Ba. nolo uictimas, agninis me extis placari uolo.
Ca. propera, quid stas? accerse agnos, audin qđ ait iuppiter?
Ps. Iam hic ero, uerum extra portam metiam currēdust prius.
Ca. Quid eo? ps. lanios inde accersam duo cum tintinabulis,
Eadem duo greges uirgarum inde ulmearum adegero,
Vt hodie ad litationem huic suppetat satis ioui.
In malam crucem istic ibit iuppiter lenonius.
Ba. ex tua re nō est ut ego emoriar. ps. qui dū? ba. ego dicā tibi.
Quia ædepol dum ego uiuam, nunq̄ eris frugi bonæ.
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.
Ca. Dic mihi obsecro, uerum hercle serio hoc quod te rogo, est
Non habes uenalem amicam tu meam phœnicium?
Ba. non ædepol habeo profecto, nam eam pridem uendidi.
Ca. Quo modo? ba. sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
Ca. meam amicam tu uendidisti? ba. ualde, uiginti minis.
Ca. Viginti minis? ba. utrum uis, uel quater quinis minis
Militi quoidam macedonico, & iam quindecim habeo minas.
Ca. Quid ego ex te audio? ba. amicā tuā esse factā argenteā.
Ca. cur id ausus facere? ba. libuit, mea fuit. ca. eho pseudole
I gladium affer. ps. quid opus gladio? ca. q hūc occidā, atq; me.
Ps. Quin tu te occides potius, nam fames hunc iam occiderit.
Ca. Quid ais, quantum terra tegit hominum, periurissume
Iurastin te illam nulli uenditurum, nisi mihi?
Ba. Fateor. ca. nempe conceptis uerbis. ba. etiá consultis quoq;
Ca. Periurauisti sceleste. ba. at argentum intus condidi
Ego scelestus, nunc argentum promere possum domo,
Tu qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
Ca. pseudole assiste altrisec9, atq; onera hūc maledcis. ps. licet,
Nunq̄ ad prætorem æque cursim curram, licet utar manu?
Ca. ingere mala multa. ps. iam ego te differam dictis meis
Impudice. ba. ita est. ps. sceleste. ba. dicis uera. ps. uerbero. (me
Ba. quippini. ca. bustirape. ba. certe. C. furcifer. ba. factū optu
Ca. Sociifraude. ba. sūt mea hæc ista. ps. parricida. ba. pge tu.
Ps. Sacrilege. ba. fateor. ca. periure. ba. uetera uaticinamini.
Ca. Legirupa. ba. ualide. ps. pnicies adolescētū. Ba. acerrume.
Ca. Fur. ba. babæ. ps. fugitiue. ba. bōbax. ca. fraus ppli. ba. pla-
Ps. fraudulēte. ca. ipure lēo. ps. cenū. ba. cātores pbos (nissume.
Ca. Verberauisti patrem atq; matrem. ba. atq; occidi quoq;,
Potiusq̄ cibum perbibere, num peccaui quippiam?
Ps. In pertusum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.
Ba. nunquid aliud etiam uoltis dicere? ca. ecquid te pudet?
Ba. Te amatoré iuuentū esse inané quasi cassam nucem.
Sed quanq̄ multa mala in me dicta, dixistis modo,
Nisi mihi attulerit miles quinq;, quas debet minas,
Sicut hæc est præstituta summæ argentariæ dies,
Si is non aderit, opinor posse facere officium meum.
Ca. Quid id est? ba. si tu argētū attuleris, cū illo pdideri fidē.
Hoc meum est officium, ego operæ si sit plus, tecum loquar.
Sed sine argento, frustra est, quod tui me misereri postulas.
Hæc mea sententia est, ut hinc porro quid agas, consulas.

Ca. Iá ne abis? Ba. negocii sum plenus. ps. paulo post magis.
Ille homo meus ést, nisi oés di me atq; homines deserunt.
Exossabo ego illum, simulter itidem ut murenam coquos.
Sed nûc Callidiore operá mihi te uolo dare. Ca. ecqd iperas?
Ps. Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur uolo.
Ad ea rem usust hominem, astutum, doctum, scitum, & callidû,
Qui imperata hæc facta reddat, non qui uigilans dormiat.
Ca. Cedo mihi, quid es facturus? ps. tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare, sat sic longæ fiunt fabulæ.
Ca. Optumû, atq; æqssumû oras? ps. ppera, adhuc hoiem cito.
Pauci ex multis amici sunt homini, qui certi fient.
Ca. ego scio istuc. ps. ergo utrinq; tibi nunc delectum para.
Ex multis exquire illis unum, qui certus fiet.
Pa. Iá hic faxo aderit. ps. potin ut abeas? tibi morá dictis creas.

cassum. ¶ Sicut hæc est præstituta. ordo est: sicut hæc dies præstituta. i. ordinata. ¶ Tui misereri postulas: ut me commiseratione erga te putes cômoueri. ¶ Vt murenā coquus: hoc in amphytrione dictû. ¶ Non qui uigilans dormiat: hoc prouerbiû sumptum est a cepiôe: qui pararenchus est appellatus nô omnibus dormio. is nanq; se dormire simulabat: quo uxor ipune mœcharetur: eiusq; meminit Lucilius. Iuue. quoq;. Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso. ¶ Quid es facturus: quid constitueris inquit facere: me admone. ¶ Qui certi fient. Qui stabiles amici. ¶ Faxo aderit. faciam præsto erit. ¶ Potin: ut abeas. possibile ê: ut discedas; ¶ QVA q; id promisit die: ita scribendum est ex codi. antiquis. & sententiæ concinnitate. non: q̃q̃ id promisit die: ut legit Pius omnium ignarissimus. ¶ Non dedisse istum pudet scribendum est ex codicibus antiquis: recta lege metri: & sententiæ congruitate: non autem: non dedissetis tum pudet: ut plenus omni inscitia Pius interpres legit: & Sarracenus quoq;. ¶ Surriperes patri scribendum est: non subripuisses ut legit pius contra metri rationem: & sententiæ concinnitatem. ¶ Heus tu. sensus horum trium uersuum a pio interprete non expositus: quum fortasse illum elicere nequiuerit ingenio suo obtulissimo: hic uidetur esse ut dicat ballio sententiam hanc catholicam: non mirum est: si nemo inuenitur: qui mutuum alteri credere uelit: quum mutuum accipientes: dum bene edant: & potent ex pecunia mutuo sumpta: non curêt illam postea reddere: & sic mutuum dantes cautiores redduntur: ne cuiq̃ credant amplius: & ne credant alteri: scribêdum censemus: & non nec reddant alteri. ¶ Inanis accedas? ita scribêdum est: & interrogatiue: ex codicibus antiquis: & metri: & sententiæ congruitate: non cedes: neq; cædis: ut corrigit pius amens: nulla habita metri: neq; sententiæ ratione. ¶ Eho an unq̃ huius nupsisti patri: quia ballio respondit callidoro dicenti: nihil nec te mei miseret: apud nouercam querere: hoc est: quærimonias fundis tuas: mihi non aliter audituro: q̃ soleat nouerca exaudire priuignorum preces. Nunc pseudolus iocose ipsi ballioni: dicit: an unq̃ huius nupsisti patri? ut. s. nouerca ei factus esse posis? & quia cum uterq; uir fit: uisus est pseudolus uelle ballioni obicere suppositionem a patre callidori fortasse ei factā. ideo ballio ipse respondet: dii melius. q̃. s. ego illi nupserim aut suppositus fuerim: & uersus ita scribi debet: ut diximus: & non: nunquid tu huius nupsisti patri: ut pius interpres corrigit: contra metri rationem: mentiens ita scriptū esse in priscis codicibus: quinimmo in illis scriptum est: eho ah unq̃: ex quo facile fuit aduertere: scribendum esse: ut nos diximus: an unq̃. ¶ Quam iuppiter scribendû ex antiquis codicibus: & rectã sententiæ concinnitate: uerbaq; sunt callidori continuata: nec scribendum est: inquam iuppiter: nec uerba sunt ballionis: ut somniat Pius cômentator. ¶ Agninis me extis placari uolo. garrit hic Pius corrigens nolo: nec quid dicat intelligens: nam ballio se non uictimis placari uelle ait: sed extis agninis: nolebat quippe uiscera: & exta agnina sibi in mensam apponi: quæ comederet. Ex tua re: non est: &c. uersus hic delendus est totus utpote superfluês: & in codicibus antiquis nô scriptus nec sententiæ concinnitati necessarius. ¶ Nunq̃ ad prætorem æque cursim curram: licet utar manu hic uersus ita est censura nostra scribêdus: hoc sensu: nunq̃ tam cito ad prætorem curram: distraharq;: etiam si manu usus sim in quêq̃ hoc quod me iubes statim efficiam: ut. s. ballionem maledictis onerem: nec scribendum est: atq; cursim: sed æque cursim: ut diximus: neq; scribendum est: lite utar manu: eo sensu ut Pius nescius interpres ait ut in illum manu: & pugnis se usurum asserat: loco litis iuridicæ: & legalis: quippe nec calidorus iubet illi: ut manu utatur: sed maledictis: nec ipse pseudolus in illum iacit: nisi maledicta: & codices antiqui habent licet: non lite. ¶ Acerrime: cur pius corrigat & scribat acerrima: nescimus quippe codices omnes acerrime habent: & concinne satis: quum supra etiam ualide dixerit: & infra planissime. sed facilis usq; adeo est Pio aliorum taxatio: ut neq; hic nouū egisse uideatur. ¶ Sed quanq̃: uersum hunc: qui ita correxerit: ut deleat uocem illam i quæ: & pro mihi scribat modo: rectior sensus elicietur: & elegantior oratio fuerit: & non trunca: qualem pius interpres impius reliquit. ¶ Simulter: pro similiter: ut ait No. adducens hunc locum. ¶ Adhuc hominem ex codi. antiquis: & recta sententia. non adi huc: ut inscite: & dementer corrigit: & exponit pius interpres.

VGOLETUS ET GRAPA.

Hem illuc est patrem esse, ut æquior sis filio.
Si. Sed quis hic loquitur? meus hic est quidē seruos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium scelerum caput,
Hic dux, hic ille est pædagogus, hunc ego
Cupio excruciari. Ca. iam istæc insipientia est,
Iram in promptu gerere, nam quanto satius est
Adire blandis uerbis, atq; exquirere
Sint illa, nec ne sint, quæ tibi renunciant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.
Si. Tibi auscultabo igitur. Ps. itur ad te Pseudole,
Orationem tibi para aduorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est, postea
Siquid superfit uicinos impartio.
Si. Salue, quid agitur? Ps. statur hic ad hunc modum.
Si. Statum uide hominis callipho, quasi basilicum.
Ca. Bene, confidenter quæ te astitisse intellego.
Ps. Decet equidem innocens qui sit atq; innoxius,
Seruom superbum esse apud herum potissumum.
Ca. Sunt quæ te uolumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nos met scimus, atq; audiuimus.
Si. Conficiet iam te hic uerbis, ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.
Ps. Ita est, iampridem tu me spernis, sentio.
Paruam esse apud te mihi fidem ipse intellego.
Copis me esse neq̄, tamen ero frugi bonæ.
Si. Fac sis iam uacuas Pseudole ædeis aurium,
Mea ut migrate dicta possint quo uolo.
Ps. Age loquere quid uis, tametsi tibi succenseo.
Si. Mihin domino seruos tu succenses? Ps. iam tibi
Mirum id uidetur? Si. hercle, quin ut tu prædicas
Cauendum mihi abs te irato, atq; alio tu modo
Me uerberare, atq; ego te soleo, cogitas.
Ca. Quid censes? ædepol merito esse iratum arbitror
Quom apud te stet parum fides. Si. iam sic sino
Iratus sit, ego ne quid noceat, cauero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? Ps. si quid uis roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
Si. aduorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? Ps. negare mea est. Si liberare quam uelit.
Ps. Ρρωτον και τουτο negari. Si ecquas uiginti minas
Per sycophantiam, atq; per doctos dolos
Paritas ut a me auferas: ps. ego abs te ut auferam?
Si. Ita quas meo gnato, des, qui amicam liberet,
Fatere πυσαιτο, ινα και αυτος ρυσαι αυτην.
Si. Dixin Callipho dudum tibi?
Ca. Memini. Si. cur hæc ubi tu resciuisti illico
Cælata me sunt? cur non resciui? Ps. eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut ego seruos criminarer apud herum.

¶ Dabo inique. Si uolumus sermonem dare chaliphoni: legamus inge. i. dicito te. s. pecuniam daturus: uel legamus: dabo inquā: & sermo erit Simoni accommodatus. ¶ Iisce. Scilicet pseudolus leno: & callidorus. ¶ Stilis ulmeis cōscribito. Flagris: & uirgis cædito. Iudice. Palā profer. ¶ Operā dicostatuo do: ab eo qđ dico. as. ¶ Suspitio est mihi. Ad spectatores loquitur. ¶ Centurio. Congrego: conuoco. ordinor: tractū a centuriis ordinādis. ¶ Tibicen uos interea. Videtur mos fuisse: cum e scæna aliqs se subduxisset quoad aliis auentarit: tibicen interea perflarret tibias. ¶ Cluant: sint: alias cluere pro certare.

Centurio quid sit.

VALLA.

SI de damnosis. dū simo cum caliphone filii sui callidori quærit interperantiam amoris interuenit pseudolus: qui pollicet se effecturū: ut uiginti minas dinumeret pro liberāda amica callidori. Ait ergo simo primū: si oportuerit de eis. qui damnū faciant: maioribusq; amatoribus eū deligere: qui sit dictator. nō potius quisq̄ q̄ meus diligeretur filius. ¶ Athenis atticis. qa tres athenæ. Varro cum trinæ fuerint athenæ: ab una dicti athenæi. Ab altera athenaunsi. a tertia atheneopolitæ. Fest. autem quadrubē inquit athenas actius appellauit: qđ sic ex q̄ttuor urbibus in unā domicilia cōtulere braurone: eleusine: piræheo: Iunio. Et subolet mihi in suspitionem uenit. Hæret hoc negocium ambiguū est: quomodo possim hominē inter uertere. Cōmeatum uolui argentariū proficisci. i. uolui proficisci: ut quēadmodū ad exercitū cōmeatus subportat: ita ego ad cōmeatum argentariū ab sene auferēdū ad herilē filium cōtenderē callidorus. ¶ Nihil est prędæ pdonibus: prædas nullam nos prędones possumus auferre. ¶ Si meo arbitratu liceat. Si me arbitrio fiat. ¶ Nequicq̄ uis. Frustra hoc tibi. Virium potuit dispartirier. Tam magnum malū inquit: atq; flagitiū: ut ingens multitudo populi particeps eē potuerit: ut singuli suam haberēt partem. ¶ Si patrissat filius. idest patris mores cōsectatur ωζτυ q̄ pauci. o iuppiter. uocatiu?. n. est a noiatiuo ζεύς. ¶ Est pedagogus. i. ad male faciendum custos. Sint illa nec ne. num uera sint: an non sint. ¶ Bonus animus i mala re dimidium est mali. Si bonū inquit animum habeas. ubi res sit mala: mali pe dimidia auferetur. ¶ Quasi basilicus. i. regificus. Quia basileus grçce rex dicitur. ¶ Per nebulam nos met scimus. Cognouimus inquit in obscuro rē usq; quaq; exploratissimā nō habentes. Socratem tecum loqui. i. tam argumē

Athene quot fuerit

Patrissare quid sit.

tosum & argumētis inseparabilē q̄ socrates apud Platonem disputat. ¶ Aedis aurium.i.spaciū: per qd uerba ingredi mea possint auriū tuarum: fac uacet uerbis meis.i. me audias. ¶ Hercle quin tu tu p̄dicas. Ironicos dictū: & irrisorie pronūciādū. ¶ Delphis respōsum dicito. In delphis enim oraculum fuit appollinis in phocide: unde & delphicus apollo: q̄q̄ Macrobius aliorsus noiat. Delphos.n. inquit græca prisca lingua solus dicit: unū & adelphos frater: qa non solus. qa inter cętera sidera ita eminet sol: ut prope modū solus habere potestatē uideatur. eadem rōne: & a latinis sol dictus. ¶ Negas meum esse liberare: quam uelit amicā prohibere. Ordo uerborum est simul & sensus negas meū.i. an me attinere subaudi filium meum prohibere q̄ uelit amicàm liberare. κὰ τα ςὰυτον κατ' τον.i. per te ipsum: & hunc subaudi filium meū. ¶ Ecquas uiginti minas. Ecce: quā hanc pecuniā. ¶ Paritas.i. multum paras. ¶ Vt a me auferas: ut mihi subtrahas. ρυςαι το ινα καιαυτος ερυςομην. Liberetur: subaudi amica: quo ēt ipse liberem: subaudi me. ¶ En tibi fateē: uerba caliphonis. ¶ Prægni malū: ne tua cognitione malus euaderes. ¶ Istuc. subaudi: qd abste malus. ¶ Illud subaudi: quod a filio. ¶ Erat dieculæ.i. paruulæ diei interuallum. ¶ Strēue: acriter: subaudi sumā. ¶ Excludito mihi hercle oculū. Eruito inqt mihi oculū: si argētū dedero. ¶ Scio dabis. subaudi uiginti minas. ¶ Te ætatem.i. q̄diu uixeris. ¶ Mortalem graphicum si seruat fidē: hominē uersutissimum: si facit: quod dicit. ¶ Eā circunducā lepidule oēm. liberā illam faciendo uenuste ab lenone auferam per fallaciam. ¶ Virtute regi agatocli antecesseris: qui in sicilia multum probabatur. ¶ Quantus. subaudi sum: condar in pistrino. ¶ Dabo inqnit. dicito inquit caliphο dabo. ¶ Argento circōuenerat. idest fallant. ¶ Stilis me totus usq̧ ulmeis cōscribito: sensus est: si unquā conuenimus inter nos: nulla causa erit: quin totum corpus meū ita uirgarū uibicibus facias insignitum: q̄ liber litteris est insignitus. Sane scribere componere: unde scriptor author scriptorum. Hora. Scriptor honoratum si forte reponis Achillem. Cicer. in. P. Clodium. Quære hoc est clodio scriptorem legum tuarum. ascriptor aūt: qui in exemplum ducit scripta: & subscriptor ibidem. Cice. deniq̧ ille nouistius: ligur: ascriptor: & subscriptor tuus. Scriba uero: q̄ publica monumenta scriptis notat ibidem Cice. scribæ: qui nobiscum in rationibus: monumētisq̧ publicis uersantur non obscurus

Delphos qd sit.

Scribere qd sit.

Si. Iuberes hunc præcipitem in pistrinum trahi?
Ca. Nunquid peccatum est hic simo? Si. imo maxume.
Ps. Desiste, recte ego meam rem sapio Callipho.
Peccata mea sunt, animum aduorte, nunc iam
Quapropter expertem amoris nati te habuerim.
Pistrinum ineundum sci bam, si id faxem, mihi.
Si. Non a me scibas pistrinum ineundum tibi
Quom ea mussitabas? ps. scibam. Si. cur non dictū est mihi?
ps. Quia aliud malum aderat, istuc aberat longius.
Illud erat præsens, huic erant dieculæ.
Si. Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri, qui præsertim senserim,
Ne quisq̄ credat nummum, iam edicam omnibus.
ps. Nunq̄ ædepol quoiq̄ supplicabo, dum quidem
Tu uiues, tu mihi hercle argentum, tu dabis.
Abs te equidem sumam. Si. tu a me sumes? ps. strenue,
Si. Excludito mihi hercle oculum, si dedero. ps. si dabis?
Iam dico ut a me caueas. Ca. certe ædepol scio,
Si abstuleris, mirum, & magnum feceris facinus.
ps. Faciam. Si. si non abstuleris? ps. uirgis cædito.
Sed quid si abstulero? Si. do iouem testem tibi,
Te ætatem impune habiturum. ps. facito ut memineris.
Si. Ego non ut cauere nequeam, quoi prædicitur?
ps. prædico ut caueas, dico inq̄ ut caueas, caue.
Hem istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
Ca. Ædepol mortalem graphicum, si seruat fidem.
ps. Seruitum tibi me abducito, ni fecero.
Si. Bene, atq; amice dicis, nam nunc iam meus es.
ps. Vin etiam dicam, quod uos magis miremini?
Ca. Studeo hercle audire, nam te auscultabo lubens.
Si. Agedum, nam satis lubenter te ausculto loqui.
ps. priusq̄ istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.
Si. Quam pugnam? ps. hem ab hoc lenone uicino tuo
per sycophantiam, atq; per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eam circunducam lepidule. Si. mirum quidem est.
ps. Effectum hoc hodie reddam utrunq; ad uesperum.
Si. Siquidem istæc opera, ut prædicas, perfeceris,
Virtutem regis Agathocli antecesseris
Sed si non faxis, nunquid caussa est, illico
Quin te in pistrinum condam? ps. non unum quidem
Diem modo, uerum in omneis hercle, quantum potest.
Sed here, si itidem ego quod iam dixi, effecero,
Dabin mihi argentum quod dem lenoni illico
Tua uoluntate? Ca. ius bonum orat pseudolus
Dabo inque. Si. at enim scin quid mihi in mentē uenit?
Quid si hisce inter se consenserunt Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Qui me argento circumuortant? ps. quis me audacior,

de meis

Si istuc facinus audeam?imo sic simo,si sumus
Conspecti,seu consilium unq̃ inimus de istac re,
Aut si de ea re unq̃ inter nos conuenimus,
Quasi in libro cum scribuntur literæ calamo,
Stilis me totum usq; ulmeis conscribito.
Si.Indice ludos nunc iam,quando lubet.
ps.Da in hunc diem operam Callipho quæso mihi.
Ne quo te ad aliud occupes negocium?
Ca.Quin rus hodie ut irem,iam here constitueram.
ps.At nunc disturba quas statuisti machinas.
Ca.Nunc non abire certum est istac gratia,
Lubido est ludos tuos spectare pseudole
Et si hunc uidebo non dare argentum tibi,
Quod dixi,potius q̃ id non fiat,ego dabo,
Non demutabo.Ps.namq; ædepol si non dabis,
Clamore magno,& multum flagitabere.
Agite amouemini hinc uos intro nunc iam,
Ac meis uicissim date locum fallaciis.
Si.Fiat,geratur mos tibi.ps.sed te uolo
Domi usq; adesse.Ca.quin tibi hanc operam dico.
Si.At ego ad forum ibo,iam hic adero.ps.actutum redi.
Suspicio mihi nunc est uos suspicarier,
Me hæc iccirco tanta facinora promittere,
Qui uos oblectem,hanc fabulam dum transigam,
Neq; sim facturus,quod facturum dixeram.
Non demutabo,atq; etiam certum quod sciam
Quo sim facturus pacto,nihil etiam scio.
Nisi quia futurum est,nam qui in scenam prouenit
Nouo modo,aliquid nouum inuentum afferre addecet.
Si id facere nequeat,det locum illi,qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro lubet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen uos interea hic delectauerit.

SECVNDVS ACTVS.

Pseudolus.

PRoh iuppiter,ut mihi quicquid ago,lepide omnia,prospereq;
Veniunt,neq;,quicq̃ ẽ qđ dubitẽ,neq; qđ timeã aggredi,
Ita meo conditum nunc est in pectore consilium.
Nam ea stultitia est,facinus magnũ timido cordi credere.
Nam omnes res perinde sunt,ut agas,ut eas magnifacias,
Nam ego in meo pectore prius ita paraui copias
Dupliceis,tripliceis dolos,perfidias,ut ubiq; cum hostibus
Congrediar,malorum meum fretus uirtute,ne mei
Dicam industria,& malicia fraudulenti,ut facile uincam,
Vt facile spoliem meos perduelleis perfidiis meis.
Nunc inimicũ ego hunc cõem meum,atq; nostrorũ omniũ.
Ballionem exbalistabo lepide,date operam modo.
Hoc ego oppidum admœnire,ut hoc die capiatur,uolo.
Atq; ad hoc meas legiones adducam,si ego hoc

de meis in re publica beneficiis suis iudicium:decretumq; esse uoluerunt. Scribas ẽt inquit Fes.proprio noie antiqui librarios:& poetas uocabãt:a numero dicunt scribæ equidem librarii:q rationes publicas scribũt in tabulis. ita q; cum Liuius Andronicus bello punico secũdo scripsisset carmen qđ a uirginibus est cantatũ:qa prosperius res.p. populi R.geri cępta ẽ:publice attributa est in auẽtino ædis mineruæ:in qua liceret scribis:& histrionibus cõsistere:ac dona ponere in honorem liuii:quia is etiã & scribebat fabulas:& agebat. ¶ Disturba:quas statuisti machinas. dissipa quæ tecũ fueras machinatus. ¶ Flagitabere.Vt eam dinumeres pecuniam. ¶ Operam dico.i.tribuo:est enim dico dicas. ¶ Cõcedere aliquantisper.paulolũ modo ingredi domus. ¶ Cum cõcenturio:donec congrego quasi centurias. ¶ Facinus magnum timido cordi credere.si quidem ex corde omnes emanãt cogitationes bonæ uel malæ. ¶ Cũ hostibus congrediar: manum conferam. ¶ Malicia fraudulenti.ab eo quod est fraudulens.nã & fraudulentus fraudulenta fraudulentum etiam dicimus. ¶ Mos perduellis i.est hostes. ¶ Ballionem exbalistabo lapide.i.iaculabor tanq̃ e balista. ẽ eñi balista ad iaculandum instrumentũ: qa ballo idẽ est quod iacio. ¶ Admœnire. quod nunc admunire hoc est eo modo adaptare:ballionem enim oppidũ uocat. ¶ Huc meas legiones abducam.i.meum sycophantiarum exercitum parabo in ballionẽ. ¶ Oppidum hoc uetus.i.simonem senem. ¶ Meum exercitum.mea promissa. ¶ Opplebo mecum.implebo:sicut:& me subaudi crapula. ¶ Mihi clara:& diu cluant.i. grandina facta:quæ memorent longo tẽpore:meq; condecorẽt. ¶ Ignorabilis obiicitur.qui mihi inquit incognitus obuiã factus est. ¶ Huic dabo insidias:ad insidiandũ me cõparabo. Balista qđ sit.

¶ Ω ξεν q̃ uere pauci estis homines cõmodi.Hem illuc est patrem esse:ut æquor sis filio.Si quid modo uiui ingenii qn poti⁹ mineruę Pio interẽpti extinxisset: hos ita uersus correxissẽ:tã ex codicib⁹ ãtiqs:q̃ ex recta sñia:& metri ɔcinitate: sed oscitabat sumo iam cerebrum occupante:& somnum suadente:legens & uersus ipsos mutilos:& commodiorem illic esse patrem:ac subaudiens decuit:& ut solitus est uana multa ad glutinans.nec Sarracenus melius q̃ Pius ẽ locutus. ¶ Pseudolus scribẽdum est ex codi.antiquis:& lege metri.non Pseudolosus:ut Pius gãnit dicens iocum esse in nominis similitudine:& naturam serui uersipellẽ aperte desipiens. ¶ Renunciant & ex codi.antiquis & ex me VGOLETVS ET GRAPA.

Expugno, facilem hanc rem meis ciuibus faciam.
Post ad oppidum hoc uetus continuo mecum exercitum
Protinus obducã, inde me & simul participes omnes meos
Præda onerabo, atq; opplebo spoliis, tum metum, & fugam
Perduelliibus meis iniiciam, esse me ut sciant natum,
Quo sum genere gnatus, magna me faciora efficere decet.
Quæ post mihi clara, & diu cluant, sed hunc quẽ uideo qs?
Quis hic est qui oculis obuiam ignorabilis obiicitur? lubet
Scire quid hic uelit, cum machæra, & hic quam rem agat,
hinc dabo insidias?

sui necessitate. nõ reiiciant: ut legit Pius semisomnus. ¶ Igit ex ueterib⁹ codicib⁹: & necessitate metri: cui pes unus deficeret: quod Pius nõ sensit iam stertens. ¶ Herum saluto primum: metri necessitate: & sentẽtię cõgruitate: & ex codi. antiquis & non salutato: ut Pius legit oppressus omne ingenium ruditate. ¶ Impartio ex codi. antiquis: metri necessitate: & sensus concinnitate: qui est talis: quũ pseudolus solus secum dixisset prius: itur ad te pseudole. orationem tibi para aduersum senem: postea uoce exerta loqui cœpit erga herum: dicens: herum saluto primum: &c. deinde prosequens ait: si quid supersit. uicinos impertio: nec enim uersus uterq; cõstaret: si salutato: & imparti scribas: ut Pius iam sepultis sensibus legit & corrigit. ¶ Ipse scribendum est ex codi. antiquis: & recta elocutione. & non esse ut legit Pius. ¶ Quia nolebam exmemorem prægigni malum. Herum: ut ego seruos criminarer apud herum: ita legendi sunt duo isti uersus ex codicibus antiquis: metri lege: & sententiæ concinnitate: quæ est: ut pseudolus respondens Simoni dicat: noluisse eum monere de iis: quę interrogauit: ne per eum is mos induceretur: ut seruus herum hero accusaret unq̃: ac sic pseudolus diceretur fuisse author eius mali moris: nec superfluit: herum: nec legendũ est memorem: nec malum pro malorum. nec exponẽdus est locus hic: ut futiliter exponit Pius: atq; Sarrace. alter Plauti interpres: uterq; uero ignarissimus. ¶ Virtutem regis agathocli antecessetis: ita scribendus est uersus ex codicibus antiquis: metri lege & recta sententia & agathocli genitiuus casus est: ut Vlyssi: Achilli: nec scribendum est: uirtute regi agathocli: ut Pius interpres legit contra metricam rationem. ¶ Verum in omnis hercle quantum potest: ita scribendus est uersus: ex codi. antiquis sententiæ concinnitate: & metri ratione: non quantus est: ut Pius legit insulse. ¶ Sed here: si indem: &c. Hic uersus ita a scribendus est: & supplendus ratione metri: & sententiæ integritate sic exigentibus: nam in codicibus priscis principium & finis ipsius tantum legebantur: cętero relictus erat locus. ¶ Inque ex codicibus uetustis scribendum est: & non inique: quod & sensui maxime congruit.

SARACENVS.


I sunt loci. Harpax inducitũ a macedonico milite missus lenoni: ut reliquas debitas minas dinumeret pro phœnicio: & mulierem abducat: ostẽso symbolo: sed dum lenonem quæritat: incidit in pseudoli laqueos. ¶ Condus promus: a condendo & promẽdo dicti. ¶ Et cui debet dato: ab eo quod dato as. Strenuas. strenuũ facis. ¶ Forcilles. Formatum uerbũ uidetur a furcillis quibus (ut inquit Festus) homines se suspendunt: forcilles ergo quasi suspendis: & dubiam facis. ¶ Doliares chrysidem. Forte non mentitus est de muliere: quam doliares appellat. i. uẽtriosam a dolio uase grãdiori. ¶ Quæstione sis. i. inquisitione.

Condus quid sit.

VALLA.


I loci sunt: atq; hę regiones harpax cacula a milite ad ballionem missus: cum litteris: symbolo: & quiq; minis: quæ debebãtur ballioni pro phœnicio: ut phœnicium secum abducat: pseudolo fit obuius a quo dolis: symbolo: & litteris interuortitur: cum se ballionis seruum syrus uocat. ¶ Ab hero. subaudi milite macedonico. Si taceat. tacete. si uox est iubentis silentium. ¶ Hoc præuortar. præoccupabo ante alia. ¶ Hunc stratioticum. i. seruum militarem. nam strationes dicitur miles: unde possessiuum strationicus ca. cum. ¶ Compẽdium ego te facere pultandi: uolo. hunc laborem missũ facias: qui ad pulsandum pertinet. ¶ Cõdus pro-

Stratiotes q dicant.

Harpax. Cacula. Pseudolus.


I loci sunt, atq; hæ regiões, q mihi ab hero sũt meo
Demõstratæ, ut ego oculis rõnẽ capio, quam mihi
Ita dixit herus meus miles ædeis esse septumas
A porta, ubi ille habitat Leno, quoi iussit symbolũ
Me ferre, & hoc argentum, nimis uelim, qui certum mihi
Faciat Ballion hic leno ubi habitat. Ps. sed tace tace
Meus hic est homo, ni omnes dii me atq; homines deserũt,
Nouo consilio nunc mihi opus est, noua res subito mihi
Hæc obiecta est, hoc præuortar principio, illa omnia
Missa habeo nunc, quæ ante agere occœpi, nã pol hũc ego
Stratioticum nuncium aduenientem percutiam probe.
Ha. Ostium pultabo, atq; intus euocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi uolo.
Nam ego præcautor, & patronus foribus processi foras.
Ha. Tu ne es Ballio? Ps. imo uero ego eius sum suballio.
Ha. Quid istuc uerbi est? Ps. cõdus, pmus, pcurator peni.
Ha. Quasi te dicas atriensẽ. Ps. ego? imo atriẽsi ego ipero.
Ha. Quid tu seruos ne es, an liber? Ps. nũc qdẽ etiam seruio.
Ha. Ita uidere, & non uidere dignus qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, quom dicas iniuste alteri?
Ha. Hũc hoiem malũ esse ops. Ps. di me seruant, atq; amant.
Nam meus hic est, procudam ego hic hodie multos dolos.
Ha. Quid secum illic solus loquitur? Ps. quid ais tu adolescens? Ha. quid est?
Ps. Es tu ne, an non es ab illo militæ macedonico
Seruos eius, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?

Qui argenti meo hero lenoni quindecim minas dedit,
Quinq; debet.Ha.sum,sed ubi tu me nouisti gentium,
Aut uidisti,aut collocut⁹? nam equidē Athenis antidhac
Nunq̄ adueni,neq; te uidi ante hūc diem unq̄ oculis meis.
Ps.Quia uidere inde esse,nā olim cū abiit,argēto hic dies
Præstituta est,quo ad referret nobis,neq; dum retulit?
Ha.Imo adest.Ps.tum attulisti?Ha.ego met.Ps.quid dubi-
tas dare?
Ha.Tibi ego dē?Ps.mihi hercle uero,qui res,rōnesq; heri
Ballionis curo,argentum accepto,& quoi debet dato.
Ha.Sqdē hercle etiam supremi promptas thesauros iouis,
Tibi libellam argenti nunq̄ credam,dum tu strennas.
Ps.Res erit soluta.Ha.nunc iam potius sic seruauero.
Ps.Væ tibi,tu inuentus uero meam qui furcilles fidem?
Quasi mihi non sexcenta tanta soleant credier.
Ha.Potest,ut alii ita arbitrentur,ego ut ne credam tibi.
Ps.Quasi tu dicas me te uelle argento circumducere.
Ha.Imo uero quasi tu dicas,quasiq; ego autē id suspicer,
Sed quid est tibi nomen?Ps.seruos est huic lenoni syrus,
Eū eē me dicā,syrus sum.Ha.syrus?ps.id nomē mihi est.
Ha.Verba multa facim⁹.herus si domi est tuus,qn prouocas?
Vt id agā,quo missus hic sum.Ps.qd,qd est nomen tibi?
Si intus esset,euocarem,uerum si dare uis mihi,
Magis erit solutū,q̄ ipsi dederis.Ha.at enim scio quid est?
Reddere hoc,non perdere herus me misit,nunc certo scio,
Hoc,febrim tibi esse,quia non licet huc inicere ungulas.
Ego nisi ipsi Ballioni,nummum credam nemini.
Ps.At illic nunc negociosus est,res agitur apud iudicem.
Ha.Di bene uortant,at ego quando eum esse cēsebo domi,
Rediero,tu epistolam hanc a me accipe,atq; illi dato.
Nam istic Symbolum est inter herū meū,& tuū de muliere.
Ps.Scio eqdē,ut q argētū afferret,atq; expressam imaginē
Suam huc ad nos,cum eo aiebat uelle mitti mulierem.
Nam hic quoq; exēplum reliquit eius.Ha.oēm rem tenes.
Ps.Quid ego ni teneā?Ha.dato ergo istū illi symbolū,ps.I.
Sed quod est tibi nomen?Ha.Harpax.Ps.apage te Har-
pax,haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intro,ne qd harpax feceris.
Ha.Hostes uiuos rapere soleo ex acie,hoc nomē mihi est.
Ps.Pol te multo magis opinor uasa ænea ex ædibus.
Ha.Non ita est,sed scin qd te orem scire?Ps.sciā si dixeris.
ha.Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam
Apud anum illam doliarem,claudā,crassam,Chrysidē.
ps.Quiduis?ha.inde ut me arcessas,herus tuus ubi uenerit.
ps.Tuo arbitratu maxume?ha.nam ut lassus ueni deuia,
Me uolo curare.ps.sane sapis,& consilium placet.
Sed uide sis ne in quæstione sis,quando arcessam te ibi.
ha.Quin ubi prandero,dabo operā somno.ps.sane cēseo.
ha.Nūc qd uis?ps.dormitū ut abeas.ha.abeo.ps.atq; audin
Iube sis tu operiri,beatus si consudaueris. (harpage?

mus.i.condo domi:quæ afferuntur:& promo:quæ prolatu sunt necessaria:qui procuro penum. ¶ Quasi te dicas atriēsem. Atriensis est:quem Arist.tamian uocat:qui familiæ pest.ac dispēsationi. ¶ Vbi tu me nouisti gētium.i.ubi cognouisti me a milite huc ire. Antidhac.i.antea pro ante hac ad uitandum hiatū uocalium d interpositum:ut,redhibeo:redordior:& similibus. ¶ Quia uidere inde esse.qa inquit mihi a milite esse uideris. ¶ Dies pstituta est.i.ordinata:ut uōtū mitteret. ¶ Argentum accepto.ballionis noie inquit:qd affertur:accipio. ¶ Expenso.i.pro familia facio impēdium. ¶ Et cui debet dato.iteratiuū uerbū est dato. ¶ Promptas thesauros iouis:idest frequenter promis intidē iteratiuū uerbū:si ēt inquit sis promus iouis. ¶ Ne tu strennas.i.strenuū te facias. ¶ Qui furcilles fidem.idest existimationē meam pessum des.Festus:furcilla siue furcillæ qbus homines suspendebant. ¶ Argento circumducere:ut argentum auferā te fallere. ¶ Quin prouocas.i.ante ædes uocas. ¶ Hoc febrim tibi esse:qa non licet tibi habere:idē tibi febris uidetur oboriri. ¶ Hoc inicere ungulas:deest in pposițio:ut sit in hoc subaudi argentum. Aduertendumq; ungulas dixisse:quæ animalium dicitur collectum ungues habētium:ut equorum:hic autem diminutiuum:ergo & ungula:& ungulacula. ¶ At illic.uetuste dictum.nam ut nunc ille illa illud:ita ueteres illic illæc illuc dixere. ¶ Ne quid harpax feceris.i.rapueris quippiam:quādo quidem nomen a rapiendo inditum. ¶ Ego deuortor.i.diuersorium habeo. ¶ Anum illam doliarē.quæ uenditat dolia.Clodam.i.claudam nempe claudicātem:quia ut sæpe diximus o & au apud ueteres fuerunt reciproca. ¶ Me uolo curare.ibidem qescere. ¶ Ne in qōne sis:ne quærendi mihi laborem obicias. ¶ Arcessante:euocabo. ¶ Sane cēseo:bene feceris. ¶ Iube te sis operiri.i.iube:si uis tegi:nam ab eo quod est operio unico p uerbum actiuū:cuius passiuum operior.

Furcilla qd sit.

¶ NVNC iam ex codi.antiquis:recta lege metri:& sentētiæ cōgruitate:& nō utinam:ut Pius uanus interpres legit:dicēs subintellige ressosita sit ɔtra metri:& codicum:& sententiæ rationem. ¶ Sexcenta tanta:absq; ea dictione:tantenta:quam Pius cōmentator cōtextui intrudit cōtra metri:& sniæ rōnem:& dicum ueterum scripturam. ¶ At nūc negociosus est:res agitur apud iudicē:ita scribendus uersus est:absq;:illic:ex ueteribus codicibus:& necessitate metri:cui pes unus abūdaret:quod Pius interpres cæcus non uidit.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

¶ Tyranne. Domine princeps. Virg. Pars mihi pacis erit dextrā tetigisse tyrānī: io aūt uox triumphis proferri solita. Hora. nō semel dicemus io triūphe. ¶ Quoi ter. Forte pseudolus digito tria signauerat: propterea cū interrogat callidorus. quid sibi uelit ter illud manu significatum: nam subdit: ille trina triplicia tribus modis & quæ secuntur. uel lege: quod tñ nō æque placet. quo iter? ¶ Paratragœdiat. i. magnifice: atq; elate incedit prout in tragœdiis: ubi inducuntur heroes: & dii. ¶ An spem: an matrē te resalutem. Ac dixisset: res mea est: ne in spe cōstituta: an in salute: per spem designās rem in dubio positā. per salutē uero rem confectam: & in tuto locatā. ¶ Horum cā. Non uidentur enim reiterāda quę semel acta sunt: ne spectatorib⁹ tediū afferāt. ¶ Posse opinor. loquitur carinus: non callidorus. ¶ Vnam huius mihi debet pater. Non unā minā: sed pecuniarū sūmam unā: uel eandē sūmā: nā supra simo promiserat daturū argētū pseudolo: qđ lenoni daret: si lenonē falleret. ¶ Petaso. qđ petasus chlamys: & machera dictū est abūde supra. ¶ Nō carinus. quasi q nō sit carus: ut dicim⁹ agninā carā. pisces caros: & hmōi alia. ab eo qđ careo: sed potius affluēs: & liberalis. ¶ Ex charisto. Strabo in decimo: insup & corynthus exile oppidulū mari proximū: penes uero budorus amnis: cuius appellationis mōtem habet solomini atticā prospectātem: in ripa item sub monte carystus cōsistit: in quo carystrarū columnarū latomia: idest lapidū excisio est: & infra ad carystū lapis nascitur: quem pectūtnent: texunt. Inde mantilia cōficiūtur egregiæ contexta: ea ubi sordescunt in flāmā coniecta: nō secus emundant q̄ si maculas elueris: & ut solinus refert: carystus aquas calētes habet: quas telopias uocant: & carystras aues: quæ flāmas impune inuolāt: carbasa ē: quæ inter ignes ualēt. ¶ Manuleatam. a manicis tunicā dictam: quā Priscianus manicatā a manicis longioribus dicit: erat enim ornatus hominē habitu stratiotiço: hi enim uti solent manicatis uestibus.

Carystus ubi locorū

Nouos mihi est. Ca. nimiū ē mortalis graphic⁹ mihi heuretes.
Is mihi hæc esse effecturum dixit, quæ dixi tibi.
Ps. Magnifice hoiem cōpellabo. Ca. quoia nā uox sonat? ps. io,
Io te tyranne, te rogo, qui imperitas Pseudolo.
Ca. Quæro quoi ter? Ps. trina, triplicia, trib⁹ mōis, tria gaudia.
Artibus tribus, ter demeritas dein lætitias, de tribus
Fraude partas, per maliciam, & per dolum, & fallaciam,
In libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.
Ca. illic homo est, uide ut paratragœdiat carnufex.
Confer gradum contra. ps. affero ad te salutem, brachium.
Ca. Dic utrum spem ne, an matrem te resalutem Pseudole?
Ps. Imo utrūq;. Ca. utrūq; salue, sed qd actum est? Ps. qd times?
Ca. Attuli hunc. Ps. quid attulisti? Ca. adduxi uolui dicere.
Ps. Quid istic est? Ca. charinus. ps. euge, iam Carinum uolo.
Car. Quin tu quicquid opus est, mihi hic audacter imperas.
Ps. Bene fit Charine, nolo tibi molestos esse nos?
Car. Vos molestos mihi? molestū ē id qdē. Ps. tū igitur mane.
Car. Quid istuc est? Ps. mō epistolā hāc intercepi, & symbolū.
Ca. symbolū? quē symbolum. Ps. qui a milite alienatust, modo,
Eius seruos, qui hunc ferebat cum quinq; argenti minis,
Tuam qui amicam hinc accersebat, ei os sublevi modo.
ca. Quo modo? Ps. horū causa hæc agitur spectatorum fabula.
Hi sciunt, qui hic affuerunt, uobis post narrauero.
ca. Quid nūc agimus? Ps. liberā hodie tuā amicā amplexabere.
ca. Ego ne? Ps. tu te. ca. ego ipsus inq̄. ps. si qdē hoc uiuet caput.
Si mō mihi hoiem inuenietis propere. car. qua facie. ps. malū,
Callidum, doctum, qui quando principium præhenderit,
Porro uirtute sua teneat, quid se facere oporteat.
Atq; eum qui hic non usitatus sæpe sit. car. si seruos est
Nunquid refert? Ps. imo multo mauolo, q̄ liberum.
Car. Posse opinor me dare hoiem tibi malū & doctum, modo
Qui a patre aduenit Charisto, necdum exiit ex ædibus
Quoquam, neq; Athenas aduenit unq̄ ante hesternum diem.
Ps. Bene iubes sed quinq; inuentis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam, nam unā huius mihi debet pater.
Car. Ego dabo, ne quære aliūde. Ps. o hoiem opportunū mihi.
Etiā opust chlamyde & machæra, & petaso, Car. a me possū da(re.
Ps. Di imortales, nō Carinus mihi hic quidē ē, sed copia
Sed istic seruos ex Charisto hic, qui aduenit, quid sapit?

¶ QVO iter. In quā partē eas. ¶ In libello hoc obsignato. i. in līis a milite obsignatis. ¶ Illic hō ē: interrogatiue legēdum est: an ille ē: de quo mecū dudū locutus es. Deide subdit: ut ipsum loquētes audiuit. ¶ Vt paratragœdiat. i. ut tragico more turget: & iflat. tragœdię eni oēs ob psonarū dignitatē: & amplitudinē turrgidos sermones usurpant. para præpo est græca. tragœdia quoq; uerbum græcum: ergo patragœdia de uocibus græcis latinū formauit uerbum. ¶ At saltem brachy. breue: hoc est breuib⁹. ¶ Adduxi uolui dicere. adducuntur enim nō afferūtur homines. ¶ Inter cæpi: & simbolus de medio eripui militis & ballionis. Os sublevi modo: idest imposui: fefelli. ¶ Inuenietis propere: cōparietis properāter. ¶ Pro sua uirtute. calliditate: astu. ¶ Nunquid refert. interest ne quicq̄. ¶ Quinq; inuentis opus est. opus inquit est: ut iā inuentæ sint. ¶ Nam una. i. xx. quoq;: uel uicena mihi debet simo. paulo enī ante promiserat si ballio fallebatur se traditurū. Chlamyde & machera & petaso: hæc omnia militis iter facietis. deq; interpretatione abunde supra. Ex charisto. i. ex gratioso. nam charis. i. gratia: genitiuū charitos: & charistos facit. & charistos quoq; superlatiuum gratiosissimum enim signt. Vsq; a cunabulis. subaudi habuit sapientiā. Manuleatam tunicā. i. cum manicis. nam sine manicis uetustissimi tunicas gestabant. Virg. Et tunicę manicas: & habent redimicula mitrę.

VALLA.

Paratragœdiat qd sit.

SARACENVS.

Murratum uinũ qd ſit.

ℭ ACEti:acrimoniæ.⸿ Indidẽ,pariter.⸿ Murrinam.Siue myrrhinum:ut nonnulli arbitrari ſunt:afferẽtes myrrhina eſſe uina myrrhæ odore cõdita:quod tãgere uidetur Martialis illo diſticcho:Si calidũ potas ardeꝫ ti myrrha falerno.Cõuenit:& melior fit ſapor inde mero.Feſtus tñ murrinam facit potionis gen⁹:quã qdam murratũ uinuꝫ: ſiue murriolã dicebãt:idq; putabãt ex uuç genere murrinæ noie:cui ſniç non inuitus accedo:uel potius murrinã dici arbitror id:qđ uinũ ſuaue aromaticũ appellamus.Pli.in decimo quarto naturalis hiſtoriç:non ſolum inter uina: ſed inter dulcia quoq; murrinã dixit nominari:teſtemq; adducit hũc Plautinũ locum.Plautus quoq; in perſa myrrhinam inter dulcia cõmemorat: idẽq; in pœnulo inter odorata: ſenſus ergo eſt Paluuna iocoſitate refertus: tot & tãta inqt illũ in pectore dulcia hẽre: ut aliogn ſibi ex ducibus hmõi cõſtituerit apothecã.ſed ne murrinã oĩno deſertam:inqt No.lorã eſſe cõfectæ potiõis genus grãde uis aptũ:quã mulieres natu maiores bibebãt:quã murrinã qdeꝫ Plau.appellari putat:lorã aũt dicebãt i uidemia cũ expſſiſſent acinis: muſtũs & folliculos i doliũ cõieciſſent:hãc grçci deuteriam dixerunt.i.ſecũdariam.⸿ Paſſum.noiabant:ut ex dictis Varronis colligitur:ſi in uindemiam uuaꝫ diutius coctã legerent: eamq; paſſi eſſent in ſole aduri.⸿ Defrutũ:muſtũ ex duabus partibus ad tertiã redactuꝫ de feruefcendo.⸿ Mellinam.Ex melle potionem.⸿ Turbo. Trochus a græcis: quem inſectant pueri buſitantes flagello.aliter turbo uentus dicitur: typhon appellatur Plinio.⸿ Plebis ſcitum.Populi decretum.ſciſcere:ideſt ſancire leges populus rationes ſolebat.⸿ Defecatum.Purgatum:omni.ſ.ſuſpitione.⸿ Aui ſiniſtra.Quod erat fœliciſſimũ augurium ut ſupra dictum eſt.Cicero quoq; tradidit in lib.de natura deoꝝ.

Car. Vſq; a cuu ꝫbulis.Pſ.manuleatã tunicã hẽre hoiem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore? Car.atq; acidiſſimi.
Pſ.Quid ſi opus ſit,ut dulce ꝓmat ididẽ,ecqd hꝫ? Car.rogas?
Murrhinam,paſſum,defrutum,mellinam,mel quoiuſmodi.
Quin in corde inſtruere quondam cœpit œnopolium.
Pſ.Euge pellepide Chariue,me meo ludo iam beas.
Sed quod nomien eſſe dicam ego iſti ſeruo.Car.Simiæ.
Pſ.Scit ne in re aduorſa uorſari? Car.turbo nõ æque eſt citus.
Pſ.Ecquid argutus eſt? Car.malorum facinorum ſæpiſſume.
Pſ.Quid quom manifeſto tenetur? Car.anguilla ſt,elabitur.
Pſ.Ecquid is homo ſcitus? Car.plebiſcitũ non æque ſcitum eſt.
Pſ.Probus homo eſt,ut prædicare te audio.Car.imo ſi ſcias
Vbi te aſpexerit,narrabit ultro quid eſſe uelis.
Sed quid es acturus? Pſ.dicam,ubi hominem exornauero,
Subditicium fieri ego illum militis ſeruom uolo.
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinq; argenti minis.
Mulierem ab lenone abducat,hem tibi omnem fabulam.
Cæterum quo quicq; pacto faciat ipſi dixero.
Car.Quid nunc igitur ſtamus? Pſ.hoiem cũ orn mẽtis oĩbus
Exornatum adducite ad me,iam ad trapeziram Æſchiuum.
Sed properate.Car.prius illic erim⁹,ꝙ tu.Pſ.ergo abite ocyus
Quicquid incerti mihi in animo prius,aut ambiguum fuit,
Nunc liquet,nunc defecatum,ſi cor mihi nũc per uiam eſt,
Omnes ordines ſub ſignis ducam,legiones meas
Aui ſiniſtra,auſpicio liquido,atq; ex ſententia
Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum,atq; onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat,nequid titubet,docte ut hanc ferat fallaciam.
Iam hoc ipſum oppidum expugnatum faxo eric lenonium.

VALLA.

Acetũ unẽ dictum

ℭ Ecqd habetis hõ aceti in pectore.Nõ inqt.n.in corde acumẽ eſt ei aliqd ab actumine.n.acetũ dictũ.⸿ Indideꝫ ecqd habet.Itidẽ inqt hꝫ ne aliqd dulcedinis:ſi dulce qcq̃ opus fuerit deprore.⸿ Rogas.interrogas.nũ hæc hẽat.⸿ Murinã paſſum defrutuꝫ.Pl.in.iiii.fabius doſennus his uerſib⁹ decreuit.: Mittebã uinũ pulchrũ myrinã:panẽ & polẽtã:uinũ myrinã.et i achariſtõe ſeç uolã quoq;: & lçliũ: & aceiũ capitonẽ Ieadẽ ſnia fuiſſe uideo:qm i pſeudolo: ſit:qđ ſi op⁹ ẽ:ut dulce ꝓmat:idẽ:ecqd hẽat roga murinã:paſſũ:defrutũ:mella.qbus appet:nõ iter uina mõ murinã: ſꝫ iter dulcia quoq; noiatũ.Fe.muria genus potionis:q̃ græce dr υε.. ταϛ.hãc mulieres uocabãt muriolaꝫ:qdã muriatam:uinum quidam id dici putant ex uuç genere murinæ nomine.No.lotã confectæ potionis genus grãdçuis aptũ.

Sapa quid ſit.

Varro de uita patrũ in primo: antiq̃ mulieres maiores natu bibebãt lotã:aut ſapaꝫ:aut defrutũ: aut paſſum.quã murinam quidẽ Plau.appellare.putat.Sapa quod nũc mellitum dicimus muſtũ ad mediã partẽ decoxerãt.Defrutuꝫ ſi exduabus ad tertiã redegerãt de feruefaciendo.Paſſum. Varro de uita patrũ.paſſum noiabãt:ſi in uindemia uuam diutius coctã legerẽt:eãq; paſſi eſſent in ſole aduri.Mortolã.Var.de uita patrũ:uino addito paſſo lotam uocare cœpere:murilã noiabant:qđ ex uuis expreſſum erat paſſum ad folliculos reliquos:& uinatia cũ dicebãt ſapã.⸿ Mellinũ mel.i.aliis rebus ammixtũ.⸿ Quoiuſmodi.cũ admiratione legendũ.i.eiuſmodi.cuiuſmodi dicere nõ quçã.⸿ Inſtituere quõdam cœpit thermipoliũ.i.apotecã:ubi callidæ uenderẽtur potiones:ueluti ſupra quoq; diximus:& i curgulione:cum de græcis locutus inqt.Quos ſemper uideas bibẽtes eſſe in thermipolio:ubi qđ ſubripuere:operto capitulo:calidũ bibũt.Ita igiť legẽdũ potius exiſtimauerim:ꝙ ut qdã eẽſent monopolio.i.ubi unus dũtaxat uendat.⸿ In re aduorſa.ubi res aduorſet.ſit ne ſeſe uortere.⸿ Turbo nõ æq; citus eſt: Turbo qñq; uiri propriũ:ſed tũ genitiuus ẽ turbonis.Hora. Turbonis in armis.Cũ aũt gtõs turbinis duo ſigñt:quẽ græci trochũ uocãt a currẽdo nomẽ habẽs.

Arguere quid ſit.

quo luſitãt pueri.& quẽ grçci tiphonẽ dicũt:nẽpe uentũ auſteriſſimũ:qui qñq; ſubuertit nauigia & radicitus euellit arbores: ſicut & ecnephias.Dubiũ ergo eſt:num ꝑ turbinẽ uentũ: an throcũ dicat.⸿ Ecquid argutus eſt.nũquid acutus ad inueſtigãdum.nam inde ſunt argumẽta. Arguere eni acute oſtẽdere.Nã & argutuꝫ ẽt ſtridulum. Virg. Arguto cõiunx percurrit pectine telas:& argutũ breue.⸿ Plebeſcitũ:non equæ ſcitũ eſt:ꝙ plebs legẽ ſciuit plebeſcitum dictũ

a plebe



TERTIVS ACTVS.

Puer.

QVoi ſeruitutem di danunt lenoniam
Puero, atq; eidem ſi addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conſpicio meo
Malam rem magnam, multaſq; ærumnas danunt.
Velut hæc mihi euenit ſeruitus, ubi ego omnibus
Paruis magniſq; miſeriis præfulcior,
Neq; ego amatorem mihi inuenire ullum queo,
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuſcule.
Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies,
Interminatus eſt a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus miſiſſet ſibi,
Eum cras cruciatu maxumo ſe præbitere,
Nunc ſcio hercle rebus quid faciam meis.
Neq; ego illud poſſum, quod illi, qui poſſunt, ſolent.
Nunc niſi lenoni munus hodie miſero,
Cras mihi potandus fructus eſt fullonius.
Heu q̃ ille eſt hercle, ego etiam nunc ſum paruolus.
Atq; ædepol ut nunc male eum metuo miſer.
Si quiſpiam det, quoi manus grauior fiet,
Quãq̃ illud aiunt magno cum gemitu fieri,
Comprimere dentes uideor poſſe aliquo modo,
Sed comprimenda eſt mihi uox, atq; oratio.
Herus eccum recipit ſe domum, & ducit coquom.

a plebe enim & ſciſco fit plebeſcitum: ſicut quod ſenatus: ſenatus decretum: & ſenatus conſultum: quę tñ ita diſtinguũtur ut Feſt. inquit. ſenatus decretũ a conſulto. Aelius gallus ſic diſtiguit: ut id dicat particulã quãdã eſſe ſenatus conſulti: ut cum prouincia alicui decernitur: q tantum ipſum ſenatus conſulti eſt. Scita autem plebei appellantur ea: quæ plebs ſuo ſuffragio: ſiue patribus iuſſit: plebei magiſtratu rogante. ⁋ Subditiuũ: ideſt loco alteri⁹ poſitum nẽpe pro ſeruo militis. ⁋ Omnẽ fabulam: ideſt rem omnem: quæ mihi foret memoranda. ita enim fabulam dixere ueteres a fando. unde natum pꝛouerbium: lupus eſt in fabula: quo Pla. Terentiuſq; utitur. Iuue. quoq;. Et noua nec triſtis per cũctas fabula cœnas ⁋ Nunc liquet: nunc deſęcatum. Clarum eſt: ac ab omni fæce ſemotum. ⁋ Omnes ordines ſub ſignis. a militibus ſumpta tranſlatio: ordines: imperia eorum: qui in magiſtratu: quo utitur ſępe Cicer. ſub ſignis ſub uexillis. ⁋ Aut ſiniſtra. Nam ſæpe bonũ augurium putabant ueteres: auẽ a ſiniſtra: unde illud Virgil. Sępe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix. ⁋ Hoc ipſuꝫ opidũ. Opiduꝫ dicit lenonis puicaciã.

⁋ SYMbolum genere maſculino protulit. ⁋ Petaſus quid ſit uide in Amphitryone. ⁋ Manuleatam tunicaꝫ i. manicataꝫ priſci hunc locũ adducẽs. VGOLETVS ET GRAPA.

QVi ſeruitutem. iducitur puer: ut ex uerbis licet cõiectari ſub lenõe meritorius: is cõqueritur: cuꝫ nihil habeat: qđ forte offerat die natali patrono ſuo: ne alicui tandeꝫ proſtituatur homini: qui magnum ei cruciatum afferat: ſed rei turpitudinẽ honeſtioribus uelat uerbis. ⁋ Fruct⁹ fullonis. Ideſt laborioſus: ſenſus enim eſt horum uerborum omnis: timet enim cum puer ſit: ne pedicetur a mentulato uiro. SARACENVS

QVi ſeruitutem dii damnunt. Puer ballionis q̃ritur: ſeruitutem ſuam apud ballioneꝫ miſeram: & infœlicem eſſe. ⁋ Dii damnunt: ideſt pbent. ⁋ Turpitudinem. libidinis dicit intẽperantiam. ⁋ Multaſq; ærumnas dãnunt. multas dant calamitates. Labor enim ingens: & uix ſuperabilis ærũna: unde & herculanas ærũnas dicimus. ⁋ Præfulgior. præ cunctis: quaſi fulgore ſum inſignis. ⁋ Curet tandem nitidiuſcule. Curam mei habeat: ut aliquantulum modo niteſcam: & eluceſcam. ⁋ Interminatuſt. inter alios ſingulis minitatus. ⁋ Fructus eſt fullonius: ut ita conculcer: ut fullones ueſtes ipſas. VALLA. Aerumna quid ſit.

SARACENVS.

FOrum coquinum. Hæc scæna tota plautina est: ex ea undiq scatent facetię: ioci: & lepidissimi sales: Inducitur cū lenone coquus: q scænā exhilarescit oēm dictis iocularibus. ¶ Illi drachmis issent. q̄si uiliori pcio conducti: nā drachma trib⁹ constabat scrupul: scrupulus: q & obolus latine: sex siliqs conficiebaṫ: siliqua uero oium minimū habebaṫ. ¶ Condita prata. Olera dicit: qbus patinas iplent. ¶ Boues cōuiuas faciūt. propṫ esum oleꝝ & herbaꝝ. ¶ Coriandrū. Quod inter herbas ponit: semē eius aceto pparatū: & cū sacharo pꝛhibet fumos ascēdere ad caput: & cōfert dolori capitis: & ebrietati: nimius āt eius usus malus. ¶ Feniculū: qui gręco noie marathrū dr: semen ei⁹ acuit uisū: & opilationes apit: ppea usus eius optim⁹ frigide psertim cōplexiōi. dñr serpētes usu eius delectari: q uisū eoꝝ confortet: urinā & mēstrua educit: lacq in mamillis generat: ex Dioscoridis: & medicoꝝ snia. Alliū. dictū arbitranṫ: q olleat: cuius odorē sufferre tanq̄ inimicū non pōt pdus: ad multa ruris medicamēta pdesse crediṫ. Pli. li. xx. allio magna uis: magnę ēt utilitates cōtra aquaꝝ i & quorūlibet locoꝝ mutatōes: serpētes abigit: & scorpiōes odore: atq ut aliq tradidere: & bestiaꝝ oīu ictibus medeṫ: plura alia Pli. ¶ Atrū olus. qd p cōpositionē olisatrū: uocāt petroselinū: qd inter selini. i. apii genera ānumeraṫ: petroselinū quasi petrariū apiū: a gręcis: & ab ipso quoq Galeno smirinū olisatrū: qd nos petroselinū dicimus uocitatū est. ¶ Rumicē. herbam odore gratissimam: est siluestris: & urbana: ut tradit Theophrastus in septio: siluestris gustu gratior q̄ urbana. s3 succo acutior. quo pcipue differat: dr cerā confici ex oium arboꝝ: satorūq folus: pterquā ex rumice: & eheno pode. ¶ Brassicā. Quæ itē & siluestris i & urbana reperiṫ: ut idem author ē theophrastus: cuius laudes exeq longū esset: ut Pli. uerbis utar: cū chrysippus medicus priuati uolumē: & dicauerit per singula mēbra hoīs digestū: pythagoras quoq & cato nō pcius celebrarint: inimicā aute uitibus: idē theophrastus dicit utpote inimicū odorē fugiētib⁹: androcides exēplo usus ē de brassicæ medulla cōtra uinū confecta temulētias posse ppulsare: sexcētis annis pditū est pp̄lm romanū brassica in medicinā usum fuisse. ¶ Betā: ē betis: siue beta: & nigra: & cādida: ut author Pli. est: nec sine remedio est: utraq ē: & siluestris: quā limoniō uocant: alii neurodē: est holus uulgo notum: & comestibile: & hortensiorum leuissima: de hac meminit Dioscorides: Theophrastus. Galenus: & reliq. ¶ Blitum. Quod iners holus dicit a Pli. ac sine sapore: & acrimonia ulla: uñ conuiciū fœminis apud menādrū faciunt mariti bliteas illas uocātes. i. inutiles & minimi pcii.

Marathrū quid sit.

Brasica q̄ sit.

Ballio Leno. Cocus Puer.

FOrum coquinū qui uocant stulte uocant.
Nam nō coqnū est, uerū furinū est forum.
Nam si ego iuratus peiorem hoiem q̄rerē
Coquom, n̄ potui, q̄ hūc, quē duco, ducerē.
Multiloquom, gloriosum, insulsum, inutilem.
Quin ob eā rē Horcus recipere hūc ad se noluit.
Vt esset hic, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere quod placeat, potest.
Co. Si me arbitrabare isto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas? ba. inopia, alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquos,
Tu solus præter alios. Co. ego dico tibi,
Hominū auaricia factus sū iprobior coquos,
Nō meopte igenio. ba. qua istuc rōne? Co. eloq̄r.
Quia cū quom extēplo ueniūt cōductū coquom,
Non illum quærunt, qui optumus & carissumust,
Illum conducunt potius qui uillissumust.
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi issent drachmis miseri, me nemo potest
Minoris quisq̄ numino, ut surgam, subigere.
Non ego item cœnam condito, ut alii coqui.
Qui mihi condita prata in patinis proferunt.
Boues qui conuiuas faciunt, herbasq aggerunt.
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrū holus,
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum.

VALLA.

Furtiuū qd sit.

FOrum coqnum. Vt abiens domo ballio in macellum pstinatum esculenta: & coquum conducendu; nunc cū eo colloqtur aliq̄ndiu: & is se cæteris pfert coqs. In coqnaria re administrāda. ¶ Furinū est forum. i. furibus refertū. ¶ Inopia: subaudi alioꝝ. ¶ Ne illū quærunt: ne exquirunt inqt eum. ¶ Solus obsessor fori. solus assedi in foro. ¶ Subigere: impellere: nā nanim dicimur subigere: cum aliquo eam impellimus. Virg. Non aliter q̄ qui aduerso uix flumine lēbum: Remigiis subigit. ¶ Cōdita prata. i. herbas: q̄ passim in pratis inueniuntur. Prata quasi parata: ut ait Varro: q citra ullū laborem humanum parentur. ¶ Atrum olus. qd græci hipposelinum: & agriosselinū. i. igens apium: siue agreste apium: altitudine enī reliquum superat apium. Vim habet: ut medici phibent: potū in œnomelle ad mestrua citāda: & rigores febriles sedādos: non mō potum: sed ēt illitus strāguriç opitulaṫ: tam radix q̄ fructus. ¶ Brassicā. Qua Cato usus ē in multis ægritudinibus: neq hebetat uisū: humorē gignit melācholicū. Duplex tñ est: una: quæ domestica: altera agrestis. Cima ipsius domesticæ magis stomacho cōfert: & urinā cit. salsū autem: stomacho iprobū: & uentrē perturbat: eius succus crudus cū iride & nitro potus aluū mollificat. cū uino potus læthalibus morsibus opē fert. Vt cum farina fœni græci & aceto: podagris: & artreticis. i. articularibus morbis. attractus p nares solus purgat caput. folia ipsius per se: uel subacta cum farina: aduersus oēm inflammationem: & tumorem faciunt. Herisipelata: & lepras cum sale carbūculos curat: florem e capite capillorum retinent: coacta & mixta cum melle. Cruda autem mansa cum aceto lienosis prosunt. Decoctio: iusq ipsorū potum: aluum subducit: mestruaq citat. Flos eius prohibet partum. Lentes absterget e corpore. Caulis eius uiridis ambustus cum radicibus: & ammixtus porcinæ adipi uetustatę: doloręq laterum sedat: si loco superponatur. Est & tertia species: quā medici brassicā marinam uocant: q̄ gustu subsalsa: & amara est: stomacho improba. non dubium igitur: qui olitoriam intelligat brassicam. nempe q̄ in hortis sæminatur: q̄ cocta: & refrigerata: & recalefacta pnicio sa: unde uetus prouerbiū: bis brassica mors. ¶ Betaꝫ. hęc: uulgaris herba: unde & Persius: q haud deceat plebeia radere beta. Citat aluum & succus eius radices per nares attractus purgat caput. ¶ Blitum. olus est prorsus nihil habens commodi: nisi ad aluum modo citandam.

Bis brassica mors

LAserpicii

Eo laserpicii libram pondo diluunt.
Teritur sinapis scelerata cum illis, qui terunt
Priusq̃ triuerunt, oculi ut extillent facie.
Ei homines cœnas sibi coquont, quom condiunt.
Non condimentis condiunt, sed strygibus,
Viuis conuiuis intestina quæ exedunt.
Hoc hic quidem homines tam breuem uitã colũt,
Quom hasce herbas hmõi i suũ aluũ cõgerunt
Formidolosas dictu, non esu modo.
Quas herbas pecudes non edunt, homines edũt.
ba. Quid tu, diuinis condimentis utere,
Qui prorogare uitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? Co. audacter dicito.
Nam uel ducenos annos poterunt uiuere,
Meas qui esitabunt escas, quas ego condiero.
Nam ego cicilendrum quãdo in patina scindidi.
Aut sipolindrum, aut me acidẽ, aut sane captidẽ
Ex ipsæ se patinæ ferue faciunt illico.
Hæc ad neptũni pecudes condimenta sunt.
Terrestres pecudes cecimandro condio.
Aut paropside, aut atharathrio. Ba. at te iuppiter,
Diiq; omnes perdant cum condimentis tuis.
Cũq; tuis istis omnibus mendaciis.
Co. Sine sis loqui me. Ba. loq̃re, atq; i malã crucẽ.
Co. Vbi omnes patinæ feruent, omneis aperio.
Is odos dimissis pedibus in cœlum uolat.
Eum in odorem cœnat iuppiter quotidie.
ba, Odor dimissis pedibus? Co. peccaui insciens.
ba. Quid est? Co. quia dimiss̃s manib⁹ uolui dicerẽ.
ba. Si nusq̃ is coctum, quidnam cœnat iuppiter?
Co. It incœnatus cubitum. ba. i hinc in malã crucẽ.
Ist accine causa tibi hodie nummum dabo?
Co. Fateor equidem esse me coquom carissumũ.
Verum pro pretio facio, ut opera appareat.
Nunc quo conductus ueni? ba. ad furandũ quidẽ.
Co. An tu inuenire postulas quẽquam coquom,
Nisi sit miluinis aut aquilinis ungulis?
ba. An tu coquinatum ire quoq̃ postulas,
Qain ibi constrictis ungulis cœnam coquas?
Nunc adeo tu qui meus es iam edico tibi,
Vt nostra properes amoliri hinc omnia.
Tum ut huius oculos in oculis habeas tuis.
Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul.
Si hic quo progredietur, pariter progredimini.
Manum si protollet, & pariter proferto manum.
Suum siquid sumet, & id tu finito sumere.
Si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito stabit, astato simul.

¶ LASER picii. laserpiciũ græci silphiõ uocant: ut affirmãt strabo. in. xvii. & pli. in. xix. in cyrenaica pro/uincia repertũ: cuius succũ uocant laser magnificum in usu: medicamẽtisq;: & ad põd⁹ argẽtei denarii pẽsu; meminit de laserpicio theophrastus: solinusq;: quoq; dctã annotauimus in rudẽte: ubi Pla. rursus facit mẽ/tionẽ de laserpitio: ac magudari. & ibi: an syrpe legen/dũ sit authoritate soliniana pbauimus. ¶ Sinapis sce/lerata. Cui⁹ tria gñã memorat Pli. est. n. calida: & sic/ca in q̃rto gradu: ut Galenus: & Auicẽna tradiderũt: pythagoras sinapi principatum hẽre ex iis: quoq; in sublime uis ferat iudicauit: qm non aliud magis in na/res: & cerebrũ penetret: usus ei⁹ ad multas ęgritudines utilis: & ẽ ex medicinis apientibus collatori opilatio/nes sensus & sternutamẽta capitis purgat: dat suspirio sis: & comitialib⁹ tepidum cũ succo cucumerum. men/strua & urinã ciet: stomacho utilissimũ contra oia ui/tia: pulmõibusq; uide Pli. reliq̃ prosequẽtem: dixit aũt sinapi sceleratã: q̃ odorata lachrymas suscitet magna ei⁹ acrimonia cerebrũ infestãte. ¶ Ei. p hi. ¶ Strigib⁹. Sũt striges aues nocturnæ: de qbus Luca. qd̃ tepidus bubo: qd̃ strix nocturna q̃runtur. herbas. n. & olera: q̃s memorauit nõ esse cõdimenta: sed striges: iõ dixit: qa sumptæ dolorẽ: & cruciatũ magis itestinis afferãt q̃ nutrimẽtum. ¶ Hoc. ob hoc: ppea. ¶ Cicilendrũ. & sipolindrũ mecidẽ: & scandicẽ: & alia memorata sua cõdimenta subdit iocose coquus: qui oia confingit: & nugat: tanquã derídiculã rem: & iocosam: non autẽ se/riã narraturus: ut alias sępe Pla. ¶ Ad neptuni pecu/des. pisces. pecudes p piscibus posuit: Lucillius: mul/taq; natantes squamigere pecudes: Horatius quoq; oẽ cũ proteus pecus egit altos uisere montes. ¶ Dimissis manib⁹. Corrigit erratus: qa cũ uoluisset dicere dimis/sis manib⁹ .i. inferis: p manibus pedib⁹ dixit: & est io/cosa allusio ad nois significatum. ¶ Miluinis: aut aqlinis. Nã hmõi uolucres rapto uiuũt. ¶ Tu q meus es. puer/rũ monet: ne unquã discedat a coquo. ¶ Amoliri. pa/rari. ¶ Congniscet: caput iclinabit: de quo uerbo in ci/stellaria: & alibi fctã est mẽtio. ¶ Tu medea pelíã. Fa/bula ẽ medeã suis ueneficiis ex sene iuuenẽ pelíã red/didisse: sed qd̃ ad historiã attinet: hoc ẽ medeã a se/becate: a sororeq; circe ueneficia edoctã: plura suis ue/neficiis: & carminibus effecisse: ob q̃ non tm̃ gentes in stu/porẽ adduceret: uerũ ẽt psuaderet uitã: & fœlicitatem hoibus pbiturã: cumq; ad pehã regem thessalię puenis/set: ut fides ei hẽret: effecit primũ ut cana cu; oibus ui/deret: & senior anus corpe rugoso. qd̃ qbusdã medica/minib⁹ prius effecerat in cõspectũ regis hẽrbag; ui/tibus in priorẽ ætatem restituta est: ita pstigiis suis ocu/los oium pstringebat: ut uera ea eẽ uiderent: arietem quoq; q domi mltis ãnis nutrit⁹ erat: in frusta diuisũ: & i cocobũ decoctũ qbusdã uenenis uisa ẽ in agni spe/ciẽ eduxisse: ob q̃ tanta fides medeæ hita est: ut q̃ facil/lime filiab⁹ pelię regis psuaserit: prem eẽ interimendũ in uaseq; eneo coq̃ndũ: ut rursus suis medicamẽtis illũ iuuenili ętati restitueret: pelia itaq; a filiab⁹ interẽpto: ferũ medeã sup culmẽ regiæ ascẽdisse cũ lãpade: signũ q; iasoni: & argonautis: q id expectabant in littore ex/tulisse: illi igne e specula cõspecto sactõ: qd̃ erat existi/mãtes: urbẽ aggressi sũt: uigilib⁹ qui obstiterãt interfe/ctis: atq; tãdẽ urbe: & iperio potiti sũt: sed plib⁹ histo/riam psequt Diodorus in qnto. ¶ Prædo in proxio. Pseudolũ dicit: a quo maxime sibi cauendum erat.

¶ EO laserpicii. solinus: apud cyrenenses pterea syr/pe gignit: odoratis radicib⁹ uirgulto herbido magis q̃ arbusto: cui⁹ e culmo exudat æstatis tpe pingue rosidu;: idq;

SARA CENVS Laserpitiũ quid sit

Medeæ fabulam

VALLA.

Si conquiniscet, conquiniscito simul
Item discipulis his prius custodes dabo.
Co. Habe modo animũ bonũ. Ba. quæso qui possim, doce,
Animum bonum habere, qui te ad me adducam domum.
Co. Quia soi bitione faciam ego te hodie mea
Item, ut Medea Peliam concoxit senem,
Quem medicamento, & suis uenenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum,
Item te ego faciam. Ba. eho an tu etiam ueneficus?
Co. Imo ædepol uero hominum seruator magis.
ba. Hem mane quanti istuc unum coquinare perdoces?
Co. Quid? ba. ut te seruem, ne quid surripias mihi?
Co. Si reddis nummos mihi meos, ne mĕtuas quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? ba. pol ego amicis scilicet.
Co. Quin tu illos inimicos potius, q̃ amicos uocas?
Nam ego ita conuiuis cœnam conditam dabo
Hodie, atq; ita suauiter condiam,
Vt quisq; quicquid conditum gustauerit,
Ipsos sibi faciam ut digitos prærodat suos.
ba. Quæso, hercle priusq̃ quicq̃ conuiuis dabis,
Gusta tute prius, & tuis discipulis dato,
Vt prærodatis uestras furtificas manus.
Co. Fortasse hæc tu nunc mihi non credis, quæ loquor.
ba. Molestus ne sis nimium, iam tinnis non places.
Hem illic ego habito, intro abiſis, & cœnam coque
Propere. Co. quin is accubitum, & conuiuas, cedo,
Corrumpitur iam cœna, hem subolet sis uide.
ba. Iam hic quoq; scelestus est coquos, ut hinc coniicio.
Profecto quid nunc primum caueam nescio.
Ita in ædibus sunt fures, prædo in proximo est.
Iam mihi hic uicinus apud forum paulo prius
Pater huius Calidori opere fecit maximo
Vt mihi cauerem a Pseudolo seruo suo.
Neu fidem ei haberem, nam eum circumire in hunc diem,
Vt me, si posset, mulier interuorteret,
Eum promisisse firmiter dixit sibi,
Sese abducturum a me dolis phœnicium.
Nunc ibo intro, atq; edicam familiaribus.
Profecto ne quis quicq̃ credat Pseudolo.

pascentiũ hircorũ inhæret barbulis: ubi cũ arefactũ inoleuit guttis styriacis legit̃ ad usum mẽsaꝝ. uel medelę magis. dcm̃ ẽ primũ lac syrpiũ. qm̃ manat in modũ lactis. deide usu deriuante lasserpiciũ no minatum. ⁋ Diluũt: discutiũt: & aliis mi scẽt rebus. Pers. Diluis eleboꝝ certo com pescere pũcto. ⁋ Terit̃ sinapis. dr̃ & sina

Sinapis p/prietas

pi & napi: & ide sinapism⁹: quo medici utunt̃ ad totũ corpus purgandũ: succ⁹ si/napis cũ hydro melle aspitati arteriarũ medet̃: & tõsilis medet̃ gargarizando: ci tat sternutamẽta: comitiali confert morr bo: cõfert ischiadicis: & lienosis: ac prsus oi dolori: ubi opus fuerit ad cutẽ sũdit⁹ leuat e qppiã: faciẽ purgat. alopeciis & lepris cõfert cũ melle: uel adipe: s; ipetigi ni: & lepris cũ aceto. Cũ fici ãt impactũ auriculæ auditui pdest: sonitusq; ammo uet auriũ. Ei⁹ succus cũ melle uisũ acuit. ⁋ S; strigib⁹. strigẽdo; & lacerãdo itesti/na. Qui progare. lõgius pducere. ⁋ Cici lendrũ. forte melius duo uerba: ut sit cici .i. galla. & lindũ: nã lindũ ponit athene/us ad sapores cõcinãdos cũ myrrha: cala mo: styrace: & barro. ⁋ Qũ in patina sci scidi. ita ueteres scido fecerũt pteritũ: sõ adhuc pria syllaba corripit̃. ⁋ Ad neptu ni pecudes condimenta sunt .i. ad pisces. ⁋ Atq; terrestriũ .i. uitã agentiũ in terra. ⁋ Ois opio. oẽs tego: ne qd spurci in eas cadat. ⁋ Cecimãdro cõdio aut paropsi de. spẽs uasoꝝ sũt. paropsidẽ possumus

Paropsis quid sit

accipe: quam ẽt scutellã dicimus. Cic. in qõnibus tuscul. Collocemus in culcitra plumea: psalteriã adducamus: cedricũ in cedamus: demus scutellam dulciculæ po tiõis aliqd: & Iuu. Multa: magnaq; paro psi de cœna: a para ppõne: & opto: uñ ob soniũ dictũ: q̃si eduliũ dicas. ⁋ Nisi milui nis: aut aqlinis ungulis. adũci enim sunt haꝝ auiũ ungues. Aduertendũ rursus: q ungulis: non unguiculis dixit. ⁋ Tu q meus es. suũ alloqtur seruũ. ⁋ Properes ãmoliri: festines a pspectu huius amoue re. ⁋ Quo gradiet̃ .i. in aliquẽ locũ gres sũ tulerit. ⁋ Teneto altrisecus .i. ab alte ra pte. ⁋ Si cõquiniscet .i. iclinabit. Pris. Vnũ inuenit̃ in sco desines uerbum apud uetustissimos: cuius pteritũ inxi ptulerũt:

Cõquisco quid sit

teste capro. conquisco conquæxi. Est aũt cõquinisco caput inclino. Põponius i uac ca: uel marsupio ait: simul introueni: ac/cessi ad ptem: prendi manum in terra: ut cubabat nuda ad eũ: ut conq̃xi interi mu lieres cõspiciunt. ⁋ Vt medea peliã recoxit senẽ: secuta iasonẽ medea: ut Diodorus author ẽ in thessaliã cum uellere aureo ad peliã regẽ medicamẽtis suis se uetulã sodã uideri dedit. psuadẽs: ut oẽs ita peliæ filias posse a senectute in iuuẽtutẽ reparare: cũq; in cocobũ ueruecẽ imisisset: agnũq; eduxisset: dixissentq;: cur se ex uetula in iuuenilẽ ętatẽ nõ reduceret: id quoq; egit. ãmotis nãq; pigmẽtis: qbus uetula appebat: puella eualit. pelię filię idẽ arbitratę pñi suo pos se fieri ptem cocobo ãplissimo imersũ concoxerũt. Interi ut statuerat medea: e sublimi tecto face iasoni signũ dedit: ut noctu subiret urbẽ: atq; ita potit⁹ iperio ẽ. Hic tñ coquus ab eo qd medea pollicebat̃ ait ad iuuenilẽ reparatũ esse ętatẽ. recoxit ãt senẽ dixit .i. a senili ætate reuocauit id. n. re ppositio ualet. nã coctũ uetus dixerũt ueteres. Hor. in ser mõibus. Plerũq; recoctus scriba ex qnq; uiro. Seruius quoq; sup illo Vir. & robore cocto. Ant ãtiquã hastã fuisse si gnificat: nã multi tpis aliqd coctũ uocam⁹. Ita pñ. Vt ramale uetus pgãdi subere coctũ. ⁋ Istuc unũ me coquare. hoc ingt qd nõc coquas apd me: q̃nti mihi cõstiterit. ⁋ Vr̃as furtificas man⁹ .i. ad furtũ istructas. ⁋ Muliere interuorteret

.i. auferret



QVARTVS ACTVS.

Pseudolus Seruus. Symia Sycophanta.

SI unq̃ quẽq̃ Di immortales uoluere esse auxilio
Adiutũ, tum me, & Callidorum seruatum esse uolũt,
Et lenonem extictũ, quom mihi adiutorẽ genuere te
Tã doctũ hoiem atq; astutũ, sed ubi illic ẽ? sũ ne ego
Homo insipiens qui nunc hæc mecum ego met loquar solus?
Dedit uerba mihi hercle, ut opinor, uæ mihi, malus cum malo
Stulte caui, tum pol ego interii, homo si ille abiit,
Neq; hoc opus, quod uolui, ego hodie efficiam, sed uideo
Eccum uerbeream statuam, at ut magnifice infert sese.
Hem te hercle ego circũspectabam, nimis metuebam, male
Ne abiisse. Sy. fuit meum officium fateor, ut id facerem.
Ps. Vbi restiteras? Sy. ubi mihi libitum ẽ. ps. istuc ego sat scio.
Sy. Cur ergo quod scis, me rogas? ps. at hoc uolo monere te.
Sy. Moned' ne me moneat. ps. nimis tãdẽ ego abs te cõtẽnor.
Sy. Quid ni ego te contemnam, stratioticus homo qui cluear?
ps. Iã hoc uolo qđ cœptust agi. Sy. nũqđ agere aliud me uides?
ps. Ambula ergo cito. Sy. imo ociose uolo. ps. hæc ea ẽ occasio,
Dũ ille dormit, uolo ut prior tu occupes adire. Sy. quid ꝓpas?
Placide, ne time, ita ille faxit iuppiter ut ille palam ibi
Dentiat quisquis ille est, qui adest a milite, ut nunq̃ ædepol
Erit ille potior harpax, q̃ ego, habe modo animum bonum.
Pulchre hanc ego explicatam tibi rem dabo, sic ego illũ dolis
Atq; mendaciis dabo in timorem militarem aduenam,
Ipse sese ut neget cum esse, qui siet, meq; ut esse autumet.
Qui ipsus est. ps. q pt? Sy. occidis me, cũ istuc rogitas. ps. o ho
Lepidũ, te quoq; etiam dolis, atq; etiã mẽdaciis (minem
Iuppiter mihi seruet. Sy. imo mihi sed uide an ornatus hic
Me satis cõdecet? ps. optume habet. Sy. esto. ps. tantũ tibi bõi
Di immortales duint, quantum tibi optes, nam si ego
Exoptem quantum dignus, tantum dent, minus nihilo est.
Neq; unq̃ ego hoc homine quenq̃ uidi magis malum,
Et maleficum. Sy. tum id mihi? ps. taceo, sed ego quæ tibi
Dona dabo, & faciam si quidem hanc rem accurassis sobrie?
Sy. Poti ut taceas? memorẽ imemorẽ facit, q monet' qđ memor
Meminit, teneo, omnia in pectore condita sunt, meditati

.i. auferret mulierẽ eaq; me priuaret. ¶ Quicquã credat. i. ne fidei ei⁹ cõmittat aliquid.

¶ Fer. EK uent: hũt antiq codi. & ñ seruũt: ut Pius legit. ¶ Tu q me⁹ es: iã edi co tibi: ita hñt codi. antiq: & sic magis snĩæ coheret: q̃ me⁹ es a me: ut cõmẽtatur Pius. ¶ Cõcoxit: ex antiqs codi. & metri necessitate: ñ recoxit: ut Pius legit cõtra legẽ carminis. ¶ Rursus metri necessitate: ñ rursum: ut Pius legit. ¶ Mihi ex codi. antiquis: non nimis: contra sententiæ concinnitatem. VGOLETVS ET GRAPA.

SI unq̃. interim simul cõuenerãt pseudolus: & simia sicophãta: collocutiq; sunt: quo pacto lenonẽ dol' agãt: lætatur ergo pseudolus: nactum eẽ hoiem ad fallẽdũ aptũ: s; dũ loqtur ille e cõspectu se paulũ surripuit. ¶ At hoc uolo monere. Loqtur pseudolus. ¶ Stratiotic⁹. Militaris: quo hitu erat idut⁹: ut famulũ militis mẽtirẽ. ¶ Cluear. sim. ¶ Dum ille dormit. s. harpax militis seru⁹: q supra in ꝓximã tabernã diuerterat. ¶ Qui adest a milite. i. a milite missus ẽ. ¶ Mihi obtrudere ñ potes palpũ. Vt mihi. s. blãdiri & adulari sinã: palpũ. n. blãdimẽtũ & adulationẽ itelligim⁹: nã palpari blãdiri: & palpatores adulatores. ¶ Hiscũt. Apiunt. Lenonẽ euomũt. Quia tunc foras exibat. ¶ Cãcer solet. Cui⁹ natura ẽ in trãsuersũ ire: ac retrocedere. ꝓpea cancrũ cæleste signũ dicũt astronomi: qa in eo exñte sole: retrocedit sol: & se cõuertit ad inferius hemisperium. SARACENVS.

SI unq̃ quẽq̃. Pseudolus simiam sycophãtã in dolos istruit: ut ballionẽ adeat: ipsũq; phœnicio circũuẽiat. ¶ Malus cũ malo. ego cũ simia nõ satis mihi caui. ¶ Verbereã statuã. i. dignã uerberib⁹: qppe q̃ ita me illuserit. ¶ Vt magnifice isert sese. magnifico accedit apparatu. ¶ Stratiotic⁹ hõ. i. q effect⁹ sim iã militaris: q serui militis uices gero. ¶ Cluear censear. ¶ Volo qđ occepistĩ agi. qđ negociũ icepim⁹ ꝓseq. ¶ Dũ ille dormit. Donec hapax caculã i diuersorio qescit. ¶ Qui põt: quo pacto: qđ polliceris fieri pt. ¶ Satis cõdecet. i. an satis militaris uidear. ¶ Tun id mihi: subsanãdo hoc ꝓnũciandũ ẽ: ut uult⁹ sesũ adiuuet. ¶ Meditati sunt doli docte. Passiue meditati sũt: q. n. nũc deponẽtia uerba olim oia fuere cõia. ¶ Istuc aliis dare cõdidici: Blãdimẽta inqt ista tua tibi teneas: aliis ipse obiicere soleo. ¶ Obtrudere nõ potes palpum. obiicere mihi non potes adulatiõem: palpare est uerbis: manuq; mulcere quempiam: ac etiam muneribus. Iuue. Quem munere palpat: carus. Inde palpo palponis. VALLA:

palpus qd sit

Palpar qd sit.

Perſius.Ius habet ille ſui palpo:quem du cit hiantem:cretata ambitio:& palpum palpi blandimentum:ut hic.⸿ Pulpamentis:ideſt e carne condimentis:quod dentibus pulſetur pulpa dicta.⸿ Aedes hiſcunt.diducuntur:aperiuntur.Hiſcere & enim ab hio hias:& iteratiuum ito itas:ideſt rictum diduco:unde & hiſcere loqui modo aliquid.Iuue.Si quid tentaueris unq̃:hiſcere.⸿ Nõ prouerſus:ideſt recta uia aduerſus lenonez:ſed tranſuerſus it.⸿ Quaſi cancer ſolet.ut ſolitus eſt cancer incedere.

VGOLETVS ET GRAPA. ℭ VER bereã ſtatuã:hoiem nihili occalloſum:dignũ uerberibus:& flagris:ut maſtigia.Et hinc hũr Grapaldi q̃daʒ quaſi ſcholia rogatu ipreſſoris tumultuarie inter formandũ adſcripta:omiſſis q̃ntũ fieri potuit:q̃ in cõmentariis hẽbant.Cluear:nominer:ſim:cluet inq̃r Nonius nominat ex ueteribus:cluo pugno:uñ cluacina uenus.⸿ Stratioticus.ſtratiotis miles.unde Stratioticos paſſim lancearios q̃ſtres uocant:Stratiu⁹ militaris Iouis cognomẽ in ponto circa Heracleã:eſt & ſtratiotis herba militaris dcã in colib⁹ naſcẽs:ſtrateg⁹ dux exercitus.⸿ Dentiat:dẽtes emittat:ut ſupra in milite:Dẽtiant:dẽtes emittere icipiãt:uñ dentitiones & dentiẽtes puelli Pli.& aliis.⸿ Harpax:q rapit:grçci harpaze infĩi rape dicunt:uñ harpagones harpyię & Plau. ipſi ſçpe harpagat⁹ harpagauit:raptus & rapuit:Duint dederit:ut in captiuis.Duis duas h̃ʒ ſignatiões:nã & p dis ponebat:& p dederis:Feſt.⸿ Palpũ:adulationẽ blandimentũ:ut Palpo adulator:in mercatore.Palpari inq̃t ſeſtus ẽ adulari:Palpare manu mulcere.⸿ Hiſcũt:hiſcere hiare eſt patere:Statius:nulnus hiat:hiſcere loqui Acio:ut ſcribit Nonius:plus eſt autem hiſcere q̃ hiare:ut ſentit Diomedes ueteres hietare dixerunt:Laberius hietantur fores inquit pro eo:quod eſt hietant:id eſt patent.⸿ Prorſus ex codici.antiquis.Ex tranſuerſo ex codicibus antiquis.

Harpax q dicatur

Hiſceſ qd ſit

Sũt doli docte.pſ.pb⁹ h̃ ẽ hõ.ſy.neq̃ h̃ eſt pb⁹,neq̃ nego.
Pſ.At tu uide ne titubes.Si.potin ut taceas? Pſ. ita me dii
ament,
Sy.Ita ñ faciẽt,mera iã mendacia fũdis.Pſ.ut ego ob tuam
Simia perfidiam te amo,te metuo,te magnifacio.
Sy.Ego iſtuc aliis dare condidici,mihi obtrudere nõ potes
Palpũ.pſ.ut ego te hodie accipiã lepidẽ,ubi effeceris h̃ op⁹.
Sy.Ha ha he.pſ.lepido uictu,unguentis,uino,& inter pocula pulpamentis
Ibidem aderit mulier lepida,ſauia ſuper ſauia
Quæ det.Sy.lepide accipis me.pſ.imo ſi efficis,tũ faxo magis
Dicas.ſy.niſi effecero,cruciatu me accipito carnufex.
Sed propera mihi monſtrare ubi ſit lenonis ædium
Oſtiũ.pſ.tertiũ hoc ẽ.ſy.tace ædes hiſcũt.pſ.credo aio male
Aedib⁹.ſy.qd iã?pſ.qa ædepol ipſũ lenonẽ euomũt.
ſy.illicie eſt?pſ.illic ẽ.ſy,mala merx eſt.pſ.illuc ſis uide
Non prorſus,uerum ex tranſuerſo cedit,quaſi cancer ſolet.

SARACENVS. MInus malum:Leno ſubſecutus coquum fuerat obſeruatur⁹ ne qd domo ſurriperet:nunc domo exit:& i paratos icidit.⸿ Harpagauit.Surripuit.⸿ Cyathum.Poculum unde fit uerbuʒ cyathiſſare:ideſt uina poculo miſtrare.⸿ Quotum has ędis legenduʒ arbitror quotas:has ædis dicit enim ſe rectiſſime uicũ tenere:ſed quæ ſit lenonis domus ignorarẽ uel ſit tertia uel quarta:de angiportu ſatis dictum eſt in ſuperioribus.⸿ Sʒ eccum Certe dormitare uiſi ſunt:qui totiens Plau.emendandum ſuſceperunt:& notiora prætererunt:loquitur hic ſine controuerſia ſimia:& rurſus ad me adit loquitur ballio.

VALLA. MInus malum.Pſeudolus in inſidiis obſeruat quid agat ſimia cum ballione:ſimia quaſi ignarus ballionem adit:quo facilius ipium perducat in inſidias.⸿ Nihil ẽt:dũ harpagauit.Duʒ ſyballica adiectio ẽ:ut nũ.tã.n.ueteres ẽt dũ ẽt nũ dixere.In freq̃ntiori tñ uſu ẽt nũ:pſertim citra Cice.ętatẽ:iunioribuſq̃.Semel Vir.q̃tum memineri uſus Celſus.Pli.& nõnulli alii freq̃ntius:harpagauit rapuit.⸿ Proximã angiportum.Vbi uię non ſit exitus.⸿ Me deuortit iuſſerat.quaſi ſit a milite:ita loquitur.⸿ Quotas has ędis:ideſt num primam ſecundãue domum mihi incertum eſt.⸿ Ignobilis.abiecta incognita.⸿ Adit recta:ſubaudi uia.⸿ Salus datariæ:quam tibi uelim dare.⸿ Tantumdem accipies:quia ne tu quidem a me ſalutabere.

Ballio.pſeudolus.ſycophanta.

MInus hunc malum hominem eſſe opinor,q̃ eſſe cẽſebam coquom.
Nam nihil etiam dũ harpagauit præter cyathũ,& cantharum.
pſ.Heus tu nũc occaſio eſt,& tempus.ſy.tecum ſentio.
pſ.Ingredere in uiam dolis,& ego,hic in inſidiis ero.
ſy.Habui numeꝝ ſedulo,hoc eſt ſextum a porta proxumum
Angiportum,in id angiportum me deuorti iuſſerat.
Quotas ædeis dixerit,id ego admodum incerto ſcio.
ba.Quis hic hõ chlamydatuſt,aut uñ eſt,aut quẽ quæritat?
Peregrina facies uidetur hominis,atq̃ ignobilis.
ſy.Sed eccum certo qui faciet mihi,quod quæro,certius.
ba.Ad me adit recta,uñ ego hoiẽm hũc eẽ dicam gentium?
ſy.Heus tu qui cum hirquina ſtas barba,reſponde qd̃ rogo.
ba.Eho an nõ prius ſalutas?ſy.nulla eſt ſalus mihi dataria.
ba.Nam pol hic tãtũdẽ accipies.pſ.iã inde a pricipio pb⁹.
ſy.Ecquem in angiporto hoc hominem tu nouiſti,te rogo?

VGOLETVS ET GRAPA. ℭ ANgiportus iter cõpediariũ in oppido Feſt.auctor:q̃ſi ãguſtus portus.i.aditus i portũ.M.Varro ſõdulæ a ſumdo:q̃ exitũ ñ hẽnt:ac puiũ non ẽ:angiportũ:& id ãguſtũ ab angẽdo & portu.⸿ Quotas ſcribendũ eſt:ut ſit ordis nomẽ:ñ quoq̃ ut corrigit Pius:nullo cũ recto ſenſu:neq̃ quotas has:ut legẽdũ putat Sar.qa abundaret uerſus.⸿ Hirquina barba:barbitio:hirquino denſo:& craſſo:qualẽ hircorum eſſe ſolet.⸿ Dataria:q̃ uiciſſim detur:ut datatim i uicem dando Plauto ipſi in curgulione:uel datariam dixit ſalutem:quę daretur:non diceretur.

Angiportus quid ſit.

Dataria q̃.

ℭ Pauci

Ba. Ego met me. Sy. pauci istuc faciunt hoies, qđ tu pdicas.
Nam in foro uix decumus quisq; est, qui ipsus sese nouerit.
Ps. Saluos sũ, iá philosophat. Sy. hoiem ego hic q̃ro malũ
Legirupá, impiũ, periurum, atq; improbum. Ba. me q̃ritat.
Nam illa sunt cognomenta mihi, nomẽ si memoret modo,
Quod est ei homini nomen? Sy. leno Ballio. Ba. sum ego,
Ipse ego sũ adolescens, quẽ tu quæritas. Sy. tu ne es Ballio?
Ba. Ego enimuero is sum. Sy. ut uestitus est perfossor parietum.
ba. Credo in tenebris, conspicatus si sis me, abstineas manum?
Sy. Herus me tibi salutem multam uoluit dicere.
Hanc epistolam accipe a me, hanc me tibi iussit dare.
Ba. Quis is homost qui iussit? Ps. perii, nunc homo in medio luto est.
Nomen nescit, hæret hæc res. Ba. quem hanc misisse ad me autumas?
Sy. Nosce imaginem, tute eius nomen memorato mihi,
Vt sciam ballionem te esse ipsum. Ba. cedo mihi epistolã.
Sy. Accipe & cognosce signum. Ba. oho Polymachæro placides.
Purus, putus est ipsus, noui, heus Polymachæro placides.
Sy. Placides est, scio iam tibi me recte dedisse epistolam.
Postq̃ Polymachæro placidæ elocutus nomen es.
Ba. Sed quid agit is? Sy. quod homo ædepol fortis, ac bellator probus.
Sed propera hanc pellegere quæso epistolam, ita negocium est,
Atq; accipere argentum actutum, mulieremq; emittere.
Nã necessest hodie Sicyoni me esse, aut cras mortẽ exeq.
Ita herus meus est imperiosus. ba. noui, notis prædicas.
Sy. Propera pellegere epistolam ergo. ba. id ago si taceas modo miles lenoni ballioni
Conscriptam mittit Polymachæro placides imaginem
Obsignatam, quæ inter nos duo olim conuenit, & symbolũ.
Sy. Symbolum est in eplã. ba. uideo, & cognosco symbolũ,
Sed in epistola nullam salutem mittere scriptam solet?
sy. Ita militaris disciplina est ballio.
Manu salutem mittunt beneuolentibus.
Eadem malam rem mittunt maleuolentibus.
Sed ut occœpisti, perge opera experirier,
Quid epistola ista narret. ba. ausculta modo.
Harpax calator meus est, ad te qui uenit.
Tu ne is es Harpax? sy. ego sum, atq; ipse harpax quidem.
ba. Qui epistolã istam fert, ab eo argentum accipies.
Cum eo simul mulierem abs te mitti uolo.
Salutem scriptam dignum est dignis mittere.
Te si arbitrarem dignum, misissem tibi.
sy. Quid nunc? ba. argentum des, abducas mulierem.
sy. Vter remoratur? ba. quin sequere ergo intro. sy. sequor.

SARACENVS.

PAVci istuc faciunt: inter iocos seria imiscet. Plaut. nã hoc ex penitissimo philosophię pectore deprõptuȝ est: difficillimũ. n. est se ipsum nosse: cognitio hæc est oium difficillima: uñ illud est a sapiente thalete dictũ: sapienter forte cuȝ interrogaret: quid eẽt difficillimũ: te ipsum nosce inquit. Hanc eplam. Quam supra pseudolus p dolum surripuerat a militia nuncio faciens ballionis atriensem. Purus putus: Ironice dictum. Notis: Idest his: q norunt: nã & q noscit notus dicit. Miles lenoni: Incipit epla. Expedier. Pro expedirier. Calator. Nuncius: calo enim a græcis: a nostris uoco.

Difficile se ipsum cognoscere.

VALLA.

PAVci istuc faciũt hoies. subaudi: ut se cognoscãt. Ex oraculo. n. est cognosce te ipsuȝ. Iuue. e coelo descẽdit. γνῶθι σεαυτόν. Platonis iterps in prio de legibus inqt. Quidaȝ aiunt hoc pceptum Chilonis philosophi. alii autem labiis eunuchi iuuenis. Alii autem aiuntq; interrogaute chilone apollinẽ: quid esset optimum: pythia rñderit: cognoscete ipȝ: qđ ipse quoq; Plato cõfirmat. Saluus sũ philosophat. prouerbialr ab eo: q saluus sũ: saltat senex dicebat: ut in captiuis dictũ est. Perfossor parietũ: qui ad furandũ paratus fodit parietes. Purus putus: putũ purgatum dixerunt ueteres: ut adhuc apud iuriscõsultos auꝝ putilatum. Et alphenus iuriscõsultus: ut ẽ apud Aulũ gelium inqt: puꝝ putum ualde puꝝ: sicut nouũ nouitium: & ppium ppitium: augere atq; intẽdere uolẽtes noui: atq; pprii significationẽ. Non pbat Aul. Ge. illã similitudinẽ. nouitiũ. n. dicit non magis nouũ: itaq; a putando putũ dici putat. i. nõ necessaria auferẽdo: & excidendo: relinquendoq;: q fit sine uitio: & piude i carthaginẽ: si fœdere argentũ putum est dictũ: quasi exputatum: excoctũq;: oiq; aliena materia carẽs: emaculatũ: & candefactũ. Harpax callator. harpax propriũ: callator appellatiuũ ab eo: q calo. i. uoco dicũt græci. Latini calatorẽ uõtiũ: queȝ aliquo mittãt negocii obeũdi cã: uel uocãdi cã dixere. Vter remorat. Nũ ego te i exhibẽda pecũia: an tu me i tradẽda mlier.

puerbium antiquum

Callator q dicatur

VGOLETVS ET GRAPA.

DECVmus: decimus: uñ decumani fluctus: decumana oua. Ego addendum ex codi. antiq. Perfossor. Vecticularia uita Festo dr eoꝝ: q uectibus parietes pfodiũt alienos furãdi gra: Cato uecticulariã uitã uiuere repẽte: largiter hẽre repẽte nihil. Putus. p puro dicebat antiq: festus auctor: & M. Varro: Vñ putateq arbores decisis ipedimentis puræ. Aurũ putum: expurgatuȝ; ratio putata: pura: facta. Aul. Gellius: Putum inquit argentum expatatum: excoctumq; omniq; aliena materia carens omnibusq; ex eo uitiis detractis emaculatum: & candefactũ. Sicyoni: peleponeũ ciuitas ẽ Sycyõ: officinaꝝ oium metalloꝝ pfus: teste

putus

Pli. a qua Sicyonii calcei:q̄ Sicyonia pax uiriles:& delicatox:quos dicebat Socrates habiles qdē:aptosq̧ utriq̧ pedi:uex socrati nō conuenire. Symbolū. Signū de symbolis supra. Satis aūt cōstat anulū a priscis latinis angulū:a græcis dactilō ab utrisq̧ postea symbolū appellatū: habet & cōdaliū ipsi plauto:& cōdulū festo: Symbola in re militari signa:q̄ dux dat milutib⁹:symbola colactiōes. Calator:calatores dicebant seruí a καλεῖν:qd est uocare: qa sēp uocari posset ob necessitatē seruitutis: festus: Calonū uero pprietas inqt Nonius hæc hētur:q ligna milutib⁹ subministrēt καλα.n.grçce ligna dnr: ut Homerus. Arbitrarē. Arbitrabūt Plauto ipsi in stico pbiores uero arbitrabunt:si pbis narraueris.

Symbolu₃

Calator.

Pseudolus.

Peiorem ego hominem, magisq̧ uersute malum
Nunq̄ ædepol quenq̄ uidi, q̄ hic est Simia.
Nimisq̧ ego illū hoiem metuo & formido male,
Ne malus item erga me sit, ut erga illum fuit,
Ne in re secunda nunc mihi obuortat cornua
Si occasionem cæperit, nam cautio est
Qui sit malus, atq̧ ædepol equidem nolo.
Nam illi bene uolo, nunc in metu sum maxumo
Triplici modo, primum omnium iam hunc comparem
Metuo meum, ne deserat me, atq̧ ad hosteis transeat,
Metuo autem ne redeat herus etiam dum a foro,
Ne capta præda capti prædones fiant.
Quom hoc metuo, metuo, ne illic huc Harpax ueniat,
Prius hinc q̄ hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle nimium, tarde egrediuntur foras.
Cor colligatis uasis expectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Vt exulatum ex pectore fugiat meo.
Victor sum, uici cautos custodes meos.

Sycophanta. Pseudolus.

Ne plora, nescis ut res sit Phoenicium,
Verum haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum uirum
Macedoniensem, qui lenonem flentem facit.
Quoiam te uis esse maxume ad eum duco te.
Callidorum haud multo post faxo amplexabere.
Ps. Quid tu intus quæso desedisti? quandiu
Mihi cor retunsust oppugnando pectore.
Sy. Occasionem repperisti uerbero,
Vbi percontaris me insidiis hostilibus?
Quin hinc metimur gradibus militariis.
Ps. Atq̧ ædepol, q̄q̄ neq̄ homo es, recte mones.

SARA CENVS

Peiorē ego hoies. Hucusq̧ ex occulto obseruauit pseudolus simiā lenoni isidias dantē. Cōparē. Sociū:& coæq̄lē meum: nā sicut pseudolus:q falsus seruus iterptaē:syrum secē simulauerat ballionis seruū:sic sycophāta: simia se harpagā finxerat militis nuncium: iō ambo falsi cōpares: quo uerbo usus est Hora. in lib. carminū:& mutua cōparis. Colligatis uasis: translatio a militibus q cum e loco abeunt colligūt uasa:oēmq̧ suppellectilē. uasis hoc loco p spiritibus ꝗ corde manentibus. Victor sum. Deinde uidit simiam cum muliere exeuntem.

VALLA.

Peiorē ego hominem. pseudolus secum metuit: ne simia q̄q̄ cautissimus aliquo allucinet mō: uel aduersū se conuertat. Metuo:& formido male: Metuo ne qd erret: formido ne qd mali aduersum me agat. In re scda. ubi res uertit bñ. Mihi obuertat cornua. Aduersum me se cōuertat. Si occasionē cæperit. si opportunitatē habeat. Hunc cōpare₃ metuo meum. i. simia₃: qui est mihi par in astu. Nimiū tarde egredit. Hoc solent auide expectātes: ut oia tarda uideant. Colligatis uasis: a militibus sūpta translatio: q mouētes exercitū uasa dnr colligaē. Cor ergo inqt meū expectat: ut expeditus sūt: si n ducat mulierē: ut e corpore effugiat.

SARA CENVS.

Ne plora. Solaē mulierē tanq̄ ad amatorē post pauxillū uenturā. Desedisti. Quasi deses fuisti. Retūsust: Pro retunsū est: nā dicimus aciē ferri retunsā cū saxo: uē alicui rei duriori repcutiē. Occasionē reperisti: Scil₃ remorandi:& in insidias hostiū deueniēdi. Gradib⁹ militariis. Vegetius militari gradu uiginti millia passuū: horis quq₃: dūtaxat çstiuis cōficiēda sunt pleno aūt gradu: q citatior ē totidē horis. xxiiii. millia peragenda sūt quicquid addideris: iam cursus est: cuius spacium non diffinitur.

Grad⁹ militaris q̄ dicatur

VALLA.

Ne plora nescis: ut res sit phenicium. Simia secū abducēs mulierē se ad militē abduci existimantē cosolaē. tarditatisq̧ ab pseudolo arguiē. Cuiā te esse uis. i. cuius cupis esse nēpe callidiori. Quæso desedisti. i. deses fuisti. Cor retusust oppugnādo pectore. Acies ferri alicui⁹ duræ alicui materiæ ipacta retūdiē. Ita ergo & mucro cordis i pect⁹ subsultās retusus inqt ē. Hic metimur. i. abim⁹: acceleram⁹: quo gressū milites utunē: sed dixit gradibus militariis: Ergo nō mō militaris:& militare: s₃ & militarius militaria. militariū.

VGOLETVS ET GRAPA.

Versute uersuti: quoq₃ mētes ad malitiā uertūē: festus. Versutia: pitia:& calliditas hois: uersutiloq̄x Ciceronis. Versutos inqt Nonius non solū ad malitiā callidos: uex ēt peritos itelligi uoluit Plaut⁹ in asinaria: Nec magis uersutū: nec quo caueas ægrius. Cōligatis uasis: ut alio ituri solēt: colligere uasa:& uasis collectis: militū est cū abire uolūt: id ex Liuio & aliis historiographis satis liqē. Dentat⁹: qui dentes h₃: qui remordere pōt: quiq̧ est magnis dentibus: ut aurit⁹ magnis aurib⁹: contra edētatus: edētulus. At Pli. quosdam inqt:& cū dentibus nasci: sic. M. Curius q ob id dentatus cognominat⁹ est. Macedoniēsis. Incola macedoniç:& ibi negociator: nō aūt macedo macedonius: nat⁹:& alitus in macedonia. Desedisti: ociosus morā traxisti: Militariis gradib⁹ citatis: Veget⁹: primis ergo meditationū auspiciis tyrōes militarē edocēdi sūt gradū:& mox: ut exercitio ābulare celeriē & çqualiter discant.

Versut⁹ q dicantur.

Dentat⁹ q dicatur

Ballio Leno.

Abæ nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postq̄ iste hinc abiit, atq; abduxit mulierem.
Lubet nunc uenire Pseudolum scelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis,
Conceptis hercle uerbis, satis certo scio
Ego periérare mauellem me milies,
Quam mihi illum uerba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si conuenero
Verum in pistrinum credo, ut conuenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obuiam uenire uelim,
Vt mea lætitia lætus promiscua fiet.

Simo senex. Ballio Leno.

Iso quid rerum meus Vlysses egerit.
Iam ne habeat signum ex arce balliónia.
Ba. O fortunate cedo fortunatam manum
Simo. Si. qd est? Ba. iam. Si. qdiam? Ba. nihil est, qd metuas.
Si. Quid est? uenit ne hō ad te? Ba. nō. Si. qd igitur boni est?
Ba. Minæ uiginti sanæ, ac saluæ sunt tibi
Hodie, quas abs te inde est instipulatus Pseudolus.
Si. Velim quidem hercle. Ba. roga me uiginti minas,
Si illic hodie illa sit potirus muliere,
Sine eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit.
Rogato obsecro hercle, gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse rem ut saluam scias,
Atq; etiam habeto mulierem dono tibi.
Si. Nullum periculum est, quod sciam, stipularier
Vt concepisti uerba, uiginti minas dabin?
Ba. Dabuntur. Si hoc quidem igitur actust haud male,
Sed conuenistin hominem tu? Ba. imo ambos simul.
Si. Quid ait? quid narrat? quæso quid dicit tibi?
Ba. Nugas theatri, uerba quæ in comœdiis
Solent lenoni dici, quæ pueri sciunt.
Malum, & scelestum, & periurum aiebat esse me.
Si. pol haud mentitus est. Ba. ego haud iratus fui.
Nam quanti refert ei nec recte dicere,
Qui recti nihil faciat, quiq; inficias non eat?
Si. Quid est, qui non metuas ab eo? id audire expecto.
Ba. Quia nunq̄ a me abducet mulierem iam, nec post.
Meministin obsecro tibi me dudum dicere
Eam uenisse militi macedonico?
Si. Memini. Ba. hem illius seruos huc ad me argētum attulit,
Et obsignatum symbolum. Si. quid postea?
Ba. Qui inter me atq; illum militem conuenerat.
Is secum abduxit mulierem, haud multo prius.
Si. Bonan fide istuc dicis? Ba. unde ea sit mihi?
Si. Vide modo ne illic sit contechnatus quippiam,
Ba. Epistola, atq; imago me certum facit.
Quin illam quidem iā in Sicyonem ex urbe abduxit modo.
Si. Bene hercle factum, quid ego cesso Pseudolum

Abæ: Lætatur leno propter abductam ab se mulierem: & receptam pecuniam. ¶ Promiscua: Vel mixta: uel incerta: & inopinata. SARACENVS.

Abæ nunc demum. ballio se ad militem existumans misisse mulierem: & uitasse pseudoli insidias: sibi congratulatur. ¶ Fallaciis conceptis. dolis: quos animo conceperit. Aut ordo est uerborum: conceptus hercle uerbis ii aduersum me uerba concepit. ¶ Lætitia lætus promiscua: idest tā ipsius q̄ mea. VALLA.

Iso quid rerum. Cupit scire simo: quid egerit pseudolus in lenonem: qui tandem illi sit obuius uana lætitia gestiens. ¶ Signum ex arce balliónia: Allusio est ad ballionis nomen: idest an ipsum fefellerit: & propterea & expugnauerit & dolis deuicerit. ¶ Venit ne homo: Scilicet pseudolus. ¶ Minæ saluæ. Nam promiserat simō pseudolo: se daturum illi uiginti minas: si muliere lenonem falleret: & per fallaciam eam abduceret: cuius rei iam monuerat simo ballionem. ¶ Instipulatus. Per interrogationem stipulatus: nam supra fieri stipulationem diximus per interrogationē: utpote: promittis mihi te daturum uiginti minas: & ille respondebat: promitto: alioquin stipulatio rata non erat: ideo dicit roga me uiginti minas: quas se daturum leno promittit: si pseudolus unq̄ fiat uoti compos. ¶ Ambo simul. s. pseudolus: & callidorum. ¶ Contechnatus. ¶ Machinatus: techna enim dolus: ars: fallacia. SARACENVS

Iso quid rerum meus ulysses ballio factus obuius sui noti lætatur. quasi se dolis pseudoli subtraxerit. Simo quoq; ubi explicari uult: qua id fiducia dicat. ¶ Me⁹ ulysses egerit: idest seruus meus pseudolus: quem ulyssi cōferendum dolis puto: ideoq; cum ulyssem uocat. ¶ Habeat signum ex arce balliónia. Nam ulysses dolis troiæ arcem ingressus: occisis custodibus sustulit palladium. nā signum statuā quoq; dicimus. Hor. Centum potiore signis munere donat. Vlyssi ergo pseudolus conferens ait Viso ex domo ballionis: idest quod dicit ex arce balliónia. Habeat phœnicium id signū uocat. Instipulatus pseudolus: idest per stipulationem: nempe per interrogationē promittendo: tu pseudolo promisisti. Est etiam alia stipulationis species: quæ dicitur mortis causa stipulatio: quę ut antistius labeo ait: ita fit: ut morte promissoris confirmetur. Aut ut quidam dixerunt: cuius stipulatiōis mors fuit VALLA. Signum qd sit

causa. Rogato obsecro hercle. Vult enim legitimam esse stipulationem: & quia carere ambiguitate putat: quod cogitarit: ideo confidenter stipulatur. Habeto mulierem: subaudi phœnicium. Vt concepisti uerba: ut tu protulisti. Viginti minas dabin? hæc stipulationis interrogatio. Dabuntur: promissio nil ergo deest stipulationi: quia intercessit nihil medium interrogationi: & promissioni. Nugas theatri. nugas: quę in theatris solent actitari. Nam quāti refert. Ac si dicat: nihil maledicere. qui malefacere non queat. Est uendisse: uenditam esse. Sit contechnatus quippiam. Ne inquit fabricarit aliquid pseudolus. diximus enim technas artes nominari a græcis omnes: sed a latinis malas: unde uerbum contechnor fecit. Det nomen ad molariam coloniam: idest pistor appelletur: ut in pistrinum mittatur: ut ibi in molēdi labore sit perpetuo coloniam dicit locum: qui colitur. Non ædepol scio. propter illud interpositum ædepol. Iunctum est non cum scio: propterea quod si Ciceroni tradenti in oratore: non scio latinum: non est: pro quo nescio dicimus.

Facere, ut det nomen ad molariam coloniam,
Sed quis hic homo est chlamydatus? Ba. non ædepol scio.
Nisi ut obseruemus hic quo eat, aut quam rem gerat.

Techna quid sit

VGOLETVS ET GRAPA. DARE uerba: imponere: decipere: Terentius: at at inquit: data hercle uerba mihi sunt, ubi Donatus fraus facta interpretatur. Pistrinum: in quo pinsebant farra: quod qui exercebant pistores appellati: Varro de uita patrum. Nec pistoris nomen erat, nisi eius: qui ruri far pinsebat. Farinifici pistores dicti: postea placuit: & pistores eos nominare: qui panem faciebant: in pistrinum Serui id molas manuarias trudebantur. Instipulatus per promissione Dabin? dabis ne? respondet Ballio: Dabuntur. Ecce Stipulatio est per rogationem & sponsionem uerbis conceptis: ut Iureconsultus ostendit: dixerat enim Simo: Stipulatier: ut concepisti uerba: Stipulor autē tam actiue quam passiue dicitur: teste Prisciano. Inde restipulor. Instipulor ipsi Plauto uarroni aliisque: astipulator: Festus: & cum spōdetur pecunia quod stipulare dicitur: a stipe. Venisse uenditam fuisse. Veneo notissimum uerbum est. Vnde &: Iuxta illud: neque stipes sæ leuius pondus est: quam rides Lenonia. Cōtechnatus: technis: artibus: dolis deceptus. Techna ars: fallacia. Terent. Parmenonis tam scio esse hanc techinam quam me uiuere τέχνη græcis ars: & disciplina. Vnde operis Galleni τέχνη titulus est. Technitis artifex. Techno pęgnion Ausonio artis ludus. Calotechnius bonus: Cacotechnius malus artis fex. Texitechnos plinio. xxxiiii. artis labefactator: siue: ut alii Cacizotechnos artis suæ improbator.

SARACENVS. Alus & neque. Seruo omnes arguit harpax desidiæ & nō præstitæ diligentiæ quia quod ipse non somniculose herus sui mandata facere cōsueuerit: is in tabernam diuorterat: & lungum somnum dormierat: huius aduentu patefit uaripseudoli insidiæ. Dis nomen seruitutis ferunt: quia propter eorum desidiam nunquam liberi fiunt: sed perpetuo seruitute perdurāt. Nobilis: Notus.

FALLA. Alus & neque ē homo. Harpax uerus a milite nūtius ad ballionem uenit: ut quinque minas dinumeret: phœnicium que abducat: putat autem ballio primum a pseudolo subornatum: & pingit aliquādiu hominem irridet. Attamen uerum dinoscitur: & se a pseudolo interuersum dolet: & simo quoque illudit ballioni. Malus & neque est homo. hæc in pseudolum iactantur: qui cum litteras: & simbolum accepisset: se ut permiserat ex taberna nō acciuerit. Luxuriantur. luxuriose uiuunt. Lustrant: in lupanaribus uitam agunt. Impro.

Harpax. Simo. Ballio. [illegible]

MAlus & neque hō ē, qui nihili pērit sui heri seruos facit.
Nihili est autem, suū qui officiū facere est imemor,
Nisi adeo monitus, nam qui liberos esse illico
Se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt, quod habent nomen diu
Ii seruitutis ferunt, nec boni ingenii quicquam in his inest,
Nisi ut improbis sese artibus teneant, cum iis mihi
Nec locus, nec sermo conuenit, iis nunquam nobilis fui.
Ego, ut imperatum est, & si abest, hic adesse herum arbitror.
Nūc ego illū metuo, quom hic nō adest, nec cū̄ adsiet, metuā.
Ei rei operam dabo, nam in taberna usque adhuc, si neret syrus,
Quoi symbolum dedi, mansi. ut iusserat, leno ubi esset domi,
Me aiebat arcessere, uerum ubi is non uenit, nec uocat,
Venio huc ultro, ut sciam, quid rei fiet, ne illic homo
Me ludificetur, neque quicquam est melius, quam ut hoc ostium
Pultem, atque aliquem euocem hinc intus, leno argētū hoc uolo
A me accipiat, atque emittat mulierem mecum simul.

Artes multiplices. bis se artibus teneant. sunt enim artium aliæ liberales: aliæ mechanicę. Rursus aliquæ bonę: improbę aliquæ: quę a gręcis cacotechnię aliquę meteotechnię: idest superuacuę artium imitationes: quę nihil boni: nihil mali habeant: sed uanum laborem: qualis fuit illius qui grana ciceris ex spacio distante missa in acum continue: & sine frustratione inserebat: quę cum spectasset alexander donasse eum dicitur eiusdem leguminis modio. quod quidem præmium fuit illo opere dignissimum. Improbas ergo artes dicit quę ad hominum sunt excogitatę perniciem. His nunquam nobilis fui: apud hos semper incognitus. Mansi: expectaui: si acciret modo. Vt hoc pultem. subaudi hostium.

DET nomen inter seruos pistrinarios: censeatur nomine: & re ipsa: ad opus faciendum: ut det pœnas: Coloniæ uero: quę sint docet Gellius: aliquę latinorum: aliquę romanorum ciuium fuerunt Bononia latinorum. Parma & Mutina Ro. ciuium: erant autem quędam quasi examina populorum deducta ad colendum locum: Futuri coloni nomina dabant: unde adscripti inquit Festus dicebantur: qui in colonias nomina dedissent: ut eēnt coloni: In delectu quoque militum quilibet dabat nomen suum: quo dato scribebantur in albo militię siue in matriculis: ut dicit Vegetius. Luxuriantur in luxu sunt: unde luxantur antiquis a luxu: Festus. Lustrant: in lustris: ganeis lupanaribusque dicis pdōs lustra significat lacunas lutosas: quæ sunt in siluis aproꝝ cubilia: qua similitudine: ut tradit Festus hi: qui i locis abditis: & sordidis uitæ: & desidiæ operā dāt dūt in lustris uitā agere: Lustrū spatiū quinquenale: & populi lustratio: Nobiles antiqui

antiq̃ ꝓ noto dixerũt:ut Plau. Terẽ. Ci. alii. Tabernas nõ solũ uinarias:sed oẽs:q̃ sunt pplaris usus auctoritas rõana patefecit Noni.utcũq; a tabulis tabernæ appellatæ. ⁋ Bñ ego ab hoc ꝑdat9:si bono i bõa sceña ẽ mihi. Versus hic nõ ẽ i codi.ãtiq̃s:sȝ neq; sniç cohęrẽtia ascribi dẽt: ac plãe supfluit:q̃q̃ Pi⁷illũ cõmẽtari uisus sit:a se tñ nõ intellectus.

Ba.Heus tu?Si.qd uis?Sa.hic hõ meust.Si.quidũ? Ba.qa ꝑda
Scortũ q̃rit,hẽt argẽtũ,iã admordere hũc mihi (hæc mea est.
Lubet.Si.iã ne illum comesurus es?Ba.dum recens est,
Dum datur,dum calet,tum deuorari decet,nam boni uiri
Me pauperant,improbi alunt,augent rem meam mali,
Populi strenui mihi improbiores sunt.Si.malum quod dii
Tibi dabunt,ut scelestus.Ha.me nũc cõmoror cum has fores
Non ferio,ut sciam sit ne Ballio domi?ba.Venus mihi hæc
Bona dat,quom hos huc adiicit lucrisugas,dãni sui cupidos.
Qui se,suamq; ætatem bene curant,edunt,bibunt,
Scortantur,illi sunt alio ingenio,atq; tu,qui neq;
Tibi bene esse patere,& illis quibus est,inuides.
Ha.Heus ubi estis uos?ba.hic qdẽ ad me recta hẽt rectã uiã.
Ha.Heus ubi estis uos?ba.adolescens,quid istic debet tibi?
Ha.Ecq̃s hoc apit?ba.heus chlamydate,qd istic debetur tibi?
Ha.Aedium dominum lenonem ballionem quærito.
Ba.Quisquis es adolescens operam fac compendi quærere.
Ha.Quid iam?ba.qa tu ipsus coram præsens præsentẽ uides.
Ha.Tun is es?Si.chlamydate caue sis tibi a curio infortunio
Atq; in hunc intende digitum,hic leno est.ba.at hic ẽ uir ꝓb⁹.
Sed tu non uir es,flagitare sæpe inclamare in foro
Cum libello nusquam est,nisi quod leno hic subuenit tibi,
Ha.Quin tu mecum fabulare.ba.fabulor,quid uis tibi,
Ha.Argentum accipias.ba.iam si dudum des,porrexi manũ.
Ha.Accipe hic sunt quinq; argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me iussit ferre Polymachæroplacides.
Quod deberet,atq; ut mecum mitteres phœniciũ. (cedõi⁹?
Ba.Tuus herus?Ha.ita dico.ba.miles?Ha.ita loquor.ba.ma
Ha,Admodũ in q̃.ba.te ad me misit polymachæroplacides?
Ha.uera mẽoras.ba.hoc argẽtũ ut mihi dares?ha.si tu qdẽ es
Leno ballio.ba.atq; ut a me mulierem abduceres?Ha.ita.
Ba.Phœnicium esse dixit?Ha.recte meministi.ba.mane,
Iam redeo ad te.Ha.at maturate propterea,nã propo,uides
Iam diei multum esse.ba.uideo,hunc aduocare etiam uolo.
Mane modo istic,iã reuortar ad te,quid nunc simo?
Quid agimus?manifesto hũc hoiem teneo,qui argẽtũ attulit.
Si.Quid iã?ba.an ne scis q̃ sit hæc res?Si.iuxta cũ ignarissũis,
Ba.Aedepol uerberonẽ hoiem Pseudolũ,ut docte dolũ
Cõmentust,tantũdem argenti quantum miles debuit,
Dedit huic,atq; hominem exornauit,mulierem qui arcesseret,
Pseudolus tuus allegauit hunc,quasi a macedonio
Milite eẽt.Si.habes ne argẽtũ ab hoie?ba.rogitas,qd uides?
Si.Heus memento ergo dimidium istinc mihi de ꝑda dare.
Cõmune istuc esse oportet.ba.qd,malũ?id totũ tuum est.
Quã mox mihi opã das?Si.do eãdẽ nunc.ba.qd mihi es autor
Si.exploratorem hunc faciamus ludo suppostititium. (Simo?
Ba.Donicum adeo ipsus sese ludos fieri senserit.

⁋ HIC hõ meust:Arbitrat̃ tãq̃ hoiẽ subditiciũ: & ab pseudolo missũ: ut mulierẽ abducat: quẽ ꝓbe se delusurũ putat. ⁋ Prædatus:lucratus. ⁋ Chlamydate.Loq̃t simo. ⁋ Acurio ĩfortunio.Vel curio.i.curioso:& nimis affectato malo:uel curio dixit iocülariter .i.macro.nã in rudẽte dixit a crasso ĩfortunio. ⁋ Si dubiũ des:Legerẽ si duduũ des. ⁋ Aedepol hoiem:Loquit̃ ballio. ⁋ Donicũ:pro donec:& quousq;. ⁋ Cubitare solit9 es in cunis puer.Taxat puerũ tãq̃ obscenæ libedini obnoxiuȝ.simul alludens ad puerũ in cunis moratũ. ⁋ Altero.s.die. ⁋ Pernix.Velox. ⁋ Surã.ptẽ tibiæ carnosam:econtrario cruris. ⁋ Cõuenicbat ne in uaginã?rẽ obscenã:& turpẽ tangit p q̃dam honestã metaphorã subitelligens pro machęra mẽbrũ uirile:pro uagina podicẽ:id qd Virg.in priapeis uidet̃ expressisse his uerbis:& qd nos colũ coleon illeuocat:culeon.i.uaginã:ita mẽbrũ uirile quasi telũ:uñ illud:hoc mihi si telũ desit: inermis ero. ⁋ Quanti cõducta?Putabat chlamydeȝ mutuatã:& cõducticiam habet̃ tanq̃ ab pseudolo subornatũ. ⁋ Eleboꝶ qui dari solitus dicit̃ hoibus nõ sanã mẽtẽ habentibus:cuius uirtus est totũ corpus purgare:& cõplexioni bonę restituere:a latinis ueratrũ:q mẽtẽ uertat:& saniorẽ faciat:uñ Pers.nõ ẽ hic iltas acci ebria ueratro: elebori duę sunt spẽs albus:& niger:ut medici oẽs tradiderũt.Plini. quoq; & Aul.Gel.niger dat̃ ad purgãdũ iferiorẽ aluum:albus uero supiorẽ uomitione:sumebat̃ autẽ ı ut purgato corpore melius carmina cõponerent:actiusq; ꝓuiderẽt:quę cõmentabant̃:ut carneadẽ responsuꝶ zenonis libris factitasse ferunt:ad comitialeȝ quoq; morbuȝ dabatur:uñ Liuius drusus eo sumpto:morbo eodẽ liberatus est: humores noxios oẽs educit:& hois insaniam emẽdat. ⁋ Quid mercedis petasus:ꝓseq̃tur ironiã:ratus oia uestimenta:& calciamenta ꝑcio conduxisse:ut aduena uideret̃.de petaso satis ẽ i amphitryone dictũ:nõ sunt eadẽ repetenda. ⁋ Dño:Qui uestimenta locauit:& utenda mutuauit. ⁋ Nẽpe qd fœminę sũma:sustinet:nũc ubi sunt. Sẽsus uerboꝶ hoꝶ oĩno difficilis:sed sit difficilior ex errore interlocutoꝶ.nõ eni sermo conuenit harpagi: sed ballioni:ut emendauimus:& est rñsum ad ea:quę harpax dixerat:sibi oia habet̃ suo empta peculio:morsu enim iocoso puerũ lacerat ingens:q hæc oia sibi sunt suo empta peculio:ꝓpterea qd se pedicari sustineat: & patiat̃:& legendũ susti

SARA CENVS.

Sura qd sit

Elebori ꝓprietas

Sequere,quid ais,nempe tu illius seruos es?Ha.planissume.
Ba.Quanti te emit?Ha.suarum in pugna uictoria uirium.
Nam ego eram domi imperator summus in patria mea.
Ba.An etiam ille unq̃ expugnauit carcerem patriam tuam?
Ha.Contumeliam si dices,audies.Ba.quid,tun hodie
Ex Sicyone huc peruenisti?Ha.alto adhuc meridie.
Ba.Strenue me hercole isti,q̃uis pernix hic est hō,suram ubi
Aspicias,scias eum posse gerere crassas compedes.
Quid ais?tu ne etiam cubitare solitus es in cunis puer?
Ha.Scilicet.Ba.etiam ne facere solitus es puer?
Scin qd loquar?Ha.sani ne estis:Ba.quid hoc, quod te rogo?
Noctu in uigiliam quando ibat miles,tū tu ibas simul?
Conueniebat ne in tuam uaginam machæra militis?
Ha.I in malam crucem.Ba.ire licebit tibi tamen hodie tēpori.
Ha.Quin tu mulierē mihi emittis,aut reddis argētū.Ba.māe.
Ha.Quid maneā?Ba.clamydem hanc cōmemores quanti con
ductast?Ha.quid est?
Ba.qd meret machæra?Ha.hallebor̄ hisce hoib⁹ op⁹ ē.ba.eho.
Ha.Mitte.Ba.qd mercedis petasus hodie domino demeret.
Ha.Quid dn̄o?quid somniatis?mea equidem hæc habeo oi͞a.
Meo peculio empta.Ba.hoc quod fœmina summa sustinet,
Vnde tibi?Ha.hi senes fricari sese ex antiquo nolunt.
Ba.Responde obsecro hercle hoc uero serio quod te rogo.
Quid merces?quantillo argenti te conduxit Pseudolus?
Ha.Qui istic pseudolust?Ba.præceptor tuus,q te hāc fallaciā
Docuit,ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.
Ha.Quem Pseudolum?quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hoiem nulli coloris noui.Ba.non tu istinc abis?
Nihil est hodie hic Sycophantiis quæstus,proin tu Pseudolo
Nunties,adduxisse alio prædam qui occurrit prior
Harpax.Ha.is qdem ædepol ego sum.Ba.imo ædepol eē uis.
Purus putus hic sycophanta est.ba.ego tibi argentum dedi,
Et dudum aduenient extemplo symbolum seruo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.
Ba.Meo tu dedisti epistolam seruo?quoi seruo?ba.Syro.
Ba.Nō cōfidit?sycophāta hic nequā est,nugis meditaꝰ male.
Nam illam epistolam ipsus uerus harpax huc ad me attulit.
Ha.harpax ego uocor,ego seruos sum macedonis militis.
Ego nec sycophantiose qcq̃ ago,nec malefice.
Neq; istum Pseudolum mortalis qui sit,noui,neq; scio.
Si.Tu nisi mirust,leno plane perdidisti mulierem.
Ba.Aedepol næ istuc magis ac magis metuo,cū uerba audio.
Si.Mihi quoq; ædepol iam dudum ille Syrus cor pfrigefacit,
Qui symbolum hoc accepit,mira sunt,ni Pseudolus est,
Eho tu qua facie fuit dudum.quoi dedisti symbolum?
Ha.Ruffus quidam,uentriosus,crassus,seruos subniger,
Magno capite,acutis oculis,ore rubicundo admodum,
Magnis pedibus.Si perdidisti post q̃ dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus,actum est.Ba.id ipm est,emorior Simo.
Si.hercle haud te sinam emoriri,nisi argentum mihi reddis,

nent:harpax autē uicissim maledicto ballionē incessit:senes sese fricari ex antiquo uolunt.⸿ Ventriosus.Idem uentricosus:ut sardonius & sardōicus.arcadius:& arcadicus.⸿ Cēturiata comitia: Aul.Ge.lib.xiiii.noctiū atti.satis oñdit:quæ dicāt cēturiata comitia quæ calata:quæ curiata:quæ ue tributa:nā sicuti curiata per lictorē calari:idest cōuocari solebāt:sic centuriata p cornicinē:curiataq; comicia dici cum ex generibus oium suffragiū ferāt:cuꝫ autē ex censu & ętate cēturiata:quę in cāpo martio haberi:fieriq; solebant:ballio itaq; his uerbis oñdit:pseudolū seruū uniuersū ppl'i i suā pniciē aiasse.

(Margin: Cēturiata comitia q̄)

⸿ ADmordere hunc.i.auferre ab eo pecuniā.⸿ Cōmesurus es. Ait simo:si admordeas:nūqd es ēt deuoraturus.⸿ Boni uiri me paupant.pauperem faciūt.⸿ Improbi alunt:qa bona sua ad me pferūt.⸿ Vt scelestus:q̃ntū flagitiosus:ob hoc dixit ⸿ Malum.qd dii tibi dabūt.⸿ Lucri fugas.q lucrū fugiunt:dū sua dilapidant bona.⸿ Operā fac cōpendi q̃rere.fac in q̃rēdo iqt ut opā tuā ad cōpendium ducas.i.corripias.⸿ Caue sis tibi a crasso ifortunio.caue si uis tibi ne malū ifortuniū te iuadat.⸿ Intēde digitū.solemꝰ digito mōstrare:aut nobilē uirtute aut nobilē iprobitate.ergo ītēde digitū.qa pessimus est.⸿ Flagitare.pro flagitaris.⸿ Inclamare.pro iclamaris.i.clamorꝭ reprēderis.⸿ Cū libe.subaudi aduersū te.⸿ Leno hic.Cū hoc dicit se ostendit.⸿ Lectaei.de lecto argēto.⸿ Nā ppero.i.res mea festina est.⸿ Iuxta cū ignarissimis:tam scio q̃ qui nihil sit.⸿ Exploratorē hūc faciamus ludos.i.illudamus:qui uēit ut exploret:num possit hr̄e mulierem.⸿ Suppositiciū:sub aliena psona positū.⸿ Adeo doni.eo usq; donec.⸿ Altero:subaudi d.e.⸿ Ad meridiē.ut sit dies:& dimidia:q̃uis pnix q̃tūcūq; uelox.⸿ Noctu in uigiliā.noctē.n.milites in q̃ttuor diuidebāt uigilias.i.q̃ter militū uigilię mutabanꝭ:ut sępe Cæs.oñdit in cōmētariis.⸿ Quāti cōduct.cōducticiā n.clamydē putauit:qa suppositiciū ipꝭ ēt cēsuit.Quid meret machera.Quanti conductus est gladius.⸿ Elebor̄.hisce hoibus opus est Hi iquit isaniūt:& pinde eleborus opus ē.Dicimus opus est hęc res:opus est hac re:& hanc rē:ut hic.⸿ Qui dormitis:idest qd ita loqmini:ut plane dormiꝭ uideamini.⸿ Quæ fœmina fūma sustinēt:hæc ipudica intelligenda sunt.⸿ Quātulo argēti te cōduxit pseudolus.qd dedit iqt pseudolus tibi:ut sub ornatus uenires.⸿ Nugis meditaꝭ male.in re nugali ingeniēt meditari qd cōferat.⸿ Nisi mirūst:nisi mir̄ sit.ut secus euenerit.⸿ Subniger:paululum

(Margin: VALLA)

(Margin: Nox qdo partiebaꝭ)

Viginti minæ. Ha. atq; etiam mihi aliæ uiginti mnæ.
Ba. Auferetur id præmium a me quod promisi per iocum?
Si. De improbis uiris auferri præmium, & prædam decet.
Ba. Saltem Pseudolũ mihi dedas. Si. Pseudolũ ego dedã tibi?
Quid deliquit? dixin, ab eo tibi ut caueres centies?
Ba. Perdidit me. Si. at me uiginti modicis mulctauit minis.
Ba. Quid nũc faciã? Ha. si mihi argẽtũ dederis, te suspẽdito.
Ba. di te pdãt, seqr̃ hac sis me ergo ad forũ, ut soluã. ha. sequor
Ba. Quid ego? peregrinos absoluam, cras agam cum ciuibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia.
Qui illum ad me hodie allegauit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu nunc, ne expectetis dum hac domũ redeam uia.
Ita res gesta est, angiporto hoc certum est consectarier.
Ha. Si gradereré quãtum loquere, iam isses ad forum.
Ba. Certust hunc mihi emortualem facere ex natali die.

modo niger. ¶ Haud te sinam emori nõ pmittã: ut moriaris anteq̃ pmissum mihi tradas argẽtũ. ¶ Auferet hic præmiũ. ironicos id pnũciãdũ. ne asserere uideat: qđ negare cõtendit. ¶ Modicis mulctabit minis: modicis dixit ironicos: ut dicẽ solemus illis paucis: ut tamẽ magnifaciẽdas eẽ existimẽ. ¶ Pseudolus mihi cẽturiata habuit capitis comitia. suffragia inqt oia aduersũ me cõsecutus est pseudolus. Nã in comitio suffragia pbebant ad creãdos magistrat⁹ cẽturiata comitia dixit: qa erant & curiata. Au. Gel. li. xiiii. noctiũ att. i lib. Lælii fœlicis ad. Q. Mutiũ primo scriptũ est. Labeonẽ scribet calata comitia esse: quæ pro collegio põtificũ habent: aut regis sacrorũ: aut flaminũ in augurãdorũ cã. Eorũ ãt alia eẽ curiata: alia cẽturiata. Curiata per lictorẽ curiatis calari. i. cõuocari. Cẽturiata per cornicinẽ: Iisdem comitiis: quæ calata appellari diximus: & sacrorũ detestatio: & testamenta fieri solebant. ¶ Habuit capitis: ut me uita priuaret. ¶ Hũc emortualẽ facere ex natali die. i. nõ: ut nũc natus uidear: sed mortuus. Ita Cato mortuaria glossaria. mortales locutiones appellauit. Emortualem ergo mortis nomen habentem dixit.

Emortualis qui

¶ CVRIO: curacae a cura: ut curio agnus ipsi Plauto: de quo Festus: qđ si legas a Durio: q̃le troianis attulit Durius equus: quẽ & duratæũ uocãt: Siue qs mauelit a crucio: est. n. cruciũ Festo: qđ cruciat: Vñ Lucilius: uinũ in suaue cruciũ dixit: arbitrario dictũ sit: Nõ sunt temere mutãda: quæ nõ itelligimus sed cõe id uitiũ est. Fateamur igenue: q igenui sumus: nescire nos qđ nescimus: qñ omniscii nulli: multiscii habent cõplures. ¶ Exploratores ab explorando appellati: Explorare antiquos refert Festus p exclamare usos: sed postea pspicere: & certũ cognoscere cœpit significare: ut explorator sit: q speculator: sunt tñ qui exploratorẽ aliũ oino esse uelint a speculatore. Speculare significationẽ Sinõ in bello troiano mõstrauit: Græci speculatores epos dicũt: Vñ Cicero refert a Põpeio se oræ cãpanæ: & maritimę epm destinatũ: & in epistolis ad Atticũ: ascẽdit in phalesum inqt episcopiũ. i. in nauiculã speculatoriam: quę & catascopiũ Cæsari in cõmẽtariis: & Au. Gellio. ¶ Vigiliæ militares oibus notæ. primus in bello troiano: ordines exercitus: signi dationẽ: tesseras: uigilias inuenit Palamedes: nox ipsa in quatuor uigilias diuisa: sunt & iter mala uigiliæ. ¶ Helleborũ isaniæ conferre creditũ: tutissime sumebat in Anticyra: ueratrũ ẽt dictũ: albũ est & nigrũ: de quo Au. Gel. Plinius inumeri. ¶ Petasus: Pileum manumissionis signũ: a petaso petasatus. ¶ Fœmina: & fœmora in hoie sunt: & unde fœmoralia: & fœminalia deducta: flegmina si legas: dñr festo cũ ex labore itineris circa talũ sanguis defluit In epidico. Prælassitudine inuaserũt miserũ in genua flegmina. ¶ Hic ex codicibus antiquis: & metri: ac sniç cõcinnitate. ¶ Sycophãtię: fallaciæ: calũniæ dicunt sycophãtiose: ut mox calũniose. Sycophãtas scribit Plutar. in solone dictos ueteribus: qui ficus exportãtes indicassent. Idẽ festus. ¶ Mna: quã nostri inqt Pli. in. xxi. minã uocant tãtundẽ est q̃ libra: & pondo: alii maiorẽ drachmis quattuor faciunt romana libra: quæ hẽt uncias duodecim uncia drachmas octo: & sic libra drachmis cõstat sex & nonaginta: minã uero centũ drachmæ cõstituũt. ¶ Mnæ metri necessitate: & ex codicibus antiqs. ¶ Mulctauit: priuauit: & quodãmodo depauperauit: cũ ois mulcta res minuat: mulcta suprema: maxumaq; dicebat triũ miliũ &. xx. assium qa nõ licebat quodã pluribus. xxx. bub⁹: & duabus ouibus queq̃ mulctari. çstimabaturq; bos cẽtussibus ouis decussibus: minima unius ouis erat q; pecuniaria: unde mlctatiũ æs qđ mulctæ noie exigit: de mulcta Festus: Varro: Gellius: alii. ¶ Capitis: in aulularia: Ibo intro: ubi de capite meo sunt comitia. Centuriata ãt comitia a cẽturiis: ut curiata a curiis: utraq; calata a calãdo. i. uocãdo: de his Gellius & Dionysius: suntq; coitiones: & cõuentus populi: comitiũ itẽ locus in foro: pedianus auctor: q illic cõueniebãt comitiis curiatis: & litiũ cã: ut inqt. M. Varro: & Fe. a coeũdo. i. simul ueniędo: Angiporto: Hora. angiportu: nã & a portu dr̃ Vlpiano de ueib. sig. &. M. Varroni. ¶ Emortualis dies moriẽtiũ: natalis nascẽtiũ ẽ: hũc albo lapillo: ut faustũ: illũ atro signãdũ ducius: ut funestũ: & mœstitudinẽ apportãtẽ. secq tñ thraces sctitarũt: Mortualia itẽ mortuorũ sũt.

VGOLETVS ET GRAPA.

Curio sfortunio

Exploratores q dicãt

Hellebori pprietas

Sycophantiæ quæ

Sycophantiose

Emortualẽ

Simo senex.

Bene ego illum tetigi, bene autem seruos inimicũ suũ,
Nũc mihi certũ est, alio pacto Pseudolo isidias dare.
Quã in aliis comœdiis fit, ubi cũ stimulis, aut flagris
Insidiantur, at ego iam inultus promam uiginti mnas.
Quas promisi si effecisset, obuiam ei ultro deferam.
Nimis hic mortalis doctus, nimis uersutus, nimis malus.
Superauit troianum dolum, atq; uicit Pseudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam, Pseudolo insidias dabo.

SARACENVS.

Bene ego. qđ pseudolus dolis deuicerit ballionẽ non indigne fert simo: qn potius illi ultro pecuniã pacta se daturũ pollicet: quẽ inqt nõ uelle insectari flagellis: aut uerberibus: ut fit in cæteris comœdiis: sed potius pecuniis. ¶ Dolũ troianũ. qđ a sinone: & reliqs contactũ est: de quo Plau. i bacchidib⁹ longũ est exorsus sermonem.

VALLA.

Bene ego illum tetigi. simo se cum hæc loquitur de ballione: quẽ ait: & a se: & a seruo suo bñ tactũ. ¶ Inultus. non

ut alii flagris cædant sed uiginti minas dabo. ℙ Superaui dolum troianum: atque ulissem: non tam inquit græci nõ tam ulysses dolosi fuerunt: q̃ pseudolus.

SARACENVS. Madulsa q dicatur


Vid hoc: Pseudolus prodit. ut ebrius. nam interea cum sodalibus longum potauerat: loquitur ad pedes suos: qui eum sustinere non q̄bant. ℙ Madulsam. Festus interpretatur ebrium & uino madidum. ℙ Morologis. stultis. ℙ Lentiscos odores. Ex arbusculo lentisco fit lachryma mastichæ. quæ inter odorata notatur: ut ex Theophrasto: Plinioq; colligitur. ℙ Corollas: idest paruas: uel graciles coronas: quibus ut supra rettulimus in symposiis: & compotationibus ueteres utebantur hilaritatis gratia: foliisq; addebant unguenta: ut omnis prorsus teter odor abigeretur. ℙ Dapsiles. Largas & abundantes. ℙ Potime. Vel lege potissime: uel per optie: uel de uerbo ariolare. ℙ Ad hunc modum intuli: Facit deinde saltum inquiens ad illum modum saltasse: nã saltare ex disciplina non didicit. ℙ Palliolatim. quasi pallio super humeros iniecto: & obuolutim. ℙ Occœpi denuo hoc modo. Ita loquitur gestus quosdam referens: ut ebrius: dum enitor paxiam. legerem dum enitor pau..ilatim.

VALLA


Vid hoc siccine hoc fit. Pseudolus exiens ebrius cuncta p̄sequitur: quæ ebrio solent accidere. ℙ Pedes statin an nõ: utpote ebrius titubantes alloquitur pedes. ℙ Probe habeo madulsam: idest probe crapulatus sum. Fest. madulsa ebrius a græco μεθυσθῆναι deductũ: uel quia madidus satis uino. ℙ Victum excurato: idest in uiuendo scurasis. ℙ Propinare mitissimam amicitiã: propinare: ut supra ostensum est: potũ exhibere. Nunc uero ad amicitiam refertur. ℙ Alium alio. pro alii ita declinabãt ueteres. ℙ Sermonibus morologis: idest stultis: ab eo quod est moros prima producta: idest stultus. nam eadem correpta mortem significat: & logos sermo. ℙ Odores lentiscos: idest ex mastiche. Lẽtiscus enim frutex est. Vnde mastiche profluit. nam glutinandi causa puluetes odoriferos omnes mastiche potest adhiberi. ℙ Corollas dari dapsiles: largas coronas. ℙ Promi uictum cæterum: idest reliqua: quę ad uictum pertineant. ℙ Hostibus fugatis. a militia hoc sumptum. superato inq̄t ballione: & nuntio: qui erat a milite. ℙ Cordi atq; animo suo obsequentes: idest desiderio. & quæ uenissent in mẽtem facientes. ℙ Ad hũc modũ. subaudi ebrius. ℙ Palliolatim amictus. i. ita cum palio obuolutus. ℙ Sic icessi ludibũdus. ita ueni lusitãs. ℙ Vbi circũuortor. uini fumo obuoluor. ℙ Dum enitor pauxillatim. dum pede p̄ssim conor. ℙ Mimiæ tũ uoluptati fui. uoluptatem p̄bui cadens. ℙ Commuto illico pallium. quia inquinatum: quod prius habueram. ℙ Crapulam dum ammouerem: idest concoquęrem: quã nos crapulam græci crapalen. illi crapalo: q nos crapulor.

QVINTVS ACTVS.

Pseudolus seruus ebrius.


Vid hoc? siccĩe fit hoc, pedes? statĩ an ñ? an id uoltis,
Vt me hinc iacentẽ aliq̃s tollat? nã hercle si cecidero
Vestrũ erit flagitiũ, pergitin p̄gere? ha sæuiẽdũ mihi
Hodie ẽ, magnũ hoc uitiũ uino ẽ, pedes captat primũ.
Luctator dolosust, profecto ædepol ego nunc probe habeo
Madulsam, ita excurato uictu, ita magnis mundiciis
Digni habiti, atq; loco festiuo festiue accepti sumus.
Quid opus me multas agere ambages? hoc hoi est quãobrem.
Vitam amet, hic omnes uoluptates.
In hoc omnes uenustates sunt, deis proximũ esse arbitror.
Nã ubi amãs complexust amãtẽ, ubi ad labra labella adiũgit,
Vbi alter alterum bilingui manifesto interprehendunt,
Vbi manu mamilla opprimit, ac ẽt si lubet corpa cõduplicãt,
Manu cãdida cãtharũ dulciferũ propinare mitissumã amicitiã.
Neq; ibi esse alium alio odio, ibi nec molestum, nec sermoni-
bus, morologis uti. (parce p̄mi
Vnguẽta, atq; odores, lẽniscos, corollas dari dapsiles, nõ enĩ
Victu cætero, nequis me roget, hoc ego mõ, atq; herus minor
Hunc diem sumpsimus potissume,
Postq̃ opus meum, ut uolui, omne perpetraui, fugatis hostibus
Illos accubãteis, potãteis, amãteis, cũ scortis reliq, & meum
Scortum ibidem, corde, atq; animo suo obsequẽtes, sed postq̃
Exurrexi, orant me id, ut saltẽ, ad hunc me modum intuli.
Illis satis facere minime ex disciplina quiui ego,
Qui lenonem capere didici, sed palliolatim amictus
Sic incessi ludibundus, plaudũt p̄im, clamitãt me ut reuortar.
Occœpi denuo hoc modo uolui idem, amicæ dabam me meæ,
Vt me amarer, ubi circũuortor, cado, id fuit nẽpe ludo, itaq;
Dũ enitor (pax) iam pene ingnaui pallium, nimiæ tum
Voluptati ædepol fui ob casum, datur cantharus, bibi.
Commuto illico palium, illud posui, inde huc exii, crapulam
Dum amouerẽ, nunc ab hero ad herũ meum maiorem uenio.
Fœdus cõmemoratũ, aperite, aperite heus Simoni me adesse
Quis nunciat?

VGOLETVS ET GRAPA. Palestritag

ℂ LVCTAtor: palestrita omni pede totis uiribus supplantans: ut collucator egregius. παλαίστραν græci palestras uocant: & luctam unde palestritę: & gręcis ipsis a palestri: nulla seruata lege palestræ: Cicero in orat. qualis eorum motus: quos apalestros gręci uocant. ℙ Madulsa: ebrius: temulentus ut uino madens: & marcidus. ex Festo. ℙ Morologis fatua: & mera deliramenta effutientibus: nam sermones inter epulas: castie iucundi: & cum quadam illecebra: & uoluptate utiles habendi: ut inquit Gellius: Moros stultus: stupidus fatuus græcis: nostris fanio: ide morologus: morologia: & morari longiore prima desipere Tranquillo in Nerone: cum is stultitię Claudium Cæsarem arguens desisse inter homines cum morari dixisset: i insanire: Inde moriones dictus factisq; risum: ut fatui excitantes: eleganter: &

ter: & uere dixit Plautus ipse in trinummo Amor mores hominum moros: & morosos efficit. ⁋ Lēniscos lego: unde coronę lēniscatę Seruio: de quibus & .M. Var. lēnisci e coronis fasciolæ dependentes: Plinius. xxi. Crassus diues primus argento: auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit: accesserunt quoq; & lēnisci: quos adiici ipsarum coronarum honos erat propter ętruscos: quibus iungi nisi aurei non debebant: puri diu fuere ii: cęlare eos primi instituit .P. Claudius pulcher: bractasq; etiam philyrę dedit. Nec me fugit ad dentiscalpia lentiscum probari: & masticem/ chiam e lentisco gigni gummi modo: auctore Plinio. xii. ⁋ Crapula. gręcis κρεπαλα quasi lucta capitis. dolores enim & uertigines i eo uinū facit ut feri. Pli. xxiii. Est āt Arist. i pblēatis feruor: & qdā iflāmatio magis cōflictās q̄ temulētia: sed Pli. xiiii. cū dixit pugnascibus mustis crapule plus idit medicamētū: itellegit: quo uini lenitas excitatur.

Lēnisci qui dicantur

Crapula quid sit

Simo. Pseudolus. Ballio.

Vox uiri pessumi me exciet foras, sed qd hoc? quo mō?
Quid te ego uideo? Ps. cū corona ebriū pseudolū tuū.
Si. Libere hercle hoc qdē, sed uide statū, nū mea gfa
Pertimescit? magis cogito sæuiter blāditer ne alloqr.
Sed hoc me uetat iam facere, quod fero, si qua in hoc
Spes sitast mihi. Ps. uir malus, uiro optumo obuiam it.
Si. Dii te ament Pseudole, sed i in malam crucem,
Ps. Cur ego me afflictem? Si. qd tu (malū) ergo in os mihi
Ebrius irructas? Ps. molliter, sustine nunc me,
Caue ne cadam, non uides tu me ut madidus adeam?
Si. Quæ ista hæc audaciast? te sic interdius
Cum corolla incedere ebrium? Ps. luber. Si quid lubet.
Pergin ructare in os mihi? Ps. suauis ructus mihi est.
Sic sine modo. Si. credo equidem potesse te scelus
Massici montis uberrumos fructus quattuor
Ebibere in hora una. ps. hiberna addito. Si. sed tamen
Vnde onustam celocem agere te prædicem? ps. cum tuo
Perpotaui modo filio, sed Simo ut probe
Tactus Ballio est? quæ tibi dixi ut effecta reddidi?
Si. Derides? pessumus homo est. ps. mulier hæc facit.
Cum tuo nunc filio libera accubat. Si. omnia
Vt quidq; egisti ordine scio. ps. quid ergo dubitas
Dare mihi argentum? Si. ius petis, fateor, tene.
Ps. At negabas daturum esse te mihi, tamen das, onera hunc
Hominem, atq; me, cōsequere. Si. at ego istū hominem onerē?
Ps. Onerabis scio. Si. quid ego huic homini faciam? satin
Vltro & argentum aufert & me irridet? Ba. uæ uictis.
Ps. Vorte ego humeꝛ hem. Ba. hoc ego nūq̄ ratus sum fore,
Vt tibi fierem supplex, heu heu. ps. desine. Ba. doleo.
Ps. Ni doleres tu, ego dolerē. Ba. quid hoc? auferre
Non pseudole abs tuo hero? ps. lubentissimo corde, atq; aio.
Ba. Non audes qso aliq̄ partē mihi gratiā facere hic argenti?
Ps. Nō me dicis auidū eē hoiem. Ba. nā hic nūq̄ eris nūmo di
Ps. Neq; te mei tergi misef, si hoc ñ hodie effecissē? (uitior
Ba. Erit ubi te luciscar, si uiuo. ps. quid minitare? habeo
Tergum. Ba. age sane. ps. igitur redi. Ba. quid redeam?
Ps. Redi modo, non eris deceptus. Ba. redeo. ps. simul
Mecum potatum. Ba. ego ne eam? ps. fac quod te iubeo. (uis
Si is, aut dimidiū, aut pl' ēt faxo hic ferēs. ba. eho due me quo
Ps. Quid nunc numquid iratus es, aut mihi, aut filio propter
has res Simo?
Si. Nihil profecto. ps. i hac. Si. te sequor, quin uocas

SARACENVS.



Vox uiri pessumi. Ad uoces pseudoli clamitātis Simo domo exit: hominemq; mi ratur pedibus non consistere: balliōneq; aduentāte. finis iponitur comœdię. ⁋ Sed in malam crucē: Cū enim Simo dixisset te ament di: ille in os simonis iructauit: & rursus pseudolus ipse: cum lubet dixit uerbum proferens ructū emisit. ⁋ Quattuor fruct9. quattuor uindemias. ⁋ Masici mōtis: De quo Virgi. & bacchi massicus humor: est enim massicus mons dictus ea parte: qua puteolos: ac baias spectat optima: ex quo uina habētur massica: siue eadeꝫ falerna. Mar. in distichis de falerno uino: de sinuesanis uenerunt massica plis. ⁋ Hiberna. s. hora: nam licet horę sint ęquales: tamē ex quo hiberno tempore dies breuiores sunt: horę uidentur celerius cursum pertransire: & una cū die fieri breuiores. ⁋ Onustam celocem. per metaphoram ipsum dicit uino repletum. ⁋ Cuꝫ tuo. s. filio. ⁋ Vę uictis. Aduenies ballio acclamitat uę dictis: quod fuit i puerbio usurpatum: cum Roma capta a senonibus gallis aurum ex conuentione & pacto pensum: ut recederent ꝙ iniquis ponderibus: ex barbaris quęrēte claudio: Brenus dux gallorum ad pōdera adiecit gladium: & dixit uę uictis: quē postea camillus cum insidiis circumuentū concideret: & q̄rerentur contra fœdus fieri: eadē uoce remunerasse fertur.

Massicus mons ubi locorum.

Ve uictis

VALLA.



Vox uiri pessumi. pseudolus ebrius simoni fit obuius: confidēter nimiū: ac procaciter cū hero locutus: utpote ebrius. ⁋ Vide statum. Duꝫ hoc dicit miratur serui petulantiā. ⁋ Scæuiter: blāditer ne alloquar. Multa hoc modo protulerūt ueteres; ut ab eo: qd est humanus humana humanum: nō modo humane: sed etiam humaniter dicerēt. Ita sceuiter: & blāditer. ⁋ Qd fero. subaudi nunum. ⁋ Sed i in malaꝫ cruceꝫ: ideo hoc simo dixit pseudolo: quia ructū in os simonis exhalauerat pseudol9. ⁋ Molliter siste. obfirma me eleganter. ⁋ Vt madidus adeaꝫ. siccuꝫ continentem: & madidum ebrium dixere ueteres. ⁋ Interdius: & interdius: & iterdiu dixere ueteres. ⁋ Mastici mōtis in campania. ⁋ Huberrimos quattuor fruct9. quattuor uidemias. ⁋ Hiberna adito. i. hiberni montis. ⁋ Onu

stam celocē.nauim:hoc est te onustum uino.¶ Cum tuo.subaudi filio.¶ Probe tactus.i.ualde deceptus.¶ Atnegasti daturum esse:hoc enim supra memoratum.¶ Onera hunc hominem. Impone mihi hoc argentum.¶ Vae uictis.hoc ex prouerbio dictum.Festus.

Spectatores simul.Ps.hercle me isti haud solent
Vocare,neq; ergo ego istos,uerum si uoltis applaudere,
Atq; approbare hunc gregem,& fabulam,in crastinum
Vos uocabo,

Vae uictis Vae uictis in prouerbium uenisse existimatur: cum romam capta a senonibus gallis: aurum ex conuentiōe:& pacto pensum:ut recederent:quod iniquis ponderibus ex barbaris quaerente a claudio:brenus dux gallorum ad pondera adiecit gladium:& dixit:uae uictis:quem postea camillus cum insidiis circumuentum concideret:& quęrerentur cōtra foedus fieri:eadem uoce renumerasse dicitur:Titus Liuius in quarto ab urbe condita.¶ Pondera a gallis allata iniqua:& tribuno recusante additus:insolente gallo ponderis gladius:auditaq; intoleranda romanis uox:uae uictis esse.¶ Ego dolerem:quia minitatus fuerat simoni id impetraret:quod pollicebatur:se in pristinum missurum pseudolum.¶ Aufferre.quicq̄:uel pecuniam:uel phoenicium.¶ Nummo diuitior.non ut quidam grammatici dives facit comparatiuum ditior:sed id ab eo:quod est dis ditis:nam diues diuitior facit:ut hic:ita & apud Martialē. Cresso diuitior licet fuissem.Phalecinum enim metrum est:ubi ditior esse non potest.¶ Habeo tergum:subaudi ad sufferendas plagas.¶ Si is:si accedis.¶ Neq; ergo ego istos.subaudi uocabo.¶ Hunc gregem:histrionum.

VGOLETVS ET GRAPA. Massicu ¶MASSIcus mons cāpaniae a massico:cuius meminit Silius:massicus uuiferis addebat nomina glebis:unde massica uina laudatissima Plinio:Columellae:Horatio:Virgi.Martiali:caeteris.¶ Celox nauigii genus breue dictum a celeritudine inquit Nonius:de quo in Aul.in captiuis.Var. Nautae remiuagam mouent celocem: Rhodii celocem quā Oxyam non nulli etiam uocant inuenere.¶ Haud male mones:Ista tria uerba plane superfluebant: & metri: & sententiae ratione:quod neq; Pius:neq; Sarr.interpraetes uidere.¶ Hiberna:hiemali hora: scilicet quae breuior est aestiua si uulgares horas dixeris:nam aequinoctiales pari sunt spatio:& semper aequales:ut in aequinoctio utroq; Vulgares uero inaequales: partientes diem longum:breueq; in duodecim horarum spatia:ita ut hora aestiua uulgaris quandoq; compraehendat horam unam:& quadrantem ad horas horologii ut in solstitio:quandoq; horam & fere semiquadrantem:uti sole existente in tauro:uulgares uero horas:quae etiam temporales gręci Cericas uocant: aequinoctiales autem Isomerinas: de uulgaribus horis dictum accipe in euangelio operariorū uineae:& apud Vergilium in moreto:quando nox suas habet horas:uulgares.xii.quae diuiduntur in quattuor uigilias.

¶Argumentum in Poenulum,

VALLA. AGorastocles puer septuenis subreptus Carthagine ab antidamāte emptus adoptiuus ab eo factus est:atq; haeres.hanno autem ipsius agorastoclis patruus eodem prope modo binas amisit filias: anterastilem: & adelphasium cum nutrice gindeneme.Inuisit ergo urbes omnes:ut filias inueniat suas:quarum unam adamabat agorastocles:eius riuinus antamenides miles.Dum ergo pater omnia subit prostibula:quo filias inueniat suas: eas tandem apud lycum lenonem inuenit.Agorastocles cholabiscum uilicum subornauit suum:ut cum pecunia sua agorastoclis lycum adiret:ac apud ipsum ageret uoluptarie.Adhibitis testibus lycum alligat furto: ut patruus quoq; filias suas cognoscens fraude subreptas arguit:ita agorastocles potitus ea:quam adamabat:est.

¶Nominum aetimologiae.

VALLA. AGorastocles.quia agora dicitur forum:& agorazo concinor:ubiq; enim contendit.¶ Milphio.barbarus & carthaginense nomen est.milizo tamen significat idem quod metior:quoniam multa inducitur metiri: atq; inuenire.¶ Adelphasium:quasi sororia:nam adelphos frater:& adelphi soror.¶ Anterastilis.ab anti:qđ significat contra:& erizo contendo:& eris eridos contentio:& stelo mitto.Opponit enim sese.¶ Lycus:quasi deuorator:uel raptor.lycos enim lupus:quia rapuit mulieres.¶ Anthamonedes.quia anthemus rosa dicitur coronam habens:quoniam miles sese multum infert: suamq; patefacit superbiā.¶ Colabiscus. Quia colabos dicitur mutilus:quoniam lycum lenonem mutilat:& in paupertatem deuoluit.¶ Sincerastus:quia sin cum significat.& ceras cornu:quia inuadit herum suum lycum:uel quia cerastae sunt serpentes cornigerae uirulentae:quod iaceret uenenum suum in lęnonem.¶ Gindeneme:& hanno.barbara sunt uocabula nempe carthaginensia.

¶In poenuli Argumentum.

SARACENVS. FVere fratres carthaginenses duo:alteri geminę erant filiae anterastilis:& adelphasium:alteri unicus filius agorastocles:hic septuennis surripitur:uenditurq; calydone antidamanti seni:qui cum careret liberis:surreptum agorastoclem sibi adoptat filium:eumq; sibi constituit haeredem:pater filio surrepto moritur prę aegritudine:fratremq; relinquit successorem in bonis:cui pariter ambae surripiuntur filię cū nutrice giddeneme simul:uenditęq; sunt in anactorio lenoni lyco:qui demum calydonem cum puellis migrat:adelphasii cognatus capitur amore imprudens agorastocles:quem diximus surreptum paruulum: alterius miles antamenides: impatiens amorum Agorastocles seruum milphionem participat consilii:hic in lenonem confingit:& struit dolos: adornat uillicum collabiscum tanquam aduenientem aduenam:is secum defert aureos tercentos philippeos: apud lenonem hospitari:potare.scortari se uelle simulat:locumq; tutum sibi pręberi postulat:leno inhians pecunię: illum accipit dictis blandioribus:receptus igitur:ut est a lenone uillicus:agorastocles illico accurrit:ut illum doli: & furti arguat.perquirit a lenone seruum:ad eamq; rem adhibet uocatos testes conscios facinoris:leno ratus milphionem quęri seruulum:negat seruum apud se esse:sed illę adductis testibus:& uillico seruum se asserente:lenoni furtū obiicit:minaturq; illum ad pretorem se tracturum:suam familiam:ac rem omnem:ut addicat sibi: Interea hanno.cui geminę fuerant surreptae filię:ut surreptas inueniat:plura lustrat loca:& tandem calydonem uenit: offendit fratris agorastoclem filium: agnoscunt se ambo:qui sint:suasq; percunctatus inuenit filias:leno:ut nouit mulieres hasce liberas:magnumq; sibi imminere malum:ultro dimittit patri:& cum hęc iam innotescerent:frustratur pariter:qui uenerat miles: Agorastocles deniq; adelphasium uxorem ducit.

Puer

SARACENVS Osor qui dicatur

PVer septuennis.s.agorastocles pœnuli alterius filius. ſ Carthaginē: Forte melius carthagine. Nā & uersiculū reiterat in prologo.septuēnis surripit carthagine: uel lege: carthagine in ꝑ inde: uel posuit casum pro casu: ut sępissime cōsueuit Plau. & No.testať id obseruasse apud uetustissimos autores. ſ Osor mulierū.s.antidamas qa nunq̄ uxorē nouit. ſ Eius cognatæ.s.anterastilis: & adelphasiū hānonis alterius fratris filiæ. ſ Nutrix: Gindemene. ſ Lycus: Leno. ſ Vexat amantē.s.agorastoclē: qui captus amore erat captiuæ adelphasii. ſ Villicū: Collabiscum.

Puer.

M.ACCII PLAVTI POENVLVS.

ARGVMENTVM.

PVer septuēnis surripiť Carthagine
Osor mulierū, adoptat hūc emptū senex.
Et facit hæredem, eius pueri cognatæ duæ,
Nutrixq; earū raptæ, mercatur lycos,
Vexatq; amantem, at ille cum auro uillicū
Lenoni obtrudit, inde eum furto alligat.
Venit Hāno pœnus, gnatū hūc ſřis reppit
Suasq; agnoscit, quas perdiderat filias.

VALLA. PVer septuennis. subaudi Agor. ſ Osor mulierū. odi uerbū nūc est anomalū. Veteres odio odi osū. unū osus: & hodie posus participiū: a quo nunc osor. ſ Adopiat hunc senex.antidamas: q homē inde uř habuisse: qđ indomitus: ātı nāq; cōrra significať: & damazo domo. ſ Eius. subaudi agorastochlus. ſ Cognatæ duę.patrueles nempe anterastulis. & adelphasium. ſ Nutrixq; earū.gididdeneme. ſ Mercat⁹ lycus leno. ſ Vexatq; amātē. agorastoclē. ſ At ille. agorastocles. ſ Cū auro uillicum. colabiscum. ſ Furto alligat.furē uideri facit. ſ Venit hāno.pater anterastilis & adelphasii. ſ Gnatū.hunc ago.

VGOLETVS ET GRAPA. Osor qui ¶ OSOR mulierū Misogyneian: hoc est odiū in mulieres exercēs: ut Euripides poeta: ut Orpheus post ꝑditā Euridicē in asinaria incōtinentē: atq; osorē uxoris suæ: Philogyneia uero: mulierosoꝝ qualis est: amor erga mulieres. ſ Lycus: Leno.noie nō ab re iposito: nā lenonē in comœdiis rapacē auidū trahacē pecuniarum accipitrē dicere solent: Lycos autem græce lupus animal rapacissimum: a quo lycisca: lycopolis Lycius apollo: cuius in lycia oraculū fuit maximæ claritatis ob luporum interfectionem: Festus auctor.



PROLOGVS.

AChillem Aristarchi mihi commentarii lubet.
Inde mihi principium capiam ex tragœdia.
Sileteq; & tacete, atq; animum aduortite.

PIVS BONO. AChillem aristarchi. libet mihi cōmētari librū Iliados: quē cōmētus est Aristarchus grāmatic⁹ acerrimi iudicii. & acuminis acidissimi: proin Marcus Varro lib.prio de lingua latina: qđ si summū gradū nō attigero: tñ secūdū nō ꝑteribo: qđ non solū ad Aristarchi lucernā: sed ēt ad Cleāthis lucubraui: & si in tritis uarronis exēplaribus ꝑ Aristarchi ꝑpe rā legať Aristophanis. Hic Aristarchus abradebat adulterina ex homerico poemate: grāmatica differuit cū cratete. ꝑpēsū iudicē signatur⁹ Oratius ita cecinit. Fiet Aristarchus. sensus plautinus hic est. Imperiosus ero quēadmodū achilles itroduciť apđ homeꝝ: & uos silere iubebo: dānans & exsibilās quęcūq; spectatoꝝ ꝑ libito ad instar Aristarchi: q spurios: & nothos uersus ex albo explodebat homerico. Pōpeius citat Aristarchi achillē. Seneca in epistolis ad lucilium. Cum fastos nō habeā cōputabo Aristarchi ineptias: quibus aliena carmina cōpinxit recognoscam. ſ Ex ea tragœdia. liber Iliados est tragœdia homeri: comœdia odyssea.

SARACENVS. Aristarchi quę fuerit AChillē aristarchi: Tres aristarchi fuere: ut memorię ꝑditū ē: unus: q cōmētaria scripsit in homerum: de quo meminit Hora. Ciceroq; in pisonē: alius: q scripsit de magnitudie solis: & lunæ: q samius fuit: terti⁹ tragic⁹ cuius nūc facit mētionē Plau. Cuius tñ nullæ nūc extāt apud gręcos tragœdiæ: licet tñ ex uerbis plautinis cōiectari aristarchi fuisse tragœdiam quæ achilles diceret: cuius quispiā forte initiū facturus silentium primum imperauerit: id quod ex ea tragœdia Plautus sibi sumpsisse indicat: ut attentiores faciat auditores: quod & factum extitit in asinaria: ubi per preconem iussit fieri auritum populum.

VALLA. AChilē aristarchi.i.fabulā: quā aristarchus tragicus cōmētus ē. Fuit.n.aristarchus unus tragicus: grāmatic⁹
a alter: cuius I arte poetica meminit Hor.cū inqt.fiet aristarchus: & Ci.i pisonē. Quia te nō aristarchū hēm⁹
grāmaticū: sed phalari: q tū notā ad malū appōas uersum: sed ipm poetam lapidibus insectere. Et alter aristarchus samius mathematicus. cuius librū de magnitudie terrę: lunę: & solis: pr meus uertit i latinū. ſ Sileteq; & tacete. h ab Eurepide uř sumptū: dicēte siga siopa. Siga dixit ad eos: q necdū locuti erār. Siopa ad eos: q loq cœperāt.

VGOLETVS ET GRAPA. Hister qui ¶ ARIstarchus tegeates tragœdiarū poeta Syncronus Euripidi: Suidas auctor. ſ Hister uocabulo ætrusco ludio dicitur Liuio & Valerio: a quo histriones appellati ludiones: a quo histricus: & ab illis histrionicus: ut ars

histrionica agendi comœdias in scæna tragœdiasq3: festus: histriones inquit dicti: q primum ex histria uenerint.

PIVS BOCNO.

¶ IMpator histricus: q impat histriõibus: pfectus histriõici chori. ¶ Fite. fiatis. ¶ Cui pa. fi. scrib. cui patũ sit. ¶ Nr̃a gr̃a: ut nos audiat: inqt: nimis stultus ẽ: q uelit iprãsus sedẽ. ¶ Fac au. admõe populũ: ut audiat uotiuis auribus. ¶ Quã p. p quã aduolabit ad te ppanter ipa fames. ¶ Scortũ exo. exoleta plauto scorta hirqtalli uocant ẽt hirqtallis maiores: & gallulãtes pueri: qui exoluerũt hoc ẽ iã finẽ cresceẽdi fecerũt: ii grçcis bupædes appellitãtur. ¶ Virgç mutiãt: uirgç murmurẽt: & istrepãt: cũ i tergũ noxii ipingent. ¶ Designator: pfect9 appatus: & choragii ludicri. Nõnulli pperã autumant dsignatorẽ uocari ludis funebrib9 tm̃: cũ h̃ sigñet qdẽ. S3 itidẽ pcuratores cæterorũ ludorũ designatores appellari pñt: ut ex h̃ plautio dcõ p3: qd designãt: & ordinãt choragiũ ludorũ designatores appellãt. Cũ oratius ait. Designatorẽ decorat lictorib9 atris: fit illic mẽtio de pfecto ludi funebris: Nec inde argues: aut ex uerbis alicuius authoris receptç fidei designatorẽ solũ appellari ludi funebris magr̃m: & si scribat ab iis dsignatorẽ uocari pfectũ ludi funebris. S3 cur non possit ludi comici & appatus? Plurisfacio. n. plautinã maiestatẽ: q̃ neotericorũ sõnia: q si pleutũ de pfectis funebribus allegẽt mẽtionẽ facẽt q̃ ridiculariũ id eẽt: & ppe modũ scurrile. Quid. n. sibi uellẽt funerũ pfecti cũ iocularib9 comœdiis: aut cur designatores: si solũ funebres ludos curarent intermiscerentur in cæteris ludis.

Bupædes qui dicant

SARACENVS:

¶ IMperator histricus: Pro histrionicus: uel se ipm dicit uel aliũ recitatorẽ comœdiæ. ¶ Nã cui paratũ: Arguit eos stultitiç: q cũ domi habeãt: qd edant uenerint imprãsi: ut spectarẽt fabulas. ¶ Quã per uis: Propter quãuis figuratus sermo. ¶ Exoletũ: Adultũ: & qd crescere desit: alibi plautus domi reliq uirginẽ exoletam. ¶ Neq3 sedeat. Idest sedere sinat: uel faciat. ¶ Virgæ: Quas lictores deferebãt. ¶ Mutiãt: Resonẽt: & obstrepãt: & ueluti ex cõcussiõe uerba faciũt: nã id pprie mutire ẽ qd uerbũ facẽt. ¶ Designator: Ait Donatus i Terẽtiũ: designare est nouã rẽ facẽt in utrãq3 ptẽ: & bonã: & malã: nã & designatores dicti: q ludis funebribus psunt. Credo ob eã cãm: q ipsis ludis multa fiãt noua & spectãda simul ut turba retineat. ¶ AEs p capite dẽt: Idest singuli pecuniam exoluant. ¶ Ancipiti: duplici. ¶ Varientur: Nam ex percussiõe caro uibicibus uariatur. ¶ Tinnire: Lepido morsu taxat mulierum garrulitatem. ¶ Quæ simul loquitantes magis tinniũt: & obstrepunt q̃ loquũtur. ¶ Cuiq̃ artifici: Cuiq̃ personatus agenti: id quod in amphitryone meminit. ¶ Scribilitæ: Est scribilita placentæ genus: Mar. Cato in de rebus rusticis quo pacto fiat: docet. & dicta ẽ scribilita: q in circuitu in modum restis torqueatur. ¶ Comœdias: Genitiuum fecit more græco: uel lege comœdiai pro comœdiæ diphthongo græco pro e: ut aulai pro aulæ dixit Vir. ¶ Carchedonius: Carthaginensis: & propterea pœnulus dicta comœdia. ¶ Latine platus: Vel plotus: uel Plau. Plotus enim primum dictus est: Plautus a pedũ planitie: appellat autẽ pœnulũ patruũ pultiphagonidẽ. i. comedentẽ pultẽ: ut iocũ afferat: & risum: patruus. n. is erat agorastocli: ut diximus. ¶ Pollictor. Qui mortuos curat sepeliẽdos: de quo in asinaria mẽtio quoq3 hita ẽ. ¶ Cui mortuus ẽ: Lege potius: q: nã patrẽ dicit agorastochlis: q ægritudine corrept9 iterut. ¶ Illi patruo. Se3 hãnoni: q pœnus ẽ dcũs: & unũ pœnulus comœdia. ¶ Amegaribus: Pro megarẽsib9. ¶ Anactoriũ:

Mutire qd sit

Scribilita quid sit

Audire iubet uos imperator histricus.
Bonoq3 ut animo sedeant in subsellis
Et qui esurientes, & qui saturi uenerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius
Qui non edistis, saturi fite fabulis.
Nam quoi paratust, quod edat, nostra gratia,
Nimia est stultitia sessum impransum incedere.
Exurge preco, fac populo audientiam.
Iam dudum expecto si tuum officium scias.
Exerce uocem quam per uiuisq3 & colis.
Nam nisi clamabis, statim te obrepet fames.
Age nunc iam reside, duplicẽ ut mercedẽ feras.
Bonum factum est, edicta ut seruetis mea.
Scortum exoletum nequis in proscænio
Sedeat, ne ue lictor uerbum, aut uirgæ mutiant.
Neu designator præteriens obambulet.
Neu sessum ducat, dum histrio in scæna siet.
Diu qui domi ociosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent, uel dormire temperẽt.
Serui ne obsideant, liberis ut sit locus.
Vel æs pro capite dent, si id facere non queunt,
Domum abeant, uitent ancipiti in fortunio
Ne & hic uarientur uirgis & loris domi.
Si minus curassint, cum ueniant heri domum.
Nutrices pueros infanteis minutulos
Domi procurent, ne ue inspectatum afferant,
Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame,
Ne ue esurientes hic quasi hædi obuagiant.
Matronæ tacite spectent, tacite rideant.
Canora hic uoce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Me & hic uiris sint & domi molestiæ.
Quodq3 ad ludorum curatores attinet.
Ne palma detur quoiq3 artifici iniuria,
Neue ambitionis causa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoq3 etiam quod pene oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam pedisequi
Irruptionem facite, nunc dum occasiost
Nunc dum scribilitæ æstuant, occurrite.
Hæc quæ sunt imperata pro imperio histrico.
Bonum hercle factũ, pro se quisq3 ut meminerit.
Ad argumentum nunc uicissatim uolo
Remigrare, ut æquom est, uos signatores eritis,
Eius nunc regiones, limites, confinia
Determinabo, ei rei finitor factus sum ego.
Sed nisi molestum sit, nomen dare uobis uolo
Comœdiai. sin odio sit, dicam tamen,
Siquidem licebit per illos, quibus est in manu.
CARCHEDONIVS uocatur hæc comœdia.
Latinæ Plautus patruus pultiphagonides.

Nomen iam habetis,nunc orationes cæteras
Accipite,nam argumentum hoc hic censebitur.
Locus argumentost suum sibi proscænium.
Vos uiatores estis,quæso operam date.
Carthaginenses fratres patrueles duo
Fuere,summo genere & summis diuitiis.
Eorum uiuit alter,alter est mortuus.
Propterea apud nos dico confidentius,
Q d mihi pollictor dixit,q eū pollinxerat.
Sed illi seni qui mortuus est filius,
Vnicus qui fuerat,abductus a patre olim puer
Septuennis surripitur Carthagine.
Sexennio prius quidem quam moritur pater,
Qui periisse uidens unicum gnatum sibi.
Coniicitur ipse in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem suum.
Ipse abiit ad acheruntem sine uiatico.
Ille qui surripit puerum Calydonem auehit.
Vendit eum domino hic diuiti quoidam seni
Cupienti liberorum,o sori mulierum.
Emit hospitalem is filium imprudens senex.
Puerum illum,eumq; adoptat sibi pro filio,
Eumq; hæredem fecit,cum ipse obiit diem.
Is illhic adolescens habitat in illisce ædibus.
Reuortor rursus denuo Carthaginem,
Si quid mandare uoltis,aut curarier.
Argentum nisi qui dederit,nugas ægerit.
Verum qui dederit,magis maiores ægerit.
Sed illi patruo huius qui uiuit senex
Carthaginensi duæ fuere filiæ.
Altera quinquennis,altera autem quadrimula.
Cum nutrice una periere,a Megaribus
Eas qui surripuit in Anactorium deuehit.
Venditq; has omneis & nutricem & uirgines
Præsenti argēto hoi(is hō,LYCO est leno)
Quantum hominum terra sustinet,sacerrumo.
Vosmet nunc facite coniecturam cæterum,
Quid id sit hominis quoi Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio,ubi prius habitauerat,
Huc in CALIDONEM cōmigrauit haud diu
Sui quæsti caussa,is in illis habitat ædibus.
Earum hic adolescens alteram efflictim perit.
Suam sibi cognatam imprudens,neq; tamen
Scit quæ sit,neq; eam unq̄ tetigit,ita leno eum
Macerat,neq; quicq̄ cum ea fecit etiānū stupri,
Neq; duxit unq̄,neq; ille uoluit mittere,
Quia amare cernit,hominē uolt leno tangere.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam,qui illam deperit,
Sed pater illarum pœnus postq̄ eas perdidit,

¶ Anactoriū: Oppidū in acarnania: in cherōnesso cōditū penes actium: ut Strabo meminit. ¶ Sacerrumo: Execrabili: Vir. auri sacra fames. ¶ Lyco nomē siet: Nā lycus lupus dr̄. ¶ Calydona: Est calydō ætholiæ ciuitas. ¶ Earū alteram: scilicet adelphasium. ¶ Hic adolescēs: Agorastocles. ¶ Etiānū: Pro tn̄: uł p̄terea: q̄ dictione usus celsus ē: & plini⁹ frequēter: & Vir. raro. ¶ Pœnus plane ē: Quasi dixisset: astutus: & uafer. ¶ Si tenetis ducite: Per iocū dem̄ ētnā tenere ꝓ itelligere accipit: & ꝓ eo: qđ est app̄hēdere: & detinere: pōt legi dicite: sed prior lectio uerior. ¶ Ibi ornabor: Nā utpote recitator processerat personatum: deinde acturus: nam subdit alius nunc fieri uolo.

Calydō qd sit

¶ DVcat noctē: in priscis exēplaribus scriptū ē: dicāt noctē: hoc est indicāt: & denūciēt: qua hora secū cōmorari uelint in luctā ueneream. ¶ Cuiatis: q̄ p̄tia. ¶ Pœn⁹ plane ē. Nā pœni dolosi sunt: & uersipelles: ut Seruius autumat. Punica fides pro mēdaci: & ꝓpe modū nulla dr̄ a Liuio: uñ lib. iii. punicorū: Silius priceps signa tulit Tyria Carthagine pubes: mēbra leuis: celsiq; decus fraudata sup̄bū: corpis: ac docilis falēdi: & nectere tectos: nusq̄ tarda dolos rudis. ¶ Hoc tenetis: i ētheca: & adyto memoriæ uestræ cōditū ne hoc est. ¶ Si teneris: iocus ex uerbo præcedēti. Intellexerūt āt expectatores hoc tenetis dici: sup argumēto ipsius comœdiæ: demū ait: si tenetis intelligēs: si uiridia: & uerēda māibus habetis. ¶ Ducite: manibus tractate. Illud est masturbare epigrāmatistæ. Masturbabanť phrygii post hostia serui. Hectoreo cortes sederat uxor equo. πορνεύειν eni græce lenocinari: sunt q nō masturbare ꝓferāt: uerū mastuprare in eadē significātia: tanq̄ honorē ꝓsamuri manū stuprare diceris. ¶ Ne dirūpatis: ne uos. s. rētigine: pruritu: & ꝓlubio libidinis rūpatis poeta: qđ si rētigine rūpar: falce manu posita fiet amica manus. Interdū rūpi ē laniari: & distrahi: peculiariter epigrāmatistæ eo carmine. Rūpať quisq; rūpiť inuidia. ¶ Transigi: absolui: finiri. ¶ Alius fieri uolo: aliā personā sumere: sic. n. histriones agebant: ut personis cōmutatis uocem: & materiam dicendi cōmmutarent: iuxta modū personæ: quam pre se ferebant.

PIVS BONO.

Masturbare quid sit

¶ IMperator histricus urbane dictū: q̄si cæteros antire uideat. ab histro ařt flumine histricus. ¶ Fac populo audiētiā. i. attētū ad audiēdū. ¶ Exerce uocē: ꝓclama. ¶ Quā potuis. ob quā uocē tu uitā duces: qđ ōndit statim subdēdo. Nā nisi clamabis: statim te obrepet fames. ¶ Scortū exoletū: nouū: & perinde īpudēs: & insolitū. Nequis in ꝓscœnio sedeat. i. sedere faciat: ut sedeo uerbū absolutū fiat trāsitiuū. ¶ Aut uirgæ: q̄s lictores gestare cōsueuerāt. ¶ Mutiāt. signū ullū edant: qa mutire paululū loq. Persius. Men mutire nefas. ¶ Neu designator p̄teriens obambulet. i. ne qs: q sese populo ostēdet: ac iter hēat. id. n. designare: ac designator. Terentius: mō qd designauit. Donatus: Designare est rē nouā facere in utrāq; p̄tē: & bonā: & malā. Nā & designatores dicti: q ludis funebribus p̄sunt credo ob eā cām: qđ ipsis ludis multa fiāt noua: & spectāda simul: ut tā turba retineať: quę fuerat: aut in spectaculis: aut in ludis. Designauit: hoc uerbū apud ueteres duas res significabat: etenī praue: & recte facta designata dicebanť mō qdem designauit puto ego designationē: contradictionē: aut cōductione populi in unū itelligi. hoc. n. cōtigit ei: q aliquo flagitio: populi in se oculos & ora cōuertit: & spectaculo est uulgo: quēadmodū designatorem: qui ludis funebrib⁹ m̄ltitudinē retiet. Hor. Dū fic⁹ p̄ria: calorq; designatorē decora lictoribus atris. Vl. ð us: q ifa

VALLA. Histricus un dictus

Mari terraq; illas usq; quaq; queritat.
Vbi quaq; in urbem is est ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisq; habitant, inuenit.
Dat aurum ducat, noctem rogitat, post ibi
Vnde sit, quoiatis, capta ne, an surrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes ei fuerint.
Ita docte atq; astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit, sed dissimulat sciens
Se scire, pœnus plane est, quid uerbis opus?
Is heri huc in portum naui uenit uespere.
Pater harum idem huic patruus est adolescentulo.
Iam ne hoc tenetis? si tenetis ducite,
Ne dirumpatis, quæso finite transigi.
Hehem pene oblitus sum reliquom dicere.
Ille qui adoptauit hunc pro filio sibi,
Is illi pœno olim huius patruo hospes fuit,
Is hodie huc ueniet, reperietq; hic filias,
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici,
Ego ornabor ibi, uos æquo animo noscite.
Hic qui hodie ueniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium, dehinc cæterum
Valete, adeste, ibo, alius nunc fieri uolo.
Quod restat, alii iam uobis facient palam
Valete, atq; adiuuate, ut uos seruet salus.

mia notant lib.iiii. Designatores autẽ: quos græci βραβευτας appellant artẽ ludicrã nõ facere Celsus ꝓbat. ¶ Dormire tẽperẽt. ne diu dormiãt. ¶ Serui ne obsideãt. Ne serui quoquã sessum eãt. ¶ Liberis ut sit loc⁹ i subaudi sedẽdi. ¶ Vel æs pro capite dent. i. impẽdant pecuniã pro cõsequendo loco. q & capite censi uocabantur: ut Iulius Paulus apud Aulũ gelliũ noctiũ atticarũ li. xv. cap. x. Quãq̃ ad militiam potius ille refert. Qui plæbe inqt romana tenuissimi: paupimiq; erãt: neq; amplius q̃ mille qngẽtũ æris incẽsum deferebãt: ꝓletarii appellati sunt. Qui uero nullo aut perq̃ puo ære censebant capite cẽsi uocabant. Extremus ãt census capite cẽsoꝝ æris fuit. ccclxxv. Sed qm̃ res: pecuniaq; familiaris obsidis uice: pignorisq; eẽ apud rẽ publicã uidebat· amorisq; in patriã fides q̃dã in ea: firmamẽtũq; erat: neq; ꝓletarii: neq; capite cẽsi milites: nisi in tumultu maxio scribebãt: qa familia q̃uis: aut tenuis aut nulla iis erat. ꝓletariorum tñ ordo honestior aliq̃to: & re & noie: q̃ capite cẽsoꝝ fuit.

Proletarii qui dicant

¶ Vitẽt ancillæ isor. subaudi ne obsideant. Est .n. id elipticos dictũ. ¶ Hic ua. uirgis. Ne in theatro iqt coꝝ terga uirgis cõfidant: & uarient uibicibus. ¶ Et loris do. i. scuticis. Lorũ .n. græce: coriũ latie. ¶ Minus curas. ꝓ curauerit. ¶ Pueros isãtis. i. q necdũ fari queãt. Hor. tñ isantes dixit statuas: q̃ fari nullo mõ possint. nã fari: ut iqt Varro: ẽ significabilẽ aliq̃ uocẽ exprio. Insãtiã quoq; de brutis di ci aialib⁹ nõ dit Pli. q de balena locut⁹ iqt: uberib⁹ sicut balena: atq; ẽt gestãt fœt⁹ isãtia. Infirmos qn & adultos diu comitant: magna erga ptũ caritate. & Ci. sępe isantẽ ꝓ eloquẽte posuit: sicut ad Herẽniũ i sophistas isantissimi iueniũt ingt. ¶ Anniculos. uni⁹ ãni: sicut bimos: trimos: q̃drimos. a duob⁹: tribus: q̃ttuor ãnis dicimus. ¶ Quasi hædi eua. qm isantes: dũ lugẽt: hędis psiles uñr. ¶ Tinire tẽpe. i. clamat. sũpta trãslatiõe a titinabulis. ut ita ipsę quoq; pstrepere uideant. ¶ Sermões fa. cõ. Ordo & sẽsus ẽ: cõserãt domũ sermões: fabulãdi. i. ad fabulãdũ: h̃ ẽ loqtãdũ. ¶ Ludoꝝ cura. q ludis psunt. ¶ Artifici iniuria. Iniuria. i. ꝓ iniuriã aduerbialr dcm̃. ¶ Extrudant. Vi eiiciãt. ¶ In popinã persseq. In cognã pedes dñi sequẽtes fui. popina. n. culina. qa popa piguis dr. uñ Persius popa uẽter. ¶ Inruptionẽ facite. i. irrũpite. ¶ Dũ scri. ęstuãt. i. calẽt edulia. ẽ. n. scribilita genus eduliũ: qd Cato fieri docet iqens. Scribilita sic facito i balneo tractes caseũ ad eũdẽ modũ facito iti placentã sine melle coqioq;. ¶ Vicissati uo. remi. i. piter redire ad comœdię materiã: ab eo: qd ẽ uicissi; aduerbiũ fcm̃ ẽ uicissati. ¶ Limites. limes pricipiũ & finis. Stati⁹. limes mihi carminis esto: œdipode cõfusa domus. ¶ Ei rei ego sũ scũs finitor. finitores iqt Nonius. hũc citãdo locũ dicebant: quos nũc agrimẽsores dicimus. dci q fines diuiderẽt. ¶ Nomẽ da. uo. uolo comœ. genitiu⁹ ẽ gręc⁹ ꝓ comœdię. ita. n. prisci declinabãt: ueluti prisci docẽt grãmatici. Inde. n. adhuc nobis restat pr familias: & mr familias ꝓ familiæ. ¶ Carchedoni⁹ uocat hęc comœdia. i. carthaginẽsis: a græcis. n. earchedõ: q̃ a nr̃is carthago dr. ¶ Latine plautus. subaudi trãstulit. ¶ Patruus pultipha. i. pultis deuorator. quã nos pultẽ gręci poltõ uocãt: & phago comedo sign̄at: q̃si uelẽ dicas patruũ. ¶ Vos uia. estis: q itis: & reditis ad spectacula. ¶ Mihi polictor dixit. i. q sepelit. Hi nãq; polictores: ut i asinaria diximus. ¶ Qui eũ polixerat. i. sepelierat. ¶ Qui sue. abdu. pře: quẽ pr domo secũ abduxerat. ¶ Perisse sibi uidet. i. a cõspectu suo semotũ eẽ. ¶ Ex ęgri. i. ai anxietate. ¶ Ad Acherũtẽ sine uiatico. Dũ abit ad iferna ingt nihil i itinere ipẽdit: id iocularit er dcm̃: qd comœdię ꝓpriũ ẽ: risũ mouet. ¶ Emit hospitalẽ is filiũ. nesciẽs ingt emit filiũ eius: quẽ hospitẽ habuerat. ¶ Nugas egerit. nihil ꝓfecerit Maioris nugas egerit: qa & pecuniã: & pecunię operã amittet. ¶ Illi patruo. hãnoni. ¶ Huius. agorastoclis. Duę fuere filię. adelphasiũ: & añrastilis. ¶ Cũ nutrice. gnidemene. ¶ Vna piere: sil subreptę sũt. ¶ Pręsenti ar. dinũerata i manũ pecũia. ¶ Sacerrumo: exacrabilissimo. ¶ Cui lyco nomẽ fiet. i. lupo. dr ẽt a ueterib⁹ gręcis lyce lux: uñ lycigenes. i. lucẽ generãs sol. ¶ Hic adole. agorastocles. ¶ Efflicti perit: adamãs se excruciat. ¶ Neq; sit: q̃ fiet: nescit cognatã suã eẽ. ¶ Etiãnũ stupri: adhuc nõ stuprauit: etiãnũ: & etiãdũ dixerũt ueteres. ¶ Tãgẽ ho. uole. dispoliare amatorẽ. ¶ Miles odã. subaudi antamõides. ¶ S; dis. sciẽs. cũ sciat simulat se nescire. ¶ Dicite ne dirumpatis. ne in media comœdia uos nescire arguatis; histrionicosq; actus perturbetis. ¶ Sinite transigi: perfici: absolui.

Popina unde dicta

Lycus q fit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ FAbulis Apuleius de asino aureo li. i. Cœnatus solis fabulis. ¶ Exoletus q adolescere desiit: & q crescẽdi modũ excessit auctor festus exoletos scorta mascula adulta dicimus. Alex. ro. ip. heliogabali cęsaris exoletos iussit deportari. Proscenũ añ scenã: i quo scenici histrionicã agebãt scena i theatro: añ scenã ꝓsceniũ ẽ eo pulpitũ: qd logiõ græce dicitur: ut inqnit Pollux a pergendo. ¶ Lictor minister publicus a ligando: lege Plutarchum: Liuium: & Gelliũ: fasces uirgarum ferebat alligatos securibus ad sontes plectendos: unde Plinio fasces lictorii. ¶ Mutire. sonum facere in curgulione: Viden: ut aperiunt ædes festiuissime: non mutit cardo: alias loqui: Terentius in And. Hercle nihil iam mutire audeo. ¶ Designare rem nouam facere donatus auctor unde in ludis præcipue funebribus deli-

Obrepet te fames.

Lictor q dicatur

Designare quid

gnatores dicti curatores. Horatius in epistolis. Designatorem decorat lictoribus atris: horum meminit Seneca li. de beneficiis & iuri ecõsultus scribit Designatores ministerium nõ artẽ ludicram exercere: & iõ ignominiosos nõ haberi. ¶ Scena: Scenarũ tria genera. Comica: tragica: Satyrica quarũ aliæ ductiles: aliæ uersatiles: nam tẽporarias sciunt oẽs. ¶ Loris scuticis: nam utraq̃ e corio: a loro loreare loro uerberare: unũ loreati serui loris uariati: Nam lorarii uin ciebant: & plectebant loris quos erãt iussi: ueluti & qui brutiani dicti a brutiis pp defectionẽ oium primã ad pœnos bello pu. ii. ignomina notatis: Scribilitæ: ita scribendũ est metri necessitate: & ex codi. antiquis: nã quod apud Mar. legit. scribilita: per syncopã dici metri illius necessitas fecit. ¶ Scribilita fere eadẽ cũ placenta non sine caseo: nec dissimilis (ut reor) offellis nostris caseo: ouo: croco: cynamo conditis. ¶ Finitores dicebantur quos nunc agrimensores uocant: q̃ fines diuiderent: Nonius citans hunc poetæ locũ: Finitor inde orizon appellatus diuidens hemisperiũ ab hemisperio: & infra quẽ sol tendit mersus in occasum: illuminans tunc plagã Antipodũ. ¶ Carchedonius carthaginensis quia pœnulus a pœno: pœnos dici carthaginenses satis constat. καρχηδὼν carthago est: unde carchedonii gẽmæ Plinio. ¶ Viator: uiantẽ significat. Viator: qui magistratus a uillis ad urbem accersebat apud ueteres: ut inqt Columella. ¶ Fratrẽ patruelẽ. Suetonius in Cæs. Marcel. qui fratri patrueli suo marco in cõsulatu successerat: sunt & sorores patrueles ex duobus fratribus. ¶ Pollinctores: qui mortuos curant: Nonius: & Fulgentius: Varro pp̃ter cunã capulũ positũ: nutrix tradit pollinctori: græcis quãdoq̃ Timio polæ: Pollintor uero pollinis factor: nam pollinctor dicitur quasi pollutorũ. i. mortuorum unctor. Siue magis lubet a uerbo pollincere: unde pollinctus & pollinctura. ¶ Viaticũ itineris gratia in abitione paratum: græce ἐφόδιον. unde uiaticari in menæchmis uiaticũ parare. De obolo naulico: quod mortui soluunt charoni portitori intelligat: cui placet. ¶ Sacer: execrabilis: scelestus: detestabilis: Nonius auctor: unde Sacerrimus Plauto. ¶ Quæsti pro quęstus auctore Nonio. Terentius in Andria: nũq̃ animũ quæsti gratia ad malas inducã artes Varro in prometheo. Aemulũ illius artis: atq̃ obstrigillatorẽ: quæ propter aliquos annos quæsti nihil feci. ¶ Macerat: affligit: cruciat: Horatius: q̃ lentis penitus macerer ignibus. ¶ Tangere circonuenire Nonius auctor: Turpilius in Demetrio: est mihi pater iratus: quia se talento argenti terigi ueteri exemplo amantis. ¶ Concubinatus a cõcubina: ut pellicatus a pellice: pellices cõcubinas dici sat notũ. Sed & succubæ: incubæq̃ dicuntur. Massarius lib. memorabiliũ scribit apud ueteres: pellicẽ eam habitam q̃ cũ uxor nõ esset: cũ aliquo tñ uiuebat: quã nũc uero nomine amicã: paulo honestiore cõcubinam appellari. C. Flaccus in lib. de iure papiriano: pellicem uulgo nunc dici: quæ cum eo: cui uxor sit miscetur: quidam eam: quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit: quam παλλακὴν græci uocant ut refert Paulus iureconsultus.

Loreare quid sit — *Scribilitæ* — *Finitores q* — *Viator qui* — *Viaticarii qui dicant* — *Quęsti pro quæstus* — *Tangere quid sit* — *Pellex q̃ sit*

PRIMVS ACTVS.

Agorastocles adolescens. Milphio seruus.

SAepe ego res multas tibi mandaui Milphio.
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti certas, opiparas opera tua,
Quibus pro bene factis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas gratas gratias.
Mi. Scitumst, per tempus hoc est iam uerbum uetus
Nam tuæ blandiciæ mihi sunt (quod dici solet)
Gerræ germanæ, atq̃ ædepol λῆροι λῆρων
Nunc mihi blandidicus es, at heri in tergo meo.
Treis facile corios contriuisti bubulos.
Ag. At amans per amorem si quid feci Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est. Mi. audi tu magis,
Et ego nunc amore pereo, sine te uerberem item,
Vt tu mihi fecisti ob nullam noxiam.
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
Ag. Si tibi lubido est, aut uoluptati, sino,
Suspende, uinci, uerbera, autor sum, sino.

SARACENVS.

SAepe ego res multas: Inducitur primum amans agorastocles operam serui milphionis expetens: cui artificiose blanditur: ut eum sibi facilius faciat obsequentẽ. ¶ Cordatæ. Sapienter. ¶ Cate: Astute. ¶ Opiperas: Omni succo plenas: consilioq̃ & opera affluentes. ¶ Gerrę: Nugæ: de quibus abunde supra. ¶ Germanæ ædepol liræ: Nam idem gerrę: & liræ: idest deliramenta nugæ: & ineptię: nã gręci λῆρειν ieptię dixerũt.

VALLA.



SAepe ego res multas. tibi mãdaui milphio. Hęc nos scæna docet q̃ sint difficiles: & morosi amãtes. Seruus. n. milphio lectissima de cã in ipsuz aiaduertere docet agorastoclẽ: agorastocles tñ subblandit seruo: sibiq̃ ignosci postulat: si quid ob amorem deliquerit. ¶ Dubias. in quibus dubiuz esset: an posses obtinere. ¶ Egenas. in quibus tua egebam opera. ¶ Inopiosas consilii. ubi maxime tuo mihi op⁹ erat cõsilio. ¶ Docte & cordate. i. perite: & ui cordis magna. ¶ Et cate. i. acute. ¶ Opiparas. i. opulentas: & copiosas. ¶ Scitũst. i. peritũ est. ¶ Per tempus. i. tempori. ¶ Gerræ germanæ: idest puræ nugæ. unde gerræ & gerrones dicti sunt abunde supra. ¶ AEdepol liræ liræ. hoc irrisorie dictum: ut & aristophanes in batrachis: ubi poeta ludens: ipse quoq̃ liron dicit. ¶ Ob nullam in noxiam. Cæcidisti inquit me: cum nihil fuissem promeritus. ¶ Autor sum. Iubeo: ut id efficias.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ GERræ: nuge ineptiæ: ut sunt gerræ fascini: qui sic in naxo insula Veneris ab incolis appellant: Nonius auctor. Gerræ inqt Festus p nugis & cõtẽptu dicunt. Vñ Gerrões leues: & ieptĩ: lire ãt nõ aliæ q̃ gerrę: λῆρον λῆρεις. nugas nugaris gręce dr. Vide ergo an lerę: lerę sit legẽdũ: Cori⁹ ãtiq̃ masculio gñe dicebat: ut lor⁹ Apuleio uel berãdę muliere destiat⁹. ¶ Post id locoꝝ ex codicib⁹ ãtiq̃s: & sẽsus ɔcinitate. ac metri necitate: quo loq̃ndi mõ ẽt usus ẽ in casina

Gerræ quę

his uerbis:post id locorũ:qñ ad uillam ueneris.pro postea.

SARACENVS.

¶ MASCVlam: Vehementem: & fortem: ut Nonius interpretatur: sed rusticorum mascula militum proles dixit Horatius: Ego tamen potius legerem maiusculam: nã adelphasiũ soror maior erat: & anterastilis minor: quã Plautus appellauit in prologo illam minorem: & rursus alibi: minusculam meretricem dixit. ⁋ Nequam: Vel malum aliquod: uel hominem malum secundum diuersum intellectum. ⁋ Rogato: Pro interrogato. ⁋ Duplicet aurum: Nam dupli fures mulctabãtur. ⁋ Vnde efficiat: Vt scilicet pecuniam pro furto soluat. ⁋ Decipiemus fouea. Allusio est ad decipulos: & dolos: quibus a pastoribus lupi capiuntur: fiunt nempe foueæ super inducta palea: terraque: ut illac inter facientes lupi ad aliquid deuorãdum: incidant in paratas insidias. ⁋ Aphrodisiæ Veneris festa: quę aphroditis dicta est ex spũa nata: uulgo nota fabula.

Furũ mulctum quæ

Aphroditis quæ nasit

VALLA.

¶ SI Anthoritatem postea defugeris. si eam authoritatem quam mihi præbes: exueris. ⁋ Meæ istuc scapulæ sentiunt. subaudi tu in modestiã. ⁋ Meretricẽ masculã: idest quæ sensus masculi habet: non fœminæ. ita Horatius. Mascula sapho. ponitur aliquando pro ingenti: ut apud Persium: mascula bilis intumuit. Quam non extinxerit urna cicutæ. ⁋ Non lutũst: lutulentius nullum cænum inquit sordidius est. ⁋ Vintu illi neq̃ dare nunc. hic & hæc & hoc neq̃ indeclinabile est. Dubium ergo est dicat ne illi neq̃: an dare neq̃. ⁋ Sine damno: & dispendio tuo. Damnum a demendo: ubi enim quicq̃ demitur ibi damnum. sicut interimentum ab intereundo plusq̃ damnũ est. Dispẽdium uero: cum quid impenditur in cassum. ⁋ Quo euades. quorsũ hęc dicas: & quem finem sint habitura hæc tua consilia nescio. ⁋ Obsequi animo suo. Capere uoluptatem. quę sibi ueniat in animo. ⁋ Vbi neq̃ faciat clam. ⁋ Vbi nequiter agat. ⁋ Extemplo tibi duplicet aurum. Fures enim in duplo condemnabãtur. Cato in rebus rusticis. Maiores nostri hoc sic habuere: & ita in legibus posuere furem dupli condemnari: fœneratorem quadrupli: quanto peiorem ciuem existimarint fœneratorem quam furem: hinc licet existimare. ⁋ Vbi in ius uenerit. citetur ad prætorem. ⁋ Abdicet prætor familiam totam tibi: idest abalienet ab eo: & tradat tibi. prætor inquit Varro a pręeundo omnes prætores

Masculaq̃ sit

Damnum unde dictũ

Fœneratoris mulcta quæ fuerit

Mi. si autoritatem postea defugeris,
Vbi dissolutus tu sies, ego pendeam.
Ag. ego ne istuc ausim facere, præsertim tibi?
Quin si feriri uideo te, extemplo dolet.
Mi. mihi quidem hercle. ag. imò mihi istuc mauelim.
Mi. Sed quid nunc tibi uis? ag. cur ego apud te mentiar?
Amo immodeste. Mi. meæ istuc scapulæ sentiunt.
Ag. at ego hanc uicinam dico adelphasium meam,
Lenonis huius meretricem maiusculam.
Mi. iampridem equidem istuc ex te audiui. ag. differor
Cupidine eius, sed lenone istoc Lyco
Illius domino non lutust lutulentius.
Mi. Vin tu illi neq̃ dare nunc? ag. cupio. Mi. en me dato.
Ag. abi directus. mi. dic mihi uero serio
V in dare malum illi? ag. cupio. mi. hem eundem me dato,
Vtrunq; faxo habebit, & neq̃, & malum.
Ag. iocare. Mi. uin tu illam hodie sine damno & dispendio tuo.
Tuam libertam facere? ag. cupio milphio.
Mi. ego faciam ut facias, sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi philippi? ag. sexcenti quoq;.
Mi. Satis sunt trecenti. ag. quid iis facturus? Mi. tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. ag. quid facturus? Mi. iam scies
Tuus Colabiscus nunc in urbest, uillicus.
Eum hic non nouit leno, satin intellegis?
Ag. intellego hercle, sed quo euadas nescio.
Mi. non scis? ag. non hercule. Mi. at ego iam faxo scies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat,
Dicatq; se peregrinum esse ex alio oppido.
Amare uelle se, atq; obsequi animo suo,
Locum sibi uelle liberum præberier,
Vbi neq̃ faciat clam, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet auri cupidus, illico
Cælabit hominem & aurum. Ag. consilium placet.
Mi. Rogato, seruos uenerit ne ad eum tuus.
Ille me censebit quæri, continuo tibi
Negabit, quid tu dubitas quin extemplo tibi
Duplicet? ubi auri & hominis fur leno fiet,
Neq; id unde efficiat, habet, ubi in ius uenerit,
Addicet prætor familiam totam tibi.
Ita decipiemus fouea lenonem Lycum.
Ag. Placet consilium. Mi. imo etiam cum expoliuero magis,
Hoc, tum demum dices, nunc etiam rudest.
Ag. Ego in ædem ueneris eo, nisi quid uis Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. Mi. scio. ag. oculos uolo meos
Delectare hodie mundiciis meretriciis.
Mi. Hoc primum agamus, quod consilium cæpimus.
Abeamus intro, ut Colabiscum uillicum
Hanc perdoceamus, ut ferat fallaciam.

Ag. Quanq̃ cupido uersatur in corde, tamen
Tibi auscultabo. Mi. faciam ut facta gaudeas,
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiq̃ potest.
Itaq; hic scelestus est homo leno Lycus,
Quoi iam infortunii intenta balista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e balistario.
Sed eccam Adelphasium exit, atq; Anterastilis.
Hæc est prior quæ meum herum dementem facit.
Sed euocabo, heus i foras Agorastocles,
Si uis uidere ludos iucundissumos.
Ag. Quid istuc est tumulti Milphio. Mi. hem amores tuos,
Si uis spectare. Ag. o multa tibi Di dent bona
Quom hoc mihi obtulisti tam lepidum spectaculum.

tores dicti: ergo qui præerant. Itaq; & in bello prętor: & domi ptor: quorum unus urbanus. alter peregrinus. Pompeius de origine iuris. Cūq; cōsules auocarent bellis finitimis: neq; esset: qui in ciuitate ius reddere posset. Factū est: ut prætor quoq; crearetur: qui urbanus appellatus est: eo q in urbe ius redderet. Post aliquot deinde annos: non sufficiente eo prætore: quot multa turba in ciuitatem et peregrinorum ueniret. Creatus est: & alius prętor: qui peregrinus appellatus est ab eo: quot plærūq; inter peregrinos ius dicebat. ¶ Decipiemus fouea lenonē lycū. Quia lycus lupus dicitur: & lupi foueis capi solēt. ideo intulit decipiemus fouea. ¶ Nunc ē rudest. i. nouū: & insabare. ¶ Aphrodisia hodie sunt: idest ueneris festa: nā aphrodite uenus nominat: unde & aprilis quasi aphrilis: ut inquit Macro. ueneri deputatus. Venus aūt aphrodite: quia de spuma in mari dicitur nata. Nam cū Saturnus: ut inquit Hesiodus: cælo patri genitalia præsecuisset: iactassetq; in pelagus: de ipsorum spuma nata est Venus. ¶ Infortunii intenta balistest. speciosa: a poeta confictum uerbum ut iaculari infortunium uideatur. ¶ Mittam e balistario. Balistarium locum. dicit: ubi balistę continentur: balistam autem: quia ballo iaculor significat.

Aphroditę quę dicat
Balistariū quid sit

¶ SCapulæ posteriores humerorū partes hinc inde: & medium inter illas interscapilium. Apuleio: & Higinio: scapulas tegens scapularis uestis dicta. ¶ Matusculā scribēdū est metri necessitate. & sensus cōcinnitate. ut patet ex prologo. nō masculā. i. uiraginē: ut Pius exponit cōtra metri ratione: neq; minusculā: ut idē aliter dicit. nā ex plogo patet minorē illā cuidā militi emere uolēti in concubinatū pene destinatā. ¶ Nequā ludit in dictione hac poeta: nā neq; & adiectiue & substātiue ponit. milphio adiectiue accipit. quasi dicat uis dare illi: & opponere malū hoiem: qui illum ulciscat. ille autē substantiue accipit neq̃. i. malū: & malā rem quamq̃ & substantiue acceptū pro coitu & impuritate sumitur: ut infra: ubi faciat neq̃. ¶ Dierectū: crucifixi: quasi ad diē erectū Varro in eumenidibus. Apage in dierectū a domo nostra istā insanitatē: Nonius. At Festus Dierectū inquit dicebant per antiphrasin uolentes significare malū diem. ¶ Nequā rē ueneream intellegit. At. A. Gel. noc. att. vii. Neq̃ hoiem nihili: neq; frugis bonæ: qd genus græci fere ἀσώτου. i. pdigū. n. ἀκόλαστον ul libidinosū. n. ἀχρηστον uel inutilē. n. κακότροπον uel iprobū. n. μιαρόν vel scelestum dicūt: ut Plau. & cæteris sæpius: festus: Neq̃ q ne tanti qdē est: q̃ quod habet minimi. Vñ Var. in li. de analo. Ex ne inqt: & quicq̃. Neq̃. M. Cice. in. ii. Anton. Cum in Antoniū pbra qdam ludibriosa: & turpia ingessisset ad extremū hoc addidit: O hoiem neq̃: nihil eni magis pprie possum dicere. ¶ Addicere prætoris uerbū est: cū debitorem: qui soluendo non esset creditori: pronunciatione: & snia tradebat. Vnde addicti. Addicere Festus inquit est proprie idem dicere: & approbare dicendo: alias addicere damnare: addicere ad auctionem uendere etiam dici cōstat. ¶ Aphrodisia ueneris: quæ aphroditæ a spuma dicitur festa sunt. nam aphrodisium uenereū dicimus. ¶ Mūdiciæ: politiæ: elegantiæ mundus festo lautus: & purus unde mundiciæ: sed meretricum mundiciæ immundissimę habendæ sunt immundiciæ. ¶ Balista a phoenicibus inuenta tormenti genus est saxa: hastasq; & alia emittens: Sillio. Vegetio: Ouidio: Marcello. Lucano. A. Hirtio: Ciceroni. Plinio: Senecæ: Frontino: cæteris de quo & nos in li. de partibus ædium. Inde balistarium ubi sita erit balista. & ex balisto ipsi Plauto.

VGOLETUS ET GRAPA.
Scapulæ q̃
Nequā.
Addicere quid sit
Balista qd sit

Adelphasiū. Anterastilis meretrices. Milphio. Agorastocles.

NEgoci sibi qui uolet uim parare, nauem & mulierem
Hæc duo sibi comparato, nam nullæ magis res duæ.
Plus negoci habent, eas forte si exornare occœperis,
Neq; unq̃ hæ duæ res satis ornātur, neq; eis ulla satis
Ornandi facietas est, atq; hæc uti loquor, nunc modo
Docta dico, nam nos usq; ab aurora ad hoc quod est die
Postq̃ illuxit aurora, nunq̃ cessauimus ex industria
Ambæ lauari, atq; fricari, aut tergeri, aut ornarier,

NEgocii: commoda utitur cōparatione Plautus abominaturus mulierum mores in quibus exornandis semper aliquid deest: quo opus habeant.

SARACENVS.

NEgocii sibi: qui uolet cōparare. Adelphasium: & anterastilis templum ueneris ulsuræ: & aphrodisia festa exeunt inter se loquētes: quæ muliebria sunt. Agorastocles & milphio ipsas abeūtes adeunt. agorastocles quidem suū amorem aperiens. Mulieres autem eius auersantur orationem. Adelphasiū primo duabus in rebus maximum negocium comparandis esse ait muliere: & naui. neutra enim nūq̃ satis exornata. ¶ Satis facietas est. a satis enim fit facietas. ¶ Nunc docta: dico: quia huius rei perita sum: possum equidem inqt de ipsa ferre sententiam. ¶ Ab aurora ad hoc: quod diei est. a matutino tempore ab hoc usq; tempus ab aura aurora dicta. Surgente enim sole pusilla quædam sentitur aura. ¶ Aurora illuxit. iam dies clarus emicuit.

VALLA.
Aurora unō dicta sit

SARACENVS. ¶ MVRIAtica: Est muria salsamēti genus: ut docemur a Plinio martialis quoq; de muria sic intulit Antipolitāi fateor sum filia thynni: nā sicut garum e scōbro fit: ita muria e thynno. ¶ Falsa sunt: Vel salsa potius. ¶ Vt maceretn Pro maceret. ¶ Omnia: quæ ad deū: pacem. s. impetrandā: nam in tēplo ueneris erant sacrificaturæ. ¶ Ecquid gratiæ. s. mihi debetur. ¶ Huic excidit. s. sermo. ¶ Manet: Expectat. ¶ Prosedas: Festus appellat meretrices: quæ ante stabula sedeant: easdē & prostibulas. ¶ Alicarias: Eodem authore alicariæ meretrices appellantur in cāpania solitę ante pistrina alicariorū uersari quæstus gratia: sicut illæ: quæ ante stabula sedebant prostibulatæ: dicti autem sunt ab alica alicarii: qui eam conficiebāt uel uenditabāt. ¶ Schænicolas. Idē festus dicit esse meretrices ita appellatas propter usum unguēti schæni: quod est festo. i. pessimi generis.

Prosedæ q̄ sint

Alicarie meretrices quæ

Poliri, expoliri, pingi, fingi, & binæ una singulis
Quæ datæ nobis ancillæ, eæ nos lauando, eluendo operam
Dederunt, ab gerundaq; aqua sunt uiri defessi duo,
Apagesis negocii in muliere quantum una est, si uero duæ
Sat scio maxumo uni populo quoi lubet, plus satis dare
Potes sunt, quæ noctes diesq; in omni ætate, semper,
Ornantur, lauantur, tergentur, poliuntur, postremo modus
Muliebris nullust, neq; unq̄ lauādo, & fricādo sumus saturæ.
Nam quæ lauta est, nisi perculta est meo aīo quasi inuenusta est.
An. Miror equidem soror te istæc fabulari, quæ tam callida,
Et docta sis, & faceta, nam cum sedulo
Munditer nos habemus, uix ægreq; amatorculos inuenimus.
Ad. Ita est, uerum hoc unum tamen cogitato, modus omnibus
In rebus soror, est optumum habitu. nimia omnia
Nimium exhibent negocium hoibus ex se. An. soror cogita
Amabo item nos perhiberi, quasi salsa muriatica
Esse autumantur sine omni lepore, & sine suauitate nisi
Multa aq̄ usq; & diu macerant, olēt, salsa sunt, tāgere ut nō uelis.
Item nos sumus eiuscemodi, mulieres sunt admodum
Insulsæ, atq; inuenustæ sine mundicia & sumptu.
Mi. Coqua est hæc qdē Agorastocles, ut ego opior. Ag. qd id.
Mi. Scit muriatica ut maceret. Ag. qd molestus? Ad. soror parce amabo, sat est
Istuc alios dicere nobis, ne nosmet nostra etiam
Vitia loquamur. An. qesco. Ad. ergo te amo, sed hoc nūc mihi
Responde, sunt hic omnia quæ ad deū pacem oportet adesse?
An. Omnia accuraui. Ag. pulchrū & celebrē & uenustatis diē
Plenum, dignum Venere pol, quoi sunt aphrodisia hodie.
Mi. Ecqd gratiæ cū huc foras te euocaui? iam nū me decet
Donari cado uini ueteris? dic dari, respondes nihil.
Huic excidit lingua, ut ego opinor, qd hic (malū) astās obtices?
Ag. Sine amem, ne obturba, tace. Mi. taceo. Ag. si tacuisses, iā
Istuc taceo non natum foret An. eamus soror mea.
Ad. Oho amabo, qd illuc nūc pperas? An. rogas? q nos herus
Apud ædem Veneris mantat. Ad. maneat pol, ut iubet, mane.
Turba est nunc apud haram, an ibi uis inter istas uersarier
Prosedas, pistorum amicas, relliquias alicarias
Miseras, schœno delibutas, seruilicolas sordidas?

VALLA. ¶ POliri expoliri. polon canum dicunt græci: unde polire & expolire. ¶ Pingi fingi. pingi ad colores attinet: fingi ad habitū. ¶ Modus muliebris finis in comœdia muliere. Modus moderatio: modus modulatus: & modus finis: ut hic. ¶ Quasi iniusta est. i. iniqua. non illā nacta ęqualitatē: quę deceat ¶ Optimus est habitu. i. ad habēdū hic modus moderatio intelligit. ¶ Quasi salsa muriatica esse. Muria est quēadmodū Verannius docet: ea quæ fit ex sale sordido: in pila pistato: & in ollam fictilē coiectonbiq; opto gypsatoq; & in furno pcocto: cui uirgines uestales serra ferrea secto: & in seriā coniecto: quę est intus in æde uestæ in pœnu exteriore: aquā iugē uel quālibet: prætérq̄ q per fistulas uenit: adderēt: atq; ea demū in sacrificiis utūtur. uel si nuriatica legāt: ut Fest. inquit. nurica est genus piscis minuti. Plau. nuriaticā autem uideo in uasis stāneis nuricā bonam: & cautā: & tagumas quinas fartas cōchas piscinarias. ¶ Insulsę admodū: sine salis condimento: hoc est sine sapiētia. ¶ Sine mūditia: & sumptu. mūdæ nō existimamur: nec qcq̄ erga nos sumptū facit. ¶ Ad deū pacem. ad deorū ueniam deposcēdam. pax. n. ubi bellū interuenit a paciscēdo. at ad numinū tranquillitatē pax a pacādo: ut duplex deriuatio: ita & significatio. ¶ Quid hic malū. malo euentu: ita scit. n. milphio: q agorastocles obticuerit. ¶ Male: idest ualde. ¶ Prosedas. prosedæ inquit Festus: q̄ ante stabula sedent. id. n. sedū: q fœtor. ¶ Reliquas. i. quę reliquię sunt. ¶ Alicarias. Alicariæ meretrices appellabant in cāpania solitæ ante pistrina alicariorū uersari quęstus gratia sicut hæ: quæ ante stabula p̄stibulatę. ¶ Schœno delibutas schœniculæ inquit. Fest. appellant meretrices propter usum unguenti schœni: quod est pessimi generis.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ MVNditer munde: Nonius citās hūc plauti locū: ut amiciter amice in persa: & seuiter infra p̄ saeue: auariter pro auare in curgulione: habeat tamen se quantū pōt mūditer fœmina: mūda: uix erit. ¶ Amatorculus: diminutiuū ab amatore: sed dictū accipe ex nequitia muliebri cupidissima diuites habere amatores: a qbus possit aurū extorquere: uulgaria qū & uenalis est facta prima ēt illa uenus. ¶ Muriatica: q̄ in muria fuerint diu: cōtrahūt odorē aspernabilē: Piscīū aūt salitorū cū primis liquamen est muria epig. poeta. Antipolitani fateor sum filia tynni: essem si scōbri nō tibi missa forē: persius. Tingit olus siccū muria uafer in calice empta. ¶ Macerant: Terētius in adelp. salsamēta hęc o Stephanio fac: ut macerent pulchre. ¶ Mātat: mānet: cecilius in p̄bastaria: In uultu eodē in eadē mātat malitia.

Munditer quid

Muriatica quæ

Nonius:Manere uero expectare, Præstolari Terētio:unde mox ibi mane.i.expecta. ⁋ Prosedas Festus inqt meretrices:plautus appellat quæ ante stabula sedeant:ut pstibulę:Stabula aūt publica uiantium dicūtur diuersoria hospitiaq;. ⁋ Pistoꝝ:quoꝝ alii farinā ficit alii panifici:quidā dulciarii:& crustularii a crustulis mellitis:ut ab alica alicarii. ⁋ Reliquias:rut ab oibus derelictas:& ob ætatē:maciē:informitatē:in mūdiciem reiiculas:quidā legūt recelliclunias:sed arbitremur non recelliclunia scorta improbētur. Alicariæ meretrices inqt Festus appellabātur in cāpania solitæ ante pistrina alicariorum uersari quæstus gratia:sicut quæ aū stabula sedebant prosedę:& prostibulæ ut iā dictum est:prostibulum quoq; pro meretrice:nō pro loco a classicis est receptum.

Prostibulū quid sit.

Quæ tibi oleant stabulum, statū, sellam,& sessibulum merum?
Quas adeo haud quisq̄ unq̄ liber tetigit, neq; duxit domum,
Seruolorum sordidulorum scorta diobolaria.
Mi. In malam crucem, tun audes etiam seruos spernere?
Propudium, quasi bella sit, quasi eam ipsi reges discupiant.
En monstrum mulieris, tantula tāta uerba funditat,
Proh nebulæ, quoius ego cyatho septem noctes non emam.
Ag. Dii imortales, omnipotētes, quid apud nos est pulchrius?
Quid habetis, qui mage imortales nos credam, q̄ ego sum?
Qui hæc tāta oculis bona cōcipio. nam Venus non est Venus.
Hanc equidem Venerem uenerabor, ut amet, ac sit propitia.
Milphio, heus Milphio ubi es? Mi. assum apud te, eccum. Ag.
at ego elixum uolo.
Mi. Enim here facis delicias. Ag. de te quidē hæc didici oīa.
Mi. Etiā ne ut ames, quā nunq̄ tetigeris? Ag. nihil illuc ꝗdē st.
Deos quoq; ædepol & amo, & metuo, quibus ego tamen
Abstineo manus. Ad. heu. ecastor cū ornatum nostrū aspicio,
Pœnitet ambarū, ornatæ ut sumus. An. imo uero sane cōmode,
Nam pro heri nostri quæstu satis bene ornatæ sumus.
Non potest quæstus consistere, si eum sumptus superat soror.
Et illud satius, satis quod satis est, habitus plusq̄ sat est.
Ag. Ita me Di ament, ut illa me amet malim, q̄ Di milphio.
Nam illa mulier lapidem, silicem subigere, ut se amet, potest.
Mi. Pol id quidē haud mentire, nā tu es lapide silice stultior
Qui hanc ames. Ag. at uide sis cum illa nunq̄ limaui caput.
Mi. Curram igitur aliquo ad piscinam aut lacū, limū petam.
Ag. Quid eo opus sit? Mi. ego dicā, ut tibi & illi limem caput.
Ag. I in malā rem. Mi. ibi sum equidem. Ag. pergis? Mi. taceo.
Ag. at. perpetuo uolo,
Mi. Enimuero aere meo me lacessis, ludos & delicias facis.
An. Satis nunc lepide ornatam soror credo te tibi uiderier.
Sed ubi exempla conferuntur meretricum aliarū, ibi tibi erit
Cordolium, siquam ornatam melius forte aspexeris.

SARACENVS.

⁋ SESSIBVLVM merum:Hoc ē meram:continuā: perpetemq; stationē: nam dixit stabulum. statum : sellam: quia a nimis stando:& cōsidendo malus prouenit odor. ⁋ Diobolaria: quę prostitutæ duos dumtaxat obolos demerebant:obolus ultima est nūmorū significatio. ⁋ Assum: Abeo: quod est ad & sum : iocose tamen abeo : quod est areo assum interpretatur agorastocles.i.ad ignem torrefactū:propterea subdit:elixus sis uolo. ⁋ Silicem: Ouidius:Stabat acuta silex:præcisis undiq; saxis:lapis ideo dictus:q; silentes:& absconditum ignem intra se retineat. ⁋ Agat uide sis: Vbi legit agatdic tantum:at ita:ut primum loquatur Agorastocles. duæ enim priores litteræ denotant ipsum loquentē. ⁋ Limaui caput:Dictū est a Plauto.limare pro cōiungere:teste marcello: qua locutione usi sunt ueteres:cæcilius : hoc a te postulo:ne cū meo gnato post hac limassis caput. festiue autem uertit in alium sensum milphio:caput limare pro eo: quod est capiti limum:& cœnū super inducere:ideo se in piscinā iturum dicit:ut limum petat. ⁋ Aere meo. Hoc ē mea arte & disciplina:quasi : q; ab eo didicerit ludos facere: & iocos.

Obolus qd sit.

Limarē qd sit.

VALLA.

⁋ OLEANT stabulum.i.odorem hībeant stabuli. ⁋ Statumq;:idest tetrum odorem ex nimium stando:quod magis exprimit cū dicit sessibulū. ⁋ Sordidulorum. sordidam uestem indutorum. ⁋ Scorta diabolaria : idest meretriculæ duorum obolorum. ⁋ Propudium.i.procul a pudore . ⁋ Reges discrucient.i.amor afflictentur. ⁋ Monstrum mulieris. monstrosam mulierem. ⁋ Tantula. tam parua . ⁋ Proh nebulæ.i.quæ flacescit ut nebula:unde etiā nebulones dicti. ⁋ Qui mage. pro magis. ⁋ At ego elixus sis uolo.i.aqua decoctus . lixam enim aquam dixerunt ueteres : unde lixæ militum serui: qui aquatum mittuntur:sicut calones:quī lignatum. Inde lixiuium. Pli. Cato iubet inquit uina concinnari : hoc enim utitur uerbo cineris lixiui cum defruto cocti parte quadringentesima culleū uel salsum sesqlibrā iteri : & tūso marmore. ⁋ Facis delicias. ita facile dlitias dicimus: ut occurro suppetias. ⁋ Pro nostro quæstu : quantum ad nostrum attinet lucrum. ⁋ Lapidem silicem. Vnde ignis excutitur : & ob hoc durior. ⁋ Nunq̄ limaui caput prouerbialiter dictum est: ut enim lima res comminuuntur:ita inquit:ne ego quidē de meo minui quippiam . ⁋ Limum petam .subaudi: ut limo inquiens caput. Nam limo.i.cœno:limare uerbum milphio sumit:a lima fit oblimo : quod est minuo:& cōtēno:a fabris trāslatū. Horati9.rē pris oblimare. Virgilius i tertio georgicō. Hoc faciūt nimio ne luxu obtusior usus. Sit gēitali aruo:& sulcos oblimet inertes. Cic.i.ii.d natura deoꝝ.ęgyptū nilus irrigat:& cū tota æstate obruptā:oppletāq; tenuerit:tū recedit mollitosq;:& oblimatos agros ad serēdū relinquit. Limare etiam coniungere : exquirere: delinire: ut Nonius ueluti supra in mercatore. ⁋ Ludos & delicias facis.i. & ludis:& deliciose me irrides.

Scorta diabolaria q̄ sint.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ SE Rusticolç amatrices:& cultrices seruoꝝ:& scorta seruilia. sordida. & putētia: ut schœniculæ a schœo appellatæ meretrices:festo Pōp. pp usum unguēti schœni:qd ē pessimi gnīs. Schoenus iūcū ēt signāt. pide strabo iūcarios

in hispania cãpos schoenuntas uocat:cui & schoenus schoenũtis portus ẽ:& fluuius:schoenos fumis uñ schoenobates:schoenus mẽsure genus Plinio l.xii.q̃ patet Eratosthenis rõne stadia.xl.hoc ẽ passus qnq; milia:aliq.xxii.stadia singulis schœnis dedere.At Herodotus i euterpe.Cõstãt ãt parasange tricenis:schoeni sexagẽis stadiis.Diobolariæ: q̃ duob' obolis corpis sui põtatẽ cuiuis faciãt:ut triobolares:q̃ tribus:obolares:q̃ obolo dicunt meretrices:Triboli uero hoies uappæ gerrones:nebulones dicunt:obolus aũt græce idẽ q latine scripulus minimi põderis:pẽdere is pu tatur siliqs oino sex:q̃ ceratia græce noiantur:hoc est quãtũ lẽtis octo semina:Sed obolo ẽptos cũ dicit Terentius genus nũmi intelligit:a quo diobolares meretrices festo.ubi Donat':obolo inqt:q̃ est ultia nũmorũ significatio.¶ Prospudiũ a qua pudor:& pudicitia pcul sint:festus.¶ Assum:adsum:iocãs aũt seruus rñdet:nõ assum.i.ueru tostũ:sed elixũ:hoc est aqua coctũ in cacabo mauelle.¶ Limare est coniungere:copulare Turpillius in leucadia:Veritus sum:ne amoris cã cũ illa limasses caput:Nonius.Limare limũ ingerere:limo fœdare.Pẽsilis:horat':tũc pẽsilis uua secũdas: & nux ornabat mensas cũ duplice ficu:pensilis dicit suspensus:& pẽdens:unde est restim uolo mihi emere:qui me faciam pensilẽ hinc horti pensiles:urbs pẽsilis:thorus pẽsilis:lychni pẽsiles:poma pensilia.

Pẽsilis qs.

SARACENVS.

Ad.Inuidia in me nunq̃ innatast,neq; malitia mala,soror.
Bono ingenio me esse ornatam,quã auro multo mauolo.
Aurum in fortuna inuenitur,natura ingenium bonum.
Bonam ego q̃ beatam me esse nimio dici mauolo,
Meretricem pudorem gerere magis decet,q̃ purpuram,
Magis meretricem pudorem q̃ aurũ gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum,facile factis comprobant.
ag.Eho tu,ain tu facin' facere lepidũ & festiuũ? Mi.uolo.
ag.Potes ne mihi auscultari? Mi.possũ.ag.domũ abi,ac su-
Mi.Quãobrẽ? ag.qa nũq̃ audib' uerba tot tã suauia.(spẽd te
Quid tibi opust aixisse,ausculta mihi modo,ac suspẽde te.
Mi.Siqdẽ tu es mecũ futur' p una pẽsil.ag.at ego amo hãc.
Mi.at ego eã & bibet poti'.ad.eho tu qd ais? an.qd rogas?
ad.Viden tu pleni oculi sordiũ q erãt,iam splendẽt mihi?
an.Imo ẽt i medio oculo parũ sordis ẽ.ad.cedo sis dexterã.
ag.Vt tu qdẽ huius oculos illotis manib' tractes,aut teras?
an.Nimia nos secordia hodie tẽuit.ad.qua de re obsecro?
an.Quia iã nõ dudũ ante lucẽ ad ædẽ Veneris uenimus,
Primæ ut inferremus ignem in arã.ad.ah.nõ factost opus.
Quæ habẽt nocturna ora,noctu sacruficatum ire occupãt,
Priusq̃ expergiscatur Venus,deproperant sedulo
Sacruficare,nam uigilante Venere si ueniant,eæ.
Ita sunt turpes,credo ecastor Venerem ipsam e fano fugẽt.
ag.Milphio.mi.ædepol Milphionẽ miserũ qd nũc uis tibi?
ag.Obsecro hercle ut mulsa loqtur.Mi.nihil nisi laterculos
Sesamum,papaueremq;,triticum,& frictas nuces.
ag.Ecqd amare uideor.Mi.dãnũ qd mercuri' minie amat.
ag.Nanq; ædepol lucrum amare nullũ amatore addecet.
an.Eam' mea germana.ad.age sis ut lubet,seqre hac.an se-
ag.Eũt hæ,qd si adeam'? mi.adeas.ag.pmũ saluasis (quor.
Prima,& secũda in secundo.Mi.salue in precio tertia.
an.Salue extra pciũ.Mi.tũ pol ego,& olcũ & opam pdidi.

¶ INuidia i me:Loqt adelphasiũ.¶ Collinũt.Cõinqnãt:Horati':crines puluere collines.¶ Pro una pẽsilis:Sũt q legunt p una pẽsilis:utrunq; custodiri põt:placet magis una:q̃ uua:ut legat p una pẽsilis.i.simul ppẽsilis:ut alibi obesse sequẽtem dixit:p eẽ obsequẽtẽ:& intro ad uos mittar pro ad uos intromittar:& plura hmõi ab eo enĩ:qd est ppẽdo ppẽsilis:hoc usus est uerbo in asinaria:ubi manus manicæ cõplexæ sunt:atq; adductæ ad trabẽ:nec depẽdis:nec ppẽdis.¶ Nocturna ora.Quæ sint indigna die spectari:q̃si laruatica:& turpia.¶ Mulsa.Dulcia et melliflua.¶ Nisi laterculos sesumã.Et q̃ sequunt tanq̃ sterilliora:& i se nihil succosũ hñtia.¶ Dãnũ:Scil; facis:qd mercuri' non amat:qa ipse pest lucro:& eo hoies afficit.¶ Salue i pcio tertia locus ẽ:nã dixit salua sis pria & scda:ita illud salue extra pciũ.¶ Oleũ & opa; pdidi.Prouerbiũ ab his uz sũptus q̃ insita uigilia icassũ laborãt:& tps terũt:& oleũ cõsumũt:quo ueteri uerbo usus ẽ Cic.i epfis:qd pinde sonat:ac illd p futuris coruo a Macr.rlatũ:opa:et ipẽsa piit.

Prouerbiũ pulchrum.

¶ AVrũ i fortuna iuenit.iõ diues:qui a fortuna fact':neq; laudẽ:neq; honorem meret.¶ Natura igeniũ bonũ.ob hoc honorabile:ut docet Ari.Nã uirtutes & mores pbos laus ↄsequtur.¶ Peius cœno colli nũt:ificiũt:fœdãt magis q̃ si cœno iuoluãtur.¶ Factis ↄprobãt.ab eis:q̃ fiũt inqt ꝺ lepidis morib' turpis ornat' fit:elegãs:atq; facet'.¶ Potes ne mihi auscultari.ergo et ausculto et auscultor:q̃uo assẽtio & assẽtior.¶ Pro uua pẽsili.Loco uuæ quæ pẽdeat.¶ In medio oculo parum sordis est.Lepidissime Plaut' mores describit muliebres.¶ Tractes:aut teras.uerses:aut frices.¶ Deproperãt sedulo.nimiũ festinant accurate sacra facere.Ephano fugẽt ex tẽplo i fugã mittẽt ob turpitudinẽ.Vt mulsa loqtur.i.dulcia:ut mulsũ.¶ Nihil nisi laterculos:minutos lateres:uel attritos.

VALLA.

¶ Sesamũ.hoc.n.sẽmen lędit stomachũ.
¶ Papauerẽq; tritũ:nũc hoc papauer:ueteres hic papauer.Tritũ ãt papauer opiũ facit:qd ẽ i q̃rto gradu friditatis:& pinde lethale.¶ Et frictas nuces:q̃s iutiles oio eẽ ops.¶ Dãnũ:qd mercuri' minie amat.Nã:uti i amphytrione ostẽsum est:mercurius lucro pest.¶ Tũ pol ego:& oleũ:& opam pdidi.Hoc puerbialr dictũ pp illos:q docent auiculas humanum sermonẽ ad lucernã.Cũ postea loq nesciãt:ut de eo narrat:q Augusti tpe coruũ docuit:unũ qdẽ docilẽ:indocilẽ alterum:ad quẽ aiebat:se oleũ & opam amisisse.gñaliter tñ hoc dictũ de oibus:quorũ sũptus & labor amittit.

Mercurius ꝗhus pẽst.

¶ Nocturna ora:nigrã faciẽ:& ꝺcolorẽ:ut cui p mediã nolis occurrere noctẽ.¶ Mulsa dulcia mellita:ut mulsa aq:mulsũ uinũ:& alia mulsũ ẽ.n.uinũ melle ↄditũ:melicratõ grecis:idẽ qd oenomeli:mulsa uero aq mellita Plinio:me dicis hydromelli grece.¶ Oleũ & opa;:opa; & ipẽsã metaphoricos:oleũ & opã pdit:q bouẽ mittit ad ceroma.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ Turpis:

¶ TVR pis: Scilicet res est. ¶ Lymphatici: Clari: & lipidi: lympham.n. aquã uocamus: alias lymphatici dicunt lar/uati: furiosi: & insanientes. ¶ Nimbata: Vnguentata: siue unguento pfusa. nimbus. n. pro uase quoq; accipitur: ut hoc lo/co nimbata a nimbo uase: positũ ẽ. n. cõtinẽs pro cõtẽto: in quo unguẽta: uina: aliiq; liquores fundebant: qd testatur Martialis in distichis: a ioue q uenit miscẽda ad pocula largas: fundet nimbus aq̃s: hic tibi uina dabit: ex quo intelli/gitur nimbo uasi datũ esse nomẽ a cęlesti nimbo: cuius instar unguẽta fundebat: idẽ quoq; Martialis & cilices nimbis hic mãduere suis. ¶ Pura sum. Tẽptauerat. n. agorastocles illã palpare. ¶ Alcedo: A gręcis alchyõ auis est: quę circa brumã in mari nidificat: cũ sũma adest trãqllitas maris: pullosq; suos intra q̃r tũdecimũ diẽ absolutos educit: inde di es illi dicti sunt alcyonides: qbus tutũ fit nauigantibus iter: qd meminit Oui dius: pq; dies placidos hiberno tpe se/ ptem. Incubat alcynoe pẽdẽtibus ęquo re uidis. Tũ uia tuta maris uẽtos custo dit & arcet. Aeolus egressu: pstatq; ne/ potibus aequor. auis hęc nõ multo am plior passere ut Aristoteles: Pliniusq; retulerũt: colore tũ ceruleo: tũ uiridu tum ẽt leniter purpureo insignis: collo gracili & pcero. rostrũ sub uiride lon/ gum & tenue: nidus marinae similis pi/ laeq ferro intercidi minus possit: ambi gitur ex q̃ materia cõponat: uidet iñ e spinis piscis acus cõstitui: piscibus enĩ alcedo uiuit: partus eius ouis maxime qnq; cõsumit: hęc quoq; ut subdis Ari sto. foetificat toto suae aetatis tpe pare re nata menses quattuor incipit.

SARA CENVS.

Nimbꝰ uñ

Alcedo q̃ sit.

ag. Quo te agis? ad. ego ne? in Veneris. ag. quid eo tu? ad. ut uenerem propiciem.
ag. Ehon irata est? ppitia hercle ẽ, uel ego pro illa spondeo.
ad. Quid tu ais? qd mihi molestus obsecro? ag. ab tã saeuiter.
ad. Mitte amabo. ag. qd festinas? turba nũc illic est. ad. scio,
Sunt illi aliae quas spectare ego & me spectari uolo.
ag. Qui lubet spectare turpis, pulchrã spectandam dare?
ad. Quia apud aedẽ Veneris hodie est mercatus meretricius,
Eo conueniunt mercatores, ibi ego me ostendi uolo.
ag. Inuendibili merce oportet ultro emptorem adducere.
Proba merx facile emptorẽ reperit, tametsi in abstruso sita est.
Quid ais tu? quando mecum caput & corpus copulas?
ad. Quo die Horcus ab acheronte mortuos amiserit.
ag. Sunt mihi intus, nescio quot nummi aurei lymphatici,
Mi. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.
Bellula hercle est. ag. i directe in maxumã malam crucem.
Mi. Quam magis aspecto, tã magis ẽ nimbata, & nugae merae.
ad. Segrega sermonẽ, tedet. ag. age sustolle hoc amiculum.
ad. Pura sum comperta, amabo ne attrectare agorastocles.
ag. Quid agã nũc? Mi. si sapias curã hãc facere cõpẽdi potes.
ag. Quid ego nũc curẽ? qd agã Milphio? Mi. ecce odiũ meũ.
Quid me uis? ag. cur mihi haec irata ẽ? Mi. cur haec tibi irata ẽ?
Cur ego id curem, nanq; istaec magis tua est curatio.
ag. Iam hercle tu peristi, nisi illam mihi tam tranquillã facis,
Quam mare est olim, quom ibi alcedo pullos educit suos.
Mi. Quid faciã? ag. exora, blãdire, expalpa. Mi. faciã sedulo.
Sed uidesis, ne tu oratorem hunc pugnis plectas postea.
ag. Non faciam. ad. eamus nunc, etiã morare. ag. male facis.
ad. Bene promittis multa, ex multis, omnia in cassum cadunt.
Liberare haud sẽmel iurauisti me, sed decies.
Dum te expecto, neq; usq̃ aliam mihi paraui copiam,
Neq; istuc usq̃ apparet, ita nunc nihilominus seruio.
I soror, abscede tu a me, ag. perii, eho quid agis Milphio?
Mi. Mea uoluptas, meae deliciae, mea uita, mea amoenitas,
Meus ocellus, meum labellũ, mea salus, meũ sauiũ, meum mel,

¶ MERcatus meretricibus. ubi quae placuerint emunt. ¶ Cõueniũt merca/tores. cõgregãtur amatores: qui mere/trices emant. ¶ Inuẽdibili merce. i. ad mercẽ: quae uẽdi nõ queat. ¶ In abstru so. i. occulto. ¶ Quo die orchꝰ ab ache rõte mortuos amiserit. i. nunq̃. hoc enĩ uoluit intelligi: qp mortuos reuiuisce re nõ posse putẽt. diximus enim orchũ infernũ noiari: acherontem inferni flu uium. ¶ Nũmi aurei lymphatici. i. dae monico spũ agitati: nã lymphatus dicĩ tur spũ uexatus: uel quoquo modo fu/rore agitatus. Vt currit lymphata per urbem. ¶ Deferto ad me. Dato mihi il los nũmos lymphaticos: & statim con/quiescet illud lymphaticũ. ¶ Magis est nymbata. i. offuciis pigmentata: tanq̃ nymbo aspsa. ¶ Sustolle hoc amiculũ. i. amictũ ab amiciẽdo: i sicut a supino amictus est: ut diximus i cassina. ¶ Fa cere cõpẽdi potes. pro cõpendiu. i. hãc curam potes ad cõpendium perducere. ¶ Qui agas milphio. quid tu in hac re ageres: si sis: ut ego. ¶ Cũ ibi alcedo pu ros educit suos: hoc quoq; supra docuimus: alciones auiculas: quo tẽpore pariant in mari: & pullos alant suos: totum id tempus tranquillũ esse mare. Alciones a graecis: alcedones dici a nostris. ¶ Expalpa. i. demulce. ¶ Multa ex mul/tis. hoc solet fieri: ut qui multa promittãt: nihil agant. ¶ Abscede tu a me. agorastocles dicit.

VALLA.

¶ IN ueneris: aedẽ intellige: Liuius: ad Murtiae date sedes. ¶ Orcus pluto sũmamus: q antiqs Vragus dictus: qp nos urgeat maxie: Acherõta tristẽ: & sine gaudio: pigrũq; iferni regni fluẽtũ: & charonẽ πορθμέα. i. portitorẽ acherõ/tis: cuĩ pluria mẽto: canities: dici manifestariũ est. ¶ Numi aurei: philippei: & numismata aurea: Apuleio aurũ mo/netale. Vlp. de auro: & arg. leg. Signatũ inquit aurũ: ueluti philippi: iteq; nomismata. ¶ Lymphaticiut furore pei/ti exilire cupiẽtes: Vñ cõstiterit a seruo dictũ: Festus: lymphae inqt dictę sunt a nymphis uulgo autẽ memorię pditũ est: qcunq; speciẽ quãdã e fonte: id est effigiẽ nymphae uiderit: furendi nõ fecisse finẽ: quos graeci nympholeptos uo/cant: latini lymphatos: idẽ. M. Varro. de lingua latina: uñ lymphatici Plinio: & aliis. ¶ Curatio & curatura dicitur cura Nonio at Dona. in illo Terẽtii: reddunt curatura iñceas: Cura inqt mẽtis curatio medicinę curatura diligẽtiae. Alcedo auis littoralis: Plinius. Eoq; maxime sunt insignes Halcyones: foetificãt bruma. qui dies alcyonides uocan.

VGOLETVS ET GRAPA.

Orcus qui

Lymphatici qui.

Alcedo.

tur: placido tũ mari per eos nauigabili: siculo maxime: faciũt aũt septẽ ante brumam diebus: & totidem sequentibus pariunt: Dies earũ partus: qui maria nauigãt nouere: Ouidi. Perq; pies placidos hiberno tẽpore septẽ. Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis: Tum uia tuta maris: uẽtos custodit: & arcet. Aeolus egressu: præstatq; nepotibus æquor: græci Halcyones latini alcedines: ut inquit. M. Var. dicunt: unde Alcedonia: dies halcyonii ipsi Plau. in casi pro tranquillitate: quãdo in prouerbium ocii: & securitatis uenerunt.

Meum cor, mea colostra, meus molliculus caseus.
Ag. Me ne ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser.
Nisi ego illum iubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi.
Mi. Noli amabo succensere hæro meo causa mea.
Ad. Ego enim faxo, sine. Mi. irata es nimium, pro te dabit,
Atq; te faciet ut sis ciuis attica, atq; libera.
Ad. Quin abire sinis? quid uis tibi? q beneuolunt, bñ uisitent.
Mi. Siquidem ante mentitus sit, nunc iam dehinc erit tibi
Verax. Ad. abiice te dehinc sis sycophanta. Mi. pareo.
Ad. At scin quõ? Mi. sine te exorem, sine te prendam auriculis,
Sine dem sauium, iam ego hercle faciam plorantem illũ, nisi
Te propiciam facio, illud faciet nisi te propitio.
Atq; hic me ne uerberet male formido, noui ego huius malos
Mores, quamobrem amabo mea uoluptas sine te exorarier.
Ag. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atq; dentes? hem uoluptatem tibi.
Hem tibi mel, hem cor, hem labellum, hem salutẽ, hem sauiũ.
Mi. Impie siccine oratorem uerberas? iam istoc magis
Etiam ocellum addam, & labellũ, & linguã, eho qd facias mõ?
Ag. Siccine ego te orare iussi? Mi. quõ ergo orem? Ag. rogas?
Sic enim diceres scelæste, huius uoluptas te obsecro.
Huius mel, huius cor, huius labellum, huius lingua & sauium.
Huius colostra, & dulciculus caseus, mastigia.
Omnia illa quæ dicebas tua esse, ea memorares mea.
Mi. Obsecro hercle te, uoluptas huius, atq; odium meum.
Huius amica mammata, mea inimica & maleuola.
Ocule huius, lippitudo mea, mel huius, fel meum,
Vt tu huic irata ne sis, aut si id fieri non potest.
Ad. Capias restim ac te suspendas cum hero & uostra familia.
Mi. Hem mihi iam uideo propter te uictitandum sorbillo
Itaq; iam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito
Propter amorem uostrum. Ad. amabo men phibere postulas,
Ne te uerberet, magis q̃ ne mendax me aduorsum fiet?
An. Aliquid huic respõde, amabo cõmode, ne incõmodus nobis sit, nam detinet nos de nostro negocio.
Ad. Verum etiã tibi hanc admittã noxiã unam Agorastocles,
Nõ sũ irata. Ag. nõ es? Ad. nõ sũ. Ag. da ergo, ut credã, sauiũ.
Ad. Mox dabo, cum ab re diuina rediero. Ag. i ergo strenue.
Ad. Sequere me soror. Ag. atq; audin, etiã Veneri dicito
Multã meis uerbis salutẽ. Ad dicã. Ag. atq; audi. Ad. qd est?
Ag Paucis uerbis rem diuinam facito, atq; audin, respice.
Respexit, idem pol Venerem credo facturam tibi.

SARACENVS. Colostrum quid sit. ¶ COLVstra. Est colostrũ lac recens: coagulatum in casei spẽm. ¶ Pro te dabit. Pecũiã exoluet: ut libera fias. ¶ Victitãdo sorbillo. Nã sorbere uidentur spũm attrahẽdo ex dolore pcussionẽ: q uapulant: sicuti sorbere deuorantes ostreas solẽt. ¶ Admittã. Potius remittam legẽdũ est. ¶ Auctionẽ. Publicam uẽditionẽ: q̃ fit aucto in publico ab emptoribus pcio. ¶ Hasce ędis. Seipm dicit. ¶ QVisppini. Certe. ¶ Oedipo cõiectores. Sũt q legerint œdipi cõiectura utrũq; recte. ¶ Qui sphyngi interpres fuit. Sphyngis enigma qd. De œdipo: deq; sphyngis ænigmate paucis absoluã. Laius Thebanoꝝ rex uxore iocasta creõtis filia: cũ diutius caruisset liberis: oraculũ cõsuluit: an eẽt filios hiturus: rñsuꝫ tulit: nõ cõdecere sibi prolẽ hẽre: nã q ex eo prodiisset filius: patrẽ eẽt occisurus: aduersaq; fortuna domũ funestaturus: post qd rñsum pcepit natũ isantẽ: trãiectis primũ ferro pedibus exponi: uñ œdipus cognominat⁹ est. De quo seneca in ea tragædia: q̃ œdipus inscribit: forata ferro gesseras uestigia: tumor nacte⁹ nomẽ ac uicio pedũ: sed cuꝫ forte illac ptrãsiret pastor chorinthiorum regis phorbas sustulit puerũ: & cuidã chorinthio dono dedit: q̃ s d uxorem polybii regis pduxit. q pueꝝ pro filio educauit: sed cũ iã uir fact⁹ eẽt: deũ de isante exposito cõsulere statuit laius: œdipus quoq; a quodã se fuisse expositũ certior factus: & ipse pythiaꝫ: q sui parentes forẽt oratũ pficiscebat: cũ ergo ambo apud phocidã iuicẽ obuiassent: laiusq; illũ de uia cedere supbius mandasset: Laii mors. œdipus ira motus laiũ occidit: iscius parẽtẽ eẽ: eo tpe tradũt sphyngã beluã biformẽ uẽisse thebas. pposuisseq; ænigma: qd q nõ soluerẽt: pirent: ex quo plures ob rẽ dubiã iterierũt: soluẽti pmiũ: iocastę cõnubiũ. & thebanoꝝ regnũ ppositũ erat: uerum nullus excepto œdipo ænigma soluere ualuit: id erat eiusmõi: qd aial bipes: ideꝫ tripes: ac quadrupes foret: cęteris addubitãtibus: solus œdipus ait: hoĩeꝫ id aial eẽ. q infans q̃ttuor iret pedib⁹: auctus ętate duobus: iã senior factus tribus. nã in baculo tanq̃ pede tertio sustentaretur: sphynga suo iudicio uicta se e loco excelso pcipitauit. ¶ Obiexim: obieceri. ¶ Arcessaꝫ testis. Quibus sibi opus erat ut lenonem furti argueret.

VALLA. ¶ MEA colustra. Lac cõcretũ: Etenim aqueum humorẽ remittens. ¶ Qui bene uolũt: bene faciũt. Enthymema a cõtrario. tu nunq̃ benefecisti mihi: quomõ ergo bñ uis mihi. ¶ Abiice te de hinc. i. hinc abi. ¶ Homo trioboli. i. triniobolí nõ sum ptii. ¶ Illi mastigiæ. Illi uerberoni. ¶ Amica mãmeata. i. mãmosa: q̃ mãmam pbes huic. ¶ Victitandũ sorbillo. i. suspirãdum: ac gemẽduꝫ in uita.

nã iugiter lugẽt:ac suspirant:ui sorbere uideant. ⸿ Ostreatũ tergũ.i.incrustatũ tanq̃ ostrear crustis. ⸿ De uestro negocio.i.uostrũ negociũ. ⸿ I ergo strenue.celeri gressu. ⸿ Venerẽ credo facturã tibi.i.obsecuturã suæ uolũtati.

VGOLETVS ET GRAPA. ⸿ COlostra:prima a partu spõgiosa dẽsitas lactis Plinio:& Nonio:lac nouũ ex lucilio:Palladius: Colostrã inquit uocant pastores lac:in quo spissior est natura:Martialis in Xẽiis:Subripuit pastor:q̃ nõdũ stantibus hædis. De primo matrũ lacte colostra damus nã colostrum ẽt dicitur:hinc colostratio genus mali:& colostrati in fantes Plinio in xi.&.xxviii. ⸿ Trioboli:nihil homo:uilis:nebulo:ut supra.Mãmeata dulcis chara:mãmeata mammosam sciunt omnes:sed nihil ad rem. ⸿ Lippitudo morbus oculorũ quem qui patiuntur lippi dicuntur:& lippientes oculos legimus:ophtalmia.Celso & aliis dicta:sicut Xerophtalmia arrida lippitudo:cum nec tument:nec fluũt oculi:sed grauescunt. ⸿ Restim:unde restiones:qui se pensiles resti faciunt:& strãgulant:qui ue digni sunt suspẽdio:ad restim puerbio dicitur rem redisse:cum re deperdita de suspẽdio cogitandum:ueluti in summa desperatione:nec tãtillo speculæ relicto. ⸿ Sorbilo.Terẽtianus.Syrus in adelphis.Et cyathos sorbillans paulatim hunc produceas diẽ. ⸿ Ostratum:ubicibus rugosum & striatum:quando ostrearum generi non uni canaliculatim conchæ:testæq; uariegantur:unde conchas legimus striatas.

Colostra.

Trioboli homo.

Agorastocles adolescens. Milphio seruus.

QVid nũc mihi es autor Milphio?Mi.ut me uerberes
Atq; auctionem facias,nam impunissime
Tibi quidem hercle uendere hasce ædeis licet.
Ag.Quid iam?Mi.maior enim parte minore habitas in eas
Ag.Supersede istis uerbis.Mi.quid nunc uis tibi?
ag.Trecentos philippeos Colabisco uillico
Dedi dudum,priusq̃ me euocasti foras.
Nunc obsecro te Milphio hanc per dexteram,
Perq; hanc sororem læuam,perq; oculos tuos,
Perq; meos amores,perq; adelphasium meam
Perq; tuam libertatem.mi.hehem nunc obsecras.
ag.Ni.milphidisce,mea commoditas,mea salus
Fac,quod facturum te esse promisisti mihi,
Vt ego hunc lenonem perdã.mi.perfacile id quidem est.
Adduce testeis tecum,ego intus interim
Iam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo uillicum,propera atq; abi.
ag.Fugio.mi.meum est istuc magis officium,q̃ tuum.
ag.Ego ne,ego ne?si istuc lepide faxis.mi.i modo.
ag.Vt non ego te hodie?mi.abi modo.ag.emittam manu.
mi.I modo,nõ hercle meream.ag.oh.mi.uah.abi modo.
ag.Quantum est acherunti mortuorum.mi.etiam ne abis.
ag.Neq; quantum aquarũ est in mari.mi abiturus iam ne es?
ag.Neq; nubis quantum est.mi.pergin uero pergere?
ag.Neq; stellæ in coelo.mi.pergin aures tundere?
ag.Neq; hoc,neq; illuc,neq; enimuero serio
Neq; hercle uero.mi.quid opust uerbis?quippini
Quod uno uerbo dicere hic quid uis licet.
ag.Neq; hercle uero serio,scin quomodo
Ita me dii amabunt,uin bona dicam fide,
Quod hic inter nos liceat,ita me iuppiter,
Scin quam?uide tu,credin quod ego fabuler?
Mi.Si nequeo facere,ut abeas,ego met abire uolo.
Nam isti quidem hercle orationi oedippo opus
Est coniectore,qui sphyngi interpres fuit.
ag.Illic hinc iratus abiit,nunc mihi cautio est.
Ne mea ipse culpa meo amori obiexim moram.
Ibo atq; arcessam testeis,quando amor iubet
Herum me obedientem esse seruo liberum.

VALLA:


QVid nunc mihi es autor milphio. Agorastocles cum milphione contendit:& longe sanioris consilii seruus:qua dominus apparet:ait ergo agorastocles quid tu cẽses milphio mihi esse faciendum. ⸿ Vt me uerberes. Vt consuetudo inquit tua est:quotiens nõ ex tui animi sentẽtia loquor me cędas. ⸿ Auctionem facias. Vẽdas:quod superest tibi:quoniã iam abalienatu3 est id qđ maius. ⸿ Nam impunissime. maxime sine fructu ullo.ab aduerbio enim impune ipunissime protulit superlatiuũ. ⸿ Maiore parte minus habitas.Ordo est:habitas minus parte maiore. Sensus pars ea:quã tu habitas:domus minor est:qa maiorem uẽdidisti. ⸿ Hem nunc obsecras.per sacra enim orare obsecrare est:cũ tu tot citas testimonia obsecrare uideris. ⸿ Adhuc & testis. Aducito:qui testificari possint:quod tu dixeris. ⸿ Meu3 est istuc magis officiũ:quia serui officium est potius fugere q̃ domini. ⸿ Quantum acherũtest. pro aherunti est:idest in inferno. ⸿ Neque stellæ in coelo. stella inquit Quintilianus quasi luminis stilla. ⸿ Na3 isti quides hercle orationi oedipo opus est cõiectare:qui sphyngi interpres fuit. Sphynx monstrum:cuius caput puellę:corpus canis:ala auis:uox hominis:& ungues leonis.Hoc monstru3:ut Hesiodus tradit:chimæra pduxit ab orcho compræssa:pariterq; nemeum leonem quem cõfecisse hercules perhibetur. Vt autem tota hæc pateat historia ob multorum alioru3 locorũ apud poetas obscuritatem aperiendam:breuiter:& utiliter a nobis referatur:quã ut Statius apud latinos:ita apud græcos celebrati nois scripsere Dionysius milesius:Antimachus:& lisimachus. A principio exordiendo hoc modo:habuit ex ioue helen progenitus creditur.Ex helene bel?:ex belo abas:ex abãte agenor. Agenoris filia fuit europe. Filii cilix:basius:phoenix:polydorus:cadmus.Cum igitur europe:ut ex fabulis cognitum est. a tauro sublata inde cretã delatam foret:mandauit cadmo agenor:ut filiam usq; quaq; exqui

Impunissime unde ueniat.

Stella unde dicta.

reret: nec prius domum q̃ inuenta europe rediret. Emensus itaq; maria multa cadmus: ad oraculũ tandem peruenit delphicum: ab eoq; cõsultus: apollo de sororis certitudine nihil admodũ respõdit: sed illud dũtaxat: ut cuꝫ a templo longiuscule abiisset bouem obuiam sequeretur: & ubi demũ ea procubuisset: ibi ciuitatem extrueret: atq; habitaret: idq; ab eo factum est. Itaq; cum ubi bos procubit urbem edificare instituisset: adiuuantibus ut quidam perhibẽt amphione & mercurio: ut Amphion quidem citharæ cantu saxa deliniret: commoueretq;: Mercurius autem uirga tangendo ad opificium subuolare compelleret: ut erat necesse. Socios cadmus misit in siluam lignatuꝫ: aquatumq; qui: cũ nulli redirent: profectus est ipse: ac offendit ibi serpentem marti dicatum: quem occidit: admonitusq; a pallade dentes seuit serpentis. Vnde nati sunt: ut Elanicus in primo phoronidis tradit quinq;: Platonius: Pelor: Echion: Hyperenor: Vdæus. Hippias autem delius: & atrometus: & pherecydes in sexto cum dentes seuisset serpẽtis: & unũ cadmus ex his lapide percussisset. Nam homines armati exurrexerunt: ea facta satione a proximo se percussum arbitratus: in eum impetum fecit: & perinde preter quinq; nominatos: omnes mutuis concidere uulneribus. Sciendum autem ẽ nullam inter scribentes esse differentiam in noibus: nisi quod udęum alii: alii ogygem uocant. Duxit inde filiaꝫ martis: & ueneris uxorem cadmus harmoniã nomine appellatam: ex qua natus est polydorus. Polidori autem filius labdacus fuit. Labdaci laius: qui cum forte fortuna ad helim archadię ciuitatem se recepisset amore exarsit pelopia filii Chrysippi: eumq; abduxit: qui tamen non ex uxore natus: sed ex pellice fuerat. pelops autẽ indignatus: imprecatus est: ut aliquando a filio occideretur. Cum igitur laius apollinis adiisset oraculum ut mos fuit: consuluit de fortuna sua. respõdit apollo: ut tragicus scribit Asclepiades futurum: ut si uxorem duceret; ex ea filius nasceretur: a quo occideretur. Ita nãq; pelopa fuisse imprecatum: cuius filium abstulisset olim. his nẽpe: quos fecimus latinos uersibus. Laie labdacide gnati ditescere queris: Progenie: dabitur gnatus. sed fata minãtur, Interitũ gnati manibus tibi: nam iouis ordo: Fatorum hæc poscit: quem non tu euadere possis: Infestis grauibusq; pelops: nam uocibus urget: Filiolum is queritur dulcẽ rapuisse chrysippum. Te patris e gremio sequum: inde hæc cuncta precatur. Cum igitur laius iocastam creontis sororem duxisset uxorem ex ea filium sustulit. Metuens ergo: q Apollo respõderat: ne aliquãdo ab eo occideretur: eum neci exponendum existimauit. Traiectis itaq; pedibus ad arborem appensus est: hunc pastores sustulerunt: detuleruntq; ad phocidos regem polybum: cuius uxor merope hunc puerum cum sobole prorsus careret: pro filio educauit. is cum adoleuisset: nam ideo œdipus est appellatus: q traiecti pedes intumuissent apollinem cõsuluit. ut fortunã suã ipse quoq; cognosceret. Respondit apollo futurum: ut patrem occideret: & matreꝫ duceret uxorem: totus adolescens animo cõmotus: exanimatiorq; duꝫ ab apolline redit: obuius fit patri laio: qui ab apolline certior fieri cupiebat: uiueret necne filius. oboritur rixa inter laium & œdipum: quorum neuter alterum cognoscebat. facile laius utpote senex a uiridis ætatis & robusto iuuene filio occiditur. Interim existimans polypum: & meropem suos parentes esse domum: redire detrectauit. per idem autem tempus apre thebas monstrum fuit in rupe cõ

Sphynx un dicat.

sidens: cuius caput erat uirginis & manus: alæ uolucris: ungues leonis: & cauda draconis sphynx nomine ita appellatum: q transeuntes cogeret consistere. proponebat autem ænigma: quod erat huiusmodi: quid nam id esset in orbe terrarum: quod quaternis prius pedibus inambularet. inde tribus: duobus porro. Atq; mos tribus: & postremo quaternis quos nescientes diluere sublatos in rupem agebat precipites. Creon itaq; famam circumtulit: uoluitq; omnibus innotescere: ut qui hoc monstrum afflixisset: iocastam duceret uxorem. Oedipus igitur illac iter habens: ænigma diluit: quippe qui respondit spectare hominem ab iuunte ætate ad decrepitam usq; coniuncta: autem sphynx se e rupe precipitem dedit: & perinde œdipus iocasta nesciens potitus est uxore. ignorabat enim matrem. ex ea auteꝫ filios habuit polynicem: & eteoclem: filias antigonem: & hismineꝫ: post aliquãdiu thebas pestis inuasit grauis: quo pacto autem sedari pestis posset: per Tiresiam uatem consultus apollo est. qui ueritus primo de œdipo quid piam molestum pronunciare. postremo dixit exortam pestem propter œdipodeꝫ: qui & patrem occiderat: & matrem duxerat uxorem. œdipus doloris magnitudine affectus: sibi mortem consciscere cupiebat. cuq; non daretur occasio: sibi oculos eruit. ¶ Oedipo opus est. Licet deriuetur œdipus ab eo: quod est œdima. i. tumor: & pus podos. i. pes pedis. non solum tamen œdipus œdipodis: sed ẽt œdipus œpidi: idq; more attico: ut Theodosius tradit grãmaticus: sicut etiaꝫ polypus polypodis & polypus polypi. ¶ Opus est conectore. Nam ad eas ambiguitates cognoscendas

Cõiectores q dicãtur.

erat opus coniectura: ut in insomniorum interpretatione: qui coniectores appellantur. ¶ Qui sphyngi interpres fuit. Appellatum ita hoc monstruꝫ. quod sphyto græce dicatur astringo: astrictos nanq; homines de rupe agebat precipites: ab eo dorisphyrę: ut Festus ait: dicti. Pigati appellantur: quorum pedes sot mati sunt in speciem sphyngis: quod eos dorisphoros uocant. ¶ Meo amori obiecerim moram ne possim: quod uolebam in amore perficere.

VGOLETVS ET GRAPA.

Auctio qd sit.

Manumissio quid.

¶ AVCTIONEM. f. ædium subhastationem hastarium ue: & uenditionem auctionariam: quæ publicitus fit. Præcone precinente: intercineuteq; ac citante: si quis de precio liceri uelit. ¶ Superstdeo quandoq; accusandi recipit casum. M. Iphidisce: per hypocorisma: blandientis est: exornare: instruere est. ¶ Manumissio datio libertatis est quasi e manu: idest potestate missio: unde dominus caput serui: aliud ue membrum tenens dicebat: hunc hominem liberum esse uolo: & emittebat eum e manu Festus auctor: accipiebatq; nomen domini ut ostendit Lactantius. iiii. diuinarum institutionum. Sed & serui fuerunt sæpius heris suis cognomines: quod innuit Plini. in. xxxiii. & Quintilianus: primo in seruis inquit intercidit iam illud genus: quod dicebatur a domino: unde Marcipores: publipores: & caipor seruus cai dicetur: ut illi quoq; a prenomine domini. sicut quintipor quinti de quo Festus: quamuis suntq; a numero filiorum ex ancilla quinto loco natum hunc dictum uelint. ¶ Oedippo: qui sphynges ænigma resoluit.

Odippus sphingi interpres fuit

ut est apud Statium: hinc Dauus Terentianus in andria. Dauus inquit sum: non œdipus. unde hic coniectorem dicit: idest interpretem: nam coniectores somniorum: & omniuꝫ interpretes uocat auctor Quintilianus: uulgatissima sunt autem: quæ de illo dicuntur in fabulis. ¶ Sphinges simus nõ absimiles fusco sunt pilo: ut tradit Plinius: Solinus inter simias inquit habentur: & sphynges uillose comas. prominentibus mammis: dociles ad feritatis obliuionem: Sphyngi autem enigmati sphingis: inexplicabiles quæstiones: & nodos orationis: enigmata græci uocant: quando q; gryphos latini scirpos: Gellius.

¶ Di illum



SECVNDVS ACTVS.

Lycus leno. Antamonides miles.

DI illum infelicitent omnes, qui post hunc diem
Leno ullam Veneri unq̃ immolarit hostiam,
Qui ue ullum thuris granum sacrificauerit.
Nam ego hodie infelix dis meis iratissumis
Sex agnos immolaui, nec potui tamen
Propiciam Venerem facere, uti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus, uetuiq; exta prosecarier.
Neq; ea aspicere uolui, quoniam non bona
Haruspex dixit, deam esse indignam credidi.
Eo pacto auarae Veneri pulchre adii manum,
Quando id quod sat erat, satis habere noluit.
Ego pausam feci, sic ago, sic me decet.
Ego faxo posthac, Di deaeq; cæteri
Contemptiores mage erunt, atq; auidi minus,
Cum scibunt Veneri ut adierit leno manum
Condigne haruspex, non homo trioboli,
Omnibus in extis aiebat portendi mihi
Malum, damnumq;, & deos esse iratos mihi.
Quid ei diuini, aut humani ?quis crederet,
Mina mihi argenti dono post illa data est.
Sed q̃ æso ubi nam illic restitit miles, modo
Qui hanc mihi donauit, quem ego uocaui ad prandium?
Sed eccum incedit Antamonides. An. ita ut occœpi dicere
Lenule de illac pugna pẽtethronica, qua sexaginta hoium uno
Euolaticorum manibus occidi meis. (die
Ly. Euolaticorum hominum? An. ita dico quidem.
Ly. an obsecro usq; sunt homines uolatici?
An. Fuere, uerum ego interfeci. Ly. quomodo
Potuisti? An. dicam, uiscum legioni dedi
Fundasq;, eos posternebam, ut folia farfari.
Ly. Quoi rei. An. ne ad fundas is uiscus adhæresceret.
Ly. Perge, optume hercle periuras, qui postea?
An. Infundas infundebam grandiculos globos

SARACENVS

DI illum lycus leno cum forte in templo ueneris sacrificasset: monitus fuerat ab haruspice: magnum sibi portendi ex sacrificio malum: q̃obrem iratus inqt: se nunq̃ post hac ueneri sacrificaturum. Litare nequeo: Est eni litare sacrificãdo ipetrare: id quod infra clarius expssit: cũ dicit: ut semp ego sacrificem: & nunq̃ litez. i. impetrẽ. ꝑ Auarę ueneri pulchræ adii manus. i. hoc pacto uenerẽ d lusi: & pro ludibrio habui ibi relicto & nõ pacto sacrificio: hac locutione usus est Plau. in aulularia: ubi loquitur auarus euclio: inquit eniz. Ita illis impuris oibus addii manum. Itez in cassina: sati lepide addita uobis manus merito: & in psa quoq;: ubi dordalus loqtur leno: & de persa quomõ mihi manus additast. ꝑ Qui dei: legerem hũc uersiculũ hoc modo: Quid ei diuini: aut humani ęquũ sit credere: naz de haruspice loquutur: cui nullã censet fidem esse adhibendam. ꝑ Postilla: pro postea. ꝑ Pausam feci parum quieui: & destiti: pausa quies dr̃: ut alibi diximus. ꝑ Pentechronica. i. quiquẽnali. ꝑ Folia farfari. Farfarus fluuius est: q alio noie fabaris nũcupatur trãsiens p sabinos: ut Seruius meminit: & testat hunc locum. Oui. Et amenæ farfarus umbrę. ꝑ Pina: Pro penna: quę trãsuersa p mediũ caput agebat. ꝑ Nunquam litẽ: Ecce litare pro impetrare. ꝑ Meretricem minusculã: Anterastilẽ dicit: q̃ erat minor natu: nã adelphasiuz soror maior erat. ꝑ Extollo: differo. ꝑ Sequor: Loqtur miles antamonides.

Litare qd sit.

Pausa quid sit.

VALLA.

DIi illum infœlicitent. lycus leno sacrificium execratur ueneris: quod sibi uisus fuerit q litare ac propiciam sibi facere uenerem neutiq̃ potuerit. Inde militi antemonidi obuius ipsum inuitat apud se futurũ in cõuiuio: miles autem: ut speciose Plautus hoium depigit naturas: gloriabũdus sese iactat. ꝑ Infœlicitent. infœlicem faciãt. ꝑ Litare nequeo. i. ex imolatione obtinere: ut sæpe dictum. ꝑ Extra prosecarier. Intestina hostiarum discindi: ut tum mos fuit. Nõ bona. subaudi exta. ꝑ Pulchræ adii manum. hic loquendi modus Plauto frequẽs: est ergo sensus per ironiam uerborũ dictus: ut sit: non bñ adiui uenerem. Auarã autem appellauit q satis habere noluerit: qđ uidebatur satis esse. ꝑ Pausaz feci. i. quieui. nã pauo quiesco: cuius futurum pauso: a quo fit pausa quies. ꝑ Auidi minus. i. minus auari imolationum. ꝑ Veneri: ut adierit leno manum. Adeo tibi manum me supplicem facio tibi: uel obnoxiuz. ꝑ Quid ei. subaudi haruspici diuini: aut humani ęquuz sit credere? In

Ego illos uolanteis iussi funditarier.
Quid multa uerba? ut quemquem uisco offenderant
Tam crebri ad terram decidebant, q̃ pira.
Vt quisq; ceciderat, eum necabatur illico
Per cerebrum pinna sua, sic quasi turturem.
Ly. Si hercle istuc unq̃ factum est, tum me iuppiter
Faciat, ut semper sacruficem, nec unq̃ litem.
an. An mihi hæc ñ credis? Ly. credo, ut mihi ē æquom credere.
An. Age eamus intro, dum exta referuntur, uolo
Narrare tibi etiam unam pugnam. Ly. nihil moror.
An. Ausculta. Ly. non. An. hercle tuum iam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is hinc in malam crucem.
Ly. In malam crucem ibo potius. an. certum ne est tibi?
Ly. Certum. an. tum tu igitur die bono aphrodisiis
Adiice tuam mihi meretricem minusculam,
Ita res diuina mihi fit, & res serias
Omneis extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto festos habeam, decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intro. Ly. sequere hac me. an. sequor,
In hunc diem iam tuus sum mercenarius.

terrogatiue legendū est: ac si dicat: nihil sit credendū. Qm̃ mina mihi argenti data est. ⸿ Postilla. i. postea hoc frequẽs est Plauto: ut tñ postilla q̃ postea dicat. ⸿ Lenule. abeo. qđ est leno diminutiuum: iuxta analogiam erit lenunculus. hic tamen lenulū fecit. ⸿ Pugna pẽretormica plautinꝰ mos est: ubi aut stultos: aut gloriosos inducat uerba cõfingat: quæ nusq̃ sunt. ⸿ Vt folia farfari. Seruius i. vii. æneidos: qui tiberimq; fabarimq; bibunt. Fabarim quẽ; dicit per sabinos transit: & farfarus dicitur

Farfarus ubi locorū

Plau. Dissipabo te tanq̃ folia farfari. Ouidi. & amœnæ farfarus umbre: & conuenit potius: ut arbor dicenda sit. Grãdiculos globos: quę a græcis sphęra a nostris globus dicitur. globos ergo dicit pilas: aut e plũbo aut e ferro: uel huiusmodi aliqua materia: ut fieri solet. ⸿ Quemquẽ. i. quẽcunq;. sicut. eni quisq; facit quẽq; accusatiuū. ita & qsi quis quemquem ⸿ Pina sua. Seruius in. ii. æne. super illo: correpta dura bipenni: hoc nomen seruauit antiquitatem: quia ueteres pẽnas dicebant: non pinnas. Quin. & a pinna: qđ est acutum securis utrinq; habens aciem bipennis: ne illorū sequatur errorem: qui qa a pinnis duabus hoc esse nomẽ existimãt. Pennas auium dici uolũt. ⸿ Vt semper sacruficem: nec unq̃ litem. Ad litandi significationẽ exprimendam a grãmaticis hoc Plautinum citatur testimonium Nihil moror: nolo mihi narres pugnas. ⸿ Res serias omnis extollo res graues inquit oẽs missas facio: uel differo. ⸿ Tuus sum mercenarius. Tibi mercede addictus.

VGOLETVS ET GRAPA.

⸿ PROsecarier: prosecari cultro secespitaue: unde prosecta Lucano. Liuio: Ouidio. cæteris. ⸿ Adii manū addidi manum: additio manus est derisio. addere manum deredículū habere: deridere. In Persa qũo me hodie uersauisti: ut me i tricas cõiecisti: qũo de Persa manꝰ addita st: tractū ab illo derisiõis genere: qđ manibꝰ fit: cuiꝰ meminit Persiꝰ. ⸿ Pausa: quies: cessatio apuleio: Lucretio: unde pausarius Senecæ: qui pausam facit. ⸿ Farfari: uel folia farfari intelligit: uel arborum circa farfarū flumen in sabinis. Ouidius. xiiii. metamor. Narue tulit pcepsi & opacæ farfarus umbræ: quẽ Seruius tradit uocatū fabarim eo Vergilii uersu in. vii. Qui Thybrim: fabarimq; bibunt. ⸿ Cui rei: huic simile est in menechmis: qua de re: aut cui omnium rei. ⸿ Viscus: & uiscū Plinius. xvii. hoc est inquit uiscū pẽnis auiũ tactu ligandis: iuglandis oleo subactum cū libeat insidias moliri: Suta: insutas i mitsa: addacta ueluti occidere auiculas hodie solent plurimi. ⸿ Litẽ: deos placem: propitios reddam sacrificio: citatur hic locus a multis & Non. ex codicibus antiquis. ⸿ Adice: trade: uende: ut mea sit: significatu: de quo sup. ⸿ Extollo: differo: Nonius auctor: Cecilius in plotio. Tantum hodie extollat nuptias. ⸿ Mercenarius a mercede: q̃ operã locat: mercator a merce: Aduocatos. Asconius: qui defendit alterū in iudicio: aut patronus est: si orator ẽ: aut aduocatus: si uel ius suggerit: uel presentiam suam: Spissigradissimos: tardigradissimos: lentigradissimos: spissum tardum Nonio: Et infra.

SARACENVS.

ITa me di ament: Diu expectauerat Agorastocles aduocatos: testes: qui essent de dinumerata collabisco pecũia: quos arguit tarditatis: & pigritiæ. ⸿ Spissigradissimos. i. tardissimos q; spissibꝰ. i. minutulis: & breuibꝰ gradibus incederent. ⸿ Corbitæ: genus nauigii grande: ac tardū Nonio.

Corbita qđ sit.

VALLA.

ITa me di amẽt. In hac scæna dum agorastocles testes adducit: qui sint aduocati ad lycum ostendendum furem. uenuste naturam callidori amantis iracundiam. & aduocatorum ostendit: in respondendas pariter superbiã.

TERTIVS ACTVS.

Agorastocles. Aduocati.



ITa me Di ament, tardo amico nihil est quicquam inæquius:
Presertim homini amanti, qui quicquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco aduocatos homines spissigradissumos
Tardiores multo, q̃ corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atq; equidem hercle dedita opera amicos fugitaui senes.
Sciebam ætate tardiores, metui meo amori moram.

⸿ Spissigradissimos. i. tardissimos. quibus enim gradus sunt breues: hi fere tardi ⸿ Quam corbitę sunt in tranquillo mari. Naues onerarias dicit ut supra ostensum: quę uento tm̃ aguntur.

VGOLETVS ET GRAPA.

⸿ CORbita nauigii genus grande & tardum. Marcellus auctor. Vñ plautus hac ipsa comœdia: obsecro hercle opera celocem hanc mihi: nec corbitam dare: Celox nauigium est a celeritudine: ut supra.

⸿ Loripedis.

Neqꝗ hos pꝛonos mihi elegit, loripedes, tardiſſumos.
Q ui, ſi ituri eſtis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem,
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datũ?
Nam iſte quidem gradus ſuccretuſt cribro pollinario,
Niſi cum pedicis uos condidiciſtis hoc graſſari gradu.
Ad. Heus tu, ꝗꝗ nos uidemur tibi plebei & pauperes,
Si nec recte dici nobis diues de ſummo loco,
Diuitem audacter ſolemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii ſumus, iſtuc quid ames, aut oderis.
Cũ argentum pro capite dedimus, nſm dedimus, nõ tuum.
Liberos nos eſſe oportet. nos te nihili pendimus,
Ne tuo nos amori ſeruos eſſe addictos cenſeas.
Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu
Ire, ſeruile eſſe duco feſtinantem currere
Præſertim in re populi placida, atqꝫ interfectis hoſtibus,
Non decet tumultuari, ſed ſi properabas, magis
Pridie nos te aduocatos huc duxiſſe oportuit.
Ne tu opinere, haud quiſꝗ hodie noſtrum curret per uias.
Neqꝫ nos populus pro cerritis inſectabit lapidibus.
Ag. Atſi ad prandium me in ædem uos dixiſſem ducere,
V inceretis ceruom curſu, uel gralatorem gradu
Nunc uos quia mihi aduocatos dixi & teſteis adducere,
Podagroſi eſtis, ac uiciſtis cochleam tarditudine.
Ad. At uero non iuſta cauſſa eſt, quo curratur celeriter
V bi bibas, edas de alieno quantum uelis uſqꝫ affatim,
Quod tu inuitus nunꝗ reddas domino dequo ederis?
Sed tamen quomodocunqꝫ, ꝗꝗ ſumus pauperculi,
Eſt domi quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.
Q uicquid eſt pauxillulũ illuc noſtrum, id nobis oẽ intus ẽ.
Neqꝫ nos quenꝗ flagitamus, neqꝫ nos quiſꝗ flagitat.
Tua cauſſa nemo noſtruſt ſuos rupturus ramices.
Ag. Nimis iracũdi eſtis equidẽ, hæc uobis dixi per iocum.
Ad. Per iocum itẽ dictũ habeto, quæ nos tibi reſpondim⁹.
Ag. Obſecro hercle opera hac celocẽ mihi, ne orbitã date.
At trepidate ſaltem, nam uos approperare haud poſtulo,
Ad. Siquid tu placide, ocioſeqꝫ agere uis, operam damus.
Si properas, curſores meliuſt te aduocatos ducere.
Ag. Scitis rem, narraui uobis, quod ueſtra opera opus ſiet.
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu.
Ei parate ut ſint inſidiæ de auro & de ſeruo meo.
Ad. Omnia iſtæc ſcimus iam nos, ſibi ſpectatores ſciant,
Horum hic nunc cauſſa agitur, hæc ſpectatorum fabula.
Hoſce ſatius eſt docere, ut quando agas, quid agant, ſciant.
Nos tu ne curaſſis, ſcimus rem omnem, quippe oẽs ſimul
Didicimus tecum una ut reſpondere poſſimus tibi.
Ag. Ita profecto eſt, ſed agite igitur, ut ſciam uos ſcire, rem
Expedite, & mihi, quæ dudum uobis dixi, dicite.
Ad. Ita ne temptas, an ſciamus nos meminiſſe noſtra.
Quomodo trecentos phillippeos Colabiſco uillico
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum.

SARACENVS.

¶ LORIpedis: Qui greſſum non rectum hñt. Iuue. loripedẽ rectus derideat: æthiopem albus. ¶ Qui ſi ituri eſtis: Aduenićtes conſpexerat aduocatos quos ꝓprie dicimus: qui preſentiã ſuaꝫ cõmodant amico: & ſi nihil agãt: uel dicant: ſed tm̃ præſentia iuuent: ut docemur ab Aſconio pediano. ¶ Succretuſt cribo pollinario: ideſt excuſſus cribro: quo excutitur minutiſſima farina: & per hoc gradus minutiſſimos denotat: pollinis. uel pollis nis. ut Priſciano placet: farinæ flos dicitur: celſus ex polline infirmiſſimus cibarius panis ſucretuſt pro ſucretus eſt: ſucernere pro ſecernere: inde ſubcerniculuꝫ farinarium cribrũ. ¶ Procertis: Tanꝗ malo ſpiritu afflatis. ¶ Gralatoreꝫ: Feſtus appellat gralatores: qui perticis ſuper ſtantes magnis paſſibus gradiuntur. ¶ Cocleam: Limacem teſtaceam: cochleæ corniculis ꝑtentant: inter exerentes ſe domicilio: ut Ariſtoteles Pliniuſqꝫ: uel cochleam teſtudineꝫ intellexit: nam alibi teſtudineum gradum dixit. ¶ Ramices: In teſtina largo modo dicimus: ſed repete quæ dicta ſunt in milite: ubi de ramice mẽtio facta eſt. ¶ Cperam celocem: Non autem uelocem: ut prius impreſſi codices habebant & Nonius quoqꝫ hunc adducens locum ita legit: & quod ſubſequitur id declarat: ne corbitam dateꝫ loquitur enim per quandam egregiaꝫ tranſlationem: uolens ſibi operam celerem non tardam præberi. ¶ Digitulis primoribus: Ac ſi dixiſſet rem cõpendi fecimus: & breuiter attigimus.

Subcerniculũ qd ſit.

¶ NE quicꝗ hos porcos mihi elegi. porcos aduocatos uocat: quaſi uentre obeſo tardos. ¶ Loripedis. quaſi loris pedes uinctos habeant. loripedes dicuntur qui trahunt pedes Iuuena. loripedem rectus derideat quomodo etiam & ſerpentes repunt. ¶ Iſte quidem gradus ſuccretuſt cribro pollinario. i. hoc iter uidetur ſelectum cribro pollinario. ſuccretum a ſub & cerno: qd nõ mõ conſpicor ſignificat ſed etiam ſeligo: ac ſeparo: un & ſecretuꝫ dicim⁹: & inde cerniculũ quo a granis grana ſeparant. cribꝫ aũt polinariũ dicit: quo farinę flos: & tenuior a craſſiore ſeparat. & qm̃ foramina tenuiſſima ſũt: id tardius fiat neceſſe ẽ. Dicitur auteꝫ pollis polinis cariſii opinione: ut uero ꝓbus: ac cęſar pollin pollinis: ex qua panis: ut celſus infirmior eſt: his uerbis firmius eſt triticeꝫ ꝗ miliũ id ipſum ꝗ ordeũ ex tritico firmiſſima ſiligo: deide ſimula: deide cui nihil adẽptum ẽ: qd autopyron græci uocãt: infirmior eſt ex polline infirmiſſimus cibari⁹ panis. Cum pedicis: ideſt uinculis pedũ. ¶ Cõdidiciſtis occraſſari gradu. i. gra

VALLA. Aduocati porci

Isq; se ut assimularet peregrinũ esse aliũde ex alio oppido,
Vbi is detulerit, tu eho quæsitum seruom aduentes tuum
Cum pecunia. Ag. meministis memoriter, seruastis me.
Ad. Ille negabit, Milphionem quæri censebit tuum.
Adduplicabit omne furtum, leno addicetur tibi.
Ad eam rem nos esse testeis uis tibi. ag. teneris rem.
Ad. Vix quidem hercle ita pauxilla ẽ digitulis primorib⁹.
Ag. Hoc cito & cursim est agendum, properate iam quantum potest.
Ad. Bene uale igitur, te aduocatos melius celereis ducere,
Tardi nos sumus. Ag. optume itis, pessume hercle dicitis
Quinetiam deciderint uobis fœmina in talos uelim.
Ad. At ædepol nos tibi in lũbos linguã, atq; oculos in solũ.
Ag. Eia haud uostrum est iracundos esse, quod dixi ioco.
Ad. Nec tuum quidem est amicis per iocum iniuste loqui.
Ag. Mittite istæc, quid uelim uos scitis. Ad. callemus probe
Lenonem periurum ut perdas, id studes. ag. tenetis rem
Ecce opportune egrediuntur Milphio una & uillicus
Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

du crasso incedere: quia quæ crassa: lenta; & q̃ gracilia leuia: atq; celeria. ⁋ Mactare infortunio. Magis augere cotumelus. ⁋ Obnoxii sumus: idest obligati: & subiecti. ⁋ Seruos tuos esse addictos. i. obligatos: & destinatos. ⁋ Pro ceritis. i. pro insanis. de ceritis in amphitryone dictum est: quod sit satis in eadẽ crebrius repetamus. ⁋ Vel glaratorem. festus glaratores appellantur pantomimi: qui ut i saltatione imitarentur ægyptianas: adiectis perticis furculas habentibus: atq; in his superstantes ob similitudinem crurũ eius generis gradiebantur utiq; propter difficultatem consistendi. Plau. uinceretis &c. Videmus codices: qui haberẽt clarigatorem: ut non conueniat aperta uerbi significatione nobis licebit intueri clarigationẽq; quid sit in prĩcipio decimi apud Virgi. Tum res rapuisse licebit: ser

Clarigatio quid sit

uius: idest clarigationem exercere: hoc ẽ per fœciales bellum indicere. Clarigatio autem dicta: aut a clara uoce: qua utebatur paterpatrat⁹: aut ἀπο τηο κλήρου: hoc est sorte: nam bellica sorte inuadebãt agros hostiles: unũ græce κληρονομοι dicuntur: qui iure sortiuntur bona defuncti. Pli. in. xxii. hac sp & legati cum ad hostes: clarigatumq; mitterent̃ usi: idest res raptas clare repetitum unus utiq; uerbenarius uocabatur. ⁋ Podagrosi estis. eo usq; lenti: ut mihi podagrã in pedibus habere uideamini. ⁋ Vicistis cocleam tarditudine. tarditate inquit superauistis cocleas dicimus cocleã: & coclea: quas a limo limachas dici festus pompeius asserit. ⁋ Vsq; affatim. eo usq; ut abunde. ⁋ Contemptim cõteras. contemnendo conculces. ⁋ Id omne intus est: idest domi habemus non aliunde petimus. ⁋ Suos rupturus ramices. Abũde in p̃cedente comœdia de ramicibus dictum. ⁋ Operam celocem: idest celerem: ita Nonius interp̃tatur. ⁋ Ne corbitam date: idest tardam a corbitis nauibus: de quibus paulo ante. ⁋ Attrepidate saltem: idest cõmouemini ocius. ⁋ Ne curassis: ne curaueris. ⁋ Isq;. subaudi collabiscus. ⁋ Seruum aduentes tuum. Aduenias ad seruum tuum. ⁋ Leno addicetur tibi. Tuæ potestati deputabitur. ⁋ Vix quidem hercle. quia dixit agorastocles rem tenetis. iocose: respondent aduocati uix tenemus: quia rem maiorem possumus: pusillam autẽ non possumus. indigitis. n. teneri non potest: quod pusillum est. ideo ait uix teneri posse digitulis primoribus: idest primis digitorũ partibus.

Fabre qd sit

⁋ Properatim. i. an p̃peratis q̃tum fieri possit. ⁋ Deciderint uobis fœmina in talos ueli. Pudibũda inq̃ uelim uobis in pedes cadãt. ⁋ Eia haud ũr̃ est: nõ ad uos attinet. ⁋ Basilice: regifice. ⁋ Et fabre. i. artificiose: ut a fabris eẽ uideat̃.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ LORIpedes tardos: ut pedibus loreis: græcis imãtopodes imãta lor̃ dicit̃: Vnde Pli. & Solino p̃p̃li africæ: quibus reptando ire natura est imantopodes appellati: sed & dii lanipedes crediti: quia lento gradu ad uindictam procedunt. ⁋ Succretust. c. p. hoc est minutissimus: ut farina mundior cribro farinario: quam pollinem dicunt: Vnde cribrum pollinarium quo excernitur: succernere uero est incernere excernere purgare excussu farinam: hinc excus-

Cribrũ pollinariũ qd sit.

soria succernicula cribra: & setacea: farinaria dicimus: nam sunt & frumentaria cribra: & cribella: q̃ proprie incernicula uocantur & excernicula: a leguminibus quandoq; dicta: ut ultiarium & fabarium Apuleio quoq; dicitur cribrum ruderarium: Obgrassari: incedere: ambulare: gradi siquidem ambulare est: unde tractum grassari ab impetu uidelicet gradiendi: Grassari inde latrones dicuntur uias obsidentes: q̃ de ocreatis scribuntur: nec ocreis nec thorace: neq; lancea deffendi possunt. Pedicis q̃ lentigrados reddunt: his pedes: ut manicis manus impediunt̃. Ceritis mente motis: laruatis & male sanis: Nonius Ceriti & laruati male sani: & aut Cereris ira: aut laruarum incursatione animã uexati. Horatius Helade percussa Marius cum p̃cipitat se: ceritus fuit: an commotæ crimine mentis: Ceritus Festo Pompeio furiosus. ⁋ Gralatores sunt: qui perticis superstantes magnis passibus gradiuntur: ut uarroni: & festo placet: quasi gradatores a magno gradu: ut pantomimi Aegipanas imitantes saltatione. Cochlea tardigrada est: ut testudo: quæ itidem lentigrada: ut podagrici quoq; continentissimis passibus. ⁋ Edimus: pro edamus Mar. hũc locum citans. ⁋ Ramices Hernias: a quibus ramicosi: & herniosi idem fere: lege Cornelium Celsum: sunt autem species enterocele: epiplocele: hydrocele: sarcocele: cirsocele: bubonocele. ⁋ Celocem. Marcellus. legendum docet: & iã enarratum est. ⁋ Trepidate: Trepidare festinare: & timere sig. minusq; uidetur eẽ q̃ properare adproperare ue: cõstat satis festinare & properare inter se differre. Aul. Gel. ex sententia. M. Catonis: Qui inquit unũ quid mature trãsigit: is properat: qui multa simul incipit: neq; perficit: is festinat: idem refert Nonius: existimatq; properare animi: festinare corporis esse. Veteres trepit uertit dixerunt: unde trepido & trepidatio: quia turbatione mens uertitur: sed hęc: & alia parum ad rem: habentur: ut par erga. ⁋ Fœmina: & fœmora a coxa ad genua usq; protendũtur. de his & de flegminibus iam dictum. ⁋ In lumbos: in sedem fortasse intelligit lumbis uicinam. ⁋ Solum terram dici non est: qui nesciat. ⁋ Basilice: regaliter: splendide βασιλεὺς rex βασιλική regia: unde basilicon uestis genus Plauto: basilicę editiones basilicus uictus: alia: basilea regius principatus contraria tyrannidi: & aristrocratiæ optimatium: oligarchiæ paucorum: democratiæ populi p̃ferenda: ut sentiunt Plato: & Aristoteles. ⁋ Fabre: pulchre: artificiose: perfecte: ut ad fabre: contra: infabre: saberrime: apuleio perfectissime.

Trepidare qd sit.

Pedicæ q̃

Gralatores q̃ sint

Femina q̃ & unde

⁋ Milphio.

Milphio. Colabiscus uillicus. agorastocles. aduocati.



Am tenes praecepta in corde. Co. pulchre. Mi. ui de sis calleas.
Co. Quid opust uerbis, callum aprugnum callere aeque non finam.
Mi. Fac modo ut conducta tibi sint dicta ad hanc fallaciá.
Co. Quin aedepol sum indoctior, quam í tragoedia comici.
Mi. Prob'hóes. ag. adeáppi', adsút testes. Mi. tot quidem
Non potuisti adducere hoies magis ad hanc ré idoneos.
Nam istorum nullus ne fastust, comitiales sunt meri.
Ibi habitant, ibi eos conspicias, q̃ praetorem saepius.
Hodie doctiores non sunt, qui lites creant, q̃ hi sunt,
Qui si nihil est litium, lites serunt. ad. Di te perdant,
Mi. Vos quidé ego hercle commendo, quom, qui qui, tamé
Et bñ & béigne facitis, quom hero amáti meo opam datis.
Sed isti iam sciunt negocii quid sit? ag. oém rem ordine.
Mi. Tum uos animú aduortite igit, hanc nos lenoné lycum
Nouistis? ad facile. Co. at ego pol eum qua sit facie nescio,
Eum uolo mihi hominem demonstretis. ad. nos curabimus,
Satis praeceptú. ag. hic trecétos númos numeratos habet.
ad. Ergo nos inspicere oporter istuc aurum agorastocles.
Vt sciamus quid dicamus mox pro testimonio.
ah. Agite ispicite. Co. auz é profecto spectatores comicú,
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boues.
Verum ad hanc rem agundam philippeum est. ad. ita nos assimilabimus.
Co. Sed ita assimulatote, quasi ego sim pegrin'. ad. scilicet,
Et quasi tu nobiscum quid adueniens hodie oraueris,
Liberum ut commonstraremus tibi locú, & uoluptarium,
Vbi ames, potes, p graecé. Mi. heu aedepol mortales malos.
ag. Ego enim docui. Mi. quis te porro? Co. agite intro abite agorastocles,
Ne hic uos mecum conspicetur leno, neu fallaciae
Praepedimentum obiiciatur. Mi. hic homo sapienter sapit.
ad. Facite qd lubet. ag. abeam', si uos satis dictust? Co. abi.
ag. Abeo, qso dii mortales. Co. qn abis? ag. abeo. Mi. sapis.
Co. Szi, atat tace. ad. quid est? Co. he fores fecerunt magnú flagitium
Mó. ad. qd flagitii é? Co. crepuerút clare. ad. Di te pduint,
Pone nos recede. Co. fiat. ad. nos priores ibimus.
Co. Faciunt scurrae quod cósueuerút, pone sese hoies locát.
ad. Illic homo est qui egreditur leno. Co. bonust, nam similis malus est.
Iam nunc ego illi egredienti sanguinem exugam procul.



Am tenes pcepta: Collabiscus uillicú iam ex ornarat milphio ad struédas insidias pdit ille tã q̃ aduena mox ad lenoné cócessurus. ⁋ Callú aprugnum: Pro aprinú a duritie dictuz: Pli. Catonis censoris orationes aprinú exprobrabant calloz aprunú lumbú uocabant apri. ⁋ Callere: A callo nam longa consuetudine & exercitatióe quis callet. ⁋ Quã in tragoedia comici: diximus supra: quç conueniunt tragoediae: nõ conuenire comoediae: & contra: per q̃ndam ergo ironiã innuit ineptú accedere ad fallaciã. ⁋ Tot quidé non potuisti: Sermo sine controuersia cóuenit milphioni: nã tũc aduocati una cú agorastocle aduétarãt. ⁋ Cominales sũt meri. Quia quottidie in litigiis: & litibus uersarent. ⁋ Comicú: Pro comicorum. ⁋ Hoc macerato auro: Forte fuit: uel foenú: uel eruú: uel aliud qppiam: qd bobus dari solet: qd tunc uice pecuniae uillicus oñdisset. ⁋ Posses pgere: Vera lectio posses pergraecari. ⁋ Quis te porro: Scilicet docuit omnia. SARA CENVS.



Am tenes praecepta in corde. haec scaena colabiscú edoctus oñdit a milphione uillicú qd fieri oporteat ad lenoné fallédum. Agorastocles cú aduocatis astat: ut lenoné fallant. Meministi: tenacíq; habes memoria: q̃ pcepi. ⁋ Callú aprugnú callere aeque non sinas. Calleo uerbú astute itelligo a callo: ut Cice. uult: & qcquid est solidú sine ossibus callú dicitur: quid aũt aprugnú callum docet Sestus Pli. seruius: hoc modo. Iterum spodylos glycomaridas: urticas ficedulas: lumbos çaprigines aprugnos Altilia ex farina inuoluta: ficedulas murices. & purpuras in cçna sumina sinciput aprugnú: patinã piscíú: patinã suminis: anates: q̃rq̃dulas elixas: lepores: altilia assa: amilú: panes picnetes: ubi luxuria tũc accusaret: qñ tot rebus facta fuit coena põtificú. Pli. catonis censoris orones aprinú exprobrãt callú. Intres tñ ptes diuiso apro media ponebãt lumbos aprunos appellatos. Serui' i. xi. aene. sũt aliq̃ durae deriuatiões: tñ eis sic utimur: ut qrnú: colurnú: ueru: ficulnú: lignú: ite; aprugnú callú p aprinú. ⁋ Quam in tragoedia comici. in qb' oia diuersa. nam in tragoedia electissimi hoies potétia: ac diuitiis. In comoedia ãt uiles & abiecti iducũtur. ⁋ Nefastust. nefario aliquo crimie cõtaminat'. ⁋ Comiciales sũt meri. a comicio comicial' q in comiciis uersat. Mirabúdus qd agãt alii spectãs. cõmicialis a morbo quoq; stupid': ubi sensus deficiunt. ergo comiciales sunt meri: nil habent prçter stuporem. ⁋ Quiqui. quicunq;. nam quisquis quiqui nominatiuú pluralem facit: per totam enim declinatioé: pq; oés casus cõsilis nox iterat. ⁋ Satis ãceptú. i. mãdatú: ut nõ opus sit addere qcq̃. ⁋ Profecto sp. co. O spectatores inqt: hoc comicú anx é: ac si dicat loco auri id: qd comici solét adhibere. ⁋ Pingue fiunt in barbaria boues. docet aũt hoc bouuz pabulú esse apud barbarus: qd auri loco adhibeat. ⁋ Ad hãc ré agundã. qd ad comoediã ptinet. ⁋ Philippeú é. i. tã q̃ philippeú hñdú é. ⁋ Assimilabim'. sic uideri uolem'. ⁋ Voluptariú. uoluptati iseruiés. ⁋ Posses pgrae. i. ritu graeco uiuere dissolutissime. ⁋ Fallaciae ₚpedimentum: ne sit

VALLA.

Aprugnus callú qd sit

Comitial' uñ dicatur

quod ꝓpediat nostram fallaciam. ⁋ Sapienter sapit. Archaismos. ⁋ Sed uos. uocantis est. infert deinde. ⁋ Satis di/ctũst. i. satis cõmonuimus. ⁋ Phitace. uox q̃ silentium iubet phionomotopeia figura. ⁋ Ponenos. iu fine hñs accentũ

VGOLETVS ET GRAPA.

grauẽ. est enim aduerbium: ut pone subit cõiunx Virgilius. ⁋ Sanguinem exugam. quasi sanguisuga exhauriam. ⸿ CALlũ aprugnũ: callum apri Ganeç cõmendatum: ut iucundi saporis: in apro gancatioria omnia q̃ in sue ma/iali: nã castrantur & apri: atterẽtes ex pruritu testiculos ad arbores: ut tradit Arist. histori. animaliũ. vi. de aprugno callo supra. ⁋ Nullus nefastust: qđ est dierꝫ hominibus dedit: tanq̃ fer fati nunq̃ fint: sed puti puri comitiales: Diebus nefastis ius dicere uetitũ: comitialibus q fasti iure concessum: comitiales dies: qbus in comitio conueniebant comitio rum & litiũ causa: contrarii uocantur nefasti: p quos dies fari ꝓtorem nefas: Do: dico: addico: M. Var. Ouid. alii: sed comitiales Plinio qñq; homines comitiali morbo laborãtes. Piugues: Vide ad id: ne alludat: qđ Bos animautem: & nomisma significat: unde bos in lingua prouerbio dr: de his iter cæteros: q Argẽtãgiuã ipediti dicere haud possunt exẽplo Demosthenis. an iocose dictũ. ⁋ Prçpedimentũ: aũpedimentũ: quo minus falli possit leno. ⁋ Zi. uox: sonus/ue crepitãtis cardis: cũ apiunt fores.

Comitiales dies q̃. Bos qd si/gnificet Prçpedim/tum quid.

VALLA.



IAm istuc ego: Pactus cũ interea fuisset leno cum milite de auterastile sibi supponenda puella: cuius & pariter adelpasii alterius mulieris reditũ præstolabať: nam in tẽplum concesserant ãbo sacrificaturæ: occurrit uillic⁹ colabiscus dolis munitus: q ab lenone: ut aduena excipitur domi. ⁋ Cũ rheda: Idest curru. ⁋ Plagas: rætia. ⁋ Latro: Satelles: & q̃si assistens lateri. ⁋ Cũ illuc: Dicendũ cuꝫ illoc. s. lenone. ⁋ Illud qdem: Scilꝫ lucrum tibi erit: qđ dici solet: uel in prouerbio est: quorsũm asinus cędit calcibus: naꝫ ut est bũ habitus: & pinguis effectus in dñm recalcitrat: hoc dicto inuir male meritũ de lenone futurꝫ: uel poti⁹ uerba sunt cũ quadã derisioue expressa in lenonẽ: quem asinũ calcitrouem appellet: ppterea qđ uiderat illũ insolescere pp lucrum: & illud qdeꝫ uultuose erit legendũ & subaudiendũ uide. ⁋ Quæritare a muscis: Scilꝫ locum liberꝫ: & adeo secretũ: ne a quopiaꝫ infestetur. ⁋ Leucadio: lesbio. thassio: choo: Vina trãsmarina commemorat: q̃ ẽt in ꝓcio fuerũt: nam in sibi iueniẽdis diuersorꝫ uinorꝫ gñibus magna fuit ueterꝫ diligẽtia. ⁋ Vino edẽtulo: Non mordaci: uel ueteri potius q̃si q pp uetustatẽ deutes amiserit. ⁋ Aetatem iurũges: Duꝫ te madefeceris: & repleueris. ⁋ Vnguentũ egeumatis: Legendũ magis autumo eugematis. i. bonis gustatiõibus: & odoramẽtis unguentorum: nã geuo a gręcis gusto: & geusis gust⁹: & geuma gustatio unguentũ aũt non id eẽ dicimus: quo chirurgici utuntur ad sanãda uulnera: sꝫ ex multorꝫ odoramentorꝫ cõmixtiõe: luxuriæ: ac deliciarꝫ cã inuentũ: quis primus inuenerit unguenta non tradiť: iliacis tpibus non erant: primũ castris darii regis expugnatis alexander cœpit scriniũ unguentorꝫ: ut tradit Pli. q deinceps plura unguentorꝫ gña cõmemorat: qbus maxie dlectati sũt ãtiq. ⁋ Latrocinãtũ Venanť: & pecuniã surripiũť. ⁋ Quid si recẽtire ædis pultẽ: Hoc est pultãdo ędes cõfrigã ita ut renouari: & instaurari: reficiq; dẽant. recẽtire. n. renouare ẽ: at si uerbũ pultẽ durĩusculũ sensum

puerbium antiquum

Edẽtulum uinum qđ

pultare qđ sit.

Lycus. aduocati. Colabiscus.



IAm istuc ego reuortar miles, conuiuas uolo
Reperire nobis commodos una fient.
Interibi attulerint exta, atq; eadem mulieres
Iam ab re diuina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominũ incedunt? ecqd nã afferunt?
Et ille chlamydatus quisnam est, qui sequitur procul
Aetolica ueste? ad. salutamus te Lyce.
Quanq̃ hanc salutem ferimus inuiti tibi,
Et quanq̃ bene uolumus leuiter lenonibus.
Ly. Fortunati omnes sitis, quod certe scio
Nec fore, nec per fortunam, & si saturam fieri.
Ad. Istic est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quæstui habeant male loqui melioribus.
Ly. Viam qui nescit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem sibi.
Ego male loquendi uobis nesciui uiam,
Nunc uos mihi amnes estis? uos certum est sequi.
Si bene dicetis, uostra ripa uos sequar.
Si maledicetis, uostro gradiar limite.
Ad. Malo bene facere tantundem est periculum,
Quantum bono male facere. Ly. qui uero? ad. scies.
Malo si bene facias, id beneficium interit.
Bono si quid malefacias, ætatem expetit.
Ly. Facete dictum, sed quid istuc ad me attinet?
ad. Quia nos honoris tui caussa huc ad te uenimus.
Quanq̃ bene uolumus leuiter lenonibus.
Ly. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
ad. Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neq; pollicemur, neq; adeo uolumus datum.
Ly. Credo hercle uobis, ita uostra est benignitas,
Sed quid nunc uoltis? ad. hunc chlamydatum quẽ uides,
Ei mars iratus est. Ly. capite uostro istuc quidem.
ad. Hunc nunc Lyce ad te diripiendum adducimus
Cum præda, hic hodie icedit uenator domum,
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.
Ly. Quis hic est? ad. nescimus nos istum quidem qui siet,
Nisi dudum a mane ut ad portum processimus,
Atq; istum e naui nos exeuntem oneraria
Vidimus, is adiit ad nos extemplo exiens.
Salutat, respondemus. Co. mortaleis malos,

faciat:

Vt ingrediuntur docte in sycophantiam.
Ly.Quid deinde? Ad.sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse huius ignarum oppidi;
Locum sibi uelle liberum præberier,
Vbi neq; faciat, nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te Di ament, agere tuam rem occasio est.
Ly.Ita ne ille ẽ cupiens? Ad.aurũ habet.Ly.pda hæc mea ẽ.
Ad.Potare, amare uolt.Ly.locum lepidum dabo.
Ad.At enim clam furtim hic esse uolt, ne qui sciant,
Ne ue arbiter sit, nam hic latro in sparta fuit,
Vt quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum
Inde nunc aufugit, quoniam capitur oppidum.
Co.Nimis lepide de latrone, de sparta optume.
Ly.Di deæq; uobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.
Ad.Imo, ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos philippeos portat, præ sibi.
Ly.Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.
Ad.Quin hic quidem tuus ẽ.Ly.obsecro hercle hortamini
Vt deuortatur ad me in hospitium optumum.
Ad.Neq; nos hortari, neq; dehortari decet,
Hominem peregrinum, tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usq; adduximus.
Nunc te illum melius capere, si captum esse uis.
Ly.Iam ne itis? Co.quid quod uobis mandaui hospites?
Ad.Cum illoc te melius tuam rem adolescens loqui.
Illic est ad istas res probus, quas quæritas.
Co.Videre equidem uos uellem cum huic aurum darem.
Ad.Illinc procul nos istuc inspectabimus.
Co.Bonam dedistis mihi operam.Ly.it ad me lucrum.
Co.Illud quidem quorsum asinus cædit calcibus?
Ly.Blande hunc hominem compellabo, hospes hospitem
Saluere, saluom te aduenire gaudeo.
Co.Multa tibi di dent bona, quom me saluom esse uis.
Ly.Hospitium te aiunt quæritare.Co.quærito.
Ly.Ita illi dixerunt qui hinc a me abierunt modo
Te quæritare a muscis.Co.minime gentium.
Ly.Quid ita? Co.quia a muscis si mihi hospitium quærerẽ,
Aduenien's huc irem in carcerem recta uia.
Ego id quæro hospitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho curari hospites solent.
Ly.Aedepol næ tibi possum illum festiuom dare.
Siquidem poteris esse pati in lepido,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare.Co.rectam is lenouiam.
Ly.Vbi tu leucadio, lesbio, thassio, choo,
Vetustate uino edentulo, ætatem irriges.
Ibi te replebo usq; unguentorum e zeugmatis.
Quid multa uerba faciam? ubi tu laueris, ibi
Vt balneator faciat unguentariam,

faciat: lege postulem: quod quidẽ potius q̃ pultem legendum arbitror: nã ex uerbis sensus clare p3 se magis uelle ædes frangere q̃ pultare. subdit enĩ; si pultem non recludet: postulem autẽ pro uelim: in qua sæpissime significatione utitur Plautus: Terentius quoq;: & Donatus docet. ¶ Censeo: Loquitur aduocat⁹. ¶ Quippini: Certe: qd uerbum sæpius reiteratur per iocum. ¶ Inlices: Siue illices ab illicendo uelut suasores. Illices ũi dicantur. VALLA.



IAm istuc ego reuortar mi'les. Colabisc⁹ uillic⁹ subornatus a callidoro cum aduocatis it ad lycum: fingẽs se uelle oblectare meretricibus: & crapulis auidissime: a lyco excipitur: unde callidoro nata est occasio perdendi lycũ. ¶ Reuortar miles. militẽ appellat antemonidẽ: quem sibi cõuiuam inuitauerat. ¶ Vna sient. Alios inquit mihi cõmodos in conuiuio: qui sint una tecum uolo comperire. ¶ Interibi attulerint exta. Interim inquit hostiarũ: quas mactaui: exta afferentur. ¶ Et fortunã id nec facturã: subaudi bene mihi. ¶ Istic est thesaurus stultis: q̃ uere hoc dictum: tã uenuste in malos: quorũ thesaurus est ad loquendum male melioribus: ac sicut: qui mare uult inuenire: p̃t fluminibus comitibus comperire: ita qui uult stultos homines cognoscere: uerba coniectet. ¶ Bono siqd malefacias ætatẽ expetit. Adit ætatem hõis totã. ¶ Ita uostra benignitas: hoc ironicos dictũ: & pinde uultuose legẽdũ ẽ. ¶ Cũ rheda .i. totũ: & qcqd usq; hĩ. rheda uehiculi genus: uerbũq; gallicum est: ut author Qui. a quo epirhedium ab epi p̃põne græca fcm̃ & rheda. nõ unũ ãt hoc: s; & alia uehiculo℞ uocabula uelut cisium; a quo cisariũ: carpẽtũ: sarracũ: petoritũ. plaustrũ: carrus: & currus: rheda: epirhediũ: esseda: arcerra: liburn⁹: traha: piletum: basterna: uehis. ¶ Hyc hodie icedit uenator uenit ĩnqt: q uenat uoluptates. ¶ Canes cõpellũt. nos canes ĩnqt cõpellimus. ¶ In plagas. In ræctia. Vbi neq̃ faciat. nequiter uiuat. ¶ Potare amare uult. Crapulari: meretricari. ¶ Latro i sparta fuit. i. satellessut in milite diximus gl'oso abunde. ¶ Nimis lepide de latrone. Cũs risu pnũtiãdũ: ut ad sycophãtiã cõmode inuentũ oñdat. ¶ Hoiem allexero: blandis excepo uerbis: in meãq; adduxero fnias. ¶ Deuortat ad me. Diuersoriũ hẽat apd me: atq; hospitiũ. ¶ Palũbẽ ad area usq; adduxim⁹. i. tanq̃ palumbẽ: q capit in areis in domũ tuã adduxim⁹. ¶ Quid qd uob mãdaui. Elipsis cos dcm. i. qd efficis i eo: qd uob mãdaui. ¶ Quorsũ asin⁹ cædit calcib⁹. i. sõo

Sed hæc latrocinantur quæ dixi ego omnia.
Co. Quid ita? Ly. quia aurum poscunt præsentarium.
Co. Quin hercle accipere tu non manis, q̃ ego dare.
Ly. Quin sequere me intro, Co. duc me ergo intro, addictũ
tenes.
Ad. Quid si foras euocemus huc Agorastoclem,
Vt ipse testis sit tibi certussumus?
Heus tu qui furem captas, egredere ocyus.
Vt tu te inspectes aurum lenoni dare.

tanq̃ asinus: q blandiri nescit: nisi calcibus: ita hic nisi malo. ⁋ Te queritare a musicis .i. hospicius: ubi muscaꝝ non sit impedimentũ: hoc est ab arbitris: ne qspiã qd agat: nosse qat. ⁋ Quã regi antiocho. subaudi qcquid apponit curari solet: q rex adeo amplus fuit. ut duce Annibale populo Ro. bellũ indicere ausus sit: multitudine: nõ robore hoium fractus. ⁋ Is leno uiam. i. tenes suiam meam. Idq; puerbialiter dictũ: ita Iu. Ire uiam pergant. Dicimus autem: ut inquit Priscianus eo uiã & in uiã. Cicero pro murena: istam uiã dico inire uiam p̃sto: aderat sapiens ille: qui inire uiam doceret: redite uiam. Eodem duce redibant. ⁋ Leucadio: lesbio: thassio: choo: a locis uinã pbata memorat. ⁋ Vetustate uino edentulo. grandi .n. ætate homines multi dentes ãmittũt. edentulus enim qui sine dentibus. sensus ergo est: ea tibi apponetur uetustate uinum: ut dentes exciderint: idest omnis asperitas abierit: & sapor sit amœnissimus. ⁋ Aetatẽ irrigens: mollifices p ætatem teipsum: nam ut prata aquis dñr irrigari: ita te uariis reb⁹ apud me irrigabis. ⁋ Vnguento. & geumate: unguento: quo perfundas corpus.

Geuma qd sit. Geumate uero guttur. geuo .n. gusto significat. cuius futurꝫ geuso: uñ geusis gustus: dña quo geuomæ. cuius pteritum gegeume: uñ hoc geuma geumatis: sicut de prima psona uerbi pteriti uocis passiuæ neutra nasci solent: ut emblema emblematis: reuma reumatis: flegma flegmatis. de secunda fœminina. de tertia masculina. Geuma gustatus: ulpianus ephippus in peliaste ἐνθορῶν ιππιτων τεστιθεις και γευματα .... Balneator faciat unguentariã. Artem unguentorum: exercitiumq;: ut scias redolitura omnia. ⁋ Hæc latrocinatur: ritu latronum rapiunt. ⁋ Aurum poscunt præsentarium: idest in manum illico dinumeratum: pręsentaneum autem subitarium dicere solemus: ut p̃sentaneum remedium: quo Plinius: celsusq; frequenter utuntur uerbo. ⁋ Addictum tenes: idest tibi alligatum.

VGOLETVS ET GRAPA. Thesaur⁹. ⁋ AETOlica: ætolicus ex ętolia regione græciæ ab Aetolo Martis filio appellata: mõstratore: ut inqt Pli. iaculũ cũ amento. Thesaurus. Aul. Gelius. ex fuia Hesiodi: optimus est hoi linguæ thesaurus: & ingens gratia: q̃ parcis mensurat singula uerbis ... grecis: ... pono. Thesis pnsitio unde & Theseus dictus obensem: & calceos a patre sub ingenti saxo positos ad cognitionẽ quandoq; filii: plutarchus auctor. Thesaurũ & copiam pessimę rei dici posse Plaut. etiã uoluit in amphi. Teneo inqt thesauꝝ stupri: Festus auꝝ dictum: quia pcipue custoditur græce enim ωρειν custodire dicitur: unde & thesauꝝ: Paulus iureconsultus de acqren. re. do. Thesaurus est uetus pecuniæ depositio. ⁋ Expetit: optat tẽpus sibi dari ad hostimentum: nam qui beneficium dignis dat. is accipit ex sententia Publii

Plage quę. mimographi. ⁋ Plagas retia: plagæ sunt in retibus: quibus capta implicantur: sunt & plage lintea & hypocoristicos Plagulæ Varroni. Nonius auctor. ⁋ Oneraria: Onerarium nauigium de onere tardum Nonio: inuentuꝫ Hippi Tyrii ut tradit Plinius: diuersum ab hoc omnino actuarium. ⁋ Arbiter: inspector: Spectator uisor: Plaut. ipse in

Arbiter q dicatur captiuis. Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant: Arbitrari est spectare: uidere: Apuleius primo de asino aureo: propter

Præ sibi indicium sceleris arbitro pepercit: & in. iiii. Domus attigiæ: quam dixerat illa fortunas arbitraturus: Arbiter iudex

palũbes q iureconsultis: Arbitrium sententia: nam arbitrarium festo dicitur: cum adhuc res apud arbitrum geritur. ⁋ Palumbes: & palumbi dicuntur columbi siluestres: campestresue: palumbulum uocamus pullum palumbinum: uiuunt annis. xxx. ut tradit Aristoteles: & Plin. simplices sunt: & incauti. ⁋ Arrea: in qua positis tendiculis: & uisco aues capiuntur: sed & pura in urbe loca areas dicunt. ⁋ Calcibus. Vnde calcitrones equi: muli: bouesq;: calcibus infestãtes: sed & homines quoq; Plauto ipsi in asinaria. Morata est ianua extemplo ianitorem clamat: procul si quem uidet ire ad

Edẽtulũ uinum se calcitronem. ⁋ Leucadio: a nobilitate soli uina commendantur: & a locis nomina sortiuntur: de quibus Pli. Martialis & alii. ⁋ Edentulum uinum uetustum: quod est suauius & p̃stantius: Vnde in casina: qui utitur uino uetere sapientes puto: & in ecclesiastico: uinum nouum: amicus nouus ueterascat: & cum suauitate bibes illud: Solent autem edentuli esse senes. ⁋ Zeugma: urbs syrie ad euphratem: quem alexander catenis iunxit: traducens ea exercitum ut

p̃sentarium qd sit inquit Steph. in ethnicis. ⁋ Pręsentariũ: sine dilatione: sine mora: unde p̃sentarium: & p̃sentaneum remediũ: quod statim confert: at uenenum: quod illico necat. Plinius decoctum aceto illi nunt p̃sentario remedio. Aul. Geli. vi. noctu. att. Venenum sibi carthaginenses dedisse non p̃sentaneum: sed eiusmodi: quod mortem in diem proferet: Apuleio. in. ii. asini aurei: anteq̃ nostri uim p̃sentariam experiaris: est eidem in. x. uenenum p̃sentarium: & Suetonio in Nerone. ⁋ Captare blandicellis uerbis obsequio muneribus astu homini insidias tendere: & illius bona quodammodo aucupari: unde captator. ⁋ Promum dispensatorẽ: qui e penuaria cella promit: promus qui in ea condit: cõdus appellatur ut supra. ⁋ Prodigum: absumptorem: profusorem græcis fere ασωτον. Prodigere inquit Festus est consumere: unde & prodigi fiunt: Et No. Mar. prodigitas dicitur profusio.

Agorastocles adolescens & eidem.

Quid est? quid uoltis testes? ad specta ad dexteram
Tuus quom seruos aurum ipsi lenoni dabit.
Co. Age accipe hoc sis, hic sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui uocantur philippei.
Hinc me procura, propera, hosce absumi uolo. Ly. ædepol
fecisti prodigum promum tibi,
Age eamus intro. Co. te sequor. Ly. age age ambula.
Ibiq; reliqua alia tua fabulabimur.

VALLA. Quid est: quod uultis testes. agorastocles accitus pro foribus: ut spectet quid leno: qui colabiscus agant: ut rem suam contempletur. ⁋ Hic me procura. ex his inquit pecuniis me procurari uolo. ⁋ Prodigum promum. subaudi me: quia statim pro manibus: ubi absumas: quam mibi dedisti pecuniam. ⁋ Alia fabulabimur. Inter nos fabulabimur alia.

⁋ AD dicta

Co. Equidem narrabo tibi res spartiaticas.
Ly. Quin sequere me ergo. Co. abduc intro, additū tenes.
Ag. Quid nunc mihi autores estis? Ad. ut frugifies.
Ag. quid si animus esse non finit? Ad. esto ut finit.
Ag. Vidistis, leno cum aurum accepit? Ad. uidimus.
Ag. Eum, uos esse meum seruom scitis? Ad. scimus.
Ag. Rem aduorsus populi leges esse? Ad. sciuimus.
Ag. Hem istæc uolo ergo uos commeminisse omnia,
Mox ad prætorem quom usus ueniet. Ad. meminimus.
Ag. Quid si recenti re ædeis pultem? Ad. censeo.
Ag. Si pultem, non recludet. Ad. pede frangito.
Ag. Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus seruos si ad eum uenerit, nec ne? Ad. quippini?
Ad. Cum auri ducentis nummis philippis quippini.
Ibi exéplo leno errabit. Ag. q̄ de re? Ad. rogas. qa centum
Nummis minus dicetur. Ag. bene putatis
Alium censebit quæritari. ag. scilicet.
Extemplo denegabit, iuratus quidem
Homo furtise adstringet. ag. haud dubium id quidem.
Quantumcunq; ad eum erit delatum. ad. quippini?
ag. Diespiter uos perduit. ad. te quippini?
ag. Ibo & pultabo ianuam. ad. ita quippini?
ag. Tacendi tempus est, nam crepuerunt fores.
Foras egreditur, uidete lenonem Lycum.
adeste quæso. ad. quippini, quin si uoles,
Operire capita ne nos leno uiderit.
Quando illi malæ rei ante fuimus illices.

Lycus leno. agorastocles. aduocati.

SVspendant omnes nunc iam sese haruspices.
Quid ego illis posthac quod loquantur creduam.
Qui in re diuina dudum dicebant mihi
Malum damnumq; maxumum portendier.
Iis explicaui meam rem post illa lucro.
ag. Saluos sis leno. Ly. Di te ament agorastocles.
ag. Magis me benigne nunc salutas, q̄ antidhac.
Ly. Tranquillitas euenit quasi naui in mari.
Vtcunq; est uentus, exin uelum uortitur.
ag. Valeant apud te quos uolo, atq; haud te uolo.
Ly. Valeant ut postulatam est, uerum non tibi.
ag. Mittit ad me si audies hodie adelphasium tuam
Die festo, celebri, nobiliq;, aphrodisiis.
Ly. Calidum prandidisti prandium hodie, dic mihi?
ag. Quid iam? Ly. quia hoc nunc frigefactas cum rogas.
ag. Hoc agesis leno seruom esse audiui meum
apud te. Ly. apud me, nunq̄ factum reperies.
ag. Mentire, nam ad te uenit, aurumq; attulit.
Ita mihi renunciatum est, quibus credo satis.
Ly. Malus es, captatum me aduenis cum testibus.

VALLA.

ADDictum: tenes: habes me p mācipio. Authores estis: quid agam inquit ex opinione uestra. Ad prætorem usus ueniet: Cum ad prætores ibimus: & res ipsa postulabit. Regentis ædis pultem: idest recenter harum ædium fores pulsauero. Non recludet: idest aperiet: cuius cōntrariū claudere. Pede frangito. Pultato tādiu: quoad fores pfregeris. Quippini: uox rusticana tunc: quæ significat affirmatiōem. Bene putassis: recte putaueris. Male rei ante fuimus ilices. ad malam rem inquirendam nos hominem illeximus. Inlices: idest blandientes.

VGOLETVS ET GRAPA.

RECENter. nouiter: Recētare honeste positum pro nouare quod græce ἀνανεοῦσθαι auctor Nonius: Diespiter. Iuppiter diei: & lucis pater. Inlices ab illiciendo: inquit Nonius: illicere attrahere: inducere: inescare: unde illices oculi in amore: illicium incitamentum: & inescamen Varroni illecebre: illectamina. Inlicere inquit festus est frustrādo inducere: Illicere dicitur proprie illaqueare: ut tradit Nonius citans Neuium: illex uero & ex lex: qui sine lege uiuit.

Recentare quid sit

Inlices qui

SARACNVS

SVspendant omnes: Cum sibi bonam fortunam leno arrisisse putasset: improbat omne haruspicum iudicium: qui sibi malum portendi ex sacrificio prædixerant. Explicaui: idem explicaui utroq; modo recte dicimus Phoca tradēte & Gelio. Is: ipse ego. Prosthilla: Idest postq̄ ipsi haruspices imminere malum retulerunt: uerbum id sæpius a Plauto usurpatur pro postea: & alibi meminim⁹. Cum rogas: Error tantum litteræ: est legendum rogas: pro interrogas. Teneto quid sit: perspexit modo: Vera lectio est teneo: quid sit perspexi modo. Auditum me esse: Pro me audiuisse: ita in bacchidibus curam esse ea: pro ea curare: alibi quoq; tactione; esse pro tangere. Si quid refert auio: Forte dicendum annuo: quasi q; simul neget: & affirmet: dum modo id in suam utilitate; referat. Pro spisso: Pro sero: & tardo: nam quę spissa sunt: tardius cum colantur: excunt: supra dixit spissi gradissimos: idest tardissimos.

VALLA.

SVspendant omnes nunciiam se haruspices. Vt lycus leno a principio sibi congratulatur: quod aduersus haruspicū sententia; lucratus fuerit: ita statim in ai deuenit ægrimoniam: ubi resciuit sibi data uerba. Affuerunt namq; aduocati cum ago

rastocle: q hominem furti alligarent. ¶ Quod loquant̃ creduam. ut qd dicant credã. ¶ Is explicaui meam rem: ego in quem hæc erãt dicta: rem meã feci locupletiorẽ. ¶ Post illa. i. postea. hoc sæpe a Plauto ita. ¶ Quasi naui i mari. sensus est noli mirari; si aliꝰ tibi uideor: qm̃ in mari quoque idem solet euenire q̃ñq; secundus est uentus: q̃nq; aduersus: ita & hominum uoluntas. Velum ergo uertitur: quo & uentus: idest ita hominum uoluntas uertitur: ut res ipsæ. uel tristiores: uel sũt blandiores. ¶ Composita est fallacia. Inter se conuenerunt: ut me fallant. ¶ Lupo agnum eripere postulant. nã leno quia lycus lupi nomẽ hꝫ. ¶ Haud arbitrario. non ut quisq̃ me periisse arbitretur: sed res explorata est. ¶ Ariolos haruspices: qui mihi diuinarunt: qd euenit. ¶ Pro spisso euenit. i. gressu lentissimo: q spissus est; sicut malus quod pronunciant illico aduenit.

Postilla p postea

Lycus qd sit.

SARACENVS.

AGe tu: Euocat e lenonis domo uillicũ suum agorastocles deno aũt uidens se furto mãifesto teneri: aufugit. ¶ Qui cum. i. cum quo. ¶ Dicam; Accusationẽ: & querelã. ¶ Non sum neq̃ miles: Nam sicut miles ad prædam: sic seruus ad escã. ¶ Iniuriam illic insignite postulat: Idest uult subaudi nos nota: & iniuria affici: insignite enĩ cuꝫ iudicio notę. q̃rela. n. aduocatoꝝ est: q cum agorastocli operã pr̃stitissent: nullam tñ ab eo mercedẽ retulerunt.

Querela quoꝝ sit

VALLA.

AGe tu: p̄gredere. Agorastocles uillicũ suum abducit. Aduocati comites eunt: q iniuriã sibi factã existimãt: quod operam sedulam dederint: & nihil inde adepti sint: ne qdem cibi: quo fit: ut iure uideant̃ stomachari. hoc saepe solet inter diuites: pauperesq; euenit̃. ¶ Qui cum litigas. Cuꝫ quo contẽdis. ¶ Abscessit: subaudi leno. ¶ Subscribam hoi dicam: ut hodie uulgo dicere solemus accusationẽ. Dica. n. iudicatio: & accusatio a gręcis nominat̃. ¶ In comicio estote obuiaꝫ. Vbi magistratus petunt̃ suffragia. ¶ Tu sequere. Ad collabiscum hęc loquit̃. ¶ Iniuriam illic insignire postulat. insignem cupit facere iniuriã. ¶ Leuior pluma est gr̃a: nullius momenti hẽtur. ¶ Plũbeas iras gerunt. Diu ira p̄durat nesciunt obliuisci. ¶ Quod i re: idest ad utilitatem pertinuit.

Dica qd sit

¶ PRANdidisti nota præteritum a prandeo: Sed hoc loco addere sat conuenit: quod Pransi dicuntur non solũ: qui pranderent: uerum etiam quibus nihil dẽsit ex Nonio Varro neq;. ¶ Mẽtire. Aul. Gel. & Nonius ex sententia. P. Nigidii. Qui mentitur ipse non falli

VGOLETVS ET GRAPA.

Pransi qui dicantur

Mentĩ q.

Tuorum apud me nemo, nec quicq̃ tui.
Ag. Mementote illuc aduocati. Ad. meminimus.
Ly. Ha ha he, iam teneo quid sit, perspexi modo.
Hi qui illum dudum conciliauerunt mihi
Peregrinum spartanum, id nunc hisce credo auditum,
Me esse hos trecentos philippos facturum lucri.
Nunc hunc, inimicum quia esse sciuerunt meum,
Adlegauerunt, suum qui seruom diceret
Cum auro esse apud me, composita est fallacia,
Vt eo me priuent, atq; inter se diuidant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.
Ag. Negas ne apud te esse aurum, nec seruom meum?
Ly. Nego, & negando si quid refert, aio.
Ad. Peristi leno, nam iste est huius uillicus,
Quem tibi nos esse spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idq; adeo in istoc aurum inest marsupio.
Ly. Væ nostræ ætati. Ad. id quidem in mundo nũc est tuæ.
Ag. Age omitte actutum furcifer marsupium,
Manifesto fur es, mihi quæso hercle operam date,
Dum me uideatis seruom ab hoc abducere.
Ly. Nunc pol ego peri certo, haud arbitrario.
Consulto hoc factum est mihi, ut insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusq̃ obtorto collo ad prætorem trahor
Heheu q̃ ego nunc habui hariolos haruspices?
Qui si quid boni promittunt pro spisso euenit.
Id quod mali promittunt præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquom censeant potissumum.

Agorastocles. Colabiscus. Aduocati.

AGe tu p̄gredere, ut testes uideãt, te ire istic foras.
Est ne hic seruos meꝰ? Co. Sũme hercle uero agorastocles
Ag. Quid nunc sceleste leno? Ad. abscessit q̃ cũ litigas.
Ag. Vtinã hic abierit i malã crucẽ. Ad. ita nos uelle æquom (ẽ.
Ag. Cras subscribã hoi dicã. Co. nũqd me uis cæteꝝ?
An abscedam hinc. Ag. abscedas, sumas ornatum tuum.
Co. Non sum nequicq̃ miles factus paululum
Prædæ intus feci, dum lenonis familia
Dormitat, extis sum satur factus probe,
Abscedam hinc intro. Ag. factum a uobis comiter,
Bonam dedistis aduocati operam mihi.
Cras mane quæso in comitio estote obuiam,
Tu sequere me intro, uos ualete. Ad. & tu uale.
Iniuriam illic insignite postulat.
Nostro sibi seruire nos censet cibo.
Verum ita sunt omnes isti nostri diuites.
Siquid bene facias, leuior pluma est gratia.
Siquid peccatumst, plumbeas iras gerunt.

tur: sed

Domos habeamus nostras sultis, nunc iam,
Quando id, quod ire operam dedimus, impetrauimus,
Vt perderemus corruptorem ciuium.

tur: sed alterũ fallere conatur: qui mẽdacium dicit ipse fallitur. ¶ Lupo raptori agnum rapere difficile est: & frustrarius: cassusq́ labor: ut eorum: qui actum agunt: qui reti uentos uenãtur: a laterẽue elixant: aut ignẽ diuerberãt. ¶ Haud arbitrario non dubie: quasi iam dato arbitrio sententia arbitri: Nam arbitrarium Festo dicitur: cum adhuc res apud arbitrum geritur: ut in superioribus dictum est: dum autem agitur in dubio est: quia ante arbitrium potest arbiter pro opinione iudicare: cum totius rei adhuc habeat facultates. ¶ Haruspices ab haruga hostia: per quos notamus extipices omnes: Harioli autem quasi farioli diuinatores: & psagi futurorum: siue ab halando: ut sentit Donatus: In prouerbiis salomonicis legitur in similitudinem hariolí: & coniectoris æstimat quod ignorat: stultum est consulere augures: hariolos: coniectores: prodigiatores: & id genus cæteros: q aures uerbis diuitant nostras: suas ut auro locupletent domus. ¶ Spissum: tardum Neuio etiam ut est apud Nonium Marcel. ut supræ spissigradissimi: nam spissum densum sciunt omnes: spissi contrarium est p̃sentatium: de quo dixi mus. ¶ Subscribere est adiuuare dictis accusationẽ: unde subscriptores Ciceroni Asconio: subscribere astipulari fauere. ¶ Plúbeas. ñ leues: imo grauissimas: & q̃ diu isidẽt pectoribus: e cõtrario plũeæ sũt gſę: q̃ facile euolãt & labũt mẽoria.

Arbitrariũ quid
Harioli q & unde dicti
Subscribere quid sit

QVARTVS ACTVS.

Milphio seruus.

Expecto quo pacto meæ technæ processuræ sient.
Studeo lenonẽ pdere hũc, ut meũ herũ miserũ macerat.
Is autem porro uerberat me, icursat pugnis, calcibus.
Seruire amanti miseria est, præsertim qui, qd amat, caret.
At at e fano recipere uideo se Syncerastum Veneris
Lenonis seruum, quid habeat sermonis auscultauero.

Syncerastus. Milphio serui. ii.

Satis spectatum est, deos atq; homines eius gratiam
Neglegere, quoi hoi herus ẽ cõsimilis, uelut ego hẽo.
Neq; periurior, neq; peior alter usq; est gentium,
Quã herus meus ẽ, neq; tã lute⁹, neq; tã cœno collit⁹.
Ita me Di ament, in latomiis, uel in pistrino mauelim
Agere ætatem præpeditus latera forti ferro meam,
Quam apud lenonẽ hunc seruitutẽ colere, qd illuc genust?
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt? Di nostram fidem.
Quoduis genus ibi hominum uideas, quasi acherũtẽ ueneris,
Equitem, peditem, libertinum, furem, aut fugitiuom uelis,
Verberatum, uinctũ, addictũ, qui habet quod illi det modo,
Vt homo est, omnia genera hominum recipiuntur, itaq;
Totis ædibus tenebræ, latebræ, bibitur, estur quasi
In popina, haud secus tu uideas literatas ibi epulas
Pice signatas, nomina insunt cubitum longis literis
Ita uinariorum habemus nostræ delectum domi.

Expecto: quo pacto. Milphio suus cupit scire: quo artes suæ peruenerint: quos fructus ediderint. ¶ Meæ technæ. meæ fabricæ. ¶ Meum herũ. Callidorum. ¶ Incursat pugnis. Concito ira cursu inuadit pugnis.

VALLA

Satis spectatum est: Inducũtur serui duo: quorum q̃ rectissime ingenium describitur a plauto dicax: uerbosum: mordax: maledicus: petulans: & in omnem uerborum licentiam prorumpens: hi ambo simul constituunt lenonem dolis perdere. ¶ Litteratas epulas: Loca. s. ubi epulabant. ¶ Latomiis: Lapidicinis. ¶ Addictũ: Morti destinatum.

SARACENVS.

Satis spectatum est. In hac scęna lenoni prorsus paratur exitiũ: callidori nãq; seruus a syncerasto lenonis seruo perdiscit anterastilem: & adelphasium uirgines olym lycum perperam emisse liberas: quod contra leges factũ uideatur. ¶ Neq; tam luteus: idest iam cœnosus: a luto eni fit aliter luteus color est. quasi russo dilutior ita dictus. ¶ Cœno conlitus: idest fœdat⁹. ¶ Prępeditus latera. i. reuinctus cathena. ¶ Acheruntem ueneris. inferna petiueris loca. ¶ Aut fugitiuum uelis: ut qdlibet hominum genus: ita fugitiuum hominum genus apud nos facile iuenias.

VALLA.

Luteus color q dicat

¶ Addictum: obligatum. ¶ Latebræ: ubi occultetur quispiam. ¶ Bibitur estur. crapulis iseruitur. ¶ Litteratas epulas: litteris obsignatas ebriosorum. ¶ Pice signatas. picatas: quia pice uasa illiniuntur: ubi concludũtur: quę cuiusq; sint. ut fieri solet in uinariis uasis. ¶ Cubitosa. Tã ampla: ut cubitos expleãt. ¶ Vinareorum: eorum q uina cõcupiscunt. ¶ LATOmiæ Straboni: & aliis lapidicinę loca i qbus uincti serui lapides eruebant: excidebãtq;: ueluti: qui i opus metalli damnabantur. Latomiæ carceris locus: ut Tullianum Liuio. & Siracusis: q hic quoq;: ut. M. Varro auctor est: in eo loco lapidicinę fuerunt: Festus: Latomiæ ex gręco: & maxime a Siracusanis: qui latomias & appellãt: & habent instar carceris: ex quibus locis excisi lapides sunt ad extruendam urbem: Eadem fere Pedianus. ¶ Acheruntem Veneris: ut acheruntem Plutonis inferni dicimus. ad quem cõmeant conuolantue mortuorum animę: ut mithici fabulantur: transuehendę cymba a charone portitore: de quo Virgilius: Lucianus: & alii. ¶ Det. ut dant portitori animę portorium: de quo Iuuenalis Apuleius: Lucianus. ¶ Omnia genera: ueluti omnis generis animas recipit charõ. ¶ Adfugitiuum: tripholinus de uerborum significatio. & iureconsulti cęteri: fugitiuum seruum uocant non solum qui fugit: sed qui propositum habet fugiendi: Erronem uero: ut Vlp. de ędi. edi. refert. non qui fugit quidẽ sed qui iugiter sine causa uagatur: Erronem Cato spatiatorem dixit: festus auctor. ¶ Litteratas: Plautus ipse in rudenti: Cubitum inquit hercle longis litteris signabo usq;. q̃q;: & item: Vrna nam hęc litteratast abse cantat; cuia sit: sunt & Apuleio litteratę laminę notatę litteris magicis. ¶ Pice condiebantur uina: ac cibi: potusq;: ut iquit Plinius uindicãtur anulo a rapina.

Picatũ qd
VGOLETVS ET GRAPA.
Latomię q̃ sint
Acheruns quid
Fugitiuus seruus quis

SARACENVS.

Pulchrum dictum

¶MIRA sunt: q uera scilicet seruus prolocutus: quod quidem ingenio seruili non conuenit: uel mira sunt: promi randum est: nisi sibi heredem faciat herus: propterea q frugi homo uideatur: nam uerba commode fecerat ad par si moniam. ⁋ Verba facit emortuo: Idest frustratur: & nugas agit. ⁋ Emptus: Legêdum emptos. ⁋ Expeculiatos. Pe culio: & boni priuatos. ⁋ Si uixeris: Melius si uideris. ⁋ Male partum: male disperit: Sic salustius male parta male dilabuntur. ⁋ Nunc domum ibo: Loquitur synceraſtus. ⁋ Tibi reddam: Scilicet uicissim operam. ⁋ Me Nō perdāt: Sermo est synceraſti. ⁋ Volucres: Celeres. ⁋ Hircinæ: Ab eo qd hircus apuleius & hircina libidine fetens.

Mi. Omnia ædepol mira sunt, ne si herus hunc hæredem facit.
Nam id quidem est illi meditatus uerba facit emortuo,
Adire lubet hoiem, equidem nimis cum ausculto lubens.
Sy. Hæc cum hic uideo, crucior prætiis emptos maxumis,
Apud nos expeculiatos seruos fieri, sed si uideris.
Ad postremum apparet nihil, male partum male disperit.
Mi. Perinde habet orationem, quasi ipse sit frugi bonæ.
Qui hercle ipsus ignauiorem potis est facere ignauiam.
Sy. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero uasa, ubi ostiis
Herus nequiuit Venerem suo propitiare festo die.
Mi. Lepidam Venerē. Sy. nā meretrices nostræ primis hostiis
Venerem placauere extēplo. Mi. o lepidā Venerem denuo,
Sy. Nūc domū ibo. Mi. he Syncerafte. Sy. synceraſtū q uocat?
Mi. Tuus amicus. Sy. haud amice facis, quoi cum onere offers
moram.
Mi. At ob hanc rē tibi reddam ubi uoles, ubi iusseris. Sy. habe.
Rem pactam, sic futurum, si do tibi operam hanc modo.
Mi. Vt .n. ubi mihi uapulādū est, tu coriū sufferas. Sy. apage.
Nescio quid uiri sis. Mi. malus sum. Sy. tibi sis. Mi. te uolo. Sy.
at urget onus.
Mi. At tu appone, & rspice ad me. Sy. fecero qq haud otiū ē.
Mi. Saluos sis Syncerafte. Sy. o Milphio Di oēs deæq amēt.
Mi. Quēnā hoiem? Sy. nec te Milphio, neq herū adeo meum.
Mi. Quē ament igitur? Sy. aliquē, nā nfor n mo dignus est.
Mi. Lepidū eloquere. Sy. me decet. mi. quid nunc agis?
Sy. Facio quod manifesto depræsi mœchi haud ferme solēt.
Mi. Quid .i.? Sy. refero uasa salua. Mi. Di te & tuū herū pdūit.
Sy. Me nō pdāt, illū ut pdāt facere possim, si ueli. M. quem?
Sy. Meū herū ut pdāt ni mihi metuā Milphio. Mi. qd .i. cedo.
Sy. Malus es. M. malus sum. Sy. male mihi est. Mi. memoradū
esse aliter decet.
Quid est qd male sit, quoi id oē fit, qd edis, qd ames affatim,
Neq triobolum ullum amicæ das, & eam ductas gratis.
Sy. Diespiter sic me amabit. Mi. ut quidem ædepol dignus es.
Sy. Vt ego hāc familiā iterire cupio. Mi. adde operā, si cupis.
Sy. Sine pēnis uolare haud facilest, meæ alæ pēnas nō habēt.
Mi. Noli te ædepol deuellisse, his duobus mensibus
Volucres tibi erūt hircinæ. Sy. i in malam rem. Mi. i tu atq herus tuus

VALLA.

¶VERBA facit emortuo. loquitur ita: ut ipsi lenoni mortuo tanta in eum dicit. ⁋ Expeculiatos. oi peculio priuatos: idest omni facultate: omniq uitæ precio. ⁋ Male partum male disperit. Vetus prouerbium inquit Cice. male parta male dilabuntur. ⁋ Ignauiores potis est facere ignauiam. uitium inqt ignauię uidetur posse augere: gnaui ueteres solertes dixere. unde gnauiter solerter. & nauare operam sedulo dare operas. Contraria gnauus: & ignauus. ⁋ Cum onere. oneratus enim uasis. ⁋ Reddam ubi uoles: resarciam damnum. ⁋ Nescio quid uiri sis. per oblogeum conuiciātes loquimur: ut qd hois. Scire cupientes per rectum: ut quis hō. ⁋ Hi mœchi haud ferme solent. id in quid facio: quod adulteri non solent facere: ut uasa domum referant salua: quia deprehensi in adulterio nō solēt saluum corpus domum referre: qn aut loris cędantur: aut genitalibus priuēt. ⁋ Memora dum. syllabica adiectio dū.

Affatim unū

⁋ Quod ames affatim: abunde: quātū quis fari queat: ab eo enim est aduerbium affatim. ⁋ Noli te ędepol deuelisse. nobis iquit pēnas deuellere ab alis. ⁋ Volucres ubi erunt pennę. Intra duos menses tam oblongę excrescent pennę: ut queas uolare.

VGOLETVS ET GRAPA.

Peculium quid sit.

¶EXPEculiatos: quando peculium celsus libro digestorum. vi. diffinit qd seruus domino permittente separatum a ratiōibus dominicis habet. deducto tamen si quid domino debetur: ut tradit Vlp. de peculio: alias peculium est: quod quis parsimōia sua: & officio parauit: quodq prędidii causa reponit: ueluti proculus ait bellis ciuilibus: quādoq factitatum: & audisse se rusticos senes dicentes Pecuniā sine peculio fragilem esse: Celsus: de leg. iii. ⁋ Vasa salua a sacrificio aphrodisiorum: mœchi uero adulterantes uasa sepiuscule salua nō referunt deprehēsi: per quę Seruus intelligit mentulam: & coleos: circum quos uasa sunt spermatica: Horatius: quinetiam illud accidit: ut quidā testes: caudamq salacē: demeteret ferro. ⁋ Affatim: multum: ad satietatem usq. ⁋ Triobolus ab obolo: de quo diximus nummo erit nummus pendens

Trioboli q

tris obolos: Vnde trioboli supra. ⁋ Diespiter: Iouis diespiter appellatus: diei & lucis pater: ut notauimus: iccirco simili nomine dictus diouis: & Lucetius: q nos die & luce quasi uita afficeret: & iuuaret: auctor Gellius: Varro: alii. Vnde per contrarium Veiouem dempta: atq detracta iuuandi facultate dixerunt: cui uim nocendi tribuissent: nam Iouis est a iuuando. ⁋ Volucres hircinę: propter uerbera ex hircino corio: quibus plectendum illum præsagit. An

Volucres hircine q

propter fetorem in pilis alarum. qui hircus unde hircosus: Caper de quo Catullus & tragos grecis: unde tragum non decido.

¶VErum

Sy. Verũ enim qui bene eum norit cito homo exuorti poteſt.
Mi. Quid iam? Sy. quaſi tu tacere quicq̃ potis ſis. Mi. rectius
Tacitus rem ſiſtam tibi, q̃ quod dictum eſt mulieri male
Sy. Animum inducam, facile iſtuc tibi ut credã, ni te nouerim.
Mi. Audacter meo periculo. Sy. male credã, & credam ramẽ.
Scin tu herum tuum meo hero eſſe inimicũ capitalẽ? Mi. ſcio.
Sy. ꝑpter amorẽ. Mi. oẽs opã pdis. Sy. qd iã? Mi. qa doctũ do
Quid ergo dubitas quin lubenter tuo hero meus (ces.
Herus quid poſſiet facere, faciat merito eius, male,
Tu autem ſiquid tu adiuuas, eo facilius facere poteſt.
Sy. At ego hoc metuo. Mi. qd ẽ qd metuas? Sy. dũ hero iſidias
Ne a te perdar, ſi me herus meus eſſe locutũ quoiq̃ ſciat (parẽ,
Mortali, continuo is me exynceraſtum fecerit.
Mi. Nunq̃ ædepol mortalis quiſq̃ fiet me certior,
Niſi hero meo uni indicaſſo, atq; ei quoq; ut non enunciet,
Id eſſe facinus ex te ortum. Sy. male credam, & credam ramẽ.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. Mi. fidei nõ melius credit,
Loquere, locus occaſioq; eſt libere, hic ſoli ſumus.
Sy. her⁹ ſi tuus uolet facer frugẽ, meũ herũ pdet. Mi. q id põt?
Sy. Facile. Mi. fac ergo id facile noſcã, ille ut poſſit noſcere.
Sy. qa Adelphaſiũ, q̃ herus deamat tuus, igenua eſt. Mi. qũo?
Sy. Eodem quo ſoror illius altera Anteraſtilis.
Mi. Qui id credã? Sy. quia illas emit in Anactorio paruolas.
Mi. Quãti? Sy. duodeuiginti mnis de prædone ſiculo.
Mi. quãti? Sy. duoduigiti minis. Mi. duas illas? Sy. nutricẽ ea-
Et qui eas uendebat, dixit ſe furtiuas uendere, (rum tertiã,
Ingenuas Carthagine aiebat eſſe. Mi. Di noſtram fidem,
Si uera hæc ſunt, nimium lepidum mihi memoras facinus,
Nam herus meus Agoraſtocles ibidem gnatus eſt,
Inde ſurreptus fere Sexennis, poſt ibi qui eum ſurpuit,
Huc deuexit, meoq; tum hero eum hic uendidit.
Is in diuitias homo adoptauit hunc, cum diem obit ſuum.
Sy. Omnia memoras quo id facilius fiat, manu eas aſſerat
Suas popularis liberali cauſa. Mi. tace modo.
Profecto ad lenonem incitas rediget, ſi has abduxerit.
Quin prius diſperibit faxo, q̃ unum calicem ſiuerit.
Ita paratum eſt. Sy. ita Di faxint, ne apud lenonem huc ſeruiã.
Mi. Quin hercle collibertus meus faxo eris, ſi Di uolent.
Sy. Ita Di faxint, num quid aliud memorare Milphio?
Mi. Valeas, beneq; ut tibi ſit. Sy. pol iſtuc tibi, & tuo hero ẽ in manu.
Vale, & hæc cura, clanculũ ut ſint dicta. Mi. nõ dictũ eſt, uale.
Sy. At. n. nihil ẽ, niſi dũ calet. Mi. hoc agiẽ lepidus quõ mões
Et ita hoc fiet. Sy. proba materiaſt ſi probum adhibes fabrũ.
Mi. Potĩ ut taceas? Sy. taceo, atq; abeo. Mi. mihi cõmoditates
Illic hinc abit Di imortales meũ herũ ſeruatũ uolũt, (creas.
Et hunc diſperditum lenonem, tantum inſtat eum exitii.
Satine priuſq̃ unũ iniectũ teluſt, tum inſtat alterum.
Ibo intro, hæc ut meo hero memorem, nã huc ſi ante ædes ſe-
uocem,

SARACENVS.

¶ VERVM enim: qui homo: Nõ audet milphioni cõcredere: quod ipſe cupit loqui. ❡ Scin tu herum: Paulatim fit inſinuatio. ❡ Exſynceraſtum: Locoſa eſt ad nomen alluſio: nam cum ſynceraſtus diceret: ideſt medulloſus: ueretur ne nomen cõmutet ſuum ut. ſ. pro ſynceraſto exſynceraſtus dicatur: ideſt ſine pinguedine & medulla: quod ſibi futurum erat: ſi ab hero uerberibus affligeretur. ❡ Non enũciet: Rectius enũciem: uel ſi enunciet legatur: loco ei: lege is. ❡ Manu eas aſſerat liberali: Ideſt liberet: & in libertatem uendicet: quæ locutio Plauto eſt frequentiſſima: peculiariſq;. ❡ Ad incitas: ad egeſtates. ❡ Quam unam calcez ciuerit: Ideſt extra pedem mouerit calcem: pedẽ imum dicimus. ❡ At. n. nihil eſt: niſi dum calet. In prouerbio eſt: rem tũc recte agi: dum ſe offert cõmoditas: & occaſio: nocet enim differre paratis. ❡ Nunc ſi eadem: Scilicet me morauero. ❡ Remor ſi ſit: Legẽdum arbitror: reor ſi ſit. ita ut cum præcedenti: uel ſubſequẽti oratione ſtet uerbum reor: iuuat. n. utrũq; intellectum: corrigo illud ꝑterea qd ho cõcreditum ſt: qd mihi cõcreditum ſt.

Synceraſt⁹ qui dicat

Pes qd ſit

VALLA.

¶ Cito præuorti poteſt: ſubito præueniri: ac præoccupari. ❡ Tacicius tibi reſtituam. magis tacitum reddam tibi. ❡ Quam quod dictum eſt malæ mulieri. hæc figura perahyponæam ſiquidem ſecus q̃ expectabatur dicit: propterea quod cum ſe tacitum fore dicere debuiſſet: dixit tam fore tacitum q̃ quod dictum ſit malæ mulieri quæ ſilere nihil queunt. ❡ Ne a te perdar. ne tuo ſermone detegente quid dixerim ipſe affligar. ❡ Exſynceraſto fecerit laceraſtum. ſynceraſtus. enim quaſi cornutus: quod quaſi cornibus dominum ſuum impetiuerit. metuit ergo: ne ab eodem laceretur: & perinde dicatur laceraſtus: ❡ Facinus ex te ortum: ideſt abs te habuiſſe principiũ. ❡ Occaſioq; eſt libere. ſubaudi loquẽdi. ❡ Volet facere frugem: ideſt utilitatem: unde & frugalitas dicta. ❡ Herus q̃ amat tu⁹. ualde amat: ac deperit. ❡ Duo de. xx. minis: ideſt decem: & octo: ideſt duobus dempeis de uiginti. ❡ Manu eas afferat: ideſt liberet de hoc ſermone ſupra: quod ſatis eſt locuti ſumus. ❡ Suas popularis: nempe carthaginenſes. ❡ Libertatis accitus cauſa. quo ipſas liberet. ❡ Ad incitas lenonem rediget: ideſt mendicitatem. Nonius incitas dicitur egeſtas. Plini. in trinummo. Alii exulati abierunt. Idem in pœnulo: profecto ad incitam lenonem rediget: atq; ſi eas abduxerit: Luci. ſaty. libro. iii. illud ad incitas cum rediit: atq; internetionem. ❡ Non dictum eſt. perinde erit inquit: ac ſi dictum non ſit. ❡ Dum cal

Synceraſt⁹ qui dicat

Incitas q dicatur

Et quæ audiniſtis modo,nunc ſi eadem hic iterẽ, inſcitiaſt.
Hero uni potius intus ero odio,q̃ hic ſim omnibus nobis,
Dii immortales per me quanta aduenict calamitas
Hodie ad hunc lenonem,ſed ego nunc cur hic me morer?
Id negocium inſtitutum,non datur ceſſatio.
Nam & hoc nocte conſulendũ,quod homini concreditum.
Et illud autem inſerenduſt conſilium uernaculum.
Verum ſi ſit qui malam rem mihi det,merito fecerit.
Nunc intro ibo.dum herus adueniat a foro,opperiar domi.

let.donec res eſt recens. Tantum eum inſtat exitii.eum pro in eum. nam inſto tibi dicimus. Seuocem. ſeorſum uocem. Si non datur ceſſatio.ſi nõ ceſſauerimus. Conſiliũ uer.nõ ab aliis q̃ a nobis petitum: & nobis familiare.

VGOLETVS ET GRAPA. MVLIEri:futiles ſunt omnes mulieres fere:& arcani prodigæ. Capitalẽ ut ſup̃ ꝗdis dixit capitales ipſe Pla. ab exitio capitis.i.uitæ:ut neciferas. Syncerastũ ãtiquo uocabulo græco docet Varro ſignificari medullam: & piguedinẽ:unde ſe ſeruus plectẽdũ augurat:ſi herus reſcierit illũ locutũ cuiq̃ ita ut ſine medulla remanſurus ſit: & nominandus pro medulloſo emedulatus.
Deamare:uehementius amare Affranio in uopiſco:Nonius:ut deperire ualde perire feſto. Liberali bona:nas li

Adſerere quid ſit — beralis:Donato apud Terentium in adelphis bona dicitur. Infra Eas liberali iam adſeres cauſa manu:adſerere manu eſt uendicare in libertatem. Incitas:egeſtas:indigentia Nonio appellatur citanti hunc locum Plautinum: & aliũ in Trinũmo:ac:Lucilium in Satyris.ubi apparet:q̃ incita dicatur Apuleius in.iii.aſini aurei:Tunc opulentiæ nimiæ nimio ad extremas incitas deducti. Quam unum calicem ſiuerit: ſcribendum nos cenſemus:ſententiæ conuenientiæ: & rectiori latinitatis eloquio.ſenſus autem eſt: non relicturum lenoni agoraſtoclem:ne unum quidem calicem.quo bibere poſſit:ita eum male multaturum.Pylades.

Inſtat cũ accuſatiuo — Inſtat cum accuſatiuo in curgulione:ſi magis me iuſtabunt. Vernaculum ſeruile:ut uernaliter ſeruiliter Horatio in.ii.ſermonum:nec non uernaliter ipſis:fungitur officiis:quando uernę ſerui dicuntur domi noſtræ nati ex ancillis: & hyporiſticos uernulę. Vernaculum:alias domeſticum & patrium dicimus.M.Varro de analogia uerborum tradit genus unum uernaculum:ac domi natus:ut ſutor

Vernaculũ ſit — & piſtor:alterum aduentitium: tertium nothum:unde uernaculi Apuleio in primo aſini aurei quid uxor? quid liberi? quid uernaculi: Et Ciceroni feſtiuitas uernacula: patria: & romana. & rei ruſticæ ſcriptoribus aues uernaculę: & lingua uernacula paſſim dicitur.

SARACENVS.



Y thalonin:Hanno pœnus profectus carthagine cum multas luſtraſſet urbes:tandem calydonem conceſſit & urbẽ ingreſſus: deos ex more ueneratur:p̃catur q̃ uoti ſui faciant compotem.ſed Plautus ſuorum iocorum memor hominem inducit loquẽtem aphra lingua:ut rei quaſi nouitate delectet. Huc ueniri te ueneri m:In aliis codicibus repperi huc ueniri tẽ ueneri m:utraq̃ lectio obſcurat itellectũ: ſed ita legas nil addendo:aut minuendo:ſed tantum uerba componendo:& in ſuum ordinem litteras redigendo: & ſenſus fiet ſatis perſpicuus:ut quod de mea re huc ueni: rite ueneri m uel inueneri. Eſiritis:nihil corrigo forte uerbum tanq̃ aphrum protulit:nam modo aphre modo latine loquitur. Ho

Teſſera q̃d ſit — ſpitalem teſſeram: Quæ ſignum erat: quod hoſpitibus dabatur : ut internoſcerentur:ut ſupra ex Lactantio retulimus:alias enim uidetur pœnum ipſum hoſpitio antidamantem ſuſcepiſſe:ab eo q̃ teſſeram hoſpitalem tunc recepiſſe:qua ſe poſſe noſcere nepotem agoraſtoclem putat.

VALLA. Y thilonim uilon uth.hæc uerba punica ipſe mox interpretatur uerbis latinis. p̃catur hanno ſuas poſſe inuenire filias necnõ fratris ſui filiũ. Hoſpitalem teſſaram mecum fero. cũ teſſara:de q̃ abunde ſupradictum:multa ſignificet fuit & hoſpitalis: qua hoſpites ab hoſpitibus iternoſci poſſent.

VGOLETVS ET GRAPA. HOSPItalem deum : cui hoſpites

Q VINTVS ACTVS.

Hanno Pœnus loquitur punice.



Y thalonim ualon uth ſi corathiſima comſyth
Chym la:h chunyth mumys tyal mycthibarii imiſchi
Lipho canet hyth bynuthii ad ædin bynuthii.
Byrnarob ſyllo homalonin uby miſyrthoho
Bythlym mothyn nocthothii uelechanti daſmachon
Yſſidele brim thyſel yth chylys chon,tem.liphul
Vth.bynim yſdibut thyinno cuth nu agoraſtocles
Ythe maneth ihy chirſae lycoth ſith naſo
Bynni id chil luhili gubulin laſibit thym
Bodyalyt herayn nyn nuys lym moncoth luſim
Exanolim uolanus ſuccurratim miſtim atticum eſſe
Concubitum a bello cutimbeant lalacant chona enus es
Huiec ſilic paneſſe athidmaſcon alẽ iduberte felono buthume
Celtũ comucro lueni,at.n.auoſo uber hent byach ariſtoclem
Et te ſe aneche naſo ctelia elicos alem duberter mi cõps ueſpei
Aodeanec lictor bodes iuſſum limnimcolus.
Deos deaſq̃ ueneror,qui hãc urbẽ colunt,ut q̃d de mea re
Huc ueni,rite uenerim,measq̃ ut gnatas & mei fratris filium
Reperire me ſiritis,Di noſtram fidẽ,q mihi ſurreptæ ſunt.
Et fratris filium,qui mihi ante hac hoſpes antidamas fuit,
Eum feciſſe aiunt,ſibi quod faciundum fuit, eius filium
Hic prædicant eſſe agoraſtoclẽ,Deum hoſpitalẽ ac teſſaram
Mecum fero,in hiſce habitare monſtratuſt regionibus.
Hos percunctabor,qui huc egrediuntur foras.

curæ sunt:qualis Iuppiter quem dare iura hospitibus loquuntur:ut inquit Vergi.& græci Xenion appellant:cuius mentio est apud Homerum: Apuleium:& alios: ξενοϛ hospes : unde xenius xenia munera hospitalia : quæ diminutiue xeniola: sed & tesseram hospitalem intelligit:de qua mox: Tesseram si conferre uis hospitale; eccam attulit. Item hæc mihi hospitalis cum illo tessera fuit: Tesseram autem: qua.s.cognoscar & cognoscam:ut in bello tessera signū agnoscētiæ: Sūt & alii tesserę significatꝰ:ut frumētarię: nūmariæq;:sed nihil ad rē:ꝗ illa nō sit lib.ꝗ pub⁹ ædidī.

Agorastocles. Milphio. Poenus.

AIn tu tibi dixisse Syncerastum Milphio,
Has esse ingenuas ambas surrupticias
Carthaginenseis? Mi. aio, &, si frugi esse uis,
Eas liberali iam adsere causa manu.
Nam tuum flagitiust, tuas populareis te pati
Seruire ante oculos, domi quæ fuerunt liberæ.
Poe. Proh di immortales obsecro uostram fidem,
Horum profecto certa est hominum oratio,
Quam horationem hanc aures dulces deuorant.
Vt mihi absterserunt omnem sorditudinem.
Ag. Si ad eam rem testeis habeam, faciam quod iubes,
Mi. Quin tu mihi testeis? quin tu insistis fortiter.
Aliqua fortuna fuerit adiutrix tibi.
Ag. Incipere multo est, q̄ impetrare, facilius.
Mi. Sed quænā illæc auis est, quæ huc cum tunicis aduenit?
Ag. Num nam it a balineis circunductus pallio?
Facies quidem ædepol ingenua est.
Mi. Seruos quidem ædepol, antiquosq; mores habet.
Ag. Qui scis? Mi. uiden homini sarcinatos consequi?
Atq; ut opinor digitos in manibus non habent.
Ag. Quid iā? Mi. quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo, atq; hosce appellabo punice,
Si respondebunt, punice pergam loqui
Si non, tum ad horum mores linguam diuortero.
Quid ais tu, ecquid adhuc cōmeministi punice?
Ag. Nihil ædepol, nam qui scire potui dic mihi,
Qui illinc sexennis pericrim Carthagine?
Poe. Proh dii immortales ut q̄ plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine?
Mi. Quid ais tu? ag. qd uis? Mi. uin ut appellē hunc punice?
Ag. an scis? Mi. quin nullus est me Pœnus punior.
Ag. adi atq; appella, quid uelit, quid uenerit,
Qui sit, quoiatis, unde sit, ne parsetis.
Mi. auo, quoiates estis, aut quo ex oppido?
Poe. Hanno muthum balle beccha edre anech.
ag. Quid ait? Mi. hannonem sese ait Carthagine
Carthaginensem muthum ballis filium.



AIn tu tibi: Ex his uerbis dātur intelligi: quę non agunt in comœdia: sed subintelliguntur: uidelicet milphionem agorastocli enarrauisse omnia: quæ nouerat ex syncerasto: sed dum fabulantur pœnus aduenit: seq; agnoscunt: qui sint. ¶ Orationem hanc. Verba de puellis liberandis hominem in spem adduxerunt inueniendarum filiarum. ¶ Si ad eam rem. Vt scilicet sint ingenuæ carthaginenses. Quid tu mihi testis: scilicet memoras. ¶ Anullatis auribus: Nam ita mos illis fuerat in perforatis auribus anulos gestare: quem nostris quoq; temporibus seruari uidimus in partibus orientalibus: & fere in tota gręcia decoris & ornamenti gratia: & a mulieribus pręsertim: genus hoc: quod gerit effigiem anulorum in aures dicuntur. ut dictum est in menęchmis. ¶ Qui illum perierim: Scilicet sermonem. ¶ Punior: Vel pœnior: idest magis pœnus uel pœnior: callidior: astutior. SARACENVS. Aures pforatę in oriētali plaga

AIn tu tibi dixisse syncerastū: Quū a milphione agorastocles fit certior a syncerasto præceptū: sorores illas meretrices carthaginēses: & ingenuas cognoscit hannonem patruum suum eē. ¶ Liberali iam asserere causa manu. i. liberas efficere. ¶ Absterserunt omnem sorditudinē. omnes sordes ex auribus perpurgarunt: idest quam molestiam ego de meis conceperam filiabus mihi ammouerunt. ¶ Quæ nam illæc auis est. ob amictum carthaginensem aues appellat talem habentem similitudinē cum alis. ¶ Sarcinatos consequi. sarcinis onustos. ¶ Cum anulatis auribus: idest. de quibus pendent gēmæ, quæ anulis solent illigari. ¶ Sexennis perierim: idest qui subreptus fuerim sex annos natus. ¶ Nullus me est pœnus pœnior. Comparatiuum factum est a gētili nomine per lusum; ut conuenit comicis. ¶ Ne perseris: ne peperceris dic omnia inquit. VALLA.

SORditudinem: sordem exponit Nonius: quę & sordities ad animū hic transfertur. ¶ Fortuna aliqua: multipotens multinominis dicitur fortuna: Conuertens: bene sperans fortis: uiscata: muliebris: mascula: Propriæ fortunę templum romæ fuit in palatio: Pręneste sub imagine duarum sororum colebatur: quādo bona: & mala est fortuna: Ara malę fortunę fuit Romæ in exquiliis: Donatus apud illud Terentianum: O fortuna: o fors fortuna. Fortuna inquit dicta est incerta res: Fors: fortuna: euentus fortunæ bonus: Nonius: Fors est casus: fortuna dea: sed & deus inter deos consentes cultus ab antiquis: de quo Mar. Varro primo rei rust. & Plinius in. xxxvi. scribit Romæ fuisse simulacra boni euentus: & bonæ fortunę in capitolio praxitelis opera: Colitur autem: ut nobis cuncta prospere eueniāt. Sexennis: sextum agens annum ut supra: cuius ætas sexennium dicitur: unde est sexennio prius quidem q̄ moritur pater. ¶ Punior. qui magis loqui nouerit punice. VGOLETVS ET GRAPA. Fortuna q̄ & quotuplex Sexēnis q

SARACENUS.
Nero discalciatus

¶ AVO: Salutantis est: iocabitur aliquandiu milphio: quasi uideatur punicam linguam callere. ¶ Tu qui zonam non habes: Quia discinctus incedebat: quod dabatur probro: & quondam datum fuit Neroni imperatori: qui quandoque in publicum prodierit discalciatus & sine cinctu: uel potius denotat hominem aphrum: quorum mos fuerat tunicas gestare discinctas. ¶ Dare uelle ædibus. Dicendum ædilibus tanq̄ rem nouam publicæ spectandam attulerit. ¶ Lingulas canalis: A canna canalis dicitur cauatum lignum ad cannæ similitudinem: quo aqua deducitur: Virgilius: currentem canalibus undam dixit: lingula autem tradente Festo per diminutionem linguę dicta: alioquin in similitudinem exertę: ut in calicibus: alias insertę: idest infra dentes cohercitę: ut in tibiis: in huiusmodi linguę speciem etiam ueteres gladiolum lingulā dixerunt. ¶ Arbinam: Vide ne legendum sit arbonam: quod non tantum recipio q̄ propono: nam cum ille dixisset

Ista ubi locorum

issam: quam pro insula: quę in dalmatia est: potuit itelligi: iocatus milphio arbonam potius dicere maluerit. est. n. arbona mons: e cuius iugo danubius effunditur. ¶ Mergas datas: Pro des: sunt mergę autem furculę: quibus acerui frugum fiunt ut alibi ex Festo docuimus. ¶ Ad messim credo nisi: Corrigo ad messim credo missus. ¶ Non hercle: Tandem palam fatetur milphio uaniloqua usum fuisse interpraetatione: pœnus quoque latinam linguam callere. ¶ Migdilia: In aliis codicibus scriptum inueni magdalia: quę uox magis facit ad sensum: nā magar pœnorum

Magdalia quæ dicāt

lingua casa dr̄ rusticana: & inde magdalia uillę: ergo magdalia lingua quasi punica: & rusticana. ¶ Bissulci: Duplici: quia punice & latine loqueretur. ¶ Quasi proserpens bestia: Quę mouista celeri linguam mouet: ut duplicem habere uideatur.

Poe. auo. Mi. salutat. Poe. domni. Mi. doni, uolt tibi dare
Hinc nescio quid, audin pollicerier?
ag. Saluta hunc rursus punice uerbis meis.
Mi. auo, Hanno hic mihi tibi inquit uerbis suis.
Poe. Me barbocca. Mi. istuc sit tibi potius, q̄ mihi,
ag. Quid ait? Mi. miseram esse prædicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos arbitratur. ag. si est, nega.
Nolo ego errare hospitem. Mi. audi tu rufen nuco, istam.
ag. Sic uolo profecto uera huic cuncta expedirier.
Roga nunquid opus sit? Mi. tu qui Zonā non habes,
Quid in hanc uenistis urbem, aut qd nam quæritis?
Poe. Muphursa. ag. qd ait? Poe. moinlec hiāna. ag. quid uenit?
Mi. Non audis? mures africanos prædicat
In pompam ludis uelle dare ædilibus. Poe. lalech labcanani liminicoht. ag. quid nunc ait?
Mi. Lingulas canaleis ait se aduexisse & nuces.
Nunc orat operam ut des sibi, ut ea ueneant. (dectha
ag. Mercator credo ē. Poe. isa. Mi. arbinā qdē. Poe. palū erga
ag. Milphio qd nūc ait? Mi. palas uēdūdas sibi mergas datas
Vt ortum fodiat, atq; ut frumentum metat
ad messim credo, missus hic quidem tuam,
ag. Quid istuc ad me? Mi. certiorem esse te uolui,
Nequid furtiue clam accepisse censeas.
Poe. Muphonium sucoram. Mi. hem caue si feceris,
Quod hic te orat. ag. quid ait? aut quid orat? expedi.
Mi. Sub cratim ut iubeas sese supponi, atq; eo
Lapides imponi multos, ut sese neces.
Poe. Gunebel balsamen erasan. ag. narra quid est?
Quid ait? Mi. non hercle nunc quidem quicq̄ scio.
Poe. at ut scias nunc, dehinc latine iam loquar.
Seruom hercle te esse oportet, & neq̄, & malum
Hominem, peregrinum, atq; aduenam, qui irrideas.
Mi. at hercle te hominem, & sycophantam, & subdolum,
Qui huc aduenisti nos captatum magdalia,
Bisulci lingua, quasi proserpens bestia.

VALLA.

¶ AVO. salutātis uox est. ¶ Qui zonā nō habes. Cincti. n. nō erāt aphri iō Vir. discinctos mulciber aphros. ¶ Lingulas canalis: a lingua lingula: & p diminutionē lingula: ut inqt Pri. qd exertę linguę habeāt similitudinē. ¶ Aruinā qdē. pinguedo dr̄ aruina. ¶ Et mergas datas. Merge inqt festus furculę: qbus acerui frugū fiunt: dictę a uolucrinibus mergis: qa ut illi se in aq̄ mergunt: dū pisces psequunt̄ sic messores eas in fruges dimergūt: ut eleuare possint manipulos. ¶ Ad messim credo missus: ut metat inqt tuū triticū. ¶ Suberatim. a subere: qm suber subiicit̄: nō a subere gris aliq aug subęratū dicim⁹ qd suber ęs hēat Persius. Ne qua suberato mēdosum tinniat auro. ¶ Midilia bisulci lingua. Ab eo quod est myomu cum exprimo mydilia quasi mucosa & impedinta: nam carthaginenses bilingues ideo ait bisulci. fœdam uero linguam dixit: quia barbara. bilingues: quia astuti: unde & uocabulum uapher ue apher ualde astutus dicitur.

Lingula unde dicta

3.

Carthaginenses bilingues

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ ZOnā: an qui more gētis discinctus: an sine nūmis qñ in zonis aug portarūt maiores: ut in lib. de partibus ędiū. zonæ: fasciæ: plagę cęli quoque: in quas orbis diuidit̄. Martiano: Ouidio. Macrobio: Verg. cęteris. ¶ Africanos. m. qm in Cyrenaica Africę plura eog sunt gña: alii lata frōte: alii acuta: alii herinaceog gñi similes pūgētibus spinis. sunt auit iter mures: qui dn̄r pontici: qui aranei qui alpini: auctor Pli. Ex Gyaro insula cycladū Amyclii a muribus fugati. ¶ Aedilib⁹ penes quos cura ludog dādog: ut dictū est: ab ędibus sacris & pfanis ędiles dicti: a scella eburnea curules. Erant & cereales ędiles frumētarii: annonariique: Pōpo. de origine iuris. ¶ Lingulę pisces oblōgi: ut lingulę gladioli. M. Varroni. A. Gellio & aliis. lingula ēt coclearis fere gñis. ¶ Pala a pāgēdo: ut inqt. M. Varro: rusticum instrumētum: ad fodiēdos agros aptissimū mergę messorii instri genuina quo mergites fasciculi spicag Vergilio: & aliis. ¶ Migdalian Magdaliane appludā: & farinę quędā quasi retrimenta: & fere caninum panē gręci uocāt: Micdilia adhuc

Zona qd sit

Aediles unde dicti

Pala unde dicta

adhuc non nota: utcunque in obprobrium poeni dictum accipe. ¶ Bisulci lingua: bilinguis: ut pote punice: & latine uerbam faciens: fallax: & uarius in sermone: ut trilingues siculi. Bisulci qui

ag. Maledicta hinc aufer, linguam compescas, tace,
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te iniuste loqui.
Carthagini ego sum gnatus olim, ut sis sciens,
Poe. O mihi popularis salue, Ag. & tu aedepol quisquis est.
Et siquid opus est quaeso dic, atque impera
Popularitatis caussa. poe. habeo gratiam.
Verum ego hic unum hospitem habeo antidamae filium.
Quaeso cōmonstres, si nouisti agorastoclem.
ag. Ecquem adolescentem tu hic nouisti agorastoclem?
Siquidem antidamarchi quaeris adoptaticium,
Ego sum ipsus, quem tu quaeris. poe. hem quid ego audio?
ag. antidamae gnatum me esse. poe. si ita est, iam tessaram
Conferri uis hospitalem, eccam attuli.
ag. agedum huc ostende, est par probe, nā habeo domi.
poe. O mi hospes salue multum, nam mihi tuus pater,
pater tuus ergo mihi hospes antidamas fuit.
Haec mihi hospitalis olim tessara cum illo fuit.
ag. Ergo hic apud me hospitium tibi praebebitur.
Nanque haud repudio hospitium, neque Carthaginem,
Vnde sum oriundus. poe. Di dent tibi omnes, quae uelis.
Sed quid ais? qui potuit fieri ut Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti aetolum patrem?
ag. Surreptus sum illinc, hic me antidamas hospes tuus
Emit, & is post me sibi adoptauit filium.
poe. Demarcho item ipse fuit adoptatitius.
Sed mitto de illo nunc, ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meministi tuum parentum nomina?
ag. patris atque matris memini. poe. memoradum mihi
Si noui forte, aut si sunt cognati mihi.
ag. ampsigura mater mihi fuit. Iachon pater.
poe. patrem atque matrem uiuerent uellem tibi.
ag. an mortui sunt? poe. factum, quod quidem aegre tuli.
Nam mihi sobrina ampsigura tua mater fuit.
pater tuus is erat frater patruelis meus.
Et is me heredem fecit, cum suum obiit diem.
Quo me priuatum patior aegre mortuo.
Sed si ita est, ut sis Iachonis filius
Signum esse oportet in manu leua tibi,
Ludenti puero quod momordit simia,
Ostende. ag. inspice. poe. iam aperi atque ades.
ag. Mi patrue salue. poe. & tu salue mi agorastocles,
ag. Iterum mihi gnatus uideor, quod te repperi.
Mi. pol istam rem nobis bene uenisse gaudeo
Et te moneri nonne uis? poe. fane uolo.
Mi. paterna oportet reddi filio bona.
Aequom est habere hunc bona, quae possedit pater.
poe. Haud postulo aliter, restituentur omnia.

SARACENVS.

¶ SI ita est: te esse iam confer: Legendum est si ita est: tessaram confer. ¶ Incestauit: Corrupit: uiolauit: a cesto ueneris cingulo: quod in legittimis nuptiis adhibebant: contrarium est incestus illicitus coitus. ¶ Catum: Sapientem: astutum. ¶ Crudum: Aspectu truces. ¶ Architectonem: Pronunciauit uoce graeca: nam illi architecto non dicunt unde architectari cōponere. ¶ Corpore aquilo: Legi posset colore: nō corpore: nam color aquilus dicitur subniger: & fuscus: ut docemur a Festo: nihil tamen demuto: cum in rudēte corpus rursus sub aquilum dixerit. Color aquilus qui sit

VALLA.

¶ MEIS consanguineis. unde ego natus sum. ¶ Vt sis sciens. Aticismus est sermo: ut noris. ¶ Adoptaticius. i. qui in adoptionem uenit antidamarchi. ¶ Tessarā cōfer: si uis hospitalē. nam paulo ante sibi esse dixit tessarā hospitalem. ¶ Tuus pater frater. i. qui tuus erat pater fuit frater meus. Tuus ergo hospes antidamas: qm̄ ex tessara ita ee colligo. ¶ Nāque carthagine idē sum oriundus. i. originē ducens: quin: & ibidē natus ergo carthagine natus: & oriundus. ¶ Demarcho itē ipse: subaudi antidamas. ¶ Aegre tuli. molestū habui. ¶ Suā rem sibi saluā sistam tradidero: quae ab eius patre habui bona. ¶ Et si hic habet tamen: licet inquit hęc habitet. siquidem habito ab habeo iteratiuū est. ¶ Potin fieri subdolus. An malicio sus inquit fieri possis. Male faxi lubēs: leno libenter maleferim. ¶ Efflictim perit. perdite adamat. Neque eam incestauit unq̄. i. corrūpit. cęstus quartę declinationis pugilū arma. secūdae graecus est: foemininique generis: quod cingulū ueneris significat legitimis copulis dūtaxat adhibitum: ideo quae legitimae non sunt: incesti nomen habent: unū uerbū incestare. Mortalē catū: acutū ad inueniēdū. ¶ Crudumque: qm̄ trucē se fore lenoni dixerat. ¶ Adflet. quo illud gestu faciat facilius. Quo aptius. iqt possit se assimulare patrem gestu ostendit quippe qui flet. ¶ Superat architectonem: graece loquutus architectonē dixitque nos architectū. ¶ Corpore aquilo: colorē habens inquit aquilinum. Cestus quid sit

VGO LETVS ET GRAPA.

¶ CONsanguineus eiusdē sanguinis punici: & nationis: unū mox popularis & popularitatis. Cassius: cōsanguineos dicit eos: qui sanguine inter se cōiūcti sūt: Vlp. de suis & legit her. ¶ Adoptaticiū: in aliū per adoptionē assumptus adoptatur āt: qui in patris est ptāte: arrogatur qui sui iuris est. per ptorē fit adoptio per ppl̄m: aut principis auctoritate fit arrogatio. A. Gellius in. v. noct. atti. Modest. & Cai⁹ iurecōsult. de ado Adoptatiuum quid

Suam rem sibi saluam sistam, si illo aduenerit.
Mi facito sis reddas, etsi hic habitabit tamen.
Pœ. Quin mea quoq; iste habebit, si quid de me fuat.
Mi. Festiuom facinus uenit mihi in mentem modo.
Pœ. qd idest? Mi. tua est opus opa. Pœ. dic mihi qd lubet.
Profecto uteris, ut uoles, operam meam.
Quid est negocii? Mi. potin tu fieri subdolus?
Pœ. inimico possum, amico est insipientia.
Mi. Inimicus hercle est huius. Pœ. male faxim lubens.
Mi. Amat a lenone hic. Pœ. facit id sapienter puto.
Mi. Leno hic habitat uicinus. Pœ. malefaxim lubens.
Mi. Ei duæ puellæ sunt meretrices, seruolæ
Sorores, earum hic alteram efflictim perit,
Neq; eam incestauit unq̃. Pœ. acerba amatio est.
Mi. Hunc leno ludificatur. Pœ. suum quæstum colit.
Mi. Hic illi malam rem dare uolt. pœ. frugi, si id facit.
Mi. Nunc hoc consiliũ capio, & hanc fabricam apparo
Vt te allegemus, qui filias dicas tuas
Surruptasq; esse paruulas Carthagine.
Manuq; has liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ, intellegis?
Pœ. Intellego hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surruptæ sunt paruolæ.
Mi. Lepide hercle assimulas, iam in principio id mihi placet.
Pœ. pol magis, q̃ uellem. Mi. heu hercle mortalem catum,
Malum, crudumq;, & callidum, & subdolum,
Vt adflet, quo illud gestu faciat facilius,
Me quoq; dolis iam superat architectonem.
Pœ. Sed earum nutrix qua sit facie mihi expedi.
Mi. Statura haud magna, corpore aquilo. pœ. atq ipsa east.
Mi. Specie uenusta, ore paruo atq; oculis pernigris.
Pœ. Formam quidem hercle uerbis depinxisti mihi.
Mi. Vin eam uidere? pœ. filias malo meas,
Sed i atq; euoca illam, si eæ meæ sunt filiæ.
Si illarum est nutrix, me continuo nouerit.
Mi. Heus ecquis hic est: nunciate ut prodeat
Foras Giddeneme, est qui illam conuentam esse uolt.

ptionibus: Adoptiuos alit transit iure adoptionis in nomẽ in familiam in hereditatẽ. ¶ Sobrina erit patris uel matris meæ: consobrini consobrinæq; filia ut sobrinꝰ Festo Pompeio. ¶ Leua Sinistra: quã græci σκαιὰν uocant. Vnde scæuæ & scæuolæ nostris: Vlpi. de ædi. ed. Scæua inquit non est morbosus: nec uitiosus nisi imbecillitate dextræ ualidius sinistra utatur: sed hunc non scæuam: sed mancum dicimus.

Sobrina q̃

¶ Simiæ simiiq; mansuescunt: & domi habentur: dictæ q; simę sunt pressis naribus: uel quasi mimiæ: idest imitatrices: unde simium quandoq; imitatorem uocamus: Simiarũ generi adnumerantur Cynocephali & Satyri; his mitissima inquit Plinius: illis efferatior est natura. Cum cauda cercopitheci appellati πίθηκον simiam dicũt græci: Vnde pithecusę insulę: nisi fortasse a figlinis doliariorum: nam πίθος græcis dolium.

Cynocephali qui

¶ Incestauit: stuprauit: alias polluit: Suetonio & Virgilio: & Incestus quęlibet pollutio. dicta Seruio: Incestum crimen ipsum adulterii a Cesto Veneris balteo dictum quidam uolunt: in eo sunt balteo uoluptates: blandiciç: suedele: omnes cupidies: philtra inducentia: trahentiaq; etiam prudentes: Incestum hominem quoq; nuncupamus incesto pollutum: Apuleius. x. asini aurei: illum inquit incestũ paterno thalamo: illum parricidam fraterno exitio.

Incestare quid sit

¶ Catus sapiens No. M. Varro cata acuta uerbo sabino: quare catꝰ Aelius Sextus nõ ut aiunt sapiens: sed acutus: & cata; dicta acuta: Horatius de mercurio: qui feros cultus hominũ recentum uoce formasti catus: quo loco interpres pro docto: & experto catum accipit: Vnde auctore plutarcho in Catone: Romani eum in quo multarum rerum usus & experiẽtia sit: Catonem nominãt: Cato enim cognomẽtum uirtutis extitit: Plinius. Reliquis animi bonis præstitere: & apud cęteros mortales sapientia ob id Cati corculi apud ro. cognominati: qualis Socrates: qualis Scipio Nassica uir optimus semel a cõdito quo iudicatus a iurato senatu: & Corculum dictus. ut scribit Cicero in Bruto: & quęst. Tusculana.

Catus qui

¶ Corculum inquit Festus a corde dicebant antiqui solertem: & acutum: quicũq; habuerit horoscopum in uulpe erit cordatus. ¶ Architectonem: architectum: artificũq; principem: & recte quando fabricam se dixerat apparere: idest technam: dolum: & fallaciam: fabricam nãq; solent disponere architecti: de quibus Vitruuius. ¶ Facie: habitudine corporis: ut Donatus apud Terentium exponit: idem sentit Nonius: & A. Gellius. Pacuuius: Nupta ætate integra. feroci ingenio: facie procera. ¶ Formam. Festus: Forma significat faciem cuiusq; rei. ¶ Aquilo: fusco: & subnigro. F. Pompe. auctor.

Corculum quid

Facies qd sit



Giddeneme nutrix. Hano Pœnus. Milphio. Agorastocles. Puer

QVis pultat? Mi. q te pximus ẽ. Gi. quiduis? Mi. eho
Nouistin tu illunc tunicatum hominem qui sict?
Gi. Nam quem nunc ego aspicio? proh supreme iuppi (ter,
Meus herus quidem est, mearum alũnarũ pater
Hanno carthaginensis. mi. ecce autem mala,
Præstigiator hic quidem pœnus probus est.
Perduxit omneis ad suam sententiam.
Gi. O mi here salue Hanno insperatissume mihi, tuisq; filiis, salue atq; eho
Mirari noli, neq; me contemptarier.
Cognoscin tu Giddenemen ancillam tuam?
Pœ. Noui, sed ubi sunt meæ gnatæ? id scire expeto.
Ag. apud ædem Veneris. Pœ. quid ibi faciunt? dic mihi.
Ag. aphrodisia hodie Veneris est festus dies
Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.
Gi. pol, satis scio impetrarunt, quando hic hic adest.
Ag. Eho an huius sunt illæc filiæ? Gi. ita ut prædicas.
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Cum huc aduenisti, atq; hodie in ipso tempore.
Nanq; hodie earum mutarentur nomina,
Facerentq; indignum genere quæstum corpore.
Pu. Haudones, illi hauon bene si illi in mustine
Gi. me ipsi, & eneste, dum & alampa cestinum.
Ag. Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.
Mi. matrem hic salutat hanc suam, hæc autem hunc filium.
Pœ. Tace atq; parce muliebri supellectili.
Ag. Quæ ea est suppellex? pœ. clarus clamor, sine modo.
Tu abduc hos intro, & una nutricem simul
Iube hanc abire ad te. ag. fac quod tibi imperat.
Mi. Sed quis illas tibi monstrabit? ag. ego doctissume
Mi. Abeo igitur. Ag. facias modo q̃ memores, mauelim
Patruo aduenienti cœna curetur uolo.
Pœ. Lachanam uos, quos. mi. ego iam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atq; robustum codicem

SARACENVS.



Vis pultat: Giddeneme accitę suũ agnoscit herũ patremq; suas est inuisurus filias. Ecce autẽ mala: Putat milphio oĩa fuisse sĩsata r. & a pœno: & pariter a nutrice: ut facilius lenonẽ dolo uorterẽt. Haudones: Et q̃ sequunt dicta sunt p iocũ: ut loquĩ punice uideret. Tace: atq; parce. Sermo pœni ẽ: ñ milphiõis. Tu adhuc has itro: Melius abduc hos intro. s. eos: quos secum comites habuetat. Lachanam uos quos: Vel sunt uerba pœnuli ad eos: quos in domũ recipi iusserat: q̃si punico sermõe prolata: uel poti9 milphiõis: q cum sibi agorastocles mãdasset: lautam ut patruo suo cœnã paret: festiuiter rñderit: lachana: p qđ uerbũ innuit cœnã parãdã eẽ ex oleribus: nã græci lachanõ holus dicũt postmodũ conuersus ad hospites: quos domum ducturus erat: sermonẽ psequt: uos quos ego iã detrudã: & q̃ sequunt: q̃si non ad hospitiũ: sʒ i carcerẽ uelit eos deducere: & oĩa sunt iocis referta.

Lachana quid sit

Inde porro apud eũ: Sũt q legãt ide porro ad latomias: qdã aũt ad puteũ: qđ uerbũ magis ɔuenit uiciato ordini lsarũ nã & i aulularia Plaut9 dixisti puteũ cõdite: sʒ utrũq; recte. Atq; robustum codicẽ: Vel robustũ carcerẽ: qđ idest: dictũ ẽ in curculiõe carcerẽ robustũ fuisse locũ: in quo nocẽtes ac malefici perimebãtur ex lignis roboris sæptũ. Throæ sunt cœlũ: ne fustoli solẽ: diu & multum quæsiui maculatum hunc locum ex deprauata positione litterarũ: uel emẽdare: uel ad aliquẽ: quo melius fieri posset: intellectum trahere: ne omnino sensus deperiret: nihil non ambiguũ occurrit: aut qđ uere custodiri possit: at si periclitari licet: hocq; modo legatur: nõ puto multum a plautino sensu aberrasse: put: nec multũ ab ipsarum litterarum serie deliraui: cochleæ sunt e testa ut se sustolli solent: quæ lectio cum superiori nempe conuenit: nam quẽadmodum cochleæ siue limaces: dũ in sublime repunt: se attollunt: statim exerentes se domicilio: sic dicit puellas illico creuisse: & e paruulis q̃ mox effectas grãdiores: sermonẽ tñ monemus omnino dandum esse agorastocli: non pœno: ut fecimus.

Cochleæ q dicantur

VALLA.



Vis pultat. gideneme excite lenonis domo filias hanno per illam cognoscit suas & perinde exultatio letitiæ utrinq; exoritur. Tunicatũ hominem. Tunicam indutum superne: ut mos fuit carthaginensium cum alii tunicã habeant lineã: quã subuculã dicimus: & uerbo milita

Ego faxo hospitium hoc leniter laudabitis.
Ag. audin tu patrue? dico ne dictum neges,
Tuam mihi maiorem filiam despondeas.
Poe. pactam rem habeto. ag. spondes ne igitur? poe. spondeo.
Ag. Mihi patrue salue, nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
Nunc patrue si uis tuas uidere filias,
Me sequere. poe. iamdudum equidem cupio, & te sequor.
Ag. Quid si eamus illis obuiam? poe. at ne inter uias
Præbiteramus eas metuo, magne iupiter
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.
Ag. Ego quidem amores meos mecum confido fore.
Sed eccas uideo ipsas. poe. hæ sunt meæ filiæ.
Quantæ e quantillis, iam sunt factæ. ag. scin quid est?
Cocleæ sunt e testa, ut se sustolli solent.
Mi. Opinor hercle hodie quod ego dixi per iocum,
Id eueniturum esse & seuerum, & serium,
Vt hæ inueniantur hodie esse huius filiæ.
Ag. pol istud quidem iam certum est, tu istos Milphio
Abduce intro. nos hasce hic præstolabimur.

ei: ut inquit diuus Hieronymus. Camisiam. ¶ Prestigiator: hic qdem poenus. i. diuinator: quem græci necromantin uocant. ¶ Neq; me contêptarier. i. aspernari ab eo: qd est con têno contêptor contempturi: uerbũ: iteratiuum fecit. ¶ In ipso tempore. In têporis oportuno articulo. ¶ Tu abdut: hinc abducito. ¶ Facias mõs: q memores mauelim, ubiq; ut hic inducitur agorastocles: & iracũdus: & properans: ut Iuue. ut amantiũ mos est. ¶ Ad robustum codicê: idest trabes de robore: in quo reuincti pedes habeãtur: unde & codices dicti: uel quia in ceratis tabulis: quç e robore scriberent: uel quod assulis roboris contegantur: uel quod cortex de codicibus eximeret: ubi scriberêt: inde etiã liber nomê hêt. ¶ Ad latomias: idest lapidicinas: uel opus lapidariũ. laas. n. lapis: & tomos sectio dicitur. ¶ Inter uias pbitã. i. ne inter eũdum præueniã: nã bitare sæpe supra ostêsum est: ire ueteres ptulisse. ¶ Quãtç e quãtulis. q magnæ ex paruis. ¶ Cenitæ sunt cenitæ inqt festus credebãtur eê fortiũ deç: qd ienêdi hêant potestatê. tanq ergo illæ fortitæ sunt corpis pceritatê. ¶ Hasce hic pstolabimur. milphionem agorastocles dimittit: ne pluriũ sit cõfusio personarũ: quod & Horatius præcipit: nec quarta loqui persona laboret inquiens.

Codices uñ dicti

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ PRAEstigiator: uafer impostor fallaciis pollês: pstigiæ uaframêta: elusiones: deceptiũculæ. A. Gellius. xii. Hçc mera ueritas tusculani hois egere se multis: & nihil tamen cupere dicentis: plus hercle promouet ad exhortãdã parsimoniã: sustinendãq; inopiã: q græce istorũ Præstigiæ philosophari sese dicentiũ: umbrasq; inanes uerboç fingentiũ: qui se nihil hêre: & nihil tñ egere: ac nihil cupere dicuntq & habendo: & egêdo: & cupiêdo ardeãt. pstigiatrix in Amphi. q nouit præstigii artê: qua manuũ agilima agilitate oculos astantiũ perstringentes: uel cõpellũt eos credere quod nõ est: uel re ipsa decipiũt: Horatius de Mercurio Te boues olim nisi reddidisses: Per dolũ amotas puerum minaci: Voce dũ teret uiduus pharetra. Risit apollo: huius nãq; artis inuêtor Mercurius credit. ¶ Molas: pistrinarias. ¶ Ad puteũ legebat Hermolaus: nã ad puteal romæ mansitabãt fœneratores Ouidius: q puteal: ianũq; timent celeresq; kalêdas. Robustũ codicê supplicii genus intellegit: de quo Apuleius in Apologia magiç: O mirũ cômentũ: o subtilitas digna robore: & carcere: Val. max. lib. vi. De robore inquit pcipitati sunt nã in carcere locus dicitur Festo Põp. quo pcipitabat malefactoç genus: quod ante robusteis septis includebat Plautus ipe in curgul. At ego uos ambo in robusto carcere: ut pereatis: Codicê utro & caudicê noruntomes. ¶ Præbitere inquit Festus Põ. pro præire Plautus posuit. ¶ Threoæ: quidam theoræ tamq; suspectantes: Vnde metheora: qualia scripserunt Aristoteles: & Albertus magnus: Inde metheorologi: utrunq; nec admitto: nec repello. Theoria contemplatio: & intellectus dei; alimonia: & beatitas diuarum animarum.

Præstigiator qui

Robustum quid sit

Præbitere quid sit

Thæoria quid sit

SARACENVS. Fvit hodie: In hac scæna pater suas cõplectitur filias: agorastoclesq; adelsium suam reposcit uxorem. ¶ Oculis epulas dare: Quasi pascant: & foueãt: cũ qpplã uideant quod oblectet.

VALLA. Fvit hodie operæptiũ: ab aphrodisiis domũ redeũtes lenonis puellæ: quæ uiderint dum commemorãt ex improuiso patri hãnoni occurrũt: fitq; lçtitia inter omnes cõmuniter. hãnoni: q filias compererit puellis: q patrem nosci tarint, Agorastocli q uoti cõpos extiterit nactus quã adamabat. ¶ Amabilitati animũ addiceret. qui adamare con cupisceret. ¶ Delubrum: qui hodie ornatũ eo uisere uenit. qui uenit eo inquit: ut ornatũ uiseret templũ. Asconius: in diuinationis argumêto sunt: qui inquit têpla esse dicant: singulorum diis attributorũ locorum. Delubra multarũ ædiũ sub uno tecto ac diluuio imutatũ. Alii delubra dicunt ea têpla quibus nũc delubra corporũ abluendorũ more dodonei iouis: aut apollinis delphici i quoç delubris lebetes: tripodesq; uisunt. sunt êt qui delubra ligna delibrata: idest decoriata pro simulacris deoç more ueterum posita existiment: sed male. ¶ De amaui ecastor: ualde amaui.

Delubrum quid sit

Adelphasiũ. Anterastilis. Agorastocles. Hãno Pœnus.

Fvit hodie opæptiũ eius, q amabilitati aium addiceret,
Oculis epulas dat, dlubrũ q hodie ornatũ eo uiset uêie.
De amaui ecastor illic ego hodie lepidissima munera meretricum
Digna diua uenustissima Venere, neq; cõtêpsi eius opes hodie.
Tanta ibi copia uenustatũ aderat suo quæq; loco sita nitide,

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ DElubrum templum de cuius uerbi significatu Seruius interprimos Asconius & Macrobius. ¶ Clientarum antique dictum: nam clienta Catoni est: & clientus quandoq; legitur.

¶ MVRrhinusq;

SARA CENVS.

¶MVR rhinusq; odor: Ecce quo pacto nō solū inter dulcia (ut in pseudolo me minimus) sed inter odorata murrhinā posuit. ¶ Festus dies uenus: Lege ueneris. ¶ Pacis potētes: Quia cū nullo fuerat iurgiū: neq; contētio. ¶ Spero equidē: Ordo uerborum est: spero equidem: ut pol ego cognosco (eo sumus genere cum ingeniis: quibus sumus: atq; aliæ gnatæ) ut deceat non esse a culpa castas. ¶ Rebus mis: quia mei: & mis sicut tu: tui uel tis. ¶ Quasq; prima perdidi paruas: Lego quasq; patria perdidi paruas.

Arabius murrhinusq; omnis odor complebat, haud
Sordere uisus est festus dies Veneris, nec tum fanum
Tātus ibi cliētarū erat nūerus, q̄ ad calydoniā uenerāt Venerē
Certo.n.qđ qdē ad nos duas attinuit, præpotēres soror fuim⁹.
Neq; ab iuuētute ibi in ridiculo habitæ, quod pol soror cæteris.
Omnibus factū est. an. malim istuc aliis uideatur, q̄ uti te soror
Collaudes. ad. spo eqdē, & pol ego cū igeniis qbus sumus, atq;
Cognosco, eo sumus gnatæ gēe, ut deceat a culpa eē nos (aliæ
Castas. pœ. Iuppiter q genus colis, aliisq; hoīum, p quē uiuim⁹
Vitale æuū, quē penes spes, uitæq; sunt hoīu; oīum, da diē hūc
Sospitē quæso rebus mis agūdis, & quibus annos multos carui,
Quasq; prima perdidi paruas, redde his libertatem, præmiū
Inuictæ, ut esse sciam pietati. ag. omnia faciet faxo iupiter.
Nam mihi est obnoxius, & me metuit. pœ. tace quæso. ag. ne la
chruma patrue,
Ad. Vt uolupest hoī mea soror, si qđ agit, cluet uictoria,
Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.
An. Stulta soror es magis q̄ uolo, an uero pulchra uidere obse/
Si tibi illic nō os oblitū ē fuligine? ag. o patrue, o patrue (cro,
Mi patruissime. pœ. quid est fratris mei gnate? qduis? expedi.
Ag. At.n. uolo hoc agas. Pœ. at enim ago istuc. ag. patrue mi
patruissime.
Pœ. Quid est? ag. est lepida & lauta, ut sapit? Pœ. ingenium pa
tris habet, quod sapit.
Ag. Quæres iamdiu ædepol sapientiam tuam. pœ. ecquid
Abusa est? ag. nunc hinc sapit, hinc sentit, quicquid sapit meo
amore sapit.
Ad. Non eo sumus genere p gnatæ, tametsi sumus seruæ soror,
Vt deceat facere nos quicq̄ quod hominum quisq̄ irrideat.
Multa sunt mulierum uitia, sed hoc e multis unum maxumū est,
Cum sibi nimis placent, nimisq; operam dant ut placeant uiris,
Nimiæ uoluptati est quod in extis nostris portentū est soror.
Quodq; haruspex de ambabus dixit. ag. uelim de me aliquid
quod dixerit.
Ad. Nos fore inuito domino nostro diebus paucis liberas.
Id ego nisi quid dii, aut parentes faxint, quid sperē haud scio.
Ag. Mea fiducia hercle haruspex patruelis promisit scio
Libertatem, quia me scit hanc amare. ad. soror sequere hac. an.
sequor.
Pœ. priusq̄ abeunt, si uis clama has. ag. nisi piget consistite.
Ad. Quis reuocat? ag. q bū uolt nobis facere. ad. facet ē occasio
Sed quis hō hic est? ag. amicus uobis. ad. q qdē inimicus nō ē,

VALLA.

¶ARAbius. qa ex arabia p̄sertim fœlici odoratarū rerum fere uis magna adducit. ¶ Murrhinusq; omnis odor. qđ nōe a myrrha myrrinus ue tustissimi uertēdo in ipsilōu murrinū dixere. ¶ Pacisq; potētes. q̄ potuimus pacē ueneris cōseq. ¶ Mali istuc aliis uideat: subaudi ut lauderis q̄ ut te laudes. ¶ Ingeniis qbus sum⁹: atq; aliæ cognosco. nō sum inqt ita rerū imperita. ut nō nouerim nos alio eē ingenio: q̄ aliæ sint mulieres. ¶ A culpa castas. i. uacare culpa: q̄si casas. ¶ Viuimus uitale æuū. uiuimus q̄tū hæc corporis uita p̄mittat. ¶ Rebus mis agūdis. Nam ego mei: uel mis facit. ¶ Inuictū p̄miū: qđ fortuna nulla eripiat: uel ita legendū: redde his libertatē inuictā: ut deinde subsequatur p̄miū ut eē sciam pietati: quo norim inquit piis hoibus dari p̄mium. ¶ Cluet uictoria. i. euenit. ¶ Præstitimus pulchritudie: excelluim⁹. ¶ Nō os oblitū est fuligine. ¶ Non inquatū & fuligine ab eo qđ est oblino: solent eni mulieres pingere: ut Iuue. ille supciliū magis a fuligine tinctū: aliq̄ p̄ducit acu: id medici docent: p̄sertim ubi de pice loquunt Dioscorides aetius. ¶ Sapiētiā tuā ecquā abusa est. iā pridē tua inqt: nō utit sapiētia: sed eā sapientiā a me hēt. ¶ In extis nris portēstust: In hostiis nris est significatum. Si uis clama has. pro ad has.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ARAbius. Arabii: odores ubiq; cōmendant. Thus: myrrha: ex qua stacte spontanea sudans: & ladanū. cinamomū: calamus: & Iuncus odoratus. Apuleius i ultimo asini aurei: Spirans Arabiç fœlicia germina: & in floridis odorū inquit diuites Arabas: Triplex autē Arabia sed magis inclyta: q̄ a græcis Eudemō: a nostris felix beataq; nuncupat aromatifera plurimū: ut inquit Strabo ligna arabiæ non alia in usu quoq; q̄ odorata cibos sabei coquunt thuris ligno: & alii myrrhæ: ut scribit plini⁹. ¶ Calydoniam sicut dicimus Gnidiam: Cypriam: Golgicā: Erycinam: Cythercam: Idaliā: Castnectin: Acydaliam: nisi hæc fortasse a curis amantium. ¶ Cluet: fit ut supra. ¶ Fuligine ad denigranda supercilia iuxta illud satyrographi: Ille supercilium madida fuligine tinctum: Obliqua producit acu: pingitq; trementes: Attollens oculos: Calliblephara quoq;: quibus additur fuligo ut inquit plinius: dilatandis: ornandis: uenustandisq; conferunt palpebris: fuligo ipsa fit e resina: uel pice exustis in officinis fumum cum non emittentibus: quæ efficatior est: concrescit & in balneis: & fornacibus: qua utuntur ad uolumina scribenda: plinius auctor.

Arabia triplex

Fuligo qd fit

Bonus est hic bō.ag.mea uoluptas.ad.pol istū malim,ꝙ malū.
Ag.Siqdē amicitia ē habēda,cū hoc habēdū ē.Ad.haud pcor.
Ag.multa bona uobis facere uolt.ad.bonus bonis benefeceris.
Pœ.Gaudio ero uobis.ad.at nos ædepol uoluptati tibi.
Pœ.Libertatiꝗ.ad.isto pretio tuas nos facile feceris.
Ag.Patrue mi ita me di amabunt,ut ego si sim Iupiter,
Iam hercle ego illam uxorem ducā,& iunonem extrudam foras,
Vt pudice uerba fecit,cogitate,& commode,
Vt modeste orationem præbuit,certo hæc mea est,
Sed ut astusum aggressus eas?Pœ.lepide hercle,atꝗ cōmode,
Perge etiam,tenta,rem in pauca confer sitiunt qui sedent
Ag.Quid istic,quod faciundū est,cur non agimus?illius os
Volo nunc tene patrue.Pœ.tu frugi si bonæ es.ag.uin ego
Hanc apprehendam?ad.an patruus est agorastocles tuus hic?
Ag.iam faxo scibis,nunc ego pol te ulciscar probe.
Nam faxo mea eris sponsa.Pœ.ite in ius ne moramini
Antestare me,atꝗ duce.ag.ego te antestabor,postea
Hanc amabo,atꝗ amplexabo,sed illud quidem uolui dicere,
Imo dixi hercle quod uolebam.Pœ.moramini?in ius uos uoco,
Nisi honestiust prehendi.ad.quid in ius uocas nos?quid tibi
Debemus?ag.dice illi.ad.etiam ne meæ in me latrant canes?
Ag.at tu hercle adludiato,dato mihi prooffa sauium,
Pro osse linguam obiicito,ita hanc ego canem faciam tibi oleo
Tranquilliorem.Pœ.ite sultis.ad.quid nos fecimus tibi?
Pœ.Fures estis ābæ.ad.nos ne tibi?pœ.uos iq̄.ag.atꝗ ego scio
Ad.Quid id furti est?ag.hūc rogato.pœ.qa ānos multos filias
Meas cælauistis clam me,atꝗ equidem ingenuas,liberas,
Summoꝗ genere gnatas.ad.nunꝗ ecastor reperies
Tu istuc probrum penes nos.ag.da pignus,ni nunc peieres,
Sauium uter utri det.ad.nihil tecum ago,abscede obsecro.
Ag.atꝗ hercle mecū agēdū est tibi,nam hic patruus est meus,
Pro hoc patronus sim necesse est,& prædicabo quo modo
Vos furta faciatis multa,quoꝗ modo huius filias
Apud uos habeatis seruas,quas ex patria liberas
Surruptas esse scitis.ad.ubi sunt eæ? aut quas obsecro
Satis iam maceratæ.Pœ.quin eloquar.ag.censeo ergo patrue.
Ad.Misera timeo quid hoc negocii sit mea soror,
Ita stupida sine animo asto.Pœ.aduortite animum mulieres
Primum,si id fieri possit ne indigna indignis di darent,
Id ego euenire uellem,nunc quod boni mihi di danunt,
Vobis,nostræꝗ matri,eas Dis est æquom gratias
Nos agere sempiternas,cum nostram pietatem approbant.
Decorantꝗ di immortales.uos meæ estis filiæ ambæ,
Et hic cognatus noster huiusce fratris filius.
Ad.amabo num hi falso oblectant gaudio nos?ag.at me ita
Di seruent,ut hic pater est uoster,date actutum manus.
Ad Salue insperate nobis pater,te complecti nos sine.
Te cupite,atꝗ expectate.an.pater salue,ambæ filiæ
Sumus,amplectamur ambæ.ag.quis me amplectetur postea?
Pœ.Nunc ego fortunatus,multorum annorum miserias

SARACENVS. ℂPOST istum malum: Legendus est pol istum malim: uel istuc. ⁋ Inlusos uolo: nūc tene patrue: Non est mirum: si plautina lectio in plerisꝗ locis se offarat duriuscula: quod maxime sit ex uiciato interlocutorum ordine: ueram hanc lectionem affirmem: ut primū tamen pœnus loquatur: illusas uolo nunc: uel illudi eas uolo nunc: & deinde agorastocles: teneo patrue: idest intelligo quid tandem uelis: quod autem filias primū illudi uelit: ex ipsius uerbis infra clare liquet. ⁋ Antestabor: Quid sit antestari sæpe dictum est. ⁋ Etiam ne meæ latrant canes: Nam maledictis eas incessabant prour latratu canes. ⁋ Adludiato. Idest canibus ipsis applaudito. ⁋ Quid furti estis: rectius quid id furti est? ⁋ Vter urridet: Vter utridet. ⁋ Priusꝗ te mihi desponderint: potius legēdum arbitror: priusquā me tibi desponderit. ⁋ Sperate salue omitte salte tua littera e nolo ego istuc enicam condamus alter alterum ego in neruū brachialem: Sensus horum uerborum fiet planior: si modo inuersas literas cōponamus. uel paucis additis: loquitur primus adelphasium: sperate salue: deinde agorastocles: omitte salutem te amplectar: uel sine saltem te amplectar. Ad. nolo ego istuc: enicas: quia fortassis illam nimium osculabatur: uel manibus attrectabat: condamus alter alterum: ergo in neruum brachialem: hoc est mutuo brachiorum nexu: & quasi brachiali uinculo connectamur: & si brachiale proprie ornamētum brachiorum dicatur. ⁋ Quibus nunc in terra melius est? Cum interrogatione legendum est: quasi nulli aliū fœlicitas maior. ⁋ Numero: Nimium cito.

Brachiale quid sit

VALLA. ℂHAVD deprecor: idest non recuso: non refuto. nam deprecari & ualde depcari: & refutare est. ⁋ Vt astutus aggressus eas: idest ut adiui illas cum astutia. ⁋ Vin ego hanc appræhendam. subaudi adelphasiū. ⁋ Antestante me. non enim in ius trahi potuerat: nisi antestaretur quispiā: hoc supra abūde: qd sit antestari dictū ē. ⁋ Etiā ne meæ latrāt canes. Hoc prouerbialr dictū i illos: q aduersū suos loquunt. ⁋ Pro offa sauiū. qa ut offa ori inferit. ita & sauiū ori adhibet. offa qcqd in iure aliquo intumescit: uel qcqd oio turget citra figurā ullā: ut Iuue. illud in patruo sises effunde re tossas. Et rursū: liuidā tu moribus offā: & puerbiū illud: nescis qd distet iter os & offā. ⁋ Oleo trāqliorē: quo oēs solemus mitigare iflāmationes. ⁋ Ite sultis. si uultis. ⁋ Fures estis ami

Offa qd sit

bæ.licet

Nunc hac uoluptate ſedo.ad.uix hoc uidemur credere.
Pœ.Q ui magis credatis dicā,nam noſtra nutrix primulum
Me cognouit.ad.ubi amabo ē?pœ.apud hūc ē.ad.q̄ſo q lubet
Tam diu tenere collum,priuſq̄ te mihi deſponderit?
Ag.Omitto.ad.ſperate ſalue.ag.omitte ſalutē,ampleƈtere.
Ad.Nolo ego iſtuc,enicas.ag.condamus alter alterum
Ergo in neruom brachialem.quibus nunc in terra melius?
Ad.Eueniunt digna dignis.Pœ.tandem huic cupitum cōtigit.
Ag.O appella,o zeuſis piƈtor,cur numero eſtis mortui
Hinc exēplum ut pingeretis,nam alios piƈtores nihil moror.
Pœ.di.dæq; omnes nobis habeo merito magnas gratias
Quom hac me lætitia tanta,& tantis affeciſtis gaudiis,
Vt meæ gnatæ ad me redirent in poteſtatem meam.
Ad.mi pater tua pietas plane nobis auxilio fuit.
Ag.Patrue in memoriam habeas,tuam maiorem filiam
Mihi te deſpondiſſe.Pœ.memini,& dotis quid promiſerim.

bæ.licet hic & hæc fur dicatur: ueteres tū hic fur.& hęc fura ab antiqua græcorum lingua: qua for dicebaƭ. Patronus ſim:quia patruus meus eſt patrociniū eius mihi ſuſcepi.⸿ Hac uoluptate ſedo.reficio multorū miſerias annorū:quod uos filias meas reperi.⸿ O appella zeuxis piƈtor: cur nūero eſtis mortui.Cur tā ciro mortui eſtis. Appellex ſui tpis piƈtor inſignis.Pli.uerum & omnes prius genitos:futuroſq; poſtea ſuperauit appelles: eo uſq; olympiade cēteſima.xii. in piƈtura pronectus:ut plura ſolus prope q̄ cæteri omnes contulerit:uoluminibus ediƈtis: quæ doƈtrinā eā continens.Præcipua eius in arte uenuſtas fuit cum: eadē ætate maximi piƈtores eſſent: quorū opera cū ammiraretur:collaudatis omnibus: deeſſe iis unā illā uenerē dicebat. quā græci charita uocant:cætera omnia cōtigiſſe. Zeuſis autē eracleotes: qui:ut inqt Cicero:ſuo tpe lōge cæteris excellere piƈtoribus exiſtimabaƭ.Cōplures tabulas pixit:quoq; nōnulla p̄s uſq; nr̄am ad memoriā inqt remāſit.is riſu mortuus:dū rideret effuſe piƈtā a ſe anū.

¶FRVgi a reƈto frugis:etiā ſi frux frugis.M.Varroni:Frugi autē inter monoptota utilis & neceſſarius a frugibꝰ inquit Donatus:unde Piſo frugi cognominatus: & ſeruos gnauos rē dn̄i reƈte curantes:ſobrioſq; frugi dixerunt: nā frugalis uerbum a Quintiliano nō eſt receptū Frugalitas uirtus cōtra nequitiā Ciceroni:mater: ut ille inquit uirtutum:& fere quæ a græcis Sophroſine appellatur:latinis tēperantia:Phroneſeos:hoc eſt prudētię ſalus:& conſeruatio:ut inquit Plato in Cratylo.⸿ Anteſtabor Horati.in ſerm.Caſu uenit obuius illi: aduerſarius:& quo tu turpiſſime magna:exclamat uoce: & licet anteſtari:ego uero oppono auriculā rapit in ius:Plautinus Dorpalus in perſa reſpondens ſaturioni:qui dixerat:ſed ego in ius uoco:nōne inquit anteſtaris Ar ſaturio reſpondet. Tuā ego cauſa carnuſex cuiq̄ mortali libero aures atterā:lege Porphirionē Acronem interpretes horatianos ⸿ Adludiato:blandire: admulce:ne adlatrent.⸿ Offa fruſtulo panis:carnis ue:offa obieƈta cerbero cani inferorū apud Vergiliū.⸿ Clam: a clauibus diƈtū:quibus inquit Feſtus claudimus q̄ celare uolumus.⸿ Patronus: deffenſor:tutor:unde legimus apud Plutarchū:q; Romulus potentes alios legit:atq; patronos appellauit:alios uero clientes:atq; inter ſe magna illos beneuolentia deuinxit.⸿ Scitis.Plagiarii hi dicuntur qui hominē liberum in ſeruitutē trahunt·quiq; emunt quē norunt liberū: tenentq; ut ſeruū: & uendunt:a plagis nomē induū:q; lege fama plagis dānabanƭ: q̄ lex plagiaria diƈta: crimen plagiū: unde Martialis:Plagiarius libros alienos:& carmina pro ſuis recitans.⸿ Oblectāt: recreāt:Cice.pro Archia de litteris loquēs: Adoleſcētiā agūt:ſeneƈtutē oblectāt: Terēnus i eunucho me ſperes:me te oblectes.ſed hic oblectant:cū dixit:reſpexit ad ſignificatū illū uerbi: qd eſt fruſtrando inducunt:auƈtore feſto:uū ſalſo addidit gaudio:Donatus in illo Terentii:Non ne tibi ſatis hoc ſolidum uiſum gaudiū:niſi me laƈtaſſes amantē:& ſpe falſa pduceres: Produxiſſes inquit oblectaſſes:induxiſſes:quę ſignificatio fruſtrationē oſtēdit: Laƈtare eſt inducere in aliquā uoluntatē a laƈtando:unde & oblectare dicit.⸿ In neruū.b.in uincula brachiorū amplexibus heredas uincentibus: iuxta illud Hadriani Brachia:non heredæ:nō uincāt oſcula conchæ: Brachiale uero pars ea manus eſt quā græci carpon uocant:ſed & ornamētū partis eius:ut ab armis armilla:brachiale dici poteſt:neruum uinculi genus ſciunt omnes.⸿ Numero: an q; duo numerū faciunt:nam monas numeri principium eſt.nō numerus. An armonica numerorum ratione diƈtum eſt:de qua Macrobius in illud poetæ:explebo numerum reddarq; tenebris.⸿ Nihil moror: ut Alexander macedo:qui uno Appelle excepto:cæteros omnes piƈtores nihil morabatur ediƈto prohibens: ne quis alius eius imaginem pingeret.

VGOLETVS ET GRAPA.
Frugi qd & unde
Anteſtare quid
Offa qd ſit
Plagiarii qui dicanƭ
Oblectare quid ſit
Brachiale quid ſit

Antamenides miles, & Eidem.

SI ego mnam non ultus fuero probe,quá lenoni dedi,
Tum profeƈto me ſibi habeāt ſcurræ ludificis caueis,
Etiam me ad prandium ad ſe adduxit ignauiſſumus.
Ipſe abiit foras,me reliquit pro atrienſi in ædibus.
Vbi nec leno,neq; illæ redeunt,nec quod edá quicq̄ datur


SI ego mina:Miles qui mulierem alteram anteraſtilem deperibat diutinam lenonis moram execratur: ſed tādem re cognita ſuis fruſtratur amoribus.


SI Ego minam non uultus fuero pro me.omnia in lenonem nunc perimēdum conuertuntur: itaq; miles antamenides: cum lenoni minā dediſſet: quo apud illum ſibi bene eſſet.fruſtratus illa mina abſenti ſuccenſet lenoni: oboritur etiam contentio inter militem:& hānonem:& agoraſtoclem ſuper muliere:qua ſibi potiundum ratus erat miles.⸿ Ludificis caueis:ideſt in theatris:ubi fiunt ludi.ſupra nanq; commonuimus:caueam theatrum dici.⸿ Pro atrienſi:domus procuratore.⸿ Neq; illæ redeunt. Anteraſtilem dicit:& adelphaſium.

SARACENVS.
VALLA.

SARACENVS. **Cortia qd sit** ℭXerē militari tetigero: Hāc labeculā hac mō diluo lectiōe: si semel irat9 tetigero: uel si digito semel militari tetigero: & sermo minitātis ē: & figuratus reticet. n. ex indignatiōe oratiōis reliquū: hāc figurā: ut sępe alibi dicimus apo siopesin. i. reticētiā. ¶ Vt sit merulea: A merula q̄ nigra auicula ē: fecit merulea. ¶ Aegyptii: Aethiopes. ¶ Cortinā: Vas uideo dictū a Plinio: in quo uellera tingi solebāt: qđ cū ex ære tū ex plūbo fieret: fit inqt attramētū apud infecto res ex flore nigro: q adhærescit æreis cortinis: & rursus oleū in cōchas: ant plūbeas cortinas: cato quoq; cortinā plū beā in lacū ponito: quo oleū defluat: uas hmōi tripos quoq; dicebat: idē Pli. ex ęre factitauere cortinas tripodū noie seruius appellauit: i alia significatiōe cortinā: cauernā siue locū: ubi apollinis rūsa dabant: ad quā puella rapta uaticinabat: & ppea q̄si certinā dixit q illic tanq̄ certa rūsa traderent: uel ex græca etymo. q coribi puellæ tenderet: uel ut alii a corio q̄si corinā: nā ex corio prius bubulo post modū ex ære fiebāt: nunc aūt lintea lecticaria: siue sindōes: uulgus nrm cortinas appellāt. ¶ Tenesis arcte: Loqtur antetractilis: nō miles. ¶ Male metuo miluos: Similitudo sumpta a pullis gallinaceis: qui ueniente milnū reformidāt. & subtus matrū alas se recipiūt. ¶ Genus mulierosum: Nā initio datū erat uiris longiores manicas deferētibus: qđ mulierib9 decori eē existimauerūt uestes. s. eas hre lōge: lateq; diffusas: ut oñsum ē in Aulularia: & memoratū ē a Gelio. ppea testat Sueto: pbro datū fuisse caligulæ impatori q hmōi manicatis tunicis uteretur. ¶ Ligula: Et idē lingula diminutiuū a lingua: a pitiorib9 tñ ligula q̄ lingula dictū ē: ut Martialis testat: q̄uis me ligulā dicāt: eqtesq; pfesq;: dicor ab indoctis ligula gramaticis: p gladio lo oblōgo in ligulæ formā facto ueteres ligulā usurparūt: **Ligula qd sit** in q̄ sigñatione capi pōt hoc loco nō idigne: nā acerbe miles inuehit in pœnulū: illūq; cōuiciis: & maledictis obruit tanq̄ homūculū reputās: q ad eius zonulā ueluti gladiolus deferri possit. capit ligula in alia sigñatione a columella p gñe mēsuræ: & itē ab Apitio. **Hallex qd sit** ¶ Hallex uiri: Ecce quo pacto nō appellet uirum: sed ignominiose fecem uiri: & sordes: est enim hallex feculentus salsamentorum liquor ex Pli. qui locutus de muria: & halece inqnit uicium huius est hallex impfecta: nec collata fæx. ¶ Mares hoies: Militares.

Promere, partem prandii pignus cœpi, abii foras.
Sic derisorem ære militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circūduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obuiam ueniat uelim.
Iam pol ego illam pugnis totam faciam ut sit morula.
Ita replebo atritate, ut atrior multo fiet,
Quam ægyptii, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.
An. Tenesis me arcte mea uoluptas, male ego metuo miluos.
Mala illa bestia est, ne forte me auferat pullum tuum.
Vt nequeo satis te complecti mi pater. (mihi.
Anta. Ego me moror ppemodū, hoc obsonare prandiū potero
Sed qd hoc est? qd hoc? quid hoc est? qd ego uideo? quo mō?
Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Statin ego oculis cerno? est ne illæc mea amica Anterastilis?
Et ea est certo, iam pridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baiolum in media uia?
Iam ego hercle illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc mulierosum est tunicis demisiciis.
Sed adire certum est hanc adamatricem aphricam.
Heus tu, tibi dico tu mulier, ecquid te pudet?
Quid tibi negocii est antem cum istoc? dic mihi.
Pœ. adolescens salue. anta. nolo, nihil ad te attinet.
Quid tibi istanc digito tactio est? Pœ. quia mihi lubet.
Anta. Lubet? Pœ. ita dico. anta. ligula i hinc in malā crucem.
Tu ne etiam amator audes esse hallex uiri?
Aut contrectare, quod mares homines amant.

VALLA. ℭPRO mea parte prandii. i. mina: qnā dedi. ¶ Sic deduxero rem militarē. Ita uilis cere sinā rē mil. tarē. ¶ Nactus est hoiem: subaudi me: & subsanando pnunciādum est. ¶ Circūduceret: falleret. ¶ Meam amicā. Adelphasiū dicit. ¶ Vt fit melātea. i. atrata: nā melas melena melā. i. qđ niger nigra nigrū: a quo melanteus. ¶ Aut qui cortinam ludis per circū ferunt. seruituti mancipatos notat homines: qui turpes humillima etiam exercebant officia. ¶ Metuo miluos: hi nanq; in pullos gallinacios impetum solent facere. per miluos lenonem: & militem dat intelligi. ¶ Obsonare prandium: idest struere parare. ¶ Quasi puer cauponius. Cauponū enim serui: quo fint expeditiores statim tunica totū contegunt corpus. ¶ Nihilipēdier nullo existimari momēto. ¶ Amplexari baiolum in media uia. sarcinarum gestorē: qui se mercede locat ad magna gestanda onera. ¶ Tunicis demisiciis. i. quæ demitti ad imos usq; pedes possunt. ¶ Digito tactio est: quæ tibi licentia ut uel digito hanc liceat attingere. Lingula i in malam crucem. a longitudine tunicarum lingulam uocat. ¶ Alexuiri. quia allicere ad te uiros soles si quidem propius accedens uideris mihi ad mulieres q̄ ad uiros. ¶ Quod mares homines amant. i. militares.

VGOLETVS ET GRAPA. **Morula qd sit** ℭAERE militari: ita scribēdū est ex cod. antiquis: nō ex re militari: ut corrigit Pius: neq; si semel iratus tetigero: uel si digito semel militari tetigero: ut Sarra. delirans corrigit: significat autem se gladio ulturū lenonem: & ludit in uocabulo ære: quo & mina data: & gladius notatur. ¶ Veniat scribendum est ex antiquis cod. & recta grāmaticæ lege non uenire: ut legunt interpretes illi rudes: pius: & Sarra. Morula uersus necessitas scribi cogit: & nō morulea: neq; merulea: ut legunt Pius & Sarracen. interpretes: contra metri rationem: & nigram significat: a moro uidelicet tractum nomen. ¶ Morula: a moro: quod nigrum est cum maturuit: siue rubi uelis: siue celsi arboris. ¶ Cortinas nōnnius generis uasa appellamus: cortinas & cognomento delphicas tripodes dicimus. ¶ Cauponius seruus cauponis uestibus longis supermissitiis.

ℭDEglupta

SARACENUS

¶ DEgulpta: mena: sarapis: senicinctiū: manstruga: balagoras: Adhuc magis pœnulū miles cōiulcis agit: sed ubi senicinctiū legit legēdū cēseo senecinctiū: illī pbro dās: qđ ueste discinctā gestaret: mā̄struga uerbū sardū ē: ut testatur Quin. quo uerbo usus ē Ci. p scauro: quē purpura regalis nō cōmouit: eū sardoꝝ mā̄struga mutauit: & de puicis cōsularibus: res in sardinia cū mastrucatis latrūculis dixit mastruca: siue mā̄struga genus uestimēti est: quo utebant sardi ipsi: utiṫ. n. Plau. hmōi barbaris dictiōībus nō tā iocose q̄ apte: ut decoꝝ sei uet p cōditiōe p̄sonaꝝ: sunt. n. ista dicta couicia tanq̄ in pœnū: & barbaꝝ hoiem. ¶ Amatū. Error ē ex lrē tm̄ mutatiōe: dicēdū amātū: p amas ne tu?

Deglupta, mēna, sarapis, senicinctium,
Manstruga, halagoras, aman tu aptem plenior
Allii ulpici, q̄ sint Romani remiges?
Ag. num tibi adolescens malæ, an dentes pruriunt
Q ui huic es molestus? an malam rem quæritas?
Cur non adhibuisti, dum hæc loquereris, tympanum?
Nam te cinædum esse arbitror magis, q̄ uirum.
Anta. Scin q̄ cinædus sum? ite istinc serui foras
Efferte fusteis. ag. heus tu si quid per iocum
Dixi, nolito in serium conuertere.
Anta. Q uid tibi lubido est obsecro antamenides
Loqui inclementer nostro cognato, & patri?
Nam hic noster pater est, hic nos cognouit modo.
Et hunc sui fratris filium, anta. ita me Iupiter
Bene amet, benefactum, gaudeo, & uolupest mihi,
Si quid lenoni huic obtigit magni mali,
Cūq; e uirtute uobis fortuna obtigit.
Ad. Credibile ecastor dicit, crede huic mi pater.
Pœ. Credo. ag. & ego credo, sed eccum lenonem Lycum.
Bonum uirum eccum uideo se recipit domum.
Pœ. Quis hic est? ag. utrum uis est & leno & lycus.
Ag. In seruitute hic habuit duas filias tuas,
Et mihi hic aurifur est. Pœ. bellum hominem quem noueris.
Ag. Rapiamus in ius. Pœ. minime. ag. quapropter? pœ. quia
Iniuriarum multo induci satius est.

¶ Plenior alii ulpici q̄ romani remiges: Qui allio uictāt ueluti suo peculiari cibo: alliū. n. ulpicū punicū uocāt qđ grçci dicūt aphroscordō: ē. n. mordax: & grane: d ulpico mētio habeť apud columella & catonē in reb9 rusticis Pliniūq;. ¶ Tympanū: Notū est instrm: qđ baculo pulsať. tympanis usi sunt ueteres in sacrificiis mris deū: his curetes: & corybantes tutati sunt Iouē: hic tympanizo tympana pulso: tympanitē hydropisis species Celsus in tertio annotauit. ¶ Rapiamus itus. Legēdū est rapiamus i ius.

Tympanizo unde ueniat

VALLA. ¶ DEgluta mena sarapis. Cōtēnendi cū hęc uerba sunt a degluttiēdo. degluta. mena āt pisciculus: q & menis menidis dr satis uilis Persi9. Menaq; qđ pria nondū defecerit orcha. sarapis: & hoc quoq; aial: & qa carthaginēsis maxime ægyptia tāgit. ¶ Senecinctiū. ab eo qđ ē senex diminutiuū est senecio. Inde aliud diminutiuū fecit senecinctiū. ¶ Mastruga. nam mastrugā inqt Qui. qđ sardū ē illudēs. Cice. ex idustria dixit. p scauro: quē purpura regalis non cōmonit: eū sardoꝝ mastruga mutauit. Et de puinciis cōsularibus res in sardinia cū mastrucatis latrūculis a prætore una cohorte auxiliari gestæ. ¶ Allagoras. fori captator: allo. n. capto: & agora forū. ¶ Plenior alii ulpici: q̄ romani remiges. i. q pl9 alii ulpici comedis q̄ romani remiges, capite. n. refert album: & saporē. Aliter uariū huius meminerūt cato: columella: Pli. hoiem abiectū dat intelligi qđ uilissimis cibis impleteť. Malę an dētes pruriūt: qppe qui inaniter ita p os linguā euoluis. ¶ Dū istęc loq̄reris tympanū. i. postea q̄ gaudes strepitu: debuisti ēt tympanū adhibere: ut magis adhuc obstreperes. ¶ Nā te cynedū eē arbitror. cynedi nāq; nomio docēte ut supra quoq; sępi9 i scænis uersati: & canētes molles uiri dicebanť. ¶ Efferte fustis. Antamēdes ęgrefēs: qđ effœmiatus uocareť seruos citat cū fustib9. ¶ Quia i iura cū multo iduci sati9 ē. Præstat iqt hoiem i ius rape.

Degluta qđ sit

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ DEgulpta: ne ut exquāmatus pisciculus: hūt hęc oia i cōmētariis: e qbus sumes q̄ faciēt ad stomachū. ¶ Tympana crotala cymbalaue cinedis catamitis: semi uiris mollibus dāt tympano triba Plauto: tympanista tympanū pulsitās: ut cymbalista crotalista: κροτο-λιζω grçcis strepo: Tympania i margaritis: & crotalia ex elēchis dici notauim9 in lib. de ptibus ædiū prio. ¶ Aurifur: fur aureoꝝ nūmoꝝ pp trecētos philippos: hac rōne diceť & argēti fur: & gēmisuri sed cur nō & cunnifur: qn̄ ueneris sunt dulcia furta. ¶ Induci iniuriariū: obliuisci iniuriarū: Amnestiā notati inducere est. n. delere oblīare: uñ inductio: abolitio: Trāquillus: inducto priore decreto: uerbū id est iuris tractū ab atramēto: quo lineæ inducunť chartis: ad delēda: quæ scripta: fuerāt inducere etiā dolis circūuenire.

Cimbalista qui

Aurifur q

Inducere quid sit

Lycus. Agorastocles. Hanno Pœ. Antamenides.

DEcipitur nemo quidem mea sententia,
Q ui suis amicis narrat recte res suas.
Nam omnibus amicis meis id demum conuenit,
Vt me suspendam, ne addicar agorastocli.

SARACENVS. DEcipitur nemo: Iam amicos leno consuluerat: an in ius rapi posset q seruulum cum pecunia in domum recepisset suam: qui una omnes in eam sententiam deuenere: ut furti conuinci posset: sed ne in ius trahatur: ultro dimittit puellas sciens liberas.

VALLA. DEcipitur nemo: leno in summam ostenditur uenisse desperationem, cum cæteri exultent lætitia: ut fieri in extrema solet comœdia. ¶ Id demum conuenit: idest controuersiam habet nullam. ¶ Ne addicar: idest seruituti subiiciar agorastoclis.

d

Ag.Leno eamus in ius.Ly.obsecro te Agorastocles
Suspendere ut me liceat.pœ.leno in ius te uoco.
Ly.Quid tibi mecum autem?pœ.quia hasce affirmo liberas,
Ingenuasq; esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice paruolæ.
Ly.Iampridem equidem istuc sciui,& miratus fui
Neminem uenire,qui istas assereret manu.
Meæ profecto non sunt.An.leno in ius eas.
Ly.de prandio tu dicis,debetur,dabo.
Ag.duplum pro furto mihi opus est.Ly.sume hinc quidem.
Pœ.Et mihi suppliciis multis.Ly.sume hinc quid lubet.
An.Et mihi quidē mnam argenti.Ly.sume hinc quid lubet.
Collo rem soluam iam omnibus quasi baiolus.
Nunquid recusas contra me?Ag.aduorsum quidem.
Ite igitur intro mulieres,sed patrue,
Mihi tuam,ut dixisti mihi,despondē filiam.
Pœ.Haud aliter ausim.An.bene uale.ag.& tu bene uale.
An.Leno arrabonem hoc pro mina mecum fero.
Ly.Perii hercle.ag.imo haud multo post in ius ueneris.
Ly.Quin egomet tibi me addico,quid prætore opust?
Verum obsecro te,ut liceat simplum soluere.
Trecentos philippos,credo corradi potest,
Cras auctionem faciam.ag.tantisper quidem
Vt sis apud me lignea in custodia.
Ly.Fiat.ag.sequere intro patrue mi,ut hunc festum diem
Habeamus hilarem,huius malo,& nostro bono.
Multum ualete,multa uerba fecimus.
Malum postremo omne hoc ad lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum fabulæ,
Si placuit,plausum postulat comœdia.



Agorastocles. Lycus. Hanno Pœnus. Adelphasium. Anterastilis. Antamenides.

SCENA SVPERVACANEA. Parūq; sibi cōstans.

Vam rem agis miles,quoi lubet patruo meo
Loqui inclementer?ne mirere mulieres
Quod enim sequuntur,modo cognouit filias
Suas esse has ambas.Ly.hem quod uerbū aureis meas

SARACENVS. ¶QVAsi baiulus: Qui onera ceruice sustinet:ita enim se rem omnem soluturum collo dicit: quasi uelit se suspendere; & laqueo uitam finire: ¶ Arabonem hoc:Forte quippiā : tūc sustulerat a lenone. ¶ Simplum.Nāq dupli mulctabātur fures. ¶ Lignea i custodia: Vel carcere : uel cōpedib?.

VALLA. ¶EAS i ius: subaudi: ut furti luas pœnas assereret manu.Liberas prædicaret. ¶ Duplum pro furto.Quia furti damnatus duplum soluit. ¶ Et mihi suppliciis multis.ob filias:quas diu habuisti meas per singulis duplum. ¶ Sume hinc : idest a corpore meo. ¶ Quasi baiolus qui ferat onera. ¶ Arabonem hoc mina.loco minæ:quā tibi dedi. ¶ Quod abstuli iniquit a te:habebo mihi arram. ¶ Tibi me addico. seruitute mancipio. ¶ Liceat simplum soluere.nempe id ipsum:quod habui. ¶ Credo corradi potest. de meis facultatibus puto abradi posse. ¶ Sis apud me lignea in custodia. idest ut custodiaris : reuinctis in ligno pedib9. ¶ Huius malo:nempe lenonis.

VGOLETVS ET GRAPA. Baioli qui dicantur ¶ Baioli : baiuli:uastazontes: geruli:& persis Gingabæ ferentes onera dicuntur:Baioli inquit festus dicebant antiqui : quos dicimus operarios. ¶ Arra:& arrabo pignus ut supramū Apuleius in asino aureo scribit: Milonem crebriter fœnus exercuisse sub arrabone auri & argenti: multo rectius arra:ut refert. A. Gellius:de qua Plinius iureconsulti.M. Varro. Arrabo sic dicta : ut reliquū reddatur hoc uerbum a græco ἀρραβον. ¶ Duplū sexcentos philippeos quia dupli pœna legū sanctionibus furti puniunt : leno autem simplum reddere uolebat.Dupliones antiqui duplum dicebant:Festus auctor:& a duplo duplarii sunt tradit.M.Varro: quibus uirtutis gratia duplicia cibaria ex instituto dabantur. ¶ Custodia lignea : Numellis : bois:boiciisue neruis:& compedibus ligneis : quæ erunt custodes:ne aufugias.ubi mox in fine dicit Agorastocles lenoni: Vt nam argentum mihi reddas priusq̄ in neruum abducere.

SARACENVS. QVam rem agit : Hæc scænula pacatis: & tranquillis redditis omnibus:finem facit fabulæ.sed hęc cum pręcedenti scæna non nihil ambiguitatis affert : cum quosdam contineat uersiculos : qui magis cum præcedēti scæna conueniant: ut licebit intueri : qui utranq; pensitauerit: hoc idē factitatum fuisse monuimus in Mustellaria. ¶ Qui hasce emi : Pro quibus:ut sæpe alias.

¶Quam

Tetigit? nunc perii, nam unde hæ perierunt? ag. domo,
Carthaginenses sunt. Ly. at ego sum perditus.
Illuc ego metui semper ne cognosceret
Eas aliquis, quod nunc factum est, uæ misero mihi,
Periere opinor duodeuiginti minæ,
Qui ego hasce emi. ag. & tu ipse periisti lyce,
Carthaginenses sunt. Ly. at ego sum perditus.
Pœ. Quis hic est? utrum is est nouelle nouellicus
In seruitute filias habuit duas.
ag. Et mihi aurifur est. Pœ. bellū hominē quem noueris.
Leno rapacem te esse semper credidi,
Verum etiam furacem, qui nouerunt magis.
Ly. Accedam per ego te & tua genua obsecro,
Et hunc, cognatum quem tuum esse intellego,
Quando boni estis, ut bonos facere addecet,
Facite oro ut uostro subueniatis supplici.
Iampridem equidem sciui istas esse liberas.
Et expectabam si quis eas assereret manu.
Nam meæ prorsum non sunt, tibi autem aurum tuum
Reddam, quod apud me est, & iusiurandum dabo
Me malitiosæ nihil fecisse agorastocles.
ag. Quod mihi par facere sit, inde tamen egomet consulā,
Omitte genua. Ly. mitto, si ita sententia est.
ag. Heus tu leno. Ly. quid lenonem uis inter negocium?
ag. Vt minā argētū mihi reddas, priusq̄ in neruom abducē.
Ly. Di meliora faxint. ag. sic es tu ideo, cœnabis foris.
Aurum, argentum, collum, leno scias te debere simul.
Pœ. Quid me hac re facere deceat, egomet mecum cogito.
Si uolo hunc ulcisci, liteis sequor in alieno oppido.
Quantum audiui ingenium & mores eius quo pacto sient.
ad. Mi. pater, ne quid tibi cū istoc rei siet, maxume obsecro.
an. Ausculta soror, i, abi, diiunge inimicitias cum improbo.
Pœ. Hoc agesis leno, q̄q̄ meruisse te ut pereas, scio,
Non experiar tecum. ag. neq; si aurum mihi reddes meum
Leno quando ex neruo emissus compingare in carcerem
Ly. Iam autem, ut soles, ego pœne tibi me purgatum uolo.
Siquid dixi iratus aduorsum animi tui sententiam,
Id uti ignoscas quæso, & cum istas inuenisti filias
Ita me Di amēt, mihi uoluptast. Pœ. ignosco, & credo tibi.
an. Leno tu aut amicā mihi des facito, aut auri reddas mnā
Ly. Vin tibicinā meā habere? an. nihil moror tibicinā.
Nescias utrum ei maiores buccæ ne, an mammæ sient.
Ly. Dabo quod placeat. ag. cura. Ly. aurū cras stateræ ferā tuū.
ag. Facito in memoria hēas. Ly. miles seqre me. an ego uero se
quor
ag. Quid ais patrue? qū hinc ire cogitas Carthaginē?
Nam tecum una ire certum est. Pœ. ubi primum potero, illico.
ag. Dum auctionem facio, hic opus ē aliquot, ut maneas dies.
Pœ. Faciam ut uis. ag. agens eamus, nos curemus. plaudite.



VALLA.

Vam rem agitis: agorastocles lycum reprehendit: qd is nollet filias patrē sequi. pœnus deniq; postrema i comœdia remittēda lenoni mulctā putat: neq; tam seuiendum q̄ maxime mereri uiderel lycus ad puellas: quam rē agitis inquit: qd seq patrē eas intueretur icrepādo ait: quā rē agitis. ¶ Vnde hæ perierunt. i. cū mortus meæ est a patre istorq; uñ olim perierāt. i. amissę fuerant. ¶ Duo de uiginti minę. decē & octo inquit minæ quas pro istis rei solui perierūt. ¶ Quis hasce emi. quia pro quibus has emi puellas. ¶ Nouelle nouellicus: idest nouo quodāmodo nouus ipse homo. nouus ueteres dixerūt ignobilē. ¶ Vestro subueniatis supplici. mihi succurratis: qui sum uobis supplex. ¶ Ego met consulam: idest cōsultabo: quid sit equum me facere. ¶ Inter negocium. Dum his angor malis. ¶ Dii meliora faxint. q̄ subaudi: ut in neruum adducat. idq; prouerbialiter dictum est. ¶ Aurum argentum collū. Aurū mihi: quod accepisti a uillico. argentum militi: qui dedit minas. Collum hannoni: cuius ingenuas mercatus es filias. ¶ Litis sequor. Cū sim inquit in aliena ciuitate conducibile mihi non est: ut feram lites. ¶ Non audiui ingeniu: & mores. cuiusmodi isti sint opidani mihi non liquet. ¶ Disiunge inimicitias cum improbo: noli inimicitias improbi tibi irritare. ¶ Non compingere in carcerem: non mea inquit causa detrudere in carcerem. ¶ Nihil moror tibicinam: nolo mihi tibicinas dari. ¶ Nescias. utrū ei maiores buccę an māmæ siēt. Nō possis satis cognoscere: cū inflat tibias maiores ne buccas an mā̄mas hēat. Buccæ singulis sūt hoib⁹ binę. Pli. Nec genę qdē oib⁹: nō neq; nictanōcenis: q̄ aial gñant grauiores alitū iferiore gena coniuēt. eędē nictātur ab angulis membrana obeūt. Colūbæ & similia utraq; conniuēt. At quadrupedes: quæ oua pariuntur testudines: crocodili: inferiore tm̄ sine ulla nictatione: propter prædurōs oculos. Extremum ambitū genæ superioris antiqui cilium uocauere. unde & supercilia hoc uulnere aliquo diductū non coalescit. In paucis humani corporis mēbris. Infra oculos malæ homini tm̄: quas prisci genas uocabāt. xii. tabularum interdicto radi a fœminis eas uetantes. Pudoris hęc sedes. ibi maxime oñdit rubor. Infra eas hilaritates. risumq; indicātes buccę. ¶ Vbi primū potero illico deest ibo: ē. n. elipsis. ¶ Dū auctionē facto. iteratiuū uerbū facto. ¶ Nos curemus. i. corpo⁊ nro⁊ curā habeamus. nēpe ut epulemur. apud. se. n. supra sore hānonē dixerat agorastocles.

Nouellicus unde dicatur

Buccæ quot sint.

VGOLETVS ET GRAPA.
Tangere quid sit.
Nouellicus q dicatur.
Neruum quid sit.
Buce quę dicantur.
Intricatum quid sit.
SARACENVS.

¶ TEtigit. Tãgere est ferire: cõmonere Nonius auctor: Lucretius de deo. nec bene pro meritis capitur: neq̃ tãgitur ira. Duodeuiginti: decẽ & octo: dẽptis. s. duabus minis ex uiginti: frequens loquutio: undeuiginti: duodeuiginti: & id genus alie. Horatius: undeoctoginta annos natos. i. septuaginta nouẽ. dẽpto uno de octoginta. ¶ Nouellicus a nouello: nouelle nouiter: nouellare nouas uites pãgere Suetonio: ut Renouellare Columellæ nouellatas repangere. Nam agrũ noualẽ nõ ẽ: q nesciat. ¶ Neruũ appellamus ẽt inqt Festus Põp. ferreus uinculũ: quo pedes: uel ẽt ceruices impediuntur: unde dicebat Cato: fures priuato℞ furto℞: atq̃ i neruo in cõpedib⁹ ætatẽ agũt fures publici i auro: atq̃ i purpura: Apuleio ãnullati pedes. i. catenis ex annlis cõtextis uincti: de seruis dicitur. Rei litis: Ausonius: Imperiũ. litesq; uenerẽ: cur una notat res. ¶ Nihil moror nõ curo: Plauto frequẽs loquutio. ¶ Buccę isra malas homini sunt: has tibicines: & id genus reliqui inflãt. irati quoq̃: Horatius: qn illis iuppiter ambas: iratus buccas inflet: inde buculenti magnis buccis: ut buccones Plinius. xi. Infra oculos malę homini tãtũ: quas prisci genas uocabãt: & mox infra eas hilaritates: risumq̃ indicãtes buccæ: Buccã os ipsum dicimus: ut Cicero in epistolis ad atticũ. ¶ Intricatũ: iplicitũ: ipeditũ a tricis: de qbus supra nũ tricinare: ipedire: morari Nonio: & tricones morosi: & ad reddẽdũ duri: difficilesq̃.

IN PERSAE ARGVMENTVM.

ABsente domo hero Timarchide liberam mulierẽ amat toxillus seruus: quã leno dordalus dare renuit: nĩ dentur numerati sexcenti nũmi: amator sodalẽ seruũ conuenit sagaristũ: amores illi suos palã facit: opes petit: ipetratq̃: huic nãq̃ erant ab hero forte pecuniæ: ut ex illis boues emerẽtur: hos nũmos mutuos dat sodali suo. qbus ille ab lenone suã sibi recipit amasiã: & ut ab eo datã uendicet pecuniã: hãc cõmentat̃ fallaciam: subornat uirginẽ persam saturionis parasiti filiã: simulatq̃ puellã ab hero missam ex arabia: ut athenis ueneat: sagaristũq̃ aduenientẽ aduenã: hic cũ lenone paciscit̃ mulierẽ sexagita minis: soluta p muliere pecunia. parasitus aduenit: filiã suã liberã asserit: & remittit domũ: lenonẽ in ius uocat: q emerat igenuã: agnoscit ille se emũctũ pecunia: serui obsonãt: & pergræcant̃ simul: aduenientẽq̃ lenonẽ deludũt. suisq̃ hoc pacto toxillus gaudet amoribus.

PRosecto domino: Absente timarchide: qui a ciuitate tũc aberat. ¶ Suos amores: Lẽnestelenẽ puellã. ¶ Virginem raptã: Scilicet psam. ¶ Parasiti: Saturionis. ¶ Filia. Eadẽ uirgo psa pris sua su subornat̃ tanq̃ uenaliticia. ¶ Potãs: Scilicet idẽ toxilus seruus. Dordalum: Lege dordalium. s. lenonem seruorum fallaciis circumuentum.

¶ Argumẽtum in persam.

VALLA.

TOxillus seruus: dño absente amore captus lẽnisi lenẽ eã liberare a dordalo lenone cupiebat: copia nõ erat: seruus alter sagaristio iuenit: quo pacto liberare posset: nã cũ dominus eius ad se misisset pecuniam: ut boues mercaret̃ domitos. is toxilo dedit: ut amicã suã redimeret: toxilus parasiti Saturionis filiã subornatam persam emẽdam dordalo prebet. is emit: parasitus adest: q filiam suam abducit ea pecunia: qua persa empta fuerat redẽpta lennisi lene. Dordalus deceptus: & persa priuatus est: & muliere.

M. ACCII PLAVTI PERSA. ARGVMENTVM.



PRosecto domino, suos amores Toxilus
Emit, atq̃ curat leno ne emittat manu,
Raptáq̃ ut tu is emat de prædone uirginẽ
Subornatam suadet parasiti filiam.
Atq̃ ita intricatum ludit potãs dorpalum.

¶ Nominum etymologiæ.

SAgaristio. qa sagaris ligua psica ensis. & sagaris phrygię fluuï dict⁹ a sagari midæ filio regis phyrgię. & qm phyrges plerīq̃ seruitutẽ seruiẽte: idẽ sagaris serui: le nomẽ. ut apd Vir. ęneæ seru⁹: cũ iqt: sagaris: pheeusq̃ ferebãt. ¶ Toxilus. qa gręcę toxõ dr̃ arcus. i dordalũ nãq̃ lenonẽ: ut eũ sanciet itẽdit arcũ: ac muliere priuat. ¶ Saturio at pasitus p antiphrasim: qa nunq̃ sat. ¶ Sophoclidisca: q̃si sapiẽtẽ lenã dicas. sophõ. n. sapiẽs & cleos gl̃ia uel clis clidos clauis: qd claues uideat̃ gestare sapiẽtũ. ¶ Pegniũ puer lusorius. pæzo nãq̃ ludo: passiuũ pæzomenũ pegniũ. ¶ Persa: qa se psam. i. a pside adductã. ¶ Dordalus. qa dorõ donũ significat & dalos torris: siue ticio noiat̃: qd toxillo tãq̃ torris e medio abductus flãmis uideret. ¶ Lẽniscelene. Aut a lẽno dici põt aut a lẽniscis fasciolis: de qbus festus inqt. lẽnisci. i. fasciolæ coloriæ depẽdentes ex coronis ppa dicũtur: qd antiquissimũ fuit genus coronarũ lanea℞: greci sũ uocãt ΛΗΜΝΙΣΚΟΝ: qd nostri lẽniscũ: & uoce latina linamẽtũ celsus in septimo. Tũ abora: uel uulsella: uel hamo apphẽsam tanq̃ habenulã excidere: & itus iplicitũ in lõgitudinẽ linamẽtũ lẽniscũ greci uocãt: l aceto tinctũ demittere. supraq̃ succidã lanã aceto madẽte deligare. ergo lẽniscelene a lẽnisco: & lena: qd lenã habeat: tanq̃ lẽniscũ: qd a sophoclidisca tanq̃ lẽnisco utetur ad se tuendã: & instruendam.

Lemnisci g

PRosecto dño: subaudi toxilli. ¶ Suos amores: lẽniscilenẽ. ¶ Emit: subaudi leno. ¶ Atq̃ curat leno: ut emittat manu. Ordo ẽ: & sensus: curat toxillus: ut leno emittat manu: subaudi lẽniscilenẽ. ¶ Raptãq̃: ut emeret de predone uirginẽ. sensus est curauit: ut leno emeret uirginẽ: subaudi psam saturionis filiam: raptam de pdone: q conficta erat de predone sublata. lõ subiũgit subornatam. ¶ Parasiti filiã. nempe saturionis. ¶ Intricatum: inuolutũ. ¶ Potãs in conuiuio crapulatus. ¶ Dordalum: lenonem.

M

Qui amans

SARACENVS

Qvi amans: Nō minus uerā q̄ graui utiẗ q̄rimonia. Toxillus. Seruus:q̄ simul paupta te p̄matur:ˀ& amore:qui sibi labor & ærūna oēs supare uidetur ærūnas herculis.⸿ Cū leone: Duodecim certamina:siue labores herculē ferẗ euristei mandato strēnue cōfecisse:tanq̄ ad oia patum subeunda picula:ut ipse de se testaẗ apud senecā in sui nois tragœdia: ubi cōquerit̄ pro tot laboꝝ mercede sibi cœlū sero promissum dari:oium certaminū primū fuit. Nęmei leonis cōficiēdi labor. Quē:cū preter modū ingēs esset:nec ferro:nec lapide uulnerari posset:māibus app̄hēdit:ac suffocauit. Scd̄m interitus hydræ lernæ:ex cuiˀ corpe cētū p̄dibāt serpētū capita.quoꝝ singulis cesis duo renascebātur:ob quā rē minime uinci posse uidebat:cū ps altera ualidior redderet̄:hāc hydrā latini excedrā uocāt:quā difficultatē sua ēt sapia superauit: Tertius extitit labor.ut aprum erymantheū archadiæ uastātem agros uiuū afferret:cum quo ēt prudētia certauit:ut uiuā beluā sup hūeros ad eurystaeū deferret:de cerua aūt q̄ntus dr̄ labor:demandatū siqdē herculi fuerat: bæluā uelocitate eximiā captam adduceret:hoc certamē absoluit igenio:alii enı̄ dormiētē ab eo app̄hensam fuisse:alii rętibus captā:alii cōtinua p̄secutione fessam:hos igiẗ labores herculis ex multis plautinus amator cōmemorat:quos oēs anteit amātis labor: p̄sertim cū premaẗ inopia in eo assequēdo:qd̄ cupit.⸿ Cū auibˀ stiphalicis. Et hic quoq; fuit sextˀ labor: ut aues ex stimphalica palude pelleret:q̄ fructus uicinarū regionū deuastabāt:q̄ cū ui superari non possent:ingenio opus fuit. Tabulā æneā pauit:q̄ repcussa ingēti sonitu uolucres ad fugā cōpulit:& hoc pacto paludē ab auiū molestia liberauit.⸿ Cū antæo:Et id pro decimo certamine ānumeraẗ fuit herculi ab eodē eurystæo iniūctū ut geryonis boues:q erāt in hiberia:ad se adduceret:nauigās i libyā antæū magno corporis robore:ac palæstra p̄clarū ad singulare certamē p̄uocatū iteremit:hæc oia:cęteraq; herculis gesta apd̄ Diodoꝝ īuenies lōgiˀ explicata. Quasi lippo oculo:Nā q lippitudinē patiūẗ:frequētissime oculis māus admouēt. Quinimo:ut nō sępius attrectēt:cōtineri nō possunt.⸿ Ferreū ne.pp cōpedes:uel cathenas.

Nemei leonis interitus

Antęi interitus

PRIMVS ACTVS.

Toxilus. Sagaristio, serui duo.

Qvi ámás egēs ingressus ē pŕiceps ī amoris uias,
Superauit ærūnis suis ærumnas Herculis.
Ná cū leóe, &cū excetra, cū ceruo, cū apro ætolico.
Cū auibus stymphalicis, cū antæo d̄luctari maueli,
Quam cum amore, ita fio miser quærendo argēto mutuo.
Nec quicq̄ nisi, non est, sciunt respondere, quos rogo.
Qui suo hero seruire uolt bene seruos seruitutem, næ
Ædepol multa illum in pectore collocare oportet suo,
Quæ hero placere præsenti atq; absenti censeat.
Ego neq; lubenter seruio, neq; satis sum hero ex sentētia.
Sed quasi lippo oculo me meus herus utitur, manum
Abstinere haud quit tamen, qn mihi imperet, qn me suis
Negociis præfulciat. Sa. quis illic est, qui cōtra me astat.
To. Quis hic est qui cótra me astat? similis Sagaristionis ē.
Sa. Toxilus hic qdé meus é amicus. to. is est p̄fecto. Sa. eum
Esse opinor. to. cógrediar. Sa. cótra aggrediar. to. o Sagaristio,
Di amēt te. sa. o toxile dabūt di q̄ exoptas, ut uales?
to. Vt queo. Sa. qd agitur? to. uiuitur. Sa. satin ergo s̄nia?
to, Si eueniunt q̄ exopto, satis. sa. nimis stulte amicis utere.
to. Quid iā? sa. qa iá iperare oportet. to. mihi qdé tu iam
Eras mortuus, quia te non uisitaui. sa. negocium
Ædepol. to. ferreum fortasse. sa. plusculum annum fui
Præferratus apud molas tribunus uapularis. to. uetus

Vt amās. toxillus & sagaristio serui inter se cōueniunt quo pacto possint pecuniā iuenire:q̄ lēniscalene a lenone libereẗ toxilli amica:ut eadē postea pecunia a lenone auferaẗ p dolos:ut se p̄sam emere existimet captiuā:et emat pasiti filiā.⸿ Pŕiceps i amoris uias. primˀ ad amādū.⸿ Ærūnas herculı̄: q̄s Diod. & Ouid. & plerīq; alii duodeci eē tradiderūt: & his carminibˀ:q̄ Vir. d̄putaẗ. Pria clionei tolerata erūna leōis. Proxima lerneā ferro:& face cōtudit hydras. Mox erymantheū uis tertia perculit aprū. Aeripedis q̄rto tulit aurea cornua cerui. Stimphalidas pepulit uolucres discrimine q̄nto. Threiciā sexto spoliauit amazona balteo. Septima i argeis stabulis ipēsa laboris. Octauo expulso nūeraẗ adorea tauro. In diomedeis uictoria nona q̄drigis. Geryone extincto decimā dat hyberia palma. Vndecimū mala hespidū distracta triūphū. Cerberus extremi suprema ē meta laboris.⸿ Et cū excedra.i.hydra. Ser. in. vi. æne. hydrā dicit quæ fuit in lerna argiuoꝝ palude:sed latine excedra dr̄: qd̄ uno cęso tria capita excrescebāt. Cū antheo:cuius Lucanus multis uersibˀ fabulā cōplexus ē.⸿ Neq; satis sū hero ex s̄nia.i. quēadmodū herus uellet.⸿ Suis negociis p̄fulciat.i. p̄ficiat ita:ut fulcimē me hēat.⸿ Vt q̄o.i. ut facultates meæ: ut me curę p̄mittūt.⸿ Satin ex s̄nia. an satis:ut cupis.⸿ Eras mortuus. putauerā te mortuū esse: qa te non uiderā.⸿ Negociū. ædepol. subaudi fuit in cā. estq; elipticos dictū.⸿ Ferreū fortasse negociū inquietū forte fuit:qd̄ cathenis reuinctus es ferreis.⸿ Pluscului annum. Aliquanto plus qua sit annuū tēpus.⸿ Fui p̄feratus. apud molas. Ferro uinctus in pistrino ad molendū.⸿ Tribunus uapularis. iucundissime:& comicisse.⸿ Tribunus inquit fui. nō qui aliis tribuerē:sed cui tribueretur.i. qui flagris cōtunderer. uapularis qui uapularē.

VALLA.

⸿ PRINceps. primus añ oēs: nō p̄ceps:ut emēdāt nōnulli: Virg. pŕiceps ardētē cōiecit lāpada Turnˀ.⸿ Excetra: hydra lernea Cicerōi ēt:q̄ echidna Ouidio ab echidna: ex q̄ & Typhaone nata crediẗ Hesiodo. notissimæ sunt hæ erūnę herculeę:& auctoribˀ cātatissime: ita ut nr̄e iterp̄tatiōis n̄ egeāt id horę: locīq;.⸿ Lippo: lippiēti: hoc ē lipitudine deformato: quo utimur: ut possumˀ.⸿ Tribunˀ uapularis: e tribu uapulātiū: addictusq; uerberibˀ: ut tribuni militares militię: Tribūi militū iqt. M. Varro: q̄ terni tribˀ tribˀ Rāniū: Luceꝝ: Titiēsiū ad exercitū mittebant: Vegetiˀ dictos existiat: q̄ iura tribuebāt militibˀ: Vn̄ resignatū ęs dr̄ militi: cū ob delictū aliqd̄ iussu tribūi militū: ne stipēdiū ei deẗ i tabulas referẗ: Rufuli dicti: q i castris cōitiati: q rōę cōitiis creabāẗ. Fe. Rufuli appellabāẗ tribūi militū a ɔsule facti. n̄ a pplo: d̄ quoꝝ iuẗ: qa Rutiliˀ rufˀ legē tulerit: Rufalli: ac pˀ Rutili sūt uocati d offīō trib. mil. Marc. ff. d re mi.

VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS. ℂQVASI titani: Nota fabula est de titanis: qui cum belligerare instituissent cum diis: ad terram fulmine acti sunt: montibus supadditis. At per titanos egregie intelligere possumus quoscunq; diuinę uoluntati aduersantes: qui suis consiliis: & uotis destituti: diuinitus opprimuntur. ⁋ Eleuterium: libertatem: nūc panlarim suum detegit cōsilium: seq; prorsus in amore perditum. ⁋ Reponā: Reddam Seneca ad lucillum: prisci dixerunt id reponi: quod credito

Reponere quid sit.

ri debemus. ⁋ Excoxero: In corde parauero: cogitauero: machinatus fuero.

VALLA. ℂVEtus iam istæc militia ē tua. iā pridē inqt hoc militasti ī hpēdio: ut crebro uapulāres. ⁋ Ergo ædepol palles. ob hoc: qa non bene habuisti. ⁋ In prelio.

Iam istæc militia est tua. Sa. satin tu usq; ualuisti? to. haud pbe.
Sa, Ergo ædepol palles. to. saucius factus sum in prælio
Veneris sagitta, cupido cor meum transfixit. Sa. iam
Serui hic amant. to. quid ergo faciā? dis ne aduorser? quasi
Titani cum dis belligerem, sat quibus esse non queam?
Sa. Vide modo ut meæ catapultæ tuum ne trasfigant latus.
to. Basilice eleutheria agito. Sa. qd iā? to. qa herus pegre est.
Sa. A in tu peregre est? to. sicubi tibi bene esse potes pati,
Veni, uiues mecum, basilico accipere uictu. sa. uah
Iam scapulæ pruriunt, quia te istæc audiui loqui.
to. Sed hoc me unū excruciat. sa. qdnā idē? to. hæc sūma ē, hodie mea
Amica sit ne libera, an sempiternam seruiat
Seruitutem. sa. quid uis ergo? to. tu tibi me facere potis es
Sempiternū. sa. quēadmodū? to. ut des mihi nūmos sexcētos,
Pro capite illius pendam, quos cōtinuo reponam tibi (quos
In hoc triduo, aut quadriduo, age sis benignus subueni.
sa. Qua confidencia rogare tu a me tantum audes
Argentum impudēs? quin si egomet totus ueneā, uix pote est
Recipi, quod tu me rogas, nā tu aquā a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat. to. siccine hoc te mihi facer? sa. qd faciā? to. rogas?
Alicunde exora mutuū. sa. tu fac idē quod me rogas.
to. Quesiui, nusq̄ reperi. sa. quæram equidem siquis mihi
Credat. to. nempe habes in mundo. sa. si id domi esset mihi
Iam pollicerer, hoc meust, ut faciam sedulo.
to. Quicqd erit, recipe te ad me. sa. quære tū, ego item sedulo,
Siquid erit saxo iam ut scias. to. obsecro te, resecroq;,
Operam de hāc mihi fidelē. sa. ah tu nunc odio me enicas.
to. Amoris uitio non meo, tibi morologus fio.
Sa. At pol ego abste cōcessero. to. iā ne abis? bene ambula.
Sed recipe te q̄ primum potes. sa. caue fuas mihi
In quæstione. to. usq; domi ero, dum excoxero lenoni malum.

subaudi amoris. nā stati ait ueneris sagitta: uenerē p cupidine posuit. ⁋ Iā serui hic amāt. nouū inquit est: ut serui quoq; amori iseruiāt. ⁋ Dis ne aduorser. Nūquid ego aduersus uenerē & cupidinem: q dei sunt: bellū gerā. ⁋ Quasi titani. & titā titanis & titanus titani: q coeli: terræq; filii fuisse phibētur: ut Hesiodus tradit in theogonia. ⁋ Quibus sat eē nō queā: quoꝝ sniē aduersari nō possim. ⁋ Vide mō ut meæ catapultę. i. mea tæla nēpe uerbera: qb' ab hero meo sæpe cōtūdor. Tuū ne transfigant latus. ne te cū redierit dn̄s transfigant. i. uerberibus multis fiat obnoxius. ⁋ Basilice agito. i. in regalem modum ago: qa basileus rex dr. naꝫ basis

Basis quid sit.

sedes & laos populus. qd. n rege populi aius cōquiescat. ⁋ Eleutheria. i. libertate: eleutheus eni liber dr. ⁋ Qnia herus pegre est. meus inqt herus peregrinatur. ⁋ Basilico accipere uictu. epulum iquit tibi: si ad me ueneris: regale parauero. ⁋ Iam scapulæ pruriunt. sore nāq; sibi malū pronunciant: ac psagiunt. ⁋ Tibi me. subaudi obnoxium: obligatū. p elipsim dictū: honestior est locutio. ⁋ Potis es: potēs es. ⁋ Pro capite illius: p libertate redimēda mulieris pēdā. ⁋ Quos cōtinuo tibi reponā. i. re

Reponere qd sit.

stituā. repono eniꝫ ut multa significat. nā & colo dr. Lucre. in. iii. ut bona sæpe ualetudo: cū dr esse. Corporis: & nō est: tū hęc pars illa ualentis. Sic animi sensum nō certa pte reponit. Pono eniꝫ scribo significat. ut apud Persium. Nec ponere lucū: qn̄q; sculpere & pingere. Hor. Solers nūc hoies ponere nūc deū. Cuius ɔpositū repono: qn̄q; reuoco: siue cohibeo. Sta. quotiēs iā torta reponam fulmina. Aliqn̄ reddo: restituo ut hic Plau. ita Hor. Inspice si possum donata reponere lætus. Repono depono. Mar. ullus si pudor est: repone cœnas. Repono reficio. Vir. in geor. & q̄tū lōgis carpent armēta diebus. Exigua tm̄ gelidus ros nocte reponet. Repono suppero. Idē in tertio georgicō. Atq; nō massica bacchi: Munera: nō illis epulæ nocuere repostę. ⁋ Repono scribo. Hor. scriptor honoratū: si forte reponis achillē: & Iu. Semp ego auditor tm̄: nunq̄ ne reponā. ⁋ Benignus subueni. liberalis succurre: metalassis figura nomē pro aduerbio: p benigne benignus dictū. ⁋ Vix recipi: potis ē. ⁋ Vix hērī potuerit: si uēdat tāta pecunia. ⁋ Aquā a pumice. nō minus facete hoc dictū q̄ puerbialiter. qs. n. a pumice hūorē abstulerit. ⁋ Vt faciā sedulo: ut accurare: q̄ possim p amico efficiā. ⁋ Operā da: hāc mihi fidē. ⁋ Operā: p operariā. Nā duo substātiua sine nexu cōiūctionis nō admittūtur. Aut deest copula ut sit: & fides. ⁋ Morologus fio. i. sermone stultus

Moros qd sit.

euado. moros enim prima producta stultus: & logos sermo. sicut eadē correpta mors dr ab eo qd merizo diuido significat. qd aia a corpore diuidat. ⁋ Fuas mihi in qōne. Caue inqt: ne te quærere mihi necesse sit. ⁋ Excoxero lenoni malum: deest excogitauero: & mecum ipse cōposuero: quod lenoni sim daturus malum.

VGOLETVS ET GRAPA. ℂTitani titanesue: de qbus multa Diodorus: ferunt mithici ab irata aduersus deos terra i ipsius ultionē pductos unde nomē ειτυο τιϭ τισϭως. i. ab ultione: nā contra deos bellū diutinum gesserunt. ⁋ Catapulta: quia tribunum: militiam: prelium: sagittas iam dixerat: catapultam quoq; metaphoricos nominat: est ea autem tormēti genus bellici a Syris inuenti: Plinio: Vitruuio. ⁋ Eleutheria prisci festiuitatē. & sacra libertatis deę celebrarunt: quæ eleutheria

Titani unde dicti.

Eleutheria q̄ dicantur

idest liberatoria nominarūt: eleutheros liber eleutherius liberator: & seruator. ⁋ Scapulæ. p. malum ariolantur: inde scapulares serui: Vnde pro scapulis: cum dixit Cato: intellexit pro iniuria uerberuꝫ Fest. Reponā. reponi significate dixerunt

te dixerunt ueteres: quod creditori debemus. Seneca. ¶ A pumice: prouerbialiter dictū: pumex est enim siccissimus cauernosus uitr tamen refrigeratoriam obtinēs: Vnde pseudolo Plautino pumicei oculi sine humore ad lachrymas non propensi: sed arridissimi ac si essent e pumice: græcis dicitur cisseris. ¶ Resecro iterum: atq iterum obsecro: ob uos sacro pro obsecro: ueluti sub uos placo: pro supplico ueteres dixerūt: Resecrare alias ē fere desecrare: & soluere religione: de quo Festus. ¶ Fuas: Affranius in pmo. Caue ne pendeas si fuas in qōne: uerbū iuris est q̄stiōe: ut q̄sitores. — Pumex qd sit.

Saturio Parasitus.

Veterem atq atiquom quæstū seruo, atq obtineo.
Et magna cura colo, nam nunq̄ quisq̄ meum
Maiorum fuit, quin parasitando pauerint
Se, pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos,
Quasi mures semper edere alienum cibum.
Neq edacitate eos quisq̄ poterat uincere.
Nanq his cognomentum, duris capitonibus.
Vnde ego quæstum hunc obtineo, & maiorum locum.
Neq quadruplari me uolo, neq enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona.
Neq illi qui faciunt, mihi placent, plane loquor.
Nam rei publicæ caussa qui non id fa cit magis
Quam sui quæsti, animus haud induci potest eum
Esse ciuē & fidelē & bonū, sed legirupā q̄dē ni det ī publicū
Dimidiū, atq ēt in ea lege adscribier, ubi q̄druplator, quē/
Illexit manū, tantidē ille illi rursus iniiciat manum. (piā
Vt æqua parti prodeant ad treis uiros.
Si id fiat, næ isti faxim nusq̄ appareant.
Qui hic albo pariete aliena oppugnant bona.
Sed sum ne ego stultus qui rem curo publicam,
Vbi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, uisam hesternas reliquias.
Qui euenerint recte, nec ne, num infuerit febris.
Opertæ ne fuerint, nequis obreptauerit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

Veterē: & antiquū: Parasitus inducit: ut more suo oblectet auditores dictis iocularibus. ut q aliquē lacessat: & mordeat: uel scomate: uel dicterio. ¶ Duris capitonib9: Dicti sunt capitones a capite: ut a frōte frōtones q̄ cognomina fuerūt: i ciuib9 romanis: ut testat Cicero: duros āt capitones uī dixisse: q̄si i edēdo ptinaces: & oino isupabiles: & ut iteger sēsus reddat: uel subaudi: uel potius adde frustra fuit: q̄ uerba psecto ɔuenifit i fine uersiculi hoc mō neq his frustra fuit cognomētū: & reliqua: uel loco: neq lege: atq & oio sub itelligeuerbum fuit. ¶ Neq q̄druplari q̄druplatores: Inqt asconius delatores erāt criminū publicoꝝ: in qua re q̄rtā ptem de pscriptorum bonis: quos detulerāt: consequebantur. ¶ Albo ræte: quid si legatur in albo pariete: nam ut legere est apud asconiū pedianū apud ptorē & alios magistratus in urbe Roma ad primos uestibuli pietes erat albū spaciū: in quo a collegio magistratuue publicāda scripto pponerent: nā ut de. C. uerre legit: quē cū accusare siculi decreuissent repetūdarū: idq a senatu primū ipetratū esset: postremo ptur ad se delatū i albo suo ex cōsuetudine palā legēdū pposuit: illiq subiecit: decretū eē in. C. uerrē p siculis accusatione: in albo ergo piete aliena oppugnāt bona sic itellige: q istituūt: & sibi ppōnūt lucri cā aliquē alicui9 crimis accusare: & reum apud ptorē hri delatione sua: uel si albo rēte legeris: ut sit q̄dā allusio ad illū album spaciū i quo delatiōes: & accusationes hmōi pponerent: qbus ueluti quodā ræte illi aliēa bōa aucuparēt: & surreptū irēt. ¶ Oportene fuerit: Hęc lectio oēs oio obscurat itellm: lege igit abortę: ne fuerit q̄si ɔsūptę: & peit9 dissipatę: id qd sequtia uerba clari9 indicāt: neqs obreptauerit. i. clāculum accesserit: & se in penū imiserit: uel lege opportune fuerim: uel opportune fuerint. — SARACENVS. — Capitones uñ dicti. — Albus paries quid.

Veterē atq antiquū. Parasit9 saturio. In hac scœna hoīm mores ɔquerit. Veterē atq āntiquū q̄stū. Iā pridē & añ factū. ¶ Malo seruo. Ambo uerba sunt. ¶ Sēp edere alienū cibū. Aliēa mēsa sp uitā duxerūt. Neq edacitate eos qsq̄ poterat uicere. crapulis nemo potuit supare maiores meos. ¶ Nāq his cognomētū duris capitonib9. Iō duri capitōes inqt sūt appellati: qd nūq̄ de sua mutarent snia. ¶ Obtieo & maioꝝ locū. id facio qd maiores mei. ¶ Neq q̄druplari me uolo. i. q̄druplatoris: ac delatoris nomē obtinere. Asconius q̄druplatores delatores erāt criminū publicoꝝ: in q̄ re q̄rtā ptē de pscriptoꝝ bōis: quos detulerāt: cōseqbāt. Alii dicūt q̄druplatores eē eoꝝ reoꝝ accusatores: q cōuicti q̄drupli dānari soleāt: aut aleæ: aut pecūiæ grauiorib9 usuris fœneratæ. ¶ Nā publicæ rei cā. i. ob cōes bonū. ¶ Vbi q̄druplator quēpiā illexit manū. Quēpiā deest ppō pro i quēpiā. Illexit manū: ui adduxit. ¶ Prodeāt ad tris uiros. Ad q̄stores capitales. ¶ Albo ræte aliēa oppugnāt bōa: simulata bōa cōscia ereptū eūt aliēa bōa: idq puerbialr dcq. ut. n. cādidati petebāt magistratū. ut se itemeratos oñderēt. ita q aliena captāt bōa alieno maleficio albū pse ferūt: sed rēte iuoluere alios uolūt. ¶ Visā hesternas reliqs. q̄ heri i supfuerunt: Qui euenerit. Quo pacto illis cōtigerit. ¶ Nū ifuerit febris. i. nū male hūerit urbanę ab hoib9 supta similitudieq tū bū nō hūtū febri icaluerit. ¶ Oportūæ fuerit. nū suo tpe aduenerit. ¶ Neqs obreptauerit: ne qsq̄ ad illas irrepserit: cōsumpserit q. — VALLA. — Quadruplator q dicatur.

¶ QVAdruplatores delatores erāt iqt Asconi9 crimū publicoꝝ i q̄ re ptē q̄rtā d pscriptoꝝ bōis: quos dtulerāt ɔseq̄bant: alii dicūt eē eoꝝ accusatores reoꝝ: q ɔuicti q̄drupli dānari soleāt: aut aleę: aut pecūiæ grauioribus usuris fœneratę: Fes. q̄druplatores dicebāt iqt: q eo q̄stu utebantur eās res psēqrēt: q̄ꝝ ex legib9 q̄drupli erat actio: Actionū nāq sūt alię simplariç a simplo: qd ad duplionē referr: qa i simplū dātur duplariç i duplū: d qb9 supra: atq q̄druplariæ a q̄druplo: uñ q̄druplatores: atq ēt si i usu ñ sūt: simplatores: & duplatores: nā q̄rtarios ātiq dicebāt muliōes mercenarios: q q̄rtā ptē q̄stu9 capiebāt: & q̄rtari9 mēsuræ gn̄s ē. ¶ Febris: q̄ ē Auice. calor extrane9 accēsus i corde: Et Arist. totius iqt corpis excedēs caliditas ē febris: ē i febrib9 ēt horripillatio: frigus: & horror Struthea iter mala Cydonia numerantur: q minora odoratiora sunt serotino puētu: Struthon passarē auiculā græci uocant: unde struthopodes ū — VGOLETVS ET GRAPA. — Quadruplatores q. — Actiones quo triplices. — Febris qd sit.

gnificat ea uox & aues alias:quod nos ẽt recipimus:ut Cicero cum dicit omnibus passeribus insitam a natura uoluptatem:notat & mimographis potissimum obscænam quoq; partem uirilem a salacitare:ut ait Festus passeris : unde passerem illum Catulianum hinc ad fictum:est cui placeat.

Toxilus seruus. Saturio parasitus.

Mnem rem inueni,ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum quoius auxilio mihi
Est opus, simulabo quasi non uideam,ita eliciam,
Verum curate istic atq; approperate uos,
Ne mihi moræ sit quicq̃,ubi ego intro aduenero.
Commisce mulsum,struthea,colutheaq; appara.
Bene & in strutheis concaleat,& calamum iniice.
Iam pol ille hic aderit credo congerro meus.
Sa. Me dicit euge. To.lautum credo a balineis
Iam hic affuturum. Sa.ut ordine omnem rem tenet.
To. Collyræ facite ut madeant,& colliphia,
Ne mihi incocta detis. Sa.rem loquitur ueram,nihil
Sunt crudæ,nisi quas madidas glutias.

SARACENVS.


Mnem rem: Cõmentus interea dolũ est toxillus seruus: ut lenonem pecunia circumuortat:sed quo pacto dolũ struxerit:i sequẽtib9 apparebit:& in pricipio comœdiæ p̃fati sumus. Cõmisce mulsu: Toxillus uiso saturiõe pasito: cuius maxime opa indigebat:cibo:q̃rit illũ allicere: ppea pati futuru:prãdiũ iubet:mulsũq; afferri. Struthea:Quæ a Pli.inter poma tydonia relata sunt plerisq; I locis: nã cũ de diuersis eiusdẽ mali generibus mentionem faciat sic inquit libr.xv.natu.histo.minora ex eodem genere struthea odoratius uibrãt serotino prouentu:& rursus alibi de pitis locutus: pręterea quę pomis proprietas piris quoq; inin:similiter ut ægris medentes in escam dant:ac uino: & aqua coquuntur:atq; pulmentarii uices implent:quod non alia præter cotonea: & struthea. Coluthea : De coluthea facit mentionem theophrastus in tertio deantisiquam ponit inter siluestre arbores:fructum ferentem in siliqua magnitudine lentis:de qua tñ nõ arbitror Plautũ itellexisse: sed potius:ut coluthra q̃ coluthea legat:sũt eni coluthra posita pro ficubus a philem onæ.ut ex athenæo lz ituerl. Calamum.i.odoratũ:nã prisci maxie delectati sũt aromatis.uinũ quoq; factitabãt arõaticũ.i.ex arõatis:ex qbus idctus myrrha calamus. Cõgerro meus. Sagaristiõ dicit cõseruũ suum:nõ parasitũ. Collotræ facite:ut madeant.Hic mihi locus perq̃dm dubius fuit:nec in presenti tamen omnino perspicuus:ut pro compto huerim:quę dicantur collorę:attulit tamen non nihil lucis de sua coquinaria locutus apitius:ut non collotræ in recto casu legi conueniat:sed in ultimo: ita ut sit sensus uelle:scilicet sibi toxillum seruum colliphia dari non incocta:uel madida colore:hoc est destuto camaro:quod idem apitius inquit a romanis colorem uocari:& erit uersiculus hoc modo legendus:colore facite:ut madeant colyphia:uel ne ea mihi incocta detis:quam lectionem ex sequenti uersu magis probo:nam subdit parasitus:colyphia nihil esse cruda:nisi cum madida gluuntur:& ideo corrigendus quoq; est uersus ipse hoc modo: nihil sunt cruda:ut uerbum referatur ad colyphia:nam sibi dari incocta non uult.& rursus nisi: quæ madida glutias:uel nisi quum madida glutias : & erit ad illud accommodatum:facite:ut madeant:nihil tamen demutandum censui a priori lectione:sed tantum proposui: donec quispiam alius melius inuenerit:colyphium cibus:siue panis erat palestritarum:quo illi utebantur membris confirmandis:meminit Marti.Iu.quoq; in secunda satyra.

[margin: Struthea q̃ dicantur]
[margin: Vinũ aromaticum.]
[margin: Colyphus quid sit.]

VALLA.


Mnem rem inueni. Docet Toxillus se tandem inuenisse:quo pacto ab lenone liberam abducat mulierem quam adamabat.parasiti filiam tanq̃ peregrinam subornaturus:ut eam leno mercetur:qua amicam suam liberet pecunia:& rursus parasitus filiam suam illam esse dicat:ab lenoneq; auferat. Vt sua sibi pecunia:quam dinumerauerit pro filia parasiti. Leno faciat libertam:eandem assumat pecuniam nesciẽs libereiq; lemniscelenem. Ita eliciam:ab eo quæ uoluero educam. Apropetate oculos . festinate illa inspicere:quę spectare opus sit. Commisce mulsum.id græci appellant melicratum:ut Antonius musa augusti medicus transfert.id ex aqua & melle erat:ut docet Dioscorides.nam ex uino & melle œnomel dicitur : q̃q̃ est & hydromel sed coctione differunt.pro mulso autem codices quidam habent murum:quod si legatur unguentum significat: myron enim græci.Pli.unguentum interpretatur.nisi a myrrha nomen duci putauerimus : quod Plini.uidetur oñdere qui lib.xiiii.ca.xiii.inqt.laudatissima apud priscos uina erant myrrhę odore cõdita:ut apparet in plauti fabula:quę persa inscribitur:q̃q̃ & in ea calamum addi iubet:ideo quidam aromaticis delectatos maxime credunt. Struthea.Pli.lib.xv.capi.xi.de cydoniis locutus.Minora ex eodem genere strutea:odoratius uibrant:serotino prouentu.festus struteum in mimis precipue uocat obscœnam partem uirilem a salacitate passeris : qui græce struthos dicitur. Colluthea q; appara.collutilet significat dedecoret:sed hic colluthea condimenta sunt a colluẽdo dicta:uel coluthra:quę ficus naturę a philemone in comœdia dicta: auctor atheneus. Et calamum insice. Calami species duplex.nam unus quidem calamus dicitur phragmites. Alter calamus odoratus: Vterq; medicaminibus:unguentis:& condimentis adhibitus utilitate & suauitate ut medici docent:sunt & aliæ species plures calami . sed ad hunc locum nihil. Congerro meus. qui mecum nugari solet:gerrę siquidem a ueteribus ut sæpe dictum nugæ sunt appellatę. Collore facite:ut madeant.In iure macerentur. Apicius in.ii.uel camarum defrutum mittas:quod romani colorem uocant. Et coliphya ne mihi incocta detis.species panis colyphium:ut apud. Iuue.comedunt colyphia pancę. Quę madida glutias.sapore per fusa comedas.

[margin: Strutheus quid sit.]

VGOLETVS ET GRAPA.

κολλύραι polluci genus panis. Colliphia Iuuenalis: comedunt colliphia paucæ.

CTVM

¶ TVM nisi cremore crasso: Prosequitur pastitus cuiusmodi ingens eẽ cõueniat colliricũ: fecisse.n.uidet a colore quẽ defrutũ diximus colliricũ sur.s.illud cremore crasso socies: nã macrũ illud nihil ualere inqt: & esse ueluti epicrocon qd genus est amiculi pellucidũ: ac tenue anthore Festo. de quo & meminit Varro ex uerbis Neuii: & erat amict9 epicroco similis ad cuius simitudinẽ dicit colliricũ eẽ cũ macrũ sit: hoc ẽ tẽuissimũ: & nihil hr̃e corpulẽtũ: & iõ uelle i uẽtrẽ nõ in uesicã: q eat .i. ut sit magis esculẽtũ q̃ poculẽtũ: Cremorẽ aũt crassũ dicim9 liq̃mẽ eẽ poni suetũ i sitib9 adimẽtis: nã cremor pprie dr̃ qcqd ex aliq̃ re expssus ẽ: uel redũdat: nã columella cremorẽ ordei appellauit lac illd expssũ ex co SARACENVS. Cremor quid sit.

Tum nisi cremore crasso socias, collyricum
Nihil est marcum, illud e nigro compellucidum.
Quasi iure se amesse, ius decet, collyricum
Nolo in uesicam q eat, in uentrem uolo.
To. Prope me hic nescio quis loquitur. Sa. o mi iuppiter
Terrestris, coepulonus compelatitius.
To. O Saturio, oportune aduenisti mihi.
Sa. Mendacium aedepol dicis, atq haud te decet,
Nam esurio uenio, non aduenio saturio. (reliquias.
To. At edes iã, nã intus uẽtris fumãt focula, calefieri iussit
Sa. Pernã quidẽ ius est appõi frigidã postridie. to. ita fieri
Sa. Ecquid hal legis. to. uah rogas. (iussi.
Sa. Sapis multũ ad geniũ. to. sed ecquid meministi here
Quade re ego tecum mentionem feceram?
Sa. Memini ut muraena & conger ne calefierent.
Nam nimio melius appetuntur frigida.

aq̃ macerato: paucis ãt q̃ mẽdosa ẽ uisa sũt: relinqmus ita cta: ut alioꝝ poti9 sit iudiciũ. ¶ Coepolonus cõpellatiu9: Acsi dixisset: quẽ.s. cõpellari libet coepulonũ: & cõsodalẽ. ¶ Vẽtris focula: Idest nutrimẽta: ut iterptat Nonius. ¶ Pernã qdẽ ius est apponi: Lego pnã qdẽ iussi appõi. Ita illud mutum ad genium: lego multũ ad geniũ & item ubi coepere legebatur: rapere: VALLA.

¶ TVM nisi cremore crasso socias. cremorẽ uocat ubi ad ignis uiolentiã torret. nã eũ ab eo saporẽ admittit. id quod loco medicaminis in ptisana fieri solet. Celsus de cura febriũ pestilẽtiũ. ¶ Ducẽda aluꝰ uel aq̃: uel ptisanae cremore tũ demũ is locis uibus cibus nutriẽdus: & de laterũ doloribus. Sed hic uinũ sorbere: ut supra precipimus: morbus ipse nõ patit. loue tẽ eius cremor ptisanae sumẽdus ẽ. ¶ Colluricũ nihil est: colluriã grẹci uocãt: qd colix prisca lingua panis dicat. uñ colobus postea colluriũ. ¶ E nigro cõ pellucidũ. Sapore nigro: sicut hodie cum pipere. cum pellucidum p̃ro perlucidum. idest ualde lucidum. lucet enim ius multiplici aromate. ¶ Se amdiscet. cum hẹc aromata cum iure amiscentur. ¶ Ius decet. commodum est ius: & commode uti possis. ¶ Colloricum nolo in uesicam: q eat. Ob nimiũ atq liquorem cito mingitur: qa penetrat statim in uesicã. At cũ spissum: frustulentũq fuerit ad concoctionẽ diutius in uẽtre detinet. ¶ Iupiter terrestris .i. tonille: quẽ Iouis loco i terra habeo. ¶ Epulonis cõpellatiuus: q ad epulas me cõpellare cõsuesti. epulones eni q sacrificiis pera nt instituti a Numa Põpi. Ci. in .iii. de oratore: sed ut põtifices ueteres pp sacrificioꝝ multitudinẽ tresuiros epulones esse uoluerunt cũ essent ipsi a nũma: ut ẽt illud ludoꝝ epulare sacrificiũ facerent instituti. Et Aulus gel. i primo noctiũ atticarum. Itẽ cuius pater flamẽ: aut augur: aut qndeci uir sacris faciũdis: aut q septẽ uir epulonũ. aut salius eẽt. ad illũ ergo alludens magistratũ epulonis cõpellatius dixit. ¶ Nã esurio uenio: nõ aduenio saturio. Parasito dignũ rñsum: siqdẽ nunq̃ satur. ¶ Vẽtris fumãt focula. No. focula dcã sunt nutrimẽta: uñ & foculare dictũ fouere: plautusq hũc citat locũ. Si cocula ãt legat uasa sunt: ut inqt Fest. ahenea coctionibus apta. ¶ Pernã iussi appõi frigidã. qa fortassis ita magis placuerat: ut & apicius ius frigidũ apro appõi iubet: itaq legito potuerit: ac eẽ sensus: pnã p ad pnã ius ẽt apponi frigidũ. Verba aũt sunt apicii: ubi de multiplici loquit iure. Ius frigidũ i aprũ elixũ pipr carenũ: ligusticũ: coriãdri sẹmẽ thimũ origanũ: silfii modicũ erucae sẹmẽ plusculũ suffundes meꝝ cõdimẽta: uiria modica: cẹpas põticas: uel amygdala fricta: dactylũ: mel: acetũ meꝝ modicũ coloris defruto liq̃mẽ oleũ. ¶ Ecqd has legis. Nõqd has dicis uocabulo grẹco usus. & sẹpe legis iqt. ¶ Sapis multũ ad geniũ. multũ nouisti qd ad corpus attineat tuẽdũ. geniũ.n. unũ quẽq suũ hr̃e dixerũt ueteres. Fest. Põ. Geniales deos dixerũt aquã: terrã: ignẽ: aerẽ. ea.n. sunt semina reꝝ: q graecoꝝ alii στοιχεια: alii ατομους uocãt. Duodeci quoq signa lunã & solẽ inter hos deos cõputabãt. geniales aũt dicti a gerendo: qa plurimũ posse putabant: quos postea gerulos: dein genios appellarũt. Cẽsorinus. Geni9 ẽ deus cui9 in tutela: ut qq natus est: uiuit: siue ẽt: ueq̃d geramur: currat: siue q una gignit nobiscũ: Siue ẽt: q nos genitos suscipiat: ac tueat. certe a gignẽdo geni9 appellat. Eũdẽ eẽ geniũ: & larẽ multi ueteres memoriẹ pdiderũt. In qs ẽt. C. flaccus i lib. quẽ ad Cẹs. de indigna mẽtis reliqt scriptũ. hũc i nos maximã: qn imo oẽm hr̃e ptãtẽ creditũ ẽ. Nõnulli binos genios i his dũtaxat domib9: q̃ eẽnt maritẹ: colẽdos putauere. Euclides ãt socratic9 duplicẽ oibus oio nobis geniũ dicit appositũ. Quã rẽ apud Lucil. i li. sat. ix. l) cognoscere. Genio igit potissimũ p oẽs aetatẽ: q ãnis sacrificam9: q̃q̃ nõ solũ hic: sed & alii sunt pterea dei cõplures hoi uitã p sua qsq portiõe adminiculãtes: quos nolẽtẽ cognoscere idigitamẽtoꝝ libri satis edocebũt. Sed oẽs hi semel i uno quoq hoie numinũ suoꝝ effectũ repñtãt: quo circa: nõ p oẽ uitae spacium nouis religiõibus arcessunt. Genius aũt ita nobis assiduus obseruator appositus est: ut ne pacto quidẽ tẽporis longius abscedat: sed ab utero matris acceptos ad extremũ uitae diem comitet. ¶ Memini ut murena: & conger ne calefierent. Multa sunt apicii cõdimenta de murena: & cõgro: sed pro singulis uno cõtenti erimus cõdimento: ut si plura aliꝰ desideret: ipsum legat opere ultimo murenae igitur cõdimentum asse. Piper ligusticum. satureiam: croco. magna caepa: pruna damascena ennucleata. uinum mulsum acetum liquamen defrutum: oleum: & coques. In congro autẽ piper ligusticum: cuminum frictum: origanum: caepam sic causa: ouorum uitella cocta. uinũ mulsum: acetũ: liquamen defrutũ: & coques. ¶ Appetuntur frigida: appetentia stomachi faciunt. Epulones q dicatur. Genius q dicatur.

¶ COlluricum ius: unde madeant. ¶ Focula Nonius citans hunc locum inquit: nutrimenta dicuntur: unde focullare: saturio a saturitate: esurio ab esuritione: iocus in nomine. ¶ Hal. sal ex greco mare: & condimentum: Haligena Venus in sale .i. mari genita: αλλομαι salio αλας ταριχος? sale conditum. Halizones paphlagoniae: q αλι: hoc ẽ mari e.nguntur: & Halcyones aues a mari dictae: de quibus infra. VGOLETVS ET GRAPA.

SARACENVS.

❡ TVburcinari: Rapti cōesse. ⸿ Ampullam strigilē: Instrumēta: q̄ sunt balnei accōmodata: ad eradendas: & distrigēdas sordes sunt strigiles crispini ad balnea dictæ: psius: puer et strigiles defer: āpulla uas erat olearius: quo in balneis utebant: Ampullā oleariam dixit Apuleius. ⸿ Scaphiū: Vel accipe p uase: qd aptū ad sordes dr̄ & corpis excremēta: ut a Iu. & ab Vlpiano ponit: hita scaphia sunt uentris cā: uel accipe p uase potorio: d quo Plau. i sticho: & nos ēt meminim⁹ in bacchidib⁹. ⸿ Soccos: Calciamēta: de qbus sæpius mētio hita. ⸿ Qd tu istimulas: Dicādo ismulas. i. pro crine obiicis. ⸿ Exigā: Excludā: eiciā: i qua sigñatione utit Plau. in aululariа Terē. quoq;: & Aulus Gel: ⸿ Ex hac decuria: Hoc ē e nr̄o sodalitio: & futuro cōuiuio. ⸿ Causeā: Nō cāsiā. capitis tegumētū: quasi pegrinus uideat: de causea dictū i milite: & de zona piter i pēulo. ωοςεν nū sūt. ⸿ Achorago: abeo. s. q̄ uestimēta scænica pbebat choragus. n. chorez pfect⁹: & choragiū scęnicū uestimētū: author Festus: de ædilibus aūt alibi abunde dictū.

Stringiles q dicant. — *Scaphium quid sit.*

VALLA.

❡ PRAElium cōmittere. i. manducase. hoc enim parasiti preliū est. ⸿ Dum mane est: matutinum tēpus rebus obeundis magis idoneum. ⸿ Omnis esse mortalis decet. omne genus hominum decet manducare. ⸿ Id totum procedit diem. i. fructum affert in totum diem. ⸿ Cœpere est cōuiuium. pro incipere. nā qd nūc cœpi anomalū: olim integrū fuit cœpio. ⸿ Tuburcinari de suo. i. d rebus domesticis absumere. No. tuburcinari significat raptim comœdere: Titinius i prelia tuburcinari sine me uultis reliquias. Plau. in psa. ⸿ Cynicum esse egentem oportet. Quia cynici philosophi ex inopia uictitabāt. nā septem fuisse sectas philosophorū certū est: inter quas canino uictu fuisse cynicos: unū & nomen habuere. ⸿ Ampullas: cuius in ipsa cōtento liquore corpus inungebant. ⸿ Strigilē. q̄ corpus punctū stringeretur. Sue. in augusto: & callis qbusdā ex prurigie corpis: assiduoq;: & uehemēte strigilis usu plurifaria cōcretis ad ipenginis formā. Cic. de finib⁹ bo. & ma. lib. iii. Sed ad illā uitā. q̄ cū uirtute degat: āpulla: aut strigilis accedat sumpturū sapiētē eā uitā potius: quo hæc adiecta sint: Stra. lib. xv. Inde strigilum: & ampullarum artifices mature euaserunt. ⸿ Nā striges sunt uolucres. Ouidius fastorum libro sexto.

Tuburciari qd sit.

Sūt auidę uolucres: nō q̄ phineia mēsis
Guttura fraudabāt: sed gn̄s inde trahūt.
Grāde caput: stātes ocli: rostra apta rapinę
Canicies pēnis ōguib⁹ hamus iest (pinę
Nocte uolāt: puerosq; petūt nutricis egēt
Et uiciāt culis corpa rupta suis.

Sed quid cessamus prælium committere.
Dum mane est, omneis esse mortaleis decet.
to. Nimis pene mane est. Sa. mane, quod tu occœperis
Negocium agere, id totum procedit diem.
to. Quæso animum aduorte, hoc enim iam heri narraui tibi,
Tecumq; oraui, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos. Sa. memini, & scio.
Et te me orare, & mihi non esse quod darem.
Nihili parasitus est, quoi argentum domist.
Lubido extemplo cœpere est conuiuium
Tuburcinari de suo, siquid domi est,
Cynicum esse egentem oportet parasitum probe.
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
Marsupium habeat, inibi paulum præsidii,
Qui familiarem suam uitam oblectet modo.
to. Iam nolo argentum, filiam utendam tuam.
Mihi da. Sa. nunq̄ ædepol quoiq̄ etiam utendam dedi.
to. Non ad istoc quod tu insimulas. Sa. quid eam uis. to. scies.
Quia forma lepida & liberali est. Sa. res ita est.
to. Hic leno neq; te nouit, neq; gnatam tuam.
Sa. Me ut quisq̄ norit, nisi ille qui præbet cibum?
to. Ita est, hoc tu mihi reperire argentum potes.
Sa. Cupio hercle. to. tum tu me sine illam uendere.
Sa. Tum illam uendas? to. imo alium adlegauero,
Qui uendat, qui esse se peregrinum prædicet.
Est leno istic, nondum sex menses megaribus
Huc est quom commigrauit. Sa. pereunt reliquiæ.
Posterius istuc tamen potest. to. scin q̄ potest?
Nunq̄ hercle hodie prius hic edis, ne frustra sis,
Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi,
Atq; nisi gnatam tecum huc iam, quantum potest,
Adducis, exigam ego hercle te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis quid facturus sis?
Sa. Quæso hercle me quoq; etiam uendas, si lubet,
Tum saturum uendas, hoc si facturus, face.
Faciam equidem q̄ uis. to. bene facis, propera, abi domum
Præmonstra docte, præcipe astu filiæ.
Quid fabuletur, ubi se natam prædicet.
Qui sibi parentes fuerint, unde surrupta sit.
Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet.
Et ut adfleat, cum ea memoret. Sa. etiam tu taces?
Ter tanto peior ipsa est, q̄ illam tu esse uis.
to. Lepide hercle dicis, sed scin quid facias? cape
Tunicam atq; zonam, & chlamydem afferto, & causiam
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic uēdat. Sa. heu probe.
to. Quasi sit peregrinus. Sa. laudo. to. & tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sa. Sed unde ornamenta? to. abs chorago sumito,
Præbenda ædiles locauere, inde petito.
Sa. Iam faxo hic aderunt, sed ego horum nihil scio.

Carpere dicuntur lactentia corpora rostris
Est illis strigibus nomen:sed nominis huius
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Causa quod horrenda stridere nocte solent.

To. Nihil hercle uero, nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.
Sa. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.
To. Abi & istuc cura. Sa. me tibi. to. ego puerum uolo.
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum
Me esse effecturum hodie, nimis longum loquor.

SCAphiũ. uas ad lociũ excipiẽdũ. lu, & uide positis scaphiis cur sumit armis. Qd tu isimulas. i. crimis cã censes a me fieri. Me ut qsq̃ nouerit. facete dcm:& comice:qs ẽ iqt:q me nouisse dẽat. Huc cõmigrauit. Venit hitatũ. Pereunt reliq̃:Parasiti mẽs ad reliqas erat intẽta :iõ eaq; saepi⁹ cõmeminit. Posteri⁹ istuc tũ ẽt. posteri⁹. i. min⁹:ut in asinaria: hoc est facere nõ possum: qd poscis. Ne Frustris: ne te fallas. Quantum potest. q̃primum fieri possit. Exigã: excludam. Te ex hac decuria. Decuriones inqt Fest. appellantur: qui denis equitibus pr̨sunt. Decores inquit idem decuriones. ergo inquit ex hac decuria: idest ex hac familiaritate: qua mecũ deuinctus es. πολεν ornamenta: idest unde ornamenta. Ab chorago sumsto. De chorago abunde dictũ est in duobus captiuis: eum nunc dicit: a quo scaenica ornamenta accipiebãt. Praebenda ędiles locauere. scęnicis. n. ludis praecurãdis aediles pr̨fuere. Asserito manu. liberam facito: abducito liberam.

Decuriões q dicantur

CCOEpe: incipe antiq. Tuburcinari rapti comedere. Noni⁹ citans hũc uersũ: & affrauiũ. Coepe ex cod. anti. & metri necessitate: nõ cape ut corrigit Pius amens: neq; rape ut Sarra. Ampullã: guttũ: strigilẽ uero balnearẽ intelligit: scaphiũ: palliũ: marsupiũ. nota haec sũt oia uel uno li. de ptibus aediũ. Cynicũ: ut sectae cynicae: cuius principes Antisthenes: & diogenes in p̃imis: q iterrogat⁹: quare cynos. i. canis diceret: qa inqt his: q dant blandior: non dantibus adlatro: malos at mordeo. Cynicoꝝ suppellex: pa: baculus: & palliũ: Gymnasiũ Cynosarges appellatus: de illis multa Laerti⁹. Huc ẽquũ cõmigrauit. ex co. anti. & metri necessitate. Decuria ordine. Nobilitas romana in decurias caeti in cẽturias erãt diuisi: ut scribit Pedian⁹: singulaꝝ decuriaꝝ primi decuriões dicti auctor Varro sõri & decuriões in militia: & in municipiis. Causiã Causeamue: de q̃ Martial: & Val. Maxim⁹. πολεν grecis uñ: hoc ẽ a quo sument. Chorag⁹ magr̃ instri scenici: de quo in trinũmo: Choragiũ instrm scenicũ Festo Pomp. Vñ Apulcio ti melicũ choragiũ: sed eidẽ quoq; funebris appatus ẽ choragiũ: in q̃rto asini aurei depsyche iã feraliũ nuptiaꝝ miserrimae uirgi choragiũ struit. Me tibi ex co. an. & sũt pasiti uerba: q uoluit se illi cõmẽdare: ut paret sibi iterim cibũ.

VGOLETVS ET GRAPA.

Decuria q̃ dica ur

Choragus qui

SECVNDVS ACTVS.

Sophoclidisca lena. Lemnesclene ancilla.

SAtis fuit indoctae, imemori, insipiẽti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda, & pro rusticar or habitam.
Esse abste, q̃q̃ ego uinũ bibo, at mãdata ñ cõsueui sil,
Bibere, uitã equidẽ iam satis tibi spectatam esse cẽsueram,
Et meos mores. nam equidem te iam sector quintum hunc annum, quom interim
Credo, canis si in ludum iret, potuisset iam fieri, ut probe
Literas sciret quom interi meũ igenium fans nõ edidicisti,
Atq; ifãs, poti es, ut taceas? poti ne mócas? memini, & scio,
Et calleo, & cóme mi, amas pol misera, id tu⁹ scatet aius.
Ego tibi, istuc placidũ ut sit, faciã. Le. ecastor miser ẽ, q amat.
So. Certo is quidem nihil est, qui nihil amat, quid ei homini opus uita est?
Ire decet me herae obseqns, filia libera mea opa ocyus ut sit.
Cõueniã hũc Toxilũ, eius aurẽis quae sũt mãdata, onerabo,

SAtis fui: Mittit lena sophoclidisca ad toxiliũ seruũ: uel uerbis: uel tabell' nõciatura q̃ mãdauerat lennesclene eius amalia: dicit se mãdatoꝝ memorẽ: & satis sup mãdatis moniiã. Barda: Rudis & in genio tarda.

SARACENVS.

SAti fuit Idoctẽ. sophocli disca lena lẽniscelenẽ coarguit q se eã putet eẽ rudem: ac reꝝ ignarã: ut qd sit faciẽdũ sibi ignorare existimet. Indocte. ut ab aliis ia non didiceri: q̃ sim anus. Immemori. q̃ memoria nõ teneã: q̃ mihi dicta sunt. Insipiẽti. q̃ p me nihil sapiã. Me qdẽ p barda. i. tarda ad accipiẽdũ: q dicat. no. bardum ẽ ui pp̃ria: & igenio tardũ. nã graeci bardos tardos dñt. Ho. xi. ilia. βραδὺς τοι ἐὼν γέρων ἕσαν κελλιτειχεος ἱπποι. Plau. i psa. Vnã eqdẽ ia; putaui si ñ alias: me saltẽ satis spectauisses. Bis ãr dicit: q ad toxilũ semel: atq; iteꝝ missa fuerit. Quiuis si in ludũ iret. ludũ dicit quẽ graeci scholã: subaudi lr̃ariã. Vt pbe lr̃as sciret. ut admodũ nosset grãmaticam: quippe qua a litteris nomen habet. Meum ingenium. naturam meam. Fans non edidicisti: atq; infans. Dicendo: uel silendo: quippe q; etiam si nihil dicas nouerim: qd sit officiũ meum. Tuus scatet aius. i. abundat: subaudi amore. Hora. Scatẽtẽ baelius põtum: & ipse in aulularia. Interbibere sola: si uino scateat corinthiẽsem fontẽ: ac pyreneũ potest. Ero obsequens. tibi obtẽperabo. Eius auris: quae mandata sunt onerabo. Implebo inquit eius aures pr̨scriptis: ac mandatis tuis.

VALLA.

Bardi qui sint

CBARda stulta: ut fe. a tarditate igenii. Noni⁹: Bardũ ẽ ui pp̃ria: & igenio tardum a gr̨co βραδὺς & βραδέος tarde ẽ. Bardus gallice cãtor est laudũ uiroꝝ fortiũ Festo: a bardis: de qbus Lucanus. Vinũ bibo: mors ẽ memoriç uinũ inquit Plinius: lege quae scripsimus de uino in libro de partibus ędiũ. Canis memoria: & docilitate cõmendatur: nomen suũ recognoscit: itineris etiã longi meminit: dñm agnoscit: & diligit: Pli. Fans cui opponit instans: Horatio infans pudor: qui loqui non finit quandoq;. Varro: Fatur inquit is: qui primum significabilẽ ore emittit uocẽ: anteq̃ id faciãt pueri: dñr infãtes: Ab hoc tpe: qd tũ pueris cõstituãt pcae fando. dictũ fatũ: ad hęc eãdẽ uocẽ: q facile fanł faciũdi. Ecastor p castora: ut Egrine p Quirinũ Ececere p Cererẽ: quod p ecce qdam recipiũt festus auctor.

VGOLETVS ET GRAPA.
Barda stulta quę sit
Ecastor qd sit

SARA CENVS

SAtin hęc: Mitti quoq; uicissim Toxillus puerū ad amasiam: quę; sæpius moneat: ut mandata teneat: sed ille cum Sophoclidisca aliquā diu cōuiciis uicissim uellitabunt. ¶ Benignū hic quidem est: Duplex error erat: nā illud benignum expunximus: & substituimus pægniū: & ubi prius Toxillus loquebatur: loquentē admisimus. Sophoclidiscam.

VALLA.

SAtin hęc tibi sūt plana. Toxillus ad lēniscilenē puerū pægniū destinat mandatis istructum: qui a lēniscilene Sophoclidiscæ occurrit: in ipsoq; itinere sese inuicē temptāt: ubi maxius pueri astus indicat. Toxillus ergo ad pęgniū inqt; satis hæc tibi sūt plana. ¶ Verbereum caput, ita cōtusū uerberibus: ut plane ex eis constare uideat. ¶ Eo. i. ad eā rem. ¶ Des pignus tecū. Opponā pignus: ne recte teneas oia. ¶ Quo ergo is nunc, Pægni? .n. se domū recipiebat: ut eēs domi: cū toxillus apud lemniscelenē ipsum esse putaret: ueno uste ludit hoiem. ¶ Aliquid te peculiabo. Aliqd peculii tibi tradam. de peculio & peculiatis seruis dictum est supra: qd sauis sit. ¶ Cū cura geras i. sedulitate trāsigas. ¶ Vola curriculo. i. propera: ut uolare uidearis stati. ¶ Isthuc marinus passer: subaudias fecerit: qd me iubes. ¶ Per circū. i. circulati. ¶ Pægniū hic qdē est. hæc secū Sophoclidisca. ¶ Apud hanc obicē. mihi est standū apud hanc anūi quę obiecta est. ¶ Pægniū deliciæ pueri salue. Delicias uocat q̄si ab aliis tanq̄ rem sacrā ob ingenii prōptitudinē semotus.

Delicata q̄ dicebātur

nā delicata inqt Festus dicebāt diis cōsecrata: q̄ nunc delicata: uñ adhuc manet delicatus q̄si luxui dicatus. i. consecratus. ¶ Cui pol cūq; pro cuicūq;. tmesis figura ē. ¶ Sz qd tu cōficet: qd ē qd fatearis mihi ueluti teste arbitror.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VERBEreum caput. Mastygia. uerbero flagrio scapulis. In pseudolo: uerbeream dixit statuam. ¶ Peculia i bo: a peculio: quod Seruus domini pmissu separatum a rationibus dominicis habet auctore Tuberone ut Celsus lib. vi. digestorum refert: deducto tamen si quid domino debetur Vlp. de

Peculiū qd

peculio florentino: Peculium dicitur etiam quod quis parsimonia sua parauit uel officio: & quod ꝑsidii causa reponitur; ut Proculus ait quibusdā bellis ciuilibus factitatum: & audiuisse se rusticos senes dicentes: Pecuniam sine peculio fragilem esse: auctor celsus de legatis tertio. ¶ Obices: quæ obstat ab obiciendo. Aul. Gelli. ¶ Con

Cōtuor qd sit

tuor: uñ cōtuoli oculi i āgustū coacti: Tuor uideo: Tueor defēdo: fest? Pō.

Toxilus seruus. Pæcnium puer. Sophoclidisca.

SAtin hæc tibi sunt plana & certa? satin hæc meministi, & tenes?

pæ. Melius q̄ qui docuisti. to. ain uero uerbereū caput?

pæ. Aio eni uero. to. qd ergo dixi? pæ. ego recte apud illam

Dixero. to. non ædepol scis. pæ. da hercle pignus, ni omnia

Memini & scio. to. equidem, si scis tute quot habeas hodie

Digitos in manu eo dem pignus tecum. pæ. audacter tibi si

Lubido est perdere. to. bona pax sit potius. pæ. tū tu igitur

Sine me ire. to. & iubeo & sino, si ita uolo te curaſ, ut domi

Sis cum ego te esse illic cēseam. pæ. faciam. to. quo ergo is nunc? pæ. domum

Vti domi sim, cum illic censeas. to. scelus es tu puer,

Atq; istanc ob rem ego aliquid te peculiabo. pæ. scio

Fidei hercle herili ut soleat opprobari impudicitia,

Nec subigi queant unq̄, ut pro ea fide habeant iudicem.

to. Abi mó. pæ. laudabis faxo. to. sed has tabellas pæcnium

Ipsi Lemnescelenæ fac des, & quæ iussi nuncia.

So. Cesso ire ego quo missa sū. pæ. eo ego. to. i sane, ego domum

Ibo, face hanc rem cum cura geras, curriculo uola

pæ. Istuc marinus passer per circum solet, ille hinc abit.

Sed quis hæc est quæ me aduorsum incedit? So. pæcniū hic quidem est.

pæ. Sophoclidisca hæc peculiaris est eius, quo ego

Sum missus. So. nullus hodie esse hoc peior phibetur puer,

Cōpellabo. pæ. nunc cōmorandust mihi apud hanc obicé.

So. pæcnium deliciæ pueri salue, quid agis? ut uales?

pæ. Sophoclidisca di me amabūt. So. qd me utrum? pæ. nec

Vero si ut digna es faciāt, odio hēant, & faciāt male. (scio.

So. Mitte male loqui. pæ. cum ut digna es dico bene, non male loquor.

So. Quid agis? pæ. fœminā scelestā te astās contra cōtuor.

So. certe equidem puerum peiorem, q̄ te noui neminem.

pæ. Quid mali facio? aut quoi male dico? So. quoi pol cūq; occasio est.

pæ. Nemo homo unq̄ ita arbitratust. So. at pol multi eē ita sciunt.

pæ. Eia. So. eia. pæ. tuo ex ingenio mores alienos probas.

So. Fateor profecto, me esse, ut decet, lenonis familiæ.

Satis iam dictum habeo, quid tu? confitere, ut te autumo?

pæ. Fatear, si ita sim. So. iam abi, uicisti. pæ. iam abi. So. ergo hoc mihi expedi,

Quo abis? pæ. quo tu? So. dic tu, por rogaui. pæ. at p⁹ scies.

So. Eo quidem ego hinc haud lōge. pæ. & quidé ego haud longe. So. quo ergo scelus?

pæ. Ni sciero pri⁹ ex te, tu ex me nunq̄ hoc, qd rogitas, scies.

So. Nunq̄ ecastor hodie scibis, prius q̄ ex te audiuero.

pæ. Ita ne est? So. ita næ est. pæ. mala. So. scelestus. pæ. me haud decet. So. me quidem haud decet.

¶ ES octoginta pondo: Denotat: adhuc paticum esse puerum & obscœnę libidini idoneum: cum non euaserit pubertatis annos: nam tunc sunt agiliores: & leuiores: propterea subdit puer illam militiam scilicet ueneream militari: & exerceri magis confidentia: idest patientia q̃ pondere. ¶ Exterebrabis: Extorquebis scrutaberis. ¶ Terebra enim instrumentum est a terēdo: & pforando dictū. ¶ Tippulæ: Tradente festo tippula est bestiolæ genus sex pedes hñtis: sed tātæ leuitatis: ut sup aq̃ currens nō decidat: Nonius quoq; aīal leuissimū dicit: qꝑ aq̃s nō nādo: sed gradiēdo trāseat.

SARA CENVC

Terebra quid sit

¶ CER tū ē.i. cōstituisti silere: quo sis itura. ¶ Et pol ego ire. subaudi ꝓpero. ¶ Ne me attracta subigatrix. Impudicā dicit tribacē enī dat intelligi. ¶ Hāc uigilare oꝫ formulā: muliebrē pulchritudinem expedit uigilē esse ad lucrum. ¶ Vbi capillus uersipellis fiat: idest canescat. ¶ Fœde semper seruias: In turpi maneas seruitute. ¶ Haud etiam es octoginta pondo: idest octoginta librarum. ¶ Quid eo: idest cur ad eum locum. ¶ Exterebrabis: idest elicies a terebra sumpta similitudo qua asseres perforamus: unde nobis introrsus licuerit inspicere. ¶ Edictum est. præscriptum: mandatum mihi: ne loquę rer cuiq̃: quod mihi mandatum est. ¶ Leuifidæ. leuē fidē hñtes: qb⁹ secretū non possis tute cōmittere: estq; sicut fid⁹ leuifida leuifidū. ¶ Neq; tipulæ leuius pondus. Festus. Tipula bestiolæ genus sex pedes habentis: sed tantæ leuitatis: ut super aquam currens nō desidat Plautus. ¶ Dic amabo: blandientis uox est: qua etiam Cicero usus est in epistolis. Pægnius itaq; eadem iterat uerba: sed sophoclidisca uocem illam amabo non blandientis uocem accipit: sed futurum uerbi amo: & perinde respondet: nolo ames. ¶ Obsignatam abietem: idest ex abiete tabellam: abiegnam tabellam pro ex omni materia posuit. In ceratis enī tabulis scribere prisc⁹ mos fuit. Vnde hodie quoq; tabellarii dicuntur nuncii litterarum. ¶ Iuxta tecum si tu nescis. scio tātundem quantum tu si nescias.

VALLA

pæ. Quid ais, certum tibi est celare quo iter facias pessuma?
so. Offirmasti occultare quo te immittas pessume?
Pæ. Par. pari respondes, dicito, aut abi iam qñ ita certa res,
Nihil facio scire, ualeas. so. asta. pæ. at ꝓpo. so. & pol ego.
pæ. Ecquid habes? so. ecquid tu? pæ. nihil. so. cedo manum ergo. pæ. est ne hæc manus? (attuli.
so. Vbi illa altera ē furtifica læua? pæ. domi, eccam huc nullam
so. Hēs nescio qd. Pæ. ne me attrecta subigatrix. so. sin te amo?
Pæ. Male operā locas. so. qui? Pæ. quia enī nihil amas, cū ingrā
so. Tēpi hāc uigilare oportet formulā, atq; ætatulā, (tū amas
Ne ubi capillus uersipellis fuat fœde semper seruias.
Tu quidem aut etiam es octogita pondo. Pæ. at cōfidētia
Illa militia militatur magis, q̃ pondere. (ꝑdico.
so. Atq; ego hanc operam perdo. Pæ. quid iam? so. quia pitis
Pæ. Sed cesso. so. mane. Pæ. molesta es. so. ero quoq;, nisi scio quo te agas.
Pæ. Ad uos. so. & pol ego ad uos. Pæ. quid eo? so. quid id ad te attinet?
Pæ. Enim non ibis nunc uicissim, nisi scio. so. odiosus es.
Pæ. Lubet, nunq̃ hercle istuc exterebrabis tu, ut sis prior,
Quam ego siem. so. malitia certare tecum miseria est.
Pæ. Merx tua mala ē. so. qd ē, qđ metuas? Pæ. istuc idē, qđ tu.
so. Dic ergo. Pæ. ne hoc quoiq̃ hoi dicerē, edictum est mihi.
Magnope, nec quoiq̃ hoi crederē, omnes muti ut prius
Loq̃rentur hoc, q̃ ego. so. at tu hoc face fide credam⁹ data.
Pæ. Noui. omnes sunt lenæ leuifidæ, neq; leuius tippulæ
Pondus est, q̃ fides lenonia. so. dic amabo. Pæ. nolo ames.
So. Facile impetras, tecum habeto. Pæ. & tu hoc taceto. so. tacitum erit.
Pæ. Celabitur. so. toxilo has fero tabellas tuo hero. pæ. abi.
Eccillū domi, & hanc ego ad lemnesceleně tuá herá abieté
Obsignatam. So. quid istic scriptum? pæ. iuxta tecum scio,
Nisi fortasse blāda uerba. So. abeo. Pæ. at ego abiero. so. ābla.

Leuifidę qui dicantur

Tabellarii qui dicant

¶ OFFirmasti: obstinate proposuisti: unde obstinat: obfirmat Festo: Terentius: Age quæso: ne tam offirmes te chremes. ¶ Subigatrix: subagitatrix tribas masculę libidinis. ¶ Versipellis: uarius: uariant curæ uariante capillo: ut ille inquit. ¶ Confidentia: duritia patientia Nonio. in Asinar. Scapularum confidentia: uirtute ulmorum freti. ¶ Exterrebrare est ui aliquid extorquęre & scrutari: aut curiosius quærere Nonius. ¶ Tippula bestiole genus sexipedis leuissimū: qđ aquas nō nando sed gradiendo trāseat. Fest. Pōp. & No. Marcel. ¶ Viripotenti: uiribus pollenti. Vitulor: gratulor: lętor: gaudeo Nonius: uitulātes antiq gaudētes dixerunt: a bone uitæ cōmodo Fest. Pōp. Vitulās: lętās gaudio: ut partu: uitula dea letitię: uitulātes inqt Mar. Varro a uitula: & Titius: uitulari inquit ē uoce lætari: Varro li. xv. rerū diuinarū refert: qꝑ pontifex in sacris qbusdam uitulari soleat: qđ gręci παιανιζειν uocāt. Macrobi. auctor.

VGOLETVS ET GRAPA.

Versipel qui dicatur

Vitulor qd sit



SARACENVS

Vitulor uti dictum

IOui opulento: Lætatur sagaristio: occasione oblata: quo possit toxillum sodalem: petita pecunia: commodare. Vitulor: Lętitia repleor: & magna uoce lætor: a uitula: quam a uita dixerunt: factum est uitulari: & uitulantes inde lętantes. Die septimi: Antiquitus dictum: ut alibi ex Macrobio adducente cęcilianum illud: die quinti Romæ in capitolio curabo tibi coenam coctam. Qui alienum seruo obsignant cũ sale: Quid alienum dicatur non ausim affirmare: nec minus uerbum esse mendosum: cum apud Apitiũ legerim: Isitia ab alieno fieri: & rursus: sępias elixas ab alieno in frigidam misceri: q̃ res monet me: ut potius de alieno moneam: q̃ doceam: Ex uerbis tamen hic sensus elicitur: seruum ab auaro domino non recipere solitus: quod uictui suo satis foret: nã ut docet Pla. met in sticho: serui singulis calẽdis petere sibi solebant demensum cibum.

Sagaristio seruus.

IOui opulento, incluto, ope gnato, supremo, ualido, uiri potenti

Opes, spes bonas, copias, commodanti lubens uitulorq; merito.

Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam

Danunt argenti minuti, uti egenti opem afferam.

Quod ego nõ magis somniabã, neq; opinabar, neq; cẽsebã.

Nam herus meus ad me iam misit, domitos boues uti sibi mercarer.

Eã fore mihi occasionẽ, ea nũc quasi decidit de coelo, dedit

Argentũ, nã ibi mercatũ dixit esse die septimi, stult⁹ q hoc

Mihi daret argẽtũ, quoius ingeniũ nouerat, nã hoc argẽtũ

Alibi abutar, boues quos emerẽ, nõ erãt, nũc & amico meo

Prosperabo, & genio meo multa bona faciam, diu qd̃ bene

Erit die uno absoluam, tax tax tergo erit meo, non curo.

Nunc amico bobus domitis mea ex crumena largiar.

Nã id demũ lepidũ ẽ, tripcos hoies, uetulos, auidos, aridos

Bene admordere, qui alium seruo obsignant cum sale.

Virtus ẽ ubi occasio admonet, despicere, quid faciet mihi?

Verberibus cedi iusserit, compedes imponi, uapulem.

Ne sibi me credat supplicẽ fore. Ve illi, mihi iã nihil noui

Offerri petest, qu sim perit⁹, sed Toxilli puerꝫ pæcniũ eccũ.

VALLA. IOui opulento inclyto. sagaristio seruus a toxillo rogatus: ut pecuniam inueniret: qua sibi amicam liberaret: congratulatur secum: q dominus concrediderit pecuniam: unde mercaret boues: traditurꝫ enim eaꝫ se toxillo dicit pro liberanda muliere. opulentum itaq; appellat iouem: aut quia ops eius mater: quam rheam uocant: aut quia cunctis pest opib⁹. In

Cur iuppiter opulentus dicat. clyto: idest glorioso: aut qui omnes audit. nam clyo: q nos audio: dicunt grçci. Ope gnato: ex ope nato. Viri potenti: qui uiribus omnia antecedit. Vitulor q; merito: Lætitia exulto. Vitulari enim id significat. Mac. i. iii. sat. Nam primo pontifici libro apud pictorem uerbum hoc positum est uitulari. De cuius uerbi significatu titi⁹ ita rettulit. Vitulari est uoce lætari. Var. etiam in lib. xv. rerum diuinarũ ita refert: q pontifex in sacris qbusdã uitulari soleat: q græci παιανίζειν uocant. Has tot interpretationis ambages: q̃ paucis uerbis docta Marõis elegantia expssit. Lætumq; choro pæana canentes. Nam si uitulari est uoce lętari: q est παιανίζειν: nonne in cãtu læti παιάνος enarratio uerbi perfecta seruata est: & ut huic uocabulo diutius immoremur. Hylus libro: queꝫ de diis composuit: aut uitulam uocari deam: q̃ læticiæ pest. Poso ait uitulam uictoriam nominari. Cuius rei hoc argumentum profert: q postridie nonas iulias: re bene gesta: cum populus a thuscis in fugam uersus sit: unde populi fugia uocantur. Post uictoriam sequentem certis sacrificiis fiat uitulatio. quidam nomen eius animaduersum putant: q potens sit uitæ tolerandę. Ideo huic deæ pro frugibus fieri sacra dicuntur: quia frugibus uita humana toleratur. Vnde hoc esse animaduertimus: quod ait Vir. Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito. Vt uitula dixerit pro uitulatione: quod nomen esse sacrificii ob leticiam facti superius expssimus. Noni. item inquit: uitulantes ueteres dixisse gaudentes dictum a bonę uitę commodo: sicuti qui nunc est in summa læticia uiuere eum dicimus. Neuius in lycurgo: ut in uenatu uitulantis ex suis locis nos mittant poenis decoratos feris. Meo amico amiciter. pro amice: ut humaniter pro humane. Non magis somniabam: idest ulla coniectura consequi poteram: ut nequidem somniare potuerim: quia quod fieri non posse uidebatur: nequidem cupiebaꝫ: unde fiunt insomnia. Die septimi. pro septimo: ut supra ostendimus ueteres locutos esse. Amico meo. toxillo. Et Genio meo multa bona faciam: idest meo corpo-

Tax qd sit ri: ut paulo ante de genio locuti ostendimus. Tax tax tergo erit meo: onomotopeia est: ut tinnitus: sibilus: Vox enĩ uel potius sonitus ex percusso corpore ex tax. Boues domitos: idest pecuniam: q̃ pro bobus emendis tradita est. Triparcos: idest maxime pcos: quia hic numerus principium: medium: & finem significat: & omneꝫ amplectitur dimensionem: uelut Aristo. cum mathematicis statim in principio de coelo ostendit. Auidos. auaros. Aridos: succi largitatis nihil habentes. Bene admordere: ualde diripere. Obsignant sale: queꝫ large latum esse oportuit. Compedes imponi. pedicas admouere. Ne illi. certe ab illo: quoniam omnium uerberum sum pitus.

VGOLETVS ET GRAPA. DIE septimi eleganter dicimus: & diesseptime: ut diequarti & diequarte: Pomponianus in Atellana: Dies hic sex tus: quũ nihil egi: diequarte moriar fame. M. Cato in orig. dictatorem carthaginensium magister equituꝫ monuit: mitte mecum Romam equitatum diequinti in capitolio tibi coena cocta erit: Nam sane q̃ consuetum ueteribus fuerat: ut scribit Au. Gellius lris iis plerisq; uti indifferẽter: sicut pristini: & pristine: quod significat die pristino. i. priore: quod uulgo pridie dicitur: conuerso compositionis ordine: quasi pristino die & die crastini: idest crastino die. Sacerdotes quoq; p. r. tunc cum dicunt in diem tertium die perindino dicunt. Hoc autem intererit: ut die quarto: die septimo quidem de pterito dicamus: die q̃rte: aut quarti septime: aut septimi de futuro: ut Macrobius quoq; repetit.

Tax qd sit Tax. tax, uerberum per onomatopean satis belle confictus Sonus percussione. Triparcos parcissimos.

SARACENUS.

PEnsum. Operam mihi demandatam: nam mulieri tabellas attulerat: & quæ iusserat herus toxillus effecerat: sed obuius factus sagaristioni: illum maledictis incessit. ¶ Scio quid sis ætatis: Idoneæ uidelicet ob sceptitari. ¶ Mulmitribaru. Sic prius legebatur ex errore impressorum: emendauimus ulmitriba: quasi ulmos conterens: conuitium est: ut alibi ulmorum a ceruus. ¶ Incubitatus es: ab eo quod ē incubo: quod idē: quod coeo: unde incubi: & succubi: puerum arguit. q. subagitari solitum.

Vlmitriba q sit.

Pæcnium puer. Sagaristio seruus.

PEnsū meū qd datust, cōfeci, nunc pͤpero domum.
Sa. Mane etsi properas Pæcniū, ausculta. Pæ. eme
re oportet, tibi,
Quē obedire uel. Sa. asta. Pæ. exhibeas molestiā, ut opior,
Siquid debeam, qui nunc sic tam es molestus. Sa. scelerate
Etiam respicis? ego scio quid sis ætatis. Pæ. scio istuc
Maledictū ipune auferes? Sa. ubi toxil' ē? Pæ. ubi illi lubet,
Neq; te consulit. Sa. etiam ne dicis, ubi sit ueneficæ?
Pæ. Nescio inquā, ulmitribatu. Sa. maledicis maiori? Pæ.
prior
Promeritus, pͤpetiare, seruā operā, linguā liberā
Herus me iussit habere. Sa. dicis ne mihi ubi sit Toxilus?
Pæ. Dico ut perpetuo pereas. Sa. cædere hodie tú restibus.
Pæ. Tua cæcule causa? non hercle si os pertuderim tibi,
Metuam morticine. Sa. uideo ego te iam incubitatus es.
Pæ. Ita sū. qd id attinet ad te? at n̄ sū ita, ut. Sa. cōfidēs satis.
Pæ. sum hercle uero. nam ego me confido liberum fore.
Vt te nunq̄ sperat. Sa. potin, ut molestus ne sies?
Pæ. Quod dicis, facere non quis. Sa. abi in malam rem. pæ.
at tu domum
Nā ibi tibi parata pͥstost. Sa. uadat hic me. pæ. utinā uades.
Desint, in carcere ut sis. Sa. qd hoc? pæ. qd ē? Sa. ēt scelus
Male loquere. Pæ. tādē ut liceat, quom seruus sis, seruō tibi
Maledicere. Sa. ita ne? specta, quin dedero.
pæ. nihil, iam nihil habes. Sa. Di, deæq; te omnes perdant,
Nisi hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
pæ. amicus sum, eueniāt nolo tibi, q̄ optas, at id fiat, tūc me
Defigas. te cruci ipsum propediem affigent alii. Sa. quin te
Di, deæq;,
Scis qd hinc porro dicturus fueri? nil linguæ moderari q̄am
potin abeas? pæ. abigis facile, nam umbra mea int' uapulat.
Sa. Vt istūc Di deæq; pdant, tanq̄ pserpens bestia bilignis,
Et scelestus, hercle illū abiisse gaudeo, fores apite, ecce āt,
Quem conuenire maxime cupiebam, egreditur foras.

VALLA.

PEnsum meum: quod datum confeci. Pægnium rediens domum a lenoni scilicet obuius factus agaristioni uerbis ludos ei facit: contemnit: aspernatur: & irridet: irritatq; ad conuicium: ut ab ipso libentissime abeat sagaristio. ¶ Pensum meum: prouinciā inquit pegniū meam confeci absolui. ¶ Qui nunc: cur nūc aduerbium est interrogandi: & multa significat. ¶ Maledictum. subaudi a me. ¶ Impune auferes: quia ob ætatem meā imputabit tibi nemo. ¶ Neq; te consulit. nō te interrogat: qd sibi faciendū. ¶ Vbi sit ueneficæ: nō dicis: ubi sit herus tuus: q uenefica loq̄ris uerba. ¶ Vlmi tribatu. i. ut meis uirgis mācipium contritū: ab ulmo & tribo: qd significat tero. ¶ Cædere hodie tu restibus. si mihi manibus cæpero restituti te diuerberabo. ¶ Tua quidem cucule cā. meticulosum hoiem dicit uocando cuculū: q̄ auis est pauida. ¶ Si os pͤciderim tibi. Si uerberauerim os tuū: ac pͥsecuerim. ¶ Non metuā morticine. i. q pene mortuus es. nā & inde morticinum cadauer appellamus. ¶ At non sum in te gratus. Aduersum te non loquor: q̄ tibi grata sint. ¶ Confidens. temerarie. pægniū autem ait: nam ego me cōfido liberum fore in bonā parte accipiens cōfido: ut in malā Sa. cōfidens accipiebat. ¶ Potin: ut molestus ne scies. fieri ne potest: ut mihi nō exhibeas molestiā. ¶ Non qs. nō potes. ¶ Parata pͥstost. subaudi res mala. ¶ Vadat hic me. Pręstat mihi: ut ualere liceat. ¶ Vades desint in carcerē ut sis. ne sit q̄sq̄ inqt: qui tuas uices subeat: quo minus carcere careas. ¶ Ita ne. interpūctum suspēdenda oro: ac cū indignatione legēdum est. ¶ Specta. Hoc quoq; cū stomacho efferendū. Et rursum. ¶ Quin dedero. separati legendum: quo affectus irati magis elucescat. ¶ Nisi hodie. suspendendus est sermo: & cū stomacho hoc pronūtiandum: qd per elipsim dictum est: ac si diceret: nisi hinc confestim abieris: hodie te affligam. ¶ Si pͤhendero defigam in terram colophis. si inquit in te irrupero: tot colophos incutiam capiti tuo: ut te terræ defigam. Nisi linguæ moderari q̄am: tam aduersum te stomachor: ut sim hodie mali aliquid dicturus: nisi moderer linguæ. ¶ Potim abeas possibile ne est: ut discedas: aptissime Plau. serui sagaristionis contemptum ab ignobili ostendit persona. ¶ Pro serpens bestia bilinguis. bisulcam enim serpentes habēt linguam Bilinguem ergo eum dicit: quasi profusum lingua.

Morticinium qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ VLMItriba a flagellis ulmeis quibus cedebantur serui mastygię: flagrionesq;: mulotribas dicimus: qui mulos strigili ferrea expoliunt: abstergendo sordes e corpore. ¶ Pertuderim: scribendum est: & absq; dictione illa quidem: si metri rationi uelimus satisfactum: & sententię concinnitati: non enim conuenit: perciderim: neq; pͤciderim: ut corrigit Pius scribendum: quorum neutrum metri ratio patitur: nec sensus concinnitas. ¶ Morticine exanguis: euanide unde Terentio: facies morticina: & Senecæ: caro morticina: ita enim appellatur animalis mortui ex ægritudine Plinius auis in eo genere morticinam carnem non attingit. dicuntur & morticeni in pedibus hominum claui. ¶ Incubitatus es: passiue dictum & frequentatiue: at alibi actiue. ¶ Vmbra: anima: spiritus. ¶ Callet: callere optime scire: callere callum habere contraherēq;: unde occalleo ipsi plauto: & Celso callum enim duram carnem appellamus.

Morticina quid

SARACENUS. Vomica unde dicta

PAratum: Interim lena conuenerat toxillum seruum: ꝗ bono esse animo lemniscelenem iubet: paratam diētitans pro ea redimenda pecuniam. Dicto: Pro dicito. Graphice: docte: pulchre. Speculæ: Paruę spei. Vomica: Dicta est a uomendo: ꝙ pus & saniem uomat: & reiiciat: & in genere neutro uomita dicuntur a Nonio loca concaua: & uetustate obesa: hoc loco iocose intulit uomicam pro crumena collo pēdente: & pecuniaꝝ receptaculo: in qua significatione uꝫ pro receptaculo Plinium locutum uideo: cuꝫ de metallis facit mentionem: uomicam inquiens liquoris æterni. Caue sis a cornu: Nam ex ea pecunia emendi boues erant. In bubilē: In bouū stabulū. Erethriā: Vrbem grecię: de qua supra ē hita mentio.

Toxilus. Sagaristio. Sophoclidisca.

PAratum iam esse dicito, unde argētum sit futuꝝ,
Iubeto hēre aīum bonū, dic me illā amare multū
Vbi se alluat, ibi me alluat, quæ dixi ut nuntiares
Satin ea tenes? So. magis calleo, ꝗ aprugnum callum callet.
to. Propa abi domū. Sa. nūc huic ego graphice facetus fiā,
Subnixis alis me inferam, atq; amicibor gloriose.
To. Sed ꝗs hic ansatus ambulat. Sa. magnifice cōtestabor.
To. Sagaristio hic quidem, quid agit sagaristio? ut ualet?
Ecquid quod mandaui tibi est mihi in te speculæ? Sa. adito,
Videbitur, factum uola, uenito, promoueto.
to. Quid hoc qđ ī collo tibi tumet? Sa. uomicast, pssare pce.
Nam ubi quis mala tetigit manu, dolores cooriūtur.
to. Quando istæc est īnata tibi? Sa. hodie. to. secari iubeas.
Sa. Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negoci.
to. Inspicere morbū tuū lubet. Sa. abi, atq; caue sis a cornu.
to. Quid iam? Sa. quia boues bini hic sunt in crumena. to. emitte sodes
Ne enicet fames, inire pastum. Sa. enim metuo, ne possim
In bubilem reiicere, ne uagentur. to. ego reiiciam.
Sa. Hē aīum bonū, credit, cōmodabo, seqre hac sis: argētū
Hic est qđ me dudū rogasti. to. qd ais? Sa. dn̄s boues me
Mercatum Eretriam misit, nūc mihi Eretria hæc tua dom⁹.
To. Nimis tu facete loqre, atq; tibi ego oē argētū actutū
Incolume redigam, nam omnes sycophantias instroxi
Quo pacto ab lenone auferā hoc argentū. Sa. tāto melior.
to. Et mulier ut sit libera, atq; ipse ultro det argentum.
Sed seqre me, ad eā rē usus ē tua mihi opa. Sa. utere ut uis.

VALLA. PAratum iam esse dicito. abeuntē sophoclidiscā toxillus alloqtur: parataq; oia dicit ad liberādam lennisculenē. Iubeto hēre animum bonum. Dic nihil metuat. Vbi se adiuuat: ibi: me adiuuat. Dic meā uitam: meāq; lætitiā ex sua pendere: sit ergo bono animo. Magis calleo: quā aprugnū callum callet. hinc manifestū calleo. i. cognosco a callo deriuari. Callum aūt lumbum diximus supra. Aprugnū ab apro deriuatū ēt supra ostēdimus. Graphice. i. nitide: & astute. Factus sū. elegans. Subnixis alis: ut aulā dicas. Manibus in lateribus defixis & erectis: ut existimes me aulā esse. Me inferā. superbe incedā. Quis hic ansatus ambulat. Ansa aulæ manubriū: aut quicqd oino a toto corpe exit: uū possis capere. nā & ligulas calceoꝝ Aulus gelius ansas uocat. Cōtestabor. ꝗsi testes magnificū me opppnam. Est ne in te speculæ. subaudi aliqd est: ne inqt: uel exigua aliq̄ spes: a spe. n. diminutiuū est. naꝫ specula ēt est locus eminens: unde spectare possis circūquaq;. nā ita a spe specula: ut a re recula diminutiuū est. Adito uidebit factum: Cōcine Plau. in magnifice sese ostentāte. adito suspēdenda est oro. Videbit factum: & hoc supbe. Vola. celeriter accedito. Venito: pmoueto: singula suspendenda: magnificeq; iferenda sunt: ac magnifico apparatu. Quid hoc id. Demonstratiuū pronomē hoc: id relatiuuꝫ: ꝗ omnia ostentationē significāt magna poetæ emphasi. In colo tibi tumet. marsupium enim in collum coniecerat. toxillus ergo ob hoc percunctatur: quidnam id sibi uelit tumor. Vomicast. Tumor ille: qui in collo nasci consueuit. Pressare parce: noli attrectare. Ne exhibeat plus negocii. si necdum maturuit inquit: & secem: plus mali potuerit ingerere. Inspicere morbum tuum lubet. displicet hæc mihi tua ægritudo spectauerim libens: si possim succurrere. Caue sis a cornu. Caue si uis ne a cornu feriaris. Boues bini. pecunia ꝗ binos boues emere oportuit. Emitte sodes. sine exire si audes. Ne enecet fames: ne fame moriantur. Enim metuo: ut posset in bubile reiicere. Metuo inquit: ne postea possim in stabulum reducere. Ne uagentur: ne errent. Incolume redigam. integrum restituam.

VGOLETUS ET GRAPA. Graphice quid

ANSAtus brachiis instar ansarum in uasculis ad latera concuruatis: ut fastosi assolent. Graphice: eleganter: decenter absolute: Apuleio: Gellio graphicotera: absolutiora: decentioraq;: Graphicos absolutos a pictura dicimus: graphis ars pigendi a stilo dicta: quem græci graphion: & graphida nominant: Vnde graphice ars ipsa ab hominum umbra lineis circumscripta initium habuit: & linearis dicta: at postea a singulis coloribus monochromata: Plinius. xxxv. nam cataglypha: hoc est obliquas imagines: & uultus uarie respicientes: suspicientes: despicientesq; inuenit cimon cleoneus: Parerga e nauibus addidit: Protogenes pinxit homines: Dionysius Antrhopographos: humilia: & sordida Pyreicus Rhyparographos. **Vomica quid sit** Vomicast festiuiter uomicam appellat crumenam tumentem argento: nam uomica tumor in corpore pus uomit: unde nomen siue: ꝙ qui illam habent saniem reiiciant: Cor. Celsus in tertio: Vomicæ finis est: ut reputatur: & Satyr. porta putres dixit uomicas: Serenus tumores: meminit: & Suetonius: & Plinius: qui in metallis etiam pro receptaculo uomicam usurpat. Vomica inquit liquoris ęterni: At Nonius uomicas loca caua: & uetustate exesa interpretatur: naturales audio philosophos dicere: nullum esse principium: unde uomica incipiat: hinc difficilis curatio: uelut rotundis ulceribus: de quibus Aphrodisæus in problematis. Enicet: enecet: ut supra: Ne possim: non ut possim metri necessitate. **Bubile qd sit.** Bubilem: bubile: ubi boues stabulantur: sicut ouile: in quo pecudes dicimus: genus hic mutauit poeta.

TERTIVS ACTVS.

Saturio Parasitus. Persa. Virgo.



Væ res beneuortant mihi, & tibi, & uentri meo,
Perennitatisq; adeo huic perpetuo cibo
Vt mihi superstit, suppetat, superstitet.
Sequere hac mea gnata mecum Dis uolentibus,
Quoi opera detur scis, tenes, intellegis.
Communicaui tecum consilia mea,
Ea causa ad hoc exemplum te exornaui ego,
Venibis tu hodie Virgo. Vi. amabo mi pater,
Quamq̃ libenter escis alienis studes,
Tu ne uentris causa filiam uendis tuam?
Pa. Mirum quin regis Philippi causa, aut attali
Te potius uendam, q̃ mea, quæ sis mea.
Vi. Vtrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Pa. Vtrum hercle magis in uentris rem uidebitur.
Meum opinor imperiust in te, non in me tibist,
Vi. Tua istæc potestas est pater, uerũtamen
Quãq̃ res nostræ sunt pater pauperculæ,
Modicæ, & modestæ, meliust tamen ita uiuere.
Nam ubi ad paupertatem accessit infamia,
Grauior paupertas fit, fides sublestior.
Pa. Enimuero odiosa es. Vi. non sum, neq; me eẽ arbitror,
Cum praua natura esse te percipio pater.
Nam inimici, famam non ita ut nata est, ferunt.
Pa. Ferant eantq; in maximam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris æstumo,
Quam mensa inanis si nunc apponatur mihi.
Vi. Pater, hominum immortalis est infamia
Etiam tum uiuit, cum esse credas mortuam.
Pa. Quid metuis, ne te uendam? Vi. non metuo pater,
Verum insimulari nolo. Pa. at nequicq̃ ne uis.
Meo modo istud potius fiet, q̃ tuo
Fiat, quæ hæc res sunt? Vi. cogita hoc uerbum pater,
Herus si minatus est malum seruo suo,
Tametsi id futurum non est, ubi captust flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria.
Ego nunc quod non futurust, formido tamen,
Pa. Virgo, atq; mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ præter sapiet, q̃ placet parentibus.
Vi. Virgo, atq; mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ reticet, si quid fieri peruorse uidet.
Pa. Malo cauere meliust te. Vi. at si non licet
Cauere, quid agam, nam ego tibi cautum uolo.
pa. Malus ne ego sum? Vi. non es, neq; me dignust dicere,
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet,
pa. Dicat quod quisq; uolt, ego de hac sententia
Non demouebor. Vi. at meo si liceat modo,
Sapienter potius faciam, q̃ stulte. pa. lubet
Lubet p me tibi? ui. licet intellego,



Væ res bene: Virginẽ persa saturio pr̃ edocuerat: ut pateretur fieri uenalẽ: & tanq̃ peregrinã uideri: quo dolo leno facilius caperet: pecuniaq; mulctaretur. Sublestior: Infirmior. Soracum: est quo ornamẽta portant scenicorũ. Logi sermones. Nullũ siculum: q non ita erat expolitum dicendi genus: ut atticus erat: nam supra etiam Plautus idem ostẽdit: cum dixit: non atticissat: sed sicilicissat. — *SARACENVS.* — *Soracũ qd sit.*



Væ res bene uortant. Parasitus saturio: ut toxillo pmiserat se filiã suã traditurã: q̃si uenalẽ. nunc ipsam adducit instructã: quo lenoni dordalo parent insidiæ. Et uẽtri meo. ut ipm queã saturare. Perẽnitatis. i. ppetuitatis. estq; ordo uerborũ: & sensus: ut supsit: suppetat: sup stitet perennitatis. Huic. mihi perpetuo cibo. Superessit. significat inquit Fest. superestit. Ennius: dum quidẽ unus homo romanus toga superessit: & Accius in Chrysippo: qui hic superessit spartam: atq; amicitias trado: sed per se sup. significat quidem supra: ut cum dicim⁹: super illum sedit: uerũ ponitur etiã pro de greca cõsuetudine: ut illi dicũt ὑπὲρ. Plau. in milite: mea opera super hac uicina: quã ego nunc concilio tibi. In phasmate tandem percipio: super rebus nostris loquite. Pacu. in medio quę super re interfectum esse hippotem dixisti. Cato in trannium: nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu utiq; rem. Affra. in uirginem. Aliis de rebus: in q̃ cœpisti super. Suppetat. subueniat. Superstitet: nunq̃ desit. Cui rei opa detur scis. habes cognitionem huius rei cui damus operas. Tenes. meministi. Intelligis: cognoscis ut facere oporteat. Venibis. uenderis per sycophantiã. Regis philippi causa. patris alexandri macedonũ regis. Attali regis asiæ: qui populũ romanum heredem reliquit. In Ventris rem uidebitur. quod inquit uentri magis conducet. Modicæ: idest pusillæ. in hac etiam significatione ponitur. Stati⁹ in primo thebaidos: immodicum iræ tydea. Immigrauit infamia. Vbi paupertati inquit iuncta infamia est. Fides sublestior. nonius sublestum est leue friuolum. Plautus: nam ubi ad paupertatẽ &c. Quam mensa inanis. ubi nihil sit appositum parasiti prorsus similitudo congrua: qui nulli alii rei studeat q̃ uentri. Insimulari nolo. falso crimine accusari. Dum tunicas ponit: idest uestimenta exuit. Præter sapit q̃ placet parentibus. quæ plus uult sapere q̃ a parentibus pergrataiur. Quæ reticet si quid fieri peruorse uidet. Quæ non coarguit: quod perperam ac nequiter fieri uideatur. Si non licet cauere. Hoc — *VALLA.* — *Sublestum qd sit.*



Vrate: Domo exiēs familiares alloquitur: ut cœnas parēt. ⁋ Lurco: Gulosus & bonorum consumptor. SARACENVS.
⁋ Quam in cursu rotula circūuortitur: Idest diei tempus q̄ citissime præterit: hoc dicto lenonem mordet.
Qui receptam pecuniam apud argentarium auidius studeat collocare.
c Vrate istuc. Toxilus quā a sagaristione mutuā acceperat pecuniā dordalo lenoni tradit: & lēniscilenē liberat: suam: eiq̧ conuiciatur: q̄ fidē nō habuerit: cum se datuq̧ promitteret. ⁋ Lutum lenoniū. luto asperse leno. ⁋ Cōmixtum: stupratum. Heo sterquilinium publicū. heo inclamantis uox est. VALLA.

Troxilus seruus. Dorpalus leno.



Vrate istuc intus, iam ego me recipiá domum.
Do. Toxile quid agitur? To. eho lutū lenonium
Cōmixtum, eho tu sterquilinium publicum.
Impure, inhoneste, iniure, illex, labes populi,
Pecuniarum accipiter, auide, atq̧ inuide,
Procax, rapax, trahax, trecentis uersibus
Tuas impuritias loqui nemo potest.
Accipin argentum? accipe sis argentum impudens,
Tenesis argentum, etiam tu argentum tenes?
Possum te facere ut argentum accipias lutum?
Qui nisi iurato mihi nihil ausus credere?
Do. Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum seruitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedum contritor, pistrinorum ciuitas,
Perenniserue, lurco, edax, furax, fugax,
Cedosis mihi argentum, argentum inq̄ mihi cedo.
Quin tu mihi argentum reddis? nihil ne pudet?
Leno te argentum poscit, solita seruitus
Pro liberanda amica. ut omnes audiant.
To. Tace obsecro, hercle næ tua uox ualide ualet.
Do. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.
Eodem mihi prætio sal perhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendet, nunq̄ delinguet salem.
To. Iam omitto iratus esse, id tibi succensui,
Quia te negabas credere argentum mihi.
Do. Mirum quin tibi ego crederem, ut idē faceres mihi,
Quod partim nostri faciunt argentarii.
Vbi quid credideris, citius extemplo a foro
Fugiunt, q̄ ex porta ludis cum emisust lepus.
To. Cape hoc sis. Do. qu das? To. nūmi sexcēti hic erūt
Probi, numerati, fac sit mulier libera,
Atq̧ huc continuo adduce. Do. iá faxo hic erit,
Non hercle quoi nunc hoc dem spectandum scio.
To. Fortasse metuis? iam a foro argentarii
Abeunt, q̄ in cursu rotula circūuortitur.
Abi istac aduorsis angiportis ad forum.
Eadem ista hæc facito mulier ad me transeat
Per hortum. Do. iam hic faxo aderit. To. at ne p̄palam.
Do. sapienter sane. To. supplicatum cras eat.
Do. Ita hercle uero. To. dum istas reditum oportuit.

Sterquilinium dicit stercoris aceruū ad agros stercorādos Varro & Columella docent. ⁋ Iniure. i. sine iure. est. n. unū uerbū a nominatiuo iniurus. ⁋ Iure labes populi. i. merito appellādus labes populi. Vel legas iniure a nominatiuo iniurus iniura iniurum. i. inferens iniurias. ⁋ Inlex. i. sine lege. q̧ Horatius dicit exlex. ⁋ Labes populi. que populus labis loco habet. Labes enim a labendo: q̧ cū in eam incidimus: labētur pedes hinc etiam labina dicta uelut cum pueri lusitantes super glacie longius effusis pedibus dilabūtur. ⁋ Pecuniæ accipiter. raptor pecuniarum: tanq̄ accipiter uo lucrū. ⁋ Procax: petulans: unde & proci dicti: q̧ petulantes in alienis sint mulieribus. ⁋ Rapax trahax. In ax hæc nomina sūt uerbalia eiusdem prope significationis: cuius & in osus desinentia fere denominatiua: sicut enī emax: uendax: bibax: ita uinosus: mendosus: famosus. & similia dicuntur. ⁋ Trecētis uersibus: idest longissima oratione. Versus enim dicuntur: quia a fine ad principium uertitur stilus. ⁋ Tuas impuritias. sicut ab eo: qd est amicus amici amicicia: & pudicus pudici pudicicia: ita ab eo quod est impurus impuri impuritia fit. ⁋ Populi stabulum: quē populus loco stabuli habeat. ⁋ Seruitricium: seruituti mancipatum. ⁋ Subiculum flagri supposite subiecteq̧ flagellis. ⁋ Compedum tritor: qui ex continuo compedum usu terrere cōsueuit. ⁋ Pistrinorum ciuitas. In quem pistrina omnia deputantur. ⁋ Perēniserue: unū uerbum est: qui perpetuo seruus. ⁋ Lurco. Lurcones iquit Nonius dicti sunt a lurcando. Lurcare est cum auiditate cibū sumere. Lucil. sat. lib. ii. nā quid metino subiectoq̧ huic opus signo. ut lurcare lardū: & carnaria. Pōponius Siris lapathium nullam utebatur: lardū lurcabat lubens. Plautus in persa. Perēniserue lurco edax. Lucilius satyrarum libro quinto. Viuite lurcones comœdones uiuite uentres. Varro in eumenidibus. Contra cum psaltepsia: & flora lurcaš astrepis. Hoc uerbū etiam Seruius ex consuetudine aspirationem admittere existimat. ⁋ Solita seruitus. i. i solitudine collocata: q̧ Plinius solitarium dicit: id solitum Plautus etiam in amphytrione: qui soliti in uiti cubant. at si id dirius uidebitur. legas solida seruitus. i. firma: & p̄petua seruitus. ⁋ Eodem mihi pręcio sal perhibetur: quo tibi. Tanti inquit mihi sal constat: quanti & tibi: idest non pluris te ego facio q̄ tu me: idq̧ prouerbialiter dictum. ⁋ Nisi me hæc defendet: subaudi lingua. ⁋ Nunq̄ delinget salē. non Sterqliniū quid sit Proci unde dicti Lurcones q̄ & unde dicti

præbebo inquit salem ipsi linguæ lingendum:nisi me defenderit.¶ Mirum quin tibi ego crederem.an tibi inquit mi rum uidetur:quod non crediderim.¶ Quam ex porta.subaudi spectaculi:uel etiā urbis.¶ Cum emissust:pro emissus est lepus.idest cum liber effectus est ex ludis.¶ Fortasse metuis.Quoniam probos sexcētos nūmos dixit toxillus: & dordalus respondit:se nescire cui spectandum det argentum:toxillus ait fortasse metuis:ne non sit probum argētum:argentariis ostende:& occurre illis a foro abeuntis tam celeriter q̃ circumuertitur rotula dum currit:ut ergo illis occurras.¶ Abi istac aduersis angiportis.eo nanq̧ itinere ibis ad forum:illisq̧ occurres.¶ Eadem.subaudi uia.¶ Ista hæc facito mulier ad me transeat. Ad maiorem aperiendam demonstrationem binis usus est pronominibus: ut supra quoq̧ aliquotiens attingimus.¶ At ne propalam:subaudi facias:id per elipsim dictum.¶ Dum stas reditum oportuit:dum inquit non te quoquam moues:iam redisse potuisti.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ STERquilinium:latrina:eloaca in mundities inquinamen:de sterquiliniis:qua & fimeta de agrorum stercoratione:Varro Columella:Plinius:& alii.¶ Sterculius uero Saturnus dictus romanis:q̧ primus stercore fecunditates agris cōparauerit.¶ Procax:imodicus:petitor.Trahax a trahendo dictus:ut traheę plostra sine rotis:ille:quia trahit:hæ:q̧ trahuntur.¶ Respondeam:Anticategoria mutua est criminum ingestio.¶ Subiculum:quia serui flagris subiiciuntur subices Ennius pro subiectis posuit:festus pompeius auctor.¶ Perenniserue:iugiter seruiens: æternūq̧ seruiture.¶ Lurco inexplebilis gulæ:Lura est os culei festo:uel etiam utris:unde lurcones capacis gulæ homines & bonorum suorum consumptores:obliguritoresq̧.¶ Argentarii:Campsores dici argentarios:& indes numularios: trapexitas:ac colybistas satis notum:qui decoquentes uertunt solum:uti lepus canes fugiens.¶ A foro negociario intellige non iudiciario:olitorio:piscario:boario:nam de triplici foro alias.¶ Rotula:hipocoristicos:Figuli rota circumactu celerrimo satis nota argumento.P.Nigidii romanorum omnium uno Varrone excepto:ut ille inquit doctissimi.& figuli inde cognomen adepti:Hanc Anacharsi philosopho inuentori debemus:rotas carrorum curruumue:& aquarias pistrinis:siue mauis moletrinis seruientes sciunt omnes:Rota etiam in suppliciis genus atrocissimi est receptum:insutis inter eius radios sontibus Virgilius in sexto radiisq̧ rotarum:districti pendent:Cicero in sexto quæstio.Tuscula.de Theophrasto.etiam putatur dicere in rotam beatam uitam:tam non ascendere.

Sterqlinīū quid sit

Trahax unde

Argentarii qui

Rota qd sit

QVARTVS ACTVS.

Toxilus.

SI quam rem accures sobrie,aut frugaliter,
Solet illa recte sub manus succedere.
Atq̧ ædepol firme ut quisq̧ rem accurat suam,
Sic ei procedit,post principio deniq̧
Si malus aut nequast,male res uortunt,quas agit.
Sin autem frugist,eueniunt frugaliter.
Hanc ego rem exorsus sum facete & callide.
Igitur prouentura bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Vt ipsus,sese qua se expediat,nesciat.
Sagaristio heus exi,atq̧ educ uirginem.
Et istas tabellas,quas consignaui tibi,
Quas tu attulisti mihi ab hero meo usq̧'e persia.

Sagaristio.Toxilus serui.

NVnquid moror.To.euge euge exornatus basilice.
Tiara ornatum lepide condecora tuum.
Tum hāc hospitam aūt,trepidula ut graphice decet.
Sed satin estis meditati?Sa.tragici & comici
Nunq̃ æque sunt meditati.To.lepide hercle adiuuas.
Sa.Age illuc aspice deprocul in conspectum.To.tace.
Vbi cum lenone me uidebis colloqui,
Id aderit adeundi tempus,nunc agite uos.

VALLA.

SI quā rem. Toxillus secus suas probat astutias:itaq̧ facere oportere quemlibet ait:qui qd uelit sibi ex sententia procedere id meditate:& accurate agat recte sub māus succederet:idest in potestatem suam cupit perducere.¶ Firme:obnixe.¶ Sic ei procedit:ita euenit.¶ Facete:& callide.cō monet recte Quintilianus facetum nō semper de urbanitate dici:sed quādoq̧ de exacta rerum elegantia sicut hic.¶ Intricatum dabo:idest inuolutum. Translatio ab eo q̧ capillis inuoluit. Trichas enim capillos græci uocant: unde intricare & extricare a latinis factum.¶ Vt ipsus:quo sese expediat:ne sciat:ut sit ignoraturus:quomodo se explicet.¶ Vsq̧ e persia:tanq̃ ueneris inde notandum perba:quoniā persis perfidis persequēs usus est:ut dicatur: ergo & persia:& persis.

SARACENVS.

NVnquid moror:Euocatus Sagaristio una cum persa peregrino incedit indutus ornatu.¶ Tiara:Qd erat capitis persicum ornamentum:sunt qui aliter istū uersiculum legerint:sed istum probo.¶ Non agite uos:Lego:nunc agite uos.

Tiara qd sit

VALLA

NVnquid miror.Sagaristio subornatus:tanquā parasiti filiam e perside peregrinus adduxerit:toxillus addit a quo decomposito ducitur ad Dordalum.¶ Ornatus basilice:idest in regium modum.¶ Tiara ornatum lepide condecorat tuum.de hac diuus Hieronymus de uestibus sacerdotalibus locutus.Quartum inquit genus est uestimenti:rotundum pileolum:quale pictum in colosseo conspicimus:quasi spęra media sit diuisa:& pars una ponatur in capite.Hoc græci & nostri tiaram uocant.nōnulli galerum:nō habet acumen in summo:nec totū usq̧ ad comā caput tegit:sed tertiam partem a fronte inopertā relinquit:atq̧ ita in occipitio constrictus est uitta:ut non facile labatur ex capite.¶ Attrepidula:idest simulans metum.¶ Vt graphice decet:ut decoro astu uenit.¶ Satin estis meditati.subaudi:quæ dicenda.¶ Tragici:& comici:hoc est:qui cōfigunt poemata scriptores tragœdiarū:& comœdiarū:nō æq̧ meditati.¶ Deprocul:unū est uerbum:q̧ ppositio non cohæret aduerbio separatim.

¶ INtricatū

¶ INTricatum a tricis impeditum implicitum: ueluti per contrarium dicimus extricatum expeditum: de tricis iã dictũ est. ¶ Tiara. uelamẽ capitis: pileus ue dicit: Persis psertim in usu: de quo Diodor. & Herodotus: Hieronymus: aliiq. A Sidonio tiarati reges dicti tiara caput induti: ut græcis tiarophori: Cidaris oino alius est a tiara. ¶ Depro/cul: pcul: siue ualde pcul: ut demagis ualde magis lucilio lib. xvii. auctore Nonio: Est & deinsup salustio prio histor. desubito drepẽte Ennio: Affrãio Actio: Nonio: Cicerõi: Terẽtio: S; & dmagis p minꝰ ãtiq dicebãt: Fes. Põ. auctor.

VGOLETVS ET GRAPA.

Tiara qd

SARACENVS.

Dorpalus leno. Toxilus seruus.

CVi homini Di propicii sunt, aliqd obiiciunt lucri.
Nam ego hodie compendi feci, duo panes in dies.
Ita ancilla mea quæ fuit hodie nunc est sua.
Argento uicit iam hodie, alienum cœnabit, nihil
Gustabit de meo, sum ne probus, sum ciuis lepidus?
Qui atticam hodie ciuitatem maxumam
Maiorem feci atq; auxi ciui fœmina,
Sed ut & ego hodie fui benignus, & multis credidi,
Sed satis a quoq; hoĩe accepi, ita prorsum credebam omnibus.
Nec metuo quibus credidi hodie, ne quis abiurassit mihi.
Bonus uolo iam ex hoc die esse, quod neq; fiet, neq; fuit.
To. Hunc ego hominem hodie in trãsennã doctis ducã dolis
Itaq; huic insidiæ paratæ sunt, probe aggrediar uirum.
Quid agis? cedo unde agis te nunc Dorpale? do. credo tibi,
Di dent quæ uelis. To. eho an iam manu emisisti mulierem?
Do. Credo ædepol, credo inq; tibi. To. iam libera est, enicas.
Do. Quin tibi me dico credere. To. dic bona fide, iã libera est.
Do. I, i ad forum ad ptorẽ, exqre siquidẽ credere nõ uis mihi.
Libera inq; est, cequid audis? To. at tibi di omnes benefaciant.
Nunq; enim posthac tibi, nec tuorum quod nolis uolam.
Do. Abi, ne iura satis credo. To. ubi nũc tua libẽta st? Do. apd te
To. A in apd me eẽ? do. aio inq;, apd te ẽ iq;. To. ita me di amẽt,
Vt ob istam rem, tibi multa bona instant a me, nã est quædam
Res, quam occultabam tibi dicere, nunc eam narrauero.
Vnde tu pergrande lucrum facias, faciam ut memineris mei,
Dum uita uiuas. Do. benedictis benefacta, aures meæ
Auxilium expostulant. To. tuum promeritust merito ut faciã,
Et ut me scias esse facturum, tabellas tene has, pellege.
Do. Hæ qd ad me? To. imo ad te attinẽt, & tua refert, nã e psia
Ad me allatæ modo sunt istæ a meo domino.
Do. Q uãdo? To. haud dudũ. Do. qd istæ narrant? To. pcũcta
Ipsæ tibi narrabũt. Do. cedo sane mihi. (re ex ipsis
To. At clare recitato. do. tace dũ pellego. To. bad uerbũ faciã.
Do. Salutem dicit Toxilo timarchides,
Et familiæ omni, si ualetis, gaudeo,
Ego ualeo, recte & rem gero, & facio lucrum.
Neq; isto redire, his octo possum mensibus.
Itaq; hic est, quod me detinet negocium.
Eleusipolim persæ cæpere urbem in arabia,
Plenam bonarum rerum, atq; antiquom oppidum.
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus, ea res me domo expertem facit.
Operam atq; hospitium ego isti præhiberi uolo,
Qui tibi tabellas affert, cura quæ is uolet.
Nam is mihi honores suæ domi habuit maxumos.



Vi Homini: Retur leno: sibi obuenisse lucrum: at post paulum insidiis circunuentus mœrebit. ¶ Non panes i dies: Quasi minimũ quotidianum quæstum. ¶ Atticam ciuitatem maiorem feci: hoc est auxi numerum libertinarum: nam recepta pecunia liberam Lemni scelenem apud prætorem fecerat. ¶ In trasennam: In laqueum: dolum: & decipulum. ¶ Ille qui tabellas adfert: prosequitur dictum epistolæ. ¶ Neq; quisq; dabit: Addo uerbũ nisi: ut stet sensus. Neq; quisq; nisi dabit & quæ sequuntur. ¶ Accersiuit illam mandauit: lege accersiri illam mandauit. ¶ Matulam: Vrinæ uas Festus appellat: Nonius autẽ in quod aquã ifundimus: oino uas ad secretiora naturæ: ut matellio. ¶ S; te d aliis: In hãc sniaz loqtur Diod. pulchrũ. s. esse ex aliorũ erratis in melius instituere uitã nr̃am.

Matula qd sit



Vi hoi dii ppitii sunt. Dor. ut lenonũ mos est: nihil cogitare: nisi de lucro: lætat se uẽdidisse amicã: & pecunia potitũ. Interim toxillus cũ sagaristione & psa admonet isidias. ¶ Cõpendi feci. unũ est uerbũ. i. cõmodũ sũ cõsecutus. ¶ Nõ panes i dies: hoc puerbialiter dictũ. i. nõ paruã utilitatẽ sum cõsecutus: q sit panes in dies pmereri. ¶ Maiorem feci: qa quæ liberata est: ciuis erit attica. ¶ Auxi ciui fœminã: nã hic & hæc ciuis dicimus. Nec metuo: quibus credidi: qa nil nisi accepta credidi pecunia. ¶ Ne qs mihi in iure abiurassit. i. ne qs creditum neget. id. n. ab iurare: ut in curgulione diximus. ¶ In trãsenna. i. a loco unũ trãsitus fiat: ut diximus in bacchidibꝰ. ¶ Cedo unq agis te. Dic unũ is. Aliqñ in didi ptãte cedo ponit cuius pluralis tñ cede patri meo dixit Ter. ¶ I ad foꝝ ad ptorẽ, qa a ptore uidicta fiebãt liberi: ut supra abũde dictũ. ¶ Bñ dictis tuis: bñ facta aures meæ auxiliũ expostulant. Verboꝝ ordo: ac sensus est. Aures meæ expostulant: exigunt bñ facta: ut sibi benefacias: auxiliũ pro auxilio est enim ephexegesis: bñ dictis ad ea: q bñ dixisti. ¶ Pellege: pro plege uetuste dictum. ¶ Haud dudũ: nõ diu: qñq dẽ iã dudũ pene mõ significat: ut iã dudum sumite pœnas. ¶ Perscictare ex ipsis: exqre ex litteris. ¶ At clare recitato. Dic ea uoce: quod tibi scriptũ est: ut nos quoq; audiamus. ¶ Timarchides. Toxilli herus quasi multũ honoratũ dicas nomẽ indeptus est: nam timo honoro significat: & ar-

VALLA.

Abiurare quid sit

Iãdudum quid sit

Do. Quid id ad me, aut meam ad rem refert, persæ quid rerum gerant?
Aut quid heros tuus? To. tace stultiloq; nescis qd istet boni.
Nequicq̃ tibi fortuna faculam lucrificam icere uolt.
Do. Quæ istæc fortuna lucrifica est? To. istas, q̃ norunt, roga.
Ego tantumdẽ scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. Do. bene me mones,
Fac silentiũ. To. nunc ad illud ueniens, quod refert tua.
Do. Iste qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem
Furtiuam, abductam ex arabia penitissuma.
Eam te uolo accurare, ut istic ueneat.
Ac suo periclo is emat, qui eam mercabitur.
Mancipio neq; promittet, neq; quisq̃ dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, faces
Hæc cura, & hospes cura, ut curetur, uale.
To. Quid igit̃, postq̃ recitasti, quod erat cæræ creditum,
Iam mihi credis? Do. ubi nunc ille st hospes, qui hasce attulit?
To. Iã hic credo aderit, accersi illum mãdaui. Do. nihil mihi
Litibus, neq; trochis, q̃obrẽ ego argẽtũ numerẽ foras. (opus ẽ
Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?
To. Taceen, an nõ taces? nũq̃ ego te tã esse matulã credidi.
Quid metuis? Do. metuo hercle uero, sensi ego iã compluries,
Nec mihi haud imperito eueniet, tali ut in luto hæream.
To. Nihil pericli uidetur. Do. scio istuc, sed metuo mihi.
To. Mea quidem istuc nihil refert, tua ego refero gratia,
Vt tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
Do. Gratiam habeo, sed te de aliis. q̃ alios de te suauius
Est fieri doctos. To. nihil pericli uidetur, ne metuas.
Nequis uero ex arabia penitissuma persequatur eam.
Iam ne illam destinas? Do. uideam modo mercimonium.
To. Aequa dicis, sed optume eccũ ipẽ aduenit, & adducit eã
Hospes ille, qui has tabellas attulit. Do. hiccine est? To. hic ẽ.
Do. Hæccine illast furtiua uirgo? To. iuxta tecũ æq; scio.
Nisi qui aspexi equidem, ædepol liberalist quisquis est.
Do. Sat ædepol concinna facie. To. ut cõtemptim carnufex?
Taciti contemplemur formam. do. laudo consilium tuum.

chos dicit̃ princeps. ¶ Rẽ gero. facultates meas sustineo: & admistro. ¶ Heliopolim. Strabo quoq; huius nois urbẽ i arabia esse asserit. ¶ Vt fiat auctio publicitus: ut publice qd ab eo oppido direptũ est ueneat: ubi expositũ p̃cium augeat̃. ¶ Me domo expertem facit: ne domum redire queam. ¶ Opam: atq; hospiciũ ego isti phiberi uolo. Isti igt: qui has ad te litteras pfert uolo p̃beri auxiliũ: ubi te egeat & domi esse ei hospitiũ apud nos. ¶ Faculam lucrifica: aliquam facem. i. facultatem: unde lucrum facias tibi uult adducere. ¶ Istas: subaudi tabellas. ¶ Roga: pcunctare. ¶ Qd refert tua: qd tuæ cessuræ est utilitati. ¶ Forma expetẽda. i. speciosam. ¶ Furtiuã: furti ablatã. Ex arabia penitissima. Ex itimis arabiæ ptibus: ab eo qd est penitus suplatiuũ fecit penitissimus. Istic ueneat. Vęnũ eat uẽdat̃. Ac suo piculo: ne teneat̃ q̃sq̃ dolo malo factũ eẽ se arguat̃. ¶ Neq; prõptet. i. referat q̃ accepit pecũiã. ¶ Probũ: & nũeratũ argẽtũ: ut accipiat face. Sẽsus ẽ: fac ut is ab ẽptor̃ capiat pro ea argẽtũ: qd facile ipẽdi possit: ac pñtariũ: & in manũ dinumeratũ: nõ utiq; scriptis debitũ. ¶ Qd erat cæræ creditũ. i. tabulis cæratis cõmissum. ¶ Accersire illã mãdauit. p̃cepit igt: ut illa euocaret̃. Neq; trochis. i. cursibus: ut uolutet hac: atq; illac turbinis mõ: Nã trochus: quo ludũt pueri turbo est: a rotãdo dictus. Nã trecho: & curro: & roto significat. Si ãt legat̃ trichis: erit ãt tricha: ut paulopost ut me in trichas coniecisti. ¶ Te tã esse matulã credidi. i. tã amẽtẽ: ac insulsum. Matula. n. & matella: ac matellio uas ad naturæ secretiora: & onus uẽtris excipiẽdũ. ¶ Tali ut in luto hęreã. Vt figã me in luto: unũ exir̃ nõ det̃. ¶ Vt tibi recte cõciliandi: ut primus esses: apud quẽ hãc cõciliarẽ. ¶ Gratiã hẽo: subaudi: qd id efficias: sum inqt obligatus. ¶ Sed te de aliis: q̃ alios de te suauius ẽ fieri doctos. Dulcius inqt est: ut alieno tu discas piculo q̃ tuo ali9 discat. ¶ Neqs uero ex barbaria penitissima psequat̃.

Trochus quid sit

¶ Percũctanter: ac ironicos: simulq; uultuose legendũ est: tu ne inqt metuis: ne de extremis orbis terraꝝ ptibus adueniat: q; psequat̃. ¶ Tu illã destinas. i. deliberas: subaudi emere: aut destinas: recusas. ac remittis abs te. ¶ Videã modo mercimoniũ. cedo inqt expectãdam dato mihi mulierem. ¶ Iuxta tecũ. i. tam scio q̃ tu. ¶ Liberalist. liberalis ẽ. i. formã hẽt nõ seruæ: sed liberę. ¶ Concina facie: apta: cõmoda. ¶ Vt Cõtẽpti carnufex. hæc secum Toxillus de dordalo loqt̃: q nõ multũ curare uidebat̃: qd solent astuti facere hoies: ne nimia ẽptoris auiditas uẽditorẽ faciat cariorem.

VGOLETVS ET GRAPA. Trãsenna quid sit Liberi: sui: & libertini qui dicant̃ Pręda qd: & qd manubiæ

IN trãsennã: in laqueũ: in pedicã funariã: qñ trãsenna extẽtũ funẽ notat Salu. histo. ii. & ipse Plau. in rudente: In ætate inqt agũda hoium pluriæ fiunt trãsennæ: ubi decipiũtur dolis. ¶ Manu emisisti: liberã esse uoluisti p manumissioñe: q̃ est datio libertatis itroducta postq̃ iure gẽtiũ seruitus inuasit: nã cũ iure naturali oẽs appellaremur hoies: iure gẽtiũ tria esse & dici genera hoium cœperũt: Liberi: & his cõtrarii serui: & tertiũ genus libertini: qui desierũt eẽ serui: VI. Idẽ fere caius iurecõsultus: Seneca: neminẽ natura fecit liberũ: neminẽ seruũ: iposuit noia hęc fortuna singulis. Libertinos: alii libertos uocãt: alii e libertis natos. Trãquillus in claudio: Ignarus tpibus Apii: & deinceps aliquandiu libertinos dictos: nõ ipsos q manumitterent̃: sed igenuos ex his pcreatos: Vlpia. de suis & legit hęred. Libertũ inquit eũ accipe debemus quẽ qs ex seruitute ad ciuitatẽ romanã pduxerit. ¶ Libertast: ut iã manumissa. ¶ Ad p̃torẽ: q uindicta uirga manumitẽdi hẽt ptãtẽ: unũ est illud. Vindicta postq̃ meus a p̃tore recessi. ¶ Præda corpora ipsa reꝝ: q̃ capta sunt significat: Manubiæ uero dicta pecunia a q̃store ex uẽditione pdæ redacta. A. Gel. & Nonius Marc. q ita sensisse uoluit. Ma. Tulli. de lege agraria: cũ p̃das: & manubias subsequẽter posuit: Manubię quoq; ictus fulminus.

¶ Mãcipio:

¶ Mancipio: corpus liberum emere non licet: & qui emit male mercatur: nisi habeat sponsorem: Mancipium seruus dicitur: quod manu capitur. M. Varro auctor. Modest. de statu hominum Mancipia dicta: quod ab hostibus manu capiũtur: unde & serui dicti: quod imperatores captiuos uendere iubent: & ad hoc seruantur non occiduntur: ut scribit Florẽtius eodem titulo: fiunt autem iure gentium: cum ab hostibus capiuntur: aut cum ex ancillis nostris nascũtur: ut tradit Martianus: eo ipso titulo: & de publicanis: Veterana inquit mancipia dici: quæ per annum: nouitia: quę nõdum anno seruierunt. ¶ Trochis: uexationibus exagitationibusque: Trochus ludi genus notissimum: cum pilam ligneam in circulũ ferreũ se se uertẽtem: eũ in latera feritur imittere student lusores: uel ligneũ turbinẽ scutica rotantibus agitãtibusque pueris τροχοῦ latine rota: Martialis in apophoretis eo disticho: cui trochus lema est: Inducenda rota est: das nobis utile munus. Iste trochus pueris: at mihi canthus erit: Cantho antẽ extrema capitis rotarum uinciri satis notũ: Persius Vertentẽ sese frustra sectabere canthum: si scriptũ est. Tricis ipedimentis intellege: & intricaminibus. Matulã pro meticuloso uanoque accipere uĩ. ut in mostellaria: de matula uase ad lotiũ: & aquã etiãnum: quæ & matella & matellio dĩ: ac græco noie scaphiũ: Plau. ipse alibi: Martialis: Iurecõsulti festus: Marcel. Cicero. & alii meminerũt. ¶ Destinas emis: Destinare parare: destinare emere No. Peculatus. Peculatũ inqt Pau. Iurecõsultus diffinit labeo lib. xxxiii. posteriorum publicæ: aut sacræ pecuniæ furtũ nõ ab eo factũ: cuius piculo fuit: Festus Põpe. Peculatus furtũ publicum a pecore dictum: cui Mar. Varro astipulatur. Sed & qui populum fraudat: peculatus pœna tenetur.

Mãcipium quid sit

Refert tua

Trochus quid

Matula qd

peculatum quid



Sagaristio. Persa uirgo. Toxilus serui. Dorpalus leno.

SAtin Athenæ tibi uisæ fortunatæ, atque opiparæ?
Per. Vrbis speciẽ uidi, hoiũm mores prospexi parũ.
To. Nũquid in principio cessauit uerbũ docte diceĩ?
Do. Haud potui etiã in prĩo uerbo pspicere sapiẽtiã.
Sa. Quid id, quod uidisti, ut munitũ muro tibi uisust oppidũ?
Per. Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitum arbitror.
Perfidia, & peculatus ex urbe, & auaritia si exulant.
Quarta inuidia, quinta ambitio, sexta obtrectatio.
Septimum periurium. To. euge. Per. octaua indiligentia.
Nona iniuria, decuma quod pessumum aggressu, scelus.
Hæc nisi uñ aberũt, centuplex murus rebus seruandis parũst,
To. Quid ais tu? do. qd uis? To. tu i illis es decẽ sodalibus.
Te in exilium ire hinc oportet. do. qd iam? To. qa periurus es.
Do. Verba qdẽ haũ idocte fecit. To. ex tuo iq̃ usust, eme hãc.
Do. Aedepol, q cũ hãc magis contemplo, magis placet. To. si hanc emeris,
Dii immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Euortes homines tuo arbitratu fundis, familiis,
Cum optumis uiris rem habebis, gratiam cupient tuam,
Venient ad te comessatum. Do. at ego intromitti

SAtin athenæ: nũc quasi peregrini prodeũt Sagaristio persaque: quæ & si tanq̃ nænalis: facile tamẽ ex uerbis eius apparebit igenua: quãobrem leno magis mercimonio delectatus capietur dolis. ¶ At ego intromitti: Scilicet uereor: uel nolo.

SARACENVS.

SAtin athene tibi uisæ sunt fortunatæ. Saga persam interrogat: quo eius pręclare respondis lenonem magis ad emendum alliciat: at facilius capiatur: quod urgente Toxillo & magis ac magis instãte facit dordalus. ¶ Fortunatæ: atque opiperę. fortunam insignẽ adeptę: ac fœlices. ¶ Prospexi parum: non admodum aduerti. ¶ Bene sunt morati: bonis moribus instituti. ¶ Peculatus: direptio publica. ¶ Obtrectatio: ne alienæ insidiẽtur famæ. ¶ Quod pessimum aggressu scelus: quod ad aggrediendum omnibus ante stat scelus: quod de morte alicuius est. ¶ Hac nisi: unde aberunt: hæc flagitia: nisi absfuerint: undecũque: si centies muro ciuitas accingatur ad res suas seruandas parum fuerit. ¶ In illis es decẽ sodalibus. i. collocãdus ne tibi uideris inter illa crimina: ut hic tibi in exilium abeundum uideatur. ¶ Dii imortales. cum admiratione legendum est. ¶ Euertes tuo arbitratu: abduces ut uoles e prædiis suis homines: fundus enĩ quod sit fundamentum redditũum dictus: sicut fundum uasis dicimus: unde & fundo uerbum: & funda: quia iaculamur: a qua fundibulatores. ¶ Gratias cupient tuam. tibi conciliari desiderabunt ob hanc mulierem. ¶ Veniẽt ad te comessatũ. i. epulatum ab eo: qd græci dicũt comazo: i. epulor: uñ & comœdias q̃dã dici uoluerũt: nos cõmessor dicius. ¶ Intromitti no. nolo accipiãt apd me: nõ itromitti nolo talẽ mulierẽ.

VALLA.

Fundus uñ dicatur

¶ PEculator: q furtũ fec̃ publicę pecũię: Ascõius. ¶ Cẽtuplex ex ordib. latereque cẽteris: nisi potius accipias ifinite dictuñ: & q̃ mltiplici cĩctu itellegas: quã oppida scim. duplici muro: & triplici: ut Patauii urbẽ ad maius mũimẽ pcicta. ¶ Fũdi appellatione oẽ ędificiũ & ois ager cõtinetur in usu. urbana ædificia: ædes: rusticana: uillæ dicuntur locus in urbe sine ędificio area: Rure autem ager appellat̃: idemque ager cum ędificio fundus dicitur: florentius de uerbo. signifi. ¶ Familię nomine omnes qui in seruitio sunt continentur: & liberi hoies: qui bona fide seruiũt: Vlp. de ędil. edicto.

VGOLETVS ET GRAPA.

Fũdi appellatione qd

Hac enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores.
Do. Proinde tu tibi iubeas concludi ædes foribus ferreis.
Ferreas ædeis cómutes, limina indas ferrea.
Ferream seram atq; annulum, ne si tu ferro par feris,
Ferreas tute tibi impingi iubeas crassas compedeis.
Do. In malū cruciatum i sane. To. eme hác atq; ausculta mihi.
Do. Mó sciá, q̄tū dicet. To. uin huc uocé? To. ego illo accesse
To. q̄d ais hospes? Sa. uenio, adduco hác, ut dudú dixerá. (ro.
Nam heri in portum noctu nauis uenit, ueniri hanc uolo,
Si potest, si non potest, ire hinc uolo, quantum potest.
Do. Saluos sis adolescens. Sa. siquidé hanc uédidero p̄cio suo,
To. Atqui aut hoc emptore uédes pulchre, aut alio nó potes.
Sa. Es ne tu huic amicus? do. tanq̄ di oés, qui cœlum colunt.
To. tum tu mihi es inimicus certus, nam generi lenonio
Nunq̄ ullus deus tá benignus fuit, qui fuerit propitius.
Sa. Hoc age, opus nest hac tibi épta? do. si tibi uenissest opus,
Mihi quoq; empta est, si tibi subiti nihil est, tantūdest mihi.
Sa. Indica, fac p̄cium. do. tua merx est, tua indicatio est.
To. Aequó hic curat. Sa. uin bene emeť? do. uin tu pulchre uē
To. Ego scio hercle utrūq; uelle. do. age índica p̄gnariter. (deť?
Sa. Prius dico hanc mácupio nemo tibi dabit, iá scis. do. scio,
Indica, minimo daturus qui sis, qui duci queat?
To. tace, nimis tu quidē hercle homo stultus es pueriliter.
Do. Quid ita? to. quia enim te ex puella prius percótari uolo,
Quæ ad rem referūt. do. atq hercle tu me monuisti haud male.
Vide ut ego ille doctus leno pene in foueam decidi,
Nisi adesses, quátū est adhibere hoiem amicum, ubi q̄d geras?
To. Quo genere, aut qua in patria sit nata, aut q̄bus parétib⁹.
Ne temere hanc emisse dicas suasu, atq; impulsu meo.
Nisi molestum est, p̄contari hác paucis hic uolt. Sa. maxume,
Suo arbitratu. to. q̄d stas? abi tute, atq; ipse itidé roga.
Vt tibi percontari liceat, quæ uelis, etsi mihi
Dixit dare potestatem eius, sed ego te malo tamen
Eum adire, ut ne contemnat te ille. do. satis recte mones.
Hospes, uolo ego hác p̄cótari. Sa. a terra ad cœlū quid lubet.
Do. Iube dū ea accedat huc ad me. Sa. i sane, ac moré illi gere.
Percótare, exq̄re q̄d uis. to. age age nūc tu impera, uide
Vt ingrediare auspicato. do. liq̄dum est auspicium. to. tace,
Cócede sis, iá illá ego adducá. do. age ut ré eé i nostrá putas.
To. Sequere me, adduco hanc, siquid uis ex hac percontarier.
Do. Eni uolo te adesse. to. haud possū, q̄n huic opá dé hospiti,
Quoi her⁹ iussit, q̄d hic, si ñ uolt me adesse una. Sa. imo i mó,
To. do ego tibi operam. Sa. tibi ibidem das, ubi tu tuum ami
cum adiuuas,
Exq̄f. to. he⁹ tu aduigila. per. satis é dictū, q̄q̄ ego sua sum,
Scio ego officium meū, ut quæ roget uera, ut accepi, eloquar.
To. Virgo. hic hó p̄b⁹é. Per. credo. to. nó diu apd̄ hūc fuies.
Per. Ita pol spero si parentes facient officium suum.
Do. Nolo ego te mirari, si nos ex percontabimur
Aut patriam tuá aut parétes. Per. cur ego id mirer mi homo?
Seruitus mihi interdixit, ne quid mirer malum meum.

To. Dii

SARACENVS. ℂOCCEntabunt: conuicium faciēt. Quisnam dicet: Error est ex male lsis cōsequētibus: lego quātū idicet. ⁋ Væ nisse est: Pro uænisse est. i. uenundari. ⁋ Si crebro cades: Si sæpius succūbes uiro. ⁋ Habe tercentū minis: Legerem habe tibi cētum minis nā subdit illico octogita. ⁋ Ansā: Occasionē. ⁋ Quid furtum est: Sic prius legebatur: emēdauimus quod futurum est. ⁋ At ne eius argento protinam permittas domus: Lego permutes domum: ne: scilicet in aliam domum diuertas.

VALLA. ℂNOctu occētabunt. Cātus circa fores adhibebunt: estq; elypticos dictum occentabunt ostiū: pro ad ostiū. ⁋ Exurent fores: subaudi si intromittantur. ⁋ Ferreā serā: q̄ serať. i. claudiť ianua: uñ reserať aperiť dť. ⁋ Si ferro p̄seris: si impēsam ferri facere nolueris. ⁋ Tu pte tibi ipingi iubeas crassas cōpedes. Nisi inq̄t te ferro circūmunieris: tu i cōpedes crassas ferro ipingeris. ⁋ Hocq; per figurā pahyponarā dictū. non enī Dordal⁹ id sibi dici expectabat. ⁋ Vęnire hanc uolo. Vęnū ire: ac uēdi. Vænū nāq; nomē est: nō supinū: q̄d dictu ridiculū est a nōnullis putatū grāmaticis: cōponiť siq̄dem cū eo: sicut & cum do: ac uelut uenūdedi: uęnundatū: ita & uęniui: & uenitū. ab hoc noie uęnus

Quæ a uēo uenfantur fit uęnalis & uęnale: q̄d uendiť. Marti. Ne tū ignores: ubi sim uęnalis. Fit & uęnalicius a uęnali. Nonius: Vęnalicii uēditores. Cice. in oratione corneliana: neq; me diuitię mouent: q̄bus oēs africanos: & lęlios multi uęnalicii: mercatoresq; superauere. Ci. in ora. nec q̄sq̄ est eo℞: qui si iā sit ediscēdū sibi aliq̄d: nō teucrum Pacuuii malit: q̄ mamilianas uenaliū uēdendo℞ leges ediscere: a uenalicio uęnalicianus: ut. xxi. li. dir gesto℞ Vlpia. Plęriq; solent mācipia: quæ nouicia nō sunt: q̄si nouicia distrahere. Ad hoc. s. ut pluris uēdant. p̄sumptum est. n. ea mancipia: quæ rudia sunt: simpliciora esse: & ad ministeria aptiora: & dociliora: & ad oē ministerium habilia. Trita uero mancipia: & ueterana: difficile ē reformare: & ad suos mores formare. Quia ergo uęnaliciarii sciūt facile decurri ad nouitiorum emptionem: icciroo interpollant ueteranos: & pro nouiciis uēdūt. Paulus: Proponitur actio ex hoc edicto in eua: cui⁹ maxima pars in uēditricē fuerit: quia plęrūq; uęnaliciarii ita societate coeunt: ut q̄cq̄d agiť in cōe uideatur agere. ⁋ Ire hinc uolo quātum pōt. hinc uolo abire q̄ celerrime possum. ⁋ Opus inest hac tibi empta. oportet hanc emas. ⁋ Si tibi uęnisse est opus. si tibi utile est uendere mihi: quoq; emere utile est: inquit Dor. ⁋ Si tibi subiti nihil est. si non est: quod p̄peres. ⁋ Iu

To.Dii istam perdant,ut cata est & callida,ut habet cor.
Quã dicit qđ opus est.Do.qd nomen est tibi?to.nunc enim
Metuo ne peccet.Per.Lucridi nomen in patria fuit.
To.Nomen atq; omen quantinis est p̃tii,qn tu hanc emis?
Nimis pauebam ne peccaret,expedit.do.si te emam,
Mihi quoq; lucridẽ confido fore te.to.si hanc emeris,
Nunq̃ hercle hunc mensem uertentem credo seruibit tibi.
Do.Ita uelĩ qdẽ hercle.to.optata ut cõueniãt,operã addito.
Nihil adhuc peccauit etiam.Do.ubi tu nata es?Per.ut mihi
Mater dixit,in culina,in angulo ad læuam manum.
To.Hæc erit tibi fausta meretrix,nata est in calido loco,
Vbi rerum omnium bonarum copia est sæpissume.
Tactus est leno,qui rogaret,ubi nata esset,diceret.
Lepide lusit.Do.at ego patriam te rogo,quæ sit tua.
Per.quæ mihi sit,nisi hæc ubi nũc sũ?do.at ego illã q̃ro,q̃ fuit.
Per.Omen ego pro nihilo eẽ ducto,quod fuit,quando fuit,
Tanq̃ hominẽ quãdo aiam efflauit,qd eñ quæras,qui fuit?
To.Ita me Di bene ament,sapiẽter,atq; eqdẽ miseret tamẽ.
Do.Sed tñ uirgo quæ p̃ria est tua?age mihi actutum expedi.
Quid taces?per.dico eqdẽ p̃riã,qñqdẽ hic fuio,hæc p̃riast.
To.Iam de istoc rogare omitte,non uides nolle eam loqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriã inducas?Do.quid est?
Captus ne est p̃r?per.non captus,sed qđ habuit,id perdidit.
To.Hæc erit bono genere nata,nihil scit,nisi uerum loqui.
Do.Quis fuit?dic nomẽ.per.quid illũ miser̃ memorẽ,q fuit?
Nunc & illũ miserũ,& me miseram æquom est nominarier,
Do.Quoius modi is i ppl̃o habitust?per.nẽo q̃sq̃ acceptior.
Serui,liberiq; amabant.to.hominem miserum prædicas.
Quom ipsus prope perditus est,& beneuolenteis perdidit.
Do.Emã opinor.To.ẽt opinor?Do.sũmo gñe esse arbitror.
To:Diuitiis tu ex istac facies.do.di ita faxint.to.eme modo.
Per.Iã hoc tibi dico,actutũ ecastor meus ubi pater me sciet
Vẽisse huc,aderit,& me absẽtẽ redimet.to.qd nũc?do.qd ẽ?
To.Audin qd ait?per.nã etsi res sunt fractæ,amici sunt tamẽ.
Do.Ne sic plora,libera eris actutum,si crebro cades.
Vin mea esse?per.dum quidem ne nimis diu tua sim,uolo.
To.Satin,ut memit libertatis,hæc tibi grãdeis bolos dabit.
Age,siquid agis,ego ad hunc redeo,sequere,reduco hãc tibi.
Do.Adolescens uin uendere istãc?Sa.magis lubet,q̃ perdere,
Do.Tum tu pauca in uerba confer,quid dat'?tanti,indica.
Sa.Faciã ita,ut te uelle uideã,ut emas,habe tibi centum mnis.
Do.Nimiust.Sa.octogita,do.nimiust.Sa.nũm'abeẽ hic ñ p̃t,
Quod nũc dicã.do.qd id ẽ ergo?eloq̃re actutũ,atq; indica.
Sa.Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti mnis.
Do.Toxile quid ago?To.di deæq; te agitanti irati,scelus,
Qui hanc nõ ppes destinare.do.hẽbo,To.heu p̃datus probe.
Abi argentum effer huc,non ædepol trecentis mnis
Carast fecisti lucri.Sa.heus tu etiam p uestimẽtis (illũ uides
Decẽ accedãt mnæ.do.abscedẽt.n.nõ accedẽt,to.tace sis,ñ tu
Quærer̃ ansã,ifectũ ut faciat,abis ne,atq; argẽtũ petis?(fero.
Do.Heus tu,s̃ua istũ.to.qn tu is itro.do.abeo,atq; argẽtũ af-

dica p̃gnariter:idest proferẽdo:ut in-
telligam.pro.n.ante:& gnarus scitus.
¶ Mãcupio.nemo tibi dabit:ut manci-
pium tuũ sit Quid sit mãcipi & man-
ceps & mãcupere:in antecedẽtibus di-
ctũ est comœdiis.¶ Minimo daturus.
Ad minus:quo prætio sis uenditurus.
¶ Stultus es pueriliter.i.in pueri mo-
dũ.¶ Quæ ad rẽ referũt.i.quę ad tuã
hanc rẽ ptinẽt.¶ In foueã decidi.parũ
ingt defuit:qn caperet.¶ Suasu atq; i-
pulsu meo.Ne mihi iputes q̃ suaserim:
& impulerim.¶ Percũctari hanc pau-
cis:pauca sciscitari a puella uult.¶ Et
si mihi dixit daŕ potestatẽ eius.sensus
est.Licet hanc mihi dederit p̃ãtẽ puel-
lã iterrogandi:tu tñ adi ipsam:& rem
tuã p̃curato.¶ A terra ad cęlũ.i.q̃tun-
cũq; uelis interroga ¶ Iube dũ.Dũ syl-
labica adiectio ẽ.¶ Vt ingrediare au-
spicato.Vt eni hodie nemo est:q nihil
agat prius q̃ astrologica ĩspexerit dia-
ria.Ita olim m̃ri nil agebãt:n si auspi-
cato.i.captato ĩspectu auiũ.¶ Liqdũ
est auspiciũ:mihi non aduersatur inqt Mos antiquorum
auspiciũ.¶ Age:hoc clã ad puellã loq-
tur.¶ Vt rem esse in n̄ram putas:ut ces-
sur̃ nobis existimas utilitati.¶ Quid
hic.subaudi hospes nolit me assistere.
¶ Do ego tibi opã.Vt iubes astu.¶ He-
us tu aduigila:hoc clam ipsi uirgini.
¶ Mihi interdixit.i.uetuit.¶ Hẽt cor.
i.cordata:ut ueteres locuti sunt.¶ Qđ
opust.pro opus est.nihil extra rẽ loqŕ.
¶ Nunc metuo:ne peccet.hoc secum to-
xillus.¶ Expediuit:locuta est:ut opor-
tuit:hoc quoq; secum toxillus.¶ Hũc
mẽsem uertẽtem.i.ad mẽsem integrũ:
a quo mẽsis uertaŕ alius.¶ Tactus est
leno.i.captus hęc secũ toxillus.¶ Le-
pide lusit:subaudi lenonẽ.¶ Quæ mi-
hi sit.quæ mihi esse debeat:uultuo-
se legẽdum:& miserabiliter.¶ Quan-
do animam efflauit:mortuus est:illum
siquidem non esse amplius omnes di-
cũt.¶ Miseret tamẽ.subaudi me eius.
¶ Captus ne est pater:subaudi ab ho-
stibus.Quoiusmodi:idest quo pacto
fuit gratus populo.¶ Etiã opinor:ad-
huc ambigis.¶ Et si res sunt fractę.Li-
cet bona concoxerit:rẽq; fregerit suas.
¶ Ne sis plora.Ordo est:ac sensus:ne
plora si uis.¶ Sic reor euadesa seruis-
tutis molestia liberabere.¶ Dabit hęc
tibi grandis bolos:idest pręclaram for-
tunas:sumpta similitudine a beis i qui
iactũ rętis in pelagus cupias uendũt.
bolus enim quia ballo iacio.¶ Quan-
ti indica.significa nobis q̃ti uelis uẽde-
re.¶ Habe tibi centum minis.Subau-
di emptam.Nũmus abesse hinc nõ po-
test.non dederim inquit:si de octogin-
ta minis nummum demas.¶ Qui hãc
nõ properes præstinare:qui emere nõ
pręoccupes.id enim pręstinare.¶ Tu

cisti lucré: facio lucrum:& lucri dicimus:sicut etiam facio damnum & damni. Abscedét.i.a me abierint. Quarte re ansam.i.occasioné ad dissoluédá uéditionem.qcqd enim ab aliquo corpore pminet:uñ capi possit:ansa nou ma tur.Ita & hic:q a tota uenditione se motum uidebatur:ansam nocat. Infectum ut faciat.ne sit factum:quod fecit.

Ansa qd sit

VGOLETVS ET GRAPA.

Occétare quid sit

Hoc age quid sit

Auspicato quid sit

Seruitus quid sit

OCCENtabunt: conuiciabuntur ad ostium:occentare ueteres dicebat pro conuicium facere:cum id clare: & cũ quodam canore fieret:ut procul exaudiri potuisset:quod turpe habet:quia non sine causa fieri putatur Festus Pompeius quod non uiderunt interpretes:non scholiarii scholiographi ue non duximus prętereundũ. Hoc age: uox adhortantis monentisq;In sacris ea ipsa uoce præco admonebat astãtes uti animos sacrificio adhiberent:& illi uni uacarent cæteris omnibus posthabitis: ut scribit Plutarchus in uita coriolani:& Pompilii numæ. Indica dic præcium:unde mox fac prçcium dixit Cicero in officiis:ut sibi fundus cuius emptor erat semel indicaretur: unde indicatio nominauo præcii:& æstimatio ut indicatura Plinio in præfatione naturæ.histo.æstimatio:& prçcium. Auspicato fœliciter. Terentius haud auspicato me huc appuli:& auspicatissimum Quintiliano fœlicissimum: sine auspiciis: Romani ueteres pauca incipiebant:unde auspicari incipere: homo a suppliciis inquit Plinius uitam auspicatur. Seruitus est constitutio iure gentium: qua quis domino alieno contra naturam subiicitur:florentius de statu hominum:Seruitiũ primi areopagitæ constituerunt. Interdixit:prohibuit:uetuit quando seruitus non finit ferr uum mirari malum suum:qui est in continuo malo. Cor unde cati corculi dicti:ut iam diximus. Lucridã tanq̃ lucri datrici a lu cro:ut lucrio cupidus lucri:& satagens unde quaq; lucrari. Omen ab ore quasi orimen & recte: quia lucridis nomen prolatum bonum omen faciebat Lenoni lucrioni:unde ominari ore:uerbisq; augurari: quãdo deorum uoces non solum sed hominum quoq; pithagorei obseruatum omina appellata:quæ ueteres:ut refert Cicero:efficacissima crediderunt.Exempla habentur apud Val.Maximum. Mensem uertentem Sicut annus solis uertens appellatur a Macrobio in primo Saturnal.ita lunaris annus mensis uertens dictus Vitruuio: de anno uertente Suetoni.in Calicula:Immensas opes:totumq; illud Tiberii Cæsaris uicies ac septies milies sestertium non toto uertente anno absumpsit: Annus uero:qui mundanus uocatur:qui uere uertens est:quia conuersione plenæ uniuersitatis efficitur:ut idem refert Macrobius largissimis seculis explicatur. Calido loco:in culina ignis habetur ad coquédã obsonia. Culinam Festus Pompeius locum dicit in quo epulæ in funere comburũtur:nobis coquina est. Bolos grçcis iactus:unde pyroboli pyrecbolaue & bolides faces lampade sue discurrentes:de quibus Plinius nat. histo.ii.Bolus autem nostris frustulum:uel massula. Tuo periculo: nullo sponsore:neq; mancupio datur:ut superius dictum. Ansam quęrere:causas metaphoricos Cicero i Lęlio quo plures det sibi tanq̃ ansas ad reprçhendẽdum: Ansis uasa tenentur: & aræ primo ansæ dictæ:q tenentur a sacrificantibus Varro auctor:unde Virgilius æneidos sexto. Talibus orabat dictis:arasq; tenebat.

Omen uñ dictũ sit

Mensis uertens qui

Culina q̃

Ansam q̃rere quid sit

SARACENVS.

Edepol dedisti uirgo operam. Cum leno abiisset: ut ferret argentum: pro persa Interii toxillus: persa:& sagaristio suas struunt insidias:ut lenonem capiant. Probam: qa nihil improbandum in te sapientem: quia prudenter respondisti. Sobriã: quia continéter locuta es. Audin tu persa. Vbi argétum ab hoc acceperis. Duo simul alloquitur persam & sagaristionem:ut persa enim aduertat:quę dicantur admonet & sagaristionem: ut accepto argento:ne a lenone exquisitor: simulet se statim nauigaturum. Quod futurum est prædicas. id dicis: quod factura sum. Protinam permutes domum: statim ne transeas a lenone ad nos. Parce uoci: moderare uerbis. Præda. subaudi a lenone nostra.

VGOLETVS ET GRAPA.

GRAue: solidu: & firmũ: Actius in uictegrassia id: quod facis graue:& gratum est:Nonius. Quod futurum: legédum est.metri necessitate:& ex codicibus antiquis:& sensus concinnitate:non quid futurum:ut legit Pius ex tora interpres Mnæ scribendum ex codicibus antiquis.& metri necessitate. non minæ:ut legunt Pius & Sarracenus.



Toxilus. Sagaristio serui. Persa uirgo.



Edepol dedisti uirgo operam laudabilem.
Probam,& sapienté,& sobriã.Per.si quid bonis
Boni fit,esse idem & graue & gratum solet.
To.Audin tu Persa,ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato quasi eas prorsum in nauem.Sa.ne doce.
To.Per angiportum rursum te ad me recipito
Illac per hortum.Sa.quod futurum est,prædicas.
To.At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te,Sa.quod te dignust,me dignum esse uis.
To.Tace.parce uoci,præda progreditur foras.

SARACENVS.



Robati argenti: ptiũ pro muliere exoluit leno: sed q̃a dixit pbati argẽti eẽ nũmos: subdit ille per iocum quid ei nũmi sciunt pro sapiũt: & ei pro ii accipe. nõ loquit in hac scæna pars situs neq3 uirgo psa: ut mẽdosi habebãt codices ex indice: sed dordalus: sagaristio: toxillusq3 ¶ Emere: aut facere: Subaudi: uel licet: uel cõuenit: siue legas. eme: aut face. ¶ Huic in collũ nisi piget impono nro. Melius: hanc collo: nisi pigetipone nro. ¶ Fiat: Loquit dordalus: deinde sagaristio abiẽs inqt: ecqd me uoltis: q̃ uerba deerãt in codice. ¶ Vaniloqdorus: Et q̃ sequunt oia dicta: & cõficta sunt per iocũ: ut tñ interi lenonẽ uideat illudere.



Dorpalus. Toxilus. Sagaristio



Robati hic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. Sa. quid ei nummi sciunt?
Do. Crumenã hãc emes, aut faces, ut ẽmigeret domũ.
Sa. Næ non sat esses leno, id metuebas miser,
Impure, auare, ne crumenam amitteres.
To. Sine quæso quando lenost, nihil mirum facit
Lucro faciundo. do. ego auspicaui in hunc diem.
Nihil mihi tam paruist, quin me id pigeat perdere.
Age accipe ho: sis. nunquit me uis cæterum?
Sa. Hanc in collum, nisi piget, nostrum impone.
Do. Fiat. To. quid tam properas? Sa. ita negotiust.
Mandata æque sunt, uolo deferre epistolas,
Geminum autem fratrem seruire audiui hic meum,
Eum ego ut requiram, atq3 ut redimam pergere uolo.
To. Atq3 ædepol tu me commonuisti, haud male
Videor uidisse hic forma persimilem tui
Eadem statura. sa. quippe qui frater siet.
Do. Quid attinet nos scire? sa. ausculta ergo ut scias.
Vaniloquidorus uirginisuendonides
Nugipololoquides, argentiexterebronides.
Tedigniloquides, nummorum expalponides.
Quod semelarripes, nunq̃ postea eripides.
Do. Heu herele nomen multis modis scriptust tuum.
Sa. Ita sunt persarum mores, longa nomina
Contortuplicata habemus, nunquid cæterum
Voltis? do. uale. sa. & uos, nam animus in nauist meus.
Do. Cras potius, hodie hic cœnares, uale.

VALLA.



Robati hic argenti sunt sexaginta minæ: Dinumerat leno pro pacta pisa pecuniã. Simulat aũt agaristio: se pparare ob trãsigenda negocia: & liberaturũ fratrẽ e seruitutẽ: dũq3 se uult ostẽdere: linguã psicam admodũ tenere: perplexe nomi quædã barbara pnunciat: q̃ imagine illius referant linguæ. ¶ Duobus nũmis minus est. Quo minus inquit sint sexaginta minæ: bini desunt nũmi. ¶ Quid ei nũmi sũt. i. qd sibi nolunt retẽti nũmi. nummos. n. illos sibi hẽbat leno p marsupio: in quo pecuniã locauerat. ¶ Ne non sat esses leno. nõ satis inquit esses leno: si non talia faceres. ¶ Ego auspicaui in hũc diẽ: ex auspicio perspexi pro auspicatus sum: & mecũ ipse reputaui ad hoc usq3 tẽpus: nihil esse qui me pdere pigeat. ¶ Ac ne desiat. i. ne desit quicq̃. ¶ Ecquid me uoltis. ppero inquit: uultis ne aliqd. ¶ Cõmonuisti haud male: bene admonuisti inquit: ut ita putẽ. ¶ Frater siet: ut mihi frater uideat. ¶ Ausculta ergo: ut scias. Cum hęc dixit se persice loqui simulat. ¶ Heu hercle. Cum audiuisset sagaristionem nomen suum: & fratris proferre persica locutione demirat. ¶ Cras ire potius: subaudi potes. ¶ Hodie hic cœnares: nisi abeas excœnaueris mecum.



¶ CRVmenam ex codi. antiquis. & metri necess. ¶ Remigeret ex codi. antiquis & metri necessitate: a uerbo remigero: tracto a nauti: q̃ remis uelu ti gerit. ¶ Emere: aut facere uersus necessitate: & ex codicibus antiquis: & nouis: & sententiæ cõcinnitate: nõ eme: aut face: ut insulse corrigit Pius: mentiens ita scriptũ esse in ueteribus codicibus. ¶ Auspicaui: auspicatus sum exponit Nonius: citãs hunc locũ & alterũ ipsius Planti in Ististoea: ut auspicetis: cras est cõis dies. ¶ Gemini dicuntur ex uno utero: & uno die editi: Vergilius. Geminos huic ubera circũludere pẽdẽtis pueros: gemini duo: gemini similes Noñ. Nugipololoqdes uersus necessitas: & suæ cõcinnitas scribi exigũt: signat. n. fictũ: & cõpositũ hoc nomẽ ueluti loqẽtem nugarũ uenditorem. ex nomine latino nugæ: uerbo greco πωλῶ: qd significat uẽdo: & uerbo latino loquor. ¶ Argentiexterebronides: iunctim hoc legendum est: ac si dicat argenti exterebrator. ¶ Expalponides: blandicellis uerbis sciens optume argento emungere adolescentes: & cæteros: de palponibus iam dictum est. ¶ Contortuplicata: tortuose uariis dictionibus coagmentata compositaq3.

VGOLETVS ET GRAPA. Remigero unde

Auspicaui

Gemini q dicantur

SARACENVS.



Ostq̄ illic: Abierat sagaristio: recepta pecunia: persa ibi relicta muliere: quæ tā diu apud lenonem manebit: quoad pater parasitus aduenicns: eam suam manu adserat natam. ¶ Immo serui legerem immo seruaui: scilicet te propter lucrum. ¶ Pater nunc cessat: scilicet adireut me ab leno. uindicet.

VALLA. Lucrificabilis q dicat



Ostq̄ illic abiit. Dordalus sine suspitione non est: ac metuit sibi ob tam repentinum abitum uenditoris. Toxillus recreat primo: dein saturionem in lenonem excitat: ut suam abducat filiam. ¶ Illuxit: lucrificabilis. hic dies aduenit tibi afferens lucrum & cōmodū. ¶ Non emisti hanc: non impensam fecisti inqt: sed lucrum. ¶ Qui ego nunc scio: quo pacto scire possum. ¶ Atnā asseratur hæc manu: an liberetur. ¶ In persas? Interrogatiue legēdum est: an ego inquit ad persas ibo: ut hunc cōperiam: qui respondet sibi. ¶ Nugas: subaudi egero: idest profecero nihil. ¶ Atat. inquit dordalus domū ingressurus est: quod uolui domi præcipere meis. Interim tu toxille. ¶ Asserua hanc: persam.

VALLA.



Ranscidi loris: Dordalus domo exiens in suos se grauiter animaduertisse ostendit: dū toxillus se abire cōfingit: ut uices suas parasitꝰ exigat: hoc ergo dicit léo discerpi loris familiares omnes meos: quia supellex squalet: & sordidæ: sunt ędes. ¶ Vsurpabo domi. subaudi: ut mihi benefit. ¶ Inclinabo mecum liberta tua. cum Lénis. rem agam.

SARACENVS.



Isi ego illū: Minatur parasitus lenonē pdere: q̄ emerit ingenuā filiā. ¶ Nō ne antestaris? Quid sit antestari dictū sępius est in superioribus comœdiis. ¶ Hostibus uictis. Deuicto: expugnatoq́ lenone. ¶ Aqla: Vexillo: quo usi sunt romani duces: pstat in eadē metaphora: ut uictor hostiū uideaī. ¶ Qui sūt: Mœret cōtra leno: & cōflictat: q̄ puellas simul amiserit: & pecuniā ludificabitur pterea ad finem usq́ comœdiæ. ¶ Mihi ma. ad. Idest illusus fui: & p ludibrio habitus: quā elocutionē facimus Plauto familiarē: ut in aulularia & I cassina: & in pœnulo docuimus. ¶ Hoc leno tibi pii pculit. Sēsus horū uerboꝝ magis possumus cōiectari: q̄ recte pcipe: nā oino locū mēdosum arbitror: utcūq; ex uerbis ipsis daī intelligi puerū gestu: motuq́ corporis iocosum qppiā intulisse i lenonis ludibriū. ¶ Ne tibi hoc scipiōe magnū malū demutere: te condono: Lege sic potius: ne tibi hoc Sci. magnū malū dē: ut ære te conditionem, ¶ Pausam regem. ¶ Saltē sta. Sunt q legāt salticulū: & qdē nō inepte pbo tū staticulū qd est saltatiōis gn̄s: Macrobius: date staticulos inqt qd autē dictū ē de hegea: & diodoro: puto dictū esse forte ex ioco: uel ex his.

VALLA.

Isi ego illū hoiem perdo. Saturio pasitꝰ a léone abductu n rus filiā: ip̄s cū fremitu ira·

Toxilus. Dorpalus. Saturio. Persa.



Ostq̄ illic abiit, dicere hic quid uis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis.
Nam non emisti hanc, uerum fecisti lucrum.
Do. Ille quidem iam scit quid negocii gesserit,
Qui mihi furtiuam meo periculo uendidit.
Argentum accepit, abiit, qui nunc ego scio
An iam asseratur hæc manu? quo illum sequar?
In persas? nugas. To. credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. Do. imo equidem gratiam
Tibi toxile habeo, nam sensi te sedulo
Mihi dare bonam operam. to, tibin ego? imo serui.
Do. At at sum oblitus intus dudum edicere
Quæ uolui edicta adserua hanc. to. saluast hæc quidem.
Pe. pater nunc cessat. to. quidsi admoneam? Pe. tempus est.
To. Heus saturio, exi, nunc est illa occasio,
Inimicum ulcisci. Sa. ecce me, nunquid moror?
To. age illuc abscede procul e conspectu, tace,
Vbi cum lenone me uidebis colloqui,
Tum turbam facito. Sa. dictum sapienti sat est.

Dorpalus leno. Toxilus seruus.



Ransci di loris omneis aduueniens domi,
Ita mihi suppellex squalet, atq; ædes meæ.
To. Redis tu tādem? do. redeo. to. ne ego hodie tibi
Bonam uitam feci? do. fateor habere gratiam.
To. Num quippiam aliud me uis? do. ut bene sit tibi,
To. Pol istuc quidem iam ego omne usurpabo domi.
Nam iam inclinabo me cum liberta tua.

Saturio. Dorpalus. Persa.



Isi ego hominem illū pdo, do. perii. Sa. atq; optume
Eccum ipsum ante ædeis. Per salue multū mi pater,
Sa. Salue mea gnata. do. Persa me pessundedit,
Pe. Pater hic meus est. do. hem quid pater? perii oppido,
Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Mnas sexaginta? Sa. ego pol te faciam scelus.
Te quoq; etiam ipsum ut lamenteris. do. occidi.
Sa. Age ambula in ius leno. do. quid me in ius uocas?
Sa. Illic dicam apud prætorem, sed ego in ius uoco.
Do. Non ne antestaris? Sa. tuan ego causa carnufex
Quoiquam mortali libero aureis atteram,
Qui hic commercaris ciueis homines liberos?
Do. Sine dicam. sa. nolo. do. audi. sa. sum surdus, ambula,
Sequere hac. do. scelesta fides est uirginaria.
Sa. sequere hac mea gnata me usq; ad prætorem. Per. sequor.

ditin ius

dit iu ius: q ipsum euocat. Pessum dedit: afflixit. Minas sexaginta: subaudi admisisse. Ego pol te faciã scelus. Ordo est & sensus. o scelus: idest o scelerate: faciam te ipsum: ut lamenteris. subaudi: ut ego lamentor. Nonne ante staris. Id enim in ius uocaris dicebatur: q ample satis in curgulione dictum est. Auris atteram. i. trabam aures: ut tum mos fuit iu ius uocantibus. ac ue dicta sæpius iterentur repetenda hæc a curgulione. Mercaris contrarius ho mines. contra id quod decet.

L Gerificabilis ueluti apud psiũ luctificabile. Turbã multitudinis hoium esse pertuibationẽ: tumultũ: & cetus. Rixã duorũ inquit Labeo. Supellex oẽ domesticũ patrisfamilias iustrumẽtũ: quod ueq; argento: auroue facto: uel uesti adnumeretẽ: id est res mobiles: non aialia Põponius de supellectile legata: & papinianus: supellectili iuqt cedere lectos argẽteos: & cãdelabra argentea: posterior etas recepit: itẽ mẽsas argenteas myrrhina ẽt uasa: & uitrea: q edendi bibẽdiue causa parata suut. Squalet: squalere sordiũ plenũ esse significat: uñ squalens: & squalidũ iu cultũ sordidũ Festo Pomp. Et Ennio squala dicitẽ squalida: Gellius noct. att. ii. In corporibus in cultis squãmosis alta congerit: sordiũ squalor appellatẽ; ita cõtaminato noie: ut iam squalor de solis inquinamẽtis dici cœperit. Et squarosũ a squãmarũ similitudine dicti: quorũ cutis exurgit ob asiduã illuuiẽ: unde Lucilio: Rapiciũ squarosa incõdita rostra: sed squalentẽ auro tunicã: & maculis squalẽtibus cũ maro dixit splendentẽ: & fulgẽtibus intellige uoluit. Apud prorem. Prætor creatus cũ auocarentẽ Cõsules bellis finitimis: neq; esset: qui in urbe ius redderet: & urbanus appellatus: q in urbe ius diceret: mox ad urbẽ confluentibus peregrinis creatus est alius prętor: & peregriuus dictus: q plerũq; inter peregrinos ius reddebat: Dati postea & prouincidis prætores sed & quẽcũq; magistratũ cui pareret exercitus prætoris nomine appellarunt: unde prefecti prætorio. & prætoria porta in castris. Antestaris. testes citas: rogasue ex consuetudine: ut in superioribus exposuimus ex Horatio in fermonibus. Virginaria: Virginea: quæ deberet esse inuiolata: simplex: & purissima: ut respõderet nomini: etiã si uirgo pro muliere uiridioris ætatis ponitur.

VGOLETVS ET GRAPA. Turba qd sit. Squalere quid sit

Prætor qui dicatur

QVINTVS ACTVS.

Toxilus. Sagaristio. Lemnescelene.

HOstibus uictis, ciuibus saluis, re placida, pacibus
Perfectis, bello extincto, re bene gesta, exercitu
Integro & præsidiis, cum bene nos iuuisti Iuppiter,
Diq; alii omnes cælipotentes, eas uobis habeo
Grates, atq; ago, quia probe sum ultus inimicum meum.
Nunc ob eam rem inter meos participes prædam diuidam.
Et participabo, ite foras, hic ego uolo ante ostium,
Et ianuam meos participes accipere bene.
Statuite hic lectulos, ponite hic quæ adsolent, hic statui uolo
Primum aquilam mihi, unde ego omnes hilaros, ludenteis, lætificantes faciam,
Vt fiant, quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt.
Quæ uolui effieri, nam improbus est homo qui beneficium
Scit sumere, & reddere nescit. Le. Toxile mi cur ego
Sine te sum? To. cur autem tu sine me es? Le. agedum ergo accede
Ad me, atq; ãplectere sis. To. ego uero oh nihil magis dulcest.
Le. Sed amabo oculus meus quin in lectis nos actutum
Commodamus? omnia quæ tu uis ea cupio, To. mutua
Fiunt a me, age age ergo tu Sagaristio accumbe in summo.
Sa. Ego nihil hic habeo, cedo partem, quã pepigi. To. têperi.
Sa. Mihi istuc temperi. serost. To. age accumbe, hunc diem
Suauem meum natalem inter nos agitemus amœnum.
Date illi aquam manibus, apponite mensam, do hanc tibi
Florentem florenti, tu hic eris dictatris nobis, age
Puere a summo septenis cyathis committe hos ludos
Moueamus, propera, Pæonium tarde cyathos mihi das.
Cedo sane, bene mihi uobis, meæ amicæ, optatus hic mihi
Dies datus hodiest ab dis, quia te liberam licet
Me amplecti. Le. tua factũ opera bene omnibus nobis, hæ meæ
Manus tuæ poculum donant, ut amantem amanti decet.
To. Cedo. Le. accipe. To. bene ei q inuidet mihi, & ei q hoc gaudio gaudet.


Osthibus uictis: ciuib9 saluis. Toxillus: ut domus cõcessit cũ sagaristiõe & lẽniscelene cõuiuiis oblectatẽ: securusq; epulatẽ sumit autẽ: ut frequẽter ab exercitu similitudines. Pacibus pfectis: notandũ est plurali numero pacẽ dici. Bello extĩcto. i. ãmota oi mẽte uobis infesta. Et pfidiis: subaudi integris. i. locatis militibus in psidiis. Ante hostiũ: & ianuam: hostiũ quidẽ interius. Ianuam uero foris positã. Ego uero: subaudi fecero. Quã iu lectis nos actutũ accõmodamus. Quĩ repente nos discũbimus. Accũbe in summo: primum mẽsæ locũ teneto. Cedo partem: quem pepigi. exige mihi: ut pactus sum. Florẽtem. subaudi ętate. Age puere a summo. Incipe puer a summo potũ præbere. Committe hos ludos: idest cõfer. Bene ei: subaudi sagaristioni.

VALLA.

Pax numero multitudinis

P Acibus: paces multitudinis numero positũ noue: Varro itẽ aiaduertẽdũ primo iu qbus de causis: & quẽadmodũ cõstituerint paces: secundũ qua fide: & iustitia coluerint. Præsidiis auxilia ab auctu cũ accesserãt: qui adiumento essent alienigene. prędia dicta: q extra castra præsidebant in loco aliquo: ut tutior regio esset: ueluti compluries apud T. liuiũ. Participes: contechuitas: conscios fraudis: & fere cõprędones. Aquilã ut signifero: & techuiarchæ. Dictatrix magistra conuiuii quę dictata prepones: & leges dictabis: ut magistri ludi litterarii: saltatorii: fidicinii. gladiatorii: structoriiq; nam suę omnibus leges. Persabricauit: me contechnatus est: & arte: doloque miserum miserum me fecit cõstituitq;.

VGOLETVS ET GRAPA. Paces pluratiuo numero dicũtur

Dorpalus. toxilus. Sagaristio. Lēniſcelene. Pæcniū.



Vi ſunt, qui fuerunt, quiq; futuri ſunt poſthac, ego
Solus omnibus antideo facile miſerrumus hominū
Vt uiuam, perii, interii, peſſumus hic mihi dies
Hodie illuxit, corruptor, ita me Toxilus perfabricauit,
Meam rem diuexauit, uehiculum argenti miſer (atq;
Eieci, amiſi, neq; quamobrem eieci, habeo, qui perſam
Illum, atq; omnes perſas, atq; etiam omnes perſonas male
Dii, Omnes perdant ita miſerum toxilus me hic conſtituit,
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas
Molituſt, quem pol ego ut nō in cruciatum atq; incōpedeis
Cogam, ſi uiuam, ſiquidem huc unꝗ herus eius redierit,
Quod ſpero, ſed quid ego aſpicio? hoc uide, ꝙ hæc fabulaſt?
Pol hic quidem potant, aggrediar, toxile bone uir,
Salueto, & tu quoq; bona liberta. to. dorpalus hic quidem eſt.
Sa. Qui iube adif. to. adi, ſi lubet, agite applaudamus, dorpale
Homo lepidiſſimæ ſalue plurimum, locus hic tuus eſt,
Hic accumbe, ferte aquam pedibus, prebcn tu puere?
Do. Næ ſi me uno digito attigeris, te ad terrā affligam ſcelus.
Pæ. At ego tibi hoc continuo cyatho oculum excutiam tuum.
Do. Quid ais tu crux ſtimulorum tritor, quo modo me hodie
Verſauiſti? ut me in trichas conieciſti? quomodo
De perſa manus addictaſt? to. iurgium auferas hinc ſi ſapias.
Do. At bona liberta hæc ſciſti? ea me cælaſti? Le. ſtultitiaſt,
Si quoi bene eſſe licet, eum præuorti litibus.
Poſterius iſta hæc te magis par agereſt. do. uritur
Cor mihi, to. da illi cantharum, extingue ignem, ſi cor uritur,
Caput ne ardeſcat. do. ludos me facitis. intellego.
To. Vin cinædū nouom tibi dari Pæcniū? quin lude, ut ſoles,
Quando liber locus eſt hic, hui babæ, ꝗ baſilice
Te intuliſti, & facete. Pæ. decet me facetū eſſe, & hunc irridere
Lenonem lubidoſt, quando dignuſt. to. perge ut cœperas.
Pæ. Hoc leno tibi. do. peri pculit me. ppe. Pæ. hem ſerua ruſū
Do. delude, ut lubet, herus dū hic abeſt. Pæ. uiden ut dictis tuis
Pareo? ſed quin tu meis contra dictis ſeruis item.
Atq; hoc quod tibi ſuadeo facis. do. quid eſt id? pæ. reſtim tibi
Cape craſſam, ac ſuſpende te, do. caue ſis me attingas, ne tibi
Hoc Scipione malum magnum dem. Pæ. te condono, utere.
To. Iam iam Pæenium da pauſam. do. ego pol uos eradicabo.
Pæ. At te ille qui ſupra nos habitat, qui tibi male uolt.
Maleq; faciet dum uiuis, non hi dicunt, uerum ego.
To. Age circūfer mulſum bibite uſq; plenis cantharis.
Iamdiu factum eſt, poſtꝗ bibimus, nimis ſicci ſumus.
Do. di faciant, ut id bibatis, quod uos nunꝗ tranſeat.
To. Nequeo leno quī tibi ſaltem ſtaticulum dem, quem Hegea
Faciebat, uide uero ſi tibi ſatis placet. Pæ. uolo
Reddere quoq; diodorus quem olim faciebat in Ionia.
Do. Malū ego dabo uobis, niſi abitis. to. etiā mutis impudēs?
Iam ego tibi, ſi me irritaſſis Perſam adducam denuo. (tē.
Do. Iā taceo, atq; tu pſa hercle es, ꝗ me uſq; admutilaſti ad cu/

nonis

VALLA.



Vis ſunt: qui erāt. Dordalus leno dolet cruciatur ſe ſycophantiis exceptū eſſe. Adire Dordalum Toxillus iubet: ut homini illudant: luduſq; ac iocus de lenone ſumitur. ⁋ Antideo: pro anteo: d: ob hiatum uocaliū interpoſita. ⁋ Meam rem diuexauit: in diuerſas partes facultatem meam diſtraxit. ⁋ Quāobrem eieci habeo. Cauſa nulla eſt cur eiecerim. ⁋ Quin illum perſem: qui e perſide uenit. Multis quidē modis: quin ponitur. Aliter enim dici putatur quaſi quomodo increpantes: uel interrogantes: uel exhortantes dicimus: quin uenis: quin legis quin fugis. Aliter cū ita cōfirmamus: nō dubiū eſt quin. M. Tul. oīum ſit eloquētiſſimus. Aliter quomodo ſic cōponimus: ꝙ quaſi priori uidetur contrariom. uō iccirco cauſas: ſocrates nō defendit: quin id utile eſſe: & honeſtū exiſtimarit. ⁋ Eo mihi: eo: ideſt ideo. ⁋ Eas machinas: ideſt ſycophātias. ⁋ Præben: an præbes. ⁋ Aquam pedibus. Deceptus dordalus adhuc eluditur: ut non manibus: ſed pedibus præbendam aquam puero dictitet. ⁋ Ne ſi me. Adiurātis ē ne. ⁋ Ad terrā ſcelus affligam. Minitatur puero Dordalus: quē ſcel⁹ uocat. ⁋ Cyatho oculū excutiam: eruam tibi oculum poculo. Eſt ubi etiā cyathus: ut apud Pliniū: pro acetabuli menſura ponatur. ⁋ Stimulorū tritor: in cuius corpore ſtimuli cōterunt. ⁋ In tricas: tricas uocat in uolucra. ⁋ Manus mihi addictaſt. i. iniecta in laqueū. ⁋ Eum præuorti litibus. Stultitia inquit magna ſit: cui bene eſſe poſſit: id bū litibus inuoluere. ⁋ Liber locuſt. eſt locus liber inquit ad illudēdum. ⁋ Babæ: nobis interiectio: græcis aduerbiū eſt. ⁋ Baſilice: regifice: hoc dictū pægnio eſt. ⁋ Hoc leno tibi: petit pægniū lenonē: cum hoc dicit. ⁋ Herus dum hinc abeſt: ordo uerboꝝ eſt ac ſenſus. ⁋ Me probe: ideſt admodū delude: ut lubet: dum herus ſubaudi Timarchides hinc abeſt. ⁋ Ne tibi hoc ſcipione: ideſt baculo. ⁋ Malum magnū demutere ideſt pro nomine tuo magnum ſubeas malum. ⁋ Da pauſam: quieſce. ⁋ Eradicabo: radicitus perdā. ⁋ Id bibatis: quod uos nunꝗ trāſeat. i. nunꝗ emingatis. ⁋ Salticulū: plauſum paucū pedibus. ⁋ Vſq; admutilauiſti ad cutem: attōdiſti ad cutē uſq;. ⁋ At me haud par eſt. non æquū eſt: ut ego illudā: q herus meus fuit. ⁋ Non incōciliauit: non egit quicquā in diuerſum: quo minus te emerem. ⁋ Non tamen. Verba Toxilli obiurgantis lemniſcelenē cauſam le/

Quin q̄ ſo ſumatur

Cyathus quid ſit

To. Tace stulte, hic eius geminus est frater. Do. hinccinest?
To. Ac geminissum'. do. di deæq; et te, et geminũ frẽs excrucient
Sa. Qui te perdidit, ei maledicas potius, nam ego nihil
Merui. do. at enim quod ille meruit tibi id obsit uolo.
To. Agite sultis, hũc ludificemus, nisi indignust. Sa. nõ opust.
Le. At me haud par est. to. credo, quia nõ icõciliat, cũ te emo.
Le. Attamẽ. to. nõ tamẽ, caue ergo sis malo, & tu sequere me.
Le. te mihi dicto audiẽtẽ esse addecet. to. nã hercle si absq; me
Fores & meo præsidio, hic faceret, te prostibulam propediem.
Sed ita pars libertinorum est, nisi patrono qui aduorsus est,
Nec satis liber uidetur, nec frugi, nec honestus satis.
Ni illi officit, ni ei maledixit, ni ingratus repertus est.
Le. Pol benefacta tua me hortantur, tuo imperio parcam.
To. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argẽtũ dedi.
Hic est, hunc uolo ludificari. Le, meo ego in loco sedulo
Curabo. do. certo illi homines mihi nescio quid mali cõsulũt,
Quod faciant. Sa. heus uos. to. qd ais? Sa. hiccine dorpalus est
Leno. qui hic liberas uirgines mercatur? hinccinest, qui fuit
Quõdã fortis? do. quæ hæc res ẽ? hei colaphũ icit, malũ uobis
Dabo. to. at tibi nos dedimus, dabimusq; et magis. do. hei nates
Peruellit. Pæ. licet, iam diu. n. sæpe exponctæ sunt. do. loquere
Tu etiam, frustum pueri. Le. patrone amabo i intro ad cœnam.
To. Mea ignauia tu nunc me irrides? Le. quia næ uolo bene
Vt tibi sit. do. nolo mihi bene esse. Le. ne sit. to. quid igitur,
Sexcenti nummi quid agunt? quas turbas danunt? do. male
Disperii, sciunt referre probe inimico gratiam
To. Satis sumpsimus supplicii iã. do. fateor, uobis do manus.
To. et post dabis sub furcis, abi igitur hinc intro in crucem.
To. An ne hic parũ feci? to. tũ hisce habẽt cõuenisse te toxilũ,
Spectatores bene ualete, leno periit, plaudite.

nonis excipiẽtẽ. ¶ Sequere me: q ipse ago inqt: tu quoq; agas. ¶ Faceret te pstibulã. In lupanar detruderet. ¶ Ita pars libertinorum est: q in libertatẽ uẽdicati: nisi ut se liberos eẽ plane ostẽdant suis dominis aduersant: se liberos eẽ nõ existimant. ¶ Quid aduersus est. In aliquo repugnarit. Cũ dixisset pars intulit aduersatus est: q masculinũ genus pponderet. ¶ Necẽ male dixit. ei subaudias patrono. ¶ Grato. Qui ipsi liberauit. ¶ Ingratus. Qui aduersetur. ¶ Meo ego in loco: ego inqt lẽniscelene meum tuebor locũ ad illudẽdũ. ¶ Quid facient? Interrogatiue legẽdũ ẽ: ac stomachose. ¶ Qui fuit quondã fortis. Cũ hoc dicit ei: icutit colaphũ. ¶ Hei colaphũ icit. Dolẽtis dordali interiectio ẽ: ico, icis dixerũt ueteres. Lucr. Corpus ppellit: & icit. ¶ Hei nates puellit. gẽit dordalus: q si uelicarẽt nates. ¶ Frustum pueri. pægnio dicit: qa statura breuis. ¶ Sciunt. subaudi sexcẽti nũmi: quibus abste deceptus sum. ¶ Satis sumpsimus supplicii: satis illusus inqt est leno. ¶ Manus uobis do: supe ratus: uictusq; a uobis sum.

Ico icis apud ueteres

¶ DIV. Exauit: Vexare uerbum uiolẽtũ: diuexare uiolẽtius: Vehiculũ ex uiminibus: quo qd uehit. M. Varroni: ab aliis alcera dictum ex tabulis. ¶ Personas rationales: & aiatas tãtũ dicimus: est & psona quã græci psophon: ab Aeschylo poeta tragico ad actores fabularũ trãslata. ¶ Me hic: scribẽdũ ex codicibus antiquis: in quibus me & hic scriptũ est: & metri necessitate. ¶ Stimulorũ tritor flagrio, cuius scapulæ atterũt stimulos: nam stimuli fustes sunt. Manus addita sit derisio facta: manũ addere est deridere: ut diximus. ¶ Vt soles: ut consuesti: Sed & nomẽ ludum exposcit: quãdo παίγνιον græcis ludus dicit: & παιγνιώδης lusor unde technopægnion artis ludus: & erotopægnion amoris. A. Gel. noct. att. ii. huius legis Lælius poeta meminit in erotopægniis: & Ausonius qd antiquissimi poetæ inquit Lælii erotopægnion loquar. Ludere autem multa significat. Sed & pægnia solẽnitas seu festum græcis dicta. ¶ Scipione baculo: Non aliter dicti scipiones inquit Macro. in Saturnal. nisi q Cornelius qui patrem luminibus captũ pro baculo gerebat Scipio cognominatus: nomen ex cognomine posteris dedit. ¶ Staticulus saltationis genus Macro. in Saturnal. descendit de cantherio: inde staticulos dare: ridicularia fundere & alibi in eundem prætera cantat: ubi collibuit: interdum græcos uersus agit: iocos dicit: uoces demutat: staticulos dat: saltatio ipsa apud romanos certatim etiam ab honestis appetebatur: Inter duo bella punica ingenui: immo filii senatorum in ludum saltatorium cõmeabant: & illic crotala gestantes saltare discebant: Taceo: q matronæ etiam saltationem non inhonestam putabant: sed inter probas quoq; earum erat saltandi cura: dummodo non curiosa usq; ad artis perfectionẽ: quid enim ait salustius: psallere: saltare elegantius q necesse est probæ: adeo & ipse semproniam reprehẽdit: non q saltare: sed q optime scierit: At Cice. in oratione pro Murena acerbe reprehendit: & damnat saltationem: nemo fere saltat sobrius nisi forte insanit. Staticulum Plinio in nat. hist. li. xxxiiii. & ultimo uidetur esse genus gestatorii: sed staticula li. ultimo quidam legunt. ¶ In ionia. ionicum saltationis genus propudiosum: ut molle nimis: ab inuẽtoribus dictũ porphyrioni Horatius: motus doceri gaudet ionicos: matura uirgo: sed & plato. in. iii. reip. improbat armonias ionicas: & lydias ut molles nimium: & enerues. ¶ Prostibulam: prostibula: q ante stabulum stet quæstus diurni: & nocturni cura: Meretrix honestioris loci est. & quæstus: ut quæ a merendo dicta sit: copiam sui tantum modo noctu faciens: Nonius. ¶ Reti. scribi metri necessitas cogit: non rete. ut legunt interpræte nostri: & omnes fere: sic infra. Si in mari reti apprehendi.

VGOLFTVS ET GRAPA. Vexare quid sit

Staticulus quid sit

Saltare quomodo decens erat

Prostibula quæ

IN RVDENTIS ARGVMENTVM.

SARA CENVS.


Emones atheniensis exul patria cyrenas uenit: ei fuerat palæstra filia surrepta paruula: quam de ꝓdone mercatus labrax leno cū ampelisca puella altera cyrenas uehit: palæstrā ut uidit adolescēs Pleusidippus amare occœpit: cū lenone paciscit: eā sibi tradi. xxx. minis: datq; arrabonē: leno interī suasus a charmide siculo: puellas secū in Siciliā auehat: fore. n. ut ex ipsis sit magnū facturus lucrū: fingit se uotū soluturū ueneri: eoq; Pleusi. ad prādiū uocat: noctuq; mulieres: & bōa in naui deportat clāculū: in altū puehit: illic tempestas oborit: in scopulos naufragiū facit: mulieres cū scapha ad terrā iactant: i ueneris phanū se recipiunt: quo aduemēs leno: & ipse eiectus mari suas agnoscit: ac reposcit mulierculas: sed illæ demōis auxilio defensantur: trachalio. pleusidippi seruus rē oēm nūciaturus cucurrit hero: sed dū it: forte uidet grippū demōis seruulū ræte uidulū trahere: in quo lenonis infuerāt pecuniæ: palæstræq; uirginis crepūdia: trachalio: ut cōspexit uidulū: retis rudentē præhendit: a quo rudens comœdia nomen habet. rixant simul: cōueniunt tandē in demonē arbitrum: is aperto uidulo: agnoscit ex crepundis filiam: lenoni igitur dat: quod illius est: excepto talenti dimidio: quoad ꝓmissum grippo pro se retinuit senex: grippusq; ob id libertate donatur: pleusidippoq; palæstra nubet.

VALLA.

ℂ Argumentum in rudentem.


Emones atheniēsis: amissa filia puula: & benignitate sua nimia re fracta athenis secessit; cōmigrauitq; cyrenas cū seruo separatiōe extra urbē apud ueneris tēplū: quā emerat uillā incolebat. In ciuitate aūt labrax leno filiā huius Demonis emerat paruulā palæstrā: & cū ea ampeliscā: cuius amore captus Pleusidippus adolescēs lenoni ꝑ ea pactus fuerat dare triginta minas: ꝓ q̄ dederat arrabonē iureiurādo: ne eā cuiq̄ traderet. Leno aūt cū a Charmide hortaret siculo: ut siciliā peteret: posse ibi multas facere diuitias cū his puellis: q̄ ea gens esset uoluptaria: Pleusidippo se epulū facturū ꝓmisit ad iā memoratū Veneris tēplū: noctu itaq; cū familia oīs & Charmide naui cōscendit: ut in siciliā pueniat. Oborta in mari tēpestas frangit nauigiū. enatāt ut ꝑit oēs: puellæ prio palęstra: & ampelisca ad id ueneris tēplū peruenīūt: & a sacerdote excipiunt. Interī labrax leno & Charmides ad littus eiecti sunt. Labrax sensit puellas suas in tēplo eē ueneris: eas cū abducere ui cupet succurrit Demones cū familia: ut eis opē ferret. Interī Pleusidippus cū seruo trachaliōe eodē puenit. labracis fraude ꝑcepta: ipm male agit. Vidulus labracis: in quo ipsius erat pecunia: necnō palestrę crepūdia: qbus cū olim subrepta fuerat in mare delapsus a grippo demōis seruo: cū piscaret: rēte e mari abstrahit. Cūq; fore ditissimū opiaret: sōmans tactū diuitias astitit trachalio: q sibi ptē posceēt: cōtrouersia arbitrio demōis cōcessa ē. recluso uidulo: crepūdiisq; ispectis: palestrā filiā suā cognoscit: grippus cū labrace cōuenit: ut si cōmōstret uidulū: daret pecuniā: mōstrat demonē herū suū: demōes tm̄ sibi assumit: quāto grippū māu emittat: reliquū ipsi lēoni redit. Demonis āt filia adolescēti pleusidippo desponde tur.

Nominum etymologiæ.


Leusidippus: qa pleo: qd signat nauigio: pleuso futurū facit: & hippos equus: q tanq̄ equus summa celeritate lenonē fuerit cōsecutus. ꝑ Demōes: si sine diphtōgo scribat: qa demos populus q̄si popularem dicas. qm̄ se suas populares ait uelle tueri. sin cum æ diphthōgo: qa dæo signat: intelligo scio: nā & dæmō pitus. ꝑ Ampelisca. qa āpelos uitis: aut qa palęstrā tanq̄ uitis amplectabat: necnō ueneris statuā: ne a lenone abduceret. ꝑ Palæstra. qa pale dr̄ luctatio: qm̄ de ipsa fit luctatio ꝑsertis ob crepūdia. Scepnio. qa sceparnio dr̄ a sciant. n. id instrumētū adhibet lignis ꝑparādis in aliqd opus: ita & hic seruus in tegenda domo: uel qa multū strepit: ut fabri lignarii cū ascia strepūt. Tegumē ēt noiatur sceparnio: qd seruile ēt: ut scepnio seruꝰ. ꝑ Trachalio. aut qa trachis dr̄ aspꝰ: ut ipse atrox aduersus grippū. aut qa trachelos dr̄ collū: qd ut collū subest capiti: ita is herū suū Pleusidippū sustinebat. ꝑ Labrax. aut qa cœnosus uēpe leno: nā labrax cœnū: aut qa labrax piscis ē: q latine lupus noiat. Viuit. n. rapto & uix expleri pōt: ut hic leno cuncta ad se rape cupiebat: & ferme solet Plautus lenones rapacis noie appellare. ꝑ Charmides: qa charma dr̄ risus: qm̄ despicatui: derisuiq; lenonē habet. ꝑ Grippus: quia gripensis incuruatio est: q ad ræte plicandum incuruaret: cum ei magna oborta est molestia. Aut quia grippeus dicitur piscator: nam piscator fuit.

M. ACCII PLAVTI RVDENS.

ARGVMENTVM.


Eti piscator de mari extraxit uidulum,
Vbi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta uenerat:
Ea inclientelam suscepta imprudens patris
Naufragio eiecta deuenit, cognoscitur,
Suoq; amico Pleusidippo iungitur.

SARA CENVS.


AEte piscator. s. Grippꝰ demōis seruus. q forte piscatū cum iuisset: ꝓ pisce traxerat uidulus. ꝑ Herilis filiæ: demonis. ꝑ Crepundia: puellaria ornamēta: de quibus in cistellaria meminimus. ꝑ Lenonē: Labracē. ꝑ Imprudēs: Nescia.

Crepundia quę dicant

VALLA.


AEte piscator. subaudi gripus. ꝑ Extraxit uidulū: manticā lenonis. ꝑ Herilis filiæ palestræ: filię demonis. ꝑ Crepūdia ornamēta collo pēdētia infantiū a crepitu dcā. ꝑ Dn̄m ad lenonē: labracem.

Crepundia unde dicta

ꝑ Quæ surrepta: subaudi athenis. ꝑ Væn ierat. uendita erat. ꝑ In clientelam: in patrocinium: pater si quidem imprudens tanq̄ patronus eam tuebatur nesciens filiam. ꝑ Eiecta: subaudi a tempestate. ꝑ Deuenit: ad littus. ꝑ Suoq; amico. Amatio. Iungitur: desponderur.

VGOLETVS ET GRAPA. Vidulū qd sit

ℂ VIdulū loculū notare idicāt q legunt in hac ipsa comœdia: Vel sine bulga fuerit scortea: sacculusue: sine follis cōstat satis in uidulo fuisse recōditas lenonis reculas. ꝑ Crepūdia puellis necessaria ad nutricationē significāt: ornamētaq; ut oblectamina: id quod Plautus alibi ostēdit: Cunæ uero & cunabula nō ea ueniūt appellatiōe: ēt si crepūdia in cunis exhibent: Vn̄ Plini. Locutus est Crœsi filius in crepūdiis: quo ꝓdigio totū id concidit regnum.

ℂ QVI gētes

Q Vi gentes:tanq̃ deus arcturus inducit argumẽtũ fabulæ narraturus:qđ idẽ fecit lar familiaris deus i au lularia:& in cistellaria deus auxiliũ:ex cuius oratiõe dat intelligi ipsius arcturi signo occidẽte:nocte tẽpestatẽ eẽ subortã:q̃ leno naufragio perierat:est.n.arcturus stella bootæ:siue arctophilacis signi post se prẽtionẽ:& dr arcturus ursæ cauda:hæc.n.ortu suo:& occasu magnas ciet tẽpestates:ut planius de se met fatet in ꝓlogo. ⸿ Sũ splendẽs stella:Nã cæteris clarior apparet in arctophylace:in zona.n.eius constituta est:ut hæc & alia hyginius refert in tertio astronomicõ. ⸿ Tẽpore suo:Scilicet autũnali:nã eo tpe orit. ⸿ Bonos in aliis tabulis:Lego i albis tabulis:ut sit sensus:apđ magistratus sæpissime bonos & isontes accusari a malis delatoribus:nã ut meminimus in superiori comœdia:apud ꝑtorẽ in urbe roma & alios agistratus ad prios uestibuli pietes:erat albũ spaciũ:in quo ab ipsis magistratibus publicanda scripto ꝑponerent:ad quod album spacium Plau.nũc uidetur alludere.

SARA CENVS. Arcturus quid sit

Arcturus Prologus.

Q Vi gentes omnes,mariaq̃, & terras mouet,
Eius sum ciuis ciuitate cælitum.
Ita ut uidetis,sum splendens stella,candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo
Hic atq̃ in cælo,nomen ARCTVRO est mihi.
Noctu sum in cælo clarus,atq̃ interdius,
Et inter mortales ambulo,& inter deos.
Et alia signa de cælo ad terram occidunt.
Qui est imperator diuom atq̃ hominum iupiter.
Is nos per genteis,alium in alia disparat,
Qui facta hominum,qui mores,pietatem,& fidem
Noscamus,ut quęq̃ adiuuet opulentia.
Qui falsas liteis falsis testimoniis
Petunt,quiq̃ in iure abiurant pecuniam,
Eorum referimus nomina ex scripta ad iouem.
Quotidie ille scit,quis hic sibi quærat malum.
Qui hic litem adipisci postulant periurio,
Mali res falsas qui impetrant apud iudicem,
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat.
Maiore mulcta mulctat,q̃ litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis ex scriptos habet.
Atq̃ hoc in animum scelesti inducunt suum,

VALLA.

Q Vi Gentes oẽs:mariaq̃: & terras mouet.Loquitur arcturus:quod signũ est & stella. Signum siquid arctophylax dicit:& bootes:& arcturus:quẽadmoduꝫ ephestion de sideribus docet.Aratus uero inquit.ἀρκτοφύλαξ τόν ῥα ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην.ἐξ ἄλλων ἀρκτοῦρος ἑλίσσεται ἀστέρων ἀστήρ. Ptolemæ⁹ boote.ὁ μεταξὺ τῶν μηρῶν ὁ καλεῖται ἀρκτοῦρος.Oriens hoc signum aut occidens largas ciet tempestates:quod significat hoc loco Plautus. ⸿ Gentes oẽs:qm hæc inferiora sint corporibus contigua:obnoxiaq̃ superioribus:ab illis administrentur necesse est:ac ut elementa:ita & quæ ex elementis cõstant:humana corpora:cæterarũq̃ rerũ moueantur:necesse est. ⸿ Ciuitate cælitum.qui cælũ incolo:quæ ciuitas est cælicolarũ ⸿ Sũ splendẽs stella:est quẽadmodũ diximus:& signũ:& stella:ideo cũ dixisset splendẽs stella:adiecit signũ:ut utrũq̃ indicaret:nam signũ pluribus cõstat stellis:ut ex arato:Ptolomæo:q̃ Higino:ac reliqs facile deprẽderis. ⸿ Qđ semp tpe exorit̃ suo.Demophilus mensis inqt ianuarii die.vi.arcturus matutinus occidit.Colu.in.xii.ix.cale.martii arcturus prima nocte orit̃.frigidus dies aquilone:uel coro:interdum pluuia. Aetius medicus de simplicibus medicaminibus:ubi quid obseruandum medico docet.mẽsis inquit sept.xiiii.die oritur:aeremq̃ perturbat per eos dies. ⸿ Inter deos:& inter mortales ambulo.Quia spiritus:qui hodie ita dicitur:ab aliis intelligentia:siue animas uocare uelis:in loco non est:nisi per accidens. ⸿ Inter mortales ambulo:inter omne hominum genus. Aulus Gel.de hoc nomine mortalium inquit:nanq̃ multorum hominum appellatio intra modicum quoq̃ numerum cohiberi:atq̃ includi potest. Alteri autem mortales nescio quo pacto:& quodam sexu inenarrabili omne fere genus:quod in ciuitate est:& ordinum:& ætatum:& sexus comprehendit uidete tamen ne extimetis semper:atq̃ in omni loco mortales:multos pro multis hominibus dicendum:ne plane fiat græcum illud de uarronis satyra prouerbium τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. ⸿ Et alia signa.non modo illa quę in zodiaco nota sunt.xii.sed etiam extra zodiacum septẽtrionalia:uel australia:de quibus Aratus & higinius:necnon Ptole.in.vii.&.viii.magnæ constructionis mathematicæ. ⸿ De cælo ad terram occidunt:uim suam in terras dimittunt. ⸿ Alium alia disparat.Alium subaudi deum disparat in diuersas partes custodiendas parat. ⸿ Qui facta ordo est:qui alia facta hominum. ⸿ Pietatẽ:quæ erga deos. ⸿ Abiurant pecuniam:idest negant rem creditam periurio. ⸿ Iudicatam iudicat:Iudicatam ab hominibus iudicat iupiter. ⸿ Mulctat impensius punit. ⸿ Quam litem auferuntur.i.qua lucrentur per litem.

Arcturus qñ oriatur

ℭ ARcturus:Arcturi sydus non ferme sine procellosa grandine emergit:de quo fere omnes poetæ:& grãmatici. Exoritur.xi.diebus ante æquinoctium autumnale.Nomen.a.est mihi:non infrequens loquutio:Arcturus autẽ nominatur quasi ἄρκτου οὐρά:ἄρκτος græcis ursa.Vnde Arctophylax custos ursæ uulgo:qui dicitur esse bootes:& Arctonesos ursorum insula:οὐρά cauda:inde sciuri paruula animalia pro tecto fere ad umbram cauda utentes:cum sub dio sunt:Plinius ipsis uillosior inquit cauda pro tegumento est. ⸿ Qui noscamus.ut noscamus tanq̃ dæmones & illius quidem generis:quod humana superis nunciat:nam & Genios scimus:& Angelos:& medioximos:omnes tamen non ita corpulentos:ut hominum capiantur obtutu. ⸿ Abiurant in Curgul.qui abiurauit:si quid est creditum:idest iureiurando abnegauit.

VGOLETVS ET GRAPA. Arcturus unde dicat

SARACENVS.

ℂ IOVEM se placare posse: Nō.n.placat deus magnificētia munerꝫ: nisi puro & diuo spū porrigant: qđ tāgit Persius: qn damus id supis de magna qđ dare lāce: non possit magni messalæ lippa ꝓpago: cōpositū ius fasq; ai: scōsq; recessus: mētis: & incoctū gn̄oso pectus honesto: hec cedo: ut admoueā tēplis & farre litabo: refert hierocles maximus interp̄s pytha. super illis uersibus aureis: quos dicūt: q hoi diuiti: q cētū boues apollini mactauerat nō tñ pia: neq; deuota mēte interroganti: quo nā pacto acceptauerit dōa sibi ab eo data: apollo rñderit: hermiōis dari magis ē mihi grata placēta: tenuissimū illud tātæ magnitudini p̄ponēs: nā Her. tēue eius munus piet. & chari. mētis ornauerat: sine q̄ nihil unq̄ deo gratū acceptūq; fuit: huc tēdit ꝓpheticū illud: sacrificiū deo spūs cōtribulatus.

Christianū dictum

Et operā & sumptū pdūt: nā deum uſ honorare: ut egentē cū dona tēplis offerāt: nec sacrificēt absq; puritate mētis: nā demū is deuꝫ optie uenerabit: si aio sibi simılis fiat: Plan. alibi: & oleū: & opa pdidi. ℙ Diphilus: actor comœdiæ. ℙ Propter m. iuxta & ꝓpe mare: ut alibi sæpe. ℙ Adolescēs q. scꝫ Pleu. ℙ Hospes: charmides. ℙ Parui: uꝫ præcii: uel lege prauus. ℙ Infit: incipit. ℙ Huc ipse: hūc illico cōscēdit nauē: Emēdauimus: hic ip̄e hāc illico cōscēdit nauē.

VALLA.

ℂ ET sumptū pdūt p pdūt ipēsaꝫ. ℙ Si q pius ē: q̄ p qs: ut sæpe At qs pro q nunq̄ etiam Prisciani astipulatu. ℙ Cyrenas. in xvii. strabo iquit. A cyrene urbe maxima octoginta: q̄ in cāpo quodā iacet adeo editosut ex mari eā uideremus. Cyrenem therei condidere: q ex laconia profecti: therā insulam coluerūt. thera oli calisto dicebatur: ut callimachus ait. Noīe calisto primū sed post mō thera. Dicta fuit tellus urbis origo meæ: Cyrenēsiū portus contra occidentalem cretę extremitatem idest arietis frōtem iacet. mille stadiorum interuallo. Nauigatur autem leuconoto: dicunt cyrenem a batto cōditam: quem callimachus ait progenitorem fuisse suuꝫ. Ea ob regionis bonitatem in plurimū creuit. nā & equorum nutrix est: & fructus optimos fert: ea uiros claros cōplures habuit: qui & libertati optime p̄esse poterant. & imminentibus barbaris fortiter resistere. Nā & olim libera fuit: postea cū macedonū potentia esset adaucta: ęgypto occupata: eā adorti sunt thibrone imperante. a quo harpalus occisus est: cūq; aliquādiu sub regibus fuisset: tandem in romanorum potestatem deuenit: & nunc prouincia est cum crete cōiuncta: cyrenaica oppida sūt Apollonia: barcæ: & theuchira: & berenice: & alia quædam proxima: cyrenēsis finitima est regio quæ silphium gignit: & cyrenaicum succum: quem silphium posterius effert. id ꝓpe modum defecit: cum aliquando barbari odio quodaꝫ ingruissent ac radices eius pene omnes eruissent. Fuere hi nomades

Cyrenem q condidere:

Iouem placare se posse omnibus hostiis.
Et operam & sumptum derdunt, atq; id ideo
Fit, quia nihil ei acceptum est a periuriis.
Supplicii facilius pius a dis supplicans,
Q uam qui scelestus est, inueniet ueniam sibi.
Iccirco moneo uos ego hæc, qui estis boni.
Quiq; ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinere porro post factum ut lætemini.
Nunc huc qua caussa ueni argumentum eloquar.
Primum dum huic esse nomen urbi DIPHILVS.
CYRENAS uoluit, illic habitat dæmones.
In agro atq; uilla proxuma propter mare,
Senex, qui athenis huc exul uenit, haud malus,
Neq; is adeo propter malitiam patria caret.
Sed dum alios seruat, se impediuit, interim
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic olim filiola uirgo periit paruola.
Eam de prædone uir mercatust pessumus.
Is eam huic Cyrenas leno aduexit uirginem.
Adolescens quidam ciuis huius atticos
Eam uidit ire e ludo fidicinio domum.
Amare occæpit, ad lenonem deuenit.
Minis triginta sibi puellam destinat.
Datq; arrabonem, & iureiurando alligat.
Is leno, ut se æquom est flocci non fecit fidem,
Neq; quod iuratus adolescenti dixerat.
Ei erat lenoni hospes paternus siculus, senex,
Scelestus, agrigentinus, urbis proditor.
Is illius laudare infit formam uirginis.
Et aliarum itidem, quæ eius erant mulierculæ.
Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in siciliam, ibi esse homines uoluptarios
Dicit, potesse ibi eum breui fieri diuitem.
Ibi esse quæstum maxumum meretricibus.
Persuadet, nauis clanculum conducitur.
Q uicquid erat, noctu in nauim comportat domo
Leno, adolescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri uelle uotum soluere.
Id hic est phanum ueneris, & eo ad prandium
Vocauit adolescentem hunc, ipse hinc illico
Conscendit nauem, atq; auehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, ut res gesta sit,
Lenonemq; abiisse, ad portum adolescens uenit.
Illorum nauis longe in altum abscesserat.
Ego quando uideo uirginem asportarier,
Tetuli ei auxilium, & lenoni exitium simul.
Increpui hybernum, & fluctus moui maritumos.
Nam ARCTVRVS signum sum omnium q̄ acerrumū.
Væhemens sum exoriens, cum occido uehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atq; hospes is, simul

Sedent eiecti, nauis confracta est iis.
Illa autem uirgo, atq; altera lenonis itidem
Ancilla, timidæ desiluerunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt.
Ad uillam illius, exul ubi habitat senex,
Quoius deturbauit uentus tectum, & tegulas.
Et seruos illic est eius, qui egreditur foras.
Adolescens huc iam adueniet, quem uidebitis,
Qui illam mercatust de lenone uirginem.
Valete, ut hostes uostri diffidant sibi.

uiri ex cyrene illustres Aristippus Socraticus: qui cyrenaicam philosophiã instituit: & areta eius filia: quę in schola successit: & aristippus filius: qui matri successit: & mitrodidactus cognominatus est: & anniceris: qui cyrenaicam sectam uf emendasse: & anniceriã ab ea deriuasse. Callimachus: quoq; cyreneus est: & eratosthenes: ambo ab ægypti regib? in honore habiti. Alter poeta: simul & grãmaticę studiosus: alter & in his: & in philosophia: & i mathematicis pręstantissimus. Itẽ carneades: quem academicorum optimũ cõfitentur: & cronus apollonius hinc etiam fuit diodori dialectici magister: qui & ipse cronus dictus est. ⁋ Propter mare: idest iuxta mare. Ouidius. propter humus uolitat: ponitq; in sępibus oua. Antiquiq; memor metuit sublimia casus. ⁋ Alios seruat: fideiussor pro aliis. ⁋ Huic filiola: subaudi palestra. ⁋ Periit paruula: furtim sublata est. ⁋ Vir mercatur pessimus: labrax. ⁋ Adolescens quidam. pleusidippus. E ludo fidicinio: ubi lyram pulsare didicerat. Lyra enim græce, fides latine: ut inquit uarro. ⁋ Is Leno. labrax. ⁋ Flocci non fecit fidem: nõ flocci fecit temesis figura: idest non magnifecit. lanæ enim floccus res perexigua est. ⁋ Paruus siculus: subaudi charmides. ⁋ Laudare infit, incipit. ⁋ Potesse. antiquum est pro posse. ⁋ Quicquid erat: idest omnem suam supellectilem atq; familiam. ⁋ Tetuli ei auxilium: tollo enim tetuli dicebant ueteres in præterito: ideo etiam penultima corripitur. ⁋ Increpui hibernum: sonitum dedi uentorum: ut hiberno solet fieri tempore: nomen pro aduerbio positum hibernum. ⁋ Vehemens sum exoriens: cum occido uehementior: subaudi largas citando tempestates. ⁋ Nauis confracta est iis: hospiti: ac lenoni. ⁋ Ad uillam illius: subaudi dæmonis. ⁋ Cuius deturbauit uentus tectum: & tegulas: septentionem uentum dicit: aut aquilonem: gallicum ue: nam arcturus a septentrione præcipue mouet uentos: nisi obstet uis planetæ alicuius. nam ut etiam a septentrione iupiter: ita ab oriente sol: ab occidente luna: a meridie mars uentos suscitat. ⁋ Et seruus illic: pro ille: subaudi sceparnio. ⁋ Adolescens: subaudi pleusidippus.

Cronus q fuerit

⸿ CYRENas. Cyrenæ in Africa ciuitas a Batto (ut uolunt) condita inter harenosa: frequẽs in Cyrenaica nascitur laserpicium: quod græce Silphion unde docto poetæ laserpici feræ Cyrenæ: nam ab urbe regio appellata: Illustris oraculo Iouis Hammonis: hortis hesperidum: & solis fonte: Plinius: Solinus: Strabo: Silius. Mella: Lucretius: & alii. ⁋ Exul extra solum patrium: ut extorris: est exilium coactum: ex & ultroneum: quale sibi uiri illustres multi elegerũt ob ingratam patriam. ⁋ Periit: perire: amittere: perire mori. ⁋ Ludo: Ludum omnes scholam dixere romani; Asconius: & magistros ludi: qui primas. docent litteras in ludo litterario: ueluti musices rudimenta: docet magister: Ludi fidicinii a fidibus dicti: ut fidicen: & fidicina ad citharam canentes: id quod primus Amphion: uel ut alii: Linus. ⁋ Destinat: emit: ut sup. edocui. ⁋ Arabonem: arram: pignus portiunculam precii. ⁋ Flocci hectę parui: unde flocci pendo. ⁋ Infit: orsus est. ⁋ Voluptarios: uoluptatibus deditos: & mancipatos: ut in menechmis: uoluptatis dea uolupia. ⁋ Tetuli: attuli Nonio. Actius in Andromeda. Donec tu auxilium Perseu tetulisti mihi. Cæcilius in hippobolimæo: Men erumnam pariter tetulisti meam? ⁋ Hibernum: nam Arcturi sydus fere semper cum procellosa grãdine emergit: ut dictum est. Plinius auctor: hiems uim uenti significat unde hibernum dixit. ⁋ Saxo scopulos: saxa in mari dicimus eminentia: habentur: & cęci scopuli: si tamen scopuli dici possunt. ⁋ Scapham. Scaphæ nauiculæ: quę maiores naues consequũtur: Nonius.

VGOLETVS ET GRAPA. Cyrene q & ubi Ludus qd sit Hiems qd sit

PRIMVS ACTVS.

Scepario seruus.

PRoh Di immortaleis, tempestatem quoiusmodi
Neptũnus nobis nocte hac misit proxuma.
Detexit uentus uillam, quid uerbis opust?
Non uentus fuit, uerum Alcumena Euripidi.
Ita omnes de tecto deturbauit tegulas.
Illustriores fecit, fenestrasq; indidit.

SARACENVS. PRoh di imortales: Seruus dęmonis scepernio lamẽtatur: nocturnam exactã tẽpestatẽ: quę tegulis oĩs detexerat uillam & dr̃ pprie uilla domus in agro. ⁋ Alcumenę euripidi. Fuit euripidis tragœdia: quę alcmini dicta ẽ: quæ modo nõ extat apud grecos: forte in ea: & turbines: & tonitrua.

VALLA. PRoh di imortales. Scepernio seruus secũ q̃ritur uenti uiolẽtiã: quę pridie eius diei d tecto tegulas deturbauit. ⁋ Tẽpestatem cuiusmodi. i. aeris: marisq; intẽperiẽ. Neptunus nobis: qa ex mari: cui neptunus imperat: oborta uidebatur. ⁋ Non uentus fuit: hoc est: non unus modo: sed plures. ⁋ Verum alcumenæ euripidis. i. tragœdia: quam de alcumena scripsit euripides uariis tempestatibus: & ui uentorũ multa referta. Huic simile illud catulli est epigrãma. Furi uilula uestra nõ ad austri. ⁋ Flatus opposita est: nec ad fauoni: Nec sæui boreæ: aut phelioti. ⁋ Verũ ad milia quindecim & ducentos. O uentum horribilem: atq; pestilentem. ⁋ Illustriores fecit: idest magis lumine perfusas. ⁋ Fenestrasq; indidit: idest fora mina tanq̃ fenestras fecit.

VGOLETVS ET GRAPA. ⸿ NEPTVnus deus maris a nãdo ex Cicerone de natura deorum: Venti ex motu aeris: a uentis tempestas: & quia mare terram concutit: mouetq; Ennosigæum greci neptunum uocant καὶ σεισίχθονα. ⁋ Euripidi poetę tragici in Alcumena tragœdia inducentis turbines uastisonos cuncta perturbantes. Tonitrua horrificum tonantia: fulgetra creberrima aciem perstringentia: Vnde Plautus ipse in Amphi. Ibi continuo cõtonat sonitu maximo: ędes primo ruere rebamur omnes: totę ędes confulgebant tuę quasi essent aureę.

Neptunus qui sit

SARACENVS.

ET uos: & uestris. Adolescens Pleusidippus pactus cum lenone fuerat sibi precio palęstram puellam dari: sed illusus ab eo quærebat iniuriarum ulcisci: & propterea secu adiutores sodales adduxerat: quos nūc alloquitur inquiens: frustra abduxisse eos a suis negociis: nec uti eorum opera potuisse propter lenonis discessum: & fugam. Concinnem lutum. Ad domū .s. instaurandam. Qui pro te argentum dedit: Sūt uerba dæmonis non pleusidippi. Vsus: Pro opus est. Pater salueto. Dictum hoc est honoris causa. Sed utrum: Loqtur sceparnio: uerba q̄ sequunt̃ satis docēt. Prętereat oro: Veluti liberior: & licentiosior q̄ parsit.

Pleusidippus adol. Dæmones senex. Scepario seruus.

ET uos a nostris abduxi negociis
Neq; id processit, qua uos duxi gratia.
Neq; quiui lenonem ad portum pręhendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui.
Eo uos amici detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris phanum uenio uisere.
Vbi rem diuinam se facturum dixerat.
Dæ. si sapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.
Sc. Prope me hic nescio quis loquitur. dæ. heus Scepario.
Sc. Qui nominat me? dæ. qui pro te argentum dedit.
Se. Quasi me tuum esse seruom dicas dæmones?
Dæ. Luto usus multo multam terram confode.
Villam integundam intellego totam mihi,
Nam nunc pellucet ea, q̄ cribrum crebrius.
Pl: pater salueto, amboq; adeo. dæ. saluos sies.
Sc. sed utrum tu uir ne, an fœmina es, qui illum patrem
Voces? pl. uir sum equidem. dæ. quære uir porro patrem.
Filiolam ego unam habui, eamq; unam perdidi,
Virile sexus nunq̄ ullum habui. pl. at di dabunt.
Sc. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hic nos occupatos occupes.
Pl. Isticcine uos habitatis? sc. quid tu id quæritas?
An quo furatum mox uenias uestigas loca?
pl: peculiosum esse decet seruom & improbum,
Quem hero præsente prætereat oratio,
Aut qui inclementer dicat homini libero.
sc. Et impudicum, & impudentem hominem addecet
Molestum ultro aduenire ad alienam domum,
Quoi debeatur nihil. dæ. tace scepario
Quid opus est adolescens? pl. isti infortunium,
Qui præfestinet, ubi herus adsit, præloqui.
Sed nisi molestust, paucis percontarier
Volo ego ex te. dæ. dabitur opera, atq; in negocio.

VALLA.

ET uos & uostris: adduxi negociis. Pleusidippus adolescens: quos secū comites adduxerat: ut leno prenderetur ita alloqtur: ut se eo frustra uenisse dicat. Inde dæmonem: sceparnionemq; aduersus quē seruus sceparnio multū barbare respondet: ut leniter dęmones ne se uidisse: quē quærebat adolescēs. Vostris abduxi negociis: q me estis i qt comitati ab ope ammoui uro. Neq; id pcessit. i. nl pfeci: qa nō sum: quod cupiebā: cōsecutus. Spē deserere noi lui. nolui cessare: desesq; dici: ubi spes inerat. Aduenerís phanū: ubi uenus colebat: phanum dictū: qa phanon aptum significat. & oibus adeūtibus apta sunt templa. Hoc: qd me mactat: idest negociū exhibet. Concinnē: p concinauero. i. aptauero. Luto usus multo. i. opus est multo luto ad tectoria sup inducēda. Multā terrā confode. apparet craticeū parietē erigere uoluisse. Pellucet ea: rimas inqt admiserit. Quā cribrū crebrius. plures inqt q̄ in cribro uideas. Pater salueto: amboq; adeo. Dæmonē patrē uocat pleusidippus: ut mos iuuenū est salutare senes. Inde etiā & seruū: eius dicit ambos cui respōdet sceparnio pefictatus: uir ne an fœmina sit: qd patres salutasset: qm̄ dęmones pręter filiā unā: quā amisisset: liberorū nihil habuisset. Virile sexus. Olim hoc sexū nūc hic sexus dicitur. Priscia. tamē in qnto hic inqt sexus dicit: q̄uis Plau. in rudente: hoc sexus huius sexi neutro gñe ptulit. Virile sexus nūq̄ ullū habui. Vestigas loca: exqris locū: ubi habitemus. Peculiosum esse decet seruū. De peculio supra abūde: ac de peculiatis seruis diximus: peculiosum ergo diuitē dicit: sed cum adiecit pbum: figura est paraiponeā. i. pter opinionē: cōsequens. n. erat ut improbū diceret. Quē hero præsente: subaudi dæmone. Prætereat oratio. i. pteruolet: hoc est iprudenter efferat. Isti. subaudi seruo opus est ifortuniū. Qui pręfestinet. Pręoccupet. Pręloq: prius dño loq. Paucis. in pauca uerba. Atq; in negocio: quāq̄ ego sum negociosus. Auget. n. rē hęc particula: atq; ut uarie ponit. Au. Grl. in. x. Atq; pticula a grāmaticis qdē coniūctio esse dr̃ cōnexiua. & plęrūq; sane coniūgit uerba: & cōnectit: sed iterdū alias q̄sdā ptātes habet non satis notas: nisi i ueterū lrarū tractatiōe: atq; cura exercitatis. Nā pro aduerbio ualet cū dicimus. Aliter ego feci: atq; tu. significat. n. aliter. q̄ tu. & gemina si fiat auget: itemq; rē: de qua agit: ut aiaduertimus in. Qu. enni annalibus nisi memoria in hoc uersu labor. Atq; atq; accedit muros romana iuuētus. Cui sign̄ationi cōtrariū ē: qd itidē a ueterib᷒ dictū ē. Deq; & pterea p alio quoq; aduerbio dr̃. i. stati qd i his Vir. uersib᷒ existiat. obscur. & isequi pticla ista posita. ē āt. Atq; illū i pceps pno rapit alueus amni.

Atq; pticlę pprietas

Phanū unde dictum

VGOLETVS ET GRAPA.

MActare malo afficere est Nonio ex Aulula. & in amphi. Plautum citāte: Mactare magis augere. Horatius in sermonibus: macte uirtute esto. Concinnare simul: & apte componere a cinno genere potionis apud ueteres ex multis liquoribus confectæ. Crebrius pellucet cribrum ob crebra foramina: de cribris multa in libello de partibus ędium: cribrum autem frumentariū: uel leguminariū itelligit ex pellibus foraminosis: nā ex setis fiunt cribra farinaria. quę setacea: & setania dicemus. Coscino greci cribrum uocant. Sexus: nota sexus dictum neutro genere.

Mactare quid sit

Cribrū qd

Sc. Quin

Sc.Quin tu in paludem is,exagitasq; harundines,
Qui pertegamus uillam,dum sudust.Dæ.tace,
Tu siquid opus est dice.Pl.dic quod te rogo.
Ecquem tu hic hominem crispum,iocanum,uideris,
Malum,periurum,palpatorem?Dæ.plurimos.
Nam ego propter eiusmodi uiros uiuo miser.
Pl.Hic dico,in phanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit,quiq; adornaret sibi,
Vt rem diuinam faciat,aut hodie,aut heri.
Dæ.Non hercle adolescens.iam hos dies complusculos
Quenq̃ istic uidi sacrificare neq; potest
Clam me esse,siqui sacrificant,semper petunt
Aquam hic,aut ignem,aut uascula,aut cultrum,aut ueru,
Aut aulam extarem,aut aliquid,quid uerbis opust?
Veneri paraui uasa,& puteum,non mihi.
Nunc interuallum iam hos dies multos fuit.
Pl.Vt uerba perhibes,me periisse prædicas.
Dæ.Mea quidem hercle caussa saluos sis licet.
Sc.Heus tu qui phana Veneris caussa circuis.
Iubere meliust prandium ornari domi.
Forrasse enim tu huc es uocatus ad prandium.
Ille qui te uocauit,nullus uenit.Pl.admodum.
Sc.Nullust periclum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius,q̃ uenerem sectarier.
Amorem hæc curat,triticum curat ceres.
Pl.Deludificauit me ille homo indignis modis.
Dæ.Proh Dii immortales,quid illuc est Scepario
Hominum secundum litus?Sc.ut est mea opinio,
Propter uiam illi sunt uocati ad prandium.
Dæ.Qui?Sc.quia post cœnam credo lauerunt,heri
Confracta nauis in mari est illis.Dæ.ita est.
At hercle nobis uilla in terra & tegulæ.
Sc.Hui homunculi quanti estis eiecti,ut natant.
Pl.Vbi sunt homines obsecro.Dæ.hac ad dexteram uiden
Secundum litus?Pl.uideo,uos me sequimini.
Vtinam sit is,quem ego quæro,uir sacerrumus,
Valete.Sc.si non moneas nosmet meminimus.
Sed o Palæmon sancte neptunni comes,
Qui quidem hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus uideo?Dæ.quid uides?Sc.mulierculas
Video sedenteis in scapha solas duas.
Vt afflictantur miseræ,euge euge perbene
Ab saxo auortit fluctus ad litus scapham.
Neq; gubernator usq; illis esse potuit?
Non uidisse undas me maiores censeo.
Saluæ sunt,si illos fluctus deuitauerint.
Nunc nunc periculust,eiecit alteram,
At in uadost,iam facile enabit,euge pax
Vides ut alteram illam ut fluctus eiecit foras?
Surrexit,horsum se capessit,salua res,

SARACENVS.

¶SVdū st:Profudū ē.i.sineudo:hoc est serenum tempus sine pluuia.¶ Ecquem:Lenonis faciem:& mores indicat.¶ Alilam extarem:Tanquam alā craticulam dicit:super qua carnes torreri solent:ideo ab extis animaliū extarem dixit.¶ Secundum litus:Iuxta littus ita propter uiam:dixit:idest iuxta uiam.¶ Lauerunt:Qui a madido conspexerat.¶ Sequimini:Eos alloqt̃ quos adduxerat socios.¶ O palæmon sancte neptuni comes:nam quē græci dicunt palæmona:latini portunū nominãt:Ouidius:quem nos portunum sua lingua palæmona dicet:qui prius melicertes dictus deus marinus nota fabula est:ut ino cadmi:& hermionis filia nupserit athamãti æoli filio:& ei learchum:& melicertē peperit:quæ uidens ab insano patre learchū occidi:ipsa cum melicerte altero filio se in mari præcipitem dederit:qui ambo in deos marinos conuersi sunt:uidelicet ipa in leucotheam melicertes autem in palæmonem:qui & idē portunus.¶ Euge:Nunc optime describit:quo pacto iactentur a fluctib⁹:saluæq; mulieres ad terram ferantur.¶ Errationis fecerit cōpendium:Hoc est errare desinet:quia illisa scopulis morietur.¶ Si tu ď illarum ornaturus ue pariens:Sūt ista sane uerborum portenta:Plautus:si uiueret:uix suas crederet comœdias:ita in plerisq; locis omnem faciem imutarunt:emaculandus omnino hic locus est & hoc modo legendus:si tu de illarum numero puer es:& cum sequenti sensu uerba conueniunt.

Scdm ꝑ iuxta

VALLA.

¶EX Agitasq; harundines.i.subsecas:& abducis.¶ Qui pertegamus.Vt ualde integamus uillas.¶ Dū sundust.pro sudū ē.i.serenū tēpus:q̃a sine udo:idest hūido.¶ Tace.dicit suo.¶ Tu:pleusidippo.¶ Dies complusculos.Diminutiuū est.i.multos.uū & cōpluria dicimus ab eo:qđ est cōpluris:& cōplure.nā plus cōparatiuū annomalū:cui⁹ positiuū multus plura facit:ut reliqua cōparatiua r ante a nō i ut recte.Aul.Gel.significauit.¶ Aut ueru:quo torrent carnes:a cuius similitudine tælū uerutū dicimus.¶ Aut alillā extarem.Diminutiuū est ab eo:qđ est alula.& alula rursum diminutiuū ab ala.Craticulā ergo dicit:in qua torrēt ad ignē quicq̃.¶ Extarē:uero ab extis:quę craticulæ super iponunt hostiaꝝ.Nullus uenit:pro nō uenit.¶ Admodū:affirmãtis uox est.¶ Amorē hæc:subaudi uenus.¶ Secūdum littus:iuxta litus.¶ Propter uia.adhærēter uiæ.Coniūgitur cū præter:& fit unū uerbū pręter propter:ut apud Enniū in iphigenia tragœdia:ꝑter ꝓpter uitā uiuitur.Nisi fit unum uerbū ꝓpter uiā genus facti si

Desiluit,hæc autem altera in terram e scapha,
Vt præ timore in genua in undas concidit?
Saluast,euasit ex aqua,iam in litore est.
Sed dextrouorsum aduorsa it in malam crucem.
Hem errabit illæc hodie.Dæ.quid id refert tua?
Sc.Si ad saxum quod capessit,ea deorsum cadit,
Errationis fecerit compendium.
Dæ,Si tu de illarum cœnaturus sapparis.
Illas curandum censeo Scepario,
Si apud me esurus es,mihi dari operam uolo.
Sc.Bonũ æquomq; oras.Dæ.sequere me hac ergo.Sc.sequor.

est:uel cibi ita uocitatum.In fragmẽtis enim festi nõdũ impssis paucula hæc i ueniunt.Proteruiã sit sacrificiom:qd est pficiscẽdi gra herculi:aut sancto.q sanctus idẽ est deus:inuenit.itẽ catonẽ cũ adolescens qdam domũ suã incẽdisset dixissetq hic pteruiã facit.i.sacrificiũ reliqas igni absomẽdo.⸿ At hercle nobis uilla.subaudi fracta est ⸿ Hui homunculi.i.isœlices hoies.⸿ Vir sacerrimus.i.leno execrabilissimus. ⸿ Nosmet meminimus:subaudi ualere:⸿ Si o palæmon sancte:marinus deus palęmon:cũ iuno pellices iouis dicat isecta oẽs:etiã in atamãtẽ:quẽ maritũ habuit ino soror semeles.q pellex fuit iouis.uñ natus bacchus imisit furorẽ.ut learchũ filiũ suũ sagittis cõfixit:e metuena sibi ino & filio palæmoni se dedit cum illo pcipitẽ in pelagus:deiq; marini ambo facti:& qui palæmon dicebat:melicertes noiatus est:p ius:exclamet melicerta pisse frontẽ de rebus.a latinis portunus dictus.Oui.Quẽ nos portunus sua ligua palęmõa dicet.Ino a gręcis leucothea:a latis matuta:Oui.Leucothea graiis:matuta uocabere nřis.⸿ Qui hercules socius eẽ diceris.Admonet Cicero:hercules dicendũ p adiurandi uocabulũ:nã qa comes:uel seruus dici potest:maioris dignitatis q̃ ut seruus sit uolens idicare adiecit:qui pfecto diceris esse socius.⸿ Scaphã:nauigiolum dicit quasi paruulum fundũ habens:nã scapto fodio est.⸿ Neq; gubernator unquã potuit:subaudi id facere:qđ nunc mulieres.⸿ Inuadost:idest in locos:unde pedibus possit euadere.⸿ Horsum se capessit.In hanc partẽ se recipit.⸿ In genua:in undas concipit.geniculata in undis est:ac genibus innixa dum ipsa.⸿ Quod capessit.ad quod tẽdit ut capiat.⸿ Errõnis fecerit cõpendium.Desierit errare.hoc est periclitabitur.⸿ De illarum ornatu:ut ornẽtur.⸿ Vsuæ:uel quod ad usum illarum ptineat.hoc est si illis inseruias:nõ mihi curãdum esse censeo:ut illis peas.i.obtemperes.

Palęmonis fabula

⸿ SVdũ serenũ dicunt:quasi semiudũ Nonio:ut sit aer post pluuias serenus & liqdus:Marcianus Capel. Aeria tẽperies sudis tractibus renidebat.⸿ Sudũ ẽt siccũ quasi seudũ.i.sine udo:auctor festus:nã eidẽ substillũ tẽpus est ante pluuiã pene & post pluuiã nõ per siccũ q tam stillaret:aut nõdum desiisset.Inde sudificus borras:sudũ faciẽs: Homerus διαιθρηγενέτην appellat.⸿ Cultrũ:culter sacrificiis necessarius:in quibus uictimæ:uñ cultrarii:uictimarii: & popæ:cultrũ ergo secespitam clunadũne dicemus illa a secãdo:hoc a clunibus hostiarum diuidundis: uel qa ad clunes depẽdet.⸿ Aulã extarẽ.i.ollã qua exta coquãtur.Exta ipsa dicta:q ea diis pfecẽtur:quæ maxime extant:eminẽtq unde extispices haruspices dicti:q exta spiciant:Haruspicium primus Delphus inuenit.⸿ Nullus.pro non.⸿ Palæmon:marinus deus:qui a nostris portũnus a portubus:qbus pręesse credit:Oui.in.iiii.meta.Leucotheaq; deũ cum matre Palęmona dixit:& in.vi.fastoꝝ:Leucothea graius matuta uocabere nostris:importus nato ius erit omoe tuo. Quẽ nos portũnũ sua lingua palęmona dicet.Fest.Põp.Portũnus qui & palęmon:a romanis iter deos colebat:&.M. Varro:portũnalia inquit dicta a portũno:cui eo die ædes in portu Tiberino facta:& feriæ institutæ.⸿ In Vadost. Dauus terẽtianus:ois res est iã in uado:Vbi Donatus in securitate inqt:nã ut in pfundo periculũ est:ita in uado securitas est.puerbiale:In uado:in tuto.⸿ Capessit se horsum huc uersus:ut leuorsum:dextrouorsum:& mille alia.⸿ In genua:qđ dixerunt cõgenulare:hoc est genu replicato cadere:est & cõgenodare flecti genibus.⸿ Ingenicularcq; igeniculus dictus:signũ in cælo:Hercules genu nixus:quẽ græci engonasin:de quo Higinus Ouid.Mãlius: & Fermicus ἐγγονυάζω uel flecto genua.⸿ Supparis:Suppaꝝ uestimẽtum puellare lineũ:qđ & subucula.i.camysia dr:No.linteũ fœmorale ad talos pẽdens interpřatur:Sunt & suppara Lucano:Senecæ:& aliis inter nauium armamenta.

VGOLETVS ET GRAPA.
Sudum qd sit
Culter qui dicatur
Palęmon q sit
In uado eẽ quid sit
Supparũ quid sit
SARACENVS.

Nimio:Palæstra uirgo in proximom littus eiecta iniquas rerom sortem deplorat afflictim.⸿ Impiaui:Impie egi. ⸿ Herile scelus:lenonis scilicet:sub cuius fuerat potestate.⸿ Hic mihi eius opera:Subaudi opus est:uel adect.⸿ Solis lo.Pro solitudie locoꝝ.

Nimio hominom fortunæ.Palestra sua quęrit infortunia:aitq; minus miseras dici hominum fortũas q̃ reipsa sint quid lenoni:quid sibi contigerit docens.⸿ Nimio.i.ualde ex periundo.Cum uentum ad experientiam est.⸿ Iis:pro ab his.⸿ Hoc deo cõplacitum est:solent homines:cum rei causam ignorant:dicere ita deo placuisse:ut Virgil.& sic nisuꝫ superis.⸿ Ob pietatem præcipuam.Quæritur aduersum numina causam nesciens præteritorum;& ignara quorsuꝫ hæc tendãt.

VALLA.
Hominum insania

Palestra mulier.

Nimio pol hominũ fortũæ minus miseræ memorantur,
Quam reaspe experiundo iis datur acerbum,hoc deo complacitum est?
Me hoc ornatu ornatam i incertas regiones timidam,eiectã,
Errare?hanccinde ego partem capio ob pietatem præcipuã?
Nã hoc mihi haud laboris ẽ,laborẽ hũc potiri.si erga parẽtẽ,
Aut deos me impiaui,sed id si parte curaui,ut cauerem,
Tũ hoc mihi idecore,iniq;,imodeste datis Di,nã qd habebũt
Sibi igitur impii posthac,si ad hunc modum innoxiis est
Honor apud?nam me si sciam fecisse aut parenti sceleste,
Minus mei miserer,sed herile scelus me solicitat.
Eius me impietas male habet,nanẽ atq; oia perdidit in mari
Hæc bonorum eius sunt reliquiæ,etiam quæ simul uecta mecũ
Inscaphast,excidit,ego nũc sola sum,q̃ mihi si foret salua saltẽ
Labor leuior esset hic mihi eius opera,nũc quã spem,aut opẽ,

Aut cõsilii

Aut consilii quid capessam?ita hic solis locis compotica?
Hic saxa sunt,hic mare sonat,nec q̄sq̄ homo uenit mihi obuiā.
Hoc q̄d iduta sū,summæ opes oppido,nec cibo,nec loco tecta
Scio,q̄ mihi ē spes.q̄ uiuere uelī?nec loci sū guara (quo sim
Nec diu hic fui,saltem aliquem uelim,q ex his locis,mihi uiā,
Aut semitam monstret,ita nunc hac.an illac eam sum incerta
Cōsilii,nec ꝑpe usq̄ hic q̄dē cultū agrū cōspicor,algor,
Pauor,me oīa tenēt,hæc parētes mei haud uos scitis miseri,
Me nunc miseram esse,uti sum,libera ego fui prognata
Maxume,nequicq̄ fui,nunc qui minus seruio,q̄ serua
Nata,neq; quicq̄ unq̄ iis profui,qui me sibi eduxerunt.

Haud laborioſt: non laboris est. Laborē hūc pati. Quo uagor. Impiaui: idest si impiam me patefecisse. Immodeste datis dii. præter modestiam. Fecisse: aut parasse: idest intra me cogitasse. Quæ simul necta mecum: subaudi ampelischa. Quid capessam: interrogatiue legendum: ac si dicat nescio. Hic solis locis compotita. Compos facta sum huius solitudinis: ut hinc mihi saxa; hinc mare uideam: & nil aliud admodum. Summæ opes oppido. opes inquit meę oēs sunt quæ induta sum uestimenta. Algor: idest frigidus. quia algeo græce quidē significat doleo. latine frigeo. unde algor sicut nigreo nigror. tepeo tepor. rubor. ranceo rancor. albeo albor: & similia. Nā rubedo: nigredo: paledo: nullus dixit antiquorū: cui fama rubedata sit eloquentiæ: sic enim barbari loquuntur. Nequiequam fui. frustra nata sum libera: cum nunc seruiam seruitutem. Qui me sibi eduxerunt nempe parentes.

REAPse: est re ipsa: pacuuius si non est ingratum reapse: quod fecit auctor Festus: Ipsipe ipsi neq; aliī. Impiauī me. impius furi me impium præstiti: impuraui maculaui: Apuleius. Cruore humano aspersum: atq; impiatum. Eduxerunt: pro educauerunt. Exanimalis plauto in Bacchidibus dicitur exanimatus mortuus: Curæ uero exanimales ab effectu: quæ exanimant: quæ ad mortem trahunt. Curæ cor urunt: eduntq; unde nomen: festus. VGOLETVS ET GRAPA.

Ampelisca. Palæstra mulieres duæ.



Vid mihi melius est?q̄d magis ī rē est meā,q̄ corpe
Vitam secludam,ita male uiuo,ita moltæ in pectore
Sūt curæ exaīales,dein uitæ haud parco,spē pdidi.
Omnia iā circūcursaui,atq; in latebris omnibus
Perreptaui quærere conseruam,uoce,oculis,auribus,
Vt peruestigarem,neq; eam usq̄ inuenio,neq; quo eam,
Neq; qua quæram consultust,neq; quem rogē quenq̄ interea
Inuenio,neq; magis solæ terræ sunt,q̄ hæc loca
Atq; hæ regiones,neq; si uiuit,uiuam nunq̄ eam
Quin iueniā,desistā.Pa.q̄ nam uox mihi prope hic sonat?
Am.ptimui,qs hic loq̄r ꝑpe?Pa.spes bōa obsecro subuēta mihi.
Am.Mulier est,muliebris uox mihi ad aures uenit.Pa.exime
Hoc miserā metu.Am.certo uox m̄liebris aureis tetigit meas.
Pa.Num Ampelisca est obsecro?Am.ten Palæstra audio?Pa.
quin uoco,ut me audiat
Noīe illā suo?āpelisca.am.hē qs ē?Pa.ego Pa.am.dic ubi es?
Pa.Pol ego nūc in malis plurimis.Am.socia sum,nec minor
Pars mea st,q̄ tua,sed uiuere expecto te.P.mihi es æmlā. (dulo.
A.osecq̄mur gradu uocē.ubi es?Pa.ecce me,adi cōtra.am.fit se
Pa.Cedo manū.Am.accipe.Pa.dic,uiuis ne obsecro?Am.tu
facis me quidem,
Vt uiuere nunc uelim,quando mihi te licet tangere.
Vt uix mihi credo,ego hoc te tenef obsecro,amplectere spes
Vt me omnium iam laborū leuas.Pa.occupas præloq, (mea.
Quæ mea est potius oratio,nunc abire hinc nos decet.
Am.Quo amabo ibimus?Pa.litus hoc persequamur.Am.se-
quor quo lubet,siccine hic
Cū uida ueste grassabimur?hoc q̄d est,id necessariū ē ꝑpeti,
Sed quid hoc obsecro est?Pa.quid?Am.uiden amabo phanū,
uides ne hoc?Pa.ubi est?



Vid mihi: Puella altera: & ipsa naufragio liberata conqueritur fortūas suas: ꝙ palæstram consociam amiserit: nescia ꝙ illa maris sequitiā euasisset. Dent nitę: scilicet exitū. Cū ui. a ueste: Legas cū uuida ueste. SARACENVS.



Vid mihi melius est. Ampelisca pariter fortūas suas q̄ritur: quoad tandem ex uoce: tum sua: tū illius cognitæ inter se copulantur: ac sese consolātur. Magis in re; est. est utilius. Vitam secludam. mihi mortē conscīscā. Curæ exanimales: quę animam eripiant. Demant uitā: auferant. Percepta ui. Iteratiuū a percipio. Quęrere conseruam. Ad quærendam palæstram. Consultunst: idest prouisum est. Neq; magis solæ: idest solitares: hoc est: quæ longe absunt a temperie: quemadmodū in torrida zona: & frigidissima. Subuēta mihi. Iteratiuū est a subuenio. Mihi es ęmula. Idem ego cupio. Vix mihi credo. ea mihi lętitia est ex te inuenta: ut uix mihi credam te tangere. Occupas pręloqui: quod ego uolebam: tu loqueris. Litus hoc persequamur. Cōtinuatim procedamus. Cum uuida ueste grauabimur: idest madefacta grauabimur excruciabimur. Ex hac ęrūna eximat: e tanto labore eripiant. VALLA. Percepto: ni ueniat

EX bona spe euentus sępe bonus: a subuenio subuento recte formatur: unde subuentor: & subuentrix. Grassabimur: gradiemur iter faciēus: nota significatio uerbi: unde obgrassari ut dictū ē. Italici: grassādō ad clara pclis: grassari āi dūr latrōes uias obsidētes: q hodidoci: a ueterib? grassari ꝑ adulari positum: Festus. VGOLETVS ET GRAPA. Subuenta Grassari quid

Am. Ad dexteram uideo, decorum locum diis uiderier,
Pa. Haud lõge abesse oportet hoïes hic, ita hic lepidust loc⁹.
Est deus, ueneror, ut nos ex hac erumna eximat miseras,
Inopeis, erumnosas, aut aliquo auxilio ut adiuuet.

Sacerdos & Eædem mulieres.



Visũt, q a patrõa ꝑces mea expetẽtes sũt, nã uox me
Præcantum huc foras excitauit, bonam atq; obsequen
tem deam, atq; haud grauatam
Patronã exequont, benignáq; multũ. pa. iubemus te saluere
Mater. Sa. saluete puellæ, sed unde ire uos cũ uuida ueste dicã
Obsecro tam mestiter uestitas? pa. illico nos hinc imus
Haud longule ex hoc loco, uerum longe hinc abest, uñ uectæ
Sumus. Sa. népe equo ligneo per uias cæruleas estis uectæ,
Pa. admodũ. S. ergo uos æqus erat cãdidatas uẽir, hostiatasq;
Ad hoc phanũ, ad istũc modũ nõ ueniri solet. pa. q̃ nũc eiectæ
E mari sumus ambæ, obsecro uñ nos hostias agẽr uoluisti huc?
Nũc tibi amplectimur genua egẽtes opum, q̃ in locis nescitis.
Nescia spe sumus, ut tuo recipias tecto, seruesq; nos.
Miseriarumq; ambarum te obsecramus uti misereat,
Quibus nec locus ullus nec spes parata est, neq; hoc amplius q̃
Q d uides, nobis qcquast. Sa. mãus mihi date, exurgite ambæ
A genibus, misericordior nulla est me fœminarum.
Sed hæ pauperes sunt, inopesq; puellæ, egomet uix! colo uitã.
Veneri cibo meo seruio. Am. ueneris phanũ obsecro hoc est?
Sa. Fateor, ego huius sacerdos clueo, ueꝫ quicquid fuerit,
Comiter fiet a me, quo non copia ualebit, ite hac mecum.
Pa. Amice benigneq; honorẽ mr̃ nostrũ habes. Sa. oportet.

SECVNDVS ACTVS.

Piscatores.



Mnibus modis qui paupes sunt, hoïes miseri uiuont.
Præsertim qbus nec qstus est, nec artẽ didicere ullam.
Necessitate qcquid est domi, id sat est habendum.
Nos iã de ornatu ꝓpemodũ ut locupletes sim⁹, scitis,
Hi schœni.n. atq; hæ harũdines sunt nobis quæstu & cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum pro exercitu
Gymnastico, & palestrico, hoc habemus, echinos, lopadas.
Ostreas, balanos captamus, conchas, marinam urticam,
Musculos, plagusias, striatas, post id hamatilem piscatum,
Et saxatilem aggredimur, captamus cibum e mari, si euentus
Non uenit, neq; quicq̃ captum est piscium, salsi, lautiq;
Domum redimus clanculum, dormimus incœnati.
Atq; ut nunc ualide fluctuat mare, nulla nobis spes est.
Nisi quod concharum capsimus, incœnati sumus. profecto
Nũc uenerẽ hãc uenerẽur boná, ut nos lepide adiuuerit hodie

SARACENVS. 

Visunt: Tẽpli sacerdos cũ forte mulierculas cõspexisset: illis occurrit: rata illas ĩ templo sacrificaturas: hæc enim mulier erat: ideo hic & hæc sacerdos dicitũ: ut hic & hæc abbas & princeps: & dux: non autẽ abbatissam principissam: & sacerdotissam: ut non nullorũ imperitia usurpauit. ¶ Equo ligneo: Idest naui: uias quoq; ceruleas: maf. ¶ Clueo: sũ: ut sępe alias

VALLA. 

Visunt. Audiens sacerdos ueneris forium pulsationẽ procedit ultro. Cũq; puellas ad se uẽtitasse cognouit comiter: & benigne eas excipit. ¶ A patrona. i. uenere. Expetẽtes sunt: ꝑ ex petũt aticismos. ¶ Haud grauatã: qm̃ stella ueneris obtẽperatam complexionẽ benignos hoïes facere credit. ¶ Taꝫ mœstiter: ut humaniter: ita mœstiter dixerunt ueteres. ¶ Haud lõgule: non hinc admodum longe: est enim ab aduerbio longe diminutiuum. ¶ Equo ligneo: naui. ¶ Per uias cæruleas: ꝑ maf coloris cærulei. ¶ Candidatas uenire: idest cãdidam uestẽ indutas. ¶ Hostiatasq;. i. hostiis comitas ad imolanduꝫ ueneri. ¶ Locis nesciis. Actiue ergo: & passiue nescius. Locus eniꝫ nescius: qa nescitur. & homo nescius: qui nescit. Miserarũ quæso ambaꝫ: nostrum inquã. ¶ Vix uitaꝫ colo: uix uiuo. ¶ Huius phãi sacerdos clueor. dicor: cẽseor. ¶ Quicqd ẽ: subaudi i me ẽ facultatis.

VGOLETVS ET GRAPA. ℂ MOEstiter: mœste: cũ mœstitudie: mœstitiaue ex Nonio: Equo ligneo: naue: scapha lignea per mare: qd ceruleũ a colore dicitũ poetis: Hostiatas cuꝫ hostiis: cuꝫ uictimis: Veneri: thure: & floribus sacrificatur: sed in cypro: meminit Virg. hostia Veneris ꝑcipua habetũ torquata columba. ¶ Genua hoïs gẽibus qdaꝫ & religio inest obseruatione

Genuũ ꝓprietas gentiũ: hæc supplices attingũt: ad hæc manus tendunt: hæc ut aras adorant. Plinius. ¶ Scimus scitis ex codici. antiquis. ¶ Hi scœni enim metri necessitate: & sensus cõcinnitate. hoc est: hi iunci: siue hi funes: sunt & diuitiæ nostræ & ornatus nostri.

SARACENVS: 

Mnibus modis: hęc fere comœdia uniuersa quęrimonias cõtinet: lamẽtantur piscatores: q ꝓpter subortaꝫ tẽpestateꝫ: & undosum mare: nihil potuerint nocte illa pisciũ uenari: saltẽ q satis uictui suppeteret. ¶ His cœnam: Per ea: qnę sequunt(nã ista nullũ afferunt intellectũ) ita legi existimo hi schœni. i. iunci: ex qbus marinæ nassæ fiũt græci: uocant oxischœnõ: acutũ iuncũ. ¶ Echinos: est echinus piscis marinus hirsutus ad similitudinẽ spolioꝫ castaneæ spinis pro pedibus utens: uulgo riciũ uocant. ¶ Lopadas: quæ sunt ex gñe marinaꝫ cõchaꝫ: quaꝫ nũc plura gña cõmemorat. ¶ Marinã urticã: Quã ponit Arist. inter gña marinoꝫ pisciũ sensum habẽtiũ: nã cõtactę contrahunt sese: piscis est carnosæ frõdis: eius natura est ut carne uescatũ & ꝑnatante pisciculo frõdẽ suã spargit: cõplectẽsq; deuorat: dum admoueri sibi manũ sentit: colorẽ mutat: & ut Plinius refert urticæ sunt de genere eorum: qui nec aialia: nec frutices: sed tertiam ex utroq; naturam habent: ut sunt etiam spongię. ¶ Striatas: ut leuigatas: Plinius: cõchis

Echinus q dicatur

leuibus striatis dixit. ¶ Hamatilem: aut saxatilem: Pisces enim & rætibus: & hamis capiuntur: uel manibus præhenduntur e saxis: ut conchæ cochleæ: dactyli: & huiusmodi alia concharum genera.



Mnibus modis qui pauperes sunt. Piscatores suam quęruntur inopiam: quodq́ piscium nihil admodum cœperint: cum tamen plurimum insudarint: uniq́ huic rei studuerint. ¶ Id sat est habendum. quia ita cogit necessitas. ¶ Hi schęni: idest funiculi. nam schęnus funis. ¶ Sūt nobis quęstu: & cultu: idest nostri ī hinc nos habemus lucrum: & hinc unde colamur. ¶ Prodimus pabulatum. Translatio sumpta est a militaribus seruis: qui mittuntur pabulatum. ¶ Pro exercitu gymnastico: idest pro multitudine ea: quę in gymnasiis sese exercet. ¶ Palestricum hoc habemus: idest palestis accomodatum. ¶ Echinos: echinus animal aquaticū hirsutum: in thecę castaneę modum. de hoc Mar. Ille licet digitos testudine pungat acuta: Cortice deposito mollis echinus erit: saxa petit. inter quę se locat: ne a fluctibus iactetur: hic tempestates metuēs: & ne scopulis illidatur cauet. qđ & Opianus ubi de natura piscium. Est & echinus castanearum theca tunica: in quā illa: quę undiq́ compūgentibus consurgit spinis. Plinius nuces uocamus: & castaneas: q̄q̄ accōmodatiores glandium generi armatum his echinato cortice uallum: est & echinus uas: ut apud Hora. Astat echinus uillis cum patera guttus: Cāpana supellex. Echinus ēt ciuitas fuit: cuius demosthenes in philippicis meminit. & Cice. in Arato. Vt quondā orion manibus uiolasse dianam: Dicitur excelsis errans in collibus amens. Quos tenet ęgeo defixa in gurgite echinus. est etiam apud Nicandrum echinus uentris pars. Echeneis uero sicut Plini. etiam docet piscis naturę incredibilis: cum enim nauibus hęserit: utcūq́ uenti incubuerint mari: & abimo exęstuet fundo pelagus: imobiles tamen eam firmat. hinc Luca. Nō pupim retinens euro tundente rudentes. In mediis echinus aquis. ¶ Lopadas: pisces ita nominatos ob ollę similitudinem: quę a gręcis lopas dicitur. Aut conchas marinas: ut interpręatur No. apud Plau. in parasito: est & lopas etiā uestis: quæ & lope dicitur. ¶ Balanos: quod glandis faciem habeant. balanus enim a gręcis a nostris glans: unde & myrabolanū: & balaniorum unguentum: q̄q̄ appellatione balani: sicut & appellatione glandis fructus medios dicimus inter poma & nuces: cuiusmodi sunt castaneæ: quę nec corticis admodum teneri: ut poma: nec duri admodū: ut iuglandes. ¶ Conchas: appellatione concharum intelligimus pisces in crustis illis contentos quę durissimę sunt: propter tamē pusillę: & concha unde tubæ fiunt: unde & nomen habent: ut personat ęquora concha. Nam cōchus: quo cato utitur uerbo: uas culinarium est. Conchis autem fabæ species Iuuena. Cuius aceto cuius conche tumes: cuius diminutiuum conchicula: ut tam uestus fustus ad asinium pollionē: q̄ Priscianus docet. ¶ Marinā urticā: hęc ut spōgia media est inter animal & stirpem: ideo utraq́ a gręcis dicitur zohophitū: quia zohon animal: & phyton stirps: nā radicibus utraq́ figitur in pelago: & si propius accedas sese comprimit. ¶ Musculos pisces a murum similitudine dictos. ¶ Plagusias: quia in obliquum cedunt. Plagion enim obliquum dicitur. ¶ Striatas: a strigositate dictas. ¶ Piscatum hamatilem: qui ex hamo fit. ¶ Et Saxatilem: qui inter saxa. ¶ Si euentus: idest fortunæ casus non succurrit. ¶ Valide fluctuat: idest æstuat fluctu pelagus. Cassimus: cæperimus.

¶ PABVlatum uerbum est in primis castrense: militare ue: Vnde pabulatores: Gymnastico metaphoricos inde palestricum subiunxit. quod est ex usu palestræ Nonio: quid alii sentiant nostrum non est damnare. ¶ Baiano: scio Baiana ostrea ut optima iudicata: uerum an baiano legendum sit: non decido: de piscium generibus Aristoteles: Opianus: Varro. Plinius: innumeri: & nos quoq́ paucula quædam in libro de partibus ædium: ubi striatas columnas: cōcham: & frontem intelliges cur dixerint Victruuius: Plinius: Apuleius. ¶ Lauti loti alias in epulis magnifici: ut lautia epularum magnificentia a lauatione: nam lauticia Festo farina appellatur ex tritico aqua conspersio: & lautulæ locus extra urbem: quo loco: quia aqua fluebat: lauandi usum exercebant.

VALLA. — **Schenus quid sit** — **Conchę q sint** — **VGOLETVS ET GRAPA.** — **Baiana ostrea**

Trachalio seruus. & Eidem.



Nimo aduorsaui sedulo, ne herum usq̄ pterirem.
Nam cū modo exibat foras, ad portum se aiebat ire.
Me huc obuiā iussit sibi uenire ad ueneris phanum,
Sed quos pcōter cōmode eos quos uidō astaī, adibo.
Saluete fures maritumi, conchitæ atq́ hamiotæ,
Famelica hominum natio, quid agitis, ut peritis?
Pi. Vt piscatorem æquom est, fame, sitiq́, speq́.
Tr. Ecquē uos adolescentē igenuum huc ire, dū hic astatis,
Strenua facie, rubicundum, mediocri statura, fortem,
Qui tres duceret chlamydatos cū machæriis uidistis?
Pi. Nullū istac facie, ut prædicas, uenisse huc scimus. Tr. ecquē
Recaluom, ac silonem senem statutum, uentriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deū odiū, atq́ hoium, malū, mali uitii, probriq́ plenum,
Qui mulierculas duceret duas secum satis uenustas?
Pi. Cū istiusmodi uirtutibus, operisq́ natus qui sit,
Eum ad carnuficem est æquius, q̄ ad Venerem cōmeare,
Tr. at si uidistis, dicite. Pi. huc profecto nullus uenit,



Nimo: Trachalio pleusidippi seruus: dum herum quæritat: incidit in piscatores. ¶ Vt peritis: Nō dixit: ut uiuitis: quia eos famelicos nominauit. ¶ Ecquem recaluum: ac silonem: De lenone percontatur: silones dicti superciliis prominentibus q̄ silenus hirsutis superciliis fingeret: ut notat Varro.

SARACENVS.



Nimo aduersaui sedulo. pleusidippi seruus trachalio: quid cum suo domino egerit consilii docet. inde piscatores percunctantur dominum suum describēdo: an uiderint num etiam lenonem eū pariter describendo negant illi. Itaq́ sollicitudine quid agat incertus est. ¶ Animo aduersaui, Subaudi meo: qui alioqui contra herum sentiebat. Aduerso autem: & aduersor dicimus eadem significatione. ¶ Ne herum usquā præterirem. ne ab heri pręceptis discederem. ¶ Saluete fures maritimi: idest piscatores: qui maris bona diripitis. ¶ Conchitæ: qui conchas legitis. ¶ Hamiotę: qui hamo captatis pisces. ¶ Fa

VALLA.

Vale. Tr. ualete, credidi factum, est, quod suspicabar.
Data uerba hero sunt, leno abiit scælestus exulatum.
In nauem ascendit, mulieres auexit, hariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium uocauit, sceleris semen.
Nunqd mihi meliust, q̄ illico hic opperiar heꝝ dum ueniat?
Eadem, hanc sacerdotem ueneream, siquid amplius scit,
Si uidero, exquisiuero, faciet me certiorem,

Recaluus qui dicāt

melica hominus natio: qui nunq̄ saturi estis. ¶ Vt peritis. Quo periculo: & cruciatu in mortes deducimini. ¶ Recaluus: in postrema parte caluū. ¶ Ac silonem. silus inqui Festus appellatur nasus sursum uersus & repandus: unde galeæ quoq; a similitudine silæ dicebātur. Noni. Silones superciliis pro-

Silones q̄ sint.

minentibus dicti: manifesta significatione: nomen non unum scibunt eē grādibus superciliis silonem quadratum: q̄ silenus hirsutis superciliis fingeret: nam silanos: quos alii tullos: alii riuos: alii uehemētes proiectores dixere sanguinis medici arcuatim fluentis: ut multi aquarum ductus. Ennius. Sanguine tepido tulli efflüantes euolant Celsus in .iii. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens. ¶ Statutum: idest foetidum a standi perpetuitate: ni si mauis a statuta deduci: idest statutosum: quo uerbo utitur Augustinus. ¶ Cuȝ istiusmodi uirtutibus. Ironia: quæ dissimulatio dicitur a latinis. ¶ Hariolus sum: diuinaui. ¶ Sceleris sæmen: idest origo scelerum.

VGOLETVS ET GRAPA.

Hamiotę q̄

¶ CONchitæ concharum piscatum exercentes: quarum plura habentur genera Plinio: & aliis. ¶ Hamiotæ ab hamis piscatores hamiotas Varro in bimarco uoluit appellari cohortis cocorum: atq; hamiotarum: aucupūq;: festus etiam Hamotrahones ab hamatili piscatu: de quo paulo ante. ¶ Silonem. Plinius: non alii animaliuȝ nares eminēt: auibus: serpentibus: piscibus foramina tantum ad olfactus sine naribus: & hinc cognomina Simorum Silonum Festus. Silus inquit appellatur nasus sursum uersus repandus: unde galeæ quoq; a Similitudine silæ dictæ sunt. ¶ Superciliis tortis. quibus supercilia sunt iuxta nasum flexa: austeri: quibus iuxta tempora inflexa: derisores: Nonius silones interpræatur: quibus eminent: Fortunatianus: obseruabo supercilia; cur ita? quoniam his multum agitur: nā & oculos formant & fronti imperant: his enim uultus: & cōtrahitur: & attollitur & remittitur: Plinius supcilia homini: & pariter: & alterne: & in iis pars animi: negamus an annuimus hęc maxime indicant: fastus superbia alicubi conceptaculum: sed hic sedem habet.

Statutū uñ

¶ Statutum a statu: non a statura deductum: licet hæc ad habitudinem ille ad habitum referatur: ut sentit Donatus. ¶ Ventriosum. uentricosum: pāticosum.

SARACENVS.

INtelligo: responsio est ampelisçe mulieris ad sacerdotem ueneriam: quæ illam iusserat: e uilla proxima aquam haurire. ¶ Cuius ad auris uox. Loquitur trachalio. ¶ Calator:

Calator q̄ dicatur

seruus dicitur: qui semper ad necessitatem seruiutis uocari potest: a potu calin: idest a uocando.

VALLA.

INtelligo hanc; quæ proxima est. a sacerdote ueneris missa mulier ampelisca ad dæmonis domum: ut aquā caperet trachalioni seruo pleusidippi sit obuia: ubi quod euenerat: fit palaȝ. prima sunt uerba ad sacerdotem ueneris: a qua missa aquatū fuerat. ¶ Cuius ad auris. hic loquitur trachalio.

Calo quid

¶ Calator pleusidippi. Internuncius. calo enim uoco significat. ¶ Haud mala: ego inquit: quæ non mala: male ętatem: subaudi ago.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ CONspicio ex codicibus antiquis. Calator. Seruus: ut iam dictum est: a calando. ¶ Trachalio. Trachali appellantur muricis purpuræ supiores partes: uñ ariminēses maritimi homines cognomen traxerūt trachalū Trachin asperum uocant gręci: unde trachoma scabricia palpebrarū iterior.



Ampelisca Mulier. Trachalio seruus.

INtellego, hanc, quæ proxima est, uillam pulsare iussisti.
Atq; aq̄ rogare. Tr. quoius ad aureis uox mihi aduolauit?
Am. Obsecro quis hic loquitur? Tr. quem ego uideo? est ne hæc Ampelisca,
Quæ foras e phano egreditur? Ampeli. est ne hic trachalio, quem conspicio,
Calator Pleusidippi? Tr. ea est. Am. is est. Trachalio salue.
Trach. Salue Ampelisca. am. quid agis tu? Tra. ætatem haud malam male.
Am. Melius ominare, uerum omnes sapientes decet conferre,
Et fabulari, sed Pleusidippus tuus herus ubi amabo est?

Tr. Eia

Tr.Eia uero,quasi non sit intus.Am.neq; pol est,neq; ullus
Huc quidem uenit.Tr nō uenit?Am.uera pdicas.Tr.nō ē meū
Ampelisca,sed q̄ mox coctū ē prandiū?Am.quod obsecro te?
Tr.Nempe rem diuinā facitis hic?Am.quid somnias amabo?
Tr.Certe huc Labrax leno Pleusidippum ad prandiū uocauit
Herum meum,herus uoster.Am.pol haud miranda facta dicis.
Si deos decepit,& homines,lenonum more fecit.
Tr.Non rem diuinā facitis hic uos,neq; herus?Am.hariolare.
Tr.Quid tu agis hic igit?Am ex malis multis,metuq; summo.
Capitaliq; ex periculo,orbas auxiliiq; opumq;
Recepit huc ad se hæc sacerdos ueneria me,& palæstram.
Tr.An hic Palæstrast obsero,heri mei amica?Am.certo.Tr.
Lepos i nūcio tuo magn⁹ mea Ampelisca,sed istuc piclū (inest
Perlubet quod fuerit uobis,scire.
Am.Confracta mi Trachalio est hac nocte nauis nobis.
Tr.Quid nauis?quæ istæc fabula est?Am.nō audiuisti amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre uoluit
In siciliam,& quicquid domi fuit,imposuit in nauim,
Ea nunc perierunt omnia.Tr.oh Neptūne lepide salue
Nec te aleator ullus est sapientior,profecto
Nimis lepide iecisti bolum,periurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax?am.perit potando opinor.
Neptūnus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.
Credo hercle annādo ei datū,quod biberet.Tr.ut ego amo te
Mea ampelisca,ut dulcis es,ut mihi mulsa dicta dicis,
Sed tu & Palæstra quo modo saluæ estis?am.scibis faxo.
E naui timidæ ambæ in scapham insiluimus,quia uidemus
Ad saxa nauem ferrier,properans exolui restim,
Dum illi timent,nos cum scapha tempestas dextrouorsum
Differ,ab illis itaq; nos uentisq; fluctibusq;
Iactatæ exemplis plurimis miseræ,perpetuam noctem.
Vix hodie ad litus pertulit nos uentus exanimatas.
Tr.Noui Neptūnus ita solet q̄ uis fastidiosus
Aedilis est,siquæ improbe sunt merces,iactat omneis.
Am.Væ capiti,atq; ætati tuæ.Tr.tuo mea Ampelisca.
Sciui lenonem facere ego hoc,quod fecit,sæpe dixi,
Capillum promittam optimust,occipiamq; hariolari.
Am.Cauistis ergo tu,atq; herus,ne abiret,cum scibatis
Tr.qd faceret?am si illā amabat,rogas qd facēt?aut seruaret
Dies noctesq; in custodia esset semper,uerum ecastor
Vt multi fecit,ita probe curauit Pleusidippus.
Tr.Cur tu istuc dicis?am.res palā est.tr.scin tu?ēt ųit lauatū
In balineas,ibi cum sedulo sua uestimenta seruat.
Tamen surripiuntur,quippe qui,quem illorū obseruet,falsust.
Fur facile quem obseruat,uidet,custos qui fur sit,nescit.
Sed duce me ad illā,ubi ē?am.i sane i Veneris phanū huc itro.
Sedentem flentemq; opprimes.tr.ut iam istuc mihi molestust.
Sed quid flet?am.ego dicam tibi hoc sese illa ex cruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei,quam habebat,ubiq; habebat,
Qui suos parenteis noscere posset,ueretur ne perierit.

¶ QVASI nō sit intus: opinabatur inuitatum a lenone pleusidippū ibi cœnaturum. ¶ An an:eius uocem ex præssit:qui aquis obruitur. ¶ Aedilis:per iocosam metaphoram dictū est:nam ædiles perant uēdēdis mercib⁹. ¶ Promittā capillū: Ad magnitudinē.s.nutriēdo. ¶ In uidulū:Qui ex corio facculus est. ¶ Nunc memora illis ipera hinc aquā: Verba sunt ad se ipsam iāq̄ in memoriā redierit missam fuisse ad hauriendam aquā e proximo uicino puteo: sensus satis perspicuus est:& si forte nō nihil sub intelligi deberi arbitremur.

¶ SED quā mox coctū est prādiū: putauit trachalio falsum responderi:ideo interrogat q̄ mox coctum sit prandiū qd leno coquendū dixerat. ¶ Capitaliq; ex piculo.uitæ:in quo fuimus periculo. ¶ Orbas:priuatas. ¶ Nec te aleator ullus ē sapiētior: qa in alea tua excipis nauigātes:ide subducis qcqd hnt. ¶ Lepide iecisti bolū.bolus iactus est: qa ballo iacio. tā enī qui i alea lusitāt: dū talos iaciūt: spē lucri habēt:q̄ qui in pelagus rete iaciunt spem capiendorū pisciū hnt. ¶ Periurū:subaudi lenonem. ¶ Ante ei datū qd biberet.i.ppinatū:qd potaret. ¶ Vētisq;:fluctibusq; iactatæ. Vētis supra aquas fluctibus subter. ¶ Exemplis plurimis:multis modis. ¶ Noui:hoc separatī interpūctimq; legēdū. ¶ Quāuis fastidiosus:quātūcunq; supbus. ¶ Aedilis est.nā ędiles mercibus pераt i urbē cōuehēdis:sed putidas merces pferri edulia nō āmittebāt. ¶ Væ capiti:atq; ętati tuę:hoc in trachalionē dicit āpelisca:qd dixerit neptunū improbas iactare merces lenonē itelligēs.At qa ipsę quoq; mulieres iactatę fuerint in se dici putauit ampelisca. ¶ Tu no mea ampelisca. An tu inqt in me tā atrociter loqueris. ¶ Capillū pmittā optimūst: prophetæ.n.ac diuini hoies:nō attōdent barbā:aut capillos.sed sinūt excrescer:ut maior fides adhibeat: aut qd tonsurā negligāt.Capillum ergo promittā.i.sinā excrescere:pmittere enim præter pollicendi significationem.significat pilos longius abire sinere.Liuius:coniecto in carcerē māllio satis constat magnam partē plæbis uestem mutasse:multos mortales capillum:ac barbā promisisse. ¶ Cauistis?interrogatiue legendum est: hoc est capere oportuit. ¶ Quid faceret.quid facere poterat. ¶ Vt multi:subaudi solent. Falsus est i quia non aduertit deceptus est. ¶ Excruciat animi:& animi:& animo extrucio dicimus. ¶ Eā:subaudi cistulā cū crepūdiis. ¶ Abiisse pessum:fundū

SARACENVS.

VALLA.

Bolus quid sit

Aedilium munus

Promittere quid sit

Tr. Vbi nam ea fuit cistellula? Am. ibidem in naui cõclusit ipse
In uidulum, ne copia esset eius. Tr. o facinus impudicum,
Quam liberam esse oporteat, seruire postulare.
Am. Nunc eam cum naui scilicet abiisse pessumum in altum.
Et aurum & argentum fuit lenonis ibidem, credo
Aliquem immersisse se, atq; eum excæpisse, id misera mœstast.
Sibi eorum uenisse inopiam. Tr. iam istoc magis usus factost,
Næ eam intro, consulerq; eam, ne se sic excruciet animi.
Nam multa præter spem, scio multis bona euenisse.
Am. At ego etiam qui sperauerint, spem decepisse multos.
Tr. Ergo animus æquos optumum est, ærumnæ condimentum.
Ego eo intro, nisi quid uis. Am. eas, ego, quod mihi imperauit
Sacerdos, id faciam, atq; aquam hinc de proxumo rogabo,
Nam extemplo illos, ut uerbis suis peterem, daturos dixit,
Neq; digniorem censeo uidisse anum me quenquam,
Quoi deos, atq; homines censeam benefacere magis decere.
Vt lepide, ut liberaliter, ut honeste, atq; haud grauate
Timidas, egentes, uuidas, eiectas, exanimatas
Accepit ad sese, haud secus q̃ si ex se simus natæ.
Vt eapse succincta nobis aquam calefactat, ut lauemus.
Nũc me moror, ibo atq; rogabo hinc aq̃ unde mihi imperauit.
Heus ecquis in uillast? ecquis recludit? e: quis prodit?

maris petiisse. ¶ Magis usus facto ẽ magis opus est: ut faciã nẽpe: ut consoler. ¶ AErũnæ cõdimentũ: ut animi æqualitas nil sibi promittat: nisi qd in sua potestate positũ est: nẽpe in aia. nã externa & corporis bona ludibris fortunæ subiecta sapiens sibi nõ promiserit. ¶ Si ut uerbis suis peterem. si inquit poscerem aquã uerbis sacerdotis: dixit ipsa fore: ut daretur. ¶ Succincta subfarcinata.

VGOLETVS ET GRAPA. Aleator q dicatur ¶ ALEAtor: Aleatores qui & aleones alea ludẽtes: collusores quoi fuerit horoscopus in undecima parte libræ: is erit aleator publicus: iactus i alea: uel lucrosus est: uel dãnosus: de bolo autẽ in superioribus diximus. ¶ Mulsa dicta dulcia melle condita mire placentia: ut mellita. ¶ Aedilis

Aedilium murus est. Aediles curabãt mẽsuras: pondera iniqua: merces: esculẽta: annonã ad uictum faciẽtia: ex Persio: Liuio: Iuuenale: Apuleio: Cicerone: Dionysio iurescõsultis: Plauto ipso: & innumeris. Vnde agoranomi græcis dicti: q uenalibus in foro legẽ darent: nam idẽ fere agoranomi græcis: qui ædiles nostris: Ludos quoq; publicos exhibebant: & demum tota urbs tuẽda illis erat cõmissa: ut tradit Cice. in Verrinis. ¶ Promittã: porro mittã: crescere sinam: promissum capillũ dicimus longũ: & barba pmissa: uelut porro missa: Festus. ¶ Falsus est nescit: & ideo usu receptũ: ut uestimenta loturi seruanda traderẽt balneatori: Vlp. de off. præfecti uigil. Capsarius: qui mercede in balneis seruanda uestimenta suscipit: & apodyteria: quæ spoliatoria ad hoc ædificata sunt: testatur paulus iurecõsultus: furta in balneis cõmitti solita: scribens pfectũ uigilũ iudicẽ cõstitutũ ad uersus capsarios uestiũ custodes in balneis: sunt & balnearu fures Vlpiano. ¶ Immersisse: Imergẽtes se in aqs urinatores dicunt a uerbo urinare callistrato iurecõsulto. M. Varroni: ubi urinatores ad aquã hauriendã & urinatrices anes recte dicent: q se sub aquis mergũt & mox emergũt q̃les anates: mergi. fulicæ: gauiæ: & id genus aliæ: Cicero in academicis. siquãdo. n. nos demersimus: ut q urinant: aut nihil superũ: aut obscure admodũ cernimus. Eapse: ex codi. antiqs. ¶ Cõdimẽtũ: cõdita q̃ austera fuerãt: reddunt submiua a uerbo añt cõdio quarti ordinis: cõdimentũ cõditurã sciũt oẽs: qd (ut dici assolet) bõa meliora facit: at mala minus mala.

Promitto unde

Vrinatores qui

Scepario seruus. Ampelisca mulier.

Vis est qui tam proterue foribus facit iniuriam?
Am. Ego sũ. Sc. hem qd hoc bõi ẽ? heu ædepol lepida mulier.
Am. salue adolescẽs. Sc. tu mltũ salueto adolescẽtula.
Am. Ad uos uenio. Sc. accipiam hospitio, si mox ueneris, item
Vt affectam amplectar. Am. nã nũc nihil est, qui te maneam.
Sc. Sed quid ais mea lepida hilara? am. ah nimium familiariter
Me attrectas. Sc. ph Di imortales, Veneris effigia hæc qdẽ ẽ.
Vt in ocellis hilaritudo? eia corpus quoiusmodi
Subuolturium? illud quidem subaquilum uolui dicere.
Vel papillæ quoiusmodi? tum quæ indoles in sauio est?

SARACENVS Vis est: Dæmonis seruus sceparnio: pulsatis forib9 accurrit ad ostium: uisaq; ampelisca forma lepida: ei blanditur: & palpatur.

VALLA Vis est: qui nris tã pterue foribus facit iniuriã. Ampeliscã pulsantẽ fores audiens sceparnio: ut obiurgator esse solet: irrũpit i hãc uocẽ. ¶ Hem qd hoc boni ẽ: cũ puellam pspexisset ampeliscã: mirat9 formam puellæ hoc dicit. ¶ Specie lepida mulier. i. elegãti forma. ¶ Vt affectẽ. i. cõcupiscã. ¶ Veneris effigia. p effigies. ¶ Subuolturiũ. i. rapiens ad se hoies: ut uultures. ¶ Illud si qdem subaqlũ uolui dicere. Correctio figura est: quoniam uultures cadauera diripiunt: ut honestius loquar: aquilæ assimulauit: quæ & ipsa rapto uiuit: sunt qui ad colorem referant: non ad rapinam aquilæ.

VGOLETVS ET GRAPA. Togati uulturii ¶ IN ocillis. h. oculi hoibus multiformes contuitu: Truces: flagrantes: graues: lasciuiẽtes: blãdi: hilares: & pfecto: ut ille inquit in oculis aius inhabitat: sed & amor diuersat: oculi tota nostra neqtia: oculi sunt in amore duces: nam & sympatia cũ genitalibus quædã est oculis. ¶ Subuolturiũ sub nigrũ a uulture uulturũ nigri pferunt: plinius auctor: dr ãt uultur & uulturi9. Apuleius festiuissime causidicos aduocatosq; appellat togatos uulturios: sicuti decẽtissime. M. Ci. Gabiniũ & Pisonẽ iperatores uulturios paludatos a rapacitate id gen9 aliis. ¶ Subaqlũ: subfuscũ: de quo diximus ex Festo Põp. ¶ Sauio pro ore osculo ue: de futuro est indoles indiciũ uirtutis: fecũditatis. suaue dulcedinis.

¶ PC Lucta:

SARACENVS. Lucta qd sit

¶ POL lucta: Vel lege: polluta sine .c. uel disiungito dictionē pol lucta: est .n. lucta ludus: quo alius aliū sternere ad terrā cōplexu nititur & illud pol iurātis est. ¶ Pago: uilla unde pagani uillā colētes nomē tractū a græcis: apud ques pigi fons dicit: nā ideo dicti sunt pagani: q ex eodem fonte bibāt: sensus ergo uerbo*rum* est: nō ego sum pol lucta pago .i. non ego modo luctā exerceo: ut tibi liceat mecū pro libito cōgredi: id qd sequētia uerba magis declarāt: potin: ut me abstineas manū: quærebat .n. ille fœminā amplecti: & attrectare: & quasi uenercam palæstram exercere. ¶ Sapiētior natus: Melius forte sapientior nata: nā urnulā ostēdit: circa quā litteris insculptū erat: cuius esset: id qd infra

Am. Non ego sum polluta pago, potin ut me abstineas manū?
Sc. Non licet te sic placide bellam belle tangere?
Am. Ocium ubi erit, tum tibi operam ludo, & deliciæ dabo.
Nūc quāobrē huc summissa amabo, uel tu mihi aias, uel neges.
Sc. Quid nunc uis? Am. sapientior nata, qd uelim īdiciū facit.
Sc. Hic quoq; sapientior natus, quid uelim, indicium facit.
Am. Hic sacerdos Veneris hinc me petere aquā iussit a uobis.
Sc. At ego basilicus sum, quem nisi oras guttam non feres,
Nostro illum puteum periculo, & ferramentis fodimus.
Nisi multis blanditiis, a me gutta non ferri potest.
Am. Cur tu aquam grauare amabo, quā hostis hosti cōmodat?
Sc. Cur tu operam grauere mihi, quam ciuis ciui commodat?
Am. Imo etiam tibi mea uoluptas, quæ uoles faciam omnia.
Sc. Euge saluos sum, hæc iam me suam uoluptatem uocat.
Dabitur tibi aqua nequicq̄ ames, cedo mihi urnam. Am. cape.
Propterea amabo efferre. Sc. manta. iā hic ero uoluptas mea.
Am. Quid sacerdoti meæ dicam, hic demoratam tam diu?
Vt etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare?
Sed quid ego misera, uideo procul in litore meum herum
Lenonem, siciliensemq; hospitem, quos periisse ambos
Censebam in mari, iam illud plus mali nobis uiuit, q̄ ratæ.
Sed quid ego cesso fugere in phanum, ac dicere hæc palæstræ
In aram ut confugiamus, prius q̄ huc scelestus leno ueniat,
Nosq; hic opprimat, confugiam hinc, res ita suppetit, subito.

clarius manifestatur: nam de eadem urna locutus inquit: hæc litterata est: ab se cātat cuia sit sapiētior ergo nata: idest litterata: nam sapiētiores habent q litterati sunt: sceparnio aūt: cū illud idē reiterasset: meus hic quoq; sapiētior natus: quid uelim indicium facit: forte penem festiuiter indicauit.

VALLA. Pagū quid sit

¶ NON ego sum polluta pago .i. rusticana: & in uillis nutrita: pagus .n. uillā græci uocāt. Inde pagani rustici q̄si ex uno fonte potātes: nā page fōs dr: Persius: ipse semipaganus. & reliqua. Ouí. Et date paganus ānua liba focis: sed in qbusdā codicib*us* legit pal po: ut palpo palpōis: de quo alibi diximus. ¶ Vt me abstineas: pro a me: notāda cōstructio: abstineo te manū. ¶ Ludo: & deliciæ: ut deliciæ delicia rū. Ita delicia deliciæ: & deliciū delicii. Mar. stellæ delicium mei colūba. ¶ Vel tu mihi aias .i. assentaris: ut & iperatiuo mō uel ai: uel nega. ¶ Sapientior natus: uel puer cognosceret: qd ueli cū urna. ¶ Me*us* hic sapiētior natus. uirile signat mēbrū: suā patefaciens libidini ipatiētiā attētigine. ¶ Basilicus sum .i. regi*us*. ¶ Prop*ere*a amabo efferre. festina inqt: ut ad me extra ex ædibus feras Alioq efferre ad sepulchrū fere signat. Terē. effert corpus. Iuue. elatā iā crede nurū: si limia ura mortifera cū dote subit. ¶ Māta iā hic. Mane ppetuo: quo ad rediero. ¶ Sed qd ego misera uidē. Lenonē conspicata mulier effugit in tēplū. ¶ Siciliēsēq; ho. Charmidē dicit. Quā ratæ: quā putauerimus. ¶ Res ita suppetit: succurrit.

¶ MANta. mane: pstolare: Mantare Festo Pomp. est sæpe manere: Nonio manere: Cecilius in probastaria: in eodē uultu in eadem mantat malitia. ¶ Siciliensem. Siciliensēs: romanenses: corinthienses dicimus: qui in alienis ciuitatibus: prouinciisq; habitant: & negociantur.

VGOLETVS ET GRAPA. Māta quid

Sceparío seruus.

PRoh Di immortales in aqua nunq̄ credidi
Voluptatem inesse tantam, ut hanc traxi lubens.
Nimio minus altus puteus uisus est, q̄ prius.
Vt sine labore extraxi hanc præfestine satis.
Veneq; sum, pro te qui hodie amare inceperim.
Hem tibi aquam, mea tu belliata, hem sic uolo
Te ferre honeste, ut ego fero, ut placeas mihi.
Sed ubi tu es delicata? cape aquam hanc sicubi es.
Amat hercle me, ut ego opinor, delituit mala.
Vbi tu es? etiam ne hanc urnam acceptura es? ubi nam es?
Commodule melius, tandem uero serio
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
Nusq̄ hercle, urnam iam ego hanc in media sistam uia.
Sed autem quid si hanc hinc abstulerit quispiam

SARACENVS.

PRoh di immortales. Iaȝ hauserat aquam sceparnio: urnulamq; deferebat mulieri: sed cum illa iam se illinc subduxisset: suomet sermone frustrat. ¶ Heus si Ptole. gratia: sunt qui legerint non inde core: heus si tolloni gratia: ego legēdū arbitror: heus sis: tolle mea gratia.

VALLA.

PRoh di immortales: sceparnio ut hausit aq̄ magna uoluptate: ita dolet abiisse ampeliscā. ¶ Profeci ne satis: an inquit satis profecerīȝ: nescio. ¶ Nequā sum: neq̄uitia refertus. ¶ Mea tubelliata. ampeliscam belliatam uocat: quasi bellulam dicas. ¶ Delicata: quæ delicias de me facis: non effugisse: sed delituisse eam opinatus est. Tādem uero serio: non inquit ioco iam loquor. ¶ Nusq̄ hercle: subaudi eam

conspicor. ꝶ In media uia: subaudi relinquam. ꝶ Sedentem: idest ita positas in terris. ꝶ Mihi insidias locet. Insidiose aliquid agat. ꝶ Iure in uinculis enecet: utpote sacrilegũ. ꝶ Litterataſt: idest litteris insignita cuius nã sit ostendens. ꝶ Ab se cantat: ex sese aperit. ꝶ Subito mea gratia. i. ꝓpter me tolle. ꝶ Reperi negociũ. in molestiam incidi: si non modo exhibenda: sed etiam deserenda aqua sit.

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ PRAE festine ex codic. antiquis. & sentẽtiæ concinnitate: non profici sci: ut corrigit Pius: absq; ullo sensu. ꝶ Litterata est notata litteris mostrãtibus: cuius sit: ut litteralæ epulæ in pœnulo a notis: ad hoc pertinere potest illud Aristophanis populus. Samiorum est per q̃ litteratus: ex stigmate. s. & nota samenæ nauis inusta captiuorum samiorum frontibus ab athenienſibus par pari repẽdẽtibus: cum essent uicti samii: est autem samena nauis rotunda: & concaua in uentris similitudinem: ut mare percurrere: & celeriter conuerti possit: sic dicta: q in samo primum inuenta est: Ibiq; a Polycrate tyranno cõtexta stigmatias: & stigmaticos inscriptos inustos litteris: notisq; frõtẽ uultumue: dicemus Apul. Serui pistrinarii sunt in farinulẽto famulitio frõtes litterati. ꝶ Tolloni machinã aquariam Tollonẽ & tollenonẽ a tollendo dicimus: qua partẽ posteriorẽ pergrauante põdere aquas e puteis haurimus: habentur & antliæ: & trocleæ ad aquam hauriendam idoneæ. Tollenonem machinam bellicam describit Vegetius in. iiii. de re militari: haud multum aquariæ dissimilem.

Tolloni q dicantur

Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negocium.
Metuo hercle ne illa mulier mihi insidias locet,
Vt comprehendar cum sacra urna ueneria.
Nempe optumo me iure in uinclis enicet
Magistratus, si quis me hanc habere uiderit,
Nam hæc literataſt, ab se cantat quoia sit.
Nam hercle euocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Vt hanc accipiat, nam accedam iam huc ad fores.
Heus sic, tolloni gratia? cape hanc urnam tibi.
Muliercula, hanc nescio, quæ huc ad me detulit.
In proferunda repperi negocium.
Siquidem mihi ultro his aggerunda etiam est aqua.

SARACENVS Q Vi hõ: q̃rellas cõtinet scænæ lẽonis: & hospitis charmidis: q & ipsi fluctibus ciecti in terrã desilierant. ꝶ Præbiteres: prius ires. ꝶ Quã q̃ thye. quõdã ãnposita ẽ: & atreo: dicendum ab atreo: thyestes & atreus fr̃es: ut i fabulis est inimicitia maxia cõflagarũt: cãm inimicitiæ referet: q thyestes ausus ẽ uxorẽ atrei fr̃is uiciare: ex q̃ filios duos suscepit: quos atreus simulata cõcordia cũ ad cœnã fratrẽ inuitasset: epulãdos apposuit pr̃i: de cui9 facti scelere extat luculẽtissima senecę tragœdia: quæ thyestes inscribit. ꝶ Da eas: q̃ res agebã cõmodũ: lego poti⁹ hoc mõ: meas q̃ res agebã cõmodũ: & sermo potius est lẽonis q̃ charmidis: ut emendauimus: & cõmode. ꝶ Scirpe: qa scirp9 res leuissima est: nec in aqua mergit̃. ꝶ Meã uel. exer. trãslatio ẽ a militibus: q primi ineũt certamia: neq; in uno cõsistũt loco: sed huc: & illuc pręter uolãt: ita pręfrigor̃: dũ loquit̃ dicit totũ tremer̃: & q̃li coruscare: hoc ẽ uerba cũ quadã spũs uehemẽtia pferre: & emittere eo mõ: quo fit e nubibus coruscatio. ꝶ Thermopolium: Vbi res calidę uæneunt. ꝶ Anatina: Anas auis notissima: ex palmipedũ & aquaticarũ gñe: libẽter. n. uersat̃ i aqs: cõtinueq; ibi degit siccis sp plumis. ꝶ Pro man. erãt mãduces laruato capite: hũano maiori: maxillas uasta magnitudie: pariter uastis armatas dẽtib⁹ hñtes: q suo tãti oris hiatu dẽtiũq; crepitu sesei utrãq; ptẽ uiæ: dũ flecterẽt ridẽtę turbã uertebat i fugã: & qcqd in esus oris applicaretur

Atrei qui thyestis fabula

Scirpus qd sit

Manduces qui dicant

Labrax leno. Charmides parasitus.

Q Vi homo hominem sese miserum & mendicum uolet,
Neptũo credat sese, atq; ætatem suam.
Nam siquis cum illo quid rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum, domum,
Aedepol libertas lepida es, quæ nunq̃ pedem
Voluisti in nauim mecum hercle una imponere
Sed ubi ille meus est hospes qui me perdidit?
Atq; eccum incedit. Ch. quo (malum) properas labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
La. Vtinam ego te prius, q̃ oculis uidissem meis,
Malo cruciatu in siciliam præbiteres.
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali.
Vtinam cum in ædeis meas te adduxi primulum,
In carcere illo potius cubuissem die.
Deosq; immortales quæso, dum uiuas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
Malam fortunam in ædeis te adduxi meas.
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quid ue hinc abitio? quid ue in nauim inscensio?
Vbi perdidi etiam plus boni, q̃ mihi fuit.
Ch. Pol minime miror nauis si fractaſt ibi,
Scelus te, & sceleste parta quæ uexit bona.
La. Pessum dedisti me blandimentis tuis.
Ch. Scelestiorem cœnam cœnaui tuam,
Quam quæ Thyeste quondam anteposita ab Atreo,
La. Perii animo, male fit, contine quæso caput.
Ch. Pulmonem ædepol nimis uelim uomitu uomas.
La. Heu Palæstra atq; ampelisca ubi estis nunc miseræ?
Ch. Piscibus in alto credo præbent pabulum.

tanq̃

La. Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
Ch. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex insulso salsum feci opera mea.
La. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem?
Ch. ea quas res tecum in naui a gebam commodum.
La. Heu quis uiuit me alter mortalis miserior?
Ch. Ego multo tanto miserior, q̄ tu Labrax.
La. Qui? Ch. quia ego indignus sum, tu dignus qui sies.
La. O scirpe scirpe, laudo fortunas tuas,
Qui semper seruas gloriam aritudinis.
Equidem meam uelitationem exerceo.
Nam omnia corusca præ tremore fabulor.
Ch. Aedepol Neptunne es balneator frigidus.
Cum uestimentis abste postq̄ abi, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum instructum hodie
Ita salsam præbet potionem & frigidam,
Vt fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones assident semper calent.
La. Vtinam fortuna nunc ego anthracina uterer,
Vt postq̄ exiuissem ex aqua arerem tamen.
Ch. Quid si aliquo ad ludos me pro manduca locem?
La. Quapropter? Ch. quia pol clare crepito dentibus.
Sed nunc iure optumo me lauisse arbitror.
La. Qui? Ch. quia ausus fuerim tecum in nauim ascendere,
Qui a fundamento mihi usq; mouisti mare.
La. Tibi autem auscultaui, tu promittebas mihi
Illic esse quæstum maxumum meretricibus.
Ibi me corruere posse aiebas diuitias.
Ch. Iam postulabas te impurata belua,
Totam siciliam deuoraturum insulam.
La. Quæ nam balæna meum uorauit uidulum,
Aurum, Arq; argentum ubi omne compactum fuit?
Ch. Eadem illa credo, quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit, in sacciperio.
La. Heu sum redactus ad hanc usq; unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium, perii oppido.
Ch. Vel consociare mihi quidem tecum licet.
Aequas habemus partes. La. saltem si mihi
Mulierculæ essent saluæ, spes aliquæ forent.
Nunc si adolescens Pleusidippus uiderit,
A quo arrabonem pro palæstra acceperam,
Iam se exibebit hic mihi negocium.
Ch. Quid stulte ploras? tibi quidem ædepol copiast,
Dum lingua uiuet, qui rem soluas omnibus.

tanq̄ deglutientes: in sinum demittebant: id quod et tangit festus in suis fragmentis: Manducis effigies in pōpa antiquorum inter cæteras ridiculas formidolosasq; ire solebat: magnis malis: ac late dehiscens: & ingētem dentibus sonitū faciens: qui etiā adducit hunc locum. ¶ Sacciperio: Nomen fecit a sacco & pera: quē sacculi genus est. Sacciperiū q̄d &, unde VALLA.



Vi homo sese miserum. labrax cū charmide angitur: & sese excruciat q̄ mare conscēderit. maris incōmoda proferens: ipsiq; et succēsset charmidi: cuius persuasu nauim cōscēderit traiecturus i siciliā. ¶ Neptuno credat sese. Deū maris. p mari posuit: ut cū cererē p pane: & bacchū pro uino: nota figura est. ¶ Ad hoc exemplum. i. hoc modo ut nos. ¶ Quo malū properas: malum mala hora: est enim interiectio. ¶ Tam strēnue. i. tam celeri gressu. ¶ In siciliam pbiteres. i. iter hēres. ¶ Malam fortuna: qui mihi fuisti mala fortuna. ¶ Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio. Ordo ē & sensus. Quid mihi erat auscultatio. i. opus ut te auscultarē: tibi scelesto: qui scelestus sis. ¶ Hinc abitio. ut hinc abirē. ¶ Nauē inscensio: ut nauē inscenderē. ¶ Scelus te. i. te sceleratū: & scelestē parta. quæ per scelus tibi peperisti. ¶ Quā quæ thyestæ quondā antepositā est ab atreo. Notū in tragoediis: quēadmodū atreus thyestę fratri ira succēsus: simulauit se uelle reconciliari: & in pistrinā redire gratiā: quo grauius ulcisceretur. Itaq; id thyestes: & credēs & optans ut atreus postularat filios ad ipsum pmisit suos: quorū carnes patri dedit epulādas: & uino sanguinem potandū admixtum dedit. Coena parata cū thyestes sæpius suos filios uisere cupiisset: iussit afferri caput: & pedes: en iquit tibi tuos filios: reliquum habes in uentre. iō Persius Cū capite: & pedibus. plebeiaq; prandia noris: iquit. De hac re apud græcos scripserunt multi. Seneca apud nos: & multo ante Ennius: apud quē thyestes execratur primū: ut inquit Cicero in primo qōnum tusculanarum: ut naufragio pereat atreus: durum hoc sane: talis. n. interitus non est sine graui sensu: ille inania ipse sūmis saxis fixus asperis euisceratus: latere pēdēs: saxa spargēs tabo sanie & sanguine atro. Id quoq; Hora. meminit in oedopo dicens. Misit thyesteas praeces. cur autē tantū odium ortū fuerit: dubium est: an ob filiam atrei corruptam: an ob uxorem: ut alii perhibent: an ob uellus aureum: quod ut Varro putat ad oues refertur. ¶ Pulmoneum ædepol nimis uelim uomitū uomas: idest uelim moriaris pulmonē euomendo. ptysici enim nominantur: quorum distillatione pulmo contabuit: & paulatim expuitur. ¶ Ausculto magnidicis mendaciis: idest magna mihi dicentibus posse lucrari. ¶ Ex insulso salsum. Quia insulsus dicitur demens ac fatuus quasi sine sale: & salsus dr̄ prudens. pariter qui in mari lotus est maris salsugine uisus est salsus. itaq; cū labrax

Thyestis historia

Insulsus q dicatur

antea mari non maduerat:uidebatur insulsus. Deinde salsus effectus est:quasi prudens allusio est nāq; significatio nis. ¶ Ducas:quas res agebam commodum. Animo inquit reputes: quas res ego cōmodas esse agerē. ¶ Scirpe:scirpe laudo fortunas tuas. scirpus iuncus: de quo supra abunde:ac tum uocabulū latinū est. Cum uero ænigmā grecū Aulus Gelius. Quæ græci ęnigma dicunt ænigmata; hoc genus quidam ex nostris ueteribus scirpos appellauerūt. Quale est quod nuper inuenimus:per hercle antiquum:per quā lepidū tribus uerbis senariis compositum ænigma: quod reliquimus inenarratum:ut legentium cogiecturas in requirendo acueremus. Et quæ sequūtur. ¶ Gloriā aritudinis. No. Aritudinem inquit pro ariditate: Varro in metheo. libro primo rerum humanarum quādam gentem stirpis inquit frigus: calore:atq; humore aritudinē miscet. ¶ Equidem meā uelitationem exerceam. No. uelitatio dicitur leuis contentio, dicta ex congressione uelitum. Plautus in asinaria: uerbis uelitationem fieri compendio uolo. Idem in menæchmis. Nescio quid uos uelitati estis inter uos duos. Turp. in lidia comparce uerbis uelitare: ad rem redi. Affranius in priuigno. Interea uerba iactare:& labris inter se uelitari uelificarier. Velitatio hic pro tremore ponitur:ac corruscatione corporis:qua certantes utuntur uelites: nam sequitur omnia corrusca præ tremore fabulor:hoc enim frigus præstabat. ¶ Cum uestimentis. postquā abs te abiui. Ad neptunum enim loquitur pro mari:a quo madefactus uestimentis abiens frigore inalguit. ¶ Ne thermopolium : quidem ullum instruit. Neptunus inquit nullum parat locum:ubi corpora possint incalescere: ubi pretio id fiat:nam thermon callidū significat:& polo uendo. ¶ Fortuna nunc anatina uterer. Anatis fortunam nunc haberem:quæ diu in aquis consistit : nec tamen corpus madefacit: aut refrigerat. ¶ Me pro manduce locem. Fe. Manduces effigies in pompa antiquorū inter cæteras ridiculas:formodolosasq; ire solebat:magnis malis: ac late dehiscens:& ingentē dētibus sonitum faciens: de qua Plau. ait quid si ad ludos me pro manduce locem. ¶ Omne compactum fuit:idest astrictum:& angustatum. ¶ In saciperio : idest qui saccus:& pera est facci habens:sed pera. pera enim reticulum:in quo aut panis:aut tale quicq; gestetur.

Præpetes

Pera qd sit

¶ Consiliare mihi quidem:idest consilium capere: atq; consultare. Hora. consiliantibus iunone diuis. ¶ Exhibebit hic mihi negocium:præbebit molestiam.

VGOLETVS ET GRAPA.

¶ PRAEbiteres pires:præbitere Plautus pro præire posuit inqt. F. Pōp. Et ppetere quoq; ueteribus dictū pro anteire:unū ppetes aues dicunt:quæ se ante auspicantes ferunt. ¶ Auscultatio:obsequentia:auscultare obsequi. Cæcilius: audire ignoti qd imperant soleo:non auscultare. Sunt & auscultationes: quæ acroamata. ¶ Ab atreo: Thyesti fratri in cæna filios ipsius epulandos posuisse Atreum mythici fabulātur:& Tragici:eō primis tantum scelus: ne uideret:ne pollueretur:sol deliruit: Seneca in Thyeste: o phœbe patiēs fugeris retro:licet medioq; ruptū merseris cœlo:diē sero occidisti. Lacerat natos pater artusq;:mandit ore funesto suos : ueritatis uero inquit seruius est: Atreum apud mycenas primū solis eclipsim inuenisse:cui inuidēs frater ex urbe discessit tempore:quo eius probata sunt dicta. ¶ Salsum:salē prudentiā:sapientiāq; significare notissimū est: unde salsus:& insulsus:uerum iocus est in uerbo: Salsus ex naufragio. ¶ Scirpi iunci spēs enodis:unde adagiū est Nodū in scirpo qris. Scirpulum e scirpis cistula cōtexta. sunt & Scirpi ueteribus: quæ græci dicunt ænigmata. ¶ Velitatio dicta est ultro citroq; probrorū obiectatio ab exemplo uelitaris pugnæ: unde ad uelitatio iactatio quædā uerborū figurata ab hastis uelitaribus:ut inquit scilicet ¶ Frigidus:dans frigidā:non calidam:de frigidario,tepidario:psichrolutre:& balneis diximus in lib. de partibus ædiū:de frigidis balneis Plinius in. xxv. ¶ Thermopoliū:ubi calida uenduntur ex nomine dici apparet. ¶ Anthracina carbonaria: carbonicina: antrax carbo unde anthracinus niger Marcello a colore carbonum. ¶ Mānducā: scribendum est:non manduco: neq; māduce:ut insulse legit Pius & Sarracen. etiam inquit. ¶ Verū citāte hūc Plauti locum Festo. Pōp. in uerbo manducet:& interprætante effigiē fuisse ridiculā magnis malis ac late dehiscentē: uastumq; dentibus sonitum facientē:super hoc iudiciū sit penes legentes ut cōq; effigiem illam intelligit: Sunt & Mattici hoies malarū magnarū:atq; oribus latē patentibus eidē Festo. Manducū uero manduconem:mansucium:mādonem dicimus At. M. Varro: Mandier inquit a mandendo:unde manducari:a quo in atellanis obsoniū uocant manducum. ¶ Impurata impura:uti Apuleio: Impurata bestia. ¶ Balæna: quā eandem esse & pistricem:& cetū dicunt Festus. ¶ Sacciperio: Sacciperiū Sacciperonem Nonius uidet appellare:cui non dissimilis credit ascopera: sup qua dictiōe uiri nostro æuo cōpositissimæ doctrinæ Hermolaus & Politianus inter se subuelitati sunt:an ergo sit pelliceus sacculus crumena ne ascopera:an uicina Peroni calciamento: mutire ipse non ausim:non decernere : hoc satis constat: sacciperiū sacciperonem ue fuisse maiorem crumenam.

Præpetes aues quæ

Salsum qd fit

Velitatio quid

Thermopoliū qd fit

Mattici q dicantur

Balenā quę fit

SARACENVS



Vid est illud: Aufugerant: seq; in templum receperant mulierculæ:uiso lenone prę formidine:id quod intuens miratur sceparnio. ¶ Tigillum:Diminutiuum a tigno:sub nomine tigni omnis ligni species uēit. ¶ Eodem tectus: Quia sępius suste uapulabat. ¶ Eluam: Exspoliem. ¶ Algu:frigore. ¶ Mihi in ędeis : potius mihi te ędis: idest psers exhibes. ¶ Falsis pocculis:uel falsis legi potest.

VALLA.



Vid est illuc obsecro negocii. Sceparnio miratur ampelliscas. & palestram amplexas esse statuas ueneris:& tremeres quod uidissent lenonem aduentare ex mari. Aduenientes

Sceparnio Charmides. Labrax.



Vid illud obsecro negoci, quod duæ mulierculæ
Hic in phano Veneris signum flentes āplexæ tenent,
Nescio quem metuētes miseræ. nocte hac uero pxuma
Se iactatas atq; iectas hodie esse aiunt e mari.
La. Obsecro hercle adolescēs ubi istæ sīt q̄s memoras mulieres?
Sc. Hic i phāo Veneris. L. q̄ sūt? sc. totidē q̄ ego, et tu sumus
La. Nēpe meæ? sc. nēpe istuc nescio. La. q̄ sunt facie? sc. scitula,
Vel ego amare utrāuis possum, si probe ad potus siem.
La. Nempe puellæ? sc. nēpe molestus es, uise si lubet. La. meas,
Oportet intus esse hic mulieres mi Charmides.
Ch. Iuppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.
La. Introrūpā iam huc i Veneris phanū. Ch. i bararrū mauelī.

go ambo

Obſecro hoſpes,da mihi aliquid loci,ubi cõdormiſcam parũ.
Sc.Iſtic ubi uis condormiſce,nemo prohibet,publicum eſt.
Ch.At uides me,ornatus ut ſim ueſtimentis uuidis.
Recipe me intectum,da mihi ueſtimenti aliquid aridi,
Dum mea areſcunt,in aliquo referam gratiam tibi.
Sc.Tegillum eho illud mihi unum areſcit,id ſi uis dabo.
Eodem amictus,tectus eodem eſſe ſoleo.ſi pluit
Tu iſtæc mihi dato,exareſcant faxo.Ch.eho an te pœnitet
In mari quod delaui,ne hic in terra quoq; eluam.
Sc.Eluas tu,an exungare ficus,uerum interim tibi
Ego nunq̃ hodie quicq̃ credam,niſi accepto pignore.
Tu uel ſuda,uel peri algu.Ch.uel tu ægrota,uel uale.
Sc.Barbarum hoſpitem mihi in ædeis nihil moror ſat litiũ eſt.
Ch.Iam ne abis?uenalis illic ductitauit,quiſquis eſt,
Non eſt miſericors,ſed quid ego hic aſto infelix uuidus?
Quin abeo hic in Veneris phanum,ut edormiſcam hanc crapulam,
Quam potaui præter animi quam libuit ſententiam?
Quaſi uinis græcis Neptunus nobis ſuffudit mare,
Itaq; aluom prodiſperauit nobis ſalſis poculis
Quid opuſt uerbis?ſi inuitare nobis pauliſper pergeret.
Ibidem obdormiſſemus,nunc uix uiuos amiſit domum.
Nunc lenonem quid agit intus uiſam conuiuam meum.

go ambo:ut a ſcepernione opem implorẽt:ſed id fruſtra.⸿ Signũ flentes ãplexæ tenẽt.i.ueneris ſtatuã.⸿ Scitula ideſt pulchella.Nã quod eſt corporis plerunq; transfertur ad animũ quodq; animi ad corpus.⸿ Si probe adpotuiſſem:ideſt ſi poteſtatem in illas habuiſſem:uel legas:ſi probe appotus ſiem:ut in amphytriõe.credo nocturnum appotus probe.⸿ In baratrum mauelim:ideſt in uoragines:pro loco enim ꝓfundiſſimo quouis baratrum ueteres poſuerunt:quẽ diximus ſupra locum fuiſſe apud athenienſes:in quem noxii præcipitarentur.⸿ Tigillũ eo illud mihi unũ areſcit eo:ideſt ad eum locum.Diminutiuum autem eſt tigillũ a tigno:& appellatione tigni omnis intelligit̃ materia:ut inquit Vlpianus:eſt & tigillum:quod ſororium a ueteribus dictum Feſtus.Tigillum ſororium appellari incipiunt ex agris:qui ibi uillas non habent:ut marſi:aut peligni:ſed ex uicis partem habent rem.p.& ius dicitur partim nihil eorum:& tamen ibi nundinę aguntur negocii gerendi cauſa:& magiſtri uici.Itẽ magiſtri pauci quotãnis fiunt altero cũ id genus ædificii quę continẽtia ſunt his oppidis:quæ itineribus.regionibus quæ diſtributa.Diſtant nominibuſq; diſſimilibus diſcriminis eã ſũt

Barathrus quid ſit

diſpartita.Tertio quũ id genus ędificiorum definitur:quæ in oppido priui in ſuo quiſq; loco proprio ita ædificãt:ut in eo ædificio paruium ſit quo itinere habitatores ad ſuam quiſq; habitationum habeat acceſſum:qui non dicũtur uicarii:ſicut hi:qui ſut in oppidi uias:aut hi qui magiſtri ſunt:uicarii appellantur.⸿ Heo:an te pœnitet.heo interiectio eſt.⸿ Quod delaui:ideſt inquinaui.⸿ In terra eluam:ideſt abſtergeam.⸿ An exungare ficcus:ſiue tu ſiccus:ut ſis humorem uelis auferre.⸿ Interim:dum iſta concupiſcis.⸿ Suda uel peri algu.Antique dictum eſt algus:ut uiſus.⸿ Barbarum hoſpitem:ideſt immitem ſcæuum.⸿ Mihi te edis:ideſt aperis oſtendis.⸿ Edormiſcam hanc crapulam:hanc matis potationem concoquã.⸿ Quaſi uinis græcis neptunus nobis ſuffudit mare.Compertum eſt uino græco aquam marinam ammiſceri:ut melius fiat.Vnde Hora.uinum maris expers:id quod & Plutar.in phyſicis problematis:quę pater meus latina fecit inquiens.Cur uinum aqua marina diluunt.ut utilitatem quandam ſe aſſequi aiunt piſcatores:ut præſcribatur:Dionyſus.nam ita bacchus nominatur:in mari madefaciendus:qui uero a mari longius abſunt:zacynthiam gypſum torrentes immittunt?Vtrum caliditas opitulatur aduerſum circumfuſam frigiditatem:uel ipſam potius e uino educit extinguendo:ac corrumpendo ipſius uim:uel quod aquoſum:ſpiritoſumq; iu uino eſt periculoſam habente mutationem ſiſtit.terreſtres partes:quæ poſſint obſtruere:& attenuare.Sal autem & aqua marina attenuat:& eliquat:quod extrarium ac ſuperfluum eſt:neq; ſinit tetrum odorem:ac tabem admittere.Præterea quicquid in his fæculentum ſit:& terreſtre:grauioribus implicitum:ac conuulſum ſubſidere facit:& facem conſtituit:uinumq; purum:ac defæcatum relinquit.⸿ Aluum pro dyſenterauit nobis:ideſt pro dyſenteria citauit.Quid autem ſit dyſenteria Celſus iu quarto oſtendit his uerbis.Proxima his inter inteſtinorum mala:tormina eſſe conſueuerunt dyſenterion græce uocatur.Intus inteſtina exulcerantur:ex his cruor manat.Iſq; modo cum ſtercore aliquo ſemper liquido:modo cum quibuſdam quaſi muceoſis excernitur.Interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt.frequens deiiciendi cupiditas:dolorq; in ano eſt.Cum eodẽ dolore exiguũ aliquid emittitur.Atq; eo quoq; tormentum intenditur.Idq; poſt tempus aliquid leuatur:exiguaq; requies eſt ſomnus interpellatur:febricula oritur.longoq; tempore id malum cum inueterauerit:aut tollit hoiem:aut etiã ſi finitur:excruciat.

Vinũ græci cum qd ſit

¶ SCItula facie pulchra eleganti:Scitum elegans Nonio & Donato apud illud Teren.Scitus puer eſt natus Pamphillo:& Cicero in Verrinis:Scite inquit facta:& uenuſte.Apuleio caſeus ſcitiſ ſaporis:boni:& iucundi.⸿ Barathrum græci locum appellant præcipitem:unde emergi non poſſit:auctor Feſtus.unde Papinius in Thebaide:barathrum dixit tartareum.Et ingluuiem barathrum dicemus:a quo barathrones.⸿ Tegillus diminutiuum a tecto inquit Nonius.tegillum paruum tegmẽ Var.Vt Tegillum paſtor ſibi ſumat:Tegille Apul.dici uidetur ſubligaculum campeſtreue:ait enim nonnulli exiguo tegili tantummodo pubem intecti.At Fe.Pom.Tegillum cuculli uinculum ex ſcirpo factum interpretatur hoc loco:nam ſcepario ludos facit.⸿ Pœnitet:ideſt parum uidetur:ab eo quod eſt pene.& a penuria ex Gellio:Terentius:Me quãtum hic operis fiat:pœnitet.⸿ Algu.frigore:ut in Aulu.dicitur & algo:Lucilius non tam algo atq; nigrore maius:qui frigore leduntur:quiq; natura frigeſcunt alſioſi uocantur.⸿ Prodiſperauit.diſſoluit citam fecit:ut clyſtere:ut Balanus quoq;:ſed quid uuda maris ad balanum?

VGOLETVS ET GRAPA.
Scitula
Barathrus quid
Alſioſi qui dicantur

SARACENVS

Iris modis. Somniũ enarrat dæmones:cuius omne interpretamentũ illuc tendit:ut mulierculæ: quę ſe in phanum receperant.ſaluæ eius opera futuræ ſint a lenonis ui. Natas ex philomena: Nã philomela & pgne ſorores:ut alibi memorauimus:cõuerſæ in aues dicunt a poetis:poſtq̃ ultæ ſunt Terei ſcelus.

VALLA.

Iris modis. Demones memorat:quid ſomniauerit:quod totum inſomnium ſignificauit opẽ laturũ mulierculis.quas leno de ueneris tẽplo rapere cupiebat. Dii ludos faciũt hominibus.i.illudunt homines. In ſomnis dãnunt.i.pbent. Inſcitum ſomniũ. Cuius ſententiã coniectare non poſſum. Hirundinũ nidus:pro quo mulieres itelligunt palęſtra:& ampeliſca. Viſa eſt ſimia.is erat leno. Admolirier:ideſt cõniti. Rogare ſchalas:grãmaticorũ ſententia in plurali dũtaxat ſchalæ ſchalarũ.Nec nõ Quintiliani.qui inquit de barbariſmo ſolœciſmoq; locutus. Schala tamen & ſcopa:cõtraq; ordea & mulſa:licet litterarum mutationem : detractionem:adiectionem non habeant:non in alio uicioſa ſunt:q̃ quod pluralia ſingulariter : & pluraliter ſingularia efferuntur:& gladia: qui dixerunt genere exciderunt:obſeruauimus tamẽ:& ſingulariter dici.Caius libro.xlvii.de furtis. Vel ſchalas ſciens cõmodauit ad aſcendendum. Cornelius celſus:neceſſaria eſt ſchala lignea:& quæ craſſitudinem duorum digitorum habeat longitudinẽ ab ala ad digitos perueniat.Et paulopoſt.Si brachium deligatum ſuper ſchalæ gallinariæ gradum romanas aquilas.malo enim aſcenſum q̃ ſchalam:aut gradulos:ut quidam. Ex phylomella:atq; progne eſſe hirũdines:notum eſt per poetas: phylomellam & prognẽ pandionis regis athonienſium fuiſſe filias:uerſam phylomellam in luſciniam:& prognem in hirundinem. Ad cõiecturam euadere:ideſt interpretari:nam & ſomniorum interpraetes coniectores appellantur.

Schale numero multitudinis



TERTIVS ACTVS.

Dæmones Senex.

Miris modis di ludos faciunt hominibus,
Miriſq; exemplis.nam omnia in ſomnis danunt.
Ne dormienteis quidem ſinunt quieſcere.
Velut ego hac nocte,quæ præceſſit proxuma,
Mirum atq; inſcitum ſomniaui ſomnium.
Ad hirundininum nidum uiſa eſt ſimia
Adſcenſionem ut faceret,admolirier.
Neq; eas eripere quibat inde,poſt ibi
Videbatur ad me ſimia adgredirier
Rogare ſcalas ut darem utendas ſibi.
Ego ad hoc exemplum ſimiæ reſpondeo,
Natas ex philomena atq; ex progne eſſe hirundines.
Ago cum illa,ne quid noceat meis popularibus.
Atq; illæc animo iam fieri ferocior
Videtur,ultro mihi malum minitarier.
In ius uocat me,ibi ego neſcio quo nam modo
Iratus uideor mediam arripere ſimiam.
Concludo in uincla beſtiam nequiſſumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere ſomnium,
Nunq̃ hodie quiui ad coniecturam euadere.
Sed quid nam in Veneris phano clamoris oritur?

VGOLETVS ET GRAPA.

SOMnium:recte ſomniũ & proprie dicit:quia interpretationis indiget:& quoniam ſe ſacientẽ: & patientem una cũ alio ſomniat commune ſomniũ intelligit: quãdo ſomnia uel propria ſunt:uel aliena:aut cõia:ſiue publica generalia ue : unde oia nunc dicit dæmones in ſomnis deos dare dormientibus:& dormientes quidem uix poſſe quieſcere :ſomniandi autẽ quinq; ſpẽs:& totidẽ noia: Somniũ: uiſio:oraculũ:inſomniũ:phãtaſma: quod uiſum Ciceroni. Sed cũ inſomnio phantaſma occurrat:& epialtes: qui noſtris incubus:Somnio uero accedat uiſio & oraculũ: uiſa oia dormientium: aut ſomniũ dicemus eſſe: aut inſomnium. Ex Philomena a. p.ex geſtis per ipſas in Tereum: nota ſabula uel unius Ouidii metamorphoſi: Progne I hirũdinẽ:Philomena in luſciniam:At.M. Varro de lingua latina. Alites inquit pleræq; a ſuis uocibus:ut Vpupa:Cuculus: Coruus: Hirũdo: Vlula: Bubo:Luſciola:q luctuoſe canere exiſtimatur:atq; eſſe ex attica Progne in luctu facta auis: Martialis uero in apophoretis: flet philomena neſas inceſti tereos:& quæ muta puella fuit: garrula fert auis:omitto cætera. Cõiectura quædam fere diuinatio eſt a coniectu directa ratione ad ueritatem unde coniectores:ut ait Quintilianus ſomniorum interpraetes qui ſomniatores.

Somniorũ genera

Coniectores qui

Trachalio seruus. Dæmones senex.

PRoh Cyrenenses populares, uostram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui q estis his regionibus.
Ferte opẽ inopiæ, atq; exẽplum pessumũ pessũdate.
Vindicate, ne impiorum potior sit polentia,
Quam innocentum, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, q̃ ui, uicto uiuere.
Currite huc in Veneris phanum, uostrã iterũ imploro fidem,
Qui prope hic adestis, quiq; auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri, ueneriæq; antistitæ.
More antiquo in tutelam suum commiserunt caput
Prætorquete iniuriæ prius collum, q̃ ad nos perueniat.
dæ. Quid istuc negocii ẽ? tr. p ego hæc gẽua te obtestor senex
Quisquis es. Dæ. quin ut ergo omitte genua, & qd sit mihi ex
Et qui tu es primũ. tr. teq; oro, & q̃so, si speras tibi (pedi,
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpicium,
Eamq; euenturam exagogam saluam & sospitem,
Atq; ab lippitudine usq; siccitas ut sit tibi.
dæ. Sanun es? tr. seu tibi confidis fore multam magudarim,
Vt ne pigeat dare operam mihi quod te orabo senex.
dæ. At ego te per crura & talos, tergumq; obtestor tuum,
Vt tibi uberem ulmeam esse speres uirgidemiã, & tibi hoc anno euenturam uberem messem mali,
Vt mihi istuc dicas negocii quid sit, quod tumultues.
Tr. Qui lubet maledicere, equidem tibi bona exoptaui omnia.
Dæ. Bene equidem tibi dico, qui te digna ut eueniant, precor,
Obsecro hoc, reuortere ergo quid negocii est? tr. mulieres.
Duæ innocentes intus hic sunt tui indigentes auxilii,
Quibus aduorsum ius, legesq; insignite iniuria
Facta est, sicq; in Veneris phano, tum sacerdos ueneria
Indigne afflictatur. dæ. quis homo est tanta confidentia,
Qui sacerdotem audeat uiolare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui fit? tr. si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ, nunc eas deripere uolt
Ambas adesse oportet. Dæ. quis hic est, qui tam parui deos
Pendit? tr. fraudis, sceleris, parricidii, periurii
Plenus, legirupa, impudens, impurus, inuerecundissimus,
Verbo uno absoluam, leno est, quid illum porro prædicem?
Dæ. Ædepol hominum in fortunio prædicas donabilem.
Tr. Qui sacerdotis scelestus fauceis interpresserit.
Dæ. At magno cum malo suo fecit hercle, ite istinc foras
Turbalio, Sparax, ubi estis? Tr. obsecro intro, subueni.
Dæ. Iterũ aũt imperabo, sequimini hac. tr. age nũc iã illi iube.
Oculos elidere itidem, ut sepius faciunt coqui.
dæ. Proripite hominẽ pedibus huc itidẽ, quasi occisam suem.
Tr. Audio tumultum, opinor leno pugnis plectitur.
Nimis uelim homini improbissumo malas edentauerint.
Sed ecce ipsæ egrediuntur timidæ e phano mulieres.

SARACENVS.


Roh cyrenenses: Trachalio Pleusidippi seruul9 cũ de lenone pcõctaret: forte uidit ambas puellas: q bus ferri auxiliũ clamitat: ne a lenone abducant. ¶ Nobiles: noti: & p omniũ ora uulgati: nobilis: ut supra diximus cognitionis est: & quãdoq; ad generis laudẽ refertur. ¶ Antistita: Ab eo quod antista. ¶ Sirpe: & laserpicium: Solinus in eo capite: ubi de africa loquitur: sic inquit: apud cyrenẽses præterea sirpe gignitur: odoratis radicib9: uirgulto herbido: magisq̃ arbusto: cui9 e culmo exudat statuto tẽpore: pingue rosidum: idq; pascẽtium hircorum inhæret barbulis: ubi cum arefactum in oleuis stiriacis guttis: legitur ad usum mẽsarum: uel medelę magis: dictũ est primum lac syrpiciũ: qm manat in modũ lacteum: deinde usu deriuate laser nominatum. meminit de laserpicio Plinius: & antea theophrastus: quod græci silphion uocãt: ut meminit quoq; strabo. ¶ Exagogam: Prouentũ maximũ: exagogi enim eductio: ubi uero capuã legitur corrigo captam. i. collectam & notandum: q nõ temere de laserpicio mentio uidetur facta: cuius futurum redditum seruus deprecatur. loquitur enim tanq̃ ad cyrenensem senes: cuius regio uberrimos prouẽtus affert laserpicii. ¶ Magudarim: Sunt qui caulem laserpicii magudarim dixerũt: uel genus esse alterum laserpicii: constat tamen ex theophrasto: Plinioq; differre inter se: & in diuersa regione nasci: magudarimq; esse sine laser. i. sine succo: uerba Plinii subieci: quæ sunt ab ipso theophrasto. Qui cu3 de laserpitio mẽtionem facit: postremo subdit: alterum genus est: quod magudaris uocatur: tenerius: ac minus uehemens sine succo: quod circa syriam nascitur: non prouenien in cyrenaica regione: gignitur & in parnaso monte copiosum: quibusdam laserpicium uocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ: utilissimæq; authoritas: ex quibus uerbis datur intelligi: magudarim non esse caulem laserpicii: cũ presertim theophrastus affirmet tam ex radice q̃ ex caule laserpicii succum prouenire: magudaris uero esse sine succo. ¶ At ego: Adiurat cõtra dæmones per talos: terga: & crura seruilia: ut totus ille: scilicet uerberibus afficiatur: iocose inferens uerbera: & cruciatus proprium: & pecularem prouentum seruorum esse. ¶ Virgidemiam: Virgarum apparatum: ita Varro ex Nonio: itaq; scapulæ metuunt uirgidemiam. ¶ Turbalio sparax: nomina seruorũ sunt. ¶ Mala se dentauerint: Malas edentauerint legendum est.

Laserpitium quid sit.

Magudaris qd sit.

Virgidemia qd sit.

VALLA.


Roh cyrenẽſes populares. Trachalio cũ uidiſſet mulierculis uim a lenone afferri:exclamat ad cyrenẽſeꝗ populũ:ut ſuccurrat. Dęmões igiꝭ affert:auxiliũ & lenonẽ a ꝓpoſito deturbat. ꝑ Populares.i.de uno populo amici nã populare:ut Noni⁹ inqt: ſignat populi amorẽ cõciliare:uñ populares dicti de uno populo amici. Pacu. Ingreſſe atq;:ut ꝓmeruit pr̃:mihi pr̃iam populauit meã. Terẽ. in phor. Amicus ſũm⁹ meꝰ: & popularis geta. ꝑ Ferte opẽ inopię. paupibus inqt mulierculis ferte auxiliũ. ꝑ Exẽplũ peſſimũ. Qd in exẽplũ:futurum ẽ peſſimũ: ut ex tẽplo audeat qſq̃:quęq̃ e tẽplo erripe. ꝑ Peſſundate:pedibus cõculcate. ꝑ Potior ſit polẽtia.i.poteſtas: nã pollere excellere ẽ:uñ pollentia. ꝑ Scelere fieri uolunt nobiles.i.cognoſci non probitate: ſed flagiciis: nam nobilis tã in bonã:q̃ in malã partẽ accipitur:ut egregius: ſingularis: illuſtris:precipuus: & hmõi multa alia. Clarus aũt nõ niſi ad laudẽ ptinet:nã & Cice. Dionyſii nobilitate crudelitas inqnit. ꝑ Statuite exẽplũ ipudenti. Date ut hic impudẽs ſit poſteris exẽplum. ꝑ Date pudori premiũ. Cõcedite:ut hæ mulieres:q̃ pudorem ſuũ defendũt premiũ habeãt. ꝑ Lege potius liceat.q̃ iniuria uiuere. Vt i legibus uiuat:q̃ iure factæ ſunt:q̃ iniuria:q̃ cõtra ius: qa leno diripe mulieres uolebat e tẽplo:qđ nõ licebat. ꝑ Venerię antiſtæ:hic & hæc antiſtes. & hic antiſtes & hæc antiſta:ut hic. ꝑ Suũ cõmiſerũt caput: p̃ter ꝗ iniuriam prius clueat:exiſtimeꝭ. ꝑ Mihi expedi. Quid ſibi uult hic tumultus: explica inqt mihi. ꝑ Ecquis tu es:mihi es incognitus:q ſis dicito. ꝑ Futurum ſirpem:& laſerpicium. Pli. libr. xix. capitu: Alii tradũt laſſerpicii radicem fuiſſe maiorem cubitali:tuberq; in ea ſuper terram hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum:ceu lactis ſuperna'o caulẽ:quem magydarim uocarũt. ꝑ Eamq; futuram exagogam.i.reditum: gręcũ enim eſt uocabulum ab exagõ.i.educo. ꝑ Captam ſaluam. Quæ ſumpta fuerit incolumis:ſed quoniam Pli. caulię meminit his uerbis:ubi de laſcerpitio loqtr. Ex his oĩbus ſuccus duobus modis accipiebaꝭ e radice:atq; caule & hæc duo erãt noia rhizias:atq; caulias poſſet legi cauliæ. ꝑ Atq; ab lipitudine: q̃ ſolet maxime ſenes iſeſtare. ꝑ Fore multam magydarim. Plinius ibidẽ alterũ genus ẽ:qđ magydaris uocaꝭ:tenerius:& minus uęhemẽs ſine ſucco:qđ circa ſyriã naſciꝭ:nõ proueniẽs in cyrenaica regione.gigniꝭ & in pnaſo mõte copioſum qbuſdã laſſerpiciũ uocãtibus. Priſ. de accuſatiuo tertiæ declinationis. Pla. i rudẽte: ſeu tibi cõfidis fore multã magydarimqđ ſignificat frugi genus.i. caulis:q naſciꝭ ex pte:cuius radix ſirpis auelliꝭ:uel ut alii uolũt:ſiliginẽ. ꝑ Virgidemiã: ut uindemiã a uino demẽdo:ita a uirgis demẽdis de ſilua ad tergũ cõſcidẽdũ pcaꝭ ſenex iratus:q ſtatim nõ rñderet:qđ exquirebat.optabat eni trachalio:qđ ſibi fere euenturũ exptarẽt cyrenẽſes. ꝑ At qa dæmões erat athenienſis: & icola nõ arbitrabaꝭ.id ſibi honori:iõ iratus rñdet. ꝑ Reuortere.i.rñde qđ interrogo. ꝑ Inſignite.ut memiui ſit obſcura. ꝑ Infortunio donabilẽ.i.qui debeat donari:& cumulari malã fortuna. ꝑ Turbalio. Qui turbas concitas. ꝑ Sparax.q ſparagis tela. ꝑ Iube oculos elidere:eruere iube famulos tuos: ne norit quid faciat. ꝑ Malas edẽtauerint.i.e maxillis oẽs dentes excuſſerint.

Edentare quid ſit.

VGOLETVS ET GRAPA.

Laſerpitiũ quid ſit.

Edentare quid.

¶ NObiles: ut Heroſtratus:q Dianæ epheſiæ tẽplũ incẽdio pdere uoluit ut eternũ nomen aſſequeretur: ut pauſanias:qui ut ẽt ſcelere inoteſceret:Philippũ regem interfecit. ꝑ Laſerpiciũ:quod Silphion gręcis:Cyrenaicũ preſertur cæteris.caule ueſcebantur amiſſis iã foliis: decocto aſſo elixoq;: Succus q laſer duobus modis capiebatur e radice atq; caule: & hęc duo erãt noia rhizias & caulias: folia maſpetũ uocabant:radici ſuper terrã inaſci tuber tradunt nonnulli:quo inciſo ꝓfluere ſuccũ ceu lactis: ſuperuato caule:quẽ Magydarin uocãt. Et Plinius in.xix.quoq;. Alterum inquit genus eſt:qđ magyderis uocaꝭ tenerius: & minus uehemẽs ſine ſucco:quod circa Syriã naſcitur:nõ prouenięns iu Cyrenaica regione: de magudari priſcianus & Columella. De exagoga Plautus ipſæ in Truculento. ꝑ Sepiæ marini piſces:quarũ ſanguis atramenti uicẽ obtinet: perſius nigra q infuſa uaneſcat ſepia lympha. Excuſſis depalmatu aliaue iniuria dẽtibus: Edẽtatæ male dicuntur:edentare dentes gingiuis:maxilliſq; excutere.

SARACENVS.


Vnc idẽ: Timidę egrediebãtur puellę e ueneris phano:lenonez formidãtes: cuius imperium execrantur: at ſpem recipiũt: uiſo trachalione. ꝑ Ab ſigno intimo: Ab intima ędis parte:ubi eramus conſtitutæ. ꝑ Mulmihi inuenitur: Lege intus inibi inuenitur. ꝑ Si quippiam ſt minus: Ideſt ſi fortaſſis non eo: quo debuim⁹ introiuimus:uel ornatu:uel ritu ſeruato. ꝑ Ex concha natam: Apoſtropha eſt ad uenerẽ quã perhibent ex ſpuma teſtium cœli a ſaturno precĩſorũ in mari natã fuiſſe: & ꝓpea dicta eſt aphrodite a ſpuma:quę græce aphros dicitꝭ: & iõq̃ſi ex maria ↄcha:q̃ ſpumã eiecit: ortã fuiſſe:nã & ↄchæ rẽ ueuereã cirãt.

Veneris ortus.

VALLA.


Vnc idem cum omniũ copiarũ. Trachalio ſeruus: & ampeliſca: ac palæſtra mulieres ſe inuicem conſolantur: trachalione præſertim admonente: ut eas incolumes eſſe oporteat. ꝑ Viduitas nos teneat.i. priuatio: uiduare enim priuare. ꝑ Aedes hæc cuius eſt:cuius hoc templum. ꝑ Tueri nequit. Defendere nõ poteſt. ꝑ Neſcimus

Viduare quid ſit.

Paleſtra. Trachalio. Ampeliſca.


Vnc demũſt cũ oium copiarũ atq; opũ, auxilii, ꝓſidii
Viduitas nos tenet, nec quoia eſt, q̃ ſalutem afferat,
Nec quã in ptẽ igredi pſequamur, ſcire poſſumus.
In metu nũc ſumus ãbæ maxumo, tãta iportunitas,
Tantaq; iniuria facta in nos eſt mõ hic intus ab noſtro hero,
Qui ſacram ſceleſtus ſacerdotem anũ præceps repulit, ꝓpulit
Perq̃ indignis modis, noſq; ab ſigno intumo eripere uoluit.
Sed nunc, ut ſeſe ferunt res, fortunæq; noſtræ, mori
Par eſt, neq; eſt melius morte in malis rebus miſeris.
Tr. Quid eſt? quæ illæc oratio ſt? ceſſo conſolari ego
Has? heus Paleſtra. Pa. q uocat? tr. ampeliſca. Am. obſecro qs ẽ
Qui uocat? Pa. quis is eſt qui noiat? tr. ſi reſpexis, ſcies.
Pa. O ſalutis meæ ſpes. tr. tace ac bono aio es, me uidẽ. Pa. ſi mõ
Id liceat, nis ne opprimat? tr. quis. Pa. uim mihi afferã, ipſa adi
Tr. Ah deſine, nimis inepta es. Pa. deſiſte dictis nunc iã (git.
Miſeram me conſolari, niſi quid te præſidium apparas
Trachalio, acta hæc res eſt, certũſt moriri, q̃ hunc pati
Lenonem in me graſſari, ſed mulicbri animo ſum tamen,
Vt miſeræ in mentem mihi mortis metus membra occupat?
Tr. Ædepol hoc acerbum, bonũ animũ habe te. Pa. nã obſecro

quam

Vnde animus mihi inueniatur?Tr.ne inquam timete,assidite
Hic in hac ara.Am.quid ista ara plus prodesse nobis potest,
Quam signū in phano hic intus Veneris,quod amplexe modo,
Vnde abreptæ per uim miseræ;Tr.sedete hic modo,ego hinc tamen.
Vos tutabor,aram habete hanc uobis pro castris,mœnia
Hinc ego defensabo præsidio Veneris,& maliciæ
Lenonis contra incedam.Am.tibi auscultamus,& Venus
Alma ambæ te obsecramus aram amplexantes hanc tuam
Lachrumantes,genibus nixæ,in custodiam nos ut tuam
Recipias,& tutere,illos scelestos,qui tuum
Fecerunt phanum parui,& ausi sunt uiolare nos,
Vt hanc tua pace aram amplexæ miseræ ambæ sumus,
Opera Neptuni eiectos,perditos hostes habeas,
Neue iccirco nobis uitio uortas,si quippiam
Minus,q̃ decet lautum arbitrare.Tr.æquom has petere intellego,
Decet abste id impetrari,ignoscere his te conuenit.
Metus has,id faciant,subigit,te ex concha natam esse autumant.
Caue tu harum conchas spernas,sed optume eccum exit
Senex,patronus mihiq; & uobis.

quā in partē ingredi psequmur.ignoramus quorsum nobis tendēdum sit. ⁋ Tāta importunitas:tantaq; iniuria aduersum nos.qppeq; ex tēplo extrahimur. ⁋ Is nāq; scelest9: subandi lēo. ⁋ Sacerdotis manum preceps reppulit.Impetu irruens manū inquit sacerdotis ueneriç:a qua defendebamur:refecit. ⁋ Absigno intimo.Intima ptesta tuæ. ⁋ Vis ne opprimat.i.uiolētia sugillet. ⁋ Quç uis.Verba sūt trachalionis ad mulieres. ⁋ Vim mihi afferat haec palæstra. ⁋ Ah desine.Noli in te desçuire. ⁋ Acta hæc res est.Sumus extinctę. ⁋ Hunc acerbum bonum animum habete : hunc inquit animum: quem acerbus habetis:mitigate:& bonum facite. ⁋ Intus mihi inuenitur intus:idest in nobis ad meas mentem inuenitur. ⁋ Abreptæ:subaudi ab lenone. ⁋ Pro castris:loco castrorum: quādoq; ante castrauit pro foribus : ante fores. ⁋ Contra incedam. aduersabo. ⁋ Et Venus alma . Lucretius . Aeneadum genitrix hominum:diuumq; uoluptas:Alma uenus.Et Vir. Alma uenus phyrgii genuit simoentis ad undam . Diuus Hieronymus in mathaū euangeliū.capi.primo.Virgo hebraice bethula appellatur:quod non scribitur in propheta:sed pro eo positum ē halma quod prçter.lxx.omnes adolescentulam transtulerunt.porro halma apud eos ambiguum. dicitur enim & adolescentula: & abscondita:ergo halma non solum puella:uel uirgo: sed uirgo abscondita dicit:& secreta:quæ nunq̃ uirorum patuerit aspectibus:sed magna parentum diligentia custodita fit.Lingua quoq; punica: quæ de hebræorum fontibus ducitur:proprie uirgo halma appellatur : in nostro quoq; sermone halma dicitur sancta . ⁋ Genibus nixæ.i. geniculatæ . ⁋ Fecerunt phanum parui cispellas tueare : uosq;. Qui paruifecerunt tuum templum citro repellas:& nos defendas . ⁋ Obsedere amplexæ:quç mulieres inquit tuam aram fore sibi auxilio sperātes amplexæ tuearis. ⁋ Opera neptuni incolumes.quæ a neptuno sumus liberatæ : uel legas uuidç ambæ sumus:idest madulç ambæ sumus ex naufragio. ⁋ Noctu:noctu:idest extrema nocte:uel scribe:usc bene habeas. ⁋ Aequum has petere intelligo:idest mea quidem sententia æquum petit. ⁋ Bene esse lautas: in aquis diu uersatas. ⁋ Te ex concha natam esse autumant.De concha enim marina quidam:ut ex spuma Hesiodus natam uenerem ferunt:cum saturnus cœlo patri præsecuisset genitalia: eis in pelagus proiectis nata uenus. Veneris ortus.

⁋ VIDVVS:priuatus:Horatius uiduus pharetra:risit apollo: Apuleius Diophanes ille chaldeus egregius:mente uiduus Viduitas priuatio:ut Catoni uiduertas uti uiduertatem inquit:uastitudinemq; calamitates : intemperiasq; prohibesis:defendas:auerruncesq;. ⁋ Acta hçc res est:metaphoricos:& prouerbialiter ueluti cum dicimus: Actū est:ut apud Terentium:simile huic fere:iacta est alea:quod diuum Augustum Cæsare dixisse in transitu Rubiconis refert Tranquillus. At Plutarchus in apophthegmatis πάςƨ-ν.ερριφθωκυθος. ⁋ Miseris:uocata morte;: nullū uotum frequentius:uerum non auscultat: nisi cum lubet:& sæpius non uocata:q̃ uocata aduolat lætiora moestitare ex genuino liuore gestiens:Sententia est. ⁋ Fana templa a fauno:siue a fando:quia inter dedicandum pontifex maximus certa uerba fatur:festus auctor.unde fanaticus:qui in templis furore numinis parcitus uaticinabatur : Satyricus poeta.Fanaticus oestro percussus bellona tuo diuinat:tales græcis Enthei dicuntur : Ennatice Apuleio more furentis furenter ue. ⁋ Concha: Venus apud Papinium inquit in siluis: Hæc & ceruleis mecum consurgere digna: fluctibus: & nostra potuit considere concha.Item: Transferet inq; sua ducet super equora concha. Propertius Erycinam concham:Martialis Cytheriacas dixit conchas: Ausonius.Orta salo suscepta solo patre edita cælo : Aeneadum genetrix hic habito alma Venus: Apelles exeuntem e mari Venerem pinxit eo argumento Anadyomenem appellatam:quam in delubro patris Iulii Cçsaris dicauit Augustus: hinc Ouidius: Si nunq̃ Venerem chous pinxisset Apelles.Mersa sub çquore is illa lateret aquis. Venus nata:& mari prouecta:concha ad Cyprū: ut dicitur:appulit.

VGOLETVS ET GRAPALDVS.

Fana unde dicta.

⁋ Hactenus Grapaldus.plura & alii:& meliora:temporis furta sunt hæc nostra.Scholia:ut occurrebant absq; fuco:absq; ullo loliginis succo candide ascripta: Sed & quod uni:& uni:non omnibus dii dedere.canis: prouerbio : ut dicitur:caninam non est.E nostris tamen complures feri ultra quam deceat canes : caninam (proh pudor) adrodunt.Nec caninam mensam lubens accumbit:nec caninam doctrinam usquam admittit. ⁋ GRAPALDVS: Candidæ musarum ianuæ:candidiora penetralia (utcunq;) parcerent uel nominibus Momi maledictores: Sed commune id uitium est : Viuimus in litteris ambitiosa paupertate omnes:& candidatus attū alieno pēdet a suffragio.

SARACENVS.



EXi e phano. Tutatur dęmones puellas a lenonis ui: quē de templo elicit. ¶ Hic nobis cum dis facere postulas: Corrigo sic nobis cum dis facere postulas: & est sermo lenonis conquerentis non posse suas uendicare obstante religione. ¶ Quemuis opulentum: Melior lectio. q̄uis opulentus. ¶ Follem pugilatorium: Pilam uento inflatam Mart. folle decet pueros ludere: folle senes. ¶ Si istas ambas: Scilicet uolueris in libertatem uindicare. ¶ Vos adeo: Alloquitur famulos: siue lolarios. ¶ Murteta: Pro myrteta uerso y in u: quę iuncis iungi solent uelut hęderę arboribus.

VALLA.



EXi e phano. Dęmones cum seruis in tēplum irrūpit in lenonē faciēs cū seruis impetū: ipsumq; ex tēplo eiicit gemibundū: minitabundumq;. ¶ Natum quātū est hoium. pro natorum hominum. ¶ Abite sessum. mulieribus dicit: abeāt: ut sedeāt in ara. ¶ Hunc legirupionem. q rūpit leges. (Legirupio qui sit.) ¶ Sic nobiscum: ut cū diis facere postulas: sic inquit putas. te uiolaturum nos: ut deos uiolas. ¶ Pugnū in os impinge. pugno mystacem cōtunde. ¶ Cū ptio tuo. hoc est ulciscar. ¶ Mihi inuito eripis meminenris. Memēto inqt: q ancillas meas mihi eripis. ¶ Illudq; memineris separatim legendū ē. ¶ Quāuis opulētus. In quacūq; parte s. s diues. ¶ Si tuas eē oportet. Ita inqt feceris: si hę tuę sint mulieres: ac si dicat: tue non sunt. ¶ In carcerem cōpingi. i. intrudi. ¶ Tecum carcerem cōtriueris. i. & te & carcerem ob uetustatē drueris. ¶ Isti rei auspicaui. i. auspiciū hūi. ¶ Follē pugillatorium faciā. i. follē quo pugilles utunt. follem dicit utrē: quē pugilles incursabāt pedibus. ¶ Huc adeas: argēto est opus. si inqt has adire uelis: cedo mihi pecuniam. ¶ Afferre uim ioculo: hoc uultuose legendū est: qm minitāter se illinc dimissurum ait tales: ut ipse se nosse non possit. ¶ Caput exoculassitis. i. oculis priuaueritis. ¶ Quasi murteta iuncis. ut myrti inquit iuncis alligātur. ¶ Vim obprobas: obiectas mihi hanc esse uim. ¶ Flagitii flagrantia. Quem oportuit ob flagitia conflagrare.

ANSELMVS.

¶ EPIphyllides Georgii anselmi ad Thadeum Vgoletum. ¶ Abite sessum: hoc est in otio esse: & procul a rixa tranquicte. Sedere. n. in antiqs nomismatis captas prouincias cernimus. quin Etrusci: hodieq; sedere dicunt exsortes publicorum munerum. ¶ Senatu Cyrenensi. Senatus imago: senex est purpura: & corona insignis ex Dione. (Cyrenēses ubi locorū.) ¶ Cirenen. auctore Palæphato genere Aethiopes sunt in insula Cyrene extra Herculis columnas colunt libyam circa flumen Aunona prope Chartaginem. ¶ Follem pugilatorium. a pugno pugillus diminutiua uoce: propter hoc pendentem incursabo pugnis inquit: nunc passim pugnis parcitur: incursantq; follem scabellis quibusdam ligneis hispaniarum: ut credimus inuentum.



Dæmones. Trachalio. Labrax. Lorarius.



EXi e phano, natum quātū est hominū, sacrilegissume.
Vos in arā abite sessum, sed ubi sunt? tr. huc respice
Optume istuc uolueramus, iube modo accedat ꝓpe
Legerupionem hūc, hic nob.s cū dis facere postulas?
Dæ. Pugnum in os impinge. La. iniqua hæc patier cū ꝓtio tuo.
dæ. At etiam minitatur audax. La. ius meum ereptum ē mihi.
Meas ancillas mihi inuito eripis, de senatu Cirenēsi q̄uis opulentus.
tr. Si tuas esse oportet, ni ue eas esse oportet liberas, neu te in carcerem compingi est æquom, ætatemq; ibi
Te usq; habitare, donec totum carcerem contriueris.
La. Non hodie isti auspicaui rei, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello. dæ. cum istoc primum, qui te nouit disputa.
La. Tecum ago. tr. atqui mecum agendust, sunt ne illæ ancillæ tuæ?
La. Sunt. tr. agedū ergo, tāge utrā uis digitulo minimo mō.
La. Q uid si attigere? tr. extemplo hercle ego te follem pugilatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis perinrissume.
La. mihi, non liceat ancillas meas Veneris de ara abducere?
Dæ. Est lex apud nos. La. quid mihi cum uostris legibus
Commercii est? equidem istas iam ambas educam foras.
Tu senex si istas ambas, huc arido argentost opus.
Dæ. Hæ autem Veneri complacuerunt. La. habeat, si argentū dabit.
Dæ. Do tibi argentum, nunc adeo, ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre uim ioculo pausillulum.
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te ut non noueris,
Vos adeo, ubi ego innuero, si non ei caput exoculassitis,
Quasi murteta iuncis, item ego uos uirgis circumuinciam.
La. Vi agis mecū. Dæ. etiā uim improperas flagitii flagrātia?

¶ O filia

Tum trifurcifer mihi audes inclementer dicere?
La.Fateor ego trifurcifer sum, tu es homo apprime probus.
Tr.Nūc quidem hasce oportet esse liberas.La.qd liberas?
Tr.Atq; heras tuas quidem hercle, atq; ex germana græcia,
Nam altera hæc est nata Athenis sincerissumis testibus.
Dæ.Quid ego ex te audio?tr.hanc Athenis esse natā liberam.
dæ.Mea popularis obsecro hæc est.tr.non tu Cirenensis es?
dæ.Imo Athenis natus, altusq; educatusq; atticis.
tr.Obsecro defende ciues tuas senex.dæ.o filia mea,
Cum ego hanc uideo, mearum absens miseriarum cōmones,
Trima quæ periit mihi, iam tanta esset si uiuit, scio.
La.Argentum pro istisce ambabus quoiæ erant domino dedi.
Quid mea refert Athenis hæ natæ, an Thebæ sient?
Dum mihi recte seruitutem seruiant.dæ.ita ne impudens?
Tu ne hic fallis uirginaleis liberos parentibus,
Subiectos habebis atq; indigno quæstu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ sit profecto nescio,
Nisi scio probiorem hanc esse, q̄ te impuratissume.
La.Tuæ istæ sunt?dæ.contende ergo, intersit tergo utri.
Ni offerrumentas habebis plureis in tergo tuo,
Quam ulla nauis lōga clauos, tum ego ero mendacissumus.
Postea aspicito meum quando ego tuum inspectauero,
Ni erit tam sincerum, ut quiuis dicat ampullarius,
Optumum esse operi faciundo corium, & sincerissumum.
Quid causæ est, quin uirgis te usq; ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas?quas si attigeris, oculos tibi eripiam.
La.At quin, quia uetas, utrāq; iam mecum abducam simul.
dæ.Quid facies?La.Volcanum adducam, is Veneris aduersarius est.
dæ,Quo illic it?La.heus ecqs hic ē?heus.dæ.si attigeris ostiū,
Iam hercle tibi messis in ore fiet mergis pugnis probe.
Lo.Nullum habemus ignem, ficis uictitamus aridis.
dæ.Ego dabo ignem siquidem conflandi in capite tuo copiast.
La.Ibo hercle aliquo ignē quæritatum.de.quid cū inueneris?
La.Ignem magnum hic faciam.dæ.quin ut manū exuras tibi?
La.Imo hasce ambas hic in ara uiuas comburam.dæ.id uolo,
Nam hercle te barba continuo arripiam, & in ignem coniiciā,
Teq; ambustulatum obiiciam magnis auibus pabulum.
Cum coniecturam egomet mecum facio, hæc illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido uolt eripere ingratiis.
Quod ego in somniis somniaui.tr.scin quid?tecum oro senex,
Vt illas serues, uim defendas, dum ego herum adduco meum.
Dæ.Quære herum, atq; adducæ.tr.at, hic ne.Dæ.maxumo malo suo
Si attigerit siue occeptassit.tr.cura.dæ.curatum est, abi.
tr.Hunc quoq; asseruato ipsum, ne quo abeat, nā promisimus
Carnufici aut talentum magnum, aut istunc hodie sistere.

SARACENVS.

O filia mea: Erat enī eius filia; sed non propterea illam nouerat. Trina: Legendum trima. Intersit tergo utri: Scilicet noueris: & scies cui nostrum cauendum sit: est minitatio cum indignatione. Ni offerumentas: Offerumenta antiq dicebant: q̄ offerebantur: ut author est Festus: sed Plautus p quādam similitudinem offerumentas plagas: percussiones: & flagella intellexit quasi q ea scapulis: & tergo offerātur cū quis fuste cęditur. Ampullarius: Ab ampullis uasculis olearіis dictus: quibus in balneis utebantur. Mergis pugnis: Mergæ furculę sunt: qbus aceruі frugū fiunt dictæ a uolucribus mergis: quia ut illi se in aquam mergunt: dum pisces persequuntur: sic messores eas in fruges demergūt: ut eleuare possint manipulos: Festus mergis ergo pugnis dixit: quasi illis uti uelit pro furculis addētes ex ore colligēdos. Nullum habemus ignē. Cōgruit magis sermo lorario: uel famulo q̄ ipsi lenoni: q ierat q̄situ ignē: Vel si sermonē lenoni dabim⁹: erit legēdū: nullū hn̄t ignē: ficis uictitant aridis. At hic ne: subaudi uel tāgat: uel ui; afferat. Quā magnū uero: Cū; ironia. Phana imutātur: Vt.s. pro tēplo ueneris: tēplu; fiat herculis: cui claua pro signo datur.

Offerumēta q̄ dicantur

ADOlescens quid ego ex te audio: Hęc trachalioni dicit dæmones. Athenis natus: altusq;: educatusq; atticis. Athenis atticis dicit: qa trinæ fuerunt: ut supra quoq; memorauimus athenæ. altus cibo: educatus institutis. Trima q̄ periit. quā amisi inqt tres natā annos. Ita ne ipudens. Cum stomacho pronūciandum est. Quęstu cōteres. Turpi lucro fœdabis. Impuratissime: qui impuritate oēs antecedis. Intersit ergo utrius. Tua ne: an mea intersit. Offerumētas habebis pluris. i. incrustationes. Nā ferruminare est conglutinare. Quiuis dicat ampullarius. qui ampullas cu; unguētis fert ad uulnera perungēda. Opere faciundo: ubi aliquod opus integendum corio sit. Volcanū adducam: ignem afferas. Messis in ore fiet: subaudi dentium. Mergis. i. manipuli. Merges manipulus spicaх. Virіn. ii. geor. Aut fœtu pecorum: aut cerealis mergite culmi. Id uolo: ultrose legēdū. ē. n. ironia. Ambustulatum. i. igni undiq; attactū. Cice. p milone infœlicissimis lignis semiustulatum. Catullus. Infœlicib⁹ ustillāda lignis tardipedi deo daturā. Vbi q̄ sint isfœlicia ligna dicta: licet ex Plinio dep̄hendere: q iqt. achaia ast bryan siluestrē isignes in ea: q satiua tm̄ ferat fallę simile fructum in syria: & i ægypto copiosa hęc ē: cuius isfœlicia ligna appellamus: quæ tamen isfœliciora sunt græciæ: gignit enim arborem ostrim: quā & ostream uocāt solitariam circa saxa aquosa simile; fraxino cortice: & ramis: & folio:

VALLA.

Ferruminare qd sit.

Infœlicia ligna q̄ dicātur.

¶ Eripere ingratis.i.me obsistente. ¶ Vin defendere: subaudi puellas. ¶ At hic ne. Elipsis figura est: subaudiendum enim diligenter: caue ne in eas aliquid moliatur. ¶ Siue occeptassit.i.molietur icipere. ¶ Ne quo abeat. Ne discedat. ¶ Carnifici sistere: in carnificis potestatem dare.

ANSELMVS. Cyrene unde dicta sit.

℄ CYrene libyæ ciuitas: uel a Cyre eiusdē regionis fonte. uel a Cyrene Hypseos filia ut nōnulli sentiūt. ut nōnulli Penei: cuius eū aliisq Pindarus meminit in Pythionicis: Cyrenen Straboni cōdidere Thereisq ex laconica profecti Therā insulā coluerūt. utitur q auctore Callimacho. Callimachus ipse alibi: & illi9 iterps. Battū agnoscūt auctorē: cui Cyrenēses oli grati uideri eū uelēt: simulachrū fecerūt: uel ut alii tradūt: anulu;: in quo ciuitas ipsa regi Silphion dfferret: id nos Laserpiciū dicimus: ad hoc.s. doctissim⁹ poeta Catullus respexit: cū lasserpiciferas appellauit Cyrenas. Alii in altera nomismatis exculpsisse Ammonē: in altera Silphiū honoris gratia. Certe Ampeliotæ libyes populi Silphii caulē in Delphos miserūt ad Apollinē: ut Alexādrides notauit. Hinc factū in cos puerbiū: q præpar eos honores sortiunt. Batti Silphiū: qbusdā dici in eos placuit: q splendidos excelsosq cōsecunt: qm plāta lōge uenerabilis: huius puerbii ēt meminit Aristophanes in Pluto sua. qstū primus ex Silphio Aristæus excogitauit: idem q & mellis. nascit circa Syriā: Armeniā. Mediā: & libyen auctor Dioscorides lib. iii. cuius caulis maspetos dicit. plerique caulem

Magydaris ubi locorum.

silphium: radicē magydarin: folia maspeta. est altera Magydaris in libya: cuius radix Silphio pxima: humilior tamē: nec tā crassa: odorisq minus acuti citra succū. De Silphio Plinius li. undeuigesimo & Plautus etiānū paulo añ. Si speres inqt tibi hoc anno multū futurū sirpe: & laserpiciū: ubi sirpe est: legendū silphion: si diuinandū est: tollēdū q: & laserpiciū: dictio. n. latina supposita fuerat: qua græcū nomē elucesceret: mox ab ineruditis scriptoribus pperā interserta uersui: familiare mediusfidius Plauto ē grçcis ut uocabulis: ut passim est ītueri. fuit altera Cyrene: insigne

Thebe quo flectatur.

scortum: dodecamechanus cognomēto: qm totidē coitus figuras explicarer. Aristophani Euripidiq. ¶ Thebe singulariter ēt. Q. Calaber. & Callimachus in hymno Deli. & Stephāus in ethnicis. Papinius. Te tū infelix inquit paritura q Thebe. Quin Mycene quoq singulari numero apud Silium: Ante Agamēnoniam gratissima tecta Mycenen. ¶ Cum coniectura to. Quinti. Cōiectura dicta est a coniectu.i. directione quadā rationis ad ueritatem: unde ēt somniorū; atq omniū interpretes cōiectores uocamus. ¶ Somniaui. de somniis pulcherrimū opus scripsit Synesius

Lenones q dicantur.

Platonicus: scripsit & Artemidorus Daldianus: est enim lydiæ ciuitas Daldis: libros qtuor ονειροκριτικων. οιωνοσκοπικων. & χειροσκοπικων. Leno. Pedianus. Lenones sunt scortorū perductores ēt inuitatrū psonarū: & in quibus stupra exercita legibus iudicant: ppea paulo mox: te inuito ait ambas rapiā. inuitæ. n. rapi solēt: nō uolentes.

VALLA.

VTrum tu leno. Dæmones cum seruis lenonem circūdederunt: idq procurant: ut non modo non abducat mulieres: sed ne ipse qdē abeat. ¶ Flocci non facio: non magnifacio. ¶ Meas quidem: subaudi ancillas. ¶ Tange: dum: syllabica adiectio ē: dum. ¶ Minacias ego istas: & minç minarum: & minaciæ minaciarum. ¶ Non licet: subaudi appellare. ¶ Tinnimentum est auribus. Ille tinnitus: fictitius nomen est: tam tinnimentū q tinnitus: & tinio uerbum. ¶ Exoculassitis. oculos contundendo eiicitis. ¶ Quantum potest: idest: q celerrime. ¶ Non desinent: nō permittent; & interrogatiue legēdum est. ¶ Phana mutantur cito: idest ita solent immutari loca: nam quod ueneris templum erat: factum est herculis. Herculis siquidem templo arma figebātur. Hora. Armis Herculis ad postem fixis lates abditus agro. At uenus ipsa serena omnia facit. Lucretius. Te dea: te fugiunt uēti: te nubila cœli: Aduentumque tuum: tibi suauis dædala tellus: Submittit flores: tibi ridēt æquora ponti: Placatumque nitet diffuso lumine cœlū. ¶ Hic: idest a parte una. ¶ Vtrū q scæuit & terra & mare. Crudelitatem inquit inueni in mari; & in terris. ¶ Vt potest: idest quantum fieri possit: ¶ Certumst. constitui: deliberaui. ¶ Obsidione: diutius imorādo.

Minç & minaciç dicat

ANSELMVS.

℄ FLOCCI non facio. Varor in libris rei rusticæ. Diligentiores tegeticulis subiectia oues tondere solent: ne qui flocci intereant: ut appareat lenonem senem illum habere despicatui. & uerba illius paruipendere tanq flocculos. ¶ Tinnimentum est auribus: pręsagium ex aurium

Dæmones. Labrax. Lorarii.

VTrum tu leno cum malo lubentius
Quiescis, an sic sine malo, si copia est?
La. Ego quæ tu loquere, flocci non facio senex.
Meas quidem, te inuito, & Venere, & summo Ioue
De ara capillo iam deripiam. dæ. tange dum.
La. Tangā hercle uero. dæ. agedum ergo accedas húc modo.
La. Iube dum recedere istos ambo illuc modo.
Dæ. Imo ad te accedent. La. non hercle egomet censeo.
dæ. Quid ages si propius accedent. La. ego recessero.
Verum si senex unq te in urbe offendero,
Nunq hercle quisq me lenonem dixerit
Si non te ludos pessumos dimisero.
dæ. Facito istuc quod minitaris, sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
La. Quam magnum uero? dæ. quantum lenoni sat est.
La. Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem eas te inuito ambas rapiam. dæ. tange dum.
La. Tangam hercle uero. dæ tanges? at scin quomodo? (bas,
Idū Turbalio curriculo affer duas clauas. La. clauas? dæ. sed p
Propera cito, ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.
La. Heu heu scelestus galeam in naui perdidi,
Nunc mihi opportuna hic esset, salua si foret.
Licet saltem istas mihi appellar? dæ. non licet.
Hem optume ædepol eccum clauator aduenit.
La. Illud quidem ædepol tinnimentum est auribus.
Dæ. Age accipe illinc alteram clauam Sparax,
Age alter istinc, alter hinc assistite.

Affistite ambo,fic,audite nunc iam.
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Inuitas,nisi tunc illum uos exoculassitis
Vsq; adeo,donec qua domum abeat,nesciat,
Peristis ambo,si appellabit quampiam,
Vos respondete istinc istarum uice
Sin ipsus hinc abire uolet,quantum potest,
Extemplo amplectitote crura fustibus.
La.Etiam me abire hinc non finent?dæ.dixi satis,
Et ubi ille seruos cum hero suo huc aduenerit,
Qui herum accersiuit,itote extemplo domum.
Curate hæc salutis magna diligentia.
La.Heu hercle ne istic phana mutantur cito?
Hoc herculis est iam phanum,Veneris quod fuit.
Ita duo destituit signa hic cum clauis senex.
Non hercle,quo hinc nunc gentium aufugiam,scio.
Ita mihi utrunq; sænit & terra & mare.
Palæstra?Lo.quiduis?La.apage controuersia est
Hæc equidem Palæstra,quæ respondit non mea est.
Heus Ampelisca?Lo.caueſis infortunio
Vt potest.La.ignaui homines satis recte monent,
Sed uobis dico heus uos num nam molestia est,
Me adire ad illas propius?Lo.nihil nobis quidem.
La.Nunquid molestum mihi erit?Lo.nihil,si caueris.
La.Quid est quod caueam?Lo.hehem a crasso infortunio.
La.Quæso hercle,abire ut liceat.Lo.abeas,si uelis.
La.Bene ergo hercle factum,habeo uobis gratiam.
Non?accedam propius,illic astare illico.
Ædepol proueni nequiter multis modis,
Certust hasce hodie usq; obsidione uincere.
Pleusidippus. Trachalio. Labrax. Lorarii. Charmides.
MEam ne est ille amicam Leno ui ac uiolentia
De ara deripere Veneris uoluit?Tr.admodum.
Pl.Quin occidistis extemplo?Tr.gladius non erat.
Pl.Caperes aut fustem,aut lapidem.tr.quid ego quasi canem
Hominem insectarer lapidibus nequissumum?
La.Nunc pol ego perii.Pleusidippus eccum adest,
Conuerret iam hic me totum cum puluisculo.
Pl.Etiam ne in ara tunc sedebant mulieres,
Quom ad me profectus ires?Tr.ibidem nunc sedent.
Pl.Quis illas nunc illic seruat?Tr.nescio quis senex
Vicinus Veneris,is dedit operam optumam.
Is nunc cum seruis seruat,ego mandaueram.
Pl.Duc me ad lenonem recta,ubi illic est homo?
La.Salue.Pl.salutem nihil moror tuam,opta ocyus.
Rapite hunc,obtorto collo manis,an trahi?
Vtrum uis opta,dum licet.La.neutrum uolo.
Pl.Abi sane ad litus curriculo Trachalio.
Iube illos in urbem ire obuiam ad portum mihi,
Quos mecum duxi,qui hunc ad carnuficem traherent.

ex aurium tinnitu primus litteris mādauit Possidonius. ¶ Fana mutantur: Propter clauam dixit in Herculis phanum Veneris templum immutatum: quoniam Hercules ipse χαλκοβαρει usus est: ut Apollonius ait ροπαλω quod Pisander ολοχαλκον appellauit.

SARACENVS.

MEam ne ille:Ita successus pleusidippus aduenit mulieribus auxilium: ut ferat. ¶ Cum puluisculo conuerret: Idest ceu pluuisculam & terra: quæ scopis uerri solet:ita me uerret:& agitabit pugnis. ¶ Profectus ire: Vel subaudi uolebas:uel ire pro ibas:uel adde litterā: & dicito ires. ¶ Exulem. Fugitiuum. Quia prouexi auehere nō quiui:Docet Pla. qd sit puehere & auehere: aut puehere dicatur: cum in altū proficiscitur:auehere autem ad constitutum locum appellere: quod etiam docet donatus. ¶ In columbari: est columbare foramen: in quo noxiorum capita ponerentur ad similitudinem eorum: in quibus columbi nidificant. ¶ Citius addici potest: Idest citius morti destinetur: & pereat: est enim addicere morti destinare: & addictus morti obnoxius.

Prouehere qd sit & qd auehere.

VALLA.

MEam ne ille amicam leno. Pleusidippus a trachalione seruo edoctus oia. quæ euenerant:& accitus ad lenonem properat perdendum. Qui cā raperetur: frustra charmidis implorat auxilium. ¶ Vi uiolentia:idest uiribus uiolentis. ¶ Conuerret:ita fustibus dedolabit a capite ad imos pedes:quasi uestimenta: cum excutitur puluis: contundetur. ¶ Cum ad me profectus ire. Cuius itineri te commisisti:ut ad me ires. ¶ Ad lenonem recta.non per obliquam: sed recta inquit uia duc:ubi est leno. ¶ Agitato hic custodiam: frequētem age custodiam. ¶ Quia pol prouexi: auehere nō quiui.manifesta posita est uerborum differentia:ut auectus dicatur:qui ad præstitutum deductus est locum. Prouectus uero ultra aliquanto uectus; non tamen eo usq; quo uolebat a ueho uectiarius:qui torcular uehit apud uictruuium. ¶ Melius est te in neruum corripere: supra admonuimus.Nonio docente instrumentum dici:quo rei plectuntur. ¶ Vt id quod quærant: inueniant sibi. Euenit tibi:quod paucis:ut inueniant: quod quærant:tu autem quærebas malum: malum inuenisti. ¶ Dum resipis:idest dum redis. ¶ Isti capiti: subaudi meo. ¶ Illic in columbum credo leno uortitur. nam in columbari collum haud multo post erit. Priscianus de generibus locutus nominum:columbar inqt

Neruum qd sit.

Columbar quid sit.

significat genus uinculi. Fest. Naualis scriba: qui in naui apparebat inter aliud genus scribarum minimæ dignitatis habebatur: quod periculis quoque eius ministerium esse obiectum. Plautus. Non ego te noui naualis scriba columbari impudens: siue quod columbaria in naue appellantur ea: quibus remi geminent: siue quod columbariorum quęstus temerarius: incertusque. Quæ latini cuba columbaria: græci ophas uocant. ¶ Mille hodie nidamēta: idest infinitas reuolutiones in uinculo: quod columbar appellat tanquam in nido. ¶ Si quid mea opera: idest dum ego heroero aduocatus celerius excrucietur.

SARACENVS. Benefactum: senex captus lepida mulierum forma: uelut si sibi illas lucrifecisset lætatur: sed uxorem extimescebat ne animum forte suum internosceret: ideo ubi uox legebatur: legendum uxor. ¶ Significem: uel nuctem: uel innuam.

VALLA. Benefactum: & uolupe est. Lętatur dęmones: quod mulieribus opem tulerit: miraturque grippum piscatorem suum domum necdum redisse: præsertim cum non potuerit in tanta tempestate pisces capere. At ille lenonis uidulum cæperat. Tetulisse. protulisse: nam tollo tetuli fecere ueteres præteritum. Ideo cum bissyllabus sit: primam tamen habet breuē. ¶ Forma scitula: idest pulchella: cum est adiectiuum: nam cum substantiuum est ac generis fœminini: uas est aquaticū: ut ipse in amphitryone. si scitulam iā cepero: nunquam ędepol tu mihi diuini quicquam creduis: & quę sequunt. ¶ Sed uxor scelesta: Quippe quæ me amore illarum captum putat. ¶ De nocte qui abiit. Dicimus de nocte: ut noctu. Horatius: Vt iugulent homines surgunt de nocte latrones. ¶ Operas ludos facit: idest amisit operam: facio te ludos: & tibi dicimus. ¶ Et retia: subaudi ludos facit. ¶ In digitis hodie percoquam: nam quia id non possum: ita nihil attulerit. ¶ Opplebit aures sua uaniloquentia. Inanibus uerbis inquit mihi obtundet aures.

ANSELMVS. ¶ AD litus. Litus p.r. simplex scribitur, prout & litera. quod ueteres scripturę: & doctorum uirorum manus docent. Litus autem: quo fluctus eluderet Cicero in topicis difinire ait Aquilium. ¶ Si Grypus legitur. hominem significat incuruo naso. Si griphus: uel gripus rete: conueniens sane piscatori nomen: dicuntur etiamnum griphi propositæ in conuiuiis quęstiones ænigmatis similes.

Litus quid sit.

Gripus quid.

Scitula quid sit.

Post huc redito, atque agitato hic custodiam.
Ego hunc scelestum in ius rapiam exulem.
Age ambula in ius. La. quid ego deliqui. Pl. rogas?
Quin arabonem a me accepisti ob mulierem,
Et eam hinc abduxisti. La. non auexi. pl. cur negas?
La. Quia pol prouexi auehere non quiui miser.
Equidem tibi me dixeram præsto fore
Apud Veneris phanum, quid multa? sum ne ibi?
Pl. In iure causam dicito, hic uerbum sat est,
Sequere. La. obsecro te subueni mi Charmides,
Rapior obtorto collo. Ch. quis me nominat?
La. Viden me ut rapior? Ch. uideo, atque inspecto lubens.
La. Non subuenire mihi audes? Ch. quis homo te rapit?
La. Adolescens pleusidippus. Ch. ut nactus es, abi
Bono animo, melius est te in neruom corripere.
Tibi obtigit quod plurimi exoptant sibi.
La. Quid id est? Ch. ut id quod quærant, inueniant sibi.
La. Sequere obsecro pariter. Ch. suades tu qualis es,
In neruom rapere, eo me obsecras, ut te sequar?
Etiam retentas? La. perii. Ch. uerum sit uelim.
Pl. Tu mea palæstra & Ampelisca ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. Lo. equidem suadeo
Vt ad nos abeant potius, dum recipis. pl. placet.
Benefacitis. La. fures mihi estis. Lo. quid? pl. rape.
La. Oro obsecro palæstra. pl. sequere carnufex.
La. Hospes. Ch. non sum hospes, repudio hospitium tuum.
La. Siccine me spernis? Ch. sic ago, semel bibo.
La. Di te infelicitent. Ch. isti capiti dicito.
Credo alium in aliam beluam hominem uortier.
Illic in columbum credo leno uortitur.
Nam in columbari collum haud multo post erit,
In neruo mille hodie nidamenta congeret.
Verumtamen ibo, ei aduocatus ut fiem,
Siquidem mea opera citius addici potest.

QVARTVS ACTVS.

Dæmones senex.

Benefactum & uolupe est mihi hodie his mulierculis
Tetulisse auxilium, iam clientas repperi,
Atque ambas forma scitula, atque ætatula.
Sed uxor scelesta me omnibus seruat modis,
Nequid significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus seruos noster quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
Pol magis sapuisset si dormuisset domi.
Iam nunc & operam ludos facit, & retia.
Vt tempestas est nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam quod cæperit,
Ita fluctuare uideo uehementer mare.
Sed ad prandium uxor me uocat, redeo domum.
Iam meas opplebit aures sua uaniloquentia.

¶ Neptunus

SARACENVS.


Eptũno: Grippus demonis seruus cum piscatum iuisset: reteq; e mari duxisset: forte traxerat lenonis uidulum: in quo omnis illius insuerat thesaurus: ornamentaq; puellaria palęstræ uirginis: ex quibus illas dæmones suam agnoscet filiam. ⁋ Horrelaq;: Horiaq;: ut legit Nonius: qui hunc attestatur locũ: a quo dicta horia nauis piscatoria: at æque placeret: si legatur: salute adoreaq;: idest glória: & laude: Horatius: qui primus alma: risit adorea. ⁋ Compotiuit: Compotẽ fecit. ⁋ Vllam una: Legerem libram unam. ⁋ Vt libere ex populo pręter te: Præter: idest ante omnia: & in primis. ⁋ Igitur: Deinde. ⁋ Sed hic rex: uel sunt uerba ipsius grippi: uł trachaliõis ex occlto obseruãtis: q̃ gripp⁹ de se ianit iactauerat.

Gripus piscator.


Eptũno has ago meo patrono gratias, qui salsis
Locis incolit pisculentis, cũ me ex suis locis ornatũ
Pulchre expediuit, templis reducem, plurima præda onustum,
Salute horiæ in mari fluctuoso, piscatu nouo me
Vberi compotiuit, miro modo, atq; incredibili hic piscatus
Mihi lepide euenit, neq; piscium ullam unciam pondo hodie
Cæpi, nisi hoc quod nunc fero in rete, nam ut denocte multa,
Impigreq; exurrexi, lucrum præposui sopori & quieti.
Tempestate seua experiri expetiui, paupertatem heri qui
Et meam simul tolerarem, opera haud fui parcus, nimis homo
Nihilst, qui pigerest, nimisq; id genus odi ego male, uigilare
Decet hominem, qui uolt sua temperi conficere officia.
Non enim illum expectare oportet, dum herus se ad suũ suscitet officium.
Nam qui dormiunt lubenter, sine lucro & cum malo quiescunt.
Nam ego nunc mihi, qui impiger fui repperi ut piger, si uelim, sim.
Hoc ego in mari, quicquid hic inest, repperi, quicquid est, graue quidem.
Thesaurum hic ego inesse reos, nec mihi conscius est ull⁹hõ,
Nunc hæc tibi occasio Gripe obtigit, ut liberet extemplo
Prætor te, nunc sic faciam, sicut consilium est, ad herum ut ueniam.
Docte, atq; astute ego illi pauxillatim pollicitabor
Pro capite argẽtum, ut sim liber, ac me emittat manu, iam ubi liber
Igitur, domum instruam, agrum, ædes, mancipia, nauibus inde
Magnis mercaturam faciam apud reges rex perhibebor.
Post animi causa mihi nauem faciam, atq; imitabor Stratonicum.
Oppida circumuectabor, ubi nobilitas mea erit clara.
Oppidum magnum communiuo, & ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meæ famæ, & factis, ibiq; regnum magnum
Instituam, magnas res hic agito in mentem instruere, nunc hũc
Vidulum condam, sed hic rex cum aceto pransurus ẽ atq; sale.

VALLA.


Eptuno hac ego meo patrono. Grippus cum rate attraxisset: uidulumq; plenum perspexisset: se lucupletissimu; fore gloriatur: nouaq;: ut mos hominum est admittit consilia. ⁋ Piscuẽtis: piscib⁹ refertis. ⁋ Tẽplis reducem. qui concessit: ut a suis tẽplis possim redire. Templum namq;. Varronis sententia tribus dicitur modis: a natura: ab auspicando: a similitudine: A natura i cœlo: ab auspiciis i t̃ra: a siitudie sub terra. In cælo tẽplũ dicitur: ut in hecuba. o magna tẽpla cœli. Tum commista stellis splẽdidis. In terra: ut in periboea. Scrupea saxa bacchi templa prope aggreditur. Sub terra: ut in andromacha: acherusia tẽpla alta horchi saluete infera: quia initium erat oculis a tuendo primum tẽplum dictum: quo circa cœlu; : quod attuimur dictum templum est. Idem Varro in isagogico de officio senatus habendi: scripsit de locis: in quibus senatus consultum factus esset: iustũ id non fuisse. propterea & in curia hostilia: & in pompeia: & post in iulia: cum profana ea loca fuissent: templa esse p augures constituta: ut in iis senatuscõsulta more maioru; iusta fieri possẽt. Interq; id quoq; scriptu; reliquit. nõ omnis edes sacras tẽpla eẽ. Ac ne ędes quidem nesiç templũ esse. Minora ite; templa: inquit Festus: fiunt ab auguribus: quum loca aliqua tabulis: aut lintheis sæpiũtur: ne uno amplius ostio pateant certis uerbis definita: ita q̃ tẽplu; est locus ita effatus: aut ita sept⁹: ut ea una parte pateat ãgulus: quæ adfixus habeat ad terram. ⁋ Adoreaq;: idest gloria: quæ unde dicta sint ĩ amphitryone satis dictum: q̃ si legatur oria: erit species nauigii Fulgenti⁹ oriam ueteres dixerunt nauim piscatoriam. Plautus in rudente: mea opera & labore: ræte: & oria. ⁋ Compotiuit: idest compotem fecit. ⁋ Vllam uncias hodie pondo cępi: hoc est nihil cæpi. ⁋ Id genus: subaudi hominum. ⁋ Male: idest ualde. ⁋ Piger si uelim fiem: idest sim quietus: si uelim. ⁋ Grauem quidem thesuaurm: idest diuitiarum repositionem. ⁋ Pro capite. i. ut me liberẽ: siquidem maxima capitis diminutio est seruitus. ⁋ Imitabor stratonicum. Ducem aliquem ita appellatu; aut fictum nomen est: quod stratos dicatur exercitus: & nico uinco. ⁋ Sed hic lex. Trachalionis uerba inspicientis. ⁋ Cu; aceto pransurus est cum sale: idest sitis excitabitur: sed potum non habebit bonum. ⁋ Sine bono pulmento. idest absq; cibo bono.

Stratos qd sit

Templum quid sit

ANSELMVS.

⁋ VLLAM unciam scriben. est ex codici. antiquis. & recta latinitate: & metri ratione: non una pondo: idest in singulo pondo: ut ruditer exponit Pius illiteratissimus: inquiens: uirili namq; genere: & fœminino dicit̃ pondo: & dui pondo. quod quidem est absurdissimum.

Trachalio seruus. Gripus piscator.

HEus mane.gr.quid maneam?Tr.dum hanc tibi ru dentem quam trahis,complico. bonis.
Gr.Mitte mó.tr.at pol ego te adiuuabo,ná qđ bñ fit
Haud pit.gr.turbida tépestas heri fuit nihil héo
Adole cens piscium,ne tu mihi esse postules.
Non uides me referre uuidum rete sine squamoso pecu?
tr.Non ædepol piscis expeto,sermonis tui sum indigens.
gr.Enicas iam me odio,quisquis es.tr.nó siná ego abire te,
Mane.gr.caue sis malo,quid tu(malum)nam me retrahis?
tr.Audi.gr.ñ audio.tr.at pol qn audies post.gr.qn loqre
Quiduis.tr.eho modo est operæ præciũ,qđ tibi ego uolo
Narrare.gr.eloqre,qd id é?tr.uide nuspiá cósequit̃ prope.
gr.Ecqd é,qđ mea referat.tr.scilicet,sed bonis cósiliis eho
Quid í te mihi é?gr.qd negocii ẽ?mó dic.tr.dicá,tace,si si
Mó das mihi,te ñ fore ífidú.gr.do fidé,tibi fid⁹ero, (dé
Quisqs es.tr.audi,furtum ego uidi,qui faciebat,noueram
Dominum,id quoi fiebat,porro ad furé egomet deuenio,
Feroq; ei conditionem hoc pacto,ego istuc furtum scio
Quoi factum est,nunc mihi si uis dare dimidium,indicium
Domino non faciam,is mihi nihil etiam respondit,qd inde
Aequom est dari mihi dimidium?uolo ut dicas.gr.imo ét
Amplius,nam si non dat,dño dicũdum céseo. (te.Gr.qdst?
tr.Tuo ɔsilio faciá,nũc aduorte aiu³,náq; hoc oé attinet ad
tr.Vidulũ istũ quoius é,noui ego hoiem iápridé.gr.qd é?
tr.Et quo pacto periit.gr.at ego quo pacto inuétust scio,
Et qui inuenit,hominem noui,& dominus qui nũc est scio.
Nihilo pol pluris tua hoc,q̃ quanti illud refert mea.
Ego noui illum quoius nũc est,tu illũ quoius antehac fuit.
Nunc homo feret a me nemo,ne tu te speres potius.
tr.Nó ferat si dominus ueniat?gr.dominus huiç nemo,ne
Nisi ego nemo natust,hũc q cæpi in uenatu meo (frustra es.
tr.Itane uero?gr.ecqué esse dices in mari piscem meum,
Quos capio siquidem cæpi,mei sunt,habeo pro meis,
Nec manu asseruntur,neq; illinc partem quisq̃ postulat.
In foro palam omnes uendo pro meis uenalibus.
Mare quidem cómune certost omnibus esse.tr.assentio.
Qui minus hũc communé quæso mihi esse oportet uidulũ
In mari inuentust,cómune est.gr.ne impudenter impudés.
Namsi istuc sit,quod memoras,piscatores perierint.
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat,suam quisq; partem piscium poscat sibi.
Dicat in mari communi captos.tr.quid ais impudens?
Ausus etiam comparare uidulum cum piscibus?
Eadem tandem res uidetur?Gr.in manu non est mea.
Vbi demisi retem,atq; hamum,quicquid hæsit,extraho.
Quod rete,atq; hami mei nacti sunt,meum potissimust.

SARACENVS HEus mane:Diu:multumq; serui duo cõtendunt inter se:uñ alter participé inuenti uiduli fieri cupiebat:alt sociũ renuebat.

Pec⁹ qd sit. ¶ Sq̃moso pecu:Idest piscibus: sub noie peco intelligit̃ quicqd gregatim pascit̃: squamigeras pecudes dixit Lucilius.

VALLA. HEus mane. Trachalio grippũ destinet:dũ confingit illum se uelle adiuuare ut pdæ partes cõsequat̃.nascit̃ itaq; iter eos contẽtio:qđ totum litigiũ ad arbitriũ dæmonis transfert:qui grippi her⁹. ¶ Trabis rudenté.i.suné.

Rudentes unde dicte. Rudentes inqt Nonius ea cã sapientissimi dictos uolũt:q; funes cũ uento uerberent̃:rudere existimentur:atq; hũc sonum pprium suniũ:nõ asinorũ putãt. ¶ Vuidũ ræte sine squamoso pecu.Nup madefactũ sine piscibus:periphrasticos uocans squamosum pecus. ¶ Caue sis malo.Caue:ne qd in te mali a me ueniat. ¶ Loqre quiduis:Instãtia trachalionis se liberare uolés grippus loquere qduis inquit. ¶ Quod mea referat: ad me attineat. ¶ I mó.fero sniam:ut amplius dare debeat. ¶ Ne frustassis:p frustraueris:ne frustra uerba héas. ¶ Nisi ego nemo natust.nullus inqt natus homo dñs est huius uiduli pter me. ¶ Itane uero. Ironicos:ac uultuose legendũ est:ne asseuerare uideatur:quod negare contédit. Nec manu asseruntur.i.in controuersiam ueniunt:& in litem adducuntur.

ANSELMVS. ¶ SQVámoso pecu.Lucreti⁹. Mutæq; natãtes:Squãmigeg pecudes. Colnmella uolatile pec⁹ dixit gallinas sic nãq; oia aialia hũana effigie:liguaq; carẽtia dñr.

Pecus qd sit. Et si in his magnope nõ laboram⁹: petãt igit̃ ex lexico:uel hęc uel silia:q non hñt in numerato. ¶ In uenatu meo. Venatus

Venat⁹ qd sit de piscibus ẽt Homero:Platoniq; dr̃.Plato ipe in lib.de.r.p.ad hũc sẽsũ. Venatus .n.latior res ẽ uno cõprensa noie: aq̃tico rũ:uolatiliũ:reliquorũq; aialiũ terrã incolentiũ.nec ferag mõ:sed ẽt hoium.Castrog etiãnũ direptiões belli uenat⁹sunt.

Macellum uñ dcm̃ sit. ¶ Macellũ. Varro humanag reg. Munerius Equs⁹Cuppes inqt:& Aomani⁹ Macellus singulari latrocinio multa loca habuerũt in sesta:his in exiliũ actis publicata sunt bona:& ædes ubi hitabãt:loc⁹ubi uenirẽt ea:q uescẽdi cã i urbes erãt allata: itaq; ab altero Macellũ: ab alio forg Cuppedinis appellatũ est. Plutarchus ἀπὸ τῶν μαγείρων corrupto uocabulo:nam apud latinos.C.&.G.Syngõæ sunt. nouissime.n.Romani.G.authore:& iuẽtore Carbilio admiserũt:& q pp linguç hç sitãtiam.R.pferre non possunt in.L.plerũq; labunt̃. Vel ẽt a Macello Romano: ex cui⁹pecunia cũ supplicio affectus fuisset:macellũ ædificatũ. ¶ Cu3 duo sint arbitrog gñã de eo ut̃ intelligere:ad qué ex cõpromisso itũ est:cui sine æquũ sit:siue iniquũ parere debemus. ¶ Seq̃ster

Seq̃ster qd apud qué pecunia deponit̃ inter partes: p quos iudicit̃ pactio. Plautus alibi Ego seruabo quasi sequestri detis: neutri reddibo:factum autem a sequendo uocabulum:quod eius qui electus sit:utraq; pars fidem sequetur.

QVOD

tr. Imo hercle haud est, siquidem quod uas cæpisti. gr. philosophe.
Tr. Sed tu nunq̃ piscatorem uidisti uenefice
Vidulum piscem cæpisse, aut protulisse ullum in forum.
Non enim tu hic quidẽ occupabis omneis quæstus, quos uoles.
Venatorem & piscatorem te esse impure postulas.
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit uidulus,
Vel quod in mari non natũ est, neq; habet squamas, ne feras.
gr. Qui tu nunq̃ audiuisti esse antehac uidulum piscẽ? tr. scelus
Nullus est. gr. imo est profecto, ego qui sum piscator, scio.
Verum raro capitur, nullus minus sæpe ad terram uenit.
tr. Nil agis, dare uerba speras mihi te posse furcifer,
Quo colore est? gr. hoc colore capiuntur pauxilluli,
Sunt alii puniceo colore magni, item atri. tr. scio.
Tu hercle opinor te in uidulum piscem conuertes, nisi caues.
Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.
gr. Quod scelus hodie hoc inueni. tr. uerba facimus, it dies.
Videsis quoius arbitratu rem nos facere uis?
gr. Viduli arbitratu? tr. ita enimuero stultus es. gr. salue thales.
tr. Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum, aut arbitrũ,
Quoius hæc res arbitratu fiat. gr. quæso sanus es?
Tr. Elleborosus sum. gr. at ego ceritus, hunc non mittam tamen.
tr. Verbum adde etiam unum, iam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
gr. Ego iam te hic itidem, quasi penicillus nouus solet exugerẽ,
Ni hunc amittis, exugebo, quicquid humoris tibist.
Tange, affligam te ad terram itidem, ut piscẽ soleo polypũ.
tr. Vis pugnare, quid opust? quin tu potius prædam diuide.
gr. Hinc tu nisi malum, frunisci nihil potes. tr. nisi postulas,
Abeo ego hinc. gr. at ego hinc offlectam nauẽ. tr. ne quo, abeas, mane.
Si, tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.
gr. Mitte rudentem sceleste. tr. mittam, omitte uidulum.
gr. Nunq̃ hercle hinc hodie ramenta fies fortunatior.
tr. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
gr. Quem ne ego excepi in mari? tr. at ego quem inspectaui e litore.
gr. Mea opera, labore, & rete & horia. tr. num quid minus.
Si ueniat nunc dominus, quoius est, ego qui inspectaui procul,
Te hunc habere fur sum, q̃ tu nihilo minus mastigia,
Quo argumento socius nõ sum, & fur sum, fac dum ex te sciã.
gr. Nescio, neq; ego istas nostras leges urbanas scio,
Nisi quia hunc meum esse dico. tr. & ego item esse aio meum. gr. mane.
Iam repperi rem quo pacto nec fur, nec socius fies.
tr. Quo pacto, gr. sine me hinc abire, tu abi tacitus tuam uiam,
Nec tu me quoiq̃ indicassis, neq; ego tibi quicq̃ dabo,

SARACENVS.

℃ QVOD uas excœpisti: legerem potius: quod manibus excœpisti: ut quasi cauillari uideatur ad illũ: quod ræte: atq; haminacti sunt. ¶ Et uitorem & piscatorem: Lego uænatorem: & piscatorem: quasi dixisset: quod in mari non reperitur: sed in terra: audes in mari dicere repertum esse. ¶ Puniceum: Nam tergum: cum uirgis cæditur: rubescit primum: postmodum nigrescit. ¶ Helleborosus: Supra memoratum abunde est: helleboro purgari cerebrum: ęgritudinesq; sanari. ¶ Ceritus: Cereris spiritu afflatus: & de hoc alias sępe. ¶ Pẽnicillus nouos: Pro nouus: est enim genus spongię pẽnicillus: spongias enim huiusmodi antiqui in deliciis habuerunt ad mundanda corpora: Exurgere ergo magis spongia cum noua: & suda sit dicitur: inquit Festus penniculi spongiæ longę per similitudinem caudarũ appellatæ. ¶ Hinc offlectam nauem: Metaphoricos dictum: pro iter hinc arripiam: & secedam. ¶ Si tu proræta: Prosequitur metaphoram: & sensus est: ac dixisset: quaqua iter aggrederis: ego te sequar. ¶ Ramenta: quę abraduntur ex una quaq; re & proinde abiicienda tanq̃ uilia & inutilia: ramenta dicuntur. sed Plautus fœminino genere hic & alibi pronũciauit. ¶ Horia: Hoc loco rectissime legitur pro naui piscatoria: cuius diminutiuum horiola. ¶ Quam tu nihilo mane: legendum est: quam tu ẽ nihilominus.

Pẽnicillus quid sit

VALLA.

℃ IMO hercle haud est: non est tuũ: quod dicis: quicquid excepisti. nam si uas aliquod id fuerit: tuum non est. ¶ Philosophe. hæc grippus per ironiam sapientem illum uocans qui ita ratiocinetur. ¶ Et uectorem: & piscatorem te esse impure postulas: æquũ non est inquit: cum sis piscator ut te etiam uectorem facias: idest qui uehat mercimonia. ¶ Scelus: idest scelestæ: & uocatiui casus est. ¶ Puniceum. corium: cum uerberabere. ¶ Postea atrum denuo. Vbi uibices appareant. ¶ Salue thales. posteaq̃ inquit ego stultus sũ: tu eris thales milesius e septem sapientibus unus. ¶ Helleborosus sum: ita est inquit assumpsi helleborum plusq̃ deceret: nam si minus sumatur: magnam ægritudinem leuare non potest: si plus sumatur: portendit periculum: ideo Persius inquit. Diluis helleborum certo compescere puncto. ¶ At ego cerritus. Cereris spiritu afflatus. de hoc in amphitryone dictum. ¶ In cerebro colophos abstrudam tuo. Caput tuũ eo usq; perstringã ut in ipso colophos possim abstrudere: idest infigere. ¶ Itidem quasi pen

Tu taceto, ego musitabo, hoc optumum, atq; æquissumum est.
Tr. Eho quid conditionis audes ferre? Gr. iam dudum fero,
Vt abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
Tr. Mane dum refero conditionem. Gr. te obsecro aufer mó.
Tr. Ecquem in his locis nouisti? Gr. oportet uicinos meos.
Tr. Vbi tu hic habitas? Gr. porro illic longe usq; in campis ultimis.
tr. Vin qui in hac uilla habitat, eius arbitratu fiat hoc?
Gr. Paulisper remitte restem, dum concedo, & consulo.
tr. Fiat. Gr. euge salua res est, præda hæc perpetua est mea.
Ad meū herum arbitrum uocat me, hic intra præsepeis meas.
Nunq̄ hercle hodie abiudicabit ab suo triobolum.
Næ iste haud scit quam conditionem tulerit, ibo ad arbitrum.
tr. Quid igitur? Gr. quanquam istuc esse ius meum certe scio,
Fiat istuc potius, q̄ nunc pugnem tecum. tr. nunc places,
Gr. Quanq̄ ad ignotum arbitrum me appellis, si adhibebit fidem
Et si est igno tus, notus, si non, ignotissumus est.

Pennis qd fit.

nicillus. Pennem antiqui quondaȝ uocabant: a qua antiquitate etiam nunc offa porcina: cum cauda in cœnis pueris offa pennita uocatur: & penniculi: quis calciamenta tergentur: quod e codis extremis faciebant. Antiq forsitan a pendendo neutrius in tunicularia bubulo significat: penniculo grandi: idest cauda. Fest. penniculi spongeæ longę propter similitudinem caudarum appellatæ. pennes enim uocabantur caudę. ¶ Echinos exugere solet: apparet penniciillum piscem esse: q echinos absorbet. De echino paulo ante abunde dictum. ¶ Ni hunc amittis subaudi rudentem. ¶ Vt piscem soleo polypum. & polypum: & polypodem tam pro morbo qua pro animali: de quo in aulularia dictum: nā aliter uō bene coquuntur: nisi diu uerberentur. ¶ Nisi maluȝ fruisci: ut fruor hanc rē: & hac re: ita & fruiscor. Hinc offlectā nauem: idest me conuertam alio naui. ¶ Si tu proreta: idest in prora resides. ¶ Ego gubernator ero: subaudi ex puppe. ¶ Ramenta fies fortunatior: idest in minima parte: quid sit ramenta in bacchidibus dictum. ¶ Et ræte: & oria: idest meo nauigio: ut paulo ante expositum est. Quę ab ora dicta. Sunt autem orę inquit Fest. extreme partes terrarum: idest maritimę: unde & uestimentorum extremæ partes: quæ quia & prima dici possunt: Cecilius in ethrione usus est pro initio rei: quum ait: oram reperire nullam quam expediam: quęo. Oram maritimā græci uocant actēn: ut ostendit Aulus Gel. lib. xiii. Liuius quoq; de secundo bello punico. In ipsis quoq; trepidatum nauibus est: duȝ ne hostes cum suis simul irrumperent: trahunt scalas: orasq;: & anchoras ne in moliendo mora esset: præcidunt: multiq; adnatantes nauibus incerto præ tenebris quid aut peterent: aut uitarent fœde interierunt. Quint. permittam' uela uentis: & oram soluentibus bene præcemus. paulopost in quarto: nauim perspexi: quanti ueheret: interrogaui: de pręcio conuenit: conscendi: sublatę sunt anchoræ: soluimus oram: profecti sumus: nomen auteȝ habuit ab eo: qđ græci dicunt ὤα interposita r littera a latinis: ut in odé anabathon centesimo trigesimo secundo psalmo. τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ ὡς δρόσος ἀερμων: idest quod descendit in oram uestimēti ei': sicut ros aermon. ¶ Fur sum q̄ tu nihilominus. Tritum enim illud est: agentes & consentientes pari pœna puniūtur. ¶ Abi tacitus tuam uiam: idest iter tuum: quod tibi institutum est facito. ¶ Indicassis: pro indicaueris. Iam dudum ero: subaudi conditionem. ¶ Dum concedo: & consulo. Donec ego me contraho: & consilium meum mecum ago. ¶ Intra præsepis meas: idest domum meam: hoc pręsepe: & hęc præsepis. ¶ Abiudicabit ab suo triobolum: non iodicabit: aduersum me fui: eius sum seruus iam minimum q̄ est triobolus præcium trium obolorum. ¶ Ne iste: ne affirmantis est. ¶ Haud scit: nescit inquit: quę nam sit hæc conditio: quam tulit. ¶ Me appellis: me deducis: appelli proprie dicitur nauis in portum. ¶ Si est ignotus notus loco noti habebitur. Sin notus ignotissimus: & si nouerim mihi pro ignotissimo habebitur.

Orę q̄ dicā tur.

ANSELMVS.

¶ PROreta. Iulius Pollux i primo onomastico libro οἱ δ' ἐμπλέοντες κυβερνήτης. πρωράτης. ναύτης & quæ secuntur. Item in Ecloge: quę Suidę dicit. πρωράτης ὁ τῆς νηὸς καὶ πρῴρατης. a prora. inclinatum uidetur: qui in ea regit nauem. Prora autem: Herodiano auctore ἀπὸ τοῦ προορᾶν. quasi πρόορα. & adscriptum habet. i. porro uerba illa Seruii in tertio Aenei. super illo uersu Sortiti remos: quis esset proreta: quis pedem teneret. in uetusto codice non leguntur. ¶ Reditur ex codici. antiquis: & metri necessitate: ac sententiæ concinnitate: non reditura: ut legunt. ¶ Musitare proprie est dissimulandi causa tacere dictum ab. M. litera pressę nimiū uocis: ac pene nulli': adeo ut sola omnium cum inter uocales inciderit atteratur: atq; subsidat. ¶ Triobolus: & diobolus species sunt atticoruȝ nomismatum. & Diobolus quidem in altera faciem iouis insculptam habuit: in altera noctuā: unde & populari conuicio hodieq; nihili hoiem noctuā solemus appellare. in triobolo diobolo tetrobolo antepenultima extenditur.

SARACENVS

Dæmones. Mulieres Palestra. Ampelisca. trachalio. Gripus.

Vpio ædepol, quanq̄ nobis quæ uoltis mulieres,
Metuo ppter uos, ne uxor mea me extrudat ædibus.
Quæ me pellices adduxisse dicet ante oculos suos,
Vos confugite in aram potius, q̄ ego. Mu. perimus miseræ

CVpio ædepol. Seruoruȝ nouam contentionem apud senem scæna continet de uidulo: quo ille uiso: & inspectis q̄ infuerant ornamētis puellaribus: suam agnoscit filiam: sed primum puellas a se abire iubet p̄ uxoris metu. Quam ego: subaudi: uel metuā: uel ab uxore iurgiū patiar.

VALLA.

CVpio ædepol. In hac scena dum dæmones mulieribus blanditur: & uxoris sinę metuit suspitioneȝ: arbiter efficitur de grippi uidulo: quem cum reclusit: cognouit crepundia filiæ. ac filiam suam palęstram amplectitur. ¶ Me extrudat ædibus: eiiciat amoris suspitione. ¶ In aram: subaudi ueneris.

¶ Opræ

SARA CENVS.

Facessere significata

¶ O præses salue: Ego o præses salue: nam ad illud refertur ex præsidio præsidis: uel potius: quia iudex futurus erat de uidulo ⁋ Haud pudet: Loquitur grippus: nō dæmones: & rursus: ergo abi: hinc sis: sermo cōuenit grippo. ⁋ Rem facesso: Facessere duplicē habet significationē: nam idē quod facere significat. Virg. & iussa facessunt: & facessere pro recedere. facesse hinc tarquinios dixit Liuius: utrūque ergo significatū Plau. expressit: nā trachalio rē facessere se dicit: quasi rem suā: & cām sit acturus: grippus aūt facessas pro abeas: & discedas festiuiter protulit. ⁋ Qd primarius: Aberrant profecto: qui hunc sermonē applicant demoni: sine controuersia uerba sunt Trachalionis per ea: quæ subsequuntur: & rursus qd tu idem mihi uis fieri: uerba sunt grippi: nō trachalionis: ut emēdauimus.

dæ. Ego uos saluas sistam, ne timete, sed quid uos foras
Prosequimini? quoniam ego adsum, faciet nemo iniuriam.
Ite inquam domum amabo, nunc iam ex præsidio præsidis.
Gr. O præses salue. Dæ. salue Gripe, quid fit? tr. tuus ne hic seruos est?
Gr. Haud pudet? tr. nihil ago tecum. gr. ergo abi hic sis. tr. quæso responde senex,
Tuus hic seruos est? Dæ. meus est. tr. hem istuc optume quã do tuus est.
Itẽ saluto te. Dæ. & ego te, tu ne es, qui haud multo prius
Abisti hinc herum accersitum? Tr. ego is sum. Dæ. quid nũc uis tibi?
Tr. Nempe hic tuus est? Dæ. meus est. tr. istuc optume quan do tuust.
Dæ. Quid negocist? Tr. uir. scelestus illic ẽ. dæ. qd fecit tibi
Vir scelestus? Tr. homini isti talos suffringi uolo.
dæ. Quid est? qua de re nunc litigatis inter uos? tr. eloquar.
gr. Imo ego eloquar. tr. ego opinor, rem facesso. gr. si qdem
Sis pudicus, hinc facessas. dæ. Gripe animũ aduorte ac tace,
Vt istic prius dicat audi, loquere tu. gr. alienon prius,
Quam tuo dabis orationem? dæ. ut nequiter comprimitur.
tr. Ita ut occœpi dicere, illum quem dudum lenonem
Extrusisti, hic eius uidulum eccillum.
gr. Non habeo. Tr. negas quod oculis uideo? gr. at ne uide as uelim
Habeo, non habeo, quid tu me curas quid rerum geram?
Tr. Quo modo habeas, nihil id refert, iure an ne iniuria.
gr. Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci.
Si in mari reti apprehendi, qui tuum potiust, q̃ meum?
tr. Verba dat. gr. hoc modo res gesta est, ut ego dico. Dæ. quid tu ais?
tr. Quod primarius uir dicat, comprime hunc sis, si tuus est.
gr. Quid tu mihi idem uis fieri, quod herus consueuit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
Dæ. uerbo illo modo ille uicit, quid nunc tu uis? dic mihi.
tr. Equidẽ neque ego partẽ posco mihi istinc de istoc uidulo,
Neque meum hodie esse unq̃ dixi, sed istic inest cistula
Huius mulieris, dudum fuisse quam dixi, liberam.
Dæ. Nempe tu hanc dicis, quam esse aiebas dudum popula rem meam?

VALLA.

¶ EX præsidio præsidis. i. ope mea: qui sũ uobis præses. Hoc cum audiuisset grippus ait ridēs: o præses salue. ⁋ Nihil ago tecum. Quia tu apud dñm. Talos suffringi uolo: per talos sinecdoticos crura itelligimus: tamẽ quã tali hoi non esse phibeantur: ossicula quæ inter pedē & crus agni: uel hędi a græcis astragali noiati: quibus etiã lusitarunt ueteres: ut Aristo. in primo de cœlo docet: in numeros ingens iactare astragalos non quas: pancos quas: Inde Victruuius in colũnis astragalos per similitudinem uocitant: et talos illi: quibus in alea lusitamus: cybos uocãt uertendo nos ypsilon in u cubos dicimus: unde & geometræ figuras illas: quæ de quadratis exurgunt cubos uocant. Vñ & illa quõ ab Aristote. memorata: cuius & Victruuius meminit de duplicãdo cubo: quæ multã sollicitudinẽ diu multis præbuit philosophis: quo pacto per lineas medias proportionales possit ueniri olim ab Apolline oraculo pposita: quo rñdit: tuz demum cessaturã pestem: si aras: quæ cubi erant: duplicarent: hanc pr meus multis demõstrauit modis aduersus illos: qui ridicule: & imperitissime dixerũt: intelligi cubũ duplicẽ ex binario numero octonariũ duplicatum per quadratũ sexaginta quattuor. In numeris enĩ potentia cubus est unitas: re ãt primus a binario octonarius: ut uiginti & septẽ a trinario: & sexaginta quattuor a quattuor. Quibus quattuor cubis pythagorei: ut inqt Aristo. oia constare uoluerũt. Et qm decem cõstant pportionibus inter se: atque renunciunt factum eẽ: ut denarius oium numerorum sit terminus. Cubũ ergo latini hoc mõ dixerunt: ossiculũ autez illud aialium: ut ossiculũ cernitur astragalũ pariter & talũ. At figurã illam ex osse: qua luditur in aleatã talum quã tessaraz dixere absque ullo discrimine. Mart. aũt: ut distinguatur significatio talum uocauit quod proprie talus est ossiculuz inter crus & pedẽ: quo etiam lusitari diximus. At tessaraz t quem diximus cubũ a græcis appellari. Nempe quoniã de quadrato: quod quattuor habet latera consurgat: a numeroque quaternario tessara appellatus cum inqt. Non mea magnanimo depugnat tessara talo. Fest. autem nuger dici solet a castrensibus hominibus: qui nunc cosus is: quod talis male ludit. ⁋ Hinc facesso: idest discedo. Seruii ac Nonii sententia. facesso discedo. Teren. in phor. Hæc hinc facessat: tu molestus ne sies. Cicero. de legibus libro .i. paulisper facessant rogemus. Afranius nolo hic te uideat dominus: puer facesse. hinc Plau. in rudente: siquidem sis pudicus: & quæ sequuntur. ⁋ Quod herus consueuit tibi. hoc ad impudicitiam pertinet.

Cubũ quid sit.

Facessere qd sit

ANSELMVS

Serui unde dicti

¶ TVVS ne hic Seruus? Serui ex eo appellati sunt: quod imperatores captiuos uendere iubent: & per hoc seruare nec occidere solent. Mancipia uero dicta sunt: quod ab hostibus manu capiuntur.

Tr. Admodum,& ea, quæ olim parua gestauit crepundia,
Istic in cistula insunt, quæ istic inest in uidulo.
Hoc neq; isti usus est,& illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, suos qui parentes quærat. Dæ. faciá ur der, tace.
gr. Nihil hercle ego sum isti daturus. tr. nihil peto, nisi cistulá,
Et crepundia. gr. quid si autem ea sunt aurea? tr. quid istic tua?
Aurum auro expendetur, argentum argento exæquabimus.
gr. Facias aurum ut uideam, post ego faciam ut uideas cistulá.
dæ. Caue malo ac tace, tu perge ut occœpisti, dicere.
tr. Vnum te obsecro, ut te huius commiserescat mulieris.
Siquidem hic lenonis eius est uidulus, quem suspicor,
Hic nisi de opinione, certum nihil dico. gr. uiden
Scelestus is aucupatur. tr. sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quoius dico uidulus,
Hæ poterunt nouisse, ostendere his iube. gr. ain ostendere?
dæ. Haud iniquum dicit Gripe, ut ostendatur uidulus.
gr. Imo hercle insignite iniq;. dæ. quidum? Gr. quia si ostédero,
Continuo hunc nouisse dicent scilicet. tr. scelerum caput.
Vt tu te es, item censes omneis esse? periuri caput.
gr. Omnia istæc ergo facile patior, dum hic hinc a me sentiat.
dæ. Atqui nunc abs te stat uerum hinc tibi testimonium
Gripe aduorte animum, tu paucis expedi. gr. quid postulas?
tr. Dixi equidem, sed si parum intellexti, dicam denuo.
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Hæc Athenis parua fuit uirgo surrepta. gr. dic mihi
Quid ad uidulum pertinet, seruæ sint istæ, an liberæ?
tr. Omnia iterum uis memorari scelus, ut de fiat dies.
dæ. Abstine maledictis,& mihi, quod rogaui, dilue.
tr. Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto uidulo,
Vbi sunt signa, qui parentes noscere hæc possit suos,
Quibus cum parua periit Athenis sicut dixi prius.
gr. Iuppiter te, Diq; omnes perdant, quid ais ueneface?
Quid, istæ mutæ sunt, quæ pro se fari non queant?
tr. Eo tacent, q; tacita, bona st, mulier semper, q̃ loquens.
gr. Tu pol pro portione nec uir, nec mulier mihi es.
tr. Quidum? gr. q; eni neq; loquens es, neq; tacens unq̃ bonus.
tr. Quæso en unq̃ hodie licebit mihi loqui? dæ. si præter hac
Tu uerbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
Tr. Vt id occœpi dicere, eam senex te quæso cistulam
Vt iubeas hunc reddere illis, ob eam siquid postulat,
Sibi mercedis dabitur, aliud quicquid ibi est habeat sibi.
gr. Nunc demum istuc dicis, quoniam ius meum esse itellegis.
Dudum dimidiam petebas partem. tr. imo etiam nunc peto.
gr. Vidi petere miluom, etiam cum nihil auferret tamen.
dæ. Nó ego te comprimere possum sine malo. gr. si istic tacet,
Ego tacebo, si iste loquitur, sine me mea pro parte loqui.
dæ. Cedo modo mihi uidulum istum Gripe. gr. cócredam tibi,
Ac si istorum sit nihil, ut mihi reddas. dæ. reddetur. gr. tene.
Audi nunc iam Palæstra atq; Ampelisca hoc, quod loquor,
Est ne hic uidulus ubi cistellam tuam inesse aiebas? Pa. is est.

SARACENVS ¶ CISTellam caudeam: Non gaudeam: ex errrore impressorum: opinor: Sunt eniz cistellę caudeæ: siue caudeaceæ: ex iuncis a similitudine caudæ factę. ¶ In me habebit ariola: Dicendũ: an ne habebit ariola: & cum interrogatione legantur. ¶ Hoc habet: Lego hoc habere bene: & uerba sunt dęmonis: non palæstræ. ¶ Video cistella: loquitur palęstra. ¶ Quot posteris postules: corrigo quod postea postules. ¶ Ensiculus: paruus gladius. ¶ Litteratus: Vt supra litteris sculptus. ¶ Ancipes: aciem utring; acutam habens. ¶ Maniculæ: & suecula: A suendo suculam dixit: uestis est: sed iocose suculam pro sue seruus expressit: Priscianus meminit huius loci. ¶ Volupest: loquitur trachalio.

Sucula uñ dicta

VALLA. ¶ ISTI neq; usui est: idest utilis esse potest. ¶ Suppetias feret: idest adminiculabitur. ¶ Qui súos parentes. Vt suos parentes. ¶ Aurum auro expendetur: pro auro tm̃ auri tradit̃. ¶ Te huius commiserescat mulieris: commiseratione mouearis. ¶ Hæ potuerũt. subaudi mulieres. ¶ Insignite iniq;: idest insignis iniquitas aduersum me. ¶ Periurii caput: qui cæteros periurii antecedis. ¶ A me non sentiat: idest aduersum me. ¶ Parum intellexti. pro intellexisti. Vt defiat dies: adueniat nox: quæ dirimat litigium. ¶ Oportet caudeam: idest e caudice factã: non e uiminibus. ¶ Tacita bona st mulier semper q̃ loquens: notanda locutio: ubi quam ponitur: licet comparatiui non sit deriuatio: id autem est: qa res rei comparatur. ¶ Quicquid ibi ẽ. subaudi in uidulo. ¶ Cistellam isticce ne esse oportet caudiceam: e caudice confectam ¶ Singulatim: singula suo nomine appellando. ¶ Ius merũ oras. a iure nihil abest: oras autez pro agis: unde & oratores dicti actores. ¶ Superstitiosa an tau riola: superstitiosaz posuit pro ea: quæ spiritu aliquo uexetur. Ariolam pro quacunq; diuinatrice. ¶ Anne abit ariola: nuz cedes diuinatrici. ¶ Hoc bene habet. Ait dęmones. ¶ O mi parentes: hoc propter crepundia dicit. ¶ Cõpegeris: astrinxeris: infixeris. ¶ Perii in primo prę lio: idest in primo congressu: quia uerum dixit. prælium & enim quasi pręludiũ est acrioris pugna iminentis. Ensiculust. p ensiculus est. ¶ Dicendum: dũ syllabica adiectio ẽ. ¶ Altrinsecus: ex altera pte. ¶ Securiculi ancipes: p anceps: ut Pri. quoq; legit. Ancipitem uocat: quod utring; secet. ¶ Dædalis: a uarietate uidetur nomen habuisse: unde ille dædalus artifex: dędalo si quidem uario significat. hinc dædala circę: & dædala tel' a Vir. Lucretioq;

Oratores actores dicti fuere

dicuntur.

Gr. Perii hercle ego miser, prius q̃ plane aspexit, illico
Eum esse dixit. Dæ. faciam ego hanc rem, nam tibi cistulam
Isticcine esse oportet eandem in isto uidulo.
Pa. Vbi ego dicam quicquid inerit nominatim, tu mihi
Nullum ostenderis, si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc, quicquid istic inerit, uobis habebitis.
Sed si erũt uera, tũ obsecro te, ut mea mihi reddãt. gr. placet.
Ius oras meo, meo qdẽ animo. dæ. ac meo hercle. gr. dic mihi,
Quid si ista aut superstitiosa, aut hariola est, atq; omnia,
Quicquid insit, uera dicet, an ne habebit hariola?
dæ. Non feret, nisi uera dicet, nequicq̃ hariolabitur.
Pa. Solue uidulum ergo, ut quicquid sit, uer q̃ primũ faciam.
dæ. Bñ hoc hẽt. gr. solutũ ẽ, ah pi, uideo cistellã. dæ. hæccie ẽ.
Pa. Istæc est, o mi parentes, hic uos conclusos gero.
Huc opesq; spesq; uostrum cognoscendum condidi.
gr. Tum tibi hercle deos iratos esse oportet, quisquis es,
Quæ parenteis tam in angustum tuos locum compegeris.
dæ. Gripe accede huc, tua res agitur, tu puella istinc procul
Dicito quid insit, & qua facie memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod postea postules,
Te ad uerum conuorti, nugas mulier magnas egeris,
gr. Ius bonum oras. tr. ædepol haud te orat, nam tu iniurius.
dæ. Loquere nunc iam puella, gr. animum aduortæ, ac tace.
Pa. Sunt crepundia. dæ. ecca uideo. gr. perii in primo prælio.
dæ. Mane, ne ostenderis, qua facie sunt? responde ordine.
Pa. Ensiculust aureolus primum litteratus. dæ. dice dum,
In eo ensiculo litterarum quid est? Pa. mei nomen patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Literata, ibi matris nomen in securiculast. dæ. mane,
Dic in ensiculo quod nomen est paternum? Pa. Dæmones.
dæ. Di imortales, ubi loci sunt spes meæ? gr. imo ædepol meæ.
dæ. Pergite obsecro cõtinuo placide. gr. aut ite in malã crucẽ.
dæ. Eloquere matris nomen hic in securicula quid siet.
Pa. Dædalis. dæ. di me seruatũ cupiunt. gr. at me perditum
dæ. Filiam meam esse hãc oportet Gripe. gr. sit ꝑ me quidem,
Quin te Di omnes perdãt, qui me hodie oculis uidisti tuis.
Meq; adeo scelestum, qui non circunspexi centies
Prius, nequis inspectaret, q̃ retem extraxi ex aqua.
Pa. Post est sicula argenteola & duæ connexæ maniculæ,
Et sucula. gr. quin tu i directa cum sucula & porculis.
Pa. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.
dæ. Ea profecto est, contineri quin complectar non queo
Filia salue mea, ego is sum, qui te produxi, pater,
Ego sum Dæmones, & mater tua ecca hic intus Dædalis.
Pa. Salue mi pater insperate. dæ. salue, ut te amplector libens.
tr. Volupest, cum istuc pietate nostra uobis contigit.
dæ. Cape dum hunc, si potes, fer intro uidulum age Trachalio.
tr. Ecce Gripi scelera, cum istæc res male euenit, tibi
Gripe gratulor. dæ. age eamus mea gnata ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,

dicuntur. ¶ Postem scitula argenteola: uas aquarium dicit. ¶ Maniculæ: a manica diminutiuum. ¶ Succula: a sue factum uerbum. ¶ I die recta: idest in crucem erecta. ¶ Bulla aurea. hoc enim prætextatorum puerorum erat insigne a collo ad pectus pendens. ita dicta: q; bule græce dicatur consiliũ: aut q; eam partem attingeret: in qua naturale manet consilium. aut q; eas ætatem ostenderet alterius regendam esse consilio: nam cum tutores euasissent: hoc insigne deponebant: laribusq; donabant. Persius. Bulla q̃ succinctis laribus donata pependit. hoc insigne ad romanos ab ethruscis peruenisse ostendit Macrobius. ¶ Poterit argumentis: idest signis: ut etiam apud oratores Quintilianus docet. arguere enĩ ostendere. Iuuenalis. Arguit ipsorum: quos littera. & rursum. in aure fenestræ arguerint: licet ipse negẽ. ¶ Operam promiscuam: ab omnibus indifferenter datam. ¶ In solo abstrusi loco: occultaui in solitudine.

Bulla quid sit. & unde dicta

¶ TE cõprimere solitus: alludit ad illud: quod nuper dixit Trachalio. Comprime hũc sis: si tuus est: sed uerso intellectu: ut eum obliq; perstrigat tanq̃ impudicum. ¶ Iuppiter te: Iouem quod Seruus homuncio in excidium alterius serui uocet: q̃si curet ista Iuppiter: succurrit certe Pãpho cuiusdam carmen: sed libuit apponere: uerum quoniam parum pro Iouis maiestate uisum est uertere in latinum supersedimus. sic igitur Pãpho. Ζευ κυδιστε μεγιστε ιτων ελαυμενε κοπρω. Μηλειν τεκας ιππειν και ημιονειν. ¶ Mulier tacita. Sophocles in Aiace Sua: Taciturnitatem ait mulieribus ornamentum afferre.

VGOLETVS ET GRAPA.

Mulierũ ornamẽtũ taciturnitas.

VALLA. PRoh di immortales. Inuẽta filia dæmones exultat lætitia: pleusidippumq; ad se acciri iubet. Benefactum uolunt: pro benefacere uolũt. Optatum piis: nam pios amare numina par est.

SARACENVS. ALiquando osculando pausam: Idest requiẽ: unde uerbum pauso: quiesco: desisco. Porci sacres: Ad sacrificandum idonei: ut in menechmis dictum est Varrone tradente.

VALLA. ALiquando osculando: dæmones per trachalionẽ acciri iubet pleusidippum: ut fiant ex palæstra nuptiæ: sꝫ trachalionis responsum odiosum habet semper: licet respondentis. Pausam fieri. Quiescere. pauo enim quiescorcuius futurum pauso. Et porci sacres: apti sacrificiis de his & in menæchmis satis dictum. Vt me emittat: idest liberum faciat. Hercules. Adiurantis est: ut supra quoq; diximus Ciceronis astipulatu: sed potest esse: ut herculem inuocet.

Pauo quid sit

VGOLETVS ET GRAPA. ¶ SAcres porci. Marcus Varro Cus porci inquit depulsi sunt a mamma a quibusdam delici appellantur: neq; iã lactentes dicuntur: qui a partu decimo die habentur puri: & ab eo appellantur ab antiquis Sacres: quod tũ ad sacrificia idonei primum dicuntur. Laribus porcum facere suetos Plaut? innuit: cui subscribit & Horatius. Ceterum genio (quem unum esse cum lare. C. Flaccus in libro indigitamentorum prodidit) Iunonibusq; non mactari hostias testes sunt Catullus: Tibullus: Persius: Censorinus ceteri.

Sacres qui dicantur

Quæ te magis tractauit, magisq; signa pernouit tua.
Tr. Eamus intro omnes, quando operam promiscuã damus.
Pa. Sequere me Ampelisca. Am. cum te Di amant, uoluptati est mihi.
Gr. Sum ne ego scelestus, qui illuc hodie excepi uidulum,
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco.
Credebam pol turbulentam prædam euenturam mihi,
Quia illa mihi turbulenta tempestatæ euenerat.
Credo ædepol inesse auri & argenti largiter,
Quid meliust, q̃ ut hic itro abeã, & me suspendam clanculum,
Saltem tantisper dum abscedat hæc a me ægrimonia.

Dæmones senex.


PRoh Di immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improuiso filiam inueni meam?
Satin, si quoi homini di esse benefactum uolunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis?
Ego, quod hodie neq; speraui, neq; credidi,
Ex improuiso filiam inueni tamen,
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, atheniensi & cognato meo.
Ego eum adeo accersi huc ad me q̃ primum uolo,
Iussiq; exire huc seruom eius, ut ad forum
Iret, non dum egressum esse eum id miror, tamen
Accedam opinor ad fores, quid conspicor?
Vxor complexa collo retinet filiam.
Nimis inepta atq; odiosa eius est amatio.

Demones. Trachalio seruus.


ALiquando osculando melius est uxor pausam fieri,
Atq; adorna ut rẽ diuinam faciam, cũ itro aduenero,
Laribus familiaribus, quom auxerũt nr̃am familiam.
Sunt domi agni, & porci sacres, sed quid istum remoramini
Mulieres Trachalionem? atq; optume eccum exit foras.
Tr. Vbi ubi erit, tñ inuestigabo, & mecum ad te adducam simul
Pleusidippum. dæ. eloquere ut hæc res obtigit de filia,
Rogato, ut relinquat alias res, & huc ueniat. tr. licet.
dæ. Dicito daturum meam illi filiam uxorem. tr. licet.
dæ. Et patrem eius me nouisse, & mihi esse cognatum. tr. licet.
dæ. Sed ppa. tr. licet, dæ. iã hic fac sis, cœna ut curetur. tr. licet.
dæ. Omnia illicet. tr. licet, sed scin quid est, quod te uolo?
tr. Quod p̃misisti, ut memineris hodie ut liber sim. dæ. licet.
tr. Fac ut tu exores Pleusidippum, ut me emittat. dæ. licet.
tr. Et tua filia facito oret, facile exorabit. dæ. licet.
tr. Atq; ut Ampelisca mihi nubat, ubi ego sim liber. dæ. licet.
tr. Atq; ut mihi gratum beneficium factis experiar. dæ. licet.
tr. Omnia ilicet. dæ. licet, tibi rursum refero gratiam.
Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rursum. tr. licet.
Iam hic ero, tu in teribi adorna cæterum quod opust. dæ. licet.
tr. Hercules istum infelicitet cum sua licentia,
Ita meas repleuit aores, quicquid memorabam, licet.

¶ Quam mom

Gripus piscator. Dæmones senex.



Vam mox licet te compellare Dæmones?
Dæ. Quid est negocii Gripe? Gr. de illo uidulo.
Si sapias, sapias, habeas quod Di boni danunt.
Dæ. Aequom uidetur tibi ut ego alienum quod est,
Meum esse dicam? Gr. quod ne ego inueni in mari?
Dæ. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit.
Tuum esse nihilo magis oportet uidulum.
Gr. Isto tu pauperes, quom nimis sancte pius.
Dæ. O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ
Fiunt trasennæ, ubi decipiuntur dolis.
Atq; ædepol in eas plærűq; esca imponitur,
Quam siquis auidus poscit escam auariter,
Decipitur in trasenna auaritia sua.
Ille qui consulte, docte, atq; astute cauet,
Diutine licet partum bene.
Gr. Mihi istæc uidetur præda prædatum irier,
Vt cum maiore dote abeat, q̃ aduenerit.
Dæ. Ego ne, ut quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minime istuc faciet noster dæmones.
Semper cauere, hoc dictum sapientissimum est,
Ne conscii sint ipsi maleficii sui.
Ego mihi quom lusi, nil moror ullum lucrum.
Gr. spectaui ego pridem, comicos ad istunc modum
Sapienter dicta dicere, atq; iis plaudier,
Quom illos sapienteis mores monstrabant populo,
Sed quom inde suam quisq; ibant diuorsi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi iusserant.
Dæ. Abi intro, ne molestus, linguæ tempera.
Ego tibi daturus nihil sum, ne tu frustra sis.
Gr. At ego deos quæso, ut quicquid in illo uiduloſt,
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.
Dæ. Illuc est, quod nos neq̃ seruis utimur.
Nam illic cum seruo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti adstringeret.
Dum prædam habere se censeret interim,
Præda ipsus esset, præda prædam duceret,
Nunc hinc intro ibo & sacruficabo, post ibi
Videbo nobis cœnam continuo coqui.



SARACENVS.

Vam mox: Quęrit seruus hero suo per:uadere omnino non omittere: quod obiicitur luctus. ⁋ Isto tu pauperes. Istuc tendit illud Persii: digito terebrare salinum. Contemptus pages si uiuere cum Ioue tēdis. ⁋ Trasennæ: Deceptiones: & laquei: est proprie trasenna extentus funis ad aues capiēdas serui testimonio. ⁋ Vt quod a me ablatum: Dicendum: ut quod ad me allatū. ⁋ Vt illi iusserant: idest monuerant fieri deberi.

Trasenna quid sit



VALLA.

Vas mox licet te compellare. Grippus ob compertū uidulum plenus lętitia: ut in rebus humāis solet euenire: in maximam conuersus ægrimoniam apud dæmonem herum cum stomacho proloquitur. Dii boni danunt: idest dant: qui mihi contulere meam filiam. ⁋ Aequum uidetur. interrogatiue legendum est: ac si dicat: iniquū est. ⁋ Nimis sancte pius: ut illud persianum. Varro regustatum digito terebrare salinum. Contentus per ages: si uiuere cum ioue tēdis. ⁋ Plurimæ sunt trasennæ: idest multi transitus: qd sit hoc uerbū in bacchidibus expositū. ⁋ Diutine. a diu factum: idest longo tempore. ⁋ Cum maiore dote abeat: idest a te discedat maiore cōmodo q̃ tibi commodum afferre potuerit. ⁋ Ad me allatum esse alienum sciam celerem: ego inquit furtum cuiusq̃ celauerim: quasi ego fur sim. ⁋ Noster dæmones: de se hoc dicit tanq̃ de alieno. Mihi cōlusi. cum me oblectare uolui. ⁋ Iam diuorsi domum: idest ad suos se recipiebant. ⁋ Et illum furti astringeret: idest forte aliqua cum illo cōueniret ⁋ Prædari duceretur. Aliena rapere putaretur. ⁋ Iubebo nobis cœnam conuiuio coqui: idest nuptias fieri.



PIVS BONO.

Licet. cum hoc uerbo licet: oppleuit aures meas. ⁋ Si sapias: sapias. hic est sensus: si sapies bonam habebis: supra: quod di luculentiorem opulentiam mortalibus nō largiuntur. est enim sapientia bonum maius: quod di dent: & ut inquit Oratius ad summam sapiens uno minor est ioue. Euripides introducit sapientem hæc loquentem: ego mihi soli impero: nullus autem hominum: & sententia græca est in hæc uerba. Iocundissimum est fœlicem habere mentem. ⁋ Isto tu pauper es: non ob aliam inquit causam pauper es: nisi quod semper nimis pius fuisti: iuxta platonicam sententiam. Odi sapientem: qui primum sibi non est sapiens. ⁋ Plurimæ trasenæ. plurimi laquei excipula ad homines irretiendos. ⁋ Licet partum bene: uir consultissimus tantummodo lucrum iudicat: quod bene: & sancte cautum est. Cætera enim lucra a uiro liberali refugienda sunt. ⁋ Prædatum irier. iri prædatum: hæc enim præda uidularia uidetur mihi deprędari a te ipso: quoniam per leges non licet: quod per naufragium nanciscimur statim nobis applicari.

Grǽca sñia

SARA CENVS. Terum mihi: Rettulerat I terea pleusidippo rem om nem trachalio: ut inuentæ erant puellæ liberæ: facit ergo adolescēs id: quod ge stientes lætitia plærię consueuerunt: qui quod libenter audiunt: sępius sibi recenseri uolunt.

VALLA. Terum mihi istęc omnia. ut trachalio hero suo: quæ eue nissent exposuit: eadem cu pit enarrari nimio elatus gaudio: & p inde inquit. Iterũ mihi istæc oia ite ra. Amplificationis causa dictum est: iterum: & itera. Assume quidē. Ca pe tibi aliud: ne semper censeo dicas. Eāpse illā: eā ipā: subaudi palęstrā.

SARA CENVS. Recuperatores qui dicantur. Vis me est: Leno in iudiciũ uocatus puellam palæstrā ingenuam agnitam a se abi re liberam cōpellitur. Ad recu. Qui de reb⁹ amissis iudicabāt: de qbus mētionem hũimus i bacchidibus.

SARA CENVS. Vnquid ædepol. Ex uerbis grippi cōquerentis leno tan dē pcipicit suum inuentũ ui dulũ: & liberas puellas agni tas. Quid me itro reuocas: cõuersus forte ad dęmonē: uel ad aliũ quēpiā: q illũ reuocasset. Di te amēt: sũt cõtinuata uerba ipsi⁹ lenonis. Cũ irraso capite: qa seruus erat: nā qui fie bant liberi raso capite capiebant pyleum: ut in amphitryone uidistis. In mari & alu: lege in mari elui: rur sus ubi legit: in marsupio inferunt: dic in marsupio insuerunt. In Pasceolo: in sacculo ex aluta facto. i. corio: Noni us testat hũc locũ. Magna hercle: ta cite ista loquitur: ne audiat a lenone.

Epichysis quid sit. Epichysis: uas est aquā minutatim fundens: qđ Varro idē qđ simplũ ap pellat: siue simpulũ: ut ēt ē legere apud Pliniũ & festũ: qui simpulũ uas paruũ nō dissimile cyatho facit: Varronis āt ista sunt uerba: a guttis guttũ appella uerunt: quod sumebāt minutatim: a su mēdo simplũ noiauerũt: in huiusce lo cũ in cõuiuiis e græcia successit epichy sis: & cyathus in sacrificiis remāsit: re liqua apud Noniũ inuenies uasorũ ge nera: qui non simplum: nec simpulũ: sed simpluulum dicit.

Git qđ sit. Num git frigi de facit. Num git frigide factas: qđ uidetur frustrā fieri cũ sit calidum git in tertio ordine: uel ut alii dixerunt in secũdo: quod (ut Plinius inqt) alii me lanthion: alii melaspermõ uocāt: opti mum & q̃ excitatissimi odoris: & q̃ ni gerrimum: est herba: ut a Dioscoride traditur: quæ in segetibus crescit odo re suaui: relaxat enim & calefacit: ad multas ægritudines accõmodatũ me dicamen. Prę i uerbis. Hoc est prius lo quere id: qđ domi est: quasi dixerit se

QVINTVS ACTVS.

Pleusidippus adole. Trachalio seruus.

Terum me istæc omnia itera mi aie, mi trachalio.
Mi liberte, mi patrone, imo potius mi pater.
Repperit patrē Palæstra suũ, atq; matrē? tr. reppit.
Pl. Et popularis ē? tr. opinor. Pl. & mi nuptura ē? tr. suspicor.
Pl. Censen hodie despondebit eam mihi quæso? tr. censeo.
Pl. Quid patri etiam gratulabor quom illā iuenit? tr. censeo.
Pl. Quid matri eius? tr. censeo. Pl. qđ ergo cēses? tr. qđ rogas,
Censeo. Pl. dic ergo quanti censes? tr. ego ne? censeo.
Pl. Adsume quidem, ne censionem semper facias. tr. censeo,
Pl. Quid si currā? tr. cēseo. Pl. an sic potius placide? tr. cēseo.
Pl. etiā ne eā aduenieus salutem? tr. cēseo. Pl. etiam patrem?
Tr. Censeo. Pl. post eius matrē? tr. censeo. Pl. quid postea,
Etiam ne aduenieus cõplectar eius patrem? tr. non censeo.
Pl. Quid matrē? tr. nõ cēseo. Pl. quid eāpse illā? tr. nõ cēseo.
Pl. Peri, delectum dimisit, nunc non censet, quom uolo.
Tr. Sanus nõ es, sequere. Pl. duc me mi patrone quo lubet.

Labrax leno.



Vis me est mortaliũ miserior qui uiuat alter hodie.
Quem mõ dānauit ad recupatores Pleusidippus?
Abiudicata a me modo est palæstra, perditus sum.
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos.
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, uisam huc in ueneris phanũ,
Saltem ut eā abducam, de bonis qđ restat relliquiarum.

Gripus piscator. Labrax leno.



Vnq̃ ædepol hodie ad uespe Gripũ īspicietis uiuõ,
Nisi uidulus mihi reddatur. La. pii cum mentionem
Fieri audio usq̃ uiduli, quasi palo pectus tundat.
Gr. Istic scelestus liber est, ego, qui in mari præhendi
Rete, atq; excæpi uidulum tradere negatis quicq̃.
La. Proh Di imortales suo mihi hic sermone arrexit aureis.
Gr. Cubitum hercle longis litteris signabo usq; quaq; in urbe,
Siquis pdiderit uidulum cum auro atq; argento multo,
Ad Gripum ut ueniat, non feretis istum, ut postulatis.
La. Meũ hercle illic homo uidulũ scit, qs hēt, ut ego opinor,
Adeundus mihi illic est homo, Di quæso subuenite.
Gr. Quid me itro reuocas? hoc uolo hic ante hostiũ extergeꝰ,
Nam hoc quidem pol e rubigine nõ e ferro fabre factum est,
Ita quanti magis extergeo, rutilum atq; tenuius fit.
Nam quidem hoc uenatum est, ueꝛ ita in manibus consenescit.
La. Adolescens salue. Gr. Di te ament cum irraso capite. La. quid fit?
Gr. Ferrum extergetur. La. ut uales? Gr. quid tu num medicus quæso es?
La. Imo ædepol una littera plus sum, q̃ medicus. Gr. tum tu
Mendicus es? La. teti gisti acu. Gr. uidet digna forma,
Sed quid tibi est? La. hoc pxuma nocte in mari elaui nam
Confracta est nauis, pdidi qcquid erat miser ibi omne.

Gr. quid

Gr. Quid pdidisti? La. uidulũ cũ auro atq; argento multo.
Gr. Ecqd meministi in uidulo qd infuerit? La. quid refert?
Qui periit. gr. nihil, tamen si non hoc, aliud fabulemur.
Quid si ego sciam qui inuenerit, uolo ex te scire signa.
La. Nummi octingenti aurei in marsupio primum insuerunt.
Praeterea centum mox philippicae in pasceolo seorsus.
Gr. Magna hercle pdast, largiter mercedis indipiscar.
Dii omnes homines respiciunt, bene ego hinc praedatus ibo.
Profecto est huius uidulus, perge alia tu expedire.
La. Talentum argẽti cõmodum magnum inerat in crumena.
Praeterea sinus epichisis, cãtharus, gaulus, cyath᷑. Gr. papae, di
uitias tu quidem habuisti luculentas.
La. Miserũ istuc uerbũ & pessumũ est habuisse, & nihil habere.
Gr. Quid dare uelis, qui istaec tibi inuestiget, indicetq;?
Eloquere ppere, celeriter. La. nũmos trecentos. Gr. tricas.
La. Quadrigẽtos. Gr. tramas putidas. La. qngẽtos. Gr. cassam
La. Sexcẽtos. Gr. curculiũculos minutos fabulare. (glandẽ.
La. Dabo septingẽtos. gr. os calet tibi, num git frigefactas?
La. Mille dabo nũmos. gr. somnias. La. nihil addo. gr. abi igit᷑.
La. audi.
Gr. Si hercle abiero hic, hic ñ ero. La. uin cẽtũ & mille? gr. dor
La. Eloquere quãtũ postules. gr. quo nihil inuitus addas. (mis.
Talentum magnum, non potest triobolum hinc abesse.
Proin tu uel aias uel neges. La. qd istuc est? necessum uideo,
Dabit᷑ talẽtũ. gr. accede dũ huc. Venus haec uolo adroget te.
La. Quod tibi lubet, id mihi impera. gr. tãge aram hanc Veneris. La. tango.
Gr. p uenerẽ hãc iurãdũ ẽ tibi. La. qd iurẽ tibi? gr. quod iubeo.
La. Prei uerbis qd uis, id quod domi est, nunq̃ ulli supplicabo.
Gr. Tene arã hanc. La. teneo. gr. deiura te mihi argẽtũ daturũ
Eodem ipso die, uiduli ubi sis potitus. La. fiat.
Gr. Venus cyrenensis dea te testor mihi.
Si uidulum illum, ego quem in naui perdidi,
Cum auro atq; argento saluum inuestigauero,
Isq; in potestatem meam peruenerit,
Tum ego huic gripo, dico inquito, & me tangito.
La. Tum ego huic gri po dico Venus, ut tu me audias,
Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Quod si fraudassis, dic ut te in quaestu tuo
Venus eradicet, caput, atq; aetatem tuam
Tecum hoc dabeto tamen, ubi iurauetis.
La. Illa neget uorsum sigd peccasso. Venus, ueneror te, ut oẽs
miseri lenones fient.
Gr. Tamen fiet, & si, tu fidem seruaueris,
Tu hic opperire, iam ego faxo exibit senex.
Eum tu continuo uidulum reposcito.
La. Si maxume illum mihi reddiderit uidulum,
Non ego hodie illi debeo triobolum,
Meus arbitratus, lingua quod iuret mea.
Sed conticescam, eccum exit, & ducit senem.

linguã ad oẽ iniurãdũ paratã hre. VALLA.

Nunquã aedepol. Grippus se se exanimat: excruciatq; ai predam amisisse: quã in mari nactus fuerat: sed lenoni obuius aliquantum recreatur: quippe qui paciscitur: si ostenderit quis suum habeat uidulum: se ingentem daturuꝫ pecuniaꝫ. ¶ Istic scelestus: idest trachalio. ¶ Arrexit auris. effecit: ut libenter audiam. Ter. arrige aures pamphile. ¶ Non feretis istum: non habebitis uobis. ¶ Ante hostiũ extergere: idest purgare rubigine. ¶ In manibus consenescit. Quia quo magis fricatur: eo magis atteritur. ¶ Nuꝫ medicus quęso es: nam medicorum est exquirere alienã ualetudinem. ¶ Tetigisti acu. pupugisti me. ¶ In mari elui. notuꝫ est, supra: ut facto naufragio euaserit labrax. ¶ Si nõ hoc: subaudi fabulamur. ¶ In marsupio insuerunt: inerãt in loculis. ¶ Praeterea centuꝫ denaria philippea: & hic denarius: & hoc denarium: ut sestertius: & sestertiũ dixerunt ueteres. ¶ Victruuius. Nostri autem primo fecerunt antiquum numerum: & in denario denarios ęris constituerũt: & ea re compositio nominis ad hodiernum diem denarium retinet etiam: quae q̄rta pars: quod efficiebat ex duobus assibus. & tertio semisse sestertium uocitarũt. ¶ In pasceolo seorsus. Nonius: pasceolus ex aluta sacculus. Pla. in rudente. Praeterea centũ: &c. Luc. adde syracusis sola pasceolũ aluta. Cato in pansam: pueris in ludis pasceolos furare. ¶ Hinc prędatus ibo. pręda exornat᷑. ¶ Talentum argẽti cõmodũ magnũ. ¶ Quoniam & talentum paruuꝫ trigita librarũ: sicut magnum nonaginta: & inter utrũq; medium: graeci talantõ nũ uersa a in e littera talentum a põderando nomen habuit. quia põdere ueteres pecuniam metiebantur. ¶ Praeterea sinus: prima producta sinus: q; & sinum dicitur uas est: ut etiaꝫ in curgulione diximus. ¶ Epichysis: uas dictũ ab epicheo: quod ĩfundo significat. ergo infundibulum est a nobis dictum. ¶ Cantharus: uas a sonitu infusi: uel effusi liquoris ab oris angustia: ut putat Alexã. aphrodiseus dictũ. ¶ Gaulus. uas. Festus tamen nauigii speciem dicit. ¶ Gyathus: uas ad potandum: ambo: nisi cum cyathus pro acetabuli mensura ponitur: ut inquit Plini. quae etiam oxibaphus nominatur. ¶ Propere celeriter: amplificatiõis cã utrũq; positum est. ¶ Trichas: responsum cõtemnentis est: idest crines: ita nãq; graeci uocant. ¶ Tramas putridas: idest fila putrefacta. trama ut inquit Varro: q; trameet frigus dicta. ¶ Cassam glãdem: idest inanem. Appellatione glã-

Denarius & denariũ ueteres dixere

Sinũ qd sit

dis:ut Plinius etiam testatur:arborum foetus dicuntur:qui sunt inter teneri:& duri corticis fructus:idest iter poma & nuces:ut sunt castaneæ:greci balanon uocant:unde & mirobalanon dicimus non modo unguentum balaninum: sed etiam fructum.glandem etiam medici uocant uirilis membri apicem ut Celsus. Curguliunculos minutos fabulare:hoc est nihil dicis:φ curguliunculi nullius momenti sint. ¶ Num git frigefactas. Columella.in.vii. Interdum fastidio ciborum languescit pecus:eius remedium est genus sæminis:quod git appellatur. Plinius in.xx. inquit:tradunt in dolore dentium adalligatum brachio:qua doleat compescere dolorem git.ex græcis alii melãthion:alii melaspermon uocant:optimum q̃ excitatissimi odoris:& q̃ nigerrimum:medetur serpẽtium plagis:& scorpionũ. Galenus autem medicus:Melantium inquit calefacit:& aresacit in tertio ordine omnino:ubi intẽdere:ac abstergere:aresacereq;:& calefacere opus sit longe utilissimum est medicamẽ.prouerbialiter ergo pictum.git frigefactas:cũ os caleat:quia id fieri non potest. ¶ Talentum magnum.subaudi des:ut minus triobolus non abiit. ¶ Tange aram hanc ueneris.Iureiurando grippus astringit lenonem. ¶ Deiura.i.ualde iura. ¶ Viduli:ubi sis potitus.potior hanc rem: hac re:& huius rei.ut rex potiri uolũt:& apud Solinũ rerũ potiebaẽ in lybia:ita & hic. ¶ Si frau.pro frandaueris. ¶ Venꝰera.radicitꝰte pdat. ¶ Illa ne.hęc secũ labrax pecasso:p peccauero. ¶ Redideriti mea ptãte ut sit exfecerit.

ANSELMVS

Cubitũ longis literis

¶ CVbitum longis literis: hoc est cubitalibus:alibi Plautus:nomina in sunt cubitum longis literis. Cubitus pedes duos habet:pes digitos sexdecim. Vel cubitum signabo:idest angulos:& quos ancones dicimus.nam prominentias seu flexus ab humani corporis ducta similitudine solemus cubitos appellare:quemadmodũ & genua. unde genua liguriæ emporium. Vt sit mens:signabo unumquẽq; cubitum:seu angulum per uniuersam ciuitatem: & quotquot offendero uiarum flexus.longis literis:utpotæ:quæ legi a sellulariis possint.unde omnes sciant me uidulum reppe- risse:consuetudo nostra quoq; tempestate cognitissima. ¶ E ferro:temperati ferri quatuor genera. Chalybdicum. Sinopicum. Lydium. Laconicum. Sinopico & Chalybdico ad fabrilia magis utimur. Laconicum ad limas:terebras: characteres:& statuariam accõmodum. Lydiũ & ipsum ad limas:gladios:nouaculas:& spicula.ut Daimachus notauit trigesimoquinto libro; Poliorceticorum cõmentariorum:nalcitur & in Pãnonia: sine cote lucidissimum:unde νωροπα χαλκον. ¶ Ex codicibus antiquis:& metri necessitate:non denaria. ¶ Mnæ philippicæ:æditio Merulæ denaria Philippia ueriori lectione:ut arbitror. De his in Trinũmo pauca. Cæterum Plauti usq̃ antiquissimos fodines uidisse se Vgoletus negat doctus uir & diligens:qui omnes fere orbis librarias euoluit.sed isti talia non attingũt. των δ᾽υδ᾽ευ εστι σφυρον ορθον ενεστι. ¶ Talentum argenti sexaginta minas atticas continet:auri tres atticos aureos. ¶ Epichysis:legendum Epiclisis ex Varrone. ¶ Gaulos ο ξυτονως pastoricium uas:quo lac colligitur:itẽ ma-

Gaulus qd Manganan

china ad hauriendam aquam ex puteo. Item uas uinarium e lignis:quas Itali Manganan appellant:ex quo usurpatum uerius q̃ proprie positum uidetur. ¶ Venus Cyrenensis. Venerem propter lenonem dixit: alioqui Palladem colunt Cyrenæi:quam Gorgouem dicunt prout Dianam Thraces Bẽdiam: Cretes Dictynã: Lacedæmonii Vpim: fecitq; illi Phorcyn statuam auream quadricubitam: Auctore Palæphato.

SARACENVS.

S Squere me:fines comoędię factur9author:omnia reddit tranquilliora: uidulus lenoni datur cu3 thesauro grippusq; libertate donaẽ. ¶ Quicum habeam:Duplici exceptione uiiẽ leno:nõ teneri:scilicet ad insiurãdum:& quia in dolo malo fit istipulatus:& quia non idoneus ad stipulandum:quod tamen dictu3 est per iocũ. ¶ Alio st opus:Loquitur rectius ibi dęmones q̃ leno. ¶ Fide lenonia. Quasi φ lenoni liceat promissa non seruare. ¶ Dandu3 huic:scilicet mihi. ¶ Si aliã credam perdidi:idest si rursus credidero:& dictis fidem præbuero:utiq; ero deceptus. ¶ Tibi mu.si licet uerbum mutilum integrum reddere:legerem tibi mutuas:uel tibi mutuam das.s.operam. ¶ Ni datu.ni pro certe. ¶ Pollutis

Pollio unũ dicatur VALLA.

porro lauti:nã polluo q̃si porro lauo.

S Equere hac. Adducit grippus dæmonem herum suum: ut restituat lenoni uidulu3: impetrat leno:ęgre tamẽ ob hoc assumitur id pecuniæ: quo grippus libertati possit uindicari. ¶ Salua sistentur: ut in tua potestate firmabuntur. ¶ Tibi ex sententia:idest ut cupiebas. ¶ Benigne:liberaliter. ¶ Quæ hæc factio est: idest quod negocium:exposuimus etiam supra:quæ alia significet hoc uerbu3 uel ciceronis in topicis astipulatu. ¶ Rei

Gripus piscator. Dæmones senex. Labrax leno.



Equere hac ubi istic leno? & heus tu hẽ tibi hic habet uidulum,
Dæ.Habeo, & fateor esse apud me, & si tuus ẽ, habeas
Oia, ut quicquid insuere, ita salua sistentur tibi, (tibi
Tene si tuust. La.o Di immortales meust, salue uidule.
Dæ.Tuus ne est? La.rogitas, siquidem hercle Iouis fuit, meust,
Dæ.Omnia insunt salua, una istinc cistella excepta est modo
Cum crepundiis quibuscũ hodie filiam inueni meam.
La.Quã? Dæ.quæ fuit Palæstra, ea filia inuentast mea.
La.Bene me hercle factum est, quom istæc res tibi ex sentẽtia
Pulchre euenit, gaudeo. Dæ.istuc facile non credo tibi.
La.Imo hercle ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis condono te. Dæ.benigne ædepol facis.
La Imo tu qdẽ hercle uero. Gr.heꝰ tu iã hẽs uidulũ? La.habeo.
Gr.ppera. La.qd pperabo? Gr.reddes argentũ mihi. La.neq;
Aedepol tibi do, neq; quicq̃ debeo. Gr.quæ hæc factio est,
Non debes? La.nõ hercle uero. Gr.nũ tu iuratus mihi es?
La.iuratus sum, & nunc iurabo, si quid uoluptati est mihi.
Iusiurandum seruandæ rei, non perdundæ conditum est.
Gr.Cedo sis mihi talentum magnum argenti periurissume.
Dæ.Gripe quod tu istum talentum, possis? Gr.iuratust dare.
La.Libet iurare, tu ne pontifex periurio es?
Dæ.Qua pro re argentum promisit hic tibi? Gr.si istũ uidulũ
Redegissem in potestatem eius, iuratus dare

Mibi

Mihi talentum magnum argenti. La. cedo qui cum habeam iudicem
Ni dolo malo instipulatus sis, ni ne etiam dum siem
Quinq; & uigiti natus annos. gr. habe cũ hoc. dæ. aliost opus
Iam ab istoc auferre, haud sciam si istunc condemnauero.
Promisisti huic argentum? La fateor. dæ. quod seruo meo
Promissum est meum esse oportet, ne ut leno postules
Te hic fide lenonia uti non potes seruanda est fides.
Gr. Iam te ratus nactum hominem, quem defraudandũ dares.
Dádum huic argentũ est ꝓbũ, id ego cótinuo huic dabo, adeo me ut hic
Emittat manu. dæ. quádo ergo tibi benignus fui, atq; hæc tibi
Opera sunt mea seruata. gr. imo hercle mea, ne dicas tua.
Dæ. Si sapies, tacebis, tum te mihi benigne itidem addecet
Benemerenti beneferre gratiam. La. nempe pro tuo
Iure oras. dæ. mirum quin tuum ius meo periclo expetam.
Gr. Saluos sum, leno labascit, libertas protenditur.
Dæ. Vidulum istic ille inuenit, illud mancipium meum est.
Ego tibi hunc porro seruaui cum magna pecunia.
La. gratiam habeo, & de talento nulla caussa est, quin feras
Quod isti sum iuratus. gr. heus tu mihi ergo dato, si sapis.
Dæ. Tacen an non? Gr. tun meã rem simulas agere, tuam agis
Non hercle istoc me interuortes, si aliam prædam prændero.
Dæ. Vapulabis si uerbum addes istucunũ. gr. uel hercle enica,
Non tacebo unq̃ alio pacto, nisi talento comprimor.
La. Tibi operam hic quidem dat. gr. tacebo. dæ. concede hoc tu leno. La. licet.
Gr. Palá age, nolo murmurillũ neq; susurrum fieri mihi.
Dæ. dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram mulierculam
Ampeliscam? La. mille nummos denumeraui. dæ. uin tibi
Conditionem luculentam ferre me? La. sane uolo.
Dæ. diuiduum talentum faciam. La. benefacias. dæ. pro altera, libera
Vt sit, dimidiũ tibi sume, dimidium huic cedo. La. maxume.
Dæ. Pro illo dimidio ego altero Gripum emittam manu,
Quem propter tu uidulum, & ego natá inueni. La. benefacis,
Gratiam habeo. gr. q̃ mox mihi argentum ergo redditur?
Dæ. Res soluta est Gripe, ego habeo. Grip. hercle, at ego me mauolo
Dæ. Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres, iusiurandi uolo
Gratiam facias. Gr. perii hercle, nisi me suspendo, occidi.
Nunq̃ hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diẽ.
Dæ. Hic hodie coenato leno. La. fiat, conditio placet.
Dæ. Sequimini intro, spectatores, uos quoq; ad coenam uocem,
Ni daturus nihil sum, neq; sit quicq̃ pollucti domi.
Ne ue adeo uocatos credam uos esse ad coenam foras.
Verum si uoletis plausum fabulæ huic clarum dare
Comessatum omnes uenitote ad me ad annos sedecim.
Vos hic hodie coenatote ambo. La. fiat. dæ. plausum date.

reseruandæ. i. tuendæ facultatis meæ. ¶ Pontifex periurii es: idest præses: ue tanq̃ pontifex periuriis. Varro sacerdotes uniuersi a sacris dicti pontifices ut Sceuola: qui pontifex maximus dicebatur. Dicebatur a posse & facere ut pontifices ego a ponte arbitror. Nã ab iis sublicius est factus primum: & restitutus sæpe. ¶ Dolo malo instipulatus sis: quia & bonus dolus est. Instipulor actiue & passiue: ut assentior. ut etiam Priscianus docet. Est autem stipulari per legitimam interrogationem ꝓmittere. Arguit autem leno legitimam nõ esse stipulationem secus: quippe quod uiginti & quinq; annos necdum adierit. ¶ Quinq; & uiginti natus annos: sunt plęreq; constructiones per elipsiʒ enuntiatæ hoc modo: ut natus tot annos pridie calendas: tertio nonas. Hic soluendo non est: & similiaq; quæ certe omnia recepit latinitas: etiaʒ si minus grãmatica. ¶ At scin. sed an scis leno subaudi. ¶ Meo periculo: meo damno ac si dicat: stultum fuerit: ut ius tuũ expetam in meum damnum. ¶ Leno labascit: idest uacillat. ¶ Portenditur: significatur. ¶ Tibi mintitor: interrogatiue legendum est: ut dicat non. Me interuortes: idest falles. ¶ Alia credita. i. quæ tibi credidi. ¶ Nisi talento cõprimor. i. talentũ detur: ut taceam. ¶ Nolo ego murmurillum: idest murmurationẽ: ut Nonius interpraetatur: ut idẽ quid murmurilas tecum: ac te discrucias paulo post. ¶ Conditionem luculentam: pactum splendidissimum. ¶ Diuiduum talentum faciaʒ: idest in duas partes ęquales diuisum. Huic cedo: Da. grippo. ¶ Quid murmurilas tecum ac te discrutias: ita dęmones ad grippum: quę desunt in codicibus hęc uerba consequitur hic hodie coenato. ¶ Comessatum: idest epulatum: unde hoc aduerbium dictum superius.

Pontifex unde dicatur

Murmurillare qd sit

¶ PROtenditur: scribe pertenditur. ¶ Aliam credam. lege: aliam prædaʒ. Aut sim si istuc. corrige: ausim si istuc. opus est inquit labrax me ab hoc grippo auferre: quod ausim: si primus dãnauero. Videris enim cohærenter insistere instar polypi: qui tenet: arcet: coartat. ¶ Tibi mu. menda ridicula. puritas plautini salis ita restituẽda: simulas agere tu am agis: uideris inquit mihi fauere: cum me quæras etiaʒ hoc talento ductitare: & circumuenire. ¶ Inter uortes. disturbabis: captabis: supplantabis. ¶ Concede hoc. pro concede huc. ¶ Diuiduum talentum faciaʒ: diuidam talẽtum: & uos partiario tractabo. ¶ Pollucti: pollucibilis: & splẽdidi: & luculenti: hinc uerbuʒ polluce re: pollucibiliter: hoc est magnificẽter: & splenditer opsonare. Pollucibilitas

PIVS BONO.

lautitia. ⁋ Comessatum. post cœnam uenite indultum dapibus nostris: immo procœnulis.

ANSELMVS — Iusiurādū quid — Dolus malus quid

⸿ IVSIVRandum sũmi deorum honor est proprius: ut Apuleius ait. Nam & iusiurandum dieſt Ennio auctore. Quocirca Bacchis Terentiana sic loquitur. Aliud si scirem: qui firmare meam apud uos fidem sanctius q̃ iusiurandum id pollicerer tibi Laches. ⁋ Dolo malo. Dolum malum Seruius quidem ita diffinit. machinationem quãdam alterius decipiendi causa: cum aliud simulatur. & aliud agitur. Labeo autem ait posse sine simulatione id agi: ut qs circũueniatur: posse & sine dolo malo aliud agi. & aliud simulari: sicuti faciunt qui per huiusmodi dissimulationes deseruiunt: & tuentur: uel sua uel aliena. Itaq̃ sic ipse diffiniuit. Dolum malum esse omnem calliditatem: fallaciam machinationem: ad circumueniendum: fallendum: decipiendũ alterum: adhibita. Labeonis diffinitio uera est. ⁋ Mutuas. supplendum uidetur. ac si dicat: tibi cõmodas rem meam: quum mihi debeatur: & ita uersus ratio: & sententiæ integritas constat: non tibi agis. ut Pius insulsus contra metricam rationem. & uerum sensum corrigit: ridiculam interim mendam existimans. ⁋ Prendeo: non perdidi scribendum quoq̃ censuimus ad uerum sensum respicientes & solidum: nam ex dictione perdidi: nullum electum elici posse putauimus.

⸿ In stichum Argumentum.

SARACENVS.

EPenex antipho filias duas nuptum dederat epignomo & pamphilippo fratribus: quidam mercatum abeunt: absunt domo triennium: pater iubet non ferre filias moram diutius. filiæ ut moratæ censent expectãdos uiros: adueniunt tandem fratres locupletes domum: qui cum rem bene gessissent in soceri reueniunt gratiam: stichus epignomi seruus itidem reueniens domum cũ stephanio sua atq̃ sagarini conserui amasia perpetuum in amoribus: ac epulis concelebrant diem.

⸿ Argumentum in stichum.

VALLA.

ANtipho filias duas panagyrim: & pinacium nuptum locauit fratribus duobus Pamphilo & epicnomo: qui absumptis male opibus peregre ierunt: ut mercaturis sese reficerent. Antipho puellarum pater cum uidet hos diutius abesse domo: metuens maritis ipsis cum filiabus agit: ut alios maritos accipiant. renuunt filiæ ac expectandos esse maritos ducunt: redeunt mariti domum locupletes hilariter ab omnibus excipiunt. Gelasimus parasitus præbet ludos aduenientibus. Sagarinus. & stichus interim secedunt seorsum a dominis suis: ac cum stephanio ancilla sese oblectant.

⸿ Nominum etymologiæ.

ANtipho. aduersitor dici potest: quia anti contra: & phone uox dicitur. ⁋ Panegyris. Vndiq̃ cõgregatio nam & hoc nomine feriæ nuncupantur. pan. enim omne significat: & agyrome congrego: q sua constantia in admirationem agat multos. ⁋ Pinacium: quia pinax pinacos tabula: ergo pinacium diminutiuum tabella: in quam respiciant homines tanq̃ in tabellam. ⁋ Dinacium: quia dineo: & dineuo uerto significat & dini dicitur uertex: uertit uãq̃ sese uarie. Aut si aliter scribatur: quia dinotis dicit astutia: & dinos astu uehemens: perastutus enim describitur. ⁋ Crocotium. ancilla: quia crocizo tum neo tu: nexo significat. ⁋ Gelasimus: parasitus: quia gelos gelotos risus: & gelo rideo significat. ⁋ Stephanium. corolla. stephanos enim corona dicitur: & stepho uerbum corono. ⁋ Sagarinus: quia sagaris lingua persica ensis: ac seruile nomen est: ut apud Virgili. Sagaris phægeusq̃ ferebãt. ⁋ Stichus: quia stichos uersus dicitur: unde distichum: tetrastichum: hexastichum: & similia dicimus: & stichos ordo militaris: struit enim qd fieri oporteat. ⁋ Pamphilippus quia pan significat omne: & philippos studiosus equorum dicitur. ⁋ Epicnomus: recognitor: nã epignosis dicitur recognitio.



SARACENVS.

SEnex: Antipho. ⁋ Filias: panagyrim: & pinacium. ⁋ Viros: Pamphilippum & epignomum. ⁋ Delenit: Placat antipho. s. a filiis.

VALLA.

SEnex. subaudi antipho. ⁋ Castigat filias. panegyrim & pinacium. ⁋ Quod hæ uiros. pamphilippum: & epicnomum. ⁋ Tam perseuerent pertinaciter amando. ⁋ Peregrinantis. peregre entes. ⁋ Delenitur. mitigatur antipho a filiabus. ⁋ Quos semel. maritos. ⁋ Opibus aucti transmare. transmarinis opibus locupletati. ⁋ Sticho ludus datur. quia domino re bene gesta redierunt incolumes seruo licentio se agere concedit sticho.

M. ACCII PLAVTI STICHVS.

ARGVMENTVM.

SEnex castigat filias, q̃ hæ uiros
Tam perseuerent peregrinãteis pauperes
Ita sustinere fratres, neq̃ relinquere.
Contraq̃ uerbis delenitur cõmodis,
Habere sineret, quos semel nactæ forent.
Viri reueniunt opibus aucti transmare.
Suã quisq̃ retinet, ac STICHO ludus datur.



Redo ego: Moratæ mulieres uirorum abſentium moram non tantum conquerũtur ꝙ quadam animi pie tate ſufferunt. ¶ Penelopam: Quæ maritum ulyſſem annos uiginti conſtãtiſſime: pudiciſſimeq; expecta uerat redeuntem. ¶ Vitæ ſaturant: Ideſt uitam faſtidiunt. ¶ Diuidiæ: Tedio. ¶ Nos participant: Nos mo nent: nos certiores reddunt. quid rerum agant. SARA CENVS.

c Redo ego miſeram fuiſſe penelopam. Conſilium binæ uxores ſorores binorum fratrum inter ſe ineunt ne maritos ſuos deſerant: utq; patri abalienare cupienti reſpondeant. ¶ Miſeram fuiſſe penelopam. ulyſſis uxorem: quæ ad uiginti annos marito caruit ſuo ulyſſe: dum apud troiã reſidet decem annis. Dum totidem tẽpeſtatibus act9 uagatur per maria. Penelopam more antiquo dixit. Reſpuebant enim uetuſtiſſimi græcas declinationes. ¶ Adſis dum. nolis quoq̃ ſecedere. ¶ Saluę ne amabo: ideſt dic ſi me amas: res noſtrorum uirorum ſunt ne ſaluæ. i. incolumes: qui dixerat ſedete uiri uelle ſecũ loqui: & hoc ex affectu dictum. ¶ Ex omnibus probus phibetur. Inter omnes pbus exiſtimat. ¶ Iure me ſoror ſaturant. ut ius inquit ipſũ poſtulat: me ſatiant. Si autem legas uitæ: ut in omnibus fere impreſſis codicibus legitur. Hic erit ſenſus. Hæ res faciũt: ut uitæ ſatietas me capiat. i. ut cupiã finire uitã. ¶ Diuidiæ: ideſt moleſtię. Et ſenio. i. tedio. Neuius in gallinaria. operæ quę actor: cautor curſor: ſenium: ſonticũ. Actius in epinauſimache. Mors amici ſubigit quod mihi eſt ſeniũ multo acerrimum. Pomponius in præcone poſteriore. Calue apportas nuncium nobis diſparem diuiſum huic ſeni ſenium: & metum. Luc. ſat. libro. xv. In numero quorum nunc primus trebellius mſtos tytos lucios marceſcebat febris ſenium uomitum plus. Turpil. in demiurgo. Quia enĩ odio ac ſenio mihi nupnę. Pacuuius in periboea. Metus: egeſtas: mœror: ſenium: exiliũq;: & ſenectus: & ſitis perpetua. ¶ Tuo id animo male fac. noli inquit triſtari: quod pater facit. ¶ Mereat perſarum montes. Si a maritis inquit noſtris nos abduxerit: theſauros non merebitur perſarum: uel non hoc faceret: ut mereat: ideſt acquirat illos montes aureos: quos eſſe apud pſas aiũt eoſq; grypheas: ideſt picos incolere: ac cuſtodire perhibent: de quibus diximus in aulularia. ¶ Caue poſthac ex te. ſub audi: ut tale aliquid audiam. ¶ Aequum eſt colere: & facere. hoc dicit ſuum eſt ſapientis: ut exerceat ſuum officium: ac faciat: q ſi mariti non faciunt noſtri: ſequũ non eſt: ne nos faciamus. ¶ Atq; aliter in nos faciant ꝙ æquum eſt: ideſt ſi cõtra nos delinquunt: nec ſuo erga nos fungantur officio. ¶ Et me quidem hæc conditio nunc non periit. Legitur hic locus trifariam. & mi pro mihi: uel apud me: uel me non præterit. ¶ Omnibus obnoxiæ opibus. ne propter opes illos dſeramus. ¶ Ne hercle. iurãtis eſt: & una pars orationis. ¶ In patris poteſtate. ut de nobis faciat quid uelit. ¶ Facto uſus fuit. Quid opus facere. GRAPA.

PRIMVS ACTVS.

Panægyris. & Pinacium ſorores.



Redo ego miſeram fuiſſe Penelopem ſoror ſuo
Ex animo, quæ tandiu uidua uiro ſuo caruit.
Nam nos eius animum de noſtris factis noſcimus,
Quarum uiri hinc abſunt, quorumq; abſentum negociis
Vt æquom eſt ſolicitæ noctes & dies ſoror ſumus
Semper. Pi. noſtrũ officiũ nos facere æquom eſt, neq; id magis
Facimus, ꝙ nos monet pietas, ſed hic ſoror mea,
Adſis dum, multa uolo tecum loqui de re uiri.
Pa. Saluæ ne amabo? Pi. ſpero quidem & uolo, ſed hoc ſoror, crucior,
Patrem tuum, meumq; adeo, unice qui unus ciuibus
Ex omnibus probus perhibetur, eum nunc improbi
Viri officio uti, uiris qui tantas noſtris abſentibus
Facit iniurias imerito noſq; ab his abducere uolt.
Hæ res uitæ me ſoror ſaturant, hæ mihi diuidiæ & ſenio ſunt.
Pa. Ne lachruma ſoror, neu tuo id aio fac, quod tibi tuus pr
Facere minatur, ſpes eſt eum melius facturum, ego
Noui illum, ioculo iſtæc dicit, neq; ille ſibi mereat
Perſarũ montes, qui eſſe aurei perhibentur, ut iſtuc faciat
Quod tu metuis, tamen ſi faciat, minime iraſci decet.
Neq; id imerito eueniet, nam uiri noſtri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. Pi. ita ut memoras. Pa. cũ ipi interea uiuãt,
Valeant, ubi ſint, qd agant, neq; participant nos, neq; redeũt.
Pi. An id doles ſoror, quia illi ſuum officium non colunt.
Quom tuum facis? Pa. ita pol. Pi. taceſis, caueſis audiam
Ego iſtuc, caue poſthac ex te ſoror. Pa. nã qd iam? Pi. quia
Pol meo animo omneis ſapiẽteis ſuũ officiũ æquom ẽ colere,
Et facere, quãobrẽ ego te hoc ſoror, tametſi es maior, moneo,
Vt tuum memineris officium, etſi illi ſint improbi,
Atq; aliter nos faciant, ꝙ uxores ſuas æquom eſt uiros,
Tamen pol neqd magis ſimus omnibus obnixæ opibus. decet
Noſtrũ officiũ nos meminiſſe. Pa. placet, taceo. Pi. at memi(neris
Facito. Pa. nolo ego ſoror, me credi eſſe immemorẽ uiri,
Neq; ille eos honores mihi quos habuit, perdidit.
Nam pol mihi grata, acceptaq; huius eſt benignitas,
Et me quidem huius conditionis nunc non periit, &
Neq; eſt, cur ſtudeam nunc has nuptias mutarier.
Verum poſtremo hoc in patris poteſtate eſt ſitum.
Faciundum id nobis. quod parentes imperant. Pi. ſcio,
Atq; in cogitando mœrore angor, nam iam propemodum
Oſtendit ſuam ſententiam. Pa. igitur quæramus quid opuſt.

Antipho, Panegyris. Pinacium filiæ.



Vi manet, ut moneat̃ semp̃, seruos bõ officiũ suum
Nec uolũtate id facere meminit, s̃uos is hitu haud p̃
Vos mẽinistis quot kalẽdis petet̃ dimẽsũ cibũ.(b°ẽ.
Qui minus meministis, quod opus sit facto, facere in ædibus?
Iam quidem in suo quicq; loco ni erit mihi sitũ supellectilis,
Quom ego reuortar uos monumentis cõmone faciã bubulis,
Non homines habitare mecum mihi uidentur, sed sues.
Facite, sultis, ut nitidæ ædes meæ sint, quom redeam domum.
Iam ego adero, ad meam maiorem filiam inuiso domum.
Si quis me quæret, inde uocatote, aut iam egomet hic ero.
Pi. Quid agimus soror si offirmabit pr̃ aduorsũ nos? Pa. pati
Nos oportet, quod ille faciat, quoius potestas plus potest.
An. Si manere hic sese malint, potiusq̃ alio nubere,
Non faciant, quid mihi opus decurso ætatis spatio, cum eis
Gerere bellum, quom nihil, quãobrem faciã, meruisse arbitor?
Minime uolo turbas, sed hoc mihi optumum factu arbitror.
Principium ego quo pacto cum illis occipiã, id ratiocinor.
Verũ ergo perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi nunq̃ quicq̃ in eas simulẽ, quasi nihil audiuerim
Eas in se meruisse, an potius temptem leniter,
An minaciter? scio liteis fore, ego meas noui optume,
Exorando, aduersando, sumendam operam censeo.
Pi. Gratiam si a patre petimus spero ab eo impetrassere.
Aduersari sine dedecore, & scelere summo haud possumus.
Neq; ego factura sum, neq; tu ut facias consilium dabo,
Verum ut exoremus, noui ego nostros, exorabilist.
An. Sic faciã, assimulabo quasi aliquã culpã in sese admiserit.
Perplexibiliter earum hodie perpauefaciam pectora.
Post id agam igitur deinde, ut aius erit meus, pacem faciam
Multa scio facienda uerba. ibo intro, sed aperta est foris.
Pi. Certo enim mihi paternæ uocis sonitus aureis accidit.
Pa. Is ecastor est, ferre aduorsum hominẽ occupemus osculũ.
Pi. Salue mi pater. An. & uos ambæ, illico agite abscedite.
Pi. Osculũ. An. sat est mihi osculi nostri. Pi. q amabo pater?
An. Quia ita meæ aiæ salsuræ uenit. Pi. asside hic pater.
An. Non sedeo, istic uos sedete, ego sedero in subsellio.
Pi. Mane puluinũ. An. bñ p̃curas, satis sic fultum est mihi.
Pi. Sine pr̃. A. q̃d opust? Pi. opust. An morẽ tibi gerã, atq; hoc
Pi. nunq̃. n. nimis curare possunt parentẽ suum filiæ. (satis ẽ.
Quom, æquius est nos potiorem habere te, postidea uiros
Nostros, q̃bus uoluisti nos esse matres familias.
An. Bõas ut æquom est facere, facitis, quom tñ absenteis uiros
Perinde habetis, quasi præsenteis. Pi. pudicitia est pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumpserunt sibi.
An. nunquis hic est alienus nostris dictis auceps auribus?
Pa. nullus præter nos, teq;. An. uostrũ animum adhiberi uolo.
Nam ego ad uos nunc imperitus rerum, & morum mulierum,
Discipulus uenio ad magistras, quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt, esse oportet, sed utraq; ut dicat mihi.

Pa. Quid

SARACENVS.



Vi manet: Antipho in ea p̃stans uoluntate: ut filiæ nuberent: neq; diutius non redeuntes uiros expectarent: domum ornari iubet: seruos monet supellectilem omnẽ parari: ni uelint cædi uerberibus: qui ergo manet: idest expectat uidelicet segnis seruus. ¶ Quot Kalẽdis: Pro singulis Kalendis. ¶ Monumentis bubulis: Scuticisque ex corio fiant bubulo. ¶ Maiorem filiam. scilicet panegyrim: ad cuius domum altera soror concesserat. ¶ Cum nihil meruisse arbitror: cũ nulla inquit causa uel ratio suadeat: ut scilicet uelim ipsas inuitas cogere: ut nubant. ¶ Perplexim: Inuolutim. ¶ Exorabile est: scilicet q̃d petimus uel exorabilis: scilicet pater. ¶ Os obturẽt omnibus. Vt minime de se obloquantur honestissime uiuendo. ¶ Ne faciat q̃d pigeat: & propterea: ut prius caueant q̃ pœniteant. ¶ Mihi autores: Mihi suadent: & cohortantur. ¶ Latrones: satellites: & propterea infimæ cõditionis homines. ¶ Primariam: Potiorem & meliorem ¶ Crocotium. nomẽ ancillæ.

VALLA.



Vi manet: ut moneatur semper. Antipho filias iuisurus suas: domo proficiscens suũ seruos cõmouet officiũ. mox tristi facie: non tam animo filias adit: quas inuenit in eo persistere proposito: ut a suis minime abduci maritis cupient: & ne ipse quidem secus moliri se uelle ostendat. ¶ Voluntate id facere meminit sua: non meminit p̃ se: sed flagellis cogit̃ meminisse. ¶ Habitu haud probus est. habitu enim probus solus laudabilis. quia uirtus habitus est optimus: ut philosophi definiunt: sicut uitium habitus pessimus: qui simulate enim probus: is fraudes gerit non ergo probus. ¶ Quotquot chalendis: idest cunctis mẽsium principiis: primi dies mensium nominati chalendæ: ut Varro inquit ab eo: q his diebus calentur eius menses. ¶ Demensum cibũ. Certa uobis mensura traditum: ita eni ueteres: unde & libripendia quæ cibus pendebat seruis. ¶ Monumentis commonefaciam bubulis. In memoriam adduxero uobis scuticis ex corio bubulo confectis. Facite sultis: pro si uultis. Vox enim increpantis est. Ennius. Pandite sultigenas: & corde relinquite somnum. ¶ Inde uocatote: nempe a meæ filiæ domo. ¶ Hic sese malint: id est potius cum maritis suis esse qui peregre ierunt. ¶ Potiusq̃ alio nubere. Aut alio p̃ aliis: ut prisci declinauerũt: aut aduerbium est ut sit nubere eundo alio. ¶ Minime uolo turbas: nolo perturbationes mihi p̃beri. ¶ Id raciocinor.

Virt⁹ q̃d sit

Pa. Quid istuc quod huc exquæsitum mulierum mores uenis?
An. Pol ego uxorem quæro, postq̃ uostra mater mortua est.
Pa. Facile inuenies & peiorem, & peius moratam pater,
Quam illa fuit, meliorem neq; tu reperies, neq; sol uidet.
An. At ego ex te exquiro, atq; istac tua sorore. Pi. ædepol pater,
Scio, ut oportet esse, si sint, ita ut ego æquom censeo.
An. Volo scire ergo, ut æquõ cẽses. pi. ut p urbẽ quõ ambulẽt,
Omnibus os obturent, nequis merito maledicat sibi.
An. Dic uicissim nunc iam tu. Pi. quid uis tibi, dicam pater?
An. Vbi facillume spectatur mulier, quæ ingenio est bono?
Pa. Quoi malefaciũdi est potestas, quæ ne faciat it temperat.
An. Haud male istuc, age tu altera utra sit conditio pensior,
Virginem, an uiduam habere? pi. quanta mea sapientia est,
E malis multis, malum quod minimũ est, id minimũ est malũ,
Qui potest mulieres uitare, uitet, ut quotidie
pridie caueat, ne faciat, quod se pigeat postridie.
An. Quæ tibi mulier uidetur multo sapientissuma?
pa. Quæ tum, quom res secundæ sunt, se poterit noscere,
Et quæ æquo animo patietur, sibi esse peius, q̃ fuit.
An. Aedepol uos lepide tentaui, uostrumq; ingenium.
Sed hoc est quod ad uos uenio, quodq; ambas conuentas uolo.
Mihi auctores ita sunt amici, ut uos abducam hinc domum.
pa. At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.
Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit,
Aut nunc non æquom est abduci pater, illisce absentibus.
An. Vos ne ego patiar cum mendicis nupas me uiuo uiris?
pi. placet ille meus mihi mendicus, rex suus reginæ placet.
Idem animus in paupertate est, qui olim in diuitiis fuit.
An. Vos ne latrones & mendicos homines magnipenditis?
pa. Non me tu argento dedisti opinor nuptum, sed uiro.
An. Quid illos expectatis qui abhinc iam abierunt triennium?
Quin uos capitis conditionem ex pessuma primariam?
pa. stultitia est pater uenatum ducere inuitas canes.
Hostis est uxor pater, inuita quæ ad uirum nuptum datur.
An. Certum ne est neutram uostrarũ persequi imperiũ patris?
pi persequimur, nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.
An. Bene ualete, ibo atq; amicis uostra consilia eloquar.
pa. probiores credo arbitrabunt, si probis narraueris.
An. Curate igitur familiarem rem, ut potestis optume.
pa. Nunc places, quom recte monstras, nũc tibi auscultabimus.
Nunc soror, abeamus intro. pi. imo interuisam prius domum,
pa. Si a uiro tibi forte ueniet nuntius, facito, ut sciam.
Neq; ego te celabo, neq; tu me celassis, quod scies.
Eho Crocotium, parasitum Gelasimum huc arcessito,
Tecum adduce, nam illum ecastor mittere ad portum uolo.
Si quæ forte ex asia nauis heri, aut hodie uenerit.
Nam dies totos apud portum seruos unus assidet.
Sed tamen uolo interuisi, propera actutum, atq; huc redi.

mecum argumẽtor. & colligo dispu- tatione: syllogismus enim græce lati- ne dicitur raciotinatio. ¶ Perplexim lacessam orationem: idest perplexe: ac inuolucre loquendo. eliciam ut di- cant: quod sentiunt. ¶ In eas simulẽ: aduersum eas confingam. ¶ Exoran- do: oratione impetrando. ¶ Aduer- sando: ipsis obsistendo. ¶ Sumendã operam censeo. Moliẽdum mihi pu- to sane censeo: ut multa uerba a Pri- sciano annotantur: ita hoc secus; dæ coniugationis: & quartæ est. Cum se- cundæ supinum facit censum: ut cen- sui præteritum: Quartæ autem cen- siui censitum. hoc quia remotius est cõprobabimus. Cicero pro archia. Est. n. obscurum proximus censori- bus hũc cum clarissimo imperatore. L. Lucullo apud exercitũ fuisse: supe- rioribus cum eodem quæstore fuisse in asia: primis iulio & crasso nullam populi partem esse censitam. Clau- dianus Prisca recensitis euoluite sæ- cula fastis. ¶ Ab eo impetrasse. i. im- petratum ire. ¶ Exorabilis est. est hu- iusmodi ut flecti orationem possit. ¶ Perplexabiliter. per inuolucra lo- quendo. ¶ Perpauefaciam: magnu; pauorem incutiam. ¶ Occupemus osculũ. patrem aduenientem oscule- mur. ¶ Sat ẽ mihi osculi uestri. Qui amabo mi pater qđ inter cognatos: propinquosq; institutũ ab antiqs est: maximeq; fœminas. Hæc uerba fe- stus opponit: dum interpætatur di- ci osculu; sauium. ¶ Animæ salsura uenit. noxia ariditas ita ac ai mole- stia. ut sal nimius in cibis offendit. ¶ Ego sedero in subsellio: in sede hu- miliore. ¶ Mane puluinum. expecta ut puluinum tibi subiiciamus: quo melius sedeas. ¶ Satis sic fultum est. Concine habet sic ut sedeã. ¶ Aequs est: pro æquum est. ¶ Nos potiorem non habere quã te neminem patri p- ferre. ¶ Auceps auribus: qui tanq̃ au- ceps captat auiculas: ita quisq̃ est ne qui auribus uerba nostra excipiat. ¶ Omnibus os obturent: idest occlu- dant: ne ullum uerbum modo loquã- tur. hoc enim proprium pudicæ mu- lieris. ¶ Merito maledicat sibi: quia immerito quiuis potest. ¶ Haud ma- le istuc. leptote figura est. hoc est be- ne respondisti. ¶ Conditio pensior: idest plurifacienda: nam quod põde- rosius est in re bona: id melius. ¶ Pri- die caueat: cautionem adhibeat die priore: quam nisi adhibuerit: poste- ro die pigeat. Aliter authores sum9. Aliter uobis esse faciendum existi- mamus. ¶ Cum mendicis. cum ma- ritis uestris: qui oia bõa sua concoxe- runt. ¶ Ex pessuma primariã. Cur non inqt permutatis fortunã uestram: cum possitis ex infima in eã: quæ primus

Syllogism9 qũo latine dicatur

teneat locum. ¶ Inuita: una pars est orationis: idest reluctans: ac repugnans. ¶ Arbitrabuntur. subaudi idem: quod non. ¶ Interuisam domum. Interim uisam: quid domi agatur. ¶ Tu me celassis: pro celaueris. ¶ Mittere ad portu uolo. subaudi parasitum gelasimum. ¶ Volo interuisi. Interim perspici. subaudi a parasito.

ANSELMVS. Dimẽsum cibũ quid SARACENVS

¶ Dimensum cibum. Serui quaternos modios accipiebant frumenti in mẽse: & id Dimensum dicebatur: utrũ a mẽse: an a metiẽdo incertũ. sensus est. meministis utiq; singulis kalẽdis cibũ petere quare & officii uestri nõ meministis: his moribus oẽs fere seruos experimur: ut nõ ab re a Varrone dictũ: plures dños serui comedunt q̃ canes.

Famem fuisse: Egregie inducitur famelicus parasitus: cuius perpetua est oratio de fame: & egestate. ¶ Matri meo: Vel matri meæ: uel uẽtri meo. ¶ Solere elephantum grauidam perpetuos decẽ esse annos: Hoc iocose expressum est a parasito tanq̃ a uaniloquo: & mendace: nam de tẽpore quo elephãtus ferat uteꝝ satis docet Aristo. in vi. de natura aialium inquiens: elephantus tã mas. q̃ fœmina incipit coire ãno ætatis uigesimo: ferendi uteri tẽpus alii annum & sex menses: alii triẽnium statuũt: cã quãobrem incertum hoc sit: q nõ pateat coitus: parit enitẽs posterioribus cruribus: & statim pullus cũ natus ẽ cernit: & ambulat. ¶ Gelasimo nomen: Quod interpraetatur ridiculus a gelao uerbo. i. rideo. ¶ Quia paupertas fecit: Ita Iuuenalis: Nihil hẽt durius in se: de paupertate locutus: q̃ q homines ridiculos facit. ¶ Oẽs artes p docet: Persius: ingeniiq; largitor uẽter.

De partu elephantis

VALLA.

Famem fuisse suspicor matrem mihi. ¶ Dum gelasimus q̃ritur secũ: se saturare nũq̃ potuisse: missa erocotiũ ancilla ludit hominem: ut dicat ab hera sua acciri: ut in magna ei subueniat inopia: cũ tamẽ illa non id: sed ad portum uellet mittere. ¶ Quam ego matri meæ refero inuitissimus: maxime inquit inuitus matri meæ fami refero gratiam: siquidem: ut illa me: ita ego illam in aluo iampridem gesto. ¶ Aridi dolores: sicut illi dolores ex humore: ita mihi ex ariditate oboriuntur. ¶ Vænalis ego sum: ut saturer me uẽdã. ¶ Cum ornamentis: omnibus armamentis.

SECVNDVS ACTVS.

Gelasimus parasitus. Crocotium ancilla.

Famem fuisse suspicor matrem mihi,
Nam postq̃ natus sum, satur nunq̃ fui,
Sed quam ego matri meæ refero inuitissumas,
Ea mihi nunq̃ retulit mater gratiam.
Nam me illa in aluo menses gestauit decem,
At ego illam in aluo gesto plus annos decem.
Atq; illa puerum me gestauit paruolum,
Quo minus laboris illam cœpisse existumo,
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam, & grauissimam.
Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie.
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo
Audiui sæpe hoc uolgo a multis dicier.
Solere elephantum, grauidam perpetuos decem
Esse annos, eius ex semine hæc certo est fames
Nam iam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hic hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis, omnibus
In anim entis supplementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit paruo pater,
Propter paupertatem hoc adeo nomen repperi.
Quia iam inde a pausillo puero ridiculus fui.
Eo quia paupertas fecit ridiculus forem,
Nam illa omnes artes perdocet, ubi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater,
Propterea credo nunc hic esurio acrius.
Sed generi nostro hæc reddita est benignites,
Nulli negare soleo, siquis me esum uocat.
Oratio una interiit hominum pessume,

Conditiones uænalium fere exponit. in re. n. aliqua uænali ita loqui insueuimus. sicut. n. arma cuiuslibet exercitii sunt instrumẽta: ita armamentum illoꝝ congregatio. Armamentarium locus: ubi ea cõtinentur. ex in supplimẽtum quod complendi causa additur. ¶ A pusillo puero: ridiculus fui. risum oibus eliciebam. nam gelao rideo significat. ¶ Illa omnes artes perdocet: paupertas inqt facit: ut omnia facile perdiscamus. Ita Persius: magister artis: ingeniiq; largitor: uenter negatas artifex sequi uoces. ¶ Per annonam caram. singulorum annorum reditus annonæ nomen habent. ¶ Oratio una interit omnium pessima: quã oẽs pessimam putant: ut me ad cœnam uocent.

Armamentũ quid sit

ANSELMVS. Elephãtes unde dicti

¶ SOLEre elephantũ. Plinius secundus libro octauo naturalis historiæ: ubi de elephãtis. decẽ annis gestare in aluo inqt uulgus existimat. Aristoteles biẽnio. Elephãtes Ennius Lucas boues dixit: uel a libycis. uel ab Lucãis: uel uti. M. Varro putat: a luce: quã pp inauratos regios clypeos lõge inducebãt. libri quoq; elephãtini dicuntur Vopisco. in quibus senatus cõsulta: q̃ ad principes pertinebant: scribebantur. Elephãtina neq; nõ urbis nomen haud procul a Thebis ægyptiis: ut tradit Herodotus. Eodẽ nomine ĩpudica mulier celebratur: eadẽ: ut arbitror: & Elephãtis. q̃ nouissime astyanassam æmulata est: uti ẽt Philẽnis. uñ tabellæ: uel in Priapæis epigrãmatis: uel apud Martialem. ex Elephantidos libellis. quibus cœnacula Tiberius Cæsar instruxisse Tranquillus retulit in litteras plurifariam dispositа tabellis: ac sigillis: lasciuissimarum picturarum: & figurarum. Astyanassa uero: quam diximus Elephãtinẽ: seu Elephantida imitatam ancilla fuit Helenæ Menelai: primaq; in coitu ostendit quas græci κατακλίσεις uocant. libros etiamnum conscripsit περὶ σχημάτων συνουσιαστικῶν. quæ sane ideo reliquimus pro cuiusq; ingenio interpraetanda. ut pudori legentium maxime parceremus.

¶ VOLO

SARACENVS.

¶ VOLO inq̃ fieri:sunt ista uerba eorum:qui prius parasitum non tantum ad cœnas inuitabant:sed ire cogebãt. ¶ Vicarium:sermonem:scilicet loco prioris:quo blandiusculle compellebat. ¶ Ni ue repleuerit:si cœnassit domo: legerem: ni te repleuerissi cœnassim domi:uerbum est: quo exploditur:parasitus a iuuentute:nam illi parasitũ utiq̃ sinerent multo cibo repleri:si cœnarent domi:& illud ni pro certe intelligatur. ¶ Auctionem prædicem ipse: Me uę nalem præbeam absq̃ præconis uoce. ¶ Vt uenire:ut uendaris:ad se ipsum locutus. ¶ Sed curiosi : Detestatur eos: quibus plus sit negocii de re aliena q̃ sua:qui cum aliquem uideant suorum bonorum facere auctionem:ab illo causam perquirunt:quare id faciant:an scilicet sint conuiuium paraturi : an æs alienum soluturi:uel uxori dotes reddituri:ipse autem parasitus ultro uult causam suæ egestatis:& futuræ auctionis propalare.

Atq; optuma hercle meo animo & scitissuma,
Qua ante utebantur,ueni illo ad cœnam,sic face.
Promitte uero,ne grauare,est commodum.
Volo inq̃ fieri,non amittam,quin eas.
Nunc reppererunt ei uerbo uicarium,
Nihiliquidem hercle uerbum,ac uilissumum
Vocem te ad cœnam,nisi egomet cœnem foris.
Ei hercle ego uerbo lumbos defractos uelim.
Ni ue repleuerit,si cœnassit domo.
Hæc uerba subigunt nunc me,ut mores barbaros
Discam,atq; ut faciam præconis compendium.
Itaq; auctionem prædicem ipse,ut ueniem.
Cr.Hic ille est parasitus,quem accersitum missa sum.
Quæ loquitur auscultabo,priusq̃ colloquar.
Ge.Sed curiosi sunt hic quamplures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo,
Quibus ipsis nulla est res,quam procurent,sua,
Ei,quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt.perquirunt quicquid fiet causæ illico,
Alienum æs cogat,an pararit prandium,
Vxor insit reddenda dos deuortio.
Eos omneis tametsi hercle haud indignos iudico.
Qui multum miseri sint,laborent,nihil moror.
Dicam auctionis caussam,ut animo gaudeant,
Nam curiosus nemo est,quin sit maleuolus.
Ipse egomet quamobrem non auctionem prædicem?
Damna euenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male.
Potationes plurimæ demortuæ.
Quod adeo cœnæ,quas defleui,mortuæ.
Quod potiones mulsi,quot autem prandia,
Quæ inter continuum perdidi triennium,
Præ mœrore adeo miser,atq; ægritudine
Consenui,pene sum fame ipsa emortuus.
Ridiculus æque nullus est,q̃ dum esurit.
Nunc auctionem facere,decretum est mihi.
Foras necessum est quicquid habeo uendere.

VALLA.

¶ ATq; optia hercle meo animo. Ego autem qui seorsum ab illis sentio optimã esse reor orationẽ. ¶ Veni illo ad cœnam.hæc est illa oratio: quam gelasimus probat quã interiisse autumat. ¶ Sic face.uerba sunt inuitantis:urgentisq;: ut adueniat : & quæ sequunť omnia eo tendũt. ¶ Est commodum:subaudi : ut aduenias. non amittam.Instãtis adhuc uerba: & tenentis manu. ¶ Quin eas: subaudi mecum ad cœnam. ¶ Nunc reppertere ei uerbo : idest ei orationi. ¶ Vicariũ:idest quod uices illius gereret. ¶ Vocem te ad cœnam.hoc est uerbum:quod illius prioris uices gerit. ¶ Nisi egomet cœnem foris . hoc est cur nõ admittor. ¶ Ei hercle ego uerbo lumbos defractos uelim.ei inquit orationi quæ hanc excusationem sumit:uelim lumbos defractos.i.abolitos:ut id uerbũ nuſq̃ audiat. ¶ Ei q;. subaudi uerbo. ¶ Ni me repleuerit:si non satiauerit. ¶ Si nõ cœnasũm domi.uerba sunt recusantis cœnã præiberi parasito.Interpunctim legenda est hæc oratio.nam ubi:si non.dicit. subaudiendum est:in liuerit: qui me inuitat. ¶ Cœnasũm domi.Cœnauerim domi:& tu mecum. ¶ Vt mores barbaros discã. rusticos scæuos. ¶ Faciam præconis compendiũ.præconis non utar clamore ad auctionẽ faciendã:ut fere mos est: sed ipse ego de me prædicem auctionem:me inq̃ esse uenalem. ¶ Qui curãt studio maximo. ¶ Qui studiosi magis rerũ alienarum sunt q̃ suarum. ¶ Alienuŋ æs cogitat:exquirũt inquit : an quispiã ære alieno grauatus.dũ uelit æs alienum dissoluere faciat auctionem. ¶ Vxori insit reddenda.quæ subaudi diuortio abierat dos restituenda. ¶ Dicam auctiõis causam.i.cur me uænalẽ faciã. ¶ Mancupia miseꝝ affecerunt male.me serui inqt in hãc miseriã detruserũt:itaq; memorat cuiusmodi hæc sint mãcipia. ¶ Potatiões plurimę demortuæ:subaudi mihi hæc multitudo una mancipioꝝ. ¶ Quot adeo cœnæ:q̃s defleui mortuæ.ac si dicat multæ.ordoq; uerboꝝ est:ꝙ adeo mortuę cœnæ:q̃s defleui:& hæc alia uis mãcipioꝝ. ¶ Quot potiões mulsi:subaudi mortuę. ¶ Quot aũt prãdia.ola hæc interrogãter:& cũ amplificatiõe legenda sunt. ¶ Præ mœrore:ob mœrorem tot mortuoꝝ. ¶ Consenui:senio confectus sum.

ANSELMVS. Parasitus

¶ SCItissuma ex copi.antiquis & metri necessitate: non satis summa:ut ineptissime legũt Pius:& Sarra. itẽrptes. ¶ Parasitus:hoc uocabulo eo significatu:quo nũc passim accipimus:primus usus ẽ Epicharmus:deide Alexis Comicus.antiquiores sacrorum ministrum sic appellabant.In Sicilia autem(quoniam in parasitos incidimus) edacitatis sacellum: & cibi simulacrum : e contra Tarentini ieiunii solennitatem instituerunt: quæ νηστεια diceba

tor. Vt Haelianus in omnifaria histo
Curiosus q ria. ⸿ Curiosus maliuolus: ex quo Doctiss. Poeta Catullus. ⸿ Quae nec pernumerare curiosi possint: nec mala fascinare lingua. ⸿ Trāquillus de Augusto. Nā & Pinarium eq. ro. cū contionante se admissa turba paganorum apud milites subscribere quędam animaduertisset: curiosum: & speculatorem ratus coram confodi imperauit.

SARACENVS
Licitari qd sit
⸿ LICEmini: Liceri & item licitari est precium in uēditionibus augere. ⸿ Qui coena poscit? ecq poscit prandio? Scilicet parasitum emere: & sibi uaenalē habere: uel una tantū coena: uel prādio. ⸿ Strigilem ampullam: Quae instrumenta sunt balnearia: de quibus in superioribus meminimus. ⸿ Parasitum inanem: Vacuū: & famelicum. ⸿ Decumam partem herculi polluceā: Diximus supra bonorum ueteres herculi decimas dicasse: causamq huius rei quaesitam fuisse a Plutarcho nūc monemus: quid sit pollucere. i. libamēta offerre: & dedicare. ⸿ Micotrogus: Idest micas comedēs. i. famelicus. ⸿ Quod tramus fecerat: Lego quot annis fecerat. i. sacrificauerat: ex sequētibus lectionem probo: nam dicit hodie nullū sacrificabit. ⸿ Exantlauit: Potius ita legendū arbitror q̄ exāclauit: est exantlare teste Fest. haurire a graeco uerbo antlao haurio: liuius: florē antlabāt libe

Exantlare quid sit
ri ex carchesiis: igit exantlauit: hausit: si autē exāclauit. i. superauit: sed nō ita q̄drate cū sensus sit: puerq̄ sępi⁹ bibere solitū: ita ut cū puo poculo magnā uini mensuram hausisse dicat.

VALLA.
⸿ PREAda erit psentiū. Vendā psentibus. ⸿ Licemini: ptiū indicite: liceor. n. ut uocē passiuā h3: ita actiuā significatione: liceor. n. te dicimus. Persius: & centū graecos curto centusse licet. Liceo aūt passiuę significationis: ut liceo a te tāti: uel pluris. At licet ipersonale uerbū licitū est: & licet cōiūctio. i. q̄uis. & licet aduerbiū cōfirmādi: ut in rudēte saepius hac uoce repetita ad cōfirmādū. ⸿ Qui coena possit. i. quis ad coenā exigit me. ⸿ Coenati ibi. An ibi coenatis. ⸿ Hē Adnuistin. p adnuistis: hoc ē: assensi estis. Vel cātiones gręcas: qa effoeminatiores. Sudatorias: q̄ sudores excitāt mihi dū cano: uel q̄ adhibebunt in aliēo sudore. ⸿ Malachas. i. molles. ⸿ Ampullarias. i. quib⁹ in balnei fruaris: ubi āpullae: & strigiles adhibēt corpib⁹. ⸿ Cauillatiōes: urbāe dictaq̄ quēpiā ludāt. ⸿ Periuratiunculas. ubi pasitica fiāt piuria. ⸿ Rubiginosā strigi. de q̄ abū de supra dcm: q̄ in balneis utebant ad corpus strin

Agite si uoltis, praeda erit praesentium.
Iocos ridiculos uendo, agite licemini,
Qui coena possit? ecqui possit prandio?
Hercules te amabit. prandio? coena tibi?
Ehem adnuistin? nemo meliores dabit.
Nullos meliores esse parasitos sinam,
Vel unctiones graecas, sudatorias.
Vel alias malis, malacas, ampullarias.
Cauillariones, assentatiunculas,
Ac periuratiunculas parasiticas,
Rubiginosam strigilem, ampullamq rubidam,
Parasitum inanem, quo recundas reliquias.
Haec uenisse mihi iam est opus, quantum potest,
Vt decumam partem ex uoto herculi polluceam,
Cr. Ecastor auctionem facit haud magni pretii.
Adhaesit homini ad infimum uentrem fames.
Adhibo hominem. Ge. quis haec est, quae aduorsum it mihi?
Epignomi ancilla haec quidem est Crocotium.
Cr. Gelasime salue. Ge. non est id nomen mihi.
Cr. Certo mecastor it fuit nomen tibi.
Gel. Fuit, desertum, uerum id usu perdidi.
Nunc Microtogros nomine ex uero uocor.
Cr. Ecastor risi te hodie multum. Ge. quando, aut quo in loco?
Cr. Hic cum auctionem praedicabas. ge. pessuma,
Ehon audiuisti? Cr. te quidem dignissumam.
Ge. Quo nunc is? Cr. ad te. ge. quid uenis? Cr. Panaegyris
Mea hera rogare iussit te opere maxumo
Vt mecum simitu ires ad sese nunc domum.
Ge. Ego illo mehercule uero, eo quantum potest,
Iam ne exta cocta sunt, quod tarmis fecerat.
Cr. Illa quidem nullum sacrufīcabit. ge. quomodo?
Quid igitur me uolt? Cr. tritici modios te decem
Rogare opinor uolt. ge. me ne, ut ab sese ab petam?
Cr. Imo hercle ut abs te mutuum nobis dares.
Ge. Negato esse quod dem, nec mihi, nec mutuum,
Neq aliud quicq̄, nisi hoc quod habeo pallium.
Praeter unam linguam quoq etiam uenditariam.
Cr. Hau nulla tibi lingua est quae quidem dicat, dabo.
Ge. Vererem reliqui eccam illam, quae dicat, cedo.
Cr. Malum tibi Di dent. ge. haec eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc? iturus an non? ge. abi sane domum.
Iam illo uenturum dicito, propera, atq abi.
Demiror quid illaec me adsse accersi iusserit.
Quae nunq̄ iussit me ad se accersi ante hunc diem.
Postq̄ uir abiit eius, miror quid fiet.
Nisi ut periculum fiat, uisam quid uelit.
Sed eccum Dinacium eius puerum, at hoc uide
Satin ut facete, atq ex pictura hic astitit.
Nae iste aedepol uinum poculo pauxillulo
Saepe exantlauit submerum scitissume.

gēdū: cū punxissent. ⁋ Ampullā rubidā. In q̄ oleū: uel potius rubrū unguētū: quo corpus pfundat̄: ut rubidā sit appositū: quo distinguat̄ ab olearia: q̄ unguētaria ē. ⁋ Parasitū inanē: quo recōdas reliqas. i. tanq̄ in armario repōas: qd reliquū e mēsa sublatū est. ⁋ Hæc uenisse: uēdita eē. ⁋ Herculi polluceam. pro pollicear: ut ipse ioui hercules decimas psoluebat: uel polluto. i. lauto sacrificio herculi decimā psoluā: cur autē herculi decima psolueretur docet Plu. ⁋ Adhæsit hoi. astitit pasito fames. ⁋ Fuit desertū. ⁋ Interpuncti distinguēdū. est. n. sensus: fuit qdem hoc mihi nomē: sed desertū: hoc est ē me destitutū. ⁋ Nūc micotrogus noior. i. paruula quæq;: ut grana comædē; a mica. n. fit & trogo comedo. ⁋ Mecū simitu. i. simul. ⁋ Eo q̄tū pōtiq̄ celerrime fieri possit. ⁋ Quæ hesterna fecerat. Ex eis: quę hesterna die supfuerāt: nisi forte legas: termisecerat. i. calefecerat. nā termō græce calidū dr̄: uñ tremopolium: ubi calidū uēdit̄. ⁋ Quid igit̄ me uolt. Cur me ad se acciri iubet. ⁋ Linguā: quo ēt uēditariā. i. ad uēdendū expositā. ⁋ Veterē reliq. subaudi linguā. q̄ dicat dabo: qm̄ dare nihil possum. ⁋ Hæc eadē dicit tibi. sensus ē: hæc lingua mea dicit eadē tibi: q̄ tu mihi: nēpe malū tibi dii dent. ut periculū fiat. Aliqd experiat̄. ⁋ Ex pictura astitit. i. ut picturā te spectare putes. ⁋ Ne iste ædepol: ne certe. ⁋ Vinū poculo pauxillulo. Ironicos. i. ingenti: uel ne negantis est: ut sit non poculo pauxillulo. ⁋ Scitissime: astutissime. Sub metrum. sub mensura: uel sub merum: idest fere purum. ⁋ Exantlauit: idest exhausit. Antlao enim aurio: exantlo exhaurio dicunt græci: nam exanclare aliud est; significat enim perpeti: uel superare: ut etiam Nonius docet. Cicero academicorum libro quarto: credoq; clitomacho ita scribenti: ut herculi quendam laborem exanclatum. est ergo sensus: dinacium mihi ebrii effigiem referre.

Termopolium qd sit

Dinacum puer. Gelasimus parasitus.

Ercurius Iouis qui nuncius perhibet̄, suo nunq̄ æq;
Patri nūciū lepidū attulit, q̄ ego nūc meæ heræ nūcia
Itaq; onustum pectus porto lætitia lubentiaq;. (bo.
Neq; lubet nisi gloriose, quicq̄ proloqui, profecto
Amœnitates omnium uenerum & uenustatum affero.
Nimisq; superat mihi atq; habundat pectus meum lætitia.
Propterea Dinacium hortare pedes, honesta dicta factis.
Nunc potestas tibi adipiscēdi est gloriam, laudē, decus, egēti
Heræ subueni, benefacta maiorum tuorum exauge,
Quæ misera expectatione Epignomi uiri est aduentu.
Proinde, ut decet, amat uirū suū cupide, nunc Dinaciū expedi,
Age, ut placet, curre, ut lubet, caue quēq̄ flocci facias.
Cubitis depulsa de uia, tranquillam uiam concinna,
Si rex obstabit, obuiam regem peruortito ipsum.
Ge. Quidnam dicam, Dinacium lasciuibundum tam lubenter
Currere? harundinem fert, sportulamq;, & hamum piscarium.
Di. Sed tādem opinor, æquius est heram mihi supplicem esse.
Atq; oratores mittere ad me, donaq; auro, & quadrigas,
Qui uehar, nam pedibus ire non queo, ergo num reuortar?
Ad me iri prius, & supplicari egomet mihi censeo æquom.
An uero nugas censeas, nihil esse, quod ego scio nunc.
Tantum a portu apporto bonum, tam gaudium affero grāde.
Vix ipsa domina, hoc nisi sciat, exoptare a dis ausit ipsis.
Nūc ultro hoc deportē, haud placet, neq; id uero officiū ego
Hic hoc uidet̄ mihi magis meo huic nūcio cōuenit̄. (arbitror.
Aduorsum ut ueniat, obsecret, se ut nuncio hoc impartiam.
Secundas fortunas decent superbiæ.
Sed tandem cum recogito, qui potuit scire, hæc scire me.
Heram ex mœrore eximam, benefacta maiorū meum exaugeā.
Atq; illam augeam ex insperato oportuno mō, cōtundā facta
Talthybii, cōtemnāq; ois nūtios, fiſq; ad cursurā meditabor

SARACENVS.

Ercurius: Puer dinacius forte cū iuisset ad portus conspexit naui introeuntē portū: & epignomū herum: cuius reditū heræ nunciaturus multa ex lętitia psat̄. ⁋ Ripisq; superat: Translatio a fluminibus: q̄ excrescētia prętereunt ripas. ⁋ Talthibii: Qui maximus nūcius fuisse perhibetur a græcis: de quo homer⁹ sępe mētionē habet: & item dictis cretensis.

VALLA.

Ercurius iouis: q nūcius. Pinaciū a portu ueniens uidit fratres duos pāphilippū: & epignomum redisse: & pinde gaudibundus lætitia plenus: ut eoꝶ uxoribus ista enūciet domū uenit: id pasitus scire cupiens ipsum irridet: & multis ludit modis. ⁋ Patri suo. Ioui cum sit ipse nuncius deoꝶ. ⁋ Omniū ueneꝶ. i. uoluptatū. ⁋ Ripisq; superat: a riuis sumpta trāslatio: q supra ripas inūdāt. ⁋ Dinaciū: ad se hæc uerba. ⁋ Nunc expedi: ab oi te seuoca ipedimēto. ⁋ Caue quēq̄ flocci feceris. Intereundū inquit noli quemq̄ magnifacere. ⁋ Depulsa: Deiice. ⁋ Trāqlla cōcina uiā. Facito uiā tuo itineri aptaꝫ. ⁋ Prius puortito: ut comites cedāt regii regē ipsum de uia detrudito. ⁋ Quidnaꝫ dicā. i. qd nā hoc eē potuerit. Piscatu. n. uenit: & tāta minitat̄. ⁋ Donaq; ex auro: ob tm̄ nunciū. ⁋ Et q̄drigas: q uehar. & obuiā ut mittat q̄drigas: ut in eis uehar. ⁋ An uero nugas censeas? Interrogatiue legēdū est. ait pasitus. an q̄ dinaciū scit pluris estimāda: q̄ q̄ ego scio. ⁋ Se ut nuncio hoc īpartiā: idest ut pticipē faciā. ⁋ Secundas fortunas decent superbe. Vulgaris hæc opinio: & perinde cōueniēs seruo pariter: & comœdiæ. ⁋ Facta maioruꝫ meū exaugeā. Maioꝶ inqt meoꝶ augebo: & accumulabo fcā. ⁋ Cōtūdā facta talthybii. i. q̄cūq; unq̄ nūciauit talthybius: ego superabo: talthybius enim & eurybates in bello troiano præcones: & nuncii fuerunt: nominat talthybium: quia is ab agamennone missus est: ut ab achille briseida abduceret. Horum plerisq; in locis Homerus meminit: uelut cū dicit. α λλογε τα λουβιον και ευρυβατην προς ειπε. τωοι εσαν κηρυκε και οτρηρω θεραποντε. & Ouidius. in epistolis. Nam simul eurybates me talthybiusq; uocarunt. Eurybati data sum talthybioq; comes. ⁋ Ad cursuram meditabor: cogitabo quomodo me currere oporteat.

SARACENVS. Ludorum gña apud græcos

¶ AD ludos.olympiæ:Fuerũt apud græcos ludorũ præcipua genera quattuor:primi dicti sunt olympici: quoniam in olympo archadiæ mõte fierent in Iouis honorem:secundi pythii in honorem apollinis:qui serpẽtem phytonem interfecerit:tertii isthmii ab isthmo nominati achaiæ parte in honorem palæmonis:qui a latinis dictus est portunus:quarti uero nemæi a nemæa silua dicti:qui in honorem archemori instituti sunt:ad cursuram ergo dixit:& ad ludos olympiæ:quia ibi certabatur curruli & equestri certamine:Hora.sunt quos curriculo puluerẽ olympicum:col legisse iuuat:metaq; feruidis euitata rotis.¶ Quas tu uides colubras:Ac dixisset:nunc insanis:nũc furis:nam qui insana:& furiosa mente feruntur: horrenda uidentur intueri.

VALLA. Olympia quę fuerit

¶ AD ludos olympiæ.olympia Ioui dicata in olympo macedonię mõte ab hercule:quorũ uictoribus oleastri corona præbebatur:de quibus Pindarus sua scripsit olympia uictoruꝫ laudes celebrans:non hominum modo:sed etiam equorum.¶ Breuest curriculo:spacium inquit cursus breue est:ob hoc tantum olympiis non potest comparari.¶ Vide quã dudum hic ædes pulto:ita si & cum aliquo affectu quispiã fuerit exanimatus:oẽs putet scire:quod ipse sciat.¶ An cubiti:an pedes: masculino genere ptulit cubiti dicẽs. At Pli. neutro hoc cubitum:& hæc cubita. ¶ Quã pridem non edisti. Dinacium parasito respondet:quę parasito congruant.

Me ad ludos olĩpiæ,sed spaciũ hoc occidit,breuest curriculo.
Q uã me pœnitet,qd hoc?occlusã ianuã uideo,ibo,& pultabo
fores.
Aperite,atq; appperate fores facite ut pateãt,fmouete morã.
Nimis hæc res sine cura gerit̃,uide quãdudũ hic ædes pulto.
Nõ opã datis?experiar fores,an cubiti,an pedes plus ualeãt.
Nimis uellem hæ fores herũ fugissent,ea cã ut haberẽt malũ.
Defessus sum pultãdo,hoc postremũ ẽ uobis.ge.ibo,atq; hũc
Compello,saluos sis.di.& tu salue.ge.iam tu piscator factus?
Di.Q uampridẽ nõ edisti?gc. unde is?quid fers?qd festinas?
Di.Tua quod nihil refert,nec cures.ge.qd istic est?di.quas tu
uides colubras.
Ge.Q uid tã iracũdus?di.si in te pudor adsit,nõ me appelles.
ge.Passum scire ex te uerum?di.potes,hodie non cœnabis.

¶ Quid istunc est:idest:quid noui affers:dinacium autem:qui nouarumrerum cupiebat esse nuncius parasito conuicians inquit: uel legas istic: idest in sportula:nam supra dixerat dinacium sportulam:& arundinem fecere.¶ Quas tu uides colubras: hoc autem ita dictum:ut insanus parasitus intelligatur.insanorũ enim est inferni furias spectare:quę colubris pro capillis refertæ sunt.posset fortasse non absurde legi: uites potius q̃ uides:quã si dixerit: ne introspicias in sportulam:nam insunt colubrę:a quibus debes cauere: ne te mordeant.¶ Non me appellabis: idest nõ affabere.¶ Hodie nõ cœnabis. Vt ex rũso molestissimo a se parasitum amoueat: ne diutius percunctetur:ita respondet dinacium.

SARACENVS



Vis nam obsecro: Alloqtur quem primum uiderat parasitum:illum credens fores pultare.¶ Perbibit:Exugit:& haurit.¶ Ad uirum ecquem?Scilicet conuenisti:uel uidisti:quicq̃:qui de uiro referat?¶ Nasciternam:uas aquarinꝫ. ¶ Postquã me misisti:Exorditur longius:ut magis heram expectatiõe moret.¶ Cercerum: Nauim asianam pergrãdem exponit Nonius:qui citat hunc plautinum locum. ¶ Passo : explicato & extenso.¶ Peristromata: De quibus facta mentio est:sunt ornamẽta quibus parietes teguntur:¶ Sambucas: lego sambucinas:ut fidicinas:ẽ sambuca instrumentum musicum:& genus machinæ:in quo funes intendũtur:ut in organo chordę inquit porphyrius in musicis ptolemæi : prisci triangulum instrumentum:quod uocatur sambuca ex inæqualium spaciis chordarum effecerunt: Persius quoq;:sambucam citius caloni aptaueris alto.¶ Futile uas est:cuius formam describit Lactantius: ore lato: angusto fundo:quo utebantur in sacris uestę:qđ stare nõ poterat:sed positumꝫ statim funderetur: unde homo commissa non retinens dicitur futilis:cõtra non futilis:bonus consiliis.
¶ Ad libros

Peristromata quæ dicantur.

Futile uas quod

Panægyris. gelasimus. dinacium.



Vifnã obsecro has frãgit fores,ubi est?tun hæc facis?
Tun mihi huc hostis uẽis?ge.salue accersitu tuo uẽio
Pa.Ean gfa fores effringis?ge.inclama tuos, (huc.
Tui delinquont,ego quid me uelles uiscbã,nã equidẽ
Harum miserebat.di.ergo auxilium propere latum est eis.
Pa.qs nã hic loqtur tã ppe nos?di dinaciũ.pa.ubi obsecro est
Di.Respice me,& relinque egentem parasitum panægyris.
pa.dinacium?di.istuc indidere nomen maiores mihi.
pa.qd agis?di.qd agã rogitas?pa.qd ni rogitẽ?di.qd mecũ est
pa.Men fastidis ppudiose?eloquer ppere.di.iube (tibi.
Me omittere igitur hos,qui retinẽt.pa.qui retinẽt?di.rogas?
Omnia membra lassitudo mihi tenet.pa.linguam quidem
Sat scio tibi non tenere.di.ita celeri iui curriculo
Propere a portu tui honoris causa.pa.ecquid apportas boni?
Di.Nimio impartior multo,tanto plus q̃ speras.pa.salua sum.
Di.At ego perii quoi medullam lassitudo perbibit.
Ge.Quid ego quoi misero medullam uentris percepit fames?
pa.Ecquẽ cõuenisti?di.multos.pa ad uirũ ecquẽ?di.plurimos
Verum ex multis nequiorem nullum,q̃ hic est.ge.quo modo.
Iam dudum ego istum patior dicere iniuste mihi,
præter hac si me irritassis.di.ædepol esuries male.
Ge Animum inducã,ut istuc uerum te elocutum esse arbitrer.
Di.Mundicias uolo fieri hic,ferte scopas.simulq; harũdinem,
Vt operã omnem aranearum perdã,& texturam improbam,

Diiciamq; earum telas.Ge.miseræ frigebunt postea.
Di.Quid illas itidem esse censes, quasi tectum ueste unica
Cape illas scopas.Ge.capiã.di.ꝯ egomet,tu hoc cõuerre.G.fe
Di.ecqs huc efferet nasiternã cũ aq?ge.sine suffragio ppl'i (cero
Tamen ædilitatẽ hic quidẽ gerit.di.age tu ocyus pige humũ.
Conspergeante ædeis.Ce.faciam.di.factũ oportuit. hic ego
Araneas de foribus deiiciam,& de pariete.
Pa.Aedepol rem negociosam,quid fit,nihil etiam
Scio,nisi forte hospites uenturi sunt.di.lectos sternite.
Pa.Principium placet de lectis.di.alii ligna cedite,
Alii pisces depurgate,quos piscator attulit,
Pernam & glãdium deiicite.Ge.hic hercle homo nimiũ sapit.
Pa,Ecastor non ut ego opinor heræ morem geris?
Di.Imo res omneis relictas habeo,præ quod tu uelis,
Pa.tum tu igitur qua causa missus es ad portum mihi expedi.
Di.dicam,postq̃ me misisti ad portum cum lucu simul,
Commodum radiosus esse sol superabat ex mari.
Dum percontor portiores,ecquæ nauis uenerit
Ex asia,negant uenisse,conspicatus sum interim
Cercurum,quo ego me maiorem non uidisse censeo.
In portum uento secundo,uelo passo peruenit.
Alius alium percontamur quoia est nauis,quid uehit.
Interim epignomum conspicio tuum uirum,& seruom Stichũ.
Pa.Hem qd epignomũ elocutus?di.tuũ uirũ.pa.& uitam meã
Di.Vẽit inq̃.pa.tun cũ ipsum uidisti?di.ita ego,& qdẽ lubẽs.
Argenti auriq; aduexit multum.pa.nimis factum bene.
Ge.hercle uero capiam scopos,atq; hoc conuerram lubens.
Di.Lanam,purpuramq; multam .Ge. hehem qui uestrẽ uestiã.
Di.Lectos eburatos,auratos.g.accubabo regie.
Di.tum babylonica peristromata,sellas,& tapetia
Aduexit nimium bonæ rei.ge.hercle rem gestam bene.
di. post ut occœpi narrare,fidicinas,tibicinas,
Sambucas aduexit secum forma exumia.ge.euge quando
Adbibero,alludiabo,tum sum ridiculissumus.
Di.post hæc unguenta multigenerũ multa.ge.nõ uẽdo logos.
Iam non faciam auctionem,quando mihi obtigit hæreditas.
Maleuoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules,decumam esse adauctam tibi,quam noui,gratulor.
Di.post autem aduexit secum parasitos.ge.hei perii miser.
Di.Ridiculosissumus.ge.reuerrã hercle hoc,quod cõuerri mõ.
Pa.Vidistin uirum sororis pamphilippum?di.non.pa.adest?
Di.Immo aiebant eum uenisse simul sed huc ego
Citus præcucurri,ut nunciarẽ nuncium optabilem.
Ge.Venales logi sunt illi,quos negabam uendere
Il lico,& meo malo est quod maleuolentes gaudeant.
Hercules sane,qui deus sis,discessisses nõ male.
Pa.Intro dinacium,iube famulos rem diuinam mihi
Apparent,bene uale.ge.uin administrem?pa.sat seruoꝶ habe.
domi .ge.enim uero gelasime opinor uenisti futile,
Si neq; ille adest,neq; hic qui uenit,quicquam sgbuenit

¶ Ad libros: ut scilicet cogitet: quo pacto sit quippiam dicturus: quod risum excitet.



Vis uam obsecro has frãgit fores. Pulsatu iugi esse :it dinacium: ut tandẽ panegyris ad fores perueniret: maritum igitur aduenisse pronunciat: quo nuncio non ipsa modo uxor gaudio referta: sed ẽt parasitus de ipsius aduẽtu plurimũ exultat lætitia. ¶ Tun mihi huc hostis uenis: hoc dicit panegyris: quod putaret parasitũ pulsitasse. ¶ Tuos inclama.i.repræhende.inclamo te: & tibi dicimus Ci.i bruto metuo: ne mihi inclametis. ¶ Nõ equidẽ hasce: subaudi forius. ¶ Mẽ fastidis: de me fastidium capis. ¶ Pro pudiose: procul a pudore. ¶ Celeri curriculo: subito cursu: tñ aliqñ a curru diminutiuus est. Hora. Sunt quos curriculo puluerẽ olympicũ. Et curriculo subito aduerbiũ. Et cursu ut Ci. pro marcello. In illo uestro uetere curriculo. ¶ Nimio ipartior multo. Ordo uerboꝶ est: & sensus: Nimio multo. Longe plus multo tanta impartior: participem te facio. ¶ Ad uirus ecquẽ. nũ quẽpias offendisti: quod marito referret aliqd. ¶ Si me irritassis. Vltra cõmoueris. elipticos dictum: ac si dicat ulciscar. ¶ Operam oẽm araneoꝶ. Araneas oẽs. uult. n. mũda eẽ oia sub aduentu uiri. ¶ Miseræ frigebunt postea. sensus ẽ: si araneas ut pote uestimẽta abstuleris: araneę frigebunt: ut pote nudæ. ¶ Itidẽ esse cẽses quasi te. Respõdet dinacium: putas ne araneas unum mõ hẽre uestimẽtũ: ut tu habes. ¶ Nasciternã cum aqua. Vas aquariũ: de quo i bacchidibus dictũ. ¶ Sine suffragio populi. Plauti nãq; ætate populus suffragiis oẽs creabat magistratꝰ suis. ¶ Pige humũ. Nã qui pingũt pinicillã: parietibus supinducũt, ut q̃ uerrũt scophas in humũ: posset intelligi dictus de croco: nã mos erat spargere theatrum croco: ut est uidere apud Mat. qd minus probo. ¶ Lectos sternite. Parate sterno: quod gręci stornio dicunt: ex æquo significat. ¶ Pernã & glãdium deiicite. parate inquit obsonia: cuiusmodi hæc sunt. ¶ Præ qd tu uelis. si cõparẽt: quod tu uelis cu ceteris rebus tuã ꝑpono uoluntatẽ. ¶ Cũ luci simul. Luci pro luce & luci quãdoq; aduerbiũ. ¶ Interim cercurum. i. nauigiũ: apud Noniũ tñ legit circerus: cũ inquit: circerus nauis est asiaria ꝑgrãdis. Pla. in sticho. cũ pcũctor portitores ecquæ nauis uenerit ex asia. negãt uẽisse. cõspicatus sum interim circeꝶ: quo ego me maiorẽ

VALLA.

Curriculũ quid sit

Glandium

Circerus quid sit

Ibo intro ad libros, & discam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego occidi planissume.

nō nidisse cēseo. Luc. in. viii. saty. Verū flumē uti atq; ipso diuortio igneis pedib⁹ circeq; cōcurret eqs. Idem in xiiii. ad regē legato rhodiū: & bathauam: & babylonē ibo: circeq; & merces emit. ⁋ Velo passo. i. tēso. pādor. n. passus sum. Vir. passis de littore palmis. Aut passo ut inqt Norugoso: uel sicco. Passum est ꝓprie rugosum: uel siccū Pla. in sticho: in portū: &c. ⁋ Qui uentre uestiā: ut tegā corpus. ⁋ Lectos eburatos: ex ebore cōstructos. ⁋ Babylonica. i. syriaca. nā ibi babylonia regio: & babylon ciuitas: q̄ lingua syriaca dr̄ cōfusio: quia ibi cōfusæ linguæ: nota est historia. ⁋ Et peristromatō sellas. i. peristromata: ubi sedeatur: de his quoq; supra dictū est. ⁋ Nimiū bonæ res: nimiū. pro ualde. ⁋ Fidicinas: tibicinas sambucinas. quæ fidibus. i. lyris: tibiis: sambucisq; canāt. sambuca. n. inquit porphyrius in ptolomæi armonica triāgulum instrumentū est: qd̄ ex inæqualibus lōgitudine sicut & crassitudine neruis efficitur. At epherus & nicomedes in orphaici: necnō scānon: ubi de phoenicū inuētionibus: prima inquiūt usa est sibylla. Inuentā aūt a sambuco primū: & inde nomē obtinuisse. ⁋ Quādo adbibero. i. satur fuero. ⁋ Adludiabo. i. lusitabo. ⁋ Multigenerū. i. multis gñib⁹: ut declinet multigenus multigeneris. ⁋ Non uēdo logos. i. oratiōes: uel ridicula dicta: hoc est: nō sum amplius facturus auctionē. ⁋ Ad auctā tibi: qm̄ lucrū meū erit tuū. ⁋ Reuertā. retrorsum agam: & ingnabo: quod cōuerti. ⁋ Venales logi sunt: adhuc sum facturus auctionē. ⁋ Gaudeant. capiēt. n. uoluptatē ex meo malo. ⁋ Discessisses nō male: leptote figura est: bn̄ fuisses cōsecutus: qa si ego fuissem uoti cōpos: tu habuisses decimā uberē: & copiosā. ⁋ I intro pinaciū. Panegyris ad sacra faciēda iubet parari necessaria. ⁋ Venisti futile. i. inaniter nomen ꝓ aduerbio. futile uas est inqt Lactātius quoddā: lato ore: fundo angusto: quo utebant in sacris uestæ: quia aqua ad sacra uestæ in terra nō ponit: qd̄ si fiat: piaculū est: uā excogitatū est: qd̄ stare nō posset: sed si positū: statim funderet: unde & hō cōmissa non retinens: futilis dr̄: contra non futilis: bonus in consiliis resīdiō a græcis dr̄. ⁋ De dictis melioribus. i. magis ridiculis. ⁋ Illos hoies. parasitos. ⁋ Occidi planissime: perii sine ulla controuersia.

VGOLETVS ET GRAPA.

⁋ SOL superabat e mari: tale & illud Vergilii Oceanū inter ea surgens aurora reliquit & illud itē Ausonii. Stridebatq; freto titan insignis Ibero. nota est figura. Superabat: ascendebat: ex quo dictus Homero hyperion. Xenophātes Colophonius Ηελιος ιυπεριεμενοσ. γαιαν τ επιθαλπων. ⁋ Cercurum legendū ut Circerū ex Nonio. est. n. nauis asiana pergrādis. Ceterū Suidas Cercurus inqt nauis species: Cercuri: & Myoparones: & Lembi: species nauigiorū: & puerbiū κερκουρος ενλα χανοις. Alibi tamē: & κοε χοροσ ενλα χανοις. dicit & cercyrus sortita nomen a Cercyra: quēadmodū Naxinrges a Naxo insula: Paron a Paro. Cnidurgis appellatur a Cnido: & reliq̄. ⁋ Passo uello. hoc est diducto atq; distento. nā Passum a Pando corriuatū ē. ⁋ Peristromata & Tapetia: Ciceroni: Theocrito: Polluciq; lectos secunt: ut Amphitapetes: quo uocabulo Diphilus in Citharœdo. Itē Amphitapi tapetia amṕimalla. Nonio & aliis. & pleraq; in decimo onomasticon numerata: qualia etiānū Grapaldus noster in clarissimo opere Aedium partium reposuit. ⁋ Vnguenta. scribo Vngenta ex Seruio. sane nec Vngo. nec Vngentum. u. recipit: excepto uno nomine unguen.

Passum qd sit

Cercurum quid

Peristromata quæ

SARACENVS

CVm bn̄: salui potiti domū dii gr̄as habēt. ⁋ In stega: hunc locū in naui uulgari uocabulo staglā credimus appellari: ut rettulimus in bacchidibus. ⁋ Eleutheriā: libertatē. ⁋ Nisi p excruciauero. s. diē hunc potando: & pgræcando. ⁋ In diuidiā: in tedium: uel dissensionē. ⁋ Posticā: posteriorē domus partē: aliter posticam partē dixerunt cœli: qua auguria captabant nam erat pars altera: quā dixerunt anticam. ⁋ Secundus: post: uel iuxta.

VALLA.

CVm bn̄ re gesta. Epichnomus stichū seruū alloquit ut eq̄ iubet: domum adducat. Inde sese q̄tū libet oblectet: ei rei se non defuturum stichus pollicet. ⁋ Re bene gesta: opibus comparatis. ⁋ Grates habeo tēpestatibus: qa ab illis uexatus nō sum: dum nauigarē. ⁋ Quadruplicaui: quadruplā feci. ⁋ Ex inimicitia in gratiā: prohibēt grāmatici dici singulariter inimicitiā: sed nō mō hic Plautū authorē habemus: uerū & alios anthores: ut Au. Gel. noctiū atticarū. xviii. q inqt: uidebimus autem post de inimicitiis: & quadrigis ac fortasse: an de quadrigis ueterum authoritati cōcessero. Inimicitiā ta-

TERTIVS ACTVS.

Epignomus adolescens. Stichus seruus.

QVom bene re gesta saluos conuortor domum
Neptūno grates habeo, & tempestatibus.
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Iuuit, lucrisq; quadruplicauit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia,
Eos nunc lætanteis faciam aduentu meo.
Nam iam Antiphonem conueni affinem meum,
Cumq; eo reueni ex inimicitia in gratiam.
Videte quæso quid potest pecunia,
Quoniam bene re gesta redisse me uidet,
Magnasq; apportauisse diuitias domum,
Sine aduocatis ibidem in cercuro, in stega,
In amicitiam, atq; in gratiam conuortimus.
Et sic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus, sed mea
Hodie soluta est nauis aliquanto prius.
Age abduc has intro, quas mecum adduxi Stiche.
St. Here, siue ego taceam seu loquar, scio scire te
Quas multas tecum miserias mulctauerim.
Nunc hunc diem unum ex multis illis miseriis
Volo me eleutheriam capere aduenientem domum.

mea sicut

Ep. Et ius & æquom postulas, sumas Stiche
In hunc diem, te nihil moror, abi quo lubet,
Cadum tibi ueteris uini propino. St. papæ,
Ducam hodie amicam. Ep. uel decem, dum de tuo.
Vbi cœnas hodie? St. si tu hanc rationem instituis,
Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proximo
Tui fratris ancillam, eo condictum symbolum
Ad cœnam, ac eius conseruom Sangarinum syrum.
Eadem est amica ambobus, riuales sumus.
Ep. Age abduc eas intro, hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi perexcruciauero.
Iam hercle ego per hortum amicam transibo meam,
Mi hanc occupatum noctem, eadem symbolam
Dabo, & iubebo ad Sangarinum cœnam coqui,
Aut egomet ibo, atq; obsonabo obsonium.
Atq; id ne uos miremini, homines seruolos
Potare, amare, atq; ad cœnam condicere.
Licet hæc Athenis nobis, sed quom cogito,
Potius q̃ in diuidiam ueniam, est etiam hic ostium,
Aliud autem posticum nostrarum harum ædium.
Posticam partem magis utuntur ædium.
Ea ibo obsonatum, eadem referam obsonium
Per hortum, utroq; commeatus continet.
Ite hac secundum uos me, ego hunc lacero diem.

men sicut insciam: & im potẽtiã: & iniuri/
am: q̃ rõ est. quãobrẽ. C. cæsar: uel dictas
ẽẽ a ueteribus: uel dicẽdã a nobis non pu/
tat: qñ Plau. linguæ latinæ decus: delicias
quoq; ἑνικῶς. i. singulariter dixerit p de
litiis. Mea inqt uoluptas: mea delicia. Ins
micitia ãt. Q. ẽnius i illo memoratissimo.
lib. dixit. Eo inqt igenio nat9 sũ: amicitiã
atq; inimicitiã i frõte prõptã gero. Ibidẽ:
sn cercuro: i stega i cercuro: in nauigio: de
quo pauloañ stega ãt dr̃ tugurium: hoc est
loco: ubi tegebãtur: stegazo. n. tego: unde
stega. ⁋ Et frater me⁹. subaudi pãphilip/
pus. ⁋ Miserias mulctaueri. i. icruciatus
subieri tanq̃ mihi alicuius delicti mulcta
sit inflicta: unde autem dicta sit mulcta. Mulcta unde dicta.
Varro docet inqens. Mulcta a pecunia: q̃
a mr̃atu dcã: ut exigi possit ob peccatum:
qd̃ singulę dñr appellatæ ẽẽ mulctas: qd̃
oli uinũ dicebãt mulctæ. ⁋ Volo me ele.
ca. i. liberũ esse. eleutherus enim liber dr̃: & Eleuterus qui.
eleuteria libertas. ⁋ Ius eq. post. Ius ad id
qd̃ hoies sanciuerunt. ęquũ. qd̃ rõ exigit.
⁋ Te ni. mo. nolo te. ⁋ Propino. i tua ptã
te pono. ⁋ Cõducã sym. Iubebo perferri:
unũ cena fiat. ⁋ Riuales sumus. i. eadẽ mu
liere potimur. Riuales & riuini q̃si ex eo/
dem riuo potãtes: q eadẽ abutunt mulie/
re: inde riualitas. Cic. in tusculanis qõni/
bus: obtrectare uero alteri: aut illa uitio/
sa æmulatione: quę riualitati similis est.
⁋ Nisi peru. i. nexauero. subaudi hũc diẽ.

⁋ Ad cœ. cõd. Inire ɔdõnẽ: ac paciscí. ⁋ In diui. i. desidiã. Cõmeat⁹ ɔtinuet. Ab exercitib⁹ sũpta trãslatio: ad quos cõ
meat9 afferri necẽẽ ad ɔtinẽdũ exercitũ: ne reb9 ꝑueñt necẽis. ⁋ Scd; uos me. i. post me. ⁋ Hũc la. diẽ: ad nihilũ pduco.
⁋ SImul mercurio. Mercuriũ lucri causam ferũt: & mercatorũ presidẽ: propterea eius simulachrũ cũ bursa pingit: ANSELMVS.
ut in antiqs monimentis cernimus. hũc Lycophron tricephalũ deum appellat: uel propter triplicẽ potestatem: in aei Mercurius qualis.
re: terra: & inferno: uel ꝑpter ethicã: physicã: & polytiam: ut eius interpres asserit: uel qm̃ uias mostret: q Isæns nar/
rat. ⁋ Condictũ Symbolũ. Symbolũ Indicium dici põt: & collatio hoc est (ut ait Hieronymus) quod plures in unũ
cõferũt: uti & apud Terẽtium: ceterũ ubi uinum tantũmodo cõe foret: id gręci Panthœnian dicũt: auctore Euphro Symbolus quid sit.
nio: hoc fonte & a symboli. Gellius. cũ domũ suã nos uocaret: ne oino: ut dicit: imunes: & a symboli ueniremus. Sym
bolum etiã nota est: nam uerbũ ex uerbo ductum id est ueriloquium ipse Cicero: qui finxit: resormidat: alioq symbo/
lum: Hermippo: Archippo: ceteris: nõ muli exigui genus. ⁋ Obsonauit legẽdũ ex codi. ãtiqs. i. i obsoniũ sibi parauit.



Gelasimus. Epignomus.

LIbros inspexi, tam confido, q̃ potist,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interuiso iam ne a portu aduenerit,

SARACENVS.
LIbros cõspexi: Iam uidet co
gitasse parasitus: quibus di/
ctis ridicularib⁹ deliniat he
rum suũ epignomum i quẽ
suum regem dicit. ⁋ Præter
pedes: Idest per pedes: teste Nonio.
⁋ Cum strena obsecrauit: An potiu
legendum erit: quę strenue obsonauit
idest sibi optime cibum parauit: stre Strena qd sit.
na tamẽ munus dictũ est a strennuita
te. ⁋ Vitam: Cibum. ⁋ Nescio quid ha
beo in mũdo: Locutio est plautina: ne/
scio quid paratum habeo.

VALLA.
LIbros inspexi. Gelasimus
confidit apud epignomum
neminem fore se meliorẽ.
Ait igitur epignomus non
posse gelasimum ob hominum multi
tudinem epulantium apud se cœnare.
⁋ Quam potest. Quã fieri possit. ⁋ Me
um obtenturum regem. fore: ut apud
meum epignomum nemini cedam.
⁋ Auspicio hodie optimo. L; ad aui

Vt eum aduenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui uenit.
ge. Auspicio huc hodie ego optumo exiui foras.
Mustela murem mihi abstulit præter pedes.
Tum strenua obsonauit, spectatum hic mihi est.
Nam ut illa uitam repperit hodie sibi,
Item me spero facturum augurium, hoc facit
Epignomus, hic quidem est, qui astat, ibo atq; alloquar.
Epignome, ut ego te nunc conspicio lubens.
Vt præ lætitia lachrumæ præsiliunt mihi.
Valuistin usq;? ep. sustentatust sedulo.
ge. Bene atq; amice dicis. di dent, quæ uelis.
Propino tibi salutem plenis faucibus.
Cœnabis apud me quoniam saluos aduenis.
ep. Vocata est opera. ge. num quidem hoc tibi tam graue est?
Promitte. ep. certum est. ge. sic fac inq. ep. certa res.
ge. Lubente hercle me facies. ep. idem ego istuc scio,
Quando usus ueniet, fiet. ge. nunc ergo usus est.
ep. Non ædepol possum. ge. quid grauare? censeas.
Nescio quid uero habeo adhuc in mundo. ep. i modo,
Alium conuiuam quærito in hunc diem tibi.
ge. Quin tu promittis? ep. non grauer, si possiem.
ge. Vnum quidem hercle certum promitto tibi,
Lubens accipiam certo si promiseris.
ep. Valeas. ge. certum est? ep. certũ, nã hodie cœnabo domi.
ge. Quando quidem operam tuam non uis promittere,
Vin ad te ad cœnam ueniam? ep. si possim, uelim.
Verum hic apud me cœnant alieni nouem.
ge. Haud postulo equidem summo in lecto accumbere.
Scis tu me dudum esse imi subselli uirum.
ep. At ii oratores sunt populi summi uiri.
Ambracia ueniunt huc legati publicæ.
ge. Ergo oratores populi summates uiri
Summi accumbent, ego infimatis infimus.
ep. Haud æquom est te inter oratores accipi.
ge. Equidem hercle orator sum, sed procedit parũ.
ep. Cras de reliquiis nos uolo, multum uale.
ge. Peri hercle uero plane, atq; obnixe, nihil
Vno gelasimo minus est, q̃ dudum fuit.
Certum est mustelæ posthac nunq̃ credere.
Nam incertiorem nullam noui bestiam,
Quin & ipsa decies in die mutat locum.
Eam auspicaui ego in re capitali mea.
Certum est amicos conuocare, ut consulam
Qua lege me nunc esurire oporteat.

um aspectu dicatur auspicium. quicquid tamen obuium fuit repente ueteres auspiciũ facere putauerunt. ut mordo mustælam. hęc auguria pedestria uocantur a pompeio: quę fiunt ab animalibus quadrupedibus. ¶ Cum spina occultauit: hoc est præter pedes & spinam ambedit. Vel loco occultauit: si legatur occisitauit: qa occisitare sæpe occidere est sæpe obrodit intelligatur: uel certe: ut in plerisq; legitur: cum strena obsecrauit. Fest inquit: strenam uocamus quæ datur die religioso ominis boni gratia a numero: quo significatur initium: mediũ: & finis uenturarum rerum similis cõmodi ueluti trenam pręposita s littera: ut in loco: & lite solebant antiqui slocũ & slitem dicere. Et apud atheneũ de conuiuiis παρημινομενεισ επι τησκλινησ προσπωδου καινςτο sensus ergo est cum strena. quia ominis loco mihi fuit. obsecrauit: quia pro religione: ac re sacra mihi fuit. ¶ Auguriũ hoc facit epignomus. Quod uidi: inquit: pertinet ad epignomũ. ¶ Pręlætitia: ob ingẽtem lætitiam. Lachrymæ prosiliũt mihi. Nam ut ex dolore: ita ex lætitia caput succenditur: quo succenso: descendant humoris necesse est. ¶ Propino tibi salutem idest proferro: sicut enim q potum præbet alicui: is propinare dicitur: ita & qui salutem profert. ¶ Vocata est opera: idest opera tua inanis ẽ. ¶ Quando usus ueniet: idest opus fuerit. ¶ Fiet: idest cum apud te fuero. ¶ Nescio quid uero habeo in mundo. est inquit mihi usquam quod tibi possim parare. ¶ Si possiem: pro si possim. ¶ Scis tu me esse imi subsellii uirum. In longo satis mihi esse scabillo sedere: & ad pedes uestros epulari: ut a Martia. illud. Mensa ponit a pedibus. ¶ Summates uiri: ita dictum est: ut optimates. ¶ Ego infimatis: ut hic & hæc nostratis: & hoc nostrate: ita hic & hæc infimatis: & hoc infimate dixere ueteres. ¶ Procedit parum: idest parũ proficio. ¶ Cras de reliquis: uolo supra loqui: si legas de reliquiis: intelligitur saturari. ¶ Nihil obnixe uni gelasimo minus est: idest mihi gelasimo nihil minus: abest q̃ quod dixi: nẽpe me perriisse. ¶ In re capitali mea. In uita mea tuenda. ¶ Qua lege nunc me esurire oporteat: quę ex rogata fuerit a populo: ut mihi necesse sit esurire.

Occisitare quid sit.

ANSELMVS.

Ambracia ubi locorũ

¶ AMBRACIA Epiri ciuitas: siue Thesprotiæ Corinthiorum colonia ab Ambrace Thesproti filio: uel ab Ambracia Aegei filia: unde Ambracia regio: & sinus Ambracius. meminit Apollonius in argonauticis. Lucanus: Oraq; malignos Ambraciæ portus. ¶ Mustelæ posthac. Hoc ingenium in mustella indicauit etiam Nicander Colophonius in Theriacis ubi λαιδρὴν appellauit: hoc est uehementer mobilem temerariam: impudentem: notaq; nimium rapacitatis.

Pax a pactione

QVARTVS ACTVS.

Antipho senex. Paphilippus. Epignomus adolescetes.

ITa me di bñ amét, measq; mihi bñ suassint filias.
Vt mihi uolupest Paphilippe, qa i pfiá uos domú
Redisse uidebo bñ gesta re ábos, te & fratré tuú.
Pa. Satis abs te accipiá, nisi uideá mihi te amicú eé antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.
An. Vocé ego ad me ad coená, frater tuus nisi dixisset mihi
Te apud se coenaturú hodie, quom me ad se ad coená uocat.
Et magis par fuerat, me dare uobis coenam aduenientibus,
Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei aduorsarier.
Nunc me gratiam abs te inire uerbis nihil desidero.
Cras apud me eritis, & tu & ille cum uestris uxoribus.
Pa. Et apud me pendie, ná ille heri me uocauerat i húc dié.
Sed satin ego iam tecum pacificatus sum Antipho?
An. Qñ ita ré gessistis, uti uos uellé, amicos atq; addecet.
Pax, cómerciúq; est uobis mecú, nam hoc tu facito cogites.
Vt quoiq; homini res parata est, firmi amici sunt, si labant
Res lassæ, itidem amici collabascunt, amicos res inuenit.
ep. Iam redeo, nimia uoluptast, si diu abfueris domo,
Si domum redieris, si tibi nulla ægritudo est animo obuiá.
Nam ita me absente familiarem rem uxor curauit meam,
Omnium me exilem, atq; inanem fecit ægritudinum.
Sed fratrem eccum Pamphilippú incedit cú socero suo.
Pa. Quid agis epignome? ep. qd tu? q̃ dudú i portú huc ue- (nis?
Pa. Longissume. ep. post illa iá iste est tranqllus tibi?
An. Magis q̃ mare, q̃ ábo uecti estis. ep. facis, ut alias res so- (les.
Hodie ne exoneramus naué frater? pa. cleméter uolo
Potius oneremus nosmet uicissatim uoluptatibus.
Quá mox cocta é coena? ipráse ego sú. ep. abi ítro ad me, &
pa. Deos salutatú mó, atq; uxoré, ítro duortor domú. (laua.
ep. Apud nos hic illa festinat cum sorore uxor tua.
Pa. Optumum est, iam istoc moræ minus erit, iam ego apud te ero. an priusq̃
Abis, psente te huic apologú agere unú uolo. ep. maxume
an. Fuit olim, quasi ego sum, senex, & ei filiæ duæ erant,
Quasi nunc meæ sunt, eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quasi núc sunt meæ uobis. pa. miror quo euasurus apolog⁹.
an. Minori ille adolescens fidicinam & tibiciná peregre
Aduexerat, quasi nunc tu, sed ille erat celebs senex,
Quasi ego núc sú. pa. pge obsecro pñs hic qdé apologust.
an. Deinde senex ille illi dixit quoius erat tibicina,
Quasi ego núc tibi dico. pa. ausculto atq; aium aduorto se- (dulo.
an. Ego tibi meá filiá, bene qui cú cubitares dedi.
Nunc mihi reddi ego æquom eé abs te, q cú cubité, censeo.
pa. Quis istuc dicit, an ille, q̃si tu? an. q̃si ego, núc dico tibi.
Imo duas dabo inquit ille adolescens, una si parum est.
Et si duarum poenitet inquit, addentur duæ.
Pa. Quid istuc qso, an ille, q̃si ego? an. is ipse, q̃si tu, senex
Ille, quasi ego, si uis inquit quatuor, sane dato,

PAX a pactione: est. n. pactio duorum pluriú ue i idé placitú: & cósensus. Apologú agere unum. Apologus: cuiusmodi Aesopię sunt fabellæ: si mó originé ceperunt ab Aesopo: qm ut Quitiliano placuit: primus fabularú auctor Hesiodus uf. Aphronius. fabula Sybaritica dr: cilix: et cipria ab Inuētoribus. Ceterum qm Aesopus egregie pter alios fabulatus é pualuit: ut Aesopiæ potius appellarent: Harum aút alia rónalis moralis alia: alia mista. Rationalis: in qua gesta ab hoie finguntur: qualé núc Antipho apologú agit. Moralis eorum mores narrat: q rónis sút exptia. Mista ex utrisq;: irrónali. s. & rónali. Sút q Aesopicas tantú: et Sybariticas dicant: atq; has qdem de quadrupedibus: illas de hoibus loq: porro iter Apologú: fabulam q: qd intersit ut utar uerbo: quo Plautus: Titiuillitio me Hercule nó emptité: cui sane opinioni fundus erit Gellius: ná cum de Aesopo loqtur festiuos inqt: & delectabiles Apologos cómétus est. — ANSELMVS. — Pax unde dicta. — Apologus quid sit.

ITa me dii: nunc amice accipit ántipho generos suos: quos paulo ante minimi fecerat: neq; expectádos césuerat: sic. n. amicitia colit: put arriserit fortuna. — SARACENVS.

Perendie: nó perinde: significat. n. post dié crastinú. Egritudo: q ppie dr animi ptubatio: q oritur ex pñti malo: sicut metus ex futuro. Iam iste tráqllus tibi. s. antipho: uel páphilippus prout ad eorú alterum sermo sit. Apologú: Fabulam rei similitudiné afferétem: sed isthuc ois tédit apologus: ut sibi senex dari cótédat unam ex tibicinis: quá illi secú aduexerát. Minori adolescéti: dicédum: minor adolescés. Graphicú. Peritú. Fabre. Docte: astute. Lupum in sermone: Terétius mutuatus a Plauto inqt: lupus est in fabula. — Egritudo quid sit.

ITa me dii bñ amét. Pamphilippus: & epignomus agút inter se de exoneráda naui: ut tñ prius sese oblectét. Interi antipho ridicule narrat apologum: quo se obtenturú apud eos aliqd arbitrat. Satis abs te accipiá: puté ego multa accipienda: ut crepá. Quá me ad illú promittere ad illú nó illi dixit: qa ad ipsum iturus. Eat apud me. i. ueniat: ut sit apud me. Perendie. postea q̃ cras futuri apud te sumus. Pacificatus sum. i. recócilatus: & in antiquá rediui amicitiá. Cómerciumq;. i. cóiúctio: & copula quasi ad easdé merces. Vt cuiq; res pata est. i. ut qlibet ré suá bñ gesserit: ita firmi amici erút: hoc iter amicos ex utilitate pédétes fit: nó ét ex honestate: cui sint tria amicitiarum genera unú a uoluptate: alterú ab utilitate: tertiú ab honestate pficiscés. solú ab honestate cóflatú diu durat. Res amicos inuenit. i. facultas uiuédi. sic Hora. nunq̃ rem facies ná ré quoq; lité dicim⁹: & qcqd nobis occurrit siue aio: siue corpi. Exilem — VALLA. — Amicitiarú genera quot.

atq; inanem fecit ægritudinum. abi-sterit inquit mihi omnes ægritudines. ¶ Post illa. sicut & postea frequenter plautus. ¶ Clæmenter nolo: id est sensum: non properãter. ¶ Quam mox cocta est cœna. quã cito coctum sit ad cœnã. ¶ Deos salutatũ: subaudi itero prius. ¶ More minus est: minor erit mora ad cœnam. ¶ Apologũ agere unũ uolo: fabula quæ nec uera: nec uerisimilis est: sed q̃ ad mores hominũ pertineat nominatur apologus: quod absit a ratione dicta ab apo & logos.

Apologus quid sit.

¶ Cœlebs senex: sine uxore. ¶ Meũ ne contruncent cibum: idest admutilent deuorent. ¶ Si posset indipisci: si posset acquirere sibi cõcubinam cuĩ cibo. Gratulabor uestrum aduentum filiis. ergo tam filiis q̃ filiabus de fœminis et dicimus: & gratulor tibi hãc rẽ. ¶ Ibo lauatum in pilum. nam in uase amplo pili formam habentes se ueteres abluebant: ut hodie quoq; in nonnullis fit locis: ut si pilus, non habeant in feria: uasque uinario. ¶ Graphicum mortalem: astutum quasi hominis penicili, la depictum. nam grapheus græce: pictor latine. ¶ Ducitur pro adolescentulo. Qui affectat uoluptates: ut adolescentulus. ¶ Accendet senem: idest calefaciat. ¶ Eccum tibi lupum in sermone. hoc prouerbialiter dictus: ut a Terentio: lupus est in fabula. Cum repente sese quispiam obtulit: de quo mentio fieret quæpiam. ¶ Capti consilii: idest id ego quoq; mecum cogitaueram.

SARACENVS.

SEd ita: Diu frustratur parasitus spe potiundæ cœnæ: deluditurq; ab adolescentibus aliquandiu. ¶ Auctores fuere: Suaserunt. ¶ Illud quidem: scilicet dicere uolueram. ¶ Lautum: Pro lauatum.

VALLA.

SEd ita: quod occepi narrare uobis. Gelasimus secum primo ob famem intolerabiles sese iugulare cogitat. post a duobus fratribus pãphilippo: & epignomo commode irridetur. ¶ Mihi auctores fuere: consilium præbuere. ¶ Aduorsum te fabulare. tibimet ipsi aduersaris. ¶ Obtrusero aliquid strennue: obstrudendo acriter mihi ipse locum aliquem in uentro. ¶ Ad illum renunciari: idest iube renunciari: te non iturum ad illum: a quo sis inuitatus. ¶ Solus cœnabo domi? Interrogatiue legẽdum est: ac uel tuose pronunciandum: ac si dicat: hoc ego non faciam.

Dum equidem hercle quod edant, addas, meum ne contruncent cibum.
pa. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit,
Quando ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
An. Videlicet illum fuisse nequam adolescentem, qui illico,
Vbi ille poscit, dare denegauit se granum tritici.
Quia hercle æquom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ ille dederat dotem, accipere pro tibicina,
pa. Hercle ille quidẽ certe adolescens docte uorsutus fuit.
Quis enim illi concubinam dare dotatam uoluit? An. senex
Quidem uoluit, si posset indipisci de cibo,
Quia nequit, qua lege licuit, dixit uelle fieri.
Fiat ille inquit adolescens. facis benigne inquit senex.
Habeon rem factam inquit? faciam ita inquit ut fieri uoles.
Sed ego ibo intro, & gratulabor uostrum aduentum filiis.
Postea ibo lauatum in pilũ, ibi fouebo senectutẽ meam,
Post ubi lauero, otiosus uos opperiar accubans.
pa. Graphicũ mortalẽ Antiphonẽ, ut apologũ fecit, quã fabre
Id, iam nunc scelestus esse, ducit pro adolescẽtulo.
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senem.
Nanq; ædepol illi aliud quid amica possit nescio.
Sed quid agit parasitus noster gelasimus? etiam ualet? (cus,
Ep. Vidi ædepol hoiem haud dudũ. pa. qd agit? ep. qd famelicus
pa. Quin tu uocasti hominem ad cœnam? ep. ne quid aduenicens perderem,
Atq; eccum tibi lupum in sermone, esuriens adest.
pa. Ludificemur hominem. Ep. capti consilii memorẽ mones.

Gelasimus Parasitus. Pãphilippus. Epignomus adolescentes ii.

SEd ita quod occepi narrare uobis, cum hinc affui,
Cum amicis deliberaui iam, & cum cognatis meis.
Ita mihi autores fuere, ut egomet me hodie iugulem fame
Sed uideo ne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atq; is est,
Aggrediar hominem, sperate Pamphilippe, o spes mea,
O mea uita, o mea uoluptas salue, saluom gaudeo
Peregre in patriam rediisse saluom, pa. salue Gelasime.
Ge. Valuistin bene? pa. sustentaui sedulo, Ge. ædepol gaudeo.
Ædepol ne egomet mihi nunc modiũ esse mille argẽti uelim.
ep. Quid eo opus est? ge. hunc ad cœnam hercle ut uocem, te non uocem.
ep. Aduorsum te fabulare illud quidem, ambos ut uocem.
Ædepol uocem te libenter, si superflat locus.
ge. Quin tu stas, obstrusero aliquid strennue. ep. imo unum hoc potest.
ge. Quid? ep. ubi cõiuiæ abierint, tũ uenias. ge. uæ ætati tuæ.
ep. Vna lautum, non ad cœnam, dico. Ge. Di. te perduint.
Quid agis pãphilippe? pa. ad cœnã hercle alio pmisi foras.
Ge. Quid foras? pa. foras hercle uero. Ge. qui (malum) tibi lassso lubet

Illic homo

SARACENVS.

ILLIC homo: Scilicet qui te ad cœnam inuitauit. Nam hic: Scilicet apud nos. Qui cum uis: Pro cũ quo uis. Satis spectata est mihi iam tua fœlicitas: Vide ne legendum sit potius: satis spectata est tibi iam mea fœlicitas: nã sensus rectior fit cũ sequẽti uerbo: rẽ cõfregimus: q qdẽ est: dũ alias bonis fortunę florerẽt parasitũ aluisse: mõ opib⁹ fractis: eũ nolle recipe. Catagelasimũ: Deri. Prothimiæ: Munificẽtiæ. Potiõe uicea. Lago: eo ꝙ gutturẽ uiciat.

NON enim solus. subaudi eris. quia ego tecũ cœnauero. At ille: ne succenseat. i. mihi irascatur. Tuas heredi- tates inhiat: tuus esse hęres concupiscit. ideo te ad cœnã inuitat. Non tu scis. an tu ignoras. Quã afflictẽtur hoĩes

VALLA.

Foris cœnare? Pa. utrum tu censes? ge. iube dum cœnam coqui,
Atq; ad illum renunciari. pa. solus cœnabo domi?
ge. Non enim solus, me uocato. pa. at ne ille succenseat, mea
Qui caussa sumptum fecit. ge. facile excusari potest.
Mihi modo ausculta, iube cœnam domi coqui. ep. non quidẽ
Me faciet auctore hodie, ut illũ decipiat. ge. non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes, quid agas, caue sis tu ibi.
Nam illic homo tuam hæreditatẽ inhiat, quasi esuriens lupus.
Non tu scis ꝗ̃ afflictentur homines noctu hic in uia?
Pa. Tanto pluris qui defendant ire aduorsum iussero.
Ep. Non it, quia tanto opere suades. ge. ne uetat, iube domi.
Mihi, tibi, tuæq; uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis non opinor dices deceptum fore.
Pa. Per hanc tibi cœnã incœnato gelasime esse hodie licet.
ge. Ibis ne ad cœnã foras? pa. apud fratrẽ cœno in proximo.
ge. Certũ ẽ? pa. certũ. ge. ædepol te hodie lapidẽ percussũ uelim.
Pa, Non metuo, per hortum transibo, nõ prodibo in publicũ.
Ep. Quid agis gelasime? ge. oratores tu accipis, habeas tibi.
Ep. Tua pol refert enim. ge. siquidem mea refert, opera utere.
Ep. Ædepol tibi etiam (opinor) uni locum conspicor, ubi
Accubes. pa. sane faciundum censeo. ge. o lux oppidi.
Ep. Si arcte poteris accubare. ge. uel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.
Pa. Exorabo aliquo mõ. ep. ueni. ge. huccine? ep. imo i carcerẽ,
Nam hic quidem meliorem genium tuum nõ facies, eamus tu.
Pa. Deos salutabo modo, postea ad te continuo transeo.
ge. Quid agitur? ep. dixi eqdẽ, in carcerẽ ires. ge. qu si iusseris,
Eo quoq; ibo. pa. Di imortales, hic quidem ui summa incruẽ
Cœna aut prandio perduci potest. ge. ita ingenium meum est.
Q ui cum uis depugno multo facilius, ꝗ̃ cum fame.
Pa. Non ergo is tu apud me, satis spectata ẽ mihi tua felicitas,
Dum parasitus mihi fratriq; fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo mihi e Gelasimo te Catagelasimum.
ge. Iam ne abisti gelasime, uide quid es capturus consilii.
Ego ne, tu ne? mihi ne? tibi ne? uides ut, annona est grauis?
Vides benignitates hominum perire, & prothymias?
Vides ridiculos nihili, fieri? atq; ipsos parasitarier?
Nunꝗ̃ ædepol uiuom quisꝗ̃ in crastinum prospiciet diem.
Nam intus mihi iam potione uincea onerabo gulam.
Neq; ego hoc committam, ut hoies mortuũ me dicant fame.

noctu hic in uia sensus ẽ recusa ire ad cœnã siquidaȝ tibi poterit: quod mul- tis aliis euenire: ut in una afflicteris cũ noctu a cœna redeas domũ. Non it. nõ ego sinã ire. Si quideȝ mea refert .i. ad me attinet: utere ẽt opa mea. Si arcte poteris accubare: si loco angusto eẽ potueris ad mensam. Vel inter cu- neos ferreos: subaudi possum accuba- re. Tantillũ loci: ubi catellus cubet. Occupabo inquit pusillũ ad modũ lo- cuȝ: ut uel catello satis sit. Quin si iuſ- feris. ibo inquit quocunq; me iusseris. Summam in crucem. i. in summum cruciatũ modo comœdat perduci po- test. Qui cuȝ uis pepugnabo: cũ quo- libet inquit manum cõferã pugna: po- tius ꝗ̃ cum fame. Spectata est tibi iã tua fœlicitas. i. satis fuisti fœlix quo ad. Rem confregimus: idest cõcoxi- mus: ut creditoribus nostris soluendo non essemus. Nolo e gelasimo mihi te categelesimum: idest nolo te ex eo: qui nobis risum excites: te derisuȝ iri: gelasimus & enim qui risum mouit: ca- tagelasimus uero: qui deridetur: nam catagelo drideo significat. Vide qd es capturus consilii: ridicule admodũ secum disputat gelasimus: inter rogãs: ac respondens. Vide ut annona est grauis: uides ꝗ̃ reditus anni sunt diffi- ciles. Benignitas hoium perire & p- thymias: sensus est: uides ne: ut libera- litates hoium periclitent: & prõptitu- dines: prothymia eniȝ prõptitudo: & pthymus prõptus: ɔpositũ nomẽ ex p præpõne et thymo aio prima pducta: nã eadem correpta thymos: qd & thy- mon neutro gñe dr: herba ẽ multũ p- bate uirtutis a medicis. Potione pan- cea onerabo gulã. i. potione: ꝗ me exu- rat totũ: ac perimat: qa pan signat oẽ: & ceo uro: Aut pãcea. i. ꝗ medeat oib⁹ ęgritudib⁹ meis: ut sit pan: & aceo me- deor: uñ acestes medicus dr: & pãcea herba dr: ꝙ oibus medeat ęgritudini- bus. Neq; ego hoc cõmittã. i. nõ deli- ꝗ̃: ita Cice. in officiis: cõmittẽdũ nõ est: ne dicẽdũ sit: nõ putarã. Committere quoq; significat cõparare: ut cõmitto hanc rem huic rei: & cõmittere: con- cederent in prouerbio est: committis oueȝ lupo. Donatus tñ: credimus nos cognitis inquit: cõmittimus autem in- cognitis: & cõmittere cõnectere: ac cõiungere in angustum: ut cõmissura fiat: quæ etiã inde dicta est.

Gelasimus qui dicat.

Cõmittere quid signi- ficent.

ANSEL- MVS.

LVpus: ad prouerbiũ respicere uidetur. λυκος εχανεν. dictũ in eos scilicet: qui inani spe ducuntur: ferunt enim lupum huius naturæ: quoties rapere aliquid molitur hiantem inuadere: quod etiã Plautus: Adesuriuit magis: & In hiantẽ ingt acrius lupus. Si qñ autem frustraretur. hiare nequicꝗ̃ lupum dixerunt. Prothymias: munificẽtias, eo- dem fonte. Exthymia stabilis animi sedes: de qua egregiũ uolumen scripsit Democritus. Seneca trãqllitatẽ uertit.

Prouerbiũ de lupo: Prothymia quid.

QVINTVS ACTVS.

Stichus seruus.

More hoc fit, atq; est ita mea sententia, si quem homi-
nem expectant
Eum solent prouisere, qui hercle illa causa nihil ocy-
us uenit.
Idem ego nũc facio, qui prouiso Sagarinũ, q nihil ocyus uenit.
Tamen hac gratia iá hercle ego decumbá solus, si ille huc non
Venit, cadum modo hinc a me huc uino transferam.
Postea accumbam, qua senex tabescit dies.

SARACENVS.

More hoc fit: Conserui Sagarini moram Stichus execratur: adimi sibi reputãs maiorem diei partem a suis uoluptatibus. ¶ Prouisere: prouiso duas significationes habet donato teste: & procedere: & ꝓuidere. ¶ Cadum modo hinc a me huic uino transferam: Sic prius legebatur: sed ita legẽdum censeo: cadum modo hũc ad me cum uino transferam.

VALLA.

More hoc fit. Stichus seruus dum Sagarinum ad uoluptatem secum capiendam præstolatur inuisit: num adhuc ueniat: cum tamen inquit nihilo celerius uenturus sit. More hoc fit: Ita inquit fieri cõsueuit. ¶ Prouisere: procul uiserẽ an ueniat. ¶ Cadũ mõ: uas inquit uinarium huc transferã unum: ut potus mihi suggeratur soli. ¶ Senex tabescit dies: idest iam ad occasum perductus est a rebus: q̃ senescit sũpta trãslatione: tabescit emarcescit. ad interitũ ꝓducit.

Cadũ qd sit.

Sagarinus. Stichus serui.

Saluete Athenæ, q̃ nutrices græciæ, terra herilis pᵗria
Te uideo lubens, sed amica mea, & conserua quid
agat Stephanium,
Cura est, ut ualeat. Nam Sticho mandaueram, salu-
tem ut nunciaret,
Atq; ei ut diceret, me hodie uenturũ, ut cœnã coq̃ret tẽperi.
S; Stich⁹ ẽ hic qdẽ. St. fecisti hercle facetias, quom hoc dõauisti
Dono tuum seruũ Stichum, proh Di immortales, quot ego
Voluptates fero, quot risiones, quot iocos, quot sauia, saltatio-
Bláditias, prothymias. Sa. Stiche. St. hem. Sa. qd fit? (nes,
St. Euge Sagarine lepidissume, fero cõuiuã Dionysiũ mihiq;,
Et tibi. Náq; ædepol cœna dicta ẽ, locus liber dat⁹ ẽ mihi, &
Tibi apud uos. Nã apud nos est conuiuium ibi noster cœnat
Cum uxore adeo, & Antipho ibidẽ herus est noster, hoc mihi
Dono datust. Sa. quis somniauit aurum? St. quid id ad te
Attinet? proin tu lauare propera. Sa. lautus sum. St. optume.
Sequere ergo hac me intro. Sa. ego uero sequor. St. uolo
Eluamus hodie, peregrina oĩa relique, Athenas nũc colamus.
Sequere me. Sa. sequor, & domum redeũdi principiũ placet.
Bona cœna, strenaq; obolet, occesset mihi Stephanium.

SARACENVS.

Saluete athenæ: Dicuntur & fiunt ista omnia tanq̃ athenis fieri: non Romæ uiderẽtur. ¶ Nutrices græciæ: Scilicet estis: Nam ibi floruerũt omnes artes: & disciplinæ. ¶ Herilis pᵗria: Vel patria. ¶ Fecisti hercle facetias: Apostrophat ad absentem herum: qui sibi diem tam lepidu; fuerat elargitus. ¶ Fero conuiuam Dionysium: Quia secum uini cantharum deferebat. ¶ Noster: Scilicet herus. Quis sõniauit aurũ: Nõ dixit: q̃s dedit: s; da re sõniauit: ut obsonaret: & cõniuium pararet. ¶ Bona sçena. strena q;. Vsus est uerbo sabio: sabini sçenas cœnas appellãt: ut autor Fes. ẽ: strena aũt dcĩ mun⁹ ẽ a strẽnuitate: ut paulo aũ dictũ est.

Scæna qd sit.

VALLA.

Saluete athenæ: Sagarinus aueniẽs iã pridẽ non uisas a se salutat athenas: & cũ Sticho sese oblectat: parat que ad futurũ conuiuiũ. Athenæ dictæ sunt: qa athena græce minerua: de cuius appellatiõe diuus Augustinus inqt: Varronis sñia Minerua tãq̃ dea colebaẽ: regnãte athẽiẽsib⁹ cecrope: sub quo rege ẽt uel instauratã ferũt uel cõditã ciuitatẽ. Nã ut athenę uocarent: qd certe nomẽ a Minerua ẽ: q̃ gręce athena dr: hãc cãm Varro idicat. Cũ apparuisset illic repẽte oliuæ arbor: & alio loco aq̃ erupisset: regẽ prodigia ista mouerũt: & misit ad apollinẽ delphicũ sciscitatũ quid intelligendũ esset: qdue faciendũ. ille respõdit: q olea Mineruã significaret: unda neptunũ: & quod esset in ciuiũ potestate: ex cuius potius noie duorum deoꝝ: quorum illa signa essent: ciuitas uocaretur. Cecrops oraculo accepto: ciues oẽs utriusq; sexus: mos enim tũc in eisdẽ locis erat: ut ẽt fœminę publicis cõsultationibus interessent: ad ferẽdũ suffragium cõuocauit. Cõsulta igitur multitudine: mares pro Neptuno: fœmine pro Minerua tulere sñias: & qa una plus inuẽta est fœminarũ: Minerua uicit: tum neptunus iratus marinis fluctibus exæstuãtibus terras atheniensium pupulatus est: q̃m spargere latius quaslibet aquas difficile dæmonibus nõ est. ¶ Quæ nutrices græcię: olim nãq; totius græciæ habuerunt imperiũ. ¶ Herilis patria: quam herus meus habet patriã. ¶ Fecisti hercle facetias: idest solẽnitates: nam facetus elegans. ¶ Tuum seruũ: idest me seruũ: qui sum tuus nempe amator. ¶ Saltationes: idest pedũ plausus. ¶ Prothymias: idest promptitudines: ut paulo ante expositũ. ¶ Conuiuã Dionysium: idest Bacchum: is enim multis est appellatus nominibus. Futhyus appellatus: & Bromius: & Hemerides: & Bacchides: & Silenus: & Dimitrius: & Iraphiotes: & Thelymitris: & Priapus: & Aclomitris: & Genes: & Omadius: & Sphaltes: & Phyxelis: & Męnoles: & Lene⁹s & Hyis: & Attis: & Lyæus: & Dithyrambus: & Nisius: & Basareus: & Lisius: & Lichnites. ¶ Dono datũ est. i. cõcessum: ut epularer. ¶ Quis obsonauit aurũ. i. aurũ prębuit ad obsoniũ apparandũ. ¶ Peregrina oĩa relinque. i. omnes sollicitudines: quas peregre subiuimus. ¶ Bona cœna: strenaq; ad bolũ accessit mihi. trãslatio a piscãtibus sũpta est: quoꝝ bolus dr iactus. strena inqt Noni. dcã ẽ a strẽnuitate. Põponius in pictorib⁹. ascide si q̃ uẽtura ẽ alia strena strene. Alii tñ putãt a strena strẽnuũ dici: cui strena dabaẽ. i. ꝓmiũ: & strẽnuus miles a sternẽdis hostibus appellatus.

Strena unde dicta sit.

Mirum

trum uideri. Stephaniũ mulier exiens domo spectatores cõmonefacit: ut epulũ & hilaritatem suis parat amasiis: nẽpe sticho: & sagario. Mũditiisq; appãdis: ut oia munda aduenientibus fratribus adhiberẽtur. Gite ite foras: Quæ parata fuerãt ad cœnã: iubet omnia in publicum ferri: tanq̃ magnifice: & ampliter fuisset obsonatũ. ¶ Præter nos iactura nemini dabitur: Hoc est talorũ iactus: nã (ut meminimus in Asinaria) archiposiã. i. bibendi inchoationem iactu taloꝝ sortiri solebant in cõuiuiis: qd Plautus ostẽdit in eadẽ comœdia: iace pñ talos: ut porro nos iaciamus: & mihi ob iactũ cãtharo mulsum date: ppea magis autumo legẽdũ esse: pol iactura q̃ pollectura: uel si oino sensum absolutũ optaueris: lege sic: hodie pol taloꝝ pter nos iactura nemini dabitur. ¶ Monotrophe: a monos solus & trophi nutrimentum. ¶ Scaphio: poculo. de quo in bacchibus. ¶ Batrochis: pfundis: ãplis. ¶ Poterio. Græci dicunt poterion: famiolo aũt dixit pro fictili: put ex samo insula uasa similia hñi cõsueuerãt. ¶ Mœnia: sic ueteres nos muniaidest officia. ¶ Amica uter uir. i. uter nostrũ erit cũ amica: uel apud amicaꝫ. ¶ Facto hoc: Melius factũ hoc. i. hoc negociũ: & puinciam. ¶ Fontali: an libero: aq̃ in uino: fontalẽ aquã dixit e fontibus scaturientem. ¶ In subsellio cynice: Humili scilicet loco more cynico.

VALLA. SARACENVS

Monotrophe unde dictum.

Stephanium ancilla.

MIrũ uideri nẽini nostrũ uolo spectatores, qd ego hic.
Quæ illic habito, ex eã, faciã uos certiores, domo dudum huc.
Accersita sum, quoniam nunciatum est istarũ uẽturos uiros, ibi
Festinam' oẽs, lectis sternẽdis studuim', mũditiisq; apparãdis.
Inter illud tamen negocium, meis curaui amicis Sticho &
Conseruo Sangarino meo cœna cocta ut esset, Stichus
Obsonatus est, ceterum ego curando id adlegaui.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hic aduenientes.

Sangarinus. Stichus serui.

AGite ite foras, ferte pompã, cado te perficio Stiche.
Oibus modis tẽtate certust nostrũ hode cõuiuium,
Ita me di amẽt, lepide accipiamur, quĩ hoc scipiemur (in loco.
Quisq; ptereat, comessatũ uolo uocari. St. cõuenit,
Dum quidem hercle quisq; ueniat cũ uino suo, nã hinc quidem
Hodie pollectura, præter nos iactura nemini dabitur, nosmet
Inter nos ministremus monotrophe, hoc conuiuium est
Pro opibus nostris, satis commodule nucibus, fabulis, ficulis,
Olea itẽrupto lupillo, cõminuto crustulo sat ẽ seruo homini.
Modeste melius facere sumptum, q̃ ampliter suum quẽq;
Decet, quibus diuitiæ domi sunt, scaphio, cantharis, batiocis.
Bibunt, nos nostro samiolo poterio, tamẽ uiuimus, nos tamen
Efficimus pro opibus nostra mœnia. Sa. amica uter uis ubi
Accumbam'? St. abi tu sane supior, atq; adeo, ni tu scire possis
Factum ego hoc tecum diuido, uide utrã tibi lubet ẽt nũc cape,
Cape prouinciã. Sa. qd istuc est prouinciæ? St. utrũ fontale,
An libero imperium te inhibere mauis. Sa. nimio liqdo libero,
Sed amica mea & tua dum cœnat, dumq; se exornat, nos
Volo tamen ludere inter nos, Strategũ te facio huic cõuiuio.
St. Nimium lepide in mentem uenit, potius in subsellio
Cynice accipiemur, q̃ i lectis. Sa. imo. n. hic magis ẽ dulcius.
Sed interim Stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide quot cyathos hos bibim'. St. tot, quot digiti sunt tibi

AGite ite foras. Sagarin9: et stichus ad futuꝝ epulũ sese cõparãt: deliciasq; seruiles adhibeãt: moresq; aperiãt. ¶ Ferte põpã. i. ad põpã hoc ẽ lõgũ ordinẽ. ¶ Cado te pficio: ut nobis potũ ex cado haurias. ¶ Qui hoc recipient: in loco: q hic epulabunt. ¶ Comessatũ uolo uocari. i. epulatũ. ¶ Monotrophe. i. large ad studẽdũ nulli rei alii q̃ ut nos: alam': monos. n. unice: & trepho alo nutrio. ¶ Pro opib' nrĩs: ut opes serũt nrã. ¶ Fabulis: a fabis dimĩnutiuũ. ¶ Interupto lupillo. i. dẽpta tunica de lupinis. ¶ Cõminuto crustulo. i. discisso. ¶ Scaphio & cantharis: supra hæc uasoꝝ gña diximꝯ. Athene' iter uasa ad potãdũ ponit scaphiũ. ¶ Bathyochis. i. pfundis: nã bathy pfundũ signat: & echo hẽo. ¶ Samiolo. i. fictili: & terreo: a samo. n. serebãtur uasa fictulia: unũ & nomen hñt. ¶ Poterio. i. poculo: qd. n. nos poculuꝫ græci poteriũ. ¶ Nrã mœnia. mœnia dixit: q̃ nũc munia. i. officia. Hor. Vegetusq; ad mũia surgit. ¶ Amica ute. subaudi stephãio. ¶ Vtꝝ sõ. an liberũ ipiũ. i. nũ uelis iperiũ hẽre: ac pesse aq̃: an uino pbẽdo. ¶ Strategũ te facio. i. ducẽ: ut ĩ curgulione exposuimꝯ. ¶ In subsellio: humiliore loco: et scabillo. ¶ Cynice accipiemur: Vt cinici philosophi solẽt: epulabimur: q ex mẽdicatis uiuebãt rebus. ¶ Magis ẽ dulcius. Notãdũ ad cõparatiuum appositũ eẽ magis: qd ẽt apud alios nõ rarẽter legimus. ¶ Cur hic cessat cãthar': cur nõ uino plẽus. ¶ Cãtio ẽ græca pente pine. sane diocles i milissis: quo pacto mixtũ potare uinũ oporteat docet igens. μέτρα τῇ τρία καὶ δύο. mixtio igit: q̃ a consuetudine abest: inqt memorabilis puerbium fecit. ἢ πέντε πῖν' ἢ τρί' ἢ μὴ τέτταρα· καὶ γὰρ δύω πρὸς πέντε φασὶ δεῖν ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. De tali mixtione Ion poeta in eis: q̃ de chio ãtiquatẽ iuenisse: palamedisq; enũciasse uaticinio græcis nauigãdũ potãtibꝯ tres ad unũ cyathos. Alii aũt maiore usi: & ãpliore potu: duos uini potarũt ad qnq; aquę. Nichochares igit in amymone ad nomẽ ludẽdo inqt. οἶνο μιγνύντι χαῖρε πέντε καὶ δύο κύλικα τε καὶ συμπόται γένοιμεθα. eadẽ' propemodũ dixit ẽt in lemniis: ubi uicissis cottabis iseruiebant. ἐγὼ δ' ἐδίου ὑδᾶσιν ὑμῖν εἶναι πέντε καὶ δύο. Eupolis αἰεὶ Διόνυσε χαῖρε· μὴ τοσαῦτα πέντε καὶ δύο. Hermippus de eis inqt: cũ biberimus: aut sitierimus: depcamur uinũ profundẽtes ludẽdo simul: & torrẽdo qnq; i & duos potãdo cyathos. Apud anacrcõtẽ εἷς οἴνου πρὸς δύο ὕδατος ἀγγέλη φέρε κέλευε τὸν ἀμυστί ... τὰ μὲν δέκα ὕδατος. Vnus uini ad duos aq̃: age eia nobis o puer: poculũ ut ammystin ppinẽ: alios

decem aquæ: alios decẽ uini cyathos: ut cõuicieri insurgite bassareo sacrificando. Progrediendo autem intemperantem potionem: scythicã uocat potionem: ipsi quoq; lacones cũ intemperãtius potare uoluerint: se potare scytharum ritu uelle dicũt qd' græce enũtiatur ἐπισκυθίσαι: ac si dicas scythicari. At apud nos Horatius inquiens.

Da lunæ propere nouę	Da noctis mediæ: da puer auguris	Murenæ: tribus aut nouem
Miscentur cyathis pocula cõmodis	Qui musas amat impares	Ternos ter cyathos attonitus peter
Vates tris prohibet supra	Rixarum metuens tangere gratia	Nudis iuncta sororibus.

Apuleius autẽ: prima inqt cratera ad sitim ptinet. Secũda ad hilaritatẽ. Tertia ad uoluptatẽ. Quarta ad insaniaꝫ. Verũ enimuero musarũ cratera uersa uice: q̃to crebrior: q̃toq; meracior: tãto ꝓpior ad animi sanitatẽ. pria cratera lectores rudato eximit. Seda grãmaticę doctrinã extruit. Tertia rhetores eloquẽtia armat: Hactenus a plerisq; potat. ego & alias crateras athenis bibi poeticæ cõmẽta: geometricæ lipidã musicę dulcẽ. dialecticę austerã: Iã uero uniuersitas philosophię: scilicet nectareaꝫ canit. Empedocles carmina. Plato dialogos. Socrates hymnos: Epicharmus modos. Xenophon historias. Xenocrates satyras. Apuleius noster hæc omnia: nouẽq; musas pari studio colit. Hoc ergo dicit Plautus: interrogatus stichus a sagarino. quot bibissent cyathos: rñdet tot: quot digiti sunt tibi in manu.

SARACENVS. ¶ CANtio græca: Que ẽ bibe qnqesibiber ter: atq; ẽt bis: nã imi tettara dimidiũ sigñat nũeri q̃ternarii. i. bis: & oẽs hi nũeri decẽ cõstituũt: ꝓpea dixit: tibi ꝓpino decuma fonte: & prius dixit quot digiti sunt tibi i manu: significare uolẽs decẽ illi cyathos ꝓpinasse. ¶ Si hoꝝ: q̃ adsunt: pœnitet: Istuch tẽdit terẽtianũ illud: tute lepus es: & pulpamentũ q̃ris. i. q̃ris qđ in te eſt.

Cappedia quid sit. ¶ Cuppedia. Voluptuosa uel escaria: nã antiq cuppedia lautiores cibos noiabãt: ul cuppedia a cupiditate dcã sũt: ut author Fest. uel ut uarro uult: q ibi fuerit cupedinis eqtis domus ob latrociniuꝫ dãnati: is eni locus erat: ubi ea uęnirẽt: q̃ uescẽdi cã I urbeꝫ eẽnt allata: ide cuppedinarii dicti sunt oẽs: q poculẽta: & esculẽta uẽditant: ut Donatus & seruius: q aiũt cuppedinarios eẽ uoluptatis: & cupiditatis ministros: nihil aũt moror: pro nihil curo: in qua significatione utit̃ sæpe Plau. ¶ Vel seruato meũ modũ: uel tu dabo: legi posset: uel seruato meum modũ: uel tuum seruabo. ¶ Nulli relerimus: Vel lege releuerimus: uel relerimus: pro releuerimus reliuo facit reliui: uel ut rectius Prisci. releui Teren. in heautõtimorumeno. releui dolia omnia: in uasis eniꝫ & doliis uina condũtur: & dum uina aperiuntur: dolia relinũtur: qđ testatur Donatus: ergo nulli releuerimus postea. i. nulli deinceps uinũ deprompserimus. ¶ Quid agit̃ uel quid igitur: & forte rectius sermo eſt sagarini ad tibicinem. ¶ Quasi proserpẽs bestia: Serpens enim ita celeriter lingua mouet: ut duplicem habere uideatur. ¶ Nolo obcedes: Forte melius: obcedas: ideſt obtũdas ex ob & cedo: nã sibi uidebatur conseruũ suum uerbis nimiũ obstrepere. ¶ Ad mores tuos: Rectius ad amores. ¶ Stephaniscidiũ: Ex forma dimiñutiua q̃si corolla: nã stephanos græce corona dicitur.

VALLA. ¶ Cãtio ẽ gręca: ac si dicat cãtio admõet græca: ut queadmodũ ondimus: uel tres cyathos potemus: uel ter ternos: si musis: uel tres dimidios: uel q̃tuor: uel qnq;. Ita q cũ dixissẽt: se potasse qnq; q̃si aliud summendo exordiũ: & alia de ca: aliũ se posse numerum cõplere: inqt ergo. ¶ Epente. i. uel quinq;. ¶ Pine: pota: quia pino poto: unde propino: de quo abunde supra E. uel. ¶ Trieme. tres dimidos. ¶ Pine po^t a. ¶ Tettara: quattuor: quod totum græce ita scribatur. ποτὲ Τετρα…

In manu, cantio eſt græca, και πέντε πῖνε, και, Τρισ πῖνε καὶ τέτταρα
Tibi ꝓpino decumã fõte, tibi tute ĩde, si sapis. Sa. bene nos,
Bene nos, bene te, bene me, bene noſtrã etiam Stephanium
Bibe, si bibis. St. non mora erit apud me. sa. ædepol
Conuiui sat eſt, modo noſtra huc amica accedat, id abeſt,
Aliud nihil abeſt, lepide hoc actum eſt, tibi propino
Cantharum, uinum tu habes. St. nimis uellem aliquid
Pulpamenti. sa. si horum, quæ adsunt, pœnitet, nihil eſt,
Tene aquam. St. melius dicis, nihil moror cuppedia.
Sa. Bibe tibicen, age siquid agis, bibendum hercle hoc eſt, ne nega.
Quid hic fastidis? qđ faciundum uides esse tibi, quin bibis?
Age, siquid agis, accipe inquam nõ hoc impende publicum,
Haud tuum istuc eſt te uereri, eripe ex ore tibias.
Sr. Vbi illic biberit, uel seruato meum modum, uel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere, nulli relerimus poſtea.
Nanq; ædepol quãuis de subito uel eadus uorti poteſt.
Sa. Quid agitur? quanq̃ grauatus fuisti, non nocuit tamen.
Age tibicen, quando bibisti, refer ad labia tibias suffla
Celeriter tibi buccas, quasi proserpens beſtia, agedũ ſtiche
Vter demutassit, procul mutabitur. St. bonũ ius dicis.
Impetrare oportet, quia æquom poſtulas, age ergo
Obserua, si peccassis, mlta hic retiebo illico. sa. optumũ, atq;
Æquissimum oras. St. hem tibi hoc, primum omnium, hæc
Facetiaſt, amare inter se riuales duos, uno cantharo potare.
Vnum scortum ducere, hoc memorabileſt, ego tu sum, tu es
Ego unianimi sumus, unam amicam amamus ambo, mecũ
Vbi eſt, tecum eſt tamen tecum autem ubi eſt, mecum autẽ
Ibi eſt, neuter utri inuidet. sa. ohe iam satis, nolo obcedes,
Catuli ut ludunt, uolo nunc, uin amicam huc euocemus?
Ea saltabit. St. censeo. sa. mea suauis, amabilis, amœna
Stephanium ad amores tuos foras egredere, satis mihi pulchra es.
St. At enim pulcherrima. sa. fac nos hilaris hilariores
Opera, atq; aduentu tuo, peregre aduenientes te expetimus.
Stephaniscidium, uel meum, si amabilitas tibi noſtra
Placet, si tibi ambo accepti sumus ſtephanium.

ωιν ε ετεο ηαμ ωινε τὸ τετάρο. ℣ Decumo fonte: idest ex decima parte aquę: quę de fontæ. ℣ Tibi tupte Ide. i. ego amplius non propinabo: tu ipse propinato. ℣ Si bibis: idest si bibere uis. ℣ Vellem aliquid pulpamenti. i. quippiam esculenti. ℣ Nihil moror cupedia. Nonius cupedia: cupiditas. Cicero tusculanarum libro quarto. Ambitio: mulierositas: peruicacia: liguritio: tumulenta: cupedia: Donatus super illo terentiano: cupedinarii omnes inqt Varro humanarum rerum numerus equitius cuppes inqt: & aomanius Macellus: singulari latrocinio: multa loca habuerunt infesta: his in exilium actis: publicata sunt bona: & ędes: ubi habitant: diruntq; aeque ea pecunia scalæ deū penatum ædificatæ sunt: ubi habitant locus: ubi uenirent ea. quę uescendi causa in urbem erant allata. Itaq; ab altero macellum: ab altero forum cupedinis appellatum est. Cupedinarii omnes qui esculenta: & poculenta nendunta rebus cupidinis ab alimento cupedinarii appellantur. ℣ Haud tuū: idest non ad te attinet. ℣ Vel tu dabis: subandi modum. ℣ Nulli releuerimus postea: idest deprompserimus. Terentius: releui dolia serias omnes. ℣ Suffla celeriter tibi buccas: uento imple. Aliter Cęsar in commentariis: unde sufflant inquit uenti. ℣ Si peccassis multa: pro multō: metalassis figura. ℣ Ego tu sum: tu es ego. Hoc inquit Aristoteles in amicitia est: ut dicatur: amicus alter ego. ℣ Neuter neutri inuidet: ut neuter alteri: ita neuter neutri dicim⁹: sicut uterq; utriq;. Hirci⁹ de bello alexādrino Cæsaris li. iiii. cum uterq; utriq; insidiaret. Liuius ab urbe condita li. i. Qua utri utris imperent. Nā & uterq; alteri dicim⁹. ℣ Sauis mō obsees. obseet inqt Festus aderit. ℣ Ad amores tuos: nēpe ad nos. ℣ Stephaniscidium: stephanium diminutiuum est: & stephaniscum hinc diminutiuum stephaniscidium. ℣ Accepti sumus: placemus.

Cupedinarii & unde dicti.

℃ MODE sic melius: melius: uacat apud Nonium. ℣ Et cantharis batyochis scribendum batiocis: non bathyochis. est enim batiocha patera argentea ad sacra: quare: aut expungenda est copula: quę ante dictionem cantharis: aut alia postponenda: ut procedat syntaxis. ℣ Cantio græca bibendum quinquies docet: & ter: & semiquattuor quoniam prędixerat. tot quot digiti sunt tibi: ita opperte: atq; symbolice amicę nomen decem scilicet litterarum bibendus suadet: nam Stephanium totidem constat: uetus est consuetudo: ut Martialis epigrammate quodam suo. ℣ Tibias. Tibiæ primo in celænis inuentæ: quibus Apollinem prouocare olim Marsyas ausus est: fuit namq; Celæneus q̄ Lydiæ ciuitas. Papinius: & illustres satyro pendente celænæ. de tybiis prouerbium est. Quid enim me oportebat longas agere tibias: si quid parum processisset. ortum uidelicet ex Othonis uerbis. Tranquillus in Othone. postridie quoq; in augurando tempestate orta grauiter prolapsus idemidem obmurmurasse. τί γάρ μοι ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν. ita enim Dion: sine quo Tranquillus ipse haud satis intelligitur.

ANSELMVS.
Batiocha qd sit
Cantio gręca q̄ fuerit.
Tibię quæ sint

Stephanium ancilla, & eidem.

MOrem uobis geram meæ deliciæ, nam ita me Venus amoena.
Amet, ut ego hic iādudū exisse uobiscum foras,
Nisi me uobis exornarem, nā ita est ingeniū muliebre.
Bene cum lauta est, tersa, ornata, ficta est, infecta est tamē.
Nimioq; sibi mulier meretrix repperit odium ocyus
Sua immunditia: q̄ in perpetuum ut placeat munditia sua.
Sa. Nimiū lepide fabulata est. St. Veneris mera est oratio
Sangarine. Sa. quid est? St. totus doleo. Sa. totus? tanto miserior.
St. Vtrum tibi accumbo? St. utrum ubi tu uis? St. cum ambobus uolo,
Nam ambos amo. St. uapulat peculium, actū est, fugit hoc
Libertas caput. St. date mihi locum, ubi accumbam, amabo siquidem
Placeo, tū mihi cupio cum utroq; esse mihi bene. St. dispereo. Sa. quid ais?
St. Quid ego? Sa. ita me Di amēt, nunq̄. n. fiet hodie hoc, quin non
Saltem tamen, age mulsa mea, suauitudo salta saltabo
Ego simul. St. nunq̄ ædepol me istoc uinces, quin ego
Ibidem pruriam. st. siquidē mihi saltandum est, tū uos date
Bibant tibicini. st. & quidē nobis. sa. tene tibicen primum,
Post idea loci si hoc eduxerit, perinde ut consuetus añ hac,
Celeriter lepidam, & suauem cantationem aliquam occipio
Cinædicā, ubi perpruriscamus usq; ex unguiculis, inde huc aquam.

MOrem uobis. In hac & duabus subsequentibus scænulis amatores suum concelebrant simposium: errata omnia quæ prius Plautinum interturbabāt intellectum q̄ rectissime emendauimus ut illud: potus tanto miserior: legi enim debet totus: & cantionem aliquam occipio: melius occipito: & rursus: mendosissimum illud: possibiles tandem stantē. stantis autem dare amicum amicæ. Ita legi uolumus: possibile est tandem stantem stanti sauium dare amicum amicę? & item: qui dicitur: quid igitur grauatus non uocui: grauatus non nocuit: ueteri pro ui nouam: ueteri pro uino nouam: & demum ubi pax legebatur: emendauimus euax: est enim interiectio exultantis uel bombax irridentis: & denique illud: cinædus contra statis esse nobis: non magis potis est q̄ fungo imber cinædus. contra staticulus stare non magis potis est q̄ fungus imbri: diximus supra staticulū esse saltationis genus.

SARACENVS.
Euax qd sit

MOrem uobis geram. Accita stephanium cum suis amatoribus lusitat. ℣ Exilissem uobiscum: repente excurrisset. ℣ Potus tanto miserior: subaudi qa hausimus totum. ℣ Vapulat peculium: idest facultas mea diripietur tibi. ℣ Quin nō saltet: saltandum enim supra dixit mulieri. ℣ Ibidem pruriam. Libidinis incentiua moueam. ℣ Perpruriscamus. ad incentiua moueamur. ℣ Inde: idest ingere.

VALLA.

℃ IN Perpetuum. Paulus iurecōsultus. In perpetuum inquit: idest dum uiuant. Perpetuum proprie ad homines pertinet: Sempiternum ad deos.

ANSELMVS.
In ppetuum quid sit

VALLA. TEne hoc: potum præbent inuicem sibi serui: & cantionibus inseruiunt. ⁋ Minus grauate iam accepit: quia u:sa est potio bona. ⁋ Post bibest. post hunc tu potaueris. ⁋ Quid igitur. An placet potus inquit: hoc ubi cini dicit. ⁋ Non noui: subaudi in potu præbendo. ⁋ Veteri pro uino: ut ego uetus uinum præbui: ita tu nouam cantionem præbeto.

VALLA. QVi ionicus: interrogatiue legendum est: idest quis possit canere ionice. ⁋ Babæ. Cantio est inuicem sibi respondentium. ⁋ Bombax: his sibi respondent uocibus. ⁋ Saltatum satis prouinost: pro uino: quod bibi mus: satis inquit plausimus pedibus choreas. ⁋ Ite ad uos comessatum. Ite domum inquit: ubi epulemini: ut nos epulati sumus.

Eidem.

TEne tu hoc, educe, dudũ placuit potio, nunc min⁹
Granate iam accipit, tene tu interi meus oculus.
Da mihi suauiũ, dum illic bibit pstibiles tandem.
Stantem stantis autem dare amicum amicæ.
Euge euge, sic furi datur, qui dicitur, quãq̃
Grauatus non nocui, tamen age iam inflabuccas.
Sti. Nunc iam aliquid suauiter redde cantiõem, ueteri pro
uino nouam.

Eidem.

QVi ionic⁹, aut cinædicus, q̃ hoc tale facere possiet?
Si istoc me uorsu uiceris, alio me prouocato, fac tu
hoc modo.
Sti. At tu hoc modo. Sa. babæ. Sti. tatæ. Sa. papæ. St. pax.
Sa. Nũc pariter ambo omnes uoco cinædos cõtra statis, cẽ
Nobis non magis potis est, q̃ fungo imber.
Intro hinc abeamus nunc iam saltatum satis pro uinost.
Vosq; spectatores plaudite, atq; ite ad nos comessatum.

ANSELMVS. Ionicus. ⁋ QVI Ionicus. Ionicus mollis: delicatusq;. Philostrat⁹ Iconon lib. ii. cum Christeidis Homeri matris formam laudaret: hoc sensu loquitur: delicata quidem ipsi: & mollis species: longeq; ionica. Similiter ionice: molliter: & delicate Aristophani ἴθι μοφορικζουςαιϛ. ἐμιτρο φοφουντειinquit: καιδ ιεκειyουν ιωνικως. qđ utiq; Flaccus expssit cum ait. Motus doceri gaudet Ionicos: Matura Virgo. non tam scilicet saltationem: ut sentiunt interpraetes: quã lasciuum incessum: & corporis mollem fluxumq; habitum respiciẽs. Quid quod ionicam saltationẽ Sicelioty Artemidi præcipue saltabant: Diana enim siue Artemis casta dea est: & per hoc Ausonio bis cincta: Ionica dialecto propter hoc ipsum Phlyacas idest cinædos scripsit Sotades. Ausonius. ϛωτακιχοϯϯ κινϭιδον ιωνικον αμφοτεςωϵν.
⁋ Spectatores plaudite. Quintilianus: Tunc est: inquit: commouendum theatrum: cum uentum est ad ipsum illud quo ueteres tragœdiæ comœdiæq; clauduntur: Plaudite.

PIVS BONONIEN. ⁋ FVNgo imber: puerbialiter. pluuia nihil obstare potest fungo: quonia; operculo capitis munitus est: & contra insensã pluuiã obarmatus. ⁋ Comessatũ: post cœnã nobiscũ dapes capite. ⁋ Pro uino: pcopia uiniq; qđ exhausimus.

⁋ In trinummum argumentum.

SARACENVS. ABiens charmides peregre re; omnẽ callicli cõmendat suo: filiamq; atq; aurum: quod habebat defossum domi: suspectus nãq; ei erat lesbonicus filius: ne absẽte ipso rem disperderet: mandat itaq; si obeat pereg: filiam ut marito: atq; thesaurum pro dote tradat: profecto igitur in seleuciam patre: filius proponit uenales edes: eas mercatur callicles: eo proposito: ut cũ reuenijat: amico charmidi reddat: interea lysiteles philtonis filius sũmo ex genere: & optimis ornatus moribus sodalis lesbonici sororem sibi uxorem dari: atq; idotatã petiit: callicles id ratus sibi uicio uorti: dandã uirginẽ & dotẽ cẽset: & neq; q̃ de auro suboleat lesbonico: subornat sycophantã graphicũ: qui se dicat a charmide ferre aur: & litteras: is tribus conducitur nummis: & ob hoc trinummus dicta est comœdia: qui cum ueluti peregrinus incederet: charmidi forte domum redeunti fit obui⁹: diu deludit illum charmides: qui s beo: qui ipsus erat: se missum autumat: domum ita reueniens offendit stasimum seruum: & calliclem socium: ab his rem omnem edoctus: filiam sponsatam repperit: factum probat: lysiteliq; denuo suam spondet filiam: callicliq; dat filio lesbonico.

⁋ Argumentum in trinummum.

CHarmides pegre iens lesbonicũ imprudẽtissimũ filium reliq̃t domi cũ stasimo seruo prudẽtiore dño: & amãtiore honoris ipsi⁹ heri. Pr̃ non satis filio fidẽs: cum domo abiret: callicli amico suo rẽ sua moẽm cõmẽdauit: quos domi thesauros hẽbat abstrusos ei apuit: ut si necesse foret illo nuptũ daret quã reliq̃rat filiã. Fili⁹ ergo lesbonic⁹ intẽperans: cũ quotidie magis bona sua meretricibus dilargiret: agros domosq; cũ uẽditaret uilissimo ẽt ptio. Callicles amic⁹: ne bõa dispderent: emebat oia: hoc pspiciẽs lysiteles sodalis lesbonici: & allega succurrẽdũ putauit quoquo mõ posset: ut ei⁹ sororẽ sine dote acciperet: ad eã rẽ impetrãdã philtonẽ prem suũ allegauit: nõ uult idotatã lesbonic⁹ dare sororẽ nephas putãs: s; ag: q ex luxuria supat p dote destinãdũ putat: huic rei stasimus seru⁹ obsistit dñi amator sui. Callicles igit: ut filio oia tegerent charmidis subornat sycophantã q̃si a charmide uenietẽ; cũ lrĩs & pecuniis: ut nuptũ illis daret filia. Atcũ sycophãta ad lesbonicũ iret: piterq; datur⁹ a pre lrãs osi dit: re cognita: q infamis hẽbatur: Callicles credit pegre uenientẽ charmidẽ p foribus: int quos aliq̃ndiu lusus hitus ẽ. re cognita: q infamis hẽbatur: Callicles ciuis bonus cognit⁹ est: despondet ergo lesbonici soror lysiteli.

⁋ Nomiuum etymologię.

VALLA. MEgaronides: quia megara atria dñr: & ido specto. ⁋ Callicles: qa calos honestas: & cleos glĩa: ab honeste. n. gloriã cõseq cupiebat. ⁋ Lysiteles: qa lysitelo cõmodosus significat. Fuit. n. cõmodus erga sodalẽ lesbonicũ. ⁋ Philto: qa philto amo: q̃si ad amorẽ concilĩãs. ⁋ Lesbonicus: a lesbo placidus. Hi nãq; erãt natura mitioris: ut & uinũ quoq; lesbiũ: qđ & in fnia discipulor suor oñdit Arist. ⁋ Stasimus. i. stabilis: qui in heri cõmodo persistit. ⁋ Charmides. Quia chara lętitia: & midos consilium: suo nãq; gausus est cõsilio. ⁋ Sycophanta: simulator: ut aliquẽ fallat: cuius etymologia supra exposita: græce sycophãtes masculinũ ẽ: cui⁹ fœmininũ sycophãtria: ut mathetes mathetria: auletes auletria: poetes poetria: pharmaceutes pharmaceutria: psaltes psaltria

⁋ Thesaurus



M. ACCII PLAVTI TRINVMMVS.



Hesaurum abstrusum domo abiens peregre
Charmides
Remque oẽm amico Callicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius.
Nã & ædeis uendit, has mercatur Callicles.
Virgo indotata, soror istius poscitur,
Minus quo cum inuidia ei det dotẽ Callicles,
Mandat qui dicat aurum ferre sese a patre.
Vt uenit ad ædeis, hunc deludit Charmides
Senex ut rediit, quoius nubunt liberi.

PROLOGVS.

Luxuria & inopia.

Equere me mea gnata, ut munus fungaris tuum.
In. Sequor, sed finem fore quem dicam, nescio.
Lu. Adest. hem illæ sunt ædes, i intro nunc iam.
Nunc ne quis erret uostrum, paucis in uiam
Deducam, siquidem operam promittitis dare.
Nunc primum igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc etiam siet,
Huc quæ abiit intro, dicam, si animum aduortitis.
Primum mi Plautus nomen LVXVRIÆ indidit.
Tum mihi gnatam hanc is esse uoluit, INOPIAM.
Sed huc quid introierit impulsu meo
Accipite, & date mihi uacuas aureis, dum eloquor.
Adolescens quidam est, in hisce qui habitat ædibus.
Is rem paternam me adiutrice perdidit,
Quoniam, qui me aleret, nihil esse uideo reliqui.
Dedi meam gnatam, qui cum ætatem exigat.
Sed de argumento ne expectetis fabulæ.
Senes qui huc uenient, hi rem uobis aperient.
Nam nomen græce huic est THESAVRO fabulæ.
Philemon scripsit, Plautus uortit barbare.
Nomen TRINVMMO fecit, nunc hoc uos rogat,
Vt liceat possidere hanc nomen fabulam.
Tantum est, ualete, adeste cum silentio.

SARACENVS

THesaurum abstrusum: oĩa ex argumento nota sũt: corrigo tamen ultimum uersiculum: nam ubi legitur: cui⁹ nubuntur heri: legendũ arbitror cuius nubunt liberi: nã filia datur lysiteli: filius quoque ducit calliclis natam.

VALLA.

THesaurũ abstrusum abiẽs. occultas suas diuitias. ¶ Male: ualde. ¶ Rẽperdit. Dissipat facultates. ¶ Filius: lesbonicus. ¶ Poscitur: a lysitele. ¶ Minus: quo cum inuidia ei det: ordo & sensus quo minus: ut non det ei sororem lysiteli: cum inuidia: maliuolentia. ¶ Mandat: sycophante. ¶ A patre: charmide. ¶ Vt uenit: sycophãta. ¶ Senex: charmides. ¶ Vt rediit. postq̃ peregre reuersus est. ¶ Cuius nubunt liberi: nempe filius lesbonicus: & filia.

SARACENVS.

SEquere me: Absente pr̃e rem oẽm cõsumpserat lesbonicus scortãdo: & pgrę cãdo: eoque usque redactus erat: ut ædes uænales pponeret: recte ergo inducit: ut post luxuriã tanq̃ comes sequatur inopia. ¶ Munus fungaris tuũ: Munus p munere: uetus locutio est: & rettulimus in menæchmis. ¶ Illę sunt ędes. Quas adolescens uænales fecerat. ¶ Est thesauro fabulæ. Quia trinũmus dicta ẽ. ¶ Plau. uertit barbare: Sic in asinaria inquit: Marcus uortit barbare: de se locutus: barbare in aliam linguam a gręca.

Barbare uorti qd sit

VALLA.

SEquere me mea gnata. Luxuria uerba habet ad filiam suam inopiam: ut sese transferat in domum lesbonici. ¶ Vt munus fungaris tuum. fungor enim hanc rem & hac re dicimus. ¶ Luxurię indidit: superfluitas enim luxuriæ nomen habet. luxuriari enim superfluere. Virgili. Luxuriatque thoris animosus pectus hanc sequitur inopia: quia ubi negligenter quippiam disperditur: inopia mulctat. ¶ Me adiutrice: subaudi luxuria. Dedi meam gnatam inopiam: cũ qua uitam agat. ¶ Thesauro. appellatur inquit gręce hęc fabula thesaurus: quod est opum repositio. ¶ Philemo scripsit: de philemone dictũ est supra abunde. ¶ Plaut⁹ uertit barbare: idest in aliam linguam: nã græci barbaros omnes præter se appellauerũt. ¶ Trinummo fecit: quare trinummus mox apparebit. ¶ Adeste cum silentio: audite ac silete.

Luxuriari quid sit

ANSELMVS.

¶ LVXVria. quod a recta uiuendi uia sit exclusa & eiecta dicitur. luxum enim uulsum: & loco motũ. ¶ Barbare uertit: hoc est uertendo corrupit.

Luxuria qd sit

SARACENVS.

NE amicum: senserat megaronides a callicle ẽptas fuisse charmidis ædes: qd tanq̃ nephariũ factũ iprobat: iccirco monitur⁹ amicu; accedit: s; interi malos hoium mores iprobat: q magis paucioribꝰ.i.priuatisq̃ pluribꝰ.i.publicis rebꝰ studẽt. ⁋ Ni me id iuitet fides: q̃si & pp fidẽ impellat amicum uelle errati sui commonefacere. ⁋ Eoꝶ messes metere: Vt.s. pœnitus exciderent: & prorsus abolerẽt. ⁋ Remoram faciunt: idest retardant: nã remora a Plinio tantæ tenacitatis dr: ut nauim a cursu suo retinere ualeat: ide factum remoror uerbum: & remores aues: q̃ in auspicio aliqd fieri remorantur: hic piscis a græcis echineis dict⁹

Remores a ues q̃ dicãt

VALLA.

NE amicum castigare. Aliter hæc uerba apud ciceronẽ legunt: q ad Herẽnium in qt. Vitiosa rõ est: q̃ ad expositionẽ non est accõmodata: uel pp uanitatẽ. infirma rõ est: q̃ non necessario oñdit ita eẽ quẽadmodũ expositũ ẽ: uelut apud Plau. Amicũ ob meritã noxã imane castigare facinus: ueꝝ in ætate utile: & cõducibile. Hæc ꝓpositio est: uideamus: q̃ rõ afferat. Na; ego amicũ meũ hodie nõ castigabo p commissa noxa ex eo: qd facturus non ex eo: qd fieri conuenit: utile qd sit ratiocinatur. ⁋ Immane est facinus. Immane.i. crudele sicut imanes bestias: quas uocabulo græco feras dicimus: ut Cicero in q̃õnibꝰ tusculanis de bestiis locutus ingt imanis alias q̃sdã aũt cicures. Differt aũt facinus a flagitio diui Augu. snia: qd idomita cupiditas ad corrũpendũ aium: & corpus suũ flagitiũ uocat. Qd aũt agit: ut alteri noceat facinus dr. Et hęc sunt duo gña oĩum pctõꝶ: s; flagitia priora sunt: quę cũ exinaniuerũt aium: & ad q̃ndã ęgestatẽ pduxerunt: in facinora ꝓsiliunt. ⁋ Quasi herba irrigua.i. q̃ aqua irrigat: noia fere apud latinos uerbalia freq̃ntissime actiue & passiue ponunt: nã & prata irrigua: & hortos irriguos: qui irrigantur: & irriguum uiolaria fontem dixit Virgi. ⁋ Messem metere maximam. Ex malis inquit moribus possis uberem facere messe;. ⁋ Remoramq; faciunt: idest retardant. Est autem remora piscis: qui græce echineis a remorando dictus quod ut Plinius inquit cum nauigiis adhæserit ꝑ maria properantibus: firmet immobilia.

Remora quid sit

SARACENVS.

LArẽ Corona: Emptis ędibus: in qbus defossus thesaur⁹ erat: larẽ placare studet: forte inhiãs senex auro: occasione oblata. ⁋ Videre atq; audire ægroti fiunt: idest te ægre

PRIMVS ACTVS.

Megaronides.

NE amicum castigare ob meritam malam noxiam,
Immane ẽ facinus, uerũ in ætate utile, & cõducibile.
Nã ego amicũ hodie meũ ꝯcastigabo ꝑ cõmerita no (xia
Inuit⁹, ni me id iuitet ut faciã, fides, nã hic nimiũ morb⁹
Mores inuasit bonos, ita plerũq; omnes iam sũt itermortui.
Sed dum illi ægrotant, iterim mores mali, quasi herba irrigua
Succreuerunt uberrime, neq; quicq̃ hic uile nunc est,
Nisi mores mali, eorum licet iam messem metere maxumam.
Nimioq; hic pluris pauciorum gratiam faciũt pars hominum,
Quam id, quod profit pluribus, ita uincunt illud
Conducibile, gratiæ, quæ in rebus multis obstant.
Odiosæq; sunt remoráq; faciunt rei priuatæ & publicæ.

Callicles. Megaronides senes duo.

LArem corona nostrũ decorari uolo. uxor uenerat ut
Nobis hæc habitatio bona, fausta, felix, fortunataq;
eueniat.
Teq; ut q̃primum possim, uideam emortuam.
Me. Hic ille est senecta ætate qui factus est puer, q admisit
In se culpam castigabilem. adgrediar hominem.
Ca. Cuia uox ꝓpe me sonat? Me. tui bñuolentis, si ita es, ut ego (uolo.
Sin alr̃ es inimici atq; irati tibi. Ca. o amice salue atq;
Æq̃lis, ut uales Megarõides? me. & tu ædepol salue Callicles.
Valen? ualuistin? Ca. ualeo, & ualui rectius. Me. quid agit
Tua uxor? ut ualet? Ca. plusq̃ ego uolo. Me. bene hercle
Est, illam tibi bene ualere & uiuere. Ca. credo hercle te
Gaudere, si quid mihi mali est. Me. oĩbus amicis qd̃ mihi est,
Cupio esse idem. Ca. eho tua uxor quid agit? Me. ĩmortalis ẽ,
Viuit, uicturaq; est? Ca. bene hercle denuncias, deosq; oro ut
Vitæ tuæ superstes suppetat, dum quidem hercle tecum nupta
Sit. Meg. sane uelim. Ca. uin cõmutemus, tuam ego ducam,
Et tu meam? faxo haud tantillum dederis uerborum mihi.
Neq; enim tu credo mihi imprudenti obrepseris, ne tu hercle
Faxo haud scias, quam rem egeris. Me. habeas, ut nact⁹.
Nota mala res, optumast, nam ego nũc si ignotam capiam, qd
Agam nesciam ædepol, proinde ut bene uiuitur, diu
Viuitur, sed hoc animum aduorte, atq; aufer ridicularia.
Nam ego dedita opera huc ad te aduenio. Ca. quid uenis?
Me. Malis te ut uerbis multis, multum obiurgem. Ca. men?
me. Nũ qs ẽ hic alius, preter, te atq; me? Ca. nemost. qd igitur?
me. Rogitas? te ne obiurgitem? nisi tute mihi me censes.
Dicturum male nam si in te ægrotant artes animi tui.
Sin immutare uis ingenium moribus, aut si demutant mores
Ingenium tuum, neq; eos antiquos seruas, ast captas nouos.
Omnibus amicis morbum tu incuties grauem, ut te uidere,
Audireq;, ægroti fient. Ca. quid in mentem uenit
Tibi istæc dicta dicere? Me. quia omnis bonos, bonasq;
Accurare adecet suspicionẽ, & culpam ut abs sese segregent,
Ca. Nõ põt utrũq; fieri. me. q̃propter? Ca. rogas? ne admittã

uideant:

Culpā,ego meo ſum ꝓmus pectori ſuſpicio ē ī pectore alieno
Sira,nā nūc ego ſi te ſurripuiſſe ſuſpicer Ioui coronā de capite
E capitolio,quod in culmine aſtat ſūmo,ſi id non feceris, atq;
Id tñ mihi lubeat ſuſpicarier,quid tu id prohibere me potes,
Ne ſuſpicer?ſed iſtud negocii ſcire cupio qcq̄d eſt.Me. haben
Tu amicum aut familiarem quēpiā, quoi pectus ſapiat?
Ca.Ædepol haud dicā dolo,ſūt,quos ſcio eē amicos ſūt, quos
Sūt quoꝝ igenia,atq; aios ñ poſſi noſcere,ad amici (ſuſpicor,
Partē,an ad inimici pueniant,ſed tu ex amicis certis mihi es
Certiſſumus,ſi quid ſcis me feciſſe inſcite,aut īprobe,ſi id me
Nō accuſas,tute ipſe obiurgā dus es,ſcio.Me.& ſi huc alia cā
Ad re adueni,æquom poſtulas.Ca.expecto ſi quid dicas.
Me.Primū dū oium,male dictatur tibi uolgo in ſermonibus,
Turpilucri cupidū te uocant ciues tui,tum autem ſūt alii,q te
Volturium uocant,hoſtis ne,an ciuis comedis,paruipendere.
Hæc cum audio in te dici,excrucior miſer.Ca.eſt atq; non eſt
Mihi ī māu Megarōides,qn dicāt non eſt,merito ut ne dicāt
Id ē.Me.fuit ne hic tibi amic' Charmides?Ca.ē,& fuit,id ita eē
Vt credas,rē tibi autorē dabo.Nā poſtq̄ hic eius rē confregit
Filius,uidetq; ipſe ad paupertatem protractum eſſe,ſe ſuaq;
Filiā eē adultā uirginē,ſimul eius matrē,ſuāq; uxorē mortuā,
Quō hinc iturus ipſe in Seleuciam,mihi cōmēdauit uirginē
Gnaram ſuam,& rem ſuam oēm,& illum corruptum filium.
Hic ſi inimic' eēt,credo,haud crederet.Me.qd tu adoleſcētē,
Quē eē corruptum uides,qui tuæ mandat' eſt fidei & fiduciæ,
Qui eū ſ̄ſtituis?qn ad frugē corrigis?ei rei operā daſ te fuerat
Aliquāto æquus,ſi qui probiorē facere poſſis,non uti in eādem
Tute accederes infamiam,malumq; ut eius cum tuo miſceres
Malo.Ca.qd feci?Me.qd homo nequā.Ca.nō iſtuc meū eſt.
Me.Emiſti ē adoleſcēte has æds?qd taces?ubi nūc tute hītas?
Ca.Emi,atq; argētū dedi minas quadraginta adoleſcēti ipſi
In manū.me.dediſtin argentum?Ca.factū,neq; facti piger.
me.Ædepol fidei adoleſcētē mādatū malæ,dediſti næ hoc pa
Gladiū,q ſe occideret,qd ſecus ē,aut qd intereſt,daſ (ēto ei
Te in manus argētum amanti homini adoleſcēti,animi īpoti,
Qui exædificaret ſuā inchoatam ignauiam?Ca.non ego
Illi argentum redderem?me.nō redderes,neq; de illo qcq̄
Neq; emeres,neq; uēderes,nec q deterior eēt,faceres copiā.
Inconciliaſtin eum,qui mandatuſt tibi?Illum,q mandauit,eum
Exturbaſti ex ædib'?ædepol mādatū pulchre,& curatū probe.
Crede huic tute,iā ſuā meli' rē geſſerit.Ca.ſubigis maledictis.
Me tuis Megaronides nouo mō,adeo,ut quod meæ cōcreditū
Sit taciturnitati clam,fidei & fiduciæ:ne enunciarem quoiq;
Neu facerē palam:ut mihi neceſſe ſit iam:id tibi concredere.
me.Mihi qd credideris ſumes:ubi poſueris.Ca. circūſpice dū
Quis abſit arbiter nobis:& qſo itidē idē circūſpice. (re:ne
me.Auſculto ſiqd dicas.Ca.ſi taceas:loqr:quoniā hinc eſt
Profect' peregre Charmides:theſaurum mihi demonſtrauit
In hiſce ædibus:hic in conclaui quodam:ſed circūſpice.
me.Nemo eſt.Ca.nūmorum philippeum ad tria millia.

uideant:& audiant. ¶ Ego meō ſum promus pectori.i.mihi ipſi conſcius. ¶ Aedepol mādatū pulchre: p ironiā. ¶ Ni ꝓſenſiſſent cāes: denotat ſe in amici rebus hominem uigilē:& cāes p cuſtodibus intellige. ¶ Vſuræ meæ.i.uſui. ¶ Poſticulum:ex poſteriori domus pte domuunculam. Famigerator: diuulgator:uam fama plerūq; p re incerta ponitur:& hominum opinione.

Famigeratur q dicat

VALLA.

LArē corona noſtrū decorari uolo callicle mādantem familiarib' familiares ſtatuas honore decorari megaronides amic' inuiſit:ut hoiem uerbis corripiat amiciſſimū ex rumore:q paſſim ſerpebat falſo ipm exiſtimans iure obiurgādū:qd cōtra factū rē:nā pcepta calliclis ꝓbitate ad id:qd inceperat:exhortat. ¶ Vt no.ħ.hit.b.leſbonici has ædes dicit:q̄s emit callicles: ¶ Valē.i.an uales. ¶ Et ſuppetat.i.ſibi ipſi uitā ſuggerat. ¶ Taxo ha.ſci.q̄ rē ꝗeſtā repete dedero:ul non poſſis qd egeris aīaduertere. ¶ Nota ma.res op.cū inqt res mala cognita ē:ideo eſt optia:qm̄ ab ea facile cauere poſſum'. ¶ Aegrotaui artes:animiq; tui:ideſt ſi bona:q̄ olim in te erant: degenerant. ¶ Aegroti fient:ægrimonia afficiātur te uidendo: audiendoq;. ¶ Meo ſum ꝓmus pectori.i.ꝓmo aio meo bona & mala:qm̄ cogitationes noſtræ ſunt liberæ:non uti q; ſuſpitiones: q̄ aliena ſibi pectora concupiunt. ¶ Haud dicam dolo:loquar ex animi ſententia uerum. ¶ Turpilucri: unū eſt uerbū ut ſit hoc turpilucrum. ¶ Vulturium uocant:ideſt rapacem: ita Cicero in piſonem eſt hoc nouū:multo illō magis appellatus eſt hic uulturius illius prouinciæ:ſi diis placet: imperator'. ¶ Hæc cum audio in te dici.paruipēdere te in hoſtes:ne an i ciues ſeq̄uias. ¶ Rem confregit: opes eliminauit. ¶ Ad frugem corrigis: ideſt frugalem facis. ¶ Si qui:ideſt in aliquo. ¶ Animi impoti:ideſt inſano:in cuius poteſtate mens non eſt. Qui exedificaret: amplificaret:multiplicaretq; ſuam inſaniam. Qui deterior eſſet:ut eſſet improbior. ¶ Incciliauiſtin: an inconciliauiſti:inimicumq; feciſti. ¶ Exturbaſti ex ędibus:ieciſti domo. ¶ Iam ſuā melius rem geſſerit:interrogatiue legendum: num ob hoc melius uiuet? ¶ Subigis maledictis:maledicēdo cōpellis. Poſſet permaneſcere.i. puenit. ¶ Si quid eo uſus fuerit:ſi illo theſauro opus fuerit. ¶ Ille ignauus:ſubaudi Leſbonicus. ¶ Vuos ſex dies: ideſt ad ſex dies continuos. ¶ Adeſuriuit magis:tanq̄ famelicus magis concupiuit. ¶ Et inhiauit: acrius:ideſt patenti ore tanq̄ lupus obſeruauit: quo pa

cto deuorarēt:tangit aliquem:qui ad eius facultates aspiraret rapiendas. ¶ Dū dormitarēt canes.i.nō adessēt qui puideret. ¶ Gregē uniuersum.i. oēs opes:ac totam familiam. ¶ Voluit secum auertere:in suam deducef potestatem. ¶ Nec usuræ meç.i.in meus usum. ¶ Pausa instituisti.i.ad pausas me impulisti:ut aduersari non audeam. Adolescens habet.i.habitat lesbo nicus. ¶ Posticulū hoc recepit:posticū post ędes hostiolū est.nunc posticulus tuguriolum dicit ipsum recipisse ubi habitaret. ¶ Mendaciloquius: q̄ plura profundat mendacia. ¶ Atq; argutum magis.i.stridulū.Virgi. Arguto cōiunx pcurrit pectine telas. ¶ Quos scurras uocant:diximus de hoc uerbo abunde in epidico. ¶ Adolescētē euertisset.i.dispoliasset. ¶ Eorum famigeratorum.i.famam malam:perperasq; ac neqter disseminātium. ¶ Nisi id appareat famigerator.i.qui primā hanc pronunciauit infamiam plectēdus ē: q̄ si fiat:publico bono cedet. ¶ Occlusioremq; habeant stultiloquentiam.i. stultum sermonem suum comprimāt: & apud se retineant potius q̃ ut in quē quam profundant.

Posticū qd sit

PIVS BONONIEN.

¶ PAVsa satis est.celandum ab obiurgatione cēsoria:uox deflexa ex gręcia. ¶ Insisti:lego insistis:firmas retardas:remoraris. ¶ Qui:quo:ut. ¶ Domi:hæc uerba callidis sunt. ¶ Habet. habitat.Posticulum recepit:partē posteriorem domus sibi reseruauit:Gellius libro decimo sexto noctium atticarum:& marcellus hunc locum aduocant.Nos in amphitryone:cum de dotalibus seruis loqueremur:susius explicauimus:recipere reseruare:unde seruus receptitius:q seruatur ab uxore extra dotalia.Hoc uerbo in ea poene significantia usus est Macrobius libro primo in somnium scipionis:sed de beatitate:quæ debetur conseruatoribus patriæ pauca dicēda sunt:ut postea locum omnem:quem hic tractandum recepimus:resoluamus.Cicero libr.v.epistolarum.Has litteras uelis existimes fœderis habituras uim esse non epistolę:meq; ea:quę tibi promitto:ac recipio:sanctissime esse obseruaturum:diligentissimeq; obseruaturū. Idem lib.vi.Pansa quidem mihi gratus homo:& certus non solum confirmauit:uerum etiam recepit:tanq̃ uelut receptitium:& ratissimum fuerit promissum pansę:quod extra pollicitationem domestice confirmabatur. Idem lib.x.&.iii.Spondebo enim tibi uel potius spondeo:in meq; recipio eos etiam.M.curii mores:eamq; tum probitatem:tum etiam humanitatem. ¶ Iuxtaq; eam:hic iuxta significat similiter.

Id solus solum per amicitiam,& per fidē flens me obsecrauit.
Suo ne gnato crederem,ne ne quoiq̃,unde ad eum id
Posset permanescere,nunc si ille huc saluos reuenit, reddam
Suum sibi,si quid eo fuerit,certo illius filiæ,quæ mihi mādata.
Si habeo,dotem unde dem,ut eam in se dignam conditionem
Collocem.Me.proh Di immortales uerbis paucis q̃ cito
Alium fecisti me,alius ad te ueneram,sed ut occœpisti, perge
Porro proloqui.Ca.quid tibi ego dicam,qui illius sapientiā,
Et meam fidelitatem,& celata omnia pene ille ignauos
Funditus pessundedit?Me.qui dum?Ca.quia rure dum sum
Ego unos sex dies,me absente,atq; insciente, inconsultu meo,
Aedes uenales hasce inscribit literis,adesurinit magis
Et inhiauit acrius lupus,obseruauit,dum dormitarent canes.
Gregem uniuersum uoluit secum auortere,fecisset ædepol,
Ni hæc psensissent canes sed nūc rogare ego uicissim te uolo.
Quid fuit officium meum me facere,face sciā, utrum indicare
Me ei thesaurum æquom fuit,aduorsum quod eius
Me obsecrauisset pater,an ego alium dominum paterer
Fieri hisce ædibus,qui emisset?eius esset ne eius pecunia?
Emi egomet potius ædeis,argentum dedi,thesauri
Causa,ut saluom amico traderem,neq; adeo hasce emi
Mihi,nec usuræ meæ,illi redemi rursum,a me argentum dedi.
Hæc sunt,seu recte,seu peruorse,facta sunt,egomet fecisse
Confiteor Megaronides,hem mea malefacta,hem meam
Auaritiam tibi,hascine me propter res maledictas
Famas ferunt.Me.pausa,uicisti castigatorem tuum occlusisti
Linguam,nihil est qui respondeam.Ca.nunc ego te quæso,
Vt me opera & consilio iuues,communicesq; hanc mecū meā
Prouinciam.Me.polliceor operam,ergo ubi eris paulopost?
Ca.domi,
Nūquid uis?Me.cures tuā fidē.Ca.fit sedulo.Me.sed qd ais?
Ca.Quid uis?Me.ubi nūc adolescēs habet?Ca. posticulum
Hoc recepit,quom ædeis uēdidit.Me.istuc uolebam scire.
I sane nūc iā,sed qd ais.Ca.qd?Me.nūc uirgo nēpe apd te ē?
Ca.Ita est,iuxtaq; eam curo cū mea.Me.recte facis.Ca.nū pri'
Quam abeo,me rogitaturus?Me.uale.nihil est pfecto stulti'.
Neq; stolidius,neq; mendaciloquius,neq; argutum magis,
Neq; confidentiloquius,neq; periurius,q̃ urbani assidui
Ciues quos scurras uocant,atq; egomet me adeo cum illis
Vna ibidem traho,qui illorum uerbis falsis acceptor fui.
Qui omnia se simulant scire,ne quicq̃ sciunt.
Quod quisq; in animo habent, aut habituri sunt,
Sciunt,id quod in aurem rex reginæ dixerit, sciunt quod
Iuno fabulata sit cum Ioue,quæ neq; futura,neq; facta sunt,
Tamen illi sciunt,falso ne,an uere laudent,culpent,quē uelit,
Non flocci faciunt,dum illud quod lubeat sciant, omnes
Mortales hunc aiebant Calliclem indignum ciuitate hac
Esse uiuere,bonis qui hunc adolescentem euertisset suis.
Ego de uerbis eorum famigeratorum inscius,prosilui amicū
Castigatū innoxiū,quod si exquirat usq; ab stirpe autoritas,

Vnde quicquid auditum dicant, nisi id appareat, famigerator
Næ fit cum damno & malo, hoc ita si flat, publico flat bono.
Paucissumi faxim, qui sciant, quod nesciunt, occlusioremq; habeant stultiloquentiam.

mi?r. Marcellus. Iuxta rursus fitr: Salu. in ingurtha: hyeme atq; æstate inxta pati: Plau. in trinūmo. Iuxtaq; eas: cur eum meo uarro in papia pappo. Qui pt laus uideri uersa eē mot? sępe furaces cessem?: atq; neqssimus ibis ac iuxta mecū rē tenes. In alia signiftantia iuxta signat prie: & coiūcti. Varro de uita patrū li. i. Cū iterea lucubrādo facere iuxta ācillas lanā. Argutū: sonoruz: obstrepeq;. Maro in geor. Arguto mlier decurrēs pectine telas: uel hic corpore argutū: andax: malitiosū. Lucil?. Agite: agute fures: mēdacia argutamini. plau. i mostellaria. exi e culina: sis foras mastigia: q mihi iter patinas exhibes argutias. Argutū quoq; paruū signat: & sonās. Cōfidēnloqus. magis eē cōfidēria loqns: nihil uerit?: qūo loqtur. Hinc in deteriorē significationē li. iiii. geor. & te qs iuuenū cōfidētissime nfas: fuissit adire domos. Assidui: diuites ab assib?. Ibidē traho: sj ego inqt stultior: q fecēr illor stultiloqa. Acceptor fuirq accepi illor mēdaciloqa & uanitates: tanq illis subesset itegerrima ueritas. Falso nā uero laudēt. legendū. falsone an uero laudēt. Flocci facit: nec æstimat id flocci: qd retrimētū est: & pāni purgamētū: signat hoc uerbū nibilifacit: cōtēnit. Cis mortalis. Pro oēs mortales. Synthesis numeroz: queadmodū: pars in frusta secāt. Famigeratorz: rumigerulorz: q sermones dissipāt in uulgus. Ab stirpe: radicit?: funditus. Ne fit cū dāno: scribēdu; : næ fit cū dāno: certeriorz dissipator erit cū dāno & malo. Qui sciant qd nesciant: dicunt illi scire quod nesciunt: quādo profitentur: se nosse & adamussim scire: quod ignorant. Occlusiorem: castigatiorem: examinatiorem.

Iuxta significata quæ

Argutum quid sit

¶ Lares domestici dei a Tertulliano dñr: dñr et agror Tibullo: & cōpitales Oui. Suetonioq; dñt & diales Pla. & grūdules Nonio. L. Apulei?. Ex: hisce ergo lemuribus: q posterior suor curā fortit? pacato & qeto numine domus posidet lar dr familiaris. Laribus canis assistit: & pelle canina ritu gabino uestiunt: un succīct? Persio lares. his pueri etiā exeūtes bullā dicabāt: credebātur q; in focis hitare: pp qd a lare & foco idiotici focolar appellaf: a lare item laertis pnomē sumptū: ut Val. Maxi. li. x. Græcū est puerbiū: bis pueri senes: quo. M. Varto iscripsit Satyrā aristophanes. γεφλαλισω ς δ'ις παιδες οι γεροντες. Sophocles παλιν γαρ αυ θις παις ο γηρασκων ανηρ. Theopōpus δ'ις παιδες οι γεροντες ορθω τω λογω. Plato. ορως εοικε δ'ις γινοιτο ν παις γερων. Antiphon. γηροτροφια γαρ προς εοικε παιδοτροφια. Vsq; adeo illustriū uiror cōsensu celebratū nsquequaq; puerbiū. Ioui coronā de capite. Iouis capitolini hisce uerbis Calcidi? meminit. Vt. n. in simulacro Capitolini iouis est: una species eboris est: & itē alia quā Apollonius artifex auxit aio ad qd directa mētis acie speciē eboris poliebat: Capitolini iouis coronā surripuisse dr Petillius Capitolinus: cū eius curā hēret: ut meminit Horatius. Nos argenteū nomisma habemus Thadæi Vgoleti nri eruditissimi: & amicissimi nobis munus: in quo tēpli facies: & Aqla fulmen gerens: cui inscriptio est. Petillius capitolinus. Nummorum philippeum. Stateres nomismata quædam dicūtur. Darici Philippii Alexandrii: omnes quidem aurei: unde Valerianus in epistola ad Zosimionem. Philippeos inquit nostri nullus annuos centum quinquaginta. Horatius: Philippos regale nomismanuncupauit: mentionem quoq; habet Philippiorum Plautus: cum alibi: tum in rudente.

ANSELMVS. Lares quæ

Philippei qui

SECVNDVS ACTVS.

Lysiteles adolescens.

MVltas res simul in meo corde uorso, multum in cogitando.
Dolorem indipiscor, egomet me conquoquo, & macero, & de fatigo
Magister mihi exercitor aius, hinc est, sed hoc non liquet,
Nec satis cogitatum, utram potius hanc mihi artem expetessā,
Vtram ætati agundæ arbitrer firmiorem, amori ne, an rei
Obsequi potius parsiet, utra in parte plus uoluptatis sit uitæ
Ad ætatem agundam, de hac re mihi satis haud liquet, nisi hoc
Sic faciam, opinor utrāq; rem, simul exputem, iudex sim re^ue
Ad eam rem, ita faciam, ita placet, omnium primum
Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant, nunq̄



Vltas res: Hæc scæna tota est ad bonos mores: adolescens enim optimis institutus consilus: qui licet primum in incertum feratur: quam potissimum capessat uias: an: scilicet frugalitati studeat: an amoribus operam præstet: in semitam tandem rectā redit: spretis illecebris uoluptatum.

SARACENVS.



Vltas res simul in meo corde uerso: lysiteles amoris ignes: & miserrimos fines eius secum conie ctat: ac sibi omnino missos esse faciendos ducit. Egomet me cōcoquo: idest tabefacio. Et macero & defatico: mira poetæ amplificatio: & in affectibus explicandis ingens uarietas: ac singularis elegantia. Hoc non liquet. apertum non est. Artem expetessam. expetendo capessendam putē. Plus uoluptati sit uitę: nam cum sit uoluptas duplex: bona una: altera mala. bona immortalitatem appetit: & in perpetua animi uigilantia est. Contra mala desidet: & in langore animi uersatur. caduca: facileq; mutabilis ignauiam gignit: & socordiam laudem oii, um contemptrix: soli inseruit corpori: ut bona animo. Simul exputem: mecum cogitem. putare enim a superfluis purgare est: unde & putator uitium dicitur: hinc disputare: reputare: & exputare. Iudex sim. reusq;: ut ipse iudicem: quid melius: & me reum faciam.

VALLA.

Volnptas duplex

SARA CENVS ¶ IN plagas: in rętia: cupere enim uidetur amator inuolui: & irretiri amoris solicitudinibus. ¶ Abre: Ad nullã utilitatē. ¶ Harpago: rapax. Cupes: Voluptuosus: unũ cupedia dicta uoluptaria: ut diffuse retulimus in sticho. ¶ Latebricolaꝝ: Loca abdita icolẽtium. ¶ Nã quam ad qđ clamat: lego sic: nã quum qs clam amat: & cõuenit cũ sensu antecedẽti celati idagator. ¶ Da mihi hoc. uerba ponit meretricia: qbus alliciũtur amatores. ¶ Cuculus: Scilicet amator est: cuculus auis: alienis icubans nidis: ædit oua: & deuorat aliena. ¶ Pendendē: titubantē: non sibi consistentem.

Vestispicii qui dicant ¶ Vestispicii: q uestes spiciunt. i. custodiũt cum diligẽtia: uesticipes adũ sunt: q primum barbã admiserint: quo uocabulo usus est Apuleius. memorat deniq; oẽs: q ab amatore petãt. ¶ Sãdaligerulę. Quæ gererẽt sandalia. i. calciamẽta matronaꝝ: q̃ ita lasciuierãt: ut ad nonũqđq; negociũ deputatas hẽrent ãcillas. ¶ Quã q̃ animo labor grandis: nam uia: quæ ad uirtutem ducit: ardua est.

VALLA. ¶ SI in plagas conicere: idest in rætia. ¶ Ab re cõsulit. puidet sibi: qđ sit inutile. ¶ Blãdiloq̃ntibus: ut blande alloq̃tur mulieres. Harpago. i. raptor parentũ bonoꝝ: ac alienoꝝ: est harpago harpagonis: ut palpo palponis. Sunt autẽ harpagones manus ferreę: q̃ ubi bellũ nauale inciderit: a pugnãtibus interse inuicē iactãtur: quo naues stabiliant: ut cogant inter se depugnare. Cæsar in cõmentariis de bello ad massiliam facto: hi manus ferreas: atq; harpagones parauerant: magno numero piloꝝ: tragulaꝝ: reliquorumq; teloꝝ feistruxerant. At hic harpago ad hoiem refert. ¶ Mendax cupes: cupiditate plenus: cupes cupedinis: unũ cupiaria: & cupedinarii: ut paulo añ dictum est. ¶ Elegans: qui ornatui nimiũ studet corporis. Fuit aliquando hoc nomen: ut Aulus Gelius inquit: datum uitio: inde deuenit in laudem. ¶ Latebricolarum hominum: idest incolentium latebras: atq; habitantiũ. ¶ Celati indagator: qui res occultas nititur exquirere. ¶ Quam extemplo: qua mox. ¶ Sæuis sagittis. Quia cupido: qui amori præest: sagittis monitus configitur. Proper. nanq; ipsum ludens ita depingit.

Amor quẽquam nisi cupidum hominẽ postulat, se i plagas
Couiicere eos cupit, eos cõsectatur, subdole blandit̃, ab re
Cõsulit, blandiloq̃utulus, harpago, mendax, cuppes, auar⁹,
Elegaus, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator, nam quam ad qđ clamat,
Quam extemplo sæuis sagittis percussus est, illico res foras
Labitur, liquit̃, da mihi hoc mel meũ, si me amas, si audis,
Ibi ille cuculus, ocelle mi, fiat, & istuc, & si amplius uis dari,
Dabitur, ibi illa pendentem ferit, iam amplius orat, non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod bibit, quod comest,
Quod facit sumpti, nox datur, ducitur familia tota.
Vestiplici unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ.
Cãtrices, cistellatrices, nũcii, renũcii, raptores panis & pẽi,
Fit ipse, dũ ill' comis ẽ, inops amator, hæc ego quom ago cũ
Meo animo, & recolo, ubi qui eget, q̃ p̃cii sit pui, apage te
Amor, ñ places, nihil te utor, quãq̃ illđ ẽ dulce, eẽ & bibeř.
Amor amara dat, tibi satis, quod ægre sit, fugit forum.
Fugat nos cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neq; enim eum sibi amicum uolunt dici, mille modis amor
Ignorandust, procul adhibendus est, atq; abstinendum.
Nam qui in amore præcipitauit peius perit, q̃ si saxo saliat.
Apagesis amor, tuas res tibi hẽ, amor mihi amic⁹ne fuas un
Sũt tñ quos miseros, maleq; habeas, quos tibi obnoxios (q̃.
Fecisti, certust ad frugem applicare animũ, quãq̃ ibi animo
Labos grãdis capit̃, boni sibi hæc expetũt, rẽ, fidẽ, honorẽ,
Gloriam, & grãm, hoc probis preciust, eo mihi magis lubet
Cum probis potius, q̃ cum improbis uiuere uanidicis.

Quicunq; ille fuit puerum qui pinxit amorem
Nonne putas miras hunc habuisse manus;
Hic primum uidit sine sensu uiuere amantes:
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non frustra uentosas addidit alas?
Fecit & humano corde uolare deum:
Scilicet alterna quoniam iactamur in unda
Nostraq; non ullis permanet aura locis.
Et merito hamatis manus est armata sagittis:
Et pharetra ex humero gnosia utroq; iacet.
Ante ferit quoniam tuti q̃ cernimus hostem:
Nec quisq̃ ex illo uulnere sanus abit.

Atiqui Alexãder aphrodisie⁹: nõ un⁹ ẽ cupido: sꝫ plures. Aut qa distincti sint reꝝ cupidines: q̃nquidẽ alit̃: atq; aliter quis cõcupiscit nimiũ: sicut diuin⁹ ait Plato: amorẽ ferã multoꝝ capitũ eẽ certũ ẽ: aut qđ multis amorib⁹ un⁹: & idẽ sæpe succũbit. ¶ Illico res foras labit̃. i. opes eliminãt̃. ¶ Liq̃tur: Trãslatio sũpta ẽ a piguedinæ: q̃ sub calore colliquescit.

Vestispici qui sint ¶ Da mihi hoc mel meũ. meretriculaꝝ uerba ponit: qbus facultates pereũt. ¶ Vestispici. Noni⁹ hũc Plautinũ citans locũ: uestispici inq̃t appellant̃ custodes uestiũ serui: q̃ freq̃nti diligẽtia uestes ispiciãt: Affrani⁹ in uopisco. Noui nõ inscia ãcillulã uespe: & uestispicã. Varro in pappo: aut idigenas turciũ indigne nõ inuides. in eo dicti q̃ nasũ torq̃at uestispicã: q̃ uestẽ spiciat. ¶ Vesticipii ãt pueri pubertate uestiti. Fest. uesticeps puer: q iã uestit⁹ est pubertate: e cõtrario iuestis: q necdũ pubertate uestit⁹ est. Serui⁹ quoq; in illo Virgiliano. Aurea cęsaries ollis: atq; aurea uestis. i. barbara: unũ cõtra iuestes dicimus iberbes. ¶ Vnctor. i. q unguẽta uẽditat. ¶ Flabelliferę: q̃ flabellũ afferãt ad uẽtulũ admouẽdũ. ¶ Sãdaligerulæ. Sãdaliũ calceoꝝ genus: aut caligaꝝ altioꝝ. Terẽ. in eunu. Vtinã tibi uideaꝫ cõminui sandalio caput ergo sandaligerulę: q̃ calceos suggerãt amatrici. ¶ Cistellatrices: q̃ cistellas suggerãt. ¶ Nũcii renuncii: q qcq̃ nũcient: ac renũcient. ¶ Raptor panis: & pœni fit ipse. i. q absumit: & penẽ: & pœnũ suũ. ¶ Meo aĩo recolo. i. mecũ reputo. ¶ Amor amara dat. Quia inopiã p̃bet aĩ: afflictiões corporis: ibecillitates: æstimatio: & fides pit. ¶ Fugat ipse se a suo cõtuitu. i. a suo aspectu sese spectare nolit. ¶ Procul adhibẽdus ẽ: Lõge amouendus ẽ. ¶ Quã si saxo saliat. i. se de saxo p̃cipitẽ agat. ¶ Ad frugẽ applicare aĩm. i. ad frugalitatẽ. ¶ Rẽ fidem honorẽ. Enumerat q̃ probum hominem consequantur. ¶ Cum improbis uiuere uanidicis: idest uana: ac stulta dicentibus: atq; agentibus.

ANSELMVS. ¶ TVAS res tibi: in repudiis autem. i. in renunciationibus comprobata sunt hæc uerba. Res tuas tibi habeto.

Philto fenex. Lyfiteles adolefcens.


Vo illic homo fe penetrauit ex ædib⁹?Ly.pſ adſum,
Impa qđ uis,neq; tibi ero in mora,neq; latebroſe me
abs tuo
Cóſpectu occultabo.Ph.feceris par tuis cæteris factis, patrẽ
Tuum ſi ꝑcoles,per pietatem nolo ego cum improbis te uiris
Gnate mi,neq; in uia,neq; in foro ullum ſermonem exequi.
Noui ego hoc ſæculum moribus quibus ſit,malus bonũ malũ
Eſſe uolt,ut ſit ſui ſimilis,turbant,miſcent mores mali',rapax
Auarus,inuidus,ſacrum,prophanum publicũ,priuatũ habét.
Hiulca gens,hæc ego doleo,hæc ſunt,quæ excruciant.
Hæc dies,noctesq; tibi canto,ut caueas,qđ manu non queunt
Tangere,tantum fas habent,quo manus abſtineant.
Cætera rape,trahe,fuge,late,lachrumas hæc mihi,quó uideo.
Eliciunt,quia ego ad hoc genus hominũ duraui,quin prius
Me ad plureis penetraui,nã ii mores maiorum laudant.
Eoſdẽ latitant,hiſce ego te artibus gratiam facio,neu colas,
Neu ibuas ingeniũ,meo modo,& moribus uiuito antiquis.
Quæ ego tibi ꝑcipio,hæc facito,nihil ego iſtos moror fatuos
Mores,& turbidos,qbus boni dedecorant ſe,hæc tibi,ſi mea
Imperia capeſſes,multa bona in pectore conſident.
Ly.Sẽper ego uſq; ad hanc ætatem ab ineunte adoleſcentia
Tuis ſeruiui ſeruitutem imperiis,& præceptis pater.
Proin ego me liberum eſſe ratus ſum,pro imperio tuo
Meum animum tibi ſeruitutem ſeruire æquom cenſui.
Ph.Qui hó cum animo inde ab ineunte ætate depugnat ſuo,
Verũ id ita ne eſſe mauelit,ut eum animus æquom cenſeat,
An ita potius,ut parenteis eum eſſe,& cognati uelint.
Si aĩus hominem perpulit,actum eſt,ſi animo ſeruiuit,non ſibi.
Si ipſe animum perpulit,dum uiuit,uictor uictorum cluet.
Tu ſi aĩum uiciſti,potius q̃ animus te,eſt quod gaudeas.
Nimio ſatius tui opuſt,te ita eſſe,q̃ ut animo lubet.
Qui animum uincunt,q̃ quos animus,ſemper probiores
Cluent.Ly.Iſtæc ego mihi ſemper habui ætati tegumentum
Meæ,ne penetrarẽ me uſq̃,ubi eſſet damni conciliabulum.
Ne noctu irem obambulatum,neu ſuum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem pater parerem,parſi ſedulo.
Sancta tecta,tua præcepta uſq; habui mea modeſtia.
Ph.Quid exprobras,bene quod feciſti?tibi feciſti,non mihi.
Mihi quidem ætas acta eſt,tua iſtuc refert maxume.
Is ꝓbus eſt,quẽ non pœnitet,q̃ probus ſit,& frugi bonæ.
Beneſacta beneſactis aliis pertegito,ne perpluant.
Qui ipſus ſe contemnit,in eoſt indoles induſtriæ.
Ly.Ob eam rẽ hæc pater autumaui,qa res qdaſt,quã uolo.
Ego me abs te exorare.Ph.qd id eſt?ueniam iam dare geſtio.
Ly.Adoleſcenti huic genere ſummo,amico,atq; æquali meo,
Minus qui caute,& cogitate ſuam rem tractauit pater,
Bene uolo ego illi facere,ſi tu nõ abnuis.Ph.nempe de tuo.
Ly.De meo,nã quod tuuſt meuſt,omne meũ,eſt autem tuum.
Ph.Quid,is eget ne?Ly.eget.Ph.habuit ne rẽ?Ly.habuit.


Vo illic homo:Philto lyſi- telis pater una cũ filio ſermonem habent de frugalitate. Sacrũ prophanũ: Scilicet exiſtimant uiri mali ſacras res haberi tanq̃ prophanas:& propterea non uenerandas:neq; ab illis manus eẽ abſtinendas cẽſent. Hiulca: Inhians maxime auidas:uel belinguis: fallax: ſeditioſa. Canto: Continue moneo. Duraui:idest perueni. Ad pluris: ad mortuos potius. Eoſdem latitãt: Scilicet malos iſtos homines. Gratiam facio: Ideſt uolo. Cũ animo depugnat ſuo. Hoc eſt appetitu:q ex parte irrationali oritur. Si animus hominem ꝑpulit:Cum appetitus rationi dominatur:qđ magis exprimit:ſi animo ſeruiuit:non ſibi.i.ſi magis appetitui q̃ rationi cõſenſerit. Cluẽt: ſunt. Sarta tecta:ideſt optime cuſtodita. Si tu non uenis: Legerem ſi tu nõ uenis. Publicis ne ad finis fuit: potius legendũ uelim publicis ne ad fuit:hoc eſt an præfuit is publicis rebus:& ꝓpterea damnatus fuit repetundarum: uel maruumis:q in mari facultates amiſerit. Producit uitã ad miſeriã.Quia ſi egeret magis reſipiſceret neq; ꝓpterea deterior fieret. Quã quæ tui uis. Ita prius legebatur:emendauimus: quo quæ tu uis. Deiuuare:nihil auxilii & opis ꝓbere. In mũifico:Nihil elargienti. Fingit fortunam ſibi: Præuidendo.ſ.quæ ſibi poſſint futura cõtingere. Fictuare:profingere.

SARACENVS.


Vo Illic.homo ſe penetrauit:Lyſiteles adoleſcens leſbonici ſodalis fortunã ſecũ miſeratus exiſtimauit ei aliquatenus ſuccurrẽdũ ac ſororem ipſius ſibi uxorem ſine dote poſtulandam:id qđ pater ſignificat philtoni:ut leſbonicũ faciat certiorem ꝙ lyſiteles id impetrata philtone:ſed iã dẽ rationibus obtinet exorando. Se penetrauit:infixit:coniecit. Latebroſe.i.in nullas latebras aduerſus animi tui ſentẽtiaʒ. Feceris par tuis cæteris factis:facies:ut ſoles cęteris rebus tuis facere. Vllum ſermonem exequi:ulla uerba facere:qm cũ improbis: ſi qs etiam probe loquať: ſuſpectus habeatur:neceſſe ſit. Malus bonum maluʒ eſſe uolt. Ambigue hoc dictum:ſed ob eaquæ dicta ſunt:quæq; dicenda:ſenſus apertus eſt.ut ſit malus uult eũ:qui bonus ſit eſſe malũ. Rapax:qui aliena ſibi uendicat. Sacrũ prophanũ: ſacrum eſt ut trebatius:libro primo de religionibus refert:quicquid eſt:quod deoꝝ habetuř:huius diffinitiõis poeta memor:ubi ſacrum nominauit:admonitiõem deorum pene ſemper adiecit:ſacra dioneę matri:diuiſq; ferebã.

VALLA.

Rapax q ſit

Prophanũ quid

Itẽ. Sacra ioui stygio: quæ rlie incepta paraui. Item: tibi enim tibi maxima iuno: mactat sacra ferens. Prophanum omnes pene consentiunt id esse: quod extra fanaticam causam sit: quasi porro a phano & religione secretus: cuius significatus exemplum consecutus est. cum de luco & adytu inferorum sacro utroq; loqueret. Procul o procul este ꝓphani: Conclamat uates: totoq; absistite luco: eo accedit: q trebatiꝰ ꝓphanũ id ꝓprie dici ait: quod ex religioso: uel sacro in hominum usum: ꝓprietatẽq; conuersũ est. Hoc ergo dicit: qd sacrũ est prophanum habet: quasi dicat omnia peruertuntur. ⁋ Hiulca gens. i. dissipatrix: ac deuoratrix ab hiãdo nãq; hiuleum dictuʒ: ubi enim terrę hiatus hiulca tellus dicitur. ⁋ Cætera. Quæ subaudi tangere possint: aiunt. ⁋ Rape: trahe: fuge late. Hæc sunt hodie uiuentium documenta inquit. ⁋ Ad hoc genus hominum duraui: idest ad hoc sæculum senectute perductus sum. ⁋ Quin prius me ad pluris penetraui: me in multitudinem conieci: ubi maiorum mores probantur: sed non admittuntur. ⁋ Quę ege: subaudi uolo. ⁋ Liberum esse ratus sum: idest imuneʒ a p uersis affectibus. ⁋ Cum animo depugnat suo: id ẽ animi cupiditate: q suos superat affectus. ⁋ Si animus hominẽ perpulit: idest si animi ꝑturbatio a rõne semouit. ⁋ Actum est: idest nullum remedium est. ⁋ Victor uictorũ cluet: idest existimatur uictor affectuuʒ a quibus superabatur. ⁋ Animum ubiq; ꝓ animi perturbatione ponens: ita Horatius. animuʒ rege: qui nisi paret: imperat: cum alioqui animus dicatur: quo

Aius qd & quid aia

itelligimus: anima qua uiuimus: mẽs autem non idem quod animus: ut Lucretius. Animum: mentem: quem sępe uocamus dixit ex insulsissimi nebulonis epicuri sententia: sed ut diuus Augustinus in libro de spiritu & anima inquit: mens dicta: uel q emineat in animo: uel q mene luna dicatur: ac ut luna augetur: & minuitur: ita & mens ĩ

Mens unde dicta

pedinor uel minus ipedita ab hac corporis mole: unde amentes: dementesq; dicitur. ⁋ Nimio satius tuis opust. multo melius inquit: si tuis uempe a ratione regas consiliis. ⁋ Quã ut animo lubet: idest q̃ quod in mentem ab affectibus ueniat. ⁋ Probiores cluentur: putãtur: dicuntur. ⁋ Vbi esset damni conciliabulum: ubi damnuʒ modo aliquod posset conciliari. ⁋ Ob ambulatum. i. iter incassuʒ & inane. ⁋ Aegritudinẽ: animi molestiam. ⁋ Sarta tecta tua pręcepta: hoc prouerbialiter dictum: sartum tectum ueteres dicebant: ubi consumationem rei significare uoluerũt. ⁋ Aetas acta est: idest ad finem perdui

Sartuʒ qd sit

Ph. Qui eam perdidit? publicisne affinis fuit, an maritumis
Negociis? mercaturã ne, an uenales habuit, ubi rẽ perdidit?
Ly. Nihil istorum. Ph. quid igitur? Ly. per comitatem ædepol
Pater, ꝑterea aliquantum animi caussa in deliciis disperdidit.
Ph. Aedepol hoĩem prædicatum ferme familiariter, qui.
Quidem nunq̃ per uirtutem rem confregit, atq; eget,
Nihil moror eũ tibi esse amicũ, cum eiusmodi uirtutibus.
Ly. Quia sine oĩ malitia, si tolerare eius egestatem uolo.
Ph. De mẽdico male meret, qui ei dat qd̃ edat, aut qd̃ bibat.
Nã & illud qd̃ dat, perdit, & illi producit uitam ad miseriam.
Non eo hoc dico, qn quæ tu uis, ego uelim & faciam lubens.
Sed ego hoc uerbũ quom illi quoidã dico, præmonstro tibi,
Vt ita te aliorum misereat, caue tui alius misereat.
Ly. Deserere illũm, & deiuuare in rebus aduorsis pudet.
Ph. Pol pudere, q̃ pigere ꝑstat, totidẽ litteris. Ly. ædepol
Deum uirtute dicam pater, & maioꝝ, & tua, multa bona
Bene parta habemus, bñ si amico feceris, ne pigeat fecisse.
At potius pudeat, si nõ feceris. Ph. de magnis diuitiis siquid
Demas, plus fit an minus? Ly. minus pater, sed ciui
Immunifico scis quid cantari solet, quod habes, ne habeas.
Et illud, qd̃ nunc non habes, habeas malum, quandoquidem
Nec tibi bene esse potes pati, nec alteri. Ph. scio equidem
Istuc ita solere fieri, uerum gnate mi is est imunis, quoi
Nihil est, qui munus fungatur suum. Ly. deum uirtute
Habemus, & qui nosmet utamur pater, & aliis qui comitati
Simus bñuolentibus. Ph. non ædepol tibi pernegare possum
Quicq̃, quod uelis, quoius egestatẽ tolerare uis? loquere
Audacter pri. Ly. Lesbonico huic adolescẽti Charmidæ filio,
Qui illic habitat. Ph. qui comedit quod fuit, quod non fuit?
Ly. Ne obprobra pater, multa ueniũt hoĩ. q̃ uolt, quæ ne uolt.
Ph. Agedũ eloquere, qd̃ dare illi nũc uis? Ly. nihil qcq̃ pater.
Sapientiæ ætas condimentũst sapiens ætati cibus est.
Ph. Mẽtire ædepol gnate, atq; id nũc facis, haud cõsuetudine.
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eo ne multa quæ ne uolt, eueniunt, nisi fictor malus fiet.
Ly. Multa opera opus fictuare, qui se fictorem probum
Vitæ esse agundæ expetit, sed hic admodum adolescentulus.
Ph. Non ætate, uerum ingenio adipiscitur sapientia.
Ly. Tu modo ne me prohibeas accipere, siquid det mihi,
Ph. An eo egestatem tu tolerabis si quid ab illo acceperis?
Ly. Eo pater. ph. pol ego istam uolo me rationem edoceas.
Ly. Licet, scin tu illũ quo gñe gnatꝰ sit? Ph. scio apprime ꝓbo
Ly. Soror illi est adulta uirgo grãdis. eam cupio pater ducere
Vxorẽ. ph. sine dote? Ly. sine dote. ph. uxorẽ? Ly. ita, tua re sa
Hoc pacto ab illo inibis sũmam gratiã, neq; cõmodius (na.
Vllo pacto ei poteris auxiliarier. Ph. ego indotatam te
Vxorem ut patiar? Ly. patiundum est pater, & eo pacto
Addideris nostræ lepidã famã familiæ. Ph. multa ego possum
Docta dicta, & quãuis facunde loqui, historiam ueterem,
Atq; antiquam hæc mea senectus sustinet, uerum ego quãdo

Te.& amiciciam,& gratiam in noſtram domũ uideo allicere,
Etſi aduorſatus tibi fui,iſtæc iudicio tibi pmitto,poſce, duce.
Ly.Di te ſeruaſſint mihi,ſed adde ad iſtam gratiam unum.
Ph. Quid id eſt autem unum?Ly.eloquar,tu te ad eũ adeas.
Tu te concilies,tute poſcas,ecce res nimio citius.
Tranſiges, firmum omne erit,qđ tu egeris,grauius erit
Tuũ unũ uerbũ ad eam rem,q̃ centum mea.ph.ecce autem
In benignitate hoc repperi negocium,dabitur opera.
Ly.Lepidus uiuis,hæ ſunt ædes,hic habet,Leſbonico
Eſt nomen,agerem cura,ego te opperiar domi.

cta.¶ Tua iſtuc refert.i.ad te attinet.¶ Qui ipſus ſe cõtẽnit:qui non ſupbit:non ſeſe effert.¶ Dare geſtio: ſenſibus quoq; exterioribus:ne dum aio concupiſco.¶ Qui eã pdidit:quo pacto amiſit.¶ Publicis ne affixus fuit:an maritimis negociis.Nõ inqt rem ſuã fregit:dum publica tractat negocia:duꝫ maritimis ſe implicuit rebus.¶ Per comitatẽ:duꝫ nimiũ lenis haberi uult.¶ Aicã:ut ſeſe cupediis oblectaret ¶ Hoieꝫ prædicas:tu fatue familiarẽ.i.inſulſe: & ſtolidẽ habuiſſe familiaritates.¶ Cũ eiuſmodi uirtutib⁹.Ironicos:eſt.n.antiphraſis uirtutes uitia dicendo.¶ Sine omni malitia.i.ſine dolo:græce dolus:latine malitia.¶ Deiunare.i. deſinere ab adiuuamento.¶ Nec tibi bene eſſe potes pati:nec alteri.Qui in amplis eſt collocatus operibus:& auarus eſt ei omnes imp̃cant malũ:ne bonũ qđ habet:habeat.¶ Is eſt imunis.i.a munere uacans:qui nõ hẽt:unũ ſe poſſit oſtẽdere munificũ.¶ Sapiens ętati cibus eſt.i.ſapientia ætatẽ gubernat:& pducit.¶ Fingit fortunã ſibi.i.in aio format:q̃cquid a fortuna poſſit inuehi.¶ Niſi fictor malus ſiet.niſi male ſciat fingere:qui ita in aio cõfingit ſuo.¶ Fictuare: ab eo ꝙ eſt fingo finxi fictũ:nouauit uerbũ fictuare.Sẽſus eſt:nõ cõfeſtim ullus in re aliqua fit magiſter:ſed lõgo tpe formatur:fitq; tritior:iſtructiorq;.¶ An heo:iteriectio eſt heo.¶ Sigdẽ ab illo acceperis: ab illo nõ potes niſi ægeſtatẽ accipe:ſubſtinebis eã.¶ Heo pr:iteriectio ẽ heo.¶ Apprime p. Admodũ pbo gñe.¶ Vllo.h.pa.ulla alia rõne.¶ Ei q̃uis fa.ideſt q̃ticunq; eloq̃nter dicta.¶ Poſce:ſubaudi ſororẽ Leſbonici uxorẽ tibi.¶ Tupte cõ.tu ipſe hanc inito gratiam.¶ Nimio ci.multo celerius.¶ In beni.quia liberalis tibi fui.tu mihi hunc iniungis laborem.¶ Hic habet.i.habitat.

Fictuare quid ſit

¶ SARta tecta. Vlpianus.ædes ſacras:& opera publica circuire inſpiciẽdi gratia: an farta tecta ſint:uel an aliqua refectione indigeant:ad hæc pertinent: quæ ſecuntur:benefacta benefactis aliis pertegito ne perpluant.¶ Sapiens ipſe ipſi.Cor.Nepos.Sui cuiq; mores fingunt fortunam.¶ Sapiẽtia:& prudentia quãuis plerũq; ab auctoribus confundantur:tamen differunt: ut calcidii uerba declarant: quæ & placuit adſcribere:optima porro pars animę ea eſt: quam deſcripſit Plato duplicem habere uirtutem:unam in comprenſione diuinarum rerum: quæ ſapientia eſt:alteram in diſpoſitione rerum mortalium:quæ prudentia nominatur.Sapientiæ luculẽtum encomion ſcribit Aphthonius in progymnaſmatis:eam uſus: & memoriæ filiam protulit Afranius in togatis.

ANSELMVS

Sapia qd

Philto ſenex.

NOn optuma hæc ſunt,neq; ego ut æquom cenſeo.
Verum meliora ſunt,q̃ quæ deterruma.
Sed hoc unum conſolatur me,atq; animum meum.
Quia qui nihil aliud,niſi quod ſibi ſoli placet,
Conſulit,aduorſum filium nugas agit.
Miſer ex animo fit,ſatius nihilo facit.
Suæ ſenectuti,is acriorem hyemem parat.
Quom illam opportunam tempeſtatem conciet.
Sed aperiuntur ædes,quo ibam,commode
Ipſe exit Leſbonicus cum ſeruo foras.

SARACENVS.

NOn optima:philto ſecũ,ait cõducibile eſſe:non cuncta ex ſua facere ſnia:ſed aliqñ cedendũ eſſe liberis ſuis p̃ſertim in ſenectute.¶ Meliora ſunt q̃ quæ deterrima. Non hæc quidẽ inqt ſatis pbata:ueꝝ tamẽ pcedũt ea:quę deterrima ſunt.¶ Cõſulit: ideſt pụidet.¶ Nugas agit:nihil pficit.¶ Acriorẽ hiemẽ: maiorẽ tempeſtatẽ.¶ Opportunã tẽpeſtateꝫ. Tẽpeſtas.n. ut pro tẽpore aliqñ̃do ponitur: ita & mediũ uocabulũ eſt in bonã malamq; partem accipitur:ut hic in bonã.¶ Conciet:conuocat:concitat.

Leſbonicus adoleſcens. Staſimus ſeruus. Philto ſenex.

MInus qudeci dies ſũt,ꝙ p his ædib⁹minas q̃dragita.
Accepiſti a callicle,ẽ ne hoc quod dico Staſime?St. quom conſidero,
Meminiſſe uideor fieri.L.qđ factũſt eho?St.comeſum,
Expotum,exutum,elotum in balineis,piſcator,piſtor abſtulit,
Lanii,coqui,holitores,myropolæ,aucupes,conſit cito
Quam ſi tu obiicias formicis papauerem.Le.nimis hercle
In biſce reb⁹ſũptus eſt eximius.St.qđ quod dediſti ſcortis.
Le.Ibidem una trabo.St.quid quod ego defraudaui.
Le.Hem iſta ratio maxuma eſt.St.uõ tibi illud apparere,
Si fumas,poteſt,niſi tu imortale rere eſſe argentum tibi.
Sero atq; ſtulte prius quod cautum oportuit,poſtq̃
Comedit rem,poſt,rationem putat.Le.nequaq̃ argenti

VALLA.

MInus quidecim.Scæna docet hominib⁹ rem ſuaꝫ male tractantibus hoc ſæpe contingere:ut niſi diſſipata ſubſtantia uideant:quemadmoduꝫ cauiſſe oportuit.¶ Conſit:pro conficitur.¶ Minus hercle:põt hic locus alio modo legi:nimis hercle in hiſce rebus ſumptus eſt eximius.¶ Argentũ œchete:Pecuniam dicit ſumptam pro uẽditis ędibus:œcos enim domus dr:unde œconom9:& œconomia.¶ Et in porta eſt locus de qua meminit in captiuis paraſitus:uel ire extra portã trigeminam:ad ſacculũ licet:ſenſus eſt:mendicare coget:facultatibus diſſipatis: uel potes legere:in pote eſt locus: nam ad pontes mendici dare ſolebant poſcendæ ſtipis gratia:ſeneca in ſublíciũ põ

Cecos qd ſit

tem me transfer: & inter egenos abige. ⁋ Nisi forte inuenirem filium cū repserit: fuit aliquando: ut aliter legi putauerim. sed postmodū non placuit emēdatio: propterea nunc sat sit locum indicasse. ⁋ Quas dependit inquit: legerem quas despondisti inq̄: ut uolueris significationem: siue differentiam annotare: quid inter spondere: & despondere: iocatur enim sæpissime Plautus i huiusmodi significatiōe uocabuloꝝ. ⁋ Hic postulet: rectius q̄ postulet. ⁋ Ferentarium: Auxiliatorem. naꝫ ferentarios a ferendis auxiliis dixerunt milites leuis armaturę. ⁋ Si id nequiueris: prius corrupte legebatur: neq; uiæ. ⁋ Ciuium fuit: uerbum ciuium mēdosum est: legendum ergo quorum fuit: scilicet ager ille. ⁋ Ad icitas: ad egestates. ⁋ Solstitiali morbo: Nisi quis legere maluerit comitiali morbo: ex uerbis met Plauti datur intelligi solstitialem morbum dici repentinum & subitarium: naꝫ & in pseudolo: quasi solstitialis inquit uerba paulisp sui repēte exorsus sum: repentino occidi. ⁋ Angina: Morbo fauces intercludēte: de quo alibi dictum. ⁋ Campas: Campe uermiculus est hortensis erodēs herbas & arborum frōdes: Collumel. Voluitur ad terrām distorto corpore campe: & alibi: Implicitus cōche himax: hirsutaq; campe: at non de uermiculo hoc arbitror Plautum itellexisse: sed potius more comico aliquem uel paticū: uel quēpiam alium taxasse obscænæ patiētię: qui campas diceretur: quod tamē nō ausim affirmare: tantum periclutor.

Spondeo a despōdeo i quo differat

Solsticialis morbus q dicatur

VALLA.

Minus quidem dies sunt: dū lesbonicus cum seruo stasimo supputat datum: & expensum: interuenit philto: qui filii sui apperit sententiam: ut idotatam eius sororem uxorem habeat. Lesbonicus indotatam dare non uult: sed agrum: qui solus supererat: hoc ne fiat: mista cōfingit stasimus apud philtoneꝫ de agro: ueritus ne lesbonicus ad mendacitatem deuoluatur. ⁋ Comesum expotum: idest esculentis: & poculentis absumptum. ⁋ Excultum elotuꝫ in balneis: excoluimus nos: & eluimus in balneis. ⁋ Lanii: qui a laniandis carnibus, quas publice uenditant etiaꝫ laniones appellantur. ⁋ Holitores: quos Apuleius uocat hortulāos. ⁋ Myrrhopolæ: unguentariis. ⁋ Confit cito: repente absumitur. Veteres enim confior quod nunc conficior dixere. ⁋ Formicis papauerem: antiq; protulit: nā nūc hoc papauer dicitur. ⁋ Quod dedisti scortis: idest prostibulis. ⁋ Ibideꝫ una traho: idest cum eisdem impensis duco. ⁋ Rationem putat: pro supputat: simplex pro composito. ⁋ Abste man-

Lanii qui dicatur

Ratio cōparet tamen. St. ratio quidem hercle apparet.
Argentū οἴχεται, minas quadraginta accepisti a Callicle.
Et ille ædeis abs te mancupio accepit. Le. admodum.
Ph. Pol opinor affinis noster ædeis uēdidit, pr̄ quom peregre
Veniet, in porta ē locus, nisi forte iuenirē filiū quom repserit.
St. Trapezitæ mille drachmaꝝ olympicum, quas de ratione
Debuisti reddite. Le. nēpe quas spopondi. St. imo
Quas depēdit inquit, qua sponsione pronuper tu exactus es.
Pro illo adolescente, quē tu aiebas esse diuitem factum,
Vt quidem illud perierit. Le. factum id quoq; est.
Nam nunc eum uidi miserum, & me eius misertust.
St. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.
Ph. Tēpus adeundi. Le. est ne hic Philto qui aduenit?
Is hercle est ipsus. St. ædepol næ ego istum uelim meum
Fieri seruom cū suo peculio. Ph. heꝝ atq; seruom plurimum
Philto iubet saluere Lesbonicum & stasimum. Le. Di duint
Tibi Philto quæquonq; optes, quid agit filius?
Ph. Bene uolt tibi. Le. ædepol mutuum mecum facit.
St. Nequicq̄ illud uerbust, bene uolt, nisi qui bene facit.
Ego quoq; uolo esse liber, nequicq̄ uolo hic postulet
Frugi esse, nugas postulat. Ph. meus gnatus me ad te
Misit, inter se atq; uos affinitatem ut conciliarem & gratiam.
Tuam uolt sororem ducere uxorem, & mihi
Sententia eadest, & uolo. Le. haud nescio tu
Bonis tuis rebus meas res irrides malas. Ph. homo ego sum,
Homo tu es, ita me amabit iupiter, neq; te derisum ueni,
Neq; dignū puto, uerum hoc, ut dixi, meus me orauit filius,
Vt tuā sororem poscerem sibi uxorem. Le. mearum rerum
Me nouisse æquost ordinem, cum nostris nostra non est
Aequa factio, affinitatem uobis aliam quærite.
St. satin tu sanus mentis, aut animi tui, qui conditionem
Hanc repudies? nam illum tibi ferentarium esse amicum
Inuentum intellego. Le. abin hinc dierecte? St. si hercle
Ire occipiam uotis. Le. nisi quid me aliud uis Philto, tibi
Respondi. Ph. benigniorem Lesbonice te mihi, q̄ nunc
Expior eē, cōfido fore, nā & stulte facere, & stulte fabularier,
Vtrunq; Lesbonice in ætate haud bonust. St. uerum hercle
Hic dicit. Le. oculum tibi effodiam, si uerbum addideris.
St. Hercle qd dicam tamē, nam si sic non licebit, luscus dixero
Ph. Ita tu nūc dicis non esse æquperabiles uostras cum nostris
Factiones, atq; opes? Le. dico. Ph. quid tunc, si in ædem
Ad cœnā ueneris, atq; ibi opulentus tibi par forte ut uenerit,
Apposita sit cœna, popularem quam uocant, si illi congestæ
Sint epulæ a cliētibus, si qd tibi placeat, quod illi cōgestū siet,
Edes ne, an incœnatus cum opulento accumbes? Le. eadem,
Nisi si ille uetet. St. at pol ego etiā si uetet edā, atq; ambabus
Malis expletis uorem, & qd illi placeat præripiam potissimū
Neq; illi concedā quicq̄ de uita mea, uerecūdari neminem
Apud mēsam decet, nā ibi de diuinis atq; humanis cernitur,
Ph. Rem fabulare. St. non tibi dicam dolo, decedam ego illi
De uia,

De uia, de semita, de honore ppli, uerũ quod ad uẽtrẽ attinet.
Nõ hercle hoc lõge, nisi me pugnis uicerit, cœna hac annona ẽ
Sine sacris heredicas. ph. sp tu hoc facito Lesbonice cogites.
Id optumum esse, tute ut sis optumus, si id nequiueris, saltẽ ut
Optumis sis proxumus, nunc conditionem hanc, quá ego fero,
Et quá abs te peto, dare, atq; accipere Lesbonice te uolo, Dei
Diuites sũt, deos d̃cet opulẽtia, & factiões, uerũ nos homũculi,
Salillum animæ, quæ cum extemplo amisimus, æque mendicus
Atq; ille opulentissumus censetur ad Acheruntem mortuus.
St. Mirum ni tu illuc tecum diuitias feras, ubi mortuus sis.
Ita sis ut nomẽ cluet. Ph. nũc ut scias hic factiones, atq; opes
Non esse, neq; nos tuam neglegere gratiá sine dote posco tuá
Sororem filio, quæ res bene uortat, habeon pactá? quid taces?
St. proh Di ĩmortales cõditionẽ quoiusmodi. ph. qu fabulare,
Di bñ uortãt. spõdeo. St. heu ubi usus nihil erat dicto, spõdeo
Dicebat, nunc hic quoniam opus est, non quit dicere.
Le. Cum affinitate uostra me arbitramini dignũ, habeo uobis
Philto magná gr̃á, sed & si hercles grauiter cecidit stultititia
Philto, est ager sub urbe hic nobis, eũ dabo dotẽ sorori. (mea,
Nam is de stultia mea solus superst præter uitam reliquos.
Ph. Profecto dotem nihil moror. Le. certust dare.
St. Nostram me nutricem here, quæ nos educat, abalienare
A nobis? caue sis feceris, qd edemus nos met postea? Le. ẽt tu
Tibi ego rationẽ reddá. St. plane perimus nisi qd ego (taces?
Comminiscor. Philto te uolo. Ph. si quid uis Stasime. st. huc.
Concede aliquantum. ph. licet. St. arcano tibi ego hoc
Dico, ne ille ex te sciat, neue alius quisquam. ph. crede,
Audacter quid lubet. St. per deos atq; homines dico, ne tu
Illum agrum tuum sinas unq̃ fieri, neq; gnati tui.
Ei re argumentum dicam. Ph. audire ædepol lubet. st. primum
Omnium olim terra quom proscinditur, in quinto quoq; sulco
Moriuntur boues. Ph. apage. st. acheruntis ostium in nostrost
Agro, tum uinum priusq̃ coactust, pendet putidum.
Le. Consuadet homini credo, & si scelestus ẽ, at mihi ĩfidelis
Nõ ẽ. st. audi cætera, post id frumẽti quãdo albi messis maxu-
Tribus tãtis illi minꝰ reddit, quá obseueris. ph. hẽ istic (mast
Oportet obseri mores malos si ĩ obserẽdo possint interficier,
St. Neq; unq̃ quisq̃, si quoius ille ager fuit,
Quin pessume ei res uorterit, quiũm fuit, alii exulatum
Abierunt, aliĩ emortui, alii se suspendere, hem nunc hic
Quoius est, ut ad incitas redactus? ph. apage a me istũc agrũ.
St. Magis apage dicas, si omnia audiueris, nam fulguritæ sũt
Alternæ arbores, sues moriuntur angina acerrume.
Oues scabræ sunt, tam glabræ hem, q̃ hæc est manus.
Tum autem syrorum genus, quod patientissumum
Hominum, nemo extat, qui ibi sex menses uixerit.
Ita cuncti solsticiali morbo decidunt. Ph. credo ego
Istuc stasime ita esse, sed campas genus multo syrorum
Iam anteit patientia, sed iste est ager profecto ut te
Audiui loqui, malos in quem omnes publice mitti decet.

cipio accipit. ædes tuas inquit accepit ut sibi seruirent: tu accepisti quadraginta minas: quas uoluptariis hominibꝰ disperdidisti. ¶ Et in porta est locus. i. exclusus ædibus poterit in porta consistere. ¶ Nisi forte in uentrem filio irrepserit: hoc ludibriose in lesbonicum dicitur. ¶ Olympico: nomen argentarii ¶ Quas despõdit inq̃: quas promisit. ¶ Qua pro spõsione nuper tu exactus es: idest exclusus es: ut nil amplius tibi debeat. ¶ Dii diuint. i. debet. ¶ Meas res irrides malas: ratus lesbonicus est: se irrideri a philtone: quod hæc diceret: ut diues cum pauperrimo affinitatem appeteret. ¶ Nõ est çqua factio. æquas uires non habemus: qa ego longe inferior. ¶ Sanus mentis: aut animi tui: paulo ante quid distet mens ab animo protulimus ut animus subsistat: mens insideat. ¶ Illum tibi ferentariũ: ferentarii inquit Vegetius equites si dicunt: qui eminus solent dimicare: quorum alii iaculis: alii arcu utũtur: iaculantur quos tarentinos uocamus. Arcu utuntur. qui equites sagittarii: & a nonnullis scythæ etiam uocantur. At hic ferentarium a ferendo auxilio dixit. ¶ Veter: idest prohibeas me abire qui seruus tuus sum. ¶ Luscus dixeros luce una carens: nempe oculo. Iuuenalis ambos pdidit ille oculos: & illuscis luidet. Mar. oculo philenis altero semper plorat. Quo fiat hoc modo quæritis lusca est. Ambabus malis expletis uorem: pro uorauero: idest plenis faucibus comedam. ¶ Præripiam: præoccupabo: ãtequã diues ille capiat. ¶ Verecundari neminem apud mensam decet. Hoc iam tritum prouerbiũ est: pudere neminem oportere ubi comedendum sit. ¶ Nam ibi de diuinis atq; humanis cernitur. De rebus cunctis deliberatur: quç ad deos: quç ad homines pertineant. ¶ Rem fabulare: subaudi ueram: idest uerũ autumas. ¶ Cœna hæc annona est: idest pro annona: ac reditu. ¶ Sine sacris hæreditas: tanq̃ hæreditas: quæ oblata est sine sacrificio. ¶ Salillum animæ. Diminutiuum ab eo: quod est salinũ. Vbi enim sal in salino concluditur: referri uidetur anima in corpore: ut enim salinum uas salis: ita animæ instrumentum corpus: sicut ubi sal opportunus: ibi salinum expedit collocare: ita qd uelit anima: debet corpus suppetere. Salinũ in mẽsa pro aquali solitum esse poni ait cum patella: quia nihil aliud sit sal q̃ aqua. Salinum quoq; cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur: q quondam in esquilina regione: quũ fornax plena uasorum coqueretur: atq; ille p ximeeam conuiuatus supramodũ potus somno esset oppressus: cum conuiu.

Prouerbiũ pulchrum

Salinũ qd sit

Sicut fortunatorum memorant insulas,quo cuncti qui
Aetatem egerunt caste conueniant,contra istoc
Detrudi maleficos æquom uidetur,qui qdé istius sint modi.
Hospitium est calamitatis. St.quid uerbis opust?quamuis
Malam rem quæras,illic reperias.Ph.at tu hercle ibi,
Et alibi.St.caue sis dixeris me tibi dixisse hoc.Ph.dixisti
Arcano satis.St.quin hic quidem cupit illum ab sese
Abalienarier,siquidé reperire posset quoins os sublinat.
Ph.Meus quidem hercle nunq̃ fiet.St.si sapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui.
Nam qui uiuimus nihil est,si illum amiserit.
Ph.Redeo ad te Lesbonice.Le.dic sodes mihi,quid hic
Locutus tecum?Ph.quid censes?homost.
Volt fieri liber.uerum quod det,non habet.
Le.Et ego esse locuples,uerum nequicq̃ uolo.St.licitum,
Si uelles,nũc qm̃ nihil est,non licet.Le.quid tecũ Stasime?
St.De istoc quod dixisti modo si antea noluisses, esses, nunc
sero cupis.
Ph.De dote mecũ conuenire nihil potes,quid tibi lubet, tute
Agito cum nato meo,nunc tuam sororem filio posco meo.
Quæ res bene uortat,quid nunc etiam non uis?Le.quid
Istuc?quando ita uis,Di bene uortant,spondeo nunq̃
Aedepol quoiq̃ tam expectatus filius natus,q̃ illud est.
Spondeo natum mihi.St.Di fortunabũt uostra consilia.
Ph.Ita uolo.Le.sed Stasime abi huc ad meá sororé ad callicle.
Dic hoc negocii quomodo actumest.St.ibitur.
Le.Et gratulat meæ sorori.St.scilicet.Ph.i hac Lesbonicæ
Mecũ,ut coram nuptiis dies constituatur,eadem hæc confirmabimus.
Le.Tu istuc cura,qđ iussi,ego iam hic ero,dic Callicli,me ut
Conueniat.St.quin tu i modo.Le.de dote ut uideat
Quid possit facito.St.i modo.Le.nam certust sine
Dote addere.St.quin tu i modo.Le.neq̃ enim illi
Damnou nq̃ esse patiar.t.habi modo.Le.meam
Neglegentiam.St.i modo.Le.o pater,æquom uidetur,
Quin quod peccarim.St.i modo.Le.potissumum mihi
Id obsit.St.i modo.Le.o pater,en unq̃ aspiciam te.
St.I modo,i modo,i modo,tandé impetraui abiret.Di
Vostram fidem,ædepol re gesta pessume,gesta probe.
Siquidem ager nobis saluus est,& si admodum
In ambiguost,etiam nunc quid de hacre fiat.
Sed id si alienatur,actust de collo meo,gestandus
Peregre clipeus,galea,sarcina,effugiet ex urbe,ubi erunt
Factæ nuptiæ,ibit istac aliquo in maxumá malam crucem
Latrocinatum aut in asiam,aut in ciliciam,ibo huc
Quo mihi impetratust,etsi odi hanc domum,
Postq̃ exturbauit hic nos ex nostris ædibus.

uis suis præteriens quidam petulans: ostio patente:ex mensa salinum conie cit in fornacem: atq̃ ita incendio excitato:figulus cum suis concrematus est. ¶ Hæc cum extemplo amisimus: cum subito de uita decedimus. ¶ Aeq̃ mendicus. Inter mendicos:& opuletos nulla differẽtia est. ¶ Ita sis ut nomen cluet:nempe ita mortuus: ut nomen hames mortui. ¶ Non quit dicere: subaudi spondeo. ¶ Sed & si hæc res grauiter cecidit.i.facultas pessum iit. ¶ Nostram ne nutricem:idest agrum ne nostrum:unde nutrimur. ¶ Tibi ego rationem reddam:interrogatiue legendum.ac si dicat:non reddam. ¶ Cominiscor:confingo: hæc secum stasimus. ¶ Si quid uis: subaudi dicito. ¶ Hac concede:seorsum ueni. ¶ Licet:concedentis aduerbium. ¶ Crede:idest committe. ¶ Argumentum dicam: rationé afferam:& ostendã. ¶ Quinto quoq̃ sulco: sulci appellantur:qua aratrum ducit:uel sauonis faciendæ cã:uel urbis cõdẽdæ:uel fossuræ reclinationis: ubi arbores serantur:sulmen quoq̃:q̃ eius uestigius similiter appellatur:qđ uocabulum quidam ex græco sumptũ quia illi dicant αὔλακα. ¶ Acheruntis hostium:ex nostro agro ad inferna iter est. ¶ Prius q̃ coctumst: idest prius q̃ uua cõmaturauit. ¶ Quam obsceuerit:minus ex agro colligitur:q̃ semen ipse iecerit. ¶ Ad incitam redactus.i. inopiam & mẽdicitatem:ut supra ostẽdimus. ¶ Fulgure ita afflatæ alternæ arbores: idest ita succensæ. ¶ Sues moriuntur angina.quę a græcis synãche: a nostris angina: morbus in faucibus ex humore destilante in guttur:tam celeriter anguntur homines:ut fere uigiti & quattuor horarum spacio spiritu intercluso moriantur. ¶ Oues scabræ: scabie asperæ. ¶ Tam glabræ q̃ hæc ẽ manus:idest sine pilis:ut leuis gręce dicitur prima producta:huius diminutiuum est glabellus:quo uerbo frequẽter utimur ¶ Quod patientissimũ ẽq̃ hominum:quos nemo superat patientia:& ne quidem par inuenitur. ¶ Cũcti solstitiali morbo decidũt:idest subuersione sensuum:ut enim cum sol ad primam cancri partem uenit solstitiũ æstiuum facit:ita plurimæ fiunt mutationes:ex uino plurimo fit uapa.ita hominum mentes nonnullorum auertuntur:inde morbus solstitialis:cuĩ repente auertis sensibus:quispiam concidit. ¶ Sed campas:uermiculus cãpa ẽ in holera arrepens ac deuorans.Columella. Voluitur ad terras:distorto corpore campe.ubi uero apricis regionibus post pluuias noxia incesserunt animalia:quæ nobis appellantur brucæ: græce autem campæ nominantur:uel manu colligi debent:uel matutinis tẽporibus frutices holerum concuti.sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore:si deciderunt:non amplius in superiorem

Solci qui dicantur

Angina quid sit

Campa qđ sit

periorem partem prorepunt. Dicta autem campe q sese contorqueat: campto enim inflecto. ⁋ Fortunatorū memorant insulas. de quibus geographi scripsere omnes. & Horati. inquit. Nos manet oceanus circuuagus arua beata: Petamus arua diuites: & insulas. Reddit ut cererem tellus inarata quotannis: Et imputata floret usq uinea. Germinat & nunq̄ fallentis termes oliuæ: Suamq pulla ficus ornat arborem: Mella caua manant ex ilice: montibus altis. Leuis crepitante olympha desilit pede. Illuc iniussæ ueniunt ad mulctra capellæ. Refertq tēta grex amicus ubera. Nec uespertinus circum gemitur sus ouile: Neq intumescit alta uiperis humus. ⁋ Licitum si uoluisses: subaudi: te esse diuitem. ⁋ Dic hoc negoci. pro hoc negocium: antiptosis. ⁋ Quid possit factu: idest quid ad faciendum fieri possit. ⁋ Sine dote non dare. ita emendandum. ⁋ Re gesta pessime: a lesbonico. ⁋ Gesta probe: per lysitelem: & philtonē ⁋ Gestandus peregre clypeus: peregre mihi eundum est: ui ipsi lesbonico: nam nisi in militia uspiam aliter uitam agerem non poterit. ⁋ Galea: q galeri faciem aut ait Varro haberet. ⁋ Sarcina. subaudi militeris. ⁋ Effugier. deuitari unde effugium locus a quo quis se mittat in fugam. ⁋ Latrocinatum: herus lesbonicus iquit: amissis opibus omnibus fiet latro: uel in Asia: uel in cilicia: quo latronum confluit multitudo. ⁋ Exturbauit: eiecit: ut ipse habitaret: callicles a lesbonico missus ad callidem.

Galea uñ dicta

ⅭMInas quadraginta. Mina attica drachmas centū continet: ut patet ex Eupolidos uerbis: Drachma obolos sex: obolus chalcos: quod minutuli nūmi nomen est: octo. chalcus leptos septem. Plutarchus: Solonem scribit minam cētum drachmis constituisse: cum prius septuaginta trium fuisset. ⁋ Ferentarium esse amicum Ferentarius leuis armatur æ miles dicebatur: qui leui ex cursu auxilio esset. ferentarium autē amicum dixit metaphoricos: qui præsto sit: & opem ferat citra moram. ⁋ Acherontis hostium. Acheron fluuius est in Heraclea Pontica: ubi Plutonis cauem extraxit Hercules: & collis Aconitus dicitur: ut græcus interpres Nicandri. ⁋ Fortunatorum insulas: fortunatarum insularum cum alii meminerunt plerīq: tum uates Pindarus in Olympiis. ⁋ Insulas neptunus olim tridente: quēs Telchines illi fabrefecerant insulas euulsis litoribus primum fecit auctore Callimacho. fluctuasse autem: errasseq oēs: & Apollonius: & eius Interpraetes Theon: Sophoclæus: Tarrçusq Scripserunt. Duris auctor est missos condas ab Gigantibus lapides: qui in mare cecidissent: insulas. qui in terram montes factos. Cæterum insula domus quoq dicitur: in qua multæ habitant familiæ: unum ingressum habentes quales hodieq in magnis ciuitatibus uidemus: quod mediusfidius: uel ex iureconsultorum dictis colligitur: uel ex Tranquillo: ubi recensum ait egisse Cæsarē uicatim & per dominos insularum: crebra iureconsultis &. P. Victori insularum mentio: quod quidē Bernardo Cricellario uiro & docto: & humano acceptum referimus. ⁋ Locuples: a locorū copia etymon habet. Quintilianus grauis auctor. Assiduum ab æredando: & locupletem a locorum: pecuniosum a pecorum copia. Idem sensisse etiam Nigidium auctor est Gellius. subscripsit & Cicero libro. ii. de. r. p. Scopias Thessalus. cuidam ab eo petenti: q neq necessarium: neq cōmodum foret: respondit: his certe fœlix: locuplesq sum. ⁋ Aut in Ciliciam. Ciliciam iure nominauit: quoniam Cilices latrones funt: auctore Lucianos: & aliis: habet mediusfidius unaquæq gens proprios mores id qd̄ maternus notauit. Nam Scythæ crudeles sunt: Itali nobiles: Galli stolidi: leues Græci. Aphri subdoli: Auari Syrii: acuti Siculi. Asiani molles. Hispani morosi. Nec uero mores tantum: sed & corporis qualitates. ut Macrones longi capita. Persæ incurui nares. Myconii calui: Athenienses depyges: quoniam Theseus a quo oriundi sunt: tractus ut fertur ab Hercule: nates reliquit in petra.

ANSELMVS

Minas qd Ferētarii milites qui Acheron ubi locorū Fortunatæ insulæ

Locuples uñ dic⁹ sit

Multarū gētium mores

TERTIVS ACTVS.

Callicles senex. Stasimus seruus.

Vo mō tu istuc Stasime dixisti? St. nostrū berilē filiū
Lesbonicū suā sororē despōdisse hoc modo. Ca. quoi
Homini despōdit? St. Lysiteli Philtōis filio, sine dote
Ca. Sine dote ille illam in tantas diuitias dabit? non credibile
Dicis. St. at tu ædepol nullus credas si hoc non, credis, ego
Credidero. Ca. quid? St. me nihil pendere. Ca. quādudum
Istuc, aut ubi actūst? St. illico hic ante ostium tam modo
Inquid prenestinus. Ca. tonton in re perdita, q̄ in re
Salua Lesbonicus factus est frugalior? St. atq equidem
Ipsus ultro uenit philtō oratum filio. Ca. flagitium quidem
Hercle fiet, nisi dos dabitur uirgini, postremo ædepol ego
Istam rem ad me attinere itellego, ibo ad meum castigatorē,
Atq ab eo consilium petam. St. propemodum quid illic
Festinet sentio, & subolet mihi, ut agro euortat Lesbonicum,
Quando euertit ædibus, o here charmide, quoniā absente te
Hic tua res distrahitur tibi, utinam te redisse saluom uideam.
Vt inimicos tuos ulciscar, ut mihi, ut erga te fui & sum, referas
Gratiam, nimium difficilest reperiri amicum, ita ut nomen
Cluet, quoi tuam quom rem crēderis, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire ecillum uideo cum affini suo.



Vo modo: edoctus interea fuit a stasimo callicles: quo pacto lysiteles uxorem poposcerat indotatam. ⁋ Inquit prænestinus: Cui ex consuetudine quadā dicere mos fuerat: tam modo. ⁋ Castigatorem: Megaronidem.

SARACENVS



Vo modo tu istuc Callicles: ut ex stasimo accepit indotatam lysitelem uellē lesbonici sororem uxorē accipere: idq patrem eius philtonem pronunciasse: qd id melius itelligat: adhuc stasimū percunctatur. ⁋ Tā modo: paulo ante: quemadmodum loqui prænestini solent. ⁋ Tanton: an tanto. ⁋ In re perdita: in opibus suis profligatis. ⁋ Oratum filio: idest uel pro filio: uel gratia filii. ⁋ Flagitium quidem hercle fiet: erit criminosum. ⁋ Et subolet mihi: uenit in mentem mipi. ⁋ Agro euertat. i. priuet: & abalienet lesbonicum. ⁋ Vt nomen cluet. Vt amici nomen habet. ⁋ Rem credideris: opes commiseris. ⁋ Inter eos conuenit: idest controuersia caret. ⁋ Ille: subaudi lysiteles. Reprachendit hunc lesbonicum: aliquantulum abscessero: seorsum secedam: ut horum sermonem capiam.

VALLA.

Pectus obscurasse, atq; ipse amoris teneo omneis uias
Ita est amor, balista ut iacitur, nihil scit celere est, neq; uolat.
Atq; is mores hominum moros, & morosos efficit.
Minus placet magis quod suadetur, quod dissuadetur, placet.
Quom inopiast, cupias, quando eius copiast, tum non uelis.
Ille qui aspellit, is compellit, ille qui non suadet, uetat.
Insanust & malum in hospitium deuorti ad cupidinem.
Sed te moneo hoc etiã atq; etiã, ut reputes, qd facere expetas.
Si istuc ut conare, facis indicium, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi quærit cupido, genus qui restinguas tuum.
Atq; erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt capti,
Nesciunt illum quidem, relinques genus, qui conclusit tuum.
Facile est inuentu, datur ignis, tametsi ab inimicis petas,
Le. Sed tu obiurgans me a peccatis, rapis deteriorem in uiam.
Meam uis sororem tibi dem, suades sine dote, hoc nõ cõuenit.
Me qui abusus sum tantam rem patriam, porro in diuitii
Esse, agrumq; habere. egere illam autem, ut me merito oderit.
Nunq̃ erit alienis grauis, qui suis se concinnat leuem.
Sicut dixi faciam, nolo te iactari diutius. Ly. tanto melius te
Sororis causa egestatem exequi, atq; eum agrum me habere,
Quam te, tua qui tolleres mœnia. Le. nolo ego mihi te
Tam prospicere, qui meam egestatem leues, sed ut inops
Infamis ne sim, ne mihi hanc famam differant, me
Germanam meam sororem in concubinatum tibi sine dote
Dedisse magis, q̃ in matrimonium, quis me improbior
Perhibeatur esse? hæc famigeratio te honestet, mecũ collutet.
Et si sine dote duxeris, tibi sit emolumentum honoris, mihi
Quod obiectent fiet. Ly. q͞ioi te dictatorem censes fore, si
Abs te agrũ accepim, neq; uolo, neq; postulo, neq; cẽseo, uerũtñ
Is est honos Homini pudico meminisse officiũ suũ, scio equidẽ
Te animat⁹ ut sis studio subolet sentio id agis ut ubi affinitatẽ
Inter nos nostram adstrinxeris, atq; eum agrum dederis,
Nequicq̃ hic tibi sit, qui uitam colas, effugias ex urbe
Inanis profugiẽs, patriã deserẽs, cognatos, affinitatẽ, amicos,
Factis nuptiis, mea opera hic perterritũ te, meaq; auaritia autu-
Id me cõissurũ, ut patiar fieri, ne animũ induxeris, qs me (mẽt.
Improbior peribeatur esse? hæc famigratio te honestet, me aũt
Conlutulet, & si sine dote dixeris tibi sit emolumentũ honoris.
Mihi aũt qd obiectent, fiet. St. nõ enim possum quin exclamẽ,
Euge euge Lysiteles facile palmã hẽs, hic uictus, uicit tua come
dia.
Hic agit magis ex argumẽto, & uersus meliores facit, ẽt ob stul
Tuã te tueris, multa abomina. Le. qd tibi interpellatio, (tiam
Aut in cõciliũ huc accessio est? St. eodẽ pacto, quo huc accessi,
Abscessero. Le. i hac mecũ domũ Lysiteles, ibi d istis reb⁹ plura
Fabulabimur. Ly. nihil ego i oculto agere soleo, me⁹ ut animus
Est, eloq̃r, si mihi tua soror, ut ego æquũ censeo, ita nuptũ dat
Sine dote, neq; tu hinc abiturus, quod meum erit, id erit tuum.
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eueniet tibi, ego amic⁹
Nunq̃ tibi ero alio pacto sic sententia est. St. abiit hercle

¶ Qui aspellit. i. abiicit. ¶ Is cõpel. lit. i. colligit: congregat. ¶ In hospitiũ deuorti ad cupidinẽ: pnitiosũ in quit hospiciũ est apud cupidinem. ¶ Vt reputes: tecũ animo cõsideres. ¶ Quid facere expetas. ¶ Ad qd cupiditate traharis: ne facias: id bonũ ne sit: an malũ. ¶ Tuũ incẽdes genus: idest iucundũ efficies. ¶ Genus q restinguas tuũ. i. oblitteres: uel interlinas. ¶ Alienis grauis. molestus exteris. ¶ Qui suis. i. affinibus. ¶ Tua q tolleres mœnia. i. q ad te attinẽt: uñ & immunis & imune. ¶ In cõcubinatũ loco cõcubinæ. ¶ Hæc famigeratio: idest famæ promulgatio. ¶ Me collutilet. i. dedecoret: Iquinet: & quasi luto aspergat. ¶ Subolet: sentio. cognosco per nebulã. ¶ Inanis profugiens: idest nullam sedem certã habens: sed modo huc: modo illuc te recipiens: nam is profugus dr: sicut Horatius pfugos scythas uocat: q crebro mutent sedes: ita Virgilius profugum æneã: quod crebro mutare sedes cõpulsus sit. ¶ Hic agit magis ex argumento: melius comprobat: ostẽditq; quæ tenenda sint. ¶ Quid tibi interpellatio. Cur huc interrũpis. ¶ In cõciliũ: ubi cõciliandi uideamur. ¶ Bene quod agas nõ eueniet tibi. i. nihil ages boni: cũcta peruerse euenient. ¶ Accõmodem sulcimenta. i. fulciã & comparem me: ut supra quoq; dictum ad latrocinandum. ¶ Iubeam suppingi soccos. iubebo ut subter pingantur calciamenta exterorum ritu. ¶ Catulam militarẽ: me catulç loco: qui seruus sum. ¶ In saginam: ut ibi pinguescat. ¶ Mecum q ferã uiaticum. i. impẽsam itineris: quo leuem mihi famẽ. & sitim. ¶ Animũ induxeris: ne me speres id factuꝝ. ¶ Quis me: lesbonicus loquit. ¶ Collutulet. inquet. fœdet: deturpet: a spurcitię luti uerbũ deflexum. ¶ Sine dote dixeris: legendum: sine dote duxeris. ¶ Hic uictus: subintelligẽ lesbonic⁹. ¶ Hic agit ex argumento: hic lysiteles argumẽto: hoc est ratiocinatiõe utitur cõmodiori. ¶ Ob stultitiã tuã cõuertis ad lesbonicũ stasimus inqt: etiã lesbonice cum in mera stultitia dephẽsus sis te audes tueri. ¶ Multa abomina. Abomiare: amolire: despue multa: quæ ad te tutandum dicis. ¶ Hinc habiturus. corrige abiturus absq; afflatu: nisi ob paupertates monebis castra latrocinatus in Asiã. nec signa conuelles: omnia mea tibi comunia erunt. ¶ Bene quod agas. hoc est dicam tibi ualere. Cum enim comitamur in penitissimas regiones discedentem dicere consueuimus. ¶ I fœlix: I numinibus: uotisq;

Prædicat

Collutolo quid sit

Abominare quid sit

secundis: & quocunq; procedes be ne eueniat tibi. ¶ Si sentẽtia est. lego: sic sententia est: ita ut dixi: animatus sum: hæc mihi sententia sedet. ¶ Ille quidẽ: scribo ille quidẽ. ¶ Fulcimenta: impedimẽta: utensilia ad iter capessendum. ¶ Suppingi. lego subpãgi hoc est sandalia nouo solo cõmuniri a ueteramentario: ut melius: & opportunius sufficiant itineri lõginquo. Dicitur latine ueteramentarius qui calceos ueteres recõcinnat. ¶ Nõ sisti põt. non quit hic cõtineri herus meus lesbonicus. ¶ Caculam. uilem eruũ militarem calatorẽ. ¶ In saginam. in aliquid regiũ saginariũ: ubi

Veteramẽtarius q di

Ille quidẽ, ecquid audis Lysiteles? ego te uolo, hic quoq; hinc
Abiit Stasime rectas solus, quid egc nunc agam, nisi uti sarcinã
Constringam, & clypeum ad dorsum accomodem, fulcimenta.
Iubeam suppingi soccos, nonsisti potest, uideo caculã militarẽ
Me futurum aut longius, aut aliquem ad regem in saginam
Herus se coniecit meus, credo ad summos bellatores
Acrem fugitorem fore, & capturum spolia, sibi illum qui
Meo hero aduorsus ueneris, egomet autẽ quom extẽplo arcũ
Mihi & pharetrã & sagittas sũpsero, cassidẽ i caput, dormibo
Placide in tabernaculo, ad forum ibo, nudius sextus quoi
Talẽtũ mutuũ dedi, reposcã, ut habeã mecũ quod ferã uiaticũ.

possit uentrem distendere: & saginare. sunt qui legunt in sagenam: hoc est in ræte regium: cui regi ueluti captus ser uiet. Aut in eius conseruitio periclitabitur. De sagena ræte extat apud græcos hoc carmen. δῆξο σαγηνοιο λινον τὸ τριμμεγον θαλμη. ¶ Nudiussextus: hinc ad sex dies.

¶ AMOrem Apollonius Veneris filium dixit. Sappho Terræ & Cœli. Simonides Veneris & Martis. Ibycus & Hesiodus ex Chao. Proclus Lycius in hymno Veneris: Volatiles oẽs nasci ex Venere imortales amores cecinit. dicitur autẽ in Venereis amor. Nam Pindarus. καὶ γὰρ ἑταίροις inq̃t ἑταίρων ἐκνίζεν ἔρως φρένας. Sed & Marcus Varro. Non uidetis: unus: ut paruulus amor ardifera lampade arida agat amantis æstuantis? ¶ Versus meliores. hoc est iambos magis salsos: magisq; argutos. Iãbus. n. ioco per quã accõmodus est: & risui: qbus affatim scatet comœdia: alioq uersus etiãnũ in prosa oratione: ut passim apud Asconiũ: Quintil. quoq;. Quippe cũ in Bruto. M. Tullius tot millibus uersuũ de romanis tantũ oratoribus loquat. Itẽ Lactantius cũ Ciceronis uerba coargueret ex libris de natura deorũ. O quãta: inq̃t: sunt uicia in his decem uersibus. ¶ Sed qm̃ antiquitas illa tristis & impexa nõ eis astricta erat legibus: quales mox Horatius: Hephestionq;: & alii tradiderunt: solẽt a doctis uiris traduci si qui Plautina quæpiã se castigare afferant metri necessitate: tã & si hæc opinio fautores inuenit: adeo mẽdacius in dãnũ potens. Quod aũt iãbos diximus ioco aptos & risui: talis quædã fabella a græcis scholiographis narrat. Raptã aliquando a Plutone Persephonẽ: cũ Ceres ieiuna ubiq; terrarũ disquireret: forte fortuna ad Hippothoontis domos lassa: ac moriens puenit: filius autẽ ille fuerat Neptuni ex Alope Cercyonis: Continuo huius coiux Metanira apposuit deæ mẽsam: & uinũ: Negauit dea fas esse uinũ bibere: amissa filia: iussitq; ex farinæ polline fieri sibi potionem: & ex ea potauit. Tũc iãbe quædã Metaniræ serua afflictã deam: & mœrentẽ cõspicata risibilia quæpiam: & scõmata ad mouẽdũ deæ risum pficiauit. Dictiq; mox ab illa iambei metri. fuit aũt iambe Thressa genus Panos & Echus filia: hanc fabulam etiam grauissimus Poeta Nicander attigit in Alexipharmacis. Sed & Horatius iambos a maledictis uidet distinxisse: cuȝ ait Hic delectatur iambis: Ille bioneis sermonibus: & sale nigro.

qui

Iambus cõmoditas

Cereris fabula

SARACENVS.

VT mihi: Consulit megaronides callicles dãda ne dos sit uirgini: & tandeȝ simul constituunt: ut inscio lesbonico ex patris thesauro pecunia pro dote capiatur. ¶ Huic abscesserit: Seȝ lysiteli uoluntas. ¶ Non petere hisce dicet: nam cum aliquid petit ab aliquo: cautiõe illũ uti opus est: non aũt cũ ad illum mittitur.

VALLA.

VT mihi rem narras callicles. A callicle narrata megaronide re lysitelis: suadet megaronides: ut dotẽ tradat: sed excogitãt inter se: ut quasi a charmide nũcius aduenerit: ita sycophantam instruãt: qui litteras perferat cum pecunia: q̃ præbeatur callicli pro dote ipsius filiæ. ¶ Eius rẽ. i. thesaurũ uel relictã p dote pecuniã. ¶ Adeas tupte tu ipse ad philtonẽ uenias. ¶ Columẽ te sistere integrũ: uñ & incolumis utrũq; a columna: ut ueteres: õ improbãt: & a uictruuio est. ¶ Ducẽdi interea cupido abscesserit. alius abalienabit ad ducẽdum uxorẽ.

Incolumis uñ dicatur

Megaronides. Callicles, senes.

VT mihi rẽ narras Callicles, nullo mõ põt fieri prsus,
Quin dos det uirgini. Ca. nãq; hercle honeste fieri
Non potest, ut eam perpetiar ire in matrimonium sine dote, (ferme
Quom eius rẽ penes me habeã domi. Me. parata dos domist,
Nisi expectare uis, ut eam sine dote frater nuptum collocet.
Post adeas tute Philtonem, & dotem dare te ei dicas, facere
Id eius ob amicitiã patris, uerũ hoc ego uereor ne istæc pollici
Te in crimẽ populo ponat, atq; ĩfamiã, nõ temere dicãt (tatio
Te benignũ uirgini, datam tibi dotẽ ei, quã dares eius a patre
Ex ea largitate illi, neq; ita ut sit data, columẽ te sistere illi.
Et detraxisse autumẽt, nunc si opperiri uis aduẽtũ Charmidis,
Perlongust, huic ducendi interea abcesserit. Ca, nam hercle
Oĩa istæc ueniũt in mẽtem mihi. Me. uide si hoc utibile magis,
Atq; in rem deputas, ut adeã Lesbonicũ, edoceã ut res se habet.
Ca. Vt ego nunc adolescenti thesaurum indicem indomito,
Pleno amoris, ac lasciuiæ? minime hercle uero, nam certo scio,
Locum quoq; omnem, ubi situst, comederit, quem fodere
Metuo sonitum ne ille exaudiat, neu ipsam rem indicet,
Dotem dare si dixerim. Me. quo pacto ergo aget? Ca. clã dos

Depromi potest, dum occasio ei reperiatur, interim ab amico
Alicunde argētū rogē. M. potin est ab amico alicūde exorari?
Ca. Potest. Me. gerræ, ne tu illud uerbū actutū īueneris. mihi q
Hercle non est, quod dem mutuū. Ca. malim hercle ut ueʒ (dē
Dicas. q̄ fides mutetur. Me. sed uide consilium si placet.
Ca. qd cōsilist? Me. scitū, ut ego opinor cōsiliū īueni. Ca. qd est?
Me. Homo ɔducaℓ aliqs iá quātū potest, quasi sit peregrinus.
Ca. Quid is scit facere postea? Me. is homo exorneℓ graphice
In pegrinū modū, ignota facies, q̄ nō uisa sit falsidic⁹, cōfidens,
Ca. qd tū postea? Me. q̄si ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nunciet uerbis patris, illum bene gerere rē,
Et ualere, & uiuere, & eum rediturum actutum, ferat
Epistolas duas, eas nos consignemus, quasi sint a patre.
Det alteram illi, alteram dicat tibi dare sese uelle. Ca. perge
Porro dicere. Me. seq̧ aurum ferre uirgini dotem a patre
Dicat, patremq̧ id iussisse aurum tibi dare, tenes iam?
Ca. Propemodū atq̧ ausculto perlubens. Me. tū tu igiℓ demū
Adolescēti aurum dabis, ubi erit locata uirgo in matrimoniū.
Ca. Scite hercle sāe. Me. hoc ubi thesaurū effoderis suspicionē
Ab adolescente amoueris, censebit aurum esse a patre aliepatū
Tibi, tu de thesauro sumes. Ca. satis scite & probe.
Quāq̄ hoc me ætatis sycophantari pudet, sed epistolas
Quando obsignatas afferet, siquando obsignatas
Attulerit epistolas, non ne arbitraris eum adolescētem annuli
Paterni signum nosse? Me. etiam, tu taces? sexcentæ ad eam
Rem causæ possunt colligi, illum quem habuit, perdidit.
Alium post fecit nouom. Ca iá si obsignatas nō feret, dici hoc
Potest, apud portitorem eas resignatas, ibi inspectasq̧ esse
Me. In huiusmodi negocio diē sermōe terere segnitiesmerast.
Quamuis sermones possunt longi texier, abi effodias aurum
Iam confestim clanculum, seruos, ancillas amoue, atq̧ audin?
Ca. qd est? Me. uxorem quoq̧ ipsam hanc rem ut celes face.
Nam pol tacere nunq̄ quicquāst, quod queat.
Quid nunc stas? quin tu te hinc amoues, & te moues? aperi,
Deprome, inde auri ad hanc rem quod sat est, continuo
Operito denuo, sed clanculum sicut præcepi, cunctos
Exturba ædibus. Ca. ita faciam. Me. at enim nimis
Longo sermone utimur, diem conficimus, quod iá properatost
Opus, nihil est designo quod uereare, me uide. ca. lepida est
Illa causa, ut commemoraui, dicere, apud portitores esse
Inspectas. Me. deniq; dei tempus non uides? quid illum putas
Natura illa atq̧ ingenio? iam dudum ebriust, quid uis
Probari poterit, tum quod maxumust afferre, non petere
Hisce dicet. Ca. iam sat est. Me. ego sycophantam iam cōduco
De foro, epistolasq̧ iam consignabo duas, eumq̧
Huc adolescentem meditatum probe mittam, Ca. eo
Ego igitur intro ad officiū meū, tu istuc age. Me. actū reddá.

dum uxorem. ¶ In rem deputas. Ad cōmodū cessurū existimas. ¶ Adeas lesbonicū: alloquaris: ut rē exponas. ¶ Gerrę. nugæ: ut usquam inuenias mutuū argentū. ¶ Iam quātū pōt. i. q̄ celerrime fieri possit. ¶ Exornetur graphice: instruatℓ ad id propositum cōmode. ¶ Scite hercle sane: astute a te inuentū. ¶ Sycophantari pudet. i. sycophātias struere. ¶ Etiā tu taces: idest taceto. ¶ Sexcentæ: hoc est infinitæ possunt causę inueniri: q̄a senarius numerus perfectus a mathematicis: nō perhibeℓ: q̄ ex partibus suis integer inueniaℓ: sexta tertia: & dimidia: solus intra denariū. Cētenarius aūt numerus quadratus: cuius latus decē: in quo omnes numeri cōcludūtur. ¶ Illum quem habuit: enumerat nōnullas causas. ¶ Eas resignatas. i. reclusas signo amoto. ¶ Quāuis sermones possunt longi texier. Quantūcunq̧ orationes cōnecti possunt longe. ¶ Quin tu te hinc amoues. Cur te nō recipis ad id: quod diximus: cōficiendu. ¶ Apperi: subaudi locum thesauri. ¶ Deprome: subaudi thesaurum. ¶ Opperito denuo. i. obtege locū. ¶ Properatost opus: opus ē ppe ratiōe. ¶ Me uide: hic mos est asserēdi: ne ulla nascatur ambiguitas: ac si dicatur fac: quod ego iubeo. ¶ Vt cōmemorasti dicere: ut tecum cōmētus es ad dicendum. ¶ Apud portitores esse inspectas: solent enim portitores suspitionis causa amouendę: ne qua proditio occultetur: litteras recludere: quæ ultro: citroq̧ ferantur. ¶ Afferre non petere hisce dicet: si peteretℓ inquit pecunia posset exquirere: nū litterę confictæ essent: necne. At cum afferatur: non petatur: non erit ut exquirat. Meditatum: idest qui animo confinxerit quæ dicenda: quæ respōdenda sint. ¶ Actum reddam: quod dixi: conficiam.

Senari⁹ numerus cur perfectus

Portitorum astutia

¶ CAcula: Cacula seru⁹ militis: dicitur autē a græco: quoniā fustibus clauisq̧ ligneis: ut scribit Festus: armari soliti sint ad dn̄orum tutelam. κᾶλον ligmū dicitur: unde καλιὰν domus: sed ex lignis. quo uocabulo Apollonius Rhodius utitur lib. i. argonauticon. Veteres. n. lapidibus nōdū ad opus reptis: ligneis primū domibus usi phibenℓ. tametsi & p lapidea quoq̧ Hesiodo catachresticos. hinc & calones dicti. Talētū mutuū. Talentum atticū sex cōtinuit milia drachmas atticas. Babylonicum: septem milia. Aeginæum: decem milia: Syrū: quingentas: & mile. ad ratione atticę drachmę. eadē in minis rō. Atticū qdē: sexaginta minas. Babyloniū: septuaginta. Aeginęū: centū. scdm analogū. Mina āt cētū drachmarū ē: & apud Athenięses: & apud alios ad pportionē cuiuslibet talēti. Scdm additionē āt: & diminutionē Siculicū qdē talētū: minimū continebat. Antiquū. n. ut ait Aristo. q̄tuor & uiginti nūmos: no-

ANSELMVS

Cacula qd sit

Talenti pōdus

uissimũ duo & decẽ. ualere aiũt num mũ ipm tria omolia. Ceterũ Diodorus i lib. περὶ τῶν ἀπὸ Σικελίας apud Siceliotas inqt: Taletũ atticum dictũ minaꝝ fuit uiginti q̃tuor: nunc tãtum duodecim: ut liceat cõiectari Nũmũ idẽ esse: qd mna: aut non eadẽ sentire auctores. ¶ Ex seleucia. Seleucia primũ Olbia & Hiria: mox a Seleuco: Nicatore Seleucia: eũ & seleucis poculi genus. Egesippus libro quarto. Seleuciam iuxta amœnissimam illud: & celebre per Syriam Daphnis nemus cupressis arboribus intextũ: scatentibus fontibus præter meanti fluuio loci: quem minorem iordanẽ uocant nutrimenta quædam lacteis uberibus infundit. ¶ Vxorẽ ut celes. Seruari maximæ domos: si mulier uiri archanis nõ implicetur: docuisse summum uatem Homerum hoc uersu: quo Iuppiter Iunonem affatur testis est Plutar. ἥρη μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους εἰδήσειν.

Seleucia uñ dicta.

Homeri dictum pulcherrimũ

SARACENVS.

Alsipotenti: dũ ista aguntur: & parantur: charmides domũ peregre reuertitur: refertq; diis grãs: & effugerit maris sæuitiam: sed dum iter facit: incidit in sycophãtam: cũ quo sibi erit longa cõtentio.

VALLA.

Alsipotenti: & multipotẽti. Charmides icolumis domũ reuersus grãs deis marinis agit. ¶ Salsipotẽti. i. hñti ptãtẽ maris: notum. n. est pro mari tã sal salis q̃ salũ sali dici. ¶ Et nerei: q ipse quoq; de⁹ marinus: cuius filias nymphas quinquaginta fuisse memorat Hesiodus. de põto aũt natum nerea ait his uersibus. νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο πόντος. πρεσβύτατον παίδων. ¶ Auidis morib⁹: qa opes multæ in mari sepeliunt. ¶ Spurcificũ: q spurca efficias tuis fluctibus: & corrũpas. ¶ Cõtra opa expertus. i. experiẽtia ipsa didici id ipm. ¶ Mendicis modesti sint: ut erga mẽdicos minus molesti. Nã si absq; te foret. i. nisi mihi tu opẽ tulisses. ¶ Satelites tui: q per maria uersant. ¶ Circũstabant nauẽ turbines. Multæ uentoꝝ spẽs: quos satellites neptuni dixit: q̃q̃ turbo uẽti illa sit spẽs: q̃ noiatur typho. ¶ Fluctusq;: inde fluor capil. murænæ quoq; q fluitẽt pollux ἀπὸ τοῦ πλέειν. latine fluctæ Varronis Marcto biiq; soia. ¶ Frãgere malũ: ad frãgẽdã arborẽ nauis. ¶ Ruere antemnas. ad ruẽdas antẽnas. ¶ Foret præsto: præsens tulisset auxiliũ. ¶ Deluctaui: pro deluctatus sum: ut Nonius interpraetaẽ. ¶ Filio dũ di. q̃. hęc oia perpessius: ut filio comparem opes.

Sal salis q salum sali

Turbo qd sit



QVARTVS ACTVS.
Charmides senex.

Alsipotenti & multipotenti iouis frati tibi Nerei Neptunne.
Lætus, lubẽs laudes ego, & grates, gratiasq; habeo, & fluctibus salsis,
Cum penes te potestas omnis quidem foret meæ uitæ,
Quoniam tuis me ex locis in patriam redeam facis.
Atq; Neptũne tibi ante alios deos gratias ago, atq; habeo summas.
Nam te omnes sæuumq; seuerumq;, atq; auidis moribus commemorant,
Spurcificum, immanem, intolerandum, uesanum, contra, opera
Expertus, nam pol placido te, & clementi meo usq; modo, ut uolui, usus
Sum, in alio atq; hanc tuam gloriam iam ante auribus acceperam, &
Nobiles apud homines pauperibus te parcere solitum, diuites
Damnare atq; domare, abi laudo, scis ordine, ut æquost,
Tractare homines, hoc dis dignust, semper mendicis modesti
sint.
Fidus fuisti, infidum esse iterant, nam absq; foret te sat scio in
alto
Distraxissent, disq; tulissent satellites tui me miserum fœde,
Bonaq; omnia item una mecum passim cæruleos per campos,
ita iam
Quasi canes haud secus circumstabant nauem turbines, uenit
Imber, fluctusq;, atq; procellæ infensæ, fregere malum.
Ruere anttẽnas, scidere uela, ni tua pax propitia foret præsto.
Apage me sis deinde hinc, certust ocio me dare, satis partum
habeo.
Quibus ærũnis deluctaui filio, dum diuitias quæro? sed quis
hic est
Qui in plateam ingreditur cum nouo ornatu, specieq; simul?
Pol quanq̃ domum cupio, opperiar, quam hic rem gerat.
Sycophanta.

Sycophanta. Charmides senex.



Vic ego dici nomé trinūmo faciá,ná ego operá meá
Tribus nūmis hodie locaui ad artes nugatorias,adue
nio ex seleucia,
Macedóia,asia,atq; arabia,quas ego neq; oculis,neq; pedibus
Vnq̄ usurpaui,uiden egestas quid negocii dat homini
Misero mali?qui ego nūc subigor triū nummorū caussa,ut has
Epistolas dicá ab eo hoie me accepisse,qué ego,q sit hó,nescio
Neq; noui,neq; nat⁹ nec ne is fuerit,id solide scio.ch.pol hic q
Fūgino gñe é,capite capite se totū tegit,hillurica facies uí(dé
Hominis,eo ornatu aduenit.sy.ille q me códuxit,ubi códuxit,
Adduxit domū,quæ uoluit mihi dixit,docuit,& p̄monstrauit
Prius quomodo,quiq; agerem,nunc adeo siquit ego addidero
Amplius,eo conductor melius de me nugas conciliauerit.
Vt ille me exornauit,ita sum ornatus,argentum hoc facit.
Ipse ornamenta a Chorago hæc sumpsit suo periculo,nunc
Ego si potero ornamentis hominem circunducere,dabo operá
Vt me esse ipsum plane sycophātam sentiat.ch.q̄ magis
Specto,minus placet mihi hæc hominis facies,mira sunt
Ni illic homost aut dormitator,aut sector zonarius,loca
Contemplat,circunspectat sese,atq; ædeis noscitat,credo
Aedepol quo mox furatū ueniat,speculat̄ loca magis,lubidost
Obseruaŕ qd agat,ei rei opā dabo.sy.has regiōes demōstrauit
Mihi ille conductor meus,apud illas ædeis sistende mihi sunt
Sycophantiæ fores pultabo.ch.ad nostras ædes hic quidem
Habet rectam uiam,hercle opinor mihi aduenienti hac noctu
Agitandæ sunt uigiliæ.sy.aperite hoc,aperite,heus ecquis
Hisforibus tutelam gerit?ch.quid adolescens quæris?qd u s?
Quid istas pultas?sy.heus senex census coniuratori recte
Rationem dedi,Lesbonicum hic adolescentem quæro,in his
Regióibus ubi habiter,& icé alterū ad istác capitis albitudiné,
Calliclen aiebat uocari,qui has mihi dedit epistolas.
Ch.Meum gnatū hic quidem Lesbonicū quærit,& amicū meū
Quoi ego liberosq; bonaq; commédaui Callicle.Sy.fac me si
Scis certior hisce hominesubi abiréc pater.ch.qd eos quæris?
Aut quis es?aut unde es?aut unde aduenis?Sy.multa simul
Rogitas,nescio quid expediam potissumum,sin unum quicqd
Singillatim,& placide percontabere,& meum nomen,&
Mea facta,& itinera ego faxo scias.ch.faciam ita,ut uis.
Agedum nomen tuum primum memora mihi.Sy.magnum
Facinus incipis sic petere.Ch.quid ita?Sy.quia pater,
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,concubium
Sit noctis priusq̄ ad postremum perueneris.Ch.opus.
Factost,& uiatico ad tuum nomen,ut tu prædicas.Sy.est
Minusculum alterum,quasi uasculum uinarium.Ch.hic homo
Solide sycophanta est,quid ais tu adolescens?Sy.quid est?
Ch.Eloquere isti quid homines debent,quos tu quæritas?
Sy.Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas Les
Ch.Mibi est amicus,teneo hunc manifestariū me sibi (bonici
Epistolas dedisse dicit,ludam hominem probe.Sy.ita ut



Vic ego dici:Conductus triūmo egreditur syco-phāta:qui ipse dat trinū-mi nomē comœdię.¶ Fū-gino gñe:nā pileo se totū tegebat.¶ Heus senex census cōiuratori recte rōné dedi:hunc locū ita le-gēdū eé autumo:heus senex(ego ut cōiecturæ recte rōuem dedi.)¶ Ille ędepol ille:uult uideri noisnō memi-nisse.¶ Ad rhadamautē in cecropia insula:tanq̄ a nugatore lepide confi-cta sunt:nulla est insula cecropia:sʒ est e.xii.ciuitatib⁹una:ut Strabo me-minit in terra attica:in quas quōdas cecrops multitudinē habitandas di-gessit:in sequentibus pari:mō nugaŕ de arabia in ponto.¶ Cinila gallina-cea:De qua Plinius mentionē habet in decimo nono:& uigesimo primo:dicitq; a nostris cunilā uocari:a græcis autem origanum heracleoticum:de qua etiam Dioscorides.¶ Doriola:dicendum horiola quæ diminu-tiuum est ab horia.i.nauicula:uł doliola:q locus in urbe erat:de quo Fe-stus meminit.¶ Anienem.Anio flu-uius est ex alba decurrēs in tyberim.¶ Masticheus:uel mastigeus a masti-gia:qui dicitur dignus uerberibus.¶ Argētum accipite macto infortu-nio:Sic legendū est:argētū accepi:te macto infortunio.¶ Nō interdū:nā iterdū.¶ Sʒ here:qui sis lego:sed nō facio:q sis.¶ Cōcēturiat conuocat.



Vic ego diei.subornatus sycophanta a Callicle:& megaronide cui litteris:quasi a charmide ī charmidem incidit incognitus:a quo ali quādiu distinetur uerbis:& oblecta-tur:quo ad tandem se elusum intelli-git.¶ Ad artes nugatorias.Ad syco-phantias construendas.Asia inquit Varro dicta a nympha:a qua & ia-peto traditur prometheus.ανδρων ο αλικαρνασευς φησι του ωνεα νον γημαντα πομφολυγην και πρενεω την εκ μεν παρθενου μης σχειν ευρωπην.εκ δε πομφολυγης ασιαν και λιβυην οθεν ονομασθαι τας ηπειρους.¶ Fungino genere est.ob pilei gestamē in capite fun-ginū dixit.¶ Illurica facies.Ita ue-teres.nūc qa ypsilō inter nr̄as lr̄as asci-uimus dicimus illyrica.¶ De me nu-gas cōciliauerit.ob ista nugatoria suā rē melius egerit.¶ Ipse ornamenta a chorago.i.eo:q dispēsat scenæ or-namēta:nā:ut i captiuis diximus:p̄-ter alia significata:id ēt choragus si-gnificat.¶ Suo periculo:subaudi si ammittat.¶ Hominē circūducere.i.fallere:ut hæc mihi habeā ornamen-ta.¶ Aut dormitator:qui gaudeat

SARACENVS.

Cecropia ubi locorū

VALLA.

diu dormire: uel assimulet: ut inde omnis malis suspitio abeo amoueatur. ¶ Aut sectator zonarius. qui secet zonas: unde pendeant marsupia. alligata nanq; zonis marsupia ueteres tulisse ostendit: Hora. Post hæc ille catus: quantũ uis rusticus ibit. Ibit eo quo uis: qui zonam perdidit inqt nam pauloante dixerat de eodẽ: multis ærumnis lassus: dum noctu stertit ad asse; perdiderat. Hoc est quicquid habebat pecuniarum ad assem usq;: quam similitudinem in aliũ rettulit: cum dixit: qui zonam perdidit quippe q ipse quoq; cum zona pecuniam perdiderat. Aedis noscitat. Inuestigat ad cognoscendum. ¶ Sistendæ: firmandæ. ¶ Hac noctu. aduerbium pro nomine: nam noctu: & interdiu sunt aduerbia. ¶ Conuiatori: idest uiatori. ¶ Rationes rede: idest significa mihi. ¶ Ad istãc capitis albitudinẽ. Vt magnus: magni magnitudo. Ita albus: albi: albitudo dicitur nam albedo: nigredo: palledo: barbare usurpata sunt: pro albore: nigrore: pallore. ¶ Calliclem aiebat. ita emendandus est locus: nam confictæ litteræ erant tanq̃ ad calliclem: & lesbonicum. ¶ Quid eos quæris: quid tibi cum illis negocii est. ¶ Singillatim: per singula nomina iens percuncteris. ¶ Concubium sit noctis. Diẽ noctẽq; ueteres ita distribuisse author est Macrobius inquiens: primum tẽpus diei dicitur mediæ noctis inclinatio. Deinde gallicinium: inde conticinium: cum & galli conticescunt: & homines etiam tum quiescũt. Deinde diluculu;: idest cum incipiat dinosci dies. Inde mane dum dies clarus. Mane autẽ dictum: aut q ab inferioribus locis. i. a manib⁹ exordiũ lucis emergat: aut: quod uerius mihi uidetur: abomine boni nominis. Na; & lanobini mane pro bono dicunt: sicut apud nos quoq; contrarium est immane: ut immanis bælua: uel immane facinus. Et hoc genus cætera non pro bono. Deinde a mane ad meridiem: hoc est ad medium diei. Inde iam supra uocatur tempus occiduum: & mox suprema tempestas: hoc est diei nouissimu; tempus: sicut expressum est in. xii. tabulis. Solis occasus: suprema tempestas esto. Deinde uespera: q a græcis tractum est. Illi enim ἑσπερον a stella hespero dicunt: Vnde & hesperia italia: q occasui subiecta sit: nominatur. Ab hoc tẽpore prima fax dicitur: deinde cõcubia: & inde intẽpesta: quæ non habet idoneũ tp̃s rebus gerendis. ¶ Teneo hũc manifestariũ: hæc secũ charmenides. Habeo inquit hunc syco/

Noctis distributio

Hesperia unde dicta sit

Occœpi, si animum adhortas dicam. Ch. dabo operam tibi
Sy. Hanc me iussit Lesbonico suo gnato dare epistolam.
Et item hanc alteram suo amico callicli iussit dare.
Ch. Mihi quoq; ædepol quoniã hic nugaẽ, cõtra nugari lubet.
Vbi ipse erat? Sy. bene rem gerebat. ch. ergo ubi?
Sy. In Seleucia. ch. ab ipson istas accepisti? sy. e manibus
Dedit mihi ipse in manus. ch. qua facie est homo?
Sy. sesquipede quidem est, q̃ tu longior. ch. nouistin hominẽ?
Sy. Ridicule rogitas, qui cum una cibum capere soleo. ch. quod
Est ei nomen? sy. quod ædepol homini probo. ch. lubet
Audire. sy. ille. uæ misero mihi. ch. quid est
Negocii? sy. deuoraui nomen imprudens modo. ch. non
Placet, qui amicos intra dentes conclusos habet. sy. atq; etiam
Modo uorsabatur mihi in labris primoribus. ch. temperi
Huc hodie anteueni. sy. teneor manifesto miser. ch. iam
Ne commentatus es nomen? sy. deum hercle me atq;
Hominum pudet. ch. uide homo ut hominem noueris.
Sy. Tanq̃ me, fieri istuc solet, quod in manu teneas
Atq; oculis uideas, id desideres literis recomminiscar.
Ch. est principium nomini callicias. sy. non est. ch. callippus
Sy. Non est. ch. calliclemides. sy. non est. ch. callinicus.
Sy. non est. ch. callimarchus. sy. nihil agis, neq; adeo ædepol
Flocci facio, quando egomet memini mei. ch. at enim multi
Lesbonici sunt hic, nisi nomen patris dices, non monstrare
Possum istos homines, quos tu quæritas, quod ad exemplũ est
Coniectura si reperire possumus. sy. ad hoc exemplum est
Ch. An chares, an charmides. sy. hem
Istic erit, qui istum Di perdant. ch. dixi ego iam dudum tibi
Te potius benedicere æquom st homini amico, q̃ male.
Sy. satin inter labra atq; dentes latuit uir memini precii.
Ch. ne male loq̃re ei pẽti amico. sy. qd ergo ille ignauissumus
Mihi latitabat? ch. si appellasses, respondisset nomine,
Sed ipse ubi est? sy. pol illũ reliqui ad rhadamantẽ in cecropia
Insula. ch. qui homo est: ne insipientior qui ipse egomet
Vbi sim quæritem, sed nihil disconducit huic rei, qd ais? sy. qd?
Ch. Hoc quod te rogo, quos locos adisti? sy. nimiũ miris mõis
Mirabiles. ch. lubet audire nisi molestu st. sy. quin discupio
Dicere, omnium primum in pontum aduecti arabiam
Terram sumus. ch. eho an etiam arabia st in ponto? sy. est, non
Illa ubi thus gignit̃ sed ubi absinthiũ fit, atq; cinila gallinacea.
Ch. Nimium graphicũ hũc nugatorẽ, sed ego sum insipiẽtior,
Qui egomet, unde redeam hũc rogitem, quæ ego sciã, atq; hic
Nesciat, nisi quia lubet experiri quo euasurust, deniq;
Quod est tibi nomen adolescens? sy. pax idem nomen mihi
Hoc quotid̃ianust. ch. ædepol nomen nugatorium, quasi dicas
Siquid crediderim tibi pax periisse illico, sed quid ais
Quo inde iisti porro? sy. si animum adhortes eloquar, ad caput
Amnis, quod de cœlo exorit̃ sub solio iouis. ch. sub solio iouis?
Sy. Ita dico. ch. e cœlo? sy. atq; medio quidem. ch. eho an etiã
In cœlum ascendisti? imo doriola aduecti sumus

Vsq; aqua

Vsq; aqua aduorsa per anienem. Ch. ebo an etiam uidisti
Iouem? Sy. Calliclis ad uillam aicbant serui depróptum cibum
Mandere porro. Ch. porro nolo quicq̄ prædices.
Sy. ebo hercle fies molestus. Ch. nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terra ad cœlum peruenerit.
Sy. dimittá ut te uelle uideo, sed móstra hosce homines mihi.
Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
Ch. Quid ais tu nũc? si forte eum ipsũ Charmidem cõspexeris
Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noueris ne hominem? Sy. ne tu me ædepol arbitrare beluam,
Qui quidem non nouisse possim, qui cum ætatem exegerim.
An ille ita esset stultus, qui mihi mille nummos crederet
Philippeum, quod me aurum deferre iussit ad gnatum suum,
Atq; ad amicum Calliclem, quoi rem aiebat mandasse hic suá,
Mihi concrederet, ni me ille, & ego illum nossem probe?
Ch. enimuero ego nunc sycophantæ huic sycophantari uolo,
Si hunc possum illis mille nummis philippeis circunducere.
Quos sibi me dedisse dixit, quem ego qui sit homo, nescio,
Neq; oculis ante hunc diem unq̄ uidi, ei nimirum crederem,
Quoi si capitis res siet, nummum nunq̄ credam plumbeum.
Aggrediũdust hic homo mastichæus, pax te tribus ucrbis uolo.
Sy. Vel trecétis. Ch. habé tu id aurũ, qd̄ accepisti a Charmide?
Sy. Atq; etiam philippeum numeratum illius in mensa manu
Mille nummos. Ch. nempe ab ipso id accepisti Charmide?
Sy. Mirum quin ab auo eius, aut proauo acciperé, q̄ sũt mortui.
Ch. Adolescens cedo dum istuc aurum mihi. Sy. quod ego aur-
Dé tibi? Ch. quod a me te accepisse fassus. Sy. abste accepisse?
Ch. Ita loquor. Sy. quis tu homo es? Ch. qui mille nummum
Tibi dedi, ego sum Charmides. Sy. neq; ædepol tu is es, neq;
hodie
Is unq̄ eris auro huic quidem ac si sis nugator, nugari nugatori
Postulas. Ch. Charmides ego sum. Sy. nequicq̄ hercle es.
Ná nihil auri fero, nimis argute obrepsisti meapse occasiũcula.
Postq̄ ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
Prius tu non eras, q̄ auri feci mentionem, nihil agis, proin tu
Te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.
Ch. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum? Sy. qd
Id ad me attinet, dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea
Caussa quod lubet, prius non is eras, qui eras, nunc is factus, qui
Tum non eras. Ch. age siquid agis. Sy. quid ego agam.
Ch. Aurum redde. Sy. dormitas senex. Ch. fassus Charmidem
Dedisse aurum tibi. Sy. scriptum quidem. Ch. properas,
An non properas abire actutum ab his regionibus
Dormitator, priusq̄ ego hic te iubeo multari male?
Sy. Quamobrem? Ch. quia illũ quem eméntitus es, ego sũ ipsus
Carmides, quem tibi epistolas dedisse aiebas. Sy. ebo ne
Es. Ch. is enimuero sum. Sy. ain tu tandé is ipsus es?
Ch. Ipsus inq̄ charmides sum. Sy. ergo ipsus ne es?
Ch. Ipsissimus, abi hic ab oculis. Sy. enimuero serio qm̄ aducis,
Vapulas meo arbitratu, & nouorum ædilium.

phantam in mea potestate. ⁋ Quo/niam hic nugatur adhuc secum hęc charmides. ⁋ Bene res gerebat: idest lucrum faciebat. ⁋ Ab ipson: an ab ipso. ⁋ Sesquipede quidem est q̄ tu lõgior: idest pede: ac dimidio: sesqui enim: ut diuus Augustinus inquit: quasi se absq;: sicut sesquialtera pro portio q̄ totum & dimidium fuerit alicuius: ut tria ad duo. sesquitertia quod totum: & tertiam partem: ac prorsus omnis superparticularis p/portio: ut multiplex a duplo: ad tri/plum: quadruplum: & deinceps. su/perpartiens a superbipartiente: ad supertripartientem: & superquadri/partientem: ac ita deinceps. ⁋ Vorsa batur mihi in labris primoribus: qd̄ dici hodie solet in linguæ apice mi/hi erat. ⁋ Teneor: hæc secum syco/phanta. ⁋ Comentatus es: idest me/ministi. ⁋ Id desideres. cupimus prę sentia: desideramus absentia: ut sæ/pe apud hystoricos legitur i bello de siderati tot: uel tot. ⁋ Ad hoc exem/plum est: ita dicit contennendo itaq; & pronunciatione adiuuãdũ. ⁋ Mi/hi latitabat. Dicimus me latet hæc res. At nullum est uerbum quod nõ possit datiuo cõiungi ubi rei gratias significet: ergo mihi lantabat aduer sus gratiã meã. ⁋ Ad radamanté in cecropia insula. More sycophantaꝝ dicit: qd̄ nusq̄ est. ⁋ Nihil discundu/cit. i. discunuenit. ⁋ Quos locos adii sti. Apparet locos: non mõ sedes ar/gumentorũ dici: sed & quæ loca dici mus. ⁋ Cinila gallinacea. Adianthõ possumus itelligere: quæ gallinas pa sta ab eis pugnaces fac: ut tradit dio scorides & pituitã purgat: si uel alia herba de qua Plinius. in. xix. necnon xxi. quæ a nostris tum cunilia: tũ pa nax: a græcis origanum heracleoti/cum. Idem in uigesimo: Cunilé prę/ter satiuam plura sunt in medicina genera: quæ bubula appellatur: sæ/men pulegii habet: utile ad uulnera commanducatum: impositumq;: ut quinto post die soluatur. Contra ser pentes quoq; in uino bibit: ac tritum plagæ iponitur: uulnera ab iis facta perfricantur: & reliqua. ⁋ Nimium graphicum. i. oblectabilé. ⁋ Pax no/minor: inqt pax nomine quotidia/no. ⁋ Imo doliola aduecti sum⁹ usq; aqua. Festus. doliola locus in urbe sic uocatus: quia inuadentibus gal/lis senonibus urbem sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt. Qua de causa in eodem loco: ne despue/re alicui licebat: hæc ergo utpote sy/cophanta sicut: & alia facile menti/tur. ⁋ Per anienem: qui fluui⁹ cadit in tyberim: anio nominatiuus est ge

Sesq uñ di/ctum

Nõmus pĩl beus.

Mastiche⁹.

Cupere qui desiderare qd ipor tẽs

Cunilis qd sit

Doliola qd sit

Ch. At etiam male dicis? Si. imo saluos quandoquidem
Aduenis Di te perdant, si te floccifacio, an periisse prius,
Ego ob hanc operam argentum accepi te macto infortunio.
Sed herum qui sis, qui non sis floccum, nam interdum
Ibo ad illum, renunciabo, qui mihi treis nummos dedit,
Vt sciat se perdidisse, ego abeo, male uiue & uale,
Quod di te omnes aduenientem peregre perdant Charmides.
Ch. Postq̃ ille hinc abiit, post loquendi libere uidetur
Tempus uenisse, atq; occasio, iamdudum meum ille
Pectus pungit aculeus, quid illi negocii fuerit ante ædeis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum in corde,
Et illud mille nummum quam rem agat, nunq̃ ædepol
Temere, tintinabulum nisi qui illud tractat, aut mouet,
Mutũ tacet, sed quis hic est qui huc in plateã cursuram incipit.
Lubet obseruare quid agat, huc concessero.

nitiuus auienis. ¶ Dept ŏptũ cibum: ioui paratũ. ¶ Aetatẽ exegeris. Diu uixerim. ¶ Philippeũ. p philippeorũ: de q̃ syncopa abunde supra. ¶ Sycophãtari uolo. i. me facere sycophãtã. ¶ Mille nũmis philippeis circunducere. i. fallẽdo auferre: ut dicam? circunduco te hac re. ¶ Si ca. res fiet. i. uitę immineat piculũ. ¶ Hic hõ ma. idest uerberalis: mastizo nanq; græce flagello significat: unde & mastix mastigis flagrũ. nam mastiche mastiches gummi est illud notũ oibus ex frutice: q plurimus in chio: & unũ magni reditus. ¶ Numeratũ in mẽsa mãu. i. qd mihi manu sua tradidit: & in mẽsa dinumerauit. ¶ Neq̃ hercle es. frustra mihi fueris. ¶ Meapse. i. mea ipsius pua occasiõe. ¶ Scriptu3 qdẽ: subaudi aurum. ¶ Mulctari male. i. ualde cruciari. ¶ Heo is tu es. Interiectio heo admirantis. ¶ Ipsissimus: suplatiuũ a pronomine fecit: ut in Plauto comœdia urbanissimus quoq; Aristophanes autotatos dixit: qd ualet ipsissimus. ¶ Vapulas: pro uapulabis. ¶ Nouoq; ædilium. Qui ludis scenicis præerant. ¶ Periisse prius te uelim. subaudi q̃ huc adueneris. ¶ Te macto infortunio. te despicio: & contẽno ad infortuniũ usq;. ¶ Sed haud facio qui sis: qui nõ sis floccũ. i. non floccifacio. i. contẽno siue sis charmides: siue non sis.

Vale uerbũ medium est

¶ Interi ibo ad illũ: subaudi callicle. ¶ Male uiue: & uale. Nã uale tã in malã q̃ in bonã partẽ accipit. Terẽ. Valeãt q inter nos dissidium q̃runt: ita ualetudo bona: & mala df. ¶ Mihi cõcẽturiat metum. i. cõgregat: ac cõgerit. ¶ Nunq̃ ædepol temere tintinabulum: hoc puerbialiter dictũ est: ubi quippiã sine cã non fieri uelimus ostẽdere. ¶ Mutũ tacet. i. nunq̃ perstrepit: nisi cum attractat. ¶ Huc cõcessero: seorsum me recipiã: ut quidnã sit acturus perpendam.

ANSELMVS.
Numus qd sit

¶ TRibus nũmis. Nũmus uſ qdem Romanum nomen: sed est & græcũ: quo. s. græci: q Italiæ: ac Siciliæ terminos incolunt: utunt. Aristoteles in Tarãtinoq; Politia: nomisma dicit apud illos nũmum appellari: in quo Tarania Neptuni filiũ insculptum hñt Delphino inuectũ. ¶ Sycophãtã: Sycophantas Põpeius Festus appellatos iuuenes quosdam atticos ait in hortos erũpere solitos: ficosq; deligere: quãobrẽ in eos capitis pœna facta est: eam qui psequerentur ob paruula detrimenta Sycophantas noiatos. Alii porro: in qbus Plutarchus: inuenta inquit primu3 Athenis ficu plãta cum fructus sublegere uetitũ fuisset: patefactis furibus: Sycophãtas nuncupatos: eos uidelicet: q indicassent: alia subinde rõ est q fame inualescente in fures hmõi legẽ declarat: ut oino a ficubus sit nomẽ hoc corriuatũ: unũ & uerbũ συκοφαντεῖν. & σικοφαντειν qd est mentiri: & accusare: uel criminari a uerbo φαίνειν. Item amanter uellicare Platoni: Menandroq;. Viguit hoc genus hoium Athenis maxime: quod & Aristophanes sæpe conqueritur: &

Sicophãte athenaru3

Aristotelẽ cum Athenis discederet dixisse: Pyrum sup pyro senescere: ficum sup fico: Sycophãtas uidelicet innuẽs: & Diogenes Laertius in Philosophoq; historia ex Fauorio: & Aelianus in uaria historia retulerunt. factũ autem in illos est puerbium Ficulneus gladius. magno. n. in honore ficus apud athenienses fuere. Nanq; his primũ uesci soliti sunt: uarii quippe habiti olim in cibo fructus diuersis gentibus: Quemadmodũ antiquissimi Arcades glandẽ comederunt: Argiui siluestres pyros: Tirynthii achradas quod genus est pyri siluestris; cuius Columella cõmemjnit in cepurico. Indi calamos: Carmani palmas: milium mœotæ & Sauromatæ: Nasturcium Persæ: & Terminthum: Appellant ẽt græci calũniatores huiuscemodi uariis nominibus: Sycastas uidelicet: Philenclemonas: Sycobios: Sycoros: Sycopas: Sycologos: Philosycos. Sunt de fica egritudines oculorum a medicis Sycomata. ¶ Nomen: nomen

Nomen qd sit

accipe: quod proprium. Valerius Maximus libro decimo: Omnia autem: inquit: quæ ad unumquemq; uirum diffiniendum excogitata sunt: eadem uim significandi hominis optinent quod proprietate dicitur: & reliqua. ¶ Ab-

Absynthiũ ubi lo coru3

synthium: Absynthium nascitur laudatum in Ponto: Cappadocia: in monte Tauro: ex Dioscoride. Nam & Ouidius libro de Ponto: Tristia per uacuos horrent absinthia campos: ex hoc bollus fit Democriteus: auctore Stephano. Theophrastus oues inquit: quæ in Ponto absynthio pascuntur: carẽt fele: scribitur absynthium tam per. y. quã per. i. ¶ Cinila gallinacea: forte cynila potius uel Cunila Plinius libro uigesimo: Est & alia Cunila gallinacea appel-

Cinila gallinacea qd sit

lata a nostris: a græcis Origanum heracleoticum: prodest oculis trita: addito sale: & cætera. ¶ Nummus plumbeus: an fortasse ad Syracusiorum nummum respexit? qui stamneus est; quattuor atticas drachmas: ni fallor: continens. ¶ Masticheus homo propter morum sermonisq; inconstantiam dictus uidetur. & contrarios sensus: ut Ma-

Mastiche? hõ. qui sit

stiche uires habet repugnantes: nam eiicit: resoluit: & intendit: prout & Acetum calfacit: & frigefactat. Quoniam insecta in eis sunt minutissima corpuscula per positionem: non per confusionem. Ceu arena cum humore alligatur unum apparet corpus: cum plura sint exigua: quod si ita se habet: non iam ambiguum est: aliis atq; aliis mastiches particulis delitescere uires: qualitatesq; contrarias: nec ad eandem naturã permisceri. ueluti Sycophantæ uersipellis uita: ac sermo: ubi uarii insunt: disparilesq; sensus: nec ad unum rationis exitum pertinentes: id quod Plautus in Pœnulo notauit his uerbis. At hercle te hominem: & Sycophãtam: & subdolum: qui huc aduenisti nos captatum magdalia bisulci lingua: quasi proserpens bestia: ubi legendum magdalia non migdalia. est enim abiectus & uilis cibus: quali canes solent uesci: coniicioq; seu surfures esse: seu panem surfuraceum uel ex antiquissimis in Aristophanem scholiis in quibus hæc uerba sunt μαγδαλιὰ ἄρτος τῶν ἀλφίτων ἀποβαλλομένων τῶν κυνῶν τροφή. ¶ Pax aduerbium comicum græcum est significat tantũmodo.

¶ Stasime:

SARACENVS

STasime: Diuerterat stasimus in thermopolium: ibiq; se uino repleuerat: & & anulus amiserat: ebriolus igitur in plura uerba propit. ¶ Bubali cottabi: Flagella a uerberu sonitu. ¶ Cōdalius: Auuli genus uide festū. ¶ Curculio: a currēdo nomē inouauit: nā gurgulio uermis est. ¶ Thermopotasti: potādo calefecisti. ¶ Exercitoris hunc hoiem cursuq; docet: legerē exercitoris: uunc hoies cursuq; docet. ¶ Tribus: scilicet poculis: nā prima pocula dicūtur ad sitim ptinere: secūda ad hilaritatē: tertia ad ebrietatē: quarta ad insaniam. ¶ Hominibus frugi: per ironiam dictum. ¶ Terruchus fuit: Nomina ponit eorum: qbus cum potauit & forte iocose quosdā nominauit homines: uel fures: uel bibacissimos: ut illos interea morsu lacesseret: equorum numero unus iquit fuit: qui furaturus sit currenti hominii calceum.

Stasimus seruus. Charmides senex.

STasime fac te ppere celerē, recipe te ad dñm domū.
Ne subito met' exoriatˀ scaplis, stulticiā abde, gradū
Appropera, iamdudum factust, quom abisti domo.
Caue sis tibi, ne bubuli, in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quæstione, ne destiteris currere, ecce
Hominem te Stasime nihili, sar in thermopolio condalium
Es oblitus, postq̄ thermopotasti gutturem, recipe te,
Et recurre petere recenti. Ch. hic quisquis est, curculiost,
Exercitoris hunc hominem cursuram docet. St. quid homo
Nihili, nō pudet te? tribus ne te pateris memoria esse oblitū.
An uero quia cum frugi, hominibus ibi bibisti, qui ab alieno
Facile cohiberent manus, terruchus fuit cerconicus.
Crinus, cercobolus, collabus, oculi crepidæ cruricrepidæ
Ferriteri mastigiæ, inter eos ne homines condalium te
Redipisci postulas, quorum eorum unus surripuit currenti
Cursori solum. Ch. ita me Di ament graphicum furem.
St. Quid ego, quod periit, petam? nisi etiam laborem addā.

VALLA.

STasime: fac te ppere celerē. Stasimus ab eo: qd mādauerat Lesbonicus domū rediens anxius est: ut obtēpet dño: sed occurrēs charmide magna afficiˀ lætitia: certioreq; facit eorū: quæ obuenerant. ¶ Metus exoriatˀ scapulis. Ne qd in scapulis detrimenti a dño ueniat. ¶ Stultitiā abde. Tege domini stultitias. ¶ Ne bubuli in te cottabi. i. strepitˀ in scapulis tuis exoriantur. Fictitio uocabulo usus est qd dum pulsatur tergum alicuius: talis ad aures sonitus pueniat: quēadmodum a Sophocle ottobon cōfictum est i aiace mastigofor o: qd hic fortasse ita melius legatur: ubi chorus salaminius loquens iuqi. ουτε γλυκυν αυλον οτ τοβον δυμορος ουτε ευχι αυτερψιν ιαυειν. Theophrastus autem de ebrietate locutus: uult sacrificare inqt deis attributum ita cottabus amatoribus. utebantur enim curiose cottabizi: ut siculi in pueris: & Anacreon teius siculum fecit cottabū. Armodius leprates de prādiis scribens idigenaq; dixit iu fidelia cottabile potare queq;. At egelcydrus delphicus in cōmētariis quoq; principiū est optima res publica ait: cottabus appellatus uenit ad conuiuia: quę circa siciliā: sicut dicęarchus inquit. Differre uoluerunt nōnulli quod dieiˀ cottabus: & cottabium ueluti clitarchus de locutiotum differentiis thessalos & rhodios ait nominare a poculis strepitum: qui fit humore in sublime iacto: cum in pauimentum decidit. Cottabium autem præmium dictum: quod iu potu uincentibus præbebatur. Cottabum quoq; uas dici apud cratinum in nemesi: in quem sensim cum strepitu humor demittatˀ. ¶ Si abieris heri quæstione: idest si discesseris: ut domini quæstioni sis. ¶ In thermopolio: ubi calidæ potiones uenditantur: de hoc supra dictum abunde. ¶ Condalium es oblitus: condy species apud græcos dicitue poculi. Festus autem: condalium inqt auuli genus quod in illo digitus recondatur: forte illud instrumentum: quo sutores utuntur: ne digitos offendant. ¶ Thermopotasti gutturem: idest callida potione gulam oblectasti. Vnumq; est uerbum thermopotasti. Thermon calidum significat: & poto tam græcum q̄ latiuum est. Gutturem: quia ueteres masculino genere proferebaut. ¶ Petere recentia: quę recēter oblitus es. ¶ Curriculost exercitor: idest ad cursum sese exercet: curriculus enim citatus cursus: Cicero pro Marcello: in illo nostro uetere curriculo. ¶ Cursura docet: currendi consuetudo. ¶ Quid homiuis. in obliquo casu solemus dicere repræhēsionis gausa. In recto casu cognoscendi. ¶ Tribus: subaudi: qui tecum una fuerunt in thermopolio. ¶ Qui ab alieno facile cohiberet manus: idest qui ab alienis rebus sese abstineret: & hoc ironicos dictum: ideo uultuose legendum est: ita potius duco interpraetandum: q̄ ut putem ad cibum quicquā pertinere. de quo Apicius inquit. Isicia multa ab alieno sic facies. Teres piper: ligusticum origanum: modicum silfi: zinziberis minimum: mellis modicum: liquamine temperabis: misces: adiicies super isicia facias: ut ferueat: quum bene uoluerit: amulo obligas spisso: & subruendum feres amulum. ¶ Terruchus fuit cerconicus. nomina hæc eorū sunt: quibus cum iu thermopolio potauit: terruchus quasi a strepitu nomen habens: ac a perforatore: nam terretrou terebrum significat: & echos strepitum. ¶ Cercouicus. quia cercos cauda: & nico contendo. ¶ Crinus: forte a crinibus: nisi uelis a crino iudico: uel quia crinos ordeum quasi ordei uenditor. ¶ Cercobolus: quia cercos cauda: & bolos ictus. ¶ Colabus: quasi mutilus. ¶ Oculicrepidæ. quibus in oculis crepitus fiet pugnis. ¶ Cruricrepidæ: quibus crura crepuerunt ferro. ¶ Ferriteri: qui terunt ferrum: idest qui cathenis reuincti fuere. ¶ Mastigiæ: idest uerberones. ¶ Redipisci: idest recuperare. ¶ Laborem addam: subaudi ad quærendum.

Cottabum quid sit

Cottabiū qd dicatur

Curriculū quid sit

Cruricrepide quæ sint

ANSELMVS

Cottabi qd

¶ BVBVLI cottabi: quid si legeres conabi? qua uoce strepitus in terra significatur: ut sit mens. sonituros in eius tergum ueruos: non aliter q̄ si terram pulsarent: uel puluerem excuterent. nota est huiusmodi loquendi consuetudo. Quid si cobali? quasi uelit ueruos obloqui: dum uapulat uementius: dicuntur enim uulgo quoq; acriora loqui uerbera. Cobali autem scurræ: & blatterones nuncupantur: quo uocabulo usus est Aristoteles iu octauo libro περι ζωων ιστοριας cum de Oto aue loqueretur. quamq̄ neutrum ualde probo. Sicuti nec illa eleuo: quæ de Siculorum ludo cottabo referuntur: cuius Athenæus Polluxq;: & alii a græcis scoliographis citati q̄ plures meminerunt: ita demum: ubi coniecturis agitur plærunq; titubare consueuit opinio.

SARACENVS. ℂCAPE uorsoriam: aliud iter arripias. ⁋ Ambitio iam more sanctast: hoc est hoies facti sunt ambitiosiores cōsuetudine: quasi non legibus subiaceant: sed pro libito quisq; uiuat cōsuetudineq; arma .i. leges: qbus prius tutabantur dereliquerūt: ppterea fugātur ab hostib⁹: idest cōtrariis moribus opprimūtur: ac deniq; ad honores: & magistratus non uirtutis: sed flagitii causa homines admittūtur. ⁋ Res quom animam agebat: tū esse offusam oportuit: Ac si dixisset: esset mihi subueniēdum: si modo spes ulla salutis futura esset: aqua enim ideo in alicuius facie; iactatur: ut reuiuiscāt amissi spiritus: non autem postq̄ omnem animā efflauerit res quom animam agebat: idest quom mihi uita superat. ⁋ Neq; fuit: Re omni pcepta: charmides amici calliclis cōmendat ingenium: suisq; rebus seruatam fidem: filiam dat lysiteli: filioq; natam callicli. ⁋ In tam fortem familiam: Idest diuitem: & opulentaȝ. ⁋ In perendinum: In diem posterum.

VALLA. ℂNVM apponam apothecam: apotheca est statio: in qua uænales res apponuntur: sed fortasse hypotheca scribendum. cū sit hypotheca pignus præsertim inter sodales: ut apud iurisconsultos. ⁋ Cape uersoriam .i. recipe: ac conuerte te ad dn̄m. Nā non puto hoc ad uorsuram qcq̄ attinere: uorsurā .n. facere mutuam pecuniaȝ sumere ex eo dictum est: quot initio: qui mutuabantur ab aliis: non ut domum ferrent: sed ut aliis soluerent: uelut uerterent creditorem. ⁋ Basilica hic quideȝ facinora .i. regi maxime conuenientia. ⁋ More sanctast .i. ex hominum consuetudine cōfirmata. ⁋ Scuta iacere: dum ab hoste fugitur. ⁋ More habent licentiam: a cōsuetudine licentiā asciuere. ⁋ Strēnuos pterire .i. anteire. ⁋ Mores leges perduxerunt iaȝ in potestatē suā. Hoc dictum amphibologicos: ita est intelligendū. Leges gubernari a moribus obnoxiæ subiectæ. ⁋ Ad parieteȝ sunt fixæ. Nam leges a decem uiris .xii. tabularum allatæ ex græcia tabulis pfixæ publicæ fuerunt: ut quiuis legendi haberent potestateȝ. ⁋ Rapere properāt: quia id ex consuetudine repertum fuerat. ⁋ Qua sacrum: qua publicū. Qua intelligitur parte. ⁋ Abrogant etiam fidem. Abrogare delere est: derogare diminuere est. ⁋ Amicum miseris: pro amiseris: aphæresis pathos. ⁋ Si eris meritus fiet .i. si bon⁹ eris: ut merearis tē bonis apponam. ⁋ Saluuȝ te: subaudi gaudeo. ⁋ Præsentariis argenti minis: idest dinumeratis in manū. ⁋ Credidi ægre .i. ægrimoniæ fore. ⁋ Adimit animam mihi ægritudo .i. nimia ægritudine stare non queo. ⁋ Res cuȝ

Num apponam apothecam insuper, quin tu quod perit,
Periisse ducis, cape uorsoriam, recipe te ad herum. Ch. non
Fugitiuost hic homo, cōmeminit domi. St. utinam
Veteres mores ueteris parsimoniæ, potius maiori honori
Hic essent, q̄ mores mali. Ch. di imortales basilica hic qdem
Facinora inceptat loqui. qui quærit uetera amare. St. hunc
Morem maiorum scias, nā nūc mores nihil faciūt, quod licet,
Nisi qd lubet, ambitio iam more sanctast, liberast a legibus.
Scuta iacere, fugereq; hostis, more habent licentiam.
Petere honorem pro flagitio, more fit. Ch. morem īprobum.
St. Strenuos præterire, more fit. Ch. neq̄ idest. St. mores
Leges pduxerunt iam in potestatem suam, magis qui sunt
Obnoxii, q̄ parentes liberis, eæ miseræ etiam
Ad parietem sunt fixæ clauis ferreis, ubi malos mores
Affigi nimio fuerat æquius. Ch. lubet adire, atq;
Appellare hunc, uerum ausculto perlubens, sed metuo
Si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui. St. neq;
Istis quicq̄ lege sanctust, leges mori seruiunt, mores autem
Rapere pperāt, qua sacrum, qua publicum, hercle istis malam
Rem magnam moribus dignust dari, non ne hoc
Publice aium aduorti, nam id genus hoium hominibus
Vniuersis est aduorsum, atq; omni populo male facit.
Male fidē seruādo, illis quoq; abrogant etiā fidem, qui nihil
Meriti, quippe ex eorum ingenio ingeniū horum probant.
Hoc qui in mētem uenerit mihi, re ipsa modo cōmonitus sum.
Siquis mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum.
Quom iam repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.
Si mage exigere cupias duarum rerum exoritur optio,
Vel illud quod credideris perdas, uel illū amicum amiseris.
Ch. Meus est hic qdē Stasimus seruos. St. nā ego talētū mutuū
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum uēdidi.
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis, potiusq̄
Id quod proxumust meo tergo, tute iā gerā, eo domū. (uolo.
Ch. He⁹ tu asta illico, audi, he⁹ tu. St. nō sto. Ch. at ego te stare
St. qd si egomet te uelle nolo? Ch. ha nimiū Stasime sæuiter.
St. Emere meliust, quoi iperes. Ch. pol ego emi, atq; argentū
Dedi, sed si nō dicto audiens es, qd ago? St. damnū malum.
Ch. Bn̄ mones, ita facere certust. St. nisi qdē es obnoxius.
Ch. Si bon⁹ es, obnoxius sum, sin secus es, faciā uti iubes. St. qd
Id ad me attinet, bonis ne seruis tu utare, an malis? Ch. quia
Boni, maliq; in ea re pars tibi est, St. partem alteram tibi
Permitto, illam alteram ad me quod boni est, spponito.
Ch. Si eris merit⁹, fiet, respice ad me huc, ego sum charmides.
St. Hem quis est, qui mentionē facit homo hominis optumi?
Ch. Ipse hō optumus. St. mare, terra, cœlū, Di nostrā fidem,
Satin ego oculis plane uideo? est ne ipsus, an non est? is est.
Certe is est, is profecto, o mi here exoptatissume salue.
Ch. Salue stasime. St. saluō te. ch. scio & credo tibi, sed omitte
Alia, hoc mihi respōde, liberi quid agūt mei, quos reliqui hic
Filiū atq; filiā? St. uiuont, ualent nēpe. Ch. uterq;? St. uterq;

Ch. di

Ch.Di me saluom & ꝑuatũ uolũt,cætera itus ociose pcõtabor,
Q uæuolo,eam⁹itro,seq̃re.St.quo tu te agis?Ch.quonã,nisi
Domũ?St.hiccine nos hitare cẽses?ch.ubi nã ego alibi cẽseã?
St.Iam.Ch.quid iam?St.non sunt nostræ ædes.Ch.quid
Ego ex te audio?St.uẽdidit tu⁹nat⁹ædeis.Ch.pii.St.pñtariis
Argenti minis numeratis.Ch.quot?St.quadraginta.
Ch.occidi,q eas emit?St.Callicles,quoi tuã rẽ cõmẽdaueras.
Is habitatum huc cõmigrauit,nosq; exturbauit foras.
Ch.ubi nũc filius meus hitat.St.hic i hoc posticlõ.ch.male di
St.credidi ægrẽ tibi,id ubi audisses,for.ch.ego misẽ meis (spii.
Periculis sum,per maria maxuma uectus capitali periculo,
Per prædones plurimos,me seruaui,saluos redii,nunc hic
Disperii miser propter eosdem,quoꝝ causa fui hac ætate
Exercitus,adimit animam mihi ægritudo stasime,tene me.
St.Vis ne aquã tibi petam?Ch.res quom iam animã agebar,
Tum esse offusam oportuit.

Callicles. Charmides senes. Stasimus seruus.

QVid hoc hic clamoris audio ante ædeis meas?
Ch.O callicles,o callicles,q̃li ne amico mea cõmendaui bona?
Ca.Probo,& fideli,& fido,& cũ magna fide, & salue,
Et saluom te aduenisse gaudeo.Ch.credo oĩa istæc,si itast
Vt prædicas,sed quis iste est tuus ornatus?Ca.ego dicã tibi.
Thesaurum effodiebam itus dotẽ,filiæ tuæ quæ daretur.
Sed intus narrabo tibi & hoc alia,sequere.Ch.stasime?
St.Hem.Ch.strenue curre in pireum,atq; unum curriculum.
Face,uidebis iam illic nauem,qua aduecti sumus.
Videto Sangarionẽ,quæ imperauerim,curare,ut efferantur.
Et tu ito simul,solutust portitori iam portorium.
St.Nihil est moræ.Ch.tu ambula,actutum redi.St.illic sum,
Atq; hic sum.Ca.sequere tu me hac intro.Ch.sequor.
St.Hic meo hero amico solus firmus restitit,neq; demutauit
De firma fide,hic unus,ut ego suspicor seruat fidem. (aium
Q uanq̃ labores multos ob rem eum ego cepisse censeo.
Hic homost oĩum hoĩum p̃cipuus,uoluptatibus,gaudiisq;
Anteponendus,ita cõmoda quæ cupio,eueniunt,quod ago
Adsequitur,subest,subseqtur,ita gaudiis gaudium suppetat.

QVINTVS ACTVS.

Lysiteles adolescens.

MOdo me Stasimus Lesbõici seruos cõuenit,is mihi dixit
Suũ heꝝ pegre huc aduenisse chatmidẽ.
Nũc mihi is ꝑpere cõueniundus est,ut q̃ cum eius
Filio egi,ei rei fundus pater sit potior eo,sed fores hæ
Sonitu suo mihi moram obiiciunt incommode.

iam animam agebat:sensus est:facultates meæ pierunt:cũ pibant tum oportuit:ne perirent aquam effundere.

ℂLEGE sanctũst. Proprie dicimus sancta:quæ nec sacra:nec profana sũt sed sanctione quadam confirmata:ut leges sanctæ sunt:sanctione.n.quadã subnixæ sunt:quod.n.sanctione quadam subnixũ est:id sanctũ est:& si deo non sit consecratũ. ⁋ Leges mori serui uni:probata est Herodoto Pidari sententia:qua morem omnium esse reges dixit. ⁋ Mare:terra:cœlum. Homerica Iuno sic iurat ιστω νυν τοδ' ε γαια και ουρανος ευρυς υπερθε και το κατειβομενος στυγος υδωρ.Heraclitus Ponticus in Antirrhesi in Homerum cœlum inquit:hoc est æthera. *ANSELMVS. Sanctum quid sit* *Mare terra*

QVid hoc hic clamoris audio.callicles clamorẽ charmidis & stasimi audiẽs adit sed obprobrio accep⁹charmidis:pacatur ĩ re pcepta. *SARACENVS*

⁋ Et fideli:& fido.fidelis inqt Donat⁹ seruus:fidus amicus:fidelis a fide nomen habet:ideo primam corripit.Fidus a fido uerbo:ideo primam producit:fideli contrarius perfidus:sicut fido infidus:alter enim seruat fidem:alter est:cui possis cõfidere:resq; tuas cõcedere. ⁋ Cure in pireeum.is nimirũ erat portus athenarum. ⁋ Vnum curriculum:idest cursuȝ. ⁋ Face.pro fac. ⁋ Solutumst portitori iam portoriuȝ:idest pyræeum:quod portitori datur. de hoc in asinaria:quod satis sit dictũ est. ⁋ Gaudiis gaudiuȝ suppetat:idest succurrat gaudium benefactis illius. *Fidelis & fidus q dr̃i cantur*

ℂIN pyreum.in portum atticum.ꝑpertius.Ast ubi pyrei capient me littora portus:scandaȝ ego theseæ brachia longa uiæ. ⁋ Vnum curriculum:hoc ẽ subito:celeriter:ocyssime in uno momento. ⁋ Videto sangarionem:scribe iubeto. ⁋ Portitoriuȝ.merces:quę scriptmariis soluitur pro peregrinis mercibus. ⁋ Atq; hic sum.ita celeriter ibo:ut cum uidear hic esse:illuc aduolasse me sentias. ⁋ Gaudium suppetat:sicuti inquit post unicam fœlicitatem meã nascitur alia:ita subministretur & sufficiatur gaudiũ secũdũ post primum. *PIVS BONONI.*

MOdo me stasimus.lysiteles secũ sermocinatur:ut a stasimo certior factus heruȝ aduenisseȝ peregre:ad quẽ tendit:quo ab ipo agrum non alienet. ⁋ Conueniendus est:idest colloquendus. ⁋ Ei rei.nuptiis dicit promissis. *VALLA.*

⁋ Pr̃ si potior.i.potius obtineat. ⁋ Sonitu suo.i.suo pulsatu:q̃m assidue mihi pulsandę sunt:nec q̃squã aperit.

ℂFVNdus potior.Fundus Varroni a fundamento:uel a fundendo ager dictus:nunc Charmides fundus quęritur hoc est fundamentum:& pes rei actæ cum filio metaphoricos.similiter in quocũq; negocio:utputa si opinioni meę Platonem fundum fecero.ita demum accipiendum erit:ac si dixero:Platonis auctoritate firmatur sententia mea:& tanq̃ basi aliqua Initit:de fundo uersiculi Cicerõis extãt ex ioculari quodã libello:quorum q̃m iocondissimi sunt:libens cõmemini.Fundũ uero uocat quẽ possim mittere funda.Ni tamen exciderit:qua caua funda patet. *ANSELMVS Fundus unde dicatur*

Charmides. Callicles fenes. Lyfiteles. Lefbóicus adol.

NEq; fuit, neq; erit, neq; eẽ quéq̃ hoíum interdum
Arbitror, quoi fides, fidlitafq; amicũ erga æq̃pet fnũ.
Ná exædificauiffet me ex his ædibus, fi abfq; te foret.
Ca. Sigd amicũ erga benefeci, aut cõfului fideliter,
Non uideor meruiffe laudem, culpa caruiffe arbitror.
Nam beneficium homini proprium quod datur, propriũ erit.
Quod datum utendũft, id repetundi copiaft, quando uelis.
Ch. Eft ita, ut tu dicis, fed ego hoc nequeo mirari fatis.
Eum fororem defpondiffe fuam in tuam fortem familiam
Lyfiteli quidem Philtonis filio. Ly. enim me nominat
Ch. Familiam optumam occupauit. Ly. quid ego ceffo hos
Colloqui, fed maneá etiam opinor, nãq; hic cõmodum
Orditur loqui. ch. uah. ca. quid eft? ch. oblitus intus
Dudum tibi fum dicere, modo mihi aduenienti nugator
Quidam acceffit obuiam, nimis pergraphicus fycophanta,
Is mille nũmum fe aurum meo datu tibi ferre, & gnato
Lefbonico aiebat meo, qué ego nec qui effet noram, neq;
Eum ante ufq̃ confpexi prius, fed quid rides? ca. meo
Adlegatu uenit, quafi qui aurũ mihi ferret abfte, qd̃ darem
Tuæ gnatæ dotem, ut filius tuus, quando illi a me darẽ. effe
Allatũ id ab afte crederet, neu qs rẽ ipfam poffet intellegere,
Et thefaurum tuum me effe penes, atq; eum a me lege populi
Patrium pofceret. ch. fcite ædepol. ca. Megarouides
Cõmunis hoc meus & tuus beneuolens cõmentuft.
Ch. qui nunc laudo confilium, & probo. Ly. quid ego ineptus,
dum fermonem uereor
Interrumpe folus fto, nec quod conatus fum agere ago, hoíes
Colloquar. Ch. qs hic eft, q huc ad nos incedit? Ly. Charmidẽ
Socerũ fuũ Lyfiteles falutat. Ch. Di dent tibi lyfiteles, q̃ uelis
Nõ ego fũ falute dignus. Ly. imo, falue Callicles, hunc priorẽ
Aequoft me habere, tunica propior pallio eft. Ch. deos
Volo cõfilia ufa recte uortef, filiá meá tibi dfpõfatá eẽ audio
Ly. Nifi tu ne uis. Ch. imo haud nolo. Ly. fponden ergo
Tuá gnatam uxorem mihi? Ch. fpondeo, & mille auri
Philippum dotis. Ly. dotẽ nihil moror. Ca. fi illa tibi placet,
Placenda dos quoq; eft, quá dat tibi. Ch. poftremo quod uis,
Nõ duces, nifi illud, qd̃ nõ uis, feras. ca. ius hic orat. Ly. ipetra
Te aduocato atq; arbitro, iftac lege filiá tuá fpondẽ mihi (hic
Vxorẽ dari? Ch. fpondeo. Ca. & ego fpondeo idem hoc.
Ly. O faluete affines mei. ch. atq; ædepol fũ res, qs pp tibi tá
Succéfui. Ca. qd ego feci? Ch. meũ corrũpi qa ppeffus filium.
Ca. Si id mea uoluntate factũft, quod mihi fucceufeas.
Sed fine me hoc abfte ípetrare, quod uolo. ch. quid ideft?
Ca. Scies fiquid ftulte fecit, ut ea miffa facias omnia, qd q̃ffas
Caput? ch. cruciaf cor mihi, & metuo. ca. qdnam ideft?
Ch. Quõ ille itaft, ut eẽ nolo, id crucior, metuo fi id denegẽ,
Quod me oras, ni te leuiorem erga me putes, non grauabor,
Faciam ita ut uis. ca. probus es, eo, ut illum euocem. (ca. apite
Ch. Miferuft, male pmerita, ut merita fi mihi ulcifci nõ licet.

VALLA. NEque fuit neq; erit. Charmides callicis fidẽ expertus ut ex eius accepit uerbis multis ipfum tollit laudibus fidẽq; præcipuas admiratur. ¶ Amicũ erga æq̃pet fuum. i. qui fibi de huic par poffit inueniri. ¶ Exædificauiffet. domo priuaffet: atq; eieciffet. ¶ Proprium qd datur. i. quod fit illi?: cui datur. ¶ Proprius erit: illius etiam erit. ¶ Quod datum utendũft: in ufu inquit habendum: quod datũ eft. ¶ Id repetendi copiaft. poterit inquit repeti idem beneficium: ut qui accepit: idẽ præftet: quod qui dedit. ¶ In tam fortem familiam. i. diuitẽ. Admonuimus fupra fortem non modo de animi conftantia: ac mẽbrorum firmitudine dici: fed etiam de reliquis tas corporis q̃ animi bonis: ut in milite gloriofo fortẽ pulchrã dixit: id quoq; Cicero. ¶ Cõmodum orditur: metalaffis figura: nomẽ pro aduerbio. ¶ Pergraphicus fycophãta: impenfe uoluptabilis. ¶ Meo datu. nomen eft datus: datus datui nõ fupinum. ¶ Meo allegatu uenit. i. ego allegaui: nomenq; eft. ¶ Patrius pofceret. i. ut leges uolunt populi: ut filius rẽ patris pofcat. ¶ Non ego fum falute dignus? interrogatiue legendum eft ideo aliquatenus ftomachofe pronunciandum. ¶ Hunc priorem: quia hic mihi affinis: tu nõ. ¶ Tunica proprior pallio eft: prouerbiũ hodie quoq; trita cõfuetudine ufurpatum. Cariora effe nobis oportere oftendamus: quo fuerint propinquiora. ¶ Et ego fpondeo. idẽ; hoc Feftus fpondere inquit uerius putat dictũ m. q fponte fua: ideft uoluntate promittatur: deinde oblitus inferiore capite fponfum: & fponfam ex græco dictam ait: quod fpendo id facrificium fignificat: interpofitis rebus diuinis faciant: fpendo enim facrificio. ¶ Eft quod mihi fuccenfeas: enthymema: non eft autem id factum uoluntate mea: non eft ergo: quod mihi fuccẽfeas. ¶ Quid quaffas caput: quafi minitabundus. ¶ Ni te leuiorem: ideft improbiorem: ut aulus Gelius iterpraetatur. ¶ Si quid tibi pater laboris. Catafcopefis figura eft. ea namq; in affectibus folet adhiberi: ut neceffaria uerba raticeantur. ¶ Miferia una quidẽ hominis affatim: ideft abunde fenfus eft: una miferia: non plures hoi fatis eft: ut cõmoneatur. quo pacto fibi uiuendũ fit. ¶ Si facies modo. An fis facturus nefcio inquit. In perendinum paratus fis: poft dies craftinũ: quẽ dicimus perendie: inde dies perendinus.

Prouerbiũ tritum

PIVS BONONI. ¶ TEmpabo. i. patior ero: & aduerfus uitia cõftãtior. Hoc agit mẽtẽ reciprocãs i fe: ut uitia fua recognofcat. Hæc refipifcẽtia nũcupat: de q̃ lactãti? hęc

Hoc, aperite prope, & Lesbonicũ, si domist, foras euocate', ita
Su bitost, prope quod cum conuentum uolo. Le. quis homo
Tã tumultuoso sonitu me exciuit subito foras? Ca. beneuolẽs
Tuus, atq; amicust. Le. satin est. salue, dic mihi. Ca. recte tuum
Patrem rediisse saluom pegre gaudeo. Le. qs id ait? Ca. ego.
Le. Tun uidisti? Ca. & tute idem uideas licet. Le. o pr, pr mi
Salue. Ch. salue multũ gnate mi. Le. siqd tibi pater laboris.
Ch. Nihil euenit, ne time, bene re gesta saluos redeo, si tu mõ
Frugi eẽ uis, haec tibi pacta st Callicli filia. Le. ego ducã pater,
Etiam & si quã aliam iubebis. Ch. quanq̃ tibi succensui.
Ca. Miseria, una qdẽ hominist affatim. Ch. imo huic parust.
Nam si pro peccatis, centum ducat uxores, parust.
Le. At iam posthac temperabo. Ch. dicis, si facies modo.
Ca. Nũc quid causae est quin uxorem cras domum ducat? Ch. optumust.
Licet tu in perendinum paratus sis, ut ducas, plaudite.

lib. vi. diuinaꝝ institutionũ. quẽ. n. facti sui penitet errorẽ suũ pristinũ itelligit. Iõq; graeci melius: & significãtius μετανοεῖν dicunt: quã nos latine dicere possumus resipiscentiã. Resipiscit enim ac suã mẽtẽ q̃si ab isania recipit: quẽ errati piget: castigatq; se ipsum de mẽtiae: & cõfirmat aium suũ ad rectius uiuẽdũ: tũ illud ipsum maxie cauet: ne rursus in eosdẽ laqos inducaẽ: haec est illa metanoea ausoniana: cui nomen nec Ci. ipse dedit: uel ei sileñ. ¶ Dicis si fa. pmittis qdẽ te futuꝝ tpantẽ: dũmõ id facias. ¶ Licet. fiat: nolo: cõcedẽtis est. ¶ In pendi. tu nuptialia celebrabis post diẽ crastinũ: quẽ perẽdinũ uocãt. Perendinũ quid sit

¶ In trunculentũ argumẽtum.

PHronesiũ meretricẽ tres simul riuales deperibant dynarchꝰ urbanus ciuis: strabax rustic? stratophanesq; miles babylonius: strabacis erat seruus stratilax saeuis moribus: qui ob duriciã truculentus dicit: a quo nomẽ datũ comoedia est: dynarchus cũ ser me rem omnẽ psudisset: nec supsuisset: qd daret: excludit: sed per astaphiũ meretricis ancillã amicę redit in gratiã: qa nova pollicitus est se missuꝝ munera: is prius callidis uiciauit filiã: rusticus item strabax cũ forte exegisset: quã patri mercator debuerat pecuniã: ea donat phronesiũ: ut in suã recipiat gratiaꝫ. interim meretrix se ex milite simulat grauidã & ut rei fidem faciat: alterius sibi supponit filiũ: miles aduenieus ratus ex illa suscepisse genitum: illam multis cumulat muneribus: sed cum nouisset simul admisisse rusticũ: fiunt iuicẽ iurgia: calidis puellae pater: quã dynarchus compraesserat: cũ nouit nepotẽ ex filia suisse meretrici clam suppositum: illũ repetit: filiamq; dynarcho uxorẽ collocat. SARACENVS

Argumentum in truculentum.

MEretricẽ unã phornesiũ tres riuales petũt. dinarchus uir urbanus. Strabax rusticus: & stratophães miles simulat mulier militis cõpressu se filiũ pepisse: quẽ alienũ sibi pastuta supposuit: ut a milite q̃cunq; poscat cõseq̃tur. Strabax uero rusticus qcqd pr multo labore pt idipisci meretrici tradit. Cui maxie seruus stratilax aduersabaẽ: meretricesq; iclamabat: quotiens illas offendebat mulier strabaci: qa plurimũ dabat: se plurimũ amare confingit. nec tñ oino dinarchum abiicit: si qd modo possit ab eo indipisci. tãdem ueniteuius erat filius: quẽ sibi supposuerat mulier: pr inquã uirginis: ut compellaẽ iuuenis: qui ipsam uiciarat: uxorẽ ducere. VALLA.

¶ Nominum etymologiae.

DInarchus. qa dinamis dr uis: & facultas. & archos princeps: qd in urbe hẽret ptãtẽ. ¶ Strabax: qa strabos cõtortus & obliqu?: ut significeẽ rusticana facies. ¶ Stratulax: qa stratilates ptor: nã eminere sese oñdit: dũ meretrices grauiter iclamat. ¶ Stratophanes miles: qa stratos exercitus. & phoeno phano appareo: qd in exercitũ cõpareat. ¶ Phronesiũ: quasi prudentulã dicas: qa pastute agit oia: nam phronesis prudentia dr: cuius ancilla astaphinum: ut si dicas passulaꝫ uuã: astaphis. n. & staphis uua passa. ¶ Geta seruus a seruili gẽte: getae enim & daci & syri frequentissime serui ponuntur in comoediis: qa hae nationes primae in seruitutẽ uenerunt. ¶ Calides: quia calos dicitur honestas: & ido uideo: uel idos species: speciem siquidem multam praese fert honestatis. Stapno quid sit

M. ACCII PLAVTI TRVCVLENTVS.

ARGVMENTVM.

TRes unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Vtq; ista ingenti militem tangat bolo,
Clam sibi supposuit clandestino editum.
Vi magna seruos est, ac trucibus moribus,
Lupae ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur, miles aduenit,
Natiq; caussa dat propensa munera.
Tandem compressae pater cognoscit omnia,
Vtq; natam ducat, qui uitiarat, conuenit.
Suumq; is repetit a meretrice subditum.

TRes: amatores: scilicet & riuales: quoruꝫ nomina expressa supra sunt. ¶ Mulierem phronesium. ¶ Rure un? sc licet strabax. ¶ Alter urbe: Dynarch?. ¶ Peregre tertius: Miles babylonius. ¶ Ingenti bolo: Maiori direptione: bolus enim quod ex retis iactu capitur. ¶ Supponit aedituꝫ: ex filia: scilicet calidis natuꝫ. ¶ Vi magna seruos: Idẽ strabax. ¶ Id peni: Principium huius uersiculi nõ recte habẽt nam iniciandus est ab litera. L. ut truculenti nomen ex capitibus fiat uersiculorum: lego igitur lenae ne rapiant. SARACENVS. Bolus qd dicatur

¶ Compraessae pater: Cal.

TRes unam pereunt. i. plurimum adamant. ¶ Mulierẽ: subaudi phronesiuꝫ. ¶ Rure unus: strabax. ¶ Alter urbe: dinarchus. ¶ Peregre tertius. i. pera VALLA.

grinus stratophães. ¶ Vt q; ista: Phronesium. ¶ Militẽ: stratophanẽ. ¶ Tangat bolo: diripiat: trãslatiõe sumpta ab his: qui rete iactant in pelagus: bolus: siquidem iactus ille. ¶ Sibi supposuit: suppositituũ filiũ habuit. ¶ Clandestino editũ: quẽ mulier pepererat clã suos esse uolens. ¶ Editũ: natũ Horatius. Mecœnas attauis edite regibus. Iu. Si mulier uitulũ: uel si uos ederet agnũ. ¶ Vi magna: idest magnæ uiolentiæ. ¶ Seruox stratilax. ¶ Lenæ ne rapiant: idest asta phin. ¶ Domini parsimoniam: patris strabacis: qui parcissimus erat. ¶ Miles: stratophanes. Nam q; causa: quẽ phronesium mentita sibi supposuerat alienum. ¶ Propensa munera: multa: ac magna: nam propendere. est deorsum ferri pondere: ut ipse in asinaria: neq; propendes: neq; dependes: quin malus nequaq; sis. ¶ Compressæ pater. calides. ¶ Conuenit. cõtrouersia caret. ¶ Reperit a meretrice subditum. suppositum a phronesio.

Propẽdere quid sit

ANSELMVS. Atq; peltis

CARCVS Peltis. æditio Merulę nostra memoria doctissimi. architectis habet: non arcus peltis. L. Apuleius Plauti: ubi q; simia Florido quarto similiter legit. Cæterum Pelta cæterę: ut ait Liuius: haud dissimilis est. Pelta item machina unde iacula: & alia quęipiam emittuntur: est & Pelton iaculum Medorum polluci: & Catapelta machina macedonica: hinc fortasse a latinis catapulta: quod ratio arbitror potius exigeret catapelta. Quin catapeltes quoq; genere uirili Dionysii secundi inuentum tradit Hælianus: ubi ni fallor pro clypeo accipitur: ut sit sic legendum: cui q; potius uideat: sensus sit: postulare Plautũ: ut se cõferat sine ullis armis: tormẽtis ue: amice. s. atq; agẽdæ fabulæ grã.



Prologus.

PErparuã partẽ postulat Plautus loci de ũris magnis
Atq; amœnis mœnib⁹ athẽas, quo sine arc⁹ peltis cõ⁄
Quid nũc? daẽ in estis, an nõ ? at nũc meliorẽ (ferat
Quidem uobis me ablaturum sine mora, quid si de nostro
Quippiam orem abducere? me hercle in odiis resident
Mores pristini, ad negandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc uentust gratia.
Athenis tracto ita, ut hoc est proscenium,
Tantisper dum transigimus hanc comœdiam.
Hic habitat mulier, nomen quoi est PHRONESIVM.
Hæc huius sæculi mores in se possidet.
Nunq̃ ab amatore suo postulat id, quod datust.
Sed reliquã dat operã, ne scit reliquõ poscẽdo, atq; auferẽdo.
Vt mos est mulierum nam omnes id faciunt, quom se amari
Intellegunt, ea se peperisse puerum simulat militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum puluisculo, quid multa?
Superem mulierem his, quõ anima ad eum habenti euorterit.

SARACENVS

PEr paruam partem: Ex uerbis primus prologi Plautus mõitos uult auditores suos: athenis uideri fabulam actitari: non romæ. ¶ In odiis residẽt mores pristini. Quia ad dandu; & elargiendum homines non ita uidentur faciliores: & promptiores: ut prius: ideo subiungit ad negandum celeri lingua utamini: hoc est saltem respõdere uolle uos petitum locum præbere: omnia tamen dicta sunt per iocum. ¶ Superẽ mulierem his cum anima ad eum habenti euorterit: Vt ritę restituatur uersiculos fere mortuus. sic lege: superest mulier: ne his cum anima ad eum habẽti euorterit: ordo enim una cum sensu facile emergit: tantũ enim super est: ne mulier euorterit eum: scilicet militem: his scilicet bonis omnibus: cũ anima ad habenti.

VALLA.

PEr paruam partẽ postulat Plautus loci. Hos uersus de carmie iambico locutus rufinus apud priscianum: legit continuatim. Trimetros enim iambicos esse uult: atq; ita legit. ¶ Perparuam partem: postulat Plautus loci. De uestris magnis: atq; amenis menibus: Athẽas: quo scire architectis cõferat. Non omnis ætas ad perdiscendum sat est: Amãti: dum hic perdiscat: q; pereat modis. Neq; eam rationem ea ipsa unq̃ edocet uen⁹. Quid legerimus putauimus lectorem commonendũ: na; cum ubiq; deprauationes in plautinis sint comœdiis: locus non uidetur ullus esse prætereundus: qui a quoq̃ prisco attingatur: quo facilius suam q; sq; ferat sententiam: semitis namq; omnibus: quo tendant percognitis: non difficile est iter discernere: neq; nobis ulla discernendi occasio nunc est: quod præ propera festinatio efficit: ut omnia paulo minus curiose transigeremus. ¶ Sine architectis cõferat: architectus ipsum uerbum gręcum est: quo significatur artifex qui omni pręsit opifici: unde & Aristoteles architectonicas sępe potestates uocat in ethicis. ¶ At nunc meliorem reor. subaudi ablaturum: ut intelligatur partem ablaturum. ¶ Sed hoc agamus: hortantis hęc uerba sunt: ut si dicatur: eia age. ¶ Athenis tracto ista: hoc comice dictum: solẽt enim comici: ut tulit lubido noua nomina locorum confingere: ubi fabulę recitentur. ¶ In se possidet: quia prudẽtia omnia prospicit. ¶ Ne sit reliquum poscendo: ne supersit aliquid: quod poscat: aut auferat. ¶ Rem ab eo auferat: eum suis rebus dispoliet. ¶ Cum puluisculo: idest ad puluilum usq;: & pinde ad quæq; minutissima ue quid relinquat. ¶ Quid multa superat mulierem: idest plura confert q̃ speret mulier: hęc quoad animam eum habere aduerterit. Ordo est: phronesium hoc agit: quo ad eum: Subaudi; militem habere animaduerterit: idest quo ad ipsum quicq̃ apud se habere depręhenderit: omnia direptura.

Architectus q dicat

Non omnis

PRIMVS ACTVS.

Dinarchus adolescens.

NOn ois ætas ad pdiscédũ sat ẽ,nã antidũ is pdiscat
Quot pereat modis,neq̃ ea rõne me abs se unq̃
Educet Venus,quã penes amãtũ sũma sũmaꝝ redit.
Quot amans exemplis ludificetur,quot modis pereat.
Quotq̃ exoretur exorabilis,quot illic blanditiæ,quot illic
Iracundiæ sunt quot sunt perclamanda,Di uostram fidem,hui
Quid peierandum est,etiam præter munera,primum
Dum mœret animus,premium si obolust,obeunt tres noctes.
Ducũt interea loci aut æra,aut uinũ,aut oleũ,aut triticum,
Tentant benignus ne,an bonæ frugi sies,quasi in piscinam
Rete qui iaculum parat,quando abiit rete pessum,abducit.
Infra sin iecit rete,piscis ne effugiat cauet,dum huc,
Dũ illuc rete ore ĩpedit piscis,usq̃ adeo donicũ foras eduxit,
Itidem est amator,si id quod oratur,dedit,atq̃ est benignus,
Potiusq̃ frugi bonæ,adduntur noctes,interim ille
Hamum uorat,si semel amoris poculum accepit mere,
Eaq̃ intra pectus se penetrauit potio extemplo,& ipsus
Perit,& res,& fides,si iratum scortum fortest amatori suo.
Bis perit amator,ab re atq̃ animo simul,sin alter alteri poti-
or est,idem perit.
Si raras noctes ducit,ab animo perit,si increbuit ipsus
Gaudet,res perit,ita & in ædibus lenoniis priusq̃ unum
Dederis,centum quæ poscat parat,aut petit aurum q̃ cõscissa
Pallula est,aut empta ancilla,aut aliquod uasum argenteum.
Aut uasum æneum aliquod,aut lectus dapsilis,aut armariola
Græca,aut aliquid semper quod pereat.debet amans scorto
Suo,atq̃ hæc cælamus nos damna industria,quom iam rem,
Fidemq̃,nosq̃ nosmet perdimus,neq̃ parentes,neq̃
Cognati sentiant,quos quom cælamus,sic facimus conscios,
Qui nostræ ætati tempestiue temperant,unde ante parata
Demus post partoribus saxim lenonum & scortorum minus.
Et minus damnosorum hominum,q̃ nunc sunt,siet.
Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere.
Nam usq̃ alibi,sic sunt circum argentarias,q̃ olim
Muscarum est quom caletur maxume,scorti lenones
Quasi sedẽt quotidie,ea nimia est ratio,quippe qui certo scio
Aeri plus scortorum esse iam,q̃ ponderum.
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre,habere,nisi pro tabulis,nescio ubi hæ perscribantur.
Vsuraria accipiat ilico expensa,neq̃ censeat.
Postremo id magno in populo,mulier hominibus
Re placida atq̃ ociosa uictis hostibus,amare oportet.
Omnes,qui quod dent,habent,nam mihi hæc meretrix,
Quæ hic habet Phronesium suum nomen,omnem
Ex pectore emouit meo Phronesim,nam Phronesis
Est sapientia,nam me fuisse huic fateor summum atq̃ intu-
mum,
Quod amantis multo pessumũ est pecuniæ,eadem post q̃

SARACENVS


NOn omnis ætas,Dynarchus ex tribus unus riualibus:q̃ a muliere sic despectus haberetur:mores facile meretricios carpit:& amoruꝫ illecebras detestatur. Antidum:pro anteaq̃. Neq̃ ea ratione:Per parẽthesim legas usq̃ ad uersiculum:q̃ amãs exemplis ludificetur:nam sensus est:licet sciat amator mille modis esse periturum:non tamen quit ab amore separari:quin statim:& si paululum abierit redeat. Si obolust:Morem meretricuꝫ detestatur:quę nunq̃ cessant petere:quo ad sentiant amatori obolum usq̃ superasse. Vsq̃ adeo doliums corrigo uerbum dolium:& scribendũ censeo donicum:pro donec. Bis perit:duplici afficitur nocumento:nam ut amasiam concilıet munera sunt impẽdenda:affligatur q̃ pterea animo:dum irascitur illa. Si increpauit ipsus scilicet amator scortum. Dapsilis.largus:magnus:& maxime sumptuosus. Sic facimus uel sic faceremus. Demus post partoribus:idest quæ a nostris parentibus fuerunt acquisita filiis reliquamus & posteris:& ideo parta rectius legitur q̃ parata. Plus esse non plus:sed minus legendum est:ut emendauimus:ita ubi legebatur:nam nusq̃ alibi lego q̃ nusq̃ alibi. Aeris plus:Plus esse scortorum inquit q̃ sint æris pondera. Quam ad rem:rationem posse reddere se dicit:cur scorta & lenones apud frequentent argentarios. Pro tabulis:idest pro ephemeridibus:ac diariis:i quibus quotidianæ impensæ scribuntur. Phronesiũ:prudentiam:nam ideo phronesiũ meretrici nomẽ erat:quia astuta:& sagax erat:remq̃ meretriciaꝫ callebat. Qđ amantis multo pessimum.Nam quanto amasiis sunt amatores intimi:tanto maiori plectuntur damno:cum maiorem pecuniam profundere compellantur. Alium damnosiorem,idest qui plus dando:maius sibi intulit dãnum. Mala:ipsa scilicet mulier.

Dapsilis q̃ fit.

VALLA.


NOn omnis ętas.Dinarchus urbanus adolescens phronesii amore captus:ut paulo ante memorauimus suas in amore cruciabiles curas commemora. Non omnis ætas:idest si quisq̃ omnibus uiuat seculis adhuc non satis didicerit. Nam antidum.i.anteq̃.Quot pereat modis:sub audi proferri non potest. Sũma sũmarum redit:idest summa:quæ omnes alias summas antecedat. Dii uostram fidem:exclamatio adolescentis est:ut illud Iuuenalis:Nos hominumq̃ diuumq̃ fidem clamore ciemus. Peierandũ est etiã præter munera:præ

Alium repperit,qui plus daret,damnofiorem me exinde
Amouit loco,qué ifestũ ac odiosũ sibi eé memorabat mala.
Babyloniensem militem,is nunc dicitur uenturus peregre.
Eo nunc commenta est dolum,peperisse simulat sese,ut me
Extrudat foras,eum esse simulant militem puero patrem.
Atq; ut cum solo pergræcetur militi,eum isti suppositum
Puerum opus,pessuma mibi uerba retur dare se,an me censuit
Celare se potesse,grauida si foret?nam ego Lemno aduenio.
Athenas nudius tertius legatus,hinc quo cum publico
Imperio fui,sed hæc,quibus melius est,astaphiũ est ancillula.
Cum ea quoq; etiam mibi fuit commertium.

ter dona inquit etiam salso surandum est. ¶ Primum'dum. In primo loco dum syllabica adiectio est. ¶ Si obolu it:idest suspicio oborta est. ¶ Obeunt tres noctes. Ad tres noctes cum ea nil agitur. ¶ Interea loci:idest interi; ita q; sub uno pronunciandũ est accentu: ut de accentu Priscianus etiam docet. significat autem interim. ¶ Aut gra.i. pecunia. ¶ Tẽptat benignus.i.liberalis ne. ¶ An bone frugi fies.i.an sis modestus. ¶ Quasi in piscinã ræti:q sceu lum pat.iaculũ dicit quẽ; supra botũ. ¶ Infra sin iecit rçte.i.ad fũdũ. ¶ Ora ipedit piscis.genitiuus est piscis. Vsq; adeo donicũ.i.donec. ¶ Foras eduxit. subaudi piscẽ. ¶ Atq; ẽ benignus.i.prodigus:nam cũ sit benignus liberalis:q pdigũs est:a meretrice benignus nominatur. ¶ Interim ille hamum uorat.i.hamo non trahitur:a piscibus sumpta translatione. ¶ Si semel amoris poculũ accepit merum:idest cupido ad intimas cordis radices penetrauit. ¶ Extemplo & ipsus perit:& tres fides: statim in quit & ipse rationem ammittit: & quicquid usq̃ habet opum:& existimationis. ¶ Sin altero potior est:idest si amator alter muneribus superat alterum. ¶ Si raras noctes ducit:idest si raro cum illa cubat. ¶ Ab animo perit: animo excruciatur. ¶ Sin increbruit:idest si sæpius cũ ea cubat. ¶ Ipsus gaudet res perit.aio oblectat̃:sed facultas pleritat̃. ¶ Conscissa:quia palulla est:ut palam aliam sibi conficiat parat. Admonuimus enim supra pallam uestimentũ muliebre ita appellatum: quod palam gestetur. ¶ Aliquod uasum argenteum.uasum ueteres:nunc uas. ¶ Lectus dapsilis.i.largus:ubi multã opus sit impẽdere pecuniã. ¶ Aut aliqđ semp:quod pereat.i.qcq̃ in quo pecunia abiiciat̃. ¶ Industria.i.ex industria:ac dedita opa. ¶ Nosq;met pdimus.i.mentẽ nostrã. ¶ Quos cũ celamus:si fecerimus conscios.i.si consilia nr̃a apuimus:q̃ antea occultabamus. ¶ Circũ argentarios.i.artes:quç argento elaborant. ¶ Plusq̃ olim muscarũ est:cũ caletur.i.plures nunc & lenones:& plura scorta sunt q̃ muscç:cũ calor pæstatẽ est ingens. ¶ Aeris plus scortoq; esse q̃ ponderũ.i.plures iam pecuniæ scortis tradunt̃ q̃ sint pondera. ¶ In argentariis referat.i.attineat habere. ¶ Nisi pro tabulis.i.ephemeridibus:ac diariis. ¶ Neq; tẽseat mulier.i.neq; magnifaciat. ¶ Quæ hic habet.i.habitat. ¶ Expectare emouit meo phronesim.i.sapiẽtiã:hoc est cũ hac factus sum stolidus. ¶ Nã phronesis est sapiẽtia.nũc philosophi oẽs phronesim noiant prudentiã:sicut sophiam sapientiã.Itaq; & Aristoteles in ethicorum magnorum libro primo.utranq; ita distinguit inquiens:sed utrũ prudentia:& sapientia idem est: an non?sapientia enim est circa ea:quæ cum demonstratione:quæq; semp ita habent.prudentia non de talibus:sed de his:quæ sunt in permutatione:quẽadmodum rectum inflexumue:& canum:& talia:quæ sunt eiusmodi. At conferentia eo non habent modo:ut non inter se inuicẽ permutentur:sed permutantur ut nunc hoc cõferat:quod cras nõ conferet:& huic liceat: huic autem non. Atque hoc modo conferat.atqui circa ea:quç conferunt prudentia est:non sapientia. Differunt ergo inter se prudẽtia:atq; sapientia. Idem author ita distinguit.ut sapientiam ueluti dñm esse dicat:ac patrem familias.Prudentiam uero atriẽtem:a sapientia oẽs artes atq; scientiç:a prudẽtia oẽs morales uirtutes: Iustitia:temperantia fortitudo:& q̃ de his deriuantur.in metaphisicis Aristoteles sapientiã fastigium quoddam rebus in oibus dixit obtinere.proclus quoq; platonicus:& plerq; alii dixere sapiẽtiam unam quãdam esse sciẽtiam: quasi omnium sciẽtiarum: artiumq; matrem.uetustissimi tñ quoscunq;:q rebus naturalibus indagãdis,mathematicis:ac metaphysicis studerẽt: sophos.i.sapientes dixerunt:& tale studium sophiã.i.sapiẽtiam noiauerunt.ad pythagoræ usq; ætatem:quem ut scribit auditor platonis.ponticus heraclides cum leon princeps philiasiorum docte:& copiose disserẽtem fuisset admiratus:q̃sisset q; ex eo:q̃ maxima arte cõfideret:respõdit se nullã scire artẽ:sed esse philosophum: admiratum leontem quæsisse:quid nam id esset:rñdisse pythagorã.philosophos tanq̃ in mercatus:quadã celebritate ex urbe aliqua:in hãc uitam ex alia uita: & natura pfectos:non ut pars plurima gloriæ seruire:aut pecuniç:sed ceteris pro nihilo habitis:rerũ naturã studiose intueri: hosq; appellari sapiẽtiç studiosos.id eni; est dicere philosophos. Verũ: ut diximus: uulgarẽ secutus opinionẽ: hanc humanã tractatione sapientiã dixit.Nec.n.in comœdia decet secus loqui q̃ omnes uulgo loquãtur. ¶ Damnofiorem.i.qui plus sibi inferret dãni. ¶ Quem infestũ:ac odiosum.i.me infestum uocabat:ac q sibi plurimo essem odio. ¶ Babyloniensem militem:nempe stratophanem. ¶ Cũ solo pergræcetur milite.i.dissolutissime agat uitam.id enim apud plautum pergrçcari est. ¶ Pessima mihi uerba retur dare.pessima subaudi mulier arbitratur: me hçc non præuidere. ¶ Quo.subaudi iens. ¶ Cum publico imperio fui.i.legatus publicus. ¶ Sed hæc:subaudi phronesium. ¶ Quibus melius est.i.quibus melius habent:& maiores opes q̃ ipse habeam. ¶ Mihi fuit cõmerciũ.i.cum ancilla quoq; est mihi cõsuetudo astaphio.

Cõmerciũ quid sit. cõmerciũ tñ proprie inqt Lactantius est mutare inuicem: aut emere:uel uendere. Statius:lucũ de cõmerciũ deriuauit:ut dicere:audire uoces:& reddere.

SARACENVS. AD fores:exiens ancilla domo: iubet ianitorem fores seruare: ne quis introeat rapturus quippiam.

VALLA. AD fores ausculato. astaphium domo exiens commonet seruos:ut domus diligentem habeant custodiam: ne quis adueniens exterus quicquam auferat domo. Dinarchus ei occurrens multa de se apud ancillam queritur: astaphium se destitutum esse: mentiriq; uult uideri phronesium:ullum sibi natum esse filium.

Astaphium ancilla. Dinarchus adolescens.
AD fores ausculato,atq; asserua has ædeis.
Nequis aduentor grauior abeat:q̃ adueniat.

Neu quimanus attolerit steriles intro ad nos,
Grauidas foras exportet, noui ego hominum mores.
Ita nunc adolescentes morati sunt, quin ei ut
Reapse neq̃ ueniunt ad scorta congerones.
Consulcassunt consilio quando intro adueniunt.
Vnus eorum aliqs oculū amicæ usq; oggerit, dum illi agant
Quom uident quépiam se asseruare, obludunt, qui custodem
Oblectent per ioculum & ludum, de nostro sæpe edunt, quod
Fartores faciunt, fit pol hoc, & pars spectatorum scitis
Hæc uos me haud mentiri, ubi usus pugnæ & uirtuti de prædo
nibus prædam capere.
At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris.
Nam ipsi uident quom eorum aggerimus bona alioqui
Etiá ultro ipi aggerūt ad nos. Di. me illḡdē hæc uerberat uer
Nam ego hoc dona congessi. As. cōmemini, iam pol ego (bis
Visam si domi erit, mecum adducam. Di. heus manedum
Astaphium priusq̃. As. quis reuocat? Di. scies, respice huc.
As. Quis est? Di. uobis qui multa bona esse uolt.
As. Dato, si esse uis. Di. faxo erunt, respice
Huc modo. As. io enicas me miseram, quisquis es. di. pessuma
Mane. As. odiosus es. Dinarchus ne illic est? atq;
Is est, adi nos si iturus fer contra manum, & pariter
Gradere, tibi seruio, atq; audiés sum imperii. di. tute qd agis?
As. Valeo, & ualidum teneo, peregre quoniá aduenis uinos.
Di. Benigne dicis, asta te amabo. As. sine me ire, quo iussit. di.
Sed qd ais? quid uis istic, quo iter iceptas? quis est? (eas.
Quem accersis? As. Archiná obstetricé. Di. mala fœmina es.
As. Soleo, una est disciplina. di. manifestem mendacii mala
Te teneo. As. quid iá amabo? di. qa te adducitura huc dixeras
Eum ipsum iocon eapse nunc mulier facta est ex uiro mala.
Præstigiatrix sed tandem loquere qui homo est Astaphium
Amator. As. nimis ociosum arbitror hominé te esse. di. quia
Nam arbitrare? As. quia tuo uestimento, & cibo alienis
Reb⁹ curas. di. uos mihi dedistis otiū. As. qd iá amabo? di. ex
Ré pdidi, meū negociū abstulistis, si rem seruassem, (pedibo.
Fuit, ubi negociosus essem. As. an tute bene rem publicam
Amoris alia lege habere posse postulas, quin tu ociosus sias?
di. Illa haud ego, habuit publicum, peruorse interpretaris.
Nam aduorsum legem amem ob meá scripturá pecudé accipi.
Fierięq;. As. idem quod tu facis, faciūt ré male gerentes, ubi nó
Est scriptura, unde dent, incusant publicanos. di. male uortit
Res pecuaria mihi apud uos, nunc uicissim uolo habere
Aratiunculá p copia apud uos. As. nó aruus hic, q arari soleat,
Sed pascuus est ager, si arationes habiturus,
Ad pueros ire melius est, hunc nos habemus publicū, illi alii
Sunt publicani. di. utrosq; percognoui probe idem.
As. Istoc pol tu ociosus, cum illic & hic peruorsus es, sed utris
Cum rem eē manis? Di. procaciores estis uos, sed illi peiiuriosi.
Illis perit quicquid datur, neq; ipsis apparet quicq̃.
Vos saltem siquidquaritis, & bibitis, & comestis.

SARACENVS.

GR Autor rebus furatis onustior. Ei: pro ii. Quod fartores faciūt: ut sūt tucceta: lucanicæ: & silia. Vbi usus pugnæ: translatio est: nam inquit pdantur amatores a meretricibus q̃ & ipse pdari alios consueuerūt. Cōmemini: dicta uerba sunt erga heram suam: quæ forte sibi mandauerat aliquem accerseret ad se: uel forte strabacem adolescentem: qui ruri uersabatur. Is ad uas lissi ittuli. Placuit hęc omnino uerborum portenta amouere e codice plautino: quę omnem eius uenustatem interturbant: sic legendum censeo: ita ut sermo detur dinarcho: ut dedimus huc ad eas: nisi molestū sit: Ita ubi prius in omea corruptissime legebatur, emendauimus at mó. Ocio sum: scilicet te. Tuo uestiméto & cibo: tuo sumptu: & impensa: nam res alienæ curari solent: cuius sunt impēsis: non autem illius: qui earum curā suscipit: sensus est potius curandas esse res suas q̃ q̃rere alienas. Vos mihi dedistis ociosum: idest esse fecistis absq; negocio: nam quid agam nescio. Rem publicam: non ciuitatis: sed suam: & hæredem communem. Res pecuaria: priscis in pecudibus oē fuerat peculium: unde a pecudibus dictū est peculium. Non aruus: Aruum tamen nunc dicimus genere neutro: allusio est ad illud uolo habere aratiunculam: ut sit aruus ab arando dictus: latet enim sub uerbis sensus obscœn⁹: sed per quandam egregiam metaphoram lepidus: & minime iniucundus: ergo ubi rationes scriptum erat: dicēdum arationes. Hunc nos habemus publicum: Scilicet aruum nostrum. Illi alii sunt publicani. s. pueri: quos publicanos dicit. i. ab omnibus pecuniam demerentes: publicani enim proprie dicuntur: qui a publico uectigalia conducunt: & propterea debitá ab omnibus pecuniam exigunt. Dum uiuit. hominem dicit uiuere cum opibus abundat: mori autem cum inops. Amomi: corrigo: est homini. Cur obsecro: modo blanditur adolescenti: cum sensit ædes sibi: & fundum superesse. In medio: melius i melle: & ubi bella dicebat: ut dicat i felle. Sz istos Scilz odi. uel missos facio: q sūt parce pnni. s. auari neq; suo idulgent genio: uel si placet: legas: nō isti. i. me docuerūt fabulari: & tpe incassum terrere.

Peculiū unde dictum

Publicani qui dicant

VALLA.

GR Autor abeat: hunc quippiam auferendo. Neuqui: pro quis. Steriles: idest uacuas muneribus. Grauidas: idest plenas reb⁹ nostris. Cōgerones: idest congregatores a congerendo: nā est ubi id uerbum: cuius nugatores significet: qa: ut sępe supra diximus: gerrę a ueterib⁹ nugæ dictæ sūt.

Congerōes unde dicti

VALLA. ¶ CONsultassunt: pro consultauerunt. ¶ Oculum amicæ usq; aggerit .i. intentos habet oculos in amicam. ¶ Obludũt: se ludere confingũt. ¶ Custodem oblectent .i. uerbis distineat. ¶ Edunt: qd fartores faciunt .i. farcimina: ut lucanicas: ac talia. ¶ Vsus pugnę .i. opus fuerit ad hanc pugnã deuenire. ¶ De pdonibus .i. de nobis: qui tanq̃ pdones sumus: aut dixit de pdonibus pdam cape. pdones amatores: a qbus dephensis pda aufertur. ¶ Furibus nostris: qui nobis suffurati sunt. ¶ Eorum aggerimus bona .i. accumumus: q̃ ab ipsis abstulimus. ¶ Alioqui etiam ultro ipsi aggerunt ad nos: idest nos suis bonis accumulant. ¶ Me illis quidem hæc. astaphium inquit dinarchus his me tangit uerbis: illa nãq; de me dicta sũt. ¶ Nam ego huc bona cõgessi: ad phronesium bona mea transtuli. ¶ Mecum adducam. it enim ad rusticum strabacem: quẽ se adducturam dicit. ¶ Priusq̃: subaudi abeas.

Io quid sit

¶ Io enecas: increpantis uox est io. aliquando lætantis. Horatius Io triumphe: non semel dicemus: io triumphe. ¶ Adi nos si iturus: idest ueni si uenturus es ad nos: ita corrigimus: ubi erat lisituris: q̃q̃ festus ait lisituris appellatus: quod litis sit testis. ¶ Audiens sum imperii: idest obtemperãs ubi quid imperaueris. ¶ Valeo: & ualidum teneo: te beneualente manu teneo. ¶ Quid uis istic: subaudi agere. ¶ Archinam obstetricem proprium mulieris nomen: sed obstetrix: quæ parientem adiuuat. ¶ Vna est disciplina: subaudi: quæ faciat malos homines. ¶ Manifestam mendacii: idest in mendacio apertam. ¶ Mala uocatiui est casus: mala. ¶ Io con capse. ita correximus: ut & multa alia. an loco inq̃ ea ipsa. ¶ Mulier facta ẽ ex uiro: quoniam paulo ante audiuerat: ipsũ me cum adducam nunqd inquit: cum diceres uirũ te adducturã tam repẽte is factus est mulier: q̃ dicas te ire ad archinam obstetricẽ: ut sint uersa dinarchi: aut astaphii. m dicit mulier facta est .i. grauida. ex uiro: idest ex milite. ¶ Prçstigiator .i. incantator: subaudi es. inde dinarchus subiũgit. ¶ Sed tandẽ loq̃re: quis is homo. Subaudi grauidã fecit. ¶ Vnus amator? interrogatiue legendum est. ¶ Nimis ociosum: subaudi te: q haec percõcteris. ¶ Alienis rebus curas .i. in res alienas curam tuam imittas: nã casus imutant uerborũ a signãtionibus. ¶ Vos mihi dedistis ociosum: sub audi esse fecistis: ut sim ociosus: q nihil hẽam: qd curem: nam qd hẽam uos hẽtis. ¶ Illa: subaudi phronesium habuit. ¶ Pecudẽ accipi: fierię. Vt tanq̃ pecus apud uos sis.

Postremo illi sunt improbi, nos neq̃ & gloriosæ, malæq;
In nos illis. as. ea omnia tibi dicis Dinarche, & nostram,
Et illorum uicem. Di. quid istuc? as. rationem dicam, quia qui
Alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis sapiens nihil habes, nos neq; abs te habemus.
di. O Astaphium haud istoc modo solita es me ante appellarẽ.
Sed blande, quom illuc, quod apud nos nũc est, apud me hẽrẽ.
as. Dum uiuit, hominem noueris, ubi mortuus est, quiescas.
Te, dum uiuebas, noueram. di. an me mortuum arbitrare?
as. Qui potis est amabo? planius qui antehac amator summus
Habitus est, istunc ad amicam uerius uerimonia, referre.
di. Vostra hercle factũ iniuria, q̃ properaueritis olim rapere.
Ociose oportuit, diu ut essem incolumis uobis.
as. Amator similis ẽ, oppidi hostilĩ. di. quo argumẽto ẽ? as. q̃ (fateõ
Primũ expugnari potis ẽ amator, optumũ est amicæ. di. & ego
Sed longe alr ẽ amic⁹ atq; amator, certe hercle q̃ ueterrumus
Homini optumus est amicus, non hercle occiderunt mihi etiã
Fũdi & ædeis. as. cur obsecro ergo añ hostiũ p ignoto alienoq;
Astas? i itro, haud alienus tu quidẽ es, nã ecastor neminem
Hodie mage amat corde atq; animo suo, siquidem hẽs fundũ
Atq; ædeis. di. in melle sunt linguæ sitæ nostræ atq; orationes.
Corda in felle sunt sita, atq; acerbo aceto, linguis dicta dulcia
Datis, corde amara scis amãteis siqd non danũt. as. non didici
Fablare. di. ñ istæc mea benignitas docui te fablari. as. sed istos
Qui cum geniis suis belligerant parce promi. di. mala es atq;
eadem quæ
Soles illecebra. as. ut expectat⁹ peregre aduenisti, nã obsecro
Cupiebat te hera uidere. di. qd tãdẽ? as. te unũ ex oibus amat.
di. Euge, funde & ædes per tempus subuenistis mihi, sed quid
ais Astaphium? as. quid uis?
di. Est ne it⁹ nũc Phronesiũ? as. tibi qdẽ itus. di. ualet? as. imo
Aedepol melius iam credo fore, ubi te uidebit.
di. Hoc nobis uitiũ maxumum est, cum amamus, tunc perimus.
Si illud, quod uolumus dicitur, palam quom mentiũtur
Verum esse insciti credimus, næ ut in æstu motuantur ira.
as. Eia, haud ita est res. di. ain tute amare? as. imo unice unum.
di. Peperisse eã audiui. as. ah obsecro tace Dinarche. di. qd iã?
as. Horrisco misera, mentio quoties fit partionis. ita pœnæ
Tibi fuit Phronesium, i intro amabo,
Vise illam, atq; opperire ibi, iam exibit, nam lauabat.
di. Quis ais tu, quæ nunq̃ fuit prægnans, qui parere potuit?
Nam equidem uterum illi, quod sciam, nunq̃ extumere sensi.
as. Celabat, metuebatq; te, ne sibi psuaderes, ut abortioni
Operã daret, puerũq; rite abnecaret, tũ pol isti puero quidem
Est pr babyloniensis miles, quoius nunc ista aduẽtum expetit.
Imo abeo ut nuntiatust, iam hic affuturum aiunt, cum nondum
Aduenisse miror. di. ibo igitr itro. as. quippini tã audacter, q̃
Domum ad te, nam tu ædepol noster, sed iam nũc Dinarche,
Quam mox te recepisti, iam hic ero, ppe est, profecta quo sũ.
di. Redi uero actutum, ego interim te apud uos opperibor.

¶ Male

¶ Male uertit res pecuaria mihi.i.pecora mea apud uos malæ fuere tractationis.¶ Volo bēre aratiūculā ꝑ copia: ur facultas mea tulerit apud uos arabo.¶ Nō aru⁹:hic aruus & h aruū dicimus:nā sensus ē tu ais uelle te cū dña mea uenerē exercere:dixit nāq; tali trāslatiōe in asinaria:agrū alienū arat:familiarē incultū deserit.¶ Sed pascu⁹ ē ager: idest ubi pascuū eē ops.¶ Si aratiōes hiturus ad uos ire meli⁹ ē.i.ad lenones.¶ Sūt publicāi.i.lenones.¶ Cū illic: & hic:& apud lēones:& apud nos.¶ Cū re.i.cū copia ¶ Illi piuriosi.i.piurus referti.¶ Tibi dicis dinai che loq̄ris tu oia: ptē loquēdi nō pmittis cuiq̄.¶ Dū uiuit hoiem noueris: hoc puerbialiter dictū:donec qsq̄ rē hȝ:uiuere dicit:& pinde tū eē cognoscēdū:cū nō hēt mortuū eē & pinde negligēdū.¶ Qui potis es: subaudi:ut mortu⁹ nō sis.¶ Habitus es istic ad amicā.i.q solebas ad amicā uētitare.¶ Veri⁹ uerimoniast:hoc ueri⁹ ipsa ueritate.¶ Ociose oportuit: idest sensim:nō ꝑperati rape.¶ Optimū ē amicę: sūma ad amicā puēit utilitas.¶ Quā ueterrim⁹ tā ois optim⁹ amicus:qa ego inqt amicus erā:nō debuistis me tātope dirripe.¶ Nō hercle occiderūt nōdū āmissæ sunt.¶ Fūdi & ędes: idest adhuc fundos hēmus:ūn uiuamus:& ędes:i qb⁹ uiuamus.¶ Mage amat corde:atq; aio suo. Vtrūq; posuit corde:& aio āplificatiōis cā:q̄ p cōgeriē ē.¶ In melillo.i.i dulcilogo sūt liguæ sitæ uſæ:atq; oſones.¶ Corda i fella sūt: qa corde uos amare cogitatis.¶ Nō didici fabulari:eloq̄ns ipa nō sū.Nec tibi idonea sunt ad rndēdū.¶ Sed isti:q cū geniis suis belligerāt.pce qd ꝑmūt:sensus ē:nō docui ego te loq:qa dedi: cū ēt mecū uerbis nō ageretis:sed illi uos docuerūt:q belligerāt cū geniis suis.i.q corpi suo subtrahūt uoluptates: & q pce bōa sua ꝑmūt:nō ut ego:ꝓfundunt apud eos:nāq; usu opus fuit oꝛone:& dicēdi artificio: alioq nō potuistis qcq̄ ab ipsis ꝑmereri: at si sit loquens astaphiūserit sensus:q cū suis geniis belligerāt.i.nō aucupanť uoluptates:illi pce ꝑmūt.¶ illecebra.i.blanda deceptrix. ¶ Tibi qdē itus.ē.ad tuū nutū.¶ Palā cōmētiunť.¶ Et si falsum dici uideamus.¶ Veræ eē isciti credimus:nos isulsi amatores:cū nobis dr qd uolumus:id ueræ esse ducimus.¶ Fit ꝑtionis.ē.ptus.¶ Opire ibi.i.expecta.¶ Vt abortoni operā daret.i.ne abortū faceret:sane donatus nō ē latinū abortū eē: sed abortū facit.abortū eē deest natū:uel scm absolute:quo mō dicimus:heræ nata uel cū admodū dicimus:ex te mihi orta ē iniuria: dicāt abortū eē.abortū q̄si ab ortus nascať:natū ergo ꝑ scō cōcepto q; dixit. Abortiu⁹ qāť dr pt⁹ ipe.Iu.Et qd abortiuo nō ē opus.¶ Rite necaret:ut nūc mos uiget.embryū in uētre pimeret.¶ Quippini:hic uox q̄si coarguētis:qd ingredi domū non audeat.

Abort⁹ qd & quid abortiuus

¶ ARCHInā Obstetricē.Obstetricē magis ex re dictā arbitramur:qa parituræ assidet:ut suppetias ferat:q̄ qd cōtra parientē stet.Ob.n.ad significat:ut Pōpeius ex Ennio in uolumine antiq̄ssimo epistolaꝝ diui Hieronymi quod hēmus:ubiq; obsetrix legitur nō obstetrix.quasi obsetrix dixeris.adde:q obsideo etiānum est ex aduersum sedeo.¶ Periuriosi:scribēdū peiuriosū ex grāmaticis:nā quoties i transit ad cōsonātes: alterā habere debet añ se uocalē eadē in parte orationis:q & si natura correpta sit:positura tamē extēdiť qm duplex:ut maius.& peiurium.alibi quoq; æditio Merulę peiuri hēt:nō periuri.¶ Vbi mortuus est.Mortuū appellat amantē Astapbiū re cōsumpta.Vita qppe cū ea sit sola:quæ læta:ac felix ecōuerso mors:quæ infelix:& sine opibus.Quēadmodū.n.defunctis corporibus duo tantū remanere elemēta:terrā.s.atq; aquaȝ Homerus docuit:magnus qd au Lucianus ueritatis prophetes: ita cōsumpta substantia pars uitæ restat exigua.Si qdem Aristoteles felicitatem tribus constare dicebat: bonis animi:mox corporis:deinceps his:quæ extrinsecus.Virtutē.n.ad beatā uitam minime sibi sufficere:indigere nanq; & corporis bonis:& externis.Miserū qdem ēt sapientē foresi doloribus:aut inopia ꝑmeretur.quocirca Dinarchus.Non hercle:inquit:occiderūt mihi ēt fundi:& ædis:ut oino se nō mortuū adhuc inueret.¶ Quippini.L.Apuleius Plautina Simia Appōebat ei ꝑpere:quāuis iuxta mulier qppini distinatā alii.

ANSELMVS Obstetrix uñ dicta sit

Notabilē dictum

SECVNDVS ACTVS.

Astaphium ancilla.



A ha ha hercle qeuit qa introiuit,odiū, tandē sola sū?
Nunc quidem me arbitratu loquar liberæ,quæ uolam,
Et quæ lubebit huic hoiem amāti, me hera apud nos dixit
Neniá de bóis,ná fūdi ædes obligatæ sunt ob amoris prādiū.
Verū apud hūc me hera consilia summe loquit libere,magisq;
Adeo ei consiliarius hic amicus est,q̄ auxiliarius.
Dum fuit,dedit,nūc nihil habet,quod habebat,nos habemus.
Istic id habet,quod habuimus.humanum facinus factum est.
Actutum fortunæ solent mutarier,uaria uita est,nos diuitem
Eū meminimus,atq; isti pauperes nos,uertere sese memoriast
Vices sic,quid ita miretur,si eget,necesse est nos pati er a uita
Æquom factum est,piaculum est misereri nos hominum
Rem male gerentiū,bonis esse oportet dentibus lenā probā,
Arridere quisquis ueniat,blandaq; alloqui,male corde
Cōsultare,bene loq ligua,meretricē esse similē sētis cōdecet.
Quæquem hominē attigerit,profecto aut malum aut damnū
Dari,nunq̄ amatoris meretricem oportet caussam noscere.
Quin ubi nihil det,pro infrequēte eum mittas malitia domū.

SARACENVS.



A ha ha:deridet absentē cui paulo ante blādiebať moresq; meretricios longo sermone ꝑsequť.¶ Qd nos habuimus.s.egestatē:& miserias.¶ Necesse ē nos patier auita:legerē ego necesse ē nos pariter ditarier: & uerba nimiꝝ cū sensu cōueniunt:& rursus.¶ Qui sis hō:qs is homo:¶ Amatoris cām noscere:cur scilicet perierit:uel male suā rē gesserit.¶ Pro in frequēte.i.ignauo:& minus ad militiā idoneo:trāslatio a militibus sumpta quos cū ignominia imperator missos facit.¶ Qui qd ædit iocatus datuȝ:Verior lectio: qui qd dedit:iocatur datū: & rursus.¶ Nostriq̄ satis dedit:nunquā satis dedit. ¶ Hui:Iam dum loquereť appropinquauerat ad domum strabacis amatoris.ut eum raperet ad phronesiuȝ. ¶ Seruus uiolentissimus: qui dictus supra stratilax truculentus

VALLA.



A ha ha. Astaphium cū sola restitit:secum cachinnať:& amātiū irridet stultitiā:& ipri mis dinarchi. Introiuit odium.Dinar-

Nec unq̃ quisq̃ probus erit amator,nisi qui rei
Inimicust suæ,nugæ sunt,nisi quod modo cum dederit,
Dare iá iubeat denuo,is amator,hic apud nos,qui quod dedit
Iocatur datum,dum habeat,tum amet,ubi nihil habeat,
Alium quæstum capiat,æquo animo ipse,si nil habeat,
Aliis,qui habent det locum,probus est amator,qui
Relictis rebus rem perdit suam,at nos male agere prædicant
Viri,solere secum,nosq; esse auaras,qui si nunq̃,
Alienos agimus tandem,nam ecastor nunq̃ satis dedit
Suæ quisq̃ amicæ amator,neq; pol satis accepimus,
Neq; ulla satis peposcit,nam quando sterilis est amator,
Satis si negat se habere quod det soli,nec satis accipimus.
Satis q̃om quod det non habet,semper datores nouos
Oportet quærere,qui de thesauris integris dona
Danunt,hui ut hic agrestis est adolescens,qui hic habet.
Nimis pol mortalis lepidus,nimisq; probus dator.
Sed is clam patre etiam hanc noctem illac
Per hortum transiliuit ad nos,eum uolo conuenire.
Sed est huic unus seruos uiolentissimus.
Qui ubi quáq; nostrarum uidet prope ædeis hasce egrediens,
Item ut de frumento anseres clamore absterret,& abigit.
Is ité est agrestis sed fores,quicquid est futurum,feriam.
Ecquis huic tutelam ianuæ gerit?ecquis intus exit?

chũ odiũ uocat.⸿ Fũdi ædes obligatæ sunt: appet nõ usq; quaq; uerum
Masculinũ an fœmininũ ɔtrahat esseq̃d ferũt grãmatici: masculinuʒ
cõtrahere ad se fœmininũ genus:nã
ut aliqñ cõtrahit:hic non contrahit
ubi.n.fundi:ibi masculinũ adiectiuum obligati subaudit.⸿ Ob amoris prẽdia: ppˉ cõuiuia:quæ ob amorẽ hic ipendit amasie.⸿ Apud hũc: subaudi dinarchũ.⸿ Mea hera cõsilia summa loquit.i.hũc:quẽ cõsulat & cui secreta sua apiat hẽt.⸿ Consiliatrius hic amicus est q̃ auxiliarius: idest hoc magis in capiẽdis utit consilius q̃ ut ab eo auxiliũ speret.⸿ Istic id hẽt:subaudi inopiã.⸿ Quod nos habuimus.qa antea nos inopes eramus:nũc ipse hẽt inopiã: quã nos habuimus.⸿ Humanum facinus: facu
Facin⁹ nerbũ medius nus factũ est. Vocabulũ mediũ facinus est:in bonũ malũq; accipitur: uelut Aulus Gel.memorat sicut ualetudo:dolus: malitia:gratia sicut facinus hoc loco p facto accipit.⸿ Istic pauperẽ nos.Cum nos pauperes essemus:ipse diues.⸿ Piaculũ est.i.crimen est dignum piaculo.i.purgatione.accõmodatissima meretricis uerba.⸿ Male corde consultare bene loqui lingua.i.lingua allicere eũ: quẽ uelis laqueo cõprehendere: & corde meditari insidias.⸿ Similẽ sentis.i.spinæ. Aut malũ:si pupugerit.⸿ Aut dãnum dari:si uestimentum lacerauerit.⸿ Qui nihil det:qui cesset aliqñ dare pro infrequẽti. Trãslatio sumpta est a militibus:qui cum frequẽtes nõ sunt ex militia expũcti:mittitur domũ.⸿ Quod edat:locat usq; datum: idest habeat prõptũ perpetuo ad dandũ:quod locet.⸿ Vbi nihil hẽat:subaudi:quod det meretricibus.⸿ Alium quæstũ cœpiat:incipiat lucrari denuo:quod det meretricibus.⸿ Neq; pol satis accepimus:hoc est mihi nunq̃ tm̃ datũ est:ut unq̃ sit satis.⸿ Quando sterilis est amator.i.inanis ad dandũ.⸿ Si negat se hẽre:subaudi mulier.⸿ Quod det soli:subaudi amatori.⸿ Dona danũt.i.dant.⸿ Vt hic agrestis est:straba:em dicit.⸿ Qui hic habet.i.habitat.⸿ Quo ego nunc sum itura.⸿ Seruus uiolentissimus.i.stratilax.⸿ Quicquid est futurũ:siue inclamaturus est: siue non:pulsabo fores.

ANSELMVS. Ha ha ha hercle ⸿ HA ha ha hercle.per Herculem iurat ancilla.Gellius autem nunq̃ iurare per Herculem suetas scribit mulieres: idq; nusq̃ in ueteri scripto:neq; penes idoneos scriptores repperiri. Quam uero nunc causam afferemus? An quia. An.Gellius romanas mulieres tantum intellexerit:Sed ista Athenis geruntur?an quia impudicis mulieribus eadẽ lex non sit?An certe Gellium aure aliqui non surda:nec tacenti tam longis noctibus quandoq; dormitauisse opinabimur?⸿ Neq; ulla satis poposcit: scribendum peposcit.sic.n.Plauti ætate eiusmodi uerba notabant:peposci:memordi:pepugi:spepondi:cecurri.

SARACENVS. Comprime:Linguam.s.uel irã: sed seruus ad aliud significatũ trãsfert e uſuerbũ comprimere pro eo: qd est subagitare.⸿ Vt esse cœpisti fidem:lego quidẽ:& subaudi mala es.⸿ Si est una altera: Scilicet hac fœmina deterior.⸿ Clurinũ pecus: Potius grũninum:nam dixit: quasi sus catulos pedibus protetã: est enim
Grũnire qd sit proprie grũnire suũ: Laberius dixit grũniente aspexi scrophã: hinc grũnuli lares dicti:q constituti sunt Romæ ad honorẽ porcæ:quæ triginta pepererat:ut habetur ex Nomo.⸿ In su.suasuʒ colorẽ appellatũ fuisse authot Fest.est ex stillicidio fumoso in albo uestimẽto.⸿ Quia cœ.ar. ornamenta.s.quibus delectati facile miseri capiunt amantes.⸿ Cũ me illi ue

Stratilax seruus. Astaphium ancilla.


Vis illic est qui tam proterue nostras ædeis arietat?
As.ego sum respice ad me.St.qd ego?as.nõne ego uideor tibi?
St.Quid tibi ad hasce accessio é ædeis ppe,aut pultatiost?
As.salue.St.satis é mihi tuæ salutis,nihil moror,non salueo.
Aegrotare malim,q̃ esse tua in salute sanior.
At uolo scire quid debetur hic tibi nostræ domi.as.comprime.
St.Spero meam quidem hercle,tu quem solitas comprimas.
Impudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum.
As.Irã dixi.St.ut eé cœpisti quidẽ,si é una altera as.nimis hic
Quidem truculentus.St.pergin male loqui mulier mihi?
As.Quid tibi ego aũt dico?St.qa eni me truculẽtũ nomines.
Nunc adeo nisi abis actutum,ac dicis,quid quæras,scito
Iam hercle ego hic te mulier,quasi sus catulos pedibus

lim mẽtirẽ

Proteram. Af.rus merum hic quidem est pudendum,& uero
Larinum pecus. St.aduenisti huc subtentatū exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti propudiosa pallulam, an eo
Bella es, quia cœpisti arma? aduenias, nunc places.
Quom me illi uelim mentiri, dices quid quod te rogo
Mancupium, qui accipias gesta tecum, hæ nos, an uos
Dignos dant, lauiniæ hic sunt quas habes uictorias.
Af. Ne attingas me. St. tangam, ita me amabit sarculum
Vt ego me ruri iam examauerim patulum moueri
Quomq; ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono pati.
Rus tu improbras, ut nacta es hominem, quem pudeat probri.
Sed quid apud nostras negocii mulier est ædeis tibi?
Quid tu hoc occurras in urbem quotiescunq; aduenimus.
Af. Mulieres conuenire uolo nostras. St. quas tu mulieres
Mihi narras, ubi musca nulla fœmina est in ædibus? nulla istic
Mulier habitat, rus inquā abierūt, abi. Af. quid clamas insane?
St. Abire hinc ni propere grandigras, iam ego istos fictos,
Compositos, crispos cinnos tuos unguentatos usq; ex cerebro
Expellā. af. quā gratia? St. qa adeo fores nostras iūctas audes
Accedere, quiaq; istas buccas tam belle purpurissatas habes.
Af. erubui mecastor misera ꝑpter clamorē tuū. St. ita ne erubuisti?
Quasi uero corpi reliqueris tuo potestatem colloris ulli capiē di mala.
Buccas rubriceta omne corpus intinxit tibi, pessumæ estis. Af. quid est
Quod uobis pessume hæc? St. scio ego plus, q̄ me arbitraris sciē.
Quid id ē obsecro, qd̄ scias? St. herilis noster filiꝰ apud nostrā
Vt perastute eū initiciatis in malā fraudem,& premiū. (perit.
Sanus si uidear edicam. af. dicis contumeliam, nemo hominum
Hic perire solet, apud nos res perdunt suas, ubi perdiderunt
Res, abire hinc si uolūt uti ius, licet, ego non noui adolescētem
Vostrum. St. uerō? Af. serio. St. quia maceria illa ait in horto
Quæ est? quæ i noctes singulas latere, fit minor, qua is ad uos
Damni pmensus uiā est. Af. nō mirū, uetus est maceria, lateres
Si ueteres ruūt. St. ain tu lateres ueteres ruere, nunquam
Aedepol mihi qsq̄ homo mortalis posthac duarū reꝝ crediuit.
Ni ego nostra hero amara facta denarrauero. Af. est ne ille
Violentus? St. suam non enim ille meretriculis muniendis rē
Cogit, uerum parsimoniæ, duritiæ æq;, quæ nunc duo sciam.
Exportantur pessumum, hem tuos exungula, male uiuitis.
Ego ne hic musitem, iam enim eccere ibo ad forum, atq; hæc
Facta narrabo seī, neq; istuc ī se gestit. Af. ergo coget exanimē
Mori si ecastor hic homo sinapi uictitet, non censeam tam esse
Tristē posse. St. at pol ero beneuolēs, uti estis uos. af. neq; ego
Illū, quāq̄ uiolentust spero immutari pōt blādimētis, (mitum
Ornamtis cæteris meretriciis, uidi eqdē inuecū ex idomito do
Feri, atq; alias beluas, nunc ad herā ire iubebo. eccum odium
Progreditur meū, tristis exit, at cōuenire ēt hic dū Phronesiū.

sim mentiri: potius legerem tibi q̄ si li. Hæ uos an uos dignos dāt lauiniæ hic sunt: quas habes uictorias? Hūc locum omitto potiusq̄ uel emēdem: uel qcq̄ pferā ineruditū. Sarculū. Iurat per sua numina: est sarculum ligonis genus: quo terra purgatur:& sarmēta. Mihi dono pti corrigo pari in aliis codicibꝰ scriptū inueni: pt p pari. Fores iūctas: clausas. Rubriceta: colore purpurissi. Maceria: pies ex lapidibꝰ: q̄ quotidie lapide mior erat ex trāsitu illac adolescētis. Amaria facta: melius amatoria. Cogit: cōgregat. Exportan pes. legere potius: exportant pessus: q̄si una pierint duricia: & p simonia. Tuos exū. s. amatores ex polia. Exaiem ma. lego exaiez mori. Sinapi: de hac mētionē fecimꝰ in pseudolo: ubi eam herbā Plautus sceleratam appellat propter nimias eius acrimoniam. Ire uidebo: forte melius: ire iubebo.

Sarculū qd dicatur



Vis illic est: ut ad strabacē citandum profecta est astaphiū. ita ei pulsanti occurrit stratilax: mulierē maxime inclamitās: & conuitiatus. Qui tam pterue. tā procaciter ac petulāter ia proterēdo. n. pteruus petulās noiat. Nostras ędis arietat idest deicit ab arietibꝰ sumpta trāslatiōe. Quintus curtius de gestis alexādri. Macedo gladiū cæperat stringere: quē occupatū cōplexu pedibus repēte subductis dioxippus arietauit in terrā. Cicero libro primo de diuinatiōe. Visum est in somnis pastor ad me compellere duos consanguineos arietes. inde eligi pecus lanigerū eximia pulchritudine præclariorē alterum imolare: deīn eius germanū cornibꝰ cōnitier i me arietare: eoq; ictu me ad casum dari sauciū resupinus in cœlo cōtueri. ab ariete quoq; machina arietaria dicit uictruuius: cōtracturam autem summā in me partis quintam: in turris imo dodrāte. & paulo post: constituebat autē in ea arietaria machina: quæ græce criodocis dicitur. Non salueo. ut nunc salue: & saluete: & salueto & salueto te: & saluete tātum dicimus: ueteres totum uerbum protulerāt: ut hic salueo. Comprime: idest continete: sed stratilax aliorsum accepit quasi diceret concūbe: itaq; respondet: spero meas hercle: subaudi cōpressurā. Quem solitas: pro quem solita es. Comprimas: mulierem tribacem arguit. Iram dixi: subaudi te comprimere. Alteram cape: subaudi fidem. Pedibus proteram: uentrem tuum conculcabo. Et uero

VALLA.

Proteruus unde dicat

Criodocis quid sit

Gruminū quid dicat. ro gruminum pecus.gruninū uas porcorum.Diomedes autem.grudit inquit porcus dicimus ueteres grūdire dicebant:ut sit instās grūdio cecilius cruento ita ore grūdibat miser.Claudiua annaliū quintodecimo grundibat grauiter pecus suillū hinc quoq; grūdiles lares dictos accepimus:quos Romulus cōstituisse dicit in honorē serosæ:quæ.xxx.peperat porcos.hoc ita esse hoc modo affirmat cassius in secūda historia:pastorum uulgus sine cōtentione consentiēdo præfecerāt æqualiter imperio Remū & Romulū:ita ut de regno pares inter se essent:monstrum fit: sus parit porcos triginta:cui rei fecerūt laribus grūdiles.⸿ Exornatis hostibus:quia nos hostes nostros existimamus propter enim diceptiōes domesticas hos hostes uocat.⸿ Quo tibi serua fecisti ꝓpudiosa pallulam.Festus iā inquit suasum color appellat:qui fit ex stillicidio sumoso in uestimēto albo:plautus:qa tibi suaso:infecisti propudiosa pallulam.quidā aūt legūt in suaso:nec desunt:qui dicāt oēm colorē:q fiat inficiēdo suasum uocari:qd q̄si psuadet in aliū ex albo trāsire.Hae est qbus ex facultatibus nisi nris:estq; interrogatiue legēdū.⸿ Quia cœpisti arma:ad nos dispoliādos.⸿ Nōc places.ironicos.iō adiuuādū ꝓnūciatione est.⸿ Illi uelim mētiri.subaudi:quam amo pp te.⸿ Qui.i.ut.⸿ Egestas tecū:subaudi quippiā.⸿ Lauiniæ hic suntq;s hēs uictorias:hoc puerbialiter dictu;est de eis: qui magnas cōsecuti essent uictorias:uelut æneas Lauiniā.nota est apud Virg.historia.At hic ironicos intelligēdū.⸿ Patulū moueri.i.in apto aere.nēpe sub diuo.⸿ In stramētis:qd iumētis substernant strāmēta dicta.⸿ Pernoctare.i.totā

Stramenta unde dicta noctē esse.Alioq pnoctare uigilare significat.⸿ Grādigradus.i.grandes gradus faciēdo.⸿ Fictos.formatos.⸿ Cōpositos:collectos.Crispos cincinos:cincinus calamistro intortus:inustusq; capillus est.⸿ Ex cerebro euellā.i.radicitus extirpabo.⸿ Purpurissatas hēs.i.purpurisso infectas.⸿ Rubricera i.color ille:quē mulieres ad fingēdam faciē adhibēt.⸿ Intinsit:infecit.⸿ Pessimæ uisæ.qd est:qd uidemur uobis pessime.⸿ Initiatis.i.in mysteria uestra pessima adducitis.Initiari.n.est subire mysteria.⸿ Verō.an uere ironicos adiuuādus prōnūciatiōe.⸿ Latere fit minor.nō hēt uoiatiuū latere singularē:sicut ne qdē nō genitiuū datiuū:& ablatiuū plurales in usu:hinc paries dictus ē lateritius.⸿ Ain tu.stomachose legēdū est.⸿ Cogit:cōgregat:colligit ⸿ Exūgula:uerbū est.i.ex unguibus eiice ⸿ Musitē.i.silēā.⸿ Coget exaie mori:nimio mœrore cruciari.⸿ Sinapi uictitare:quo hoies maxime succēdunt.⸿ Vidi equidē iumētū.i.ut iumēta domant fera:sperō hūc domari posse.⸿ Ad herā ire iu.subaudi strabacē.

ANSELMVS. Clurinū pecus quid ⸿ CLVrinū pecus.qdā lurinū:ego larinū potius si det optio:ut Stratilaci per hoc edacitatē obiiciat cōe in rusticos ois cōuiciū.Aristophanes οενιςτ. μεγας και λαεινον επος ιοτι την τουτων ερευςι ψυχην.Translatio a bobus:qui in Larissa.est.n.Larissa Thesprotiæ ciuitas magnorū boum ferax.etiam λαρρυειν explere frugibus est: & saturare.Larini ꝑterea boues in epiro dicūtur denoiati a Larino quodā pastore:q suffuratus sit Herculi boues.nōnulli ri.syllabæ aspirāt:ut sit Larinus:q̄si dixeris magnis ꝓditū naribus:cuiusmodi in Chaonia dicūt boues:quos & cestrinos uocant.Nec uero ista:uel similia tam sunt defendēda quā mœnia:erunt pro tibicinibus:usq; dū uolumen nacti erimus minus emendatū?Interim certe micare:ut aiunt:licebit in tenebris.⸿ Sinapi uictitet.an qa gustatū Sinapi superciliū facit:& lacrimas ciet:ut Columella in cepurico ait:seq; lacessenti fletū factura sinapis.An qa lienes extenuat:risum aūt:atq; hilaritatē:seu intēperantiā ioci qd ait Pli.lienis magnitudine cōstare putāt?Vnde Persius Quid faciā?sed sum petulanti splene cachinno.cuius tñ rei causam ex Aphrodisæi problematis discenda est:ne pedes uidear (ut ait Pindarus)lyuiū currum sequi.⸿ Quasi Vulturii.Solēt Vultures signis quibusdam hominū morites prenoscere.ut notauit Ambrosius.Vultur maris expers successionem seruat.idcirco apud Aegyptios naturę uocabulum exprimit.

SARACENVS. PIscis:lōgæ moræ ptesus adolescēs:dū amicā e balneo redeūtē opplt.⸿ Cedo soleas mihi:ꝓperare:Scilicet uolo:corpat.n.excādescere:qa dixerat uelī:si fieri possit.⸿ Cū inter nos sorderemus pp mutuū cōcubitum.⸿ Retulit:profuit:utile fuit.⸿ Mercis malæ.i.ex adulterio natū.⸿ Accubuo:Allusio est ad illud assiduo:q̄si q mauelit accubare q̄ asside re.⸿ At ego:ubi abstulit:Corrige:id ergo ubi:abstulit:na; meretrices sibi dari:& mitti uolūt ēt nō poscētes nā dixit ille:ubi quippiā me posces.

VALLA. PIscis ego credo.Dinarchus ægre fert ta; diu ad fores expectasse phronesii.Interim aduenit astaphiū:cui sese summittit:ut apd herā suā cōciliet.⸿ Vsq; dū uiuūt:q̄diu uitā agūt.Si pide ament mulieres.si lauatio amorē citet oēs amatores fient balneatores.⸿ Nō qs:nō potes:& interrogatiue legēdū ē:ac stomachose.⸿ Huic nuncia:subaudi phronesio.⸿ Pepi mor.i.cōmorari feci.⸿ Si qd hęc.secū:dinarch⁹ miratur qa astaphiū tādiu ante ędes strabacis constiterit.

Dinarchus. Astaphium.

PIsceis ego credo,qui usq; dū uiuont lauant,minus diu
Lauare,q̄ hæc lauat Phronesium,si proinde amentur
Mulieres,diu q̄ lauāt,oēs amatores balneatores fiēt.
Af.Nō qs parū pdurare opperirier?di.qn hercle lassus iā sum
durādo miser.Af.mihi quoq; præ lassitudine opus est lauere.
di.sed obsecro
Hercle Astaphiū itro huic nūtia me ad eē,quoi ꝓperet suauiū,
Vt satis lauerit.Af.licet.di.audin etiā?Af.quid uis?di.di me
Perdūt,qui te reuocaui,non tibi dicebam,i modo.Af.quid iā
Reuocabas?di.i pb⁹,nihilq; hō,q tibi mille pass⁹ pepit moræ.
Sed qd hæc hic aūt tādiu ante ædeis sterit?nescio quē ꝓstolata
Credo millitē illum studēt,iā quasi uolturii,triduo prius (est.
Prædiuinant,quo die esurisient,illum inhiant omnes,illi est
Animus omnib⁹,me nihilo magis respiciet,ubi is huc uenerit,
Quā si hic ducētos annos fueri mortuus,uerū seruire suaue est.
Væ misero mihi post factum plector,qa ante,partum perdidi.
Verū nūc si qua mihi obtigerit hæreditas magna atq; luculēta,
Nunc postq̄ scio dulce,atq; amarū qd sit ex pecunia,ita ego illā
Aedepol seruem,itaq; parce uictitem,ut nulla faxim cis dies
Paucos fiet,ego istos,qui nunc me culpant,confutauero.
Sed adsētio apiri fores,quæ absorbēt qcqd uenit ifra pessulos.

Phronesium

Phronesium meretrix. Dinarchus adolescens.

NVm tibi ná amabo ianua est mordax mea, quo introire
Metuas mea uoluptas? di. feruid ut tota floret, ut oleũ
Nitide nitet. ph. qd tã infacetus léno aduenies? qd ue
Non das amicæ dinarche sauiũ. di. uah uapulo hercle
Ego nunc. ph. atq; adeo male, quo te auortisti? di. salue
Phronesium. ph. salue, hic ne hodie cœnas, saluos cũ aduenis?
Di. pmisi, iube, cænabo ubi tu iusseris. ph. hoc me lubẽte facies
Di. Ædepol me magis, nẽpe tu eris hodie mecũ mea phróesiũ.
Ph. Velim si fieri possit. di. cedo soleas mihi, pperate, auferte
Mensam amabo. ph. sanun es? di. nó ædepol bibere possum iã.
Ita animo malest. ph. mane aliquid fiet tibi. di. persisti
Aquam, iam rediit animus, deme soleas, cedo uinum
Ph. Idẽ es ecastor, qui soles, sed dicas mihi bene ná ambulasti?
Di. Huc quidem hercle bene, quando tui uidundi est
Copia. ph. complectere lubés. di. at hoc est melle dulci dulci⁹.
Hoc tuis fortunis Iuppiter præstant meæ.
Da nũc sauium. ph. imo uel decem, utinam istoc pauper essem.
Di. plus pollicere, q̃ ego a te postule, utinam a principio
Rei item parsissem meæ, ut nunc reparcis sauiis. ph. siquid tibi
Compendi facere possim faciã. di ædepol uelim iam auertisse
Iã pol mihi quidẽ, atq; oculis meis. ph. nũ tibi sordere uideor?
Di. non mihi quidem, uerũ tempestas memini quondam fuit.
Quom iter nos sorderemus alteri, sed quid ego facinus audiui
Aduenieus tuũ, quod tu hic absente me noui negocii gesseris?
Ph. Quóq; bene præuẽisti, sane gaudeo, tibi mea cõsilia sũma
Semper credidi, equidem nec peperi puerum, nec prægnans
Fui, uerum assimulaui me esse prægnantem, haud eram.
Di. Quæ propter mea uita? ph. propter militem babyloniẽsem,
Qui quasi uxorem sibi me habebat anno uno, dum hic fuit.
Di. ego sẽserã, sed qd istic, quoi rei itẽ assimulare retulit? ph. ut
Esset aliq si àq usq; ẽ & redimiculũ, reuersionẽ ut ad me faceret
Denuo, nũc huc remisit nuper ad me epistolam, sese expertum,
Quanti sese pẽderẽ, siqd peperissẽ, educarẽ, tollerẽ, bõa sua me
Habiturum oia esse. di. ausculto lubés, qd deniq; agitis? ph. mater
Ancillas iubet, quoniã iam decumus mensis aduentat prope,
Aliam aliorsum ire, præmandare, & querere puerum, aut
Puellã, q supponantur mihi, qd multa uerba faciã constricem
Syram nouisti nostram quæ erga ædem sese habet? di. noui.
Ph. Hæc una opa circũit p familias, puerũ uestigat, cláculũ ad
Detulit, datũ sibi esse dixit, mercis malæ eũ. di. nũc nõ illa (me
Reperit, q̃ pepit prior, sed posterior. ph. ordie oẽm rẽ tenes.
Nũc ut præmisit nũciũ miles mihi, nõ multo post hæc aderit,
Di. nũc tu te iteri quasi puerpera hic pcura. ph. qppini ubi sine
Labore res geri pulchre põt, ad suũ quẽq; æquom est quæstum
Esse callidum. di quid me futurũ est, quando miles uenerit? reli
ctus ne abs te uiuam?
Ph. Vbi illud, quod uolo, habebo ab illo, facile iueniã quo mõ
Deuortium & discordiam inter nos parẽ, post id ego totũ tecũ
Mea uoluptas usq; ero assiduo. di. immo hercle uero accubuo

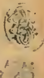
¶ Credo mil. il. subaudi ꝑstolata sit. ¶ Student ei. i. inseruiunt. ¶ Quasi
uul. nam uultures futura: quę sint ca
dauera: triduo prædiuinant: ut de
uulturibus locutus Pli. ait: triduo an
tes ante: aut biduo uolare eos: ubi ca
dauera futura sunt. ¶ Illũ inhiant. i.
magnopere appetunt. ¶ Nimio ma
gis. Valde magis. sunt codices qdã:
in qbus legit: nihilomagis. ut sit sen
sus: ipsa meretris regresso milite: nõ
me magis amabit: q̃ si hinc ducentos
annos morti cõcesserim. ¶ Post actũ
plector: postq̃ meã rem male egi: pu
nior. ¶ Parce uictitet: pro uictitaue
rim. ¶ Vt nulla faxim cis dies pau
cos siet. figura perahiponoea: se ip
sum: ac immodestiam suam carpit.
¶ Ego istos: qui nunc me culpant cõ
futauero. Reprahẽdor: q prodigus
ego inquit istos rephensores cõfuta
uero. ironicos: ac si dicat: nõ fecero.
¶ Quicquid uenit intra pe. pessulis
enim fores concluduntur.

NVm tibi: nã amabo ianua
est mordax mea: phrone
sium blãdit dinarcho blã
dius reprahendẽdo: qd
igredi obformidet. ¶ Fer

VALLA.

uide. formosa ob feruorẽ sanguinis:
sic enim seruius formosum ait uocari:
quoniam sanguis ætatis feruet.
¶ Vt oleum nitide nitet: tanq̃ oleum
inqt splendet mihi tua ianua. ¶ Qui
tam infacetus. Cur tã durus. ¶ Quo
te auortisti. sed dinarchus aliorsum
conuerterat quasi indignatus. at iis
blãdiloquiis se dicit uapulare: quod
iam mentem reuocarit. ¶ Promi iu
be: idest iube ut promantur edulia.
¶ Auferte mensam: apparet iam ip
sum pẽituisse epuli. ¶ Aspsisti aquã.
me recreasti. ¶ Deme soleas. abirepa
rauerarn: iam nõ abiero. ¶ Cedo ui
num. ias a principio homo ebriosus:
qui poscit uinum. ¶ Istoc pauper es
ses: idest si mihi paupertas eẽt subeũ
da: uelim isto pauper eẽ modo: si pla
cuisset paupertatem hãc appellare.
¶ Reparcis suauiis. i. abstines a sua
uiis: hoc ideo dictum: quod paulo an
te ingredi non licuit. ¶ Compendii
facere possim: idest utilitatis: & com
modi. ¶ Faciã: pro fecerim. ¶ Auer
tisse. subauditur te non uiderẽ. ¶ Ve
rum tempestas: idest illas quæ in me
uenit intemperies. ¶ Præuenisti: pre
occupasti. ¶ Assimulare retulit: idest
intererat cõfingere. ¶ Esset aliquid
si æque usq; est: idest si modo fieri
possit. ¶ Redimiculum: idest reuer
sio: sicut enim redimiculo sæpius ca
put obuoluitur: dum capiti circũuol
uitur: ita pro reuersionem: ac itera
to impendio sumpsit redimiculum.

Formosus
uñ dicatur



Mauelim, quí Dis hodie sacrificare pro puero uolo adscititio.
Ph. Imo herle uero quinto die quod fieri oportet censeo.
Non audes aliquid mihi date munus ciuiliũ lucrum. Di. hercle
Videor facere mihi uoluptatem eia ubi quippiam me
Poscas. Ph. at ego ubi abstulit. di. iá faxo hic aderit, seruolũ huc
Mittá meũ. Ph. sic facito. Di. quicquid aũt erit, boni consulas.
Ph. ecastor munus te curaturũ scio, ut quoius me nõ pœniteat.
Mitte mihi. di. num quippiam me uis aliud? Ph. ut quádo otiũ
Tibi sit, me reuisas. di. ualeas, Ph. uale. Di, proh di imortales ñ
Amantis mulieris, sed sotiæ unanimantis fidentis fuit,
Officiũ facere, quod modo hæc facit mihi suppositioné pueri,
Quam mihi credidit, germane quod sorori non credit soror.
Ostendit mihi iam sese medullitus, se infidelem nunq̃,
Dũ uiuat fore, ego ne illá ut nõ amé? ego ne illi nõ bene uelim?
Me poti⁹ ñ amabo, q̃ huic desit amor, ego isti nõ munus mittá?
Iam modo ex hoc loco iubebo ad istam quinq; perferri minas.
Præterea obsonari dũtaxat hic mia mulco illi potius bene erit,
Quæ bene uole mihi, q̃ mihi met omnia quæ mihi facto mala.

Aliam aliorsum ire: subaudi: & aliã aliorsum .i. in diuersas contendi partes: quo unus inueniatur; quem supponam mihi. ¶ Mercis malę cum .i. adulterio comparatum. ¶ Quid me futurum est. me futurum: & mihi futurũ dicimus: hoc est; quid ego agã. ¶ Ego totum: subaudi tẽpus. ¶ Pro puero uolo ascitto .i. quẽ asciuisti tibi: ac supposuisti. ¶ Ciuilius lucrũ. Pro lucrorum .s. & administratione publica: & ciuili. ¶ At ego ubi attuleris: subaudi poscã. ¶ Vt cuius me nõ pœniteat: tale inquit munus tuũ fore arbitror: ut mihi sordidum nõ uideatur. ¶ Non munus mittam? legẽdũ interrogatiue: ac si dicat: facinus fuerit improbum nõ mittere. ¶ Omnia: quæ mihi facto mala. mala sunt inquit quæ mihi facio: præ quam: quæ illi facio.

ANSELMVS. Lemnos unde dicta

¶ LEMno aduenlens. Lemnos insula a magna dea: quã Lemnon uocabant dictam putauit Stephanus: cui etiam uirgines imolabant. Lemnos Sinteis Epitheticos dicitur & Sintias: Homero Apolloniog; quoniam Tyrrheni nocentissimi hominum primi illam tenuerũt: Tarrheo: Sophocleo: Theoni. Hellanicus Sintias nominat Lemnios: quoniam primi bellica arma fecisse creduntur; σινεσθαι .i. n. est nocere Straboni: neq; uõ in geographumenis Sinties Lemnii dicũtur: ab aliis Sapci. nõnulli Aethalen Lemnon appellauere. Stephanus habitatam primũ a Thracibus refert: duasq; in ea ciuitates Hephæstian nominat & Myrinan: & nos in Hecuba nostra Lemnon: appellauimus insulam Sinteida. Lemnõ insuper ciuitaté diuinus poeta Homerus uocauit in quarta decima Iliados rhapsodia: ita. n. cecinit. λημνον δ' εισαφικανε πολιν θειοιο θοαντος. in ea etiam somnum habitare dixit. Scilicet: uel quoniam Lemnos optimi uini ferax est: Viuolenti autem somno nimirum expoliti: (ut interpres Homericus narrat) uel quoniam Pasitheaȝ unam ex Gratiis efflictim amabat: quæ Lemni cum Venere uersabatur: quamq; Iuno mox eidem cõnubio iunxit. ¶ Quinto die quod fieri: Quinto die: quid fieri oporteat nimirũ docet Plato: hoc. n. sensu apud illum Socrates: & Theætetus loquuntur. Nunquid o Theætete opinionem hanc dicemus esse quasi tuam prolem: nuper abste quidẽ genitam: a me autem in lucem obstetricis quadam opera iam eductam? Quid ais? ¶ Theæ. ita necesse est: o Socrates. So. Hanc ut uidetur: qualiscunq; sit: uix demum genuimus: post partum uero: ut moris est: Quinta die ab eius natali solẽnia celebrantes circulo cui sim circũferre debemus: præcauentes: ne nos fallat: si fortasse educatione digna non sit: sed inanis: ac falsa: & reliqua.

Phronesium meretrix.

SARACENVS.

PVero isti date mammá, ut miseræ, matres solicitæq;
Ex animo sunt, cruciantq;, ædepol commentum male
Quomq; eam rem in corde agito, nimio minus phibemur
Malo q̃ sumus ingenio, ego prima de me mõ dicta dictito.
Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne occidat morte pueri, mater dicta q; sum, eo magis
Studeo uitæ, quæ hoc ausa sum, tantundem dolum aggrediar.
Lucri causa auara probrum sum executa, alienos dolores
Mihi supposui, nullam rem oportet dolose aggredi, nisi
Astute, accurateq; exequare, uos met iam uidetis ut ornata
Incedo puerperio, ego nunc me esse ægram assimulo.
Male quod mulier incœpit, nisi efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio' est, ea illi miseræ miseriast.
Si benefacere incœpit, eius enim cito odium percipit.
Nimisq; paucæ sunt defessæ, male quæ facere occeperunt,
Nimisq; paucæ efficiunt, si quid occœperint benefacere.

PVero isti: iam adduxerát puerum subditicium: cui iubet mammam præberi. ¶ Aedepol cõmentum male: Vt ualde: & peropportune de puero confictum est. ¶ Date mihi. nunc tanq̃ puerperio grauata iubet sibi ministrari: ut sacrificet. ¶ Huc eiectam: atq; ignem: legerem potius huc ligna: atq; ignem: & rursus: ubi legitur: uicinam meam: lucinam deam. ¶ Verbenam: sub nomine uerbenæ intelligimus abusiue sacras herbas omnes: ut laurus: oliua: myrthus: sed proprie herba dicitur a Seruio sacra sumpta de loco sacro capitolii: qua coronabãtur fœciales: a græcis dicta hierobotane Pli. nulla tñ Romanę nobilitatis plus habet q̃ hierobotane: quã nostri uerbenam uocãt: hac Iouis mensa uerrebaũ: domus purgabanũ: & in purificationibus eã adhibere consueuerunt. ¶ Bellaria: omne genus secũdæ mensæ: ut apud Macrobium: & Gelium.

Verbenæ appellatiõe qd ueniat

Mulieri

Mulieri nimio male facere melius est onus, q̃ bene.
Ego, quod mala sum, matris opa mala sum, & me apte malitia.
Quæ me grauidam esse assimulaui babylonio, eam nunc
Malitiam accuratã miles inueniat nolo, istuc haud multo post
Credo aderit, nunc prius præcauero sciens, cumq;
Ornatu, ut grauida quasi puerperio cubem, date mihi
Huc ligna atq; ignem in aram ut uenerer, lucinam Deam
Hic apponite, atq; habite ab oculis, operæprecium face ut
Accumbam, accede adiutare, sic decet puerperam soleas
Mihi date, palliũ iniice in me huc Archilis, ubi est Astaphiũ?
Fer huc uerbenam mihi, thus & bellaria, date aquam manibus.
Nunc ecastor ut ueniret miles uelim.

VALLA.

PVero isti date mammam. Phronesium: ut se pueruʒ peperisse confingit: ascriticium: suppositiuuʒ: ita crimina aperit mulierum: ac matris culpa se deliquisse confitetur. ⸿ Date mãmam: ut lac ex ea sugat: nam & mamma nutrix etiam dicitur. Mart. mammas atq; tatas habʒ aphra: et ipsa mãmarum dici & tatarum maxima mãma potest. ⸿ Ego prima de me: q̃a nulla alia de se ante me locuta est. ⸿ Dolus ne occidat: ne sycophantia mea extinguatur. ⸿ Studeo uitæ: curam habeo pueri. ⸿ Probrum sum executa: ut quod meum non est: dicam meũ. ⸿ Puerperio. i. partu pueri. nam quia ueteres: ut author est tranquillus: tam pueram q̃ puerum dixere: unde tam puellum q̃ puellam. inde puerpera: quæ pareret: & puerperium qd pareretur. ⸿ Nisi efficere perpetrat. malim legere perpetuat: ut sensus exigit. ⸿ Senio est. i. tædium affert. ⸿ Nimisq; paucæ sunt defessæ male: quæ facere occepere. ita correximus. sensus ẽ paucæ mulieres: quæ fessæ sint malefacere: ubi ceperint malefacere. sicut paucæ perseuerant benefacere. ⸿ Præcauero sciens: prudens preuidero. ⸿ Inde ligna atq; ignẽ in arã. para: quę ad sacrificium sunt idonea: ara sicut & catara grææ dicitur deprecatio. ⸿ Vt uenerer lucinam. i. iunoneʒ: quę partubus preest. ⸿ Operepretium face: ut accumbam. i. fac: ut concinne iaceam. ⸿ Soleas mihi date. i. crepidulas. ita Aulus Gellius interprętatur. ⸿ Verbenam: sacrificio idoneã. ⸿ Et bellaria: q̃ tragmata a gręcis nũcupãtur.

Mãma qd sit

Tragmata q̃ dicãt

ANSELMVS.

⸿ PVERperio: Qualiscunq; partus sine ullo sexus discrimine puerperium uocatur: ut Tranquillus ait.

Stratophanes miles. Phronesiũ meretrix. Astaphiũ ancilla.

NE expectetis spectatores, meas pugnas dum prædicem.
Manibus duellis prædicare soleo, haud in sermonibus.
Scio ego multos memorauisse milites mendacium.
Et homeronidam & postilam illi memorari potest.
Qui & conuicti & condemnati falsi de pugna fient.
Non laudandus est qui plus credit, quæ audit, q̃
Quæ uidet, non placet cum illi plus laudant, quæ audiunt
Quam quæ uident, pluris est oculatus testis unus, q̃ auriti
Decem qui audiunt, audita dicunt, qui uident, plane sciunt.

SARACENVS.

NE expectetis: Dum militi parantur insidiæ: is opportunus aduenit: qui (ut sunt reliqui omnes natura gloriosi: & iactabundi) ostentat se magnificum uirũ. ⸿ Et homeronidam & postilam. Et si locus mendosus omnino uideaᵗ: sensus tamẽ facile percipitur. capit eni eos qui bellis plurimis se interfuisse iactitant: cum aperte mentiantur: nam quæ ab homero decantata, & ab aliis gesta sunt: cõmemorant tanq̃ sua: uerbũ tñ postilã corrigo: adimendo tm̃ extremã litteram. nam postila uerbũ antiquuʒ est: ut docet Donatus in terẽtium: nos dicimus postea: Teren. in heau tontimorumenos: ea coacta in gratis postila cœpit. Plau. quoq; sępissime usus ẽ hac dictione in antecedentibus comœdiis. ⸿ Illi. memorari potest: Forte non male erit legendum: illi memorare possunt: uel multa memorare possunt.

Postila qd sit

VALLA.

NE expectetis spectatores. Miles stratophanes suum declarat aduentum gloriabundus suis rebus gestis. Adit mulierem quæ se puerperam admodum dolose confingit: dataq; a milite magna munera uilia interpretatur. ⸿ Duellis. i. in bellis: & separatim legẽdum est a manibus. ⸿ Et homeronide: & postillia illis memorari potest: qm̃ poetę est confingere quicquid in historiis proditũ est ut maius quiddã dicere uideãtur: nec poetis modo: sed id etiam solitum historicis: ut Cice. docet, in Bruto: & qm̃ poetarũ primus Homerus unde poetæ alii sibi materias assumpserunt: quẽadmodum Quinti. inquit: ut aratus ab ioue incipiendum putat. Ita nos rite cepturi ab Homero uidemur. Hic enim & quẽadmoduʒ ex oceano dicit ipse: amniũ: fontiumq; cursus initium capere omnibus eloquentię partibus exemplum: & hortum dedit. Et Oui. Aspice meonidem a quo ceu fonte perenni Vatum pieriis orã lauantur aquis. Ita homeronida dicit: quod primus ceperit confingere. Et postilia: aut ulyssis errores dicit confictos ab Homero: qui post excisum fuere Ilium: aut & pro. i. explicationis causa: ut sępe solet fieri. post ilia dicit: quia Homerus traditur a plerisq; gręcis paruam iliada composuisse ante id opus: quod hodie legitur. ⸿ Occulatus testis. ⸿ Qui oculis suis cernit. ⸿ Qui uident plane sciunt. Hora. Valdius oblectant animum demissa p aurem: q̃ quę sunt oculis subiecta fidelibus. Difficilius enim oculos q̃ aurem possis fallere.

Amnium: fõtiũq; principiũ oceanus.

ANSELMVS.

⸿ ET homeronidã: & postilã. Et ista hactenus in obscuro sunt: ut pleraq; alia: quibus nõnunq̃ Plautus male audit: nisi fortasse Plautus nihil hodie minus est q̃ Plautus quod sæpe Vgoletus noster uir longe doctissimus conqueritur: ne quis fortasse nos in litteris imi subsellii uiros: si diis placet: ob istud ipsum communibus studiis interdicat: & absentem frangat uacuis sub dentibus hostem.

SARACENVS. ¶MANIpulares mussitant: idest ui/
liores homines tacite collaudãt. ¶ Ar
guti: Striduli. ¶ Cati: acuti. ¶ Præfi/
ca: Dicuntur præficæ mulieres ad la/
mentandum mortuum cõductę: quæ
dant cæteris lugendi modum: quasi i
hoc ipsum sint præfectæ: authores
Fest. Var. ¶ Cui adhuc ego: scilꝫ scio:
quid sim dictura: uel iam institui pa/
ratas insidias nam ibi facienda est in/
terpunctio: quæ deinde sequũtur oia
corrupta sunt: quę tamen: ut ex littera
rum coniecturam cœpimus positiõe.
non indecore emaculata sunt in emen
dationibus nostris. ¶ Salue ecastor:
Rectius loquitur astaphium q̃ phro/
nesium. ¶ Pape iam manust: lego im/
manist: pro immanis est. ¶ Lectat: Eli
git. ¶ Quid illi ex utero exiciost prius
q̃: Hoc modo hunc uersiculum emen/
damus: qui illi ex utero exitiost: idest
priusq̃ ex utero exiuerit. ¶ Nerienem
uxorem: uide Aulum Gelium in. xii.
noctium atticarum quid de neriene
martis uxore dicat. quod quidẽ fuis
se a Plauto magis perite q̃ comœdice
positum: inquit: est enĩ Nerio: siue ne/
rienes dicatur: sabinum uerbum: quo
uirtus: & potentia significatur: per ne
rienem ergo martis proprie significa/
tur uis: & potentia: ac maiestas quæ/
dam martis: Porphyrion autem inqt:
romulus ut placaret occisi fratris um
bras: lemuria instituit. i. parentalia. q̃
mense maio p triduũ celebrari solent
ante additũ anno mensem februariũ:
ob quã cãm maio mense religio est nu
bere: & item martio: in quo de nuptiis
habito certamine a minerua: mars ui
ctus est: & obtẽta uirginitate minerua
neriene est appellata. ¶ Quin ẽt super
ducas. Suo more facit meretrices enĩ
nullis muneribꝰ uidentr̃ satis oppleri.
¶ Addit purpurã: exorat: Verba sunt
meretricis: & ironice dicta. ¶ Duas:
Scilicet. ¶ Et quidem has: Scilicet tu
habeas. ¶ Me nihil castor: neq; meas
res: Scilicet pẽdit. ¶ Quis homo: Hic
erat dinarchi seruus: q munera phro/
nesio aduehebat.

Præficæ q̃ dicantur

Nerio quid sit.

VALLA. ¶MANIpulares mussitant. i. milites
addubitãt dicere. ¶ Quã arguti & ca/
ti. i. q̃ locutulei: & acuti. nã catus acu/
tus: ut cata dicta accipiẽda acuta di/
cta inqt Varro. ¶ Facunditatẽ. i. facũ
diã. ¶ Virtus arguta. i. ingens: & exi/
mia. ¶ Sine uirtute argutũ. i. multa lo
quentẽ. ¶ Hẽam pro præfica. pręficæ
dñr mulieres inqt Festus ad lamentan
dum mortuũ conductę: q̃ dant cęteris
modũ plangendi: q̃si in hoc ipsum p̃/
fectę. Neuius: hæc qdẽ me hercle opi
nor præfica est: q̃ sic mortuũ collau/
dat. Varro. pręfica dicta: ut Aurelius
scribit mulier a loco: quæ conducere/

Cat⁹ q sit.

Non placet quem scurræ laudant, manipulares mussitant.
Neq; illi, quorum lingua gladiorum aciem præstringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, q̃ arguti & cati.
Facile sibi facunditatem uirtus arguta inuenit.
Sine uirtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica
Quæ alios collaudat, ea sese uero non potest, nunc
Ami cam decumo mense po st athenas atticas, uiso,
Quam grauidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
Ph. Vide quis loquitur. Ast. iam propinquat miles mea
Pronesium, tibi adest Stratophanes.
Nunc tibi opus ægram ut te assimules. ph. tace.
Quoi adhuc ego tu malam emouet ruri a me maficio
V incerest repperit mulier ut ego opinor uina dea aut
Hominem ut uolo. St. euge Astaphium eccam mihi
Aduorsum. As. salue Stratophanes, uenire te saluom gaudeo.
St. Scio, sed peperit ne obsecro Phronesium? As. pepit puerũ
Nimium lepidum. St. ecquidem mihi similis est? As. rogas?
Quin ubi natust, machæram & clypeum poscebat sibi.
St. Meus est scioiam, de argumentis nimiũ quidẽ similis est.
As. Papæ iã magnust. St. iã ne lectat legionẽ quam spoliare
Velit? as. here nudiusq̃rtus natus qdẽ ille est. St. quid postea?
Inter tot dies quidem hercle iam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex utero exiciost, priusq̃ poterat ire in prœlium?
As. Consequere, atq; illam saluta, & gratulare illi. St. sequor.
ph. Vbi illa obsecro est, quæ me hic reliquit ab se? abisti?
as. Adsũ, adduco tibi exopeatũ Stratophanẽ. ph. ubi is ẽ obse/
St. Mars pegre aduenies salutat Nerienẽ uxorẽ suã (cro?
Quom tu recte prouenisti, quomq; es aucta
Liberis, gratulator, quom mihi tibiq; magnum dedisti decus.
ph. Salue qui me interfecisti pene, & uita & lumine, quiq;
Mihi magnos dolores p uoluptatẽ tuam condidisti in corpus.
Quo nũc ẽt morbo misera sũ. St. eia quãobrẽ mea uoluptas (as
Tibi obuẽit labos iste? filiũ pepisti, q ædeis spoliis opplebit tu
ph. Multo ecastor magis oppletis opus ẽ tritici granariis, næ,
Spolia capiat, ħ nos extixit fames. St. hẽ bonũ aiu³. (ille priusq̃
ph. Sauium sis pete hinc ab me, nequeo caput
Tollere, ita do, itaq; me ego doleo,
Neq; iã queo pedibus mea sponte ãbulare. St. si me ex medio
Mari sauium petere tuum iubeas, petere haud pigeat me.
Id ita esse experta es, nunc experiere mea phronesiũ me te
Amare, adduxi ancillas tibi eccas ex syria duas istas dono.
Adduce huc tu istas sed reginæ domi sitæ fuere ambæ. (sunt?
Vꝫ pr̃iã ego excidi mãu, his te dono, pœnitet ne te qd ãcillæ
ph. Iã quin ẽt superducas, quæ mihi comedãt cibũ. St. hoc qdẽ
Hercle si igratust donum, cedo tu mihi istã puere pallulam.
Mea uoluptas attuli eccã pallulã ex pari gratia tibi, tene tibi.
ph. Hoccie mihi ob labores tãtos tantillum dari? St. pii miser.
Iam auro cõtra cõstat filius, etiãnũ nihil ipẽdit, addit purpurã
Exorat, tibi attuli duas põto amœnas, tene tibi uoluptas mea.
Accipe hoc, abduce hasce, in conspectus nr̃os. ph. equidẽ has

tur: quę

Ecastor nihil moror. St. nihil ne huic sat est? ne unum uerbum
Quidē dixit, uiginti minis uenire illæc posse credo dona, q̄ ei
Dono d̄di, uehemēter mihi nūc est irata. sentio, atq; itellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? nū ne uis me uoluptas mea
Quo uocatus sum, ire ad cœnam mox huc cubitum iuero.
Quid taces? planissume ædepol perii, sed quid illuc boni est?
Quis homo est, qui inducit pompam tātam? certuq̄ quo ferát
Obseruare huic credo fertur, uerum iam scibo magis.

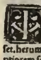
tur: quæ ante domū mortui laudes ca/neret: hoc factitatum Aristoteles scri/bit in libro: qui iscribitur nomina bar/barica: quibus testimonius est quod fi/ctum est neuii: hęc quidem hercle opi/nor præfica est, nā mortuos collaudat Claudius scribit q̧ præficerentur an/cillis: quemadmodum lamētarentur: præfica est dicta: utrumq; ostendit: & præfectionem & præficam dictam. ¶ Eapse. ea ipsa. ¶ Tu malam emones rustica me maleficio. tu inquit: quę rustica es: & perinde: quæ me admonere nequeas ad malefaciendum uis admonere. ¶ Mulier: ni ego opinor nulla: subaudi quod ego reperi. ¶ Adi autem, idest militem aggredere: uel lege: uin adeam ad hominem. ¶ Venire saluum: deest gaudeo. ¶ Iā immanist. pro immanis est. ¶ Iam ne lectat: idest diligit. ¶ Vbi illa obsecro est: subaudi astaphiū. ¶ Mars peregre aduentens salutat nerienem uxorem suam. Porphyrion romulus: ut placare uellet occisi fratris umbras: lemuria instituit: idest parentalia: quæ mense maio per triduum celebrari solent ante additum anno mensem februarium. ob quā rem maio mense religio est nubere: & item Martio: in quo nuptiis habito certamine a Minerua Mars uictus est: & obtenta uirginitate Minerua neriene est appellata. Comprecationes in libris sacerdotum populi Romani: in quibus scriptum est. Laciam Saturni: Salaciam Neptuni. Homeram Quirini. Iurites quiritum. Maias Vulcani. Nerien Iunonis. Molas Martis. Nerienem quoq; Martis. Marcus Varro in satyra menippina. theāna: & pe/anna: pranda: celato: pales: nerienes: mineua: fortuna: ac ceres. ubi nerienes: non nerio nominatiuus est. Nam nerio nerionis: ut anio anienis dicitur: quod sabinum uerbum uirtutem significare putat Aulus Gelius: & rursum sabini a gręcis uidentur accepisse: quoniam neuron: quem nos neruum dicunt. ut sit nerio. Martis uis ac maiestas: quā Plaut. nerienem coniugem dixit: non nimium comice: ut quidam rati sunt: sed perite dictum comprobant ex Gnei gelii annali tertio dicentis: neria martis te obsecro pacem dare: ut liceat nuptiis propriis: & prosperis uti: quod de tui coniugis consilio contigit: uti nos itidem integras raperent: unde liberos sibi: & suis posteris patriç pararent: ubi neria non nerio dixit gelius. Licinius quoq; imbrex uetus comœdiarū scriptor in fabula: quæ neæra inscripta est: scripsit. Nolo ego næeram reuocent: sed nerienem. Cum quidem marti es in connubium data: ubi senarius uersus corripuit penultimam: quæ alioqui producitur. Itidem Enn. in primo annali nerienem mauortis dixit. Seruius autē claudius: nerio inquit quasi neirio: hoc est sine ira: & cum placabilitate: eoq; nomine martem tranquillum fieri. ¶ Qui ædis spoliis opplebit tuas: qui tuam domum implebit prędis ab hostibus direptis. ¶ Tantillum dari. Tam exiguum: tā tenue munus. ¶ Etiam num nihili pendit: Insuper pro nihilo habet. ¶ Me mihi ecastor: neq; meres: nō mereris inq̄t me habere. ¶ Qui inducit pompam tantā: geta enim a domino suo dinarcho: quæ promissa erant: afferebat.

¶ MAcheram Et Clypeum. Pollio Trebellius illi inquit Clypeus aureus uel (ut grāmatici locuntur) clypeum aureum senatus totius iudicio in romana curia collocatum est: etiam Apud Liuium clypeus & clypeum est inuenire. ANSELMVS.
¶ Nerienē martis uxorē. Martianus: Certāq; esse Gradiuum Nerienis Neriæ coniugis amore torreri. ¶ Suauium sis pete suauium quale nunc peti a se rogat Phronesium græci κατάγλωττισμα: & μυνδάλωτον. Suauiū sis pete.

SARACENVS.

Geta Seruus. Stratophanes. Phronesium.

ITe ite hac simul mulieri dāni geruli foras gerones,
Bonorum exagogæ, satis est qui amar nequit quin nihili fit atq; improuise partibus expoliat.
Nam hoc qui sit ita, neqs id quærat ex me, domi scit quæ facit
Improba facta amator, qui bona sua pro stercore habet, foras
Iubet ferri, metuit publicos, mundissumust, puras sibi esse uolt
Aedeis, domi qcquid habet, pditur, exeo, quādoquidem ipsus
Perditust, secreto hercle eqdem illum adiutabo, neq; mea qdē
Opera unq̄ nihilominus propere, q̄ potest, peribit.
Nam iam de hoc obsonio, de mina deminui modo quinq;



Teite. Ad reliquos amatores apostrophat seruus geta: quos omnes merito a phronesio eiiciendos censet. herumq; dinarchum mulieri acceptiorem fore ex tanta largitione munerum: sed non nulla errata emaculauimus in huius scænæ principio: ut erit uidere in nostris emēdatiōibus. ¶ Mulieri damnigeruli. Forte mulieruli potius q̄ mulieri dicendum erit. ¶ Exagogæ. Eductores: exagogi eductio. ¶ Sciam. Pro ualde sciam. ¶ Metuis publicos. Forte rectius publicanos: ne quid e domo forte auferant propter uectigal: quod debetur: hoc dicit: quia rem ille omnem consumpserat: neq; domi reliquum quicquam erat.

ITe ite. In hac scena geta munus afferens excipitur a phronesio blandis uerbis: ac stratophanes ira incenditur aduersus getam: a quo plane contēnitur miles. ¶ Dānigeruli. i. qui damna apud mulierem uobis ipsis affertis. ¶ Gerrones: idest nugatores. ¶ Bonorum exagogæ. i. qui bona excluditis. ¶ Qui amat nequit quin in se agat: idest quin rem suam profligat. ¶ Sit ut nihil: ita ut ad nihilum perducatur. ¶ In prouisis partibus expoliet. Vt iprouisa parte ulla sua abiiciat. ¶ Nā hoc qui sciam: ppterea quod hoc ego scio. ¶ Pro stercore habet: qa foras eiicit bona sua obiiciendo meretricibus tanq̄ sterchus. ¶ Metuit publicanos. iocatur: ita aufert domo inquit tanq̄ metuat publicanos: ne cogant pro bonis exoluere pecuniam. ¶ Mundissumust: mundissimus uideri uult: dū puras: uacuasq; sibi ædes facit. ¶ Nihilominus: in nulla parte minus: ut cito pareat dabo operā. ¶ Deminui modo qnq; nūmos: mihi detraxi partē herculaneā. i. partem decimam: quā hercules solebat ioui tradere. VALLA.

Nūmos, mihi detraxi partē herculaneā, nā hoc assimile est,
Quasi de fluuio qui aquam deriuat sibi, nisi deriuet tamen
Omnis aqua abeat in mare, nā hoc in mare abiit misereq;
Perit sine bona omni gratia, hæc cum uideo fieri, suffuror,
Suppilo, de præda prædam capio, meretricē ego itē esse teor,
Mare ut est quod des deuorat, nunq̄ abundat, hoc saltem
Seruat me, quom illi subest, apparet, des quātum uis, nusq̄
Apparet, neq; datori, neq; acceptricæ, uelut meretrix meū her
Miserum sua blanditia intulit in
Pauperiem, priuauit bonis, luce, honore, atq; amicis.
At at eccā, adest propinq;, credo audiuisse hæc me loqui.
Pallida est, ut pepit puerum, alloquar quasi nesciam, iubeo
Vos saluere. Ph. nī Geta, qd ais? ut uales? Ge. ualeo & uenio.
Ad minus ualentē, & melius q ualeat, fero, herus meꝰ, ocellus
Tuus ad te ferre me hæc iussit tibi dona, quæ uides illos ferre.
Et has qnq; argenti minas. Ph. Pol haud perit, quod illum
Tantum amo. Ge. iussit operare, ut hæc grata haberes tibi,
Ph. Grata ecastor habeo, iube auferri intro hæc ad me.
Ecquid auditis? ecquæ tā īperat suis. Ge. nolo auferant.
Desiccari iube. Ph. impudens mecastor, quanti est negocii?
Ge. Tu bōa fide tu ne ais impudētem me esse ipa, q̄ sis stabulū
Flagitii? Ph. dic amabo te, ubi est Dinarchꝰ? Ge. domi. Ph. dic
Quæ abmisit, me illū amaī plurimū oiu hoiu. (ob hæc dona,
Erga eumq; honorem, eumq; habere omnium maxumum.
Atq; ut huc ueniat obsecrate. Ge. ilicet, sed qsnā illic homost,
Qui ipsus secum est tristis, animo hercle homost suo miser,
Quisqs ē, dignus est mecastor. Ph. ecqd ē, nō nouisti obsecro,
Qui illic apud me erat huius pater, usq; ad ientaculum
Iussit ali. St. mansi, auscultaui, obseruaui. Ge. quē pernam noui
Hominem, nihil illicq; est illic est me intuetur gemens.
Traxit ex intumo uentre suspitium, hoc uide, dentibus
Frendit, icit femur, num obsecro nam ariolus, qui ipsus
Se uerberat. St. nunc ego meos animos uiolentos, meāq; iram
Ex pectore iam promam, loquere unde es tu?
Quoius es? cur ausus inclemēter mihi dicere? Ge. lubido est.
St. Istuc ne mihi respōsas? Ge. hæc, ñ ego te floccifacio. (tust.
St. Quid tu? cur ausa es aliū te dicere amare hoīem? Ph. lubi
St. Ain tandem? istuc primū experiar, tū tantuli doni caussa.
Holerum atq; æscarum, & poscarum, mœchum malachmum,
Cincinnitatum, umbratilocum, tympanotribam amas.
Hominem non nauci quæ hercles. Ge. meo ne hero tu iprobe
Et male dicere audes fons uitii & peiurii? St. uerbum unum
Adde istoc, iam hercle ego te hic affatim officiā. Ge. tange
Modo, iam ego te hic agnum faciam, & medium distruncabo.
Si tu in legione bellator ciuis, at ego in culina aues.
Ph. Si æquom facias, aduētores meos nō incuses, quorū mihi
Dona accepta & grata habeo, tuaq; in grata q̄ abs te accepi.
St. Tū pol ego & donis priuatus sum & pi. Ph. plane istuc est.
Quid nunc ergo hic odiose es confessus omnibus te iis?
St. Perii hercle hodie, nisi hūc a te abigo. Ge. accede huc mō,
Adi huc modo. St, etiam scelus minitare, quem ego

SARACENVS.
Mina quid sit

¶ PARtem herculanam. Decimam partem: & ob hoc constat: minam fuisse quinquaginta nummorū: quare ast decima pars herculi dicaret: iā satis dictū est in superioribus. ⁋ Deriuat: In aliā ptē diuertit. ⁋ Operare. Idest orare. ⁋ Ientaculū. Cibus est ante prādiū: sicut merēda ante cœnaꝫ. Martia. surgite iam pueri uendit ientacula pistor: christatæq; cantant undiq; lucis aues. ⁋ Pernam hominem. Ad similitudinem forte dixit pernæ: quæ est ex concharum genere in harena defixæ: uel pernā dixit potius: ut nūc dicimus uulgato uocabulo frustum carnis: cuꝫ hominem nihili pendimus: & ridiculum facimus. ⁋ Postarum: Posta quaꝫ Varro lotam dicit: & de ea facit Plinius mentionem a potando dicta est: ut esca ab edendo. ⁋ Malachum. Mollei. ⁋ Tympano tribam: Pulsantem tympana. ⁋ Non nauci: Parui precii: uel leuem hominem dicit. ⁋ Ciuis: Scilicet occidis: & mactas. ⁋ Confessus omnibus te iis: Legerem confessus omnibus tediis.

Perna qd sit

VALLA.

¶ IN mare abiit: idest ad meretrices tanq̄ ad mare. ⁋ Suffuror: clanculum furor. ⁋ Suppilo: occulte surripio. Nonī. autem suppilare inquit est inuolare uel rapere a pilorū raptu: unde & furtum passi dicuntur compilati. ⁋ Qui ualeat: ut ualeat. ⁋ Illos ferre. sequebātur enim: qui ea ferebāt munera. ⁋ Ecquæ iam imperata sunt. auditis ne inquit: quæ ego imperaui. ⁋ Expectari iubet: subaudi herus meus. ⁋ Stabulū flagitii inq̄: tanq̄ in stabulū flagitia cōfluxere. ⁋ Illic homost: militem dicit. ⁋ Vsq; ad ientaculum: ientaculuꝫ prādiculum ueteres dixere. ⁋ Quem per uiam noui ue obuiam: ita peruiā sunt aduerbia. ⁋ Icit femur: percutit indignatione. ⁋ Num obsecro naꝫ ariolus. diuinator. Apparet autem oriolos inter diuinandum sese contudisse furore agitatos. ⁋ Lubido est. placet mihi de te obloqui. Et poscarum. posca dilutum aqua mustum: uel potius uinacia aqua diluta lota: ut ait Varro a lota acino nuncupata. ⁋ Mœchum malachum: idest adulterum molem. ⁋ Cincinatum: concino: idest contorto capillo ornatum. ⁋ Vmbratilocuꝫ: qui in umbra sermonibus terit tēpus. ⁋ Tympanotribam. pulsitantem tympanum a tympano & tribo: idest tero. ⁋ Hominem deperibis: idest amabis. ⁋ Nauci: idest nihili. Festus naucæ appellantur uulgo fullones: ut ait curiatius: quod nauci non sint: id quod est nullius precii. Idem sentit & Cincius: quidam aiunt: q̄ omnia fere opera ex lana naucæ dicantur a græcis. Naucuꝫ ait ateius philologus poni pro nu

Suppilare quid sit

Posca quid dicatur

Naucꝫ qui

Affatiꝫ

Affatim iam iam concipilabo, quid tibi huc uentio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est inquam
Amicam meam? emoriere ocyus, si manu uiceris.
Ge. Quid manu uicerim? St. fac q̃d iussi, mane, iam ego te hic
Affatim conficiam. Ge. occidi optumum est, captio est, istam
Machæram longiorem habes, q̃ hæc est, sed ueru
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.
Ibo domum ego, tecum bellator arbitrum æquom cœperim.
Sed ego cesso me hinc amouere, uentre dum saluo licet.

gis. Cincius quod in oleæ: nucisq; in/terfit. Aelius stilo omnium rerum pu/tamen. glossematorum autem scripto/res fabæ grani: quod hæreat in fabu/lo: quidã ex græco: quod sit χαύνης leuem hominem significari. Quidam nucis iuglandis: quam uerrius iuglan/dam uocat medium: uel dissepimen/tum. Plautus in parasito postremo am bo sumus non nauci. Item in mustella/ria. quod id esse dicam uerbum nauci nescio: & in truculento. & Neuius in ti micularia eius noctem nauco ducere Ennius illic est nugator nihil non nauci homo. Noegeum quidam amiculi genus prætextum purpura. Quidam can didum: ac perlucidum quasi a nauco: quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore: ut Liuius ait in odyssia: simul ac lachrymas de ore noegeo detersit. i. candido. ¶ Fons uitii: & periurii. Trãslatio est ēā fontem dicit: quasi ab eo uitia: & periuria originem ducant. ¶ Affatim conficiam: abunde ad interitum perducas: hoc uerbum a græcis accepimus: illi nanq; in eadem significatione aphatos dicunt. Dioscorides de pseudocasia. εὶ [illegible] ¶ Si tu in legione bellatores cędis. In legione. in exercitu. ¶ At ego in culina aues: subaudi cædo. ¶ Iam iam concipilabo: compillare sicut expilare diripere est. Nam in usu simplex non est: itaq; a concidendo & compilando compositum fecit concipilo. ¶ Quid tibi hanc uentio est: quæ fuit causa: ut hanc ueneris frequens Plauti locutio: ut uerbalia nomina casus suorum uerborum asciscant: & eandem constructionē: sicut mox. ¶ Quid tibi hanc aditio est: quid tibi hanc notio est: idest quid habuisti ut adires & nosceres hanc. ¶ Si manu uice/ris. si uox est contemnentis: itaq; cum stomacho pronuntiandum est. Legitur si manum iniceris: idest tangere ausis. ¶ Vel ire dum saluo licet. cesso inquit ego abire: dum saluus possum. — Affatim quid sit. — Si quid sit.

¶ HAbeat in mari: legēdũ est abeat sine afflatu. Siquidē flumina oĩa in mare plabunt: qđ certe uel in uigesima pri/ma iliados rapsodia: uel in hymno Apollinis Homerus docet: mox p interuenia terrarũ sublapsa emergunt. quo fit: ut mare nunq̃ crescat aut iacturã pa/tiatur ullam. tũ si queras: quid cāe sit q̃ ex mari uenientibus nullus insit ama ror: ratio est qđ subterlabens humor extergit percolaturq; unde e mari ue/niens. inde super terras fluit agmine dulci inquit Lucretius. — ANSELMVS.

Phronesium. Stratophanes. (uento

D Ate iã soleas, atq; me intro actutũ ducite, nã mihi de
Miseræ iã doluit caput. St. q d mihi futurũ ẽ, quoi duæ
Dolet qb'te dõaui, iã ne abisti? hem sic dat, quo pacto (ãcillæ.
Excludis q̃so? Sopitius plani' q̃ exclusus nũc sum, pulchre
Ludificor, sine q̃tulo mihi opæ nũc psuaderi pôt, ut ego hisce
Suffringã talos, totis ædib' nũ qppia auag; ut ad mores mlierũ
Postq̃ filium peperit, animos sustulit, nũc q̃ si mihi dicat, hæc te
Iubeo, neq; uolo introire in ædeis, at ego nolo, nõ eo, ego faxo
Dicat me idieb' paucis crudũ uix ẽẽ, sequere me hac, uerbũ sat ẽ.

Sopitius: Lege ex hospitio. ¶ Rost q̃ filium peperit. Postquam filium peperit. — SARACENVS

D Ate iam soleas. Ut fingat phronesium ex partu cor/pus oblãguescere: domum ingreditur: ut quiescat. Stra tophanes aũt secum ingemiscit ob in/grata munera: & se destitutus. ¶ Quid mihi futurum est. i. qđ faciã. ¶ Est hoc peius: potest ne dici quicquã deteriũ. ¶ Num quippiã auarũ atq; potest ne quicquam tam auarus inueniri: q̃ mu lier auara est. ¶ Verbũ sat est nolo plu ribus uti uerbis: uno ōtẽtus ero uerbo. — VALLA.

TERTIVS ACTVS.

Strabax rusticus adolescens. Astaphium ancilla.

R Vs mane dudũ hinc ire me iussit pater, ut bubus
Glandē prãdio depromerē, post il loc ueni, q̃ aduenit,
Si dis placet ad uillã, argētũ meo q debebat patri.
Qui oueis tarētinas erat mercat' de pře quærit patrē.
Dico esse in urbe, interrogo quid cum uelit, homo crumenam
Sibi de collo detraxit, minas uiginti mi dat, accipio lubens,
Condo in crumenam, ille abiit, ego propere minas ouis
In crumena hac in urbem detuli, fuit ædepol mars
Meo iratus patri, nam oues illius haud longe absunt a lupis.
Nunc ego istos mundulos urbanos amasios.
Hoc ictu exponam, atq; omnes eiiciam foras, eradicare est
Certum cum primis patrem, post id locorum matrem, nunc
Hodie efferam ad hanc argentum, quam mage amo, q̃
Matrem meam, tace ecquis ulla cũ? ecquis aperit hoc ostium?
As. Quid istuc alienum est amabo mi Strabax, qui non extēplo
Intres? an ne oportuit ita te quidē, qui es familiaris? St. ibitur
Ne me morari censeas. As. lepide facis.

R Vs mane: Alius adnũr ama/tor ille. s. q ruri uersabat: qui & ipse phronesio pecuniam ultro datur: erat: ut gratior fieret: cæterosq; abigeret amatores do mo. ¶ Mars meo fuit iratus patri. Na lupi dicuntur esse in tutella martis: in quorum ditionem erant oues uẽturæ. nam pro lupis meretrices accipit. pro ouibus numeratam a mercatore pecu/niam. ¶ Tatinterlectio ex improuiso aliquem conspicientis. — SARACENVS.

R Vs mane dudum. strabax adolescẽs aitse a patre ac cepisse pecuniã nempe ab eo: q debebat pri ob oues — VALLA.

tarentinas ait se ea pecuniā daturum meretrici: quē excipit blande astaphium. ⸿ Prandio: ad prandium. ⸿ Quid est uelit. quæ sit causa: qd eum quærat. ⸿ Cōdo in crumenā: mira breuitate quod actū fuit narrat: nihil deest. nihil superflua: quod proprium narrationis est: & imitatione dignū eloquium. Mars meo iratus patri. Cur autē iratus: statim ostēdit: quod subiungit. ⸿ Nam oues illius haud lōge absunt a lupis. mars enim direptionibus fauet. lupus naiū
Lupa quæ dicatur. animal ad rapiendū. Lupa meretrix dicitur: ergo si pecuniæ dādæ lupis uidentur a Marte rapi: in cuius tutella sunt lupi. ⸿ Hoc ictu. i. hac pecunia. Exponam: educam: subaudi alios amasios. ⸿ Eradicare: radicitus cōuellere. Est certum. i. cōstitui. ⸿ Comprimis: præcipue. ⸿ Tat ecgs. uerba quæ solent dici cum silentium: solemus imponere repentino alicuius accessu commoti. ⸿ Quid istuc alienum: quæ res tam aliena est. ⸿ Mi strabax: blanditur astaphium: qa sua bona dilargitur huic meretriculæ.

ANSELMVS. Dare soleas qd significet. ⸿ DATE iam soleas. A. Gellius auctoritate. T. Castritii rhetoris: omnia enim inquit ferme id genus: qbus plātarum calces tātū in fine tegunt: cetera prope nuda: & teretibus habenis iūcta sunt soleas dixerūt: nonunq̄ uoce græca crepidulas: Gallicas aūt uerbū opinor esse nouū nō diu aū ætatē. M. Ciceronis usurpari ceptū: itaq; ab eo ipso positū ē i secūda Antonianarū. Cū gallicis inqt: & lacerna cucurristi. neq; in ea sigñatiōe id apd quēq̄ aliū scriptū lego: grauioris dūtaxat auctus scriptorē: Sic Gell. uerū qd crepidulas dixit: & pollux militaē gestamē dixit: sen poetarū. Crupezia aūt lignea pedis indumēta: q̄ nos i Idyllio: q Nenielus iscribiē: Cιypodas nfo iure appellauim?: q̄ uox a doctissimis grçcis laudata ē. ⸿ Oues Tarētinæ. Columella de ouibus agēs gn̄is eximi: inqt: Calabras: Apulasq; milites nri existimabāt: earūq; optimas Tarētinas. Pli. Circa Tarētū: Canusiūq; sūmā nobilitatē hn̄t. Vn̄ Flaccus Dulce pellitis ouib? Galesi: & Martia. Albi q supas oues Galesi: est. n. Galesus Tarētini agri fluuius ut scribit Vibius Seqster.
Galesus q & ubi locorum. ⸿ Lupis: Lupus Marti sacer uñ Martius lupus Vergilio magno in honore apud Atheniēses. Latona olim grauida in lupū cōuersa duodecim diebus i Delū peruenit: p hoc ois lupa definito tēpore totidē diebus parere credit: ut ait Philostephanus in Hypōnematis. & in sexto historiæ aialiū libro Aristoteles. ⸿ Prænestinis. Prænestinoru; ineptā pegrinitatē icessit Plautus: etiamnū taxatā a Lucillio. Quintilianus: ubi de pegrinis uerbis mētionē facit. Taceo de Tuscis: Sabinis: Prænestinis quoq; nā ut eoꝝ sermōe utentē Vectiū: Lucilli? isectat.

Stratilax. Astaphium.

Mirum uidetur rure herilem filium Strabacem non redisse, nisi si
Clanculum collapsus est hic in corruptelam suā. Ast. iam pol hic
Me inclamabit si aspexerit. St. nimio minus sæuos iā sum Astaphium.
Quā fui, iam nō sum truculentus, noli metuero, quid uis?
As. Quid? tuā expecto truculētiā. St. dic, ipera mihi, qd tibi,
Et quo uis modo, nouos omneis mores habeo, ueteres pdidi.
Vel amare possum, uel ēt scortū ducere. As. lepide mecastor
Nuncias, sed dic mihi ain parasitum te fortasse ducere?
St. Intellexisti lepide quid ego dicerem, heus tu, iam postq̄
In urbem crebro conuenio, hic factus iam sum cauillator
Probus. As. qd id est amabo, istæc ridicularia, cauillationes uis
Opinor dicere, ita ut pauxillum differat a cauillis, sequere
Intro me amabo mea uoluptas. St. tene hoc tibi, rabonē hēto
Vt mecum hac nocte sies. As. peri, rabonē quam esse dicam?
St. Hanc beluam. As. quin tu arabonē dicis? St. ita facio lucri,
Vt prænestinis conea, est ciconia. As. sequere obsecro. St. Strabacem
Hic opperiar, mō si rure uēiat, As. is qdē apd nos ē, hic Strabax
Modo rure uenit. St. prius ne q̄ ad matrē suam, heu ædepol
Hominem nihili. As. an ne autē ut soles iam ne? St. nihil dico.
As. I intro amabo, cedo manum. St. tene, in tabernā ducor
Deuorsoriam, ubi male accipiar mea mihi pecunia.

SARACENVS. Mirus uidetur: Factus mitior redit stratilax ex truculēto. sitq; ad amores decliuis. Parasitū ducere. i. parasiticos mores imitari: & cōfingere. ⸿ A cauillibus. Scomatibus: & lepidis morsib?. ⸿ Rabonē. p arrabonem: nō redarguit a muliere: q rustice locut? sit. ⸿ Ita facio lucri. Pro ita mihi collibitū est: ut pnestinus cōsueuit pro ciconea conea di-
Conea quę sit. cere: quo morsu lacessit peccantem lingua prænestinum.

VALLA. Mirum uidetur. stratilax miratur: quid sit q strabax ñ redierit e rure: sed interim: uisa astaphio: amoris nimio captus est: & apud ipsam ob sermonis barbaries pene habetur ridiculus. ⸿ In corruptelam suam: idest in hanc meretricem: apud quam corrūpitur. ⸿ Me inclamauit. Coarguet: reprehēdet. ⸿ Nouos omnis mores habeo: idest cępi ego quoq; amori rapi. ⸿ In urbem crebro conuenio: cōuenio pro uenio compositū pro simplici. ⸿ Factus iam sum cauillator probus: idest qui urbane uerbis compugnam. cauilari enim est: quod græci scoptin dicunt:
Cauilari quid sit. & cauilatio scoma. ⸿ Istech ridicularia: idest urbana dicta. quæ ad risum moueant. ⸿ Rabonem habeto. deest a ut arabonem dicat: ideo astaphium irridens. ⸿ Perii rabonem. quam esse dicam: quid ego potuero interpretari: quid sit rabo. ⸿ Hanc belluam: respondet stratilax hanc belluam: hoc est ædum: agnum: uel quiduis tale: quod arabonis loco detur. ideo astaphium corrigit. ⸿ Quin tu arabonē dicis cur non uocas arabonem. ⸿ Ita facio lucri. tmesis pathos est: quia lucrifacio uerbum unum est. ⸿ Vt prenestinis cæna est ciconia. Hoc dicit ex ciconia sordida cæna est: prenestini tñ ea tanq̄ lauta uescuntur: ita ego in rabonem pro arabone dixi: pro eodem accipitur. ⸿ Iam ne: subaudi incipis esse truculentus. ⸿ In tabernam ducor diuersoriam. Quia taberna a ueteribus non domuncula mo-
Taberna q dicatur. do dicitur ita appellata: quod olim tabulis consterneretur: ac tergeretur ob tegularum inopiam: sed etiam ubi uiatores solent commorari quiescendi causa. Ideo adiecit diuersoria. ⸿ Male accipiar. quia ibi absumam pecuniam.

Neq; gnatus.

QVARTVS ACTVS.

Diuarchus adolescens.

Neq; gnatus ē, neq; pgignetur, neq; pōt repperirier.
Quoi ego nūc dictū, aut factū melius, q̄ mihi eē uelī.
Di magni, ut ego lætus sum, & letitia differor, ita ad
Magna nunciauit Chiamus hodie gaudia, mea donade (me
Amata, acceptaq; habita esse apud Phronesium, cum hoc iam
Volupest, tum hoc nimio magne mellinæ mihi, militis odiosa,
Ingrataq; habita, totus gaudeo, mea pila est, si repudiatur
Miles, mulier mecum perit, saluos sum,
Quia pereo, si non peream, plane esuriam, nunc speculabor
Quid ibi agatur, quis eat intro, qui foras ueniat, procul
Hinc obseruabo miles quid facturus fuat.
Quia nihil habeo, unū aios monuit mihi, oīa agā præcario.

Astaphium. Dinarchus.

Lepide efficiā mea hera officiū, ide itus mō ut tu tuum
Item efficias, ama id, quod decet rē tuā estun ex inani
Nunc dum isti lubet, dum habes tēpus ei obsecondes.
Prome uenustate mamanti tuam, ut gaudia compares.
Ego interim hic restricis præsidebo, iste dum sic faciat domū
Ad te exagogam, & quenq̄ interim istuc ad uos
Qui sit, hodie intromittam, tu perge, ut lubet, ludin istos.
Di. Quis est iste Astaphium? indica q perit. As. amabo hiccine
Tu eras? Di. molestus ne sum? As. nūc magis q̄ fuisti, nā nisi qui
Nobis usust, nobis molestus. Di. sed obsecro da mihi operā ut
Narrem quæ uolo. nam quid est? As. mea refert nō mus, sed
Intus bolos quos dat. di. quid amator nouos quispiam?
As. Integrum & plenum adortast thesaurum. di. quis est?
As. Eloquar, sed diu taceto, nouisti tū hūc Strabacē? di. qd ni?
As. Solus summam habet hic apud nos, nūc is est fundus nobis.
Animo bono male gerit. di. perii hercle ego idē. as. stultus es,
Qui facta infecta facere uerbis postules, thetis quoq; etiam
Lamentando lessum fecit filio. di. non ego nunc intro
Ad uos mittar? as. quid num miles magis? di. quia
Enim plus dedi. as. plus enim es intromissus, quom dabas.
Sine uicissim, qui dant operam, oblitos quod dāt, operā utier.
Litteras didicisti quando scis, sine alios discere.
Di. Discant, dum mihi commentari id liceat, ni oblitus siem,
Quod dedi. as. interea magister, dum tu commentabere,
Volt interim illam indidem cōmentari, qui rem acciperet
Identidem. Di. dedi equidem hodie ei quinq; argenti deferri
Minas, præterea unam in obsonatum. as. idē istoc delatū scio.
De eo nunc bene sum tua uirtute. Di. imo & inimici mei
Bona istæc edent, mortuum hercle me, q̄ ut id patiar.
Mauelim mihi inimicos inuidere, q̄ me inimicis meis.
Nam inuidere alii bene esse, tibi male esse miserum est.
As. Qui inuident egent, illi, quibus inuidetur, rem habent.
As. stultus qdē es, oppire. di. qd iā? as. qa pol mauelim nūc licet
di. Da obsonii me pticipē fieri. as. si uolebas pticipari, auferres
Dimidium domum, nam idem ut acherunti hic ratio accepti

SARACENVS

Neq; gnatus. Nihil amanti gratius contingit q̄ amice suę gratificari posse: id qđ dynarcho obuenit: ut grata sua fuerit munera phronesio. Chiamus unus ex seruis: qui dona attulerāt mulieri. ¶ Mellinitæ. Dulcedini: uoluptati. ¶ Mea pila est: Idest arbitratu meo res agitur. ¶ Mulier mecum perit .i. pariter amat me: ut amo illam.

VALLA.

Neq; gnatus est. Dinarchus adolescēs stultus inuenis: ut cito gaudibūdus, ob id. quod militi euenerat: qđ statim mali imineat non cogitās. ¶ Letitia differor: præ nimia lætitia distrahor. ¶ Nunciauit cyamus. græce cyamos: latine faber: serui tamen nomen est. ¶ De amata: ualde amata. ¶ Maignæ mellinitæ mihi: idest magnæ suauitati: a melle id nomen. ¶ Mea pilla est. hoc prouerbialiter dictum. In mea est ludus potestate: tanq̄ cuius est pilla. ¶ Quia pereo: idest mea bona abiicio. ¶ Quis eat intro: quis ingrediatur oia agam præcario pcibus contendam: ut trā flgam omnia ad uotum meum.

Melinia qđ fit.

¶ Dii magni: Catullus ad Caluū poetam: Dii magni horribilem: & sacrum libellum. Lares enim sunt Asconio urbis Romæ.

ANSELMVS. Dii magni dicuntur.

SARACENVS.

Lepide efficiam: Alloquitur ancilla heram phronesium: se obseruaturam ante ædes dicitne quis intro eat. nam dynarchum aduenientem: qui multa se putabat receptū iri gratia ab ædibus dimouit. Estum ex inani: legerem est dū tibi in manu. ¶ Amanti .f. strabaci: qui nuper intromissus fuerat cum pecunia. ¶ Restriticis: Potius restriticis ab eo: quod ē restito. ¶ Exagogam: Prouentum: & lucrum. ¶ Mea refert non mus. Si hoc modo legatur: sensus est: nolle ad se admittere: q alieņum cibum querant. ut mures faciūt: sed qui de suo elargiuntur: propterea dicit: sed intus bolos: quos dat: nam in domum admiserant strabacem pecuniam afferentem. ¶ Thetis quoq; lamētando lausum fecit filio: Sunt q legunt lessum: sunt qui plausum. ¶ Sine alios discere. Scilicet sui obliuisci: aut pœnitere: ut tu didicisti. ¶ Indidē: illud idē. ¶ Identidem: Frequēter. ¶ Dedi eqdē. Rectius iussi equidem. ¶ Ad te: Ad domum tuam. ¶ Vnū aiebat: Scilicet: me esse amantem. ¶ Stridia. ¶ Quasi stridula: & inania. ¶ Quadrupus .i. cū manibus: & pedibus. ¶ Suppositrix puerum: Pro puerorum: inclamat enim in meretricē. ¶ Nihil me: Scilicet pēdis. ¶ Iam quos capiam calceos. Vt scilicet in exilium abeam. ¶ Mea mala facta: Quia ipsius filiaz uiciarat: uidebis in emendationibus uersiculum hūc quo

Scribitur, intro acceptum, quando acceptust, non potest
Ferri foras, bene uale. di. siste. As. omittas me. Di. omitto in-
tro. As. ad te
Quidem. di. imo istoc ad uos. As. iri nō potest. di. imo potest.
Experiri sine. As. imo opperire, uis est experiri.
Dicam adesse nisi occupata st. di. resiste, hem frustra fit, redinc
As. At. non redeam, si uocat me, quæ in me pōt, plusq̄ potest.
Vno uerbo eloquere. di. mittin me intro? As. mēdax es, abi.
Di. Vnum aiebat. as. stridia dixti uerba atq; mendacia.
Di. Abiit intro, induit, ego ut hæc mihi patiar fieri. iam hercle
Ego tibi illecebra ludos faciam clamore in uia, quæ
Aduorsum legem, accepisti plurimis pecuniam.
Iam hercle apud omnes magistratus faxo, erit nomen tuum.
Post id ego in te manum iniiciam quadrupus uenefica
Suppostrix puerum, ego ædepol tua probra aperibo omnia.
Nihil me, perdidi omne quod fuit, fio impudens.
Nec mihi adest ad illum pensi, iam quos capiā calceos, sed qd
Ego hic clamo? qd si me iubeat intromitti ? cōceptis me non
Facturum uerbis, nitem si uelit, nuge sunt, si stimulos pugnis
Cædis, manibus plus dolet, de nihilo nihil ē irasci, quæ te nō
Floccifacit, sed quid hoc est? proh Di immortales, Calliclē ui-
deo senem.
Alteram tonstricem huius, alterā ancillā suā, meus qui affinis
Fuit, ancillas duas constrictas ducere, pertimui postq̄
Vna cura cor meū mouit, nō timeo, ne mea malefacta antiqua
Nunc senex inueniat omnia.

VALLA. pacto mendose prius legeretur.
Repide efficias mea hera officium. Astaphium domo exiens a phronesio missa dinarcho occurrit: cōmonefacitq; eum quomodo intro ædes recipi non possit. At nequidem obsonii: quod miserat partem potest adipisci: & perinde quasi fuerat de misere lętus: tam statim tristis euasit: q̄ iuxta suas sententiam minime exciperetur. ¶ Est dus tibi in manu: idest in potestate tua habes. Ei obsecūdes. i. agas ex eius sententia: & assentiaris. ¶ Prome uenustatem: exhibe ei species & formā. ¶ Ego interim hic retricis prę sidebo. i. cōmoditatibus tuis implendis: quemadmodum aqua irrigua hortos recreat. re- (Retrica aq̄ q̄ dicatur.) tricam enim aquam & cato & alii ueteres nominarunt, qua horti orrigantur. ¶ Dum sic faciat domū ad te exagogam: idest eductionem. Et quemq; qui mittit istuc ad nos: idest q nos muneribus cumulat. sin autem loco mittit sit interit: qui amore perit. ¶ Mea re ferre: subaudi scire. ¶ Nunc muscæ intus: idest alieni: ut recipi nossis. ¶ Bolos aliis dat: idest aliis inseruit. ¶ Summam habet. i. summum potest. ¶ Is est fundus nobis. i. loco fundi. unde uros habemus reditus. ¶ Thetis quoq; etiā lamentando pausas fecit filio. Tethys prima syllaba longa exiliq; : secunda aspirata cum y & producta: cuius genitiuus tetyos uxor oceani. latine salacia appellata: cuius oceanides: quę & oceanitides dicuntur a poetis nymphe filiæ: at thetis prima syllaba aspirata: & correpta secunda exili cum i latino: cuius genitiuus thetidos ex nereidibus quinquaginta nymphis: una pelei uxor. achillis mater filii achillis cum mortem audiuisset lamentata est. sed cum irritam suam esse sentiret lamētationem: in lamentando inquit filio pausam fecit: hoc est non perseuerauit diutius lamentando: quia quod factum erat infectum fieri non poterat: ita ut si bona tua tu ipse abiecisti: iam id infectum fieri nō potest: stultus es ergo : si postules facere infecta: quæ facta sunt. ¶ Intro ad uos mittar: pro intromittar ad uos temesis. ¶ Bene sit tua uirtute. i. bene erit nobis propter tuam uirtutem. ¶ Quibus inuidetur rem habent: nam ob rem. i. facultatē paritur inuidia. ¶ Iti dem ut acherunti. i. in inferno supputatio est eorū: quę accipiuntur: nō quæ dantur: quia nihil datur. ¶ Ad te quidem. i. intro in domum tuam. ¶ Operiri: expecta: quia uiolentia fuerit si experiaris. ¶ Quę in me potest: plusq̄ potest. i. quæ maiorem in me habet potestatem q̄ concedi debeat. ¶ Stridia dixti uerba: atq; mēdacia. Verba protulisti: quæ præter stridorem nihil haberent momenti. ¶ Inania: & uana. Ideo autem hoc dixit: quia nihil promittebant: ficta enim putauit astaphii uerba nihil esse: nisi ea modo: quę aliqd pollicerētur. ¶ Ludos faciam. i. illudam. ¶ Quadruplus. i. ueniemus quattuor in te irrumpentes. ¶ Suppostrix puerum. i. quę supposuisti tibi puerum alienum : quem tuum filium uideri uoluisti. Dedit autem huic uerbali nomini casum: quē exigit uerbū: unde descendit: uelut supra facere Plautum sæpe admonuimus. ¶ Nec mihi adest ad alium pensi: idest non habeo apud quem mea uerba pensitanda sint. ¶ Quos capiam calceos. prouerbialiter dictum. unde me calcem: idest possim dāna mea resarcire. ¶ Cōnceptis me non facturum uerbis: idest iure iurando adactis. ¶ Si stimulos pugnis cedis. & hoc prouerbialiter dictum. (Prouerbiū pulchrum.) Contra rem inquit mea fecerim: sicut si pugnis cædere stimulos uelim. ¶ Alteram tonstricem huius: solebāt enim prisci mulieres tonstrices adhibere: ut nunc mulieres: quemadmodum Dionysius tyrannus siciliæ filias suas sibi habuit tonstriculas inquit Cice. ¶ Modo timeo. hoc dicit: quia filiam eius dinarchus uitiauera: cuius filium sibi phronesium supposuerat.

ANSELMVS. (Fabula de thetide.) ¶ THEtis quoq; etiam: & reliqua. Filio: Achilli scilicet: nā ceteros filios ex peleo susceptos Thetis periculū factura: an imortales essent: alios in lebentē feruentis aquæ: alios in ignem: coniecit: usq; dum: cōsumptis iam plurimis : indignatus Peleus Achillē netuit in ahenū mitti. Qd uero ad lessum pertinet: Philostratus in heroicis ; noctē: inqt: quæ Achillis mortem secuta est: audit? est uehemens Thetidis ululatus: & ualde sonans uelut echo in montibus : quæ uidelicet lessum: hoc est lugubrem eiulationem (ut ait Cicero Lelio interprete) funeris ergo haberet: uel uti Plautus: si unquam sic scripsit Plautus: lamentando lessum faceret filio. ¶ Vt Acherunti ratio. (Acheron quid sit.) Acheron fluuius inferorum: Vibius Sequester: ceteri. Acherusia etiam portus: unde mortui transmittuntur: persoluto nummo: qui in ore ponebatur: & Danace nominatur. quoniam δανεος hoc est mortuis immitteretur. δ'κνα enim arida dicuntur: nullum autem ab inferis dari regressum Catullus noster de lesbiæ passerculo qui nunc: inquit: it per iter tenebriosum illuc unde negant redire quenquam. Poetæ quoq; Acheruntem auarum dicunt propter hoc ipsum.

Callicles senex. Ancillæ. ii. Dinarchus adol.


Gon tibi maledicam, aut tibi male ueli ut aio meost.
Propemodum experte estis, q̄ ego sim tranqllus usq;
Hō, rogitaui ego uos uerberáteis, has pédéteis siml'
Commemini, quo quicq; pacto sitis confessæ scio hic nunc.
Volo scire eodem pacto, sine malo fateamini, quanq̄ uos
Colubrino ingenio ambæ estis, edico prius, ne duplicis héatis
Linguas, ne ego bilingueis uos necem, nisi, ad tintinnaculos
Voltis uos educi uiros. an. uis subegit ueꝝ fateri, ita lora lædūt
Brachia. Ca. at si ueꝝ mihi eritis fassæ. an uicl' exolue. Ca. mihi
Etiam num quid sit negocii falsus incertusq; sum, nisi quia
Timeo tñ. an. ego nec qd peccaui scio. Ca. oium primū diuersa ē
Eteni sic istd̄ uolo, ne inter uos significetis, ego ero pies, loqr tu
An. Quid loquar? Ca. qd puero actust, mea qué peperit filia
Meo nepoti? capita rerum expedite. an. istæ dedi. Ca. iam
Tacæ, accepistin puerum tu ab hac? An. accepi. Ca. tace
Nihil moror præterea, satis es fassa. an. inficias non eo.
Ca. Iam liuorem scapulis istoc concinnas tuis, conueniunt
Adhuc utriusq; uerba. Di. uæ misero mihi, mea nunc facinora
Aperiuntur, clam quæ speraui fore. Ca. loquere tu, quis dare
Te huic puerum iussit? an. hera maior mea. Ca. quid tu,
Cur eum accepisti? an. hera me rogauit minor, puer ut
Ferretur, eaq; ut celarentur omnia. Ca. loquere tu.
Quid eo fecisti puero? an. ad meam heram detuli. Ca. quid de
Puero tua hera fecit. an. heræ meæ extemplo dedit. Ca. quoi
Malum, heræ? an. duæ sunt istæ. Ca. caue nisi qd̄ te rogo, nisi
Ea quæ exquiro. an. mē filiæ dono dedit inquam. Ca. plus
Quam dudum, inquam loquere. an. plus tu rogitas. ca. rñde
Ocyus quid illa quoi donatust? an. supposuit. ca. quoi? an. sibi
Pro filiolo. ca. pro filiolo? Di obsecro nostram fidem, ut facili
Aliqua alicunde puerum natum parit, hæc labore alieno
Puep peperit sine doloribus, puer qdé beatus, matres duas
Habet, & auias duas, iam metuo patres quot fuere, uide sis
Facinus muliebre. an. magis pol hæc malitia ptinet ád uiros,
Quam ad mulieres, uiream, non mulier prægnantem fecit.
Ca. Et idé ego istuc scio, tu bona ei custos fuisti. an. plus pót, q
Valet, uir erat, pl' ualebat, uicit qd̄ poterat, ui attulit. (plus
Ca. Et tibi qdé hercle idé attulit magnū malū. an. de istoc
Ipsa, & si tu taceas, te absc experta intellego. Ca. nunq̄ te
Facere hodie ut quoius quis esset, diceres. an. tacui, at nunc
Non tacebo, quando adest, necesse indicem. di. lapideus sum,
Commouere me miser non audeo, res palam omnis est, meo
Illic nunc sunt capiti hostiea, meū illuc facin', mea stulticia ē.
Timeo q̄ mox nominer. Ca. loquere filiam meam
Quis integram stuprauerit. an. uideo ego te propter mala
Facta, qui es patronus parieti. di. neq; uiuos neq; mortuus
Sum, nec quid nunc faciam scio, neq; ut hinc abeam, neq; ut
Ad hunc adeam scio, timore torpeo. Ca. dicin an non?
an. Dinarchus quoi illā pri' duci spōderas. Ca. ubi is homo ē,
Quem dicis? di. ad sum Callicles, per tua obsecro genua,

SARACENVS.


Gō tibi maledicam: Callicles puellæ cōpressæ pr̄ rē exqritur' ex ācillis: ut fuerit filia uiciata: minaṫ illis tormēta & uerbera: ni ueꝝ ppalēt mō unā mō alteras alloqns: ex q̄ꝝ uerbis dynarch' agnoscit suū detectū scelus. ¶ Colubrino igenio: Volubili: uł astuto. ¶ Titinaculos. Lorarios: q uirgis cædēdo tinitū faciūt. ¶ Mihi ēt nūqd: Timet adhuc: ne post cōfessionē aliqd supsit īterrogandū: iō uinctas nō exoluit. ¶ Ero paries. Inter utrāq; medi'. ¶ Liuorē. Maculā dicimus ex pcussione. ¶ Vicit: qd̄ petebat: adest uni: Sic prius hēbāt maculati codices: hanc labeculā ex ore diluim' plautino: uicit: qd̄ poterat: ui attulit: quā lectionē pbat seqns uersiculus. ¶ De istoc ipsa. sensus ē: scio eqdē mihi male euenisse pp hoc: uel te nō admonente. ¶ Video ego te. Sūt uerba oīno ācillæ: q̄ sermonē cōuertit ad Dynarchū: ibi ex occulto auscultātē. ¶ Eqdē: q̄ uolo mł̄ta mihi audiēda: obnoxia: legerē poti' equidē: q̄ nolo: mł̄ta mala adeunda obnoxia: at reliq̄ errata seq̄ntia emendare placuit: ut illd̄: culte cōpote mi: culpæ cōpotē: & illd̄ tā estis: mitte istas: & eamus itus: eam' in ius. & rursus itus me ire. in ius me ire: & sex talēta malana: sex talēta magna: q̄ ideo magna dicta sūt: qa plus erāt pōderis: put alibi retulim'. ¶ Filiū. s. suppositiciū. ¶ Adi meo. cuidā amico suo: cui' filio iā suā despōderat natā. ¶ At ego ab hac puerum reposcā. Loqtur Dynarchus.

VALLA.


Gō tibi maledicam. Callicles: cuius filia erat: q̄ filiū pepit: quē sibi phronesiū pepit: uerba hꝫ apud tōstricē suā: & ācillā: q̄s arbitraṫ cōscias eē: hꝫ in q̄ōne: ut ueꝝ excunat. ¶ Vt aio meost: ut cēseo. ¶ Sine malo: absq; tormēto. ¶ Colubrino ingenio. i. ueneno so: ut colubrę: uel qa serpentes dr̄r binas habere linguas. ¶ Ad tinnaculos uoltis uos educi uiros. i. q uos tormentis crucient: & qui in dorso uestro flagellis tinnitus faciant. ¶ Lora ledunt brachia. i. loris brachia suspēsa sunt. ¶ Etiā nū. Insup. ¶ Inter uos significetis. i. signum detis negādi: uel aiendi. ¶ Capita reꝝ. i. originē. ¶ Cōcinnas: ordo: ac sensus est: ex eo: quod rñdistis medicaris liuorē in scapulis tuis. i. efficis: ut liuor ex uerberibus excitatus remediū hēat. ¶ Qui dare: p qs. ¶ Caue nisi: quod te rogo: subaudi indeas. ¶ Supposuit. tanq̄ filium sibi habuit. ¶ Matres duas habet: ideo beatus: qa matres duas habet. ¶ Vir erat: qa inquit uir erat: plus me potuerat. ¶ Nunquā te qui facere: nūq̄ potui facere mihi uir nomē apires. ¶ Lapideus sum.

Vt tu istuc insipiẽter factũ,sapiẽter feras, mihiq; ignoscas,
Quod animi impos uini uitio fecerim.Ca.non placet
In mutũ qppiã conferri,quod loq non poteſt,nam uinum ſi
Fabulare poſſit,ſe defenderet,non uinum moderari
Sed uino ſolent,qui quidem probi ſunt,uerum
Qui improbus eſt,ſiue ſubbibit,ſiue adeo caret temeto,
Tamen ab ingenio eſt improbus. Di. ſcio.
Equidem quæ nolo,mlta mihi audienda obnoxia,ego tibi
Me obnoxium eſſe fateor culpæ compotem mi
Callicles uide quæſo ne facias iniuriam,reus ſolutus
Cauſſam dicit,mitte iſtas ſanun es?Ca.ſoluite iſtas,
Agite abite,tu domum,& tu autem domum, eloquere
Hæc heræ tu puerum reddat,ſiquis eum petat, camus
Intus.Di.quid uis intus me ire,tu es prætor mihi
Verum te obſecro,ut tuam gnatam des uxorẽ Callicles.
Ca.Eundem ſtulte iudicaſſe quidem iſtam rem intellego.
Nam haud manſiſti,ut ego darem illam,tute ſumpſiſti tibi,
Nunc habeas,ut nactus,uerum hoc ego te multabo bolo.
Sex talenta magna dotis demam pro iſtac inſcitia.
di. Bene agis mecum, filium iſtinc tute melius eſt repetere.
Cæterum uxorem q̃ primum poteſt abduci ex ædibus.
Ca.Ego adeo iam illi remittã nunciũ,Adimæo dicã,ut aliã
Cõditionẽ filio iuẽiat ſuo.Di.at ego ab hac puerũ repoſcã,
Ne mox inficias eat,nihil eſt,nã ipſa & ultro ut factuſt,fecit
Omnem rem palam,ſed nimium pol opportuna ecce abſe
Egreditur foras,næ iſta ſtimulum longe habet,q̃ uſq; illinc
Cor pungit meum.

Dum audio mea aperiri facinora: cõuerti mihi uideor in lapidẽ. ¶ Quam mox nominet: q̃ primũ dicat: me deliquiſſe. ¶ Neq; uiuus: neq; mortuus: ut ſolet Plau. ſpecioſus affectum eſſe expreſſor. ita elegãter expſſit dinarchi metũ ob adulterium. ¶ Duci ſponderas: pro ducendam ſpoponderas. ¶ Animi impos. Qui animo eram imutatus. ¶ In mutum quippiam conferri: ideſt in uinum culpam regeri: cum interrogatũ reſpondere non poſſit. ¶ Siue ſubbibit. ſub altero alterum bibit. ¶ Siue adeo caret temeto. i. uino: a tenenda. n. mente humana temetum ueteres dixere.

Temetum uñ dictum fuerit

¶ Multa mihi adeũda obnoxia. i. quibus me obnoxium faciã: planeq; ſubiectum. ¶ Culpę compotem: ideſt culpam ſubiuiſſe. ¶ Reus ſolutus cauſas dicit. Qui ſum reus etiam non uictus: dico quid deliq̃rim. ¶ Mitte iſtas. afereſis pathos: pro omitte. ¶ Tu es ꝑtor mihi: eris loco ꝑtoris: quoniam tuam filiam uitiaui debeo: ut leges poſtulãt: eam quoq; uxorem ducere. ¶ Haud manſiſti: non expectaſti: ut ego eã traderẽ. ¶ Mulctabo bolo: ideſt iactu ſũpta a piſcatoribus tranſlatione. ſed per bolum dotem intelligimus. ¶ Sex talenta magna. Quæ ſingula pendũt nonaginta libras. ¶ Filium iſtinc. ſubaudia phroneſio. ¶ Ne iſta ſtimulum longe habet. i. ꝓpinq̃ mihi eſt cũ ſtimulo.

ANSELMVS.

¶ QVIS Integras. uerba Auguſtini ex libro primo hæc ſunt. Quibus facile qd ſit Integritas in puella cognoſci poteſt. Obſetrix uirginis cuiuſdã integritatẽ manu uelut explorãs:ſeu maleuolẽtia:ſeu inſcia: ſiue caſu: dũ inſpicit ꝑdidit: nõ opinor queq̃ tã ſtulte ſapere: ut huic periſſe aliqd exiſtimet ẽt de ipſi⁹ corporis ſctimonia: quãuis mẽbri illius itegritate pditaſic Aug. q ẽt Menãdeã mulierũ mẽſibus ꝑeſſe ſcribit. Quã aũt integritatẽ ille dixit: Mẽbrana qdã eſt uieta: ac tenuis ori mrĩcis adnexa: uenul' undiq; a locis ſurgẽtibus ueluti cãcellata: ũñ ſanguis ſolet effluere cũ ſoluiẽ. grçci υμενα uocant. ¶ Temeto: temetum priſca lingua uinum appellabatur: unde abſtemius. Gellius.

Temetum qd ſit

SARACENVS.

Phroneſium. Dinarchus. Aſtaphium.

Littea & lutea eſt meretrix,niſi qui ſapit in uino ad rem ſuam.
Si alia mẽbra uino madeãt,cor ſit ſaltẽ ſobrium.
Nã mihi diuidia eſt in tonſtricẽ meam,ſicut in ultam,male
Ea dixit,eum Dinarchi puerum inuentum filium.
Vbi id audiuit,quanq̃ penes eſt me omnis res,& liberi.
Video eccum,qui ſuis tutorem me adoptauit bonis.
di.Mulier adſum profectuſt.ph.quid agit' uolupeas mea?
di.Nõ uolupras,auſer nugas,nihil ego nũc de iſtac te ago.
ph.Scio mecaſtor quid uis,& quid poſtulas,& quid petas.
Me uidere uis,& me te amare poſtulas,puerum petis.
di.Di imortales ut planiloqua eſt,paucis ut rẽ ipſã attigit:
ph.Scio equidem ſponſam tibi eſſe,& filium ex ſpõſa tua.
Et tibi uxorem ducẽdam iam eſſe,alibi iam animum tuum,
Me quaſi pro derelicta ſis habiturus,ſed tũ cogitato, mus
Puſillus q̃ ſit ſapiens beſtia,ætatem qui uni cubili

Littea lutea: ideſt inutilis ab utto herba nulli⁹ uſus: & lutea a luto cœnoſa. Qui meis tutorẽ me adoptat⁹ bonis: poti⁹ ſic: q ſuis tutorem me adoptat bonis. ¶ Refacere. i. pœnitere: nã q pœnitent: factũ uellẽt rurſus facere. ¶ Manubinarius. Predæ particeps. ¶ Iam tum oculum uocas. rectius: iam non oculum uocas: ut pri⁹ ſolebas uocare. nam eã uocauerat phroneſium proprio nomine: ommiſimus non nulla mendoſa: forte alias emaculanda. ¶ Adeſt pueri. ſcilicet pater q credebatur miles. ¶ Ad me hac recta: ſi tenent. Lego ſi uenerit. ¶ Haſtis confectum fallaciis: ſcilicet reddam: ſed illud haſtis ſine aſpiratione legi conuenit: aſtis pro aſtutis: & illud næ: pro certe.

Refacio qd ſit

VALLA.

Litera & lutea ẽ meretrix. ſcribendum blęteta: nã lincet blitũ dicat' a gręcis ho

Nanq̃ cõmittit suã, quasi unum obsideatur, aliũde pfugium
Gerit. di. ociũ ubi erit, de istis reb⁹tum amplius tecũ loq̃r.
Nunc puerũ redde. ph. imo amabo ut hos dies aliquos finas
Eum esse apud me. di. minime, nam eo quid opus?
ph. In re mea triduũ hoc saltẽ, dũ aliquo miles circũducitᶜ.
In eam rẽ siquid habebo, tibi quoq; etiã proderit, si auferes
Puerum, a milite omnis cum mihi spes animam efflauerit.
di. Factũ cupio, nam re facere si uelim nõ ẽ locus, nũc puero
Vtere, & procura, quãdo procures, habes. ph. multũ amabo
Te ob istam rẽ mecastor, ubi domi metues malũ fugito huc
Ad me saltem, amicus mihi esto manubiarius. di. bñ uale
Phronesium. ph. iam tum oculum uocas, id quoq; interim
Futati nomẽ cõmemoraui ter. di. nunqd uis? facultas opæ
Vbi mihi erit ad te uenero. ph. ille qdẽ abiit, accessit, dicas
Hic qs uidelicet, uerũ est uerbũ quod memoratᶜ, ubi amici
Ibidem opus, propter hunc spes etiam se hodie tã interit
In militẽ, quẽ ecastor mage amo q̃ dudũ, id quod cupio ide
Auferre, q̃ quom multũ abstulimus, haud multũ appet, qđ
Datũ ẽ, ita sũt gliæ meretricũ. As. aha tace. ph. qđ ẽ obsecro?
as. Adest pueri. pg. sine eũ ipsa adire huc, sine, si is ẽ modo,
Sine eum ipsum adire, ut cupio ad me hac recta, si uenerit
Næ istum ecastor hodie astis confectum fallaciis.

leris spẽs: quæ nulli cedit utilitati. nisi ut paulũ modo citet aliud: quia tñ græci so/lent blęteia appellare offendẽtia pfertim pedes: & pinde mala. melius blæteta: blæ/tes siquidẽ species calciamenti dicta: qđ offendat pedes. No. tñ blitea legit: q ingt: blitea inutilis a blito herba nullius usus. Plau. in trucul. blitea: & lutea est mere/trix. Laberius in tuca bipedẽ bliteã bellu/am. ¶ Lutea nõ a colore luteo: sed a luto: ac si lutosas dicat. ¶ In uino. in cõuiuio. ¶ Nã mihi diuidia. i. molestia. ¶ Vltam male. Valde excruciatã. ¶ Et liberi: licet eni unus eẽt dixit tñ liberi. Id annotauit Aulus gelius in noctib⁹ atticis de uno ue/teres dixisse liberos: quẽadmodũ & grac/chum in orõne: quã habuit a populũ di/xisse ostendit. ¶ Qui suis tutorẽ me ado/ptat bonis. facit: ut tuear bona sua: quia eius filiũ tueor. ¶ Vt planiloq̃ est. i. aper/te rem ptulit. ¶ Perfugiũ gerit: cubile ali/ud habet: quo se recipiat. ¶ In re mea: di/cimus ex re mea: in re mea. i. ad utilitatẽ meam: at ab re mea ad damnum meum. ¶ Miles circunducitur. i. fallitur. ¶ Spes iam efflauerit. i. spes erit intermortua. ¶ Amicus mihi esto manubiarius. ma/nubias ueteres dixerunt pecuniam: quæ de pda exacta foret. eroteris tu mihi ami/cus manubiarius: quoniã habui puerum tanq̃ pdam: & ob puerum a milite habe/bo bona: quæ & ipsa quoq; de pda sunt. ¶ Futati. i. pfusim: cuius cõpositum cõsutare: antiq futare dicebant. Oẽm cõmemoraui rẽ quicquid eẽt in re: exposui. ¶ Vbi amici: ibidẽ opus. Vetus adagiũ trita consuetudine usurpatum. ¶ Hodie tñ tenet militẽ. i. occupat apud me militẽ. ¶ Mage amo: magis simulo amare. ¶ Id quoq; cupio ide aufer/re. i. rape ab eo. ¶ Haud multũ appet: licet inqt multa a multis auferamus: q̃ abstulerimus: tñ non apparent. ¶ Sine ad eum ipsum adire huc: quia dixit astaphiũ: puer adest pueri: nempe miles sine inqt phronesiũ puerus adeat. Hac recta: subaudi uia. ¶ Si teneã: pro si tenuero. ¶ Ne istũ ecastor hodie astu confectum fallaciis uolo: sensus est: ego hunc hodie uersutia mea conficiam: in meaq; uolam potestate fallaciis meis: quia uidet se dispoliatũ iri puero. Cau/sam nullam fore arbitrato ab eo rapiendi: nisi tantisper quoad apud se Dinarchi filium habuerit.

Blætes uel blitea quid sit

Manubiæ quę sint

¶ MVS pusill⁹. Mures certe quã sapiẽs: imo uero q̃ diuin⁹ Heliianus: cui⁹ nob copiã facit horat: amic⁹ oĩu; Molos/ssi li. i. oisariq; hist. docet. lapsuras. n. domos pmi intuitu p hoc q; Cauos dserũt pstios: ac nouos sbiñ sibi q̃rũt nidos.

ANSELMVS. Ruinę domus psagius SARACENVS.

QVINTVS ACTVS.

Stratophanes. Miles. Astaphiũ. Phronesiũ. Strabax rustic⁹

EO mihi amare fero suppliciũ dãnis ad amicã meã
Vt illud acceptum sit pri⁹, quod perdidi, hoc ad/dam insuper.
Sed quid uideon heron atq; ancillam ante ædeis? adeunda est hæc mihi.
Quid hic uos agitis? ph. ne me appella. mi. nimium sæuis. ph. sic.
Potin es ut mihi molestus ne sies? mi. quid ast aphiust. As. merito ecastor
Tibi suscenset. ph. alazon? atq; ne isti etiam parum male uolo. mi. ego
Mea uoluptas, si qd peccaui pri⁹, suppliciũ ad hãc minã fero
Auri, si mihi rides. ph. man⁹ uetant pri⁹, q̃ penes sese hẽant,
Credere, puero op⁹ ẽ cibũ, op⁹ ẽ mři ãt q̃ puerũ lauent (qcq̃
Op⁹ nutrici, utrẽ hẽat ueteris uini largiter, ut dies noctesq;

EO mihi amare: miles cũ nouis/set missa phronesia munera mi/nimi suisse hita ne oino qđ de/derit peat: uult aurimina donis su paddere. ¶ Legon: dicẽs uel lego dico.

EO mihi amare: hæc scæna cõ/tinet militis babylonii meretri/cũ astaphii & phronesii: ru/sticiq; cõtẽtiões: ubi rustic⁹ mu/nerib⁹ militẽ supare cõtẽdit. ¶ Eo subaudi ad amicã phronesiũ. ¶ Mi/hi amare fero suppliciũ. i. amori meo se/ro cruciatũ. ¶ Dãnis: ob dãna: q̃ subeo. dãnũ aut ait Var. ademẽdo: qa demuntur bona militis. ¶ Illũ acceptũ sit. i. gratum mulieri. ¶ Prius qđ pdidi: qđ añ amisi. ¶ Hoc addã insup. i. cętis datis munerib⁹ hoc adiiciã. ¶ Nimiũ sęuis. i. nimiũ du/ra es: & cruda: & gręci dicũt sgæon non mõ sinistrũ: sz ẽt crudũ: & immite signũt. apud Sophoclẽ teucer in aiace mastigo/foro. δυλος δε μοι εστι σκαιον εκλυς ωιςτο μοι. ¶ Vtrẽ hẽat ueteris uini. i. q̃tũ utre otineri pt. ¶ Largit. i. abũde: p large.

VALLA.

Dãnum ut dictum sit

SARACENVS. ¶ OPVS istic non: corrigo: opus lignis: & rursus purus est totum diem: opus est totũ diem. ¶ Ftanio. Melius setanio. setania Pli. memorant iter coepas: & itẽ theophrasto coepe genera i quit. Plí. in. xix. apud graecos sarda. samothracia alsidena. setania. sensus ergo ẽ pueros militares nõ posse educari: nisi maxĩa impẽsa: neq; cibo uiliori. ¶ Nam quãq̃ est bella: uide ne potius legendũ sit: nequaq̃ es bella. ¶ Nisi tu ego aliq gaudeo: forte melius: nisi tecũ ego aliq gaudeo: & illud aliq: p aliquo. s. pacto: uel aliquo mõ. ¶ Pharisatius: puto legẽdum esse: ferri faceus: ut testaceus: crustaceus: nam dixit haud ferro terrere potes: uel farisaceus: ut sit inouatũ a fando uerbũ: quasi nimis uerbosus: & loq̃cissimus. ¶ Bella: aut catieta ẽ. Et si lectionem non demuto: neq̃ tamen qn locum indicẽ dignũ censura: putarem ego nõ male hoc modo legendũ esse. Qui (malũ) bella: haud. n. bella es: & sensus erit absolutus: quo. n. pacto inqt fieri põt: ipsam quae bella ẽ & ornata amare posse rusticũ: & turpem hoiem:? & illud (malum) cũ indignatione p parenthesim infertur: ut saepissime alias. ¶ Bellũ init. s. uenereũ. i. in uenerẽ citus. ¶ Malam rẽ his. Opinor dicendũ esse: malã rem agis: itẽ illud: maguope serua uiaticũ: seruandũ uiaticũ ut censeat: non oẽm pecuniam dãdam esse meretrici: quin p eius reditu aliqd ad uiaticũ suppetat. ¶ Pecua ad hanc. Alludit ad tarẽtianas oues: q̃s mercator mercatus de pẽe fuerat: pro quib⁹ a mercatore ipo pecuniã receperat: & meretrici detulerat. ¶ I intro amabo: & tu. Tandẽ meretrix ãbos in domũ recipit amasios: sed anteq̃ cludã plautinũ codicem: duo omissa corrigo. ¶ De tuis deliciis sũs. Mutilũ uerbum integrũ reddimus de tuis deliciis sũmis: & rursus: ubi mihi hõ legebatur: recti⁹ legeris: mi hõ: hęc & alia plura seriosius emendata inuenies in nr̃is emendationibus: in qbus paucula dũtaxat signauimus: & absq; censura reliqmus: ut deinceps bonorũ sit iudiciũ: qbus si qd boni Plau. lectioni afferent: oino gratiae habẽdę erunt.

Setania q̃ sint

VALLA. ¶ CVNIS: incunabulis: ornamentis cunarũ. ¶ Vt alii educiet. i. alĩ: nã educere ẽt educare signĩt. ut frequẽtissime legitur apud poetas. ¶ Qui istuc exef/ficias opus: ut hoc ipsum: quod dicis: opus est trãsigas. ¶ Ad oẽ maius istęc positae paruũ. Istae inqt manus positę suntad oẽ qd: parũ est: & oẽ parum suscipiũt. ¶ Teritur dies: tps amittitur. Amoris pauxillo: ob pauxillũ amorẽ pdidi. ¶ Caeterum. i. in caeteris rebus. ¶ Corruptus sũ situ. i. inertia. ¶ Quã mei interrogadue legendũ est: & cum

Educere qd sit

Potet, opus lignis nũc op⁹ ẽ carbonibus, fasciis, opus ẽ puluinis,
Cunis, incunabulis, oleum opus est, farina opus est totum diẽ.
Nunq̃ hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper siet.
Non enim possunt militares pueri setania educier.
Mi. Respice ergo accipe hoc, q istuc efficias opus. Ph. cedo
Quanq̃ parum est. Mi. ad omne maius istuc positum paruũst.
Tuo arbitratu quod iubebis addabitur, da nunc sauium.
ph. Mitte me inquã odiosus. Mi. nihil fit, nõ amor, terit᷑ dies.
St. Plus decem pondo amoris pausillis perdidi, accipe hoc
Atq; auferto intro, ubi mea amica est gentium, neq; ruri neq;
Hic operis quicq̃ facio, corrumpor situ ita miser
Cubando in lecto, hic expectando obdurui, sed eccam uideo
Heus amica quid agis? Mi. quis illic homo? ph. quem
Ego ecastor mage amo, q̃ te. Mi. q̃ me? quomodo!?
ph. Hoc modo, ut molestus ne sis. Mi. iã abis, postq̃ aurũ hẽs?
ph. Condidi intro, quod dedisti. St. ades amica, te alloquor.
ph. At ego ad te ibã. St. ad me delicia? ph. hercle uero serio.
Ego tibi uideor stult⁹, gauderẽ aliq me uolo, nã quãq̃ (St. q̃q̃
Es bella malo tuo, nisi tecum aliqui gaudeo, uin te
Amplecter, & suauium dem? ph. quid uis face, gaudeam.
Mi. Meos ne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco satius, abstine hoc mulier manum,
Nisi te mea manu in machaera & hunc uis mori.
St. Nihili fari sati⁹ ẽ miles si te amari postulas, auro, haud ferro
Deterrere potes, ne amer. Mi. qui (Malum)
Bella es aut ea tu es quae ames hominẽ istimodi? ph. uenit ne
In mentem tibi, quod uerbum in cauea dixit histrio?
Omnes homines ad suum quaestum callent, & fastidiunt.
Mi. Hũccine hoiem te ãplexarier tã horridũ atq; squalidum?
ph. Quãq̃ hic squalidus ẽ, quãq̃ hic horridus, citus bellũ init.
Mi. Dedi ego aurum. ph. mihi dedisti? filio cibaria.
Af. Nunc si hanc tecum esse speras, alia opus est auri mina.
Mi. Malam rem is & magnam, maguopere serua uiaticum
Quid isti debet nisi tria. St. quaenam tria.
Mi. Vnguenta, noctes, sauium. ph. par pari respondet.
Verum nunc saltem si amas, da tu mihi de tuis deliciis sũmis
Quicquid pauxillulum. Mi. quid ita? ph. ab auo est quod idem
Dictum superfert campas dicit abaui consulta istuc.
Mi. Mihi homo caue faxis uolnus tibi iã quoi sũt dentes ferrei
Volgo ad se omneis intromittit, abstine istanc tu manum.
St. Iam hercle iam magno tu uapulato uir strenuus.
Mi. Dedi ego huic aurũ. St. at ego argentũ. Mi. at ẽr pallulam.
St. At ego oues etiam, nam & alia multa, quae poscet, dabo.
Melius te munere certare mecum, q̃ minaciis.
ph. Lepidus ecastor mortalis est. Strabax mi perge obsecro
Stultus atq; insanus damnis certant, nos saluae sumus.
Mi. Age prior tyro aliquid. St. imo tu prior perde & peri.
Mi. Hem tibi talentum argenti philippei est, tene tibi.
ph. Tãto melior nr̃ esto, sed & nostro uiuito. Mi. ubi est quod
Tu das, solue zonã, puocat᷑, qd times? St. tu pegrinus, hic ego

stomacho

Habito, timeo meos, non ego ambulo, pecua ad hanc ego in
Crumena obligata defero. Mi. quid dedi, ut distrinxi hominē?
St. Imo ego uero, qui dedi. Ph. i intro amabo, & tu ergo ad me.
St. cū tu eris mecū quidē, quid tu qd ais? Mi. tun hoc? an ego
Posterior dedi? ph. tu dedisti, iā daturus ē, istuc habeo, hoc ex-
pecto
Verum utriq; mos geratur, amborum ex sententia
Fiat, ut rem gratam uideo, hoc accipiundust, quod datur.
St. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.
Mi. Lepide mecastor occupaui atq; ex mea sententia.
Ph. Aeque ut rem bene gestam uostram rursum bene geram,
Amabo siquid animatust facere, faciam, ut sciam.
Veneris causa applaudite, eius hæc in tutela est fabula,
Spectatores bene ualete, plaudite atq; exurgite.

FINIS.

stomacho pnunciādū. ¶ Adest amica: subaudi phronesiū inqt rusticus. ¶ Hercle uero serio. i. uere tu quides dicis de me: ac sentis. ¶ Quāq ego tibi uideor stultus: q̄ppe qa rustic⁹ sū. ¶ Gaudere alioq me uolo. i. me oblectare. ¶ Heus tu dicit militi. ¶ Face gaudeā: fac me oblectē. ¶ Mortuum hercle me duco satius. Mortuū dixit pro moriēdū nā mortuus pro participio pteriti ponit: tanq̄ si dicas: qui mortu⁹ est: ut auditus est. ¶ Abstine hoc mulier manū: ab hoc abstine inquit: ne hūc attigas rusticū. ¶ In machera: in ense: nisi inqt hoc feceris: & mulierē: te: & rusticū obtruncauero. ¶ Nihil fari satius est miles. Var. inquit fatur is: q primū hō significabilem ore emittit uocē: ab eo añquā ita faciunt pueri: dicunt infantes: cu; id faciūt iā fari. Cū hoc uocabulo; similitudine uocis pueri: ac fatuus fari id dcm̄. Ab hoc tpe: qd tū pueris constituāt parce fando dcm̄ fatū: & res fatales. Ad hæc eādem uocē: q facile fant: facundi dicti: qui fatura pdiuinādo solēt fari: fatidici dicti. i. uaticinari: qd uesana mēte faciūt: ut græci efato dicūt: nři fatus est ab illis ergo nostrū descendit. Ait igit rusticus: satius est o miles: ubi nihil fari. i. nō strepere uerbis: ac minitari: si mō uis amari. nā auro poteris efficere: ne amet nō ferro. ¶ Qui malu;s quo pacto mala hora. ¶ Bella. i. pulchra. Aut ea tu es. i. quo mō ea es: quæ es speciosa: cū ames hoiem istiusmodi. i. rusticū. ¶ In cauea dixit histrio. i. in theatro: cū poemata recitant. ¶ Ad suū q̄stum callen. i. calidi: & astuti sunt: sapiuntq; ad suū lucrū. ¶ Et fastidiunt. i. fastidium aliag; reg; capiunt. ¶ Tā horridū: atq; squalidum: situ: & rubigine oppletū. ¶ Citus bellum init. propere cōmittit plium uenereū. ¶ Dedisti filio cibaria. i. mihi nō dedisti aug;: sed alimētum tuo filio. ¶ Serua uiaticum. i. quod in itinere impēdas. ¶ De tuis deliciis tuū. i. quod habes in deliciis: da illud: quod iam tuū est, nā dedisti meum hactenus. ¶ Ab auo est: quod idē dictum: puerbialiter hoc dictu;. ¶ Nam qd iteratur sæpius dr ab auo dictum: quia quod antiquū: est sæpius dictum. ¶ Semper fert cāpas: quæ sint campe animalia: diximus in trinūmo. ¶ Omnis intromittit. ¶ Delectus uirog; inquit nō est: sed quēcūq uel fœdissimū admittit. ¶ Iam magno: pro magne: uel pro magnopere. ¶ Vapulabis: subaudi a me. ¶ Stultus: atq; insanus dānis certant. stultus dr imprudēs: uel aliquo affectu uehemēti cōcitus. Insanus aūt furore correptus: ut paradoxon illud Cice. oēs stultos insanire. Idē Hor. in sermonibus ostēdit. ¶ Dānis certant. contendūt inquit inter se: uter plus dāni faciat. ¶ Age prior tyro. Tyronem nouum hominē miles rusticum uocat: sicut Iuue. noster tyrūculus inquit: per quē uoluit rudē significari. ¶ Solue zonas. Admonuimus supra marsupiū zonis alligatum gestasse ueteres: zona græce cingulum latine. zonyo. n. cingo. ¶ Pecua: ab eo: quod est hoc pecu. Ostēdimus enim supra multis dici modis. ¶ Ad hanc: subaudi phronesium. ¶ Crumena obligata marsupio uincto. ¶ Vt distrinxi hoiem. i. deduxi ad id: ut moliri ulterius non possit. ¶ Quid hoc: interrogatiue legēdum est. quid est quod facias. ¶ Istuc habeo: subaudi: quod det isti miles. ¶ Hoc expecto: subaudi: quod daturus est strabax. ¶ Ex mea sentētia: ut ego quo sentio recte feceris: si nō permittes tuum a milite lectū occupari. ¶ Si quid animati estis facere: si quid habetis in animo: quod uelitis. ¶ Facite: ut sciam: ut ipsa quoq; intelligam.

Fatidici q dicantur

Stultus qui sit & qui insanus

¶ CVNIS. Cunis ex prisca consuetudine: quam nobilis poeta Callimachus: & Aratus attingunt: nomen inditum coniectamur. Cunion. n. uannus dicitur. Nam in uānis infantes recens natos imponebāt diuitias augurati: quonia; cerealis fructus instrumentū est: ut uetus callimachi interpres: & Theon. ob id fortasse: & mystica uannus in sacris Bacchi: quoniam quæcunq; Bacchum ledunt: eadem quoq; Cereri ingrata: tum quibus Ceres irascitur: iidem Baccho infensi: ut apud Callimachum: dicitur & Coscinus uannus ipsa: unde suspicor Coscinis nomen: quibus in cunis præcipue: & in lectis passim utimur: habent enim pleraq; ab antiquis ritibus nomina: quāuis eadem esse iam desierint: quale est quod nunc succurrit. κυνέην galeam: q expelle canis fieret: ubi ex caprina etiam foret κυνέην αἰγείην appellauit diuinus poeta Homerus. Incunabula autem ea uidentur esse: quæ cunas secuntur. ¶ Etanio fortasse non abre salno numero legas Etno: monebo enim iam facta: quod dicitur. Etnus cū plerig; meminerūt: tum Aristophanes in ea comœdia quæ ranæ inscribitur: ubi antiquissimus eius interpres hoc propemodum sensu. Et nos genus fabæ (ut rear a nostris fresa) qua uiri fortes: & in pugna admirabiles nescuntur: idq; talium rerum studiosi uehementer probant: gratum insuper admodum in cibo. Etnos Herculi idem quoq; alibi asserit: nulla alia: quantū equidem ipse arbitror de causa. erit igitur mens: ubi plura meretrix a milite petiuisset: quæ puero enutriendo forēt necessaria: ut mox inferat: militares pueros: & martios solo Etno non educari: etiam si pugnaces uiri eo uesci cōsueuerint: quoniam uires alat: uti etiamnum docet clarissimus medicus Theodorus Priscianus: ne uidelicet a laude infantis discederet: nam superius aliquanto dixerat: Vbi natust macherā: & gladium poscebat sibi: q̄q̄ ne pro his quidem magnopere pugnamus: quin illud idem superdicimus: quod ille nescio quis apud Aristophanem. ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστι καὶ στωμύλματα tantum abest: ut nostramet miremur: Nam litterarum studia: quæ a plerisq; in primis habentur: nobis (ne omnino dicam in postremis) certe in secundis sunt.

ANSELMVS.

Cunis qd sit

Etanio qd

FINIS.

¶ De uita Comoediisq; Plauti excerpta quædam ex Auctoribus grauissimis a Georgio Alexandrino.



Lautus linguæ Latinæ Pater: Et cuius sermone (ut Varro Epii Stolonis sñia dixit) musæ locutæ forēt: si latinæ loq noluissent. Sarsinas ex Vmbria fuisse legit. Nam ad natalē terrā alludēs: seruilē iocū in Mostellaria aduersus Simonē: qui umbram usq; a domo abesse aiebat sic intulit. Quid Sarsinatis ecqua est: si umbrā non habes: ¶ Floruit in scæna quintodecimo ferme anno postq̄ bellū aduersus Pœnos secundum sumptum est. Nam ut portius Licinius dixit: Punico bello secundo musa pennato gradu intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram. Quo itē tempore Marcus Cato Orator clarus in ciuitate est habitus. Et q̄q̄ a pluribus græcis comicis fabulas sumptas in latinum conuerterit: Oratii tamen sentētia: Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi dicitur: Hic (ut Varro & pleriq; alii memoriæ prodiderunt) cum pecunia omni: quā in operis artificum scænicorum pepererat: in mercationibus perdita inops Romam rediisset. & ob quærendum uictum ad circūagendas molas. quæ trusatiles appellantur operam pistori locasset. In pistrino Saturionem & addictū: & tertiā quandam fabulā: cuius nomen non legitur scripsit. Mortuus est circiter cētesimam & quadragesimam quintam olympiadem. quātum ex uerbis Hieronymi in Eusebii Pamphili Chronico colligere possumus. iussitq; Epigrāma tale suo sepulchro incidi: quod an Plauti foret dubitasset Aulus Gelius: nisi a Marco Varrone positum esset in libro de Poetis primo.

Postq̄ est morte captus Plautus
Comœdia luget: scæna est deserta:
Deinde risus ludus: iocusq;. & numeri:
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Plurimæ sub Plauti nomine Comœdiæ apud priscos ferebantur: quarum una & uiginti Varronianæ dictæ sunt: quas idcirco a cæteris segregauit: quoniam dubiosæ non erant: sed consensu omnium Plauti esse censebantur: quasdam item alias pbauit: adductus stilo atq; facetia sermonis Plauto cōgruentis: easq; iam nominibus aliorū occupatas plauto uindicauit. Aliæ dicuntur ambiguæ utrum plauti an alioꝝ fuerint: illud idē subdit Gelius Marcū Varronem scripsisse plautium fuisse quēpiam poetam Comœdiarum: cuius quoniam fabulæ plauti inscriptæ forent: acceptas esse quasi plautinas cum essent non a plauto plautinæ: sed a plautio plautianæ. Ascriptæ autem plauto Comœdiæ circiter centum atq; triginta fuerunt. Sed homo eruditissimus Lelius quinq; & uiginti eius solas existimauit. Nec dubium est: quin quædam Comœdiæ: quæ scriptæ a plauto non uidentur: & nomini eius adiiciuntur: ueterum poetarum fuerint: & ab eo retractatæ: & expolitæ sint: ac propterea excipiant dictum plautinum: Sed de iudicio Varronis: Lelii: & Fauorini: qui Neruulariam plauti esse dixit: & eius qui Fretū nomen esse id Comœdiæ Plauti putauit plura leguntur in libro qui inscriptus est noctium atticarum. Quem uero locū Plautus inter Comicos Latinos habeat: docet Vulcatius Sedigitus in poetica illustris: in libro: quem scripsit de poetis: ubi idem quid de iis sentiat: qui comœdias fecerunt: & quem præstare ex omnibus cæteris putet: Ac deinceps: quo quēq; in loco & honore ponat: his uerbis suis demonstrat.

Multos incertos certare hanc rem uidimus:
Palmam poetæ comico cui deferant.
Eum me iudice errorem dissoluam tibi:
Contra ut siquis sentiat: nihil sentiat:
Cæcilio palmam statuo de comico:
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius quis feruet: precio in tertio est.
Siquid quarto detur dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto consequitur hos Terentius
Turpilius septimum: Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

Registrum huius operis.

aa a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z & ɔ ꝶ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V Omnes sunt quaterni præter aa qui est quinternus. q. 37 ꝯ 4

Finiunt uiginti Plauti comœdiæ post omnes impressiones ubiq; terrarū excussas diligentissime recognitæ, summaq; diligētia castigatæ: impressæq; Venetiis per Melchiorē sessam & Petrū de rauānis socios. Anno dñi. M.D.XVIII. die duodecio Augusti.



